H:K.29
H.K.25
KKK1

M M·m·12·

C. CORNELII TACITI OPERA QVAE EXSTANT.

IVSTVS LIPSIVS poſtremùm recenſuit.

Additi COMMENTARII *aucti emendatique ab vltimâ manu.*

Acceſſit C. VELLEIVS PATERCVLVS
cum eiuſdem LIPSI auctioribus Notis.

ANTVERPIÆ
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Balthaſarem Moretum, & Viduam
Ioannis Moreti, & Io. Meurſium.
M. DC. XXVII.

*Cum Priuilegiis Cæſareo & duorum Regum,
& Principum Belgarum.*

ex Bibliotheca Dñi Vtilium dono data ab Alexandro VII. Pont. Max.

Annalium, *ab exceſſu Auguſti*, *Libri* xvi.

Historiarum, *ab exceſſu Neronis*, *Libri* v.

De moribus *Germanorum*, *Liber* i.

De vita *Iulij Agricolæ*, *Liber* i.

Dialogus, *De cauſſis corruptæ eloquentiæ*, *ambigui ſcriptoris*.

SERENISS^MO ET POTENTISS^MO

ALBERTO

ARCHIDVCI AVSTRIAE,

BVRGVNDIÆ DVCI,

PRINCIPI AC DOMINO BELGARVM.

SVPREMAE induſtriæ & vltimæ tandem curæ CORNELIVM ſuum, SER^ME, inter viuos adhuc LIPSIVS tuus, vti dare cœperat, ita voto pariter ac voce SERENITATI TVAE conſecrabat.meritiſſimò. MAXIMO ET OPT. SVO PRINCIPI, magnum, æternúmque auctorem. Talem enim omnes hunc iudicant, & quem ſolum Maieſtati ſuæ parem Romana vetuſtas habuit; quem omnia proculcantium barbarorum adhuc mitis ſæuities, ideò pænè ſeruaſſe videtur, vt quantum bonum tot ſupra nos ſæculis negauerit, æmulâ apud poſteros teſtatione profiteretur. Nec alia profectò quàm ſe vrgentis fati inuidia, lacerum, ægrum, inualidúmque TACITVM protuliſſet, & nulli magis rei quàm medicinæ obnoxium; vt dum multis ſimul remedijs interficeretur, adiuuantium iniuriâ perijſſe potiùs, quàm tenebrarum exitio, exiſtimaretur. Parum itaque interfuiſſet, hunc Hiſtoricum principem poſtliminiâ natiuitate in lucem non prodijſſe, aut LIPSIVM non vixiſſe, cùm

vtriuſque ſortis ſic ratio conſtet, alterum alteri in ſe ipſo ad ſanitatem, ad æternitatem profuiſſe. Maiorum igitur æuo, ſed totius humani generis Bono, è tenebris ſcriptor iſte emerſerat: verùm in iſtam quam vides, Domine, valetudinem ſplendorémque, accuratâ Lipsiani ingenij curatione refloruit. Nec ſemel, vnâque operâ ſummum virum hoc elaboraſſe ſcimus, & niſi per gradus in iſtud humanæ prudentiæ culmen euaſiſſe, omnibus conſtat. Sic ij ſolent qui ad alta & ardua eunt, retractuum ordines moderatè ſequi, non curſu fatigari; iam feſſum & anhelantem ſpiritum morâ recipere, ſeſſione recuperare. Niſi multo labore maxima perficiuntur; & qui triſtiſſimi ſæculi ſuccurrere fortunæ, qui totius poſteritatis perficere prudentiam ſcriptor poterat, hunc niſi vitæ ſuæ annis, & iugi procedentis ætatis ſollicitudine, producere Lipsivs & hominibus aſſignare debuit. Fecit & perfecit, Serme; maximúmque imperij & magnitudinis tuæ momentum, talis, tantúſque Tacitvs ſemper cenſebitur. Cui gloriæ, ſanè non inferiori gratiâ, per omnem futuri temporis memoriam, monumentum tale ſubſcribetur:

Alberto et Isabella optt. et maxx. Belgarvm Principibvs,

Ivstvs Lipsivs

omni doctrina sapientiaq. vir eminentissimvs,

adversissimis licet temporibvs,

gratia valvit, dignitate effvlsit:

nec sine maximorvm etiam Dominorvm lacrymis,

totivsq. Evropæ cvm gemitv svspiriisq.

vivere inter mortales vitam desiit.

Non

Non ceteris virtutibus tuis, O MAXIME PRINCEPS, inuidiam facio. Pietas, Iuſtitia, Magnanimitas, Clementia, aliæque cæleſtes dotes, cælo iterùm debentur. tantùm inter mortales, immortalitatem prouehere, & narrare poſteris ingenia poſſunt. Foue, faue

O PATER, ô PRINCEPS, ô SANGVEN DIS ORIVNDVM.

IVSTI LIPSI mentem & manum,
pari tantùm pietate, expreſſi

SER^TI VESTRAE

æternùm deuotus

Ioannes VVouerius Antuerpienſis.

IMPER. CÆSARI MAXIMILIANO II. AVG. GERMANICO P. P. PIO FELICI B. R. N.

IVSTVS LIPSIVS D. N. M. Q. EIVS.

HISTORIAM aptè ſcribere, Imperator, maiorum temporibus non ſolùm magna, ſed etiam rara laus fuit. Vtriuſque cauſſa à difficultate eſt: difficultas ex eo, quòd quæ alijs ſcientijs ferè ſingula proponuntur, ea hiſtoriæ legitimæ vniuerſa. Poëta ſi adpoſitè ad delectationem; orator ad fidem; philoſophus ad vitam dicat: impleſſe munus ſuum videntur. Hiſtoriæ ſcriptor niſi hæc tria ſimul miſceat ac temperet, fruſtrà ſe iactet in ſingulis, neque adlegi aliter inter meliores illos & quaſi patricios hiſtoricos à prudenti Cenſore poteſt. Sed primum de tribus omnis hiſtoria habet, quia animos noſtros nuda narratio, cuiuſcuimodi illa, natura delectat: alterum deſideramus non raro in Græcis: tertium etiam in noſtris. Vt abſtineam iudicare de antiquis illis Fabio Pictore, L. Cincio, M. Catone, Valerio Antiate, Gellio, Licinio Macro, alijſque quorum ſcripta vixerunt: ex ijs qui ſuperant, C. Cæſar laudatur in primis. Si vt diſertus narrator; libens aſſentio. eſt enim eius viri pura oratio, ſine fuco ac calamiſtris ornata, vel Romanis vel Atticis Muſis digniſſima. ſin vt perfectus hiſtoricus; dubitare me dicam, cùm & nonnulli fidem eius in hiſtorià ciuili requirant, & tertium illud ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν totum ei deſit. Itaque ipſe Cæſar, ceteroqui minimè ſui contemtor, Commentarios inſcripſit non Hiſtorias: & hoc ipſo laudem veram meruit quòd falſam adfectare contempſit. Iam verò princeps hiſtoricorum audit Liuius. ſi magnitudinem operis, & varietatem rerum ſpecta-

ſpectamus, recte: ſed tamen (quod more maiorum liceat) à Liuij lectione ſemper commotior ſurrexi, non ſemper melior aut ad vitæ caſus inſtructior. Salluſtius vnus ex III. viris illis eſt qui feliciter conſecutus videtur hæc omnia, & quem, ſi mei arbitrij res ſit, in hoc luſtro principem Senatus hiſtorici legere non dubitem. Nam ceteri deinceps minorum quaſi gentium hiſtorici quantum à ſuperiorum ætate, tantum & à laude afuerunt. niſi quod admirabile eſt quantum inter iſtos vnus excellat, imitator Salluſtij Corn. Tacitus, omni virtute antiquis proximus, longo quidem interuallo, ſed tamen proximus: & ſi linguæ Latinæ eſſet eadem puritas, cetera ſic perfectus, vt vocare illos ipſos antiquos in certamen poſſit dignitatis. Acer ſcriptor, Dij boni, & prudens: & quem ſi vnquam in manibus hominum verſari vtile fuit, his certè temporibus & hac ſcenâ rerum expediat. Non ille Annibalis funeſtas Rom. victorias, non ſpecioſam Lucretiæ necem, non vatum prodigia aut Etruſca portenta recenſet, & quæ alia ſunt oblectandi magis quàm inſtruendi lectoris: hic mihi quiſque principum aulas, principum interiorem vitam, conſilia, iuſſa, facta conſideret, & obuiâ in pleriſque noſtrorum temporum ſimilitudine, ab ijſdem cauſſis pares exitus animo præcipiat. Inuenies ſub Tyrannide adulationes, delationes, non ignota huic ſæculo mala; nihil ſincerum, nihil ſimplex, & nec apud amicos tutam fidem; frequentatas accuſationes maieſtatis, vnicum crimen eorum qui crimine vacabant; cumulatas illuſtrium virorum neces, & pacem quouis bello ſæuiorem. Triſtia ex ijs pleraque, fateor, & legentibus mæſta: ſed ſingulis noſtrûm à Thraſeâ iam moriente dictum putemus, *Specta iuuenis &c, omen quidem Dî prohibeant, ceterùm in ea tempora natus es vt firmare animum expediat conſtantibus exemplis.* Accedit genus ipſum ſermonis minimè ſordidum aut vulgare, diſtinctum crebris & neſcio vnde ex abdito crutis ſententijs, quas vel veritate vel breuitate vicem oraculi poſſis accipere. Hunc igitur talem tantumque ſcriptorem, Imp. meis laboribus quà meliorem quà illuſtriorem redditum Auguſto nomini tuo inſcripſi, & quæ antiqua formula votorum eſt, libens meritò donaui dedicaui. Libens inquam, propter memoriam delati mihi nuper à M. tuâ beneficij: meritiſſimò autem, propter diuinas in omni genere virtutes tuas. Omitto illam heroicam fortitudinem in periculis, iuſtitiam in cogni-

* 4 tioni-

tionibus,conſtantiam in dubijs, prudentiam in conſilijs: tantam & tam admirabilem clementiam, quantam experimur, quis vnquam in Principe vidit, legit,audiuit? Nouem iam circiter anni ſunt cùm te imperio orbis terræ, publica Felicitas admouit: toto hoc tempore gladium, niſi in hoſtem, ſtrictum non vidimus. Nec defuerunt irritamenta ſeueritatis tuæ, aut ſemina ciuilis motus: ſed videlicet prudenti moderatione quæ vulnerata erant ſanaſti potiùs quàm recidiſti, & quædam diſſimulans nec in omnia anxiè anquirens maluiſti videri inueniſſe bonos quàm feciſſe. Turpis illa Tyrannorum vox, & quam vtinam hodie nemo æmularetur, *Oderint dum metuant:* at tua, quam factis cottidie promis, quàm præclara!

Ne metuant dum diligant. Et

Malo vereri quàm timeri me à meis.

Præclarè. Non eſt enim, Cæſar, maieſtas timeri, ſed immanitas; neque vllum contra vim munimentum tutius eſt quàm munimento non egere. Iam verò quanta illa tua eſt in ſubditos comitas dicam? an humanitas? an nouæ atque inauditæ virtuti quærendum nouum nomen ſit? Nihil gratiæ cauſsâ loquar: ſed, Deus bone, quæ vidi ipſe Viennæ! Admittebantur ad ſacros ſermones tuos priuati cum principibus, pagani cum militibus, viri cum feminis, ſenes pænè dicam cum pueris intermixtis. Querelas aut deſideria ſua promebant, non ſolùm patienter audiente te, ſed interdum manu & vultu ipſo, ſi quos fortè inſolitus ille ſplendor percuſſerat, vt auderent, inuitante. Et iam audebant: finemque ſermoni ſuus cuiuſque pudor, non faſtidium tuum faciebat. O virtutem magnam & iam demum cælo delapſam! hoc eſt verè Principem eſſe, hoc patriæ patrem: & Principem curis publicis præferre, patrem priuatis. Itaque, Cæſar, his nouis virtutibus hoc nouum conſecutus es, vt cùm alios Cæſares à morte demum cælum receperit, te iam nunc omnes habeant tamquam præſens & ſalutare numen; & inauditâ quadam felicitate, virtuti tuæ non comitetur immortalitas gloriæ, ſed præcurrat. Atque hæ quidem virtutes quamquàm à cæleſti naturâ tuâ ſunt, tamen vel augeri vel ornari aliquam partem videntur à ſtudijs doctrinæ. quæ quanti æſtimes hinc diſcimus, quòd vna Viennenſis aula tua plures eruditos habeat, quàm aliorum tota regna. Quibus & Bibliothecam iam inſtruxiſti ſic adfluentem omni genere monumentorum, vt certamine cum Philadelpho & Pergamenis

menis regibus inſtituto vel ſuperare eos poſſe videaris vel certè æquare. in quà tàntà magnificentià neſcio magis mirari animum Maieſtatis tuæ an Fortunam debeam: animum excelſum, quòd colligere tam multa voluerit; Fortunam, quòd potuerit. In quorum tam felicium monumentorum numero ſi erit vt hic Tacitus meus cenſeatur: næ ille multò beatior, meo iudicio, fuerit, quàm olim cùm eum Imp. M. Claudius Tacitus deſcribi & collocari in omnibus bibliothecis iuſſit. ſiquidem ille vitam ad exiguum tempus dare potuit, quæ nunc pænè eum defecerat: tuæ Maieſtatis iudicio probatus Tacitus, vt poëta vetus loquitur,

Caneſcet ſæclis innumerabilibus.

AD LECTOREM.

HABES *Commentarium meum, Lector, opinione tuâ, & promiſſo meo fortaße tardiùs. nec mirum: quia ſerio opus adgreſſus, eiuſmodi comperi, vt properandum in eo mihi fuerit, non feſtinandum. Multa in Annalium libris rara, recondita, & paucitate ſcriptorum eius aui obſcura: multa etiam ex non vulgatis ritibus & vetuſtiſsimo iure haurienda. Nec dux mihi alius ad hoc iter. Primi, inquam, hanc viam ingredimur, Ferreto, Alciato, Vertranio viſam potiùs quàm tritam. Denique ſcripſi hos Commentarios, non exſcripſi: & meo remigio, vt ille ait, rem geſſi. Correctiones aliquot veteres firmaui, nouas addidi. neutrum ambitioſè: quia certè peccamus iam nos Critici in hanc partem; & vt olim vitijs, ſic nunc remedijs laboratur. Quædam etiam in alijs ſcriptoribus paſsim animaduerſa: non quia adfectarim, ſed quia dabant ſe ſub manum. Vt in ſegete flores quidam internaſcuntur ſuâ ſponte: ſic in his ſcriptis alieni generis notæ. Hiſtoriæ & moribus, cùm opus fuit, prætuli facem: ſed non niſi cùm opus. Nam vulgata quædam, & è Dione Suetonióque in loco prompta adſpergere, cui rei? Fanaticorum eſt & eorum qui exierunt è poteſtate, mero meridie accendere lucernam. Et tamen, ſcio, facilia quædam mihi viſa, quæ obſcura alijs. ſed quid? iamantè teſtor me nec pueris iſta elaboraſſe (quid enim ijs cum Tacito?) nec detortis quibuſdam variſque iudicijs, quibus nuſquam liquet aut lucet. Inuêni tam fatuum, qui rectiſsimos Taciti locos inuerteret, & optimum quemque eius ſenſum. Breuitas etiam mea fortaſſe quibuſdam non ad guſtum. quid faciam? ita natura mea & iudicium eſt: & tractari malo, quàm ſemel adſpici & tangi. Aquam maris dulciorem in imo eſſe aiunt, quàm in ſummo: ſic fortaſſe ſuauiora tibi iſta cùm penetraueris. Aut ſi magis protrita tibi ſapiunt & vulgata: abi mi homo, non ego cymbalum ad tuas aures. A te ſerie & erudite Lector peto, vt ſicubi lapſus ſum aut ſiquid mihi elapſum, corrigas, non culpes. quia reuerâ in tanto opere nec vnus omnia peruidi, & in quibuſdam alludo potiùs ad ſententiam fortaſſe, quàm tango. Politica non attigi. Siue enim peritis, ſiue imperitis; fruſtrà. Illi ſponte eligere poſſunt: hi nec electis rectè vti. Et audio iam eſſe, quibus propriè ea cura. Ego quod potui, id feci: nec impedio, ſiquis in eodem Circo curret ad palmam. Vale, &, ſi merui, faue Lector. Lugduni Batauorum, Kal. Auguſtis,*

∞. IↃ. LXXX.

ALLO-

ALLOCVTIO ITERATA ET NOVISSIMA.

SCRIPTOR *hic eſt, Lector, quem ego me produxiſſe tuo bono & lætor, & penè iacto: certè neque notum ſatis anteà, neque luce aut medicinâ dignâ (egebat autem) donatum. Magnus ſcriptor eſt, & qui propriè facit magnis: id eſt, ijs qui tractant reipublicæ clauum, aut à conſiliis monitiſq; tractanti adſunt. Quæ pars prudentiæ eſt, militaris ſiue ciuilis; quis affectus hominum, etſi occultus; qui caſus aut euentus rerum, quos iſte non palàm aperit, aut ſub velo oſtendit? Audeo & debeo aſſerere, hunc hominem videri in altâ quâdam ſpeculâ rerum humanarum fuiſſe: & illinc gnarum ſcientémque proclamare, Hoc caue, hoc facito: Iuuabit, aut lædet: Ille & ille effectus erit. Sicut nautæ in apicem mali ſubmittere exploratorem ſolent, contra aduentores ſubitos, contra ſcopulos, vada, terram: ſic iſtum habere licet, aduerſus pericula, eumdem ad felicia incepta & inoffenſum rerum curſum. Non eſt in Græcis aut Latinis, & fidenter dicam non erit, qui prudentiæ omnigenæ laude huic ſe comparet: adeò non veremur, ne quis anteponat. Singulæ paginæ, quid paginæ? ſingulæ lineæ dogmata, conſilia, monita ſunt: ſed breuia ſæpè aut occulta, & opus ſagace quadam mente ad odorandum & aſſequendum. Sicut non omnes canes feram; non item lectores virtutes huius dotéſque aut indagent, aut captent. Viris opus eſt, & cum ingenij quadam ſubtilitate, iudicij rectitudine: & vt verbo dicam, naturæ bonitate. Qui non habet, me audiat, & res alias agat. Sed de auctore omitto (& ſatis ille ſe laudat:) de operâ meâ dicam. Jam anni triginta ſex ſunt, cùm adoleſcens Romæ animum huc intendi, & libros veteres comparaui, vt melior illuſtriórque per me prodiret. Grande opus, in illâ ætate: ſed animus vel Deus impulit: & idem dedit, etſi gradatim, perfeciſſe. Nam primùm* Notis illuſtraui, Colonienſi ſeceſſu à noſtris turbis: largius deinde, & pleno* Commentario, Lugduni in Batauis; iterùm ſeceſſu. Nam dicere, ſi non queri, liceat: ætas mea in hoc æui patriæq; turbidum incidit, vt pacem & quietem nomine magis, quàm re nouerim: & inter aſſiduos fluctus aut pericula, ab adoleſcente peruenerim ad ſenectutem. In Batauis igitur Commentarium dedi, & non diſplicuiſſe paſſim in Europâ vidi, * ἵνα μηδὲν ἐπαχθὲς λέγω. Non, inquam, diſplicuiſſe: & multos deinde, quaſi muſcas, ad odorem bonæ famæ conuolaſſe, & in eodem muſtaceo, quod dicitur, lauream quæſiuiſſe. Quoſdam ex ijs modeſtos, bonæ frugis, & qui pro parte ſymbolam contulerunt: quoſdam

* ne nihil odioſum dicam.

alios,

alios, & qui illudere aut inequitare ſtudium haberent, & alienæ famæ * μῶμον, vt ille ait, ἀνάψαι. Illos amaui, hos tuli: & multorum * ἄνοιαν & ἀγνοίαν ſilentio & patientiâ diſsimulaui. Stringere gladium ſi libuiſſet, quàm multos in procliue mihi fuit abijcere aut repellere, qui etiamnunc modeſtiam meam victoriam ſuam ducunt? Sed illi viderint: aut potiùs meliores mentes viderint, quorum iudicij & cenſuræ libenter facimus hæc & alia noſtra ſcripta. Ego ſine iactantiâ ſcio & effero, pauca eſſe quæ excuſem, pleraque in quibus poſsim gloriari. Neque tamen omnia licuit aut libuit * ἀκριβολογεῖσθαι καὶ διεξέρχεσθαι: & loca quædam, ſine aliorum ope codicum, * ἔχουσι ἀνιάτως. Sed & quædam in re aut hiſtoriâ tenebras habent, huius æui face vix illuſtrandas. Quid tamen refert? plurima aut præcipua cùm ſana ſiue illuſtria ſunt, * στέργειν oportet, & ad fructus in hac & ſimili lectione, non ad folia ire. Vtinam faciant! vtinam non perſeueret iſta * ἐν τοῖς κριτικοῖς ἄκριτός τις ἔρις & ταραχή! in quâ ego rideam magis neſcio, an indigner. De monito, de prudentiâ, pauci quærunt aut ſatagunt: vbi verbi aut ſcriptiunculæ res eſt, hîc lubet * λόγους πλάττειν & πομπεύειν. Dij boni, quàm inquietum & vanum eſt homo, cui ſcientiæ opinio lenocinatur & applaudit! Itaque hi tales velut è tripode profantur.

* maculam inurere.
* amentiam & inſcitiam.
* exactè inquirere & exſequi:
* ſunt inſanabilia.
* acquieſcere
* in Criticis non iudicanda lis, & turbatio.
* verba ducere & triumphare.

* Κέκλυτε μαντιπόλου τόδε θέσφατον Ἀπόλλωνος.

* Fatidici audite hæc præſaga oracula Phœbi

Iidem in alios incurrunt, morbo non cauſâ: & citiùs in naui lignum deſideres, quàm conuicium in eorum ſcriptis. Gaudent pugnâ: & ſicut Symplegades olim aſsiduè colliſæ, ſic inter ſe iſti. Non enim meeum hercules. non: caui ſedulò, & magis hoc ſtudui, induſtriâ in ſcribendo, modeſtiâ in tractando, extra ambitum, nec extra gloriam eſſe. Quòd ſiquis non dicam meliora, ſed paria aut probabilia ſaltem attulit: ego ille fui, qui libens ſuſtuli, qui oſtentaui, & ſcripta mea hæc ipſa dicent. Neque enim negamus, alios vtiliter allaboraſſe, & quamquam nos primi aut præcipui viam muniuimus, illos etiam adiuuiſſe ad complanandum, aut emuniendum. Hoc in paucis, ſed bonis Notis, è Galliâ Ioſias Mercerus fecit; hoc Curtius Pichena ab Italiâ, ſed & è Britanniâ contulit Sauillus. Pichena tamen ſuper omnes, adiutus à Florentino bonæ notæ codice, qui in Medicæâ bibliothecâ aſſeruatur, & qui centenis circiter locis coniecturas noſtras (quod gaudeam) confirmauit. His talibus, & pluribus à me adiumentis, nunc poſtremam hanc Taciti editionem damus: nec aliam à me exſpecta, ſiue quia animus aliò vocat, ſiue quia valetudo ab omni tali operâ remouet, & ad extremas quaſdam * μελετὰς ducit. Ego pareo: tu ſcito me hîc & Textum longè meliorem, ſcitiúſque diſtinctum dediſſe, & ipſis Commentarijs multa addidiſſe, coniecturas aut ſcholia; atque etiam in Hiſtorias Notis. Quædam tamen & ſubduxiſſe, aut certè ſepoſuiſſe in finem Commentarij, quò interdum remitteris ſub EXCVRSVVM voce. Quid ij ſunt? vberiores notæ

* curas

aut

aut diſſertatiuncula, olim inſertæ, ſuper ritu aliquo veteri, aut facto: quæ etſi ad Tacitum, tamen turbatura nunc inſtituti noſtri ordinem videbantur, neque Textui aptè ſic innecti aut ſubiungi. Igitur abiungere, & ad ea remittere Lectorem, ſatis nobis viſum: præſertim cùm inuenire ac legere, promptum volenti eſſet. In iſtis aut alijs, ADDITIO *interdum adijcitur: quæ ſignificat è* CVRIS SECVNDIS *hoc eſſe, quas olim dedimus ſeorſim. Sed & bonâ fide quadam eiecimus, id eſt correximus, aut ſententiam mutauimus: neque id puditum eſt, quia, vt ille ait,* qui ſæpè nauigat, aliquando patitur tempeſtates: *& in multiplici aut longâ ſcriptione, opus interuenire aberrationes, ſiue* * ἀποτυχίας. *Humanum eſt, ignoſce: turpe perſeuerare, aut defendere. quod non fecimus, & aliena indicia non libenter audire tantùm ſolemus, ſed & ſæpè auſcultare. Tantum eſt. te vti frui cupio, Lector: ſed inprimis Tacito ipſo, & altius aliquid firmiúſque, quàm Criticorum ſiue & Grammaticorum has curas, ſpirare. Non enim ad iſta, ſed per iſta, imus. Louanij,* XV. *Kal. Septembr. anno Chriſtiano* ∞.IↃC.V. *ætatis meæ quinquageſimooctauo, minus menſibus duobus.*

* fruſtrationes.

C. COR-

C. CORNELII TACITI VITA, HONORES ET SCRIPTA.

CAIVS CORNELIVS Tacitus, cui vulgò P. prænomen faciunt, non illâ patriciâ Corneliâ gente, ſed aliâ minùs illuſtri natus eſt, extremis, vt opinio mea fert, Ti. Claudij Imp. temporibus. Pater auuſque honores geſſerint, & ad remp. acceſſerint, nécne, vt re vetuſtâ & incertâ nihil adfirmem: propius à vero abeſt, ipſum primum ius imaginis & honores in familiam non nimis illuſtrem intuliſſe. initium dignitatis illi ſub Veſpaſiano fuit, à quo, Plinio auctore, procurator datus Galliæ Belgicæ, rationes Principis adminiſtrauit. quæ dignitas equeſtri ordini diu peculiaris fuit. Reuerſus, à Tito, vt opinor, Quæſturam accepit: certè dignitatem ſuam quam Veſpaſianus inchoauerat, auctam & adiutam eſſe à Tito, ipſe in Hiſtorijs profitetur: nec aliud ſuſpicari eſt quàm Quæſturam aut ſi fortè Ædilitatem, quia Præturâ XIV. demum conſulatu Domitiani auctus eſt. In quo erroris manifeſtus eſt eruditus vir, qui Domitiano IX. & Verginio Rufo II. COSS. Prætorem Tacitum conſtituit. Nam Tacitus quidem ipſe in Annali XI. diſertè ait ſe XV. virum S. F. ac tum Prætorem ludis ſæcularibus Domitiani cum curâ adfuiſſe. Atqui ludos ſæculares à Domitiano editos A. V. C. DCCCXLI. id eſt quinquennio ipſo poſterius quàm Vertranio placuit, ex monumentis antiquis liquidæ veritatis eſt. Exſtant nummi non pauci cum his notis, IMP. CAES. FLAV. DOMITIANVS. AVG. GERM. PONT. MAX. TR. POTEST. VIII. COS. XIV. LVD. SAEC. FEC. Ad conſulatum deinde ſatis longo interuallo imperante Neruâ peruenit A. V. C. DCCCL. ſuffectus in locum demortui T. Verginij Rufi, illius qui delatum à Germanicis legionibus imperium conſtanter ſpreuerat. quem & defunctum pro roſtris Tacitus laudauit. Exſulaſſe eum ſub Domitiano quidam tradiderunt; magis tamen, vt opinor, pro more vulgi, qui magnis viris inſignes caſus adfingere amat, quàm quòd eius rei certus auctor ſit. Ego legendo non aliud comperio, quàm afuiſſe eum aliquot annis ab vrbe, idque eo ipſo tempore quo Iulius Agricola ſocer eius mortem obierit coss. Pompeio Conlegâ, & Cor. Priſco, non tam exſilij neceſſitate, vt arbitror, quàm tædio temporum & cupidine otij. Nam quòd ijdem, vt omni ex parte tam anxia diligentia conſtet, decennium in exſilio egiſſe ſcribunt, ac demum exorato Domitiano reſtitutum; Latinè vt loquar, inanis fabula eſt. ac credo eos homines cùm hoc ſcriberent, indormijſſe bello Troiano, & illinc decennia ſua ſumſiſſe. Conſtat enim apud vigilantes & ſobrios, Domitianum à ludis ſuis ſæcularibus, quibus certè Tacitus Prætor Romæ adfuit, VII. dumtaxat annos vixiſſe, octauo conſpiratione ſuorum occiſum.

[illegible] in [illegible]. V[illegible] V[illegible] & C. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Li[illegible]nes haud [illegible] longo interuallo nepot[illegible] M. Cl[illegible] Imp. appell[illegible] Imperatorem nummi appellant, non vt vulgus, P. Annium Tacitum: qui, vt Fl. Vopiſcus refert, parentem ſuum appellare hunc Tacitum ſolet. Hiſtoriæ ſcribendæ ſenex demum vacauit, cùm reliquum ætatis in foro & cauſſis orandis conſiſſet. Ex Plinij epiſtolis & Tacitum in principibus oratorib. fuiſſe, & orationes aliquot edidiſſe, intelligimus. Æquales habuit, Fabium Quinctilianum, vtrumque Plinium, Iulium Florum, Secundum, Maternum, M. Aprum, Eprium Marcellum, Vipſanium Meſſallam. Scripſit primùm omnium, vti poſt docebo, Hiſtoriarum libros ab exceſſu Neronis ad imperium Neruæ. Deinde Annales ab Auguſti exceſſu ad finem Neronis, quorum omnium quanta iactura & quibus locis facta ſit in tempore memorabo. Nominantur & eius Facetiarum libri a Fulgentio, cum hoc fragmento, *Caſi itaque morum ec'ogio in filijs relicto.* Mortis eius tempus non exprimo: natalem tamen annum propemodum inuêni. Odoratus ſum ex Plinij Nepotis epiſtolà, quæ libro VII. Nam ait diſertè propemodum ætate æqualem ſe Tacito. At Plinius incendio Veſuuini montis, quo auunculus perijt, agebat, vt ipſe ait, duodeuiceſimum annum Natus ergo Plinius (nam incendium illud ſecundo anno Titi) non dubiè anno vrbis conditæ, DCCCXVI. Memmio Regulo & Verginio Rufo coss. At Tacitus paullò maior natu, quod eâdem illâ epiſtolâ teſtatum reliquit Plinius. Ergo natus extremo imperio Claudij, vel potiùs, initio Neronis: vixerítque, opinor, vel ad imperium Hadriani. Hiſtoriam quidem exorſus eſt ſcribere poſt mortem Neruæ. clarum, quoniam principio I. Hiſtor. vocat Diuum Neruam. qui honos non habetur, niſi principi mortuo.

VETERVM SCRIPTORVM
DE TACITO TESTIMONIA
VEL EIVSDEM FRAGMENTA.

Plin. lib. VII. Nat. hiſt. cap. XVI.

Ipſi nos pridem vidimus eadem omnia in filio Corn. Taciti equitis R. Galliæ Belgicæ rationes procurantis.

Plinius Nepos lib. II. Epiſt. I.

Laudatus eſt Verginius à conſule Cornelio Tacito. Nam hic felicitati eius ſupremus cumulus acceſſit, laudator eloquentiſſimus.

Eodem libro, Epiſtol. XI.

Reſpondit Cornelius Tacitus eloquentiſſimè, & quod eximium orationi eius ineſt, σεμνῶς.

Libro

Libro I V. Epiſt. X V.

Idem Cornelium Tacitum, ſcis quem virum, arcta familiaritate complexus eſt.

Libro V I. Epiſt. X V I.

Petis auunculi mei exitum tibi ſcribam, quo verius tradere poſteris poſſis. Gratias ago. nam video morti eius, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam.

Libro V I I. ad Tacitum.

Erit rarum & inſigne duos homines ætate propemodum æquales, nonnullius in litteris nominis, alterum alterius ſtudia fouiſſe. Equidem adoleſcentulus, cùm iam tua fama gloriaque floreret, te ſequi, tibi longo, ſed proximus, interuallo, & eſſe & haberi concupiſcebam.

Libro I X.

Nec ipſe tibi plaudis; & ego nihil magis ex fide, quàm de te ſcribo. Poſteris an aliqua cura, neſcio: nos certè meremur, vt ſit aliqua. non dico ingenio (id enim ſuperbum) ſed ſtudio, ſed labore, & reuerentiâ poſterùm.

Oroſius de Domit. loquens.

Nam quanta fuerint Diurpanti Dacorum regis cum Fuſco duce prœlia, quantæque Rom. clades, longo contextu euoluerem, niſi Corn. Tacitus qui hanc hiſtoriam diligentiſſime contexuit, de reticendo interfectorum numero, & Salluſtium Criſpum, & alios auctores quamplurimos ſanxiſſe, & ſeipſum idem potiſſimùm elegiſſe dixiſſet.

Idem.

Dein vt verbis Corn. Taciti vtar, Sene Auguſto Ianus patefactus dum apud extremos terrarum terminos nouæ gentes ſæpè ex vſu & aliquando cum damno quæruntur, vſque ad Veſpaſianu durauit imperium.

Flauius Vopiſcus in Probo.

Et mihi quidem id animi fuit, non vt Salluſtios, Liuios, Tacitos, Trogos atque omnes diſertiſſimos imitarer viros, ſed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, &c.

Idem in Tacito.

Corn. Tacitum ſcriptorem hiſtoriæ Auguſtæ, quòd parentem ſuum eundem diceret, in omnibus bibliothecis collocari iuſſit.

Sidonius Epiſt. lib. I V. ad Polemium.

Caius Tacitus è maioribus vnus tuis Vlpianorum temporum conſularis, ſub verbis cuiuſdam Germanici ducis in hiſtoriâ ſuâ retulit, &c.

Idem in Panegyrico ad Anthemium.

Quâ Criſpus breuitate placet, quo pondere Varro,
Quo genio Plautus, quo flumine Quinctilianus,
Quâ pompâ Tacitus numquam ſine laude loquendus.

Idem in Epigram.

Et te qui breuitate Criſpe polles,
Et qui pro ingenio fluente nulli
Corneli Tacite es tacendus ori.

Illa Quinctiliani lib. X. *fortaſſe ad Tacitum referantur.

Supereſt adhuc & exornat ætatis ſuæ gloriam vir ſæculorum memoriâ dignus. qui olim nominabitur, nunc intelligitur. Habet amatores, nec immeritò, vt libertas, quamquam circumciſis quæ dixiſſet, ei nocuerit. ſed elatum abundè ſpiritum, & audaces ſententias deprehendas etiam in ijs quæ manent.

* Ambigua ideò, quia hæc viro Domitiano Fabius ſcripſiſſe videtur. Atqui noſter tunc, vt opinor, nil vulgauerat

C. COR.

A

C. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER I.

BREVIARIVM LIBRI.

*A*VGVSTVS *Nolæ mortem obit. Tiberius ſuccedit, tardè & cupidinem diſſimulans. Pannonicas legiones tres grauis ſeditio inceſſit. ea, miſſo Druſo Tib. F. ægrè*
B *componitur. Idem in Germaniâ inferiore motus. qui conſedit, non fine ſanguine & cæde. Germanicus Cæſar in hoſtem ducit: eaque expeditione Marſi, Tubantes, Bructeri, Vſipetes vaſtati aut cæſi. Iulia Auguſti F. Rhegij vitam finit. Sodales in honorem Auguſti, & ludi Auguſtalia inſtituti. Germanicus iterùm Rhenum tranſmittit, in Chattos ducit. agros, domos, homines, vaſtat, vrit, cædit. Segeſtes obſidione Arminij liberatur. Ob hæc Imperator conſalutatus. Bellum deinde in Cheruſcos geſtũ. reliquiæ Vari & militum lecta: iiſque ſuprema ſoluta. Romani in reditu, ſub Cæcinâ duce, periclitati. tamen hoſtes proſperâ eruptione fuſi, fugati. Maieſtatis lex reducta & aſperè exercita. Tiberis inundat. Theatralis tumultus eſt: & per eam cauſſam decreta Patrum expreſſa ad coërcendos hiſtriones. Poſtremò actum de ſubducendis Tiberi aquis. eoque nomine querelæ ciuitatũ Italiæ & legationes. Hæc biennio ferè geſta,*

SEX. POMPEIO, ET SEX. APVLEIO COSS.

NERONE CLAVDIO DRVSO CAESARE, ET C. NORBANO COSS.

C VRBEM ROMAM à principio reges habuere. Libertatem, & Conſulatum L. Brutus inſtituit. [3] Dictaturæ ad tempus ſumebantur: neque Decemuiralis poteſtas [4] vltra biennium, neque Tribunorum militum conſulare ius diu valuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio. & Pompeij Craſſique potentia, citò in Cæſarem; Lepidi, atque Antonij arma, in Auguſtum ceſsère. qui cuncta diſcordiis ciuilibus *Rei Rom. ſtatus:* *Ad Auguſtum.*

COMMENTARIVS.

1. CAII CORNELII TACITI.] *Id verum huic ſcriptori prænomen adſerui. Sidonius lib.* IV *ad Polemium epiſtolâ*: Caius Tacitus è
D maioribus vnus tuis, Vlpianorum temporum conſularis. *Et ad Leonem*: Namque & antiquitùs cùm Caius Cornelius Tacitus Caio Plinio Secundo pariâ ſuaſiſſet. *Sed & epigraphe Farneſiani libri*, C. Cornelij Taciti Romanas hiſtorias ſcribentis ex his qui reperiuntur liber primus. *Publium prænomen quod in libris ſitis, à uſu aut à vulgo eſt. Mihi autem in ipſu adsiu teſtari placet*, Odi profanum vulgus & arceo.

2. ANNALIVM LIBER.] *Benè Rhenanus, qui hanc inſcriptionem adſerit, etiam contra libros. In quibus pleriſque eſt*, Actorum diurnalium, *vel, vt in Veneto*, Actionum diurnalium. *Qui tamen titulus non acceptu referendus alicui imperito. Vnde enim illi in mentem fuiſſent Acta, vel Diurna? ſed incipiam antiquioris aui, qui Taciti Annales non ineptiſſimè comparauit cum Actis vrbis. Quem tamen refellit ipſe Tacitus libro* XIII. Nerone II. L. Piſone Coſſ. pauca memoriâ digna euenère, niſi cui lubeat laudandis fundamentis & trabibus volumina implere: cùm ex dignitate Populi Rom. repertum ſit, res illuſtres Annalibus, talia diurnis vrbis Actis mandare. *Alibi.* Nemo Annales noſtros cum ſcripturâ eorum contenderit. *Itémque*: Ni deſtinatum mihi foret ſuum quæque in annum referre. *Etiam Iornandes in rebus Gothicis, Cornelium hunc citat*, Annalium ſcriptorem.

3. DICTATVRÆ AD TEMPVS.] *Quas diuturnus primus Sulla fecit, Cæſar perpetuas. Et hic gradus ad Principatum: quò Prafatus iſtu ducit.*

4. VLTRA BIENNIVM.] *Ita accipio, quaſi dicat, haud multu vltra biennium. Nam exactè ſi putas, reuerà vltra biennium Decemuiri imperium tenuere. Liuium & Faſtos vide. Nec tamen Vertranio adſentior, vltra* triennium, *ſuf-*

Qui primum princeps dictus. libus feſſa, [5] nomine Principis ſub imperium accepit. Sed [6] veteris * reip. proſpera vel A aduerſa, claris ſcriptoribus memorata ſunt: temporibúſque Auguſti dicendis non defuêre decora ingenia, donec gliſcente adulatione [7] deterrerentur. [8] Tiberij, Caiíque, & Claudij, ac Neronis res, [9] florentibus ipſis, ob metum falſæ; poſtquam occiderant, recentibus odiis compoſitæ ſunt. Inde conſilium mihi pauca de Auguſto, & extrema tradere: mox Tiberij principatum, & cetera: ſine irâ, & ſtudio, quorum cauſſas procul habeo. Poſtquam Bruto & Caſſio cæſis, nulla iam [10] publica arma; Pompeius [11] apud Siciliam oppreſſus, [12] exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, niſi Cæſar dux reliquus: poſito Triumuiri nomine, Conſulem ſe ferens, & ad tuendam plebem Tribunicio iure contentum; [13] vbi militem donis, populum annonâ, cunctos dulcedine otij pellexit; inſurgere paullatim, munia Senatus, magiſtratuum, legum in ſe trahere, nullo aduerſante: cùm ferociſſimi per acies, aut proſcriptione cecidiſſent. ceteri nobilium, quanto quis ſeruitio promptior, opibus & honoribus extollerentur: ac nouis ex rebus aucti, tuta & præſentia, quàm vetera & periculoſa mallent. Neque prouinciæ illum rerum ſtatum abnuebant, ſuſpecto Senatus populique imperio B ob [14] certamina potentium, & [15] auaritiam magiſtratuum: inualido legum auxilio, quæ vi, ambitu, poſtremò pecuniâ turbabantur. Ceterùm Auguſtus ſubſidia dominationi [16] Claudium Marcellum, ſororis filium admodum adoleſcentem, Pontificatu & curuli

Margin: * Populi Romani. — *Materia huic ſcriptioni: A Tiberio ad Galbam.* — *Artes & via Auguſti ad imperium.* — *Varij, quos ſucceſſores deſtinauit. Marcellus:*

ſicienti. Nam id includat triennium eos imperaſſe. quod contrà eſt, & non niſi ſupra biennium aliquot menſes.

5. NOMINE PRINCIPIS.] *Non ergo tam celebre tunc* Imperatoris *nomen, eo quidem notatione. Et Auguſto viſum iſtud* Principis, *minuenda inuidia: quia etiam olim Princeps Senatus. Quod exemplum non dubiè ſecutus. Noſter infrà:* Non regno tamen neque dictaturâ, ſed Principis nomine conſtitutam rempublicam. *Ouidius de Auguſto ad Romulum.*

Tu domini nomen, Principis ille tenet.

Dio de Tiberio: Πρόκριτός τε τῆς γερουσίας κατὰ τὸ ἀρχαῖον, ὠνομάζετο. Καὶ πολλάκις γε ἔλεγεν ὅτι δεσπότης μὲν τῶν δούλων, αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν, τῶν δὲ δὴ λοιπῶν πρόκριτός εἰμι: Princeps autem Senatus, ritu priſco, dicebatur. & ipſe ſæpè aiebat, Dominum ſe ſeruorum eſſe, Imperatorem militum, Principem ceterorum. *nec temerè aliter Tacitus appellat. Inde Principatus, & Principium etiam pro imperio, Suetonij cap.* XXXI. Auguſti Principium, *Florus l. IV. cap. VIII. Dio XLIX.* clade Varianâ; Tiberij, ruinâ ſpectaculorum memorabile factum. *Ita opt. liber, & puto ſincerè. Tertullianus quidem receptam eam ſignificationem fuiſſe oſtendit, aduerſus Hermogenem:* Poſſunt & aliter, *inquit*, principium interpretari, non abs re tamen. Nam & in Græco principij vocabulum quod eſt ἀρχὴ, non tantùm ordinatiuum ſed & poteſtatiuum capit principatum. Vnde & ἄρχοντες dicuntur principes. Ergo ſecundùm hanc quoque ſignificationem, Principium pro poteſtate & principatu ſumetur. *Sed & Gloſſa Græca de hac voce* ἀρχὴ, τὸ προοίμιον, exordium. *& deinde* Ἀρχὴ, imperium, magiſterium, præſidatus principium.

6. VETERIS REIP.] *Ita Vaticanio placitum, transſectis notis, quæ vulgò,* p. r.

7. DETERRERENTVR] *Ita rectè. non* deterrentur. *Tacitus lib. II. Hiſtor.* Si quid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis & comeſſationibus & principis imitatione deteritur. *Horatius pari metaphorâ:* —— Culpâ deterit ingeni.

8. TIBERII CAIIQVE.] *Fines deſignat intra quos hi libri. qui attingunt quattuor dumtaxat principes. Vt vel hinc liqueat Hiſtorias ſeorſum ſcriptas, finémque Annalium fuiſſe in fine Neronis.*

9. FLORENTIBVS IPSIS.] *Itaque veriſſima ſcripta de Principibus, cùm iam eſſe deſierunt. Quod Arrianus in rebus Alexandri pro argumento habet, fidelitatis eas à Ptolomæo & Ariſtobulo traditas,* Ὅτι τεθνηκότος ἤδη Ἀλεξάνδρου συγγράφουσιν, ὅτε αὐτοῖς C ἐκτὸς ἀνάγκη καὶ μισθὸς τοῦ ἄλλως τι, ἢ ὡς συνηνέχθη, συγγράψαι, ἀπῆν: quòd mortuo iam Alexandro ſcripſerint, cùm neceſſitas aut præmium aliter aliquid ſcribendi abeſſet.

10. PVBLICA ARMA.] *Senatus populiq́, pro republicâ & à republicâ. Tantùm priuata nunc arma, & in propriam potentiam.*

11. APVD SICILIAM OPPRESSVS.] *Non mehercules apud Siciliam. In Aſiâ oppreſſum eum ſingulatimque conſentiunt ſcriptores. de vrbe tamen ambigitur. Dio caſum vult ἐν Μιδαείῳ τῆς Φρυγίας, in Phrygia oppido Midaio.* * *Florus & Appianus Mileti, quæ Cariæ adſcripta. Sed noſter victum eum ſaltem intellegit, & copias eius apud Siciliam oppreſſas. Ita & Florus de eodem:* In Siculo freto iuuenis oppreſſus eſt. D

12. EXVTOQVE LEPIDO.] *Eleganter, id eſt, exarmato, & exercitu ſpoliato. Nam* XX. *legiones ei ademit.*

13. VBI MILITEM DONIS.] *Reſpexit hoc Victor cùm de eodem Auguſto ſcripſit:* Illectis per dona militibus, atque annonæ curandæ ſpecie vulgo, ceteros haud difficulter ſubegit.

14. CERTAMINA POTENTIVM.] *Factiones in vrbe, & tum bella: quæ miſeras prouincias affligebant.*

15. AVARITIAM.] *Rapinas & extorſiones Præſidum, in populi imperio diſſimulatas, aut inuicem donatas.*

16. CLAVDIVM MARCELLVM.] *Magnam illam Romæ & libertatis ſpem. De cuius laudibus plenâ manu Seneca ad Marciam:* Octauia Marcellum amiſit,

A curuli Ædilitate: M. Agrippam [17] ignobilem loco, bonum militiâ, & victoriæ ſocium, *Agrippa*
[18] geminatis conſularibus extulit. mox [19] defuncto Marcello, generū ſumſit: Tiberium Neronem, & Claudium Druſum priuignos, [20] imperatoriis nominibus auxit, integrâ etiamdum domo ſuâ. Nam genitos Agrippâ Caium ac Lucium, [21] in familiam Cæſarum induxerat: necdum poſitâ puerili prætextâ, [22] Principes iuuentutis appellari, [23] deſti- *C. & L. Cæſares.*

amiſit, cui & auunculus & ſocer incumbere cœperat, in quem onus imperij reclinaret: (*malo, reclinare*) adoleſcentem animo alacrem, ingenio potentem, ſed & frugalitatis continentiæque in illis aut annis aut opibus non mediocriter admirandæ: patientem laboris, voluptatibus alienum, & quantumcumque imponere illi auunculus, &, vt ita dicam, inædificare voluiſſet, laturum.

B 17. IGNOBILEM LOCO.] *Adeò vt ipſum generis ſui nominiſque pœniteret. Narrat comiter Seneca pater Controuerſ. lib.* II. Tantâ autem Mæcenas ſub diuo Auguſto libertate fuit (*corrigo*, Tanta autem ſub diuo Auguſto libertas fuit. *nihil hîc de Mæcenate, & exculcanda vox malè inculcata*) vt præpotenti tunc M. Agrippæ non defuerint qui ignobilitatem obiicerent. Vipſanius Agrippa fuerat. Vipſanij nomen quaſi argumentum paternæ humilitatis ſuſtulerat, & M. Agrippa dicebatur. Cum defenderet reum, fuit accuſator qui diceret Agrippam & quod in medium eſt (*iterùm reſcribo*, Agrippa M & quod in medio eſt. *ea enim verba ſunt, & gentis nomen medium inter cognomen prænoménque*) volebat Vipſanium intellegi. Fuit qui diceret ° Concurrite Agrippa malum habebis reſponde dis. Ea in arte (*potiùs* parte) vtique mihi
C videtur admiratione dignus Auguſtus: ſed horum non poſſum non miſereri, qui tanti putant caput potiùs quàm digitum perdere. *Scribendum*, dictum.

18 GEMINATIS CONSVLATIBVS.] *Ideóne geminatis, quia bis conſul? Caue cenſeas. tertium enim fuiſſe Dio docet & Faſti. itémque Velleius:* Agrippa, *inquiens* quem vſque in tertium conſulatum & mox collegium Tribuniciæ poteſtatis, amicitia Principis euexerat. *Sed ideò id dixit, quia poſtremi duo conſulatus Agrippæ coniuncti continentéſque. Qui ſanè honos erat: & rarò cuiquam eâ ætate tributus, præter principes re, aut deſtinatione.*

19. DEFVNCTO MARCELLO.] *Qui Baiis obiit, vt clarè teſtatum reliquit, Elegiâ huic rei propriâ, poëta Vmber. Nec ſcio cur vir doctus tanto opere pertendat mortuum eum potiùs in ° Stabiano. Quid? Propertius qui vixit id æui, locum aſſeruit funeſtum*
D *iuueni tam illuſtri? Sciuit. ſed dedit hoc, inquit, Liuia, quæ ſuſpicione laborabat Marcelli interempti. Nec hercle immeritò. Num ergo venenum dari Baiis minùs potuit, ac in Stabiano? Scilicet ſoluto omni crimine illa aulica Medea, ſi Marcellus obiit Baiis. Ego verò, vir maxime, cauſſam nullam video huius tuæ tam ſeriæ aduerſionis: placetque cum Propertio & vulgatis Seruij libris mortuum eum in Baiano. Suſpicionem autẽ de Liuia Dio huiuſmodi inſeruit:* Αἰτίαν μὲν οὖν ἡ Λιβία τοῦ θανάτου τοῦ Μαρκέλλου ἔσχεν, ὅτι τῶν υἱέων αὐτῆς προετετίμητο: Cauſſam mortis Marcelli Liuia habuit, quòd is eius filiis anteponeretur. *At Tacitus Pliniúſque eâ culpâ non liberant etiam Auguſtum. Annal.* II. Sed ſuberat occulta formido reputantibus, haud proſperum in Druſo pa-

tre eius fauorem vulgi: auunculū eiuſdem Marcellum flagrantibus plebis ſtudiis ereptum, breues & infauſtos populi Romani amores. *Plinius lib.* VII *inter Auguſti infortunia:* Suſpecta Marcelli vota, pudenda Agrippæ ablegatio. *Quaſi conceperit aliquid cupiueritque, contra Auguſtum, amore priſtini ſtatus & libertatis.*

20. IMPERATORIIS NOMINIBVS AVXIT.] *Non eo more quo rei Romanæ domini, Imperatores dicti: ſed quo olim, qui rempub. militia feliciter geſſiſſent. Vulgatus olim honos: non item ſub Imp. qui rei proſperè geſtæ lauream & laudem ſibi adſcribi volebant auſpiciiſque ſuis. Turbat in ſententiâ huius loci vir doctus, & miror. Tu vide Dionem Caſſium l.* LIV. *&* LV. *& Velleium, itémque ea quæ ſcribo ad extremum librum quartum.*

21. IN FAMILIAM CÆSARVM INDVXERAT.] *Emptos domi à patre per æs & libram. Ita loquebantur, non per aſſem, vt perperàm inoleuit Suetonij capite* LXIV. *Quamquam reuerà in eâ formulâ Aes non aliud notat quàm Aſſem. Varro libro* VIII. Pro aſſibus nonnumquam æs dicebant antiqui, à quo dicimus aſſem tenentes. Hoc ab ære æneaque librâ *Ritum hunc (vt omittam notata aliis) notat explicátque eleganter Clemens Alexandrinus Strom. quinto:* Καὶ τὰ παρὰ Ῥωμαίοις ἐπὶ τῆς διαθήκης γινόμενα τάξιν εἴληχε διὰ δικαιοσύνης, ἐκεῖνα ζυγὰ καὶ ἀσσάρια, χαρπισμοί τε καὶ αἱ τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις. Τὰ μὲν γὰρ ἵνα δικαίως γένηται, τὰ δὲ εἰς τὸν τῆς τιμῆς μερισμόν, τὰ δ' ὅπως ὁ προστυχών, ὡς βάρος τινὸς αὐτῷ ἐπιτιθεμένου, ἐς ὦτα ἀκούσῃ καὶ τάξιν μεσίτου λάβῃ. *Triplex antiquitatis ritus, interpreti non intellectus. Aes & libra in teſtamentis, Vindicia, & Anteſtatio. Nam χαρπισμοὺς ad vindicias adſertionémque refero:* τὰς τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις, *aurium tactiones, ad Anteſtationem. Omnia enim hæc ad familiæ mutationem pertinent, quæ per teſtamentum, de quâ Quintilianus Declamat.* CCCVII. Non dixerim teſtamentum, cui libripens deeſt & familiæ emptor, & cetera iuris neceſſaria. ° *Agellius & Iuriſconſulti.* *° Mutila iſta: Videtur verſus fuiſſe. Concurrite omnes augures aruſpices.* *° Lib. IV. cap. XXVII.*

22. PRINCIPES IVVENTVTIS APPELLARI.] *Quod ſanè ridiculum, vt principes iuuentutis ſint, qui etiamnum in pueris. Natus autem Gaius anno vrbis* DCCXXXIV. *Sex. Apuleio, P. Silio Coſſ. At Lucius biennio toto minor, ex Dione* LV. *in actis eius anni. Princeps iuuentutis* (πρόκριτον τῆς νεότητος *Zonaras hic reddidit*) *ab Auguſto inualuit, ad futurum imperium titulus & omen. Sunt nummi cum inſcriptione:* C. L. CÆSARES. AVGVSTI. F. COS. DES. PRINC. IVVENT. *adpoſita effigies Caij Luciíque, cum clypeis & haſtis. quo Tirocinij die equites dederant, honoris Auguſti cauſâ. Dio.* Καὶ οἱ ἱππῆς τότε δόρατα, ἃ παρὰ τῆς ἱππείας ἐς τοὺς ἐφήβους ἰόντες χρυσᾶ εἰλήφεσαν, ἐς τὸ βουλευτήριον ἀνετέθη. *Obſeruo Dionem aureas haſtas dicere, quas lapis Ancyranus (magnæ apud me fidei, vt quem viuus conceperit Auguſtus ipſe) argenteas. Verba ſunt, vti ad me miſſa* *° Tamen codices non difficulter, quia Stabij haud procul Baijs.*

 bene-

[23] deſtinare conſules, ſpecie recuſantis flagrantiſſimè cupiuerat. Vt Agrippa vitâ conceſſit; L. Cæſarem euntem ad Hiſpanienſes exercitus, [24] Caium remeantem Armeniâ, & vulnere inualidum, mors fato propera, vel [25] Nouercæ Liuiæ dolus abſtulit; [26] Druſoque pridem exſtincto, Nero ſolus è priuignis erat: illuc cuncta vergere. filius, collega imperij, conſors Tribuniciæ poteſtatis adſumitur, omniſque per exercitus oſtentatur: non obſcuris, vt anteà, matris artibus, ſed palàm hortatu. Nam ſenem Auguſtum deuinxerat adeò, vti nepotem vnicum, Agrippam Poſtumum, in [27] inſulam Planaſiam proiiceret: rudem ſanè bonarum artium, & robore corporis ſtolidè ferocem, [28] nullius tamen flagitij compertum. At herculè Germanicum Druſo ortum, octo apud Rhenum legionibus impoſuit, adſciriq́ue per adoptionem à Tiberio iuſſit, quamquam eſſet in domo Tiberij filius iuuenis, ſed [29] quò pluribus munimentis inſiſteret. Bellum eâ tempeſtate nullum, niſi aduerſus Germanos ſupererat: abolendæ magis infamiæ, ob amiſſum cum Quinctilio Varo exercitum, quàm cupidine proferendi imperij, aut digum ob præmium. Domi res tranquillæ. eadem magiſtratuum [30] vocabula. iuniores A B

Denique Tiberius Nero.

Et ad gratiâ matr. Liuiæ.

Germanicus Druſi filius Galliæ præfectus.

Status verò, & affectus animum ſub Auguſto.

beneficio viri illuſtri Augerij Busbequij: EQVITES. AVTEM. ROMANI. VNIVERSI. PRINCIPEM. .... HASTIS. ARGENTEIS. DONATVM. APPELLAVERVNT *quam lacunam ritè expleueris:* Principem iuuent. Caium.

23. DESTINARE CONSVLES.] *Et verò perfecerat. Romæ marmor, de Caio:* QVEM. POPVLVS. COS. CREAVIT. ANNOS. NATVM. XIV. *Ait annos natum quatuordecim: & adducit Dionis ratio, qui conſulem facit deſignatum anno vrbis* DCCXLVIII. *Tamen Auguſtus in iam dicto lapide* XV. *ille annum circumdat, ſed nempe quem ingreſſus erat, & iam agebat. Verbo ſunt:* Honoris mei cauſsâ Senatus populuſque Romanus annum quintum & decimum * agentis Conſulis deſignauit, vt eum magiſtratum iniret poſt quinquennium ex eo die quo deductus in forum.

** pro Agentes. & Conſules, antiqua ſcriptura.*

24. CAIVM REMEANTEM ARMENIA.] *In Lyciâ mortuum eum voluit Suetonius cum Velleio. Ille his verbis.* Caium & Lucium in duodeuiginti menſium ſpatio amiſit ambos: Caio in Lyciâ, Lucio Maſſiliæ defunctis. *Iſte his:* Deinde reluctatus inuituſque reuertens in Italiam, in vrbe Lyciæ, Limyram vocant, morbo obiit. *Etiam Florus:* Maſſiliæ Lucius morbo ſoluitur: in Lyciâ Caius ex vulnere. *Fugerit ergo ratio memorioſum illum ſenem neceſſe eſt, qui in Syriâ tradidit defunctum. Dico Senecam patrem in Controuerſiis:* Itaque cùm mortuo in Syriâ C. Cæſare codicillo queſtus eſſet Auguſtus. quòd in tam magno & recenti luctu ſuo cœnaſſet. *Sed erit fortaſſe, qui culpam eam in exſcriptorem conferet, reſcribétque,* Lyciâ. *Addi velim Suetonij locum, Tib. cap* XV: Caio & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Auguſto. *nec addit ſolùm, ſed & corrigit. Nam hoc de triennio, nónne nimis laxum? appáret è Velleio:* Caius, *inquit*, in vrbe Lyciæ morbo obiit, cùm ante annum ferme L. Cæſar Maſſiliæ morbo deceſſiſſet. *En, dumtaxat interuallum fecit paullò plus anni. Et ipſe Suetonius* Duodeuiginti *modò* menſes *interponit, verbis quæ ſuprà. Non ergo ambiges, quin ſcribend* intra biennium: *ſi hunc putemus ſenſum. Nam in alium me duxit P. Iohannes Deckerius è Societate Ieſu, qui refert ad* triennium *Tiberiani reditus, & vult vtrumque periiſſe intra tres primos annos, ex quo ille Rhodo reuerſus. Hiſtoria approbat.*

25. NOVERCÆ LIVIÆ] *Nata exitio reip. hæc mulier, & ſuæ domus. Sed benè quòd Tacitus nuſquam diſſimulat fraudem eius & ſcelus. Plinius cautior, qui ſuſpicionem hanc tangens, cauit ſibi obſcuritate ſermonis:* Inculatæ filiorū mortes, luctuſque non tantum orbitate triſtes *Nec enim aliò traxeris ea verba, non me quidem interprete.*

26. DRVSO PRIDEM EXSTINCTO.] *Nempe ante annos circiter* XII. *priuſquam Caius moreretur. Quippe Druſus obijt ex lapſu equi, in Germaniâ, anno vrbis* DCCXLV. *ex Dione libro* LV. *initio: & Caius anno* DCCLVI. *Imperfectus at mihi Dion olim, in cuius libro hiatus eſt, & anni aliquot omiſſi. atque ita narratur mors Caij, quaſi biennio poſt illam Druſi. Sed, vt dixi, defectio & hiatus eſt, atque anni plures medij deſunt: quod in Notis ad Velleium obſeruamus.* C

27. INSVLAM PLANASIAM.] *Atqui Siciliam vocat Scholiaſtes Iuuenalis vetus.* Agrippa. *inquit*, in Siciliâ propter morum feritatem ab Auguſto relegatus eſt *Errat. nam de Planaſiâ adfirmat cum noſtro etiam Dio, & ait vicinam Corſicæ eſſe, libro extremo* LV. *In quâ narratiunculâ quod legitur,* Καὶ τὴν Ἰουλίαν ὡς μητρυιὰν διέβαλλεν: & Iuliam vt nouercam aſpernabatur: *mea iudicio in Liuiam faciendum eſt. Non enim matrem ſuam Agrippa inſectabatur (& illa verò iam relegata aberat) ſed Liuiam, vt probabile eſt, Auguſtæ ſtirpi numquam æquam.*

28. NVLLIVS TAMEN FLAGITII.] *Imitatione Liuij, ſi fortè, qui de T Manlio:* Filium iuuenem, nullius probri compertum, extorrem vrbe egit. D

29. QVO PLVRIBVS MVNIMENTIS.] *Verè emendaui. Filij enim heredeſque, paſſim dicuntur ſubſidia & firmamenta regni. Tacitus* V. *Hiſtor.* Non legiones, non claſſes, proinde firma imperij munimenta quàm numerum liberorum. *Euripides:*

Φῦναι τυράννους, παῖδας ἔρυμα δώμασι.

Sic Subſidia aulæ, *Suetonio*, Adminicula Auguſti, *Senecæ* heredes imperij *dicuntur: & verè. Siculus ille monitor (exprimit quod verum eſt à me indignatio) cum ſuâ coniecturâ*, ſed qui pluribus morum vitiis inſiſteret, *abeat Morbonam.*

30. VOCABVLA.] *Sed non vis aut poteſtas. Cæſar in ſe traxerat.*

31. ÆGRO

A res poſt Actiacam victoriam, etiam ſenes plerique inter bella ciuium nati: quotuſquiſque reliquus, qui remp. vidiſſet? Igitur verſo ciuitatis ſtatu, nihil vſquam priſci & integri moris: omnis, exutâ æqualitate, iuſſa principis aſpectare: nullâ in præſens formidine, dum Auguſtus ætate validus, ſeque & domum & pacem ſuſtentauit. Poſtquam prouecta iam ſenectus, [31] ægro & corpore fatigabatur, aderátque finis & ſpes nouæ: pauci bona libertatis incaſſum diſſerere, plures bellum paueſcere, alij cupere; pars multò maximâ [32] imminentes dominos variis rumoribus differebant. Trucem Agrippam, & ignominiâ accenſum, non ætate, neque rerum experientiâ tantæ moli parem. Tiberium Neronem maturum annis, ſpectatum bello: ſed vetere atque inſitâ Claudiæ familiæ ſuperbiâ; multaóue indicia ſæuitiæ, quamquam premantur, erumpere. Hunc & primâ ab infantiâ eductum in domo regnatrice: congeſtos iuueni conſulatus, triumphos: ne iis quidem annis, quibus Rhodi ſpecie ſeceſſus [33] exſulem egerit, aliquid quàm iram, & ſimulationem, & ſecretas libidines meditatum. accedere matrem muliebri impotentiâ:

Iudicia de ſucceſſoribus: hæc bona de Tiberio.

B ſeruiendum feminæ, duobuſque inſuper adoleſcentibus, qui remp. interim [34] premant, quandoque diſtrahant. Hæc atque talia agitantibus, graueſcere valetudo Auguſti: & quidam [35] ſcelus vxoris ſuſpectabant. Quippe rumor inceſſerat, paucos ante menſes, Auguſtum electis conſciis, & comite vno Fabio Maximo, Planaſiam vectum, ad viſendum Agrippam. multas illîc vtrimque lacrymas, & ſigna caritatis, ſpemque ex eo, fore vt iuuenis penatibus aui redderetur. Quod [36] Maximum vxori Martiæ aperuiſſe: illam Liuiæ. [37] C. Nauum id Cæſari. neque multo pòſt, exſtincto Maximo (dubium

Morbus Auguſti, quem à fraude Liuiæ conſiebant.

Quia reconciliandus Agrippa videbatur.

31. ÆGRO ET CORPORE.] *Velim traiici*, & ægro corpore.

32. IMMINENTES DOMINOS VARIIS RVMORIBVS DIFFEREBANT.] *Notabis ingenium plebis,*

—— cui mos humili læſiſſe veneno
C Summa, nec impoſitos, vnquam ceruice volenti
Ferre duces.

33. EXSVLEM EGERIT.] *Ita Principem agere, & Agere ſe paullo minus quàm priuatum, in Suetonio aliiſq. lego. Et in noſtro lib.* III. *Hiſtor.* Quanto ferociùs paullò antè ſe egerint, tanto cupidiùs voluptates hauſiſſe. *M. Antonio tamen Mureto, cuius ſcripta Venus inhabitat pariter cum Muſis, leg. videtur*, exſul egerit.

34 PREMANT, QVANDOQVE DISTRAHANT.] *Dixi corruptum olim locum mutilumque. Redeo in viam admonitu amici qui explicat: Druſus & Germanicus nunc quidem coniuncti prement rempub. at olim orto, ſors fuit, diſsidio, eamdem diſtrahent per bellum ciuile diſsipabuntque. Conſule Muretum lib.* XI. *cap.* I.

35. SCELVS VXORIS.] *Hæc eſt tertia venenaria huius palma, & iure lemniſcata. Tangit verò ſuſpicionem illam de ficubus, quæ nota ex Dione.*

D

36. MAXIMVM VXORI MARTIÆ.] *Habes eleganter hiſtoriã totam in Plutarchi* περὶ ἀδολεσχίας. *quem locum pretium puto vt conuertam penè verbatim.* Fuluius verò Cæſaris Auguſti amicus, cùm iam ſenem eum ſæpiùs querentem audiret de ſolitudine ſuæ domus; quodque duobus nepotibus fato functis, Poſtumo, qui ſolus reliquus, ex calumniâ neſcio quâ exſulante, cogeretur vxoris ſuæ filiũ ad ſucceſſionem imperij vocare, quamquam miſerans & conſilium captans reuocandi ab exſilio nepotis: cùm, inquam, hæc audiret Fuluius, enuntiauit ſuæ vxori, illa Liuiæ. Liuia autem acerbè cum Cæſare egit, cur, quoniam iampridem id decreuiſſet, non acceſſeret nepotem, ſed ſe odio inuidiæque ſucceſſoris obiiceret? Venientem igitur, de more, manè Fuluium & ſolitum illud dicentem Aue, Cæſar reſalutauit, * Vale, inquit, Fului. Atque ille id intellegens, domum ſe illicò ſubduxit, & vocatâ vxore: Reſciuit, inquit, Cæſar, non ſiluiſſe me arcana. ideò mori mihi decretum eſt. Vxor autem: Iure, ait, quoniam tamdiu mecum habitans viuenſque nec noueris nec caueris intemperantiam meæ linguæ. Sed præcedam tamen ego. & accepto gladio, ſeipſa viro coram interemit. *Hæc Plutarchus: nec alibi tam liquidè narrata res. Hoc tantùm male, quòd* Φούλβιον *vbique vocat, qui Fabius eſt. Fabius ille Maximus, qui conſul fuit anno vrbis* DCCXLII. *Item quòd Martiam interfectam vult ante maritum cùm noſter clare vixiſſe eam dicat, & auditos gemitus eius in funere mariti. Atque hæc homini vera cauſſa mortis: ne innocuum poetam oneremus, aut potiùs ipſe ſe, de Ponto,*

** Quod ſolet morituris dici abituriſque,* ὑγίαινε.

Occidis ante preces, cauſſáq; ego Maxime mortis,
Nec fueram tanti, me reor eſſe tuæ.

Eſt enim hic Maximus, quem Naſo coluit, & ad quem Elegia non vna. Sed & vxor Naſonis, propinqua Maximi ſeu coniugis eius Martia, ex his verſibus:

Ille ego de veſtrâ cui data nupta domo eſt.
Hanc probat, & primis dilectam ſemper ab annis
Eſt inter comites Martia cenſa ſuas.

Eſt cenſa, *pro cenſuit, ſatis nouè, imò antiquè. Sic Adfectatus eſt regnum, pro Adfectauit:* Spectatus eſt ſuem, *in Varrone lego. retineóque:* Communicati ſunt, *pro Communicauerunt, in Liuio;* Peragratus eſt regionem, *in Velleio, & plura. Tangit hanc de Fabio tragœdiam etiam Plinius:* Iuxta hæc abdicatio Poſtumi Agrippæ poſt adoptionem. deſiderium poſt relegationem. inde ſuſpicio in Fabium, arcanorumque proditiones.

37. C. NAVVM ID.] *Pridem emendaui firmauiq.*, Gnarum id Cæſari. *Gay Naui nulla perſona eſt in*

(dubium an [38] quæſitâ morte) audita in funere eius Mattiæ gemitus ſemet incuſantis, A
Tiberius ſubitò reuocatur. quòd cauſſa exitij marito fuiſſet. Vtcumque ſe ea res habuit, vixdum ingreſſus Illyricum Tiberius, properis matris litteris accitur: neque ſatis compertum eſt, ſpirantem adhuc Auguſtum apud vrbem Nolam, an exanimem repererit. Acribus namque cuſtodiis *Liuiana & aulica artes in celanda morte Principis.* domum, & vias ſepſerat Liuia: lætique interdum nuntij vulgabantur, donec prouiſis quæ tempus monebat, ſimul exceſſiſſe Auguſtum, & rerum potiri Neronem fama *Agrippa cædes.* eadem tulit. Primum facinus noui principatus fuit, Poſtumi Agrippæ cædes: quem ignarum inermumque, quamuis firmatus animo, [39] centurio ægrè confecit. Nihil de *Quam Tiberius fruſtrà à ſe reiicit.* eâ re Tiberius apud Senatum diſſeruit. patris iuſſa ſimulabat, quibus præſcripſiſſet Tribuno cuſtodiæ adpoſito, ne cunctaretur Agrippam morte adficere, quandocumque ipſe ſupremum diem expleuiſſet. Multa ſine dubio ſæuáque Auguſtus de moribus adoleſcentis queſtus, vt exſilium eius Senatuſconſulto ſanciretur, perfecerat: ceterùm in nullius vmquam ſuorum necem durauit: neque mortem nepoti pro ſecuritate priuigni inlatam, credibile erat. propius vero, Tiberium ac Liuiam, illum metu, hanc nouercalibus odiis, ſuſpecti & inuiſi iuuenis cædem feſtinauiſſe. Nuncianti centurioni, B
[40] vt mos militiæ, factum eſſe quod imperaſſet: neque imperaſſe ſeſe, & rationem facti reddendam apud ſenatum, reſpondit. Quod poſtquam [41] Salluſtius Criſpus particeps ſecretorum (is ad tribunum [42] miſerat codicillos) comperit: metuens ne reus ſubderetur, *Salluſtij pro tempore, ſed in omnia tempora verum effatum.* iuxta periculoſo [43] ficta ſeu vera promeret, monuit Liuiam, ne arcana domus, ne conſilia amicorum, miniſteria militum vulgarentur: néve Tiberius vim principatus reſolueret, cuncta ad ſenatum vocando. eam conditionem eſſe imperandi, [44] vt non aliter ratio

eſt in hoc actu. Sic lib. v. Gnarum id Cæſari. eoque dubitauit de tradenda repub. *Alibi.* Gnarum id duci. inceſſitque itineri & prœlio. *Sed ecce hanc mihi quaſi deſponſam coniecturam, eſt qui ſine vlla deuorsia velit abducere. Ego verò non dimitto. nec enim ſoli Atrida vxores ſuas amant, ait ille.*

38. QVÆSITA MORTE.] *Illatâ, & violentâ, machinatione Auguſti.*

39. CENTVRIO ÆGRE CONFECIT.] *A Tribuno interfectum Suetonius voluit:* Hunc, *ait*, Tribunus cuſtos adpoſitus occidit, lectis codicillis quibus id facere iubebatur. *Sed Dio pariter vt noſter, à centurione:* Ὁ ἑκατόνταρχος ὁ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἔχων καινοτομοῦντά τι ἀπέσφαξεν: Centurio, qui cuſtodiam eius habebat, res nouas molientem, interfecit. *Credo verum eſſe vt à Centurione occiſus ſit, at iuſſu Tribuni.*

40. VT MOS MILITIÆ.] *Sollennia militia verba, Factum quod imperaſti. Suetonius:* Renunciantu Tribuno factum eſſe quod imperaſſet. *Item Claudio:* De nece Conſularis viri renunciante centurione factum eſſe quod imperaſſet.

41. SALLVSTIVS CRISPVS] *Fit ille, cuius & vitam mortémque infrà memorat lib.* III. *Salluſtij hiſtoriarum regis ex ſorore nepos. Nominat eum Seneca inter intimos Auguſti, l.* I. *de Clementiâ:* Ignouit abauus tuus victis. Nam ſi non ignouiſſet, quibus imperaſſet? Salluſtium, & Cocceios, & Duillios, & totam cohortem interioris admiſſionis ex ad- **Herodiano lib* VII. *de Quæſtore miſſo ad cædem Vitaliani.* uerſariorum caſtris conſcripſit. *Sed cedo, quis in Senecâ Duillius? Falſus, ſcribendúmque,* Deillios, *ſiue* Dellios. *Deillius à Senecâ patre dicitur, in Suaſoriâ.* Belliſſimam tamen rem Deillius dixit, quem Meſſalla Coruinus deſertorem bellorum ciuilium vocat: quia à Dolabella ad Caſſiũ, à Caſſio deinde tranſiuit ad Antonium, nouiſſimè ab Antonio transfugit ad Cæſarem. Hic eſt Deillius cuius epiſtolæ laſciuæ ad Cleopatram feruntur. *Græcis tamen eſt Dellius, Plutarcho Dionique. Item Horatio, inſcriptione Odes tertia libra* II. *vbi temerè interpretes* Gellium *ſuffeciunt. Plutarchus eum hiſtorias quoque ſcripſiſſe oſtendit:* Πολλοὺς, *inquit*, καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες, ἐξέβαλον, τὰς παροινίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας, ὧν καὶ Μάρκος ἦν Σιλανὸς, καὶ Δέλλιος ὁ ἱστορικός: Multos & alios Antonij amicos, Cleopatræ aſſeclæ & adulatores exegerunt, quòd petulantia iſta & ſcurrilia non ferrent: inter quos fuit M. Silanus, & Dellius hiſtoricus. *Eadem Dio, quinquageſimo libro. Ad Salluſtium autem iſtum facit, quod Plinius libra* XXXIV. Metallum quoddam Salluſtianum appellatum, *ſcribit*, ab amico diui Auguſti. C

42. MISERAT CODICILLOS.] *Ita enim receptum, quò magis cautum militibus eſſet, cadem mandari per libellum. ſcilicet ne Imperatar auctaritatem poſſet defugere. Pulchrè Herodianus lib.* III. *de Saturnino & Plautiano:* Ὁ δὲ Σατουρνῖνος γραμματεῖον ᾔτησε τοῦ φόνου φέρειν τὰς ἐντολάς. ἔθος γὰρ τοῦτο τυραννικὸν, εἴ τινα ἐκπέμποιεν ἐπὶ φόνον ἄκριτον, ἐπιστέλλεσθαι τοῦτο διὰ γραμμάτων, ἵνα μὴ γιγνόμενον ᾖ ἀκατασήμαντον: At Saturninus codicillos, ſiue libellum petiit, qui cędis mandata haberet. Mos enim ille regius vt cùm mittunt ad cædem alicuius, ſine ſententia aut iudicio, patrandam; tunc id per ſcriptum iubeant: ne cùm factum fuerit, ſine teſſerâ aut notâ ſit. *Ad quem vſum Duplices adhibitos, alibi lectum.* D

43. FICTA SEV VERA.] *Ficta, ſi à Tiberio crimen amoliretur; ne ipſe eius damnaretur à Senatu. Vera, ſi Tiberium auctorem ederet, ab eo puniendus aut tollendus.*

44. VT NON ALITER RATIO CONSTET.] *Scitum dictum, nec quidquam mutemus. A menſulariis dictum eſt, quibus conſtant rationes cùm pares ſunt.*

A ratio conſtet, quàm ſi vni reddatur. At Romæ ruere in ſeruitium Conſules, Patres, *Roma quàm ſeruitutis obnoxia.*
eques. quanto quis illuſtrior, tanto magis falſi ac feſtinantes, vultuque compoſito, ne *A.V.C.D. CCLXVII.*
læti exceſſu principis, neu triſtiores primordio, [45] lacrymas, gaudium, queſtus, adulationes miſcebant. Sex. Pompeius & Sex. Apuleius Coſs. primi in verba Tiberij Cæſaris *Iuratum in nouum principem.*
iurauere: apudque eos Seius Strabo, & [46] C. Turranius: ille prætoriarum Cohortium præfectus, hic annonæ. mox ſenatus, mileſque & populus. Nam Tiberius cuncta per Conſules incipiebat, tamquam vetere Rep. & ambiguus imperandi. ne edictum quidem, quo patres in curiam vocabat, niſi Tribuniciæ poteſtatis præſcriptione poſuit, ſub Auguſto acceptæ. Verba edicti fuere pauca, & ſenſu permodeſto. de honoribus parentis conſulturum: [47] neque abſcedere à corpore: idque vnum ex publicis muneribus *Tiberij calliда tergiuerſatio.*
vſurpare. Sed defuncto Auguſto, ſignum prætoriis cohortibus, vt Imperator dederat. [48] excubiæ arma, [49] cetera aulæ. miles in forum, miles in curiam comitabatur: litteras ad exercitus, tamquam adepto principatu, miſit: nuſquam cunctabundus, niſi cùm in ſenatu loqueretur. Cauſſa præcipua [50] ex formidine, ne Germanicus in cuius ma- *Et eo, quo fiat.*
B nu [51] tot legiones, immenſa ſociorum auxilia, mirus apud populum fauor, habere imperium, quàm exſpectare mallet. Dabat & famæ, vt vocatus electuſque potiùs à Rep. videretur, quàm per [52] vxorium ambitum, & ſenili adoptione irrepſiſſe. Poſteà cognitum eſt, ad introſpiciendas etiam procerum voluntates, inductam dubitationem. nam verba, vultus, in crimen detorquens recondebat. Nihil primo ſenatus die agi paſſus, niſi de ſupremis Auguſti. cuius teſtamentum inlatum per [53] virgines Veſtæ, Tiberium *Teſtamentum Auguſti.*

ſunt. Plin. l. 1. epiſt. Mirum eſt quàm ſingulis diebus in vrbe ratio aut conſtet, aut conſtare videatur, cunctiſque non conſtet. *Idem Panegyrica:* Augeo principis munus, cùm oſtendo liberalitati eius ineſſe rationem. Ambitio enim, & iactantia, & effuſio, & quiduis potiùs quàm liberalitas eſt,
C cui ratio non conſtat. *Vſi & auctores priſci iuris l. 1. De et ſeq. pareus l. penult. De re militari. Adde Valentis dictum apud Spartianum:* Non ſibi apud deos inferos conſtare rationem, quòd quamuis hoſtem ſuum, Piſonem tamen iuſſiſſet occidi, virum cuius ſimilem Rom. reſp non haberet.

45. LACRIMAS, GAVDIVM.] *Acutè Muretus:* lacrimas gaudio, queſtus adulatione miſcebant. *Placet res hominiſq; cauſâ.*

46. C. TVRRIANVS.] *Et quidem primus in eo munere, ab Auguſto. Nam Auguſtus acceptam à populo Præfecturam, niſi fallor, tenuit dum vixit: aut certè paullò ante mortem ſubſtituit ſibi Turranium iſtum. Adſtrat id ex Cornelij noſtri verbis Annalium* XI. Tum potiſſimum amicorum vocat, primumque rei frumentariæ Præfectum Turranium: *niſi tamen aliter accipis, vt in loco videbo. Turranij etiam*
D *mentio Seneca, ad Paulinum cap. extremo: neſcio an huius, quia procurationem illi tribuit, non præfecturam. Nominat & Ouidius in poetarum albo:*

Muſaq; TurranI tragicis ſubnixa cothurnis.

& in doctorum, Plinij index. Sed quæras. cùm præf. prætoria & Annonæ in verba Tiberij iurarint, cur amiſſus præfectus vrbis? cuius auctoritas non minor, (maior imò illo Annonaria) & cui proprius in vrbe miles. Credo equidem amiſſum, quia nemo fuit. Taurus Statilius defunctus erat, cui Piſo ſuffectus poſt aliquot annos à Tiberio, vti doceo clare lib. VI.

47. NEQVE ABSCEDERE A CORPORE.] *Non reip. corpore, ne inducat te Muretus, ſed Auguſti. Datum enim honori defuncti Auguſti à Tiberio, quod ab eodem Druſo. Lib.* III. Ipſum quippe Auguſtum aſperrimo hiemis Ticinum vſque progreſſum, neque abſcedentem à corpore vrbem ſimul intrauiſſe. *Sed cur id è publicis muneribus? Viſum ita Tiberio loqui, ad honorem Auguſti. quaſi magiſtratuum præcipuè eſſet, & eorum qui reip. primi, curare funus ſenioris illius, & viri ſupra viros.*

48. EXCVBIÆ, ARMA.] *Præcipua hæc ſigna tunc Principis. Noſter de Muciano: Nec deerat ipſe ſtipatus armatis,* apparatu, inceſſu, excubiis, vim Principis amplecti, nomen remittere.

49. CETERA AVLÆ.] *Quæ hæc cetera? puto lictores, faſces laureatos, & ſiquid præterea tunc receptum principi diſtinguenda. Neque enim adhuc illa principatus inſignia, Ignis, Diadema, Purpura: quæ reperta ſequenti æuo, & ad exemplum regum. Vide* EXCVRS. *in litterâ* A.

50. EX FORMIDINE.] *Cunctandi nempe cauſſa, formido ex Germanico: ne ſi ille tantis viribus & gratiâ imperium vellet, ipſe turpiter abiceretur. Melius ergo cenſebat nō agnoſcere, donec noſſet eius mentem.*

51. TOT LEGIONES.] *Octo ad Rhenum, in ripâ Gallicâ: præcipuum, vno loco, imperij robur. Atque ea cum ſuis auxiliis & equitatu, facilè ad* C. M *militum accedebant.*

52. VXORIVM AMBITVM.] *Matris Liuiæ, quæ à marito id exambierat.*

53. VIRGINES VESTÆ.] *More ſcilicet Romano, qui pactiones, fœdera, teſtamenta, pecunias etiam depon ebant in templis: & ſæpiſſimè in iſto Veſtæ, quod religione primum. Dio* XLVIII. *de pace inter Triumuiros & Sextum initâ:* Ταῦτά τε οὖν συνθέμενοι, καὶ συγγραψάμενοι, τά τε γραμματεῖα ταῖς ἱερείαις ταῖς ἀειπαρθένοις παρακατέθεντο: Hæc ita pacti, & ſcriptis conſignantes, tabellas apud Veſtales depoſuerunt. *Eadem in re Appianus:* Καὶ ταῦτα συνεγράψαντο, ἐσημήναντο καὶ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις, φυλάσσειν ἔπεμψαν ἐς Ῥώμην. *Sed & Iulianum teſtamentum virgini Maximæ traditum, Suetonius ait:*

rlum & Liuiam heredes habuit. [54] Liuia in familiam Iuliam, nomenque Auguſtæ adſumebatur. In ſpem ſecundam nepotes pronepoteſque: tertio gradu primores ciuitatis ſcripſerat: pleroſque inuiſos ſibi, [55] ſed iactantiâ gloriáque ad poſteros. Legata non vltra [56] ciuilem modum, niſi quòd [57] populo & plebi CCCCXXXV. prætoriarum cohortium militibus ſingula nummûm millia; [58] legionariis autem cohortibus ciuiũ Romanorum, trecenos nummos viritim dedit. Tum conſultatum de honoribus. ex quîs maximè inſignes viſi: vt [59] portâ triumphali duceretur funus, Gallus Aſinius; vt legum latarum titili, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur, L. Arruntius cenſuere. addebat Meſſalla Valerius; [60] renouandum per annos ſacramentum in nomen Tiberij. inter- A

Honores exiimy in funere eius.

M. Antonij, depoſitum apud Veſtales, Plutarchus. Et generatim de templis, Vlpianus:* Si cuſtodiam teſtamenti æditŭus ſuſcepit. *Dixi & pecunias in templis deponi ſolere. quod verum adeò, vt quidam omnes fortunas in iis haberent, quaſi cuſtodiâ certâ. Herodianus lib. I. de templo Pacis, quod exuſtum ſub Commodo:* Πλουσιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν, δι' ἀσφάλειαν ἕκαστος ὃ εἶχεν, ἐκεῖσε ἐθησαυρίζετο. Ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς πολλοὺς ἐκ πλουσίων πένητας ἐποίησεν. *Nec mirum, quia milite hæc templa cuſtodiebantur. Tertullianus de Coronâ, vbi non vult Chriſtianum militem ſcribi:* Et excubabit pro templis, quibus renunciabit? & cœnabit illic, vbi Apoſtolo non placet? & quos interdiu exorciſmis fugauit, noctibus defenſabit, incumbens & requieſcens ſuper lancho quo perfoſſum eſt latus Chriſti? *Et in Apologetica:* Ædes ſuas dij tuerentur & imagines: quæ, vt opinor, Cæſarum milites excubiis ſalua præſtant. *Ideò Iuuenalis Caſtora vigilem dixit:*

* L. III. de tabulis exhib.

— & ad vigilem ponendi Caſtora nummi.

54. LIVIA IN FAMILIAM IVLIAM.] *Ideò in nummis & lapidibus exhinc ferè Iulia ſcripta aut ſculpta, non Liuia: quod item in Notis ad Valerium obſeruamus. Sed nomen Auguſta an recepit? Negat ecce Suetonius Claudio, cap. XI.* Auiæ Liuiæ diuinos honores, & Circenſi pompâ currum elephantorum Auguſtæo ſimilem decernendum curauit. Patri Circenſes annuos natali die, matri carpentum quod per circũ duceretur, & cognomen Auguſtæ, ab auiâ recuſatum. *Dicit ab Auiâ id recuſatum: quæ non alia quàm Liuia eſt. Mirum. Liuiam enim Auguſtam faciunt ſcribúntque alij omnes. & herclè ſi ambitionem fœmina noui, non recuſauit. Tacitus lib. IV.* Decretum quotiens Auguſta theatrum introiſſet. *Alibi:* Auguſtæ valetudo atrox. *Et:* Iulia Auguſta mortem obiit. *Plinius:* Liuia Druſilla, quæ poſteà Auguſtæ matrimonij nomen accepit. *Idem lapides ſexcenti teſtantur & nummi. Quid ergo Suetonio viſum diſſentire? Non ipſi quidem, ſed librario qui peruertit. Liquet enim nobis corruptum locum, ſcribendúmq;* ab viuâ recuſatum: *vel,* ab eâ viuâ. *Ad matrem Antoniam hæc referuntur, non ad Auiam: vti docet vel* ἀκολουθία *ſermonis. Quæ viua donata Auguſta nomine à Caligulâ* (ταύτην τε γὰρ Αὐγούστην εὐθὺς καὶ ἱέρειαν τοῦ Αὐγούστου ἀπέδειξε, *ait Dio*) *id ſpreuit: & mortua nunc per Claudium recepit. Itaque in lapidibus Claudiani aui:* ANTONIAI AVG. DRVSI *ſculptũ hodiéque. Hoc verum. at interpretes in Suetoniano loco quàm natant? qui licet ad portum ſe recipiant me duce.*

55. SED IACTANTIA GLORIAQVE.] *Quare* iactantiâ? *quaſi ſine affectu ſcilicet, optimos vtiliſſimoſque patria legiſſet.*

56. CIVILEM MODVM.] *Id eſt, nihil præcipuum nouúmque in legatis, nihil regium, aut præter ciuium modum morémque. Nam de Falcidia modo accipere, (ignaſcent viri magni) prauum acumen eſt.* B

57. POPVLO ET PLEBI CCCCXXXV.] *Video placere viro docto, emendari è Suetonio:* populo & plebi CCCC. tribubus XXXV. *vt intelligamus, ait, præter quadringenties legatum populo, etiam in ſingulas tribus centena millia relicta eſſe. Horeo: & è vulgatis Taciti verbis eruo bonum ſanè ſenſum. Coniunctim ſcilicet extulit noſter, quæ magis diſtinctè Tranquillus. Ea tamen eius mens, vt populo legatum ſit quadringenties, tribubus ſiue plebi* XXXV. *Ni eſſet; non iunxiſſet duas eas voces,* populo & plebi. *Sed populus ergo alius à tribubus? Alius, hac quidem in parte. Populo legauit quadringenties viritim diſtribuendum, &,* καθ' ἕνα: *tribubus tricieſquinquies. id eſt, corpori tribuum vniuerſæ. veluti ſi collegio legem, & collegis ſingulis ſeorſum. Diſcrimen hoc ſummámque exactam neglexit Dio, qui ſatis habet dicere legatum populo* CCCC. *neglexi vereor & ego, dum in Electis motus hæſitatione aliarum tentaui corrigere in Suetonij verbis,* tribubus XXXV. C

58. LEGIONARIIS COHORTIBVS CIVIVM.] *Benè additum, ne accipiamus etiam cohortes ſociales. Ideò & Dio vertit,* τοῖς τε λοιποῖς τοῖς πολιτικοῖς πλήθεσι πέντε καὶ ἑβδομήκοντα δραχμάς: reliquis militibus è ciuibus ſeptuagintaquinque drachmas. *Itaque ille idem legiones* πολιτικὰ στρατόπεδα *non ſemel appellat: quia ſcriptæ ex ciuibus tantùm. Fuit tamen cùm in Dione placeret,* τοῖς ὁπλιτικοῖς πλήθεσι *malè. Suetonius:* Legionariis trecenos nummos: quam ſummá repræſentari iuſſit. nam & confiſcatam ſemper, repoſitamque habuerat. *Vbi* confiſcatam, *in fiſcis adſeruatam: vti Tertullianus eleganti metaphorâ, de Fugâ,* Felices itaque pauperes, qui animam totam in confiſcato habent. D

59. PORTA TRIVMPHALI.] *Suetonius cap. C. in Aug.* Inter alia complura cenſuerunt quidam, funus portâ triumphali ducendum, præcedente Victoriâ. *Neque dicit id factum: quod tamen viri docti ex Dione aſſerunt, me mirante. qui video Dionem nihil tale, imò contrà ſcribere,* funus eius ab equitibus noctu vrbi illatum. *Si noctu, quid refert per quam portam? Hoc tamen Dio,* imaginem eius è Palatio ceream, habitu triumphali, ductam; itemque alteram in curru triumphali.

60. RENOVANDVM PER ANNOS.] *De eo ritu dico ad lib. XVI. Valuit autem hæc ſententia & voluit,*

A interrogatuſque à Tiberio, num ſe mandante eam ſententiam promſiſſet? ſponte dixiſſe, reſpondit: neque in iis quæ ad Remp. pertinerent, conſilio niſi ſuo vſurum, vel cum periculo offenſionis. ea ſola ſpecies adulandi ſupererat. Conclamant patres, [61] corpus ad rogum humeris ſenatorum ferendum. [62] Remiſit Cæſar adroganti moderatione: populúmque edicto monuit, ne, vt quondam nimiis ſtudiis funus diui Iulij turbaſſent; ita Auguſtum in foro, potiuſquam [63] in campo Martis, ſede deſtinatâ, cremari vellent. Die funeris, milites velut præſidio ſtetere. multum irridentibus, qui ipſi viderant, quiq́ue à parentibus acceperant, diem illum crudi adhuc ſeruitij, & libertatis improſperè repetitæ, cùm occiſus dictator Cæſar, aliis peſſimum, aliis pulcherrimum, facinus videretur: nunc ſenem principem longâ potentiâ, prouiſis etiam heredum in Remp. opibus, auxilio ſcilicet militari tuendum, vt ſepultura eius quieta foret. Multus hinc ipſo de Auguſto ſermo. pleriſque vana mirantibus: [64] quòd idem dies accepti quondam imperij princeps, & vitæ ſupremus: quòd Nolæ in domo & cubiculo, in quo pater eius Octauius, vitam finiuiſſet. numerus etiam conſulatuum celebrabatur, quo
B Valerium Coruinum & C. Marium [65] ſimul æquauerat. continuata per ſeptem & triginta annos tribunicia poteſtas: nomen Imperatoris ſemel atque vicies partum: aliáque honorum multiplicata, aut noua. At apud prudentes vita eius variè extollebatur, arguebatúrve. Hi *pietate erga parentem, &* [66] *neceſſitudine Reip. in quâ nullus tunc legibus locus, ad arma ciuilia actum, quæ neque parari poſſent, neque haberi per bonas artes. multa Antonio, vt interfectores patris vlciſceretur, multa Lepido conceſſiſſe. poſtquam hic ſecordiâ ſenuerit, ille per libidines peſſum datus ſit: non aliud diſcordantis patriæ remedium fuiſſe, quàm vt ab vno rege-*

Iudicia in vtramque partem de eo

Vulgi prouentus

Inde prudentium:

Quis enim partim laudabant:

luit, Tiberium iam Principem eſſe: neque enim alij iuratur. Eoq́, velut offenſus, rogat, quo auctore dixiſſet?

61. CORPVS HVMERIS.] *Qui honor, niſi fallor, Sullæ habitus primo Romanorum. Appianum lege 1. Ciuil.*

C 62. REMISIT CÆSAR.] *Quid? non ergo elatum corpus humeris Senatorum? Eſt verò. Suetonius:* Senatorum humeris delatus in campum crematuſque. *Idem Dio. At Remittendi verbum eò valet, vt non ſit factum. Lib.* IV. Remiſſa Ædilibus talis cura. *Lib* XI Hortantibus dehinc inediam & lenem exitum, remittere beneficium Aſiaticus ait. *Scribo ergo,* permiſit Cæſar. *Sed eam ipſam permiſſionem arrogantem eſſe vult Tacitus: quia per ſpeciem modeſtiæ, & quaſi pugnare cum Senatu nollet, habuit ampliſſimum ordinem inter veſpillones. Simile illud libri* VI. *de Aſinio Gallo.* Conſultuſque Cæſar an ſepeliri ſineret, non erubuit permittere.

ADD. *De correctione nunc ambigo, quia docuit me vir ille qui omnes, (Cuiacium dico, quem nemo ſatis vnquam miratus eſt qui cepit) eamdem vim ineſſe*
D *verbo Remittendi. Exempla apud ipſum in poſtremis Obſeruationibus. Et ſanè in Irenæo etiam legi:* Remittite mortuos ſepelire mortuos ſuos.

63. IN CAMPO MARTIS.] *Primum Sullam in campo Martio, per honorem, ſepultum tradit Appianus. Nam alij etiam illuſtres viri, extra vrbem. At poſteà Iulia ibi tumulus, & mox ipſius Iulij: nunc Auguſti,* ſede deſtinatâ: *id eſt, in Mauſoleo, quod ſibi ſtruxit.*

64. QVOD IDEM DIES.] *Erit fortaſſe qui hic adhæreat, cui adiutorium ego. Triplex enim ratio numerandi imperij Auguſtei. Alij, plurimique, ab Actiacâ pugnâ numerant, cùm victo Antonio potens fuit imperij ſolus. Ea pugna pugnata* IV. *Nonas Septembres. Quidam à ſexto eius conſulatu, cùm imperium illi à Senatu firmatum, datumq́, cognomen Auguſti. quaſi is legitimi principatus primus dies. Id fuit,* VII. *eidus Ianuar. Atque ea ratio numerandi prouinciis ferè familiaris. ita in lapide, qui Narbone:* VII. QVOQVE. IDVS. IANVARIAS. QVA. DIE. PRIMVM. IMPERIVM. ORBIS. TERRARVM. AVSPICATVS. EST. THVRE. VINO. SVPPLICENT. *Oroſius paullùm à lapide diſſentiens,* VIII. *nominat Idus.* Cæſar, *inquit,* victor ab Oriente rediens, octauũ Idus Ianuar. vrbem triplici triumpho ingreſſus eſt. Hoc die primùm Auguſtus conſalutatus eſt. atque ex eâ die ſumma rerum ac poteſtatum penes vnum eſſe cœpit & manſit, quod Græci μοναρχίαν vocant. *Longiùs recedit Cenſorinus, qui reiicit in* XVI. *Kal. Febr.* Ante diem, *inquit,* XVI. Kal. Febr. C. Iulius Cæſar diui filius Imp. Auguſtus ſententiâ Munatij Planci dictus eſt. *Ouidius Idus dumtaxat nominat:*

Idibus in magni cuſtos Iouis æde ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ouis.
Redditaq́, eſt omnis* populo prouincia noſtro:
Et tuus Auguſto nomine dictus auus.

* Prouinciarum enim diuiſio facta eodem illo die.

Sed lapidem ego credo verum dicere. Tertij denique numerabant à primo eius conſulatu: ſcilicet quia is gradus & aditus ad reliquos honores. Is fuit XIV. *Kal. Septembres. Eam rationem ſecutus eſt quicumque ille ſcriptor de cauſis corruptæ eloquentiæ, qui imperitaſſe Auguſtum ait annis* LVI. *fallente numero, niſi ad hanc rationem. Quam ipſam ſecuti curioſi iſti, qui initium imperij & finem Auguſti vitæ in eumdem diem, miraculi cauſâ, conferebant. Satis dixi: tu abi liber & expeditus.*

65. SIMVL ÆQVAVERAT.] *Nam Valerius ſextùm, Marius ſeptimùm conſul. At*

Ter Latio decieſque tulit labentibus annis
Auguſtus faſces.

vt ait Statius in Siluis.

66. NECESSITVDINE REIP.] *Id eſt, neceſſitate. quia,*

regeretur. Non regno tamen, neque dictaturâ, ſed Principis nomine conſtitutam Remp. [67] *mari* A *Oceano, aut amnibus longinquis ſeptum imperium: regiones, prouincias, claſſes, cuncta inter ſe connexa: ius apud ciues, modeſtiam apud ſocios: vrbem ipſam magnifico ornatu: pauca admodum vi tractata, quò ceteris quies eſſet.* [68] Dicebatur contra, *pietatem erga parentem, & tempora Reipublicæ, obtentui ſumpta. ceterùm cupidine dominandi concitos per largitiones veteranos, paratum ab adoleſcente priuato exercitum, corruptas* [69] *conſulis legiones, ſimulatam Pompeianarum gratiam partium. mox vbi decreto patrum, faſces & ius prætoris inuaſerit: cæſis Hircio & Panſâ (ſiue hoſtis illos; ſeu Panſam venenum vulneri adfuſum; ſui milites Hircium, & machinator doli Cæſar abſtulerant:) vtriuſque copias occupauiſſe. extortum inuito ſenatu conſulatum, armaque quæ in Antonium acceperit, contra Remp. verſa. proſcriptionem ciuium, diuiſiones agrorum, ne ipſis quidem qui fecêre laudatas. Sanè Caſſij, & Brutorum exitus paternis inimicitiis datos (quamquam fas ſit priuata odia publicis vtilitatibus remittere) ſed Pompeium imagine pacis, ſed Lepidum ſpecie amicitiæ deceptos: pòſt, Antonium* [70] *Tarentino Brundiſinoque fœdere, &* [71] *nuptiis ſororis illectum, ſubdolæ adfinitatis pœnas morte exſoluiſſe. Pacem ſine dubio poſt hæc, verùm cruentam.* [72] *Lollianas,* [73] *Varianaſque clades: interfectos Romæ* B [74] *Varrones,* [75] *Egnatios,* [76] *Iulos. Nec domeſticis abſtinebatur. abducta Neroni vxor: & conſulti*

Plures dominabant.

quia, vt mox loquitur, tempora reip. *id poſcebant, & aſperum hoc remedy.*

67. MARI OCEANO, AVT.] *Hoc verum, & docui in Admirandis. Tamen addendum hic ex Herodiano, de Auguſto:* Ποταμῶν τε μεγέθει, καὶ τάφρων, ἢ ὀρῶν προβλήμασιν, ἐρήμῳ τε γῇ καὶ δυσβάτῳ, ἐφράξε τὴν ἀρχήν: Fluminum magnitudine, & foſſarum, vel montium ſuperciliis, terrâ item desertâ & ægrè peruiâ, muniuit imperium. *Illic diſtinctè pleraque: noſter vniuersè, & præcipua dixit. Sed fuere alibi* Foſſæ, Caſtra, Stipites: *quæ talia* Limites *appellat Spartianus in Hadriano.* In plurimis, *inquit*, locis, in quibus Barbari non fluminibus, ſed limitibus diuiduntur, ſtipitibus magnis, in modum muralis ſepis, funditus iactis atque connexis, Barbaros ſeparauit. *Fuit inſtar valli caſtrenſis, aut patiùs Sudeis. Hic paſſim limitanei milites, quos Zaſimus narrat à Conſtantino ſublatos, magna rei Romanæ malo.*

68. DICEBATVR CONTRA.] *Vberiùs hanc partem exſequitur: an quia ipſe in eâ? non ambigo.*

69. CONSVLIS LEGIONES.] *D. Iunij Bruti, quas in Mutinenſi obſidio ad ſe traxit.*

70. TARENTINO BRVNDISINOQVE FOEDERE.] Ὑστερολογία *eſt. Nam Brundiſinum fœdus aliquot annis prius Tarentino. Vtrumque autem à loco, vbi ictum. Brundiſinum, quod Cæſar cum Antonio coijt, Peruſiâ captâ: cùm morte opportunâ Fuluiæ, ſublatum eſſet non dubium bellum, anno vrbis* DCCXIV. *Octauia tunc Antonio data, & prouincia Orientis. At Tarentinum triennio poſterius eſt: cùm iterùm ſimultate exortâ,* Ὁ μὲν Ἀντώνιος *(verba Appiani ſunt Ciuilium quinta)* ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Τάραντα διέπλει ναῦσι τριακοσίαις: Antonius ex vrbe Athenarum nauigauit Tarentú, cum trecentis nauibus. *ſed prudentiâ Octauiæ, admonente item Agrippâ & Mæcenate, iterùm compoſita res. Antonius Cæſari centum naues ad bellum Siculum, ipſe illi duas legiones ad bellum Parthicum attribuit. Adi, ſi libido eſt, Plutarchum Antonio, Dionem* XLIX.

71. NVPTIIS SORORIS ILLECTVM.] *Octauia ex Ancharià. de quo inſtabili coniugio mirè fœdatus Seneca patris locus Suaſoriâ primâ. Vide* EXCVRS. *in* B.

72. LOLLIANAS.] *Non impleo paginas iſtis, quæ alibi expoſita & prompta. In hac Lollianâ clade Iulium Obſequentem emenda de prodigiis:* Inſidiis Romanorum Germani circumuenti, ſub M. Lollio Legato, grauiter vexati. *Nam contrà ſcribo,* inſidiis Germanorum Romani circumuenti. *Vide prætereà Suetonium in Aug. Dionem* LIV. *Euſebium Chronicis, olympiad.* CXC.

73. VARIANASQVE CLADES.] *Clades ea nota. ſed Senecæ de illâ locus non ſine labe, etiam in emendatis nuper libris. Ep* XLVII. Marianâ clade quàm multos ſplendidiſſimè natos, Senatorium per militiam auſpicantes gradum, fortuna depreſſit? C alium ex illis paſtorem, alium cuſtodem caſulæ fecit. *Cladéne Marianâ? vbi iſta, aut quando? Nam C. ille Marius victor vbique, ſi memini, & fecit ſeruas, non dedit. Quòd de eâ accipias, quam Germanis intulit: nugæ. An Germani Senatorium per militiam auſpicantur gradum? Certiſſimè reſcribendum:* Varianâ: *Hanc enim noſtram intellegit: & opportuno recentiq. exemplo admonet, poſſe è ſummâ fortunâ labi ad imam.*

74. VARRONES.] *Fuit Licinius Varro Murena. de cuius inſidiis, præter alios, Strabo libro* XIV. Ἔπειτ' ἐμπεσὼν εἰς τὴν Μουρήνα φιλίαν, ἐκείνῳ συνεάλω φεύγων, φωραθείσης τῆς κατὰ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ ἐπιβουλῆς.

75. EGNATIOS.] *M. Egnatius Rufus Aedilis. de quo Dio* LIII. *Suet. cap.* XIX. Mox M. Egnatij, exin Plautij Rufi. *ita ibi ſcrib. non* Genutij. *Vide Sene-* D *cam de Clementiâ* I. *cap.* IX.

76. INTERFECTOS IVLOS.] *Dicere videtur iuſſu Auguſti occiſum Iulum: idq. & Dio prodidit, l.* LV. *At Velleius ſuâ manu cecidiſſe eum dat intellegi:* Iulus Antonius, *inquit*, ſingulare exemplum clementiæ Cæſaris, violator eius domus, ipſe ſceleris à ſe commiſſi vltor fuit. *Quid tum? nihil hæc pugnant. præceſſit ſcilicet iuſſus Auguſti: quem ille exſecutus ſuâ manu. Iulum autem Antonium intellegit Triumuiri filium, ad quem Horatij Oda. Cognomen ei Africanus: quod malè adhæſit Fabio, cum quo conſul fuit, apud Suet. in Claudio cap.* II. *Paullæ enim Fabio cognomen Maximi fuit. & ſunt duæ ex ordine Horatianæ Odæ, libri quarti prima & ſecunda, ad hos non dubiè conſules, pérque eam occaſionem coniunctim*

A *ſulti per ludibrium pontifices, an concepto, nec dum edito partu ritè nuberet:* [77] *qui Tedij & Vedij Pollionis luxus* postremò *Liuia grauis in Remp. mater, grauior domui Cæſarum nouerca. nihil deorum honoribus relictum, cum ſe* [78] *templis & effigie numinum, per flamines & ſacerdotes coli vellet. ne Tiberium quidem caritate, aut Reip. curâ ſucceſſorem adſcitum: ſed quoniam adrogantiam ſæuitiamque introſpexerit,* [79] *comparatione deterrimâ ſibi gloriam quæſiuiſſe.* Etenim Auguſtus, paucis antè annis, cùm Tiberio Tribuniciam poteſtatem à patribus rurſum poſtularet, quamquam honorâ oratione, quædam de [80] habitu cultuque & inſtitutis eius iecerat, quæ velut excuſando exprobraret. Ceterùm ſepulturâ more perfectâ, [81] templum & cæleſtes religiones decernuntur. Verſæ inde ad Tiberium preces. & ille variè diſſerebat, *de magnitudine imperij, ſuâ* [82] *modeſtiâ. ſolam diui Auguſti mentem tantæ molis capacem: ſe in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didiciſſe, quàm arduum, quàm ſubiectum fortunæ, regendi cuncta onus. proinde in ciuitate tot illuſtribus viris ſubnixâ, non ad vnum omnia deferrent. plures facilius munia Reip. ſociatis laboribus executuros.* Plus in oratione tali *Tiberius renuit imperium.*

B dignitatis, quàm fidei erat: Tiberioque etiam in rebus quas non occuleret, ſeu naturâ, ſiue adſuetudine, ſuſpenſa ſemper & obſcura verba: tunc vero, nitenti vt ſenſus ſuos penitus abderet, in incertum & ambiguum magis implicabantur. At patres quibus *Perplexâ & obſcurâ, vt mos erat, oratione.*

vnus

ctim ſcripta. De eo Iulo Seneca in De breuitate vitæ: Filia & tot nobiles iuuenes, adulterio velut ſacramento adacti, infractam ætatem territabant. poſtquam (*meliùs*, poſtque) iterum timenda cum Antonio mulier. *Apparet enim hunc Iulum arcanum aliquod ſcelus (cui proximus ab adulterio gradus eſt) cum Iuliâ in Auguſtum concepiſſe: vti olim cum Cleopatrâ eius pater.*

77. QVI TEDII ET VEDII POLLIONIS LVXVS.] *Nam extrico quis hic Tedius. Vtrùmne Atedius ſcribendum? vt ſit ille qui* * *Ciceroni dictus inter Cæſaris amicos. An Sex. Tedium Afrum capimus, qui*

C *conſul deſignatus ſe præcipitauit, apud Suetonium? Leuiter places. magis eſt, vt geminata ab hæſitante librario vox ſit, ſcribamuſque:* Qui Vedij Pollionis luxus. *In Senecâ ſanè ſimile mendum ſuccreuerat, tertio de Irâ, cap.* XL. Diuus Auguſtus cùm cœnaret apud Vedium Pollionem. *ita reſtituit Pincianus, cùm anteà,* Atedium, *legeretur. Pincianus, ſelectum mihi cenſor, & verbis modicus, re iudicioque ingens. Mentio huius Vedij luxuriæq; eius apud multos, Dionem* LIV. *Plinium l.* IX. *Tertullianum de Pallio. Hic eſt ille Pollio qui teſtamento Cæſari Pauſylypum legauit: & è cuius dirutâ domo, facta Romæ porticus quæ Liuia dicta.*

78. TEMPLIS ET EFFIGIE NVMINVM.] *Magna & inſana ambitio. quam exemplo Herculis & Liberi patris, excuſare tamen videtur libro* IV. *noſter. Sed Auguſtus adhuc viuus & hominem fungens, in pro-*

D *uincijs eſſe coli q; voluit pro deo. in prouincijs, non in Italiâ, aut Romæ. Suetonius:* Templa quamuis ſciret etiam proconſulibus decerni ſolere: nulla tamen in prouinciâ recepit, niſi communi ſuo Romæque nomine. Nam in vrbe quidem pertinaciſſimè abſtinuit hoc honore. *De vrbe ait; Dio etiam de Italiâ lib.* LIV. *Quod Tacitus ſcribit effigie numinum: valet in eam mentem, vt ſigna adpoſita Auguſti ſtatuis ſint, quæ ſolent deorum. puta, radius, haſta, fulmen. Lucanus:*

Fulminibus manes, radiiſque ornabit & aſtris.

Itáque Nummi etiam hodie, in quibus Auguſti caput radiatum.

At de Flaminibus & ſacerdotibus Auguſti, plena omnia monumenta. & putidum ſit referre. Vide pluſcula in EXCVRS. *in* C.

79. COMPARATIONE DETERRIMA.] *Sine placet,* tæterrimâ. *De re Suetonius, Tib. c.* XXI. Auguſtum ambitione tractum, vt tali ſucceſſore, deſiderabilior ipſe quandoque fieret.

80. HABITV CVLTVQVE EIVS.] *Ad habitum ſpectant hæc Suetonij, Tib. cap.* LXVIII. Incedebat ceruice rigidâ & obſtipâ, adducto ferè vultu, plerumque tacitus: nullo aut rariſſimo, cum proximis etiam ſermone, eoque tardiſſimo, nec ſine molli quadam digitorum geſticulatione. *Addit pro Tacito etiam:* Quæ omnia ingrata, & arrogantiæ plena, animaduertit Auguſtus, & excuſare tentauit ſæpè apud Senatum & populum. *Atque hæc ad* habitum: *in* cultu *eius quid notabile aut arrogans, haud nunc memini legere.* * Epiſtolis ad Atticum.

81. TEMPLVM ET CÆLESTES.] *Templum in Palatio ipſo, ex decreto Senatus. Dio:* Καὶ αὐτῷ (Αὐγούστῳ) ἐν τῇ Ῥώμῃ ἡρῷον ψηφισθὲν μὲν ὑπὸ τῆς γερουσίας, οἰκοδομηθὲν δὲ ὑπό τε τῆς Λιουίας καὶ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ἐποιήθη, καὶ ἄλλοθι πολλαχόθι: Ipſi Auguſto templum Romæ decretum quidem à Senatu, ſed à Liuiâ & Tiberio ſtructum eſt: idque alibi, & pluribus locis. *Liuiæ tamen ſoli id opus attribuit (præter Dionis & Suetonij mentem cap.* XLVII.) *Plinius l.* XII. Radicem eius magni ponderis vidimus in Palatij templo, quod fecerat diuo Auguſto coniux Auguſta, aureæ pateræ impoſitam. *Huc reſpicientem credo Senecam ſcribere, Conſolatione ad Polybium:* Fortuna ibit violentior per omnia, ſicut eſt ſolita, eas quoque domos auſa iniuriæ cauſſâ intrare, in quas non niſi per templa aditur, & atram laureatis foribus inducere veſtem. *Puto enim id templum in Palatij veſtibulo fuiſſe etſi referre forſean poſſis ad templum Apollinis Palatini. Ceterùm* ἀποθέωσιν *hanc Auguſti, quam Tacitus commemorat, carmine ſingularis libri complexus videtur Ouidius, vt ipſe quidem indicat, De Ponto:*

Quale tamen potui de cælite, Brute, recenti
Veſtra procul poſitus carmen in ora dedi.

& alibi.

82. MODESTIA.] *Id eſt, moderatione: animo minimè ambitioſo. atque ſic alibi vſurpat, Mureto notatum.*

83. AD

At Senatus vrget. vnus metus, ſi intelligere viderentur, in queſtus, lacrimas, vota effundi: ad deos, [83] ad ef- A
figiem Auguſti, ad genua ipſius manus tendere: [84] cùm proferri libellum recitarique
Rationarium imperij profertur. iuſſit. Opes publicæ continebantur. quantum ciuium, ſociorúmque in armis: quot
claſſes, regna, prouinciæ, tributa, & vectigalia, & [85] neceſſitates ac largitiones. quæ cun-
cta ſuâ manu perſcripſerat Auguſtus: [86] addideratque conſilium, coërcendi intra ter-
minos imperij. incertum [87] metu, an per inuidiam. Inter quæ ſenatu ad infimas obte-
ſtationes procumbente, dixit fortè Tiberius, ſe; vt non toti Reip. parem, ita quæcumque
Aſinius improuiſum telum in Tiberium. Sed id deijcit. pars ſibi mandaretur, eius tutelam ſuſcepturum. Tum Aſinius Gallus, *Interrogo*, inquit,
Cæſar, [88] *quam partem Reip. mandari tibi velis?* Perculſus improuiſâ interrogatione, paul-
lùm reticuit, dein collecto animo reſpondit: *Nequaquam decorum pudori ſuo, legere aliquid
aut euitare ex eo, cuius vniuerſum excuſari mallet.* Rurſus Gallus (etenim vultu offenſio-
nem coniectauerat) *non idcircò interrogatum* ait, *vt diuideret quæ ſeparari nequirent: ſed
vt ſuâ confeſſione argueretur, vnum eſſe Reip. corpus, atque vnius animo regendum.* addidit
laudem de Auguſto, Tiberiúmque ipſum victoriarum ſuarum, quæque in togâ per tot B
Qui tamen offenſus Aſinio, etiam aliis de cauſis. annos egregiè feciſſet, admonuit. Nec ideò iram eius leniuit, pridem inuiſus, tam-
quam ductâ in matrimonium Vipſaniâ M. Agrippæ filiâ, quæ quondam Tiberij
vxor fuerat, [89] pluſquam ciuilia agitaret, Pollioniſque Aſinij patris ferociam retineret.
Item Arruntio, qui vir magnus, & eò magna ſpes ſuſpectus. Poſtquæ L. Arruntius, haud multum diſcrepans à Galli oratione, perinde offendit.
quamquam Tiberio nulla vetus in [90] Arruntium ira. ſed diuitem, promptum, artibus
egregijs

83. AD EFFIGIEM AVGVSTI.] *Quæ in ipsâ curiâ. Apparet enim ex illo quæ de Horteſio infrà.* Modò Hortenſij inter oratores ſitam imaginem, modò Auguſti intuens.

84. CVM PROFERRI LIBELLVM.] *Libellum eumſe, quem Suetonius Rationarium imperij non incommodè appellat. ſcilicet quòd rationes eo publicæ continebantur. Videbatur autem prolatione libelli flexus paullùm Tiberius, & imperium accepturus, cum curas ſuſciperet. Vocat idem auctor etiam Breuiarium imperij, cap. vltimo:* De tribus voluminibus, vno mandata de funere ſuo complexus eſt: altero, indicem rerum à ſe geſtarũ, quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mauſolęum ſtatuerentur: tertio, breuiarium totius imperij, quantum militum ſub ſignis vbique eſſet, quantum pecuniæ in ærario & fiſcis, & vectigaliorum reſiduis. *Vt nota mihi etiam, Indicem hunc rerum Auguſti, certò illum eſſe cuius exemplar Ancyræ poſitum, & curante nobiliſſimo Busbequio, exſcriptum. Nam titulus in eâ ipsâ tabulâ iſte:* Rerum geſtarum diui Auguſti, quibus orbem terrarum imperio Populi Romani ſubiecit, & impenſarum, quas in rempublicam populumque Romanum fecit, inciſarum in duabus aheneis pilis, quæ ſunt Romæ poſitæ, exemplar ſubiectum. *Ex quo haud temerè colligerim dixerimq́, in Suetonio ſcribendum,* in æneis pilis, *non tabulis. De eâdem re loqui vtrumque, id quidem clarum eſt.*

85. NECESSITATES AC LARGITIONES.] *Neceſſitates vocat auera publica, quæq́ neceſſariò in milites, in populum, aliaſque imperij res eroganda. Liuius eâdem ſententia lib.* XXIV. Prodeundum in concionem Fuluio prætori eſſe, indicandaſque populo publicas neceſſitates. *Lampridius Alexandro:* Quartarios iam formatos in monetâ detinuit, exſpectans vt ſi vectigal contrahere potuiſſet, eoſdem ederet. Sed cùm non potuiſſet per publicas neceſſitates, conflari eos iuſſit. *Capitolinus paullò aliter in Gordiano:* Familiæ Gordiani hoc Senatus decreuit, vt à tutelis atque legationibus, & à publicis neceſſitatibus ſemper vacarent. *Tacitus libro* II. *præomere vel angore, ex ære alieno: ſine & pauperie.* Hortaturque ad luxum & æs alienum, ſocius libidinum & neceſſitatum, quò pluribus indicijs illigaret.

86. ADDIDERAT CONSILIVM.] *Quod conſilium ſuum plenè extulit Auguſtus ipſe apud Iulianum in Menippæô de Cæſaribus:* Τὴν δὲ τῆς ἐμφύλιον στάσιν ἐν Ῥώμῃ ὁρῶν ἐς ἔσχατον ἐλαύνουσαν πολλάκις κινδύνου, οὕτω διεθέμην τὰ περὶ αὐτήν, ὥστε, εἰ μὴ δι᾽ ὑμᾶς, ὦ θεοί, τὸ λοιπὸν ἀδαμαντίνην. Οὐ γὰρ ταῖς ἀμέτροις ἐπιθυμίαις εἴκων, ἐπικτᾶσθαι πάντως αὐτῇ διενοήθην, ὅρια δὲ διττὰ ὥσπερ ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδεδειγμένα, Ἴστρον καὶ Εὐφράτην ποταμοὺς ἐθέμην. C *Sed qui termini ſiue limites Rom. imperij ſub Auguſto? Duos nominat Iulianus, Iſtrum & Euphratem: quibus adde Rhenũ, & Oceanum, & quæ ſuprà dixi.*

87. METV, AN PER INVIDIAM.] *Metu, quem pro ipſis habebat,* ne ſtudio plura quærendi, antè parta amitterent. *Atque hanc rationem ab ipſo Auguſto in libello datam, Dio eſt auctor.*

88. QVAM PARTEM REIP.] *Explicat Dio. Tiberius, inquit, tres fecerat reip. partes. prima Romam & Italiam complectebatur: altera, exercitus: tertia, prouincias. Vni ex iſtis parem ſe aiebat, non omnibus.* D *At bono hiſtrioni detracto propemodum perſona eſt, improuiſâ interrogatione Galli.*

89. PLVSQVAM CIVILIA.] *Calpurnius Flaccus declamatione* VI. Sceleratis ingenijs & pluſquam ciuilia cupientibus non dominari inſtar ſeruitutis eſt.

90. ARRVNTIVM DIVITEM.] *Eſt is qui conſul anno vrbis* DCCXXII. *Artes in eo doctrinamque ſuſpicit non vanè, quoniam ex Plinij Indice l.* III. *& v. inter ſcriptores cenſitus illuſtres fuit. & ſcripſit, niſi fallor, Geographica. Diuitias etiam commemorat. quas Seneca non fuiſſe oſtendit à bonâ arte, ſi de eo quidem ſenſit lib.* VI. *De Benef.* An tu Arruntium & Haterium & ceteros qui captandorum teſtamento-

A egregiis, & pari famâ publicè, ſuſpectabat. Quippe Auguſtus ſupremis ſermonibus cum tractaret, qui nam adipiſci principem locum ſuffecturi abnuerent, aut impares vellent, vel iidem poſſent cuperentque: M. Lepidum dixerat capacem, ſed aſpernantem; Gallum Aſinium, auidum & minorem; L. Arruntium, non indignum, & ſi caſus daretur, auſurum. *Auguſti iudicium de his qui imperio digni.* De prioribus conſentitur, pro Arruntio quidam Cn. Piſonem tradidêre: omneſque præter Lepidum, variis mox criminibus, ſtruente Tiberio, circumuenti ſunt. Etiam Q. Haterius, & Mamercus Scaurus, ſuſpicacem animum perſtrinxêre. *Haterii commiſſum in Tiberium:* Haterius cùm dixiſſet, *Quouſque patieris Cæſar* [91] *non adeſſe caput Reip.?* Scaurus quia dixerat, ſpem eſſe ex eo non irritas fore Senatus preces, quòd relationi conſulum iure Tribuniciæ poteſtatis non interceſſiſſet. *Et Scauri.* In Haterium ſtatim inuectus eſt; Scaurum, cui implacabiliùs iraſcebatur, ſilentio tramiſit. feſſuſque clamore omnium, expoſtulatione ſingulorum, flexit paulatim, non vt fateretur ſuſcipi à ſe imperium, ſed vt negare & rogari deſineret. Conſtat Haterium, cùm deprecandi cauſsâ palatium introiſſet, ambulantiſque Tiberij genua aduolueretur, propè à militibus interfectum, quia Tiberius caſu, *Illius periculum à milite.* an manibus eius impeditus, prociderat. neque tamen periculo talis viri mitigatus eſt,
B donec Haterius Auguſtam oraret, [92] eiuſque curatiſſimis precibus protegeretur. Multa patrum & in Auguſtam adulatio. *Senatus fœda adulatio in Liuiam:* alij *Parentem*, alij *Matrem patriæ* appellandam, plerique vt nomini Cæſaris adſcriberetur, *Iuliæ filius*, cenſebant. Ille moderandos feminarum honores dictitans, eademque ſe temperantiâ vſurum in his quæ ſibi tribuerentur, *Quam Tiberius temperat.* ceterùm anxius inuidia, & muliebre faſtigium in diminutionem ſui accipiens, [93] ne lictorem quidem ei decerni paſſus eſt: [94] arámque adoptionis, & alia huiuſcemodi prohibuit. At Germanico Cæſari [95] proconſulare imperium petiuit, miſſique legati qui deferrent,

mentorum artem profeſſi ſunt, non putas eadem habere, quæ deſignatores & libitinarios vota? *Sed alium ab iſto, opinor, intellegit Seneca: qui ſub Caio magnus, & qui antè præco. Ioſephum vide* XIX. *Antiq. cap.* I. *ſub finem.*
C

91. NON ADESSE CAPVT REIP.] *Sententiam potiùs in hoc loco expedimus, quàm verba. Lectio quam poſui, à Ferreto eſt, qui obſeruerat in Mediceo codice ſic ſcriptum. Et cur ambigimus? ſententia herclè percommoda eſt: offenſi in Tiberium, pro reliquâ ſuâ modeſtiâ, quòd* caput reip. *nominaretur, qui tamquam veteri libertate vnus vellet eſſe è multis. Nec abſurde legis è vulgatis,* non eſſe caput te reip.?

92. EIVSQVE CVRATISSIMIS.] *Ita correxi: vulgò,* & vſque.

93. NE LICTOREM QVIDEM.] *Quo tamen vulgò feminæ principes vſæ, Veſtalium exemplo. Claudij quidem Agrippina etiam duobus. Tacitus,* Decreti & à Senatu lictores duo, Flaminium Claudiale.

D 94. ARAMQVE ADOPTIONIS.] *Ludos hîc facit vir doctus, equite non plaudente. Damnat lectionem veterem, & multis verbis ſuadet haud nouam,* æráque adoptionis. *quaſi Tiberius, inquit, in æs incidi adoptionem publicéque proponi vetuerit. Mi homo, hodie nihil credo tibi. Nam notus mihi mos Romanus, quo receptum vt propagandæ memoriæ cauſsâ, ara aut templum ſtatueretur virtuti rei, quam cuperent laudatam. Noſter l.* III. Præceperant animis orationem patres: quò quæſitior adulatio fuit. nec tamen repertum, niſi vt effigies principum, aras deûm, templa & arcus, aliáque ſolita cenſerent. *Ita apud eumdem, cùm Tiberius publico indicio vltum eſſet Germanici mortem:* Cæcina Seuerus cenſuit aram Vltioni. *Et ob amicitiam cum Seiano, l.* IV *Patres* aram Clementiæ, aram Amicitiæ, effigieſque circum Cæſaris, & Seiani cenſuêre. *Et lib.* XV. *poſt natam ex Poppæâ prolem,* Supplicationes à Senatu decretæ, & templum Fecunditati. *Eôdem trahe Suetonij illud in Caligulâ, cap.* VIII. *præter interpretum mentem.* Addit etiam pro argumento, aras ibi oſtendi inſcriptas, ob Agrippinæ puerperium. *Errat idem ille dum cenſet, de Tiberij adoptione hîc agi: cùm Tacitus intellegat de Liuia. Nam Liuia teſtamento adoptata in familiam Iuliam noménque Auguſta: & nouo exemplo, coniux facta filia mariti. Ideò dum Liuiæ adulantur, decreta ara Adoptioni. Paſſim in lapidibus & Nummis,* Diui filia *lego. vt in marmore Hiſpanienſi:*

IVLIÆ. AVG.
DIVI. F. MATRI
TI. CÆSARIS. AVG. PRIN
CIPIS. ET. CONSERVATORIS
ET. DRVSI. GERMANICI
M. CORNELIVS. PROCVLVS
PONTIFEX. CÆSARVM.

Nummo aereo, S. P. Q. R. DIVÆ. IVLIÆ. AVGVSTI. FIL. *carpenti formâ tracti à duobus mulis.*

95. PROCONSVLARE IMPERIVM.] *Quidne antè habebat? Nam Dio diſertè proconſulare imperium illi tribuit, anno* DCCLXIV. *id eſt, triennio antè. Lib.* LV. Τιβέριος μὲν καὶ Γερμανικὸς ἀντὶ ὑπάτου ἄρχοντες ἐς τὴν Κελτικὴν ἐσέβαλον. Tiberius, & Germanicus Proconſul, in Celticam inuaſiones fecerunt. *Sed intellegit, credo, proconſulare imperium perpetuum: quod inter titulos principatus. In oratione Alexandri apud Lampridium:* Gratias vobis P. C. de Cæſareo nomine, de pontificatu max. de Trib. poteſtate, & proconſulari imperio. quæ omnia nouo exemplo vno die in me contuliſtis. *Ab eâdem mente Nero lib.* XII. *curante Agrippinâ,* Proconſulare imperium extra vrbem habet, &

ſerent, ſimul mæſtitiá eius ob exceſſum Auguſti ſolarentur. quò minùs idem pro Druſo poſtularetur, ea cauſſa, quòd deſignatus conſul Druſus, præſenſque erat. [96] Candidatos præturæ duodecim nominauit, [97] numerum ab Auguſto traditum: & hortante A

Ratio comitiorum. ſenatu vt augeret, iureiurando obſtrinxit, ſe non exceſſurum. [98] Tum primùm è campo comitia ad patres tranſlata ſunt. nam ad eam diem, & ſi potiſſima arbitrio Principis, quædam tamen ſtudiis tribuum fiebant. neque populus ademptum ius queſtus eſt, niſi inani rumore: & ſenatus largitionibus ac precibus ſordidis exſolutus, libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures quàm quattuor candidatos commendaret, ſine repulſa & [99] ambitu deſignandos. Inter quæ Tribuni plebeij petiuere, vt proprio ſumtu

Ludi Auguſtales. ederent [100] ludos, qui de nomine Auguſti Faſtis additi, Auguſtales vocarentur. ſed decreta pecunia ex ærario, [101] vtque per Circum triumphali veſte vterentur: [102] curru vehi haud permiſſum. mox celebratio annua ad Prætorem tranſlata, cui inter ciues & peregrinos iuriſdictio eueniſſet.

Seditio in Pannonia. Hic rerum vrbanarum ſtatus erat, cùm Pannonicas legiones ſeditio inceſſit: nullis nouis cauſſis, niſi quòd mutatus princeps licentiam turbarum, & ex ciuili bello ſpem præmiorum oſtendebat. Caſtris æſtiuis tres ſimul legiones habebantur, præſidente Iunio Blæſo: qui fine Auguſti, & initiis Tiberij auditis, B ob

Princeps iuuentutis appellatur. *Exemplum ab Auguſto, cui decretum perpetuum Proconſulare imperium Dio tradit lib.* LIII.

96. CANDIDATOS PRÆTVRÆ XII.] *Prætorum origo, progreſſus, augmentum, ſatis ambiguè tradita: etiam ab iis, quibus hæc vna cura fuit. Ego breuiter rem expediui, & ad hiſtoriæ fidem, quæ vide, ſi vis, in* EXCVRS. *in* D.

97. NVMERVM AB AVGVSTO.] *Diffuſè magis Velleius:* Poſt redditum cælo patrem, & corpus eius humanis honoribus, numen diuinis honoratum: primum Principalium eius operum fuit ordinatio comitiorum, quam manu ſuâ ſcriptam D. Auguſtus reliquerat. quo tempore mihi fratríque meo candidatis Cæſaris deſtinari Prætoribus contigit. Conſecutis, vt neque poſt nos quemquam D. Auguſtus, neque ante nos Cæſar commendaret.

98. TVM PRIMVM COMITIA.] *Comitiorum res, amiſſâ libertate, variè habita: ac vide omnino in* EXCVRS. *quæ huc faciunt, litterâ* E.

99. AMBITV DESIGN.] *Id eſt, vt nec opus quidem haberent in Senatu ambire: ſufficerétque ſola Principis commendatio.*

100 LVDOS, QVI DE NOMINE AVGVSTI.] *Verum eſt. nam & in Kalend. veteri hodiéque legimus,* IV. *eid. Octob.* AVGVST. *id eſt, Auguſtalia. Eorum ludorum originem repperio, anno* DCCXXXV. *tùm ex Græcienſi & Siculâ peregrinatione redux Auguſtus, paſſus eſt inter alios honores,* Τύχῃ τε ἐπαναγωγῷ βωμὸν ἱδρυθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἀφίκοιτο, ἔν τε ταῖς ἱερομηνίαις ἀριθμεῖσθαι, καὶ Αὐγουστάλια ὀνομάζεσθαι: Fortunæ reduci aram ſacrari, & diem quâ redierat, in Faſtis ſcribi, & Auguſtalia dici. *Ludíq; eo die ex decreto Senatus inſtituti, ollennia poſteriùs, Aelio Tuberone, Paullo Fabio Coſſ. Idem ſcriptor:* Τὰ δ' ἤδη Αὐγουστάλια, ἃ καὶ νῦν ἄγεται, τότε πρῶτον ἐκ δόγματος ἐτελέσθη: Auguſtalia, quæ & nunc celebrantur, tunc primùm ex Sc^to acta ſunt. *At Suida Auguſtale etiam locus eſt, in quo præfecti regionum & cultores Auguſti ſaltabant, Idibus Octobris. Videtur hominem alludere velle ad hos ludos: ſed ita, vt eum planè non capiam.* Αὐγουστεῖον, *inquit,* ἐκλήθη διότι τῇ ιέ Ὀκτωβρίου μηνὸς οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ βασιλεῖς ὠρχοῦντο ἐν τῷ Αὐγουστείῳ, εἶτα ἐν τῷ ὀψοπωλίῳ, εἰς τιμὴν Τιβερίου. *Scies tamen & alios ludos fuiſſe, die natali Auguſti, qui pariter celebrabantur in Circo, notatos Faſtis,* IX. *Kal. Octob.* H. D. AVGVSTI. NATALIS. LVD CIRC. *Quorum mentio eſt Dioni in actis anni* DCCXLIII. *& Suetonio, niſi fallor, cap.* LVII Equites Romani natalem eius ſponte atque conſenſu biduo ſemper celebrarunt. *Quos intellegit & Ouidius lib.* IV. *De Ponto:*

Pontica me tellus, quantis hac poſſumus orâ
Natalem ludis, ſcit celebrare dei.

Sed eas caue cum Auguſtalibus confundas.

101. VTQVE PER CIRCVM.] *Tribuni, mortuo Auguſto, præfecti his ludis, ait Dio, quaſi ſacri: vt id quoque cederet honori Auguſti. Ludi autem ipſi, Circenſes, id eſt curules, & ſi fortè Venatio. Quod veſtem triumphalem petunt Tribuni, faciunt ad exemplum Conſulum & Prætorum, quibus in Circo ludos præbentibus ius toga picta. Iuuenalis:* C

—— ſimiliſque triumpho
Prædo caballorum Prætor ſedet.

Quo verſu hæſi aliquando, num leg. præda: *quia magna ſcilicet pecuniæ vis effundenda prætori in aurigas & equos, iíſq; ipſe quaſi præda. Idem alibi,*

—— & medio ſublimem in puluere Circi
In tunicâ Iouis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ.

Nec alius ſententia illud Cornelij noſtri l. XII. Ludicro Circenſium Britannicus in prætextâ, Nero triumphaliû veſte, tranſuecti ſunt. *vt dicã in loco.* D

102. CVRRV VEHI HAVD PERMISSVM.] *Ne prorſus æquarentur poteſtati maiori. De curru Prætorum in Circo, Iuuenalis:*

Quid ſi vidiſſet prætorem in curribus altis
Exſtantem?

Plinius: Non vetus & bigarum celebratio in his qui præturâ functi, curru vecti eſſent per Circum. *De Conſulum, Plinius alter in Laudatione Traiani:* Nos ſub tuis oculis auguſtior ſolito currus accipiet: nos inter ſecunda omina & vota certantia vehemur alacres, & incerti vtrá ex parte maior auribus noſtris clamor accidat. *Scripſiq; de his vberiùs peculiari De ſpectaculis libro, cui Saturnalia Index.*

103. Iv-

A ob [103] iuſtitium aut gaudium, intermiſerat ſolita munia. Eo principio laſciuire miles, diſcordare, peſſimi cuiuſque ſermonibus præbere aures, denique luxum & otium cupe- re, diſciplinam & laborem aſpernari. Erat in caſtris Percennius quidam, [104] dux olim theatralium operarum, dein gregarius miles, procax linguâ, & miſcere cœtus hiſtriona- li ſtudio doctus. Is imperitos animos, & quænam poſt Auguſtum militiæ conditio am- bigentes, impellere paullatim nocturnis colloquiis, aut flexo in veſperam die, & di- lapſis melioribus, deterrimum quemque congregare. Poſtremò, promptis iam & alijs ſeditionis miniſtris, velut concionabundus interrogabat, *Cur paucis centurionibus, paucio- ribus tribunis, in modum ſeruorum obedirent? quando auſuros expoſcere remedia, niſi nouum & nutantem adhuc principem, precibus vel armis adirent? ſatis per tot annos ignauiâ peccatum, quòd [105] tricena aut quadragena ſtipendia ſenes, & plerique truncato ex vulneribus corpore, tolerent. ne dimiſſis quidem finem eſſe militiæ, ſed [106] apud vexillum retentos, [107] alio vocabulo, eoſdem labores perferre. [108] ac ſi quis tot caſus vitâ ſuperauerit; trahi adhuc diuerſas in terras,*
B *vbi per nomen agrorum, [109] vligines paludum, vel incultamontium accipiant.* Enimuerò mili- tiam

Cui otium, cauſæ.

Et ſanè quiſpiam Percennium.

Eius ſeditioſa oratio ad milites.

Diuturnitatem militiæ culpat.

103. IVSTITIVM AVT GAVDIVM.] *Iuſtitium, ob mortem Auguſti indictum, & publicus dolor & ceſſatio: gaudium, ob initia Tiberij. & tunc quoque feria in Natali imperij.*

104. DVX OLIM THEATRALIVM OPERARVM.] *In theatro, ſicut in Circo, ſuæ partes & factiones: diſtracto videlicet fauore plebis in hunc hiſtrionem, in illum. Eæ non rarò in tumultum exibant, imò pugnam, imò cædem. Dux his factionibus & ſignifer, leuiſſimus quiſque è plebe: cui lingua manúſque ad iniurias & contumelias prompta. Ab vno exemplo diſce rem totam, apud Suetonium Nerone, cap.* XXVI. Interdiu quoque clàm geſtatoriâ ſellâ delatus in Theatrum, ſeditionibus Pantomimorum ex
C parte proſcenij ſuperiore, ſignifer ſimul ac ſpe- ctator aderat. & cùm ad manus ventum eſſet, lapidibuſque & ſubſelliorum fragminibus de- cerneretur, multa & ipſe iecit in populum, atque etiam prætoris caput conſauciauit. *Opera autem theatrales Tacito: et Ciceroni, opera Clodiana: & in lapide priſco,* OPERÆ. VETERES. A. SCÆNA. *Plauto etiam opera in Circo: ſed à me correcto: l.* IIX. *cap.* VI. L. Piſo inductos dumtaxat (*Elephantos intellegit*) in Circum, atque vt contemptus eorum increſceret, ab operariis haſtas præpilatas habentibus per circum totum actos. *vbi, ab operis ſcribendum eſſe confirmo.*

105. TRICENA AVT QVADRAGENA.] *Atqui vicena, ex lege, debebant tantùm: & tunc* Veterani *dicebantur. Suidas:* Βετεράνος παρὰ Ῥωμαίοις ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν δ' αὐτοὶ ἐδού-
D λευον: Veteranus Romanis dicitur, qui ſolutus eſt militiâ. in vigeſimum autem annum ſolent me- rere. *Quod verum eſt: ſed ſub Principibus, vt hic dicitur, parùm ſeruatum.*

106. APVD VEXILLVM RETENTOS.] *Attende qui hiſtoriam principum legis. Apud antiquos ſimplex & vna honeſta miſſio. ab Auguſti æuo facta duplex: Exauctoratio & Miſſio. Tacitus auctor ſic diſtinguendi, infrà:* Placitum vt epiſtolæ nomine principis ſcriberentur, miſſionem dari vicena ſti- pendia meritis; exauctorari qui ſedecena feciſ- ſent, ac retineri ſub vexillo, ceterorum immunes niſi propulſandi hoſtis. *Exauctorationis ea vis, vt (exempli cauſa) legio aliqua ſacramento ſolueretur, ſignis aquiliſq. ademptis: non tamen dimitteretur pro- tenus, ſed ſeorſum in exercitu ageret ſub vno aliquo* * *vexillo, donec præmia ſoluerentur & agri. Intereà immunis à labore, excubiis, vigiliis, & munere omni caſtrenſi eſſet: exceptâ pugnâ in hoſtem. At plena miſſionis effectus, vt ſtatim ab exercitu caſtriſque domum aut in colonias irent, præmiis acceptis. Cui bona hoc inuentum? inquies. Bono fiſci. Suetonius in Tiberio, cap.* XLVIII. Atque etiam miſſiones vete- ranorum rariſſimas fecit, ex ſenio mortem, & morte compendium captans. *Præmia enim, de quibus mox dicam, mortuis non debebantur: ſicut nec cum cauſa miſſis, ante ſtipendia completa. Ideò Caligula (Suetonio narrante, cap.* XLIV.) in exercitu recenſendo, pleriſque Centurionũ maturis iam, & nonnullis ante pauciſſimos quàm conſumma- turi eſſent dies, primos pilos ademit, cauſſatus ſenium cuiuſque & imbecillitatem. *Capis ergo nunc, cur hic de tricenis quadragenisq. ſtipendiis querela: & infrà toties mentio retentionis apud vexillum, fons Pannonicæ & Germanicæ ſeditionis.*

* Addit Appian. lib. II. Ciuil. & vno deducenda colonia receptæ. quem omnino vide.

107. ALIO VOCABVLO.] *Quomodo? Veterani enim propriè dicebantur, non legionarij. Ita lib.* III. Vexillum veteranorum, non plus quingenti. *Hiſtor. lib.* III. Ipſum Othonem comitabantur ſpe- culatorum lecta corpora cum ceteris prætoriis cohortibus veterani e prætorio, claſſicorũ ingens numerus. *Nam & Prætoriani poſt* XVI *annos habebantur ſub vexillo. Dicti etiam Emeriti. Gloſſa priſca,* Emeritus ἀπολειτουργήσας ἢ ἀποστρατευσάμενος. *iterúmque* Emeritus, ἄτιμος κατὰ στρατιωτικοὺς καμάτους. *Significat* Immunes *eos fuiſſe, & operum vacuos. Dicti ſæpè item Vexillarij. vt mox,* Vexillarij diſcordium legionum: *in Hiſtoriarum libris,* vexillarij XIIIª. XVª. *legionum, &c. De iiſdem laboribus, quod addunt: mentiuntur.*

108. AC SI QVIS TOT CASVS.] *Nónne melius?* ſiqui tot caſus vitæ ſuperauerint.

109. VLIGINES PALVDVM, VEL INCVLTA.] *Id quidem contra leges militares. Nam in Flacco Siculo lego,* Siluas & loca aſpera in aſſignationẽ non ve- niſſe. ſiquid amari vel incerti ſoli eſſet, id aſſigna- tione non datum: ſed militi veteranoque, cultu- ram aſſignatam. *Querela autem conſimilis apud Salluſtianum Lepidum:* Egregiâ ſcilicet mercede, cùm relegari in paludes ac ſiluas, contumeliam atque inuidiam ſuam, præmia penes alios intel- legent.

Et paupertatem. *tiam ipſam grauem, infructuoſam:*[110] *denis in diem aſſibus animam & corpus æſtimari:*[111] *hinc* A
veſtem, arma, tentoria, hinc ſæuitiam centurionum, &[112] *vacationes munerum redimi. At her-*
Et duritiem. *cle verbera, & vulnera, duram hiemem, exercitas æſtates, bellum atrox, aut ſterilem pacem,*
ſempiterna. nec aliud leuamentum, quàm ſi certis ſub legibus militia iniretur. vt ſingulos de-
narios mererent; ſextuſdecimus ſtipendij annus finem adferret; ne vltrà ſub vexillis teneren-
tur, ſed iiſdem in caſtris[113] *præmium pecuniâ ſolueretur. An prætorias cohortes,*[114] *quæ binos*
Contrà, præmia aliorum oſtendit. *denarios* * *acceperint,*[115] *quæ poſt ſexdecim annos penatibus ſuis reddantur, plus periculorum*
ſuſcipere? Non obtrectari à ſe vrbanas excubias, ſibi tamen apud horridas gentes e contuber-
** acciperent,* *nijs hoſtem aſpici.* Adſtrepebat vulgus diuerſis incitamentis. hi verberum notas, illi ca-
Errores mes-pes miles: niciem, plurimi detrita tegmina & nudum corpus exprobrantes. Poſtremò eò furoris
venêre, vt tres legiones miſcere in vnam agitauerint. depulſi æmulatione. quia ſuæ quiſ-
que legioni eum honorem quærebant, aliò vertunt, atque vnà tres aquilas & ſigna co-
hortium locant:[116] ſimul congerunt ceſpites, exſtruunt tribunal, quò magis conſpi-
Moderari & ſiſtere Blæſus conatur. cua ſedes foret. Properantibus Blæſus aduênit. increpabátque, ac retinebat ſingulos, B
[117] clamitans, *Meâ potiùs cæde imbuite manus. leuiore flagitio legatum interficietis, quàm ab*
impe-

legent. *Illudit enim atque imminuit Sullanas agrorum diuiſiones, quòd pleraque paluſtria adſignata militibus aut inculta.*

110. DENIS IN DIEM ASSIBVS] *Gordius, vt multis viſum, hic nodus: nec ego tamen Alexander. ſolui enim, non abrupi: & EXCVRS. noſtros adi in F.*

111. HINC VESTEM, ARMA] *Vides ergo, auctâ à Iulio vel ab Auguſto ſtipendio, abrogatam illam Gracchi legem, quâ militi è publico veſtem dari iuſſit, ſine vllâ ſtipendij detractione. Quod ſugeret me admonere in Electis, cap. De ſtipendio. Ambigas tamen an ſecuti principes iterum non reduxerint Gracchi hac parte legem. Lampridius certè in Alexandro:* Donauit, *inquit*, & ocreas, & braccas, & calciamenta inter veſtimenta militaria. *& poſt in perſonâ Principis:* Qui acceptam à prouincialibus annonam, qui veſtem, qui ſtipendia vobis attribuit.

112. VACATIONES MVNERVM.] *Scripſi eâ de re ad libros Hiſtoriarum.*

113. PRÆMIVM PECVNIA.] *Quale iſtud pecuniarium præmium? Pete ab* EXCVRS. *noſtris, in* G.

114. QVÆ BINOS DENARIOS.] *Bini denarij decreti à Senatu Prætorianis, in honorem Auguſti: vt ſcilicet fidelem gererent eius curam, in ſalute cuius ſalus publica nixa. Id accidit in VII. eius Conſulatu. Si tamen Dionis verba vero, non binos denarios meruit Prætoriani: ſed tantùm, XX. aſſes. Nam ait,* Τοῖς δορυφορήσουσιν αὐτὸν διπλάσιον τὸν μισθὸν τοῖς ἄλλοις στρατιώταις διδομένου ψηφισθῆναι διεπράξατο. *Si, inquam, duplum quod ceteris militibus, datum Prætorianis: conſtat inuidioſam orationem eſſe nebulonis Percennij de duobus denarijs, & augendæ rei. Quantum enim intersit, docui antè. At exemplum hoc ſtipendij Prætorianis augendi, ſumptum à militiâ veteri: apud quos Prætoria cohors ſeſquiplum accipiebat, honoris cauſâ. Vide Feſtum in Prætoria cohors.*

ADD. *Vir doctus, in re nummariâ, nuper emendari cenſuit,* quæ bis denos acciperent *Nam conſtat ex Dione, inquit, accepiſſe eos ſaltem duplum quàm alij milites: nec id plus fecerit, quàm vicenos nummos. Denariûm autem duorum æſtimatio amplior. Intellego. vellem & ipſe eo, quæ in hanc rem ſatis ſcripſi. Quis noſtrûm exigit ita rigide ad veri lancem? Binos denarios? ſic nempe, quomodo legionarij vnum denarium. Is enim eis definitus, ſed ſolutus numquam niſi æſtimatione infimâ & priſcâ. Eôdem igitur fide & pretio duos denarios cepere Prætoriani. Quos quòd diſertè tamen exprimit Percennius: quis miretur? in ſeditione id facit, & ad animos ſcilicet vero an falſo inflammandos.*

115. QVÆ POST SEXDECIM ANNOS.] *Lapſus ergo Dio, qui lib* LIV. *diſertè tradit, Auguſtum definiſſe annos Prætoriis cohortibus duodecim, alijs ſedecim. Niſi tamen id decretum mutatum poſteà, anno* DCCLVIII. *Quod apparet ex eodem Dione, libro* LV. *vbi de præmiis militaribus. quem adi.*

116. SIMVL CONGERVNT CESPITES.] *Nota morem antiquum. Tribunal Imperatorium ecce in caſtris, etiam illâ ætate ceſpiticium. Plinius in laudatione Traiani:* Decora facies conſulis multa poſt ſæcula tribunal viridi ceſpite exſtructum, nec faſcium tantum, ſed pilorum ſignorumque honore (*malim*, horrore) circumdatum. *Xiphilinus de Boodiciâ reginâ Britanniæ:* Συνήγαγε δ' αὐτὸ στράτευμα ἀμφὶ δώδεκα μυριάδας ὄν, καὶ ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐκ γῆς ἑλώδους ἐς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον πεποιημένον. *Eleganter.* Et aſcendit, *inquit*, tribunal è terrâ paluſtri more Romano confectum. *Statius in Siluis:*

Hic ſuetus dare iura parens, hoc ceſpite turmas
Adfari.

Ammianus l. XXIII. Ipſe aggere glebali aſſiſtens, coronaque celſarum circumdatus poteſtatum, talia ore ſereno diſſeruit. *Lucanus lib.* V. *de Cæſare concionante:* D

——— ſtetit aggere fulti
Ceſpitis intrepidus vultu; meruitque timeri
Non metuens.

Plutarchus in Pompeio: Βήματος δ' οὐκ ὄντος, οὐδὲ τοῦ στρατιωτικοῦ γεγονότος φθάσαντος, ὃ ποιοῦσιν αὐτοὶ, τῆς γῆς ἐντομὰς βαθείας λαμβάνοντες, καὶ κατάλληλον συντιθέντες, &c. *Claudianus de bello Getico:*

Dictis antè tamen princeps confirmat ituros,
Aggere conſpicuus ſtat circumfuſa iuuentus
Nixa haſtis, pronaſque ferox accômodat aures.

117. CLAMITANS, MEA POTIVS CÆDE.] *Mirum videri poſſit. & quid cauſſa, cur ob tribunal ceſpiticium adeò inclamet Blæſus? Nam ſubiungit:* Leuiore flagitio legatum interficietis, quàm ab imperatore

A *imperatore deſciſcitis. aut incolumis fidem legionum retinebo, aut iugulatus pœnitentiam adcelerabo.* Aggerabatur nihilominus ceſpes, iámque pectori vſque adcreuerat, cùm tandem [118] peruicacia victi inceptum omiſêre. Blæſus multâ dicendi arte, *Non per ſeditionem & turbas deſideria militum ad Cæſarem ferenda, ait: neque veteres ab imperatoribus priſcis, neque ipſos à diuo Auguſto tam noua petiuiſſe, & parùm in tempore, incipientes principis curas onerari. Si tamen tenderent in pace tentare, quæ ne ciuilium quidem bellorum victores expoſtulauerint: cur contra morem obſequij, contra fas diſciplinæ, vim meditentur? decernerent legatos, ſéque coram mandata darent.* Adclamauere, vt filius Blæſi tribunus legatione eâ fungeretur, peteretque militibus miſſionem ab ſexdecim annis. cetera mandaturos, vbi prima proueniſſent. Profecto iuuene, modicum otium: ſed ſuperbire miles, quòd filius Legati orator publicæ cauſſæ, ſatis oſtenderet, neceſſitate expreſſa, quæ per modeſtiam non obtinuiſſent. Intereà manipuli ante cœptam ſeditionem Nauportum miſſi; [119] ob itinera, & pontes, & alios vſus, poſtquam turbatum in caſtris accepêre, vexilla conuellunt:

Qui ſuadet Legationem ad principem. Id factum. & filius eius miſſus.

Sed verùm dum ſeditio, manipuleriū aliquot ſuperueniunt.

B direptiſque proximis vicis, ipſoque [120] Nauporto quod municipij inſtar erat, retinentis centuriones inriſu & contumeliis, poſtremò verberibus inſectantur: præcipuâ in Aufidienum Rufum [121] præfectum caſtrorum irâ. quem dereptum [122] vehiculo, ſarcinis grauant, aguntque primo in agmine, per ludibrium rogitantes, an tam immenſa onera, tam longa itinera libenter ferret? Quippe Rufus diu manipularis, dein centurio, mox caſtris præfectus, antiquam durámque militiam reuocabat, [123] inuictus operis ac laboris, & eo immitior quia tolerauerat. Horum aduentu redintegratur ſeditio, & vagi circumiecta populabantur. Blæſus paucos maximè prædâ onuſtos, ad terrorem ceterorum, adfici verberibus, [124] claudi carcere iubet. nam etiam tum legato à centurionibus, & optimo quoque manipularium, parebatur. Illi obniti trahentibus, prenſare circumſtantium genua, ciere modò nomina ſingulorum, modò centuriam quiſque cuius manipularis erat, cohortem, legionem, eadem omnibus imminere clamitantes: ſimul probra in Legatum cumulant, cœlum ac deos obteſtantur: nihil reliqui faciunt, quò minùs inuidiam, miſericordiam, metum, & iras permouerent. Adcurritur ab vniuerſis, &

A quis præfectus caſtrorum violatur.

Blæſus coërcere conatur:

C carcere effracto, ſoluunt vincula: deſertoréſque ac rerum capitalium damnatos, ſibi iam miſcent. Flagrantior inde vis, plures ſeditioni duces. & Vibulenus quidam gregarius miles, ante tribunal Blæſi adleuatus circumſtantium humeris, apud turbatos, & quid pararet intentos, *Vos quidem,* inquit, *his innocentibus, & miſerrimis lucem & ſpiritum reddidiſtis, ſed quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? quem miſſum ad vos à Germanico exercitu de communibus commodis, nocte proximâ iugulauit* [125] *per gladiatores ſuos, quos in exitium militum habet atque armat. Reſponde Blæſe, vbi cadauer abieceris? ne hoſtes* quidem

Fruſtrà nam carcerem frangunt.

Vibulenus fallax facinus.

peratore deſciſceris. *Capitale erga adeò facinus illud? capitale prorſus. Nam tribunalis exſtructa, aſcenſiaque ſignum proprium Imperatoris: quod allocuturus milites conſcenderet. Simile apud Vopiſcum in Proba.* Vndique ab omnibus adclamatum eſt, Probe Auguſte dii te ſeruent. Deinde concurſus,

D & ceſpiticium tribunal, appellatúſque Imperator. *Sed & allocutio ipſa ſoli Imperatori ſeruata poſtea. Ammianus de Iuliano nondum Principe, l. XVI.* Et cùm alloqui pariter omnes nec longitudo ſpatiorum extenta, nec in vnum coactæ multitudinis permitteret crebritas, (& alioqui vitabat grauioris inuidiæ pondus, ne videretur id adfectaſſe quod ſibi ſoli deberi Auguſtus exiſtimabat) cautior ſui, *&c.*

118. PERVICACIA VICTI.] *Ipſius Blæſi, & ſiqui alij fortiter abſiſterent.*

119. OB ITINERA.] *Expeditionem erga meditabantur, eoque hæc procurabant: neque alio fine ſimul in Aeſtiuis erant.*

120. NAVPORTO.] *Meminit & Velleius. Strabo collocat in Tauriſcis, ſitu ab Aquileiâ ſtadiis CCCL. ſed vocat* Ναύποντον, *corrupte, vt opinor.*

121. PRÆFECTVM CASTRORVM.] *Munus fuit, neſcio an antiquum. mentionem quidem eius ante Principes nondum inueni: poſteà, ſæpius. Vide* EXCVRS. *in* H.

122. VEHICVLO.] *Honeſtiores ergo militum etiam tunc in vehiculo aut equo.*

123. INVICTVS OPERIS.] *Medicea ſcriptura,* intus operis. *Verum cenſeo,* vetus operis. *In Tacito* vetus militiæ, *& in Silia ipſa hæc verba:*

— gnaros belli, vetereſque laborum.

124. CLAVDI CARCERE.] *In caſtris ſtatiuis ergo carcer. & cùm exercitus moueret, eoſdem catenâ trahebant, more militari, vt alibi dicam. Iuuenalis, Satyrâ VI.*

Inde fides arti, ſonuit ſi dextera ferro
Læuaque, ſi longo caſtrorū in carcere manſit.

125. PER GLADIATORES SVOS.] *Refer ad ſolutum ſeculi eius morem, quo Præſides, Præfecti prouinciarum, familias gladiatorum alebant, ad ſpectacula,*

quidem ſepulturam inuident. cùm oſculis, cùm lacrimis dolorem meum impleuero: me quoque trucidari iube. dum interfectos nullum ob ſcelus, ſed quia vtilitati legionum conſulebamus, * *ii ſepeliant.* Incendebat hæc fletu, & pectus atque os manibus verberans. mox disiectis quorum per humeros ſuſtinebatur, præceps & ſingulorum pedibus aduolutus, tantum conſternationis inuidiæque conciuit, vt pars militum, gladiatores qui è ſeruitio Blæſi erant, pars ceteram eiuſdem familiam vincirent, alij ad quærendum corpus effunderentur. ac ni properè neque corpus vllum reperiri, & ſeruos adhibitis cruciatibus abnuere cædem, neque illi fuiſſe vmquam fratrem pernotuiſſet, haut multum ab exitio Legati aberant. Tribunos tamen, ac præfectum caſtrorum extruſere: ſarcinæ fugientium direptæ. & centurio Lucillius interficitur, [126] cui militaribus facetiis vocabulum, *Cedo alteram,* indiderant: quia fractâ vite in tergo militis, alteram clarâ voce, ac rurſus aliam poſcebat. ceteros latebræ texêre, vno retento Clemente Iulio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus, ob promptum ingenium. Quin ipſæ inter ſe legiones Octaua & Quintadecima ferrum parabant: dum centurionem [127] cognomento Sirpicum, illa morti depoſcit, Quintadecumani tuentur: ni miles Nonanus preces, & aduerſum aſpernantis, minas interiecisſet. Hæc audita, quamquam abſtruſum, & triſtiſſima quæque maximè occultantem Tiberium perpulêre, vt Druſum filium cum primoribus ciuitatis, duabuſque prætoriis cohortibus mitteret, nullis ſatis certis mandatis, ex re conſulturum. & cohortes delecto milite ſupra ſolitum firmatæ. additur magna pars prætoriani equitis, & robora Germanorum, [128] qui tum cuſtodes imperatori aderant: ſimul prætorij præfectus Ælius Seianus, collega Straboni patri ſuo datus, magnâ apud Tiberium auctoritate, rector iuueni, & ceteris periculorum præmiorumque oſtentator. Druſo propinquanti, quaſi per officium obuiæ fuere legiones: non lætæ, vt adſolet, [129] neque inſignibus fulgentes, ſed inluuie deformi, & vultu, quamquam mæſtitiam imitarentur, contumaciæ propiores. Poſtquam vallum introiit: portas ſtationibus firmant, globos armatorum certis caſtrorum locis opperiri iubent: ceteri tribunal ingenti agmine circumueniunt. Stabat Druſus ſilentium manu poſcens. [130] illi quoties oculos ad multitudinem retulerant, vocibus truculentis ſtrepere; rurſum viſo Cæſare, trepidare. murmur incertum, [131] atrox clamor, & repentè quies. diuerſis animorum motibus, pauebant terrebántque. Tandem interrupto tumultu, litteras patris recitat, in quîs perſcriptum erat, *præcipuam ipſi fortiſſimarum legionum curam, quibuſcum plurima bella tolerauiſſet. vbi primum à luctu requieſſet animus, acturum apud patres de poſtulatis eorum. miſiſſe interim filium, vt ſine cunctatione concederet, quæ ſtatim tribui poſſent: cetera Senatui ſeruanda. quem neque gratiæ, neque ſeueritatis expertem haberi par eſſet.* Reſponſum eſt à concione, mandata Clementi centurioni quæ * præferret. Is orditur de miſſione à ſexdecim annis: de præmiis finitæ militiæ: vt denarius diurnum ſtipendium foret: ne ve-

Marginal notes: * hi · *Quod tumultum & mortem parit Blæſo ſtetit.* · *Tribuni militum pulſi.* · *Lucillius cæſus.* · *Turbatores inter ſe turbant.* · *Druſus à Tiberio mittitur ſeditionis ſedandæ.* · *Et comes & conſultor Seianus datus.* · *Excipitur à legionibus parùm comiter.* · *Litteræ Tiberij recitat.* · *Miles diſtincte quædam poſtulat.* · * præferret · A · B · C · D

cula exhibenda. Non enim inter milites lecti, ne erret.

126. CVI MILITARIBVS FACETIIS.] *Moris huius militaris exemplum item in Aureliani vitâ:* Huic ſignum exercitus appoſuerat, Manu ad ferrum: vt ſi fortè quæreretur quis Aurelianus aliquid feciſſet vel geſſiſſet, ſuggereretur, Aurelianus manu ad ferrum. *De vite autem Centurionum, protrita iam res & conculcata.*

127. COGNOMENTO SIRPICVM.] *Cauſſa huius cognomenti me fugit. An fortè Sirpicus, à ſirpando? quod eſt ligare, nodóque conſtringere, priſcâ quidem voce. Vnde Sirpi, ænigmata ſiue nodi. Quiáne verberauit obſoleto illo verbo militum aures? an quia aſperior in conſtringendis militibus duriórque?*

128. QVI TVM CVSTODES IMPERATORI.] *Recepit ergo iterùm Germanos cuſtodes Tiberius, deſtitut* [illegible] *poſt cladem Varianam ab Auguſto. Suetonius Aug. cap.* XLIX. *De cuſtodibus iſtis, alibi abundè.*

129. NEQVE INSIGNIBVS FVLGENTES.] *De cultu & incultu inſignium notanda quædam obſeruo, & promo in* EXCVRS. *in* I.

130. ILLI QVOTIES OCVLOS.] *Is quidem mos & affectus vulgi, in turbâ ſuâ audacis. Lucanus pariter in ſeditione:*

—— quippe ipſa metus exſoluerat audax
Turba ſuos. quidquid multis peccatur, inultū eſt.

Et Velleius: Subita deinde exercitus ſeditio, qui plerumque contemplatus frequentiam ſuam à diſciplinâ deſciſcit.

131. ATROX CLAMOR, REPENTE QVIES.] *Video expulſam priſcam vocem*, repens quies. *Porrò huic ſententiæ Silianum illud planè geminum eſt:*

Clamor ſæpè repens, & ſæpè ſilentia fixis
In tellurem oculis.

Clamor autem, cùm terrerent, vt ſequitur; quies, cùm timerent.

132. NVM-

A ne veterani ſub vexillo haberentur. Ad ea Druſus cùm arbitrium ſenatus & patris ob- *Ea Dr... dicere. Hinc tumultus.*
tenderet, clamore turbatur. *Cur veniſſet, neque augendis militum ſtipendiis, neque alleuan-*
dis laboribus, denique nullâ benefaciendi licentiâ? at herculè verbera, & necem cunctis permit-
ti. Tiberium olim nomine Auguſti deſideria legionum fruſtrari ſolitum: eaſdem artes Druſum re-
tuliſſe. [132] *Numquámne niſi ad ſe filios familiarum venturos? Nouum id planè, quòd imperator* ° *ad ſe niſi.*
ſola militis commoda ad ſenatum reiciat. eumdem ergo ſenatum conſulendum, quoties ſupplicia
aut prælia indicantur. an præmia ſub dominis, pœnas ſine arbitrio eſſe? Poſtremò deſerunt
tribunal, vt quis prætorianorum militum, amicorúmve Cæſaris occurreret, manus
intentantes, cauſſam diſcordiæ, & initium armorum. maximè infenſi Cn. Lentulo, *Et Cn. Lentulo periculum.*
quòd is ante alios ætate & gloriâ belli, firmare Druſum credebatur, & illa militiæ flagi-
tia primus aſpernari. Nec multò pòſt digredientem cum Cæſare, ac prouiſu periculi hi-
berna caſtra repetentem, circumſiſtunt, rogitantes, *quò pergeret? ad imperatorem, an ad pa-*
tres? vt illic quoque commodis legionum aduerſaretur? ſimul ingruunt, ſaxa iaciunt. iamque
B lapidis ictu cruentus, & exitij certus, adcurſu multitudinis, quæ cum Druſo aduene-
rat, protectus eſt. Noctem minacem, & in ſcelus erupturam, fors leniuit. nam [133] Luna *Tandem caſu ſeditio componitur.*
clariore pænè cælo viſa langueſcere. Id miles, rationis ignarus, omen præſentium
accepit, ac ſuis laboribus defectionem ſideris adſimilans, proſperéque ceſſura quæ per-
gerent, ſi fulgor & claritudo deæ redderetur. [134] Igitur æris ſono, tubarum cornuúmque *Quæ velut ominoſo vulgo terretur.*
concentu ſtrepere: prout ſplendidior, obſcuriórve, lætari, aut mærere. & poſtquam
ortæ nubes offecêre viſui, creditúmque conditam tenebris: (vt ſunt mobiles ad ſuper-
ſtitionem perculſæ ſemel mentes) ſibi æternum laborem portendi, ſua facinora auer-
ſari deos lamentantur. Vtendum inclinatione eâ Cæſar, & quæ caſus obtulerat in ſa- *Nec deeſt occaſioni Druſus.*
pientiam vertenda ratus, circumiri tentoria iubet. Accitur centurio Clemens, & ſi qui
alij bonis artibus grati in vulgus: ° in vigiliis, [135] ſtationibus, cuſtodiis portarum ſe in- ° *ij*
ſerunt, ſpem offerunt, metum intendunt. *Quouſque filium imperatoris obſidebimus? quis*
certaminum finis? Percennióne, & Vibuleno ſacramentum dicturi ſumus? Percennius &
Vibulenus ſtipendia militibus, agros emeritis largientur? Denique pro Neronibus & Druſis,
C *imperium populi Rom. capeſſent? quin potiùs* [136] *vt nouiſſimi in culpam, ita primi ad pœniten-*
tiam ſumus? Tarda ſunt quæ in commune expoſtulantur: priuatam gratiam ſtatim mereare, ſta-
tim recipias. Commotis per hæc mentibus, & inter ſe ſuſpectis, [137] tironem à veterano,
legionem à legione diſſociant. Tum redire paullatim amor obſequij: omittunt portas, *Ergo flectuntur, & obnoxios ſe oſtendunt.*
ſigna vnum in locum principio ſeditionis congregata, ſuas in ſedes referunt. Druſus or-
to die, & vocatâ concione; quamquam rudis dicendi, [138] nobilitate ingenitâ, incuſat
priora, probat præſentia. negat ſe terrore & minis vinci: flexos ad modeſtiam ſi videat, ſi
ſuppli-

132. NVMQVAMNE NISI.] *Verior lectio è verborum traiectu:* numquamne ad ſe niſi filiosf.

133. LVNA CLARIORE PAENE CAELO.] *Quid hoc, clariare panè calo? caſſa palearum, ſi examinas. A Beroaldo ea lecta eſt, quam ſperne: & ſubſtitue,* •Luna claro repentè cælo. *Facit ſententia, & priſca*
D *ſcriptura*, clamore pena cælo. *Claro autem cælo is lunæ languor: & ideo ſequitur,* poſtquàm ortæ nubes offecêre viſui.

134. IGITVR ÆRIS SONO.] *Clarum exemplum vana religionis, ad leuandas Lunæ labores. Ita enim opinio erat. Iuuenalis, nimis facetè de ſexu tinniente:*

Vna laboranti poterit ſuccurrere Lunæ.

Liuius l. XXVI. Diſpoſita in muris Campanorum imbellis multitudo cum æris crepitu, qualis in defectu Lunæ ſilenti nocte cieri ſolet. *Quem morem nec Chriſtianos deſiiſſe, diſcas è Diua Maxima Taurinenſi Epiſcopo: qui nimis id indignatur & culpat Homiliâ propriâ*, De defectu Lunæ. *Ait inter alia hic apta:* Cùm requirerem quid ſibi clamor hic vellet, dixerunt mihi quòd laboranti Lunæ veſtra vociferatio ſubueniret, & defectum eius ſuis clamoribus adiuuaret.

135. STATIONIBVS.] *Quæ ante portas quidem, ſed paullo longiùs: atqui & in ipſis* Cuſtodiæ *fuerunt, & has adiungit. Nos in Militiâ, lib.* V. *Dialog.* VIII.

136. VT NOVISSIMI IN CVLPAM.] *Hoc accipiendum, quaſi ad meliores militum dictum. Etſi enim omnes rebellauerant; non æquè promptè, & quidam ſecuti magis, quàm ducentes. Hos nunc excitat.*

137. TIRONEM.] *Intellegit qui ſtipendia nondum compleſſent, abiunctos ab iis qui ſub vexillo veterani.*

138. NOBILITATE INGENITA.] *Culpant; nec nunc omnino capio. niſi quòd videtur ſimile illi dicto apud Lucanum:* — quos Lentulus omnes
Virtutis ſtimulis, & nobilitate dolendi
Præceſſit.
Huic apud Claudianum: — miſtâ ſed nobilis irâ.
In quibus plus ſcilicet aliquid intellegitur, quam dicitur.

 139. Iv-

ſupplices audiat, ſcriptutum patri, vt placatus legionum preces exciperet. orantibus, A
rurſum idem Blæſus & L. Apronius eques Romanus è cohorte Druſi, [139] Iuſtúſque

Sententiæ variæ de ſtatu proſus agendo.

Catonius primi ordinis centurio, ad Tiberium mittuntur. Certatum inde ſententiis, cùm alij *opperiendos legatos, atque interim comitate permulcendum militem cenſerent*; alij *fortioribus remediis agendum. nihil in vulgo modicum: terrere, ni paueant: vbi pertimuerint, impunè contemni. dum ſuperſtitio vrgeat, adiiciendos* [140] *ex duce metus, ſublatis ſeditionis auctoribus.*

Vicitque apud aſperi Druſum aſperior.

Capita eius militum caſa.

Promtum ad aſperiora ingenium Druſo erat. vocatos Vibulenum & Percennium interfici iubet. Tradunt plerique intra tabernaculum ducis obrutos, alij [141] corpora extra vallum abiecta oſtentui. Tum, vt quiſque præcipuus turbator, conquiſiti. & pars extra caſtra palantes, à centurionibus, aut prætoriarum cohortium militibus cæſi: quoſdam ipſi manipuli, documentum fidei, tradidere. Auxerat militum curas præmatura hiems, imbribus continuis adeoque ſæuis, vt non egredi tentoria, congregari inter ſe, [142] vix tutari ſigna poſſent, quæ turbine atque vndâ raptabantur. durabat & formido cæleſtis iræ, nec fruſtra aduerſus impios hebeſcere ſidera, ruere tempeſtates. B
non aliud malorum leuamentum, quam ſi linquerent caſtra infauſta temerataque, &

Denique legiones caſtris ſuis reddita.

ſoluti piaculo, ſuis quiſque hibernis redderentur. Primùm octaua, dein quintadecuma legio, rediere. nonanus opperiendas Tiberij epiſtolas clamitauerat: mox [143] deſolatus aliorum diſceſſione, imminentem neceſſitatem ſponte præuenit. & Druſus non exſpectato legatorum regreſſu, quia præſentia ſatis conſederant, in vrbem rediit.

Seditio eadem, ſed acrior, in Galliâ.

** tracturis.*

In quâ duo exercitus, ſuperior, inferior.

Iiſdem fermè diebus, iiſdem cauſſis Germanicæ legiones turbatæ, quanto plures, tanto violentiùs: & magnâ ſpe fore vt Germanicus Cæſar imperium alterius pati nequiret, daretque ſe legionibus, vi ſuâ cuncta * tracturus. Duo apud ripam Rheni exercitus erant. cui nomen ſuperiori, ſub C. Silio legato; inferiorem A. Cæcina curabat. Regimen ſummæ rei penes Germanicum, [144] agendo Galliarum cenſui tum intentum. Sed quibus Silius moderabatur, mente ambiguâ, fortunam ſeditionis alienæ ſpeculabantur.

Initium motus ab inferiore.

** vna & vicesim.*

inferioris exercitus miles in rabiem prolapſus eſt, orto [145] ab * vndeuiceſimanis quintaniſque initio, & tractis primâ quoque ac viceſimâ legionibus. nam iiſdem æſtiuis, in finibus Vbiorum habebantur, per otium, aut leuia munia. Igitur audito fine C
Auguſti, [146] vernacula multitudo, nuper acto in vrbe dilectu, laſciuiæ ſueta, laborum intolerans, implere ceterorum rudes animos: *Veniſſe tempus quo veterani maturam miſſionem, iuuenes largiora ſtipendia, cuncti modum miſeriarum expoſcerent, ſæuitiamque centurionum*

139. IVSTVSQVE CATONIVS PRIMI ORDINIS CENTVRIO.] *Credo eum eſſe, qui poſteà Prætorij præfectus imperante Claudio, & Meſſalinæ fraude interfectus. Suadeo legas Dionem, LX. De primo ordine, ego in Milit. lib. II.*

140. EX DVCE METVS.] *Ne maiemus. dictiaeſt quam amat Tacitus. Ita lib. II.* Langueſcet induſtria, ſi nullus ex ſe metus aut ſpes. *Vitâ Agricolæ:* Tenentibus arma pleriſque, quos conſcientia defectionis, & propius ex legato timor agitabat. *A Salluſtio ſumpſit de rep. ad Cæſ.* Neque quemquam à multis metuendum eſſe, quin ad eum formido ex multis recidat.

141. CORPORA EXTRA VALLVM.] *Vt in oppidis animaduerſiones extra muros: ſic & in caſtris extra vallum. Ideò corpora hic abiecta in eum locum, qui fuit extra portam Decumanam, à caſtrorum tergo, vti ex Vegetio diſcas lib. I. cap. XXIII. Seneca I. De irâ cap.* XVI. Damnatus extra vallum deductus eſt, & iam ceruicem porrigebat, cùm ſubitò apparuit commilito ille. *Hirtius de bello Africano:* Sic extra vallum deducti ſunt, & cruciabiliter interfecti. *Calpurnius Declamatione VII. in ipſo argumento:* Imperator corpora eorum extra vallum proijci iuſſit. *eiuſdem ſententiæ, quod idem Tacitus ſtatim:* Conuulſos laniatoſque, & partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum proiciunt.

142. VIX TVTARI SIGNA.] *Id eſt, recta habere & ſeruare in principiis, vbi defixa.*

143. DESOLATVS.] *Solus relictus, μονωθείς, vt Gloſſæ veteres.*

144. AGENDO GALLIARVM CENSVI.] *Cenſum accipies, non qualis Romæ, vt notæ ſaltem eſſent Gallorum facultates: ſed vt ex modo cenſus tributum penderent & vectigal. Quod cùm in aliis prouinciis* D
ſeruabatur (apud Iuriſconſultos titulo extat de cenſibus:) tum in Galliâ potiſſimùm, ditiſſimâ prouinciarum. Adde ſis noſtra in EXCVRS K.

145. AB VNDEVICESIMANIS.] *In Germaniâ inferiori, hac ætate vbique XXI. legionem reperio, non decimamnonam. Itaque hic & ſæpiùs, repone,* Vnaetuiceſimanis. *Quæ vox remotior ab vſu hodie, impoſuit ſcriptorum vulgo. Adi, ſi places, ad lib. I. Hiſtor. Notas.*

146. VERNACVLA MVLTITVDO.] *Ante quinque circiter annos, nunciatâ in vrbe clade Varianâ. cùm quidem Romæ ſubitum militem Auguſtus conſcripſit, ad tutelam ripæ Rheni: & pleroſque è libertinis. Sueton. cap. XXV. & Dio LVI.*

147. IN

A *turbam vlciſcerentur.* Non vnus hæc, vt Pannonicas inter legiones, Percennius, nec apud trepidas militum aures alios validiores exercitus reſpicientium, ſed multa ſeditionis ora voceſque. *ſuâ in manu ſitam rem Romanam, ſuis victoriis augeri Remp.* [147] *in ſuum cognomentum adſciſci imperatores.* Nec Legatus obuiam ibat: quippe plurium vecordia conſtantiam exemerat. repentè lymphati, diſtrictis gladiis, in centuriones inuadunt. ea vetuſtiſſima militaribus odijs materies, & ſæuiendi principium: proſtratos [148] verberibus mulctant, [149] ſexageni ſingulos, vt numerum centurionum adæquarent. Tum conuulſos laniatoſque, & partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum proijciunt. Septimus cùm perfugiſſet ad tribunal, pedibuſque Cęcinæ aduolueretur, eò vſque flagitatus eſt, donec ad exitium dederetur. Caſſius Chærea, mox cæde C. Cæſaris memoriam apud poſteros adeptus, tum adoleſcens & animi ferox, inter obſtantes & armatos ferro viam patefecit. Non tribunus vltrà, non caſtrorum præfectus ius obtinuit: vigilias, ſtationes, & ſi qua alia præſens vſus indixerat, ipſi partiebantur. Id militares animos altiùs coniectantibus pręcipuum indicium magni atque implacabilis motus, quòd

B neque diſiecti, [150] * nil paucorum inſtinctu, ſed pariter ardeſcerent, pariter ſilerent: tantâ æqualitate & conſtantiâ, vt regi crederes. Intereà Germanico per Gallias, vt diximus, [151] cenſus accipienti, exceſſiſſe Auguſtum affertur. Neptem eius Agrippinam in matrimonio, pluresque ex eâ liberos habebat. Ipſe Druſo fratre Tiberij genitus, Auguſtæ nepos: ſed anxius occultis in ſe patrui auiæque odiis, quorum cauſſæ acriores, [152] quia iniquæ. quippe Druſi magna apud populum R. memoria, [153] credebaturque ſi rerum potitus foret, libertatem redditurus. vnde in Germanicum fauor, & ſpes eadem. Nam iuueni ciuile ingenium, mira comitas, & diuerſa à Tiberij ſermone, vultu, adrogantibus & obſcuris. Accedebant muliebres offenſiones, nouercalibus Liuiæ in Agrippinam ſtimulis: atque ipſa Agrippina paullò commotior, niſi quòd caſtitate, & mariti amore, quamuis indomitum animũ in bonum vertebat. Sed Germanicus quantò ſummæ ſpei propior, tantò impenſiùs pro Tiberio niti: Sequanos proximos, & Belgarum ciuitates in verba eius adigit. Dehinc, audito legionum tumultu, raptim profectus, obuias extra ca-

C ſtra habuit, deiectis in terram oculis velut pœnitentiâ. Poſtquam vallum iniit, diſſoni queſtus audiri cœpere. & quidam prehenſâ manu eius, per ſpeciem oſculandi, inſeruerunt digitos, vt vacua dentibus ora contingeret: alij curuata ſenio membra oſtendebant. Adſiſtentem concionem, quia permixta videbatur, diſcedere in manipulos iubet: ſic meliùs audituros reſponſum: vexilla præferri, vt id ſaltem diſcerneret cohortes. tardè obtemperauere. Tunc à veneratione Auguſti orſus, flexit ad victorias triumphoſque Tiberij, præcipuis laudibus celebrans, quæ apud Germanias illis cum legionibus pulcherrima feciſſet. Italiæ inde conſenſum, Galliarum fidem extollit, nil vſquam turbidum

Voces ſeditioſorum, vox, & mina.

Sæuitia in centuriones.

Caſſij Chæreæ animoſum factum.

* *vel*

Germanicus Cæſar rumor in Galliâ:

Magnâ laude & gratiâ iuuenis.

Et Tiberio, præter meritum, nunc fideliſſimus.

Is ſtatim ad legiones properat.

Verbis increpat, & ad fidem hortatur.

147. IN SVVM COGNOMENTVM.] *Si ad ſua tempora Tacitus reſpexit, clara res: omnes enim poſt Tiberium ferè Imperatores cognomen ſumpſerunt à*
D *pugnaciſſimâ gente. At quid eſt, quod hic milites in eo glorientur, niſi ſi diuini & præſcij futurorum? Nam ad hoc ans ſolus Druſus & Germanicus cognomine illa vſi, ex decreto quod apud Dionem habes* LV. *& ſi quiſquã ex Imperatoribus, ſaluo certè Tiberius. Sed correctione explico me, & omnino ſcrib. cenſeo,* adſciſci imperaturos. *idq; verum, cognomenta illa inſignitos eos, qui in ſpe Principatus. Præter dictos, ecce Vitellius Imp.* filium ſinu retinens Germanicum appellauit, cinxitque cunctis fortunæ principalis inſignibus.

148. VERBERIBVS MVLCTANT.] *Malim,* mulcant, *in hac ſignificatione. Cicero pro Milone:* Quâ in turbâ C. Viuienus ſenator ita eſt mulcatus, vt vitam amiſerit. *Liuius l* XXIX. In legatum, liſtoribus priùs indignum in modum mulcatis, impetum faciunt. *Idem l.* VIII. Sperare ſe, corpore regio mulcato, vitum & ſuos redempturam. *& alibi,* Mulcare virgis *Quibus locis omnibus,* Multare, *non æquè placet.*

149. SEXAGENI SINGVLOS.] *In legione plenâ, ſexaginta centuriones. Dionyſius Halicarnaſſeus, libro* IX. *& Vegetius: ego plenè in Militiâ.*

150. NIL PAVCORVM INSTINCTV.] *Rhenano placet,* vel paucorum, *nec ſperno.*

151. CENSVS ACCIPIENTI.] *Eâ formâ ſermonis Iuriſconſulta dicta* legatio ad cenſus accipiendos. C. I. D *De munerib. & honoribus.*

152. QVIA INIQVAE.] *A virtutibus eius orta. Inuidebant, & erectum ingenium timebant.*

153. CREDEBATVRQVE SI RERVM.] *Imò prodita à Tiberio eius epiſtola eſt, quâ de cogendo ad reſtituendam libertatem Auguſto agebat. Quæ vna cauſſa necis pio in patriam iuueni, ſed infelici. Suetonius Tiberio, cap.* L.

154. ME-

dum aut diſcors. ſilentio hæc, vel murmure modico audita ſunt. Vt ſeditionem attigit, A *vbi modeſtia militaris? vbi veteris diſciplinæ decus? quónã tribunos? quò centuriones exegiſſent?* rogitans: nudant vniuerſi corpora, cicatrices ex vulneribus, verberum notas exprobrant: *Illi deſideria ſua & querelas promunt:* mox indiſcretis vocibus, pretia vacationum, anguſtias ſtipendij, duritiam operum, ac propriis nominibus incuſant, vallum, foſſas, pabuli, materiæ, lignorum adgeſtus, & ſiqua alia ex neceſſitate, aut aduerſus otium caſtrorum quæruntur. Atrociſſimus veteranorum clamor oriebatur, qui tricena aut ſupra ſtipendia numerantes, [154] mederetur feſſis, neu mortem in iiſdem laboribus, ſed finem tam exercitæ militiæ, neque inopem requiem, orabant. Fuêre etiam qui legatam à diuo Auguſto pecuniam repoſcerent, *Pars imperium offerũt.* [155] fauſtis in Germanicum ominibus: [156] &, ſi vellet imperium, promtos oſtentauêre. Tum verò quaſi ſcelere contaminaretur, præceps tribunali deſiluit. oppoſuerunt abeunti arma, minitantes, ni regrederetur. *Acriter renuit, & mori eligit.* At ille moriturum potiùs quàm fidem exueret clamitans, [157] ferrum à latere diripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi prehenſam dextram vi attinuiſſent. extrema & conglobata inter ſe pars concionis, ac vix credibile dictu, quidam ſinguli propiùs incedentes, feriret, hortabantur: & miles, nomine Ca- B *Cui rei gladiũ quiſpiam petulanter offert.* luſidius, ſtrictum obtulit gladium, addito, *Acutiorem eſſe.* Sæuum id, maliq́ue moris, etiam furentibus viſum: ac ſpatium fuit, quo Cæſar ab amicis in tabernaculum raperetur. *Sed amici Germanicum abripiunt.* conſultatum ibi de remedio. etenim nuntiabatur parari legatos, qui ſuperiorem exercitum ad cauſſam eamdem traherent: deſtinatum excidio Vbiorum opidum: imbutaſque prædâ manus, in direptionem Galliarum erupturas. Augebat metum gnarus *De medicinâ ancipitis mali conſultant.* Romanæ ſeditionis, &, ſi omitteretur ripa, inuaſurus hoſtis. at ſi auxilia & ſocij aduerſum abſcedentis legiones armarentur, ciuile bellum ſuſcipi. periculoſa ſeueritas, flagitioſa largitio: ſeu nihil militi, ſeu omnia concederentur, in ancipiti Rep. Igitur volutatis inter ſe rationibus placitum, vt epiſtolæ nomine principis ſcriberentur, *Ea viſa optima, indulgere.* miſſionem dari vicena ſtipendia meritis, exauctorati qui ſenadena feciſſent, ac retineri ſub vexillo, ceterorum immunes, niſi propulſandi hoſtis. [158] legata quæ petiuerant, exſolui duplicarique. Senſit miles in tempus conficta, ſtatimque flagitauit. *Igitur capiunt, quæ petierant.* miſſio per tribunos maturatur, largitio differebatur. [159] in hiberna cuiuſquam non abſceſſere quintani * vnde- C uigeſimanique, donec iiſdem in æſtiuis, contractâ ex viatico amicorum ipſiuſque Cæſaris pecuniâ, perſolueretur. ** vns & vic. Miſſionem & pecuniam.* Primam ac viceſimam legiones Cæcina legatus in ciuitatem Vbio-

154. MEDERETVR FESSIS.] *Similia Iuliani milites, in ſeditione apud Lucanum:*

—— iam reſpice canos
Inualidáſque manus, & inanes cerne lacertos.
Vſus abit vitæ bellis conſumpſimus æuum;
Ad mortem dimitte ſenes.

155. FAVSTIS IN GERMANICVM OMINIBVS.] *An verò,* nominibus? *Sic quidem Suetonius de Caligulâ:* Denſiſſimo & lætiſſimo obuiorum agmine inceſſit, ſuper fauſta nomina, ſidus & pullum & pupum appellantium. *Fauſta nomina ſunt, Di te ſeruent Auguſte, Imperator, Princeps, Felix, Victor, aliáque ab adulatione vulgi nata. Dio quidem ab hac lectione eſt:* Τόν τε Τιβέριον, *inquit,* ἐκακηγόρησαν, καὶ τὸν Γερμανικὸν αὐτοκράτορα ἐπεκάλεσαν.

156. ET, SI VELLET IMPERIVM.] *Id Velleius ita exprimit:* Defuitque qui contra temp. duceret, non qui ducerentur. *Nec alio fine legata petunt: tamquam illum ſcilicet habeant pro herede.*

157. FERRVM A LATERE.] *Rectè* à latére. *Nam mos priſcus gladium ex humero ſuſpendere, & dimittere ad latus. Homer. Iliad. β.*

Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.
Circum humeros iecit clauis gladium argentatis. *Odyſſ. β.*

—— Περὶ δὲ ξίφος ὀξὺ θέτ' ὤμῳ.
—— Gladium circumdedit armo.

Virgilius:

Tum lateri atque humeris Tegeæum ſubligat enſem.

Idem:

—— atque enſem collo ſuſpendit eburnum.

Nec id Heroum modò ſæculo, ſed obtinuit poſteà. atque adeò apud Romanos. Claudian.

Geſtatoſque patri ſcapulis radiantibus enſes.

Et Germanos. VVindichindus: Subnixi ſtabant *(Saxones)* paruis ſcutis, habentes ad renes cultellos D magnos. *Ad renes enim (vt eiuſmodi ſcriptorum Atticiſmus eſt) vales Ad latera.*

158. LEGATA QVÆ PETIVERANT.] *Rectè ergo in Suetonij Tiberio ſcriptum:* Militi poſt duplicata ex Auguſti teſtamento legata, nihil vmquam largitus eſt. *vbi malè Beroaldus,* publicata.

159. IN HIBERNA CVIVSQVAM NON ABSCESSERE.] *Malebam:* in hiberna vſquam: *ſed Ioſia Merceri, amici olim noſtri, veriſſima lectio & diſtinctio:* Largitio differebatur in hiberna cuiuſque. *Nam in caſtris æſtiuis iunctim legiones habebantur, in hibernis ſingulæ ſeorſim. Volebant ergo differri, & interim diuelli: ſed miles fraudem ſuſpicatus abnuit.*

160. CVM

A Vbiorum reduxit, turpi agmine, [160] cùm fiſci de imperatore rapti inter ſigna interque aquilas veherentur. Germanicus ſuperiorem ad exercitum profectus, ſecundam & tertiamdecumam & ſextamdecumam [161] legiones nihil * contatus ſacramento adigit. Quartadecumani paullùm dubitauerant. pecunia & miſſio, quamuis non flagitantibus, oblata eſt. At in Chaucis cœptauere ſeditionem, præſidium agitantes vexillarij diſcordium legionum, & præſenti duorum militum ſupplicio paullùm repreſſi ſunt. Iuſſerat id Menius caſtrorum præfectus, [162] bono magis exemplo, quàm conceſſo iure. deinde intumeſcente motu, profugus repertuſque, poſtquam intutæ latebræ, præſidium ab audaciâ mutuatur: *Non præfectum ab iis, ſed Germanicum ducem, ſed Tiberium imperatorem violari.* ſimul exterritis qui obſtiterant, raptum vexillum ad ripam vertit, & ſi quis agmine deceſſiſſet, pro deſertore fore, clamitans, reduxit in hiberna turbidos, & nihil auſos. Intereà legati [163] ab Senatu egreſſi, iam apud aram Vbiorum Germanicum adeunt. Duæ ibi legiones, prima atque viceſima, veteraniq; nuper miſſi ſub vexillo hiemabant. Pauidos & conſcientiâ vecordes intrat metus, veniſſe patrum iuſſu, qui irrita
B facerent, quæ per ſeditionem expreſſerant. vtque mos vulgo, quamuis falſis reum ſubdere, Munatium Plancum [164] conſulatu functum, principem legationis, auctorem ſenatuſconſulti incuſant: & [165] nocte concubiâ vexillum in domo Germanici ſitum flagitare occipiunt: concurſuque ad ianuam facto, moliuntur fores: extractum cubili Cæſarem, tradere vexillum intento mortis metu ſubigunt, mox vagi per vias, obuios habuere legatos, auditâ conſternatione ad Germanicum tendentes. ingerunt contumelias, cædem

At ſuperior exercitus in fide manſit.
* contatas
Niſi quod vexillarij quidam turbauere.
Quos fortiter reprimens & compeſcens Mennius.
Sed iterùm duæ legiones inſaniunt.
Cæſari vim intentans:

160. CVM FISCI DE IMPERATORE.] *Tangit non dubiè morem priſcum, quo pecunias ſolitum deponere ad ſigna. iÿ enim militares dij, id templum. Vegetius lib. II. cap. XX. Suet. Domit. cap. VII.*

161. LEGIONES NIHIL CONTATVS.] *Imò*, contatas. *vti ad legiones ipſas referas.*

C 162. BONO MAGIS EXEMPLO, QVAM CONCESSO IVRE.] *Soli enim illi ius plectendi militis, qui exercitus rector. Et Auguſti quidem inſtituto (quod apud Dionem libro LIII.) ſolis Proprætoribus ſiue legatis Auguſti, quos gladio ſuccinxerat, id ius fuit: poſteà etiam proconſulibus, vniuerſiſq. prouinciarum rectoribus, ex lege VI. De off. præſid. Saltem vt punirent milites gregarios. leg. IX. De cuſtod. reorum:* Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet.

163. AB SENATV EGRESSI.] *Siue places*, digreſſi. *Vulgò eſt*, regreſſi*: ſed falsò, necdum vlli miſſi. Intelligit legatos, vel qui à Senatu decreti ad ferendum Proconſulare imperium, de quibus ſuprà: vel qui à Tiberio miſſi ad turbas ſedandas, de quibus iam indicerat. Hoc Dio ſentire videtur. Res ſic videtur: ſed vt operè fabuler*, ab Senatu digreſſi *vel*
D egreſſi, *haud ſatis placet: magis lectio Florentini codicis*, legati ab Senatu, regreſſum iam. *vt à ſuperiore exercitu regreſſum iterùm ad Aram Vbiorum velit, ibiq. conuentum. Ac plurimum fortaſſè ibi, aut Coloniæ Agrippinæ, agebat: quidni, vel in vxoris patriſq. eius gratiam?*

164. CONSVLATV FVNCTVM.] *Et quidem nuper. Conſul enim fuit anno antè, cum C. Silio. Munatium illum eſſe, qui Cenſor fuit anno DCCXXXII. fuge credere. Non facilè ætas feri, non Taciti verba. Dixiſſet enim potiùs è præcipuo honore*, Cenſurâ functum. *Filius, credo, eius.*

165. NOCTE CONCVBIA VEXILLVM.] *Quod vexillum? illúdne ſub quo veterani habebantur? non videtur. Non enim illi ſolùm, ſed duæ legiones in eadem culpâ. quarum ſigna aquilæq. in caſtris, non in tabernaculo ducis. Reſtat ergo ad aliud vexillum, & obſerno ritum antiquum. Signum futuræ pugnæ, vexillum purpureum fuit. quod adſeruabatur meritò in tabernaculo ducis, quia illi ſoli ius & arbitrium proponendi. Hoc inſigniter & κατ' ἐξοχὴν, Vexillum dictum. Doctè Gloſſa veteres:* Ῥύσιον φάρσος, vexillum. *At de more, Cæſar belli Gallici l. II.* Cæſari omnia vno tempore erant agenda. vexillum proponendum, quod erat inſigne cùm ad arma concurri oporteret. *De bello ciuili:* Sequenti die cùm iter facere Cæſar vellet, renunciatum eſt à ſpeculatoribus Pompeium de tertiâ vigiliâ in acie ſtetiſſe. Hoc nuncio allato, vexillum propoſuit. *Plutarchus formam eius ſatis deſcribit in Fabio:* Τὸ τῆς μάχης σημεῖον ἐξέθηκε. Ἔστι δὲ χιτὼν κόκκινος ὑπὲρ τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς διατεινόμενος: Signum pugnæ propoſuit. eſt autem tunica coccinea, ſuper prætorium extenſa. *Quod Plutarchus* χιτῶνα *dicit, Tunicam etiam Iſidorus:* Ruſſata, quam pœniceam vocant, nos coccineam. Hac ſub conſulibus Romani vſi ſunt milites, vnde etiam Ruſſati vocabantur. Solebat enim pridie quàm dimicandum eſſet, ante principia poni (*vellem dixiſſet*, ante prætorium poni, *vel*, ſupra prætorium; *id enim verius*) quaſi admonitio & indicium futuræ pugnæ. *Plutarchus iterùm in Bruto:* Ἅμα δὲ ἡμέρᾳ προὔκειτο μὲν τῷ Βρούτου χάρακι καὶ τῷ Κασσίου σύμβολον ἀγῶνος, φοινικοῦς χιτών: Vnà cum luce, propoſitum fuit in Bruti & Caſſij caſtris ſignum pugnæ, tunica punicea. *Non ergo ſimpliciter velum fuit, ſed tunicæ formâ. Manſit is mos ad tempora imperij labentis. Ammianus, l. XXVII.* Signis ilicò fixis ex more, cùm vndique ad arma conclamaretur, imperio principis & ductorum ſtetit regibilis miles: vexillum opperiens extollendum, quod erat opportunè ſubeundæ indiciū pugnæ. *Hoc illud vexillum eſt quod lymphati milites poſtulant, & cum eo ius ſcilicet cædis & armorum.*

166. QVAM

Planco mortem.

dem parant: Planco maximè, quem dignitas fugâ impediuerat. neque aliud pericli- A
tanti ſubſidium,[166] quàm caſtra primæ legionis. illîc ſigna & aquilam amplexus, religione ſeſe tutabatur: ac ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuiſſet, rarum etiam inter hoſtes, legatus populi Romani, Romanis in caſtris, ſanguine ſuo [167] altaria deûm commaculauiſſet. Luce demum, poſtquam dux, & miles, & facta noſcebantur, ingreſſus caſtra Germanicus, perduci ad ſe Plancum imperat, recipitque in tribunal.

Concionem Germanicus habet.

Tum fatalem increpans rabiem, neque militum, ſed deûm irâ reſurgere, cur venerint legati aperit: ius legationis, atque ipſius Planci grauem & immeritum caſum, ſimul quantum dedecoris adierit legio, facundè miſeratur.

Monitque non placat.

* *metu*

attonitáque magis quàm quietâ concione, legatos præſidio auxiliarium equitum dimittit. Eo in * metu arguère Germanicum omnes, quòd non ad ſuperiorem exercitum pergeret, vbi obſequia, & contra rebellis auxilium. *Satis ſuperque miſſione & pecuniâ, & mollibus conſultis peccatum: vel ſi vilis ipſi ſalus, cur filium paruulum, cur grauidam coniugem inter furentes, & omnis humani iuris violatores haberet? illos ſaltem auo, & Reip. redderet.*

Filium & uxorem à ſe dimittit.

Diu cunctatus,[168] aſpernantem vxo- B
rem, cùm ſe diuo Augusto ortam, neque degenerem ad pericula teſtaretur, poſtremò vterum eius, & communem filium multo cum fletu complexus, vt abiret perpulit. Incedebat muliebre & miſerabile agmen, profuga ducis vxor paruulum ſinu filium gerens, lamentantes circùm amicorum coniuges, quæ ſimul trahebantur:[169] nec minùs triſtes * qui manebant.

* *quæ*

Non florentis Cæſaris, neque ſuis in caſtris, ſed velut in vrbe victâ facies gemituſque ac planctus, etiam militum aures oráque aduertêre. Progrediuntur contuberniis. *quis ille flebilis ſonus? quod tam triſte? feminas inluſtres, non centurionem ad tutelam, non militem, nihil imperatoriæ vxoris, aut comitatus ſoliti, pergere ad Treueros,*[170] *& externæ fidei.*

Ea res militem in pœnitentiam dedit.

Pudor inde & miſeratio, & patris Agrippæ, Auguſti aui memoria, ſocer Druſus: ipſa inſigni fecunditate, præclarâ pudicitiâ.[171] iam infans in caſtris genitus, in contubernio legionum eductus, quem militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque[172] ad concilianda vulgi ſtudia eo tegmine pedum induebatur. Sed nihil æquè flexit, quàm inuidia in Treueros. orant, obſiſtunt, rediret, maneret: pars Agrippinæ occurſantes, plurimi ad Germanicum regreſſi. iſque vt erat recens dolore & C
irâ,

166. QVAM CASTRA PRIMÆ LEGIONIS: ILLIC SIGNA ET AQVILAM AMPLEXVS.] *Hæreo an diſtinguendum ſit,* quàm caſtra primæ legionis illîc ſigna. *Videntur enim duæ hæ legiones vnis in hibernis fuiſſe: ſic tamen, vt ritu Romano, quæque legio cum ſignis ſeorſum locaretur. Ideò ait Plancum confugiſſe ad aquilam & ſigna primæ legionis. Suprà, tres legiones Pannonicæ caſtris æſtiuis ſimul habebantur: ſeparata tamen aquila, donec per furorem,* vnà tres aquilas & ſigna cohortium locarent, *ait Tacitus. Receptam tamen interpunctionem tueri videtur, quod ſequitur,* Quantum dedecoris adierit legio, facundè miſeratur. *vt videantur hæc in vnius legionis caſtris geſta.*

* *Quaſi paruam caligam.*

167. ALTARIA DEVM.] *Sunt aræ, vt opinor, quæ in Principiis honori Aquilarum & caſtrenſium Deorum erant: itémque Principum, quorum effigies in ſignis. Vide Militiam noſtram, lib.* V. *Dial.* IV.

168. ASPERNANTEM VXOREM.] *Puto verius,* aſpernante vxore.

169. NEC MINVS TRISTES QVI.] *Lego,* quæ. *de feminis enim ſermo, coniugibúſque amicorum.*

170. ET EXTERNÆ FIDEI.] *Non ergo colonia tunc Treuiri fuiſſe videntur: etſi in Hiſt. l.* IV. *bis ſic appellat, putémque ſub Claudio hoc iure demum donatas.*

171. IAM INFANS IN CASTRIS.] *Caium Caligulam in caſtris natum verſiculi priſci adfirmabant,*

In caſtris genitus, patriis nutritus in armis,
Iam deſignati Principis omen erat.

Etiam Plinius in Germanicâ hiſtoriâ, apud Treueros vico Ambitarino, id eſt, apud hiberna legionum. Et clarè hic noſter. Alij aliter: vide EXCVRS. *in* L.

172. AD CONCILIANDA STVDIA VVLGI.] *Ait, ſtudia vulgi: militaris ſcilicet. Nam Tribuni & centuriones dignioréſque militum, veſte & habitu erant à gregariis diſtincti, vt alibi dicam accuratè. At caliga tegmen vulgi. Infrà:* Tamquam parũ ambitioſè filium gregali habitu circumferat, * Caligulámque appellari velit. *Non ita plenè Dio expreſſit, qui vertit,* Ὅτι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸ πλεῖστον τραφεὶς τοῖς στρατιωτικοῖς ὑποδήμασιν ἀντὶ τῶν ἀστικῶν ἐχρῆτο. *Melius Suetonius,* Caligulæ cognomen caſtrenſi ioco traxit, quia manipulario habitu inter D
milites educabatur. *Caligatus igitur, manipularis, gregarius, eadem ſunt: pro militum plebe, id eſt qui honorem aut gradum in caſtris nondum ceperunt. Suet. in Auguſto, cap.* XXV. Dona militaria aliquanto faciliùs phaleras & torques, quidquid auro argentoque conſtaret, quàm vallares ac murales coronas quæ honore præcellerent, dabat: has quàm parciſſimè & ſine ambitione, ac ſæpè etiam caligatis tribuit. *Iuriſconſultus, l.* IX. *De cuſtod. reorum:* Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet. *eum exceptione dixit, quia in digniores non habet. Legi in lapide vetuſto,*

C. OPPIO. C. F. VEL.
OMNIBVS. OFFICIIS.
IN. CALIGA. FVNCTO.

Et ab

A irâ, apud circumfuſos ita cœpit. *Non mihi vxor, aut filius, patre & Rep. cariores ſunt: ſed illum quidem ſua maieſtas, imperium Romanum ceteri exercitus defendent. coniugem, & liberos meos, quos pro gloriâ veſtrâ libens ad exitum offerrem, nunc procul à furentibus ſubmoueo: vt quidquid iſtuc ſceleris imminet, meo tantùm ſanguine pietur: néve occiſus Auguſti pronepos, interfecta Tiberij nurus, nocentiores vos faciat. Quid enim per hos dies inauſum, intemeratúmve vobis?* [173] *quod nomen huic cœtui dabo? milites\'ne appellem? qui filium imperatoris veſtri, vallo & armis circumſediſtis. An ciues? quibus tam proiecta ſenatus auctoritas. hoſtium quoque ius, & ſacra legationis, & fas gentium rupiſtis. Diuus Iulius ſeditionem exercitus* [174] *verbo vno compeſcuit, Quirites vocando, qui ſacramentum eius detrectabant. Diuus Auguſtus, vultu & aſpectu Actiacas legiones exterruit. nos vt nondum eoſdem, ita ex illis ortos, ſi Hiſpaniæ Syriæve miles aſpernaretur, tamen mirum & indignum erat: primáne, & viceſima legiones,* [175] *illa ſignis à Tiberio acceptis, tu tot præliorum ſocia, tot præmijs aucta, egregiam duci veſtro gratiam refertis? Hunc ego nuntium patri, læta omnia alijs è prouincijs audienti, feram?*
B *ipſius tirones, ipſius veteranos, non miſſione, non pecuniâ ſatiatos? hic tantùm interfici centuriones, eijci tribunos, includi legatos? infecta ſanguine caſtra, flumina? meque precariam animam inter infenſos trahere? Cur enim primo concionis die, ferrum illud quod pectori meo infigere parabam, detraxiſtis? O improuidi amici! meliùs & amantiùs ille, qui gladium offerebat. cecidiſſem certè, nondum tot flagitiorum exercitui meo conſcius. legiſſetis ducem, qui meam quidem mortem impunitam ſineret, Vari tamen & trium legionum vlciſceretur. Neque enim dij ſinant,* [176] *vt Belgarum, quamquam offerentium, decus iſtud & claritudo ſit, ſubueniſſe Romano nomini, compreſſiſſe Germaniæ populos. Tua diue Auguſte cælo recepta mens,* [177] *tua pater Druſe imago, tui memoria, iiſdem iſtis cum militibus, quos iam pudor & gloria intrat, eluant hanc maculam, iraſque ciuiles in exitium hoſtibus vertant. Vos quoque quorum alia nunc ora, alia pectora contueor, ſi legatos ſenatui, obſequium imperatori, ſi mihi coniugem ac filium redditis, diſcedite à contactu ac diuidite turbidos. id ſtabile ad pœnitentiam, id fides vinculum erit.* Supplices ad hæc, & vera exprobrari fatentes, orabant, puniret noxios, ignoſceret lapſis, & duce-
C ret in hoſtem: reuocaretur coniunx, rediret legionum alumnus, néve obſes Gallis traderetur. Reditum Agrippinæ excuſauit ob imminentem partum, & hiemem. venturum filium: cetera ipſi exſequerentur. Diſcurrunt mutati, & ſeditioſiſſimum quemque vinctos trahunt ad legatum legionis primæ, C. Cetronium: qui iudicium & pœnas de ſingulis, in hunc modum exercuit. [178] Stabant pro concione legiones, diſtrictis gladijs: reus in ſuggeſtu per tribunum oſtendebatur. ſi nocentem adclamauerant, præceps datus trucidabatur. & gaudebat cædibus miles, tamquam ſemet abſolueret: nec Cæſar

Quem facũda oratione Cæſar alloquitur.

Mutari, pœnas vltro ſe poſcunt.

Ipſi ſeditioſos puniunt.

arce-

Et ab eâdem ſententiâ Seneca quinto De Beneficijs ſcripſit, Marium à caligâ ad conſulatum perueniſſe: *id eſt ab infimis ordinibus. Item Plinius lib.* VII. *Ventidium* inopem iuuentam in militari caligâ toleraſſe. *Quamquam non abnuam, quin caliga digniorum etiam militum: ſed cum diſcrimine, puta*
D *aureis argenteiſve clauis diſtincta. Vnde cum additione* Speculatoria caliga, *apud Suetō. & Tertullianum.*

173. QVOD NOMEN HVIC COETVI DABO?] *Imitatum videtur ex oratione Scipionis apud Liuium, pariter in ſeditione militari. lib.* XXVIII. Quos nec quo nomine quidem appellare debeam, ſcio. ciues? qui à patriâ veſtrâ deſciſtis. milites? qui imperium auſpiciumque abnuiſtis, ſacramenti religionem rupiſtis.

174. VERBO VNO COMPESCVIT.] *Plutarchus, Dio, Suetonius, & Lucanus,*

——diſcedite caſtris,
Tradite noſtra viris ignaui ſigna Quirites.

175. ILLA SIGNIS A TIB.] *Apparet religionem aliquam fuiſſe in militiâ ordiendâ. Credo autem hanc primam legionem conſcriptam, poſt cladem Vari.*

176. VT BELGARVM ISTVD DECVS SIT.] *Gloriemur Belgæ. Nos iam olim Cæſaris teſtimonio,* omnium Gallorum fortiſſimi: *nos nunc Germanici, idonei & validi* ſubuenire Romano nomini, comprimere Germaniæ populos. *Nos* * *Ciuilis voce,* Gallorum robur. *Præclara iſta, at non illud,*

Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.
Olim fuere ſtrenui Mileſij.

** Verba Taciti vide IV. Hiſt.*

177. TVA PATER DRVSE IMAGO.] *Cur imaginis mentio? Suſpicor huius Druſi inter ſigna imaginem cultam: quia eo duce res pulcherrimæ geſtæ. Nec enim ſolæ Impp. imagines habebantur innexæ ſignis, ſed & aliorum quos Imperator ſibi velut æquabat. Sueton. Tiberio.* Quædam munera Syriacis legionibus dedit, quòd ſolæ nullam Seiani imaginem inter ſigna coluiſſent. *Hanc igitur præſentem intuens, iſta pronuntiat filius.*

178. STABANT PRO CONCIONE.] *Exemplum, niſi fallor, primum animaduerſionis à milite ipſo vſurpata, quod hodie in noſtrâ militiâ vulgò obtinet. Ammianus tamen id recenſuit, quaſi ex more priſco, lib.* XXIX. Cùm inueniſſet eos exercitui cir-

cum-

arcebat, quando nullo ipſius iuſſu, penes eoſdem ſæuitia facti & inuidia erat. Secuti A exemplum veterani, haut multò poſt in Ræiiam mittuntur, ſpecie defendendæ prouinciæ, ob imminentis Sueuos: ceterùm vt auellerentur caſtris, trucibus adhuc non minùs aſperitate remedij, quàm ſceleris memoriâ. [179] Centurionatum inde egit. citatus ab imperatore, nomen, [180] ordinem, patriam, numerum ſtipendiorum, quæ ſtrenuè in prœlijs feciſſet, & cui erant [181] donaria militaria, edebat. ſi tribuni, ſi legio, induſtriam innocentiamque adprobauerant, retinebat ordines: vbi auaritiam, aut crudelitatem conſenſu obiectauiſſent, ſoluebatur militiâ. Sic compoſitis præſentibus, haut minor moles ſupererat, ob ferociam quintæ & vnaetviceſimæ legionum, ſexageſimum apud lapidem, (loco Vetera nomen eſt) hibernantium. nam primi ſeditionem cœptauerant, atrociſſimum quodque facinus horum manibus patratum. nec pœnâ commilitonum exterriti, nec pœnitentiâ conuerſi, iras retinebant. Igitur Cæſar arma, claſſem, ſocios demittere Rheno, parat: ſi imperium detrectetur, bello certaturus. At Romæ nondum cognito, qui fuiſſet exitus in Illyrico, & legionum Germanicarum motu audito; trepi- B da ciuitas incuſare Tiberium, quòd dum patres, & plebem, inualida & inermia, cunctatione fictâ ludificetur, diſſideat interim miles, neque duorum adoleſcentium nondum adultâ auctoritate comprimi queat. ire ipſum, & opponere maieſtatem imperatoriam debuiſſe; ceſſuris, vbi principem longâ experientiâ, eumdemque ſeueritatis & munificentiæ ſummum vidiſſent. An Auguſtum feſſâ ætate, toties in Germanias commeare potuiſſe; Tiberium vigentem annis, ſedere in ſenatu verba patrum cauillantem? ſatis proſpectum vrbanæ ſeruituti: militaribus animis adhibenda fomenta, vt ferre pacem velint. *Immotum aduerſus eos ſermones, fixumque Tiberio fuit, non omittere caput rerum, neque ſe remque publicam in caſum dare. Multa quippe & diuerſa angebant: *validior per Germaniam exercitus; propior apud Pannoniam: ille Galliarum opibus ſubnixus, hic Italiæ imminens. quos igitur anteferret? ac ne poſtpoſiti, contumeliâ incenderentur. At per filios pariter adiri,* [182] *maieſtate ſaluâ, cui maior è longinquo reuerentia. ſimul adoleſcentibus excuſatum, quædam ad patrem reijcere: reſiſtentiſque Germanico, aut Druſo, poſſe à ſe* C *mitigari vel infringi: quod aliud ſubſidium ſi imperatorem ſpreuiſſent?* Ceterùm vt iam iamque iturus legit comites, conquiſiuit impedimenta, adornauit [183] naues. mox hiemem, aut negotia variè cauſſatus, primò prudentes, dein vulgum, diutiſſimè prouincias fefellit. At Germanicus quamquam contracto exercitu, & paratâ in defectores vltione, dandum adhuc ſpatium ratus, ſi recenti exemplo ſibi ipſi conſulerent, præmittit litteras ad Cæcinam, venire ſe validâ manu, ac ni ſupplicium in malos præſumant, vſurum promiſcuâ cæde. Eas Cæcina aquiliferis ſigniferiſque, &, quod maximè caſtrorum ſincerum erat, occultè recitat: vtque cunctos infamiæ, ſeipſos morti eximant hortatur. nam in pace cauſſas & merita ſpectari; vbi bellum ingruat, innocentes ac noxios iuxtà

Cæſar inde per artem eos ſummouit.

Nouos Centuriones ſufficit.

Sed duæ adhuc legiones turbidæ apud Vetera.

In eas vis paratur.

Romani conſternati hoc nuncio.

Tiberium culpant, qui ipſe non occurrat.

Sed ille vulpes ſedet imperturbatus.

**Immotus*

Et iter ſimulat, non ſumit.

Interea Germanicus minis & terrore rem conficit.

circumſeptos; Quid de iſtis nefarijs, inquit, proditoribus fieri oportere contubernales deuoti cenſetis? Secutuſque adclamationem rogantium ſanguine vindicari, eos qui inter Conſtantianos merebant, priſco more militibus dedit occidendos.

179. CENTVRIONATVM INDE EGIT.] *Neſcio an,* legit. *quâ formâ Senatum legere dicimus. Satis autem ambitioſa hæc lectio, militibus adhibitis quaſi arbitris: cùm ſolius id Imperatoris aliàs, & ex more, eſſet. Tale notat noſter in Cocinò.* Vtq́; licentiâ militem imbueret, interfectorum Centurionum ordines legionibus offerebat. eo ſuffragio turbidiſſimus quiſque delecti III. *Hiſt. Etſi Germanicus tamē plenam totamq; electionem militi non largitus.*

180. ORDINEM.] *Id eſt, quota Centuriæ ductor eſſet. nam in eo diſcrimen, & dignitas: prima, ſecunda, tertia. Benè autem* Ordinem: *quia appellabant,* primi aut ſecundi Ordinis *Centurionem. Nos explicatè in Milit. II. Dial. VIII.*

181. DONARIA MILITARIA.] *Scilicet, torques, phaleræ, haſtæ, coronæ. ex quibus promoueri ad ordines altiores milites ſolere, indicat etiā Lucanus, lib. I.* D

—— ſummi tum munera pili
Lælius, emeritique gerens inſignia doni
Seruati ciuis referentem præmia quercum.

Inter omnia autem quæ noſter enumerat, cur ſiluit cenſum? cuius rationem habitam in declamatione quapiam oſtendis Portius Latro: Cenſus Senatorium gradum aſcendit, cenſus in caſtris ordinem promouet, cenſus iudices in foro legit.

182. MAIESTATE SALVA.] *Vera & callida gnome. A Thucydide videri poteſt, lib. VI.* Τὰ γὰρ, *inquit,* διὰ πλείστου πάντες ἴσμεν θαυμαζόμενα, καὶ τὰ πεῖραν ἥκιστα τῆς δόξης δόντα.

183. NAVES.] *Quorſum naues, ſi in Galliam aut Germaniam iturus? An hæc ſimulatio ad Pannoniam ſpectat? quò etſi terrâ, tamen & ſupero mari licebat traijcere.*

184. E LE-

A in [illegible] cædere. Illi, tentatis quos idoneos [illegible]bantur, poſtquam maiorem legionum partem in officio vident; de ſententiâ legati, ſtatuunt tempus, quo [illegible] & ſeditioni promptu[illegible] inuadant. Tunc ſigno inter ſe dato, irrumpunt [illegible]nia, trucidant ignaros: nullo, niſi conſcijs, noſcente quod cædis initium, quis finis. Di[illegible]uerſa omnium, quæ vnquam accidêre, ciuilium armorum facies. non prælio, non aduerſis è caſtris, ſed ijſdem è cubilibus, quos ſimul veſcentis dies, ſimul quietos nox [illegible]buerat, diſcedunt in partes, ingerunt tela. clamor, vulnera, ſanguis palàm. [illegible] in occulto. cetera fors regit: & quidam bonorum cæſi. poſtquam, intellecto in quos ſæuiretur, peſſimi quoque arma rapuerant. Neque legatus, aut tribunus moderator adfuit: permiſſa vulgo licentia atque vltio & ſatietas. Mox ingreſſus caſtra Germanicus, non medicinam illud plurimis cum lacrymis, ſed cladem adpellans, cremari corpora iubet. Truces etiam tum animos cupido inuolat eundi in hoſtem, piaculum furoris: nec aliter poſſe placari commilitonum manes, quàm ſi pectoribus impijs honeſta vulnera accepiſſent. Sequitur ardorem militum Cæſar, iunctoque ponte tranſmittit duodecim millia [184] è legionibus ſex, & viginti ſocias cohortes, octo equitum alas, quarum eâ ſeditione intemerata modeſtia fuit. Læti neque procul Germani agitabant, dum iuſtitio ob amiſſum Auguſtum, pòſt diſcordijs attinemur. At Romanus agmine propero ſiluam Cæſiam limitemque à [185] Tiberio cœptum ſcindit. caſtra in limite locat, frontem ac tergum vallo; [186] latera, concædibus munitur. Inde ſaltus obſcuros permeat, conſultatque ex duobus itineribus, breue & ſolitum ſequatur: an impeditius & intentatum, eoque hoſtibus incautum. Delectâ longiore viâ, cetera adcelerantur. etenim attulerant exploratores feſtam eam Germanis noctem, ac ſollennibus epulis ludicram. Cæcina cum expeditis cohortibus præire, & obſtantia ſiluarum amoliri iubetur: legiones modico interuallo ſequuntur. Iuuit nox ſideribus inluſtris. ventumque ad vicos Marſorum, & circumdatæ ſtationes, ſtratis etiam tum per cubilia, propterque menſas, nullo metu, non antepoſitis vigilijs. adeò cuncta incuriâ disiecta erant, neque belli timor: ac ne pax

C quidem niſi languida, & ſoluta inter temulentos. Cæſar auidas legiones, quò latior populatio foret, quatuor in cuneos diſpertit. quinquaginta millium ſpatium, ferro flammiſque peruaſtat. non ſexus, non ætas miſerationem attulit. profana ſimul & ſacra, & celeberrimum illis gentibus [187] templum, quod Tanfanæ vocabant, ſolo æquantur. ſine vulnere milites, qui ſemiſomnos, inermos, aut palantis, ceciderant. Exciuit ea ſedes Bructeros, Tubantes, Vſipetes: ſaltuſque per quos exercitui regreſſus, inſedêre. quod gnarum duci: inceſſitque itineri & prœlio. pars equitum, & auxiliariæ cohortes ducebant: mox prima legio, & medijs impedimentis, ſiniſtrum latus * vndeuiceſimani, dextrum quintani clauſere: viceſima legio terga firmauit, pòſt ceteri ſociorum. Sed hoſtes, donec agmen per ſaltus porrigeretur, immoti; dein latera, & frontem modicè adſultantes, totâ vi nouiſſimos incurrêre. turbabanturque denſis Germanorum cateruis leues cohortes, cùm Cæſar aduectus ad viceſimanos voce magnâ, *hoc illud tempus obliterandæ ſeditionis* clamitabat, *pergerent, properarent culpam in decus vertere.* Exarſere animis, vnoque

D

impe-

Margin notes: In [illegible] clem. — Sed parum [illegible] — Et [illegible] Cæſar. — Ardor [illegible] in hoſtem, [illegible] ob [illegible] Rhenum tranſit. — Ad Marſos venit. — Quos ſecurè & incuſtoditos cadit. — Tanfanæ templum diruit. Redeunti ſeſe [illegible] hoſtes parant. — * vna & — Sed virtute [illegible] facit.

184. E LEGIONIBVS SEX, ET VIGINTI.] *Diſtinctio præter hiſtoriam. Interpunge*, è legionibus, ſex & viginti ſoc. *Quattuor enim dumtaxat legionum miles, in id bellum ductus: nec plures in Germaniâ inferiori erant. Clarum ex ſequentibus, vbi legiones enumerat:* Mox prima legio: ſiniſtrum latus vnaetuiceſimani clauſere, dextrum quintani: viceſima legio terga firmauit.

185. TIBERIO COEPTVM SCINDIT.] *Forte*, ſcandit. *Virùm autem limes hic à Tiberio ſtructus ad ſecernendos diſcriminandoſq. Germanos? an potiùs agger & via?* Cæſia etiam ſilua, *dubites an* Heſia *ſcribenda: quo nomine etiamnunc eo tractu manet, in Cliuenſi inquam Ducatu* Heſerwaldt. *Qua vox non abeſt, quin à Deo* Heſo *nomen habeat, quem Galli Germaniq.* Martem *colebant.*

186. LATERA CONCÆDIBVS MVNITVR.] *Alij*, munit: *ego*, munitus, *malo. muniendi hic mos à Germanis Gallisq. Ammianus, lib.* XVI. Difficiles vias & ſuapte naturâ cliuoſas concædibus clauſere ſollerter, arboribus immenſi roboris cæſis. *Vſus eâ voce & Cæſar. At* Concisa *vocare videtur P. Diaconus*: Factis etiam conciſis, *inquit*, per denſa ſiluarum irruit ſuper eos.

187. TEMPLVM QVOD TANFANÆ.] *Quis deus, quæ dea? Quidam ἐτυμολογίζωσι quasi eſſet,* Zaenfanck; *quod linguâ noſtrâ principium rerum. At Britanni priſci, ſuâ linguâ Tan, ignem vocant.*

 188. IVLIA

impetu perruptum hoſtem, reſtigant in aperta, cæduntque: ſimul primi agminis A copiæ euaſere ſiluas, caſtraque communiuere. Quietum inde iter. fidenſque recentibus, ac priorum oblitus miles, in hibernis locatur. Nunciata ea, Tiberium lætitiâ curaque adfecere. gaudebat oppreſſam ſeditionem: ſed quòd largiendis pecunijs, & miſſione feſtinatâ fauorem militum quæſiuiſſet, bellicâ quoque Germanici gloriâ, angebatur. Rettulit tamen ad Senatum de rebus geſtis, multaque de virtute eius memorauit: magis in ſpeciem verbis adornata, quàm vt penitus ſentire crederetur. Paucioribus Druſum, & finem Illyrici motus laudauit; ſed intentior, & fidâ oratione. cunctaque quæ Germanicus indulſerat, ſeruauit etiam apud Pannonicos exercitus. Eodem anno, [188] Iulia ſupremum diem obijt, ob impudicitiam olim à patre Auguſto Pandatariâ inſulâ, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clauſa. Fuerat in matrimonio Tiberij, florentibus Caio & Lucio Cæſaribus, ſpreueratque [189] vt imparem: nec alia tam intima Tiberio cauſſa, cur Rhodum abſcederet. imperium adeptus, extorrem, infamem, & poſt interfectum poſtumum Agrippam, omnis ſpei egenam, inopiâ B ac tabe longâ peremit, obſcuram fore necem [190] longinquitate exſilij ratus. Par cauſſa ſæuitiæ in [191] Sempronium Gracchum, qui familiâ nobili, ſollers ingenio, & prauè facundus, eamdem Iuliam in matrimonio M. Agrippæ temerauerat. nec is libidini finis. Traditam Tiberio, peruicax adulter contumaciâ & odijs in maritum accendebat. litteræque quas Iulia patri Auguſto cum inſectatione Tiberij ſcripſit, à Graccho compoſitæ credebantur. Igitur amotus Cercinam, Africi maris inſulam, quatuordecim annis exſilium tolerauit. Tunc milites ad cædem miſſi, inuenêre in prominenti littoris nihil lætum opperientem. quorum aduentu breue tempus petiuit, vt ſuprema mandata vxori Alliariæ per litteras daret: ceruicemque percuſſoribus obtulit. conſtantiâ mortis, haut indignus Sempronio nomine; vitâ degenerauerat. quidam non Româ eos milites, ſed [192] ab L. Aſprenate proconſule Africæ miſſos tradidere, auctore Tiberio, qui famam cædis poſſe in Aſprenatem verti, fruſtrà ſperauerat. Idem annus nouas cærimonias accepit, addito [193] ſodalium Auguſtalium ſacerdotio, [194] vt quondam T. Tatius C retinendis Sabinorum ſacris, ſodales Titios inſtituerat. ſorte ducti è primoribus ciuitatis

Tiberius laudat Germanicum, & simulat.

Iulia Augusti F. obit, alimentis subtractis.

Cæditur & Gracchus adulteratâ.

Sodales Augustales instituti.

188. IVLIA OB IMPVDICITIAM.] *Qui feminam hanc impudicitiæ arguant, multi teſtes. Seneca de Benef. lib.* VI. *cap.* XXXII. Auguſtus flagitia principalis domus in publicum emiſit, admiſſos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comeſſationibus vrbem, forum ipſum ac roſtra ex quibus pater legem de adulterijs tulerat, filiæ in ſtupra placuiſſe, cotidianum ad Marſyam concurſum, cùm ex adulterâ in quæſtuariam verſa ius omnis licentiæ ſub ignoto adultero peteret. *Plinius.* Apud nos huius licentiæ exemplum non eſt aliud, quàm filia D. Auguſti, cuius luxuria noctibus coronatum Marſyam litteræ illius dei gemunt. *vel, vt clariſſimus Torrentius emendat*, illius deſcribunt. *etſi ego malim*, degemunt. *De hoc Marſyâ, præter ea quæ dixi Antiquis, Sidonius,*

Marſyæque timet manum ac * rudentem.

id eſt tribunal metuit & forum. Arnobius lib. II. Quia fornicem Lucilianum & Marſyam Pomponij obſignatum memoriâ continetis. *Vide Dionem lib.* LV.

*Emendo, tridentem.

189. VT IMPAREM.] *Taurum non ad illud iugum.*

190 LONGINQVITATE EXSILII RATVS.] *Id eſt, diuturnitate. Nam relegata Iulia anno* DCCXLVIII. *ex quo ad hunc diem anni ferè viginti.*

191. SEMPRONIVM GRACCHVM.] *Velleius lib. poſteriore:* Quinctius Criſpinus ſingularem nequitiam ſupercilio truci protegens, & App. Claudius & Sempronius Gracchus ac Scipio, aliique minoris nominis vtriuſque ordinis viri, quaſi cuiuſlibet vxore violatâ, pœnas pependere: cùm Cæſaris filiam, & Neronis violaſſent coniugem. *Vidimus & nummos huius Gracchi*, TI. SEMPRONIVS. GRACCVS. IIII. VIR. Q. DESIG. *id eſt, quatuoruir, quæſtor deſignatus. in parte alterâ*, DIVI. IVLII. F.

192 AB L. ASPRENATE.] *Credo cognomen eſſe gentis Noniæ. De Aſprenatum claritudine & familiâ conſulari Plinius lib.* XXX. *cap.* VII. *Suetonius in Aug. cap.* XLIII. D

193. SODALIVM AVGVSTALIVM SACERDOTIO.] *Idq. exemplum placuit deinceps in omnibus Imperatoribus, qui facti Diui. Ita ſodales Flauij, Hadrianales, Aeliani, Antonini, paſſim in hiſtoriâ memorati. Lapis priſcus:*

NERONI. CÆSARI. GERMANICI. F.
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVGVS. PRON.
FLAM. AVGVSTALI. SODALI. AVGVSTALI. Q. Q. NOVANIVS. Q. L. SÆVIVS.

194. VT QVONDAM T. TATIVS.] *Pugnat aperto Marte ſecum Tacitus, lib.* II. *Hiſtoriarum: vbi vult ſodales Titios (ita enim ſcrib. non Tatios, ex lapid. & libris; dictique à prænomine Tatij) inſtitutos non retinendis ſacris, ſed memoriæ Tatij ſacrandæ. Quæ cauſſa hoc quidem loco aptior erat, fortaſſe & verior.*

A ... vnus & viginti. Tiberius, Druſuſque, & Claudius, & Germanicus adijciuntur. Ludos Auguſtales, [195] tunc primùm *cœptos, turbauit diſcordia, ex certamine hiſtrionum. [196] Indulſerat ei ludicro Auguſtus, dum Mœcenati obtemperat effuſo in amorem Bathylli. neque ipſe abhorrebat talibus ſtudijs, & ciuile rebatur miſceri voluptatibus vulgi. alia Tiberio morum via: ſed populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere. Druſo Cæſare, C. Norbano Coſs. decernitur Germanico triumphus manente bello; quod quamquam in æſtatem ſummâ ope parabat, initio veris & repentino in Chattos excurſu, præcepit. nam ſpes inceſſerat diſſidere hoſtem in Arminium ac Segeſtem, inſignem vtrumque perfidiâ in nos, aut fide. Arminius, turbator Germaniæ: Segeſtes, parari rebellionem ſæpè aliàs, & ſupremo conuiuio poſt quod in arma itum, aperuit: ſuaſitque Varo, vt ſe, & Arminium, & ceteros proceres vinciret: nihil auſuram plebem principibus amotis, atque ipſi tempus fore quo crimina, & innoxios diſcerneret. ſed Varus fato, & vi Arminij cecidit. Segeſtes quamB quam conſenſu gentis in bellum tractus, diſcors manebat, auctis priuatim odijs, quòd Arminius filiam eius alij pactam rapuerat. gener inuiſus inimici ſoceri, quæque apud concordes vincula caritatis, incitamenta irarum apud infenſos erant. Igitur Germanicus quatuor legiones, quinque auxiliarium millia, & tumultuarias cateruas Germanorum [197] cis Rhenum colentium, Cæcinæ tradit: totidem legiones, duplicem ſociorum numerum ipſe ducit: poſitoque caſtello ſuper veſtigia paterni præſidij [198] in mõte Tauno, expeditum exercitum in Chattos rapit, L. Apronio ad munitiones viarum & fluminum relicto. Nam, rarum illi cælo, ſiccitate, & amnibus modicis inoffenſum iter properauerat: imbreſque & fluminum auctus regredienti metuebantur. ſed Chattis adeò improuiſus aduênit, vt quod imbecillum ætate ac ſexu, ſtatim captum, aut trucidatum ſit: iuuentus [199] flumen Adranam nando tranſmiſerit: Romanoſque pontem cœptantis arcebant. dein tormentis ſagittiſque pulſi, tentatis fruſtrà conditionibus pacis, cùm quidam ad Germanicum perfugiſſent, reliqui omiſſis pagis viciſque in ſiluas diC ſperguntur. Cæſar inceſſo [200] Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum:

Hiſtrionum turba. — * *cœpta* — *A. V. C. DCCLXIIX.* — *Germanicus in Cattos irrumpit.* — *Arminius.* — *Segeſtes.* — *Copia diuiſio, & itinera Germanici.* — *Cattos improuiſus opprimit.* — *Mattium incendit.*

verior. Faces Auguſtales ſubdidere, quod ſacerdorium vt Romulus Tatio regi, ita Cæſar Tiberius Iuliæ genti ſacrauit. *Dionyſius hanc rem non attigit, contentus dixiſſe, honeſtè ſepultum Tatium, & quotannis ei publicas inferias factas.*

195. TVNC PRIMVM COEPTOS.] *Quomodo id verum? ſiquidem ludi Auguſtales iampridem inſtituti celebratique, Q. Aelio Tuberone, Paullo Fabio Coſſ. vt dixi ſuprà. Reſcribe igitur,* tunc primùm cœpta. *idq. Tacito ipſo auctore, infrà:* Theatri licentia proximo priore anno cœpta grauiùs tum erupit.

196. INDVLSERAT EI LVDRICO AVGVSTVS.]
D *Imò verò, quod cenſeo me primum aduertiſſe, Auguſtus id ludicrum inuênit. Suidas:* Ὄρχησις παντιμος. ταύτην ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ ἐφεῦρε, Πυλάδου καὶ Βαθύλλου πρώτων αὐτὴν μετελθόντων. *Emenda,* ὄρχησις, παντόμιμος. *Et verè Suidas. Ante Auguſtum ſanè liberòque rep. Pantomimorum nullum veſtigium. Zoſimus lib. 1. inter cauſſas labefactati imperij non vanè refert, quod* Octauiani temporibus pantomimorum ſaltatio prius incognita in vſu eſſe cœperit, Pylade ac Bathyllo primis eius auctoribus. *Quod Suidas notat, in* Ἀθηνόδωρος: *caue ad Tiberij tempora referas, ſed Auguſti.* κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς ἐκείνους καὶ ἡ παντόμιμος ὄρχησις εἰσήχθη, οὔπω πρότερον οὖσα. *Emendo etiam ſuprà in Suidâ,* Βαθύλλου. *Duo Pantomimi ſiue hiſtriones (vulgò enim in hiſtoriâ, vt hîc Tacito, miſcentur eæ voces) eximij, Pylades & Bathyllus. Poſterior, ignis & delicium Mæcenatis. Dionem non capiunt vulgò, qui hunc amorem honeſtè tetigit, lib* LIIII. Ὅθενπερ πάνυ σοφῶς ὁ Πυλάδης ἐπιτιμώμενος ὑπ᾽ αὐτοῦ (Αὐγούστου) ἐπεὶ Βαθύλλῳ ὁμοτέχνῳ τε οἱ ὄντι καὶ τῷ Μαικήνᾳ προσήκοντι διεστασίαζεν, &c. *vbi tamen intellegi etiam poteſt, hunc* *Bathyllum ſeruum Mæcenatis fuiſſe. Seneca pater,* Recitabat reſcriptum Labieni pro Bathyllo Mæcenate *(corrige,* Mæcenatis) in quo ſuſpicietis adoleſcentis animum, illos dentes ad mordendum prouocantis. *Corruptum id nomen, apud eumdem Senecam, Præfat. lib.* III. Si Thrax eſſem, Fuſius eſſem: Si Pantomimus eſſem, Pantillus eſſem: ſi eques, Meliſon. *Lege,* Bathyllus eſſem.

* Alexandrinus fuiſſe videtur, ex Athenæo lib. I.

197. CIS RHENVM COLENTIVM.] *Vt erant Vangiones, Triboci, Nemetes, Treueri, Neruij. ſed & pars aliquo Batauorum.*

198. IN MONTE TAVNO.] *Alij,* Tauro *ſcribunt. Vbi is, mecum alij ignorant.*

199. FLVMEN ADRANAM.] *Quod Iunius noſter* Ederam *accipit in Haſsia: qui Fuldam omnem illabitur.*

200. MATTIO.] *Ματτιακὸν Germaniæ vrbs eſt Ptolemæo. Marſpurgum Haſsiæ eſſe, non abhorret à vero. Adfirmare enim hæc talia, in tantâ mutatione temporum, ſtultum: & tamen ſuauis hodie ingeniorum luſus. Ab hoc autem Mattio, Mattiacos noſtros quidni deducam? Vt non ſolùm contermini tam & ſocij, ſed etiam conſanguinei ſint Batauorum.*

 201. Re-

num: non auſo hoſte erga abeuntium laceſſere, quod illi moris, quoties aſtu magis, A
quàm per formidinem ceſſit. Fuerat animus Cheruſcis iuuare Chattos, ſed exterruit Cæcina huc illuc ferens arma: & Marſos congredi auſos, proſpero prælio cohibuit. Ne-

Legati à Segeſte, auxilium petunt.

que multò pòſt legati à Segeſte venerunt, auxilium orantes aduerſus vim popularium, à quîs circumſidebatur; validiore apud eos Arminio, quando bellum ſuadebat. Nam barbaris, quanto quis audaciâ promptus, tanto magis fidus, [201] rebus commotis potior habetur. Addiderat Segeſtes legatis filium, [202] nomine Segimundum. ſed iuuenis conſcientiâ cunctabatur. quippe anno quo Germaniæ deſciuere, ſacerdos [203] apud Aram Vbiorum creatus ruperat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in ſpem clementiæ Romanæ, pertulit patris mandata, benigneque exceptus, cum præſidio Gallicam

Tulit ipſe Germanicus.

in ripam miſſus eſt. Germanico pretium fuit, conuertere agmen: pugnatumque in obſidentis, & ereptus Segeſtes magnâ cum propinquorum & clientium manu. Inerant

Vxor Arminij capta.

feminæ nobiles, inter quas vxor Arminij, eademque filia Segeſtis, mariti magis quàm parentis animo, neque victa in lacrymas, neque voce ſupplex, [204] compreſſis intra ſinum B
manibus grauidum vterum intuens. Ferebantur & ſpolia Varianæ cladis, pleriſque eorum qui tum in deditionem veniebant prædæ data. Simul Segeſtes ipſe ingens viſu, &

Segeſtis oratio, quidquid valet, ſeruibit.

memoriâ bonæ ſocietatis impauidus. verba eius in hunc modum fuere. *Non hic mihi primus erga populum Rom. fidei & conſtantiæ dies. ex quo à diuo Auguſto ciuitate donatus ſum, amicos inimicoſque ex veſtris vtilitatibus delegi: neque odio patriæ, (quippe proditores, etiam iis quos anteponunt, inuiſi ſunt) verùm quia Romanis Germaniſque idem conducere: & pacem, quàm bellum probabam. Ergo raptorem filiæ meæ, violatorem fœderis veſtri Arminium, apud Varum, qui tum exercitui præſidebat, reum feci. dilatus ſegnitiâ ducis, quia parum præſidij in legibus erat, vt me & Arminium, & conſcios vinciret, flagitaui. Teſtis illa nox, mihi vtinam potiùs nouiſſima! quæ ſecuta ſunt, defleri magis, quàm defendi poſſunt. ceterùm & inieci catenas Arminio, & à factione eius iniectas perpeſſus ſum. Atque vbi primùm tui copia; vetera nouis, & quieta turbidis antehabeo; neque ob præmium, ſed vt me perfidiâ exſoluam: ſimul genti Germanorum idoneus conciliator, ſi pœnitentiam quàm perniciem maluerit. Pro iu-* C
uentâ & errore filij veniam precor. filiam neceſſitate huc adductam, fateor: tuum erit conſultare,

Ipſe & comites benignè habiti.

[205] vtrùm præualeat, quòd ex Arminio concepit, an quòd ex me genita eſt. Cæſar, clementi reſponſo, liberis propinquiſque eius incolumitatem, ipſi ſedem [206] veterem in prouinciâ pollicetur. Exercitum reduxit, nomenque Imperatoris auctore Tiberio accepit.

Filius Arminij Rauennæ educatur.

Arminij vxor, virilis ſexus ſtirpem edidit: educatus Rauennæ [207] puer, quo mox ludibrio conflictatus ſit, in tempore memorabo. Fama dediti benigneque excepti Segeſtis vulga-

† De quâ & de eius ſacerdote, Epitome Liuij cxxxvii.

* Hodie Sigiſmundus.

* Vide Epiſt. Iac. Campij, in Nouo Ant. Modij.

201. REBVS COMMOTIS.] *Imò ſcribo*, rebuſque motis. *ex ſententiâ, & Taciti exemplo, lib.* XIIII. Ducem tantum defuiſſe, qui rebus motis facilè reperiretur.

202. NOMINE * SEGIMVNDVM.] *Horum & pluriùm ducum mentio apud Strabonem, lib.* VII. Ἔτισαν δὲ δίκας ἅπαντες, καὶ παρέσχον τῷ νεωτέρῳ Γερμανικῷ λαμπρότατον θρίαμβον, ἐν ᾧ ἐθριαμβεύθη τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν σώματα καὶ γυναικῶν, Σεμιγοῦντός τε καὶ Σεγέστου υἱὸς, *(corrige* Σεγιμοῦντός τε Σεγέστου υἱὸς, *copulâ item deletâ)* Χηρο[illegible] ἡγεμών, καὶ ἀδελφὴ αὐτοῦ, γυνὴ δ' Ἀρμινίου τοῦ πολεμαρχήσαντος ἐν τοῖς Χηρούσκοις ἐν τῇ πρὸς Οὐᾶρον [illegible]: Pœnas dederunt omnes, & triumphum pulcherrimum Germanico Cæſari, in quo ducta illuſtrium captiuorum captiuarumque corpora, vt Segimuntus Segeſtis filius, Cheruſcorum dux, eiuſque ſoror, vxor Armenij, qui bello præfuerat apud Cheruſcos in expeditione contra Varum.

203. APVD ARAM VBIORVM.] *Frequens huius aræ mentio. Vidi qui vellet* * *Bonnam nunc eſſe. ego vereor vt propiùs abfuerit ab oppido Vbiorum. Quidquid hodie ſit, puto originem ei loco à veneratione Auguſti, cui nouo cultu ara illis, receptâ adulatione, exſtructa, vti* † *ara Lugduni: & ad eam ſacerdotes ex primoribus gentis. inter quos hic Segimundus.*

204. COMPRESSIS INTRA.] *Qui habitus etiamnunc Germanicis matronis (videre videor) per modeſtiam & decorum aſſumptus.* D

205. VTRVM PRÆVALEAT.] *Vter plus iuris in eam habeat, & vtri parêre magis debeat, patri an marito mox patri.*

206. VETEREM IN PROVINCIA.] *Neſcio an verius*, vetere in prouinciâ. *id enim ad ſecuritatem Segeſtis, ne ſedem acciperet in prouinciâ nouâ obnoxiâ hoſti. Per veterem autem prouinciam, ceperim Galliam. infrà*, Coleret Segeſtes victam ripam redderet filio ſacerdotium. *Tamen fieri poteſt vt ſedem iam ante defectionem in Galliâ habuerit: atque ita*, veterem. *An* vberem *placeat? an aliud è veteri ſcripto elicis, qui habet*, vxera?

207. PVER QVO MOX LVDIBRIO.] *Apud alios nihil reppere. Tacitus hæc narrauerit, in rebus Caij aut Claudij, libris qui perierunt.*

208. NVM-

A ...ta, vt quibuſque bellum inuitis aut cupientibus erat, ſpe vel dolore accipitur. Arminium, ſuper inſitam violentiam, rapta vxor, ſubiectus ſeruitio vxoris vterus, vecordem agebant: volitabatque per Cheruſcos, arma in Segeſtem, arma in Cæſarem poſcens. neque probris temperabat. *Egregium patrem, magnum imperatorem, fortem exercitum, quorum tot manus vnam mulierculam auexerint! ſibi tres legiones, totidem legatos procubuiſſe. Non enim ſe proditione, neque aduerſus feminas grauidas, ſed palàm aduerſus armatos bellum tractare. cerni adhuc Germanorum in lucis ſigna Romana, quæ dijs patrijs ſuſpenderit. coleret Segeſtes victam ripam; redderet filio ſacerdotium: hominem Germanos* [208] *numquam ſatis excuſaturos, quòd inter Albim & Rhenum virgas, & ſecures, & togam viderint. Alijs gentibus,* [209] *ignorantiâ imperij Romani, inexperta eſſe ſupplicia, neſcia tributa: quæ quando exuerint, irrituſque diſceſſerit ille inter numina dicatus Auguſtus, ille delectus Tiberius; ne imperitum adoleſcentulum, ne ſeditioſum exercitum paueſcerent. Si patriam, parentes, antiqua mallent, quàm dominos, & colonias nouas; Arminium potiùs gloriæ ac libertatis, quàm* B *Segeſtem flagitioſæ ſeruitutis ducem ſequerentur.* Conciti per hæc, non modò Cheruſci, ſed conterminæ gentes: tractuſque in partis Inguiomerus Arminij patruus, veteri apud Romanos auctoritate. vnde maior Cæſari metus: & ne bellum mole vnâ ingrueret, Cæcinam cum quadraginta cohortibus Romanis, diſtrahendo hoſti, per Bructeros ad flumen Amiſiam mittit. [210] Equitem Pædo præfectus, finibus Friſiorum ducit. ipſe impoſitas nauibus quatuor legiones per lacus vexit: ſimulque pedes, eques, claſſis, apud prædictum amnem conuenêre. Chauci cùm auxilia pollicerentur, in commilitium adſciti ſunt. Bructeros ſua vrenteis, expeditâ cum manu L. Stertinius, miſſu Germanici fudit, interque cædem & prædam, reperit vndeuiceſimæ legionis aquilam, cum Varo amiſſam. Ductum inde agmen ad vltimos Bructerorum: quantumque Amiſiam & Luppiam amnes inter, vaſtatum: haut procul [211] Teutoburgienſi ſaltu, in quo reliquiæ Vari legionumque inſepultæ dicebantur. Igitur cupido Cæſarem inuadit ſoluendi ſuprema militibus, ducique; permoto ad miſerationem omni qui aderat exercitu, C ob propinquos, amicos, denique ob caſus bellorum & ſortem hominum. præmiſſo Cæcinâ, vt occulta ſaltuum ſcrutaretur, ponteſque & aggeres humido paludum & fallacibus campis imponeret, incedunt mæſtos locos, viſuque ac memoriâ deformes. Prima Vari caſtra, lato ambitu, & dimenſis principijs, [212] trium legionum manus oſtentabant: dein [213] ſemiruto vallo, humili foſsâ, acciſæ iam reliquiæ conſediſſe intellegebantur. Medio campi albentia oſſa, vt fugerant, vt reſtiterant, diſiecta vel aggerata. adiacebant fragmina telorum, equorumque artus, ſimul truncis arborum antefixa ora: lucis propinquis barbaræ aræ, apud quas tribunos, ac primorum ordinum centuriones mactauerant. & cladis eius ſuperſtites pugnam aut vincula elapſi, referebant, hîc cecidiſſe legatos, illîc raptas aquilas; primum vbi vulnus Varo adactum; vbi infelici dextrâ, & ſuo ictu mortem inuenerit: quo tribunali concionatus Arminius: quot patibula captiuis, [214] quæ ſcrobes: vtque ſignis & aquilis per ſuperbiam inluſerit. Igitur Romanus

Cuius patris arma & vlciſcentur parat. Simultas erat in Segeſtem & Romanos.

Cheruſci & finitimi, tracti in Romanos. Etiam Inguiomerus.

Copia Romana ad Amiſiam.

Bructeri fuſi.

Ventum ad Teutoburgienſem ſaltum.

Vbi infelix Vari pugna.

Facies eius calamitatis.

D 208. NVMQVAM SATIS EXCVSATVROS.] *Forte*, accuſaturos. *& ſtatim*, ignorantiam imperij Rom.

209. IGNORANTIA IMPERII ROM.] *Quaſi dicas, longinquiores gentes tuta ſunt à ſuperbia & imperio Romano, ipſo ſitu, & Romanos nec norunt: nos in limito, virtute nos liberauimus, & porrò liberemus.*

210. EQVITEM PEDO.] *Credo Albinouanus Pedo, cuius fragmentum exſtat de nauigatione Oceani. Eſt tamen & alius Pedo Pompeius vir illuſtris, quem nominat Seneca in Ludo de morte Claudij.*

211. TEVTOBVRGIENSI SALTV.] *Nomen etiamnum retinet inclytus Romanâ clade ſaltus,* Teuteberg: *& victoria cognomine inſignis campus,* VVinfeldt, *ad opidulum Hornam, in Weſtfaliâ.*

212. TRIVM LEGIONVM MANVS.] *Quo argumento ex principijs colligebatur manus trium legionum? Quia quotiens plures legiones vnis caſtris, principia ſua cuique legioni deſcripta: in quibus aquila & ſigna. Item, Principia maiora. Vide Milit. Rom. lib.* v.

213. SEMIRVTO VALLO.] *Videtur bina caſtra deſignare. vna ante cladem, iuſta, magna: altera in clade, qua ſecundo die in monte quodam feciſſe eos Dio tradit: at tertio, occidione occiſos. Hæc ſecunda igitur deſcribere mihi nunc videtur, ſemiperfecta, & vbi reliquiæ ſe collegerint.*

214. QVÆ SCROBES.] *Obſerno ſcrobium mentionem aliquotiens in ſupplicijs. ſiue quia ſoliti puniendum in ſcrobe collocare, quò ſecuriùs ferirent: ſiue, quia depoſituri in eâ* * *cadauer. Vix enim eſt, vt eius mo-*

* Tale aliquid e Suetonij Nerone, cap. 49.

Reliquiæ lecta & humata: manus qui aderat exercitus, ſextum poſt cladis annum, trium legionum oſſa, nullo noſcente alienas reliquias an ſuorum humo tegeret, omnes vt coniunctos, vt conſanguineos, auctâ in hoſtem irâ, mæſti ſimul & infenſi condebant. *Ipſo Cæſare adpietatem eam præeunte.* Primum extruendo tumulo ceſpitem Cæſar poſuit, gratiſſimo munere in defunctos, & præſentibus doloris ſocius. Quod Tiberio haut probatum. ſeu cuncta Germanici in deterius trahenti; ſiue exercitum imagine cæſorum inſepultorumque, tardatum ad prœlia, & formidoloſiorem hoſtium credebat. neque imperatorem auguratu & [215] vetuſtiſſimis cerimonijs præditum, [216] adtrectare feralia debuiſſe. *Inde pugna cum Arminio.* Sed Germanicus cedentem in auia Arminium ſecutus, vbi primùm copia fuit, euehi equites, campúmque quem hoſtis inſederat, eripi iubet. Arminius colligi ſuos, & propinquare ſiluis monitos, vertit repentè: mox ſignum prorumpendi dedit ijs, quos per ſaltus occultauerat. *Nec Romanis ſatis proſpera.* Tunc nouâ acie turbatus eques, miſſæque ſubſidiariæ cohortes, & fugientium agmine impulſæ, auxerant conſternationem: trudebanturque in paludem gnaram vincentibus, iniquam neſcijs, ni Cæſar productas legiones inſtruxiſſet. inde hoſtibus terror, fiducia militi: & manibus B æquis abſceſſum. Mox reducto ad Amiſiam exercitu, legiones claſſe vt aduexerat, reportat. Pars equitum, litore Oceani, petere Rhenum iuſſa. Cæcina qui ſuum militem ducebat, monitus, quamquam notis itineribus regrederetur, Pontes longos quàm maturrimè ſuperare. [217] Anguſtus is trames, vaſtas inter paludes, & [218] quondam à L. Domitio aggeratus: cetera limoſa, tenacia graui cœno, aut riuis incerta erant: circùm ſiluæ paulla-

eiuſmodi damnati, combuſti fuerint, aut iuſta eis facta. Tacitus lib. XV. Pœna Flauij Veiano nigro Tribuno mandatur. Is proximo in agro ſcrobem effodi iuſſit: quem Flauius vt humilem & anguſtum increpans, Ne hoc quidem, inquit, ex diſciplinâ. *Philo Iudæus, εἰς Φλάκκον: apparatum ſupplicij eius deſcribens:* οἱ δὲ ἀπνευστὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι, καὶ οἱ μὲν εὐθὺς ὀρύττουσι βόθρον, οἱ δὲ πρὸς βίαν εἷλκον ἀντιβολοῦντα καὶ κεκραγότα: Illi (milites) vno ſpiritu perſequentes eum comprehendunt: & pars ſtatim foueam fodiunt, pars per vim clamantem reluctantemque trahunt.

ADD. DE *Scrobe, veriſſimè notaſſe me cenſeo, iacta in eam corpora damnatorum. Id, qui tunc mores, pro ignominia. nec enim terrâ corpora condebant, ſed igne abſumebant. Iuuat in arcano ritu Polybius, de Carthaginienſibus ſupplicia affectis:* Κολοβώσαντες δὲ καὶ συντρίψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἴς τινα τάφρον: Admutilantes eos & crura frangentes, etiam viuos adhuc proiecerunt in quamdam ſcrobem. *lib.* I.

215. VETVSTISSIMIS CERIMONIIS.] *Quæ adhærent Auguratui, nec violandæ erant. Exſtat inſcriptio Romæ, ſed mutila: in quâ* Germanicus Cæſar *ſcribitur*, Ti. Auguſti F. Diui Auguſti N. Diui Iulij PRO. N. AVGVR. FLAMEN. AVG. *Infrà etiam, lib.* II. Nequis augur aut flamen in locum Germanici, niſi gentis Iuliæ, crearetur.

216. ADTRECTARE FERALIA.] *Non augures ſolùm, ſed Pontifices, &, opinor, omnes ſacerdotes arcebantur à funeſtis. Apparet ex facto Auguſti & Tiberij, qui velo interpoſito, mortuos laudarunt. Item ex Plutarcho, in Sullâ. qui ſcribit,* Metellam vxorem eius obijſſe: *additque,* καὶ τῶν ἱερέων τὸν Σύλλαν οὐκ ἐώντων αὐτῇ προσελθεῖν, μηδὲ τὴν οἰκίαν τῷ κήδει μιανθῆναι, γραψάμενος δ' ἀπόλυσιν τοῦ γάμου ὁ Σύλλας, ἔτι ζῶσαν ἐκέλευσεν εἰς ἑτέραν οἰκίαν μετακομισθῆναι: Cùm Pontifices non ſinerent Sullam ad eam viſere, neque domum eius funere pollui; Sullam ſcripſiſſe libellum diuortij, eamque adhuc viuam io aliam domum iuſſiſſe transferri. *Notabilis ritus, aut cerimonia: & credo plures aut ſollenniter vſurpatam. Sulla autem inter ſacerdotes: neque ſcio an & Augures. certe lituus comparet in quibuſdam eius nummis. Sed de offensâ Tiberij, credo & occultam cauſſam Tiberio fuiſſe; quòd hoc factum nimis populare, & conciliandæ militi videbatur. Quâ conſimili Philippus Macedonum rex, cui bellum cum Romanis* C *fuit, alienus ab Antiocha rege Syriæ factus. qui Macedonas caſos ad Cynaſcephalas ſepeliuerat: humaniter, ſed quaſi cum tacitâ Philippi redargutione. Vide Appianum in Syriaca.*

217. ANGVSTVS IS TRAMES.] *Vbi is hodie? & an eſt? ex Taciti totâ deſcriptione (conſidera ſeriò) inducar illum eſſe, qui hodieque exſtat & vſus eſt, inter paludes aut vligines, haud procul Amiſiâ flumine, inter* Lingam, VVeddam, *&* Coeuoerdam. *Aliquot milliarium ſpatium occupant: itaque per medias ſolus hic limes, manu factus, arenis magno opere congeſtis, & palis trabibuſque ad marginandum defixis. Extrema palorum aeua detrita ſunt, ſed ſub terrâ vel aquis reperiuntur: & Bataui nunc tam oppartuna loca vbi, quà aditus in Friſiam datur, valido propugnacula, in ipſa limite illa, muniuerunt. Vocant* Bretaniæ vligines (Bretanſche-heyde) *noſtrâ linguâ: & diſcus iam, vbi & vnde* Britannica herba *reperta aut dicta, Plinio fruſtrà inquiſitum. Eſt ab iſtâ* Britanniâ, *ſiue magis* Bretannia: *& tu, ſodes, Plinium vide, in Friſijs herbam hanc mirè celebrantem, libro* XXV. *cap.* III. *Porrò iſti Limites ſiue Aggeres,* Kaij *etiam Latinis olim dicti: quæ vox & Batauis manet.*

218. QVONDAM A L. DOMITIO.] *Neronis principis auo. Tacitus, libro* IIII. Poſt exercitu flumen Albim tranſgreſſus eſt, longiùs penetratâ Germaniâ quàm quiſquam priorum. eaſque ob res inſignia triumphi adeptus eſt. *Sueton. in Nerone, cap.* IIII. Non minùs aurigandi arte in adoleſcentia clarus quàm deinde triumphalibus ornamentis ex Germanico bello. *In alium ſanè Domitium iſta non cadunt.* D

A paullatim ad cliues. quas tum Arminius impleuit, compendijs viarum, & cito agmine, *Cæcinam intra in Arminius aggreditur:*
onustum sarcinis armisque militem cùm anteuenisset. Cæcinæ dubitanti quonam modo ruptos vetustate pontes reponeret, simulque propulsaret hostem, castrametari in loco placuit, vt opus, & alij prœlium inciperent. Barbari perstringere stationes, seque inferre munitoribus nisi, lacessunt, circumgrediuntur, occursant. miscetur operantium bellantiumque clamor, & cuncta pariter Romanis aduersa. *Tantum non fundit.* locus vligine profundâ, idem ad gradum instabilis, procedentibus lubricus, corpora grauia loricis, neque librare pila inter vndas poterant. Contrà Cheruscis sueta apud paludes prœlia, procera membra, hastæ ingentes ad vulnera facienda, quamuis procul. nox demum inclinantis tum legiones aduersæ pugnæ exemit. Germani ob prospera indefessi, ne tum quidem sine quiete, quantum aquarum circumsurgentibus iugis oritur, vertere in subiecta. mersaq; humo, & obruto quod effectum operis, duplicatus militi labor. [219] Quadragesimum id stipendium Cæcina parendi, aut imperitandi habebat: secundarum ambiguarumque *[illegible] dux aduersa toleras:*
B que rerum sciens, eoque interritus. Igitur futura voluens, non aliud repperit, quàm vt hostem siluis coërceret, donec saucij, quantumque grauioris agminis, anteirent. nam medio montium & paludûm, porrigebatur planicies, quæ tenuem aciem pateretur. Deliguntur legiones, quinta dextro lateri, * vndeuicesima in læuum, primani ducendum ad agmen, vicesimanus aduersum secuturos. *Et ratione obuiam it. * vna &* Nox per diuersa inquies, cùm barbari festis epulis, læto cantu, aut truci sonore subiecta vallium ac resultantis saltus complerent: apud Romanos [220] inualidi ignes, [221] interruptæ voces, atque ipsi passim adiacerent vallo, oberrarent tentorijs, insomnes magis quàm peruigiles. *Sed milites consternatur.* ducemque terruit dira quies. nam Quinctilium Varum sanguine oblitum, & paludibus emersum, cernere & audire visus est, velut vocantem, non tamen obsecutus, & manum intendentis reppulisse. *Ipsi etiam duci malum præsagium.* Cœptâ luce, missæ in latera legiones, metu, an contumaciâ, locum deseruêre: capto properè campo, humentia vltrà. Neque tamen Arminius, quamquam libero incursu, statim prorupit: sed vt hæsere cœno fossisque impedimenta, turbati circum milites, in-
C certus signorum ordo, vtque tali in tempore sibi quisque properus, & lentæ aduersum imperia aures, irrumpere Germanos iubet, clamitans, *En Varus, & eodem iterum fato victæ legiones.* Simul hæc: & cum delectis scindit agmen, equisque maximè vulnera ingerit: *Victi & capti pænè Romani:* illi sanguine suo, & lubrico paludum lapsantes, excussis rectoribus disijcere obuios, proterere iacentes. plurimus circa aquilas labor, quæ neque aduersùm ferri ingruentia tela, neque figi limosâ humo poterant. Cæcina dum sustentat aciem, suffosso equo delapsus *Et captus ipse dux.* circumueniebatur, ni prima legio sese opposuisset. iuuit hostium auiditas; omissâ cæde, prædam sectantium: enisæque legiones, vesperascente die, in aperta & solida. neque is miseriarum finis. struendum vallum, petendus agger: amissa magnâ ex parte, per

quæ

219. QVADRAGESIMVM ID STIPENDIVM.] *Est ergo idem ille, de quo lib.* III. Inter quæ Seuerus Cæcina censuit, ne quem magistratum cui prouincia euenisset, vxor comitaretur. multum antè
D repetito concordem sibi coniugem, & sex partus enixam. seque, quæ in publicum statueret, domi seruauisse, cohibita intra Italiam, quamquam ipse pluris per prouincias quadraginta stipendia explesset.

220. INVALIDI IGNES.] *Similis prorsus descriptio Xenophontæa, in desperatione pari; περὶ Κύρου ἀναβάσεως γ. Ταῦτα ἐννοούμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πῦρ ἀνέκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτῃ τῇ νυκτί. ἀνεπαύοντο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παίδων, οὓς οὔποτ' ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι:* Hac cogitatione mæsti & desperantes, pauci sub vesperam cibum sumpserunt, pauci ignem accenderunt, ad arma non multi eâ nocte ibant. Iacuit quisque vbi casus eum posuit, cùm dormire non possent, tristitiâ & desiderio patriæ, parentum, vxorum, liberorum: quos videre vltrà spes non erat. *Porrò de Castrorum his ignibus, in* Militiâ *nobis scriptum.*

221. INTERRVPTÆ VOCES.] *Quæ, aut quorum? Vigilum. Ita capiendi auctor ipse Tacitus v. Hist.* Vigiles flagitium suum ducis dedecore excusabant tamquam iussi silere, ne quietem eius turbarent. Ita intermissio signo & vocibus, se quoque in somnum lapsos. *Duo igitur solennia Romanis vigilibus, Signum & Voces. Signum, capio Buccinam. Voces, istas quas interposuisse videntur munere suo functi, ad vigiles alios excitandos. Colligo ex Ambrosio Hexam. lib. v. cap. xv. vbi militari more de vigilijs gruum:* Ceteris quiescentibus, aliæ circumeunt. pòst vbi vigiliarum tempus fuerit impletum, perfunctâ munere in somnum se præmisso clangore componit, vt excitet dormientem, cui vicem muneris traditura est.

222. EGR-

quæ [222] egeritur humus, aut exciditur ceſpes. non tentoria manipulis, non fomenta ſau- A
cijs. infectos cœno aut cruore cibos diuidentes funeſtas tenebras, & tot hominum mil-
libus vnum iam reliquum diem lamentabantur. Fortè equus abruptis* vinculis vagus,
& clamore territus, quoſdam occurrentium obturbauit. tanta inde conſternatio irrupiſ-
ſe Germanos credentium, vt cuncti ruerent ad portas; quarum [223] Decumana maximè
petebatur, auerſa hoſti, & fugientibus tutior. Cæcina, comperto vanam eſſe formidi-
nem, cùm tamen neque auctoritate, neque precibus, ne manu quidem obſiſtere, aut
retinere militem quiret, [224] proiectus in limine portæ, miſeratione demum, quia per
corpus legati eundum erat, clauſit viam. ſimul tribuni & centuriones falſum pauorem
docuerunt. Tunc contractos in principia, iuſſoſque dicta cum ſilentio accipere, tem-
poris ac neceſſitatis monet. *Vnam in armis ſalutem, ſed ea conſilio temperanda: manendum-
que intra vallum, donec expugnandi hoſtes ſpe, propiùs ſuccederent: mox vndique erumpendum.
illâ eruptione ad Rhenum perueniri. quòd ſi fugerent, pluris ſiluas, profundas magis paludes, ſæ-
uitiam hoſtium ſupereſſe: at victoribus decus, gloriam, quæ domi cara, quæ [225] in caſtris honeſta,* B
memorat: reticuit de aduerſis. Equos dehinc, [226] orſus à ſuis, legatorum tribunorum-
que, nullâ ambitione, fortiſſimo cuique bellatori tradit: vt hi, mox pedes, in hoſtem
inuaderent. Haut minùs inquies Germanus, ſpe, cupidine, & diuerſis ducum ſenten-
tijs agebat: Arminio, ſinerent egredi, egreſſoſque ruſum per humida & impedita cir-
cumuenirent, ſuadente: atrociora Inguiomero, & læta barbaris, vt vallum armis ambi-
rent. promptam expugnationem, plures captiuos, incorruptam prædam fore. Igitur or-
tâ die, proruunt foſſas, [227] inijciunt crates, ſumma valli prenſant, raro ſuper milite, &
quaſi ob metum defixo. Poſtquam hæſere munimentis, datur cohortibus ſignum, cor-
nuaque ac tubæ concinuere. exin clamore & impetu tergis Germanorum circumfun-
duntur, exprobrantes, nòn hîc ſiluas, nec paludes, ſed æquis locis æquos deos. Hoſti, facile
excidium, & paucos & ſemermos cogitanti, ſonus tubarum, fulgor armórum, quantò
inopina, tantò maiora offunduntur: cadebantque, vt rebus ſecundis auidi, ita aduerſis
incauti. Arminius integer, Inguiomerus poſt graue vulnus, pugnam deſeruêre: vulgus C
trucidatum eſt, donec ira & dies permanſit. nocte demum reuerſæ legiones, quamuis
plus vulnerum, eadem ciborum egeſtas fatigaret, vim, ſanitatem, copias, cuncta in vi-
ctoriâ habuêre. Peruaſerat interim circumuenti exercitus fama, & infeſto Germano-
rum agmine Gallias peti. ac ni Agrippina [228] impoſitum Rheno pontem ſolui prohi-
buiſſet, erant qui id flagitium formidine auderent. ſed femina ingens animi, munia du-
cis per eos dies induit, militibúſque vt quis inops, aut ſaucius, veſtem [229] & fomenta
dilargita eſt. Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum ſcriptor, ſtetiſſe apud princi-
pium pontis, laudes & grates reuerſis legionibus habentem. Id Tiberij animum altiùs
penetrauit. *Non enim ſimplices eas curas: nec aduerſus externos militem quæri. nihil relictum*
impe-

Quia à fugâ duci agere ſi ſiit. *Conſilium eius probum.* *Quod ſucceſſit.* *Vt hoſtes cupidine vallo ſtrato, viſto viam aucuntur.* *Agrippina in hoc caſibus virilis animus.* *Qui Tiberium offendat.*

222. EGERITVR HVMVS.] *Corbula & ſporta.*

223. DECVMANA MAXIME.] *Ea oppoſita Prætoriæ ex aduerſo; & plurimùm remota ab hoſte erat, & ab eo ibat. Vide Militiam noſtram libro v.*

224. CÆCINA PROIECTVS.] *Habes idem prorſus factum in Plutarchi Pompeio, ſub initium. Vide.*

225. IN CASTRIS HONESTA.] *Olim aut nuper in militiâ feliciter ab ijs geſta.*

226. ORSVS A SVIS.] *Ferri poteſt intelligi, quod plures ſuos equos diſtribuerit: præoptem tamen, à ſuo. Vt Commentario Cæſaris primo:* Cæſar primum ſuo, deinde omnium, è conſpectu remotis equis. *Statim etiam,* Hoſtis facile excidium. *ſententia deſiderat, non,* Hoſti, *quod inolenit.*

227. INIICIVNT CRATES.] *Duplex hîc ratio tranſeundi foſſas, vt aut proruta à labris terra complerent; aut cratibus iniectis, velut ponte tranſirent. Vtramque tangit. neque enim Turnebo aſſentiar legenti,* ortâ die proruunt, foſſis iniiciunt crates. *De cratibus, etiam Galli apud Cæſarem vſurpant, lib.* VII. Proximam foſſam cratibus integunt atque aggere explent. *Vbi etiam de Aggere. quem & Romani huic rei vſurpabant, è faſcibus ſilicet & leui materie.*

228. IMPOSITVM RHENO PONTEM.] *Quâ parte Rheni iſte pons? Nebrahant ad ſe Agrippinenſes: falluntur. apud* *Treueros fuit. Nam Agrippina diſcedens à marito, tumultu militari, in Treueros iit, vt ſuprà lectum nobis, idq; manſit. Pons ergo eo ipſo in loco. Strabo lib.* IV. Μετὰ δὲ τοὺς Μεδιοματρικοὺς καὶ Τριβόκχους παροικοῦσι τὸν Ῥῆνον Τρηουίροι (παρ' οὓς πεποίηται) τὸ ζεῦγμα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νυνὶ τῶν στρατηγούντων τὸν Γερμανικὸν πόλεμον.

229. ET FOMENTA.] *Nempe vulneribus. Solent enim hoc Imperatores conciliandis militibus. fecitq; Traianus. Vide Suidam, in Λαμπάδιον, & me in Plinij Panegyricum.*

* Tamen & alij duo Rheni pontes, Bonæ & Gelduba, ex Floro.

230. RE-

A *imperatoribus, vbi femina manipulos interuiſat, ſigna adeat, largitionem tentet. tamquam pa-*
rùm ambitioſè filium ducis gregali habitu circumferat, Cæſaremque Caligulam appellari velit.
Potiorem iam apud exercitus Agrippinam, quàm legatos, quàm duces: compreſſam à muliere
ſeditionem, cui nomen principis obſiſtere non quiuerit. Accendebat hæc onerabatque Seia-
nus, peritiâ morum Tiberij, odia in longum iaciens, quæ reconderet, auctaque pro-
meret. At Germanicus legionum, quas nauibus vexerat, ſecundam & quartamdeci- *Periclitata legiones, quæ litore reducta:*
mam itinere terreſtri P. Vitellio ducendas tradit, quò leuior claſſis vadoſo mari inna-
ret, vel [230] reciproco ſideret. Vitellius primum iter ſiccâ humo, aut modicè adlabente
æſtu, quietum habuit. mox impulſu aquilonis, ſimul [231] ſidere æquinoctij, quo maxi-
mè tumeſcit Oceanus, rapi agique agmen: & opplebantur terræ. [232] eadem freto, lito- *Effuſione in plana Oceani.*
ri, campis facies: neque diſcerni poterant incerta ab ſolidis, breuia à profundis. Ster-
nuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus: iumenta, ſarcinæ, corpora exanima, inter-
fluunt, occurſant: permiſcentur inter ſe manipuli, modò pectore, modò ore tenus ex-
B ſtantes, aliquando ſubtracto ſolo diſiecti aut obruti. non vox, & mutui hortatus iuua-
bant, aduerſante vndâ. nihil ſtrenuus ab ignauo, [233] ſapiens à prudenti, conſilia à caſu
differre: cuncta pari violentiâ inuoluebantur. Tandem Vitellius in editiora eniſus, eò- *Sed emerſerunt ad alta.*
dem agmen ſubduxit. pernoctauere ſine vtenſilibus, ſine igni; magna pars nudo aut
mulcato corpore, haut minùs miſerabiles, quàm quos hoſtis circumſidet. quippe illis
etiam honeſtæ mortis vſus: his inglorium exitium. lux reddidit terram: [234] penetratum-
que ad amnem Viſurgim, quò Cæſar claſſe contenderat. Impoſitæ deinde legiones, va-
gante famâ ſubmerſas: nec fides ſalutis, antequam Cæſarem exercitumque reducem
vidêre. Iam Stertinius ad accipiendum in deditionem Segimerum fratrem Segeſtis *Segimerus in deditionem acceptus, cum filio:*
præmiſſus, [235] ipſum & filium eius in ciuitatem Vbiorum perduxerat. data vtrique
venia, facilè Segimero, cunctatiùs filio: quia Quinctilij Vari corpus inluſiſſe dicebatur.
Ceterùm ad ſupplenda exercitus damna certauêre Galliæ, Hiſpaniæ, Italiæ: quod cui-
que promptum, arma, equos, aurum offerentes. quorum laudato ſtudio Germanicus,
C armis modò & equis ad bellum ſumtis, propriâ pecuniâ militem iuuit. Vtque cladis
memoriam etiam comitate leniret, circumire ſaucios; facta ſingulorum extollere; vul-
nera intuens, alium ſpe, alium gloriâ, cunctos alloquio & curâ, ſibique & prœlio fir-
mabat. Decreta eo anno triumphalia inſignia A. Cæcinæ, L. Apronio, C. Silio, ob res
cum Germanico geſtas. Nomen patris patriæ Tiberius à populo ſæpiùs ingeſtum, re- *Tiberij ſimulata modeſtia.*
pudiauit: neque in acta ſua iurari, quamquam cenſente ſenatu, permiſit: cuncta
mortalium incerta, quantoque plus adeptus foret, tanto ſe magis in lubrico dictans.
Non

230. RECIPROCO SIDERET.] *Eſt hoc in eo litore Chaucarum & Friſiorum: vt mare longiſſimè à terris recedat, & in ſicco naues deſtituat. Ipſi nauigauimus, atque experti ſumus.*

231. SIDERE ÆQVINOCTII.] *Idem Cæſar ſenſit ſcripſitq́, nauigatione Britannicâ, in Commenta-*
D *rijs ſuis. Et vide Poſſidonij non abhorrentem ab vſu hodierno diſputationem ſuper totâ re, apud Strabonem, lib. tertio extremo. quem tamen ipſe haud iuſtè refellit.*

232. EADEM FRETO, LITORI.] *Ex his pluribusq́ locis clarum, non fuiſſe loco litoris olim arenoſas illas moles vertus quàm montes, quæ Oceanum hodie arcent: ſuccreuiſſe, maiorum æuo illa arenarum vi, ſatione carieis, non ſine monſtere deo.*

233. SAPIENS A PRVDENTI.] *Clarum eſt ſcribi debere,* ſapiens ab imprudenti.

234. PENETRATVMQVE AD AMNEM VISVRGIM.] *Ego verò hîc obhæreo. Suprà ſcriptum:* Reducto ad Amiſiam exercitu, legiones vt aduexerat, reportat. *Si ad Amiſiam Germanicus claſſem conſcendit, Rhenum & Galliam petiturus: quo is nunc ad Viſurgim? Tempeſtate, inquies. Benè. ſed quomodo Vitellius, qui & ipſe paullò ante ad Amiſiam, & (ne tempeſtatem iterùm ſuſtinêre) terrâ yt, nunc quoque ad Viſurgim? Hæc ſi probè narrantur, Germaniam profectò petiêre: non Galliam repetiêre: aut fallunt me locorum omnes ſitus.*

ADD. *Meritò hic hæſimus: at nunc me (animo hercle meo) expediuit Nam ſcribendum,* ad amnem Vidrum. *quem Ptolemæus in hoc tractu nouit, & ille ipſe eſt quem* Vechtam *hodie vocant, & ad* Gelmudam *in ſinum Auſtralem, mox Oceanum, influit. Sanè Taciti narratio euincit, penſitata. Ecce ad Amiſiam dimiſit Vitellium, ipſe naues conſcendit: vterque progreſſus, ille terrâ, hic mari: & vbi conuenire ad amnem, niſi hic potuêre? Enimuerò & portus ibi à Ptolemæo locatur, μαναρμανὶς λιμὴν,* Manarmanis; *neque abhorret* Stauriam *eſſe.*

235. IPSVM ET FILIVM EIVS.] *Segimeri filium Seſithacum nomine. Strabo lib.* VII. Ἔτι δὲ Σεσίθακος Αἰγιμήρου υἱὸς τῶν Χηρούσκων ἡγεμόνος. *Sed corrige in Strabone,* Σεγιμήρου. *Nam Taciti ſcriptura ad etymon apta ciui lingua.*

236. CAS-

Qui tamen legem maieſtatis reduxerit. Non tamen ideò faciebat fidem ciuilis animi. nam legem maieſtatis reduxerat, cui nomen apud veteres idem, ſed alia in iudicium veniebant, ſi quis proditione exercitum, aut plebem ſeditionibus, denique malè geſtâ Rep. maieſtatem populi Romani minuiſſet. facta arguebantur, dicta impunè erant. *Numquam probatam probus.* Primus Auguſtus cognitionem de famoſis libellis, ſpecie legis eius tractauit, commotus [236] Caſſij Seueri libidine, quâ viros feminaſque illuſtres procacibus ſcriptis diffamauerat. mox Tiberius, conſultante Pompeio Macro prętore, an iudicia maieſtatis redderentur, exercendas leges eſſe reſpondit. Hunc quoque aſperauere [237] carmina, incertis auctoribus vulgata in ſęuitiam ſuperbiamq́ue eius, & diſcordem cum matre animum. *Porrecta ea etiam ad minima crimina: Imo ridicula.* Haut pigebit referre, in Falanio &. Rubrio, modicis equitibus Romanis, prętentata crimina: vt quibus initijs, quantâ Tiberij arte, [238] grauiſſimum exitium irrepſerit, [239] dein repreſſum ſit, poſtremò arſerit, cunctaque corripuerit, noſcatur. Falanio obijciebat accuſator, quòd inter cultores Auguſti, qui [240] per omnes domos in modum collegiorum habebantur, Caſſium quemdam mimum corpore infamem adſciuiſſet: quodq́ue venditis hortis, [241] ſtatuam Auguſti ſimul mancipaſſet. Rubrio crimini dabatur, [242] violatum periurio nomen Auguſti. Quę vbi Tiberio notuere, [243] ſcripſit conſulibus, *Non ideò decretum patri ſuo cælum, vt in perniciem ciuium is honor verteretur. Caſſium hiſtrionem ſolitum inter alios eiuſdem artis intereſſe [244] ludis, quos mater ſua in memoriam Auguſti ſacraſſet. Nec contra religiones fieri, quòd effigies eius, vt alia numinum ſimulacra, venditionibus hortorum & domuum accedant. Iuſiurandum perinde æſtimandum, quàm ſi Iouem fefelliſſet. [245] deorum iniurias dijs curæ.* Nec multò

236. CASSII SEVERI LIBIDINE.] *Scribam infrà, ad librum* IIII.

237. CARMINA, INCERTIS AVCTORIBVS.] *Intellegit eaipſa carmina quæ exſtant Suetonio, cap.* LIX.

238. GRAVISSIMVM EXITIVM.] *Seneca De Beneſic.* Sub Tiberio fuit accuſandi frequens ac pęnè publica rabies, quæ omni ciuili bello grauiùs temp. afflixit.

239. DEIN REPRESSVM SIT.] *Quando? ſub Veſpaſiano & Tito, opinor. nam conſiue calumnijs ex lege iſtâ locus: illi minuerunt, aut ſuſtulerunt. Iterumq́,* arſit, *inquit*, & cuncta corripuit, *haud dubiè ſub Domitiano, qui telo eo paſſim vſus ad ſæuiendum.* (* Lib. VII.)

240. PER OMNES DOMOS.] *Hoc eſt quod Ouidius de pietate ſuâ gloriatur,*

Nec pietas ignota mea eſt. videt hoſpita tellus
In noſtrâ ſacrum Cæſaris eſſe domo.

Non tamen vi ſingulæ domus *collegia ſua habuerint (id non videtur, neque is ſenſus his verbis) ſed quòd circuibant domeſticatim collega, & ſacrum alibi atque alibi faciebant. Sparſi igitur per omnes domos, ſed ſtatis temporibus conueniebant.*

241. STATVAM AVGVSTI SIMVL MANCIPASSET.] *Rideamus. & eò magis, quòd Iuriſconſultis etiam diſcrimen aliquod repertum hac in re. qui tradunt,* * Non videri contra maieſtatem fieri ob imagines Cæſaris nondum conſecratas, venditas. *Ergo conſecratas vendi, commiſſum fuit. Iure exagitat purpuratos illos ſtipites Tertullianus:* Publicos æquè deos fœdatis, quos in haſtario vectigales habetis. Si Capitolium, ſi olitorium forum petitur, ſub eâdem voce præconis, ſub eâdem haſtâ, ſub eâdem annotatione Quæſtoris diuinitas addicta conducitur. (* L. Nõ contrahit. ff. ad L. Iuliam Maieſt. & l. Qui ſtatuas.)

242. VIOLATVM PERIVRIO] *Vulgatum, vt ſanctiſſimum iuramentum eſſet per nomen & numen Auguſti. Horatius id accidiſſe teſtatur eo etiam viuo:*

Præſenti tibi maturos largimur honores,
Iurandaſque tuum per nomen ponimus aras.

Sapiens ille Claudius, iuſiurandum neque ſanctius ſibi neque crebrius inſtituit, quàm per Auguſtũ: *ait Sueton. cap.* 11. *Tertullianus:* Maiore formidine & callidiore timiditate Cæſarem obſeruatis, quàm ipſum de Olympo Iouem: citiùs denique apud vos per omnes deos, quàm per vnum genium Cæſaris peieratur. *Minutius Felix:* Et eſt eis tutius per Iouis Genium peierare, quàm regis. *Nec mentiuntur noſtri ſcriptores, ex ijs quæ legibus firmata video De iureiurando, l.* XIII. *ſub finem. Lucanus inter vltiones ſanguinis ciuilis hanc poſuit, vt mihi videtur, facundè:*

——cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas eſt.
Bella pares ſuperis facient ciuilia diuos.
Fulminibus Manes radijsq́; ornabit & aſtris,
Inq́; deûm templis iurabit Roma per vmbras.

Formulæ autem iurandi erant, per Genium, per Fortunam, per Salutem Principis.

243. SCRIPSIT CONSVLIBVS.] *Errat igitur Dio fine libri* LVII. *qui ait Tiberium voluiſſe damnari eum qui ſtatuam cum hortis vendidiſſet: ſed obſtitiſſe pudorem. quia primus à conſule ſententiam rogatus eſſet. Nam Tiberius, vt vides, non interfuit.*

244. LVDIS QVOS MATER.] *Credo eos eſſe, qui Palatini poſteà à loco dicti, alij ab Auguſtalibus. Videnturq́, non equeſtres aut curules fuiſſe, vt illi, ſed ſcenici. Dio* LVI. Χωρὶς δὲ τούτων καὶ ἡ Λιουία ἰδίαν δή τινα πανήγυριν αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ ἐποίησεν, ἣ καὶ δεῦρο ἀεὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἀεὶ αὐτοκρατόρος τελεῖ): Præter hæc etiam Liuia proprios quoſdam ludos Auguſto per triduum in Palatio fecit qui ad hoc æuum celebrantur ab ijs qui rerum potiuntur. *Suetonius Caligulâ:* Cumque placuiſſet Palatinis ludis ſpectaculo egreſſum meridie aggredi.

245. DEORVM INIVRIAS.] *Expreſſit eam ſententiam & Iuriſconſultus l.* II. *De reb. cred.* Iuriiu-

A⟨n⟩n⟨o⟩ [illegible]tò pòſt Granium Marcellum, [246] prætorem Bithyniæ, Quæſtor ipſius Cæpio Criſpinus maieſtatis poſtulauit, ſubſcribente [247] Romano Hiſpone. qui formam vitæ iniit, quam poſteà celebrem miſeriæ temporum, & audaciæ hominum fecerunt. nam egens, ignotus inquies, dum occultis libellis ſæuitiæ principis adrepit, mox clariſſimo cuique periculum faceſſit, potentiam apud vnum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum quod ſecuti [248] ex pauperibus diuites, ex contemtis metuendi, perniciem aliis ac poſtremùm ſibi inuenêre. Sed Marcellum inſimulabat, ſiniſtros de Tiberio ſermones habuiſſe. ineuitabile crimen, cùm ex moribus principis fœdiſſima quæque diligeret accuſator, obiectaretque reo. nam quia vera erant, etiam dicta credebantur. Addidit Hiſpo, ſtatuam Marcelli altiùs quàm Cæſarum ſitam: & aliâ in ſtatuâ, [249] amputato capite Auguſti, effigiem Tiberij inditam. ad quod exarſit adeò, vt ruptâ taciturnitate proclamaret, *ſe quoque in eâ cauſsâ laturum ſententiam palàm & iuratum*, [250] quò ceteris eadem neceſſitas fieret. Manebant etiam tum veſtigia morientis libertatis. Igitur Cn. Piſo, *Quo*, inquit, *loco cenſebis Cæſar? ſi primus, habebo quod ſequar: ſi poſt omnes, vereor ne*

B *imprudens diſſentiam.* permotus his, quantoque incautiùs efferbuerat, pœnitentiâ patiens, tulit [251] abſolui reum criminibus maieſtatis: de pecuniis repetundis, [252] ad recuperatores itum eſt. Nec patrum cognitionibus ſatiatus, iudiciis adſidebat in cornu tribunalis, ne prætorem curuli depelleret: multáque eo coram, aduerſus ambitum & [253] potentium preces conſtituta. ſed dum veritati conſulitur, libertas corrumpebatur. Inter quæ [254] Pius Aurelius ſenator, queſtus mole publicæ viæ, ductúque aquarum labefactas ædis ſuas, auxilium patrum inuocabat. reſiſtentibus ærarij prætoribus, ſubuênit Cæſar, pretiúmque ædium Aurelio tribuit, erogandæ per honeſta pecuniæ cupiens, quam virtutem diu retinuit, cùm ceteras exueret. Propertio Celeri prætorio, veniam ordinis ob paupertatem petenti, decies ſeſtertium largitus eſt, ſatis comperto, paternas ei anguſtias eſſe. [255] tentantis eadem alios, probare cauſſam ſenatui iuſſit: cupidine ſeueritatis, in his etiam quæ ritè faceret, acerbus. vnde ceteri ſilentium & paupertatem confeſſioni & beneficio præpoſuere. Eodem anno continuis imbribus auctus Tibe-

Calumniatores ſub tyrannis magni.

Ab his Marcellus accuſatur, ⁊ maledictus in Cæſarem.

Qui iram voce etiam vulgauit:

Piſone acutè & liberè carpente.

Tiberij in iudiciis ſeueritas, an ſaeuitia.

Liberalitas eius in aliquot ſenatores.

C

Iuriſiurandi contempta religio ſatis deum vltorem habet.

246. PRÆTOREM BITHYNIÆ.] *De ſcripturâ ambigit ſidus exoriens ſuæ Galliæ Ioſ. Mercerus. nec de nihilo. Prætorem Bithyniæ ait: nónne debuiſſet* Proconſulem? *Ex re quidem & ex vera. Nam Bithynia, diuiſione Auguſti inter eas prouincias quæ Senatui & populo relictæ: id eſt, proconſulares. Dio, & Strabo. Quid dicam? Vulgatam haud tuear, niſi ſi quid poſt Auguſtum in eâ re mutatum, quod obſerues haud ſemel.*

247. ROMANO HISPONE.] *Cuius declamationum Electa in Senecæ controuerſiis non vno loco.*

248. EX PAVPERIBVS DIVITES.] *Videri poſſit à Demoſthene, Philip.* IV Καὶ γὰρ τούτων μὲν ἐκ πτωχῶν ἔνιοι ταχὺ πλούσιοι γεγόνασι, καὶ ἀδόξων ἔνδοξοι καὶ γνώριμοι: Nam horum quidam ex pauperibus ſtatim diuites facti, & ex ignobilibus glorioſi ac nobiles.

D

249. AMPVTATO CAPITE.] *Quod nunc crimini datur: id receptum fuiſſe ſua ætate Plinius iudicat:* Surdo, *inquit*, figurarum diſcrimine capita permutantur. *Et Caligula. ſimulachra numinum è totâ Græciâ conquiſiuit, quibus capite dempto ſuum imponeretur. Suetonius. Cur tamen Tiberius ita hic exarſit? cauſſa aliqua eſt. Nam ſolebant Tyrannos eâ ignominiâ afficere: videbaturq́. occultè quaſi talem Marcellus damnaſſe Auguſtum. Hieronymus in prophetam Abacuc, c.* III. Cùm Tyrannus detruncatur, imagines quoque eius deponuntur & ſtatuæ, & vultu tantummodo commutato ablatoque capite, eius facies qui vicerit ſuperponitur.

250. QVÒ CETERIS.] *Vix opinor hæc inter verba Tiberij fuiſſe. Nimis hoc ſuperbum, aut ſæuum: ſed interpretatione ſuâ, & verâ, addit noſter. Et ſequentia Piſonis arguentis ad priora referuntur.*

251. ABSOLVI REVM.] *Abſoluitne? atqui damnatum eum Suetonius ait:* Statuæ quidam Auguſti caput dempſerat, vt alterius imponeret. acta res eſt in Senatu, & quia ambigebatur, per tormenta quæſita eſt. Damnato reo, paullatim genus calumniæ eò proceſſit, *&c. Ego non concilio: niſi ſi repetundarum damnatus fuit, non maieſtatis. quod tamen omnino Suetonius voluiſſe videtur.*

252. AD RECIPERATORES ITVM.] *Ergo damnatus Repetundarum fuit, & tum Iudices dati ad æſtimandum. Vide ſodes, quæ ſcribo in* XIV. *Annal. ſuper criminis huius pœnâ.*

253. POTENTIVM PRECES.] *In iudiciis. ſolent enim Aduocatos aut Deprecatores adducere potentiſſimos ciuitatis. Ex Cicerone & Aſconio notum: repreſſitq́. Tiberius, quia iuſtitiam corrumpebat. At ipſe, adiungit noſter,* libertatem. *nam quomodo? quia ſcilicet in iudiciis aſſiduus, ea velut regebat ac temperabat, & ſententiæ obnoxia illi erant.*

254. PIVS AVRELIVS.] *Fortaſſe hic inter maiores optimi principis Antonini: etſi nulla mentio Capitolino.*

255. TENTANTIS EADEM.] *Adi Senecam De Beneficiis lib.* II. *cap.* VII.

D 256.A-

Tiberis, plana vrbis ſtagnauerat: relabentem ſecuta eſt ædificiorum & hominum ſtrages. Igitur cenſuit Aſinius Gallus, vt libri Sibyllini adirentur. renuit Tiberius, perinde diuina humanáque obtegens: ſed remedium coërcendi fluminis Ateio Capitoni, & L. Arruntio mandatum. [256] Achaiam ac Macedoniam onera deprecantis, [257] leuari in præſens proconſulari imperio, [258] tradique Cæſari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris, ac ſuo nomine obtulerat, Druſus præſedit, quamquam vili ſanguine nimis gaudiens: [259] quod vulgus formidoloſum, & pater arguiſſe dicebatur. cur abſtinuerit ſpectaculo ipſe, variè trahebant; alij tædio cœtus, quidam triſtitiâ ingenij, & metu comparationis, quia Auguſtus comiter interfuiſſet. Non crediderim ad oſtentandam ſæuitiam, mouendáſque populi offenſiones, conceſſam filio materiem: quamquam id quoque dictum eſt. At theatri licentia proximo priore anno cœpta, grauiùs tum erupit, occiſis non modò è plebe, ſed [260] militibus & centurione, vulnerato tribuno prætoriæ cohortis, dum probra in magiſtratus & diſſenſionem vulgi prohibent. Actum de eâ ſeditione apud patres, dicebanturque ſententiæ, vt prætoribus ius virgarum in hiſtriones eſſet. interceſſit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpitúſque eſt Aſinij Galli oratione, ſilente Tiberio, qui ea ſimulacra libertatis ſenatui præbebat. valuit tamen interceſſio, [261] quia diuus Auguſtus immunes verberum hiſtriones quondam reſponderat, neque fas Tiberio infringere dicta eius. [262] De modo lucaris, & aduerſus laſciuiam fautorum, multa decernuntur; ex quîs maximè inſignia: [263] *Ne domos Panto-*

Tiberis inundat, cum inſigni vrbis detrimento. A

Druſus gladiatorum dat, ſed minus munere,

Hiſtrionum cauſsâ, tumultus & cædes.

B

Decreta patrum ad coercendum.

256. ACHAIAM AC MACEDONIAM.] *Achaiam quod ait, capies Græciam totam. nec enim aliter tunc appellabant Romani. Scriptor quiſpiam apud Suidam.* Μόμμιος τὴν Κόρινθον εἷλεν αὐτοβοεὶ, πρωτεύουσαν τότε, κατὰ τοῦτο, τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ὅθεν δοκοῦσι καὶ νῦν Ἀχαΐαν ὀνομάζειν τὴν Ἑλλάδα Ῥωμαῖοι, ἐς τὸ χειρωθὲν ἔθνος ὃ πρωτεῦον ἦν τότε τῆς Ἑλλάδος τὴν ὅλην μεταβαλόντες τῆς χώρας ἐπωνυμίαν: Mommius Corinthum ſtatim & primo impetu cepit, tunc principem totius Græciæ. Ex quo Romani & nunc videntur Achaiam nominare, totam Græciam: à gente deuictâ, quæ tunc Græciæ præerat, vniuerſam appellationem ſumentes. *Pauſanias lib.* VII. Porrò redactâ vniuersâ Græciâ in prouinciæ formam, mittitur ad eam obtinendam ex vrbe Prætor, quem Achaiæ non Græciæ appellant, quòd ſcilicet Græci ſubacti ſunt, obtinentibus principatum Achæis.

257. LEVARI PROCONSVLARI IMPERIO.] *Duriùs ergo Proconſulare imperium Præſidiali: nec cauſſam ſatis ſcio. Inquire, & dico aliquid in* EXCVRS. *litterâ* M. *vide.*

* Lib IV.
* Lib. XIII.

258. TRADIQVE CÆSARI.] *Quod etiam factum. ideóque Strabo, qui vixit medio Tiberij principatu, libro extremo, Achaiam & Macedoniam Cæſarianis prouinciis accenſuit: aliter quàm Dio, qui populi. Sed mutauit iterùm Claudius, qui populo reſtituit. Habes in Suetonij cap.* XXV. *& Dionis* LX.

259. QVOD VVLGVS.] *Conſtanter ſcrib.* quod in vulgus. *Ita priſci ſcriptores, & ipſe Tacitus:* Multaque in vulgus grata vſurpauit, incedere ſine milite, pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu.

260. MILITIBVS ET CENTVRIONE.] *Refer ad cohortem, quæ adſidere ludis ſolita: itémque nota cruentas iſtas ſeditiones, & quid niſi pugnas? vt non iniuriâ Valerius* Theatra *dixerit* Vrbana caſtra: quoniam hæc quoque, *inquit*, ſæpenumerò voluptatem & religionem ciuili ſanguine, ſcenicorum portentorum gratiâ macularunt. *lib.* II. *cap.* VIII.

261. QVIA DIVVS AVGVSTVS.] *Auguſtus ad frangendos rigidos illos animos, non dubiè rei ludicræ fautor. Ideò* Coërcitionem in hiſtriones magiſtratibus, omni loco & tempore, lege vetere permiſſam, ademit: præterquam ludos & ſcenam. *ait Suet. cap.* XLV. *Vbi emendo,* ludis & ſcenâ. *veriſſima optimáque ſententia. Mos vetus puniri hiſtriones ab Aedilibus, Prætoribus, Conſulibus, quouis tempore & quouis loco permittebat: arctauit Auguſtus, & non niſi per tempus ludorum permiſit, & in loco ipſo vbi peccarunt, id eſt, in ſcenâ. Ademit etiam ius virgarum. Quod tamen redditum eſſe magiſtratibus videtur lege Iuliâ de vi publicâ: non quidem nominatim, ſed prudentum interpretatione. Vide Paullum lib.* V. *Sentent tit.* XXVI. *Quæ tamen coercitio relicta ab Auguſto? Exſilium, & carcer. Ideò* * *infrà in Tiberij principatu legis,* Pulſi tum hiſtriones Italiâ: *&* * *alibi,* in vincla ductos fautores hiſtrionum. *idem ergo iuris in hiſtriones ipſos.* C

262. DE MODO LVCARIS.] *Lucar, merces hiſtrionum. à lucis, qui multi circa vrbem, quorum reditus deſtinati ad ludos. Plutarchus in Cauſſis, & Feſtus: ibiq́, magni patris magna proles. Pluſculo adde ex* EXCVRS. *in* N. D

263. NE DOMOS PANTOMIMORVM.] *Magnum ſtudium, vt video, Romanorum in has nugas hominum, imò furor. Veſtibula eorum, quaſi principum, frequentabantur: adhærebant egreſſibus, non vulgus modò, ſed Eques Senatúſque. Plinius l.* XXIX. Nullius hiſtrionis equorúmve trigarij comitatior egreſſus in publicum erat: cùm Crinas Maſſilienſis, *&c. Seneca Epiſtolâ* XLVII. Oſtendam nobiliſſimos iuuenes mancipia Pantomimorum. *Idem fine libri* I. *Quæſt. natural.* Stat per ſucceſſores Pyladis & Bathylli domus, harum artium multi diſcipuli ſunt multique doctores. priuatim vrbe totâ ſonat pulpitum: in hoc viri, in hoc fœminæ tripudiant. mares inter ſe vxoreſque contendunt, vter det latus illis. *Dare latus, explico, vter latero ſit illis:*

A *Pantomimorum ſenator introiret: ne egredientes in publicum, equites Romani cingerent:* [264] *aut alibi quàm in theatro ſpectarentur. & ſpectantium immodeſtiam* [265] *exſilio mulctandi poteſtas prætoribus fieret.* [266] Templum vt in coloniâ Tarraconenſi ſtrueretur Auguſto, petentibus Hiſpanis permiſſum; datumque in omnes prouincias exemplum. [267] Centeſimam rerum venalium poſt bella ciuilia inſtitutam deprecante populo, edixit Tiberius [268] militare ærarium eo ſubſidio niti. ſimul [269] imparem oneri Remp. niſi viceſimo militiæ anno veterani dimitterentur. ita proximæ ſeditionis malè conſulta, quibus ſexdecim ſtipendiorum finem expreſſerant, abolita in poſterum. [270] Actum deinde in ſenatu ab Aruntio & Ateio, an ob moderandas Tiberis exundationes verterentur flumina & lacus, per quos augeſcit. Auditæque municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis, ne Clanis ſolito alueo demotus in amnem Arnum transferretur, idque ipſis perniciem adferret. Congruentia his Interamnates diſſeruere, peſſum ituros fœcundiſſimos Italiæ campos, ſi amnis Nar (id enim parabatur) in riuos diductus, ſuperſtagnauiſſet. B Nec Reatini ſilebant, Velinum lacum, quà in Narem effunditur, obſtrui recuſantes. quippe in adiacentia erupturum. optimè rebus mortalium conſuluiſſe naturam, quæ ſua ora fluminibus, ſuos curſus, vtque originem ita fines dederit. Spectandas etiam religiones ſociorum, qui [271] ſacra, & lucos, & aras patriis amnibus dicauerint. quin ipſum Tiberim nolle prorſus accolis fluuiis orbatum, minore gloriâ fluere. Seu preces coloniarum, ſeu difficultas operum, ſiue ſuperſtitio valuit, [272] vt in ſententiam Piſonis concederetur, qui nil mutandum cenſuerat. Prorogatur Poppæo Sabino prouincia

Templum Auguſto in Hiſpaniâ.

Centeſima rerum venalium.

Reuocata, quæ ſeditioſi militeſq; expreſſerant.

Agitatum, qui Tiberis coërceri poſſet.

ſit illis: vt hic Tacitus; Ne egredientes, Equites Rom. cingerent *vt Martialis,*

Eutychus ille tuum, Caſtrice, dulce latus.

Hanc inſaniam quàm bene notat damnátque Tertullianus! Etenim ipſi actores (*ait, libello De ſpectaculis*) & adminiſtratores ſpectaculorum, quadrigarios, C ſcenicos, xyſticos, arenarios illos amentiſſimos, quibus viris animas, feminis aut illis etiam corpora ſua ſubſternunt, propter quos in ea committunt quæ reprehendũt, quàm magnifaciunt? deponunt & diminuunt ignominiâ & capitis minutione. *quem libens adduxi, vt eruam correctione elegantem ſenſum:* quibus viris animas, feminæ autem illis etiam corpora ſua ſubſternunt. *idq; veriſſimum. Vir magnus qui conatus eſt ante me, non attigit*

264. AVT ALIBI.] *Puto, ne domi, ne in hortis.*

265. EXSILIO MVLCTANDI.] *Etiam vinculis. Infrà, lib.* XIII. Inter Vibullium prætorem & Tribunum Antiſtium ortum certamen, quòd immodeſtos fautores hiſtrionum à Prætore in vincla ductos omitti iuſſiſſet. comprobauere patres, incuſatâ Antiſtij licentiâ. *Ex hoc decreto patrum* D *nata lex, quæ Pandectis inſita, De pœnis, l.* XXVIII. Solent quidam qui volgò ſe Iuuenes appellant, in quibuſdam ciuitatibus, turbulentibus ſe adclamationibus popularium (*ita vocat locum ipſum, vbi ſpectabat populi plebs*) accommodare. qui ſi amplius nihil admiſerint, fuſtibus cæſi dimittuntur, aut etiam ſpectaculis eis interdicitur. quòd ſi correcti in eiſdem deprehenduntur, exſilio puniendi ſunt. *Ait ecce disertè: Exſilio, vt hic, noster.*

266 TEMPLVM VT IN COLONIA TARRACONENSI.] *Manſit id templum ad æuum Hadriani. In eius vitâ*, Tarracone hiemauit, vbi ſumptu ſuo ædem Auguſti reſtituit. *Item in Seueri vitâ. Somniauit ſibi dici*, vt templum Tarraconenſe Auguſti, quod iam labebatur, reſtitueret. *Anteà iam viuus aram illic habuerat deus, & palmâ ibi enatâ, iocus eius in Fabio. Quod ſequitur*, Datumque in omnes prouincias exemplum, *caue acceperis, quaſi litterarum exemplaria diffuſa & tranſſcripta ad omnes prouincias, cum Vertranio. ſed hoc ait, exemplo Tarraconenſium motos alios, vt peterent impetraréntque idem.*

267. CENTESIMAM] *Dic à libro* II.

268. MILITARE ÆRARIVM.] *Cuius inuentor Auguſtus. Suetonius, cap* XLIX. Vtque perpetuò ac ſine difficultate ſumptus ad tuendos milites proſequendoſque ſuppeteret, ærarium militare cum vectigalibus nouis inſtituit. *Id factũ anno* DCCLIX. *ex Dionis* LV. *Zonaras Agrippæ Poſtumi damnati bona in ærarium militare relata ait. Propriiq; huic ærario Præfecti. Tacitus lib.* V. *de P. Vitellio:* clauſtra ærarij cui Præfectus erat, & militarem pecuniam rebus nouis obtuliſſe. *Lapis in Samnio,*

L. NERATIO. C. F.
VOL. PROCVLO
PRÆF. ÆRARI. MILITARIS.

269. IMPAREM ONERI REMP.] *Quo enim citiùs dimittebantur (expreſſerant autem vt decimoſexto anno) eo plura & ſtatim repræſentanda præmia. Ideò id indultum, reuocatum.*

270. ACTVM IN SENATV.] *Tacitus hic & ſuprà duabus modò commiſſam eam curam ſcripſit. at Dio auctor quinqueuiros à Tiberio conſtitutas, qui Tiberis inundationes arcerent verterentq;. Vide eius verba, lib.* LVII. *actis anni* DCCLXVIII. *Cur apus fuerit nouâ electione neſcio: quia præfecerat pridem Auguſtus. Sueton. cap.* XXXVII. *In monumentis frequenter*, CVRATOR. RIPARVM. ET. ALVEI. TIBERIS.

271. SACRA, ET LVCOS.] *Nam fluuij priſcis inter deos: & res notior, quàm vt exemplis firmetur.*

272. VT IN SENTENTIAM PISONIS.] *Ita omiſſa nunc res. Nerua tamen poſteà, ſiue Traianus, ad*

Tiberius Præſides raro mutare ſolitus.

uincia Mœſia, additis Achaiâ & Macedoniâ. Id quoque morum Tiberij fuit, continuare imperia, ac pleroſque ad finem vitæ in iiſdem exercitibus,[273] aut iuriſdictionibus habere. Cauſſæ variæ traduntur. alij tædio nouæ curæ, ſemel placita pro æternis ſeruauiſſe: quidam inuidiâ, ne plures fruerentur. ſunt qui exiſtiment, vt callidum eius ingenium, ita anxium iudicium. neque enim eminentis virtutes ſectabatur, & rurſum vitia oderat. ex optimis, periculum ſibi, à peſſimis, dedecus publicum metuebat. quâ hæſitatione poſtremò eò prouectus eſt, vt mandauerit quibuſdam prouincias, quos egredi vrbe non erat paſſurus. De comitiis conſularibus, quæ tum primùm illo principe, ac deinceps fuêre, vix quidquam firmare auſim. adeò diuerſa, non modò apud auctores, ſed in ipſius orationibus reperiuntur. Modò ſubtractis candidatorum nominibus, originem cuiuſque & vitam, & ſtipendia deſcripſit, vt qui forent intelligeretur. aliquando, eâ quoque ſignificatione ſubtractâ, candidatos hortatus, ne ambitu comitia turbarent, ſuam ad id curam pollicitus eſt. plerumque, eos tantùm apud ſe profeſſos diſſeruit, quorum nomina conſulibus edidiſſet: poſſe & alios profiteri, ſi gratiæ, aut meritis conſiderent, ſpecioſa verbis, re inania, aut ſubdola: quantoque maiore libertatis imagine tegebantur, tanto eruptura ad infenſius ſeruitium.

Comitiorum confuſa tunc ratio.

A B

ad arcendos fatales huius fluuij & non ſine omine anctus, foſſam duxit. de quâ Plinius ſenſit lib. VIII. *Epiſtol.* Tiberis alueū exceſſit, & quamquam foſſâ, quam prouidentiſſimus Imperator fecit exhauſtus, premit valles, innatat campis, quaque planom ſolum, pro ſolo cernitur. *Legerim*, quaque planum, ſolus pro ſolo cernitur.

273. AVT IVRISDICTIONIBVS.] *Prouincias inermes ſic appellat, à præcipuo in iis Præſidum munere, quod ſolâ ferè iuriſdictione implebatur.*

C.COR-

A

C. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER II.

BREVIARIVM LIBRI.

MOTVS *aliqui in Oriente. Vonones Parthorum rex ſolio & ſolo ſuo ab Artabano pellitur: & ad Armenios profugus, ab his in regnum accipitur. Quo eodem mox demouetur à Silano Præſide Syriæ, ob metum & Artabani minas. At Tiberius, ſpecie motus Orientis, Germanicum à legionibus ſuetis abſtrahit. cui paret ille, ſed lentè. Priùs enim Germaniam ingreditur, & fabricatâ ingenti claſſe, exercitum Oceano ad Amiſiam flumen vehit. Illic Angriuarios Stertinio duce populatur & ſternit. mox Cheruſcos & Arminium ingenti prælio vincit. multumque gloriæ partum, niſi in regreſſu fortuita clades eam obliteraſſet. Nauium enim hominumque maximam partem in Oceano amiſit, vi tempeſtatis & imperitiâ eius maris. Intereà Romæ vir nobilis Libo Druſus ſtudij rerum nouarum deſertur. accuſatur in Senatu, & parte aliquâ conuincitur. Tiberium inſenſum expertus, & veniæ nullâ ſpe, gladio incubuit. M. Hortali preces (nepos is Hortenſij) in manifeſtâ paupertate, ſpretæ à Principe. Clemens Poſthumi Agrippæ ſeruus, domino interfecto, faciem & nomen eius mentitur. res Romanas turbat. occulte conſcios & adiutores multos habet. operâ tamen & ingenio Salluſtij Criſpi ſine motu capitur, & Romam perducitur. Sub id tempus Germanicus de Cattis, Cheruſcis, aliiſque gentibus triumphat. Archelaus Cappadocum rex in vrbem accitus, & indignè habitus, fato moritur. Re-*
C *gnum eius in prouinciam redactum. Germanico Oriens permiſſus, cum maiore, quoquò adiſſet, imperio: Cn. Piſoni Syria, cum occultis (vt creditur) in Germanicum mandatis. Druſus in Illyricum it, dux contra Germanos. qui tamen inter ſe diſcordes, otium & ſecuritatem Romanis fecère. Cheruſci duce Arminio, potentem & veterem regem Maroboduum, magno nec incruento prælio vincunt. In Aſiâ duodecim celebres vrbes terræ motu collapſæ, aut hauſtæ ſunt. Tacfarinas in Africâ bellum ſiue latrocinium exercet. idque à Furio Proconſule ſtatim repreſſum. Germanicus in Armeniam venit: regem Zenonem, amoto Vonone, volentibus iis imponit. Druſus Germanos ad diſcordias inlicit. Maroboduus vi Catualdæ regno pulſus in Italiam venit, & Rauennæ per duodeuiginti annos egit. Idem Catualdæ mox caſus, qui Forum Iulium miſſus. Rheſcuporis Thracum rex, operâ Pomponij Flacci in vincla datur: Romam perducitur. Germanicus Aegyptum luſtrat. reuerſus inimicitias cum Piſone exercet, & denunciat. ſed paullò pòſt morbo correptus, cum ingenti gentium omnium luctu, Antiochiæ extinguitur. Veneni à Piſone dati ſuſpicio erat. qui conatus armis Syriam repetere, à Sentio aliiſque*
D *Germanici amicis impeditur. Honores multi Germanico mortuo Romæ decreti. Sanctiones contra muliebrem impudicitiam. Virgo Veſtalis capta. Arminius in Germaniâ dolo cæſus. Hæc geſta annis quattuor,*

T. STATILIO SISENNA TAVRO, ET L. SCRIBONIO LIBONE.
C. CAECILIO RVFO, ET L. POMPONIO FLACCO.
COSS. TIBERIO CAESARE AVG. III. ET GERMANICO CAESARE II.
M. IVNIO SILANO, ET C. NORBANO FLACCO.

Cauſæ & initia belli Parthici. A. V. C. DCCLXII. Phrahates ... Auguſto amicus.

SISENNA Statilio Tauro, L. Libone coss. mota Orientis regna, A prouinciæque Romanæ; initio apud Parthos orto, qui petitum Româ, acceptúmque regem, quamuis gentis Arſacidarum, vt externum aſpernabantur. Is fuit Vonones, obſes Auguſto datus à Phrahate. Nam Phrahates quamquam depuliſſet exercitus, duceſque Romanos, cuncta venerantium officia ad Auguſtum verterat: [1] partemque prolis, firmandæ amicitiæ, miſerat: haut perinde noſtri metu, quàm [2] fidei popularium diffiſus. Poſt finem Phrahatis & [3] ſequentium Regum, ob internas cædes, venêre in vrbem legati à primoribus Parthis, qui Vononem [4] vetuſtiſſimum liberorum eius accirent. Magnificum id ſibi credidit Cæſar, [5] auxitque opibus: & accepere barbari lætantes, vt fermè ad noua imperia. Mox ſubiit pudor, degenerauiſſe Parthos, petitum alio ex orbe regem, hoſtium artibus infectum. iam inter prouincias Romanas [6] ſolium Arſacidarum haberi, darique. *Vbi illam gloriam trucidantium Craſſum, exturbantium Antonium, ſi mancipium Cæſaris, tot per annos ſeruitutem perpeſſum, Parthis imperitet?* Accendebat dedignantes & B ipſe, diuerſus à maiorum inſtitutis, [7] raro venatu, ſegni equorum curâ, quoties per vrbes incederet lecticæ geſtamine, faſtúque erga patrias epulas. irridebantur & Græci comites, ac viliſſima vtenſilium [8] anulo clauſa. ſed prompti aditus, obuia comitas, ignotæ Parthis virtutes, [9] noua vitia; & quia ipſorum maioribus aliena, perinde odium prauis

Eius filius Vonones à Tiberio in regnum miſſus. Qui non diu gratus.

COMMENTARIVS.

1. PARTEMQVE PROLIS.] *Quatuor filios, ſi Straboni credimus, & eorum vxores duas cum filiis item quattuor miſit Romam. Verba eius ſententiaque gemina ſunt huic loco, lib. XVI.* Ὁ Φραάτης καλέσας εἰς σύλλογον Τίτιον, τὸν ἐπιστατοῦντα τότε τῆς Συρίας, τέτταρας παῖδας γνησίους ἐνεχείρισεν ὅμηρα αὐτῷ, Σαρασπάδην, καὶ Κεροσπάδην, καὶ Φραάτην, καὶ Βονώνην, καὶ γυναῖκας τούτων δύο, καὶ υἱοὺς τέτταρας, δεδιὼς τὰς στάσεις καὶ τοὺς ἐπιτιθεμένους αὐτῷ: Phraates vocato ad colloquium Titio, qui tunc Syriæ præerat, quattuor legitimos filios ei tradidit obſides, Saraſpadem, Ceroſpadem, Phraatem, & Vononem, & vxores horum duas, & quattuor liberos, veritus domeſticas ſeditiones & inſidias. *Tantùm in iis emendauerim,* Φραάτην καὶ Βονώνην. *Fuerunt enim inter obſides Phraates & Vonones. Vide eumdem ſcriptorem, libro VI. Hæc ipſa de re Iuſtinus lib. XLII.* Sed & filij nepoteſque Phrahatis obſides Auguſto dati.

2. FIDEI POPVLARIVM.] *Eadem cauſſa in Strabone. nec minùs etiam liberis ſuis diffiſus, ne ſuo exemplo ſe tollerent. Ipſe enim Orodem patrem ſuſtulerat, itémque fratres viginti nouem. Ioſephus miſſionem hanc obſidum ad Thermuſa vxoris artes refert, vt illis abſentibus filio ſuo Phraataci regnum conſiceret: quod euênit.*

3. SEQVENTIVM REGVM.] *Adeò ergo multi interiecti inter Phraatem, & filium eius hunc Vononem? Ego ſanè duos reperio, Phraatem, & Orodem. Sed quia confuſum hoc totum ſtemma, & multa eius in Tacito mentio: dedi in* EXCVRS. *ſuper eo, quod opus, litterâ* A.

4. VETVSTISSIMVM LIBERORVM.] *Atqui in Strabone quartus ordine, minimúſque ponitur.*

5. AVXITQVE OPIBVS.] *Comitatu, pecuniâ, aliâ pompâ inſtruxit, regium in morem.*

6. SOLIVM ARSACIDARVM.] *Quod & ſæpiùs eſt factum. eóque velut de more, ſcribit Hegeſippus, in oratione Agrippæ regis:* Perſarum ſuperba audimus imperia. ſed eorum quoque obſides vidimus, & cùm ipſi pluribus nationibus imperent, C offerunt liberos ſuos, & nobilitatem ſuam. ſeruire Romanis gaudent pro fide pacis, ſimul vt ſeruiendo diſcant ſuis imperare. Offerunt veſtes, monilia, elephantos quoque Romanis, vnum tributum reges imponere. *Poſtrema hæc facinus, & emendem:* elephantus: quodque Romanis vnum (*vel,* ſummum) tributum.

7. RARO VENATV, SEGNI EQVORVM CVRA.] *Quæ tamen vnica ſtudia procerum regiſque. Xenophon lib. VIII* Παιδείας. τῶν πολεμικῶν δ' ἕνεκα ἀσκήσεως, ἐπὶ θήραν ἐξῆγε, ὥσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. Καὶ νῦν δὲ βασιλεὺς, καὶ οἱ ἄλλοι περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν: Militaris exercitij gratiâ ad venationem eduxit, quos ad eam idoneos rebatur. hanc exiſtimans & vniuerſe optimam exercitationem D ad militiam eſſe, & maximè ad equeſtrem. Itaque & nunc Rex Perſarum, atque alij circa Regem, aſſidui ſunt in venatu.

8. ANVLO CLAVSA.] *Signatorium anulum intellegit, ſiue, vt alij appellant, ſigillaricium, qui habeat* χαρακτῆρα. *De quo Vopiſcus in Aureliano.* Vxori & filiæ anulum ſigillaricium quaſi priuatus inſtituit. *Moris autem Romani, vt domus ſupellex penúſque omnis eo ſignaretur: nequid negligentiâ aut furto periret. Exempla in* EXCVRS. *vide in* B.

9. NOVA VITIA.] *Vt ſine ipſas virtutes ignotas, habitas pro vitiis? poſſit ſic accipi: vt comitas illa, pro vilitate fuerit: ſed potius eſt, duo dici. vt & ignotas quaſdam virtutes intulerit; & noua etiam vitia,* luxum

A & honeſtis. Igitur Artabanus Arſacidarum è ſanguine, apud Dahas adultus excitur; primóque congreſſu fuſus, [10] reparat vires, regnóque potitur. Victo Vononi [11] perfugium Armenia fuit, vacua tunc, interque Parthorum & Romanas opes infida, [12] ob ſcelus Antonij: qui Artauaſden regem Armeniorum ſpecie amicitiæ inlectum, dein catenis oneratum, poſtremò interfecerat. Eius filius Artaxias, memoriâ patris nobis infenſus, Arſacidarum vi ſeque regnúmque tutatus eſt. [13] occiſo Artaxiâ per dolum propinquorum, datus à Cæſare Armenius Tigranes, deductúſque in regnum à Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neque liberis eius, quamquam ſociatis [14] more externo in matrimonium regnúmque. dein iuſſu Auguſti impoſitus Artauaſdes, & non ſine clade noſtrâ deiectus. Tum C. Cæſar componendæ Armeniæ diligitur. Is Ariobarzanem origine Medum, ob inſignem corporis formam, & præclarum animum, volentibus Armeniis præfecit. Ariobarzane morte fortuitâ abſumto, ſtirpem eius haut tolerauere: tentatóque feminæ imperio, cui nomen Erato, eáque breui pulsâ, incerti ſolutique, & [15] magis ſine domino, quàm in libertate, profugum Vononem in regnum accipiunt. Sed vbi minitari [16] Artabanus, & parum ſubſidij in Armeniis, vel ſi noſtrâ vi defenderetur, bellum aduerſus Parthos ſumendum erat: rector Syriæ Creticus Silanus excitum cuſtodiâ circumdat, manente luxu & regio nomine. quod ludibrium vt effugere agitauerat Vonones, [17] in loco reddemus. Ceterùm Tiberio haut ingratum accidit, turbari res Orientis, vt eâ ſpecie Germanicum ſuetis legionibus abſtraheret, nouiſque prouinciis impoſitum, [18] dolo ſimul & caſibus obiectaret. At ille quanto acriora in eum ſtudia militum, & auerſa patrui voluntas, celerandæ victoriæ intentior, tractare præliorum vias, & [19] quæ ſibi tertium iam annum belligeranti [20] ſæua vel proſpera eueniſſent. fundi Germanos [21] acie & iuſtis locis; iuuari ſiluis, paludibus, breui æſtate, & præmaturâ hieme. ſuum militem, haut perinde vulneribus, quàm ſpatiis itinerum, damno armorum adfici: feſſas Gallias miniſtrandis equis: longum impedimentorum agmen, opportunum ad inſidias, defenſantibus iniquum. At ſi mare intretur, [22] promtam ipſis poſſeſſionem, & hoſtibus ignotam: ſimul bellum [23] maturiùs

Et ab Artabano mox deicitur.

Profugus in Armeniam abit.

In quâ vacuo mutato regnum:

Tigranes imponuntur:

B

Iam Vonones:

Sed metu Parthorum remouetur.

His cauſſis in Orientem Germanicum deſtinantur.

Sed ille in Germanos bellum mallet.

C

luxum videlicet, delicias, aliáque Romano. Mox, ipſorum maioribus: *haud malè etiam*, moribus.

10. REPARAT VIRES.] *Fugâ captâ ad montes Mediæ, ait Ioſephus.*

11. PERFVGIVM ARMENIA.] *Primò Seleuciа. Vide eumdem Scriptorem libro* XVIII.

12. OB SCELVS ANTONII.] *Verè ſcelus. nec enim cenſori Tacito, ludus & iocus, vt hodie, fallere fidem. Artauaſdes autem Antonium expeditione Parthicâ deſeruiſſe viſus, fallacibus ab eo litteris excitus, in vincla habitus, & in triumpho Alexandriam ductus eſt. Vide Dionem, & Plutarchum.*

13. OCCISO ARTAXIA.] *Ioſephus hunc Artaxiam filium facit Artabazis. ita enim appellat pro Artauaſde, vt alibi etiam Plutarchus. occiſum eum à*

D

propinquis non dicit, dicit à Tiberio & Archelao pulſum. Horatius gloriam tribuere Tiberio videtur non pulſi ſolùm, ſed etiam occiſi. Ad Itium,

—— Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit.

Suetonius. * Ducto ad orientem exercitu regnum Armeniæ Tigrani reſtituit, ac pro Tribunali diadema impoſuit. *Dio hiſtoriam confundit, & Artabazem nominat pro Artaxiô, Tigranem facit eius fratrem, lib.* LIV. *Res autem ita habet. Artauaſdes ſiue Artabazes, duûm filiorum pater, Artaxiæ & Tigranis. ille maior natu. Adi Ioſephum, lib.* XV. *cap.* IV.

14. MORE EXTERNO.] *Qui mos etiam Aegyptiis, aliiſq; barbaris ad Orientem.*

15. MAGIS SINE DOMINO.] *Nam libertas legibus & magiſtratibus ſuis conſtat, & imperij certâ formâ. Itaque ſine domino eſſe poſſunt, nec tamen liberi propriè dicendi.*

16. ARTABANVS.] *Qui Orodem ſiue Herodem filium ſuum regem iis dedit. Ioſephus l.* XVIII. *c.* IV. *qui etiam hanc rem fuſiùs exſequitur, paullùm tamen à Tacito diuerſus.*

17. IN LOCO REDDEMVS.] *Reddidit, hoc ipſo libro ſub finem.*

18. DOLO SIMVL.] *Dolo, quem ipſe meditabatur, & in longinquis locis veneno tollere, obſcuriore ſic famâ.*

19. QVÆ SIBI TERTIVM IAM ANNVM BELLIGERANTI.] *Imò plures. Nam continenter in Germanos bellum geſſit, à clade Vari: excepto anno Conſulatus. Sed Tacitus à poſtremâ eius miſſione annos numerat, quæ fuit exacto conſulatu eius, ſub Auguſti mortem.*

20. SÆVA VEL PROSPERA.] *Verius hic eſſet, ſcæua, id eſt, ſiniſtra.*

21. ACIE ET IVSTIS LOCIS.] *Nouè dictum, pro æquis locis.*

22. PROMPTAM IPSIS POSS.] *Nam triremes & claſſem in Rheno, & ad Oceanum, ordinariam Romani habebant. At eo æuo Germani nauigiorum rudes: mox quàm didicerunt? Saxones, Normanni, & piratarum illa agmina dicant: qui Europam per ſæcula aliquot magnis claſſibus cladibúſque infeſtarunt.*

23. MATVRIVS INCIPI.] *Quare? nam & triremibus æſtas exſpectanda erat. Sed cauſſam credo in*

* Facit hoc Epigramma I. l. IV. Florilegij Græci in ... Germ...

 commea-

turiùs in[illegible], legioneſque & commeatus pariter vehi: integrum equitem, equoſque, per A
Igitur nouâ ratione, & mari eos aggreditur ora & alucos fluminum mediâ in Germaniâ fore. Igitur huc intendit, miſſis ad cenſus Galliarum, P. Vitellio & * Cantio. Silius, & Anteius, & Cæcina fabricandæ claſſi proponuntur. *Claſſis mille nauium.* Mille naues ſufficere viſæ, properatæque. aliæ [24] breues, anguſtâ puppi proráque, & lato vtero, quò faciliùs fluctus tolerarent: quædam, planæ carinis, vt ſine noxâ ſiderent: plures, [25] appoſitis vtrimque gubernaculis, conuerſo vt repentè remigio, hinc vel illinc adpellerent: multæ pontibus ſtratæ, ſuper quas tormenta veherentur, ſimul aptæ ferendis equis aut commeatui, velis habiles, citæ remis, augebantur alacritate militum in ſpeciem ac terrorem. *Quæ in portuosâ Batauâ conuenerunt.* Inſula Batauorum in quam conuenirent prædicta, ob faciles adpulſus, [26] accipiendiſque copiis, & tranſmittendum ad bellum opportuna. Nam Rhenus vno alueo continuus, aut modicas inſulas circumueniens, apud principium agri Bataui, velut in duos amnes diuiditur, ſeruatque nomen & violentiam curſus, quà Germaniam præuehitur, donec Oceano miſceatur: ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, verſo cognomento Vahalem accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Moſâ flumine, eiuſque immenſo ore eundem in Oceanum effunditur. B Sed Cæſar, dum adiguntur naues, Silum legatum cum expeditâ manu irruptionem in Chattos facere iubet. *Interea prœlia quædam bellica in Chattos.* ipſe, audito caſtellum Lupiæ flumini adpoſitum obſideri, ſex legiones eò duxit. neque Silio ob ſubitos imbres aliud actum, quàm vt modicam prædam, & Arpi principis Chattorum coniugem, filiámque raperet. Neque Cæſari copiam pugnæ obſeſſores fecere, ad famam aduentus eius dilapſi. [27] tumulum tamen nuper Varianis legionibus ſtructum, & [28] veterem aram Druſo ſitam diſiecerant. *Ara Druſi.* Reſtituit aram, honoríque patris princeps ipſe [29] cum legionibus decucurrit. Tumulum

commeatibus, de quibus adiungit. Quia enim tardo æſtas & meſſis in Germaniâ, hoc exſpectanda erat, ob frumenta & pabula: aut magnâ mole & morâ, identidem iſta ſubuehenda.

24. BREVES, ANGVSTA PVPPI.] *Breues opponit* Longis *nauibus, id eſt triremibus: & deſcribit lato alueo, anguſtâ prorâ & puppi, vno verbo naues hodie maris noſtri.*

25. APPOSITIS VTRIMQVE GVBERNACVLIS.] *Id quidem genus nauigij binis gubernaculis, hodie inuiſum. At noſter iterùm deſcribit, lib.* III. *Hiſtor. vocátque Cameras:* Sic inter vndas voluuntur pari vtrimque prorâ, & mutabili remigio, quando hinc vel illinc appellere indiſcretũ & innoxium eſt. *Item De moribus Germanorum:* Forma nauium eo differt, quòd vtrimque prora paratam ſemper appulſui frontem gerit. *Reperio & apud Suidam priſci ſcriptoris verba, neſcio an hanc ipſam rem narrantis:* Πλοῖα μονήρη, ἔστιν ἃ καὶ δίκροτα κατεσκεύαστο. Τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς πρύμνης καὶ ἐκ τῆς πρώρας ἑκατέρωθεν πηδαλίοις ἤσκητο, ὅπως αὐτοί τε μὴ μεταστρεφόμενοι καὶ ἐπιπλέωσι καὶ ἀναχωρῶσι, καὶ τοὺς ἐναντίους ἐν τῷ παράπλῳ καὶ ἀπόπλῳ αὐτῶν σφάλλωσιν: Naues ſimplices vniuſque ordinis, interdum & biremes faciunt. quaſdam verò ex puppe & ex prorâ gubernaculis inſtruunt; vt ipſi nihil conuerſi & accedant & recedant; hoſteſque & adnauigantes & abnauigantes fallant ac circumueniant.

* Idque ex Eutropio ſumunt, l. VII.

26. ACCIPIENDISQVE COPIIS.] *Si quo alio inſula, in hac mundi plâ.*

27. TVMVLVM NVPER.] *De quo ſuprà libro* I. Primum exſtruendo tumulo ceſpitem Cæſar poſuit, gratiſſimo munere in defunctos. *Tumulus ille, non aliud quàm κενοτάφιον fuit. habéſque huius ritus illuſtre apud Xenophontem exemplum, l.* VI. *expeditionis* * *Cyri. vbi inane ſepulchrum conſtituitur militibus defunctis, quorum reliquiæ non faciles repertu.* Ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῆς ὁδοῦ συγκομίσαντες ἔθαψαν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα. Οὓς δὲ μὴ εὕρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ πυρὰν μεγάλην, καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν. C *Et apud Virgilium libro* III.

—— maneſque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem
Et geminas, cauſſam lacrimis, ſacrauerat aras.

28. VETEREM ARAM DRVSO.] * *Druſo mortuo cenotaphium decretum ad Rhenum ipſum. Dio* LV. *& Suetonius:* Exercitus honorarium ei tumulum excitauit, circa quem ſtato die, quotannis decurreret, & Galliarum ciuitates publicè ſupplicarent. *Neſcio an huic tumulo adiuncta ara: apparet, quia Suetonius ait, ſupplicarent. Volunt id cenotaphium ad* * *Moguntiacum fuiſſe. repugnat hic locus, qui conſtituit inter Lupiam & Rhenum. Sed & Rauenna ſepulcrum Druſus habuit, à Claudione eius F.* D *an ab Auguſto ipſo exſtructum? cuius memoria in lapide priſco, ibi:*

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CÆS. AVG. GERM. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DESIG. III. IMP. III P. P. DEDIT. OB MEMORIAM. PATRIS. SVI. DEC. VII. COLLEGII. FABR. M. R. HS. ꝏ. N. LIBERALITATE. DONAVIT. SVB. HAC. CONDICIONE. VT. QVOTANNIS. ROSAS. AD. MONVMENTVM. EIVS. DEFERANT. ET. IBI. EPVLENTVR. DVMTAXAT. IN. V. ID. IVLIAS. QVOD. SI. NEGLEXERINT. TVNC. AD. VIII. EIVSDEM. COLLEGII. PERTINERE. DEBEBIT. CONDICIONE. SVPRADICTA.

29. CVM LEGIONIBVS DECVCVRRIT.] *Antiquiſsima inuenis Decurſio in funere illuſtrium virorum*

A lum iterare haut viſum. & cuncta [30] inter caſtellum, Aliſonem, ac Rhenum nouis limitibus, aggeribúſque permunita. Iámque claſſis aduenerat, cùm præmiſſo commeatu, & diſtributis in legiones ac ſocios nauibus, foſſam, cui Druſianæ nomen, ingreſſus, *Foſſâ Druſianâ copia tranſuecta.* precatuſque Druſum patrem, vt ſe [31] eadem auſum, libens placatuſque exemplo ac memoriâ conſiliorum atque operum iuuaret: [32] lacus inde & Oceanum vſque ad Amiſiam flumen ſecundâ nauigatione peruehitur. *Ad Amiſiam venit.* [33] claſſis Amiſiæ relicta, læuo amne. erratumque in eo, quòd non ſubuexit. tranſpoſuit militem dextras in terras iturum: ita plures dies efficiendis pontibus abſumti. Et eques quidem ac legiones prima æſtuaria, nondum adcreſcente vndâ, intrepidi tranſiête: poſtremum auxiliorum agmen, Batauíque in parte eâ, dum inſultant aquis artemque nandi oſtentant, turbati, & quidam hauſti ſunt. *Batauinatatores.* Metanti caſtra Cæſari Angriuariorum defectio à tergo nunciatur. Miſſus illicò Stertinius cum equite & armaturâ leui, igne & cædibus perfidiam vltus eſt: *Angriuarij deficiunt, ſed reuocantur.* [34] flumen Viſurgis Romanos Cheruſcoſque interfluebat. eius in ripâ cum ceteris primoribus Armi-

B

rum. Homerus in funere Patrocli, Virgilius Pallantis deſcripſit.

Ter circum accenſos cincti fulgentibus armis
Decurrère rogos.

Liuius Pœnis etiam vſitatam oſtendit lib. XXV. *in morte Gracchi.* Alij ab Hannibale, & ea vulgarior fama eſt, * in veſtibulo primorum caſtrorum rogum exſtructum eſſe: armatum exercitum decurriſſe cum tripudijs Hiſpanorum, motibuſque armorum & corporum ſuæ cuique genti aſſuetis. *Lucanus lib.* VIII.

—— totus vt ignem
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis.

Statius lib. VI. *optimè.*

C Tunc ſeptê numero turmas (centenus vbique
Surgit eques) verſis ducunt inſignibus ipſi
Graiugenę reges: luſtrantque, ex more, ſiniſtro
Orbe rogū, & ſtantes incluant puluere flāmas.
Ter curuos egère ſinus, illiſaque telis
Tela ſonant: quater horrendum pepulère fragorem
Arma, quater mollem famularum brachia planctum.

30. INTER CASTELLVM, ALISONEM.] *Diſtinguendum videri*, caſtellum, Aliſonem, ac Rhenum, *pronuntiauit Vertranius. & rectè, ad mentem Dionis, lib.* LIV. *Nam ſcribit à Druſo caſtellum exſtructum ad Lupiæ & Aliſonis confluuio, quod opinor ipſum eſſe, quod dixit noſter obſeſſum fuiſſe. Velleio tamen loci nomen Aliſo eſt, & Ptolomæo Ἄλισον inter Germaniæ vrbes.* Veſaliam *hodiernam ſenſiunt.*

D 31. EADEM AVSVM.] *Ita eſt. Nam & Druſus claſſe Oceanum tentauit, imò & pugnam nauibus conſeruit in Amaſiâ fluuio, vicitq́; Bructeros. Strabo lib.* VII. Εἰσὶ δὲ μεταξὺ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ πλωτοί, ὧν ἐν τῷ Ἀμασίᾳ Δροῦσος Βρουκτέρους κατεναυμάχησε: Sunt & alij interiecti nauigabiles fluuij, in quorum vno Amaſiâ, Druſus Bructeros nauali prælio vicit. *Sed & Petrarcha auctor, arcum triumphalem Romæ ſibi viſum Druſo Neroni hunc inſcriptum: è quo fracto hos dumtaxat verſus à ſe lectos.*

—— ad diuortia Rheni
Peruaſi hoſtiles depopulatus agros.
Dum tibi Roma decus æternaq́; ſudo trophæa,
Iſter pacatis lenior ibit aquis.

32. LACVS INDE.] *Lacus nominat ſemper plures, vt lib.* I. *ſuprà:* Ipſe impoſitas nauibus quattuor legiones per lacus vexit. *At hodie vnus, quod mare Meridionale appellant. Apparet autem clarè, gentes ibi terráſque fuiſſe pluribus lacubus interſtinctas.*

33. CLASSIS AMISIÆ RELICTA.] *Locus mihi ambigua ſententia & perplexa. Vidi qui ſic vellet. Claſſem relictam in ripâ citeriore (aſpectu Galliæ dico) & in hoc culpari Germanicum, quòd non in ripâ vlteriore. Pontibus enim tunc nihil opus fuiſſet, quibus nunc iunxit amnem, & dies plures abſumpſit.* * *Legerim. in veſtibulo primore.* *Simplex hæc ſententia, fateor, & ex primo verborum aſpectu. At qui ſcrutetur; valdè, vereor, repugnet. Primùm ſi claſſis in citimâ ripâ poſita: quomodo aptè annectitur, militem tranſpoſitum in terras dextras? Sanè eo poſitu, ſi quid ego capio, vti amnis claſſi læuus fuit, ita & terra trans amnem. Deinde, quis hic (malum) Germanici & Romanorum ſtupor, claſſem non appellere ad vlteriorem ripam, in flumine iam noto: & vanam illam operam ſumere in exſtruendo ponte? præſertim re nullò aut hoſte impediente. Tertiò, ſi ea res, cur Pontes multitudinis numero nominat? potuit enim & debuit tranſmitti ponte vno. Cur* Subuehendi *verbo vtitur, cùm verius* Tranſuehendi? *Neſcio an hæc diluent. Mea de Taciti mente mens eſt: Claſſem relictam in vlteriore ripâ fluminis, vti debuit: ſed tamen in imâ, & mari proximâ, quod non debuit. Quomodo igitur tunc, inquies, amnis illis læuus? expoſiturâ nempe nauium, quas veriſimile eſt quieſcentes eos & in ſtatione habuiſſe. Nempe proras in Oceanum verterunt, tamquam reditura, nec vltrà ſcilicet progreſſura. Pone autem milites in iis & vectores vt ſolet, facie ad proram versâ: nónne ſic læuus iis amnis, & terra in quas tranſponuntur dextera? Peccatum tamen à Germanico, quòd humilibus & humentibus illis locis militem expoſuerit (debuiſſet longiùs ſubuehere:) in quibus tranſeundis, opus pontium ſtructurâ. Ad mare enim æſtuaria: non ſic ſupra.*

34. FLVMEN VISVRGIS.] *Mutuâ Romanorum Germanorumq́; clade nobilis amnis. cui famam præcipuè Tacitus dedit: & ipſe Tacito (mirum fatum) vitam. Nam quinque hi primores libri inuenti Corbeiæ, quod monaſterium ad Viſurgium eſt. atque illinc deprompsum verè hunc theſaurum Quæſtor quidam Pontificius ad magnum Leonem detulit, donatus ob eo aureis quingentis.*

35. PE-

Arminius adſtitit, quæſitoque an Cæſar veniſſet, poſtquam adeſſe reſponſum eſt, vt li- A
ceret cum fratre conloqui orauit. Erat is in exercitu cognomento Flauius, inſignis fide,
& amiſſo per vulnus oculo paucis antè annis, duce Tiberio. tum permiſſum. pro-
Arminy colloquium cum fratre Flauio. greſſuſque ſalutatur ab Arminio: qui amotis ſtipatoribus, vt ſagittarij noſtrâ pro ripâ
diſpoſiti abſcederent, poſtular; & poſtquam digreſſi, vnde ea deformitas oris interro-
gat fratrem. illo locum, & prœlium referente, quódnam præmium recepiſſet, exqui-
rit. Flauius aucta ſtipendia, torquem, & coronam, aliáque militaria dona memorat,
inridente Arminio vilia ſeruitij pretia. Exin diuerſi ordiuntur: hic *magnitudinem Ro-*
manam, opes Cæſaris, & victis graues pœnas, in deditionem venienti paratam clementiam,
neque coniugem & filium eius hoſtiliter haberi. Ille *fas patriæ, libertatem auitam,* [35] *penetralis*
Germaniæ deos, matrem precum ſociam; ne propinquorum & adfinium, denique gentis ſuæ
Quod in iurgia & penè pugnam deſiit. *deſertor & proditor, quàm imperator eſſe mallet.* Paullatim inde ad iurgia prolapſi, quò
minùs pugnam conſererent, ne flumine quidem interiecto cohibebantur: ni Stertinius
adcurrens, plenum iræ, armáque & equum poſcentem Flauium attinuiſſet. Cernebatur B
Arminius Latinè ſciens. contrà minitabundus Arminius, prœliumque denuntians. nam pleraque Latino ſer-
mone interiaciebat, vt qui Romanis in caſtris ductor popularium meruiſſet. Poſtero
Flumen Romani tranſeunt. die, Germanorum acies trans Viſurgim ſtetit. Cæſar, niſi pontibus præſidiiſque impo-
ſitis, dare in diſcrimen legiones haut imperatorium ratus, equitem vado tramittit. præ-
fuêre Stertinius & è numero primipilarium Æmilius, diſtantibus locis inuecti, vt
Cum ijs Bataui ſtrenuè ſed parum feliciter. hoſtem diducerent: quà celerrimus amnis, Cariouaalda dux Batauorum erupit. cum
Cheruſci fugam ſimulantes, in planitiem ſaltibus circumiectam traxêre: dein coorti,
& vndique effuſi trudunt aduerſos, inſtant cedentibus, collectóſque in orbem, pars
Cariouaalda dux eorum aliique cæſi. congreſſi, quidam eminus proturbant. Cariouaalda, diu ſuſtentatâ hoſtium ſæuitiâ,
hortatus ſuos vt ingruentes cateruas globo frangerent, atque ipſe in denſiſſimos irrum-
pens, congeſtis telis & ſuffoſſo equo labitur, ac multi nobilium circà. ceteros vis ſua,
aut equites cum Stertinio Aemilioque ſubuenientes, periculo exemêre. Cæſar tranſ-
greſſus Viſurgim, indicio perfugæ cognoſcit, delectum ab Arminio locum pugnæ,
Silua Herculis. conueniſſe & alias nationes in ſiluam Herculi ſacram, auſuróſque nocturnam caſtro- C
rum oppugnationem. habita indici fides, & cernebantur ignes, ſuggreſſíque propiùs
ſpeculatores audiri fremitum equorum, immenſique & inconditi agminis murmur at-
tulêre. Igitur propinquo ſummæ rei diſcrimine, explorandos militum animos ratus,
quónam id modo incorruptum foret, ſecum agitabat. Tribunos & centuriones læta
ſæpiùs, quàm comperta nunciare; libertorum ſeruilia ingenia; amicis ineſſe adulatio-
nem; ſi concio vocetur, illîc quoque, quæ pauci incipiant, reliquos obſtrepere. peni-
tus noſcendas mentes, cùm ſecreti & incuſtoditi, inter militaris cibos, ſpem aut me-
Germanicus animos militum callidè tentat. tum proferrent. Nocte cœptâ, [36] egreſſus augurali, per occulta & vigilibus ignara,
comite vno, contectus humeros [37] ferinâ pelle, adit caſtrorum vias, adſiſtit taberna-
culis, fruiturque famâ ſui: cùm hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patien-
Repperit volentes in ſe & in pugnam. tiam, comitatem, per ſeria per iocos eumdem animum, laudibus ferrent: redden-
dámque gratiam in acie faterentur: ſimul perfidos & ruptores pacis, vltioni & gloriæ
mactandos. Inter quæ vnus hoſtium Latinæ linguæ ſciens, acto ad vallum equo, voce
magnâ, coniuges, & agros, & ſtipendij indies, donec bellaretur, ſeſtertios centenos, ſi D
quis

° Lego, felici auſpicio.

35. PENETRALIS GERMANIÆ DEOS.] *Valet*, penetrales, *priſco ſcribendi more: id eſt*, penates. *Et tamen vis quædam in verbo eſt, quaſi intimos penates.*

36. EGRESSVS AVGVRALI.] *Nihil muto. in caſtris Romanis ad dextram Prætorij Auguraculum fuit, vbi duces auſpicarentur & ex pullis auguria caperent quod Græcis οἰωνιστήριον eſt. Hyginus manuſ. verbis tamen corruptis*, Auguratorium parte dextrâ prætoriatur à principalem agnouimus, vt dixi. ne & augurium recte capere poteſt parte læuâ tribunal ſtatuitur, vt augurio accepto inſuper aſcendat ad exercitum° felicia hoſpicio adloquatur. *Ita Tacito Auguralis ara commemoratur in caſtris Corbulonis, l.* XV. *Erudito tamen viro*, egreſſus Auguſtali, *legend. videtur: quia in Quinctiliano ſcriptum lib.* VIII. Carmen funebre, propriè Næniæ: & tabernaculum ducis, Auguſtale. *Non idem mihi videbatur.*

37. FERINA PELLE.] *Quare ferinâ pelle? vt habitum mentiretur Germani, credo; qui plerumque pelliti. Germani autem multi non in caſtris ſolùm, ſed, vt opinor, inter eius cuſtodes.*

38. Vi-

A quis transfugiſſet, Arminij nomine pollicetur. Incendit ea contumelia legionum iras. veniret dies, daretur pugna: ſumturum militem Germanorum agros, tracturum coniuges: accipere omen, & matrimonia ac pecunias hoſtium prædæ deſtinare. Tertiâ fermè vigiliâ, adſultatum eſt caſtris, ſine coniectu teli: poſtquam crebras pro munimentis cohortes, & nihil remiſſum ſensêre. Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, 38 viditque ſe operatum, & ſanguine ſacro reſperſâ prætextâ, pulchriorem aliam manibus Auiæ Auguſtæ accepiſſe. Auctus omine, addicentibus auſpiciis, vocat concionem, & quæ ſapientiâ præuiſa aptáque imminenti pugnæ, diſſerit. *Non campos modò militi Romano ad prælium bonos, ſed ſi ratio adſit, ſiluas & ſaltus. nec enim* 39 *immenſa barbarorum ſcuta, enormis haſtas, inter truncos arborum, & enata humo virgulta, perinde haberi quàm pila, & gladios, & hærentia corpori tegmina. denſarent ictus, ora mucronibus quærerent: non loricam Germano, non galeam: ne ſcuta quidem ferro neruóve firmata, ſed viminum textus, vel tenuis & fucatas colore tabulas.* 40 *primam vtcumque aciem haſtatam; cete-*

Arminius præmium defectionis pronunciari iubet.

Caſtra etiam noctu tentat: vtrumque fruſtrà.

In ſomno felix omen Germanico.

Conſilium & ratio exponitur futuræ pugnæ.

Germanorũ arma parum firma.

B *ris, præuſta aut breuia tela. Iam corpus, vt viſu toruum, & ad breuem impetum validum; ſic* 41 *nulla vulnerum patientiâ. ſine pudore flagitij, ſine curâ ducum, abire, fugere: pauidos aduerſis; inter ſecunda, non diuini, non humani iuris memores. Si tædio viarum ac maris finem cupiant; hac acie parari. propiorem iam Albim, quàm Rhenum: neque bellum vltrà, modò ſe* 42 *patris patruique veſtigia prementem, iiſdem in terris victorem ſiſterent.* Orationem ducis ſecutus militum ardor, ſignumque pugnæ datum. Nec Arminius, aut ceteri Germanorum proceres omittebant ſuos quiſque teſtari. *Hos eſſe Romanos Variani exercitus fugaciſſimos, qui ne bellum tolerarent, ſeditionem induerint: quorum pars onuſta vulneribus tergum, pars fluctibus & procellis fractos artus, infenſis rurſum hoſtibus,* 43 *aduerſis diis obiiciant, nullâ boni ſpe. Claſſem quippe & auia Oceani quæſita, ne quis venientibus occurreret, ne pulſos premeret: ſed vbi miſcuerint manus, inane victis ventorum remorumque ſubſidium. meminiſſent modò auaritiæ, crudelitatis, ſuperbiæ:* * *aliud ſibi reliquum quàm tenere libertatem, aut mori ante ſeruitium?* Sic accenſos & prœlium poſcentes in campum, cui 44 Idiſtauiſo nomen, deducunt. is medius inter Viſurgim & colles, vt ripæ fluminis cedunt,

Ipſi ferociores, quàm fortiores.

Arminius & ſuos animat: Romanos deprimit: Ipſius audaciâ metum excuſat.

* an aliud

C aut prominentia montium reſiſtunt, inæqualiter ſinuatur. ponè tergum inſurgebat ſilua, editis in altum ramis, & purâ humo inter arborum truncos, campum & prima ſiluarum, barbara acies tenuit: ſoli Cheruſci iuga inſedêre, vt prœliantibus Romanis deſuper incurrerent. Noſter exercitus ſic inceſſit. auxiliares Galli, Germanique in fronte: poſt quos pedites ſagittarij: dein quattuor legiones, & cum duabus prætoriis cohor-

Loci deſcriptio, vbi pugna.

Ordo & diſpoſitio vtrimque acierum.

38. VIDITQVE SE OPERATVM.] *Operandi verbum, ad ſacra Tibullus*, Tunc pubes operata deo. *Curtius*. Per dies decem Libero patri operatum habuit exercitum. *Reſtitue apud Liuium, libro* x. Dum hoſtes operati ſuperſtitionibus, concilia ſecreta agunt, Amiternum opidum de Samnitibus vi cepit. *ita meus codex. vulgò*, ſuperati.

D *Quod ait, reſperſam prætextam: ſcire licet pontifices, imò ſacerdotes omnes, cùm diis facerent, prætextâ vſas: Germanicus autem Augur. Lampridius in Alexandro*, Accepit prætextam etiam cùm ſacra faceret, ſed loco Pontificis maximi, non Imperatoris. *Appianus* Ἐμφυλ. α. Οὗτος μὲν Ἀσελλίωνα στρατηγοῦντά τε καὶ σπένδοντα, καὶ ἱερὰν καὶ ἐπίχρυσον ἐσθῆτα ὡς ἐν θυσίᾳ περικείμενον, ἀμφὶ δευτέραν ὥραν ἐσφάζετο ἐν ἀγορᾷ μέσῃ περὶ τοῖς ἱεροῖς. *Quinctilianus declamat*. CCCXL. Ego vobis allego etiam ipſum illud ſacrum prætextarum, quo ſacerdotes velantur, quo magiſtratus: quo infirmitatem pueritiæ ſacram facimus ac venerabilem. *Spartianus in Hadriano*: Natali ſuo vltimo cùm Antoninum commendaret, prætexta ſponte delapſa caput ei operuit. *vbi corrigo*, aperuit: *quia ſacrificabant capite velato. Adi & Zoſimum lib.* IV. *vbi delata ad Gratianum Chriſtianum Principem prætexta pontificia, & ſpreta. ab hac mente Plinius placari purpurâ deos ſcripſit, reſpiciens ſcilicet ad prætextam libro* IX. Diſtinguit ab equite Curiam, dis aduocatur placandis, omnemque veſtem illuminat.

39. IMMENSA BARB. SCVTA.] *Dicimus in Germaniâ, infrà.*

40. PRIMAM VTCVMQVE.] *Ibidem vide.*

41. NVLLA VVLNERVM PATIENTIA.] *Videntur adumbrata è Thucydide, qui Braſidam inducit hortantem ſuas contra Illurias: eoſque iiſdem moribus fingit lib.* IV. *vbi inter cetera*: Οὔτε γὰρ τάξιν ἔχοντες, αἰσχυνθεῖεν ἂν λιπεῖν τινα χώραν βιαζόμενοι, ἥ τε φυγὴ καὶ ἡ ἔφοδος αὐτῶν, ἴσην ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ, ἀνεξέλεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει.

42. PATRIS PATRVIQVE.] *Druſi, & Tiberij.*

43. ADVERSIS DIIS.] *Ita correxi: vulgò*, odiis.

44. IDISTAVISO NOMEN.] *Ea loca in peregrinatione vidi, & vel ſcriptoris huius cauſâ curioſiùs luſtraui. Ammius autem mihi dicit, hunc ipſum campum eſſe, qui infra Bremam, mare verſus, pulchrè,*

cohortibus, ac dilecto equite Cæſar: exin totidem aliæ legiones, & leuis armatura cum A
*Pugna committitur. * aditu cf.* equite ſagittario, ceteræque ſociorum cohortes. Intentus paratuſque miles, vt ordo agminis, in aciem * adſiſteret. Viſis Cheruſcorum cateruis, quæ per ferociam proruperant; validiſſimos equitum incurrere latus, Stertinium cum ceteris turmis circumgredi, tergáque inuadere iubet, ipſe in tempore adfuturus. Intereà pulcherrimum augurium, octo aquilæ petere ſiluas, & intrare viſæ, [45] Imperatorem aduertêre. exclamat, *Irent,*[46] *ſequerentur Romanas aues, propria* [47] *legionum numina.* Simul pedeſtris acies infertur. & præmiſſus eques, poſtremos ac latera impulit. mirumque dictu, duo hoſtium agmina diuerſâ fugâ, qui ſiluam tenuerant in aperta, qui campis adſtiterant, in ſiluam ruebant: medij inter hos Cheruſci, collibus detrudebantur. inter quos inſignis Arminius manu, voce, vulnere, ſuſtentabat pugnam. Incubuerátque ſagittariis, illâ rupturus, ni Rætorum, Vindelicorumque, & Gallicæ cohortes ſigna obieciſſent: niſu tamen corporis, & impetu equi peruaſit, óblitus faciem ſuo cruore ne noſceretur. quidam agnitum à Chaucis inter auxilia Romana agentibus, emiſſumque tradiderunt. B Virtus, ſeu fraus eadem, Inguiomero effugium dedit: ceteri paſſim trucidati. & pleroſque tranare Viſurgim conantes, iniecta tela aut vis fluminis, poſtremò moles ruentium, & incidentes ripæ, operuêre. quidam turpi fugâ in ſumma arborum niſi, ramiſque ſe occultantes, admotis ſagittariis per ludibrium figebantur: alios prorutæ arbores adflixêre. Magna ea victoria, neque cruenta nobis fuit. Quintâ ab horâ diei ad noctem cæſi hoſtes, decem millia paſſuum cadaueribus atque armis oppleuêre: [48] repertis inter ſpolia eorum cathenis, quas in Romanos, vt non dubio euentu, portauerant. Miles in loco prœlij, [49] Tiberium Imperatorem ſalutauit, ſtruxitque aggerem, & in modum trophæorum arma, ſubſcriptis victarum gentium nominibus, impoſuit. Haut perinde Germanos vulnera, luctus, excidia, quàm ea ſpecies dolore & irâ adfecit. qui modò abire ſedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt: plebes, primores, iuuentus, ſenes, agmen Romanum repentè incurſant, turbant. poſtremò diligunt locum, flumine & ſiluis clauſum, artâ intus planitie, & humidâ: ſiluas quoque C profunda palus ambibat, niſi quòd latus vnum Angriuarij lato aggere extulerant, quò à Cheruſcis dirimerentur. hîc pedes adſtitit, equitem propinquis lucis texêre, vt ingreſſis

Quæ felicem Romanis Aquilæ prodicunt.

Vincuntúrque Germani.

Nec virtus Arminio, niſi ad effugium profuit.

Idem Inguiomero.

Trophæum Romani in loco excitant.

Quâ contumeliâ Germani accenſi.

ſ

clrè latéque ſe pandit, inter flumen & colles ſaltuſq; circumiectos. Non poteſt aptior pugnæ magnæ planicies, & pro Taciti hic deſcriptione. Diſtat ab opido Bremâ duobus circiter Germanicis milliaribus, circa pagum qui Vegeſackus *dicitur.*

45. IMPERATOREM ADVERTERE.] *Sic lib.* IV. *Hiſt.* Aduertit ea res Veſpaſianum. *& Liuius l.* I. *emendante me:* Aduerteratque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri. *Nam hactenus* auerteratque, *ſcriptum reperias, ignorantiâ hiſtoricæ dictionis. Ceterùm, illud mirum vnde hîc aquilæ noſtris terris haud temerè viſæ. Ac ſubuereor vt falſa ſpecies obiecta Germanico, aliæq; alites fuerint.*

46. SEQVERENTVR ROMANAS AVES.] *Aquilas intellegit, quæ à C. Marij æuo propriæ Romanis. De quibus in* EXCVRS. C.

47. LEGIONVM NVMINA.] *Ita alibi:* Mox conuerſus ad ſigna & bellorum deos. *Dionyſius, de iiſdem:* Τιμιώτατα γὰρ Ῥωμαίοις ταῦτα ἐπὶ στρατείας, καὶ ὥσπερ ἱδρύματα θεῶν ἱερὰ νομίζουσι. *Adeò autem ſigna pro dijs, vti per ea miles iuraret. Liuius lib.* VI. Obſtringere periurio non ſe ſolùm ſuumque caput, ſed ſigna militaria & aquilas, ſacramentique religionem. *Tertullianus:* Religio Romanorum tota caſtrenſis ſigna veneratur, ſigna iurat, omnibus dijs præponit. *Exemplum eius ſacramenti egregium apud Lucanum lib.* I. *vbi Lælius Cæſari:*

— per ſigna decem felicia caſtris,
Perque tuos iuro quocúmque ex hoſte triúphos.

Imò & adorata ea. Diſce è Sozomeno Eccleſ. Hiſt. l. I. *cap.* IV. *vbi de Labaro.* Σημεῖον δὲ τοῦτο τιμιώτατον, καθότι ἀεὶ τοῦ βασιλέως ἡγεῖσθαι, καὶ προσκυνεῖσθαι, νενόμιστο παρὰ τῶν στρατιωτῶν: Hoc ſignum venerabile maximè, quia & principem antecedere, & adorari etiam à militibus ſolebat.

48. REPERTIS CATHENIS.] *Fecit idem M. Antonius apud Florum lib.* III. *qui* Cretam inuaſit cum ingenti quidem victoriæ ſpe atque fiduciâ, adeò vt plures cathenas in nauibus quàm arma portaret. D *Fecit Flaminius, in Polybio lib.* III. *qui ſuos ita vanitatis impleuit*, vt plures eſſent qui ἁλύσεις καὶ πέδας, καὶ τοιαύτην παρασκευὴν ferrent, quàm qui arma. *Sed vtriuſque quis exitus? quis nunc Germanorum. Nec aliter ſolet magnus ille deus, qui deiicit quidquid [illegible] ſe attollit.*

49. TIBERIVM IMP. SALVTAVIT.] *Oportuerat Germanicum ipſum, qui dux & auctor facti. Sed Auguſtus vt auſpicia ſeruauit ſibi; ſic honorem omnem rei à ducibus ſuis legatiſve geſtæ. Nam qui ductu quidem ſuo, alienis tamen auſpicijs vicerat: ne antiquitus quidem Imp. ſalutabatur, aut triumphabat. Hoc adulans ſuo Principi Horatius voluit:*

Te copias, te conſilium, & tuos
Præbente diuos.

Et ab

A ſis ſiluam legionibus à tergo foret. Nihil ex iis Cæſari incognitum: conſilia, locos, promta, occulta nouerat, aſtuſque hoſtium in perniciem ipſis vertebat. Scio Tuberoni legato tradit equitem, campumque. peditum aciem ita inſtruxit, vt pars æquo in ſiluam aditu incederet, pars obiectum aggerem eniteretur. quod arduum, ſibi; cetera legatis permiſit. Quibus plana euenerant, facilè inrupêre: quîs impugnandus agger, vt ſi murum ſuccederent, grauibus ſupernè ictibus conflictabantur. Senſit dux imparem comminus pugnam, remotiſque paullùm legionibus, funditores [50] libratoreſque excutere tela, & proturbare hoſtem iubet. miſſæ è tormentis haſtæ, quantoque conſpicui magis propugnatores, tantò pluribus vulneribus deiecti. Primus Cæſar cum prætoriis cohortibus, capto vallo, dedit impetum in ſiluas. conlato illîc gradu certatum. hoſtem à tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebant: vtriſque neceſſitas in loco, ſpes in virtute, ſalus ex victoriâ. Nec minor Germanis animus, ſed genere pugnæ & armorum ſuperabantur: cùm ingens multitudo, artis locis, prælongas haſtas non protenderet, non

Iterúmque ad pugnam ventum.

Qua acris & ambigua.

B colligeret, neque adſultibus & velocitate corporum vteretur, coacta ſtabile ad prœlium. Contrà miles, cui [51] ſcutu[illegible] pectori adpreſſum, & [52] inſidens capulo manus, latos barbarorum artus, [53] nuda ora foderet, viámque ſtrage hoſtium aperiret: impromto iam Arminio, ob continua pericula, ſiue illum recèns acceptum vulnus tardauerat. Quin & Inguiomerum totâ volitantem acie, fortuna magis quàm virtus deſerebat. & Germanicus quò magis adgnoſceretur, [54] detraxerat regimen capiti, orabátque inſiſterent cædibus, nil opus captiuis, ſolam internicionem gentis finem bello fore. Iámque ſero diei ſubducit ex acie legionem, faciendis caſtris: ceteræ ad noctem cruore hoſtium ſatiatæ ſunt. equites ambiguè certauêre. Laudatis pro concione victoribus Cæſar, congeriem armorum ſtruxit, ſuperbo cum titulo, DEBELLATIS INTER RHENVM ALBIMQVE NATIONIBVS EXERCITVM TIBERII CAESARIS EA MONIMENTA MARTI ET IOVI ET AVGVSTO SACRAVISSE. de ſe nihil addidit, metu inuidiæ, an ratus conſcientiam * facti ſatis eſſe. Mox bellum in Angriuarios Stertinio

Romani tamen pro victoribus.

Monumentum & tumulus rerum magnificum.

* *vel. facto*

C mandat, ni deditionem properauiſſent: atque illi ſupplices, nihil abnuendo, veniam omnium accepêre. [55] Sed æſtate iam adultâ, legionum aliæ itinere terreſtri in hibernacula remiſſæ, plures Cæſar claſſi impoſitas per flumen Amiſiam Oceano inuexit. Ac primò placidum æquor mille nauium remis ſtrepere, aut velis impelli: mox atro nubium globo [56] effuſa grando: ſimul variis vndique procellis, incerti fluctus proſpectum adimere, regimen impedire: mileſque pauidus, & caſuum maris ignarus, dum turbat nautas, vel intempeſtiuè iuuat, officia prudentium corrumpebat. omne dehinc cælum, & [57] mare omne in Auſtrum ceſſit, qui tumidis Germaniæ terris, profundis amnibus, immenſo

Miles pleruſque claſſe reducitur:

Cum clade, & penè exitio.

Ita Oceanus intumuit.

Et ab hac re ſtatim, in trophæi inſcriptione legis, Exercitum Tiberij Imperatoris ea monumenta conſecrauiſſe; *non, Germanici qui ducebat.*

50. LIBRATORESQVE] *Sunt qui tormentis haſtas aut lapides excutiunt: quia librant ſcilicet, & ia-*
D *ctus arte expendunt. Sic III Hiſtor.* vincla ac libramenta tormentorum *appellat. Hoc verius, quàm referri ad* libralia: *quod ſuſpicabar IV. Paſtorcet. Dialog. III.*

51. SCVTVM PECTORI] *Diuerſum à Germanico. Illud planum, non ſic tegebat: hoc in*[illegible]*, corpori adhærebat, & circumfundebatur.*

52. INSIDENS CAPVLO.] *Pulchrè* [illegible]*ficanter dictum, in minoribus gladiis. In oblon*[illegible]*, quibus ritu Gallorum Germani vtebantur, non eadem manus habitudo: neque firmiter aut tenet gladios, aut regit.*

53. NVDA ORA.] *Nam, ait noſter in Germaniâ,* vix vni alterive caſſis aut galea.

54. DETRAXERAT TEGIMEN.] *Idem video Cyrum minorem feciſſe in pugnâ illâ ſibi extremâ: cuius cauſſam tamen Xenophon ambiguè refert ad morem Perſarum, qui nudis capitibus pugnam inibant.*

55 SED ÆSTATE IAM ADVLTA.] *Sæpè ita loquitur noſter, imitatione apertâ Salluſtij. quam phraſim operæ eſt ſemel à iuuentute intellegi, ex Seruianis notis, ad illud* Vere nouo. Id eſt, *ait*, primo menſe Martio. Nam veteres per ſingula tempora anni, quæ in tres menſes diuiduntur, obſeruant, vt ſic dicant: Primum menſem, Nouum ver: ſecundum, Adultum: tertium, Præceps. Ita de Hieme, Æſtate, Autumno. ſic ſemper Salluſtius. *Simile, quod Græci annum partiuntur:* Ἱσαμένου τοῦ ἔτους, μεσοῦντος, ἢ λήγοντος.

56. EFFVSA GRANDO.] *Sub quam, occultâ cauſâ, ſemper, vt aiunt, Oceanus intumeſcit.*

57. MARE OMNE IN AVSTRVM.] *Non abnuo de vero Auſtro. nam ille à terrâ naues in mare interius rapiat: quod oſtendit factum, cùm ſubdit,* diſiecitque naues in aperta Oceani. *Procul igitur à litore: cui Notus impegiſſet. Facit eòdem, quod de inſulis* longiùs ſitis *adiungit: & poteſt* Orcadas *intelli-*

gere

immenſo nubium tractu validus, & rigore vicini Septemtrionis horridior, rapuit diſiecitque naues in aperta Oceani, aut inſulas ſaxis abruptas, vel per occulta vada infeſtas. A
Fuit tempeſtas pulchra ſpecies. quibus paullùm ægreque vitatis poſtquàm mutabat æſtus, [58] eódem quò ventus ferebat; non adhærere anchoris, non exhaurire inrumpentis vndas poterant. equi, iumenta,
* nantes ſarcinæ, etiam arma præcipitantur, quò leuarentur [59] aluei * manantes per latera, & fluctu ſuper vrgente. Quanto violentior cetero mari Oceanus, & truculentiâ cæli præſtat Germania, tantum illa clades nouitate & magnitudine exceſſit, hoſtilibus circùm litoribus, aut ita vaſto & profundo, vt credatur nouiſſimum ac ſine terris mare. pars nauium hauſtæ ſunt, plures, apud inſulas longiùs ſitas eiectæ: mileſque nullo illîc
Germanicus in Chaucos vehitur. hominum cultu, fame abſumptus, niſi quos corpora equorum eodem eliſa tolerauerant. Sola Germanici triremis Chaucorum terram adpulit, quem per omnes illos dies
Seruati & alij quidam ſed pauci. noctéſque, apud [60] ſcopulos & prominentis oras, cùm ſe tanti exitij reum clamitaret, vix cohibuêre amici, quo minùs eodem mari oppeteret. Tandem relabente æſtu, & ſecundante vento, claudæ naues, raro remigio, aut intentis veſtibus, & quædam à B
validioribus tractæ, reuertêre: quas raptim refectas miſit, vt ſcrutarentur inſulas. collecti eâ curâ pleraque: multos Angriuarij nuper in fidem accepti, redemtos ab interioribus reddidere. quidam in Britanniam rapti, & remiſſi à regulis. Vt quis ex longinquo reuenerat, miracula narrabant, vim turbinum, & [61] inauditas volucres, monſtra maris, ambiguas hominum & beluarum formas: viſa, ſiue ex metu credita.
Hac clades Germanos erigit: Quos contra Cæſarem. Sed fama claſſis amiſſæ, vt Germanos ad ſpem belli, ita Cæſarem ad coërcendum erexit. C. Silio cum triginta peditum, tribus equitum millibus, ire in Chattos imperat: ipſe maioribus copijs Marſos irrumpit. quorum dux Malouendus nuper in deditionem acceptus, [62] propinquo loco defoſſam Varianæ legionis aquilam modico præſidio ſeruari indicat. Miſſa extemplò manus, quæ hoſtem à fronte eliceret, alij qui terga circumgreſſi recluderent humum: & vtriſque adfuit fortuna. Eò promtior Cæſar pergit introrſus,
Marſos vaſtat, exſcindit. populatur, exſcindit, [63] non auſum congredi hoſtem: aut ſicubi reſtiterat, ſtatim pulſum, nec vmquam magis, vt ex captiuis cognitum eſt, pauentem. Quippe inuictos C
& nullis caſibus ſuperabiles Romanos prædicabant, qui perditâ claſſe, amiſſis armis, poſt conſtrata equorum virorumque corporibus litora, eâdem virtute, pari ferociâ, &
* hiberna veluti aucti numero inrupiſſent. Reductus inde [64] in * Hiona miles, lætus animi, quòd aduerſa maris, expeditione proſperâ penſauiſſet. addidit munificentiam Cæſar,
Germani ad pacem iam flectebant: quantum quis damni profeſſus erat exſoluendo. Nec dubium habebatur, labare hoſtes, petendæque pacis conſilia ſumere, & ſi proxima æſtas adijceretur, poſſe bellum
Sed Cæſarem maior Cæſar auocat. patrari: ſed crebris epiſtolis Tiberius monebat, *rediret ad decretum triumphum. ſatis iam euentuum, ſatis caſuum: proſpera illi & magna prælia: eorum quoque meminiſſet, quæ venti & fluctus, nullâ ducis culpâ, grauia tamen & ſæua damna intuliſſent.* [65] *Se nouies à diuo Auguſto*

gere, aut potiùs eas, quæ haud procul litore Friſico hodiéque exſtant. Nam quòd longinquas *facit; fama & redeuntes hæc auxerunt, ac timidis inſolitiſque maris ita viſa.*

58 EÓDEM QVÒ VENTVS FEREBAT.] *Non malè etiam*, eodemque quò ventus: *atque ita iam didici in Florentino eſſe. Liuius lib.* XXVI. Acer etiam Septemtrio ortus inclinatum ſtagnum eódem quò æſtus ferebat.

59. ALVEI MANANTES.] *Nec diſpliceret ſcribi*, nantes.

60. SCOPVLOS ET PROM.] *Quantum ego vidi vel audiui, non ſunt in eo tractu litorales ſcopuli. Eſt mollis aut arenoſa terra, nec niſi arte aut opere elata.*

61. INAVDITAS VOLVCRES.] *Nec ea quidem ſunt. Libuit iſtis apud ignaras aures, in his & ſequentibus,* [illegible]*, & narrare quæ noſter meritò ambigit*, viſa, ſiue ex metu credita. *Imò nec viſa, nec credita, ſed vanitate efficta.*

62. PROPINQVO LOCO.] *Malim*, luco. *Hic autem inuenta aquilarum vna, & ſuprà lib. I. altera. ergo receptæ nunc omnes, quia tertia ſeruata militis aſtu. Florus tamen ſcripſit*, Signa, & aquilas duas adhuc Barbari poſſident: tertiam ſignifer, *&c. Parùm c*[illegible]*ratè. niſi ex Liuij perſonâ & ætate loqui hom*[illegible]*lacet.*

63. [illegible] AVSVM CONGREDI HOSTEM.] *Legerim* [illegible] *ſequentia*, non auſo c. hoſte, pulſo, pauente.

64. IN HIONA MILES.] *Vera correctio Beroaldi*, in hiberna miles, *ex Taciti verbis ipſis. Rhenanus qui*, Iuliiona, *legit: & ego qui ſeriò olim refelli, digni ambo qui piemur.*

65. SE NOVIES IN GERMANIAM.] *Non toties in propriè Germaniam: quare in Hiſtoriis, & examina:*

A *Auguſto in Germaniam miſſum, plura conſilio quàm vi perfeciſſe.*[66] *Sic Sugambros in deditionem acceptos, ſic Sueuos, regemque Marobodunm pace obſtrictum. poſſe & Cheruſcos, ceteráſque rebellium gentes. quando Romanæ vltioni conſultum eſt, internis diſcordiis relinqui.* Precante Germanico annum efficiendis cœptis, acrius modeſtiam eius adgreditur, al⸗ꝫum conſulatum offerendo, cuius munia præſens obiret. ſimul adnectebat, ſi foret adhuc bellandum, relinqueret materiem Druſi fratris gloriæ, qui nullo tum alio hoſte, nonniſi apud Germanias adſequi nomen imperatorium, &[67] deportare lauream poſſet. Haud cunctatus eſt vltrà Germanicus, quamquam fingi ea, ſeque per inuidiam parto iam decori abſtrahi intelligeret. Sub idem tempus, è familiâ Scriboniorum Libo Druſus defertur moliri res nouas. Eius negotij initium, ordinem, finem curatiùs diſſeram; •quia tum primùm reperta ſunt, quæ per tot annos Remp. exedêre. Firmius Catus Senator, ex intimâ Libonis amicitiâ, iuuenem improuidum & facilem inanibus, ad Chaldæorum promiſſa, Magorum ſacra, ſomniorum etiam interpretes impulit:[68] dum

B proauum Pompeium,[69] amitam Scriboniam, quæ quondam Auguſti coniunx fuerat, conſobrinos Cæſares, plenam imaginibus domum oſtentat: hortaturque ad luxum & æs alienum, ſocius libidinum & neceſſitatum, quò pluribus indiciis illigaret. Vt ſatis teſtium, & qui ſerui eadem noſcerent, reperit: aditum ad principem poſtulat, demonſtrato crimine & reo[70] per Flaccum Veſcularium equitem Romanum, cui propior cum Tiberio vſus erat. Cæſar indicium haut aſpernatus, congreſſus abnuit: poſſe enim, eodem Flacco internuntio, ſermones commeare. atque interim Libonem ornat prætura, conuictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior (adeò iram condiderat) cunctáque eius dicta factáque cùm prohibere poſſet, ſcire malebat. donec Iunius quidam tentatus vt infernas vmbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit. Celebre inter accuſatores Trionis ingenium erat, auidumque famæ malæ. ſtatim corripit reum, adit conſules; ſenatus cognitionem poſcit: & vocantur patres, addito, conſultandum ſuper re magnâ & atroci. Libo interim veſte mutatâ, cum primoribus fæminis, circumire domos, orare adfines, vocem aduerſum pericula

C poſcere: abnuentibus cunctis, cùm diuerſa prætenderent,[71] eâdem formidine. Die ſenatus

Cur cauta & lenta conſilia qui… magis cordi.
Honoribus etiam Germanicum amouet.

Libo Druſus moliſtatis accuſatur.

Qui temerè Chaldæos conſulens.

Delatus ab iiſipſis, qui impulerant.

Tiberius diſſimulat, & tuetur eum patitur.

Ad extremum in ſenatu accuſatur.

omino · ſed intellegit ſumitque vnà miſſiones, opinor, in Pannoniam, & Illyricum.

66. Sic Sugambros.] *Id accidit Tiberio ipſo duce. Vide Dionem lib.* LV. *in cuius verbis menda, Cantabrique appellantur in Germaniâ, qui reuerà Sugambri: vt monui olim Antiquar. lect. lib.* I. *cap.* VI. *Suetonius:* Sueuos & Sugambros dedentes ſe in Galliá traduxit, & in proximis Rheno agris collocauit. *Eutropius lib.* VII. Tiberius CCCC. M captiuorum ex Germaniâ tranſtulit, & ſupra ripam Rheni in Galliâ collocauit. *Iſidorus non obſcurè iudicat hos ipſos eſſe, qui Burgundiones poſteà appellati, largiter potuerunt.* Burgundiones, *inquit,* quon-

D dam a Romanis ſubactâ interiore Germaniâ per caſtrorum limites poſiti à Tiberio Cæſare, in magnam coaluerunt gentem. atque ita nomen ex locis ſumpſerunt, quia crebra per limites habitacula conſtituta, Burgos vulgò vocant. Hi poſteà rebelles effecti Romanis, pluſquam ı xıx. ∞. armatorum ripas Rheni fluminis inſederunt, & nomen gentis obtinuerunt. *A quo tamen diuerſus it Ammianus, qui originem eorum à Romanis trahit:* Gratanter ratione geminâ Principis acceptæ ſunt litteræ. primâ, quòd iam inde temporibus priſcis ſobolem ſe eſſe Romanam Burgundij ſciunt: dein quòd ſalinarum, finiumque cauſâ Alemanis ſæpè iurgabant.

67. Deportare lauream posset.] *Id eſt, triumphare. Triumphantes enim aſcendere Capitolium ſoliti, & laurum quam manu tenebant, quamque in faſcibus lictorum, deponere in gremio Iouis: arbitri ſcilicet victoriæ & auctoris. Plura in* Excvrs. D.

68. Dvm proavvm Pompeivm.] *Ante lucem quærere occepi hoc ſtemma, & vereor vt concubium noctis ſit priuſquam pertingam. Cur Liboni huic proauus Pompeius, ſcio: cur Cæſares conſobrini. In Scriboniâ amitâ hæreo, quæ ex hiſtoriis quidem adſtruitur ſaltem matertera maior. niſi placet amitæ nomine abuſum Tacitum eſſe. Si non eſt: ſequitur vt paternum genus etiam (nam de materno conſtat) huic adoleſcenti è Scribonijs ſit. Et ſuadet herclè nomen: qui Tacito dicitur, Scribonius Libo Druſus. Cenſeo L. Scribonio Liboni, qui conſul cum M. Antonio fuit, fratrem fuiſſe alium Scribonium, cuius nepos iſte. ita, inquam, vt maritus Pompeiæ Scribonius aliquis fuerit. Liquere res niſi ex geneſi non poteſt: quam in* Excvrs. *vide* E.

•Forte, vlteriore Germ.

69. Amitam Scriboniam.] *Digna lectu de totâ hac re apud Senec. epiſt.* LXXI.

70. Per Flaccvm Vescvlarivm.] *Qui tamen infrà lib.* V. *eſt, Veſcularius Atticus inſidiarum in Libonem internuncius.*

71. Eadem formidine.] *Omnes enim timebant Principis offenſam.*

natus m[illegible] & ægritudine feſſus, ſiue vt tradidêre quidam, ſimulato morbo, [72] lecticâ A delatus ad fores curiæ, [73] innixuſque fratri, & manu ac ſupplices voces ad Tiberium tendens, immoto eius vultu excipitur. mox libellos & auctores recitat Cæſar, ita moderatus, ne lenire, neve aſperare crimina videretur. Acceſſerant præter Trionem & Catum accuſatores, Fonteius Agrippa, [74] & C. Liuius, certabántque cui ius perorandi in reum daretur: donec Liuius, quia nec ipſi inter ſe concederent, & Libo ſine patrono introiſſet, ſingillatim ſe crimina obiecturum profeſſus. protulit libellos vecordes adeò, vt conſultauerit Libo, an habiturus foret opes, [75] quîs viam Appiam Brundiſium vſque pecuniâ operiret, inierant & alia huiuſcemodi, ſtolida, vana, ſi molliùs acciperes, miſeranda. Vni tamen libello, manu Libonis, nominibus Cæſarum aut ſenatorum, additas [76] atroces vel occultas notas, accuſator arguebat. Negante reo, agnoſcentes ſeruos per tormenta interrogari placuit. Et quia [77] vetere ſenatuſconſulto, quæſtio in caput domini prohibebatur, callidus & [78] noui iuris repertor Tiberius, mancipari ſingulos [79] actori publico iubet: ſcilicet, vt in Libonem ex ſeruis, ſaluo ſenatuſconſulto, quæreretur. Ob quæ poſterum diem reus petiuit, domúmque digreſſus, extremas preces B [80] P. Quirinio propinquo ſuo ad principem mandauit: reſponſum eſt, vt ſenatum rogaret. Cingebatur interim [81] milite domus, ſtrepebántque etiam in veſtibulo, vt audiri, vt adſpici poſſent: cùm Libo, ipſis, quas in nouiſſimam voluptatem adhibuerat, epulis excruciatus, vocare percuſſorem, prenſare ſeruorum dextras, inſerere gladium. atque illis, dum trepidant, dum refugiunt, euertentibus adpoſitum menſâ lumen, feralibus iam ſibi tenebris, duos ictus in viſcera direxit. Ad gemitum conlabentis, accurrêre

Et mani[illegible] vecordia [illegible] quam ſceleris.

Serui in dominum torti, & aduerſa lege noua pa[illegible] velata.

Libo demum, tædio & deſperatione ſe conficit.

72. LECTICA DELATVS.] *Quod receptum in ſalis agris. Nam lectica quamquam iam vulgata, tamen ſpernebantur adhuc à Curia aditu. Sueton de Tiberio.* Numquam curiam niſi ſolus intrauit: lecticâ quondam introlatus æger, comites à ſe remouit.

73. INNISVSQVE FRATRI.] *Puta L. Scribonio Liboni, qui hoc anno conſul.*

74. ET C. LIVIVS] *Neſcio an,* Cluuius.

75. QVIS VIAM APPIAM.] *Non temerè de viâ Appiâ conſultauit vanum caput, quia ea inter Romanas vias longiſſima, & quaſi regina vt ait Statius:*

—— qua limite noto
Appia longarum teritur regina viarum.

Sed pertinuit ne ea Brundiſium vſque? Negat Frontinus de Aquaductibus, qui vltra Capuam non porrigit. Appia aqua, *inquit*, inducta eſt ab Ap. Claudio Cenſore. qui & viam Appiam à porta Capenâ vſque ad vrbem Capuam muniendam curauit. *Adfirmat tamen hic Tacitus, & Strabo, prolixè lib. v. & vi. & Horatius:*

Brundiſiû melius Numici via ducat, an Appi.

aliiq. Omnes benè. Nam Appius ipſe non hercle vltra Capuam perduxit. ne potuit quidem, vt fines tunc erant imperij Romani. perduxit poſteà ſiue C. Gracchus Tribunus, qui pleraſque vias fecit, refecit: ſiue C. Cæſar, qui curator viæ Appiæ non leuiter in eam impendit: ſiue Auguſtus, de quo inſcriptiones priſca, S. P. Q. R. QVOD. VIÆ. MVNITÆ. SVNT. *Nam certum aliquid non alij, non ego inueni.*

76. ATROCES VEL OCCVLTAS.] *Quæ ad mortem eorum pertinerent, aut cædem.*

77. VETERE SENATVSCONSVLTO.] *Quando & à quo latum id Sc. quæro. Sanè antiquum eſt, & Cicero referre videtur ad morem maiorum potius, quam ad legem.* Nam cùm more maiorum de ſeruis in dominum ne tormentis quidem quæri liceat: exortus eſt ſeruus, qui quem in eculeo appellare non poſſet, eum accuſet ſolutus. *Idem:* Maiores noſtri in dominum de ſeruo quæri noluerunt, non quia non poſſet verum inueniri, ſed quia videbatur indignum eſſe, & domino morte ipsâ triſtius. *Derogatum ei legi antiquitus, in cauſâ inceſti. Pro Milone:* De ſeruis nullâ lege quæſtio eſt in dominum, niſi de inceſtu, vt fuit in Clodium. *Iuriſconſulti excipiunt etiã adulterij crimen, fraudati cenſus, & maieſtatis. l. 1. C. de quæſtionibus.* C

78. NOVI IVRIS REPERTOR TIBERIVS.] *Imò inſomma huius inuenti penes Auguſtum: errátque noſter, ſi non errat Dio lib. LV.* Ὅτι δὲ οὐκ ἐξῆν δοῦλον κατὰ δεσπότου βασανίζεσθαι, ἐκέλευσεν ὁσάκις ἂν χρεία τοιούτου τινὸς γένηται, τῷ δημοσίῳ αὐτὸν, ἢ καὶ ἑαυτῷ πιπράσκεσθαι, ὅπως ὡς ἀλλότριος τοῦ κρινομένου ὢν ἐξετάζηται, οἱ μὲν ᾐτιῶντο, ὅτι ὁ νόμος τῇ τοῦ δεσπότου μεταλλαγῇ καταλυθήσεσθαι ἔμελλεν: Quod verò cùm non liceret ſeruum in caput domini torqueri, iuſſit vt quoties eius rei vſus eſſet, vendi ſeruum vel Actori publico, vel ſibi ipſi Principi; vt iam quaſi alienus à reo examinari poſſet: id ſane nonnulli criminati ſunt, quaſi legem eâ domini mutatione diſſolueret. D

79. ACTORI PVBLICO.] *Mancipari, mancipio tradi:* πιπράσκεσθαι, *ſiue vendi, dixit Dio. Suprà:* Hortiſque venditis ſtatuam Auguſti ſimul mancipaſſet. *Lib. III.* Seruos quoque Silani, vt tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat. *Sed quis publicus actor? non alius, quam publicus ſiue ſeruus ſiue libertus: proprio tamen munere, qui res rationéſque Reip. adminiſtrabat. Plura in* EXCVRS. F.

80. P. QVIRINO PROPINQVO SVO.] *Eſt P. Sulpicius Quirinus, qui Aemiliam Lepidam habuit vxorem. vnde adfinitas. Nam ipſe ignobilis.*

81. MILITE DOMVS.] *Qui neceſſitatem oſtenderent, & ſponte aut vi pereundum.*

82. PRÆ-

A currête liberti, & cæde viſâ miles abſtitit. Accuſatio tamen apud patres adſeueratione eâdem peracta, iurauitque Tiberius petiturum ſe vitam, quamuis nocenti, niſi voluntariam mortem propeтauiſſet. Bona inter accuſatores diuiduntur: & [82] præturæ extra ordinem datæ, his qui ſenatorij ordinis erant. [83] Tunc Cotta Meſſalinus, ne imago Libonis exſequias poſterorum comitaretur, cenſuit: Gn. Lentulus, ne quis Scribonius cognomentum Druſi adſumeret. ſupplicationum dies, Pomponij Flacci ſententiâ, conſtituti. vt dona Ioui, Marti, Concordiæ, vtque Iduum Septembrium dies quo ſe Libo interfecerat, dies feſtus haberetur, [84] L. P. & Gallus *Aſinius, & Papius Mutilus, & L. Apronius decreuêre: quorum auctoritates, adulationeſque retuli, vt ſciretur vetus id in Rep. malum. [85] Facta & de Mathematicis Magiſque Italiâ pellendis ſenatus conſulta: quorum è numero, L. Pituanius [86] ſaxo deiectus eſt. In P. Martium conſules [87] extra portam Exquilinam, cùm [88] claſſicum canere iuſſiſſent, [89] more priſco aduertêre. Proximo ſenatus die, multa in luxum ciuitatis dicta à Q Haterio conſulari,

Præmia accuſatoribus.

Et varia in mortuum decreta, grauiſſima adulatione.

* *Aſinij*

Vnum vtiliſſimum, de vatibus pellendis.

B Octauio Frontone præturâ functo: decretumque [90] ne vaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fierent, [91] ne veſtis ſerica viros fœdaret. Exceſſit Fronto, ac poſtulans [92] modum argento, ſupellectili, familiæ. Erat quippe adhuc frequens ſenatoribus, ſiquid è Rep. crede-

Luxus publicus leuiter coërcitus.

82. PRÆTVRÆ EXTRA ORDINEM.] *An ſupra numerum eos Pratores adiectos vult? certè eum vnius pratura tantùm vacabat. An potiùs, in annum proximum deſtinatos eos, extra ſortem alcámque commiſſorum?*

83. TVNC COTTA MESSALINVS.] *Cotta hic inter notas & vibices eius ſecli, filius, vt Plinius * ait, Meſſalla oratoris: patris optimi degener proles. De imaginibus in funere, déque hoc interdicto, non repeto ea qua ſcripſi in Electis cap.* XXIX. *Sic Bruti & Caßij imagines abolita, infrà lib.* III. Viginti clariſ-

C ſimarum familiarum imagines antelatæ ſunt, Manlij, Quinctij, aliaque eiuſdem nobilitatis nomina: ſed præfulgebant Caſſius atque Brutus hoc ipſo, quòd effigies eorum non viſebantur.

84. L. P. ET GALLVS ASINIVS.] *Vereor vt elapſum exſcriptori ſit aliquod nomen. Diuinabam olim,* L. Pætus, Gallus Aſinius. *Patos ſanè illo æuo in Senatu fuiſſe, docet liber* XV. *vbi Caſonius Patus. Quid ſi etiam,* L. P. & Gallus Aſinij? *vt pranominibus diſtinguat plures eius gentis. Nam Aſinij aliquot Senatores, imo conſulares, vti infrà dicam.*

85. FACTA ET DE MATHEMATICIS.] *Imò repetita potiùs. Nam veteri lege edictóque, pridem amota è rep. illa peſtis. Adde qua in* EXCVRS. G.

86. SAXO DEIECTVS EST.] *Tarpeio. ita dicebant, ſine aliâ additione. Plautus:*

> Qui in amore, (*malim* amorem) præcipitauit,
> peiùs perit, quàm ſi ſaxo ſaliat.

D *Lucretius:* —— ſceleriſque luela
> Carcer, & horribilis de ſaxo iactus deorſum.

87. EXTRA PORTAM EXQVILINAM.] *Supplicia pleraque apud Romanos ſumi ſolita extra portas. credo, ne frequenti ſanguine & cæde contaminari oculi ciuium, aut delibari videretur libertas. Exempla in* EXCVRS. H.

88. CLASSICVM CANERE.] *Non cuilibet è plebe doctorum notus mos. Cùm enim rei capitalis dies dicta eſſet, claßicum in celeberrimis vrbis locis canebat, & poſtremò ante ianuam damnati. Plutarchus in Gracchis:* Καίτοι πάτριόν ἐστιν ἡμῖν, ἐπεί τις ἔχων δίκην θανατικὴν μὴ ὑπακούῃ, τούτου πρὸς τὰς θύρας ἕωθεν ἐλθόντα σαλπικτὴν ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρότερον ἐπιφέρειν ψῆφον αὐτῷ τοὺς δικαστάς. Patrius nobis mos eſt, ſiquis capitis accuſatur, neque obaudit, ad eius fores manè Tubicinem ire, & claſſicum canere, nec antè iudices ſententiam de eo ferre. *Seneca lib.* I. *de Irâ:* Itaque etſi peruerſa induenda magiſtratui veſtis, & conuocanda claſſico concio eſt, procedam in tribunal non furens nec infeſtus, ſed vultu leuis, & illa ſollennia verba graui magis quàm rabidâ voce concipiá. *In Commentario* *. *Sergij apud Varronem, lib.* V. *de LL.* Quo die comitia erunt, in arce claſſicum canat, endo (*ſic emendo*) circumque mœros, & ante priuati huiuſce T. Quinctij Trogi ſceleroſi hominis hoſticum (*leg. eſt*, hoſtium) canat, & vt in campo cum primo luci adſit. *Seneca iterum huc reſpexit Epiſt.* XVII. Cùm claſſicum cecinit, ſcit non ſe peti: cùm aliqua conclamatio eſt, quomodo exeat, non quid efferat, quærit. *Puto & Lucilius, hoc verſu Trochaico:*

* *Lib.* X. *cap.* XXI.

> Rauco concionem ſonitu & curuis cogant cornibus.

Nec Romæ ſolùm & inter ciues ſeruatus ille mos: ſed etiam in prouinciis, niſi fallunt me Declamatores (& herclè vereor vt animi ingeniíq; cauſâ fallant) apud Senecam patrem lib. IX. *Controu.* II. *de Flaminio qui inter cœnam noxium puniuit. Capite* Fit à præcone ſilentium: adhibentur deinde legitima verba: canitur ex alterâ parte claſſicum. *Caßius Seuerus:* Si tribunal conſcenderit conuiuiali veſte; ſi cùm claſſicum canere debeat, ſymphoniam canere iuſſerit.

89. MORE PRISCO.] *Supplicium priſci moris quale, pete à me in lib.* XV.

90. NE VASA AVRO.] *Vide luxum eius æui, & gratulare ſæculo noſtro. Dio paullò communiùs id concipit: quaſi interdicta omnia vaſa auri, niſi quæ ad ſacra.*

91. NE VESTIS SERICA.] *Nolim erres, diſtincta genera veſtium olim. Byßina, Bombycina, Serica. quæ perſequar & euoluo in* EXCVRS. I.

92. MODVM ARGENTO.] *Id eſt, certum pondus numerúmque definiri voluit: tot pondo argenti, tot ſeruos, talem ſupellectilem.*

Quem ex profeſſo defendit Aſinius. credetent, loco ſententiæ promere. Contrà Gallus Aſinius diſſeruit, *Auctu imperij adoleuiſſe etiam priuatas opes, idque non nouum, ſed e vetuſtiſſimis moribus. Aliam apud Fabricios,* [93] *aliam apud Scipiones pecuniam, & cuncta ad Remp. referri. quâ tenui, anguſtas ciuium domos; poſtquam eò magnificentiæ venerit, gliſcere ſingulos. Neque in familiâ & argento, quæque ad vſum parentur, nimium aliquid, aut modicum, niſi ex fortunâ poſſidentis. diſtinctos ſenatus & equitum cenſus: non quia diuerſi naturâ, ſed vt locis, ordinibus, dignationibus antiſtent,* [94] *taleſque ad requiem animi aut ſalubritatem corporum parentur. niſi fortè clariſſimo cuique plures curas, maiora pericula ſubeunda; delinimentis curarum & periculorum carendum* A
Facilis aſſenſu in omnia contage. Piſonis libera vox & mina. *eſſe.* Facilem adſenſum Gallo, ſub nominibus honeſtis, [95] confeſſio vitiorum & ſimilitudo audientium dedit. Adiecerat & Tiberius, non id tempus cenſuræ: nec ſi quid in moribus labaret, defuturum corrigendi auctorem. Inter quæ L. Piſo ambitum fori, corrupta iudicia, ſæuitiam oratorum accuſationes minitantium increpans, abire ſe, & cedere vrbe, victurum in aliquo abdito & longinquo rure teſtabatur. ſimul curiam relinquebat. Commotus eſt Tiberius, & quamquam mitibus verbis Piſonem permulſiſſet, propinquos quoque eius impulit, vt abeuntem auctoritate vel precibus tenerent. B
Vrgulania, delictum Liuiæ. Haut minus liberi doloris documentum idem Piſo mox dedit, vocatâ in ius Vrgulaniâ, quam ſupra leges amicitia Auguſtæ extulerat. nec aut Vrgulania obtemperauit, in domum Cæſaris ſpreto Piſone vecta; aut ille abſtitit, quamquam Auguſta ſe violari & imminui quereretur. Tiberius hactenus indulgere matri ciuile ratus, vt ſe iturum ad prætoris tribunal, adfuturum Vrgulaniæ diceret, proceſſit palatio, procul ſequi iuſſis militibus. ſpectabatur, occurſante populo, compoſitus ore, & ſermonibus variis tempus atque iter ducens: donec propinquis Piſonem fruſtrà coërcentibus, deferri Auguſta pecuniam quæ petebatur iuberet. Iſque finis rei, ex quâ neque Piſo inglorius, & Cæſar maiore famâ fuit.
Potentia, vel impotentia potiùs, muliercula. Ceterùm Vrgulaniæ potentia adeò nimia ciuitati erat, vt teſtis in cauſſâ quâdam quæ apud ſenatum tractabatur, venire dedignaretur: [96] miſſus eſt prætor, qui domi interrogaret: cùm virgines Veſtales in foro & iudicio audiri, quoties teſtimonium dicerent, vetus mos fuerit.
De rebus agendis certatio. Res eo anno prolatas haut referrem, ni pretium foret, Gn. Piſonis & Aſinij Galli ſuper eo negotio diuerſas ſententias noſcere. Piſo, quamquam [97] abfuturum ſe dixerat Cæſar, ob id magis agendum cenſebat, vt abſente principe, ſenatus & equites poſſent ſua munia ſuſtinere. decorum Reip. fore. Gallus, quia ſpeciem libertatis Piſo præceperat, nihil ſatis illuſtre, aut ex dignitate populi Romani niſi coràm & ſub oculis Cæſaris: eoque conuentum Italiæ & adfluentis prouincias, præſentiæ eius ſeruanda dicebat. Audiente hæc Tiberio ac ſilente, magnis vtrimque contentionibus acta: ſed res dilatæ. C
Aſinij Galli ſententia ſuper comitiis. Et certamen Gallo aduerſus Cæſarem exortum eſt. nam [98] cenſuit in quinquennium magiſtratuum comitia habenda: [99] vtque legionum

93. ALIAM APVD SCIPIONES PECVNIAM.] *Largâ ſignificatione pecuniam dixit, vt lex x. viralis, & Iuriſconſulti.*

94. TALESQVE AD REQVIEM ANIMI.] *Quid eſt illud,* tales? *Cenſeo reſcribendum,* dignationibus antiſtent, aliiſque, quæ ad requiem. *Ideò (inquit bonus patronus luxuriæ) repertum diſcernere cenſum Senatorum equitúmque à plebe: non ſolùm vt loco, ordine, dignitate præmineant, ſed etiam ſupellectile, veſte, aliiſq. quæ animo aut corpori cara. Potes etiam legere,* ita aliis quæ ad. [illegible] *recedes à ſcripturâ.*

95. CONFESSIO VITIORVM.] *Poſſis lego,* conſenſio [illegible]

96. MISSVS EST PRÆTOR.] *Quod in egregiis perſonis obſeruari Paulus iubet, lib. XV. De iureiurando:* Ad egregias perſonas, eoſque qui valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad iurandum.

97. ABFVTVRVM SE DIXERAT.] *Omnino ſic legendum. Atqui non abſuit, vt è ſequentibus omnibus colligas. Ita eſt: ſed dixerat, vt ſæpè, & hæc talia ex re ſua aut cauſâ ſimulabat.*

98. CENSVIT IN QVINQVENNIVM.] *Non à ſe id inuênit Gallus, ſed imitari decretũ C. Cæſaris voluit, de quo Appianus in perſonâ M. Antonij, II. Ciuil.* Ἡμεῖς γὰρ αὐτοὶ σχεδὸν ἅπαντες, οἱ μὲν ἤρξαμεν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, οἱ δὲ ἔτι ἀρχόμεθα, αἱρετοὶ πρὸς ἐκείνου γενόμενοι, οἱ δὲ ἐς τὸ μέλλον ἄρχειν κεχειροτονήμεθα. Ἐς γὰρ πενταετὲς, ὡς ἴστε, καὶ τὰς ἀστικὰς ἡμῖν καὶ τὰς ἐτησίους, καὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας διετάξατο: D Nos enim propè omnes, alij geſſimus magiſtratus electi à Cæſare, alij etiamnunc gerimus, alij geremus etiam ab eo deſignati. Nam in quinquennium, vt ſcitis, vrbanos annuoſque magiſtratus, & item prouinciarum aut exercituum Præfecturas ordinauit. *De quo etiam Suet. ſenſit cap. LXXVI. in Iulio:* Magiſtratus in plures annos ordinauit.

99. VTQVE LEGIONVM LEGATI.] *In exercitu duplices legati, Conſulares & Prætorij. Conſularis*

ibi

A nomine legati, qui ante præturam eâ militia fungebantur, iam tum prætores deſtinarentur: princeps duodecim candidatos, in annos ſingulos nominaret. Haut dubium erat, eam ſententiam altiùs penetrare, & [100] arcana imperij tentari: Tiberius tamen [101] quaſi augeretur poteſtas eius diſſeruit. *Graue moderationi ſuæ tot eligere, tot differre. vix per ſingulos annos offenſiones vitari, quamuis repulſam propinqua ſpes ſoletur: quantum odij fore ab his qui vltra quinquennium proijciantur! vnde proſpici poſſe, quæ cuique tam longo temporis ſpatio mens, domus, fortuna. ſuperbire homines etiam annuâ deſignatione: quid ſi honorem per quinquennium agitent? quintuplicari prorſus magiſtratus, ſubuerti leges, quæ ſua* [102] *ſpatia exercendæ candidatorum induſtriæ, quærendiſque aut potiundis honoribus ſtatuerint.* Fauorabili in ſpeciem oratione vim imperij tenuit, cenſuſque quorumdam ſenatorum iuuit. quò magis mirum fuit, quòd [103] preces M. Hortali nobilis iuuenis, in paupertate manifeſtâ, ſuperbiùs accepiſſet. Nepos erat oratoris Hortenſij, inlectus à diuo Auguſto liberalitate [104] decies ſeſtertiûm ducere vxorem, ſuſcipere liberos, ne clariſſima familia ex-

Pro Cæſare: vt videlicet.

Sed reſtiſa à Cæſare, ob ſuam cauſſa.

Is liberalis in quoſdam Senatores.

Aſper contrà in nepotem Hortenſij.

B tingueretur. Igitur quatuor filiis ante limen curiæ adſtantibus, loco ſententiæ, quum in palatio ſenatus haberetur, modò Hortenſij inter oratores ſitam imaginem, modò Auguſti intuens, ad hunc modum cœpit. *Patres conſcripti, hos quorum numerum & pueritiam videtis, non ſponte ſuſtuli, ſed quia princeps monebat: ſimul maiores mei meruerant, vt poſteros haberent. nam ego, qui non pecuniam, non ſtudia populi, neque eloquentiam gentile domus noſtræ bonum varietate temporum accipere vel parare potuiſſem, ſatis habebam, ſi tenues res meæ nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent. iuſſus ab imperatore, vxorem duxi. En* ſtirps

Qui compoſita in oratione inopiam ſuorum, & ſubſidiū poſcit.

toti exercitui, Prætorius legioni vni præſidebat. At ecce Gallus, quia multæ legiones, & plures ſanè quàm quotannis Prætores (nam ad XXV. aut VI. illo æuo erant. Gallus, inquam, hic blanditum legatis iuit, &, vt putabat, Cæſari. Voluit illos, qui ab eo præpoſiti

C *ante Præturam, iamtum Prætores deſignatos eo ipſo facto eſſe, & ſequenti anno inire. Quid amplius?* duodecim candidatos in ſingulos annos à Principe nominari. *Sed cuius rei candidatos? Legationis, an Præturæ? Si iſtud, tum augeatur valdè Prætorum numerus, aut certè Prætoriorum: quod tamen Gallus callidè ſuaſit nouo reperto, quia Cæſar iurauerat (I. Annal.) ſe numerum duodenarium in Prætoribus non exceſſurum. At nunc poteſt excedere, ſed alio titulo & mantello. An placet legationis candidatos accipi? & vt Cæſar quotannis omnes illos nominet, ſoluſque comitio hæc peragat? Neque id ſperno: ſed ſprevit valdè Tiberius, qui totum hoc caput eius ſententiæ nec refutatione, imò nec repetitione dignum cenſuit: & in oratione reijcit prius caput tantùm, de magiſtratibus in quinque annos.*

100. ARCANA IMPERII.] *Quare? Quia validi*

D *nimis illi electi fuiſſent, & potuiſſent iratum in Principem coire. Item, odia ſiebantur in ipſum, & fortaſſe conſpiratio, à repulſis. Et ſanè ea mens Taciti, quod verba illa mox oſtendunt:* fauorabili oratione vim imperij tenuit: *quæ reſoluta igitur, & velut eneruata fuiſſet, illâ ſententiâ. Nam addo etiam, inter arcana imperij eſſe, vt Princeps gratia & beneficij ſit potens: vix aut non eſſet, in tam longum tempus honoribus ſemel datis.*

101. QVASI AVGERETVR.] *In Medicæo,* auretur, *legitur voce admutilatâ. Illa vera lectio. Augebatur enim poteſtas, cùm in eius manum comitia tot annorum, nouâ ratione, darentur.*

102. SPATIA EXERCENDÆ.] *Tot menſibus aut diebus petant, & in candidâ ſunto: tot deinde adepti, gerant. Neque enim ſollenniter petere toto anno licebat. Atque hoc eſt* ſpatium exercendæ candidatorum induſtriæ, *olim legibus finitum.*

103. PRECES M HORTALI.] *Ortalus ſcribitur in Suetonio:* Pleroſque modeſtiâ & pudore deterruit, in quibus Ortalum Q. Hortenſij oratoris nepotem, qui permodicâ re familiari auctore Auguſto, quattuor liberos tulerat. *Ortalus igitur Hortenſiæ gentis cognomen. Cicero ad Atticum, l. IV.* Ortalus in eâ cauſſa fuit, cuiuſmodi ſolet. *Infanda quædam de hoc ipſo, niſi fallor, Hortenſio Valerius Maximus narrat l. III.* Iam Q. quidem Hortenſij, qui in maximo & ingenuorum ciuium & ampliſſimorum prouentu, ſummum auctoritatis atque eloquentiæ gradum obtinuit, Nepos Hortenſius Corbio omnibus ſcortis abiectiorem & obſcæniorem vitam exegit: ad vltimúmque lingua eius tam libidini cunctorum inter lupanaria proſtitit, quàm aui pro ſalute ciuium in foro excubuerat. *ſed vocat Corbionem. Anne igitur ſcrib.* Hortalus Corbio? *an corrupta ea vox, ſubſtituendúmque,* Ortalus? *alterum certè horum. Principio etiam Valerianæ narrationis emenda,* in maximo & ingeniorum, & ciuium ampliſſimorum prouentu. *Facio iudicem noſtrum Pighium, cui ſcriptor hic non medicinam debet, ſed vitam. Sed hic Ortalus Hortenſij nepos, numquid ex filio? Apparet. nam & Valerius diſertè Hortenſium eum appellat. Attamen filius magni illius Oratoris, bello ciuili Bruttiano periit, prematurè. Velleius.* Eadem Lucullum Hortenſiúmque eminentiſſimorum virorum filios fortuna abſtulit. *Sed debuit ſcilicet iam tunc prolem feciſſe, & reliquiſſe in vrbe. Catulli Elegia quæ ad Ortalum eſt: cenſeo eam eſſe ad huius auum.*

104. DECIES HS.] *Is eſt ipſe cenſus Senatorius, qui ſub Auguſto fuit. nam auxit eum & produxit. Sunt iſta* viginti quinque millia Philippicûm.

105. TOT

ſtirps & progenies [105] *tot conſulum, tot dictatorum. nec ad inuidiam iſta, ſed conciliandæ miſericordiæ refero. adſequentur florente te Cæſar quos dederis honores, interim Q. Hortenſij pronepotes, diui Auguſti alumnos, ab inopiâ defende.* [106] Inclinatio ſenatus incitamentum Tiberio fuit, quò promtiùs aduerſaretur, his fermè verbis vſus. *Si quantum pauperum eſt, venire huc, & liberis ſuis petere pecunias cœperint: ſinguli numquam exſatiabuntur, Reſp. deficiet. nec ſanè ideò à maioribus conceſſum eſt egredi aliquando relationem, & quod in commune conducat loco ſententiæ proferre, vt priuata negotia, res familiares noſtras hîc augeamus: cum inuidiâ ſenatus & principum, ſiue indulſerint largitionem, ſiue abnuerint. Non enim preces ſunt iſtuc, ſed efflagitatio intempeſtiua quidem & improuiſa: cum aliis de rebus conuenerint patres, conſurgere, & numero atque ætate liberûm ſuorum, vrgere modeſtiam ſenatus,* [107] *eamdem vim in me tranſmittere; ac velut perfringere ærarium: quod ſi ambitione exhauſerimus, per ſcelera ſupplendum erit. Dedit tibi Hortale diuus Auguſtus pecuniam, ſed non compellatus, nec eâ lege vt ſemper daretur. langueſcet alioqui induſtria, intendetur ſocordia, ſi nullus ex ſe metus, aut ſpes; & ſecuri omnes aliena ſubſidia exſpectabunt, ſibi ignaui, nobis graues.* Hæc atque talia, quamquam cum adſenſu audita ab his, quibus omnia principum honeſta atque inhoneſta laudare mos eſt, plures per ſilentium aut occultum murmur excepêre. ſenſitque Tiberius, & cùm paullùm reticuiſſet, Hortalo ſe reſpondiſſe ait, ceterùm ſi patribus videretur, daturum liberis eius * ducena ſeſtertia ſingulis, qui ſexus virilis eſſent. Egêre alij grates: ſiluit Hortalus, pauore, an auitæ nobilitatis etiam inter anguſtias fortunæ retinens. neque miſeratus eſt poſthac Tiberius, quamuis domus Hortenſij pudendam ad inopiam dilaberetur. Eodem anno, mancipij vnius audacia, ni maturè ſubuentum foret, diſcordiis armiſque ciuilibus Remp. perculiſſet. Poſtumi Agrippæ ſeruus, nomine Clemens, comperto fine Auguſti, pergere in inſulam Planaſiam, & fraude aut vi raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos, non ſeruili animo concepit. Auſa eius impediuit tarditas onerariæ nauis. atque interim patratâ cæde, ad maiora & magis præcipitia conuerſus, [108] furatus cineres, [109] vectúſque Coram Ethruriæ promontorium, ignotis locis ſeſe abdit, donec crinem barbámque promitteret. nam ætate & formâ haut diſſimili in dominum erat. Tum per idoneos & ſecreti eius ſocios, crebeſcit viuere Agrippam, occultis primùm ſermonibus, vt vetita ſolent; mox vago rumore apud imperitiſſimi cuiuſque promtas aures, aut rurſum apud turbidos, eóque noua cupientes. Atque ipſe adire municipia obſcuro diei, neque propalàm aſpici, neque diutiùs iiſdem locis. ſed quia veritas viſu & morâ, falſa feſtinatione & incertis valeſcunt, [110] relinquebat famam, aut præueniebat. Vulgabatur interim per Italiam, ſeruatum

Clauſa Tiberio aures, & vulgo.
Durior ſed negat.
** quoque millia Philippeûm.*
Ita illuſtris Hortenſiana domus collapſa.
Clementis ſerui non ſeruile facinus.
Lapſus prima ſpe, ad alteram accingitur.
Agrippam ſe facit.

105. TOT CONSVLVM.] *Vaniloqua hominis oratio & falſa. vbi enim iſti tot Conſules, tot Dictatores? Certè ego in Hortenſiâ gente vnum Dictatorem reperio, & Conſulem vnum. Dictatorem anno vrbis* CDLXVII. *ſeceſſione plebis. Conſulem, Q. Hortenſium, huius auum. Sed intelligit fortaſſe maiores ſuos etiam ex gente maternâ.*

106. INCLINATIO SENATVS.] *Quare illa impediuit, aut arcuit? debuiſſet incitare. nam videri volebat omnia per Senatum agere. Sed hîc aliud. iſta inclinatio popularitatem quamdam referebat, & ſeuerum Principem, quaſi ad famam & gratiam componebat: ſpretum Tiberio. Fortaſſe etiam, quia ſponte volebat dare, & ſolus gratiam habere, non ab alijs monitatus aut impulſus.*

107. EAMDEM VIM] *Priſca ſcriptura*, in me tranſmerei. *ex quo Beatus*, tranſumere. *Legebam*, eàdem, inuidiam in me tranſmittere. *vel etiam*, tandem vim. *Primò, inquit, vrgent modeſtiam Senatus, denique velut vim mihi adhibeant, & ærarium perfringunt. Vim dico, quia velut pro ſententiâ dicunt, & Senatus aſſenſum capiunt, aut captant: cui parêre me ſit neceſſum.*

108. FVRATVS CINERES.] *Quare hoc? an ne conſtaret eo argumento mortuum Poſtumum, quem viuum ille, & ſe eſſe, credi volebat? An caritate in dominum fecit, & alibi ſepulturus?*

109. VECTVSQVE CORAM.] *Apud Dionem leges, in Galliam profectum eum. Sed Coræ nomen ego apud Geographos in hoc tractu non reperio: reperio Coſa. quod Etruriæ oppidum fuit in ſublimi colle ad mare, cum ſubiecto ſinu. Strabo lib.* V. Μετὰ δὲ Ποπλώνιον Κόσσα πόλις, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης· ἔστι δ' ἐν κόλπῳ βουνὸς ὑψηλός. *Vicinum id portui Herculis Sex. Rufilius in Itinerario locat:* Et deſolatæ mœnia fœda Coſæ. *Seruius de eodem:* Coſæ ciuitas Thuſciæ, quæ numero ſingulari etiam ſecundùm Salluſtium dicitur. *Nominat & Plinius lib* III. *Itaque qui me audiet*, Coſam *hîc reſtituet.*

110. RELINQVEBAT FAMAM.] *Statim abeundo ſcilicet, priuſquam benè innoteſceret:* præueniebat *autem, ex inopinato & celeriter ſe ſiſtendo. Ita patim gnaros relinquebat, patim prouidus ſe ſiſtebat.*

111. SER-

A cum vocitarent deûm Agrippam, credebatur Romæ. iamque Hoſtiam inuectum multitudo ingens, iam in vrbe clandeſtini cœtus celebrabant: cùm Tiberium anceps cura distrahere, vine militum [111] ſeruum ſuum coërceret, an inanem credulitatem tempore ipſo vaneſcere ſineret. modò nihil ſpernendum, modò non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus reputabat. Poſtremò dat negotium Salluſtio Criſpo. ille è clientibus duos (quidam milites fuiſſe tradunt) deligit, atque hortatur, ſimulatâ conſcientia adeant, offerant pecuniam, fidem atque pericula polliceantur. Exſequuntur vt iuſſum erat. dein ſpeculati noctem incuſtoditam, acceptâ idoneâ manu, vinctum clauſo ore in palatium traxêre. Percontanti Tiberio, *Quomodo Agrippa factus eſſet?* reſpondiſſe fertur *Quomodò tu Cæſar*. Vt ederet ſocios, ſubigi non potuit. nec Tiberius pœnam eius palam auſus, in ſecretâ palatij parte interfici iuſſit, corpuſque clàm auferri. & quamquam multi è domo principis, equiteſque ac ſenatores, ſuſtentaſſe opibus, iuuiſſe conſiliis dicerentur, haut quæſitum. Fine anni, arcus propter ædem Saturni, ob recepta ſigna cum

B Varo amiſſa, ductu Germanici, auſpiciis Tiberij; & ædes Fortis fortunæ Tiberim iuxta in hortis, quos Cæſar dictator populo Rom. legauerat; [112] ſacrarium genti Iuliæ, effigieſque diuo Auguſto apud Bouillas, dicantur. C. Cœlio, L. Pomponio coss. Germanicus Cæſar A.D. VII. Kalendas Iunias [113] triumphauit de Cheruſcis Chattiſque & Angriuariis, quæque aliæ nationes vſque ad Albim colunt, vecta ſpolia, captiui, ſimulacra montium, fluminum, prœliorum: bellumque, quia conficere prohibitus erat, pro confecto accipiebatur. augebat intuentium viſus eximia ipſius ſpecies, [114] curruſque quinque liberis onuſtus: ſed ſuberat occulta formido reputantibus, haut proſperum in Druſo patre eius fauorem vulgi, auunculum eiuſdem Marcellum flagrantibus plebis ſtudiis intra iuuentam ereptum, breues & infauſtos populi Romani amores. Ceterùm Tiberius, nomine Germanici, * trecenos plebi ſeſtertios viritim dedit, ſeque collegam conſulatui eius deſtinauit. Nec ideò ſinceræ caritatis fidem adſecutus, amoliri iuuenem ſpecie honoris ſtatuit, ſtruxitque cauſſas, aut fortè oblatas arripuit. Rex Archelaus

C [115] quinquageſimum annum Cappadociâ potiebatur, inuiſus Tiberio, quòd eum Rhodi agentem nullo officio coluiſſet. nec id Archelaus per ſuperbiam omiſerat, ſed ab intimis Auguſti monitus; quia florente C. Cæſare, miſſoque ad res Orientis, infida Tiberij amicitia credebatur. Vt verſâ Cæſarum ſobole, imperium adeptus eſt, elicit Archelaum matris litteris, quæ non diſſimulatis filij offenſionibus clementiam offerebat, ſi ad precandum veniret. ille ignarus doli, vel ſi intelligere crederetur vim metuens, in vrbem properat: exceptuſque immiti à principe, & mox accuſatus in ſenatu; non ob crimina quæ fingebantur, ſed angore, ſimul feſſus ſenio, & quia regibus æqua nedum infima inſolita ſunt, finem vitæ ſponte an fato impleuit. Regnum [116] in prouinciam redactum

Marginalia: Clemens ſeruus ... credatur. — Clemens callidus ... rumoribus ... comprehenditur. — Falſum Agrippam captum ... in os Cæſari Iulio & libera vox. — Arcus triumphalis Germanico. — A. V. C. DCCLXX. — Ipſe ſpecioſiſſimo triumphat. — * ſeptem Philipp. & ſemis. — Procul mox remouetur per ſpeciem honoris. — Archelaum Cappadocum rex inuiſus principi. — Per dolum arceſſitur. — Accuſatur, & moritur. — Regnum eius Prouincia factum.

111. SERVVM SVVM COERCERET.] *Rectum eſt. Etſi enim Clemens hic ſeruus Agrippæ olim: tamen nunc Tiberij. ad quem ſcilicet vniuerſa Agrippæ hereditas venerat.*

D 112. SACRARIVM GENTI IVLIÆ] *Addito etiam ludicro Circenſi. quod docent Cornelij verba, lib.* XV. Ludicrum Circenſe, vt Iuliæ genti apud Bouillas, ita Claudiæ Domitiæque apud Antium ederetur. *At de Sacraria, exemplum imitatus in gente Flauiâ Domitianus. Statius* V. *Siluar.*

— æternæ modò qui ſacraria genti
Condidit, inque alio poſuit ſua ſidera cælo.

113. TRIVMPHAVIT DE CHERVSCIS.] *Plures gentes in hoc triumpho Strabo nominat, ſed verbis corruptis: de quibus videro in Germaniâ Taciti.*

114. CVRRVS QVINQVE LIBERIS.] *Ex triumphantium ritu, qui pueros minores in curru, grandiores interdum equis triumphalibus imponebant. Cicero, pro Murenâ, Plutarchus, Suetonius, alij.*

115. QVINQVAGESIMVM ANNVM.] *Iuſta potius. Cepit enim regnum ab Antonio, anno vrbis* DCCXVIII. *Conſule Dionem lib.* XLIX.

116. IN PROVINCIAM REDACTVM EST.] *Non nunc quidem, ſed paullò poſt à Germanico miſſo ad res Orientis. Infra:* At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium legatum accepêre. *Strabo, lib.* XII. Τῆς δὲ μεγάλης Καππαδοκίας νῦν μὲν οὐκ ἴσμεν πρόσφατον διάταξιν. Τελευτήσαντος γὰρ Ἀρχελάου τοῦ βασιλεύσαντος, ἔγνω Καῖσάρ τε καὶ ἡ σύγκλητος ἐπαρχίαν εἶναι Ῥωμαίων αὐτήν. *Regnum autem Cappadociæ à Tiberio primùm in prouinciam redactum, conſenſu traditum eſt. Appianum quis hic audiet, qui refert ad Auguſtum? Verba eius in Mithridatico:* Ἀριοβαρζάνης μὲν οὖν τῆς βασιλείας ὅλης τῷ παιδὶ ἐνεχείρισε, πολλαὶ μεταβολαὶ μέχρι Καίσαρος ἐγένοντο τοῦ Σεβαστοῦ. Ἐφ' οὗ, καθάπερ τὰ λοιπά, καὶ ἥδε ἡ βασιλεία μετέβαλεν ἐς στρατηγίαν: Ariobarzanes regnũ filio tradidit: variæque mutationes interuenerunt ad Cæſarem vſque Auguſtum. Is, vt pleraque alia, etiam hoc regnum

{Cappa-

dactum eſt, fructibuſque eius leuari poſſe [117] centeſimæ vectigal profeſſus Cæſar, du- A
Commota alia Oriente. centeſimam in poſterum ſtatuit. Per idem tempus Antiocho Comagenorum, Philopatore Cilicum regibus defunctis, turbabantur nationes, pleriſque Romanum, aliis regium imperium cupientibus: & prouinciæ Syria atque Iudæa, feſſæ oneribus, diminutionem tributi orabant. Igitur hæc, & de Armeniâ quæ ſuprà memoraui, apud patres
Quibus firmandis Germanicus eligitur. diſſeruit, nec poſſe [118] motum Orientem niſi Germanici ſapientiâ componi. Nam ſuam ætatem vergere, Druſi nondum ſatis adoleuiſſe. Tunc decreto patrum, permiſſæ Ger-
Cum amplâ poteſtate. manico prouinciæ, quæ mari diuiduntur, [119] maiuſque imperium quoquò adiſſet, quàm his qui ſorte aut miſſu principis obtinerent. Sed Tiberius demouerat Syriâ
Sed Tiberius cautus, & æmulum ei adiungit, ferocis ingenio, Piſonem. [120] Creticum Silanum, per adfinitatem connexum Germanico, quia Silani filia Neroni vetuſtiſſimo liberorum eius pacta erat: præfeceratque Gn. Piſonem ingenio violentum, & obſequij ignarum, inſitâ ferociâ à patre Piſone, qui [121] ciuili bello reſurgentes in Africâ partes acerrimo miniſterio aduerſus Cæſarem iuuit. mox Brutum &
Caſſium ſecutus, conceſſo reditu, petitione honorum abſtinuit, donec vltrò ambiretur B
delatum ab Auguſto [122] conſulatum accipere. Sed præter paternos ſpiritus vxoris quoque [123] Plancinæ nobilitate & opibus accendebatur. vix Tiberio concedere, [124] liberos eius vt multum infrà deſpectare: nec dubium habebat, ſe delectum, qui Syriæ imponeretur, ad ſpes Germanici coërcendas. credidêre quidam data & à Tiberio occulta
Cum occultis mandatis. mandata, & Plancinam haut dubiè Auguſta monuit, muliebri æmulatione Agrippinam [125] inſectandi. diuiſa namque & diſcors aula erat, tacitis in Druſum aut Ger-
Germanicus gratioſus ſuprà Druſum. manicum ſtudiis. Tiberius, vt proprium & ſui ſanguinis Druſum fouebat: Germanico, alienatio patrui, amorem apud ceteros auxerat; & quia claritudine materni generis anteibat, [126] auum M. Antonium, auunculum Auguſtum ferens. contrà Druſo proauus eques Rom. Pomponius Atticus, dedecere Claudiorum imagines videbatur: &
con-

(*Cappadociam*) in Prouinciam redegit. *Viâ excidiſti, ô bone & fide aliâs ſcriptor.*

117. CENTESIMÆ VECTIGAL.] *Onus hoc impoſitum vrbi & Italiæ, poſt bella ciuilia, ab Auguſto: anno, niſi erro, DCCLIX. quo tempore ærarium militare inſtitutum, vt tradit Dio l.LV. Colligo ex verbis Taciti, quæ l.1.* Centeſimam rerum venalium poſt bella ciuilia inſtitutam deprecante populo, edixit Tiberius militare ærarium eo ſubſidio niti. *Non aliud autem hoc vectigal, quàm centeſimus rerum in auctione venalium nummus. Auctor ſic interpretandi Suetonius, qui ducenteſimam auctionum appellat, in Caligulâ cap.XVI.* Ducenteſimam auctionum Italiæ remiſit. *vbi benè Turnebus emendat,* Centeſimam. *Benè, inquam, maximus ille Criticus aut noſtri. Nec iuuat Suetonij receptam lectionem hic locus Taciti: quia ille idem Tiberius, quaſi pœnitentiâ beneficij, centeſimam iterùm inſtituit, ducenteſimâ inductâ. Clarè Dio lib.LVII.* Καὶ μετὰ τοῦτο (*id eſt, poſt Seiani mortem*) τέλος διακοσιοστὸν ἔχον, ἑκατοστὸν ἤγαγε. *Non narrat id Tacitus. fateor, quia ea annis hiſtoria exſtincta. At Dio idem, vbi de Caligulâ, ſibi conſtans, centeſimam ab eo ſublatam ait, non Ducenteſimam. Vide eius verba, LIX.*

118. MOTVM ORIENTEM.] *Rectè; quaſi dicat, turbatum commotúmque Orientem. aliàs, non peccabis ſi legas,* motum Orientis.

119. MAIVSQVE IMPERIVM.] *Id eximium ius tributum etiã olim Pompeio Magno, bella in piratas. Quod ait, ſorte aut miſſu: diuidit Proconſules, à Proprætoribus Legatiſq́; vt verè notaui lib.1. ſuprà.*

120. CRETICVM SILANVM.] *Ex Iuniâ familiâ hic Silanus, ſed adoptione in Cæciliam tranſierat. Itaque nomina illi, Q. Cæcilius Metellus Creticus Silanus. Ex Dione, Caſſiodoro, aliiſque qui ſcripſerunt* C
Faſtos. Conſul fuit anno vrbis DCCLX. *cum Neruâ Siliana.*

121. CIVILI BELLO.] *Ita eſt, & nominat ſemel iterumque inter duces aduerſarios Hirtius terſiſſimo belli Africi Commentariolo:* M. Petreius, & Cn. Piſo cum equitibus Numidis mille centum electis, peditatuque eius generis ſatis grandi occurrunt. *Item antè.* Adrumeti Cn. Piſo cum Mauris circiter III. millibus apparuit.

122. CONSVLATVM ACCIPERE.] *Conſul fuit Gn. Calpurnius Piſo, cum ipſo Auguſto, anno* DCCXXXI. *De miniſterio eius in bello Africo, vide, ſi lubet, Hirtium initio libri.*

123. PLANCINÆ NOBILITATE.] *A Dione Munatia Plancina dicitur: vt certum ſit eam celebris illius L. Munatij Planci filiam fuiſſe aut neptem. Nominat hanc ipſam Romæ lapis, in ædibus Ceſiis:* D

DIS. MANIBVS
L. MVNATI
PLANCINÆ. L.
POLYCLITI.

id eſt, Plancinæ liberti.

124. LIBEROS EIVS.] *Germanicum intellege, & Druſum.*

125. INSECTANDI.] *Non nota, etſi dictio non trita. Sic lib.* XV. Vologeſi penitus infixum erat arma Romana vitandi.

116. AVVM M. ANTONIVM.] *Tu qui in hiſtoriâ iero, hæc pete ex Tabulâ ſtirpis Auguſtæ, quam inſerui, fine librorum. Videbis autem* auunculum, *intellegi* proauunculum.

127. Va-

A coniunx Germanici Agrippina, fecunditate ac famâ Liuiam vxorem Druſi præcellebat. ſed fratres egregiè concordes, & proximorum certaminibus inconcuſſi. Nec multò pòſt Druſus in Illyricum miſſus eſt, vt ſueſceret militiæ, ſtudiáque exercitus pararet; ſimul iuuenem vrbano luxu laſciuientem meliùs in caſtris haberi Tiberius, ſeque tutiorem rebatur, vtroque filio legiones obtinente. Sed Sueui prætendebantur, auxilium aduerſus Cheruſcos orantes. nam diſceſſu Romanorum, ac [127] vacui externo metu, gentis aſſuetudine, & tum æmulatione gloriæ, arma in ſe verterant. vis nationum, virtus ducum in æquo: ſed Maroboduum regis nomen [128] inuiſum apud populares; Arminium pro libertate bellantem fauor habebat. Igitur non modò Cheruſci ſociique eorum, vetus Arminij miles, ſumsêre bellum: ſed è regno etiam Marobodui Sueuæ gentes, Semnones ac Longobardi, defecêre ad eum. quibus additis præpollebar, ni Inguiomerus cum manu clientum ad Maroboduum perfugiſſet: non aliam ob cauſſam, quàm [129] quia fratris filio iuueni, patruus ſenex parêre dedignabatur. Diriguntur acies pari vtrimque ſpe,

Druſus Illyricum mittitur.

Germani inter ſe diſcordes.

Pars pro Maroboduo, Pars pro Arminio.

Parantur ad pugnam.

B nec vt olim apud Germanos vagis incurſibus, aut diſiectas per cateruas. quippe longâ aduerſus nos militiâ, inſueuerant ſequi ſigna, ſubſidiis firmari, dicta imperatorum accipere. At tunc Arminius equo conluſtrans cuncta, vt quoſque aduectus erat, *Reciperatam libertatem, trucidatas legiones, ſpolia adhuc & tela Romanis direpta, in manibus multorum oſtentabat. contrà fugacem Maroboduum appellans, præliorum expertem, Hercyniæ latebris defenſum, ac mox per dona & legationes petiuiſſe fœdus, proditorem patriæ, ſatellitem Cæſaris, haut minùs infenſis animis exturbandum quàm Varum Quinctilium interfecerint. meminiſſent modò tot præliorum, quorum euentu, & ad poſtremum eiectis Romanis, ſatis probatum, penes vtros ſumma belli fuerit.* Neque Maroboduus iactantiâ ſui, aut probris in hoſtem abſtinebat. ſed Inguiomerum tenens, *Illo in corpore decus omne Cheruſcorum, illius conſiliis geſta, quæ proſperè ceciderint, teſtabatur. vecordem Arminium, & rerum neſcium, alienam gloriam in ſe trahere: quoniam tres vacuas legiones & ducem fraudis ignarum perfidiâ deceperit: magnâ cum clade Germaniæ, & ignominiâ ſuâ; cùm coniunx, cùm filius eius, ſeruitium ad-*

Arminij ad ſuos verba.

Marobodui, ad ſuos.

C *huc tolerent. At ſe duodecim legionibus petitum duce Tiberio, illibatam Germanorum gloriam ſeruauiſſe. mox conditionibus æquis diſceſſum. neque pœnitere quòd ipſorum in manu ſit, integrum aduerſus Romanos bellum, an pacem incruentam malint.* His vocibus inſtinctus exercitus, propriæ quoque cauſſæ ſtimulabant. cùm à Cheruſcis Langobardiſque, pro antiquo decore, aut recenti libertate; & contrà, augendæ dominationi certaretur. Non aliàs maiore mole concurſum, neque ambiguo magis euentu, fuſis vtrimque dextris cominbus. Sperabaturque rurſum pugna, ni Maroboduus caſtra in colles ſubduxiſſet. Id ſignum

Acriter concurritur.

Sed pro victo Maroboduus fuit.

127. VACVI EXTERNO METV.] *Simile illi Salluſtiano:* Poſtquam remoto metu Punico ſimultates exercere vacuum fuit.

128. INVISVM APVD POPVLARES.] *Iure. Nam hic Maroboduus adoleſcens, Romæ benignè ab Auguſto habitus, reuerſus ad ſuos, artes & ſeruitutem in-*

D *tulit externas. de qua iucunda & neceſſaria ſcitu Strabo l. VII* Ἐν ταύτῃ δ' ἐστὶ καὶ ὁ Ἑρκύνιος δρυμὸς, καὶ τὰ τῶν Σοήβων ἔθνη. Τὰ μὲν οἰκοῦντα ἐντὸς τοῦ δρυμοῦ, καθάπερ τὰ τῶν Κολδύλων. Ἐν οἷς ἐστὶ καὶ τὸ Βουίασμον, τὸ τοῦ Μαροβόδου βασίλειον, εἰς ὃν ἐκεῖνος τόπον, ἄλλους τε μετανέστησε πλείους, καὶ δὴ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτῷ Μαρκομάννους. Ἐπέστη γὰρ τοῖς πράγμασιν οὗτος ἐξ ἰδιώτου, μετὰ τὴν ἐκ Ῥώμης ἐπάνοδον. Νέος γὰρ ἦν ἐνθάδε, καὶ εὐεργετεῖτο ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ. Ἐπανελθὼν δὲ ἐδυνάστευσε, καὶ κατεκτήσατο, πρὸς οἷς εἶπον, Λουΐους τὸ μέγα ἔθνος, καὶ Σύμους, καὶ Βύτονας, καὶ Μυγιλώνας, καὶ Ζιβινοὺς καὶ τῶν Σοήβων αὐτῶν μέγα ἔθνος Σέμνωνας: In hac Germaniæ parte eſt etiam Hercynius ſaltus, & gentes Sueuorum: quarum aliæ ipſam incolunt ſiluam, vt Colduli (*ſuſpecta lectio, nec eam gentem nominatam alibi reperio*) in quibus eſt & Bouiaſmum (*fortè*, Boyhaimum *vera ſcriptura, quaſi Boiorum domus*) Marobodui regia. in quem locum cùm alios complures tranſtulit, tum populares ſuos Marcomannos. Occupauit enim dominationem priuatus, poſt reditum ſuum Româ: vbi iuuenis vixerat, & beneficiis ab Auguſto affectus fuerat. Reuerſus autem regnauit, & ſubiecit ſibi, præter dictos, Luios (*omnino ſcribe* Λυγίους, *ſiue Lygias, quæ præcipua Sueuorum gens Tacito*) magnam nationem, Zumos, Butones (*lege,* Guthones) Mugilones, Sibinos, & inter ipſos Sueuos magnũ populum Semnonas. *Ex his clara illa Taciti, quæ ſequuntur, Maroboduum* Hercyniæ latebris defenſum; Cæſaris ſatellitem: *magiſque è Velleio, quem omnino vide.*

129. QVIA FRATRIS FILIO IVVENI.] *Iuuenili prorſus ætate res magnas geſſit, decus illud Germaniæ. Varum fudit anno vigeſimoſexto ætatis. Maroboduum nunc, anno* XXXV. *facile collectu ex Tacito, qui eum triginta ſeptem annos vita, duodecim imperij expleſſe ſcribit. Obiit autem anno* DCCLXXII. *biennio poſt hanc pugnam.*

130. Eo-

*transfugis ſignum perculſi fuit; & * transfugis paullatim nudatus, in Marcomannos conceſſit, mi- A
Auxilium à Romanis neq́uaquam petit. ſitque legatos ad Tiberium oraturos auxilia. Reſponſum eſt, non iure eum aduerſus Cheruſcos arma Romana inuocare, qui pugnantis in eumdem hoſtem Romanos nullâ ope iuuiſſet. Miſſus tamen Druſus, vt retulimus, pacis firmator. [130] Eodem anno
Grauis in Aſia terræmotus. [131] duodecim celebres Aſiæ vrbes conlapſæ, nocturno motu terræ. quò improuiſior grauiorque peſtis fuit. neque ſolitum in tali caſu effugium ſubueniebat in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur. Sediſſe immenſos montes, viſa in arduo quæ plana fuerint, effulſiſſe inter ruinam ignes memorant. [132] Aſperrima in Sardianos
* cct. millia Philipp. *Eo preſſos Cæſar ſublenat.* lues, plurimum in eoſdem miſericordiæ traxit. nam * centies ſeſtertiûm pollicitus Cæſar: & quantum ærario, aut fiſco pendebant, in quinquennium remiſit. [133] Magnetes à Sipylo, proximi damno ac remedio habiti. [134] Temnios, Piladelphenos, Ægæatas, Apollonienſes, [135] quique Moſceni aut Macedones Hyrcani vocantur, & Hierocæſaream, Myrinam, Cymen, Tmolum leuari idem in tempus tributis, mittique ex ſenatu placuit, qui præſentia ſpectaret, refoueretque. Dilectus eſt M. * Aletus è prætoriis, ne con- B
*Alcius ſulari obtinente Aſiam æmulatio inter pares, & ex eo impedimentum oriretur. Magni-
Liberalitas etiam eius priuatim in quoſdam: ficam in publicum largitionem auxit Cæſar haut minùs gratâ liberalitate, quòd [136] bona Æmiliæ Muſæ locupletis inteſtatæ petita in fiſcũ, Æmilio Lepido cuius è domo videbatur;

130. EODEM ANNO] *Terramotus huius mentio Plinio:* Maximus terræ memoriâ mortalium, exſtitit motus Tiberij Cæſaris principatu, XII. vrbibus Aſiæ vnâ nocte proſtratis. *Bonum Oroſiũ quem fugit ratio, qui hunc tremorem terræ ad tempus refert mortui noſtri Seruatoris? quod nos quidem ſcimus totis quatuordecim annis poſterius fuiſſe. Scilicet egebant hoc fuco ſacra littera. De eodem Strabo, libro* XII. Καὶ τὰ περὶ Σίπυλον δὲ καὶ τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ, οὐ δεῖ μῦθον τιθέναι. Καὶ γὰρ νῦν τὴν Μαγνησίαν, τὴν ὑπ' αὐτῷ, κατέβαλον σεισμοί. Ἡνίκα καὶ Σάρδεις καὶ τῶν ἄλλων τὰς ἐπιφανεστάτας κατὰ πολλὰ μέρη διελυμήναντο. Ἐπανώρθωσε δὲ ὁ ἡγεμὼν χρήματα ἐπιδούς, καθάπερ καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς γενομένης συμφορᾶς Τραλλιανοῖς ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ Λαοδικεῦσιν. Et quæ de Sipylo, deque eius ſubuerſione dicuntur, non oportet fabulam cenſere. Nam & nunc Magneſiam, quæ ſub ipſo eſt, terræmotus deiecerunt; quando & Sardes, & alias illuſtres vrbium, pluribus locis labefactauit. Inſtaurauit autem Princeps, pecunias largiens, ſicut & pater eius (*Auguſtus*) anteà, in ſimili clade, Trallianis & Laodicenis ſubuenerat.

131. DVODECIM.] *At Tredecim eas facit Euſebius in Chronico, ſed nominibus valdè corruptis.* Tredecim vrbes terræmotu corruerunt. Epheſus, Magneſia, Sardis, Moſthene, Megæchyero, Cæſarea, Philadelphia, Himolus, Temis, Cumæ, Myrrhina, Apollonia, Dialurcania. *Emendabis:* Moſthene, Ægæ, Hierocæſarea, Philadelphia, Tmolus, Temnus, Cumæ, Myrina, Apollonia, Hircania.

*Leg. XXXIII. De bonis libert. * Leg. II. De ſuis heredib.

132. ASPERRIMA IN SARDIANOS LVES.] *Bianoris epigramma in hanc rem eſt libro* I. *Anthologia:*

Σάρδιες αἱ τὸ πάλαι Γύγου πόλις, αἵ τ' Ἀλυάττου,
Σάρδιες, αἱ βασιλεῖ Πέρσῃ ἐν Ἀσιάδι,
Αἳ χρυσῷ τὸν πλίνθον ἐπλινθώσασθε μέλαθρον,
Ὄλβον Πακτωλοῦ ῥεύματι δεξάμεναι.
Νῦν δὲ ὅλαι δύστηνοι, ἐς ἓν κακὸν ἁρπασθεῖσαι,
Ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανοῦς χάσματος ἠρίπετε.
Βοῦρα καὶ ἐς Ἑλίκην κεκλυσμέναι, αἱ δ' ἐνὶ χέρσῳ
Σάρδιες ἐν βυθίαις εἰς ἓν ἵκεσθε τέλος.

133. MAGNETES A SIPYLO.] *Strabo.* Οὐκ ἄπωθεν δὲ τούτων τῶν πόλεων, οὐδ' ἡ Μαγνησία ἐστὶν ἡ ὑπὸ Σιπύλῳ ἐλευθέρα πόλις ὑπὸ Ῥωμαίων κεκριμένη. Καὶ ταύτην δὲ ἐκάκωσαν οἱ νεωστὶ γενόμενοι σεισμοί: Haud procul his vrbibus & Magneſia eſt à Sipylo: quæ libera iudicata eſt à Romanis. Hanc & terræmotus ij adflixerunt, qui nuper exſtiterunt. *Scitum iam autem duas Magneſias eſſe, à Sipylo, & à Mæandro. Tiberioni nummi exſtant, monumentum beniuolentia & liberalitatis in adflictas vrbes, quibus inſcriptum:* CIVITATIBVS. ASIÆ. RESTITVTIS. C

134. TEMNIOS.] *Vrbs ipſa Temnus Straboni* XIII.

135. QVIQVE MOSCENI.] *Verius* Moſteni. *quo nomine vrbs Lidya.*

136. BONA ÆMILIÆ MVSÆ.] *In tenebroſo loco collineabo ad ſcopum. & neſcio an tangam. Æmiliam hanc Muſam libertam fuiſſe, id primum pono, argumento cognominis Graci, quod ſcio notam ſeruitutis. Ideò in Tacito legerim,* Muſæ L. locupletis, *id eſt, Liberta locupletis, vſitatâ formulâ ſcribendi. Sed cur, inquies, bona eius petita in fiſcum? cur non data patrono patroniſve, vti lex iubet? Iulianus ait:* * Si libertus inteſtato deceſſerit, patronum aut D filium nepotémve eius ad ſucceſſionem vocari, indubitatum eſt. *Vlpianus ait:* * Liberto inteſtato mortuo, primùm ſuis deferri hereditatem verum eſt: ſi hi non fuerint, tunc patrono. *Hac ſi vera: quis locus potuit eſſe fiſco? An fortè nec ſuus heres huic Muſa, nec patronus ſuper quiſquam fuit? Tale aliquid elicias ex Taciti verbis, dum ait,* Lepido conceſſit, cuius è domo videbatur: *quaſi ambiguum de domo patronóque fuiſſet. Erant autem non Romæ ſolùm, ſed & in prouinciis Procuratores ſiue Rationales, qui bona eiuſmodi caduca legerent tollerêntque. Strabo de Aegypto:* Ἄλλος δ' ἐστὶν ὁ προσαγορευόμενος ἴδιος λόγος, ὃς τῶν ἀδεσπότων καὶ τῶν εἰς Καίσαρα πίπτειν ὀφειλόντων ἐξεταστής ἐστι.

137. Q. VI-

A debatur & Patuleii diuitis equitis Romani hereditatem (quamquam ipſe heres in parte legeretur) tradidit M.Seruilio, quem prioribus neque ſuſpectis tabulis ſcriptum compererat: nobilitatem vtriuſque pecunia iuuandam præfatus. Neque hereditatem cuiuſquam adiit, niſi cum amicitia meruiſſet: ignotos & aliis infenſos, eoque principem nuncupantes, procul arcebat. Ceterum vt honeſtam innocentium paupertatem leuauit; ita prodigos & ob flagitia egentes Vibidium Varronem, Marium Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, [137] Q.Vitellium mouit ſenatu, aut ſponte cedere paſſus eſt. Iiſdem temporibus deûm ædes vetuſtate aut igni abolitas, cœptaſque ab Auguſto, dedicauit: Libero Liberæque & Cereri iuxta Circum maximum, [138] quas A.Poſtumius Dictator vouerat: eodemque in loco ædem Floræ, ab Lucio & Marco Publiciis ædilibus conſtitutam: & Iano templum, quod apud forum olitorium [139] C.Duillius ſtruxerat, qui primus rem Romanam proſperè mari geſſit, triumphumque naualem de Pœnis meruit. [140] Spei ædes à Germanico ſacratur: hanc Atilius voucrat eodem bello. Adoleſcebat

B interea lex maieſtatis. Et Apuleiam Variliam [141] ſororis Auguſti neptem, quia probroſis ſermonibus diuum Auguſtum ac Tiberium, & matrem eius inluſiſſet, [142] Cæſarique connexa, adulterio teneretur, maieſtatis delator arceſſebat. De adulterio ſatis caueri lege Iuliâ viſum. Maieſtatis crimen diſtingui Cæſar poſtulauit, damnarique ſi qua de Auguſto irreligioſe dixiſſet: in ſe iacta, nolle ad cognitionem vocari. Interrogatus à conſule quid de his cenſeret, quæ de matre eius locuta ſecùs argueretur, reticuit: dein proximo ſenatus die, illius quoque nomine orauit, ne cui verba in eam quoquo modo habita crimini forent. Liberauitque Apuleiam lege maieſtatis: adulterij [143] grauiorem pœnam deprecatus, vt exemplo maiorum [144] propinquis ſuis vltra ducenteſimum lapidem remoueretur

In alios, fomentat.

In deos, pietas.

Varilia maieſtatis poſtulatur.

137. Q. VITELLIVM.] *Suetonius in Vitellio c. 11. ſatis obſcurè:* Quintus caruit ordine, cùm auctore Tiberio ſecerni minùs idoneos Senatores remo-

C uerique placuiſſet.

138. QVAS A POSTVMIVS DICTATOR.] *Emende, quam. His enim tribus vnum templum. A ſolo Dionyſio copioſa lux huic loco, lib. VI. de A. Poſtumio:* Ἀπὸ δὲ τῶν λαφύρων ἐξελόμενος τὰς δεκάτας, ἀγῶνάς τε καὶ θυσίας τοῖς θεοῖς ἐποίει, καὶ ναῶν κατασκευὰς ἐξεμίσθωσε Δήμητρι, καὶ Διονύσῳ, καὶ Κόρῃ, κατ' εὐχήν. *Vouit igitur A. Poſtumius, ſed dedicauit C. Caßius Conſul. Idem Dionyſius, fine eiuſce libri:* Κάσσιος δὲ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τόν τε νεὼν τῆς Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Κόρης ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καθιέρωσεν, ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς τοῦ μεγίστου ἱπποδρόμου τέρμασιν, ὑπὲρ αὐτὰς ἱδρυμένος τὰς ἀφέσεις. εὐξαμένου μὲν αὐτὸν Αὔλου Ποστουμίου τοῦ δικτάτορος, *&c.* Caſſius alter Conſul relictus Romæ templum interim Cereris, Liberi, Liberæque dedicauit. quod eſt in extremo Circo ma-

D ximo ſuper ipſos carceres ſitum, votum olim ab A. Poſtumio dictatore, &c. *Eſt autem Liber, Bacchus: Libera, ſoror eius Proſerpina, nati ex Cerere vterque. Ideò ordo decentior in Dionyſio, qui matrem religioſè vbique proponit, quàm in noſtra qui poſthabuit. Libera autem aliàs Cora. Lapis Romæ,* DEO. BACCHO. CERERI. ET. CORÆ. SACRATÆ. APVD. ÆGYNAM. *Eſtque eadem cum Proſerpinâ. E Solino tolli velim gloſſema cap. XI.* Quem propter eſt demerſum foramen quo Ditem patrem ad raptus Proſerpinæ liberè exeùntem fama eſt in lucem auſum. *ſcribe,* ad raptus Liberæ exeuntem. *&*, fama eſt lucem auſum. *Adde Liuij locum lib. III.* Familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum iret

139. C. DVILLIVS.] *Aedes Iani ad infimum Argiletum, in foro Olitorio fuit: & ſtructam volunt Linius atque alij à Numa. An aliud ab illo templum noſter igitur intelligit? an reſtitutum, aut ampliùs ſtructum, à Duillio fuit? Hoc putem.*

140. SPEI ÆDES] *Cicero II. de Legibus:* Rectè etiam à Calatino Spes conſecrata eſt. *Liuius libra XXIII.* Ædem Spei, quæ in foro olitorio eſt, fulmine tactam.

141. SORORIS AVGVSTI NEPTEM.] *Vtrius ſororis? Octauiæ maioris, an minoris? Sanè de minoris liberis aut coniugio, nihil legi: ſi maioris, oportet aliquam Marcellarum (duæ fuerunt) nuptam in gentem Apuleiam, & liberos habuiſſe. Facit, quod Dio Caßius duobus locis (l. LXV. & LXVI.)* Sext. Apuleium, *qui conſul fuit in Auguſti morte, cum* συγγενῆ Αὐγούστου *appellat,* cognatum Auguſti.

142. CÆSARIQVE CONNEXA.] *Duplex crimen in hac inſcriptione Maieſtatis. Prius, conuicio in Principes: alterum, adulterium. Quomodo iſtud? quia, inquit,* Cæſari connexa. *Eſt enim interpretatio ob ipſo Auguſto petita,* qui culpam inter viros ac feminas vulgatam *(noſter III. Annali)* graui nomine læſarum religionum, ac violatæ Maieſtatis, appellabat. *Ita nunc igitur delator Maieſtatis arceßit, quia cognata Cæſari.*

143. GRAVIOREM POENAM.] *De hoc loco, & pœnâ legitimâ adulterij, dicendum mihi infra l. IV. ſi tibi cura eſt, vide.*

144. PROPINQVIS SVIS.] *Id eſt, à propinquis. Amat ita loqui noſter, vt,* Ceteraſque vrbes, quæ Macedonibus ſitæ Græca vocabula retinent. *Sueton. in Auguſt. c. 1.* Et oſtendebatur ara Octauio conſecrata. *id eſt, ab Octauio: nec crede cum interpretibus, rudi illo & ignaro adulandi æuo, Octauio ipſi ſacratam aram. Quod ait, exemplo maiorum: ſatis notum eſt, ex lege Romuli vxorem ita fuiſſe in*

F manu

De prætore ſubſtituendo contentio. uetetur ſuaſit. Adultero Manlio Italiâ atque Africâ interdictum eſt. De prætore in locum Vipſanij Galli, quem mors abſtulerat, ſubrogando, certamen inceſſit. Germanicus atque Druſus (nam etiam tum Romæ erant) [145] Haterium Agrippam propinquum Germanici fouebant: contrà plerique nitebantur, [146] vt numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat. Lætabatur Tiberius, cum inter filios eius & leges ſenatus diſceptaret. victa eſt ſine dubio lex: ſed neque ſtatim, & paucis ſuffragiis: quomodo, etiam cùm valerent, leges vincebantur. *Bellum in Africâ motum. Cui dux Tacfarinas:* Eodem anno cœptum in Africâ bellum, duce hoſtium Tacfarinate. is natione Numida, in caſtris Romanis auxiliaris ſtipendia meritus, mox deſertor, vagos primum, & latrociniis ſuetos, ad prædam & raptus congregare; dein more militiæ per vexilla & turmas componere; poſtremò non inconditæ turbæ, ſed [147] Muſulanorum dux haberi. valida ea gens, & ſolitudinibus Africæ propinqua, nullo etiam tum vrbium cultu, cepit arma, Mauroſque accolas in bellum traxit. *Et alter, Mazippa.* dux & his Mazippa. diuiſuſque exercitus: vt Tacfarinas lectos viros, & Romanum in modum armatos caſtris attineret, diſciplinâ & imperiis ſueſceret: Mazippa leui cum B *Camillus proconſul ſe opponit* copiâ, incendia & cædes, & terrorem circumferret. compulerántque [148] Cinithios, haut ſpernendam nationem, in eadem; cùm Furius Camillus proconſul Africæ, legionem & quod ſub ſignis ſociorum, in vnum conductos ad hoſtem duxit. modicam manum, ſi multitudinem Numidarum atque Maurorum ſpectares; ſed nihil æquè cauebatur, quàm ne bellum [149] metu eluderent. ſpe victoriæ inducti ſunt, vt vincerentur. Igitur legio medio, leues cohortes duæque alæ in cornibus locantur. nec Tacfarinas pugnam detrectauit. *Et prælio fundit.* fuſi Numidæ, multoſque poſt annos Furio nomini partum decus militiæ. [150] nam poſt illum reciperatorem vrbis, filiumque eius Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat. Atque hic, quem memorauimus, bellorum expers habebatur. *Ideò triumphalia ei decreta.* eò pronior Tiberius res geſtas apud Senatum celebrauit: & decreuêre patres triumphalia inſignia. quod Camillo ob modeſtiam vitæ impunè fuit. *A. V. C. DCCLXXI.* Sequens annus *Germanicus alibi, & iter.* Tiberium tertiò, Germanicum iterùm conſules habuit. ſed cum honorem Germanicus iniit apud vrbem [151] Achaiæ Nicopolim, quò venerat per Illyricam oram, viſo fratre C Druſo

manu viri, vt de crimine eius omni, cum propinquis cognoſceret, ſtatueretq. Dionyſium auctor l. II & Cato. Vir cùm diuortium facit *(ita inibi leg. eſt)* mulieri iudex procenſorque eſt. imperium quod videtur habet. Siquid peruerſe tetreque factum eſt à muliere, mulctatur: ſi vinum bibit ſi cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur. *Liuius libro* XXXIX. Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu eſſent, tradebant, vt ipſi in priuato animaduerterent. ſi nemo erat idoneus ſupplicij exactor, in publico animaduertebatur. *Suetonius in Tiberio:* Matronas proſtratæ pudicitiæ, quibus accuſator publicus deeſſet, vt propinqui, more maiorum de communi ſententiâ coërcerent, auctor fuit. *Tacitus lib.* XIII. Plautus, priſco inſtituto, propinquis coram, de capite famaque coniugis cognouit, & inſontem nuntiauit. *Adi & Valerium lib.* VI *cap.* III.

* Aliter tamen hunc locum explico. De lege Papiâ.

145. HATERIVM AGRIPPAM.] *Eſt is, qui ſuprà Tribunus plebis fuit.* Interceſſit Haterius Agrippa Tribunus plebei, increpituſque eſt Aſinij Galli oratione. *De propinquitate, nihil mihi compertum.*

146. VT NVMERVS LIBERORVM.] *Non ergo prorſus libera comitia illa patrum, ſed deuincta lege. Legem quam intellexi: eſt Papia. quæ in magiſtratu, & ſorte prouinciarum, prætulit in prolibus eos qui his prole. Noſter lib.* XV. Percrebuerat eâ tempeſtate prauiſſimus mos, cùm propinquis comitiis aut ſorte prouinciarum, plerique urbi fictis adoptionibus adſciſcerent filios: præturaſque & prouincias inter patres ſortiti, ſtatim emitterent manu quos adoptauerant. *vbi clarè de Præturis, vt hic. Simile in Tribunatu. Plinius lib.* VII * Calestrium Tironem familiariſſimè dilige. ille me in Tribunatu liberorum iure præceſſit: ego illum in Præturâ ſum conſecutus, cùm mihi Cæſar annum remiſiſſet.

147. MVSVLANORVM DVX.] *Ptolemæus vocat,* Μουσουλάμιοι: *Plinius,* *Muſulanos.*

148. CINITHIOS.] *Plinio dicti videntur Ethini.*

149. METV ELVDERENT.] *Optimè, id eſt, ne metu Romanorum vtrinque traherent bellum, nullà copiâ pugna. Aſſidet huic illud Claudiani, De laudib. Stilic. lib.* I. D

——— res mira relatu:
Ne timeare, times; & quem vindicta manebat,
Deſperare vetas.

Rhenanus tamen. aſtu, *maluit.*

150. NAM POST ILLVM.] *Tamen ex eâdem gente duo adhuc triumphi notantur, alter P. Furij de Gallis, anno* DXXX. *alter L. Furij Purpureonis de hiſdem Gallis,* DLIII. *Huius autem Camilli, de quo nunc, filius credo fuit, qui imperium temporibus Claudij fruſtrà ſibi vindicauit.*

151. ACHAIÆ NICOPOLIM.] *Benè latè* Achaiæ *nomen ſumit, non pro Græciâ ſolùm (quod alibi annotamus) ſed pro Epiro, vbi ſanè hæc vrbs eſt, ab Auguſto ſtructa ad Ambraicum ſinum: monumentum*

A Druſo in Dalmatiâ agente, Hadriatici ac mox Ionij maris aduerſam nauigationem perpeſſus. Igitur paucos dies inſumſit reficiendæ claſſi, ſimul ſinus Actiacâ victoriâ inclitos, & ſacratas ab Auguſto manubias, caſtraque Antonij cum recordatione maiorum ſuorum adiit. namque ei, vt memoraui, auunculus Auguſtus, auus Antonius erant, magnaque illic imago [152] triſtium lætorumque. Hinc venit in Athenas, fœderique ſociæ & vetuſtæ vrbis datum, vt [153] vno lictore vteretur. Excepêre Græci quæſitiſſimis honoribus, vetera ſuorum facta dictáque præferentes, quò plus dignationis adulatio haberet. Petitâ inde Eubœâ, tramiſit Lesbum, vbi Agrippina nouiſſimo partu Iuliam edidit. tum extrema Aſiæ, Perinthumque ac Byzantium Thracias vrbes, mox Propontidis anguſtias, & os Ponticum intrat, cupidine veteres locos, & famâ celebratos noſcendi: pariterque prouincias internis certaminibus, aut magiſtratuum iniurijs feſſas refouebat. Atque illum in regreſſu [154] ſacra Samothracum viſere nitentem, obuij aquilones depulêre. [155] Igitur aliáque quæ ibi varietate fortunæ, & noſtri origine veneranda, relegit A-
B ſiam, appellitque Colophona, vt [156] Clarij Apollinis oraculo vteretur. Non femina illîc, vt apud Delphos, ſed certis è familijs & fermè Mileto accitus ſacerdos, numerum modò conſultantium & nomina audit: tum in ſpecum degreſſus, hauſtâ fontis arcani aquâ, ignarus plerumque litterarum & carminum, edit reſponſa, verſibus compoſitis ſuper rebus quas quis mente concepit. & ferebatur, Germanico per ambages, vt mos oraculis, maturum exitium cecinisse. At Cn. Piſo, quò properantiùs deſtinata inciperet, ciuitatem Athenienſium turbido inceſſu exterritam oratione ſæuâ increpat: obliquè Germanicum perſtringens, *quòd contra decus Romani nominis non Athenienſes tot cladibus exſtinctos, ſed colluuiem illam nationum comitate nimiâ coluiſſet. hos enim eſſe Mithradatis aduerſus Sullam, Antonij aduerſus diuum Auguſtum ſocios. Etiam vetera obiectabat, quæ in Mace-* dones

Actium adit. *Athenas.* *Eubœam, Lesbum, Byzantium, & loca Pontica.* *Redit in Aſiam, & Colophone deum conſulit.* *Ratio ibi oraculi.* *Cn. Piſo acerbius ipſo adeuntis in Germanicum.* *Athenienſes increpat & abiuit.*

tum ſcilicet victoria Actiaca. Credo ideò, quia illa aua tota hæc regio vni Præſidi permiſſo, ideaque &
C *nomine vno dicta.*

152. TRISTIVM LÆTORVMQVE.] *Triſtium, ſi Antonium ſpectaret: lætorum, ſi Auguſtum. Et ipſe ab vtroque, in vtrumque affectus.*

153 VNO LICTORE VTERETVR.] *Vim terrorémque imperij Romani oſtendebant, lictores, ſecures, faſces. Ideò cùm, ademptò illo metu, magiſtratus quaſi ad amicos agere volebant: remanebant inſignia poteſtatis. Sic Antonio olim in eâdem vrbe (ait Appianus.*) Ἔξοδοι ἦσαν ἄνευ σημείων, σὺν δύο φίλοις καὶ σὺν ἀκολούθοις δύο, ἐς διδασκάλων διατριβὰς ἢ ἀκροάσεις. Et Tiberius Rhodi,* genus vitæ admodum ciuile inſtituit, ſine lictore aut viatore, gymnaſio interdum obambulans. *Suetonius cap* XI.

154. SACRA SAMOTHRACVM.] *Samothracia inſula non eadem cum Imbraſiâ, vt cenſet Muſarum decus: nec Imbraſus fluuius ſiue Parthenius in hac, ſed*
D *in Ionicâ Samo, quæ ideò Parthenias dicta, vt diſcimus ex Strabone, Plinio, & Hygino. Euſtathius:* Ἡ δὲ Θρᾳκία Σάμος λέγεται, καὶ Σαμοθρᾴκη συνθέτως καλεῖται καὶ οὕτω πρὸς διαστολὴν τῆς ἑτέρας Σάμου, τῆς Ἰωνικῆς. *Imò tres diſtinctæ Sami, de quibus doctè noſter Ortelius in Theſauro Geographico, quem vide. Ideò firmanda in Varrone priſca lectio.* Terra & cælum, vt Samothracũ initia docent, ſunt Dei magni, & hi, quos dixi, multis nominibus. Nam neque quas Samothracia (*non* Ambracia, *aut*, Imbraſia,) ante portas ſtatuit duas viriles ſpecies ahenas, dei magni: neque vt volgus putat, hi Samothraces dij, qui Caſtor & Pollux: ſed hi, mas & femina, & hi quos augurum libri ſcriptos habent ſic Diui potes: & ſunt pro illis qui in Samothrace θεοὶ δυνατοί. *Initia quæ Varro dicit, ſunt hæc ſacra, de quibus noſter, ſacra religioſo in primis etiam apud Romanos. Ideò poëta ſatyricus,*

— iuret licet & Samothracum
Et noſtrorum aras.

Suidas: Ἐν Σαμοθρᾴκῃ ἦσαν τελεταί τινες, ἃς ἐδόκουν τελεῖσθαι πρὸς ἀλεξιφάρμακον κινδύνων τινῶν. Ἦν δὲ ἐκεῖσε καὶ τὰ τῶν Κορυβάντων μυστήρια, καὶ τὰ τῆς Ἑκάτης. *Propter religionem loci, confugiebant illuc olim nocentes, vt colliges ex * II. Anthologia, & facto Perſei Macedonum regis, apud Liuium. Adde Strabonem lib.* X.

* *Epig in Dianam.*

155. IGITVR ALIAQVE.] *Turbatus locus, aut mutilus. Si turbatus tantùm, ſic repono.* Atque illum in regreſſu ſacra Samothracum viſere nitentem, aliaque quæ ibi varietate fortunæ & origine noſtri veneranda, obuij Aquilones depulêre. Igitur relegit Aſiam. *Sed quæ varietas fortunæ aut origo Romanorum in Samothrace? Principium Troianæ gentis inde: à Troianis autem Romani. Dionyſius lib. I. Dardanum facit in hanc inſulam veniſſe, quæ tunc Melane dicta: & pulſum inde ſterilitate ſoli deueniſſe ea Phrygiæ loca, vbi poſt Troia. Ideò olim Dardania dicta Samothrace, vt Plinius auctor. Benè ergo,* origine noſtri. *Sed & Varro II. Humanarum,* Dardanũ deos penates ex Samothrace in Phrygiam, Æneam ex Phrygiâ Italiam aduexiſſe, *prodidit. Et quadam huic rei ſuggeret Seruius, in illud vatis magni,*

* *Lib.* IV. *Ep.*

—— antiquam exquirite matrem.

Varietatem fortunæ vel ad Dardanum refer, vel ad Romanos, qui ex tam paruis magni. Fieri tamen poteſt, vt mutilus locus ſit, fueritq; aliquid de Ilio etiam inſertum, fonte non dubio Romulæ gentis.

156. CLARII APOLLINIS ORACVLO.] *Strabo tamen, qui huic ætati compar, ita loquitur de hoc ora-*

 culo

dones improſperè, violenter in ſuos feciſſent; offenſus vrbi propriâ quoque irâ, quia Theophilum quendam Areo iudicio falſi damnatum, precibus ſuis non concederent. Exin nauigatione A

[[illegible]] celeri per Cycladas, & compendia maris, adſequitur Germanicum apud inſulam Rhodum, haut neſcium quibus inſectationibus petitus foret: ſed tantâ manſuetudine agebat, *[Periclitantem Germanicus liberat.]* vt cum orta tempeſtas raperet in abrupta, poſſetque interitus inimici ad caſum referri, miſerit triremes quarum ſubſidio diſcrimini eximeretur. Neque tamen mitigatus Piſo, & vix diei moram perpeſſus, linquit Germanicum, præuenitque. & poſtquam Syriam ac legiones attigit, *[In Syriam procurrit.]* largitione, ambitu, infimos manipularium iuuando, cùm veteres centuriones, ſeueros tribunos demoueret, locáque eorum clientibus ſuis, vel deterrimo cuique attribueret, *[Ambitu & corruptione caſtra complet.]* deſidiam in caſtris, licentiam in vrbibus, vagum ac laſciuientem peragros militem ſineret, eò vſque corruptionis prouectus eſt, vt ſermone vulgi, parens legionum haberetur. Nec Plancina ſe intra decora feminis tenebat, ſed exercitio equitum, [157] decurſibus cohortium intereſſe: *[Pectus idem [illegible].]* in Agrippinam, in Germanicum contumelias iacere: quibuſdam etiam bonorum militum ad mala obſequia promtis, quòd B haut inuito imperatore ea fieri, occultus rumor incedebat. Nota hæc Germanico, ſed [158] præuerti ad Armenios inſtantior cura fuit. *[At Germanicus Armeniam [illegible].]* Ambigua gens ea antiquitus, hominum ingeniis, & ſitu terrarum, quo noſtris prouinciis latè prætenta, penitus ad Medos porrigitur, maximiſque imperiis interiecti, & ſæpiùs diſcordes ſunt, aduerſus Romanos odio, & in Parthum inuidiâ. Regem illâ tempeſtate non habebant, amoto Vonone: ſed fauor nationis inclinabat in Zenonem, [159] Polemonis regis Pontici filium, quòd is primâ ab infantiâ inſtituta & cultum Armeniorum [160] æmulatus, venatu, epulis, & quæ alia barbari celebrant, proceres plebemque iuxtà deuinxerat. Igitur Germanicus in vrbe Artaxatâ, adprobantibus nobilibus, circumfusâ multitudine, [161] inſigne re- *[Cui Zenonem regem dat.]* gium capiti eius impoſuit. ceteri venerantes regem, Artaxiam conſalutauêre; quod illi vocabulum indiderant, [162] ex nomine vrbis. At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, *[Cappadoces & Comageni præt. accipiunt.]* Q. Veranium [163] legatum accepêre. & quædam ex regiis tributis deminuta, quò mitius Romanum imperium ſperaretur. Comagenis Q. Seruæus præponitur, tum primùm C

culo, tamquam nullum tunc fuerit. Κολοφὼν πόλις Ἰωνικὴ, καὶ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν ποτε παλαιόν.

157. DECVRSIBVS COHORTIVM INTERESSE.] *Alia hæc Decurſio ab illâ funebri, de quâ dixi. Nam hæc exercitij fuit: ſolito vſurpari ter quot menſibus ex inſtitutione diui Auguſti. Vegetio Campicurſio dicitur: quem vide lib. I. cap. XXVII. & l. III. cap. IV. Campeſtris decurſio Suetonio, in Galbâ:* Campeſtrem decurſionem ſcuto moderatus. *in Nerone:* Indictaque decurſione Prætorianis, ſcutum ſuâ manu prætulit. *Et ſanè indecorum, feminam in his ſpectari, & velut moderari.*

158. PRÆVERTI AD ARMENIOS.] *Ita infrà:* Aut ſi quando ad interna præuerterent. *Curtius VI.* Tamen ad Satibarzanem opprimendum præuerti optimum ratus. *Apuleius Apol. II.* Nunc tempus eſt ad epiſtolas Pudentillæ præuerti. *Plautus & Liuius quoque, ſed ſine præpoſitione.*

159. POLEMONIS REGIS PONTICI.] *Melius,* regis Ponti. *Polemo autem Zenonis Rhetoris filius ad regnum peruênit conceſſu Antonij & Auguſti. de quo vide Dionem in actis anni* DCCXXIX. *Vxorem habuit Pythodorim: quam meritò à prudentiâ aliiſque virtutibus laudat Strabo, & quæ nunc, mortuo marito, præerat rebus regni. Polemoni illi filius item Zeno, qui nunc Armeniæ Maioris rex. Strabo lib. XII.* Τῶν δὲ τῆς Πυθοδωρίδος υἱῶν ὁ μὲν ἰδιώτης συνδιῴκει τῇ μητρὶ τὴν ἀρχήν, ὁ δὲ νεωστὶ καθέσταται τῆς μεγάλης Ἀρμενίας βασιλεύς.

160. ÆMVLATVS.] *Poſſit Salluſtiano exemplo legi,* æmulus. At Pompeius à primâ adoleſcentiâ, Alexandri regis facta dictaque æmulus erat.

161. INSIGNE REGIVM.] *Zenonem itaque regem Armeniæ dedit Germanicus, ſed ſine vllo, vt video, bello. addo, nec metu belli. Mirum igitur à Suetonio ſcribi, Cal. cap. I.* Germanicus ad componendum Orientis ſtatum expulſus, cùm Armeniæ regem deuiciſſet, Cappadociam in prouinciæ formam redegiſſet, Antiochiæ obiit. *Quem, ſodes, ille regem deuicit? auctoritate tota res perfecta, non armis. Videbar appoſitè corrigere,* deieciſſet. *ſed nec id planè verum: quia Vonones à Silano dudum regno amotus, ante Germanici aduentum. Itaque corrigas potiùs,* regem dediſſet. D

162. EX NOMINE VRBIS.] *Mirum, cùm iam antè plures reges eo nomine fuerint: & vrbs ipſa potiùs nomen habuit ab aliquo regum, vti Tigranocerta.*

163. LEGATVM ACCEPERE.] *Hiems media eſt, tamen aſtuo. Legatum, inquit, nonne id eſt, Prætorem ſiue Proprætorem? Ita enim dicti, qui in Cæſaris prouincias miſſi: & hos omnes legi reperio è Senatu. Si id eſt, quis Dionem nobis conciliet, ſuper eâdem re ſcribentem?* Καὶ ἡ Καππαδοκία τῶν τε Ῥωμαίων ἐγένετο, καὶ ἱππεῖ ἐπετράπη: Secundùm hæc & Cappadocia Romani iuris facta, & Equiti regenda permiſſa. *Si cum Equiti, quomodo Legato? Fateor in minores prouincias ſæpè Equites miſſos, imò & Libertos; ſed cum Procuratorum titulo, non Legatorum. Tamen à Dione & Tranquillus eſt, in Veſpaſ.*

A primùm [164] ad ius prætoris tranſlatis. Cunctáque ſocialia proſperè compoſita, non idcò lætum Germanicum habebant, ob ſuperbiam Piſonis, qui iuſſus partem legionum ipſe, aut per filium in Armeniam ducere, vtrumque neglexerat. Cyrri demum apud hiberna decumæ legionis conuenêre, firmato vultu Piſo aduerſus metum, Germanicus ne minari crederetur. & erat, vt retuli, clementior: ſed amici accendendis offenſionibus callidi, intendere vera, adgerere falſa, ipſumque & Plancinam, [165] & filios variis modis criminari. Poſtremò paucis familiarium adhibitis ſermo cœptus à Cæſare, qualem ira & diſſimulatio gignit. reſponſum à Piſone precibus contumacibus, diſceſſeruntque [166] opertis odiis. poſtque rarus in tribunali Cæſaris Piſo; & ſi quando adſideret, atrox, ac diſſentire manifeſtus. vox quoque eius audita eſt in conuiuio, cùm apud Regem Nabatæorum [167] coronæ aureæ magno pondere Cæſari & Agrippinæ, leues Piſoni & ceteris offerrentur; [168] *principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari.* abiecitque ſimul coronam, & multa in luxum addidit, quæ Germanico, quamquam acerba, tolerabantur tamen.

Germanicus & Piſo conueniunt, querulis.

Diſcedunt irati.

B Inter quæ ab rege Parthorum Artabano legati venêre. miſerat amicitiam ac fœdus memoraturos, & cupere renouari dextras, daturumque honori Germanici, vt ripam Euphratis accederet: petere interim, ne Vonones in Syriâ haberetur, neu proceres gentium propinquis nuntiis ad diſcordias traheret. Ad ea Germanicus, de ſocietate Romanorum Parthorumque, magnificè: de aduentu Regis & cultu ſui, cum decore ac modeſtiâ reſpondit. Vonones Pompeiopolim Ciliciæ, maritimam vrbem, amotus eſt. datum id non modò precibus Artabani, ſed contumeliæ Piſonis, cui gratiſſimus erat ob plurima officia & dona, quibus Plancinam deuinxerat. M. Silano, L. Norbano coss. Germanicus Aegyptum proficiſcitur, [169] cognoſcendæ antiquitatis: ſed cura pro-

Legati ab Artabano.

Vonones Syriâ demouetur.

A. V. C. DCCLXXII. Germanicus ad Aegyptũ viſum abit.

ſpaſ. cap. VIII. Cappadociæ, propter aſſiduos Barbarorum incurſus, Legiones addidit, Conſularemque rectorem impoſuit pro Equite Romano. C *Ego cenſeam primò quidem Legatum impoſitum: ſed poſt id mutaſſe. Dionem autem oculos habuiſſe in ea quod obtineret, non quod obtinuiſſet.*

194. AD IVS PRÆTORIS.] *Verius eſſet,* Proprætoris: *ſed iſta miſcentur, & paſſim in Tacito Prætor, Proprætor, Legatus, munere eodem. Strabo ad hanc rem:* Ἡ Κομμαγηνὴ μικρά τις ἐστι. Ἔχει δὲ ἐρυμνὴν πόλιν Σαμόσατα, ἐν ᾗ τὸ βασίλειον ὑπῆρχε. νῦν δὲ ἐπαρχία γέγονε. *id eſt:* Comagene, modica regio. vrbem munitam habet Samoſata, in quâ regia fuit. nunc in prouinciam redacta eſt. *Nec moueat te quod Suetonius prouinciam eam factam primùm vult à Veſpaſiano. cap.* VIII. *quia Caligula regibus eam iterùm tradiderat, vt narrat Dio* LIX. Antiocho, *inquit*, Antiochi filio Comagenem paternum regnum adiectis Ciliciæ maritimis dedit. *Vti ergo Caligula Tiberij; ſic Caligula decretum Ve-* D *ſpaſianus reſcidit.*

165. ET FILIOS CRIMINARI.] *Hæc de diſsidio & calumniis inter Piſonem & Germanicum, quiq; partium vtrinſque ibi erant. Sed quomodo* filios criminantur? *ſane vnus ibi* M. Piſo *filius: &* Cneius *alter*, omne hoc tempus in vrbe egit, *quod ipſe Tacitus infrà libro* III. *ſcripſit: nec paterna fortuna aut crimini potuit adiungi. Vide an non* filium: *niſi & Cneius Romæ aliquid in Germanicum; aut criminati vniuersè ſunt filiorum ſuperbiam, contumaciam, aut tales.*

166. OPERTIS ODIIS.] *Lego*, apertis.

167. CORONÆ AVREÆ.] *Coronæ conuiuiorum è floribus foliiſq; vulgata: non aquè ex auro. Quas tamen non ſolum in illa Orientis luxu, ſed etiam Romæ vſum aliquem habuiſſe diſcas ex Capitolino: qui in Aelio Vero ſcribit.* Data etiam conuiuis aurea atque argentea pocula & gemmata: coronas quinetiam datas lemniſcis aureis interpoſitis, & alieni temporis floribus. *Item Vlpiano, De auro & argento legato*: Cedent igitur gemmæ fialis vel lancibus, incluſæ auro argentóve. ſed & in coronis menſarum, gemmæ coronis cedent, & hæ menſis. *At in Aegypto hunc morem Iuſtinus tangit lib.* XVIII. Miſſi, *inquit*, à Senatu in Ægyptum Legati, cùm ingentia ſibi à Ptolemæo regis miſſa munera ſpreuiſſent, interiectis diebus ad cœnam inuitatis aureæ coronæ miſſæ ſunt, quas illi honoris cauſâ receptas, poſterâ die ſtatuis regis impoſuerunt. *Etiam Polybius l.* XV. *qui oſtendit tamen Regibus tantùm ex auro dari ſolere, aliis alias. Itaque narrat de Ariſtomene quodam, qui Agathocli, etſi non regi, per adulationem eius generis impoſuit*: Πρῶτος μὲν γὰρ, *inquit*, ὡς ἑαυτὸν ἐπὶ δεῖπνον ἐκάλεσε τὸν Ἀγαθοκλέα, χρυσοῦν στέφανον ἀπέδωκε μόνῳ τῶν παρόντων. Ὃ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς ἔθος ἐστὶ μόνοις συγχωρεῖν: Primus hic enim Agathoclem ad ſe in cœnam inuitatis, auream ei coronam dedit ſoli omnium conuiuarum quod ſolis regibus tribui mos eſt. *Neque ſcio an huc faciat, quod Laertius in Xenocrate ſcribit*: χρυσῷ στεφάνῳ τιμηθέντα ἐπ' ἄθλῳ πολυποσίας: aureâ coronâ donatum, in præmium multæ potationis. *Certè ad conuiuia etiam ſpectat.*

168. PRINCIPIS ROMANI.] *Claret ſententia, quaſi dicat, luxum illum alienum Romanis moribus, dignum Parthorum. Aemilius tamen hic* λεπτολογεῖ, *& perdit multa verba.*

169. COGNOSCENDÆ ANTIQVITATIS.] *Auditis Principes? imitamini. Hæc cognitio ad gloriam honeſtúmque excitat: hæc parandi vias oſtendit.*

170. APER-

ra prouinciæ prætendebatur. leuauitque [170] apertis horreis pretia frugum: multáque in A vulgus grata vſurpauit, ſine milite incedere, [171] pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu, P. Scipionis æmulatione, quem eadem factitauiſſe apud Siciliam, quamuis flagrante adhuc Pœnorum bello, accepimus. *Studium popularitatis in eo.* Tiberius, cultu habituque eius lenibus verbis perſtricto, acerrimè increpuit, *Tiberius improbat.* [172] quòd contra inſtituta Auguſti, non ſponte Principis Alexandriam introiſſet. nam Auguſtus, inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi permiſſu, ingredi ſenatoribus aut [173] equitibus Romanis illuſtribus, ſepoſuit Ægyptum: ne fame vrgeret Italiam, quiſquis eam prouinciam, [174] clauſtráque terræ ac maris, quamuis leui præſidio aduerſum ingentes exercitus inſediſſet. Sed Germanicus, nondum comperto profectionem eam incuſari, Nilo ſubuehebatur, orſus opido à Canopo. *Canopus.* Condidêre id Spartani, ob ſepultum illîc rectorem nauis Canopum: quâ tempeſtate Menelaus Græciam repetens, diuerſum ad mare terrámque Libyam delatus. Inde proximum amnis os dicatum Herculi, quem indigenæ ortum apud ſe & antiquiſſimum perhibent, eoſque qui poſteà pari virtute fuerint, in cognomentum eius adſcitos: mox B viſit veterum Thebarum magna veſtigia. *Thebæ veteres.* & manebant [175] ſtructis molibus litteræ Aegyptiæ, priorem opulentiam complexæ: iuſſuſque è ſenioribus ſacerdotum patrium ſermonem interpretari, referebat habitaſſe quondam ſeptingenta milia ætate militari: *Earum olim opes ſupra fidem.* atque eo cum exercitu [176] regem Rhamſen Libyâ, Æthiopiâ, Mediſque & Perſis, & Bactriano, ac Scythiâ potitū, quáſque terras Suri Armeniique & contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuiſſe. [177] legebantur & indicta gentibus tributa, pondus argenti & auri, numerus armorum equorumque, & dona templis ebur atque odores, quáſque copias frumenti & omnium vtenſilium quæque natio pénderet, haut minùs magnifica, quàm nunc vi Parthorum, aut potentiâ Romanâ iubentur. Ceterùm Germanicus aliis quoque miraculis intendit animum. quorum præcipua fuêre, *Memnonis ſtatua.* [178] Memnonis ſaxea effigies, vbi radiis ſolis icta eſt vocalem ſonum reddens: diſiectáſque inter & vix peruias arenas, inſtar montium eductæ Pyramides, *Pyramides.* certamine & opibus regum: lacúſque effoſſâ humo ſuperfluentis Nili receptacu- C la: atque alibi anguſtiæ, & profunda altitudo, nullis inquirentium ſpatiis penetrabilis. Exin ventum Elephantinen ac Syenen, [179] clauſtra olim Romani imperij; quod nunc rubrum ad mare pateſcit. *In Germania diſcordia, aſtu Druſi.* Dum ea æſtas Germanico plures per prouincias tranſigitur, haut leue decus Druſus quæſiuit, inliciens Germanos ad diſcordias, vtque fracto

A.

iam

170. APERTIS HORREIS.] *Publicis, opinor. vbi frumentum aſſeruabant in plebis Romanæ, & quod ſupereſſet, in alias vſus. At ille, in caritate ſartè annona, indigenis indulſit.*

171. PEDIBVS INTECTIS INCEDERE.] *Interpretar, inceſſiſſe crepidatum palliatúmque. Plura in* EXCVRS. K.

172. QVÒD CONTRA INSTITVTA.] *Vide Suet. Tiberio, cap.* LII. *& quæ dicam ad lib.* I. *Hiſtor.*

173. EQVITIBVS ROMANIS ILLVSTRIBVS.] *De hoc cognomine equitum infrà.*

174. CLAVSTRAQVE TERRÆ AC MARIS] *Intellegit Peluſium, Pharanium, & Alexandriam. In Propertio.*

Clauſtráque Peluſij Romano ſubruta ferro.

175. STRVCTIS MOLIBVS.] *Intellegit obeliſcos, de quorum frequentiâ & natu conſule omnino Ammianum, lib.* XVII. *atque in hac ipsâ re Nos etiam in Aegyptiis* ADMIRANDIS.

176. REGEM RHAMSEN.] *De hac tantâ potentiâ Aegyptiorum nihil legi. nec facilè credam. Nam quod Suidas ait, Thulin quemdam Aegyptium regem, vſque ad Oceanum imperium tenuiſſe, à quo dicta ſit Thule: quid tam infandum ſomniauit vllus ægrotus? Neſcio an hic ſit Rhamſes, quo regnante Ilium captum eſſe vult Plinius libro* XXXVI. *cap.* VIII. *vbi tamen leges,* Ramiſes, *corruptè.*

177 LEGEBANTVR ET INDICTA.] *De his prioribúsque vide Strabonem in deſcriptione Thebarum l.* XVII. *qui cum Cornelio Gallo illuc profectus pleraque refert oculatâ fide: egregius mehercules, & non ad vulgi guſtum ſcriptor.*

278. MEMNONIS SAXEA EFFIGIES.] *Viſitur, vt Plinius vult, in Serapis templo formâ coloſſi:* quem, *ait,* cottidianò, ſolis ortu contactum radiis crepare dicunt. *Iuuenal.* D

Dimidio magicæ reſonãt vbi Mẽnone chordæ.

Dimidium cur vocet, explicat Strabo: Τοῦ δ' ἑτέρου τὰ ἄνω μέρη τὰ ἀπὸ τῆς καθέδρας πέπτωκε σεισμοῦ γενηθέντος, ὥς φασι. *qui etiam vidiſſe ſe ait, & cum multis aliis circiter horam primam diei ſonitum aliquem audiſſe. Philoſtratus ab Apollonio eam ſtatuam in Aethiopiâ viſam ait: & mentitur non inſolens, ſiue ipſe, ſiue impurus ille magus. Nam certũ eſt in Aegypto fuiſſe. Vide præter alios Pauſaniam, in Atticis.*

179. CLAVSTRA OLIM ROMANI IMPERII.] *Alio ſenſu* Clauſtra, *quàm paullo antè. nam nunc terminum & finem intellegit, qui claudit. Inſertum hoc autem in gratiã laudémque Traiani, qui res magnas geſſit ad Orientem, finibúſque imperij ad rubrum*

mare

A iam Maroboduo vſque in exitium inſiſteretur. Erat inter Gotones nobilis iuuenis nomine Catualda, profugus olim vi Marobodui, & tunc dubiis rebus eius, vltionem auſus. Is validâ manu fines Marcomannorum ingreditur, corruptiſque primoribus ad ſocietatem, [180] inrumpit regiam, caſtellumque iuxtà ſitum. veteres illîc Sueuorum prædæ, & noſtris è prouinciis lixæ, ac negotiatores reperti, quos ius commercij, dein cupido augendi pecuniam, poſtremùm obliuio patriæ, ſuis quemque ab ſedibus hoſtilem in agrum tranſtulit. Marobodno vndique deſerto, non aliud ſubſidium quàm miſericordia Cæſaris fuit. tranſgreſſus Danubium, quà Noricam prouinciam præfluit, ſcripſit Tiberio, non vt profugus aut ſupplex, ſed ex memoriâ prioris fortunæ: nam multis nationibus clariſſimum quondam regem ad ſe vocantibus, Romanam amicitiam prætuliſſe. Reſponſum à Cæſare, tutam ei honoratámque ſedem in Italiâ fore, ſi maneret: ſin rebus eius aliud conduceret, abiturum fide quâ veniſſet. Ceterùm apud ſenatum diſſeruit, non Philippum Athenienſibus, non Pyrrhum, aut Antiochum, populo Romano perinde metuendos fuiſſe. Extat oratio quâ magnitudinem viri, violentiam ſubiectarum ei gentium, & quàm propinquus Italiæ hoſtis, ſuáque in deſtruendo eo conſilia extulit. Et Maroboduus quidem Rauennæ habitus, ſi quando inſoleſcerent Sueui, quaſi rediturus in regnum oſtentabatur. ſed non exceſſit Italiâ per duodeuiginti annos; conſenuitque multùm imminutâ claritate, ob nimiam viuendi cupidinem. Idem Catualdæ caſus, neque aliud perfugium. pulſus haut multò pòſt Hermundurorum opibus, & Vibilio duce; receptuſque, forum Iulium Narbonenſis Galliæ colôniam mittitur. Barbari vtrumque comitati, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium vltrà inter flumina [181] Marum & Cuſum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum. Simul nuntiato regem Artaxiam Armeniis à Germanico datum, decreuêre patres, vt Germanicus atque Druſus ouantes vrbem introirent. ſtructi & arcus circum latera templi Martis Vltoris, [182] cum effigie Cæſarum: lætiore Tiberio, quia pacem ſapientiâ firmauerat, quàm ſi bellum per acies confeciſſet. Igitur [183] Rheſcuporim quoque Thraciæ regem aſtu adgreditur. omnem eam nationem Rhœmetalces tenuerat: C quo defuncto Auguſtus partem Thracum Rheſcuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permiſit. In eâ diuiſione arua, & vrbes, & vicina Græcis, Cotyi; quod incultum, ferox, adnexum hoſtibus, Rheſcuporidi ceſſit. [184] ipſorumque regum ingenia, illi mite, & amœnum, huic atrox, auidum, & ſocietatis impatiens erat. Sed primò ſubdolâ concordiâ egêre. mox Rheſcuporis egredi fines, vertere in ſe Cotyi data, & reſiſtenti vim facere, cunctanter ſub Auguſto, quem auctorem vtriuſque regni, ſi ſperneretur, vindicem metuebat. enimuerò auditâ mutatione principis, immittere latronum globos, exſcindere caſtella, cauſas bello. Nihil æquè Tiberium anxium habebat, quàm ne compoſita turbarentur. diligit centurionem, qui nunciaret regibus, ne armis diſceptarent: ſtatimque à Cotye dimiſſa ſunt, quæ parauerat, auxilia. Rheſcuporis fictâ modeſtiâ poſtulat, eumdem in locum coiretur, poſſe de controuerſiis colloquio tranſigi. nec diu dubitatum de tempore, loco, dein conditionibus: cùm alter facilitate, alter fraude cuncta inter ſe concederent, acciperentque. Rheſcuporis ſanciendo, vt dictitabat, fœderi, conuiuium

Catualda Marobodunum pellit. — *Is ad Romanos confugit.* — *Vis & virtus Marobodui.* — *Qui Rauennæ diu habitus.* — *Sed & Catualda pellitur, & a Romanis recipitur.* — *Honores ob has res Germanico & Druſo.* — *Thracia diſſidet, in Cotyn, & Rheſcuporim.* — *Hic illum violat, & premit.*

B

D

mare promatis. Eleganter apud Suidã ſcriptor incertus ſuper hac ipsâ re: Ῥωμαίων ἀρχὴ, αὕτη τὸ Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν καὶ Μακεδόνων τὸ κράτος, μακρῷ ὑπερῆρεν. ὁρισαμένη πέρατα ἑαυτῆς, πρὸς μὲν ἕω, Ἰνδοὺς καὶ ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ Νεῖλον καὶ καταρράκτας, καὶ λίμνην Μαιῶτιν. *& reliqua, quæ non dubiè adtexit de rebus Traiani. Ita Tacitus lib.* IV. Quanto ſit anguſtius imperatum: *pra quàm nunc videlicet meo ana.*

180. INRVMPIT REGIAM.] *Bauiaſmum in Hercyniâ ſiluâ, de quo attuli ſuprà Strabonis verba.*

181. MARVM ET CVSVM.] *Marſus hic fluuius dictus Straboni lib.* VII. *Maris, Herodoto: Marſia, Iornandi: Aethica Margus. Retinet nomen hodie, & incolis appellatur Maros.*

182. CVM EFFIGIE CÆSARVM.] *Germanici, & Druſi.*

183 RHESCVPORIM.] *Non in alia nomine magis variatum. Dio* Ῥασκύπορις; *Velleius Rhaſcupolin, Suetanij optimus in Vaticano codex, Thraſcypolin. quomodo & in Liuio ſcriptum leges. Lucanus vocat* — gelidæ dominum Raſcipolin oræ. *De hiſtoriâ autem ipsâ conſule Dionem lib.* LIV. *in actis anni* DCCXXXVIII.

184. IPSORVMQVE REGVM.] *Adeò hoc verum eſt, vt Cotys ille etiam litteris & poëſi excultus fuerit,*

Laudem quem in vincla conicit. uiuium adiicit; tractáque in multam noctem lætitiâ, per epulas ac vinolentiam incau- A
tum Cotyn, & poſtquàm dolum intellexerat, ſacra regni, eiuſdem familiæ deos, & hoſpitalis menſas obteſtantem, catenis onerat. Thraciáque omni potitus, ſcripſit ad Tiberium, ſtructas ſibi inſidias, præuentum inſidiatorem: ſimul bellum aduerſus Baſtarnas Scytháſque prætendens, nouis peditum & equitum copiis ſeſe firmabat. Molliter reſcriptum, *ſi fraus abeſſet, poſſe eum innocentiæ fidere: ceterùm neque ſe, neque ſenatum, niſi cognitâ cauſsâ, ius & iniuriam diſcreturos. proinde tradito Cotye veniret, transferretque inuidiam criminis.* Eas litteras Latinius Pandus Proprætor Mœſiæ, cum militibus quîs Cotys traderetur, in Thraciam miſit. Rheſcuporis inter metum & iram contratus, maluit
Etiam occidit. patrati, quàm incepti facinoris reus eſſe: occidi Cotyn iubet, mortemque ſponte ſumptam ementitur. Nec tamen Cæſar placitas ſemel artes mutauit, ſed defuncto Pando,
Flaccus à Tiberio miſſus ſceleri vindicando. quem ſibi infenſum Rheſcuporis arguebat, [185] Pomponium Flaccum veterem ſtipendiis, & artâ cum rege amicitiâ, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maximè Mœſiæ præfecit. Flaccus in Thraciam tranſgreſſus, per ingentia promiſſa, quamuis B
ambiguum & ſcelera ſua reputantem, perpulit, vt præſidia Romana intraret. circumdata
Quod fuit, ſed Tiberianâ arte. hinc regi ſpecie honoris valida manus, tribunique, & centuriones, monendo, ſuadendo, & quantò longiùs abſcedebatur apertiore cuſtodiâ, poſtremò gnarum neceſſitatis in vrbem traxère. Accuſatus in ſenatu ab vxore Cotyis damnatur, vt procul regno te-
Rheſcuporis Romæ accuſatur, damnatur. neretur. Thracia in Rhœmetalcen filium, quem paternis conſiliis aduerſatum conſtabat, inque liberos Cotyis diuiditur: iiſque nondum adultis Trebellienus Rufus præturâ functus datur, qui regnum interim tractaret; exemplo, quo maiores [186] M. Lepidum Ptolomæi liberis tutorem, in Ægyptum miſerant. Rheſcuporis Alexandriam deuectus, atque illîc fugam tentans, an ficto crimine, interficitur. Per idem tempus Vono-
Vonones fugam tentat. nes, quem [187] amotum in Ciliciam memoraui, corruptis cuſtodibus effugere ad Armenios, inde in Albanos Heniochoſque, & conſanguineum ſibi regem Scytharum conatus eſt, ſpecie venandi. omiſſis maritimis locis, auia ſaltuum petiit, mox pernicitate equi ad amnem Pyramum contendit, cuius pontes accolæ ruperant, auditâ regis fugâ:
Sed reprehenditur, & interficitur. neque vado penetrari poterat. Igitur in ripâ fluminis, à Vibio Frontone præfecto equi- C
tum vincîtur. mox Remmius Euocatus, priori cuſtodiæ regis adpoſitus, quaſi per iram gladio eum tranſigit: vnde maior fides, conſcientiâ ſceleris & metu indicij, mortem Vononi illatam. At Germanicus Ægypto remeans, cuncta quæ apud legiones aut vrbes iuſſerat, abolita, vel in contrarium verſa cognoſcit. hinc graues in Piſonem contumeliæ, nec minùs acerba quæ ab illo in Cæſarem [188] tentabantur. * Dein Piſo abire
Piſo à Germanico palam diſſidet. Suriâ ſtatuit, mox aduerſâ Germanici valetudine detentus, vbi recreatum accepit, votáque pro incolumitate ſoluebantur, [189] admotas hoſtias, ſacrificalem apparatum, [190] fe-

fuerit. Ad eum enim eſt elegio IX *Ouidij lib.* III. *De Ponto. & in huius regno Vates ille exſulauit. quod ſcire volo iuuentutem.*

185. POMPONIVM FLACCVM.] *Eſt ipſe de quo Ouidius lib.* IV *de Ponto eleg.* IX.

Præfuit his, Græcine, locis modò Flaccus, & illo
Ripa ferox Iſtri ſub duce tuta fuit.
Hic tenuit Myſas gentes in pace fideli:
Hic arcu fiſos, terruit enſe Getas.

Atq, idem præfuit poſteà Syriæ, vt ſcribit noſter l. IV.

186. M. LEPIDVM.] *Valerius Maxim. lib.* IV. *cap.* IV. Cùm Ptolemæus rex tutorem populum Rom. filio reliquiſſet, Senatus M. Æmilium Lepidum Pontif. Max. bis Conſulem ad pueri tutelam gerendam Alexandream miſit: ampliſſimiq́ue & integerrimi viri ſanctitatē, reip. vſibus & ſacris comparatam externæ procurationi vacare voluit, ne fides ciuitatis noſtræ fruſtrà petita exiſtimaretur. *Iuſtinus lib.* XXX. Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum, qui tutoris nomine regnum pupilli adminiſtraret. *Exſtant & denarij argentei cum inſcriptione,* M. LEPIDVS. PONT. MAX. TVTOR. REG. *in parte verſò, caput turritum, ſubſcriptum,* ALEXANDREA.

187. AMOTVM IN CILICIAM MEMORAVI.] D
Pompeiopolim, ſuprà. Sueton. paullo aliter hoc narrat, & cum Tiberij probro: Sed & Vononem Parthorum regem, qui pulſus à ſuis quaſi in fidem populi Romani cum ingenti gazâ Antiochiam ſe receperat, ſpoliauit perfidiâ, & occidit. *Vt Taciti narratio eſt, Imperator extra culpam.*

188. TENTABANTVR. * DEIN PISO.] *Ad eam quam poſui notam, ſuſpicio mihi eſt, ne quid deſit. non enim ſatis plena videtur narratio.*

189. ADMOTAS HOSTIAS.] *Sacrorum verbum eſt. Suetonius in Caligulâ,* Admota altaribus victima, ſuccinctus poparum habitu. *idem ſignificat, quod Tibullo & aliis, ſtatuere ad aram.*

190. FE-

A [190] feſtam Antiochenſium plebem, per lictores proturbat. Tum [191] Seleuciam degreditur, opperiens ægritudinem quæ rurſum Germanico acciderat. ſæuam vim morbi augebat perſuaſio veneni à Piſone accepti: & reperiebantur [192] ſolo ac parietibus [193] erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina, & deuotiones & nomen Germanici plumbeis tabulis inſculptum, ſemiuſti cineres, ac [194] tabe obliti, aliáque malefica quis creditur animas numinibus infernis ſacrari. ſimul miſſi à Piſone incuſabantur, vt valetudinis aduerſa rimantes. Ea Germanico haut minùs irâ, quàm per metum accepta; ſi limen obſideretur, ſi effundendus ſpiritus ſub oculis inimicorum foret: quid deinde miſerrimæ coniugi, quid infantibus liberis euenturum? lenta videri veneficia: feſtinare & vrgere vt prouinciam, vt legiones ſolus habeat: ſed non vſque eò defectum Germanicum, neque præmia cædis apud interfectorem manſura. [195] Componit epiſtolas, quîs amicitiam ei renunciabat. Addunt plerique iuſſum prouinciâ decedere. nec Piſo moratus vltrà, nauis ſoluit, moderabatúrque curſui, [196] quò propiùs regrederetur, ſi mors Germanici Suriam aperuiſſet. B Cæſar paulliſper ad ſpem erectus, dein feſſo corpore vbi finis aderat, adſiſtentes amicos in hunc modum alloquitur: *Si fato concederem, iuſtus mihi dolor etiam aduerſus deos eſſet, quòd me [197] parentibus, liberis, patriæ, [198] intra iuuentam præmaturo exitu raperent. nunc ſcelere Piſonis & Plancinæ interceptus, vltimas preces pectoribus veſtris relinquo, referatis patri ac fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus inſidiis circumuentus miſerrimam vitam peßimâ morte finierim. Si quos ſpes meæ, ſi quos propinquus ſanguis, etiam quos inuidia erga viuentem mouebat; inlacrymabunt, quondam florentem, & tot bellorum ſuperſtitem, [199] muliebri fraude cecidiſſe. Erit vobis locus querendi apud ſenatum, inuocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus eſt, proſequi defunctum ignauo queſtu: ſed quæ voluerit meminiſſe, quæ mandauerit exſequi. flebunt Germanicum etiam ignoti; vindicabitis vos, ſi me potiùs quàm fortunam meam fouebatis. Oſtendite populo Romano diui Auguſti neptem, eamdemque coniugem meam: numerate ſex liberos. Miſericordia cum accuſantibus erit. fingentibuſque ſceleſta mandata, aut non credent homines, aut non ignoſcent.* C Iurauêre amici, [200] dextram morientis contingentes, ſpiritum antè quàm vltionem amiſſuros. Tum ad vxorem verſus, per memoriam ſui, per communes liberos orauit, exueret ferociam, ſæuienti fortunæ ſubmitteret animum, neu regreſſa in vrbem æmulatione potentiæ, validiores irritaret. Hæc palàm, & alia ſecretò, per quæ oſtendere credebatur metum ex Tiberio. Neque multò pòſt extinguitur, ingenti luctu prouinciæ & circumiacentium populorum. Indoluêre exteræ nationes regeſque. tanta illi comitas in ſocios, manſuetudo in hoſtes: viſuque & auditu juxtà venerabilis, cùm magnitudinem

Atque hic in morbo hæret. *Cui conſenſu plerique dabant, veneni Piſonis.* *Germanicus amicitiam cum illo dirimit.* *Morituri eius ad amicos verba. Quis Piſonem cum vxore mandat:* *Et vltionem mandat.* *Coniugi etiam commonitiones dat:* *Moritúrque. Magno luctu omnium, ob virtutes.*

190. Festam Antioch.] *Læto habitu, & candidatam.*

191. Selevciam.] *Plures Seleucia, atque adeò in ipsâ Syriâ. Sed hanc puto, quæ* Pieria *cognominatur Straboni, Ciceroni, Polybio, Ptolomæo. Nam in litore maris eſt, parabátque nauigationem Piſo: tum* D *etiam haud procul Antiochiâ, à quâ veniebat.*

192. Solo ac parietibvs.] *Muretus*, parietinis *conijcit.*

193. Ervtæ hvmanorvm corporvm reliqviæ.] *Dio ſic expreſſit,* Ὀςᾶ γὰρ ἀνθρώπων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ ᾤκει κατορωρυγμένα, καὶ ἐλασμοὶ μολίβδινοι ἀράς τινας μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔχοντες εὑρέθη. *Sed hæ perſuaſiones à vulgo: & ideo vana. Appuleius callidè deſcripſit* III. *Mileſiar.* Inſtruxit feralem officinam omne genus aromatis & ignorabiliter laminis litteratis, & infelicium manium durantibus caluis, defletorū, ſepultorum etiam cadauerum expoſitis multis admodū membris. hîc naros & digiti, illîc carnoſi (*vel etiam* carioſi) claui pendentium: alibi trucidatorum ſeruatus cruor, & extorta dentibus ferarum trunca caluaria. *Ita nos eum locum totum emaculamus.*

194. Tabe obliti] *Malim*, tabo.

195. Componit epistolas.] *Mos ex veteri illâ & ſimplici vitâ: quâ receptum, amicitiam & inimicitiam promptam habere in ore & in fronte. Adi* Excvrs. in L.

196. Qvo propivs.] *Benè, ſuo quodam ſenſu. quid ſi tamen*, properius?

197. Parentibvs, liberis.] *Atqui vnica parens ſupererat, Antonia mater, Druſo pridem functo.*

198. Intra ivventam.] *Romano more. quibus iuuenta finiebatur anno* XLV.

199. Mvliebri fravde.] *Plancinam intellege: nec Liuiam omiſiſſe. quam certum mihi eſt huic ſceleri fuiſſe architectam.*

200. Dextram morientis contingentes.] *Quæ ſedes fidei. Sed & apud Xenophontem Cyrus moriens hortatur amicos vt dextram ſuam contingant.* Εἴ τις δ᾽ ὑμῶν, ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω.

201. Havt

grauitatem ſummæ fortunæ retineret, inuidiam & adrogantiam effugerat. Fu- A
Cum Alexandro comparatur. nus ſine imaginibus & pompa; per laudes, & memoriam virtutum eius, celebre fuit. Et erant qui formam, ætatem, genus mortis, ob propinquitatem etiam locorum, in quibus interiit, Magni Alexandri fatis adæquarent. *Nam vtrumque corpore decoro, genere inſignem, [201] haut multum triginta annos egreſſum, ſuorum inſidiis externas inter gentes occidiſſe. ſed hunc mitem erga amicos, modicum voluptatum, vno matrimonio, certis liberis egiſſe. neque minùs prœliatorem, etiam ſi temeritas abfuerit, præpedituſque ſit perculſas tot victoriis Germanias ſeruitio premere. Quòd ſi ſolus arbiter rerum, ſi iure & nomine regio fuiſſet, tanto promtius adſecuturum gloriam militiæ, quantum clementiâ, temperantiâ, ceteris bonis artibus præſtitiſſet.* Corpus antequam cremaretur, nudatum in foro Antiochienſium, qui locus ſepulturæ deſtinabatur. [202] Prætuleritne veneficij ſigna, parùm conſtitit. nam vt quis miſericordiâ in Germanicum, & præſumtâ ſuſpicione, aut fauore in Piſonem pronior, diuerſi interpretabantur.

Diſceptatur de Syria præſide. *Sentius factus.* Conſultatum inde inter legatos, quique alij ſenatorum aderant, quis nam Syriæ præficeretur. & ceteris modicè niſis, inter Vibium Marſum, & Gn. Sentium, diu quæſitum: dein Marſus ſeniori, & acriùs tendenti Sentio conceſſit. Iſque infamem veneficiis eâ in prouinciâ, & Plancinæ percaram, nomine Martinam, in vrbem miſit, poſtulantibus Vitellio ac Veranio, ceteriſque qui crimina & accuſationem tamquam aduerſus receptos iam reos inſtruebant. B

Agrippina Romam properat. At Agrippina quamquam defeſſa luctu, & corpore ægro, omnium tamen quæ vltionem morarentur intolerans, aſcendit claſſem cum cineribus Germanici, & liberis; miſerantibus cunctis, quòd femina nobilitate princeps, pulcherrimo modò matrimonio inter venerantes gratantiſque aſpici ſolita, tunc feralis reliquias ſinu ferret, incerta vltionis, anxia ſui, & infelici fecunditate fortunæ toties obnoxia. Piſonem interim apud Coum inſulam nuntius adſequitur, exceſſiſſe Germanicum. Quo intemperanter accepto, cædit victimas, adit templa: neque ipſe gaudium moderans, & magis inſoleſcente Plancinâ, quæ luctum amiſſæ ſororis, tum primum [203] læto cultu mutauit.

At Piſo de reditu in Syriam ambigit. Adfluebant centuriones, monebántque promta illi legionum ſtudia, repeteret prouinciam non iure ablatam, & vacuam. Igitur quid a- C
Quem diſſuadet filius. gendum conſultanti, M. Piſo filius *properandum in vrbem cenſebat: nihil adhuc inexpiabile admiſſum, neque ſuſpiciones imbecillas, aut inania famæ, pertimeſcenda. diſcordiam erga Germanicum odio fortaſſe dignam, non pœnâ: & ademptione prouinciæ, ſatisfactum inimicis. Quod ſi regrederetur, obſiſtente Sentio, ciuile bellum incipi; nec duraturos in partibus centuriones militeſque, apud quos recens imperatoris ſui memoria, & penitùs infixus in Cæſares amor præualeret.*

Alij ſuadent. Contrà Domitius Celer ex intimâ eius amicitiâ diſſeruit, *Vtendum euentu. Piſonem, non Sentium, Syriæ præpoſitum. Huic faſces & ius prætoris, huic legiones datas. ſi quid hoſtile ingruat, quem iuſtiùs arma oppoſiturum, quàm qui legati auctoritatem, & propria mandata acceperit? Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo ſeneſcant. plerumque innocentes, recenti inuidiâ impares. At ſi teneat exercitum, augeat vires; multa quæ prouideri non poſſunt, fortuitò in melius caſura. An feſtinamus cum Germanici cineribus adpellere, vt te inauditum & indefenſum planctus Agrippinæ, ac vulgus imperitum, primo rumore rapiant? Eſt tibi Auguſtæ conſcientia, eſt Cæſaris fauor, ſed in occulto: & periiſſe Germanicum nulli iactantiùs mœrent, quàm qui maximè lætantur.*

Et perſuadent. Haut magnâ mole Piſo, promtus ferocibus, in D ſententiam trahitur, miſſiſque ad Tiberium epiſtolis, incuſat Germanicum luxus & ſuperbiæ: ſeque pulſum, vt locus rebus nouis pateficret. curam exercitus, eâdem fide quâ tenuerit, repetiuiſſe. Simul Domitium impoſitum triremi vitare litorum oram, præ-

201. HAVT MVLTVM TRIGINTA ANNOS EGRESSVM.] *Obijt Germanicus anno* XXXIV. *vitæ ac pia.*

202. PRÆTVLERINTNE VENEFICII SIGNA.] *Multi adfirmant Plinius lib.* XI. Cor negatur cremari poſſe in iis qui cardiaco morbo obierunt, aut veneno interemptis. Certè exſtat oratio Vitellij quâ reum Piſonem eius ſceleris coarguit, hoc vſus argumento: palamque teſtatus non potuiſſe ob venenum cor Germanici Cæſaris comburi.

203. LÆTO CVLTV MVTAVIT.] *Quaſi in gratulatione, aut quaſi voti damnata. Vide Feſtum, in verbis, Minuitur luctus. Quis autem feminæ iſtius: quis lætus cultus; nos in* EXCVRS. *quærimus, in M.*

A præterque inſulas [204] lato mari pergere in Suriam iubet. concurrentes deſertores per manipulos componit, armat lixas, traiectoque in continentem nauibus, vexillum tironum in Suriam euntium intercipit. Regulis Cilicum vt ſe auxiliis iuuarent ſcribit, haut ignauo ad miniſteria belli iuuene Piſone, quamquam ſuſcipiendum bellum abnuiſſet. Igitur oram Lyciæ ac Pamphyliæ prælegentes, obuiis nauibus, quæ Agrippinam vehebant, vtrimque infenſi, arma primò expediere: dein mutua formidine, non vltra iurgium proceſſum eſt. Marſuſque Vibius nunciauit Piſoni, Romam ad dicendam cauſſam veniret. Ille eludens reſpondit, adfuturum vbi prætor qui de veneficiis quæreret, reo atque accuſatoribus diem prædixiſſet. Interim Domitius Laodiceam vrbem Suriæ adpulſus, cùm hiberna ſextæ legionis peteret, quòd eam maxime nouis conſiliis idoneam rebatur, à Pacuuio legato præuenitur. Id Sentius Piſoni per litteras aperit, monetque ne caſtra corruptoribus, ne prouinciam bello temtet. quoſque Germanici memores, aut inimicis eius aduerſos cognouerat, contrahit, magnitudinem imperatoris identidem ingerens, B & Rempublicam armis peti: ducitque validam manum, & prælio paratam. Nec Piſo, quamquam cœpta ſecus cadebant, omiſit tutiſſima è præſentibus: ſed caſtellum Ciliciæ munitum admodum, cui nomen [205] Celenderis, occupat. Nam admixtis deſertoribus, & tirone nuper intercepto, ſuiſque & Plancinæ ſeruitiis, auxilia Cilicum quæ reguli miſerant, in numerum legionis compoſuerat. Cæſariſque ſe legatum teſtabatur *prouinciâ quam is dediſſet arceri, non à legionibus (earum quippe accitu venire) ſed à Sentio, priuatum odium falſis criminibus tegente. conſiſterent in acie, non pugnaturis militibus, vbi Piſonem ab ipſis parentem quondam appellatum, ſi iure ageretur potiorem; ſi armis, non inualidum, vidiſſent.* Tum pro munimentis caſtelli manipulos explicat, colle arduo & derupto. nam cetera mari cinguntur. Contrà veterani, ordinibus ac ſubſidiis inſtructi. hinc militum, inde locorum aſperitas: ſed non animus, non ſpes, ne tela quidem niſi agreſtia, ad ſubitum vſum properata. Vt venêre in manus, non vltrà dubitatum, quàm dum Romanæ cohortes in æquum eniterentur: vertunt terga Cilices; ſeque caſtello clau- C dunt. Interim Piſo claſſem, haut procul opperientem, oppugnare fruſtrà tentauit: regreſſuſque, & pro muris modò ſemet adflictando, modò ſingulos nomine ciens, præmiis vocans, ſeditionem cœptabat: adeoque commouerat, vt ſignifer legionis ſextæ ſignum ad eum tranſtulerit. Tum Sentius [206] occanere cornua tubáſque, & peti aggerem, erigi ſcalas iuſſit, ac promtiſſimum quemque ſuccedere: alios tormentis haſtas, ſaxa, & faces ingerere. Tandem victâ pertinaciâ Piſo orauit, vti traditis armis maneret in caſtello, dum Cæſar cui Suriam permitteret, conſulitur. Non receptæ conditiones. nec aliud, quàm naues & tutum in vrbem iter, conceſſum eſt. At Romæ poſtquam Germanici valetudo percrebuit, cunctáque vt ex longinquo aucta in deterius adferebantur: dolor, ira, & erumpebant queſtus. *Ideò nimirùm in extremas terras relegatum: ideò Piſoni permiſſam prouinciam: hoc egiſſe ſecretos Auguſtæ cum Plancinâ ſermones: vera prorſus de Druſo ſeniores locutos, diſplicere regnantibus ciuilia filiorum ingenia: neque ob aliud interceptos, quàm quia populum Romanum æquo iure complecti, redditâ libertate, agitauerint.* Hos vulgi ſermones audita mors adeò incendit, vt ante edictum magiſtratuum, ante ſena- D tuſconſultum, [207] ſumto iuſtitio deſererentur fora, clauderentur domus, paſſim ſilentia & gemitus, nihil compoſitum in oſtentationem. Et quamquam [208] neque inſignibus

Copias & vires parat in Sentium.

Obviam habet Agrippinam.

Caſtellum Ciliciæ quoddam occupat.

Aciem etiam ſtruit:

Sed facilè à Sentio pellitur.

Romam dimittitur. Vbi Germanici valetudo in magnâ curâ:

Et mortis in maximo luctu.

204. LATO MARI.] *Equidem tolero, ſed verius fortaſſe,* alto.

205. CELENDERIS.] *Nominat id Ioſephus l. XVII. collocátque in via qua Romam ibatur. ſed in eo ſcriptum reperies,* Celendris. *meminit & Ptolemæus. Antiquiſſimum id fuit, ſi Apollodoro fides lib. III. Biblioth. qui conditionem eius refert ad Sandarum Tithoni nepotem.* Ὃς, *inquit,* ἐκ Συρίας ἐλθὼν εἰς Κιλικίαν πόλιν ἔκτισε Κελένδεριν.

206. OCCANERE CORNVA.] *Occultè ſurreptum Salluſtio eſt,* Iuſſu Metelli cornicines occanuere.

207. SVMTO IVSTITIO.] *Olim in tumultu aut calamitate à Dictatore Conſulibúſve indici inſtitium ſolitum, ex decreto Senatus: nunc paſſim in funere principum virorum. Sic lib. I.* Qui fine Auguſti & initiis Tiberij auditis, ob iuſtitium aut gaudium intermiſerat ſolita munia. *De vi habitúque inſtitij nihil melius poſſum Petro Fabro, eruditæ diligentiæ viro. quem conſule l. II. Semeſtrium cap. X.*

208. NEQVE INSIGNIBVS LVGENTIVM.] *Indicto enim iuſtitio, mutabant etiam veſtem. Lucanus:*

—— ferale per vrbem

Iuſti-

gnibus lugentium abſtinerent, altiùs animis mœrebant. Fortè negotiatores, viuente adhuc Germanico Syriâ egreſſi, lætiora de valetudine eius attulêre: ſtatim credita, ſtatim vulgata ſunt. vt quiſque obuius, quamuis leuiter audita, in alios, atque illi in plures cumulata gaudio transferunt. curſant per vrbem, [209] moliuntur templorum fores: iuuit credulitatem nox, & promtior inter tenebras adfirmatio. Nec obſtitit falſis Tiberius, donec tempore ac ſpatio vaneſcerent: & populus, quaſi rurſum ereptum, acriùs doluit. A

Multi honores mortuo. Honores, vt quis amore in Germanicum aut ingenio validus, reperti decretique: vt nomen eius [210] Saliari carmine caneretur; [211] ſedes curules ſacerdotum Auguſtalium locis, ſuperque eas querceæ coronæ ſtatuerentur; [212] ludos Circenſes eburna effigies præiret; néve quis flamen aut augur in locum Germanici, niſi gentis Iuliæ, crearetur. Arcus additi Romæ, & apud Ripam Rheni, & in monte Syriæ Amano, cum inſcriptione rerum geſtarum, ac [213] mortem ob Remp. obiiſſe: ſepulcrum Antiochiæ vbi crematus: tribunal Epidaphnæ, quo in loco vitam finierat. Statuarum locorumve in quîs

Clypeus inter oratores. coleretur, haud facilè quis numerum inierit. [214] Cum cenſeretur clypeus, auro & magnitudine inſignis, inter auctores eloquentiæ; adſeruit Tiberius, ſolitum paremque ceteris dicaturum. neque enim eloquentiam fortunâ diſcerni; & ſatis inluſtre, ſi veteres inter ſcriptores haberetur. Equeſter ordo cuneum Germanici appellauit, qui Iuniorum B

Iuſtitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata eſt purpura faſces.

Iuuenalis:

Pullati proceres, differt vadimonia Prætor.

Seneca epiſt. XVIII. Nam quod fieri niſi in tumultu & triſti tempore ciuitatis non ſolebat, voluptatis cauſſâ veſtem mutauimus.

209. MOLIVNTVR TEMPLORVM FORES.] *Nam veſpere hæc geſta, aut nocte, & tum clauſa templa. Suetonius Calig. cap.* VI. *de ipsâ hac re:* Repentè iam veſperi, cùm incertis auctoribus conualuiſſe percrebuiſſet; paſſim cum luminibus & victimis in Capitolium concurſum eſt, ac pęnè reuulſæ templi fores, nequid geſtientes vota reddere moraretur.

210. SALIARI CARMINE.] *Qui honos non niſi nominibus deorum. Hoc exemplo M. Antoninus Philoſophus, mortuo filio Vero,* iuſſit vt nomen eius Saliari carmini inſereretur. *ita mala apud Spartianum, quàm,* inſeretur.

211. SEDES CVRVLES.] *Spectaculis Romam tranſductis, magna honoris fuit publicus in iis locus. exempla multa. Enaluit paullatim adulatio; vt non ſolum viuis, ſed etiam abſentibus mortuiſque daretur is locus, memoriæ conſeruandæ: Loci præbiti inditium, ſella eſſet. Primum veſtigium eius ritus odorari videor in Liuy verbis, lib.* II. *de Valerio Dictatore:* Dictator triumphans in vrbem inuehitur. ſuper ſolitos honores locus in Circo ipſi poſteriſque, ad ſpectaculum datus: ſella in eo loco curulis poſita. *Cæſari habitus deinde idem honos, vt clarè Dio lib.* XLIV. Ἐψηφίσαντο τόν τε δίφρον αὐτοῦ τὸν ἐπίχρυσον ἐς τὰ θέατρα καὶ τὸν στέφανον τὸν διάλιθον καὶ διάχρυσον ἐσάγεσθαι. *Mox M. Marcello defuncta. de quo verba eiuſdem ſcriptoris, lib.* LIII Μαρκέλλῳ δὲ καὶ εἰκόνα χρυσῆν, καὶ στέφανον χρυσοῦν, δίφρον τε ἀρχικὸν ἐς τὸ θέατρον ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πανηγύρει ἐσφέρεσθαι, καὶ ἐς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων τῶν τελούντων αὐτὰ τίθεσθαι ἐκέλευσεν. *id eſt,* Marcelli & imaginem auream, & coronam auream, & ſedem curulem Romanis ludis in theatrum inferri iuſſit, mediaque illa poni inter ſedes editorum. *Sed & Seuerus, Pertinaci mortua non vnam ſellam, ſed tres in theatro poſuit: vti apud Xiphilinum ſcribitur his verbis.* Καὶ χρυσῆν εἰκόνα αὐτοῦ ἐφ' ἅρματος ἐλεφάντων ἐς τὸν ἱππόδρομον ἐσάγεσθαι, καὶ ἐς τὰ λοιπὰ θέατρα θρόνους τε τρεῖς κατακεχρυσωμένους αὐτῷ ἐσκομίζεσθαι. *Lege etiam ſedes aureas in Theatrum illatas Tiberio & Seiano abſentibus, & miror interpretem id vertiſſe, currus, apud Dionem lib.* LVIII. Δίφρους τε ἐπιχρύσους ἐς τὰ θέατρα ἀμφοῖν ἐσέφερον. *Germanico igitur decreta eiuſmodi curules ſedes per trina, vt opinor, theatra inter ſacerdotum Auguſtalium ſedes: & coronæ in iis è quercu, ob ciues ſcilicet ſeruatos. Hunc ritum non alibi adhuc videram explicatum.* C

212. LVDOS CIRCENSES.] *Qui honos dijs habitus, & qui diuinos deinde honores meriti videbantur. Ritus non obſcurus.*

213. MORTEM OB REMP. OBIISSE.] *Hoc Druſo quoque fratri eius tributum, & voluit dictum Pedo ad Liuiam:*

Conſul, & ignoti victor Germanicus orbis,
Qui fuit heu mortis publica cauſſa: legor.

Sed tu reſcribe, Cui fuit: *ad hanc mentem.*

214. CVM CENSERETVR CLYPEVS.] *Veteris inuenti fuit imagines illuſtrium virorum publicè in templo, curiàque deponi & quaſi dedicari. Sic Africani imaginem Capitolio, Catonis Cenſorij in Curiâ collocata. Valerius Maximus, lib.* VIII. *cap.* XV. Africanus imaginem in cellâ Iouis opt. max. poſitam habet: quæ quotieſcúque funus aliquod Corneliæ genti celebrandum eſt inde petitur: vnique illi inſtar atrij Capitolium eſt. Tam herclè quàm ſuperiori Catoni, Curia. vnde effigies illius ad eiuſdem generis officia expromitur. Gratum ordinem, qui vtiliſſimum reip. Senatorem tantùm non ſemper ſecum habitare voluerit. *Sed cumulatiùs id fecit vt apparet, Auguſtus; qui primarias imagines in Curiâ collocauit, ſuis quaſque locis diſtinctas: ſiue quis belli, ſiue pacis artibus claruiſſet. Ita ſuprà legimus,* Hortenſij imaginem poſitam inter Oratores: *idémque honos nunc Germanico petitur. Sed clypei nomine Tacitus cur vſus? quia imagines illæ, vt cenſeo,* D

inſtar

A niorum dicebatur, inſtituitque [215] vti turmæ Idibus Iuliis imaginem eius ſequerentur. pleraque manent, quædam ſtatim omiſſa ſunt, aut vetuſtas obliterauit. Ceterùm recenti adhuc mæſtitiâ, ſoror Germanici Liuia, nupta Druſo, [216] duos virilis ſexus ſimul enixa eſt. quod rarum lætumque etiam modicis penatibus, tanto gaudio Principem adfecit, vt non temperauerit, quin iactaret apud patres, nulli antè Romanorum eiuſdem faſtigij viro geminam ſtirpem editam. nam cuncta etiam fortuita ad gloriam vertebat. Sed populo tali in tempore id quoque dolorem tulit. tamquam auctus liberis Druſus, domum Germanici magis vrgeret. Eodem anno grauibus [217] ſenatus decretis libido feminarum coërcita, cautumque ne quæſtû corpore faceret, cui auus, aut pater, aut maritus Eques Rom. fuiſſet. nam Viſtilia prætoriâ familiâ genita, licentiam ſtupri [218] apud Ædiles vulgauerat; more inter veteres recepto, qui ſatis pœnarum aduerſum impudicas in ipsâ profeſſione flagitij credebant. [219] * exacta & à Titidio Labeone Viſtiliæ marito, cur in vxore delicti manifeſtâ vltionem legis omiſiſſet? atque illo prætendente [220] ſexa-
B ginta dies ad conſultandum datos necdum præteriiſſe, ſatis viſum de Viſtiliâ ſtatuere. eáque in inſulam Seriphon abdita eſt. [221] Actû & de ſacris Aegyptiis Iudaicisque pellendis. factumque patrum conſultum, vt [222] quatuor milia libertini generis eâ ſuperſtitione

Liuia Druſi geminos parit.

Compreſſa libido mulie-bris nouis ſcitis.

* *Fortè exactum.*

Pulſa externa ſacra.

inſtar militaris clypei rotunda: ex ære, auro, argento. Firmamentum aut lucem EXCVRSVS *noſter dabit, in* N. *vide.*

215. VTI TVRMÆ.] *Ita accipio, vt in ſollenni illâ Tranſuectione equitum Germanici imago pro vexillo eſſet, quod ſequerentur. Libro* VI. Quorum imagines pro vexillis ſecuti eſſent, duces imperatoreſque diligerent. *Aliud autem Tranſuectio equitum: aliud Recognitio, ſiue Cenſio, ſiue Probatio. & caue ea confundas. Tranſuectio à Q. Fabio Rulliano inſtitu-*
C *ta, vt Liuius lib.* IX. *Valerius* 2. *auctores ſunt. eiúſque formam & quaſi Pompam graphicè depinxit Dionyſius lib.* VI. *Idibus Quinctilibus ſiue Iulijs fieri ſolitam Dionyſius idem dixit, quia victoria ad locum Regillum incidit in eum diem. Sed &* Caſtorũ ædes Idibus Quinctilibus dedicata, *ait Liuius l.* II. *quorum honori præcipuè tranſuectio inſtituta. At recognitio equitum, olim à Cenſoribus ſingulis luſtris: poſteà ab Imperatoribus paſſim facta tempore non certo. idq; non aliud fuit, quam cenſura quadam in equites equóſque publicos, & quaſi examen. Nos plura, lib.* 2. *De Milit. Ads, ſi lubet.*

216. DVOS VIRILIS SEXVS.] *Diſce ergo hinc, quod nondum alij, Tiberium illum Druſi F. Tiberij N. quem Caius ſuſtulit, ſuperfuiſſe ex his geminis: & ideo Gemellum cognominatum. Et ſanè numiſmata quadam huius Druſi area exſtare aiunt, in quibus expreſſa gemellorum capita ſurgentia è copia cornu.*

D 217. SENATVS DECRETIS.] *Quorum decretorum particula hæc apud Tertullianum, De pallio.* Habes ſpectare quod Cæcina Seuerus grauiter Senatui impreſſit, matrona ſine ſtolâ in publico. denique Lentuli Auguris conſultis, quæ ita ſeſe exauctoraſſet, pro ſtupro erat pœna: quoniam quidem indices cuſtodeſque dignitatis habitus, vt lenocinij factitandi impedimenta. ſedulò quædam deſueſecerant.

218. APVD ÆDILES VVLGAVERAT.] *Minùs expreſſa apud alios veſtigia huius moris: quæ hic in Tacito clara. Apparet autem in ſtupro matronarum ordinis primi aut ſecundi, grauiter ſemper animaduerſum, ad ſeruandum publicum decus: non tam grauiter in libertinarum aut è plebe. quibus hoc militia Venerea, moribus tantumnon permiſſa: quod vel ex Horatio, Ouidio aliiſq; liquere poteſt. Sic & illud pateret cuiuis feminæ licitum fuiſſe vulgare corpus, modò apud Aediles id profiteretur. Cui profeſſioni conſequens, vt iure cederet & dignitate matronali, etiam, vt opinor, ornamentis, cenſeretúrque inter togatas. Quod facilè adſtruo ex Suetonij verbis in Tiberio,* c. XXXV. Feminæ famoſæ, vt ad euitandas legum pœnas iure ac dignitate matronali exſoluerentur, lenocinium profiteri cœperant: quas, ne quod refugium in tali fraude cuiquam eſſet, exſilio affecit. *Vt ergo ibi lenocinium profitebantur, ad amittendum ius matronarum: ſic hic ſtuprum, eâdem fine. Plura in* EXCVRS. O.

*219. EXACTA ET A TITIDIO.] *Vertronius,* exactum: *cui adſentio.*

220. SEXAGINTA DIES.] *Dies ſexaginta dati lege Iuliâ, à die diuortij, marito ad accuſandum. Clarum ex l.* XI. XIV. XV. *Ad legem Iuliam de adulteriis. quas vide.*

221. ACTVM ET.] *Non tunc primùm. Nam & Agrippa Præfectus vrbi ob Auguſto, ſacra Aegyptia repreſſit: edicto, nequis ea intra quingentos ab vrbe paſſus exerceret. Id accidit anno* DCCXXXIV. *vt habes apud Dionem* LIV. *Sed de hoc Tiberiano edicto capiendus Seneca epiſt.* CIX. His inſtinctus abſtinere animalibus cœpi: & anno peracto, non tantùm facilis mihi erat conſuetudo, ſed dulcis. Quæris quomodò deſierim? In Tiberij Cæſaris principatum iuuentæ tempus inciderat. alienigena tum ſacra mouebantur: & inter argumenta ſuperſtitionis ponebatur animalium quorumdam abſtinentia. *Apparétque eum intellegere etiã Iudaica ſacra, qui abſtinuerunt animalibus quibuſdam, vt ſue. Quamquam & Romani poſteà diebus religioſis abſtinere carne cœperint, Aegyptia ritu. Spartianus in Iuliano:* Sæpè autem, nulla exiſtente religione, oleribus leguminibuſque contentus, ſine carne cœnauit.

222. QVATTVOR MILIA] *Ioſephus lib.* XVIII. *id deplorat, & addit in ea numero ſolos Iudæos fuiſſe. cui ſubſcribit Suetonius:* Iudæorum iuuentutem, per ſpeciem ſacramenti, in prouincias gra-

G uioris

ſtitione infecta, quîs idonea ætas, in inſulam Sardiniam veherentur, coërcendis illîc la- A
trociniis, & ſi ob grauitatem cæli interiiſſent, vile damnum: ceteri cederent Italia, niſi
Capta Veſtalis.
certam ante diem profanos ritus exuiſſent. Poſt quæ rettulit Cæſar, [223] capiendam virginem in locum Occiæ, [224] quæ ſeptem & quinquaginta per annos ſummâ ſanctimoniâ Veſtalibus ſacris præſederat: egitque grates Fonteio Agrippæ, & Domitio Pollioni, quòd offerendo filias, de officio in Remp. certarent. prælata eſt Pollionis filia, non ob aliud, quàm quòd mater eius [225] in eodem coniugio manebat. Nam Agrippa diſſidio domum imminuerat. & Cæſar quamuis poſthabitam, [226] decies ſeſtertij dote ſolatus eſt. Sæuitiam annonæ incuſante plebe, [227] ſtatuit frumento pretium quod emtor penderet, binoſque nummos ſe additurum negotiatoribus in ſingulos modios. Neque tamen ob
Titulos & ſpecioſa nomina Tiberius auerſatur.
ea parentis patriæ delatum & antè vocabulum adſumſit, acerbeque increpuit eos, qui diuinas occupationes, [228] ipſumque dominum dixerant. vnde anguſta & lubrica oratio, ſub principe, qui libertatem metuebat, adulationem oderat. Repetio apud [229] ſcri-
** ſenioreſque*
ptores * ſenatoreſque eorumdem temporum, Adgandeſtrij principis Chattorum lectas B
Arminij mortem Germanus non germanus promittit. Specta eu perfidia:
in ſenatu litteras, quibus mortem Arminij promittebat, ſi patrandæ neci venenum mitteretur: reſponſumque eſſe, non fraude neque occultis, ſed palàm & armatum populum Romanum hoſtes ſuos vlciſci. quâ gloriâ æquabat ſe Tiberius priſcis imperatoribus, qui venenum in Pyrrhum Regem vetuerant, prodiderántque. Ceterùm Arminius, abſcedentibus Romanis & pulſo Maroboduo, regnum adfectans, libertatem
Et nihilo ſecius à ſuis columen illud patriæ tollitur.
popularium aduerſam habuit: petituſque armis, cùm variâ fortunâ certaret, dolo propinquorum cecidit, liberator haut dubiè Germaniæ, & qui non primordia populi Rom. ſicut alij reges ducéſque, ſed florentiſſimum imperium laceſſierit: prœliis ambiguus, bello non victus. ſeptem & triginta annos vitæ, duodecim potentiæ expleuit: caniturque adhuc barbaras apud gentes, Græcorum annalibus ignotus, qui ſua tantùm
Cui verum à Tacito elogium.
mirantur: Romanis haut perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incurioſi.

uioris cæli diſtribuit. *Huic calamitati occaſionem cauſſamq́; præbuiſſe ſtupra quædam & fraudes tectas nomine religionis, non iniucundè Ioſephus idem deſcribit in hiſtoria Paullinæ & Mundi. quem, ſi animus fert, vide l. XVIII. cap. VII.*

223. CAPIENDAM VIRGINEM.] *Et de verbo, & de ritu tota, ſcripſi in proprio Syntagmate* De Veſtâ *&* Veſtalibus.

224. QVÆ SEPTEM ET QVINQVAGINTA.] *At lex definiebat miniſterio virginum tantùm annos triginta. ſpontanea igitur manſio illa Occiæ.*

225. IN EODEM CONIVGIO.] *Id eſt, vniuira eſſet, cuius rei honos. Tertullianus:* Monogamia apud ethnicos in ſummo honore eſt: vt & virginibus nubentibus vniuira pronuba adhibeatur, & ſic auſpicij initium eſt. Item in quibuſdam ſollennibus & auſpiciis, vt prior ſit vniuiræ locus. Certè Flaminia non niſi vniuira eſt.

226. DECIES SESTERTII DOTE.] *Numerus hic in dote, quod obſeruauimus, inter honeſtiores quaſi legitimus & ſolemnis. notátque diſertè Iuuenalis,*

—— & ritu decies centena dabuntur
Antiquo.

Et Seneca: Beatioréſne iſtos putas, quorum Pantomimæ decies ſeſtertio nubunt, quàm Scipionem, cuius liberi à Senatu in dotem æs graue ac- C
ceperunt? *Et Martialis non vno loco.*

227. STATVIT FRVMENTO PRETIVM.] *De modo pretióque annonæ infrà l. XV.*

228. IPSVM DOMINVM.] *Rectiſſimè. facta tantùm ſuppetiſſent dictis. Nam Domini vox propriè, non niſi in ſeruos: aut etiam coniunctas, de quo* EXCVRS. P.

229. SCRIPTORES SENATORESQVE.] *Non diſpliceat,* Senioreſque. *primùm quia ſæpè aduocat noſter teſtes eius æui, qui fuiſſent in re præſenti. vt l. III.* Memini audire me ex ſenioribus, viſum inter manus Piſonis libellum. *& l. XI.* Verùm audita ſcriptaque ſenioribus tradam. *Deinde quia peccatum & aliàs in eâ voce, vt l. XIII.* Sed impetum eius, multum priùs laudatâ magnitudine animi, attinuere Senatores, diſſolutionem imperij docendo, *&c. vbi certè ſcribo,* ſeniores. *vt dicam in* D
loco. Poſſit tamen aliquis defendere hic Senatores: quia res quaſi arcano acta in Senatu. Sed viderit Lector. à priori ſententiâ nobiliſſimus Ianus Douza noſter eſt; de quo plura dicere iubet & prohibet me amor. Tollam manum, & in tam boni nominis memoriâ paulliſper conquieſcam.

C. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER III.

BREVIARIVM LIBRI.

B AGRIPPINA *cum Germanici reliquiis Brundiſium, inde Romam peruenit.ea tumulo Auguſti illata, & funus ductum. Druſus in Illyricum redit. Cn. Piſo cùm Romam rediſſet, veneni & Maieſtatis poſtulatur. dictá cauſâ, cùm omnia inſenſa & infeſta experiretur, manus ſibi adfert. Tacfarinas bellum in Africâ renouat: quod opprimitur à L. Apronio Proconſule. Lepida Aemilia adulterij & veneni defertur, damnaturque. Papia Poppaea lex ad id tempus aſperiùs exercita, mollitur à Tiberio, & nexus eius exſoluuntur. Iterùm Africam incurrit Tacfarinas: cui tutandæ Iunius Blæſus deligitur. Equites aliquot Romani Maieſtatis damnantur. Galliæ rebellant, ducibus Iulio Sacrouiro & Iulio Floro. infeliciter: quia à legionibus Germanicis copiæ earum cæſæ, & ipſæ ad vetus iugum retractæ. C. Lutorius eques, Maieſtatis damnatus, in carcere exanimatus eſt. Cura luxus coërcendi cœpta, & omiſſa. Druſus Tribuniciam poteſtatem accipit. Flamen Dialis vetitus prouinciam ſortiri. Aſyla Græcorum luſtrata & repurgata. C. Silanus repetundarum & Maieſtatis damnatus. Tacfarinatem Iunius proturbat, & fratrem eius capit. Iuniæ illuſtris feminæ mors & funus. Hæc triennio geſta,*

C M. VALERIO ET M. AVRELIO COSS.

TIBERIO IMP. IV. ET DRVSO NERONE II. COSS.

C. SVLPICIO ET D. HATERIO COSS.

NIHIL intermiſſâ nauigatione hiberni maris Agrippina Corcyram inſulam aduehitur, litora Calabriæ contra ſitam. Illîc paucos dies componendo animo inſumit, violenta luctu, & neſcia tolerandi. Interim aduentu eius audito, intimus quiſque amicorum, & plerique militares, vt quique ſub Germanico ſtipendia fecerant, multique etiam ignoti vicinis è municipiis, pars officium in principem rati, plures illos ſecuti, ruere ad opidum Brundiſium; quod nauiganti celerrimum fidiſſimumque adpulſu erat. Atque vbi primùm ex alto viſa claſſis, complentur non modò portus & proxima maris, ſed mœnia ac tecta, quáque longiſſimè proſpectari poterat, mærentiũ turbâ, ac rogitantium inter ſe, ſilentióne an voce aliquâ egredientem exciperent. neque ſatis conſtabat quid pro tempore foret: cùm claſſis paullatim ſucceſſit, non alacri vt adſolet remigio, ſed cunctis ad triſtitiam compoſitis. Poſtquam duobus cum liberis feralem vrnam tenens egreſſa naui, defixit oculos; idem omnium gemitus, neque diſcerneres, proximos, alienos, virorum feminarúmve planctus: niſi quòd comitatum Agrippinæ longo mærore feſſum, obuij & recentes in dolore anteibant. Miſerat duas prætorias cohortes Cæſar, addito vt magiſtratus Calabriæ, Apuliq́ue, & Campani, ſuprema erga memoriam filij ſui munera fungerentur. Igitur tribunorum centurionumque humeris cineres portabantur: præcedebant [1] incompta ſigna, verſi faſces: atque vbi colonias tranſgrederentur, atrata plebes, [2] trabeati equites, pro opibus loci, veſtem, odores, aliáque [1] funerum ſollennia cremabant. etiam quorum diuerſa opida, tamen obuij, & victimas atque aras Diis Manibus ſtatuentes, lacrymis & conclamationibus dolorem teſtabantur. Druſus Terracinam progreſſus eſt, cum

Corcyram Agrippina cum vrna appellit.

Obuiam illi populariter Brundiſium itur.

D *Magno planctu excipitur.*

A municipiis, à coloniis.

 Claudio

A primoribus vrbis. Claudio fratre liberiſque Germanici, qui in vrbe fuerant. Conſules, M. Valerius & A
A. V. C. DCCLXXIII M. Aurelius (iam enim [4] magiſtratum occœperant) & ſenatus, ac magna pars populi viam compleuêre; [5] diſiecti, & vt cuique libitum flentes. aberat quippe adulatio, gnaris
At Tiberius cum matre parietibus ſe tenent: omnibus lætam Tiberio Germanici mortem malè diſſimulari. Tiberius atque Auguſta publico abſtinuêre, inferius maieſtate ſuâ rati ſi palàm lamentarentur; an ne omnium oculis vultum eorum ſcrutantibus falſi intelligerentur. [6] Matrem Antoniam non
Itemque mater Germanici Antonia. apud auctores rerum, non diurnâ actorum ſcripturâ, reperio vllo inſigni officio functam: cùm ſuper Agrippinam, & Druſum, & Claudium, ceteri quoque conſanguinei nominatim perſcripti ſint: ſeu valetudine præpediebatur, ſeu victus luctu animus, magnitudinem mali perferre viſu non tolerauit. faciliùs crediderim, Tiberio & Auguſtâ, qui domo non excedebant, cohibitam: vt par mæror, & matris exemplo, auia quoque
Oſſa in Mauſoleum illata. & patruus attineri viderentur. Dies quo reliquiæ tumulo Auguſti inferebantur, modò per ſilentium vaſtus, modò ploratibus inquies: plena vrbis itinera, [7] conlucentes B

COMMENTARIVS.

1. INCOMTA SIGNA.] *De ornatu ſignorum dixi in lib. I. De verſis faſcibus, res ſic habes. In dolore quia omnia fieri præter morem amant: etiam lictores faſces præferebant inuerſos. Pedo in Eleg. ad Liuiam,*

Quos primùm vidi faſces, in funere vidi:
Et vidi verſos, indiciumque mali.

Statius Thebaidos VI.

—— verſis ducunt inſignibus ipſi
Graiugenæ reges.

Nec faſces ſolùm ſuos lictores, ſed milites inuertebant etiam ſcuta & arma. Virgilius:

—— & verſis Arcades armis

manentq́; in militiâ noſtrâ hodie veſtigia eius ritus. Adde, quod non indignum monitu, verſionem hanc armorum, non luctus ſolùm notam fuiſſe, sed etiam transfugij & defectionis. Ammianus lib. XXVI. Eumque ſecuti complures, iam gladios quatientes & pila, ad Imperatorem tranſeunt, cum vexillis ſcuta peruerſa geſtantes: quod defectionis ſignum eſt apertiſſimum. *Sed quare hic, aut vnde Faſces? neque enim populi Romani magiſtratus adfuiſſe video. Reſpondeo, ſigna quidem Prætorianorum fuiſſe: at faſces ipſius Germanici defuncti, qui cineribus præferebantur inſignia nuper poteſtatis. Addo, quod Deſignatores lictores ſuos habere ſoliti, qui funeris ordinem & ſollennia curabant.*

2. TRABEATI EQVITES.] *Trabea quid ad luctum? nihil. imò contra vtebantur eâ in diebus ſollennibus lætiſq́; vt equitum Tranſuectione, quod Dionyſius notat. Sed & Domitiano decretum per honorem, vt quotiens conſulatum gereret*, equites Romani quibus ſors obtigiſſet, trabeati, & cum haſtis militaribus præcederent eum, inter lictores apparitoreſque. *Denique nuſquam trabea in luctu: equitéſque Romæ togâ pullâ vſi in funere, vt reliqui ciues. Credo igitur veſtem hanc trabibus purpura intextis (id enim trabea) ſumptam hîc, non doloris indicium, ſed ordinis. ad diſcriminandum, inquam, in colonijs equitem à plebe, & ſplendorem funeri conciliandum, trabea ſumpta. Illa enim propria equitum: (nam Grammaticorum inuenta hic non moror, qui faciunt etiam regum, ducum, augurum) & ideò Trabeata agmina, ipſi equites Statio, in Epulo Domitiani:*

Hic tú Romuleos proceres, trabeataque Cæſar
Agmina, mille ſimul iuſſit diſcumbere menſis

& in V. *Siluarum ad Criſpinum: quem locum fuſiùs adſcribam, quia mei eget.*

—— non te ſeries inhonora parentum,
Obſcurum proauis, & priſcæ lucis egentem
Plebeiâ de ſtirpe tulit. non ſanguine cretus
Turmali trabeâque ac remis, & paupere clauô
Auguſtam ſedem & Latij penetrale Senatus
Aduena pulſaſti: ſed præcedente tuorum
Agmine. C

Verè enim emendo, non ſanguine cretus Turmali, trabeâque Remi, nec paupere clauo. *id eſt, non tu ex plebe ſatus, imò nec ex ordine equeſtri. quem deinde deſcribit tribus notis, luxuriâ non indecorâ ingenij, vt ſolet in illo poeta. Turmalem ſanguinem vocat, quia propria equitum Turma: Trabea in Remi, quia ij trabeati, exemplo regum: Pauperem clauum, id eſt anguſtum & arctum, qui ordinis equeſtris.*

3. FVNERVM SOLLENNIA.] *Obſerua hunc ritum, quod alibi defunctis, & viſo iam cadauere, nihilominus non Aras tantùm ſtatuebant, ſed ſtruebant & accendebant Rogos, quaſi verum ibi funus & cadauer eſſet. Oſtendit hic locus, & Seneca ad Marciam c.* III. *de Druſo, huius patre, qui in Germaniâ obierat, & reliquiæ item relata:* Mater longo itinere reliquias Druſi ſui proſecuta, tot per omnem Italiam ardentibus rogis, quaſi toties illum amitteret. *Ait,* D per omnem Italiam: *in colonijs nempe & municipijs, quà tranſibant: vt hic.*

4. MAGISTRATVM OCCOEPERANT.] *Ergo Ianuario hac menſe geſta.*

5. DISIECTI.] *Satis hoc mirum, vbi Coſſ. & Senatus, qui ſolent ordine & compoſitè incedere ſiue ſtare. Sed hic apparet aliter factum, ſparſoſq́; fuiſſe: an quia ſponte venerant? an id quoque teſtando dolori? cui confuſio videtur adhærere, nec decori cura.*

6. MATREM ANTONIAM.] *Hæc illa eſt Antonia Druſi, quam Plinius ait numquam ſpuiſſe. illa, quam Valerius mirè laudat à continentiâ & amore in coniugem, lib.* IV. *cap.* III.

7. CONLVCENTES PER CAMPVM.] *Dixit ad morem priſcum: quo ij qui funus proſequebantur, ce-*
reos

A res per campum Martis faces. illîc miles cum armis, [8] ſine inſignibus magiſtratus, populus per tribus, concidiſſe Remp. nihil ſpei reliquum clamitabant: promtiùs apertiuſque, quàm vt meminiſſe imperitantium crederes. Nihil tamen Tiberium magis penetrauit, quàm ſtudia hominum accenſa in Agrippinam; cùm *decus patriæ,* [9] *ſolum Auguſti ſanguinem, vnicum antiquitatis ſpecimen* appellarent, verſique ad cælum ac deos, integram illi ſubolem, ac ſuperſtitem iniquorum precarentur. Fuêre qui publici funeris pompam requirerent, compararentque quæ in Druſum patrem Germanici honora & magnifica Auguſtus feciſſet. *ipſum quippe aſperrimo hiemis,* [10] *Ticinum vſque progreſſum, neque abſcedentem à corpore ſimul vrbem intrauiſſe: circumfuſas lecto* [11] *Claudiorum Iuliorumque imagines, defletum in foro, laudatum pro roſtris, cuncta à maioribus reperta, aut quæ poſteri inuenerint, cumulata. At Germanico ne ſolitos quidem, & cuicumque nobili debitos honores, contigiſſe. ſanè corpus ob longinquitatem itinerum externis terris quoquo modo crematum: ſed tanto plura decora mox tribui par fuiſſe, quanto prima fors negauiſſet.* [12] *non fratrem niſi vnius diei*
B *viâ, non patruum ſaltem portâ tenus obuium. vbi illa veterum inſtituta? præpoſitam* [13] *toro effigiem, meditata ad memoriam virtutis carmina, & laudationes & lacrymas,* [14] *vel doloris imitamenta?* Gnarum id Tiberio fuit. vtque premeret vulgi ſermones, [15] monuit edicto, *Multos illuſtrium Romanorum ob Remp. obiiſſe, neminem tam flagranti deſiderio celebratum,* [16] *idque & ſibi & cunctis egregium, ſi modus adiceretur.* [17] *non enim eadem decora principibus viris & imperatori, populoque. modicis domibus, aut ciuitatibus, conueniſſe recenti dolore luctum, & ex mœrore ſolatia: ſed referendum iam animum ad firmitudinem, vt quondam diuus Iulius amiſſâ vnicâ filiâ, vt diuus Auguſtus ereptis nepotibus, abſtruſerint triſtitiam. Nil opus*

Magno honore omnium in defunctum.

Amore in coniugem & liberos venos.

Querela populi de Tiberio.

Qui partem viſus in honorandis reliquiis.

Excuſat, & erigit populum edicto.

reas manibus geſtabant, candelas, funalia, faces. Donatus id obtinuiſſe eò cenſet, qui noctu olim cadauera ſolita efferri. Super hoc more EXCVRS. *in* A.

8. SINE INSIGNIBVS MAGISTRATVS.] *Id eſt,*
C *ſine togâ prætextâ, ſine anulis, ſine lata claua. Quæ omnia accuratè mihi dicta in ſcripto De funeribus ſingulari.*

9. SOLVM AVGVSTI SANGVINEM] *Non verè: plures erant, vt Lepidi & Silani ex Iuliâ nepte. ſed reliquos velut degeneres, credo, arguunt, hanc ſolam Auguſto dignam.*

10. TICINVM VSQVE.] *Vide quædam non vulgata apud Valerium Maximum, lib. v. cap. v.*

11. CLAVDIORVM IVLIORVMQVE IMAGINES.] *Druſus hic in Iuliam familiam ne adoptione quidem venit. vnde ergo in pompâ funebri imagines illi gentis Iuliæ? niſi fortè quia mater deducta in domum Auguſti. Hæc & talia de ſumma pectore dici poſſunt: at mihi nondum euiluit coniectura mea,* Liuiorum. *Cauſſâ duplici. primùm, non præpoſuiſſet Claudios Iuliis Tacitus. id nefas. deinde cùm à patre*
D *lata imagines, cur omiſſa à matre? quæ præſertim antiqua, & multæ?*

12. NON FRATREM.] *Scribe,* fratres. *niſi ſui & hiſtoriæ oblitus Tacitus. Duo enim Germanico ſuperſtites fratres, Claudius naturâ, adoptione Druſus. ſemperque eo nomine etiam hunc noſter inſignit. Scripſit autem ſuprà, Druſum & Claudium Tarracinam vſque progreſſos.*

13. TORO EFFIGIEM.] *Ritum fuiſſe arbitror, vt ſi cadauer adhuc vegetum & coloratum, ipſum in toro ſiue lecto oſtenderetur: ſin autem (vt in peregrè functis, aut diu functis) aut non eſſet cadauer, aut decorè proponi non poſſet, tum effigies cerea eius loco in lecto oſtenderetur. Colliga ex hoc loco, tum Dionis de Auguſto, qui Nola obierat:* Lectus erat, *inquit,* e x auro & ebore, purpureis auratiſque ſtragulis: in cuius imâ parte cadauer arcæ incluſum latebat; effigies autem eius cerea, triumphali habitu ſuprà apparebat. *Idem in Pertinacis funere, quod ei Seuerus ſollenniter duxit, aduotauit idem ſcriptor, & in ipſius Seueri Herodianus.*

14 VEL DOLORIS IMITAMENTA.] *Simile in Claudij funere, lib. XII.* Ceterùm peractis triſtitiæ imitamentis.

15. MONVIT EDICTO.] *Ita moris ætate illâ, vt Princeps populum peccantem aut exorbitantem alloqueretur per libellū, coerceretque. Eò reſpicit metaphora ſcita Senecæ, epiſt. XCV.* Præcepta ſapientiæ, quæ affectus noſtros velut edicto coërcent & obligant. *& caue quidquam ibi mutes.*

16. IDQVE ET SIBI ET CVNCTIS.] *An non magis,* & functis? *in vulgatâ mihi frigus.*

17. NON ENIM EADEM DECORA.] *Sententia commoda. non eadem decere Principes viros primoresque in republicâ, & ipſum Imperatorem, eadem inquam, quæ populum. Huic luctum permitti, at non illis. Planè hoc ipſis Tiberij verbis quaſi expreſſum voluit Pedo, illius æui poeta:*

Non eadē vulgúſque decent, & culmina rerū.

Ennius poëta, apud D. Hieronymum:

Plebs hocce regi antiſtat; in loco licet
Lacrimare plebi, regi honeſtè non licet.

Similia Euripides in Iphigeniâ, vbi Agamemnon profatur:

Ἡ δυσγένεια δ' ὡς ἔχει τι χρήσιμον;
Καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥᾳδίως αὐτοῖς ἔχει
Ἄνολβα τ' εἰπεῖν. Τῷ δὲ γενναίῳ φύσιν
* Ἄναντα ταῦτα. Τῷ τ' ὄχλῳ δουλεύομεν. * Sic lego.
Ἐγὼ γὰρ ἐκβαλεῖν μὲν αἰδοῦμαι δάκρυ.

Plebeia ſors quàm præſtat alibi nobili?
Collacrimare namque iis facilè licet,
Et miſera fari verba. Contrà, nobili

opus vetuſtioribus exemplis: quoties populus Romanus clades exercituum, interitum ducum, funditus amiſſas nobiles familias conſtanter tulerit. Principes mortales, Remp. æternam eſſe. proin repeterent ſollennia: & quia ludorum [18] *Megalenſium ſpectaculum ſuberat, etiam voluptates reſumerent.* Tum exuto iuſtitio, reditum ad munia: & Druſus Illyricos ad exercitus profectus eſt, erectis omnium animis petendæ è Piſone vltionis: & crebro queſtu, quòd vagus interim per amœna Aſiæ atque Achaiæ, adroganti & ſubdolâ morâ, ſcelerum probationes ſubuerteret. Nam vulgatum erat miſſam, vt dixi, à Gn. Sentio famoſam veneficiis Martinam, ſubitâ morte Brundiſij exſtinctam. venenumque nodo crinium eius occultatum, nec vlla in corpore ſigna ſumpti exitij reperta. At Piſo, præmiſſo in vrbem filio, datiſque mandatis, per quæ principem molliret, ad Druſum pergit; quem haud fratris interitu trucem, quàm remoto æmulo æquiorem ſibi ſperabat. Tiberius quò integrum iudicium oſtentaret, exceptum comiter iuuenem, [19] ſuetâ erga filiosfamiliarum nobiles liberalitate auget. Druſus Piſoni, ſi vera forent quæ iacerentur, præcipuum in dolore ſuum locum reſpondit: ſed malle falſa & inania, nec cuiquam mortem Germanici exitioſam eſſe. Hæc palàm, & vitato omni ſecreto: neque dubitabantur [20] præſcripta * & à Tiberio, cùm incallidus alioqui & facilis iuuentâ, ſenilibus tum artibus vteretur. Piſo, Dalmatico mari tramiſſo, relictiſque apud Anconam nauibus, per Picenum, ac mox Flaminiam viam, adſequitur legionem quæ è Pannoniâ in vrbem, dein præſidio Africæ ducebatur: eáque res agitata rumoribus, vt in agmine atque itinere crebrò ſe militibus oſtentauiſſet. Ab Narniâ, vitandæ ſuſpicionis, an quia pauidis conſilia in incerto ſunt, Nare ac mox Tiberi deuectus auxit vulgi iras, quia nauem tumulo Cæſarum adpulerat; dieque, & ripâ frequenti, magno clientium agmine ipſe, feminarum comitatu Plancina, & vultu alacres inceſſere. Fuit inter irritamenta inuidiæ domus foro imminens, [21] feſto ornatu, conuiuiumque & epulæ, & celebritate loci nihil occultum. Poſterâ die, Fulcinius Trio Piſonem apud conſules poſtulauit. contrà Vitellius, ac Veranius, ceterique Germanicum comitati tendebant, nullas eſſe partes Trioni; neque ſe accuſatores, ſed rerum indices & teſtes, mandata Germanici perlaturos. Ille, dimiſſâ eius cauſſæ delatione, vt priorem vitam accuſaret obtinuit: petitumque eſt à principe, cognitionem exciperet. quod ne reus quidem abnuebat, ſtudia populi & patrum metuens. contrà, Tiberium ſpernendis rumoribus validum, & conſcientiæ matris innexum eſſe: veráque, aut in deterius credita, iudice ab vno faciliùs diſcerni: odium & inuidiam apud multos valere. Haut fallebat Tiberium moles cognitio-

A

B

C

Iuſtitium omiſſum.

Piſo ad Druſum abit, purgandæ ſui cauſâ.

Septenò ille reſpondet. & ex Tiberiano præſcripto.

* ei

At Piſo Romam venit, ore & animi alacer.

Poſtulatur à pluribus.

Idq; apud Tiberium iudicem.

Haud facilia iſta. namque plebi non damus,
Ideoque lacrimare vereor & pudet.

At vero in Taciti verbis, legebam olim Non enim decora eadem Principibus viris & imperatori populo. Modicis domibus, *&c. Populus imperator & princeps, Romani ſunt: ideóque contrà, de* modicis ciuitatibus *max ſequitur. Probat Pichena, ſed hoc ampliùs vellet:* Populo, quæ mod d a. ciuitatibus. Conueniſſe, *&c.*

18. MEGALENSIVM SPECTACVLVM SVBERAT.] *Vides ergo multum temporis interceſſiſſe à die mortis Germanici. Nam mortuus ipſe extremo Nouembri, quod facilè colligo ex Suetonij verbis ſcribentis.* Et vt fato functam palàm factum eſt, non ſolatiis vllis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit: durauitque etiam per feſtos Decembris menſis dies. *id eſt, per Saturnalia, quæ media Decembri. At Megalenſium ſpectaculum, de quo nunc, incidit in Nonas Apriles. penquas,* LVDI. MATRI. MAG. *vt in Kalendaria natatum.*

19. SVETA ERGA FIL.] *Mos igitur fuit, Principem donare aliquid filiis Præſidum, qui è prouinciis redirent, atque ipſum adirent. Exempla velim natari.*

20. PRÆSCRIPTA ET A TIBERIO.] *Meliùs,* præſcripta ei.

21 FESTO ORNATV.] *Ob lætitiam domini redeuntis. Ornatum feſtum intelligit laurum & lucernas. Iuuenalis:*

Ornentur poſtes, & grandi ianua lauro.

De lucernis vide quæ notaui in Electis, c. III. & adde egregium Arriani locum in Sermonibus Epicteti, lib. I. c. XIX. Ἠξίωσε δημαρχίας. πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται, ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. Ἔρχεται εἰς οἶκον, εὑρίσκει λύχνους ἁπτομένους. ἀναβαίνει εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐπιθύει. *Id eſt:* Tribunatum aliquis adeptus eſt. omnes obuij gratulantur, alius oculos, alius collum oſculatur, ſerui manus. Domum venit, inuenit collucentes lucernas. in Capitolium aſcendit, ſacrificat. *Idem lib* II. Τίνι οὖν αἰσθῆς, ἂν ψόφον λύχνου, ταῦτ᾽ ἐστὶ τὰ τοῦ φιλοστόργου. Μέγα στοιχεῖον ἔσται σοι, τούτῳ καὶ λύχνον ἅπτειν ἄξιον. *Nec lucernas ſolùm in diebus eiuſmodi feſtis, ſed etiam funalia cereáſque accendebant. Panegyriſtes Laudatione Theodoſij:* Quid portas virentibus ſertis coronatas? quid aulæis tardantes plateas, accenſiſque

D

A nitionis, quáque ipſe famâ diſtraheretur. Igitur paucis familiarium adhibitis, minas accuſantium, & hinc preces audit, integrámque cauſſam ad ſenatum remittit. Atque interim Druſus rediens Illyrico, quamquam patres cenſuiſſent ob receptum Maroboduum, & res priore æſtate geſtas vt ouans iniret, prolato honore vrbem intrauit. Poſt quæ, reo [22] T. Arruntium, [23] Fulcinium, Aſinium Gallum, Æſerninum [24] Marcellum, [25] Sex. Pompeium patronos petenti, iiſque diuerſa excuſantibus, M. Lepidus, & L. Piſo, & Liueneius Regulus adfuêre: arrectâ omni ciuitate, quanta fides amicis Germanici, quæ fiducia reo, ſatin' cohiberet ac premeret ſenſus ſuos Tiberius: iis haut alias intentior populus, plus ſibi in principem occultæ vocis, aut ſuſpicacis ſilentij permiſit. Die ſenatus, Cæſar orationem habuit meditato temperamento. [26] *Patris ſui legatum atque amicum Piſonem fuiſſe, adiutorémque Germanico datum à ſe, auctore ſenatu, rebus apud Orientem adminiſtrandis. illic contumaciâ & certaminibus aſperaſſet iuuenem, exitúque eius lætatus eſſet, an ſcelere exſtinxiſſet, integris animis diiudicandum. Nam ſi legatus officij ter-*

Sed ille à ſe ad Senatum remitit.

Patroni rei.

Cæſaris oratio ad patres. flexa, callida, verè Tiberiana.

B *minos, obſequium erga imperatorem exuit, eiuſdemque morte, & luctu meo lætatus eſt; odero, ſeponámque à domo meâ, & priuatas inimicitias, [27] non Principis vlciſcar. Sin facinus in cuiuſcumque mortalium nece vindicandum detegitur: vos verò & liberos Germanici, & nos parentes iuſtis ſolatiis adficite. ſimulque illud reputate, turbidè & ſeditioſè tractauerit exercitus Piſo, quæſita ſint per ambitionem ſtudia militum, armis repetita prouincia; an falſa hæc in maius vulgauerint accuſatores. quorum ego nimiis ſtudiis iure ſuccenſeo. Nam quò pertinuit, nudare corpus & contrectandum vulgi oculis permittere, differríque etiam per externos, tamquam veneno interceptus eſſet, ſi incerta adhuc iſta, & ſcrutanda ſunt? Defleo equidem filium meum, ſemperque deflebo: ſed neque reum prohibeo, quò minùs cuncta proferat, quibus innocentia eius ſubleuari, aut ſiqua fuit iniquitas Germanici, coargui poſſit. Vóſque oro, ne, quia dolori meo cauſſa connexa eſt, obiecta crimina pro adprobatis accipiatis. Si quos propinquus ſanguis, aut fides ſua patronos dedit, quantum quiſque eloquentiâ & curâ valet, iuuate periclitantem. Ad eumdem laborem, eamdem conſtantiam accuſatores hortor. Id ſolùm Germa-*

C *nico ſuper leges præſtiterimus, quòd in curiâ potiùs quàm in foro, apud ſenatum quàm apud iudices, de morte eius anquiritur: cetera pari modeſtiâ tractentur. nemo Druſi lacrymas, nemo mæſtitiam meam ſpectet, nec ſiqua in nos aduerſa finguntur.* Exin biduum criminibus obiiciendis ſtatuitur, vtque ſex dierum ſpatio interiecto, reus per triduum defenderetur. Tum Fulcinius vetera & inania orditur, ambitioſè, auaréque habitam Hiſpaniam. quòd neque conuictum noxæ reo, ſi recentia purgaret; neque defenſum abſolutioni erat, ſi teneretur maioribus flagitiis. Poſtquam [28] Seruæus, & Veranius, & Vitellius conſimili ſtudio, ſed multâ eloquentiâ Vitellius, obiecêre, *odio Germanici, & rerum nouarum ſtudio,*

Accuſatorum oratio, & crimina-tio.

cenſiſque funalibus auctum diem referam? *vbi ex optimo libro lego*, aulæis vndantes plateas.

22. T. ARRVNTIVM.] *Nicolaus Faber, vir quem Probitas & Eruditio iuxta amant (veris, nec ambitioſis laudibus vtor.) Natis ad Senecam patrem*

D *legendum cenſet*, Lucium, *non* Titum. *veriſſimè. eſt illuſtris ille vir, Senator & Conſularis, Auguſti iudicio dignus Principatu: Tacito noſtro ſæpè nominatus.*

23. FVLCINIVM.] *Quid? Fulcinium Trionem patronum petit Piſo? atqui is accuſationem eius petiit, obtinuitq́; & mox etiam exſequitur. Ambigo de lectione, niſi alius aliquis Vulcinius ab iſto.*

24. MARCELLVM.] *Eprium nomine: cuius celebre ingenium in foro.*

25. SEX. POMPEIVM.] *Eſt ille, qui ſuprà cum Apuleio conſul. quem Valerius Maximus amicum patronumque ſuum nimis plenâ manu laudat lib. IV. cap. VII. Vocat clariſſimum ac diſertiſſimum virum, & addit:* A quo omnium incrementa commodorum vltrò oblata cepi: per quem tutior aduerſus caſus ſteti: qui ſtudia noſtra ductu & auſpiciis ſuis lucidiora & alacriora reddidit. *& ſatis facundè dicta, quæ ſequuntur. Et lib. II. cap. I. adſignificat procanſulem eum Aſiæ fuiſſe, comite ſe. vocat ibi,* virum vt omnibus virtutibus, ita humanitatis quoque laudibus inſtructiſſimum: *additq́;* facundiſſimum ſermonem ore eius, quaſi è beato quodam eloquentiæ fonte manaſſe. *Nec diſſentit* * *Ouidius, qui vitam illi ſuam fortunáſque non vno loco refert acceptas. vt appareat hunc Sextum amicum vnicè fuiſſe Muſis ſtudiiſque: & ideò à nobis fugitiuam memoriam eius non fruſtrà retractam.*

* Vt lib. IV. De Ponto, eleg. I. & IV. & V. quas vide.

26. PATRIS SVI LEGATVM.] *In Hiſpaniâ, vt apparet ex ſequentibus.*

27. NON PRINCIPIS VLCISCAR.] *Ita emendauimus. tamen cùm vetus lectio ſit,* noui Principis: *aptiùs, vt nunc cenſeo, ex eâ feceris,* non vt Princeps: *ſiue mauis,* non vi Principis. *Non vtar poteſtate, quam Princeps habet: ſed noxas mihi illatas, vt priuatus vlciſcar.*

28. SERVÆVS.] *De hoc ipſe Tacitus lib. VI.* Quintus

dio, Piſonem vulgus militum, per licentiam & ſociorum iniurias, eò vſque corrupiſſe, vt parens A
legionum à deterrimis appellaretur: contrà, in optimum quemque, maximè in comites & amicos Germanici, ſæuiſſe. poſtremò ipſum deuotionibus & veneno peremiſſe: ſacra hinc & immolationes nefandas ipſius atque Plancinæ: petitam armis Remp. vtque reus agi poſſet, acie victum.

Quam haud vſquequaque tum eluit. Defenſio in ceteris trepidauit. nam neque ambitionem militarem, neque prouinciam peſſimo cuique obnoxiam, ne contumeliis quidem aduerſum imperatorem inficiari poterat: ſolum veneni crimen viſus eſt diluiſſe. quod ne accuſatores quidem ſatis firmabant, in conuiuio Germanici, [28] cùm ſuper eum Piſo diſcumberet, infectos manibus eius cibos arguentes. quippe abſurdum videbatur, inter aliena ſeruitia, & tot adſtantium viſu, ipſo Germanico coram id auſum; offerebátque familiam reus, & miniſtros in tormenta flagirabat. *In eum iudices haud proni, & populus offenſiſſimus.* Sed iudices per diuerſa implacabiles erant. Cæſar ob bellum prouinciæ inlatum: Senatus, numquam ſatis credito, ſine fraude Germanicum interiiſſe. [30] ſcripſiſſent expoſtulantes: quod haut minùs Tiberius quàm Piſo abnuêre. Simul populi ante curiam voces audiebantur, non temperaturos manibus, ſi patrum ſententias euaſiſſet: [31] effigieſque Piſonis traxerant in Gemonias ac diuellebant, ni iuſſu principis protectæ repoſitæque forent. Igitur inditus lecticæ, & à tribuno prætoriæ cohortis deductus eſt: vario rumore, cuſtos ſaluris, an [32] mortis exactor ſequeretur. Eadem Plancinæ inuidia, maior gratia: eoque ambiguum habebatur, quantum Cæſari in eam liceret. Atque ipſa, donec mediæ Piſoni ſpes, ſociam ſe cuiuſcumque fortunæ, & ſi ita ferret, comitem exitij promittebat. vt ſecretis Auguſtæ precibus veniam obtinuit; paullatim ſegregari à marito, diuidere defenſionem cœpit. B

Plancina à mariti cauſſa ſuam diuellit. Ipſe tamen defenſionem iterat. Quod reus poſtquam ſibi exitiabile intelligit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filiis durat mentem, ſenatumque rurſum ingreditur: redintegratámque accuſationem, infenſas patrum voces, aduerſa & ſæua cuncta perpeſſus, nullo magis exterritus eſt, quàm quòd Tiberium ſine miſeratione, ſine irâ, obſtinatū clauſumque vidit, ne quo adfectu perrumperetur. *Nec autem aut mentes mutuoreı rep perit.* Relatus domum, tamquam defenſionem in poſterum meditaretur, pauca conſcribit, obſignátque, & liberto tradit. Tum ſolita curando corpori exſequitur. dein multam poſt noctem, egreſſâ cubiculo vxore, opperiri fores iuſſit: & cœptâ luce, perfoſſo iugulo, iacente humi gladio, repertus eſt. C Audire me memini ex ſenioribus, viſum ſæpiùs inter manus Piſonis libellum, quem ipſe non vulgauerit, ſed amicos eius dictitauiſſe, litteras Tiberij, & mandata in Germanicum continere: *Igitur ſeſe ipſe abſoluit. Sermo in Tiberium, qui mihi veriſſimus.* [33] ac deſtinatum promere apud patres, Principemque arguere, ni eluſus à Seiano per vana promiſſa foret: nec illum ſponte exſtinctum, verùm immiſſo percuſſore. quorum neutrum adſeuerauerim: neque tamen occulere debui narratum ab iis, qui noſtram ad iuuentam durauc-

tus Seruæus poſt hæc, & Minutius Thermus inducti. Seruæus præturâ functus & quondam Germanici comes.

29. CVM SVPER EVM PISO.] *Interior erga diſcubuit Germanicus, vt digniſſimus. de quo ordine ſedendi non omnia mihi dicta in Conuiuio: dicam alibi: plenè & apertis tibiis.*

30. SCRIPSISSENT EXPOSTVLANTES] *Aliena loca hæc inſerta. Mihi ſententia præclarè reddi videtur, ſi ijs amotis legas:* Senatus, numquam ſatis credito ſine fraude Germanicum interiiſſe: ſimul populi ante Curiam voces audiebantur. *Quò tamen illa quæ ſuperant remittenda ſint, mihi non liquet.*

31. EFFIGIESQVE PISONIS.] *id ſolet in damnatis. Iuuenalis:*

— deſcendunt ſtatuæ reſtemque ſequuntur.

32. MORTIS EXACTOR SEQVERETVR.] *Exactor, qui præpoſitus ad exigendum perficiendúmque, & quaſi cuſtos. Liuius l.11 De Bruto filios plectente:* Et qui ſpectator erat amouendus, eum ipſum fortuna exactorem ſupplicij dedit. *Plinius lib.IX. epiſtolâ ad Paullinum:* Ac deinde ex meis aliquos operis exactores, cuſtodes fructibus ponam. *Romæ marmor epitaphium,*

M. AVRELIVS. AVGG. NN.
LIB. EPAPHRODITVS
EXSACTOR. OPERVM. DOM. NN. D

Tacitus in ſupplicijs ferè vſurpat, vt l.XI. Denuntiat centurionibus qui aderant, exſequi cædem. cuſtos & exactor è libertis Euodus datus. *Ambroſius lib. de Tobiâ cap.IX.* Dum vadis cum aduerſario tuo ad magiſtratum, da operam liberari ab illo, ne fortè producat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. *Sed & * ἀπλῶς reperia, quaſi muneris nomen, Exactor. vt in Muſæa Carpenſi,*

SEX. POMPEIVS. FAVSTVS
SEX. POMPEI. EXACTOR.

* Exactor, ſimpliciter: credo, qui fructus prædiorum, nominis, pecuniaſque exigit.

33. AC DESTINATVM PROMERE.] *Eiuſdem ſententia fuit, quod Suetonius ſcripſit, in Tib. cap.LII.* Quem (*Piſonem*) mox huius criminis reum putant

A rauerunt. Cæſar flexo in mæſtitiam ore, ſuam inuidiam tali morte quæſitam apud ſenatum, crebriſque interrogationibus exquirit qualem Piſo diem ſupremum, noctemque [illegible]r. [34] * Atque illo pleraque ſapienter, quædam inconſultius reſpondente, recitat *Deſunt quædam.* codicillos à Piſone in hunc fermè modum compoſitos. *Conſpiratione inimicorum & inuidiâ falſi criminis oppreſſus, [35] quatenus veritati & innocentiæ meæ nuſquam locus eſt, deos immortales teſtor, vixiſſe me Cæſar cum fide aduerſum te, neque aliâ in matrem tuam pietate: voſque oro liberis meis conſulatis. ex quibus Cn. Piſo qualicumque fortunæ meæ non eſt adiunctus, cùm omne hoc tempus in vrbe egerit: M. Piſo repetere Syriam dehortatus eſt. atque vtinam ego potiùs filio iuueni, quàm ille patri ſeni ceſſiſſet! eò impenſiùs precor, ne meæ prauitatis pœnas innoxius luat. Per quinque & quadraginta annorum obſequium, [36] per collegium conſulatus quondam diuo Auguſto parenti tuo probatus & tibi amicus, nec quidquam poſt hæc rogaturus, ſalutem infelicis filij rogo.* De Plancinâ nihil addit. Poſt quæ Tiberius adoleſcentem crimine ciuilis belli purgauit: patris quippe iuſſa, nec potuiſſe filium detractare: ſi-

Piſonis ad Cæſarem tabella.

Piſo filius abſoluitur.

B mul nobilitatem domus, etiam ipſius, quoquo modo meriti, grauem caſum miſeratus. Pro Plancinâ cum pudore & flagitio diſſeruit, matris preces obtendens: in quam optimi cuiuſque ſecreti queſtus magis ardeſcebant. *Id ergo fas auiæ, interfectricem nepotis adſpicere, adloqui, eripere ſenatui? quòd pro omnibus ciuibus leges obtineant, vni Germanico non contigiſſe. Vitellij & Veranij voce defletum Cæſarem; ab Imperatore & Auguſtâ defenſam Plancinam. proinde venena & artes tam feliciter expertas verteret in Agrippinam, in liberos eius, egregiamque animam ac patruum ſanguine miſerrimæ domus exſatiaret.* Biduum ſuper hæc imagine cognitionis abſumtum; vrgente Tiberio liberos Piſonis, matrem vti tuerentur. Et cùm accuſatores ac teſtes certatim perorarent, reſpondente nullo, miſeratio quàm inuidia augebatur. Primus ſententiam rogatus Aurelius Cotta Conſul (nam referente Cæſare, [37] magiſtratus eo etiam munere fungebantur) nomen Piſonis radendum faſtis cenſuit: partem bonorum publicandum, pars vt Gn. Piſoni filio concederetur, [38] iſque in prænomen mutaret. M. Piſo [39] exutâ dignitate, & accepto [40] quinquagies ſeſtertio, in decem annos * relegatur, conceſsâ Plancinæ incolumitate ob preces Auguſtæ. Multa

Plancina precibus eripitur.

Sententia in Piſonem.

relegatur.

C ex eâ ſententiâ mitigata ſunt à Principe: ne nomen Piſonis faſtis eximeretur, quando M. Antonij qui bellum patriæ feciſſet, Iuli Antonij qui domum Auguſti violaſſet, manerent. & M. Piſonem ignominiæ exemit, conceſſitque ei paterna bona; ſatis firmus, vt ſæpè memoraui, aduerſum pecuniam, & tum pudore abſolutæ Plancinæ placabilior. Atque idem, cùm Valerius Meſſallinus ſignum aureum in æde Martis vltoris, Cæcina Seuerus aram Vltioni ſtatuendam cenſuiſſent, prohibuit: ob externas ea victorias ſacrari dictitans, domeſtica mala triſtitiâ operienda. Addiderat Meſſallinus, Tiberio, & Auguſtæ, & Antoniæ, & Agrippinæ Druſoque, ob vindictam Germanici, grates agendas, omiſeràtque Claudij mentionem. & Meſſallinum quidem L. Aſprenas ſenatu coram percontatus eſt, an prudens præteriſſet? ac tum demum nomen Claudij adſcriptum eſt. Mihi, quanto plura recentium ſeu veterum reuoluo, tanto magis ludibria

Quæ Tiberius mitigat.

Claudium adulator imprudenter præterit. poſt Principem

tant quidam mandata prolaturum, niſi ea ſecreta
D obſtarent *loca hodie non corrupta ſolùm, ſed defecta. Conatur tamen ingeniosè Torrentius:* ni Seianus ſecretò obſtaret.

34. ATQVE ILLO PLERAQVE.] *Non fugiet corruptio loci attentum lectorem. Quis enim erit, ad quem hæc referantur,* Atque illo? *nullum certè nomen præiuit. Putamuſila eſſe. niſi ſunt; ſcribe.* Atque filio. *Eſt enim ἀνάλογον filium Piſonis attuliſſe parentis codicillos, & ab ea quæſiſſe Tiberium ſingulatim de morte.*

35. QVATENVS VERITATI.] *Melius,* quatinus: *id eſt, quoniam.*

36. PER COLLEGIVM.] *Quian, Auguſti collega, an quia Tiberio ipſi? Vtrumque enim verum. & conſul cum Auguſto fuit anno* DCCXXXI. *conſul iterùm cum Tiberio,* DCCXLVII.

37. MAGISTRATVS ETIAM.] *Non vanè id notat. priſca enim more, magiſtratus à iudicandi onere immunes. Cicero in Verrem actione 1. & alij.*

38. ISQVE PRÆNOMEN MVTARET.] *Quod & factum. niſi Dio mihi imponit, qui libro* LX. *Lucium (non Cnæum) Piſonem Cn. Piſonis & Plancinæ filium præfuiſſe Africæ ſub Claudio tradidit.*

39. EXVTA DIGNITATE.] *Senatoriâ videlicet. Ita inferiùs ſcriptum,* exuere ordinem.

40. QVINQVAGIES SESTERTIO.] *Sunt nobis,* centū vigintiquinque millia Philippicûm. *Videſis opes eius æui, etiam ab hoc exemplo: & quomodo vel exſuli prouiſum. Verè ergo Seneca:* Eò temporum luxuria prolapſa eſt, vt maius viaticum exſulum ſit, quàm olim patrimonium Principum fuit.

41. ADEÒ

bria rerum mortalium cunctis in negotiis óbuerſantur. quippe famâ, ſpe, veneratione A
potiùs omnes deſtinabantur imperio, quàm quem futurum principem fortuna in occulto tenebat. Paucis pòſt diebus Cæſar auctor ſenatui fuit, Vitellio, atque Veranio, & Seruæo ſacerdotia tribuendi: Fulcinio ſuffragium ad honores pollicitus, monuit, ne facundiam violentiâ præcipitaret. Is finis fuit vlciſcendâ Germanici morte, non modò apud illos homines qui tum agebant, etiam ſecutis temporibus vario rumore iactatâ. [41] adeò maxima quæque ambigua ſunt, dum alij quoquo modo audita pro compertis habent; alij vera in contrarium vertunt. & gliſcit vtrumque poſteritate. [42] At Druſus

Druſus ouans init.

vrbe egreſſus repetendis auſpiciis, mox ouans introijt. paucoſque poſt dies Vipſania mater eius excesſit, vna omnium Agrippæ liberorum [43] miti obitu. nam ceteros manifeſtum ferro, vel creditum eſt, veneno aut fame exſtinctos. Eodem anno Tacfarinas,

Bellum in Africâ inſtauratum Tacfarinate duce.

quem priore æſtate pulſum à Camillo memoraui, bellum in Africâ renouat, vagis primùm populationibus, & ob pernicitatem inultis: dein vicos exſcindere, trahere graues prædas: poſtremò haut procul [44] Pagydâ flumine, cohortem Romanam circumſedit. B
Præerat caſtello Decrius, impiger manu, exercitus militiâ, & illam obſidionem flagitij ratus. Is cohortatus milites vt copiam pugnæ in aperto facerent, aciem pro caſtris inſtruit. Primoque impetu pulsâ cohorte, promtus inter tela occurſat fugientibus, incre-

Cohors Romana fuſa:

pat ſigniferos, quòd inconditis aut deſertoribus miles Romanus terga daret. ſimul excepta vulnera. & quamquam tranſfoſſo oculo, aduerſum os in hoſtem intendit, neque prœlium omiſit, donec deſertus ſuis caderet. Quæ poſtquam L. Apronio (nam Camillo ſucceſſerat) comperta; magis dedecore ſuorum, quàm gloriâ hoſtis anxius, raro eâ

Quam decimat Apronius.

tempeſtate & è vetere memoriâ facinore, decumum quemque ignominioſæ cohortis, [45] ſorte ductos, fuſte necat. Tantumque ſeueritate profectum, vt vexillum veteranorum

Ed ſeueritate, pauci hoſtem proturbant.

non amplius quingenti numero, eaſdem Tacfarinatis copias, præſidium, cui Thala nomen, adgreſſas fuderint. quo prœlio Rufus Heluius gregarius miles ſeruati ciuis decus rettulit, donatuſque eſt ab Apronio torquibus & haſtâ. Cæſar addidit ciuicam coronam, quòd non eam quoque [46] Apronius iure proconſulis tribuiſſet, queſtus magis, C

41. ADEÒ MAXIMA QVÆQVE.] *Similis querela Thucydidis l. 1. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τὰς ἀκοὰς τῶν προγεγενημένων, καὶ ἢν ἐπιχώρια σφίσιν ᾖ, ὁμοίως ἀβασανίστως παρ' ἀλλήλων δέχονται. & ſtatim: Οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἑτοῖμα μᾶλλον τρέπονται. nec dubium, quin ad hæc loca reſpexerit noſter.*

42. AT DRVSVS VRBE EGRESSVS.] *Quæras, quò hæc egreſſio & reditio? Ad morem priſcum. quo obtinuit, vt qui è prouinciis cum imperio redirent, illud ipſum amitterent ſimul intraſſent vrbem. Ideò Liuius libro* XXVI. Quinto Fuluio ne minueretur imperium, ſi in vrbem veniſſet, decreuit Senatus. *Et magis ad lucem Taciti, quod Dio lib.* LIV. *tradit, Auguſto decretum perpetuum Proconſulare imperium, ita vt nec ſi intra vrbem veniſſet, minueretur, néve neceſſum eſſet (vt ipſe loquitur) ἀνανεοῦσθαι τὴν ἀρχήν id eſt, renouare, ſiue vt Tacitus, repetere auſpicia. Nam auſpicij nomine etiam imperium hic cape. Sed cui rei Druſo opus fuit repetito imperio? ad ouationem. Nam qui triumphans ouánſve vrbem ingreditur, cum imperio id facit in illum diem: Druſus autem imperium omiſerat ingreſſus vrbem ob fratris ſui mortem. Debuit ergo repetere, vt ouaret. Eius ſententiæ ſunt, quæ apud Ciceronem legis, ſpem triumphi obiicientem.* [*] Vtar eâ portâ, quam primam videro. *& apud Cælium:* Neque enim ſtultè Appius, qui ſimul atque Dolabella acceſſit ad tribunal, introierat in vrbem, triumphíque poſtulationem abiecerat. *Apud Vlpianum, l. vlt. De off. Proconſul.* Proconſul portam Romæ ingreſſus deponit imperium. *Iterùm apud* [*] *Ciceronem:* Mihi valdè placet de triumpho nos moliri aliquid, & extra vrbem eſſe cum iuſtiſſimâ cauſsâ.

43. MITI OBITV.] *Miti obitu, id eſt, citra vim, & ex fato. Sed videamus. M. Agrippæ tres vxores fuerunt. Prima, Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio Triumuiro. ex eâ genuit Vipſaniam, de quâ hic, Druſi matrem. Altera, Marcella Octauiæ filia. ex eô quoque liberi, ſi Suetonio fides diſertè id in* [*] *Auguſto tradenti. etſi nihil de iis poſteà reperias, & videatur ea proles non fuiſſe vitalis. Tertia vxor, Iulia. ex eâ nati Caius & Lucius Cæſares, Poſtumus Agrippa, Agrippina & Iulia. In his pleriſque vera Taciti nota. Caius enim & Lucius veneno crediti periiſſe; Agrippina, fame, Poſtumus, ferro. Iuliam excipio, cuius mortem libro* IV. *ita narrat ipſe* D *Tacitus vt ex naturâ videatur, ferri aut veneni nullâ mentione.*

44. PAGYDA FLVMINE.] *Quem alio nomine Bellum dici Plinius ait.*

45. SORTE DVCTOS.] *Totidem Salluſtiana verba Seruius citat,* Sorte ductos fuſte necat. *quod ad Craſſum referendum videri in decimatione cohortis vnius verè obſeruauit noſter Douza.*

46. APRONIVS IVRE PROCONSVLIS.] *Huc refer illud Suetonij, cap.* XXXII. Corripuit Conſulares exercitibus præpoſitos, quòd de tribuendis quibuſdam militaribus donis ad ſe referrent: quaſi non omnium tribuendorum ipſi ius haberent.

* Ad Attic. lib. VI. ep. 2.

* C. LXIII.

* Ad Atticum, l. VII. epiſt. VII.

47. OB-

A magis, quam offenſus. Sed Tacfarinas perculſis Numidis; & [47] obſidia aſpernantibus, ſpargit bellum; vbi inſtaretur, cedens, ac rurſum in terga remeans: & dum ea ratio barbaro fuit, irritum feſſumque Romanum impunè ludificabatur. Poſtquam deflexit ad maritimos locos; illigatus prædâ, ſtatiuis caſtris hærebat. miſſuque patris Apronius Ceſianus cum equite & cohortibus auxiliariis, quîs velociſſimos legionum addiderat, proſperam aduerſum Numidas pugnam facit, pellitque in deſerta. At Romæ Lepida, cui ſuper Aemiliorum decus L. Sulla ac Cn. Pompeius proaui erant, defertur ſimulauiſſe partum ex P. Quirinio diuite atque orbo. adiiciebantur adulteria, venena, [48] quæſitumque per Chaldæos in domum Cæſaris, defendente ream Manio Lepido fratre. Quirinus [49] poſt dictum repudium adhuc infenſus, quamuis infami ac nocenti miſerationem addiderat. Haut facilè quis diſpexerit illâ in cognitione mentem Principis: adeò vertit ac miſcuit iræ & clementiæ ſigna; deprecatus primò ſenatum, ne maieſtatis crimina tractarentur. Mox M. Seruilium è conſularibus, alioſque teſtes illexit ad

Lepida accuſatur ſuppoſiti partus: Et mauſla eſt.

Tiberius perplexè agit.

B proferenda, quæ velut reiicere voluerat.* idemque ſeruos Lepidæ, cùm [50] militari cuſtodiâ haberentur, tranſtulit ad conſules: neque per tormenta interrogari paſſus eſt, de his quæ ad domum ſuam pertinerent. Exemit etiam Druſum [51] conſulem deſignatum dicendæ primo loco ſententiæ. quod alij ciuile rebantur, ne ceteris adſentiendi neceſſitas fieret: quidam ad ſæuitiam trahebant. neque enim ceſſurum niſi damnandi officio. Lepida ludorum diebus, qui cognitionem interuenerant, theatrum cum claris feminis ingreſſa, lamentatione flebili maiores ſuos ciens, ipſumque Pompeium, cuius ea monimenta & adſtantes imagines viſebantur, tantum miſericordiæ permouit, vt effuſi in lacrymas ſæua & deteſtanda Quirino clamitarent, cuius ſenectæ atque orbitati [52] & obſcuriſſimæ domui, [53] deſtinata quondam vxor L. Cæſari, ac diuo Auguſto nurus, dederetur. dein tormentis ſeruorum patefacta ſunt flagitia, itumque in ſententiam Rubellij Blandi, à quo aquâ atque igni arcebatur. Huic Druſus adſenſit, quamquam alijs mitiùs cenſuiſſent. mox Scauro, qui filiam ex eâ genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius, compertum ſibi etiam ex P. Quirinij ſeruis, ve-

** itemque*

Miſeratio populi in Lepidam.

Sed tandem conuincitur, & damnatur.

C neno eum à Lepidâ petitum. Inluſtrium domuum aduerſa (etenim haut multum diſtanti tempore Calpurnij Piſonem, Æmilij Lepidam amiſerant) ſolatio adfecit D. Silanus Iuniæ familiæ redditus. caſum eius paucis repetam. Vt valida diuo Auguſto in Remp. fortuna; ita domi improſpera fuit, ob impudicitiam filiæ ac neptis; quas vrbe depulit, adulteroſque earum morte aut fugâ puniuit. nam culpam inter viros ac feminas vulgatam, graui nomine læſarum religionum, ac violatæ maieſtatis appellando,

Iunius Silanus exſilij veniam impetrat.

47. Obsidia aspernantibus.] *Id eſt, cùm nollent obſidere aut oppugnare vltrà præſidia Romana, male hic térque accepit.*

48. Qvæsitvmqve per Chaldæos.] *Quod ſemper capitale.* Cui enim opus perſcrutari ſuper Cæſaris ſalute, niſi à quo aliquid aduerſus illum cogitatur, vel optatur, aut poſt illam ſperatur & ſuſtinetur? Non enim eâ mente de caris conſulitur, quâ de dominis. *ait appoſitè ad hanc rem Tertullianus.*

D

49. Post dictvm repvdivm.] *Non ita capies, quaſi alibi dixerit de eo repudio: ſed Dicere repudium vſurpat, quod Mittere vulgò. id eſt, poſtquam repudiaſſet eam Quirinus. Repudiarat autem ante annos* XX. *Suet. Tib. cap.* XLIX.

50. Militari cvstodia.] *Militarem cuſtodiam vtrſe habuit paullo vberiùs explicaui: non ibi veterane, ſed tibi tiro, in* Excvrs. *noſtris: quos vtiliter & ad alia Taciti vide, in* B.

51. Consvlem designatvm.] *Appianus:* Σιλανὸς μὲν ὁ πρῶτος ἔλεγε, ὅς ἐς τὸ μέλλον ἤμελλεν ὑπατεύειν. ὧδε γὰρ Ῥωμαίοις ὁ μέλλων ὑπατεύσειν πρῶτος εἰσφέρει γνώμην, ὡς αὐτός οἶμαι πολλὰ τῶν κυρουμένων ἐργασόμενος, καὶ ἐκ τοῦδε εὐβουλότερόν τι καὶ εὐλαβέστερον ἐνθυμησόμενος περὶ ἑκάστου. Silanus primus ſententiã dixit, qui in ſequentem annum Cos. deſignatus erat. Ità enim apud Romanos futuri anni Conſul primus cenſet; vt qui ipſe multa è conſultis patraturus ſit, ideoque putatur cautiùs magiſque intentè de ſingulis cogitaturus.

52. Et obscvrissimæ domvi.] *Abundè infrà hoc ipſo libro.*

53. Destinata vxor L. Cæsari ac Divo Avgvsto nvrvs.] *Non alibi quàm in lapide reperi hanc hiſtoriam, qui Bergomi viſitur,*

PVDENS. M. LEPIDI. L. GRAMMATICVS.
PROCVRATOR. ERAM. LEPIDÆ. MORESQVE.
REGEBAM. DVM. VIXI. MANSIT. CÆSARIS.
ILLA. NVRVS. PHILOLOGVS. DISCIPVLVS.

Poſt damnationem demùm poſitus lapis videtur: & Pudenti adſcripta gloria, tamquam illo viuo, Lepida caſta, bona.

54. Li-

lando, clementiam maiorum ſuáſque ipſe leges egrediebatur. Sed aliorum exitus, ſimul A cetera illius ætatis memorabo, ſi effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero.

Qui adulter in nepte Augusti.

D. Silanus in nepti Augusti adulter, quamquam non vltrà foret ſæuitum, quàm vt amicitiâ Cæſaris prohiberetur; exſilium ſibi demonſtrari intellexit: nec niſi Tiberio imperitante deprecari Senatum ac Principem auſus eſt, M. Silani fratris potentiâ, qui per inſignem nobilitatem & eloquentiam præcellebat. Sed Tiberius grates agenti Silano, patribus coram reſpondit, ſe quoque lætari quòd frater eius è peregrinatione longinquâ reuertiſſet: idque iure [54] licitum, quia non ſenatuſconſulto, non lege pulſus foret: ſibi tamen aduerſus eum integras parentis ſui offenſiones: neque reditu Silani, diſſoluta quæ Auguſtus voluiſſet. Fuit poſthac in vrbe, neque honores adeptus eſt.

Papia lex moderationem quærit.

Relatum deinde [55] de moderandâ Papiâ Poppæâ, quam ſenior Auguſtus poſt Iulias rogationes [56] incitandis cælibum pœnis, & augendo ærario ſanxerat. nec ideò coniugia & educationes liberûm frequentabantur, [57] præualidâ orbitate. ceterùm multitudo periclitantium gliſcebat, cùm omnis domus delatorum interpretationibus ſubuerterentur: B vtque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. Ea res admonet, vt de principiis iuris, & quibus modis ad hanc multitudinem infinitam ac varietatem legum peruentum ſit, altiùs diſſeram.

Excurſus ad initia & progreſſus legũ

Vetuſtiſſimi mortalium, nullâ adhuc malâ libidine, ſine probro, ſcelere, eoque ſine pœnâ aut coërcitionibus agebant: neque præmiis opus erat, cùm honeſta ſuopte ingenio peterentur; & vbi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. At poſtquam exui æqualitas, & pro modeſtiâ ac pudore, ambitio & vis incedebat; prouenêre dominationes: multoſque apud populos, æternùm manſêre.

Quæ pauca primò, & ſimplices.

Quidam ſtatim, aut poſtquam Regum pertæſum, leges maluerunt. Hæ primò rudibus hominum animis ſimplices erant. maximeque fama celebrauit Creten ſium, quas Minos: Spartanorum, quas Lycurgus: ac mox Athenienſibus quæſitiores iam & plures Solon perſcripſit. Nobis Romulus, vt libitum, imperitauerat: dein Numa religionibus & diuino iure populum deuinxit; repertáque quædam à Tullo & Anco: ſed præcipuus Seruius Tullius ſanctor legum fuit, quîs etiam reges obtemperarent.

Creuerunt paullatim:

Pulſo Tarquinio, aduerſum patrum factiones multa populus parauit tuendæ libertatis, & firmandæ concordiæ: creatíque decemuiri, & accitis quæ vſquam egregia, compoſitę duodecim tabulæ, finis æqui iuris. C nam ſecutæ leges, etſi aliquando in maleficos ex delicto, ſæpiùs tamen diſſenſione ordinum, & apiſcendi inlicitos honores, aut pellendi claros viros, aliáque ob praua per vim latæ ſunt.

Studiis partium, aut odiis.

Hinc Gracchi, & Saturnini, turbatores plebis: nec minor largitor nomine ſenatus Druſus; corrupti ſpe, aut inluſi per interceſſionem ſocij. Ac ne bello quidem Italico, mox ciuili omiſſum, quin multa & diuerſa ſciſcerentur;

Sulla correctionem moliur:

donec L. Sulla dictator, abolitis vel conuerſis prioribus cùm plura addidiſſet,

54. LICITVM, QVIA NON SC. NON LEGE.] *Obſerua. triplex ratio, ſiue via, à patriâ abeundi. Primùm, iuſſu decretóque Senatus, quaſi reip. intereſſet. Quæ ratio validiſſima, nec facilè veniam aut indulgentiam inueniebat. Ideò Auguſtus in Agrippâ Poſtumo,* multa de moribus adoleſcentis queſtus, vt exſilium eius Sc. ſanciretur, perfecerat: *Annalium primo. Altera ratio, per iudices, & ſententiam ex lege. Hæc quoque firma, & olim vſurpata: at tertia nouitia, cùm Princeps in exſilium mittebat, quæ veriùs relegatio tantùm erat, & velut à parente publico (nam & patribus domi ac priuatim hoc ius) facta. Ouidius omnes tangit II. Triſtium:*

Nec mea decreto damnaſti facta Senatus,
   Nec mea Selecto iudice iuſſa fuga eſt.
Triſtibus inuectus verbis (ita Principe dignum)
   Vltus es offenſas, vt decet, ipſe tuas.
Adde, quòd Edictũ, quamuis immite minaxque,
   Attamen in pœnæ nomine lene fuit.
Quippe Relegatus, non Exſul, dicor in illo.

Gradatim ibi vides tres has ſpecies. & leuiſſimam ac leuiſſimam tertiam, quæ auctoritate magis, quàm iure conſtat. Cùm tamen Edicta Principum vim legis haberent: verbo Legis, *& hanc ſpeciem Tacitus eſt complexus: & cùm nulla harum interueniſſet: apertè* D *quidem, Tiberius redeundi meritò gratiam fecit.*

55. DE MODERANDA PAPIA POPPÆA.] *Lex apud veteres in multâ famâ, & vſu: de quâ vbertim diſſerimus in* EXCVRS. *& multa ad Taciti aliorúmque lucem, in* C.

56. INCITANDIS CÆLIBVM POENIS.] *Id eſt, augendis atque intendendis.*

57. PRÆVALIDA ORBITATE.] *Quia id genus omnes captabant, colebant. Seneca:* In ciuitate noſtrâ plus gratiæ orbitas confert, quàm eripit: adeoque ſenectutem ſolitudo ad potentiam ducit, vt quidam odia filiorum ſimulent, & liberos eiurent, & orbitatem manu faciant.

A dictatore Sulla ... otium eius rei haut in longum parauit, ſtatim turbidis [58] Lepidi rogationibus. neque multo poſt Tribunis reddita licentia, quoquò vellent populum agitandi. Iámque non modo in commune, ſed in ſingulos homines latæ quæſtiones: & corruptiſſimâ Rep. pluri mæ leges. Tum Cn. Pompeius tertium conſul, corrigendis moribus delectus, *Item Pompeius.* & grauior remediis quàm delicta erant, ſuarúmque legum [59] auctor idem ac ſubuerſor, quæ armis tuebatur armis amiſit. Exin continua [60] per viginti annos diſcordia, non mos, non ius. deterrima quæque impunè; ac multa honeſta exitio fuêre. Sexto demum conſulatu Cæſar Auguſtus potentiæ ſecurus, quæ triumuiratu iuſſerat, aboleuit: dedítque *Denique Auguſtus, magis cum effectu.* iura quîs pace & Principe vteremur. [61] acriora ex eo vincla, inditi cuſtodes, & [62] lege Papia Poppæâ præmiis inducti * viſi à priuilegiis parentum ceſſaretur, velut parens ** vt ſi* omnium populus vacantia teneret. ſed altiùs penetrabant, vrbemque & Italiam, & *Ab eo hac Papia, emendatio generatim* quod vſquam ciuium, corripuerant: [63] multorumque exciſi ſtatus, & terror omnibus intentabatur: ni Tiberius ſtatuendo remedio quinque conſularium, quinque è prætoriis, *Ergo Tiberius magis temperat.*

B ris, totidem è cetero ſenatu ſorte duxiſſet. apud quos exſoluti plerique legis nexus, modicum in præſens leuamentum fuêre. Per idem tempus Neronem è liberis Germanici *Nero Germanici filius in viros ſcribitur.* iam ingreſſum iuuentam, commendauit patribus; vtque munere [64] capeſſendi vigintiuiratus ſolueretur, & [65] quinquennio maturiùs quàm per leges Quæſturam peteret, non ſine inriſu audientium poſtulauit. [66] Prætendebat ſibi atque fratri decreta eadem, petente Auguſto: ſed neque tum fuiſſe dubitauerim, qui eiuſmodi preces occulti inluderent. ac tamen initia faſtigij Cæſaribus erant: [67] magiſque in oculis vetus mos, & priuignis cum vitrico leuior neceſſitudo, quàm auo aduerſum nepotem. [68] Additur pon-

58. LEPIDI ROGATIONIBVS.] *De quibus Florus lib.* IV. *& quædam Salluſt. in Fragm.*

59. AVCTOR IDEM AC SVBVERSOR.] *Nam leges de Ambitu & Iudiciis tulit: & in ſuis amicis non*

C *ſeruauit, imò perrupit. Ex Dione, Aſcanio, aliis.*

60. PER VIGINTI ANNOS DISCORDIA.] *Rotundus numerus, non verus. Nam à Pompeij* III. *conſulatu ad Auguſti* VI. *ſunt inter anni* XXIV.

61. ACRIORA EX EO VINCLA.] *Aſſentior Pichenæ,* artiora.

62. LEGE PAPIA POPPÆA PRÆMIIS INDVCTI.] *Delatores ſcilicet accuſatoréſque. Suetonius Nerone, cap.* X. Præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit. *vt appareat præmia magna fuiſſe, & fortean tertiam aut ſemiſſem.*

63. MVLTORVMQVE EXCISI STATVS.] *Hoc eſt quod anteà dixi,* omniſque domus delatorum interpretationibus ſubuertebantur. *Et calumnia multa in hac lege circa ingenuitatis iura, & ſimilia: vt periclitaretur non dubiè multorum ſtatus. Plinius Panegyrico, de iiſdem:* Vidimus delatorum iudi-

D cium quaſi graſſatorum, quaſi latronum. Non ſolitudinem illi nouiter, ſed templum ſed forum inſederant: nulla iam teſtamenta ſecura, nullus ſtatus certus, non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum Principum auaritia. Aduertiſti oculos, *&c. Quibus in verbis emendo,* Non ſolitudinem illi, non iter. *quod perperam codex erat,* nouiter. *Itinera ſanè inſident obſidéntque graſſatores.*

64. CAPESSENDI VIGINTIVIRATVS SOLVERETVR.] *Non erga aditus ad maiores honores, niſi illo adepto? Apparet ex his verbis. itémque è Dione de Claudio, lib.* LVIII. Τοὺς γαμβροὺς τότε ἐν τοῖς εἴκοσιν ἀνδράσιν ἄρξαι, καὶ μετὰ τοῦτο πολιαρχῆσαι ἐν ταῖς ἀνοχαῖς, οὐκ ἔλαβε, καὶ ἐφ' ἅ ποτε πέντε ἔτεσι θᾶσσον τὰς ἀρχὰς αἰτῆσαι σφίσιν ἐπέτρεψε: Generos ſuos iuſſit in Vigintiuiris eſſe, tum & Præfectos vrbi in feriis Latinis, denique quinquennio maturiùs magiſtratus petere induſit. *Vigintiuiros aperuit nobis ſolus Dio* LIV. *Triumuiros Monetales, Triumuiros Capitales. Quattuoruiros Viales, Decemuiros Stlitibus. Inſtituti ſunt hoc numero ab Auguſto (anteà ad viginti ſex erant) anno* DCCXLI. *Dionem adi, atque etiam Feſtum in voce Præfectura: cuius locum Cuiacius emendauit lib.* XI. *Obſeruat.*

65. QVINQVENNIO MATVRIVS.] *Vides ergo quàm aberret vir doctus & Italiæ ſua Suada, qui negat legitimam vllam ætatem Quæſturæ fuiſſe. Fuit. præter hunc locum, Spartianus in Iuliano:* Quæſtor, ante annum quàm legitima ętas ſinebat, deſignatus eſt. *Sueton. in Calig. cap.* I. Quæſturam quinquennio antequam per leges liceret, & poſt eam Conſulatum ſtatim geſſit. *Sed quænam illa? vide in* EXCVRS. D.

66. PRÆTENDEBAT SIBI.] *Vide Dionem de Tiberio, lib.* LIII. *in actis anni* DCCXXX. *de Druſo libero* LIV. *actis anni* DCCXXXV.

67. MAGISQVE IN OCVLIS.] *Quaſi dicat. tamen alij non illudebant, & attendebant hæc initia & gradus ad Principatum eſſe. Quæſturam, inquam, extra ordinem aut ætatem datam, & ſolutionem à Vigintiuiratu, itémque attendebant vetus & ab Auguſto inſtitutum, non recens à Tiberio, quod ſi ille feciſſet, qui vitricus tantùm illorum erat (Tiberij & Druſi.) cur non Tiberius in nepotibus vſurparet, magis iunctus Nepotibus tamen, adoptione: cùm ſanguine propatruus eorum eſſet.*

68. ADDITVR PONTIFICATVS.] *De Nerone agit Germanici F. quem tamen ego Pontificem, in lapidibus, qui datâ operâ honori eius & memoriæ poſiti, non lego. Extat vrna (à Caligulâ, vt è Suetonio colligas, dicata) Romæ:*

 OSSA.

Pontifex fit. pontificatus, & [69] quo primùm die forum ingreſſus eſt, congiarium plebi, admodum A
lætæ, quod Germanici ſtirpem iam pubetem aſpiciebat. Auctum dehinc gaudium, [70] nuptiis Neronis & Iuliæ Druſi filiæ. Viq́ue hæc ſecundo rumore, ita aduerſis animis acceptum, [71] quòd filio Claudij ſocer Seianus deſtinaretur. polluiſſe nobilitatem familiæ videbatur, ſuſpectumq́ue iam nimiæ ſpei Seianum vltrò extuliſſe. *Voluſij & Salluſtij mortes.* Fine anni conceſſere vitâ inſignes viri, L. Voluſius, & Salluſtius Criſpus. Voluſio vetus familia, neque tamen præturam egreſſa. ipſe conſulatum intulit, [72] cenſoriâ etiam poteſtate legendis equitum decuriis functus, opumq́ue quîs domus illa immensû viguit, primus accumulator. *Elogia* Criſpum equeſtri ortum loco, C. Salluſtius, rerum Romanarum florentiſſimus auctor, ſororis nepotem in nomen adſciuit. atque ille, quamquam promto ad capeſſendos honores aditu, Mæcenatem æmulatus, ſine dignitate ſenatoriâ multos triumphalium, conſulatiumque potentiâ anteiit. diuerſus à veterum inſtituto, per cultum & munditias; copiâque & affluentiâ, luxu propior. ſuberat tamen vigor animi, ingentibus negotiis par; eo acrior, quo ſomnum & inertiam magis oſtentabat. Igitur incolumi Mæ- B
cenate proximus, mox præcipuus cui ſecreta imperatorum innitérentur, & interficiendi Poſtumi Agrippæ conſcius, ætate prouectâ ſpeciem magis in amicitiâ principis, *Potentia aulica inſida.* quàm vim tenuit. Idque & Mæcenati acciderat: fato potentiæ raro ſempiternæ: an ſatias capit, aut illos cùm omnia tribuerunt, aut hos, cum iam nihil reliquum eſt quod cupiant. *A. V. C. DCCLXXIV.* Sequitur Tiberij quartus, Druſi ſecundus conſulatus, patris atque filij collegio inſignis. nam biennio ante, Germanici cum Tiberio idem honor, neque patruo lætus, neque naturâ tam connexus fuerat. *Tiberius Roma ſecedit.* Eius anni principio Tiberius, quaſi firmandæ valetudini, in Campaniam conceſſit: longam & continuam abſentiam paullatim meditans; ſiue vt amoto patre, Druſus munia conſulatus ſolus impleret. Ac fortè parua res magnum ad certamen progreſſa, præbuit iuueni materiam apiſcendi fauoris. *L. Sullæ immodeſtia ac cenſatur. Quod prætorio viro non ceſſiſſet.* Domitius Corbulo, præturâ functus, de L. Sullâ nobili iuuene queſtus eſt apud ſenatum, [73] quòd ſibi inter ſpectacula gladiatorum, loco non deceſſiſſet. pro Corbulone ætas, C

OSSA.
NERONIS. CÆSARIS
GERMANICI. CÆSARIS. F
DIVI AVG. PRON. FLAMIN
AVGVSTALIS. QVÆSTORIS.

Et in Hiſpaniâ marmor, quod amicus noſter Carolus Cluſius deſcripſit:

NERONI. CÆSARI
GERMANICI. F.
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVG.
PRON. FLAMINI. AVGVSTALI
SODALI. AVGVSTALI

Vbi cùm Flamen vtrobique inſculpatur, non Pontifex: ſubuerit in mentem venit, ne in cognato honore Tacitus ſi fortè aberrauit.

Fortè leg. cui ante

69. QVO PRIMVM DIE.] *Id eſt Tirocinij die, ſiue togæ virilis. quo, auſpicij cauſâ, tirones à patre proximiſq́; ſolenni officio in forum deduci, & inde in Capitolium ſolent. Notat Plutarchus in Bruto: & Valerius Max. lib. v. cap.* IV. M. Cotta eo ipſo die quo togam ſumpſit virilem, protenus vt e Capitolio deſcendit, C. Carbonem, à quo pater eius damnatus fuerat poſtulauit. *Suetonius in Auguſto:* Duodecimum & decimumtertium conſulatum magno, id eſt, XVII. annorum interuallo, vltrò petiit, vt Caium & Lucium filios ampliſſimo præditus magiſtratu, ſuo quemque tirocinio deduceret in forum. *In Tiberio*: Romam reuerſus, deducto in forum filio Druſo. *Munera etiam ſportul[...] tirocinio ſolere, obſeruabis hîc ex Tacito, & Suetonij Nerone, cap.* VI. Deductus in forum tiro, populo congiarium, militi donatiuum propoſuit *& Calig. c. x. Nec in Principum modò liberis, ſed vulgo id ſeruatum, diſco ex Plinio l. x. Epiſt.* Qui virilem togam ſumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magiſtratum, ſolent totam bulen atque etiam è plebe non exiguum numerum vocare, binoſq́ue denarios vel ſingulos dare.

70. NVPTIIS NERONIS.] *Quod igitur ſuprà eſt:* Silani filiam Neroni vetuſtiſſimo liberorû Germanici pactam (*l. III:*) *pactam deſponſamque fuiſſe credimus, nuptam deductamque non fuiſſe. Aut ſi fuit, fatum abſtulit, & locum huic fecit.*

71. QVÒD FILIO CLAVDII.] *Explicat Sueton. Claudij c.* XXVII. Druſum Pompeiis impuberem amiſit, pyro per luſum in ſublime iacto, & hiatu oris excepto: *cui & ante paucos dies Seiani filiam deſpondiſſet *ita enim cum locum in Antiquis olim reſtituimus. Vide infrà, initium lib.* IV. D

72. CENSORIA ETIAM POTESTATE.] *Munúſne illud intelligis, quod Auguſtus inſtituit, Triumviratum recognoſcendi equites? de quo Suetonius cap.* XXXVII. *An potiùs lectas ab eo decurias iudicum vult, (quod Cenſorium olim munus) honore à Principe dato?*

73. QVÒD SIBI INTER SPECTACVLA.] *In theatro olim diſcreta loca: nondum, vt vides, in Circo aut Amphitheatro. Aliòs, cauſſa non fuiſſet huic querelæ. Diſcreuit primus Claudius Imp. &* in Circo, *(Suetonij verba ſunt cap.* XXI.*)* propria Senatoribus conſtituit loca, promiſcuè ſpectare ſolitis. *Tamen Auguſti temporibus decretum Patrum fuit,* vt quoties quid ſpectaculi vſquam publicè ederetur, primus

A tas pa[...]us mos, ſtud a ſeniorum erant: contrà, Mamercus Scaurus & L. Artuntius, aliíque [...]illæ propinqui nitebantur. certabant orationibus, & [74] memorabantur exempla maiorum, qui iuuentutis inreuerentiam grauibus decretis notauiſſent: donec Druſus apta temperandis animis diſſeruit, & ſatisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus ſimul ac vitricus Sullæ, & [75] oratorum eâ ætate vberrimus erat. Idem Corbulo plurima per Italiam itinera, [76] fraude mancipum & incuriâ magiſtratuum interrupta & imperuia clamitando, [77] exſecutionem eius negotij libens ſuſcepit. quod haut perinde publicè vſui habitum, quàm exitioſum multis, [78] quorum in pecuniam atque famam damnationibus & haſtâ ſæuiebat. Neque multò pòſt miſſis ad ſenatum litteris Tiberius, motam rurſum Africam incurſu Tacfarinatis docuit; iudicioque patrum diligendum proconſulem, gnarum militiæ, corpore validum, & bello ſuffecturum. quod initium Sex. Pompeius agitandi aduerſus M'. Lepidum odij nactus, vt ſecordem, inopem, & maioribus ſuis dedecorum, eoque etiam Aſiæ ſorte depellendum incuſauit. aduer-

Corbulo viarum curam accipit: Scauri exercet.

Lepidus in Aſiam proconſul.

B ſo ſenatu, qui Lepidum mitem magis quàm ignauum, paternas ei anguſtias, & nobilitatem ſine probro actam, honori quàm ignominiæ habendam ducebat. Igitur miſſus in Aſiam. Et de Africâ decretum vt Cæſar legeret, cui mandanda foret. Inter quæ Seuerus Cæcina cenſuit, ne quem magiſtratum, cui prouinciâ obueniſſet, [79] vxor comitaretur: multum antè repetito, concordem ſibi coniugem, & ſex partus enixam; ſeque quæ in publicum ſtatueret domi ſeruauiſſe, cohibitâ intra Italiam, quamquam ipſe pluris per prouincias [80] quadraginta ſtipendia expleuiſſet. *Haut enim fruſtrà placitum olim, ne feminæ in ſocios aut gentes externas traherentur. ineſſe mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus conuertant. non imbecillem tantùm & imparem laboribus ſexum; ſed ſi licentia adſit, ſæuum, ambitioſum, poteſtatis auidum. Incedere inter milites, habere ad manum centuriones:* [81] *præſediſſe nuper feminam exercitio cohortium, decurſu legionum. cogitarent ipſi, quoties repetundarum aliqui arguerentur, plura vxoribus obiectari. his ſtatim adhæreſcere deterrimum quemque prouin-*

Cæcina vxores à prouinciis arcet.

Suet. & inſtit. cauſis.

C *cialium: ab his negotia ſuſcipi, tranſigi: duorum egreſſus coli, duo eſſe prætoria. peruicacibus magis & impotentibus mulierum iuſſis, quæ Oppiis quondam, aliiſque legibus conſtrictæ, nunc vinclis exſolutis, domos, fora, iam & exercitus regerent.* Paucorum hæc adſenſu audita; plures obturbabant, neque relatum de negotio, neque Cæcinam dignum tantæ rei cenſorem.

primus ſubſelliorum ordo vacaret Senatoribus, *ait idem Suet. in Auguſt. cap.* XLIV. *Sed id extra vrbem dumtaxat fuit firmum.*

74. Memorabantvr exempla maiorvm.] *Si animus eſt, conſule Electa mea, capite De lictoribus. & adde quod in Plutarchi Gracchis ſcribitur, C. Veturio mortem allatam, quia Tribuno in forum venienti non deceſſiſſet.*

75. Oratorvm ea ætate.] *Dico lib.* VI.

76. Fravde mancipvm.] *Mancipes hic, qui vias*

D *publicas reficiendas quæſtus ſui cauſâ redimebant. Hyginus:* Viæ publicæ & Curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur. *Lapis Romæ in hortis Carpenſibus,*

CN. CORNELIO.
CN. F. SAB.
MANCIPI. VIÆ. APPIÆ.

Sed qui magiſtratus? credo, intelligit minores, id eſt Curatores viarū qui ab Auguſto. Vide Excvrs. in E.

77. Exsecvtionem eivs negotii.] *Non nunc tantùm, ſed & poſteà iterùm ſub Caio: & vir cetera magnus, haſit in his calumnia ſordibus, bonis omnibus inuitis. Vide Dionem lib.* LIX.

78. Qvorvm in pecvniam.] *In poſſeſſorum videlicet, qui agros haberent viæ vicinos. Quaſdam enim vias collaticiâ pecuniâ tueri finitimi debebant: vt vulgò hodie. Hyginus manuſcriptus:* Viæ publicæ auctorum nomina obtinent, & Curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur. Nam & quarumdam tutelæ à poſſeſſoribus, per tempora, certa ſumma exigitur.

79. Vxor comitaretvr.] *Olim id inſolens. Declamatores apud Senecam patrem, lib.* IX. *Controu. de Flaminio.* Hic eſt Flaminius qui exiturus in prouinciam, vxorem à portâ dimiſit. *& alius:* In hoc tecum vxorem non miſimus? vt ſalua prouincia ſit, optemus meretrici bonam mentem. *ita lego locum eum & diſtinguo. Nec in crebro vſu etiam temporibus Auguſti. vt ex Suetonij verbis apparet, cap.* XXIV. Diſciplinam ſeueriſſimè rexit. ne Legatorum quidem cuiquam, niſi grauate, hibernisque demùm menſibus, permiſit vxorem interuiſere. *Sed irrepſit: & Germanico Agrippina in prouinciis comes, ipſi Auguſto Liuia.*

80. Qvadraginta stipendia.] *Eſt ergo idem ille Cæcina de quo ſuprà lib.* I. Quadrageſimum id ſtipendium Cæcina parendi aut impertandi habebat.

81. Præsedisse nvper feminam.] *Tangit Plancinam. ſuprà:* Nec Plancina ſe intra decôra feminis tenebat, ſed exercitio equitum, decurſibus cohortium intereſſe.

 82. Tot

Cui Meſſallinus repugnat. Sed cauſſis vix cauſſis.

rem. mox Valerius Meſſallinus, cui parens Meſſalla, ineratque imago paternæ facun- A
diæ, reſpondit. *Multa duritiæ veterum meliùs & lætiùs mutata. neque enim, vt olim, obſideri vrbem bellis, aut prouincias hoſtiles eſſe: & pauca feminarum neceſſitatibus concedi, quæ ne coniugum quidem penates, adeò ſocios non onerent. cetera promiſcua cum marito, nec vllum in eo pacis impedimentum. Bella planè accinctis obeunda: ſed reuertentibus poſt laborem, quod honeſtiùs quàm vxorium leuamentum? At quaſdam in ambitionem aut auaritiam prolapſas. Quid ipſorum magiſtratuum, nónne pleroſque variis libidinibus obnoxios? non tamen ideò neminem in prouinciam mitti. Corruptos ſæpè prauitatibus vxorum maritos: num ergo omnes cælibes integros? Placuiſſe quondam Oppias leges, ſic temporibus Reip. poſtulantibus: remiſſum aliquid poſteà, & mitigatum, quia expedierit. Fruſtra noſtram ignauiam alia ad vocabula transferri. nam viri in eo culpam, ſi femina modum excedat. porrò ob vnius aut alterius imbecillum animum, malè eripi maritis conſortia rerum ſecundarum aduerſarumque; ſimul ſexum naturâ inualidum deſeri, & exponi ſuo luxu, cupidinibus alienis. Vix præſenti cuſtodiâ manêre illæſa coniugia: quid fore, ſi per plures annos in modum diſſidij oblitterentur? Sic obuiam irent iis* B
quæ alibi peccarentur, vt flagitiorum vrbis meminiſſent. Addidit pauca Druſus de matrimo-

Et tamen Druſus aſſenſus & alij.

nio ſuo. *nam Principibus adeunda ſæpiùs longinqua imperij. Quoties diuum Auguſtum in Occidentem atque Orientem meauiſſe comite Liuiâ? ſe quoque in Illyricum profectum, &, ſi ita conducat, alias ad gentes iturum, haut ſemper æquo animo, ſi ab vxore cariſſimâ, &* [82] *tot communium liberorum parente diuelleretur.* Sic Cæcinæ ſententia eluſa. Et proximi ſenatus die, Tiberius per litteras caſtigatis obliquè patribus, quòd cuncta curarum ad Principem

** Manium M. Lepidus recuſat proconſulatum Africæ.*

reiicerent, [83] * M. Lepidum & Iunium Blæſum nominauit: ex quîs proconſul Africæ legeretur. Tum audita amborum verba, intentiùs excuſante ſe Lepido, cùm valetudinem corporis, ætatem liberûm, nubilem filiam obtenderet: intelligereturque etiam quod ſilebat, auunculum eſſe Seiani Blæſum, atque eò præualidum. Reſpondit Blæſus ſpecie recuſantis, ſed neque eâdem adſeueratione, & conſenſu adulantium auditus eſt.

Abuſus in Principum imaginibus.

Exin promtum, quod multorum intimis queſtibus tegebatur. Incedebat enim deterrimo cuique licentia, impunè probra, & inuidiam in bonos excitandi, [84] arreptâ imagine C
Cæſaris: libertique etiam ac ſerui, patrono vel domino, cùm voces, cùm manus intentarent, vltrò metuebantur. Igitur [85] C. Ceſtius Senator diſſeruit; *Principes quidem in-*

Quas peſſimi pro inuiolato clypeo habebant.

ſtar deorum eſſe: ſed neque à diis niſi iuſtas ſupplicum preces audiri, neque quemquam in Capitolium, aliáve vrbis templa perfugere, vt eo ſubſidio ad flagitia vtatur. Abolitas leges, & funditus verſas, vbi in foro, in limine curiæ, ab Anniâ Ruſillâ, quam fraudis ſub iudice damnaſſet, probra ſibi & minæ intendantur. neque ipſe [86] *audeat ius experiri, ob effigiem Imperatoris oppoſitam.* Haut diſſimilia alij, & quidam atrociora circumſtrepebant: precabanturque Druſum, daret vltionis exemplum. donec accitam conuictamque attineri [87] pu-

Sed exemplo vno repreſſi.

blicâ cuſtodiâ iuſſit. Et Conſidius Æquus, & Cœlius Curſor equites Rom. quòd fictis maieſtatis criminibus Magium Cæcilianum prætorem petiuiſſent, auctore Principe,

82. TOT COMMVNIVM LIBERORVM PARENTE.] *Non plus trium. Infra:* Eſſe illi coniugem, & tres liberos.

83. M. LEPIDVM.] *Duóne ergo Lepidi eo tempore prænominibus iſdem? Nam alius certè ab iſto, qui Proconſul Aſiæ, paginâ ſuperiore. Non cenſeo: Manium cenſeo prænomen fuiſſe huic, non Marcum, facili ſcriptorum in notâ eâ lapſu. Et herclè Manium Lepidum ſuprà reperies clarè, Lepidæ, quæ damnata, fratrem. Diuerſa etiam ingenia iſtorum. Marcus, ignauus, ſecors: Manius, prudens, grauis, ſæuis aliorum adulationibus aduerſus. quem Tacitus ex profeſſo laudat lib. XV. Repono ergo vbique Manium, in eo Lepido qui in Senatu & in vrbe.*

84. ARREPTA IMAGINE CÆSARIS.] *Græci moris fuit, ad vim iniuriámque arcendam, confugere ad templa, ſtatuas, aras. Eo genere tutelæ frequenter ſupplices vtebantur, frequentiſſimè ſerui. Vide noſtra in* EXCVRS. F.

85. C. CESTIVS SENATOR.] *Neſcio an moris Tacito inter titulos addere,* Senator. *Et quid hic opus? aut quis neſciat in Senatu non niſi Senatorem diſſeruiſſe? Ambigo (non enim affirmo) an non* Senior *ſubſtituendum: ad diſcrimen. quia reperio illo æuo duos Ceſtios fuiſſe, patrem & filium. libro VI. infrà,* Admonuit Ceſtium patrem. *An magis placet,* Senatu? *quod eſſet in Senatu: ellepſi Tacito percrebrâ.* D

86. AVDEAT IVS EXPERIRI.] *A gloſſâ videtur,* Ius. *Experiri enim, pro iure agere, frequentiſſimum priſcis.*

87. PVBLICA CVSTODIA IVSSIT.] *Publicam cuſtodiam, puto carcerem: diſcretámque à militari.*

88. DIEM

A quoque de reo ſenatus puniri. Vtcumque in laudem Druſi trahebatur: ab eo, in vrbe inter cœtus & ſermones hominum obſeruante, ſecreta patris mitigari. neque luxus in iuuene adeo diſplicebat: hoc potius intenderet, [88] diem ædificationibus, noctem conuiuiis traheret, quàm ſolus & nullis voluptatibus auocatus, mæſtam vigilantiam, & malas curas exerceret. non enim Tiberius, non accuſatores taceſcebant. Et Ancharius Priſcus Cæſium Cordum proconſulem Cretæ poſtulauerat repetundis, addito maieſtatis crimine: quod tum omnium accuſationum [89] complementum erat. Cæſar Antiſtium Veterem, è primoribus Macedoniæ abſolutum adulterij, increpitis iudicibus, ad dicendam maieſtatis cauſam retraxit, vt turbidum, & Rheſcuporidis conſiliis permixtum, quâ tempeſtate [90] Cotye fratre interfecto, bellum aduerſus nos voluerat. Igitur aquâ & igni interdictum reo, adpoſitumque vt teneretur inſulâ, neque Macedoniæ neque Thraciæ opportunâ. Nam Thracia diuiſo imperio in Rhœmetalcen & liberos Cotys, quîs ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, inſolentiâ noſtri diſcors agebat; neque minùs Rhœmetalcen, quàm Trebellienum incuſans, popularium iniurias inultas ſinere. [91] Cælaletæ, Odruſæque, & alij, validæ nationes, arma cepêre, ducibus diuerſis & paribus inter ſe per ignobilitatem: quæ cauſſa fuit, ne in bellum atrox coaleſcerent. pars turbant præſentia, alij montem Hæmum tranſgrediuntur, vt remotos populos concirent: plurimi ac maximè compoſiti regem, vrbemque [92] Philippopolim à Macedone Philippo ſitam, circumſidunt. Quæ vbi cognita [93] P. Velleio, (is proximum exercitum præſi-

Druſi obiter laudatio. *Accuſatorum.* *Thraces rebellant.*

B

88. DIEM ÆDIFICATIONIBVS.] *Verâne hæc lectio? ſi eſt; interpretor in Druſo notari ſtudium ædificandi, & crebras inſanáſque ſubſtructiones. ex ſententiâ ſcriptoris Græci apud Suidam:* Οἰκοδομήματα ἀσύγκλεια καὶ δαπανηρὰς λειτουργίας χαίρειν ἐπιτελοῦντας χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν. Ψεκτέον γὰρ, ὁ ἄρχων ὁ χαίρων οἰκοδομήμασι ἐνσχολάζων. *Nam hoc tolerabile, præquàm illud Ferreti.* Ædificationibus, *ait*, pro eo quod eſt emendandis rebus: niſi in verbo mendum ſit. *Sed eſt profectò, me quoque iudice, mendum. Quis enim apud Romanos viro principi ædificationes vitio dedit? laudi potiùs: vt M. Agrippæ, Auguſto, aliiſq. Et vt vitium ſint: quis ſcriptor id prodidit de Druſo? cuius monumentum vllum ædificiúmve ſuſpicione non longo. Lego*, editionibus. *conuenienter ſanè ad Druſi mores. Nam Editiones, propriè ſpectacula muneraque. Editores, qui ea præbent, vti in Saturnalibus dixi. Diem ergo trahebat Druſus editionibus ſiue ſpectaculis: noctem, conuiuiis epuliſq. Notant vtrumque id vitium in eo ſcriptores. Noſter ſuprà:* Edendis gladiatoribus Druſus præſedit, quamquam vili ſanguine nimis gaudens. quod in vulgus formidoloſum, & pater arguiſſe dicebatur. *Vbi vides deſcribi ſtudium eius in gladiatores, non ſine ſæuitiæ notâ. Nec in gladiatores modò, ſed & hiſtriones, ſcenicóſque, Dio.* Τοῖς τε ὀρχησταῖς οὕτω προσέκειτο, ὥστε καὶ στασιάζειν αὐτοὺς, καὶ μηδ᾽ ὑπὸ τῶν νόμων, οὓς ὁ Τιβέριος ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐσηνόχει, καθίστασθαι. *Id eſt*, Pantomimis adeò deditus fuit, vt ad ſeditiones concitaret eos, neque legibus, quas Tiberius ſuper iis tulerat, parere fineret. *Iterùm:* Τῷ δὲ Δρούσῳ τῷ υἱεῖ, καὶ ἀσελγεστάτῳ καὶ ὠμοτάτῳ, ὥστε καὶ τὰ ὀξύτατα τῶν ξιφῶν Δρουσιανὰ ἀπ᾽ αὐτοῦ κληθῆναι, ὄντι, καὶ ἤχθετο, καὶ ἐπετίμα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πολλάκις. *Id eſt*, Druſo autem filio, cùm petulantiſſimus & crudeliſſimus eſſet, (adeò vt gladij acutiſſimi, Druſiani ab eo vocentur) vehementer ſuccenſuit, publicéque ac priuatim ſæpè inclamauit. *Crudelis ergo Druſus, & ideò cruentis illis ſpectaculis gaudens: quæ ſibi non in publico ſolùm, vt opinor, ſed ſæpè domi repræſentabat & in hortis. De ebrietate eius, vide eumdem lib. LVIII. Hæc Taciti mens, hæc lectio: me quidem iudice. Sed qui gladij illi Druſiani, quos Dio nominat? vide, ſi lubet, in* EXCVRS. G.

C

D

89. COMPLEMENTVM ERAT.] *Plinij verbis*, vnicum crimen eorum, qui crimine vacabant.

90. COTYE FRATRE.] *Minimè herclè fratre, ſed (Tacito ipſi ſi fides)* fratris filio. *Ita enim l. II. ſcriptum.* Omnem eam nationem Rhœmetalces tenuerat quòd defuncto Auguſtus partem Thracum Rheſcuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permiſit. *Et Velleius:* Quâ illa prudentiâ Raſcupolim interfectorem fratris ſui filij Cotyis euocauit. *Quin humani ergo aliquid Tacitus hîc paſſus ſit, nemo negauerit.*

91 CALALETÆ, ODRVSÆQVE, ET ALII.] *A Plinio* Celatæ *dicuntur: à Dione lib. LIV.* Σιαλῆται, *ſed corrupte. Qui autem*, Alij? *Populi nomen, ſed peruerſum. Placuit in* * *Epiſtolicis*, Aſtij, *reponi: & conſenſum vide. At nunc verum cenſeo*, Dij, *quæ vox obijt in alij; lineo tantùm diducto. Similis error notatus mihi infrà, in Agricolæ vitâ. Dij autem, montani Thraces. Locuples auctor Thucydides l. II.* Παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν πολλοὺς, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες.

* Lib. v. c. XXIV. & nominat Aſtos etiam Strabo, l. VII. inter Thracas.

92. PHILIPPOPOLIM.] *Deſcribit eam Strabo libro VII in Aſtorum regione:* Ὑπέρκειται δὲ τοῦ Βυζαντίου τὸ τῶν Ἀστῶν ἔθνος, *(ex Liuio, Ἀστίων leg. eſſet)* ἐν ᾧ πόλις Καλύβη, Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου τοὺς πονηροτάτους ἐνταῦθα ἱδρύσαντος. *id eſt:* Superiacet Byzantium Aſtorum gens, in quâ opidum Calybe, in quâ Philippus Amyntæ F. peſſimus quoſque collocauit. *Dicta eadem eſt, Trimuntium, Poneropolis*, Αὐλαιόπολις, *cauſſis claris è Strabone.*

93. P. VELLEIO.] *Sunt qui illum velint eſſe, cuius Breuiarium hiſtoriæ in manu. ſcitum, doctum, quantumuis opus, ſed plenum adulationis fœdiſſimæ, cuius me pudet. Nec abnuerim, quin ille ſit. Meruit ſeruitio tam proiecto euehi ad res magnas, quamquam*

 modicus

P. Velleius ſucc. & cædit.

præſidebat) alarios equites ac leues cohortium mittit in eos, qui prædabundi aut adſumen dis auxiliis vagabantur. ipſe robur peditum, ad exſoluendum obſidium ducit. Simulque cuncta proſperè acta, cæſis populatoribus, & diſſenſione ortâ apud obſidentes, regiſque opportunâ eruptione, & aduentu legionis. neque aciem aut prœlium dici decuerit, in quo ſemermes ac palantes trucidati ſunt, ſine noſtro ſanguine. A

Maior rebellio in Gallia.

Eodem anno Galliarum ciuitates, ob magnitudinem æris alieni, rebellionem cœptauêre: cuius exſtimulator acerrimus inter Treueros Iulius Florus, apud Æduos Iulius Sacrouir.

Cui duces, Iulius Florus, & Iulius Sacrouir.

nobilitas ambobus, & maiorum bona facta, eoque Romana ciuitas olim data, cùm id rarum, nec niſi virtuti pretium eſſet. Ij ſecretis conloquiis, ferociſſimo quoque adſumto, aut quibus ob egeſtatem, ac metum ex flagitiis maxima peccandi neceſſitudo; componunt, Florus Belgas, Sacrouir propiores Gallos concire. Igitur per conciliabula & cœtus ſeditioſa diſſerebant, de continuatione tributorum, [94] grauitate fænoris, ſæuitiâ ac ſuperbiâ præſidentium: & diſcordare militem, audito Germanici exitio. egregium reſumendæ libertati tempus, ſi ipſi florentes, quam inops Italia, quàm imbellis vrbana plebes, nihil validum in exercitibus, niſi quod externum, cogitarent. B Haut fermè vlla ciuitas intacta ſeminibus eius motus fuit. ſed erupêre primi Andecaui, ac Turonij.

Primi motus ab Auiolâ repreſſi.

quorum Andecauos [95] Acilius Auiola legatus, excitâ cohorte, quæ Lugduni præſidium agitabat, coërcuit: Turonij, legionario milite, quem [96] Viſellius Varro interioris Germaniæ legatus miſerat, oppreſſi, eodem Auiolâ duce, & quibuſdam Galliarum primoribus, qui tulêre auxilium, quò diſſimularent defectionem, magiſque in tempore efferrent. Spectatus & Sacrouir intecto capite pugnam pro Romanis ciens, oſtentandæ, vt ferebat, virtutis: ſed captiui, ne inceſſeretur telis, adgnoſcendum ſe præbuiſſe, arguebant. Conſultus ſuper eo Tiberius, aſpernatus eſt indicium, aluitque dubitatione bellum.

Florus rebellionis alias copias colligit.

Interim Florus inſiſtere deſtinatis, pellicere alam equitum, quæ conſcripta Treueris, militiâ diſciplinâque noſtrâ habebatur, vt cæſis negotiatoribus Romanis bellum inciperet: paucique equitum corrupti, plures in officio manſêre. Aliud [97] vulgus obæratorum aut clientium arma cepit: petebântque ſaltus, quibus nomen Arduenna, cùm legiones vtroque ab exercitu, quas Viſellius & C. Silius aduerſis itineribus obiecerant, arcuerunt. C

Præuenitur à Viſellio & Silio.

præmiſſuſque cum delectâ manu Iulius Indus, è ciuitate eâdem, diſcors Floro, & ob id nauandæ operæ auidior, inconditam multitudinem adhuc diſiecit. Florus incertis latebris victores fruſtratus, poſtremò viſis militibus qui effugia inſederant, ſuâ manu cecidit: iſque Treuirici tumultus finis.

Et manu ſuâ mortem inuenit.

Æduos Sacrouir turbat.

Apud Æduos maior moles exorta, quanto ciuitas opulentior, & comprimendi procul præſidium. Auguſtodunum caput gentis, armatis cohortibus, Sacrouir occupauerat, * nobiliſſimam Galliarum ſubolem, [98] liberalibus ſtudiis ibi operatam, vt eo pignore parentes propinquoſque eorum adiungeret. ſimul

** & nobiliſſ.*

medicus originis, vt ipſe fateri videtur, & diu tantùm Trib. militum: poſteà præfectus Tib. Cæſaris per nouem annos aut Legatus, vt ipſe lib. II. Prænomen tamen illi in vulgatis libris eſt, Caius: nec id moueor. Nam Priſcianus lib. VI. eumdem Marcum appellat: noſter hic Publium. Quàm confundi illa ſoleant, doctus ſcio.

94. GRAVITATE FÆNORIS.] *Ita hoc habet. prouinciales & oppida, cùm tributis grauibus premerentur, aliiſque extra ordinem oneribus: pecuniâ mutuam capiebant à diuitibus illis Romanis, idque grandi fænore. Vnde hæ querelæ, & in Cicerone exempla iam tunc ſunt; & Dio ſcribit* Senecam cauſſam rebellioni Britannicæ, ſub Nerone, dediſſe, quòd quadringenties HS. grandi fænore creditum, ſubitò vniuerſum repetiiſſet.

95. ACILIVS AVIOLA.] *Hic illeipſe, quem Plinius inſigni exemplo, elatum in rogo reuixiſſe tradidit: & quia ſubueniri non potuit, viuum creſſum. Nam quod Onufrius aliique ad illum Acilium referunt, qui conſul extremus Claudio: deſinant licet erroris. Manifeſtus ἀναχρονισμὸς eſt. Nam ecce Valerius (quem ſcripſiſſe omnes ſcimus Tiberio imperante) lib. I. cap. VIII. eamdem hiſtoriam recenſuit. Quomodo autem ille operi ſuo inſeruerit, quod poſt Claudium geſtum.* D

96. VISELLIVS VARRO.] *Nominatur in lapide Romæ,*

L. VISELLIVS. C. F. VARRO

CVRATOR. RIPAR. ET ALVEI TIBERIS.

Hicne, an alius?

97. VVLGVS OBÆRATORVM.] *More Galliæ. Vide Cæſarem commentar. I.*

98. LIBERALIBVS STVDIIS IBI OPERATAM.] *Digna res notâ, quòd iam tunc ea vrbs hoſpitium Muſarum. Nam Rhenano qua laua mens fuit, cùm gloriam eam transferre voluit ad Auguſtoclauienſes? Scilicet indigni hac gloriâ nos Galli. Tueor & retineo in* EXCVRS. H.

99. GLA-

A [illegible] arma [illegible] fab[illegible]cata [illegible] di[illegible]pe[illegible]it. Quadraginta millia fuêre, quintâ ſui parte legionariis armis, ceteri cum venabulis & [illegible] quæque alia venantibus tela ſunt. [illegible] gladiaturæ deſtinati, quibus more gentico continuum ferri tegimen [99] Crupellarios vocant inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles. Aug[illegible]bantur hæ copiæ, vicinarum ciuitatum vt nondum apertâ conſenſione, ita virorum promtis ſtudiis; & certamine ducum Romanorum, quos inter ambigebatur, vtroque bellum ſibi poſcente. mox Varro inualidus ſenectâ, vigenti Silio conceſſit. At Romæ non Treuetos modò & Æduos, ſed [101] quattuor & ſexaginta Galliarum ciuitates deſciuiſſe, adſumptos in ſocietatem Germanos, dubias Hiſpanias; cuncta (vt mos famæ) in maius credita. optimus quiſque Reip. curâ mœrebat: multi odio præſentium, & cupidine mutationis, ſuis quoque periculis lætabantur. increpabántque Tiberium, quòd in tanto rerum motu, libellis accuſatorum inſumeret operam. *An Iulium Sacrouirum, maieſtatis crimine, reum in ſenatu fore? exſtitiſſe tandem viros, qui cruentas epiſtolas armis*

Magnum exercitum cogit.

Ea res in metu Romanis:

B *cohiberent. miſeram pacem vel bello benè mutari.* Tanto impenſius in ſecuritatem compoſitus, neque loco, neque vultu mutato, ſed, vt ſolitum, per illos dies egit: altitudine animi, an compererat modica eſſe, & vulgatis leuiora? Interim Silius cum legionibus duabus incedens, præmiſsâ auxiliari manu, vaſtat Sequanorum pagos, qui finium extremi, & Æduis contermini, ſociíque in armis erant. Mox Auguſtodunum petit propero agmine, certantibus inter ſe ſigniferis, fremente etiam gregario milite, ne ſuetam requiem, ne ſpatia noctium opperiretur: viderent modò aduerſos, & aſpicerentur. id ſatis ad victoriam. Duodecimum apud lapidem, Sacrouir copiæque, patentibus locis apparuêre. In fronte ſtatuerat ferratos, in cornibus cohortes, à tergo ſemermos. Ipſe inter primores equo inſigni adire, *memorare veteres Gallorum glorias, quæque Romanis aduerſa intuliſſent: quàm decora victoribus libertas: quanto intolerantior ſeruitus iterùm victis.* Non diu hæc, nec apud lætos. etenim propinquabat legionum acies: inconditique ac militiæ neſcij opidani, [102] neque oculis neque auribus ſatis competebant. Contrà Silius, etſi præſumta ſpes hortandi cauſſas exemerat, clamitabat tamen; *Pudendum ipſis, quòd Germaniarum victores, aduerſum Gallos tamquam in hoſtem ducerentur. vna nuper cohors* [103] *rebellem Turonium, vna ala Treuerum, paucæ huius ipſius exercitus turmæ profligauere Sequanos. quanto pecuniâ dites, & voluptatibus opulentos, tanto magis imbelles Æduos, euincite, & fugientibus conſulite.* Ingens ad ea clamor. & circumfudit eques: frontemque pedites

Sed non callido Tiberio.

Silius Gallis obuiamit.

Sacrouir componit ſuos, & excitat.

Idem Silius.

C

99. GLADIATVRÆ DESTINATI.] *E Gallia genus gladiatorum, qui Mirmillones: quorum arma hic deſcripta. Vide Saturnalia noſtra.*

100. CRVPELLARIOS VOCANT.] *Non alibi ea vox mihi lecta. Haſi ne* Clibanarios *ſcribendum eſſet. Nazarius in Laudatione Conſtantini:* Quæ enim illa fuiſſe dicitur ſpecies: quàm atrox viſu? quàm formidoloſa? operimento ferri equi atque

D homines pariter obſepti. Clibanariis in exercitu nomen eſt. ſupernè omnibus tectis, equorum pectoribus demiſſa lorica & crurum tenus pendens, ſine impedimento greſſus à noxâ vulneris vindicabat. *Ammianus lib.* XVI. Sparſique cataphracti equites, quos Clibanarios dictitant. *Iterumque:* Norant enim licet prudentem ex equo bellatorem cum Clibanario noſtro congreſſum, tegminibus ferreis abſcondito bellatori nocere non poſſe. *Vocem peregrinam & Perſicam eſſe, ſuadeor Lampridij verbis in Seuero:* Centum millia equitum eorum fudimus Cataphractarios, quos illi Clibanarios vocant. *Alioqui non incommodè à Græca κλίβανος deduxeris. quod σκεῦος τι σιδηροῦν ἐφ' ᾧ τοὺς ἄρτους ὀπτῶσι definit Moſchopulus. Et Clibanus apud Leonem Imp. paſſim, pro thorace quo pectus tegitur. At hic tamen nihil mutem: & fortaſſe* * *Crupellarij pedites fuerunt, non equites. Sanè ex Taciti narratione non colliges pugnaſſe eos ex equis.*

* In Gloſſis, Gruppel. [illegible]

101. QVATTVOR ET SEXAGINTA.] *In certas gentes videntur Galliam diuiſiſſe. Strabo lib.* IV. *Lugduni aram Auguſto exſtructam ait, à communi Galliæ: cum inſcriptione* LX. *gentium. Quod in numis etiam M. Antonij legimus,* LVGDVNI. A. XL. *libentiùs ad gentium numerum retulerim, quàm vt alij, ad annorum coloniæ condita. Appianus in Celtico ampliore numero,* ἔθνη τετρακόσια, *in Gallis ponit,* πόλεις ὑπὲρ ὀκτακοσίας.

102. NEQVE OCVLIS NEQVE.] *Salluſtianum eſt apud Nonium:* Formidine attonitus, neque animo, neque auribus, aut linguâ competere. *Etiam tale hoc Liuij lib.* V. Romani nec auribus quidem atque oculis ſatis conſtare poterant

103. REBELLEM TVRONIVM.] *Itáne* Turonium, *an veriùs* Andecauum? *Ipſe quidem paullò antè narrauit:* Andecauos Acilius Auiola, excitâ cohorte quæ Lugduni præſidium agitabat, coërcuit: Turonij, Legionario milite, quem Viſellius Varro miſerat, oppreſſi.

104. NE-

Pugna, vix pugna. ſtatimque fuſi Galli. Crupellarij caſi.

dites inuaſêre. nec contatum apud latera: paullùm moræ attulêre ferrati, reſtantibus A laminis aduerſum pila & gladios. ſed miles correptis ſecuribus & dolabris, vt ſi murum perrumperet, cædere tegmina & corpora: quidam trudibus aut furcis, inertem molem proſternere. iacenteſque nullo ad reſurgendum niſu, quaſi exanimes linquebantur. Sacrouir primò Auguſtodunum, dein metu deditionis in villam propinquam cum fidiſſimis pergit.

Sacrouir item, ſed ſuâ dextrâ.

Illîc ſuâ manu, reliqui mutuis ictibus occidêre: incenſa ſuper villa, omnes cremauit. Tum demum Tiberius ortum patratumque bellum ſenatui ſcripſit. neque demſit, aut addidit vero; ſed fide ac virtute legatos, ſe conſiliis ſuperfuiſſe. ſimul cauſſas, cur non ipſe, non Druſus profecti ad id bellum forent, adiunxit; *magnitudinem imperij extollens.* [104] *neque decorum principibus, ſi vna alterave ciuitas turbet, omiſſâ vrbe, vnde in omnia regimen. nunc quia non metu ducatur, iturum vt præſentia ſpectaret, componeretque.*

Tiberius ſimulat iter in Galliam.

Decreuêre patres vota pro reditu eius, ſupplicationeſque, & alia decora. Solus Dolabella Cornelius dum anteire ceteros parat, abſurdam in adulationem progreſſus, cenſuit vt ouans è Campaniâ vrbem introiret. Igitur ſecutæ Cæſaris litteræ, quibus ſe non tam vacuum gloriâ prædicabat, vt poſt ferociſſimas gentes perdomitas, tot receptos in iuuentâ, aut ſpretos triumphos, iam ſenior peregrinationis ſuburbanæ inane præmium peteret. B Sub idem tempus, vt mors Sulpicij Quirinij publicis exſequiis frequentaretur, petiuit à ſenatu. Nihil ad veterem & patriciam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuuium: ſed impiger militiæ, & acribus miniſteriis [105] conſulatum ſub diuo Auguſto, [106] mox expugnatis per Ciliciam Hemonadenſium caſtellis inſignia triumphi adeptus, [107] datuſque rector C. Cæſari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat. quod tunc pateſecit in ſenatu: laudatis in ſe officiis, & [108] incuſato M. Lollio, quem auctorem C. Cæſari prauitatis & diſcordiarum arguebat. Sed ceteris haut læta memoria Quirinij erat, ob intenta, vt memoraui, Lepidæ pericula, ſordidámque & præpotentem ſenectam.

Quirinij mors honeſtata publicè. Quid ille [illegible]

Fine anni [109] C. Lutorium Priſcum equitem Romanum, poſt celebre carmen, quo Germanici ſuprema defleuerat, pecuniâ donatum à Cæſare, corripuit delator: obiectans ægro Druſo compoſuiſſe, quòd ſi exſtinctus foret, maiore præmio vulgaretur. C Id C. Lutorius in domo P. Petronij, ſocru eius Vitelliâ coram, multiſque inluſtribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Vt delator exſtitit, ceteris ad dicendum teſtimonium exterritis, ſola Vitellia nihil ſe audiuiſſe adſeuerauit: ſed arguentibus, ad perniciem plus fidei fuit. ſententiáque Haterij Agrippæ conſulis deſignati indictum reo vltimum ſupplicium. Contrà Mᴐ. Lepidus in hunc modum

C. Lutorius maieſtatis defertur.

104. NEQVE DECORVM PRINCIPIBVS.] *Nam in minoribus bellis, Principi, vt Claudianus ait,*

Vindictam mandaſſe ſat eſt.

Et ipſa Roma huic rei apud eumdem vatem:

— medium non deſerit vmquam
Cæli Phœbus iter, radiis tamen omnia luſtrat.

105. CONSVLATVM SVB.] *Conſul fuit anno vrbis* DCCXLII. *cum M. Valerio Meſſallâ. Quirinius à Dione, Ioſepho, Tacito conſtanter appellatur: vt miror cur maluerit Onufrius, Quirinus.*

106. MOX EXPVGNATIS PER CILICIAM.] *Tangit hiſtoriam ſolus, quod ſciam, Strabo, l.* XII. Τοὺς δὲ Ὁμοναδέας Κυρίνιος ἐξεπόρθησε λιμῷ, καὶ τετρακισχιλίους ἄνδρας ἐζώγρησε καὶ συνῴκισεν εἰς τὰς ἐγγὺς πόλεις. τὴν δὲ χώραν ἀπέλιπεν ἔρημον τῶν ἐν ἀκμῇ. *id eſt,* Homodanenſes autem Quirinius fame expugnauit, quattuor millia virorum cepit & in vicinas vrbes diſtribuit, regione ſpoliatâ omni iuuentute. *At idem is etiam in Africâ geſſit, ſi Floro credam, aut certè veteribus eius libris. Nam libri vltimi, cap. vltimo, vbi legitur:* Marmandas atque Garamantas Furnio ſubigendos dedit. *alter meus ſcriptus codex,* Curinio, *alter* Quirino *refert. & puto rectè.*

107. DATVSQVE RECTOR.] *Diu etiam pòſt, in Syriam miſſus ad cenſus deſcribendos. de quâ re multa Ioſephus lib.* XVIII. *cap.* I. II. *& ſeq. Et mentio eius apud Lucam in hiſtoriâ ſacrâ.*

108. INCVSATO M. LOLLIO.] *Ita emendaui olim, cùm vulgò eſſet* M Folio. *Hanſi emendationem facilè ex hiſtoriâ, qua apud Suetonium:* Namque priuignum Caium Orienti præpoſitum, cùm viſendi gratiâ traiecisset Samum, alieniorem ſibi ſenſit ex criminationibus M. Lollij comitis & rectoris eius. D *Item Plinium lib.* IX. *& Velleium l.* II. *Fuit enim hic Lolliſ C. Cæſari rector, quo more principibus iuuenibus etiam nunc dantur: & poſt illum P. Sulpicius Quirinius, Tiberio amicus. Cauſſa errori, quòd in priſcis libris ſine geminatione ferè,* Lolio.

109. C LVTORIVM PRISCVM.] *Vulgò,* Clutorium. *Sed Dio auctor ſic emendandi, apud quem eſt,* Γάιος Λυτώριος. *Error ex adhaſu notarum, vt infrà* Panteius, *qui eſt P. Anteius. Mentio huius aut alterius Lutorij apud Plinium lib.* VII. *cap.* XXIX. *vbi tamen malè,* Sutorio Priſco.

110. NE

A modum exorſus eſt. *Si P.C. vnum id ſpectamus, quàm nefariâ voce Lutorius Priſcus mentem ſuam & aures hominum polluerit, neque carcer, neque laqueus,* [110] *ne ſeruiles quidem cruciatus in eum ſuffecerint. ſin flagitia & facinora ſine modo ſunt; ſupplicijs ac remedijs, Principis moderatio, maiorumque & veſtra exempla temperant; & vana à ſceleſtis, dicta à maleficiis differunt: eſt locus ſententiæ, per quam neque huic delictum impunè ſit, & nos clementiæ ſimul ac ſeueritatis non pœniteat. Sæpè audiui Principem noſtrum conquerentem, ſi quis ſumtâ morte miſericordiam eius præueniſſet. vita Lutorij* [111] *in integro* eſt, qui neque ſeruatus in periculum Reip. neque interfectus in exemplum ibit. ſtudia illi vt plena vecordiæ, ita inania & fluxa ſunt: nec quidquam graue ac ſerium ex eo metuas, qui ſuorum ipſe flagitiorum proditor, non virorum animis, ſed muliercularum adrepit. Cedat tamen vrbe, & bonis amiſſis aquâ & igni arceatur. quod perinde cenſeo, ac ſi lege maieſtatis teneretur.* Solus Lepido Rubellius Blandus è conſularibus adſenſit: ceteri ſententiam Agrippæ ſecuti. ductuſque in carcerem Priſcus, ac ſtatim exanimatus. Id Tiberius ſolitis ſibi ambagibus apud ſenatum incuſauit, B cùm extolleret pietatem quamuis modicas Principis iniurias acriter vleiſcentium, deprecaretur tam præcipitis [112] verborum pœnas: laudaret Lepidum, nec Agrippam argueret. Igitur factum S.C. ne decreta patrum [113] ante diem decimum, [114] ad ærarium deferrentur: idque vitæ ſpatium damnatis prorogaretur. ſed non ſenatui libertas ad pœnitendum erat; neque Tiberius interiectu temporis mitigabatur. C. Sulpicius, D. Haterius conſules, ſequuntur. Inturbidus externis rebus annus, domi ſuſpectâ ſeueritate aduerſum luxum; qui immenſùm proruperat, ad cuncta quîs pecunia prodigitur. Sed alia ſumtuum quamuis grauiora, diſſimulatis plerumque pretiis occultabantur; ventris & ganeæ paratus adſiduis ſermonibus vulgati, fecerant curam, ne Princeps antiquæ parcimoniæ, duriùs aduerteret. Nam incipiente C. Bibulo, ceteri quoque ædiles diſſeruerant, [115] ſperni ſumtuariam legem, vetitáque vtenſilium pretia augeri in dies: nec

Pro eo Lepidi oratio.

* *eſto*

Sed plures damnant.

S.C. de interuallo ad pœnam.

A. V. C. DCCLXXV.

Agitatum de luxu coercendo.

C 110. NE SERVILES QVIDEM.] *Id eſt, patibula crucéſque.*

111. IN INTEGRO EST.] *Sententia mihi mallet,* eſto.

112. VERBORVM POENAS.] *Rectè. quia verba, non facto Lutorij pœna adſecta ſunt. Nec malè tamen,* reorum pœnas, *argumento decreti, quod ſequitur.*

113. ANTE DIEM DECIMVM.] *Interciderat nota numeri, quam nos certis auctoribus reſtituimus. Suetonio in Tiber. cap.* LXXV. Nam cùm Senatuſconſulto cautum eſſet, vt pœna damnatorum ſemper in decimum diem differretur. *Dione lib.* LVII. Καὶ δόγματι τὰ παρ᾽ δ᾽ οὕτως ἐκέλευσε, μήτ᾽ ἀποθνήσκειν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὸν καταψηφισθέντα ὑπ᾽ αὐτῆς, μήτε τὸ γράμμα τὸ ἐπ᾽ αὐτῷ γενόμενον, ἐς τὸ δημόσιον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρόνου ἀποτίθεσθαι. *Qui & idem repetit, fine libri* LVIII. *Nec aliud Seneca ſenſit,* D *De tranquillitate* 1. c. XIV. Credíſne illum decem medios vſque ad ſupplicium dies ſine vllâ ſollicitudine exegiſſe? *Manſiſſe videtur id decretum, donec Theodoſius Imp. clementiſſimè conuicto & damnato reo dies indulſit triginta vitæ: in l. Si vindicari C. De pœnis. Sidonius ergo non abeſt quin falſus ſit, lib. 1. Epiſt. qui id tribuit SC. Tiberiano.* Ex vetere, *inquit,* SC. Tiberiano triginta dierum vitam poſt ſententiam trahit. *Hæc ſatis certa videbantur. at turbant me Declamatores: inter quos Quinctilianus Themate declamationis* CCCIII. Damnatorum, *inquit,* ſupplicia in diem tricesimum differantur. *Et in ipsâ Declamatione:* Et mihi videtur ideò conſtituta eſſe lex, quæ damnatum poſt triceſimum diem puniri voluit: quoniam videbat legum lator poſſe fieri vt deciperetur accuſator. *Item Calpurnius Flaccus (Pythœo noſtro auctores hos debemus) Declamat.* XXV. Pœna raptoris in diem triceſimum differatur. *Nam vixiſſe iſtos ante Theodoſij longè æuum, ſatis clarest. An igitur exoleſcentem retinuit duntaxat* ratámque Tiberianam legem habuit Theodoſius, & in Tacito, Dione, Senecâ, ſuſpicamur de mendo? An potiùs Declamatores illi in tranſſcribendo vitiati poſteris ſunt, & ad poſteriorem illam legem aptati? Meherclè hæreo. eo magis, quòd Quinctilianum illum Auguſti æuo vixiſſe volunt: quod ex hoc loco non poteſt.*

* Quod tamen aliter etiam ex Zonara appâret.

114 AD ÆRARIVM DEFERRENTVR.] *In ærario tabulæ publicæ & acta Senatus. Liuius l.* XXXV. Verùm cùm ſibi notiſſimę ſibi cum Conſule inimicitiæ, quid ab eo poſſe quemquam æqui exſpectare, qui per infrequentiam furtim factum Sc. ad ærarium detulerit? *Nec antè rata, donec delata. interea Auctoritas dicebatur, non Sc. vt ex Cicerone & Dione iam alij notarunt. Vide ſimilem in Tacito locum lib.* XIII. *de multis Aedilium.*

115 SPERNI SVMPTVARIAM LEGEM.] *Auguſti ſumptuariam intellegit, de quâ Agellius l.* II. Poſtremò lex Iulia ad populum peruênit, Cæſare Auguſto imperante, quâ profeſtis quidẽ diebus ducenti finiuntur. Kalendis, Idibus, Nonis, & aliis quibuſdam feſtis, trecenti: nuptiis autem & repotiis HS. millies eſſe. Etiam dicit Capito Atteius edictum Diuine Auguſti an Tiberij Cæſaris, &c. *Quo loco claram mendam per occaſionem tollo, legóque:* nuptiis autem & repotiis ſeſtertij mille. Eſſe etiá dicit Capito, &c. *Seſtertiûm millies ad nuptias vt definiat vlla lex? non poteſt: nimis immane eſt. At ſeſtertij mille conueniunt, & συμμαχίαν habent cum numero priore, ducentorum trecentorúmque. Ceterùm* hunc

nec mediocribus remediis ſiſti poſſe. & conſulti patres, integrum id negotium ad Principem diſtulerant. Sed Tiberius ſæpe apud ſe penſitato, an coërceri tam profuſæ cupidines poſſent: num coërcitio [116] plus damni in Remp. ferret: quàm indecorum adtrectare quod non obtineretur, vel retentum ignominiam & infamiam virorum inluſtrium poſceret: poſtremo litteras ad ſenatum compoſuit, quarum ſententia in hunc modum fuit. *Ceteris forſitan in rebus P. C. magis expediat me coràm interrogari, & dicere quid è Rep. cenſeam: in hac relatione, ſubtrahi oculos meos melius fuit, ne denotantibus vobis ora, ac metum ſingulorum qui pudendi luxus arguerentur, ipſe etiam viderem eos, ac velut deprehenderem. Quòd ſi mecum antè viri ſtrenui ædiles conſilium habuiſſent; neſcio an ſuaſurus fuerim omittere potiùs prævalida & adulta vitia, quàm hoc adſequi, vt palàm fieret quibus flagitiis impares eſſemus. ſed illi quidem officio functi ſunt, vt ceteros quoque magiſtratus ſua munia implere velim: mihi autem neque honeſtum ſilere, neque proloqui expeditum, quia non ædilis, aut prætoris, aut conſulis partes ſuſtineo: maius aliquid & excelſius à principe poſtulatur; & cùm rectè factorum ſibi quiſque gratiam trahant, vnius inuidiâ ab omnibus peccatur. Quid enim primum prohibere, & priſcum ad morem recidere aggrediar? villarum ne infinita ſpatia, [117] familiarum numerum, & nationes? argenti & auri pondus? æris, tabularumque miracula? [118] promiſcuas viris & feminis veſtes? atque illa feminarum propria, quis [119] lapidum cauſſâ pecuniæ noſtræ ad externas aut hoſtiles gentes transferuntur? Nec ignoro in conuiuiis & circulis incuſari iſta, & modum poſci. ſed ſi quis legem ſanciat, pœnas indicat: iidem illi ciuitatem verti, ſplendidiſſimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem clamitabunt. Atqui ne corporis quidem morbos veteres, & diu auctos, niſi per dura & aſpera coërceas. corruptus*

Ad ſuper. in Tiberij epiſt. a. Rad diſſuadis medicinam.

Quæ vitia prævalebant.

hanc Tiberij curam intellexit Plinius lib. XXXIII. *c.* II. *hoc diuerſus, quòd C. Sulpicium Galbam Aedilem nominat, non C. Bibulum, reiicitq; in annum ſequentem quo conſules Vetus & Pollio.* Tiberij demùm, *inquit,* principatus nono anno, in vnitatem venit equeſter ordo, anulorumque auctoritati forma conſtituta eſt, C. Aſinio Pollione, C. Antiſtio Vetere Coſſ anno vrbis conditæ DCCLXXV. quod miremur, futili penè de cauſsâ. Cùm C Sulpicius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucuparetur, queſtus eſſet in Senatu, vulgo inſtitores eius culpæ defendi anulis. *Fieri tamen poteſt, vt iterata tunc ea inquiſitio.*

116. PLVS DAMNI.] *E numero ſcilicet periclitantium, & multitudine delatorum. Itémque ex infamiâ, vt addit, tot illuſtrium.*

117. FAMILIARVM NVMERVM.] *Numerum ſeruorum Romanis cum reperio, qui non facilè fidem inueniat moribus noſtris. Tacitus l.* XIV. *Pedanio Coſtæ tribuit quadringentos: Plinius Cæcilio cuidam Iſidoro quinquies mille. Et hi nihil dicunt, præ Athenæo, cuius ipſa ponam verba, è lib.* VI *cap.* VII. Πρὸς ταῦτα ἀπαντήσας ὁ Λαρήνσιος ἔφη. Ἀλλὰ Ῥωμαίων ἕκαστος, οἶδας δ᾽ ἀκριβῶς ταῦτα ὦ καλὲ Μασούριε, πλείστους ὅσους κεκτημένος οἰκέτας. Καὶ γὰρ μυρίους καὶ δισμυρίους, καὶ ἔτι πλείους δὲ πάνυ πολλοὶ κέκτηνται. οὐκ ἐπὶ προσόδοις δὲ, ὥσπερ ὁ τῶν Ἑλλήνων ζάπλουτος Νικίας. ἀλλ᾽ οἱ πλείους τῶν Ῥωμαίων συμπροϊόντας ἔχουσι τοὺς πλείστους. *id eſt:* Poſt hæc reuerſus Laurentius ait. At Romanorum vnus aliquis quanto plures poſſideat ſeruos, tu noſti optime Maſſuri. Nam ad decem & viginti millia, imò plures etiam, multi habuerunt. nec tamen vt quæſtum ex iis faciant. ſicut Græcorum ditiſſimus ille Nicias: ſed pleriſque Romani anteambulones eos habent comitesque maximâ ex parte. *Seneca de Demetrio:* Feliciorem ne tu Demetrium Pompeianum vocas, quem non puduit locupletiorem eſſe Pompeio? Numerus illi quotidie ſeruorum velut Imperatori exercitus referebatur: cui iamdudum diuitiæ eſſe debuerunt duo vicarij & cella laxior. *Tot ſerui, ſi Deo placet, ut ſeruo. Et non iniuriâ queratur & culpet Plinius* mancipiorum legiones, & in domo turbam externam, & ſeruorum quoque cauſsâ numenclatorem adhibendum. *Nec Romæ ſolùm hæc copia: etiam Athenis. Thucydidem auctorem habeo, ex eâ vrbe, bello Peloponneſiaco, ſed q; eo tempore, transfugiſſe ad hoſtem ſuper viginti millia ſeruorũ: & quidem ſeruorum, qui manuarias operas exercerent. Quantam vim in vrbe ſuſpicari debemus fuiſſe reliquam? Verba eius, ſi quis requirit, hæc lib.* VII. Τῆς τε γὰρ χώρας ἀπάσης (οἱ Ἀθηναῖοι) ἐστέρηντο, καὶ ἀνδραπόδων πλέον ἢ δύο μυριάδες ηὐτομολήκεσαν. Καὶ τούτων τὸ πολὺ μέρος χειροτέχναι.

118. PROMISCVAS VIRIS ET FEMINIS VESTES.] *Sericas intellegit Coaſque, quibus abſtinebant nec viri. Carpit non ſemel grauiſſimus auctor Seneca. vt epiſt.* CXXIII. Non videntur tibi contra naturam viuere, qui commutant cum feminis veſtem? non viuunt contra naturam, qui exſpectant (*corrigo* expetunt) vt pueritia ſplendeat tempore alieno? *&* CXV. Quòd vides iſtos ſequi, qui aut vellunt barbam aut interuellunt; qui labra preſſiùs tondent & abradunt, ſeruatâ & ſubmiſſa ceterâ parte: qui lacernas coloris improbi ſumunt, qui perlucentem togã. *Et Plinius:* Nec puduit has veſtes (*de Cois loquitur*) vſurpare etiam viros, leuitatem propter æſtiuam. In tantùm à loricâ gerendâ diſceſsêre mores, vt oneri ſint etiam veſtes. *Plura pete è Clem. Alexandr. lib.* III. *Pædag. cap.* III. *cuius index,* πρὸς τοὺς καλλωπιζομένους τῶν ἀνδρῶν.

119. LAPIDVM CAVSSA, PECVNIÆ.] *Gemmas intellegit, & inprimis vniones: quorum feminis ad inaures creber vſus. Vide* EXCVRS. I.

120. VNIVS

A *rum ſimul & corruptor, æger & flagrans animus, haut leuioribus remedijs reſtinguendus eſt, quàm libidinibus ardeſcit. Tot à maioribus repertæ leges, tot quas diuus Auguſtus tulit, illæ obliuione, hæ (quod flagitioſius eſt) contemptu abolitæ, ſecuriorem luxum fecêre. nam ſi velis quod nondum vetitum eſt; timeas, ne vetere. at ſi prohibita impune tranſcenderis, neque metus vltrà, neque pudor eſt. Cur ergo olim parcimonia pollebat? quia ſibi quiſque moderabatur; quia* 120 *vnius vrbis ciues eramus. ne irritamenta quidem eadem, intra Italiam dominantibus. externis victorijs aliena; ciuilibus, etiam noſtra conſumere didicimus. Quantulum iſtud eſt, de quo ædiles admonent? Quàm, ſi cetera reſpicias, in leui habendum! At hercule nemo refert, quòd Italia externæ opis indiget, quòd vita populi Romani per incerta maris & tempeſtatum quotidie voluitur. ac niſi prouinciarum copiæ & dominis, & ſeruitiis, & agris ſubuenerint; noſtra nos ſcilicet nemora, noſtræque villæ tuebuntur? Hanc P. C. curam ſuſtinet princeps: hæc omiſſa, funditus Remp. trahet. Reliquis intra animum medendum eſt. nos, pudor; pauperes, neceſſitas; diuites, ſatias in melius mutet. Aut ſi quis ex magiſtratibus, tantam induſtriam ac ſeueri-* Quia etiam alia maiora curanda.
B *tatem pollicetur, vt ire obuiam queat; hunc & laudo, & exonerari laborum meorum partem fateor. ſin accuſare vitia volunt, dein cùm gloriam eius rei adepti ſunt,* 121 *ſimultates faciunt, ac mihi relinquunt; credite P.C. me quoque non eſſe offenſionum auidum. quas cùm graues, &* 122 *plerumque iniquas pro Rep. ſuſcipiam; inanes & irritas neque mihi aut vobis vſui futuras iure deprecor.* Auditis Cæſaris litteris, remiſſa Ædilibus talis cura; luxuſque menſæ, à fine Actiaci belli, ad ea arma quîs Ser. Galba 123 rerum adeptus eſt, per annos centum profuſis ſumtibus exerciti, paullatim exoleuêre. Cauſſas eius mutationis quærere libet. Dites olim, familiæ nobilium, aut claritudine inſignes, ſtudio magnificentiæ prolabebantur. nam etiam tum plebem, ſocios, regna colere, & coli licitum. vt quiſque opibus, domo, paratu ſpecioſus, per nomen & clientelas inluſtrior habebatur. poſtquam cædibus ſæuitum, & magnitudo famæ exitio erat; ceteri ad ſapientiora conuertêre. ſimul noui homines è municipijs & colonijs, atque etiam prouincijs, in ſenatum crebrò adſumti, domeſticam parcimoniam intulerunt. & quamquam fortunâ vel induſtriâ Omiſſa igitur coërcitio. Sed ſponte mutati mores in melius. Quaere
C plerique pecunioſam ad ſenectam peruenirent; manſit tamen prior animus. Sed præcipuus adſtricti moris auctor Veſpaſianus fuit, antiquo ipſe cultu victuque: 124 obſequium inde in Principem, & æmulandi amor, validior quàm pœna ex legibus & metus. Niſi fortè rebus cunctis ineſt quidam velut orbis, vt quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur: nec omnia apud priores meliora, ſed noſtra quoque ætas multa laudis & artium imitanda poſteris tulit. 125 verùm hæc * nobis maiores certamina ex honeſto maneant. Tiberius famâ moderationis partâ, quòd ingruentis accuſatores repreſſerat, mittit litteras ad ſenatum, quîs poteſtatem Tribuniciam Druſo petebat. Id ſummi faſtigij vocabulum 126 Auguſtus repperit, ne regis aut dictatoris nomen adſu- Exempla, validiora quàm leges. * nobis in maiores Tribunicia poteſtas Druſo petita.

120. VNIVS VRBIS CIVES.] *Quaſi dicat, at nunc ex omni orbe mixtio ſumus. Vndique gentes ciuitate & honoribus donatæ, itémque non donatæ confluximus. Quæ vero ſunt de illo auo: vel Senecam ad Helwiam vide, cap.* VI.

D 121. SIMVLTATES FACIVNT.] *Ioſ. Mercerus,* fugiunt: *at ego* iaciunt, *verum puto. Semina ſimultatum illi ſpargunt, me volunt colligere acerbos fructus. Mox etiam,* remiſſam curam *interpretantur*, permiſſam *nam ita Suetonius Tib cap* XXXIV. Annonam macelli Senatus arbitrio quotannis temperandam cenſuit, dato Ædilibus negotio, popinas ganeaſque vſqueeò inhibendi, vt ne opera quidem piſtoria vænalia proponi ſinerent. *Sed hoc ſanè ad publicum luxum, & diuitum iſtorum, non ſpectat: magis ad pretia rerum (prior quidem pars.) & reliqua ad plebeculæ diſciplinam. Nihil quidem nunc actum, Tacitus ita clarè dicit, & poſt orationem etiam oſtendit, vt calumnia ſit aliter interpretari. Et age, diſſentiat à Suetonio: an verum eſt?*

122. PLERVMQVE INIQVAS.] *A prauis cauſſis animiſq. ortas, non ex merito meo.*

123. RERVM ADEPTVS EST.] *Faciebam olim,* rem Romanam adeptus: *nunc non muto. Eſt archaiſmus, & ſic dictum, vt* Rerum potiri. *Nam ita lib.* VI. Nihil abnuentem, dum dominationis apiſceretur.

124. OBSEQVIVM INDE IN PRINCIPEM.] *Simillimum, quod Panegyriſtes ad Theodoſium:* Tuæ Imperator epulę menſis communibus parciores. hinc certatim in omnes luxuriæ pudor. parcimoniæ cultus inoleuit & quieſcentibus legũ minis, ſubit quemque *(ita lego)* priuatim pænitentia.

125. VERVM HÆC NOBIS.] *In funeſto hoc loco olim conclamaui. Fortè,* nobis in maiores. *id eſt, aduerſum maiores. medicina, quæ huic morituo non faciet vitam*

126. AVGVSTVS REPPERIT.] *Ita cum Tacito plerique*

adſumeret, ac tamen appellatione aliquâ cetera imperia præmineret. M. dein Agrippam ſocium eius poteſtatis, quo defuncto Tiberium Neronem dilegit, ne ſucceſſor in incerto foret. ſic cohiberi prauas aliorum ſpes rebatur: ſimul modeſtiæ Neronis, & ſuæ magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo, Tiberius Druſum ſummæ rei admouet: cùm incolumi Germanico, integrum inter duos iudicium tenuiſſet. Sed principio litterarum veneratus deos, vt conſilia ſua Reip. proſperarent, modica de moribus adoleſcentis, neque in falſum aucta, rettulit. *eſſe illi coniugem & tres liberos,* [127] *eamque ætatem quâ ipſe quondam à diuo Auguſto ad capeſſendum hoc munus vocatus ſit. Neque nunc propere, ſed per octo annos capto experimento, compreſſis ſeditionibus, compoſitis bellis, triumphalem & bis conſulem, noti laboris participem ſumi.* Præceperant animis orationem patres: quo quæſitior adulatio fuit. nec tamen repertum, niſi vt effigies Principum, aras deûm, templa & arcus, aliáque ſolita cenſerent. niſi quod M. Silanus ex contumeliâ conſulatus, honorem Principibus petiuit: dixitque pro ſententiâ, vt publicis priuatiſque monimentis, ad memoriam temporum, non conſulum nomina præſcriberentur, ſed eorum qui tribuniciam poteſtatem gererent. [128] * Atque Haterius cùm eius diei ſenatusconſulta aureis litteris figenda in curiâ cenſuiſſet, deridiculo fuit, ſenex fœdiſſimæ adulationis tantùm infamiâ vſurus. Inter quæ, prouinciâ Africâ Iunio Blæſo prorogatâ, Seruius Maluginenſis flamen Dialis, vt Aſiam ſorte haberet poſtulauit, fruſtrà vulgatum dictitans *non licere* [129] *Dialibus egredi Italiâ. neque aliud ius ſuum, quàm* [130] *Martialium, Quirinaliumque flaminum.* [131] *porrò ſi hi duxiſſent prouincias, cur Dialibus id vetitum? nulla de eo populi ſcita, non in libris cærimoniarum reperiri. Sæpe Pontifices Diali ſacra feciſſe, ſi flamen valetudine aut munere publico impediretur.* [132] *duobus & ſeptuaginta annis poſt Cornelij Merulæ cædem, neminem ſuffectum: neque tamen ceſſauiſſe religiones. Quod ſi per tot annos poſſit non creari, nullo ſacrorum damno; quantò faciliùs abfuturum, ad vnius anni proconſulare imperium? Priuatis olim ſimultatibus effectum, vt à Pontificibus maximis ire in prouincias prohiberentur: nunc deûm munere, ſummum Pontificum etiam ſummum hominum eſſe, non æmulatione, non*

Marginal notes: *Et imperata, cum adulatione patrum.* — * At Q. Haterius — *Flamen Dia. prouinciam ambit.*

A B C

plerique ſcriptores tradiderunt. quos refellit Dio, libro XLII. vbi diſertè ſcriptum, Cæſarem admiſiſſe vt Dictator in integrũ annum diceretur, & Tribuniciam poteſtatem per omne æuum haberet. *Non ergo vocis auctor Auguſtus. Sed hoc tamen verum, Cæſarem eo titulo publicè non vſum. vſus eſt primus Auguſtus, & dedit ei ſplendorem. ideóque origo eius non immeritò relata ad ipſum.*

127. EAMQVE ÆTATEM QVA.] *Egit ergo Druſus tunc trigeſimum ſextum annum. Nam Tiberius natus eſt L. Munatio Planco, M. Lepido iterùm Coſſ. anno vrbis* DCCXII. *A qua die, anni medij triginta ſex ad Tribuniciam eius poteſtatem; quæ delata, anno vrbis* DCCXLVIII.

128. ATQVE HATERIVS.] *Non dubiè ſcribendũ,* At Q. Haterius. *idq; illi prænomen. Simile in Suetonij Vitellio mendum cap.* 1. Exſtatque elogij ad Q. Vitellium libellus. *Scribo*, exſtat Q. Longini. *vel vt Muretum videa velle*, Q. Clodij.

129. DIALIBVS EGREDI ITALIA.] *Adeò non egredi, vt nec vrbe abeſſe ius liceret vnâ nocte. quod lege in Camilli oratione apud Liuium, lib.* V. Flamini Diali, *inquit*, noctem vnam manere extra vrbem nefas eſt.

130. MARTIALIVM QVIRINALIVMQVE.] *Atqui nec his quidē antiquitus egredi Italiâ conceſſum. Valerius lib.* 1. *cap.* 1. Metellus verò Pont. Max. Poſtumium Conſulem, eumdemque Flaminem Martialem ad bellum gerendum Africam petentem, ne à ſacris diſcederet, multâ indictâ, vrbem egredi paſſus non eſt: religioniq; ſummum imperium ceſſit. *Epitome Liuij*, XIX. Cæcilius Metellus Pont. Max. A. Poſtumium Conſulem, quoniam idem & Flamen Martialis erat, in vrbe tenuit, nec paſſus eſt à ſacris recedere. *Et de Quirinali, Liuius lib.* XXXVII. Priuſquam in prouincias Prætores irent, certamen inter P. Licinium Pont. Max. fuit & Q. Fabium Pictorem Flaminem Quirinalem, quale patrum memoriâ inter L. Metellum & Poſtumium Albinum fuerat. Religio ad poſtremum vicit, & dicto audiens eſſe Flamen Pontifici iuſſus. *Eadem cærimonia Pontificem max. tenuiſſe videtur ex Liuianâ epitome* LIX. Aduerſus eum P. Licinius Craſſus conſul, cùm idem Pont. max. eſſet, quod numquam anteà factum erat, extra Italiam profectus, victus & interemptus eſt. *Sed ſcire licet quædam ex his cum æuo mutaſſe. Aliàs, apertè falſis exemplis ſe tuetur hic Flamen.*

131. PORRÒ SI HI DVXISSENT.] *Offendo in hac phraſi. Fortè* ſi hi duo rexiſſent. *Duo, Martialis & Quirinalis. vel*, ſi hi direxiſſent. *Aliquis tamen fortaſſe ad ſortem haud malè traxerit: &* duxerint, *id eſt ſorte extraxerint.*

132. DVOBVS ET SEPTVAGINTA ANNIS.] *Conſtat ratio. Nam Merula interfectus anno vrbis* DCLXVIII. *Suffectus Flamen nouus ab Auguſto, anno vrbis* DCCXLIV. *Notat Dio lib* LIV. Κἀν τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ, *ait*, ὅ,τι ἱερεὺς τοῦ Διὸς πρῶτον μετὰ τὸν Μερούλαν ἀπεδείχθη. *Nam turbat, quòd Iulius Cæſar Flamen Dialis deſtinatus fuerit, teſte Suetonio cap.* 1. *quia tantùm deſtinatus & à Sullâ eodem*

D

A [illegible] Ad[illegible] L[illegible] v[illegible] iu[illegible] v[illegible] Mal[illegible] nus [illegible] d[illegible] no[illegible] tra p[illegible] ſ[illegible] *ad[illegible] tur ſenatum* [illegible] *aut diu* [illegible] *terrarum* [illegible] *peragrantem* [illegible] *imbui rectorem generis humani* [illegible] *grauaretur* [illegible] *cum ciuem* [illegible] *ſenex Imperator,* [illegible] *D*[illegible] *quod,* [illegible] *lex adrogauerit, impedimentum:* Sed Ti[illegible] imaginem antiquitatis ſenatui præbebat, poſtulata [illegible] patrum [illegible]do. Crebreſcebat enim Græcas per vrbes licentia atque impunitas aſyla B ſtatuendi. [135] Complebantur templa peſſimis ſeruitiorum. eodem ſubſidio obærati aduerſum creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur. Nec vllum ſatis validum imperium erat coercendis ſeditionibus populi, flagitia hominum vt cærimonias deûm protegentis. Igitur placitum vt mitterent ciuitates iura, atque legatos. Et quædam quod falſo vſurpauerant ſponte omiſere: multæ vetuſtis ſuperſtitionibus, aut meritis in populum Romanum fidebant. Magnaque eius diei ſpecies fuit, quo ſenatus maiorum beneficia, ſociorum pacta, regum etiam qui ante vim Romanam valuerant decreta, ipſorumque numinum religiones introſpexit, libero, vt quondam, quid firmaret mutarétve. [136] Primi omnium Epheſij adiêre, memorantes, non, vt vulgus crederet, Dianam atque Apollinem Delo genitos. eſſe apud ſe Cenchrium amnem, [137] lucum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & [138] oleæ, quæ tum etiam maneat, adniſam, ediďiſſe ea numina: deorumque monitu ſacratum nemus. Atque ipſum illîc Apollinem,

De iure aſylorum certamen:

Senatus iudex.

Epheſij ſibi vindicant.

C

eodem ſacerdotio mox mulcatus eſt. Facit huc Suetonij [illegible]*, cap. XXXI. in Auguſto:* Nonnulla ex antiquiſſimis cærimonijs paullatim abolita reſtituit, vt Salutis augurium, Diale flaminium.

133. AVSPICIA SALTEM.] *Lucem dat Liuij locus lib. XXII. de C. Flaminio, qui ante initum Conſulatum profectus ab vrbe.* Quod enim illi iuſtum imperium, quod auſpicium eſſe? Magiſtratus id à domo, publicis priuatiſque penatibus, Latinis ferijs actis, ſacrificio in monte perfecto, votis ritè in Capitolio nuncupatis, ſecum ferre. nec priuatum auſpicia ſequi: nec ſine auſpicijs profectum in externo ea ſolo noua atque integra concipere poſſe. *Vide etiam quæ de auſpicijs infra ſcribo, lib. IV.*

134. BELLVM SCILICET.] *Non malè etiam,* D *bello: ſiue, bello cum. ſed diſtinctione adhibitâ commodè ſeruauerim illud prius.*

135. COMPLEBANTVR TEMPLA.] *Tribus ergo generibus hominum perfugium in aſylis. ſeruis, obæratis, maleficis. De maleficis ſeruitiorum, Plutarchus* περὶ Δεισιδαιμονίας. Ἔστι δούλοις φυξίμος βωμός, ἔστι καὶ λῃσταῖς ἄβεβηλα πολλὰ τῶν ἱερῶν. καὶ πολεμίους φεύγοντες, ἂν ἀγάλματος λάβωνται, θαρροῦσι. *De obæratis, idem libello De vitando ære alieno.* Ἡ μὲν γὰρ Ἀρτεμις ἐν Ἐφέσῳ τοῖς δανείσασιν, ὅταν καταφύγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ἀσυλίαν παρέχει καὶ ἄδειαν ἀπὸ τῶν δανείων. *Et Salluſtius eleganter de Pompeio, Epiſtola ad Cæſarem:* Eóque per omne tempus belli, quaſi ſacro atque inſpoliato fano debitores vſi. *Adde quæ de Aſylis Pollux.* Εἰ δέ τι καὶ ἄσυλόν τι εἴη, τοῦτο καὶ καταφύγιον λέγοι, καὶ φύξιμον, καὶ περισώτηρας, ἐφ' ὅσον τοῖς οἰκέταις ἀσφάλεια.

136. PRIMI OMNIVM EPHESII.] *Quibus Diana culta celebri illo templo. Statuam eius deſcribit Minutius Felix in Dialogo:* Diana interim eſt altè ſuccincta venatrix. & Epheſia mammis multis & verubus exſtructa. *vbi repono*, vberibus exſtructa. *De toto hoc Aſylo eleganter Strabo lib. XIV.* Ἄσυλον δὲ μένει τὸ ἱερὸν καὶ νῦν, καὶ πρότερον. τοὺς δὲ τῆς ἀσυλίας ὅρους ἀλλαγῆναι συνέβη πολλάκις. Ἀλεξάνδρου μὲν ἐπὶ στάδιον ἐκτείναντος, Μιθριδάτου δὲ τόξευμα ἀφέντος ἀπὸ τῆς γωνίας τοῦ κεράμου, καὶ δόξαντα ὑπερβαλέσθαι μικρὰ τὸ στάδιον. Ἀντωνίου δὲ διπλασιάσαντος τοῦτο, καὶ συμπεριλαβόντος τῇ ἀσυλίᾳ μέρος τι τῆς πόλεως. ἐφάνη δὲ τοῦτο βλαβερόν, καὶ ἐπὶ τοῖς κακούργοις ποιοῦν τὴν πόλιν. ὥστ' ἠκύρωσεν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ. *Cui deſcriptioni cauſſa non eſt vt aliunde quippiam addam.*

137. LVCVM ORTYGIAM.] *Scribendum,* Lucum. *Strabo:* Ἐν δὲ τῇ αὐτῇ παραλίᾳ μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης ἐστὶ καὶ ἡ Ὀρτυγία, διαπρεπὲς ἄλσος παντοδαπῆς ὕλης, κυπαρίττου δὲ τῆς πλείστης. διαρρεῖ δὲ ὁ Κέγχρειος ποταμός, οὗ φασι νίψασθαι τὴν Λητὼ μετὰ τὰς ὠδῖνας. Ἐνταῦθα γὰρ μυθεύουσι τὴν λοχείαν καὶ τὴν τροφὸν τὴν Ὀρτυγίαν, καὶ τὸ ἄδυτον, ἐν ᾧ ἡ λοχεία, καὶ τὴν πλησίον ἐλαίαν, ᾗ πρῶτον ἐπαναπαύσασθαί φασι τὴν θεὰν ἀπολυθεῖσαν τῶν ὠδίνων. *Quæ ſi ita, ſatis illuſtrant hunc totum Græconica fabula locum. Vide tamen, ſi lubet, Epigrammatarium Græcum lib. IV. εἰς ναούς. vbi Epheſum vocat, Dianæ τὴν τροφόν.*

138. OLEÆ, QVÆ TVM.] *Paullo aliter Strabo, vt vidiſti: qui vult poſt partum demum innixam olea quietis cauſſâ.*

 139 SVP-

[illegible] Iouis [illegible] Amazonum quæ [illegible] insed[illegible] con-[illegible] potiretur, cærimoni[illegible] ne[illegible]one,
Item Magnetes. [illegible] ius. post Macedonas, dein nos seruauisse. Proximo Magnetes, L. Scipio-nis, & L. Sullæ constitutis nitebantur. quorum ille Antiocho, hic Mithradate, pulsis fi-dem atque virtutem Magnetum decorauere, vti [140] Dianæ Leucophryenæ perfugium inuiolabile foret. Aphrodisienses posthac, & Stratonicenses dictatoris Cæsaris ob vetusta in parteis merita, & recens diui Augusti decretum * attulêre. [141] Laudati quod Partho-rum irruptionem, nihil mutatâ in populum Romanum constantiâ, pertulissent. Sed Aphrodisiensium ciuitas, Veneris, [142] Stratonicensium, Iouis & Triuiæ religionem tue-bantur. Altiùs [143] Hierocæsarienses exposuêre, [144] Persicam apud se Dianam, delubrum rege Cyro dicatum. & memorabantur Perpernæ, Isaurici, multaque alia imperatorum nomina, qui non modò templo, sed duobus milibus passuum eamdem sanctitatem tri-buerant. Exin Cyprij tribus delubris, quorum vetustissimum Paphiæ Veneri auctor Aërias, post filius eius Amathus Veneri Amathusiæ, & Ioui Salaminio Teucer, Tela-monis patris irâ profugus, posuissent. Auditæ aliarum quoque ciuitatum legationes. Quorum copiâ fessi patres, & quia studijs certabatur; consulibus permisêre, vt perspe-cto iure, & si qua iniquitas inuolueretur, rem integram rursum ad senatum referrent. Consules super eas ciuitates quas memoraui, apud Pergamum, Æsculapij compertum asylum retulerunt: ceteros obscuris ob vetustatem initijs niti. Nam Smyrnæos oracu-lum Apollinis, cuius imperio Stratonicidi Veneri templum dicauerint: [145] Tenios eius-dem carmen referre, quo sacrare Neptuni effigiem, ædemque iussi sint. propiora Sar-dianos, Alexandri victoris id donum, neque minùs Milesios [146] Dario rege * vti: sed cul-tus numinum vtrisque, [147] Dianam aut Apollinem venerandi. Petiêre & Cretenses si-mula-

Aphrodisienses, Stratonicenses.
** Attulêre, laudati, quòd Hierocæsarienses:*
Cyprij.
Permissa res Consulibus.
Qui plurimis hoc ius adiudicantur.
** alij:*

139. SVPPLICIBVS AMAZONVM.] *Aliquid eâ de re Pausanias lib. VII. vbi de templo Dianæ Ephe-siæ. quem suadeo legas.*

140. DIANÆ LEVCOPHRYENÆ.] *Scribe*, Leu-cophrynæ. *Eius deæ templum in Magnetibus, de-scripsit Strabo lib. XIV. Caussam cognominis ad femi-nam aliquam quæ ibi condita, referre ex Arnobio pos-sis, lib. VI.* In Didymæo Milesio Cleochum dicit habuisse suprema Leandrus: funeris Leucophry-næ monumentum in fano apud Magnesiam Dia-næ esse Myndius profitetur ac memorat Zeno. *Et Clemente in Protrept.* Ἐνταῦθα τῆς Λευκοφρύνης τὸ μνημεῖον, οὐκ ἄξιον παρελθεῖν, ἱστορούντος Ζήνωνος τοῦ Μυνδίου, ἣ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Μαγνησίᾳ κεκήδευται. *Vel ad Tenedon insulam, quæ olim appellata Leucophryn, vbi Dianæ sanctissimum templum. Xe-nophon rerum Græcarum lib. III.* Τὸ δ' Ἑλληνικὸν στρατόπεδον εἰς Λευκόφρυν ἀπῆλθε, ἔνθα ἦν Ἀρτέμιδος ἱερὸν μάλα ἅγιον, καὶ λίμνη. *cuius exemplo & cogno-mine fortasse ædificatum in Magnetibus istud. Pau-san. lib. I.* Magnetes, quibus ex regis liberalitate imperauit Themistocles, Leucophrynem Dia-nam colunt. *At Appianus* Ἐμφυλ. *etiam alterum eius deæ fanum locat Mileti, cognomento pari.* Τὸν ἀ-δελφὸν [illegible] *quis*, ἱκέτιδα οὖσαν ἐν Μιλήτῳ τῆς Λευκοφρύνης Ἀρτέμιδος, [illegible] Ἀντώνιος ἀνεῖλε. *Et Pausanias aram Athenis, cui à Themistoclis filijs dicata statua.*

141. LAVDATI QVÒD PARTHORVM.] *Par-thorum irruptionem intellegit, quæ duce Labieno. de quâ [illegible] à Stratoniceâ Dio [illegible] VIII.* Ὁ δὲ δὴ [illegible] ἐν τε [illegible] τὴν τε Κιλικίαν κατέ[illegible], καὶ τῆς Ἀσίας τὰς ἠπειρώτιδας πόλεις προσηγάγετο, πλὴν Στρα-τονικείας, τὰς μὲν πλείστας ἄνευ πολέμου, Μύλασα δὲ καὶ Ἀλάβανδα διὰ κινδύνων εἷλεν.

142. STRATONICENSIVM.] *Stratonicêa Cariæ vrbs est, & templa duo in suburbano agro habet,* Io-uis Chrysaori, & Hecates (*siue* Triuiæ) in Laginis. *Strabonem vide lib. XIIII. Notat & Pausanias,* quòd olim ea vrbs & regio Chrysaoris dicta fuerit, *nomi-num ab hoc templo.*

143. HIEROCÆSARIENSES.] *Opidum est in Lydiâ*

144. PERSICAM DIANAM.] *Atqui ipsi Lydi illi* Persici *cognomen habent velut inde orti. Pau-sanias notat in Eliacorum I.* Sunt, *inquit*, Lydis qui Persici cognominantur templa in Hierocæsareâ opido, & Hypæpis. In vtroque templo ædicula siue cella est [illegible]: super his cinis [illegible] in-gressus sacerdos siue magus (*ad Magicam enim Pausanias hoc miraculum refert*) *tiarâ caput velatus, foco arida ligna imponit* & Deum nescio quem barbarico sermone (*Persico* [illegible]) inuocans, vbi desijt, statim e lignis sponte purissima flamma emicat & adsurgit. *Id se vidisse Pausanias testatur: & non dubie hinc templo religio, & ius mox Asyli.*

145. TENIOS EIVSDEM CARMEN.] *Insula Tenus vna inter Cycladas [illegible]. De hac se, Strabo lib. X.* Tenus insula opidum habet non magnum, sed c[illegible]d in luco Neptuni templum dignum sane quod spectetur: *& de magn[illegible] conuentu addit.*

146. DARIO REGI VTI.] *Scribe,* viti.

147. DIANAM AVT APOLLINEM.] *Sardiani Dianam co[gn]omento Coloenem, cuius templum μεγά-λως ἅγιστον [illegible], at Stra[illegible] Milesij Apollinem vene-rabantur, [cog]nomento Didymeum. De quo idem Stra-bo, & Suetonius Calig. cap. XXI.*

148 Mo-

A ...o diui Auguſti. Factaque ſenatuſconſulta, quis multo cum honore, [148] modus tamen præſcribebatur; iuſſique ipſis in templis [149] facere aras ſacrandam ad memoriam, neu ſpecie religionis in ambitionem delaberentur. Sub idem tempus Iuliæ Auguſtæ valetudo atrox neceſſitudinem Principi fecit feſtinati in vrbem reditus: ſincerâ adhuc inter matrem filiumque concordiâ; ſiue occultis odijs. Neque enim multò antè, cùm haut procul theatro [150] Marcelli effigiem diuo Auguſto Iulia dicaret, Tiberij nomen, ſuo poſtſcripſerat. idque ille credebatur, vt inferius maieſtate Principis, graui & diſſimulatâ offenſione abdidiſſe. Sed tum ſupplicia dijs, [151] ludique Magni ab ſenatu decernuntur, quos Pontifices, & augures, & quindecimuiri, ſeptemuiris ſimul & ſodalibus Auguſtalibus ederent. Cenſuerat L. Apronius, vt feciales quoque ijs ludis præſiderent: contradixit Cæſar, diſtincto ſacerdotiorum iure, & repertis exemplis. neque enim vmquam fecialibus hoc maieſtatis fuiſſe Ideò Auguſtales adiectos, quia proprium eius domus ſacerdotium eſſet, pro quâ vota perſoluerentur. Exequi ſententias haut in- B ſtitui, niſi inſignes per honeſtum, aut notabili dedecore: quod præcipuum munus annalium reor, ne virtutes ſileantur, vtque prauis dictis factiſque ex poſteritate & infamiâ metus ſit. Ceterùm tempora illa adeò infecta & adulatione ſordida fuêre, vt non modò primores ciuitatis, quibus claritudo ſua obſequijs protegenda erat; ſed omnes conſulares, magna pars eorum qui præturâ functi, multique etiam pedarij ſenatores certatim exſurgerent, fœdaque & nimia cenſerent. Memoriæ proditur, Tiberium, quoties curiâ egrederetur, Græcis verbis in hunc modum eloqui ſolitum, O HOMINES AD SERVITVTEM PARATOS! ſcilicet etiam illum, qui libertatem publicam nollet, tam proiectæ ſeruientium patientiæ tædebat. Paullatim dehinc, ab indecoris ad infeſta transgrediebatur. C. Silanum proconſulem Aſiæ, repetundarum à ſocijs poſtulatum, Mamer-

Auguſtæ morbus. *Tiberij in eam non ſincerus amor.* *Adulatio nobilium tunc & crebrior.* *Adeo vt Cæſar ipſe obverret.* *C. Silanus poſtulatur.*

148. MODVS TAMEN PRÆSCRIBEBATVR.] C *Non ſatis conſideratè ergo elapſum hoc Tranquillo:* Aboleuit & ius moremque aſylorum, quæ vſquam erant. *Dumtaxat moderatum eſt, & temperauit.*

149. FACERE ARAS.] *Curtius Pichena in ſcripto eſſe ait*, fiere æra: *atque ita* figere, *pulcherrimè emendat. Voluit nempe Senatus in ære ſculpi & proponi hæc decreta, & has ſuas modificationes.*

150. MARCELLI EFFIGIEM DIVO AVGVSTO.] *Nota morem haud etiam notum ſtatuas effigieſq. dedicandi certis dijs. cuius veſtigium in hoc lapide vetuſto,*

P. VEIDIVS. P. F. POLLIO
CÆSAREM. IMP. CÆSARI. AVG.
ET. COLONIAI. BENEVENTANAI.

Pollio enim ibi non aliud quàm effigiem Cæſaris Imp. D *dedicat conſecratq. Auguſto & coloniæ ſuæ. Et clarius in Strabone lib.* XIV. Ἦν δὲ καὶ ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη, ἣ νῦν ἀνάκειται τῷ θεῷ Καίσαρι ἐν Ῥώμῃ, τοῦ Σεβαστοῦ ἀναθέντος τῷ πατρὶ τὴν ἀρχηγέτιν τοῦ γένους αὐτοῦ. *id eſt*: Erat ibidem & Venus emergens, quæ nunc ſacrata eſt Diuo Cæſari Romæ, Auguſto eam patri vt auctorem generis dedicante. *Etiam Dionyſius, lib.* II. *Antiq. ſcribit*, Romulum ex manubijs Vulcano dedicaſſe quadrigas aureas, ſimulque ſuam effigiem. *Hunc morem in Græciâ quoque fuiſſe, Diogenes mihi præit in vitâ Platonis. vbi ait Mithridatem, quandam Platonis ſtatuam in Academiâ dedicaſſe, cum inſcriptione iſtâ*: Μιθριδάτης ὁ Ῥοδοβάτου Πέρσης Μούσαις εἰκόνα ἀνέθετο Πλάτωνος, ἣν Σιλανίων ἐποίησε. Mithridates Rodobati filius Perſa Muſis ſtatuam Platonis dedicauit, quam Silanio fecit.

151. LVDIQVE MAGNI.] *Ludi Magni, ijdem cum Romanis. Quia autem ludi plerique ſacri dijs, & inſtituti ad eos placandos: viſum eſt, vt cura eorum editioq. ſacerdotibus eſſet. Non omnibus tamen: ſed collegijs ſacerdotum quattuor. quæ iſta: Pontifices, Augures, Septemuiri epulones, Quindecemuiri. Dio lib.* LIII. *ſub initium de ludis Actiacis Agrippæ*: Καὶ αὕτη μὲν (ſcilicet ἡ πανήγυρις ἡ ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ πρὸς τῷ Ἀκτίῳ) διὰ πέντε ἀεὶ ἐτῶν μέχρι τοῦ ἐγίγνετο, ταῖς τέσσαρσιν ἱερωσύναις ἐκ περιτροπῆς μέλλουσα. λέγω δὲ τούς ποντίφικας, καὶ τοὺς οἰωνιστὰς, τούς τε ἑπτὰ καὶ τοὺς πεντεκαίδεκα ἄνδρας καλουμένους. *id eſt*, Atque ij ludi in hunc vſque diem quinquennio quoque celebrati: quorum curatio penes quattuor collegia ſacerdotum, ordine & in vices. Dico Pontificum, Augurum, Septemuirorum, vti appellantur, & Quindecimuirûm. *Idem lib.* LVIII *de ijs quæ decreta poſt mortem Seiani.* Ἐψηφίσαντο δὲ ἑορτὴν διά τε τῶν ἀρχόντων καὶ διὰ τῶν ἱερέων ἁπάντων (ὃ μηδεπώποτε ἐγεγόνει) ἀχθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐτελεύτησε, καὶ ἵππων ἀγῶσι καὶ θηρίων σφαγαῖς ἐτησίοις, διά τε τῶν ἐς τὰς τέσσαρας ἱερωσύνας τελούντων, καὶ διὰ τῶν τοῦ Αὐγούστου θιασωτῶν ἀγάλλεσθαι, ὃ οὐδεπώποτε ἐπεποίητο. *Quibus verbis interpretis errorem eſſe ſcio: qui vertit*, per quattuor collegia Pontificum. *imperitè, cùm debuiſſet*, ſacerdotum. *Pontificum ſanè collegium vnum eſt. Quod dicit autem Dio non anteà pronuntiatos ludos curatoſq. per quattuor collegia, & Auguſtales: id ſi ſenſit, errat, & refellit hominem clarè hic, qui in manu, Taciti locus. Ceterùm ad curationem ſacerdotalem pertinet Cornelij & ille locus Annali* XI. Iſſque ludis intentiùs adfui, ſacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum Prætor. Quod non iactantiâ refero, ſed quia collegio Quindecimuirûm antiquitus ea cura.

Accuſatores Silani.

Mamercus Scaurus è conſularibus, Iunius Otho prætor, Brutidius Niger ædilis ſimul A corripiunt: obiectantque violatum Auguſti numen, ſpretam Tiberij maieſtatem. Mamercus antiqua exempla iaciens; [152] L. Cottam à Scipione Africano, [153] Ser. Galbam à Catone cenſorio, P. Rutilium à M. Scauro accuſatos. Videlicet Scipio & Cato talia vlciſcebantur; aut ille Scaurus, quem proauum ſuum, [154] opprobrium maiorum Mamercus, infami operâ dehoneſtabat. [155] Iunio Othoni litterarium ludum exercere vetus ars fuit, mox Seiani potentiâ ſenator, obſcura initia impudentibus auſis [156] propolluebat.

Brutidius.

[157] Brutidium artibus honeſtis copioſum, & ſi rectum iret pergeret, ad clariſſima quæque iturum, feſtinatio exſtimulabat; dum æqualis, dein ſuperiores, poſtremò ſuaſmet ipſe ſpes anteire parat. quod multos etiam bonos peſſum dedit, qui ſpretis quæ tarda cum ſecuritate, præmatura vel cum exitio properant. Auxêre numerum accuſatorum Gellius Poplicola & [158] M. Paconius: ille quæſtor Silani, hic legatus.

Omnia Silano aduerſa:

Nec dubium habebatur, ſæuitiæ captarumque pecuniarum teneri reum. ſed multa adgerebantur etiam inſontibus periculoſa; cùm ſuper tot ſenatores aduerſos, facundiſſimis B totius Aſiæ, eóque ad accuſandum delectis, reſponderet ſolus & orandi neſcius, proprio in metu, qui exercitam quoque eloquentiam debilitat.

Etiam ipſe Princeps.

non temperante Tiberio, quin premeret voce, vultu, * eò quòd ipſe creberrimè interrogabat: neque refellere, aut eludere, dabatur. ac ſæpè etiam confitendum erat, ne fruſtrà quæſiuiſſet. Seruos quoque Silani, vt tormentis * interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat. & ne quis neceſſariorum iuuaret periclitantem, maieſtatis crimina ſubdebantur, vinclum & neceſſitas ſilendi. Igitur petito paucorum dierum interiectu, defenſionem ſui deſeruit; auſis ad Cæſarem codicillis, quibus inuidiam & preces miſcuerat. Tiberius quæ in Silanum parabat, quò excuſatiùs ſub exemplo acciperentur, libellos diui Auguſti de [159] Voleſo Meſſallâ eiuſdem Aſiæ proconſule, factumque in eum ſenatuſconſultum recitari iubet.

Sententia in eius damnatione.

Tum L. Piſonem ſententiam rogat. ille multum de clementiâ Principis præfatus, aquâ atque igni Silano interdicendum cenſuit, ipſúmque in inſulam Gyarum relegandum. Eadem ceteri, niſi quòd Gn. Lentulus ſeparanda Silani materna bena (quippe [160] aliâ C parente

** et*

** interrogarentur,*

152. L. COTTAM.] *Cicero Diuinatione in Verrem, ibiq. Aſconius: & Valerius lib. VIII. cap. I.*

153. SER. GALBAM.] *De Galbâ, ibidem Cicero, & Valerius: de Rutilio Liuius epiſt. LXX. Cicero in Bruto, & Oratore I. Oroſius libro V.*

154. OPPROBRIVM MAIORVM.] *Salluſtianum eſt.*

155. IVNIO OTHONI.] *Declamator fuit eo æuo notus. Seneca pater & ipſum & genus eius dicendi deſcribit, non ſine notâ, lib. II. Controu. I. Ait illum vſum tecto genere dicendi & ſuſpicioſo, vbi minimè opus, & tùm apertè liceret agere.* Benè, *inquit*, de hoc vitio illius Scaurus aiebat, illum acta in aurem legere. *Acumen iam reddo, ſcribáque, legere. Acta, publico ſunt, nec aliud tam vulgò promptum notúmque. adeò vt prouerbij loco Seneca filius alibi dixerit,* Beneficia in acta non mitto, *id eſt, non publico, non diuulgo. Quid autem magis ridiculum, quàm Acta publica alicui recitare in aurem? Subtilis ergo in id vitium hominis iocus: quem bellè æmulatus eſt Martialis:*

Garris in aurem ſemper omnibus Cinna,
Garris & illud, teſte quod licet turbâ.
Adeóne penitus hic ſedit tibi morbus,
Vt ſæpè in aurem Cinna Cæſarem laudes?

Nec enim dubito, quin oculos habuerit ad breue illud Scaurei acutumq. dictum.

156. PROPOLLVEBAT.] *Clariſſimus Nic. Faber,* perpolluebat. *Hieron. Graſſottus noſter (vere noſter, dudum ſtudijs nuper amore mihi iunctus)* propellebat: *bono partier & prompto ſenſu.*

157. BRVTIDIVM ARTIBVS HONESTIS.] *Verò laus. Non ſolùm enim inter oratores rhetoráſque locum habuit, recenſente Senecâ non ſemel: ſed etiam hiſtoriam ſcripſit, vt ex fragmentis apparet, cum laude. Pete ea è Senecâ patre, in Suaſoriâ De morte Ciceronis. Puto eumdem eſſe, quem ſignauit Iuuenalis:*

—— pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram.

158. M. PACONIVS.] *Quem poſtillà reum maieſtatis Tiberius interfecit, admonitu ſcurræ cuiuſdam. Sueton. Tib. cap. LXI.*

159. VOLESO MESSALLA.] *Cuius ſæuitia clarum exemplum in Senecâ lib. II. De irâ. vbi item vocat eum Aſiæ Proconſulem ſub Auguſto.* Voleſus nuper ſub diuo Auguſto proconſul Aſiæ, cùm trecentos vnâ die ſecuri percuſſiſſet, incedens inter cadauera vultu ſuperbo, quaſi magnificum quiddam conſpiciendúmque feciſſet, Græcè proclamauit, O rem regiam! Quis hæc rex feciſſet? non fuit hæc ira, ſed maius malum & inſanabile. *Nec plura ſuper eo mihi comperto.* D

160. ALIA PARENTE GENITI.] *Certè hæc implexa. Pichenus interpretatur, Silano fuiſſe matrem & nouercam. Materna autem bona intelligi, vera matris, quæ ſeparanda à nouerca, ac filio danda vt auia paterna. Ego cauſſam nihil video, cur bona matris non fuerint Silani hic rei & ſimul igitur cum paternis, pari*

A [illegible]it) reddendaque filio dixit, adnuente Tiberio. At[161] Cornelius Dolabella dum adulationem longiùs ſequitur increpitis C. Silani moribus, addidit, *ne quis vitâ probroſus, & opertus infamiâ, prouinciam ſortiretur: idque princeps diiudicaret. nam à legibus delicta puniri: quanto fore mitius in ipſos, melius in ſocios, prouideri ne peccaretur.* Aduerſùm quæ diſſeruit Cæſar: *Non quidem ſibi ignora quæ de Silano vulgabantur, ſed non ex rumore ſtatuendum. multos in prouincijs contrà, quàm ſpes aut metus de illis fuerit, egiſſe, excitari quoſdam ad meliora, magnitudine rerum; hebeſcere alios. neque poſſe principem ſuâ ſcientiâ cuncta complecti: neque expedire, vt ambitione alienâ trahatur. Ideò leges in facta conſtitui, quia futura in incerto ſint. ſic à maioribus inſtitutum, vt ſi antiiſſent delicta, pœnæ ſequerentur. Ne verterent ſapienter reperta, & ſemper placita. ſatis onerum principibus; ſatis etiam potentiæ:* [162] *minutura, quoties gliſcat poteſtas: nec vtendum imperio, vbi legibus agi poſſit.* Quanto rarior apud Tiberium popularitas, tanto lætioribus animis accepta. Atque ille prudens moderandi, ſi propriâ irâ non impelleretur, addidit, inſulam Gyarum immitem & ſine cultu hominum eſſe: darent Iuniæ familiæ, & viro quondam ordinis

Dolabellæ ſæua adulatio.

Cui Tiberius reſiſtit.

Et ex aliorum ſententijs nonnulla mitigat.

B eiuſdem,[163] Cytheram potiùs concederet. id ſororem quoque Silani [164] Torquatam, priſcæ ſanctimoniæ virginem expetere. In hanc ſententiam facta diſceſſio. [165] Pòſt auditi Cyrenenſes, & accuſante Anchario Priſco, Cæſius Cordus repetundarum damnatur. L. Ennium equitem Romanum maieſtatis poſtulatum, quòd effigiem principis promiſcuum ad vſum argenti vertiſſet, recipi Cæſar inter reos vetuit: palàm aſpernante Ateio Capitone, quaſi per libertatem. *Non enim debere eripi patribus vim ſtatuendi, neque tantum maleficium impunè habendum. ſanè lentus in ſuo dolore eſſet; Reip. iniurias ne largiretur.* Intellexit hæc Tiberius vt erant magis, quàm vt dicebantur: perſtititque intercedere. Capito inſignitior infamiâ fuit: quòd humani diuinique iuris ſciens, [166] egregium publicum, & bonas domi artes dehoneſtauiſſet. Inceſſit dein religio, quonam in templo

Accuſatur damnaturq́; & alij.

Ateij Capitonis ſeruilis libertas.

pari iure, confiſcanda. Mihi ſemper aliquid occulti
C *vulneris in hac ſcripturâ viſum, & ſententiam affirmare penè audeam, etſi vix ſcripturam. Sed hæc quoque fortaſſe fuerit:* quippe tali parente geniti: *vel,* quippe illâ parente, *per admirationem. Enimuerò Lentulus ſeparari materna bona per honorem voluit, & reſpectu illius parentis: quæ ex Auguſti ſanguine ſcilicet eſſet. Hoc in Silanis verum eſt: & Tacitus noſter libro* XIII. Silanum abnepotem Diui Auguſti *facit. & Plinius,* Diuus Auguſtus neptis ſuæ nepotem genitum vidit, quo exceſſit anno. *Stemma tamen ſeriatim hoc texere difficile ſit. Quòd ſi in lectione nihil mutas: tum ego interpretari captar, Duas matres Silano huic reo fuiſſe, veram & nouercam. Nouerca autem bona maximâ ex parte Silano reliquerat, in gratiam mariti; vel obſequijs, vt fit, priuigni capta. Nunc cenſet Lentulus, ſeparanda ea bona, quippe cùm* non eâ parente genitus eſſet: *ſed*
D *aduentitia illa, & ex indulgentiâ data, filio item indulgenda. Hæc dixerim, nec mihi firmo aut probo, vt premiſi. Scripſit ad me ex Hiſpaniâ vir doctus, in veteri libro ſe legiſſe:* quippe aliâ parente. *quod ad noſtrum illum ſenſum faciat, ſed mallem aliud verbi.*

161. CORNELIVS DOLABELLA.] *Præter ceteros adulator: qui ſuprà cenſuit, vt Tiberius ouans vrbem iniret. cuius mentio in priſco lapide coniunctim cum hoc C. Silano:*

P. CORNELIVS. P. F. DOLABELLA
C. IVNIVS. C. F. SILANVS. FLAMEN. MARTIAL.
EX. S. C.
FACIVNDVM. CVRAVERVNT. IDEM. QVE
PROBAVERVNT.

162. MINVTVRA, QVOTIES.] *Ne deliberare quidem quemquam puto, quin coniectura noſtra vera ſit,* Minuit iura, quoties gliſ. pot. *præclara & ex vſu rerum gnome.*

163. CYTHERAM POTIVS.] *In manuſcripto,* Cythonum. *Putes* Cythmum *fuiſſe, quæ inſula eſt iuxta Atticam, ſub Eubœâ, noſtra alibi, Ptolomæo item & Plinio, nominata.*

164. TORQVATAM.] *Cuius memoriam ſeruat marmor Romæ:*

IVNIÆ. C. SILANI. F.
TORQVATÆ. VIR. VEST.
MAXIMÆ

itemq́; alterum in hortis Vaticani mihi lectum:

I. IVNONI
IVNIÆ. C. SILANI. F.
TORQVATÆ
SACERDOTI. VESTALI
ANNIS. LXIIII.
CÆLESTI. PATRONÆ
ACTIVS. L.

165. PÒST AVDITI CYRENENSES.] *Fluctuaui in hoc loco. ſuprà enim ſcriptum eâdem de re:*Ancharius Priſcus Cæſium Cordum Proconſulem Cretæ poſtulauerat repetundis. *Mirum videbatur agere Cyrenenſes in illum, qui alienæ prouinciæ rector. & inclinabam vt ſubſtituerem,* Cretenſes. *Diſpulit hanc caliginem Strabo, apud quem libro vltimo in diuiſione prouinciarum lego, Cretam cum Cyrenaicâ eiuſdem Proconſulis fuiſſe. Ab hac mente Suetonius Veſpaſ. cap.* 11. Quæſtor Cretam & Cyrenas prouinciam ſorte cepit. *Vbi male quidam libri,* prouincias.

166. EGREGIVM PVBLICVM.] *Ita dictum, vt*

vulgò

templo locandum foret donum, quod pro valetudine Auguſtæ equites Romani voue- A
Equeſtris fortuna. tant Equeſtri Fortunæ. nam & ſi delubra eius deæ multa in vrbe, [166] nullum tamen tali cognomento erat. repertum eſt ædem eſſe apud Antium quæ ſic nuncuparetur, cunctaſque cæ rimonias Italicis in opidis, templaque, & numinum effigies, iuris atque imperij Romani eſſe. ita donum apud Antium ſtatuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dilatum nuper reſponſum aduerſus Seruium Maluginenſem Flaminem Dia-
De iure Flaminum decretum. lem, promiſit Cæſar: recitauitque decretum Pontificum. *Quoties valetudo aduerſa Flaminem Dialem inceſſiſſet, vt Pontificis maximi arbitrio, [168] pluſquam binoctium, abeſſet: dum ne diebus publici ſacrificij, neu ſæpius quàm bis eumdem in annum.* Quæ Principe Auguſto conſtituta, ſatis oſtendebant, annuam abſentiam & prouinciarum adminiſtrationem dialibus non concedi. memorabaturque [169] L. Metelli Pontificis maximi exemplum, qui Aulum Poſtumium Flaminem attinuiſſet. Ita ſors Aſię in eum, qui conſularium
Baſilica Paulli refecta. Maluginenſi proximus erat, conlata. Iiſdem diebus Lepidus à ſenatu petiuit, vt baſilicam Paulli, [170] Æmilia monumenta, propriâ pecuniâ firmaret ornaretque. Erat etiam tum in B more publica munificentia. nec Auguſtus [171] arguerat Taurum, Philippum, Balbum, hoſtiles exuuias, aut exundantis opes ornatum ad vrbis, & poſterûm gloriam conferre. quo tum exemplo Lepidus, quamquam pecunię modicus, auitum decus recoluit. At
Et Pompeij theatrum Pompeij theatrum igne fortuito hauſtum, Cęſar exſtructurum pollicitus eſt, eò quòd nemo è familiâ reſtaurando ſufficeret, manente tamen nomine Pompeij. ſimul laudibus Seianum extulit, tamquam labore vigilantiaque eius tanta vis vnum intra damnum ſtetiſſet. & cenſuere patres effigiem Seiano, quę [172] apud theatrum Pompeij locaretur. Neque multo pòſt Cęſar cùm Iunium Blęſum proconſulem Africę triumphi inſignibus attolleret, dare id ſe dixit honori Seiani, cuius ille auunculus erat. At tamen res Blę-
Tacfarinas in armis Improba eius petitio. ſi dignę decore tali fuere. nam Tacfarinas quamquam ſępiùs depulſus, reparatis per intima Africę auxilijs, huc adrogantię venerat, vt legatos ad Tiberium mitteret, ſedémque vltrò ſibi atque exercitui ſuo poſtularet, aut bellum inexplicabile minitaretur. Non
* ſuâ populique Rom. con. aliàs magis* ſuâ populique contumeliâ Rom. indoluiſſe Cæſarem ferunt; quàm quòd C
deſertor & prędo, hoſtium more ageret. Ne Spartaco quidem, poſt tot conſularium exercituum clades inultam Italiam vrenti, quamquam Sertorij atque Mithradatis ingentibus bellis labaret Reſp. datum, vt pacto in fidem acciperetur: nedum pulcherrimo popu-

vulgò bonum publicum, & Liuia peſſimum publicum, *lib.* II. *Rhenanum vidi ſcribentem* Obſcurus locus eſt (*cenſeo Delphos mittamus ad conſulendum*) aut certè mendoſus: qui forſan ſic legi debeat, Se, remp. & bonas domi artes.

* Appianus eam exſtructam vult è pecuniâ eis D talentorum, quam à Cęſare acceperat, ne ei aduerſaretur. Lib. II. Ciuil.

166. NVLLVM TALI COGNOMENTO ERAT.] *Mirum verò. Nam & Liuius & Valerius auctores ſunt, Q. Fuluium Romæ dedicaſſe ædem Fortunæ Equeſtri. Nominat & Iulius Obſequens.* C Claudio, *inquit*, M. Perpernâ Coſſ. bubo in æde Fortunæ Equeſtris comprehenſus. inter manus exſpirauit. *Incendio conſumptam ſuſpicemur: niſi obſtaret P. Victor, qui eam collocat in regione IX vrbis ſuo etiam æuo. Fatebor ingenuè. aliud quod pro Tacito dicam non habeo.*

168. PLVSQVAM BINOCTIVM.] *Ita in manuſcripto Medicæo, adlegatis alijs vocibus: placétque. Licere Flamini abeſſe, ſed conſulto & conſentiente Pontifice, etiam pluſquam binoctium: ſed dumtaxat in aduersâ valetudine, & cum exceptionibus quæ ſequuntur. Vulgata tamen lectio erat,* dum ne pluſquam: *ſed nouitia cum ſit, quis moretur?*

169. L. METELLI PONTIF.] *Auctorum loca adduxi ſuprà.*

170. ÆMILIA MONVMENTA.] *Bene Æmilia monumenta. Non enim vnius Æmilij opus. Æmilius Paullus qui poſteà cum C. Marcello conſul, duas Baſilicas, veterem refecit, nouam locauit. auctor Cicero ad Atticum lib.* IV. *epiſt.* XVII. *Nouam interuentu bellorum ciuilium non* perfecit ipſe, (vt aluciinari video virum inter antiquarios primum:) perfecit ſub Auguſto Paullus Æmilius, qui conſul anno* DCCXX. *& poſteà cenſor. Dio libro* XLIX. Καὶ τὴν στοὰν Παύλου καλουμένην Αἰμίλιος Λέπιδος Παῦλος ἰδίοις τέλεσιν ἐξῳκοδόμησε, καὶ ἐν τῇ ὑπατείᾳ καθιέρωσε. *Eam incendio conſumptam refecit* XX. *annis pòſt alius Æmilius, vt narrat idem Dio lib.* LIV. Ἡ μὲν οὖν στοὰ μετὰ D τοῦτο, ὀνόματι μὲν ὑπ' Αἰμιλίου, ἐς ὃν τὸ τοῦ ποιήσαντος αὐτὴν γένος ἐληλύθει, τῷ δὲ ἔργῳ ὑπ' Αὐγούστου καὶ τῶν τοῦ Παύλου φίλων ᾠκοδομήθη. *Et nunc poſt annos* XXXV. *iterum collapſam, firmauit ornauitque Marcus Lepidus, is de quo dixi ſuprà.*

171. ARGVERAT TAVRVM.] *Scribendum,* arcuerat. *id eſt vetuerat, prohibuerat. Tauri, amphitheatrum intellegit in campo Martio: Martij Philippi, ædem Herculis Muſarum: Balbi, theatrum. Vide Suetonium Aug. cap.* XXIX. *Dionem lib.* LI. *&* LIV.

172. APVD THEATRVM POMPEII.] *De eo, Seneca, ad Marciam. cap.* XXII. Decernebatur Seiano ſtatua, in Pompeij theatro ponenda, quod exuſtum Cæſar reficiebat: exclamauit Cordus, Tunc verè theatrum perire.

173. Ti-

A … Romani …, latro, Tacfarinas, pace & conceſſione agrorum redi…eretur. D…t negotium Blæſo, ceteros quidem ad ſpem proliceret arma ſine noxâ ponendi, ipſius autem ducis quoquo modo potiretur. Et recepti eâ veniâ plerique. mox aduerſum artes Tacfarinatis, haut diſſimili modo belligeratum. *Blæſus eum aggreditur:* Nam quia ille robore exercitus impar, furandi melior, pluris per globos incurſaret, eluderetque, & inſidias ſimul tentaret: tres inceſſus, totidem agmina parantur. *Diuiſis copijs:* ex quîs Cornelius Scipio legatus præfuit, quâ prædatio in Leptinos & ſuffugia Garamantum: alio latere, ne Cirtenſium pagi impune traherentur, propriam manum Blæſus filius duxit. Medio, cum delectis caſtella & munitiones idoneis locis imponens, dux ipſe, arta & infenſa hoſtibus cuncta fecerat: quia quoquò inclinarent, pars aliqua militis Romani in ore, in latere, & ſæpè à tergo erat. multique eo modo cæſi, aut circumeunti. Tunc tripartitum exercitum plures in manus diſpergit, præponitque centuriones virtutis expertæ: *Iterumque diuiſis.* nec, vt mos fuerat, actâ æſtate retrahit copias, aut in hibernaculis veteris prouinciæ componit: ſed vt in limine

B belli, diſpoſitis caſtellis, per expeditos & ſolitudinum gnaros mutantem mapalia Tacfarinatem proturbat. donec fratre eius capto, regreſſus eſt, properantiùs tamen quàm ex vtilitate ſociorum, relictis per quos reſurgeret bellum. *Fratrem eius capit: Afficitque bellum, non tamen conficit.* Sed Tiberius pro confecto interpretatus, id quoque Blæſo tribuit, vt imperator à legionibus ſalutaretur: priſco erga duces honore, qui benè geſtâ Rep. gaudio & impetu victoris exercitus conclamabantur. erantque plures ſimul Imperatores, nec ſuper ceterorum æqualitatem. conceſſit quibuſdam & Auguſtus id vocabulum; ac tunc [173] Tiberius Blæſo. Poſtremùm obiêre eo anno viri illuſtres, [174] Aſinius Saloninus, M. Agrippâ & Pollione Aſinio auis, fratre Druſo inſignis; [175] Cæſarique progener deſtinatus. Et Capito Ateius, de quo memoraui, principem in ciuitate locum ſtudijs ciuilibus adſecutus, ſed auo centurione Sullano, patre prætorio. *Capitonis mors & elogium.* [176] conſulatum ei adceleraucrat Auguſtus, vt Labeonem Antiſtium iiſdem artibus præcellentem dignatione eius magiſtratus anteiret. Namque illa ætas duo

pacis

C

173. Tibervs Blæso.] *Diſtingue locum*, Blæſo poſtremum. Obiere eo anno, *non leui ad hiſtoriam momento. Olim & liberâ rep. multi Imp. dicti, vt quiſque rem ſuis auſpicijs benè geſſiſſet. Diſplicuit Auguſto, & vt reliquos honores in ſe, ſic & hoc nomen traxit. quod communicatum poſteà cum paucis, & ferè non niſi ex gente Auguſtâ. Tiberius tamen hic Blæſum Imperatoris nomine inſignit: eúmque è priuatis poſtremum. id eſt, vt poſtinde ſoli Principes eo titulo ſint vſi, nemini vltrà conceſſo ſubditorum. Velleius:* Iunius Blæſus proconſul in Africâ, ornamenta triumphalia, cum appellatione Imperatoriâ meruit. *Neque etiam indignum notâ, quod obſeruamus in nummis & inſcriptionibus, Imperatoris titulum cùm Principis eſt, praponi; cùm victoris, ſubiun-*

D *gi. hoc modo.* Imp. Cæſar Auguſtus, *&c. contrà* Iunius Blæſus Imp M. Tullius Cicero Imp. *Quod etiam e Suetonij Iulio colligas capite* LXXVI. *cuius id inuentum.*

174. Asinivs Saloninvs.] *Aſinio Pollioni oratori & hiſtorico filius natus Aſinius Gallus, quem capti Salonis Dalmaticâ vrbe agnomento dixit Saloninum. Seruius auctor in Virg. eclog.* II. *Etſi id cognomen Tacitus & Dio illi nuſquam tribuunt, cenſent dixiſſe Aſinium Gallum. Is Saloninus duxit Vipſaniam, Agrippæ filiam; dimiſſam paullo antè à Tiberio, qui ex eâ ſuſtulerat Druſum. Hoc eſt quod Tacitus lib.* I. *ſcripſit:* Nec Gallus ideò iram eius leniuit, pridem inuiſus tamquam ductâ in matrimonium Vipſaniâ M. Agrippæ filiâ, quæ quondam Tiberij vxor fuerat plusquam ciuilia agitaret. *Habuit ex eâ liberos complures. Virilis ſexus iſtos, C. Aſinium Saloninum, de quo hic: Aſinium Gallum, de quo Suetonius, & Dio: Aſinium Pollionem, qui conſul anno vrbis* DCCLVI. *de quo Plinius, Tacitus, Dio & Faſti: Aſinium Agrippam, de quo libro ſequenti: Aſinium Celerem, quem conſularem Plinius nominat & ponit ſub Principe Caio. Nec vanum eſt, quòd tribuo tam multos. Iubet hoc Tacitus lib.* VI. *vbi de morte Aſinij Galli patris:* Scilicet medio triennio defuerat tempus ſubeundi iudicium conſulari ſeni, tot conſularium parenti. *Cui loco abundè lucem fecerint iſta. Supereſt vt virum doctum eripiam e luto. qui hæret, quomodo hic Aſinius Saloninus Druſi frater mortuus dicatur, quem Suetonius & Dio viuum ponunt Claudij æuo? Nam Suetonius ecce, capite* XIII. *in Claudio:* Conſpirauerant ad res nouas Gallus Aſinius & Statilius Coruinus, Pollionis ac Meſſallæ oratorum nepotes. *& Dio lib. vltimo:* Ἀσίνιος δὲ δὴ Γάλλος ὁ τοῦ Δρούσου πρὸς μητρὸς ἀδελφὸς ἐπεβούλευσε μὲν τῷ Κλαυδίῳ, *&c. Itaque quaſi in pugnâ clarâ, concludit:* Quid verum ſit, deus aliquis viderit. *Imò ego homo. Frater enim hic Saloninus, non ipſe: ne vltrà turbes, & in ſimpulo, quod dicitur, excites fluctus.*

175. Caesariqve progener.] *Vti aliquam duceret e liberis Germanici.*

176. Consvlatvm.] *Quem cepit inter ſuffectos anno vrbis* DCCLIX. *Lapis priſcus Romæ:*

C. ATEIO. CAPITONE. C. VIBIO. POSTVMO. COS.

 177. La-

Cum Labeone confertur. paeis decora ſimul tulit. ſed [177] Labeo incorruptâ libertate, & ob id famâ celebratior: Capitonis obſequium dominantibus magis probabatur. Illi, quòd præturam intra ſtetit, commendatio ex iniuriâ; huic, quòd conſulatum adeptus eſt, odium ex inuidiâ oriebatur. *Iunia mors.* Et [178] Iunia ſexageſimo quarto poſt Philippenſem aciem anno ſupremum diem expleuit, Catone auunculo genita, C. Caſſij vxor, M. Bruti ſoror. Teſtamentum eius multo apud vulgum rumore fuit: quia in magnis opibus, cùm fermè cunctos proceres cum honore nominaſſet, Cæſarem omiſit. quod ciuiliter acceptum: neque prohibuit quo minùs laudatione pro roſtris, ceteriſque ſollennibus funus cohoneſtaretur. Viginti clariſſimarum familiarum imagines antelatæ ſunt, [179] Manlij, Quinctij, aliaque eiuſdem nobilitatis nomina: ſed præfulgebant Caſſius atque Brutus, eo ipſo, quòd effigies eorum non viſebantur. A

177. LABEO INCORRVPTA LIBERTATE.] *Patrem æmulatus, virum præclarum & prudentem, qui bello Philippenſi pro libertate fortiter occubuit. Appianus lib.* IIII. Λαβεὼν δὲ ὁ ἐπὶ σοφίᾳ γνώριμος, ὁ πατὴρ Λαβεῶνος τοῦ κατ' ἐμπειρίαν νόμων ἔτι νῦν περιωνύμου, τοῦ πιστοτάτου τῶν οἰκετῶν τῆς δεξιᾶς λαβόμενος, καὶ περιστρέψας αὐτὸν ὡς ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις ἐλευθεροῦν, ἐπιστρεφομένῳ ξίφος ἔδωκε, καὶ τὴν σφαγὴν ὑπέσχε.

178. IVNIA CATONE AVVNCVLO.] *D. Iunius Silanus, qui conſul cum L. Licinio Murenâ, vxorem habuit Seruiliam ſororem M. Catonis. Ex ijs nata hæc Iunia ſoror M. Bruti per matrem (nam Bruti pater fuit M. Iunius Brutus) Tertia vel Tertulla cognomento: de quâ notus Ciceronis iocus, Tertia deducta eſt. Diuerſa igitur ab hac Iuniâ, de quâ Velleius:* M. Lepidus iuuenis, Lepidi eius qui III. vir fuerat reip. conſtituendæ filius, Iuniâ Bruti ſorore natus. *Nam hæc vxor Lepidi fuit: niſi ſi ante Caſſij, quod non opinor.* B

179. MANLII, QVINCTII.] *Quare Manlij? quia Iunij Silani, innexi Manliæ genti. T. Manlius Torquatus filium in adoptionem dedit D. Silano. de quo Ciceronem vide* I. *de Finibus, Valerium libro* v. *capite* VIII. *De Quinctijs nihil dum repperi.*

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER IIII.

BREVIARIVM LIBRI.

AELII Seiani præfecti pret. ingenium & mores. Is ad dominationem adſpi-
B ras: & vt perueniat, Druſum Tib. Filium è medio tollit, adiuuante vxore
Liuiâ, quam ſtupro priùs polluerat. Eidem fini caſtra Pretoria Romæ iu-
bet exſtrui, & militem in vnum locum conduci. Ab hoc tempore lapſæ impe-
rij res. ideóque qui ſtatus tunc rerum, quis numerus, quæ loca cohortium &
legionum, Tacitus opportunè exſequitur. At Druſo iam mortuo, Senatum
Princeps ingreditur: eum mæſtum erigit: Germanici duos filios inducit, eoſque vt imperij here-
des patribus commendat. Seianus quò deſtinata perficeret, Agrippinam callidè calumniatur, &
ſemina futuri odij in ipſam liberoſque iacit. Tiberius legationes & accuſationes aliquot ciuita-
tum & prouinciarum audit. Hiſtriones ſiue Pantomimos immodeſtiùs agentes Italiâ pellit.
De Flamine Diali eiuſque cærimonijs temperandis noua lex lata. Sacerdotes, ſollennibus votis,
etiam Druſum & Neronem dis commendauerant. ægrè id Tiberius tulit, & initium in eos exi-
tij fuit. C. Silius ex amicis Germanici damnatus. Cn. Piſo, C. Caſſius, Plautius Siluanus, ac-
cuſati aut damnati. In Africâ Tacfarinatis bello finis impoſitus à P. Dolabellâ. ipſe Tacfarinas
C cæſus. Semina ſeruilis motus in Italiâ, ſed ſtatim oppreſſa. Q. Vibius Serenus in Senatu à fi-
lio accuſatur, & Amorgum amouetur. P. Suillius, alijque damnantur. Inter eos Cremutius Cor-
dus hiſtoriæ ſcriptor, quòd Brutum & Caſſium laudauiſſet, eiuſque libri combuſti. Cyzicenis li-
bertas adempta. Templi honorem ab Hiſpanis oblatam Tiberius ſpernit. Seianus rebus ex voto
adhuc fluentibus, altiora ſtruit: & Liuiam ſibi vxorem à Principe petit. hic modeſtè negat,
additis cauſſis. Sed ille vt potentiam ſibi augeret, magiſque opportunum Tiberium haberet,
perpulit eum ad ſeceſſum ab vrbe. nec multò pòſt perſuaſit. Intereà Romæ legationes Græco-
rum auditæ, de iure aſylorum. In Hiſpaniâ L. Piſo prætor à quodam agreſte interficitur. In
Thraciâ, montani Thraces delectus abnuunt, arma ſumunt. vicit eos Poppæus Sabinus, &
triumphi inſignia accepit. Claudia Pulchra Romæ adulterij accuſata & damnata. Agrippina
maritum ſibi poſtulat, nec accipit. Vndecim Aſiæ ciuitates certant, in quâ earum templum Tibe-
rio ſtatueretur. Smyrnæi prælati. Tandem Tiberius, non vltrà dilato conſilio, in Campaniam ab
vrbe abijt. vbi in ſpeluncâ quâdam, repentino lapſu lapidum, periclitatur: ſed à Seiano ſerua-
D tur. quæ res huic fidem addidit. Igitur Neronem maiorem è liberis Germanici aggreditur, &
varijs artibus calumnijſque ſubuertit. Amphitheatri caſu Fidenis multa hominum millia debi-
litata, vel obruta. Romæ ingens incendium Celium montem deurit. Princeps Capreas inſulam
tranſit, ibíque ſe recondit. Titus Sabinus turpi fraude circumuentus accuſatur, damnatúrque
ipſis anni Kalendis. Iulia neptis moritur. Friſij rebellant: quos L. Apronius Proprætor infe-
rioris Germaniæ parùm feliciter repreſſum ijt. Cn. Domitius Agrippinam Germanici filiam
vxorem accipit. Hæc ſexennio ferè geſta,

C. ASINIO, C. ANTISTIO COSS.
CORNELIO CETHEGO, VISELLIO VARRONE.
COSSO LENTVLO, ASINIO AGRIPPA.
CN. LENTVLO GAETVL. C. CALVISIO.
M. LICINIO CRASSO, L. CALPVRNIO PIS.
AP. IVNIO SILANO, P. SILIO NERVA.

C. Asi-

A. V. C. DCCLXXVI.

Mutatio Tiberij in peius.

Cauſſa, Aelius Seianus.

C. Asinio, C. Antiſtio Coſs. nouus Tiberio annus erat compoſitę Reip. florentis domus: (nam Germanici mortem inter proſpera ducebat) cùm repentè turbare fortuna cœpit, ſęuire ipſe, aut ſęuientibus vires prębere. Initium & cauſſa penes [1] Ælium Seianum, cohortibus prętorijs pręfectum: cuius de potentiâ ſuprà memoraui. Nũc originem, mores, & [2] quo facinore [3] dominationem captauerit, expediam. [4] Genitus Vulſinijs, [5] patre Seio Strabone equite Romano, & primâ iuuentâ C. Cęſarem diui Augusti nepotem ſectatus, non ſine rumore [6] Apicio diuiti & prodigo ſtuprum venum dediſſe; mox Tiberium varijs artibus deuinxit adeò, vt obſcurum aduerſum alios, ſibi vni incautum intectumque efficeret. non tam ſollertiâ, (quippe iiſdem artibus victus eſt) quàm deûm irâ in rem Romanam; cuius pari exitio viguit, ceciditque. Corpus illi laborũ tolerans, animus audax, ſui obtegens, in alios criminator, iuxtà adulatio & ſuperbia. palàm compoſitus pudor, intus ſumma apiſcendi libido: eiúſque cauſsâ, modò largitio & luxus, ſępiùs induſtria ac vigilantia, haut minùs noxię, quoties parando regno finguntur. Vim pręfecturę modicam anteà intendit, [7] diſperſas per vrbem cohortes vna in caſtra conducendo; vt ſimul imperia acciperent, numeroque & robore, & viſu inter ſe, fiducia ipſis, in ceteros [8] metus crederetur. Prætendebat laſciuere militem diductum: ſiquid ſubitum

Qui Apicij delicatum, post Tiberij conſilium.

Mores eius varij, & animi.

Caſtrorum in vrbe ille auctor.

COMMENTARIVS.

1 Ælium Seianum.] *Funeſtum hoc Romanis caput patrem habuit Seium Strabonem: ſed in adoptionem datus alicui ex Aelijs, dictus mutata inflexáque vt ſolet, patris nomine, L. Aelius Seianus. Id enim prænomen illi Dio dat lib.* LVII. *At in nummo æreo legi adfirmat mihi quidam Tiberium Seianum, cuius hæc inſcriptio:* TI. CÆSAR. DIVI. AVGVSTI. F. AVGVSTVS. AVGVSTA. BILBILIS. *parte alterâ, corona è quercu.* TI. ÆLIO. SEIANO *Non vidi ego.*

2. Qvo facinore.] *Nece Druſi, quem veneno ſuſtulit.*

3. Dominationem captaverit.] *Prabum videbatur: & captauit certè, non cepit. Tamen cùm in Mediceo ſit,* raptum petit, *placet quod Pichena efformat,* raptum ient.

4. Genitvs Vvlsiniis.] *Quia erga Vulſinienſis Seianus, idea acutè & non ſine morſu Iuuenalis:*

——idem populus, ſi Nortia Thuſco
Fauiſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis, hac ipsâ Seianum diceret horâ
Auguſtum.

Nam Nortia, vel potiùs, vt libri meliores, Nurſcia, Volſinienſium peculiaris dea. Liuius lib. VII. Volſinijs quoque clauos indices numeri annorum fixos in templo Nurſciæ Etruſcæ deæ diligens talium monumentorum [auctor] Cincius adfirmat. *Vbi velim deleri minutum illud gloſſema, quod circumſcripſi. Tertullianus:* Aſculanorum Ancaria dea, Volſinienſium Nurſcia, Otriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia.

5. Patre Seio Strabone.] *Qui & ipſe prætorijs cohortibus præfuit: ſed in Aegypti adminiſtrationem miſſa, ſolus deinde filius. Ob hæc aſſicta, attollit magnifica elogio Velleius:* Seianus Ælius, principe equeſtris ordinis patre natus, materno verò genere clariſſimas, vetereſque & honoribus inſignes, complexus familias. *Quod autem maternum genus? Iunium, vt opinor: hoc argumenta, quòd* Iunius Blæſus Proconſul Africæ, auunculus *ei fuit. Tacitus lib.* III. *extrema.*

6. Apicio diviti.] *Quod idem Dio adfirmat lib.* LVII. *qui M. Gauium Apicium nominat. Sed Apicias eiuſdem nota & luxus tres reperio. Primum, qui Athenæo nominatus lib* IIII. *cap.* XX. *qui vetere Rep. vixit, quemq; à Poſidonio celebratum ait, & auctorem fuiſſe vt Rutilius in exſilium mitteretur. Alterum, qui Auguſti & Tiberij æuo. de quo noſter hic, & Seneca Conſolat. ad Elbiam:* Apicius noſtrâ memoriâ vixit, qui in eâ vrbe ex quâ aliquando Philoſophi vt corruptores iuuentutis abire iuſſi ſunt, ſcientiam popinæ profeſſus, diſciplinâ ſuâ ſæculum infecit. *Qui idem Plinio dictus* nepotum omnium altiſſimus gurges: *& de cuius delicijs volumen Appioni Grammatico ſcriptum, legas in Athenæo lib.* VII *At tertium, qui in imperio Traiani, cuius mentio apud Suidam in* Ὄστρεα. Τραϊανῷ ἐν Πάρθοις ὄντι καὶ τῆς θαλάσσης ἀπέχοντι ἡμερῶν πολλῶν ὁδόν, Ἀπίκιος ὁ ὀψοφάγος ὄστρεα νεαρὰ διεπέμψατο ὑπὸ σοφίας τεθησαυρισμένα. *ſi tamen Traiani ibi vox incorrupta.*

7. Dispersas per vrbem.] *Non per vrbem modò, ſed per opida vicina diſperſæ fuerunt Prætoriæ cohortes, ex Suetonij cap.* XLIX. *in Auguſto:* Neque vmquam plures quàm tres cohortes in vrbe eſſe paſſus eſt, eaſque ſine caſtris: reliquas in hiberna & æſtiua circa finitima opida dimittere aſſuerat.

8. Metvs crederetvr.] *Monuit me Ioſias Mercerus legendum videri,* dederetur, *vel,* dideretur. *quod verbum ſanè vbique in Tacito velut fataliter corruptum. In manuſcripta aiunt eſſe* credetur. *ſiquis alius forte eruet.*

9. Pro-

A [illegible] acti[illegible] vrbis [illegible]. Vt [illegible], ſæpe [illegible] a[illegible] a pel[illegible] ſe d[illegible] ue ſei[illegible] [illegible] ſuos honoribu[illegible] or[illegible] ita pron[illegible], vt ſo[illegible] laboru[illegible], non m[illegible] in[illegible] apud patres & popu[illegible] c[illegible], c[illegible] theatra & [illegible] effigies e[illegible] interque [illegible] legi[illegible] tet. [illegible] Cæ[illegible] domus, [illegible], m[illegible] ad-[illegible] vi tot ſimul corr[illegible] intutu[illegible] interual a ſc[illegible] po[illegible]. placuit tamen occultior via, & à D[illegible] ſo incipe[illegible] ebat[illegible]. N[illegible]m D[illegible], & animo commotior [illegible] gio[11] inten[illegible]at Seiano man[illegible] & contra tendentis os verberauerat. Igi[illegible] tentati pr[illegible] vi-ſ[illegible] vxor[illegible]am con[illegible]re, quæ [illegible] Germanici, formæ initio ætatis in[illegible] mox pul[illegible]ritudine præcellebat. Hanc, vt amore incen[illegible]us, adul[illegible] pe[illegible]
B [illegible] primi fla[illegible] poti[illegible] eſt, neque fe[illegible]in[illegible] pu[illegible]â alia abnuerit: ad [illegible] ſpem, con[illegible]tium regni, & necem mariti impulit. Atque i[illegible]a, c[illegible] a[illegible]unculus A[illegible], ſocer [illegible]s, ex Dr[illegible]lo liberi, ſeque ac m[illegible] & poſteros[14] municipali adu[illegible] fœdabat; vt pro honeſtis & præſentibus, flagitioſa & incerta exſpectaret. Sumitur in conſcientiam [15] Eudemus amicus ac medicus L[illegible]iæ, ſpecie artis frequens ſecretis. pellit domo Seianus vxorem Apicatam, ex qua tres liberos genuerat, ne pellici ſuſpectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diuerſa interdum conſilia adferebat. Interim anni principio, Druſus ex Germanici liberis togam virilem ſumſit: quæque fratri eius Neroni decreuerat ſenatus, repetita. addidit orationem Cæſar mul-tâ cum laude filij ſui, quòd patriâ beneuolentiâ in fratris liberos foret. Nam Druſus (quamquam arduum ſit, eodem loci potentiam & concordiam eſſe) æquus adoleſcentibus, aut certè non aduerſus habebatur. Exin vetus & ſæpè ſimulatum proficiſcendi in prouincias conſilium refertur. multitudinem veteranorum prætexebat imperator, &
C dilectibus ſupplendos exercitus. nam voluntarium militem deeſſe: ac ſi ſuppeditet, non

Igitur [illegible] [illegible]

Id, per [illegible] [illegible] [illegible] cognatam.

Eud[illegible] admiss[illegible].

Druſus mi-nor in viros [illegible].

9. PROCUL VRBIS INLECEBRIS.] *Quomodo hoc verum? nam caſtra iſta ad ipſam vrbem fuerunt, iuxta portam Viminalem: & hæc antiquarij noſtri hodie docuerunt, vel Onufrium in vrbe Româ vide. Adde hæc Scholiaſt. priſci, in Iuuenalem:* [illegible] Aggerem pri[illegible] poſuit caſtra [illegible]nus, id e[illegible] ſuper Diocletianas. quæ dicta ſunt Caſtra P[illegible]xtoria. *hæc ipſa, quæ dixi. nam Agger Tarquinij, eſt ad Viminalem; & infra, Diocletiana. Sed quod quærebam, quomodo igitur* procul vrbis illecebris? *Non nimis hercle, niſi quòd non in medijs ipſis, & quod amoti à conſuetudine vul[illegible]i. Item, quòd vallo clauſi, & licentia cohibita: quò adſpectum.*

D 1[illegible] NEQVE SENATORIO AMBITV.] *Id eſt, neque volebat à Senatu ambiri, coli: tùm & eos promoueret, ac poſſe ibi doceret.*

11. INTERQVE PRINCIPIA LEGIONVM SINERET.] *Inter militaria ſigna, ait Suetonius capite* XLVIII. *in Tiberio. de quo rurn abunde in libris Hiſtor. & Milit. Rom.*

12. INTENDERAT SEIANO MANVS.] *Intendere manus, principium & cauſſa iurgij etiam hodie apud Italum vulgus. Libro* 1. *ſuprà:* Poſtremò deſerunt tribunal, vt quis Prætorianorum militum amico[illegible]e Cæſ[illegible]s occu[illegible]eret, manus intentare, cauſſam diſcordiæ & initium armorum. *Lib.* XIII. Simul intendere manus, aggerere probra. *Seneca De clementia lib.* 1. Conclamatio ciuitatis & fuga eſt, & dis ipſis manus intenduntur. *At quod ſequitur, S[illegible]ianios palma percuſſum à Druſo: aliter apud Dionem & Zonaram legas, qui Druſum percu[illegible]um volunt à Seiano. Itaque eorum fide reſcribit hic Vertranius,* Et hic contra tendentis os verberauerat. *Neutri mihi perſuadent, non illi ſententiam, non hic lectionem. Seianum non tam proruptâ audaciâ fuiſſe crediderim, vt ultro verberarit Principis Romani filium, Tribunicitâ poteſtate, & imperij conſortem. & conuenit magis in mores Druſi, cui adeò prompta ad verbera manus, vt hac de cauſſa Caſtor ſit cognominatus, teſte Dione ipſo lib.* LVII.

13. AD VXOREM EIVS LIVIAM.] *Suetonius Liuillam ſemper vocat: vt Claudillam, quam noſter Claudiam. Nec te moueris, ὑποκόρισμα eſt, vt Secundilla, Tertulla, Quartilla in feminarum nominibus per blanditias frequens. Sic in Muſæo Carpenſi lapis de hac ip[illegible] à Liuia,*

SECVNDA	TI CLAVDIVS
LIVILLAES	CÆSARIS. L.
MEDICA	CELER. ÆDITVS
	A VESTA.

14. MVNICIPALI ADVLTERO.] *Quaſi diceret, Ne Romano quidem. Nam municipales, tunc minus honorati, aut pares vrbanis cenſebantur. Ita Iuuenalis, per contemptum:* Municipalis eques. *Florus:* Municipalia prodigia. *Erat autem Seianus Vulſinijs natus.*

15. EVDEMVS.] *In criminatione medicorum non omiſit eum Plinius lib.* XXIX. *cap.* 1. Iam v[illegible] & adulteria etiam in principum domibus, vt Eudemi in Liuia Druſi Cæſaris.

16. QVAN-

non eadem virtute ac modestia agere: quia plerumque inopes ac vagi sponte militiam A sumant. percensuitque cursim numerum legionum, & quas prouincias tutarentur. Quod mihi quoque exsequendum reor, quæ tum Romana copia in armis, qui socij reges, [16] quanto sit angustius imperitatum. Italiam vtroque mari [17] duæ classes, Misenum apud & Rauennam, proximumque Galliæ litus rostratæ naues præsidebant, quas Actiaca victoria captas Augustus in opidum Foroiuliense miserat, valido cum remige. Sed præcipuum robur Rhenum iuxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, [18] octo legiones erant. [19] Hispaniæ recèns perdomitæ, tribus habebantur. Mauros Iuba rex acceperat, donum populi Romani: [20] cetera Africæ, per duas legiones, parique numero Ægyptus. dehinc initio ab Suriâ vsque ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum sinu ambitur, quattuor legionibus coërcita; accolis Hibero, Albanoque, & alijs regibus, qui magnitudine nostrâ proteguntur aduersum externa imperia. Et Thraciam, Rhœmetalces ac liberi Cotyis: ripamque Danubij, legionum duæ in Pannoniâ, duæ in Mœsiâ attinebant: [21] totidem apud Dalmatiam locatis, quæ positu regionis à tergo B illis, ac si repentinum auxilium Italia posceret, haut procul accirentur. Quamquam insideret vrbem proprius miles, [22] tres vrbanæ, nouem prætoriæ cohortes, Etruriâ fermè Vmbriaque delectæ, aut vetere Latio, [23] & * colonis antiquitus Romanis. At apud idonea prouinciarum [24] sociæ triremes, alæque, & auxilia cohortium. [25] neque multò secus in ijs virium: sed persequi incertum * fuit; cùm ex vsu temporis huc illuc mearent, gliscerent numero, & aliquando minuerentur. Congruens crediderim recensere ceteras quoque Reip. partes, quibus modis ad eam diem habitæ sint: quando Tiberio mutati in deterius principatus initium ille annus attulit. Iam primùm publica negotia, & priuatorum maxima, apud patres tractabantur: dabaturque primoribus disserere: & in adula-

Legiones Germanicæ. Hispanicæ. Africanæ. Syricæ. Pannonicæ. Mœsicæ. Dalmaticæ. Vrbanus miles. * colonijs * fuerit

16. QVANTO SIT ANGVSTIVS.] *Rectè. & dictum in Traiani laudem, qui fines imperij promouit. Dixi suprà.*

17. DVÆ CLASSES.] *Hæc & sequentia explico vberius in Admirandis, lib. 1.*

18. OCTO LEGIONES.] *Diuisa per varia castra & castella. Florus de Druso:* Per Rheni quidem ripam ampliùs quinquaginta castella direxit. *Quæ non dubie origo nobilium in eo tractu opidarum.*

19. HISPANIÆ RECENS PERDOMITÆ.] *Ab Augusto. Liuius libro* XXVIII. *de Hispaniâ:* Ita ergo prima Romanis inita prouinciarum, quæ quidem continentis sint. postrema omnium nostrâ demùm ætate ductu auspicioque Augusti Cæsaris perdomita est. *Propter Cantabros scilicet & Astures, quos ipse deuicit.*

20. CETERA AFRICÆ PER DVAS.] *Ain' tu duas? Atqui vna legio adtributa Africæ ab Augusto Tiberioq́; , te ipso teste non vno loco. Libro* IV. *Historiarum scribis.* Legio in Africâ auxiliaque tutandis imperij finibus, sub Diuo Augusto Tiberioque principibus, Proconsuli parebant. *Et lib.* II. *Annalium* · Furius Camillus Proconsul Africæ, legionem, & quod sub signis sociorum, ad hostem duxit. *Libro* II *Histor.* In Africâ legio, cohortesque delectæ à Clodio Macro. *Vidimus hunc nexum, & soluemus. Vnam legionem ordinariam Africæ fuisse, verissimum est. Vnde hîc ergo duæ? Per bellum Tacfarinatis abducta e Pannonia legio, & in Africam missa. Suprà libro* III. Piso adsequitur legionem, quæ e Pannoniâ in vrbem, dein præsidio Africæ ducebatur. *Ea ibi mansit biennium paullo ampliùs, iterumq́; in Pannoniam remissa. Hoc ipso libro, statim:* Cæsar post res a Blæso gestas, quasi nullis iam in Africa hostibus reportari Nonam legionem iusserat: nec Proconsul eius anni Dolabella retinere ausus fuerat, iussa Principis magis C quàm incerta belli metuens *At enim quia quo loco quaque legio hoc ipso anno fuerit, decretum scribere Tacito, & nondum eò abductâ: ideo duas esse in Africâ collocauit, in Pannoniâ duas. Atqui tres in istô debuerat: quod clarum vel ex ijs, quæ in seditione trium Pannonicarum legionum dicta suprà. Vbi etiam recensita hæc Nona.*

21. TOTIDEM APVD DALMATIAM.] *Dalmatia Augusto tradita, perpetuumq́; præsidium in eâ decretum, anno vrbis* DCCXLIII. *Anteà inermis fuit. Adi Dionem, lib.* LIIII.

22. TRES VRBANÆ, NOVEM PRÆTORIÆ COHORTES. *Vigilum autem cur omittit? quo numero & robore supra vrbanas. Septem enim cohortes erant, institutæ iam inde ab Augusto. Caussa hoc. quia id aui, inter legitimos iustósque milites, Vigiles non D censebantur. Itaque in omnibus bellis ciuilibus Galbæ, Othonis, Vitellij, raro eorum mentio, nullus vsus. E libertinis lecti erant, vile genus, & Vulcani potiùs ministri quàm Martis. Itaque nec Præfecti vigilum inter illustres dignitates mentio Tacito vsquam. cuius auctaritas tamen adoleuit, sicut & militum ipsorum, vti ex Pandectis alijsq́; scriptoribus clarum. Dicam de hoc omni vrbano milite cum curâ, ad libros Historiarum.*

23. ET COLONIS.] *Potiùs*, colonijs.

24. SOCIÆ TRIREMES.] *Vt classis in Danubio, classis in Rheno, in Ponto.*

25. NEQVE MVLTO SECVS.] *Dicit clarè, non minus virium roborisque in Auxilijs fuisse, quàm in Legionibus · ex quo magnitudinem opesque videas imperij Romani.*

A adulationem lapſos, cohibebat ipſe. mandabatque honores, nobilitatem maiorum, claritudinem militiæ, inluſtres domi artes ſpectando: vt ſatis conſtaret, non alios potiores fuiſſe. Sua conſulibus, ſua prætoribus ſpecies: minorum quoque magiſtratuum exercita poteſtas: legeſque, ſi maieſtatis quæſtio eximeretur, bono in vſu. At frumenta, & pecuniæ vectigales, cetera publicorum fructuum, ſocietatibus equitum Romanorum agitabantur. Res ſuas Cæſar ſpectatiſſimo cuique, quibuſdam ignotis ex famâ mandabat; ſemelque adſumti tenebantur, prorſus ſine modo, cùm plerique iiſdem negotijs inſeneſcerent. Plebes acri quidem annonâ fatigabatur: ſed nulla in eo culpa ex principe. quin infecunditati terrarum, aut aſperis maris obuiam ijt, quantum impendio, diligentiaque poterat. Et ne prouinciæ nouis oneribus turbarentur, vtque vetera ſine auaritiâ aut crudelitate magiſtratuum tolerarent, prouidebat: corporum verbera, ademtiones bonorum aberant. [26] Rari per Italiam Cæſaris agri; modeſta ſeruitia, intra paucos libertos domus; ac ſi quando cum priuatis diſceptaret, forum & ius: quæ cuncta,
B non quidem comi viâ, ſed horridus ac plerumque formidatus retinebat tamen, donec morte Druſi verterentur. nam dum ſuperfuit, manſêre: quia Seianus incipiente adhuc potentiâ, bonis conſilijs noteſcere volebat, & vltor metuebatur, non occultus odij, & crebrò querens, *incolumi filio adiutorem imperij alium vocari. & quantum ſupereſſe vt collega dicatur? Primas dominandi ſpes in arduo; vbi ſis ingreſſus, adeſſe ſtudia & miniſtros. exſtructa iam ſponte præfecti caſtra, datos in manum milites:* [27] *cerni effigiem eius, in monumentis Gn. Pompeij:* [28] *communes illi cum familiâ Druſorum fore nepotes.* [29] *precandam poſt hæc Modeſtiam, vt contentus eſſet.* Neque rarò, neque apud paucos talia iaciebat; & ſecreta quoque eius, corruptâ vxore, prodebantur. Igitur Seianus maturandum ratus, diligit venenum, quo paullatim inrepente, fortuitus morbus adſimularetur. Id Druſo datum per Lygdum Spadonem, [30] vt octo poſt annos cognitum eſt. Ceterùm Tiberius per omnes valetudinis eius dies, nullo metu, an vt firmitudinem animi oſtentaret, etiam defuncto, needum ſepultô, curiam ingreſſus eſt: [31] conſuleſque ſede vulgari per ſpeciem mæ-
C ſtitiæ ſedentes, honoris locique admonuit; & effuſum in lacrimas ſenatum, victo gemitu, ſimul oratione continuâ erexit. *Non quidem ſibi ignarum, poſſe argui, quòd tam retenti*

Druſi de Seiano querela.

Quam vxor extulit.

Igitur veneno tollitur.

Firmitudo Tiberij in eo caſu.

26. RARI PER ITALIAM.] *Non latifundia, vt poſteà, ex bonorum publicatione, & reorum damnationibus parta.*

27. CERNI EFFIGIEM EIVS.] *Statuam æneam in theatro Pompeij. Dio.*

28. COMMVNES ILLI.] *Conſideremus, quæſo. Suetonius Claudij filio Druſo deſponſam Seiani filiam ſcribit, cap.* XXVII. *in Claudio. nec alius ſententia eſt, quod noſter [illegible]* III. *dixit Claudij filio Seianum ſocerum deſtinatum. Hæc [illegible]rta, clara. ſed quomodo hic*
D *Druſus queritur, communes illi fore cum Druſorum gente nepotes? Locum non habet ea querela, vana eſt. ſi verè idem Suetonius ſcribit, Druſum exſtinctum poſt paucos dies, quàm ei Seiani filia eſſet deſponſa. Deſponſa* autem ante biennium, vt ex Taciti ſuprà verbis clarum: ante biennium ergo exſtinctus, & ſimul connubij nepotumq́ ſpes. An aliud aliquid eſt, quò noſter hic reſpexit nemo dicet. In Zonarâ lego, Iuliam Druſi filiam deſponſam Seiano: corruptè. quia ſcribendum Liuiam: intelligitq́ Germanici ſororem, de quâ infrà dicemus, Druſi maioris prolem. Quid ungamur? cùm omnia ſcrinia excuſſerimus, non inficiabimur, quin Tacitus guttam attigerit è flumine Lethes.*

29. PRECANDAM POST HÆC MODESTIAM.] *Mirum genus loquendi, quaſi Modeſtia inter deas. Et cane tamen immanes. ſimile illud è libro* XV. *Sic* quoque optimam Fortunam orandam, vt pedes confectis itinerum ſpatijs equitem aſſequeretur.

30. VT OCTO POST ANNOS.] *Rectè. eo ipſo videlicet anno, quo interfectus Seianus, cùm Apicata eius vxor hæc ſcelera prodidit: Vide Dionem* LVIII.

31. CONSVLES SEDE VVLGARI.] *Id eſt, in ſedibus Prætorum aut Tribunorum, vt Dio interpretari videtur, in morte Auguſti, lib.* LVI Ἐκαθίζοντο δὲ οἱ μὲν πολλοὶ ὥσπερ ἕκαστος εἰώθει, οἱ δ' ὕπατοι κάτω ἐν τοῖς βάθροις, ὁ μὲν πρὸς τῷ στρατηγῶν, ὁ δὲ πρὸς τῷ δημαρχῶν. *Verterem ego:* Sederunt autem vulgus Senatorum, quo quiſque loco ſolebat: Conſules verò infernè in ſubſellijs, alter Prætorum, alter Tribunorum. *Nec diſſimile eſt, quod Suetonius ſcribit, Claudium* de maiore negotio acturũ, medium inter Conſulum ſellas Tribunicio ſubſellio ſediſſe. *Humiles autem Senatorum omnium ſedes, alta Conſulum & excelſa. Lucanus* V.

**Anno vrbis DCCLXXIII.*

Vt primùm mæſtum tenuêre ſilentia cœtum,
Lentulus è celsâ ſublimis ſede profatur.

Lentulus enim ibi Conſul. & alius poeta quiſpiam,

Conſpicuum ſignis cùm premet altus ebur.

Intelligit Conſulis ſellam curulem: in quâ, ornatus cauſſâ, ſigna. Idem:

Signa quoque in ſellâ noſſem formata curuli
Et totum Numidæ ſculptile dentis opus.

centi dolore ſubierit oculos ſenatus: vix [32] *propinquorum alloquia tolerare,* [33] *vix diem adſpici* A
pleriſque lugentium. neque illos imbecillitatis damnandos; ſe tamen fortiora ſolatia è complexu
Reip. petiiſſe. Miſeratuſq; Auguſtæ extremam ſenectam, rudem adhuc nepotum, & ver-
Germanici liberi in curiam accit. gentem ætatem ſuam, vt Germanici liberi, vnica præſentium malorum leuamenta, in-
ducerentur, petiuit. Egreſſi conſules, firmatos adloquio adoleſcentulos, deductoſq; ante
Commendati patribus. Cæſarem ſtatuunt. Quibus apprehenſis, *Patres conſcripti, Hos*, inquit, *orbatos parente,*
tradidi patruo ipſorum, precatuſque ſum, quamquam eſſet illi propria ſuboles, ne ſecùs quàm
ſuum ſanguinem foueret ac tolleret, ſibiq; & poſteris confirmaret. Erepto Druſo, preces ad vos
conuerto, diiſque & patriâ coram obteſtor, Auguſti pronepotes, clariſſimis maioribus genitos
ſuſcipite, regite: veſtram meamque vicem explete. Hi vobis Nero & Druſe parentum loco: ita
nati eſtis, vt bona malaque veſtra ad Remp. pertineant. Magno ea fletu, & mox precationi-
Curam rerum deprecatur Tiberius. bus fauſtis audita. ac ſi modum orationi poſuiſſet; miſericordiâ ſui gloriaque animos
audientium impleuerat. ad vana & toties inriſa reuolutus, de reddendâ Rep. vtque con-
Parùm ſerid: ſules ſeu quis alius regimen ſuſciperent, vero quoque & honeſto fidem demſit. Memo- B
riæ Druſi eadem quæ in Germanicum decernuntur; pleriſque additis, vt fermè amat
Funus Druſi. poſterior adulatio. Funus imaginum pompâ maximè inluſtre fuit, cùm origo Iuliæ
gentis Æneas, omneſque Albanorum reges, & conditor vrbis Romulus, pòſt Sabina
nobilitas, [34] Appius Clauſus, ceteræque Claudiorum effigies, longo ordine ſpectaren-
Variatum in morte eius tradendâ. tur. In tradendâ morte Druſi, quæ plurimis maximeque fidis auctoribus memorata
ſunt, tettuli: ſed non omiſerim eorumdem temporum rumorem validum adeò, vt non-
dum exoleſcat. Corruptâ ad ſcelus Liuiâ, Seianum Lygdi quoque Spadonis animum
ſtupro vinxiſſe: quòd is Lygdus ætate atque formâ carus domino, interque primores
miniſtros erat. deinde inter conſcios, vbi locus veneficij, tempuſque compoſita ſunt;
Quam venenum patri paràm prouide adſcribit. eò audaciæ prouectum, vt verteret, & occulto indicio Druſum veneni in patrem ar-
guens, moneret Tiberium, vitandam potionem quæ prima ei apud filium epulanti of-
ferretur. Eâ fraude tum ſenem, poſtquam conuiuium inierat, exceptum poculum
Druſo tradidiſſe: atque illo ignaro & iuueniliter hauriente, auctam ſuſpicionem, tam- C
quam metu & pudore, ſibimet inrogaret mortem, quam patri ſtruxerat. [35] Hæc vulgò
Refellit noſter. iactata, ſuper id quòd nullo auctore certo firmantur, promtè refutaueris. Quis enim
mediocri prudentiâ, nedum Tiberius tantis rebus exercitus, inaudito filio exitium of-
ferret, idque ſuâ manu, & nullo ad pœnitendum regreſſu? Quin potiùs miniſtrum ve-
neni excruciaret, auctorem exquireret, inſitâ denique etiam in extraneos cunctatione &
morâ, aduerſùm vnicum & nullius antè flagitij compertum vteretur. Sed quia Seianus
facinorum omnium repertor habebatur, ex nimiâ caritate in eum Cæſaris, & cetero-
rum in vtrumque odio, quamuis fabuloſa & immania credebantur: [36] atrociore ſem-
per famâ, erga dominantium exitus. Ordo alioqui ſceleris per Apicatam Seiani prodi-
tus, tormentis Eudemi ac Lygdi patefactus eſt: neque quiſquam ſcriptor tam infenſus
exſtitit, vt Tiberio obiectaret, cùm omnia alia conquirerent, intenderentque. Mihi tra-
dendi arguendique rumoris cauſſa fuit, vt claro ſub exemplo falſas auditiones depelle-
rem, peteremque ab ijs quorum in manus cura noſtra venerit, ne diuulgata atque incre- D
dibilia, auidè accepta, veris neque in miraculum corruptis antehabeant. Ceterùm
[37] laudante filium pro roſtris Tiberio, ſenatus populúſque habitum ac voces dolentum
ſimula-

32. PROPINQVORVM ALLOQVIA.] *Alloquia, propriè in conſolatione notatum alijs.*

33. VIX DIEM ADSPICI.] *Ita enim moris, vt limine & domo ſe continerent in luctu. Plinius lib.* IX. Mitto ad Ariam. rogo vt veniat. quoniam me recens adhuc luctus limine contineret.

34. APPIVS CLAVSVS.] *Lege,* Atta Clauſus, *vel* Attus. *Adi lib.* XII. *Annal.*

35. HÆC VVLGO IACTATA.] *Et credita Oroſio, qui libro* VII. *tradit Druſum à Tiberio veneno exſtinctum. At me non valdè mouent eiuſmodi ſcriptores, legitimæ hiſtoriæ (dicam iratis quorumdam auribus) dehoneſtamenta.*

36. ATROCIORE SEMPER FAMA.] *Id valet, ſpargi plurimùm & credi atrocia aut tragica, de morte dominantium.*

37. LAVDANTE FILIVM.] *Velo quidem interpoſito, ne Pontificis maximi oculi adſpectu cadaueris funeſtarentur. Seneca, Conſolatione ad Martiam:* Tiberius Cæſar, & quem genuerat, & quem adoptauerat, amiſit. ipſe tamen pro roſtris laudauit filium, ſtetitque, in conſpectu poſito corpore, inter-
iecto

A [illegible] quos [illegible] c [illegible] re [illegible] [illegible] tur. [illegible] A[illegible]pin[illegible] ns, [illegible] N[illegible] bi [illegible] ct [illegible] fi ne [illegible] re, abl[illegible], [illegible] prou[illegible] tur, [illegible] voluntate [illegible] G[illegible] p[illegible] sp[illegible] venenum in tres p[illegible] egr[illegible] casto [illegible] fide & p[illegible] Agrippinæ [illegible] [illegible], ve[illegible] Augustæ od[illegible] in, [illegible] L[illegible] scientiam exagitare, vt superbiam fecunditate subnixam, popularibus studi[illegible] dom[illegible] apud [illegible] argue[illegible]nt. Atque h[illegible] is [illegible] quer [illegible] ar [illegible] m [illegible] stumum, p[illegible] adult[illegible] um M[illegible] intet intimos auiæ & consilijs su[illegible] peri[illegible] cum [illegible] Priscam [illegible] Augustæ validam animum suapte n[illegible] ta po[illegible], infoci[illegible] bat. Agrippina quoque pr[illegible] inlici[illegible] bantur, prauis sermonibus tumidos spiritus perstimulare. At Tiberius, nihil intermissâ rerum

B [illegible], pro [illegible], [illegible] ius ciuium, pr[illegible] soc[illegible] bar. Factaque auctore eo senatusconsulta, vt ciuitati Cibyraticæ apud Asiam, Ægiensi apud Achaiam [illegible] labe acti[illegible], [illegible] nirent [illegible] te[illegible] tione tributi in triennium. Et Vibius Se[illegible] proconsul vlterioris Hispaniæ de vi publicâ damnatus, * ob atrocitatem temporum in insulam Amorgum deportatur. Carsius Sacerdos reus [illegible] mquam frumento host[illegible] Tacf[illegible] iu[illegible] t, absoluitur; eiusdemque criminis C. Gracchus. Hunc comitem exilij admodum infantem, ** Pater Sempronius in insulam Cercinam tulerat. I[illegible] a[illegible] ext[illegible] res & liberal[illegible] artium [illegible] scios, mox per Africam ac Siciliam mutando sor[illegible] merces sustentabatur: nec tamen effugit magnæ fortunæ pericula. A[illegible] Æl[illegible] Lamia & L. Apronius, qui Africam obtinuerant, insontem protex[illegible] lent, claritudine infausti generis, & paternis aduersis foret abstractus. Is quoque annus legat[illegible] G[illegible] c[illegible] itatum habuit, Samijs Iunonis, Cois Æsculapij [illegible] bro, vet[illegible] asyli ius vt firmaretur, petentibus. Samij decreto Amphictyonum nitebantur, quîs

C præcipuum [illegible] rerum omnium iudicium, quâ tempestate Græci conditis per Asiam vrbi-

Fama [illegible] | [illegible] *diatur ac a*[illegible] | [illegible] *crimi*[illegible] | [illegible] *causa* *vrbes.* | *Accusati aliquot:* | *Inter eos C. Gracchus.* | *Iterùm de Asylis actû.*

iecto tantummodò velamento, quod Pontificis oculos a funere arceret. *Recenset eumdem ritum Dio* LIV. *in funere Agrippæ, sed caussam eius ignorare fatetur, & quam Seneca dedit, refellit. Verba sunt:* Τὸν δὲ λόγον τὸν ἐπ' αὐτῷ εἶπε παραπέτασμά τι πρὸ τοῦ νεκροῦ παραστήσας, ὅπερ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα διὰ τί ἐποίησεν. εἴρηται δ' ὅμως τοῖς μὲν ὅτι ἀρχιερεὺς ἦν, τοῖς δ' ὅτι τὰ τῶν τιμητῶν ἔπραττεν, οὐκ ὀρθῶς φρονοῦσιν. οὔτε γὰρ τῷ ἀρχιερεῖ ἀπείρηται νεκρὸν ὁρᾶν, οὔτε τῷ τιμητῇ, πλὴν ἂν τὸ τέλος ταῖς ἀπογραφαῖς μέλλῃ ἐπάξειν. *Id est:* Sed & laudationem Agrippæ Augustus recitauit, velo quopiam ante mortuum expanso. Id cui rei factum, mihi non liquet. Tamen

D alij volunt ideò, quia Pontifex esset: alij, quia obiret munera Censoris. Neutri recte. Neque enim vel Pontifici mortuum adspicere nefas: neque Censori, nisi cum finem censioni imponit, conditque lustrum. *Hæc Dio: sed ego existimo, de Pontifice Senecam* * *vera dicere. Sacer enim: ideóq; non ipsum solum arceri aspectu funesto, sed & statuas deorum voluerunt. Quæ si in loco posita, vbi supplicia & cædes, velari eas mos fuit, aut transferri. Notat ipse Dio lib. vltimo.* Claudius, *inquit*, delectabatur gladiatoribus, & præsertim meridianis. Ideò plerosque seruos, qui dominos sub Caio aut Tiberio calumniati erant, hoc modo perdebat. Eorumque tantus fuit numerus, vt Augusti statuam eo loci positam iusserit transferri, ne aut semper adspiceret cædes, aut semper velata esset. *Ceterùm de Pontifice, in Iudæorum ritu simile Philo notat, De Monarchiâ:* â cadauere arceri.

38. IVLIVM POSTVMVM.] *Estne ille, qui Præfectus Aegypto posteà? de quo Romæ lapis,*

PRO. SALVTE. TI. CLAVDI. CÆSARIS. AVG.
GERMANICI. PONT. MAX. TRIB. POT. VII.
COS. IIII. IMP. XV. P. P. CENSORIS.
.:.:.:.:. LIBERORVMQVE
EX VOTO. SVSCEPTO C. IVLIVS. SEX. F. COR.
POSTVMVS. PRÆF. ÆGYPTI.

Vix puto. Claudij enim æuo ille floruit, non hoc Tiberiano.

39. PROCONSVL VLTERIORIS HISPANIÆ.] *Id est Bætica, quæ populo relicta, & ideò in eâ Proconsul. Plura distinctius de Hispaniæ diuisione infrà ad* I. *Histor.*

40. OB ATROCITATEM TEMPORVM.] *Placet olim emendatio,* atrocitatem morum. *quam velim distinctione iuuari hoc modo:* de vi publica damnatus ob atrocitatem morum, in insulam. *Facilis exscribentium lapsus repetitione syllabæ,* tem morum. *Etsi non sum ignarus à Suetonio temporum atrocitatem dictam, Calig. cap.* VI. *sed hic id censeo parùm opportunè. Puto autem pertinuisse ad Serenum caput hoc legis Iuliæ:* Iuliâ de vi publicâ tenetur, qui cùm imperium potestatémve haberet, ciuem R. aduersus prouocationem necauerit, verberauerit, iusseritve quid fieri, aut quid in collum iniecerit vt torqueatur.

41. PATER SEMPRONIVS.] *Qui adulter in Iuliâ, supra lib.* I.

* *Fatis à Seneca Tantum libro* II. Neque Imperatorem auguratu & vetustissimis cærimoniis præditum contrectare feralia debuisse.

42 OSCVM

vrbibus [illegible] maris potiebantur. Neque diſpar apud Coos antiquitas: & accedebat me- A
ritum ex loco. Nam ciues Romanos templo Æſculapij induxerant, cùm iuſſu regis Mi-
thradatis apud cunctas Aſiæ inſulas & vrbes trucidarentur. Varijs dehinc & ſæpius in-
ritis prætorum queſtibus, poſtremo Cęſar de immodeſtiâ hiſtrionum retulit. Multa
ab ijs in publicum ſeditioſè, fęda per domos tentari. [42] Oſcum quondam ludicrum le-
uiſſimæ apud vulgum oblectationis, eò flagitiorum & virium veniſſe, vt auctoritate pa-
trum coërcendum ſit. Pulſi tum hiſtriones Italiâ. Idem annus alio quoque luctu Cæ-
ſarem adficit, alterum ex geminis Druſi liberis extinguendo: neque minus morte ami-
ci. Is fuit Lucilius Longus, omnium illi triſtium lætorumque ſocius, vnuſque è ſena-
toribus Rhodij ſeceſſus comes. Ita quamquam nouo homini, [43] cenſorium funus, effi-
giem [44] apud forum augusti, publicâ pecuniâ patres decreuêre: apud quos etiam tum
cuncta tractabantur. adeò vt [45] procurator Aſiæ Lucillius Capito, accuſante prouinciâ
cauſſam dixerit, magnâ cum adſeueratione Principis, non ſe ius niſi in ſeruitia & pecu-
nias familiares dediſſe. quòd ſi vim prætoris vſurpaſſet, manibuſque militum vſus fo- B
ret; ſpreta in eo mandata ſua, audirent ſocios. Ita reus, cognito negotio, damnatur. Ob
quam vltionem, & quia priore anno in C. Silanum vindicatum erat, decreuêre Aſiæ vr-
bes templum Tiberio matrique eius, ac ſenatui. Et permiſſum ſtatuere. egitque Nero
grates eâ cauſſâ patribus atque auo, lætas inter audientium adfectiones, qui, recenti me-
moriâ Germanici, illum adſpici, illum audiri rebantur: aderantque iuueni modeſtia,
ac

Lucil. morti, & publicum funus.

[illegible] condemnatur.

Tiberio templum in Aſiâ.

42. OSCVM LVDICRVM.] *Quod celebratum Romæ, non Romanâ linguâ. Strabo libro V.* Ἴδιον δ' ἐστὶ τοῖς Ὄσκοις καὶ τοῦ τῶν Αὐσόνων ἔθνει συμβέβηκε. τῶν μὲν γὰρ Ὄσκων ἐκλέλοιπότων, ἡ διάλεκτος μένει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὥστε ποιήματα σκηνοβατεῖσθαι κατά τινα ἀγῶνα πάτριον, καὶ μιμολογεῖσθαι. *Cenſent idem, cum Atellanis ludis: nec errant. Nam Atella, Oſcarum vrbs. Sermo autem Oſcus, diuerſus à Latino. Titinnius.*

Qui Oſcè & Volſcè fabulantur, nam Latinè neſciunt.

Quo & Campani vſi videntur, &, vt Liuius alibi me docet, Samnites.

43. CENSORIVM FVNVS.] *Quæri video quid ſit cenſorium funus. Vertranius cenſuit id eſſe in cuius nimiam pompam, vt in opus cenſorium, animaduertere Cenſoribus licuiſſet, niſi iuſſus Prætoris adfuiſſet. Nimis velim ad manum mihi laurus ſit, quam mordeam: ita præcordia mihi ſaliunt ad riſum. Alij idem putant Funus publicum, Funus cenſorium, Funus indictiuum. Non audio. arbitror ego Funus publicum & indictiuum, eadem: nec aliud eſſe, quàm cùm denuntiatur & indicitur publicitus per præconem. Cenſorium, partem eius eſſe: id eſt, vt omne Cenſorium funus, Publicum ſit (qui enim aliter honoratum eſſe paceſt?) at non omne Publicum, Cenſorium. Vt inter magiſtratus, honoratiſſimi Cenſores, iique cumulus quaſi reliquarum dignitatum: ſic inter funera illud, primo loco. Itaque Capitolinus de Pertinace:* Funus imaginarium ei & Cenſorium ductum eſt, & ab ipſo Seuero funebri laudatione honoratus eſt. *Ita item de Sabino fratre Imperatoris:* Funuſque Cenſorium Flauio Sabino ductum. *Et lib.* XII. Decretum Claudio cenſorium funus, & mox conſecratio. *Quæ ergo notâ eximium hoc funus? Credo iſta: [illegible] omnia in eo purpurea eſſent, veſtes ſtragulaque: in aliis tantum purpura prætexta. Non obſcurè animaduerti [illegible] videtur Polybius, lib.* VI. Vbi autem [illegible] aliquis ex domeſticis obijt, inſtituunt funeris apparatum, & circumfuſi qui ſimiles magnitudine ac ſtatura videntur, veſtes capiunt: ſi conſul vel prætor fuit, purpurâ prætextas, ſi cenſor, purpureas; ſi [*] triumphalis, auro intextas. *Poſtrema Græcè ſic habent:* Ἐὰν μὲν ὕπατος ἢ στρατηγὸς ᾖ γεγονώς, περιπορφύρους (*intellige* ἐσθῆτας λαμβάνουσι.) ἐὰν δὲ τιμητής, πορφυρᾶς, ἐὰν δὲ καὶ τεθριαμβευκώς, διαχρύσους. *Publica autem funeri opponitur, Tacitum. id eſt, ſine pompâ, ſine deſignatore, ſine ludis, præcone, indictione, ſilens & quietum. Seneca, De Tranquillitate lib.* I. *cap.* I. Quid opus eſt ſæculis duratura componere? Vis tu nunc id agere, ne te poſteri taceant? Morti natus es. minus moleſtiarum habet funus Tacitum.

ADD. *E Polybij verbis ſuſpicère diſtinctum Cenſorium funus à Triumphali fuiſſe, & hoc dignius. Mihi ita non videtur. Primum, quia nemo Latinorum Triumphale nominat. Deinde, quia Cenſorium reperio Principibus ipſis ductum (vt Claudio, vt Pertinaci [*]) quos conſtat honeſtiſſimo affectat. Tertiò, quia illa ipſa ornamenta quæ Triumphali tribuit Polybius, reperire eſt in iſta. Vide Xiphilinum in Seuero. Currum huic interueniſſe, ritu triumphantium, non* D *opinor. Nam quod in Propertio legis,*

Cuius honoratis oſſa vehantur equis:

verius eſt, aquis. *& ille ipſe poeta ſuperiori eius libri Elegiâ, in amne infera diſtinxit duplices ſedes & [*] nauigationes. Quod in Dione etiam ſcriptum funere Auguſti, imaginem eius vnam (tres enim fuerunt) vectam* ἐφ' ἅρματος πομπικοῦ, *id eſt*, curru triumphali, *vt interpretes volunt: ego mallem*, curru pompali. *& Carpentum intellegam, quæ per pompam Circenſium dijs tranſuecti. Hoc enim noui honoris genus appoſitè tributum nouo diuo.*

44. APVD FORVM AVGVSTI.] *Vbi in vtraque porticu ab ipſo Auguſto locata ſtatua omnium veterum ducum. Suetonius.*

45. PROCVRATOR ASIÆ.] *Eadem annuo è Tacito Dio, libro* LVIII. *in extremo.*

46. NAM

[*] At de triumphali, ſub principibus nihil lego: & videtur confuſum cum Cenſorio. Nam & Claudius & Pertinax eo elati, tamquam digniſſimo.

[*] Turbaque Auernâ nauiget omnis aquâ.

A ac forma, principe viro digna, notis in eum Seiani odijs ob periculum gratiora. Sub
idem tempus de flamine Diali, in locum Seruij Maluginenſis defuncti legendo, ſimul *Flaminis allectio.*
rogandâ nouâ lege, diſſeruit Cæſar. [46] *Nam patricios conſarreatis parentibus genitos, tres ſi-
mul nominari, ex quis vnus legeretur, vetuſto more: neque adeſſe, vt olim, eam copiam, omiſſâ
conſarreandi adſuetudine, aut inter paucos retentâ. pluresque eius rei cauſſas adferebat, potiſſi-
mam, penes incuriam virorum feminarumque. Accedere ipſius cærimoniæ difficultates, quæ con-
ſultò vitarentur.* [47] *Et quando exiret è iure patrio, qui id flaminium apiſceretur, quæque in ma-
num flaminis conueniret. Ita medendum ſenatus decreto, aut lege; ſicut Auguſtus quædam ex
horridâ illâ antiquitate, ad præſentem vſum flexiſſet.* Igitur tractatis religionibus, placi-
tum, inſtituto flaminum nihil demutari: ſed lata lex, quâ [48] flaminica Dialis ſacrorum *De vxore eius aliquid nouatum.*
cauſſâ in poteſtate viri, cetera promiſcuo feminarum iure ageret. & filius Maluginen-
ſis patri ſuffectus. Vtque gliſceret dignatio ſacerdotum, atque ipſis promtior animus *Honos Veſtalibus additus.*
foret ad capeſſendas cærimonias, decretum Corneliæ virgini, quæ in locum Scantiæ ca-
B piebatur, * LLS. xx. & quoties Auguſta theatrum introiſſet, vt [49] ſedes inter Veſtalium ** quinquaginta millia Philipp.*
conſideret. Cornelio Cethego, Viſellio Varrone Coſs. Pontifices eorumque ex-
emplo ceteri ſacerdotes, cùm pro incolumitate Principis [50] vota ſuſciperent, Neronem *A. V. C. DCCLXXVII.*
quoque & Druſum iiſdem dijs commendauêre; non tam caritate iuuenum, quàm ad- *Votis publicis inſerti Nero & Druſus;*
ulatione: quæ moribus corruptis, perinde anceps ſi nulla, & vbi nimia eſt. Nam Tibe-
rius haut vmquam domui Germanici mitis, tum verò æquari adoleſcentes ſenectæ ſuæ,
impatienter indoluit: accitoſque Pontifices percontatus eſt, num id precibus Agrippinę, *Indignante Principe.*
aut minis tribuiſſent. Et illi quidem quamquam abnuerent, modicè perſtricti, (etenim
pars magna è propinquis ipſius, aut primores ciuitatis erant:) ceterùm in ſenatu, oratio-
ne monuit in poſterum, ne quis mobiles adoleſcentium animos, præmaturis honoribus
ad ſuperbiam extolleret. Inſtabat quippe Seianus, incuſabatque *diductam ciuitatem, vt ci-* *Quem vrmis Seianus.*
*uili bello. eſſe qui ſe partium Agrippinæ vocent: ac ni reſiſtatur, fore pluris. neque aliud gliſcentis
diſcordiæ remedium, quàm ſi vnus alterve maximè prompti ſubuerterentur.* Quâ cauſſâ C. Si-
C lium, & Titium Sabinum, adgreditur. amicitia Germanici perniciosa vtrique: Silio, & *Amici Germanici petuntur.*
quòd ingẽtis exercitus ſeptem per annos moderator, partiſque apud Germaniam trium-
pha-

46. NAM PATRICIOS CONSARREATIS PARENTIBVS.] *Non alibi tam expreßi ritus in legendo Diali. Ait*, patricios. *Quia cùm quindecim Flamines eſſent, ex iis tres primi inſtituti à Numâ, non niſi ex patribus legebantur: iiq. Maiores dicti. alij etiam è plebe, appellatiq. Flamines minores. Addit*, conſarreatis parentibus. *quia, vt Plinius ait*, in ſacris nihil religioſius conſarreationis vinculo erat. *Triplex enim matrimonij contrahendi mos, Vſu, Farre, Coemptione. Antiquißimum genus, Farre videtur, quod Dionyſius appellat γάμον κατὰ τοὺς ἱεροὺς νόμους.*
D *eratq. neceſſum non ſolùm Flaminem naſci conſarreatis parentibus, ſed & ipſum cum Flaminicâ farre iungi. Seruius Danielis in excerptis à Pythæo*: Tribus modis apud veteres nuptiæ fiebant, Vſu, ſi, verbi gratiâ, mulier anno vno cum viro, licet ſine legibus fuiſſet. Farre, cùm per Pontificem Max. & Dialem Flaminem per fruges & molam ſalſam coniungebantur: vnde Confarreatio appellatur, ex quibus patrimi & matrimi naſcebantur. Coemptione verò atque in manu conuentione, cùm illa in filiæ locum, maritus in patris veniebat, vt ſi quis prior fuiſſet defunctus, locum hereditatis iuſtum alteri faceret. *Iterùm alibi*: Quid enim eſt aliud dextræ, quàm in manum conuenire? quæ conuentio eo ritu perficitur, vt aquâ & igni adhibitis duobus maximis elementis, natura coniuncta habeatur. quæ res ad farreatas nuptias pertinet, quibus Flaminem & Flaminicam iure Pontificio in Matrimonium neceſſe eſt conuenire. *Et paullo poſt*: Mos fuit Flamini ac Flaminiæ vt per Farreationem in nuptias conuenirent, ſellas duas iugatas, ouili pelle ſuperiniectâ poni, eius ouis quæ hoſtia fuiſſet: & ibi nubentes velatis capitibus in confarreatione Flamen ac Flaminica reſiderent. Confarreationes autem tonitru dirimit. *Pulchra reliquia. Adde Feſtum in Diffarreatio, & Arnobium lib.* IIII. Vxores enim dij habent, atq; in coniugalia fœdera conditionibus veniunt ante quæſitis. Vſu, farreo, coëmptione, genialis lectuli ſacramenta conducunt.

47. ET QVANDO EXIRET.] *Defectum locum cenſeo: & deeſſe quæ ad cæremoniarum difficultatem pertinent. Qui cantus cæremoniæq. Flaminio adiunctæ, habes apud Agellium lib.* X. *cap.* XV.

48. FLAMINICA DIALIS.] *Flaminia, appellari mulier ipſa videtur, ex lapide priſco*, MARCELLA. FLAMINIA. AVGVSTÆ.

49. SEDES INTER VESTALIVM.] *Quibus locus è regione Prætoris. Suetonius Aug. cap.* XLIIII. Solis virginibus Veſtalibus locum in theatro ſeparatum, & contra Prætoris tribunal dedit.

50. VOTA SVSCIPERENT.] *De quibus dicam Annali* XVI. *Ceterum notat Dio hoc anno prima decennalia Tiberij Cæſaris celebrata: quorum originem pete ab eodem ſcriptore lib.* LIII.

 51. PRO

phalibus Sacrouiriani belli victor, quantò maiore mole procederet, plus formidinis in A alios diſpergebatur. Credebant plerique auctam offenſionem ipſius intemperantiâ, immodicè iactantis, ſuum militem in obſequio durauiſſe, cùm alij ad ſeditiones prolaberentur: neque manſurum Tiberio imperium, ſi ijs quoque legionibus cupido nouandi fuiſſet. Deſtrui per hæc fortunam ſuam Cæſar, imparemque tanto merito rebatur. Nam beneficia eò vſque læta ſunt, dum videntur exſolui poſſe: vbi multum antevenêre, [51] pro gratiâ odium redditur. Erat vxor Silio Soſia Galla, caritate Agrippinæ inuiſa Principi. Hos corripi, dilato ad tempus Sabino, placitum: immiſſuſque Varro conſul, qui paternas inimicitias obtendens, odijs Seiani per dedecus ſuum gratificabatur. Precante reo breuem moram, dum accuſator conſulatu abiret, aduerſatus eſt Cæſar: *ſolitum quippe magiſtratibus, diem priuatis dicere. nec infringendum conſulis ius, cuius vigilijs niteretur, ne quod Reſp. detrimentum caperet.* Proprium id Tiberio fuit, ſcelera nuper reperta priſcis verbis obtegere. Igitur multâ adſeueratione, quaſi aut legibus cum Silio ageretur, aut Varro conſul, aut illud Reſp. eſſet, coguntur patres: ſilente reo, vel ſi defenſio- B nem cœptaret, non occultante cuius irâ premeretur. Conſcientiâ belli Sacrouir diu diſſimulatus, victoria per auaritiam fœdata, & vxor Soſia arguebantur. nec dubiè repetundarum criminibus hærebant: ſed cuncta quæſtione maieſtatis exercita; & Silius imminentem damnationem voluntario fine præuertit. Sæuitum tamen in bona, [52] non vt ſtipendiarijs pecuniæ redderentur, quorum nemo repetebat: ſed [53] liberalitas Auguſti auulſa, computatis ſingillatim quæ fiſco petebantur. ea prima Tiberio erga pecuniam alienam diligentia fuit. Soſia in exſilium pellitur Aſinij Galli ſententiâ, qui partem bonorum publicandam, pars vt liberis relinqueretur, cenſuerat. contrà * M. Lepidus quartam accuſatoribus [54] ſecundùm neceſſitudinem legis, cetera liberis conceſſit. Hunc ego Lepidum, temporibus illis, grauem & ſapientem virum fuiſſe comperio. Nam pleraque ab ſæuis adulationibus aliorum, in melius flexit: neque tamen temperamenti egebat, cùm æquabili auctoritate & gratiâ apud Tiberium viguerit. Vnde dubitare cogor, fato & ſorte naſcendi, vt cetera, ita principum inclinatio in hos, offenſio in C illos; an ſit aliquid in noſtris conſilijs, liceatque inter abruptam contumaciam, & deforme obſequium, pergere iter ambitione ac periculis vacuum. At Meſſallinus Cotta, haut

Silius primũ.

Quem Conſul Varro accuſat.

Sed Silius ſponte vitâ abijt.

Vxor eius pulſa.

* *M'* *id eſt* M'anius.

Lepidi egregia laudatio.

51. PRO GRATIA ODIVM REDDITVR.] *Seneca Epiſt.* XIX. Quidam quò plus debent, magis oderunt. Leue æs alienum, debitorem facit: graue, inimicum.

52. NON VT STIPENDIARIIS.] *Id eſt Gallis prouincialibus, quos exhauſerat.*

53. LIBERALITAS AVGVSTI AVVLSA.] *Alij aliter, in loco, vt ſolet, obſcuro. & ferè intelligunt, auulſis ſeparatiſq; ijs, quæ Auguſtus dono ei dederat, reliqua petita in fiſcum. Ego putarem, illo vel maximè obnoxio fuiſſe, & vt ab ingrato repetenda. Sed meo iudicio, nihil hic de primo Auguſto, de Tiberio ipſo ſermo eſt: & hic demùm auaritiam eius ſe reuelaſſe, anteà occultam. Legerem pro hoc ſenſu*, Auguſti conuulſa. *Suprà Tacitus dixit*, Tiberium aduerſus pecuniam ſatis firmum fuiſſe: *& alibi ſic oſtendit.*

54. SECVNDVM NECESSITVDINEM LEGIS.] *Legis, vt cenſeo, Iuliæ de Maieſtate. Nam quod alij de Papiâ ſuſpicantur, refuto. Ducit à me Tacitus, qui cuncta in hac quæſtione exercita ſcribit lege Maieſtatis. Quarta autem præmium, non in hâc ſolum, ſed etiam De repetundis lege. de quâ ipsè nihil abnuo, quin hic acceptamus. Aſconius in Verrem non vno loco oſtendit, Quadruplatores dictos è præmio quarta, quam conſequebantur. Innuit ipſe Cicero lege & more id receptum.* Non enim, *inquit*, ſpolia C. Verris, ſed exiſtimationem populi Rom. concupiui *Fortaſſè & in criminibus alijs præmium idem. Ideò vulgare præmium id interpretor in Paullo, l.* XIII. *De iure fiſci*: Heredem, *ait*, eius vltra vulgare præmium nihil conſecuturum. *De lege Maieſtatis, auctor mihi adprimandi Ioſephus lib.* XIX. *vbi de ſeruis, quos Caius in dominos emittebat:* ἐξῆν γὰρ, *inquit*, ἀνδραπόδοις τι κατὰ τῶν κυρίων πιστὶς ἐλέγξ, καὶ τὰ χρήματα ἐνδείξασιν αὐτῶν, ἅμα ἐλευθέροις τε εἶναι καὶ πλουσίοις, μισθὸν τῆς κατηγορίας, διὰ τὰ ἆθλα αὐτοῖς προτεθέντα τὰς ὀγδόας τῆς οὐσίας: Facile enim ijs & mentientibus contra dominos credi, & opes D aperientibus ſimul liberis diuitibuſque fieri: propter præmium accuſationum, quo octaua bonorum pars ijs propoſita. *Si octaua ſeruo, benè colligo, libero quartam. Nec in ſerui accuſatione aliud cogere perſuadeor, quàm crimen Maieſtatis. Illud moneo, Principum æuo, non tam ex lege quàm arbitrio Senatus præmia decreta. Libro* VI. *infra*: Quâ damnatâ cùm præmium accuſatori decerneretur, Iunius Otho trib. pl. interceſſit. *Sic libro* XVI. Liberto & accuſatori præmium operæ (*non pecunia vlla ſed*) locus in theatro inter Tribunicios viatores datur. *Interdum certa pecunia attributa, vt Eprio Marcello quinquagies* H-S, *Thraſeâ damnato: Regulo ſeptuagies* H-S. *& ſacerdotium, damnato Craſſo. Tacitus Ann. lib.* XVI. *& Hiſtor.* IIII. *Nec prætereundus hic Dionis locus, qui de præmijs eorum qui Cæſaris percuſſores*

A haut minùs claris maioribus, ſed animo diuerſis, cenſuit [55] cauendum ſenatuſconſulto, vt quamquam inſontes magiſtratus, & culpæ alienæ neſcij, prouincialibus vxorum criminibus, perinde quàm ſuis plecterentur. Actum dehinc de Calpurnio Piſone, nobili ac feroci viro. Is namque, [56] vt retuli, ceſſurum ſe vrbe ob factiones accuſatorum in ſenatu clamitauerat: & ſpretâ potentiâ Auguſtæ, trahere in ius Vrgulaniam, domoque Principis excire auſus erat. Quæ in præſens Tiberius ciuiliter habuit. ſed in animo reuoluente iras, etiam ſi impetus offenſionis languerat, memoria valebat: [57] Piſonemque grauiùs ſecreti ſermonis incuſauit aduerſùm maieſtatem habiti. adiecitque in domo eius [58] venenum eſſe, eumque gladio accinctum introire curiam. Quod vt atrocius vero tranſmiſſum. ceterorum quæ multa cumulabantur, receptus eſt reus, neque peractus ob mortem opportunam. Relatum & de [59] Caſſio Seuero exſule qui ſordidæ originis, maleficæ vitæ, ſed orandi validus, [60] per immodicas inimicitias, [61] vt iudicio iurati ſenatus Cretam amoueretur, effecerat: atque illîc eadem actitando, recentia veteraque odia aduertit: boniſque exutus, interdicto igni atque aquâ, [62] ſaxo Seriphio [63] conB ſenuit. Per idem tempus [64] Plautius Siluanus prætor, incertis cauſſis Aproniam coniugem

Piſo accuſatur.

Ante damnationem moritur.

Caſſio Seuero pœna exaugetur.

Apronia à marito præcipitata.

cuſſares accuſabant, χρήματα, inquit, ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρξας εἶχεν, τό, τε μηκέτι μετ᾽ αὐτὸν, τοῖς τε υἱοῖς, τοῖς τε ἐγγόνοις αὐτοῦ στρατεύεσθαι, ἐλάμβανον. id eſt: Præmium accuſationis pecuniam accipiebant è bonis damnati, & honorem aut magiſtratum quemcumque is gerebat: item vacationem à militiâ, ſibi, liberis, nepotibus. *Vt videantur legis eius pedea exemplo inſtituta præmia accuſatorum.*

55. CAVENDVM SENATVSCONSVLTO.] *Et cautum non dubiè hoc anno. Si enim antè; quorſum hæc ſententia? Tamen Vlpianus De Officio Proconſulis; decretum id refert ad Cottam & Meſſallam Coſſ. id eſt,* C *ad quartum antè annum. Ait:* Proficiſci quidem Proconſulem melius eſt ſine vxore; ſed & cum vxore poteſt, dummodò ſciat Senatum Cottâ & Meſſallâ Coſſ. cenſuiſſe futurum, vt ſi quid vxores eorum qui ad officia proficiſcuntur deliquerint, ab ipſis ratio & vindicta exigatur. *Vir* doctiſſimus conatur legere.* Senatum Cottâ Meſſallino conſulente cenſuiſſe. *acutè: ſed me iudice, non exſoluet vllum acumen Domitium hac culpâ.*

56. VT RETTVLI] *Libro* I.

57. PISONEMQVE GRAVIVS.] *Mendum arguunt multa. Primum, quod accuſator nemo expreſſus, vt ſolet. quòd Tiberius ipſe incuſaſſe eum dicitur, inſolens Imperatori. quòd pars accuſationis ſpreta dicitur, vt atrocior vero: quod non eueniſſet Principe accuſante. Nequis dicat non legitimam accuſationem fuiſſe, tantum Principis mandatum: ecce addit,* D Ceterorum receptus eſt reus, neque peractus ob mortem opportunam. *At reum recipi ſine accuſatore non potuit. Lego igitur,* Piſonem Q. Granius *Granij Romæ non ignoti tamen de a Luſilly aua, apud quem Granius præca: & infrà lib.* VI. *Granius Martianus, ſuprà lib* I. *Granius Marſellus.*

58. VENENVM ESSE.] *Quo fine? an vt Cæſari præberet; an potiùs ipſe in neceſſitate vteretur? atque ita liberior ſcilicet, præmiſſa exitu, ferocior agitaret. Et apparet ita mox factum, ac mortem ſumpſiſſe.*

59. CASSIO SEVERO.] *Qui primus flexiſſe dicitur ab illâ rectâ & vetere dicendi viâ. quem & hiſtoriam ſcripſiſſe comperior ex Tertulliani Apolog. & Suetonij Vitellio, cap.* II. *Eius laudes vide apud Senecam patrem lib.* III. *Controuerſ. initio.*

60. PER IMMODICAS INIMICITIAS.] *Suſpectum.*

61. VT IVDICIO IVRATI SENATVS.] *Quod ſub Auguſto accidit, ſcriptis etiam libriſque abolitis. Suetan. Calig. cap.* XVI. *noſter ſuprà, lib.* I. *Ait,* iudicio iurati Senatus *quod erat, cum Senatus deum teſtem aduocabat, ſe cenſiturum, quod è re ſuâ reque publicâ videretur. Liuius lib.* XLII. Vt iuratus Senatus decerneret, qui eam rem quæreret decerneretque. *Lib.* XXX. Patres igitur iurati (ita conuenerat) ita cenſuerunt, vti Conſules prouincias inter ſe compararent. *Appianus lib.* II. *Ciuil.* Τῷ τε μόνῳ δ᾽ ἐξαίρετον τὸ λεχθὲν οἱ πατέρες, ἤτοι τὴν σφίσι ψῆφον ἀναδοθῆναι περὶ τοῦ Καίσαρος ἐπὶ ὅρκου. *Tacitus hoc ipſo libro:* P. Suillium amouendum in inſulam cenſuit tantâ contentione animi, vt & iureiurando obſtringeret e Rep. id eſſe. *Morem cum poſteà obtinuiſſe in omni Senatu, idque lege quadam Traiani, colligas ex Plinij verbis, lib.* V. *Epiſtol.* Quinetiam Dextrum, qui primus diuerſum cenſuerat, perlatâ lege de Senatu habendo, iurare coëgit è republica eſſe quod cenſuiſſet. *Græci id vocabant ἔνορκον συμβουλήν: & formula eius eleganter expreſſa apud Xenophontem περὶ ἀναβάσεως Κύρου, lib.* V. *in oratione Hecatonymi.* Εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ γένοιτο. εἰ δὲ μή, τἀναντία, αὕτη γὰρ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι, δοκεῖ μοι παρεῖναι. *Sed is mos quando primùm cœpit? haud temerè dixerim. Puta tamen Coriolani æuo. in cuius cauſſa Tribuni plebis valuit & impetrant,* vt Senatus iuratus ſententiam dicat, vti ſolet in conceſſu iudicum. *Dionyſius ait, lib* VII.

62. SAXO SERIPHIO] *Verè,* ſaxo. *Vide Strabonem lib.* X.

63. CONSENVIT.] *Benè,* conſenuit. *Nam annis* XXV. *in exſilio hæſit. Euſebius Chronicis.* Caſſius Seuerus orator egregius XXV. exſilij ſui anno, ſumma inopiâ, moritur: vix panno verenda contectus.

64. PLAVTIVS SILVANVS.] *Similis ei non eadem res narrata Quinctiliano lib.* VII. *cap.* III. Id autem genus, de quo nouiſſime dixi, non ſolùm in ſcholis ſæpe tractatur, ſed etiam in foro. Nam id eſt in cauſſa Nœuij Arpuniani (*lege* Nonij Aproniani)

*Cuiac. Obſeruat. lib. VI cap. XXX

gem in præceps iecit; tractuſque ad Cæſarem ab L. Apronio ſocero, turbatâ mente reſpondit, tamquam ipſe ſomno grauis atque eò ignarus, & vxor ſponte mortem ſumpſiſſet. Non cunctatus Tiberius pergit in domum, viſit cubiculum; in quo reluctantis & impulſæ veſtigia cernebantur. Refert ad ſenatum, datiſque iudicibus [65] Vrgulania Siluani auia pugionem nepoti miſit. quod perinde creditum, quaſi Principis monitu, ob amicitiam Auguſtæ cum Vrgulaniâ. Reus fruſtrà tentato ferro, venas præbuit exſoluendas. Mox Numantina, prior vxor eius, accuſata iniecisse carminibus & veneficijs vecordiam marito, inſons iudicatur. Is demum annus populum Romanum longo aduerſùm Numidam Tacfarinatem bello abſoluit. Nam priores duces [66] ſibi impetrando triumphalium inſigni ſufficere res ſuas crediderant, hoſtem omittebant. Iamque [67] tres laureatæ in vrbe ſtatuæ; & adhuc [68] raptabat Africam Tacfarinas, auctus Maurorum auxilijs, qui [69] Ptolomæo Iubæ filio iuuentâ incurioſo, libertos regios, & ſeruilia imperia bello mutauerant. Erat illi prædarum receptor, ac ſocius populandi, rex Garamantum; non vt cum exercitu incederet, ſed miſſis leuibus copijs, quæ ex longinquo in maius B audiebantur: ipſaque è prouinciâ, vt quis fortunæ inops, moribus turbidus, promptiùs ruebant, quia Cæſar poſt res à Blæſo geſtas, quaſi nullis iam in Africâ hoſtibus reportari Nonam legionem iuſſerat. nec [70] proconſul eius anni P. Dolabella retinere auſus erat, iuſſa principis magis, quàm incerta belli metuens. Igitur Tacfarinas, diſperſo rumore, rem Romanam alijs quoque ab nationibus lacerari, eoque paullatim Africâ decedere, ac poſſe reliquos circumueniri, ſi cuncti, quibus libertas ſeruitio potior, incubuiſſent: auget vires, poſitiſque caſtris [71] Thubuſcum opidum circumſidet. At Dolabella contracto quod erat militum, terrore nominis Romani, & quia Numidæ peditum aciem ferre nequeunt, primo ſui inceſſu ſoluit obſidium, locorumque opportuna permuniuit: ſimul principes Muſulamorum defectionem cœptantes ſecuti percutit. Dein quia pluribus aduerſùm Tacfarinatem expeditionibus cognitum, non graui nec vno incurſu conſectandum hoſtem vagum: excito cum popularibus rege Ptolomæo, quattuor agmina parat, quæ legatis ac tribunis data: & prædatorias manus, delecti Maurorum duxêre. Ipſe conſultor aderat omnibus. Nec multò pòſt adfertur, Numi- C das apud caſtellum ſemirutum, ab ipſis quondam incenſum, cui nomen Auzea, poſitis mapalibus conſediſſe: fiſos loco, quia vaſtis circùm ſaltibus claudebatur. Tum expeditæ

Isque ad mortem adactus.

Bellum vlterius cum Tacfarinate.

Dolabella comprimit.

Denique diuiſis copijs opprimit.

niani) ſolùm quæſitum, Præcipitatáne eſſet ab eo vxor, an ſe ipſa ſuâ ſponte iecisset. Quam actionem equidem ſolam in hoc tempus emiſeram: quod ipſum feciſſe ſeductum iuuenili cupiditate gloriæ fateor. *De hoc ipſo autem Plautio lapis:*

TI. PLAVTIO. M. F. M. N.
SILVANO. ÆLIANO
PONTIF. SODALI. AVGVSTALI
III. VIR. A. A. A. F. F. Q. TI. CÆSARIS
LEG. LEG. V. IN. GERMANIA.

Id eſt, Triumuiro auro argento æri flando feriundo, Quæſtori Tiberij Cæſ. Legato Legionis quintæ.

65. VRGVLANIA.] *Vrgulanij in gente Plautiâ ſunt. Lapis:* A. PLAVTIVS. M. F. VRGVLANIVS. *& Suetonij Claudio, Plautio Vrgulanillo, non Herculanillo eius vxor: quod rectè monuit ex veteri libro Torrentius.*

66. SIBI IMPETRANDO.] *Corrige*, vbi impetrando.

67. TRES LAVREATÆ.] *Furij Camilli, L. Apronij, Iunij Blæſi. De ſtatuis triumphalibus Plinius. & Tacitus in Agricolâ:* Igitur triumphalia ornamenta, & illuſtris ſtatuæ honorem, & quidquid pro triumpho datur, multo verborum honore cumulata decerni iubet.

68. RAPTABAT AFRICAM.] *Non*, reptabat, *vt vulgò. Alibi*: Igitur raptare inter ſe, immittere latronum globos.

69. PTOLEMÆO IVBÆ FILIO.] *Quem Caius poſteà interfecit. Sueton. cap.* XXVI. Ptolemæum regis Iubæ filium conſobrinum ſuum (erat enim & is M. Antonij ex Selenâ filiâ nepos) interfecit. *Seneca De Tranquillitate*: Ptolemæum regem Africæ, Mithridatem Armeniæ, inter Caianas cuſtodias vidimus. Alter in exilium miſſus eſt: alter, vt meliore fide mitteretur optabat. *Ex verbis* D *Senecæ apparet & miſſum Ptolemæum, ſed per viam iuſſu Caij interfectum.*

70. PROCONSVL EIVS ANNI P. DOLABELLA.] *Cuius memoriam in Illyrico ſeruat lapis:*

P. CORNELIO
DOLABELLÆ. COS.
VII. VIRO. EPVLONI
SODALI. TITIENSI
LEG. PRO. PR. DIVI. AVGVSTI
ET. TI. CÆSARIS. AVGVSTI
CIVITATES. SVPERIORIS
PROVINCIÆ. HILLYRICI

71. THVBVSCVM OPIDVM.] *Mauritaniæ Cæſarienſis. aliàs, Tubuſuptus, & Succuba dictum.*

72. DI-

A [illegible] n tæ [illegible] peterra [illegible] A R [illegible] nium [illegible], non [illegible] non [illegible] run [illegible] pi. In [illegible] miles memoriâ labor [illegible], & [illegible] explebant. Diff [illegible] per [illegible], Tac [illegible] nat [illegible], notum tot prœlijs, [illegible], non [illegible] d [illegible] inte [illegible], [illegible] A [illegible] d [illegible] toribus, vinctoque iam [illegible], & effusis vndique [illegible], [illegible] do in tela, captiuitatem haut inuitâ morte effugit. [illegible] que finis arm [illegible] positus [illegible] bellæ pe [illegible] bnuit triumphalia Tiberius, Seiano tri [illegible], ne Blæsi [illegible] obſoleſceret. Sed neque [illegible] is ideo inlustrior, & huic negatus honor [illegible] intendit. quippe minore exercitu, inſigneis captiuos, cædem ducis, bellumque confectum re-
B [illegible]rtatat. Sequebantur & Garamantum legati, raro in vrbe viſi, quos [illegible] ſo, perculſa gens [73] & culpæ neſcia, ad ſatisfaciendum populo Rom. [illegible]. Cognitis dehinc Ptolemæi per id bellum ſtudijs, repetitus ex vetuſto mos, [illegible]tibus, qui ſcipionem eburnuum, togam pictam, [74] antiqua patrum munera daret, [illegible] que & ſocium atque amicum appellaret. Eadem æſtate, mota per Italiam [illegible] li ſemina fors oppreſſit. Auctor tumultus T. Curtiſius, quondam prætoriæ cohortis miles, primo cœtibus clandeſtinis, apud Brundiſium, & circumiecta oppida; mox poſitis propalàm libellis, ad libertatem vocabat agreſtia per longinquos ſaltus & ferocia ſeruitia: cum velut munere deûm, tres biremes adpulere ad vſus commeantium illo mari. Et erat i[illegible] ſionibus C[illegible]tius Lupus quæſtor, cui prouincia vetere ex more [75] Cales euenerat. Is diſpoſitâ Claſſiariorum copiâ, cœptantem cum maximè coniurationem diſiecit. Miſſuſque à Cæſare properè Staius tribunus cum validâ manu, ducem ipſum & proximos audaciæ in vrbem traxit; iam trepidam, ob multitudinem familia-
C rum, quæ gliſcebat immenſùm, minore in dies plebe ingenuâ. Iiſdem conſulibus miſeriarum ac ſæuitię exemplum atrox, reus pater, accuſator filius, [76] nomen viri, Q. Vibius

[illegible] *Ptolemaeo [illegible]* *Sed in herbâ opprimitur.* *Serenus à filio accuſatur.*

72. Dilectis circum.] *Mercerus* diſiectis. *Ego etiam ſtatim*, offuſis vndique, *malim.*

73. Et culpæ nescia.] *Imò*, culpæ conſcia. *atque ita ſcribo. Nam ſuprà est*, prædarum receptorem & ſocium prædandi fuiſſe Garamantum regem, miſſis leuibus copijs. *Non ergo extra culpam.*

74. Antiqua patrum munera.] *Et valdè quidem antiqua. Siquidem Porſenæ regi ea miſſa lego apud Dionyſium lib.* v Ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων βουλὴ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Τυῤῥηνῶν συνελθοῦσα, ἐψη-
D φίσατο Πορσίνᾳ μὲν πέμψαι θρόνον ἐλεφάντινον καὶ σκῆπτρον, καὶ στέφανον χρύσεον, καὶ θριαμβικὴν ἐσθῆτα ᾗ ἐφ' ἧς οἱ βασιλεῖς ἐκοσμοῦντο. *Nec primæ veſtigium, opinor, eius ritus.*

75. Cales evenerat.] *Vtrùm Calles hic legimus, an Cales? Si Calles: interpretor ex Suetonij loco, in Iulio cap.* XIX. Opera ab optimatibus data eſt, vt prouinciæ futuris Conſulibus minimi negotij, id eſt, ſiluæ calleſque decernerentur. *Vt antiquitus quidem calles, (eo nomine intelligimus curam publicorum ſaltuum calliumque, in quibus pecora paſcebantur, ære aliquo conſtituto, prouinciæ Quæſtorum fuerit: interdum & Conſulum, ſi bella nuſquam aut hoſtis. Sed nec Cales mihi diſplicent: vt in eo oppido Quæſtoris fuerit ſedes. Sic enim in Liuio lego, Piſas Conſulibus decretas, & Tarentum Prætoribus: & lib.* XXV. Nero prætor Sueſſulam ſortitur. *quibus oppidorum nominibus, loco ſcio intellegi vicino. Veteri autem rep. ante Sullam, cùm octo Quæſtores eſſent, exque iis duo Militares, duo Vrbani: ſatis conſtat quattuor reliquos prouincias in Italiâ aut certè Siciliâ habuiſſe: exterum prouincijs imperio nondum adiunctis. Eas puto ſic conſtituendas, (quid enim niſi arbitrium interponam in re tectâ & obſcurâ?)* [*] *Aquariam ſiue Frumentariam, Oſtia: cuius mentio Ciceroni pro Cn. Plancio, pro Murenâ: & Interrogatione in Vatinium teſtem. cui Quæſtori ora tota maris infera, ſubnexiſſo frumenti, res nautica; aliaque, tota cura. Secundam Gallicam, Arimini. Meminit Suetonius in Claudio, cap.* XXIIII. Detractâ Quæſtoribus Oſtienſi & Gallicâ prouinciâ, curam ærarij Saturni reddidit. *Video ibi* [*] *virum doctum velle*, callium prouinciâ: *eruditè fateor & acutè. & tamen ſuſtinet aſſenſionem meam Plutarchi locus Sertorio: quem Quæſtorem deſignatum ait Gallia circumpadana. Ταμίας, inquit, ἀποδειχθεὶς τῆς περὶ Πάδον Γαλατίας. Tertiam Calibus, ad Vulturnum flumen. qui Quæſtor tractui Campano Sidicinoque præfuit Brundiſium vſque. Eam non alio ſubtexte fulcire poſſum, quàm hoc loco. Quartam adhuc quæro. niſi ſi fuerit in Siciliâ Lilybæi. argumento, quod ea prima prouinciarum facta: & quod etiam inſtituti auo cum miſſus illuc Prætor, ſemper in Siciliâ duo Quæſtores Syracuſanus & Lilybætanus.*

76. Nomen viri, Q. Vibius.] *Puto legendum*

[*] Vide Antiquas meas, li. 1. cap. 22.

[*] Torrentium in eum locum.

[illegible] A
[illegible] [77] perorante filio [illegible]
alacri [illegible] ſtructas principi inſidias, miſ[illegible]que in [illegible] &
ſt[illegible] adnectebatque, Cæcilium Cornutum [illegible] miniſtraviſſe pecuniam. qui tæ-
dio curarum, & quia periculum pro exitio habebatur, mortem in ſe feſtinauit. At con-
tra reus nihil infracto animo [illegible] in filium, quatere vincula, vocare vltores deos, vt
ſibi quidem redderent exſilium, vbi procul tali more ageret, filium autem quandoque ſupplicia
ſequerentur. Adſeuerabatque innocentem Cornutum, & falſa exterritum; idque facile intel-
lectu, ſi proderentur alij. non enim ſe cædem principis & res nouas, vno ſocio cogitaſſe. Tum
accuſator Cn. Lentulum, & Seium Tuberonem nominat: magno pudore Cæſaris, cum
primores ciuitatis, intimi ipſius amici, Lentulus ſenectutis extremæ, Tubero defecto
corpore, tumultus hoſtilis, & turbandæ Reip. arceſſerentur. Sed hi quidem ſtatim ex-
empti. in patrem ex ſeruis quæſitum. & quæſtio aduerſa accuſatori fuit. qui ſcelere ve-
cors, ſimul vulgi rumore territus, [78] robur & ſaxum, aut parricidarum pœnas minitan- B
tium, ceſſit vrbe: ac retractus Rauennâ, exſequi accuſationem adigitur, non occul-
tante Tiberio vetus odium, aduerſus exſulem Serenum. Nam [79] poſt damnatum Libo-
nem, miſſis ad Cæſarem litteris exprobrauerat, ſuum tantum ſtudium ſine fructu fuiſ-
ſe. addideratque quædam contumaciùs, quam tutum apud aures ſuperbas & offen-
ſioni promores. Ea Cæſar octo poſt annos rettulit, medium tempus variè arguens;
etiam ſi tormenta, peruicaciâ ſeruorum, contrà euenill[e]nt. Dictis dein ſententijs vt
Serenus more maiorum puniretur, quò molliret inuidiam, [80] interceſſit. Gallus Aſi-
nius, Gyaro aut Donusâ claudendum cenſere: id quoque aſpernatus eſt, egenam aquæ
vtramque inſulam referens, dandoſque vitæ vſus, cui vita concederetur. Ita Serenus
Amorgum reportatur. Et quia Cornutus ſuâ manu ceciderat, actum de præmijs accuſa-
torum abolendis, ſi quis maieſtatis poſtulatus ante perfectum iudicium ſe ipſe vitâ pri-
uauiſſet: ibaturque in eam ſententiam, ni duriùs contraque morem ſuum palàm pro
accuſatoribus Cæſar, *Irritas leges, Remp. in præcipiti* conqueſtus eſſet. *ſubuerterent potius* C
iura, quàm cuſtodes eorum amouerent. Sic delatores, genus hominum publico exitio re-
pertum, & pœnis quidem numquam ſatis coërcitum, per præmia eliciebantur. His
tam adſiduis, tamque mæſtis, modica lætitia interijcitur, quòd C. Cominium equitem
Roma-

Odium Tiberij in eum, & cauſſa.

Damnatur, & deportatur.

Præmia accuſatorum à Cæſare firmantur.

dum totum locum, reus pater, accuſator filius (nomen vtrique Vibius Serenus) in Senatum inducti ſunt. *quod poſteà firmatum a veteri lectione didici, qua eſt*, vtrique. *Nec male etiam coniunxeris hiulca aliàs oratio, transiectu verbi*. reus pater, accuſator filius in Senatum inducti ſunt. Nomen viri Q. Vibius Serenus, ab exſilio retractus.

77. PERORANTE FILIO. PRÆPARATVR ADOLESCENS MVLTIS MVNDITIIS.] *Audio virum magnum & meritis in literas clarum Err. Memmium legere:* Perorante filio pater. Paratur adoleſcens. *Et rei & hominis cauſa quis non comprobet?*

78. ROBVR ET SAXVM.] Robus, *ait Feſtus*, in carcere is locus, quò præcipitatur maleficorum genus, quod antè arcis robuſteis includebatur *Liuius* XXXVIII. Vt in carcere inſtar furis & latronis vir clariſſimus includatur, & in robore ac tenebris exſpiret, deinde ante carcerem nudus proijciatur. *Plautus Pœnulo*:

Vos ego iam detrudam ad molas: inde porrò ad puteum atque robuſtum codicem.

Et aliuſt per totum tacem [illegible] apietuer:

Atque faciam vt pudeat, nam in roborem te totum [illegible].

vbi malim ſcribi, in robur. *Nec tamen omnino, hic in Tacito, Robur videri potiùs ſupplicij locum quàm cuſtodiæ. Valerius ita accepit, lib.* VI. *cap.* III Quinetiam familiares Gracchorum, nequis reip. inimicis amicus eſſe vellet, de robore præcipitati ſunt. *&* *Lucanus lib.* II.

Sæua Tribunicio maduerunt robora tabo.

Itemq. Calpurnius, ſcitus ſane declamator, Declamat. V. Video carcerem publicum ſaxis ingentibus ſtructum, anguſtis foraminibus tenuem lucis vmbram recipientem. In hunc coniecti robur Tullianum proſpiciunt. & quoties iacentes ferrati poſtis ſtridor excitat, exanimantur & alienum ſupplicium aſpectando (*ita malo lego*) ſuum diſcunt. *E qu[illegible] lare di[illegible] robur hoc in Tulliano fuiſſe, id e[st] carceris inferiore loco. Liuius* XXXIV. Pleminius in inferiorem demiſſus carcerem eſt, necatuſque.

79. POST DAMNATVM LIBONEM] *At in damnatione Libonis nulla mentio huius Sereni, nulla partes.*

80. INTERCESSIT GALLVS ASINIVS.] *[illegible] Scribe totum locum*, interceſſit. Gallus Aſinius G. a D. claudendum cenſere. *id eſt cenſebat. Intercedendi Aſpernandiq. verba ad Cæſarem [illegible] referenda ſunt, qui iure Tribunicia poteſtatis interceſſit decreto [illegible] inuidia minuenda.*

81 SVII-

A Romanum, probroſi in ſe carminis conuictum, Cæſar precibus fratris, qui ſenator erat, condonauit. Quò magis mirum habebatur, gnarum meliorum, & quæ fama clementiam ſequeretur, triſtiora malle. neque enim ſecordiâ peccabat: nec occultum eſt, quando ex veritate, quando adumbratâ lætitiâ, facta Imperatorum celebrentur. quin ipſe compoſitus alias, & velut eluctantium verborum, ſolutiùs promtiuſque eloquebatur, quoties ſubueniret. At P. [81] Suilium, quæſtorem quondam Germanici, cùm Italiâ arceretur, conuictus pecuniam ob rem iudicandam cepiſſe, amouendum in inſulam cenſuit; tantâ contentione animi, vt & iurando obſtringeret è Rep. id eſſe. Quod aſperè acceptum ad præſens, mox in laudem vertit, regreſſo Suilio: quem vidit ſequens ætas præpotentem, venalem, & Claudij Principis amicitiâ diu proſpere, numquam benè vſum. Eadem pœna in Catum Firmium ſenatorem ſtatuitur, tamquam falſis maieſtatis criminibus ſororem petiuiſſet. Catus, vt rettuli, Libonem inlexerat inſidijs, deinde indicio perculerat. eius operæ memor Tiberius, ſed alia prætendens, exſilium deprecatus eſt: quò minùs ſenatu pelleretur, non obſtitit. Pleraque eorum quæ rettuli, quæque referam, parua forſitan & leuia memoratu videri non neſcius ſum: ſed nemo Annales noſtros cum ſcripturâ eorum contenderit, qui veteres populi Romani res compoſuêre. Ingentia illi bella, expugnationes vrbium, fuſos captoſque reges; aut, ſi quando ad interna præuerterent, diſcordias conſulum aduerſùm tribunos, agrarias frumentariaſque leges, plebis & optimatium certamina, libero egreſſu memorabant. Nobis in arto, & inglorius labor. immota quippe aut modicè laceſſita pax, mæſtæ vrbis res, & Princeps proferendi imperij incurioſus erat. Non tamen ſine vſu fuerit, introſpicere illa primo aſpectu leuia; ex quîs magnarum ſæpe rerum [82] motus oriuntur. Nam cunctas nationes & vrbes populus, aut primores, aut ſinguli regunt. delecta ex his & conſtituta Reip. forma, laudari faciliùs, quàm euenire; vel ſi euênit, haut diuturna eſſe poteſt. Igitur vt olim plebe validâ, vel cùm patres pollerent, noſcenda vulgi natura, & quibus modis temperanter haberetur; ſenatuſque & optimatium ingenia qui maximè perdidicerant, callidi temporum & ſapientes credebantur: ſic conuerſo ſtatu, [83] neque alia rerum quàm ſi vnus imperitet, hæc conquiri tradique in rem fuerit. quia pauci prudentiâ, honeſta ab deterioribus, vtilia ab noxijs diſcernunt: plures, aliorum euentis docentur. [84] Ceterùm vt profutura, ita minimum oblectationis adferunt. nam ſitus gentium, varietates prœliorum, clari ducum exitus, retinent ac redintegrant legentium animum: nos ſæua iuſſa, continuas accuſationes, fallaces amicitias, perniciem innocentium, [85] & eaſdem exitu cauſſas coniungimus; obuiâ rerum ſimilitudine, & ſatietate. Tum quòd antiquis ſcriptoribus rarus obtrectator, neque refert cuiuſquam, Punicas Romanáſve acies lætiùs extuleris: at multorum, qui Tiberio regente pœnam vel infamiam ſubiêre, poſteri manent. vtque familiæ ipſæ iam exſtinctæ ſint; reperies qui ob ſimilitudinem morum, aliena malefacta ſibi obiectari putent. etiam gloria ac virtus infenſos habet, [86] vt animus ex propinquo diuerſa arguens. Sed ad incepta redeo. Cornelio Coſſo, Aſinio Agrippâ

D Coss. Cremutius Cordus poſtulatur, nouo ac tunc primùm audito crimine, quòd editis annalibus, laudatoque M. Bruto, [87] C. Caſſium *Romanorum vltimum* dixiſſet. Accuſa-

C. Cominio ignoſcit, ob fratrem.

P. Suilius deportatur.

De ſcriptione ſſa iudicium. (B)

Et quis eius vſus. (C)

A. V. C. DCCLXXIX.

Cremutius poſtulatur nouo & ſutili crimine.

81. Svilivm Qvæstorem.] *Gloriatur ipſe in oratione contra Senecam:* Se Quæſtorem Germanici, illum domus eius adulterum fuiſſe.

82. Motvs orivntvr.] *Lego*, monitus oriuntur. *Non enim vllos motus ex accuſatione aliiſq; talibus oriri vult: ſed rerum ſalubrium exempla monitionesq. Qui reuerà pulcherrimus hiſtoriæ fructus.*

83. Neqve alia rervm.] *Emendaui*, neque aliâ re Rom. *Rem Romanam hoc ſenſu non ſemel dixit.*

84. Cetervm vt profvtvra.] *Dixit idem Thucydides:* Καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται.

85. Et easdem exitv cavssas.] *Id eſt, pares exitus à paribus cauſis. Paſſim damnati, ob ſuſpiciones, delationes: innocentes, aut illuſtres. Vide qui legeret,* eaſdem exitij.

86. Vt animvs ex propinqvo.] *Legam,* vt nimis ex prop. *Si laudes nuperam virtutem, offendis: at de antiquis, ferre poſſumus, vt auo diſſitis, & oggerere,* Aliud ſæculum *fuiſſe. At ſi propinqua laudes, arguis & viris qui diſſimiles. Si voles etiam,* vt animos ex propinquo, *non refutem.*

87. C Cassivm Romanorvm vltimvm.] *Hoc quidem Bruti ipſius elogium fuit de Caſſio iam mortuo: publicéque dixit:* Ἔσχατον ἄνδρα Ῥωμαίων τὸν Κάσιον

cuſabant [88] Satrius Secundus, & Pinarius Natta, Seiani clientes. id perniciabile reo, & A
Cæſar truci vultu defenſionem accipiens: quam Cremutius, relinquendæ vitæ certus,
Libera & pulchra eius defenſio. in hunc modum exorſus eſt: *Verba mea, P.C. arguuntur: adeò factorum innocens ſum. Sed neque hæc in principem, aut principis parentem, quos lex maieſtatis amplectitur: Brutum & Caſſium laudaviſſe dicor: quorum res geſtas cum plurimi compoſuerint, nemo ſine honore memorauit. Titus Liuius, eloquentiæ ac fidei præclarus in primis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, vt Pompeianum eum Auguſtus appellaret: neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipſum Caſſium, hunc Brutum, nuſquam* [89] *latrones & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, ſæpe vt inſignis viros nominat.* [90] *Aſinij Pollionis ſcripta, egregiam eorundem memoriam tradunt. Meſſalla Coruinus, imperatorem ſuum Caſſium prædicabat: & vterque opibuſque atque honoribus peruiguère. Marci Ciceronis libro, quo Catonem cælo æquauit, quid aliud dictator Cæſar quàm reſcriptâ oratione, velut apud iudices reſpondit? Antonij epiſtolæ, Bruti conciones, falſa quidem in Auguſtum probra, ſed multâ cum acerbitate habent. carmina Bibaculi & Catulli, referta contumelijs Cæſarum leguntur. Sed ipſe diuus Iulius, ipſe diuus Auguſtus, & tulere iſta, & reliquère; haut facilè dixerim, moderatione magis, an ſapientiâ. namque ſpreta exoleſcunt: ſi iraſcare, adgnita videntur. Non attingo Græcos, quorum non modo libertas, etiam libido impunita: aut ſi quis aduertit, dictis dicta vltus eſt. Sed maximè ſolutum, & ſine obtrectatore fuit, prodere de ijs quos mors odio aut gratiæ exemiſſet. Num cum armatis Caſſio & Bruto, ac Philippenſes campos obtinentibus, belli ciuilis cauſâ populum per conciones incendo? An illi quidem* [91] *ſeptuageſimum ante annum peremti, quo modo imaginibus ſuis noſcuntur, quas nec victor quidem aboleuit, ſic partem memoriæ apud ſcriptores retinent? Suum cuique decus poſteritas rependit. nec deerunt, ſi damnatio ingruit, qui non modò Caſſij & Bruti, ſed etiam mei meminerint.* Egreſſus dein ſenatu, [92] vitam abſtinentiâ finiuit. [93] libros per ædiles cremandos
Vitâ [illegible] abijt.

cen-

ὁ Κάλλιστος. *Plutarchus in Bruto. Inde ergo magnificam eam vocem Cremutius ſumpſit. Neque aliter* Romanus quiſpiam Philopœmenem laudans, Vltimum Græcorum dixit: *quod in eodem Plutarcho leges. At in ſimilem ſententiam de Bruto, & ad Brutum, Lucanus canit:*

O decus imperij, ſpes ô ſupremæ Senatus,
Extremum tanti generis per ſæcula nomen.

88. SATRIVS SECVNDVS, ET PINARIVS NATTA.] *Alterius mentio Senecæ, in Conſolatione ad Martiam huius Cremutij filiam:* Propone, *inquit,* illud acerbiſſimum tibi tempus quo Seianus patrem tuum clienti ſuo Satrio Secundo congiarium dedit. Iraſcebatur illi ob vnum aut alterum liberius dictum: quod tacitus ferre non potuerat, Seianum in ceruices noſtras non imponi quidem, ſed deſcendere. *ſcribo,* eſcendere. *id eſt, pedetentim & per gradus Imperatorem fieri.*

89. LATRONES ET PARRICIDAS.] *Adſpexit ad has ſeruilis adulationis voces idem Lucanus, de Pompeij cæde:*

———ſcelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas?

Qui poëta vbique tam liberi imò licentis ſtili in Principes eſt, vt mirer ea ſcripta ſub Principe. & quidem tali.

90. ASINII POLLIONIS SCRIPTA.] *Qui* XVII. *libros Hiſtoriarum ſcripſit, auctore Suidâ. Citat Suetonius, & alij.*

91. SEPTVAGESIMVM ANTE ANNVM.] *Rotundum numerum poſuit, non verum. qui erat* LXVI. *Facilis ſupputatio. Nam bellum Philippenſe anno vrbis* DCCXI. *at hic annus* DCCLXXIIX.

92. VITAM ABSTINENTIA FINIVIT.] *Diſtinctè totam hiſtoriam Seneca:* Vſus itaque balneo, C
& quò plus imponeret, in cubiculum ſe quaſi guſtaturus contulit: & dimiſſis pueris, quædam per feneſtram, vt videretur ediſſe, proiecit à cænâ Deinde quaſi (*corrupta interpunctio ab ignaris moris priſci, ſcribe,* proiecit. A cænâ deinde quaſi. *Mos vulgo obtinebat vt in balneo, aut ſtatim poſt balneum aliquid ſumerent, quod vocabant Guſtare & Guſtum, & deinde nihilominus venirent ad legitimam cænam*) iam ſatis in cubiculo ediſſet, abſtinuit: alteroque die & tertio idem fecit. Quarto ipsâ infirmitate corporis faciebat indicium. Cognito conſilio eius, publica voluptas erat, quòd è faucibus auidiſſimorum luporum educeretur præda. Accuſatores, Seiano auctore, adeunt conſulum tribunalia: queruntur mori Cordum, vt interpellarent quod coëgerant. Adeò illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quæſtione, an D
mortis rei perderentur. Dum deliberatur, dum accuſatores iterùm adeunt, ille ſe abſoluerat. *Quem locum eo libentiùs adſcripſi, vt ab alijs depoſitum emendarem. Corruptum enim illud,* an mortis rei perderentur: *& ad Oedipum relegat nos Pinctianus. In libro manuſcripto legi,* proderentur. *itaque cum adſeueratione emenda,* an morte rei prohiberentur. *Probat ipſe Seneca, ſtatim:* Fles quòd quemquam tuorum mori neceſſe fuit? Pænè non licuit.

93. LIBROS PER ÆDILES.] *Aliàs id per Triumuiros factum. In vitâ Agricolæ.* Delegato Triumuiris miniſterio, vt monumenta clariſſimorum ingeniorum in comitio ac foro vrerentur. *Aliàs per prætorem. Valerius:* Græcos Numæ libros L. Petillius

A cenſuêre patres, ſed manſerunt [94] occultati, & editi. Quò magis ſocordiam eorum irridere libet, qui præſenti potentia, credunt extingui poſſe etiam ſequentis æui memoriam. Nam contrà, punitis ingeniis gliſcit auctoritas: neque aliud externi reges, aut qui eâdem ſæuitiâ vſi ſunt, niſi dedecus ſibi, atque illis gloriam pepetêre. Ceterùm poſtulandis reis, tam continuus annus fuit, vt feriarum Latinarum diebus, [95] Præfectum vrbis Druſum, [96] auſpicandi gratiâ tribunal ingreſſum, adierit Calpurnius Saluianus in Sex. Marium, [97] quod à Cæſare palàm increpitum, cauſſa exſilij Saluiano fuit. Obiecta publicè Cyzicenis [98] incuria cærimoniarum diui Auguſti, additis violentiæ criminibus aduerſum ciues Romanos. & amisêre libertatem, quam bello Mithradatis meruerant circumſeſſi, nec minùs ſuâ conſtantiâ, quam præſidio Luculli pulſo rege. At Fonteius Capito, qui proconſul Aſiam curauerat, abſoluitur; comperto ficta in eum crimina, per Vibium Serenum. neque tamen id Sereno noxæ fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat. [99] nam vt quis diſtrictior accuſator, velut ſacroſanctus erat: leues, ignobiles, pœnis adficiebantur. Per idem tempus Hiſpania vlterior, miſſis ad ſenatum legatis B orauit, vt exemplo Aſiæ delubrum Tiberio matríque eius exſtrueret: quâ occaſione Cæſar, validus alioqui ſpernendis honoribus, & reſpondendum ratus iis quorum rumore

Libri eius exuſti. fruſtrà. & augenda fama.

Templum Hiſpani Tiberio ſtruere volunt.

tilius Prætor vrbanus ex auctoritate Senatus per victimarios igne facto in conſpectu populi cremauit. *Primus Romanorum hanc ingenij ſui pœnam ſubijt Labienus. Vide pulchra apud Senecam patrem lib. x. Contrau. initio.*

94. OCCVLTATI, ET EDITI.] *Occultati à filiâ, & ab eâdem poſteà editi. Itaque nihil muto. Verùm tamen placet,* & abditi. *Nam moris Tacito, bina verba ponere eiuſdem rei. Vide Seneca I. caput Conſolat. ad Marciam. Scripſerat hic Cremutius bella ciuilia & res Auguſti: exſtantq́ fragmenta, ex quibus genus dicendi colligas, in Suaſoriô Senecæ de morte Ciceronis.*

C 95. PRÆFECTVM VRBIS DRVSVM.] *Capio Druſum Germanici filium. Moris enim vt Latinarum diebus præficeretur vrbi adoleſcens aliquis ex primâ nobilitate. Dico adoleſcens, quoniam, vt Muſius ait,* ex eâ ætate præfectus fiat, quæ non ſit Senatoria. *apud Agell* XIV. *cap. vlt. Dio tamen iudicare videtur ab Auguſto id inſtitutum, lib* XLIX. Ἐν δὲ ταῖς ἀνοχαῖς ἀπερεῖτο ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πολίαρχοι παῖδες ἄνηβοι ἐξ ἱππέων, ἀλλ' οὐκ ἐκ βουλευτῶν γεγονότες ἦρξαν. *Ita & Nero Præf. vrbi à Claudio. Suetan. cap.* VII.

96. AVSPICANDI GRATIA] *Moris vt quicumque munus aut magiſtratum caperent, primo eius die leniter aliquid delibarent, auſpicij ſaltem cauſſâ. Aſconius ad illud Ciceronis in Verrem* Qui auſpicatò à Chelidone ſurrexiſſet: Auſpicari dicuntur ineuntes D magiſtratus: & quia Chelidon, id eſt hirundo, vrbem frequentat, facetè vrbanam prouinciam Chelidonis, auſpicio meretricis dicit eſſe ſuſceptam. *Itaque appellabant primum illum,* * *Auſpicalem diem. Panegyriſtes:* Illum tamen primum Conſulatus tui auſpicalem diem tacitus præterire nullo modo poſſum: quo tu ſolus omnium conſecutus es, vt quod tempus anteà incipiendis tantummodò rebus aptum eſſe videbatur, tunc primùm potuerit ſufficere peragendis, vnoq́ue ſol curriculo & officia te Conſulis incohantem videret, & Imperatoris implentem. *Nam alia fax clarior ad hunc ritum. & benè ait, incipiendis rebus: quia tantùm leues quædam & tralaticiæ cauſſæ proponi ſolent, dicis gratiâ. Suetonius Nerone:* Auſpicatus eſt & iuriſdictionem Præfectus vrbi *(ita lego, non,* præfecti vrbis) ſacro Latinarum, celeberrimis patronis non tranſlaticias, vt aſſolet, & breues, ſed maximas plurimaſque poſtulationes certatim ingerentibus: quamquam interdictũ à Claudio eſſet. *Nec magiſtratus ſolùm, ſed etiam priuati hominis vulgò Kal. Ianuariis artes ſuas, religionis omiuſq́ cauſſâ auſpicabantur. Ouidius,*

Tempora commiſi naſcentia rebus agendis,
Totus ab auſpicio ne foret annus iners.
Quiſque ſuas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quàm ſolitum teſtificatur opus.

Seneca epiſtolâ LXXXIV. Ille tantus Pſychrolutes, qui Kal. Ianuarijs in Euripum ſaltabam: qui anno nouo, quemadmodum legere, ſcribere, dicere aliquid, ſic auſpicabar in Virginem deſilire. *Suetonium eôdem traho, Nerone, cap.* XLVI. Kal. Ianuarijs auſpicanti, Sporus anulum muneri obtulit, cuius gemmæ ſculptura erat Proſerpinæ raptus. *Illud proprium ſtudioſis, vt auſpicarentur lucubrationes ſuas nocturnas, vt opinor, Volcanalibus ipſis. Apparet ex Plinij verbis epiſt. ad Macrum de auunculi ſui vitâ ſtudijsq́:* Lucubrare Vulcanalibus incipiebar, non auſpicandi cauſſâ, ſed ſtudendi. *Volcanalia autem* IX. *Kal. Septembres.*

97. QVOD A CÆSARE PALAM INCREPITVM.] *Iure, quia, vt dixi, non ſeria cauſſa, ſed leues quædam tunc agi ſolita: multa minus capitales, & ominis ſani ac ſcæui.*

98. INCVRIA CÆRIMONIARVM DIVI AVGVSTI.] *Quòd ſanum honori eius cœptum non perfeciſſent, & quòd ciues quoſdã Rom in vincla habuiſſent. Dio & Suetonius cap.* XXXVII. Cyzicenis in ciues Rom. violentiùs quædam auſis publicè libertatem ademit, quam bello Mithradatico meruerant. *Ademerat ſanè Cyzicenis libertatem & Auguſtus. ob ciues item Rom. flagris cæſos: ſed max reſtituit. vti apud Dionem reperies lib.* LIV. *actis anni* DCCXXXIV. *&* DCCXL. *Strabo lib.* XII. *Cyzicum liberam fuiſſe ait ſuo etiam æuo. ex quo vides magnum illum ſcriptorem deſiiſſe viuere aut ſcribere, ante hunc Tiberij annum.*

** A quo more auſpicia conſulatum Symmacho, l. I. ep. XCV.*

99. NAM VT QVIS DISTRICTIOR.] *Planè ex illo Salluſtiano oraculo, ſub Tyrannis:* Quàm quiſque peſſimè fecit, tam maximè tutus eſt.

Eius ſententia de hoc honorum genere. rumore arguebatur in ambitionem flexiſſe, huiuſcemodi orationem cœpit. *Scio P.C. conſtantiam meam à plerisque deſideratam, quòd Aſiæ ciuitatibus nuper idem iſtud petentibus, non ſim aduerſatus. ergo & prioris ſilentij defenſionem; & quid in futurum ſtatuerim, ſimul aperiam. Cùm* [100] *diuus Auguſtus, ſibi atque vrbi Romæ templum apud Pergamum ſiſti non prohibuiſſet; qui* [101] *omnia facta dictaque eius vice legis obſeruem, placitum iam exemplum promptiùs ſecutus ſum, quia cultui meo veneratio ſenatus adiungebatur. Ceterùm vt ſemel recepiſſe, veniam habuerit; ita per omnes prouincias effigie numinum ſacrari, ambitioſum, ſuperbum. & vaneſcit Auguſti honor, ſi promiſcuis adulationibus vulgatur. Ego me P.C. mortalem eſſe, & hominum officia fungi, ſatiſque habere, ſi locum principem impleam, & vos teſtor, & meminiſſe poſteros volo. qui ſatis ſuperque memoriæ meæ tribuent, vt maioribus meis dignum, rerum veſtrarum prouidum, conſtantem in periculis, offenſionum pro vtilitate publicâ non pauidum, credant. Hæc mihi in animis veſtris templa, hæ pulcherrimæ effigies, & manſuræ. Nam quæ ſaxo* *Verba præclara, & non pro Tiberio.* *ſtruuntur, ſi iudicium poſterorum in odium vertit, pro ſepulcris ſpernuntur. Proinde ſocios, ciues, &* [102] *deos & deas ipſas, precor: hos, vt mihi ad finem vſque vitæ, quietam & intelligentem humani diuinique iuris mentem duint; illos, vt quandocumque conceſſero, cum laude & bonis recordationibus; facta atque famam nominis mei proſequantur.* Perſtititq́ue poſthac, *Viri magni magna famæ auidi.* ſecretis etiam ſermonibus, aſpernari talem ſui cultum. quod alij modeſtiam; multi quia diffideret; quidam vt degeneris animi interpretabantur. Optumos quippe mortalium, altiſſima cupere. Sic Herculem & Liberum apud Græcos, Quirinum apud nos, deûm numero additos. Meliùs Auguſtum, qui ſperauerit. Cetera Principibus ſtatim adeſſe: vnum inſatiabiliter parandum, proſperam ſui memoriam. nam contemptu famæ, contemni virtutes. At Seianus nimiâ fortunâ *ſecors & muliebri inſuper cupidine in- ** *vecors Seianus nuptias Liuiæ petit:* cenſus, promiſſum matrimonium flagitante Liuiâ, compoſuit ad Cæſarem codicillos. [103] moris quippe tum erat, quamquam præſentem, ſcripto adire. eius talis forma *Idq́ ſcripto.* fuit. *Beneuolentiâ patris Auguſti, & mox pluribus Tiberij iudiciis, ita inſueuiſſe, vt ſpes votaque ſua non priùs ad deos, quàm ad Principum aures conferret. Neque fulgorem honorum vnquam precatum: excubias ac labores, vt vnum è militibus, pro incolumitate Imperatoris malle. Attamen quod pulcherrimum, adeptum, vt* [104] *coniunctione Cæſaris dignus crederetur. hinc initium ſpei. Et quoniam audiuerit Auguſtum, in conlocandâ filiâ, nonnihil* [105] *etiam de equi-*

100. DIVVS AVGVSTVS SIBI.] *Exemplum huius adulationis à Perſis, de quibus apud Q. Curtium poſtremus ſeruorum Cleo.* Perſas non ſolùm piè, ſed etiam prudenter reges ſuos inter deos colere: maieſtatem enim imperij, ſalutis eſſe tutelam. * *Eadem Auguſta mens. ſed vt leniret inuidiam, non ſibi ſoli permiſit templa ſtatui, ſed coniunctim vrbi Romæ: quæ iampridem ſcilicet inter deas. Suetonius:* Templa quamuis ſciret etiam Proconſulibus decerni ſolere. in nullâ tamen prouinciâ niſi communi ſuo Romæque nomine recepit. *Ita à communi Aſiæ Pergami ſtatutum templum, de quo hic Tacitus, & denarij veteres: in quibus templi forma cum inſcriptione,* COM. ASIÆ. ROM. ET. AVG. *id eſt, Commune Aſiæ Rom. & Auguſta. de quo ſatis multa Dio lib. LI in actis anni DCCXXV. Facit quod in lapidibus legimus,* FLAMINI. ROM. ET. AVG. *& apud Rufum Templum Romæ & Auguſti, in ipſâ Vrbe.*

** De quo Philo ad Caium accepiſſe eum honores eiuſmodi, non quod probaret, ſed quia ſi poſtularet amplitudo imperij, vt veneratio quædam parabatur his ambobus.*

101. OMNIA FACTA DICTAQVE.] *Quod de ſe hic Tiberius, tribuit illi etiam Strabo, lib. VI. extrema* Tiberius, *inquit,* ſucceſſit Auguſto: Κάνονα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προςταγμάτων ποιούμενος ἐκεῖνον: regulam normamq́ue gubernationis & imperij illum faciens.

102. DEOS ET DEAS IPSAS.] *Optimè, nec, vt alij, Deas reijcias. Eſt ſollemnis precatio, exemplo Græcorum. Demoſthenes:* Θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις: *& ſæpiùs. Eſt à fonte Homerica:*

Κέκλυτέ μευ πάντες τε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι:
Omnes dij me audite, atque omnes me quoque diuæ.

103. MORIS QVIPPE TVM ERAT.] *Probus ſapiénsque mos, & quem ego ſanè laudem. Repertorem eius C. Cæſarem fuiſſe moneor à me inuentus. Ita enim Plutarchum accipio in Cæſare:* Λέγεται δὲ καὶ τὸ διὰ γραμμάτων τοῖς φίλοις ὁμιλεῖν, Καίσαρα πρῶτον μηχανήσασθαι, τὴν κατὰ πρόσωπον ἔντευξιν ὑπὲρ τῶν ἐπειγόντων, τοῦ καιροῦ, διά τε πλῆθος ἀσχολιῶν, καὶ τῆς πόλεως τὸ μέγεθος, μὴ περιμένοντος: Ferunt & Cæſarem primum rationem repperiſſe amicos per litteras conueniendi, cùm coràm agendi de rebus iis quæ incidiſſent, nec multitudo occupationum, nec vrbis magnitudo ſemper ſpatium darent. *Quod referri non niſi ad amicos præſentes poſſe, clarum eſt. Tenuit coluitque eumdem morem Auguſtus, qui* ſermones cum ſingulis, atque etiam cum Liuiâ ſuâ, grauiores, non niſi in ſcriptis & è libello habebat; ne plus minúſve loqueretur. *Suetonius cap. LXXXIV.*

104. CONIVNCTIONE CÆSARIS.] *Filia eius Claudij filio deſponſa.*

105. ETIAM DE EQVITIBVS ROMANIS.] *Suetonius:* Agrippâ defuncto, multis ac diu etiam ex equeſtri

A [illegible] *manus [illegible] ultauit: ita ſi mari [illegible] Liuiæ quæreretur, haberet in animo amicum [illegible] tudinis [illegible] rum. Non enim exuere impoſita munia: ſatis æſtimare [illegible] mari domum [illegible] in quas [illegible] idque liberorum cauſſa. nam ſibi multum ſuperque [illegible], quod tali cum Principe expleuiſſet.* Ad ea Tiberius, laudatâ pietate Seiani, ſuiſque in eum beneficiis modicè percurſis, cùm tempus tamquam ad integram conſultationem petiuiſſet, adiunxit. [107] *Ceteris mortalibus in eo ſtare conſilia, quid ſibi conducere putent. Principum diuerſam eſſe ſortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda. ideo [illegible] illuc decurrere, quod promptum reſcriptu: poſſe ipſam Liuiam ſtatuere, nubendum poſt Druſum, an in penatibus iiſdem tolerandum haberet: eſſe illi matrem & auiam, propiora conſilia. ſimpliciùs acturum. de inimicitiis primum Agrippinæ: quas longè acriùs arſuras, ſi matrimonium Liuiæ, velut in partes, domum Cæſarum diſtraxiſſet. Sic quoque erumpere æmulationem feminarum, eáque diſcordiâ nepotes ſuos conuelli: quid ſi intendatur certamen, tali coniugio? [108] Falleris enim Seiane, ſi te manſurum in eodem ordine putas, & Liuiam quæ* B *[109] C. Cæſari, mox Druſo nupta fuerit, eâ mente acturam vt cum equite Romano ſeneſcat. Et vt ſinam, credis ne paſſuros, qui fratrem eius, qui patrem maioreſque noſtros, in ſummis imperiis videre? Vis tu quidem iſtum intra locum ſiſtere. ſed illi magiſtratus & primores qui te inuito perrumpunt, [110] omnibúſque de rebus conſulunt, [111] exceſſiſſe iam pridem equeſtre faſtigium, longéque antiiſſe [112] patris mei amicitias, non occultè ferunt, perque inuidiam tui me quoque incuſant. At enim Auguſtus filiam ſuam equiti Romano tradere meditatus eſt. Mirum hercule, ſi cùm in omnis curas diſtraheretur, immenſúmque attolli prouideret, quem coniunctione tali ſuper alios extuliſſet, [113] C. Proculeium & quoſdam in ſermonibus habuit, inſigni tranquillitate vitæ, nullis Reipub. negotiis permixtos. Sed ſi dubitatione Auguſti mouemur; quanto validius eſt quòd M. Agrippæ, mox mihi conlocauit? Atque ego hæc, pro amicitiâ, non occultaui: ceterum neque tuis, neque Liuiæ deſtinatis, aduerſabor. Ipſe quid intra animum volutauerim, quibus adhuc neceſſitudinibus immiſcere te mihi parem: omittam ad præſens referre. id tantum aperiam, nihil eſſe tam excelſum, quod non virtutes iſtæ, tuúſque in me animus mereantur.* C *tur. datóque tempore, vel in ſenatu, vel in concione non reticebo.* Rurſum Seianus, non iam de matrimonio, ſed altiùs metuens tacita ſuſpicionum: vulgi rumorem, ingruentem inuidiam deprecatur. Ac ne aſſiduos in domum cœtus arcendo, infringeret potentiam, aut receptando, facultatem criminantibus præberet; huc flexit, vt Tiberium ad vitam procul Româ, amœnis locis degendam, impelleret. Multa quippe prouidebat. ſuâ in manu aditus, litterarúmque magnâ ex parte ſe arbitrum fore, cùm [114] per milites commearent:

Obliquè negat Tiber.

Callidum Seiani conſilium.

Qui Principem abducit.

equeſtri ordine circumſpectis conditionibus, Tiberium priuignum ſuum elegit.

106. Liberorvm cavssa.] *Non hoc dicit, quod in fronte videtur: velle ſe matrimonium, liberorum cauſſâ, vti formula & lex erant: ſed firmanda Druſi domus, quæ deſolata iam illo mortuo erat, contra Agrippinam. Firmanda, inquam, liberorum Druſi gratiâ: & vt illos (nepotes Tiberij) tueretur. Sequentia id* D *adfirmant, alioqui longinqua:* nam ſibi ſatis vitæ, *&c: quaſi dicat, De ſe non angi, aut ſuâ poſteritate: felice, ſi cum Principe viuat, obeátque.*

107. Ceteris mortalibvs.] *Vix abeſt quin ad Salluſtium reſpexerit, quem non legit ſolum ſedulò, ſed ſublegit. Nam apud eum Cæſar, pari ſententiâ diſſerit.* Aliis alia licentia eſt P.C. qui demiſſi in obſcuro vitam agunt. ſi quid iracundiâ deliquêre, pauci ſciunt: fama atque fortuna eorum pares ſunt. Qui magno imperio præditi in excelſo ætatem agunt. eorum facta cuncti mortales nouêre. Ita in maximâ fortunâ minima licentia eſt.

108. Falleris enim Seiane.] *Reſpondet illi parti,* Non enim exuere ſe impoſita munia.

109. C. Cæsari.] *Auguſti filio.*

110. Omnibvsqve de rebvs consvlvnt.] *Senatores igitur intelligere videtur, qui publicè conſulunt, & de rep. cenſent. Neque de priuatis ceperim, qui Tiberio conſilium darent.*

111. Excessisse iam pridem.] *Quare? aut quo in facto? Credo, quia Prætoriis honoribus inſignitus Seianus à Tiberio, atque ita velut exemtus Equitis, & inſertus in Senatum. Sed & poſteà Conſulem eum fecit, & Senatorem palàm. Suetonij igitur ſcriptio, adfirmantis (in Tito c. vi.)* Præfecturam Prætorij, numquam ad id tempus, niſi ab equite Ro. adminiſtratam, *nónne legenda cautè? videtur: & cum exceptione huius, atque etiam* * *alius, (vt alibi dicam) exempli.*

* In Clemente Arretino, l. IV. Hiſt.

112. Patris mei amicitias.] *Id eſt, amicos. Intelligit Auguſti Agrippam aut Mæcenatem.*

113. C. Procvleivm.] *Qui frater Varronis Murenæ, illius qui in Auguſtum conſpirauit: cuius etiam ſoror Mæcenati vxor. Dio LIV. Laudat eum Horatius:*

Viuet extento Proculeius æuo
Notus in fratres animi paterni.

114. Per milites commearent.] *Obſerua*

 litteras

meare[nt]: mox Cæſarem vergente iam ſenectâ ſecretoque loci mollitum, munia imp[e]- A
Cauſa, quibus perſuadet. rij facilius tramiſſurum: & minui ſibi inuidiam, adem[pta ſalu]tantum turbâ, ſublatiſque inanibus, ver[am] potentiâ augere. Igitur paullatim negotia vrbis, populi adcurſus, [mul]titudinem adfluentium increpat, extollens laudibus quietem & ſolitudinem: quis abeſſe tædia & offenſiones, ac præcipua rerum maximè agitari. At forte habita per i[l]los dies de [115] Votieno Montano, celebris ingenij viro, cognitio, cunctantem iam Tiberium perpulit, vt vitandos crederet patrum cœtus voceſque, quæ plerumque veræ & graues coràm ingerebantur. nam poſtulato Votieno ob contumelias in Cæſarem dictas, teſtis Æmilius è militaribus viris, dum ſtudio probandi cuncta refert, & quamquam inter obſtrepentes magnâ adſeueratione nititur; audiuit Tiberius probra, quîs per occultum lacerabatur: adeoque perculſus eſt, vt ſe vel ſtatim, vel in cognitione purgaturum clamitaret: precibuſque proximorum, adulatione omnium, ægrè componeret animum.

Plures accuſati, damnati. Et Votienus quidem [116] maieſtatis pœnis adfectus eſt: Cæſar obiectam ſibi aduerſus reos inclementiam eò peruicaciùs amplexus, Aquiliam adulterij delatam, cum Vario Ligure, quamquam Lentulus Getulicus conſul deſignatus [117] lege Iuliâ damnaſſet, exſilio puniuit: Apidiumque Merulam, quòd in acta diui Augusti non iurauerat, [118] albo B
Controuerſia ſuper templo. ſenatorio eraſit. Auditæ dehinc Lacedæmoniorum & Meſſeniorum legationes, de iure templi [119] Dianæ Limenetidis; quod ſuis à maioribus, ſuaque in terrâ dicatũ, Lacedæ-
Inter Lacedæmonios & Meſſenios. monij firmabant annalium memoriâ, vatumque carminibus. Sed Macedonis Philippi, cum quo bellaſſent, armis ademtum; ac pòſt C. Cæſaris & M. Antonij ſententiâ redditum. Contrà Meſſenij, veterem inter Herculis poſteros diuiſionem Peloponneſi protulêre, ſuoque regi [120] Dentheliatem agrum, in quo id delubrum, ceſſiſſe: monimentaque

litteras per milites ſcelere tranſmitti, & quidem per eos qui Speculatores dicti. Plutarchus in Galbâ Nymphidium præfectum prætorio valdè offenſum ſcribit, quod Conſules litteras & diplomata μήτε παρ᾽ αὐτοῦ καὶ σφραγῖδα καὶ στρατιώτας λαβόντες ἀνέπεμψαν. ſine ſigno ſuo & militibus miſiſſent. *Nec alius ſententia illud Taciti lib. II. Hiſtor.* Vix credibile memoratu eſt, quantum ſuperbiæ Vitellio acceſſerit, poſtquam ſpeculatores Syriâ Iudæaque adactum in verba eius Orientem nuntiauêre. *Hæc claro, & firmanda Suetonij ſcriptura, quæ in omnibus ferè manuſſ. Cal. cap.* XLIV. Magnificas Romam litteras miſit, monitis ſpeculatoribus vt vehiculo ad forum vſque & Curiam pertenderent. *Deprauarunt vulgo,* ſæpè latoribus.

115. VOTIENO MONTANO.] *Cuius inter celebres oratores meminit Seneca lib.* V. *controuerſ.* VII. *& Præfatione lib.* IX. *Etiam inter poetas Ouidio:*

Quique vel imparibus numeris Montane vel æquis
Sufficis, & gemino carmine nomen habes.

116. MAIESTATIS POENIS ADFECTVS EST.] *Quibus pœnis propriùs diſce ex Euſebio in Chronicis:* Votienus Montanus Narbonenſis orator, in Balearibus inſulis moritur, illuc à Tiberio relegatus.

117. LEGE IVLIA DAMNASSET.] *Adulterij pœna quæ olim, non in promptu: reclusi, quà potui, & tenebris proiectam radium aliquem nouæ lucis dedi, in* EXCVRSV, *quem huic rei vide, in A.*

118. ALBO SENATORIO.] *Album τὸ λεύκωμα, id eſt, tabula albata in quibus nomina aliudve quid inſcribitur. Sic legis Album Prætoris, Album Decurionum, Album Iudicum: & in Tertulliano, Album Apoſtolorum. Senatorum autem Album primus inſtituit Auguſtus, anno* DCCXLVI *cùm recenſo Senatu, multitas infrequentibus impoſuiſſet, & ſimul definiſſet numerum intra quem SC. non fieret. Eas ad res viſum neceſſarium Album: quod renouatum quotannis, & in Curiâ propoſitum Dio:* Τά τε ὀνόματα συμπάντων τῶν βουλευόντων ἐς λεύκωμα ἀναγράψας ἐξέθηκε, C
καὶ ἐξ ἐκείνου καὶ νῦν κατ᾽ ἔτος τοῦτο ποιεῖται. *id eſt:* Nomina omnium Senatorum in albo deſcripta propoſuit: atque ex eo, quotannis etiam nunc ita fit.

119. DIANÆ LIMENETIDIS.] *Scripturam eam iuuare aliquid Callimachi verſus videntur in Dianæ Hymno:* — Καὶ μὲν ἀγυιαῖς Ἑστηκ᾽ λιμένεσσιν ἐπίσκοπος. *quaſi eadem illa dea & ſys præſes portuúſque. Acta nihil ambigens repone,* Limnatidis. *Ita hiſtoria hæc poſtulat, & conſenſio ſcriptorũ. Siue enim à Limnis vico (qui aliter Amyclæ dictus) Meſſeniæ: ſiue* ἀπὸ τῆς λίμνης, *à palude, cognominata ea dea, certè Limnatis ſcribendum, ſiue Limnetis. Prioris ſententiæ Strabo eſſe videtur l.* VIII. Τὸ δ᾽ ἐν Λίμναις τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν· Λιμναῖον, ἐφ᾽ ᾧ Μεσσήνιοι περὶ τὰς παρθένους ὑβρίσαι δοκοῦσι τὰς ἀφιγμένας ἐπὶ τὴν θυσίαν, ἐν μεθορίοις ἐστὶ τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνίας. Ὅπου κοινὴν συντέλειαν πανήγυριν καὶ θυσίαν ἀμφότεροι. D
Nec diſsimilia libro ſexto. At a loco deriuat clarè Pauſanias lib. IV. *&* VI. *itémque Artemidorus lib.* II *qui Dianam in ſomniis viſam boni ominis piſcatoribus eſſe vult quoniam & Λιμνῆτις dicatur.*

120 DENTHELIATEM AGRVM.] *Lectionis & hiſtoriæ obſcuræ locus. Placet,* regi Penthilo Eleatem agrum. *Penthilus Arcadiæ, & niſi fallor, Meſſeniorum rex filius Oreſtis. Strabo lib.* XIII. Ὀρέστου δ᾽ ἐν Ἀρκαδίᾳ τελευτήσαντος τὸν βίον, διαδέξασθαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πένθιλον λέγουσι, καὶ προελθεῖν μέχρι Θρᾴκης, ἑξήκοντα ἔτεσι τῶν Τρωικῶν ὕστερον, ὑπ᾽ αὐτὴν τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον κάθοδον. *id eſt.* Oreſtis in Arcadiâ defuncto ſucceſſiſſe in regno Penthilum filium eius aiunt, & proceſſiſſe in Thraciam

A [illegible] ſculpta ſaxis, & ære priſco manere. Quòd ſi vatum, annalium, ad teſtimonia vocentur; plures ſibi ac locupletiores eſſe. neque Philippum potentiâ, ſed ex vero ſtatuiſſe. idem regis Antigoni, idem Imperatoris Mummij iudicium: ſic Mileſios, permiſſo publicè arbitrio, poſtremò Atidium Geminum, prætorem Achaiæ, decreuiſſe. Ita ſecundum Meſſenios datum. Et Segeſtani, ædem Veneris, [121] montem apud Erycum vetuſtate delapſam, reſtaurari poſtulauêre: nota memorantes de origine eius, & læta Tiberio. ſuſcepit curam libens, [122] vt conſanguineus. Tunc tractatæ Maſſilienſium preces, probatumque [123] P. Rutilij exemplum. namque eum legibus pulſum, ciuem ſibi Smyrnæi addiderant. quo iure Vulcatius Moſchus, exſul in Maſſilienſes receptus, bona ſua Reip. eorum, vt patriæ reliquerat. Obiêre eo anno viri nobiles, Cn. Lentulus, & L. Domitius. [124] Lentulo ſuper conſulatum & triumphalia de Gætulis, gloriæ fuerat benè tolerata paupertas, dein magnæ opes innocenter partæ & modeſtè habitæ. [125] Do-

Vincunt Meſſenij.

Lentuli & Domitij mors, & elogia.

B tiam vſque, ſexaginta ferè poſt Troicas res annis: quo ipſo tempore in Peloponneſum redierunt poſteri Herculis. * *Velleius l. 1* Poſt Oreſtis interitum filij eius Penthelus & Tiſamenus, regnauere triennio. Tum, ferè anno octogeſimo (*Strabo numerauit annos dumtaxat ſexaginta*) poſt Troiam captam, centeſimo & vigeſimo quàm Hercules ad deos exceſſerat, Pelopis progenies quæ omni hoc tempore, pulſis Heraclidis, Peloponneſi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. *Tempora & res ſatis conueniunt: diſconuenit fortaſſe Tacitus, qui regem ipſum è poſteris Herculis facere videtur. At cùm omnia Græcorum ſcrinia excuſſi, qui progeniem Herculis prodidêre, interque alios Theophilum l. 11. aduerſum gentes: Penthilum nullum reperio. Turbat etiam, quòd Pauſanias libro*
C *quarto, vbi Meſſeniorum reges ordine enumerat, neminem recenſet hoc nomine. Quid ſi legas ergo* Pentheo Eleatem agrum? *quid ſi,* Temeno? *qui certè inter Heraclidas eſt. Sedes Argis regnum habuit, vt Pauſanias auctor. Quem eumdem in hac hiſtoriâ ſi ſequimur, Creſphonti nomen fuit Meſſeniorum regi: cui in diuiſione per fraudem liqueſcentis ſortis, terra ea obuênit. Scripſerim ergo,* ſuoque regi dein Eleatem agrum. *Eleatem ſanè retineo: quia Strabo mihi auctor totam regiunculam inter Dymen & Meſſenam, Eleam vocatam fuiſſe.* * *Dentheleatem, ſiue potius Dentheletem recipere non poſſum, quia Thraciæ populi, apud quos qui potuit eſſe hoc templum? Dixi multa. ſi erro, da ſodes coronam: quia taurum toties non ferire difficile eſt, ait ille.*

A D D. *Mercerus,* Tegeatem, *aut* Thuriatem *mallet: & cum eo Pauſanias profectò. quem vide. Nec*
D *enim ἔργα facio, hiſtoriarum hæc πάρεργα.*

121. MONTEM APVD ERYCVM.] *Imò,* Erycem. *Eryx enim Siciliæ ille mons dictus, deſcriptus Polybio lib. 1. cum ipſo templo, & Straboni in VI. De eo Virgilius:*

Tum vicina aſtris Erycino in vertice ſedes
Fundatur Veneri Idaliæ.

Et ad eius inſtar etiam Romæ templum erectum Veneris Erycinæ ad portam Collinam de quo Ouidius & Liuius. At illud mirum, quòd noſter hic Tiberio tribuit, id Suetonium Claudio adſcripſiſſe, cap. XXV. Templum in Siciliâ Veneris Erycinæ vetuſtate collapſum, vt ex ærario P.R. reficeretur, auctor fuit. *An Suetonius id ſcripſit ἀλογιστί? an verè inſtauratum iterùm à Claudio fuit? Quod tamen haud facile creditu, tam pauco annorum interuallo.*

122. VT CONSANGVINEVS.] *Quia Segeſtani pariter à Troianis orti. Panegyricus tamen ſcriptor, ad ſolos in Siciliâ Mamertinos eam gloriam transfert:* * Imputauêre ſe origine fabuloſâ, *inquit,* in Siciliâ Mamertini, in Aſia Ilienſes.

** Aliquid hac de re & Tertul. De Pallio.*

123. P. RVTILII EXEMPLVM.] *De quo Ouidius:*

Et graue magnanimi robur mirare Rutili
Non vſi reditus conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus & hoſtica tellus.

Velleius, Cicero, Seneca, omnes ſcriptores.

124. LENTVLO SVPER CONSVLATVM.] *Plures Lentuli ſub hoc æuum, & vereor vt confuderint quoſdam viri docti. Lentulum Augurem eumdem fuiſſe cum hoc Gætulico cenſent. Non conſentio ego. Primùm, quia ille ſemper Auguris cognomine, quaſi ad diſcrimen adfectus: quod deſiiſſet, ſecto loco agnomini meliori. Vbi, inquam, ille Augur nominatur, nuſquam adiectum Gætulici nomen. Iterùm, quia huic Auguri liberi nulli. Colligo ex Suetonij Tiberio, qui ait* Cn. Lentulum Augurem, cui cenſus maximus fuerit, angore & metu ad faſtidium vitæ à Tiberio actum: & vt ne quo niſi ipſo herede moreretur. *Non tam impudens Tiberius, (præſertim hoc imperij ſui æuo) qui id exprimeret ab homine, cui ſuus heres. At Lentulo Gætulico filius, vti docebo, cognomine eodem. Denique noto Augurem, vt iners tem, hoc ingenio, ſine linguâ, à Senecâ video: illum laudari à Tacito hîc & l. 1.* * Præcipuè infenſi Cn. Lentulo, quòd is ante alios ætate & gloriâ belli firmare Druſum credebatur, & illa militiæ flagitia primus aſpernari. *Non mouet me quòd opes magnas Gætulico Tacitus tribuit, magnas item Auguri Seneca Suetoniúſque. Diſparitas enim elucet eo ipſo. Gætulici gloria fuerunt opes innocenter partæ & modeſtè habitæ, ait noſter: vitio Auguri, cuius ſordes & ſterilitatem notat Seneca his verbis:* Cn. Lentulus Augur diuitiarum maximum exemplum, antequam illum libertini pauperem facerent (hic quater millies H-S. ſuum vidit, propriè dixi: nihil enim ampliùs quam vidit) ingenij fuit tam ſterilis, quàm animi. Cùm enim eſſet auariſſimus, nummos citiùs emittebat, quàm verba. tanta erat illi inopia ſermonis. *Cenſeo ergo diuerſum ab Augure Gætulicum fuiſſe: cenſeo tamen, non pugno. Sed & Gætulici duo, Pater, filiuſque. Pater ecce, qui hoc anno mortuus: filius, qui ſequenti conſul. Nominant Faſti, Dio, Tacitus ipſe. Velleius clariſſimè:* Sed Coſſus etiam victoriæ teſtimonium in cognomen filij contulit,

** Quæ opinio Vertranij eſt.*

[125] Domitium decorauit pater, ciuili bello maris potens: donec Antonij partibus, inox Cæſaris miſceretur. Auus, Pharſalicâ acie, pro optimatibus ceciderat: ipſe electus, cui * minor Antonia Octauiâ genita, in matrimoniũ daretur. Poſt, exercitu flumen Albim tranſcendit, longiùs penetratâ Germaniâ, quàm quiſquam priorum. eáſque ob res inſignia triumphi adeptus eſt. Obiit & L. Antonius, multâ claritudine generis, ſed improſperâ. nam parte eius Iulo Antonio ob adulterium Iuliæ morte punito, hunc admodum adoleſcentulum, [126] ſororis nepotem, ſepoſuit Auguſtus in ciuitatem Maſſilienſem: vbi ſpecie ſtudiorum nomen exſilij tegeretur. Habitus tamen ſupremis honor: oſſáque tumulo Octauiorum inlata, per decretum ſenatus. Iiſdem conſulibus, facinus atrox in citeriore Hiſpaniâ admiſſum à quodam agreſte, [127] nationis Termeſtinæ. is prætorem prouinciæ, L. Piſonem, pace incurioſum ex improuiſo in itinere adortus, vno vulnere in mortem adfecit: ac pernicitate equi profugus, poſtquam ſaltuoſos locos attigerat, dimiſſo equo, per dirupta & auia ſequenteis fruſtratus eſt. neque diu fefellit. nam prehenſo ductoque per proximos pagos equo, cuius foret cognitum. & repertus cùm tormentis edere conſcios adigeretur; voce magnâ, ſermone patrio, fruſtrà ſe interrogari clamitauit, adſiſterent ſocij ac ſpectarent: nullam vim tantam doloris fore, vt veritatem eliceret. [128] idemque cùm poſterò ad quæſtionem retraheretur, eo niſu proripuit ſe cuſtodibus, ſaxoque caput adflixit, vt ſtatim exanimaretur. Sed Piſo Termeſtinorum dolo cæſus habetur: qui pecunias è publico interceptas, actiùs, quàm vt tolerarent barbari, cogebat. Lentulo Gætulico, C. Caluiſio Coſs. decreta triumphi inſignia Poppæo Sabino, contuſis Thracum gentibus, [129] qui montium editis, inculti, atque eo ferociùs agitabant. Cauſſa motus, ſuper hominum ingenium, quòd pati dilectus, & validiſſimum quemque militiæ noſtræ dare aſpernabantur; ne regibus quidem parêre niſi ex libidine ſoliti; aut ſi mitterent auxilia, ſuos ductores præficere, nec niſi aduersùm accolas belligerare. Ac tum rumor inceſſerat fore, vt diſiecti aliiſque nationibus permixti, diuerſas in terras traherentur. Sed antequam arma inciperent, miſêre legatos, amicitiam, obſequiumque memoraturos; & manſura hæc, ſi nullo nouo onere tentarentur. ſin vt victis ſeruitium indiceretur; eſſe ſibi ferrum & iuuentutem, & promtum libertati, aut ad mortem animum. Simul caſtella rupibus indita, conlatoſque illuc parentes & coniuges oſtentabant, bellumque impeditum, arduum, cruentum, minitabantur. At Sabinus, donec exercitus in vnum conduceret, datis mitibus reſponſis, dum Pomponius Labeo è Mœſiâ cum Legione, rex Rhœmetalces cum auxiliis popularium, qui fidem non mutauerant, veniret: additâ præſenti copiâ, ad hoſtem pergit, compoſitum

*In Suetonio eſt, maior.

Item L. Antonij.

Piſo Prætor Hiſpaniæ interficitur.

Mira conſtantia interfectoris.

A. V. C. DCCLXXII.

In Thraciâ motus & bellum.

Obuiàm prodeuntes & cauté Sabinus it.

* Lib. III. c. III.

adoleſcentis in omnium virtutum exempla geniti. *Filius eſt, cui locus inter dictos: cuius Hiſtoriæ & poëmata laudantur a priſcis. Hiſtoria, à Suetonio, Cal. cap.* VIII. Cn. Lentulus Gætulicus Tiburi genitum ſcribit. *Poëmata, Martiale, Præfatione quâpiam, Sidonio, & Probo. Leguntur & hodie quædam Græca* III. *&* VI. *Anthologiæ, vbi corruptè titulus,* Γετυλλίου *pro* Γετουλικοῦ. *Superuixit ille ad Caij principatum, interfectus ab eo cùm Germaniæ præfuiſſet decem annos. Dio,* LIX.

125 DOMITIVM DECORAVIT PATER.] *Vide Suetonium in Nerone cap.* I. *Velleium* II.

126. SORORIS NEPOTEM.] *Natus enim ex Iulo Antonio & Marcellâ Octauia F. Conſule Auguſti noſtram Stemma.*

127. NATIONIS TERMESTINÆ.] *Termiſum opidum clarum in Hiſpaniis agnaſcit Appianus:* Τερμισὸν δὲ μεγάλην πόλιν αἰεὶ δυσπειθῆ Ῥωμαίοις γενομένην, ἐξ ἐρυμνοῦ κατήγαγεν ἐς τὸ πεδίον, καὶ οἰκεῖν ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀτειχίστως. *Et credo me verè emendaſſe illud Salluſtij:* Hi altibus occupatis Termeſtinorum agros inuaſere. *vbi vulgo,* tum externorum agros. *Opidum ipſum Termes * Plinio dictum: vnde Termeſtini.*

128. IDEMQVE CVM POSTERO.] *Vertranius notat,* Deeſt hîc nomen, die. *Imò iudicium hic tibi. Solent priſci ſine additione dicere, Heſternò, Cottidianò, Annò, Hornò, Poſterò: & ferè Aduerbiorum in morem. Exempla, iuuentutis cauſſâ, ſint iſta. Tacitus* XV. *Annal.* Poſterò, cùm ad eoſdem cruciatus retraheretur, geſtamine ſellæ, *&c. Plautus Captiuis:* Niſi cottidianò ſeſquiopus confeceris. *vbi perperam legas,* cottidianos, *vulgò. Sic idem ille Annò, non ſemel dixit, vt alibi notaui & correxi. Sic Cicero lib.* IV. *ad Atticum, Anniuerſariò, item Voluntariò, Commodo, & plura. Heſternò etiam eâdem ratione mihi lectum.*

129. QVI MONTIVM EDITIS.] *Hi ſunt quos ὀρεινοὺς Θρᾶκας Thucydides appellat, deſcribitq. libro* II. Παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν τοὺς πολλοὺς τῶν αὐτονόμων καὶ μαχαιροφόρων, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες. *Quod ait eos αὐτονόμους: idem Tacitus voluit, cùm hic ſcripſit,* ne regibus quidem niſi ex libidine parêre ſolitos.

130. AVT

A [illegible] per anguſtias ſaltuum quidam audentiùs apertis in collibus viſebantur. quos dux Romanus acie ſuggreſſus, haut ægrè pepulit, ſanguine barbarorum modico, ob propinqua ſuffugia. Mox caſtris in loco communitis, validâ manu montem occupat, anguſtum, & æquali dorſo continuum vſque ad proximum caſtellum, quod magna vis armata [130] aut incondita tuebatur. ſimul in ferociſſimos qui ante vallum [131] more gentis cum carminibus & tripudiis præſultabant, mittit delectos ſagittariorum. Ij dum eminus graſſabantur, crebra & multa vulnera fecêre, propius incedentes, eruptione ſubitâ turbati ſunt, receptique ſubſidio Sugambræ cohortis, quam Romanus promtam ad pericula, nec minùs cantuum & armorum tumultu trucem, haut procul inſtruxerat. Tranſlata dehinc caſtra hoſtem propter, relictis apud priora munimenta Thracibus, quos nobis adfuiſſe memoraui. iiſque permiſſum vaſtare, vrere, trahere prędas, dum populatio lucem intrà ſiſteretur, noctemque in caſtris tutam & vigilem capeſſerent. id primò ſeruatum: mox verſi in luxum, & raptis opulenti, omittere ſtationes, laſciuiâ
B epularum, aut ſomno & vino procumbere. Igitur hoſtes incuriâ eorum compertâ, duo agmina parant: quorum altero, populatores inuaderentur; alij caſtra Romana adpugnarent, non ſpe capiendi, ſed vt clamore, telis, ſuo quiſque periculo intentus, ſonorem alterius prœlij non acciperet. tenebræ inſuper delectæ, augendam ad formidinem. Sed qui vallum legionum tentabant, facilè pelluntur. Thracum auxilia repentino incurſu territa, cùm pars munitionibus adiacerent, plures extra palarentur, tanto infenſiùs cæſi, quanto perfugæ & proditores ferre arma ad ſuum patriæque ſeruitium incuſabantur. Poſterâ die Sabinus exercitum æquo loco oſtendit; ſi barbari ſucceſſu noctis alacres, prœlium auderent. & poſtquam caſtello, aut coniunctis tumulis non digrediebantur; obſidium cœpit per præſidia, quæ opportunè iam muniebat. dein foſſam [132] loricámque contexens, quattuor millia paſſuum ambitu amplexus eſt. Tum paullatim, vt aquam pabulumque eriperet, contrahere clauſtra, artáque circumdare. & ſtruebatur agger, vnde ſaxa, haſtæ, ignes propinquum iam in hoſtem iacerentur. ſed nihil æquè
C quàm ſitis fatigabat, cùm ingens multitudo bellatorum, imbellium, vno reliquo fonte vterentur. [133] Simul æquè armenta (vt mos barbaris) iuxtà clauſa, egeſtate pabuli exanimari: adiacêre corpora hominum, quos vulnera, quos ſitis peremerat: pollui cuncta ſanie, odore, contactu. Rebuſque turbatis, [134] malum extremum diſcordia acceſſit: his deditionem, alijs mortem, & mutuos inter ſe ictus parantibus. & erant qui non inultum exitium, ſed eruptionem ſuaderent: neque ignobiles, quamuis diuerſi ſententiis. Verùm è ducibus, Dinis prouectus ſenectâ, & longo vſu vim atque clementiam Romanam edoctus, ponenda arma, vnum adflictis id remedium, diſſerebat. Primuſque ſe cum coniuge & liberis victori permiſit: ſecuti ætate aut ſexu imbecilli, & quibus maior vitæ quàm gloriæ cupido. At iuuentus Tarſam inter & Tureſim diſtrahebatur. vtrique deſtinatum cum libertate occidere: ſed Tarſa properum finem, abrumpendas pariter ſpes ac metus clamitans, dedit exemplum, demiſſo in pectus ferro. nec

Primo impetu pulſi.

Illi populatores ſuos vagos cædunt.

Sed à Sabino arctius obſidentur.

Aquarum inopia premuntur.

Diſſident ſuper deditione.

Tarſa nimis virile conſilium, & factum.

D 130. AVT INCONDITA.] *Rectè, Rhenanus*, at incondita, *præter Taciti mentem.*

131. MORE GENTIS.] *Notat barbaricum eum ritum eleganter Thucydides in oratione Braſidæ, l. IV.* Οὗτοι δὲ τὴν μὲν μέλλησιν ἔχουσι τοῖς ἀπείροις φοβεράν. Καὶ γὰρ πλήθει ὄψεως δεινοί, καὶ βοῆς μεγέθει ἀφόρητοι. Ἥ τε διὰ κενῆς ἐπανάσεισις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δήλωσιν ἀπειλῆς, προσμῖξαι δὲ τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὰ οὐχ ὁμοῖοι. *Vbi ſcribi velim,* πλήξει ὄψεως. *quod Tacitus tranſtulit ad Germanos*, corpus viſu torvum. *De hoc ritu in loco plura.*

132. LORICAMQVE CONTEXENS.] *Id eſt, exiguum vallum, & ſæpe è cratibus, aut ſepis initar: ideóque hic*, contexens. *Vide Poliorcetica noſtra, lib. II. Dial. II.*

133. SIMVL ÆQVE ARMENTA.] *Malim*, ſimulque armenta. *Poſſit etiam*, Simul equi, armenta: *ſed hoc præfero.*

134. MALVM EXTREMVM DISCORDIA.] *Neque nollem*, malorum extremum. *Ceterùm ad vitam & vſum notanda gnome. quam adfirmat item Polybius lib. V.* Διόπερ ἦν, *inquit*, ἀμφισβητήσεως, φιλοτιμίας, ὀργῆς τὰ πρὸς ἀλλήλους πάντα πλήρη. Τοῦτο γὰρ δὴ φιλεῖ γίγνεσθαι, καὶ περὶ κοινὰ πράγματα καὶ περὶ τοὺς κατ' ἰδίαν βίους, ὅταν ἐλλείπωσιν αἱ χορηγίαι ταῖς ἑκάστων ἐπιβολαῖς: Quamobrem ſuſpicionis, contentionis, iræ omnia plena erant. Hoc enim & in publicis & in priuatis rebus vſuuenire ſolet, cùm incepta noſtra deſerunt ſucceſſus & ſumptus. *Hæc talia, quiſquis vir es, obſerua & decerpe, ſerios hiſtoriarum fructus.*

nec defuere qui eodem modo oppeterent. Turcſis ſuâ cum manu noctem opperitur, A haut neſcio duce noſtro. Igitur firmatæ ſtationes denſioribus globis: & ingruebat nox nimbo atrox, hoſtiſque clamore turbido, modò per vaſtum ſilentium incertos obſeſſores effecerat: cum Sabinus circumire, hortari, ne ad ambigua ſonitus, aut ſimulationem quietis, caſum inſidiantibus aperirent, ſed ſua quiſque munia ſeruarent immoti, teliſque non in falſum iactis. *Alij erumpūt & caſtra tentant.* Intereà barbari cateruis decurrentes, nunc in vallum manualia ſaxa, præuſtas ſudes, deciſa robora iacere: nunc virgultis, & cratibus, & corporibus exanimis, complere foſſas: quidam pontes & ſcalas antè fabricati inferre propugnaculis, eaque prehenſare, detrahere, & aduerſus reſiſtenteis cominus niti. Miles contra deturbare telis, pellere vmbonibus, muralia pila, congeſtas lapidum moles prouoluere. His partæ victoriæ ſpes, & ſi cedant, inſignitius flagitium: illis extrema iam ſalus, & adſiſtentes pleriſque matres & coniuges, earumque lamenta addunt animos. Nox alijs in audaciam, aliis ad formidinem opportuna: incerti ictus, vulnera improuiſa: ſuorum atque hoſtium ignoratio: & montis amfractu repercuſſæ velut à tergo voces, adeò cun- B cta miſcuerant, vt quædam munimenta Romani quaſi perrupta omiſerint. *Conatu irrito.* Neque tamen peruasêre hoſtes, niſi admodum pauci: ceteros, deleto promtiſſimo quoque aut ſaucio, adpetente iam luce, trusêre ad ſumma caſtelli. *Ita ad extremum deditio.* vbi tandem coacta deditio, & proxima ſponte inimicorum recepta: reliquis, quò minùs vi aut obſidio ſubigerentur, prætmatura montis Hæmi & ſæua hiems ſubuênit. At Romæ commotâ principis domo, vt ſeries futuri in Agrippinam exitij inciperet, *Claudia Pulchra accuſata Romæ.* [135] Claudia Pulchra ſobrina eius poſtulatur, accuſante Domitio Afro. Is recens præturâ, modicus dignationis, & quoquo facinore properus clareſcere, crimen impudicitiæ, adulterum Furnium, veneficia in principem & deuotiones obiectabat. *Indignante Agrippina.* Agrippina ſemper atrox, tum & periculo propinquæ accenſa, pergit ad Tiberium, ac fortè ſacrificantem patri repperit. quo initio inuidiæ, *Non eiuſdem ait mactare diuo Auguſto victimas, & poſteros eius inſectari. non in effigies mutas diuinum ſpiritum transfuſum;* [136] *ſed imaginem veram cæleſti ſanguine ortam* [137] *intelligere diſcrimen,* [138] *ſuſcipere ſordes. Fruſtrà Pulchram præſcribi, cui ſola exitij cauſſa ſit, quòd Agrippinam ſtultè prorſus ad cultum delegerit, oblita Soſiæ ob eadem adflictæ.* C Audita hæc raram occulti pectoris vocem elicuere, correptamque [139] Græco verſo admonuit: *ideò lædi, quia non regnaret.* *Domitij Afri laus.* Pulchra & Furnius damnantur. Afer primoribus oratorum additus, diuulgato ingenio, & ſecutâ adſeueratione Cæſaris, quâ [140] ſuo iure diſertum eum appellauit. Mox capeſſendis accuſationibus, aut reos tutando, proſperiore eloquentiæ quàm morum famâ fuit. niſi quòd ætas extrema multum etiam eloquentiæ demſit, dum feſſâ mente retinet ſilentij impatientiam. At Agrippina peruicax iræ, & morbo corporis implicata, cùm viſeret eam Cæſar, profuſis diu ac per ſilentium lacrymis, mox *Agrippina maritum petit.* inuidiam & preces orditur: *ſubueniret ſolitudini, daret maritum, habilem adhuc iuuentam ſibi, neque aliud probis, quàm ex matrimonio ſolatium:* [141] *eſſe in ciuitate, Germanici coniugem:* ac

135. CLAVDIA PVLCHRA SOBRINA.] *Dionem adi, qui hiſtoriam hancce recenſuit inter acta Caij, vbi de Domitia. Sobrina hæc Claudia quomodo Agrippinæ fuerit, nondum repperi: hoc tantùm, filium eius Quinctilium Varum, deſponſum filiæ Germanici, quod oſtendo infrà.*

136. SED IMAGINEM VERAM.] *Aſſentiar Mureto,* ſe imaginem.

137. INTELLIGERE DISCRIMEN.] *Periculum ſcire, quod immineret,* ſordes ſuſcipere, *vt in reatu propinquorum. De ſe Agrippina ſentit.*

138. SVSCIPERE SORDES.] *Hæc ad Agrippinam, quæ ipſa in ſordibus, vt videtur, ob reatum Pulchræ ſobrinæ.*

139. GRÆCO VERSV ADMONVIT.] *Suetonius extulit,* Si non dominaris filiola, iniuriam accipere exiſtimas? *Ex quo Canterus noſter diuinat,* Εἰ μὴ κρατεῖς, τέκνον, ὑβρίζεσθαι δοκεῖς. *Sed non eſt dubium quin ad Iaſonis vocem aſpexerit Tiberius, quam ille in Tragœdiâ quapiam emiſerit. cuius mens hæc & verba apud Ariſtotelem III. Polit. cap. III.* Καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Ἰάσων ἔφη, πεινῆν ὅτε μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης εἶναι: & ob hoc non iniuriâ Iaſon dixit, Lædi ſe quia non regnaret: ſcilicet inſcius priuatum agere. D

140. SVO IVRE DISERTVM.] *Et ſanè magnificat eum vbique Quinctilianus, quem ſenem ab ſe adoleſcentulo cultum ait, lib. V.*

141. ESSE IN CIVITATE * GERMANICI.] *Non ego medicus huic loco: vidi qui legeret:* eſſe in ciuitate, qui Germanici c. *Sed in manuſcriptis cùm palàm lacuna ſit,* ciuitate .... Germanici, *cur non defectum arbitremur?*

142. Ex

A *liberos eius recipere dignaretur.* Sed Cæſar non ignarus quantum [142] ex Rep. peteretur; ne tamen offenſionis aut metus manifeſtus foret, ſine reſponſo, quanquam inſtanti, reliquit. Id ego, à ſcriptoribus annalium non traditum, repperi in [143] commentariis Agrippinæ filiæ: quæ Neronis principis mater, vitam ſuam & caſus ſuorum poſteris memorauit. Cæterum Seianus mærentem & improuidam altiùs perculit, immiſſis qui per ſpeciem amicitiæ monerent, paratum ei venenum, vitandas ſoceri epulas. At quæ illa ſimulationum neſcia, cùm propter diſcumberet, non vultu aut ſermone flecti, nullos attingere cibos; donec aduertit Tiberius, fortè, an quia audiuerat? idque quo acrius experiretur, poma vt erant adpoſita laudans, nurui ſua manu tradidit. Aucta ex eo ſuſpicio Agrippinæ, & intacta ore, [144] ſeruis tramiſit. nec tamen Tiberij vox coràm ſecuta, ſed obuerſus ad matrem, non mirum ait, ſi quid ſeuerius in eam ſtatuiſſet, à quâ veneficij inſimularetur. Inde rumor, parari exitium: neque id imperatorem palam audere, ſecretum ad perpetrandum quæri. Sed Cæſar quò [145] famam auerteret, adeſſe frequens ſenatui,

Non reſpondit.

Inſidiæ in eam Seiani.

B legatoſque Aſiæ ambigentes quánam in ciuitate [146] templum ſtatueretur, pluris per dies audiuit. Vndecim vrbes certabant pari ambitione, viribus diuerſæ. neque multum inter ſe diſtantia memorabant, de vetuſtate generis, ſtudio in populum Romanum, per bella Perſi & Ariſtonici aliorumque regum. Verùm Hypæpeni Trallianique Laodicenis & Magnetibus ſimul tramiſſi, vt parùm validi. Ne Ilienſes quidem, cùm parentem vrbis Romæ Troiam referrent, niſi antiquitatis gloriâ pollebant. paullùm addubitatum, quòd Halicarnaſſij mille & ducentos per annos nullo motu terræ nutauiſſe ſedes ſuas, viuoque in ſaxo fundamenta templi adſeuerauerant. Pergamenos (eo ipſo nitebantur) æde Auguſto ibi ſitâ, ſatis adeptos creditum. Epheſij, Mileſijque, hi Apollinis, illi Dianæ cærimoniâ occupauiſſe ciuitates viſi. Ita Sardianos inter, Smyrnæóſque deliberatum. Sardiani decretum Etruriæ recitauêre, vt conſanguinei. nam Tyrrhenum Lydumque [147] Atye rege genitos, ob multitudinem diuiſiſſe gentem. Lydum patrijs in terris reſediſſe; Tyrrheno datum nouas vt conderet ſedes. Et ducum è nomi-

Certamen Aſiaticarum vrbium pro templo Auguſti.

Singularum argumenta & vindiciæ.

C nibus indita vocabula, illis per Aſiam, his in Italia: auctámque adhuc Lydorum opulentiam, miſſis in Græciam populis, [148] cui mox à Pelope nomen: ſimul litteras imperatorum, & icta nobiſcum fœdera bello Macedonum, vbertatemque fluminum ſuorum, temperiem cæli, ac dites circùm terras memorabant. At Smyrnæi repetitâ vetuſtate, [149] ſeu Tantalus Ioue ortus, illos, ſiue Theſeus diuinâ & ipſe ſtirpe, ſiue vna Amazonum condidiſſet: tranſcendere ad ea, quîs maximè fidebant in populum Romanum officijs,

142. Ex Rep. peteretur.] *Cui, illo coniugio cum Auguſti nepte, velut alterum caput dabatur. Ideò de* metu *ſequitur, quem ſilentio diſſimulauit.*

143. Commentariis Agrippinæ filiæ.] *Qua mulier perita & induſtria præter ſexum. Citat eam Plinius indice libri* VII. *vocátque Agrippinam Claudij: ſcilicet vxorem. Et libro* VII. Neronem

D paullò antè principem, pedibus genitum parens eius ſcribit Agrippina. *Non pertinent ad hanc, vt vir doctus nuper cenſuit, Auguſti laudes apud Suetonium cap.* LXXXVI. Et quâdam epiſtolâ Agrippinæ neptis ingenium collaudans: Sed opus eſt, inquit, dare te operam ne moleſtè ſcribas aut loquare. *Manifeſtus eſt ἀναχρονισμός. Pertinent ad matrem huius, quæ Auguſta neptis: iſta proneptis. Nec dubium, quin hæc quidem viuo Auguſto planè adhuc puera.*

144. Servis tramisit.] *Qui ad fulcra lecti, ex more.*

145. Famam averteret.] *Et populi ſermones alibi occuparet. Eo enim fine ipſe in Senatu creber, & res illuſtriores acta, ne vacare ipſe priuatis videretur, néve populo de ijs loqui eſſet.*

146. Templum statueretur.] *Illud, quod deſtinatum Tiberio & Senatui, à communi Aſia.*

147. Atye rege genitos.] *Atys Herculis & Omphales filius, è duobus filiis ſorte iactâ alterum retinuit Lydum nomine, alterum in Italiam miſit coloniæ deducendæ: cui nomen Tyrrhenus, & ab eo Tyrrhenia terra. Ita ferè Strabo libro* V. *conuenienter ad Taciti verba: & Tertullianus, De ſpectaculis,* Lydos ex Aſiâ tranſuenas in Etruriâ conſediſſe Timæus refert, duce Tyrrheno, qui fratri ſucceſſerat, (*lege,* ceſſerat, *ſiue,* ſeceſſerat) regni contentione. *Paullò diuerſus tamen ab iſtis Dionyſius lib.* I. *quem licet legas, Velleiúmque libro* I.

148. Cvi mox a Pelope nomen.] *Quem Pelopem vulgò Phrygem, Pauſanias & quidam Lydum faciunt.*

149. Sev Tantalvs Iove ortvs.] *Variantes has ſententias ſuper conditâ Smyrnâ notabis paſſim. De Theſeo & Athenienſibus, ſenſit Epigrammatarius lib.* IV. Εἰς εἰκόνα Πεισιστράτου. *vbi Athenienſes hoc argumento Homerum ſibi vindicant:*

Ἡ μήτρας γὰρ ἐκεῖνος ὁ χρύσεος ἦν πολιήτης,
Εἴπερ Ἀθηναῖοι Σμύρναν ἀπῳκίσαμεν.

De Ama-

[illegible] nauali copiâ non modò externa ad bell[illegible], [illegible]uæ in Italiâ tolerabantur: A [illegible] se primos tem[illegible]plum vrbis Romæ ſtatu[illegible]e M. [P]orcio conſule, magnis quid[em] iam Romani populi rebus, nondum tamen ad ſummum elatis, ſtante adhuc P[unic]a vrbe, & validis per Aſiam re[g]ibus. Simul L. Sullam t[e]ſtem adferebant, grauiſſimo in diſcrimine exercitus ob aſperitatem hiemis, & pænuriam veſtis, cum id Smyrn[æ] in concionem nuntiatū foret, omnes qui adſtabant detraxiſſe corpori tegmina, noſtri[s]que legionibus miſiſſe. Ita togati ſententiam patres, Smyrnæos prætulerunt. cenſuitque V[i]bius Marſus, vt M. Lepido, cui ea prouincia obuenerat, ſuper numerum legaretur, [qu]i templi curam ſuſciperet: & quia Lepidus ipſe diligere per modeſtiam abnuebat, Valerius Naſo è prætoriis ſorte miſſus eſt. Inter quæ diu meditato, prolatoque ſæpius conſilio, tandem [151] Cæſar in Campaniam ſpecie dedicandi templum apud Capuam I[oui], [152] apud Nolam Auguſto; ſed certus procul vrbe degere. Cauſſam abſceſſus quamquam ſecutus plurimos auctorum ad Seiani artes retuli, quia tamen cæde eius patrata, [153] ſex poſteà annos pari ſecreto coniunxit, plerumque permoueor, num ad ipſum referri verius ſit, ſæuitiam ac libidinem cùm factis promeret, locis occultantem. Erant qui B crederent, in ſenectute quoque corporis habitum pudori fuiſſe. [154] quippe illi prægracilis & incurua proceritas, nudus capillo vertex, vlceroſa facies, ac plerumque medicaminibus interſtincta: & Rhodi ſecreto, vitare cœtus, recondere voluptates inſuêrat. Traditur etiam matris impotentiâ extruſum, quam dominationis ſociam aſpernabatur; neque depellere poterat, cum dominationem ipſam donum eius accepiſſet. Nam d[ub]itauerat Auguſtus Germanicum ſororis nepotem, & cunctis laudatum, rei Romanæ imponere: ſed precibus vxoris euictus, Tiberio Germanicum, ſibi Tiberium adſciu[i]t. idque Auguſta exprobrabat, repoſcebat. Profectio arto comitatu fuit. vnus ſenator conſulatu functus, Cocceius Nerua, cui legum peritia: eques Romanus, præter Seianum,

Vouent Smyrnæi.

Tiberius Româ abit.

Varij varias cauſas dant. Seianum.

Sæuitiam eius.

Deformem formam.

Matrem.

Pauci illius comites.

De Amazone, qua nomen Smyrna à ſe dederit, initio libri XIV. *Strabo. Ceterùm lapides nummiq. hoc oppidum Zmyrnam ſcribunt, non vt obtinuit per Sigma.*

150. SE PRIMOS TEMPLVM VRBIS.] *Obſeruabit Philologus. Accidit hoc anno vrbis* DLVIII. *Secuti exemplum ſunt Alabandenſes annis* XXIV. *circiter poſteriùs. gloriantur apud Liuium, l.* XLIII. Alabandenſes templum vrbis Romæ ſe feciſſe commemorauerunt, ludoſque anniuerſarios ei Diuæ inſtituiſſe. *Prudentius de hâc Deâ:*

——— colunt nam ſanguine & ipſa
More deæ, nomenq. loci ceu numen habetur:
Atque Vrbis Venerisque pari ſe culmine tollūt
Templa, ſimul geminis adolentur thura deabus.

Vbi vides commune Romæ templum in ipſâ vrbe cum Venere fuiſſe. Ad hanc quoque Diuam ille poëta:

Exaudi regina tui pulcherrima mundi
Inter ſidereos Roma recepta polos.

Claudianus in monte Palatino collocat, lib. II. *De laudib. Stilic. vbi Prouincias facit Romæ ſupplicantes:*

Conueniunt ad tecta Deæ, quę candida lucent
Monte Palatino.

151. CÆSAR IN CAMPANIAM.] *Vox abeſt ſententiæ explendæ. Lego,* Cæſar iit Campaniam.

152. APVD NOLAM.] *Loca vbi mortuus. Adi Dionem lib.* LVI. *in extremo: Suetonium cap* XL.

153 SEX POSTEA ANNOS.] *Abijt vrbe Tiberius, anno* DCCLXXIX. *nec rediit: abiit vitâ* DCCXC. *Vndecim ergo abfuit continuos annos. Errorem Plutarchi non [illegible]imulo, aut potiùs exſcriptoris, Libello de e[x]ſilio: vbi legitur Tiberius ſeptem annis Capreas inhabitaſſe. Verba ſunt:* Τιβέριος δὲ Καῖσαρ ἐν Καπρέαις ἑπτὰ ἔτη διετέλεσε μέχρι τῆς τελευτῆς. *Falſum,* C *Nec inuerti eum, quòd non ſtatim Capreas ſeceſſit. Vix enim in Campaniâ hæſit dimidiatum annum, vt liquet ex Cornelio noſtro. Damna ergo lectionem, niſi mauis Plutarchum, & ſcribe,* δέκα, *vel* ἕνδεκα ἔτη. *Etiam in Suetonij loco, vbi de hac abſentiâ, adhæreſco, cap.* LI. Toto quidem triennio, quo viuente matre abſuit, ſemel omnino eam, nec ampliùs quam vno die, ac pauciſſimis vidit horis. *& malim, toto biennio. Egreſſus enim Tiberius fine anni* DCCLXXIX. *obijt illa principio anni* LXXXII. *vt ex Tacito clarum. Non ergo fuerunt inter toti tres anni.*

154. QVIPPE ILLI PRÆGRACILIS.] *Pugnat hæc delineatio, è diametro, cum Suetonij verbis:* Corpore fuit amplo atque robuſto. ſtaturâ, quæ iuſtam excederet. latus ab humeris & pectore: ceteris quoque membris vſque ad imos pedes æqualis & congruens. *De veritate, ſecundùm neutrum pronuntio. Quod ſequitur,* Vlceroſa facies, ac plerumque D medicaminibus interſtincta: *explicat idem Suetonius* Facie honeſtâ, in quâ tamen crebri & ſubtiles tumores. *In cuius verbis vitium. quid enim eſt ſubtilis tumor? Libri aliquot Pulmanni noſtri,* ſubiti tumores. *nihilo melius. At tu me duce ſcribe,* ſubſtilli tumores. *vel etiam,* ſubſtilles. *Non potuit ma[g]is apt[i]ore verbo exprimi liquor ſanieſque, quæ in eiuſmodi tumoribus minutatim ſtillat. Ita Subſtillum Feſto, tempus ante pāſtque pluuiā, quòd iam ſtillaret aut nondum deſiſſet. Tertullianus:* Aut imbres ruunt, & ſi qua miſſilia cum imbribus, dehinc ſubſtillum, & denuò ſudum. *C[ato] De re ruſticâ, in Stranguriâ vſurpat:* Nunc de [ii]s quibus ægrè lotium it, quibuſque ſubſtillum eſt.

A [illegible] ¹⁵⁵ Curtius Atticus. ceteri liberalibus ſtudiis præditi, fermè Græci, quorum ſermonibus leuaretur. Ferebant periti cæleſtium, iis motibus ſiderum exceſſiſſe Roma Tiberium, vt reditus illi negaretur. vnde exitij cauſſa multis fuit, properum finem vitæ coniectantibus, vulgantibuſque. neque enim tam incredibilem cauſum prouidebant, vt vndecim per annos libens patria careret. Mox patuit breue confinium artis, & falſi, veraque quàm obſcuris tegerentur. nam in vrbem non regreſſurum, haut forte dictum; ceterorum neſcij egêre, cum propinquo rure, aut litore, & ſæpè mœnia vrbis adſidens extremam ſenectam compleuerit. Ac fortè illis diebus oblatum Cæſari anceps periculum, auxit vana rumoris: præbuitque ipſi materiem, cur amicitiæ conſtantiæque Seiani magis fideret. Veſcebantur in ¹⁵⁶ villâ cui vocabulum Speluncæ, ¹⁵⁷ mare Amuclanum inter Fundanoſque montes, natiuo in ſpecu. eius os lapſis repentè ſaxis, obruit quoſdam miniſtros. hinc metus in omnes, & fuga eorum qui conuiuium celebrabant. Seianus ¹⁵⁸ genu, vultuque & manibus ſuper Cæſarem ſuſpenſus, oppoſuit ſeſe B incidentibus: atque habitu tali repertus eſt à militibus, qui ſubſidio venerant. Maior ex eo, & quamquam exitioſa ſuaderet, vt non ſui anxius, cum fide audiebatur. Adſimulabatque iudicis partes aduerſus Germanici ſtirpem, ſubditis qui accuſatorum nomina ſuſtinerent, maximeque inſectarentur Neronem proximum ſucceſſioni, & quamquam modeſtâ iuuentâ, plerumque tamen quid in præſentiarum conduceret oblitum: dum à libertis & clientibus apiſcendæ potentiæ properis extimulatur, vt erectum & fidentem animi oſtenderet: velle id populum Romanum: cupere exercitus: neque auſurum contra Seianum, qui nunc patientiam ſenis, & ſegnitiam iuuenis iuxtà inſultet. Hæc atque talia audienti, nihil quidem prauæ cogitationis, ſed interdum voces procedebant contumaces, & inconſultæ: quas adpoſiti cuſtodes exceptas auctaſq; cùm deferrent, neque Neroni defendere daretur, diuerſæ inſuper ſolicitudinum formæ oriebantur. Nam alius ¹⁵⁹ occurſum eius vitare, quidam ſalutatione redditâ ſtatim auerti, plerique inceptum ſermonem abrumpere; inſiſtentibus contrà irridentibuſque, qui C Seiano fautores aderant. Enimuerò Tiberius toruus, aut ¹⁶⁰ falſum renidens vultu, ſeu loqueretur, ſeu taceret. iuuenis crimen ex ſilentio, ex voce: ne nox quidem ſecura, ¹⁶¹ cùm vxor vigilias, ſomnos, ſuſpiria matri Liuiæ, atque illa Seiano patefaceret. qui fratrem quoque Neronis Druſum traxit in partes, ſpe obiectâ principis loci, ſi priorem ætate & iam labefactum demouiſſet. Atrox Druſi ingenium, ſuper cupidinem potentiæ, & ſolita fratribus odia, accendebatur inuidiâ: quòd mater Agrippina promtior Neroni erat. neque tamen Seianus ita Druſum fouebat, vt non in eum quoque ſemina futuri exitij meditaretur: gnarus præferocem, & inſidiis magis opportunum. Fine anni exceſ-

ſête

Eius ſuper emanſione dum. *Periculum Cæſaris.* *Et Seiani impenſida fides.* *Nero immoderatius incautus.* *Et defertur ad Tiberium.* *Cuius frater Druſus in fratrem armatur.*

155. Cvrtivs Atticvs.] *Eſt ille, quem lib. vi. ſubuerſum artibus Seiani ait: & ad quem Ouidij Elegia iv & vii. libri ſecundi De Ponto.*

156. Villa, cvi vocabvlvm Spelvncæ.] *Prætorium Suetonius appellat, more ſui ſæculi; quæ omnes* D *villæ elegantiores & non ruſtici vſus, Prætoria dictæ. Nomen illi à re, quia impoſita vel adiuncta huic natiuæ ſpeluncæ. Id ſecutos in poſiturâ villæ Romanos, docet Seneca locus de villâ Vatiæ:* Speluncæ ſunt duæ, *inquit*, magni operis, laxo atrio, paries manufactus (*ſcribo*, pares manufactis:) quarum altera ſolem non recipit, altera vſque in Occidentem tenet. *Ceterùm hoc ipſo in facto recenſendo non ſine cenſione Suetonium dimitto. cuius vulgati libri:* In Prætorio cui Spelunca nomen erat, incœnante eo, complura & ingentia ſaxa fortuitò supernè delapſa ſunt. *& aio reſcribendum.* in cœnantem eum. *Addo, hodiéque nomen manere, & opidulum eſſe: extremis montibus Fundanis, ad mare adiacens.*

157. Mare Amvclanvm inter.] *Amyclæ duplices. Altera Laconum quæ ſilentio periērum, vt paræmia eſt: altera Italorum, inter Caietam & Taracinam, quas à Serpentibus deletas crediderunt Solinus Pliniúſque. Ab his Amyclis, mari illi nomen.*

158. Genv vvltvqve.] *Hæc poſitio facilè capitur, ſi cogitas iacentem in lecto Tiberium: vt ſolent veſcentes. Ipſe igitur tali habitu ſuper eum, vt tueretur.*

159. Occvrsvm eivs vitare.] *Pulchra & graphica deſcriptio eorum, qui amant, metuunt, volunt, nolunt iungi. Et ſimillima in Sidonio, de ſeſe delatoob Satyram.* Alij tamen mihi plus quàm deceret ad genua volui; alij ne ſalutarent, fugere poſt ſtatuas, occuli poſt columnas; alij triſtes vultuoſique iunctis mihi lateribus incedere.

160. Falsvm renidens vvltv.] *Diſtinguo ſic:* renidens vultu. ſeu loqueretur, ſeu taceret iuuenis, crimen ex ſilentio, ex voce. *Turbant vulgò.*

161. Cvm vxor.] *Iulia Druſi F. quæ Neroni nupta: quámque poſteà Claudius, Meſſallina dolo, interfecit. Sueton. & Dio.*

162. A ſi-

Agrippa & Haterq mors.

ſêre inſignes viri, [162] Aſinius Agrippa, claris maioribus quàm vetuſtis, vitáque non degener. Et [163] Q. Haterius familiâ ſenatoriâ, eloquentiæ quoad vixit celebratæ: monimenta ingenij eius haut perinde retinentur. Scilicet impetu magis, quàm curâ vigebat. vtque aliorum meditatio & labor in poſterum valeſcit; ſic Haterij canorum illud & profluens, cum ipſo ſimul exſtinctum eſt. A

A. V. C. DCCLXXX.

M. Licinio, L. Calpurnio Coss. ingentium bellorum cladem æquauit malum improuiſum. eius initium ſimul & finis extitit. Nam cœpto apud Fidenam amphitheatro, [164] Atilius quidam libertini generis, quo ſpectaculum gladiatorum celebraret, neque fundamenta per ſolidum ſubdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem ſuperſtruxit: vt qui non abundantiâ pecuniæ, nec municipali ambitione, ſed in ſordidâ mercede id negotium quæſiuiſſet. Adfluxêre auidi talium, imperitante Tiberio procul voluptatibus habiti, virile ac muliebre ſexus, omnis ætas, ob propinquitatem loci effuſius. vnde grauior peſtis fuit, confertâ mole, dein conuulsâ, dum ruit intus, aut in exteriora effunditur: immenſamque vim mortalium ſpectaculo intentos, aut qui circùm adſtabant, præceps trahit atque operit. Et illi quidem quos principium ſtragis in mortem adflixerat, vt tali ſorte, cruciatum effugêre. Miſerandi magis, quos abruptâ parte corporis, nondum vita deſeruerat: qui per diem viſu, per noctem vlulatibus & gemitu, coniuges aut liberos noſcebant. Iam ceteri famâ exciti, hic fratrem, propinquum ille, alius parentes lamentari. etiam quorum diuersâ de cauſsâ amici aut neceſſarij aberant, pauere tamen: nequedum comperto, quos illa vis perculiſſet, latior ex incerto metus. Vt cœpêre dimoueri obruta; concurſus ad exanimos, complectentium, oſculantium: & ſæpe certamen, ſi confuſior facies, & par forma aut ætas, errorem adnoſcentibus fecerat. [165] Quinquaginta hominum milia, eo caſu debilitata vel obtrita ſunt. Cautumque in poſterum ſenatuſconſulto, ne quis gladiatorium munus ederet, cui minor * quadringentorum milium res, néve amphitheatrum imponeretur, niſi ſolo firmitatis ſpectatæ. Atilius in exſilium actus eſt. Ceterùm ſub recentem cladem patuêre procerum domus, fomenta, & medici paſſim præbiti: fuitque vrbs per illos dies, quamquam mæſtâ facie, veterum inſtitutis ſimilis, qui magna poſt prœlia ſaucios largitione, & curâ ſuſtentabant. Nondum ea clades exoleuerat, cum ignis violentia vrbem vltra ſolitum adfecit, deuſto monte Cœlio: feralemque annum ferebant, & ominibus aduerſis ſuſceptum principi conſilium abſentiæ, qui mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes, ni Cæſar obuiam iſſet, tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actæque ei grates apud ſenatum, ab inluſtribus: famáque apud populum, quia ſine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos etiam & vltrò accitos munificentiâ iuuerat. Adduntur ſententiæ, vt mons Cælius in poſterum [166] Auguſtus appellaretur: quando cunctis circùm flagrantibus, ſola Tiberij effigies ſita in domo Iunij ſenatoris, inuio-

Fidenis Amphitheatri, parum firmiter ſtructum.

Idq; magnâ ſtrage hominum corruit.

B

* Decem millia Philipp. cenſus olim equeſter.

C

Incendium Romæ atrox.

Cæſar liberalitate mitigat.

*Ipſe rotam ſtringit multo ſufflamine conſul.

162. ASINIVS AGRIPPA.] *Cenſeo filium Aſinij Galli: ideòque addit, clariores illi maiores, quàm vetuſtiores. Nam Aſinia gens in lucem protracta ab Auguſto, qui non iniuriâ extulit auum huius Pollionem.*

163. Q. HATERIVS, ELOQVENTIÆ CELEBRATÆ.] *Inter declamatores recenſet Seneca pater, inuruitq; eamdem notam quam hic Tacitus.* Q. Haterius, *inquit*, pulcherrimam imaginem mouit. Cœpit enim ſubito quo ſolebat curſu orationis ſcribere (*vellem*, deſcribere) quaſi exaudiret aliquem tumultú. vaſtari omnia ac rapi, comburi incendiis villas, fugas agreſtium. & cùm omnia impleſſet terrore, adiecit, Quid exhorruiſti adoleſcens? ſocer tuus venit. *De eodem homine vitióque corrigendus Seneca filius, epiſt.* XL. Namque Echeri curſum ſuis temporibus oratoris celeberrimi, longè abeſſe ab homine ſano volo. *lege*, Nam Q. Hateri. *Elegans in hanc rem Auguſti iocus*, Haterius noſter * ſufflaminandus eſt. *quod à curribus tractum. Ad hunc hominem Euſebiano iſta refer in Chronicis:* Q. Haterius (*malè in eo* Atherius) promptus & popularis orator, vſque ad xc. prope annum ſummo honore conſeneſcit. D

164. ATILIVS QVIDAM LIBERTINI GENERIS.] *Ergòne permiſſum libertis edere ludos? Apparet. Suetonius tamen aliud indicare videtur Claudij cap.* XXVIII. *De Harpocrâ magna gratia apud Imp. liberto:* Cui, *ait*, lecticâ per vrbem vehendi, ſpectaculaque publicè edendi ius tribuit. *Sed credo veterum Romæ tantùm, non in municipiis coloniiſque.*

165. QVINQVAGINTA HOMINVM MILIIA.] *Nihil mutemus. Suetonius & Oroſius viginti hominum millia periiſſe eo caſu aiunt: noſter quinquaginta, ſed latiùs ſumens, debilitatos non ſolùm obtritos.*

166. AVGVSTVS APPELLARETVR.] *Vide Suetonium, cap.* XLVIII.

167. CLAV-

A [illegible] manſiſſet. *Fuiſſe id olim* [167] *Claudiæ Quinctiæ, eiúſque ſtatuam vim ignium bis elapſam, maiores apud ædem* [illegible] *tris deûm conſecrauiſſe. ſanctos acceptóſque numinibus Claudios: & augendam cærimoniam loco, in quo tantum in Principem honorem dij oſtenderint.* Haut fuerit abſurdum tradere, montem cum antiquitùs Querquetulanû cognomento fuiſſe, quòd talis ſ[illegible]æ fre[illegible]ens, fecunduſque erat: mox Cælium appellitatum [168] à Cæle Vibennâ, qui dux gentis Etruſcæ, cùm [169] auxilium * appellatum ductauiſſet, ſedem eam acceperat à Tarquinio Priſco, ſeu quis alius regum dedit. nam ſcriptores in eo diſſentiunt. cetera non ambigua ſunt, magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitauiſſe, [170] vnde Tuſcum vicum è vocabulo aduenarum dictum. Sed vt ſtudia procerum, & largitio principis, aduerſum caſum ſolatium tulerant; ità accuſatorum maior in dies & infeſtior vis ſine leuamento graſſabatur, corripueráatque [171] Varum Quinctilium, diuitem & Cæſ[illegible]ri propinquum, Domitius Afer, Claudiæ Pulchræ matris eius condemnator; nullo mirante, quòd diu egens, & parto nuper præmio malè vſus, plura ad flagitia ac-

Statua comi-tia elapſa.

*Cely montis nomen, vnde l * appellatum*

Quinctilius Varus accuſatur.

B cingeretur. Publium Dolabellam ſocium delationis extitiſſe, miraculo erat; quia claris maioribus, & Varo connexus, ſuam ipſe nobilitatem, ſuum ſanguinem perditum ibat. Reſtitit tamen ſenatus, & opperiendum imperatorem cenſuit. quod vnum, vrgentium malorum ſuffugium in tempus erat. At Cæſar dedicatis per Campaniam templis, quamquam edicto monuiſſet, ne quis quietem eius irrumperet, concurſuſque opidanorum diſpoſito milite prohiberentur; peroſus tamen municipia, & colonias, omniáque in continenti ſita, [172] Capreas ſe in inſulam abdidit, trium milium freto ab extremis

Tiberius Capreas conceſſit.

167. CLAVDIÆ QVINCTIÆ] *Duo nomina gentilitia huic feminæ? Non eſt Romanum. Scribo,* Claudiæ Quintæ. *Tertia, Secunda, Quarta, Quinta, mulierum agnomina ab ordine naſcendi. Ita Liuio libro* XL. Calpurnius Piſo necatus à Quartâ Hoſti-

C liâ vxore dicebatur. *In vetuſto lapide*, QVARTA. LIVIA. *& alibi*, QVINCTA. NONIA. *Eóque exemplo hic, Quinta Claudia. Iudicium meum firmat hiſtoria, quia Ap. Claudio huius patri quinque filiæ fuerunt. Cicero in Catone:* Quattuor robuſtos filios, & quinque filias Appius regebat, & ſenex & cæcus. *Malè ergo in ſcriptore de Viris illuſtribus, Linia Claudia. Quod ad hiſtoriam hanc, miraculúmque: habes apud ſolum, niſi aberro, Valerium, lib.* 1. *c.* VIII. Poſſunt & illa miraculorum loco poni, quòd Q. Claudiæ ſtatua in veſtibulo templi Matris deûm poſita, bis eâ æde incendio conſumptâ, priùs P. Naſica Scipione, L. Beſtiâ; item M. Seruilio & L. Lamiâ Coſs. in ſuâ baſi flammis intacta ſtetit.

168. A CÆLE VIBENNA.] *Mutant annales, in nomine, in tempore, in re. Nomen illi Calem, noſter &*

D *Varro facinnt lib.* IV. *Calium, Dionyſius & Tabula Claudiana, quæ Lugduni. Tempus aduentus eius, ad Romulum Varro & Dionyſius retulêre: ad Tarquinium, Tacitus & Claudius in tabulâ dictâ. Feſtus, (vt Fragmenta ſunt) de Tarquinio item inſeruit: ſed diſpeſcuit nomen, & Calem ac Vibennam facit duos fratres. In re ipſâ: Dionyſius Romam migraſſe eum, impulſum Romuli famâ; Tacitus, auxilij ferendi cauſſâ, Claudius, exactum variâ fortunâ pulſúmque, deſcribût. Tabula illius Claudiana verba digna adſcribi.* Seruius Tullius, ſi noſtros ſequimur, captiuâ natus Ocreſiâ: ſi Tuſcos, Cæli quondam Viuennæ ſodalis fideliſſimus omniſque eius caſus comes, poſtquam vana fortuna exactus cum omnibus reliquijs Cæliani exercitus Etruriâ exceſſit, montem Cælium occupauit, & à duce ſuo Cælio ita appellitatus. Mutatoque nomine (nam Tuſcè Maſtarna ei nomen erat) ita appellatus eſt, vt dixi.

169. AVXILIVM APPELLATVM * TAVISSET.] *Hæc ſcriptura, aiunt, codicis Medicæi. Variè reſtituunt. Putem* τὸ appellatum, *è priore lineâ repetitum fruſtrà, delendúmque. Ita legerim*, cùm auxilium tuliſſet.

170. VNDE TVSCVM VICVM.] *Aliter viſum Liuio, qui lib.* II. *cognominatum vult à reliquiis exercitus Porſenæ, qui è fugâ receperant ſe Romam, victi ad Ariciam à Cumanis.* Pars, *inquit*, perexigua duce amiſſo, quia nullum propius perfugium erat, Romam inermes & fortunâ & ſpecie ſupplicum delati ſunt. His locus ad habitandum datus, quem deinde Tuſcum vicum appellarunt. *Varro item leuiter diſſentit.* Hi poſt Cælis obitum, *inquit*, quòd nimis munita loca tenerent, neque ſine ſuſpicione eſſent, deducti dicuntur in planum. Ab eis dictus Vicus Tuſcus; & ideo ibi Vortumnum ſtare, quòd is deus Etruriæ. *De Vortumno quod ait, confirmat Propertius.*

Tuſcus ego, Tuſcis orior. nec pœnitet inter
Prœlia Volſcinos deſeruiſſe focos.

Vbi perperam Volſcinos, quia Volſci in Etruriâ non fuerunt. Libri manuſſ. Volſanos. *quos ſequor, aut certè,* Volſinios.

171 VARVM QVINCTILIVM.] *Cenſeo filium eſſe infelicis patris, qui in Germaniâ caſus. Sed quomodo Cæſari propinquus? Credo, quia Germanici filiam duxerat vxorem. Seneca lib.* 1. *Controu.* III. 'Declamauerat apud illum hanc controuerſiam Varus Quinctilius, tunc Germanici gener & prætextatus. *Itaque abſocer illi Tiberius fuit.*' *An etiam propinquus aliâ de cauſſâ? Puto, quia Claudia Pulchra Vari mater, ſobrina Agrippinæ dicitur ſuprà. nec tamen vltrà repperi.*

172. CAPREAS.] *Scholiaſtes Iuuenalis, ad hæc*

pecta

Deſcripta eius inſula. tremis Surrentini promontorij diiunctam. Solitudinem eius placuiſſe maximè crediderim, quoniam importuoſum circà mare, & vix modicis nauigijs [173] pauca ſubſidia, neque adpulerit quiſquam, niſi gnaro cuſtode. cęli temperies hieme mitis, obiectu montis quo ſæua ventorum arcentur. æſtas in Fauonium obuerſa, & aperto circùm pelago peramœna, proſpectabátque pulcherrimum ſinum, antequam Veſuuius mons ardeſcens faciem loci verteret. Græcos ea tenuiſſe, Capreáſque [174] Thelebois habitatas, fama tradit. *XII ibi Cæſaris villæ.* Sed tum Tiberius duodecim villarum nominibus, & molibus inſederat; quantò intentus olim publicas ad curas, tanto occultior in luxus, & malum otium reſolutus. *In loco occulto, occulta calumnia.* Manebat quippe ſuſpicionum & credendi temeritas, quam Seianus augere etiam in vrbe ſuetus, acriùs turbabat, non iam occultis aduerſum Agrippinam & Neronem inſidiis. quîs additus miles, nuntios, introitus, aperta, ſecreta, velut in annales referebat: vltroque ſtruebantur, qui monerent perfugere ad Germaniæ exercitus, vel celeberrimo fori effigiem diui Auguſti amplecti, populumq́ue ac ſenatum auxilio vocare. Eáque ſpreta ab illis, velut pararent, obiiciebantur. A

A. V. C. DCCXXCI. Iunio Silano & Silio Nerua Coſs. fœdum anni principium inceſſit, tracto in carcerem [175] illuſtri equite Romano Titio Sabino, ob amicitiam Germanici. *Titius Sabinus in carcerem datus:* neque enim omiſerat coniugem, liberoſq́ue eius percolere, ſectator domi, comes in publico, poſt tot clientes vnus; eoq́ue apud bonos laudatus, & grauis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, *Petitius Rufus, M. Opſius, prætura functi adgrediuntur, cupidine conſulatus; ad quem non niſi per Seianum aditus. neque Seiani voluntas, niſi ſcelere quærebatur. *Circumuentus turpi fraude* Compoſitum inter ipſos, vt Latiaris, qui modico vſu Sabinum contingebat, strueret dolum, ceteri teſtes adeſſent: deinde accuſationem inciperent. Igitur Latiaris iacere fortuitos primùm ſermones: mox laudare conſtantiam. quòd non, vt ceteri, florentis domus amicus, adflictam deſeruiſſet: ſimul honora de Germanico, Agrippinam miſerans, diſſerebat. Et poſtquam Sabinus, vt ſunt molles in calamitate mortalium animi, effudit lacrymas, iunxit queſtus; audentiùs iam onerat Seianum, ſæuitiam, ſuperbiam, ſpes eius. ne in Tiberium quidem conuicio abſtinet. Ijq́ue ſermones, tamquam vetita miſcuiſſent, ſpeciem artæ amicitiæ facere. Ac iam vltrò Sabinus quærere Latiarem, ventitare domum, dolores ſuos quaſi ad fidiſſimum deferre. Conſultant quos memoraui, quónam modo ea plurium auditu acciperentur. nam loco, in quem coibatur, ſeruanda ſolitudinis facies; & ſi ponè fores adſiſterent, metu: viſus, ſonitus, aut fortè orta ſuſpicionis erat. [176] Tectum inter & laquearia, tres ſenatores, haut minùs turpi latebrâ quàm deteſtandâ fraude, ſeſe abſtrudunt; foraminibus & rimis aurem admouent. Intereà Latiaris repertum in publico Sabinum, velut recèns cognita narraturus, domum & in cubiculum trahit: præteritáque & inſtantia, quorum affatim copia, ac nouos terrores cumulat. Eadem ille, & diutiùs; quando C

*Petilius

poëta — anguſtâ Caprearum in rupe ſedentis:
Sedentis, *inquit*: ſignificat & diuem turpiter vixiſſe Capreis Tiberiũ *Corrige*, & diu & turpiter.

173. PAVCA SVBSIDIA.] *Id eſt, ſtationes & tutiora loca, in quibus naues ſubſidere, & ſuffugium habere poſſent.*

174. THELEBOIS HABITATAS.] *Ideò Telebo? pro ipſis Capreis, Auſonio:*

—— viridéſque reſultant
Teleboæ.

Virgilius cauſſam nominis tangit:

— Teleboûm Capreas dum regna teneret.

Emit, ſiue permutauit eas cum rep. Neapolitanorum Imp. Auguſtus, traditis earum vice Pithecuſis, ſiue, vt Suetonius appellat, Aenariâ, Aug. cap. XCII. Notat Dio LII. in extremo, & clarè Strabo lib. V. Αἱ δὲ Κάπρεαι δύο πολίχνας εἶχον τὸ παλαιόν, ὕστερον δὲ μίαν. Νεαπολῖται δὲ καὶ ταύτην κατέσχον, πολέμῳ δὲ ἀποβαλόντες τὰς Πιθηκούσας, ἀπέλαβον πάλιν, δόντος αὐτοῖς Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, τὰς δὲ Καπρέας ἴδιον ποιησαμένου κτίσμα. *Ab hac cauſſâ ergo Capreæ in cenſu Cæſarum: quam Tiberius XII. villarum nominibus inſedit, ait noſter. Iis villis nomina fuiſſe cenſeo XII. deorum ex Suetonio, qui Capreis adſignat* Villam cui nomen Iouis, *cap. LXV. Sed & Pharus in eâ inſulâ, vſui nautis. Idem,* Turris Phari terræ motu Capreis concidit. *quod ponit inter omina Tiberianæ mortis. Exſtructa iterùm, ex his Statij verſibus:*

Teleboúmq; domos: trepidis vbi dulcia nautis
Lumina noctiuagæ tollit Pharus æmula Lunæ. D

175. INLVSTRI EQVITE R. TITIO SABINO.] *Titum prænomen illi dat Plinius:* Ap. Iunio, *ait,* P. Silio Cos. Cùm animaduerteretur ex cauſsâ Neronis, Germanici F. in T. Sabinum & ſeruitia eius.

176. TECTVM INTER ET LAQVEARIA.] *Dij deæq́; auctores perdant tam ſceleſtæ fraudis. cuius tamen*

A quando mæſta; vbi ſemel prorupêre, difficiliùs reticentur. Properata inde accuſatio, miſſiſque ad Cæſarem litteris ordinem fraudis, ſuumque ipſi dedecus narrauêre. Non aliàs m is anxia & pauens ciuitas,[177] egens aduerſùm proximos. congreſſus, colloquia, notæ ignotæque aures vitari; etiam muta atque inanima, tectum & parietes circumſpectabantur. Sed Cæſar [178] ſollennia incipientis anni Kalen. Ianuarias, epiſtolâ precatus: vertit in Sabinum, corruptos quoſdam libertorum, & petitum ſe arguens, vltionemque haut obſcurè poſcebat. nec mora, quin decerneretur. & trahebatur damnatus, quantum obductâ veſte & adſtrictis faucibus niti poterat, clamitans, *Sic inchoari annum, has Seiano victimas cadere. quò intendiſſet oculos, quò verba acciderent, fuga, vaſtitas: deſeri itinera, fora: & quidam regrediebantur, oſtentabantque ſe rurſum, id ipſum pauentes, quod timuiſſent. Quem enim diem vacuum pœnâ,* [179] *vbi inter ſacra & vota, quo tempore verbis etiam profanis abſtineri mos eſſet, vincla & laqueus inducantur?* [180] *Non imprudentem Tiberium*

Kalendæ anni violantur.

B

men exemplum ab Ephoris eſſe, monet iuuentutem, Pauſaniam Spartæ regem, cùm ad Ephoros detuliſſet Argilius quidam proditionis, & occulta cum Rege ſocietatis, eamque in rem litteras eius oſtendiſſet: vt tamen ipſi coràm ea audirent cognoſcerêntque commenti fraudem ſunt, vt in templum perfugeret Argilius quaſi ad aram. vbi Pauſania in ea hæc exprobraret, apud conſcium non negatura: Ephori autem in occulta laterent, duplici quodam tabulato diſcluſi. Pete hæc à Thucydide diſertim narrante lib. 1. Nec dubito, quin perfidia nouum exemplum ſit à facta illa.

177. EGENS ADVERSVM PROXIMOS.] *Litterulâ additâ reſtitue:* tegens. *Dicta ſimilis in Cicerone, pro Roſcia,* Tecti eſſe ad alienos poſſumus: ſocium verò fallere qui poſſumus?

C 178. SOLLENNIA INCIPIENTIS ANNI.] *Illudit nobis vir doctus, dum interpretatur, Tiberium ipſo Kalendarum die à Senatu populóque ſtrenas per epiſtolam exegiſſe. & id multis verbis. Quanto proclinius & verius erat dicere, Tiberium initio epiſtolæ præfatum (ita ſcripſerim, quam* precatum) *de Kalendis noui anni, quæ feſta & ſacra vulgò? Nec,* precatus, *damna ſententia iſtâ: vt ſacra auſpiciaque eius diei primâ epiſtolâ veneratus Cæſar ſit. Ita ſuprà legi:* Sed principio litterarum veneratus deos. *Sanè dies ille, ſiquis alius, religioſus in vulgus. Plinius:* Primum incipientis anni diem lætis precationibus inuicem fauſtum ominamur. *Templa aperiebant, vota concipiebant pro ſuâ quiſque publicâque ſalute. Prudentius:*

— Iano etiam celebri de menſe litatur
Auſpiciis epuliſque ſacris: quas inueterato
D Heu miſeri, ſub honore agitât, & gaudia ducunt
Feſta Kalendarum.

Vide & Ouidium in Faſtis. Sed & ludi tum in palatia. Iulianus in Miſopog. Εἶργον τοὺς θεράποντας ἐμαυτὸν ὑπ' ἀβελτηρίας, ὡς εἶτον τῆς αὐλῆς προσδέχομαι τὴν θυμέλην, ἔξω τῆς νουμηνίας τῆς ἔτους. *At de ſtipe ſtrenisque quæ eſt ratio? cùm adeò auerſatus eum morem Tiberius ſit, (homo alias abhorrens omnes eiuſmodi vitæ amœnitates) vt plerumque extra vrbem Kalendis ipſis egerit, ne admitteret ſtrenas. Clarè Dio:* Τοῦτο δ' οὖν ἐποίει ἔξω τῆς νουμηνίας διότι, καὶ ἦν μηδένα τῶν ἀνθρώπων ἄσχολον περί τε τὰς νέας ἀρχὰς καὶ περὶ τὴν ἑορτὴν ἔχοντα ποιῇ, ἢ καὶ ἀργύριον παρ' αὐτῶν λαμβάνῃ. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ Αὔγουστον ἐπὶ τούτῳ ἐπαινεῖ, διὰ τὸ πολλὴν δυσχέρειαν ἐν αὐτῷ, πολλὴν δὲ καὶ ἀνάλωσιν ἐκ τῆς ἀντιδόσεως γίγνεσθαι. *Religionem & auſpicia Kalendarum illuſtrabit etiam hic D.* * *Maximi locus viri docti, vetuſti, (aeuum illius ante mille annos:) è Sermone cui Titulus,* De Kalendis Ianuarijs increpatio. *In quàm multa appoſitè in hanc vanitatem: & iſtud.* Nouum annum Ianuarias appellant Kalendas, cùm vetuſto ſemper errore & horrore ſordeſcant. Auſpicia etiam vaniſſimi colligere ſe dicunt: ac ſtatum vitæ ſuæ inanibus indicijs æſtimantes per incerta auium ferarumque ſigna, imminentis anni futura rimantur: cùm vtique apud deum ſolum ſit notitia futurorum. *At de Epulis illa die, vide omnino epiſt.* LXIV. *D. Auguſtini ad Aurelianum.*

* Quamquam iſta & Ambroſio tributa, vt multa alia.

179. VBI INTER SACRA ET VOTA.] *Nihil enim triſte publicè priuatimque primâ illa die patrabant: nedum vt punirent. Plutarchus in Mario:* Καὶ προελθὼν (ὁ Μάριος) νουμηνίαις Καλάνδαις Ἰανουαρίαις, ἥτις ἀρχὴ, Σέξτον τινὰ Λικίνιον κατεκρήμνισεν. Ὃ καὶ τοῖς ἑταίροις καὶ τῇ πόλει τῶν αὖθις ἐσομένων κακῶν γεγονέναι σημεῖον μέγιστον. *Id eſt:* Progreſſuſque Marius Calendis ipſis Ianuarijs, initio anni, Sextum quemdam Licinium de ſaxo iecit. quod & illis & vrbi impendentium malorum maximum viſum præſagium. *Nec mirum ſi Romani diem illum exemptum habuerint à pœnâ: quippe qui omnes dies feſtos. Seneca pater l. v. controuerſiâ iv.* Accuſatus eſt à fratre parricidij. & damnatus Diebus feſtis intercedentibus, pœna ex lege dilata eſt. *Suetonius de Tiberij ſæuitiâ:* Nullus à pœnâ hominum ceſſauit dies, ne religioſus quidem & ſacer. *Philo Iudæus contra Flaccum:* Τοῖς ὀρθῶς πολιτευομένοις τῶν ἀρχόντων ἔθος ἐστὶ μηδένα κολάζειν τῶν κατακρίτων, ἄχρις ἂν αἱ ἐπιφανεῖς γενέθλιοι καὶ πανηγύρεις αὐταὶ τῶν ἐπιφανῶν σεβαστῶν διεξέλθωσιν. *id eſt:* Bonis & benè adminiſtrantibus Præſidibus mos eſt, in neminem damnatum animaduertere, donec ſollennes celebritates natalitijque dies Auguſtorum præterierint. *Similis Athenis lex, vt in morte Socratis Xenophon expreſſit.* Ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μετὰ τὴν κρίσιν τριάκοντα ἡμέρας βιῶναι, διὰ τὸ Δήλια μὲν ἐκείνου τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐᾶν δημοσίᾳ ἀποθνῄσκειν, ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ. *Sed & videntur Romani etiã in bello, per Kalendas iſtas, abſtinuiſſe ab armis. Subindicat Appianus v. Ciuiliũ:* Νουμηνίας δὲ οὔσης ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν οὔσης, φυλάξας ὁ Λεύκιος τὴν ἑορτὴν, ὡς ἀμελείας τοῖς πολεμίοις αἰτίαν, ἐξέδραμε νυκτὸς ἐπὶ τὰς πύλας αὐτῶν.

180. NON IMPRVDENTEM.] *Scriptus codex,*

rium tantam inuidiam adiiſſe: quæſitum meditatumque, ne quid impedire credatur, quò minùs noui magiſtratus, quo modo delubra & altaria, ſic carcerem recludant. Secutæ inſuper litteræ, A

Miniſtri ſcelerum, ſcrius aut citiùs puniti.

grates agentis, quòd hominem infenſum Reip. puniuiſſent. adiecto, trepidam ſibi vitam, ſuſpectas inimicorum inſidias, nullo nominatim compellato: neque tamen dubitabatur in Neronem & Agrippinam intendi. Ni mihi deſtinatum foret, ſuum quæque in annum referre; auebat animus anteire, ſtatimque memorare exitus, quos [181] Latinius atque Opſius, ceterique flagitij eius repertores habuêre, non modò poſtquam C. Cæſar rerum potitus eſt, ſed incolumi Tiberio. qui ſcelerum miniſtros, vt peruerti ab alijs nolebat, ita plerumque ſatiatus, & oblatis in eamdem operam recentibus, veteres & prægraues adflixit. verùm has atque alias ſontium pœnas, in tempore trademus. Tum cenſuit Aſinius Gallus, cuius liberorum [182] Agrippina matertera erat, petendum à Principe,

Tiberius recludi mentem ſuam indignatur.

vt metus ſuos ſenatui fateretur, amouerique ſineret. Nullam æquè Tiberius, [183] vt rebatur, ex virtutibus ſuis quàm diſſimulationem diligebat. eò ægriùs accepit, recludi quæ premeret: ſed mitigauit Seianus, non Galli amore, verùm vt [184] cunctationes Prin-

Neptis Iuliæ mors.

cipis aperirentur: gnarus lentum in meditando, vbi prorupiſſet, triſtibus dictis atrocia B facta coniungere. Per idem tempus [185] Iulia mortem obiit, quam neptem Auguſtus conuictam adulterij damnauerat, proiecerátque in inſulam Trimerum; haut procul Apulis litoribus. Illîc viginti annis exſilium tolerauit, Auguſtæ ope ſuſtentata: quæ florentes priuignos cùm per occultum ſubuertiſſet, miſericordiam erga adflictos palàm

Friſij rebellant. Auariter habiti.

oſtentabat. Eodem anno Friſij tranſrhenanus populus pacem exuêre, noſtrâ magis auaritiâ, quàm obſequij impatientes. Tributum ijs Druſus iuſſerat modicum, pro anguſtiâ rerum: vt [186] in vſus militares, coria boum penderent. non intentâ cuiuſquam curâ, quæ firmitudo, quæ menſura: donec Olennius è primipilaribus, regendis Friſijs impoſitus, terga vrorum delegit, quorum ad formam acciperentur. Id alijs quoque nationibus arduum, apud Germanos difficiliùs tolerabatur, quîs ingentium belluarum feraces ſaltus, [187] modica domi armenta ſunt. Ac primò boues ipſos, mox agros, poſtremò corpora coniugum aut liberorum, ſeruitio tradebant. Hinc ira & queſtus. C

Sæuiunt in Romanos præſidiarios.

[188] & poſtquam non ſubueniebat, remedium ex bello. rapti qui tributo aderant milites, & patibulo adfixi. Olennius infenſos fugâ præuênit, receptus caſtello [189] cui nomen Fleuum: & haut ſpernenda illîc ciuium ſociorumque manus litora Oceani præſidebat.

L. Apronius in eos it.

Quod vbi L. Apronio inferioris Germaniæ proprætori cognitum, vexilla legionum è ſuperiore prouinciâ, peditumque & equitum auxiliarium delectos acciuit: ac ſimul v-

trumque

prudentem: *ſed malè. Obiicit liberè Sabinus, De induſtriâ & conſulto Tiberium hæc patrare, vt omnibus conſtaret, omni tempore omnia in reos licere. Ita nemo excuſet, inquit, tamquam ignarus aut incogitans hunc diem polluiſſet.*

181. LATINVS ATQVE OPSIVS.] *De Opſio in his libris nihil: de Latinio habes libro* VI.

182. AGRIPPINA MATERTERA ERAT.] *Nimirum quia Vipſania vxor Aſinij, conſanguinea Agrippinæ ſoror: id eſt, eodem patre Vipſanio nata ambæ, diuerſâ matre. Vide noſtrum Stemma.*

183. VT REBATVR.] *Ad ſequentia refer. Putabat hanc virtutem eſſe, non erat.*

184 CONTATIONES PRINCIPIS.] Contationes *non aptè aut rectè* aperiri *mihi dicuntur, ſiue quis mallet*, operiri. *Ego*, cogitationes, *magis ſcribam. Tum explico: Seianum mitigaſſe Tiberium, quia non nolebat ſtrigus & lentitudinem illam excitari, ac cogitationes eius produci: vt demque vaſi ſui compos fieret, duobus illis afflictis, quod prouidebat fore, vt Tiberius occultam adhuc iram promeret, & atroce facto oſtenderet, cum non vltrà lateret. Et ſanè ita euênit, ſtatimq. initio anni proximi duo illi (Agrippina & Nero) accuſati & damnati. An quis etiam*, operientur, *mallet? Tum eſſet, mitigaſſe ideò Seianum, quia nondum maturum videbatur ſenſus Principis aperiri, excuſauitq. Aſinium eius dicto: vt ſcilicet maius odium morâ conciperet, & denique triſtiùs factis efferret.*

185. IVLIA.] *Iuliæ filia, quæ nupta Aemilio Paullo. Scholiaſtes Iuuenalis in Sat.* VI à barbaro relegatam *ſcribit: ſed corrigendum*, ab auo.

186. IN VSVS MILITARES.] *Nempe ad ſcuta, ad tentoria militum, etiam ad machinarum paratum. Simile tributum in Boſphoro tempore Græcanicorum Imperatorum, penſum Cedrenus docet, & appellat* τὰς συντελείας τῶν βοῶν. *Addit autem (quàm verè, neſcio)* Boſphoro inde nomen eſſe, διὰ τὸ τελεῖν Ῥωμαίοις κατ᾽ ἔτος ἀντὶ χρημάτων βόας: ab eo quòd penderent Romanis quotannis, pro pecuniâ, tributum boum. *Lego &* equos datos à Dalmatis, *in tributa: ſed meo & inferiore æuo.* D

187. MODICA DOMI ARMENTA.] *Aliter eſt noſtro æuo, & eminent.*

188 ET POSTQVAM NON SVBVENIEBAT.] *Legendum*, ſubueniebatur. *aut*, nemo ſubueniebat.

189. CVI NOMEN FLEVVM.] *Scribo in libris Hiſtor.*

190. ALAM

A vtrumque exercitum Rheno deuectum, Friſijs intulit; ſoluto iam caſtelli obſidio, & ad ſua tutanda digreſſis rebellibus. Igitur proxima æſtuaria aggeribus & pontibus, traducendo grauiori agmini, firmat. atque interim, repertis vadis, [190] alam Caninefatem, & quod peditum Germanorum inter noſtros merebat, circumgredi terga hoſtium iubet. qui iam acie compoſiti pellunt turmas ſociales, equiteſque legionum ſubſidio miſſos. Tum tres leues cohortes; ac rurſum duæ; dein tempore interiecto, acriùs eques immiſſus. ſatis validi ſi ſimul incubuiſſent, per interuallum aduentantes, neque conſtantiam addiderant turbatis, & pauore fugientium auferebantur. *Parùm prouidus, aut felix.* Cethego Labeoni legato quintæ legionis, quod reliquum auxiliorum tradit. atque ille dubiâ ſuorum re, in anceps tractus, miſſis nuntiis vim legionum implorabat. Prorumpunt Quintani ante alios, & acri pugnâ hoſte pulſo, recipiunt cohortis aláſque feſſas vulneribus. Neque dux Romanus vltum ijt, aut corpora humauit: quamquam multi tribunorum præfectorumque & inſignes centuriones cecidiſſent. *Clades duplex Romanorum* Mox compertum à transfugis, nongentos Romano-
B rum apud lucum, quem Baduhennæ vocant, pugnâ in poſterum extractâ, confectos: & aliam quadringentorum manum, occupatâ Cruptoricis quondam ſtipendiarij villâ, poſtquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuiſſe. Clarum inde inter Germanos Friſium nomen: diſſimulante Tiberio damna, ne cui bellum permitteret. *Diſſimulata Tiberio.* Neque ſenatus in eo cura, an imperij extrema dehoneſtarentur: pauor internus occupauerat animos, cui remedium adulatione quærebatur. Ita quamquam diuerſis ſuper rebus conſulerentur, aram Clementiæ, aram Amicitiæ, effigieſque circùm Cæſaris ac Seiani cenſuêre: crebríſque precibus efflagitabant, viſendi ſui copiam facerent. Non illi tamèn in vrbem, aut propinqua vrbi digreſſi ſunt: ſatis viſum, omittere inſulam, & in proxima Campaniæ adſpici. eò venire patres, eques, magna pars plebis, anxij erga Seianum; cuius durior congreſſus, atque eò per ambitum, & ſocietate conſiliorum parabatur. Satis conſtabat auctam ei adrogantiam, fœdum illud in propatulo ſeruitium ſpectanti. *Seiani potentia, & faſtus.* quippe Romæ, ſueti diſcurſus: & magnitudine vrbis, incertum, quod quiſ-
C que ad negotium pergat. Ibi campo aut litore iacentes, nullo diſcrimine noctem ac diem, iuxta gratiam aut faſtus ianitorum perpetiebantur: donec idque vetitum. & reuenêre in vrbem trepidi, quos non ſermone, non viſu dignatus erat: quidam malè alacres, quibus infauſtæ amicitiæ grauis exitus imminebat. Ceterùm Tiberius neptem Agrippinam, Germanico ortam, cùm coràm Cn. Domitio tradidiſſet, in vrbe celebrari nuptias iuſſit. *Agrippina nubit Domitio.* In Domitio, ſuper vetuſtatem generis, propinquum Cæſaribus ſanguinem delegerat. Nam is [191] auiam Octauiam, & per eam Auguſtum auunculum præferebat.

190. ALAM CANINEFATEM.] *Cuius mentio Fulſinij in lapide.* PRÆF. EQVITVM. ALÆ. PRIMÆ. CANNANEFATVM.

191. AVIAM OCTAVIAM.] *Quia filius L. Domitij ex Antoniâ maiore. Antonia autem ex Octauiâ & M. Antonio ſata. Auunculus ergo maior illi Auguſtus. Eſt autem hic Domitius, qui pater Principis Neronis.*

C.COR-

A

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER V.

BREVIARIVM LIBRI.

L IVIA *Auguſta moritur: eoque Seiani potentia creſcit. Agrippina & Nero Principis litteris accuſantur. Nec multò pòſt Seianus ipſe, detectâ cupidine imperij, peruertitur: cum magnâ amicorum eius ſtrage. (Quæ omnia Tacito ſingillatim tradita æuum aboluit.) Falſus apud Cycladas Druſus ſe oſtendit. ſed diligentiâ & aſtu Poppæi Sabini capitur. Hæc geſta annis circiter tribus,* B

C. RVBELLIO GEMINO. C. FVFIO GEMINO
M. VINVCIO QVARTINO. C. CASSIO LONGINO Coss.
TIBERIO CAESARE V. L. AELIO SEIANO.

A. V. C. DCCLXXXII. *Mors Iuliæ, & eius elogium.*

R VBELLIO & Fufio Coss. quorum vtrique Geminus cognomentum erat,[1] Iulia Auguſta mortem obiit, ætate extremâ, nobilitatis per Claudiam familiam, & adoptione [2] Liuiorum Iuliorúmque clariſſimæ. primum ei matrimonium & liberi fuére, cum Tiberio Nerone: qui bello Perufino profugus, pace inter Sex. C Pompeium ac triumuiros pactâ, in vrbem rediit. Exin Cæſar cupidine formæ aufert marito, incertū an inuitam, adeò properus, vt ne ſpatio quidem ad enitendum dato, penatibus ſuis grauidam induxerit. Nullam poſthac ſubolem edidit, ſed [3] ſanguini Auguſti per coniunctionem Agrippinæ & Germanici adnexa, communes pronepotes habuit: ſanctitate domus priſcum ad morem, comis vltra quàm antiquis feminis probatum, mater impotens, *Funus.* [4] vxor facilis, & cum artibus mariti, ſimulatione filij benè compoſita. Funus eius modicum

COMMENTARIVS.

1. I VLIA AVGVSTA MORTEM OBIIT.] *De enim vitæ annis diſſenſus eſt ſcriptorum. Plinius lib.* XIV. *cap.* VI. *annos ei tribuit* LXXXII. Iulia, *inquit*, Auguſta LXXXII. annos vitę Pucino retulit acceptos, non alio vino vſa. *At Dio:* Ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, *ait*, ἡ Λιουία μετήλλαξεν, ἓξ καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ζήσασα. *Sed labor, vt Plinium è Dione corrigendum cenſeam.*

2. LIVIORVM IVLIORVMQVE.] *Duas ergo familias complexa per adoptionem Liuia. Ipſo enim è Claudiis, vnde & cognomen tenuit Druſilla. Sed pater eius inſertus adoptione in Liuios, quod hic Tacitus voluit dictum. Nec aliter accipies quod ſcriptum extremo libro ſexto:* Quamquam mater in Liuiam, & mox Iuliam familiam adoptionibus tranſierit. *Non enim ipſa, ſed pater: cui nomen apud Velleium, Liuius Druſus Claudianus. Vocat ſimpliciter Dio libro* XLVIII. *Liuium Druſum: & cùm à Bruto ſtetiſſet, poſt pugnam Philippenſem manus ait adtuliſſe ſibi. Clara hæc è Suetonio, in Tib. cap.* III. Ex hac ſtirpe Claudiâ Tiberius Cæſar genus trahit, & quidem vtrumque: paternum à Tiberio Nerone, maternum ab Ap. Pulchro, qui ambo Appij Cæci filij fuerunt. Inſertus eſt & Liuiorum familiæ adoptato in eam materno auo. *Ad quæ verba tamen interpretes conniuent.* D

3. SANGVINI AVGVSTI.] *Nam Germanicus Druſo ortus, Liuiæ ſanguis: Agrippina, ex Iuliâ ſanguis Auguſti.*

4. VXOR FACILIS.] *Nemo meliùs explicauerit, quàm ipſa Liuia. cuius hoc inter apophthegmata Dio recenſet:* Interrogante quodam, quâ ratione & arte Auguſtum ita ſibi deuinxiſſet, ac pęne ſubiecisſet? reſpondit. Ὅτι αὐτή τε ἀκριβῶς σωφρονοῦσα, καὶ πάν-

A dicam, teſtamentum diu irritum fuit. laudata eſt pro roſtris à C. Cæſare pronepote, qui mox rerum potitus eſt. At Tiberius quòd ſupremis in matrem officiis defuiſſet, nihil mutatâ amœnitate vitæ, magnitudinem negotiorum per litteras excuſauit: honoreſque memoriæ eius ab ſenatu largè decretos, quaſi per modeſtiam imminuit, paucis admodum receptis, & addito, ne [5] cæleſtis religio decerneretur: ſic ipſam maluiſſe. Quin & parte eiuſdem epiſtolæ increpuit amicitias muliebres, Fuſium conſulem obliquè perſtringens. is gratiâ Auguſtæ floruerat, aptus alliciendis feminarum animis, dicax idem, & Tiberium acerbis facetiis irridere ſolitus: quarum apud præpotentes in longum memoria eſt. Ceterùm ex eo [6] prærupta iam & vergens dominatio. nam incolumi Auguſtâ, erat adhuc perfugium: quia Tiberio inueteratum erga matrem obſequium; neque Seianus audebat auctoritati parentis anteire. Tunc velut frenis exſoluti proruperunt. miſſæque in Agrippinam ac Neronem litteræ, quas pridem adlatas & cohibitas ab Auguſtâ credidit vulgus. haut enim multum poſt mortem eius recitatæ ſunt. Verba inerant

Tiberius erga matrem vitâ parum æquus. *Deterius iam imperium.* *Agrippina & Nero accuſati.*

B quæſitâ aſperitate: ſed non arma, non rerum nouarum ſtudium, amores iuuenum, & impudicitiam nepoti obiectabat. in nurum ne id quidem confingere auſus; adrogantiam oris & contumacem animum incuſauit, magno ſenatus pauore ac ſilentio: donec pauci, quîs nulla ex honeſto ſpes, & publica mala ſingulis in occaſionem gratiæ trahuntur, vt referretur poſtulauêre, promtiſſimo Cottâ Meſſallino cum atroci ſententiâ. ſed aliis à primoribus, maximeque à magiſtratibus, trepidabatur: quippe Tiberius & ſi infenſe inuectus, cetera ambigua reliquerat. Fuit in ſenatu Iunius Ruſticus, [7] componendis patrum actis dilectus à Cæſare, eoque meditationes eius introſpicere creditus: is fatali quodam motu (neque enim antè ſpecimen conſtantiæ dederat) ſeu prauâ ſollertiâ, dum [8] imminentium oblitus incerta pauet, inſerere ſe dubitantibus, ac monere conſules ne relationem inciperent: diſſerebátque, breuibus momentis ſumma verti poſſe, [9] dandúmque interſtitium pœnitentiæ ſenis. Simul populus effigies Agrippinæ ac Neronis gerens, circumſiſtit curiam; feſtiſque in Cæſarem ominibus, falſas litteras, & Principe

Quibus criminibus? *Anceps in hoc iudicio Senatus.* *Quem ad mittera inclinat Ruſticus.* *Etiam populi fauor.*

C inuito exitium domui eius intendi clamitat. ita nihil triſte illo die patratum. Ferebantur etiam ſub nominibus conſularium fictæ in Seianum ſententiæ, exercentibus pleriſque per occultum, atque eò procaciùs, libidinem ingeniorum. vnde illi ira violentior,

πάντα τὰ δοκοῦντα αὐτῷ ἡδέως ποιοῦσα, καὶ μήτε ἄλλο τι τῶν ἐκείνου πολυπραγμονοῦσα, καὶ τὰ ἀφροδίσια αὐτοῦ ἀθύρματα μήτε διώκουσα, μήτε αἰσθάνεσθαι προσποιοῦσα: Ipſa eximiè pudica & ſobria, omnia eius mandata alacriter obiens; neque in facta eius alia inquirens, minimè autem in luſus amatorios, eoſque diſſimulans. *En facilitatem.*

5. Cælestis religio.] *Quam tamen poſteà ei tribuit Claudius, effigie eius in templo Auguſti conſecratâ, ſacriſque, quæ Veſtales facerent, inſtitutis. edicto etiam, vt per nomen eius feminæ iurarent. Dio*

D *lib.* LX. *& Suetonius cap.* XI. *Claudij. Exſtant Nummi,* DIVVS. AVGVSTVS. PATER. *caput radiatum, ara ante pedes: parte auerſâ,* S. P. Q. R. DIVÆ. IVLIÆ. AVGVSTI. FIL. *carpentum, cui ſubiuncti duo muli. Nec dubito, quin conſecrata hæc Iulia habitu & nomine Iunonis. Prudentius,*

Adiecere ſacrum, fieret quo[*] Liuia Iuno,
Non minùs infamis thalami ſortita cubile,
Quàm cùm fraterno caluit Saturnia lecto.

Quamquam eo nomine adfecta à poetis etiam viua. Ouidius:

Cùm tibi contigerit vultum Iunonis adire.

Vt autem Liuia habitu Iunonis, ſic Druſilla à Caio conſecrata Veneris, cognomento Pantheа. Auctor idem Dio LIX. *Quò refero inſcriptionem priſcam,*

VENERI. CÆLESTI
AVGVSTÆ. SACR.
NVMMIA. C. F. DORCAS
S. P. F. C.

6. Prærupta et vergens.] *Ita repoſui & intellego, cadentem aut præcipitem: nõ vltra in ſtatu. Vulgò* vrgens, *quod ſanũ explicant, neſcio quo exemplo.*

7. Componendis patrum actis.] *Duplicia Acta reperio, Senatus, Populíque. Acta Senatus alio nomine, Commentarij Senatus, Tacito lib* XV. *Acta populi, aliàs Diurna, aliàs Publica. Dixi diſtinctè de vtriſque, quia confundi video non à iuuentute, ſed & à doctis: dixi, inquam, in* Excvrs. A.

8. Imminentivm oblitvs.] *Mala præſentia & pericula negligit, præ futuris. Plus ſcilicet timebat ab heredibus, quos deſtinabat, quàm à Tiberio.*

9. Dandvmqve interstitivm.] *In Florentino:* quandoque germanicis ſtitium pænitentiæ ſenis. *Poſſet elici:* dandumque Germanicis, interſtitium (*ſiue placet* ſpatium) pænitentiæ ſenis. *Suadebat iſte, ſaltem vel Germanicorũ memoriæ magna (Druſi aui, & filij, qui pater aut maritus horum) Germanicorum, inquam, memoriæ hoc largiendum, vt ſpatium eſſet pænitentiæ ſenis. Poſſe enim illum ad bonam mentem redire, ſi tempus medium eſſet, nec inſtio eius ſtatim patraretur. Sanè aliquid de Germanicis fuit: etſi locus fortaſſe non plenus.*

Libri vett. Iulia. rectè ſ adoptionem ſtellas.

tior,& materies criminandi. *Spretum dolorem Principis,*[10] *ab Senatu deſciuiſſe populum: au-* A
diri iam & legi nouas conciones, noua patrum conſulta. quid reliquum, niſi vt caperent ferrum?
Cæſar agrè animo accipit.
& quorum imagines pro vexillis ſecuti forent, duces imperatoréſque diligerent? Igitur Cæſar,
repetitis aduerſum nepotem & nurum probris, increpitáque per edictum plebe; queſtus
apud patres, quòd fraude vnius ſenatoris imperatoria maieſtas eluſa publicè foret, inte-
gra tamen ſibi cuncta poſtulauit. nec vlt[illegible]deliberatum, quò minùs non quidem extre-
ma decernerent, id enim vetitum, ſed paratos ad vltionem [11] vi principis impediri teſta-
• Magnus hiatus hiſtoriæ. deſunt triennij ferè geſta.
rentur. [12] • Quattuor & quadraginta orationes ſuper eâ re habitæ, ex quîs ob metum
paucæ, plures adſuetudine, " [13] *mihi pudorem aut Seiano inuidiam allaturum cenſui.*
verſa eſt fortuna, & ille quidem qui collegam & generum adſciuerat, ſibi igno-
ſcit. ceteri quem per dedecora fouère, eum ſcelere inſectantur.
miſerius ſit ob amicitiam accuſari, an amicum accuſare, haud diſcreuerim, [14] • *non crudelitatem,*
non • *clementiam cuiuſquam experiar, ſed liber & mihi ipſi probatus antibo periculum. vos obte-*
ſtor, ne memoriam noſtri per mœrorem quàm læti retineatis, adnumerando me quoque iis, qui fine B
egregio publica mala effugerunt. [15] Tunc ſingulos, vt cuique adſiſtere, alloqui animus erat,
retinens aut dimittens, partem diei abſumſit. multoque adhuc cœtu, & cunctis intre-
pidum vultum eius ſpectantibus, cùm ſupereſſe tempus nouiſſimis crederent, gladio
quem ſinu abdiderat incubuit. Neque Cæſar vllis criminibus aut probris defunctum
Vitellius & Pomponius accuſati.
inſectatus eſt, [16] cùm in Blæſum multa fœdáque incuſauiſſet. [17] Relatum inde de P. Vi-
tellio, & Pomponio Secundo. illũ indices arguebant, clauſtra ærarij cui præfectus erat,
& militarem pecuniam rebus nouis obtuliſſe: huic à Conſidio præturâ functo obiecta-
• Aelij, cuius gentis cognomen Gallus.
batur • Velij Galli amicitia, qui punito Seiano, in hortos Pomponij quaſi fidiſſimum
ad ſubſidium perfugiſſet. neque aliud periclitantibus auxilij, quàm [18] in fratrum con-
Ille ſe interfecit:
Hic morum traduc. & ſuperſtites.
Liberi Seiani puniti.
ſtantiâ fuit, qui vades extitêre. mox crebris prolationibus ſpem ac metum iuxtà grauà-
tus Vitellius, petito [19] per ſpeciem ſtudiorum ſcalpro, leuem ictum venis intulit, vitám-
que ægritudine animi finiuit. At Pomponius multâ morum elegantiâ, & ingenio inlu-
ſtri, dum aduerſam fortunam æquus tolerat, Tiberio ſuperſtes fuit. Placitum poſt-hac, C
vt in reliquos Seiani liberos aduerteretur: vaneſcente quamquam plebis irâ, ac pleriſ-
que per priora ſupplicia lenitis. Igitur portantur in carcerem, filius imminentium intel-
ligens, [20] puella adeò neſcia, vt crebrò interrogaret, *quod ob delictum, & quò trahere-*
Etiam virguncula heu. per ſcelus prius violata.
tur? neque facturam vltrà. &, poſſe ſe puerili verbere moneri. Tradunt temporis eius au-
ctores, quia [21] triumuirali ſupplicio affici virginem inauditum habebatur, à carnifice
laqueum

10. AB SENATV.] *Diſtingue contra vulgus,* ſpre-
tum dolorem principis ab Senatu, deſciuiſſe po-
pulum.

11. VI PRINCIPIS IMPEDIRI TESTARENTVR.]
Malum tuum, Corneli, fatum! Non pagina aliquot
ſed libri hic perierunt, quibus geſta ferè triennij con-
tinebantur, de Agrippinæ liberûmque eius exitu, de
Seiani ſpe caſuque, de eiuſdem cum agmine amico-
rum ſtrage, de Liuiæ flagitiis & morte. ad ſummam,
flos quaſi hiſtoria tuæ. Adeo à bonis illis patribus cura
otiúmque fuit deſcribere Oroſios & Vopiſcos, & hu-
iuſmodi quiſquilias, præ tuo auro.

12. QVATTVOR ET QVADRAGINTA ORATIO-
NES.] *Quæ praeunt, geſta ſunt Fuſio & Rubellio*
Coſſ. initio anni: hæc autem C. Memmio Regulo &
Fulcinio Trione. Ita interciderunt acta pleraque an-
ni DCCLXXXII. *acta omnia anni ſequentis, quo Coſſ.*
M. Vinicius & L. Caſſius. Item huius anni, quo ex
Kal. Maij ſuffecti Tiberio & Seiano Conſules Regu-
lus & Trio.

13. MIHI PVDOREM, AVT.] Ἀποσπασμάτιον
ex oratione cuiuſpiam damnandi ob Seianum, vti &
ſequens membrum.

14. NON CRVDELITATEM.] *Magni animi voces,*
vel abrupti. & ſimiles à Vibio Viria prolatæ, quem
Liuius ſuâ manu mariturum ita loqui facit, l. XXVI.
Cruciatus contumeliaſque, quas ſperat hoſtis,
dum liber, dum mei potens ſum, effugere morte
præterquam honeſtâ, etiam leni, poſſum.

15. TVNC SINGVLOS.] *Quis iſte? dignus erat*
quem noſſemus, ob conſtantiam mortis.

16. CVM IN BLÆSVM.] *Mallem deletâ voculâ,*
Cùm Blæſum.

27. RELATVM INDE DE P. VITELLIO.] *Vide* D
Suetonium Vitelly cap. II.

18. IN FRATRVM CONSTANTIA.] *Suetonius ita*
narrat, vt de vno fratre modò dicat. Publius, *inquit,*
poſt Præturæ honorem, inter Seiani conſcios ar-
reptus, & fratri in cuſtodiam datus, ſcalpro libra-
rio venas incidit: & obligari ſe paſſus, in eâdem
cuſtodiâ morbo perijt.

19. PER SPECIEM STVDIORVM.] *Doctus enim*
fuit, & ſcripta reliquit. Tertullianus De animâ: In
Vitellij commentariis conditum eſt.

20. PVELLA ADEÒ NESCIA.] *Illa ipſa qua ſponſa*
Claudij filio, vt hic notat Dio.

21. TRIVMVIRALI SVPPLICIO AFFICI VIR-
GINEM.] *Triumuiri, qui alias Iudices capitales,*
prorſus

A laqueum iuxtà compreſſam: exin obliſis faucibus, id ætatis corpora in Gemonias abiecta. Per idem tempus Aſia atque Achaia exterritæ ſunt, acri magis, quàm diuturno rumore, Druſum Germanici filium apud Cycladas inſulas, mox in continenti viſum. & erat iuuenis haut diſpari ætate, quibuſdam Cæſaris libertis velut agnitus, per dolumque comitantibus. Alliciebantur ignari famâ nominis, & promtis Græcorum animis ad noua & mira. [22] quippe lapſum cuſtodiâ, pergere ad paternos exercitus, Ægyptum aut Syriam inuaſurum fingebant ſimul, credebántque. Iam iuuentutis concurſu, iam publicis ſtudiis frequentabatur, lætus præſentibus & inanium ſpe; cùm auditum id Poppæo Sabino. Is Macedoniæ tum intentus, [23] Achaiam quoque curabat. Igitur quò vera ſeu falſa anteiret, [24] Toronæum Thermæumque ſinum præfeſtinans, mox Eubœam Ægæi maris inſulam, & Piræeum Atticæ oræ, dein Corinthienſe litus, anguſtiáſque Iſthmi euadit: maríque alio Nicopolim Romanam coloniam ingreſſus, [25] ibi demum cognoſcit. ſollertiùs interrogato, quis nam foret? dixit ſe M. Silano genitum, & multis ſectatorum dilapſis, aſcendiſſe nauem, tamquam Italiam peteret. ſcripſitque hæc Tiberio:

Pſeudo Druſus. *Quem Sabinum capit.*

B [26] neque nos originem finémve eius rei vltrà comperimus. Exitu anni, diu aucta diſcordia conſulum erupit. nam Trio facilis capeſſendis inimicitiis & foro exercitus, vt ſegnem Regulum ad opprimendos Seiani miniſtros obliquè perſtrinxerat: ille niſi laceſſeretur modeſtiæ retinens, non modò retudit collegam, ſed vt noxium coniurationis ad diſquiſitionem trahebat. Multiſque patrum orantibus, ponerent odia in perniciem itura, manſêre infenſi ac minitantes, donec magiſtratu abirent.

prorſus iidem Romæ qui vndecimuiri Athenis. Munus eorum præeſſe carceri, punire damnatos. itémque cognoſcere de furtis admiſſiſque, ſeruorum aut eiuſmodi viliorum capitum ad Mæniam columnã. Quod idem in Athenienſibus fuiſſe, diſco ex Suidâ. Ἕνδεκα, *inquit,* ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις ἐπιμελουμένη τῶν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ κατακρίτων, ἐφ' ἣν ἀνήγοντο οἱ κλέπται καὶ οἱ ἀνδραποδισταί. *Nec ambigo quin Romanis exemplum inde. Alia de his habes apud Rouardum* 11. *Varior. & Fabrum, quæ non recoquam ego. Sed cur ait inuiolatam virginem adfici triumuirali ſupplicio, id eſt laqueo? Id quidem ita ceperim quaſi non ſimpliciter virginem dixerit, ſed impubem inueſtémque. Lex enim non tam virginitati ignotũ contúmque voluit, quam ætati. Ita nec pueros interfici fas, niſi togâ ſumptâ & relatos in viros. Hinc apud Dionem ſcriptũ, à Triumuiris in proſcriptione iuſſum puerum quemdam Togam virilem ſumere, vt ſcilicet iure poſſet interfici, l.* XLVII. Καὶ ἄλλα τέ, *ait,* διὰ τοῦτο πολλὰ παρενομήθη, καὶ παιδίσκον τινὰ ἐς ἐφήβους ἐσήγαγον, ἵν' ὡς εἰς ἄνδρας ἤδη τελῶν ἀποθάνῃ. *Appuleius* 11. *apol. de pue-*

C

ro præcoci malitiâ. Hoc magis noxius, quòd cum veniâ pernicioſus eſt: & nondum pœnæ, iam iniuriæ ſufficit. *Quam cauſſam & hic ſubeſſe arbitror, vt compreſſo deuirginatóque, mulier videretur & pleno annis.*

22. QVIPPE LAPSVM.] *Fortè*, elapſum.

23. ACHAIAM QVOQVE CVRABAT.] *Ex decreto illo, lib* 1. *quo* Achaiam & Macedoniam onera deprecantes leuari proconſulari imperio, tradique Cæſari placuit.

24. TORONÆVM THERMÆVMQVE SINVM.] *Quorum ille ad Toronem Macedoniæ vrbem; hic innixus Macedoniam, Axij fluuij receptor.*

25. IBI DEMVM COGNOSCIT.] *Locus inter mancos. Nec enim vbi aut quomodo deprehenſus fugitiuus ille, narratum. Poſt*, cognoſcit, * *ergo ponenda nota. Et ſtatim ſcribe*, interrogato.

26. NEQVE NOS.] *At repperunt Zonaras & Dio, qui miſſum eum ad Tiberium tradiderunt, Caligula nuptias Antij celebrantem.*

C. COR-

C. CORNELII TACITI A

AB EXCESSV DIVI AVGVSTI

ANNALIVM LIBER VI.

BREVIARIVM LIBRI.

TIBERII arcanæ & fœdæ libidines. Multorum accuſationes: interque eos M. Terentij equitis R. cuius libera & egregia defenſio inſerta. L. Piſonis B *Præfecti vrbis mors & funus: & per occaſionem de origine eius muneris & progreſſu. De Sibullarum carminibus recipiendis conſultatio: & quæ in iis cautio. Seditio Romæ ob grauitatem annonæ. Germanici duæ filiæ nuptum datæ, L. Caſſio, & M. Vinicio. Fœneratores accuſati. repreſſæ vſuræ. & liberalitate Cæſaris fides multorum refectæ. Iterum accuſationes maieſtatis: & vno edicto omnes conſcij Seianianæ coniurationis necati. C. Cæſar Caligula Claudiam vxorem accipit: eius mores & callida ſimulatio in auum. Tiberij præſagium de Ser. Galbâ: & per cauſſam eam de Mathematicis aliquid & Thraſullo. Druſi Germanici filij miſeranda mors: item Agrippinæ. Nerua Iureconſultus mediâ voluntariâ obijt. aliquot aliorum illuſtrium mortes. Phœnix in Ægypto viſa, & ſuper eâ veterum narrationes ac iudicia. Accuſationes variæ & mortes. Parthorum legati in vrbem venêre, ad nouum regem petendum. & Tiberius vnum, deinde alterum miſit. L. Vitellius Orienti præfectus: eiuſque ingenium. Prœlia inter Armenios & Parthos. Artabanus regno exutus, & in Scythiam profugus, cui Teridates ſufficitur Vitellij conſilio & armis.* C *At Romæ illuſtrium damnationes & mortes. Clitæ Cappadoces regi ſuo rebelles & repreſſi. Teridates rex diſcidio procerum pellitur, & Artabanus in regnum iterum accitur. Romæ incendium atrox: quod Cæſar liberalitate ſuâ mitigauit. Tiberij deliberatio de ſucceſſore: eiuſque morbus & mors. Geſta hæc annis circiter ſex,*

CN. DOMITIO. M. FVRIO CAMILLO
SER. SVLPICIO GALBA. L. CORNELIO SVLLA
PAVLLO FABIO PERSICO. L. VITELLIO COSS.
C. CESTIO GALLO. M. SERVILIO RVFO
Q. PLAVTIO. SEX. PAPINIO
CN. ACERRONIO. C. PONTIO

1 A. V. C. DCCLXXXV. Tiberius Romam adit, non intr.

CN. DOMITIVS & Camillus Scribonianus conſulatum inierant; cùm Cæſar, tramiſſo quod Capreas & Surrentum interluit freto, Campaniam prælegebat, ambiguus an vrbem intraret: ſeu quia D contrà deſtinauerat, ſpeciem venturi ſimulans. & ſæpè in propinqua digreſſus, aditis [2] iuxta Tiberim hortis, ſaxa rurſum & ſolitudinem maris repetiit, pudore ſcelerum & libidinum: quibus adeò indomitis exarſerat, vt more regio pubem ingenuam ſtupris pollueret. nec formam tantùm & decora corpora; ſed in his modeſtam pueritiam, in alijs imagines maiorum, incitamentum cupidinis habebat. Tuncque primùm ignota antè vocabula reperta ſunt, [3] ſellariorum & ſpintriarum, ex fœditate loci ac multiplici patientiâ: præpoſitíque ſerui qui quærerent, pertraherent. dona in promtos, minas aduerſum abnuentes; & ſi retinerent propinquus aut parens, vim, raptus, ſuáque ipſi libita velut in captos exercebant. At Romæ principio anni, quaſi recèns cognitis Liuiæ flagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces ſententiæ dicebantur, [4] in effigies quoque

Capreas redit.

Ibi libidines fœde exercet.

Decreta in Seianum & Liuiam.

ac

A ac memoriam eius. & bona Seiani ablata ærario, vt in fiſcum cogerentur, [5] tum rettulêre Scipiones. Hæc & Silani & Caſſij, iiſdem fermè aut paullùm immutatis verbis adſeueratione multâ cenſebant; cùm repentè Togonius Gallus, dum ignobilitatem ſuam magnis nominibus inſerit, per deridiculum auditur. Nam Principem orabat diligere ſenatores, ex quîs viginti ſorte ducti & ferro accincti, quoties curiam iniſſet, ſalutem eius defenderent. crediderat nimirùm epiſtolæ, ſubſidio ſibi alterum ex conſulibus poſcentis, vt tutus à Capreis vrbem peteret. Tiberius tamen ludibria ſeriis permiſcere ſolitus, egit gratias beneuolentiæ patrum: *ſed quos omitti poſſe? quos deligi? ſemperne eoſdem? an ſubinde alios? &* [6] *honoribus perfunctos, an iuuenes? priuatos, an e magiſtratibus? Quam deinde ſpeciem fore, ſumentium in limine curiæ gladios? neque ſibi vitam tanti, ſi armis tegenda foret.* Hæc aduerſus Togonium, verbis moderans: neque vltrà abolitionem ſententiæ ſuadere. At Iunium Gallionem, qui cenſuerat vt prætoriani actis ſtipendiis, ius apiſcerentur [7] in quattuordecim ordinibus ſedendi, violenter increpuit; velut coràm rogitans, *quid illi cum militibus?* [8] *quos neque dicta imperatoris, neque præmia niſi ab* B *imperatore accipere par eſſet. Reperiſſe prorſus, quod diuus Auguſtus non prouiderit. an potiùs diſcordiam & ſeditionem à ſatellite Seiani quæſitam? quâ rudes animos, nomine honoris, ad corrumpendum militiæ morem propelleret.* Hoc pretium Gallio meditatæ adulationis tulit, ſtatim curiâ, deinde Italiâ exactus. & quia incuſabatur facilè toleraturus exſilium, dilectâ Leſbo inſulâ, nobili & amœnâ, retrahitur in vrbem, [9] cuſtoditurque domibus magiſtratuum.

Togonij adulatoria ſententia.

Refutata Tiberio.

Altera Gallionis. Acerrimè increpita.

Imò & punita.

COMMENTARIVS.

C 1. INITIVM *ſexti libri arbitratu hic iure conſtitui, non certo. Cui enim probes tantam vim rerû, quantam dixi, trienniíq; geſta vna libro cum ſequentibus incluſa fuiſſe? Secreui igitur. non quia liqueret mihi initium in his demùm verbis faciundum: ſed quia magnitudinem réſque geſtas æſtimanti, ita videbatur. Denique vt ſcires ſaltem, hunc vulgò quintum librum in duos eſſe tribuendum.*

2. IVXTA TIBERIM HORTIS.] *Hortos Cæſaris accipio, de quibus Horat.*

Trans Tiberim longè cubat is prope Cæſaris hortos.

Ij vicini Naumachiæ fuerunt, ſiquidem eâdem de re Suetonius Tiber. c. LXXII. Bis omnino toto ſeceſſus tempore Romam redire conatus, ſemel triremi vſque ad proximos naumachiæ hortos ſubuectus eſt, diſpoſitâ ſtatione per ripas Tiberis, quæ obuiam prodeuntes ſubmoueret. *Vide ijs de hortis & Sueton. Iulio, cap.* LXXXIII.

D 3. SELLARIORVM AC SPINTRIARVM.]*Vide ſi lubet Suetonium Tiber. cap.* XLIII. *& Turnebum l.* V *cap.* I. *Qui tamen non ſatis explicant, cur Sellarij dicti à fœditate loci. Sed ego non violo te Pudor.*

4. IN EFFIGIES QVOQVE ET MEMORIAM EIVS.] *Crebra talium mentio: diſce ſemel hunc morem, ſi placet, è noſtro* EXCVRSV, *in* A.

5. [*] TVM RETTVLERE SCIPIONES.]*Stigmatiæ locus non fruſtrà.* [*] *Deſunt enim quædam. Vel hoc argumento, quòd rettuliſſe Scipiones dicit. at relatio Conſulum erat, cenſio tantùm Senatorum. Poſſit ſi fortè, legi:* vt in fiſcum cogerentur coſſ. rettulêre. Scipiones hæc, & Silani & Caſſij, *&c. Sed vt tectum ſit, non ſanatum vulnus.*

6 HONORIBVS PERFVNCTOS, AN IVVENES?] *Quidam erga in Senatu, honoribus nondum functi. Quod manauit ab Auguſto:* qui liberis Senatorum, quo celeriùs reip. adſueſcerent, protenus virili togæ latum clauum inducere, & Curiæ intereſſe permiſit. *ait Sueton. Aug. c.* XXXVIII. *Tacitus Annali* XIII. Iulius Montanus Senatorij ordinis, ſed qui nondum honorem capeſſiſſet. *Plura ibi.*

7. IN QVATTVORDECIM ORDINIBVS SEDENDI.] *Tamquam equites eſſent. Cauſſam ſententiæ ſumpſit a Primipilaribus, qui functi militiâ, Equites cenſebantur. Simile volunt in Prætorianis. Vide me in Milit. lib.* II. *Dial.* VIII.

8. QVOS NEQVE DICTA IMPERATORIS.]*Hæret ſententia, fortaſſe explicanda, ſi legas:* dicta non Imperatoris: *negatione inſertâ.*

9. CVSTODITVRQVE DOMIBVS MAGISTRATVVM.] *Præter carcerem & cuſtodiam militarem, cuſtodia alia duplex: Apud Magiſtratus, & Apud vades. Apud Magiſtratus, cùm reus Conſuli, Prætori, Aedili (interdum & Senatori, etiam non è Magiſtratu) committebatur. quod non niſi in reis illuſtrioribus vſurpatum, eáque cuſtodia libera dicta. Salluſtius in Catilinario:* Senatus decreuit vti abdicato magiſtratu Lentulus itemque ceteri in liberis cuſtodiis haberentur. itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tum ædilis erat, Cethegus Q. Cornificio, Statilius C. Cæſari, Ceparius Cn. Terentio Senatori traduntur. *Cicero in Bruto:* Domi teneamus eam ſeptam liberali cuſtodiâ. *quaſi ſi alia illa, ſeruilis. Iulius Firmicus:* In cuſtodiâ quandoque, [*] ſed liberâ exponetur. *Et ſanè hæc Libera, dignitatum tantùm & plerumque Senatorum. Hieronymus contra Vigilantium:* Sint ergo non tetro aliquo carcere, ſed amœnâ & liberâ cuſtodiâ, tamquam patres quidam ordinis Senatorij. *Dio optimè lib.* LVIII. *de Aſinio Gallo: qui hanc cuſtodiam,* φυλακὴν ἄδεσμον

[*] Vide Diſpunct.

Seſtius Paconianus. tium. Iiſdem litteris Cæſar [10] Seſtium Pagonianum prætorium perculit, magno pa- A
** Pecconianum.* trum gaudio, audacem, maleficum, omnium ſecreta rimantem, delectumque à Seia-
no, cuius ope dolus C. Cæſari pararetur. quod poſtquam patefactum, prorupêre con-
cepta [11] per idem odia, & ſummum ſupplicium decernebatur, ni profeſſus indicium fo-
Latinius Latiaris. ret. Vt verò Latinium Latiarem [12] ingreſſus eſt accuſator Acrius, iuxtà inuiſi, gratiſſi-
mum ſpectaculum præbebatur. Latiaris, vt rettuli, præcipuus olim circumueniendi
Titij Sabini, & tunc luendæ pœnæ primus fuit. Inter quæ Haterius Agrippa conſu-
Renouatur diſſidium inter conſules. les anni prioris inuaſit, *cur mutuâ accuſatione intentâ, nunc ſilerent?* [13] *metum prorſus & noxam conſcientiæ pro fœdere haberi: at non patribus reticenda quæ audiuiſſent.* Regu-
lus manere tempus vltionis, ſeque coram Principe exſecuturum: Trio æmulationem
inter collegas, & ſi qua diſcordes iecisſent meliùs oblitterari, reſpondit. Vrgente
Maximus ſedat. Agrippâ, [14] Sanquinius maximus è conſularibus orauit ſenatum, ne curas Impe-
ratoris, conquiſitis inſuper acerbitatibus augerent: ſufficere ipſum ſtatuendis re-
mediis. ſic Regulo ſalus, & Trioni dilatio exitij quæſita. Haterius inuiſior fuit,
quia ſomno aut libidinoſis vigiliis marcidus, & ob ſegnitiam, quamuis crude- B
lem principem non metuens, inluſtribus viris perniciem inter ganeum ac ſtupra me-
Cotta Meſſalinus accuſatur. ditabatur. Exin Cotta Meſſallinus, ſæuiſſimæ cuiuſque ſententiæ auctor, eoque in-
ueteratâ inuidiâ, vbi primùm facultas data, [15] arguitur pleraque, C. Cæſarem [16] quaſi
inceſtæ vitilitatis, & cùm [17] die natali Auguſtæ [18] inter ſacerdotes epularetur,
[19] No-

mon vocat, id eſt liberam & ſine vinclis. additq́;, πρός τε γὰρ τῷ ἀεὶ ὑπάτῳ ἐτηρεῖτο, ἔξω τῆς τοῦ Τιβερίου ἀρχῆς. Τότε γὰρ πρὸς τῶν στρατηγῶν ἐφυλάχθη, ἵνα μὴ φύγῃ, μὰ Δί', ἀλλ' ἵνα μὴ τελευτήσῃ. *id eſt,* Cuſtodiebaturque ſemper à Conſulibus, niſi cum Tiberius Conſul eſſet. tunc enim à Prætoribus obſeruabatur, non herclè ne effugere, ſed ne mori poſſet. *Sidonius I. Epiſt. de Aruando:* In Capitolio cuſtodiebatur à Flauio Aſellio hoſpite, Comite ſacrarum largitionum. *Cuſtodia apud vades, cùm eorum periculo fideiuſſoribus reus tradebatur. Tacitus lib. V.* Nec aliud periclitantibus ſubſidij, quàm in conſtantia fratrū fuit, qui vades exſtitere. *Clariùſque de eâdem re Suetonius Vitell. cap. 11.* Publius poſt Præturæ honorem inter Seiani conſcios arreptus, & in cuſtodiam fratri datus. *Vlpianus l. I. De cuſtod. reorum:* De cuſtodia reorum æſtimare Proconſul ſolet, vtrùm in carcerem recipienda ſit perſona, an militi tradenda, an fideiuſſoribus committenda. *Symmachus L. I. Epiſt.* Statui vt Felix vadibus, qui Fulgentio non eſſent cogniti, traderetur.

10. SESTIVM PAGONIANVM.] *Sextius Paconianus ſcribatur infra:* Nec diſpares Trebelliení Rufi & Sextij Paconiani exitus.

11. PER IDEM ODIA.] *Emendo*, concepta pridem.

12. INGRESSVS EST ACCVSATOR ACRIVS.] *Reſtitue non male*, aggreſſus eſt, accuſator ac reus iuxta inuiſi. *Paconius & Latiaris odiorū duo nomina. Itaque gaudium patrum fuit perculſo Paconio à Cæſare: gaudium alterū nominato, ob eo indice, Latiari.*

13. METVM PRORSVS ET NOXAM.] *Si examinas, ſtabis a Grotio legente:* noxæ conſcientiam. *Ego etiam velim*, habere, *non*, haberi: *ſententiâ volente.*

14. SANQVINIVS MAXIMVS.] *Veriùs vt grandiori litterâ notes* Sanquinius Maximus, *vt ſit eius gentis cognomen. Nam maximum eum inter Conſulares fuiſſe, non placet; nec verum eſt. Conſul enim ſuffectus demùm fuit ante annos quatuor, Vrbis anno* DCCLXXXI. *Præfectum vrbis eum fuiſſe comperio ſub Caio, ex Dionis corruptis verbis, libro LIX.* Τριάκοντα δὲ δὴ ἡμέρας ἦρξε, (*Caius videlicet*) καίτοι Λουκίῳ Ἀπρωνίῳ τῷ συνάρχοντι ἓξ μῆνας ἐπιτρέψας, καὶ αὐτὸν Σαγκίνιος Μάξιμος πολιαρχῶν διεδέξατο. *ſcribe*, Σαγκύινιος, *& hunc cape, qui tunc Præf. vrbi & ſecundùm Conſul. Præfuit & inferiori Germania, ex Tacito lib. XI.* Chauci nullâ diſſenſione domi, & morte Sanquinij alacres. C

15. ARGVITVR PLERAQVE * C. CÆSAREM.] *Ne hunc quidem locum, ex Aedilitio edicto, perhibeo ſonum integrumque. Remedium aliquod, ſi legas:* Arguitur pleraque: C. Cæſarem quaſi inceſtæ virilitatis, & cùm die natali Auguſtæ inter ſacerdotes epularetur nouemdialem eam cœnam dixiſſet, *vt, inquam,* τὸ dixiſſet, *reducas etiam ad priora, ſtatimq́; eodem exemplo legas,* addidiſſet. *Sed metuo ne hæc, cum Ariſtophane, ſit σκιᾶς ὀνομαχία.*

16. QVASI INCESTÆ VIRILITATIS.] *Conſtabit ſententia iocúſque,* Incertæ virilitatis. *Atque ita ſcribe. ſic alibi,* Abdus ademtæ virilitatis. *Notat autem Caligulam quaſi ambiguæ virum, quiq́;, vt Suetonius ait, pudicitiæ neque ſuæ neque alienæ pepercerit. Infrà:* Siue compoſuerat quædam in C. Cæſarem vt impudicum, ſiue facto habita fides. *Iocus aliquis in verbis: quaſi dicas Androgynum eum fuiſſe,* ἀμφοτέρων ἀφροδίτην τηρούμενον. D

17. DIE NATALI AVGVSTÆ.] *Imò verò,* Auguſti. *Liuiæ quidem natalem poſt mortem eius epulo ludiſve celebratū non inuenio. Nec verò Tiberius, alias haud pronus in matrem, id permiſerit: cùm etiam minores quoſdam honores à Senatu ei decretos vetuerit abrogaritq́;. Dionem vide, vbi de iis quæ Liuiæ decreta: verbum nullum de natali. At de Auguſti certum eſt: cuius vitalis dies annuis ludis epuliſq́; celeber. Repete eo quæ ſcripſi, de Auguſtalibus ludis ad l. I.*

18. INTER SACERDOTES EPVLARETVR.] *Obſcuri*

A [illegible] ialem [illegible] cænam [illegible] M. Lepidi, ac L. Arruntij,

[illegible] die epulum fui[illegible], & vt ap[illegible] per [illegible] tunc [illegible] in [illegible] Τα [illegible], inquit, τῆ Α[illegible] [illegible] Ἀ[illegible] [illegible] ἀπιτωλί[illegible] [illegible] ὑπάτως ἐγίγατο: N[illegible] Iulus Antonij filius tunc Prætor [illegible] & V[illegible] Senatum [illegible] Auguſtum, ex decreto [illegible]trum [illegible] pulo excepit in Capitolio. [illegible] detur [illegible] ſcriptor [illegible] conuiuium [illegible]tendere ad vulgus etiam homi[illegible] libro eodem infra. [illegible] αὐτὸν, [illegible] ἀνδριάσι [illegible]

B [illegible] τοῖς [illegible] ἀνανδροι [illegible] ἄλλοις, καὶ συνδειπνεῖν ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτῶ, [illegible] Ex ipſum (Auguſtum) ob hæc & alia merita, cùm ſtatuis ex ære [illegible] honorarunt, tum etiam iſto, qu[illegible] permi[illegible] vt [illegible]bus vxor non eſſ[illegible] qu[illegible] de[illegible] [illegible] lo-minus vna cum alijs & conuiuari in Natali eius poſſent. *Sed fallor, aut hoc de ijs tantùm, qui quære Senatorij ordinis. Po[illegible] Principes ſeruarunt, imò lætitiam eius diei etiam auxerunt. D. Maximus quædam mihi ſuppeditat ſine præuaricatione non omittenda, Sermone In Vigilijs Natalis Dominici.* Lætitia quanta ſit, *inquit*, quantúſque concurſus cum Imperatoris mundi iſtius Natalis celebrandus eſt, benè noſtis. quemadmodum Duces eius & Principes, omnes etiam militantes, accurati ſericis veſtibus,

C accincti operoſis cingulis auro fulgente precioſis, ambiant ſolito nitidiùs in cõſpectu regis incedere. *Et paullo poſteriùs:* Deinde, quia in die Natalis ſui ſciunt eum largum futurum ac donaturum plurima vel miniſtris ſuis, vel his qui in domo eius abiecti putantur & viles: tantò priùs theſauros eius replere diuitiarum varietate feſtinant, vt inquantum erogare voluerit, intantum prærogatio copioſa non deſit, & antè voluntas donandi deficiat quàm ſubſtantia largiendi. Hæc autem ideò ſollicite faciunt, quia maiorem ſibi remunerationem pro hac ſolicitudine ſperant futurã. *Quibus in poſtremis, nota mihi morem donanda ſtipis Principi; natum, vt opinor, ex more Auguſti. qui Kalendis, & aliàs, ſolitus largiter munera capere & dare.*

19. NOVEMDIALEM EAM CÆNAM.] *Cauſſam ioci paullò altiùs petendum. Mortuis, ritu Romano, non ante diem nonum parentabatur. Tunc ijs inſila,*

D *ludi, epulo, inſcriptio, & funeri finis. Donatus Phormione* In nuptijs ſeptimus dies inſtaurationem voti habet, vt in funere nonus, quo parentalia concluduntur. *Poëta alludunt. Et Virgilius:*

Præterea ſi nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit.

Et Statius in Archemori funere:

Roſcida iam noui es cælo dimiſerat aſtra
Lucifer.

Et obuiè mente Iuſtinianus in Nouellâ quòdam ſcribit in nonum diem fieri μνήμας defunctorum. *Gloſſæ:* Nouemdialia, Ἔννατα [illegible]. *Auguſtinus in Geneſim.* Neſcio vtrum inueniatur alicui ſanctorum in ſcripturis celebratum eſſe luctum nouem dies, quod apud Latinos Nouemdial appellant. *Nemo ergo illo die, præter alia, [illegible] epul[illegible]. Inde [illegible] ſequens [illegible] ſacr[illegible] Nouem[illegible]* [illegible] expoſita. [illegible] aduſa[illegible] [illegible] *etſi omb[illegible] [illegible] rum [illegible] re[illegible] q[illegible] [illegible] tium [illegible] poſt lapidum [illegible]em. Tertul[illegible] de Teſtimonio animæ.* Voc[illegible] mortuo [illegible] tiquando extra portã cum [illegible] & * mar[illegible] ad bu[illegible] bu[illegible] *Item de Reſurre[illegible]* At ego m[illegible] debo [illegible]us tunc [illegible] ipſos defunctos atrociùs [illegible] exurit quos poſtmodum guloſiſſimè nutrit: ij dem ignibus & promerens & [illegible] *[illegible] Appuleius [illegible] cænam feralem lib. v. Florid.* [illegible] procul [illegible] amoli[illegible]ur, cænam feralem [illegible] tumulo ad menſam referrent. *Et Iuuenalis,*

— dimidio conſtrictus gammarus ouo
Ponitur, ex[illegible] feralis cæna patell[illegible].

*Vbi not[illegible] * oua [illegible] in eiuſmodi cænis [illegible] fuiſſe, vt * lentem & ſalem:* Ἀ[illegible] [illegible] καὶ [illegible] τοῖς νεκροῖς, *ait in Craſſo Plutarchus. Sanè certos quoſdam cibos proprios fuiſſe huic mortuali cænæ, docet etiam Xiphilinus in Domitiano, vbi de ſimulato illo ſepulcrali epulo.* Καὶ μετὰ τοῦτο [illegible] ἐν τοῖς [illegible] καθυπ[illegible] [illegible], καὶ ἐκείνοις [illegible] ὁμοίως [illegible]. *Hanc cœnam Silicernium vocatam, docent Nonius, Feſtus, & Tertullianus:* Quo differt ab epulo Iouis ſilicernium? à ſimpuuio obba? ab aruſpice pollinctor? *Hunc morem tran[illegible]ſſe ad Chriſtianos etiam Auguſtinus narrat & leuiter excuſat, De ciu. Dei l. ix. cap. vlt.* Quicumque, *inquit*, epulas ſuas eò [illegible] *ad ſepulchra martyrum* deferunt: quod quidem à Chriſtianis melioribus non fit, & in pleriſque terris nulla eſt talis conſuetudo: tamen quicumque id faciunt, eas cùm appoſuerint, orant, & auferunt vt veſcantur. *Et lib. vi. Confeſſ. cap. 11. de matre ſuâ.* Cùm ad memorias ſanctorum, ſicut in Africâ ſolet, pultes, & panem & merum attuliſſet. *addit mox, vetitum ab Ambroſio*, quòd illa parentalia ſuperſtitioni gentium eſſent ſimillima. *Paullinus locum huic rei ſubtexo, in Felicis Natali ix.*

— ignoſcenda tamen puto talia, paruis
Gaudia quę ducunt epulis. quia mentibus error
Irrepit rudibus: nec tantæ conſcia culpæ
Simplicitas pietate * cadit, malè credula ſanctos
Perfuſis halante mero gaudere ſepulcris.

Vbi ruſticulos ſuos in Italia excuſat, quòd [illegible] ſi vel abuſi per ſimplicitatem, veteri gentilium more ad ſepulchrum ipſum D. Felicis. Ad eas ergo nouemdiales epulas hic alluſum. & cùm natalis Auguſti celebraretur, dies lætus auctorq. vitæ, videri ſibi Cotto ferales potiùs eas epulas dixit. ſiue quia ille natus, exitij cauſſa multis, ſiue quia ante nouẽ forte dies, multi a Tiberio animaduerſi interfectiq. Quod placet. & mirum ni exci[illegible] leuis is iocus [illegible] verior liberiorq. quàm vt Cottam deceat) poſt ſtragem Seiani. Non abſimile Plauti illud:

Cocus ille nundinalis eſt, in nonum diem
Solet ire coctum.

id eſt, Feralis nouemdialiſq., & qui mortuis tantùm parat in cœnam. vt pr[illegible] nobis benè Feſtus.

20. M. LEPIDI.] *Manij, vt ſæpè.*

Marginal notes:
* Q[illegible] de [illegible] quo [illegible] [illegible]
* Quæ adhi[illegible] lenta.
* In Plut. Craſſo eſt [illegible] & in App. ant Parth. eadẽ narrantis [illegible] lentem & libum.
* Legam, caret,

N 21. PRÆ-

Plures gregatim accusati. precatuſque per codicillos, immiti reſcripto, venas reſoluit. Aceruatim ex eo [30] Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco ſimul, ac Sabino Caluiſio, maieſtatis poſtulantur, & [31] Vicinianus Pollioni patri adiiciebatur, clari genus, & quidam ſummis honoribus. contremuerántque patres. Nam quotuſquiſque adfinitatis, aut amicitiæ tot inluſtrium virorum, expers erat? ni Celſus vrbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium & Caluiſium diſcrimini exemiſſet. Cæſar Pollionis, ac Viciniani, Scaurique cauſſam vt ipſe cum ſenatu noſceret, diſtulit, datis quibuſdam in Scaurum triſtibus notis. *Etiam feminæ.* Ne feminæ quidem exſortes periculi, quâ occupandæ Reip. argui non poterant, [32] ob lacrymas incuſabantur. necatáque eſt anus Vitia [33] Fufij Gemini mater, quòd filij necem fleuiſſet. Hæc apud ſenatum. Nec ſecus apud Principem, Veſcularius Atticus ac Iulius Marinus ad mortem aguntur, è vetuſtiſſimis familiarium Rhodum ſecuti, & apud Capreas indiuidui. Veſcularius inſidiarum in Libonem internuntius: Marino participe, Seianus [34] Curtium Atticum oppreſſerat. quo lætius acceptum, ſua exempla in conſultores recidiſſe. [35] Per idem tempus [36] L. Piſo Pontifex, rarum in tantâ claritudine, fato obiit, nullius ſeruilis ſententiæ ſponte auctor, & quoties neceſſitas ingrueret, ſapienter moderans. *L. Piſonis mors, & laudatio.* Patrem ei [37] Cenſorium fuiſſe memoraui, ætas ad octogeſimum annum proceſſit, decus triumphale [38] in Thraciâ meruerat: ſed præcipua ex eo gloria, quòd præfectus vrbi recens, continuam poteſtatem, & inſolentiâ parendi grauiorem, mirè temperauit. *Præfecturæ vrbis origo, & progreſſus.* Namque anteà profectis domo regibus, ac mox magiſtratibus, ne vrbs ſine imperio foret, in tempus diligebatur qui ius redderet, ac ſubitis mederetur. ferúntque ab Romulo Dentrem Romulium, pòſt ab Tullo Hoſtilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impoſitos. dein conſules mandabant: duratque ſimulacrum, quoties ob ferias Latinas præficitur, qui conſulare munus

referad eaqua de imagine Principis dicta mihi in l.III. & quæ Seneca De Benef. III. cap. XXVI.

30. ANNIVS POLLIO.] *Eſt ille, qui poſteà in Neronem coniurauit, amicorum eius præcipuus. Tacitus lib. XV.*

31. VICINIANVS.] *Lego*, Vinicianus. *auctore Dione LX qui hunc Annium Vinicianum coniuraſſe in Claudium cum Scriboniano adſerit.*

32. OB LACRYMAS INCVSABANTVR.] *Heu, miſera conditio ſub tyrannis: vbi nec liber, liberrimus affectuum, dolor. Claudianus hoc pulchrè exprimit:*

——— tacitique ſepultos
Suſpirant gemitus, indignatique verentur.

33. FVFII GEMINI.] *Qui ante Conſul.*

34. CVRTIVM ATTICVM.] *Equitem R. ex inluſtribus, qui Tiberio comes Capreas. ſuprà l. IV.*

35. PER IDEM TEMPVS.] *Quid ergo* Ioſepho *Zonaræque in mentem venit viuum eum facere Tiberio iam defuncto? Nec enim alium habeo de quo poſſint illa intellegi.* à Caio binas epiſtolas miſſas, vnam ad Senatum de Tiberij morte & ſuo imperio, alteram ad Piſonem Præf. vrbis, quâ iubebat Agrippam e caſtris transferri in priſcas ſuas ædes. *An impoſuit Syro celebritas nominis Piſonis, & per Syrum (nam ab illo hauſit) Græco? An alius aliquis Piſo tunc præfectus? quod non reperi. huic quidem Piſoni Aelius Lamia ſuffectus eſt, de quo Dio:* Τόν τε Πίσωνα ... ἀποδοῦναι ... ἐνόμισεν. Καὶ Λάμιον ... τὴν ... ἀπέδειξεν, ... ἐν τῇ Ῥώμῃ. *Hic Λαμίαν, Ridiculus interpres, qui vertit* Lucium ei Quæſtorem ſufficit, *indoctus puerili errato. Sed illeipſe paulò poſt obijt, vt habes mox in noſtro: & ſucceſſit Lentulus Coſſus. Diſco ex Senecâ, epiſt. LXXXIV.* L. Piſo vrbis cuſtos, ebrius ex quo ſemel factus ſuit, maiorem partem noctis in conuiuio exigebat, vſque in horam ſextam ferè dormiebat. hoc erat eius matutinum. Officiú tamen ſuum, quo tutela vrbis continebatur, diligentiſſimè adminiſtrauit. Huic & D. Auguſtus dedit ſecreta mandata cùm illum præponeret Thraciæ, quam perdomuit. & Tiberius proficiſcens in Campaniam, cùm multa in vrbe & ſuſpecta relinqueret & inuiſa. Puto quia illi benè ceſſerat Piſonis ebrietas, poſteà Coſſum fecit vrbis præfectum, virum grauem, moderatum, ſed merſum vino & madentem. *Lego ex libro manuſſ.* ebrius, ex quo ſemel factus eſt, fuit. *id eſt, poſt vnam illam ebrietatem (quæ tam benè ceſſerat, & cuius pretium Præfecturam ipſam habebat, vt Plinius ſcribit lib. XIV. cap. vlt. & Suet. Tib. cap. XLII.) ſemper placuit ei eſſe ebrium. Iacet alioqui ſententia, nec à me erigi poteſt.*

36. L. PISO PONTIFEX.] *Neſcio an ex notis error. ſcribendumque*, Piſo P.V. *id eſſet, Præfectus vrbi.*

37. CENSORIVM FVISSE MEMORAVI.] *Non quidem in his libris qui exſtant. Tamen intellegi vult L. Piſonem ſocerum C. Cæſaris, qui Cenſor cum Appio Claudio, anno vrbis* DCCIV. *quo ipſo anno, vt ratio ætatis Tacito conſtet (ait enim vixiſſe octoginta annos) natus fuiſſe debuit hic Piſo.*

38. IN THRACIA MERVERAT.] *Velleius:* Atrox in Thraciâ bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accenſis, L. Piſonis, quem hodièque diligentiſſimum atque leniſſimum ſecuritatis vrbanæ cuſtodem habemus, virtus compreſſit. *Vide & Dionem LIII.*

39 CIL-

A nus vſurpet. Cæterum Augu[illegible]us bellis ciu[illegible]bus [39] Cilnium Mæcenatem equeſtris ordinis, [illegible]s apud R[illegible] a[illegible]ue I[illegible]n præpoſuit. Mox rerum potitus, ob magnitu[illegible]nem populi, ac tarda [illegible]gum auxilia, ſumſit e conſularibus qui [40] coërceret ſeruitia, & q[illegible] ci[illegible] audaciâ [illegible]rbidu[illegible]n, niſi vi[illegible]oat. [41] primuſque Meſſalla Coruinus ea[illegible] poteſtatem, & paucos intra dies finem accepit, quaſi neſcius exercendi. Tum Taurus Stat[illegible]lius, qua[illegible]quam prouectâ ætate, egregie tole[illegible]auit. Dein Piſo, [42] viginti per annos pariter probatus, publico funere ex decreto ſenatus celebratus eſt. Relatum inde ad Patres à Quinctiliano tribuno plebei de libro Sibullæ, quem Caninius Gallus quindecimuir recipi inter ceteros eiuſdem vatis, & eâ de re ſenatusconſultum poſtulauerat. quo per diſceſſionem facto, miſit litteras Cæſar modicè tribunum increpans, ignarum antiqui moris ob iuuentam: Gallo exprobrabat, quòd ſcientiæ cærimoniarumque vetus, incerto auctore, ante ſententiam collegij, non, vt aſſolet, [43] lecto per magiſtros æſtimatoque carmine, apud infrequentem ſenatum egiſſet. Simul commonefecit: quia multa

B vana ſub nomine celebri vulgabantur, [44] ſanxiſſe Auguſtum, quem intra diem ad prætorem vrbanum deferrentur, neque habere priuatim liceret. quod à maioribus quoque decretum erat, poſt exuſtum [45] ſociali bello capitolium, quæſitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam, ac Siciliam, & Italicas colonias carminibus Sibullæ; vna ſeu plures fuêre; datoque ſacerdotibus negotio, quantum humana ope potuiſſet, vera diſcernere. Igitur tunc quoque notioni quindecimuirûm is liber ſubiicitur. Iiſdem conſulibus, grauitate annonæ iuxta ſeditionem ventum. multáque & plures per dies, in theatro licentiùs efflagitatâ, quàm ſolitum aduerſum Imperatorem. quis commotus, incuſauit magiſtratus patreſque, quòd non publicâ auctoritate populum coërcuiſſent: addi-

Cilnium Mæcenas.
Meſſalla Coruinus.
Statilius Taurus.
Super Sibyllino libro diſceptatio.
Cæſar eum reprehendit.
Seditio pauci ob annonam arctam.

39. CILNIVM MÆCENATEM.] *Non vt receptum eſt*, Cilinium. *Cilnius enim gentile nomen patris huius & altaris Muſarum. Cui domus priſca*

C *Arretium, vt olim ex Liuio* ° *docui: & adde Silij verſus huiuſce rei:*

Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat;

etſi ibi quoque vulgò, Cilinus. *Nam Silius, vt ſolet, hiſtoriam exornat flore hominum ſui ſuperiorisque æui. Præfecit autem Romæ Italiæque Mæcenatem Auguſtus per bellum Siculum. Conſule Dionem* XLIX. *in actis anni* DCCXVIII.

40. COERCERET SERVITIA.] *Circumſcribit poteſtatem Præfecturæ, quæ tamen aucta. Suadeo legas Dionem in Oratione Mæcenatis lib.* LII.

41. PRIMVSQVE MESSALLA CORVINVS.] *Tradit idem Euſebius Chronico:* Meſſalla Coruinus, *inquit*, primus Præfectus vrbis factus, ſexto die magiſtratu ſe abdicauit, inciuilem poteſtatem eſſe conteſtans. *At Dio libro* LIV. *in*

D *actis anni* DCCXXXIV. *ita narrat, vt M. Agrippam primum faciat Præfectum vrbi. cui mox anno* DCCXXXVIII. *Taurum ſufficit, huius Coruini nullâ mentione.*

42. VIGINTI PER ANNOS PROBATVS.] *Ligat me nodus. Quid? viginti per annos Præfectus Piſo? Fuerit ergo neceſſe eſt ab anno vrbis* DCCLXV. *Nam ab eo die in hoc tempus viginti ipſi anni. Atqui Auguſtus tunc vixit, imperauitque. Quomodo ergo verum, quod Plinius Suetoniúſque conſenſu tradiderunt, à principe Tiberio Piſonem factum Præf. vrbis, propter bidui aſſiduam compotationem? Illius verba ſunt l.* XIV. Eáque commendatione (*ebrietatis ſcilicet*) credidêre L. Piſonem vrbis Romæ curæ ab eo delectum, quòd biduo duabuſque noctibus perpotationem continuaſſet apud ipſum iam principem. *Nota ea*, apud ipſum iam principem. *Suetonius cap.* XLII. Poſteà princeps in ipsâ publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco ° & L. Piſone, noctem (*diſſentit Plinius, qui ait duas noctes*) continuumque biduum epulando potandoque conſumpſit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri Præfecturam vrbis confeſtim detulit. *Ait diſertè*, Poſteà princeps. *Atqui vel ab initio principatus Tiberij ad hunc diem Piſonianæ mortis anni duntaxat* XVII. *Sed hoc ampliùs ex Suetonio colliges, factum Piſonem Præfectum, ſub idem tempus quo Pomponius Syriæ Prætor. Ille autem* ° *Syriæ non ante annum* DCCLXXIII. *præponi potuit (Mœſiam enim prouinciam adminiſtrabat anno* DCCLXXII. *vti ex Taciti libro* II. *clarum) non ergo tot annos Piſo Præfectus vrbi. His rationibus cogor vt in Tacito reſtituam*, Piſo decem per annos. *quia Pomponium Syriæ præfuiſſe ante annum* LXXV. *non probabile. Sit ergo hic error ex notis geminatis.*

° *Antiq. Lect. lib.* I. *cap.* XXII.

° Mortuus enim eſt in adminiſtratione Syriæ vt Tacit.

43. LECTO PER MAGISTROS.] *Magiſtri ſunt ſacerdotum. Valerius l.* I. A patre ſuo collegij Saliorum magiſtro iuſſus. *Plinius lib.* XXVIII *cap.* II. Quindecimuirûm collegij magiſter. *In lapide:* ORDO. SACERDOTVM. MAGISTRO. SVO. *Et Suetan. Calig. cap.* XXII. *Domit. cap.* IV. *Capitolinus*, Fuit in eo ſacerdotio, & vates, & præſul, & magiſter.

44. SANXISSE AVGVSTVM.] *Pete è Suetonio, cap.* XXXI *in Auguſto.*

44. SOCIALI BELLO.] *Quid ais? Sociali ſiue Italico bello Capitolium flagrauit? Non alios, ſed te, in te aduoco. qui ſcribis Hiſtor. lib.* III. Capitolium flagraſſe L. Scipione, C. Norbano coss. *Atqui tunc tamdiu poſitum Sociale bellum. Tullius tibi adſit, à memoria vitia non excuſet.* Ciuili bello *ſcripſiſſe omnino te ex hiſtoriâ oportuit.*

46. MAIO-

addidítque quibus è prouinciis, & quanto [46] maiorem quàm Auguſtus rei frumentariæ A
copiam, aduectaret. Ita caſtigandæ plebi compoſitum ſenatuſconſultum, priſcâ ſeueritate. [47] neque ſegniùs conſules edixêre. ſilentium ipſius non ciuile, vt crediderat, ſed in ſuperbiam accipiebatur. Fine anni Geminius, Celſus, Pompeius, equites Romani cecidere coniurationis crimine. Ex quîs Geminius prodigentiâ opum, ac mollitiâ vitæ amicus Seiano, nihil ad ſerium. Et Iulius Celſus tribunus, in vinclis laxatam catenam, & circumdatam in diuerſum tendens, ſuam ipſe ceruicem perfregit. At Rubrio Fabato, tamquam deſperatis rebus Romanis, Parthorum ad miſericordiam fugeret, cuſtodes additi. [48] ſanus repertus apud fretum Siciliæ, retractuſque per centurionem, nullas probabiles cauſſas longinquæ peregrinationis adferebat. Manſit tamen incolumis, obliuione magis quàm clementiâ. Ser. Galbâ, L. Sullâ Coſs. diu quæſito quos neptibus ſuis maritos deſtinaret Cæſar, poſtquam inſtabat virginum ætas, [49] L. Caſſium, M. Vinicium legit. Vinicio opidanum genus. [50] Calibus ortus, patre atque auo conſularibus, cetera equeſtri familiâ erat, mitis ingenio, & comtæ facundiæ. Caſſius plebei Romæ generis, verùm antiqui honoratíque, & ſeuerâ patris diſciplinâ eductus, facilitate ſæpiùs quàm induſtriâ commendabatur. Huic Druſillam, Vinicio Iuliam, Germanico genitas coniungit. ſuperq́ue eâ re ſenatui ſcripſit, leui cum honore iuuenum. dein redditis abſentiæ cauſſis [51] admodum vagis, flexit ad grauiora, & offenſiones [52] ob Remp. cœptas: vtque Macro præfectus, tribunorumq́ue & centurionum pauci, ſecum introirent quoties curiam ingrederetur, petiuit. Factoque largè, & ſine præſcriptione generis, aut numeri, ſenatuſconſulto; ne tecta quidem vrbis, adeò publicum conſilium numquam adijt, deuijs plerumque itineribus [53] ambigens patriam & declinans. Intereà magna vis accuſatorum in eos irrupit, qui pecunias fænore auctitabant, [54] aduerſum legem dictatoris Cæſaris, quâ de modo credendi, poſſidendiq́ue intra Italiam cauetur; omiſſam olim, quia priuato vſui bonum publicum poſtponitur. Sanè vetus vrbi fænebre malum, & ſeditionum diſcordiarumq́ue creberrima cauſſa: eoque cohibebatur antiquis C

Decreto & Edicto caſtigata.

A. V. C. DCCLXXXVI. Progeneri Cæſari quæſiti & lecti. M. Vinicius: L. Caſſius.

Fæneratores in ius tracti.

46. MAIOREM QVAM AVGVSTVS.] *Aliquid hac de re ſcripſi in Electis cap. De Annona. Sed modum tributi Ægyptiaci, qui nunc me latuit, eruit ex Sex. Victore, in Auguſto.* Huius, *inquit*, tempore ex Ægypto vrbi annua ducenties centena millia frumenti inferebantur. *velim interſeri.* centena millia modiûm frumenti. *quæ vox, litterâ ſaltem notata, M. vt ſolet, periit.*

47. NEQVE SEGNIVS.] *Fortè*, ſequius.

48. SANVS REPERTVS.] *Quaſi dicat illuc tantùm ire ſolitos ægros? Suſpecta lectio. Mercero placebat*, ſanè is.

49. L. CASSIVM.] *Ita rectè, eſtq́; ille qui conſul cum M. Vinicio Quartino fuit, anno vrbis* DCCLXXXIII. *Nam Suetonius diſertè notat Druſillam collocatam L. Caſſio Longino conſulari. Pomponius de Origine iuris manum adiit* viris magnis, qui ſcribenti credunt, C. Caſſium Longinum illum qui Iuriſconſultus, conſulem fuiſſe cum Quartino Tiberij temporibus. Atque cenſent hunc ipſum eſſe, qui progener Cæſari nunc factus. Mihi cautio eſt ne temerè credam homini, etiam aliàs fallaci. Erras. Non eſt hic. Pomponi, iuris antiſtes ille quem cenſes. Primùm, quia Tacitus inter elogia morum generiq́; laudem ei nullam tribuit iuris: deinde, quia prænominibus diuerſi. Lucius hic eſt; Caius ille tuus, conſtanti veterum ſcripto. Caſſiodorus ecce L. Caſſium & M. Vinicium Coſſ. nominat: Suetonius in Caio*, Lucium Caſſium Longinum: *& Tacitus in hoc loco. Diuerſi vitâ etiam, & morte. Iuriſconſultus ille in honore ſub Claudio fuit, Syriam adminiſtrans, pulſus a Nerone, per Veſpaſianum rediit, & omne illud tempus vixit: iſte ſub Caio proconſul Aſia, & monentibus ſortibus caueret Caſſium, à tyranno cæſus eſt. Sueton. cap.* LVII. *& Dio* LIX. *qui tamen malè Caium vocat. Denique quid reſpondes ad illud Taciti*, Facilitate ſæpiùs quàm induſtriâ commendabatur? *Demit ecce ille induſtriam ingeniumque: & audeant dicere, hæc conuenire in magnum illum ſacerdotem. Plura de hoc C. Caſſio, lib.* XVI.

* Onufrio in Faſtis, & Antonio Auguſt. De Familiis Rom.

50. CALIBVS ORTVS.] *Hic eſt M. ille Vinicius (placet alijs Vinucius ſcribi, etſi Dio ſemper, Οὐινίκιος) ad quem hiſtoriam ſuam Velleius miſit, cuiq́; indecorè & ſeruiliter blanditur. Produxit vitam ad Claudium, & a Meſſalinâ, quia pudorem ſeruauit, interfectus. Habes in Dione libro extremo. Pater eius Publius, Conſul anno vrbis* DCCLV. *Auus Marcus, anno* DCCXXXV.

51. ADMODVM VAGIS.] *Neſcio an meliùs*, vanis. *vt cauſſas dicat futiles leuéſque. Tamen non malè*, vagis: *quaſi alienis & parùm certis.*

52. OB REMP. COEPTAS.] *An magis*, captas, *an cum Mureto*, ſuſceptas?

53. AMBIGENS PATRIAM.] *Beato placuit*, ambiens. *Vulgatam tueri videtur, quod ſupra ſcriptum:* Campaniam prælegebat, ambiguus an vrbem intraret; *ni ſuſpecta eſſet dictionis nouitas.*

54. ADVERSVM LEGEM CÆSARIS.] *Suggerit eam legem aperiè, quod ſciam, ſolus Dio l.* XLI. Ἐπειδή τε συχνοὶ πολλὰ χρήματά τε ἔχειν καὶ πάντα αὐτὰ ἀποκρύπτειν ἐλέγοντο, ἀπηγόρευσε μηδένα πλεῖον πεντακισχιλίων καὶ μυρίων δραχμῶν ἐν ἀργυρίῳ ἢ

καὶ

A quis quoque & minùs corruptis moribus. Nam primò [55] duodecim tabulis ſanctum, ne quis vnciario fœnore ampliùs exerceret, cùm anteà ex libidine locupletium agitaretur, [56] dein rogatione tribunicia, ad ſemuncias redacta, [57] poſtremo vetita verſura. multiſque plebis ſcitis obuiam itum fraudibus, quæ toties repreſſæ, miras per artes rurſum oriebantur. Sed tum Gracchus Prætor, cui ea quæſtio euenerat, multitudine periclitantium ſubactus, rettulit ad ſenatum: trepidíque patres (neque enim quiſquam tali culpâ vacuus) veniam à Principe petiuêre: & concedente, annus in poſterum, ſexq́ue menſes dati, quîs ſecundùm iuſſa legis, rationes familiares quiſque componerent. Hinc inopia rei nummariæ, commoto ſimul omnium ære alieno: & quia tot damnatis, boniſque eorum diuenditis, ſignatum argentum fiſco vel ærario attinebatur. ad hoc ſenatus præſcripſerat, [58] duas quiſque fœnoris partes in agris per Italiam conlocaret. Sed creditores in ſolidum appellabant: nec decorum appellatis, minuere fidem. Ita primò concurſatio, & preces; dein ſtrepere prætoris tribunal. eáque quæ remedio quæſita, venditio, & B emtio, in contrarium mutari; quia fœnetatores omnem pecuniam mercandis agris condiderant. Copiam vendendi ſecutâ vtilitate, quanto quis obæratior ægriùs diſtrahebant. multíque fortunis prouoluebantur: euerſio rei familiaris dignitatem ac famam præceps dabat: donec tulit opem Cæſar, diſpoſito per menſas millies ſeſtertio, factáque * mutuandi copiâ ſine vſuris per triennium, ſi debitor populo in duplum * prædijs cauiſſet. Sic refecta fides. & paullatim priuati quoque creditores reperti: neque emtio agrorum exercita ad formam ſenatusconſulti, acribus, vt fermè talia, initiis, incurioſo fine. Dein redeunt priores metus, poſtulato maieſtatis Conſidio Proculo. qui nullo pauore diem natalem celebrans, raptus in curiam, pariterq́ue damnatus interfectuſq́ue. & ſorori eius Sanciæ aquâ atque igni interdictum, accuſante Q. Pomponio. Is moribus inquies, hæc & huiuſcemodi à ſe factitari prætendebat, vt partâ apud Principem gratiâ, periculis Pomponij Secundi fratris mederetur. Etiam in Pompeiam Macrinam exſilium ſtatuitur, cuius maritum Argolicum, ſocerum Laconem è primoribus Achęorum, C Cæſar adflixerat. Pater quoque inluſtris eques Romanus, ac frater Prætorius, cùm damnatio inſtaret, ſe ipſi interfecêre. datum erat crimini, quòd [59] Theophanem Mitylenæum proauum eorum, Gn. Magnus inter intimos habuiſſet: quodq́ue defuncto Theo-

Leges & ſcita ſancita.

Remedium exuberanti malo.

Quod penè in exitium vertit.

Niſi Cæſar ſubueniſſet.

Egregia liberalitate.

Quidam, prædibus

Conſidius accuſatus, damnatus, necatus.

Q. Pomponij prauitas.

Heu crimina riſu, an lacrimis digna?

καὶ χρυσίου κεκτῆσθαι. id eſt: Et quoniam complures pecuniam multam habere & occultare dicebantur: edixit nequis in argento auróve ampliùs poſſideret quàm LX. ſeſtertia. *Et alludunt alij ſcriptores, vt Suet. Tib cap.* XLIX. *dum ſcribit quaſdam damnatos*, quibus nihil aliud ſit obiectum, quàm quòd partem rei familiaris in pecuniâ haberent. *Partem, ſcilicet maiorem quàm pro lege. In quâ Suetonij verâ ſententiâ eruendâ Scholiaſta ſunt fruſtra. Reliquum pecuniæ conferri Cæſar voluit in agros.*

D 55. DVODECIM TABVLIS SANCTVM.] *Ad eam ſanctionem Liuius ad M. Duellium Trib. pl. refert poſt* XII. *tabulas, aliquot annis. Lib.* VII. C. Marcio, Cn. Manlio Coſſ. de vnciario fœnore à M. Duellio Tribuno pl. rogatio eſt perlata: & plebs aliquanto eam cupidiùs ſciuit, accepitq́ue.

56. DEIN ROGATIONE TRIBVNICIA.] *Decem annis poſt illam Duellij. Liuius:* T. Manlio Torquato, C. Plautio Coſſ. ſemunciarium tantùm ex vnciario fœnus factum.

57. POSTREMÒ VETITA VERSVRA.] *Id eſt, ſublatum omne fœnus. quod ambiguè Liuius ponit in actis anni* CDXII. *quinto anno, poſt ſemunciam conſtitutam:* Præter hæc, *inquit*, inuenio apud quoſdam L. Genutium Tribunum pl. tuliſſe ad populum ne fœnerare liceret. *Magis cum Tacito adfirmat Appianus lib. I. Ciuilium:* Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου κατὰ τὸ ἄστυ οἱ χρῆσται πρὸς ἀλλήλους ἐστασίαζον, οἱ μὲν πράττοντες τὰ χρέα σὺν τόκοις, νόμου τινὸς παλαιοῦ (*Genutij legem intellegit*) προσαγορεύοντος μὴ δανείζειν ἐπὶ τόκοις, ἢ ζημίαν τὸν οὕτω δανείσαντα προσοφλεῖν. Ἔθους δὲ χρονίου τοὺς τόκους βεβαιοῦντος, οἱ μὲν κατὰ τὸ ἔθος ᾔτουν, οἱ δὲ οἷον ἐκ πολέμων τε καὶ στάσεων ἀνεβάλλοντο τὰς ἀποδόσεις. εἰσὶ δ' οἳ καὶ τῆς ζημίας τοὺς δανείσαντας ἐκτίσειν ἠπείλουν.

58. DVAS QVISQVE FOENORIS PARTES] *Sueton. Tiber. cap.* XLVIII. *Simile quod Plinius l.* VI. *epiſt. de Senatu ſui æui:* Patrimonij tertiam partem conferre iuſſit in ea quæ ſolo continerentur. *Capitolinus de M. Antonino:* Iuſſit vt ſenatores peregrini quartam partem in Italia poſſiderent.

59. THEOPHANEM MITYLENÆVM PROAVVM.] *Horum auus fuit M. Pompeius Theophanes, Aſiæ Procurator, Tiberio ex intimis amicis. Strabo lib* XIII. Οὗτος δὲ (Θεοφάνης) καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπῆρξε, καὶ Πομπηΐῳ τῷ Μάγνῳ κατέστη φίλος, μάλιστα διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτήν, καὶ πάσας συγκατώρθωσεν αὐτῷ τὰς πράξεις. Καὶ ἑαυτὸν πάντων Ἑλλήνων ἐπιφανέστατον ἀνέδειξε. υἱόν τε ἀπέλιπε Μάρκον Πομπήϊον, ὃν τῆς Ἀσίας ἐπίτροπον κατέστησέ ποτε Καῖσαρ ὁ Σεβαστός. Καὶ νῦν ἐν τοῖς πρώτοις ἐξετάζεται τῶν Τιβερίου φίλων.

Sex. Marius incesti arguitur. Theophani, cæleſtes honores Græca adulatio tribuerat. Poſt quos Sex. Marius Hiſpaniarum ditiſſimus, defertur inceſtaſſe filiam, & ſaxo Tarpeio deiicitur. ac ne dubium haberetur, [60] magnitudinem pecuniæ malo vertiſſe, aurariáſque eius, quamquam publicarentur, ſibimet Tiberius ſepoſuit. *Ob id, ſiue ob pecuniam, occiditur.* irritatuſque ſupplicijs, cunctos qui carcere attinebantur accuſati ſocietatis cum Seiano, necari iubet. [61] Iacuit immenſa ſtrages: omnis ſexus, omnis ætas: inluſtres, ignobiles: diſperſi, aut aggregati. *Promiſcua & miſeranda cædes.* neque propinquis, aut amicis adſiſtere, inlacrymare, ne viſere quidem diutiùs dabatur. ſed circumiecti cuſtodes, & in mœrorem cuiuſque intenti, corpora putrefacta adſectabantur, dum in Tiberim traherentur. vbi fluitantia, aut ripis adpulſa, non cremare quiſquam, non contingere. *Quam nec liceat miſerari.* Interciderat [62] ſortis humanæ commercium * vi metus; quantumque ſæuitia gliſceret, miſeratio arcebatur. ** vi, metu.* Sub idem tempus, C. Cæſar diſcedenti Capreas auo comes, Claudiam M. Silani filiam coniugio accepit; immanem animum ſubdolâ modeſtiâ tegens, non damnatione matris, non exſilio fratrum ruptâ voce, [63] qualem diem Tiberius induiſſet, pari habitu, haut multùm diſtantibus verbis. *C. Cæſar vxorem accepit.* *Tegens ſui & fallax eius animus.* Vnde mox ſcitum Paſſieni oratoris dictum percrebuit, *Neque meliorem vmquam ſeruum, neque deteriorem dominum fuiſſe.* B
Tiberij vaticinium. Non omiſerim [64] præſagium Tiberij, de Ser. Galbâ tum conſule; quem accitum, & diuerſis ſermonibus pertentatum, poſtremò Græcis verbis in hanc ſententiam adlocutus: [65] *Et tu Galba quandoque deguſtabis imperium.* ſeram ac breuem potentiam ſignificans, ſcientiâ Chaldæorum artis, cuius apiſcendæ, otium apud Rhodum, magiſtrum [66] Traſullum, habuit, peritiam eius hoc modo expertus. *Ex arte Chaldæâ quod ego abnuo.* Quoties ſuper negotio conſultaret, editâ domus parte, ac liberti vnius conſcientiâ vtebatur. is litterarum ignarus, corpore valido, per auia ac derupta (nam ſaxis domus imminet) præibat eum cuius artem experiri Tiberius ſtatuiſſet: & regredientem, ſi vanitatis aut fraudum ſuſpicio inceſſerat, in ſubiectum mare præcipitabat, ne index arcani exiſteret. *Thraſylli exploratio.* Igitur Traſullus iiſdem rupibus inductus, poſtquam percontantem commouerat, imperium ipſi, & futura ſollerter patefaciens: interrogatur, an ſuam quoque genitalem horam comperiſſet, quem tum annum, qualem diem haberet. Ille poſitus ſiderum, ac ſpatia dimenſus, hærere primò, dein paueſcere: & quantum introſpiceret, magis ac magis trepidus admirationis C

60. MAGNITVDINEM PECVNIÆ MALO VERTISSE.] *De quâ vide Dionem libro* LVIII. *& de hac hiſtoriâ totâ. neſcio an hic idem ille Marius qui ante annos aliquot poſtulatus. ſuprà lib.* IV. Druſum auſpicandi gratiâ tribunal ingreſſum adijt Calpurnius Saluianus in Sex. Marium.

61. IACVIT IMMENSA STRAGES.] *Mirum tragœdias eas verborum Tacitum miſcere, ſi interfecti non plures viginti. Ita enim Suetonius cap.* LXI. Viginti vno die abiecti, tractique, inter eos pueri & feminæ. *Sed numerum eum, reipsâ admonente, corruptum dixero: ſubſtituóque, ∞: id eſt, mille. quod fatuus exſcriptor interpretatus eſt Viginti. Certè de maiori numero fatebitur, qui Taciti verba vigilans leget. Menda numerorum in Suetonio plura, & quædam magna res. vt Nerone, c.* XII. Exhibuit ad ferrum etiã quadringentos Senatores, ſexcentoſque equites Romanos. *Quadringenti Senatores, dimidia Senatus pars. quos omnes depugnaſſe in arenâ, fuge credere. Corrigo,* quadragenos. *De equitibus etiam malim,* ſexagenos *firmante coniecturam Dione, qui auctor eſt pugnaſſe tantùm equites triginta. Simile in Claudij, c.* XXXII. Conuiuia & ampla & aſſidua agitauit, ac ferè patentiſſimis locis, vt plerumque ſexceni ſimul diſcumberent. *Scribo,* plerumque ſexageni. *Sexcenti conuiuæ, epulum publicum, non conuiuium. Plura huius generis alias. Statim etiam in Taciti verbis lego,* interciderat ſortis hu. commercium vi, metu.

62. SORTIS HVMANÆ.] *Sors humana mors eſt & in opinati aut incerti caſus. Ita l.* I. *Annal.* Permoto ad miſerationem exercitu, ob caſus bellorum, & ſortem hominum. *At ſortis eius commercium eſt miſeratio & agnitio ſimilis fortunæ: quæ omnibus poteſt euenire. Hanc ſequitur auxilium vel ſolatium, & ſepultura, communi quodam iure.*

63. QVALEM DIEM.] *Corruptè. Videntur verba huc tralata ex pag. ſequenti:* quem tum annum, qualem diem haberet. *Petronius conatur,* qualem die Tiberius. *hoc ſenſu, Caligula talem habitum induebat, qualem Tiberius quoque die induiſſet. Coniectura, quam ego non emerim ſeſtertio nummo.*

64. PRÆSAGIVM TIBERII.] *Pugnat Suetonius, qui non Tiberio ſed Auguſto præſagium hoc tribuit, nec de Conſule Galbâ, ſed puero. Lege eum lib.* VII. *cap.* IV *A Tacito ſtant Ioſephus & Dio.* D

65. ET TV GALBA.] *Hoc de Conſule Tiberius: at Suetonius de puero refert,* Auguſtum apprehenſâ eius buculâ dixiſſe, καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρώξῃ. *Quæ ſunt ipſa, quæ hic Tiberio adſcribuntur: quod idem cum noſtro & Dio facit. Ita cenſeat aliquis Suetonium vel alios auctores ſecutum, vel memoriolâ lapſum: etſi potuit vterque diuerſo tempore prædixiſſe, ſed iiſne verbis iiſdem?*

66. TRASVLLVM.] *Qui etiam de re medicinâ libros compoſuiſſe videtur, laudante Plinio plus vno loco. Pete fuſe hæc à Dione, lib.* LV.

67. In

A nis & metus. poſtremò exclamat, ambiguum ſibi ac propè vltimum diſcrimen inſtare. Tum complexus eum Tiberius, præſcium periculorũ, & incolumem fore gratatur; quęque dixerat oraculi vice accipiens, inter intimos amicorum tenet. Sed mihi hæc, ac talia audienti, in incerto iudicium eſt, fatóne res mortalium & neceſſitate immutabili, an forte voluantur. quippe ſapientiſſimos veterum, quíque ſectam eorum æmulantur, diuerſos reperies: ac multis inſitam opinionem, non initia noſtri, non finem, non denique homines dijs curæ. Ideò creberrima & triſtia in bonos, læta apud deteriores eſſe. Contrà alij, fatũ quidem congruere rebus putant, ſed non e vagis ſtellis, verùm apud principia, & nexus naturalium cauſſarum. ac tamen electionem vitæ nobis relinquunt: quam vbi elegeris, certum imminentium ordinem. neque mala vel bona, quæ vulgus putet: multos qui conflictari aduerſis videantur, beatos; ac pleroſque, quamquam magnas per opes, miſerrimos: ſi illi grauem fortunã conſtanter tolerent, hi proſperâ inconſultè vtantur. Ceterùm plurimis mortaliũ non eximitur, quin primo cuiuſque ortu ventura deſti-
B nentur: ſed quędam ſecus quàm dicta ſint cadere, fallaciis ignara dicentium. ita corrumpi fidem artis, cuius clara documenta, antiqua ætas & noſtra tulerit. Quippe à filio eiuſdem Traſulli, prędictum Neronis imperium,[67] in tempore memorabitur, ne nunc incepto longiùs abierim. Iiſdem conſulibus[68] Aſinij Galli mors vulgatur, quem egeſtate cibi peremtum haut dubium: ſponte vel neceſſitate, incertum habebatur. Conſultuſque Cæſar an ſepeliri ſineret, non erubuit permittere, vltroque incuſare caſus, qui reum abſtuliſſent antequam coràm conuinceretur. ſcilicet medio triennio defuerat tempus ſubeundi iudicium conſulari ſeni,[69] tot conſularium parenti. Druſus deinde exſtinguitur, cùm ſe miſerandis alimentis, mandendo è cubili tomento, nonum ad diem detinuiſſet. Tradidere quidam,[70] deſcriptum fuiſſe Macroni, ſi arma ab Seiano temptarentur, extractum cuſtodiâ iuuenem, (nam in palatio attinebatur) ducem populo imponere. mox quia rumor incedebat, fore vt nurui ac nepoti conciliaretur Cæſar; ſæuitiam, quàm pœnitentiam maluit. Quin & inuectus in defunctum, probra corporis, exitiabilem in ſuos, in-
C fenſum Reip. animum obiecit: recitarique factorum dictorumque eius deſcripta per dies iuſſit. quo non aliud atrocius viſum. Adſtitiſſe tot per annos, qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent. & potuiſſe auum audire, legere, in publicum promere, vix fides; niſi quòd Actij centurionis, & Didymi liberti epiſtolæ, ſeruorum nomina præferebant, vt quis egredientem cubiculo Druſum pulſauerat, exterruerat. Etiam ſua verba centurio ſæuitiæ plena, tamquam egregium, voceſque deficientis adiecerat; quîs primò alienationem mentis ſimulans, quaſi per dementiam, funeſta Tiberio, mox vbi exſpes vitæ fuit, meditatas compoſitáſque diras imprecabatur: vt quemadmodum nurum, filiumque fratris, & nepotes, domumque omnem cædibus compleuiſſet; ita pœnas nomini generique maiorum, & poſteris exſolueret. Obturbabant quidem patres, ſpecie deteſtandi. ſed penetrabat pauor, & admiratio, callidum olim & tegendis ſceleribus obſcurum, huc confidentiæ veniſſe, vt tamquam dimotis parietibus oſtenderet nepotem ſub verbere centurionis, inter ſeruorum ictus, extrema vitæ alimenta fruſtra orantem. Nondum is dolor exoleuerat, cùm de Agrippinâ auditum.
D quam interfecto Seiano ſpe ſuſtentatam prouixiſſe reor: & poſtquam nihil de ſæuitiâ remittebatur, voluntate exſtinctam. niſi ſi negatis alimentis, adſimulatus eſt finis, qui videretur ſponte ſumtus. Enimuerò Tiberius fœdiſſimis criminationibus exarſit, impudicitiam arguens, & Aſinium Gallum adulterum, eiuſque morte ad tædium vitæ compulſam.

Et certa præſcientia.

Ambigit de Gubernatione noſter.

Fatú'ne ea, an fortuitò.

Sed illam probat magis.

Fidem etiam Mathematicis adſtruit, ſed quibus Gemma.

Aſinij Galli mors.

Et Druſi filij Germanici.

Nec mortuo parcit Cæſar.

Varia in eum atrocia.

Diræ illius in Tiberium.

Agrippina mater, mediâ exſtincta.

Hanc quoque Cæſar criminatur.

67. IN TEMPORE MEMORABITVR.] *Non eſt in libris qui ſuperſunt id vaticiniũ, ne in Suetonio quidem.*

68. ASINII GALLI MORS.] *Quem eodem die & conuiuam Tiberij fuiſſe, & eo ſubornante damnatum, narrat Dio l.* LVIII. *in actis anni* DCCXXCII. *Eſt ille qui filius Pollionis Aſinij librum edidit, quo patrem Ciceroni comparauit: cui reſcripſit imperator Claudius. Suetonius in eius vitâ, & Plinius in Epiſtolis. Agellius l.* XVII. *cap.* 1. *Euſebius in Chronicis notat* Aſinium Gallum diris ſuppliciis mactatum anno ante T. Liuij mortem.

69. TOT CONSVLARIVM PARENTI.] *Plures enim filios habuit, qui Conſules. Vide ea quæ notaui in fine libri tertij Annal. ſuprà.*

70. DESCRIPTVM FVISSE.] *Muretus*, præſcriptum.

Purgat moſtet. pulſam. Sed Agrippina æqui impatiens, dominandi auida, virilibus curis, feminarum vitia exuerat. Eodem die defunctam, quo biennio antè Seianus pœnas luiſſet, memoriæque id prodendum addidit Cæſar: iactauitque quòd non laqueo ſtrangulata, neque in Gemonias proiecta foret. Actæ ob id grates, decretumque vt quintodecimo Kal. No- A

Cocceius Nerua ſponte vitâ abit. uembris, vtriuſque necis die, per omnis annos, donum Ioui ſacraretur. Haut multo pòſt Cocceius [71] Nerua continuus Principis, omnis diuini humanique iuris ſciens, integro

Nec Tiberio oranti cedit. ſtatu, corpore illæſo, moriendi conſilium cepit. Quod vt Tiberio cognitum, adſidere, cauſſas requirere, addere preces; fateri poſtremò graue conſcientiæ, graue famæ ſuæ, ſi proximus amicorum, nullis moriendi rationibus, vitam fugeret. auerſatus ſermonem Nerua, abſtinentiam cibi coniunxit. Ferebant gnari cogitationum eius, quantò propiùs mala Reip. viſeret, irâ, & metu, dum integer, dum intentatus, honeſtum finem voluiſſe. Ceterùm Agrippinæ pernicies, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Gn. Piſoni; & palàm læta morte Germanici, cùm Piſo caderet, precibus Auguſtæ, nec minùs

Plancina ſe interficit. inimicitiis Agrippinæ defenſa erat. Vt odium & gratia deſiêre; ius valuit. petitáque criminibus haut ignotis, ſuâ manu, ſera magis, quàm immerita ſupplicia perſoluit. Tot lu- B

Iulia Rubellio denupſit. ctibus funeſtâ ciuitate, pars mæroris fuit, quòd Iulia Druſi filia, quondã Neronis vxor, denupſit in domum Rubellij Blandi, [72] cuius auum Tiburtem equitem Romanum

Aelij Lamiæ mors plerique meminerant. Extremo anni mors Ælij Lamiæ funere cenſorio celebrata; qui adminiſtrandæ Syriæ imagine tandem exſolutus, vrbi præfuerat. genus illi decorum, viuida ſenectus, & non permiſſa prouincia dignationem addiderat. Exin [73] Flacco Pomponio Syriæ proprætore defuncto, recitantur Cæſaris litteræ, quîs incuſabat egregium quemque, & regendis exercitibus idoneum, abnuere id munus: ſeque eâ neceſſitudine ad preces cogi, per quas conſularium aliqui capeſſere prouincias adigerentur. oblitus Arruntium ne in Hiſpaniam pergeret, decimum iam annum attineri. Obiit eodem an-

Manij Lepidi mors. no & [74] M. Lepidus, de cuius moderatione, atque ſapientiâ in prioribus libris ſatis conlocaui. neque nobilitas diutiùs demonſtranda eſt: quippe Æmilium genus fecundum bonorum ciuium, & qui eâdem familiâ corruptis moribus, inluſtri tamen fortunâ egê-

A. V. C. DCCXXXVII. Phœnix viſus. te. [75] Paullo Fabio, L. Vitellio Coss. poſt longum ſæculorum ambitum, auis Phœnix C in Ægyptum venit; præbuitque materiem doctiſſimis indigenarum, & Græcorum, multa ſuper eo miraculo diſſerendi. de quibus congruunt, & plura ambigua, ſed cognitu non abſurda promere liber. Sacrum ſoli id animal, [76] & ore ac diſtinctu pinnarum

Qualis auis & quam vitalis à ceteris auibus diuerſum, conſentiunt qui formam eius definiêre. De numero annorum varia traduntur: maximè vulgatum, quingentorum ſpatium. ſunt qui adſeuerent, mille quadringentos [77] ſexaginta vnum interici; prioreſque alites Seſoſtride primùm, pòſt Amaſide, dominantibus, dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus tertius re-

Multorum iudicio falſus & non viſus. gnauit, in ciuitatem cui Heliopolis nomen, aduolauiſſe, multo ceterarum volucrum comitatu, nouam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obſcura. inter Ptolemæum

ac

71. NERVA CONTINVVS PRINCIPIS.] *Celeber iuris auctor, de quo Pomponius:* Hic etiam Nerua Cæſari familiariſſimus fuit. *Conſul fuit cum Vibio Rufino anno* DCCLXXV.

72. CVIVS AVVM TIBVRTEM.] *At pater eius tamen conſularis, de quo l.* III. Solus Lepido è conſulatibus Rubellius Blandus adſenſit. *Conſul ſuffectus fuit anno* DCCLXXI.

73. FLACCO POMPONIO.] *De eodem Suetonius cap.* XLII. *Tiberij:* Poſteà princeps in ipsâ publicorum morum correctione, cum Pomponio Flacco & L. Piſone, noctem continuumque biduum epulando potandoque conſumpſit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri præfecturam vrbis confeſtim detulit. *Vbi aliquot libri,* Pompeio Flacco. *male eſt enim ille ipſe, qui ante* XV. *annos Mæſiæ præfuerat. Tacit. l.* II.

74. M. LEPIDVS.] *Iterùm,* Manius.

75. PAVLLO FABIO L. VITELLIO COSS.] *Dio, Solinus, Plinius, biennio poſteriùs veniſſe eum volunt, Q. Plautio, Sex. Papinio Coſſ. Vereor vt ſtare* D *ſententia Taciti poſſit, contra tot teſtes. Nota autem ex Dione hoſipſos Conſules poſt celebrata decennalia Tiberij pœnâ adfectos. quod tacuit noſter. Ex quo non vanè dixerim, narrationi huic annali deeſſe quadam. Non enim Conſulum ſupplicium certè omiſiſſet.*

76. ET ORE AC DISTINCTV.] *Haud mutem. nam os ei etiam eximium,* criſtis faciem caputque (*ait Plinius*) plumeo apice cohoneſtantibus. *Ingenioſè aliòqui Pichena,* colore ac.

77. SEXAGINTA VNVM.] *Nimis minutum aut curioſum de* vno *anno. Itaque Muretus ſententiam expediſſe mihi videtur:* ſexaginta: vnum in terris: *Neque enim probabile, hoc omiſſum, de vanitate.*

78. SEPVL-

A [illegible] h[illegible] [illegible] ,n[illegible] [illegible] [illegible] o, v[illegible] [illegible] te[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] ad[illegible] [illegible] temere, [illegible] [illegible] lo[illegible] iter, v[illegible] ar[illegible] [illegible] aram [illegible] [illegible] hæc [illegible] & fabul[illegible] a. Cet[illegible] [illegible] Æ-gypto eam v[illegible] ,non [illegible] r. At Romæ [illegible] con[illegible] [illegible] [illegible] Mœſiæ rett[illegible] per abruptas venas ſanguine[illegible] [illegible]ataque eſt coniunx Paxæa. na[illegible] ſe[illegible] od[illegible] morte, [illegible] ac & [illegible] d[illegible], pu[illegible] bonis [78] ſepulturâ prohibebantur, eorum [79] qui de ſe ſtatuebant, humabantur corpora, m[illegible] teſtamenta, p[illegible] feſtinandi. Sed Cæſar [illegible] ad [illegible] literis diſſeruit, *morem fuiſſe maioribus, quoties dirimerent amicitias, interdicere domo,*

B *eumque finem gratiæ ponere: id ſe repetiuiſſe in Labeone. atque illum, quia ma[illegible] admini[illegible] prouinciæ aliorumque criminum vrgebatur, culpam inuidiâ velauiſſe, [illegible] vxore, quam etſi nocentem, periculi tamen expertem fuiſſe.* [80] Mamercus [illegible] Scaurus r[illegible] ſum poſtulatur, inſignis nobilitate & orandis cauſſis, vitâ probroſus. nil [illegible] ami[illegible]tia Seiani, ſed labefecit haut minùs validum ad exitia Macronis odium, qui [illegible] eaſdem artes occultiùs exercebat. d[illegible] atque [81] argumentum tragœdiæ à Scauro [illegible], additis

Scaurus Mamercus accuſatus

[illegible]

78. SEPVLTVRA PROHIBEBANTVR.] *Sepulturâ luctuque vſitatum prohiberi, niſi magnarũ ſcelerum damnatos (puta parricidij, perduellionis), itémque ſuſpendioſos: nam moris apud priſcas. Inualuit ſub Tyrannis, ideoq. quaſi nouum, in Tiberij ſæuitiâ Suetan. notat, cap.* LXI. Interdictum ne capite damnatos

C propinqui lugerent. *itémque*: Nemo punitorum non in Gemonias abiectus, vncoque tractus. *Qui autem tracti, Tiberis eis ſepultura. Idem in publicatione bonorum fuit. quæ apud antiquos in crimine perduellionis & hoſtilitatis tantùm exercita, & fortaſſe parricidij. ita Sp. Malij* bona contacta pretijs regni mercandi vendere atque in publicum redigere Quæſtores iuſſi, *ait Liuius: ita Ciceronis damnati, à Clodio: M. Lepidi, à Senatu publica facta, quia ſecutus Antonij ſectam. Primus publicationem ad omnia crimina (publica intellego) traxit Cæſar: qui, vt Suetonius ait,* pœnas facinorum auxit: & cùm locupletes eò faciliùs ſcelere ſe obligarent, quòd integris patrimonijs exſulabant: parricidas, [vt * Cicero ſcribit] bonis omnibus, reliquos dimidiâ parte multauit. *Tenuit ea lex ſub Auguſto; qui tamẽ, cùm multis diuitibus vel dimidia pars, nimiæ eſſent opes, & in ipſo exſilio cauſſa luxus; ſanxit, vt ijs om-*

D *nibus quibus aquâ & igni interdictum (id eſt Iuriſconſultorum verbo, Deportatis) non plus poſſidere liceret quingentis milibus nummûm. Dio* LVI. *Intenditq. iterùm ſæuitiam eam Tiberius, latâ lege, quâ interdictis aquâ & igni adempta omnis teſtamenti factio. Idem Dio* LVII. *Quam legem interpretans Caius l.* VIII. *Qui teſt. fac. poſſunt*: Si cui aquâ & igni interdictum ſit, *inquit*, eius nec illud teſtamentum valet quod antè fecerit, nec id quod poſteà. Bona quoque quæ tunc habuit cum damnaretur, publicabuntur.

79. QVI DE SE STATVISSENT.] *Non mirum, quia ne damnati quidem, nec peracti rei. Dio hæc omnia exprimere voluit, in actis anni* DCCLXXXIX. [illegible] ἀγορὰν τὰ σώματα ἁπάντων ἐρριπτεῖτο, καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο. Ἤδη δὲ καὶ ὅπως [illegible] τῶν οὐσιῶν αὐτῶν κληρονομῶσιν. *ubi puta mendum clarum, ſcribendúmque, μὴ κληρονομῶσιν, inſertâ* : *a. ce. Ideò enim abiecta corpora tractáque, ne liberi ſuccedere in bona poſſent, quæ iam publica vt damnatorum palam punitorúmque. Mirum ex ſequentibus Dionis verbis interpretem id non vidiſſe. Bona ergo manebant, ſiquis præueniſſet damnationem, & teſtamenta. Sed quid in præmiis accuſatorum? nihil ea ſecius dari ſolere, oſtendit Taciti locus ſuprà, l.* IV. Et quia Cornutus ſuâ manu ceciderat, actum de præmijs accuſatorum abolendis, ſiquis maieſtatis poſtulatus, ante perfectum iudicium ſeipſe vitâ priuauiſſet. ibatúrque in eam ſententiam, ni duriùs contráque morem ſuum palàm pro accuſatoribus Cæſar, irritas leges, & remp. in præcipiti conqueſtus eſſet. Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, per præmia elicíebantur. *Dari non ſolere, Seneca in narrandâ Cremutij morte, qua ſub hoc Tiberij tempus.* Cognito conſilio eius, *inquit*, publica voluptas erat, quòd e faucibus auidiſſimorum luporum eriperetur præda. Accuſatores adeunt Conſulum tribunalia, queruntur Cordum mori, vt interpellarent quod coëgerant. Adeò illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quæſtione, an morte rei prohiberentur. *Nec ſatis ſcio, quomodo in concordiam reducam eas locas. Sub Claud. a & Nerone fortean aliud fuerit: & Senecam deceperit mos ſui aui.*

* A Gloſſemate ſunt, tolle.

80. MAMERCVS SCAVRVS.] *Malè hic à Dione, Μάρκος. De probroſâ eius vitâ, lege Senecam l.* IV. *de Benef. c.* XXXI. *aut potiùs non lege impuritatem hominis & ἄῤῥητον μύσος. Notat eum breui ſtigmate Tertullianus de Pallio:* Dabo catharacticum impuritati Scauri, & aleæ Curij, & vinolentiæ Antonij.

81. ARGVMENTVM TRAGOEDIÆ.] *Cui nomen Atreus fuit. Verſus qui in Tiberium flecti videbatur, ex Euripide:*

Τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας χρεὼν φέρειν.

Adi Dionem.

82. Ab

[illegible] ver[illegible] q[illegible] in Tiberium flecterentur. Verum [82] ab Seruilio & Cornelio acc[illegible]ſ[illegible]ribus, ad[illegible]ium Liuię, magorum ſacra obiectabantur Scauro, vt dignum veter[illegible] Æmilijs, damnationem anteit, hortante * Sextia vxore: quæ incitamentum mortis, [illegible] p[illegible]nceps fuit. Ac tamen accuſatores, ſi facultas incideret, pœnis adficiebantur: vt Seruilius Corneliuſque perdito Scauro famoſi, quia pecuniam à Vario Ligure omittendæ de[illegible]onis ceperant, in inſulas, interdicto igni atque aquâ, demoti ſunt. & Abudius Ruſo functus ædilitate, dum Lentulo Getulico, ſub quo legioni præfuerat, periculum [illegible]ceſſit, quòd is Seiani filium generum deſtinaſſet, vltrò damnatur, atque vrbe exigitur. Getulicus eâ tempeſtate ſuperioris Germaniæ legiones curabat, mirumque amorem adſecutus erat, effuſæ clementiæ, modicus ſeueritate, & proximo quoque exercitui per L. Apronium ſocerum non ingratus. Vnde fama conſtans, auſum mittere ad Cæſarem literas, *Adfinitatem ſibi cum Seiano haut ſponte, ſed conſilio Tiberij cœptam: perinde ſe, quam Tiberium falli potuiſſe. neque errorem eumdem illi ſine fraude, alijs exitio habendum. Sibi fidem integram, &, ſi nullis inſidijs peteretur, manſuram: ſucceſſorem non aliter quàm indicium mortis accepturum. firmarent velut fœdus, quo Princeps ceterarum rerum potiretur, ipſe prouinciam retineret.* Hæc mira quamquam, fidem ex eo trahebant, quòd vnus omnium Seiani adfinium incolumis, multaque gratiâ manſit: reputante Tiberio publicum ſibi odium, extremam ætatem, magiſque famâ quàm vi, ſtare res ſuas. C. Ceſtio, M. Seruilio Coſs. nobiles Parthi in vrbem venêre, ignaro rege Artabano. Is metu Germanici fidus Romanis, æquabilis in ſuos; mox ſuperbiam in nos, ſæuitiam in populares ſumſit. fretus bellis, quæ ſecunda aduerſum circumiectas nationes exercuerat, & ſenectutem Tiberij vt inermem deſpiciens; auidúſque Armeniæ, cui defuncto rege Artaxiâ, Arſacem liberorum ſuorum veterrimum impoſuit, additâ contumeliâ. & miſſis qui gazam à Vonone relictam in Syriâ Ciliciaque repoſcerent, ſimul veteres Perſarum ac Macedonum terminos: ſeque inuaſurum poſſeſſa Cyro, & pòſt Alexandro, per vaniloquentiam ac minas iaciebat. Sed Parthis mittendi ſecretos nuntios validiſſimus auctor fuit Sinnaces, inſigni familiâ ac perinde opibus; & proximus huic Abdus, ademtæ virilitatis. [83] Non deſpectum id apud barbaros, vltroque potentiam habet. Ij adſcitis & alijs primoribus, quia neminem gentis Arſacidarum ſummæ rei imponere poterant, interfectis ab Artabano pleriſque aut nondum adultis; Phrahatem regis Phrahatis filium Româ poſcebant. Nomine tantùm & auctore opus, vt ſponte Cæſaris, vt genus Arſacis, ripam apud Euphratis cerneretur. Cupitum id Tiberio. ornat Phrahatem, accingítque paternum ad faſtigium: deſtinata retinens, conſilijs & aſtu res externas moliri, arma procul habere. Intereà cognitis inſidijs, Artabanus tardari metu; modò cupidine vindictæ inardeſcere. Et barbaris cunctatio, ſeruilis: ſtatim exſequi, regium videtur. Valuit tamen vtilitas, vt Abdum ſpecie amicitiæ vocatum ad epulas, lento veneno illigaret, Sinnacen diſſimulatione ac donis, ſimul per negotia, moraretur. Et Phrahates apud Syriam, dum omiſſo cultu Romano, cui per tot annos inſueuerat, inſtituta Parthorum ſumit, patrijs moribus impar, morbo abſumtus eſt. Sed non Tiberius omiſit incepta. Tiridatem ſanguinis eiuſdem, æmulum Artabano, reciperandæque Armeniæ

Margin notes: *Æ[illegible]* — ** S[illegible]* — *Getulicum poſtulant.* — *Mirâ fiduciâ euadit.* — *Ep[illegible] ad Tiberium* — *[illegible] C [illegible] XIX* — *Parthi in vrbem veniunt, Artabanum ame[illegible] qui [illegible] Roman[illegible]* — *Phrahatem ad regnum poſtulant. Permittit Cæſar.* — *Sed ille moritur.* — *Alium ſubmittit Tiberius.*

82 AB SERVILIO ET CORNELIO.] *Cornelio fuit cognomen Thuſci. Seneca pater Suaſoriâ* II. Thuſcus ille qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorum familia exſtincta eſt, maieſtatis reum fecerat homo quam ir probi animi, tam infelicis ingenij.

83 NON DESPECTVM. *Ex inſtituto Cyri apud Xeno[illegible] in lib.* VII *qui cuſtodiam curámque ſui corpor[illegible]s commiſit Eunuchis: & intimam aulam ex [illegible] ſeminario eunere con[illegible]ituit, quaſi fidi[illegible]imo. Itaque deinceps in honore. Sed & Perſæ primi priuaſſe [illegible]o creduntur. Stephanus de [illegible]bibus* Στάδα, ἐθνικῶς, κώμη Περσική, ἐν [illegible] πρῶτη ἐυνουχισμὸς γέγονε. *Petronius*,

Perſarum ritu, malè pubeſcentibus annis
Surripuêre viros, exſectaque viſcera ferro
In Venerem fregêre.

Alij ad Semiramim referunt, vt Ammianus. Vtramque famam poſuit Claudianus in Entropium, libro I.

— ſeu prima Semiramis aſtu
Aſſyrijs mentita virum, ne vocis acutæ
Mollities, læueſque genæ ſe prodere poſſent,
Hos ſibi coniunxit ſimiles: ſeu Perſica ferro
Luxuri[illegible] vet[illegible]r naſci lanuginis vmbram

Vbi ſcriptum etiam, Parthica *nullo vitio, quia populi* *tunc confuſi.*

84 Ex

A [illegible] M[illegible] at [illegible] P[illegible]
[illegible], q[illegible] L. V[illegible] *Vitellii Orientis præ-ſidio.*
[illegible] in vrbe fam[illegible], ple[illegible]
[illegible] vi[illegible] ce[illegible]. [illegible]de r[illegible]greſſus, & [illegible] fa *Eius mores & ingenium.*
[illegible] tium mutatus, [84] exemplar apud [illegible]
d[illegible] atque prim[illegible] poſt[illegible]s, & bona iuuentæ ſenectus flagi[illegible]
oblitterauit. At ex regulis, prior Mithradates Pharaſmanen perpulit, d[illegible]lo & vi conatus [illegible]
ſuos i[illegible]ua[illegible] pe[illegible]ique corruptores, miniſtros Arſacis multo auro ad ſcelus cogunt, ſimi[illegible] *[illegible]*
Hiberi magnis copijs Armeniam irrumpunt, & [85] vrbe Artaxata potiunt[illegible]r. Quæ p[illegible]ſt- *[illegible] Orodem [illegible]*
qua[illegible] Artabano cognita; [86] filium Orodem vltorem parat, datque Parthorum copias,
mittit qui auxilia mercede facerent. Contrà, Pharaſmanes adiungere Albanos, [87] acci-
pere S[illegible]rmatas, quorum Sceptuchi vtrimque donis acceptis, more gentico diuerſa in-
duere. Sed Hiberi locorum potentes, Caſpiâ viâ Sarmatam in Armenios raptim ef-
B fu[illegible]dunt. [88] At qui Parthis aduentabant, facilè arcebantur, cùm alios inceſſus hoſtis
clauſiſſet, vnum reliquum, [89] mare inter & extremos Albanorum mont[illegible], æſtus impe-
diret. quia flatibus Eteſiarum implentur vada, hibernus Auſter reuoluit fluctus, pulſo-
que introrſus freto, breuia litorum nudantur. Interim Orodem ſociorum inopem, au- *Sed viribus imparem.*
ctus auxilio Pharaſmanes vocare ad pugnam, & detrectantem inceſſere, adequitare ca-
ſtris, infenſare pabula; ac ſæpè, modum obſidij, ſtationibus cingebat: donec Parthi con-
tumeliarum inſolentes, circumſiſterent regem, poſcerēt prœlium. atque illis ſola in equi-
te vis. Pharaſmanes & pedite valebat. nam Hiberi Albanique ſaltuoſos locos incolen- *Hiberi & Albani, vnde orti.*
tes, duritiæ patientiæque magis inſueuêre. Feruntque ſe [90] Theſſalis ortos; quâ tempeſta-
te Iaſon poſt auectam Medeam, genitoſque ex eâ liberos, inanem mox regiam Æetæ, va-
cuóſque Colchos repetiuit. [91] Multáque de nomine eius, & oraculum Phryxi celebrant.
Nec quiſquam ariete ſacrificauerit, credito vexiſſe Phryxum: ſiue id animal, ſeu nauis in-
ſigne fuit. Ceterùm directâ vtrimque acie, Parthus imperium Orientis, claritudinem Ar- *Pugna committitur.*
C ſacidarum: contráque ignobilem Hiberum, mercenario milite, [92] diſſerebat. Pharaſma-
nes, *integros ſemet à Parthico dominatu: quanto maiora peterent, plus decoris victores, aut ſi ter-
ga darent, flagitij atque periculi laturos. ſimul horridam ſuorum aciem, picta auro Medorum agmi-
na; hinc viros, inde prædam oſtendere.* Enimuerò apud Sarmatas non vna vox ducis. ſe quiſ-
que ſtimulant, ne pugnam per ſagittas ſinerent, impetu & comminus præueniendum. Va-
riæ hinc bellantium ſpecies. cùm Parthus ſequi vel fugere pari arte ſuetus, diſtraheret tur-
mas,

84. EXEMPLAR APVD POSTEROS.] *Corrigamus ergo Senecam. vbi vulgò lib. IV. Natur. Quæſt. cap. I.* Alius adulatione clam vtetur, alius ex aperto palā, ruſticitate ſimulata, quaſi ſimplicitas illa nō ars ſit. Plancus artifex ante Villeum maximus, aiebat, non eſſe occultè. nec ex diſſimulato blādiendum. *& legamus,* ante Vitellium *Villeus enim ignotus: at Vitellij huius mirum in adulādo ingenium, etiam Suetonius celebrat, c. II in Vitellio, & Dio LVIII. Plancus autē in Senecâ, eſt is qui apud Fuluiā Antonij magnus: de cuius adulatorijs moribus Appianus lib. III. Ciuil.*

D

85. VRBE ARTAXATA.] *Malim,* vrbem. *Tamen & Artaxatam & Tigranocertam priore numero, noſter alijque ſcripſerunt.*

86. FILIVM ORODEM.] *Omnis hæc hiſtoria apud Ioſephum libro XVIII cap. VIII.*

87. ACCIPERE SARMATAS.] *Profectò fuit,* acciere Sarmatas: *id eſt arceſſere & aduocare.*

88. ATQVI PARTHIS ADV.] *Nempe Sarmatæ, qui diuerſa, vt dixit, more gentis induerant: & hodie faciunt Tatari, qui ea loca tenent.*

89. MARE INTER ET.] *Mare, nēpe Caſpium: & res ita habet. Extremi fines Albanorū, verſus Sarmatiam, Caſpium mare tangunt. Ad illud vſque, perpetuis ferè montibus à Sarmatis ſeparantur: ergo aditus in Albaniam, per litoris eius orā, & plana vicina. Sed hæc quoque, inquit, clauſa tūc Sarmatis. quia ab Oriente Eteſiæ flabant, & vndas fluctuſq. in plana impellebāt, atq. ita reſtagnabāt. Tranſitus enim Sarmatis non aliùs in Armeniā, quàm per Albanos: & in Albanos, per illud litus.*

90. THESSALIS ORTOS.] *Strabo li. XI qui de Oraculo eiuſ Phryxi, & veſtitō arietis eade, his verbis.* Ἐν τῇ μοσχικῇ τὸ τ̃ Λευκοθέας ἱερὸν, Φρίξου ἵδρυμα, καὶ μαντεῖον ὅπου οὐ κριὸς οὐ θύεται. *At aliter Iuſtinus, qui hos ad Orientem Albanos, deducit ex Italiâ ab Albano monte. Eius verba lib. XLII.* Cum Albanis fœdus percuſſit *Iaſon* qui Herculem ex Italiâ ab Albano monte, cùm Geryone extincto, armenta eius per Italiam duceret, ſecuti dicuntur: quique memores Italicæ originis, exercitum Cn. Pompeij, bello Mithridatico fratres ſalutauere.

91. MVLTAQVE DE NOMINE EIVS] *Id ſapio, loca ſiue templa de nomine eius dici. Ita Strabo,* Iaſonem, cum Armenio Theſſalo profectum vſque ad mare Caſpium: Ὡς, *inquit,* μαρτυρεῖ τά τε Ἰασόνια, καὶ ἄλλα ὑπομνήματα: ſicut teſtātur Iaſonéa, & alia monumenta. *Ia onea, accepeim ſacella aut templa Iaſonis honori. Iuſtinus XLII.* Iaſoni totus ferè Oriens, vt conditori, diuinos honores templaque cōſtituit. *Quē etiam ī ide ſuper hoc redisse in Colchos, Medeā rurſum adſumptā: vt hic noſter tetigit.*

92. DISSEREBAT.] *Mallem pro ſententiā eſſet* diffe-rebat.

 93 FRON-

[illegible]s, ſpatium ictibus quæreret: Sarmatæ omiſſo arcu, quo breuiùs valent, contis glad[illegible] A
que ruerent. modò equeſtris prœlij more, [93] frontis & tergi vices; aliquando, vt con[illegible]
acies, corporibus & pulſu armorum pellerent, pellerentur. Iamque & Albani Hiberique
prenſare, detrudere, ancipitem pugnam hoſtibus facere. quos ſuper, eques, & propior
bus vulneribus pedites adflictabant. Inter quæ Pharaſmanes Orodeſque dum ſtrenuis
adſunt, aut dubitantibus ſubueniunt, conſpicui, eóque gnari, clamore, telis, equis concur-
In quâ Orodes ſuccum-bit, at paud [illegible]. runt: inſtantiùs Pharaſmanes. nam vulnus per galeam adegit, nec iterare valuit, prælatus
equo, & fortiſſimis ſatellitum protegentibus ſaucium. Fama tamen occiſi [94] falsò credita,
exterruit Parthos, victoriámque conceſſere. Mox Artabanus totâ mole regni [95] vltimi.
id peritiâ locorum, ab Hiberis meliùs pugnatum. nec ideò abſcedebat, ni contractis
legionibus Vitellius, & ſubdito rumore tamquam Meſopotamiam inuaſurus, metum
Artabano omnia infeſta, infida. Romani belli feciſſet. Tum omiſſa Armenia, verſæque Artabani res: inliciente Vitellio,
deſererent regem ſæuum in pace, & aduerſis prœliorum exitioſum. Igitur Sinnaces,
quem antè infenſum memoraui, patrem Abdageſem, alióſque [96] occultos conſulit, & B
tunc continuis cladibus promtiores ad defectionem trahit: adfluentibus paullatim, qui
metu magis quàm beneuolentiâ ſubiecti, repertis auctoribus ſuſtulerant animum. Nec
iam aliud Artabano reliquum, quàm ſi qui externorum, corpori cuſtodes adeſſent, ſuis
quiſque ſedibus extorres; quîs neque boni intellectus, neque mali cura, ſed mercede aluntur,
Scythiam aufugit. tur, miniſtri ſceleribus. His adſumtis, in longinqua & contermina Scythiæ fugam maturauit,
ſpe auxilij: quia Hircanis Carmaniiſque per adfinitatem innexus erat. Atque interim
poſſe [97] Parthos abſentium æquos, præſentibus mobiles, ad pœnitentiam mutari.
Vitellius ad Euphratem Rom. exercitum ducit. At Vitellius profugo Artabano, & flexis ad nouum regem popularium animis, hortatus
Tiridaten parata capeſſere, robur legionum, ſociorúmque ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus,
cùm hic more Romano [98] Suouetaurilia daret, ille equum placando amni
adornaſſet; nuntiauere accolæ Euphraten nullâ imbrium vi, ſponte & immenſùm attolli:
ſimul albentibus ſpumis [99] in modum diadematis ſinuare orbes; auſpicium proſperi
tranſ- C

93. FRONTIS ET TERGI VICES.] *Scribo,* vice. *& ſententiam expedio. A Salluſtio eſt, qui in hiſtoriis.* More equeſtris prœlij, ſumptis tergis, atque redditis. *Et in Iugurthâ:* Quibus illi freti, non vti equeſtri prœlio ſolet, ſequi, dein cedere: ſed aduorſis equis concurrere, implicare, ac perturbare aciem. *Frontis & tergi vice. id eſt, alternâ mutatione modò frontis modò tergi.*

94. FALSÒ CREDITA.] *Lego,* dedita. *vel* didita. *At Ioſephus verè occiſum eum tradit lib.* XVIII.

95. VLTIMI ˙ ID PERITIA.] *Niſi quid deſit (nec puto herclè, quoniam tota hac narratione belli externi conciſus Tacitus) commodè reſtituemus.* regni vltum iit. peritiâ l. a. H. m. pugnatum. *Amat ita loqui noſter, & Salluſtius:* Quam maximâ curâ vltum ire iniurias feſtinat.

96. OCCVLTOS CONSVLIT.] *Scribo,* conligit.

97. PARTHOS ABSENTIVM ÆQVOS.] *Prorſus idem conſilij datum, & ſucceſſu ſimili, regi Chilperico, ratione item pari, in Franciâ. Vide Aimoinum libro* I. *cap.* VII.

98. SVOVETAVRILIA DARET, ILLE EQVVM.] *De Suouetaurilibus dico ad lib.* IV. *Hiſtoriarum. De equo res ſic habet. Sollennis Perſarum victima Soli, equus. Iuſtinus:* Solem vnum eſſe deum Perſæ credunt, & equos eidem deo ſacratos ferunt. *Xenophon lib.* IV. περὶ Κύρου ἀναβάσεως· Καὶ [illegible] λάμψει παραλαβεῖν, δίδωσι (Ξενοφῶν) τῷ κωμάρχῃ [illegible] καταθῦσαι, ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ ἡλίου, δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ. *Et lib.* VIII. Κῦρος [illegible] θύσας. Πρῶτον μὲν ἦγον τῷ Διὶ ταύρους παγκάλους [illegible] τέτταρας, μετὰ δὲ τούτους, ἵπποι ἤγοντο θῦμα τῷ ἡλίῳ. *Idemque Pauſanias in Laconicis notatum. At de amne, nihil nobis lectum. Sed & alijs gentibus victima, equus. Apud Romanos, Marti. Feſtus, in Equus. Et apud Myſios: Florus:* Illi ſtatim ante aciem immolato equo, concepêre votum, &c. *Apud Maſſagetas, item Soli. Strabo lib.* XI. Θεὸν δὲ ἥλιον μόνον νομίζουσι, τούτῳ δὲ ἱπποθυτοῦσι. *Pugnat cum ſuperioribus, quod idem Strabo lib.* XV. *de Carmanis ſcribit:* Οὗτοι τε θύουσι τῷ Ἄρει, ὃν [Πέρσαι σέβουσι] θεῶν μόνον. *Alij enim Perſis Solem, quem Mithram dicunt, deum vnicum tribuunt, non Martem, vt hic (per oblinionem fortè) Strabo.*

99. IN MODVM DIADEMATIS.] *Ad diadematis formam aſpicit: quam, ſi vacat, à me cape. Diadema commune olim inſigne regum, non aliud quàm faſcia tenuis cingens caput. Seneca:* Vides illum Scythiæ Sarmatiæve regem inſigni capitis decorum? ſi vis illum æſtimare, totumque ſcire qualis ſit, faſciam ſolue. multum mali ſub illâ latet. *Florus libro* III. Ipſe veſte purpureâ, argenteoque baculo, & regium in morem fronte redimitâ. *Atque ea faſcia, alba. Tacitus hic:* Albentibus ſpumis, in modum diadematis. *Silius lib.* XVI. *de Iubâ rege.* D

—— regnique inſigne vetuſti
Geſtat læua decus, cinguntur tempora vittâ
Albenti.

Plinius: Regibus apum in fronte macula, quodam diademate candicans. *Ab hac cauſâ,* quidam è turbâ (*apud Suetonium in Iulio, cap.* LXXIX.) ſta-
tuæ

A [illegible] us. qu[illegible]m cal[illegible] int[illegible] ntu[illegible] in con[illegible] s ſecun[illegible], neq[illegible]: [illegible] nim q[illegible] æ [illegible] cæ[illegible] portend[illegible] tur, certior fid[illegible], [illegible] oſtenderet omina, [illegible] petetque [illegible] po[illegible] bi[illegible], ita [illegible], pri[illegible] s O[illegible] oſp[illegible] d[illegible] m[illegible] s equitum mil[illegible] us in caſtra venit [illegible] ex[illegible] [illegible], rio, cum Dalmaticum bellum conſi[illegible] et, [illegible] ut i[illegible] glori[illegible] s auxil[illegible] ar[illegible] r, [illegible] na do[illegible] tus. mox r[illegible] peti â amicitia regis, mul[illegible] o a[illegible] id eam [illegible] præf[illegible] lus ca[illegible] Euphrate & Ti[illegible] re incluſus a[illegible] nibus ci[illegible] um [illegible] Meſopotamiæ n[illegible] n ac[illegible]. [illegible] qu[illegible] mu[illegible] to poſt, Sinnaces auget copias: & col[illegible] en parti[illegible] Abdag[illegible] [illegible] & [illegible] tus regios adicit. Vite[illegible] iius oſtentaſſe Romana a[illegible] ma ſitis ratu[illegible], mo[illegible] T[illegible] rel[illegible] uc. [illegible] unc, Phtahatis aui & altoris Cæſaris, quæ vtr[illegible] bi[illegible] ue p[illegible], [illegible] m[illegible] s obſequium in regem, reuerentiam in nos, decus qui[illegible] ue ſuum & fi[illegible]. E[illegible] m cum legionibus in Syriam remeauit. Quę dnabus æſ[illegible] is ge[illegible] contin[illegible], [illegible] ſceret animus à domeſticis malis. Non enim Tiberium [illegible] oſt[illegible] d[illegible] m

B Seiani, quæ ceteros mollire ſolent, tempus, preces, ſatias, [illegible] ant, [illegible] vel abolita pro grauiſſimis & recentibus puniret. Eo metu Fulci[illegible] Trio i[illegible] s acc[illegible] ſatores haut perpeſſus,[1] ſupremis tabulis multa & atrocia in Macronem [illegible] p[illegible] ipſos [illegible] bertorum Cæſaris compoſuit: ipſi fluxam ſenio mentem & conti[illegible] uo al[illegible] v[illegible] l[illegible] t ex ſilium obiectando. Quæ ab heredibu[illegible] occultata, recitari Tiberiu[illegible] iuſſ[illegible] li bert[illegible] tis alienæ oſtentans, & contemtor ſuæ infamię, an ſc[illegible] ler[illegible] Seiani d[illegible] us mox quoquo modo dicta vulgari malebat, veritatiſque, cui [illegible] dulati[illegible] offi[illegible] it, per p[illegible] ſ[illegible] m gnatus fieri. Iiſdem diebus Granius Martianus ſenator à C. G[illegible] acc[illegible] io maieſtatis p[illegible] ſtulatus, vim vitæ ſuæ attulit: Tatiuſque Gratianus prætura functus, l[illegible] e câ[illegible] [illegible] m ad ſupplicium damnatus. Nec diſpares [101] Trebellieni Rufi, & Sextij Paconiani exitus. Nam Trebellienus ſuâ manu cecidit; Paconianus in carcere, [102] ob carmin[illegible] i[illegible] c in principem factitata, ſtrangulatus eſt. Hæc Tiberius non mari, vt olim, diuiſus, neque per longinquos nuntios accipiebat, ſed [103] vrbem iuxta; eodem vt die, vel noctis interiectu, lit- *Tiberius ad urbem.*

C teris conſulum reſcriberet: quaſi aſpiciens vndantem per domos ſanguinem, aut manus carnifi-

tuæ Cæſaris coronam lauream candidâ faſciâ prę-ligatam impoſuit: *quaſi diademat illi attribuens. Et apud Valerium lib.* VI. *cap.* II. *Pompeio* candidâ faſciâ crus alligatum habenti, Fauonius, Non refert, inquit, quâ in parte corporis ſit diadema *Corrige Egeſippum, belli Iudaici lib.* II. *ca.* I. Quid enim ſella aurea, allatumque diadema, niſi regni forent inſignia? *& ſcribe,* albatumque. *Apud Perſas paullò aliter. quibus nec omnino candidum diadema, nec capiti nudo circumplexum, ſed Cidari ſiue Tiaræ. Xenophon libro* VIII. Habebat Cyrus diadema circum Tiaram, vti & cognati eius idem inſigne ferebant. *Curtius libro* III. Cidarim Perſæ vocabant

D regium capitis inſigne. hoc cærulea faſcia diſtincta albo circuibat. *Quæ verba* [illegible], *pronuncio parùm ſana. Damnat ipſe Curtius, lib.* VI. *de Alexandro:* Itaque purpureum diadema diſtinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, veſtemque Perſicam ſumpſit. *Si purpureum, quomodo cæruleum? nec ſanè cæruleum colorem inter regios aut Principales legi. An illic ſcribendum,* coccinea faſcia? *an,* hoc cæruleum? *vt inſigne capitis toli colore fuerit, non faſcia ipſa. De medicinâ enim certâ alius viderit: non hic mihi cognomen Sulla.*

100. SVPREMIS TABVLIS.] *Quæ teſtamentorum licentia adeò recepta, vt pleríque ingeniorum petulantiam non alio velo exercerent. Ita Fabricius Veiento* multa & probroſa in patres & ſacerdotes compoſuit, iis libris quibus nomen Codicillorum dederat. *ait Tacitus lib* XIV. *Et ab hac mente in Auguſto Suetonius cap* LVI. Iocis quoque quorumdam inuidioſis aut petulantibus laceſſitus, contradixit edicto. Et tamen de inhibendâ teſtamentorum licentiâ, ne Senatus quidquam conſtitueret, interceſſit. *Ab hac, inquam, mente. nec virum doctum, C. Sigonium quiſquam audiat corrigentem,* de inhibendâ ſcommatorum licentiâ. *Enimuerò exempla huius libertatis in extremo tabulâ habebis in Tacito plura. Et hæc autem & quæ ſequuntur, tantummon ad verbum conuertit Dio: addito, Trionem viſô interfeciſſe ſeipſum. quod neſcio an intellegi ſatis habuerit Tacitus, an expreſſum ab eo per ignauiam deſcribentium exciderit.*

101. TREBELLIENI RVFI.] *Illius, qui præturâ functus, tutor à Senatu liberis Cotyis Thraciæ regis datus fuit. lib.* II. *ſuprà.*

102. OB CARMINA ILLIC IN PRINCIPEM FACTITATA.] *Video eſſe qui tranſponant,* ob carmina in Principem factitata, illic ſtrangulatus eſt. *Quaſi carmina extra carcerem facta. Falluntur, falluntur. Ante triennium enim hic Paconianus in carcere fuit, & quia indicium profeſſus erat, retentus: donec carmina exitium illi maturanere. Lege initium libri huius.*

103. VRBEM IVXTA.] *Tuſculi, aut in Albano. Dio.*

Poppæi Sabini exitus.

carnificum. Fine anni [104] Poppæus Sabinus conceſſit vitâ, modicus originis principum A
amicitiâ conſulatum ac triumphale decus adeptus: maximiſque prouincijs per quattuor & viginti annos impoſitus, nullam ob eximiam artem, ſed quòd par negotijs, neque ſupra erat. Q. Plautius Sex. Papinius Coſs. ſequuntur. [105] Eo anno, neque quod L. Aruſeius morte adfecti forent, adſuetudine malorum vt atrox aduertebatur; ſed exterruit quod [106] Vibulenus Agrippa eques Romanus, cùm peroraſſent accuſatores, in ipsâ curiâ depromtum ſinu venenum hauſit: prolapſuſque ac moribundus, feſtinatis lictorum manibus in carcerem raptus eſt, fauceſque iam exanimis laqueo vexatæ. Ne Tigranes quidem Armeniâ quondam potitus, ac tunc reus, nomine regio ſupplicia ciuium effugit. At C. Galba conſularis, & duo Blæſij voluntario exitu ceciderê. [107] Galba, triſtibus Cæſaris litteris prouinciam ſortiri prohibitus; Blæſijs ſacerdotia integrâ eorum domo deſtinata, conuulsâ, diſtulerat: tunc vt vacua contulit in alios. quod ſignum mortis intellexêre, & exſecuti ſunt. Et [108] Æmylia Lepida, quam iuueni Druſo nuptam retuli, crebris criminibus maritum inſecuta, quamquam inteſtabilis, tamen impunita agebat, dum ſu- B
perfuit pater Lepidus. pòſt à delatoribus corripitur, ob ſeruum adulterum: nec dubitabatur de flagitio. Ergo omiſsâ defenſione, finem vitæ ſibi poſuit. Per idem tempus [109] Clitarum natio Cappadociæ, Archelao ſubiecta, quia noſtrum in modum deferre cenſus, pati tributa adigebatur, in iuga Tauri montis abſceſſit: locorúmque ingenio ſeſe contra imbelles regis copias tutabatur: donec M. Trebellius legatus à Vitellio præſide Syriæ cum quattuor millibus legionariorum, & delectis auxilijs miſſus, duos collis, quos barbari inſederant (minori Cadra, alteri Dauara nomen eſt) operibus circumdedit. & erumpere auſos ferro; ceteros ſiti, ad deditionem coëgit. At Tiridates volentibus Parthis Nicephorium & Anthemuſiada, ceteraſque vrbes, quæ Macedonibus ſitæ, Græca vocabula vſurpant, Halumque & Artemitam Parthica opida recepit; certantibus gaudio, qui Artabanum Scythas inter eductum ob ſæuitiam execrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes ſperabant. Plurimum adulationis Seleucenſes induêre, ciuitas potens, ſepta muris, neque in barbarum corrupta, ſed conditoris Seleuci retinens. Trecenti C
opibus, aut ſapientiâ delecti, vt ſenatus. ſua populo vis, & quoties concordes agunt, ſpernitur Parthus: vbi diſſenſere, dum ſibi quiſque contra æmulos ſubſidium vocant, accitus in partem, aduerſum omnes valeſcit. Id nuper acciderat Artabano regnante, qui plebem primoribus tradidit ex ſuo vſu. nam populi imperium, iuxta libertatem; paucorum dominatio, regiæ libidini propior eſt. Tum aduentantem Tiridatem extollunt, veterum regum honoribus, & quos recens ætas largiùs inuênit. ſimul probra in Artabanum fundebant, maternâ origine Arſaciden, cetera degenerem. Tiridates rem Seleucenſem populo permittit. mox conſultans quonam die ſollennia regni capeſſeret; litteras Phrahatis & Hieronis, qui validiſſimas præfecturas obtinebant, accipit, breuem moram precantium placitumque oppetiri viros præpollentis. Atque interim [110] Cteſiphon ſedes imperij petita.

Margin notes: A. V. C. DCCLXXXIX. — *Fœda mors Agrippæ. Tigranes ex-rex Armeniæ damnatur.* — *Lepida vitam ipſa ſibi [illegible].* — *Cappadoces rebellant. Trebellius ſub iugum reducit.* — *Tiridati regi proſpera omnia.* — *Seleucia, ciuitas opulens.* — *Ei ſe adiungit.*

104. POPPÆVS SABINVS CONCESSIT VITA.] *Suâ ſponte, non fato. Vide Dionem.*

105. EO ANNO NEQVE QVOD L. ARVSEIVS.] *Deſunt non dubiè propria aliquot nomina eorum qui damnati occiſiq. Vertranius libenter locum immiſſo voce fulcit*, Eo anno neque quòd alij, neque quòd L. Aruſeius *ſed ibi etiam non bono.*

106. VIBVLENVS AGRIPPA.] *Vibilius dicitur Dioni.*

107. GALBA TRISTIBVS CÆSARIS LITTERIS.] *Frater eſt illius, qui poſteà Princeps. Suetonius:* Caius attritis facultatibus vrbe ceſſit, prohibituſque à Tiberio ſortiri anno ſuo Proconſulatum, voluntaria [a] morte obijt.

[a] Suet. Veſpa. cap. VIII

108. ÆMYLIA LEPIDA QVAM IVVENI DRVSO NVPTAM RETTVLI.] *Nuſquam id in his libris ſcriptum.*

109. CLITARVM NATIO CAPPADOCIÆ, ARCHELAO SVBIECTA.] D
Malè vulgo, Citarum. *Iidem Clitæ, Cilices non Cappadoces dicuntur ob eadem Tacito lib.* XII. Nec multo pòſt agreſtiû Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum eſt. *Ideò hic legerim*, Clitarum natio, Cappadoci Archelao ſubiecta. *Nam Cilicia cognomento Trachea, proprios reges habuit ad tempora [b] Veſpaſiani. Caue enim de Archelao acceperis Cappadocum rege, qui pridem mortuus, & regnum eius in prouinciam redactum. Neſcio tamen an hic Archelaus eius filius fuerit: ideò Cappadox dictus. Poſteà à Pichenâ monitum, in ſcripto ſic etiam eſſe.*

110. CTESIPHON SEDES IMPERII.] *Vt Herodianus ait*, ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια τῶν Παρθυαίων. *Ea vrbs, ſiue pagus potiùs vicinus Seleuciæ. Strabo:* Πλησίον δ' ἐστὶ κώμη Κτησιφῶν λεγομένη, μεγάλη. ταύτην δὲ

A tita. ſed vbi diem ex die prolatabant, multis coràm & adprobantibus, Surena patrio mo-
re Tiridatem inſigni regio euinxit. Ac ſi ſtatim interiora, ceteraſque nationes periuiſſet; *Coronatur Tiridates.*
oppreſſa contantium dubitatio, & omnes in vnum cedebant. Adſidendo caſtellum, in
quod pecuniam & pellices Artabanus contulerat, dedit ſpatium exuendi pacta. Nam *Sed morâ res ſuas corrumpit.*
Phrahates & Hiero, & ſi qui alij dilectum capiendo diademati diem non concelebrauerant, pars metu, quidam inuidiâ in Abdageſen, qui tum aulâ, & nouo rege potiebatur, ad *Abeunt ab eo, qui antè primi.*
Artabanum vertêre. Iſque in Hyrcanis repertus eſt, inluuie obſitus, & alimenta arcu expediens. ac primò tamquam dolus pararetur, territus; vbi data fides reddendæ dominationi veniſſe, adleuatur animum, & quæ repentina mutatio exquirit. Tum Hiero pueri- *Artabanum reducunt.*
tiam Tiridatis increpat: neque penes Arſacidem imperium, ſed inane nomen apud imbellem externâ mollitiâ: vim in Abdageſis domo. Senſit vetus regnandi, falſos in amore, odia non fingere. nec vltrà moratus, quàm dum Scytharum auxilia conciret, pergit *Is properè agit;*
properus, & præueniens inimicorum aſtus, amicorum pœnitentiam. Neque exuerat pæ-
B dorem, vt vulgum miſeratione aduerteret. non fraus, non preces; nihil omiſſum, quo ambiguos inliceret, promti firmarentur. Iamque multâ manu propinqua Seleuciæ ad-
uentabat; cùm Tiridates ſimul famâ atque ipſo Artabano perculſus, diſtrahi conſilijs, *Tiridates lentè.*
iret contrà, an bellum cunctatione tractaret. Quibus prælium & feſtinati caſus placebât,
diſiectos & longinquitate itineris feſſos, ne animo quidem ſatis ad obſequium coaluiſſe
diſſerunt; proditores nuper hoſteſque eius, quem rurſum foueant. Verùm Abdageſes
regrediendum in Meſopotamiam cenſebat, vt amne obiecto Armenijs interim Elymæiſque & ceteris à tergo excitis, aucti copijs ſocialibus, & quas dux Romanus miſiſſet,
fortunam tentaret. Ea ſententia valuit, quia plurima auctoritas penes Abdageſen, & Ti- *Et cedit loſt.*
ridates ignauus ad pericula erat. ſed fugæ ſpecie diſceſſum, ac principio à gente Arabum
facto, ceteri domos abeũr, vel in caſtra Artabani: donec Tiridates cum paucis in Syriam
reuectus, pudore proditionis omnes exſoluit. Idem annus graui igne vrbem adficit, de- *Incendium Romæ.*
uſtâ parte Circi, quæ Auentino contigua, ipſoque Auentino. quod damnum Cæſar ad
C gloriam vertit, exſolutis domuum & inſularum pretijs. [111] Millies ſeſtertiûm eâ munifi- *Cui ſolamen à Cæſare.*
centiâ conlocatum: tanto acceptius in vulgum, quanto modicus priuatis ædificationibus. Ne publicè quidem niſi duo opera ſtruxit, [112] templum Auguſto, & ſcenam Pompeiani theatri: eaque perfecta contemtu ambitionis, an per ſenectutem, haut dedicauit.
ſed æſtimando cuiuſque detrimento quattuor progeneri Cæſaris, Gn. Domitius, Caſſius
Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus delecti, additusque nominatione conſulum
P. Petronius. Et pro ingenio cuiuſque quæſiti decretique in Principem honores. Quos
omiſerit receperítve in incerto fuit, ob propinquum vitæ finem. Neque enim multo pòſt
ſupremi Tiberio conſules, Gn. Acerronius, C. Pontius magiſtratum occepere, nimiâ iam *A. V. C. DCCXC.*
potentiâ Macronis: qui gratiam C. Cæſaris numquam ſibi neglectam, acriùs in dies fo- *Macro præfectus prætorio.*
uebat. impuleratque poſt mortem Claudiæ, quam nuptam ei rettuli, vxorem ſuam Enniam immittendo, amore iuuenem inlicere, pactoque matrimonij vincire, nihil abnuen- *Caligulam captat, & ipſe capiatur.*
tem dum dominationis apiſceretur. Nam & ſi commotus ingenio; ſimulationum ta- *Tiberius ambiguus de ſucceſſore.*
men falſa, in ſinu aui perdidicerat. Gnarum hoc Principi. eoque dubitauit de tradendâ
D Rep. primùm inter nepotes, quorum Druſo genitus, ſanguine & caritate propior, ſed
nondum

την δ' ἐποιοῦντο χειμάδιον οἱ τ̃ Παρθυαίων βασιλεῖς. *Plinius:* Cteſiphontem iuxta tertium ab eâ lapidem in Chalonitide condidêre Parthi. *Et conditorem eius Vardanem regem facit Ammianus, libro* XXIII. *Pugnat tamen ijs Procopius lib.* II. *De bello Perſico:* Apud Aſſyrios ciuitates duæ maximæ ſunt Seleucia & Cteſiphon Macedonum ædificia. *De vrbis huius ſitu, & duplici munitiſſimâ arce, lege Gregorium Nazianzenum, Orat.* IV. *in Iulianum.*

111. MILLIES SESTERTIVM.] *Sunt viciesquinquies centena millia Philippicûm. Egregia munificentia, & quam mirum eſt Suetonio non dictam aut neglectam. Nam vbi ex propoſito de hac re, Tiberij cap.* XLVIII. Publicè munificentiam bis omnino exhibuit, propoſito millies HS. gratuito in triennij tempus; & rurſus dominis inſularum, quæ in monte Cælio deflagrauerant, pretio reſtituto. *Sed vtraque hæc munificentia prætiit, & in Tacito narrata eſt: hæc poſterior, & inſignis, Suetonium effugit.*

112. TEMPLVM AVGVSTO.] *Vide Sueton. cap.* XLVII. *in Tiberio, & cap.* XXI. *Calig. qui leuiter diſſentit. Ille enim ſemiperfecta opera fuiſſe ait, quæ noſter perfecta.*

115. Oc-

nondum pubertatem ingreſſus: Germanici filio robur iuuentæ, vulgi ſtudia. eaque apud A auum odij cauſſa. Etiam de Claudio agitanti, quòd is compoſitâ ætate, bonarum artium cupiens erat, imminuta mens eius obſtitit. Sin extra domum ſucceſſor quęreretur, ne memoria Auguſti, ne nomen Cæſarum in ludibria & contumelias verteret, metuebat. quippe illi non perinde curæ gratia præſentium, quàm in poſteros ambitio. Mox incertus animi, feſſo corpore, conſilium cui impar erat, fato permiſit: iactis tamen vocibus, per quas intelligeretur prouidus futurorum. Namque Macroni non abditâ ambage, [113] *Occidentem ab eo deſeri, Orientem ſpectari* exprobrauit. Et C. Cæſari fortè orto ſermone L. Sullam inridenti, *omnia Sullæ vitia, & nullam eiuſdem virtutem habiturum* prædixit. ſimul crebris cum lacrymis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu: *occides hunc tu*, inquit, *& te alius*. Sed graueſcente valetudine, nihil è libidinibus omittebat, in patientiâ firmitudinem ſimulans: [114] ſolituſque eludere medicorum artes, atque eos qui poſt triceſimum ætatis annum ad internoſcenda corpori ſuo vtilia vel noxia, alieni conſilij indigerent. Interim Romæ futuris etiam poſt Tiberium cædibus ſemina iaciebantur. Lælius B Balbus Acutiam, P. Vitellij quondam vxorem, maieſtatis poſtulauerat: quâ damnatâ, cùm præmium accuſatori decerneretur, Iunius Otho tribunus plebei interceſſit. vnde illis odia, mox Othoni exſilium. Dein multorum amoribus famoſa Albucilla, cui matrimonium cum [115] Satrio Secundo coniurationis indice fuerat, defertur impietatis in Principem. connectebantur vt conſcij & adulteri eius, Cn. Domitius, Vibius Marſus, L. Arruntius. de claritudine Domitij ſuprà memoraui: Marſus quoque vetuſtis honoribus, & inluſtris ſtudijs erat. Sed teſtium interrogationi, tormentis ſeruorum Macronem præſediſſe, commentarij ad ſenatum miſſi ferebant: nullæque in eos Imperatoris litteræ, ſuſpicionem dabant, inualido ac fortaſſe ignaro, ficta pleraque ob inimicitias Macronis notas in Arruntium. Igitur Domitius defenſionem meditans, Marſus tamquam inediam deſtinauiſſet, produxere vitam. Arruntius cunctationem & moras ſuadentibus amicis: *Non eadem omnibus decora*, reſpondit. *ſibi ſatis ætatis: neque aliud pœnitendum, quàm quòd inter* [116] *ludibria & pericula anxiam ſenectam tolerauiſſet, diu Seiano, nunc Macroni, ſemper alicui potentium inuiſus; non culpâ, ſed vt flagitiorum impatiens. Sanè paucos & ſupremos Principis dies poſſe* C *vitari; quemadmodum euaſurum imminentis iuuentam? An cùm Tiberius poſt tantam rerum experientiam, vi dominationis conuulſus & mutatus ſit: C. Cæſarem vix finitâ pueritiâ, ignarum omnium, aut peſſimis innutritum, meliora capeſſiturum, Macrone duce? qui vt deterior ad opprimendum Seianum delectus, plura per ſcelera Remp. conflictauiſſet. Proſpectare iam ſe acrius ſeruitium, eoque fugere ſimul acta & inſtantia.* Hæc vatis in modum dictitans, venas reſoluit. Documento ſequentia erunt, benè Arruntium morte vſum. Albucilla inrito ictu à ſemet vulnerata, iuſſu ſenatus in carcerem fertur. Stuprorum eius miniſtri, Graſidius Sacerdos prętorius, vt in inſulam deportaretur, Pontius Fregellanus amitteret ordinem Senatorium: & eædem pœnæ in Lælium Balbum decernuntur. id quidem à lætantibus, quia Balbus truci eloquétiâ habebatur, promtus aduersùm inſontes. Iiſdem diebus Sex. Papinius conſulari familiâ, repentinũ & informem exitum delegit, iacto in præceps corpore. cauſſa ad matrem referebatur, quę pridem repudiata, adſentationibus atque luxu [117] perpuliſſet iuuenem D

Præſagia eius.

Morbum diſſimulat.

Albucilla accuſata, cum alijs illuſtribus.

Arruntius voce à ſe abs. tædio ſeruorum.

Benè vaticinatur de ſæuitiâ Caligula.

Papinius ſe præcipitat.

In matre (neſas) ſuſpectas.

113. OCCIDENTEM AB EO DESERI.] *Gloria acuti dicti penes Pompeium, qui Sullæ abnegãti triumphum confidenter dixit.* Ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες, ἢ δυόμενον * προσκυνοῦσιν. ὡς αὐτῷ μὲν αὐξανομένης, μειουμένης δὲ καὶ μαραινομένης ἐκείνῳ τῆς δυνάμεως: Quòd plures Solem orientem, quàm occidentem adorarent. ſignificans, ſuam creſcere potentiam, illius vaneſcere & marceſcere. *Fons dicti ab ea, quod pleriſque populis religione receptum, ſalutare ſolem orientem: vt alibi dicam.*

** Adorant. id ad morem orientalium populorum referendum.*

114 SOLITVS ELVDERE.] *Tiberianum hoc apophthegma etiam Plutarchus inſeruit præceptis de valetudine tuendâ, ſed corruptus, vereor, in numero:* Καίτοι Τιβέριόν ποτε Καίσαρα εἰπεῖν, ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προτείνων ἰατρῷ χεῖρα, καταγέλαστός ἐστι. *Nam poſt ſexageſimum annum ait, quod noſter triceſimum non dubiè verius: Reſcripſerim,* ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη. *iuuante etiam Suetonio.* Valetudine proſperrimâ vſus eſt, quamuis à trigeſimo ætatis anno arbitratu eam ſuo rexerit, ſine adiumento conſilioque medicorum.

115. SATRIO SECVNDO.] *Ille idem eſt, qui ſuprà cliens Seiani, & nunc, vt apparet, eius euerſor.*

116. LVDIBRIA ET PERICVLA.] *Scriptus codex*, pericularia. *An* pericula varia?

117. PERPVLISSET IVVENEM AD EA.] *Intelligit inceſtum ſimile, quale obiectum Ciceroni in Tullio-*

A u[illegible] ad ea, quorum effugiú non niſi morte inueniret. Igitur accuſata in ſenatu, quamquam genua patrum aduolueretur, [118] luctumq́; communem, & magis imbecillum tali ſuper caſu feminarum animum, aliaq́; in eundem dolorem mœſta, & [119] miſeranda diu ferret, vrbe tamen in decem annos prohibita eſt, donec minor filius lubricum iuuentæ exiret. Iam Tiberium corpus, iam vires, nondum diſſimulatio deſerebat. Idem animi rigor, ſermone ac vultu intentus, quæſitâ interdum comitate, quamuis manifeſtam defectionem tegebat: mutatiſque ſæpiùs locis, tandem apud promontorium Miſeni cōſedit, [120] in villâ, cui L. Lucullus quondam dominus. illîc eum adpropinquare ſupremis, tali modo compertum. Erat medicus arte inſignis, nomine Charicles, non quidem regere valetudines Principis ſolitus, conſilij tamen copiam præbere. Is velut propria ad negotia digrediens, & [121] per ſpeciem officij manum complexus, pulſum venarum attigit: neque fefellit. Nam Tiberius incertum an offenſus, tantoque magis iram premens, inſtaurati epulas iubet, diſcumbitque vltra ſolitum; quaſi honori abeuntis amici tribueret. Chari-
B cles tamen labi ſpiritum, nec vltra biduum duraturum Macroni firmauit. Inde cuncta colloquijs inter præſentes, nuntijs apud legatos & exercitus feſtinabantur. Decimo ſeptimo kalend. Aprilis interclusâ animâ, creditus eſt mortalitatem expleuiſſe. Et multo gratantum concurſu, ad capienda imperij primordia C. Cæſar egrediebatur: cùm repentè adfertur, redire Tiberio vocem ac viſus, vocarique qui recreandæ defectioni cibum adferrent. Pauor hinc in omnes; & ceteri paſſim diſpergi, ſe quiſque mœſtum aut neſcium fingere. Cæſar in ſilentium fixus, à ſummâ ſpe, nouiſſima exſpectabat. Macro intrepidus, opprimi ſenem iniectu multæ veſtis iubet, diſcedique ab limine. Sic Tiberius finiuit, [122] octauo & ſeptuageſimo ætatis anno. Pater ei Nero, & vtrimque origo gentis Claudiæ, quamquam mater in Liuiam, & mox Iuliam familiam, adoptionibus tranſierit. caſus primâ ab infantiâ ancipites. Nam proſcriptum patrem exſul ſecutus, vbi domum Auguſti priuignus introijt, multis æmulis conflictatus eſt; dum Marcellus & Agrippa, mox Caius Luciuſque Cæſares, viguere. Etiam frater eius Druſus proſpe-
C riore ciuium amore erat. Sed maximè in lubrico egit, acceptâ in matrimonium Iuliâ: impudicitiam vxoris tolerans, [123] aut declinans. Dein Rhodo regreſſus, vacuos principis penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbitrium tribus fermè & viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diuerſa. egregium vitâ famaque quoad priuatus, vel in imperijs ſub Auguſto fuit: occultum ac ſubdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Druſus ſuperfuere. Idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre: inteſtabilis ſæuitiâ, ſed obtectis libidinibus, dum Seianum dilexit, timuítve. Poſtremò in ſcelera ſimul ac dedecora prorupit, poſtquam remoto pudore & metu, ſuo tantùm ingenio vtebatur.

Tiberius deficit, ſed tegit.

Medicus aſtu comperit.

Macroni enunciat.

Ille moritur.

Non ſine vi & fraude.

De eo elogium.

Tulliolam. de quo infami ſermone Seruius ad illud Virgil. Hic thalamum inuaſit natæ.

118. LVCTVMQVE COMMVNEM.] *Anne*
D *etiam*, lectum?

119. MISERANDA DIV FERRET.] *Emendo*, miſeranda differret, *coniunctis vocibus quas diduxerant.*

120. IN VILLA CVI L. LVCVLLVS.] *Decâ ferè his verbis Plutarchus in Mario.* Villam in Miſenenſi Marius amœnam & molliùs exſtructam poſſidebat, quàm deceret virum militarem & tot bellorum victorem. Eam aiunt LXXV. ∞. denariûm emiſſe Corneliam, nec multo pòſt L. Lucullum quingentis millibus denariûm & ducentis. Tantum breui luxuria creuit, & ciuitas inualuit in abundantes opes.

121. PER SPECIEM OFFICII.] *Neſcio an*, per ſpeciem oſculi. *Ea quidem mens*, *Suetonius:* cùm manum ſibi oſculandi cauſſâ apprehendiſſet.

122. OCTAVO ET SEPTVAGESIMO ÆTATIS ANNO.] *Vel vt Victor, poſt ſeptuageſimum octauum annum & menſem quartum. Dio tamen anno toto diuerſus ab iſtis, qui ait vixiſſe* ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἐννέα. *Et hercle veriùs, ſi Suetonio credendum & actis: qui natum Tiberium ponunt anno vrbis* DCCXII. *Munatio & Lepido Coſſ.* XVI. *Kal. Decembres. mortuus autem eſt, conſenſu omnium, anno* DCCXC. XVII. *Kal. Aprilis. Quamquam & Dionis rationes non planè ad eum calculum pariauerit.*

123. AVT DECLINANS.] *Tolerauit in vrbe, & coràm: declinauit, cùm Rhodum ſeceſſit.*

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER XI.

BREVIARIVM LIBRI.

VALERIVS *Aſiaticus fraude Meſſallinæ & Vitellij euertitur. Aduocatis præmij modus pro patrocinio definitus. Parthorum res inteſtino regum diſcidio turbatæ. Ludi ſæculares Romæ editi. Litteræ tres nouæ à Claudio repertæ: & eâ occaſione de primis litteris. Italus Cheruſcis rex imponitur. Corbulo inferiori Germaniæ præficitur, & ipſam, militemque ſeuerè regit. Curtius Rufus triumphalia adſequitur: deque ipſo viro. De Quæſtorum munere & numero. Galliæ proceres ius plenum ciuitatis Romanæ adipiſcuntur, Patricij augentur, luſtrum conditur. Meſſallina impudiciſſima feminarum, amore vecors, C. Silio palàm nubit. res ad Claudium defertur: qui in vxorem & adminiſtros libidinum, impulſu libertorum, animaduertit. Hæc geſta annis ferè duobus,* B

C. VALERIO ASIATICO. M. VALERIO MESSALLA
A. VITELLIO. L. VIPSANIO
Coss.

Horti Lucullani.

1 NAM Valerium Aſiaticum bis conſulem, fuiſſe quondam [2] adulterum eius credidit: pariterque hortis inhians, quos ille [3] à Lucullo C cœptos inſigni magnificentiâ extollebat, Suilium accuſandis vtriſque immittit. Adiungitur [4] Soſibius Britannici educator, qui per ſpeciem beneuolentiæ moneret Claudium, [5] auri vim atque opes principibus infenſas: præcipuum auctorem Aſiaticum interficiendi Cæſaris

Aſiaticus clam accuſatur.

COMMENTARIVS.

1 HVNC *librum ἀκέφαλον eſſe ne moneri quidem neceſſe eſt. Deſunt autem, à fine libri* VI. *ad huius initium, res geſtæ annorum circiter decem. In quibus C. Caligulæ principatus in vniuerſum, & Claudiani imperij primores anni ſex perierunt. Olim adoleſcens contexui Catanam hiſtoriam, & initia Claudij, Corneliano exemplo ſtiloque. Diſtuli aut ſpreui edere: poſteà in migrationibus meis, vt alia quædam, perijt mihi hic labor, fraude an caſu, non dicam.*

2. ADVLTERVM EIVS.] *Poppæa, vt apparet.*

3. A LVCVLLO COEPTOS.] *Libri vett.* à Lucullo emptos. *ijdem* extollebat, *non quod Rhenano ſupponere viſum*, excolebat. *Luculliani horti infrà ſæpiùs nominati: & in principis res peruenerunt, manſeruntq́ ad ætatem Traiani. De ijs quidem Plutarchus:* Ὅπου καὶ νῦν, ἐπιδόσεω τοιαύτης τῆς τρυφῆς ἐχούσης, οἱ Λουκουλλιανοὶ κῆποι, τῶν βασιλικῶν ἐν τοῖς πολυτελεστάτοις ἀριθμοῦνται. *id eſt:* Ex quo etiamnunc, tantâ acceſſione factâ ad luxum, horti Luculliani inter ſumptuoſiſſimas res principis cenſentur.

4. SOSIBIVS.] *Neſcio an ille ſit, qui Arnobio nominatus libro* IV. Nam ab Hippocöontis liberis ipſum Soſibius Herculem cruciatum rettuliſſe pronunciat. *itemq́ Clementi Alexandrino, Ad gentes. Suidas etiam litteratoris meminit hoc nomine, in* Σωσίβιος.

5. AVRI VIM ATQVE OPES.] *In vulgatis eſt,* D Cauerivim. *& turbant in reſtituendo loco Rhenanus & Maurus. Mihi vera lectionis auctor Farneſianus liber, in quo* cauti. *c. litterâ ſuperiùs adpictâ: & hiſtoria ipſa, quandam auri vis Aſiatico cauſſa necis. Dio:* Ὁ δ' Ἀσιατικὸς ἀφῆκε τὴν ἀρχὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πλούτου, ὑφ' οὗπερ καὶ ἀπέθανεν. *& ſi otium eſt, adde reliqua, cum ijs quæ apud Zonaram excerpta. Auri vis, optima dictio, quam iterùm vſurpat noſter lib.* XVI. Specum altitudine immensâ, quo magna vis auri contineretur. *Quod Vertranius interpunctione iuuari locum exiſtimat*, per ſpeciem b. moneret, Claudium cauciti, vim atque opes. *quaſi Soſibius Aſiaticum monuiſſet, non Claudium: clarè ſequentia aſpernantur. Denique quid hoc ſit, vim eſſe principibus infenſam? quaſi non cuiuis etiam è plebe. Nam omnis certè vis, omnibus mala.*

ADD.

A [illegible] pe[illegible] a, p[illegible] Germanias exerci- [illegible] Victorz [illegible] [illegible] tu[illegible] ret. Ac [illegible] vlt[illegible] ctis c[illegible] [illegible] præfectum [illegible] a quo *In vrbem rapitur* [illegible], vinclisque inditis in vrbem raptus, neque datâ [illegible] copia, [illegible] M[illegible] coram. [illegible], [illegible] quos *Clamatur [illegible]* p[illegible] omni flagitio obſtrictos arguebat, exin adulterium Poppææ, ac [illegible] mollitiam corporis obiectat. Ad quod [illegible], & *[illegible]gnum* *[illegible]*, inquit, *Suilli filios tuos, virum me eſſe fatebuntur:* [illegible]que defenſionem, [illegible] motò maiorem in modum Claudio, Meſſallinæ quoque l[illegible] excitit. quibus a[illegible] cubiculo egrediens, monet Vitellium ne el[illegible] ſineret. Ipſa ad perniciem Poppææ feſtinat, ſubditis qui terrore carceris ad vol[illegible] pepelle-
B [illegible] adeò ignaro Cæſare, vt paucos poſt dies epulantem [illegible] maritum eius Scipionem percontaretur, cur [10] ſine vxore diſcubuiſſet: atque ill[illegible] fato reſponde-r[illegible] conſultanti ſuper abſolutione Aſiatici, flens Vit[illegible] vetuſtate *Fraude Vitellij euertitur.* amicitiæ, vtique [11] Antoniam Principis matrem pariter obſer[illegible], dein percuſſis Aſiatici

A D II. *Repugnauerunt mihi quidam è ſuperuacuo, in vert[illegible] emendatione. quam probet ijs vel Ariſtoteles, IV. Politic. cap. XI.* Οἱ μὲν ἐν ὑπεροχαῖς εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος καὶ πλούτου, καὶ φίλων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἄρχεσθαι οὔτε βούλονται οὔτε ἐπίστανται: Qui in affluentiâ fortunæ, virium, opum, & amicorum aliorumque talium, conſtituti ſunt: regi atque obedire neque volunt, neque norunt. *Ex quo vides, Soſibium nimis verè monuiſſe* aurum & opes Principibus infenſa.

C 6. NON EXTIMVISSE CONCIONEM.] *Ex ſcriptis legas*, non extimuiſſe concione populi Rom. fateri, gloriamque. *Id eſt, in concione. Quod autem ait præcipuum auctorem interficiendi Cæſaris Aſiaticum, addidit ei Seneca lib. II. De Tranq. cap. XVIII.* Ea reſeram quæ illum (*Caium*) exitio dederunt: Aſiaticum Valerium in primis amicis habebat, ferocem virum & vix æquo animo alienas contumelias laturum. Huic in conuiuio, item in *concione, clariſſimâ voce, qualis in concubitu eſſet vxor eius, obiecit. Di boni, hoc virum audire, principem ſcire, & vſque eò licentiam perueniſſe, vt non dico conſulari, non dico amico, ſed tantùm marito, princeps & adulterium ſuum narret & faſtidium? *Suetonius & Ioſephus omittunt.*

D 7. DEDITA PER PROVINCIAS.] *Sine manu*, didita. *Lucretius:*

—— rerum ſimulacra feruntur
Vndique, & in cunctas iaciuntur didita partes.

Virgilius:

Cognatique patres, tum terris didita fama
Coniunx[illegible]e tibi.

8. PROMPTVM HABERET.] *Alter Vatic.* propieti haberet. *Nihil eliceo, quod anteferam vulgatâ.*

9. VICTO SILENTIO.] *Veteres*, indicto. *rectè, vt prorupiſſe ad loquendum intelligamus, etſi ſilentium antè iuſſum.*

10. SINE VXORE DISCVBVISSET.] *Diſcis hinc vxores vulgò adhiberi ſolitas ad conuiuia. Aemilius Probus:* Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium? *Et olim quidem cubantibus viris ſedere ſolitæ, vt Seruius ex Varrone notat, ad illud,* Perpetuis ſoliti patres conſidere menſis. *& Valer. Maximus lib. II. De matrimoniorum ritu,* [illegible] *poſtea etiam accumbere. In accubitu ille mos, vt recumberent in ſinu virorum. Ouidius ad puellam, quæ cum viro cœnatura:*

Alteriuſque ſinus aptè ſubiecta fouebis?
Iniciet collo cum volet ille manum?

Iterúmque:

Nec premat indignis ſinito tua colla lacertis,
Mite nec in rigido pectore pone caput.

Sed & amicæ puerique meritorij non aliter iacebant apud amatores. Id vocabant interiorem iacere. Scipio in Oratione aduerſus Gallum. Qui in conuiuijs adoleſcentulus cum amatore, cum chirodotâ tunicâ interior (*etſi Agellij in libris*, inferior, *ſcriptum: non item malè*) accubuerit; eùm ne quiſquam dubitet quin idem fecerit, quod cinœdi facere ſolent? *Itaque arguit ecce mollitiam à decubitu ipſo. Suetonius in Cæſare, cap. XLIX. Cæſarem à Dolabellâ dictum ait*, ſpondam interiorem regiæ lecticæ: *non ab aliâ cauſâ, ut interpretes vltra ſinuentur. Eòdem faciunt Tranquilli verba de Caij libidinibus, capite XXIV.* Cum omnibus ſororibus ſuis ſtupri conſuetudinem fecit, plenoque conuiuio ſingulas infra ſe viciſſim collocabat, vxore ſupra cubante. *Nam ſorores infra ſe, id eſt in ſinu, collocabat, quaſi iuſtas vxores: legitimâ conſorte, loco pulsâ. Nec aliud Cicero ſignificat in Epiſtolâ quâdam hilariore:* Infra Eutrapelum Cytheris accubuit. *Liuius libro* XXXIX. *de ſcorto:* Tum illam infra cum accubantem, negaſſe, vmquam vidiſſe quemquam ſecuri ferientem. *Vbi liber optimus*, in terra eum. *vt videatur fuiſſe*, intra. *& fortè ſic in prioribus.*

* Fortè, cognitione, cùm videlicet adſeſſor ei conſiliariuſque Aſiaticus eſſet.

11. ANTONIAM.] *De quâ lapis Romæ,*

ANTONIAI
AVGVSTAI
DRVSI
SACERDOTI. DIAI
AVGVSTI
MATRI. TI. CLAVDI.
CÆSARIS. AVG. P. P.

12. LIBE-

A[illegible] [illegible] eadem [illegible] Britanniam [illegible] quæ [illegible] alia con[illegible] dæ miſericordiæ videbantur. [12] [illegible] mortem [illegible] peruenit. & [illegible] C[illegible], in eandem [illegible]. [13] Hortantibus dehinc quibuſdam inediam & lenem exitum, remittere beneficium Aſiaticus ait: & vſus [illegible] exercitationibus, lauto corpore, hilarè epulatus, cùm ſe honeſtiùs callidirate Tiberij, vel impetu C. Cæſaris periturum dixiſſet, quàm quòd [illegible] fraude mulieris & [14] impudico Vitellij ore caderet, venas exſoluit. viſo tamen antè rogo, iuſſoque transferri partem in aliam, ne opacitas arborum vapore ignis minueretur. Tantum illi ſecuritatis nouiſſima fuit. Vocantur poſt hæc patres, pergitque Suilius addere reos [15] equites Romanos illuſtres, [16] quibus Petra cognomentum. At cauſſa necis ex eo quòd domum ſuam [17] Mneſteris & Poppææ congreſſibus præbuiſſent. Verùm nocturnæ quietis ſpecies alteri obiecta, tamquam vidiſſet Claudium [18] ſpiceâ coronâ euinctum, ſpicis retro conuerſ[illegible]

[illegible] morti-

Equites [illegible] duo interfecti.

12. LIBERVM EI.] *Satis confuſè iſta, vt pleraque omnia hoc libro: quem ſcio interpolatum à malâ & imperitâ manu. Sententia tamen hæc ex Dione: vt ſubornatus Vitellius quaſi Valerij nomine culpam agnoſcentis, peteret mortis arbitrium: idque à Claudio conceſſum.*

13. HORTANTIBVS DEHINC QVIBVSDAM.] *Excidit vocula, puto: ſcribendúmque:* quibuſdam ad inediam. *ſi non impoſuit olim mihi Orbilius meus.*

14. IMPVDICO VITELLII ORE.] *Quîne inter Ligures Vitellius? an quia, vt Suetonius ait,* amore libertinæ perinfamis, etiam ſaliuis eius melle commiſtis, cotidie palam arterias & fauces pro remedio fouebat?

15. EQVITES ROMANOS ILLVSTRES.] *Qui ſunt Equites illuſtres? Neque enim temerarium eſt certè, quod toties is titulus repetitus. Vt lib. IV. Annal.* Eques Romanus ex illuſtribus Curtius Atticus. *Libro* VI. Pater quoque illuſtris eques Romanus ac frater Prætorius. *Lib.* XV Die pacto Tiberius Alexander illuſtris eques Romanus, miniſter bello datus. *Hoc ipſo libro:* Eadem conſtantia & illuſtres equites Rom. cupidos naturæ necis fecit. *Suſpicor ego ſic dictos, qui nonquidem Senatores, ſed & cenſum habebant & ſpem Senatoria dignitatis. Imò etiam ordinis eius inſigne, id eſt latum clauum. Colligo, quod Tacitus Equites illuſtres cum Senatoribus coniungit pari gradu. Lib.* II. *Annal.* Acerrimè increpuit quòd contra inſtituta Auguſti Alexandriam introiſſet. Nam Auguſtus inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi permiſſu, ingredi Senatoribus aut equitibus Rom. illuſtribus, ſepoſuit Ægyptum. *Et clarè Annal.* XVI. Mella & Criſpinus equites Romani, dignitate Senatoriâ. *Hæreo an ad hanc rem Dionis verba accommodem lib.* LIX. Τοῦ τε τέλους τῶν ἱππέων ὀλιγανδροῦντος, τοὺς πρώτους ἐξ ἁπάσης καὶ τῆς ἔξω ἀρχῆς τοῖς τε γένεσι καὶ ταῖς περιουσίαις μεταπεμψάμενος κατελέξατο, καί τισιν αὐτῶν καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ βουλευτικῇ καὶ πρὶν ἄρξαι τινὰ ἀρχὴν δι' ἧς ἐς τὴν γερουσίαν ἐσερχόμεθα, χρῆσθαί τι ἐπὶ τῇ τῆς βουλῆς ἐλπίδι ἔδωκε. Πρότερον γὰρ μόνοις, ὡς ἔοικε, τοῖς ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ φύλου γεγεννημένοις τοῦτο ποιεῖν ἐξῆν. *Id eſt:* Cum ordo autem equeſtris ad paucos redigeretur, primores ex omni imperio etiam extra Italiam qui genere & opibus excellerent in eum allegit: & quibuſdam eorum etiam Senatoriâ veſte, priuſquam magiſtratum vllum cepiſſent, vti dedit in ſpem dignitatis. Nam antea non niſi ijs qui Senatoriâ ſtirpe eſſent (*malè iſta & contra hiſtoriam verterat [illegible] interdictus*) id permiſſum. *Hæreo, inquam, an ea ſa[illegible] ſint iſtuc apta quidem, ſed à Caio id ſtatutum Dio ait. Illuſtrium autem titulus ante eum. Refero ergo potius ad Auguſtum, (etſi de veſte negare non poſſumus, quin ſit à Caio) qui anno* DCCXLII. *legem tulit, [illegible] Equitibus, qui non minùs decies ſeſtertio poſſiderent, eligerentur à magiſtratibus, è quibus tribuni Senatoréſque fierent: qui geſto Tribunatu aut retinerent Senatorium ordinem ſi vellent, aut iterum redirent ad equeſtrem. Verba ſunt Dionis lib.* LIV. Τὴν δὲ δημαρχίαν ὀλίγων σφόδρα αἰτούντων, ἐνομοθέτησεν ἐκ τῶν ἱππέων τῶν μὴ ἔλαττον πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας κεκτημένων προβάλλεσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἕνα ἕκαστον, κἀκ τούτων τὸ πλῆθος τοὺς ἐνδέοντας αἱρεῖσθαι· εἰ μὲν καὶ βουλεύειν μετὰ τοῦτο ἐθέλοιεν, εἰ δὲ μή, ἐς τὴν ἱππάδα αὖθις ἐπανιέναι ἐξεῖναι. *Qui ergo in hoc ſeminario Senatus equites, dicti illuſtres. Reperio & inſignes, vt hoc libro:* Samius inſignis eques Romanus. *iterúmque:* Co Nonius inſignis eques Rom. *Item Splendidos, vt Plinius libro* VI. *Epiſtol.* Paſſienus Paulus ſplendidus eques Rom. *& alibi idem:* Scribis Robuſtum ſplendidum equitem Rom. *Et Cicero ipſe non ſemel in Verrem. Sed hi duo tituli infra illum non dubiè: & à famâ ducti, opibuſque. Alij ab iſtis Illuſtres ſunt, qui in Codice Iuſtinianeo, & Caſſiodoro.* B C

16. QVIBVS PETRA COGNOMENTVM.] *A quibus ala Petrina, opinor, nominata lib.* IV. *Hiſtoriarum: itemq. in Notitia imperij.*

17. MNESTERIS ET POPPÆÆ CONGRESSIBVS.] *Veterum editionum lectio,* Valerij & Poppææ *apta ſanè ad hiſtoriam, quia Valerio Aſiatico obiectum adulterium Poppææ: & fortè equitum iſtis, quod interpretes & adminiſtri. Libri tamē ſcripti,* Neſteris, *aut* Neſtoris. *Ex quo Rhenanus M. Neſteris, nec rectè [illegible] Germanū illi Pantomimo nomē, Mneſteri vel lapidis fide, qui in ædibus Crepanticorum Romæ* D

TI. IVLIO.
AVG. L.
MNESTERI

Neſcio ergo an Poppææ etiam adulterium obiectum dilecti huius mimi: in quo & Meſſalina deperijt. Ceterum hæc Poppæa illa eſt quæ cunctas ætatis ſuæ fœminas pulchritudine ſupergreſſa, gloriam reliquit filiæ, quæ ſcortum ſiue vxor Neroni. Quam genuit ex priore marito, T. Ollio.

18. SPICEA CORONA EVINCTVM.] *Quæ Cereris propria, & ſacerdotum item Arualium, vt Plinius*

A [illegible] r. [19] Quidam pampineam coronam [illegible] tradidere. [20] vergente autumno mortem Principis oſtendi. Illud haud ambigitur, qualicumque inſomnio, ipſi fratrique perniciem allatam. Seſtertium quindecies, & inſignia præturæ Criſpino decreta. Adiecit Vitellius ſeſtertium decies Soſibio, quòd Britannicum præceptis, Claudium conſiliis iuuaret. Rogatus ſententiam & Scipio. *cum idem*, inquit, *de admiſſis Poppææ ſentiam quod omnes, putate me idem dicere quod omnes.* eleganti temperamento inter coniugalem amorem, & ſenatoriam neceſſitatem. Continuus inde & ſæuus accuſandis reis Suilius multique audaciæ eius æmuli. Nam cuncta legum & [21] magiſtratuum munia in ſe trahens Princeps, materiam prædandi patefecerat. nec quidquam publicæ mercis tam venale fuit, quam aduocatorum perfidia: adeò vt Samius inſignis eques Romanus, quadringentis nummorum millibus Suilio datis, & cognitâ præuaricatione, ferro in domo eius incubuerit. Igitur incipiente C. Silio conſule deſignato, cuius de potentiâ & exitio in

Idq; ob ſomnium [illegible] vertente

Scipionis [illegible] à modeſtia dictum.

Aduocatorum vulgò perfidia.

B tempore memorabo, conſurgunt patres, [22] legémque Cinciam flagitant. quâ cauetur antiquitùs, ne quis ob cauſſam orandam pecuniam donumve accipiat. Deinde obſtrepentibus his quibus ea contumelia parabatur, diſcors Suilio Silius acriter incubuit, veterum oratorum exempla referens, *qui famam in poſteros, præmia eloquentiæ cogitauiſſent pulcherrima. Alioquin & bonarum artium principem ſordidis miniſteriis fœdari: nec fidem integram manere, vbi magnitudo quæſtuum ſpectetur. Quòd ſi in nullius mercedem * negotia tueantur, pauciora fore. nunc inimicitias, accuſationes, odia, & iniurias foueri, vt quomodo vis morborum pretia medentibus, ſic fori tabes pecuniam aduocatis ferat.* [23] *Meminiſſent C. Aſinii, & Meſſallæ, ac recentiorum Arruntii & Eſernini: ad ſumma prouectos incorruptâ vitâ & facundiâ.* Talia dicente conſule deſignato, conſentientibus aliis parabatur ſententia, quâ lege repetundarum tenerentur: cùm Suilius, & Coſſutianus, & ceteri, qui non iudicium (quippe in manifeſtos) ſed pœnam ſtatui videbant, circumſiſtunt Cæſarem, antè acta deprecantes. [24] Et poſtquam annuit tacens, incipiunt. *Quem illum tantâ ſuperbiâ eſſe, vt*

Cui cautum de lege Cincia poſtulatur.

** Vel negotiantur.*

Repugnant ceteri.

C *æternitatem famæ ſpe præſumat? vſui & rebus ſubſidium præparari, ne quis inopiâ aduocatorum potentioribus obnoxius ſit. Neque tamen eloquentiam gratuitò contingere: omitti curas familiares,*

nius notat lib. XVIII. *cap.* II. *Corona ea aliàs non infelix, omen triſte habuit quod ſpicæ eſſet retrò conuerſis: ſicut quod ante pugnam in Philippis, corona inuerſa Caſſio impoſita.*

19. QVIDAM PAMPINEAM CORONAM.] *Conſentit cum interpretatione huius ſomnii Artemidorus lib.* I. *cap.* LXXIX. *vbi obſeruat coronam è vite præter Dionyſiacos artifices mortem ac vincla ſignificare, propter pampinos implicatas & inflexas. Similia criminâ valuiſſe apud Conſtantium non inſcitè Ammianus narrat, lib.* XV. Mercurius Soleniniorum appellatus comes, ſi per quietem quiſquam vidiſſe D aliquid amico narraſſet, id venenatis artibus coloratum in peius, patulis Imperatoris auribus infundebat. & ob hoc homo, tamquam inexplicabili obnoxius culpæ, graui mole criminis pulſabatur. Hæc augente vulgatiùs famâ, tantum aberat, vt proderet quiſquam viſa nocturna, vt ægre homines dormiſſe ſeſe præſentibus faterentur extremis: mærebantque docti quidam, quòd apud Atlanteos nati non eſſent, vbi memorantur ſomnia non videri.

20. VERGENTE AVTVMNO.] *Farneſ.* vertente.

21. MAGISTRATVVM MVNIA.] *Farneſ.* nece, *refert, pro,* munia. *Deleo verò vtrumque, vt gloſſema: ſcribóque,* cuncta legum & magiſtratuum in ſe trahens.

22. LEGEMQVE CINCIAM FLAGITANT.] *Certa ea ſcriptura ex libris, & hiſtoriâ. Legem de donis & muneribus (Muneralem aptè Plautus dixit) tulit M. Cincius trib. pl. anno vrbis* DXLIX. *Retulit iterùm Auguſtus euaneſcentem vetuſtate, & firmauit nouo conſulto Senatus Dio* LIV. Καὶ τοὺς ῥήτορας ἀμισθὶ συναγορεύειν, ἢ τετραπλάσιον ὅσον ἂν λάβωσιν ἐκτίνειν ἐκέλευσε. *Noto eo, neque mirere cùm plebiſcitum fuerit, vocari Senatuſconſultum à Tacito lib.* XIV. Eius opprimendi gratia repetitum credebatur Sc. pœnaque Cinciæ legis, aduerſus eos qui pretio cauſſas orauiſſent. *Et Plinio epiſtolâ vltimâ libri* V. Cauſſa dilationis Nepos Prætor, qui legi De muneribus præpoſuerat breue edictum admonebat accuſatores, admonebat reos exſecuturum ſe quæ Sc. continerentur. Suberat edicto Senatuſconſultum. hoc omnes qui quid negotii haberent, iurare priuſquam agerent iubebantur, nihil ſe ob aduocationem cuiquam dediſſe, promiſiſſe, cauiſſe. His enim verbis & mille præterea & venire aduocationes, & emi vetabantur. *Sed id Sc credo fuiſſe a Traiano. Cetera ſuper hac lege vide apud Manutium, cuius ſcrinia non compilo. Legem Titiam quiſquis hic repoſuit (ea enim ſcriptura in vulgatis) Rhemmiâ pœnâ dignus ipſe.*

23. MEMINISSENT C ASINII.] *Omiſi verba, quæ non reperi in libris ſcriptis, aliunde inculcata.*

24 ET POSTQVAM ANNVIT TACENS.] *Veteres,* tacere. *Lego,* poſtquam annuit, agere incipiunt.

25. MVL-

[illegible], *vt* [illegible] *ſe alienis negotiis intendat.* [25] *multos militiâ quidam exercent* [illegible] *agros* [illegible] *nihil a quoquam ex*[illegible]*eti, niſi cuius fructus ante prouiderit. Facile Aſinium* [illegible]*, inter Antonium* [illegible] *Auguſtum bellorum præmijs refertos, aut ditium familiarum heredes* [illegible]*nos & Arruntios, magnum animum induiſſe. Promta ſibi exempla, quanti mercedibus* [illegible] *dius aut C. Curio concionari ſoliti ſint. ſe modicos ſenatores,* [26] *qui a R*[illegible] *nulla niſi pacis* [illegible]*menta peterent* [27] *cogitare plebem, quâ togâ eniteſceret: ſublatis ſtudiorum pretiis, etiam* [illegible] *dia peritura, vt minus decora.* Hæc ita haut fruſtrà dicta Princeps ratus, capiendis pecu-nijs poſuit modum, [28] vſque ad dena ſeſtertia, quæ egreſſi repetundarum tener[illegible].

Mithradates in regnum remeat, Romanis iuuantibus. — Sub idem tempus Mithradates, quem imperitaſſe Armenijs, & ad præſentiam Cæſaris [29] vectum memoraui, monente Claudio in regnum remeauit, fiſus Pharaſmanis o[illegible]bus. Is rex Hyberis, idemque Mithradatis frater, nuntiabat diſcordare Parthos: ſummamque imperij ambiguâ, minora ſine curâ haberi.

Dum Parthi diſcordes. — Nam inter Gotarzis pleraque ſæua [illegible] necem fratri Artabano, coniugique ac filio eius præparauerat, vnde metus eius in cæteros) acciuêre Bardanem. Ille vt erat magnis auſis promtus, biduo [30] tria millia ſtadio- B rum *inuadit, ignarumque & exterritum Gotarzem proturbat: neque cunctatur, quin proximas præfecturas corripiat, ſolis Seleucenſibus dominationem eius abnuentibus.

** Inuadit. Gotarzes pellitur.* — In quos, vt patris ſui quoque defectores, irâ magis quàm ex vſu præſenti accenſus im[illegible]eatur obſidione vrbis validæ, & munimentis obiecti amnis, muroque & commeati[illegible] firmatæ.

Sed reparat vires. — Interim Gotarzes Daharum Hyrcanorumque opibus auctus, bellum renouat: coactuſque Bardanes omittere Seleuciam, Bactrianos apud campos caſtra contulit. Tunc diſtractis Orientis viribus, & quónam inclinarent incertis, caſus Mithradati datus eſt occupandi Armeniam, vi militis Romani ad excidenda caſtellorum ardua, ſimulque Hybero exercitu campos perſultante: Nec enim reſtitere Armenij, fuſo qui prœlium auſus erat Demonacte præfecto. Paullulum cunctationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys, verſis illuc quibuſdam procerum; deinde litteris Cæſaris coërcitus. & cuncta in Mithradatem fluxere, atrociorem quàm nouo regno conduceret. At Parthi imperatores cùm

Pacem deinde cum Bardane init. — pugnam pararent, [31] fœdus repentè faciunt, cognitis popularium inſidijs, quas Gotar- C zes fratri patefecerat. congreſſique primò cunctanter, deinde complexi dextras, apud altaria deûm pepigere, fraudem inimicorum vlciſci, atque ipſi inter ſe concedere. Potior Barda-

25. MVLTOS MILITIA.] *Ad eam ſententiam Salluſtius,* Humillimus quiſque in aruis, aut militiâ, nullius honeſtæ rei egens, ſatis ſibi, ſatiſque patriæ erat: *vt verè emendauit nobiliſſimus noſter Douſa.*

26. QVI A REPVBLICA.] *Quidam ſcripti,* qui & a: *ex quo Pichena,* quietâ rep. *& mox deinde,* petere. *Aſſentior.*

27. COGITARE PLEBEM.] *Diſplicent quæ ſcripſi olim, & induca. Vett.* cogitaret. *Scribo,* cogitare & plebem, quâ togâ eniteſceret. *id eſt, etiam quemuis è plebe occupatum eſſe, vt emergeret ſe, & auidiore togâ vti poſſet. Sed reuerà (iterùm hunc animi mei ſenſum) & narrationes & orationes iſta, turbatæ, conciſæ. Confer, Iudex, hunc* XI. *librum, cum vnoquouis è prioribus: iurabis elapſum eum imperiturum manibus, velut è pugnâ aliquâ Cannenſi.*

28. VSQVE AD DENA SESTERTIA.] *Eandem ſummam Neruæ etiam deſiuit, credo. de quo Suetonius cap.* XVII *Item* vt litigatores pro patrocinijs certam iuſtamque mercedem darent. *Sæpius enim relata hac lex, tùm perrumperet improbitas forenſis. Eandem ſummam capere & Traianus aduocatis permiſit, ſed dumtaxat poſt negotia peracta. Plinius lib.* V. Peractis tamen negotijs permittebantur pecuniam dumtaxat decem millium dare. *Nam decem millia* H-S. *idem quod dena* H-S. *idem, quod centum aurei, vt alibi docebo. Quod honorarium patrono Vlpianus tribuit in ſingulas cauſſas, l.* I. *De varijs & extr. cognit.*

29. VECTVM MEMORAVI.] *In libris ſcilicet, qui iam deſcripta res Caij. Dio lib.* LX. *rem breuiter tangit:* Τὸν Μιθριδάτην τὸν Ἴβηρα ὃν ὁ Γάϊος μεταπεμψάμενος ἐδεδέκει, οἴκαδε πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ἀπέπεμψεν. *id eſt* Mithridatem Iberum, quem Caius accerſitum in vinclis habuerat, domum ad recuperandum regnum remiſit. *Quod hic in Tacito eſt,* vectum; *mauiſ* vinctum. *Legerem,* ad præſen- D tiam Cæſaris vectum vinctumque memoraui. *Quamquam Seneca non vinctum modo, ſed in exſilium miſſum fuiſſe ſignificat, De Tranquillit. cap.* XI. Ptolemæum Africæ regem, Armeniæ Mithridatem inter Caianas cuſtodias vidimus. Alter in exſilium miſſus eſt, (*Mithridates ſcilicet.*) alter vt meliore fide mitteretur, optabat.

30. TRIA MILLIA.] *Eſt ingens curſus in biduo: ſed noctes etiam haud dubie aſſumpta. Faciunt* trecenta ſeptuagintaquinque *miliaria Romana. et idem curſus, quem Annibal confecit, à Scipione victus: & vide me, ſi voles, Centuria Epiſt. ad Italos, epiſt.* LIX.

31. FOEDVS REPENTE FACIVNT.] *Non vt in libris hodie,* iaciunt. *Bene etiam Mauritius,* ici unt. *Puto an hic Bardanes ſit, quem in eo tractu, regem*

A Ba[illegible] viſus retinendo regno. At Gotarzes, ne quid æmulationis exſiſteret, penitus in Hyrcaniam abijt: regreſſoque Bardani * deditur Seleucia, ſeptimo poſt defectionem anno; non ſine dedecore Parthorum, quos vna ciuitas tamdiu eluſerat. Exin validiſſimas præfecturas inuaſit. [32] & reciperare Armeniam, * ni Vibio Marſo Syriæ legato bellum minitante cohibitus foret. Atque interim Gotarzes pœnitentiâ conceſſi regni, & reuocante nobilitate, cui in pace durius ſeruitium eſt, contrahit copias. & huic contrà itum ad amnem Erindem: in cuius tranſgreſſu multum certato, peruicit Bardanes, proſperiſque prœlijs medias nationes ſubegit. [33] ad flumen Ginden, quod Dahas Arioſque diſterminat. Ibi modus rebus ſecundus poſitus. nam Parthi quamquam victores, longinquam militiam aſpernabantur. Igitur exſtructis monimentis, quibus opes ſuas teſtabatur, nec cuiquam ante Arſacidarum tributa illis de gentibus * parata, regreditur: ingens gloriâ, atque eò ferocior, & ſubiectis intolerantior. Qui dolo antè compoſito, incautum venationique intentum interfecere, primam intra iuuentam, ſed claritudine paucos inter ſenum regum, ſi perinde amorem inter populares, quàm metum apud hoſtes quæſiuiſſet. B Nece Bardanis turbatæ Parthorum res, inter ambiguos quis in regnum acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabant; quidam ad Meherdatem [34] prolem Phrahatis, obſidio nobis datum. Deinde præualuit Gotarzes. [35] potituſque regiâ, per ſæuitiem ac luxum adegit Parthos mittere ad Principem Romanum occultas preces, quis permitti Meherdatem patrium ad faſtigium orabant. Iiſdem conſulibus ludi ſæculares octingenteſimo poſt Romam conditam, [36] quarto & ſexageſimo quàm Auguſtus ediderat, ſpectari ſunt. Vtriuſque principis [37] rationes prætermitto, ſatis narratas libris quibus res Imperatoris Domitiani compoſui. nam is quoque edidit ludos ſæculares, iiſque intentiùs affui ſacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum prætor. quod non iactantiâ refero, ſed quia [38] collegio Quindecimuirûm antiquitus ea cura, & [39] magiſtratus potiſſimùm exſequebantur officia cærimoniarum. Sedente Claudio Circenſibus ludis, cùm pueri nobiles equis ludicrum Troiæ inirent, interque eos Britannicus Imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox in imperium & cognomentum Neronis adſci- C tus;

Ita vt hic in regno maneat. — *Alias Vat. deditur vrbs Sel.* — *Sed pax ea haud in longum.* — *Iterùm diſſident, pugnât, victore Bardane.* — * *parta.* — *Quem ſuperbientem ſui interimunt.* — *Gotarzes iterū regnat.* — *Ludi ſæculares Romæ.* — *Domitius Nero ſpe deſtinatur imperio.*

à ſe viſum & conuentum Appollonius apud Philoſtratum dicit, neſcio. Aetas patiatur: ſed & ibi notatur, pulſum eum regno fuiſſe, & tertium tunc annum iterùm regnaſſe. *Lib. 1.*

32. Et reciperare Armeniam. *] *Non ſanus locus: de quo velut in tenebris micabo. Libri ſcripti voce auctores,* reciperare Armeniam habebat. *Et rectùmne illud? vt ſit Græcorū ἔχοι, ἀντὶ τ̃ δύναμαι: quomodo Cicero, Appuleius, Agellius, aliíq; è Latinis interdum. An,* hauebat? *an,* audebat? *verbum quidem infarciendum eſt, ruenti ſententiæ ſuſtentanda. Venetâ editione,* reciperare Armeniam parabat, *expreſſum inuenies. In Vat. opt. (ſiquid hac ad rem)* habeat, *ſcribitur. litterâ aliâ supernè adiectâ.* D *Quid ſi etiam,* reciperare Armeniam ibat? *ſiue* vadebat?

33. Ad flvmen Ginden.] *Vet.* Sinden. *Gindes fluuius nominatur etiam Seneca* III. *de Irâ:* Cyrus cùm Babylonem oppugnaturus feſtinaret ad bellum, Ginden latè fuſum amnem vado tranſire tentauit, *& quæ ſequuntur: è quibus hauris ſententiam Tibullianam verſus.*

— aut rapidus Cyri dementia Gindes.

Vbi malè vett. libri, Cydnus. *Nam & Herodoto Gyndes.*

34. Prolem Phrahatis.] *Non filium, ne erres, ſed nepotem ex Vonone. Ipſe Tacitus infrà.*

35. Potitvsqve regia.] *Vat. opt.* regiam. *Itáque ſcripſit.*

36. Qvarto et sexagesimo] *Plinius:* Eò minùs miror Stephanionem, qui primus togatas ſaltare inſtituit, vtriſque ſæcularibus ludis ſaltaſſe, & diui Auguſti, & quos Claudius Conſulatu ſuo quarto fecit: quando & ſexagintatres non amplius interfuère anni.

37. Rationes prætermitto.] *Quæ tamen clara ſunt. Auguſtus enim priſcam inſtitutionem ſecutus eſt, & edidit quinctos ludos ſæculares anno centeſimo & nono (decimo debuiſſet, ſi paruiſſet arta legi) exacto. Claudius ita rationem inſtituit, vt centeſimo quoque anno cenſuerit celebrandos: quaſi ſæculum rotundo centum annorum numero definiens. Itaque inſuper habitâ computatione Auguſti & priſcâ: retulit nunc octingenteſimo vrbis anno, ſe* IV. *& L. Vitellio* III *Coſſ. Plura ſi cupis, vade ad Onufrij Panuinij eâ ſuper re libellum: viri induſtrij, diligentis, & cui Romana memoria (curam tantùm ferre potuiſſet aut limam) debent, debebúntque.*

38. Collegio Qvindecimvirvm.] *Ideò Horatius in Carmine ſæculari:*

Quindecim Dianæ preces virorum
Curet. ———

Et in Nummis Auguſti: IMP. CÆS AVG. LVD. SÆC XV. S. F. *id eſt,* Quindecimuiri ſacris faciundis. *Quamquam ad eos & aliorum ludorum curam pertinuiſſe, alibi mihi dictum.*

39. Magistratvs potissimvm] *Hoc ad id ſpectat, quòd Prætorem ſe tunc præmiſit: eóque, inquit, gnarum huius rei & permixtum.*

P 40. Vnam

tus; fauor plebis acrior in Domitium, loco præſagij acceptus eſt. vulgabaturque affuiſſe A infantiæ eius dracones in modum cuſtodum, fabuloſa & externis miraculis aſſimilata. nam ipſe haut quaquam ſui detractor,[40] vnam omnino anguem in cubiculo viſam narrare ſolitus eſt. Verùm inclinatio populi ſupererat ex memoriâ Germanici, cuius illa reliqua ſuboles virilis: & matri Agrippinæ miſeratio augebatur, ob ſæuitiam Meſſallinæ. quæ ſemper infeſta, & tunc commotior, quo minùs strueret crimina & accuſatores, nouo & furori proximo amore diſtinebatur. Nam in C. Silium, iuuentutis Romanæ pulcherrimum, ita exarſerat, vt Iuniam Syllanam nobilem feminam, matrimonio eius exturbaret, vacuoque adultero potiretur. Neque Silius flagitij aut periculi neſcius erat; ſed certo ſi abnueret exitio, & nonnullâ fallendi ſpe, ſimul magnis præmijs, opperiri futura, & præſentibus frui pro ſolatio habebat. Illa non furtim, ſed multo comitatu ventitare domum,[41] egreſſibus adhæreſcere, largiri opes, honores: poſtremò velut tranſlatâ iam fortunâ, ſerui, liberti, paratus principis apud *adulterum viſebantur. At Claudius matrimonij ſui ignarus, & munia cenſoria vſurpans, theatralem populi laſciuiam ſeueris edictis increpuit, quòd[42] in P. Pomponium conſularem (is carmina ſcenæ dabat) inque B feminas illuſtres probra iecerat. Et lege latâ, ſæuitiam creditorum coërcuit,[43] ne in mortem parentum pecunias filijs familiarum fenori darent: fonteſque aquarum[44] Simbruinis collibus deductos, vrbi intulit. Ac nouas litterarum formas addidit, vulgauitque:

Meſſalina in Silium amor. *Palam & quaſi in matrimonium versum.* ** Manu. ir.* *Aquas duxit.* *Nouas litteras formas.*

40. VNAM OMNINO ANGVEM.] *Paullo aliter Xiphilinus, qui exuuias dumtaxat ſerpentis ad caput Neronis pueri inuentas ait: idq; vates ita interpretatos, magnam potentiam ab homine ſene capturum. quia ſerpentes poſitis exuuiis ſenectutem exuerent. En vanitatem!*

41. EGRESSIBVS ADHÆRESCERE.] *Qui mos Romæ colendi potentiores.*

42. IN P. POMPONIVM CONSVLAREM.] *Qui conſul fuit anno* DCCXXCII. *iterùm ſub Caio, anno* DCCXCIV. *Sed de prænomine illuſtris viri & poetæ, quæro. Hic Publius dicitur: infrà, Lucius;* Deinde L. Pomponius Legatus auxiliares Vangiones ac Nemetas, *&c. Loqui enim eum de hoc poeta, docent quæ ſubiunxit:* decretuſque Pomponio triumphalis honos, modica pars famæ eius apud poſteros, in quis carminum gloria præcellit. *At Dioni eſt Quintus:* Ἔπειτα τὰς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντας ἀπέλυσεν, ὧν εἷς ἦν Κύϊντος Πομπώνιος ἑπτὰ ὅλοις ἔτεσιν ἐν τῷ οἰκήματι μεθ᾽ ὑπάτευσε κακωθείς. *Quæ ipſa de hoc vate accipienda, clarum ex ijs quæ Tacitus l.* VI. *Vbi cùm deſcripſiſſet cuſtodiam huius Pomponij apud fratrem, addit:* At Pomponius multâ morum elegantiâ, & ingenio illuſtri, dum fortunam æquus tolerat, Tiberio ſuperſtes fuit. *Et ſunt ab eo tempore, ad liberationē è cuſtodiâ, anni ſeptem. Hanc nominis litem dabam ſecundùm Dionem (quippe integrè perſcriptum apud eum prænomen eſt:) niſi ſubmonuiſſet Tacitus fratrem poetæ fuiſſe Quinctum, Lib.* VI. Sanciæ aquâ & igni interdictum, accuſante Q. Pomponio. Is moribus inquies hæc & huiuſmodi à ſe factitari prætendebat, vt partâ apud principem gratiâ, periculis Pomponij Secundi fratris mederetur. *Itaque nihil conſtituo. Eſt autem hic, non Atellanarum ſcriptor, (qui L. Pomponius Bononienſis dictus, Ciceroni, Senecæ, Macrobio, Nonio, Feſto, laudatus:) ſed tragœdiarum. Quinctil.* Eorum quos viderim, longe princeps Pomponius Secundus, quem ſenes parùm Tragicum putabant, eruditione ac nitore præſtare confitebantur. *Plinius in epiſt.* Pomponius Secundus ſcriptor Tragœdiarum, ſiquid fortè familiarior amicus tolleret, dum ipſe retinendum arbitraretur, dicere ſolebat, Ad populum prouoco. *Hic eſt quem tanti Plinius alter fecit, vt vitam eius miſerit in ſcripta. Libro* XIV. Nobili exemplo documus, referentes vitam Pomponij Secundi vatis, cœnamque quam Principi dedit. *Et alibi:* Ita ſunt longinqua monumenta Tiberij Caijque Gracchorum manus, quæ apud Pomponium Secundum vatem ciuemque clariſſimum vidi annos ferè poſt ducentos. C

43. NE IN MORTEM PARENTVM.] *Quæ circumſcriptio iuuentutis iam antè vetita, Lætoriâ lege. Sed paullo aliter. Nam Lætoria lex ſaltem cauerat ijs qui intra* XXV. *annos. alios inſuper habuerat: Claudius vniuerſè conſtituit de omnibus filiis familiarum, etiam ſupra legitimam ætatem. Lætoria etiam lex, fenoris aut pecuniæ nullâ mentione, ſimpliciter vetabat,* minorem vigintiquinque annis ſtipulari, *id eſt,* ἐπερωτᾶσθαι, *ait Priſcianus, ſiue ſtipulanti reſpondere. De eâ non dubiè Plautus ſenſit:*

Perij, an nō tum me lex perdit quina-vicinaria?
Metuunt credere omnes.

Et alibi:

Ni dolo malo inſtipulatus ſies, nive etiamdum ſiem
Quinque & viginti natus annos.

Aſperius eamdem Claudij legem retulit Veſpaſianus. D Ne filiorum-familias feneratoribus exigendi crediti ius vmquam eſſet, ne poſt patrum quidem mortem. *Satis multo* Ic[ti] *ad* Sc. *Macedonianum.*

44. SIMBRVINIS COLLIBVS.] *Vett.* Sub Imbruinis. *Lego,* ſub Imbruinis. *Prorſum addi eam vocula placet. Non enim ex ipſis collibus deductā aquam vult: ſed fontes aquarum qui ſub collibus, Romam perductos. Locus ipſe in melioribus Liuij libris,* Imbruuium, *lib.* VIII. *& Silio:*

—— gelidoque rigantur
Imbruuio.

Apud Celſum tamen Simbruinas item aquas legas, lib. IV. *cap.* V. Conſiſtere in frigidis medicatiſque fontibus, quales Cutiliarum, Simbruinarumque ſunt, ſalutare eſt.

A uitque comperto Græcam quoque litterarum non ſimul cœptam, abſolutámque. [45] Primi per figuras animaliũ Ægyptij ſenſus mentis effingebant; [46] & antiquiſſima monumenta memoriæ humanæ impreſſa ſaxis cernuntur; & litterarũ ſemet inuentores perhibent. Inde Phœnicas, quia mari prępollebant, intuliſſe Græciæ, gloriamque adeptos, tamquam reppererint quæ acceperant. Quippe [47] fama eſt Cadmum claſſe Phœnicum vectum, rudibus adhuc Græcorum populis artis eius auctorem fuiſſe. Quidam [48] Cecropem Athenienſem, vel Linum Thebanum, & [49] temporibus Troianis Palamedem Argiuum memorant, ſexdecim litterarum formas; mox alios, ac præcipuum Simonidem ceteras repperiſſe. At in Italiâ Etruſci ab Corinthio Damarato, Aborigenes [50] Arcade ab Euandro didicerunt. Et formæ litteris Latinis, quæ veterrimis Græcorũ. [51] ſed nobis quoque paucæ primùm fuêre: deinde additæ ſunt. Quo exemplo [52] Claudius tres litteras adiecit, quæ vſui imperitante eo, pôſt obliteratæ, aſpiciuntur etiam nunc [53] in

B

45. PRIMI PER FIGVRAS ANIMALIVM.] *Non animalium ſolùm, ſed & rerum mutarum. quæ Hieroglyphica nota dicta. Litteras tamen poſteà Aegyptiis ſiue Iſis regina tradidit, ſiue Mercurius. ſed ita, vt priſcas illas notas, quas ἱερὰς dicebant, Sacerdotes retinerent: alias, quas πανδήμους, vulgus.*

46. ET ANTIQVISSIMA MONVMENTA.] *Lego,* ea antiquiſſima.

47. FAMA EST CAOMVM.] *Atque ita creditum pleriſque ſcriptoribus. vt Clementi Alexandrino, Strom. I.* Κάδμος δὲ Φοίνιξ ἦν, ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν εὑρετής, ὥς φησιν Ἔφορος. *(ſcriptus, Ἔφορος)* ὅθεν καὶ Φοινικήια τὰ γράμματα Ἡρόδοτος κεκλῆσθαι γράφει. *Q. Curtius.* Si famæ libet credere, hæc gens (*Phœnice*) litteras prima aut docuit, aut didicit. *Iſidorus.* Græcarum litterarum vſum primi Phœnices reppererunt. Hinc eſt quòd phœniceo colore librorum capita deſcribuntur, quia ab ipſis litteræ initium habuerunt. *Quòd aut de colore capitum ſiue titulorum in libris, verum & vetus eſt. Ouidius:*

C

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Cauſſa tamen inepta, & ex pectore Iſidori. De Cadmo inuentore Agenoris F. vide & Plinium lib. VII. & Suidam in Φοινικήια.

48. CECROPEM ATHENIENSEM, VEL LINVM] *Cecropem tamen plerique Aegypto ortum fatentur, & illinc intuliſſe litteras. Linus eſt Apollinis & Terpſichoræ filius, de quo Suidas:* λέγεται δὲ πρῶτος οὗτος ἀπὸ Φοινίκης γράμματα εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν. *Ita vides in diuerſitate ſententiarum, conſentire tamen omnes de Phœnice aut Aegypto: & benè Plinius, numquam dubitaſſe ait quin litteræ ab Aſſyriis*

D

eſſent.

49. TEMPORIBVS TROIANIS PALAMEOEM.] *Videamus. Troiani temporibus reperta primùm litteræ? Imò ſiue Cadmus, ſiue Cecrops eas repperit, trecentis propemodum ante id bellum annis. Quin & Orpheus Poeta vixit ſcripſitque maior illo æuo. At quidam ita memorant de Palamede. Sed vix tamen aliqui veterum: & ad fidem rerum emendes:* Quidam Cecropem Athenienſem, vel Linũ Thebanum ſedecim litterarum formas, & Troianis temporibus Palamedem Argiuum tres memorant, mox alios ac præcipuè Simonidem ceteras repperiſſe. *Ita res habet. Sedecim litteræ primò: Palamedes tres addidit, vt Iſidorus cenſet; ſiue quattuor, vt Plinius, * Suidas, (& per me quidem in Tacito etiam legeris,* Palamedem Argiuum IV. memorant. *nam ex notis omiſſis confuſiſque hic error.) alias Simonides Pythagoraſque. I obiter etiam verbis non traiectis ſcribere:* Quidam Cecropem Athenienſem vel Linum Thebauoum. Et temporibus Troianis Palamedem Argiuum memorant IV. litterarum, formas, *&c. Etſi fateor tamen in Gorgia declamatione, pro Palamede: eum dici* auctorem litterarum, ἀπλῶς *& indefinitè. Itaque non nimis pertendo. etſi pro meâ ſententiâ licet Irenæum etiam addas, libro I. adu. Hæreſ. cap. XII.*

50. ARCADE AB EVANDRO.] *Siue à Carmentâ eius matre, vt viſum aliis.*

51. SED NOBIS QVOQVE PAVCÆ.] *Latinis primò non niſi* XVI. *litteræ. Kappa, Salluſtius ludimagiſter inuenit: Gamma, Spurius Caruilius: litteram X. ætas Auguſti.*

52. CLAVDIVS TRES LITTERAS ADIECIT.] *Suetonius,* Nouas etiam commentus eſt litteras tres, ac numero veterum quaſi maximè neceſſarias addidit. *Vterque eſſe litteras tres ait. Sed quærimus eas: & quibuſdam viſum promptius, dubitare de Suetonij ſcripturâ. Non adhibebo id mantelium ignauiæ meæ ego. Planiſſimè tres Claudius repperit. Aeolicum Digamma, cuius facies litteræ Ⅎ. inuerſa. Quinctilianus:* Nec inutiliter Claudius Æolicam illam Ⅎ. ad hos vſus litterarum adiecerat. *Et verùm: Æolicæ quoque litteræ,* quâ cerunm ſeruomque dicimus, etiamſi forma à nobis repudiata eſt, vis tamen manet. *Hanc non Claudius ſolus inter litteras habendam cenſuit, ſed & Varro: ſi credimus Annæo Cornuto.* Hanc litteram, *inquit in Orthographiâ,* Terentius Varro dum vult demonſtrare, ita præſcribit. V A. Qui ergo in hac ſyllabâ ſonus eſt, idem litteræ erit. *Hoc digamma etiam hodie in lapidibus Claudianis:* TERMINAVIT AMPLIAVITQVE. *&,* DIVI. AVGVSTI. *De hac ergo clarum. Secundam eruo è Priſciano lib. I. Antiſigma. Ait;* S & P. loco Græcæ Ψ. fungitur. Pro quo Claudius Cæſar antiſigma ↄ hac figurâ ſcribi voluit: ſed nulli auſi ſunt antiquam ſcripturam motare. *Antiſigma ideo, quia duo ſigma obuerſo dorſo ↄc. Hac enim ſemilunæ figurâ, priſci Græci ſigma formabant. In tertiâ litterâ hæremus. nec auxilio eſt Grammaticorum manus. Nam ille, qui* AI. *diphthongum fuiſſe cenſet, quia in Claudiano lapidibus,* ANTONIAI. DIVAI. *& ſimilia ſcripta. Conſtat enim antiquitus creberrimè vſurpatam hanc diphthongum.* * In voce Παλαμήδης.

in ære publicandis plebiſcitis per fora ac templa fixo. Rettulit deinde ad ſenatum ſu- A
Haruſpices firmat. per collegio haruſpicum, ne [54] *vetuſtiſſima Italiæ diſciplina per deſidiam exoleſceret: ſæpè aduerſis reip. temporibus accitis, quorum monitu redintegratas cærimonias, & in poſterum rectiùs habitas: primoreſque Etruriæ ſponte, aut patrum Romanorum impulſu, retinuiſſe ſcientiam, & in familias propagaſſe: quod nunc ſegniùs fieri, publicâ circa bonas artes ſecordiâ, & quia externæ ſuperſtitiones valeſcant. Et læta quidem in præſens omnia; ſed benignitati deum gratiam referendam, ne ritus ſacrorum inter ambigua culti, per proſpera oblitterarentur.* Factum ex eo ſenatuſconſultum: viderent pontifices, quæ retinenda firmandaque haruſpicum. Eodem
Cherusci regem Româ petunt anno Cheruſcorum gens regem Româ petiuit, amiſſis per interna bella nobilibus, & vno reliquo ſtirpis regiæ, qui apud vrbem habebatur, nomine Italus. Paternum huic genus è Flauio, fratre Arminij. Mater [55] ex Catumero, principe Cattorum erat. ipſe formâ decorus, & armis equiſque in patrium noſtrumque morem exercitus. Igitur Cæſar, au-
Et Cæſar mittit. ctum pecuniâ, additis ſtipatoribus, hortatur gentile decus magno animo capeſſere. Illum primum Romæ ortum, nec obſidem, ſed ciuem, ire externum ad imperium. Ac primò
Accipitur gratè primò. lætus Germanis aduentus, atque eò magis, quòd nullis diſcordijs imbutus pari in omnes ſtudio ageret; celebrari, coli, modò comitatem & temperantiam nulli inuiſam, ſæpiùs B
Sed mox viluit vinolentiam ac libidines, grata barbaris, vſurpans. Iamque ad proximos, iam longiùs
In eum ſurgunt clareſcere; cùm potentiam eius ſuſpectantes qui factionibus floruerant, diſcedunt ad conterminos populos, ac teſtificantur, *Adimi veterem Germaniæ libertatem, & Romanas opes inſurgere. adeò neminem iiſdem in terris ortum, qui Principis locũ impleat: niſi exploratoris Flauij progenies ſupra cunctos attollatur? Fruſtra [56] Arminium præſcribi: cuius ſi filius hoſtili in ſolo adultus, in regnum veniſſet, poſſe extimeſci, infectũ alimoniâ, ſeruitio, cultu, omnibus externis. At ſi paterna Italo mens eſſet, non alium infenſiùs arma contra patriam ac deos penates, quam pa-*
Ipſe quoque ſe parat. *rentes eius exercuiſſe.* His atque talibus, magnas copias coëgêre: nec pauciores Italum ſequebantur. *Non enim irrupiſſe ad inuitos, ſed accitum memorabant. quando nobilitate ceteros anteiret, virtutem experirentur, an dignum ſe patruo Arminio, aut Catumero præberet. Nec patrem illi rubori eſſe, quòd fidem aduerſus Romanos, volentibus Germanis ſumtam, numquam omiſiſſet. falsò libertatis vocabulũ obtendi ab iis, qui priuatim degeneres, in publicum exitioſi, nihil ſpei, niſi* C
Et prælio vincit. *per diſcordias habeant.* Adſtrepebat huic alacre vulgus, & magno * inter Barbaros prœlio
** magno vt inter* victore rex; dehinc ſecundâ fortunâ ad ſuperbiam prolapſus, pulſuſque, ac rurſus Lan-
Chauci Belgicam infeſtant. gobardorum opibus refectus, per læta per aduerſa res Cheruſcas afflictabat. Per idem tempus Chauci, nullâ diſſenſione domi, & [57] morte Sanquinij alacres, dum Corbulo aduentat, inferiorem Germaniam incurſauere, duce Gannaſco. qui natione Canninefas, [58] auxi-

Non eſt enim ille, qui litteram neſcio quam inuentam à Claudio lenitendo R putat, ex corruptis Velij Longi verbis: in quibus prioribus de Aeolico digammâ ſaltem egiſſe Velium ſcio. Sed nec Martianus Capella, qui ſic ſcribit. Huic litteræ S Diuus Claudius P adiecit aut C. propter Ψ & Ξ. Græcas, Pſalterium, ſaxa. *Cenſet enim ille a Claudio nouum X. repertum. quod vanum puto, quia X. in vſu temporibus iam Auguſti, vt diſertè monet Iſidorus. Sed & X inter eas à Varrone & Quinctiliano cenſetur, quæ non neceſſariæ. Varro in Fragmento quodam, ex libro De Grammaticâ.* Litterarum partim ſunt, & dicuntur, vt A B partim dicuntur, & non ſunt, vt H. & X. partim ſunt, neque dicuntur, vt Φ Ψ *Ex quibus verbis non abſurdè collegeris, duabus his litteris, quæ neceſſariæ Varrone teſte, nouam formã induiſſe Claudium nomenque. Et de Ψ. quidem clarum, ei Antiſigma reſpondit: de Φ. Claudiano neglexerunt tradere Grammatici & ego non diuino. Fuit quidem littera, non dubiè neceſſaria, & alius eius ſonus quàm F. vti monuit etiam Quinctilianus. Hæc in re Grammaticâ nugamur: & omittere licuiſſet ſi Claudij liber extaret, quem de ratione harum litterarum edidit.*

53. IN ÆRE PVBLICANDIS PLEBISCITIS.] *Ego verò cum Imperatoribus tollo hæc plebiſcita: quæ vim vſumque Claudij temporibus habere non potuerunt, omni poteſtate translatâ ad vnum. Quare exempla in hiſtoriâ principum, non inuenies. Legerim,* publicandis ſcitis. *Sciti nomen generale eſt, & ad decreta omnia pertinet ac iuſſa. Et haud dubiè ea ſcriptura obſeruata non ſolùm in plebiſcitis (vt demus ea fuiſſe) ſed in legibus aliis, edictiſq.* D

54. VETVSTISSIMA.] *Quam ipſi Romani liberos ſuos capere volebant, ac publicè mittebantur. Vide Valerium lib. 1. de Relig. & Ciceronem 11. de Diuinat.*

55. EX CATVMERO.] *In Vatic. eſt.* Actumero: *Strabone* Ὁ υκρόμηρος ἡγεμὼν Καττων, *id eſt,* Vcromerus. *vel ad etymon Germanicum veriùs,* Acrometus.

56. ARMINIVM PRÆSCRIBI.] *Qui illi patruus. & tamquam in eius gratiam honoremque Principatu ornatus eſſet.*

57. MORTE SANQVINII.] *Sanquinij Maximi, de quo ſuprà dixi.*

58. AVXI-

A [58] auxiliaris, & diu meritus, pòſt transfuga, leuibus nauigijs prædabundus, Gallorum maximè oram vaſtabat, non ignatus dites & imbelles eſſe. At Corbulo prouinciam ingreſſus, magnâ cum curâ & mox gloriâ, cui principium illa militia fuit, triremes alueo Rheni, ceteras nauium, vt quæque habiles, per [59] æſtuaria & foſſas adegit: lintribuſque hoſtium depreſſis, & exturbato Gannaſco, vbi præſentia ſatis compoſita ſunt, legiones operum & laboris ignaras, populationibus lætantes, veterem ad morem reduxit: ne quis agmine decederet, nec pugnam niſi iuſſus iniret. ſtationes, vigiliæ, diurna nocturnáque munia, in armis agitabantur. Feruntque militem, quia [60] vallum non accinctus, atque alium quia pugione tantùm accinctus foderet, morte punitos. Quę nimia & incertum an [61] falsò iacta, originem tamen è ſeueritate ducis traxere: intentumque & magnis delictis inexorabilem ſcias, cui tantum aſperitatis etiam aduerſus læuia credebatur. Ceterùm is terror milites hoſteſque in diuerſum affecit. [62] nos virtutem auximus; Barbari ferociam infregere. Et natio Friſiorum, [63] poſt rebellionem clade L. Apronij cœptam infenſa, aut malè fida, datis obſidibus conſedit apud agros à Corbulone deſcriptos. Idem ſenatum, magiſtratus, leges impoſuit. Ac ne iuſſa exuerent, [64] præſidium immuniuit; miſſis qui maiores Chaucos ad deditionem pellicerent, ſimul Gannaſcum dolo aggrederentur. Nec irritæ aut [65] degeneres inſidiæ fuere aduerſus transfugam, & violatorem fidei. Sed cæde eius motæ Chaucorum mentes, & Corbulo ſemina rebellionis præbebat; vt lætâ apud pleroſque, ita apud quoſdam ſiniſtrâ famâ. *cur hoſtem conciret? aduerſa in Rempublicam caſura:* [66] *cùm proſperè egiſſet, formidoloſum paci, virum inſignem, & ignauo principi prægrauem.* Ideò Claudius adeò nouam in Germanias vim prohibuit; vt referri præſidia cis Rhenum iuberet. Iam caſtra in hoſtili ſolo molienti Corbuloni, hæ litteræ redduntur. Ille re ſubitâ, quamquam multa ſimul offunderentur, metus ex imperatore, contemtio ex barbaris, ludibrium apud ſocios, nihil aliud iam prolocutus, quàm [67] *Beatos quoſdam duces Romanos*, ſignum receptui dedit. [68] Ne tamen miles otium exueret, [69] inter Moſam Rhenumque, trium & viginti millium ſpatio, foſſam produxit, [70] quâ incerta oceani vetarentur. inſignia tamen triumphi indulſit Cæſar, quamuis bellum negauiſſet. Nec

Corbulo eos repreſsit. *Diſciplinam apud ſuos firmat:* *Perquàm ſeueri.* *Sed cum magno fructu. Friſios compeſcit.* *Gannaſcum interficit.* *Claudius ardorem eius frangit.* *Foſſa Corbulonis.*

58. AVXILIARIS, ET DIV MERITVS, PÒST TRANSFVGA.] *Vaticana ſcriptura*, auxiliare eſd in meritus. *Fortaſſe*, auxiliaris, dein emeritus *Nam & auxilia, illa ana, credam adſtricta ad militiæ certum modum. Mercero placet*, Auxiliare æs diu meritus.

59. ÆSTVARIA ET FOSSAS.] *Per Druſianam foſſam, & lacus, qui plures tunc, in vnum Meridianalem coinerunt.*

60. VALLVM NON ACCINCTVS.] *Aliud eſt ac ſi dixiſſet, Diſcinctus. Non accinctum fodere, eſt ſine gladio fodere: Diſcinctum fodere, eſt ſoluta fluxáque tunicâ in morem muliebrem. At ex diſciplinâ erat,* D *cum gladio opus facere. Vegetius* III. Milites gladio cincti foſſam aperiunt.

61. FALSÒ IACTA.] *Venet. editio*, iacta, aucta. *haſitante librario vtrum præferret, vtrumque adſcripſit. Ego quidem hic malim*, falsò aucta.

62. NOS VIRTVTEM AVXIMVS.] *Vereor vt ſcripſerit*, virtute auximus. *Augendi verbum patiendi ſignificatu, vt infrà.*

63. POST REBELLIONEM.] *Non vt receptum*, per rebell. *Hiſtoria ipſa narrata fine libri* IV.

64. PRÆSIDIVM IMMVNIVIT.] *Ita manuſſ. At vulgi lectio*, inde muniuit. *Suſpicari poſsis antiquè fuiſſe* endomuniuit. *Vti apud Liuium l.* V. Iuuentutem militarem Senatuſque robur in arcem Capitoliumque conſcendere: armiſque & frumento collatis, ex loco inde munito deos homineſque & Romanum nomen defendere. *ſcripſerim*, endomunito.

65. DEGENERES INSIDIÆ.] *Non indigna nomine Romano, aut ipſa Corbulone: quia nempe in transfugam, & militiæ deſertorem. Hoc enim eſt, quòd* fidei violatorem *dicit; id eſt, ſacramenti.*

66. CVM PROSPERE EGISSET.] *Ioſia Merceri lectio verior*, ſin proſperè, *& approbata quibuſdam libris. Sententia, Aduerſa reip. noctitura, proſpera, ipſi Corbuloni.*

67. BEATOS QVOSDAM DVCES.] *Corruptione litteræ, perijt huic dicto Venus. Scribe*, quondam. *id eſt, alim liberâ rep. Perſuadet Dio, qui ſic extulit:* Ὦ μακάριοι οἱ πάλαι στρατηγήσαντες.

68. NE TAMEN MILES.] *Sententia ſcripturam eam damnat. Lege ergo*, Vt tamen.

69. INTER MOSAM RHENVMQVE.] *Dio conſentit*, διετάφρευσε, *inquit*, πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου καὶ τοῦ Μόσου, σταδίους ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μάλιστα. *Nam ſtadia centum* LXX. *milliaria conficiunt* XXIII. *duobus ſtadijs & ſemi minùs: ita vt ſeptem ſtadia cum dimidio pro milliari capias, quod Plutarchus, Suidas, alijq́; monuerunt. Interpres tamen Dionis milliaria* XXI. *vertit: & addit non conuenire illi cum Cornelianâ ratione.*

70. QVA INCERTA OCEANI VETARENTVR.] *Rectè. non* vectarentur. *Dio interpretatur*, ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τοῦ ὠκεανοῦ πλημμυρίδι ἀναρροοῦντες πελαγί-

Nec multo pòſt Curtius Rufus eumdem honorem adipiſcitur, qui [71] in agro Mattiaco A
recluſerat ſpecus, quærendis venis argenti: vnde tenuis fructus, nec in longum fuit. At legionibus cum damno labor, ecfodere riuos, quæque in aperto grauia, humum infrà moliri. quîs ſubactus miles, & quia plures per prouincias ſimilia tolerabantur, componit occultas litteras nomine exercituum, precantium imperatorem, vt quibus permiſſurus

Curtius Rufus. eſſet exercitus, triumphalia antè tribueret. [72] De origine Curtij Rufi, quem gladiatore genitum quidam prodidere, neque falſa promſerim, & vera exſequi pudet. Poſtquam adoleuit, [73] ſectator quæſtoris cui Africa obtigerat, dum in opido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus ſecretus agitat, [74] oblata ei ſpecies muliebris vltra modum hu-

Circa eum miraculum. manum, & audita eſt vox: *Tu es Rufe, qui in hanc prouinciam pro conſule venies.* Tali omine in ſpem ſublatus, digreſſuſque in vrbem, & largitione amicorum, ſimul acri ingenio, quæſturam, & mox nobiles inter candidatos præturam principis ſuffragio aſſequitur: cùm hiſce verbis Tiberius dedecus natalium eius velauiſſet, *Curtius Rufus videtur*

Grandia incrementa. *mihi ex ſe natus.* Longâ poſt hæc ſenectâ, & aduerſus ſuperiores triſti adulatione, arrogans minoribus, inter pares difficilis, conſulare imperium, triumphi inſignia, ac poſtremò Africam obtinuit: atque ibi defunctus, fatale præſagium impleuit. Intereà Ro- B

Nouius cum ferro in Principem. mæ, nullis palàm neque cognitis mox cauſſis, Gn. Nouius inſignis eques Romanus, [75] ferro accinctus reperitur in cœtu ſalutantium Principem: nam poſtquam tormentis dila-

λαγίζωσιν. ne fluuij in Oceani æſtu refluentes ſuperſtagnarent. *Fuiſſe ergo neceſſum eſt foſſam eam inferioris Batauiæ parte, inter Rhenum veterem, Moſamque vbi ferè vbique inter duos fluuios* XXIII. *milliarium interuallum. Supra agrum Batauum, inter Moſam & adhuc integrum Rhenum, eſſe non potuit: quoniam illic certè periculum nullum ab æſtu. Vertrauius, cui legi placet,* vitarentur (*hoc ſenſu, vt foſſam eam perduxerit quâ commeari à Moſâ ad Rhenum poſſet ne Oceani pericula neceſſum eſſet ſubire*) *non placet. Multò minùs Ferretus, qui μετέωρος certè fuit, cùm Moſam hic cum Moſellâ confudit, & ea ſcripſit quæ rideant Batauorum pueri.*

71. IN AGRO MATTIACO.] *Suſpectum eſſe, & potius* Maciaco, *vel* Mazyaco *legendum videri (qui populi Africæ ſunt) docui in Saturnalium* II.

72. DE ORIGINE CVRTII RVFI.] *Eſt qui hunc cenſeat eſſe illum, qui memoriam ſcripſit rerum Alexandri, purè mehercules & Latinè. Modius certè noſter, cuius cenſura Curtius non leuiter debet, teſtatum reliquit cognomen ei Rufi tribui à libris. Pugnare tamen ætas videatur, ſi quidem ad Auguſtum referenda illa ſunt è libro eius* X. Proinde iure meritoque populus Rom. ſalutem ſe principi ſuo debere profitetur, cui noctis, quam pænè ſupremam habuimus, nouum ſidus illuxit. Huius herculè, non Solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cùm ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum exſtinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempeſtatem ſubitâ ſerenitate diſcuſſit? Non ergo reuireſcit ſolùm, ſed etiam floret imperium. Abſit modò inuidia, excipiet huius ſæculi tempora eiuſdem domus vtinam perpetua, certè diuturna poſteritas. *Sed non ſunt: nec quidquam hîc de ſidere Iulio, vt nugantur. Refutant ſequentia: quoniam Auguſtus cùm ad imperium venit, non exſtinxit bellorum faces, non gladios condidit: ſed accendit, eduxit. Refutat & ille locus è lib.* III. *de vrbe Tyro.* Multis ergo caſibus defuncta, & poſt excidium renata, nunc tamen, longâ pace cuncta refouente, ſub tutelâ Romanæ manſuetudinis acquieſcit. *Nam ait & agnoſcit* longam pacem *in re Romanâ. An ea ſub initia Auguſti? imò viginti annorum bella. Itaque priora illa refero ad Caij Caligulæ cædem, & confuſionem quæ ſecuta: Senatu imperium abrogante, milite & plebe ſtabiliente. Hæc ſunt illa ſine capite diſcordia membra, & Claudius ipſe, nouum ſidus. Tamen incerta hæc mihi, fateor: & facile manum dedero, ſi quis adferet veriſimiliora.*

73. SECTATOR QVÆSTORIS.] *Vatic.* Sector. C *nec ſperno. Ad haſtam enim ſectiones exercebant. Vulgatam tamen firmat Plinius de hoc ipſo Curtio Rufo libro* VII. *epiſtol.* Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat. *Ait enim, comes.*

74. OBLATA EI SPECIES MVLIEBRIS.] *Plinius ſuper eodem miraculo:* Inclinato die ſpatiabatur in porticu offertur ei mulieris figura, humanâ grandior, pulchriorque perterrito, Africam ſe futurorum præunciam dixit. iturum enim Romam, honoreſque geſturum, atque etiam cum ſummo imperio in eandem prouinciam reuerſurum, ibique moriturum. *Quod ait vltra modum humanum: ſemper ita antiqui, vt fidem diuinitatis adſtruant eiuſmodi idolis. Virgilius:*

Viſa mihi ante oculos, & notâ maior imago.

Iuuenalis: D

——— tua ſacra & maior imago

Humanâ, turbat pauidum cogitque fateri.

Xenophon lib. VIII. Παιδείας. Ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν, κρείττων τις ἢ κατ' ἄνθρωπον, εἰπεῖν. Συσκευάζου, ὦ Κῦρε· ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. *Tacitus* I. *Hiſtor.* Erupiſſe cellâ Iunonis maiorem humanâ ſpeciem.

75. FERRO ACCINCTVS REPERITVR.] *Ideò Claudius primus (& fortaſſe hac occaſione) ſcrutatores inſtituit, qui promiſcuè omnes ad principem ſalutandi vel quâ aliâ cauſſâ venientes excuterent. Suetonius:* Salutatoribus ſcrutatores ſemper appoſuit, & quidem omnibus, & acerbiſſimos. *Quos tamen Veſpaſianus iterum ſuſtulit, narrante eodem Suetonio, capite* XII. *Verba Dionis ad hunc morem*

digna

A dilaniabatur, * de ſe Nonius conſcios non edidit, incertum an occultans. Iiſdem conſulibus P. Dolabella cenſuit [77] ſpectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum, pecuniâ eorum, qui quæſturam adipiſcerentur. Apud maiores virtutis id præmium fuerat, cunctiſque ciuium, ſi bonis artibus fiderent, licitum petere magiſtratus: ac ne ætas quidem diſtinguebatur, quin primâ iuuentâ conſulatum ac dictaturas inirent. Sed quæſtores, regibus etiam tum imperantibus, inſtituti ſunt: quod lex curiata oſtendit, ab L. Bruto repetita. Manſitque conſulibus poteſtas diligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret. creatique primùm [78] Valerius Potus, Æmilius Mamercus, [79] LXIII. anno poſt Tarquinios exactos, vt rem militarem comitarentur. Dein gliſcentibus negotijs, duo additi qui Romæ curarent. [80] Mox duplicatus numerus, ſtipendiariâ iam Italiâ, & accedentibus prouinciarum vectigalibus. Pòſt lege Syllæ [81] viginti creati ſupplendo ſenatui, cui iudicia tradiderat. & quamquam equites iudicia recuperauiſſent; quæſtura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium, gratuitò conce-
B debatur, donec ſententiâ Dolabellæ velut venundaretur. A Vitellio, L. Vipſanio conſulibus, cùm de ſupplendo ſenatu agitaretur, primoreſque Galliæ quæ Comata appellatur, [82] fœdera & ciuitatem Romanam pridem aſſecuti; ius adipiſcendorum in vrbe honorum expeterent: multus eâ ſuper re variuſque rumor, & ſtudijs diuerſis apud Principem certabatur, aſſeuerantium, *Non adeò ægram Italiam, vt ſenatum ſuppeditare vrbi*

ſuæ

Quæſtoribus neceſſitas muneris impoſita.

Ex occaſione, de Quæſtura.

A. V. C. DCCCI.

Gallis ciuitatem plenam adſcitans.

Contradicitur.

digna legi: Κλαύδιος τά τε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάττετο, καὶ πάντας τοὺς προσιόντας οἱ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μή τι ξιφίδιον ἔχωσιν. Ἔν τε τοῖς συμποσίοις πάντως τινὰς στρατιώτας συνόντας εἶχε. Καὶ τοῦτο μὲν ἐξ ἐκείνου καταδειχθὲν, καὶ δεῦρο ἀεὶ γίγνεται. Ἡ δὲ δὴ ἔρευνα ἡ διὰ πάντων διὰ Οὐεσπασιανοῦ κατελύσατο: Claudius cùm alia acriter obſeruabat, tum omnes qui ad ipſum venirent,
C viros & fœminas explorari iubebat, ne quem gladium aut ſicam haberent. in conuiuijs etiam vbique milites quoſdam adſtantes habebat: atque id ab eo oſtenſum, deinceps ad hoc æui ſeruatur: at ſcrutatio illa omnium, per Veſpaſianum ſublata eſt. *Manſit igitur de Militibus: at de Scrutatione Veſpaſianus ſuſtulit. quod vide in Suetonio, cap. XII. & fac ab iſtis lucem. Mos iſte ſcrutandi vetus, & Græcis quoque. Tangit Plutarchus in Timoleonte: vbi Dionyſium iam exſulem, irriſum à quodam ait*, qui intrans ad eum veſtem excuſſit vt tyrannis fieri ſolet. *Locum totum vide.*

76. De se Nonivs * conscios.] *Non integer locus vel iudicio libri Farneſiani, qui cum lacunâ refert:* De ſe noui ∴∴∴ conſcios. *Videmur non incommodè explere poſſe:* de ſe Nouius confeſſus, conſcios non edidit.

D 77. Spectacvlvm gladiatorvm.] *Suetonius:* Collegio Quæſtorum, pro ſtraturâ viarum, gladiatorium munus iniunxit. *Quod mutauit Nero, qui cenſuit*, vt ne deſignatis quidem Quæſtoribus edendi gladiatores neceſſitas eſſet, *ait Tacitus libr. XIII. Iterum induxit Domitianus, notante Suetonio cap. IV. & perſeuerauit. Tertullianus:* Tranſiit hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viuentium, Quæſturas dico, & magiſtratus, & Flaminia & Sacerdotia. *Plura de his, proprio libro.*

78. Valerivs Potvs.] *Ita libri ſcripti. Lego,* Potitus, *quod Valeriæ gentis cognomen eſt. In vulgatis Valerius Poſtumius, imperitè. Eſt autem ille ipſe qui Conſul* poſtea anno V. CCLXXXIV. *Quod ſtare ex Dionyſio hauries lib. IX.*

79. LXIII. anno post.] *Error numeri niſi placet de primis quæſtoribus totos XL. annos à Liuio & Dionyſio diſcrepare Tacitum. Nam anno vrbis* CCLXIX. *Q. F. Ser. Cornelio Coſſ. Liuio primi Quæſtores nominati, L. Valerius & Cæſo Fabius: itémque Dionyſio l. VIII. At ex hac Taciti putatione, circa annum demum vrbis* CCCVIII. *Quæſtores ſtatuamus neceſſe eſt. Quod falſum eſſe, liquet vel ex eo quòd Liuius & Dionyſius poſt annum illum* CCLXIX. *ſæpiùs iam Quæſtores nominant. Corrige hic ergo,* XXIII. *anno. vt ratio conſtet. In altero tamen Quæſtore manet adhuc diſſenſus: qui Liuio & Dionyſio eſt Cæſo Fabius, non Mam. Aemilius, vt noſtro. Nam Plutarchus planè diuerſus, qui P. Veturium & M. Minutium nominat.*

80. Mox dvplicatvs nvmervs.] *Epitome Liuij XV.* Quæſtorum numerus ampliatus eſt, vt octo eſſent. *Quod accidit circiter annum vrbis* CDLXXXVIII.

81. Viginti creati svpplendo Senatvi.] *Vti à Cæſare Dictatore quadraginta, eâdem, ni fallor, cauſſâ. Vide Dionem* XLIII.

82. Foedera et civitatem.] *Duplex Gallia, Ciſalpina, Tranſalpina. Ciſalpini iterùm duplices, Ciſpadani, Tranſpadani. Ex his qui cis Padum, ius ciuitatis aſſecuti ſunt poſt bellum Marſicum: qui trans Padum, ius Latij eodem tempore, ferente Pompeio Strabone, qui pater Magni. Ea lex, Pompeia dicta. Sed non contenti Latinitate Tranſpadani, turbas ſæpè mouerunt: incitante etiam poſt Quæſturam C. Cæſare. Nec enim de alijs Suetoniana illa capio;* Decedens ergo ante tempus colonias Latinas de petenda ciuitate agitantes adijt, & ad audendum aliquid concitaſſet, niſi conſules conſcriptas in Ciliciam legiones paullisper ob idipſum retinuiſſent. *Donec ille Cæſar Dictator primùm, tranſtulit eos in ciuium ius, narrante Dione lib. XLI.* Τοῖς Γαλάταις τοῖς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ὑπὲρ τὸν Ἠριδανὸν οἰκοῦσι τὴν πολιτείαν, ἅτε καὶ ἄρξας αὐτῶν, ἀπέδωκε. *At de Tranſalpinis non liquidè pureq; aliquid ſcriptum reperio, niſi quòd Strabo oſtendit Cauaros, Salyéſque*

ſuæ nequiret: ſuffeciſſe olim [83] *indigenas conſanguineis populis, nec pœnitere veteris Reip. Quin* A
adhuc memorari exempla, quæ priſcis moribus ad virtutem & gloriam Romana indoles prodiderit. An parum, quòd [84] *Veneti & Inſubres curiam inruperint,* [85] *niſi cœtus alienigenarum velut captiuitas inferatur? quem vltrà honorem reſiduis nobilium?* [86] *aut ſi quis pauper è Latio ſenator foret? Oppleturos omnia diuites illos, quorum aui proauique, hoſtilium nationum duces, exercitus noſtros* [87] *ferro vique ceciderint; diuum Iulium apud Aleſiam obſederint. Recentia hæc. quid ſi memoria eorum inoriretur,* [88] *qui Capitolio &* [89] *arâ Romanâ manibus eorumdem proſtratis. Fruerentur ſanè vocabulo ciuitatis: inſignia patrum, decora magiſtratuum, ne vulgarent.*
His atque talibus haut permotus Princeps; etiam ſtatim contrà diſſeruit, & vocato ſenatu [90] ita exorſus eſt. *Maiores mei (quorum antiquiſſimus Clauſus origine Sabinâ, ſimul in ciuitatem Romanam & in familias patriciorum adſcitus eſt) hortantur, vti paribus conſilijs Remp. capeſſam, transferendo huc quod vſquam egregium fuerit. Neque enim ignoro Iulios Albâ, Coruncanios Camerio, Porcios Tuſculo; & ne vetera ſcrutemur, Etruriâ Lucaniâque, & omni Italiâ, in ſenatum accitos. Poſtremò ipſum ad Alpes promotam, vt non modò ſinguli viritim, ſed terræ gentéſque in nomen noſtrum coaleſcerent. Tunc ſolida domi quies, & aduerſus externa floruimus, cùm Tranſpadani in ciuitatem recepti, cùm ſpecie* [91] *deductarum per orbem terræ legionum, additis prouincialium validiſſimis, feſſo imperio ſubuentum eſt. Num pœnitet Balbos ex Hiſpaniâ, nec minùs inſignes viros è Galliâ Narbonenſi tranſiuiſſe? Manent poſteri eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedæmonijs & Athenienſibus fuit, quamquam armis pollerent, niſi quòd victos pro alienigenis arcebant? At conditor noſter Romulus tantum ſapientiâ valuit, vt pleroſque populos eodem die hoſtes, dein ciues habuerit. Aduenæ in nos* * *regnauerunt.* [92] *Libertinorum filiis magiſtratus mandari,* [93] *non, vt plerique falluntur,* * *recens, ſed*

Sed ab iis eſt Princeps.

* Vat. repens

ijſque ciuitate donatos, tempore tamen non expreſſo. Πάντας, inquit, οὕτω πεϱσαγοϱεύουσι (Cauarorum nomine ſcilicet) τοὺς ταύτῃ βαϱβάϱους, οὐδὲ βαϱβάϱους ἔτι ὄντας, ἀλλὰ μετακειμένους τὸ πλέον εἰς τὸν τῶν Ῥωμαίων τύπον καὶ τῇ γλώττῃ καὶ τοῖς βίοις, τινὰς δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ. id eſt, omnes ita appellant, qui ibi incolunt, Barbaros: etſi nunc non Barbaros, quia plerique eorum ad Romanum habitum tranſierunt & linguâ & moribus, quidam etiam in ciuitatem eorum recepti. *Donatos tamen non dubium eſt ab Auguſto: túncne cùm Italiam ad Alpes promouit? an potius in diuturnâ illâ peregrinatione, cùm ad res Gallicas conſtituendas biennium continuum illic egit? Quod obiter ſuadere Dio videtur lib* LIV. *qui Auguſtum in eâ peregrinatione libertatem & ius ciuitatis alijs dediſſe ait, alijs ademiſſe. Ciuitatem autem accipimus, ſine iure ſuffragij: quod nunc a Claudio demum adſecuti.*

83. INDIGENAS CONSANGVINEIS]*Senſus videatur. Olim Latinos (qui indigenæ) ſuffeciſſe Romanis, ſanguine & affinitate cum ijs iunctis: cur non nunc tota Italia? Poſſis etiam,* indigenas conſanguineos populos: *eodem ſenſu.*

84 VENETI ET INSVBRES.] *Qui populi Tranſpadani. Ex his colligas, Cauaros, de quibus Strabo, pleno ciuium iure non fuiſſe. Eos enim potiùs hic nominaſſent.*

85 NISI COETVS ALIENIGENARVM.] *Quod ſanè haut diu poſt euenit. adeo vt Auguſtinus verè ſcripſerit,* Numquid non multi Senatores in alijs terris, qui Romam ne facie quidem norunt? *lib.* V. *De ciu. cap.* XVI.

86. AVT SIQVIS PAVPER.] *Negandi vim habet, quaſi dicat: an aliquis etiam pauper è Latio Senator fiet? non fiet. poſſet etiam,* aut ecquis.

87. FERRO VIQVE CECIDERINT.] *Ita in meis libris, & rectè. Vulgò,* Ferro ignique. *Simile mendum ſcio eſſe in Suetonij Claudio, cap.* XXI. Diu cunctatus, an omnes igni ferroque abſumeret, tandem è ſuâ ſede proſiluit. *Lege,* vi ferroque.

88. QVI CAPITOLIO ET ARA ROMANA.] *Locus fractus corruptúſque, vti oratiuncula tota. Nec ita Alciatus Nauius pater augurum reſtituerit, ſine libris: nedum vt Beatus nobis perſuadeat Germanam lectionem eſſe,* qui Capitolio & arâ Romanâ? manibus eorumdem parcerent? *Eſt enim, inquit, Apoſiopeſis: ſubaudiendúmque, potiti ſunt. quâ figurâ medius fidius vellem ipſe vſus eſſet. Mei libri,* memoria eorum memoretur qui Capitolio & ara Romana manibus eorumdem per ſe ſatis. C

89. ARA ROMANA.] *Aram Maximam intellegit, quæ inter ſacerrima Romæ.*

90. ITA EXORSVS EST.] *Quæ oratio Principis memoriâ cauſâ Lugduni habita, celeberrimâ vrbe Galliarum, & in æs inciſa. Tabula manet illic etiam nunc; & dignum lectu exemplar eius, quod, exſcriptorum fide, propoſui in* EXCVRSV A. *eò magis, quod multa in eo ad Taciti lucem.*

91. DEDVCTARVM PER ORBEM.] *In colonias nempe deductarum. Iiſq. miſſi è prouincialibus ferè ſemper aliqui, eodem iure.* D

92. LIBERTINORVM FILIIS]*Hoc illud eſt quod Suetonius notat in Claudio:* Appium Cæcum Cenſorem, proauctorem generis ſui, libertinorum filios in Senatum allegiſſe docuit: ignarus temporibus Appij, & deinceps aliquamdiu libertinos dictos, non ipſos qui manumitterentur, ſed ingenuos ex his procreatos. *Et notat verè. Nam libertinorum filij adeò à curiâ remoti temporibus priſcis, vt nec in militiam ſint admiſſi. & bello Italico libertini primùm militare cœperunt, vt notat Epitome Liuiana* LXXIII.

93 NON, VT PLERIQVE FALLVNTVR, RECENS]

A *ſed quam populo Ro. bellatum eſt. At cum Senonibus pugnauimus. ſcilicet Volſci & Æqui numquam aduerſam nobis aciem ſtruxere. capti à Gallis ſumus. ſed & Tuſcis obſides dedimus, & Samnitium iugum ſubiuimus. Attamen ſi cuncta bella recenſeas, nullum* [94] *breuiore ſpatio quam aduerſus Gallos confectum. continua inde ac fida pax. Iam moribus, artibus, affinitatibus noſtris mixti, aurum & opes ſuas inferant potiùs, quàm ſeparati habeant.* [95] *Omnia P.C. quæ nunc vetuſtiſſima creduntur, noua fuere. plebei magiſtratus poſt patricios, Latini poſt plebeios, ceterarum Italiæ gentium poſt Latinos. Inueteraſcet hoc quoque: & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit.* Orationem Principis ſecuto patrum conſulto, primi Ædui ſenatorum in vrbe ius adepti ſunt. datum id fœderi antiquo, & quia [96] ſoli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano vſurpant. Iiſdem diebus in numerum patriciorum aſciuit Cæſar [97] vetuſtiſſimum quemque è ſenatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas [98] Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerant, exhauſtis etiam quas dictator Cæſar lege Caſſiâ, & princeps [99] Auguſtus lege Sæniâ B ſublegêre. Lætaque hæc in R.P. munia, multa gaudio * Cenſoris inibantur. Famoſos probris

Igitur impetrant.

Patricij ſupplentur

* *Fam. Cæſians*

CENS.] *Non hercle antiquius, quam à Cæſare. Primus ille libertorum filios allegit in Senatum, & magiſtratu ornauit. Dio XLIII.* Καὶ παμπόλλους μὲν ἐς τὴν γερουσίαν, μηδὲν διακρίνων, μήτ' εἴ τις στρατιώτης, μήτ' εἴ τις ἀπελευθέρου παῖς ἦν, ἐσέγραψεν: *id eſt,* Multos in Senatum allegit, nihil diiudicans vtrum quis miles eſſet, vtrùmve filius liberti.

94. BREVIORE SPATIO] *Ita, ſi Galliam comatam ſpectas, de quâ hic agitur: nam decimo anno à Cæſare perdomita eſt. Aliter in aliis, quod hiſtoria docent.*

95 OMNIA P.C. QVÆ NVNC.] *Pulchram & antiquam Sententiam reperio à Syneſio Cyrenenſi Epiſcopo, haud diſparibus ſanè verbis, expreſſam in epiſtolâ LVII.* Πολλὰ τῶν ὄντων ὁ χρόνος ἐξεῦρε, καὶ διωρθώσατο. Οὐχ ἅπαντα πρὸς παραδείγματα γίνεται, καὶ τῶν γινομένων ἕκαστον ἀρχὴν ἔχει. Ἡ μὲν ἀρχὴ δ' αὐτῶν ἔθει βέλτιον. *Verto:* Multas rerū vetuſtas tempus inuenit, aut correxit. Non omnia ad exempla fiunt, & ſingula quæ facta ſunt initium ſemel habuerunt. Demus & nos principium meliori conſuetudini. *Simile, ſed breuiter, Tertullianus aduerſ. Marc. I. cap. IX.* Omnis res anterior poſteriori normam præminiſtrauit.

96. SOLI GALLORVM FRATERNITATIS NOMEN.] *In Panegyrico Flauienſiū nomine apud Conſtantinum dicto:* Quænam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romani nominis Æduis ſe poſtulet anteponi. qui primi omnium inter illas D immanes & barbaras Galliæ gentes plurimis Senatuſconſultis fratres populi Rom. appellati ſunt: & cùm à ceteris Rhodano ad Rhenum vſque populis ne pax quidem poſſet niſi ſuſpecta ſperari, ſoli cōſanguinitatis nomine gloriati ſunt. *Et poſtea:* Imputauêre ſe origine fabuloſâ in Siciliâ Mamertini, in Aſiâ Ilienſes ſoli Ædui non metu territi, non adulatione compulſi, ſed ingenuâ & ſimplici caritate fratres populi Rom. crediti ſunt *Bene ait crediti. Neque enim aliunde, vt credo, fratres, quàm ex ſermone communi Gallorum Germanorumque, quo fideles ſocij, fratres amicique, dicuntur. non quia ab Iliaco ſanguine, vt ſuggerunt quidam. Sed quòd Tacitus dicit ſolos Æduos id nomen vſurpaſſe: repugnat Lucanus, qui tribuit etiam Aruernis:*

Et docilis rector monſtrati Belga couini,
Aruernique auſi Latio ſe fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi.

Et lapis antiquus, qui Batauis. CENS. BATAVORVM. AMICI. ET. FRATRES. ROM. IMP. *qua inſcriptio eruta armamentaria Britannico, ad oſtiū veteris Rheni. Tamen Diodorus etiam pro Tacito, libro V.* Ἡ Γαλατία κατοικεῖται μὲν ὑπὸ πολλῶν ἐθνῶν διαφόρων τοῖς μεγέθεσι. Ὧν ἔστιν δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἔχον συγγένειαν παλαιὰν καὶ φιλίαν, τὴν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διαμένουσαν.

97. VETVSTISSIMVM QVEMQVE E SENATV] *Aliud Patricij, aliud Senatores. Senatores multi è plebe, vt ſeptuennibus pueris natum Claudius igitur, ne extinguit, & intermori patriciorum familias pateretur, antiquiſſimum quemque è plebeis Senatoribus retulit in patres. Dico antiquiſſimum, ſiue ætatis ratione, ſeu potiùs temporis quo in Senatu fuit. Hac clara Taciti mens. At vir iuris & antiquitatis conſultus, quaſi in Cimmerias delatus eſſet, ita hic cæcutit. Vertit ſe in omnes formas, & tandem definit ſcribendum eſſe:* vetuſtiſſimum quemque è ſe natum. *Sapis lector, & non vides?*

98. ROMVLVS MAIORVM] *Tacitus ſenſiſſe videtur omnes patricios qui à regibus lecti (plures enim reges poſt Romulum legerunt) Maiores fuiſſe: qui à Bruto, Minores. Liuius tamen & alij, contrà. cuius rei confuſam veritatem vide apud Onufrium in Faſtis, quem non exſcribo. Sed Taciti, vt opinor, auctores fui. Lud. Viues tamen, patrum æuo doctrinā celebri, verbis aliquot inſertis hic legebat:* Romulus maiorum gentium, L. Tarquinius minorū, Brutus conſcriptorum appellauerant. *cuius epiſtolam cā ſuper ſe publicauit amicus meus dum vixit G. Canterus in Nouis ſuis At mihi nondum animus adſentiendi: nec tibi quidem, ſi cum iudicio excuſſeris, quæ Onufrius per ſatyram & confuse, vt ſolet, collegit.*

99. AVGVSTVS LEGE SÆNIA.] *Ille idem Viues ſcribit,* Seruiâ. *Ius & mos Belgæ diſſentiendi ab Ibera. Sæniâ enim vera lectio. Colligo ex Dione LII. qui hunc patriciorum delectum confert in annum vrbis DCCXXV.* Τότε τῶν εὐπατριδῶν γένος, *inquit,* συνεπλήρωσε, τῆς βουλῆς οἱ δῆθεν ἐπιτρεψάσης τοῦτο ποιῆσαι. *id eſt,* Patriciorum numerum impleuit, Senatu ſcilicet id ei iubente. *Ex quo vides Sc aliquod fuiſſe*

Senatum purgat Cæſar, clementi via.

bris quonam modo ſenatu depellere anxius, [100] mitem & recens repertam quandam [101] ex ſeueritate priſcâ rationem adhibuit: monendo, ſecum quiſque de ſe conſultaret, peteretque [102] ius exeundi ordinis. facilem eius rei veniam. & motos ſenatu, & excuſatos ſimul propoſiturum: vt iudicium cenſorum ac pudor ſponte cedentium permixti, ignominiam mollirent. Ob ea Vipſanius conſul rettulit, [103] *patrem ſenatus appellandum eſſe Claudium. quippe promiſcuum patris patriæ cognomentum: noua in Remp. merita, non vſitatis vocabulis honoranda.* Sed ipſe cohibuit conſulem vt nimiùm aſſentantem. condiditque luſtrum: quo cenſa ſunt ciuium [104] LXIX. centena, & LXIV. millia. Iſque illi finis inſcitiæ erga domum ſuam fuit. haut multo pòſt, flagitia vxoris noſcere ac punire adactus, vt deinde ardeſceret in nuptias inceſtas. Iam Meſſallina facilitate adulterorum in faſtidium verſa, ad incognitas libidines profluebat; cùm abrumpi diſſimulationem etiam Silius, ſiue fatali vecordiâ, an imminentium periculorum remedium ipſa pericula ratus, vrgebat. *Quippe non eò ventum, vt ſenecta Principis opperiretur. inſontibus innoxia conſilia; flagitiis manifeſtis, ſubſidium ab audaciâ petendum. Adeſſe conſcios paria metuentes: ſe cælibem, orbum, nuptiis & adoptando Britannico paratum. manſuram eandem Meſſallinæ potentiam, additâ ſecuritate, ſi præuenirent Claudium, vt inſidiis incautum, ita iræ properum.* Segniter hæ voces acceptæ, non amore in maritum, ſed ne Silius ſumma adeptus, ſperneret adulteram, ſceluſque inter ancipitia probatum, veris mox pretijs æſtimaret. nomen tamen matrimonij concupiuit; [105] ob magnitudinem infamiæ: cuius apud prodigos nouiſſima voluptas eſt. Nec vltrà exſpectato, quàm dum [106] ſacrificij gratiâ Claudius Hoſtiam proficiſceretur, cuncta nuptiarum ſollennia celebrat. Haut ſum ignarus fabuloſum viſum iri, tantum vllis mortalium ſecuritatis fuiſſe, in ciuitate omnium gnatâ & nihil reticente: nedum conſulem deſignatum, cum vxore Principis, prædictâ die, adhibitis qui obſi-

Luſtrum condit.

Meſſallina ruit. Præcipit etiam Silio.

Viuo marito, alium nubit.

Incredendâ audaciâ, an impudentiâ.

A B

fuiſſe eius rei. ſiue legem. Legibus nomina à conſulibus: & conſul ſuffectus prioris anni, L. SANIVS. *in monumentis. Veteranium ergo, qui* Sentiam *repoſuit, non audiemus.*

100. MITEM ET RECENS REPERTAM.] *Repertam ab Auguſto. Habes in Dione libro* LII. *in extrema.*

101. EX SEVERITATE PRISCA.] *Alucinor, aut ſcribendum voce additâ:* Haud ex ſeueritate. *Sententiam eam eſſe, id mihi certum. Hac ita ſcripſeram: ſed ecce Pichena ex Florentino codice verè emendat:* repertam, quàm ex: *ſententiâ illâ meâ, id eſt (Cornelianâ phraſi)* potius quàm.

102. IVS EXEVNDI ORDINIS.] *Soloi Siliciæ abite nebulones. Enimuerò Latinitas ſcribi vult,* ordine. *aut potiùs,* exuendi ordinis. *Ita lib* III. Piſo exutâ dignitate in decem annos relegatur.

103. PATREM SENATVS.] *Quod imitati, ſibi ſumpſerunt Balbinus & Pupienus Auguſti. In Nummis:* IMP. CÆS. PVPIEN. MAXIMVS AVG. *Tum parte verſâ:* PATRES SENATVS.

104. LXIX CENTENA, ET LXIV. MILLIA.] *Conuenit cum Caſſiodori ratione ſexaginta nouem centena millia exprimentis. cum libris haud planè conuenit è quibus Vatic. ille fidem exprimere videtur* quinquaginta octo centena & octogintaquatuor millia & LXXII. *Nec miremur de grandiſate numeri: cùm iam tunc ſub Auguſto (nondum tot populis in ciuitatem acceptis) cenſa reperiam* quadragies centena millia. *Lapidis inſcriptio quam obtrudunt,* TEMPORIBVS CLAVDII TIBERII FACTA HOMINVM ARMIGERVM OSTENSIONE IN ROMA SEPTIESDECIES CENTENA MILLIA LXXXVII. *parùm vera aut fida mihi eſt. & tamen cùm de his ſaltem qui arma ferrent agat, nihil nobis conſtat.*

105 OB MAGNITVDINEM INFAMIÆ.] *Elegantiſſimo gnome. cuius acumen non cepit Ferretus. Explicat vnus Seneca ep.* CXXIII. Nolunt ſolita peccare, quibus peccandi præmium infamia eſt. *vbi tamen malè, & præter reliquum iudicium, Pincianus,* in famia eſt, *legi voluit. Ita autem eſt. hominibus perditis & ad flagitia proiectis, ipſa infamia voluptas eſt. Audi Valerium Maximum, de Polemone, lib.* VI. *cap. De mutatione morum:* perditæ luxuriæ Athenis adoleſcens Polemo; neque illecebris tantùm ſed ipſâ infamiâ gaudens. *Vbi addo voculam è libro veteri,* neque illecebris eius tantùm: *ſententiâ omnino volente.*

C

106. SACRIFICII GRATIA HOSTIAM.] *Imò rei frumentariæ gratiâ, ait Dio: pellicum cauſâ, Victor. Sed ſacrificium credo a Claudio inſtitutum rei frumentariæ cauſâ, in Caſtorũ æde. Id enim numen ibi cultum, ventorum mariſq. cauſâ. Ita lego apud Ammianum l* XIX *in ſummâ inopiâ frumenti, Tertullum qui Præf. annonæ,* apud Oſtiam in æde Caſtorum ſacrificaſſe, tranquillitatemque more molliuiſſe. *Id ſacrum perpetuum fuit, & ſuſpicor à Claudio inſtitutum, qui portum illum celebrem & farem Oſtiæ exſtruxit. Celebrabatur ſollenni quadam lætitiâ, menſe Maio: ideòque paſt. ſæculo Maiumo dictum. Suidas:* Μαϊουμᾶς. Πανήγυρις ἐγίνετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα, ὅτε παράλιον καταλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην Ὄστιαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες ἡδυπαθείᾳ ἐνείχοντο ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασιν, ἀλλήλους ἐμβάλλοντες. *Iulianus Cæſar in Antiochico:* Τιμῶν δὲ ἕκαστος ἰδίᾳ μὲν εἰς τὰ δεῖπνα καὶ τὰς ἑορτὰς τοῦ Μαϊουμᾶ χρήματα ἀπολέσαντες. ὑπὲρ δ' ὑμῶν

D

A o[illegible]t velut [107] ſuſcipiendorum liberorum cauſſâ, conueniſſe: atque illam audiſſe *Id, ſolleniter.* auſpicum verba, [108] ſubiſſe, ſacrificaſſe apud deos, [109] diſcubitum inter conuiuas, oſcula, complexus, noctem denique actam licentiâ coniugali. Sed nihil compoſitum miraculi cauſſâ, verùm audita ſcriptaque ſenioribus [110] tradam. Igitur domus Principis inhorruerat; *Palatium & Palatini turbantur.* maximeque quos penes potentia, & ſi res verterent, formido, non iam ſecretis colloquijs, ſed apertè fremere. [111] *Dum induſtrius cubiculum principis occulit adulteros, dedecus quidem illatum,* [112] *ſed excidium procul abfuiſſe. nunc iuuenem nobilem,* [113] *dignitate formæ, iuuentâ, ac propinquo conſulatu, maiorem ad ſpem accingi. nec enim occultum, quid poſt tale matrimonium ſupereſſet.* exitium Subibat ſine dubio metus, reputantes hebetem Claudium & vxori deuinctum, multaſque mortes iuſſu Meſſallinæ patratas. Rurſus ipſa facilitas Imperatoris fiduciam dabat, ſi atrocitate criminis præualuiſſent, poſſe opprimi damnatam antequam ream. Sed in eo diſcrimen verti, ſi defenſio audiretur, vtque clauſæ aures etiam confitenti forent. Ac primò Caliſtus iam mihi [114] circa necem Cæſaris narratus, & *Deliberant.*
B [115] Appianæ cædis molitor Narciſſus, flagrantiſſimáque eo tempore gratiâ Pallas, agita-

δ' ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως ὑδεὶς θύει. Nec aliud intellexit Aethicus in Coſmographiâ: Tiberis inſulam facit inter portam vrbis & Oſtiam ciuitatem, vbi populus Rom. cum vrbis Præfecto vel Conſule, Caſtorum celebrandorum cauſsâ egreditur, ſollennitate iucundâ. *Vbi vides Caſtorum ſollenne, & Maiumam, idem eſſe. Hanc originem Maiumæ nec inſitam, nec alienam a vero puto.*

107. SVSCIPIENDORVM LIBERORVM CAVSSA] *Ea formula in nuptiis legitimis ſollennis, ad coniugij verum finem.* Nec enim ob aliud, *ait Auguſtinus,* fœmina nubit, quàm, vt mater fiat. *Vnde & matrimonium ominis cauſſâ dictum. Ideò Græci definiunt,* C *γάμον, σύνοδον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατὰ νόμον, ἐπὶ γνησίων τέκνων σπορᾷ. Et apud Athenienſes (ait Iſidorus Peluſiota lib. III. epiſt. CCXLIII.) Ἡ συνάφεια ἡ κατὰ νόμον, ἐπ' ἀρότῳ παίδων ἐλέγετο γίνεσθαι:* Legitima coniunctio, ad ſeminandos liberos dicebatur fieri. *Menander etiam pulchrè, apud Clementem:*

Παίδων ἐπ' ἀρότῳ γνησίων δίδωμί σοι
Τὴν ἐμαυτοῦ θυγατέρα.

Et Auguſtus ſenile quoddam coniugium iniuſtū pronunciauit, quoniam non quærendorum liberûm cauſsâ initum, *ait Valerius lib. VII. cap. VII. In ipſis autem tabulis ea verba ſolita exprimi. Auguſtin. lib. XIV. De ciuit.* Quid concubitus coniugalis, qui ſecundùm matrimonialium præſcripta tabularum, procreandorum fit cauſsâ liberorum? *Adde & Sueton. Iul. cap. LI.*

D 108. SVBISSE, SACRIFICASSE.] *Verbum* ſubiſſe, *corruptum indica. Fortean,* nupſiſſe, *id eſt, ſollenni luteo flammeo, qui mos nouis nuptis, faciem velaſſe. Scripſi & ſenſi ita olim. at nunc delibera etiam atque etiam, & ambigo an ſubeundi verbum non his germanum & inter legitima nuptiarum. Quintilianus ſuſpitionem facit in ſermone Declamationis CCXLVII.* Dicit pars diuerſa. non fuiſti vxor. non ſubiſti cum illo. *Legerim,* non ſubiſti. *Et ſubitionem hanc intellegam, ſiue cùm deducta ſubiret mariti domum: ſiue de iuga. modò is ritus tamen ſatis certus.*

109. DISCVBITVM INTER CONVIVAS.] *Et quidem formâ nuptiali: qua valebat vt noua nupta in gremio mariti iaceret. Morem eum exprimit Iuuenalis:*

—— ingens
Cæna, ſed & gremio iacuit noua nupta mariti.

quaſi ecce id inter ſollennia nuptiarum. Appuleius de nuptiis Pſyches: Accumbebat ſummum thorum maritus, Pſychen gremio ſuo complexus. *Ideò rectè in Catullo,*

Adſpice intus vt accubans
Vir tuus Tyrio in thoro
Totus immineat tibi.

Nec rectè magnus ille cenſor, quem vnum æmulor miror que, Adſpice imus, *emendauit. Imúſne in illa geniali ſuo epulo maritus? imò Summus, vel Appuleio teſte. Intus accubare, vt Intus cauere. Interior autem maritus, reſpectu ſponſæ ad quam his ſermo. Siquid tamen mutandum, legerim,* vinctus. *qui mos Romanis in omni coniunctio ſollenni.*

110. TRADAM.] *Magis promente,* trado. *iam enim illa incredenda ſcripſit.*

111. DVM INDVSTRIA CVBICVLVM.] *Regem olim feci, qui emendaſſet hunc locum. itaque concurſum à multis ad coronam, & non vnus mihi indicauit ſcribendum:* Dum hiſtrio cubiculo Principis occultatur dedecus. *veriſsimè. intelligit enim Mneſterem illum Pantomimum, qui diu in delicijs Meſſallinæ. Libri ſcripti non longè abeunt ab hac lectione,* Dum inſtruo cubiculum Principis exultauero, dedecus. *Poßis extrema item ſcribere,* cubiculo Principis exſultat, verè dedecus.

112. SED EXCIDIVM.] *In Florentino eſt,* ſed & ſcidium: *e quo Pichena,* diſſidium. *Sed profectò plus quam diſsidium hîc timebatur, &* exitium, *atque extrema.*

113. DIGNITATE FORMÆ, IVVENTA.] *Ita lego, non* formâ. *Dignitas formæ propriè de viris, vti notat vetus litterator Agratius. Illud,* iuuentâ, *ſuſpectum facit Vatic. qui refert,* Vi mentis. *Ex quo Palmerius diductum legebat,* vi mentis.

114 CIRCA NECEM CÆSARIS NARRATVS.] *C. Cæſaris Caligulæ: cuius necis conſcius particepſque fuit hic libertus, narrante Ioſepho lib. XIX. cap. I. Scilicet autem Tacitum hoc narraſſe in libris qui de Caligulâ.*

115. APPIANÆ CÆDIS MOLITOR.] *Vide Sueton. cap. XXXVIII. in ipſius verbis,* Nec multo pòſt ex compoſito irrumpere Appius nunciatus, cui pridie ad id temporis vt adeſſet, præceptum erat: quaſi planè repræſentaretur ſomnij fides, accerſi

Diſſentiunt. agitauêre; [116] num Meſſallinam ſecretis minis depellerent amore Silij, cuncta alia diſſi- A
mulantes. deinde metu, ne ad perniciem vltrò traherentur, deſiſtunt, Pallas per ignauiam, Caliſtus [117] prioris quoque regiæ peritus, & potentiam cautis quàm acrioribus conſilijs tutius haberi. perſtitit Narciſſus, ſolum id immutans, ne quo ſermone præſciam *Narciſſus tamen auſus detegere.* criminis & accuſatoris faceret. Ipſe ad occaſiones intentus, longâ apud Hoſtiam Cæſaris morâ, duas pellices, [118] quarum is corpori maximè inſueuerat, largitione ac promiſſis, & vxore deiectâ plus potentiæ oſtentando, perpulit delationem ſubire. Exin Calpurnia (id pellici nomen) vbi datum ſecretum, Cæſaris genibus prouoluta nupſiſſe Meſſallinam Silio exclamat. *Sed per pellices.* ſimul Cleopatram, quæ idem opperiens adſtabat, an comperiſſet, interrogat: atque illâ annuente, cieri Narciſſum poſtulat. Is veniam in præteritum petens, quòd ei [119] cis Vectium, cis Plautium diſſimulauiſſet, nec nunc adulteria obiecturum ait, [120] ne domum, ſeruitia, & ceteros fortunæ paratus repoſceret; frueretur imò ijs, & redderet vxorem, [121] rumperetque tabulas nuptiales. *An diſſidium*, inquit, *tuum noſti? nam matrimonium Silij vidit populus, & ſenatus & miles: ac ni properè agis, tenet* B
Claudius amicos conſulit. *vrbem maritus.* Tum potiſſimum amicorum vocat, [122] primumque rei frumentariæ præ-

acccerſi ſtatim, ac mon iuſſus eſt, *menda eſt. Quid enim accerſi iubetur, qui iam aderat? Non fugit Torrentium, qui ex libris legit*, arceſſi, *pro accuſari, vt interpretatur. Mihi*, arceri, *verum videatur: vt excluſum eum à Claudio intellegamus, nec admiſſum. Tranſcripſerim etiam*, arceri, ac ſtatim mori. *Hiſtoriam pete à Dione.*

116. NVM MESSALLINAM SECRETIS.] *Obſcura examinanti, nec ſcia an ſatis nexa. Sententia videtur. deliberaſſe libertos biſariam: primò, an ad Claudium deferrent, quæ pars præiuit: hic iam, an ipſam Meſſallinam ſecreto de Silio monerent, alia adulteria diſſimulantes. Deſtitêre ab vtroque alij:* Narciſſus perſtitit, *ſed in ſententiâ priore, id eſt de Claudio admonendo.*

117. PRIORIS QVOQVE REGIÆ.] *Sub Caio, apud quem in gratiâ potentiâque fuit. Dio, vbi de Domitio Afro, lib. LIX. Et eleganter Seneca, epiſtolâ quadam:* State ante limen Calliſti dominum ſuum vidi, & eum qui illi impegerat titulum, qui inter ridicula mancipia produxerat, alijs intrantibus excludi. *Sed fuit non minùs magnus apud Claudium. eſtque, ille ipſe cui Scribonius Largus medicamentorum opus ſuum inſcribit, & appellat C. Iulium Calliſtum.*

118. QVARVM IS CORPORI.] *Vatic.* corporibus.

119. CIS VECTIVM, CIS PLAVTIVM.] *Emendaui præeunte Vaticana, qui habebat*, Cis Vecticis Plautio. *Et verè. Duo enim famoſi in hac Meſſallinâ & quaſi primorum ordinum adulteri. Vectius Valens & Plautius Lateranus: quos tamen diſſimulaſſe, & ſiluiſſe ſe dicit. Sed an magis pro hac ſententiâ*, bis Vectium, bis Plautium? *An*, Circa Vectium? *Non accuſatos quidem illos, aut certè iterùm excuſatos, ſequentia etiam dicunt. Ceterùm famoſi, vt dixi, hi adulteri. De Vectio, mox noſter, & Plinius de Medicis:* Exortus mox eſt Vectius Valens adulterio Meſſallinæ Claudij Cæſaris nobilitatus. *Item Scribonius Largus:* Hoc medicamentum Apulei Celſi fuit, præceptoris Valentis & noſtri. *De Plautio mox, & lib.* XIII. Secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Meſſallinæ ordine remotum reddidit Senatui. *At viri docti deſperatam huius loci reſtitutionem cenſebant: cùm vulgò eſſet*, cis Vectium Plantium.

120. NE DOMVM, SERVITIA, ET CETEROS FORTVNÆ PARATVS REPOSCERET.] *Contaminatiſſimum locum Ferretus eſſe vult: qui mihi caſtus, purus. Inuidioſâ conceſſione libertus: Fruatur ſane, inquit, Silius domo tuâ, ſeruis, veſte, & gazâ omni regiâ (nam hæc translata ab adultera ad Silium, notante etiam Dione:) reddat ſaltem vxorem.*

121. RVMPERETQVE TABVLAS NVPTIALES.] *Ad legitimum matrimonij actum Tabulæ & ſignatores adhibiti. Tabulis & dos continebatur, & illa ſollennis coniugij cauſſa, Liberûm quærendorum. Iuuenalis*, Signatæ tabulæ, dictum, Feliciter. C
Appuleius, Quòd in villâ non in opido tabulæ ſint conſignatæ quarto & vltimo loco obiecêre. *Meminerunt non ſemel Iuriſconſulti: & proprio huic rei libro Cl. V. Briſſonius, cuius accuratæ diligentiæ doctrinæque non à me, non ab aliis quidquam addi. Vt ergo eæ tabulæ matrimonia firmando: ſic eædem ruptæ, diſparanda. Iuuenal.*

——— tabulas quoque ruperat, & iam
Signabat, totâ vix hæc ego nocte redemi.

De his tabulis locum accipio, qui in priſcis Gloſſis: Ἀτ-γράσης τινὸς γυναικὸς τὴν ἐπίδοσιν τῷ ἰδίῳ υἱῷ ἀφηρῆσθαι ἀπό τινος, αὐτὸν τε υἱὸν ἴδιον εἶναι. καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, ἠρνήσατο ἄλλος. Ἀπεκρίθη γυνὴ, Ῥωμαϊκὴν αὐτὴν γεγενῆσθαι, καὶ δέλτους μὲν γεγράφθαι, γάμους δὲ μὴ γεγονέναι. Μὴ δυνηθέντος αὐτοῦ ἀποδεῖξαι υἱὸν ἴδιον εἶναι περὶ οὗ ἐπράττετο: Ὁπότε μὴ ἔστιν σὸς υἱὸς, τὴν ἐπίδοσιν ἀπόδος. Dicente quadam mulie- D
re congiarium filij ſui ablatum eſſe à neſcio quo, cumque filium ſuum eſſe, & ad ſe pertinere congiarium: negauit alius. Reſpondit mulier, Latinam ſe fuiſſe, & tabulas quidem ſcriptas fuiſſe, nuptias verò non fuiſſe. Cùm ergo non potuiſſet eum oſtendere filium ſuum de quo agebatur, Cùm non ſit tuus filius, congiarium redde.

122. PRIMVMQVE REI FRVMENTARIÆ PRÆF. TVRRANIVM.] *Dixi aliquid ad lib.* I. *Annalium, & videtur primus in hoc munere fuiſſe. Tamen ambigo de totâ hac ſententiâ, & ne veriùs legi:* Tum potiſſimos amicorum vocat, primúmque rei fr. Præf. *hac mente: vocat præcipuos amicos, ac primò Turranium, deinde Getum.*

123. LV-

A præfectum Turranium, pòſt [123] Luſium Getam prætorianis impoſitum, percontatur. [124] Quibus fatentibus, tum certatim ceteri circumſtrepunt, iret in caſtra, firmaret prætorias cohortes, ſecuritati antequam vindictæ conſuleret. Satis conſtat eo pauore, offuſum Claudium, vt identidem interrogaret, *an ipſe imperij potens an Silius priuatus eſſet?* At Meſſallina non alias ſolutior luxu, [125] adulto autumno, ſimulacrum Vindemiæ per domum celebrabat: vrgeri præla, fluere lacus, & feminæ pellibus accinctæ aſſultabant, vt ſacrificantes vel inſanientes Bacchæ. [126] ipſa crine fluxo, thyrſum quatiens, iuxtaq; Silius hederâ vinctus, gerere cothurnos, iacere caput, ſtrepente circum procaci choro. Ferunt Vectium Valentem laſciuiâ in præaltam arborem connisum, interrogantibus quid aſpiceret, respondiſſe, *tempeſtatem ab Hoſtiâ atrocem.* ſiue cœperat ea ſpecies, ſeu fortè lapſa vox in præſagium vertit. Non rumor interea, ſed vndique nuntij incedunt, qui gnara Claudio cuncta, & venire promtum vltioni afferrent. Igitur Meſſallina [127] Lucullianos in hortos, Silius diſſimulando metu, ad munia fori digrediuntur. Ceteris paſſim dilaben-
B tibus, affuêre centuriones, inditáque ſunt vincula, vt quis reperiebatur in publico aut per latebras. Meſſallina tamen, quamquam res aduerſæ conſiliũ adimerent, ire obuiam, & aſpici à marito, quod ſæpè ſubſidium habuerat, haut ſegniter intendit: iuſſitque vt Britannicus & Octauia in complexum patris pergerent. Et Vibidiam virginum Veſtalium

Trepidi ... pidus. *Meſſallina ... luxuria bacchatur.* *Cum ... ſuo, cantu.* *Milites eos diſſipant, & quoſdam capiunt.* *Illa preces & artes parat.* *Marito obuiat.*

123. Lvsivm Getam.] *Id illi verum & gentile nomen, non* Lucium, *aut* Luſciom. *Duo autem hoc tempore Pratorij Præfecti, Luſius Geta & Rufus Criſpinus.*

124. Qvibvs fatentibvs.] *Libri mei ſcripti,* tacentibus.

125. Adulto avtvmno simvlacrvm Vindemiæ per domvm celebrabat.] *Adulto Autumno, id eſt menſe Octobri. Itaque etiam in Ho-*
C *ralogia veteri Roma ſignatum eo menſe,* VINDEMIÆ SACRVM LIBERO. *Et perſuaſum mihi non aliud eſſe hac Vindemiale feſtum, quam ſacra Liberi qua C. Cæſar primus Roma celebrauit: etſi Athenienſes menſe Nouembri celebraſſe, in Philoſtrati quarto legi. De ipſa re, Seruius ad eos verſus,* Daphnis & Armenias, *&c.* Hoc, *inquit,* apertè ad Cæſarem pertinet, quem conſtat primùm ſacra Liberi patris tranſtuliſſe Romam. *Ideò nummus percuſſus Cæſari, in cuius parte* C. VIBIVS RVFVS. *& impreſſa oracui perſona hiſtrionio impoſita, item thyrſus, & tigris adiuncta. ad memoriam non dubiè huius rei. Lampridius in Eliogabalo:* Cùm ad vindemiam vocaſſet amicos nobiles, & ad corbes ſediſſet, grauiſſimum quemque percontari cœpit an eſſet promptus in Venerem: poſteaquam ſenes vidit erubeſcere, contulit ſe ad iuuenes. à quibus cùm
D audiret ætati congrua, gaudere cœpit, & dicere verè liberã (*emendo,* Liberi. *in eo enim luſum, quaſi ea libertas vindemialis digna verè libero deo*) vindemiam eſſe, quam ſic celebrarent. Ferunt multi ab ipſo primùm repertum, vt in Vindemiarum feſto multa in dominos iocularia & audientibus dominis dicerentur. *Capitolinus in M. Antonino:* Vindemias priuato modo cum amicis agebat. *Videturque ritus poſteà Imperij fuiſſe, vt Princeps extra vrbem, dies aliquot laſciuiret & vacaret huic Vindemiali feſto. Paullus Diaconus libro* III. *De geſtis Longobard. cap.* VI. Procedente itaque Tiberio ad villam, vt iuxta ritum Imperialem triginta dies ad Vindemiam iocundaretur, Sophia vocatum ad ſe Iuſtinianum voluit ad imperium ſublimare. *Idem feſtum, Magnam coronam dictum eſſe, ſuſpicor ex Tertulliani his verbis:* Sed & aliás Liberum principem coronæ planè laureæ etiam vulgus agnoſcit, cùm dies in illum ſollennes Magnam appellat coronam. *Alio ab hoc feſto, ne erres, Liberalia: qua antiquo liberaq. reip. & incidebant in* XV. *Kal. Apriles. De queis Varro libro* V. *& Kalendarium Romanum.*

126. Ipsa crine flvxo, thyrsvm qvatiens, ivxtaqve Silivs hedera vinctvs, gerere cothvrnos.] *Eodem habitu Antonium depingit Velleius, qui Liberum ſe ferebat:* Cùm Liberum patrem appellari ſe iuſſiſſet, cùm redimitus hederâ, coronaque velatus aureâ, & thyrſum tenens, cothurniſque ſuccinctus curru velut Liber pater vectus eſſet Alexandriæ. *De cothurnis, etiam Virgil.*

—— nudataque muſto
Tinge nouo mecum direptis crura cothurnis.

De thyrſo, præter alios Iuſtinus: Ὥσπερ αἱ Βάκχαι διὰ σχήματος εἰρηνικοῦ τὰς λόγχας ἐν τοῖς θύρσοις περιφέρουσιν. *id eſt,* Veluti Bacchæ per ſpeciem habitumque pacis lanceas in thyrſis circumferunt. *Vide & Plinium* XVI. *cap.* XXIV. *Athenæus eiuſmodi Bacchi inſignia in Pyrrhicâ ſaltatione recepta fuiſſe oſtendit lib.* XIII. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς πυρρίχη Διονυσιακή τις εἶναι δοκεῖ, ἐπιεικεστέρα οὖσα τῆς ἀρχαίας. Ἔχουσι γὰρ οἱ ὀρχούμενοι θύρσους ἀντὶ δοράτων, προΐενται δὲ ἐπ' ἀλλήλους, καὶ νάρθηκας, καὶ λαμπάδας φέρουσιν. Ὀρχοῦνται δὲ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, καὶ τὰ περὶ τοὺς Ἰνδοὺς, καὶ τὰ περὶ τὸν Πενθέα. *Quo verba lucem dare volo iis qua hic præcedunt,* feminæ pellibus accinctæ aſſultabant, velut ſacrificantes vel inſanientes Bacchæ.

127. Lvcvllianos in hortos.] *De quibus initio huius libri. Tamen & Luciliano prædia reperio, & hic in manuſſ. conſtanter hortos Lucilianos. Lapis Roma:*

D. M.
CRESCENTIS. NEPOTI. FORTVNATI.
CÆSARIS. N. SER. EXACTORIS.
PRÆDIORVM. LVCILIANORVM

Q 128. Ve-

ſtalium [128] vetuſtiſſimam orauit, Pontificis maximi aures adire, clementiam expetere. A Atque interim tribus omnino comitantibus (id repente ſolitudinis erat) ſpatium vrbis pedibus emenſa, vehiculo quo purgamenta hortorum eripiuntur, Hoſtienſem viam intrat: nullâ cuiuſquam miſericordiâ, quia flagitiorum deformitas præualebat. Trepidabatur nihilominus à Cæſare. quippe Getæ prætorij præfecto haut ſatis fidebat, ad honeſta ſeu praua iuxtà leui. Ergo Narciſſus, aſſumtis quibus idem metus, non aliam ſpem incolumitatis Cæſaris affirmat, quàm ſi ius militum vno illo die in aliquem libertorum transferret: ſeque offert ſuſcepturum. Ac ne, dum in vrbem vehitur, ad pœnitentiam à L. Vitellio, [129] P. Largo Cæcinâ mutaretur; [130] in eodem geſtamine ſedem poſcit ſumitque. Crebra poſt hæc fama fuit, inter diuerſas Principis voces, cùm modò incuſaret flagitia vxoris, aliquando ad memoriam coniugij, & infantiam liberorum reuolueretur, non aliud prolocutum Vitellium, quàm *O facinus, ô ſcelus.* Inſtabat quidem Narciſſus * aperire ambages, & veri copiam * facere: ſed non ideò peruicit, quin ſuſpenſa & quò ducerentur inclinatura reſponderet; exemploque eius Largus Cæcina vteretur. Et iam B erat in aſpectu Meſſallina, clamitabátque audiret Octauiæ & Britannici matrem: cùm obſtreperet accuſator, Silium & nuptias referens. ſimul codicillos libidinum indices tradidit, quibus viſus Cæſaris auerteret. Nec multo pòſt vrbem ingredienti offerebantur communes liberi, niſi Narciſſus amoueri eos iuſſiſſet. Vibidiam depellere nequiuit, quin multâ cum inuidiâ flagitaret, ne indefenſa coniux exitio daretur. Ergo auditurum Principem, & fore diluendi criminis facultatem reſpondit: iret interim virgo & ſacra capeſſeret. Mirum inter hæc ſilentium Claudij: Vitellius ignaro propior: omnia liberto obediebant. Pateficri domum adulteri, atque illuc deduci Imperatorem iubet. Ac primùm [131] in veſtibulo, effigiem patris Silij conſulto ſenatus abolitam, demonſtrat: tum [132] quidquid habitum Neronibus & Druſis, in pretium probri ceſſiſſe. incenſumque & ad minas prorumpentem, caſtris infert, paratâ concione militum; apud quos, præmonente Narciſſo, pauca verba fecit. nam & ſi iuſtum dolorem, pudor impediebat. Cohortium clamor dehinc continuus, nomina reorum & pœnas flagitantium: admotuſque Silius tribunali, non defenſionem, non moras tentauit, precatus vt mors acceleraretur. eadem conſtantia & illuſtres equites Romanos cupidos maturæ necis fecit, C Titium Proculum [133] cuſtodem [Silio ac] Meſſallinæ datum, & [134] indicium offerentem

Claudius, ſui ſimilis, nutat.

Et nutat.

Narciſſus verum, tum principem agit

* *Aliquot libri,* ... *ret & tacetet.*

Vibidia auditur, non exauditur.

Domum Silij adeunt.

Inde caſtra.

Mox ſontium cædes.

128. VETVSTISSIMAM.] *Eſt eadem, quæ* Virgo maxima *dicitur. Nam ab ætate praerat, & ſic dicebatur. Nos in* Veſtâ.

129. P. LARGO CÆCINA.] *Fratre, opinor, C. Cæcinæ Largi, qui Conſul cum Claudio fuit anno vrbis* DCCXCV. *& in conſulatu interfectus. Quem intellegit Aſconius, in Pro M. Scauro:* Scauri domum poſſidet nunc Longus Cæcina, qui conſul fuit cum Claudio *ſcribe,* Largus. *& diſce quæ hinc Aſconij certa ætas.*

130. IN EODEM GESTAMINE.] *Id eſt, geſtatoriâ ſellâ. quæ à Claudio deducta in vulgi vſum, vt * docui. Sic libro* XIV. Geſtamine Baulos peruectam. *Apparet tamen in vno geſtamine plures ſellas fuiſſe, vt hic vides in Narciſſo, qui eodem geſtamine ſellam poſcit ſumitq.*

* in Electis.

131. IN VESTIBVLO EFFIGIEM PATRIS SILII CONSVLTO SENATVS ABOLITAM DEMONSTRAT] *In atrio ſiue in veſtibulo ædium imagines maiorum: vti hic Silij patris. Sed enim Silius Legatus olim inferioris Germaniæ damnatus crimine maieſtatis cum vxore Soſia Galla, vt lib.* IV. *narratum: ideòque & imagines abolitæ, quas tamen filius reſtituerat. Criminatur igitur libertus.*

132. QVIDQVID HABITVM NERONIBVS.] *Lege,* auitum: *quod monuit me* Ic. *Claudius Chifletius.*

133. CVSTODEM SILIO AC MESSALLINÆ DATVM.] *Quis dederit Silio cuſtodem? Claudiúſne, qui omnium ignarus? Legi. In Vat. eſt,* Cuſtodem Meſſallinæ dat. *alienâ deinde manu adpictum,* ac Silio. *Lego igitur:* Cuſtodem Meſſallinæ datum. *Alterum quidem verum eſt, vt hic Titius ſiue à Claudio adpoſitus vxori cuſtos; ſiue à Silio, vt amicæ. Vtrumque enim ſolens Romanis. De moritis, Tibullus,* Ipſe malus docui, quo poſſet ludere pacto D
Cuſtodes.
De amatoribus, Propertius,
Quos igitur tibi cuſtodes, quæ limina ponam?
Miſellus ille cuſtos! cui id monſtrum commiſſum, quod non Argus cum Mercurio cuſtodiſſet. Vertranius inexplicabilem locum cenſet, niſi cuſtodem pro exactore interpretemur, ſcilicet qui mortis pœnas exigat. Verum merúmque ſomnium.

134. INDICIVM OFFERENTEM.] *Benè confeſſum. Nam indicium, ait in Eunucho Donatus, propriè eſt eius qui vnà peccauerit. Aſconius ad illud Ciceronis:* Quapropter ſi indicium tibi poſtulas dari, *ait:* Index eſt, qui facinoris, cuius ipſe eſt conſcius, latebras indicat, impunitate propoſitâ. *Quæ tamen*

Atque Vectium Valentem & confeſſum, & Pompeium Vrbicũ. at [135] Saufellum Trogum ex complicibus trahi ad ſupplicium iubet. [136] Decius quoque Calpurnianus vigilum præfectus, Sulpicius Rufus ludi procurator, Iuncus Virgilianus ſenator, eâdem pœnâ affecti. ſolus Mneſter cunctationem attulit, dilaniatâ veſte clamitans *aſpiceret verberum notas, reminiſceretur vocis, quâ ſe [137] obnoxium iuſſis Meſſallinæ dediſſet. Alios largitione aut ſpei magnitudine, ſibi ex neceſſitate culpam: nec cuiquam antè pereundum fuiſſe, ſi Silius rerum potiretur.* *Mneſter non ante ſe excuſat* Commotum his, & pronum ad miſericordiam Cæſarem, perpulêre liberti, ne tot illuſtribus viris interfectis, hiſtrioni conſuleretur: ſponte an coactus tam magna peccauiſſet, nihil referre. *Tamen fruſtra.* Ne Trauli quidem Montani, equitis Romani, defenſio recepta eſt. is modeſtâ iuuentâ, ſed corpore inſigni, accitus vltro, noctemque intra vnam à Meſſallinâ proturbatus erat, paribus laſciuijs ad cupidinem & faſtidio. *O propudium feminæ!* Suilio Ceſonino, & Plautio Laterano mors remittitur: huic [138] ob patrui egregium meritum; Ceſoninus vitiis protectus eſt, tamquam in illo fœdiſſimo cœtu [139] paſſus muliebria. Interim Meſſalli-

B na Lucullianis in hortis prolatare vitam, componere preces, nonnullâ ſpe, & aliquando irâ. tantâ inter extrema ſuperbiâ agebat. *Meſſallina etiam nunc ferox.* Ac ni cædem eius Narciſſus properauiſſet, verterat pernicies in accuſatorem. Nam Claudius domum regreſſus, & tempeſtiuis epulis delinitus, vbi vino incaluiſſet, iri iubet nuntiatique miſeræ (hoc enim verbo vſum ferunt,) dicendam ad cauſſam poſterâ die adeſſet. *Et ſatis languebat Claudius.* Quod vbi auditum, & langueſcere ira, redire amor, ac ſi cunctarentur, propinqua nox, & vxorij cubiculi memoria timebantur; prorupit Narciſſus, denunciatque centurionibus & tribuno qui aderant, exſequi cædem. ita Imperatorem iubere. *Niſi libertus eſſet præmuniſſet.* Cuſtos & exactor è libertis, Euodus datus. iſque raptim in hortos progreſſus, repetit fuſam humi, [140] aſſidente matre Lepidâ: quæ florenti filiæ haut concors, ſupremis eius neceſſitatibus ad miſerationem euicta erat: ſuadebâtque ne percuſſorem opperiretur. tranſiſſe vitam, neque aliud quàm [141] morte

C *tamen impunitas circumſcripta eſt: quia, vt idem notat,* Certa ſunt in quibus impunitas indici datur, vt in cauſsâ proditionis, maieſtatis, & ſi quid huiuſmodi.

135. Saufellum Trogum.] *Vatic.* Saufeium. *Scribo*, Saufeium, *& induxit librarios illud* F. *longiuſculum, vt* L. *ſcriberent. Horum omnium mentio Seneca in Menippæâ de Claudij morte. vbi tamen diſiunctim ſcribe* M. Heluius, Trogus. *Qui hic etiam Traulus, malè fortaſſe in Senecâ,* Sex. Trallus.

136. Decius qvoqve Calpvrnianvs.] *Scripti libri*, Deotius. *Puta*, Decrius *quod nomen & infrà inuenies.*

137. Obnoxivm ivssis Messalinæ.] *Commentum feminæ lepidum. Mimum iſtum deperibat Meſſallina. ſollicitat. Ille tergiuerſari, metuere Imperatorem. Quid ergo ſi maritus ipſe iubeat? inquit. Et cum marito egit, quaſi operâ Mneſteris aliquâ in re illi*

D *vſus. Ille vocatum mimum malè accipit, iubet in omnibus vxori obediat pareâtque. Paruit. & id iuſſum valere ſibi nunc vult ad veniam obtinendam & vitam. Dio* LX.

138. Ob patrvi egregivm meritvm.] *A. Plautij, ſuſpicor, qui Britanniam Claudio ſubegit.*

139. Passvs mvliebria.] *Simile illorum inuentum in Suetonij Domitiano cap.* X. Qui ſe quò facilius expertes culpæ oſtenderent, impudicos probauerant. *Dij deæque, iſtas, non corpore non animâ viras. Adeò turpior omni morte hæc fuga mortis.*

140. Assidente matre Lepida.] *Quænam hæc Lepida? Ego verò repperiſſe me cenſeo famoſæ feminæ (Meſſallinam dico) ſtirpem & matrem. Suetonius ſcribit:* Poſt has Valeriam Meſſallinam Barbati Meſſallæ conſobrini ſui filiam in matrimonium accepit. *vbi diſſimulant interpretes, quomodo hic Valerius Claudio conſobrinus. Dicam ego. Ex L. Domitio & maiore Antoniâ natus eſt Cn. Domitius pater Neronis principis, & item Lepida amita eiuſdem, de quâ* [a] *infrà. Hæc Lepida, eſt illa ipſa quæ nupta Valerio Meſſallæ, & quæ hic Meſſallina dicta mater. At Claudius natus ex Druſo & minore Antoniâ, vti clarum. Stemma iſtud:* [a] Lib. XIII.

M. Antonivs III. vir. & Octavia.
- Antonia, *maior.* & L. Domitivs *maritus.*
  - Cn. Domitivs & Agrippina, *vxor.* — Nero imp.
  - Domitia Lepida & Valerivs Messalla *maritus.* — Valeria Messallina *vxor Claudij.*
- Antonia *minor.* & Drvsvs, *maritus.*
  - Germanicvs.
  - Clavdivs imp.

Vides ergo Claudium & Lepidam Domitiam (id enim duplex illi nomen fuiſſe aliàs oſtenda) verè conſobrinos. Atque hac ratione fortè maritum ipſum Lepidæ, Suetonius dixerit Claudij conſobrinum. Tamen tutius putarim legi, Barbati Meſſallæ & conſobrinæ ſuæ filiam. *Sententia quidem non alia eſt: & hæc Lepida Neronis amita, Meſſallina mater. Suetan. Claudij cap.* XXVI.

[141] morte decus quærendum. Sed animo per libidines corrupto, nihil honeſtum inerat: lacrymæque & queſtus irriti ducebantur. Tum impetu venientium pulſæ fores, aſtitit tribunus per ſilentium, at libertus increpans multis ac ſeruilibus probris. Tunc primùm fortunam ſuam introſpexit, ferrumque accepit, quod fruſtrà iugulo ac pectori per trepidationem admouens, [142] ictu tribuni transfigitur. corpus matri conceſſum. Nuntiatumque Claudio epulanti periſſe Meſſallinam, non diſtincto ſuâ an alienâ manu: nec ille quæſiuit, popoſcitque poculum, & ſolita conuiuio celebrauit. Ne ſecutis quidem diebus, odij, gaudij, iræ, triſtitiæ, vllius denique humani affectus ſigna dedit; non cùm lætantes accuſatores aſpiceret, non cùm filios mærentes. Iuuitque obliuionem eius ſenatus, cenſendo nomen & effigies priuatis ac publicis locis demouendas. decreta Narciſſo Quæſtoria inſignia, [143] leuiſſimum faſtigij eius, cùm ſecundum Pallantem & Calliſtum ageret, honeſta quidem, ſed ex quibus deterrima oriebantur, * flagitiis inultis.

A tribuno cō interficitur.

Claudius nec quærit, nec curat.

* Corrupta.

141. Morte decvs.] *Placet*, morti, *vt in Veneto.*

142. Ictv tribvni transfigitvr.] *Malim*, tranſigitur.

143. Levissimvm fastigii eivs.] *Hæc cum lineis poſtumis, corrupta, hiulca nec iuuant aut diſcrepant libri, niſi quòd*, Triſtitiis inultis, *non* Flagitiis, *vti ſubſtituiſſe fatetur Rhenanus. Ego ab eiuſmodi vlceribus ſanandis, ſani hominis cenſeo abſtinere manum. Nam ſine librorum ope, irrita abierit Hygia ipſa.*

C.COR-

^A^C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER XII.

BREVIARIVM LIBRI.

CLAVDIVS *de matrimonio deliberat: & Agrippina aliis præfertur, Germanici fratris eius filia. Eæ nuptiæ decreto Senatus firmatæ, & legitimæ habitæ.*
B *L. Silanus mortem ſibi conſciſcit, Claudij gener. Annæus Seneca ab exſilio redit. Octauia Claudij filia Neroni deſponſa. Parthi regem Româ petunt Meherdatem: qui prælio congreſſus à Gotarze vincitur. Mithridates Ponti regnum reciperare tendit irrito conatu. victus Romam tandem perducitur. Lollia inluſtris femina Agrippinæ artibus damnata. Claudius pomœrium vrbis profert: & qui ante eum protulerint. Nero Domitius à Claudio adoptatur. Colonia in Vbios deducta. Catti latrocinia agitantes vincuntur. Vannius Sueuorum rex, pellitur regno. P. Oſtorij in Britannia res, & de Caractaco rege victoria. Britannicus Agrippinæ fraudibus Neroni poſthabetur, & fideliſſimi comitum paullatim ab eo remouentur. Prodigia aliquot, & Romæ annonæ caritas. Bellum inter Armenios & Hiberos: eui Parthi & Romani quoque miſcentur. Furius Scribonianus relegatus. S.C. Claudianum de feminis quæ ſeruo ſuccumberent. Motus aliquis in Iudeâ inter incolas & Romanos milites. Claudius lacum Fucinum emiſit, & nauale ſpectaculum præbuit. Procuratorum in prouinciis auctoritas ab eodem ſtabilita. Cois immunitas conceſſa.*
C *Byzantiis tributum ad tempus remiſſum. Lepida ad mortem agitur. Claudius denique veneno non obſcurè ab vxore tollitur. Nero primordia imperij capit. Geſta hæc annis ſex,*

C. POMPEIO. Q. VERANNIO
C. ANTISTIO. M. SVILIO RVFO
TI. CLAVDIO. V. SER. CORNELIO ORFITO COSS.
P. CORNELIO SVLLA. L. SALVIO OTHONE
D. IVNIO SILANO. Q. HATERIO
M. ASINIO MARCELLO. M. ACILIO AVIOLA

CAEDE Meſſallinæ conuulſa Principis domus, orto apud libertos certamine, quis diligeret vxorem Claudio ¹ cælibi vitæ intonanti, & coniugum imperijs obnoxio. Nec minore ambitu feminæ exarſerant, ſuam quæque nobilitatem, formâ, opes, contendere, ac digna tanto matrimonio oſtentare. Sed maximè ambigebatur
D inter Lolliam Paullinam, ² M. Lollij conſularis filiam, & Iuliam Agrippinam Germanico genitam. huic Pallas, illi Caliſtus, fautores aderant. at Ælia Petina è familiâ Tuberonum, Narciſſo fouebatur. Ipſe modò huc, modò illuc, vt quemque ſuadentium audierat promtus, diſcordantes in concilium vocat, ac promere ſententiam, & adiicere rationes iubet. Narciſſus vetus matrimonium, familiam communem (nam Antonia ex Petinâ erat) nihil in penatibus eius nouum differebat, ſi ſueta coniunx rediret, haut quaquam nouercalibus odiis viſura Britannicum & Octauiam, proxima ſuis pignora. Caliſtus improbatam longo diſſidio, ac ſi rurſus aſſumeretur, eo ipſo ſuperbam, longeque rectiùs Lolliam induci, quando nullos liberos genuiſſet, vacuam æmulatione, & priuignis parentis loco futuram. At Pallas id maximè in Agrippinâ laudare, quod Germanici nepotem ſecum traheret dignum prorſus imperatoriâ fortunâ, ſtirpem nobilem ³ & fami-

Claudius vxorem quærit: Vxores ipſum.
Liberti alij aliam commendant.
Æliam. Narciſſus:
Lolliam. Caliſtus.
Agrippinã, Pallas.

liæ Claudiæ, quæ poſteros coniungeret; ne femina experta fecunditatis, integrâ iuuentâ, A
claritudinem Cæſarum aliam in domum ferret. Præualuere hæc adiuta Agrippinæ il-
[illegible] ſe etiam Agrippinæ.
lecebris. Quæ ad eum per ſpeciem neceſſitudinis crebrò ventitando pellicit patruum, vt
prælata ceteris, & nondum vxor, potentiâ vxoriâ iam vteretur. Nam vbi ſui matrimonij
certa fuit, ſtruere maiora, nuptiáſque Domitij, quem ex Gn. Ænobarbo genuerat, &
In Silanum doli ſtruuntur:
Octauiæ Cæſaris filiæ moliri: quod ſine ſcelere perpetrari non poterat, quia L. Silano
deſponderat Octauiam Cæſar. [4] iuuenemque & alia clarum, inſigni triumphalium, &
gladiatorij muneris magnificentiâ, protulerat ad ſtudia vulgi. Sed nihil arduum vide-
Adminiſtro Vitellio.
batur in animo Principis, cui non iudicium, non odium erat, [5] niſi indita & iuſſa. Igitur
Vitellius nomine Cenſoris, [6] ſeruiles fallacias obtegens, ingruentiúmque dominatio-
num prouiſor, quò gratiam Agrippinæ pararet, conſiliis eius implicari, ferre crimina in
Silanum, cui ſanè decora & procax ſoror Iunia Caluina haut multum antè Vitellij nu-
rus fuerat. hunc initium accuſationis, [7] fratriſque non inceſtum, ſed incuſtoditum
amorem ad infamiam traxit. & præbebat Cæſar aures, accipiendis aduerſum generum B
ſuſpicionibus caritate filiæ promtior. At Silanus inſidiarum neſcius, ac forte eo anno
Qui Senatu mouetur pulſus. Claudius à ſponſa ſua abiungit.
prætor, repentè per edictum Vitellij ordine ſenatorio mouetur, quamquam lecto pri-
dem ſenatu, luſtroque condito, ſimul affinitatem Claudius diremit. adactuſque Sila-
nus eiurare magiſtratum, & reliquus præturæ dies in Eprium Marcellum collatus eſt.
A. V. C. DCCCII.
C. Pompeio, Q. Verannio Coſs. pactum inter Claudium & Agrippinam matrimo-
Agrippinam ipſe habet, nondum ducit. Idque infamia metu.
nium. [8] Iam famâ, iam amore illicito firmabatur, nec dum celebrare ſollennia nuptia-
rum audebant, nullo exemplo deductâ in domum patrui, fratris filiâ. [9] Quin & ince-
ſtum, ac ſi ſperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur. Nec antè
Vitellius rem perficit:
omiſſa cunctatio, quàm Vitellius ſuis artibus id perpetrandum ſumſit. Percontatuſque
Cæſarem,

COMMENTARIVS.

C

1. CÆLIBI VITÆ INTONANTI.] *In manuſcriptis quibuſdam*, cælibis: *& velles Pichena*, cælibis vitæ intoleranti. *Illud vulgatum, neſcio quomodo, mihi pro moribus & ſermone Claudij videtur.*

2. M. LOLLII CONSVLARIS FILIAM.] *Non priſci illius Lollij, qui moderator C. Cæſari datus, ne erres. ſed filij eius. qui tamen quando conſul fuerit, ignoro. Tempora ſuadent, & clariſſimè Plinius l.* IX. *c.* XXXV. *qui hanc Lolliam Paullinam neptem illius Lollij appellat.*

3. ET FAMILIÆ CLAVDIÆ.] *Expediri ſententia poteſt: tamen mauelim ſcribi*, & familiæ Claudiæ. quin poſteros coniungeret. *vt quaſi hortantis ea ſint liberti.*

4. IVVENEMQVE ET ALIA CLARVM.] *Ita diſertè Vatic. veréque. Tranſmarina forma ſermonis eſt,* παιδίσκον τὰ τ' ἄλλα λαμπρὸν, *crebrumque apud Latinos, Homo cetera bonus, & ſimilia: in Agellio, Homo pleraque non indiligens.*

5. NISI INDITA ET IVSSA.] *Muretus*, indicta.

6. SERVILES FALLACIAS OBTEGENS.] *Dubitaui ne priſca verbo ſcrib.* ſeruiles pellacias. *Apud Lucretium ſcriptum.*

Subdola cùm ridet placidi pellacia ponti.

& conuenientior huic ſententiæ viſa ea vox. Non enim tam fraudes erant, quàm adulationes humiles & demiſſæ ad pelliciendam parandámque gratiam Agrippinæ, vt addit noſter.

7. FRATRISQVE NON INCESTVM.] *Vatic.* fratrúmque *quod probo. In reliquâ ſcripturâ pendeo animi. Vulgatam ſi ferimus: ſententiâ eſſe volo, Tractum in crimen eſſe non amorem inceſtum inter fratrem ſororémque, ſed tantum incuſtoditũ. id eſt, amorem parùm cautũ circumſpectúmque, & qui ſine crimine, rapi tamen in crimen potuerit. Simillimum illud Plinij è l.* VI. *epiſtolar.* Tuitus ſum Iulium Baſſum, vt incuſtoditum nimis & incautum, ita minimè malum. *Siquid mutandum, legerem*, incuſtoditum ſermonem. *E Senecâ certè clarum non aliud verè obiectum huic Silano, quàm verba aduerſus ſororem nuptialia, & parùm cauta. Ait in Ludo de morte Claudij:* Qui, quantum quidem in ipſo fuit, damnatum inceſti L. Silanum generum ſuum occidit. Oro propter quid? Sororem ſuam feſti- D
uiſſimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare. *ita enim reſtitui eum locum nuper.*

8. IAM FAMA.] *Diſtinguunt libri mei*, matrimonium, iam famâ. *Et rectè. quoniam ante illos conſules matrimonium pactum Suprà enim ſcriptum:* quæ poſtquam matrimonij ſui certa fuit. *Statim etiam è Farneſ. ſcripſeris*, deductæ in domum patrui fratris filiæ.

9. QVIN ET INCESTVM.] *Sententiam loci cenſeo: Fruebantur quidem matrimonij bonis Claudius & Agrippina: at non ſecuri. quia & inceſtum ſubeſſe videbatur, nondum firmatis eiuſmodi nuptiis; & periculum ne populus, ab exemplo, paſſim vſurparet, publico malo.*

10. CI-

A Cæſare an iuſſu populi, an auctoritati ſenatus cederet? vbi ille vnum ſe [10] ciuium & conſenſui imparem reſpondit, opperiri intra palatium iubet. ipſe curiam ingreditur, [11] ſummámque Reip. agi obteſtans, veniam dicendi ante alios expoſcit, orditurque. *Grauiſſimos Principis labores, quis orbem terræ capeſſat, egere adminiculis, vt domeſticâ curâ vacuus, in commune conſulat. quod porrò honeſtius cenſoriæ mentis leuamen, quàm aſſumere coniugem proſperis dubiiſque ſociam? cui cogitationes intimas, cui paruos liberos tradat; non luxui aut voluptatibus aſſuefactus, ſed qui primâ ab iuuentâ legibus obtemperauiſſet.* Poſtquam hæc fauorabili oratione præmiſit, multáque patrũ aſſentatio ſequebatur; capto rurſus initio, *Senatu adiuuante.* *Quando maritandum Principem cuncti ſuaderent, deligi oportere feminam nobilitate, puerperiis, ſanctimoniâ inſignem. Nec diu inquirendum, quin Agrippina claritudine generis anteiret. datum ab eâ fecunditatis experimentum, & congruere artes honeſtas. Id verò egregium, quod prouiſu Deûm [12] vidua iungeretur Principi, ſua tantùm matrimonia experto. audiuiſſe à parentibus, [13] vidiſſe ipſos, arripi coniuges ad libita Cæſarum: procul id à præſenti modeſtiâ. ſtatueretur immò [14] documentum, quo vxorem Imperator acciperet.* B *At enim noua nobis in fratrum filias coniugia, ſed aliis gentibus ſollennia, nec lege vllâ prohibita. Et [15] ſobrinarum diu ignorata, [16] tempore addito percrebuiſſe: morem accommodari prout conducat, & fore hoc quoque in his quæ mox vſurpentur.* Haut defuere qui certatim, ſi cunctaretur Cæſar, vi acturos teſtificantes, erumperent curiâ. Conglobatur promiſcua multitudo, populumque Romanum *Et vulgus mox in partibus.* eadem rogare clamitat. Nec Claudius vltrà exſpectato, obuium apud forum præbet ſe gratantibus. Senatumque ingreſſus [17] decretum poſtulat, quo iuſtæ inter pa- *Ita lex lata pro inceſto.* truos

10. CIVIVM ET CONSENSVI.] *Delendo populo. vel, quod verius, addendo vox ſcriptori elapſa,* ciuium & S. conſenſui. *id eſt, Senatus. Ita reſpondebit Claudij oratio, Vitelliana. Tamen aliquis ceperit (aut iam cepit) quaſi eſſet,* Vnum ſe ciuium, & conC ſenſui imparem: *quod ego non probem, nec certè Princeps vnus è vulgo ciuium eſt: non.*

11. SVMMAMQVE REIP. AGI.] *Scribo,* ſummamque rempublicam.

12. VIDVA IVNGERETVR.] *Vidua Agrippina mortuo, ſub initio imperij Claudiani, Criſpo Paſſieno, cui poſt Domitium nupſerat. Plinius libro* XVI. Arborem mori eximiam ætate noſtrâ adamauit Paſſienus Criſpus bis conſul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarus. *Sueton. Nerone:* Verùm Claudio imperium adepto, non ſolùm paternas opes recuperauit, ſed & Criſpi Paſſieni vitrici ſui hereditate ditatus eſt. *Tamen idem ille Paſſienus anteà maritus Domitiæ ſororis Aenobarbi. Quod ex Quinctiliano colligas lib.* VI. *cap.* II. *Apud Senecam de hoc eodem lib.* IV. *Natur.* D *Quaeſt. initio:* Criſpus Paſſienus, quo ego nil noui acutius in omnibus rebus, maximè in diſtinguendis *(omnino ſcrib.* diſtringendis*)* & curandis vitiis, ſæpè dicebat: Adulationi opus eſſe non claudere oſtium, ſed aperire, & quidem ſic quemadmodum amicæ ſolet. quę ſi impulit grata eſt: gratior, ſi effregit. *Iterùm ſcribe,* ſed operire. *id eſt, leniter obducere, opponere oſtium: ne pereat dicto ſuo Venus. Pluſcula etiam in* EXCVRS. A. *vide.*

13. VIDISSE IPSOS.] *Principe Caio.*

14. DOCVMENTVM, QVO VXOREM.] *Nugax oratio. quid enim? non anteà Imperatoribus ſemper vxor? ſemper. Quid ergo opus et rei documento? Tu corrige,* quomodo vxorem. *Id enim vult adulator homo, prodendum eſſe poſteris exemplum, vt Imperator vxorem Senatu ſuaſore & auctore capiat.*

15. SOBRINARVM.] *Sobrinas appellat: tamen palàm eſt, intellegi debere de Cõſobrinis. Quis enim hoc cenſeat, eas quos propriè Sobrinos, legum auctores appellant, arceri inter ſe nuptiis? numquam factum. Sed veteres hæc miſcebant, vocularum haud æquè curioſi captatores. In Gloſſis priſcis legas,* Ἀνέψιος, Conſobrinus, Sobrinus. *Alibi:* Θεῖα πρὸς μητρός, Conſobrina. *Et:* Ἐξάδελφος, ἐκ δύο ἀδελφῶν θηλειῶν, Conſobrinus. *Quid, quòd Velleius ſimili libertate,* Conſobrinum Ti. Gracchi *Scipionem Naſicam appellat: qui Iuriſconſultorum finitione Sobrinus fuit.*

16. TEMPORE ADDITO PERCREBVISSE.] *Malim,* tempore percrebuiſſe, *reiectâ voce quæ gloſſographum ſapit: aut potius inuertam,* tempore adeò. *& id verum puto. De reipsâ, Plutarchus auctor in Cauſſis, quaeſt.* VI. *diu apud Romanos ſobrinarum coniugia (ἀνεψιὰς ipſe appellat, & benè vertit Xylander) fuiſſe inuiſa: cœpiſſe tamen è leniculâ cauſſâ, quam ipſe denarrat. factúmque decretũ populi,* Πᾶσιν ἐγγαμεῖν ἄχρις ἀνεψιῶν, τὰ δὲ ἀνωτέρω κεκωλῦσθαι. *id eſt,* licere omnibus ducere vſque ad conſobrinas, ſuprà autem vetari. *Hoc quando propriè cœperit, non dicit: ſatis vetus eſſe, ex Liuio diſcas. apud quem, libro* XLII. *ita loquitur Sp. Liguſtinus:* Cùm primùm in ætatem veni, pater mihi vxorem fratris ſui filiam dedit: *imò quaſi in laudem hoc recenſet. Sanè coniugia eo deinceps crebra: & fit inter illuſtres, M. Marcellus Iuliam Auguſti F. duxit, ſibi ſobrinam: alijq́; plures. Suſtulit tamen eaſipſas nuptias Theodoſius, de quo Victor:* Tantum, *inquit,* pudori tribuit & continentiæ, vt conſobrinarum nuptias vetuerit, tamquam ſororum, *permiſeruntque iterùm Arcadius & Honorius l.* XIX. *C. De nuptiis.*

17. DECRETVM POSTVLAT.] *Zonaras:* Ψήφισμα ἐποιήσατο, ἐξεῖναι Ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι. *Ait Tacitus,* Fratrum filias: *& ſtrictè capias, non enim licuit ſororum. Quod notauit accuratè & diffuſè,*

truoſ fratrumque filias nuptiæ etiam in poſterum ſtatuerentur. Neque tamen repertus A eſt, niſi vnus talis matrimonij cupitor, [18] Talledius Seuerus eques Romanus, quem pleriqué Agrippinæ gratiâ impulſum ferebant. Verſa ex eo ciuitas, & cuncta fœminæ obediebant, non per laſciuiam, vt Meſſallina, rebus Romanis illudenti. [19] Addictum quaſi & virile ſeruitium. Palàm ſeueritas, ac ſæpiùs ſuperbia: nihil domi impudicum, niſi dominationi expediret: cupido auri immenſa obtentum habebat, quaſi ſubſidium regno pararetur. [20] Die nuptiarum Silanus ſibi mortem conſciuit. ſiue eò vſque ſpem vitæ produxerat; ſeu delecto die, augendam ad inuidiam. [21] Caluina ſoror eius [22] Italiâ pulſa eſt. Addidit Claudius, [23] ſacra ex legibus Tulli regis, piaculáque apud lucum Dianæ per pontifices danda: [24] irridentibus cunctis, quòd pœnæ procurationeſque inceſti id temporis exquirerentur. At Agrippina ne malis tantùm facinoribus noteſceret, [25] veniam exſilij pro Annæo Senecâ, ſimul præturam impetrat, lætum in publicum rata, ob claritudinem ſtudiorum eius; vtque Domitij pueritia [26] tali magiſtro adoleſceret, & conſilijs eiuſdem ad ſpem dominationis vterentur. quia Seneca fidus in Agrippinam memoriâ beneficij, & infenſus Claudio dolore iniuriæ credebatur. Placitum dehinc non vltrà cunctari: ſed deſignatum conſulem Memmium Pollionem ingentibus promiſſis inducunt, ſententiam expromere, quâ hortaretur Claudius, deſpondere Octauiam Domitio. quod ætati vtriuſque non abſurdum, & maiora patefacturum erat. Pollio haut diſparibus verbis, ac nuper Vitellius, cenſet: deſponderturque Octauia. ac ſecundùm priorem neceſſitudinem, ſponſus iam & gener Domitius æquari Britannico, B ſtudijs

Potens mariti & rerum Agrippina.

Silanus mortem ſponte ſumit.

Magnus Seneca patriæ reſtituitur. Neroni præficitur.

Eidem Octauia deſpondetur.

fusè, quantum ſatis eſt, Cuiacius XIII. *obſeru. c.* XVI. *quem non exſcribo. Nec ſuſtulit Nerua hoc Sc. vt idem verâ interpretatione collegit. De Claudij hoc facto Tragicus:*

Genitamque fratris, coniugem captus, ſibi
Toris nefandis, flebili iunxit face.

vbi meliùs leges, Genitamque fratre coniugem captam. *Domitianus imitatus exemplum eſt, qui Iuliam habuit filiam Titi.*

18. TALLEDIVS SEVERVS.] T. Alledius *ſcribo. & vidi poſteà ita citare hunc locum Beroaldum. In monumentis priſcis*, M. ALLIDI. *in Iuuenali*,

—ſibi habe frumentum Alledius, inquit.

Quod noſter vnum imitatorem ſceleris eius facit; Suetonius diſſentit, qui duos, c. XXXI. *Noſter, credo, non habuit curæ neſcio quem recenſere libertinum. Vocat etiam equitem R. quem ille Primipilarem. Nec aberras, quoniam primi pili comes, gradus equeſtris. Martialis:*

Et referes pili præmia clarus eques.

19. ADDICTVM QVASI.] *Arbitrio meo, tranſponantur verba*, Addictum & quaſi virile. *Lectiani ſtabiliendæ (nam ego olim ſollicitaui) eſt, quod apud eumdem Tacitum de moribus Germanorum ſcribitur:* Trans Lygios Gothones regnantur, paullò iam addictiùs quàm ceteræ Germanorum Gentes, nondum tamen ſupra libertatem. *Nec pœnitet tamen prorſus coniecturæ*, Adductum, *præſertim quæ firmatur codice Buderſi, & item Florentino: de quo verbo in lib. Hiſtor.*

20. DIE NVPTIARVM.] *Mala ergo diſtinctio, & hiſtoria vitianda, in Suetonij Claudio obtinuit, cap.* XXIX. Silanus abdicare ſe præturâ, morique initio anni coactus. Die ipſo Claudij & Agrippinæ nuptiarum in quinque & triginta Senatores trecentoſque ampliùs equites animaduertit. *Apage. nulla cædes nuptiali eius die lecta. ſcribéque*, initio anni coactus, die ipſo Cl. & Ag. nuptiarum. In quinque, *&c.*

21 CALVINA SOROR EIVS.] *Fortè ſſe illa, quæ vitam produxit ad Veſpaſiani imperium. de quâ Suet. c.* XXIII. *Veſpaſ.* Cùm Mauſoleum repentè patuiſſet, ad lunam (*malè enim editum ſuppoſitumque à Scholiaſtis*, Iuliam) Caluinam è gente Auguſti pertinere dicebat. *Nam Silani iſti inter abnepotes Auguſti fuerunt, vt dicam.* C

22. ITALIA PVLSA EST.] *Si pulſa tantùm, quid ita Commentator Iuuenalis ſcribit eam à ſe interfectam?* Caluina, *inquit*, Prætoris cuiuſdam ſoror, quæ ſe occidit tamquam infamis in fratrem (*lege*, fratre) Claudij temporibus. *Hoc notat ad illud è Satyr.* III.

—— donat Caluinæ vel Catienæ.

Homo errat.

23. SACRA EX LEGIBVS TVLLI.] *Non alia ſacra piaculáque accipio, quàm quibus Tullus olim rex in Horatio ſororiam cædem luit expiauitq;. Liuius:* Itaque vt cædes manifeſta aliquo tamen piaculo lueretur, imperatum patri vt filium expiaret pecuniâ publicâ. is quibuſdam piacularibus ſacrificiis factis (quæ deinde genti Horatiæ tradita ſunt) tranſmiſſo per viam tigillo, velut ſub iugum miſit iuuenem. *Similiáque Dionyſ. lib.* III. *qui addit ea* D *ſacra per Pontifices facta: conuenienter cum iis, quæ hic Tacitus.*

24. IRRIDENTIBVS CVNCTIS.] *Et hercle ridiculum, quòd Claudius Silani cum ſorore inceſtum piacularibus ſacris lueret: ipſe in eâdem culpâ. Nam piacula iſtac caue aliò referas, quàm ad crimen Silani.*

25. VENIAM EXSILII.] *Relegatus enim Seneca poſt Quæſturam à Claudio in Corſicam inſulam, ob ſuſpicionem adulterij cum Iuliâ Germanici filiâ, Vinicij vxore. Cuius criminis ſcena à Meſſallinâ fuit. Scenam dico. Non enim ſeipſa expetit in te hæc culpa, ô Romani nominis & ſapientiæ magne ſol.*

26. TALI MAGISTRO ADOLESCERET.] *Magno, magno magiſtro: vtili priuatim & publicè, ſi Neronis*

A ſtudus matris, arte eorum quîs ob accuſatam Meſſallinam vltio ex filio timebatur. Per
id tempus legati Parthorum ad expetendum, [27] vt retuli, Meherdatem miſſi, ſena- *Parthi legati*
tum ingrediuntur, mandata in hunc modum incipiunt. *Non ſe fœderis ignaros, nec defe-* *Romam.*
ctione à familiâ Arſacidarum venire: ſed filium Vononis, nepotem Phrahatis, accerſere aduer- *Regem pe-*
ſus dominationem Gotarzis, nobilitati plebique iuxtà intolerandam. Iam fratres, iam propinquos, *tentes.*
iam longius ſitos, cædibus exhauſtos: adici coniuges grauidas, liberos paruos, dum ſecors domi,
[28] *bellis infauſtus, ignauiam ſæuitiâ tegat. Veterem ſibi ac publicè cœptam nobiſcum amicitiam:*
& ſubueniendum ſociis virium æmulis, cedentibuſque per reuerentiam. Ideò regum obſides li-
beros dari, vt ſi domeſtici imperij tædeat, ſit regreſſus ad Principem patréſque, quorum moribus
aſſuefactus rex melior adſciſceretur. Vbi hæc atque talia diſſertauêre, incipit orationem Cæ-
ſar de faſtigio Romano, Parthorumque obſequiis: ſeque diuo Auguſto adæquabat, pe- *Claudius*
titum ab eo regem referens, omiſsâ Tiberij memoriâ, quamquam [29] is quoque miſerat. *tum mittit.*
Addiditque præcepta (& enim aderat Meherdates) vt non dominationem & ſeruos, *Et præcepta*
ſed rectorem & ciues cogitaret, clementiámque ac iuſtitiam [30] quanto ignata barbaris, *inſtruit ip-*
B tanto toleratiora capeſſeret. Hinc verſus ad legatos, extollit laudibus alumnum vrbis, *ſum. Et legatos.*
ſpectatæ ad id modeſtiæ: ac tamen ferenda regum ingenia, neque vſui crebras mutatio-
nes. rem Romanam huc ſatietate gloriæ prouectam, vt externis quoque gentibus quie-
tem velit datam. Poſt hæc C. Caſſio, qui Syriæ præerat, deducere iuuenem ripam ad
Euphratis iubet. Eâ tempeſtate Caſſius [31] ceteros præeminebat peritiâ legum. nam mi- *C. Caſſius*
litares artes per otium ignotæ, induſtrioſque ac ignauos pax in æquo tenet. Attamen *iuriſperitus.*
quantum ſine bello dabatur, reuocare priſcum morem, [32] exercere legiones, curâ, pro- *Nec belli*
uiſu, agere perinde ac ſi hoſtis ingrueret. Ita dignum maioribus ſuis, & familiâ Caſſiâ *negligens.*
ratus, [33] per illas quoque gentes celebratâ. Igitur excitis quorum de ſententiâ petitus *Meherdatem*
rex, poſitiſque caſtris apud Zeugma, vnde maximè peruius amnis, poſtquam illuſtres *in regnum*
Parthi [34] rexque Arabum Abbarus aduenerat; monet Meherdatem, barbarorum im- *ducere cona-*
petus acres, cunctatione langueſcere, aut in perfidiam mutari. itaque vrgeret cœpta. *tur:*
C Quod ſpretum fraude Abbari, qui iuuenem ignarum, & ſummam fortunam in luxu *Sed conatur.*
ratum, multos per dies attinuit apud opidum Edeſſam. Et vocante Carrhene, promtáſ- *Fraus & im-*
que res oſtentante ſi citi aduenîſſent, non cominus Meſopotamiam, ſed fluxu Arme- *peritia im-*
niam petunt, id temporis importunam, quia hiems occipiebat. Exin niuibus & monti- *pedit.*
bus feſſi, poſtquam campis propinquabant, copiis Carrhenis adiunguntur. Tranſmiſ-
ſoque amne Tigri, permeant Adiabenos, [35] quorum rex Iuliates ſocietatem Meherda- *Initia leniter*
tis palàm induerat: in Gotarzen per occulta & magis fida inclinabat. Sed capta in *proſpera.*
tranſitu vrbs Ninos vetuſtiſſima ſedes Aſſyriæ, [36] caſtellum inſigne famâ, quod po-
ſtremò

Neronis indoles, aut Romana fata, voluiſſent. Sed ad hiſtoriam, adde hæc Scholiaſtæ, in Iuuenalis Sat. v. Seneca ſub Claudio, quaſi conſcius adulteriorum Iuliæ; Germanici filiæ, in Corſicam relegatus, poſt triennium reuocatus eſt. Qui etſi magno de-
D ſiderio Athenas intenderet, ab Agrippinâ tamen, erudiendo Neroni, in palatium adductus, ſæuum immanemque natum & ſenſit citò, & mitigauit. inter familiares ſolitus dicere, Non fore ſæuo illi leoni, quin, guſtato ſemel hominis ſanguine, ingenita redeat ſæuitia.

27. VT RETTVLI.] *Libro* XI. *vide.*

28. BELLIS INFAVSTVS.] *Elegantiſſimi ingenij & doctrina noſter Modius obſeruat è libro vetere,* belli infauſtus. *rectè: eâ formâ, quâ Militiæ clarus.*

29. IS QVOQVE MISERAT.] *Et quidem tres miſerat, Vononem, Phraatem, Teridatem. Adi lib.* II. *ſuprà, &* VI.

30. QVANTO IGNARA BARBARIS.] *Ita edidi è Vatic. Farneſiano erat,* ignota: *vulgò,* ignotiora. *Phraſis vulgata & obuia in Tacito.*

31. CETEROS PRÆEMINEBAT.] *Vatican.* ceteris præerat. *Accipio.*

32. EXERCERE LEGIONES.] *Vett.* exercitare.

33 PER ILLAS QVOQVE GENTES.] *Ob Caſſium illum qui τυραννοκτόνος, cuius in Syriâ proſpera res poſt cladem Craſſi.*

34. REX ARABVM ABBARVS.] *Sollenne illis regibus nomen, vt Ptolemæus Aegyptiis. Vatic.* Acbarus *ſemper ſcriptum, & Appiano Ἄκβαρος: in Nummis antiquis, Ἄβγαρος.*

35. QVORVM REX IVLIATES.] *Ita edidi ex meis libris. Vulgò tamen,* Hyliates: *& ſtatim infrà,* Ezates, *etiam in manuſſ. Scito verum nomen eſſe,* Izates. *Ita enim appellatur conſtanter Ioſepho libro* XX. *Antiq. cap.* II. III. *vbi & hiſtoria omnis explicita de origine huius regis & progreſſu. Narrat autem Ioſephus Iudaicæ religionis eum, & matrem Helenam fuiſſe: multáque alia, quæ opera ſit legere.*

36. CASTELLVM INSIGNE FAMA.] *Attentum lectorem non fallet vitium. Quid enim? An Ninon*

Præſtigia apud templum Herculis.

ſtremò inter Darium atque Alexandrum prœlio Perſarum illic opes conciderant. Interea Gotarzes apud montem cui nomen Sambulos, vota diis loci ſuſcipiebat, præcipuâ religione Herculis: qui tempore ſtato, per quietem monet ſacerdotes, vt, templum iuxta, equos venatui adornatos ſiſtant. equi vbi pharetras [37] telis onuſtas accepere, per ſaltus vagi, nocte demum vacuis pharetris, multo cum anhelitu redeunt. Rurſus deus quas ſiluas pererrauerit, nocturno viſu demonſtrat: repeniunturque fuſæ paſſim feræ. Ceterùm Gotarzes nondum ſatis aucto exercitu, flumine Cornâ pro munimento vti. Et A

Gotarzes fraude & argento: ſi hoſtem pugnat.

** Farn. & cet.*

quamquam per inſectationes & nuncios ad prœlium vocaretur, nectere moras, locos mutare, & miſſis corruptoribus execundam ad fidem hoſtes emercari. Et quîs Izates Adiabenus, *mox Abbarus Arabum, cum exercitu abſcedunt; leuitate gentili, & quia experimentis cognitum eſt, Barbaros malle Româ petere Reges quàm habere. At Meherdates validis auxiliis nudatus, ceterorum proditione ſuſpectâ, quod vnum reliquum, rem in caſum dare, prœlioque experiri ſtatuit. Nec detractauit pugnam Gotarzes, diminutis hoſtibus ferox.

Ad extremum, verâ & ferreâ ætatis pugnâ.

Concurſumque magnâ cæde, & ambiguo euentu: donec Carrhenem, profligatis obuerſis, longiùs euectum integer à tergo globus circumueniret. Tum B omni ſpe perditâ, Meherdates promiſſa Parrhacis paterni clientis ſecutus, dolo eius

Vincitur, & hoſtem.

Cui capta auriculæ illudit.

Sed mox moritur.

vincîtur, traditurque victori. Atque ille non propinquum neque Arſacis de gente, ſed alienigenam & Romanum increpans, auribus deciſis viuere iubet, oſtentui clementiæ ſuæ & in nos dehoneſtamento. Dein Gotarzes morbo obiit, accituſque in regnum Vonones, Medis tum præſidens. Nulla huic proſpera aut aduerſa quîs memoraretur. breui & inglorio imperio perfunctus eſt: reſque Parthorum in filium eius Vologeſen

Mithradates Boſphori regnû affectat.

tranſlatæ. At [38] Mithradates Boſphoranus amiſſis opibus vagus, poſteaquam Didium ducem Romanum, roburque exercitus abiiſſe cognouerat, relictos in nouo regno Cotyn iuuentâ rudem, & paucas cohortiû cum Iulio Aquilâ equite Romano; ſpretis vtriſque, concire nationes, illicere perfugas, poſtremò exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbat, imperioque eius potitur. Quæ vbi cognita, & iam iámque Boſphorum inua-

Reſiſtitur à Cotye, & Romanis.

ſurus habebatur, diffiſi propriis viribus Aquila & Cotys, quia [39] Zorſines Soracorum C rex hoſtilia reſumſerat, externas & ipſi gratias quæſiuere, miſſis legatis ad Eunonem qui [40] Adorſorum genti præcellebat. Nec fuit in arduo ſocietas, potentiam Romanam aduerſus rebellem Mithradatem oſtentantibus. Igitur pepigêre, equeſtribus prœliis Eunones certaret, obſidia vrbium Romani capeſſerent. Tum compoſito agmine incedunt. cuius frontem & terga, Adorſi; media cohortes & Boſphorani, tutabantur, [41] noſtris, in armis. Sic pulſus hoſtis, ventumque Sozaopidum Dandaricæ, quod deſer-

Et pellunt hoſtem.

tum à Mithradate, ob ambiguos popularium animos obtineri relicto ibi præſidio viſum. Exin Soracos pergunt. & tranſgreſſi amnem Pandam, circumueniunt vrbem

Vſpen oppidum oppugnant.

Vſpen, editam loco, & mœnibus ac foſſis munitam, niſi quòd mœnia non ſaxo, [42] ſed cratibus iunctis, ac mediâ humo aduerſum irrumpentes inualida erant: eductæque altiùs turres, facibus atque haſtis turbabant obſeſſos. ac ni prœlium nox diremiſſet, cœpta patratáque expugnatio eundem intra diem foret. Poſtero miſere legatos, veniam liberis

non caſtellum vocat, quam paullò antè vrbem? Et vtrumne apud Ninon poſtremum Darij cum Alexandro prælium fuit? Imò haud procul Arbelâ, apud pagum Gaugamela. Inſeruimum ergo vocem, ſedes Aſſyriæ, & Arbela caſtellum inſigne famâ: *aut certe ſi ſatis ſit ad intellegi, addito copulâ,* ſedes Aſſyriæ, & caſtellum.

37. TELIS ONVSTAS.] *Vatic.* telis omiſſis onuſtas, *nec ſcio quid voce eâ faciam. Fortè,* telis omnigenis onuſtas.

38. MITHRADATES.] *Dio Mithradatem quemdam nominat, prolem magni illius; cui Claudius regnum Boſphori largitus ſit. libro LX. Sed is alius debet fuiſſe ab iſto.*

39. ZORSINES SORACORVM REX.] *Farneſ.* Siracuſorum. *Vera ſcriptura,* Siracorum. *Nam & à Strabone in XI.* Τὰ τῶν Σιράκων φῦλα *dicuntur. Populi ſunt ad Caucaſum.* D

40. ADORSORVM GENTI.] *Straboni, Plinio, Ptolemæo, hi populi dicti,* Aorſi: *inter Scythas.*

41. NOSTRIS, IN ARMIS.] *Aliter excudio, quàm vulgus id eſt, noſtri in lateribus erant, & ad armas. Nec enim ſolos Romanos in armis fuiſſe cenſendum: ſed cum Aorſi in fronte agminis & tergo eſſent, in medio Boſphorani; Romanos latera tutatos eſſe. Niſi tamen legendum,* noſtris armis. *vt dicat Boſphoranos, Romano ritu inſtructos armatoſque. quod malo.*

42. SED CRATIBVS IVNCTIS.] *Vatic.* cratibus & viminetis. *probo.*

43. PLE-

A liberis corporibus orantes. Seruitij decem millia offerebant: quod aſpernati ſunt victores, quia trucidare deditos ſæuum, tantam multitudinem cuſtodiâ cingere arduum: vt belli potius iure caderent. Datúmque militibus, qui ſcalis euaſerant, ſignum cædis. Excidio Vſpenſium metus ceteris iniectus, nihil tutum ratis, cùm arma, munimenta, impediti vel eminentes loci, amnéſque & vrbes iuxtà perrumperentur. Igitur Zorſines diu penſitato Mithradatiſne rebus extremis, an patrio regno conſuleret: poſtquam prçualuit gentilis vtilitas, datis obſidibus, apud effigiem Cæſaris procubuit, magnâ gloria exercitus Romani, quem incruentum & victorem, tridui itinere abfuiſſe ab amne Tanai conſtitit. Sed in regreſſu diſpar fortuna fuit; quia nauium quaſdam, quæ mari remeabant, in litora Taurorum delatas circumuenêre barbari, præfecto cohortis, & [43] pleriſque centurionum interfectis. Intereà Mithradates nullo in armis ſubſidio, conſultat cuius miſericordiam experiretur. Frater Cotys proditor olim, deinde hoſtis metuebatur. Romanorum nemo id auctoritatis aderat, vt promiſſa eius magni penderentur. Ad Eunonem conuertit [44] propriis odijs infenſum, & recèns coniunctâ nobiſcum amicitiâ, validum.

Expugnant, & exauriunt.

Zorſines deſerit Mithradatem.

Et ipſe ad miſtora inclinat.

Implorat fidem Eunonis.

B Igitur cultu, vultuque quàm maximè ad præſentem fortunam comparato, regiam ingreditur, genibuſque eius prouolutus, *Mithradates*, inquit, *terrá maríque Romanis per tot annos quæſitus, ſponte adſum. Vtere vt voles prole magni Achemenis, quod mihi ſolum hoſtes non abſtulerunt.* At Eunones claritudine viri, mutatione rerum, & prece haud degenere permotus, alleuat ſupplicem, laudátque quòd gentem Adorſorum; quòd ſuam dexteram petendæ veniæ delegerit. Simul legatos litteráſque ad Cæſarem in hunc modum mittit. *Po. Romani imperatoribus magnarumque nationum regibus, primam ex ſimilitudine fortunæ amicitiam: ſibi & Claudio, ex communione victoriæ eſſe. Bellorum egregios fines, quoties ignoſcendo tranſigatur. Sic Zorſim victo nihil ereptum. Pro Mithradate quando grauius mereretur, non potentiam, neque regnum precari; ſed ne triumpharetur, néve* [45] *pœnas capite expenderet.* Atque Claudius, quanquam nobilitatibus externis mitis, dubitauit tamen, accipere captiuum pacto ſalutis, an repetere armis rectiùs foret. * Hinc dolor iniuriarum, & libido vindictæ adigebat. Sed diſſerebatur contrà: *Suſcipi bellum auio itinere,*

Qui eum attollit.

Et apud Claudium intercedit.

Ille ambigit, venia an pœnâ aſſiciat.

* Huc

C *importuoſo mari: ad hoc reges feroces, vagos populos, ſolum frugum egens: tum tædium ex morâ, pericula ex properantiâ; modicam victoribus laudem, ac multum infamiæ ſi pellerentur. quin arriperet oblata, & ſeruaret exſulem: cui inopi quanto longiorem vitam, tanto plus ſupplicij fore.* His permotus, ſcripſit Eunoni, *meritum quidem nouiſſima exempla Mithradatem, nec ſibi vim ad exequendum deeſſe: verùm ita maioribus placitum,* [46] *quantâ peruicaciâ in hoſtem, tantâ beneficentiâ aduerſus ſupplices vtendum. nam triumphos de populis regniſque integris adquiri.* Traditus poſt hoc Mithradates, vectuſque Romam per [47] Iunium Colonem procuratorem Ponti, ferocius quàm pro fortunâ diſſeruiſſe apud Cæſarem ferebatur. Elatáque vox eius in vulgum hiſce verbis: *Non ſum remiſſus ad te, ſed reuerſus: vel ſi non credis, dimitte & quære.* vultu quoque interrito permanſit, cùm roſtra iuxta, cuſtodibus circumdatus, viſui populo præberetur. Conſularia inſignia Coloni, Aquilæ prætoria decernuntur. Iiſdem conſulibus atrox odij Agrippina ac Lolliæ infenſa, quòd ſecum de matrimonio Principis certauiſſet; molitur crimina, & accuſatorem, qui obijceret Chaldæos, magos, interrogatúmque Apollinis Clarij ſimulacrum ſuper nuptijs Imperatoris.

Vicit ſententia mollior.

Mithradates tamen ad Cæſarem venit.

Ferocia eius verba.

Lollia euertitur.

D Exin Claudius inauditâ reâ, multa de claritudine eius apud ſenatum præfatus

43. PLERISQVE CENTVRIONVM.] *A Rhenano eſt, ex emendatione, vt ait, codicis Bud. Nam mei manuſſ. itémque editiones antiquæ*, pleriſque conſulanum: *quidam*, conſiliarium. *Verum puto*, auxiliarium. *Nam præit de Præfecto cohortis.*

44. PROPRIIS ODIIS INFENSVM.] *Franc. Modius e Rodolphi Agricolæ codice negationem inſerit*, non infenſum. *Quod opprobo. Non enim Eunon à ſe Mithradatem oderat, ſed in gratiam aſpectúmque Romanorum.*

45. POENAS CAPITE EXPENDERET.] *Farneſ.* exciperet. *At de more ipſo plectendi in carcere triumphatos duces, ſuadeo omnino legas Fabrum libro II. Semeſtr. cap. III.*

46. QVANTA PERVICACIA IN HOSTEM] *A M. Antonio Mureto eſt, qui ingenioſè veram lectionem peruidit. Nam vulgò erat*, quantálibet pertinaciâ in hoc tentatâ. Pernicaciâ *autem in Vatic. ſcriptum.*

47. IVNIVM COLONEM.] *Hic & infrà emendo*, Cilonem. *Dio auctor lib. LX. facetâ narratione inſertâ ſuper hoc homine. Præfuerit Bithynis, inquit.*

fatus, [48] ſorore L. Voluſij genitam, maiorem ei patruum Cottam Meſſallinum eſſe, A
[49] Mennio quondam Regulo nuptam; (nam de C. Cęſaris nuptijs conſultò reticebat addidit pernicioſa in Remp. conſilia, & materiem ſceleri detrahendam. Proin publicatis bonis, cederet Italiâ. Ita quinquagies ſeſtertiûm ex opibus immenſis exſuli relictum. Et

Etiam Calpurnia. Calpurnia illuſtris femina peruertitur, quia formam eius laudauerat Princeps, nullâ libidine, ſed fortuito ſermone. vnde vis Agrippinæ citra vltima ſtetit. In Lolliam mittitur tribunus, à quo ad mortem adigeretur. Damnatus & lege repetundarum [50] Cadius Rufus, accuſantibus Bithynis.

Pro Galliâ Narbonenſi priuilegium. Galliæ Narbonenſi ob egregiam in patres reuerentiam datum, [51] vt ſenatoribus eius prouinciæ, non exquiſitâ Principis ſententiâ, iure quo Sicilia haberetur, res ſuas inuiſere liceret. Ituræique & Iudæi, defunctis regibus [52] Sohemo atque Agrippâ, prouinciæ Syriæ additi. [53] Salutis augurium quinque & viginti annis omiſſum

inquit. (nam Bithynia adiuncta, vt opinor, Ponticæ adminiſtrationi, & præfuerat nequiter, auarè. Queſti Bithyni apud Claudium ſunt, popaſceruntque pœnas. Cum parum intellexiſſet Claudius in turbâ ſtrepituque, aſtantium, quid dixiſſent Bithyni, alias interrogat. Ibi Narciſſus prauus in Cilonem, audaci mendacio edidit, gratias eas agere Ciloni. Tum ille, Præſit ergo eis alterum biennium. Dicitur autem Dioni Γάϊος Κίλων: *& firmat Velius Longus:* Cilones, *ait*, vocantur homines anguſti capitis & longi: chilones à breuioribus labijs dicti. *Gloſſa:* Cilo, προκέφαλος. *Declamator in Salluſtium, pro hominibus nequam improbiſque accepit.* Quidquid impudicorum, Cilonum, parricidarum, ſacrilegorum, debitorum in totâ vrbe fuit. *Vide Feſtum, in* Chilo, *&* Cilones.

** Ideò in Tacito hic non exquiſita Principis ſententia.*

48. SORORE L. VOLVSII GENITAM.] *De cuius gentis nobilitate Rutilius in Itinerario:*

Qui Voluſi antiquo deriuat ſtemmate nomen
Et reges Rutulos, teſte Marone, refert.

49. MENNIO QVONDAM REGVLO.] *Vide Suetonium in Caio, cap.* XXV. *itémque Dionem. Statim vox* Nuptiis *abeſt Farneſi codici: & illæsâ ſententiâ poteſt.*

50. CADIVS RVFVS.] *Malè ego olim*, Claudius, *malè vir doctus, in Re nummariâ*, Cordius *reſtituit. Eſt ille, de quo* II. *Hiſtor.* Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæſo Senatorius locus: qui repetundarum criminibus ſub Claudio ac Nerone ceciderant. *Si mutamus: legerem*, Tadius.

51. VT SENATORIBVS EIVS PROVINCIÆ.] *Liberâ rep. liberum Senatoribus peregrinari etiam rei priuatæ cauſâ. Id tantùm excogitatum, vt legatio libera peteretur à Senatu, ſumereturque: quo maiori abeſſent cum dignitate. Cetera ſæpè. At lapsâ rep. in ſeruitutem, Senatoribus etiam adempta hæc libertas. Auguſtus id inſtituit imperia firmando, & nequis illuſtrium [illegible] meare ad exercitus aut concitare milites pr[illegible] poſſet. Ita eleganter* LII. *in extrem.:* [illegible] τοῖς βουλευταῖς μὴ ἐκδημεῖν ἔξω τῆς Ἰταλίας, ἂν μὴ αὐτός τινι κελεύσῃ, ἢ καὶ ἐπιτρέψῃ. Καὶ τοῦτο καὶ δεῦρο ἀεὶ φυλάσσεται. *id eſt:* Edixit omnibus Senatoribus, nequis eorum peregrinari extra Italiam vellet, iniuſſu permiſſuve ſuo. quod interdictum ad hoc vſque æuum ſeruatur. *Quamquam prælu[illegible] ad hoc f[illegible] Auguſta Iulius videtur:* qui ſanxit nequis Senatori filius niſi contubernalis aut comes Magiſtratus peregrè proficiſceretur, *ait Sueton. c.* XLII. *Vbi libido mihi legendi*, nequis Senator Senatoriſve filius. *Si enim filiis interdictum; maior ratio vt Senatoribus ipſis. In vſu* B *autem, vt commeatus peregrinandi à Cæſare ac Senatu peterentur. Suetonius Calig. c.* XXIX Prætorium virum ex ſeceſſu Anticyræ propagari ſibi commeatum ſæpius deſiderantem, cum mandaſſet interim, *&c. quo loco reſectâ voculâ ſcripſerim*, Prætor virum ſeceſſu Ant. *Sed Claudius à ſe ſolo id peti primus inſtituit. Sueton. c.* XXIII. *ſubobſcurè:* Commeatus à Senatu peti ſolitos * ſui beneficij fecit. *Ius lucem da ex Dione:* Τοῖς δὲ οὖν, *inquit*, ἀποδημεῖν, εἴ τι ἔξω τῆς Ἰταλίας ἀποδημῆσαι, ἔφη μὲν καὶ καθ' ἑαυτὸν ἄνευ τῆς βουλῆς. Τῷ γε μὴν καὶ νόμῳ τινὶ αὐτοῦ δοκεῖν ποιεῖν, δόγμα γενέσθαι ἐκέλευσε. *id eſt:* Petentibus extra Italiam eundi commeatum, per ſe conceſſit, Senatu non conſulto. quod tamen vt lege aliquâ facere videretur, iuſſit ſuper eâ re confici Senatus decretum. *Vide & l.* XXII. *Ad muni*- C *cipalem. Atque in primis Caſſiodorum: apud quem expreſſ. Formula ipſa dandi huius per principem commeatus, l.* III. *Variar. epiſt* XXI. *Auguſtus tamen in hoc decreto ſuo Siciliam exceperat: ſicut nunc Claudius Narbonenſem. quia vtraque prouincia vicina & quaſi ſuburbana. Dio:* Πλὴν γὰρ ὅτι ἐς τε τὴν Σικελίαν καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα, οὐδαμόσε ἄλλοσε βουλευτῇ ἀποδημῆσαι ἔξεστιν. *id eſt.* Exceptâ enim Siciliâ, & Galliâ Narbonenſi, nuſquam aliò peregrinari Senatori fas eſt. *Ad hoc Claudianum interdictum reſpexit Suidas, etſi id paullò aliter effert, in* Κλαύδιος. *Ait:* Νόμον προσέθηκε μὴ δύνασθαι βουλευτὴν ὑπὲρ ἑπτὰ σημεῖα τῆς πόλεως ὁδεύειν, χωρὶς τῆς τοῦ Βασιλέως κελεύσεως. *id eſt:* Legem tulit, ne cui Senatori abire vrbe ad ſeptimum lapidem fas eſſet, principis iniuſſu.

52. SOHEMO ATQVE AGRIPPA.] *Quorum ille Arabum Ituræorum, hic Iudææ rex. Sohemus autem* D *ſcribendum, aut certè Soæmus ex Dione: non Sohennius, vt editio vulgata. Dio de Caligula:* Ἐν δὲ τούτῳ, Σοαίμῳ τὴν τῶν Ἰτυραίων τῶν Ἀράβων, καὶ Πολέμωνι τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ψηφισαμένης τῆς βουλῆς ἐχαρίσατο. *De Agrippa & mutatione ſecutâ vide Ioſephum* XX. *Antiquit. qui tamen nihil apertè de contributione Iudæorum in Syria. Imò verò etiamnunc, vt antè, Præſides ſuos ſiue Procuratores habebant: qui adſpiciebant quidem Legatum Syriæ, ſed non aſſiduè audiebant. Quin & Agrippa iunior rex etiam fuit, patre defuncto. Quomodo igitur* prouinciæ Syriæ additi *noniter, ſagitandum ſit, aut a peritioribus rogitandum.*

53. SALVTIS AVGVRIVM.] *Quod è tenebris primus*

A omiſſum repeti, ac deinde continuari placitum. Et [54] pomœrium vrbis auxit Cæſar more prisco; quo iis qui protulere imperium, etiam terminos vrbis propagare datur. Nec tamen duces Romani, quanquam magnis nationibus ſubactis, vſurpauerant, niſi [55] L. Sylla, & diuus Auguſtus. [56] Regum in eo ambitio, vel gloria, variè vulgata. Sed initium condendi, & quod pomœriũ Romulus poſuerit, noſcere haud abſurdum reor. Igitur à foro boario, vbi æreum tauri ſimulacrum aſpicimus, quia id genus animalium aratro ſubditur, ſulcus deſignandi opidi cœptus, vt magnam Herculis aram amplecteretur. Inde certis ſpatiis interiecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Conſi, [57] mox ad Curias veteres, tum ad ſacellum Larium: forumq́ue Romanum & Capitolium non à Romulo, ſed à T. Tatio additum vrbi credidere. Mox pro fortunâ pomœrium auctum. Et quos tum Claudius terminos poſuerit, facile cognitu, & publicis actis præſcriptum. C. Antiſtio, M. Suilio Coss. [58] adoptio in Domitium auctoritate Pallantis feſtinatur. qui obſtrictus Agrippinæ vt conciliator nuptiarum, & mox ſtupro eius illigatus, ſtimulabat Claudium, *conſuleret Reip. Britannici pueritiam robore circumdaret. Sic*
B *apud diuum Auguſtum, quamquam nepotibus ſubnixum, viguiſſet priuignos: à Tiberio, ſuper propriam ſtirpem, Germanicum aſſumtum. Se quoque accingeret iuuene, partem curarum capeſſituro.* Hic euictus, biennio maiorem natu Domitiũ filio anteponit, habitâ apud ſenatum oratione in eundem, quem à liberto acceperat, modum. Adnotabant periti, [59] nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri, eoſq́ue ab [60] Attâ Clauſo continuos duraſſe. Ceterùm actæ Principi grates, exquiſitiore in Domitium adulatione. Rogatáque lex, quâ in familiam Claudiam & nomen Neronis tranſiret. Augetur

Pomœrium profertur.

Terminus vrbis ſub Romulo.

A. V. C. DCCIII. *Domitius adoptatus Pallante auctore.*

primus eruit Politianus: quem licet legas Miſcell. capite XIII. *Dionem* XXXVII. *&* LI. *Feſtum in voce Maximus Prætor. Sed numerus in Tacito ſatin' verus? delibero. Nam ſuprema mentio capti huius Augurij*
C *apud Dionem eſt anno vrbis* DCCXXV. *cum & Ianus item ab Auguſto clauſus. atqui ab eo die ad hunc* DCCCII. *vrbis annum, non* XXV. *vti hic ſcriptum, ſed* LXXVII. *interſunt anni. Vt ergo verus iuſtúſque hic numerus ſit, à Tiberio repetitum id augurium neceſſe eſt, Cornelio Cethego, Viſellio Varrone Coſſ. anno vrbis* DCCLXXVII.

54. POMERIVM VRBIS.] *Idq́, lapis etiam nunc teſtatur Claudiani aui, Romæ:*

TI. CLAVDIVS
DRVSI F. CAISAR
AVG. GERMANICVS
PONT. MAX. TRIB. POT.
VIIII. IMP. XVI. COSS. IIII.
CENSOR. P. P.
AVCTIS. POPVLI. ROMANI
FINIBVS. POMERIVM
D AMPLIAVIT. TERMINAVITQ.

Auxit. poſt Britanniam Romano imperio adiectam.

55. L. SVLLA ET D. AVGVSTVS.] *Non defendo te, Corneli: erras. Etiam C. Cæſar auxit interiectus inter eos duos. Agellius auctor lib.* XIII. *c.* XIV. *Dio libro* XLIII. *Ταῦτ᾽ τε ἐποίει, καὶ νόμους εἰσέφερε, τό, τε πωμήριον ἐπὶ πλεῖστον ἐπεξήγαγε. Apud eumdem Antonius in laudatione Cæſaris funebri: Ὁ καὶ τὸ πωμήριον αὐτῆς (τῆς πόλεως) ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατεσφάγη, &c. Cicero ad Attic. l.* XIII. De vrbe augenda quid ſit promulgatum, non intellexi. id ſane ſcire velim. *Iuuat tamen aliquid noſtrum, quòd Suetonius exacta in tabulis diligentia, nihil huius in Iulio commemorat: & fortean concepta à Iulio res, perfecta demum ab Auguſto. Nam ille nugator apud* * *Senecam ridiculus, qui Syllam vltimum Romanorum* protuliſſe pomœrium tradidit: quod numquam Prouinciali ſed Italico agro acquiſito mos proferre apud antiquos fuit. *Vide quæ huc faciunt, apud Vopiſcum in Aureliano.*

56. REGVM IN EO AMBITIO.] *Conſule Onufrium in vrbe Româ.*

57. MOX AD CVRIAS VETERES.] *Ita manuſſ. & rectè. Varro de L. L.* Curiæ duorum generum. Nam & vbi curarent ſacerdotes res diuinas, vt curiæ veteres: & vbi Senatus humanas, vt curia Hoſtilia. *Feſtus:* Nouæ curiæ ad compitum Fabricium factæ, quòd parùm amplæ veteres à Romulo factæ. *Plautus:* Sub veteribus ibi ſunt qui dant, quiq́ue accipiunt fœnore. *Liuius* XLIV. Ædes P. Africani ponè Veteres ad Vortumni ſignum laneaſque (*ſcribe*, lanienaſque) & tabernas coniunctas in publicum emit. *Ouidius eaſdem intellegit* III. *Faſtor.*

Ianua tunc regis poſita viret arbore Phœbi:
Ante tuas itidem Curia priſca fores.

58. ADOPTIO IN DOMITIVM.] *Agnoſce ergo lector, & tolle librarij errorem (non enim ipſius Suetonij, puto) Neronis c.* VII. Vndecimo ætatis anno à Claudio adoptatus eſt, Anneoq́ue Senecæ iam tunc Senatori in diſciplinam traditus. *Adoptatus Nero* XI. *ætatis anno? Falſum, vel ſe iudice & indice Suetoni. Nam idem ſcribit* XVII. *anno ad imperium eum perueniſſe, quod & Tacitus & Dio adſtruunt. Atqui ab hoc die ad imperium anni interſunt non quinque.* Duodecimo, *ergo in Suetonio ſcribendum: ſi ratio quidem conſtatura eſt.*

59. NVLLAM ANTEHAC ADOPTIONEM.] *Atqui Tiberius Germanicum adoptauit, vti notum. Excuſabunt ij curioſi, quòd Tiberius iam è Claudiis migrarat in gentem Iuliam.*

60. ATTA CLAVSO.] *Secuti ſumus ſpectatæ fidei codicem*

* De Breuit. vitæ, c. XIV.

R

Agrippina, Augusta appellata. Britannicus ſpretus & depreſſus. Agrippinenſis colonia deducta. Catti latrocinantur: haud impune. Circumuenti & caſi. Pomponius poëta tragicus.

tur & Agrippina cognomento Auguſtæ. quibus patratis, nemo adeò expers miſericor- A
diæ fuit, quem non Britannici fortunæ mæror afficeret.[61] deſolatus paullatim etiã ſerui-
libus miniſterijs, per intempeſtiua nouercæ officia, in ludibria vertebat, intelligens falſi.
Neque enim ſegnem ei fuiſſe indolem ferunt: [62] ſiue verum; ſeu periculis commenda-
tus, retinuit famam ſine experimento. Sed Agrippina, quò vim ſuam ſocijs quoque na-
tionibus oſtentaret, in opidum Vbiorum, in quo genita erat, veteranos coloniamque
deduci imperat; cui nomen inditum [63] ex vocabulo ipſius. Ac fortè acciderat, vt eam
gentem Rheno tranſgreſſam [64] auus Agrippa in fidem acciperet. Iiſdem temporibus in
ſuperiore Germaniâ trepidatum, aduentu Cattorum latrocinia agitantium. [65] Deinde
L. Pomponius legatus auxiliares Vangiones ac Nemetas addito equite alario monuit, vt
anteirent populatores, vel dilapſis improuiſi circumfunderentur. Et ſecuta conſilium
ducis induſtria militum, diuiſique in duo agmina, qui læuum iter petiuerant, recèns
reuerſos, prædáque per luxum vſos & ſomno graues circumuenêre. Aucta lætitia, quòd
quoſdam è clade Varianâ, [66] poſt quadrageſimum annum, ſeruitio exemerant. Atqui B
dextris & propioribus compendijs ierant, obuío hoſti & aciem auſo, plus cladis fa-
ciunt. Et prædâ famâque onuſti, ad montem Taurum reuertuntur, vbi Pomponius
cum legionibus opperiebatur, ſi Catti cupidine vlciſcendi caſum pugnæ præberent. Illi
metu ne hinc Romanus, inde Cheruſci, cum quîs æternùm diſcordant, circumgrede-
rentur, legatos in vrbem & obſides miſere. decretuſque Pomponio triumphalis honos,
modica pars famæ eius apud poſteros, in quîs carminum gloriâ præcellit. Per idem
tempus Vannius [67] Sueuis à Druſo Cæſare impoſitus, pellitur regno, primâ imperij
ætate

codicem Vat. qui diſertim habet Atto Cluſo *ſuperiùs tamen alienâ manu l. addito, vt fieret, Attio. Et miror Iuriſconſultum Vertranium ſcribere duas Vat.* Accio Clauſo, *referre. Sed ille quidem nobis impoſuit: ego ſi falla, tum mihi quiuis oculos*

Iſtos, ſuppoſitis eruito manibus.

Facit à Vatic. in eadem bibliotheca vetus Sueton. qui initio libri tertij, Attâ Claudio *refert. Et quidni probabile, cùm Clauſus recens è Sabinis eſſet, prænomen eum habuiſſe terminatione Sabinum? Emendandus ita, me iudice, Liuius lib. II.* Atta Clauſus, cui poſtea Appio Claudio Romæ nomen fuit. *& l. x.* Principem nobilitatis veſtræ, ſeu Attam Clauſum, ſeu Ap. Claudium vultis. *De Clauſa, manifeſtè poſt Virgilium Silius* XVII. *Punicor.*

Hic priſca ducens Clauſorũ ab origine nomen
Claudia.

Et Ouidius in Faſtis:

Claudia Quincta genus Clauſo referebat ab
alto.

61. DESOLATVS PAVLLATIM.] *Ita capio, Britannicus ſpoliatus exutúſque paullatim non ſolùm honeſtiore comitatu, ſed etiam ſeruulis, cùm Agrippina eos, quaſi ad alia officia operaſque auocaret. Deſolatus, μονωθεὶς, ſolus relictus: vt libro I.* Nonanus operiendas Tiberij epiſtolas clamitauerat; mox deſolatus aliorum diſceſſione, imminentem neceſſitatem ſpontè præuertit.

62. SIVE VERVM; SEV PERICVLIS.] *Deſiſtite medici: nullum hic vulnus. Siue, inquit, reuerâ non ſegnis illi indoles fuit: ſiue pericula, & ex periculis fauor, hanc ei famam circumdederunt. Alternant hic ferma per Tacito familiaris. Lib. III.* Longam & continuam abſentiam paullatim meditans, ſiue vt amoto patre Druſus munia conſulatus ſolus obiret. *Lib. II.* De ſe nihil addidit metu inuidiæ, an ratus conſcientiam factis ſatis eſſe. *Et exempla obuia.*

63. EX VOCABVLO IPSIVS.] *Parum ἀναλόγως erga vulgò Colonia Agrippina dicitur, etſi ita paſſim in Aethica & Itineraria Antonini: melius Agrippinenſis, aut Agrippinenſium. Etiam Claudia agnominata, fide lapidis, quem totum adſcribamus ad gratiam celeberrimæ vrbis.* C

M. MARIO. M. F.
STEL. TITIO. RVFINO
COS.
LEG. LEG. I. MINER. P. F.
CVR. COL. CLAVD. AVG.
AGRIPPINENSIVM
PROCOS. PROV. SICILIÆ
CVR. AMITERNOR. PRÆP.
TR. PL. Q. PROV. MACEDON
SEVIR. TVRMAR. EQ. ROM.
TRIB. LATICL. LEG. I. ADIV. P. F.
IIII. VIRO. STLITIBVS. IVDIC.

Quo iure deducta colonia fuerit, Paulus libro II. De cenſibus: In Germaniâ inferiore Agrippinenſes iuris Italici ſunt.

64. AVVS AGRIPPA.] *Quod factum credo Agrippâ & L. Gallo Coſſ. anno vrbis* DCCXVII. *ex Dione lib.* XLVIII. D

65. DEINDE L. POMPONIVS LEGATVS.] *Parum cohæret narratio. Cui rei enim illud,* Deinde? *Vereor vt exciderint ea quæ de Sulpicij Galbæ & P. Gabinij expeditione aduerſum Cattos Marſóſque Dio narrauit, lib.* LX. *Quamquam ea geſta annis aliquot antè.*

66. POST QVADRAGESIMVM ANNVM.] *Iuſta ſupputatio. Clades illa enim accepta, anno* DCCLXIII.

67. SVEVIS A DRVSO CÆSARE.] *Non genti toti Sueuorum, ſed iis qui Maroboduum & Catualdum reges comitati erant:* qui à Druſo, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium vltra
inter

A ... claris acceptuſque popularibus [68] mox diuturnitatem in ſuperbiam mutans, & odio accolarum, ſimul domeſticis diſcordijs circumuentus. Auctores fuere, Iubillius Hermundurorum rex, & Vangio ac [69] Sido ſorore Vannij geniti. Nec Claudius, quamquam ſæpe oratus, arma certantibus barbaris interpoſuit, tutum Vannio perfugium promittens ſi pelleretur. ſcripſitque [70] P. Atilio Hiſtro, qui [71] Pannoniæ præſidebat, legionem ipſáque è prouinciâ lecta auxilia, pro ripâ componeret, ſubſidio victis, & terrori aduerſus victores, ne fortunâ elati, noſtram quoque pacem turbarent. nam vis innumera Ligij, aliæque gentes aduentabant, famâ ditis regni quod Vannius [72] xxx. per annos prædationibus & vectigalibus auxerat. Ipſi manus propria pedites, eques e Sarmatis Iazygibus erat, impar multitudini hoſtium: eoque caſtellis ſeſe defenſare, bellúmque ducere ſtatuerat. Sed Iazyges obſidionis impatientes, & proximos per campos vagi, neceſſitudinem pugnæ attulere, quia Ligius Hermundurúſque illic ingruerant. Igitur digreſſus caſtellis Vannius, funditur prœlio; quamquam rebus aduerſis laudatus, quod & pugnam manu capeſſijt, & corpore aduerſo vulnera excepit. Ceterùm ad claſſem in *Vannius rex à ſuis manditur* *Negat auxilia Claudius.* *Ille pugnâ vincitur.*
B Danubio opperientem perfugit. Secuti mox clientes, & acceptis agris, in Pannoniâ locati ſunt. Regnum Vangio ac Sido inter ſe partiuêre. [73] egregiâ aduerſus nos fide: ſubiectis ſuóne an ſeruitij ingenio, dum adipiſcerentur dominationes multâ caritate, & maiore odio poſtquam adepti ſunt. At in Britanniâ P. Oſtorium proprætorem turbidæ res excepere, effuſis in agrum ſociorum hoſtibus, eò violentiùs, quòd nouum ducem exercitu ignoto, & cœptâ hyeme, iturum obuiam non rebantur. Ille gnarus primis euentibus metum ac fiduciam gigni, citas cohortes rapit: & cæſis qui reſtiterunt, diſiectos conſectatus, ne rurſus conglobarentur, infenſáque & infida pax non duci non militi requiem permitteret, detrahere arma ſuſpectis, [74] cinctóſque caſtris Antonam & Sabrinam fluuios cohibere parat. Quod primi Iceni abnuere, valida gens, nec [75] prœliis concuſſa, quia ſocietatem noſtram volentes acceſſerant. hiſque auctoribus circumiectæ nationes locum pugnæ dilegêre. ſeptum agreſti aggere & aditu anguſto, ne peruius equiti foret. Ea munimenta dux Romanus, quamquam ſine robore legionum ſociales copias *Regnum ceditur aliis.* *In Britanniâ motus ſe hoſtes.* *Deficit P. Oſtorius.* *Deinde & pugnâ vincit.*
C ducebat, perrumpere aggreditur, & diſtributis cohortibus, [76] turmas quoque peditum

ad

inter flumina Marum & Cuſum locati ſunt, dato rege Vannio gentis Quadorum, *ait noſter lib.* II. *Annal. Vannij regnum in parte deſcribit Plinius:* Campos & plana Iazyges Sarmatæ, montes verò & ſaltus pulſi ab his Daci ad Patiſſum amnem, à * Moro ſiue is Duria eſt, à Sueuis regnóque Vanniano dirimens eos.

68. MOX DIVTVRNITATEM.] *Lego*, diuturnitate. *Mutans, pro mutatus. quod appâret ex manuſſ. Varro*: In priuie verbo graues proſodiæ quæ fuerunt, manent: reliquæ mutant.

69. SIDO.] *Ille ipſe qui poſteà in partibus Veſpaſiani. Tacit.* III. *Hiſt.* Trahuntur in partes Sido atque
D Italicus reges Sueuorum.

70. P. ATEILIO HISTRO.] *Vatic. & Flor.* Atellio. *In veteri inſcriptione reperio hominem: qua ſic habet fide Aldi.*

SEX. PALPELIO. P. F. VEL.
HISTRO
LEG. TI. CLAVDI. CÆSARIS
AVG. PRO. COS.
PR. TR. PL. X. VIR. STL. IVDIC.
TR. MIL. LEG. XIV. GERMANICÆ
COMITI. TI. CÆSARIS. AVG.
DATO. SVB. DIVO. AVG.

Qua ſi ad illum referenda, quod ego cenſeo: legend. hic, ſcripſitque Palpelio.

71. PANNONIÆ PRÆSIDEBAT.] *Quidam ſcripti*, Pannoniam: *nec rarò ita noſter. lib.* IV. Galliæ litus ruſtratæ naues præſidebant. *Iterúmque:* Litora oceani præſidebat.

72. TRIGINTA PER ANNOS.] *Legitima ratio eſſet* XXXIII. per annos.

73. EGREGIA ADVERSVS NOS FIDE.] *Ita Vatic. Liuius lib.* V. Quamquam aduerſus Rom. nulla eis amicitia erat. *Noſter lib.* III. Et priuignis cum vitrico leuior neceſſitudo, quàm auo aduerſus nepotem. *At vulgò*, apud nos fide *legerit, non Latinè.* * Neſcio an corr. Maro.

74 CINCTOSQVE CASTRIS ANTONAM.] *Aciem omnem libris ad hunc locum, nec quidquam peruidi. Libri veti.* cunctiſque caſtris. *Forte:* detrahere arma ſuſpectis, cinctiſque: caſtris Antonam ad * Sabrinam fluuium cohibere parat. *Sine, vt Agricola legebat*, iunctiſque caſtris. *Antona ſanè ciuitas videtur, manétque hodie Northamptona: quaſi dicas Septemtrionalis Hamtonis ciuitas. Nam*, Ton, *priſcis Britannis ſemper ciuitas. Olim diuinans*, cinctoſque caſtris, Antonâ & Sabrinâ fluuijs. *eo ſenſu, vt hoſtem vagum & metuentem pugna partim caſtris, partim fluminibus cingeret, & ab effuſâ populatione arceret. Sed ludimus aleam, in loco fortaſſe non pleno.* * Sabrina fl. Ptolemæo eſt, Sabriana.

75. PROELIIS CONCVSSA.] *Farn.* contuſi.

76. TVRMAS QVOQVE PEDITVM.] *Ego ſcio numquam turmas peditum dici, quod tamen libri*

 omnes

ad munia accingi. Tunc dato ſigno perfringunt aggerem, ſuíſque clauſtris impeditos A
turbant. Atque illi conſcientiâ rebellionis & obſeptis effugijs, multa & clara facinora fecere. Quâ pugnâ filius legati, M. Oſtorius, ſeruati ciuis decus meruit. Ceterum clade Icenorum compoſiti qui bellum inter & pacem dubitabant; & [77] ductus in Cangos exercitus. Vaſtati agri, prædæ paſſim actæ: non auſis aciem hoſtibus, vel ſi ex occulto carpere agmen tentarent, punito dolo. Iam ventum haud procul mari, quod Hiberniam inſulam aſpectat; cùm ortæ apud Brigantes diſcordiæ retraxêre ducem, deſtinationis certum, ne noua moliretur, niſi prioribus firmatis. Et Brigantes quidem, paucis qui arma cœptabant interfectis, in reliquos datâ veniâ, reſedêre. Silurum gens, non atrocitate, non clementiâ mutabatur, quin bellum exerceret, caſtriſque legionum premenda foret. Id quò promptius veniret, [78] colonia Camalodunum validâ veteranorum manu deducitur in agros captiuos, ſubſidium aduerſus rebelles, & imbuendis ſocijs ad officia legum. Itum inde in Siluras, ſuper propriam ferociam, [79] Caractaci viribus confiſos. quem multa ambigua, multa proſpera extulerant, vt ceteros Britannorum imperatores præmineret. [80] Sed aſtu, tum locorum fraude prior, vi militum inferior, transfert bel- B
lum in Ordouicas, additiſque [81] qui pacem noſtram metuebant, nouiſſimum caſum experitur: ſumto ad prœlium loco, vt aditus, abſceſſus, cuncta nobis importuna, & ſuis in melius eſſent. Tunc montibus arduis, & ſi qua clementer accedi poterant, in modum valli ſaxa præſtruit: & præfluebat amnis vado incerto, [82] cateruæque maiorum pro munimentis conſtiterant. Adhuc gentium ductores circumire, hortari, firmare animos, minuendo metu, accendendâ ſpe, alijſque belli incitamentis. Enimuerò Caractacus huc illuc volitans, *illum diem, illam aciem teſtabatur, aut reciperandæ libertatis,* [83] *aut ſeruitutis æternæ initium fore. vocabatque nomina maiorum, qui dictatorem Cæſarem pepuliſſent: quorum virtute vacui à ſecuribus & tributis, intemerata coniugum & liberorum corpora retinerent.* Hæc atque talia dicenti, adſtrepere vulgus; gentili quiſque religione obſtringi, non telis, non vulneribus ceſſuros. Obſtupefecit ea alacritas ducem Romanum: ſimul obiectus amnis, additum vallum, imminentia iuga, nihil niſi atrox & propugnatoribus C
frequens, terrebat. Sed miles prœlium poſcere, cuncta virtute expugnabilia clamitare, præfectique ac tribuni paria diſſerentes, ardorem exercitus incendebant. Tum Oſtorius, circumſpectis quæ impenetrabilia, quæque peruia, ducit infenſos, amnemque haut

Cangi vaſtantur.

Brigantes compeſcuntur.

Camalodunum colonia deducta.

Caractacus dux Silurum.

Prœlium in Romanos audet.

Suos excitat:

Et mirè alacres reddit.

Tamen Romani inuadunt, etſi loco iſto:

omnes præ ſe ferunt. Paſſit legi, Turmas, quodque peditum. *Addo, Pichenam diſtinctione expedire,* Turmas quoque. peditum ad munia accingit. *Id eſt, turmas equitum (qui immunes) iubet peditum officia fungi.*

[77]. Dvctvs in Cangos exercitvs.] *Promontorium* Καγκανῶν *etiã Ptolemæus in Britanniâ agnoſcit. ſed qui fuerint propriè hi populi, neſcio. Ego hoc ſcio vicinos Icenis fuiſſe, & cum iis reſtituendos Cæſari l. v. Corruptè enim ibi legas,* Cenimagni, Segontiaci, Bibroci, miſſis legationibus, ſeſe Cæſari dederunt. *Nam Cenimagni nuſquam lecti inter Britanniæ gentes. Diuide, & ſcribe:* Iceni, Cangi. *Cupio iudicem te Guilielme Camdene, qui Britanniæ tuæ nebulas claro ingenij ſole nuper illuſtraſti.*

* Camulus indigena deus, idem qui Mars.

[78]. Colonia Camalodvnvm.] *Quod oppidum antea regum in eo tractu ſedes. Dio* Καμουλόδουνον τὸ τοῦ Κυνοβελλίνου βασίλειον *appellat. At Camalodunum lapidi priſca inſculptum, eccisti.* CENSITOR CIVIVM. ROMANORVM. COLONIÆ. VICTRICENSIS. QVÆ. EST. IN. BRITANNIA. CAMALODVNI. *Duplex autem eo nomine oppidum, alterum in Brigantibus, alterum in Trinobantibus, colliges ex Ptolemæo Pliniòque. Neſcio an nomen illis à peculiari aliquo & indigenâ deo: cuius fortean mentio in hoc lapide* *:

* CAMVLO. SANC.
FORTISS.
SAC.
TI. CLAVDIVS. TI. F. QVIR.
TERTIVS.
MIL. COG. VII. PR. T. VERI
L. D. D. D.

[79]. Caractaci viribvs.] *Dio* Καράτακον *nominat, alij Catacratum: Zonaras Caratacum. Caradocum vocaſſe videntur Britanni. Certè etiam hodie locus eſt, & in eo parietina arcis, quem* Caer Caradoc *vocant: id eſt, oppidum ſiue arcem Caradoci.* D

[80]. Sed astv, tvm.] *Amplector Florentinam ſcripturam.* Sed tum aſtu, locorum fraude prior: *vt ſit ſenſus, aſtu tranſlatum ab eo bellum, quia fraude ex locorum peritiâ prior eſſet. Monuit Pichena.*

[81]. Qvi pacem nostram.] *Libri aliquot editionum veterum,* pacem in iram. *Ego legerim,* pacem an iram noſtram. *Duplex ſcilicet ſtimulus capiendi arma in Romanos: ſiue quòd pacem & ſeruitutem multi timerent, ſiue quòd extremo ab iratis.*

[82]. Catervaqve maiorvm.] *Lego,* cateruæque nationũ. *Solitum id Britannis Gallisque, ſtruere aciem per nationes, vt diſcreta virtus eluceret.*

[83]. Avt servitvtis æternæ.] *Neſcio an elegantius vtrumque,* aut ſeruitutis æternæ fore, *voce deletâ.*

84. Spa-

A haut difficulter euadit. Vbi ventum ad aggerem, dum miſſilibus certabatur, plus vulnerum in nos, & pleræque cædes oriebantur. Poſteaquam factâ teſtudine, rudes & informes ſaxorum compages diſtractæ, párque cominus acies; decedere Barbari in iuga montium. *Atque permadunt.* Sed eo quoque irrupere ferentarius grauiſque miles. illi, telis aſſultantes; hi, conferto gradu, turbatis contrà Britannorum ordinibus, apud quos nulla loricarum galearumve tegmina: & ſi auxiliaribus reſiſterent, gladijs ac pilis legionariorum; ſi huc verterent, [84] ſpatis & haſtis auxiliarium ſternebantur. *Cadunt, aut capiuntur:* clara ea victoria fuit, captáque vxore & filiâ Caractaci, fratres quoque in deditionem accepti. Ipſe (vt fermè intuta ſunt aduerſa) cùm fidem Cartiſmanduæ reginæ Brigantum petiuiſſet, vinctus ac victoribus traditus eſt, *Ipſe dux deditus.* [85] nono poſt anno quàm bellum in Britanniâ cœptum. Vnde fama eius euecta inſulas, & proximas prouincias peruagata, per Italiam quoque celebrabatur: auebántque viſere, quis ille, tot per annos, opes noſtras ſpreuiſſet. Ne Romæ quidem ignobile Caractaci nomen erat. *Et Romam perductus.* Et Cæſar dum ſuum decus extollit, addidit gloriam victo. Vocatus quippe vt ad inſigne ſpectaculum populus. Stetere in armis prætoriæ cohortes, *Populóque, vt in triumpho, oſtentatur.*

B campo qui [86] caſtra præiacet. Tunc incedentibus regijs clientelis phaleræ torqueſque, quæque externis bellis quæſierat, traducta; mox fratres & coniunx & filia: poſtremò ipſe oſtentatus. Ceterorum preces degeneres fuere, ex metu. At non Caractacus aut vultu demiſſo, aut verbis miſericordiam requirens, vbi tribunali aſtitit, in hunc modum locutus eſt. *Si quanta nobilitas & fortuna mihi fuit, tanta rerum proſperarum moderatio fuiſſet; amicus potiùs in hanc vrbem, quàm captus veniſſem: neque dedignatus eſſes claris maioribus ortum, pluribus gentibus imperantem, fœdere pacis accipere. Præſens ſors mea vt mihi informis; ſic tibi magnifica eſt. habui equos, viros, arma, opes. quid mirum, ſi hæc inuitus amiſi?* *Verba eius erecta ad Cæſarem.* [87] *Nam ſi vos omnibus imperitare vultis, ſequitur vt omnes ſeruitutem accipiant. Si ſtatim deditus traderer; neque mea fortuna, neque tua gloria inclaruiſſet: & ſupplicium mei* [88] *obliuio ſequeretur. At ſi incolumem ſeruaueris, æternum exemplar clementiæ ero.* Ad ea Cæſar veniam ipſique, & coniugi, & fratribus, tribuit. *Veniam impetrat, cum ſuis.* Atque illi vinculis exſoluti, Agrippinam quoque haut procul alio ſuggeſtu conſpicuam, iiſdem quibus Principem laudibus gratibuſque venerati ſunt.

C Nouum ſanè, & moribus veterum inſolitum, feminam ſignis Romanis præſidere. Ipſa ſemet parti à maioribus ſuis imperij ſociam ferebat. Vocati poſthac patres, multa & magnifica ſuper captiuitate Caractaci diſſeruere. Neque minus id clarum, quàm cùm Siphacem P. Scipio, Perſem L. Paullus, & ſi qui alij victos reges populo R.o. oſtendêre. Cenſentur Oſtorio triumphi inſignia, proſperis ad id rebus eius, mox ambiguis: *Triumphalia Oſtorio decreta.* ſiue quòd amoto Caractaco, quaſi debellatum foret, minùs intenta apud nos militia fuit, ſiue hoſtes miſeratione tanti regis, acriùs ad vltionem exarſere. Præfectum caſtrorum, & legionarias cohortes exſtruendis apud Siluras præſidijs relictas, circumfundunt. *Cum tamen res mox inclinarunt.* [89] ac ni citò vicis & caſtellis proximis ſubuentum foret; copiæ tum occidione occubuiſſent. Præfe-

84. SPATIS ET HASTIS AVXILIARIVM.] *Obſerua diuerſa arma inter legionarios, auxiliaréſque. illis gladios & pila; his ſpatas & haſtas tribuit. Spathas autem,* gladios maiores *interpretatur Vegetius,*
D *lib. II. cap. XV.*

85. NONO PÒST ANNO.] *Atqui bellum cœpit Claudio tertiùm, L. Vitellio ſecundùm Coſſ. vt Dio clarè tradidit: nec inde ad hunc diem plus annos ſeptem numeraueris, vt ſuſpicio iure numeralis mendi ſit. Pugnant etiam hæc cum ijs quæ tertio Hiſtor. ſcribuntur:* Carthimandua, *inquit*, Brigantibus imperitabat, pollens nobilitate: & auxerat potentia, poſtquàm capto per dolum rege Caractaco inſtruxiſſe triumphum Claudij Cæſaris videbatur. *Nam triumphus Claudij aliq[illegible] annis anterior: nec in eo hercle ductus iſte Car[illegible]s. Vt nihil dici poſſit, quin Tacitum in Hiſtoriis aut memoria fefellerit, aut prouexerit calor quidam ſcriptionis. Sed & eadem quæ de Venuſio hic adduntur, reperies in Hiſtoriis narrata, vt ſub Veſpaſiano geſta.*

86. CASTRA PRÆIACET.] *Vatic.* caſtris. *Et ſtatim lego* regiis clientelis.

87. NAM SI VOS OMNIBVS IMPERITARE.] *Falsò verò hoc & ineptè dicitur. Idne conſequens, vt qui velit, quod velit, poſſit? Ego me Britonnis regem eſſe volo: illi accipiant? Emendo priorem voculam, &* Num *lego: atque ita ſententiam interrogatione inſpiro. Ego, inuitus, vobis me oppoſui. quid mirum? An quia vos omnibus imperare vultis, omnes ſtatim imperari etiam velint? non hercules animoſi nos & liberi.*

88. OBLIVIO SEQVERETVR.] *Lego,* ſequetur, *& diſtinctione ſententiam expedio:* Et ſupplicium mei, obliuio ſequetur: at ſi incolumem, *&c.*

89 AC NI CITÒ VICIS.] *Editione priſcâ, & quibuſdam ſcriptis:* citò nunciis. *Suſpicor,* ni citis

R 3 nuntiis

Præfectus tamen & octo centuriones, ac promtiſſimus [90] quiſque manipulus cecidere: A nec multo poſt pabulantis noſtros, ipſáſque miſſas ad ſubſidium turmas profligant. Tum Oſtorius cohortes expeditas expoſuit: nec ideò fugam ſiſtebat, ni legiones prœlium excepiſſent. Earum robore æquata pugna, dein nobis pro meliore fuit. Effugêre hoſtes tenui damno, quia inclinabat dies. Crebra hinc prœlia, & ſæpiùs in modum latrocinij: per ſaltus, per paludes, vt cuique ſors, aut virtus: temerè, [91] prouiſa: ob iram, ob prædam; iuſſu, & aliquando ignaris ducibus. ac præcipuâ Silurum peruicaciâ, quos accendebat vulgata Imperatoris Ro. vox: vt quondam Sugambri exciſi, & in Gallias traiecti forent, ita Silurum nomen penitus extinguendum. Igitur duas auxiliares cohortes, auaritiâ præfectorum incautiùs populantes, intercepere. Spoliáque & captiuos largiendo, ceteras quoque nationes ad defectionem trahebant, cùm tædio curarum feſſus Oſtorius, conceſſit vitâ, lætis hoſtibus, tamquam ducem haut ſpernendum; & ſi non prœlium, at certè bellum abſumſiſſet. At Cæſar, cognitâ morte legati, ne prouincia ſine rectore foret, A. Didium ſuffecit. Is properè vectus, non tamen integras res inuênit, aduerſâ interim legionis pugnâ, cui Manlius Valens præerat. auctáque & apud hoſtes eius B rei fama, quò venientem ducem exterrerent. atque illo augente audita, [92] vt maior laus compoſiti, vel ſi durauiſſent, venia iuſtior tribueretur. Silures id quoque damnum intulerant, lateque perſultabant, donec accurſu Didij pellerentur. Sed poſt captum Caractacum, præcipuus ſcientiâ rei militaris Venutius è [93] Iugantum ciuitate, vt ſuprà memoraui, fidúſque diu, & Romanis armis defenſus, cùm Cartiſmanduam reginam matrimonio teneret, mox orto diſſidio, & ſtatim bello, etiam aduerſus nos hoſtilia induerat. Sed primò tantùm inter ipſos certabatur, callidíſque Cartiſmandua artibus, fratrem ac propinquos Venutij intercepit. Inde accenſi hoſtes, ſtimulante ignominiâ, [94] ne feminæ imperio ſubderentur, valida & lecta armis iuuentus regnum eius inuadunt. quod nobis præuiſum, & miſſæ auxilio cohortes acre prœlium fecere, cuius initio ambiguo, finis lætior fuit. Neque diſpari euentu pugnatum à legione, cui Ceſius Naſica præerat. Nam Didius ſenectute grauis, & multâ copiâ honorum, per miniſtros agere, & arcere hoſtem C ſatis habebat. Hæc, quamquam à duobus Oſtorio Didioque proprætoribus plures per annos geſta, coniunxi, ne diuiſa haut perinde ad memoriam ſui valerent. Nunc ad temporum ordinem redeo. Ti. Claudio quintùm, Ser. Cornelio Orfito Coſs. [95] virilis toga Neroni maturata, quò capeſſendæ Reipub. habilis videretur. Et Cæſar adulationibus ſenatus libens ceſſit, [96] vt viceſimo ætatis anno conſulatum Nero iniret: atque interim

Silures pertinaciter reſiſtunt Romanis.

Oſtorius moritur.

Succedit A. Didius.

Res turbatæ & fluxæ in [illegible].

Venutius Britannorum dux.

A. V. C. DCCCIV. Nero in viros tranſit.

nuntiis è caſtellis. *niſi placet*, ni citò municipijs & caſtellis. *Malo etiam mox*, promptiſſimus quiſque è manipulis cecidêre. *Et*, cohortes expeditas oppoſuit.

90. QVISQVE MANIPVLVS.] *Verius*, è manipulis.

91. PROVISA.] *Verius*, prouiſu.

92. VT MAIOR LAVS COMPOSITI, VEL SI DVRAVISSENT.] *Indicant deeſſe olim aliquid. malè. Scribe tantùm*, compoſitis, *& ſententia liquida erit.*

93. IVGANTVM CIVITATE.] *Legit*, Brigantum, *Rodolphus & ſane è tertio Hiſtoriarum ita apparet. Nam quod hic ait ſuprà ſe retuliſſe, non lego id quidem in his libris.*

94 NE FEMINÆ IMPERIO SVBDERENTVR.] *Verear Tacite, ne mens tibi præſens. In tuis moribus, non in Britannorum fuiſti cùm hæc ſcripſiſti. Numquid illis ignominioſum ſubdi feminæ? Te igitur audi* Solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare. *Quod clarè teſtatur Boudicea tua, lib.* XIV.

95. VIRILIS TOGA NERONI MATVRATA.] *Benè, maturata. Non enim ex ritu populi Rom. debebatur ante expletum annum* XIV. *At ipſe, ineunte cepit. Tertullianus de animâ:* Iura ciuilia abhinc (*id eſt à* XIV. *anno*) agendis rebus attemperant. *Idem De virginib. veland.* Ethnici feminas quidem à XII. annis, maſculos verò à duobus ampliùs ad D negotia mittunt. *Nec alius ſententia illud Cornelij infrà l.* XIII. Turbatus his Nero, & propinquo iam die quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat. *Nota quod ait, explebat: quia tunc referendus in viros, & ideò ab eo metus. Vetus Horatij interpres indicatum id voluit dum ſcribit*, Nobiles pueros prætextâ veſte ſub diſciplinâ vſque ad annum decimumquintum vſos. *ſcilicet quia tunc togâ eam mutabant virili. Hoc verum eſt. nec velim pendêre vltra viros doctos in Tyrocinij legitimo die. Nam quòd Auguſtus al[illegible] ſeriùs ceperint togam, ob aliâ quàm is cauſâ fuit, [illegible] lege aut more.*

96. VT VICESIMO ÆTATIS ANNO.] *Decretum fruſtrà. Conſulatum enim iniit decimoſeptimo ætatis anno: ſed iam princeps, & legum ſecurus.*

97. PRO-

A interim deſignatus, [97] proconſulare imperium extra vrbem haberet, ac Princeps iuuentutis appellaretur. Additum nomine eius donatiuum militi, congiarium plebi. & ludicro Circenſium, quod acquirendis vulgi ſtudijs edebatur, Britannicus in prætextâ, Nero triumphalium veſte tranſuecti ſunt. Spectaret populus hunc decore imperatorio, illum puerili habitu, ac perinde fortunam vtriuſque præſumeret. Simul qui centurionum tribunorumque ſortem Britannici miſerabantur, remoti fictis cauſſis, & alij per ſpeciem honoris. etiam libertorũ ſi quis incorruptâ fide, depellitur. [98] Tali occaſione obuij inter ſe, Nero Britannicum nomine, ille Domitium, ſalutauere. Quod vt diſcordiæ initium, Agrippina multo queſtu, ad maritum defert: ſperni quippe adoptionem, quæque cenſuerint patres, [99] iuſſerit populus, intra penates abrogari: ac niſi [100] prauitas tam infenſa docentium arceatur, erupturam in publicam perniciem. Commotus his quaſi criminibus Claudius, optimum quemque educatorem filij exſilio ac morte afficit: datóſque à nouercâ, cuſtodiæ eius imponit. Nondum tamen ſumma moliri Agrippina audebat, ni

Princeps iuuentutis dicitur.

Omnes ex re Britannico propoſitum.

Cuſtodes fidi ab iſto amouentur.

B prætoriarum cohortium curâ exſoluerentur Luſius Geta, & Rufus Criſpinus, quos Meſſallinæ memores & liberis eius deuinctos credebat. Igitur diſtrahi cohortes ambitu duorum, & ſi ab vno regerentur, intentiorem fore diſciplinam aſſeuerante vxore, transfertur regimen cohortium ad Burrhum Afranium egregiæ militaris famæ, gnarum tamen cuius ſponte præficeretur. Suum quoque faſtigium Agrippina extollere altiùs, carpento Capitolium ingredi, qui mos [101] ſacerdotibus, & [102] ſacris antiquitùs conceſſus, venerationem augebat feminæ: quam Imperatore genitam, ſororem eius qui rerum

Burrhus Prætorio præfectus.

97. PROCONSVLARE IMPERIVM.] *Initium faſtigij Cæſaribus: quod eâ mente etiam Germanico tributum fuit, lib. 1.*

98. TALI OCCASIONE OBVII.] *Qua hac occaſio? Non enim proceſſus: nec ad Circenſes velim referre. At tu diſtingue,* Etiam libertorum ſiquis incorruptâ fide depellitur, tali occaſione. Obuij inter ſe, *&c. Remouendi enim miniſtros fidiores occaſio, viſa ex hoc, quod denarrat, facto.*

C

99. IVSSERIT POPVLVS.] *Rogata enim lex fuit, quâ in familiam Claudiam, & nomen Neronis tranſiret, vt ait ſuprà.*

100. PRAVITAS TAM INFENSA DOCENTIVM.] *Ita accipio, quaſi dicat magiſtros eos vſe ad iras & offenſas. Romanus tamen priſcæ editionis codex,* Prauitas tam impenſa, *profert. quod magis approbo: id eſt, grandis, immodeſta.*

101. SACERDOTIBVS, ET SACRIS.] *Emendatio à libris eſt. Nam vulgatâ quid ineptius,* & ſacris Druidibus? *qui nihil ad res moréſque Romanos. Ex quâ voce tamen Fythæus acutè,* virginibus, *ſciebat. Sacerdotes, Veſtales capio: ſacra, deos ipſos ſtatuáſque,*

D *quas pompâ Circenſi traduci in carpentis mos fuit. De Veſtalibus, Prudentius:*

Fertur per medias vt publica pompa plateas
Pilento reſidens molli.

Idemq. de ſacerdotibus feminis vniuerſè Artemidorus adſignificat lib. 2. cap. LVIII. vbi currum in ſomniis per vrbem vehi, liberis mulieribus & virginibus bono ſacerdotia ait portendere. Scilicet quia id ſacerdotum inſigne. De dijs, aut conſecratis, Sueton. Claudio cap. XI. Matri carpentum, quo per Circum duceretur. *Item Caliḡ cap. XV.* Matri Circenſes carpentumque inſtituit, quo in pompâ traduceretur. *Olim tamen commune fuiſſe videtur, vt matronæ vulgò carpentis vterentur ad ſacra. Ouidius:*

Nam priùs Auſonias matres carpenta vehebant,
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Liuius L. XXXIV. Ne mulier iuncto vehiculo niſi ſacrorum publicorum cauſsâ veheretur. *Sed exoleuit ſcilicet ille mos, vt ſiqua poſt repertas lecticas. & manſit ſaltem in veneratione ſacerdotũ, deorúmque. Prima Meſſallina honorem hunc a Senatu cepit: Καὶ τῇ Μεσσαλίνῃ, ait Dio, τὴν προεδρίαν ἣν ἡ Λιουία ἐσχήκει, καὶ τῷ καρπέντῳ χρῆσθαι ἔδοσαν. & iuxta eam Agrippina nunc, de quâ idem ſcriptor: Καὶ ἡ μὲν ταχὺ καὶ αὐτὴ Μεσσαλῖνα ἐγένετο, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τιμὰς ἄλλας τε καὶ τῷ καρπέντῳ ἐν ταῖς πανηγύρεσι χρῆσθαι παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβεν. Poſteáque etiam * Præfecti prætorio carpentis vſi. & (niſi Vopiſci locus in Aureliano initio fallit) etiam Præf. vrbis. Et mos ſatis certus. hæreo in Cornelianâ ſaltem lectione. Ait in Capitolium ingredi carpento, conceſſum Agrippinæ. quid? in Capitolium tantùm? vereor vt nimis anguſtè: & certè non ad exemplum Meſſallinæ, quæ etiam carpento mariti ſui currum ſecuta, triumphantis. Denique Dio laxè, ἐν ταῖς πανηγύρεσι ait: id eſt, per feſtos omnes dies lætóſque. Nec tamen muto quidquam aut repono. Carpenti formam veram erues ex Nummis Agrippinæ: & qui differat à rhedâ, aliquid apud Pauſaniam lib. V. in deſcriptione Olympiæ ludorum.*

* Caſſiodor. l. VI in formulâ præf. præt. Symmachus lib. X. diſtinct. XVII.

102. SACRIS DRVIDIBVS.] *Vox reticula vnde irrepſerit, meritò quæro. non enim fortuito eſt, nec à librario temerè inculcata. Galli ſanè olim vſi carpentis, ſcio, ſed pugnæ cauſsâ, non honoris: nec Druides ſoli, ſed vulgus. Suſpicari liceat (proinde vt fracti hi libri ſunt) ſcriptum hic aliquid de Druidibus fuiſſe. quarum religionem noménque, quantum in ſe fuit, Claudius ſuſtulit, Seneca in Menippæa Claudiano, & Suetonio teſte. Etſi Plinius ad Tiberium id referre viſum, lib. XXX.* Tiberij Cæſaris, *inquit,* principatus ſuſtulit Druidas Gallorum, & hoc genus vatum medicorumque. *Sed Tiberium ſcilicet in vrbe tantùm ſuſtuliſſe, Claudium in Gallia ipsâ.*

 103. VNI-

rum potitus ſit, & coniugem & matrem fuiſſe,[103] vnicum ad hunc diem exemplum eſt. A

Vitellius maieſtatis defer. ro. Sed Agrippinæ manu eripit.

Inter quæ præcipuus propugnator eius Vitellius, validiſſimâ gratiâ, ætate extremâ (adeo incertę ſunt potentium res) accuſatione corripitur, deferente Iunio Lupo ſenatore. Is crimina maieſtatis, & cupidinē imperij obiectabat. Præbuiſſetque aures Cæſar, niſi Agrippinæ minis magis quàm precibus mutatus eſſet, vt accuſatori aquâ atque igne interdiceret.[104] Hactenus Vitellius voluerat. Multa eo anno prodigia euenere.

Prodigia Romæ.

Inſeſſum diris auibus Capitolium: crebris terræmotibus prorutæ domus: ac dum latiùs metuitur, trepidatione vulgi, inualidus quiſque obtriti. Frugū quoque egeſtas, & orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur.

Annona penuria.

Nec occulti tantùm queſtus; ſed iura reddentem Claudiū circumuaſere clamoribus turbidis, pulſumque in extremam fori partem vrgebant, donec militum globo infeſtos perrupit.[105] Quindecim dierum alimenta vrbi non ampliùs ſuperfuiſſe conſtitit. magnâque deûm benignitate, & [106] modeſtiâ hiemis, rebus extremis ſubuentum.[107] At hercule olim ex Italię regionibus longinquas in prouincias commeatus portabant. nec nunc in fecunditate laboratur, ſed Africam potiùs & Ægyptum exercemus, nauibuſque & caſibus vita populi Romani permiſſa eſt. B

Motus in Armeniâ.

Eodem anno bellum inter Armenios Hyberoſque exortum, Parthis quoque ac Romanis grauiſſimorum inter ſe motuum cauſſa fuit. Genti Parthorum Vologeſes imperitabat, maternâ origine ex pellice Græcâ, conceſſu fratrum regnum adeptus. Hyberos Pharaſmanes vetuſtâ poſſeſſione, Armenios frater eius Mithradates obtinebat opibus noſtris.

Rhadamiſtus regni auidus.

Erat Pharaſmani filius nomine Rhadamiſtus, decorâ proceritate, vi corporis inſignis, & patrias artes edoctus, claráque inter accolas famâ. Is modicum Hyberiæ regnum ſenectâ patris detineri ferociùs crebriuſque iactabat; quàm vt cupidinem occultaret. Igitur Pharaſmanes iuuenem [108] potentiæ promtæ, & ſtudio popularium accinctum, vergentibus iam annis ſuis metuens, aliam ad ſpem trahere, & Armeniam oſtentare,

In Armeniam mittitur.

pulſis Parthis datam Mithradati à ſemet memorando: ſed vim differendam, & potiorem dolum, quò incautum opprimerent.

Patruo dolum ſtruit.

Ita Rhadamiſtus ſimulatâ aduerſus patrem diſcordiâ, tamquam nouercæ odijs impar, pergit ad patruum. multáque ab eo comitate in ſpeciem liberûm cultus, primores Armeniorum ad res nouas illicit,[109] ignaro & ornante inſuper Mithradate. C Reconciliationis ſpecie aſſumtâ, regreſſus ad patrem,[110] quæ fraude confici potuerint promta nuntiat, cetera armis exſequenda. Interim Pharaſmanes belli cauſſas confingit. prœlianti ſibi aduerſus Regem Albanorum, & Romanos auxilio vocanti fratrem aduerſatum; eámque iniuriam excidio ipſius vltum iturum. Simul magnas copias filio tradidit.

Et tandem apertâ vi aggreditur.

Ille eruptione ſubitâ territum exutumque campis Mithradatem, compulit in Caſtellum Gorneas, tutum loco ac præſidio militum, quîs Cælius Pollio præfectus, centurio

103. VNICVM AD HVNC DIEM EXEMPLVM EST.] *Inter Romanos dumtaxat. aliàs parum cauta adfirmatio: ſicut & illa Pliniana l.* VII. *niſi reſtringas ad Græcos.* Vna feminarum in omni æuo Lampido Lacedæmonia reperitur, quę regis filia, regis vxor, regis mater fuit. *Nam apud Aegyptios alióſque Barbaros ſunt exempla.*

104. HACTENVS VITELLIVS VOLVERAT.] *Potuiſſet enim ſæuire in mortem eius: ſed contentus hac quaſi deportatione fuit.*

105. QVINDECIM DIERVM ALIMENTA.] *Id eſt, Canon dierum* XV. *Maius autem illo periculum ſub Catone; cùm ſeptem aut octo certè dierum cibaria tantùm ſuperfuiſſe Seneca notat ad Paulinum, capite* XVIII.

106. MODESTIA HIEMIS.] *Ita capio vt dicat modeſtâ & quietâ, præter ſolitum, hieme anni, frumentum nauibus ſubuectum: quod aliàs hieme aduehi, non moris. Vide Suetonium, cap.* XVIII. *Hæc ſcriptura codicum. alij tamen,* modeſtiâ vrbis, *alij,* moleſtiâ hiemis *reponunt. male, male.*

107. AT HERCVLE OLIM.] *Querela quæ expreſſa videri poſſit ex illâ Varronianâ:* Igitur quod nunc intra murum ferè patresfamiliæ correpſerunt, & manus mouere maluerunt in theatro ac Circo quàm in ſegetibus ac vinetis: frumentum locamus qui nobis aduehant, qui ſaturi fiamus, ex Africa & Sardiniâ. D *Poſt bella certè ciuilia, & fuſum tantum ſanguinis, Italiæ inducta vaſtitas. Lucani eâ in re ſententias opera ſit legere lib* VII.

108. POTENTIÆ PROMPTÆ.] *Malo,* promptum.

109. IGNARO ET ORNANTE INSVPER MITHRADATE.] *Ita emendaui, neſcio an rectè. Diſtinctione potiùs peccatum eſt, ſcribendúmque:* Ignaro & ornante i. Mithradate, reconciliationis ſpecie, *&c. ſententiâ continuante.*

110. QVÆ FRAVDE CONFICI.] *Ita emendauimus. Male vulgò,* quâ fraude confici potuerit, promptè nuntiat. *Sententia eſt. parata ſibi promptáque, quæ ad fraudem ſpectent: cetera vim requirere.*

111. TE

A centurio [illegible] perius præerat. Nihil tam ignarum barbaris, quàm machinamenta & aſtus
oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maxime gnara eſt. Ita Rhadamiſtus fruſtrà
vel cum damno tentatis munitionibus, obſidium incipit. Et cum vis negligeretur, aua-
ritiam præfecti emercatur; obteſtante Caſperio, ne ſocius rex, ne Armenia donum po- *Præfecti Romani perfidia.*
puli Romani, ſcelere & pecuniâ venderentur. Poſtremò quia multitudinem hoſtium
Pollio, in [illegible] partis Rhadamiſtus, obtendebant; pactus inducias, abſcedit: vt niſi Pha-
raſmanem bello abſterruiſſet, [111] T. Vinidium Quadratum præſidem Syriæ doceret,
quo in ſtatu Armeniæ forent. Digreſſu centurionis velut cuſtode exſolutus præfectus,
hortari Mithradatem ad ſanciendum fœdus; *coniunctionem fratrum, ac priorem ætate Pha-
raſmanem, & cetera neceſſitudinum nomina referens, quòd filiam eius in matrimonio haberet,
quòd ipſe Rhadamiſto ſocer eſſet. Non abnuere pacem Hyberos, quamquam in tempore validio-
res, & ſatis cognitam Armeniorum perfidiam. nec aliud præſidij quàm caſtellum * commeatu egę-* *Iam commeatuum*
num. ne dubitaret armis, [112] *quàm incruentas conditiones malle.* Contante ad ea Mithradate,
B & ſuſpectis præfecti conſilijs quòd pellicem regiam polluerat, inque omnem libidinem *Et libido.*
venialis habebatur; Caſperius interim ad Pharaſmanem peruadit: vtque Hyberi obſi-
dio decedant, expoſtulat. Ille propalàm incerta, & ſæpiùs molliora reſpondens, ſecretis
nuntijs monet Rhadamiſtum, oppugnationem quoquo modo accelerare. Augetur fla- *Qui prodit Mithradatem.*
gitij merces, & Pollio occultâ corruptione impellit milites, vt pacem flagitarent, ſeque
præſidio abituros minitarentur. Quâ neceſſitate, Mithradates diem locumque fœderi
accepit, caſtelloque egreditur. Ac primò Rhadamiſtus in amplexus eius effuſus, ſimula-
re obſequium, ſocerum ac parentem appellare. Adiicit iuſiurandum, non ferro, non ve-
neno vim allaturum: ſimul in lucum propinquum trahit, [113] prouiſum illic ſacrificium
imperatum dictitans, vt dijs teſtibus pax firmaretur. Mos eſt regibus quoties in ſocieta-
tem coëant, [114] implicare dextras, polliceſque inter ſe vincire, nodoque præſtringere.
Mox vbi ſanguis in artus extremos ſe effuderit, leui ictu cruorem eliciunt, atque inui-
cem lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum. Sed tunc qui
C ea vincula admouebat, decidiſſe ſimulans genua Mithradatis inuadit, ipſumque pro- *Is in vincula datur.*
ſternit: ſimulque concurſu pluriũ [115] inijciuntur catenæ, ac compedes (quod dedecorum
Bar-

111. TE VINIDIVM QVADRATVM.] *Vatic. liber,* Tumidium. *Verum nomen,* Numidium. *Ex Ioſepho libro* XX. *qui vocat diſertè,* Νυμίδιον Κοδρᾶτον τῆς Συρίας προεστηκότα. *Sed & Plinius in epiſtolis non vno loco docet gentile nomen Quadratorum Numidium eſſe. Ita lib.* VI. *Numidia Quadratilla nominatur: libro* VII. *Numidius Quadratus adoleſcens.*

112. QVAM INCRVENTAS CONDITIONES.] *Ego,* incruentâ conditione. *At Groſlotius,* τὸ quàm *deletum it.*

113. PROVISVM ILLIC SACRIFICIVM.] *Super-*
D *fluit verbum alterum. quid enim refert prouiſum ſacrificium, an imperatum dixeris? Vero, puto, lectio:* prouiſu ſuo illic ſacrif. *ſiue etiam:* prouiſum illic ſacrif. ac paratum. *Video alios explicare vulgatum, Prouiſum ibi ſacrificium, quod imperaſſet: ſed vbi de imperato legitur? niſi intelligit à ſeipſo imperatum.*

114. IMPLICARE DEXTRAS.] *Morem hunc ſanciendæ priuatim publicéque amicitiæ vſitatos eſſe Scythas, Armenios, & in eâ orâ gentes legi. De Scythis Lucianus in Toxari, ſiue de Amicitiâ:* Οὐ γὰρ ἐπὰν ἐντεμόντες ἅπαξ τοὺς δακτύλους, ἐνσταλάξωμεν τὸ αἷμα εἰς κύλικα, καὶ τὰ ξίφη ἄκρα βάψαντες, ἅμα ἀμφότεροι ἐπισχόμενοι, πίωμεν, οὐκ ἔστιν ὅ,τι μετὰ τοῦδ' ἡμᾶς διαλύσειεν ἄν. *Mela lib.* 2. *cap.* 11. Ne fœdera quidem incruenta ſunt: ſauciant ſe qui paciſcuntur, exemptumque ſanguinẽ, vbi permiſcuêre, deguſtant. *De Armeniis Valerius lib.* IX. Sariaſter aduerſus patrem ſuum Tigranem Armeniæ regem ita cum amicis conſenſit, vt omnes dextris manibus ſanguinem mitterent, atque eum inuicem ſorberent. *Et vniuerſè Tertullianus Apologetico:* Legite necubi relatum ſit, diffuſum brachiis ſanguinem ex alterutro deguſtatum, nationes quaſdam fœderi comparaſſe. Neſcio quid & ſub Catilinâ deguſtatum eſt. *Atque is mos, patrum etiam æuo, paſſim repertus ab Hiſpanis, apud Barbaros noui orbis. Sed nec Romanis ipſis ignota cruenta potio quæ Aſſiratum iis dicta, quoniam Aſſir, ſanguis, vt aiunt Gloſſæ. Feſtum ita capio:* Aſſiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino & ſanguine temperatum, quòd Latini priſci ſanguinem Aſſir vocarent. *Etſi fortaſſe ea potio olim in ſacris. quod ſuadere videtur Salluſtius.* Fuêre, *inquit,* qui dicerent Catilinam humani corporis ſanguinem vino permixtum in pateris circumtuliſſe. inde cùm poſt exſecrationem omnes deguſtauiſſent, ſicuti in ſollennibus ſacris fieri conſueuit, aperuiſſe conſilium ſuum. *Ait enim conſuetum id in ſollennibus ſacris. Silius videatur innuere, libro* II.

Parte aliâ ſupplex infernis Annibal aris
Arcanum Stygiâ libat cum vate cruorem.

115. INIICIVNTVR CATENÆ, AC COMPEDES.] *Haſi ipſe olim in his vinclis: vnde facilè me nunc expedio, ſcribóque:* iniiciuntur catenæ: ac
com-

Barbaris) trahebatur. Moxque vulgus duro imperio habitum, probra ac verbera intentabat. A Et erant contrà, qui tantam [116] fortunæ commutationem miſerarentur. Secutáque cum paruis liberis coniunx, cuncta lamentatione complebat. Diuerſis & contectis vehiculis abducuntur, dum Pharaſmanis iuſſa exquirerentur. Illi cupido regni fratre & filiâ potior, animuſque ſceleribus paratus. viſui tamen conſuluit, ne coràm interficerentur.

Denique ſpiritu exuitur. Et Rhadamiſtus quaſi iuriſiurandi memor, non ferrum, non venenum in ſororem & patruum expromit, ſed proiectos in humum, & veſte multâ grauique opertos necat. Filij quoque Mithradatis, quòd cædibus parentum illacrymauerant, trucidati ſunt.

Romani deliberant de vleiſcendo. At Quadratus cognoſcens proditum Mithradatem, & regnum ab interfectoribus obtineri, vocat concilium, docet acta, & an vleiſceretur conſultat. Paucis decus publicum curæ: plures tuta diſſerunt. [117] *Omnes ſcelus externum, cum lætitiâ habendum. Semina etiam odiorum iacienda, vt ſæpè Principes Romani eandem Armeniam ſpecie largitionis, turbandis Barbarorum animis præbuerint. Potiretur Rhadamiſtus malè partis, dum inuiſus, infamis. quando id magis ex vſu, quam* [118] *ſi cum gloriâ adeptus foret.* In hanc ſententiam itum. Ne tamen B

Sed abſiſtit. annuiſſe facinori viderentur, & diuerſa Cæſar præciperet, miſſi ad Pharaſmanem nuntij, vt abſcederet à finibus Armenijs, filiumque abſtraheret.

Iulius Pelignus conatur aliquid. *ignauiâ* Erat Cappadociæ procurator Iulius Pelignus, ignaui animi, & derididiculo corporis iuxtà deſpiciendus. ſed Claudio perquàm familiaris, [119] cùm priuatas olim conuerſationes curaret, iners otium oblectaret. Is Pelignus auxilijs prouincialium contractis, tamquam recuperaturus Armeniam,

Infeliciter. dum ſocios magis quàm hoſtes prædatur, abſceſſu ſuorum, & incurſantibus Barbaris,

Et tranſit ad hoſtem. præſidij egens, ad Rhadamiſtum venit, doniſque eius euictus, vltrò regium inſigne ſumere cohortatur: ſumentique adeſt auctor & ſatelles. Quod vbi turpi famâ diuulgatum, ne ceteri quoque ex Pelignο coniectarentur, Heluidius Priſcus legatus cum legione mittitur, rebus turbidis pro tempore vt conſuleret. Igitur properè montem Taurum tranſgreſſus, moderatione plura quàm vi compoſuerat: cùm redire in Syriam iubetur,

Parthi Armeniam inuadunt: ne initium belli aduerſus Parthos exſiſteret. Nam Vologeſes caſum inuadendæ Armeniæ obueniſſe ratus, quam à maioribus ſuis poſſeſſam, externus rex flagitio obtineret, contrahit copias, fratremque Tiridatem deducere in regnum parat, ne qua pars domus C ſine imperio ageret. Inceſſu Parthorum, ſine acie pulſi Hyberi: vrbeſque Armeniorum

Nec ſubſiſtunt. Artaxata & Tigranocerta iugum accepere. Dein atrox hiems, ſeu parum prouiſi commeatus, & orta ex vtroque tabes, perpellunt Vologeſen omittere præſentia. vacuámque rurſus Armeniam Rhadamiſtus inuaſit, truculentior quàm antea, tamquam aduerſus deſectores, & in tempore rebellaturos. Atque illi quamuis ſeruitio ſueti, patientiam ab-

Rhadamiſtus a ſuis pellitur. rumpunt, armiſque regiam circumueniunt. Nec aliud Rhadamiſto ſubſidium fuit, quàm pernicitas equorum, quîs ſeque & coniugem abſtulit. Sed coniunx grauida, primam vtcumque fugam ob metum hoſtilem & mariti caritatem tolerauit. Pòſt feſtinatione continuâ, vbi quati vterus, & viſcera vibrantur, orare vt morte honeſtâ contume-

lijs

compede, quod dedecorum Barbaris, trahebatur. *Ad morem Romanum Tacitus narrat. Iuncta, inquit, catena: imò & oblangâ compede per viam tractus. qui ritus apud Romanos quidem receptus eſt in cuſtodiâ militari; at apud Barbaros dedecori habetur & ignominiæ ſummæ. Veriſſima lectio, ſententiáque. Ita Athenæus Manium Aquillium (quaſi per ſummam ignominiam) tractum deſcribit ab equite catenam longam habente. quem locum omnino vide tranſcriptum à me ex Athenæo ſupra De cuſtodiâ militari, lib.* III.

116. FORTVNÆ COMMVTATIONEM.] *Malè vulgò,* commotionem.

117. OMNES SCELVS EXTERNVM.] *Sententia reddita lux, ſi ſcribas,* Omne ſcelus, *litterâ detractâ, vt ſint verba ex oratione cenſentium.*

118. SI CVM GLORIA ADEPTVS.] *Scribo hac omnia:* quanto id magis ex vſu, quàm ſi cum gloriâ adempta forent? *At nunc (vltimis curis) video, explicare poſſe nam quod vulgatum eſt: Magis hoc ex* D *vſu Romano, ſi cum infamiâ, quàm ſi cum gloriâ regnum adeptus: quia ſcilicet incertior futurus, odijſque magis obnoxius. Non damno.*

119. CVM PRIVATAS OLIM.] *Deprecor inuidiam: ſed præfectè hunc locum, ſi quem alium, propitiis Muſis reſtituo, hoc modo:* Cùm priuatis olim conuerſatione ſcurrarum iners otium oblectaret. *Claudius ante imperium vilis, abiectus, ſcurris & ſordidiſſimis hominibus conuixit:* è quorum contubernio ſuper veterem ſegnitiæ notam, ebrietatis quoque & aleæ infamiam ſubiit, *ait Sueton. cap.* V. *Inter eos hic Pelignus. Libri veteres, quorum veſtigia inſiſti, habent:* cùm priuatis olim conuerſationes curaret, iners otium oblectaret. *vnus Vatican.* curſationes, *pro,* conuerſationes.

120. An-

A ne capti[illegible]tatis exciperetur. Ille primo amplecti, alleuare, adhortari, modò virtutem admirans, modò timore æger, ne quis relicta poteretur. Poſtremo violentiâ amoris, & facinorum non rudis, diſtringit acinacem, vulneratamque ad ripam Araxis trahit, flumini tradit, ne corpus etiam auferretur. Ipſe præceps Hyberos ad patrium regnum peruadit. *Vxorem, vt putat, interficit.* Interim Zenobiam (id mulieri nomen) placidâ illuuie ſpirantem, ac vitæ manifeſtam, 120 aduertêre paſtores; & dignitate formæ haut degenerem reputantes, obligant vulnus, agreſtia medicamina adhibent; cognitoque nomine & caſu, in vrbem Artaxata ferunt. vnde publicâ curâ deducta ad Tiridatem, comiterque excepta, cultu regio habita eſt. Fauſto Syllâ, Saluio Othone Coss. Furius Scribonianus in exſilium agitur, quaſi finem *A. V. C. CCMV.* Principis per Chaldæos ſcrutaretur. adnectebatur crimini Iunia mater eius, vt caſus *Furius in exſilium pulſus.* priores (nam relegata erat) impatiens. Pater Scriboniani Camillus arma per Dalmatiam mouerat. Idque ad Clementiam trahebat Cæſar, qui ſtirpem hoſtilem iterum conſeruaret. Neque tamen exſuli longa poſthac vita fuit: morte fortuitâ, an per venenum exſtinctus eſſet, vt quiſque credidit, vulgauere. De mathematicis Italiâ pellendis factum Sena- *Item Mathematici.*

B tuſconſultum, atrox & irritum. Laudati dehinc oratione Principis, qui ob anguſtias familiares ordine ſenatorio ſponte cederent, moriq́ue qui remanendo impudentiam paupertati adiicerent. Inter quæ refertur ad patres de pœnâ feminarum, quæ ſeruis coniungerentur. Statuiturq́ue vt ignaro domino ad id prolapſa, 121 in ſeruitutem ſui conſen- *Senatuſconſultum ſuper mulieribus libidine.* ſiſſet, & qui nati eſſent, pro libertis haberentur. 122 Pallanti, quem repertorem eius rela-

tionis

120. Advertere pastores.] *Sic lib.* 11. Octo aquilę petere ſiluas viſæ aduertêre Imperatorem. *Id verbum eâ notione reddendum Liuio, lib.* 1. *de Metio Curtio in paludem coniecto:* aduerteratq́ue ea res etiam Sabinos tanti periculo viri. *id eſt, conuerterat illuc animos oculóſque Sabinorum. Nam libris omnibus,* auerterat, *ſcriptum, alio ſenſu.*

C 121. In servitutem sui consensisset.] *Non prompta lectio ſententiáque huius loci: mihi quidem. Nam aliis omnia liquent. Aiunt non dubiam ſententiam eſſe hanc mulierem liberam, quæ cum alieno ſeruo ſoluta ſit domino inſciente, ſeruam fieri velut proprio conſenſu: & natos item ex iis, liberos non haberi. Itaque nunc nuper ecce emẽdauit vir doctus,* vt ignaro domino ad id prolapſa, in ſeruitutem, ceu conſenſiſſet: & qui nati eſſent, pro liberis ne haberentur. *Sed mihi, per bonam gratiam, ius ſit diſſentire. Nego alterum illud membrum, de natis ex eo cœtu in ſeruitutem habendis, vſquam reppertri in legũ libris: ato contra ius eſſe. Fauor libertatis expeſcit, vt nati è libero ſint liberi: adeóque ſuperuenient calamitas matris, nocere ei qui in vtero eſt non debet, vt ſufficiat matrem liberã vel medio tempore habuiſſe. Paullus lib.* 11. *Sentent. tit.* XXIV. *Marcianus l.* V. *De ſtatu hominum. Quo iure ergo ſerui iſti? Clementiùs vul-*

D *gata lectio aiebat,* pro libertis haberentur: *ſed non veriùs. Quemodo enim libertus, qui nunquã ſeruus? Adde quòd manuſcriptis veſtigium nullum eius membri. verba, inquam, eo,* & qui nati eſſent, *abſunt manuſcriptis omnibus, etiam Budenſi. Vt mihi quidem Farneſiani codicis ſcriptura certo ſit:* vt ignaro domino ad id prolapſa, in ſeruitute. ſi cõſenſiſſet, pro liberta haberetur. *Optimè. Duplex videlicet eius SC^ti membrum, in eas quæ ignoro, quæq́; ſciente domino, peccatum id peccaſſent. Et ſi quidem ignaro, ait lex: ſerua eſto. ſin volente, habetor pro libertâ. Omnino enim propoſitũ legiſlatori à ſeruili contubernio abſtinere lubricum ſexum: & ſiue ſciente ſiue inſcio domino eo mixtio, poſuit pœnam. ſed ἀναλόγως, & pro gradu noxæ intentiorem, remiſſioremque. Sed cui rei, inquies, fuerit pro libertâ? Huic, vt vinculo aliquo teneatur domino ſerui, ad operas libertorum aliaq́; eius ordinis præſtanda. Ius item domino in femina bonis: & quidquid in veram libertam. Sed rectè,* pro libertâ: *non enim liberta verè. Retulit hoc ipſum decretum poſteà (credo quia abaluerat, licentiâ temporum, & iniuſſu) Veſpaſianus Princeps, de quo Suetonius:* Auctor Senatui fuit decernendi, vt quæ ſe ſeruo alieno iunxiſſet, ancilla haberetur. *ita tamen, vt apud Iuriſconſultos nomen manſerit conſulti Claudiani: non à Claudio Pallante, qui repertor, ſed à Claudio Principe qui retulit. Tertullianus item adſpexit, ad vxorem lib.* 11. Nonne inſuper cenſuerunt *(Romani)* ſeruituti vindicandas, quæ cum alieno ſeruo, poſt dominorum denunciationem, in conſuetudine perſeuerarunt? *Plura ad hanc rem petes, ſi opera tibi eſt, à P. Fabro libro* 1: *Semeſtr. cap.* XXV. *Reuerâ enim ad aſciam factum, quidquid dedolauit ille faber.*

122. Pallanti prætoria insignia.] *De quo inſcriptio:*

TI. CLAVDIVS. AVG. L.
PALLAS
HVIC. SENATVS. OB. FIDEM
PIETATEM. QVE. ERGA
PATRONOS. ORNAMENTA
PRÆTORIA. DECREVIT
ET. H.S. CENTIES. QVIN
QVAGIES. CVIVS. HONORE
CONTENTVS. FVIT

Et indignatur iure in hoc facto motor Plinius, libro XXXV. *(ad Pallantem enim ea refero) cap. penult.* Hoc eſt inſigne vænalitiis gregibus, opprobriúmque inſolentis fortunæ. quos & nos adeò potiri rerum vidimus, vt prætoria quoque ornamenta decerni à Senatu, iubente Agrippinâ Claudij Cęſaris, videremus: tantumq́ue non cum laureatis faſcibus remitti illò vnde cretatis pedibus adueniſſent. *Itémque minor libro* VIII. *epiſtolarum epiſtol.* V. *quem vide.*

123. Ba-

tionis ediderat Cæſar, prætoria inſignia, & centies quinquageſies ſeſtertium cenſuit con- A
Adulatio in Pallantem. ſul deſignatus [123] Barea Soranus: additum à Scipione Cornelio, grates publicè agendas, quod [124] regibus Arcadiæ ortus, veterrimam nobilitatem vſui publico poſtponeret, ſeque inter miniſtros Principis haberi ſineret. Adſeuerauit Claudius, contentum honore Pallantem, intra priorem paupertatem ſubſiſtere. Et [125] fixum eſt publico Senatuſconſultum, quo libertinus ſeſtertij ter millies poſſeſſor, antiquæ parcimoniæ laudibus
Felix Iudaæ Præfectus. cumulabatur. At non frater eius cognomento [126] Felix pari moderatione agebat, iampridem Iudææ impoſitus, & cuncta malefacta ſibi impunè ratus, tantâ potentiâ ſubnixo. Sanè præbuerant Iudæi ſpeciem motus orta ſeditione, poſtquam [127] cognita cæde Caij haut obtemperatum eſſet. manebat metus, ne quis Principum eadem imperita-
Recitò turbas. Itémque Ventidius. ret. Atque interim Felix intempeſtiuis remedijs delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars prouinciæ habebatur: ita diuiſis, vt huic Galilæorum natio, [128] Felici Samaritæ parerent, diſcordes olim, & tum contemtu regentium minus coërcitis odijs. Igitur raptare inter ſe, immittere latronum globos, componere inſidias, & aliquando prœlijs congredi, ſpoliaque & prædas ad procuratores referre. Hique primò B
Quadratus componit. lætari, mox gliſcente pernicie, cùm arma militum interieciſſent, cæſi milites. Arſiſſetque bello prouincia, ni Quadratus Syriæ rector ſubueniſſet. Nec diu aduerſus Iudæos qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite pœnas luerent: Cumanus & Felix cunctationem afferebant, quia Claudius cauſſis rebellionis auditis, ius ſtatuendi etiam de procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter iudices oſtentauit, receptum in tribunal, quo ſtudia accuſantium deterrerentur. [129] damnatuſque flagitiorum, quæ duo
*In Cilicia motus. * Vat hic & infra. Aniobato.* deliquerant, Cumanus; & quies prouinciæ reddita. Nec multo pòſt agreſtium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum, ſæpè & aliàs commotæ, tunc * Troſobore duce, montes aſperos caſtris cepêre. Atque inde decurſu in litora aut vrbes, vim cultoribus ac opidanis, ac plerumq; in mercatores & nauicularios audebant. Obſeſſaque ciuitas Anemu-

C

123. BAREA SORANVS.] *Lego in lapide,*
Q. MARCIO. BAREA.
T. RVTILIO. NVMMIO. COSS.
Si de iſto; habemus viri celebris gentile nomen.

124. REGIBVS ARCADIÆ ORTVS.] *Vide quæſo mancipium hoc togatum. Pallantem ad regum ſtirpem referri: credo, quia Pallas aliquis Virgilio alijſq; inter Arcadum reges. O opprobrium omnium Scipionum: & dignißime domino Pallante! Nos hunc nequißimum ſeruum trans mare aduectum inter venales, ex Plinio ſcimus: & eumdem Antoniæ matri ſeruiſſe, ex Ioſepho lib. XVIII. qui* Πάλλαντα *appellat* τὸν πιςότατον τῶν δούλων αὐτῆς. *Ab eâ ergo ad Claudium peruênit.*

125. FIXVM EST PVBLICO.] *Ita libri ſcripti: & non abhorret à Cornelianâ phraſi. At vulgò,* ære publico *legas, non ſine additamenti ſuſpicione.*

126. FELIX IAMPRIDEM.] *Non hercle ita pridem, ſi Ioſepho in gentili hiſtoriâ credendum. Præpoſitus enim demum Iudææ eſt, poſt damnatum Cumanum. Ioſephus lib* 22. Ἰουδαϊκῆς ἁλώσεως, *cap.* XXII. *claré:* Μετὰ ταῦτα, *inquit,* Ἰουδαίας μὲν ἐπίτροπον Φήλικα τὸν Πάλλαντος ἀδελφὸν ἐκπέμπει τῆς τε Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας καὶ Περαίας. *Vt fortaßè hic reſcribendum ſit,* Felix haut pridem Iudææ impoſitus. *Hunc libertum, Claudium Felicem Ioſephus, Suidas, Zonaras nominant: At Antonium Felicem, Tacitus* [illegible] *Hiſt. v.* Antonius Felix per omnem ſæuitiam ac libidinem, ius regium ſeruili ingenio exercuit. *Ne te turbet: ſcies pleroſque iſtos è libertis Antoniæ matris fuiſſe. eoque nomines, aliàs principis, aliàs patronæ mortuæ nomen tuliſſe.*

127 COGNITA CÆDE CAII.*] *Lacuna hic & hiatus, quem tamen ab hiſtoriâ facile expleuero. Tangit enim motum illum Iudæorum, qui Caligulâ imperante fuit, ob ſtatuas eius in templo erigi & coli iuſſas. Tacitus l v hiſtor.* Dein iuſſi à C Cæſare effigiem eius in templo locare, arma potius ſumpsêre. quem motum Cæſaris mors diremit. *Et diſce rem omnem è Ioſepho lib.* 11 Ἁλώσεως, *itémque* XX. Ἀρχαιολογίας. *Tangit, adſero, illum motum. argumento claro in his verbis.* Cognitâ cæde Caij. &: manebat metus, nequis principum eadem imperitaret. *Qui aliter interpretationem afferunt: aberrant. Sed quid hoc, inquiunt, ad Felicem, qui tanto poſt ſucceßit? Nam ille quidem motus Petronio procuratore fuit. Dicam. Repetit rem ab alto Tacitus, & initia recenſet motuum ſecutorum. quos auxit accenditq́; infelix iſte Felix. Apud Suidam tamen alterius mentio turbæ, cui cōponendæ Felix electus:* Στασιάντων (*inquit in voce* Κλαύδιος) τῶν Ἰουδαίων καὶ Χελιστῶν, ἄρχοντα ἐπέστησεν αὐτοῖς Κλαύδιον Φήλικα, κελεύσας αὐτῷ τιμωρῆσαι τούτους. D

128. FELICI SAMARITÆ PARERENT.] *Apud Ioſephum Felicis adhuc nullæ partes contraque Cumanus à Samaritis ſtetiſſe legitur. Sed tu eum vide, non vnâ in re à noſtro diſſentientem. lib.* XX. *Antiq. cap.* IV. V.

129 DAMNATVS FLAGITIORVM.] *Apertè magis & diſtinctè ſcriptor Iudæus. Negat à Quadrato damnatum Cumanum, ſed ipſum cum Celere Tribuno miſſum ad Cæſarem, qui de re cognoſceret ſtatueretque. Ita Cumano exſilium irrogatum: Celerem remiſſum Hieroſolyma, & vicatim diſcerptum.*

130. MA-

Anemurienſis & miſſi è Syriâ in ſubſidium equites cum præfecto Curtio Seuero turbantur, quod duri circum loci, peditibuſque ad pugnam idonei, equeſtre prœlium haut patiebantur. Dein rex eius oræ Antiochus, blandimentis aduerſus plebem, fraude in ducem, cum Barbarorum copias diſſociaſſet; Troxobore paucisque primoribus interfectis, ceteros clementiâ compoſuit. Sub idem tempus, inter lacum Fucinum amnemque Lyrim perrupto monte, quo [130] magnificentia operis à pluribus viſeretur, lacu in ipſo nauale prœlium adornatur, vt quondam Auguſtus ſtructo [131] cis Tiberim ſtagno, ſed leuibus nauigijs & minore copiâ ediderat. [132] Claudius triremes quadriremeſque & vndeuiginti hominum milia armauit, [133] cincto ratibus ambitu, ne vaga effugia forent: attamen ſpatium amplexus, ad vim remigij, & gubernantium arte, impetuſque nauium prœlio ſolitos. in ratibus prætoriarum cohortium manipuli turmæque adſtiterant, antepoſitis propugnaculis, ex quîs catapultæ baliſtæque tenderentur. Reliqua lacus, [134] claſſiarij tectis nauibus obtinebant. Ripas & colles, ac montium edita in modum theatri, Rex Antiochus ſedat. Naumachia in lacu Fucino. Magnâ ingentium copiâ.

B multitudo innumera compleuit, proximis è municipijs, & alij vrbe ex ipsâ, viſendi cupidine, aut officio in Principem. Ipſe inſigni paludamento, neque procul [135] Agrippina chlamyde auratâ præſedêre. Pugnatum, quamquam inter ſontes, fortium virorum animo: ac poſt multum vulnerum, occidioni exemti ſunt. Sed perfecto ſpectaculo apertum aquarum iter, & incuria operis manifeſta fuit, haut ſatis depreſſi ad lacus ima vel media. Eoque, tempore interiecto, [136] altiùs effoſſi ſpecus; & contrahendæ turſus multitudini, gladiatorum ſpectaculum editur, inditis pontibus pedeſtrem ad pugnam. Quin & conuiuium effluuio lacus appoſitum magnâ formidine cunctos affecit, quia vis aquarum prorumpens, proxima trahebat, conuulſis vlterioribus, aut fragore & ſonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione Principis vſa, miniſtrum operis Narciſſum incuſat cupidinis, ac prædarum. Nec ille reticet, impotentiam muliebrem nimiaſque ſpes eius arguens. [137] D. Iunio, Q. Haterio Coss. ſedecim annos natus Nero Octauiam Cæſaris filiam in matrimonium accepit. Vtque ſtudijs honeſtis, & [138] eloquentiæ gloriâ niteſceret; Ingensque ſpectantium. Lacus ipſe emiſſus. Parum fideliter. A. V. C. DCCCVI. Nero Octauiam ducit.

C causſâ

130. MAGNIFICENTIA OPERIS.] *Quæ ex Euſebij ſiue Hieronymi notâ in Chronico elucebit.* Claudius, *inquit*, circa hæc tempora Fucinum lacum exſiccauit, vndecim annos triginta hominum millibus ſine intermiſſione operantibus.

131. CIS TIBERIM STAGNO.] *De quo Suetonius:* Edidit nauale prœlium, circa Tiberim cauato ſolo, in quo nunc Cæſarum nemus eſt.

132. CLAVDIVS TRIREMES.] *Cenſemus reponi numerum debere, ſcribimuſq;* Claudius centum triremes. *Tot enim fuiſſe, credimus Dioni:* Οἱ δὲ ναυμαχήσαντες, *inquit*, θανάτῳ κατακεκριμένοι ἦσαν, καὶ πεντήκοντα ναῦς ἑκάτεροι εἶχον, οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελοὶ ὀνομασθέντες. *Si vtrimque naues*
D *quinquaginta: in vniuerſum ergo centum. Idémque numerus in Xiphilino. At ecce Suetonius duodenas dumtaxat nominat.* Hoc ſpectaculo, *ait*, claſſis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium ſingulæ. *Falsò. Omitto Dionem:* ſed quomodo hominum illa vis in duodenis vtrimque nauibus? *quando vndeuiginti millia pugnaſſe hanc naualem pugnam Tacitus exprimat diſertè. Non ergo abeſt quin ad Dionis reiq; fidem corrigendus Tranquillus ſit,* quinquagenûm triremium.

133. CINCTO RATIBVS AMBITV.] *Quid ſi,* cratibus? *aut trabibus? Tale quid ſubſtituerit non inuito Dione, qui lacum muro ligneo circumdatum ſcribit:* τεῖχός τι περὶ τὴν λίμνην ξύλινον κατασκευάσας, καὶ ἰκρία ἐν αὐτῷ. *Eius ergo quaſi Valli tutelæ præpoſitus Prætorij miles.*

134. CLASSIARII TECTIS NAVIBVS.] *Ita reſtitui, pro,* rectis. *Tectæ naues, idoneæ ad pugnam; ai τὰ καταστρώματα ἔχουσαι, vti Thucydides appellat.*

135. AGRIPPINA CHLAMYDE AVRATA.] *Dio etiam Neronem adiungit:* Ο δὲ Κλαύδιος, ὅ, τε Νέρων στρατιωτικῶς ἐστάλησαν, ἥ τε Ἀγριππῖνα χλαμύδι διαχρύσῳ ἐκεκόσμητο. *Plinius:* Nos vidimus Agrippinam Claudij principis, edente eo naualis prœlij ſpectaculum, adſidentem ei indutam paludamento, auro textili, ſiue aliâ materiâ.

136. ALTIVS EFFOSSI SPECVS.] *De laborioſo hoc opere vide Plinium libro* XXXVI. *cap.* XV. *Quod ante Claudium tamen conceperat D.* * *Iulius, non inceperat: nec ritè perfecit ipſe Claudius, quoniam manus poſteà admouit & Hadrianus. Spartianus in eius vitâ.* * Sueton. Iulij cap. XLIV.

137. D. IVNIO, Q. HATERIO COSS.] *Non concilio in hac omni narratione Tacitum cum Suetonio. Noſter matrimonium cum Octauia, conſularum dictiones, ad conſules refert quos poſuit: Suetonius geſta hæc vult toto anno antè, Claudio quintùm & Cornelio Orfito Coſſ. Nec enim de alio Claudij conſulatu intellexerit illo:* Apud patrem Conſulem pro Bononienſibus Latinè, & pro Rhodijs atque Ilienſibus Græcè verba fecit. Nec multò pòſt duxit vxorem Octauiam. *At inter eum conſulatum, & hunc Taciti annum, interiecti, Fauſtus Sulla, & Saluius Otho. Vter verior, mihi ſanè non liquet.*

138. ELOQVENTIÆ GLORIA NITESCERET.] *profectò in Groſlotij mei correctionem inclino,* noteſceret.

139. IMPE-

cauſſâ Ilienſium ſuſceptâ Romanum Troiâ demiſſum, & Iuliæ ſtirpis auctorem *Cauſſas agit.* Æneam, aliaque haut procul fabulis vetera facundè executus, [139] impetrat vt Ilienſes omni publico munere ſoluerentur. Eodem oratore Bononienſi Coloniæ igni hauſtæ ſubuentum, centies ſeſtertij largitione. [140] Redditur Rhodijs libertas, adempta ſæpè aut firmata, prout bellis externis meruerant, aut domi ſeditione deliquerant: tributumque Apamienſibus terræmotu conuulſis, in quinquennium remiſſum. At Claudius ſæuiſſima quęque promere adigebatur eiuſdem Agrippinę artibus, quę Statilium Taurum *Statilius Taurus damnatur.* opibus illuſtrem hortis eius inhians peruertit, accuſante Tarquitio Priſco. Legatus is Tauri Africam imperio proconſulari regentis, poſtquam reuenerant, pauca repetundarum crimina, ceterùm magicas ſuperſtitiones obiectabat. Nec ille diutiùs falſum accuſatorem indignâ ſorte perpeſſus, vim vitę ſuę attulit, ante ſententiam ſenatus. Tarquitius tamen curiâ exactus eſt. quod Patres odio delatoris, contra ambitum Agrippinę peruicere. Eodem anno ſępiùs audita vox Principis, parem vim rerum habendam [141] a pro- *Procuratorum poteſtas aucta.* curatoribus ſuis iudicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet. Ac ne fortuitò prolapſus videretur, Se- B natus quoque conſulto cautum pleniùs quàm anteà & vberius. Nam diuus Auguſtus apud equeſtres qui Ægypto pręſiderent lege agi, decretaque eorum proinde haberi iuſ- *Origo eius potentiæ.* ſerat, ac ſi magiſtratus Romani conſtituiſſent: mox alias per prouincias, & [142] in vrbe pleraque conceſſa ſunt, quę olim à pretoribus noſcebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo toties ſeditione aut armis certatum, cùm Sempronijs rogationibus equeſter ordo

139. IMPETRAT VT ILIENSES.] *Liber vet.* perpetrat, *rectè. Sed quid? non iam antè immunes Ilienſes. immunes pridem. Primus Alexander, poſt pugnam ad Granicum amnem,* ἐλευθέραν καὶ ἄφορον *eam vrbem pronuntiauit, ait Strabo in* XIII. *Certamen deinde Romanis, in honeſtandâ vrbe, vt credebant, parente. In fœdere quod cum Antiocho, immunitas Ilienſibus data, & Rhœteum ac Gergithum conceſſa: vt auctor eſt Liuius lib.* XXXVIII. *Epiſtola deinde Græca Senatus populiq. Romani ad Seleucum regem miſſa (Suetonij verba ſunt, Claudij cap.* XXV.) amicitiam & ſocietatem ita demum pollicentis, ſi conſanguineos ſuos Ilienſes ab omni onere immunes præſtitiſſet. *Sulla etiam, Aſiam conſtituens, eoſdem* ἐλευθέρους ἠφίει, καὶ Ῥωμαίων ἀνέγραφε φίλους: Liberos dimiſit, & ſocios amicoſque Romanorum ſcripſit, *ait Appianus. An hoc mutatum poſteà (& ſæpè ſolet) neſcio: Iulius quidem Cæſar iterùm & agrum, & libertatem dedit, & immunitatem: nec imminuit Tiberius aut Auguſtus. Strabo:* Καῖσαρ ὁ θεὸς χώραν τε προσένειμεν αὐτοῖς, καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἀλειτουργησίαν αὐτοῖς συνεφύλαξε· καὶ μέχρι νῦν συμβαίνουσιν ἐν τούτοις. *Quis ergo eo obſtulit, vt opus fuerit ſiue reddi à Claudio, ſeu firmari? An Caligula? nihil lectum. Credo equidem, nemo. ſed vel Claudius adiecit aliquid ad immunitatem olim datam, effecitq. vt pleniſſimâ vterentur, (atque ideò Tacitus ſcripſerit,* vt omni publico munere ſoluerentur, *quod eſt antea non omni:) aut conceſſâ, ſed publicanorum improbitate motâ, ſanxit in perpetuum ſtabiliuitque. Suetonius:* Ilienſibus quaſi Romanæ gentis auctoribus tributa in perpetuum remiſit. *Calliſtratus, De excuſat.* Ilienſibus & propter inclytam nobilitatem ciuitatis, & propter coniunctionem originis Romanæ, iam antiquitus & Senatuſconſultis & principum conſtitutionibus pleniſſima immunitas tributa eſt, vt etiam tutelæ excuſationem habeant.

140. REDDITVR RHODIIS LIBERTAS.] *Adempta nuper ab ipſo Claudio, propter ciues quoſdam Romanos in crucem actos, vt notat Dio. Sed reſtituta, orante Nerone. cuius honori iure Epigramma illud adſcio, quod nomine Antiphili legitur primo Anthologiæ,* εἰς νήσους. *Nec enim alio ſpectat, quàm ad hoc factum.*

Ὡς πάρος ἀελίου, νῦν Καίσαρος ἁ Ῥόδος εἰμὶ
Νᾶσος, ἴσον δ' αὐχῶ φέγγος ἀπ' ἀμφοτέρων.
Ἤδη σβεννυμέναν με, νέα κατεφώτισεν ἀκτὶς C
Ἅλιε, καὶ παρὰ σὸν φέγγος ἔλαμψε Νέρων.
Πῶς εἴπω; τίνι μᾶλλον ὀφείλομαι; ὃς μὲν ἔδειξεν
Ἐξ ἁλός, ὃς δ' ἤδη ῥύσατο δυομέναν.

Argutum epigramma. & comparat Neronem ecce, cum Sole. quia vt ille Rhodum retexit radijs fecitq. oriri, ſic iſte preſſam & occidentem reſtituit, reduxitq. in lucem.

141. A PROCVRATORIBVS SVIS IVDICATARVM.] *Defunguntur vulgò leniter interpretatione huius loci, & alterius Suetoniani comparis:* Vt rata eſſent quæ Procuratores ſui in iudicando ſtatuerent, à Senatu precario exegit. *Referunt enim ad Procuratores rei familiaris in prouincijs: quibus datum nunc ius vidimus cognoſcendi ſtatuendique inter priuatos & fiſcum, in re pecuniariâ quidem: non enim criminum. argumento l.* II *C. Si aduerſ. fiſc. l.* VIII. D *§. Tranſactiones. De tranſact. l.* I. *C. De iuriſd. omn. iudic. Itaque non aliud Tacitum tam longâ & querulâ oratione indignari, quam iuriſdictionem Procuratoribus mandatam in re & cauſſâ fiſcali pecuniariâ: eorumque decreta firma a Claudio habita & rata. Sed mihi profectò, &, credo, Tacito alia mens eſt. cui lucem dare conamur in* EXCVRSV B.

142. IN VRBE PLERAQVE CONCESSA.] *In vrbe Equitibus Romanis latè datum ius. vti ab Auguſto Mæcenati in Præfecturâ vrbis, vti Præfecto Prætorio ſemper: qui is ex Equite ad tempora Veſpaſiani. Sed & Procuratoribus Cæſaris in vrbe aliquod ius, extra res fiſci. Vlpianus:* Frequens eſt etiam legis Fabiæ cognitio in tribunalibus Præſidum: quamquam quidam Procuratores Cæſaris vſurpauerint, quàm Romæ tam in prouincis.

143. SER-

ordo in poſſeſſione iudiciorum locaretur, aut rurſum 143 Seruiliæ leges ſenatui iudicia redderent. Mariuſque & Sylla olim de eo vel præcipuè bellarunt. Sed tunc Ordinum diuerſa ſtudia: & qui vicerant, publicè valebant. C. Oppius & Cornelius Balbus primi Cæſaris opibus potuere conditiones pacis & arbitria belli tractare. 144 Matios poſthac & Vedios, & cetera equitum Romanorum præualida nomina, referre nihil attinuerit; cùm Claudius 145 libertos, quos rei familiari præfecerat, ſibique & legibus adæquauerit. Retulit dein de immunitate Cois tribuendâ. Multaque ſuper antiquitate eorum memorauit. 146 Argiuos vel cum Latonæ parente, vetuſtiſſimos inſulæ cultores: mox aduentu Æſculapij artem medendi illatam, maximeque inter poſteros eius celebrem fuiſſe, nomina ſingulorum referens, & quibus quiſque ætatibus viguiſſent. Quin etiam dixit Xenophontem, cuius ſcientiâ ipſe vteretur, eâdem familiâ ortum: precibuſque eius dandum, vt omni tributo vacui in poſterum Coi, ſacram & tantùm dei miniſtram inſulam colerent. neque dubium habetur, multa eorundem in Pop. Rom. merita, ſociaſque victorias potuiſſe tradi. Sed Claudius felicitate ſolitâ, quod v[illegible]i conce[illegible], [illegible] extrinſecus adiumentis velauit. At Byzantij, datâ dicendi copiâ, cùm magnitudinem onerum apud ſenatum deprecarentur, cuncta repetiuere, orſi à fœdere quod nobiſcum icerant, quâ tempeſtate bellauimus aduerſus regem Macedonum, cui vt degeneri, Pſeudophilippi vocabulum impoſitum. 147 Miſſas poſthac copias in Antiochum, Perſen, Ariſtonicum, & piratico bello 148 adiutum Antonium. memorabantque quæ Syllæ, aut Lucullo, aut Pompeio obtuliſſent. Mox recentia in Cæſares merita. quando ea loca inſiderent, quæ tranſmeantibus terrâ marique ducibus, exercitibúſque, ſimul vehendo commeatu opportuna forent. Namque artiſſimo inter Europam Aſiamque diuortio, Byzantium in extremâ Europâ 149 poſuere Græci. quibus Pythium Apollinem conſulentibus vbi conderent vrbem, redditum oraculum eſt: *quærerent ſedem, cæcorum terris aduer-*

Cois immunitas data.

Byzantij leuari tributis poſtulant.

Situs & opportunitas eius oppidi.

143. SERVILIÆ LEGES.] *Plures eo nomine: ſed vna Iudiciaria, quam tulit Q. Seruilius Cæpio Conſul. de quâ Cicero ſæpiùs, & Aſconius.*

144. MATIOS POSTHAC ET VEDIOS.] *Vedium intellegit Pollionem, & C. ſiue Cn. Matium. Etſi libri hic omnes ineptè*, Macchyos, *vel*, Marthios. *C. Matij, qui inter amicos Iulij Cæſaris, mentio Suetonij cap.* LII. Quæ ſcire C. Matium, C. Oppium reliquoſque Cæſaris amicos. *item Ciceroni ad Trebatium*: Quòd in C. Matij ſuauiſſimi doctiſſimique hominis familiaritatem veniſti. *Et quia Cicero elogio doctiſſimi ornat, cenſui olim eumdem eſſe cum illo qui Mimiambos & Iliada ſcripſit, quem Agellius Macrobiuſque laudant, vt hominem impensè doctum. Sed tamen cum Cnæi prænomine: vti & apud Plinium Cn. Matius legitur inter. amicos Auguſti, lib.* XII. Cn. Marius ex equeſtri ordine Diui Auguſti amicus. *Qui forteaſſe alius ab illo primo, & de quo hic ſermo. In lapide quodam geminatâ litterâ ſculptum legi* P. MATTIVS. CHARITON.

145. LIBERTOS, QVOS REI FAMILIARI.] *Iuuare videtur eos qui Claudianum ſcitum ad Rationales tantùm referunt. Fruſtrà. Procuratores enim omnes primò rei familiari ſiue fiſco præfecti, ſed imago imperij quibuſdam adiuncta.*

146. ARGIVOS VEL CVM LATONÆ PARENTE.] *Certiſſima emendatio eſt & elegantis ingenij clara index, quam à Iaſiâ Mercero accepi:* Argiuos vel Cœum Latonæ parentem. *Pater enim eius deæ* Κοῖος *vel* Κεῖος. *Heſiodus:*

Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνήν,
Κυσαμένη δ' ἤπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι
Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο.

Et ab eo nomen ipſi inſulæ datum. Huic ipſi rei Gryphus in Athenæi X. *ex veteri carmine:*

— μήτηρ δ' ἐςὶν ἀεθμοῖο παῖς: numen mihi filia mater. Significatur Latona, *inquit Athenæus*, Cœi filia: *quia* Macedones Numerum, Cœum agnominant. *At de Xenophonte quod additur, eſt ille medicus, cuius Diogeni Laertio mentio in fine Xenophontis Socratici*: Τρίτος, ἰατρὸς Κῷος.

147. MISSAS POSTHAC COPIAS.] *Quid poſthac? erga Antiochus & Perſes poſt Pſeudophilippum? minimè, tempore hi anteeunt: ſed ſcilicet Byzantij primùm, vt validius, fœdus memorant, quod tempore Pſeudophilippi ictum: tum addunt de Auxilijs variè latis. Itaque* poſthac, *non tempus rei geſtæ, ſed dicta notat. Malim tamen*, poſt hæc, *eo ſenſu.*

148. ADIVTVM ANTONIVM.] *Capio non de celebri nato, Antonio, qui Triumuir: ſed de M. Antonio, qui curator oræ maritimæ cum infinito imperio, ſub initia Piratici belli. de quo illud Salluſtij innotuit*, M. Antonius perdundæ pecuniæ genitus, vacuuſque à curis niſi inſtantibus. *Vide Ciceronem, & Aſconium, in Verrem.*

149. POSVERE GRÆCI.] *Pleraque Hiſtoria Spartanis adſcribit conditam hanc nobilem vrbem, & fatalem imperiorum ſedem. Iuſtinus & Iſidorus à Pauſaniâ rege, Claudianus à Byzante quodam non obſcurè exſtructam vult: in Eutropium lib.* II.

——— hoc Byzas Conſtantinuſque videbunt?

In Ioanne Sariſbarienſi de nugis Curialium (in quo centone multos pannos purpura agnoſco, & fragmenta aut melioris) lego: Chilon Lacedæmonius iungendæ ſocietatis cauſſa miſſus Corinthum, duces & ſeniores populi ludentes inuênit in aleâ. Infecto

 itaque

aduerſam. Eâ ambage Chalcedonij monſtrabantur, quòd priores illuc aduecti, [150] præ- A
uiſâ locorum vtilitate, peiora legiſſent. Quippe Byzantium fertili ſolo, fecundóque mari. quia [151] vis piſcium in Pontum erumpens, & [152] obliquis ſubter vndas ſaxis exterrita, omiſſo alterius litoris flexu, hos ad portus defertur. Vnde primò quæſtuoſi & opulenti; pòſt magnitudine onerum vrgente, finem aut modum orabant, annitente Principe, qui [153] Thracio Boſphoranoque bello recèns feſſos iuuandoſque rettulit. Ita tributa in quinquennium remiſſa.

A. V. C. DCCCVII. *Prodigia multa Claudianæ necis.*

M. Aſinio, M. Acilio Coss. mutationem rerum in deterius portendi, cognitum eſt crebris prodigijs. Signa enim ac tentoria militum igne cæleſti arſere. Faſtigio Capitolij [154] examen apum inſedit. Biformes hominum partus. Et ſuis

itaque negotio reuerſus eſt, dicens ſe nolle gloriam Spartanorum, quorum virtus conſtructo Byzantio clareſcebat, hac maculare infamiâ, vt dicerentur cum aleatoribus contraxiſſe ſocietatem. *At alij non conditam à Pauſaniâ, ſed ſaltem expugnatam tradiderunt; inter quos Aemilius Probus: Ammiano vero eſt* Atticorum colonia, *lib.* XXII.

150. PRÆVISA LOCORVM VTILITATE.] *Ad ſententiam fortaſſe aptius*, parum viſâ locorum vtilitate. *Ideò enim cæci, oraculo dicti. Apud Strabonem denarrata tota res, lib.* VII. Τὸν Ἀπόλλω, *inquit*, φασὶ τοῖς κτίσασι τὸ Βυζάντιον ὕστερον, μετὰ τὴν ὑπὸ Μεγαρέων Χαλκηδόνος κτίσιν, χρηστηριαζομένοις, προστάξαι ποιήσασθαι τὴν ἵδρυσιν ἀπεναντίον τῶν τυφλῶν. τυφλοὺς καλέσαντα τοὺς Χαλκηδονίους, ὅτι πρότεροι πλεύσαντες εἰς τοὺς τόπους ἀφέντες τὴν περαίαν κατασχεῖν, τοσοῦτον πλοῦτον ἔχουσαν, εἵλοντο τὴν λυπροτέραν. *Habes eadem in Herodoto, libro* IV. *niſi quòd illic dictum hoc & ſcomma in Chalcedonios Megabyzo Satrapæ tribuit. Septemdecim autem annis conditam Chalcedona ante Byzantium, ibidem etiam traditum.*

151. VIS PISCIVM IN PONTVM.] *Falſa lectio: damnata ab hiſtoriâ, & à libris. Nam libri omnes*, vis piſcium in Metapontum erumpens. *Ex quis verè corriges*, vis piſcium innumera Pontum erumpens. *Ita ſcilicet res eſt. capta iſta piſcium (Pelamydes ſunt) non intrantes è mari Aegæo Pontum, vt vulgata lectio ſuadet, ſed exeuntes erumpenteſq. capiuntur. Fætura enim earum in paludibus Mæotidis eſt; atque inde adultæ, grege facto, Pontum Propontidémque intrant. atque ibi captura. Strabo clarè lib.* VII. *ſuper hac ipſâ re atque piſce:* Γεννᾶται οὖν τὸ ζῷον, (*Pelamydem intellegit*) ἐν τοῖς ἕλεσι τῆς Μαιώτιδος. ἰσχύσαν δὲ μικρὸν, ἐκπίπτει διὰ τοῦ στόματος ἀγεληδὸν, καὶ φέρεται παρὰ τὴν Ἀσιανὴν ἠιόνα μέχρι Τραπεζοῦντος καὶ Φαρνακίας. *Et poſt pauca addit:* Ἐπειδὰν δ' ἤδη συνάψῃ ταῖς Κυανέαις, καὶ παραλλάξῃ ταύτας, ἐκ τῆς Χαλκηδονιακῆς ἀκτῆς, λευκή τις πέτρα προσπίπτουσα φοβεῖ τὸ ζῷον, ὥστ' εὐθὺς ἐπὶ τὴν περαίαν τρέπεσθαι. ὑπολαβὸν δὲ ὁ ἐνταῦθα ῥοῦς ἅμα καὶ τῶν τόπων εὐφυῶν ὄντων πρὸς τὸ τὸν ἐκεῖ ῥοῦν τῆς θαλάττης ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ πρὸς αὐτῷ κέρας τρέπεσθαι φυσικῶς, συνελαύνεται δεῦρο, καὶ παρέχει τοῖς Βυζαντίοις καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων πρόσοδον ἀξιόλογον. *Eadémque ex Ariſtotele colliges libro* VIII. *De Hiſtoriâ animalium, cap.* XIII. *Pliniani codicis mendam non ſileo in hac narratione lib.* IX. *cap.* XV. Eſt in Euripo, *ait*, Thracij Boſpori, in ipſis Europam Aſiamque ſeparantis freti anguſtijs, ſaxum miri candoris, à vado ad ſumma perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Aſiæ. Huius adſpectu repentè territi, ſemper aduerſum Byzantij promontorium, ex eâ cauſſâ appellatum Chryſoceras, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis ca- B
ptura Byzantij eſt, magnâ Chalcedonis penuriâ. Opperiuntur autem Aquilonis flatum, vt ſecundo fluctu exeant è Ponto: nec niſi intrantes Pontum Byzantij capiuntur. *Quid? non capiuntur niſi intrantes Pontum? contrà antè dixit, capi exeuntes è Ponto, non intrantes. quod veriſſimum eſt. Itaque alij vice Ponti*, Propontidem *ſubſtituunt: Pincianus totum locum reſcribit confidentiùs*, nec niſi infantes tunc Byzantij capiuntur. *Fortaſſè verum, ſimplicius certè*, intrantes portum Byzantij, *vt ad ipſum oppidum, & in portu fuerit ea captura. Nam cornu illud ad quod deferebantur, fuit* προσεχὲς τῷ Βυζαντίων τείχει, *vt Strabo ait: imò, vt Plinius, in ipſa illo promontorio quod Cornu vocant, Byzantium vrbs. Atque ibi in multas ſinus ſciſſum, tamquam ramos (εἰς οὓς ἐμπίπτουσα ἡ πηλαμὺς ἁλίσκεται) faciebat* C
vrbi illi portum. Strabonem vide.

ADD. *Ad correctionem noſtram, & exitum piſcium è Ponto, facit valdè Salluſtij locus, apud Seruium lib.* IV. *& Iuuenalis interpretem Sat.* IV. Quâ tempeſtate vis piſcium Ponto erumpit. *Tamen, ne callidè diſſimulem, vulgatam lectionem D. Ambroſius affirmare videtur, Hexam. libro* V. *capite* X. Piſces, *inquit*, ex plurimis locis, à diuerſo ſinu maris, innumeri, velut communi conſilio conuenientes, coniuncto agmine flatus Aquilonis petunt, & ad illud Septemtrionalium mare partium quadam naturæ lege contendunt. Dicas, ſi aſcendentes videas, rheuma quoddam eſſe. ita proruunt, fluctuſque interſecant, per Propontidem in Euxinum Pontum violento impetu profluentes. *Sed mox addit, ingruente hieme, & poſtquam ibi fetificauerint, immenſo agmine regredi. Vide locum: &* D
vtramuis lectionem defendi poſſe, tu defendes.

152. OBLIQVIS SVBTER VNDAS.] *Quærunt, quæ hæc* ſaxa obliqua? *Ego dicam. è littore Chalcedonis ſaxa à latere ſe oſtendunt, & velut ex tranſuerſo (Straboni ſcriptum) atque ea igitur fugiunt. At Franciſcus Medices, quia Strabo idem & Plinius* candidum ſaxum *id dicunt, vellet hic legi*, albis, *vel* albidis, *pro voce*, obliquis. *Vellem & ego hominis cauſſâ. quis enim Muſicus Medices non amet? ſed non poſſum hanc per audacem coniecturam.*

153. THRACIO BOSPHORANOQVE BELLO.] *Thracium bellum intellegit, quod cum Thracibus montanis geſtum, duce Poppæo Sabino; Boſphoranum, quod cum rege Mithridate. De illo, noſter lib.* IV. *de hoc, ſuprà, iſto ipſo libro.*

154. EXAMEN APVM.] *Quod ſemper inter portenta.*

A ſuis fetus editus, cui accipitrum vngues erant. Numerabatur inter oſtenta, diminutus omnium magiſtratuum numerus, quæſtore, ædili, tribuno, ac prætore, & conſule, paucos intra menſes defunctis. Sed in præcipuo pauore Agrippina vocem Claudij, quam temulentus iecerat, fatale ſibi, vt coniugum flagitia ferret, dein puniret, metuens, agere & celerare ſtatuit, [155] perditâ priùs Domitiâ leuibus & muliebribus cauſſis: quia Lepida [156] minore Antoniâ genita, auunculo Auguſto, [157] Agrippinæ ſobrinâ prior, ac Gnei mariti eius ſoror, parem ſibi claritudinem credebat. nec forma, ætas, opes multum diſtabant. & vtraque [158] impudica, infamis, vinolenta, haut minùs vitijs æmulabantur quàm ſi qua ex fortunâ proſpera acceperant. Enimuerò certamen acerrimum, amita potiùs an mater apud Neronem præualeret. Nam Lepida blandimentis & largitionibus iuuenilem animum deuinciebat; truci contrà ac minaci Agrippinâ, quæ filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat. Ceterùm obiecta ſunt [159] quòd coniugium Principis deuotionibus petiuiſſet, quodque parum coërcitis per Calabriam ſeruorum

Agrippinæ in Lepidam æmulatio.
Vtriuſque mores.
Hæc accuſata:

B agminibus pacem Italiæ turbaret. Ob hæc mors indicta, multum aduerſante Narciſſo, qui Agrippinam magis magiſque ſuſpectans, promſiſſe inter proximos ferebatur, *certam ſibi perniciem, ſeu Britannicus rerum, ſeu Nero potiretur. Verùm ita de ſe meritum Cæſarem, vt vitam vſui eius impenderet. Conuictam Meſſallinam & Silium.* [160] *Pares iterum accuſandi cauſas eſſe, ſi Nero imperitaret. Britannico ſucceſſore, nullum Principi meritum, ac nouercæ inſidijs domum omnem conuelli, maiore flagitio, quàm ſi impudicitiam prioris coniugis reticuiſſet. quamquam ne impudicitiam quidem nunc abeſſe, Pallante adultero. ne quis ambigat, decus, pudorem, corpus, cuncta regno viliora habere.* Hæc atque talia dictitans, amplecti Britannicum, robur ætatis quàm maturrimum precari: modò ad deos, modò ad ipſum tendere manus, adoleſceret, patris inimicos depelleret: matris etiam interfectores vlciſceretur. In tantâ mole curarum, Claudius valetudine aduersâ corripitur, refouendiſque viribus mollitie cæli & ſalubritate aquarum, [161] Sinueſſam pergit. Tum Agrippina ſceleris

Et ad mortem acta.
Narciſſi libera vocis.
Qui Britannici fidus.
Claudius ægrotat.

C olim certa, & oblatæ occaſionis propera, nec miniſtrorum egens, de genere veneni conſultauit: ne repentino & præcipiti facinus proderetur; ſi lentum & tabidum delegiſſet, ne ad-

portenta: cùm viſum loca inſolenti. Silium Italicum emendari velim libro VIII. *de prodigijs quæ ante pugnam Cannenſem:*

Obſeditque frequens caſtrorum limina bubo:
Nec denſæ trepidis abſuiut ſe inuoluere nubes
Ceſſaruntque aquilis: non vnus crine coruſco
Regnorum euerſor rubuit lethale cometes.

ſcribique:

Nec denſæ trepidis apium ſe inuoluere nubes
Ceſſarunt aquilis *Nubes apium, examina vocat, quæ inſederunt ſigna. Quod ſequitur,* Suis fetus editus *libris omnibus erat*, fetum editum: *& fortaſſè nominandi caſu ſic dixerint etiam antiqui.*

D 155. PERDITA PRIVS DOMITIA] *Nemo tam inconſpectus in legendo, qui vitium non videat malè hærentis & incabilis orationis. Domitia, inquit, perdita eſt: & ſubdit quaſi de aliâ, quia inter Lepidam & Agrippinam æmulatio exercebatur. Corrige verò, & reduc aberrantem vocem:* perditâ priùs Domitiâ Lepidâ leuibus & muliebribus cauſſis: quia minore Antoniâ genita. *Scilicet Cn. Domitio duas fuiſſe filias, quarum vtraque Domitia gentis nomine dicta: ſed minor, de quâ hic, diſcriminandi cauſſâ, cum Lepidæ cognomine. Ea nunc ad mortem adacta. Suetonius Nerone, cap.* VII. Amitam Lepidam ream teſtimonio coràm adflixit, gratificans matri à quâ rea premebatur. *At Domitia altera ſuperuixit, & mentio eius lib.* XIII. *eſtq́; veneno ſublata à Nerone, paullo poſt mortem matris. Vide Suetonium Ner. cap.* XXXIV. *& Xiphilinum.*

156. MINORE ANTONIA GENITA.] *Culpant me quod non ſcripſerim,* maiore. *Non me, ſed Tacitum. Ita enim iterùm ſenſit ſcripſitq́; noſter lib.* IV. *Annal.* Cn. Domitius electus cui minor Antonia Octauiâ genita in matrimonium daretur. *At enim Suetonius & Plutarchus aliter. Quid ergo? nouum eſt, vt diſſenſus aliquis ſcriptorum ſit? Et tamen Plutarchus clarè id non dicit: clarè Suetonius, fateor, plus vno loco. ſed cur arbiter ego inter eos ſim? Soluo me iudicatu iſto, & bono veteriq́; ritu, iuro mihi nō liquere.*

157. AGRIPPINÆ SOBRINA PRIOR.] *Siue, quod iuriſconſulti ſuggerunt,* ſobrinâ propior: *etſi eadem vis alteri illi vocula. Lepida autem Germanico patri Agrippinæ, conſobrina fuit. Filiæ ergo Germanici, Lepida ſobrina propior. Res ſatis clara ex Stemmate noſtro Auguſti.*

158 IMPVDICA, INFAMIS, VINOLENTA.] *Malim;* violenta: *vt ſuperba & commota animo vtraque fuerit. De vino natâ nihil legi.*

159 QVÒD CONIVGIVM PRINCIPIS.] *Id eſt, coniugem. Nam vt Claudij coniugium ipſa ambierit, non lectum. Abuſa ergo veteri voce ſibus ad perniciem Agrippinæ. Sic Seruitium pro ſerua, & matrimonium pro matronâ* * *alibi notaui, & Clientelas pro clientibus in Tacito.*

* In Liuio lib. I. Et conuocatis plebis matrimonijs, conqueſta de iniuria patriciarum, &c.

160. PARES ITERVM ACCVSANDI.] *Ita hæc diſtinguenda ſunt: etſi ſuſpecta mendi.*

161. SINVESSAM PERGIT.] *Sinueſſana aqua lib. I. Hiſtor. & Plinio lib.* XXXI. *commendata, ob vim quamdam ſalubrem.*

ne admotus ſupremis Claudius, & dolo intellecto, ad amorem filij rediret. Exquiſitum A aliquid placebat, quod turbaret mentem, & mortem differret. Diligitur artifex talium, vocabulo Locuſta, nuper veneficij damnata, & diu inter inſtrumenta regni habita. Eius mulieris ingenio paratum virus, cuius miniſter è ſpadonibus fuit Halotus, [162] inferre epulas, & explorare guſtu ſolitus. Adeoque cuncta mox pernotuere, vt temporum illorum ſcriptores prodiderint, infuſum delectabili cibo boletorum venenum; nec vim medicaminis ſtatim intellectam, ſocordiáne Claudij an vinolentiâ. ſimul ſoluta aluus ſubueniſſe videbatur. Igitur exterrita Agrippina, & quando vltima timebantur, ſpretâ præſentium inuidiâ, prouiſam iam ſibi Xenophontis medici conſcientiam adhibet. Ille tanquam niſus euomentis adiuuaret, pinnam rapido veneno illitam faucibus eius demiſiſſe creditur: haut ignarus ſumma ſcelera incipi cum periculo, peragi cum præmio.

Boleto eum ſanat Agrippina.

Mors celatur

Vocabatur interim ſenatus, votaque pro incolumitate Principis conſules & ſacerdotes nuncupabant, cùm iam exanimis veſtibus & fomentis obtegeretur, dum res firmando Neronis imperio componuntur. Iam primùm Agrippina, velut dolore victa & ſolatia B conquirens, tenere amplexu Britannicum, veram paterni oris effigiem appellare, ac variis artibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniam quoque & Octauiam ſorores eius attinuit, & cunctos aditus cuſtodijs clauſerat; crebroque vulgabat, ire in melius valetudinem Principis, quo miles bonâ in ſpe ageret, tempuſque proſperum ex monitis Chaldæorum * attentaret. Tunc medio diei, tertio ante idus Octobr. foribus palatij repentè diductis, comitante Burrho Nero egreditur ad cohortem, quæ more militiæ excubijs adeſt. ibi monente Præfecto, feſtis vocibus exceptus, inditur lecticæ. Dubitauiſſe quoſdam ferunt reſpectantes, rogitanteſque vbi Britannicus eſſet? mox nullo in diuerſum auctore, quæ offerebantur ſecuti ſunt. Illatuſque caſtris Nero, & congruentia tempori præfatus, promiſſo donatiuo, [163] ad exemplum paternæ largitionis, Imperator conſalutatur. Sententiam militum ſecuta Patrum conſulta. nec dubitatum eſt apud prouincias. Cæleſteſque honores Claudio decernuntur, & funeris ſollenne perinde ac diuo Auguſto celebratur: æmulante Agrippinâ proauiæ Liuiæ magnificentiam. Teſtamen- C tum tamen haut recitatum, ne antepoſitus filio priuignus, iniuriâ & inuidiâ animos vulgi turbaret.

** Quidam ſcripti, admentaret.*

Imperium Neroni traditur.

Claudij funus, & conſecratio.

162. INFERRE EPVLAS ET EXPLORARE.] *Sic libro* XIII. Quia cibos potuſque eius delectus ex miniſtris explorabat. *Cui id munus, is paſſim in lapidibus dicitur, Prægustator: in quodam etiam,* A POTIONE. *Athenæus lib.* IV. Οὓς νῦν καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι πρεγεύστας, τοὺς οἱ Ἕλληνες προτένθας ὠνόμαζον. *Mos qui liberâ rep. ignotus Romanis: quem tamen cœpiſſe coniicio ab Auguſto, non vano argumento lapidis qui Romæ:*

GENIO
CÆLI... HERODIANI
PRÆGVSTATOR.
DIVI. AVGVSTI
IDEM. POSTEA. VILLICVS. IN
HORTIS SALLVSTIANIS
DECESSIT. NONIS. AVGVSTIS
M. COCCEIO. NERVA
C. VIBIO. RVFINO COSS.

Tenuitque Tiberius, de quo lego: TI. CLAVDIVS. FLAMMA. CLAVSVS. TI. AVG. PRÆGVSTATOR. *& deinceps alij. Traductum morem opinor à Perſis maximè, de quis Xenophon libro* I. παιδείας. Οἱ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι, καταῤῥοφοῦσι, τοῦ δὴ εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. *Vbi & ritum habes prægustandi.*

163. AD EXEMPLVM PATERNÆ LARGITIONIS.] *Promiſit ergo virítim* quinadena ſeſtertia: *vt Suetonius in Claudio expreſſit cap.* X. D *ſiue vt Ioſephus*, quina millia drachmarum: *quæ ſunt* Seſtertia vicena, *ſiue nobis* quingenti Philippæi. *Nam quòd olim ex Dione dixi, de centenis nummis: erraui. ea enim donatio à Claudio vſurpata ſingulis deinceps natalibus imperij ſui.*

C. COR-

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER XIII.

BREVIARIVM LIBRI.

B *SILANVS proconſul Aſiæ, veneno necatus, Agrippinæ fraude. item Narciſſus ad mortem actus. Claudio funus cenſorium ductum, & laudatur à Principe. Bona Neronis initia, & multa arbitrio Senatus conſtituta. Parthi Armeniam adſectant: quibus Domitius Corbulo opponitur. Nero Acten libertam amat, matre fremente. eáque cauſſa imminutæ maternæ potentiæ. Pallas libertus curâ rerum demotus. mox venenum Britannico properatum: & feſtinum eius funus. Agrippina Neroni offenſior, & viſa res nouas moliri. accuſata eo nomine, abſoluitur. Neronis luxus & laſciui per noctem diſcurſus. Actum de libertis in ſeruitutem reuocandis, ſed non peractum. Damnationes aliquot illuſtrium, itémque à fato mortes. Iterùm cum Parthis diſcordia, ſuper Armeniâ. ad quod bellum priſcâ ſeueritate & diſciplinâ militem ſuum Corbulo firmauit. Is Armeniam ingreditur, caſtella aliquot exſcindit, vrbem Artaxata capit & incendit: rege Tiridate prælium aut defenſionem nuſquam auſo. P. Suilius Romæ damnatur, adnitente Senecâ. Octauius Sagitta Pontiam tergiuerſantem de nuptijs, impotentiâ amoris, ferro tranſadigit. libertus ſuum crimen id fatetur, magno exemplo. Poppæam Sabinam amare Nero*
C *cœpit: déque ingenio & Venere eius feminæ. Cornelius Sulla Maſſiliam amouetur, ſuſpectus Principi. Publicanorum iniquitas temperata. In Germaniâ Friſij res mouent: & ſedes iuxta Rhenum conantur figere. fruſtrà. quia pulſi ab Romano equite & disiecti. Eoſdem agros mox Anſibarij occupant, ſed eodem fato. Hermunduri Cattíque inter ſe bellantur. ſed magno prælio Catti ad exitium penè gentis cæſi. Geſta hæc annis quattuor.*

IMP. CLAVDIO NERONE L. ANTISTIO VETERE
Q. VOLVSIO P. CORNELIO SCIPIONE.
IMP. CLAVDIO NERONE. II. L. CALPVRNIO PISONE.
IMP. CLAVDIO NERONE III. VALERIO MESSALLA
Coss.

PRIMA nouo Principatu mors [1] Iunij Silani proconſulis Aſiæ, ignaro Nerone, per dolum Agrippinæ paratur. non quia ingenij violentiâ exitum irritauerit, ſegnis & dominationibus alijs faſtiditus, adeò vt [2] C. Cæſar pecudem auream eum appellare ſolitus ſit: verùm Agrippina fratri eius [3] L. Silano necem molita vltorem metuebat, crebrâ vulgi famâ, anteponendum eſſe vix dum
D pueritiam egreſſo Neroni, & imperium per ſcelus adepto, virum ætate compoſitâ, inſontem, nobilem, & quod tunc ſpectaretur, è Cæſarum poſteris. quippe & [4] Silanus D. Auguſti abnepos erat. hæc cauſſa necis: miniſtri fuere [5] P. Celerius eques Romanus, & Ælius libertus, rei familiari Principis in Aſiâ impoſiti. Ab ijs proconſuli venenum inter epulas datum eſt, apertiùs quàm vt fallerent. Nec minùs properatò Narciſſus Claudij libertus, de cuius iurgijs aduerſus Agrippinam rettuli, aſperâ cuſtodiâ, & neceſſitate extremâ, ad mortem agitur; inuito Principe, cuius abditis adhuc vitijs per auaritiam ac prodigentiam mirè congruebat. Ibatúrque in cædes, niſi Afranius Burrhus, & Annæus Seneca obuiam iiſſent. Hi rectores imperatoriæ iuuentæ, & [6] pari in ſocietate potentiæ concordes, diuerſâ arte ex æquo pollebant. Burrhus militaribus curis, & ſeueritate morum; Seneca præceptis eloquentiæ, &

Iunius Silanus.

Palàm veneno necatus.

Narciſſus etiam ad mortem adactus.

Burrhus & Seneca laudantur.

comitate honeſtâ. iuuantes inuicem, quò faciliùs lubricam Principis ætatem, ſi virtu- A
tem aſpernaretur, voluptatibus conceſſis retinerent. Certamen vtrique vnum erat contra ferociam Agrippinæ, quæ cunctis malæ dominationis cupidinibus flagrans, habebat in partibus Pallantem, quo auctore Claudius nuptijs inceſtis & adoptione exitioſâ ſemet peruerterat. Sed neque Neroni infra ſeruos ingenium; & Pallas triſti arrogantiâ modum liberti egreſſus, tædium ſui mouerat. Propalam tamen omnes in eam honores cumula-

COMMENTARIVS.

IVNII SILANI.] *Crebra in hiſtoriâ horum temporum mentio Silanorum, & confuſa: quæ, continuo mihi eſt, ne turbet iuuentutem. Eâ re, non ſtemma quidem eius familiæ ponam (arduus ille & fortaſſe vanus labor:) ſed illuſtriſſimos quoſque, quo Imperatore, quóque exitu fuerint, exſequar, cum temporum notâ. Exordior à Tiberio principe: quæ quæ ſuprà, nihil ad Spartam meam.*

C. IVNIVS. C. F. SILANVS. *Conſul fuit cum P. Cornelio Dolabellâ anno* DCCLXII. *ſub Auguſto: Proconſul Aſiæ, ſub Tiberio, damnatuſque repetundarum & proiectus in Cytheram inſulam. Tacit. lib.* III. *Annal.*

M. IVNIVS. M. F. SILANVS. *Conſul fuit ſub Tiberio,* DCCLXXI. *Proconſul Africæ fuit, auctore Tacito lib.* IV. *Hiſtor.* Mox C. Cæſar turbidus animi, ac M. Silanum obtinentem Africam metuens. *Socer fuit Caij Caligulæ, & ab eodem interfectus, Sueton. cap.* XII. *&* XXIII *item Dio.*

D. IVNIVS. M. F. SILANVS, *Marci prioris frater. Is adulter in Iuliâ nepte Auguſti, in exſilium iuit, redijtq́; per gratiam & potentiam M. fratris ſui. Fuit poſthac in vrbe, neque honores adeptus eſt. Tacit. lib.* III. *Annal.*

AP. IVNIVS SILANVS. *Conſul fuit ſub Tib. anno* DCCLXXX. *Conſocer Claudij dicitur Suetonio, propter L. Silanum filium eius Octauiæ ſponſum. Proconſul Hiſpaniæ, & maritus Lepidæ matris Meſſallinæ, à Claudio, incerto crimine, occiſus. Dio* LX. *Sueton. cap.* XXIX. *&* XXXVII.

Eius duo filij L. SILANVS, *&* M. SILANVS. *Lucius, gener Claudij fuit, Octauiæ ſponſus, Agrippinæ artibus ad mortem actus. Marcus conſul fuit cum Valerio Aſiatico, anno* DCCXCIX. *in quo error inſignis Onufrij, qui Aſiatico collegam dat Meſſallam.*

quem Dio refutat & Faſti Græci. Proconſul Aſiæ fuit, & à Nerone nunc interfectus. De eo Plinius libro VII. Diuus Auguſtus, in reliquâ exemplorum raritate, neptis ſuæ nepotem vidit genitum B
quo exceſſit anno, M. Silanum: qui cùm Aſiam obtineret poſt conſulatum (*malim ſcribi,* proconſulatu) Neronis principis ſucceſſione, veneno eius ſublatus eſt. *Etſi Plinius ſcelus hoc Neroni adſcribit, quod noſter reijcit in matrem.*

Fuit & D. IVNIVS SILANVS, *conſul anno* DCCCVI.

2. C. CÆSAR PECVDEM AVREAM.] *Vereor vt ſcriptori noſtro conſtet ratio. Non enim in hunc M. Silanum expetit Caij dictum: ſed in illum alterum, qui eius ſocer. Dio clarè:* Ὁ δὲ δὴ πενθερὸς αὐτοῦ Μάρκος Σιλανὸς, ἐπειδὴ βαρὺς αὐτῷ ὑπό τε τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπὸ τῆς συγγενείας ἦν, ἑαυτὸν κατεχειρίσατο. ὁ δὲ Γάιος τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς περιεπλάκιζε, (καὶ τοιοῦτω καλῶς περὶ αὐτοῦ φρονεῖν, ὥστε καὶ χρυσοῦν αὐτὸν πρόβατον ὀνομάζειν) καὶ ὅπως μηκέτι προσ τοῦ ἐπιτηρίζῃ). &c. *Cui vt aſſentiar, ætas Silani me inducit. Natus enim eſt* C
extremo, vt Plinius ait, Auguſti anno: à quo ad hunc diem anni dumtaxat quadraginta ſunt. Non ergo in eâ ætate hic adoleſcens formidini aut contemptui alijs dominationibus eſſe potuit, imus adhuc οὐδ᾽ εἰς λόγον. *Sed vt in homine Tacitus, ſic in dicto aberrat Græcus. Puto enim laudis honoriſq́; fuiſſe: quod reuerè probi fuit, & ſalſè iactum in hominem diuitem, ſed ignauum, hebetem, auiculam meram.*

3. L. SILANO.] *Conuenit cum hiſtoriâ: tamen libri ſcripti,* C. Silano.

4. SILANVS D. AVGVSTI ABNEPOS.] *Præit ad ſtemma aliquomodo Plinius, qui eum nepotem ſcribit Auguſti neptis. Atqui Auguſto è Iuliâ filiâ neptes duæ, Iulia & Agrippina. E Iuliâ hunc deriuo, hac modo:* D

IVLIA, Aug. F. cui vir M. Agrippa.
- IVLIA, *cui vir* L. Æmilius Paullus. *Suet. Aug. c.* LXIIII.
  - ÆMILIA LEPIDA *proneptis Auguſti. Suet. cap.* XXVI. *in Claud. cui vir* AP. *Iunius Silanus. claro argumento, quia Suet. eum conſocerum Claudij vocat. Poſteà tamen alter Lepidæ maritus, quæ mater Meſſallinæ. Ex Dione.*
    - M. SILANVS *de quo hic.*
    - L. SILANVS *Claudij gener.*

Stemma hoc ſatis certum eſt. Ne fallat te tantùm Dio, qui Lepidam matrem Meſſallinæ, vxorem tribuit Appio: ſed ſub finem vitæ. At M. ille Silanus Auguſti abnepos genitus fuit viuo Auguſto. Appium hunc Silanum intellegit Auguſtus in epiſtolâ quadam, vocatq́; ad finem Claudij ob hoc matrimonium, apud Suetan. Claud. cap. IV Curare eum ludis Martialibus triclinium Sacerdotum non diſplicet nobis, ſi eſt paſſurus ſe ab Silano filio homine ſibi adfini admoneri, nequid faciat quod conſpici & derideri poſſit.

5. P. CELERIVS.] *Infrà,* P. Celer *dicitur.* P. Celerem accuſante Aſiâ, quia abſoluere nequibat Cæſar, traxit, ſenectâ donec mortem obiret. Nam Celer interfecto, vt memoraui, Silano proconſule. *Hic ergo corrige.*

6. PARI IN SOCIETATE POT.] *Siquid mutandum, legam:* paris in ſocietate potentiæ. *Sed vix opus, etſi alij conantur.*

7. SIGNVM

A ſimulabantur, [7] ſignumque more militiæ petenti tribuno dedit, OPTIMAE MATRIS. Decreti & à ſenatu [8] duo lictores, flaminium Claudiale, ſimul Claudio cenſorium funus, & mox conſecratio. Die funeris, laudationem eius Princeps exorſus eſt. Dum antiquitatem generis, conſulatus, ac triumphos maiorum enumerabat; intentus ipſe & ceteri. Liberalium quoque artium commemoratio, & nihil regente eo Reip. triſte ab externis accidiſſe, pronis animis audita. Poſtquam ad prouidentiam ſapientiamque flexit; nemo riſui temperare, quamquam oratio à Senecâ compoſita, multum cultus præferret: vt fuit illi viro ingenium amœnum, & temporis illius auribus accommodatum. Adnotabant ſeniores, quibus otium eſt vetera & præſentia contendere, primum ex ijs qui rerum potiti eſſent Neronem, alienæ facundiæ eguiſſe. Nam dictator Cæſar ſummis oratoribus æmulus; & Auguſto prompta ac profluens, quæ deceret Principem, eloquentia fuit. Tiberius artem quoque callebat, quâ verba expenderet, tum validus ſenſibus aut conſulto ambiguus. Etiam [9] C. Cæſaris turbata mens vim dicendi non corrupit. Nec B in Claudio quoties meditata diſſereret, elegantiam requireres. Nero puerilibus ſtatim annis, viuidum animum in alia detorſit. Cælare & pingere, cantus aut regimen equorum exercere. & aliquando carminibus pangendis, ineſſe ſibi elementa doctrinæ oſtendebat. Ceterùm peractis triſtitiæ imitamentis, curiam ingreſſus, & de auctoritate patrum, & conſenſu militum præfatus, conſilia ſibi & exempla capeſſendi egregiè imperij memorauit: nec iuuentam armis ciuilibus, aut domeſticis diſcordijs imbutam: nulla odia, nullas iniurias, nec cupidinem vltionis afferre. Tum formam futuri principatus præſcripſit, ea maximè declinans, quorum recens flagrabat inuidia. Non enim ſe negotiorum omnium iudicem fore, vt clauſis vnam intra domum accuſatoribus & reis, paucorum potentiâ graſſaretur. Nihil in penatibus ſuis vænale, aut ambitioni peruium: diſcretam domum & Remp. Teneret antiqua munia ſenatus. Conſulum tribunalibus Italia & [10] publicæ prouinciæ aſſiſterent. [11] Illi patrum aditum præberent; ſe mandatis exercitibus conſulturum. Nec defuit fides. Multaque arbitrio ſenatus conſtituta ſunt, Ne C quis ad cauſſam orandam mercede aut donis emeretur; Ne deſignatis quidem quæſtoribus

Honores in Agrippinam.

Laudatio funebris Claudij.

Non ſine audientium riſu.

Nero infans:

At non ceteri Principes.

Eius honeſta oratio in curia.

Forma gubernandi.

Senatui auctoritas reſtituta.

7. SIGNVM MORE MILITIÆ.] *Signum ſiue Teſſera ſemper Tribunis data, etiam rep. antiquâ. Liuius lib.* XXVIII Forma tamen Romanorum caſtrorum conſtabat, quòd Tribunos & iura reddere in principijs ſinebant, & ſignum ab ijs petebant, & in ſtationes ac vigilias ordine ibant. *Dabatur à Conſule, Prætore, eóve qui exercitui toti præerat. Idem Liuius:* In Prætorio tetenderunt Albius & Atrius, claſſicum apud eos cecinit, ſignum ab ijs petitum eſt. *At Prætorij Tribunis à ſolo Principe. Ideò ſuprà lib. 1. inter ſigna accepti imperij Tacitus poſuit:* Defuncto Auguſto ſignum prætorijs cohortibus, vt Imperator, dederat. *Super hac re* D *plura in* EXCVRS. A.

8. DVO LICTORES, FLAMINIVM CLAVDIALE.] *At Liuiæ decretus lictor tantùm vnus, & idipſum recuſante Tiberio. Flaminium Claudiale quomodo ad honeſtandam facit Agrippinam? Credo vt ipſa Flaminia Claudij eſſet: exemplo Liuiæ quæ Auguſti. Nam eam ſacerdotem Auguſti fuiſſe docui ad lib. 1. velimq; addi Paterculi locum, quem viri docti emendare conati fruſtrà, lib.* II. Liuia Romanarum eminentiſſima, quam poſteà coniugem Auguſti vidimus, quam tranſgreſſi ad eos ſacerdotem ac filiam. *Legunt*, quin tranſgreſſa ad eos ſacerdotem pæne habuit ac flaminem. *quaſi ad Liuiam ipſam referenda ſint, quæ mortua cæleſti religione culta per flamines ac ſacerdotes. Campas loquuntur & floccos: tu lege mecum*, quam tranſgreſſi ad deos. *Liuia enim eſt, Liuia, quæ mariti ſui in deos relati & ſacerdos fuit & filia. Satis dictum ſuprà.*

9. C. CÆSARIS.] *Qui etiam libros ſcripſit De arte dicendi, vt vult Suidas:* Γάιος Καῖσαρ ὃς ἐπεκλήθη Καλλιγόλας ῥητορικὴν τέχνην ἔγραψε Ῥωμαϊκῶς. *quem tamen puto ego falli: eoſq; Germanici fuiſſe.*

10. PVBLICÆ PROVINCIÆ.] *Spectat ad diuiſionem Auguſtaam. Claudius pleraque omnia ad ſe traxerat: at Nero populi prouincias (ea enim publica) earumq; controuerſias ſolis Conſulibus curæ fore: ſe Cæſarianis prouincijs, in quibus exercitus, velle conſulere prædixit.*

11. ILLI PATRVM ADITVM.] *Non muto. Conſules, inquit, præbeant prouincialibus aditum Patrum. At hæc oratio Senecæ adeò grata Patribus, ait Xiphilinus*, ὥστε καὶ ἐς ἀργυρᾶν στήλην ἐγγραφῆναι, καὶ ἐν ταῖς νέαις τῶν αἰεὶ ὑπάτων ἀρχαῖς ἀναγινώσκεσθαι: vt in argenteam columnam inciſa ſit, & Kalendis anni noui cum Conſules ineunt ex decreto deinceps lecta. *Nec nouum id Senatus decretum: excipio de argento. Nam & anteà ſemper Principum orationes in æs inciſæ, & Kalendis Ian. recitatæ. Morem quem non nimis notum ſuggerit mihi Dio lib. vltimo:* Τότε δὲ λόγους τινὰς ἐν τῇ γερουσίᾳ τοῦ τε Αὐγούστου καὶ τοῦ Τιβερίου κατὰ δόγμα ἀναγινωσκομένους, ὥστε καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας τοὺς βουλευτὰς παρατείνεσθαι, ἔπαυσεν, ἀρκεῖν οἱ φήσας, ἐν ταῖς στήλαις αὐτοὺς ἐγγεγράφθαι. *id eſt:* Cùm legerent in Senatu Orationes quaſdam Auguſti & Tiberij ex decreto, ita vt ad veſperam Senatus detineretur, legentes Claudius inhibuit: ſufficere dicens, quòd ex in

Agrippina ſupra feminam cura. ribus [12] edendi gladiatores neceſſitas eſſet. Quod quidem aduerſante Agrippinâ, tam quam acta Claudij ſubuerterentur, obtinuere patres. [13] qui in palatium ob id vocabantur, vt aſtaret [14] abditis à tergo foribus velo diſcreta, quod viſum arceret, [15] aditus non adimeret. Quin & legatis Armeniorum cauſſam gentis apud Neronem orantibus, [16] eſcendere ſuggeſtum Imperatoris, & præſidere ſimul parabat; niſi ceteris pauore defixis, Seneca admonuiſſet, venienti matri occurreret. Ita ſpecie pietatis, obuiam itum dedecori. *Armenia turbat.* Fine anni turbidis rumoribus prorupiſſe ruſum Parthos, & rapi Armeniam, allatum eſt; pulſo Rhadamiſto, qui ſæpè regni eius potitus, dein profugus, tum quoque bellum deſeruerat. *Sermones hinc in Neronem.* Igitur in vrbe ſermonum auidâ, quemadmodum Princeps vix ſeptemdecim annos egreſſus, ſuſcipere eam molem aut propulſare poſſet: quod ſubſidium in eo qui á feminâ regeretur: num prælia quoque & oppugnationes vrbium, & cetera *Et alij pro Nerone.* belli per magiſtros adminiſtrari poſſent, anquirebant. Contrà. *Alij melius eueniſſe diſſerunt, quàm ſi inualidus ſenectâ & ignauiâ Claudius, militiæ ad labores vocaretur, ſeruilibus iuſſis obtemperaturus. Burrhum tamen & Senecam multarum rerum experientiâ cognitos & Imperatori quantum ad robur deeſſe? cùm octauodecimo ætatis anno Gn. Pompeius, nonodecimo Cæſar Octauianus, ciuilia bella ſuſtinuerint. Pleraque in ſummâ fortunâ auſpicijs & conſilijs, quàm telis & manibus geri. Daturum planè documentum, honeſtis an ſecus amicis vteretur, ſi ducem amotâ inuidiâ egregium, quàm ſi pecunioſum & gratiâ ſubnixum per ambitum deligeret.* Hæc atque talia vulgantibus; *Ipſe curam bellicam ſuſcipit.* Nero & iuuentutem proximas per prouincias quæſitam ſupplendis Orientis legionibus admouere, legionesque ipſas propiùs Armeniam collocari iubet. Duoſque veteres reges [17] Agrippam & Iocchum expedire copias, quîs Parthorum fines vltrò

A

B

ex in columnis inciſæ eſſent. *Lucem hinc do Plinij Panegyrico: Acclamationes noſtras, inquit, neque interciperet obliuio, P. C. in publica acta mittendas, & incidendas in ære cenſuiſtis. Ante Orationes principum tantum eiuſmodi genere monumentorum mandari æternitati ſolebant: acclamationes quidem noſtræ parietibus Curiæ claudebantur. *Et ab hoc ritu eſt, quod Q. Haterius apud Tacitum lib.* III. *cenſet* eius diei Senatuſconſulta aureis litteris in curia figenda: *Ingerunt & Iuriſconſulti, apud quos locus aliquot Orationes hic Principum laudata. Sed nec ab aliâ cauſâ eueniſſe crediderim, quòd Claudij oratio Lugduni noſtro æuo reperta in Tabulâ æris.*

12. EDENDI GLADIATORES NECESSITAS.] *Pertinet ad abolendum Claudij ſcitum, qui, auctore Dolabellâ, ſanxit* ſpectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecuniâ eorum qui Quæſturam adipiſcerentur: *ait Tacitus lib.* XI. *Et hic ſuſpecta vox*, adipiſcerentur. *Cur enim hic ἀυθεντικῶς ſcriptum*, Ne deſignatis quidem: *niſi quia anteà ex eâ ſanctione, dabant etiam Candidati? Atque ita in Lampridij Alexandro lego:* Quæſtores candidatos (*malim* Quæſturæ) ex ſua pecuniâ iuſſit munera populo dare, ſed vt poſt Quæſturam Præturam acciperent. *Ceterùm hoc Neronis decretum aboleuit iterum Domitianus: de quo Suetonius capite* IV.

13. QVI IN PALATIVM.] *Puto in templum* * *Apollinis Palatini. Supra lib.* II. Quatuor filijs ante limen Curiæ adſtantibus, cùm in Palatio Senatus haberetur.

* Vide Suet. Aug. cap. XXIX.

14. ABDITIS A TERGO FORIBVS VELO DISCRETA.] *Melius*, obditis. *Intellegit autem vela quæ prætenta foribus: quibus etiam Claudius ſe texit. Sueton. cap.* X. Prorepſit ad ſolarium proximum, interiectque foribus prætenta vela ſe abdidit. *Et Elagabalus, narrante Lampridio:* Subito militum ſtrepitu exterritus, in angulum ſe condidit, obiectuque veli cubicularis, quod in introitu cubiculi erat, ſe texit. *Iulius Pollux deſcribit lib.* X. Πρὸ μὲν τοῦ κοιτῶνος ἐπὶ ταῖς θύραις, παραπετάσματα ἐστὶ, εἴτε οὖν εἰπ τὸ παραπέτασμα λαῖνον ἐξ ὀθόνης, εἴτε καὶ πολύχεσιν. *Id velum leuabatur, in admiſſionibus. Seneca, epiſt.* LXXXI. Non crepuit ſubinde oſtium, non alleuabatur velum. *Lampridius in Alexandro:* Salutabatur quaſi vnus de Senatoribus, patente velo, admiſſionalibus remotis. *Inde apud Ictum cauſſas cognoſcere leuato velo; id eſt palam omnibus admiſſis, l. V. C. de naufragijs:* De ſubmerſis nauibus decernimus vt leuato velo iſtæ cauſſæ cognoſcantur. *Ad hæc & talia vela facit lapis vetus Romæ:*

C

TI. CL. THALLVS.
PRÆPOSITVS VELARIORVM
DOMVS AVGVSTIANÆ.

Erant tamen & alia vela in cœnationibus arcendi frigoris, itemque ornatus cauſâ: de quibus Seneca lib. IV. *Quæſt. Nat. & Tertullianus De habitu muliebri.*

D

15. ADITVS NON ADIMERET.] *Imò verò adimebat aditus: nec adiri conſpicive Agrippina voluit. Scribo*, auditus.

16 ESCENDERE SVGGESTVM.] *Probiſſima vox, & repperi ita in Farneſiano: ſicuti paullo pòſt in Vatican.* anquirebant. *Nemo autem tinctus hac meliori literaturâ, cui non iſta hodie nota.*

17. AGRIPPAM ET IOCCHVM.] *Agrippam intellegit Agrippæ filium, cognomento Iuniorem: qui Galilææ, Trachonitidis, & partis Iudææ rex. de quo Ioſephus lib.* XX. *ſatis. Sed Iocchus iſte quis? Vtrùm* Bocchus *reſcribendum? an potiùs, expletâ voce* Antiochus? *Quod verum cenſeo. Intellegit Antiochum regem Commagenes & in parte Ciliciæ. de quo Ioſephus*

A vltro intenderent, ſimul pontes per amnem Euphratem iungi. Et [18] minorem Armeniam Ariſtobulo, regionem [19] Sophenem Sohemo cum inſignibus regijs mandat. Exortuſque in tempore æmulus Vologeſo, filius Vardanes. Et abſceſſere Armeniâ Parthi, tamquam differrent bellum. Sed apud ſenatum omnia in maius celebrata ſunt, ſententijs eorum, qui ſupplicationes & diebus ſupplicationum veſtem Principi triumphalem, vtque ouans vrbem iniret, effigieſque eius pari magnitudine ac Martis Vltoris, eodem in templo cenſuere: præter ſuetam adulationem læti, quod Domitium Corbulonem retinendæ Armeniæ præpoſuerat. Videbaturque locus virtutibus patefactus. Copiæ Orientis ita diuiduntur, vt pars auxiliarium cum duabus legionibus apud prouinciam Syriam, & legatum eius [20] Quadratum Vinidium, remaneret; par ciuium ſociorumque numerus Corbuloni eſſet, additis cohortibus aliſque, quæ apud Cappadociam hiemabant. Socij reges, prout bello conduceret, parêre iuſſi. Sed ſtudia eorum in Corbulonem promtiora erant. qui vt famæ inſeruiret, quæ in nouis cœptis validiſſima eſt, itinere properè

B confecto, [21] apud Egas ciuitatem Ciliciæ obuium Quadratum habuit, illuc progreſſum, ne ſi ad accipiendas copias Syriam intrauiſſet Corbulo, omnium ora in ſe verteret, corpore ingens, verbis magnificus, & ſuper experientiam ſapientiamque, etiam [22] ſpecie inanium validus. Ceterùm vterque Vologeſem regem nuntijs monebant, pacem quàm bellum mallet; datiſque obſidibus, ſolitam prioribus reuerentiam in populum Romanum continuaret. Et Vologeſes quo bellum [23] ex æquo modo pararet, an vt æmulationis ſuſpectos per nomen obſidum amoueret, tradit nobiliſſimos ex familiâ Arſacidarum. Accepitque eos [24] centurio Hoſtorius ab Vinidio miſſus, fortè [25] priore de cauſſa adito rege. Quod poſtquam Corbuloni cognitum eſt; ire præfectum cohortis Arrium Varum, & recipere obſides iubet. Hinc ortum inter præfectum & centurionem iurgium, ne diutiùs externis ſpectaculo eſſet, arbitrium rei obſidibus legatiſque qui eos ducebant, permiſſum. Atque illi ob recentem gloriam, & inclinatione quâdam

C etiam hoſtium, Corbulonem prætulere. Vnde diſcordia inter duces. querente Vinidio prærepta quæ ſuis conſilijs patrauiſſet; teſtante contrà Corbulone, non priùs conuerſum regem ad offerendos obſides, quàm ipſe dux bello delectus, ſpes eius ad metum mutaret. Nero quò componeret diuerſos, ſic euulgari iuſſit: Ob res à Quadrato & Corbulone proſperè geſtas, laurum [26] faſcibus Imperatorijs addi. quæ in alios conſules egreſſa, con-

Parthi Armeniam amittunt.
Vide honores Neroni decretos.
Corbulo Armeniæ rebus præfectus.
Coitus à Quadrato accipit.
Obſides ad Romanos mittuntur.
Obſides dat. Varus recipe-rat.
Vnde diſſidiū inter Romanos duces.
Nero componit.

pl us libro XIX. Ἀντιόχῳ δὲ ἦν εἶχε βασιλείαν ἀφελόμενος, Κιλικίας μέρει τινὶ, καὶ Κομμαγηνῇ δ' ὡρεῖ). *Et Dio lib.* LX. *Confirmat eam ſcripturam noſter infrà, qui in auxilijs Corbulonis Antiochum nominat: iteratq́ hoc mandatum.* Simul, *inquit*, Antiochum regem monet proximas ſibi Præfecturas petere. *Vaticano tamen eſt*, Lochium.

18. Minorem Armeniam Aristobvlo.] *Ioſephus* XX. Τὴν τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας προστασίαν, Ἀριστόβουλος Ἡρώδου τῆς Χαλκίδος βασιλέως παῖς, ὑπὸ Νέρωνος ἐγχειρίζεται. *& addit, id factum* τῷ πρώτῳ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς ἔτει, *conuenienter planè cum Tacito.*

D

19. Sophenem Sohemo.] *Neſcio an idem ſit qui à Caio conſtitutus Arabum Ituræorum rex, auctore Dione. Sed apud eum* Σοαῖμος *dicitur: & fortaſſe ita hic ſcribendum.*

20. Qvadratvm Vinidivm.] *Numidium, vt ſuprà.*

21. Apvd Egas.] *Libri mei,* Ægæas, *& rectè. Id enim Ciliciæ oppidum. Strabo* Μετὰ δὲ Μαλλὸν, Αἰγαῖαι πολίχνιον ὕφορμον ἔχον. *id eſt:* Poſt Mallum Ægææ oppidulum, quod ſtationem nauibus habet.

22. Specie inanivm validvs.] *Reſtitui, meo animo, verè. Corbulo, inquit, non ſolùm verâ virtute ſapientiaq́; magnus, ſed etiam animos allicere peritus ſpecie inanium, id eſt, geſtibus, verbis, habitúque externo. At noſtri Cenſores quàm hic mente, vt ait ille, exſenſè! Beatus legit,* ſpe animûm validus. *pro animorum inquit. Vertranius,* ſpe immanium, *ſcilicet rerum. Cum bonâ gratiâ, abite quæſo, & cucurbitas pingite.*

23. Ex æqvo modo.] *Niſi fallor,* τὸ modo *περισσεύει: aut certè cum Mercero legam,* ex commodo.

24. Centvrio Hostorivs.] *Vaticanus codex,* Centurio Hiſtius. *Porum, aut nihil eſt: tamen infrà, poſt triennium, in his locis* Iſtius Capito *eſt,* Caſtrorum præfectus.

25. Priore de cavssa.] *Mureto accedo,* prior eà de cauſsâ, *legenti.*

26. Fascibvs Imperatoriis.] *De faſcibus Imperatorum ſiue Principum (nec enim alios hîc intelleges) docebo iuuenes: fors fuit, & quoſdam ſenes. Olim non niſi magiſtratus populi Romani, aut qui cum imperio in prouincijs, faſcibus vſi. Quid ergo Princeps in vrbe, ſi nullum gereret ordinarium magiſtratum? Nihilo ſeciùs faſces duodecim illi. Origo eſt ab Auguſto; cuius honori Senatus decreuit anno vrbis* DCCXXXV.

ſa, coniunxi. Eodem anno Cæſar effigiem Gn. Domitio patri, conſularia inſignia Aſconio Labeoni, quo tutore vſus erat, petiuit à ſenatu: ſibique ſtatuas argento vel auro ſolidas, aduerſus offerentes prohibuit. Et quamquam cenſuiſſent Patres, vt principium anni inciperet menſe Decemb. quo ortus erat Nero, veterem religionem kalendarum Ianu. inchoando anno retinuit. Neque recepti ſunt inter reos Carinas Celer ſenator, ſeruo accuſante; aut Iulius Denſus equeſter, cui fauor in Britannicum crimini dabatur. Claudio Nerone, L. Antiſtio Coss. cùm in [27] acta Principum iurarent magiſtratus, in ſua acta collegam Antiſtium iurare prohibuit: magnis patrum laudibus, vt iuuenilis animus leuium quoque rerum gloriâ ſublatus, maiores continuaret. Secutaque lenitas in [28] Plautium Lateranum, quem ob adulterium Meſſallinæ ordine remotum, reddidit ſenatui, clementiam ſuam obſtringens crebris orationibus; quas Seneca, teſtificando quàm honeſta præciperet, [29] vel iactandi ingenij, voce Principis vulgabat. Ceterùm infracta paulatim potentia matris, delapſo Nerone in amorem libertæ, [30] cui vocabulum Acte fuit: ſimul aſſumtis in conſcientiam Othone & Claudio Senecione adoleſcentulis decoris, quorum Otho familiâ conſulari, Senecio liberto Cæſaris patre genitus, ignarâ matre, dein fruſtrà obnitente, [31] penitus irrepſerat per luxum & ambigua ſecreta. [32] ne ſeuerioribus quidem Principis amicis aduerſantibus, mulierculâ nullâ cuiuſquam iniuriâ cupidines Principis explente, quando vxore ab Octauiâ, nobili quidem & probitatis ſpectatæ, fato quodam, an quia præualent illicita, abhorrebat. metuebaturque ne in ſtupra feminarum illuſtrium prorumperet, ſi illâ libidine prohiberetur. Sed Agrippina libertam æmulam, nurum ancillam, aliaque eundem in modum muliebriter fremere. Neque pœnitentiam filij, aut ſatietatem opperiri: quantoque fœdiora exprobrabat, acriùs accendere. donec vi amoris ſubactus, exueret obſequium in matrem, [33] Senecæque permitteret. Ex cuius familiaribus [34] Annæus Serenus, ſimulatione amoris aduerſus eandem libertam primas adoleſcentis cupidines velauerat, præbueratque nomen, vt quæ Princeps furtim mulierculæ tribuebat, ille palàm largiretur. Tum Agrippina verſis artibus, per blandimenta iuuenem aggredi, ſuum potiùs cubiculum ac ſinum offerre contegendis quæ prima ætas, & ſumma fortuna expeterent. Quin & fatebatur intempeſtiuam ſeueritatem, & ſuarum opum quæ haut procul Imperatorijs aberant, copias tradebat. vt nimia nuper coërcendo filio; ita rurſum intemperanter demiſſa. Quæ mutatio neque Neronem fefellit, & proximi amicorum metuebant, orabantque caueri inſidias mulieris ſemper atrocis, tum & falſæ. Fortè illis diebus Cæſar inſpecto ornatu, quo Principum coniuges ac parentes effulſerant, diligit veſtem & gemmas, miſitque donum matri:

Popularitèr quædã Romæ gerit. — *A. V. C. DCCCIX.* — *Clementiam oſtentat.* — *Amor eius in Acten.* — *Qui Agrippinæ odioſus.* — *Et auertere conatur matri.* — *Mox blandimentis.* — *Fruſtrà*

A B C

DCCXXXV. *vti Conſulari poteſtate ſemper eſſet, faſcibuſque duodecim vteretur. Dio* LIV. Ὁ δὲ Αὔγουστος τὴν τῶν ὑπάτων ἐξουσίαν διὰ βίου ἔλαβεν, ὥστε καὶ ταῖς δώδεκα ῥάβδοις ἀεὶ καὶ πανταχοῦ χρῆσθαι, καὶ ἐν μέσῳ τῶν αἰεὶ ὑπατευόντων ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου καθίζεσθαι. *Eumq́; morem tenuerunt* • *Principes ſecuti: ita vt laurum tamen faſcibus non adderent, niſi in victoriâ: vti hic factum. At ſtatim per adulationem irrupit, vt omnium Principum faſces, & ſemper laureati eſſent. eáque notâ maximè diſtinctus à vulgo Princeps. Herodianus de Gordiano libro* VII. Ἐπεὶ τοῦ δὲ ἰδιωτοῦ σχήματι βασιλικῇ πομπῇ, τῶν μὲν στρατιωτῶν καὶ δορυφόρων προϊόντων. αἵ τε ῥάβδοι δαφνηφόρουν, ὅπερ ἐστι σύμβολον τὸ διαγνῶναι τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν. *Capitolinus in Maximino:* Inde Carthaginem venit cum pompâ regali, & protect[illegible]s & faſcibus laureatis. *Quando id cœperit* [illegible] *noro: paullatim quidem non ſolùm laureati admiſ*[illegible]*es, ſed & aurati. Claudianus Panegyrico in* VI. *conſulatum Honorij.*

agnoſcunt roſtra curules
Auditas quondam proauis: deſuetaque cingit
Regius auratis [illegible]ta Faſcibus Vlpia lictor.

• *Imó Domitianus XXIV ſumpſit. Sueton.*

27. ACTA PRINCIPVM.] *Non vt receptum,* principis. *Iurabant enim in acta non vnius qui imperitabat, ſed & priorum. Dicam multa ad lib.* XVI.

28. PLAVTIVM LATERANVM.] *Suprà lib.* XI.

29. VEL IACTANDI INGENII.] *Contaminarans impura manus,* cauſsâ iactandi. *At vox ea eleganter abeſt Vatic.* D

• 30. CVI VOCABVLVM ACTE.] *Ex Aſiâ oriunda mulier: cuius genus Nero (vt ſplendorem ei adſtrueret) ad Attalum regem porrigebat. Xiphilinus.*

31. PENITVS IRREPSERAT.] *Scribe,* irrepſerant. *ad Senecionem enim pertinet & Othonem: non ad Acten.*

32. NE SEVERIORIBVS QVIDEM.] *Libri ſcripti,* ſenioribus.

33. SENECÆQVE PERMITTERET.] *Hærere me iubent libri. Nam Farneſ.* ſeque neci permitteret. *Vatic.* ſeſque permitteret. *Addito ſuperiùs,* neci. *E quibus,* ſeque Senecæ, *occurrebat: niſi aliud latet. Tamen de Senecâ fuiſſe, verba ſubſita ſtatim dicunt.*

34. ANNÆVS SERENVS.] *Qui Præfectus vigilum*

A matri nulla parcimonia, cùm præcipua & cupita alijs prior deferret. Sed Agrippina non his instrui cultus suos, sed ceteris arceri proclamat, & diuidere filium, quæ cuncta ex ipsa haberet. Nec defuere qui in deterius referrent. Et Nero infensus ijs quibus superbia muliebris innitebatur, [35] demouet Pallantem cura rerum, quis à Claudio impositus, velut arbitrium regni agebat. Ferebaturque digrediente eo, magna prosequentium multitudine, non absurdè dixisse. *Ire Pallantem, vt eiuraret.* Sanè pepigerat Pallas, ne cuius facti in præteritum interrogaretur, [36] paresque rationes cum Rep. haberet. Præceps post hæc Agrippina ruere in terrorem & minas, neque Principis auribus abstinere, quo minus testaretur. *adultum iam esse Britannicum, veram dignamque stirpem suscipiendo patris imperio; quod insitus & adoptiuus, per iniurias matris exerceret. Non abnuere se, quin cuncta infelicis domus mala patefierent suæ in primis nuptiæ, suum veneficium. Id solum dijs & sibi prouisum, quòd viueret priuignus. Ituram cum illo in castra. Audiretur hinc Germanici filia,* [37] *inde vilis rursus Burrhus & exsul Seneca,* [38] *trunca scilicet manu, & professoria linguá, generis hu-*
B *mani regimen expostulantes.* Simul intendere manus, aggerere probra: consectatum Claudium, infernos Silanorum manes inuocare, & tot irrita facinora. Turbatus his Nero, & propinquo die, quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat, voluta re secum, modò matris violentiá, modò ipsius indolem, vt quidem experimento nuper cognitam, quo tamen fauorem latè quæsiuisset. Festis Saturno diebus [39] inter alia æqualium ludicra, [40] regnum lusu sortientium, euenerat ea sors Neroni. Igitur ceteris diuersa, nec ruborem illatura: vbi Britannico iussit exsurgeret, progressúsque in medium cantum aliquem inciperet, irrisum ex eo sperans pueri, sobrios quoque conuictus, nedum temulentos ignorantis; ille constanter [41] exorsus est carmen, quo euolutum eum sede patriâ rebúsque summis significabatur. Vnde orta miseratio manifestior, quia dissimulationem nox & lasciuia exemerat. Nero intellectâ inuidiâ, odium intendit. Vrgenti-

lum Neronis. Plinius l. XXII. Fungi familias nuper
C interemêre & tota conuiuia, Annæum Serenum Præfectum Neronis vigilum & Tribunos & Centuriones. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? *De hoc amico suo capiendus Seneca, epist.* LXIII Hæc tibi scribo, is qui Annæum Serenum carissimum mihi tam immodicè fleui, vt, quod minimè velim, inter exempla sim eorum quos dolor vicit. *Et inscripsit eidem libros suos De Tranquillitate, monumentum amoris.*

35. DEMOVET PALLANTEM CVRA RERVM.] *A rationibus Claudij fuit, ex Suet. cap.* XXVIII. *& lapide, in qua sculptum:* PALLANS. CÆS. N. SER. ADIVTOR. A. RATIONIBVS.

36. PARESQVE RATIONES] *Id est, (vti Iurisconsulti loquuntur) vt parator esset, siue* ἀλοίπαυστος*: nec reliqua vlla haberet. Sic parem rationem facere Seneca dixit, lib.* II *epist. & lib.* VI. *De Benef. cap.* XL.
D *item Iurisc. l. vlt. De dali except. l.* XX. *De manum. testam.*

37. INDE VILIS RVRSVS BVRRHVS.] *Vatic.* bibl. *Suspicari possis, num* debilis, *legendum Debilitas enim loco probri, quia & sacris olim arcebantur, & decreto Augusti etiam Senatu. Sequitur autem de hoc ipso Burrho,* Truncâ scilicet manu *Suspectum æquè,* τὸ rursus, *quod hic nulli rei. Puto fuisse.* rufus: *glossema scilicet ad cognomen Afranij, Burrhus. Nam Latini Burrhum, rufum dicebant, à Græco. Glossa:* Burrum. Ξανθὸν, πυῤῥόν. *Vide Festum.*

38. TRVNCA SCILICET MANV.] *Agricola admonuit,* truncatâ manu *à sene, an à libris? Et sanè videntur mollitiam Burrho obiectare & tunicas manicatas.*

39. INTER ALIA ÆQVALIVM LVDICRA] *Interpretes ad illustrationem loci adferunt, quæ Pollux scribit lib.* IX. Βασιλίνδα, *inquit*, ἐστιν ὅταν διακληρωθέντες, ὁ μὲν βασιλεὺς προστάττῃ τὸ πρακτέον, ὁ δὲ ὑπηρέτης εἶναι λαχὼν πανταχόθεν ἀποπονῇ. *Magis facit Arriani locus libra* I. *Dissertationum Epicteti.* Ἐν Σατουρναλίοις λέλογχε βασιλεύς. Ἔδοξε γὰρ παῖξαι ταύτην τὴν παιδίαν. Προστάσσει, Σὺ πίε, σὺ κέρασον, σὺ ᾆσον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἐλθέ. Ὑπακούω, ἵνα μὴ παρ' ἐμὲ λύηται ἡ παιδία. *id est*: Saturnalium diebus rex eligitur. Iubet enim ludere hunc lusum. Is imperat, Tu bibe, tu misce, tu expelle, tu abi, tu veni. Pareo, ne meâ caussâ soluatur ludus. *Et maximè Luciani in Saturnalibus*: Ὁρᾷς ἡλίκον τὸ ἀγαθόν, ἔτι γε βασιλέα μόνον ἐφ' ἁπάντων γενέσθαι, τῷ ἀστραγάλῳ κρατήσαντα. Ὡς μήτε ἐπιταχθείης γελοῖα ἐπιτάγματα, καὶ αὐτὸς ἐπιτάττειν ἔχοις, τῷ μὲν αἰσχρόν τι περὶ αὑτοῦ ἀναβοῆσαι, τῷ δὲ γυμνὸν ὀρχήσασθαι, καὶ ἀράμενον τὴν αὐλητρίδα τρὶς τὴν οἰκίαν περιελθεῖν. Vides (*inquit apud Græcum Saturnus magnificans suum regnum*) quantum bonum sit regem inter omnes eligi, si viceris talo. Cùm neque quisquam tibi ridiculum aliquid imperet, & tu imperare alijs possis: huic, vt turpe aliquid de seipso vociferetur, illi vt saliat nudus, vtque sublatâ in humeros tibicinâ ter domum circumeat.

40 REGNVM LVSV SORTIENTIVM] *Earitu, qua regna conuiuiorum, id est tala. Ex Luciani supra verbis: Florentinus etiam codex:* ludicra R. regnum: *quod valet,* Romanum.

41. EXORSVS EST CARMEN.] *Vetus illud ex Ennio tritum.*

O Pater, ô patria, ô Priami domus
Septum altisono cardine templum, &c.

T 42. Por-

gentibuſque Agrippinæ minis, quia nullum crimen, neque iubere cædem fratris palam A
Veneno tollere eum parat. audebat, occulta molitur. Parari venenum iubet, miniſtro [42] Pollione Iulio prætoriæ cohortis tribuno, cuius curâ attinebatur damnata veneficij nomine Locuſta, multa ſcelerum famâ. Nam vt proximus quiſque Britannico, neque fas, neque fidem penſi haberet, olim prouiſum erat. Primum venenum ab ipſis educatoribus accepit, tranſmiſitque exſolutâ aluo parum validum, ſiue temperamentum inerat, ne ſtatim ſæuiret. Sed Nero
Et quidem præcipiti. lenti ſceleris impatiens, minitari tribuno, iubere ſupplicium veneficæ; quòd dum rumorem reſpiciunt, dum parant defenſiones, ſecuritatem morarentur. Promittentibus dein tam præcipitem necem quàm ſi ferro vrgeretur, cubiculum Cæſaris iuxta decoquitur virus, cognitis antea venenis rapidum. Mox habebatur, Principum liberos cum ceteris idem ætatis nobilibus [43] ſedentes veſci in aſpectu propinquorum, propriâ & parciore menſâ. Illic epulante Britannico, quia cibos potuſque eius dilectus ex miniſtris guſtu explorabat, ne omitteretur inſtitutum, aut vtriuſque morte proderetur ſcelus, talis dolus repertus eſt. [44] Innoxia adhuc ac præcalida, & libata guſtu potio traditur Britannico. B
Datur ei in frigidâ. Illico obit. Dein poſtquam feruore aſpernabatur, [45] frigidâ in aquâ affunditur venenum; quod ita cunctos eius artus peruaſit, vt vox pariter & ſpiritus eius raperentur. Trepidatum a circumſedentibus, diffugiunt imprudentes. At quibus altior intellectus, reſiſtunt defixi, & Neronem intuentes. Ille vt erat reclinis, & neſcio ſimilis, ſolitum ita, ait, per comitialem morbum, quo primùm ab infantiâ afflictaretur Britannicus, & redituros paulatim viſus ſenſúſque. At Agrippinæ is pauor, ea conſternatio mentis quamuis vultu premeretur, emicuit; vt perinde ignaram fuiſſe ac Octauiam ſororem Britannici conſtiterit. quippe ſibi ſupremum auxilium ereptum, & parricidij exemplum intelligebat. [46] Octauia quoque quamuis rudibus annis, dolorem, caritatem, omnis affectus abſcondere didicerat. Ita poſt breue ſilentium, repetita conuiuij lætitia. [47] Nox eadem necem Britan-

42. POLLIONE IVLIO.] *Puto eum eſſe qui poſteà Præf. prætorio fuit, ſub Othone. Vide Plutarch. in Othone.*

43. SEDENTES VESCI.] *Suetonius ſuper eodem ritu, Claudij c.* XXXII. Adhibebat omni cænæ & liberos ſuos cum pueris puellíſque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur. *Idem in Auguſto, c.* LXIV. *de nepotibus eius:* Neque cænauit vnà, niſi in imo lecto adſiderent. *Vbi ſcripſerim,* niſi vt imo. *Ex quibus vides pueros ſediſſe ad fulcra, pedeſq; parentum. Sediſſe, dico. Spernebant enim etiam tunc accubitum à pueris, à ſeruis: quaſi luxuria ritum illi atati ordinive non decorum. De ſeruis, Plautus Sticho:* Potiùs in ſubſellijs Cynicè accipiemur, quàm in lecto. *Idem Perſâ:* Non poſtulo equidem med in lecto accumbere, Scis tu med eſſe imi ſubſellij virum. *Donatus in vitâ Terentij:* Iuſſus antè Cæcilio recitare, ad cænantem cùm veniſſet, quòd erat contemptiore veſtitu, ſubſellio iuxta lectulum reſidens legiſſe dicitur: poſt paucos verò verſus, inuitatus vt accumberet, cænaſſe vnà. *Senecam ſic accipio De Tranquil. lit. lib.* II. *cap.* XV. Non accipiet ſapiens contumeliam, ſi in conuiuio regis recumbere infra menſam, veſcique cum ſeruis ignominioſa officia ſortitis iubebitur. *Quâ contumeliâ a Caio Pomponius ſecundus adfectus. qui cibum cum eo cepit, πρὸς τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καθήμενος, ait Dio: ſcilicet quaſi Vetonis illius ſeruus. Nec aliò Plutarchus reſpexit, cùm in Conuiuio ſuo reliquos quidem accumbentes facit, at Aeſopum qui ſeruus, ſedentem in ſubſellio apud Solonem.*

44. INNOXIA ADHVC AC PRÆCALIDA.] *Rettuli ad calida potionem in Electis. & velim ei capiti addi Arriani locum lib.* I. *cap.* XIII. Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντός σου μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας C χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, ἢ μηδ᾽ εὑρεθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν μηδὲ ῥήγνυσθαι, οὐκ ἔστιν ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς; *qui ſimillimus illi Senecæ, quem adduxi è lib. De Irâ. Ceterùm ex hac potione guſtaſſe etiam Titus credebatur* Britannicum iuxta cubans, *ait Suetonius Titi cap.* II. *Miror cur* cubans *ſcripſerit: nam ille verò ſedit, vt hic in Tacito, cum Britannica ſcilicet* ſimul, ac paribus diſciplinis, & apud eoſdem magiſtros inſtitutus, *vt ipſe Suetonius ibi ſcripſit. Nec probabile, in pari ætate, Titum ſupra Dominum honore affectum. Sed exciderit hoc Suetonio, pro vulgato more ſcribenti.*

45. FRIGIDA IN AQVA.] *Ita factum & Alexandro, ab eâdem cauſâ & cautione. Iuſtinus:* In aquâ frigida venenum habuerunt, quam prægustatæ iam potioni ſupermiſerunt. *Eſt error hac in re, opinor, Aeliani in Var. Hiſtor. lib* V. *qui diſertè* D *vult venenum ei in cibo datum, non potu.* Μέμνημαι γὰρ, *inquit,* καὶ ἐσθίοντά τι τοιοῦτον παθόντα, ὡς Ἀλέξανδρος, καὶ ἐσθίοντες, ὡς Κλαύδιος ὁ Ῥωμαῖος, καὶ Βρεταννικὸς ὁ τούτου παῖς. *Atqui de potu & Tacitus, & Suetonius, adfirmant.*

46. OCTAVIA QVOQVE.] *Scribe,* Octauiæ. *is pauor videlicet fuit.*

47. NOX EADEM.] *Miror ergo, quomodo vtraque Græci tradiderunt, Britannici corpus gypſo multo ablitum à Nerone fuiſſe, ne liuor appareret è veneno: ſed pluuiam: certam eluiſſe gypſum, dum cadauer verſarum efferetur, omniumque oculis ſcelus ſubiectum. Hæc Zonaras, hæc Dio. Scitè, ſed parum verè: vt Taciti, certa eiùs narratio eſt. Nam hæc omnia operuit nox pluuiis.*

48 In

A Britannici & rogum coniunxit, prouiſo antè funebri apparatu, qui modicus fuit. [48] In campo tamen Martio ſepultus eſt, adeò turbidis imbribus, vt vulgus iram deûm portendi crediderit aduerſus facinus, cui plerique etiam hominum ignoſcebant, antiquas fratrum diſcordias, & inſociabile regnum exiſtimantes. Tradunt plerique eorū temporum ſcriptores, crebris ante exitium diebus [49] illuſiſſe pueritiæ Britannici Neronem. vt iam non præmatura, neque ſæua mors videri queat, quamuis inter ſacra menſæ, ne tempore quidem ad complexū ſorori dato, ante oculos inimici properata ſit, in illum ſupremum Claudiorum ſanguinem, ſtupro priùs quàm veneno pollutum. Feſtinationem exſequiarum edicto Cæſar defendit, id à maioribus inſtitutum referens, [50] *ſubtrahere oculis acerba funera, neque laudationibus, aut pompâ detinere. Ceterùm & ſibi amiſſo fratris auxilio, reliquas ſpes in Rep. ſitas: & tantò magis fouendum patribus populóque Principem, qui vnus ſupereſſet è familiâ ſummum ad faſtigium genitâ.* Exin largitione potiſſimos amicorum auxit. Nec defuerunt, qui arguerent [51] viros grauitatem aſſeuerantes, quòd domos villáſque id temporis quaſi prædas diuiſiſſent. Alij neceſſitatem adhibitam credebant à Principe, ſceleris
B ſibi conſcio, & veniam ſperante, ſi largitionibus validiſſimum quemque obſtrinxiſſet. At matris ira nullâ munificentiâ leniri; ſed amplecti Octauiam, crebra cum amicis ſecreta habere. Super ingenitam auaritiam, vndique pecunias quaſi [52] in ſubſidium corripiens, tribunos & centuriones comiter excipere. Nomina & virtutes nobilium, qui etiam tum ſupererant, in honore habere: quaſi quæreret ducem & partes. Cognitum id Neroni, excubiáſque militares, [53] quæ vt coniugi Imperatoris ſoli tum & vt matri ſeruabantur, & [54] Germanos ſuper eumdem honorem cuſtodes additos digredi iubet. Ac ne cœtu ſalutantium frequentaretur, ſeparat domum, matremque transfert in eam quæ Antoniæ fuerat: quoties ipſe illuc ventitaret, ſeptus turbâ centurionum, & poſt breue oſculum digrediens. Nihil rerum mortalium tam inſtabile ac fluxum eſt, quàm fama potentiæ, non ſuâ vi nixæ. Statim relictum Agrippinæ limen. Nemo ſolari, nemo adire, præter paucas feminas. amore an odio, incertum. Ex quibus erat Iunia Silana, quam

Br. ſepelitur & vrbitur. — *Edictum ſuper eo Cæſaris.* — *Liberalitas ad redimendum ſcelus.* — *Agrippina tamen manet infenſior.* — *Cur Nero excubias ademit.* — *Igitur colere eam deſerunt.*

C

48 IN CAMPO TAMEN MARTIO SEPVLTVS.] *Non tamen ibi combuſtus: ſed reliquiæ eius in vrnâ illata, vt opinor, monumenta Auguſti.*

49. ILLVSISSE.] *Priſci aliquot,* illuſum eſſe, *ſcribere,* iſſe. Ludere *autem &* illudere, *in re Veneris vſurpant: ſed hoc ferè in fœdâ. Suetonius Tiberij cap.* XLV. Fœminarum capitibus illudere.

50. SVBTRAHERE OCVLIS ACERBA FVNERA.] *Nota ritum. Acerba enim & immatura funera, quæ intra Tyrocinij diem, pompâ funebri aut laudatione non dignata. Vide me ad Seneca De Breuit. vitæ, cap. vlt.*

51. VIROS GRAVITATEM ASSEVERANTES.] *In Senecam & Burrhum criminatio ſpectat. quam deluit*
D *tamen leuiter ipſe Tacitus, Senecæ vbique volens & amicus: aliter quàm ille Bithynus, qui inimicitias cum Senecâ indictas exercet, & ex profeſſo.*

52. IN SVBSIDIVM CORRIPIENS.] *Vel* corripere.

53. QVÆ VT CONIVGI IMPERATORIS SOLI.] *Emendaui veriſſimè:* quæ vt coniugi Imperatoris olim, tum. *Iampridem, inquit, excubiæ Agrippinæ: Claudio quidem viuo, vt coniugi Principis: Nerone imperante, vt matri.*

54. GERMANOS SVPER EVMDEM HONOREM.] *Duplex ergo cuſtodia Agrippinæ, vti & Principis ipſi: Prætoriani militis, Germaniq́ue. Suetonius capite* XXXIV. Abductaque militum & Germanorum ſtatione, contubernio quoque ac Palatio expulit. *Iampridem verò Germanis habitus is honos: & ante eos Hiſpanis. Nam Iulius Cæſar Hiſpanorum cohortem habuerat cuſtodiæ ſuæ, Suetan. in Iul. capite* LXXXVI. *& Calagurritanorum manum Auguſtus, Suet. cap.* XLIX. *Sed ij dimiſſi: & earum vicem allecti Germani. Quos ipſos metu aliquo & ſuſpicione ob Vari cladem* dimiſerat, ſed mox, vt opinor, recepit Auguſtus. Habuit certe eas inter initia Principatus, Tiberius, ex Tacito lib.* I. Robora Germanorum qui tum cuſtodes Imperatori aderant. *aliíq; ad Galbam vſque,* qui cohortem Germanorum olim à Cæſaribus ad cuſtodiam corporis inſtitutam atque multis experimentis fideliſſimam diſſoluit. *Sed & poſt eum iterùm recepta, vti clarum ex hiſtoriâ inferiore. Imò & exteri reges vitam ſuam commiſêre iſtis. De Herode quidem* lego Iudæa, habuiſſe eum in ſatellitio Germanos. Faueat ibi pugnaciſſima & fideliſſima gens, faueat hanc laudem. quæ tamen propria quodammodo Batauorum. Vt enim hodie Heluetij, ſic illi olim eximij viſi ad hoc munus. Itaque indiſcriminatim modò Batauij cuſtodes appellati, modò Germani. Batauos Suet. Cal. cap.* XLIII. *nominat, Plutarchus in Othone, Dio apertiſſimè lib.* LV. *Ex iuius verbis etiam diſces, Equites pediteſque in hac manu fuiſſe. ſicut & in Conſtitutione Hadriani, inter Vexillationes Palatinas Batauos equites ſeniores iunioreſque recenſitas reperies. Ad hos non dubiè cuſtodes illa Arriani ſpectant de oblongis gladiis, quorum & nunc Germana genti vſus, l.* IV. *Diſſertationum:* Δείκνυέ μοι τὰς μαχαίρας τῶν δορυφόρων. ἰδοὺ, ἀλλ' αἰσθάνῃ πῶς ὀξεῖαι; τί οὖν ποιοῦσιν αἱ μεγάλαι αὗται μάχαιραι καὶ ὀξεῖαι, ἀποκτείνουσι. *id eſt:*

* Sueton. c. XLVIII.

* Apud Ioſeph. l. XVII.

quam matrimonio C. Silij à Meſſallinâ depulſam, [55] ſuprà rettuli, [56] inſignis genere, A
forma laſciua, & Agrippinæ diu percara. mox occultis inter eas offenſionibus, quia
[57] Sextium Africanum nobilem iuuenem à nuptijs Silanæ deterruerat Agrippina, impudicam & vergentem annis dictitans; non vt Africanum ſibi ſeponeret, ſed ne opibus & orbitate Silanæ maritus potiretur. Illa ſpe vltionis oblatâ, parat accuſatores ex clienti-
Silana in eam inſurgit. bus ſuis [58] Iturium & Caluiſium, non vetera, & ſæpius iam audita deferens, quòd Britannici mortem lugeret, aut Octauiæ iniurias euulgaret: ſed deſtinauiſſe eam [59] Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu à diuo Auguſto, ad res no-
Inſidiarum in Principem accuſat. uas extollere; coniugioque eius etiam imperio Remp. ruſus inuadere. hæc Iturius & Caluiſius [60] Atimeto Domitiæ Neronis amitæ liberto aperiunt. Qui lætus oblatis (quippe inter Agrippinam & Domitiam infenſa æmulatio exercebatur) Paridem histrionem libertum & ipſum Domitiæ impulit ire properè, crimenque atrociter deferre. Prouecta nox erat, & Neroni per vinolentiam trahebatur. Cùm ingreditur Paris, ſolitus
Nero mirificè terretur. alioquin id temporis [61] luſus Principis intendere. Sed tunc compoſitus ad mæſtitiam, expoſitoque indicij ordine, ita audientem exterret, vt non tantùm matrem Plautumque B
interficere, ſed Burrhum etiam demouere præfecturâ deſtinaret, tamquam Agrippinæ gratiâ prouectum, & vicem reddentem. [62] Fabius Ruſticus auctor eſt, ſcriptos eſſe [63] ad Cæcinam Thuſcum codicillos mandatâ ei prætoriarum cohortium curâ, ſed ope
Senecæ

Oſtende mihi gladios iſtos ſatellitũ. Ecce, quàm magni, quamque acuti! Quid ergo faciunt iſti magni gladij & acuti? occidunt. *Reperio & Friſios in hoc numero, viçinos ſcilicet Batauis ingenio, ſitúque. Lapis Interamnæ:* HILARIVS. NERONIS. CÆSARIS. CORPORIS. CVSTOS. NATIONE. FRISO.

55. SVPRA RETTVLI.] *Libro* XI. *Credo ſororem eſſe Marci Lucij, Silanorum.*

56 INSIGNIS GENERE, FORMA LASCIVA.] *Romano veteri editio,* formâ, laſciuiâ. *non diſplicet.*

57. SEXTIVM AFRICANVM.] *Scribe,* Sex. *vt prænomen ſit. l.* XIV. Cenſus per Gallias à Q. Volutio & Sex Africano Trebellioque Maximo acti ſunt, æmulis inter ſe per nobilitatem Voluſio atque Africano. *Nobilitatem hanc Africani repetendam arbitror à Iulo Antonio Marcellæ marito, cui cognomen Africano. Et filius L. Antonius l.* V. *ſupra: & hic, vt opinor, nepos.*

58. ITVRIVM.] *Verius,* Titurium. *atque ita ſcribunt libri veteres infra,* XIV. *Annali. Simile mendum* III. *ad Q. Fratrem libro:* Ad Labienum & ad Ligurium litteras dabo. *Malim,* Titurium, *qui in Cæſaris legatus.*

59. RVBELLIVM PLAVTVM] *Recte Plautum. Noſter lib.* XIV. Et omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iuliâ familiâ. *Iterum:* Compertoque Plautum & Sillam maximè timeri. *Lib.* XVI. Interfectum eſſe Rubellium Plautum generum L. Veteris. *Gratiſque conſtanter ſemper,* Πλαῦτος. *Vbi ergo frons,* Plancus, *aut,* Blandus *ſubſtituentium? At enim pater illi fuit Rubellius Blandus. Homo inconſpecte, an neſcis pleroſque filiorum cognomine à patribus diuerſos fuiſſe, hoc auo? Taciti, ut ante, altera pagina tibi teſtis. In Iuuenali ergo corrige, Sat* VIII.

—— tecum eſt mihi ſermo Rubelli
Plaute, tumes alto Druſorum ſanguine.

Suetonius, ut A. Plancum quemdam iuuenem nominat, non tibi imponet: alius eſt ab iſto, vt docem lib. XIV. *vbi de morte huius Plauti. Quod ait Tacitus pari cum gradu à Diuo Auguſto fuiſſe ac Neronem: id clarum. Rubellius Blandus maritus Iuliæ Druſi filiæ fuit ex ijs genitus hic Rubellius Plautus. Tabulam noſtram adi.*

60. ATIMETO DOMITIÆ] *Ætas non abnuit, quin ſit ille libertus, de quo hodie inſcriptio in ædibus Caſtorum,* ATIMETVS. PAMPHILI. TI. CÆSARIS. AVG. L. L. ANTEROTIANVS. *cum carmine Romano Græcóque, in mortem Homonææ coniugis. E domo enim Pamphili Tiberiani liberti tranſire ad hanc Domitiam potuit. De eodem fortaſſe Scribonij Largi locus eſt, ſed vitiatus, cap.* CX X. C
Caſſij medici, inquit, colice bona, multis nota propter effectus, vera hæc eſt: vt ab eius ſeruo Atimeto accepi, legato Tiberij Cæſaris. *Quomodo enim ſeruus legatus Cæſaris ſit? Scribam,* legato Tiberio Cæſari. *hac mente, vt à Caſſio moriente legatum relictum ſit Tiberio.*

61 LVSVS PRINCIPIS INTENDERE.] *Nec male,* luxus.

62. FABIVS RVSTICVS.] *Hiſtorias eorum temporum ſcripſit: de quo elogium noſtri, in Agricola:* Liuius veterum, Fabius Ruſticus recentium eloquentiſſimi ſcriptores.

63. AD CÆCINAM TVSCVM CODICILLOS.] *Bene & ad ritũ eius aut Codicillos. Nam officia omnia adminiſtrationéſque dari a Principe moris, in codicillis. Tacitus in Agricolâ:* Credidére plerique miſſum è ſecretioribus miniſterijs libertum, codicillos quibus ei Syria dabatur, tuliſſe. *Sidonius l.* I. *Epiſt.* D
Vacante aulâ turbatâque repub. ſolus inuentus eſt, qui ad Gallias adminiſtrandas faſcibus priùs quàm codicillis auſus accingi, &c. *Inſerit idem non conuinenti ictu Suetonius Claud. capite* XXIX. Suppoſitos, aut etiam palàm immutatos datorum officiorum codicillos. *Et Arrian. lib.* III. *Diſſert.* Ἀλλ' ἀπὸ χειρὸς εἶμι τῶν Ἑλλήνων. Οἶδα ἐπίτροπον, τί σε ἐκπέμψαι ἴδιον; Καῖσάρ μοι κωδίκελλον ἔγραψε. Γεγράφθω σοι ἡ χεὶρ περὶ τῶν μισθῶν, καὶ τί σοι ὄφελος; *Zeno Imp. lib.* I. *C. Vt omnes iudices*

Atti

A Sen[illegible] d[illegible]ationem Burrho retentam.[64] Plinius & [65] Cluuius nihil dubitatum de fide præfecti referunt. ſanè Fabius inclinat ad laudes Senecæ, cuius amicitiâ floruit. Nos conſenſum auctorum ſecuturi, quæ diuerſa prodiderint, ſub nominibus ipſorum tra-demus. Nero trepidus, & interficiendæ matris auidus, non priùs differri potuit, quàm *In eadem matrem immitit.*
Burrhus necem eius promitteret, ſi facinoris coargueretur, *Sed cuicumque, nedum parenti defenſionem tribuendam. nec accuſatores adeſſe,* [66] *ſed vocem vnius ex inimicâ domo afferri.* [67] *Refutare tenebras, & vigilatam conuiuio noctem, omniaque temeritati & inſcitiæ propiora.* Sic lenito Principis metu & luce ortâ, itur ad Agrippinam vt noſceret obiecta, diſſolue-retque, vel pœnas lueret. Burrhus ijs mandatis, Senecâ coram, fungebatur. Aderant & *Coërcetur à Burrho.*
ex libertis, arbitri ſermonis. Deinde à Burrho, poſtquam crimina & auctores expoſuit, minaciter actum. Agrippina ferociæ memor, *Non miror,* inquit, *Silanam numquam edito* *Agrippina ſerio ſe purgat.*
partu, matrum affectus ignotos habere. Neque enim perinde à parentibus liberi, quàm ab impu-dicâ adulteri mutantur. Nec ſi Iturius & Caluiſius adeſis omnibus fortunis, nouiſſimam ſuſci-
B *piendæ accuſationis operam anui rependunt; ideò aut mihi infamia parricidij, aut Cæſari conſcien-tia ſubeunda eſt. nam Domitiæ inimicitiis gratias agerem, ſi beniuolentiâ mecum in Neronem meum certaret. Nunc per concubinum Atimetum, & hiſtrionem Paridem, quaſi ſcenæ fabulas componit. Baiarum ſuarum piſcinas excolebat, cùm meis conſiliis adoptio, & proconſulare ius, & deſignatio conſulatus, & cetera adipiſcendo imperio præpararentur. Aut exiſtat qui cohortes in vrbe tentatas, qui prouinciarum fidem labefactatam, denique ſeruos vel libertos ad ſcelus corru-ptos arguat.* [68] *Viuere ergo Britannico potiente rerum poteram: ac ſi Plautus aut quis alius Remp. iudicaturus obtinuerit; deſunt ſcilicet mihi accuſatores, qui non verba impatientiâ caritatis ali-quando incauta, ſed ea crimina obijciant, quibus niſi a filio mater abſolui non poſſim.* Commotis *Filium ipſa commouit.*
qui aderant, vltroque ſpiritus eius mitigantibus, colloquium filij expoſcit. Vbi nihil pro innocentiâ [69] quaſi diffideret, nec beneficijs quaſi exprobraret, diſſeruit, ſed vltio- *Placat. & placatur.*
nem in delatores & præmia amicis obtinuit. Præfectura annonæ [70] Senio Rufo, [71] cura

C Aut codicilli alterius adminiſtrationis oblati. *&* *l.* XII. *C. De Dignitat.* Iudices qui ſe furtis & ſceleribus fuerunt maculaſſe conuicti, ablatis codicillorũ inſignibus & honore exuti, *&c. Lampridium verè interpretemur ex iſtis, in Alexandro:* Pontificatus & Quindecimuiratus & Auguratus codicillares fecit, ita vt in Senatum allegerentur. *Codicillares, id eſt, tribuit eos ipſe per codicillos: cùm anteà cooptari a collegis, partim à plebe ſolerent. De hiſdem codicillis interpretor Suetonij locum Tib. cap.* XLII. Alteri Syriam prouinciam, alteri præfecturam vrbis confeſtim detulit; codicillis quoque iocundiſſimos & omnium horarum amicos profeſſus. *Cæcina Tuſcus quem hîc nominat, eſt ille qui poſteà Præf. Aegypti à Nerone relegatus eſt. Suet.* I. XXXV. Tuſcum nutricis filium relegauit, quòd in procuratione Ægypti balneis in aduentum ſuum ex-
D ſtructis lauiſſet. *Dionem corrige:* Τί δὲ ὅτι καὶ Κικίναν Τοῦσκον ὑπερώρισεν, ὅτι τῆς Αἰγύπτου ἄρχων ἐλούσατο ἐν τῷ βαλανείῳ ὃ ἐπὶ τῷ, ὡς καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἥξοντι, ἐποιήθη. *&* *ſcribe,* τί δὲ ὅτι Κικίναν. *Superfuit tamen Neroni, & nominat iterùm noſter libro* III. *Hiſtor.* Apud Cæcinam Tuſcum epulaſſe multos, præcipuum honore Iunium Blæſum, nuntiauit.

64. PLINIVS.] *In libris Hiſtoriarum, quos à fine Aufidij Baſſi compoſuit triginta & vnum. Ipſe in Præfatione ad Titum:* Nosquidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere iuſto, temporum noſtrorum hiſtoriam orſi à fine Aufidij Baſſi. *Eoſdem libros intellegit,* II. *Hiſtor. nat. capite* LXXXIII. Nec minùs mirum oſtentum & noſtra cognouit ætas, anno Neronis principis ſupremo, ſicut in rebus eius expoſuimus. *Et cap.* LIII. Amnes retrò fluere & noſtra vidit ætas, Neronis principis ſupremis, ſicut in rebus eius retulimus. *Credo autem ſcripſiſſe Aufidium à bellis ciuilibus ad res Claudij aut paullùm infra. Certè vixit eâ ætate, & viri optimi (ita appellat) conſtantiam in lentâ morte Seneca deſcribit epiſt.* XXX. *Citantur bina eius fragmenta in Suaſoriâ pro Cicerone.*

65 CLVVIVS.] *Non,* Cluuius. *Eſt Cluuius ille Rufus, vir conſularis, qui huius inferiorisq́ ætatis hiſtoriam ſcripſit. Plinius lib.* VIII. Ita ſecum aliquando Cluuium locutum, Sei Virgini, quæ hiſtoriæ fides debeatur: proinde ſiquid in hiſtorijs meis legis aliter ac velles, rogo ignoſcas. *Emenda Plutarchum in Othone, apud quem ſub initium malè* Κλαύδιος Ῥοῦφος *ſcriptum & verſum. Nominat aliquoties noſter, & Sueton.*

66. SED VOCEM VNIVS EX INIMICA DOMO.] *Haſtio num ſcrib.* vocem mimi ex inimicâ domo. *De Paride enim: & ſatalis quidam librariorum in ijs vocibus error.*

67. REFVTARE TENEBRAS.] *Hæret ſententia: quam expliari poſſe puto, ſi legas,* Reputaret tenebras.

68. VIVERE EGO BRITANNICO.] *Lege notâ interrogandi,* Viuere e. B. p. r. poteram? *Sequentia ſcripſerim,* remp. iudicatuſve obtinuerit. *id eſt, ſi Plautus rerum, iudiciorúmve potiretur. Rodolphus legit,* remp. inuaſurus.

69. QVASI DIFFIDERET.] *Rodolphus adnotauit,* quaſi defenderet.

70. SENIO RVFO.] *Fenius illi nomen: atque ita ſemper infra.*

[71] cura ludorum qui à Cæſare parabantur Arruntio Stellæ, [72] Ægyptus C. Balbillo A
permittuntur. [73] Syria P. Anteio deſtinata, & varijs mox artibus illuſus, ad poſtremum
Accuſatores varie puniti. in vrbe retentus eſt. At Silana in exſilium acta. Caluiſius quoque & Iturius relegantur.
De Atimeto ſupplicium ſumtum, validiore apud libidines Principis Paride, quàm vt
pœnâ afficeretur. Plautus ad præſens ſilentio tranſmiſſus eſt. Deferuntur dehinc conſen-
Pallas, & Burrhus, delati. ſiſſe Pallas, ac Burrhus, vt Cornelius Sulla claritudine generis, & affinitate Claudij, cui
per nuptias Antoniæ gener erat, ad imperium vocaretur. Eius accuſationis auctor exſti-
Illius contemptus ſuperbia. tit Pætus quidam, exercendis apud ærarium ſectionibus famoſus, & tum vanitatis ma-
nifeſtus. Nec tam grata Pallantis innocentia, quàm grauis ſuperbia fuit. quippe nomi-
natis libertis eius, quos conſcios haberet, reſpondit, nihil vmquam ſe domi, niſi nutu aut
manu ſignificaſſe, vel ſi plura demonſtranda eſſent ſcripto vſum, ne vocem conſociaret.
Burrhus quamuis reus, inter iudices ſententiam dixit. Exſiliumque accuſatori irroga-
tum, & tabulæ exuſtæ ſunt, quibus oblitterata ærarij nomina retrahebat. Fine anni
Miles à theatro remotus. [74] ſtatio cohortis adſidere ludis ſolita, demouetur, quo maior ſpecies libertatis eſſet; vt- B
que miles theatrali licentiæ non permixtus, incorruptior ageret, & plebs daret experi-
mentum, an amotis cuſtodibus, modeſtiam retineret. Vrbem Princeps luſtrauit è re-
ſponſo haruſpicum, quod Iouis ac Mineruæ ædes de cælo tactæ erant. [75] Q. Voluſio,
A. V. C. DCCCIX. P. Scipione Coss. otium foris, fœda domi laſciuia, quâ Nero itinera vrbis, & lupana-
Neronis nocturna laſciuia. ria, & diuerticula, veſte ſeruili in diſſimulationem ſui compoſitus pererrabat, comitan-
tibus qui raperent ad venditionem expoſita, & obuijs vulnera inferrent, aduerſus igna-
ros adeò, vt ipſe quoque acciperet ictus, [76] & ore præferret. Deinde vbi Cæſarem eſſe
qui graſſaretur pernotuit, augebanturque iniuriæ aduerſus viros [77] feminaſque inſig-
Quam vulgo imitati Iulius Montanus inſeliciter. nes, & quidam ſimili licentiâ ſub nomine Neronis, [78] multi proprijs cum globis
eadem exercebant, & [79] in modum captiuitatis nox agebatur. [80] Iulius quidam Mon-
tanus ſenatorij ordinis, [81] ſed qui nondum honorem capeſſiſſet, congreſſus fortè per
tenebras cum Principe, quia vim tentantem acriter repulerat, deinde agnitum orauerat,
quaſi exprobraſſet, mori adactus eſt. Nero autem metuentior in poſterum, milites
ſibi, & pleroſque gladiatorum circumdedit, qui rixarum initia modica, & quaſi pri- C
uata

71. CVRA LVDORVM ARRVNTIO STELLÆ] *Inter dignitates ergo ea res fuit. ſic libro* XI. Sulpicius Rufus ludi procurator. *In lapide priſco Tibure:*
CVRAT. MVNERIS. PVBLICI. GLADIATORI.
Apud Sueton. Cal. cap. XXVII. Curator munerum ac venationem.

72. ÆGYPTVS C. BALBILLO.] *De hoc Seneca l.* IV. *Nat. Quæſt. cap.* II. Balbillus virorum optimus, præfectuſque in omni litterarum genere rariſſimus, auctor eſt cùm ipſe Præfectus obtineret Ægyptũ, *&c. etſi malè vulgò,* Babillus. *Corruptum & in Plinio idem nomen, l.* XIX. *proœmio.* Galenus à freto Siciliæ Alexandriam ſeptimâ die peruenit, Babilius ſextâ, ambo Præfecti. *ſcribe*, Balbillus. *In lapidibus nominatur quidem*, TI. IVLIVS. BALBILLVS. SACERDOS. SOLIS.

73. SYRIA P. ANTEIO] *Ineptè vulgò,* Pantello. *errore duplici. Coniectura noſtra certio firmatur è Tacit.* XVI. Simul annuam pecuniam à P. Anteio miniſtrari cognoſcit; neque neſcium habebat Anteium caritate Agrippinæ inuiſum Neroni.

74. STATIO COHORTIS.] *Non repeta quæ ſcripſi Epiſtolic. libro* III. *Epiſtolâ* XVIII.

75. Q. VOLVSIO P. SCIPIONE.] *Ita mei libri, idq́; Faſti comprobant. Lapis Neapoli,*

Q. VOLVSIO. SATVRN.
P. CORNELIO. SCIP. COS.
AVGVSTALES
QVI. NERONI. CLAVDIO
CÆSARI. AVGVST. ET
AGRIPPINÆ. AVGVSTÆ
I. O. M. ET. GENIO. COLONIÆ
LVDOS. FECERVNT. XIII. XII. K. MART.

Nominat & Phlegon in Admirandis, Q. Voluſium P. Scipionem coſſ.

76. ET ORE PRÆFERRET.] *Vera lectio. Beatus Maurúſque fruſtrà adlaborant in ſcripturâ codicis Budenſis: quem ex hoc alijſq́. locis ſcias fuiſſe non optima notæ. Legunt tamen illi*, & ore ſe Cæſarem præferret. *Ineptè. Hoc voluit clarè, excepiſſe eum ab ignaris ictus, & laſâ facie prætuliſſe. Plinius l.* XIII. *de Thapſiâ:* Nero Cæſar clanitatem eius dedit initio imperij, nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem illinens ſibi cum thure ceraque, & ſecuto die contra famam cutem ſinceram circumferens. D

77. FEMINASQVE INSIGNES] *Fere.* illuſtres.

78. MVLTI PROPRIIS.] *Melius*, multi.

79. IN MODVM CAPTIVITATIS.] *Drusus ſcribend.* in modum captæ ciuitatis. *Ea enim facies potiùs, quàm carceris cuſtodiæve.*

80. IVLIVS QVIDAM MONTANVS.] *Si memoria mihi firma, poeta quidam eo nomine apud Senecam patrem laudatur.*

81. SED QVI HONOREM NONDVM.] *Suetonius*

A uata ſinerent. ſi à læſis validiùs ageretur, ar[illegible]bant. Ludicram quoque licentiam, & fautores hiſtrionum velut in prœlio conuertit, impunitate & præmiis; atque ipſe occultus, & plerumque coram proſpectans: donec diſcordia populi, & grauioris motus terrore, non aliud remediũ repertum eſt, quàm vt hiſtriones Italiâ pellerentur, milesque theatro rurſum aſſideret. Per idem tempus actum in ſenatu de fraudibus libertorum, efflagitatumque vt aduerſus malè meritos, [82] reuocandæ libertatis ius patronis daretur. Nec deerant qui cenſerent. Sed conſules relationem incipere non auſi ignaro Principe, [83] perſcripſere tamen conſenſum ſenatus. Ille auctor conſtitutionis fieret, vt inter paucos & ſententiæ aduerſos, quibuſdam coalitam libertate irreuerentiam eò prorupiſſe fremebant, [84] *vi an æquo cum patronis iure agerent, ſententiam eorum conſultarent, an verberibus manus vltrò intenderent, impellerént ve pœnam ſuam diſſuadentes. Quid enim aliud [85] læſo patrono conceſſum, quàm vt viceſimum vltra lapidem, in oram Campaniæ libertum releget? Ceteras actiones promiſcuas & pares eſſe. Tribuendum aliquod telum quod ſperni nequeat. Nec graue manumiſſis, per idem obſequium retinendi libertatem, per quod aſſecuti ſint. At criminum manifeſtos, meritò ad ſeruitutem retrahi; vt metu coërceantur, quos beneficia non mutauiſſent.* Diſſerebatur contrà: *Paucorum culpam ipſis exitioſam eſſe debere. nihil vniuerſorum iuri derogandum, quippe latè fuſum id corpus. Hinc* * *plerumque tribus,* [86] *decurias,* * *mini-*

Milites remoti à theatrum reducti. Ius gratis libertis deliberatio.

Contra eo dictum.

Pro eo dictum. * plerasque

nius Laticlauium vocat: in ſcito. Ante & ſub hoc annum mos, vt liberi Senatorum, lato clauo inducerentur vnà cum virili togâ, Curiaq; intereſſent. Ab Auguſto inſtitutum, qui Liberis Senatorum, quò celeriùs reip. adſueſcerent, protinus virili togæ latum clauum inducere, & Curiæ intereſſe permiſit. *A quo more Ouidius:*

Liberior fratri ſumpta, mihique toga eſt:
Induiturque humeris cum lato purpura clauo.

Iidem ergo Laticlauij: ijdem capeſſendis honoribus de-
C *ſtinati. Noſter libro* XIV. Valerius Fabianus capeſſendis honoribus deſtinatus. *Statius* III. *Syluarum:*

Notus adhuc tantùm maioris munere claui.

Alij ſunt Tribuni laticlauij, de quibus hæc non capio. Iulius ergo Montanus Senatorij quidem loci, ſed qui magiſtratum adhuc nullum cepiſſet, & tantum laticlauius.

82. REVOCANDÆ LIBERTATIS IVS.] *Non ergo ratum* * *Claudij iudicium, qui* Ingratos & de quibus patroni quererentur, reuocauit in ſeruitutem: *Sueton. cap.* XXV. *In qua Claudius exemplum Athenienſium ſecutus videri poteſt, apud quos* conuictus à patrono libertus ingratus, iure libertatis exuitur, *ait Valerius l.* II. *cap.* VI. *& Plutarch. in Solone. Iudicauit ergo quidem ita Claudius, ſed in legibus & more Romano aliud fuit, vt audiemus.*

D 83. PERSCRIPSERE TAMEN CONSENSVM.] *Puto leg. interpungendumque,* Perſcripſere tamen conſenſum Senatus illi, an auctor conſtitutionis fieret, vt inter paucos & ſententiæ diuerſos. *Firmant illa Taciti l.* XIV. At Conſules perficere Senatus decretum non auſi, de conſenſu ſcripſere Cæſari.

84. VI AN ÆQVO CVM PATRONIS.] *Occiſus locus, ita viuam & ſentiam ego. Ecce tamen Veſpillones aliquot (non enim medicos) ad hoc funus. Eſt qui legat.* Vi an æquo cum patronis iure agerent, ſententiam eorum confutarent, ac verberibus vltrò manus intenderent, implere vel pœnam ſuam diſſuadentes. *Alius,* vt ne æquo cum p. i. a. ſ. e. conculcarent: ac v. v. m. intenderent, impleréntve p. ſ. d. *Parcite boni viri; non vos, non ego reſtituemus ſine libris, à quibus nihil hic iuuor. Ludibria tamen mea hæc:* vt iam nec æquo cum patronis iure agerent. Sententia eorum conſultari, an verberibus manus vltrò intenderent, impunè vel pœnam ſuam diſſuadentes. *Ad manuum intentionem facit aliquid locus e l.* II. *Annal.* Libertique etiam ac ſerui, patrono vel domino, cùm voces cùm manus intentarent, vltrò metuebantur.

85. LÆSO PATRONO CONCESSVM.] *Quando id aut quâ lege, patrono conceſſum, quærimus. Suſpicor eſſe ab Auguſto, qui, vt Dio ait, l.* LV. *conſtituit* τὰ δικαιώματα οἷς οὔτε ἄλλοι πρὸς τοὺς ἀπελευθέρους, καὶ αὐτοὶ οἱ δεσπόται σφῶν γνώριμοι χρήσονται. *id eſt,* iura, quibus erga libertos cùm alij, tum ipſi patroni vterentur. *Et relegatio quidem eſt ab exemplis antiquis. Vt enim patres olim filios ruſ relegabant, pœna & moleſtia cauſâ, (vti Roſcius Amerinus, & T. Torquatus à patribus relegati leguntur:) ſic patronis relegandi libertos ius nunc tribuit ſiue quis alius, ſiue Auguſtus. Sed in numero numquam ratio? cur non vltra* XX. *lapidem? Nihil reperio. Præfectus quidem vrbis intra centeſimũ lapidem cognoſcebat: vltra, Præfectus Prætorio: vt notat Vlpianus in* * *fragm. Pithœanis l.* IX. *De offic. proconſ. Eóque exemplo Seuerus Imp. Prætorianos milites vltra centeſimum lapidem abeſſe ab vrbe iuſſit, apud Heradianum l.* II. *Et Proſper Aquitanus de Symmacho: quem, cùm Aram Victoriæ reſtitui poſtulaſſet,* iratus Princeps, ſtatim à ſuis aſpectibus pulſum in centeſimo lapide, rhedæ non ſtratæ impoſitum, eâ die manere præcepit. *Dio tamen libro* LII. *vbi de Præfecto vrbis, iuriſdictionem eius anguſtius terminat,* ἔξω τῆς πόλεως μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίων σταδίων: *ea eſſent milliaria circiter* LXXXVII. *niſi in Dione reſcribendam ſit,* ἑπτακοσίων: *quod puto. Sanè ad Præf. vrbis pertinuiſſe, audire patronos querentes de libertis, ex Vlpiano clarum l.* I. *De off. Præf. vrbis. Sed Tacitus patrono ipſi hanc relegationem, vt apparet, tribuit: nec tamen videtur vſurpari potuiſſe, ſine auctoritate maiori.*

* Adde his l. v. De iure patro. vbi [illegible] de hac Claudij conſtitutione.

* Tit. de plagiarm & l. 1 De off. Præf. vrbis.

86. DECVRIAS.] *Iudicumne decurias intellegit, an potius ſcribarum? Puto, ſcribarum. Qui ordo latè*

[87] *miniſteria magiſtratibus & ſacerdotibus,* [88] *cohortes etiam in vrbe conſcriptas. & plurimis* A
equitum, pleriſque ſenatoribus, non aliunde originem trahi. Si ſeparentur libertini; manifeſtam fore penuriam ingenuorum: non fruſtrà maiores cùm dignitatem ordinum diuiderent, libertatem in communi poſuiſſe. Quin & [89] *manumittendi duas ſpecies inſtitutas, vt relinqueretur* [90] *pœnitentiæ aut nouo beneficio locus. Quos vindictâ patronus non liberauerit, velut vinculo ſeruitutis attineri. Diſpiceret quiſque merita, tardéque concederet, quod datum adimeretur.*

Et hi obtinuére.

Hæc ſententia valuit. Scripſitque Cæſar ſenatui, priuatim expenderent cauſſam libertorum, quoties à patronis arguerentur: in commune nihil derogent. Nec multo pòſt,

Paris ingenuus iudicatus.

[91] ereptus amitæ libertus Paris, quaſi iure ciuili; non ſine infamiâ Principis, cuius iuſſu perpetratum ingenuitatis iudicium erat. Manebat nihilominus quædam imago Reip. Nam inter Vibullium prætorem & plebei tribunum Antiſtium ortum certamen, quòd immodeſtos fautores hiſtrionum, & à prætore in vincula ductos, tribunus omitti iuſſiſſet. comprobauere patres, incuſatâ Antiſtij licentiâ. Simul [92] prohibiti tribuni ius præ-

Ius tribunorum coërcitum.

torum & conſulum præripere, aut vocare ex Italiâ cum quibus lege agi poſſet. Addidit L. Piſo deſignatus conſul, nequid intra domum pro poteſtate animaduerterent: néve B
multam ab iis dictam, quæſtores ærarij in publicas tabulas ante quattuor menſes referrent: medio temporis contradicere liceret. deque eo conſules ſtatuerent. Cohibita ar-

Item Aedilicium.

tiùs & ædilium poteſtas, ſtatutumque quantum curules, quantum plebei pignoris caperent, vel pœnæ irrogarent. Eò Heluidius Priſcus tribunus plebis aduerſus Obultronium Sabinum ærarij quæſtorem contentiones proprias exercuit, tamquam ius haſtæ aduerſus inopes inclementer * augeret. Dein Princeps curam tabularum publicarum à quæſtoribus ad præfectos tranſtulit. [93] Variè habita, ac ſæpè immutata eius rei forma.

* *ageret.*

Nam

latè fuſus Romæ, & non inhoneſtus. Liberti autem ordinem cum pretio certo emebant, vti è Cicerone haurias III. l. in Verrem: Ad eos me ſcribas reuoca. noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis ac ſcenicorum corollariis, cùm decuriam emerunt, ex primo ordine exploſorum in ſecundum ordinem ciuitatis ſe veniſſe dicunt. *Et paullò pòſt, de iiſdem:* Mirabimur turpes aliquos eſſe in eo ordine, quò cuiuis pretio licet peruenire? *Scribæ iy diuiſi per decurias. Sueton. in Claudio c. I.* Corpus eius per municipiorum coloniarumque primores, ſuſcipientibus obuiis ſcribarum decuriis, ad vrbem deuectum. *Reperiéſque ſparſim Quæſtorios ſcribas, Aedilitios, Prætorios, item ſcribas ærarij, Portarij, &c.*

* *Hæ ſunt iterationes, quarū mentio Iuſtin. Nou. II. LXXVIII.*

87. MINISTERIA MAGISTRATIBVS.] *Lictores, viatores, præcones, calatores, practias.*

88 COHORTES ETIAM IN VRBE.] *Cohortes vigilum, quæ ſcripta primò ex militiæ libertina. Strabo, lib. V. Dio XLVIII.*

89. MANVMITTENDI DVAS SPECIES.] *Libertas duplex, Iuſta, Non Iuſta. Iuſta quæ vindictâ, cenſu, teſtamento data: Non iuſta, quæ inter amicos, in conuiuio, per epiſtolam. Seneca De vitâ beatâ, cap. XXIV.* Hominibus prodeſſe natura iubet, ſerui liberive ſint; ingenui an libertini; iuſtæ libertatis an inter amicos datæ. *Recteq. libri veteres aliquot in Suetonij Aug. cap. XL.* Seruos non contentus multis difficultatibus à libertate, multoque pluribus à libertate iuſtâ remouiſſe. *Iuſtâ illa qui manumiſſi, planè pleneq. liberi: qui alterâ, vincla adhuc quædam, vt Tacitus ait, attinebantur ſeruitutis. Imò retrahi patiebant in ſeruitutem. Fragmentum quoddam Ic. veteris à Faleana.* Hi qui domini voluntate in libertate erant, manebant ſerui: & manumiſſores audebant in ſeruitute denuò eos per vim ducere. Interueniebat Prætor, & non permittebat manumiſſum ſeruire. *& addit pòſt.* Sed nunc habent C
propriam libertatem qui inter amicos manumittuntur, & fiunt Latini Iuniani. *Sciite ergo ob hunc * iteratæ ſeruitutis metum Meſſenia ſeruus apud Plautum, qui inter amicos manumiſſus ſubiicit,*

Sed meliore eſt opus auſpicio, liber perpetuò vt ſiem.

90. POENITENTIÆ, AVT NOVO BENEFICIO.] *Pœnitentiæ, vt retraheres in ſeruitutem: beneficio, vt vindictâ liberares. Ita apud Plinium l. VII. epiſt.* Facilè deflectet ad te, ſi voles vindictâ liberare, quos proximè inter amicos manumiſiſti.

91. EREPTVS AMITÆ LIBERTVS.] *Zamiam ergo aliquam in nos moliтus Vlpianus, cùm ſcripſit l. III. De condict. cau. datâ:* Neratius etiam libro Membranarum refert, Paridem Pantomimum à Domitiâ Neronis filiâ, decem quæ ei pro libertate dederat, repetiiſſe per iudicem *filiamq. eam Neratius fecit, quæ eſt amita, magis à ſuâ librariive culpâ. Sed librarium id peccaſſe, clementius eſt: ſcribendámque,* D
Neronis amitâ: *aut potiùs,* Neronis conſilio. *quod firmat Tacitus, qui Neronis iuſſu patratum id ingenuitatis iudicium ait.*

92. PROHIBITI TRIBVNI.] *Non mirum. Quippe qui nec Romæ vocationem habuerint, auctore Varrone cuius verba in Agellij Noct. l. XIII. cap. XII. in Italiâ multò minùs, quippe cùm poteſtas eorum vrbis dumtaxat finibus terminaretur. Vide Dionyſ. lib. VIII.*

93. VARIE HABITA, AC SÆPE IMMVTATA.] *Quam varietatem breuiter expoſui, cum temporum luce, in* EXCVRS. B. *Illinc ad variam Taciti, plures locos pete.*

94. AMI-

A Nam Auguſtus permiſit ſenatui deligere præfectos. dein ambitu ſuffragiorum ſuſpecto, ſorte ducebantur ex numero prætorum qui præeſſent. Neque id diu manſit, quia ſors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius quæſtores rurſum impoſuit, iiſque ne metu offenſionum ſegniùs conſulerent, extra ordinem honores permiſit. Sed deerat robur ætatis eum primum magiſtratum capeſſentibus. Igitur Nero * præfecturâ perſunctos, & experientiâ probatos delegit. Damnatus iiſdem conſulibus Vipſanius Lenâs, ob Sardiniam prouinciam auare habitam. Abſolutus Ceſtius Proculus repetundarum, cedentibus accuſatoribus. Clodius Quirinalis, quòd præfectus remigum qui Rauennæ haberentur, velut infimam nationum, Italiam luxuriâ ſæuitiáque afflictauiſſet, veneno damnationem anteuertit. 94 Aminius Rebius ex primoribus peritiâ legum, & pecuniæ magnitudine, cruciatus ægræ ſenectæ miſſo per venas ſanguine effugit: haut creditus ſufficere ad conſtantiam ſumendæ mortis, ob libidines muliebriter infamis. At 95 L. Voluſius egregiâ famâ conceſſit; cui tres & nonaginta anni ſpatium viuendi, præcipuæque opes B bonis artibus, inoffenſa tot Imperatorum malitia fuit. Nerone ſecundùm, L. Piſone conſulibus, pauca memoriâ digna euenêre. niſi cui libeat, laudandis fundamentis & trabibus, quîs 96 molem amphitheatri apud campum Martis Cæſar extruxerat, volumina implere: cùm ex dignitate populi Romani repertum ſit, res illuſtres annalibus, talia diurnis vrbis actis mandare. Ceterùm colonia Capua atque Nuceria, additis veteranis, firmatæ ſunt. plebeique congiarium 97 quadrageni nummi viritim dati, & ſeſtertium quadringenties ærario illatum eſt ad retinendam populi fidem. 98 Vectigal quoque quintæ & viceſimæ venalium mancipiorum remiſſum, ſpecie magis quàm vi. quia cùm venditor pendere iuberetur, in partem pretij emtoribus accreſcebat. Edixit Cæſar, ne quis magiſtratus, aut procurator qui prouinciam obtineret, ſpectaculum gladiatorum, aut ferarum, aut quod aliud ludicrum ederet. Nam antè non minùs tali largitione, quàm corripiendis pecunijs, ſubiectos affligebant; dum quæ libidine deliquerant, ambitu propugnant. 99 Factum & S. conſultum vltioni iuxtà & ſecuritati, vt ſi quis à C ſuis ſeruis interfectus eſſet, ij quoque qui teſtamento manumiſſi ſub eodem tecto manſiſſent, inter ſeruos ſupplicia penderent. Redditur ordini Luſius Varius conſularis, aua-

De præfectis ærarij Saturni.

* præturâ

L. Voluſij mors, & opes.

A. V. C. DCCCX.

Amphitheatrum Neronianum.

Edictum, ne Præſides ludos ederent.

Vita dominica conſultũ.

94. AMINIVS REBIVS.] *Libri vett.* C. Aminius. *neſcio an*, Camnius Rebilus. *Certè (& doleo) ignotus mihi, quicumque hic laudatus Iuriſconſultus.*

95. L. VOLVSIVS.] *De huius ſenio Plinius l.* VII. Nuper L. Voluſius Saturninus omnium quos in conſulatu ſententiam rogauerat ſuperſtes fuit. *Præfectum eum vrbi fuiſſe colligas ex altero Plinij loco:* Nuper L. Voluſio Saturnino in Præfecturâ vrbis exſtincto; notum, è Corneliâ Scipionum gentis, * Voluſium Saturninum, qui fuit Conſul, genitum poſt LXII. annum. *Et de diuitiis eius, Tacitus l.* XIV. Et quantum Voluſio longa parcimonia quæſiuit, tantum in te mea liberalitas explere D non poteſt. *Sed & tota Voluſiorum domus diues. Tacitus Annal.* III. Voluſio vetus familia, neque tamen Præturam egreſſa. ipſe conſulatum intulit, opumque quîs domus illa immensùm viguit, primus accumulator.

96. MOLEM AMPHITHEATRI.] *Quod totum è ligno ſtruxit, Sueton. cap.* XII. *Vide librum noſtrum, ſi places, De Amphitheatro.*

97. QVADRAGENI NVMMI.] *Illiberalis liberalitas. Corrigo,* quadringeni: *& do auctorem Suetonium cap.* X. Diuiſis populo viritim quadringenis nummis, Senatorum nobiliſſimo cuique, &c.

98. VECTIGAL QVOQVE QVINTÆ ET VICESIMÆ.] *Ampla populi Rom. vectigalia: nullũ, cenſeo, amplius eo quod è ſeruis, libertiſq. Rem eam paullò vberiùs à capite mihi tractanti, aut gratia, aut venia eſto. Antiquiſſimum vectigal Viceſimæ reperio, quæ ad libertos. Inſtitutũ anno vrbis* CCCXCVII. *C. Marcio Cn. Manlio Coſſ. Liuius lib* VII. Ab altero Conſule *(Cn. Manlio)* nihil memorabile geſtum, niſi quòd legem nouo exemplo ad Sutrium in caſtris tributum, de Viceſimâ eorum qui manumitterentur, tulit. Patres, quia eâ lege haud paruum vectigal inopi ærario additum eſſet, auctores fuerunt. *Ea Viceſima ſemper exhinc exercita, ad tempora Principum inferiorum. Itaque non infrequens memoria in libris. Ab hoc aurum Viceſimarium deriuo, quod in ſanctiore ærario: de quo Liuius lib.* XXVII. Conſulibus aurum Viceſimarium, quod in ſanctiore ærario ad vltimos caſus ſeruaretur, promi placuit. *Plura ad hoc vectigal, in* EXCVR. C. *& quæ ad Tacitum' faciunt. Vide.*

99 FACTVM SC.] *Quod Piſonianum dictum, in l. Senatuſc. De Sc. Silan. & Neronianum à Paullo, lib.* III. *Sentent. Certè conditum vulgatumque eſt, Nerone* II. *& Piſone Coſſ. Latum eâ de re & ante eà ſub Auguſto, P. Cornelio Dolabellà, & C. Silano Coſſ. vnde nomen Sc. Silaniani: ſed minùs plenè. Dixerunt plura ante me, Vertranius hoc loco, & I. Cuiacius, 1. Obſeru. cap.* XVIII.

* Intellegit Plinius Q. Voluſiũ, qui coſ. anno DCCCIX.

100. POM-

an... criminibus olim perculſus. Et [100] Pomponia Græcina inſignis femina Plau- A
tii qui ouans ſe de Britannijs retulit, nupta, ac [101] ſuperſtitionis externæ rea, mariti iu-
dicio permiſſa. Iſque priſco inſtituto, propinquis coram, de capite famâq; coniugis cog-
nouit, & inſontem nuntiauit. Longa huic Pomponiæ ætas, & continua triſtitia fuit.
Nam [102] poſt Iuliam Druſi filiam dolo Meſſallinæ interfectam, [103] per quadraginta
annos, non cultu niſi lugubri, non animo niſi mæſto egit. Idque illi imperitante Clau-
dio impunè, mox ad gloriam vertit. Idem annus plures reos habuit. quorum P. Cele-
P. Celer accuſatur.
rem, accuſante Aſiâ, quia abſoluere nequibat Cæſar, traxit, ſenectâ donec mortem obi-
ret. Nam Celer interfecto, vt memoraui, Silano proconſule, magnitudine ſceleris cete-
Et ... Coſſutianus Capito.
ra flagitia obtegebat. [104] Coſſutianum Capitonem Cilices detulerant, maculoſum fœ-
dumque, & idem ius audaciæ in prouinciâ ratum, quod in vrbe exercuerat. Sed peruica-
ci accuſatione conflictatus, poſtremò defenſionem omiſit, ac lege repetundarum dam-
Eprius Marcellus.
natus eſt. Pro Eprio Marcello, à quo Lycij res repetebant, cò vſque ambitus præua-
luit, vt quidam accuſatorum eius exſilio mulctarentur, tamquam inſonti periculum fe- B
A. V. C. DCCCXI. Meſſalla conſulatus, & laus.
ciſſent. Nerone tertiùm conſule ſimul inijt conſulatum Valerius Meſſalla, [105] cuius pro-
auum oratorem Coruinum, diuo Auguſto abauo Neronis, collegam in eo magiſtratu
fuiſſe, pauci iam ſenum meminerant. ſed nobili familiæ honor auctus eſt, oblatis
[106] in ſingulos annos quingenis ſeſtertijs, quibus Meſſalla paupertatem innoxiam ſuſ-
Neronis liberalitas in alios item.
tentaret. Aurelio quoque Cottæ & Haterio Antonino annuam pecuniam ſtatuit Prin-
ceps, quamuis per luxum [107] auitas opes diſſipaſſent. Eius anni principio, mollibus ad-
huc initijs prolatatum inter Parthos Romanoſque de obtinendâ Armeniâ bellum,
In Armeniâ, & pro eâ, bellum.
acriter ſumitur: quia nec Vologeſes ſinebat fratrem Tiridatem dati à ſe regni expertem
eſſe, aut alienæ id potentiæ donum habere: & Corbulo dignum magnitudine populi
Romani rebatur, parta olim à Lucullo Pompeioque recipere. Ad hæc Armenij ambi-
guâ fide vtraque arma inuitabant, ſitu terrarum, ſimilitudine morum Parthis propio-
** illuo*
res, connubijſque permixti, ac libertate ignotâ * illuc magis ad ſeruitium inclinantes.
Corbulo militem diſciplinâ firmat.
Sed Corbuloni plus molis aduerſus ignauiam militum, quàm contra perfidiam ho-
ſtium erat, Quippe Syriâ tranſmotæ legiones, pace longâ ſegnes, munia Romanorum C
ægerrimè tolerabant. Satis conſtitit fuiſſe in eo exercitu veteranos, qui non ſtationem,
Certè deſidem.
non vigilias iniſſent: vallum foſſamque quaſi noua & mira viſerent: ſine galeis, ſine lo-
ricis, nitidi & quæſtuoſi, militiâ per opida expletâ. Igitur dimiſſis quibus ſenecta, aut
vale-

100. POMPONIA GRÆCINA.] *Soror filiáve Pomponij Græcini qui conſul ſub Auguſto. & ad quem Elegia Ouidij* IV. *De Ponto.*

101. SVPERSTITIONIS EXTERNÆ REA.] *Chriſtianiſmi credo accuſatam hanc feminam, ſiue vt tunc confundebant, Iudaiſmi. Non ergo ſuperſtitionis, ſed religionis. Etſi vniuerſè fateor, genus hoc ad θρησκείαν & inanem externúmque cultū, nimis pronum.* **Strabo pulchrè & ex Veri adyto:* Ἅπαντες γὰρ τῆς δεισιδαιμονίας ἀρχηγοὺς οἴονται τὰς γυναῖκας. Αὗται δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας προκαλοῦνται πρὸς τὰς ἐπὶ πλέον θεραπείας τῶν θεῶν, καὶ ἑορτὰς, καὶ ποτνιασμούς. σπάνιον δ' εἴ τις ἀνὴρ καθ' αὑτὸν ζῶν εὑρίσκεται τοιοῦτος. Superſtitionis auctores & duces eſſe fœminas, omnes opinantur. Eæ enimuerò viros inuitant ad ſuperuacuos nimioſque deorum cultus, & dies feſtos, & venerationes. At rarò profectò vir cælebs & ſibi viuens inuenietur talis.

** Lib. VII.*

102. POST IVLIAM DRVSI FILIAM.] *Duas enim Iulias Claudius ſuſtulit, ſua, u ſine iuſſu Meſſallinæ: alteram Druſi, alteram Germanici prolem. Sueton. cap.* XXIX *& Dio* LX *Seneca in Ludo.*

103. PER QVADRAGINTA ANNOS.] *Luctus hic, vt clarum, ab Iuliam interfectam. Ab eius ergo cæde quadraginta anni? Falſum. Nam ea caſa paullò antè expeditionem Claudij in Britanniam, vti è Dione liquebit tibi. Scribe fidei ubente me,* quattuordecim annos. *Mors enim Iuliæ in annum incidit vrbis* DCCXCVI. *a quo ad hunc Neronis conſulatum iuſti* XIV. *anni.*

104. COSSVTIANVM CAPITONEM CILICES.] *Hunc aut alium ſui æui intellegi Iuuenalis volunt Sat.* VIII.

—— quàm fulmine iuſto D
Et Capito & Tutor ruerint damnante Senatu,
Piratæ Cilicum.

Sed magis certo Fabius libro VI. Egregiè nobis adoleſcentibus dixiſſe accuſator Coſſutiani Capitonis videbatur, Græcè quidem, ſed in hunc ſenſum: Erubeſcit Cæſarem timere.

105. CVIVS PROAVVM ORATOREM.] *Vulgò* auctorem, *peſſimè.*

106. IN SINGVLOS ANNOS QVINGENIS SESTERTIIS.] *Hunc ergo Suetonius intellexit capite* X. Senatorum nobiliſſimo cuique annua ſalaria, & quibuſdam quingena conſtituit.

107. AVITAS OPES.] *Vulgo*, habitas, *errore tralatitio.*

108. ITA

A v[illegible] aduecta erat [illegible] pplem[illegible] in [illegible]t. Et h[illegible] per Galatiam ac Cappadociam d[illegible]. Adiectaque ex Germania legio cum equitibus alariis & peditatu cohortium: retentuſque omnis exercitus ſub pellibus, quamuis hieme ſæuâ adeo, vt obducta glacie, niſi effoſſa humus, tentorijs locum non præberet. Ambuſti multorum artus vi frigoris, & quidam inter excubias exanimati ſunt. Annotatuſque miles, qui faſcem lignorum geſtabat, [illegible] ita præriguiſſe manus, vt oneri adhærentes, truncis brachijs deciderent. Ipſe cultu leui, capite intecto, in agmine, in laboribus, frequens adeſſe: laudem ſtrenuis, ſolatium inualidis, exemplum omnibus oſtendere. Dehinc quia duritiam cæli militiæque multi abnuebant, deſerebántque, remedium ſeueritate quæſitum eſt. Nec enim, vt in alijs exercitibus, primum alterúmque delictum venia proſequebatur, ſed qui ſigna reliquerat, ſtatim capite pœnas luebat. Idque vſu ſalubre, & miſericordiâ melius apparuit. Quippe pauciores illa caſtra deſeruere, quàm ea in quibus ignoſcebatur. Interim Corbulo legionibus intra caſtra habitis, donec ver adoleſceret, diſpoſitiſque per idoneos locos cohortibus auxiliarijs, ne pugnam [109] priores adirent, prædicit. Curam præ-
B ſidiorum Pactio Orphito primipili honore perfuncto mandat. Is quamquam incautos Barbaros, & bene gerendæ rei caſum offerri ſcripſerat, tenere ſe munimentis, & maiores copias opperiri iubetur. Sed rupto imperio, poſtquam paucæ è proximis caſtellis turmæ aduenerant, pugnámque imperitiâ poſcebant; congreſſus cum hoſte funditur. Et damno eius exterriti qui ſubſidium ferre debuerant, ſua quiſque in caſtra trepidâ fugâ rediere. Quod grauiter Corbulo accepit. increpitúmque Pactium, & præfectos, militeſque [110] tendere omnes extra vallum iuſſit: inque eâ contumeliâ detenti, nec niſi precibus vniuerſi exercitus exſoluti ſunt. At Tiridates ſuper proprias clientelas, ope Vologeſi fratris adiutus, non furtim iam, ſed palàm bello infenſare Armeniam, quoſque fidos nobis rebatur depopulari, & ſi copiæ contrà ducerentur, eludere, [111] huc quoque & illuc volitans, plura famâ quàm pugnâ extrahere. Igitur Corbulo, quæſito diu prœlio, fruſtra habitus, & exemplo hoſtium circumferre bellum coactus, diſpartit vires, vt legati præfectíque diuerſos locos pariter inuaderent. ſimul [112] Antiochum regem mo-
C net, proximas ſibi præfecturas petere. Nam Pharaſmanes interfecto filio Rhadamiſto, quaſi [113] proditore ſuo, quo fidem in nos teſtaretur, vetus aduerſus Armenios odium promtiùs exercebat. Tunc quoque primùm illecti Iſichi, gens [114] ante alias ſocia Romanis, auia Armeniæ incurſauit. Ita conſilia Tiridati in contrarium vertebantur. Mittebátque oratores, qui ſuo Parthorúmque nomine expoſtularent, *cur datis nuper obſidibus, redintegratáque amicitiâ, quæ nouis quoque beneficijs locum aperiret, vetere Armeniæ poſſeſſione depelleretur? Ideò nondum ipſum Vologeſem commotum, quia cauſsá, quàm vi agere mallet. Sin perſta-*

Ibi hiems excitat. *Et exemplo præit.* *Seueritas.* *Re ſalubris.* *Vetat ſuos excurrere.* *Qui fecerit, mulctat.* *Tiridates palam incurſat Armeniam.* *Prœlium tamen vitat. Itaq; copias ſpargit.* *Tiridates in metu, legatos mittit.*

108. ITA PRÆRIGVISSE MANVS.] *Significat ipſas manus, frigore præmortuas, vnà cum faſce deuolutas vel abiectas. Negat aut ridet* * *vir quidam ſcriptis & genere nobilis, olim mihi ſeriò inter amicos. Atquin & Dio notat in illo tractu vim frigoris eſſe (libro* XLIX. *actis anni* DCCXVIII.*) & Annales Tur-*
D *cici*, ſupra Trebizum, Soleimanni milites cùm Parthos inſequerentur, tanto frigore oppreſſos, vt plurimi manus pedeſque amitterent. *Hoc noſtro æuo factum, anno* ∞.IↃ.XXXV: *neque igitur ſic mirandum illud Taciti, aut ridendum. Scio & à gnaris ſimilia aut maiora afferi, qui in Septemtrione fuerunt.*

109 PRIORES ADIRENT, PRÆDICIT.] *Probum quod in Romano libro eſt*, priores auderent. *Vellem etiam*, edicit.

110. TENDERE OMNES EXTRA VALLVM.] *Quod pœna militaris genus antiquum. Liuius l.* X. Cohortes quæ ſigna amiſerant, extra vallum ſine tentorijs deſtituit. *Valerius lib.* II. *cap.* VII. Neve quis eorum intra caſtra tenderet, néve locum extra aſſignatum vallo aut foſſâ cingeret, néve tentorium ex pellibus haberet. *Vide & Polyb. lib.* VI. *Sed propriè de hac ipsâ re, ſic Frontinus* IV. *Strategem.* Domitius Corbulo in Armeniâ duas alas & tres cohortes, quæ ad caſtellum initio hoſtibus ceſſerant, extra vallum iuſſit tendere.

* *Michael Montanus.*

111. HVC QVOQVE ET ILLVC VOLITANS.] *Lego primùm*, hucque & illuc. *deinde, vt in libro opt.* pugnâ exterrere. *Vero ſententia, ſcriptóque. Nam hoc ait, Tiridatem oſtendiſſe potiùs arma, quàm intuliſſe; & pluro exterruiſſe aduentus ſui famâ, quam pugnâ.*

112. ANTIOCHVM.] *Commagenæ regem, vt ſuprà dictum.*

113. PRODITORE SVO.] *Scribo*, ſui.

114. ANTE ALIAS SOCIA.] *Noſtro ſcilicet tempore facti & fide ſuper alios: etſi tunc illecti. Ita poſſit capere, fateor: nec diſplicet tamen meum vetus:* gens haut aliâs.

115. Ve-

perſtaretur in bello; non defore Arſacidis virtutem fortunamque, ſæpius [illegible] A

Corbulo ſubmiſſionem ſuadet. Ad ea Corbulo, ſatis comperto, Vologeſem defectione Hyrcaniæ att[illegible] Tiridati precibus Cæſarem aggredi: poſſe illi re[illegible] ſtabile, & res incru[illegible] ſi omiſſâ ſpe longinquâ & ſerâ, præſentem potioremque ſequeretur. Placitum [illegible] quia commeantibus inuicem nuntijs, nihil in ſummâ pacis proficiebatur, c[illegible] *De colloquio agitur.* ſorum tempus locumque deſtinari. Mille equitum præſidium Tiridates affore ſibi [illegible] cebat: quantum Corbuloni cuiuſque generis militum aſſiſteret, non ſtatuere d[illegible] poſi- *In quo dolum Barbarus ſtruit.* tis loricis & galeis, in faciem pacis veniretur. Cuicumque mortalium, nedum [115] vet[illegible]i & prouido duci, barbaræ aſtutiæ patuiſſent. Ideò artum inde nu[illegible]erum fini[illegible]i, & [illegible]me maiorem afferri, vt dolus patraretur. Nam equiti ſagittarum vſu exercito ſi detecta [illegible]or- *Romanus intelligit.* pora obijcerentur; nihil profuturam multitudinem. [116] Diſſimulato tamen intel[illegible], tectiùs de his quæ in publicum conſulerentur, totis exercitibus coram diſſertaturos reſpondit. Locumque dilegit, cuius pars altera colles erant clementer aſſurgentes, accipiendis peditum ordinibus; pars in planitiem porrigebatur, ad explicandas equitum *Qui tamen prodit.* turmas. Dieque pacto, prior Corbulo ſocias cohortes & auxilia regum pro corn[illegible]ibus, B medio ſextam legionem conſtituit: cui accita per noctem alijs ex caſtris, tria millia tertianorum permiſcuerat, vnâ cum aquilâ, quaſi eadem legio ſpectaretur. Tiridates ver- *Et eminus Tiridates. Sed vterque abeunt.* gente iam die procul aſtitit, vnde videri magis quàm audiri poſſet. Ita ſine congreſſu dux Romanus abſcedere militem ſua quemque in caſtra iubet. Rex ſiue fraudem ſuſpectans, quia plura ſimul in loca ibatur; ſiue vt commeatus noſtros Pontico mari, & Trapezunte opido aduentantes interciperet, properè diſcedit. Sed neque commeatibus vim facere potuit, quia per montes ducebantur præſidijs noſtris inſeſſos: & Corbulo, ne irri- *Ille Armeniam ingreditur.* tum bellum traheretur, vtque Armenios ad ſua defendenda cogeret, exſcindere parat caſtella. Sibique quod validiſſimum in eâ præfecturâ cognomento Volandum ſumit. minora Cornelio Flacco legato, & [117] Iſteo Capitoni caſtrorum præfecto mandat. Tum circumſpectis munimentis, & quæ expugnationi idonea, prouiſis, hortatur milites, vt hoſtem vagum, neque paci aut prœlio paratum, ſed perfidiam & ignauiam fugâ confi- C *Caſtella expugnat.* tentem, exuerent ſedibus, gloriæque pariter & prædæ conſulerent. Tum quadripartito exercitu, hos in teſtudinem conglobatos, ſubruendo vallo inducit; alios ſcalas mœnibus admouere; multos tormentis faces & haſtas incutere iubet. Libratoribus funditoribúſque attributus locus, [118] vnde eminus glandes torquerent: ne qua pars ſubſidium laborantibus ferret, pari vndique metu. Tantus inde ardor certantis exercitus fuit, vt intra tertiam diei partem, nudati propugnatoribus muri, obijces portarum ſubuerſi, capta eſcenſu munimenta, omneſque puberes trucidati ſint, nullo milite amiſſo, paucis admodum vulneratis. & imbelle vulgus ſub coronâ venundatum: reliqua præda victoribus ceſſit. Pari fortunâ legatus ac præfectus vſi ſunt, tribuſque vnâ die caſtellis expugnatis, cetera terrore, & alia ſponte incolarum, in deditionem veniebant. vnde orta fiducia *Artaxata ipſa aggreditur.* [119] caput gentis Artaxata aggrediendi. Nec tamen proximo itinere ductæ legiones, quæ ſi amnem Araxem, qui mœnia alluit, ponte tranſgrederentur, ſub ictum dabantur:

115. VETERI ET PROVIDO DVCI.] *Cuius eruditionis etiam & ſtudij in litteris ſignum, quòd Plinius aliquoties Corbulonem inter auctores laudat, quorum operâ vſus. vti Indice libri* V. *&* VI. *Patrem egregio viro fuiſſe ſuſpicor Pomponium, aut Orfitum, ſuadente Plinio lib.* VII. *cap.* V. Veſtilia, C. Herdicij ac poſteà Pomponij Orfiti (*ſcribe ex libris*, Pomponij atque Orfiti) clariſſimorum ciuium coniux, ex his quattuor partus enixa, Sempronium ſeptimo menſe genuit, Sullium Rufum vndecimo, Corbulonem ſeptimo, vtrumque conſulem: poſteà Cæſoniam Caij Principis coniugem, octauo.

116. DISSIMVLATO TAMEN INTELLECTV.] *Ad Taciti phraſim magis*, intellecta.

117. ISTEO CAPITONI.] *Ex lapid.* Inſteio. *Alterum ni idem, qui ſupra Hoſtorius dicitur, vbi de recipiendis obſidibus actum. Certè Vatic. liber eo loci,* Hiſteus, *non* Hoſtorius *præferebat. Nec moueor, quòd ibi centurio dicitur, hic Præfectus caſtrorum. Potuit enim honore eſſe auctus.* D

118. VNDE EMINVS GLANDES TORQVERENT.] *Libratores ergo glandes torquebant? imò tela, lapidéſque. Integer locus, quod mirère, apud Calepinum legitur:* vnde eminus lapides, & glandes torquerent.

119. CAPVT GENTIS ARTAXATA.] *Conditum ab Artaxiâ rege, ſuaſu Annibalis Pœni. Plutarchum adi in Lucullo.*

120 Et

A bantur: procul & latioribus vadis tranſiere. At Tiridates pudore & metu, ne ſi conceſſiſſet obſidioni, nihil opis in ipſo videretur. ſi prohiberet, impeditis locis, ſeque & equeſtres copias illigaret: ſtatuit poſtremo oſtendere aciem, [120] & dato die prœlium incipere, vel ſimulatione fugæ, locum fraudi parare. Igitur repentè agmen Romanum circumfundit, non ignato duce noſtro, qui viæ pariter & pugnæ compoſuerat exercitum. Latere dextro tertia legio, ſiniſtro ſexta incedebat, medijs decumanorum delectis: recepta inter ordines impedimenta, & tergum mille equites tuebantur. quibus iuſſerat, vt inſtantibus cominus reſiſterent, refugos non ſequerentur. in cornibus pedes ſagittarius, & cetera manus equitum ibat, [121] productior cornu in ſiniſtro per ima collium, vt ſi hoſtis intrauiſſet, fronte ſimul & ſinu exciperetur. Aſſultare ex diuerſo Tiridates, non vſque ad iactum teli, ſed cùm minitans, tum ſpecie trepidantis, ſi laxare ordines & diuerſos conſectari poſſet. Vbi nihil temeritate ſolutum, nec ampliùs quàm decurio equitum audentiùs progreſſus, & ſagittis confixus, ceteros ad obſequium exemplo firmauerat, propinquis iam tenebris abſceſſit. Et Corbulo caſtra in loco metatus, an expeditis legioni-

Tiridates prohibere conatur.

Locum fraudi & pugnæ quærit: Sed apud hoſtem non opportunum. Itaque abſcedit.

B bus nocte Artaxata pergeret, obſidioneque circumdaret, agitauit, conceſſiſſe illuc Tiridatem ratus. Dein poſtquam exploratores attulere longinquum regis iter, & Medi an Albani peterentur, incertum, lucem opperitur: præmiſſáque leuis armatura, quæ muros interim ambiret, oppugnationemque eminus inciperet. Sed opidani portis ſponte patefactis, ſe ſuáque Romanis permiſere. quod ſalutem ipſis tulit: Artaxatis ignis immiſſus, deletáque & ſolo æquata ſunt. quia nec teneri ſine valido præſidio, ob magnitudinem mœnium, nec id nobis virium erat, quòd firmando præſidio, & capeſſendo bello diuideretur. vel ſi integra & incuſtodita relinquerentur, nulla in eo vtilitas aut gloria quòd capta eſſent. Adijcitur miraculum [122] velut numine oblatum. Nam [123] cuncta extra tecta hactenus ſole illuſtria fuere: quod mœnibus cingebatur, ita repentè atrâ nube coopertum, fulguribuſque diſcretum eſt, vt quaſi infenſantibus deis exitio tradi crederetur. Ob hæc conſalutatus imperator Nero, & ſenatuſconſulto ſupplicationes habitæ: ſtatuæque & arcus, & continui conſulatus Principi: vtque inter feſtos referre-

Artaxata dedita: Combuſta.

Neroni ob hæc honores.

C tur dies, quo patrata victoria, quo nuntiata, quo relatum de eâ eſſet, aliáque in eandem formam decernuntur. adeò modum egreſſa, vt C. Caſſius de ceteris honoribus aſſenſus, ſi pro benignitate fortunæ dijs grates agerentur, ne totum quidem annum ſupplicationibus ſufficere diſſeruerit. eoque oportere diuidi ſacros & negotioſos dies, quîs diuina colerentur, & humana non impedirent. Varijs deinde caſibus iactatus, & multorum odia meritus reus, haut tamen ſine inuidiâ Senecæ damnatur. Is fuit P. Suilius, imperitante Claudio terribilis ac venalis, & mutatione temporum, non quantum inimici cuperent demiſſus: quíque ſe nocentem videri, quàm ſupplicem mallet. Eius opprimendi gratiâ repertum credebatur ſenatuſconſultum, pœnáque Cinciæ legis, aduerſus eos qui pretio cauſſas orauiſſent. nec Suilius queſtu aut exprobratione abſtinebat, præter ferociam animi, extremâ ſenectâ liber, & Senecam increpans, *infenſum amicis Claudij, ſub quo iuſtiſſimum exſilium pertuliſſet. Simul ſtudijs inertibus, & iuuenum imperitiæ ſuetum, inuidere iis qui viuidam & incorruptam eloquentiam tuendis ciuibus exercerent.*

P. Suilius reus.

Qui acriter in Senecam inuehitur.

D *[124] Se quæſtorem Germanici, illum domus eius adulterum fuiſſe. An grauius exiſtimandum, ſponte litigatoris præmium honeſtæ operæ aſſequi, quàm corrumpere cubicula Principum feminarum? Qua ſapientiâ, quibus philoſophorum præceptis, intra quadriennium regiæ amicitiæ,* [125] *ter millies*

Adulterium obijcit:

120. ET DATO DIE.] *Id eſt, primo die dato, cùm illuxiſſet. Ita IV. Annal.* datoque tempore, non reticeto: *id eſt, oblato.*

121. PRODVCTIOR CORNV IN SINISTRO.] *Expeditiar omnino & verior erit lectio:* productiore cornuum ſiniſtro. *E cornibus, inquit, productius erat ſiniſtrum, & cauſſam addit.*

122. VELVT NVMINE OBLATVM.] *Farneſiano ſuperadditum,* velut deûm numine.

123. CVNCTA EXTRA TECTA HACTENVS SOLE ILLVSTRIA FVERE.] *Puto,* cuncta extrà, tecta tenus: *ſiue quod in Florentino eſſe poſteà didici,* tectis. *Sententia, Extra vrbem, vſque ad tecta domúſque, omnia ſole liquida.*

124. SE QVÆSTOREM GERMANICI.] *Suilius Quæſtor, Germanico bello. Annal. IV.* At P. Suilium Quæſtorem quondã Germanici. *Adulterum Senecam in Iuliâ Germanici filia fuiſſe vult. Dixi antè.*

125. TER MILLIES SESTERTIVM.] *Summa eadem diuitiarum Senecæ, expreſſa à Dione; qui omnes*

V

Rapinas & auaritiam. *millies ſeſtertium parauiſſet? Romæ teſtamenta & orbos, velut indagine eius capi: Italiam & prouincias, immenſo fenore hauriri. At ſibi labore quæſitam, & modicam pecuniam eſſe. Crimen, periculum, omnia potiùs toleraturum, quàm veterem ac* [126] *olim partam dignationem ſubitæ* [127] *felicitati ſubmittere.* Nec deerant qui hæc iiſdem verbis, aut verſa in deterius Senecæ deferrent. Repertique accuſatores, direptos ſocios cùm Suilius prouinciam Aſiam regeret, ac publicæ pecuniæ peculatum detulêre. *At ipſe variè accuſatur.* Mox quia inquiſitionem annuam impetrauerat, breuius viſum, ſuburbana crimina incipi, quorum obuij teſtes erant. Ij acerbitate accuſationis [128] Q. Pomponium ad neceſſitatem belli ciuilis detruſum; Iuliam Druſi filiam, Sabinámque Poppæam ad mortem actas; & Valerium Aſiaticum, Luſium Saturninum, Cornelium Lupum circumuentos; iam equitum Romanorum agmina damnata, omnemque Claudij ſæuitiam Suilio obiectabant. Ille nihil ex his ſponte ſuſceptum, ſed Principi paruiſſe defendebat, donec eam orationem Cæſar cohibuit, compertum ſibi referens ex commentarijs patris ſui, nullam cuiuſquam accuſationem ab eo coactam. Tum iuſſa Meſſallinæ prætendi, & labare defenſio. Cur enim neminem alium electum, qui ſæuienti impudicæ vocem præberet? Puniendos rerum atrocium miniſtros, vbi pretia ſcelerum adepti, ſcelera ipſa alijs delegent. Igitur ademptâ bonorum parte (nam [129] filio & nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam quæ teſtamento matris aut aui acceperant) in inſulas Baleares pellitur: *Et in inſulam pellitur.* non in ipſo diſcrimine, non poſt damnationem fractus animo. Ferebaturque copioſâ & molli vitâ, ſecretum illud tolerauiſſe. Filium eius Neruliuum aggreſſis accuſatoribus per inuidiam patris, & crimina repetundarum, interceſſit Princeps; tamquam ſatis expletâ vltione. Per idem tempus Octauius Sagitta plebei tribunus, Pontiæ mulieris nuptæ amore vecors, ingentibus donis adulterium, & mox vt omitteret maritum emercatur; ſuum matrimonium promittens, ac nuptias eius pactus. *Octauius Sagitta vecors amor.* Sed vbi mulier vacua fuit, nectere moras, aduerſam patris voluntatem cauſſari, repertâque ſpe ditioris coniugis, promiſſa exuere. Octauius contrà modò conqueri, modò minitari, famam perditam, pecuniam exhauſtam obteſtans: denique ſalutem, quæ ſola reliqua eſſet, arbitrio eius permittens. Ac poſtquam ſpernebatur; noctem vnam ad ſolatium poſcit, quâ delinitus, modum in poſterum adhiberet. Statuitur nox. Et Pontia conſciæ ancillæ cuſtodiam cubiculi mandat. Ille, vno cum liberto, ferrum veſte occultum infert. Tum, vt aſſolet in amore & irâ, iurgia, preces, exprobratio, ſatisfactio; & pars tenebrarum libidine ſepoſita. *Et immane factum.* Et queſtu incenſus, nihil metuentem ferro tranſuerberat, & accurrentem ancillam vulnere abſterret, cubiculoque prorumpit. Poſterâ die manifeſta cædes, haut ambiguus percuſſor. quippe manſitaſſe vnà conuincebatur. Sed libertus ſuum illud facinus profiteri, ſe patroni [130] iniurias vltum eſſe. *Quod libertus in ſe deriuat.* Commouerátque quoſdam magnitudine exempli: donec ancilla ex vulnere refecta, verum aperuit. poſtulatuſque apud conſules à patre interſectæ, poſtquam tribunatu abierat, ſententiâ patrum, & lege Corneliâ de ſicarijs condemnatur. Non minùs inſignis eo anno impudicitia, maiorum Reip. malorum initium fecit. Erat in ciuitate Sabina Poppæa, T.* Ollio patre genita, ſed nomen aui materni ſumſerat, illuſtri memoriâ Poppæi Sabini conſulari & triumphali decore præfulgentis. Nam [131] Ol-

** Farn. Ellio. Poppææ genus.*

A B C D

mes res relictas habet prauè culpet virū inculpatum. Ita adulterium illi obiicit cum Agrippinâ: pullarium cum fuiſſe ait, idemq́ue vitium ab illo inſitum Neroni: cauſſam auctorémque interfectæ matris: aliaque quæ homo vanus, præter fidem præterq́ue omnium mentem conuiciatur velut è plauſtro. Quibus odij cauſſis? aut quo mendacij pretio? Nam Seneca tantò anterior non iniuriâ non beneficio cognitus illi. Sed credo, indicij quadam morumq́ue peruerſitas fuit, quæ eundem illum in Ciceronem exacuit, quæ in Caſſium, Brutum, omneſque bonos. Caueat ab his, moneo, iuuentus: & è campis [illegible] ita antiquitatum & hiſtoriæ flores legat, vt non colligat venena. At quod ad diuitias elegantiámque Senecæ attinet, vide lector & lege egregium eius libellum De vitâ beatâ: quem ſcripſit non aliâ re, quàm vt ora obſtrueret calumniatoribus iſtis. præſertim à capite XVII.

126. OLIM PARTAM.] *Ex alijs libris ſiccat,* diu partam.

127. FELICITATI SVBMITTERE.] *Lege,* ſubmitteret.

128. Q. POMPONIVM.] *Nihil legi. qui ſequuntur, ij fere nominati Senecæ in Ludo.*

129. FILIO ET NEPTI PARS CONCEDEBATVR.] *Ablego te ad Cuiacium, Obſeru. VI. cap. XXIII. qui ante me abundè dixit.*

130. INIVRIAS VLTVM ESSE.] *Mallem,* vltum iſſe.

131. OL-

A [131] Ollium honoribus nondum functum, amicitia Seiani peruertit. Huic mulieri cuncta alia fuere, præter honeſtum animum. Quippe mater eius ætatis ſuæ feminas pulchritudine ſupergreſſa, gloriam pariter & formam dederat. Opes claritudini generis ſufficiebant. Sermo comis, [132] nec abſurdum ingenium modeſtiam præferre, & laſciuiâ vti. rarus in publicum egreſſus; idque [133] velata parte oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic decebat. Famæ numquam pepercit, maritos & adulteros non diſtinguens: neque affectui ſuo, aut alieno obnoxia. vnde vtilitas oſtenderetur, illuc libidinem transferebat. Igitur agentem eam in matrimonio [134] Rufi Criſpini equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit iuuentâ ac luxu, & quia flagrantiſſimus in amicitia Neronis habebatur. Nec mora, quin adulterio matrimonium iungeretur. [135] Otho, ſiue amore incautus, laudare formam elegantiámque vxoris apud Principem: ſiue vt accenderet, ac ſi eâdem feminâ potirentur, id quoque vinculum potentiam ei adijceret. Sæpè auditus eſt conſurgens è conuiuio Cæſaris, ſe ire ad illam, [136] ſibi conceſſam dictitans nobilitatem,
B pulchritudinem, vota omnium, & gaudia felicium. His atque talibus irritamentis, non longa cunctatio interponitur. Sed accepto aditu, Poppæa primùm per blandimenta & artes valeſcere, imparem cupidini ſe, & formâ Neronis captam ſimulans: mox acri iam Principis amore ad ſuperbiam vertens, ſi vltra vnam alterámque noctem attineretur, nuptam eſſe ſe dictitans, nec poſſe matrimonium amittere, deuinctam Othoni per genus vitæ, [137] quod nemo adæquaret. Illum animo & cultu magnificum: ibi ſe ſummâ fortunâ digna viſere. At Neronem pellice ancillâ, & aſſuetudine Actes deuinctum, [138] nil è contubernio ſeruili, niſi abiectum & ſordidum traxiſſe. Deijcitur familiaritate ſuetâ, pòſt congreſſu & comitatu, Otho: & poſtremò, ne in vrbe æmulatus ageret, prouinciæ Luſitaniæ præficitur. Vbi vſque ad ciuilia arma, non ex priore infamiâ: ſed integè ſanctéque egit, procax otij, & poteſtatis temperantior. Hactenus Nero flagitijs & ſceleribus velamenta quæſiuit. Suſpectabat maximè Cornelium Syllam, ſocors ingenium eius in contrarium trahens, callidúmque & ſimulatorem interpretando. Quem metum Graptus ex libertis Cæſaris, vſu & ſenectâ [139] à Tiberio vſque domum Princi-
C pum edoctus, tali mendacio intendit. Pons Miluius in eo tempore celebris nocturnis illecebris erat: ventitabátque illuc Nero, quò ſolutiùs vrbem extra laſciuiret. Igitur regredienti per viam Flaminiam compoſitas inſidias, fatóque euitatas, quoniam diuerſo itinere

Forma. *Mores.* *Fallacia.* *Criſpino ea nupta.* *Mox Othoni.* *Quę apud Neronem laudat.* *Audientem, & mox vocantem.* *Ea variis artibus ſomnem illicit.* *Otho ſeparatur.* *Sulla ſuſpectus Neroni.* *Et ſuſpectior redditur liberti dolo.*

131. OLLIVM HONORIBVS NONDVM FVNCTVM.] *Atqui Quæſtorium eum fuiſſe Suetonius autumat, cap XXXV. Sed Quæſtura fortaſſe non tam honos, quàm aditus ad honorem. Ipſe tamen Tacitus libro XII. Quæſturam inter magiſtratus recenſuit, Agellius, & alij.*

132. NEC ABSVRDVM INGENIVM.] *E Salluſtio imitatum, qui de Semproniâ:* Ingenium eius haud abſurdum verſus facere.

133. VELATA PARTE ORIS.] *Ad æmulationem credo mulierum Arabiæ, de quibus Tertullianus in li-*
D *bello De virginibus velandis:* Arabiæ feminæ non caput, ſed faciem quoque ita totam tegunt, vt vno oculo liberato, contentæ ſint dimidiam frui lucem quàm totam faciem proſtituere. *Sed cauſſa in hoc nobili ſcorto, & in illis diſpar.*

134. RVFI CRISPINI EQVITIS.] *Alij,* Criſpi. *Sed Criſpinum ei cognomen Plutarchus in Galbâ, noſter lib XV. & clariſſimè Seneca ſeu quis alius (non enim certè Philoſophus) in Octauiâ. vbi Poppæa inducitur:* —— venientem intuor
Comitante turbâ coniugem quondam meum
Gnatúmque properat petere cõplexus meos
Criſpinus, & intermiſſa libare oſcula.
Rufinus Criſpinus filius eius à Suetonio nominatur, capite XXXV.

135. OTHO, SIVE AMORE INCAVTVS, LAVDARE FORMAM ELEGANTIAMQVE VXORIS APVD PRINCIPEM.] *Verè incautus. & ſimillimâ vecordiâ ille Candaules apud Iuſtinum libro* I. Hic vxorem, quam propter pulchritudinem deperibat, prædicare omnibus ſolebat, non contentus voluptatum ſuarum tacitâ conſcientiâ. prorſus, quaſi ſilentium damnum pulchritudinis eſſet. *Vecordiâ inquam ſimili, ſed & fato.*

136. SIBI CONCESSAM DICTITANS.] *Adhæreſco. Fortean,* ſibi conceſſam à dis iactans nobilitatem, pulchritudinem. *Aut,* ſibi conceſſam dis dignam nobilitatem. *Budenſis etiam legi,* vbi conceſſam dictitaret. *ex eo diuinabam,* vbi congeſtam delibaret.

137. QVOD NEMO ADÆQVARET] *Vidi qui legeret,* quod Nero non adæquaret. *Ego,* Nero haud æquaret.

138. NIL E CONTVBERNIO SERVILI.] *Propriè. Non enim nuptiæ cum ſeruis, ſed contubernium.*

139. A TIBERIO VSQVE.] *Vatic.* Tiberio auouſque. *ex quo fecerim,* Tiberio abuſque, *deletâ priore præpoſitione.*

 140. MAS-

uere Salluſtianos in hortos remeauerit, auctoremque eius doli Syllam ementitur. quia A
fortè redeuntibus miniſtris Principis, quidam per iuuenilem licentiam quæ tunc paſſim
exercebatur, inanem metum fecerant. Neque ſeruorum quiſquam, neque clientium
Syllæ agnitus: Maximeque deſpecta & nullius auſi capax natura eius, à crimine abhorrebat: perinde tamen quaſi conuictus eſſet, cedere patriâ, & [140] Maſſilienſium mœnibus coërceri iubetur. Iiſdem conſulibus auditæ Puteolanorum legationes, quas diuerſas ſenatorius ordo plebſque ad ſenatum miſerant: illi vim multitudinis; hi magiſtratuum & primi cuiuſque auaritiam increpantes. Cumque ſeditio ad ſaxa & minas ignium progreſſa necem & arma perliceret; C. Caſſius adhibendo remedio delectus. quia ſeueritatem eius non tolerabant, precante ipſo, ad Scribonios fratres ea cura transfertur, datâ cohorte prætoriâ. cuius terrore & paucorum ſupplicio, rediit opidanis concordia. Non referrem vulgatiſſimum ſenatuſconſultum, quo ciuitati Syracuſanorum egredi [141] numerum edendis gladiatoribus finitum permittebatur; niſi Pætus Thraſea contradixiſſet, præbuiſſetque materiam obtrectatoribus arguendæ ſententiæ. *Cur enim ſi Remp. egere libertate ſenatoria crederet, tam leuia conſectaretur? quin de bello aut pace, de vectigalibus & legibus, [142] quibuſque aliis Romana continentur, ſuaderet diſſuaderétve? Licere patribus, quoties ius dicendæ ſententiæ accepiſſent, quæ vellent expromere, relationemque in ea poſtulare. An ſolum emendatione dignum, ne Syracuſis ſpectacula largius ederentur? Cetera per omnes imperii partes perinde egregia, quàm ſi non Nero, ſed Thraſea regimen eorum teneret? Quæ ſi ſummâ diſſimulatione tranſmitterentur, quantò magis inanibus abſtinendum?* Thraſea contrà, rationem poſcentibus amicis, non præſentium ignarum reſpondebat, eiuſmodi conſulta corrigere: ſed patrum honori dare, vt manifeſtum fieret, magnarum rerum curam non diſſimulaturos, qui animum etiam leuiſſimis aduerterent. Eodem anno crebris populi flagitationibus immodeſtiam publicanorum arguentis, dubitauit Nero an cuncta vectigalia omitti iuberet: idque pulcherrimum donum generi mortalium daret. Sed impetum eius, multum priùs laudatâ magnitudine animi, [143] attinuere ſenatores, diſſolutionem imperii docendo, ſi fructus quibus Reſp. ſuſtineretur, deminuerentur. Quippe ſublatis C
portoriis, ſequens vt tributorum abolitio expoſtularetur. Pleraſque vectigalium ſocietates, à conſulibus & tribunis plebis conſtitutas, acri etiam populi Rom. tum libertate. Reliqua mox ita prouiſa, vt ratio quæſtuum & neceſſitas erogationum inter ſe congruerent. Temperandas planè publicanorum cupidines, ne per tot annos ſine querelâ tolerata, nouis acerbitatibus ad inuidiam verterent. Ergo edixit Princeps vt [144] leges cuiuſque publici occultæ ad id tempus, proſcriberentur: omiſſas petitiones, non vltrà annum reſumerent. Romæ prætor per prouincias qui pro prætore aut conſule eſſent, iura aduerſus publicanos extra ordinem redderent. Militibus immunitas ſeruaretur, niſi in iis quæ veno exercerent. Aliáque admodum æqua: quæ breui ſeruata, dein fruſtra

Maſſiliam ablegatur.

Puteolis diſcordia.

Thraſeas non minima reip. [illegible]

Ipſe rationem dat.

Neroni in animo vectigalia tollere.

Continetur à ſenioribus & ſenatoribus.

Sed publicanorum leges data.

140. MASSILIENSIVM MOENIBVS.] *Relegandi genus tunc frequens. Sic Iulia apud Rheginarum ab Auguſta clauſa. Silanus à Nerone Barii municipia Apuliæ: Dolabella in coloniam Aquinatem ab Othone ſepoſitus.*

141. NVMERVM EDENDIS GLADIATORIBVS.] *Auguſtus edixit anno vrbis* DCCXXXII. *Μήτ' ἐπὶ πλεονάκις ἢ δὶς ἐν ἑκάστῳ ἔτει, μήτε πλειόνων ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν ποιεῖν.* neque ſæpiùs quàm bis in anno gladiatores dare, neque vltra paria ſexaginta. *Dio* LIV. *Simile edictum anteà à Senatu, de quo Sueton. Iulij, cap.* X. Cùm multiplici vndique familiâ comparatâ inimicos exterruiſſet, cautum eſt de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam habere liceret. *Saturnalia noſtra vide.*

142. QVIBVSQVE ALIIS ROMANA.] *Inſera vocem*, res Romana continetur. *Sequentia emendaui, diſtinxi, ſublatâ confuſione, quæ in libris.*

143. ATTINVERE SENATORES.] *Fero. ſed præfero meum illud*, ſeniores.

144 LEGES CVIVSQVE PVBLICI.] *Publicum hic non ciuitas aut commune cuiuſque opidi, vti cenſent: ſed τὸ δημόσιον, τελωνία. Plautus Trucul.* D

Illa, haud ego, habuit publicum, peruorsè interpretaris.

Seneca epiſt. CXX. Iam ego parauerarn fiſcos: circumſpiciebam in quod me mare negotiaturus immitterem, quod publicum agitarem. quas acceſſerem merces. *Suet. Cal. cap.* XL. Additumque ad caput legis, vt tenerentur publico, quæ meretricium quæve lenocinium feciſſent. *Seneca iterùm epiſt.* CII. Ille qui & mari & terrâ pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quæſtus, acceſſerat. *vbi malè ſubſtituunt*, publicanos.

A ſtra habita ſunt. Manet tamen abolitio [145] quadrageſimæ quinquageſimæque, & quæ alia exactionibus illicitis nomina publicani inuenerant. Temperata apud tranſmarinas prouincias [146] frumenti ſubuectio. [147] Et ne cenſibus negotiatorum naues aſcriberentur, tributumque pro illis penderent, conſtitutum. Reos ex prouincia Africa, qui proconſulare imperium illic habuerant, [148] Sulpicium Camerinum, & [149] Pomponium Siluanum, abſoluit Cæſar. Camerinum aduerſus priuatos & paucos, ſæuitiæ magis quam captarum prouinciarum crimina obijcientes: Siluanum magna vis accuſatorum circumſteterat, poſcebátque tempus euocandorum teſtium: reus illico defendi poſtulabat. valuitque pecunioſa orbitate & ſenecta, quam vltra eorum vitam produxit, quorú ambitu euaſerat. Quietæ ad id tempus res in Germania fuerant, ingenio ducum, qui peruulgatis triumphi inſignibus, maius ex eo decus ſperabant, ſi pacem continuauiſſent. Paullinus Pompeius, L. Vetus, eâ tempeſtate exercitui præerant. Ne tamen ſegnem militem attinerent, ille [150] inchoatum ante tres & ſexaginta annos a Druſo aggerem coërcendo Rheno, abſoluit: Vetus, [151] Moſellam atque Ararim, factâ inter vtrumque

B foſsâ connectere parabat, vt copiæ per mare, dein Rhodano & Arare ſubuectæ, per eam foſſam, mox fluuio Moſellâ, in Rhenum, exin Oceanum decurrerent; ſublatíſque itinerum difficultatibus, nauigabilia inter ſe Occidentis Septemtrioniſque litora fierent.

Inuidit

Frumentaria naues immunes.

Sulpicius Camerinus abſolutus.

Pomponius Siluanus abſolutus.

Agger ad Rhenum coërcendum.

Foſſa inter Ararim & Moſellam.

145. QVADRAGESIMÆ QVINQVAGESIMÆQVE.] *Portorium id fuit, explicatum Quinctiliano in parte, Declamat.* CCCLIX. Præter inſtrumenta itineris, omnes res quadrageſimá publicano debeant. *Sed abolitio hæc Neroniana, non firma. certè Symmacho auo iterum præbita Quadrageſimo: vt diſcas è l. v. epiſt.* Quadrageſimæ portorium non rectè poſcitur à Senatoribus Candidatis: quia noſtri ordinis functiones onerari geminis incommodis non oportet. Quæſo igitur vt humanitatem no-

C ſtri ordinis editoribus impartias, & vrſorum tranſuectionem cupiditati mancipum ſubtrahas. *Etiam Quinquageſima: de quâ idem:* Quæſtores ordinis noſtri numquam ferarum ſuarum portorium contulerunt. Nunc à fratre meo Cynegio V.C. Quinquageſimæ vectigal exigitur, quod ſolos vrſorum negotiatores, vtpote quæſtui ſeruientes, oportet agnoſcere. *De hac Quadrageſimâ capio Suetonium Veſpaſ. cap.* I. Huius filius publicum quadrageſimæ in Aſiâ egit, manebantque (*lego,* manantque, *quia peruenisse eas ad ſuum æuum ſubindicat Tranquillus: vel potiùs,* monebantque) imagines ſub hoc titulo, Καλῶς τελωνήσαντι. *At in Caligul. cap.* XL. *alia hercle ab iſtâ; temporaria dumtaxat, & quæ cum impuro illo periit:* Exigebatur pro litibus atque iudicijs vbicumque conceptis quadrageſima ſummæ de quâ litigaretur. *Sed &*

D *Quinquageſimam venalium, de quâ ſuprà, diſparo ab iſtâ: ſicut Quinquageſimas illas Ciceronis* III. *libro in Verrem, quæ ad aratores pertinuerunt decumanóſque.*

146. FRVMENTI SVBVECTIO.] *Quæ hæc ſubuectio? illane, quæ Romam ex Africâ & Aegypto puta, alijſque prouincijs ad alimenta plebis. An intellegit in ipſis prouincijs modum poſitum, quo & quatenus frumento ſua aduehérent? Fraudes enim & hic committi ſolere, & moleſtias obijci prouincialibus, è Taciti Agricolâ diſces.* Emere, *inquit,* vltrò frumenta, & vendere cogebantur. Deuortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, vt ciuitates à proximis hibernis in remota & auia deferrent: donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucroſum fieret.

147. ET NE CENSIBVS.] *Mutuare huic loco lumen à P. Fabro lib.* I. *Semeſt. cap.* XXV.

148. SVLPICIVM CAMERINVM ABSOLVIT.] *Sed eumdem paullò poſt cum filio interfecit. Ἐγκαλέσας σφισι, ait Xiphilinus, ὅτι Πυθικοὶ ἐκ προγόνων ἐπικαλούμενοι, οὐκ ἐπαύσαντο πρόσρημα τοῦτ᾽ ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἐς τὰς τοῦ Νέρωνος νίκας τὰς Πυθικὰς ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἠσέβουν.* obijciens illis, quòd Pythici ab antiquo dicti, non abſtinerent nunc eo cognomine, ſed in Neronis Pythicas victorias ex ſimilitudine nominis iniurij eſſent. *Qui Dionis ſine abbreuiatoris eius corruptum locum ſcribóque, Ὅτι Ποιτικοὶ ἐκ προγόνων, &c. Sulpicij enimuerò non Pythici, ſed Pætici cognominati, vti liquere poteſt ex Faſtis. Quod cognomen ad iniuriam ſuam trahebat Nero, quia ipſe ſolus victor, ſolus Pythicus. Notabit ergo philologus ſimilitudinem aliquam inter eas voces, veteri germanâque pronunciatione fuiſſe.*

149. POMPONIVM SILVANVM.] *Eſt cùm Pompeium Siluanum in Tacito (lib.* II. *Hiſtor.) reperias; eſt cùm Pappium. Librariorum ea varietas ſit, an hominum, alibi videbo.*

150. INCHOATVM A DRVSO AGGEREM.] *Intellegitne foſſam Druſianam, Iſalæ hodie cognomine inſignem? quæ Rhenum imminuit, exhauſit, & quaſi coercuit? An potiùs aliud opus in Gallicô ripâ, quo tumidum & vagum cum pernicie accolarum omnem reprimeret? Videtur. & refero ad aggerem iſtum, quæ libro* V. *Hiſtor. ſcripta:* Quin & diruit molem à Druſo Germanico factam, Rhenúmque prono alueo in Galliam ruentem, disiectis quæ morabantur, effudit. *Vidi qui molem eam vellent eſſe Druſoburgum ad Iſalam nunc ſitum. Næ illi falluntur. Nam qui poteſt? In Gallicarum ripâ ea moles fuiſſe debuit, non in Germania: vti facto Ciuilis, Taciti que verbis ratio conſtet. Refellere quidem igitur aliena poſſim, firmare adhuc ipſe nihil.*

151. MOSELLAM ATQVE ARARIM.] *Deus bone, vtile, magnum, regium vel Romanum planè opus! Sic Carolus Magnus Danubium & Rhenum ſtatuit, alij alia: ſed omnes ſtatuerunt tantùm. & neſcio qua vis ab alio ferè impediti mutare hæc per Naturam ſtatuta.*

152. ÆLIVS

Inuidit operi [152] Ælius Gracilis Belgicæ legatus, deterrendo Veterem, ne legiones alie- A
næ prouinciæ inferret, ſtudiáque Galliarum affectaret. formidoloſum id Imperatori
dictitans; quo plerumque prohibentur conatus honeſti. Ceterùm continuo exercituum
Friſij immitantes agros inſidunt. otio fama inceſſit, ereptum ius legatis ducendi in hoſtem. eoque Friſij iuuentutem ſaltibus aut paludibus, imbellem ætatem per lacus admouêre ripæ, agroſque vacuos, & militum vſui ſepoſitos inſedere, auctore Verrito, & Malotige, qui nationem eam regebant, [153] in quâ tum Germani regnabant. Iámque fixerant domos, ſemina aruis intulerant, vtque patrium ſolum exercebant; cùm [154] Dubius Auitus acceptâ à Paullino prouinciâ, minitando vim Romanam, niſi abſcederent Friſij veteres in locos, aut nouam ſedem à Cæſare impetrarent, perpulit Verritum & Malotigem preces ſuſcipere. *Legatos Romam mittunt.* Profectíque Romam, dum alijs curis intentum Neronem opperiuntur, inter ea quæ Barbaris oſtentantur, intrauere Pompeij theatrum, quo magnitudinem populi viſerent. Illic per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) dum conſeſſum caueæ, diſcrimina ordinum, quis eques, vbi ſenatus percontantur, [155] aduertêre quoſdam B
cultu externo in ſedibus ſenatorum: & quinam forent rogitantes, poſtquàm audiuerant, earum gentium legatis id honoris datum, quæ virtute & amicitiâ Romanâ præ- *Eorum Germana ſimplicitas.* cellerent, NVLLOS MORTALIVM ARMIS AVT FIDE ANTE GERMANOS ESSE, exclamant, digrediunturque, & inter patres conſidunt. quod comi- *Sed agris cedere coguntur.* ter à viſentibus exceptum, quaſi impetus antiqui, & [156] bona æmulatio. Nero ciuitate Romanâ ambos donauit. Friſios decedere agris iuſſit. Atque illis aſpernantibus, auxiliaris eques repentè immiſſus, neceſſitatem attulit, captis cæſiſve qui peruicatiùs reſtiterant. *Anſibarij eoſdem occupant.* Eoſdem agros Anſibarij occupauere, validior gens, non modò ſuâ copiâ, ſed adiacentium populorum miſeratione: quia pulſi à Chaucis & ſedis inopes, tutum exſilium orabant. Aderátque ijs clarus per illas gentes, & nobis quoque fidus, *Duce Boiocalo.* nomine Boiocalus, vinctum ſe rebellione Cheruſcâ, iuſſu Arminij referens; mox Tiberio & Germanico ducibus, ſtipendia meruiſſe, [157] quinquaginta annorum obſequia. Id quoque adiungere, *quòd gentem ſuam ditioni noſtræ ſubiiceret.* [158] *Quotam partem campi iacere, in quam pecora & armenta militum aliquando tranſmitterentur?* [159] *Seruarent ſanè receptos gregibus inter hominum famam; modò ne vaſtitatem & ſolitudinem mallent,* C
quàm

152. ÆLIVS GRACILIS.] *E libris*, Ælius Gracchus.

153. IN QVA TVM GERMANI REGNABANT.] *Florentinus codex*, inquantum Germani: *optimè. id eſt, quatenus Germanis quidem eſt regnum, qui in ſemilibertate.*

154. DVBIVS AVITVS.] *Labor vt ſcribam*, Vibius Auitus, *inducente me Plinio, qui Neronis temporibus præſediſſe Galliæ Germaniæq. inferiori, Vibium Auitum ſignificat libro* XXXIV. *cap.* VII. Statuam Aruernorum cùm faceret, prouinciæ Vibio Auito præſidente. *Anteà ſuſpicabar de Didio: fallebar.*

155. ADVERTERE QVOSDAM CVLTV EXTERNO.] *Armenios & Parthos ſedentes in Senatu, vti eleganter Suetonius loquitur. Morem autem eum fuiſſe, & hunc honorem benè meritis ſocijs, didici è Iuſtino: qui de Maſſilienſibus lib.* XLIII. Ob quod mentum & immunitas illis decreta, & locus ſpectaculorum in Senatu datus. *Item Ioſepho, qui Decretum C. Cæſaris & Senatus recitat pro Iudæis, libro* XIV. *cap.* XVII. *in hæc verba* : Διδόσθαί τε Ὑρκανῷ, καὶ παισὶ τοῖς αὐτοῦ, καὶ πρεσβευταῖς τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεῖσιν, ἐντὲ συγκλήτῳ μονομάχων καὶ θηρίων, καθεζομένοις μετὰ τῶν συγκλητικῶν θεωρεῖν: Concedi Hircano eiuſque filijs, item Legatis qui ab eo miſſi, gladiatorum & ferarum pugnas ſpectare, in ſedibus Senatorum. *Dio Caſſius in Fragm. de Traiano*: Ὅτι ὁ Τραϊανὸς τοὺς πρεσβευτὰς τοὺς παρὰ τῶν βασιλέων ἀφικνουμένους, ἐν τῷ βουλευτικῷ θεᾶσθαι ἐποίει : Quod Traianus legatos à Regibus miſſos in Orcheſtrâ ſpectare iuſſit. *Etſi vetuerat id antè, ſuâ quadam cauſâ, Auguſtus: vt in Suetonio leges, cap.* XLIV. *interdicto tamen non firmo. Sed ait Iuſtinus ecce, in Senatu: & Suetonius alibi, in equite ſpectare. nec errent vltrà, qui apud Suetonium in Claudio*, in Senatorijs, *tentant reponere. Sed quod de legatis hìc ad Neronis tempora Tacitus retulit, eximium & antiqua noſtra ſimplicitatis factum: Tranquillo viſum Claudio attribuere, cap.* XXV. *Errat, me iudice, Tranquillus.* D

156. BONA ÆMVLATIO.] *Libri aliquot*, æmulatione : *ex quibus iunctim tunc ſcribam*, quaſi impetus antiqui & boni æmulatione : *& ſanè ſic fuit.*

157. QVINQVAGINTA ANNORVM.] *Libri vett.* quadraginta. *A clade certè Varianâ ad hoc annum, quadraginta ſex circiter anni ſunt.*

158. QVOTAM PARTEM CAMPI.] *Fortè*, Quò tantam, *aut*, quo eam *Vulgatam etiam tolero, & iapio.*

159. SERVARENT SANE RECEPTOS.] *Scriberem*, exceptos, *&* famem.

160. Et

A *quàm amicos populos. Chamauorũ quondam ea arua, mox Tubantum, & pòst Vſipiorum fuiſſe. Sicut cælum dijs, ita terras generi mortalium datas: quæque ſint vacuæ, eas publicas eſſe. Solem deinde reſpiciens, & cetera ſidera vocans, quaſi coràm interrogabat, vellentne contueri inane ſolum? potiùs mare ſuperfunderent aduerſus terrarum ereptores.* [160] Et commotus his Auitus, patienda meliorum imperia. Id dijs quos implorarent placitum, vt arbitrium penes Romanos maneret, quid darent, quid adimerent; neque alios iudices, quàm ſeipſos paterentur. Hæc in publicum Anſibarijs reſponſum, ipſi Boiocalo ob memoriam amicitiæ daturum agros. quod ille, vt proditionis pretium, aſpernatus addidit: Deeſſe nobis terra, in quâ viuamus, in quâ moriamur, non poteſt. atque ita infenſis vtrimque animis diſceſſum. Illi Bructeros, Tencteros, vlteriores etiam nationes ſocias bello vocabant. Auitus ſcripto ad [161] Curtilium Manciam ſuperioris exercitus legatum, vt Rhenum tranſgreſſus, arma à tergo oſtenderet, ipſe legiones in agrum Tencterûm induxit, excidium minitans, niſi cauſſam ſuam diſſociarent. Igitur abſiſtentibus his, pari metu exterritis Bructeris, & ceteris quoque aliena pericula deſerentibus, ſola An-
B ſibariorum gens retrò ad Vſipios & Tubantes conceſſit. quorum terris exacti, cum Cattos, dein Cheruſcos petiſſent, errore longo, hoſpites, egeni hoſtes, in alieno quod iuuentutis erat, cæduntur. Imbellis ætas in prædam diuiſa eſt. Eâdem æſtate inter Hermunduros Cattoſque certatum magno prœlio, [162] dum flumen gignendo ſale fecundum, & conterminum, vi trahunt; ſuper libidinem cuncta armis agendi, religione inſitâ, eos maximè locos propinquare cælo, preceſque mortalium à deis nuſquam propiùs audiri. Inde indulgentiâ numinum, illo in amne, illiſque ſiluis, ſalem prouenire, non vt alias apud gentes [163] eluuie maris areſcente vndâ, ſed ſuper ardentem arborum ſtruem fuſâ, contrarijs inter ſe elementis, igne atque aquis *concretâ. Sed bellum Hermunduris proſperum: [164] Cattis exitio fuit. quia victores diuerſam aciem Marti ac Mercurio ſacrauere, quo voto equi, viri, [165] cùm ita victa occidioni dantur. Et minæ quidem hoſtiles in ipſos vertebantur. Sed [166] ciuitas Iuhonum ſocia nobis malo improuiſo afflicta eſt. Nam ignes terrâ editi, villas, arua, vicos, paſſim corri-
C piebant, ferebanturque in ipſa conditæ nuper Coloniæ mœnia. neque extingui poterant; non ſi imbres caderent, non ſi fluuialibus aquis, aut quo alio [167] humore niterentur: donec inopiâ remedij, & irâ cladis, agreſtes quidam eminus ſaxa iacere, dein reſi-

Quem corrumpere Auitus conatur.

Ille perſeuerat.

Sed auxilia eum deſerunt.

Denique Anſibarij caſi.

Bellum inter Cattos & Hermunduros.

Flumen ſalſum.

* *concretum*

Catti occiſione occiſi.

Ignis è terrâ enatus.

160. ET COMMOTVS HIS AVITVS.] *Turbata & trunca forſitan. Lego tamen:* Nec commotus his auitus patienda m. imperia ait. Dis quos, &c.

161. CVRTILIVM MANCIAM.] *Phlegon De admirandis:* Curtilius Mancias legatus in Germaniâ exercitum duxit Q. Voluſio & P. Scipione coſſ.

162. DVM FLVMEN GIGNENDO SALE] *Non abhorret certè à fide, vt hoc flumen, Sala fuerit: argumento vel nominis ipſo. Flumen nobile, mihi cognitum: domicilij olim cauſſâ, & Andreæ Ellingeri medici primarij, cuius fides & doctrina, magna mihi dum viuam.*

D

163. ELVVIE MARIS ARESCENTE VNDA, SED.] *Muretus,* areſcente, ſed vndâ. *At ipſo de re Plin. lib.* XXXI. Galliæ Germaniæque ardentibus lignis aquam ſalſam infundunt. *Varro De re Ruſticâ* 1. In Galliâ Tranſalpinâ intus ad Rhenum, cùm exercitum ducerem aliquot regiones acceſſi, vbi ſalem nec foſſitium nec maritimum haberent, ſed ex quibuſdam lignis combuſtis, carbonibus ſalſis pro eo vterentur. *Vbi lego,* intus Rhenum, *particulâ, additâ rejectâ.*

164. CATTIS EXITIO FVIT.] *Non diſſimulo allucinationem & ἀνυπόστατα viri docti noſtratis, qui ab hac pugnâ initia deriuat Batauæ gentis. Cenſet enim victos pulſoſque eo prælio Cattos, deueniſſe in ultimos locos vbi nunc Batauia eſt, & originem dediſſe inter Belgas nobiliſſimæ genti. Cæcitatem! Batauí noti celebréſque diu ante hanc ac Neronis pugnam: & Cattorum migratio de quâ Tacitus in libello De Germaniâ, non dubiè antiquior.* Batavi, *inquit*, non multum ex ripâ, ſed inſulam Rheni amnis colunt, Cattorum quondam populus, & ſeditione domeſticâ in eas ſedes tranſgreſſus, in quibus pars Romani imperij fierent.

165. CVM ITA VICTA OCCIDIONI.] *Placet Donesij coniecturo,* cuncta viua.

166. CIVITAS IVHONVM.] *De hoc igne nimia mira. Pighius amicus noſter cenſebat,* Huionum *ſcrib. quoniam in agro cognomine, hodie lapis multus ſub terrâ foſſilis, idoneus concipere ignem. Sed ego ambigo ne ea gens in Germaniâ ipſâ alibi fuerit, non in Belgicô: & quidam libri,* Vibonum.

157. HVMORE NITERENTVR.] *Aiunt corruptum hoc verbi,* niterentur: *aut potius Florentini codicis exemplo delendum. Diſſentio, & promptum eſt,* niterentur exſtinguere, *ordinari.*

reſidentibus flammis propiùs ſuggreſſi, ictu fuſtium, aliiſque verberibus, vt feras abſterrebant: poſtremò tegmina corpori direpta iniiciunt, quanto magis [168] profana & vſu polluta, tanto magis oppreſſura ignes. Eodem anno [169] Ruminalem arborem in comitio, [170] quæ ſuper octingentos & quadraginta ante annos Remi Romuliq́ue infantiam texerat, mortuis ramalibus & areſcente trunco deminutam, prodigij loco habitum eſt, donec in nouos fetus reuiuiſceret. A

Ficus ruminalis exſiccata.

168. PROFANA, ET VSV POLLVTA.] *Adde vocem è priſcâ editione*, & vſu viliori polluta. *Veſtes vult ſanguinis aut ſeminis notis ſordentes.*

169. RVMINALEM ARBOREM.] *De ficu Ruminali & Nauiâ digna lectu Scaliger in Feſtum, illuſtriſſimum ingenium noſtri æui.*

170. QVÆ SVPER OCTINGENTOS ET QVADRAGINTA ANTE ANNOS.] *Damno numerum. Nam hic annus vrbis conditæ* DCCCXI. *Romulus autem Remuſque* XVIII. *dumtaxat annos nati, cum facta Roma eſt. Non ergo plures ab infantiâ eorum ad hunc diem anni triginta. Facilis putatio ex Dionyſio, Liuio, & alijs. Ita ergo hic emendem, &* octingentos & triginta *ſcribam, ne Tacitus manifeſtâ ſit in culpâ.*

C. COR-

A

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER XIV

BREVIARIVM LIBRI.

B *NERO matrem ſuam faſtidit, denique interficit. Excuſat id factum apud Senatum: & is non ignoſcit ſolùm, ſed laudat. Inde ad deterrima quæque prorupit. currus agitauit. in ſcenâ cantauit. Quinquennale ludicrum Romæ inſtitutum, vario ſermone vulgi. Rubellius Plautus amouetur. At Corbulo in Armeniâ ſtrenuè rem gerit: Tygranocerta capit: Tigranem regem iis imponit. Contrà in Britanniâ clades accepta, dum Suetonius Paullinus Monam inſulam intraſſet. & tota penè prouincia amiſſa: quum tamen mirâ conſtantiâ & vnius prælij ſucceſſu Suetonius eadem retinuit. Præfectus vrbis domi ſuæ interfectus. ſupplicium de familiâ ſumtum. Lex Maieſtatis reuocata. Burrhus obijt. Seneca à peſſimis in inuidiam vocatur: ideóque commeatum à Principe petit, nec accipit. Tigellinus vnus omnia poteſt: is Plautum & Sullam interfici curat. Nero Octauiam dimittit: Poppææ iungitur. Seditionem ſuper eâ re populus mouet: quæ cauſſa maturandi Octauiæ exitij. Ea interfecta in Pandateriâ inſulâ. Geſta hæc annis circiter quattuor.*

C. VIPSANIO. L. FONTEIO CAPITONE
C IMP. NERONE. IV. COSSO CORNELIO LENTVLO — COSS.
C. CAESONIO PAETO. C. PETRONIO TVRPILIANO
P. MARIO CELSO. L. ASINIO GALLO

CAIO Vipſanio, Fonteio Coss. diu meditatum ſcelus non vltrà Nero diſtulit, vetuſtate imperij coalitâ audaciâ, & flagrantior in dies amore Poppææ. quæ ſibi matrimonium, & diſſidium Octauiæ incolumi Agrippinâ haut ſperans, crebris criminationibus, aliquando per facetias incuſare Principem, & pupillum vocare, qui iuſſis alienis obnoxius, non modò imperij, ſed libertatis etiam indigeret. *Cur enim differri nuptias ſuas? formam ſcilicet diſplicere, & [2] triumphales auos? [3] An fecunditatem, & verum animum timeri? ne vxor ſaltem iniurias patrum, iram populi aduerſus ſuperbiam auaritiamque matris aperiat.* D *Quòd ſi nurum Agrippina non niſi filio infeſtam ferre poſſet, reddatur ipſa Othonis coniugio. ituram quoquò terrarum, vbi audiret potiùs contumelias imperatoris, quàm viſeret periculis eius immixta.* Hæc atque talia lacrymis & arte adulteræ penetrantia, nemo prohibebat: cupientibus cunctis infringi matris potentiam, & credente nullo, vſque ad cædem eius duratura filij odia. Tradit Cluuius ardore retinendæ Agrippinam potentiæ eò vſque prouectam, vt [4] medio diei, cùm id temporis Nero per vinum & epulas incaleſceret, offerret ſe ſæpiùs temulento comtam, & inceſto paratam. Iámque laſciua oſcula, & prænuntias flagitij blanditias, annotantibus proximis, Senecam contra muliebres illecebras ſubſidium à feminâ petiuiſſe: immiſſámque Acten libertam, quæ ſimul ſuo periculo, & infamiâ Neronis anxia, deferret, peruulgatum eſſe inceſtum gloriante matre, nec toleraturos milites profani Principis imperium. Fabius Ruſticus non Agrippinæ, ſed Neroni cupitum id memorat, eiuſdémque libertæ aſtu diſiectum. Sed quæ Cluuius, eadem ceteri quoque auctores prodidere; & fama huc inclinat, ſeu conceperit animo tantum immani-

A. V. C. DCCCXII. Nero agitat matris cædem:

Per obliquum ſimulanſe Poppæa.

Agrippina ſcelus tentat

Sine ipſo Nero.

manitatis Agrippina, ſeu credibilior nouæ libidinis meditatio in eâ viſa eſt, quæ puella- A
ribus annis ſtuprum cum Lepido ſpe dominationis admiſerat, pari cupidine vſque ad
Qui paullatim abrumpit se à matre. libita Pallantis prouoluta, & exercita ad omne flagitium patrui nuptijs. Igitur Nero vi-
tare ſecretos eius congreſſus: abſcedentem in hortos, aut Tuſculanum vel Antiatem in
agrum, laudare quòd otium laceſſeret. Poſtremò vbicumque haberetur, prægrauem ra-
Deliberat de interficiendâ. tus, interficere conſtituit: hactenus conſultans, veneno, an ferro, vel quâ aliâ vi. Placuit-
que primò venenum. Sed inter epulas Principis ſi daretur, referri ad caſum non poterat,
tali iam Britannici exitio. Et miniſtros tentare arduum videbatur, mulieris vſu ſcelerum
aduerſus inſidias intentæ. atque ipſa præſumendo remedia munierat corpus. Ferrum &
cædes quonam modo occultaretur, nemo reperiebat; & ne quis illo tanto facinori dile-
Anicetus ſolutilem nauem excogitat reperit. ctus, iuſſa ſperneret, metuebat. Obtulit ingenium Anicetus libertus, claſſis apud Miſe-
num præfectus, & pueritiæ Neronis educator, ac mutuis odijs Agrippinæ inuiſus. Ergo
nauem poſſe componi docet, cuius pars ipſo in mari per artem ſoluta effunderet igna-
ram. Nihil tam capax fortuitorum quàm mare; & ſi naufragio intercepta ſit, quem adeo B
iniquum, vt ſceleri aſſignet, quod venti & fluctus deliquerint? Additurum Principem
defunctæ templum, & aras, & cetera oſtentandæ pietatis. Placuit ſollertia, [6] tempore
Baias Agrippina elicitur. etiam iuta, quando [7] Quinquatruum feſtos dies apud Baias frequentabat. Illuc ma-
trem elicit, ferendas parentum iracundias, & placandum animum dictitans; quò ru-
morem

COMMENTARIVS.

1. CAIO VIPSANIO.] *Vulgati*, Vipſano. *Viri docti*, *Vipſtanum cum nominant. Vide Fului nummos, in Apronià gente.*

2. TRIVMPHALES AVOS] *Vnum tantùm, Pappaeum Sabinum.*

3. AN FECVNDITATEM ET VERVM ANIMVM.] *Diſtingue*, Verum animum? Timeri ne vxor. *Nam quod V.C. Erricus Memmius legebat*, vetetum annuum, *acutius quàm verius cenſeo.*

4. MEDIO DIEI, CVM ID TEMPORIS.] *Romani ergo epulabantur die medio? Non vulgò quidem: non item viri ſerij, ſobrij, ſicci. Sed deſeribit Tacitus Neronis conuiuium adoleſcentis madidi, verè Tempeſtiuum. De quo, itemq́ue de Intempeſtiua, vide vtiliter notata in* EXCVRS. A.

5. STVPRVM CVM LEPIDO.] *Qui Lepidus antea maritus Druſillæ, eam ob cauſam poſtea coniuratus in Caium. Sueton. Cal. cap.* XXIV. *Dio* LIX. *itémque ſtupri in Agrippinam & Liuillam. Rutilius in Itinerario, de Lepidis:*

Haud procul hinc petitur ſignatus ab Hercule portus:
Vergentem ſequitur mollior aura diem.
Inter caſtrorum veſtigia ſermo retexit
Sardoam, Lepido præcipitante, fugam.
Litore namque Coſæ cognatus depulit hoſtes,
Virtutem Catuli Roma ſecuta ducis.
Ille tamen Lepidus peior, ciuilibus armis
Qui geſſit ſocijs impia bella tribus.
Inſidias paci moliri tertius auſus,
Triſtibus excepit congrua fata reis.
Quartus Cæſareo dum vult irrepere regno,
Inceſti pœnam ſoluit adulterij.

Primum mali fati Lepidū intellegit, qui cum Q. Catulo diſſenſit poſt obitum Sullæ, & in Sardiniā pergit. Alterum, qui triumuir. Tertium, qui conſpirauit in Auguſtum, illius filium. Quartum, de quo hic. Sed cur poëta ait, inceſtum eius adulterium cum Agrippinâ & Liuiâ? Ideò quia maritus Druſillæ Lepidus: & cum Agrippinâ etiam ſanguine iunctus. Credo enim C *hunc Lepidum natum ex Aemilio Paullo & Iuliâ nepte Auguſti. At Iulia ſoror Agrippinæ, quæ mater Caij, & ſororum. Hinc clarum cur Caius ſucceſſorem illum imperij deſtinauerit, & quinquennio maturiùs quàm per leges magiſtratum capere voluerit: quod Dio tradidit libro* LIX *Erat enim ſanguinis gentiſq́ue Auguſtæ, pari cum Caligulâ gradu. Præter rem hæc dixi, ad Suetonij hiſtoriaſq́ue lucem.*

6. TEMPORE ETIAM IVTA.] *Ita libri manuſſ.*

7. QVINQVATRVVM FESTOS DIES.] *Sueton. ſolemnia Quinquatruum vocat. Horatius item Quinquatrus feſtas. Cauſſa, quia ij dies Mineruæ, lati pueris, virisq́ue. De pueris, Horatius:*

——— puer vt feſtis Quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruatis tempore raptum.

Et Symmachus lib. V. Nempe Mineruæ tibi ſollenne de ſcholis notum eſt, vt ferè memores ſumus D
etiam procedente ætate puerilium feriarum. Ad eum diem conuiuium tibi paramus. *Feriæ ergo pueris: at viris etiam ludi, & ſpectacula gladiatorum. Ouidius, de quinque his diebus:*

Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro,
Cauſſa, quòd eſt illâ nata Minerua die.
Altera, treſque ſuper raſâ celebrantur arenâ,
Enſibus exſertis bellica læta dea eſt.

Hinc diſce, ſecundum Quinquatruum diem, natalem eiuſce poëtæ fuiſſe. Lib. IV. *De Triſtib.*

Lucifer amborum natalibus adfuit idem,
Vna celebrata eſt per duo liba dies.
Hæc eſt armiferæ de feſtis quinque Mineruæ,
Quæ fieri pugnâ prima cruenta ſolet.

Natus

A morem reconciliationis efficeret, [8] acciperetque Agrippinam, facili feminarum credulitate ad gaudia venientem. Dehinc obuius in litora (nam Antio aduentabat) excipit manu & complexu, [9] ducitque Baulos: id villæ nomen eſt, quæ promontorium Miſenum inter & Baianum lacum flexo mari alluitur. ſtabat inter alias nauis ornatior, tamquam id quoque honori matris daretur. Quippe ſueuerat triremi, & claſſiariorum remigio vehi. Ac tum inuitata ad epulas erat, vt occultando facinori nox adhiberetur. Satis *Comiter excipitur.* conſtitit extitiſſe proditorem, & Agrippinam, auditis inſidijs, an crederet ambiguam, [10] geſtamine ſellæ Baias peruectam. Ibi blandimentum ſubleuauit metum, comiter excepta, [11] ſuperque ipſum collocata. Nam pluribus ſermonibus modò familiaritate iuuenili Nero, [12] & rurſus adductus quaſi ſeria conſociaret, tracto in longum conuictu, *blande habetur.* proſequitur abeuntem artius oculis & pectori hærens; ſiue explendâ ſimulatione, ſeu perituræ matris ſupremus aſpectus, quamuis ferum animum retinebat. Noctem ſideribus illuſtrem, & placido mari quietam, quaſi conuincendum ad ſcelus, dij præbuere.

B Nec multum erat progreſſa nauis, duobus è numero familiarium Agrippinam comitantibus: ex quibus Crepereius Gallus haut procul gubernaculis adſtabat, Acerronia ſuper pedes cubitantis reclinis, pœnitentiam filij & reciperatam matris gratiam per gaudium memorabat. cùm dato ſigno, ruere tectum loci multo plumbo graue, preſſuſque Crepereius, & ſtatim exanimatus. Agrippina & Acerronia [13] imminentibus tecti parietibus, ac fortè validioribus, quamuis oneri cederent, protectæ ſunt: nec diſſolutio nauigij ſequebatur turbatis omnibus, & quòd plerique ignari etiam conſcios impediebant. [14] Viſum dehinc remigibus, vnum in latus inclinare, atque ita nauem ſubmergere. Sed neque ipſis promtus in rem ſubitam conſenſus; & alij contrà nitentes dedêre facultatem lenioris in mare iactus. Verùm Acerronia imprudens, dum ſe Agrippinam eſſe, & vt ſubueniretur matri Principis, clamitat, contis & remis, & quæ ſors obtulerat, naualibus telis conficitur. Agrippina ſilens, eoque minùs agnita, vnum tamen vulnus humero excepit. Nando, deinde occurſu lembunculorum Lucrinum in lacum vectam, villæ ſuæ inferunt. Illic reputans, ideò ſe fallacibus litteris accitam, & honore præcipuo habitam,

Fallaci naui imponitur.

Qua in parte soluta eſt.

Agrippina in mare ſe proijcit.

Nauiculis excepta eſt, & in villa illata.

C quodque litus iuxta non ventis acta, non ſaxis impulſa nauis, ſummâ ſui parte, veluti terreſtre machinamentum concidiſſet, obſeruans etiam Acerroniæ necem, ſimul ſuum vulnus aſpiciens, ſolum inſidiarum remedium eſſe, ſi non intelligerentur: miſit libertum Agerinum, qui nuntiaret filio, benignitate deûm, & fortunâ eius euaſiſſe grauem *Ad filium de periculo ſuo mittit.*

Natus ergo, ſexta poſt Martias Idus. Sed & moris vt ij dies iucunde hilariterque traducerentur. Auguſtus ad Tiberium: Nos, mi Tiberi, Quinquatrius ſatis iucundè egimus. Luſimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calfecimus.

8. ACCIPERETQVE AGRIPPINAM.] *Aſſentior Pichenæ,* deciperetque *ſcribenti: niſi placet,* alliceretque.

9. DVCITQVE BAVLOS.] *Anteà Hortenſij villa: tunc in Principum bonis. De eâ non ineleganter*

D *Symmachus, eius poſſeſſor:*

Huc deus Alcides ſtabulanda armenta coëgit
　Eruta Geryonis de lare tergemini.
Inde recens ætas corrupta Boaulia Baulos
　Nuncupat, occulto nominis indicio.
Ab Diuo, ad proceres dominos fortuna cucurrit,
　Fama loci obſcuros ne pateretur heros.
Hanc celebrauit, opû felix Hortenſius aulam:
　Contra Arpinatem qui ſtetit eloquio.

Fuit etiam Antoniæ Druſi, vti è Plinio diſces lib. IX. *cap.* LV.

10. GESTAMINE SELLÆ.] *Priſcis libris abeſt vox* ſellæ. *Atque ita ſanè* XI. *libro locutus,* In eodem geſtamine ſedem poſcit, ſumitque. *De Geſtatoriâ ſellâ, in Electis: Libri ijdem,* Baulos, *non* Baias. *Malè ex Sueton. cap.* XXXIV. *Nam Dio hæc parum clari: & olim mihi impoſuit.*

11. SVPERQVE IPSVM COLLOCATA.] *Ergo is locus in conuiuio honeſtior, quotiens duo accumberent. idque rectè, (diſſentiant licet) ſcio monuiſſe alios. Non refellit me alter Taciti locus, lib.* III. In conuiuio Germanici cùm ſuper eum Piſo diſcumberet, infectos cibos manibus eius arguentes. *Scito enim tres diſcubuiſſe, mediumque inter eos Germanicum.*

12. ET RVRSVS ADDVCTVS.] *Id eſt, ſeuerus, compoſitus, grauis. In Hiſtoriis ſuper hac voce.*

13. EMINENTIBVS TECTI PARIETIBVS, AC FORTE VALIDIORIBVS, QVAMVIS ONERI CEDERENT.] *Video eſſe qui legant,* quàm vt oneri. *haud abre. At mihi etiam vox* parietibus, *non firma: & quid ſi,* arietibus? *Sanè in Cæſare, vbi pontem in Rheno ſtruit,* Sublicæ obliquæ, pro ariete adiguntur. *Et videntur fabri metaphorâ ſic appellaſſe ligna ſuſtentantia, & modicè inclinata inſtar Arietis ſubſilientis, aut Capra: vnde &* Capreoli *vulgo.*

14. VISVM DEHINC.] *Imò,* iuſſum, *vt libri aliquot, à nauarchis & fraudis auctoribus vel actoribus. Sanè remiges id à ſe non excogitarunt: & additur, nec iuſſos omnes ſtatim conſenſiſſe.*

15. QVOD

uem caſum. orare, vt quamuis periculo matris exterritus, viſendi curam differret. ſibi ad A
præſens quiete opus. Atque interim ſecuritate ſimulatâ, medicamina vulneri, & fomenta corpori adhibet. Teſtamentum Acceroniæ requiri, bonáque obſignari iubet. id tantum non per ſimulationem. At Neroni nuntios patrati facinoris opperienti, affertur euaſiſſe ictu leui ſauciam, & hactenus adito diſcrimine ne auctor dubitaretur. Tum pauore exanimis, & iam iámque affore obteſtans vindictæ properam, ſiue ſeruitia armaret, vel militem accenderet, ſiue ad ſenatum & populum peruaderet, naufragium & vulnus, & interfectos amicos obijciendo; [15] quod contra ſubſidium ſibi? niſi quid Burrhus & Seneca expergiſcerentur. quos ſtatim acciuerat, [16] incertum an & antè ignaros. Igitur longum vtriuſque ſilentium, ne irriti diſſuaderent: an eò deſcenſum credebant, vt niſi præueniretur Agrippina, pereundum Neroni eſſet. Poſt Seneca hactenus promtior, reſpicere Burrhum, ac ſi ſciſcitaretur, an militi imperanda cædes eſſet? Ille prætorianos toti Cæſarum domui obſtrictos, & memores Germanici, nihil aduerſus progeniem eius atrox auſuros reſpondit: perpetraret Anicetus promiſſa. Qui nihil cunctatus, [17] poſcit B
ſummam ſceleris. Ad illam vocem Nero, illo ſibi die dari imperiũ, auctorémque tanti muneris libertum profitetur. Iret properè, duceretque promtiſſimos ad iuſſa. Ipſe audito, veniſſe miſſu Agrippinæ nuntium Agerinum, ſcenam vltrò criminis parat: gladiúmque, dum mandata perfert, abiicit inter pedes eius. tum quaſi deprehenſo, vincla iniici iubet: vt exitium Principis molitam matrem, & pudore deprehenſi ſceleris ſponte mortem ſumſiſſe confingeret. Interim vulgato Agrippinæ periculo, quaſi caſu eueniſſet, vt quiſque acceperat, decurrere ad litus. [18] Hi molium obiectus, hi proximas ſcaphas ſcandere. Alij, quantum corpus ſinebat, vadere in mare; quidam manus protendere. Queſtibus, votis, clamore diuerſa rogantium, aut incerta reſpondentium, omnis ora compleri: affluere ingens multitudo cum luminibus, atque vbi incolumem eſſe pernotuit, vt ad gratandum ſeſe expedire, donec aſpectu armati & minitantis agminis diſiecti ſunt. Anicetus villam ſtatione circumdat, refractáque ianuâ, obuios ſeruorum arripit, donec ad fores cubiculi veniret: cui pauci adſtabant, ceteris terrore irrumpentium exterritis. Cubiculo modicum lumen inerat, & ancillarum vna: magis ac magis anxiâ Agrip- C
pinâ, quòd nemo à filio, ac ne Agerinus quidem. aliam fore lætæ rei faciem nunc, ſolitudinem ac repentinos ſtrepitus, & extremi mali indicia. Abeunte dehinc ancillâ, *Tu quoque me deſeris*, prolocuta, reſpicit Anicetum trierarcho Herculeo & Oloarito centurione claſſiario comitatum. Ac ſi ad viſendum veniſſet, refotam nuntiaret: ſin facinus patraturus, nihil ſe de filio credere, non imperatum parricidium. Circumſiſtunt lectum percuſſores, & prior trierarchus fuſti caput eius afflixit. Nam in mortem centurioni ferrum diſtringenti, protendens vterum, *Ventrem feri*, exclamauit: [19] multiſque vulneribus confecta eſt. Hæc conſenſu traduntur. Aſpexerit ne matrem exanimem Nero, &
formam

Nero conſternatus.

Amicos aduocat.

Illi ancipites conſilij.

Anicetus ſcelerum rem ſuſcipit.

Crimen in Agrippinam ridiculè confingit.

Vulgus ad periculum Agrippinæ excitatur.

Anicetus ædes eius irrumpit.

Animosè illa alloquitur.

At ipſe & alij occidunt.

15. QVOD CONTRA SVBSIDIVM SIBI?] *Romana editio,* ſuffragium ſibi? *Nec damno. Sanè ſuffragari, adiuuare & opem ferre eſt: vt Refragari, obſiſtere. Inde & Refragium, quod Græcis ἐναντίωσις. Hegeſippus lib v. cap.* XXXVII. Gubernator obliquat velorum ſinus, & ſine refragio ſcinditur fretum. *eáque voce & alij vſi.*

16. INCERTVM AN ET ANTE IGNAROS.] *Fides ſibi, Corneli, magis cura, quàm Dioni: qui Senecam auctorem impulſorémque vnicum Neroni eius criminis facit. idq́; a fide dignis multis traditum eſſe.*

Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ ςήθεσσιν ἔπειθε.

17. POSCIT SVMMAM SCELERIS.] *Id eſt, peragere cupit quod cœpit agere, & extremam velut manum ſceleri imponere.*

18. HI MOLIVM OBIECTVS SCANDERE.] *De his molibus ad Baias, Caſſiodorus Variar.* IX. Quantis ibi molibus termini decenter inuaſi ſunt? quantis ſpatijs in viſceribus æquoris terra promota eſt? *Strabo lib.* V. Ἡ δὲ πόλις ἐμπορεῖον γεγένηται μέγιςον, χειροποιήτους ἔχουσα ὅρμους, διὰ τὴν εὐφυΐαν τῆς ἄμμου. Διόπερ τῇ χάλικι καταμίξαντες τὴν ἀμμοκονίαν, προβάλλουσι χώματα εἰς τὴν θάλατταν. D
Virgilius.

Qualis in Euboico Baiarum litore quondam
Saxea pila cadit.

Auſonium in eâ re corrigo:

Vel quæ Baianis pendent fluitantia pilis.

Malè enim hactenus, palis. *Enimuerò pila illa è ſaxo, vt Virgilius: in eadémque voce Liuius corrig. lib.* I. Modò intra illam pilam, & ſpolia hoſtium. *malè vulgo* illa pila. *intellegit columellam, quam Dionyſius* ςυλίδα *dixit, ſpoliis Curiatorum inſignem:* Horatia pila, *apud Propert.* ſela *ipſa ſunt: nequis eo me refutet. At de pilis his ad Baias, etiam Seneca, epiſt.* LXXVIII. Omnis in pilis Puteolorum turba conſiſtit.

19. MVLTISQVE VVLNERIBVS CONFECTA EST.]

A formam corporis eius laudauerit, ſunt qui tradiderint, ſunt qui abnuant. Cremata eſt
nocte eâdem,[20] conuiuiali lecto, & exſequijs vilibus. Neque dum Nero rerum potieba- *Viliter ſepulta.*
tur congeſtâ & clauſa humo; mox domeſticorum curâ, leuem tumulum accepit, viam
Miſeni propter, & villam Cæſaris dictatoris,[21] quæ ſubiectos ſinus editiſſima proſpe-
ctat. Accenſo rogo libertus eius, cognomento Mneſter, ipſe ferro ſe tranſegit: incer-
tum caritate in patronam, an metu exitij. Hunc ſui finem multos ante annos crediderat
Agrippina, contempſeratque. Nam conſulenti ſuper Nerone, reſponderunt Chaldæi, *Prædictum ei hoc exitium.*
fore vt imperaret matremque occideret: atque illa, *Occidat*, inquit, *dum imperet*. Sed à
Cæſare[22] profecto demùm ſcelere, magnitudo eius intellecta eſt: reliquo noctis, mo- *Nero ſui impos, caſa matre.*
dò per ſilentium defixus, ſæpiùs pauore exſurgens, & mentis inops lucem opperieba-
tur, tamquam exitium allaturam. Atque eum, auctore Burrho, prima centurionum tri- *Prætoriani milites eum erigunt.*
bunorumque adulatio ad ſpem firmauit, prehenſantium manu, gratantiumque, quòd
diſcrimen improuiſum, & matris facinus euaſiſſet. Amici dehinc adire templa, & *Mox amici, & ceteri.*
cœpto exemplo, proxima Campaniæ municipia victimis & legationibus lætitiam te-
B ſtari. Ipſe diuersâ ſimulatione, mæſtus, & quaſi incolumitati ſuæ infenſus, ac morti
parentis illacrymans; quia tamen non vt hominum vultus, ita locorum facies mutan-
tur, obuerſabaturque maris illius & litorum grauis aſpectus (& erant qui crederent, ſo- *Prodigium circa Agrippinæ tumulum.*
nitum tubæ collibus circùm editis, planctuſque tumulo matris audiri) Neapolim con-
ceſſit, litteraſque ad ſenatum miſit, quarum ſumma erat, *Repertum cum ferro percuſſorem* *Litteræ Neronis ad Senatum.*
Agerinum, ex intimis Agrippinæ libertis, & luiſſe eam pœnam conſcientiâ, quâ ſcelus parauiſſet.
Adijciebat crimina longiùs repetita, quòd conſortium imperij, iuraturaſque in feminæ verba
prætorias cohortes, idemque dedecus ſenatus & populi ſperauiſſet: ac[23] *poſteaquam fruſtra*
oblata ſint, infenſa militibus patribuſque & plebi diſſuadiſſet donatiuum & congiarium, pericu-
laque viris illuſtribus inſtruxiſſet. Quanto ſuo labore perpetratum, ne irrumperet curiam, ne
gentibus externis reſponſa daret? Temporum quoque Claudianorum[24] obliquâ inſecta-
tione, cuncta eius dominationis flagitia in matrem tranſtulit,[25] publicâ fortunâ exſtin-
ctam referens.* Namque & naufragium narrabat. Quod fortuitum fuiſſe, quis adeò he- ** Iamque Falſa, & impudentes.*
C bes inueniretur, vt crederet? aut à muliere naufragâ miſſum cum telo vnum, qui cohor-
tes, & claſſes Imperatoris perfringeret? Ergo non iam Nero, cuius immanitas omnium *Vnde & in Senecam inuidia.*
queſtus anteibat, ſed aduerſo rumore Seneca erat, quòd[26] oratione tali confeſſionem
ſcripſiſſet. Miro tamen certamine procerum decernuntur ſupplicationes apud om- *Decreta adulatoria.*
nia

EST.] *Suſtuli inſigne gloſſema aliquot verſuum, qui huc tranſcripti è Senecæ Octauiâ verbatim. Eáque omnia iure deſunt Vaticano. Non viſum id ante me, ne ab eo quidem qui codices Vaticanos inſpexiſſe iactat, miror & indignor. Hæc Agrippinæ mors. At Philoſtratus lib. IV. de Vitâ Apollonij, adfirmanti naufragio perijſſe Agrippinam ſolutili illâ naue. Adeò ille & genere & partibus ſcriptionis ſuæ nugator eſt.*

D 20. CONVIVIALI LECTO.] *Non funebri, & legitimè parato.*

21. QVÆ SVBIECTOS SINVS.] *Aptè ad hunc locum Seneca epiſt.* LII. C. Marius, & Cn. Pompeius, & Cæſar exſtruxerunt quidem villas in regione Baianâ, ſed illas impoſuerunt ſummis iugis montium. Videbatur hoc magis militare, ex edito ſpeculari longè lateque ſubiecta.

22. PERFECTO DEMVM SCELERE.] *Ita fit. currimus ad ſcelus præcipites, quod ſedente impetu, veris mox pretiis æſtimamus. Aurea gnome, ſumptáne à Menandro? certè ab illo antea ſic elata, apud Stobæum:*

Οὐδεὶς ξύνοιδεν ἐξαμαρτάνων, πόσον
Ἁμαρτάνει τὸ μέγεθος, ὕστερον δ' ὁρᾷ.

At nemo peccans, criminis ſui modum
Peccando nouit, re peractâ reſpicit.

23. POSTEAQVAM FRVSTRA OBLATA.] *Perſpicuum mendum. Farneſ.* ablata. *Fortè interciſæ voces explendæ:* fruſtrà ab illâ tentata ſint. *Aut potius adhæreamus Romanæ lectioni,* optata ſint. *Interpretor, Poſteaquam fruſtra ea voluerit voueritque Agrippina.*

24. OBLIQVA INSECTATIONE.] *Vulgò, & libri ſcripti*, oblitâ, *Ferretus*, obitâ. *Noſtra emendatio certa videtur, ex ratione priſcâ ſcribendi,* oblicâ.

25. PVBLICA FORTVNA EXSTINCTAM.] *Et inprimis ipſius priuatâ. Hinc illud, iure laudatum Quinctiliano, Africani Oratoris ad Neronem ſuper hac morte:* Rogant te Cæſar Galliæ tuæ, vt felicitatem tuam fortiter feras.

26. ORATIONE TALI.] *Quinctilianus l.* VIII. *de hac oratione:* Facit quaſdam ſententias ſola geminatio: qualis eſt Senecæ in eo ſcripto quod Nero ad Senatum miſit occiſâ matre, cùm ſe periclitatum videri vellet. Saluum me eſſe adhuc nec credo, nec gaudeo.

omnia puluinaria, vtque [27] Quinquatrus, quibus apertæ eſſent inſidiæ, ludis annuis celebrarentur. Aureum Mineruæ ſimulacrum in curiâ, & iuxtà Principis imago ſtatueretur. Dies natalis Agrippinæ inter nefaſtos eſſet. Thraſea Pætus ſilentio vel breui aſſenſu priores adulationes tranſmittere ſolitus, [28] exitium ſenatui, ac ſibi cauſſam periculi fecit, ceteris libertatis initium non præbuit. Prodigia quoque crebra & irrita interceſſere. Anguem enixa mulier, & alia in concubitu mariti fulmine exanimata. iam ſol repentè obſcuratus, & tactæ de cælo quattuordecim vrbis regiones. quæ adeò [29] ſine curâ deûm eueniebant, vt multos poſt annos Nero imperium & ſcelera continuauerit. Ceterum quo grauaret inuidiam matris, eâque demorâ, auctam lenitatem ſuam teſtificaretur, feminas illuſtres [30] Iuniam & Calpurniam, præfecturâ functos Valerium Capitonem & Licinium Gabolum ſedibus patrijs reddidit, ab Agrippinâ olim pulſos. Etiam Lolliæ Paullinæ cineres reportari, ſepulcrumque exſtrui permiſit: quoſque ipſe nuper relegauerat, Iturium & Caluiſium pœnâ exſoluit. Nam Silana fato functa erat, longinquo ab exſilio Tarentum regreſſa, labante iam Agrippinâ, cuius inimicitijs conciderat, vel tum mitigatâ. Cunctari in opidis Campaniæ, quonam modo vrbem ingrederetur, an obſequium ſenatus, an ſtudia plebis [31] repeteret anxio; contrà deterrimus quiſque, quorum non alia regia fecundior exſtitit, inuiſum Agrippinæ nomen, & morte eius accenſum populi fauorem diſſerunt. Iret intrepidus, & venerationem ſui coràm experiretur. Simul progredi expoſcunt, & promtiora quàm promiſerant inueniunt, obuias tribus, feſto cultu ſenatum: coniugum ac liberorum agmina per ſexum & ætatem diſpoſita: exſtructos quâ incederet ſpectaculorum gradus, quo modo triumphi viſuntur. Hinc ſuperbus ac publici ſeruitij victor, Capitolium adijt; grates exſoluit: ſeque in omnes libidines effudit, quas malè coërcitas qualiſcumque matris reuerentia tardauerat. [32] Vetus illi copia erat curriculo quadrigarum inſiſtere, nec minùs fœdum ſtudium [33] citharâ ludicrum in modum canere, cùm cœnaret: [34] quod regibus & antiquis ducibus factitatum memorabat. Idque vatum laudibus celebre, & deorum honori datum. Enimuerò cantus Apollini ſacros, talique ornatu aſtare, non modò Græcis in vrbibus, ſed Romana apud templa, numen præcipuum, & præſcium. Nec iam ſiſti poterat;

Thraſeas Senatu exyt. (beside "tur. Dies natalis") A

Miſera aliquot facta Neronis. (beside "eueniebant")

Metuit vrbem ingredi. (beside "mitigatâ") B

Sed illa adulatione paratiſsima. (beside "populi fauorem")

Inde Neroni contemptus fama. (beside "ſuperbus")

Ad viles ludos ſe applicat. (beside "Vetus illi copia") C

27. QVINQVATRVS LVDIS ANNVIS.] *Nónne iam antè celebrabantur? Dixi enim de gladiatoribus. Sed puto hic intellegi ſcenicos ludos annuos, aut Circenſes.*

28. EXITIVM SENATVI AC SIBI.] *Locus qui mutilus videatur, & non eſt. Nihil enim narratur in quo Thraſeas offenderit. At ſcribe mecum fidenter:* exijt rum Senatu: *Hoc enim ſolo ſibi diſcrimen peperit magnus ille vir, quòd Senatu egreſſus eſt, cùm de Agrippinâ referretur. Xiphilinus:* Ὁ Πούπλιος δὲ Θρασέας Παῖτος ἦλθε μὲν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐπήκουσεν, ἀναγνωσθείσης δὲ αὐτῆς ἐξαναστὰς εὐθὺς πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀποφήνασθαι, καὶ ἐξῆλθε, διότι ἃ μὲν ἤθελεν εἰπεῖν οὐκ ἠδύνατο, ἃ δὲ ἠδύνατο, οὐκ ἤθελε. *Tacit. XVI. hunc ipſum locum reſpiciens:* Olim vtriſque infenſus, & accedentibus cauſſis in Thraſeam, quòd Senatu egreſſus eſt, cùm de Agrippinâ referretur, vt memoraui.

29 SINE CVRA DEVM EVENIEBANT.] Ἐπισημαίνει *& hic & alibi noſter.*

30. IVNIAM.] *Caluinam, de quâ lib. XII. De Calpurniâ, eadem etiam libro. Statim,* Præturâ functos, *lego.*

31. REPETERET ANXIO.] *Libri quidam,* reperiret: *quod meum à Plebem probat. Dubitabat ſcilicet & angebatur, an Senatum obſequentem, plebem fauentem reperiret.*

32. VETVS ILLI COPIA ERAT.] *Ita libri priſci. ſubſtituerunt,* cura: *ad ſententiam non malè. Neſcio an,* copido, *ſiue* cupido.

33. CITHARA LVDICRVM IN MODVM.] *Non etiam diſpliceat,* ludiorum. *Nummos certè cuſit illa bellua, in quibus ipſe citharœdico habitu, in tunicâ oblongâ, citharam percutiens. Deſcribit eum habitum graphicè Apuleius II. Florida, in perſonâ Bathylli:* Eique prorſus citharœdicus ſtatus, deam conſpiciens canenti ſimilis, tunicam picturis variegatam deorſus ad pedes deiectus ipſos, Græcanico cingulo, chlamydâ velat vtrumque brachium adúſque articulos palmarum. Cetera decoris inſtrumentis dependent. Cithara baltheo cælato apta, ſtrictim ſuſtinetur, manus eius teneræ, proceruleq; D læua diſtantibus digitis neruos molitur, dextra pſallentis geſtu ſuo ſabulum citharæ admouet, ceu parata percutere. *Ita enim locum eum legimus, diſtinguimus. Et quod ait de chlamydâ déque cingulo, etiam illa apparent in Neronianis nummis; excepto quòd non brachia velat, ſed ab humeris dependet chlamys.*

34. QVOD REGIBVS ET ANTIQVIS DVCIBVS.] *Ita in Panegyrico illo ad Piſonem, qui hoc æuo ſcriptus, inſerta eadem defenſio:*

Nec pudeat pepuliſſe lyram, cùm pace ſerenâ
Publica ſecuris exſultent otia terris.
Ipſe fidem mouiſſe ferox narratur Achilles.

Quem Ouidio ablatum, viri docti tribuunt Lucano. Neutri ego. Ab Ouidio ætas abiudicat: ab Lucano, candi-

A [illegible] re. [illegible] a [illegible] io [illegible] vt [illegible] er, [illegible] erſin [illegible] Nam [illegible] nt. Non [illegible] ne [illegible] ret [illegible] ſi [illegible] ni ad [illegible] non [illegible] ūs Græ [illegible] Quin & [illegible] mæ il- [illegible] B [illegible] daban- [illegible] ntes [illegible] ce- [illegible] us orr [illegible] ptis o'im plus libidinum circumdederit, quam

In [illegible]

At [illegible]

Iuuenalia [illegible]

Luxus ad Stagnum.

Et corrupta [illegible] Roma

[illegible] ſuum. At ecce:

[illegible]

Exere no[illegible] m[illegible] inu[illegible] ntum.

Sed [illegible]

At Luc[illegible] per ſe, perq; [illegible] prædiues. A[illegible] Senecam patruum in aula. quo hunc hum [illegible] ut [illegible] tenderet [illegible] patui [illegible] pra Piſane Se[illegible] anno [illegible] tum hoc carmen. nam ait:

C

Quamuis nunc iuuenile decus mihi pingere malas

Cœperit, & nondum vicesima venerit æſtas.

Quod non conuenit in ætatem Lucani, præſertim cùm ſcriptum ſit diu poſt conſulatū Piſonis, & paullò ante detectam, ni fallor, coniurationem. Certè poſt conſulatum diu: quoniam & eloquentiæ eius ſpecimen Neapoli præbitum celebrat. quod [illegible] conti[illegible] iſſe nos quinquennali certamine cum Nero in eâdem urbe Græcanicâ copiam [illegible] annis aliquot poſt Piſonis con[illegible] anno urbis DCCCX. *Sed nec [illegible] carmi[illegible] mentionem facit: cum omnia minima [illegible] ipſa [illegible] recen[illegible] cat.* II. *Silu.*

3[illegible] NEV RO[illegible] V[illegible] P[illegible] R[illegible] N[illegible] ERET. *Putarem, ne utrumque: id [illegible] ne dua [illegible] extorqueret, alterum indulgeret, ut [illegible] acquieſceret.*

D

36 VALLE VATICANA SPATIVM.] *Credo id à Plinio denotari lib.* XXXVI. Tertius obeliſcus Romæ in Vaticano, [illegible] ac Neronis principum Circo.

3[illegible]. RATVSQ[illegible] DEDECVS AMOLIRI *Romana editio,* dedecus mul[illegible] *quod e[illegible] a præfero.*

38 INSTITVIT LVDOS IVVENALIVM. [illegible] *ne priuati, & per domum ce[illegible] ant in [illegible] acitus lib.* XV. Acriore in dies cupidine Nero [illegible] batur promiſcuas ſcenas frequentandi. nam adhuc per domum aut hortos ce[illegible] erat Iuuenalibus ludis. *Manſit nomen ludorū poſteriori æuo, & imperatores qui in palatio ludos dabant, [illegible] annis de qui[illegible] Iuliana [illegible] Iuuenalia videntur appellaſſe. ab exemplo hoc Neronis. Sidonius:*

I[illegible] Kalendas

S[illegible] s.

M[illegible] eſt Cæſaribus die bis v[illegible]

(Priuatos vocitant) parare ludos.

T[illegible] iuuenum ſed a[illegible] unt

E[illegible] mpi

E[illegible] bu[illegible] ad[illegible]

Et addit poſt de [illegible] curatum ludorum;

Iam verò Iuuenalibus peractis.

Vt videantur y ludi, tunc quidem, ſ[illegible] nihil habu[illegible] c. Atque ita di[illegible] etiam, [illegible] Capitolinus in Gordiano: Cordus dicit in omnibus ciuitatibus Campaniæ, Piceni, Vmbriæ, de proprio illum per quatriduum ludos ſcenicos & Iuuenalia edidiſſe. *Quod notari volo. Neronis tamen [illegible] & inſtituta, ſcenici: ex Tacito hic & Plinio qui ad hos ludos reſpiciens ait Neronem* peculiari theatro in hortis primū cantaſſe & Pompeiano præluſiſſe. *Nam præterea notam X[illegible], qui hos ludos inſtitutas vult per cauſſam p[illegible] à Nerone primæ barbæ. Et hercle ea nominis cau[illegible]a. Iuuenalia enim dicta, quia vt Tirocinij die pueros exuebant [illegible] ies. iuuentutem tranſibant que tunc in viros. Vnde illud Damitia amita blandientis Neroni [illegible]* Simul hanc excepero, mori volo. *Suetonius cap.* XXX[illegible]V. *itaque is dies Romanis pariter feſtus. De Octauiano, Dio, lib.* XLVIII. Ἀ μάλιστα τὸν πώγωνα ὁ Καῖσαρ τότε ξυράμενος, αὐτός τε μεγάλως ἑώρτασε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δημοτελῆ ἑορτὴν παρέσχε. Καὶ [illegible] ἔπειτα [illegible] τὸ γένειον [illegible] ἄλλοι. *id [illegible]:* Cæſar tum primùm barbam radens & ipſe diem eum plane feſtum habuit, & alijs public[illegible] m feſtiuitatem indixit. atque ex eo etiam ipſe genas ſuas leues habuit, ad exemplum reliquorum. *Alia huiꝰ* [illegible] *in* EXCVRS B.

• Vide Tacit. lib. XVI De diuitijs Mellæ & Lucani.

39. NAVALI STAGNO CIRCVMPOSVIT AVGVSTVS.] *Ad Tiberim, de [illegible] ſtagna ſupra* A[illegible]uſtus ſtructo cis Tiberim ſt[illegible]gno *Et Suetonius At nemus illud eſt [illegible] Cæſarum nemus appellatum. Vide & h[illegible]*

4[illegible]. D[illegible]BANTVR [illegible] TIPES] *Cui res data ſtipes ad lud[illegible] Ita olim ſane Apollinaribus ludis [illegible] reperio.* Prætor edixit, *ait Liuius lib.* XXV ut

 po-

quam [illegible] cohortes. Vix æ[illegible] [illegible] A
tion, [illegible] aut mollitia, aut [illegible]
[illegible] altâ [illegible] &c [illegible]
famulantibus [illegible] mors [illegible] mæ[illegible]
rhæ, ac ludos. Tum que primum [illegible] R[illegible]
gui[illegible] ætate [illegible]
dies ac noctes plausibus personare [illegible]
pell[illegible] quasi per virtutem [illegible]
tatoris arti[illegible] notel[illegible], [45] carminum quoque stu[illegible]
aliquid pangendi [illegible] [46] Nec d[illegible] ætatis nat[illegible]
ibidem repertos vers[illegible] connect[illegible]
quod species ipsa carminum docet [illegible]
sapientiæ doctoribus tempus [illegible]
d[illegible] erueba[illegible] nec d[illegible]
spectari cuperent. Sub idem tempus, [illegible] B
[illegible]rinos Pompeianosque, gladiatorio spect[illegible] L[illegible]
tum senatu [illegible], edebat. quippe oppidatim lasciuia [illegible]
de saxa, postremò ferrum sumsere, validiore Pompeianorum [illegible]
culum edebatur. Ergo reportati sunt in vrbem [illegible] è N[illegible]
corpore, ac plerique liberorum ac parentum morte deflebant [illegible]

Quærit in [illegible] · *Augustam equites [illegible] ad plausum.* · *Ad carmina etiam [illegible].* · *Sed non sine aliis Phœbus.* · *Philosophis [illegible].* · *Pompeiani [illegible] per ludos.*

populos per eos ludos stipem Apollini. quantum commodum esset conferret. *Plinius lib* XXXIII. Populus Romanus stipem spargere cœpit, Sp. Postumio Q. Marcio coss. Tanta abundantia pecuniæ erat, vt eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. *Quæ verba ne te fallant. Nam stipes de qua Liuius, multis annis prior notatione Pliniana. Sed voluntariam, credo, Plinius intellexit: illa fuit ex edicto. Sed & Augustus stipem Protoribus dari ad ludos voluit, innuente Dione* LIV. *initio.* Τοῖς μὲν στρατηγοῖς τὰς πανηγύρεις πάσας συνέταξεν, ἐκ τοῦ δημοσίου δίδοσθαί τι αὐτοῖς κελεύσας *nisi tamen* τὸ δημόσιον *intellegi voluit potius, quàm* δῆμον. *Stipes a[illegible] [illegible] dabantur dijs, & ad res sacras Seneca de Benef.* VII. Omnia deorum sunt: tamen dijs posuimus donum, & stipem iecimus. *Et Ep.* CXVI. Colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentoque suspenso, nec in thesauros stipe infusa, sed pia & recta voluntate. *Varro de L. [illegible]* Dijs [illegible] thesauris assem dant, stipem di[illegible]. *Ita in apsis fontium, quæ sacra, stipem iaciebant. Plinius libro* VIII *Epistol. de Clitumno:* Fons purus & vit[illegible]eus, vt numerare iactas stipes, & re[illegible]ucentes calculos possis. *Seneca l.* IV. *Quæst. Natural. de Nili venis:* In hæc ora stipem sacerdotes, & aure[illegible] d[illegible]na Præfecti, cùm sollenne venit la[illegible], iaciunt.

41. IP[illegible]E SCENAM INSCENDIT.] *Restitui ex libris. Vul[illegible]ò* ipse scenas incedit.

42. ASSISTENTIBVS FAMILIARIBVS.] *Falsò. Nam Vat[illegible].* absistentibus facies *Farnes.* assistentibus faci[illegible] *Similisq. lectio Budensis: quod facile odorere è Rhenano coniectante* absistentium facie. *Vtrùmne,* assi[illegible]entibus f[illegible] c[illegible]bus? *[illegible] ad lumen [illegible] sequi[illegible]* [illegible] dies ac noctes plau[illegible]bus pers[illegible] *& [illegible] postremum in [illegible] N[illegible] ad lumen infra et [illegible],* N[illegible] adiectas. *Se[illegible] Sueton. Calig. cap.* XVIII. Quondam etiam & nocturnos ludos præbuit accensis facibus. *Noster iterū [illegible]* Læntiæ magis, qu[illegible] lasciuiæ dari paucas totius quinquennij noctes, quibus tantâ luce [illegible] nihil illicitum occultari queat. *Vos diuini conferte operam, si mihi Phœbus [illegible] non fauit.*

43. ACCESSERAT COHORS MILITVM. *[illegible] legend. non quia Suetonius cap.* XXII. *[illegible] narrare [illegible] deatur, sed quia res poscit. Nam Suetonius de alio ibi & publico theatro.* C

44. MÆRENS BVRRHVS, AC LAVDANS.] *Vnus ergo hîc tantùm Præfectus Prætorio. nec pugnat Suetonius qui duos nominat: quia Tacitus de Iuuenali ludicro adhuc loquitur, de publico theatro Suetonius, copiæ dicto.*

45. CARMINVM QVOQVE STVDIVM.] *Plinius libro* XXXVII. Domitius Ne[illegible] ceteris vitæ suæ portentis, capillos quoque coniugis suæ P[illegible] in hoc nomen adoptau[illegible]rat, quodam etiam [illegible]mine Succina appellando. *Intellexit & [illegible] poetam libro* I. *Quæst. N[illegible]tur.* Vt ait Nero Cæsar disertissime, Colla C[illegible]theriacæ splendent agitata columbæ. *Laudat eum Martial[illegible] lib.* [illegible].

Carmina qui docti nota Neronis habet. D
& libro IX.

Ipse tuas etiam veritus Nero dicitur aures,
Lasciuum iuueni c[illegible]m tibi lusit opus.

46. NECDVM INSIGNIS ÆTATIS.] *Forte leg.* quibus aliqua pangendi facultas, necd[illegible] ins[illegible]nis. [illegible] alternatim considere simul. *M. Antonius Muretus, cui scriptor hic noster in amoribus [illegible] iure cor[illegible]* quibus aliqua pangendi facul[illegible], necdum in[illegible]ni erat. [illegible] considere simul; & [illegible] ibidem vers[illegible]us connectere atque ipsius ve[illegible] quoquo modo [illegible]lata supplere. *N[illegible] tamen [illegible] men esse non credo. [illegible]eterum ab hoc [illegible] Tranquillus di[illegible]ntis, cap.* LII *quem [illegible]*

47. INVI[illegible]EM[illegible] [illegible]NCES ENT[illegible].] [illegible] in[illegible]sentes.

48. A[illegible]io-

A cepere [illegible], [illegible] corporibus [illegible] de re ad patres delatâ, prohibiti publicè in [illegible] annos eiuſmodi cœtu Pompeiani, collegiaque quæ contra leges inſtituerant, diſſoluta. Liuineius, & qui alij ſeditionem conciuerant, exſilio multati ſunt. Motus ſenatu & Pedius Blæſus, accuſantibus Cyrenenſibus, violatum ab eo theſaurum Æſculapii, dilectumque militarem pretio & ambitione corruptum. Idem Cyrenenſes reum agebant Acilium Strabonem, prætoria poteſtate vſum & miſſum diſceptatorem à Claudio agrorum, quos regis [48] Apionis quondam habitos, & pop. Rom. cum regno relictos, proximus quiſque poſſeſſor inuaſerant, diutinaque licentia & iniuriâ, quaſi iure & æquo nitebantur. Igitur abiudicatis agris, orta aduerſus iudicem inuidia: & ſenatus ignota ſibi eſſe mandata Claudij, & conſulendum Principem reſpondit. Princeps probatâ Strabonis ſententiâ, ſe nihilo minus ſubuenire ſocijs, & vſurpata concedere ſcripſit. Sequuntur virorum illuſtrium mortes, Domitij Afri, & M. Seruilij, qui ſummis honoribus, & multâ eloquentiâ viguerant. Ille orando cauſas, Seruilius diu foro, mox tradendis rebus Romanis celebris, [49] & elegantiâ vitæ, quam clariorem effecit, vt par in-

B genio, ita morum diuerſus. [50] Nerone quartum, Cornelio Coſſo Coſs. [51] quinquennale ludicrum Romæ inſtitutum eſt, ad morem Græci certaminis, variâ famâ, vt cuncta ferme noua. Quippe erant qui Gn. quoque [52] Pompeium incuſatum a ſenioribus ferrent,

[Margin: Ex [illegible], ſed leuiter. — A [illegible] accu[illegible]. — Domitij Afri mors Et Seruilij. — A. V. C. DCCCXIII. Quinquennale certamen.]

48. Apionis qvondam habitos.] *Lego*, regi Apioni. *Rufus hac de re:* Cyrenas cum ceteris ciuitatibus Libyæ Pentapolis Ptolemæi antiquioris liberalitate ſuſcepimus. Libyam ſupremo regis Apionis arbitrio ſumus aſſecuti. *Item Eutropius:* Quo tempore Libya quoque Romano imperio, per teſtamentum Apionis qui rex eius fuerat, acceſſit. in quâ inclytæ ciuitates erant, Berenice, Ptolemais, & Cyrenæ. *Appianus in extremo Mi-*

C *thridatico:* Τοῖς Ῥωμαίοις Κυρήνην Ἀπίων βασιλεὺς τῶν Λαγιδῶν γένους νόθος ἐν διαθήκαις ἀπέλιπε. *Factum hoc anno vrbis* DCLX. *C. Cælio L. Domitio Coſſ. Sed vt moneam, in verbis Rufi vereor vt menda ſit, licet occultior. Quis ille Ptolemæus antiquior? Plerique omnes Aegyptij reges Ptolemæi, & parum proba aut recepta discriminis hæc nota. Auſim reſcribere,* Ptolemæi Apionis. *Nam hic ſanè rex, Ptolemæus fuit, ſed cognomento Apion. Appianus* I. *Ciuil.* Sequenti anno, ſextâ & ſexageſimâ Olympiade, populus Romanus duabus prouincijs ex teſtamentis regum eſt auctus, Bithyniâ Nicomede relinquente, Cyrenen Ptolemæo ex Lagidis, cui Apioni cognomentum fuit.

49. Et elegantia vitæ, qvam clariorem.] *Traiecerim*, & quem elegantia vitæ clariorem effecit.

50. Neroni iv. Corn. Cosso coss.] *Quo-*

D *rum mentio in lapide Romæ:*

I. O. M. ET. GENIO
VENALIC
P. ACILIVS. CERDO
VOTVM SOLVIT
NERONE. CÆSARE
AVG. IIII.
COSSO. LENTVLO. COSSI. F. COS.

51. Qvinqvennale lvdicrvm.] *Eſt hoc ipſum, quod noſter l.* XVI. luſtrale certamen *appellat. Quod longo interuallo poſt reduxit & firmauit Gordianus Iunior Imperator. de quo appoſitè Victor:* Eoque anno luſtri certamine, quod Nero Romam inuexerat, aucto firmatoque, in Perſas profectus eſt. *Exemplum autem, credo, Nero ſumpſit à Neapolitis, de quis Strabo lib* V. Νυνὶ δὲ πενταετηρικὸς ἱερὸς ἀγὼν συντελεῖται παρ᾽ αὐτοῖς, μουσικός τε καὶ γυμνικὸς ἐπὶ πλείους ἡμέρας, ἐνάμιλλος τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα. *id eſt:* Nunc autem quinquennale ſacrum certamen apud eos celebratur, Muſicum & gymnicum in plures dies: quod æmulum eſſe poteſt illuſtriſſimis Græcorum ludis. *Nota quod ait,* νυνὶ δέ. *Inſtitutum enim id certamen eius æuo, in honorem Auguſti. Suetonius clarè, Aug. cap.* LXXXVIII. *& in Claudij c.* XI. *Herodes etiam Iudææ rex theatrum & certamen quinquennale condidit, ad honorem gratiamque Auguſti, vti Ioſephus narrat lib* XV. *Sunt & nummi Neroniani, in quibus menſa cum coronâ & lebete, inſcripti:* CER. TA. QVINQ. ROM. CO. SC *id eſt,* Certamen Quinquennale Romæ conſtituit.

52. Pompeivm incvsatvm, qvod] *Perpetuum ſanè theatrum Pompeius condidit primus, anno vrbis* DCLXXXIX. *Antea ſubitaria erant, & Cenſorum iuſſu plerumque diſiecta. Tertullianus libello De ſpectaculis:* Sæpè Cenſores renaſcentia theatra deſtruebant moribus conſulentes, quorum ſcilicet periculum ingens de laſciuiâ prouidebant. Itaque Pompeius Magnus ſolo theatro ſuo minor, cùm illam arcem omnium turpitudinum extruxiſſet, veritus quandoque memoriæ ſuæ cenſoriam animaduerſionem, Veneris ædem ſuperpoſuit. *Donec præcipitantibus moribus, extruxerunt ipſi Cenſores. Valerius lib* II. *c.* IV. Theatra inchoata quidem ſunt à Meſſallâ & Caſſio Cenſoribus, ceterùm auctore Scipione Naſicâ, omnem apparatum operis eorum ſubiectum haſtæ venire placuit. *Appianus Ciuil.* I. Τῷ δ᾽ αὐτῷ χρόνῳ Σκιπίωνος ὑπάτου καθελεῖν τὸ θέατρον ὃ Λεύκιος Κάσσιος ἤρξατο, καὶ ἤδη πρὸς τέλος ἐλάμβανεν, ὡς καὶ τόδε στάσεων ἄρξον ἑτέρων, ἢ οὐ χρήσιμον ὅλως Ἑλληνικαῖς ἡδυπαθείαις Ῥωμαίους ἐθίζεσθαι. *Eámque in rem Sc. interpoſitum, quod legis nomine Tertullianus intellexit in Apolog.* Quónam illæ leges abierunt, quæ theatra ſtuprandis moribus orientia, ſtatim deſtruebant? *Velleij locus addetur, qui corruptus vulgo.* Caſſius Cenſor à Lupercali in Palatium

 ve[illegible],

ſtrent, quòd manſuram theatri ſedem poſuiſſet. Nam[53] *antea ſubitariis gradibus & ſcena in tempus ſtructâ, ludos edi ſolitos: vel ſi vetuſtiora repetas,*[54] *ſtantem populum ſpectauiſſe, ne ſi conſideret, theatro dies totos ignauiâ continuaret. Ne ſpectaculorum quidem antiquitas ſeruaretur,*[55] *quoties P.R. ſederet, nullâ cuiquam ciuium*[56] *neceſſitate certandi. Ceterum abolitos paulatim patrios mores,*[57] *funditus euerti per accitam laſciuiam; vt quod vſquam corrumpi & corrumpere queat, in vrbe viſatur, degeneresque ſtudiis externis iuuentus, gymnaſia & otia, & turpes amores exercendo, Principe & ſenatu auctoribus. qui non modò licentiam vitiis permiſerint, ſed vim adhibeant. proceres Romani*[58] *ſpecie orationum & carminum, ſcena polluantur. Quid ſupereſſe, niſi vt corpora quoque nudent, & cæſtus aſſumant, eaſque pugnas pro militia & armis meditentur?*[59] *An iuſtitiam augurii, & decurias equitum, egregium iudicandi munus expleturos, ſi fractos ſonos & dulcedinem vocum peritè audiſſent? Noctes quoque dedecori adiectas, ne quod tempus pudori relinquatur, ſed cœtu promiſcuo quod perditiſſimus quiſque per diem concupiuerit, per tenebras audeat.* Pluribus ipſa licentia placebat, ac tamen honeſta nomina prætendebant. *Maiores quoque non abhorruiſſe*[60] *ſpectaculorum oblectamentis, pro fortunâ quæ tum erat, eóque à Thuſcis accitos hiſtriones,*[61] *à Thuriis equorum certamina, & poſſeſſâ Achaiâ Aſiáque,*[62] *ludos curatius editos. neque quemquam Romæ honeſto loco ortum, ad theatrales artes degenerauiſſe,*[63] *ducentis iam annis à L. Mummii triumpho,*[64] *qui primus id genus ſpectaculi in vrbe præbuerit. Sed & conſultum parcimoniæ, quod perpetua ſedes theatro locata ſit, potiùs quàm immenſo ſumtu, ſingulos per annos conſurgeret ac ſtrueretur. Nec perinde magiſtratus rem familiarem exhauſturos, aut populo*[65] *efflagitandi Græca certamina à magiſtratibus cauſſam fore, cùm eo ſumtu Reſp. fungatur. Oratorum ac vatum victorias incitamentum ingeniis allaturas: nec cuiquam iudici graue, aures ſtudiis honeſtis, & voluptatibus conceſſis*

verſus, theatrum facere inſtituit: cui in demoliendo eximia ciuitatis ſeueritas & conſul Cæpio reſtitère. *Scribe*, in emoliendo, *&* Scipio.

53. Antea svbitariis gradibvs.] *Auſonius:*

Ædilis olim ſcenam tabulatam dabat·
Subitò exerntam, nullâ mole ſaxeâ.

54. Stantem popvlvm spectavisse.] *Valerius ait*, Sc. cautum, nequis in vrbe, propiúsve paſſus mille, ſubſellia poſuiſſe ſedénſve ludos ſpectare vellet. *Seſſionem tamen adſtruere Liuius & Dionyſius videntur lib. I. ſub Tarquinia rege:* Loca diuiſa patribus equitibuſque, vbi ſpectacula ſibi quiſque facerent, fori appellati. Spectauère furcis duodenos ab terra ſpectacula alta ſuſtinentibus pedes. *Sed tantùm in Circo.*

55 Qvoties P.R. sederet.] *Libri ſcripti*, Prætor ſederet. *Facilè & verè emendes*, Prætores ederent. *Enimuerò editionem ludorum magiſtratibus tribuiſſe. præſertim Prætori notum, qui in veſtibulo verſantur antiquitatis. Facit huic parti illa reſponſio.* Nec proinde magiſtratus rem familiarem exhauſturos, &c.

56 Necessitate certandi.] *Secutus ſum manu ſcriptas. Vulgata ſcriptio tamen recta adaquè*, ſpectandi. *Verùm enim factitatum ſub his comœdis principibus, vt viri illuſtres & ad certandum cogerentur & ad ſpectandum. Nec diſpliceat geminari*, neceſſitate ſpectandi aut certandi.

57. Fvnditvs everti.] *Libris meis obeſt τὸ*, euerti. *& omiſerim rectè. Scribi etiam poſſit*, & verti.

58 Specie orationvm et carminvm.] *Ad Muſicum certamen referto.*

59. An ivstitiam avgvrii.] *Vitium cui me*[illegible] *impar go.*

60. Spectacvlorvm oblectamentis.] *Farneſ.* oblectamenta *verè.*

61. A Thvriis eqvorvm certamina.] *Atqui Liuius lib. I. etiam equos a Thuſcis deriuat* Ludicrum fuit, equi pugileſque, ex Etruriâ maximè acciti. *Et cùm equorum certamina antiquiſſima Romæ ſint, vix videntur ea petiſſe tam longinquè. Magna Græcia certè & illa ora in quâ Thurii, non tam pernota tunc Romanis. Quo tamen fronte meâ à Tacito diſſentiam? Thurii vicini Tarentinis ob yſque euerſi, vt Strabo narrat · quorum olim Sybaris oppidum celebre deluit. Ab Auguſto colonia illuc deducta, Copia.*

62. Lvdos cvrativs editos.] *Germano Cornelii vox, non*, accuratiùs, *ex libris.*

63. Dvcentis iam annis.] *Et paullò pluribus. quoniam triumphauit de Achæis & Corinthiis Mummius anno vrbis* DCVIII.

64. Qvi primvs id genvs.] *Quod genus gymnicóſne? inclinabam, ſed primus athletas dediſſe legitur in ædilitate Æmilius Scaurus, multis poſt annis. Pateſt igitur capere ludos Græcos. Nam antea non tantùm Oſci & Latini. Cicero ad Marium libro* VII Non enim puto te Græcos aut Oſcos ludos deſideraſſe præſertim cùm Oſcos vel in Senatu ſpectare poſſis, Græcos verò ita non ames vt nec ad villam tuam viâ Græcâ ire ſoleas. *Hos triplices ludos Tranquillus in Iulio intelligit, cap.* X[illegible]IX. Ludos regionatim vrbe totâ dedit, & quidem per omnium linguarum hiſtriones. *Et Aug. capite* XLIII. Ludos fecit nonnumquam vicatim, ac pluribus ſcenis, per omnium linguarum hiſtriones.

65. Efflagitandi Græca certamina.] *Certaminis vox ad gymnaſium* [illegible] *tur, quàm ad ſcenam. Sed &* [illegible] *certamen quoddam* [illegible]*.*

6[illegible] To

A [illegible] *quinquennii noctes, quoniam* [illegible] Sane nullo in[illegible] id ſpe-[illegible] n [illegible] ſacris prohiberentur. [68] Eloquentiæ p[illegible] [illegible] [69] Græci amictus [illegible] [illegible] Inter quæ & ſidus cometes effulſit, de quo vulgi [illegible] Ne-rone [illegible] inquirebant. & omnium ore R[illegible]ius Plautus celebratur, cui [illegible] per [illegible] ex Iul[illegible] . Ipſe p[illegible] colebat, habitu ſeuero caſt[illegible] & ſecreta d[illegible] quantoque metu occultior, tanto plus famæ adeptus. Auxit rumo-rem pari vanitate [illegible] interpretatio fulguris. Nam quia [illegible] is Neronis apud Simbruina ſtagna, cui [70] Sublaqueum nomen eſt, ictæ dapes, menſaque diſiecta erat, id-que finibus [illegible] acciderat, vnde Paterna Plauto origo, hunc illum numine Deum deſtinari credebant. fouebantque multi, quibus noua & ancipitia præcolere auida & plerumque fallax ambitio eſt. Ergo permotus iis Nero componit ad Plautum litteras, [71] conſuleret ſibi & turbis, ſeque prauè diffamantibus ſubtraheret. eſſe illi per Aſiam auitos agros, in quibus tutâ & inturbidâ iuuentâ frueretur. Ita illuc cum coniuge Anti-ſtia & paucis familiarium conceſſit. Iiſdem diebus nimia luxus cupido infamiam & pe-riculum Neroni tulit, quia fontem [72] aquæ Martiæ ad vrbem deductæ nando inceſſe-rat: videbaturque potus ſacros & cærimoniam loci [73] corpore toto polluiſſe. ſecutaque anceps valetudo, iram Deûm affirmauit. At Corbulo poſt deleta Artaxata, vtendum recenti terrore ratus, ad occupanda Tigranocerta, quibus exciſis, metum hoſtium inten-deret,

Nero primum [illegible] *Cometes apparet.* [illegible] *Plautus in Aſiâ relegatur.* *Nero ægrotat.* *Corbulo Tigranocerta pergit.*

66. Totivs qvinqvennii.] *Ita ſcripſerim, non,* potius;

67. Pantomimi certaminibvs sacris.] C *Certamina ſacra, ſiue ἱερὰς ἀγῶνας, ὧν τὰ ἆθλα ἐν στεφάνῳ μόνῳ, definit Pollux, libro* III. *Tale hoc Neapolitanum, quod & ἱερὸς ἀγὼν à Strabone dicitur.*

68 Eloqventiæ primas partes.] *Farneſiano abeſt,* partes, *recte.*

69. Græci amictvs] *Libri leuiter aberrant. Nam Farneſ.* Græcum iactam quo. *Vatican.* Græciam iactus ta quo. *Dixi aberrant. nam vera lectio hæc:* Græci etiam amictus, quis per eos dies p. inceſſerant *vel,* quos p. e. d. p. ingeſſerant. *Græcanicum ſcilicet hoc certamen fuit, & ideo amiciebantur pleriſque ad morem Græcum, palliati crepidatique. Hæc olim: ſed expediuit me planè Dio lib.* LX. *de hoc ipſo ſpectaculo, Neapoli:* Ἐπ[illegible] Νεαπόλει καὶ παντάπασιν ἰδιωτικῶς ἐ[illegible]. Τά τε γὰρ ἄλλα Ἑλληνικῶς καὶ αὐτ[illegible] καὶ οἱ συνόντες οἱ διῃτᾶτο, καὶ ἐν μὲν ταῖς τῆς μουσικῆς θεωρίαις ἱμάτιον καὶ κρηπῖ-D δας, ἐν δὲ τῷ γυμνικῷ ἀγῶνι πορφυρίδα καὶ στέφανον χρυσοῦν ἐλάμβανε. *id eſt:* Deinde & Neapoli planè priuatum ſe geſſit. Nam cum in aliis & ipſe & qui cum eo erant Græcorum ritu vixerunt, tum etiam in Muſico ſpectaculo pallium & ſoleas induit, & in Gymnico agone veſtem purpuream & auream coronam accepit. *Et ſimile quod in Commodo tradit, quoties theatrum ingrederetur, ſolitum ſumere* λαμπάδα ὁλοπόρφυρον τὸ Ἑλληνικὸν [illegible], καὶ στέφανον ἐκ [illegible] Ἰνδικῶν καὶ ἐκ χρυσοῦ πεποιημένον. *Ex his facile intellegere [illegible]que Suetonij locum Domitiani cap* IV. Certabant etiam & proſâ oratione Græcè Latinéque, ac præter citharœdos choroci[illegible] [illegible]ſtæ quoque & pſilocithariſtæ In ſtadio verò curſu etiam virginum certamini præſedit crepidatus purpureâque amictus togâ Græcanicâ, capite geſtans coronam auream. *Corrige & diſtingue:* & pſilocith[illegible] [illegible]x: in ſtadio verò curſu etiam virgines. Certamini præſe-dit, *&c. Vera lectio, certamens: Certaſſe præter citharœdos, etiam choro-citharistas, & in ſtadio, certamine curſus, etiam virgines. At certamini toti quinquennali præſediſſe Domitianum ritu Græco, purpureâ togâ, & coronâ ornatum. Dixi enim Togam: mallem chlamydem, vti idem ſcriptor Neronis cap.* XXV. *reditum in vrbem deſcribens habitu Græcanico:* in veſte purpureâ, diſtinctâque ſtellis aureis chlamyde, *vbi,* veſte, *gloſſematium puto, deleoque. Item Dio ſuprà, & Capitolinus in Pertinace:* Purpureaſque chlamydes Græcanicas.

70. Svblaqvevm nomen est.] *Plinius libro* III. Anio lacus tres amœnitate nobiles, qui nomen dedêre Sublaqueo *(ita enim potius ſcribend.* *quia à lacu)* defert in Tiberim. *Addubitanum vox Tacito deſit, ſequens vtique.* villa cui Sublaceum nomen. *Certè Neronis villa Sublacenſis Frontino de Aquæductibus comitta. Aimoinus lib.* II *cap.* XVI Benedictus pater in loco qui Sublacus dicitur, qui ab vrbe Româ XL. millibus abeſt, effulſit. *Philoſtratus libro* IV. *De vitâ Apollonij ad hanc rem audit, calicem Neronis, quem iam ori admouerat, fulmine excuſſum.*

71. Consvleret sibi et tvrbis.] *Volebam,* ſibi & vrbi: *ſed notat in Flor. legi* conſuleret q. et vrbis: *ex quo appoſitè Pichena,* quieti vrbis *Sed ſic tamen prius illud deeſt,* ſibi: *nec abeo a meâ coniecturâ.*

72. Aqvæ Martiæ.] *Vera lectio. fruſtrà turbant libri, qui partim,* aquæ marginæ, *partim,* morgio, *referunt.*

73 Corpore toto pollvisse] *Imò,* corpore loto. *Fontes & capita aquarum priſcis ſacra: in uſq; natare nefas Plinius lib.* IIX. *de Clitumno:*

 Pous

deret, vel ſi pepercisſet, elementiæ famam adipiſceretur; illuc pergit non infenſo exercitu, ne ſpem veniæ auferret: neque tamen remiſsâ curâ, gnarus facilem mutatu gentem, vt A
Deſerunt, aut occultant ſe hoſtes. ſegnem ad pericula, ita infidam ad occaſiones. Barbari pro ingenio quiſque, alij preces offerre, quidam deſerere vicos, & in auia digredi: ac fuere qui ſe ſpeluncis, ac cariſſima ſecum abderent. Igitur dux Romanus diuerſis artibus, miſericordia aduerſus ſupplices, celeritate aduerſus profugos, immitis ijs qui latebras inſederant, ora & exitus ſpecuum ſarmentis virgultiſque completos, igni exurit. Atque illum fines ſuos prætergredientem
Mardi vaſtantur. incurſauere Mardi, latrocinijs exerciti, contraque irrumpentem montibus defenſi: quos Corbulo immiſſis Hyberis vaſtauit, hoſtilemque audaciam externo ſanguine vltus eſt.
Fame aliiſque incommodis laborat. Ipſe exercituſque, vt nullis ex prœlio damnis, ita per inopiam & labores fatiſcebant, carne pecudum propulſare famem adacti. Ad hæc penuria aquæ, feruida æſtas, longinqua itinera, ſolâ ducis patientiâ mitigabantur, eodem plura quàm gregario milite tolerante. Ventum dehinc in locos cultos: demeſſæque ſegetes, & ex duobus caſtellis in quæ confugerant Armenij, [74] alterum impetu captum: qui primam vim depulerant, B
Inſidiæ capiti eius ſtructæ. obſidione coguntur. Vnde in regionem Taurantium tranſgreſſus, improuiſum periculum vitauit. Nam haut procul tentorio eius, [75] non ignobilis barbarus cum telo repertus, ordinem inſidiarum, ſeque auctorem & ſocios per tormenta edidit: conuictique & puniti ſunt, qui ſpecie amicitiæ dolum parabant. Nec multo pòſt legati Tigranocerta
Tigranocertam fidem accepta. miſſi, patêre mœnia afferunt, intentos popularis ad iuſſa; ſimul hoſpitale domum, coronam auream tradebant. Accepitque cum honore, nec quidquam vrbi detractum, quo promtius obſequium integri retinerent. At præſidium regium, quod ferox iuuentus clauſerat, non ſine certamine expugnatum eſt. nam & prœlium pro muris auſi erant, & pulſi intra munimenta aggeris, demùm irrumpentium armis ceſſere. quæ faciliùs pro-
Hyrcani cum Parthis diſſident. Societatem Romanam petunt. ueniebant, quia Parthi Hircano bello diſtinebantur. Miſerantque Hyrcani ad Principem Romanum ſocietatem oratum, attineri à ſe Vologeſen pro pignore amicitię oſtentantes. eos regredientes Corbulo, ne Euphratem tranſgreſſi hoſtium cuſtodijs circumuenirentur, dato præſidio [76] ad litora maris rubri deduxit. Vnde vitatis Parthorum finibus, patrias in ſedes remeauere. Quin & Tiridatem per Medos extrema Armeniæ in- C
At Corbulo Armenia reliqua ſubegit. trantem, præmiſſo cum auxilijs Verulano legato, atque ipſe legionibus citis, abire procul ac ſpem belli amittere ſubegit: quoſque nobis ob regem auerſos animi cognouerat, cædibus & incendijs perpopulatus, poſſeſſionem Armeniæ vſurpabat. cùm aduenit Ti-
Cui Tigranes rex imponitur. granes, à Nerone ad capeſſendum imperium delectus, Cappadocum ex nobilitate, regis Archelai nepos; ſed quòd diu obſes apud vrbem fuerat, vſque ad ſeruilem patientiam demiſſus. Nec conſenſu acceptus, durante apud quoſdam fauore Arſacidarum. At plerique ſuperbiam Parthorum peroſi, datum à Romanis regem malebant. Additum etiam præſidium, mille legionarij, tres ſociorum cohortes, duæque equitum alæ. & quo
facilius

Pons terminus ſacri profanique in ſuperiori parte nauigare tantùm, infrà etiam natare conceſſum. *Imo in quibuſdam aquis nauigare etiam vetitum. Idem libro eodem, de lacu Vadimonis:* Nulla in hoc nauis (ſacer enim eſt) ſed innatant inſulæ, *&c. Seneca epiſt. XLI de his cæremonijs:* Magnorum fluminum capita veneramur; ſubita ex abdito vaſti amnis eruptio aras habet: coluntur aquarum calentium fontes, & ſtagna quædam vel opacitas vel immenſa altitudo ſacrauit.

74 ALTERVM IMPETV CAPTVM.] *Vox addita, auctore Vatic.*

75. NON IGNOBILIS BARBARVS.] *Vnus Megiſtanum eſt, ille ipſe, de quo Frontinus ſic narrat.* Domitius Corbulo, cùm Tigranocertam obſideret, in quendam ex Megiſtanis quos ceperat, animaduertit. caputque eius baliſtâ excuſſum, intra munimenta hoſtium miſit. Id fortè decidit in medium concilium, quod tum cùm maximè habebant Barbari. ad cuius conſpectum velut oſtento conſternati ad deditionem feſtinauerunt.

76. AD LITORA MARIS RVBRI DEDVXIT.] *Valde equidem hic nunc hæreo, olim & in primis editionibus tranſitum aut neglectum. Ad quod* mare rubrum *Hyrcanos (de ijs ſermo) deduxit? Illud Aegyptium, quod vulgò ſic appellant? ingens via ſit, & nec ſic in fines ſuos, niſi per Parthorum, intrarint. An alterum illud magnum & Indicum? ita ſolent veteres, fateor: ſed nec hic et locus, aut omnis Chorographia me fallit. Sunt enim Hyrcani ad mare Caſpium ipſum ſiti, procul ab omni Indico: & pone vel flexu magno iſſe, tamen Parthorum fines omnia illa maritima ferè tangebant. Plinius:* Perſæ rubrum mare ſemper accoluère, *atque alia ſub Parthis gentes. Conſidera, & inſpice (oculorum res eſt) abeunt à patria militibus miſſis, & in diſcrimina viſa venerunt, qua iubebant.* D
Quod

A [illegible] pars Nipelique & A[illegible] V[illegible] d[illegible] A[illegible], Laodicea [illegible] A[illegible] Veterani [illegible] p[illegible] N[illegible] & [illegible] & [illegible] o[illegible] m[illegible]

abſceſſit.

Laodicea terraemotu afflicta.

B [illegible] *aud ab* [illegible] *deducti* [illegible] *fratrem* [illegible] *berta* [illegible]

[illegible] Lates in corruptione nomen[illegible] Forte [illegible] ſcypolique. qui dyna[illegible] Armenio [illegible].

[illegible] S. PVTEOLI [illegible] COLONIÆ.] *Puteoli, aut, adipi*[illegible] *vocationem peta, ut de iberem Nonne [illegible] iampridem id opidum coiuret* [illegible] *ex* [illegible] *detoque, qui coloniam Puteolis deductam* [illegible] *anno urb.* DLX. *P. Scipione Africano II* [illegible] *Sempronio coſſ.* [illegible] *tides teſtantur hodie:* AB. COLONIA. DEDVCTA. ANNO XC. &,

C ÆDILIS. COLON. PVTEOLANORVM. &, GENIO. COLONIÆ. PVTEOLANORVM. *An colonis eorumque poſteris intermortuis, colonia eſſe desiit, an tempore interiecto tranſiit ad municipale ius? Ciceronis certè aeuo muni*[illegible] *fuit, non colonia Oratione pro M. Caelio:* Nam quod eſt obiectum municipibus adoleſcentem non eſſe probatum ſuis, nemini vnquam præſenti Puteolani maiorem honorem habuerunt, [illegible] *c. Cancutit me tamen* [illegible] *Frontinus in* [illegible] *lo acolantrum, cuius verba è manuſcripto* [illegible] Puteoli, colonia Auguſta. Auguſtus deduxit. ex vno l[illegible] iter populo debetur ped. XXX. Ager ei[illegible] veteranis & Tribunis legionarijs eſt adſignatus. *Colonia ergo adhuc recenti aeuo. Recreat Agellius lib. XVI cap. XIII. qui oſtendit ſæpè commutari ſolere colonias in municipio, & contrà. Nisi tamen Cornelij verbis eo vit, vt velit vniver-*

D *ſum opidum incolis que (plures autem inquilini eius loci, ob commercia & mare) prater eos qui reſtabant ex colonis Auguſtis, colonico iure donatos. Et ſane duplex hoc genus hominum in colonijs fuiſſe è Cicerone clarum, pro Sulla: vbi diſſidia etiam inter Pompeianos (ij erant ciues veteres) colono,* [illegible] *recenſet. Quem vide. Alterum horum niſi ſit, in videris. mea in his ſolebris haret nauis.*

ADD. *Placet eruditiſſimo noſtro Pighio truncum locum eſſe, ob cauſſas* [illegible] *quas in Commentario dixi. Itaque ſupples voce addita,* Puteoli [illegible] ius coloniæ. [illegible] *Ipſum vide. Nam nos ſententiam noſtrò non demouemus, quam in extremâ Nota poſuimus, de toto opido in colonia ius nunc tranſlato.*

NEQVE CONIVGIIS SVSCIPIENDIS.] *Milites itaque olim ſine uxore ut apparet. nec* [illegible] *, ſed* [illegible] *Ἀουδρίς* [illegible] *γυναῖκας* [illegible] *χρῆν, τά* [illegible] *αὐτοῖς* [illegible] [illegible] b[illegible] quoniam c[illegible] non po[illegible] *ut e hoc* [illegible] *Seuerus Imp.* [illegible] *cerodianum libra III Τοῖς* [illegible] *πολλὰ* [illegible] *ἃ μὴ πρότερον εἶχον. Καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι* [illegible] *γυναιξὶ συνοικεῖν* [illegible] *de coniugio legitimo* [illegible] *videtur.* [illegible] *militibus opinor ſemper* [illegible]. *A Iunone arcebant eos, non a Venere Romanæ leges. Teſtis Liuius libro XLIII. qui quatuor millia hominum a Senatu* [illegible] *dum vbi habitarent, ait* [illegible] *Romanis,* [illegible] *Hiſpanis* [illegible] *nullum connubij ius. Imo* [illegible] *milites, id eſt, non ciues, non amicas modo habuiſſe videntur, ſed uxores. niſi me inducunt fruſtrà tabula Veſpaſiani & Domitiani aua: quibus inſculptum* ciuitatem datam militibus è claſſe Rauennate & cohorte III. Alpinorum, itemque concubium cum vxoribus quas tunc habuiſſent cùm eſt ciuitas eis data, aut quas poſtea duxiſſent. *Tamen pugnat in eam ſententiam Tertullianus, qui ſuo etiam aeuo calibes fuiſſe milites oſtendit. Aeuum autem eius, ſub Seuero ait in exhortatione ad Caſtitatem.* Scilicet ſolis maritorum domibus bene eſt? Penierunt cælibum familiæ ſpadonum, militum, aut peregrinantium ſine vxoribus? Non enim & nos milites ſumus? *Seueri ergo permiſſum aut ad Prætorianos tantum pertinuit aut verba artè capienda, vt tantùm permiſerit* [illegible] *γυναιξί, cohabitare feminis, ſub eodem tecto agere. & contubernales habere, non legitimas vxores. Sed non repugnat, inquies, ſatis huic ſententiæ Liuius, qui diſertè vxores militibus attribuit? Et ecce libro XXI. in Scipionis exhortatione ad milites:* Vnuſquiſque ſe non corpus ſuum, ſed coniugem ac liberos armis protegere putet. *Et alibi Reſponſo. Temporaneam tunc (bello Punico ſecundo) militiam* [illegible]*, nec legibus ſuis,* [illegible] *poſteà, deuinctam Capiebantur, mittebanturque milites, non pro ſtipendiorum tempore, ſed bellorum. At perpetuá & firmá XXV. annorum militiá inſtituta, hoc quoque inductum de calibatu. Sanè etiam Iuriſconſulti hoc cauſſá, cauſſam ſoluendi matrimonij militiam numerant. Lib. IX* Bona gratiâ diſſolui matrimonium illud dicitur, quod propter ſac[illegible]dotium, ſterilitatem, valetudinem, militiam, [illegible] potest. *In Herculo[illegible]*

8 NON ENIM, VT OLIM VNIVERSÆ LEGIONES.] *Exprimit deductionem veterem* [illegible]*ginus:*

in vnum [illegible] a. Co[illegible]
[illegible] pet[illegible] publ[illegible] rem [illegible]
[illegible] in pro[illegible]
ne [illegible] V[illegible] Secund[illegible] R[illegible]
tu[illegible] [illegible]
[illegible] Petronio Tu[illegible]
lo[illegible] ⁸⁴ A[illegible]
[illegible] modicis excursibus ⁸⁵ [illegible]
bitus est: [illegible] dum vix [illegible]
[illegible] ppe m[illegible] N[illegible]
[illegible] proximo vi[illegible] Sol[illegible]
[illegible] m[illegible] & [illegible] mote po[illegible], qui ne[illegible]
[illegible] ot: re[illegible] A[illegible] æ[illegible]
[illegible] va[illegible]am, & rec[illegible]
fa[illegible] plano alueo, ad[illegible] b[illegible] & [illegible]
ti, aut al[illegible] inter vnda[illegible], adnantes eques tran[illegible]
densa armis virisque, in[illegible]
b[illegible] deiectis, faces præferebant. Drui[illegible]

gines. Multis legionibus contigit bellum feliciter transigere, & ad laboriosam agriculturæ requiem primo tyrocinii gradu peruenire. Nam cum signis & aquilis & primis ordinibus ac tribunis deducebantur.

81. A PRIVATIS IVDICIBVS AD SENATVM.] *Lucis causa, rem appellationum à capite deduxi ad hoc Neronis annum, in* EXCVRS. C. *atque illinc lucem illis pete.*

82. NE GRAVIORE POENA AFFICERETVR.] *An ergo in crimine repetundarum pœna grauior, quàm relegatio? Attentè legas, quia nec relegatio quidem. Olim sanè exsilium fuit, & æstimatio, uti Asconius notat in Verrem & Cicero subindicat non semel: sed secuta lex Iulia immutauit. Ex eâ pœnam fuisse adfirma, Amissionem ordinis, & æstimationem: nihil vltrà. id est, qui damnatus eo crimine esset, Senatu mouebatur, & iudices acciperet ad æstimandam litem. Docet Suetonius in Iulia, cap.* XLIII. Repetundarum conuictos, etiam ordine Senatorio mouit. *Sed & hauries ex Tacito in [illegible]:* Exin à Cossutio Capitone, qui nuper Senatorium ordinem precibus Tigellini soceri sui reciperauerat. *Is autem repetundarum lege damnatus, lib.* XIII. *Et I Hist.* Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæso [illegible]nus locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio aut Nerone ceciderant. *Apertiùs ex Plinio lib.* II. *epist. vbi Marium Priscum accusantibus Afris, sponte Senatu abijt, & iudices petijt omissâ defensione: scilicet quasi eâ ratione satis factum legi. & lib.* IV *cùm Bassum Bæbium Macer lege repetundarum teneri censuisset, mitigans Cæpio, saluâ dignitate iudices dandos pronuntiauit. id est, vt in Senatu remaneret, salua [illegible] item æstimatione. Vide Epistolas ipsas & volens fauebis sententiæ huic. Ab hac re Suetonianum verbum tamen, Othonis cap.* I. Tantum potentia, inquit, valuit, vt damnatum [illegible] pe[illegible]em virum [illegible] qu[illegible] tunonem [illegible] petrasset, non du[illegible] ad agendas gratias [illegible] cere. *Matus enim ille quicumque Senatu erat sed Otho quasi planè restitutum in Senatum introduxit. Hæc ergo ordinaria pœna: sed grauiùs & plerumque extra ordinem in id crimen animaduersum, [illegible] modo. Atque ea Macrinensis lex [illegible]* VII. *Ad leg. [illegible] repet.* Hodie ex lege repetundarum extra ord[illegible] puniuntur. & plerumque vel exsilio, vel [illegible]am C duriùs, prout admiserint. quid enim si ob [illegible]minem necandum pecuniam acceperint vel interfecerint innocentem? *Eademque ratione P[illegible] scripsit,* excessisse Priscum immanitate & sæuitia [illegible]mina, quibus dari iudices possent cum ob innocentes condemnandos, interficiendos, etiam pecunias accepisset. *lib.* II. *epist.* XI. *Nec aliter capies, quod hic Vibius relegatus est: exsilij etiam pœnam meritus, nisi frater intercessisset. sicut & l.* [illegible] *Annal. C. Silano proconsuli Asiæ repetundarum damnato, aqua atque igni interdictum, ob insignem scilicet sæuitiam.*

83. FAVORE ENIXVS.] *Quidam libri,* opibus enixus.

84. AVITVS LEGATVS, VT MEMORAVI.] *Atque A. Didium eum vocauit l.* XII. *& Didium [illegible] in Agricolæ vitâ. Vt ambigere possis num rectè scribend[illegible]* A. Didius. *Plura tamen cognomina habere potuit more sui sæcli.* D

85. SILVAS POPVLATVS.] *Emenda,* Siluas populatus *cum eâ enim Britanniæ gente tunc maxime bellum. Consule Tacit. in lib* XII.

86. SVPREMI TESTAMENTI VER[illegible]] *Gl[illegible] matium est vò,* verbis. *& statim,* subiectum prouinciam fuisse *leg. captáque Britanniam [illegible] quæ nondum perdomita.*

87. I[illegible]R MONAM INSVLAM.] *Cred[illegible] locum [illegible] exit Iornandes [illegible]* ext[illegible] B[illegible] Memm[illegible] qu[illegible] C[illegible] n[illegible] A[illegible] Mon[illegible]

88. CA[illegible]

A m[illegible]nibu[illegible] [illegible]ndentes, nouitate aſpectus perculêre militem, vt quaſi hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent. De[illegible] cohortationibus ducis, & ſe ipſi ſtimulantes, ne muliebre & fanaticũ agmen pauefcerent; inferunt ſigna, ſternuntq; e obuios, & [illegible]gni ſuo inuoluunt. Præſidium poſthac impoſitum * vicis, exciſique luci, ſæuis ſuperſtitionibus ſacri. Nam [88] cruore captiuo adolere a[illegible]as, & hominum fibris conſulere deos fas habebant. Hæc agenti Suetonio, repentina defectio prouinciæ nuntiatur. Rex Icenorum Praſutagus, [89] longâ opulentiâ clarus, Cæſarem he[illegible]edem duáſque filias ſcripſerat, tali obſequio ratus regnum & domum ſuam procul iniuriâ fore. quod contrà vertit. adcò vt regnum, per centuriones; domus per ſeruos, velut capta, vaſtarentur. Iam primùm vxor eius [90] Boodicea verberibus affecta, & filiæ ſtupro violatæ ſunt. Præcipui quique Icenorum, quaſi cunctam regionem muneri accepiſſent, auitis bonis exuuntur, & propinqui regis inter mancipia habebantur. Quâ contumeliâ & metu grauiorum (quando in formam prouinciæ ceſſerant) rapiunt arma, commotis ad rebellionem Tri-

Sternuntur. *Præſidium occupant.* ** vicis* *Britannia quâ occaſione defecerit.* *Rapina Romanorum.*

B nobantibus, & qui alij nondum [91] ſeruitio aſſuefacti, reſumere libertatem occultis coniurationibus pepigerant, acerrimo in veteranos odio. Quippe in coloniam Camalodunum recèns deducti, pellebant domibus, exturbabant agris, captiuos, ſeruos appellando: fouentibus impotentiam veteranorum militibus, ſimilitudine vitæ, & ſpe eiuſdem licentiæ. Ad hæc [92] templum diuo Claudio conſtitutum, quaſi ara æternæ dominationis aſpiciebatur: [93] delectique ſacerdotes, ſpecie religionis, omnes fortunas effundebant. Nec arduum videbatur, exſcindere coloniam nullis munimentis ſeptam: quòd ducibus noſtris parum prouiſum erat, dum amœnitati priùs quàm vſui conſulitur. Inter quæ nullâ palàm cauſsâ delapſum Camaloduni ſimulacrum victoriæ, ac retro conuerſum, quaſi cederet hoſtibus. Et feminæ in * furore turbatæ, adeſſe exitium canebant. [94] Externoſque fremitus in curiâ eorum auditos, conſonuiſſe vlulatibus theatrum, [95] viſamque ſpeciem in æſtuario, notam eſſe ſubuerſæ coloniæ. Iam Oceanum cruento aſpectu: dilabente æſtu, humanorum corporum effigies relictas, vt Britanni ad ſpem, ita veterani ad

Trinobantes rebellant. *Claudij templum.* *Prodigia cladis Romanæ nuncia.* ** furorem*

C metum trahebant. Sed quia procul Suetonius aberat, petiuere à Cato Deciano procuratore auxilium. Ille haut ampliùs quàm ducentos ſine iuſtis armis miſit: & inerat modica militum manus, tutelâ templi freti. Et impedientibus qui occultè rebellionis conſcij conſilia turbabant, neque foſſam aut vallum præduxerunt, neque motis ſenibus & feminis, iuuentus ſola reſtitit: quaſi mediâ pace incauti, multitudine barbarorum circumue-

Veterani auxiliû petunt. Parcè mittitur.

88. CRVORE CAPTIVO ADOLERE ARAS.] *De hac Britannis, Gallis, Germanis, communi immanitate, dicam ad libellum De moribus Germaniæ.*

89. LONGA OPVLENTIA CLARVS.] *Scribo,* longè. *vt ſit, longè notum clariùmque fuiſſe, propter opes. Iceni autem in libris ſcriptis, Tigeni ſunt.*

90. BOODICIA.] *Dioni,* Βουδουίκα *eſt: Tacito infrà,* Boudicea; *in vitâ Agricolæ,* Voadica, *ſcriptum.*

D *Eſt illa, quam perplexè Gildas* Leænam doloſam, *appellat,* quæ rectores ſibi relictos trucidauit.

91. SERVITIO ASSVEFACTI.] *Scripta veráque lectio,* ſeruitio facti.

92. TEMPLVM DIVO CLAVDIO.] *De eo Seneca in Menippeâ:* Parum eſt quòd templum in Britanniâ habet, quod nunc *(lego,* hunc*)* barbari colunt & vt deum orant. *Quod in Tacito eſt,* ara dominationis, *libẽter ſcripſerim,* arra. *quaſi id templum pignus & arrabo æternæ ſeruitutis. Quamquam & Aras ſanè habuiſſe Claudium in Britanniâ fateor: Poëta eius æui ad ipſum:*

Oceanuſque tuas vltra ſe reſpicit aras.
Qui finis mundo eſt, non erit imperio.

Nec tamen hic in Tacito, Templum ideò rectè dixeris Aram.

93. DILECTIQVE SACERDOTES.] *Legebantur enim Pontifices Flamineſque Claudio, ex prouincialibus ipſis: quibus in ſacra victimáſque eius diui multi faciendi ſumptus. Vide Arriani verba, quæ adduxi lib. 1.*

94. EXTERNOSQVE FREMITVS IN CVRIA EORVM AVDITOS, CONSONVISSE VLVLATIBVS THEATRVM.] *Prodigia eadem recenſet Dio:* Ἔκ τε τοῦ βουλευτηρίου θροῦς νυκτὸς βαρβαρικὸς μετὰ γέλωτος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου θόρυβος μετ᾽ οἰμωγῆς ἐξηκούετο: E curiâ ſonitus barbaricus nocte, cum riſu auditus, & è theatro tumultus cum vlulatu.

95. VISAMQVE SPECIEM IN ÆSTVARIO.] *Quam ſpeciem? aliquid deeſt, aut latet. In Dione hoc editur, ſtatim poſt illa dicta:* Οἰκίαι τέ τινες ἐν τῷ Ταμέσᾳ ποταμῷ ἔφυδροι ἑωρῶντο: Domus etiam aliquæ in Tameſi ſub aquis erant viſæ. *Ergo legebam:* viſamque ædium ſpeciem. *Sed enimuero Pichena in Florentino eſſe aperit:* in æſtuario tam eſſe ſubuerſæ coloniæ. *Itaque nihil verius, quàm quod ſentit,* Tameſæ *ſcribendum. Nimirum ſpecies ſubuerſæ coloniæ, quæ apparuerat, ſignum erat euertendæ: & hæ ſunt iſta Dionis ædes, ſed ſubuerſæ, diruta, incenſa.*

96. PÆTO

Sed colonia capta, & ipſe caſi. cumueniuntur. Et cetera quidem impetu direpta, aut incenſa ſunt: templum in quo ſe A
miles conglobauerat, biduo obſeſſum, expugnatumque. Et victor Britannus [96] Pæto
Legio ſuſa. Ceriali legato legionis nonæ in ſubſidium aduentanti obuius, fudit legionem, & quod
peditum interfecit: Cerialis cum equitibus euaſit in caſtra, & munimentis defenſus eſt.
Quâ clade & odijs prouinciæ, quam auaritiâ in bellum egerat, trepidus procurator Ca-
Suetonius auxilio accurrit à Mona. Londinium venit: tus in Galliam tranſiit. At Suetonius mirâ conſtantiâ medios inter hoſtes [97] Londinium
perrexit, cognomento quidem coloniæ non inſigne, ſed copiâ negotiatorũ & commea-
tuum maximè celebre. ibi ambiguus an illam ſedem bello diligeret, circumſpectâ infre-
quentiâ militis, ſatiſque magnis documentis temeritatem Petilij coërcitam, vnius opi-
Non manſit, ſede parum tutâ. di damno ſeruare vniuerſa ſtatuit. Neque fletu & lacrymis auxilium eius orantium fle-
xus eſt, quin daret profectionis ſignum, & comitantes in partem agminis acciperet. Si
quos imbellis ſexus, aut feſſa ætas, vel loci dulcedo attinuerat; ab hoſte oppreſſi ſunt. Ea-
Verulamium Britanni capiunt. dem clades municipio Verulamio fuit, quia barbari omiſſis caſtellis præſidijſque mili-
tarium, quod vberrimum ſpoliant, [98] & deferentes in tutum, læti prædâ, & aliorum in- B
Magna Romanorum vbique cædes. ſignes petebant. Ad [99] ſeptuaginta milia ciuium & ſociorũ, ijs quæ memoraui locis, oc-
cidiſſe conſtitit. Neque enim capere aut venundare, aliúdve quod belli commercium;
ſed cædes, [100] patibula, ignes, cruces, [101] tamquam reddituri ſupplicium, ac prærepta in-
terim vltione feſtinabant. Iam Suetonio quartadecima legio cum vexillarijs viceſima-
Suetonius de re ſumma alcam iacit. rijs, & è proximis auxiliares, decem fermè millia armatorum erant: cùm omittere con-
ta ionem, & congredi acie parat. diligitque locum artis faucibus, & à tergo ſiluâ clau-
ſum; ſatis cognito, nihil hoſtium niſi in fronte, & apertam planitiem eſſe ſine metu in-
Aciem inſtruit ſidiarum. Igitur legionarius frequens ordinibus, leui circùm armaturâ conglobatus, pro
Et Britanni contra. cornibus eques aſtitit. At Britannorũ copiæ paſſim per cateruas & turmas exſultabant,
quanta non aliâs multitudo; & animo adeò fero, vt coniuges quoque teſtes victoriæ ſe-
cum traherent, plauſtriſque imponerent, quæ ſuper extremum ambitum campi poſue-
Quibus femina dux. rant. Boudicea curru filias præ ſe vehens, vt quamque nationem acceſſerat: *Solitum qui-
dem Britannis feminarum ductu bellare teſtabatur; ſed tunc non vt tantis maioribus ortam re-* C
Ea ſuos acuit. *gnum & opes, verùm vt vnam è vulgo, libertatem amiſſam, confectum verberibus corpus, con-
trectatam filiarum pudicitiam vlciſci. eò prouectas Romanorum cupidines, vt non corpora, nec
ſenectam quidem, aut virginitatem impollutam relinquant. Adeſſe tamen deos iuſtæ vindictæ. ceci-
diſſe legionem, quæ prælium auſa ſit: ceteros caſtris occultari, aut fugam circumſpicere. Ne ſtrepi-
tum quidem & clamorem* [102] *tot milium, nedum impetus & manus perlaturos. Si copias arma-
torum, ſi cauſſas belli ſecum expenderent; vincendum illâ acie, vel cadendum eſſe. Id mulieri
deſtinatum: viuerent viri, & ſeruirent.* Ne Suetonius quidem in tanto diſcrimine ſile-
Et Suetonius ſuos: bat. qui quamquam confideret virtuti, tamen exhortationes & preces miſcebat. *Vt
[103] ſper-*

96. PÆTO CERIALI.] *Scribe,* Petilio. *Ita enim ſtatim dicitur: eſtque ille qui bellum Germanicum ſub Veſpaſiano adminiſtrauit.*

97. LONDINIVM COPIA NEGOTIATORVM.] *Etiam hodie. eóque nomine Princeps Britanniæ vrbs. Commeatum propriè accipit, vti Suetonius, Neronis cap.* XX. Alexandrini qui de nouo commeatu Neapolim confluxerant: *Græcis κατάπλω. Ammianus libro* XXVII. *de hac vrbe:* Londinium vetus opidum, quod Auguſtam poſteritas appellauit.

98. ET DEFERENTES IN TVTVM.] *Repone lectionem ſcriptam,* & defendentibus intutum. *quæ in primâ recenſione, meâ culpâ me fugit. Cetera etiam Mercerus ingenioſè ſic continuat:* quod vberrimum ſpoliantí, & defendentibus intutum, læti prædâ & aliorum ſegnes, petebant. *Alacres ad prædam, ſegnes ad cetera. Mihi tamen probaretur,* & laborum ſegnes.

99. SEPTVAGINTA MILIA CIVIVM.] *At Dio in pleráque hac hiſtoriâ Taciti velut interpres, periiſſe ait,* μυριάδας ὀκτὼ τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν. *vt hic* LXXX. *fortaſſe verior ſcriptura ſit.* D

100. PATIBVLA, IGNES, CRVCES.] *Diuerſo hæc igitur, Patibula & Cruces? quodam ſenſu. Patibulum enim propriè, in quo ſuffixus homo expenditur, tranſuerſo tamen ligno. Crux verò etiam, cùm is erecto ſimplicique ſtipiti adfigitur, ſiue infigitur: diximus abundè in libellis* De Cruce.

101. TAMQVAM REDDITVRI SVPPLICIVM.] *Potiùs,* reddituris.

102. TOT MILIVM.] *Fuiſſe enim in acie hoſtili* δώδεκα μυριάδας, *id eſt, centum viginti millia hominum, Dio annotauit. Noſter omiſit, vt pleraque alia, in hac narratione: non incuriâ aut culpâ ſuâ, ſed, quod facilè odorere, librariorum inſcriptorúmve, qui hos libros peſſimè admutilarunt.*

103. SPER-

A *[illegible] sororum, [illegible] mras. [illegible] sum [illegible] fiatum, vbi [illegible] rum [illegible] um, [illegible] paucis [illegible] qui [illegible] riaque [illegible] rum, quod m d [illegible] manu, [illegible] animam [illegible] rentis [illegible] pris [illegible] vm- b[illegible] cædem [illegible] mores. parta [illegible] cetera.* [illegible] verba ducis [illegible], ita se ad [illegible] pila expediret, vt veteri mi[illegible] [illegible] prœliorum experi[illegible], vt certus [illegible] dat[illegible]. Ac primùm [illegible] gradu immota, & angustias loci [illegible] mento tetin[illegible], [illegible] 104 propius [illegible] hostis [illegible] velut cuneo [illegible] liarium impetu[illegible]. & eques protentis hastis, perfringit quod obuium & vali[illegible]. Ce- te[illegible] præbuere, difficili effugio, quia circumie[illegible] sepſerant abitus. Et [illegible] tie mulierum quidem neci temperabat. confixaque telis etiam iumenta, corporum cu- mu[illegible] auxerant. Clara & antiquis victorijs par[illegible] die [illegible] parta. quippe [illegible] pau-

B lominus quam octoginta millia Britannorum cecidisse tradant, militum quadringentis fe[illegible] è in cerfectis, nec [illegible] vulnera[illegible]. Boudicca [105] vitam veneno finiuit. Et Pœnius Postumus præfectus castrorum ſecundæ legionis, cognitis quartadecimanorum vicesimanorumque proſperis rebus, quia pari gloriâ legionem ſuam fraudauerat, ab- nueratque contra ritum militiæ iuſſa ducis, ſe ipſum gladio tranſegit. Contractus dein- de omnis exercitus [illegible] pellibus habitus eſt, ad reliqua belli perpetranda. Auxitque co- pias Cæſar, miſſis e Germania duobus legionariorum millibus, octo auxiliariorum co- hortibus, ac mille equitibus: quorum aduentu, nonani legionario milite ſuppleti ſunt. Cohortes alæque nouis hibernaculis locatæ, quodque nationum ambiguum aut aduer- ſum fuerat, igni atque ferro vaſtatur. Sed nihil æque quàm fames affligebat ſerendis fru- gibus incurioſos, & omni ætate ad bellum verſâ, dum noſtros commeatus ſibi deſtinant, genteſque præferoces tardius ad pacem inclinant: quia Iulius Claſſicianus ſucceſſor Ca- to miſſus, & Suetonio diſcors, bonum publicum priuatis ſimultatibus impediebat, di-

C ſperſeratque nouum legatum opperiendum eſſe, ſine hoſtili irâ & ſuperbiâ victoris cle- menter deditis conſulturum. Simul in vrbem mandabat, [106] nullum prœlio finem ex- ſpectarent, niſi ſuccederetur Suetonio. cuius aduerſa, prauitati ipſius; [107] proſpera, ad fortunam Reip. referebat. Igitur ad ſpectandum Britanniæ ſtatum miſſus eſt ex libertis Polycletus, magnâ Neronis ſpe, poſſe auctoritate eius, non modò inter legatum procu- ratoremque concordiam gigni; ſed & rebelles Barbarorum animos pace componi. Nec defuit Polycletus, quo minus ingenti agmine Italiæ Galliæque grauis, poſtquam Ocea- num tranſmiſerat, militibus quoque noſtris terribilis incederet. Sed hoſtibus irriſui fuit, apud quos flagrante etiam tum libertate, nondum cognita libertorum potentia erat. mirabanturque, quòd dux & exercitus tanti belli confector ſeruitijs obedirent. Cun- cta tamen ad Imperatorem in mollius relata. Detentuſque rebus gerundis Suetonius, quòd poſt paucas naues in litore, remigiumque in ijs amiſerat, tamquam durante bel- lo tradere exercitum Petronio Turpiliano, qui iam conſulatu abierat, iubetur. Is non irritato hoſte, neque laceſſitus, honeſtum pacis nomen ſegni otio impoſuit. Eodem an-

D no Romæ inſignia ſcelera, alterum ſenatoriâ, ſeruili alterum audaciâ, admiſſa ſunt. Do- mitius Balbus erat prætorius, ſimul longâ ſenectâ, ſimul orbitate & pecuniâ inſidijs ob- noxius. Eius propinquus Valerius Fabianus capeſſendis honoribus deſtinatus, ſubdidit teſtamen-

[illegible] valde [illegible]

Romani ex- [illegible]

Inde euadunt

Fundunt vaſtarid.

Boudicca ſe ipſa interimit

Et a[illegible] de eius [illegible].

Aucta vi- Britannis copiæ a Cæſare.

Suetonius victoria vtebatur

Noſi procurator Cæſa- ris impediſſet.

Polycletus in Britanniam venit arbi- ter.

Non ſine ir- riſu coſtitum.

Turpilianus ſuccedit Suetonio.

Romæ vitio dantis tabula ſubiecta.

103. SPERNERENT SONORAS BARBARORVM.] *Vatic.* ſonores. *atque ita ſcripſiſſe Taci- tum pertendo. Alibi:* ſonorem alterius prœlij non audirent.

104. PROPIVS SVGGRESSVS HOSTIS.] *Cer- titudo hæc tacitum non videtur ad hoſtes referenda (pauciſſimi enim è Romanis cecidere, vt addit) ſed ad ipſos Romanos: ideoq́; legam,* ſuggreſſis hoſtibus: *atque ea veritas.*

105. VITAM VENENO FINIVIT.] *Dio, morbo.* ἀποθανοῦσης, *ait*, ἐν τούτῳ τῆς Βουδουίκης νόσῳ.

106. NVLLVM PROELIO FINEM.] Ἀκύρως. *legerim*, bello: *aut certe*, prœliorum.

107. PROSPERA, AD FORTVNAM REIP.] *In Rom. edit. legas*, proſpera fortunæ. *At ſenten- tia tota ſumpta à Salluſtio: cuius Fragmentum in ſi- miles calumniatores:* Ad hæc, rumoribus, aduerſa in prauitatem; ſecunda, in caſum; fortunam in temeritatem declinando, corrumpebant.

108. VICIO

[illegible], aſcitis [108] Vicio Ruſino & Terentio Lentino equitibus R[illegible] [109] Antonium Primum & Aſinium Marcellum ſociauerant. Antonius audaciâ [illegible] ptus, Marcellus Aſinio Pollione proauo clarus, neque morum ſpernendus [illegible] niſi quòd paupertatem præcipuum malorum credebat. Igitur [110] Fabianus [illegible] quos memoraui, & alijs minus illuſtribus, obſignat. Quod apud patres conuictum [illegible] Fabianus Antoniuſque cum Ruſino & Terentio [111] lege Cornelia damnantur. Marcellum memoria maiorum, & preces Cæſaris, pœnæ magis quàm infamiæ ex[illegible] Perculit is dies Pompeium quoque Ælianum iuuenem quæſtorium, tamquam fla[illegible] rum Fabiani gnarum: eique Italiâ, & Hiſpaniâ in quâ ortus erat, interdictum eſt. Pa[illegible] nominiâ Valerius Ponticus afficitur, quòd reos, ne apud præfectum vrbis arguerentur [112] ad prætorem detuliſſet; interim ſpecie legum, mox præuaricando vltionem el[illegible]ſurus. Additur ſenatuſconſultum: QVI TALEM *operam emtitaſſet, vendidiſſetve, vt perinde pœnâ teneretur, ac ſi publico* [113] *iudicio calumniæ condemnatus.* Haut multo pòſt præfectum vrbis Pedanium Secundum ſeruus ipſius interfecit. ſeu negatâ libertate, [114] cui pretium pepigerat; ſiue amore exoleti infenſus, & dominum æmulum non tolerans. Ceterùm [115] cùm vetere ex more familiam omnem, quæ ſub eodem tecto manſitauerat, ad [illegible]p- B

Falſarij damnati.

Lex Cornelia intenta.

Præfectus vrbis à ſeruo occiſus.

108. VICIO RVFINO.] *Vett.* Vincio.

109. ANTONIVM PRIMVM.] *illum qui poſteà acerrima fax Veſpaſiano ad ciuile bellum: cuius multa in Hiſtor. libris mentio.*

110. FABIANVS TABVLAS IIS.] *Manuduxit me ad veram hanc lectionem Vaticanus, qui* Tabulaſijs, *refert. Reliqui omnes,* Tabularijs. *Quantillus error, quantas tenebras? Nam Ic^ti^ noſtri mi, e è torquentur in Tabularijs iſtis exſtendis. Alciatus eos putat, quos nunc Tabelliones vocamus: contrà Ferretus obſignatores & ſcriptores teſtamenti. Vertronius poſtremò, tamquam cornicum oculos, reſcribendum cenſet:* Fabianus tabularius ijs.

111 LEGE CORNELIA DAMNANTVR.] *Id eſt, ordine Senatorio mouentur. Nam quamuis legis Corneliæ ordinaria pœna Deportatio ſit, & bonorum publicatio: tamen in honeſtioribus ſubmotio etiam ordinis admiſſa eſt. Tacitus lib* II. *Hiſtor.* Primus Antonius legibus nocens & tempore Neronis falſi damnatus, inter alia belli mala ſenatorium ordinem reciperauerat. *Paullus libro* V. *Sentent.* Hi qui falſum vel alia teſtimonia dixerunt, aut in exilium aguntur, aut in inſulam relegantur, aut curia ſubmouentur.

112. AD PRÆTOREM DETVLISSET.] *Quem Prætorem? vrbanúmne? Non opinor. nec enim eius in crimine cognitio. Olim ſanè proprius peculiariſque Prætor, qui conſtitutis Quæſtionibus perpetuis cognoſceret de Falſo. Eum hic intelligi credo. Etſi enim pleraque iudicia in Senatu aut apud Præf. vrbis, & Prætorum poteſtas imminuta: manſit tamen, opinor, veteris ritus imago quadam & vmbra. quam Pontieius his pro re amplexus, non ſine ſuâ fraude. At Præfectum vrbis omnium criminum omnino ſibi vindicaſſe ab Vlpiano traditum eſt, l.* I. *De offic. Præf. vrbis; non quidem ab Auguſto, (falluntur qui id cenſent; & Auguſtus eius tantum eidedit in ſeruos, & quod cautum audaciâ turbidum niſi vim metuat) ſed creſcente paullatim, conceſſu Principum vt ſolet, nouâ poteſtat[illegible].*

[113] IVDICIO CALVMNIÆ CONDEMNATVS.] *Eum qui præuaricatus ſit, quive præuaricatorem emerit, fecerit. punit hoc Sc. calumniæ pœna. Ea eſt talio,* *& infamia, vti colligas ex l. penult. & l.* IV *De præuaricat.*

114 CVI PRETIVM PEPIGERAT.] *Moribus receptum vti ſeruus interdum cum domino quaſi paciſceretur in certum pretium: quod ſi exſoluiſſet, liber eſſet. Id pretium è peculio ſerui, vel aduent[illegible]. Seneca in Epiſtolis:* Mancipia quoque c[illegible]ditionis extremæ & in his ſordibus nata omni modo exuere conantur ſeruitutem; peculium ſuum, quod comparauerunt ventre fraudato, pro capite numerant. *Virgilius eo reſpiciens:* C

Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi.

Et vetus ſanè ille mos, cuius veſtigia plura in Plauto. vt Aſinariâ, Strabilus reperto theſauro.

Quin ego illi inueniſſe me hanc prædam dico, atque eloquor?
Igitur orabo vt manu me mittat, ibo atque eloquar.

Gripus ſeruus, Rudente:

— ad herum veniam doctè atque aſtutè,
Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum vt ſim liber.

Et clariùs in Caſinâ:

Quid iſtâ tu me libertate territas?
Vobis inuitis atque amborum ingratijs,
Vnâ libellâ liber poſſum ego fieri.

Quod non aliter intellegendum, quàm vt cum hero iam ante pactus fuerit in libram. Et in hanc ſententiam ſcripſit Hermogenianus aduerſus dominum conſiſtere ſeruis licere, ſiqui ſuis nummis redemptos ſe, & non manumiſſos contra placiti fidem adſeuerent *l.* LIII. *De iudicijs. Item Vlpianus,* [illegible] ſe dicit ſuis nummis redemptum, ſi hoc probauerit, exinde liber erit ex quo redemptus eſt. *Interdum vero imaginaria quadam emptio, interpoſitâ perſonâ tertia, adhibebatur. de quâ l.* IV. *De Manumiſſion. Quòd ſi dominus non ſeruaret fidem, querela ſeruo Romæ apud Præf. vrbis, apud Præſidem in prouincijs ex conſtitutione Diuorum fratrum fuit. l.* V. *De Manumiſſion.* D

115. CVM VETERE EX MORE] *Benè, veteri ex more. Nam etiam liberâ rep. id obtinuit, ex epiſtolâ Serui Sulpicij de cæde Marcelli:* Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inueni duos libertos & paucu los

A ad ſupplicium agi oporteret, concurſu plebis, quę tot innoxios protegebat, vſque ad ſeditionem [illegible]m eſt: [115] ſenatuſque, in quo ipſo erant ſtudia nimiam ſeueritatem aſpernantium, pluribus nihil mutandum cenſentibus. Ex quibus C. Caſſius ſententię loco in hunc modum diſſeruit. *Sæpenumerò P. C. in hoc ordine interfui, cum contra inſtituta & leges maiorum noua ſenatus decreta poſtularentur: neque ſum aduerſatus. non quia dubitarem ſuper omnibus negotijs melius atque rectiùs olim prouiſum, & quæ conuerterentur in deterius mutari: ſed ne nimio amore antiqui moris ſtudium meum extollere viderer. Simul quidquid hoc in nobis auctoritatis eſt, crebris contradictionibus deſtruendum non exiſtimabam, vt maneret integrum, ſi quando Reſpublica conſilijs eguiſſet. quod hodie euenit, conſulari viro domi ſuæ interfecto, per inſidias ſeruiles; quas nemo prohibuit, aut prodidit, quamuis nondum concuſſo ſenatuſconſulto, quod ſupplicium toti familiæ minitabatur. Decernite herculè impunitatem. At quem dignitas ſua defendet, cùm præfectura vrbis non profuerit? Quem numerus ſeruorum tuebitur, cùm Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? Cui familia opem feret, quæ ne in metu quidem*

B *dem pericula noſtra aduertit? An vt quidam fingere non erubeſcunt, iniurias ſuas vltus eſt interfector? [117] quia de paternâ pecuniâ tranſegerat, aut auitum mancipium detrahebatur? Pronuntiemus vltrò, dominum iure cæſum videri. Libet argumenta conquirere in eo, quod ſapientioribus deliberatum eſt. Sed & ſi nunc primum ſtatuendum haberemus, creditis ne ſeruum interficiendi domini animum ſumſiſſe, vt non vox minax excideret? nihil per temeritatem proloqueretur? Sane conſilium occuluit, telum inter ignaros parauit. [118] num excubias tranſiret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, cædem patraret, omnibus neſcijs? Multa ſceleris indicia præueniunt ſerui. Si prodant, poſſumus ſinguli inter plures, tuti inter anxios; poſtremò ſi pereundum ſit, non inulti inter nocentes agere. Suſpecta maioribus noſtris fuere ingenia ſeruorum, etiam cùm in agris aut domibus iiſdem naſcerentur, caritatemque dominorum ſtatim acciperent. Poſtquam verò nationes in familijs habemus, quibus diuerſi ritus, externa ſacra aut nulla ſunt, colluuiem iſtam non niſi metu coërcueris. At quidam inſontes peribunt. Nam & ex fuſo exercitu, cùm decimus quiſque fuſte feritur, etiam ſtrenui ſortiuntur. Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum,*

C *quod contra ſingulos, vtilitate publicâ rependitur.* Sententię Caſſij, vt nemo vnus contraire auſus eſt, ita diſſonę voces reſpondebant, numerum, aut ętatem, aut ſexum, ac plurimorum indubiam innocentiam miſerantium. Pręualuit tamen pars quę ſupplicium decernebat. Sed obtemperari non poterat, conglobatâ multitudine ſaxa ac faces minitante. Tum Cęſar populum edicto increpuit: atque omne iter quo damnati ad pœnam ducebantur, militaribus pręſidijs ſepſit. Cenſuerat Cingonius Varro vt liberti quoque qui ſub eodem tecto fuiſſent, Italiâ deportarentur. Id à Principe prohibitum eſt, ne mos antiquus, quem miſericordia non minuerat, per ſęuitiam intenderetur. Damnatus iiſdem conſulibus Tarquitius Priſcus repetundarum, Bithynis interrogantibus, magno patrum gaudio, qui [119] accuſatum ab eo Statilium Taurum proconſulem ipſius meminerant. Cenſus per Gallias à Q. Voluſio & Sex. Africano, Trebellioque Maximo acti ſunt,

Igitur [illegible] puniendo, ex more

Quem Caſſius [illegible]

Multi infrà dum ibant:

Sed fruſtrà.

Præſidio diſpoſito, compes [illegible].

Cenſus Galliarum.

D pauculos ſeruos. reliquos aiebant profugiſſe metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet. *Hunc priſcæ ſeueritatis ritum firmauit poſteà Sc. Silanianum ſub Auguſto, itemq́; nunc Neronianum: de quibus Cuiacium vide Obſeruat. lib. 1. cap.* XVIII. *& lib.* X. *cap.* XXXIII. *Adde ne fœminas quidem immunes exceptasq́; fuiſſe: ſuaſiu Taciti infrà verbis*, Numerum, ætatem, aut ſexum miſerantium. *item reſcripto Hadriani l. 1. De Sc. Silaniano.*

116. SENATVSQVE, IN QVO.] *Expeditior ſententia*, Senatuque in ipſo.

117. QVIA DE PATERNA PECVNIA.] *Abite ſiniſtra manu: nihil mutandum.* Εἰρωνικῶς *iſta & ἐξ ἀντιςάσεως capienda ſunt.*

118. NVM EXCVBIAS TRANSIRET.] *Nocturnas ergo ad limen excubias ſeruorum habuerunt domini potentiores. Quod tu mihi Philologe obſerua. Quinctilianus Declamat. 1. pro Cæco:* Dicitur cæcus ſine rectore, ſine duce, per inane longum, per tot offenſa limina, per excubantes ſeruulos errâſſe cum ferro: cubiculum deinde patris intraſſe. *Idem Declamat. 11. pro Cæco:* Tu ſentis quando ſenem vicerit laſſitudo curarum. Scis pariter, an vnà quieſcentium fores vallauerit cura ſeruorum. *Apuleius lib. 1.* Pueros ablegat arbitrio nocturni gannitus: *qui aliòqui de more præcubabant. Silius libro 1. ad hunc ritum de Annibale:*

Sæpè etiam famuli turbato ad limina ſomno
Expauère trucem per vaſta ſilentia vocem.

Vide & Appianum in Catonis morte, & Tacitum in Othone.

119. ACCVSATVM AB EO STATILIVM TAVRVM.] *Suprà lib.* XII.

ſunt, æmulis inter ſe per nobilitatem Voluſio atque Africano: Trebellium dum vter- A que dedignatur, ſupra tulêre.

Memmii Reguli mors, & elogium.

Eo anno mortem obijt Memmius Regulus, auctoritate, conſtantiâ, famâ in quantum præumbrante Imperatoris faſtigio datur, clarus, adeo vt Nero æger valetudine, & adulantibus circùm qui finem imperio adeſſe dicebant, ſi quid fato pateretur; reſponderit habere ſubſidium Rempublicam. Rogantibus dehinc in quo potiſſimum, addiderit, in Memmio Regulo. Vixit tamen poſt hæc Regulus, quiete defenſus, & quia nouâ generis claritudine, neque inuidioſis opibus erat.

Gymnaſium Neronis dedicatum.

Gymnaſium eo anno dedicatum à Nerone, [120] præbitumque oleum equiti ac ſenatui Græcâ facilitate.

A. V. C. DCCCXV.

Antiſtius Maieſtatis delatus.

[121] P. Mario, L. Aſinio conſulibus, Antiſtius prætor [122] quem in tribunatu plebis licenter egiſſe memoraui, probroſa aduerſus Principem carmina factitauit: vulgauitque celebri conuiuio, dum apud Oſtorium Scapulam epulatur. Exin à Coſſutiano Capitone, qui nuper ſenatorium ordinem precibus Tigellini ſoceri ſui receperat, maieſtatis delatus eſt. Tum primùm reuocata ea lex credebatur, quæ haut perinde exitium Antiſtio, quàm Imperatori gloriam quæſiuit, vt condemnatus à ſenatu, [123] interceſſione B tribuniciâ morti eximeretur.

De eo damnando variant.

Et cùm Oſtorius nihil audiuiſſe pro teſtimonio dixiſſet, aduerſis teſtibus creditum. Cenſuitque [124] Iunius Marullus conſul deſignatus, adimendam reo præturam, necandumque more maiorum.

Minorem Thraſeas cenſet:

Ceteris inde aſſentientibus, Pætus Thraſea multo cum honore Cæſaris, & acerrimè increpito Antiſtio, *Non quidquid nocens reus pati mereretur, id egregio ſub Principe, & nullâ neceſſitate obſtricto ſenatu, ſtatuendum diſſeruit. [125] carnificem & laqueum pridem abolita: & eſſe pœnas legibus conſtitutas, quibus ſine iudicum ſæuitiâ & temporum infamiâ, ſupplicia decernerentur. Quin inſulâ publicatis bonis, quo longiùs ſontem vitam traxiſſet, [126] eo priuatim miſerior, & publicæ clementiæ maximum exemplum futurum.* Libertas Thraſeæ [127] ſilentium aliorum rupit. Et poſtquam diſceſſionem conſul permiſerat, pedibus in ſententiam eius iere, paucis exceptis:

Et obtinet.

in quibus adulatione promtiſſimus fuit A. Vitellius, optimum quemque iurgio laceſſens, & reſpondenti reticens, vt pauida ingenia ſolent.

Tamen ad Cæſarem referunt:

At conſules perficere ſenatus decretum non auſi, de conſenſu ſcripſere Cæſari. Ille inter pudorem & iram cunctatus, poſtremò reſcripſit, C

Ille ambiguè & iracunde reſpondet.

nullâ iniuriâ prouocatum Antiſtium grauiſſimas in Principem contumelias dixiſſe. earum vltionem à patribus poſtulatam Et pro magnitudine delicti pœnam ſtatui par fuiſſe. ceterùm ſe qui ſeueritatem decernentium impediturus fuerit, moderationem non prohibere. ſtatuerent vt vellent, [128] *data*

120. PRÆBITVMQVE OLEVM.] *Si oleum populo tantùm præbitum, nihil nouum aut Græcanicum: præbuit antè P. Scipio, quem Aedilem dediſſe congium olei in vicos ſingulos Liuius credo lib.* XXV. *Dedit & C. Cæſar poſt victoriam Africanam.* Τόν τε δῆμον, *inquit Dio,* λαμπρῶς εἱστίασε, καὶ σῖτον ἔξω τοῦ τεταγμένου καὶ ἔλαιον προσέδωκεν. *Etiam M. Agrippa in Aedilitate oleum & ſalem, vt auctor idem Dio* XLIX. *Sed nemo eorum ad gymnaſium, quod hic Nero. Plinius:* Vſum olei ad luxuriam vertêre Græci, in gymnaſijs publicando. *Adde Sueton. cap.* XII.

121. P. MARIO, L. ASINIO COSS.] *Nomen huius primi conſulis corruptè legas in vetuſtâ Perſij vitâ nuper cum Iuuenalis Scholiaſte editâ.* Deceſſit Perſius VIII. Kalend Decemb. Rubrio Mario, Aſinio Gallo coss. *Scribe*, Publio Mario, *cui cognomen fuit*, Celſus.

122. QVEM IN TRIBVNATV LICENTER EGISSE MEMORAVI.] *Libro* XIII.

123. INTERCESSIONE TRIBVNICIA.] *Interceſſione ipſius Cæſaris: qui ita clementiæ gloriam pararet.*

124. IVNIVS MARVLLVS CONSVL DESIGNATVS.] *Inter ſuffectos non dubiè Conſulem Sed in hunc ipſum annum, Annæum Senecam & Trebellium Maximum coſſ. referunt viri docti in opere Faſtorum: & loca ſunt, quæ annuant. Auſonius tamen in Panegyrico, Senecæ conſulatum apertè detrahit:* Diues Seneca, nec tamen conſul, argueretur rectiùs quàm prædicabitur non erudijſſe indolem Neronis, ſed armaſſe ſæuitiam. *quo loco videat iſſe qui negationem ſubtrahant, legantq.:* Diues Seneca, tamen Conſul.

125. CARNIFICEM ET LAQVEVM.] *Reſpondens illi decreto*, more maiorum necandum. *Ex* D *quo clarè diſcis, quod putare Tacitus, more maiorum.*

126. EO PRIVATIM MISERIOR.] *Lego:* eò priuatim miſeriorem: *& ſermonis textus ita poſtulat.*

127. SILENTIVM ALIORVM.] *Vett.* ſeruitium: *At velim conſideres ſatin' ſana hæc tota narratio ſit. Anteà prædixit*, Tum primùm reuocata ea lex credebatur, quæ haut perinde exitium Antiſtio, quàm Imperatori gloriam quæſiuit, vt condemnatus à Senatu, interceſſione Tribuniciâ morti eximeretur. *Quid? condemnatúſne Antiſtius à Senatu? Contrà video. in inſulam ſeponitur. Idem interceſſione Cæſaris morti eximitur? Falſum. nec quidquam in totâ re quod Neroni Clementiæ gloriam, ſæuitiæ potiùs inuidiam parere poſſit. Ego ſanè aſſuetior curam reperio huic nodo. Niſi placet cum Ioſtâ*

A [128] *datâ etiam abſoluendi licentiâ.* His atque talibus recitatis, & offenſione manifeſtâ, non ideò aut conſules mutauere relationem, aut Thraſea deceſſit ſententiâ, ceteriue quæ probauerant deſeruere: pars ne Principem obiecîſſe inuidiæ viderentur, plures numero tuti, Thraſea ſuetâ firmidine animi, & ne gloria intercideret. Haut diſpari crimine [129] Fabricius Veiento conflictatus eſt, quòd multa & probroſa in patres & ſacerdotes compoſuiſſet, ijs libris quibus [130] nomen codicillorum dederat. Adijciebat Talius Geminus accuſator, venditata ab eo munera Principis, & adipiſcendorum honorum ius. quæ cauſſa Neroni fuit ſuſcipiendi iudicij. Conuictumque Veientonem Italiâ depulit, & libros exuri iuſſit, conquiſitos lectitatoſque donec cum periculo parabantur: mox licentia habendi, obliuionem attulit. Sed graueſcentibus in dies publicis malis, ſubſidia minuebantur. Conceſſitque vitâ Burrhus, incertum valetudine an veneno. Valetudo ex eo coniectabatur, quòd in ſe tumeſcentibus paulatim faucibus & impedito meatu, ſpiritum finiebat. Plures iuſſu Neronis, quaſi remedium adhiberetur, illitum palatum B noxio medicamine aſſeuerabant: & Burrhum intellecto ſcelere, cùm ad viſendum Princeps veniſſet, aſpectum eius auerſatum, ſciſcitantique hactenus reſpondiſſe, *Ego me benè habeo.* Ciuitati grande deſiderium eius manſit per memoriam virtutis, & ſucceſſorum alterius ſegnem innocentiam, alterius flagrantiſſima flagitia & adulteria. Quippe Cæſar duos prætorijs cohortibus impoſuerat: Fenium Rufum ex vulgi fauore, quia rem frumentariam ſine quæſtu tractabat: [131] Sofonium Tigellinum, veterem impudicitiam atque infamiam in eo ſecutus, [132] ac quæ illi pro cognatis moribus fuere. Validior Tigellinus in animo Principis, [133] ex intimis libidinibus aſſumtus. Proſperâ populi & militum

Veiento ob famoſ. libellos vocatus in diſcrimen.

Et Italiâ pulſus.

Burrhus obijt, alterum vel Rom. ſublatum.

Cum ſuſpicione Cæſaris veneni.

Duo Præfecti prætorio. Fenium Rufum:

Et Tigellinum.

Mercero elegantiſſimo iuuenum legi, quà haud perinde. *vt ad accuſatorem referas, non ad legem. qui non tam exitium eo facto quærebat, quàm gloriam* C *Principis. Sed hominis conſilium Thraſeæ ſententia ſubuertit.*

128. DATA ETIAM ABSOLVENDI.] *Melius è priſcis*, datam etiam abſ. licentiam.

129. FABRICIVS VEIENTO.] *Puto illum eſſe, qui A. Fabricius Dioni dicitur: qui, Prætor, canes Circenſibus ad curru adiunxit pro equis.*

130 NOMEN CODICILLORVM DEDERAT.] *Nota fuiſſe morem, vti in teſtamentis conuitia quadam & probra liberius ſcriberent: quæ ante Auguſtum inobſeruata & permiſſa. Scilicet quia ſupremis illis tabulis & voci, danda videbatur aliqua libertas. Frenum iniicere Senatus voluerat; ſed ille idem princeps, vt Suetonius ait*, de inhibendâ teſtamentorum licentiâ ne Senatus quidquam conſtitueret, interceſſit. *Ea enim germana lectio, germana mens eius loci: non vt vir doctus ſubſtituit*, ſcommato- D rum. *Exempla in Tacito paſſim, de ijs qui ſupremis tabulis multa atrocia in Macronem, in Tiberium, aliòſque potentes compoſuerint. Hoc exemplo ergo maledicentia ſua cauens Veiento, inſcripſit apicos & oſtos eos libros, Codicillos.*

131. SOFONIVM TIGELLINVM.] *Tigellinum libri appellant, & Græci, quibus ſemper* Τιγελλῖνος. *Sophronium corruptè epitoma Dionis: Ofonium Tacit. 1. Hiſtor. Quod ait de vetere infamiâ, intellegit credo ſtuprum cius cum Agrippina matre Neronis: quâ cauſſâ à Caio in exſilium pulſus. Dio*, ἐν τούτοις δὲ τότε φυγοῦσι, καὶ ὁ Τιγελλῖνος ὁ Σωφόνιος ὡς καὶ Ἀγριππίνῃ μοιχεύσας ἐξώσθη. *Mentio clari hominis, imò breuis vita deſcriptio, in Scholiaſte veteri Iuuenalis, ad verſum.* Pone Tigellinum. C. Fulcinius (*corrigendum*, C. Ofonius) Tigellinus, patre Agrigentino, Scylaceum relegatis iuuenis, egens, verùm admodum pulcher, in concubinatum à Bincio & Lucio Domitio maritis Agrippinæ & Fuluiæ ſororum Cæſaris, atque in vtriuſque vxoribus ſuſpectos, ob hoc vrbe ſummotus. *Plura illic vide, ſed hæc corrige*: à Vinicio & Lucio. *itemque*: Agrippinæ & Liuiæ, ſororum C. Cæſaris. *Nihil certius. Nam M. Vinicius Liuiam Germanici filiam vxorem habuit, & L. Domitius Agrippinam. Tacitus lib. vi. Idem Tigellini nomen corruptum odoror in Egeſippi lib. iv. cap. xx. vbi de Nerone.* Et ideo, *inquit*, nequiſſimis ſe Nymphidio & Gemellino præcipuè credendum putauit. *Gemellinum hunc nuſquam reperias, & ſuppone fidenter* Tigellino. *Adprobat, quod ipſe ſubdit deſertum Neronem ab vtroque: quod hiſtoria, & nominatim de Tigellino Tacitus, prodiderunt.*

132. AC QVÆ ILLI PRO COGNATIS MORIBVS.] *Non diſplicet Farneſiana ſcriptura*, Atque illi pro cognitis moribus fuêre. *id eſt, præſitum antea, qui mores vtriuſque. Vatic. refert.* progenitis moribus. *tentabam*, pro gentis maioribus. *quaſi commendatione vitiorum pro natalibus vſus. Humilitatem quidem generis eius notat idem Tacitus 1. Hiſtoriar.* Sophonius Tigellinus obſcuris parentibus, fœdâ pueritiâ. *Forte & ſic leg.* vt quis illi pro geminis moribus fauerer. *Geminum, ſimile. Emeritus erga Tigellinum fauorem Neronis ſimilitudine morum vitiorumq. Sed ne diſſimulem, Farneſiana lectio firmari omnino à P. Victore videtur, phraſim hanc æmulante, imò ſumente à Tacito, in Othone:* Qui potentiâ dies fere quinque & octoginta, præcognitis moribus, potitus, poſtquam à Vitellio pulſus eſt, mortem ſibi conſciuit. *Atque ita Victor: tamen ingenia ſua Mercerus dimiſim illa Farneſiani codicis legebat*: illi pro cognitis: *tales, quales tamante noti.*

133. EX INTIMIS LIBIDINIBVS.] *Vatic.* in intimis. *eſſet ad intimas libidines electus.*

litum famâ Rufus, quod apud Neronem aduerſum experiebatur. Mors Burrhi infregit A
Senecæ auctoritas labaſcit. Senecæ potentiam, quia nec bonis artibus idem virium erat, altero velut duce amoto, & Nero ad deteriores inclinabat. Hi varijs criminationibus Senecam adoriuntur, *tanquam*
In eum criminatio. *ingentes & priuatum modum euectas opes adhuc augeret, quodque ſtudia ciuium in ſe verteret, hortorum quoque amœnitate & villarum magnificentiâ quaſi Principem ſupergrederetur. Obijciebant etiam eloquentiæ laudem vni ſibi aſciſcere, &* [134] *carmina crebrius factitare, poſtquam Neroni amor eorum veniſſet. Nam oblectamentis Principis palàm iniquum, detrectare vim eius*
* vocem *equos regentis, illudere* voces quoties caneret. Quem ad finem nihil in Rep. clarum fore, quod non ab illo reperiri credatur? Certè finitam Neronis pueritiam, & robur iuuentæ adeſſe. exueret ma-*
Ipſe cautè pariter & amicè ſe defendit. *giſtrum, ſatis amplis doctoribus inſtructus, maioribus ſuis.* At Seneca criminantium non ignarus, prodentibus ijs quibus aliqua honeſti cura, & familiaritatem eius magis aſpernante Cæſare, tempus ſermoni orat: & accepto, ita incipit. *Quartuſdecimus annus eſt Cæſar, ex quo ſpei tuæ admotus ſum, octauus vt imperium obtines. Medio temporis tantum honorum atque opum in me enmulaſti, vt nihil felicitati meæ deſit, niſi moderatio eius. Vtar magnis exemplis, nec* B
meæ fortunæ, ſed tuæ. [135] *Atauus tuus Auguſtus, M. Agrippæ Mitylenenſe ſecretum, C. Mæcenati vrbe in ipſâ, velut peregrinum otium permiſit: quorum alter bellorum ſocius, alter Romæ pluribus laboribus iactatus, ampla quidem, ſed pro ingentibus meritis præmia acceperât. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui quàm ſtudia, vt ſic dixerim, in vmbrâ educata? è quibus claritudo venit, quòd iuuentæ tuæ rudimentis affuiſſe videor, grande huius rei pretium. at tu gratiam immenſam, innumeram pecuniam dediſti, adeò vt plerumque intra meipſum voluam, Egóne equeſtri & prouinciali loco ortus, proceribus ciuitatis annumeror? Inter nobiles & longa decora præferentes, nouitas mea enituit? Vbi eſt animus ille modicis contentus? Tales* [136] *hortos inſtruit & per hæc ſuburbana incedit, & tantis agrorum ſpatijs, tam lato fœnore exuberat? Vna defenſio occurrit, quòd muneribus tuis obniti non debui. Sed vterque menſuram impleuimus, & tu quantum Princeps tribuere amico poſſet, & ego quantum amicus à Principe accipere. Cetera inuidiam augent. quæ quidem, vt omnia mortalia, infra tuam magnitudinem iacet: ſed mihi incumbit. mihi ſubueniendum eſt.* [137] *Quo modo in militiâ aut viâ feſſus adminiculum orarem: ita in hoc* C
itinere vitæ, ſenex, & leuiſſimis quoque curis impar, cùm opes meas vltrà ſuſtinere non poſſim, præſidium peto. Iube eas per procuratores tuos adminiſtrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipſe detrudam, ſed traditis quorum fulgore perſtringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ ſeponitur, in animum reuocabo. Supereſt tibi robur, & tot per annos nixum faſtigij regimen: [138] *poſſumus ſeniores amici, quiete reſpondere. Hoc quoque in tuam gloriam cedet, eos*
Nero ſubdolè reſpondet. *ad ſumma vexiſſe, qui & modica tolerarent.* Ad quæ Nero ſic fermè reſpondit. *Quòd meditatæ orationi tuæ ſtatim occurram, id primum tui muneris habeo, qui me non tantùm præuiſa, ſed ſubita expedire docuiſti.* [139] *Auus meus Auguſtus Agrippæ & Mæcenati vſurpare otium*
* Ipſa *poſt labores conceſſit; ſed in eâ* ipſâ ætate, cuius auctoritas tueretur, quidquid illud & qualecumque tribuiſſet. attamen neutrum datis à ſe præmijs exuit. Bello & periculis meruerant. In his enim iuuenta Auguſti verſata eſt. Nec mihi tela & manus tua defuiſſent, in armis agenti. Sed quod præſens conditio poſcebat, ratione, conſilio, præceptis pueritiam, dein iuuentam meam fouiſti.*
Ah, nimis hæc verè. *Et tua quidem erga me munera, dum vita ſuppetet, æterna erunt. Quæ à me habes, horti, & fœnus,* D
& villæ,

134. Carmina crebrius factitare.] *Tragœdiáſne, quæ eius nomine feruntur? Non opinor, & alibi videra.*

135. Atavvs tvvs Avgvstvs.] *Imò* abauus.

136. Hortos instrvit.] *Vides hic opes Senecæ in villis, agris, pecuniâ. Sed quod eſt,* inſtruit: *referri ad ſtatuas, tabulas, aliumq́; ornatum poteſt: etſi Flor. codex,* extruit: *quod ad ædificia abs ſuperba & noua.*

137. Qvo modo in militia.] *Intellegis Optiones, qui adiutores Centurionibus dati. Feſſum corrigo,* Optio qui nunc dicitur, antè appellabatur accenſus. Is adiutor dabatur centurioni à Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velint, centurionibus permiſſum eſt optare; & nomen ex facto formtus eſt. *legóque,* à Tribuno, militemq́ue ex eo tempore.

138. Possvmvs seniores amici.] *Non vſquequaque placet. Vatic.* quietem. *præfert. Fortean,* poſſumus ſeniores amici quietem ire ſpondere. *Fuit cùm inculcatam vocem è ſequenti lineâ putarem, legeremq́; reiectâ,* poſcimus ſeniores amici quietem. *Quid ſi,* quietem reſpondere? *Apuleius phraſeos huius approbator Apol.* 11. Hiſcine gratias bonus filius matri reſpondes?

139. Avvs mevs Avgvstvs.] *Legem vt ſuprà,* abauus.

140. Clav-

& villæ, caſibus obnoxia ſunt: ac licet multa videantur, plerique haut quaquam artibus tuis pares, plura tenuerunt. Pudet referre libertinos, qui ditiores ſpectantur. Vnde etiam rubori mihi eſt, quod præcipuus caritate, nondum omnes fortunâ antecellis. Verùm & tibi valida ætas, robuſque & fructus rerum ſufficiens, & nos prima imperij ſpatia ingredimur: niſi forte aut te Vitellio ter conſuli, aut me [140] *Claudio præponis. Sed quantum* [141] *Voluſio longa parcimonia quæſiuit, tantum in te mea liberalitas explere non poteſt. Quin ſi quâ in parte lubricum adoleſcentiæ noſtræ declinat, renocas,* [142] *inornatumque robur ſubſidio impenſius regis. Non tua moderatio, ſi reddideris pecuniam, nec quies, ſi reliqueris Principem; ſed mea auaritia, mea crudelitatis metus in ore omnium verſabitur. Quòd ſi maximè continentia tua laudetur, non tamen ſapienti viro decorum fuerit, vnde amico infamiam* parat, inde gloriam ſibi recipere.* His adijcit complexum & oſcula, [143] factus naturâ & conſuetudine exercitus velare odium fallacibus blanditijs. Seneca (qui finis omnium [144] cum dominante ſermonum) grates agit: ſed instituta prioris potentiæ commutat: prohibet cœtus ſalutantium: vitat comitantes: rarus per vrbem, qua-

B ſi valetudine infenſâ, aut ſapientiæ ſtudijs domi attineretur. Perculſo Senecâ, promptum fuit Rufum Fenium imminuere; Agrippinæ amicitiam in eo criminantibus. Validiorque in dies Tigellinus; & malas artes, quibus ſolis pollebat, gratiores ratus ſi Principem ſocietate ſcelerum obſtringeret, metus eius rimatur. Compertoque Plautum & Syllam maximè timeri, Plautum in Aſiam, Syllam in Galliam Narbonenſem nuper amotos: nobilitatem eorum, & propinquos huic Orientis, illi Germaniæ exercitus commemorat. *Non ſe, vt Burrhum, diuerſas ſpes, ſed ſolam incolumitatem Neronis ſpectare. cui caueri vtcumque ab vrbanis inſidijs* [145] *præſentiâ; longinquos motus quónam modo comprimi poſſe? Erectas Gallias ad nomen dictatorium,* [146] *nec minus ſuſpectos Aſiæ populos, claritudine aui Druſi.* [147] *Syllam inopem, vnde præcipuam audaciam; & ſimulatorem ſegnitiæ, dum temeritati locum reperiret. Plautum magnis opibus, ne fingere quidem cupidinem otij, ſed veterum Romanorum imitamenta præferre; aſſumtâ etiam Stoïcorum arrogantiâ, ſectâque, quæ turbidos, & negotiorum appetentes faciat.* Nec vltrà mora. Sylla, ſexto die peruectis Maſſiliam percuſſoribus, an-

C te metum & rumorem interficitur, cùm epulandi cauſâ diſcumberet. Relatum caput eius illuſit Nero, tamquam præmaturâ canitie deforme. Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia pluribus ſalus eius curabatur, & ſpatium itineris ac maris tempuſque interiectum mouerat famam: vulgoque fingebant, petitum ab eo Corbulonem, tum magnis exercitibus præſidentem, ſi clari atque inſontes interficerentur, præcipuum ad pericula. quin & Aſiam fauore iuuenis arma accepiſſe, nec milites ad ſcelus miſſos aut numero validos, aut animo promtos, poſtquam iuſſa efficere nequiuerint, ad ſpes nouas tranſiſſe vnà. [148] Hæc in ore famæ, credentium otio agebantur. Ceterùm libertus Plauti, celeritate ventorum præuenit centurionem, & mandata L. Antiſtij ſoceri attulit:

* *parat Seneca ... [illegible]*

Ab illo tamen ... [illegible] quieti ... ſpectat.

Tigellinus ... [illegible]. Plautum & Syllam criminatur.

Propoſitum ... [illegible] Senecæ.

Sulla occiſus.

Parant & Plautum:

De quo varia quædam ſparſa.

140. CLAVDIO PRÆPONIS.] *Siquid video, aut negatione inſitâ ſcribend.* non præponis: *aut mutandum in* poſtponis. *Certè & Nero induxit ante Claudium: & Seneca ... ante Vitellium.*

D 141. VOLVSIO LONGA PARCIMONIA.] *Dixi ſuprà: addo hoc nomen in Vatic. conſtanter ſemper ſcribi,* Voluſino. *Porrò de diuitijs Voluſiorum Silij egregius locus eſt, huc alludentis lib. v.*

Occumbis generoſe Volux nec clauſa repoſtis
Pondera theſauris, patrio nec regia quondam
Præfulgens ebore & poſſeſſa mapalia ſoli
Profuerint.

142. INORNATVMQVE ROBVR.] *Inornati vox diſplicet, cùm ſequantur verba parum illi congrua. Malim,* inordinatumque. *id eſt, incompoſitum ætatis huius robur. Nec diſplicet ſanè Faerni,* innatumque robur.

143. FACTVS NATVRA.] *Libri ita. Vulgò,* facetus.

144. CVM DOMINANTE SERMONVM.] *Quibuſdam abeſt vox,* ſermonum: *nec ego requiram.*

145. PRÆSENTIA; LONGINQVOS.] *Florentino eſt,* præſentiora: *ex quo alij,* præſentiore; *ego,* præſenti operâ *vellem, ſi tamen vulgata mutanda.*

146. NEC MINVS SVSPECTOS.] *Scribe,* ſuſpenſos.

147. SYLLAM, SIMVLATOREM SEGNITIÆ.] *Sæpè ſic eueniet, vt qui maximè ambitioſi, occultent. Pulchrè & ad Taciti lucem Seneca in Oedipo:*

Certiſſima eſt regnare cupienti via,
Laudare modica, & otium ac ſomnum loqui.
Ab inquieto ſæpe laudatur quies.

Eiuſdem ſententiæ illud Naſtri eſt: cuius diſparem mitioremque naturam contrà interpretabatur. *lib. IV. Hiſtor. in extremo.*

148. HÆC IN ORE FAMÆ.] *Medius noſter in Nono-antiquus legit,* more famæ. *&,* augebantur. *acutè. Ita IV. Hiſt.* More famæ in maius innotuêre.

149. OTIVM,

Et ſanè ſeuer ad audendum aliquid excitabat:

tulit: *effugeret ſegnem mortem*, [149] *otium, ſuffugium, & magni nominis miſerationem. repertorum bonos, conſociaturum audaces. nullum interim ſubſidium aſpernandum. ſi ſexaginta milites (tot enim adueniebant) propuliſſet; dum refertur nuntius Neroni, dum manus alia permeat, multa ſecutura, quæ ad vſque bellum eualeſcerent. denique aut ſalutem tali conſilio quæri, aut nihil grauius audenti quàm ignauo patiendum eſſe.* A

Sed immotum.

Sed Plautum ea non mouêre. ſiue nullam opem prouidebat inermis atque exſul; ſeu tædio ambiguæ ſpei; an amore coniugis & liberorum, quibus placabiliorem fore Principem rebatur, nullâ ſollicitudine turbatum. Sunt qui alios à ſocero nuntios veniſſe ferant, tamquam nihil atrox immineret, doctoreſque

Mortem intrepidè expectat:

ſapientiæ [150] Cœranum Græci, Muſonium Thuſci generis, conſtantiam opperiendæ mortis, pro incertâ & trepidâ vitâ ſuaſiſſe. Repertus eſt certè per medium diei nudus, exercitando corpori. Talem eum centurio trucidauit, coram Pelagone Spadone, quem

Et impie.

Nero centurioni & manipulo quaſi ſatellitibus miniſtrum regium præpoſuerat. [151] Caput interfecti relatum. cuius aſpectu, ipſa Principis verba referam: *Quin*, inquit, *Nero depoſito metu nuptias Poppææ ob euiſmodi terrores dilatas maturare paras, Octauiamque coniugem amoliri, quamuis modeſtè agat, & nomine patris, & ſtudijs populi grauem?* Sed ad ſenatum B

Nero de vtroque ad ſenatum ſcribit, ſed ʒ.

litteras miſit, de cæde Syllæ Plautique haut confeſſus. verùm vtriuſque turbidum ingenium eſſe, & ſibi incolumitatem Reip. magnâ curâ haberi. Decretæ eo nomine ſupplicationes, vtque Sylla & Plautus ſenatu mouerentur, grauioribus tamen ludibrijs quàm

Illi approbant.

Octauia exturbatur. inducta Poppæa.

malis. Igitur accepto patrum conſulto, poſtquam cuncta ſcelerum pro egregijs accipi videt, exturbat Octauiam, ſterilem dictans. Exin Poppææ coniungitur. Ea diu pellex, & adulteri Neronis, mox mariti potens, quendam ex miniſtris Octauiæ impulit, ſeruilem

Seruile adulterium illi obijcitur.

ei amorem obijcere. deſtinaturque reus cognomento Eucerus, natione Alexandrinus, [152] canere tibijs doctus. Actę ob id de ancillis quęſtiones, & vi tormentorum victis

Conſtantia & confidentia ancillæ.

quibuſdam, vt falſa annuerent, plures perſtitere ſanctitatem dominę tueri. [153] Ex quibus vna inſtanti Tigellino, caſtiora eſſe muliebria Octauię reſpondit, quàm os eius. Mouetur tamen primò [154] ciuilis diſſidij ſpecie: domumque Burrhi, & prędia Plauti, infauſta dona accipit. Mox in Campaniam pulſa eſt, additâ militari cuſtodiâ. Inde crebri C queſtus, nec occulti per vulgum, cui minor ſapientia, & ex mediocritate fortunę, pauciora pericula ſunt. [155] His haut quaquam Nero pœnitentiâ flagitij coniugem reuoca-

Octauia reuocatur metu populi.

uit Octauiam. Exin lęti Capitolium ſcandunt, deoſque tandem venerantur. Effigies Poppęę proruunt. Octauię imagines geſtant humeris, [156] ſpargunt floribus, foroque ac templis ſtatuunt. Itur etiam in Principis laudes, repetitum venerantium. Iamque & pali-

149. OTIVM, SVFFVGIVM.] *Suſpecto.*

150. COERANVM GRÆCI, MVSONIVM THVSCI.] *Cœranus mihi irrepertus, niſi quod Plinius Indice libri* II. *inter auctores quos delibauit, recenſet* Ceranum. *In Seneca epiſtolâ* LXVI. *valde celebratur huius aut* Claranus *quidam Philoſophus. numquid ibi* Cœranus? *aut magis, in Tacito* Claranus? *Sed Muſonius notior, qui Vulſinijs in Etruriâ natus*, equeſtris ordinis, ſtudium philoſophiæ & placita Stoicorum æmulatus eſt, *vt noſter lib.* III. *Hiſt. Nomina illi, C. Muſonius Rufus, vt ex Tacito & Plinio colliges lib.* III. *epiſtolar. Superuixit ad imperium Veſpaſiani: vt iure culpes Suidam, interfectum cum eo Nerone, bis adfirmantem. Vide eum in voce, Μουσώνιος, & Κορνοῦτος. Meliùs veriusq. Philoſtratum lib.* VII. *qui Muſonium Tyrrhenum in Gyaram inſulam proiectum à Nerone ſcripſit. Vnde redijt, cùm ille obijſſet.*

151. CAPVT INTERFECTI RELATVM.] *Non ergo idem hic ille Plautus, cuius necem Suetonius retulit cap.* XXXV. *Non hercle idem multa obſtant. Primùm ille inter pueros, aut certè ætate inferior quàm Nero (ſtupro enim ante mortem illi cognitus.) At iſte grandior. Ille Romæ fuiſſe debuit, cùm caſus eſt: in Aſiâ iſte. Ille viuâ Agrippinâ, hic mortuâ pridem interfectus. Itaque illum cum libri aliquot veteres eſt, A. Plautium vocari: filium fortaſſe eius qui de Britannis triumphauit. Cum noſtro iſto ſi confundis (quod faciunt plures:) quomodo vel hac parte Tacitum cum Suetonio iunges, qui diuerſiſſima Neronis verba depromunt? Dio an de hoc Plauto locutus ſit neſcio:* Τὸν γοῦν Πλαῦτον (*ſcribo* Πλαύτιον) ἀποκτείνας, ἔπειτα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ προσενεχθεῖσαν ἰδὼν, Οὐκ ᾔδειν, ἔφη, ὅτι μεγάλην ῥῖνα εἶχεν. *Nam & ea verba diuerſa obiſtis. Quis tamen neget, quin & hæc potuerit adiungere?* D

152. CANERE TIBIIS DOCTVS.] *Flor.* canere per tibias. *An fortè*, canere pares tibias?

153. EX QVIBVS VNA.] *Nomen libertinæ ancillæ, Pythias, ex Dione.*

154. CIVILIS DISSIDII SPECIE.] *Id eſt, diuortij.*

155. HIS HAVT QVAQVAM NERO.] *Mutila, fracta: & in quibus reſtituendis, ſine libris fruſtrà allaborem. In eâdem noxâ, ſequentia. In Agricola tamen codice vetatum:* His motus Nero, an pœnitentiâ flagitij. *ſed ingenio, vt opinor, ducę.*

156. SPARGVNT FLORIBVS.] *Sparſio illa florum*

A palatium multitudine & clamoribus complebant, cùm emiſſi militum globi verberibus & intento ferro turbatos diſiecere. Mutataque quæ per ſeditionem verterant, & Poppææ honos repoſitus eſt. Quæ ſemper odio, tum & metu atrox, ne aut vulgi acrior vis ingrueret, aut Nero inclinatione populi mutaretur, prouoluta genibus eius. *Non eò loci res ſuas agi, vt de matrimonio certet (quanquam id ſibi vitâ potius) ſed vitam ipſam in extremum adductam à clientelis & ſeruitijs Octauiæ, quæ plebis ſibi nomen indiderint, ea in pace auſis quæ vix bello euenirent. Arma illa aduerſus Principem ſumta. ducem tantum defuiſſe, qui motis rebus facilè reperiretur. Omitteret modò Campaniam, & in vrbem ipſam pergeret, ad cuius nutum abſentis tumultus cierentur. Quod alioquin ſuum delictum? quam cuiuſquam offenſionem? An quia veram progeniem penatibus Cæſarûs datura ſit, malle populum Romanum tibicinis Ægyptij ſubolem imperatorio faſtigio induci? Denique ſi id rebus conducat, libens quàm coactus acciret dominam, vel conſuleret ſecuritati iuſtâ vltione. Et modicis remedijs, primos motus conſedisse.* [157] *at ſi deſperent vxorem Neronis fore Octauiam, illi maritum daturos.* Varius ſermo, & ad

B metum atque iram accommodatus, terruit ſimul audientem & accendit. Sed parum valebat ſuſpicio in ſeruo, & [158] quæſtionibus ancillarum eluſerat. Ergo confeſſionem alicuius quæri placet, cui rerum quoque nouarum crimen affingeretur. Et viſus idoneus maternæ necis patrator Anicetus, claſſi apud Miſenum, vt memoraui, præfectus, leui poſt admiſſum ſcelus gratiâ, dein grauiore odio: quia grauiorum facinorum miniſtri quaſi exprobrantes aſpiciuntur. Igitur accitum eum Cæſar operæ prioris admonet. Solum incolumitati Principis aduerſus inſidiantem matrem ſubueniſſe: locum haud minoris gratiæ inſtare, ſi coniugem infenſam depelleret. Nec manu aut telo opus. Fateretur Octauiæ adulterium. Occulta quidem ad præſens, ſed magna ei præmia, & ſeceſſus amœnos promittit: vel ſi negauiſſet, necem intentat. Ille inſitâ vecordiâ, & facilitate priorum flagitiorum, plura etiam quàm iuſſum erat, fingit, fateturque apud amicos, quos velut conſilio adhibuerat Princeps. Tum in Sardiniam pellitur, vbi non inops exſilium tolerauit, & fato obijt. At Nero præfectum ſpe ſociandę claſſis corruptum, & incuſatę paulo

C lo antè ſterilitatis oblitus abactos partus conſcientiâ libidinum, eaque ſibi comperta [159] dicto memorat. [160] Inſulaque Pandatariâ Octauiam claudit. Non alia exſul viſentium oculos maiore miſericordiâ affecit. Meminerant adhuc quidam Agrippinę à Tiberio, recentior Iulię memoria obuerſabatur à Claudio pulſę. Sed illis robur ętatis affuerat. Lęta aliqua viderant, & pręſentem ſęuitiam melioris olim fortunę recordatione leuabant. Huic * primùm nuptiarum dies loco funeris fuit, deductę in domum, in quâ nihil niſi luctuoſum haberet, erepto per venenum patre, & ſtatim fratre. Tum ancilla dominâ validior. Et Poppęa non niſi in perniciem vxoris nupta. Poſtremò crimen omni exitio grauius. Ac puella viceſimo ętatis anno, inter centuriones & milites, pręſagio malorum iam à vitâ exemta, nondum tamen morti acquieſcebat. Paucis

Poppæa ſibi timens ... rationem diſſimulat.

Alia machina in Octauiam. Anicetus admiſſus.

Qui fateretur adulterium.

Octauia inſula clauditur.

Magnâ miſeratione populi.

* pronus

rum recepta in eos, quos honore beneficiis volebant, quoſque beniuolentiâ proſequebantur. Liu. lib. XXXIII.

D Omnes tendere ad Imperatorem Romanum, vt ruente turbâ in vnum, adire contingere dextram cupientium, coronas lemniſcoſque iacientium, haud procul periculo fuerit. *Capitolinus in M. Antonino:* In ſalutatu omen accepit imperij, coronis omnibus in puluinar ex more iacentibus aliæ alijs locis hæſerunt, huius velut manu capiti Martis aptata eſt. *vbi rectè ſcripſeris*, coronas, &c, iacentibus. *Ouidius de Germanico triumphante:*

Quaque ibis manibus circumplaudêre tuorum:
Vndique iactato flore tegente vias.

Herodianus lib. 1. de Commodi aduentu in vrbem: Τοιοῦτον δὲ θεασάμενοι τὸν βασιλέα οἱ Ῥωμαῖοι εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς καὶ στεφάνων καὶ ἀνθῶν βολαῖς ὑπεδέχοντο. *Virgil.*

Purpureos ſpargam flores, animamque nepotis
His ſaltem accumulem donis.

157. AT SI DESPERENT.] *Si integra, lego:* An ſi deſperent? *interrogandi notâ.*

158. QVÆSTIONIBVS ANCILLARVM ELVSERAT.] *Iacobo Lectio erudito iuuene adſentior ſcribenti;* eluſa erat.

169. DICTO MEMORAT.] *Legendum hic,* edicto memorat, *idem Lectius, quem nominaui, docuit me verè. Nam principes per edicta populum adfabantur, vt notum.*

160. INSVLAQVE PANDATARIA.] *Quid erga in mentem illi poetæ ignobili venit (non enim Seneca: cùm certis argumentis poſt mortem eius ſcripta ea Tragœdia ſit) qui relegare Octauiam in Aegyptum videtur.*

—— date vela fretis,
Ventiſque, petat puppis Rector
Tandem Pharię litora terrę.

Niſi ſi hoc vult, Alexandrinâ dumtaxat naui auectam

Deinque ad mortem acta.

cis dehinc interiectis diebus, mori iubetur: cùm iam viduam ſe & tantùm ſororem teſtaretur, [161] communeque Germanici, & poſtremò Agrippinæ nomen cieret. quâ incolumi infelix quidem matrimonium, ſed ſine exitio pertuliſſet. Reſtringitur vinculis, venæque eius per omnes artus exſoluuntur; & quia preſſus pauore ſanguis tardius labebatur, præferuidi balnei vapore enecatur. Additurque atrocior ſæuitia, quòd caput amputatum latumque in vrbem Poppæa vidit. Dona ob hæc templis decreta. Quod ad eum finem memorauimus, vt quicumque caſus temporum illorum nobis vel alijs auctoribus noſcent, præſumtum habeant, quoties fugas & cædes iuſſit Princeps, toties grates deis actas; quæque rerum ſecundarum olim, tum publicæ cladis inſignia fuiſſe. Neque tamen ſilebimus, ſi quod ſenatuſconſultum, adulatione nouum, aut patientiâ poſtremum fuit. Eodem anno libertorum potiſſimos [162] veneno interfeciſſe creditum eſt, [163] Doryphorum quaſi aduerſatum nuptijs Poppææ, Pallantem quòd immenſam pecuniam longâ ſenectâ detineret. Romanus ſecretis criminationibus incuſauerat Senecam vt C. Piſonis ſocium, ſed validiùs à Senecâ eodem crimine perculſus eſt. Vnde Piſoni timor & orta inſidiarum in Neronem magna moles, ſed improſpera.

Caput Poppæa oblatum. O tempora ſeculis!

Nero libertos aliquot veneno tollit.

A

B

Etiam Octauiam. Id enim contentioſius aliquis poſſit parum ἐυλόγως dicere. aliàs repoſuerim ego, Pandatariæ lapsa terræ.

161. COMMVNEQVE GERMANICI.] *Accipere poßis, appellaſſe Octauiam patrui nomen, qui Germanicus dictus, vti & Nero. Commune igitur vtrique. Tamen cùm in priſcis libris ſit,* Communeſque; *nata mihi lectio*, cùm maneſque germani. *Vt fratrem appellauerit ſublatum, & deinde matrem.*

162. VENENO INTERFECISSE CREDITVM EST.] *Vel,* creditus eſt. *Vide Sueton. Nerone, cap.* XXXV.

163. DORYPHORVM.] *Eſt nomen ſine cognomen liberti proprium. Fortaſſe & in hoc Xiphilini loco, in Nerone:* Δορυφόρῳ τῷ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διέποντι, πεντήκοντα δύο καὶ διακοσίας μυριάδας δοθῆναι ἐκέλευσε: Doryphoro, qui à libellis erat, iuſſit dari ducentas quinquaginta Drachmarum myriadas. *Ita ego verterim, & munus noſtri Doryphori eruerim: at interpres,* Prætoriano cuidam militi *fecit: qui non ſolent profectò à libellis aut talibus officijs eſſe.*

C

D

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER XV.

BREVIARIVM LIBRI.

B *VOLOGESES Parthorum Rex Armeniam inuadit. quem Corbulo cautè & tamen fortiter repreſſit. Sed Cæſennius Pætus miſſu Neronis mox ſuperuenit, proprius Armeniæ tuendæ dux. Is imperitiâ & temeritate rem perdidit: turpi fœdere cum hoſte depactus. Corbulo ei tamen ſedulò ſuccurrit. Neroni filia ex Poppæa naſcitur, non vitalis. Legati Parthorum Romam veniunt, ſuper Armenia retinenda. irriti remittuntur: & bellum Corbuloni permittitur. Is Armeniam iterùm inuadit, & metu Parthis iniecto, ad colloquium ventum. Placuit arma poni, & Tiridatem diadema ſtatuæ Neronis ſubmittere, nec niſi ante eius reſumere. Nero Neapoli cantat in publico: Romæ luxu & libidine omnia polluit. Ipſa vrbs ardet caſu, ſiue Principis dolo. qui in ruinis eius ingentem ſibi domum exſtruxit. Chriſtiani ab eo exagitati & necati, falſo crimine incendij. Coniuratio in Neronem inita & detecta, capite eius C. Piſone. Multi interfecti inluſtrium, interque eos Seneca. Grates tamen dijs actæ, & dona decreta templis, vt rebus lætis. Geſta hæc annis paullò amplius tribus,*

C

C. MEMMIO REGVLO.	VERGINIO RVFO	
C. LECANIO BASSO.	M. LICINIO CRASSO	COSS.
P. SILIO NERVA.	C. IVLIO ATTICO VESTINO	

INTEREA rex Parthorum Vologeſes, cognitis Corbulonis rebus, regemque alienigenam Tigranem Armeniæ impoſitum: ſimul, fratre Tiridate pulſo, ſpretum Arſacidarum faſtigium ire vltum volens, magnitudine rurſum Romanâ & continui fœderis reuerentiâ, diuerſas ad curas trahebatur: cunctator ingenio, & defectione Hyrcanorum gentis validæ, multiſque ex eo bellis illigatus. Atque illum ambiguum nouus inſuper nuntius contumeliæ exſtimulat: quippe egreſſus Armeniâ Tigranes, Adiabenos conterminam nationem latiùs ac diutiùs quàm per latrocinia vaſtauerat. Idque primores D gentium ægrè tolerabant, eò contemptionis deſcenſum, vt ne duce quidem Romano incurſarentur, ſed temeritate obſidis, tot per annos inter mancipia habiti. Accendebat dolorem eorum Monobazus, quem penes Adiabenum regimen, quod præſidium, aut vnde peteret, rogitans. Iam de Armeniâ conceſſum, proxima trahi: & niſi defendant Parthi, leuius ſeruitium apud Romanos deditis, quàm captis eſſe. Tiridates quoque regni profugus, per ſilentium haut modicè querendo, grauior erat. NON *enim ignauiâ, magna imperia contineri: virorum armorumque faciendum certamen. Id in ſummâ fortunâ æquius, quod validius. Et ſua retinere, priuatæ domus: de alienis certare, regiam laudem eſſe.* Igitur commotus his Vologeſes concilium vocat, & proximum ſibi Tiridatem conſtituit, atque ita orditur; *Hunc ego eodem mecum patre genitum, cùm mihi per ætatem ſummo nomine conceſſiſſet, in poſſeſſionem Armeniæ deduxi, qui tertius potentiæ gradus habetur. Nam Medos Pacorus anteceperat. videbarque contra vetera fratrum odia & certamina, familiæ noſtræ penates ritè compoſuiſſe. prohibent Romani, & pacem ipſis numquam proſperè laceſſitam, nunc quoque in*

Vologeſes deliberat de repetenda Armenia.

Impulit ambiguum animum iniuria Tigranis.

Fines Parthorum populatus.

Monobazus etiam exſtimulat.

Et Tiridates.

Permouere & oratione ſua, ſua Vologeſes aperit.

exitium

ex[illegible]um ſuum abrumpunt. N[illegible] ſ[illegible], æquitate quàm ſ[illegible] re parta maioribus malueram. [illegible] *deliqui, virtute c[illegible]. [illegible] riam in integro eſt, addita mod[illegible] fama. quæ neque ſummis mortali[illegible]*
Diadema Armeniæ Tiridatis impo-[nit] *æſtimatur.* Simul diademate caput Tiridatis euinxit, prompt[illegible] in equitum [illegible] regio ex more ſectabatur, Moneſi nobili viro tradidit, adiectis Adiab[illegible]
Copias promittit mandauitque Tigranem Armeniâ exturbari, dum ipſe poſitis aduerſus Hyrc[illegible] cordiis, vires intimas, molemque belli ciet, prouincijs Romanis minitatur. Qu[illegible] Corbuloni certis nuntijs audita ſunt: legiones duas cum Verulano Seuero, & [illegible]
At Corbulo auxiliatur Tigrani. Bolano, ſubſidium Tigrani mittit, occulto præcepto, compoſitiùs cuncta, q[illegible] ſtinantiùs agerent: quippe bellum habere, quàm gerere malebat. Scripſeratque Cæſ[ari] proprio duce opus eſſe, qui Armeniam defenderet: Syriam ingruente Vologeſe [illegible]
Præſidijs omnia firmat. In primis Syriam. in diſcrimine eſſe. Atque interim reliquas legiones pro ripâ Euphratis locat: tumul[tuariam] [prouin]ciæ manum armat: hoſtiles ingreſſus præſidijs intercipit. [illegible] na aquarum regio eſt, caſtella fontibus impoſita. quoſdam riuos congeſtu arenæ abd[i]- B
dit. Ea dum a Corbulone tuendæ Syriæ parantur, acto raptim agmine Moneſe vt fa-
Tigranes vrbem præci-pem occupat. mam ſui præiret, non ideò neſcium, aut incautum Tigranem offendit: qui occupauerat Tigranocerta, vrbem copiâ defenſorum & magnitudine mœnium validam. Ad hæc Nicephorius amnis haut ſpernendâ latitudine partem murorum ambit. & ducta inge[n]s foſſa, quà fluuio diffidebatur. Inerantque milites, & prouiſi antè commeatus. q[uorum] ſubuectu pauci auidiùs progreſſi, & repentinis hoſtibus circumuenti, ità magis quam
Tentant eam fruſtrà Parthi. metu ceteros accenderant. Sed Partho [a]d exſequendas obſidiones nulla cominus audacia: raris ſagittis, neque clauſos c[illegible]ter & ſemet fruſtratur. Adiabeni cùm promouere ſcalas & machinamenta inciperent, facilè detruſi, mox erumpentibus noſtris cæd[untur].
Corbulo legat ad Vologeſem. Corbulo tamen quamuis ſecundis rebus ſuis, moderandum fortunæ ratus, miſit ad Vologeſem, qui expoſtularent vim prouinciæ illatam. ſocium amicumque regem cohortes Romanas circumſidere. [3] omitteret potiùs obſidionem, aut ſe quoque in agro C
hoſtili caſtra poſiturum. Caſperius Centurio in eam legationem dilectus, apud opidum Niſibin ſeptem & triginta milibus paſſuum à Tigranocertâ diſtantem adit regem, &
Nec ille à pace abhorret. mandata ferociter edidit. Vologeſi vetus, & penitus infixum erat arma Romana vitandi: nec præſentia proſperè fluebant. irritum obſidium, tutus manu & copijs Tigranes, fugati qui expugnationem ſumſerant, miſſæ in Armeniam legiones, & aliæ pro Syriâ paratæ vltro irrumpere. ſibi imbecillum equitem pabuli inopiâ nam exorta vis locuſtarum ambederat quidquid herbidum aut frondoſum. Igitur metu abſtruſo mitiora obtendens, miſſurum ad Imperatorem Romanum legatos ſuper petendâ Armeniâ &
Moneſes reuocatur ab obſidione. firmandâ pace reſpondet. Moneſen omittere Tigranocerta iubet, ipſe retrò concedit.
Hæc plures vt formidine regis, & Corbulonis minis patrata & magnifica extollebant.
Pacta quædam occultò-[rum] inter Romanum & Parthum. Alij occultè pepigiſſe interpretabantur, vt omiſſo vtrimque bello, & abeunte Vologeſe, Tigranes quoque Armeniâ abſcederet. *Cur enim exercitum Romanum à Tigranocertis deductum? Cur deſerta per otium, quæ bello defenderant? An melius hibernauiſſe in extremâ Cappadociâ, raptim erectis tugurijs, quàm in ſede regni modò retenti? Dilata prorſus arma, vt Vologe-* D
Cum Corbulone conuenit. *ſes cum alio quàm cum Corbulone certaret: Corbulo merita tot per annos gloriæ non vltra periculum faceret.* Nam, vt retuli, proprium ducem tuendæ Armeniæ popoſcerat, & ad-
Interea Pætus aduenit cum copijs. uentare [4] Cæſennius Pætus audiebatur: iamque aderat, copijs ita diuiſis, vt quarta & duodecima legiones additâ quintâ quæ recèns è Mœſia excita erat, ſimul Pontica, & Gallatarum Cappadocumque auxilia Pæto obedirent: tertia, & ſexta, & decima legiones, priorque Syriæ miles apud Corbulonem manerent. Cetera ex rerum vſu ſociarent,
Ferociter loquitur. partirentúrve. Sed neque Corbulo æmuli patiens, & Pætus cui ſatis ad gloriam erat ſi proximus haberetur, deſpiciebat geſta, nihil cædis aut prædæ vſurpatas nomine tenus vrbium expugnationes dictitans. Se tributa ac leges, & pro vmbrâ regis, Romanum ius victis impoſiturum. Sub idem tempus legati Vologeſis, quos ad Principem miſſos me-
Legati Parthi irriti Romam redeunt. moraui, reuertêre irriti: bellumque propalam ſumtum à Parthis. nec Pætus detractauit, ſed duabus legionibus, quarum quartam Funiſulanus Vectonianus eo in tempore,
duode-

A [illegible]cesimam Ca[illegible] S[illegible], Armeniam intrat, triſti [illegible]ine. Nam in t[illegible] greſſu Euphratis, quem ponte tranſmittebat, nulla palam cauſa, [5] turbatus equus qui conſularia inſignia geſtabat, [illegible] retro euaſit: hoſtiaque quæ muniebantur hibernaculis aſſiſtens, ſemifacta opera fuga perrupit, ſeque vallo extulit: & pila militum arſere, magis inſigni prodigio, quia Parthus hoſtis miſſilibus telis decertat. Ceterum Pætus ſpretis ominibus, nec[illegible] firmatis hibernaculis, nullo rei frumentariæ prouiſu, rapit exercitum trans montem Taurum, recipiendis, vt ferebat, Tigranocertis vaſtandiſque regionibus, quas Corbulo integras omiſiſſet. Et capta quædam caſtella, gloriæque & prædæ nonnihil partum, ſi aut gloriam cum modo, aut prædam cum curâ habuiſſet. L[illegible] quis itineribus percurſando quæ obtineri nequibant, corrupto qui captus erat commeatu, & inſtante iam hieme, reduxit exercitum. compoſuitque ad Cæſarem litteras quaſi confecto bello, verbis magnificas, rerum vacuas. Interim Corbulo nunquam [illegible] ripam crebrioribus præſidiis inſedit: & ne ponti iniiciendo impedimentum hoſtiles

B turmæ afferrent, iam enim ſubiectis campis magnâ ſpecie volitabant, naues [illegible] dine præſtantes, & connexas trabibus, ac turribus auctas, agit per amnem, catapultiſque & baliſtis proturbat Barbaros. in quos ſaxa & haſtæ longius permeabant, quam vt contrario ſagittarum iactu adæquarentur. Dein pons continuatus, colleſque aduerſi per ſocias cohortes, pòſt legionum caſtris occupantur, tantâ celeritate & oſtentatione virium, vt Parthi omiſſo paratu inuadendæ Syriæ, ſpem omnem in Armeniam verterent. I[illegible] Pætus imminentium neſcius, quinctam legionem procul in Ponto habebat. Reliquas promiſcuis militum commeatibus infirmauerat; donec aduentare Vologeſem magno & infenſo agmine auditum. Accitur legio duodecima, & vnde famam aucti exercitus ſperat, prodita infrequentia: quâ tamen retineri caſtra, & eludi Parthus tractu belli poterat, ſi Pæto aut in ſuis, aut in alienis conſiliis conſtantia fuiſſet. Verùm vbi à viris militaribus aduerſus vrgentes caſus firmatus erat, rurſus ne alienæ ſententiæ indigens videretur, in diuerſa ac deteriora tranſibat. Et tunc relictis hibernis, non foſſam neque vallum

C ſibi, ſed corpora & arma in hoſtem data clamitans, duxit legiones quaſi prœlio certatu-

Corbulo in ripa [illegible]

ponte cum agit.

Vologeſes ad Pætum vertit.

Hic nutat vade & trepidat.

COMMENTARIVS.

1. VECTIO BOLANO.] *Scribe*, Vettio, *ex lapide*: C. CALPVRNIO. PISONE M. VETTIO BOLANO. COS. *De huius Bolani bellicâ gloriâ, Statius libro* V. *Siluar. ad filium eius Criſpinum*:

— rigidi ſummam Mauortis agebat
Corbulo, ſed comitem belli ſociumque laboris
Ille quoque egregiis multum miratus in armis
D Bolanum, atque illi curarum aſperrima ſuetus
Credere. ——

2. MAGNITVDINE MOENIVM VALIDAM] *Adeò, vt Appianus producat mœnia Tigranocertæ in altitudine ad quinquaginta cubitos: quæ in imo adaptata equorum ſtabulis. Vide eum in Mithridatico.*

3. OMITTERET POTIVS.] *Lego*, ocius, *non*, potius.

4. CÆSENNIVS PÆTVS.] *Qui malè in Dionis eclogis, quas nuper Fuluius Vrſinus dedit, Σέννιος ſcribitur. Enimuero* Καισέννιος Παῖτος *etiam in Ioſepho ſcribitur, dicitúrque à Veſpaſiano miſſus ad Syriam adminiſtrandam, libro* VII. *Excidij, cap.* XXI. *An hic ipſe, qui ſub Nerone præfuerat, etſi parum bonâ famâ: etas haud neget.*

5. TVRBATVS EQVVS QVI.] *Mos infrequens, & inobſeruatus, de hoc equo. Geminum tamen locum habes in Plutarchi Craſſo, qui inter prodigia pariter futuræ cladis ſic narrat*: Ἵππος δὲ τῶν στρατηγικῶν ἐπιφανῶς κεκοσμημένος, βίᾳ συνεπισπάσας τὸν ἡνίοχον εἰς τὸ ῥεῖθρον, ὑποβρύχιος ἠφανίσθη. *id eſt*: Equus verò ex Imperatoriis inſigniter ornatus, tracto per vim rectore in flumen, ſubmerſus diſparuit. *Item Obſequens inter ea quæ Panſa Conſuli haud læta euenerunt*: Equus phaleratus in ipſius conſpectu feſtinans concidit. *Dionyſius lib.* X. *Antiq. Rom. quâ parte de L. Quinctio agit Dictatore iam electo*: Ὡς δὲ ἐγγὺς ἦν, ἵππους τε αὐτῷ φαλάροις κεκοσμημένους εὐπρεπέσι προσῆγον, καὶ πελέκεις ἅμα ταῖς ῥάβδοις, ἐσθῆτάς τε ἁλουργὰς καὶ τὰ ἄλλα παράσημα οἷς πρότερον ἡ τῶν βασιλέων ἐκεκόσμητο ἀρχή, προσέφερον. *id eſt*: Vt paullò propior iam erat, equos ei phaleris decore ornatos adduxerunt, & ſecures cum faſcibus, veſteſque purpureas, & alia inſignia, quibus olim regium imperium decoratum erat, obtulerunt. *Vt appareat equum vnum pluréſve cum ornatu imperatorio, & conſulari (ſi eum magiſtratum dux geſſiſſet) è publico datos: non aliud, quam ſpecimen & notam dignitatis. Tacitus hic conſularia inſignia ait: quia Cæſennius Pætus ille ipſe eſt qui ante annum Conſul cum Petronio Turpiliano fuerat.*

Z 6. PACTIVM

[illegible]. Deinde [illegible] & paruis militibus, quos viſen[illegible] A
[illegible] miſerat, trepidus remeauit. Et quia minus acriter Vo[illegible]
[illegible], tria millia dilectorum proximo Tauri iugo impoſuit, quo tran[illegible]
[illegible]. Alares quoque Pannonios, robur equitatus, in parte campi locat. Coniu[illegible]
[illegible] llo, cui Arſamoſata nomen eſt, abdita, data in præſidium cohorte, ac d[illegible]
[illegible], quam viri in habitus, vagum hoſtem promtius [illegible]. [illegible]
runt, vt inſtantem Corbuloni fateretur. Nec a Corbulone properatum, quò g[illegible]
periculis etiam ſubſidij laus augeretur. Expediri tamen itineri ſingula [illegible]
legionibus, & alarios octingentos, parem numerum è cohortibus iuſſit. At Vologeſes
qua [illegible] Pæ[illegible] iuncta hinc peditatu, inde equite accep[illegible], nihil [illegible]
lio, ſed vi ac minis alares exterruit, legionarios obtriuit, vno tantum centurione Tar[illegible]
tio Creſcente [illegible] in quo præſidium agitabat, defend[illegible] auſo: actaque ſæpi[illegible]
n[illegible], & cæſis qui Barbarorum propiùs ſuggrediebantur, donec ignium iactu circumu[illegible]
ter it. pe[illegible] ſi quis integer, longinqua & auia, vulnerati caſtra r[illegible]pet[illegible]ere: [illegible] B
regis, ſæuitiam & copias gentium, cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum q[illegible]
eadem pauebant. Ne dux quidem obniti aduerſis, ſed cuncta militiæ munia de[illegible],
miſſis iterum ad Corbulonem precibus, veniret propere, ſigna & aquilas, & nomen
reliquum infelicis exercitus tueretur: ſe fidem interim donec vita ſuppeditet, ret[illegible]
rum. Ille interritus, & parte copiarum apud Syriam relictâ, vt munimenta Euphrati [illegible]
poſita retinerentur, quâ proximum & commeatibus non egenum, regionem Comagenam,
exin Cappadociam, inde Armenios petiuit. Comitabantur exercitum præter alia
aſſueta bello, magna vis camelorum onuſta frumento, vt ſimul hoſtem famemque depelleret.
Primum e perculſis [6] Pactium primipili centurionem obuium habuit, d[illegible]n
pleroſque militum: quos diuerſas fugæ cauſas obtendentes, redire ad ſigna, & clementiam
Pæti experiri monebat. Se niſi victoribus immitem eſſe. Simul ſuas legiones adi[illegible],
hortari, priorum admonere, nouam gloriam oſtendere. *Non viros aut opida Armeniorum,
ſed caſtra Romana, duaſque in iis legiones pretium laboris peti. Si ſingulis manipularibus præcipua
ſeruati ciuis corona imperatoriâ manu tribueretur, quod illud & quantum decus, vbi par
eorum [7] numerus adipiſceretur, qui attuliſſent ſalutem, & qui accepiſſent?* His atque talibus in C
commune alacres, (& erant quos pericula fratrum, aut propinquorum proprijs ſtimulis
incenderent) continuum diu noctuque iter properabant. Eoque intentius Vologeſes
premere obſeſſos, modò vallum legionum, modò caſtellum quo imbellis ætas defendebatur,
oppugnare, propiùs incedens, quàm mos Parthis, ſi eâ temeritate hoſtem in prœlium
eliceret. At illi vix contubernijs extracti, nec aliud quàm munimenta propugnabant:
pars iuſſu ducis, & alij propriâ ignauiâ, aut Corbulonem opperientes, ac ſi vis ingrueret,
prouiſis exemplis Caudinæ ac Numantinæ cladis. Neque eandem vim Samnitibus
Italico populo, aut Pœnis Romani Imperij æmulis. Validam quoque & laudatam
antiquitatem, quoties fortuna contrà daret, ſaluti conſuluiſſe. Quâ deſperatione exercitus
dux ſubactus, primas tamen litteras ad Vologeſen, non ſupplices, ſed in modum
querentis compoſuit, *Quòd pro Armenijs ſemper Romanæ ditionis, aut ſubiectis regi quem Imperator
delegiſſet, hoſtilia faceret. Pacem ex æquo vtilem. Nec præſentia tantum ſpectaret. Ipſum
aduerſus duas legiones, totis regni viribus aduenisse: at Romanis orbem terrarum reliquum, quo D
bellum iuuarent.* Ad ea Vologeſes, nihil pro cauſsâ, ſed *opperiendos ſibi fratres Pacorum ac
Tiridatem* reſcripſit. *Illum locum tempuſque conſilio deſtinatum quid de Armeniâ cernerent.*
[8] *Adieciſſe deos dignum Arſacidarum, ſimul & de legionibus Romanis ſtatuerent.* Miſſi poſt
a Pæto nuntij, & regis colloquiũ petitum, qui Vaſacem præfectum equitatus ire iuſſit.

Margin notes: *Auxilium Corbulonis [illegible]* — *Vologeſes [illegible]* — *[illegible] fugat, aut expugnat* — *Pætus iacet.* — *Corbulonem [illegible] & expectat. Ille feſtinat* — *Suos ad vocibus & [illegible]* — *At Parthus Romanos premit & obſidet.* — *Languidè in ſe defendunt.* — *Immò deditionem [illegible] & ſpectant.* — *Itaque Pætus pacem petit.* — *Tergiuerſatur [illegible]*

6. PACTIVM PRIMIPILI CENTVRIONEM.] *At ſuprà lib.* XIII. *perfunctum eo honore ait*: Curam præſidiorum Pactio Orfito primipili honore perfuncto mandat.

7. NVMERVS ADIPISCERETVR.] *Malo*, adſpiceretur. *etſi non ignarum Plautum, & Tacitum ipſum alibi adipiſcendi verbum [illegible]; eſſe vſos.*

8. *ADIECISSE DEOS DIGNVM.] *Locus de[illegible] tria verba non poſſum huic [illegible].*

A Tum Pætus, Lucullos, Pompeios, & ſi qui duces obtinendæ donandæue Armeniæ egerant: Vologeſes imaginem retinendi donandive penes nos, vim penes Parthos memorat. Et multum inuicem diſceptato, Monobazus Adiabenus in diem poſterũ teſtis iis quæ pepigiſſent, adhibetur. Placuitque liberari obſidio legiones, & decedere omnem militem finibus Armeniorum, caſtellàque & commeatus Parthis tradi. Quibus perpetratis copia Vologeſi fieret, mittendi ad Neronem legatos. Interim [9] flumo Arſameti (is caſtra præfluebat) pontem impoſuit, ſpecie ſibi illud iter expetentis. Sed Parthi quaſi documentum victoriæ iuſſerant. [10] namque ijs vſui fuit. Noſtri per diuerſum iere. [11] Addidit rumor, ſub iugum miſſas legiones, & alia ex rebus infauſtis: quorum ſimulacrum ab Armenijs vſurpatum eſt. Nam & munimenta ingreſſi ſunt, antequam agmen Romanum decederet; & circumſtetere vias, captiua olim mancipia, aut iumenta agnoſcentes, abſtrahenteſque. Raptæ etiam veſtes, retenta arma, pauido milite & concedente, ne qua prœlij cauſſa exiſteret. Vologeſes armis & corporibus cæſorum aggregatis, quò cladem noſtram teſtaretur, viſu fugientium legionum abſtinuit. Fama moderationis quære-

Tamen ad colloquium ventum. *Et ex eo, ad infamia pacta.* *Quia Parthi varie illudunt Romanis:* *Nimium pauidus.*

B barur, poſtquam ſuperbiam expleuerat. Flumen Arſametem elephanto inſidens, & [12] proximus quiſque regi vi equorum perrupere, quia rumor inceſſerat, pontem ceſſurum oneri, dolo fabricantium. Sed qui ingredi auſi ſunt, validum & fidum intellexere. Ceterùm obſeſſis adeò ſuppeditauiſſe rem frumentariam conſtitit, vt horreis ignem inijcerent: [13] contràque prodiderit Corbulo Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito, relicturos oppugnationem, neque ſe plus tridui itinere abfuiſſe. Adiecit, iureiurando Pæti [14] cautum apud ſigna, aſtantibus ijs, quos teſtificando rex miſiſſet, neminem Romanum Armeniam ingreſſurum, donec referrentur litteræ Neronis, an paci annueret. Quæ vt augendæ infamiæ compoſita, ſic reliqua non in obſcuro habentur: vnâ die quadraginta millium ſpatium emenſum eſſe Pætum, deſertis paſſim saucijs. neque minùs deformem illam fugientium trepidationem, quàm ſi terga in acie vertiſſent. Corbulo cum ſuis copijs apud ripam Euphratis obuius, non eam ſpeciem inſignium & armorum prætulit, vt diuerſitatem exprobraret. Mæſti manipuli, ac vicem commilitonum mi-

Quibus omnia ex vberi: *Et hoſtibus contra.* *Infamiam Pæti Corbulo auget:* *Qui occurrit cum ſuis fugienti.*

C ſerantes, ne lacrymis quidem temperauêre. Vix præ fletu vſurpata conſalutatio. Deceſſerat certamen virtutis, & ambitio gloriæ, felicium hominum affectus: ſola miſericordia

Milites inter ſe beneuoli:

9 FLVVIO ARSAMETI.] *Non alibi lectus nobis hic Arſametes: & omnino arbitramur falſum. Magis, quia in Dionis fragmentis (edidit haud ita pridem Fuluius Vrſinus) hic ipſe fluuius* Arſanias *dicitur. Verba Dionis:* Ἀφῆκεν αὐτὸν προδιομολογησάμενος, ἵνα τὸν ποταμὸν αὐτοῦ Ἀρσανίαν ζεύξωσι: Parthus dimiſit Pætum, priùs cum eo pactus vt ponte ſibi iungerent fluuium Arſaniam. *Nominat & antè,* Ῥάνδειαν πρὸς τῷ Ἀρσανίᾳ ποταμῷ οὖσαν. Randeian (*oppidum, ſiue vicum, vbi Pætus obſeſſus*) ad Arſaniam fluuium ſitam. *Plinius quoque Arſaniam agnoſcit, & in Euphratem labi facit, l. v. cap. XXIV.*

D *Sed & Plutarchus in Lucullo. Itaque corrigi prorſus velim in Tacito.* Fluuio Arſaniæ (etenim is caſtra præfl.) *litteris poſtremis in aliam voculam reformatis. Emendabis iterùm, infrà.*

10. NAMQVE IIS VSVI FVIT.] *Ex Taciti conſequà narratione iudices legendum,* Neque ijs vſui fuit. *Et firmat certè Dio, qui in hac re (vt ſæpe) velut interpres Taciti:* Ἵνα τὸν ποταμὸν Ἀρσανίαν ζεύξωσιν· Οὐχ ὅτι γεφύρας ἐδεῖτο (πεζῇ γὰρ αὐτὸν διηλλύθει) ἀλλ' ἵνα ἐνδείξηται σφίσιν, ὅτι κρείττων αὐτῶν ἦν.

11. ADDIDIT RVMOR.] *Cui rumori Suetonius etiam fidem habet, cap. XXXIX.*

12. PROXIMVS QVISQVE REGI VI EQVORVM.] *Suſpicor de loci defectu. Nonne pleriquè Parthorum in equis (talis illorum militia) non ſolùm proximè regis? certè. Adde quod Dio diſertim narrat, regem quidem elephanto, alios ſine vſu vllo pontis, vt priùs, tranſiſſe.* Αὐτὸς μὲν (Βασιλεὺς) ἐπ' ἐλέφαντος, οἱ δὲ ἄλλοι, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἀντιχώρησαν. *Itaque ſilenter, fortaſſe & feliciter, expleo:* & proximus quiſque regi alij vi equorum perr. *Hac mente rex quidem in elephanto, & in ſimili belluâ eius exemplo primores tranſmiſêre, aliud vulgus in equis.*

13. CONTRAQVE PRODIDERIT CORBVLO.] *In commentarijs, opinor, aut hiſtoriâ harum rerum. Plinius certè Corbulonem inter ſcriptores cenſuit, Indice libri v. & vi.*

14 CAVTVM APVD SIGNA.] *Spectat iuuenis iuramenta Romanorum apud ſigna: id eſt, vti ego interpretor, apud principia. Illic enim ſigna. & pleroſque caſtrorum ſollennes actus apud principia notabis celebratos. Dabo exempla, & labore meo leuabo tuum. Ius in principijs dictum. Liuius l. XXVIII.* Tribunos tamen iura reddere in principijs ſinebant. *Edicta ibi propoſita. Vulcatius in Auidio Caſſio:* Nam ſtatim & ad ſigna edici iuſſit, & programma in parietibus fixit, vt ſi quis cinctus inueniretur in Daphne, diſcinctus rediret. *Litteræ lectæ, & habitæ allocutiones. Spartianus in Peſcennio.* Itaque miſi litteras recitandas ad ſigna, quibus, *&c. Tacitus,* Contractos in principia milites iuſſit cum ſilentio audire. *Collegatio & interdum animaduerſio ibi. Suetonius Othone, cap. 1.* Auſus eſt milites quoſdam

At modicus. dia valebat, & apud minores magis. Ducum inter ſe breuis ſermo ſecutus eſt, [15] hæc A
conquerentium: * *irritum laborem, potuiſſe bellum fugâ Parthorum finiri.* Ille integra vtri-
que cuncta reſpondit, conuerterent aquilas, & iuncti inuaderent Armeniam, abſceſſu
Vologeſis infirmatam. *Non ea Imperatoris habere mandata Corbulo: periculo legionum com-*
motum, è prouinciâ egreſſum. Quando in incerto habeantur Parthorum conatus, Syriam repe-
titurum. Sic quoque optimam fortunam orandam, vt pedes confectus ſpatiis itinerum, alacrem &
facilitate camporum præuenientem equitem aſſequeretur. Exin Pætus per Cappadociam hi-
Species fœderis inter Vologeſem & Corbulonem. bernauit. At Vologeſis ad Corbulonem miſſi nuntij, detraheret caſtella trans Euphra-
tem, amnemq;ue vt olim medium faceret. Ille Armeniam quoque diuerſis præſidijs va-
cuam fieri expoſtulabat. Et poſtremò conceſſit rex: dirutáque quæ vltra Euphratem
Romæ tamen non niſi fauſta omnia audita. communierat Corbulo, & Armenij ſuo arbitrio relicti ſunt. At Romæ tropæa de Par-
this, arcuſque medio Capitolini montis ſiſtebantur: decreta ab ſenatu integro adhuc
bello, neque tum omiſſa, dum aſpectui conſulitur, ſpretâ conſcientiâ. Quin & diſſimu-
Frumentum vetus in Tiberim iactũ. landis rerum externarum curis Nero frumentum plebis vetuſtate corruptũ, in Tiberim
iecit, quo [16] ſecuritatem annonæ ſiſtentaret. cuius pretio nihil additum eſt, quamuis B
ducentas fermè naues portu in ipſo, violentia tempeſtatis, & centum alias Tiberi ſub-
Præfecti nouí vectigalibus. uectas, fortuitus ignis abſumſiſſet. Tris dein conſulares, L. Piſonem, [17] Ducennium Ge-
minum, Pompeium Paullinum vectigalibus publicis præpoſuit, cum inſectatione prio-
rum Principum, qui grauitate ſumtuum iuſtos reditus anteiſſent. ſe annuum ſexcenties
ſeſtertiûm Reipub. largiri. Percrebuerat eâ tempeſtate prauiſſimus mos, cùm propin-
quis comitijs, aut ſorte prouinciarum, plerique [18] orbi fictis adoptionibus adſciſcerent
filios, præturáſque & prouincias inter patres ſortiri, ſtatim emitterent manu quos ado-
Querela de breui & fictâ adoptione. ptauerant. Qui magnâ cum inuidiâ ſenatum adeunt, ius naturæ, laboris educandi, ad-
uerſus fraudem & artes & breuitatem adoptionis enumerant: *Satis pretij eſſe orbis quòd*
multâ ſecuritate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta promta & obuia haberent. Sibi promiſſa
legum diu exſpectata in ludibrium verti, quando quis ſine ſolicitudine partus, ſine luctu orbus,
Patres prouidens & prohibens. *longa patrum vota repentè adæquaret.* Factum ex eo ſenatuſconſultum, ne ſimulata adoptio C
in vllâ parte muneris publici iuuaret, ac [19] ne vſurpandis quidem hereditatibus prodeſ-
Timarchus accuſatus. ſet. Exin Claudius Timarchus Cretenſis reus agitur, ceteris criminibus, vt ſolent præua-
lidi prouincialium, & opibus nimiis ad iniurias minorum elati: vna vox eius vſque ad
contumeliam ſenatus penetrauerat, quòd dictitaſſet, in ſuâ poteſtate ſitum, an procon-
Eâ occaſione, Thraſea ſententia. ſulibus qui Cretam obtinuiſſent, grates agerentur. Quam occaſionem Pætus Thraſea
ad bonum publicum vertens, poſtquam de reo cenſuerat, prouinciâ Cretâ depellen-
dum,

quoſdam capite punire, & quidem ante principia, ſe coram. *Frontinus lib. IV. Stratag.* M. Cato memoriæ tradidit in furto comprehenſis dextras eſſe præciſas, aut ſi leuiùs animaduertere voluiſſent, in principijs ſanguinem miſſum. *Signum etiam pugnæ propoſitum. Iſidorus:* Ruſſata pridie quàm dimicandum eſſet, ſolebat ante principia poni, quaſi admonitio & indicium futuræ pugnæ.

15. HÆC CONQVERENTIVM: * IRRITVM.] *Reddere ſententiam poſſis, neſcio an verba, ſi legas:* Hic conqueri, tantum irritum laborem: *vel,* Hoc conquerente. *Breuis ſermo ducum, inquit. Corbulo querebatur, fruſtrà ſe properaſſe & laborem eum ſumpſiſſe, cùm ille auxilium non exſpectaſſet: Pætus contrà, integra omnia, &c. Palmerius noſter malebat,* huius conquerentis initum laborem, illius integra vtrique omnia.

** Apud A. gellium l. v. cap. XIX.*

16 SECVRITATEM ANNONÆ SISTENTARET.] *Ita ſcripſi, nec pœnitet. Libri omnes,* ſuſtentaret: *P. Faber,* oſtentaret. *Suſpicor antiquis vſurpatum Siſtentare pro Oſtentare; argumento etiam Plautini verſus:* —— tu verò cluninum pecus

Aduenisti huc ſiſtentatum cum exornatis oſſibus. *Sic enim duo manuſcripti in Vatican. tertius,* Suſtentatum. *Et in eodem poëtâ alibi,* Extentatum *reperio. Si quis tamen* ſuſtentaret *ſeruat, poſſis interpretari, ſuſtentatam ſeruatámque eâ ratione ipſam opinionem copiæ frumentariæ, cùm & in Tiberim abijceret leuiter corruptum.*

17. DVCENNIVM GEMINVM.] *Qui ſub Galbâ Præfectus vrbi, l. I. Hiſtor.* D

18. ORBI FICTIS ADOPTIONIBVS.] *Quæ fraus olim etiam vſurpata, & reprehenſa a * Scipione his verbis:* In aliâ tribu patrem, in aliâ filium ſuffragium ferre. Filium adoptiuum tam procedere, quàm ſi ſe natum habeat. *Quamquam cenſeo Scipionem non aliud intellexiſſe, quam notionem Cenſoriam. & cùm ij inquirerent, qui vxores quiq; liberos haberent; malo quodam more, eos qui adoptaſſent non habuiſſe pro improlibus. Adde ad Tacitis locum l. II. De vacat. muner.*

19. NE VSVRPANDIS QVIDEM.] *Ne ad ſolidi capacitatem argumento l. L I. De Legatis II. Vide quæ notaui ad legem Papiam, l. III.*

20. NAM

A dum, hæc addidit: Ita probatum eſt, P. C. leges egregias, exempla honeſta, apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic oratorum licentia, Cinciam rogationem; candidatorum ambitus, Iulias: magiſtratuum auaritia, Calpurnia ſcita, pepererunt. [20] Nam culpa quàm pœna tempore prior, emendari quàm peccare poſterius eſt. Ergo aduerſus nouam prouincialium ſuperbiam dignum fide conſtantiaque Romanâ capiamus conſilium, quo tutelæ ſociorum nihil derogetur, nobis opinio decedat, qualis quiſque habeatur alibi quàm in ciuium iudicio eſſe. Olim quidem non modò prætor aut conſul, ſed priuati etiam mittebantur, qui prouincias viſerent, & quid de cuiuſque obſequio videretur, referrent. trepidabantque gentes de æſtimatione ſingulorum. At nunc colimus externos, & adulamur, & quomodo ad nutum alicuius grates, ita promptius accuſatio decernitur. [21] Decernaturque, & maneat prouincialibus, potentiam ſuam tali modo oſtentandi. Sed laus falſa & precibus expreſſa, perinde cohibeantur, quam malitia, quàm crudelitas. Plura ſæpe peccantur, dum demeremur, quàm cùm offendimus. Quædam imò [22] virtutes odio ſunt, ſeueritas obſtinata, inuictus aduerſum gratiam animus. Inde initia magiſtratuum noſtrorum meliora ferme, & finis

B inclinat, dum in modum candidatorum ſuffragia conquirimus. quæ ſi arceantur, æqualius atque conſtantius prouinciæ regentur. nam vt metu repetundarum infracta auaritia eſt, ita vetita gratiarum actione [23] ambitio cohibetur. Magno aſſenſu celebrata ſententia. Non tamen Senatuſconſultum perfici potuit, [24] abnuentibus conſulibus eâ de re relatum. Mox auctore Principe [25] ſanxere, ne quis ad concilium ſociorum referret, agendas apud ſenatum propætoribus próve conſulibus grates, neu quis eâ legatione fungeretur. Iiſdem conſulibus gymnaſium ictu fulminis conflagrauit, effigieſque in eo Neronis ad informe æs liquefacta. Et [26] motu terræ, celebre Campaniæ oppidum Pompeij, magnâ ex parte proruit. Defunctaque virgo Veſtalis Lælia, in cuius locum Cornelia ex familiâ Coſſorum capta eſt. [27] Memmio Regulo & Verginio Ruſo coss. natam ſibi ex Poppæâ filiam Nero vltra mortale gaudium accepit, appellauitque Auguſtam, dato & Poppææ eodem cogno-

Et cohibeta ambitio prouincialium.

Gymnaſium fulmine. Pompeij eiuſdem terræmotu, corrupta.

A. V. C. DCCCXVI. Filia Neroni nata.

20. NAM CVLPA QVAM POENA.] *Similis gnome in Tertulliano*. Nemo poſt futura reprehendit, quæ ignorat futura: emendatio culpam non

C antecedit.

21. DECERNATVRQVE ET MANEAT.] *Si non fractus locus, ſcribo ſententiâ ducente*, decernatur ne maneat. *Niſi per ironiam hæc dicta capies, & ſimulatâ quadam conceſſione. Quo ſenſu nihil mutem.*

22. VIRTVTES ODIO SVNT.] *Vulgo, qui eas grauatur.*

23. AMBITIO COHIBETVR.] *Legerim*, cohibebitur.

24. ABNVENTIBVS CONSVLIBVS EA DE RE RELATVM.] *Atqui*, licere patribus, quoties ius dicendæ ſententiæ accepiſſent, quæ vellent expromere, relationemque in eâ poſtulare, *ſuprà lib. XIII. ſcripſit Tacitus. ſimiliq. ſententiâ lib. II. le-*

D *go*, A maioribus conceſſum egredi aliquando relationem, & quod in commune conducat, loco ſententiæ promere. *Licuiſſet ergo conſulibus referre eâ de re ad patres: ſed iis aliter viſum. Ius relationum autem ſolis conſulibus: nec ſine relatione perfici potuit vllum* S. C. *Ideo Veſpaſiano conceſſum*, VTI. EI. SENATVM. HABERE. RELATIONEM. FACERE. REMITTERE. LICERET. *Ideò ſequentibus principibus honoris cauſâ datum ius tertiæ, quartæ, quintæ relationis: id eſt, me interprete, quoties conſules ipſi non eſſent, tres nihilominus, quatuor, aut quinque relationes facere poſſent quâ de re cumque iis viſum. Sollennia relationum verba è Suetonij Caligula cap. XV. hoc didici:* Quod bonum felixque ſit C. Cæſari, de N. patres conſcripti, quid fieri placet?

25. SANXERE NE QVIS.] *Reperio iam antè ſanxiſſe id Auguſtum de quo Dionis verba iſta lib. LVI.* Τοῖς ὑπηκόοις προσπαρήγγειλε μηδενὶ τῶν προστασσομένων αὐτοῖς ἀρχόντων μήτε ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς χρόνῳ, μήτε ἐντὸς ἑξήκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι σφᾶς, τιμήν τινα διδόναι. ὅτι τινὲς μαρτυρίας παρ' αὐτῶν καὶ ἐπαίνους προπαρασκευαζόμενοι, πολλὰ διὰ τούτου ἐκακούργουν. *id eſt* Prouincialibus interdixit, ne cui Præſidum quandiu in prouinciâ eſſet, neque intra ſexageſimum à diſceſſu eius diem, vllum honorem haberent: quoniam nonnulli teſtimonia ſibi & laudationes a prouincialibus comparantes, multa eâ occaſione peccabant. *Sed diuerſum tamen hoc Neronianum conſultum: quoniam illud Auguſti poſt diem permiſit laudationes, hoc planè & plenè tollit.*

26. MOTV TERRÆ.] *Diſſentit Seneca, qui ad ſequentes Coſſ. refert hunc terræ motum expreſſim:* Pompeios celebrem Campaniæ vrbem deſediſſe terræmotu, Lucili virorum optime, audiuimus: & quidem diebus hibernis, quos vacare a tali periculo maiores noſtri ſolebant promittere.* Nonis Februarij fuit hic motus, Regulo & Verginio Coſſ. *Et hercle iam adſentior id diſtincte, vt credam vitium eſſe non Taciti (non id conuenit in fidei & diligentiæ vnicæ ſcriptorem) ſed Aegyllbi alicuius; cuius adulterio, & traiectiones complures agnoſco in hac regiâ vere ſponsâ.*

** Obſerua. Ergo ſtatim conſulibus nouis, vt antè totius neceſſariò in alterutro erant hi.*

27. MEMMIO REGVLO ET VERGINIO COSS.] *Reſtitue iis prænomina vera ex lapide, præter mentem Onufrij Faſtorum ſcriptoris.*

VOTVM. SOLVERENT. L. M.
L. VERGINIO. RVFO.
C. MEMMIO. REGVLO. COSS.

28. Ad

[illegible] nomento. Locus puerperio colonia Antium fuit, vbi ipſe generatus erat. Iam ſenatus vterum Poppææ commendauerat dijs, votaque publicè ſuſceperat. quæ multiplicata, exſolutaque. Et additæ ſupplicationes, templumque Fœcunditati, & certamen [28] ad exemplar Atticæ religionis decretum. Vtque Fortunarum effigies aureæ in ſolio Capitolini Iouis locarentur: ludicrum Circenſe, vt [29] Iuliæ genti apud Bouillas, ita Claudiæ Domitiæque apud Antium ederetur. quæ fluxa fuere, quartum intra menſem defuncta infante: rurſúſque exortæ adulationes, cenſentium honorem diuæ, & puluinar, ædemque & ſacerdotem. Atque ipſe vt lætitiæ, ita mœroris immodicus egit: Adnotatum eſt, omni ſenatu Antium ſub recentem partum effuſo, Thraſeam prohibitum, immoto animo prænunciam imminentis cædis contumeliam excepiſſe. Secutam dehinc vocem Cæſaris ferunt, qua reconciliatum ſe Thraſeæ apud Senecam iactauerit, ac Senecam Cæſari gratulatum. Vnde gloria egregiis viris, & pericula gliſcebant. Inter quæ veris principio, legati Parthorum mandata regis Vologeſis, litteráſque in [illegible] formam attulere: *Se priora & toties iactata ſuper obtinendâ Armeniâ nunc omittere, quoniam dij quamuis potentium populorum arbitri poſſeſſionem Parthis non ſine ignominia Romanâ tradidiſſent. Nuper clauſum Tigranem, poſt Pætum legioneſque cùm opprimere poſſet, incolumes dimiſiſſe. Satis approbatam vim, datum & lenitatis experimentum. Nec recuſaturum Tiridatem accipiendo diademati in vrbem venire, niſi ſacerdotij religione attineretur. Iturum ad ſigna & effigies Principis, vbi legionibus coram, regnum auſpicaretur.* Talibus Vologeſis litteris, quia Pætus diuerſa tanquam rebus integris ſcribebat, interrogatus centurio qui cum legatis aduenerat, quo in ſtatu Armenia eſſet? omnes inde Romanos exceſſiſſe reſpondit. Tum intellecto Barbarorum irriſu, qui peterent quod eripuerant, conſuluit inter primores ciuitatis Nero, bellum anceps, [30] an pax in hoſte placeret. Nec dubitatum de bello. Et Corbulo tot per annos militum atque hoſtium gnarus, gerendæ rei præficitur, ne cuius alterius inſcitiâ rurſum peccaretur, quia Pæti piguerat. Igitur irriti remittuntur, cum donis tamen, vnde ſpes fieret; non fruſtrà eadem oraturum Tiridatem, ſi preces ipſe attuliſſet. [31] Syriæque exſecutio Cintio, copiæ militares Corbuloni permiſſæ, & quintadecima legio, ducente Mario Celſo, è Pannoniâ adiecta eſt. Scribitur tetrarchis ac regibus præfectiſque & procuratoribus, & qui prætorum finitimas prouincias regebant, iuſſis Corbulonis obſequi, in tantum fermè modum auctâ poteſtate, quem populus Romanus Gn. Pompeio bellum Piraticum geſturo dederat. Regreſſum Pætum cùm grauiora metueret, facetiis inſectari ſatis habuit Cæſar, his fermè verbis: *Ignoſcere ſe ſtatim, ne tam promtus in pauorem, longiore ſolicitudine ægreſceret.* At Corbulo quartâ & duodecimâ legionibus, quæ fortiſsimo quoque amiſſo, & ceteris exterritis, parum habiles prœlio videbantur, in Syriam tranſlatis, ſextam inde ac tertiam legiones, integrum militem & crebris ac proſperis laboribus exercitum in Armeniam ducit. Addidítque legionem quintam quæ per Pontum agens, expers cladis fuerat. Simul quintadecimanos recens addu-

Multâ adulatione: partum.

At eo breui abiit.

Thraſeam prohibetur aditu Cæſaris.

Legati Parthorum ad Principem.

Cum ſuperbiuſculis mandatis.

Deliberat Princeps Vlatuitque bellum Cum Corbulo Præfectum.

Et finitimi præſides regeſque obedire iuſſi.

Pætum ſcommate Nero excepit.

Copias Corbulo cogit.

28. AD EXEMPLAR ATTICÆ RELIGIONIS.] *Panathenæa Athenienſium intellegi volunt, de quibus apud Græcos obuij loci. Dubito. nam Panathenæis reſpondebant Romana Quinquatrus, neſcio an hoc certamen nouum. In libris etiam vaſllare ſcripturam video. quarum Vaticanus optimus,* accedítque *præfert, Farneſianus,* anciatæ. *An fuit,* Actiacæ religionis, *ſiue potiùs* regionis? *Nec enim maior hic, quàm in alijs ludis, religio. Enimuerò in Suetonio lega, Auguſti c. XVIII. ab eo Principe inſtitutos.* Nicopoli apud Actium ludos quinquennales, quò celebratior eius victoriæ memoria in poſterum eſſet. *Et duraſſe eos ad inferiora tempora, Mamertinus in Panegyrico docet:* Vrbs Nicopolis conciderat, & certamen ludicrû, luſtris omnibus ſolitum frequentari, intermiſerat temporis mæſti deformè iuſtitium. *Fuit autem certamen triplex, Gymnicum, Muſicum, & Equeſtre, vt Dio tradit lib. LI. quem vide. Hæc mea alim mens, ſed vt multa in hac ἀρχαιολογίᾳ incerta, nec vmquam eruenda, hic etiam diſſentiunt; & vir pereruditus tuetur vulgatam lectionem, & explicat in Agonisticis ſui libro III. quem licet adire.*

29. IVLIÆ GENTI APVD BOVILLAS.] *Lib. II. Annal* Sacrarium genti Iuliæ, effigieſque Diuo Auguſto apud Bouillas dicantur.

30. AN PAX IN HOSTE.] *Fortaſſe rectius,* an pax inhoneſta placeret.

31. SYRIÆQVE EXSECVTIO] *Exſecutionem pro adminiſtratione vſurpat fortaſſe, vt alibi,* Negotij eius exſecutionem libens ſuſcepit. *Seneca:* Differam hæc in in præſens. Deſiderant enim longam & propriam exſecutionem. *Ad dubito tamen nam leg.* Syriaque Sex. Cintio.

32. APVD

A adductos, & vex[illegible] lectorum ex [illegible] & A[illegible]ypto [illegible] n-que, & auxilia regum in vnum con[illegible]cta [illegible] M[illegible]en, quà [illegible] Euphratem parabat. Tum luſtratum ritè exer[illegible] a[illegible] concionem vo[illegible]r, or[illegible] de auſpiciis imperatoriis, rebúſq; eâ ſe geſtis, adue[illegible] iam Pæti d[illegible]ans: multâ auctoritate, quæ viro militari pro facundia erat. Mox [illegible] L. [illegible] pe-netratum, apertis quæ vetuſtas obſepſerat, pergit. Et v[illegible] Tir[illegible]datis V[illegible] de pace legatos haut aſpernatus, adiungit iis c[illegible] cum [illegible]and[illegible] non [illegible]us. *Non enim adhuc eò ventum, vt certamine extremo opus [illegible]. Multa Romanis [illegible], quædam Parthis eueniſſe, documenta aduerſus ſuperbiam: proinde & [illegible] con[illegible]ere, [illegible] tum va-ſtationibus regnum dono accipere; & Vologeſen melius [illegible] Romanâ, quàm damnis mutuis genti Parthorum conſulturum.* [34] *Scire quantum intus d[illegible]ordi[illegible]rum, quamque [illegible] & præferoces nationes regeret. Contrà Imperatori ſuo immotam vbique pacem, & vnum id be[illegible]m eſſe.* Simul conſilio terrorem adiicere, & Megiſtanas Ar[illegible]os qui primi à nob[illegible] d[illegible]-cerant, pellit ſedibus, caſtella eorum exſcindit plana, edita, valid[illegible]s, inua[illegible]que, p[illegible]

a Luſtrat & oratione excitat

Parthis ad eum legati.

Nec tam est pacis claudit.

Rem nihilominus in Armeniâ gerit.

B metu complet. Non infenſum, nedum hoſtili odio Corbu[illegible]nis nomen etiam Barbar[illegible] habebatur, eoque conſilium eius fidum credeb[illegible]nt. Ergo V[illegible]eſes [illegible] in ſummam, & quibuſdam præfecturis inducias petit. Tiridates locum diemque colloquio poſcit. Tempus propinquum, locus in quo nuper obſeſſæ cum Pæto [illegible] ues erant, cùm à Barbaris delectus eſſet, ob memoriam lætioris ſibi rei, non [illegible] à Corbulone vitatus, vt diſſimilitudo fortunæ gloriam augeret. Neque infam[illegible] Pæti au[illegible]ebatur, quod eò maximè patuit, quia filio eius tribuno ducere manipulos, atque opperiri reliquias malæ pugnæ imperauit. Die pactâ [35] Tiberius Alexander illuſtris eques Romanus miniſter bello datus, & Viuianus Annius gener Corbulonis, [36] nond[illegible]m ſenatoriâ ætate, ſed pro legato quintæ legioni impoſitus, in caſtra Tiri[illegible] venere, * honor eiu[illegible], ac ne metueret inſidias tali pignore. Viceni dehinc equites aſſumpti. Et viſo Corbulone, rex prior equo deſiluit: nec cunctatus Corbulò. Sed pedes vterque [37] dextras miſcuere. Exin Romanus laudat iuuenem, omiſsis præcipitibus tuta & ſal[illegible]taria capeſſentem. Ille de no-

Tiridates colloquium poſtulat.

Obſides à Romanis dantur.

** honori*

Ita rex ad Corbulonem venit.

C bilitate generis multum præfatus, cetera temperanter adiungit. Iturum quippe Romam, laturúmque nouum Cæſari decus, non aduerſis Parthorum rebus ſupplicem Arſaciden. Tum placuit Tiridatem ponere apud effigiem Cæſaris inſigne regium, nec niſi manu Neronis reſumere. & colloquium oſculo finitum. Dein paucis diebus interiectis, magnâ vtrimque ſpecie, inde eques compoſitus per turmas, & inſignibus patriis, hinc agmina legionum ſtetere fulgentibus aquilis, [38] ſignisque & ſimulacris deûm in modum templi. Medio tribunal ſedem curulem, & [39] ſedes effigiem Neronis, ſuſtinebat.

Pacta inter eos.

32. APVD MELITENEN.] *Ptolemao, Μελιτηνὴ, Suſianæ pars.*

33. ITER L. LVCVLLO.] *Plutarchum lege.*

34. SCIRE, QVANTVM.] *Sententiam adiuueris, ſi ſcribas:* Scire.

35. TIBERIVS ALEXANDER.] *Qui Procurator*
D *Iudææ poſt Cuſpium Fadum: Idem antea Alexandriæ Halabarches. Ioſephus lib. XX.*

36. NONDVM SENATORIA ÆTATE.] *Quæ eſt annus vigeſimusquintus, vt alibi monui.*

37. DEXTRAS MISCVERE.] *Quod apud Perſas ſanctiſsimi fœderis. Ioſephus:* Ὁ δὲ Ἀρτάβανος τοὺς τε παῖδας θεοῖς ἐπώμνυτο, μηδὲν κακὸν δράσειν αὐτοὺς, καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου, ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις παρὰ δόγμα τοῦ θαρσεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσιν. Οὐ γὰρ ἂν ψεύσαιτό τις δεξιῶν ὑπ' αὐτοῦ δόσεως γενομένης, οὐδ' ἂν πιστεύειν ἐνδοιάσειεν ἐν τοιᾶσδε ἀσφαλείας δόσεις γένοιτο, παρ' ᾧ ἂν ὑποψίᾳ ἀδικήσειν καθεστήκοιεν. *Firmat Gemiſtus Plethon lib. II. De rebus Græcorum:* Perſarum rex Mentorem, quòd dextram dediſſet, (maxima enim hæc apud Perſas fides) conſeruauit.

38. SIGNISQVE ET SIMVLACRIS DEVM.] *Videnda, ſi lubet, quæ de Signis in Militiâ ſcripſi. Multa & varia fuerunt, & clypeis imaginibúſque ornata: & ideò ſic diſpoſita & erecta comparat cum* deûm templo. *Ita enim diſtinguendum videtur. quia ſimulacra etſi Deorum ibi fortaſſe, pleraque tamen Principum erant, & qui rerum tunc potiebantur. Niſi quis cenſet, ad ornatum, in ſollenni illô velut pompâ, etiam ſtatuas deorum adhibitas & diſpoſitas: quod in aliorum arbitrio & opinatione relinquo.*

39. SEDES EFFIGIEM NERONIS] *De eâ re Dio in Eclogis nuper publicatis:* Ἀλλὰ καὶ βῆμα ὑψηλὸν ἠγέρθη. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες τοῦ Νέρωνος ἐστάθησαν. *Similis Sedes ſiue ſuggeſtus etiam Romæ in caſtris Prætoriis. Tacitus I. Hiſtor.* In ſuggeſtu, in quo paullo ante aurea Galbæ ſtatua fuerat, medium inter ſigna Othonem collocant. *Ergo ſtatuæ hæc vt appares, in ſede exemplo ſcilicet deorum, qui ſic plerumque ficti. Plinius Panegyrico:* Iamdudum illi-

lita-

Tiridates diadema deponit ad Neronis imaginem.

Epulo excipitur a Corbulone.

Et res Romanas docetur.

n[illegible]. Ad quam progreſſus Tiridates, [40] cæſis ex more victimis, ſublatum capite diadema imagini ſubiecit. magnis apud cunctos animorum motibus, quos augebat inſita adhuc oculis exercituum Romanorum cædes, aut obſidio. At nunc verſos caſus: iturum Tiridatem oſtentui gentibus, quãto minus quàm captiuum? Addidit gloriæ Corbulo comitatem, epulaſque, & rogitante rege cauſſas, quoties nouum aliquid aduerterat: vt initia vigiliarum [41] per centurionem nuntiari, [42] conuiuium buccinâ dimitti, & [43] ſtructa ante Auguralem aram ſubditâ face accendi: cuncta in maius extollens, admiratione

li radiatum caput, & media inter deos ſedes, auro ſtaret aut ebore.

40. Cæsis ex more victimis.] *Eum morem ſuggerunt Claudianus libro* I. *De laudibus Stilic.*

—— penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis. rituque iuuencos
Chaldæo ſtrauêre Magi. rex ipſe micantem
Inclinat dextrâ pateram, ſecretaque belli
Et vaga teſtatur voluentem ſidera Mithram.

Et Sidonius Panegyrico Leonis:

—— Magis iuratur ab illis
Ignis & vnda deus. nec non rata pacta futura
Hic diuos teſtatur auos. Chaldæus in extis
Pontificum de more ſenex arcana peregit
Murmura. ——

Strabo etiam aliquid de ritu victimas immolandi: Μελίσαντος δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα τοῦ ὑφηγουμένου τὴν ἱερουργίαν ἀπίασι διελόμενοι, τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος. Τῆς γὰρ ψυχῆς φασι τοῦ ἱερείου δεῖσθαι τὸν θεόν, ἄλλου δ' οὐδενός. Ὅμως δὲ τοῦ ἐπιπλόου τι μικρὸν τιθέασιν, ὡς λέγουσί τινες, ἐπὶ τὸ πῦρ. *id eſt:* Vbi autem magus qui ſacrum peragit carnes in partes tribuit, ſuâ quiſque acceptâ abeunt, dijs nihil impartientes. Animam enim ſolam hoſtiæ deum velle aiunt, nihil præterea. tamen omenti partem aliquam exiguam flammæ imponunt, vt quidam tradunt. *Docte ergo de omento Catullus inſeruit,*

Gnatus vt accepto veneretur carmine diuos,
Omentum in flammâ pingue liquefaciens.

vt ante me vulgauit magnus filiarum Mnemoſynes antiſtes.

41. Per centurionem nuntiari.] *Qui vigilias ordine obibant. Tacitus l.* II. *Hiſt.* Varus, deflagrante paullatim ſeditione, addit conſilium, vetitis obire vigilias centurionibus, omiſſo tubæ ſono, quo miles ad belli munia cietur. *Obibat ergo centurio, & rediens nunciabat Duci recte habere. Polybium vide lib.* VI.

42. Convivium buccina dimitti.] *Circuiui olim hunc ritum, non tetigi. At nunc in manum mihi dat Polybius libro* XIV. Eſt ea Romanis conſuetudo, vt tempore conuiuandi, cuncti tubicines ac buccinatores ad tentorium ducis perſonent, ad hoc, vt nocturnas cuſtodias ſuis locis per id temporis conſtituant. *O locum opportunum, & huic rei vnicum! e quo etiam Liuio lux, qui morem hunc, ſed obſcurius, tangit, libro* XXX. Tribunis edicit, vt vbi prætorio dimiſſi, ſigna concinuiſſent: extemplò educerent e caſtris legiones. Ita, vt imperauerat, ſigna ſub occaſum ſolis efferri cœpta. *Scribit vterque de Scipionis aſtu, quo caſtra Syphacis clàm inuaſit. Germanorum Principum mos neſcio an originem trahat iſtinc. Certè receptum dynaſtis etiam hodie, vt conuiuium incant ad ſonum tubæ. Quod ipſum Alexandrum Macetam feciſſe obſeruo, ex Athenæo, lib.* XII. Ἐγίνετο δὲ τὰ δεῖπνα πρὸς σάλπιγγα, τότε μὲν ἐν τοῖς γάμοις, καὶ ἄλλως δ' αἰεὶ ὁπότε τύχοι θύων ὁ ὡραῖος [illegible], ὥστε πᾶν εἰδέναι τὸ στρατόπεδον. *At enim, quia hic de fine, & de Buccinâ tantùm, vide me in Militiâ Rom. lib.* V. *Dial.* IX. *propiùs certiuſque hæc explicantem.*

43. Structa ante Auguralem.] *Hæſi & in hoc loco olim: quem nunc quidem perambulo leui pede. Lego.* ſtructam ante Augurale aram. *Non enim vult ſtructum aliquid accenſumve ante aram fuiſſe (non ille mos) ſed in ipſâ. quam collocat ante Augurale, locum in dextrâ Prætorij parte, vt docuimus ex Hygini verbis, libro* II. *Sed quis ille ritus? niſi fallor, ille ipſe qui in priuatorum etiam conuiuijs, carpendi aliquid e dapibus & libandi in honorem deorum. hoc tamen diſcrimine, quòd vulgò in focum libamenta ea illata, ſedem ſcilicet Larium hic in Aram, paullò auguſtius, & pro ſplendore imperatoris. Et de libatione quidem varij teſtes: propriè ad hunc morem iſti. Homerus in Achillis conuiuio, libro* IX.

—— Θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει
Πάτροκλον ὃν ἑταῖρον. Ὁ δ' ἐν πυρὶ βάλλε θυηλάς.
—— dis iuſſit ſacrificare
Patroclum ſociũ. hic libamina iecit in ignem.

Dionyſius l IV. *Antiq.* Ἀπὸ τῆς ἑστίας τῆς βασιλείου, ἐφ' ἧς ἄλλας τε συντελοῦσι Ῥωμαῖοι ἱερουργίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν δείπνων ἀπαρχὰς ἁγίζουσι. E foco regio, in quo cùm alia ſacra Romani facere ſolent, tum & cœnarum libare primitias. *Plutarchus de Fort. Rom. facit Ocriſiam* [illegible] ἀπάργματα καὶ λοιβὴν λαμβάνουσαν ἀπὸ βασιλικῆς τραπέζης, καὶ ὥσπερ εἰώθει, τῷ πυρὶ ἐπιβάλλουσαν: primitias & libamenta capientem è menſâ regia, & vt ſolet, in ignem conijcientem. *Silius pulcherrimè lib.* VII.

Diſtinxit dulces epulas, nulloque cruore
Pollutâ caſtus menſâ cerealia dona
Attulit ac primum VESTÆ decerpſit honorem
Vndique, & in mediâ iecit libamina flammâ.

Perſius in patellâ poni & deferri ſolere oſtendit:

- cultrixque foci ſecura patella.

Vbi vetus interpres: Quia delibantiæ (*puto*, delibatæ) dapes in eâ poſitæ ad focum feruntur. *Inde* Patellarij dij, *Plauto: inde Varroni ſcriptum* Deos colere, & dare in patellam μικρὸν κρέας. *Tibullus hoc aſpexit, Lares compellans:*

Adſitis diui. nec vos e paupere menſâ
Dona, nec e puris ſpernite fictilibus.

Etiam Liuius, libro XXXIX. Inter pocula atque epulas, vbi libare dijs dapes, & bene precari mos eſſet. *Denique Horatius:*

—— vernaſque procaces,
Paſcen libatis dapibus.

ſatyricè & ambiguo ſenſu. ſiue quia non paſceret vernas, niſi prius libatis dapibus: ſiue quia è libatis dapibus. Et hoc poſtremum, vt religio poetæ fuit, mauis.

cen, tam

A ratione priſci moris affecit. [44] poſtremo die ſpatium orauit, quo tantum itineris aditurus, fratres ante, matremque viſeret: obſidem interea filiam tradit, literáſque ſupplices ad Neronem. Et digreſſus Pacorum apud Medos, Vologeſen Ecbatanis repperit, non incurioſum fratris: quippe & proprijs nuntijs à Corbulone petierat, ne quam imaginem ſeruitij Tiridates perferret, [45] neu ferrum traderet, [46] aut complexu prouinciis obtinentium arceretur, foribúſve eorum aſſiſteret: tantuſque ei Romæ, quantus conſulibus, honor eſſet. Scilicet externæ ſuperbiæ ſueto, non erat notitia noſtri: apud quos ius imperij valet, inania tranſmittuntur. Eodem anno Cæſar nationes Alpium maritimarum in ius Latij tranſtulit. [47] Equitum Romanorum locos ſedilibus plebis antepoſuit apud Circum. Namque ad eam diem [48] indiſcreti inibant, quia lex Roſcia nihil niſi de quatuordecim ordinibus ſanxit. Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentiâ ac priora. Sed [49] feminarum illuſtrium ſenatorumque plures per arenam fœdati ſunt. C. Lecanio, M. Licinio Coſs. acriore in dies cupidine adigebatur Nero pro-
B miſcuas ſcenas frequentandi. Nam adhuc per domum aut hortos cecinerat Iuuenalibus ludis, quos vt parum celebres & tantæ voci anguſtos ſpernebat. Non tamen Romæ incipere

Abit fratri ſalutato.

Alpium parti iure Latij donata.

Sedes equitum in Circo diſcreta.

A. V. C. DCCCXVII.

cenſeam ex eius mente. Non enim ſemper comburi libamenta ea mos, ſæpè apponi tantùm, & max edi. Artemidorus hoc clare notat de ſacrificulis ea cibo ſe ſuſtentantibus lib. III. cap. III.

44. POSTREMO DIE.] *Fortè, poſtero. Nam vallem eam manſit, vti apparet ex vigilijs nunciatis.*

45 NEV FERRVM TRADERET.] *Perſæ enim & Parthi omnes ſemper de more cincti. Ammianus libro* XXIII. Omnes promiſcuè vel inter epulas feſtoſque dies gladijs cincti cernuntur. quem Græcorum veterum morem primos abieciſſe Athe-
C nienſes Thucydides eſt auctor. *At de ritu ponendi apud Magiſtratus ferri, in Electis mihi dictum, cap. de Lictoribus.*

46. AVT COMPLEXV.] *Duplex ritus. Priorem illuſtro è Spartiana Seuera, de qua Legato Africæ:* In eâ legatione, cùm eum quidam municipũ ſuorum Leptitanus, præcedentibus faſcibus, vt antiquum contubernalem ipſe plebeius amplexus eſſet; fuſtibus eum ſub elogio præconis cecidit, Legatum populi Rom. homo plebeius temerè amplecti noli. *Interdicti erga prouinciales complexu. Sed nec in fores ſtatim illis aditus; vti eleganter Saluianus lib. III. de Gubernat.* Intra ianuas non modò illuſtrium poteſtatum, ſed etiam Præſidum aut Præpoſitorũ, non omnes paſſim intrare præſumunt, niſi quos aut iudex vocauerit, aut negotiũ traxerit aut ipſa honoris proprij dignitas introire per-
D miſerit: ita vt ſi quiſpiam fuerit inſolenter ingreſſus, aut cædatur aut propellatur, aut aliquâ verecundiæ atque exiſtimationis ſuæ labe mulctetur. *Quod augendæ dignitati vſurpatum à Præſidibus; vti priuatim à quibuſdam per ſuperbiam Romæ.*

47. EQVITVM ROM. LOCOS.] *Rectè & ordine capienda hæc legendaque, ne cum alijs abeas errabundus. Ita autem in Circo ſedendi (nam de Theatro alius mihi locus) res fuit. Ad Auguſti æuum ſpectaculũ id, Senatus, Eques, Plebes inibant indiſcreti. Nam Roſcia lex & Iulia Theatrales, de ſcenâ tantum cauerant, non de Curulibus ludis. Qui quoniam antiquiſſimi, religione quadam, cenſeo, & ſimul non alienandæ plebis, ſeruatus in ijs mos priſcus. Cornelio Cinnâ demum & Valerio Meſſallâ Coſſ. anno vrbis* DCCLVIII. *mutauit Auguſtus. Dio lib.* LV. Καὶ τὰς ἱπποδρομίας χωρὶς μὲν οἱ βουλευταὶ, χωρὶς δὲ οἱ ἱππεῖς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἶδον, ὃ καὶ νῦν γίγνεται. *Sed ita, vt ſaltem iuberet ſeorſim ſpectare Senatum, ſeorſim Equitem: non tamen loca illis certa adſignaret ſtatáque. Itaque in aliâ atque aliâ regione Circi ſpectabant (ſedilibus videlicet his aut illis à plebe occupatis) donec tollendæ confuſione, Claudius Imp. Senatui attribuit certam manſuramque ſedem. Suetonius cap.* XXI. Circo maximo marmoreis carceribus auratiſque metis exculto, propria Senatoribus conſtituit loca promiſcuè ſpectare ſolitis. *Ait promiſcuè: magis vere proprièque, vagè. Eam enim Suetonij mentem eſſe, libens Dioni concreda rem eam explicanti cum curâ, lib.* LX. Ἐν ὧ καὶ τὸ ἀποτεταγμένον αὐτοῖς *(de Circo prædixit)* ἰδίᾳ καὶ κατὰ σφᾶς ἕδρας ἔχειν, τό τε βουλευτικὸν καὶ τὸ ἱππικὸν καὶ ὁ δῆμος, ἀφ' οὗ περ τοῦτ' ἐνομίσθη. Οὐ μέντοι καὶ τεταγμένα σφίσι χωρία ἀπεδέδειντο. Ἀλλὰ τότε ὁ Κλαύδιος τήν τε ἕδραν τὴν νῦν οὖσαν τοῖς βουλευταῖς ἀπένειμε, καὶ ... ἐν ... *Sed Claudius Senatui tantum. equiti ecce nunc Nero. Sueton. cap.* XI. Circenſibus loca equiti ſecreta à cæteris tribuit. *Plinius l.* VIII *c.* VII. *ſatis oſtendit nuno exædificata ea loca fuiſſe:* Cæſar Dictator, *inquit,* euripis arenam circumdedit, quos Nero princeps ſuſtulit, equiti loca addens. *Quod in fine verborum Dionis eſt, nolim negligas. Nam etiam poſt loca diuiſa, promiſcuè licuit ſpectare Senatoribus, ſed in veſte, vt ait, priuatâ. Exemplum in Plinio, l.* IX. *epiſt. vbi Corn. Tacitus hic ipſe noſter in Equeſtribus ſpectat, etſi Senator.* Numquam maiorem, *ait Plinius,* cepi voluptatem, quàm nuper ex ſermone Corn. Taciti. Narrabat ſediſſe ſe Circenſibus proximum equiti Rom. &c. *Hæc ſatis ad Taciti mentem: nam de lineâ, de cancellis, de loco feminarum alibi dico vbertim.*

48. INDISCRETI INIBANT.] *Sic infrà:* Iniſſe eum domeſticam ſcænam.

49. FEMINARVM ILLVSTRIVM SENATORVMQVE.] *Cur inuertitis cenſores? Non enim, inquiunt, probabile feminas deſcendiſſe in arenam. Boni viri, quàm bene ſentiunt de ſexu, quo nihil abruptius tùm ſemel frenum excuſſit ingenuus pudoris! Sed diſcite, & credite priſcis, non in ſcænam ſolum feminas veniſſe, ſed in arenam. Iuuenalem omitto ſatyrâ* VI.

Suetonius

* Videtur delendum. | Neapoli Nero ſe & vocem publicat.

cipere [*ſcenas] auſus, Neapolim quaſi Græcam vrbem dilegit. Inde initium fore, vt A tranſgreſſus in Achaiam, inſigneſque & antiquitùs ſacras coronas adeptus, maiore famâ ſtudia ciuium eliceret. Ergo contractum opidanorum vulgus, & quos è proximis colonijs & municipijs eius rei fama ciuerat, quique Cæſarem per honorem, aut varios vſus ſectantur. etiam militum manipuli theatrum Neapolitanorum complent. Illic, pleriq; e vt arbitrabantur, triſte; vt ipſe, prouidum potiùs & ſecundis numinibus euênit. Nam egreſſo qui affuerat populo, vacuum & ſine vllius noxâ theatrum collapſum eſt. Ergo per compoſitos cantus grates dijs, atque ipſam recentis caſus fortunam celebrans, petituruſque maris Hadriæ traiectus, apud Beneuentum interim conſedit: vbi gladiatorium munus à Vatinio celebre edebatur.[50] Vatinius inter fœdiſſima eius aulæ oſtenta fuit, ſutrinæ tabernæ alumnus, corpore detorto, facetijs ſcurrilibus: primò in contumelias aſſumtus, deinde optimi cuiuſque criminatione eò vſque valuit, vt gratiâ, pecuniâ, vi nocendi etiam malis præmineret. Eius munus frequentanti Neroni, ne inter voluptates quidem à ſceleribus ceſſabatur. Iiſdem quippe illis diebus Torquatus Silanus mori adigitur, quia ſuper Iuniæ familiæ claritudinem diuum Auguſtum atauum ferebat. Iuſſi id B accuſatores obicere, prodigũ largitionibus, neque aliam ſpem quàm in nouis rebus eſſe. quin eum [51] nobiles habere, quos ab epiſtolis & libellis & rationibus appellet,[52] nomina ſummæ curæ & meditamenta. Tum intimus quiſque libertorum vincti abreptique. Et cùm damnatio inſtaret, brachiorum *venas Torquatus interſcidit, ſecutáque Neronis oratio ex more: *Quamuis ſontem & defenſioni meritò diffiſum, victurum tamen fuiſſe ſi clementiam iudicis exſpectaſſet.* Nec multo pòſt [53] omiſſâ in præſens Achaiâ (cauſſæ incer-

Theatrum ruit, ſed ſine noxâ. | Gladiatorium munus Beneuenti. A peſſimo Vatinio. | Iunius Torquatus ad mortem adactus.

Suetonius ecce in Domitiano c. IV. Venationes gladiatoreſque & noctibus ad lychnuchos dedit: nec virorum modò pugnas, ſed & feminarum. *Et Statius de iiſdem ludis I. Sil.*

Stat ſexus rudis inſciuſque ferri,
Et pugnas capit improbus viriles.
Credas ad Tanaim ferumque Phaſim
Thermodontiacas calere turmas.

Adeòque id verum & vulgatum, vt Seuero imperante cauendum Sc^o fuerit μηκέτι μηδεμίαν γυναῖκα μονομαχεῖν. non vltrà feminam vllam ad gladium depugnare, *ait in Seuero Xiphilinus.*

50. VATINIVS INTER FOEDISSIMA EIVS AVLÆ OSTENTA] *De hoc ſutore Vatinio, Martial.*

Vilia ſutoris calicem monumenta Vatini
Accipe, ſed naſus longior ille fuit.

cuius Epigrammatis argutiam non cepit Turnebus. Ego ſententiam puto, cùm quattuor naſos oblongos haberet ille Vatinianus calix: tamen longiorem iis fuiſſe Vatinij naſum. Notátque callidè eum, vt acrem & ſagacem inquiſitorem criminatorémque. Ita enim fuit. Xiphilinus eum ait adeò hoſtem optimatibus fuiſſe, vt ſemper in ore haberet, μισῶ σε Καῖσαρ ὅτι συγκλητικὸς εἶ. De poculo ipſo Iuuenalis:

Tu Beneuentani ſutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quattuor.

51. NOBILES HABERE, QVOS.] *Nobilium vox mihi ſuſpecta, atque alij exanimauit. Quis enim iſti tam viles nobiles, qui alteri ſuæ ſortis ad tale officium ſe ſubmitterent? Imò nec Principes ipſi, nobiles ad ea munera habebant, ſed libertos. Primus Vitellius (Verba Taciti I. Hiſtor.)* miniſteria Principatus per libertos agi ſolita, in equites Romanos diſpoſuit. *Sed nec ea diſpoſitio firma. vix cœpta abijt: eóq; Spartianus Hadrianum Imp. quaſi primum auctorem eius verlaudat:* Ab Epiſtolis, à Libellis, primus equites Rom. habuit. *Dionis locus nomine monet, oratione*

* Romulus Amaſæus eſt.

Mæcenatis ad Auguſtum: vbi ſuadet ad Epiſtolas & ad Libellos adiutores quoſdam ex Equitibus adſumi. *Nam id Dio inſeruit (vt ſolet, & alias monuij) ad ſui morem; atque illinc ſumpſit. Sub Auguſto certè non ſic fuit. Quid ergo ad Taciti nunc lo- C cum? corruptum eſſe, & aut vocem eam* Nobiles *exſecandam abijciendámque eſſe, malè infarctam; aut mutandam,* quin eum nonnullos habere.

52. NOMINA SVMMÆ CVRÆ] *Iam capio, olim caligaui. Hæc, inquit, nomina* Ab Epiſtolis, à Libellis, *ſunt ſummæ curæ nomina, id eſt Imperij & Principatus, itémque eius meditamenta. Significat, eo ipſo quòd talia officia & nomenclaturas Torquatus in domo habeat, iam nunc inſpicere & meditari imperare. Cur enim has imagines eius vſurpat? Nam alij priuati* A manu *habent, non ab* Epiſtolis, Libellis, *& talia: ac conueniunt in Principes ſolos.*

53. OMISSA IN PRÆSENS ACHAIA.] *In quam cantandi cauſſâ iuit, & libertate eam donauit, vt Suetan. alijq. tradidêre. Illud Pauſaniæ mirum, l. VII.* Neronem Græciæ libertatem reddidiſſe, ſine vllo imperij detrimento: quoniã pro eâ Sardiniam D prædiuitem inſulam in prouinciæ formam redegerit. *Aberrat. & intelligi voluit Alpes Cottianas, quæ ſolæ cum Ponto Polemoniaco in prouinciam à Nerone redacta. Sardinia quidem, vnà cum Siciliâ, prima prouinciarum.*

ADD. *Interpreti herculès ſuccenſeo (etſi fido aliàs & * docto) qui me vt iniuſtè Pauſaniam arguerem fecit. Nam ipſum Græcè nuper editum cùm vidi (antea nunquam fuit captu), verba eius in aliam ſententiam, hæc reppere.* ἐλευθερώσαντος Νέρωνος τὴν Ἑλλάδα ἁπάντων, ἀλλαγὴν πρὸς δῆμον ποιησάμενος τῶν Ῥωμαίων. Σαρδὼ γὰρ τὴν νῆσον ἐς τὰ μάλιστα εὐδαίμονα ἀντὶ Ἑλλάδος σφίσιν ἀντιδέδωκε. *Quorum verborum vera hæc ſententia* Omnium immunem & liberam Nero reliquit Græciam, permutatio-

quad

A [illegible] beneuolentia, prouincias Orientis, maxime Ægyptum, ſe [illegible] agitantis. Dein edicto teſtificatus non longam ſui abſentiam, & cuncta in Rep. perinde immota ac proſpera fore, ſuper ea profectione adit Capitolium. Illic veneratus deos, cum Veſtæ quoque templum inijſſet, repente cunctos per artus tremens, ſeu numine exterrente, ſeu facinorum recordatione nunquam timore vacuus, deſeruit inceptum, cunctas ſibi curas amore patriæ leuiores dictitans. *Vidiſſe ciuium mæſtos vultus, audire ſecretas querimonias, quod tantum aditurus eſſet iter, cuius ne modicos quidem egreſſus tolerarent, ſueti aduerſum fortuita aſpectu Principis refoueri. Ergo vt in priuatis neceſſitudinibus proxima pignora præualerent, ita populum Romanum vim plurimam habere, parendumque retinenti.* Hæc atque talia plebi volenti fuere, voluptatum cupidine, & quæ præcipua cura eſt, rei frumentariæ anguſtias ſi abeſſet metuenti. Senatus & primores in incerto erant, procul an coràm atrocior haberetur. dehinc, quæ natura magnis timoribus, deterius credebant quod euenerat. Ipſe quo fidem acquireret, [54] nihil vſquam perinde lætum ſibi, [55] publicis locis ſtruere conuiuia, totáque vrbe quaſi domi vti. Et celeberrimæ luxu famaque epulæ fuere, quas Tigellino paratas, vt exemplum referam, ne ſæpius eadem prodigentia narranda ſit. Igitur [56] in ſtagno Agrippæ fabricatus eſt ratem, cui ſuperpoſitum conuiuium nauium aliarum tractu moueretur. Naues auro & ebore diſtinctæ. Remigeſque exoleti, per ætates & ſcientiam libidinum componebantur. Volucres & feras diuerſis e terris, & animalia maris Oceano abuſque perueхerat. Crepidinibus ſtagni lupanaria aſtabant, [57] illuſtribus feminis completa. Et contra ſcorta viſebantur, [58] nudis corporibus. Iam geſtus motuſque obſceni, & poſtquam tenebræ incedebant, quantum iuxta nemoris, & circumiecta tecta, conſonare cantu & luminibus clareſcere. Ipſe per licita & illicita fœdatus, nihil flagitij reliquerat, quo corruptior ageret; niſi paucos poſt dies vni ex illo contaminatorum grege, [59] cui nomen Pythagoræ fuit, in modum ſolennium coniugiorum denupſiſſet. Inditum Imperatori flammeum. [60] Miſſi auſpices duo, & genia-

Cremus. — Quæ caritate plebis & patriæ. — Infames eius epulæ. — Magno ſumptu. — Turpis libido. — Denique [illegible] — Aut certè [illegible]

C quadam cum populo Romano factâ. Sardiniam enim inſulam beatam & vberem, pro Græcia ei attribuit. *Ita palàm lati erroris illius Pauſanias liberatur: qui non hoc vult, vt Sardinia tunc demum prouincia ſit facta. non hercules. non. ſed vt cum populo permutata. Hoc tamen ipſum an verè? ambigas iure. quia Strabo libro vltimo, & Dio LIII Sardiniam iam inde à primâ diuiſione Auguſti, collocant inter populares. Quod ſi mutatum à medijs Principibus: Dionem id non monuiſſe profectò mirum eſt.*

54. NIHIL VSQVAM PERINDE LÆTVM SIBI.] *Mihi hoc lucet. Verbrantum malle,* nihil vſquam periculoſum ſibi, *inſipientia eſt. Clarè hoc ait. Nero vti reipſà oſtenderet nullum ſibi locum præ Romà eſſe, ſtruxit in publico conuiuia, &c.*

D 55. PVBLICIS LOCIS STRVERE CONVIVIA.] *Suetonius:* Cænitabatque nonnumquam & in publico. Naumachiâ præcluſâ, vel Martio campo, vel Circo maximo.

56. IN STAGNO AGRIPPÆ.] *Cuius mentio Straboni; itémque nemoris de qua hic, lib XIII. de Lampſaco.* [illegible Greek] Illinc tranſtulit Agrippa Leonem cadentem Lyſippi opus. poſuit verò in nemore, quod ſtagnum interiacet & Euripum. *Ammianus, puta, idem intellexit.* Inter quæ porticum excitauit ingentem lauacro Agrippæ contiguam, Boni euentus cognomine.

57. ILLVSTRIBVS FEMINIS COMPLETA.] *Corrige in hac ſententiâ Suetonium c. XXVII.* Inſignes ganeæ & matronarum inſtitorio copas imitantium. *lege,* inſtitoria, *pro locis ipſis.*

58. NVDIS CORPORIBVS.] *Ita receptum in proſtitutis, vt nudæ oſtenderent quidquid ſui. Iuuenalis:* — tum nuda papillis
Conſtitit auratis.
Lampridius Elagabalo: Et cùm ad meretrices habitu muliebri proceſſiſſet, papillâ eiectâ. *Optimè omnium Dio, in eodem monſtro:* [illegible Greek]

59. CVI NOMEN PYTHAGORÆ.] *At Doryphorum vocat Suetonius, ſcilicet eum Neronis libertum. Enimuero errore Tranquillum eſſe, quoniam Doryphorus antè mortuus. Tacitus lib. XIV.* Eodem anno potiſſimos libertorum veneno interfeciſſe creditus eſt: Doryphorum, vt aduerſatum nuptijs Poppææ. *A Tacito etiam Dio ſtat.*

60. MISSI AVSPICES DVO.] *E Sulpicio Seuero, qui locum hunc tranſſcripſit apertè, leg. videtur,* auſpices, dos, & gen *Melius etiam,* vel, *quàm,* miſſi. *Verba Sulpicij:* Inditum Imperatori flammeum, dos & genialis thorus, & faces nuptiales: cuncta denique quæ vel in feminis non ſine verecundiâ conſpiciuntur, ſpectata. *Tacitior de hac re* Amictus nubentium virginum ſpecie, palam Senatu, dote datâ, in manum conuenit. *Sed & in Suetonio mentio dotis: nec hercle in his legitimis nuptijs omitti debuit.*

61. PER

genialis torus, & faces nuptiales; cuncta denique ſpectata, quæ etiam in [illegible] tit. Sequitur clades, fortè, an dolo Principis incertum: nam vtrumque [illegible] dere: ſed omnibus quæ huic vrbi per violentiam ignium acciderunt, grauior [illegible] cior. Initium in eâ parte Circi ortum, quæ Palatino Cælioque montibus contigua [illegible]. Vbi [61] per tabernas, quibus id mercimonium inerat quo flamma alitur, ſimul [illegible] ignis, & ſtatim validus, ac vento citius longitudinem Circi corripuit. Neque enim [illegible] mus munimentis ſeptæ, vel templa muris cincta, aut quid aliud moræ interiacebat [illegible] petu peruagatum incendium, plana primùm, deinde in edita aſſurgens, & [illegible] riora populando anteijt remedia velocitate mali, & obnoxiâ vrbe artis itineribus [illegible] que & illuc flexis, atque [62] enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta pauentium feminarum, [63] feſſa [ætate] aut rudis pueritiæ ætas, quique ſibi, quique alij conſulebant, dum trahunt inualidos aut opperiuntur, pars morans, pars feſtinans, cuncta impediebant: & ſæpè dum in tergum reſpectant, lateribus aut fronte circumueniebantur: vel ſi in proxima euaſerant, illis quoque igni correptis, etiam quæ longinqua [illegible] derant, in eodem caſu reperiebantur. Poſtremò quid vitarent, quid peterent ambigui, complere vias, ſterni per agros: quidam amiſſis omnibus fortunis diurni quoque victus, alij caritate ſuorum quos eripere nequiuerant, quamuis patente effugio interiere. Nec quiſquam defendere audebat, crebris multorum minis reſtinguere prohibentium, & alij palàm faces iaciebant, atque eſſe ſibi auctorem vociferabantur: ſiue vt raptus licentiùs exercerent, ſeu iuſſu. Eo in tempore Nero Antij agens, non antè in vrbem regreſſus eſt, quàm domui eius, quâ palatium & [64] Mæcenatis hortos continuauerat, ignis propinquaret. Neque tamen ſiſti potuit, quin & palatium & domus & cuncta circùm haurirentur. Sed ſolatium populo exturbato & profugo, campum Martis ac [65] monumenta Agrippæ, hortos quin etiam ſuos patefecit. Et ſubitaria ædificia exſtruxit, quæ multitudinem inopem acciperent. Subuectáque vtenſilia ab Hoſtiâ, & propinquis municipijs. [66] pretiumque frumenti minutum, vſque ad ternos nummos. Quæ quamquam popularia, in irritum cadebant, quia peruaſerat rumor: ipſo tempore flagrantis vrbis, iniſſe eum domeſticam ſcenam, & ceciniſſe Troianum excidium, præſentia mala vetuſtis cladibus aſſimilantem. [67] Sexto demùm die apud imas Eſquilias finis incendio factus, prorutis per immenſum ædificijs, vt continuæ violentiæ campus & velut vacuum cælum

Incendium grande Romæ

Miſera eius facies.

Quod nec reſtingui licuit.

Domus etiā Principis exuſta.

Receptacula quædam plebi data.

At ille canit inter flammas.

B

C

61. PER TABERNAS, QVIBVS.] *Nam ibi, id eſt, in Velabro oleary. Plautus:*

De compacto rem gerunt, quaſi in Velabro olearij.

Ideò à Victore in regione XI. Circi maximi, locata ædes Herculis Oliuarij. *Sed & Thurarius vicus iſtic. Denique purpura, ſerica, aliaq; merces. Martialis:*

Nec niſi prima velit de Thuſco vellera vico.

62. ENORMIBVS VICIS.] *Liuius libro V. poſt Gallicum incendium, id excuſat.* Feſtinatio curam exemit vicos dirigendi, dum amiſſo ſui alienique diſcrimine, in vacuo ædificant. *& addit.* formam vrbis eſſe occupatæ magis, quàm diuiſæ ſimilem.

63. FESSA ÆTATE AVT.] *Senio corruptionem, & melior:* Feſſa, aut rudis pueritiæ ætas, *ſuperfluenti voce inducta. Deſcribit in incendio infirmi ſexus pauorem, & ætatis. Ætas infirma duplex, Pueritia, Senectus. Hanc noſter vocat Feſſam. ſupra lib. XIV.*

Si quos imbellis ſexus aut feſſa ætas attinuerat.

lib. 1. Hiſt. Feſſa iam ætate Galbæ. *lib. 1. Annal* An Auguſtum feſſâ ætate toties in Germaniam commeare potuiſſe?

64. MÆCENATIS HORTOS CONTINVAVERAT.] *Horti Mæcenatiani in Exquiliis. Bis autem a Nerone ædificata domus, productaque ad Exquilias ipſas Suetonius,* Domum à Palatio Eſquilias vſque fecit. quam primò Tranſitoriam, mox incendio abſumptam reſtitutamque, Auream nominauit. *Priorem ergo nunc intellege.*

65. MONVMENTA AGRIPPÆ.] *Quæ pluria in eo campo. Vide Dionem LIII.*

66. PRETIVMQVE FRVMENTI MINVTVM.] *Apparet ergo non planè gratuitum frumentum fuiſſe: niſi tamen intellegit de eo, quod ſupra annonarium modum ſupraque menſtruam teſſeram capiebant. Sed & anteà mentio pretij fuit;* Frumenti pretio nihil additum eſt, quamuis ducentas ferè naues, *& itémque pòſt hoc libro:* Addiditque militibus ſine pretio frumentum, quo antea ex modo annonæ vtebantur. *Hæc autem ratio conciliandi fauoris, pulchre & ex ſui ſæcli ritu deſcripta Lucano lib. I. in Iulij perſonâ:*

Quoque modo vanos populi conciret amores:
Gnarus, & iratum cauſſas, & ſumma fauoris
Annona momenta trahi. namq; adſerit vrbes
Sola fames, emiturque metus, cum ſegne p[illegible]
tentes
Vulgus alunt. neſcit plebes ieiuna timere.

D

67. SEXTO DEMVM DIE.] *At Suetonius ſex dies ſeptémque noctes eâ clade ſæuitum.*

A [illegible]m occurre[illegible]t. Nec dum poſito [illegible] ° [illegible]bat. ° L[illegible] lis m[illegible] [illegible] minor. [illegible] & [illegible] tati [illegible] atæ latius p[illegible]cidere. Pl[illegible] [illegible] ° [illegible] Ti-gel[illegible] Æ[illegible] [illegible] erat. V[illegible] Nero condend[illegible] & co[illegible] ment[illegible] ſuo appellandæ gloriam quærere. Quippe in [illegible] R[illegible] di uid[illegible] quatuor [illegible] manebant, [illegible] tenus de[illegible] ſeptem re[illegible] pauca tectorum veſtigia ſupererant, lacera & ſemiuſta. Dom[illegible] [illegible]larum, & t[illegible] plo[illegible], quæ amiſſa ſunt, numerum in[illegible] haut promptum fuerit [illegible] o-ne, quod ° Seruius Tullius Lunæ, & Magna ara [illegible] H[illegible] Arcas E[illegible]ander ſacrauerat, ædeſque Statoris Iouis vota Rom[illegible] N[illegible] regia, & de-lubrum Veſtæ cum penatibus populi Romani, exuſta. [illegible] & ⁷² Græcorum artium decora, exin ⁷³ monimenta ingeniorum antiqua & incorrupta, quamuis in tantâ reſurgentis vrbis pulchritudine, multa [illegible] inerant, quæ re-parari nequibant. Fuere qui annotarent, ⁷⁴ XIV. Kalen. Sextil[illegible] principium incendij huius ortum, quo & Senones captam vrbem inflammauerant. Al[illegible] eo vſque curâ pro-

B greſſi ſunt, vt ⁷⁵ totidem annos menſeſque & dies inter vtraque incendia numerent. Ce-terùm Nero vſus eſt patriæ ruinis, exſtruxítque domum, in qua haut perinde gemmæ & aurum miraculo eſſent, ſolita pridem, & luxu vulgata, quàm ⁷⁶ arua & ſtagna, & in mo-dum ſolitudinum hinc ſiluæ, inde aperta ſpatia, & proſpectus: magiſtris & machina-toribus Seuero & Celere, quibus ingenium & audacia erat, etiam quæ natura denega-uiſſet,

Nec ſibi [illegible] dinem.

[illegible] ſeptem [illegible] Roma [illegible]

Et vetuſtiſſima templa. Innumera [illegible].

Nero domum ſibi extruit.

Laxitate & ſplendore mirificam.

longè abit à lapide priſco, qui nouenos commemorat dies., Romæ ad Baſilicam Petri,

EX. VOTO. SVSCEPTO. QVOD. DIV.
ERAT. NEGLECTVM. NEC REDDITVM.
INCENDIOR. ARCENDORVM. CAVSSA
QVANDO. VRBS. PER. NOVEM. DIES.
C ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS.
ET. HAC. LEGE. DEDICATA. EST. NE.
CVI. LICEAT. INTRA. HOS. TERMI-
NOS. ÆDIFICIVM. EXSTRVERE.

Conciliari facile noſter poteſt, quia mox addit ignem rediiſſe. Primum vt incendium ſex dierum fuerit; alterum, trium. Suetonium, aut lapidem certè non excuſo.

68. REDIBAT. ° LEVIS.] *Inuſſi notam. tamen leo[illegible] poteſt ſententiâ incolumi:* redijt, at leuiùs rur-ſum graſſaturus ignis.

69. TIGELLINI ÆMILIANIS.] *Puto legendum* in Aemilianis. *Aemiliana enim locus extra vrbem, ad campum Martium, coniunctus tamen cantinen-tique vrbi. Varro lib. III. De Re ruſt.* Eorum ædificia qui habitant extra portam Frumentariam, aut in

D Æmilianis. *Sueton. Claudio c. XVIII.* Cùm Æmi-liana pertinaciùs arderent. *Eſt tamen in ipsâ vrbe & vicus Aemilianus regione XII. nominatus Sex. Rufo.*

70. VIDEBATVRQVE NERO] *Sulpicius Seuerus lib. II Sac. Hiſtor. mutuatus hoc eſt à Tacito:* Sed opi-nio omnium inuidiam incendij in Principem re-torquebat, credebaturque Imperator gloriam innouandæ vrbis quæſiſſe.

71. SER. TVLLIVS LVNÆ] *Templum Lunæ in Auentino reperio, apud Liuium libro* XL. Furem ex æde Lunæ quæ in Auentino eſt raptam tu-lit, *&c. Rufus in regione* XII. Templum Lunæ in Auentino magnum. *Ouidius:*

Luna regit menſes. huius quoque tempora menſis
Finit Auentino Luna colenda iugo.

Suſpicabar de Lunâ matre anteà. ſed falsò.

72. GRÆCARVM ARTIVM DECORA.] *Statua, & tabulæ magnorum artificum.*

73. MONIMENTA INGENIORVM.] *Libri vete-rum ſcripti, multi ab ipſis auctoribus: qui in priuatis aut publicis Bibliothecis perierunt. O iacturam incre-dibilem! & ſi tunc, quid nunc poſt Barbaros dicam? Iure laboramus in reſtituendis.*

74. XIV KAL. SEXTILES.] *Satis mirus ille die-rum concurſus & conuenientia, & ab arcanis Proui-dentiæ cauſis. Sicut & in templo Hieroſolymitano Ioſephus notat, lib VII. Excidij,* eodem menſe & die a Tito incenſum, quo olim à Babylonio rege fuiſſet. *Quis autem propriè ille dies Romani incendij? notatur a Tacito* Decimuſquartus Kal. Sextilium. *ſed cum manifeſta errore vel librarij, vel ipſius po-tiùs, vt vult vir doctiſſimus in Temporum emenda-tione.* Nam omnes veteres, *inquit*, incendium il-lud eueniſſe non XIV. ſed XVI. Kal. Sextilis tra-dunt. *Fateor miratum me cùm legerem, & Taciti cauſſâ ſedulò inquiſiuiſſe. Sed profectò omnis me ratio fugit, aut hic virum illum magnum: & à capite rem inquiſiui in* EXCVRS. A.

75 TOTIDEM ANNOS MENSESQVE.] *Tricæ curioſorum hominum, quas non extrico. Computem ab vrbe conditâ? diſpar ratio. A Troiâ incensâ? æquè diſpar. Facile collectu tibi ex Faſtis. Vt mihi nunc videntur, tenebræ ſunt, quas non illuſtret ipſe Phœbus.*

76. ARVA ET STAGNA.] *Suetonius c. XXXIV. & Martialis magis diſtinctè loca ipſa deſcribent, libro I. epig. II.*

Hic vbi conſpicui venerabilis Amphitheatri
Erigitur moles, ſtagna Neronis erant.
Hic vbi miramur velocia munera thermas,
Abſtulerat miſeris tecta ſuperbus ager.

a 77. AB

ui ſet, per artem tentare, & viribus Principis illudere. Namque [77] ab lacu Auerno nauigabilem foſſam vſque ad oſtia Tiberina depreſſuros promiſerant, ſqualenti litore, aut per montes aduerſos. Neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quam Pomptinæ paludes: cetera abrupta, aut arentia, ac ſi perrumpi poſſent, intolerandus labor, nec ſatis cauſſæ. Nero tamen, vt erat incredibilium cupitor, effodere proxima Auerno iuga conixus eſt: manentque veſtigia irritæ ſpei. Ceterum vrbis [78] quæ domus ſupererant, non vt poſt Gallica incendia, nullâ diſtinctione, nec paſſim erectæ: ſed dimenſis vicorum ordinibus, & latis viarum ſpatijs, [79] cohibitâ ædificiorum altitudine, ac patefactis areis, additiſque porticibus, quæ frontem inſularum protegerent. Eaſque porticus Nero ſuâ pecuniâ extructurum, purgataſque areas dominis traditurum, pollicitus eſt. Addit præmia pro cuiuſque ordine, & rei familiaris copijs: finiuitque tempus, intra quod effectis domibus aut inſulis, adipiſcerentur. Ruderi accipiendo Hoſtienſes paludes deſtinarat, vtique naues quæ frumentum Tiberi ſubuectaſſent, onuſtæ rudere decurrerent. Aedificiaque ipſa certâ ſui parte, ſine trabibus, [80] ſaxo Gabino Albanóque ſolidarentur: quòd is lapis igni imperuius eſt. Iam aqua priuatorum licentiâ intercepta, quo largior & pluribus locis in publicum flueret, [81] cuſtodes: & ſubſidia reprimendis ignibus, in propatulo quiſque haberet: hæc communione parietum, ſed proprijs quæque muris ambirentur. Ea ex vtilitate accepta decorem quoque nouę vrbi attulere. Erant tamen qui crederent veterem illam formam ſalubritati magis conduxiſſe, quoniam anguſtiæ itinerum, & altitudo tectorum non perinde ſolis vapore perrumperentur. At nunc patulam latitudinem, & nullâ vmbrâ defenſam, grauiore æſtu ardeſcere. Et hæc quidem humanis conſilijs prouidebantur. Mox petita à dijs piacula, aditique Sibyllæ libri, ex quibus ſupplicatum Vulcano & Cereri Proſerpinæque, ac propitiata Iuno per matronas, primùm in Capitolio, deinde apud proximum mare. Vnde hauſtâ aquâ, templum & ſimulacrum deæ perſperſum eſt; & [82] lectiſternia ac peruigilia celebrauere feminæ quibus mariti erant. [83] Sed non ope humanâ, non largitionibus Principis aut deûm placamentis, decedebat infamia, quin iuſſum incendium crederetur. Ergo abolen-

A (beside line 1); B (beside "rentur: quòd is lapis..."); C (beside the last line)

Ipſa vrbs exſtructa inſtaurata.

Sed ad menſuram & compoſitè.

Etiam firmius contra incendia.

Et veteri pulchrior: Non tamen ſalubrior.

Dîi ſupplicia inſtituta.

77. AB LACV AVERNO] *Plinius lib. XIV.* Anteà Cæcubo erat generoſitas, quod iam intercidit, & incuriâ coloni locique anguſtiis: magis tamen foſſâ Neronis quam a Baiano lacu Oſtiam vſque nauigabilem inchoauerat.

78. QVÆ DOMVS SVPERERANT.] *Pugnat in ſe ſententia. Si enim ſupererant, quomodo erectæ? quod incenſo ſolo diruta. Puto legend.* quæ domus perierant.

79 COHIBITA ÆDIFICIORVM ALTITVDINE.] *Quod iam ante Auguſtus fecerat, eadem fini: id eſt, ad incendia arcenda, & mox ruinas. Strabo l. V.* Πρὸς δὲ τὰς συμπτώσεις τὰ ὕψη τῶν καινῶν οἰκοδομημάτων καθεῖλε, καὶ κωλύσας ἐξαίρειν ποδῶν ὀ. Τὸ πρὸς ταῖς ὁδοῖς ταῖς δημοσίαις. *Sed & ante Auguſtum Rutilius orationem dixerat, De modo ædificiorum. Et Auguſtus quidem pedes LXX. tollere permiſit: Traianus dumtaxat LX. vt notat Sex. Aurelius. qui modus fortaſſe & Neronianus fuit.*

80. SAXO GABINO ALBANOQVE.] *Eadem vis Sabino lapidi tribuitur ab Iſidoro lib. XVI.* Sauinus lapis, *inquit*, fuſcus adduto oleo etiam lucere fertur. Eſt & quidam viridis lapis vehementer igni reſiſtens. *Sed corrige*, Gabinus, *è Strabone:* Γάβιοι μὲν ἐν τῇ Πραινεστίνῃ ὁδῷ κείμενοι λατόμιον ἔχοντα ὑπουργὸν τῇ Ῥώμῃ μάλιστα τῶν ἄλλων. *id eſt*, Gabij in via Prænestinâ vrbs, latomias habet, quibus non aliæ vtiliores Romanis. *De his ſimilibúſque lapidibus imperuijs igni, vide Vitruuium lib. II. cap. VII.*

81 CVSTODES.] *Puto custodes iſtos, caſtellarios appellatos, quia dimidiculis (vti veteres dicebant) ſiue caſtellis aquarum Præfecti. Lapis Romæ:*

CLEMENTI. CÆSAR
VM. N. SERVO. CASTE
LLARIO. AQVÆ. CL
AVDIÆ.

De caſtellis Heſychius, Vitruuius, Plinius, & Iuriſconſulti, tit. De aquâ quotidianâ. Sed & ad tutelam aquarum familia publica inſtituta: quæ in aliquot miniſteriorum ſpecies diducuntur, villicos, caſtellarios, curatores, ſilicarios, tectores, aliósque opifices, *ait Frontinus. quem in his vide.*

82. LECTISTERNIA AC PERVIGILIA.] *Probè omnino* Lectiſternia. *cùm tamen in vet. Budenſi & Flor. ſit*, Selliſternia: *non neſas ſuſpicari* Soliſternia. *vt intelligat feminas, (receptiſſimo tunc ritu) corpore in humum abiectæ, ad aras deorum reſuſiſſe. Lucan. libro II.*

Hæ lacrimis ſparſere deos, hæ pectora duro
Afflixere ſolo.

Statius: —— omnibus aris,
Illacrimat, ſignatáque fores, & pectore terget
Limina.

Et in Liuio, Polybio, Apuleio, exempla.

83. SED NON OPE HVMANA.] *Hæc, & quæ ſequuntur, tranſcripſit iterum Sulpitius.* Neque làte Nero efficiebat, quin ab eo iuſſum incendium putaretur. Igitur vertit inuidiam in Chriſtianos, actæque in innoxios crudeli- D

A lendo rumori Nero ſubdidit reos, & quæſitiſſimis pœnis affecit, quos per flagitia inuiſos, [84] vulgus Chriſtianos appellabat. Auctor nominis eius CHRISTVS, qui Tiberio imperitante, per procuratorem [85] Pontium Pilatum ſupplicio affectus erat. Repreſſaque in præſens * exitiabilis ſuperſtitio rurſus erumpebat, non modò per Iudæam originem eius mali, ſed per vrbem etiá: quò cuncta vndique atrocia aut pudenda confluunt, celebranturque. Igitur primò correpti qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haut perinde in crimine incendij, quàm [86] odio humani generis conuicti ſunt. Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent; aut crucibus affixi, aut flammandi, atque vbi defeciſſet dies, [87] in vſum nocturni luminis vrerentur. Hortos ſuos ei ſpectaculo Nero obtulerat, & Circenſe ludicrum edebat, habitu aurigæ permixtus plebi, [88] vel circulo inſiſtens. Vnde quamquam aduerſus ſontes & nouiſſima exempla meritos, miſeratio oriebatur; tamquam non vtilitate publicâ, ſed in ſæuitiam vnius abſumerentur. Interea conferendis pecunijs peruaſtata Italia, prouinciæ euerſæ, ſocijque populi, & quæ ciuitatum liberæ vocantur. Inque eam prædam etiam dij ceſſere, ſpoliatis in vrbe templis, egeſtoque [89] auro; quod triumphis,
B quod votis, omnis populi Romani ætas proſperè aut in metu ſacrauerat. Enimuerò per Aſiam atque Achaiam non dona tantùm, ſed [90] ſimulacra numinum abripiebantur,

Terra ſupplicia in Chriſtianos, quaſi incendiarios. *Vel exitiabilis.* *Tacit impie.* *Inſignis in eos crudelitas.* *Nero aurigatur.* *Italiam & prouincias exhaurit.* *Templa ſpoliat.*

ſtiones. quin & nouæ mortes excogitatæ, vt ferarum tergis contecti laniatu canum interirent. Multi crucibus affixi, aut flammá vſti. Plerique in id reſeruati, vt cùm defeciſſet dies, in vſum nocturni luminis vrerentur.

84 VVLGVS CHRISTIANOS APPELLABAT.] *Siue*, Chreſtianos, *vt ſcripſêre per inſcitiam* * *illi. Quod nomen ortum demum obſeruo imperio Claudij extremo Suidas:* Ἐπὶ Κλαυδίου Βασιλέως Ῥωμαίων, Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου χειροτονήσαντος Εὐόδιον ἐν Ἀντιοχείᾳ, μετωνομάσθησαν οἱ πάλαι λεγόμενοι Ναζαραῖοι καὶ Γαλιλαῖοι, Χριστιανοί. *Sed & Iudæi appellati antea, quod fruſtra negitant quidam. Apertè Arrianus lib. II. c. IX.* Ὅταν τινὰ ἐπαμφοτερίζοντα ἴδωμεν, εἰώθαμεν λέγειν, Οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος, ἀλλ' ὑποκρίνεται. Ὅταν δ' ἀναλάβῃ τὸ πάθος, τὸ τοῦ βεβαμμένου καὶ ᾑρημένου, τότε καὶ ἔστι τῷ ὄντι καὶ καλεῖται Ἰουδαῖος. *Aït,* τοῦ βεβαμμένου. *qui ergo tincti & baptizati, præter Chriſtianos? Suetonius Claud. cap. XXV.* Iudæos impulſore Chreſto aſſidue tumultuantes Romà expulit.

C

85. PONTIVM PILATVM.] *Qui ſextus Procurator Iudææ, cum poteſtate Præſidis, fuit. Vide Ioſephum l. XVIII. Antiq. cap. III. Miror autem cur* Syriæ Procuratorem, *nimis diffuſè, Tertullianus dicat, in Apologetico.* Pontio Pilato Syriam tunc ex parte Romanâ procurante.

D

86 ODIO HVMANI GENERIS.] *Facrinum legiſſe aiunt,* Odio generis conuicti. *Sed non ea mens Taciti: eſt ipſa, quam lib. V. Hiſt. expreſſit, de Iudæis:* Apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promptu, ſed aduerſus omnes alios hoſtile odium. *Et Arnobius dicet, Chriſtianis hoc obiectum. quia ſcilicet diuerſa omnia in moribus & ſacris. itemque contagem & congreſſum eorum, theatra & circos, fugiebant.*

87. IN VSVM NOCTVRNI LVMINIS.] *Pro lychno & lucernâ. Credo Iuuenalem ad hoc ſuppliciì genus ſpectaſſe.*

Pone Tigellinum: tædâ lucebis in illâ
Quâ ſtantes ardent qui fixo gutture fumant.

quos verſus ſcio & vulgus interpretum, & egregium Turnebum, longè ſecùs accipere. Ceterùm primo hæc exercita in noſtrum nomen crudelitas. ſanguinis dico. Nam Claudius anteà tantùm expulerat. Sueton. cap. XXV. Tertullianus: Conſulite Commentarios veſtros, in illis reperietis Neronem primum in hanc ſectam tum maximè Romæ * orientem Cæſariano gladio ferociſſe.

* *Tertullianus Apol. id notat & Lactantius.*

88 VEL CIRCVLO INSISTENS.] *Ego perſeuero legere,* vel curriculo, *ſententiâ planè volente. Nero, inquit, interdum quaſi ſpectator immiſcebatur plebi, interdum currui inſiſtebat vt aurigator. Propriè inſiſtebant. Plinius lib. IX. epiſtolar.* Quo magis miror tot millia virorum, tam pueriliter, identidem currentes equos, inſiſtentes curribus homines videre. *At Neronem currus rexiſſe, nimis notum. Plinium leuiter emendo lib. XXVIII. capite XVII.* Feruntque & Neronem Principem hac potione recreari ſolitum, cùm ſic quoque ſe trigario (*non* trigarium) approbare vellet. *Approbare trigarium, valet, oſtendere ſe legitimum aurigam & agitatorem equorum.*

89. AVRO, QVOD TRIVMPHIS.] *Aurum è triumphis, Coronarium capio: quod iam per alios innotuit: ſiue etiam, quod ob Imperatoribus per triumphos illatum. E votis, quod Senatus in re trepidâ Ioui aliiſq; dijs vouebat. Petronius,* Ipſe Senatus recti bonique præceptor, mille pondo auri Capitolio promittere ſolet. *Aut ipſi Conſules, Prætoreſve in prouincias & ad bellum ituri. Liuius l. XXXI.* Ludos Ioui, donumque vouere conſulem, cui prouincia Macedonia eueniſſet, iuſſit. *Alibi.* Tum P. Sulpicius ſecundùm vota in Capitolio nuncupata paludatus cum lictoribus profectus. *Et exempla in Liuio ſparſim.*

90. SIMVLACRA NVMVINM ABRIPIEBANTVR] *Pauſanias libro* X. Non poſtremò Neronis impietatem dei donaria effugere potuerunt. Is enim æneas quingentas, partim deorum partim hominum, ſuſtulit imagines. *Plinius ait l. XXXIV. clariſſima quæque ſignorum* violentia Neronis in vrbem conuecta, & in ſellarijs domus aureæ diſpoſita fuiſſe.

bantur, miſſis in eas prouincias [91] Acrato ac [92] Secundo Carinate. Ille libertus cuicumque flagitio promptus: hic Græcâ doctrinâ ore tenus exercitus, animum bonis artibus [93] non induerat. Ferebatur Seneca, quò inuidiam ſacrilegij à ſemet auerteret, longinqui ruris ſeceſſum orauiſſe: & poſtquam non concedebatur, fictâ valetudine quaſi æger neruis, cubiculum non egreſſus. Tradidere quidam, venenum ei per libertum ipſius, cui nomen Cleonicus, paratum, iuſſu Neronis: vitatúmque à Senecâ proditione liberti, ſeu propriâ formidine, [94] dum ſimplici victu, & agreſtibus pomis, ac, ſi ſitis admoneret, profluente aquâ vitam tolerat. Per idem tempus gladiatores apud opidum Preneſte, tentatâ eruptione, præſidio militis, qui cuſtos adeſſet, coërciti ſunt: iam Spartacum & vetera mala rumoribus ferente populo, vt & nouarum rerum cupiens pauiduſque. Nec multo poſt clades rei naualis accipitur, non bello (quippe haud aliàs tam immota pax) ſed certum ad diem in Campaniam redire claſſem Nero iuſſerat, non exceptis maris caſibus. Ergo gubernatores quamuis ſæuiente pelago à Formijs mouere, & graui Africo, [95] dum promontorium Miſeni ſuperare contendunt, Cumanis litoribus impacti, triremium pleraſque, & minora nauigia paſſim amiſerunt. Fine anni vulgantur prodigia imminentium malorum nuntia. Vis fulgurum non aliàs crebrior, & ſidus cometes, ſanguine illuſtri ſemper Neroni expiatum. Bicipites hominum aliorúmve animalium partus abiecti in publicum, aut in ſacrificijs quibus [96] grauidas hoſtias immolare mos eſt, reperti. Et in agro Placentino viam propter natus vitulus, cui caput in crure eſſet. Secutaque haruſpicum interpretatio: parari rerum humanarum aliud caput, ſed non fore validum, neque occultum: quia in vtero repreſſum, aut iter iuxta editum ſit. Ineunt deinde conſulatum [97] Silius Nerua, & Atticus Veſtinus, cœptâ ſimul & auctâ coniuratione, in quam certatim nomina dederant, ſenatores, eques, miles, feminæ etiam, cum odio Neronis, tum fauore in C. Piſonem. Is Calpurnio genere ortus, ac multas inſignesque

Margin notes: [illegible] — *Venenum ei paratum.* — *Continentia hominis.* — *Clades in mari.* — *Prodigia plura.* — A. V. C. DCCCXVIII. — *Coniuratio in Neronem.* — *Caput C. Piſone.*

91. ACRATO AC SECVNDO.] *Prior horum nominatur & Dioni Chryſoſtomo, & tot artes & rapina hac denotata: ſed nomen corruptum eſt in libris. Verba in oratione, quam* Rhodiacam *inſcripſit:* Ἴστε γὰρ Ἀκράτον ἐκεῖ μόνος, τὴν οἰκουμένην σχεδὸν ἅπασαν περιελθόντα, τούτου χάριν, καὶ μηδὲ κώμην παρεὶς μηδεμίαν, ὡς καὶ ἐνθάδε ἐλθεῖν. *Corrupta, inquam, pctora palàm, & viri duo doctiſſimi mederi prætentarunt: ego ſeciam. In ſcripto codice aiunt eſſe:* Ἀκράτον ἐκεῖ μόνος. *Lego,* ἴστε γὰρ, Ἄκρατος ἐκεῖνος, τὴν οἰκουμένην. *Vertenda:* Noſtis enim, Acratus ille, omnem orbem fere peruagatus, illius rei gratiâ *(ſlatuas auferendi, & tollendi ornamenta)* & nullum pagum etiam aut vicum omittens, vt huc etiam venerit. *Hac vero lectio, & Tacitus firmat, quod ad nomen attinet in re autem, lucem à Dione etiam ipſe capit, capiétque: locum totum vide. Volebam etiam legere:* Ἄκρατος τῶν ἡγεμόνος, *ex vulgatâ editione: quod eſſet,* Acratus Principis, *libertus ſcilicet aut ſeruus: ſed verius habeo, quod dixi.*

92. SECVNDO CARINATE.] *Suſpicari poſſis Rhetorem illum eſſe, quem Dio ſcribit à Caio in exſilium miſſum, quia contra Tyrannos declamitauerat quémque Iuuenalis tangit:*

Sicut Thraſymachi probat exitus, atque Secūdi
Carinnatis.

Tinctum eum eloquentiæ litterarúmque ſtudiis, Taciti conſequa verba indicant.

93. NON INDVERAT.] *Tentabam,* imbuerat. *Nunc adſumo vulgatam ſcripturam: & perplacet metaphora honeſtas. Quâ ipſâ vſus Agellius l. 11. de Aeſopo fabulatore:* qui, *inquit,* res ſalubriter ac perſpicienter animaduerſas, in mentes animóſque hominum cum audiendi quadam illecebrâ induit. *non vt irrumpunt,* induxit.

94. DVM SIMPLICI VICTV.] *In tantis opibus magnæ & raræ abſtinentiæ laus. Ipſe de ſe epiſtolâ* LXXXIV. Panis deinde ſiccus, & ſine menſâ prandium, poſt quod non ſunt lauandæ manus. Dormio minimum. Conſuetudinem meam noſti. breuiſſimo ſomno vtor, & quaſi interiugo. *vbi ex veteri libro adſero,* & quaſi interiungo. *ab aurigis metaphora: Epiſt.* CIX. Inde in omnem vitam vnguento abſtinemus: quoniam optimus odor in corpore, eſt nullus. Inde vino caret ſtomachus. inde in omnem vitam balneum fugimus. *& plura ibidem.*

95. DVM PROMONTORIVM MISENI.] *In Puteolos ſcilicet venirent. Illic enim Alexandrinarum nauium portus, vt Strabo lib.* XVII *indicat. Promontorium hoc infame naufragiis, vti è Senecâ colligas epiſt.* LXXVIII. *de his ipſis Alexandrinis nauibus:* Cùm intrauêre Capreas, & promontorium ex quo

Alta procelloſo ſpeculatur vertice Pallas.

ceteræ velo iubentur eſſe contentæ. *Statius:*

Prima ſalutauit Capreas. & margine dextro
Sparſit Tyrrhenæ Mareotica vina Mineruæ.

Libabant ergo procelloſa illi Palladi nautæ, periculo mortis defuncti.

96. GRAVIDAS HOSTIAS IMMOLARE.] *Poma ſuper eo ſacrorum ritu. Trahere huc poſſis illud Feſti.* Conſera ſus, quæ cum omni fetu adhibebatur ad ſacrificium.

97. SILIVS NERVA.] *E Faſtis & lapidibus,* Silanus Nerua.

98. FA-

A que familias paternâ nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat, per virtu-
tem aut ſpecies virtutibus ſimiles. Namque [98] facundiam tuendis ciuibus exercebat, *Ille deſcri-pens.*
largitionem aduerſus amicos; & ignotis quoque comi ſermone & congreſſu. Aderant et-
iam fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed procul grauitas morum, aut volupta-
tum parcimonia. Lenitati ac magnificentię, & aliquando luxui indulgebat. Idq́ue pluri-
bus probabatur, qui in tantâ vitiorum dulcedine ſummum imperium non reſtrictum,
nec perſeuerum volunt. Initium coniurationi non à cupiditate ipſius fuit. nec tamen fa-
cilè memorauerim, quis primus auctor, cuius inſtinctu concitum ſit, quod tam multi
ſumſerunt. Promtiſſimos [99] Subrium Flauium tribunum prætoriæ cohortis, & Sulpi- *Et qui præcipui mod.*
cium Aſprum centurionem exſtitiſſe, conſtantia exitus docuit. Et Lucanus Annæus, *Lucanus*
Plautiuſq́ue Lateranus conſul deſignatus, viuida odia intulere. Lucanum propriæ cauſſæ *poeta:*
accendebant, quòd famam carminum eius [100] premebat Nero, [101] prohibueratq́ue oſ-
tentare, vanus aſſimulatione. Lateranum conſulem deſignatum, nulla iniuria, ſed amor
Reip. ſociauit. At Flauius Sceuenus & Afranius Quinctianus, vterque ſenatorij ordinis, *Sceuinus:*
B contra famam ſui, principium tanti facinoris capeſſiuere. Nam Sceuino diſſoluta luxu
mens, & proinde vita ſomno languida. [102] Quinctianus molli corpore infamis, & à Ne- *Quinctianus:*
rone probroſo carmine diffamatus, contumelias vltum ibat. Ergo dum ſcelera Princi-
pis, & finem adeſſe imperij, diligendumq́ue qui feſſis rebus ſuccurreret inter ſe aut inter
amicos iaciunt, aggregauere Tullium Senecionem, Ceruarium Proculum, Vulcatium *Plures alij*
Araricum, Iulium Tugurinum, Munarium Gratum, [103] Antonium Natalem, Mar-
tium Feſtum, equites Romanos: ex quibus [104] Senecio è præcipuâ familiaritate Nero-
nis ſpeciem amicitiæ etiam tum retinens, eò pluribus periculis conflictabatur. Natalis
particeps ad omne ſecretum Piſoni erat. Ceteris ſpes ex nouis rebus petebatur. Aſcitæ *Etiam ex prætorio.*
ſunt [105] ſuper Subrium & Sulpicium, de quibus retuli, militares manus, Granius Sil-
uanus & Statius Proximus, tribuni cohortium prætoriarum, Maximus Scaurus & Ve-
netus Paullus centuriones. Sed ſummû robur in Fenio Ruſo præfecto videbatur: quem *Imò & ipſe*
vitâ famaq́ue laudatum, per ſæuitiam impudicitiamq́ue Tigellinus in animo Princi- *Præfectus.*
C pis anteibat, fatigabatq́ue criminationibus, ac ſæpè in metum adduxerat, quaſi adulte-
rum Agrippinæ & deſiderio eius vltioni intentum. Igitur vbi coniuratis, præfectum
quoque prætorij in partes deſcendiſſe, crebro ipſius ſermone facta fides; promtiùs iam
de tempore ac loco cædis agitabant. Et cepiſſe impetum Subrius Flauius ferebatur, in *Flauij honeſtus impetus:*
ſcenâ canentem Neronem aggrediendi, aut cùm ardente domo per noctem huc illuc
curſaret incuſtoditus. Hîc occaſio ſolitudinis, ibi ipſa frequentia tanti decoris teſtis, pul-
cherrimum animum exſtimulauerant: niſi impunitatis cupido retinuiſſet, magnis ſem- *Sed ignauiter remiſſus:*
per

98. Facvndiam tvendis civibvs.] *Has omnes laudes eius cecinit quicumque ille adoleſcens poeta, in Panegyrico ad Piſonem.*

99. Svbrivm Flavivm.] *Dioni dicitur*, Σύϐιος Φλάϐιος. *& ſtatim*, Σουλπίκιος Ἄσπρος, *qui noſtro eſt, Aſper.*

D 100. Premebat Nero.] *Sed idem tamen poſt mortem, famam ei non inuidit, id eſt legi & edi permiſit. Hoc vult inſcriptio vetus:*

M. ANNÆO LVCANO
CORDVBENSI POETÆ
BENEFICIO NERONIS
FAMA SERVATA.

Gaude liberrime poetarum: iſto ſi genio Aeternitatis.

101. Prohibveratqve ostentare, vanvs assimvlatione.] *Quinquennali ludicro, cùm Orpheum Lucanus recitaſſet, coronatus contra Neronem eſt. quod ogrè tulit citharœdus Princeps. Statius:*

Ingratus Nero dulcibus theatris,
Et noſter tibi præferatur Orpheus.

Sed quid ſibi vult hic, Vanus aſſimulatione? *An quòd Nero vano & irrito conatu aſſimilare & reddere Lucani verſus voluit? Ita ſcriberes,* aſſimulatione. *Sed non placet. ne Farneſianum quidem ſcriptum,* vanâ aſſimulatione. *Lego clariùs*, vanus æmulatione.

102. Qvinctianvs molli corpore.] *Forneſ.* mollitie corporis. *Ita Latinis dicta,* ἡ θήλεια νόσος. *Ouidius:*

Mollis erat, faciliſq́ue viris Pæantius heros.

103. Antonivm Natalem.] *Non arbitror illum eſſe, quem Seneca cum probro deſcribit:* Nuper Natalis tam improbæ linguæ, quàm impuræ, in cuius ore feminæ purgabantur.

104. Senecio e præcipva.] *Ergon' ille, qui lib.* XIII. *vnà cum Othone familiariſſimus Neroni oſtenditur, libidinum eius in Acten adminiſter & interpres? Putem. ſed ibi Claudius Senecio dicitur, hic Tullius. Itaque me ſuſtineo.*

105. Svper Svbrivm.] *Libri mei,* per Subrium.

per conatibus aduerſa. Interim cunctantibus prolatantibuſque [106] ſpem ac metum Epicharis quædam, incertum [107] quónam modo ſciſcitata (neque illi antè vlla rerũ honeſtarum cura fuerat) accendere, & arguere coniuratos: ac poſtremò lentitudinis eorum pertæſa, & in Campaniâ agens primores Claſſiariorum Miſenenſiũ labefacere, & conſcientiâ illigare connixa eſt tali initio. [108] Erat Chiliarchus in eâ claſſe Voluſius Proculus, occidendæ matris Neronis inter miniſtros non ex magnitudine ſceleris prouectus, vt rebatur. Is mulieri olim cognitus, ſeu recens ortâ amicitia, dum merita erga Neronem ſua & quàm in irritum cecidiſſent, aperit, adijcitque queſtus & deſtinationem vindictæ, ſi facultas oriretur, ſpem dedit poſſe impelli & plures conciliare. nec leue auxilium in claſſe, crebras occaſiones, quia Nero multo apud Puteolos & Miſenum maris vſu lætabatur. Ergo Epicharis plura, & omnia ſcelera Principis orditur. [109] Neque ſenatui, quid manere, ſed prouiſum quonam modo pœnas verſæ Reip. daret: accingeretur modò, nauaret operam, & militum acerrimos duceret in partes, ac digna pretia exſpectaret. Nomina tamen coniuratorum reticuit. Vnde Proculi indicium irritum fuit, quamuis ea quæ audierat ad Neronem detuliſſet. Accita quippe Epicharis, & cum indice compoſita, nullis teſtibus innixum facilè confutauit. Sed ipſa in cuſtodiâ retenta eſt, ſuſpectante Nerone, haut falſa eſſe etiam quæ vera non probabantur. Coniuratis tamen metu proditionis permotis, placitum maturare cædem apud Baias, in villâ Piſonis: cuius amœnitate captus Cæſar crebrò ventitabat, balneaſque & epulas inibat omiſſis excubijs, & fortunæ ſuæ mole. Sed abnuit Piſo, inuidiam prætendens, ſi ſacra menſæ dijque hoſpitales cæde qualiſcumque Principis cruentarentur. Melius apud vrbem in illâ inuiſâ & ſpolijs ciuium extructâ domo, vel in publico patraturos, quod pro Rep. ſuſcepiſſent. Hæc in commune: ceterùm timore occulto, [110] ne L. Silanus eximiâ nobilitate, diſciplinaque C. Caſſij apud quem educatus erat, ad omnem claritudinem ſublatus, imperium inuaderet, promtè daturis operam qui à coniuratione integri eſſent, quique miſerarentur Neronem tamquam per ſcelus interfectũ. Plerique Veſtini quoque conſulis acre ingenium vitauiſſe Piſonem crediderunt, [111] ne à libertate moueretur, vel dilecto Imperatore alio, ſui muneris Remp. faceret. Etenim expers coniurationis erat, quamuis ſuper eo crimine Nero vetus aduerſus inſontem odium expleuerit. Tandem ſtatuêre Circenſium ludorum die, [112] qui Cereri celebratur, exſequi deſtinata: quia Cæſar rarus egreſſu, domo aut hortis clauſus, ad ludicra Circi ventitabat; promtioreſque aditus erant lætitiâ ſpectaculi. Ordinem inſidijs compoſuerant; vt Lateranus quaſi ſubſidium rei familiari oraret deprecabundus & genibus Principis accidens, proſterneret incautum premeretque, animi validus, & corpore ingens. Tum iacentem & impeditum, tribuni & centuriones, & ceterorum [113] vt quiſque audentiæ habuiſſet, accurrerent, trucidarentque:

Epicharis moras ægrè fert.

Proculum ad [illegible] conatur.

Ille eam defert. Conſtanter hoc refutat.

Conſilium cædendi Tyranni apud Baias.

Sed iterùm omiſſum.

Metus ne alij arriperent Imperium.

Denique placuit Circenſibus eum aggredi. Scæna gerendæ rei.

106. SPEM AC METVM.] *Nec malè*, ſpe ac metu.

107. QVONAM MODO SCISCITATA.] *Id eſt, vnde aut per quem edocta de coniuratione. Sperne Vertrany*, ſuſcitata.

108. ERAT CHILIARCHVS.] *Ita libri. Vulgò*, nauarchus. *Bene Chiliarchus, pro Tribuno: ſicut & Centuriones reperies plus ſemel in claſſe.*

109. NEQVE SENATVI, QVID MANERE.] *Vat. codicis ſcripturam expreſſi. nec diſſentit Farneſianus, niſi quòd refert*, quod manere. *Quis Caſtor aut Pollux liberat me ab hoc æſtu? Fortè*, Neque ſe nautam quidem manere. *quaſi attollens coniuratorum numerum ſplendoremque id dicat mulier etiam ipſo ceſſante, prouiſum viris melioribus quomodò nefarius ille pœnas daret.*

110. NE L. SILANVS.] *De quo inferiùs libro* XVI.

111. NE A LIBERTATE MOVERETVR.] *Vatic.* ne ad libertatem moraretur. *Ducit me ſententia vt legam*, ne aut libertatem molueretur. *Duplex videlicet à Veſtino metus. ne aut homo acer ad libertatem populum vocaret: aut alium à Piſone Principem diligeret.*

112. QVI CERERI CELEBRATVR.] *Qui dies pridie Idus Apriles, ita notatus Kalendario veteri:* LVDI. CERERI. *& biduo antè*, LVDI. IN. CIRCO. *Infrà, noſter:* vtque Circenſium Cerealium ludicrum, pluribus equorum curſibus celebraretur. *Dio lib.* XLVII. *inter prodigia refert, quod Ædiles* Cereri, loco Circenſium & equeſtrium ludorum, gladiatores exhibuerint. *Ouidium adde* IV. *Faſtorum: & nummum veterem:* MEMMIVS ÆDILIS CERIALIA PREIMVS FECIT. *quod Cæſaris & Tullij æuo factum. Vide Politianum, Miſcell. capite* LXXXV.

113. VT QVISQVE AVDENTIÆ.] *Lectio a Vatic. eſt, Farneſ.* audaciæ habuiſſet. *corruptè tritis libris*, audiuiſſet.

114. GESTA.

A rentque: primas ſibi partes expoſtulante Sceuino, qui pugionem templo Salutis in Etruriâ, ſiue, vt alij tradidere, Fortunæ Ferentano in opido detraxerat, [114] geſtabátque velut [115] magni operis ſacrum. Interim Piſo apud ædem Cereris opperiretur, vnde eum præfectus Fenius & ceteri accitum ferrent in caſtra, comitante Antoniâ Claudij Cæſaris filiâ, ad eliciendum vulgi fauorem, quod C. Plinius memorat. Nobis quoquo modo traditum non occultare in animo fuit, [116] quamuis abſurdum videretur & inane, aut ipſi Antoniam nomen & periculum commodauiſſe, aut Piſonem notum amore vxoris, alij matrimonio ſe obſtrinxiſſe: niſi ſi cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior eſt. [117] Sed mirum quàm inter diuerſi generis, ordinis, ætatis, ſexus, dites, pauperes, taciturnitate omnia cohibita ſint: [118] donec proditio cœpit à domo Sceuini. Qui pridie inſidiarum, multo ſermone cum Antonio Natale, dein regreſſus domum, teſtamentum obſignauit: promtum vaginâ pugionem, de quo ſuprà rettuli, vetuſtate obtuſum increpans, aſperari ſaxo, & mucronem ardeſcere iuſſit. Eamque curam liberto Milicho mandauit. *Fatum urgeat, & coniuratio detegitur. per vanitatem Sceuini.*

B Simul affluentius ſolito conuiuium initum. ſeruorum chariſſimi libertate, & alij pecuniâ donati. Atque ipſe mæſtus, & [119] magnæ cogitationis manifeſtus erat, quamuis lætitiam vagis ſermonibus ſimularet. Poſtremò vulneribus ligamenta, quibuſque ſiſtitur ſanguis, [120] parare eumdem Milichum monet: ſiue gnarum coniurationis, & hucuſque fidum, ſeu neſcium, & tunc primùm arreptis ſuſpicionibus, vt plerique tradidere, de conſequentibus. *Milichus ſuſpiciones accepit.* Nam cùm ſecum ſeruilis animus præmia perfidiæ reputauit, ſimulque immenſa pecunia & potentia obuerſabantur, ceſſit fas, & ſalus patroni, & acceptæ libertatis memoria. Etenim vxoris quoque conſilium aſſumſerat, muliebre ac deterius, quippe vltrò metum intentabat, multoſque aſtitiſſe libertos ac ſeruos, qui eadem viderint: nihil profuturum vnius ſilentium. at præmia penes vnum fore, qui indicio præueniſſet. *Cum vxore communicat.* Igitur cœptâ luce Milichus in hortos Seruilianos pergit: & cùm foribus arceretur, magna & atrocia afferre dictitans, deductuſque ab ianitoribus ad libertum Neronis [121] Epaphroditum, mox ab eo ad Neronem, vrgens periculum, graues coniurationes, & cetera quæ *Ad Principem defert.*

C audierat, coniectauerátque, docet. Telum quoque in necem eius paratum oſtendit, accirique reum iuſſit. Is raptus per milites, & defenſionem orſus, *Ferrum cuius argueretur olim religione patriâ cultum, & in cubiculo habitum, ac fraude liberti ſubreptum* reſpondit. *Sceuinus ſiſtitur.* *Tabulas teſtamenti ſæpiùs à ſe, & incuſtoditâ dierum obſeruatione, ſignatas. Pecunias & libertates ſeruis & antè dono datas: ſed ideò tunc largiùs, quia tenui iam re familiari, & inſtantibus creditoribus, teſtamento diffideret. Enim verò liberales ſemper epulas ſtruxiſſe, & vitam amœnam, & duris iudicibus parum probatam. Fomenta vulneribus nulla iuſſu ſuo; ſed quia cetera* *Et fidenter ſe defendit.*

palàm

114. GESTABATQVE VELVT.] *Geſtabâtne pugionem? non is mos Romæ, & per hanc vanitatem homo ſe palàm retexiſſet. Aliud omnino verbi fuiſſe ſuſpicor:* ſeruabatque: iactabatque. *aut ſole...*

115. MAGNI OPERIS SACRVM.] *Pichena ex Flor.*

D *colligit*, magno operi. *Neque ego olim*, magnis operis, *multitudinis numera.*

116. QVAMVIS ABSVRDVM VIDERETVR ET INANE, AVT IPSI ANTONIAM NOMEN ET PERICVLVM COMMODAVISSE.] *Rodolphus per acutè:* aut inani ſpei Antoniam. *Hi tales homines, ſi ad Criticam ſeriò ſe dediſſent, quid non peruidiſſent? Et tamen nos Pelei placemus nobis in hac machaırâ.*

117 SED MIRVM, QVAM INTER DIVERSI GENERIS, ORDINIS, ÆTATIS, SEXVS, TACITVRNITATE OMNIA COHIBITA.] *Certè mirum, in lubrico & propeti hoc ſermonis. Simile planè, quod Claudianus miratur, conſpiratione militari in Ruffinum:*

— nec quiſquam tantâ de plebe repertus,
Proderet incautis qui corda inmania verbis.
Quæ non poſteritas, quæ non mirabitur ætas
Tanti conſilium vulgi potuiſſe taceri,
Aut facinus tam grande tegi?

Et plura, quæ addit.

118 DONEC PRODITIO COEPIT.] *Plutarchus libello de Garrulitate, longè aliter elatam & opertam narrat coniurationem. Sed ne tibi imponat, non iſtam. Duplex enim in Neronem coniuratio, Piſoniana, & Viniciana, vt auctor Sueton. cap. XXXVI. Ad Vinicianam ergo refer illa Plutarchi.*

119. MAGNÆ COGITATIONIS MANIFESTVS.] *Seneca in Controuerſiâ v. l. 11.* Tyrannus ſuſpicatus eſt, ſiue iſti aliquid excidit, ſine magna conſilia non bene vultus tegit.

120. PARARE EVMDEM MILICHVM.] *Sententia ipſa eſt: tamen libri illud verbi redarguunt: quorum partim*, ſartiebat eumdem, *alij*, partiebatque; *nonnulli*, partiebatur. *Quid veri, quæro.*

121. EPAPHRODITVM.] *Qui à libellis fuit. de quo Suetonius Neron. cap. XLIX. Et Domit. capite XIV. Eſt ille ipſe, cui nobilis ſeruus Epictetus fuit. Suidas, & Arrianus.*

Libertum arguit.

palàm vana abiecißet, adiungere[122] *crimen viſum, ſe pariter indicem & teſtem facere.* Adijcit A dictis conſtantiam. incuſat vltrò inteſtabilem, & conſceleratum, tantâ vocis ac vultus

Iam laban- tem, niſi vxor ſubueniſſet.

ſecuritate, vt labaret indicium, niſi Milichum vxor admonuiſſet, Antonium Natalem multa cum Sceuino,[123] ac ſecretò collocutum, & eſſe vtroſque C. Piſonis intimos. Ergo accitus Natalis: & diuerſi interrogantur, quis nam is ſermo, quâ de re fuiſſet. Tum exorta ſuſpicio, quia non congruentia reſponderant. Inditáque vincla. Et tormentorum aſpe-

Natalis vocatus.
Et tota res patefacta.
Seneca accuſatus.
Lucanus.
Alij.

ctum ac minas non tulere. Prior tamen Natalis totius coniurationis magis gnarus, ſimul arguendi peritior, de Piſone primùm fatetur. Deinde adijcit Annæum Senecam, ſiue internuncius inter eum Piſonemque fuit, ſiue vt Neronis gratiam pararet, qui infenſus Senecæ, omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Tum cognito Natalis indicio Sceuinus quoque pari imbecillitate, an cuncta iam patefacta credens, nec vllum ſilentij emolumentum, edidit ceteros. Ex quibus Lucanus, Quinctianuſque, & Senecio diu abnuêre. Pòſt promiſſâ impunitate corrupti, quo tarditatem excuſarent, Lucanus Atillam matrem ſuam, Quinctianus Glicium Gallum, Senecio Annium Pollionem ami- B corum præcipuos nominauere. Atque interim Nero recordatus Voluſij Proculi indicio

Epicharis admota tormentis.
Nil fatetur.
Quin vltrò ſeſe exanimat.

Epicharim attineri, ratúſque muliebre corpus impar dolori, tormentis dilacerari iubet. At illam non verbera, non ignes, non ira eo acriùs torquentium ne à feminâ ſpernerentur, peruicere quin obiecta denegaret. Sic primus quæſtionis dies contemtus. Poſtero cùm ad eoſdem cruciatus retraheretur[124] geſtamine ſellæ (nam diſſolutis membris inſiſtere nequibat) vinclo faſciæ quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum ſellæ reſtricto, indidit ceruicem, & corporis pondere conniſa, tenuem iam ſpiritū expreſſit: clariore exemplo libertina mulier in tantâ neceſſitate alienos ac propè ignotos protegendo, cùm ingenui & viri & equites Romani[125] ſenatoreſque intacti tormentis, cariſſima ſuorum quiſque pignorum proderent. Non enim omittebant Lucanus quoque & Senecio & Quinctianus paſſim conſcios edere, magis magiſque pauido Nerone, quam-

Nero pauidus præſidia vbique diſponit.
Agmina reorum trahuntur.

quam multiplicatis excubijs ſemet ſepſiſſet. Quin & vrbem, per manipulos occupatis mœnibus, inſeſſo etiam mari & amne, velut in cuſtodiam dedit. Volitabántque per fo- C ra, per domos, rura quoque & proxima municipiorū, pedites equiteſque permixti Germanis, quibus fidebat Princeps quaſi externis. Continua hinc & iuncta agmina trahi, ac foribus hortorum adiacere. Atque vbi dicendam ad cauſſam introiſſent, lætatum erga coniuratos, ſi fortuitus ſermo, & ſubiti occurſus, ſi conuiuium, ſi ſpectaculum ſimul iniſſent pro crimine accipi: cùm ſuper Neronis ac Tigellini ſæuas percontationes, Fe-

Fenij Rufi diſſimulatio.

nius quoque Rufus violenter vrgeret, nondum ab indicibus nominatus, ſed quò fidem inſcitiæ pararet, atrox aduerſus ſocios. Idem Subrio Flauio aſſiſtenti, annuentique an inter ipſam cognitionem diſtringeret gladium, cædemque patraret,[126] retinuit, infregitque impetum iam manum ad capulum referentis. Fuere qui proditâ coniuratione, dum

Piſonem interea ad tentandum multi hortantur:
Bonis rationibus.

auditur Milichus, dum dubitat Sceuinus, hortarentur Piſonem pergere in caſtra, aut [127] roſtra eſcendere, ſtudiáque militum & populi tentare: *ſi conatibus eius conſcij aggregarentur, ſecuturos etiam integros. magnamque motæ rei famam, quæ plurimum in nouis conſilijs valeret. Nihil aduerſum hoc Neroni prouiſum. etiam fortes viros ſubitis terreri; nedum ille ſcenicus, Tigellino ſcilicet cum pellicibus ſuis comitante, arma contrà cieret. Multa experiendo* D *confi-*

122. CRIMEN VISVM] *Non erat hoc crimen, fomenta paraſſe, ſed coniuraſſe. Itaque legam*, crimini, cuius ſe pariter indicem & teſtem faceret. *Et verò libri etiam quidam*, faceret, *præferunt.*

123. AC SECRETO COLLOCVTVM.] *Farneſ.* ſecreta, *& ad oram*, Seneca. *non probo. Statim è libris edidi*, An cuncta iam patefacta credens. *non vt obtinuerat*, ante. *Notum & creberrimum Taciti dicendi genus.*

124. GESTAMINE SELLÆ.] *Eadem ſæuitia eſt quam tangit Ammianus libro* XXIX. Promiſcuè iuuenes aliique, membris omnibus capti, ad ſupplicia ſellis geſtorijs ducebantur.

125. SENATORESQVE INTACTI TORMENTIS.] *Ita Farneſ. optimè Vatic.* intactis, *literâ vnâ redundante. Ex quo fonte vulgatus error*, in tantis. *Res clara. Inſigni laude, ait, dignanda libertina mulier, quæ toties preſſa conſtanter indicare abnuerit ignotos: cùm viri & Senatores etiam proxima pignora ſua proderent, ſine tormentis.*

126. RETINVIT, INFREGITQVE.] *Faernus dedum*, renuit, *legebat probatúrque à quibuſdam libris, & rectum eſt. Annuerat Flauius, iſte renuit.*

127. ROSTRA ESCENDERE.] *Libri ſcripti.*

128. Bre-

A *con[illegible] nec [illegible]us ar[illegible]is videantur. Fruſtra ſilentium & fidem in tot conſciorum animis & corporibus ſperari. Cruciatui aut præmio, cuncta peruia eſſe. Venturos qui ipſum quoque vincirent, poſtremo indigna nece afficerent. Quanto laudabilius periturum, dum amplectitur Remp. dum auxilia libertati inuocat, dum miles potius deeſſet, & plebes deſereret, dum ipſe maioribus, dum poſteris, ſi vita præriperetur, mortem approbaret.* Immotus iis, & paullulum in publico verſatus, pòſt domi ſecretus, animum aduerſum ſuprema firmabat. donec manus militum adueniret, quos Nero tirones aut ſtipendijs recentes delegerat. Nam vetus miles timebatur, tamquam fauore imbutus. Obijt abruptis brachiorum venis. Teſtamentum fœdis aduerſus Neronem adulationibus, amori vxoris dedit, quam degenerem, & ſolâ corporis formâ commendatam, amici matrimonio abſtulerat. Nomen mulieris Arria Galla, priori marito, Domitius Silius: hic patientiâ, illa impudicitiâ, Piſonis infamiam propagauere. Proximam necem Plautij Laterani conſulis deſignati Nero adiungit, adeo properè, vt non complecti liberos, non illud [128] breue mortis arbitrium permitteret. Raptus in locum [129] ſeruilibus pœnis ſepoſitum, manu Statij tribuni trucidatur, [130] plenus conſtantis ſilentij, nec tribuno obijciens eamdem conſcientiam. Sequitur cædes Annæi
B Senecæ lætiſſima Principi, non quia coniurationis manifeſtum compererat, ſed vt ferro graſſaretur, quando venenum non proceſſerat. Solus quippe Natalis, & hactenus promiſit: miſſum ſe ad ægrotum Senecam, vt viſeret conquerereturque, cur Piſonem aditu arceret? melius fore ſi amicitiam familiari congreſſu exercuiſſent. Et reſpondiſſe Senecam, ſermones mutuos & crebra colloquia neutri conducere: ceterùm ſalutem ſuam incolumitate Piſonis inniti. Hæc ferre Granius Siluanus tribunus prætoriæ cohortis, & an dicta Natalis, ſuáque reſponſa noſceret, percontari Senecã iubetur. Is, fortè an prudens ad eum diem [131] ex Campaniâ remeauerat, [132] quartumque apud lapidem ſuburbano rure ſubſtiterat. Illò propinquâ veſperâ tribunus venit, & villam globus militum ſepſit. Tum ipſi [133] cum Pompeiâ Paullinâ vxore & amicis duobus epulanti mandata Imperatoris edidit. Seneca miſſum ad ſe Natalem, conqueſtumque nomine Piſonis quòd viſen-

Nec illi in animum.

Mortem ſumit.

Supremis tabulis adulatur Tyranno.

Plautij Laterani egregia mors.

Sapientia, id eſt, Seneca, cædes.

Qui in rure ſuburbano.

C

128. BREVE MORTIS ARBITRIVM.] *Profectò breue. Nam Nero mori iuſſis non ampliùs quàm horarum ſpatium dabat.*

129. SERVILIBVS POENIS SEPOSITVM.] *Diſce ergo clarè, Lector, locum certum fuiſſe in pœnam ſeruorum viliúmque capitum. Quem illum? Seſtertium, vt opinor. Ita enim locus, non Romæ, ſed extra vrbem, vbi cruces, patibula defixa, cadauera abiecta, aliáque quæ ad ſupplicia plebis. Plutarchus in Galbâ:* Τὴν δὲ Γάλβα τοῖς Πατροβίου καὶ Οὐιτελλίου δούλοις ἐδωρήσατο. Λαβόντες δὲ ἐκεῖνοι καὶ πάντα τρόπον αἰκισάμενοι καὶ καθυβρίσαντες, ἔῤῥιψαν ἢ τοὺς ἀπὸ τῶν Καισάρων κολαζομένους θανατοῦσιν. Ὁ δὲ τόπος Σεστέρτιον καλεῖται. *id eſt.* Galbæ caput Patrobij &
D Vitellij ſeruis donarunt. quod illi acceptum omni contumeliarum & ludibriorum genere afficientes abiecerunt in locum, vbi occidi ſolent in quos Cæſar iuſſit animaduertere. Locus Seſtertium dicitur. *Extra vrbem, dico, is locus (errant qui de Gemonijs ſuſpicantur) vel nominis argumento. Sic enim dictus, quia ſemitertio ab vrbe milliari. Ea quidem ratio appellandi recepta Romanis. Ita Septimum, Palatium ſub vrbe, Iuſtiniani, l. XXXIV. C. De donation. Decimum, ſuburbanum Carthaginis Procopio. Septimum Hoſtienſe, Symmachi villa, l. VI. ep. Quartum Latinæ, apud eumdem lib. IX. Quartum Pallianis, Martialem lib. III. Credo fuiſſe extra portam * Eſquilinam: & odorari videor corruptionem eius verbi in commentatore Horatij, vti Cruquius ſedula induſtria interpres eum edidit.* Eſquilinus mons Romæ ex ſeptem montibus. Hinc Eſquilina porta Romæ dicitur, adſeſſorium, vbi certus erat locus ſepulchrorum ad corpora pauperum aut ſceleratorum viliúmque comburenda, aut canibus proijcienda. *Legerim* ad ſeſtertium. *Sicut in vita Cypriani:* Cum veniſſet ad eum locum qui dicitur Sextus, quarto ab vrbe milliari. *emendatum ab alijs rectè,* Sextertius.

130. PLENVS CONSTANTIS SILENTII.] *Egregij viri mortem plenius Arrianus deſcripſit, lib. I. cap. I.* Λατερανός τις ἐν Ῥώμῃ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι, ἐκτείνας τὸν τράχηλον, καὶ πληγεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πληγὴν ἀσθενῆ γενομένην ἐπ᾽ ὀλίγον συνελκυσθεὶς, πάλιν ἐξέτεινε. Ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον, προσελθόντι Ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίνοντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ συγκρουσθῆναι, Ἄν τι θέλω, φησὶν, ἐρῶ τῷ σῷ κυρίῳ. *O excelſum animum! & ſupra omnem hanc terrenam fecem.*

131. EX CAMPANIA.] *Illi extremis annis mollius fuit, rarior in aulâ, & Sapientiæ ſtudiis occupatus.* Epiſtolæ *ibi, &* Quæſtiones Naturales, *ſub hoc tempus ſtructa.*

132. QVARTVMQVE APVD LAPIDEM.] *In villâ ſuâ Nomentanâ, vt volunt, qui vitam nobis ſcripſêre. Sed ambigo, quia Nomentum longiùs aberat, & duodecimo ferè lapide. Niſi ſi tractus eo verſus huc uſque Nomentanus diceretur.*

133. CVM POMPEIA PAVLLINA VXORE.] *Quam nobiliſſimam feminam Dio appellat, filiam fortean Pompeij Paullini, qui ſuprà Conſularis dicitur, & vectigalibus publicis præpoſitum.*

* Puticulos ipſos vltra Eſquilias Varro locat.

134. Nec

viſendo eo prohiberetur, ſe ratione valetudinis & amore quietis,excuſauiſſe reſpondit. A

Libera eius reſponſio ad quæſita. Cur ſalutem priuati hominis incolumitati ſuæ anteferret, cauſſam non habuiſſe.[134] nec ſibi promptum in adulationes ingenium. Idque nulli magis gnarum quam Neroni, qui ſæpiùs libertatem Senecæ, quàm ſeruitium expertus eſſet. Vbi hæc à tribuno relata ſunt, Poppæa & Tigellino coram, quod erat ſæuienti Principi intimum conſiliorum, interrogat, an Seneca voluntariam mortem pararet? *Conſtantia in verbis & vultu.* Tum tribunus [135] nulla pauoris ſigna, nihil triſte in verbis eius aut vultu deprehenſum confirmauit. Ergo regredi, & indicere mortem iubetur. Tradit Fabius Ruſticus, non eo quo venerat itinere reditum, ſed flexiſſe ad Fenium præfectum, & expoſitis Cæſaris iuſſis, an obtemperaret interrogauiſſe: monitumque ab eo, vt exſequeretur, fatali omniũ ignauiâ. Nam & Siluanus inter coniuratos erat, augebátque ſcelera in quorum vltionem conſenſerat. Voci tamen & aſpectui pepercit. intromiſitque *Mors ei indicta.* ad Senecam vnum ex centurionibus, qui neceſſitatem vltimam denuntiaret. Ille interritus poſcit teſtamenti tabulas: ac denegante centurione, conuerſus ad amicos, *Verba viri vltima vtinam ipſa!* *quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur, quod vnum iam & tamen pulcherrimum habeat, imaginem vitæ ſuæ relinquere teſtatur. cuius ſi memores eſſent bonarum artium, famam tam conſtantis amicitiæ laturos.* Simul lacrymas eorum, modò ſermone, modò intentior in modum coërcentis, ad firmitudinem reuocat, rogitans: *Vbi præcepta ſapientiæ? vbi tot per annos meditata ratio aduerſum imminentia? Cui enim ignaram fuiſſe ſæuitiam Neronis? Neque aliud ſupereſſe poſt matrem fratremque interfectos, quàm vt educatoris præceptoriſque necem adiiceret.* B

Vxorem affatur & firmat. Vbi hæc atque talia velut in commune diſſeruit, complectitur vxorem. & paululum [136] aduerſus præſentem formidinem mollitus, rogat oratque temperaret dolori. [137] ne æternum ſuſciperet, ſed in contemplatione vitæ per virtutem actæ, deſiderium mariti ſolatijs honeſtis toleraret. *Sed comes eſſe illa vult.* Illa contrà, ſibi quoque deſtinatam mortem adſeuerat, manumque percuſſoris expoſcit. Tum Seneca gloriæ eius non aduerſus, ſimul amore, ne ſibi vnicè dilectam ad iniurias relinqueret: *Vitæ,* inquit, *delinimenta monſtraueram tibi, tu mortis decus mauis. non inuidebo exemplo. Sit huius tam fortis exitus conſtantia penes vtroſque par, claritudinis plus in tuo fine.* Poſt quæ, eodem ictu brachia ferro exſoluunt. *Venas ſibi pariter incidunt.* Seneca, quoniam ſenile corpus & paruo victu tenuatum, lenta effugia ſanguini præbebat, crurum quoque & poplitum venas abrumpit. *Senex noſter lentè & ægrè moritur.* Sæuiſque cruciatibus defeſſus, ne dolore ſuo animum vxoris infringeret, atque ipſe viſendo eius tormenta, ad impatientiam delaberetur, ſuadet in aliud cubiculum abſcederet. Et nouiſſimo quoque momento ſuppeditante eloquentiâ, aduocatis ſcriptoribus, pleraque tradidit, quæ in vulgus edita eius verbis, inuertere ſuperſedeo. *Multa dictat, & loquitur.* At Nero, nullo in Paullinam proprio odio, ac ne gliſceret inuidia crudelitatis, inhiberi mortem imperat. *Paullina eius viuere cogitur.* Hortantibus militibus, ſerui libertíque obligant brachia, premunt ſanguinem, incertũ an ignaræ. Nam vt eſt vulgus ad deteriora promptum, non defuere qui crederent, donec implacabilem Neronem timuerit, famam ſociatæ cum marito mortis petiuiſſe, deinde oblatâ mitiore ſpe, blandimentis vitæ euictam: cui addidit paucos poſtea annos, laudabili in maritum memoriâ, & ore ac membris in eum pallorem albentibus, vt oſtentui eſſet, multum vitalis ſpiritus egeſtum. Seneca interim, durante tractu & lentitudine mortis, Statium Annæum diu ſibi amicitiæ *Ipſe cicutam ſumit.* fide & arte medicinæ probatum, orat prouiſum pridem [138] venenum, quo damnati publico D

134. NEC SIBI PROMTVM.] *Ipſe de ſe ad Neronem:* Non blandiar auribus tuis. nec enim mihi hic mos eſt. Maluerim veris offendere, quàm placere adulando.

135. NVLLA PAVORIS SIGNA.] *Lege hæc cum ſequentibus: & admitte, ſodes, calumniam Dionis.*

136. ADVERSVS PRÆSENTEM FORMIDINEM.] *Liber Flor.* fortitudinem: *quod Pichena explicat, contra ingenitam et præſentem fortitudinem. At ego,* formidinem, *retineam: ſed à Senecâ amatiore in vxorem, legámque,* mollitam. *Quod ſi de Senecâ, legam.* aduerſus præſentem formidine mollitus. *Nimirum adſpectu illa complexúque amatæ & amantis vxoris, & cogitatione inſtantium, ſenſit motus aliquos motus: ſed compreſſit, & excit. ſtatimque vxorem ad robur etiam hortatur.*

137. NE ÆTERNVM SVSCIPERET.] *Quid hic turbent aut reſcribant, neſcio: creber & velut ex formulâ ſermo erat de* æterno, *id eſt magno & inſolabili dolore. Lucretius:*

—— æternumque
Nulla dies nobis mœrorem è pectore tollet.

In lapidibus: Æterno dolore adflictus. *Rogat ergo parcè & modicè, id eſt ſapienter, dolere.*

138. VENENVM, QVO.] *Cicutam.*

139. STA-

A blico Athenienſium iudicio extinguerentur, promeret: allatumque hauſit fruſtrà, frigidis iam artubus & clauſo corpore aduerſum vim veneni. Poſtremo [139] ſtagnum calidæ aquæ introijt, reſpergens proximos ſeruorum, additâ voce, [140] *Libare ſe liquorem illum* IOVI *liberatori.* Exin [141] balneó illatus, & vapore eius exanimatus, ſine vllo funeris ſollenni crematur. Ita codicillis præſcripſerat, cùm etiam tum prædiues & præpotens, ſupremis ſuis conſuleret. Fama fuit, Subrium Flauium cum centurionibus occulto conſilio, neque tamen ignorante Senecâ, deſtinauiſſe, vt poſt occiſum * ope Piſonis Neronem, Piſo quoque interficeretur, traderetúrque imperium Senecæ, quaſi inſonti, claritudine virtutum ad ſummum faſtigium delecto. Quin & verba Flauij vulgabantur, *Non referre dedecori, ſi citharœdus dimoueretur, & Tragœdus ſuccederet.* quia vt Nero citharâ, ita Piſo Tragico ornatu canebat. Ceterùm militaris quoque conſpiratio non vltrà fefellit, accenſis indicibus ad prodendum Fenium Rufum; quem eumdem conſcium & inquiſitorem non tolerabant. Ergo inſtanti minitantique [142] renitens Sceuinus, neminem ait plura ſcire quàm ipſum. Hortaturque vltrò redderet tam bono Principi vicem. Non vox aduerſum ea Fenio, non ſilentium, ſed verba ſua præpediens, & pauoris manifeſtus. cete-

B ríſque, ac maximè Ceruario Proculo equite, ad conuincendum eum conniſis, iuſſu Imperatoris à Caſſio milite, qui ob inſigne corporis robur adſtabar, corripitur, vincitúrque. Mox eorum indicio Subrius Flauius tribunus peruertitur, primò diſſimilitudinem morum ad defenſionem trahens, neque ſe armatum cum inermibus & effeminatis tantum facinus conſociaturum. Dein poſtquam vrgebatur, confeſſionis gloriam amplexus, interrogatuſque à Nerone, quibus cauſſis ad [143] obliuionem ſacramenti proceſſiſſet. *Oderam te,* inquit, *nec quiſquam tibi fidelior militum fuit, dum amari meruiſti. odiſſe cœpi, poſtquam parricida matris & vxoris, auriga, hiſtrio & incendiarius extitiſti.* Ipſa retuli verba, quia non vt Senecæ, vulgata erant. Nec minùs noſci decebat militaris viri ſenſus [144] & incomtos & validos. Nihil in illâ coniuratione grauius auribus Neronis accidiſſe conſtitit, qui vt faciendis ſceleribus promtus, ita audiendi quæ faceret, inſolens erat. Pœna Flauij [145] Veiano Nigro tribuno mandatur. Is proximo in agro ſcrobem effodi iuſſit,

C quam

Denique balnei vapore exanimatur.

* *Flor. ope.*

Rumor de [illegible]

Sed non tam felix Rema.

Fenium Præfectum tandem detestim.

Et Flauium Tribunum.

Qui primò negat.

Vox eius [illegible] *fatetur.*

139. STAGNVM CALIDÆ AQVÆ] *Non ſolet: & ſcribit ipſe,* in omnem vitam balneo ſe abſtinuiſſe: *ſed nunc vſurpat primùm & poſtremùm, maturandæ mortis, & vt ſanguis effluetet, vel & venenum in calidum corpus permearet.* Stagnum *autem intelligit* Solium, *opinor.*

140. LIBARE SE LIQVOREM] *Ita Thraſeas moriturus,* Libemus, inquit, Ioui liberatori. *Conſſa viris magnis, huius in ſupremis loci, è more Græcia, qui diſceſſuri è conuiuio libabant Ioui ſeruatori. ſic iſti è vitâ, Ioui liberatori. Athenæus l. xv. in fragmento quod Conterus olim amicus noſter publicauit:* Τὸ δὲ μετὰ δεῖπνον κεκερασμένον πρῶτον προσδιδομένῳ

D ποτηρίῳ Δία σωτῆρα ἐπιλέγουσι. *Suidas*· Ἔθος εἶχον οἱ παλαιοὶ, μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν ἀγαθοῦ δαίμονος, ἐπιῤῥίπτες ἄκρατον, καὶ τοῦτο λέγειν ἀγαθοῦ δαίμονος. Ἄλλοι δέ φασι τὸ πρῶτον ποτήριον οὕτω λέγεσθαι, χωρίζεσθαι δὲ μέλλοντες, Διὸς σωτῆρος. *Adde huc, ſi vis, plura ab Eraſmo in Chiliade* II. *centuriò* VIII. *in Prouerbio,* Seruatori tertius.

141. BALNEO ILLATVS.] *Sicco & Laconico, vt videtur, nam addit* vapore exanimatum, *acri illo & ardenti.*

142. RENITENS SCEVINVS.] *Imò,* renidens. *& ſtatim:* redderet iam bono Principi vicem.

143. OBLIVIONEM SACRAMENTI.] *Non temerè ſacramenti mentio. Nam milites ſuô Imperante omnia iurabant in Principis ſalutem. Pulchrè Arrianus lib. I. cap.* XIV. Τῷ Θεῷ ἔδει καὶ ἡμᾶς ὀμνύειν ὅρκον, οἷον ςρατιῶται τῷ Καίσαρι. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὴν μισθοφορίαν λαμβάνοντες ὀμνύουσι πάντων προτιμήσειν τὴν τοῦ Καίσαρος σωτηρίαν. *id eſt* Deo prǽſtádum nobis iuſiurandum eſt, quale militibus, Cæſari. At illi mercede acceptâ iurant rebus omnibus ſe prǽpoſituros ſalutem Cæſaris. *Tertullianus alluſit doctè, vt ſolet, De coronâ militis, vbi diſſuadet Chriſtiano militiam:* Credimúſne humanum ſacramentum diuino ſuperduci licere? & in alium dominum reſpondere poſt Chriſtum? & eierare patrem ac matrem & omnem proximum, quos & lex honorari præcepit? *Nam expreſſit propemodum formulam ipſam: quam attentus lector hauriet è Suetonij Calig. cap.* XV. De ſororibus auctor fuit vt omnibus ſacramentis adijceretur Neque me liberoſque meos cariores habeo, quàm Caium & ſorores eius. *vbi ſcribendum ato,* habebo. *Quod iuramentum Dio etiam communicare cum Senatoribus videtur, in actis iurantibus anno nono, de ipſo Caio, lib.* LIX. Περὶ δὲ τοῦ Αὐγούστου τε Γαΐου ταῦτα ἄλλα, ὤμνυον ἐψηφίσαντο, καὶ ὅτι καὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων. καὶ ἐκεῖνον καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ προτιμήσουσιν ὤμνυσαν. *Appoſitè ergo hic Nero à milite quærit, cur oblitus ſacramenti, perduellis ire voluerit in cuius ſalutem iurauerat.*

144. ET INCOMTOS, ET VALIDOS.] *Aſſentior Rhenano,* incomtos, ſed validos.

145. VEIANO NIGRO TRIBVNO.] *Tribuni ergo interdum ſupplicium ipſi manu ſuô ſumebant. Vti ſuprà hocce libro, Lateranus* manu Statij Tribuni

quam Flauius vt humilem & anguſtam increpans, circumſtantibus militibus, ne hoc A quidem, inquit, ex diſciplinâ. admonitus fortiter [146] protendere ceruicem: Vtinam, ait, tu tam fortiter ferias. Et ille multum tremens, cùm vix duobus ictibus caput amputauiſſet, ſæuitiam apud Neronem iactauit, [147] ſeſquiplagâ interfectum a ſe dicendo. Proximum conſtantiæ exemplum, Sulpicius Aſper centurio præbuit: percontanti Neroni cur in cædem ſuam conſpirauiſſet. breuiter reſpondens: *Non aliter tot flagitijs eius* [148] *ſubueniri potuiſſe.* Tum iuſſam pœnam ſubijt. Nec ceteri centuriones in perpetiendis ſupplicijs degenerauere. At non Fenio Rufo par animus, ſed lamentationes ſuas etiam in teſtamentum contulit. Opperiebatur Nero vt Veſtinus quoque conſul in crimen traheretur, violentum & infenſum ratus: ſed coniurati conſilia cum Veſtino non miſcuerant, quidam vetuſtis in eum ſimultatibus, plures quia præcipitem & inſociabilem credebant. Ceterùm Neronis odium aduerſus Veſtinum ex intimâ ſodalitate cœperat, dum hic ignauiam Principis penitus cognitam deſpicit, ille [149] ferociam amici metuit, ſæpè aſperis facetijs illuſus, quæ vbi multum ex vero traxere, acrem ſui memoriam relinquunt. A Acceſſerat recens cauſſa, quòd Veſtinus [150] Statiliam Meſſallinam matrimonio ſibi iunxerat, haut neſcius inter adulteros eius & Cæſarem eſſe. Igitur non crimine, non accuſatore exſiſtente, quia ſpeciem iudicij induere non poterat, ad vim dominationis conuerſus, Gerelanum tribunum cum cohorte militum immittit: iubetque præuenire conatus conſulis, occupare velut arcem eius, opprimere delectam iuuentutem, quia Veſtinus imminentes foro ædes, [151] decoraque ſeruitia, & pari ætate habebat. Cuncta eo die munia conſulis impleuerat: conuiuiumque celebrarat, nihil metuens, an diſſimulando metu, cùm ingreſſi milites vocati eum à tribuno dixere. Ille nihil demoratus exſurgit. & omnia ſimul properantur, clauditur cubiculo, præſto eſt medicus, abſcinduntur venæ, vigens adhuc balneo infertur, calidâ aquâ merſatur, nullâ editâ voce, quâ ſemet miſeraretur. Circumdati interim cuſtodiâ qui ſimul diſcubuerant, nec niſi prouectâ nocte emiſſi

Mors earum mortem. — *Aſper pars ſanctâ.* — *Fenius contrà muliebriter.* — *Nero Veſtinum culpari voluiſſet: in quem ei vetus odium.* — *Quia ipſam pro imperio iubet mori.* — *Statim & mors pede exſequitur.*

buni trucidatur. *cui caput inciſum eſſe ex Arriano didicimus. Et libro* XI. *Meſſallina*, ictu Tribuni transfigitur. *Apud Senecam etiam ſcriptum, ep* IV. Cuius Cæſar iuſſit Lepidum Decio Tribuno præbere ceruicem. *Notari volo. nam aliàs, Speculatores ferè ad ſupplicia ſumenda deſtinati: non inſignes milites.*

146. PROTENDERE CERVICEM.] *Habitum hunc eorum qui gladio feriendi, deſcribit Panegyriſtes in Theodoſij laudatione:* poplitem flectere, ceruicem extendere ad plagam fortaſſe non vnam. *Quod ſupplicij genus tamen ignotum reip.* * *priſcæ: etiam in militiâ. Ideò Lucanus:*

— nondum artis erat caput enſe rotare.

*Cœpit ſub** *Impp. ſtatimque in creberrima vſu. A militiâ cœpiſſe credo, & in militibus primo atque militibus vſurpatum. Suetonius Calig. c.* XXXII. Miles decollandi artifex, quibuſcumque è cuſtodia capita amputabat. *Seneca de irâ l.* I *cap* XVI. Damnatus extra vallum deductus eſt, & iam ceruicem porrigebat: cùm ſubitò apparuit ille commilito qui occiſus videbatur. Tunc Centurio ſupplicio præpoſitus condere gladium ſpeculatorem iubet *& exempla obuia poſt Auguſtum. Honeſtior autem pœna gladij, quàm ſecuris, ab eaque mente illam Antonini Caracallæ vocem capio, cùm ſicuti Papinianus occiſus eſſet,* Gladio te exequi oportuit meum iuſſum. *Xenophon eleganter de Cyri expedit. lib* II. *extremo: de eade Menonis Theſſali:* Μένων δὲ τῶν ἄλλων ἀποθανόντων στρατηγῶν τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί, ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλάς, ὅπερ κάλλιστος θάνατος δοκεῖ εἶναι, ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτόν, ὡς πονηρὸς λέγεται τελευτῆς τυχεῖν. *id eſt:* Poſt aliorum Præ C torum cædem, damnatus à rege interijt. Non vt Clearchus aliique duces, capite à ceruicibus abſciſſo (quod pulcherrimum mortis genus eſſe cenſetur) ſed annum totum varijs contumelijs cruciatibuſque affectus, vt ſceleratus quiſpiam, tandem obijt.

* *Eius etiam loco ſecuris.*

* *Imò in militiâ etiam antè, vt apparet ex Hirtij Com. de bello Afric. & Hiſp. vbi in ſtationes militibus ceruices inciſæ leguntur.*

147. SESQVIPLAGA INTERFECTVM.] *Tali ala præceptum*, Ita feri, vt mori ſe ſentiat.

148. SVBVENIRI POTVISSE.] *Legi voluit*, obueniri. *optimus & doctiſſimus Faber: interpretaturque reſiſti, & obuiam iri. Probabilis per ſe coniectura fidem demit Suetonius, qui ad hæc ipſa verba reſpiciens, ſcripſit cap.* XXXVII. Cùm quidam crimen vltro faterentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non poſſent, niſi morte, ſuccurrere, dedecorato flagitijs omnibus. *Et clare Dio, qui vertit:* Ὅτι οὐκ ἄλλως σοι βοηθῆσαι ἢ ἀποκτεῖναι ἠδυνάμην. *Sententia* D *ergo animoſiùs tenenda, ex horum ſcripto & interpretamento, videtur.*

149. FEROCIAM AMICI.] *Haud dubiè*, animi.

150. STATILIAM MESSALLINAM.] *Quæ poſteà Neroni vxor. Sueton. cap.* XXXV.

151. DECORAQVE SERVITIA, ET PARI ÆTATE.] *Exiſtimo, Pædagogia deſcribit: id eſt, cœtum elegantium puerorum, quos campeſtrâ veſte, facie, capillis, in publico habebant: & plerumque vna ætate. dicta, quia ſub Pædagogo. Martialis:*

Et pædagogo non iubente laſciui
Patere gaudente villico capillati.

Plura ſuper iſtis in EXCVRSV B.

152. VER-

A c[illegible] ium & [illegible] inatus & [illegible] Nero, [illegible] bus Exin M. A[illegible] Lucan cæ[illegible] in im petat. [illegible] vbi [illegible] pedes [illegible] & paulatim ab extremis cedere ſpiritu[illegible] & com[illegible] pectore int[illegible] recordatus carmen a ſe compoſitum, quo vulneratum [illegible] odi mortis imaginem obiiſſe tradiderat, [152] verſus ipſos [illegible] eaque ill[illegible] vox fuit. Sen[illegible] poſthac & Quinctianus, & Sceuinus, non ex priore vitæ mollitia, mox reliqui coniuratorum periere, nullo facto dictove me[illegible]. Sed [illegible] vrbs funeribus, Capitolium victimis: alius filio, fratre alius, aut propinquo aut amico interfectis agere grates de[illegible], ornare lauru domum [illegible] genua, & dextram [illegible] At ille gaudium id credens, Antonij Natalis & Ceruarij Proculi feſtinata indicia impunitate remuneratur. Milichus præm[illegible], Conſeruatoris ſibi nomen G[illegible] vocabulo aſſumſit. E tribunis Granius Siluanus quamuis abſolutus, ſuâ manu cecidit: *Lucanus occiſus.* *Et cæteri.* *Romani Neroni gratias agunt.* *Nero præmia indicibus dat.* *De tribunis.*

B Statius Proximus veniam quam ab Imperatore acceperat, vanit[illegible] exitus c[illegible]. Exuti dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flauius Nepos, Statius Domitius; quaſi Principem non quidem odiſſent, ſed tamen exiſtim[illegible]. Nouio Priſco per amicitiam Senecæ, & Glitio Gallo atque Annio Pollioni infamatis magis quàm conuictis data exſilia. Priſcum Antonia Flacilla coniunx comitata eſt: G[illegible]m Egnatia Maximilla, magnis primùm & integris opibus, pòſt ademptis. quæ vtraque gloriam eis auxere. Pellitur & Rufus Criſpinus occaſione coniurationis, ſed Neroni inuiſus, quòd Poppæam quondam matrimonio tenuerat. [153] Verginium Rufum claritudo nominis expulit. Nam Verginius ſtudia iuuenum eloquentiâ, Muſonius præceptis ſapientiæ fouebat. Cluuidieno Quieto, Iulio Agrippæ, Blitio Catulino, Petronio Priſco, Iulio Altino, velut in agmen & numerum, Ægæi maris inſulæ permittuntur. At Cadicia vxor Sceuini, & [154] Cæſenius Maximus Italiâ prohibentur, reos fuiſſe ſe, tantùm pœnâ experti. At illa mater Annæi Lucani, ſine abſolutione [155] in ſupplicio diſſimulata. Quibus perpe- *Pœnæ & exſilia ſuſpectis.*

C tratis Nero, & concione militum habitâ, bina nummûm millia viritim manipularibus diuiſit, [156] addiditque ſine pretio frumentum, quo antè ex modo annonæ vtebantur. Tum quaſi geſta bello expoſit[illegible] vocat ſenatum, & triumphale decus Petronio Turpiliano conſulari, Cocceio Neruæ prætori deſignato, Tigellino præfecto præto- *Milites abſequitur: Et largitione auget.* *Amicos item honoribus.*

152. VERSVS IPSOS RETTVLIT.] *Sunt haud dubiè iſti:*

Scinditur auulſus, nec ſicut vulnere ſanguis
Emicuit lentus, ruptis cadit vndique venis.
Diſcurſuſque animæ diuerſa in membra meantis
Interceptus aquis.

153. VERGINIVM RVFVM.] *Mancus locus: cenſeo in ea immiſſa voce legendum,* Verginium & Muſonium Rufum: *aut,* Verginium & Rufum. *Ecce*

D *enim de Muſonio cauſſam ſtatim ſubiecit eius pulſi. & Dio narratâ coniuratione,* Ῥοῦφος μέντοι Μουσώνιος, *inquit,* ὁ φιλόσοφος [illegible] *Sed Verginius iſte quis eſt? Non enim ille, opinor, [illegible] de cuius exſilio non apud Tacitum, non apud [illegible] vſquam lectum. Et quomodo potuiſſet qui Germaniæ & legionibus præfuit [illegible] Fuerit [illegible] eius aut Rhetor, quem Perſii vetuſta vita commemorat.* Studuit, *inquit,* apud Grammaticum Remnium Palæmonem, & apud Rhetorem Verg[illegible] Flaccum. *Vbi tamen vetuſtior codex B. Vul[illegible],* Flauum *habet. Eſt ille ipſe, de quo Fabius l.* III. Scripſit de eâdem materiâ (*Rhetoricorum*) non pauca Cornificius, Celſus, & Lænas, & ætatis noſtræ Verginius, Plinius, Rutilius, *nominatque & alias.*

154. CÆSENIVS MAXIMVS.] *ſcrib.* Cæſonius, *& Martiali ab hac hiſtoriâ fæneranda lux, lib.* VII. *ad Ouidium quendam:*

Maximus ille tuus, Ouidi, Cæſonius hic eſt,
Cuius adhuc vultum viuida cera tenet.
Hunc Nero dãnauit, ſed tu dãnare Neronem
Auſus es, & profugi, non tua fata ſequi.
Æquora per Scyllæ magnus comes exſulis iſti,
Qui modo nolueras Conſulis ire comes.
Si victura meis mandantur nomina chartis,
Et fas eſt cineri me ſupereſſe meo:
Audiet hæc præſens venturaque turba, fuiſſe
Illi te, Senecæ quod fuit ille ſuo.

Vbi diſces & Conſulem fuiſſe hunc Cæſonium, & inter Senecæ amicos quâ cauſſa certè damnatum.

155. IN SVPPLICIO.] *Romana editio,* ſine abſolutione, ſine ſupplicio, *probiſſimè.*

156. ADDIDITQVE SINE PRETIO FRVMENTVM.] *Suetonius Ner. cap.* X. Conſtituit Prætorianis cohortibus frumentum menſtruũ gratuitum. *Seuerus Imp. modum frumenti etiam auxit, de quo Herodianus:* Καὶ τὸ σιτηρέσιον αὐτοῖς πρῶτος [illegible] *Iterumque Antoninus eius F. patratâ cæde [illegible]. Idem ſcriptor:* [illegible] *id eſt* adiecit annuæ, ſupra quàm ſolitum accipere, dimidium.

157 Iv-

rij [illegible] ; Tigellinum & Neruam ita extollens, vt ſuper triumphales in [illegible] A
De Nymphidio, eius natione. apud palatium effigies eorũ quoque ſiſteret. Dedit etiam conſularia inſignia Nymphi-
dio; de quo quia nunc primùm oblatus eſt, pauca repetam. Nam & ipſe pars R[illegible]
rum cladium erit. Igitur matre libertinâ ortus, quę corpus decorum inter ſeruos liber[tos]-
que Principum vulgauerat, ex C. Cæſare ſe genitum ferebat, quoniam forte [illegible]
habitu procerus & toruo vultu erat: ſiue C. Cæſar ſcortorum quoque cupiens, eti[am]
Edictum & confeſſiones reorum propoſita. matri eius illuſit. Sed Nero vocato ſenatu, oratione inter patres habitâ, edictum apud
populum, & collata in libros indicia, confeſſioneſque damnatorum adiunxit. Etenim
crebro vulgi rumore lacerabatur, tamquam viros inſontes ob inuidiam aut metum
ſtinxiſſet. Ceterùm cœptam, adultámque & reuictam coniurationem neque tunc dubi-
tauere, quibus verum noſcendi cura erat, & fatentur, qui poſt interitum Neronis [in Vr]-
De Senatus adulatione noxia. bem regreſſi ſunt. At in ſenatu cunctis vt cuique plurimum mœroris, in adulationem
demiſſis, [157] Iunium Gallionem Senecæ fratris morte pauidum, & pro ſuâ incol[umitate]
ſupplicem increpuit Salienus Clemens, hoſtem & parricidam vocans: donec conſenſu
patrum deterritus eſt, ne publicis malis abuti ad occaſionem priuati odii vid[eretur]:
[158] neu compoſitam & obliteratam manſuetudinem Principis nouam ad [illegible]
** redundat, vt opinor.* traheret. Tum decreta dona & grates deis [* decernuntur] propriuſque honos Soli,
eſt vetus [159] ædes apud Circum, in quo facinus parabatur, qui occulta coniuration[is]
numine retexiſſet: vtque Circenſium cerealium ludicrum pluribus equorum curſibus
celebraretur: menſiſque Aprilis Neronis cognomentum acciperet: templum Saluti ex-
Pugio Sceuini ſacratus. ſtrueretur. eo loci ex quo Sceuinus ferrum promſerat. Ipſe eum pugionem [160] apud Ca-
pitolium ſacrauit, inſcripſitque IOVI VINDICI. In præſens haut animaduerſum, poſt
Verba ominoſa. arma Iulij Vindicis ad auſpicium & præſagium futuræ vltionis trahebatur. Reperio in
commentarijs ſenatus, Cerialem Anicium conſulem deſignatum, pro ſententiâ dixi[ſſe],
vt templum diuo Neroni quàm maturrimè publicâ pecuniâ poneretur. Quod [quidem]
ille decernebat, tamquam mortale faſtigium egreſſo, & venerationem hominum me-
rito: [161] quod ad omina olim ſui exitus verteretur. [162] Nam deûm honor Principi [non]
antè habetur, quàm agere inter homines deſierit. C

157. IVNIVM GALLIONEM.] *Quem Nero poſt interfecit Dio. In Euſebio autem clarius:* Iunius Annæus Gallio, frater Senecæ, egregius declamator, propriâ ſe manu interfecit. mortem eius Nerone in ſuam præſentiam differente. *Hoc confert illud Chronicon in annum hunc eumdem, quo Lucanus & Seneca occiſi. Mirum in Tacito nihil eſſe, ſi tamen hoc tempore ea cædes.*

158. NEV COMPOSITAM ET.] *Prauè ſcriptum, & in contumeliam Neronis. Valde ſcilicet Principem laudent, ſi obliteratam clementiam eius dicant: id eſt, abolitam & ſepultam. Ne dubita ſcribere:* compoſita & obliterata manſuetudine Principis. *Hoc volunt. ne ea quæ obliterata iam eſſent & tantumnon deleta ex animo Principis: ille renouaret, & noua ſæuitiæ materiem ſuggereret.*

159. ÆDES APVD CIRCVM.] *De quâ Tertullianus libello De Spectaculis.*

160. APVD CAPITOLIVM SACRAVIT.] *Ritu veteri & recepto. Suetonius Cal. cap.* XXIV. Tres gladios in necem ſuam præparatos, Marti vltori, addito elogio, conſecrauit. *Idem Vitellio c.* X. Pugionem quo ſe Otho occiderat, in Agrippinenſem coloniam miſit Marti dedicandum. *Dio in Antonino Caracalla:* Καὶ τὸ ξίφος, δι' οὗ τὸν ἀδελφὸν [illegible], ἀνέθηκε τῷ θεῷ ἐτόλμησε. *Sed & apud [veteres] Olympias* gladium quo rex (*Philippus*) per[cuſ]ſus erat, Apollini ſub nomine Myrtales co[nſe]crauit. *ait Iuſtinus. Tertullianus pulchrè de Reſurrectione carnis:* Gladius bene de bello cruentus, & melior homicida, laudem ſuam conſ[ecrati]one penſabit.

161. QVOD AD OMINA OLIM SVI EXITVS [VER]TERETVR.] *Liquida apertáque ſententia. O[men], tantùm ſit ſignificatione futuri: quod pueris non ignotum. At noſtri Critici ex Budenſi Codice,* quòd clam ad omen ac dolum, *legunt, non ſine meo riſu.* D

162. NAM DEVM HONOR PRINCIPI NON ANTE HABETVR, QVAM AGERE INTER HOMINES DESIERIT.] *Tertullianus pulchrè & appoſitè huic rei.* Si non de mendacio erubeſcit eiuſmodi adulatio, hominem deum appellando: omeat [illegible]tem de infauſto. Maledictum eſt, ante Apotheoſin, deum Cæſarem nuncupare.

C. COR-

A
C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER XVI.

BREVIARIVM LIBRI.

B *F*ALSI *theſauri in Africâ reperti. inque ijs Neronis vanitas. Qui Romæ quinquennale certamen certat, prorſus hiſtrionum in morem. Poppæa moritur: eique amplum funus ductum. C. Caſſius & L. Silanus in exſilium pelluntur: poſterior denique interficitur, ac plures alij. In Campaniâ magna & prodigij loco tempeſtas. Anteius & Oſtorius ad mortem aguntur, Mella, Criſpinus, Petronius. Thraſeas Pætus etiam accuſatur, tunc lumen Romani orbis: & Bareas Soranus. damnantur, & ipſi abſoluunt. Anni eiuſdem hæc geſta: quia reliqua libri Fatum inuidit.*

C. SVETONIO. L. PONTIO TELESINO COSS.

*I*LLVSIT dehinc Neroni fortuna per vanitatem ipſius, & promiſſa Ceſellij Baſſij, qui origine Pœnus, mente turbidâ, nocturnæ quietis imaginem ad ſpem haut dubiam retraxit. Vectuſque *Magni theſauri ſpes Neroni facta.* Romam, Principis aditum emercatus, expromit repertum in agro ſuo ſpecum altitudine immenſâ, quo magna vis auri contineretur, non in formam pecuniæ, ſed rudi & antiquo pondere. C Lateres quippe prægraues iacere, aſtantibus parte aliâ columnis. quæ per tantū æui occulta, augendis præſentibus bonis. Ceterùm vt coniectura demonſtrat, Didonem Phœniſſam Tyro profugam, conditâ Carthagine, illas opes abdidiſſe, ne nouus populus nimiâ pecuniâ laſciuiret: aut reges Numidarum *Quem Dido olim abdidiſſet.* & alias infenſi, cupidine auri ad bellum accenderentur. Igitur Nero non auctoris, non ipſius negotij fide ſatis ſpectatâ, nec miſſis viſoribus per quos noſceret, an vera aſſererentur, auget vltro rumorem, mittitque qui velut partam prædam aueherent. Dantur *Ille credit.* triremes & delectum nauigium, iuuandæ feſtinationi. nec aliud per illos dies populus *Mittit qui aduenerent.* credulitate prudentis diuerſa famâ tulerat. Ac forte quinquennale ludicrum ſecundo luſtro celebrabatur, ab oratoribuſque præcipua materia in laudem Principis aſſumta eſt. Non enim tantùm ſolitas fruges, nec metallis confuſum aurum gigni, ſed nouâ vbertate *Oratores & vates etiam hæc publicant.* prouenire terras, & obuias opes deferre deos. quæque alia ſummâ facundiâ, nec minore D adulatione ſeruilia fingebant, ſecuri de facilitate credentis. Gliſcebat interim luxuria ſpe inani; conſumebanturque veteres opes, quaſi oblatis quas multos per annos prodigeret. Quin & inde iam largiebatur. Et diuitiarum exſpectatio, inter cauſſas paupertatis *Deluſi conatus.*

COMMENTARIVS.

1. *N*EC MISSIS VISORIBVS.] *Ita inuiſores Apuleius dixit, etſi alio quodam ſenſu. 1. Florido:* Siquis fortè in hoc pulcherrimo cœtu ex illis inuiſoribus meis malignus ſedet. *Mirum ni Salluſtio quoque hæc vox reſtituenda apud Fabium l. ix.* Vnde vſque eò proceſſum eſt, vt non pœniturū pro non acturo pœnitentiam: & Viſuros, ad videndum miſſos idem auctor (*Saluſtius*) dixerit. *Puto Viſores: & hinc ſumſiſſe noſtrum.*

2. ORATORIBVSQVE PRÆCIPVA.] *Vatic.* ab oratoribus oratoribuſque. *Legerim* ac rhetoribus oratoribuſque: *vel*, ac vatibus oratoribuſque. *Certè, & vates & oratores, Muſico illo agone certaſſe ſcimus.*

tatis publicæ erat. Nam Baſſus [3] effoſſo agro ſuo, latiſque circum aruis, d[illegible] illum locum promiſſi ſpecus adſeuerat, ſequunturque non modo [illegible] agreſtium efficiendo operi aſſumtus, tandem poſitâ vecordia, non falſa ante [illegible] ſeque tunc primùm eluſum admirans, pudorem & metum morte vol[illegible] Quidam vinctum ac mox dimiſſum tradidere, ademtis bonis in locu[illegible] tereà ſenatus propinquo iam [4] luſtrali certamine, vt dedecus auerteret, o[illegible] victoriam cantus, adiicit facundiæ coronam, quâ ludicra deformitas velaretur. Sed nihil ambitu nec poteſtate ſenatus opus eſſe dictitans, [5] ſe æquum aduerſ[illegible] & religione iudicum meritam laudem aſſecuturum, primò carmen in ſcenâ recita[illegible] flagitante vulgo, vt omnia ſtudia ſua publicaret (hæc enim verba dixere) in[illegible] theatrum, cunctis citharæ legibus obtemperans: ne feſſus reſideret, ne ſudorem, [illegible] quam indutui gerebat veſte detergeret: vt nulla oris aut narium excrementa v[illegible]. Poſtremò [6] flexus genu, [7] & cœtum illum manu veneratus, ſententias iudicu[illegible] nebatur ficto pauore. Et plebs quidem vrbis, hiſtrionum quoque geſtu[illegible] perſonabat [8] certis modis, plauſuque compoſito. Crederes lætari, ac fortaſſe læta[illegible] per iniuriam publici flagitij. Sed qui remotis è municipijs, [9] ſeueramque a[illegible], & [illegible] tiqui moris retinentes Italiam, quique per longinquas prouincias laſciuiæ in[illegible] ficio legationum aut priuatâ vtilitate aduenerant, neque aſpectum illum [illegible] labori inhoneſto ſufficere: cùm manibus neſcijs fatiſcerent, turbarent gnaros, ac ſæpe [illegible] nulitibus verberarentur, qui per cuneos ſtabant, ne quod temporis momen[illegible] [illegible] ri clamore, aut ſilentio ſegni prætereiret. Conſtitit pleroſque equitum, dum per an[illegible] ſtias aditus & ingruentem multitudinem enituntur, obtritos: & alios dum die[illegible]

ctemque

Nihil, præter [illegible] operi [illegible].

Sommat ſe [illegible].

Nero publicè cithara [illegible] Romæ canit.

Attonitè, ac ſcenicâ lege. Plebs vrbana applaudit.

Non illa ſe [illegible], at ruſtica.

Per vim & [illegible] ſpecta [illegible].

3 EFFO[S]SO AGRO.] *Simillima ſtultitia Pompeij exercitum incidit, tum is in eàdem Africâ, contra Domitium & Iarbam, militaret. Nam cùm quidam theſauros aliquos caſu repperiſſent: fuire qui dicerent perſuaderéntque, totum eum locum auri plenum, à cladibus Pœnorum ibi repoſiti. Atque ita miles auidè ad fodiendum ſe dedit per plures dies, Pompeio vidente ſimul & indignante, tantam illam multitudinem ſtultâ auaritiâ & labore fatigari: donec tandem f[illegible] & irriti, clamarent*, Duceret iam quò vellet, ſatis ſe pœnarum ſtultitiæ ſuæ dediſſe. *Plutarchus in Pompeio.*

4. LVSTRALI CERTAMINE.] *Siue Quinquennali. Quod hic quidem anno ſexto celebrari, miratur vir doctiſſimus & erroris, cui latebra non ſit, penè Tacitum accuſat. Nam debebat quinto celebrari, inquit, quattuor dumtaxat annis interiectis. An diſtuliſſe Neronem aliquis dixerit? ille verò antevenire ſolet, cupidine certaminum, & ante præſtitutam diem reuocare, quod Suetonius in Nerone, c. XXI. ſcripſit. Hæc vir ille magnus. Ego autem ſiquid video, aut ſirmiter numero, abnuo Tacitum vltra quintum annum produxiſſe. Ecce inſtitutum eſt Nerone IV. Cornelio [illegible] coſſ. vrbis anno DCCCXIII. nunc ſecundò editur, Silio & Attico Coſſ. anno DCCCXVIII. Certè ab illo ad iſtum ipſi anni quattuor interſunt, & quinto nunc anno editur; aut omnes calculi me fallunt.*

5. SE ÆQVVM.] *Quaſi diceret, ſe æqualem & parem in hoc certamine. Sed non diſplicet, quod olim coniecit*, ſeque vnum aduerſus æm.

6. FLEXVS GENV.] *Imo & ſollennia hiſtrionum verba hæc pronuncians*, Κύριοί μου ἐυμενῶς μου ἀκούσατε, Domini mei audite me libenter. *Ex quo inſcitiam Principum apud Suetonium fit Neron. c. XXI.* [illegible] tque conſtitit peracto principio, Nioben [illegible] cantaturum per Cluuium Rufum pronunciauit. *Anteloquium ſcilicet illud citharœd[illegible] rendi fauoris: vti & principia quadam, [illegible] mine, olim oratorum. De adoratione manu, [illegible] lib. I. Hiſtor.*

7. ET CŒTVM ILLVM MANV VENE[RATVS.] *In culpa ponit Tacitus. Tamen Imperator[illegible] id ſeruatum, vt ſollenni ritu populum adoraret in Circo. Claudianus pulchre De VI. Conſ. Honor.*

O quantum populo ſecreti numinis addit
Imperij præſens ſpecies! quantam[que] [illegible]
Maieſtas alterna vicem! cùm regia, C[illegible]
Connexum gradibus, venerat[illegible] p[illegible]
vulgus:
Conſenſuque c[illegible] ux ſublatus in æthera [illegible]
Plebis adoratæ reboat fragor.

8. CERTIS MODIS, PLAVSVQVE COM[POSITO.] *Ars enim, ſi dîs placet, virtuſque rei acclamandi plaudendi. Itaque addit*, cùm manibus neſcijs fatiſcerent, turbarent gnaros. *In edicto Theoderici regis ad populum Rom. l. I. Variar. Caſſiodori:* [illegible] aëra ipſum mellifluis implere c[illegible] [illegible] ſolu dicere quod ipſas quoque be[illegible] audire. profertis voces organo dul[illegible] & [illegible] quadam harmoniâ citharæ concauum theatrum per vos reſonat, vt tonos poſſit quilibet crede[re] quàm clamores. *Modulatum hunc [illegible] amorem [illegible] centum appellat Plinius in Panegyrico:* Et [illegible] quidem Rom. dilectum principum ſeruat [illegible] toque paulò ante concentu formoſum a[illegible], hunc fortiſſimũ perſonat. *Dio*, Εὐρυθμως ἐκβοῶν *in Pertinace:* Ο ὅσα τε εἰώθεσαν ἐν τοῖς θε[illegible] τῷ τε Κομμόδῳ θεραπεία εὐρύθμως [illegible], ταῦτα τότε μετασχηματίζοντες ἐς τὸ γελ[illegible] [illegible]. *Vide quædam huius rei ad I. Hiſtor.*

9. SEVERAMQVE ADHV[C.] *Rod. Agricola legebat:* ſeueraque, &, retinente I[illegible]

A [illegible] continuarent, morbo [illegible] [10] quippe grauior inerat metus, [illegible] palam & pluribus occultis, ut nomina ac vultus, alacritatem tristitiamque coëuntium scrutarentur. Vnde tenuioribus statim irrogata supplicia, aduersus illustres dissimulatum ad præsens, & mox redditum odium. Ferebántque [11] Vespasianum tamquam somno conniueret, à Phœbo liberto increpitum, ægréque meliorum precibus obtectum: mox imminentem perniciem maiore fato effugisse. Post finem ludicri Poppæa mortem obijt, fortuitâ mariti iracundiâ, à quo grauida ictu calcis afflicta est. Neque enim venenum crediderim, quamuis quidam scriptores tradant, odio magis quàm ex fide. Quippe liberorum cupiens, & amori vxoris obnoxius erat. Corpus non igni abolitum, vt Romanus mos: sed regum externorum consuetudine, [12] differtum odoribus conditur, tumuloque Iuliorum infertur. Ductæ tamen publicæ exsequiæ, laudauitque ipse apud rostra formam eius, & quòd diuinæ infantis parens fuisset, aliáque fortunæ munera pro virtutibus. Mortem Poppæa vt palam tristem, ita re-

Inquisitum in vultus & voces. *Vnde Vespasiani periculum.* *Poppæa moritur.* *Nero nouo fune ... alia.* *Nero eam pro rostris laudauit.*

B cordantibus lætam ob impudicitiam eius sæuitiámque, nouâ insuper inuidiâ Nero compleuit, prohibendo C. Cassium officio exsequiarum. quod primum indicium mali, neque in longum dilatum est. Sed Silanus additur, nullo crimine, nisi quòd Cassius opibus vetustis, & grauitate morum; [13] Silanus claritudine generis, & modestâ iuuentâ, præcellebant. Igitur missâ ad senatum oratione, remouendos à Rep. vtrosque disserit. Obiectauitque Cassio quòd inter imagines maiorum, etiam C. Cassij effigiem coluisset, ita inscriptam. [14] DVCI PARTIVM. Quippe semina belli ciuilis, & defectionem à domo Cæsarum quæsitam. [15] Ac vt memoriâ tantum infensi nominis ad discordias vteretur, assumsisse L. Silanum iuuenem genere nobilem, [16] animo præruptum, quem nouis rebus ostentaret. Ipsum dehinc Silanum increpuit ijsdem quibus patruum eius Torquatum, tamquam disponeret iam imperij curas, præficerétque rationibus & libellis & epistolis libertos: & inania simul & falsa. Nam Silanus intentior metu, & exitio patrui

Cassius & Silanus accusati. *Ob virtutes.* *Tamen videntia quædam præscripta.* *Aut falsa.*

C 10 QVIPPE GRAVIOR INERAT METVS] *O ludos, ô ineptias, sed cruentas & tristes! Nam mors comes aut exsilium, siquis se miser audiuisset. scilicet hunc Phœnum Philostratus sic narrat.* Apollonium venisse Romam & in hospitium quoddam, per hæc tempora, diuertisse. Ibi autem hominem quemdam, scenico habitu, citharâ tenentem & pulsantem, cantantem etiam, sed rudi & absonâ voce superuenisse qui solitus esset vrbem ita perambulare & Neronis carmina cantillare. Quæ siquis aut negligentius audisset, aut mercedem condignam non dedisset, ab eo tamquam impietatis reus [illegible] eius petebatur, & in carcerem ducebatur. Cordam præterea, vsu detritam & fractam, quæ in ipsâ Neroniana cithara fuisset, vt cimelium aliquod in arcula ferebat: atque eam emptam sibi duabus minis ferebat. nec cuiquam

D portò venditurum, nisi qui præstantissimus in ea arte esset, & aliquando Pithijs vicisset. *Atque addit, Apollonium ipsum & comites eius, cùm afficî non viderentur, accusatos ab eo vt* Diuinæ vocis contemptores, *sed mercedulà tamen datà hominem placasse. Hæc libro IV.*

11. VESPASIANVM A PHOEBO.] *Inde igitur periculum Romæ adijt, vt hic Tacitus. sed simile in Achaiâ. de quo Suetonius Vespasiano c. IV.* Peregrinatione Achaicâ inter comites Neronis, cum cantante eo aut discederet, aut præsens obdormisceret, grauissimam contraxit offensam: prohibitus que non contubernio modò, sed etiam publica salutatione. *Itaque sæpius in istare subrosi nec verè Sabinus vir peccauit. Quod porro ad Phœbum, is libertus admissionum fuit, ex Suet. Vespas. cap. XIV. De eo lapis,*

TI. CLAVDIO. AVG. L.
PHOEBO.
CLAVDIA. PANAITYCHIS.

12. DIFFERTVM ODORIBVS.] *Plinius de Arabiâ:* Peritiores rerum adfirmant, non ferre tantum annuo fœtu, quantum Nero princeps nouissimo Poppææ suæ die concremauerit.

13. SILANVS] *Suspicor eum ipse esse, cui postea statua in foro posita, curante Capitone. Quâ de re Plinij epistola tota, lib. I. ad Cornelium Titianum. Corruptè hoc nomen scriptum in Commentario Iuuenalis, ad illud Sat. I.*

——— magni delatoris amici.

Heliodorum dicit Stoicum Philosophum, qui Licinium Silanum condiscipulum suum testimonio oppressit. *Lege,* L. Iunium.

14. DVCI PARTIVM.] *Budensis codex,* Dux. *non male. Hæc autem historia est: quam eleganter Ambros. Offic. tangit.* Si tyranni aliquis habeat imaginem, nonne obnoxius est damnationi? Memini legisse me quosdam capitali supplicio damnatos, quia Bruti & Cassij interfectorum Cæsaris imagines asseruarent. *De titulis autem imaginum scripsi in Electis, cap. XXIX.*

15. AC VT MEMORIA.] *Lego,* ac ne.

16. ANIMO PRÆRVPTVM.] *Non,* promptum: *ex Vaticano. Præruptus, vel Præfractus, de ijs qui recordià effrenisq. audacia sunt. Ita Cicero in pro Roscio,* Prorupta audacia, *dicta.*

patrui ad præcauendum exterritus erat. Inducit poſthac vocabulo indicum [illegible] dam Caſſij vxorem, Silani amitam, inceſtum cum fratris filio & diros ſacrorum [illegible] confingerent. Trahebantur vt conſcij [17] Vulcatius Tullinus ac [18] Marcellus Cor[illegible] ſenatores, & [19] Calpurnius Fabatus eques Romanus. qui appellato Principe inſta[illegible] damnationem fruſtrati, mox Neronem circa ſumma ſcelera diſtentum, quaſi [illegible] euaſere. Tunc ſenatuſconſulto Caſſio & Silano exſilia decernuntur, de Lepid[illegible] Cæ[illegible] ſtatueret. Deportatuſque in inſulam Sardiniam Caſſius, & [20] ° ſenatus ius exſpecta[illegible]tur. Silanus tamquam Naxum deueheretur, Hoſtiam amotus; pòſt municipio A[illegible] cui nomen eſt Barium, clauditur. Illic indigniſſimum caſum ſapienter tolerans, à [illegible]rione ad cędem miſſo corripitur. Suadentique venas abrumpere, animum quidem [illegible]o-ti deſtinatum ait, ſed non permittere percuſſori gloriam miniſterij. At centurio q[illegible]uis inermem, prævalidum tamen & iræ quàm timori propiorem cernens, premi à mi[illegible]tibus iubet. Nec omiſit Silanus obniti, & intendere ictus quantum manibus nud[illegible] va[illegible]lebat, donec à centurione vulneribus aduerſis tamquam in pugnâ caderet. Haut m[illegible] promtè L. Vetus, ſocruſque eius Sextia & Pollutia filia necem ſubiere: inuiſi P[illegible] tamquam viuendo exprobrarent interfectum eſſe Rubellium Plautum generum L[illegible]cij Veteris. Sed initium detegendæ ſæuitiæ præbuit interuerſis patroni rebus ad a[illegible]dum tranſgrediens Fortunatus libertus, aſcito Claudio Demiano, quem ob flagitia [illegible]ctum à Vetere Aſiæ proconſule, exſoluit Nero in præmiũ accuſationis. Quod vbi [illegible]nitum reo, ſeque & libertum pari ſorte componi, Formianos in agros digreditur. I[illegible] eum milites occultâ cuſtodiâ circumdant. Aderat filia ſuper ingruens periculum l[illegible] dolore atrox, ex quo percuſſores Plauti mariti ſui viderat: cruentámque ceruicem eius amplexa, ſeruabat ſanguinem, & veſtes reſperſas, vidua implexa luctu continuo, nec vl[illegible]lis alimentis, niſi quæ mortem arcerent. Tum hortante patre, Neapolim pergit. Et quia aditu Neronis prohibebatur, egreſſus obſidens, audiret inſontem, néve conſul[illegible] [21] quondam collegam dederet liberto, modò muliebri eiulatu, aliquando ſexum egreſſa, voce infensâ elamitabat. donec Princeps immobilem ſe precibus & inuidię iuxtà oſten-dit. Ergo nuntiat patri abijcere ſpem, & vti neceſſitate. Simul affertur parari cognitio-nem ſenatus, & trucem ſententiam. Nec defuere qui monerent magnâ ex parte heredem Cæſarem nuncupare, atque ita nepotibus de reliquo conſulere. quod aſpernatus, ne vi-tam proximè libertatem actam nouiſſimo ſeruitio fœdaret, largitur in ſeruos quantum aderat pecuniæ: & ſi qua aſportari poſſent, ſibi quemque deducere, tris modò lectulos ad ſuprema retineri iubet. Tunc eodem in cubiculo, eodem ferro abſcindunt venas, prope-rique & ſingulis veſtibus ad verecundiam velari, balneis inferuntur. pater, filiam, auia, neptem; illa vtroſque intuens, & certatim precantes labenti animæ celerem exitu[illegible] vt relinquerent ſuos ſuperſtites & morituros. Seruauitque ordinem fortuna: ac ſenior p[illegible]us, tum cui prima ætas, exſtinguuntur. Accuſati poſt ſepulturam, decretumque vt more maiorum punirentur. Et Nero interceſſit, [22] mortem ſine arbitrio permittens. ea cæ-dibus

Adduntur Lepido, Caſſij vxor.

Illi in exſilium pulſi.

Sed Silanus paullo poſt interfectus.

L. Vetus item accuſatus:

idque à liberto.

Filia pro eo intercedit.

Nec impetrat.

Miſerabile trina mortis exemplum.

C

17. VVLCATIVS TVLLINVS.] *Credo,* Tertullinus: *ſuperuixitque ad principatum Veſpaſiani. Lib. IV. Hiſtor.* Vulcatius Tertullinus tribunuſplebei interceſſit.

18. MARCELLVS CORNELIVS.] *Quem Galba deinde interfecit. lib. I. Hiſtor.* Quam gloriam ad principatum attulit, niſi occiſi Obultronij Sabini, & Cornelij Marcelli in Hiſpania? *Nato eò, quia Tacitus ipſe admonet, euaſiſſe eos hoc diſcrimen, & Neroni ſuperfuiſſe.*

19. CALPVRNIVS FABATVS.] *Ille proſocer Plinij ſecundi.*

20. ° SENATVS IVS EXSPECTABATVR.] *Vulnus, cui non medeor. Palmerius legit (ita ab Hieron. Berchemio accepi, veteri meo amico)* Senatus iuſſus ſpectabatur. *Franciſcus Medices:* & ſenectus eius exſpectabatur. *At de exſilio Caſſij, conuenienter cum Tacito Pomponius De orig. iuris:* Caius Caſſius Longinus plurimum in ciuitate auctoritatis [illegible]buit, donec eum Cæſar *(Nero, non Claudius* [illegible] *cenſent)* pelleret. expulſuſque ab eo in Sard[illegible] reuocatus à Veſpaſiano. *De eximiâ eius [illegible]entia, noſter lib. XII.* Ea tempeſtate Caſſius cete[illegible] præeminebat peritiâ legum. *Plinius lib. VII Epi[illegible]* tor quòd domus C. Caſſij, huius qui Ca[illegible] ſcholæ princeps & parens fuit, ſeruiet do[illegible]mu non minori.

D

21. QVONDAM COLLEGAM.] *Primo im[illegible] eius anno.*

22. MORTEM SINE ARBITRIO PERMITTENS.] *Clariſſimus Faber bis huncce locum* [illegible] *mi et viſum legere,* mortem libero arbitri[illegible]

A d[illegible]bus p[illegible] lud[illegible]bria a[illegible]bantur. [illegible] G[illegible]s e[illegible] Roman[illegible]s, quòd Fenio Rufo inti-[illegible], & Vet[illegible] non alien[illegible] fuerat, aquâ atque i[illegible] prohibitus eſt. Liberto & ac[illegible]ſatori præmium operę, loc[illegible]s i[illegible] [illegible]eatro [23] int[illegible] vi[illegible]tores tr[illegible]bunicios datur. Et menſis qui Apri-[illegible] eundemque Neroneum ſequebatur, Maius Claudij, [24] Iunius Germanici, voca- *Honores Neroni.*
bulis mutantur: teſtificante Cornelio Orfito qu[illegible] id cenſuerat, ideo Iunium menſem * *nomen Iunium ſe-*
tranſmiſſum, quia duo iam Torquati ob ſcelera interfecti, infauſtum nomen *Iun[illegible] [illegible]n *ciſſent.*
feciſſent. Tot facinoribus fœdum annum etiam dij tempeſtatibus & morbis inſi[illegible]ni-
uere. Vaſtata Campania turbine ventorum, qui vi[illegible]las, arbuſta, fruges paſſim diſiecit, *Tempeſtas in Campania.*
pertulitque violentiam ad vicina vrbi. In quâ omne mortalium genus vis peſtilentiæ
depopulabatur, nullâ cæli intemperie quæ occu[illegible]reret ocu[illegible]is. Sed domus corpor[illegible]bus ex- *Peſtis nota-bilis Romæ.*
animis, itinera funeribus complebantur. Non ſexus, non ætas periculo vacua. Seruitia
perinde ac ingenua plebes raptim extingui, inter coniugum & liberorum lamenta; qui
dum aſſident, dum deflent, ſæpè eodem rogo cremabantur. Equitum ſenatorumque in-
teritus quamuis promiſcui, minùs flebiles erant, tamquam communi mortalitate ſæui-
B tiam Principis præuenirent. Eodem anno dilectus per Galliam Narbonenſem Africám-
que & Aſiam habiti ſunt, ſupplendis Illyrici legionibus, ex quibus ætate aut valetudine
feſſi, ſacramento ſoluebantur. [25] Cladem Lugdunenſem quadragies ſeſtertio ſolatus *Lugduno combuſta*
eſt Princeps, vt amiſſa vrbi reponerent. quam pecuniam Lugdunenſes antè obtulerant, *ſubuenit Nero.*
turbidis caſibus. C. Suetonio, [26] L. Teleſino Coss. Antiſtius Soſianus factitatis in *A. V. C.*
Neronem carminibus probroſis, exſilió, vt dixi, mulratus poſtquam id honoris indi- *DCCCXIX.*
cibus támque promtum ad cædes Principem accepit, inquies animo, & occaſionum *Soſianus ex-ſul.*
haut ſegnis, Pammenem eiuſdem loci exſulem, & Chaldæorum arte famoſum, eoque
multorum amicitijs innixum, ſimilitudine fortunæ ſibi conciliat. Ventitare ad eum
[27] nuntios & conſolationes non fruſtrà ratus, ſimul annuam pecuniam à P. Anteio mi- *P. Anteius accuſatus.*
niſtrari cognoſcit. Neque neſcium habebat, Anteium caritate Agrippinæ inuiſum Ne-
roni, opeſque eius præcipuas ad eliciendam cupidinem, eámque cauſſam multis exitio
eſſe. Igitur interceptis Anteij litteris, furatus etiam libellos quibus dies genitalis eius, &
C euentura, ſecretis Pammenis occultabantur, ſimul repertis quæ de ortu vitáque Oſtorij *Et Oſtorius.*
Scapulæ compoſita erant, ſcribit ad Principem, magna ſe & quæ incolumitati eius con-
ducerent allaturum, ſi breuem exſilij veniam impetrauiſſet. quippe Anteium & Oſto-
rium imminere rebus, & ſua Cæſariſque fata ſcrutari. Exin miſſæ Liburnicæ, aduehitur-
que propetè Soſianus. Ac vulgato eius indicio, inter damnatos magis quàm inter reos
Anteius

malnit, ſuo arbitrio. *Quod poſtremum magni vatis effetum iure placet: magis tamen meum,* mortem ſine arb[illegible]o *Et adjeceram eam Cornelij ſcripturã eſſe, à Florentino etiam codice (vt poſteà comperi) approbatam. Mors ſine arbitra, libera, ſine domino, ſine iudice. Simile lib. 1. Annal.* An prœmia ſub dominis, pœnas ſine arbitro eſſe?

23. INTER VIATORES TRIBVNICIOS.] *Qui ſpe-*
D *ctaſſe videntur non abiuncto à Tribunis loco, vt ad obſequia apparere poſſent. Hoc autem inter præmia: quia Tribunos honeſtiſſimo loco ſpectaſſe, vel inter collegas, quod Cæſari Iulio inter honores decretum:* vt ſemper ſellâ curuli ſederet, excepto per ludos. Tum enim ſeſſio ei in Tribunicio ſubſellio, inter eos qui quoque anno Tribuni eſſent, concedebatur. *Dio lib.* XLIV. *Itémque poſteà Auguſto:* vt in ſubſellijs Tribunorum plebis ſederet. *Dio idem, libro* XLIX.

24. IVNIVS GERMANICI.] *Olhæreo. Series quidem menſium ita poſtulat: ſed ſi* Iunius *in hoc numero quomodo additur* Iunium tranſmiſſum, *quia infauſtum eſſet? Itaque olim reponebam,* Iulius Germanici. *Sed libri mihi opponuntur, itemq́; ratio, quòd facta Dino Iulio videtur, ſi illi menſis ſuus ademptus. Quid dicam? verba tamen ſequentia de Iunio obnuunt, etſi alij conantur pro,* tranſmiſſum, *reſcribere,* tranſnominatum.

25. CLADEM LVGDVNENSEM.] *Cladem ex incendio conceptam. quod denarrat & deplorat Seneca epiſtolâ totâ* XCII. *Accidit centeſimo anno à coloniâ deductâ, eodem Senecâ obſeruante. Vt ſolatium hoc tardè adhibitum à Nerone ſit, ſeptimo poſt incendium anno. Nam deducta Lugdunum à Munatio Planco, anno vrbis* DCCXI.

26 L. TELESINO COS.] *Nomen ei L. Pontius Teleſinus ex Velleio. Laudat vt philoſophũ, & inſignem virum, plus vno loco Philoſtratus lib.* IV *&* VII. *eundémque exſulaſſe eâ re ſub Nerone ſcribit.*

27. NVNTIOS ET CONSOLATIONES.] *Omnino lego,* conſultationes: *& iam notauit Vrſinus ſic in Florentino eſſe. Verbum eius artis. Iuuenalis:*

—— quæ nullum conſulit, & iam
Conſulitur.

Noſter: Quæ caritate erga parentem, non tamen aliud conſultauerat, quàm de incolumitate domus. *Paullò antè ſcribo,* multorum amicitijs innexum, *non,* innixum.

Anteius Oſtoriuſquehabebantur: adeò vt teſtamentum Antei, nemo obſignabat, niſi Tigellinus auctor extitiſſet. Monitus priùs Anteius, ne ſupremas tabulas moraretur, hauſto veneno, tarditatem eius peroſus, interciſis venis, mortem approperauit. Oſtorius longinquis in agris [28] apud finem Ligurum id temporis erat: eo miſſus centurio, qui cædem eius maturaret. Cauſſa feſtinandi ex eo oriebatur, quòd Oſtorius multâ militari famâ, & [29] ciuicam coronam apud Britanniam meritus, ingenti corporis robore armorumque ſcientiâ, metum Neroni fecerat, ne inuaderet, pauidum ſemper, & reperta nuper coniuratione magis exterritum. Igitur centurio vbi effugia villæ clauſit, iuſſa Imperatoris Oſtorio aperit. Is fortitudinem aduerſum hoſtes ſæpè ſpectatam in ſe vertit. Et quia venæ quamquam interruptæ parum ſanguinis effundebant, hactenus manu ſerui vſus vt immotum pugionem extolleret, adpreſſit dextram eius, iuguloque occurrit. Etiam ſi bella externa, & obitas pro Rep. mortes tantâ caſuum ſimilitudine memorarem; meque ipſum ſatias cepiſſet, aliorumque tædium exſpectarem, quamuis honeſtos ciuium exitus, triſtes tamen & continuos aſpernantium. At nunc patientia ſeruilis, tantumque ſanguinis domi perditum, fatigant animum & mæſtitiâ reſtringunt. B Neque aliam defenſionem ab ijs quibus iſta noſcentur exegerim, quàm ne oderim tam ſegniter pereuntes. Ira illa numinum in res Romanas fuit, quam non vt in cladibus exercituum, aut captiuitate vrbium, ſemel editam tranſire licet. Detur hoc illuſtrium virorum poſteritati, vt quomodo exſequijs à promiſcuâ ſepulturâ ſeparantur, ita in traditione ſupremorum accipiant habeantque propriam memoriam. Paucos quippe intra dies, eodem agmine Annæus Mella, Cerialis Annicius, Rufus Criſpinus, ac C. Petronius cecidere. Mella & Criſpinus equites Romani, [30] dignitate ſenatoriâ. Nam hic [31] quondam præfectus prætorij, & conſularibus inſignibus donatus; ac nuper crimine coniurationis in Sardiniam exactus, accepto iuſſæ mortis nuntio ſemet interfecit. Mella quibus Gallio & Seneca parentibus natus, petitione honorum abſtinuerat, per ambitionem præpoſteram, vt eques Romanus conſularibus potentiâ æquaretur. Simul acquirendæ pecuniæ breuius iter credebat, [32] per procurationes adminiſtrandis Principis negotijs. Idem C Annæum Lucanum genuerat, grande adiumentum claritudinis. quo interfecto, [33] dum rem familiarem eius acriter requirit, accuſatorem conciuit Fabium Romanum, ex intimis Lucani amicis. Mixta inter patrem filiumque coniurationis ſcientia fingitur, aſſimulatis Lucani litteris. quas inſpectas Nero, ferri ad eum iuſſit, opibus eius inhians. At Mella, quæ tum promtiſſima mortis via, exſoluit venas: ſcriptis codicillis, quibus grandem pecuniam in Tigellinum, generumque eius Coſſutianum Capitonem erogabat, quò cetera manerent. Additur codicillis, tamquam de iniquitate exitij querens ita ſcripſiſſet: *ſe quidem mori nullis ſupplicij cauſſis, Rufum autem Criſpinum & Anicium Cerialem vitâ frui, infenſos Principi.* quæ compoſita credebantur, de Criſpino quia interfectus erat, de Ceriale vt interficeretur. Neque enim multo pòſt vim ſibi attulit, minore quam ceteri miſeratione, quia proditam C. Cæſari [34] coniurationem ab eo meminerant.

De

Anteius venis abit. — *Ad Oſtorium centurio miſſus.* — *Atque in pugione ſe interemit.* — *Excuſatio ob triſtium narrationem & parum.* — *Criſpinus mori iuſſus:* — *Et Annæus Mella.* — *Pater Lucani.*

28. APVD FINEM LIGVRVM.] *Non aſpernabilis fortè coniectura noſtra,* apud Fanum Ligurum. *Is locus, Templum aliâ nomine dictus. In vitâ Agricolæ.* Claſſis Othoniana licenter vaga, dum in Templo (Liguriæ pars eſt) hoſtiliter populatur. *Liuius tamen Finem Ligurum etiam appellat:* Redeuntes inde Ligurum extremo fine, agmen Romanum incidunt. *ſed alio, niſi fallor, & communi magis ſenſu.*

29. CIVICAM CORONAM.] *Filij ergo M. Oſtorij iſta mors. Nam de eo libro* XII. *ſcriptum:* Quâ pugnâ filius legati M. Oſtorius ſeruati ciuis decus meruit. *Pater ſanè in ipſâ Britanniâ obijt.*

30. DIGNITATE SENATORIA.] *Non enim reuerâ ſenatores, ſed opibus ac ſplendore cuiuis Senatorum pares. Equites illuſtres.*

31. QVONDAM PRÆFECTVS PRÆTORII.] *Sub Claudio lib.* XI. D

32. PER PROCVRATIONES.] *Ad quas ſoli equites aut liberti admiſſi.*

33. DVM REM FAMILIAREM.] *De Annæo Mellâ ſermo eſt, qui pater Lucani. Atqui de illo Euſebianum Chronicum:* L. Annæus Mella Senecæ frater & Gallionis, bona Lucani filij ſui à Nerone promeretur. *Quæ ſi vera lectio, opinandum a* [illegible] *fiſcalibus quædam abrepto, & retento. Sed* [illegible] *ambigo, neque cenſeo publicata bona, quia ſuâ manu cecidit, & damnationem præuenit. Quod ſi eſt, benè in Euſebio corrigas, & ad hæc Taciti:* ob bona Lucani filij ſui à Nerone perimitur.

34. CONIVRATIONEM.] *Coniurationem* [illegible] *Lepidi. de quâ Suetonius & Dio.*

[illegible] pauca repetenda [illegible] N[illegible]m [illegible] p[illegible], n[illegible]cis, *Petronius ad mortem [illegible].*
A & [illegible] vitæ [illegible]ſigeba[illegible] V[illegible] induſt[illegible], ita [illegible]am protulerat; h[illegible]rq[illegible] non ganeo & [illegible], [illegible]t p[illegible]q[illegible], ſ[illegible] erudito luxu. Ac [illegible] factaque eius quanto [illegible] & quandam ſui neglegent[illegible] p[illegible]ſe-ferentia, tanto [illegible]tius in ſpeciem ſimplicitatis a[illegible] B[illegible], *E gantia [illegible].*
& mox conſul, vigentem ſe ac parem neg[illegible]dit [illegible] re[illegible]tus ad vitia, ſ[illegible]vitiorum [illegible]onem, inter paucos familiarium N[illegible]on[illegible] eſt, [illegible]r, dum nihil amœnum, & molle a[illegible]uentia p[illegible]r, n[illegible] et Petronius approba[illegible]. *Dia Neroni [illegible].*
Vnde inuidia Tigellini, quaſi aduerſus æmulum & ſc[illegible] volup[illegible]. E[illegible] crudelitatem Principis, cui ceteræ libidines cedebant, a[illegible]tur, amicitiam Sceuini Petronio obiectans; corrupto ad indicium ſeruo ademtaq[illegible], & maiore parte familiæ in vincla raptâ. Forte illis diebus Campaniam petiuerat Cæſar, & Cumas vſque progreſſus Petronius [illegible] attinebatur. Nec tulit vltra tim[illegible] aut ſpei moras. ne[illegible] tamen præceps vitam expulit, ſed inciſas venas, vt [illegible] bi[illegible] o[illegible]tas, aperire rurſum, & alloqui amicos, non per ſeria, aut quibus conſtantiæ gloriam peteret. Audiebat [illegible] *De [illegible] Ti[illegible] [illegible] [illegible]tinie, [illegible]tur.* *Soluté ad-[illegible] moritur.*
B [illegible]tes, nihil de immortalitate animæ, & ſapientium placitis, ſed leuia carmina & faciles verſus. Seruorum alios largitione, quoſdam verberibus affecit. Iniit & vias, ſomno indulſit, vt quamquam coacta mors, fortuitæ ſimilis eſſet. Ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem aut Tigellinum, aut quem alium potentium adulatus eſt: ſed flagitia Principis ſub nominibus exoletorum feminarumque, & nouitate cuiuſque ſtupri perſcripſit, atque obſignata miſit Neroni. fregitque annulum, ne mox vſui eſſet ad facienda pericula. Ambigenti Neroni quónam modo noctium ſuarum ingenia noteſcerent, offertur Silia matrimonio ſenatoris haud ignota, & ipſi ad omnem libidinem adſcita, ac Petronio perquàm familiaris. agitur in exſilium, tamquam non ſiluiſſet quæ viderat pertuleratque, proprio odio. At Numicium Thermum prætura functum Tigellini ſimultatibus dedidit, quia libertus Thermi quædam de Tigellino criminosè detulerat, quæ cruciatibus tormentorum ipſe patronus eius nece immeritâ luetet. Trucidatis *Neronis flagitia ſua prima [illegible].*
C tot inſignibus viris, ad poſtremum Nero virtutem ipſam exſcindere concupiuit, interfecto 17 Bareâ Sorano & 18 Thraſeâ Pæto, olim vtriſque infenſus, & accedentibus cauſſis in Thraſeam: quòd ſenatu egreſſus eſt, cùm de Agrippinâ referretur, vt memoraui: quódque Iuuenalium ludicro parum expetibilem operam præbuerat: eáque offenſio altiùs *Bareas Soranus & Thraſeas Pætus accuſantur.*

35. De C. Petronio.] *Quem viri docti eum cenſent, cuius fragmenta hodie puriſſima impuritatis. De quo etiam dubito: ſicut & de prænomine: quod apud Plinium libro* XXXVII. c. II. *Titus eſt, itémque Plutarchum in libello,* Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. *Loquitur de hoc eodem, ut inducto eſt. Plinij verba,* Titus Petronius Conſularis moriturus, inuidiâ Neronis Principis, vt menſam eius exheredaret, trullam murrhinam CCC HS. emptam fregit. *Plutarchi.* Ἡ τὰς δὲ αὐτοὺς καὶ πολυτελεῖς εἰς μικρολογίαν καὶ ῥυπαρίαν ὀνειδίζειν ὥσπερ Νέρωνα Τίτος Πετρώνιος. *Reperio & Publium Petronium, ni fallor, hunc eumdem de quo ita Scholiaſtes vetus Iuuenalis, in illud* ——— ſed clamat Pontia, feci. Pontia, *inquit*, Publij Petronij filia, quam Nero conuictam (*lego*, quem N. conuictum) in crimine coniurationis damnauit. *Nam Pontia quidem ob aliud ſcelus, veneno extincta eſt, vt addit.*
D

36. Illi dies per somnum.] *Vide verum hunc aduerſipedem, vt Latini appellant. Dies nocte, illi nox erat: & nox, pro die. Pulchrè omnino iſtos homines verè peruerſos Seneca deſcribit & culpat, epiſtoli* CXXIII. Lucet? ſomni tempus. Quieſcit? (*pro noctè, Quietem dixit: atque ita locum interpretor ac diſtinguo*) nunc exerceamus, nunc geſtemur, nunc prandeamus. Iam lux propius accedit? tempus eſt cœnæ. *Ac plura ibi de lucifugis iſtis vide. Adde & hæc Lampridij in Heliogabalo* Traiecit & dierum actus noctibus, & nocturnos diebus, æſtimans hoc inter inſtrumenta luxuriæ: ita vt ſerò de ſomno ſurgeret, & ſalutari inciperet, mane autem dormire inceptaret.

37. Barea Sorano] *Qui ille eſt nominatus Boetio de Conſolat. lib.* I. *proſâ* III.

38. Thrasea Pæto.] *Cuius gentile nomen adhuc quæro. Nam Dio P. Thraſeam Pætum ſaltem appellat. Marmor vetus ſuadet Valerium fuiſſe.* C. DOMITIO. DEXTRO. II. L. VALERIO. MESSALLA. THRASIA. PRISCO COS. *Quod etſi de alio: ex cognomine tamen ſuſpicemur de gente. Thraſeas hic admirator vnicus Catonis, de cuius vitâ librum ſcripſit, indicante Plutarcho. Laudes eius ſparſa in Tacito, Arriano, Dione: ſed ante alia egregium elogium de illo ipſius Neronis, in Plutarchi libello* Πολιτικῶν παραγγελμάτων. *Ait,* Νέρωνα ὀλίγον ἔμπροσθεν ἀποκτεῖναι τὸν Θρασέαν μάλιστα μισῶν καὶ φοβούμενος, ὅμως ἐγκαλοῦντός τινος ὡς κακῶς κεκριμένῳ καὶ ἀδίκως, Ἐβουλόμην ἄν, ἔφη, Θρασέαν οὕτως ἐμοὶ φίλον, ὡς δικαστὴς ἄριστός ἐστιν. *Salue, ô, ſalue vir magne, & inter Romanos ſapientes ſanctum mihi nomen. Tu magnum*

Crimina in ipsum. tiùs penetrabat, quia idem Thraſea Patauij, vnde ortus erat, ludis C[illegible] T[illegible] Ant[illegible]ore in[illegible], habitu tragico cecinerat. Die quoque quo prætor An[illegible] bta in Neronem compoſita ad mortem damnabatur, mitiora cenſuit, obtinuit[illegible] cùm d[illegible] hon[illegible]res Poppęæ decernuntur, ſponte abſens, funeri non in[illegible]it. Quæ

Capito in venenas. litterati non ſinebat Capito Coſſutianus, præter animum ad flagitia præcipitem, i[illegible] cus Thraſeæ, quod auctoritate eius concidiſſet iuuantis Cilicum legatos, dum Capi[illegible] nem repetundarum interrogant.

Et auget. Quin & illa obiectabat: [40] *principio anni vitare [illegible]ſeam ſollenne iuſiurandum:* [41] *nuncupationibus votorum non adfuiſſe, quamuis [illegible] undecemuirali ſacerdotio præditum: numquam pro ſalute Principis,* [42] *aut cæleſti voce immolauiſſe. aſſiduum olim & indefeſſum, qui vulgaribus quoque patrum conſultis ſemet fautorem aut aduerſarium oſtenderet, triennio non introiſſe curiam: nuperrimeque cùm ad coërcendos Silanum & Veterem certatim concurreretur, priuatis potiùs clientium negotiis vacauiſſe. ſeceſſionem iam id & partes, & ſi multi idem audeant, bellum eſſe. Ut quondam C. Cæſarem,* inquit, *& M. Catonem, nunc te Nero & Thraſeam auida diſcordiarum ciuitas loquitur. Et habet ſectatores vel potius ſatellites, qui nondum contumaciam ſententiarum, ſed habitum vultumque eius ſectantur, [illegible]* B

**Tacit. quaſi.* *triſtes,* qui tibi laſciuiam exprobrent. Huic vni* [43] *incolumitas tua ſine arte, ſine honores [illegible]ras Principis res ſpernit: etiam ne luctibus & doloribus non ſatiatur? Eiuſdem animi eſt [illegible] pœam diuam non credere, cuius in acta diui Auguſti & diui Iulij non iurare. Spernit religiones, abrogat leges. Diurna populi Romani per prouincias, per exercitus,* [44] *curatiùs leguntur, vt [illegible]tur quid Thraſea non fecerit. Aut tranſeamus ad illa inſtituta, ſi potiora ſunt: aut nova cu[illegible]bus auferatur dux & auctor.* [45] *Iſta ſecta Tuberones & Fauonios veteri quoque Reip. [illegible] nomina genuit. Ut imperium euertant, libertatem præferunt: ſi impetrauerint, ipſam aggre[illegible]tur. Fruſtra Caſſium amouiſti, ſi gliſcere & vigere Brutorum æmulos paſſurus es. Denique [illegible]*

Acceſſit Marcellus accuſator. *ipſe de Thraſea ſcripſeris, diſceptatorem ſenatum nobis relinque.* Extollit irâ promtū Coſſutiani animum Nero: adijcitque Marcellum Eprium acri eloquentiâ. At Barcam So[illegible]

C

gnum decus Gallicæ gentis: in ornamentum Romanæ curiæ: tu aureum ſidus tenebroſi illius aui. Tua inter homines, non hominum vita. noua probitas, conſtantia, grauitas: & vita mortisq; æqnabilis tenor.

39. LVDIS CÆST[illegible]IS A TROIANO ANTENORE INSTITVTI[illegible].] *Quid cæſtibus cum cantu? Cecinisſe enim hîc dicitur Thraſeas, non pugnaſſe: & à Dione* τραγῳδῆσαι ὑποκρινάμενος ἐν Παταουΐῳ τῇ πατρίδι. *ita enim ſcribend. (Patauinum quia Thraſeam) non κωμῳδία. Sed crederem, [illegible] ſi, tempore auctiores ornatioreſque eas ludos factos, & ad cæſtus ſcenica etiam certamina adiecta. Turbat nos tamen & moratur Vatic. qui, cetaſtis, refert. Sed plura, de quâ nihil hiſcam. Apud Liuium l. x. nauale certamen annuum eſt Patauij: ſed nihil ad illud. Agon item Drepanitanus, apud [illegible]idunium in Abiaco ſuo, ad exemplar Traianæ ſuperſtitionis, pariter nihil huc. Dio hoc tantum mouet, fuiſſe* ἑορτὴν [illegible]*, tricennale ſpectaculum.*

40. PRINCIPIO ANNI VITARE THRASEAM SOLLENNE IVSIVRANDVM.] *Cuius multa memoria in Tacito, alijsq. Ideo ordine rem expoſui, in* EXCVRSV A.

41. NVNCVPATIONIBVS VOTORVM NON ADESSE.] *De quibus l. IV. Annal.* Pontifices eorumque exemplo ceteri ſacerdotes cùm pro incolumitate Principis vota ſuſciperent. *Sueton. Neron. c.* XLVI. Vot[illegible]m nuncupar[illegible]ne, magnâ iam ordinum [illegible], v[illegible] repertæ Capitolij claues. *Plura* [illegible] *nna, in* EXC[illegible]RS. B.

4[illegible] AVT [illegible]LES[illegible]I VOC[illegible] IMMOLAVISSE.] *Indignor cum lego, imo non indignor, vt nunc ætas mea eſt & peritia ludibriarum in re humanâ. En ſummates illi viri, genere, dignitate, ſapienti[illegible] [illegible]lum criminis accipiunt, quem pudeat memoraſſe. Sed eadem Philoſtratus libro* V. Accuſationes quot & quantas e theatris oriri cenſes, cùm delatores[illegible] redarguunt? Non veniſti auditum N[illegible] aut veniſti quidem, ſed neglegenter & non attentè audiſti: riſiſti planè, non plauſiſti, nec pro ipſius VOCE SACRIFICASTI, vt clarior liquidiorque eſſet.

43. INCOLVMITAS TVA SINE ARTE.] *Sentia[illegible] eſſe vocem, quam Valenti Cornelio reddo:* incolumitas tua ſine curâ, artes ſine honore. *Prius membrum ad nuncupationem omiſſam votorum ſpectat, quæ pro incolumitate Principis: alterum ad id, quod numquam immolarit pro cæleſti voce.*

D

44. CVRATIV[illegible] LEGVNTVR.] *Ita reſtitui, confuſione librorum motus, qui ad vocem ignotam [illegible] adhæſerant. Itaque,* Curiatium, *aut,* Cura[illegible]um, *ferè le[illegible]as. At ita ante Tacitum Salluſtius,* Cu[illegible]mè accepit *& Ammianus:* Domicilia cuncta curatiùs ritu Romano inſtructa. *Noſter l.* XI. Ludos curatius editos.

45. ISTA SECTA TVBERONES ET FAV[illegible]N[illegible]S.] *Stoicorum ſectam, vitium hoc hominis culpat, [illegible] qui eam ſecuti. Tuberonem intellegit Q. Ælium, qui in epula publica hædinis pellibus ſtrauit l[illegible]s Punicanos, & vaſa Samia expoſuit. [illegible]a, [illegible], aliique. Agellius lib.* I. Tu[illegible] [illegible]ſtes, & Stoicæ doctrinæ ſectator. *Idem [illegible] Lucullum Xerxem togatum appellitabat, Plutarcho memorante. Fonanius eſt, Catonis ille ſimia, de quo Suetonius*

A Ante ſibi [46] Oſtorius Sabinus eques Romanus poposcerat reum Baream Soranum ex proconſulatu Aſiæ, in quâ offenſiones Principis auxit, iuſtitia atque induſtria: & quia portui Epheſiorum aperiendo curam inſumpſerat: vimque ciuitatis Pergamenæ, prohibentis Acratum Cæſaris libertum ſtatuas & picturas auehere, [47] inultam omiſerat. Sed crimini dabatur amicitia Plauti, & ambitio conciliandæ prouinciæ ad ſpes nouas. Tempus damnationi delectum, quo Tiridates accipiendo Armeniæ regno aduentabat: vt ad externa rumoribus inteſtinum ſcelus obſcuraretur, an vt magnitudinem imperatoriam cæde inſignium virorum quaſi regio facinore oſtentaret. Igitur omni ciuitate ad excipiendum Principem ſpectandumque regem effuſâ, [48] Thraſea occurſu prohibitus non demiſit animum: ſed codicillos ad Neronem compoſuit, requirens obiecta, & expurgaturum aſſeuerans, ſi notitiam criminum & copiam diluendi habuiſſet. Eos codicillos Nero properanter accepit, ſpe [49] exterritum Thraſeam ſenſiſſe per quæ claritudinem Principis extolleret, ſuamque famam dehoneſtaret. Quod vbi non euenit, vultumque & ſpiritus & libertatem inſontis vltrò extimuit, vocari patres iuſſit. Tum Thraſea inter proximos conB ſultauit, tentaretne defenſionem, an ſperneret. Diuerſa conſilia afferebantur. Quibus intrari curiam placebat, *ſecuros eſſe de conſtantiâ eius dixerunt, nihil dicturũ, niſi quo gloriam augeret. Segnes & pauidos ſupremis ſuis* [50] *ſecretum circumdare. Aſpiceret populus virum morti obuium, audiret ſenatus voces quaſi ex aliquo numine ſupra humanas: poſſe ipſo miraculo etiam Neronem permoueri. ſin crudelitas perſiſteret, diſtingui certe apud poſteros memoriam honeſti exitus ab ignauiâ per ſilentium pereuntium.* Contrà, qui opperiendum domi cenſebant, de ipſo Thraſeâ eadem. *ſed ludibria & contumelias imminere. ſubtraheret aures conuicijs & probris. Non ſolum Coſſutianum aut Eprium ad ſcelus promtos,* [51] *ſupereſſe qui forſitan manus ictuſque per* ° *immanitatem Auguſti etiam bonos metu ſequi. Detraheret potius* [52] *ſenatui, quem perornauiſſet, infamam tanti flagitij: & relinqueret incertũ, quid viſo Thraſeâ reo decreturi patres fuerint. vt Neronem flagitiorum pudor caperet, irritâ ſpe agitari. multoque magis timendum, ne in coniugem, in familiam, in cetera pignora eius ſæuiret. Proinde intemeratus, impollutus, quorum veſtigijs & ſtudijs vitam duxerit, eorum gloriâ peteret finem.* Aderat conſilio Ruſticus Arule-
C nus flagrans iuuenis, & cupidine laudis offerebat ſe interceſſurum ſenatuſconſulto. Nam plebis trib. erat. Cohibuit ſpiritus eius Thraſea, *ne vana & reo non profutura, interceſſori exitioſa inciperet. Sibi actam ætatem, & tot per annos continuum vitæ ordinem, non deſerendum: illi initium magiſtratuum, & integra quæ ſuperſint. Multum antè ſecum expenderet, quod tali tempore capeſſendæ Reip. iter ingrederetur.* Ceterùm ipſe, an venire in ſenatum deceret, meditationi ſuæ reliquit. At poſterâ luce duæ prætoriæ cohortes armatæ, templum genetricis Veneris inſedere. Aditum ſenatus globus togatorum obſederat, non occultis gladijs: diſperſique per fora ac baſilicas cunei militares. inter quorum aſpectus & minas ingreſſi curiam ſenatores. Et oratio Principis [53] per Quæſtorem eius audita eſt. Nemine nominatim compellato, patres arguebat, *quòd publica munia desererent, eorumque exemplo* equites

Corvinò in Boream.

Tiridates ſub hæc in vrbem venit.

Thraſeas prohibetur occurrere.

Codicillos ad Neronem mittit.

Ambigit, an ſe defendat.

Sunt, qui ſuadeant:

Arulenum intercedere impedit.

Quem vix anguſtus cohibet.

Templum Nero milite complet.

Obliquâ oratione patres accuſat.

Suetonius Aug. cap. XIII. *& Valerius Maximus libra* II *cap. vltima. Plutarchus in Bruto. Vide tamen*
D *qui*, Fannios, *hic reponeret, imperitè.*

46 Ostorivs Sabinvs.] *Mutant libri. Alij*, Sibi Torius. *Vatic.* Subitorius. *Flexit me vt Oſtorius ſcriberem. locus infrà, de hoc ipſo*: Oſtorio duodecies, & Quæſtoria inſignia tribuuntur.

47. Invltam omiserat.] *Vatic. Malè vulgò*, inuitam.

48. Thrasea occvrsv prohibitvs.] *Quod ſignum ſcilicet Principis indignantis, & à ſe atque aſpectu ſuo ſpernentis. Tale Veſpaſiano factum, ab eodem Nerone, apud Suetonium in Veſp. c.* IV. Prohibitus non contubernio modò, ſed etiam publicâ ſalutatione. *Atque vt ibi ille ſalutatione prohibitus, ſic iſte occurſu.*

49. Exterritvm Thraseam sensisse.] *Sententia mecum malit*, ſcripſiſſe: *& quod præiudi, firmat Florentinus nunc codex.*

50. Secretvm circvmdare.] *Benè mei libri, præ quod vulgò*, otium dare.

51. Svperes seqvi forsitan manvs ictvsqve per ° immanitatem Avgvsti.] *Animam agenti loco aquam ſic affuderim*: ictuſque parent. Immanitatem Auguſti etiam bonos metu ſequi.

52. Senatvi qvem perornavisset.] *Puto leg.* quem ſemper ornauiſſet.

53. Per qvæstorem eivs.] *Non enim cuilibet è Quæſtorum collegia id munus, ſed Candidatis Principis l.* I. *De offic Quæſtoris. Ideò Tacitus expreſſim*, Quæſtorem eius. *Et in lapidibus aliquoties*, QVÆSTOR. AVG. *Reliqua ad hunc ritum trita.*

54 Lon.

equites Rom. ad ſegnitiam verterentur. Etenim quid mirum e [54] *longinquis prouinciis aduenire, cum plerique ad* [illegible] *conſulatum & ſacerdotia, hortorum potius amœnitati inſeruirent* [illegible] velut telum arripuêre accuſatores. Et initium faciente Coſſutiano, maiore vi Marcellus,

Marcellus in[uectus] in, argu.

ſummam Reip. agi clamitabat: contumaciâ inferiorum, lenitatem imperitantis deminui. Nimium mites ad eam diem patres, qui Thraſeam deſciſcentem, qui generum eius Heluidium Priſcum in iiſdem furoribus, ſimul [55] *Paconium Agrippinum paterni in Principes odij heredem, &* [56] *Curtium Montanum deteſtanda carmina factitantem, eludere impune ſinerent. Requirere ſe in ſenatu conſularem, in votis ſacerdotem, in iureiurando ciuem: niſi contra inſtituta & cærimonias maiorem, proditorem palàm & hoſtem Thraſea induiſſet. Denique agere ſenatorem, & Principis obtrectatores protegere ſolitus, veniret, cenſeret quid corrigi aut mutari vellet: facilius perlaturos ſingula increpantem,* [57] *quàm nunc ſilentium perferrent omnia damnantis. Pacem illi per orbem terræ, an victorias ſine damno exercituum diſplicere? Ne hominem bonis publicis mæſtum, & qui fora, theatra, templa pro ſolitudine haberet, qui minitaretur exſilium ſuum, ambitionis prauæ compotem facerent. Non illi conſulta hæc, non magiſtratus, aut Romanam vrbem videri. Abrumperet vitam ab eâ ciuitate, cuius caritatem olim, nunc & aſpectum exuiſſet.* Cùm per hæc atque talia Marcellus inueheretur toruus & minax, voce, vultu, oculis ardeſceret, non illa nota & [58] celebritate periculorum ſueta iam ſenatus mæſtitia, ſed nouus & altior pauor, manus & tela militum cernentibus. ſimul ipſius Thraſeæ venerabilis ſpecies obuerſabatur: & erant qui Heluidium quoque miſerarentur, innoxiæ affinitatis pœnas daturum. *Quid Agrippino obiectum, niſi triſtem patris fortunam? quando & ille perinde innocens Tiberij ſæuitiâ concidiſſet. Enimuerò Montanum probæ iuuentæ, neque famoſi carminis, quia protulerit ingenium, extorrem agi.* Atque interim Oſtorius Sabinus Sorani accuſator ingreditur, orditurque de amicitiâ Rubellij Plauti, quodque [59] proconſul Aſiæ Soranus pro claritate ſibi potius accommodatum, quàm ex vtilitate communi egiſſet, alendo ſeditiones ciuitatum. Vetera hæc. ſed recens, diſcrimini patris filiam connectebat, quòd [60] pecuniam Magis dilargita eſſet. Acciderat ſanè pietate Seruiliæ (id enim nomen puellæ fuit) quæ caritate erga p[atrem]

Quàm ad hæc expauescebant.
Milites ante oculos & tela etiam in animo.
Iam & in Bareā Oſtorius inuehitur.
Etiam in eius filiam.

B C

54. LONGINQVIS PROVINCIIS ADVENIRI.] *Diuinabam*, haud veniri. *nec tamen ſententiæ plene conſultum. Melius ſic:* quid mirum nec longinquis prouincijs ſubueniri. *vel* prouincijs aduerti.

55. PACONIVM AGRIPPINVM] *Hic ille Agrippinus è Stoicâ domo, laudatus Epicteto & Arriano. Quorum verba ad hanc hiſtoriam dabo. Epicteti Ecle.*: Διὰ τοῦτο ἐπαινῶ Ἀγριππῖνον δίκαιον, ὅτι πλείστης ἀξίας ἀνὴρ γενόμενος, οὐδεπώποτε ἐπῄνεσεν ἑαυτόν. ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλος τις αὐτὸν ἐπῄνει, ἠρυθρία. *& ſtatim*: Καί ποτε μέλλοντι ἀριστήσειν αὐτῷ, ἐπέστη τις ὁ λέγων, ὅτι φεύγειν αὐτὸν κελεύει Νέρων. Καὶ ὅς ἔφη, Οὐκοῦν, εἶπεν, ἐν Ἀρικίᾳ ἀριστήσομεν. *Arriani l.1. cap.1* Ἀπηγγέλθη αὐτῷ ὅτι κρίνῃ ἐν συγκλήτῳ. Ἀγαθῇ τύχῃ. ἀλλ' ἦλθεν ἡ πέμπτη. Ταύτῃ δ' εἰώθει γυμνασάμενος ψυχρολουτεῖν. Ἀπέλθωμεν καὶ γυμνασθῶμεν. Γυμνασαμένῳ λέγει τις αὐτῷ, Ἐλθ' ὅτι κατακέκρισαι. Φυγῇ, φησίν, ἢ θανάτῳ; Φυγῇ. Τὰ ὑπάρχοντα τί; Οὐκ ἀφῃρέθη. Εἰς Ἀρικίαν οὖν ἀπελθόντες ἀριστήσωμεν. *id eſt*: Nunciatum ei, quòd iudicium de ſe fieret in Senatu, Bonum factum, inquit. At enim quinta hora iam aduenit (*non* Dies, *vti interpres ad ritum veterem parùm attentè*) quâ exercere ſolet, & frigidâ lauari. Eamus, ut & exerceamur. Exercitanti ſuperuenit qui diceret, Fuge ocyus, damnatus es. Exilio, inquit, an morte? Exſilio. Bona autem quid? Non ablata tibi. Ariciam ergo euntes, iſtic prandeamus. *Tacito ita lucem d[illegible]nt, dum paullo [illegible]tiùs ait*, pulſum eum Italiâ. *Sed an Marcellus* paterni odij in principes heredem *Agrippinum calumniatur? Propter patrem eius Paconiū, qui maieſtatis reus ſub Tiberio perijt. Erue è Suetonij Tiber. c.* LXI. Interrogatum eum à quodam nano aſtante menſæ inter Copreas (*ita lego, non*, Capreas) cur Paconius maieſtatis reus tamdiu viueret? ſtatim quidem petulantiam linguæ obiurgaſſe, ceterùm poſt paucos dies ſcripſiſſe Senatui, vt de pœnâ Paconij quamprimùm ſtatueret. *Ideo Tacitus mox*: Quid Agrippino obiectum, niſi triſtem patris fortunam? quando & ille perinde innocens Tiberij ſæuitiâ concidiſſet.

56. CVRTIVM MONTANVM.] *Cuius mentio lib.* IV. *Hiſtor.*

57. QVAM NVNC SILENTIVM PERFERRENT] *En calumniam. Viri boni ſilentio etiam apud Tyrannum peccant. Audi illa apud Senecam, Oedipo.*

CR. Tacere liceat. nulla libertas minor
A rege petitur. OED. ſæpe vel linguâ magis
Regi atque regno muta libertas obeſt.

D

58. CELEBRITATE PERICVLORVM.] *Cum Rhenano lego*, crebritate.

59. PROCONSVL ASIÆ.] *Melius*, proconſulatum.

60. PECVNIAM MAGIS DILARGITA.] *[Fer] ad lucem hiſtoriæ Scholiaſtis hanc notam, ad illud Iuuenal.*

— faciet, quod deferat, ipſe.

Egnatium Philoſophum ſignificat, qui filiam Bareæ Soram, quam cùm ipſe ad magicam deſcendiſſet, hortatus detulit Neroni. *Sed velim ita corrigi*: quam, cùm ipſius ad magicam deſcendiſſet hortatu, Neroni detulit.

61 In

A parentem, ſimul imprudentiâ ætatis, non tamen aliud conſultauerat, quàm de incolumitate domus, & an placabilis Nero, an cognitio ſenatus nihil atrox afferret. Igitur accita eſt in ſenatum, ſteteruntque diuerſi ante tribunal conſulum, grandis æuo parens, contrà filia intra viceſimum ætatis annum, nuper marito Annio Pollione [61] in exſilium pulſo, viduata deſolataque; ac ne patrem quidem intuens, cuius onerâſſe pericula videbatur. Tum interrogante accuſatore, an cultus dotales, an detractum ceruici monile venum dediſſet, quo pecuniam faciendis magicis ſacris contraheret? primùm ſtrata humi, longoque fletu & ſilentio, pòſt, [62] altaria, & aram complexa: *Nullos*, inquit, *impios deos, nullas deuotiones nec aliud infelicibus precibus inuocaui, quam vt hunc optimum patrem tu Cæſar & vos patres ſeruaretis incolumen. Sic gemmas & veſtes & dignitatis inſignia dedi; quemodo ſi ſanguinem & vitam popoſciſſent. Viderint iſti antehac mihi ignoti quo nomine ſint, quas artes exerceant: nulla mihi Principis mentio, niſi inter numina fuit. Neſcit tamen miſerrimus pater. & ſi crimen eſt, ſola deliqui.* Loquentis adhuc verba excipit Soranus, proclamatque, non illam

Ea in ſenatum vocata. *Inuidioſè interrogat accuſator.* *Iphigeni & miſerabiliter reſpondet.* *Pater eam excuſat:*

B in prouinciam ſecum profectam, non Plauto per ætatem noſci potuiſſe, non criminibus mariti connexam, nimiæ tantùm pietatis ream, ſepararent à ſe quamcumque ſortem ſubiret. Simul in amplexus occurrentis filiæ ruebat, niſi interiecti lictores vtriſque obſtitiſſent. Mox datus teſtibus locus: & [63] quantum miſericordiæ ſæuitia accuſationis permouerat, tantum iræ P. Egnatius teſtis conciuit. Cliens hic Sorani, & tunc emtus ad opprimendum amicum, auctoritatem Stoicæ ſectæ præferebat, habitu & ore ad exprimendam imaginem [64] honeſti & exerciti, ceterùm animo perfidioſus, & ſubdolus, auaritiam & libidinem occultans. Quæ poſtquam pecuniâ recluſa ſunt, dedit exemplum præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos, aut flagitijs commaculatos; ſic ſpecie bonarum artium falſos, & amicitiæ fallaces. Idem tamen dies & honeſtum exemplum tulit Caſſij Aſclepiodori, qui magnitudine opum præcipuus inter Bithynos, quo obſequio florentem Soranum celebrauerat, labentem non deſeruit. Exutuſque omnibus fortunis, & in exſilium actus, [65] æquitate deûm * erga bona malaque documenta. Thraſeæ Sora-

Impurus teſtis, Egnatius. *Philoſophia de honeſtamentum.*

C noque & Seruiliæ datur mortis arbitrium. Heluidius & Paconius Italiâ depelluntur. Montanus patri conceſſus eſt, [66] prædicto ne in Repub. haberetur. Accuſatoribus Eprio & Coſſutiano quinquagies ſeſtertium ſingulis, Oſtorio duodecies & quæſtoria inſignia tribuuntur. Tum ad Thraſeam in hortis agentem [67] quæſtor conſulis miſſus, veſperaſcente iam die illuſtrium virorum feminarumque cœtus frequentes egerat, maximè intentus [68] Demetrio Cynicæ inſtitutionis doctori: cum quo, vt coniectare erat intentione vultus, & auditu ſi qua clariùs proloquebantur, de naturâ animæ, & diſſociatione ſpiri-

Thraſeam & Soranum mori iuſſi. *Perfertur nuncius ad Thraſeam.* *Seriis ſermonibus intentum:*

61. IN EXSILIVM PVLSO.] *Nuper inter coniuratos.*

62. ALTARIA ET ARAM COMPLEXA.] *Vtrùm aram Victoriæ intellegit, quæ ante curiam? an altaria & aram Veneris genetricis, in cuius templo nunc Senatus?*

D 63. QVANTVM MISERICORDIÆ.] *Præclarè libri. Vulgò* quantum nunc. *errore ex concisâ ratione ſcribendi*, miæ. *Ingenio ſuo pridem hanc correctionem vindicauerat Faernus. nec inuideo ego, nec culpo.*

64. HONESTI ET EXERCITI.] *Suadeo ſcribas*, honeſti exercitus, *ex ſententia ductu.*

65. ÆQVITATE DEVM * ERGA.] *Deprauatio, quam adnoto, non tollo. Niſi places cum Ἐπιχωρίζειν, & dicere, Deos hæc yſdem oculis adſpexiſſe, æquos bonis maliſque exemplis, & ſine curâ noſtri.*

66. PRÆDICTO NE IN REP.] *Accipio, vt Romæ quidem eſſe ei liceret, ſed procul ab honore omni & publicis muneribus vitam ageret priuatam.*

67. QVÆSTOR CONSVLIS MISSVS.] *Conſulum ergo proprius aliquis Quæſtor? Appàret è Dione qui in actis anni* DCCXVI. *ſcribit*, Ap. Claudium & C. Norbanum conſules, primos binos Quæſtores habuiſſe. *Sed non ſit; ſcribam*, Quæſtor Conſulis miſſus *id eſſet*, *à Conſule miſſus. Quod fieri ſolere obſeruamus in ijs, qui damnati à Senatu. Nam Conſul, eius caput. adminiſter autem Conſulis, Quæſtor. Dio lib.* LVIII. *de Geminio Rufo:* Καὶ μαθὼν τὸν ταμίαν ἐπὶ δικαιώσει αὐτοῦ ἀφιγμένον, αὐτός τε ἑαυτὸν ἔτρωσε, καὶ ἐκείνῳ δείξας τὸ τραῦμα, Ἀπάγγελλε, ἔφη, τῇ γερουσίᾳ, ὅτι ἀνὴρ οὕτως ἀποθνήσκει. Audiens Quæſtorem ad ſupplicium exigendum iam adeſſe, ipſus ſe vulnerauit: & plagam ei oſtendens, Abi, nuncia, inquit, Senatui, virum ſic mori

68. DEMETRIO CYNICÆ INSTITVTIONIS.] *Quæ ſecta reuerâ à Stoicâ, tunicâ tantùm diſtat. id eſt, quod nudiùs & inuerecundiùs Cynici, quæ velant & tegunt leuiter Stoici. Demetrij huius laus apud Philoſtratum lib.* IV. *De vitâ Apollonij, Senecam* VII. *De Beneficijs cap.* VII. *cuius verba:* Paullò antè Demetrium retuli, quem mihi videtur rerum natura noſtris temporibus tuliſſe, vt oſtenderet nec illum à nobis corrumpi, nec nos (*omnino ſcribe, &*

Suos hortatur & roborat.

Abitè vitâ, vt e conuiuio.

A ſpiritus corporiſque inquirebat: donec aduenit Domitius Cæcilianus ex intimis amicis, & ei quid ſenatus cenſuiſſet, expoſuit. Igitur flentes quiritanteſque qui aderant, facere propere Thraſea, neu pericula ſua miſcere cum ſorte damnati hortatur. Arriamque tentantem mariti ſuprema, & [69] exemplum Arriæ matris ſequi, monet retinere vitam, filiæque communi ſubſidium vnicum non adimere. Tum progreſſus in porticum, illuc à quæſtore reperitur, lætitiæ propior, quia Heluidium generum ſuum Italiâ tantùm arceri cognouerat. Accepto dehinc ſenatuſconſulto, Heluidium & Demetrium in cubiculum inducit: porrectiſque vtriuſque brachij venis, poſtquam cruorem effudit, humum ſuper ſpargens, propius vocato quæſtore, *Libemus*, inquit, *Ioui liberatori. Specta iuuenis, & omen quidem dij prohibeant; ceterùm in ea tempora natus es, quibus firmare animum expediat conſtantibus exemplis.* Poſt lentitudine exitus graues cruciatus afferente, [70] obuerſis in Demetrium. *

ho, & nos. *ita enim concludit*, ne aut exemplum ſæculo, aut conuicium deeſſet) ab illo corripi poſſe. Virum exactæ (licet neget ipſe) ſapientiæ, firmæq; in his quæ propoſuit conſtantiæ. *Et Epiſt.63.* Demetrium virorum optimum mecum circumfero, & relictis conchyliatis cum illo ſeminudo loquor, illum admiror. *Vox eius magni animi ad Neronem, ἀπειλεῖς μοι θάνατον, σοὶ δ' ἡ φύσις, apud Arrianum.*

69. EXEMPLVM ARRIÆ MATRIS SEQVI.] *Arria mater, vxor fuit Cæcinæ Pæti, qui in partibus Scriboniani contra Claudium. Ideò ad mortem actus. Sed præiuit vxor, æterno & inaudito exemplo, ſemet feriendo; extractumq; pugionem marito porrigendo cum voce, Pæte non dolet. Plinium lege, lib. III. epiſtolâ ad Nepotem. Martialis de hac heroinâ,*

Caſta ſuo gladium cùm traderet Arria Pæto,
Quem de viſceribus traxerat ipſa ſuis:
Si qua fides, Vulnus quod feci non dolet, inquit:
Sed quod tu facies, hoc mihi Pæte dolet.

In Zonarâ & Dione eadem narratio. ſed corruptè verba Græca, παῖ οὐκ ἀλγῶ: & in puerili mendo Xylander, Puer, non dolet. *Scribe*, [illegible] *Arriam Scholiaſtes in vitâ Perſij notat* [illegible] *poetæ illi cognatam.* Ipſe Perſius, *inquit*, decem fer[è] annis ſummè dilectus apud Thraſeam eſt, ita vt peregrinaretur quoque cum eo aliquando cognatam eius Arriam vxorem habente. *Quid eſt autem* [illegible]*ligi apud Thraſeam? Solœcus ſermo. Manuſcriptum Vulcanij*, a pæto thraſea. *Facile correctu, à Pæto Thra*ſeâ. *Commentarij autem huius parum adhuc peruulgati auctoritate ſæpè nitor. quis carpet? doctus ille, probus: imò in pleráque parte & Probi. Vtinam hodie ſic commentemur! Debemus enim P. Pythæo Ic. viro doctrina, indu[ſtri]a, vita directa.* B

70. OBVERSIS IN DEMETRIVM.] *Multa & libro huic, & Neroniana hiſtoriæ deſſe claru*m. *Duo anni dicendi ſuperſunt, in quibus de aduentu Teridatis, de coniuratione Vinicianâ, de motu Vindicis, aliáque, digna quæ à magno auctore tradita legeremus, ſi Fatis ita viſum fuiſſet.* C

D

AD

AD LECTOREM.

De diuiſione, deque ordine Librorum Taciti.

ANTE rem, ſed non ab re, monendus mihi bone Lector es, ſeiunctos diſparatosq́. a me hos Hiſtoriarum libros ab Annalium, cauſſa non vnâ. Primum Tacitus ita ſuaſit, ſiue ſuaſit. initium, *inquit*,
B mihi operis Ser. Galba. *& ſtatim* Opus aggredior plenum varijs caſibus. *Quæ verba, quis ille tam aliud agens in legendo, qui noui operis eſſe non ſentiat, non iuncti aut continuati? Adde quòd ſeries præfatur, apparat, conciliat, formam futuri operis ponit. quæ omnia in veſtibulis librorum recepta tantum, ſatis liquet. Sed & Tertullianus in libello de Spectaculis præit ad hanc diſtinctionem clare:* Cornelius, *inquit*, Tacitus in quinto Hiſtoriarum ſuarum bellum Iudaicum exorſus. *Recte ad noſtrum diſcrimen & vere. ad vulgi, vaniſſime. quo is liber ſit vigeſimusprimus. Denique etiam titulus me indu-*
C *xit. Si enim priores illi Annales inſigniti, vt * docui, à Tacito ipſo: aliud* * Ad lib. 1. Annal.
nobis opus quærendum cui, Hiſtoriæ, index. Nam hoc certè titulo libros etiam noſter ſcripſit. Inde apud Vopiſcum, Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptor Tacitus. *Inde illud Plinij*, Auguror, nec me fallit augurium, Hiſtorias tuas immortales futuras. *At illud Hiſtoriarum opus, iſtud. cui inſeri etiam Plinius ambitioſè nec importunè cupiebat, quia perduxerat id ad Plinij auum. Sed & liber ille bonus fidusq́. Vaticanus non temerè hîc vacillat.* Incipit, *inquit*, liber XVII. ſecundùm quoſdam. *Quidam illi errant. & ſeduxit eos temporum rerumq́. coniunctio, vt vno filo illis de Nerone adtexta cenſerent iſta de Galbâ. Adeo autem in re contra eſt, vt ſciam Tacitum hos Hiſtoriarum libros diu ſcripſiſſe ante Annales illos. Ipſi id ac-*
D *credo lib.* XI. *Ann.* Vtriuſque, *inquit*, principis rationes prætermitto, ſatis narratas libris quibus res geſtas Domitiani compoſui. *Nam Domitiani res, vel Præfatio iſta te docebit, tractaſſe eum his libris. ad quos fruſtrà & ridiculè me mittit, ſi nondum ſcripti editiq́. Quin conſilium hoc illi in vniuerſa hiſtoriâ: vt eam ordiretur à rebus æuo ſuo coniunctioribus, & paullatim abiret ad ſuperiora. Ne id quidem celat ipſe* III. *Annali, vbi de Iuliâ Auguſti filiâ:* Sed aliorum exitus, ſimul cetera illius ætatis memorabo, ſi effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero. *Itaque ſcripſit primò à Galba ad Traianum, & Hiſtorias appellauit. inde ab Tiberio ad Galbam, & Annales indigetauit.*

 ſcriptu-

ſcripturus eodem titulo fortaſſe & tractu res Triumuirorum & Au[illegible] Fata inuiderunt. Hæc ratio mihi ante oculos, cum Editione prima H[illegible]rias Annalibus antepoſui: non ætatis ſeriem ſecutus, ſed ſcriptionis [illegible] Mutaui. non quia peccarim, ſed quia non mens mihi contentionis ſu[illegible] cum vulgo ducere ſuper re leui. Denique quia rerum magis ordinata [illegible] ſeries. Moneo poſtremùm ſtilum ipſum, argumentum & cauſſam c[illegible] vtriuſque operis ſeparandi. Sane in iſtis Hiſtoriarum libris ſcribendi [illegible] totum floridius, diffuſius, & velut canali fluens plenius. in [illegible] Annalium ſiccius, contractius. adeò vt illic plurium annorum res vno [illegible] vix vnius anni comprenſa pluribus libris. Siue ætas id fecit, ſiue po[illegible]cium curáque ſcribendi.

DE MATERIE OLIM HORVM LIBRORVM.

COMPLEXVS erat Tacitus his libris res do[illegible]riſque geſtas, à Seruij Galbæ principatu ad [illegible]tium Neruæ. Docet ipſe anteloquio ope[illegible] *Quòd ſi vita ſuppeditet, Principatum Diui Neru[illegible] imperium Traiani vberiorem ſecurioremq́; ma[illegible] ſenectuti ſepoſui.* Scripſit ergo hic & deſcrip[illegible] Principes ſex, Galbam, Othonem, Vitellium, Veſpaſian[illegible] Titum, Domitianum. Sub quibus multæ magnæq́ue res i[illegible]be, in prouincijs: quarum capita libat ipſe totâ hac Præfatio[illegible]ne. Ita clarum grande hoc hiſtoriarum opus fuiſſe, à Galb[illegible] Neruam, annorum circiter viginti & vnius materiem com[illegible]xum. Sed & numerum librorum ex Hieronymo dare fas [illegible] qui ſic in Zachariam: *Cornelius Tacitus, qui poſt Auguſtum vſque ad mortem Domitiani* (obſerua finem Hiſtoriarum) *vitas Cæſa[illegible] triginta voluminibus exarauit.* Ecce triginta libros in vniuerſu[illegible]: atqui *Annalium* libri ſedecim, aut ſi forte ſeptemdecim fuerunt: D ergo Hiſtoriarum, tredecim. Suggeſſit Hieronymi locum opportune vir nobilis è Britanniâ, Franciſcus Tregianus. At tu vides, Lector, quæ & quanta bonarum rerum iactura: &, ſcio, mecum ingemiſcis. Vbi Tacitus deſierat, conſilium ordiri Ammiano fuit: qui veſtigia eius legit, ſed pede non tam fauſto. Ipſe de ſe Ammianus: *Hæc vt miles quondam & Græcus, à principatu Cæſaris Neruæ exorſus, ad vſque Valentis interitum, pro virium explicaui menſurâ.*

C. COR-

C. CORNELII TACITI

AB EXCESSV NERONIS

HISTORIAR. LIBER I.

BREVIARIVM LIBRI.

B *ORDITVR, [illegible] quæ in historiarum toto opere dicenda, carptim proponit statum item tunc rei Romanæ. Galbæ ingenium, mores, gubernationem. Qui audito motu Germanico, Pisonem Cæsarem adoptat. Id [illegible] nemo [illegible] dit, qui [illegible] ua lapsæ animum ad vtrius [illegible] c [illegible] dem appulit. & per [illegible] conciliat [illegible] Prætorianis. Galba [illegible] T [illegible] trucidantur, item T. Vinius. Otho in imperij sede est. cui tamen æmulus statim & hostis Vitellius exortus. De caussis motæ Germaniæ, & in ea [illegible] gionum. Vitellium Principem [illegible] umunt, [illegible] in Italiam duobus ducibus, Valente Fabio, & A [illegible] na. [illegible] copias item ducesque parat. Recensio Provinciarum, quæ penes vtrumque [illegible] eri. Interea [illegible] xolani Sarmatæ Mœsiam irrupere [illegible] repul [illegible], aut cæsi. Seditio [illegible] mæ [illegible] tumultus Prætoria [illegible] rum ingens exortus [illegible] qui Senatum vniuersum ad cædem deposcunt, [illegible] tum. [illegible] o ægre eos coercet, & donatiuo mox placat. Idem classem instruit, mittitque in [illegible] alliam contra Vitellium. Denique ipse, omissâ vrbe, in eum it. Gesta hæc paucis mensibus,*

C IMP. SER. GALBA. ET T. VINIO COSS.

INITIVM mihi operis [1] Ser. Galba iterùm, T. Vinius consules erunt. Nam post conditam vrbem [2] DCC. & XX. prioris æui annos multi auctores retulerunt: dum res populi Rom. memorabantur, pari eloquentiâ ac libertate. postquam bellatum apud Actium, atque [*] omnem potestatem ad vnum conferri pacis interfuit; magna illa ingenia cessere. Simul veritas pluribus modis infracta. primùm inscitiâ Reip. vt alienę, mox libidine assentandi, aut rursus odio aduersus dominantes. Ita neutris cura posteritatis, inter infensos vel obnoxios. Sed ambitionem scriptoris facilè auerseris: obtrectatio & liuor pronis auribus accipiuntur. quippe adulationi fœdum crimen seruitutis, malignitati falsa species libertatis inest. Mihi Galba, Otho, Vitellius, D nec beneficio nec iniuriâ cogniti. Dignitatem nostram à [3] Vespasiano inchoatam, à [4] Tito

a. v. c. DCCCXXII. Consules huius scriptoris. Priora, priores scripserunt.
[*] Regum codex, omnium.
Ipse hæc postrema parte cura.

NOTAE.

1\. SERV. GALBA ITERVM, T. VINIVS COSS.] *Vulgò appellant T. Iunium. At mihi [illegible] io non fuit sequi scripturam antiqui marmoris eruti ad radices montis Cœlij:*

SER. GALBA. II T VINIO COSS.

à quo præsertim staret Plutarchus, qui ferè hunc hominem [illegible] iron [illegible] ßinior, aut O'uinor appellat. Simile mendum in Suetonij Aug. cap. XXVII. *vbi* T. Iunius Philopœmen, *scribatur [illegible] qui ex Dione est* Vinius. *etsi Appiani Scriptura firmat vulgatam. Sanè Iunia gens nobilior, quàm vt in hunc hominem conueniat: cuius pater dumtaxat ex familiâ Prætoriâ, vt Tacitus infrà refert.*

2\. DCC. ET XX.] *Exactè si putas,* XXXI. *reperies.*

3\. VESPASIANO INCOHATAM] *Quomodo? quia ne Procurator sub illo Belgicæ? E [illegible] Plinio id [*] iussi-*

[*] Lib. VII.

[3] Tito auctam, à [4] Domitiano longius prouectam non ab[illegible] fidem professis, nec amore quisquam, & sine odio d[illegible] est. Quòd [illegible] principatum [6] diui Neruæ & imperium Traiani, vberiorem [illegible] senectuti sepoſui, rarâ téporum felicitate, vbi [illegible] velis, & quæ s[illegible]

Materia operis: Opus aggredior [7] plenum varijs casibus, atrox prœlijs, d[illegible] se[illegible] etiam pace sæuum. [8] Quattuor Principes [illegible] [9] Tria bella ciuili[illegible]

Varia bella. terna, ac plerumque permixta. Proſperæ, in Oriente aduerſæ, in Oc[illegible] batum Illyricum, G[illegible] nutantes, [10] perdomita B[illegible], & [illegible] co[illegible] [11] Sarmatarum ac Sueuorum gentes, nobilitatus [12] cladibus mutuis Dac[illegible]

ſuſpicere, ſed ſu[illegible]icere tantùm. imò verius id cepe[illegible]tu[illegible] e huius patre. Intellego ergo dignitatem eius inchoatam à Veſpaſiano, quòd ab eo Quæſtor, Se[illegible]ni[illegible]orque f[illegible]tus.

4. T[illegible]O AVCTAM.] *Aedilitate, aut Tribunatu.*

5 DOMI[illegible]AN[illegible] L[illegible]N[illegible]VS P[illegible]CTA[illegible].] *Quo Principe & Quindecimvir & Prætor fuiſſe, ipſe teſtatur* XI *Annal.*

6. DI[illegible]I NERVÆ.] *Ait, D[illegible]ui. Capit ergo ſcribere eo mortuo & [illegible]ecrato.*

7. PL[illegible]NVM VARII[illegible] C[illegible]SIBVS] *Parum firma aut germana le[illegible]. N[illegible] Vatic. ille opt.* opus a[illegible] dict opibus [illegible]aſibus, *præferit [illegible] ſupra adnotatum,* opimum. [illegible] *in Romano antiquius exenſo, item le[illegible]at,* opimum caſibus. *Cenſeam fuiſſe,* opulens caſibus. *quæ vox paullò à vulgo ſeductior, exſcriptores ſeduxit.*

8. QVA[illegible]TVOR PRINCIPES] *Ne erres cum vul[illegible]o, neu Piſonem inter iſtos cenſeas. Intellegit enim Galbam, Othonem, Vitellium, Domitianum. Nam & ad huius exitum Hiſtoriam perduxit. Piſo autem, dumtaxat Cæſar, non Princeps.*

9. TRIA BE[illegible]LA CI[illegible]ILIA.] *Quæ? Othonis in Vitellium: huius in Flauium. & L. Antonij in Domitianum. de quo Sueton. & Dio.*

1[illegible]. PERDOMITA BRITANNIA, ET STATIM M[illegible]SA [illegible] *In[illegible]itio aperto & confuſione locus. Quid enim [illegible]id,* mi[illegible] a cohorte? *Itane vnius cohortis res fuerit, in Sarmatas ac Suenos bellum? Nugæ. Denique qu[illegible] hic ſermonis contextus aut cohæſio, niſi à cohorte in Sueuos, Dacum ladibus inuolutum? qui populi ſanè diuerſi. Omnino rectè correximus pridem* perdomi[illegible] Britannia & ſtatim amiſſa. coortæ Sarmatarum ac Sueuorum gentes. nobilitatus clad[illegible] mutuis Dacus. *nec exiguo ad Hiſtoriam momento. Diſcimus [illegible]es perdomitam Britanniam quod Domitiani imperio accidit eamq. laudem Agricolæ ſocero ſuo noſter tribuit, in eius vita:* Britanniæ ſitum non in com[illegible]paratio[illegible]m curæ in[illegible]genijque referam, ſed quia tum primum perdomita eſt [illegible] *& mox ignauid au[illegible]dis, illo Principum in parte amiſſam: ſiue magis placet,* omiſſam. *Quod in Domitiani vltimis rebus verum cenſeo, externo imperio non ollaborantis. Etiam Spartianus auctor, ſub principia imperij Hadriani,* teneri Britanniam ſub Romana ditione non potuiſſe. *Addit amplius, penetraſſe eumdem Principem in [illegible]tar[illegible]tam, nec tamen totam recuperaſſe, ſe[illegible]* per octo[illegible] taquinque millia paſſuum murum duxiſſe [illegible] Barbaros Romanoſque diuideret. *Cuius m[illegible]imentio [illegible] Dioni in vita Commodi* Τῶν, *in[illegible]qui[illegible] [illegible] [illegible] de Britannià loquitur* [illegible] τὸ τεῖχος τὸ διορίζον αὐτούς τε καὶ τὰ [illegible]

Ῥωμαίων ς[illegible] [illegible]α. *Alius ab [illegible] mu[illegible] [illegible]m pot[illegible]s, quod [illegible] m[illegible] [illegible] p[illegible]num* X[illegible]XV. [illegible] *utr[illegible]ius ſi [illegible] [illegible]tor. De quo vano di[illegible]us e[illegible] cap.* V. *Atquid etiam V[illegible]indi[illegible] lib* 1 *At ſ[illegible]ns totius huius [illegible] int[illegible]rpolatus locus a ver[illegible] [illegible] [illegible]rumque libri [illegible] in me[illegible] [illegible] ita[illegible]* cohorm. *Hinc turbellæ.*

11. SARMATAR[illegible]M A[illegible] S[illegible]R[illegible] *Sarmatis, etiam apud alios [illegible] de [illegible] [illegible]to. Cottos ſaltem nominant, in D[illegible] [illegible]bus. Sed tu ſcito. hos Sueno[illegible] non[illegible] Germaniæ, & qui vul[illegible]o noti ſed qui [illegible] oſitis Sarmatis. Illi, inquam, ipſi, quibus [illegible] Druſo rex datus, quiq; inter Marsum [illegible] [illegible]nios locati. Itaque mili[illegible] plerumque ſo[illegible] Libro* XII. *Annal.* Ipſi Vannio manu[illegible] dites, eques a Sarmatis Iazygibus erat [illegible] *bello hoc in Domitianum. Dionis fra[illegible]ment[illegible] (& abſque ijs hærebamus)* Ἐν τῇ Μυσίᾳ Λ[illegible] τισι πολεμηθέντες, πρέσβεις ἔπεμψαν [illegible] συμμαχίαν παρὰ Δομιτιανοῦ, καὶ [illegible] [illegible]σαντες ἐπὶ τούτῳ οἱ Σύηβοι προσαπαρ[illegible] καὶ προσαναστασιάζοντο ὡς καὶ μετ' αὐτῶν [illegible] διαβησόμενοι: In Myſi[illegible] Ly[illegible] cum [illegible] gerantes, Legatos miſerunt auxiliu[illegible] a[illegible]no rogantes; & impetrauerunt Qu[illegible] [illegible]rente Sueui Iazyga[illegible] aſſumpſere, & [illegible] ſe tamquam Iſtrum vna cum ijs trans[illegible]

12. CLADIBVS MVTVIS DAC[illegible] *[illegible]tomorij de hoc bello Dacico multa & p[illegible]*

Das Cattis Dacisque fidem.

Iterùm:

Hæc eſt quæ victis parcentia fœdera Ca[illegible]
Quæq; ſuum Dacis donat clement[illegible] m[illegible]

Cur montem diſertè nominat? ſicut in e[illegible] m[illegible] D[illegible]

Tu ciuile nefas, tu tardum in fœdera m[illegible] m[illegible]
Longo Marte domas.

Quiane montana Dacia, & tales ibi munitio[illegible] Apparet. Fragm. Dionis, in Rebus Traiani [illegible] [illegible] ὄρη τε [illegible] [illegible] ὅπλα, καὶ μηχανήματα, καὶ τὰ αἰ[illegible] [illegible]. *[illegible]cor etiam poſſis, in re occultiore aliquid de[illegible] n[illegible] [illegible] enim & vnum montem dumtaxat op[illegible] [illegible]. Aſpectum igitur à poëta, ad videndam [illegible]m[illegible] [illegible]rus ſuperſtitionem Dacorum, quibus Sacerd[illegible] in[illegible] [illegible]o [illegible]opiam Deus habebatur, [illegible] mon[illegible] [illegible] bo lib.* VII. Πα[illegible] δὲ τοῖς Γέταις [illegible] [illegible] θεός. καὶ τὸ [illegible] [illegible] ἐν αὐτοῖς. Apud Getas Sace[illegible]dos, De[illegible] & mons, Sacer exiſtimatur atque [illegible] *enim de Getis hoc Strabo ita.* [illegible]

pop

A [illegible] bus, vel [illegible] Hauftæ aut obr[illegible] [illegible] delubris, [illegible] N[illegible] opes, omi[illegible] honores pro [illegible] & ob v[illegible] cert[illegible]. Nec minus p[illegible] & consulatu vt [illegible] potes[illegible] trent [illegible] & t[illegible] patr[illegible] tat inimicis, p[illegible] amic[illegible] oppressi. Non tamen a[illegible] virtutum [illegible], vt non & [illegible] p[illegible] liberos matres [illegible] secutę maritos in exilia coniuges, p[illegible] constantes generi, contuma[illegible] tormenta [illegible] rata, & lau- *Clades.* *Sæuitia.* *Merita.* *Etiam virtutes.* *Et exitus constantes.*

B [illegible] mortibus pares exitus. Prẹter mu[illegible] humanatum c[illegible], c[illegible] prodigia, & fulminum monitus, & [illegible] prẹsagia, [illegible], tristia, amb[illegible]. Nec [illegible] atrocioribus populi [illegible] clades [illegible] iu-stis [illegible] approbatum est, [19] non esse curę de[illegible] m. [illegible] quam [illegible] repetendum [illegible], qua [illegible] vrbis, quę mens [illegible] exercituum, quis habitus prouinciarum, quid in toto [illegible] arum o[illegible], quid ęgrum [illegible]: vt non modo [illegible] euentusque rerum, [20] qui [illegible] sunt, sed [illegible] causęque noscantur. Finis Neronis vt lętus primo gaud[illegible] fuerat; *Causa motuum ab origine.*

populum Dacos esse, ex Dione lib. LI. & Strabone [illegible] statim. Etiam Appianus notat Getas vltra Danubium, à Romanis Dacos appellari. *Addo etiam Cappadocibus montem vra Deo fuisse. Tyrius Maximus:* Ὄρος Καππαδόκαις κὴ Θεὸς, καὶ ὅρκος, καὶ

C ἄγαλμα.

13. FALSI NERONIS LVDIBRIO.] *Dat & accipit lucem Suetonius, in extrema Nerone.* Denique cùm post xx. annos, adolescente me, exstitisset quidam conditionis incertæ, qui se Neronem esse diceret: tam fauorabile nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus & vix redditus sit. *Post viginti annos, inquit, à morte Neronis. ergo in XIV [illegible] consulatu Domitiani hic motus.*

14. HAVSTÆ AVT OBRVTÆ VRBES FÆCVNDISSIMA] *Versus ita fluxerit,* Haustæ aut obr. vrbes fæcundissima Campaniæ orà: & vrbs inc. vastata. *Id enim significat, in Campaniâ haustas aut obrutas vrbes prodigiosâ illâ eiectione Vesuuij montis, quæ sub Tito. Quâ duo oppida cum pagis multis obruta, Herculaneum & Pompeij. quin ille*

D *ipse Naturæ magnus mystes Plinius, perijt eodem casu. Statius de hac re eleganter.*

Mira fides. credétne virûm ventura propago
Cùm segetes iterùm, cùm iam hæc deserta virebunt,
Infrà vrbes populosque premi?

*Tangit & * Plutarchus in ijs quæ Thespesio reuelata, vbi Βέσβιον ὄρος appellat: quod malè interpres Lesbium montem vertit. At quod in Tacito de incendijs vrbis est: intellige, de Capitolio exusto sub Vitellio, & de igne triduano, qui sub Tito. Dionem vide.*

15. POLLVTÆ CÆRIMONIÆ.] *Vestalium nempe incestus. quæ protraxit Domitianus pariter & puniit. Præter historicos, Papinius allusit: qui prospectantem Domitianum facit.*

— — an tacitâ vigilet face Troicus ignis,
Atque exploratas iam laudet Vesta ministras.

16. ATROCIVS IN VRBE SÆVITVM.] *Rectè. Impia enim saeuitia cadiúmque multa [illegible] insulis & prouincijs, maior in ipsa vrbe. Forretius tamen & acutus quidam iuuenis maauult,* in vrbe seruitium.

17. ODIO ET TERRORE.] *Nam inuisi delatores, ijdemque formidati.*

18. CORRVPTI IN DOMINOS SERVI] *Spectat ad Domitianum maximè. Nam ille vulgò vsus delationibus & operâ seruorum. Plinius Panegyrico, hoc tangens:* Non enim iam serui, Principis nostri amici, sed nos sumus: nec pater patriæ alienis se mancipijs cariorem quàm ciuibus suis credit. Omnes accusatore domestico liberasti. vnoque salutis publicæ signo, illud, vt sic dicam, Seruile bellum sustulisti.

19. NON ESSE CVRÆ DEIS.] *Impium, impium, tuum dictum, Tacite: etsi non imprudens. Nam humana ingenio si rem libras: cum tot clades, tot tristia, tam rara in bonos præmia. quid nisi aduigilare deos tantum censeas in pœnas? Atqui nos scimus aliter nec rem metimur ex ijs modo quæ sunt, sed quæ futura. Qui vindicem tantum deum statuit, tollit ex deo quod est dei, imò quod deus: vim beneficam, salutarem, & adiuuantem. Itaque homo sile: & secum alter ille tenebrio, qui, clamat:*

Felix Roma quidem ciuesque habitura superbos, * Libello συλ Ἴσων ὁ Σώα Ζητήσας.
Si libertatis superis tam cura placeret,
Quàm vindicta placet.

A quo, fallor, aut tu sumpsisti.

20. QVI PLERVMQVE FORTVITI SVNT.] *Vlcus hic, nisi fallor, etsi tectum. Si enim casus euentúsque rerum fortuiti, quomodo remittis me ad causas? aut cur vbique tam multus tu, tam serius in ijs explicandis? Censeo immissâ negatione scribendum,* qui plerumque haud fortuiti sunt *ad rem & ad verum certè, si non ad Taciti mentem.*

[illegible] Nero- [illegible] tenant trifti. fuerat; [illegible] varios motu [illegible], non modò in vrbe [illegible] apud vrbanum militem, ſed omnes legiones ducesq́ue [illegible] cano, poſſe Principem alibi quàm Romæ fieri. Sed patres læti, vſurpa[illegible] licentiùs vt erga Principem nouum & abſentem. primores equitum prox[illegible] patrum. [21] pars populi integra, & magnis domibus annexa, c[illegible] torum & exſulum, in ſpem erecti. Plebs ſordida & circo ac theatris ſueta, ſi[illegible] mi ſeruorum, aut qui adeſis bonis, per dedecus Neronis alebantur, [illegible] rumo[illegible] auidi. Miles vrbanus longo Cæſarum ſacramento imbutus, & ad d[illegible] ſtitu[illegible]nd[illegible] tonem arte magis & impulſu, quàm ſuo ingenio traductus, poſt[illegible] natiuum ſub nomine Galbæ promiſſum, neque magnis meritis ac præmijs e[illegible] pace qui in bello locum, præuentamq́ue gratiam, int[illegible] it apud Princ[illegible] factum, pronus ad nouas res, ſcelere inſuper Nymphidij Sabini Præfecti imp[illegible] molientis agitatur. Et Nymphidius quidem in ipſo conatu oppreſſ[illegible]. Sed [illegible] te defectionis ablato, manebat pleriſque militum conſcientia; nec deerant [illegible] m[illegible] nium atque auaritiam Galbæ increpantium. Laudata olim & militari f[illegible] ſeueritas eius, angebat coaſpernantes veterē diſciplinam, atque ita XIIII. an[illegible] aſſuefactos, vt haut minus vitia Principum amarent, [illegible]àm olim virtut[illegible] v[illegible]. Acceſſit Galbæ vox pro Rep. honeſta, ipſi anceps, legi à ſe militem, non emi. N[illegible] ad hanc formam cet[illegible]ra erant. Inualidum ſenem T. Vinius & Cornelius Laco, [illegible] rimus mortalium, alter ignauiſſimus, [22] odio flagitiorum onerabant, contemtu [illegible] deſtruebant. Tardum Galbæ iter & cruentum, interfectis [23] Cingonio Varro[illegible] ſe deſignato, & [24] Petronio Turpiliano conſulari. ille vt Nymphidij ſocius, h[illegible] vt Neroni[illegible], inauditi atque indefenſi, tamquam innocentes perierant. Introitu[illegible] in vr[illegible] trucidatis tot milibus inermium militum, infauſtus omine, atque ipſis etiam qu[illegible] ſant, formidoloſus. Inductâ legione Hiſpanâ, remanente eâ [25] quam è claſſe Ne[illegible] ſcripſerat, plena vrbs exercitu inſolito. [26] multi ad hoc * & innumeri e Germania a[illegible] tanniâ & Illyrico, quos idem Nero electos præmiſſoſq́ue ad clauſtra Caſpiarum, & [illegible] lum quod in Albanos parabat, opprimendis Vindicis cœptis reuocauerat: ingens nou[illegible] rebus materia, vt non in vnum aliquem prono fauore, ita audenti parata. Forte con[illegible]

Bonis ſyma- gou læta.

Mali & vi- libus, contrà.

Miles præ- mia ſpecta- bat.

Nymphidius mouet turbas.

Galbæ par- cum benignè habet.

Qui & in alijs rebus peccat. Sanitiam mereat.

Vrbs plena milite.

* multi ad hoc numeri

21. PARS POPVLI INTEGRA, ET MAGNIS.] *Attende, & mecum reſcribes*: pars p. integra, & magnis domibus annexi clientes libertiq́ue damnatorum. *Integram partem populi appellat, ſinceram & laſciuiâ temporum non corruptam.*

22. ODIO FLAGITIORVM ONERABANT.] *Sine, vt libri ſcripti*, oneratum. *Vox quidem ea retinenda eſt, malè à Beato expulſa.*

23. CINGONIO VARRONE.] *Ita ſcribamus. Iubet Vaticanus, qui non aliter nominat: & Plutarchus, cui eſt* Κιγγώνιος Βάῤῥων. *Sed in Taciti vulgatis etiam libris ita perſcriptum, Annali* XIII. cenſuerat Cingonius Varro conſul deſignatus. *Eſt autem hic ipſe.*

24. PETRONIO TVRPILIANO.] *Qui conſul fuit anno vrbis* DCCCXIV. *Plutarchum ſperno, ſiue librarium, in quo* Τερτυλλιανὸς *dicitur.*

* Lib. 1. Eccl. hiſtor. cap VIII. vbi tamen malè ſcriptū, [illegible].

25. QVAM E CLASSE NERO.] *Iam olim legiones* Claſſicæ, *ſi Nummis fides in quibus video:* ANT. AVG. III. VIR. R. [illegible] C. *& parte alterâ* LEG. XVII. CLASSICÆ.

26. MVLTI AD HOC ET INNVMERI.] *Vitium quiuis videris & ſermonis ineptias, imo ſordes. [illegible] id enim [illegible]d eſt*, multi & innumeri? *adſtricto magiſtr[illegible]tori ſat erat, credo, alterum. Ferretius emendabat*, milites ad hoc innumeri. *Ego veriſſimè ex Farneſiani veſtigijs* multi ad hoc numeri. *Ad hoc, Salluſtianum eſt: & valet, Etiam, Præterea. At numeros hic capio cohortes, manus, vexilla. [illegible]brum id verbi ſub æuum Taciti, eo ſenſu. Plinius [illegible] bro x. epiſtolar. de Tironibus* · nondum diſtri[illegible] in numeros erant. *Vlpianus*: exercitum non vnam cohortem neque alam dicimus, ſed [illegible] multos militum. *Idem*: ſiquis militum ex [illegible] mero tralatus ſit in alium. *Suetonius Veſpaſ. cap.* V[illegible] & tunc quidem compreſſa res eſt reuocatus ad officium numeris parumper. *Claudianus*:

Regnorum tractat numeros, cuneo[illegible] D
recenſet.

Nec cohortes ſolùm in hoc nomen, ſed paullatim venêre etiam ipſæ legiones. Accedat hoc * *Sozomeno ſcribenti*: Τὰ Ῥωμαίων τάγματα, ἃ νῦν ἀριθμοὺς καλοῦσι: Romanorum legiones, quas nunc v[illegible] Numeros. *Ac Capitolinum ita accipio in Macrino*: Timuit autem & collegam, ne ipſe im[illegible]rare cuperet, quòd ſi vel vnus numeri conſen[illegible] ret, neque ipſe recuſaret, & omnes cup[illegible] facerent. *quin noſter ipſe Tacitus hac [illegible]ce u[illegible] vſus, in Agricolâ*: Quamq[illegible]am [illegible] x[illegible] ſparſi per prouinciam numeri. *Hæc quidem [illegible] & certa. ſed illex iſta libido correctorum [illegible] quieſcere etiam in certis. Itaque reſcribit [illegible]dam*, multi ad hoc innumeri. *id eſt inquit [illegible] ro legioneſq. nodum relati. Acumen quod [illegible] perſuaſiſſe*

A [illegible] Vatin [illegible] mora, [illegible] A[illegible] in-[illegible] C[illegible] & [illegible] n[illegible] ac[illegible] itation[illegible] sum [illegible] abs[illegible] b[illegible] [illegible] c[illegible] poli[illegible] vltro & [illegible] an [illegible] e altius ſcruta[illegible] q[illegible] o[illegible] ac[illegible], iam [illegible] C[illegible] & in[illegible] Princ[illegible] b[illegible] u m[illegible]. Iam afferebant v[illegible] ac[illegible] a, præ[illegible] ntes l[illegible] s a[illegible], & t[illegible] it[illegible]. [28] eadem[illegible] nou[illegible] æ mal[illegible] æ[illegible] non æquè excuſata. Ipſi ætas Galbæ, & [illegible] & f[illegible] t, [illegible] is, & [illegible] orpor[illegible] vt ſt m[illegible] omparati[illegible]s. [illegible] Romæ, t[illegible] mquam [illegible] line, habu[illegible] E[illegible], [illegible] præ[illegible] R[illegible] v[illegible] fac[illegible], &, B

pacis [illegible] b[illegible] rtu[illegible] Galli[illegible] memoriam Vind[illegible], [illegible] [illegible] ecenti do[illegible] Rom[illegible] & in p[illegible] c[illegible] m [illegible] [illegible] P[illegible] C[illegible] ex[illegible], non eodem honore habitę, [illegible] ad em[illegible] aliena ac ſuas [illegible] as m[illegible]. G[illegible], quod pe[illegible] in tantis v[illegible], [30] ſolicit & irati ſ[illegible] v[illegible], & ment[illegible] ta[illegible] al[illegible]as p[illegible] it. Tarde a Nerone d[illegible] no[illegible] pro Galba V[illegible] v[illegible] d[illegible] bium: delatum [illegible] c[illegible] nieb[illegible]t. F[illegible] occiſum, etiam [illegible] queri non p[illegible]ant, tamen [illegible] ba[illegible] Vergin[illegible] per ſimulationem a[illegible] tei, atque [illegible], tan[illegible] crimen accipiebant. Superior exercitu[illegible] tium H[illegible] F[illegible] ſpernebat, ſeneƈtâ ac debilitate pedum [illegible], ſine conſtantiâ, ſine auƈtoritate, ne quieto quidem milite regimen. adeò furentes infirmitate retinentis [illegible] accen[illegible]. Inferioris Germanię legiones di[illegible] ſine conſ[illegible] fuere, donec miſſu Galbę, Vitellius aderat, cenſoris Vitellij ac ter conſulis filius. [31] Id ſatis videbatur. In Britannico exercitu nihil irarum. Non ſanè aliç legiones, per omnes ciuilium bellorum motus, innocentiùs egerunt: ſeu quia procul, & Oceano diuiſę; ſeu, crebris expeditionibus, doctę [illegible]ſtem potius odiſſe. Quie[illegible] & Illyrico: quamquam excitę a Nerone legiones, dum in Italiâ cunƈtantur, Verginium legationibus a[illegible]ent. Sed longis

Cornel[illegible] [illegible]

Qui liberti [illegible] etiam [illegible].

Cluuius Rufus Hiſpaniæ Præſes.

Gallorum [illegible] Galba.

Itaque legiones ad Rhenum.

Hordeonius Flaccus [illegible] ſectus

Partes Vitellian.

Britannicæ legiones modeſtæ.

per[illegible] nuent, [illegible] quam iudicium: niſ quod [illegible] tamen id correx[illegible] & direx[illegible]. At tantum abeſt, [illegible] de [illegible] aut co[illegible] hic Tacitus: vt contra, [illegible] veteranos intelli[illegible] & [illegible] ſub vexillis. Itaque ma[illegible] d[illegible] paullo poſt. Illyrici exercitus electos *nominat, &* Germanica vexilla. *Omitto quod notionem eam vacis nobis ingerit, ſine* D *exemplo.*

27. HAVT DVBIE TVRBANTEM.] *Vocem [illegible], quæ aberat rectè ab optimo libro. & paſſim ita Turbandi verbo v[illegible] priſci.*

28. EADEMQVE NOVÆ AVLÆ.] *Sententia (nam alios inuoluere video:) eadem mala noua aula Galbiana fui[illegible] quæ veteris, id eſt Neroniana: ſed non æquè excuſata. Quid ita? quia Nero ortu & natalibus Princeps, quia iuuenis, quia in plebem etiam gratioſus. Itaque plus[illegible] licere volebant, & ignoſcebant. Non ſ[illegible] in [illegible]lbâ, qui electus: qui ſenex, ideóque prudens eſſe debebat: qui denique parcus, triſtis, & per omnino paucis [illegible]ratus.*

29. RECENTI DONO ROMANÆ CIVITATIS.] *Quomodo recenti? & nonne iampridem Galli iſti comati id adepti à Claudio [illegible] id è Taciti libro* XI. *Sed expedio. Olim quidem ius ciuium adepti, non tamen premiſſiue, ſed proceres tantum. Cautè ibi & circumſpectè Tacitus:* primores [illegible] *inquit,* quæ Comata appellatur. *Idq. mihi note[illegible] ed nunc ecce à Galbâ [illegible] ſum id ius in Gallias omne, qui [illegible] dice [illegible] nt. Plutarchus apert[illegible] ime* [illegible] τούτου [illegible] τὰ [illegible] στρατεύματα [illegible] τὰ [illegible] Γαλάτας [illegible] φιλανθρωπίᾳ [illegible] αὐτοῦ [illegible], ἀλλὰ [illegible] Οὐινδίου [illegible] δωρεῶν. [illegible]: Inde & [illegible] eius facta reprehenſionem habuère: ſicut de Gallis, qui Vindici adhæ[illegible] Viſi enim illi non Principis benignitate, ſed pretio emiſſe a Vindice remiſſionem tributorum & ciuitatem.

30. SOLICITI ET IRA[illegible].] *[illegible] temerè [illegible] aptior tamen membrorum connexus & reſponſio, ſi le[illegible]as,* ſoliciti & elati. *Metu [illegible] ſolicit[illegible], victoria elati.*

31. ID SATIS VIDEBAT[illegible]R.] *D[illegible] videtur, quaſi milites titulos & [illegible] tantum Vitellij ſpectarint, & paternæ et virtutes proce[illegible] rint pro ſuis. Aliàs [illegible] malè fortaſſe* ſatis [illegible] *ſionem hanc Vitellij cæleſti conſili[illegible] ad [illegible] qua ad imperium ſcilicet via.*

32 Mox

[illegible] Mucianus. Eius vita bre[illegible]. & ing[illegible]um.

Vespasianus cum Iudæis belligerat.

Ægypti Præfes Ti. Alexander.

longis ſpat[illegible] creti exercitus, quod ſ[illegible] bern[illegible] eſt [illegible] dem, nec vitijs nec viribus miſcebantur. Oriens adhuc im[illegible] giones obtinebat Licinius Mucianus, vir ſe[illegible] nd[illegible] adu[illegible] amicitias iuuenis ambitioſè coluerat [32] mox attritis opibu[illegible] Claudij iracun[illegible]ia, [33] in ſecretum Aſiæ repoſitus, ta[illegible] p[illegible]obè [illegible] eá à Principe. Luxuriâ, induſtriâ, comitate, arrogantiâ, mal[illegible] boniſ[illegible] nimiæ voluptates, cùm vac[illegible]re: quoties expedi[illegible]t, m[illegible] vi[illegible] creta malè audiebant. Sed apud ſubiectos, apud proximos, apud [illegible] bris pot[illegible]ns: & c[illegible] expeditius fue[illegible]it trad[illegible]re i[illegible] peri[illegible]m, q[illegible] bri[illegible] cum Flauius Veſpaſianus (ducem eum Nero dele[illegible]erat) tribus le[illegible]ion[illegible] bat. Nec Veſpaſiano aduerſus Galbam votum, au[illegible]mus. Q[illegible]pe T. [illegible] rationem cultumque eius miſerat, vt [34] ſuo loco memorab[illegible]mus. Occul[illegible]â [illegible] oſt[illegible]s ac re[illegible]ponſis deſtinatum Veſpaſiano libe[illegible]ſq[illegible]e ei[illegible]s imper[illegible]m, [illegible] credidimus. [35] Ægyptum copiaſque quibus coërceretur, iam inde à diuo Au[illegible] tes Romani obtinent loco regum. Ita viſum expedire, prou[illegible]nc[illegible] ad[illegible] d[illegible] nonæ fecundam, ſuperſtitione, ac laſciuiâ diſcordem & mobilem, inſciam [illegible] r[illegible]n magiſtratuum domi retinere. Regebat tum [36] Tiberi[illegible] Alexander e[illegible] nis. [37] Africa, ac legiones in eâ, interfecto Clodio Macro, contentæ qualicum[illegible] cipe, poſt experimentum domini minoris. [38] Duæ Mau[illegible]retaniæ, R[illegible]æt[illegible], N[illegible] Thracia, & quæ aliæ procuratoribus cohibentur, vt cuique exercitui vicinæ, ita [illegible] rem aut odium contactu valentiorum agebantur. Inermes prouinciæ, a[illegible] ne i[illegible] mis Italia, cuicumque ſeruitio expoſitæ, in pretium belli ceſſuræ erant. Hic [illegible] Romanarum ſtatus, cùm Ser. Galba iterùm, Titus Vinius conſ[illegible]les, [39] inc[illegible]u[illegible] n[illegible]

32. MOX ATTRITIS OPIBVS] *Etiamne monebo? Grammaticum & leue eſt. tamen in fido illo Vatic. ſcriptum*, atteritis. *Et ſanè crebrò ita veteres. vt Tibullus in eodem hoc verbo.*

Aut open inſuetas atteruiſſe manus.

Vt Acceſſe, *pro Acceſſiſſe*, Conſiſtiſſe *pro Conſtitiſſe, in Pandectis: &* Hauntum *pro Hauſtum in Apuleio. Et notant plura talia, quæ vix promam quin rideant aut irrident magiſtelli noſtri. Quid tamen hic rideant? ecce & à Florentino tam codice ſcripturam hanc ſtabilitam.*

33. IN SECRETVM ASIÆ.] *In Lyciam, vt opinor, ſpecie legationis. Colligo e Plinij lib.* XII. *cap.* I. Licinius Mucianus ter Conſul, & nuper prouinciæ eius (*Lyciæ*) legatus.

34. SVO LOCO MEMORABIMVS] *Malè antea*, memorauimus. *Nam hæc quidem narrat initio libri* II. *infrà.*

35. ÆGYPTVM, IAM INDE A D. AVGVSTO.] *Suprà* II. *Annal.* Nam Auguſtus, inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi permiſſu, ingredi Senatoribus aut equitibus illuſtribus Romanis, [illegible]epoſuit Æ[illegible]ypt[illegible]m. *Arrianus id conſilij exemplique ab Alexandro Magno ceperit. qui [illegible] lib.* III. *notat* [illegible] in plures præfectos Ægyptum diſt[illegible]buit, miratus & [illegible]aturam regionis & muni[illegible]menta, neque tutum ſibi exiſtimans vnius imperij totam Ægyptum credi. *Ac deinde addit:* [illegible] Rom[illegible] mihi videntur [illegible]b Alexandro docti [illegible]odire Æ[illegible]ptum, nec [illegible]emquam S[illegible]natori[illegible] ordi[illegible] m[illegible] tere, ſed ali[illegible]m ex eque[illegible]ri. *Cautio igitur ab Alexandro* [illegible] *non tamen imitatio. quia ille in plures,* [illegible] *permiſerunt;* [illegible] *in*[illegible]*mo.*

36. [illegible]IBERIVS ALEXANDER] *Ego hunc illum puto, qui in caſtris & gratiâ Corbulonis, libro* XIV. Die pactâ, Tiberius Alexander, illuſtris eq[illegible] manus, miniſter bello datus, & Viuianus An[illegible] gener Corbulonis, in caſtra Tiridatis ve[illegible] C
Qui & Iudææ Procurator, apud Ioſephum l[illegible] *cap.* III. *Pater eius, item Tib. Alexander, qui A*[illegible]*ches Alexandriæ, & frater Philonis Iudæi, cuius* [illegible] *ſcripta habemus.*

37. AFRICA AC LEGIONES IN EA.] [illegible] *igitur legiones tunc in Africâ? Vix opinor. Ad*[illegible] *bet, quæ ſcrip*[illegible] *initio li*[illegible]*ri* IV. *Annalium.* [illegible] *ordinaria legio in Africâ, neque aliter ipſ*[illegible] *numerat aut nominat, hoc ipſo anno:* legio in A[illegible]ica [illegible]que tutandis imperij finibus. *Iuuare aliqui* [illegible] *lectionem videatur libro* II. *locus* [illegible] In Afric[illegible] cohorteſque dilectæ à Clodio Macro, mox [illegible] bâ dimiſſæ. *quaſi nouam legionem illi veteri adiunxerit Macer, atque ita ſub initia Galbæ fuerint duæ. Vanè. quia cohortes dumtaxat dilectas à Macr*[illegible] *intellegit, non legionem ipſam. Igitur inclino vt h*[illegible] *ſcribam*, Africa ac legio in eâ. D

38. DVÆ MAVRETANIÆ.] *Tingitana, & Cæſarienſis. Hanc diuiſionem Plinius ac ep*[illegible] *Cæſari Caligulæ, lib.* V. *cap.* I. Principio te[illegible]rarum, *inquit*, Mauretaniæ appellantur, v[illegible]e ad C. Cæſarem Germanici F. regna, [illegible] ſæuiti[illegible] eius i[illegible] diuiſa prouincias. *At Dio palam aduerſus Claudio attribuit, lib.* LX. Πραχθέντων δ[illegible] [illegible] τὰ περὶ Τίγγιν καὶ ἐς τὰ περὶ Καισάρειαν, ἀφ' ὧνπερ καὶ ὀνομάζονται καὶ δ[illegible] [illegible]. His actis, Claudius M[illegible] d[illegible] pl[illegible] ſit, in eos qui ad T[illegible]gim & [illegible] de & nomina habent. & duobus e[illegible] poſitis eos permiſit.

39. INCHOAVERE ANNVM SIBI VLT[illegible]

A nem ſibi vltimum, Reip. propè ſupremum. Paucis poſt K. ſen. Ian. diebus Pompeij Propinqui procuratore, è Belgica literæ afferuntur, ſuperioris Germaniæ legiones,[40] rupta ſacramenti reuerentia, Imperatorem alium flagitare, & ſenatui ac Pop. Rom. arbitrium eligendi permittere, quo ſeditio mollius acciperetur. Maturauit ea res conſilium Galbæ iam pridem de adoptione ſecum & cum proximis agitantis. Non ſane crebrior totâ ciuitate ſermo per illos menſes fuerat. primùm licentiâ ac libidine talia loquendi, dein feſsâ * iam ætate Galbæ. Paucis iudicium, aut Reip. amor:[41] multi occultâ ſpe, prout quis amicus vel cliens, hunc vel illum [42] ambitionis rumoribus deſtinabant. Et iam [43] in T. Vinij odium diuerterant, qui in dies quanto potentior, [44] eodem | actu ſ inuiſior erat. Quippè hiantes in magnâ fortunâ amicorum cupiditates, ipſa Galbæ facilitas intendebat: cùm apud infirmum & credulum minore metu, & maiore præmio peccaretur. Potentia principatus diuiſa in T. Vinium conſulem, & Cornelium Laconem prætorij præfectum. Nec minor gratia [45] Icelo Galbæ liberto, [46] quem annulis donatum B equeſtri nomine Martianum vocitabant. Hi diſcordes, & rebus minoribus ſibi quiſque tendentes, circa conſilium eligendi ſucceſſoris in duas factiones ſcindebantur. Vinius pro M. Othone; Laco atque Icelus conſenſu non tam vnum aliquem fouebant, quàm alium. Neque erat Galbę ignota Othonis ac T. Vinij amicitia, ex rumoribus nihil ſilentio tranſmittentium: quia Vinio vidua filia, cælebs Otho, gener ac ſocer deſtinabantur. Credo & Reip. curam ſubiiſſe, fruſtra à Nerone tranſlatæ, ſi apud Othonem relinqueretur. namque Otho pueritiam incuriosè, adoleſcentiam petulanter egerat, gratus Neroni æmulatione luxus. Eoque iam Poppæam Sabinam Principale ſcortum, vt apud conſcium libidinum depoſuerat, donec [47] Octauiam vxorem amoliretur. Mox ſuſpectum in eâdem Poppæâ, [48] in prouinciam Luſitaniam ſpecie legationis ſepoſuit. Otho, comiter adminiſtratâ prouinciâ, primus in partes tranſgreſſus, nec ſegnis, & donec bellum fuit, inter præſentes ſplendidiſſimus, ſpem adoptionis ſtatim conceptam, acriùs in dies rapiebat: fauentibus pleriſque militum, pronâ in eum aulâ Neronis vt ſimilem. Sed Galba, poſt

Nuntio de legionum Germanarum defectione.

Galba de adoptando Cæſare cogitat.

** Rhen. feſsâ non a ætate*

Quem alij alium deſtinabant.

Galba ipſe vix ſui arbitrij.

Triumuiri eum regunt, aut diſtrahunt.

T. Vinius Othonem promouet.

Qui non eâ fortunâ dignus.

Tamen eâ ille ambiebat.

C *Eleganter dictum. Solicitant tamen. & nonne, inquiunt, idem eſt Vltimum ac Supremum? Fateor. geminanda tamen vox fuit ob ſententiam diſparem. Non enim certè reip. vltimus annus. Alioqui dicere percommodè potuiſſet*, ſibi & reip. ſupremum. *Non ergo audio adoleſcentem eruditum, qui per litteras me monuit videri legendum*, reip. propè primum. *quia tantummon vetus, inquit, reſp. & libertas incœpere à Galbâ. Logi alogi.*

40. RVPTA SACRAMENTI REVERENTIA.] *Ita mei libri, & ſententia exigit. Rhenanus dum Budenſis codicis corruptam ſcripturam vt [illegible] obſeruat, nodum in ſcirpo quærit.*

41. MVLTI OCCVLTA SPE.] *Libri mei ſcripti*, ſtultâ ſpe. *vti & in Couarruuia. Placet tamen magis vulgata.*

D 42. AMBITIONIS RVMORIBVS.] *Verum non negaueris*, ambitioſis.

43. IN T. VINII ODIVM DIVERTERANT.] *Parùm cohærens lectio aut ſententia. A priſcis libris abeſt vox* diuerterant. *Et tollam ſanè ego arbiter, legámque*: hunc vel illum ambitioſis rumoribus deſtinabant, etiam in T. Vinij odium. qui in dies, *&c. Multi, inquit, ſucceſſorem deſtinabant ex ſuâ ſpe, quidam ex odio Vinij. Non diſſimile illud Taciti de Piſone*: Iuuenis recenti fauore, & infenſus T. Vinio: ſeu quia erat, ſeu quia irati ita volebant. *Quod ſi retinendum tamen id verbi ſit, mutem & diducam*, Etiam in T. Vinij odium diuerſi ierant.

44. EODEM ACTV INVISIOR.] *Quid eſt illud, Actu inuiſum eſſe? Ineptia, & ſermo parùm non dicam lautus, ſed Latinus. Scribebam ſublatâ eâ voce*, eâdem inuiſior erat. *genus ſermonis notum vel ex vno Plauto. Placuit Iac. Lectij eruditi viri coniectura*, eodem auctu. *nunc mea iſta*, eò dein faſtu inuiſior.

45. ICELO GALBÆ LIBERTO.] *Nequiſſimi huius ſerunli nomen variè ſcriptum. Alibi* Hycellus, *alibi* Icellus. *Vaticanus ſemper* Icelus: *quem ſequor. Plutarchum in eâ voce emaculo, in Galbâ*: [illegible] *Vulgò*, Σικελὸς *ſcriptum*: *& verterunt homines docti*, Siculus quidam. *At Icelum hunc feſtinatum nuntium fuiſſe, doceat eos Suetonius Galb. cap. XXII.*

46. QVEM ANVLIS DONATVM.] *De hoc eodem Suetonius*: Icelus paullò antè anulis aureis donatus, & Marciani cognomine ornatus, & iam ſummæ equeſtris gradus candidatus. *Viri docti interpretantur Summam equeſtris gradus, Præfecturam prætorij: haud improbè. Tamen ego magis intellegam de Procuratione, quæ propria equeſtris ordinis dignitas. An libertum promotum iri cenſeam ad Præfecturam, idq́; ſub Galba? numquam.*

47. OCTAVIAM VXOREM AMOLIRETVR.] *Iiſdem in hanc rem verbis vſus eſt libro* XIV. *Annal. & ſic mei libri. Couarruuia tamen codex & Budenſis*, Octauia vxor amoueretur. *Quod rectum æquè.*

48. IN PROVINCIAM LVSITANIAM.] *Totidem verbis Suetonius*: Sepoſitus eſt per cauſſam legationis in Luſitaniam. *Sed opera eſt videre diuiſionem Hiſpaniæ & Præfecturas, quoniam ſæpè hîc intercurrit.*

Sed Galba alium ab omnium mente eligit.

poſt nuntios G[illegible]anicæ ſeditionis, qu[illegible]mquam nihil adhuc de Vit[illegible]
quónam exercituum vis erumperet, ne vrbano quidem militi con[illegible]us, qu[illegible]
vi[illegible]m rebatur, comitia imperij tranſigit. Adhibitoque ſuper Vinium ac La[illegible]
Mario Celſo conſule deſignato, ac [49] Ducenio Gemino præfecto vrbis, pauca [illegible]

Piſonem Licinianum,

de ſu[illegible] ſene[illegible]e, Piſonem Licinianum accerſiri iubet: ſeu propriâ dilectione, ſ[illegible]
quidam tradiderunt, Lacone inſtante. cui apud Rubellium Plautum exercita cum [illegible]
ne amicitia: ſed callidè vt ignotum fouebat, & proſpera de Piſone fama conſ[illegible]

Virum nobilem & ſeuerum.

dem addiderat. [50] Piſo M. Craſſo & Scriboniâ genitus, nobilis vtrimque, vultu h[illegible]
que moris antiqui, & æſtimatione rectâ ſeuerus, deterius interpretantibus triſtior habe-
batur. Ea pars morum eius, quo ſuſpectior ſolicitis, adoptanti placebat. Igitur Galba

Galba ad eum antea oratio.

apprehensâ Piſonis manu, in hunc modum locutus fertur. *Si te priuatus, lege curiata apud Pontifices, vt moris eſt, adoptarem; & mihi egregium erat tunc, Pompeij & M. Craſſi ſu[illegible]em in penates meos adſciſcere; & tibi inſigne, Sulpiciæ ac Lutatiæ decora, nobilitati tuæ adie[illegible]. Nunc me deorum hominúmque conſenſu ad imperium vocatum, præclara indoles tua, & amor [illegible]triæ impulit, vt principatum, de quo maiores noſtri armis certabant, bello adeptus, quieſcenti offeram. exemplo diui Auguſti, qui ſororis filium Marcellum, dein generum Agrippam, mox nepotes ſuos, poſtremò Tiberium Neronem priuignum, in proximo ſibi faſtigio collocauit. Sed Auguſtus in domo ſucceſſorem quæſiuit; ego, in Rep. Non quia propinquos aut ſocios belli non habeam. ſe[illegible]que ipſe imperium ambitione accepi, [51] & iudicij mei documentum ſint, non meæ tantum neceſſitudines, quas tibi poſtpoſui, ſed & tuæ. [52] Eſt tibi frater pari nobilitate, natu maior, dignus fortunâ, niſi tu potior eſſes. Ea ætas tua, quæ cupiditates adoleſcentiæ iam effugerit: ea vita, in qua nihil præteritum excuſandum habeas. Fortunam adhuc tantùm aduerſam tuliſti. [53] Secundæ [illegible] acrioribus ſtimulis animum explorant: quia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur. Fidem,* B
liberta-

tercurrit. Diuiſa ea ab Auguſto in duas prouincias, Citeriorem & Vlteriorem. Citerior, Terraconenſis etiam dicta: cui Galba præfuit, cui nunc Cluuius Rufus. Vlterior diuiſa in duas prouincias, Bæticam & Luſitaniam. Bætica populi fuit, & in eam miſſus Proconſul. Noſter lib. IV. Vibius Serenus vlterioris Hiſpaniæ proconſul. *non quia tota Hiſpania vlterior (aut è legas) Proconſulem habuerit, ſed quia eius pars melior Bætica. Itaque confundebant ſcribendo ſiue loquendo. Plinius lib.* III. Prima Hiſpania terrarum eſt, Vlterior appellata, eadem Bætica. *Non tamen etiam regendo. Nam duæ Cæſaris fuerunt, ſola Bætica populi. Strabo diſtinctè, libro* III. Νυνὶ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν μὲν ἀποδειχθεισῶν τῷ δήμῳ τε καὶ τῇ συγκλήτῳ, τῶν δὲ τῷ ἡγεμόνι τῶν Ῥωμαίων, ἡ μὲν Βαιτικὴ πρόσκειται τῷ δήμῳ, καὶ πέμπεται στρατηγὸς ἐπ' αὐτὴν, ἔχων ταμίαν τε καὶ πρεσβευτήν. Ἡ δὲ λοιπὴ, Καίσαρός ἐστι. Πέμπονται δ' ἀπ' αὐτοῦ δύο πρεσβευταὶ, στρατηγικός τε καὶ ὑπατικός. Nunc quidem, prouincijs alijs attributis populo & Senatui, alijs Principi, Bætica populo relicta eſt, & mittitur in eam Proconſul qui habet Quæſtorem & Legatum. reliqua autem Hiſpania Cæſaris eſt. & mittuntur in eam duo Legati, Prætorius & Conſularis. *Addit deinde, Prætorium Luſitaniæ præfuiſſe, cum vnico Legato: Conſularem reliquæ, cum tribus Legatis tribuſq. legionibus. Conſentit & Dio libro* LIII. *qui deſertè* Bæticam populo adſignat, Luſitaniam & Tarraconenſem Cæſari. *Quid igitur Appiano in mentem venit ſcribere, De bello Hiſpanienſi, extremo?* Ab eo tempore *(quo Cantabri ab Auguſto victi)* Romani Iberiam, quæ hodie Hiſpania dicitur, in tres partes diuidere cœpiſſe mihi videntur, in quarum duas annuos magiſtratus Senatus mittit, in tertiam vero Præſidem Imperator. *Quæ à falſo numquam excuſem, niſi quid mutauit eius ætas. Strabo etiam libro vltimo, duas Hiſpanias recenſere inter eas quæ Populi ſunt, videtur. videtur: eaq. res interpretem decepit. qui etiam* ἐκτὸς Ἰβηρίαν, *id eſt* Vlteriorem *ſiue* Exteriorem *Hiſpaniam, turpiter* Interiorem *conuertit. Idem monuiſſe eruditiſſimum Caſaubonum, cuius ad Strabonem probas ſanè Notas iam nunc vidi.* C

49. DVCENNIO GEMINO.] *Ille eſt, de quo libro* XV. *legis:* Exin Nero tres conſulares L. Piſonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paullinum vectigalibus præpoſuit.

50. PISO M. CRASSO ET SCRIBONIA GENITVS.] *Puto illo M. Craſſo Frugi, qui conſul fuit cum C. Lecanio Baſſo,* DCCCXVI. *ſub Nerone, qui ipſe è Calpurnijs Frugi, in Liciniam gentem adoptione tranſijt, vt ex cognomine apparet: ſicut hic noſter iterum è Licinijs ad Calpurnios iuit. Quod autem de Scribonia addit: ex eo vides perperam in Plutarchi Galba legi,* Κράσσου καὶ Κεστίωνος ἔγγονος: *& ex noſtro corrigendum.* D

51. ET IVDICII MEI DOCVMENTVM.] *Sententiam ante inuolutam, ſilo & fide Vaticani codicis aptè euolui. Hoc dicit. Neque ego ambitione aut malis artibus imperium quæſiui: & quòd te iudicio ſucceſſorem eligam, ſignum poſthabiti non ſolum mei amici ſed & tui.*

52. EST TIBI FRATER.] *De quo libro* IV. *Hiſtoriarum:* Fatebatur Antonius Scribonianum Craſſum, egregijs maioribus, & fraterna imagine fulgentem, ad capeſſendam remp. hortatus.

53. SECVNDÆ RES ACRIORIBVS STIMVLIS.] *Xenophon pariter:* Δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην
τοῖς

A *b[illegible], am[illegible] n, pr[illegible] ipua[illegible] m[illegible] anim[illegible] tu quidem c[illegible] m c[illegible] n[illegible] an ia[illegible] bus [illegible] ed alij [illegible] quum[illegible] u[illegible] a[illegible] o[illegible] nditiæ [illegible] tuum veri[illegible] us venen[illegible] m, [illegible] [illegible] s.htas. [illegible] iam e[illegible] ac tu imp[illegible] in cr[illegible] s[illegible] e[illegible] ir, [illegible] ri[illegible] ur, tu- na[illegible], qu[illegible] [illegible] e[illegible] r[illegible] quod [illegible] at, mul[illegible] [illegible] nt[illegible] oe[illegible] s [illegible] q[illegible] mei niqu e[illegible] ne a[illegible] a[illegible] c[illegible] ur. [illegible] mmen[illegible] um im[illegible] e[illegible] us [illegible] lare ac[illegible] ar[illegible] re[illegible] re[illegible] t[illegible] nus eram[illegible] a qu[illegible] re [illegible] incip[illegible] t. [illegible] n[illegible] is iam[illegible] um e[illegible], vt n[illegible] c[illegible] nfer[illegible] plus[illegible] ulo[illegible] m. [illegible] it, qua[illegible] b[illegible] n[illegible] em, n[illegible] us plus [illegible] t[illegible], quam b[illegible] um[illegible] ri[illegible] cipem. [illegible] ub[illegible] suer[illegible] & Caio & [illegible] lau[illegible] o, vnius[illegible] am[illegible] q[illegible] [illegible] ta[illegible] nius. lo[illegible] [illegible] at[illegible], quod el[illegible] cœpimus. [illegible] rum[illegible] umque d[illegible], [illegible] in[illegible] m quemque ad[illegible] ne[illegible] tet. Nam generari & nas[illegible] a [illegible] incipibus, [illegible] u[illegible] [illegible] r[illegible] matur: adoptandi[illegible] ud[illegible] ium integrum, & si v[illegible] is eligere, con[illegible] nsu[illegible] n[illegible] ra[illegible]. [illegible] t ant[illegible] Nero, quem longa C[illegible] s[illegible] m [illegible] e tumentem, n[illegible] ndex cum inermi[illegible] ant[illegible] cum vn[illegible] gione, sed ua[illegible] tas, [illegible] luxuria ceruicibus pu[illegible] cis depu[illegible] e[illegible] Ne[illegible] c[illegible] a[illegible] c da[illegible] : I[illegible] ipsis

B exemplum. Nos [illegible], & ab a[illegible] iman[illegible] bus a[illegible], cum [illegible] l[illegible] quam[illegible] s, [illegible] is. N[illegible] tamen territus fueris, si duæ legiones in hac concussi orbis motu n[illegible] m quie[illegible] n. [illegible] q[illegible] id n[illegible] a[illegible] securis re[illegible] acce[illegible] & audita ad[illegible] ione, de[illegible] nam vi[illegible] r: [illegible] tur Nero a pessimo quoque semper de[illegible] iderabitur: mihi ac tibi pro[illegible] dum e[illegible], ne e[illegible] iam a [illegible] nis de[illegible] cretur. [illegible] onere diutius neque temporis huius, & impleti m[illegible] omne [illegible] nsi[illegible] um, si te bene [illegible] pi. [56] [illegible] imus quid in ac breuissimus bonarum malarumque rerum dilectus, c[illegible] tare quid aut nolueris sub alio [illegible] rincipe, aut volueris. Neque enim hic, vt in ceteris gentibus quæ regnantur, certa dominorum domus, & ceteri serui: sed imperaturus es homi[illegible] ibus, qui n[illegible] c totam s[illegible] rui[illegible] ut[illegible] m pati possunt[illegible] nec totam libertat[illegible] m. Et Galba quidem, hæc ac talia, tamquam P[illegible] incipem facere; ceteri, tamquam c[illegible] n facto loq[illegible] b[illegible]. Pisonem ferunt stat[illegible] m[illegible] ei[illegible] us, & [illegible] ox co[illegible] ectis in eum omnium oculis, nullum turbati, aut exsultantis animi motum prodidisse. Sermo erga patrem impera[illegible] oremq[illegible] e reuer[illegible] ns, de se moderatus, nihil in v[illegible] ha- bituque mu[illegible] tum[illegible] quasi imperare posset magis, quàm vellet. Consultatum inde, pro ro-

Pr[illegible] pter fortuna Eamq; inmotmi excipit.

C stris, an in [illegible] enatu, an in castris adoptio nuncuparetur. Iri in cast[illegible] a placuit. honorificum id militibus fore, quorum fauorem vt largitione & ambitu malè acquiri, ita per bonas artes haut spernendum. Circumsteterat interim palatium publica exspectatio magni secr[illegible] impatiens, & malè coërcitam famam supprimentes augebant. Quartum idus Ianu. fœdum imbribus diem, tonitrua & fulgura & cælestes minæ vltra solitum turbauerant. Obseruatum id antiquit[illegible] s co[illegible] itijs dirimendis, non terruit Galbam quo minus in castra pergeret: contemtorem talium vt fortuitorum; seu quæ fato manent, quamuis significata, non vitantur. Apud frequentem militum concionem, imperatoriâ breuitate, adoptari à se Pisonem [57] more diui Augusti, & exemplo militari, quo vir virum legeret, pronuntiat: ac ne dissimulata seditio in maius crederetur, vltrò asseuerat, quat[illegible] m & *duo-

In castra itur.

Adoptio exponitur.

τοῖς πᾶσιν ἱμεσονῖ. *Et sententia similis, Diodoro Si-*
D *culo expressa, lib. XIX.* Διότι ἐπὶ τοῖς προσοῦκότας ὑ-
[illegible]
[illegible]
ποις. αἱ μὲν γὰρ διὰ τὸ περὶ τῶ μέλλοντος φόβον ἐπιταλ-
καζουσιν ἐπιμελεῖσθαι, αἱ δὲ διὰ τὸ προηγούδες εὐ-
τύχημα, προσεισσονται καταφρονεῖν πάντων. *Et a-*
lonis illi Prisco: Aduersæ res se domant, & docent quid opus sit facto: secundæ [illegible] s laetitia transuorsum trudere solent à recte intelligendo atque consulendo.

54. PER OBSEQVIVM IMMINVENT.] *Ita dicere è Vatic. & [illegible] enetur: nec qui[illegible] quam potesnon me in dem arbitro [illegible] ne ha[illegible] melius Rhenanus tamet[illegible] t, mutat, & exemplaria ut haberent fecit,* alijlic[illegible] per obsequium [illegible] innat[illegible].

55. C[illegible] M VNA LEGIONE] *Vnâ ta[illegible] tum? [illegible] at[illegible] tcastrct, in illâ parte [illegible] ispania. & [illegible] ta-* γματα, tres legiones (ita vertere interpres debuit, non cohortes) *collocat sub Augusto Strabo. Etiam sub Tiberio noster, initio libri IV. Annal.* Hispaniæ, *in qua,* recens perdomitæ tribus habebantur. *Sed ipsis verbis adsignificat id mutatum, & imminutas legiones, animis eius gentis tempore imminutis & fractis. Itaque in Tarraconensi, cui Galba præfuit, vna tunc legio. Suetonius in [illegible] albâ, cap. X ostendit exercitum fuisse* legionis vnius, alarum duarum, trium cohortium.

56. VTILISSIMVS QVIDEM AC.] *Sine, ut Rhenano, & Mauro [illegible] sum e Budensi* vtilissimus idem.

57. MORE D. A[illegible] VSTI, ET EXEMPLO MILITARI] *Traiect[illegible] o f[illegible] a vocum [illegible] idetur: quam odoratus Aemilius Ferre[illegible] , le[illegible] i que,* Exemplo D. Au[illegible] usti & more militari: *me quidem [illegible] ita-que manu adsentiente.*

*Quidam le-[illegible] *Sed donatiui nulla mentio. *[illegible] Et omnino Galbæ nimis [illegible]

*[illegible] decimam legiones, paucis ſeditionis auctoribus, non [illegible] ac [illegible] ſ, & breui in officio fore. Nec vllum orationi aut lenocinium * ad[illegible] Tribuni tamen centurionesque, & proximi militum, [illegible] tos mæſtitia ac ſilentium, tamquam vſurpatam etiam in pace don[illegible] bello perdidiſſent. Conſtat potuiſſe conciliari animos [illegible] talitate. Nocuit antiquus rigor & nimia ſeueritas, cui iam [illegible] ares non ſumus. Inde [illegible] ſenat[illegible] non comtior Galbæ, non longior quam apud milites [illegible] tio. Et patrum fauor aderat, multi voluntate effuſius, qui nolu[illegible] obuio obſequio priuatas ſpes agitantes, ſine publica cura. Nec aliud [illegible] (quod medium inter adoptionem & cædem fuit) dictum a Piſone in pu[illegible] ctum vel crebrioribus in dies Germanicæ defectionis [illegible], & faci[illegible] pienda credendique omnia noua, cùm triſtia ſunt, cenſuerant [illegible]

Inde apud Patres publicata adoptio. Admodum eâ latet.

Legati ad legiones Germanicas miſſi.

[illegible] exercitum legatos. agitatum ſecreto, num & Piſo proficiſ[illegible] prætextu: illi auctoritatem ſenatus, hic dignationem Cæſaris laturus. [illegible] nem prætorij præfectum ſimul mitti. I[illegible] conſilio intercesſit. Legati quoque [illegible] electionem Galbæ permiſerat, fœdâ inconſtantiâ nominati, excuſati, [illegible] remanendi aut eundi, vt quemque metus vel ſpes impulerat. Proxi[illegible] cuncta ſcrutantibus iuſtiſſimum viſum eſt, inde repeti, vbi inopiæ cauſa erat. [illegible] vicies mille ſeſtertium donationibus Nero effuderat. Appellari ſing[illegible] parte liberalitatis apud quemque eorum relictâ. At illis vix decumæ ſuper[illegible] erant: iiſdem erga aliena ſumtibus, quibus ſua prodegerant, cùm rapaciſſim[illegible] perditiſsimo, non agri, aut fœnus, ſed ſola inſtrumenta vitiorum manerent. [60] E[illegible] ni XXX. equites Romani præpoſiti, nouum officij genus, & ambitu ac numero [illegible] ſum: vbique haſta, & ſector, & inquieta vrbs auctionibus. Attamen grande gau[illegible] quòd tam pauperes forent quibus donaſſet Nero, quàm quibus abſtuliſſet. Exau[illegible] per eos dies tribuni, è prætorio Antonius Taurus, & [61] Antonius Naſo: ex v[illegible] hortibus, Æmylius Pacenſis: è vigilijs, Iulius Fronto. Nec remedium in ceteros fu[illegible] C metus initium: tamquam per artem & formidinem ſinguli pellerentur, omnib[illegible] ctis. Interea [62] Othonem, cui compoſitis rebus nulla ſpes, omne in turbido conſ[illegible] multa ſimul exſtimulabant: luxuria etiam Principi oneroſa, inopia vix priuato to[illegible] da, in Galbam ira, in Piſonem inuidia. Fingebat & metum, quo magis concupiſ[illegible]. *Prægrauem ſe Neroni fuiſſe. nec Luſitaniam rurſus aut alterius exſilij honorem exſpectand[illegible]: ſuſpectum ſemper inuiſumque dominantibus, qui proximus deſtinaretur. Nocuiſſe id ſ[illegible] apud [illegible]nem Principem: magis nociturum apud iuuenem, ingenio trucem, & longo exſilio efferatum [illegible] di Othonem poſſe. proin agendum audendumque dum Galbæ auctoritas fluxa, Piſonis non[illegible] coaluiſſet. Opportunos magnis conatibus tranſitus rerum: nec cunctatione opus, vbi perniciosi[illegible] quies, quàm temeritas. Mortem omnibus ex naturâ æqualem, obliuione apud poſteros, vel g[illegible] diſtingui. Ac ſi nocentem innocentemque idem exitus maneat, acrioris viri eſſe, merito perire.* Non erat Othonis mollis & corpori ſimilis animus. Et intimi libertorum ſeruorumque corruptiùs quàm in priuatâ domo habiti, aulam Neronis, & luxus, adulteria, matrimo- D nia [63] ceteraſque regnorum libidines auido talium, ſi auderet, vt ſua oſtentantes [illegible] ſcenti,

Pecunia in publicum quæſita. Et repetita a Neronis affectis.

Otho ad imperium ſe exſtimulat:

Item liberti eius:

58. MAIORE PRÆTEXTV.] *Quid illud, maiore? Suſpectum mihi hic verbum.*

59. BIS ET VICIES MILLE SESTERTIVM.] *Veriùs fortaſſe,* bis & vicies millies. *quæ ſumma ſane grandiuſcula, ſed digna effuſionibus eius monſtri.* Erunt quinquaginta quinque milliones, *vt loquamur ritu & compendio noſtro. Quid nimium pro opibus Romanis?*

60. EXACTIONI XXX. EQVITES PRÆPOSITI.] *In Suetonio eſt,* quinquaginta. *nec liquet mihi de veritate.*

61. ANTONIVS NASO.] *Farneſiano eſt,* Aurelius.

62. OTHONEM EXSTIMVLABANT, LVXVRIA.] *Vera hæ mutationum cauſſæ. & prudenter Ariſtoteles eas ingerit Polit. v.* Γίγνονται δὲ μεταβολαὶ, καὶ ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια ζῶντες ἀσελγῶς. Καὶ [illegible] καινοτομεῖν ζητοῦσι, καὶ ἢ τυραννί[illegible] αὐτοὶ, ἢ κατασκευάζουσιν ἕτερον. Fiunt mutat[illegible] cùm per luxum ſua prodigunt. Tales enim [illegible] uare omnia ſtudent, & aut ſibi tyrannide[illegible] alteri parare. *O veriloquium, quod vtinam [illegible] imbibant, & corruptiſſimis hodie moribus aduer[illegible]*

63. CETERASQVE REGNORVM LIBIDINES.] *Gloſſam præferi: ac fortaſſe germanius* regniorum auido talium. *Paulo ante etiam [illegible] coniunctum lego,* adultera matrimonia

6 L

A [illegible]

B [illegible]

[illegible] parte [illegible] no [illegible] præ[illegible] [illegible] liber [illegible], à quo Ba[illegible] [illegible]
C ſpecul[illegible]rum & V[illegible]um [illegible] Optionem [illegible]orundem per[illegible]ctos, poſtquam v[illegible]rio ſer-
[illegible]one

6[illegible]. LIBENT[illegible]VS O[illegible]VRA CREDI.] *A[illegible] [illegible] hena*, cred[illegible]

6[illegible]. [illegible]] *Probum. nec impro-be[illegible] [illegible]* [illegible]

66 PE[illegible] SPECIEM C[illegible]NVIVII.] *Sporte-larum [illegible] ea facta [illegible] fallor.*

6[illegible] [illegible] SP[illegible]C[illegible]LATORI.] *I[illegible] hoc m[illegible] nomen [illegible] munus ita ſcribo, & [illegible] tores expello. Libri omnes ſcripti ſuadent. etiam la-pides. vt ille Romæ:*

P. ÆL MVCIANO

SPEC LE[illegible]

[illegible]

D *Alius iuxta Aemilianũ:*

L. CASVRIO. L. F.

CLV. SPECVLATORI.

Item: SCHOLA [illegible]PEC[illegible]AT[illegible]RVM. L[illegible]GIONVM. I. ET. II. ADI[illegible]TRICVM. PIARVM. FIDELIVM. *In Nummis item M. Antonij* CHORTIS. SPECVLA-TORVM. *Sed & in Marci [illegible] [illegible]* [illegible] *in Suetonii Cali[illegible]*, cali-ga ſpeculatoria [illegible] *ſiue exploratore [illegible] Patius cenſeam fui[illegible] inter cu[illegible] tory[illegible] genus, aut [illegible] ſalutis. Vnde [illegible] Certè [illegible] interpretatur: [illegible] in T[illegible] atque in Sue[illegible] inter [illegible] Arma [illegible] & Lancea.* [illegible] *li-bro [illegible] ap.* VI. [illegible]

[illegible] λόγχην καὶ ἀσπίδα. *& cap* VIII. [illegible] *Nam [illegible] ſiue Lancearios, hos Spec[illegible] Suetonius [illegible] in C[illegible]:* Neque conuiuia [illegible] vt ſpe[illegible]tores cum lanceis circumſtare[illegible] *in Galbà*. Deſcen-dentem G[illegible] ſpecul[illegible] impulſu tur[illegible] lan-ceâ propè vulnerauit. *Hi ſunt quos ſe[illegible] ætas Sculſatore[illegible] videtur, quaſi Auſcultator [illegible] quod vere notatum cenſeo à Cuiacio lib.* VI. *Obſeru. cap.* XXXIII. *quem de alio etiam munere Speculatorum adi & audi.*

68. T[illegible]ERARIVM [illegible]PEC[illegible]LA[illegible]M.] *Ita ſcriptum me[illegible] Cur ſpernam? Teſſerarios enim ſuas [illegible] ne[illegible] Si quis tamen tunc [illegible]* teſſer[illegible] num ſpeculato-rem, *haud pugnem. In G[illegible]ario [illegible]:* [illegible] ſcriba, teſſerarius. *[illegible], Romæ:* AVR. SATVR-NINO. [illegible] VERIS [illegible] MILITA[illegible] IN. EQ SECVNDA [illegible]TALICA. T[illegible]SSERAR[illegible] ANN [illegible] [illegible]

6[illegible] O[illegible]NEM [illegible]RVMDEM [illegible] *le[illegible] loco [illegible]* [illegible] *Optiones Romana militia [illegible] qui à dignioribus & cum gradu militibus adoptati [illegible]*

 earum

[illegible] & p[illegible] [illegible] . S[illegible] pe [illegible] man[illegible] [illegible]. In [illegible] [illegible] ſimul[illegible]. p[illegible]res [illegible] per b[illegible] [illegible] & deſp[illegible]atione [illegible] [illegible] prioris licentiæ accend[illegible]ret. [illegible] Inſ[illegible] tabes legionum [illegible] & [illegible]

[illegible] [illegible] p[illegible]rum v[illegible] [illegible] Germanici exerci[illegible] A[illegible] [illegible], etiam apud [illegible] [illegible] mu[illegible] fu[illegible], vt [illegible] [illegible] à Othonem raptum [illegible], niſi incerta no[illegible], & tota vrb[illegible] ſtr[illegible] [illegible] inter [illegible] [illegible] Præci[illegible] ſanguine ſobrij par[illegible]bant, ſed ne per [illegible] vt quiſq[illegible] P[illegible] manici exercitus [illegible]ilitibus oblatus eſſet, ignor[illegible] [illegible] pro O[illegible] [illegible]tur.

Indicia & multa ſeditionis ſpreta a Lacone M[illegible]lta erumpentis ſeditionis indicia per con[illegible] [illegible]a [illegible] præſectus Laco eluſit, ignarus militarium animo[illegible] con[illegible] gij. quod non ipſe afferret, inimicus, & aduerſ[illegible] perit[illegible] per[illegible] x. [illegible]

Prædictum Galbæ discrimen: Audiente Othone. [illegible]crificanti pro æde Apollinis Galbæ, haruſpex Vmbricius [illegible] & [illegible] dias, ac domeſticum hoſtem prædicit: audiente Othone [illegible] [illegible] que vt lætum e contrario, & ſuis cogitationibus proſperum inter[illegible] póſt libertus Onomaſtus nuntiat, exſpectari eum ab architecto & r[illegible]

Qui ad coniuratos, pergit. ſignificatio coëuntium iam militum, & paratæ coniurationis conuene[illegible]at. O[illegible] d[illegible] [illegible]ſis requirentibus, cùm emi ſibi prædia vetuſtate ſuſpect[illegible], eoq[illegible] pr[illegible] fi[illegible]xiſſet, innixus liberto, per Tiberianam domum in Velabrum, inde ad [illegible] au[illegible]eum, [3] ſub ædem Saturni pergit. Ibi tres & viginti ſpeculatores conſ[illegible]

Pauci pro re natâ. Rapiunt illum in caſtra. Et admittitur: peratorem, ac paucitate ſalutantium trepidum, & ſellæ feſtinanter impoſitum [illegible] mucronibus rapiunt. Totidem fermè milites in itinere ag[illegible]gantu[illegible] al[illegible] conſ[illegible] plerique miraculo: pars clamore & gladijs, pars ſilentio, animos ex euentu ſumtur[illegible] tionem in caſtris agebat Iulius Martialis tribunus. Is ma[illegible]itudine ſubiti f[illegible] rupta latiùs caſtra, ac ſi contrà tenderet, exitium meruens, præbuit pleriſque ſuſpici[illegible]n conſcientiæ.

Dum alij ſilent, alij probant Antepoſuere ceteri quoque tribuni centurioneſque præſentia d[illegible]oneſtis. Iſque habitus animorum fuit, vt peſſimum facinus auderent pauci, pl[illegible]

Ad Galbam is momentis. lent; omnes paterentur. Ignarus interim Galba & ſacris intentus, fatigabat ali[illegible] petij deos: cum affertur [illegible]mor rapi in caſtra, incertum quem ſenatorem, mox O[illegible]on eſſe qui raperetur. Simul ex totâ vrbe vt quiſque obuius fuerat, alij formidin[illegible] [illegible]

eorum ſubibant. Poſterior ætas, niſi fallor, diuerſo paullùm ſenſu, qui velut cuſtodes quidam, arbitri, & inſpectores Plutarchus [illegible] *vertit: & in legum libris, Optio fabricæ. ſimili ſenſu: in Ambroſio, Optio carceris ſcriptum. videntur in quâque centuriâ bi fuiſſe, ex lapide qui in Piceno:*

C. LVCILIVS. C. F. VEL. VINDEX
MIL. COH. VI. PRÆT. VIX. ANN. XXX.
MILITAVIT. ANNIS. XII. PRINCIPALIS
BENEFI[illegible]IARIVS. TRIBVNI
DEINDE. OPTIO IN. CENTVRIA.

alibi vtrumque iunctum legas, & Teſſerarium & Optionem: vt in illo marmore,

E[illegible]VITI C[illegible]H. EIVSDEM.
TESSERARIO. OPTIONI.

Male autem hactenus in Tacito hic Othonem *lectum* [illegible] *omnes libros, itemque Cuiacij monita & Turne*[illegible]

[illegible] P[illegible]R [illegible]ENE[illegible] NYMPHI[illegible]] *Id eſt, qui* [illegible] *per Nymphidium, eos inciuare & irritare, vt Galbæ* [illegible] *ſpectos. quia Nymphidium inui-* *ſum ipſe ſuſtulerat. Commune autem, vt bene*[illegible] *beneſactori ſuo adhæreant. atque ita de Seian*[illegible] *Præfecto item Prætorij, ſuprà lib.* IV. Simul C[illegible]ones ac Tribunos ipſe diligere: *& quod* [illegible] *beneficij ſui facere.*

71. POSTERO IDVVM DIE.] *Hi*[illegible] *liber* dierum. *Ego vtrumque additititium puto,* [illegible] Iduum, *ſcribo.*

72. MILIARIVM AVREVM] *Columna* [illegible] *metallo, vt Plutarchus hic in Galba* [illegible] *ad* quam viæ omnes ex Italiâ deſinebant. [illegible] Auguſtus, cùm Curator viarum eſſet, [illegible] *& ſtatuit in capite Romani* [illegible]*ori.* [illegible] *ctor iuxta Vicum Iugarium* [illegible] *& Opis & Saturni in vico Iugario* [illegible] re[illegible].

73. S[illegible]B ÆDEM SA[illegible] [illegible] ædem Saturni. [illegible] *Rhenanus* [illegible] *Falſo* [illegible] *Suetonius* [illegible] vt [illegible] *inquit,* ſub æde Saturni ad mil[illegible] a[illegible] perirentur.

[illegible]N-

A res, quidam minora vero, ne tum quidem obliti adulationis. Igitur conſultantibus placuit [74] tentari animum cohortis, quæ in palatio ſtationem agebat, nec per ipſum Galbam, cuius integra auctoritas maioribus remedijs ſeruabatur: Piſo pro gradibus domus vocatos, in hunc modum allocutus eſt. *Sextus dies agitur, commilitones, ex quo ignarus futuri, & ſiue optandum hoc nomen ſiue timendum erat, Cæſar aſcitus ſum: quo domus noſtræ aut Reip. fato, in veſtrâ manu poſitum eſt. non quia, meo nomine, triſtiorem caſum paueam, vt qui aduerſa expertus cùm maximè, ducam ne ſecunda quidem minus diſcriminis habere: patris & ſenatus & ipſius imperij vicem doleo, ſi nobis aut perire hodie neceſſe eſt, aut, quod æquè apud bonos miſerum eſt, occidere. Solatium proximi motus habebamus, incruentam vrbem & res ſine diſcordiâ tranſlatas. Prouiſum adoptione videbatur, vt ne poſt Galbam quidem bello locus eſſet. Nihil arrogabo mihi nobilitatis aut modeſtiæ. neque enim relatu virtutum, in comparatione Othonis, opus eſt. Vitia, quibus ſolis gloriatur, euertére imperium, etiam cùm amicum Imperatoris ageret. Habitúne & inceſſu, an illo muliebri ornatu, mereretur imperium? Falluntur, quibus luxuria ſpe-*
B *cie liberalitatis imponit. Perdere iſte ſciet, donare neſciet. Stupra nunc, & comiſſationes, & feminarum cœtus, voluit animo. hæc Principatus præmia putat, quorum libido ac voluptas, penes ipſum ſit; robur ac dedecus, penes omnes. Nemo enim vmquam imperium flagitio quæſitum bonis artibus exercuit. Galbam conſenſus generis humani; me Galba, conſentientibus vobis, Cæſarem dixit. Si Reſp. & ſenatus, & populus, vana nomina ſunt: veſtrâ, commilitones, intereſt, ne Imperatorem peſſimi faciant. Legionum ſeditio aduerſum duces ſuos audita eſt aliquando: veſtra fides famáque illæſa ad hunc diem manſit. & Nero quoque vos deſtituit, non vos Neronem. Minus* XXX. *transfugæ & deſertores, quos centurionem aut tribunum ſibi eligentes nemo ferret, imperium aſſignabunt? Admittitis exemplum? & quieſcendo commune crimen facitis? Tranſcendet hæc licentia in prouincias: & ad nos ſcelerum exitus, bellorum ad vos pertinebunt. Nec eſt plus quod pro cæde Principis, quàm quod innocentibus datur. ſed proinde à nobis donatiuum ob fidem, quàm ab alijs pro facinore accipietis.* Dilapſis ſpeculatoribus, cetera cohors non aſpernata concionantem, [75] vt turbidis rebus euenit, timore magis, & nonnullo adhuc conſilio, parat ſigna, quod poſtea creditum eſt, inſidijs & ſimulatione. Miſſus & [76] Celſus
C Marius ad electos Illyrici exercitus [77] Vipſanij in porticu tendentes. Præceptum Amulio Sereno & Domitio Sabino primipilaribus, vt Germanicos milites è Libertatis atrio accerſerent. Legioni claſſicæ diffidebat, infeſtæ ob cædem commilitonum, quos primo ſtatim introitu trucidauerat Galba. Pergunt etiam in caſtra prætorianorum tribuni Cerius Seuerus, Subrius Dexter, Pompeius Longinus, ſi incipiens adhuc & nondum adulta ſeditio melioribus conſilijs flecteretur. Tribunorum Subrium & Cerium milites adorti minis, Longinum manibus coërcent, exarmantque: quia non ordine militiæ, ſed è Galbæ amicis, fidus Principi ſuo, & deſciſcentibus ſuſpectior erat. Legio claſſica nihil cunctata prætorianis adiungitur. Illyrici exercitus electi, Celſum infeſtis pilis proturbant. Germanica vexilla diu nutauêre, inualidis adhuc corporibus, & placatis animis, quòd eos à Nerone Alexandriam præmiſſos, atque inde rurſus longâ nauigatione ægros, impenſiore curâ Galba refouebat. Vniuerſa iam plebs palatium implebat, mixtis ſeruitijs,
D & diſſono clamore, cædem Othonis, & coniuratorum exſilium poſcentium, vt ſi in circo ac theatro ludicrum aliquod poſtularent. Neque illis iudicium aut veritas: quippe eodem die diuerſa pari certamine poſtulaturis: ſed tradito more, quemcumque Principem adulandi,

Placuit fidem cohortis explorantis tentari.
Alloquitur Piſo facundè.
Illi fidi & probi videntur; ſed verbis.
Mittitur ad conciliandos alios milites.
Etiam ad ipſos prætorianos.
Qui minantur & fremunt.
Nec alij ſunt animo.
Niſi quòd plebs aſſentat pro Galba: Non in longum.

74. TENTARI ANIMVM.] *Libri ferè* pertentari: *ex quo ego,* prætentari.

75. VT TVRBIDIS REBVS EVENIT, TIMORE.] *Locus totus mihi inter infirmos. Vacillat etiam Budenſis ſcriptio,* rebus euectior ire magis & nullo adhuc conſilio. *Ex quâ facias* euenit, irâ magis, & nonnulli ad hoc. *At in Florentino eſt,* euenti urte magis: *vnde Pichena,* forte magis.

76. CELSVS MARIVS AD ELECTOS.] *Credo ideò, quia notus ijs, & in Illyrico militauerat. Tacitus libro* XV. Et legio decimaquinta, ducente Mario Celſo, è Pannoniâ adiecta eſt. *Videtur igitur Legatus fuiſſe eius legionis.*

77. VIPSANII IN PORTICV.] *Nam miles extra ordinem in vrbe, agere plerumque ſolitus in porticibus aut templis. Neſter lib.* II. *infrà:* Sed miles in porticibus aut delubris. *Ipſi prætoriani in Palatij porticibus excubabant. Vult Iſidorus lib.* IX. Excubitores, quòd excubias agunt. Sunt enim ex numero militum, & in porticibus excubant propter regalem cuſtodiam.

78. IRRVEN-

T. Vinius in Palatio manendum cenſet. ad.. lan ſi, licentiâ acclamationum, & ſtudijs inanibus. Interim Galbam duæ ſententię diſtinebant. Titus Vinius *manendum intra domum, opponenda ſeruitia, firmandos aditus, non eundum ad iratos cenſebat: daret malorum pœnitentiæ, daret bonorum conſenſui ſpatium. Scelera impetu, bona conſilia morâ valeſcere. Denique eundi vltrò ſi ratio ſit, eamdem mox facultatem:* *Alij celeriter obuiam eundum.* *regreſſus, ſi pœniteat, in aliena poteſtate.* Feſtinandum ceteris videbatur, antequam creſceret inualida adhuc coniuratio paucorum. *Trepidaturum etiam Othonem, qui furtim digreſſus, ad ignaros illatus, cunctatione nunc & ſegnitia terentium tempus, imitari Principem diſcat. Non exſpectandum, vt compoſitis caſtris, forum inuadat, & proſpectante Galbâ Capitolium adeat: dum egregius imperator, cum fortibus amicis, ianuâ ac limine tenus domum cludit, obſidionem nimirum toleraturus. Et praeclarum in ſeruis auxilium, ſi conſenſus tantæ multitudinis, & quæ plurimum valet, prima indignatio langueſcat. Proinde intuta, quæ indecora: vel ſi cadere neceſſe ſit, occurrendum diſcrimini. Id Othoni inuidioſius, & ipſis honeſtum.* Repugnantem huic ſen- *Inter quos & Laco Iddiq; factum.* tentię Vinium, Laco minaciter inuaſit, ſtimulante Icelo, priuati odij pertinaciâ, in publicum exitium. Nec diuriùs Galba cunctatus, ſpecioſiora ſuadentibus acceſſit. Præmiſſus B tamen in caſtra Piſo, vt iuuenis magno nomine, recenti fauore, & infenſus T. Vinio; ſeu quia erat, ſeu quia irati ita volebant. Et faciliùs de odio creditur. Vix dum egreſſo Piſone, *Vanus interea rumor de cæde Othonis. Seu fortè, ſeu conſulto ſparſus.* occiſum in caſtris Othonem, vagus primùm & incertus rumor, mox vt in magnis mendacijs, interfuiſſe ſe quidam, & vidiſſe affirmabant; credulâ famâ, inter gaudentes, & incurioſos. Multi arbitrabantur compoſitum auctumque rumorem, mixtis iam Othonianis, qui ad euocandum Galbam, læta falsò vulgauerint. Tum verò non populus *Itaque omnes iam promti.* tantùm & imperita plebs in plauſus & immodica ſtudia, ſed equitum plerique ac ſenatorum, poſito metu incauti, refractis palatij foribus, ruere intus, ac ſe Galbę oſtentare, prę- *Et pro Galbâ ruere.* reptam ſibi vltionem querentes. Ignauiſſimus quiſque, & (vt res docuit) in periculo non auſurus, nimij verbis, linguæ feroces: nemo ſcire, & omnes affirmare. donec inopiâ veri, & conſenſu errantium victus, ſumto thorace Galba, [78] irruenti turbę neque ętate neque corpore ſiſtens, ſellâ leuaretur. Obuius in palatio Iulius Atticus ſpeculator, cruen- *Inſigne eius dictum ad vanum militem.* tum gladium oſtentans, occiſum à ſe Othonem clamauit. Et Galba, *Commilito*, inquit, C *quis iuſſit?* inſigni animo ad coërcendam militarem licentiam, minantibus intrepidus, aduerſus blandientes incorruptus. Haut dubiæ iam in caſtris omnium men- *At magis firmæ in caſtris mentes.* tes, tantuſque ardor, vt non contenti agmine & corporibus, in [79] ſuggeſtu, in quo paullo antè aurea Galbæ ſtatua fuerat, medium inter ſigna Othonem vexillis circumdarent. Nec tribunis aut centurionibus adeundi locus: gregarius miles caueri inſuper præpoſi- *Vera illis alacritas & mens.* tos iubebat. Strepere cuncta clamoribus & tumultu, & exhortatione mutuâ; non tamquam in populo ac plebe, varijs ſegni adulatione vocibus, ſed vt quemque affluentium militum aſpexerant, prehenſare manibus, [80] complecti armis, collocare iuxtà, præire ſacramentum, modò Imperatorem militibus, modò Imperatori milites commendare. *Otho geſtibus excitat.* Nec deerat Otho protendens manus, adorare vulgum, iacere oſcula, & omnia ſeruiliter pro dominatione. Poſtquam vniuerſa claſſiariorum legio ſacramentum eius accepit, fidens viribus, & quos adhuc ſingulos extimulauerat, accendendos in commune ratus, *Etiam aptâ oratione.* pro vallo caſtrorum ita cœpit. *Quis ad vos proceſſerim, commilitones, dicere non poſſum: quia* D *nec priuatum me* * *vocari ſuſtineo, Princeps à vobis nominatus, nec Principem, alio imperante.* ** Libri, vocare* *Veſtrum quoque nomen in incerto erit, donec dubitabitur Imperatorem populi Rom. in caſtris, an hoſtem habeatis. Audiſtiſne, vt pœna mea, & ſupplicium veſtrum ſimul poſtulentur? adeò manifeſtum eſt, neque perire nos, neque ſaluos eſſe, niſi vnà, poſſe. Et cuius lenitatis eſt Galba, iam for-*

taſſe

78. IRRVENTI TVRBÆ.] *Rhenanus Budenſem ſcripturam ſecutus legit*, irruente turbâ, neque corpore ſiſtens. *hoc ſenſu, vt dicat propter irruentem turbam & quia corpore non poſſet ſiſtere ſiue inſiſtere, ſellâ leuatum. Mei tamen libris ſcriptæ eæ voces, quas tollis: legamq; potiùs*, irruenti turbæ neque æ n. corpore reſiſtens. *hac mente: Galbam & ætate & corpore inualidum, non ſuſtinuiſſe effusè irruentem & gratulantem turbam.*

79. AVREA GALBÆ STATVA.] *Apparet ita tunc receptum in caſtris. Libro XV. Annal.* Medio tribunal ſedem curulem, & ſedes effigiem Neronis ſuſtinebat.

80. COMPLECTI ARMIS.] *Muretus vellet*, arctius. *Non equidem: & militaris ſalutatio fuit, & affuſi ſunt cum gladijs & ſcutis, atque ijs amplexi. Siquid mutandum, vellem*, amplecti armis.

81. OBVL-

A *taſſe promiſit: vt qui nullo expoſcente, tot milia innocentiſſimorum ciuium trucidauerit. Horror animum ſubit, quoties recordor feralem introitum, & hanc ſolam Galbæ victoriam, cùm in oculis vrbis decumari deditos iuberet, quos deprecantes in fidem acceperat. His auſpicijs vrbem ingreſſus, quam gloriam ad Principatum attulit, niſi occiſi* [81] *Obultronij Sabini* [82] *& Corneli Marcelli in Hiſpaniâ, Betuicbilonis in Galliâ, Fontei Capitonis in Germaniâ, Clodij Macri in Africâ, Cingonij in viâ, Turpiliani in vrbe, Nymphidij in caſtris? Quæ vſquam prouincia, quæ caſtra ſunt, niſi cruenta & maculata? aut, vt ipſe prædicat, emendata & correcta? Nam quæ alij ſcelera, hic remedia vocat: dum falſis nominibus, ſeueritatem pro ſæuitiâ, parſimoniam pro auaritiâ, ſupplicia & contumelias veſtras, diſciplinam appellat. Septem à Neronis fine menſes ſunt, & iam plus rapuit Icelus, quàm quod Polycleti, &* [83] *Vatinij, & Elij [& alij] parauerunt. Minore auaritiâ aut licentiâ graſſatus eſſet T. Vinius, ſi ipſe imperaſſet. nunc & ſubiectos nos habuit tamquam ſuos, & viles vt alienos. Vna illa domus ſufficit donatiuo, quod vobis numquam datur, & cotidie exprobratur. Ac ne qua ſaltem in ſucceſſore Galbæ ſpes eſſet, accerſit ab exſilio, quem triſtitiâ*
B *& auaritiâ ſui ſimillimum iudicabat. Vidiſtis, commilitones, notabili tempeſtate, etiam deos infauſtam adoptionem auerſantes. Idem ſenatus, idem pop. Rom. animus eſt. Veſtra virtus exſpectatur, apud quos omne honeſtis conſilijs robur, & ſine quibus quamuis egregia inualida ſunt. Non ad bellum vos, nec ad periculum voco: omnium militum arma nobiſcum ſunt.* [84] *Nec vna cohors togata defendit nunc Galbam, ſed detinet. Cùm vos aſpexerit, cùm ſignum meum acceperit, hoc ſolum erit certamen, quis mihi plurimum imputet. Nullus contationi locus eſt in eo conſilio, quod non poteſt laudari niſi per actum.* Aperire deinde armamentarium iuſſit. rapta ſtatim arma, ſine more & ordine militiæ, vt prætorianus, aut legionarius inſignibus ſuis diſtingueretur. Miſcentur auxiliaribus, galeis ſcutiſque. Nullo tribunorum centurionúmve adhortante, ſibi quiſque dux & inſtigator: & præcipuum peſſimorum incitamentum, quod boni mærebant. Iam exterritus Piſo fremitu crebreſcentis ſeditionis, & vocibus in vrbem vſque reſonantibus, egreſſum interim Galbam & foro appropinquantem aſſecutus erat: iam Marius Celſus haut læta rettulere. cùm alij in palatium redire, alij Capi-
C tolium petere, plerique roſtra occupanda cenſerent, plures tantùm ſententijs aliorum contradicerent, vtque euenit in conſilijs infelicibus, optima viderentur, quorum tempus effugerat. Agitaſſe Laco, ignaro Galba, de occidendo T. Vinio dicitur, ſiue vt pœnâ eius animos militum mulceret, ſeu conſcium Othonis credebat, ad poſtremum vel odio Hæſitationem attulit tempus ac locus, quia initio cædis orto, difficilis modus: & turbauere conſilium trepidi nuntij, ac proximorum diffugia, languentibus omnium ſtudijs, qui primò alacres fidem atque animum oſtentauerant. Agebatur huc illuc Galba, vario turbæ fluctuantis impulſu, completis vndique baſilicis ac templis, lugubri proſpectu. neque

Arma diuidit

Iamq́; in vrbem ruunt.

Galba fluctuat.

Laco agitat de Vinii cæde

Intempeſtiuè

81. OBVLTRONII SABINI] *Coniecturâ ductus ſic reſtitui, cùm in libris eſſet,* ab vltronijs Albini. *Suſpicor autem eum eſſe, de quo Tacitus Annali* XIII. Heluidius Priſcus aduerſus Obultronium
D Sabinum ærarij Quæſtorem proprias contentiones exercuit.

82. ET CORNELII MARCELLI.] *Libri ſcripti ita appellant, hominem alia mihi ignotum. Paullo poſt* Vettij Chilonis *lego, cum Rhenano.*

83. VATINII ET ELII ET ALII.] *Vulgati libris erat,* & Egij. *qui mihi quidem inter potentiores libertos irrepertus. At Elium inuenio (Dioni ſcribitur* Ἥλιος) *qui magnus apud Neronem, quiq; abeunte eo in Græciam cantillatum, præfectus manſit vrbi Romæ. Eſt is ipſe, de quo Tacitus libro* XIII. P. Celer eques Romanus & Elius libertus, rei familiari Principis in Aſia impoſiti. *Quod ſequitur,* & alij: *videndum ne ſuperfluat, natúmque ſit ex balbutientiâ librarij, & adſiduitate vocis prioris.*

84. NEC VNA COHORS TOGATA.] *Quare Togata? & ſatiſne ea vox ſana? ſana. Appellat enim ita velut eleuans & infirmans, quia moris vt illa cohors quæ more militiæ excubabat, id ipſum faceret ſine armis, gladijs tantùm lanceiſq; contenta. Itaque & togis induti erant, non ſagis. Modeſtiæ cauſâ inſtitutum id videtur: & ne Mars palàm habitare videretur in ſuâ vrbe. Huc ſpectat quod infrà legis,* apertum in caſtris armamentarium fuiſſe, rapta arma. *quorum ſcilicet armorum non ijs vulgo ius aut vſus, niſi Tribunis aut Præfecto permittente. Ideò in Martiali de Fuſco, Præfecto Prætorij:*

Ille ſacri lateris cuſtos Martiſque togati:
Credita cui ſummi caſtra fuêre ducis.

Vocat ecce togati Martis *cuſtodem ab hoc habitu: atque adeò in ipsâ Italiâ totâ milites togatos eſſe voluit M. Antonius, de quo Capitolinum:* Per Brundiſium veniens in Italiam, togam & ipſe ſumpſit, & milites togatos eſſe iuſſit. nec vnquam ſagati fuerunt ſub eo milites. *Hæc tamen de ipſis Prætorijs cohortibus tantum accipio, quæ è ciuibus: de Batauis Germaniſq; cuſtodibus ſcimus aliter fuiſſe.*

neque populi aut plebis vlla vox, ſed attoniti vultus, & conuerſæ ad omnia aures. non tu- A
Plebs conſilio, & pendet ab euentu.
multus, non quies, quale magni metus & magnæ iræ ſilentium eſt. Othoni tamen ar-
mari plebem nuntiabatur. Ire præcipites, & occupare pericula iubet. Igitur milites Ro-
Milites Othoniani forum auidi irrumpunt.
mani, quaſi Vologeſen, aut Pacorum, auito Arſacidarum ſolio depulſuri, ac non Impe-
ratorem ſuum inermem & ſenem trucidare pergerent, diſiectâ plebe, proculcato ſenatu,
truces armis, rapidis equis forum irrumpunt. Nec illos Capitolij aſpectus, & imminen-
tium templorum religio, & priores & futuri Principes terruere, quò minùs facerent ſce-
Deficit & deſerit Galbam ſua cohors.
lus, cuius vltor eſt quiſquis ſucceſſit. Viſo cominus armatorum agmine, vexillarius co-
mitantis Galbam cohortis (Atilium Vergilionem fuiſſe tradunt) direptam Galbæ ima-
ginem ſolo afflixit. Eo ſigno manifeſta in Othonem omnium militum ſtudia, deſertum
Ipſe à ferentibus in terram prouoluitur
fugâ populi forum, diſtricta aduerſus dubitantes tela. Iuxta Curtium lacum, trepida-
tione ferentium Galba proiectus è ſellâ, ac prouolutus eſt. Extremam eius vocem, vt cui-
De supremâ voce eius varians:
que odium aut admiratio fuit, variè prodidere. Alij ſuppliciter interrogaſſe, quid mali
meruiſſet? paucos dies exſoluendo donatiuo deprecatum. Plures obtuliſſe vltrò percu- B
ſſoribus iugulum, agerent ac ferirent, ſi ita è Rep. videretur. non interfuit occidentium
Sicut & de percuſſore.
quid diceret. De percuſſore non ſatis conſtat. quidam Terentium Euocatum, alij Leca-
nium, crebrior fama tradidit Camurium XV. legionis militem, impreſſo gladio, iugulum
eius hauſiſſe. Ceteri crura brachiaque (nam pectus tegebatur) fœdè laniauere. pleraque
T. Vinius occiſus.
vulnera, feritate & ſæuitiâ, trunco iam corpori adiecta. Titum inde Vinium inuaſere, de
quo & ipſo ambigitur, conſumſerit ne vocem eius inſtans metus, an proclamauerit, non
eſſe ab Othone mandatum vt occideretur. Quod ſeu finxit formidine, ſeu conſcientia
coniurationis confeſſus eſt: huc potiùs eius vita famaque inclinat, vt conſcius ſceleris fue-
rit, cuius cauſſa erat. ante ædem diui Iulij iacuit, primo ictu in poplitem, mox ab Iulio
Sempronii Denſi fides.
Caro legionario milite in vtrumque latus tranſuerberatus. Inſignem illâ die virum Sem-
pronium Denſum ætas noſtra vidit. [85] Centurio is prætoriæ cohortis ad Galbæ cuſto-
diam à Piſone additus, ſtricto pugione occurrens armatis, & ſcelus exprobrans, ac modò
manu, modò voce, vertendo in ſe percuſſores, quamquam vulnerato Piſoni effugium C
Piſo in Veſtæ confugit.
dedit. Piſo in ædem Veſtæ peruaſit, exceptuſque miſericordiâ publici ſerui, & contuber-
nio eius abditus, non religione, nec cærimonijs, ſed latebrâ imminens exitium differe-
** Libri aliquot, miſſu*
bat. cùm aduenere,* iuſſu Othonis, nominatim in cædem eius ardentes, Sulpicius Flo-
rus è Britannicis cohortibus, nuper à Galbâ ciuitate donatus, & Statius Murcus ſpecula-
Sed illinc extractus, & caſus.
tor. à quibus protractus Piſo, in foribus templi trucidatur. Nullam cædem Otho maio-
re lætitiâ excepiſſe, nullum caput tam inſatiabilibus oculis perluſtraſſe dicitur: ſeu tum
Lubens & læto admodum Othone.
primùm leuata omni ſolicitudine mens, [86] vagare gaudio cœperat; ſeu recordatio ma-
ieſtatis in Galbâ, amicitiæ in T. Vinio, quamuis immitem animum imagine triſti con-
fuderat. Piſonis, vt inimici & æmuli, cæde lætari, ius faſque credebat. Præfixa contis
Multi gloriam hanc ad ſe affectabant:
capita geſtabantur, inter ſigna cohortium iuxta Aquilam legionis, certatim oſtentanti-
bus cruentas manus qui occiderant, qui interfuerant, [87] quíve verè, quíve falsò, vt pul-
chrum & memorabile facinus iactabant. Plures quàm CXX. libellos præmia expoſcen-
tium D

85. Centvrio is prætoriæ cohortis ad Galbæ.] *Aliter concepta lectio in Farneſij codice*: Centurio is prætoriæ ac Galbæ cuſtodiæ à Piſone additus. *Quæ vtraque tamen parùm mihi certa. Quid enim? à Piſone cuſtos hic Galbæ appoſitus? Quomodo potuit aut debuit? cum Galbæ ſanè, vt Principi, legitimi ſui cuſtodes & ſtipatores fuerint. Denique vnde ea auctoritas Piſoni? Tacitum etiam ipſum lege: videbis clarè Sempronium hunc non Galbæ tutorem ſed Piſonis fuiſſe, cui quamuis vulnerato effugium etiam præbuit. Igitur inclinabam vt legerem*: Centurio is Prætorij, à Galbâ cuſtodiæ Piſonis additus. *vt in illo motu rerum, Galba de Piſone anxius addiderit ei cuſtodem centurionem. Hoc probabile. ſuſtinet me tamen à pleno adſenſu Dio & Plutarchus: qui ita narrant, vt Sempronius Galbam defenderit, non Piſonem. Si eos ſequimur: tum mentem verborum Taciti faciam, vt hic Sempronius venerit in cohortes Prætorias, promotuſq́; ſit beneficio Piſonis: atque ita additus inſertuſq́; cuſtodiæ. Vix tamen eſt, vt Taciti narratio cum Græcis ijs non pugnet. Certè nec Suetonius opem quemquam tuliſſe Galbæ refert.*

86. Vagare gavdio.] *Repertum in opt. Vatic. non ſpreui: quoniam paſſim veteres ita locutos ſciebam. Vox autem apta, ad habitum explicandum mentis gaudio diffuſæ & velut natantis.*

87. Qvive vere, qvive falsò.] *Franc. Modius me monet in Rom. codice legi*, qui verè qui falsò. *Quod idem etiam ſcriptus Conarruuiæ liber habebat.*

88. Tra-

[illegible] n[illegible] p[illegible] vlt[illegible] A[illegible] feri[illegible] p[illegible] F[illegible] [illegible] proxi[illegible], [illegible] qua[illegible] re. Nec [illegible] Otho, a[illegible] & [illegible] voc[illegible] M[illegible] Consulem d[illegible] & [illegible] in extremas se amicorum [illegible] expostula[illegible] ſt[illegible] & [illegible] perniciem quæri apparebat. Sed Otho nondum auct[illegible] ad [illegible] pot[illegible] vin[illegible] & [illegible] ns, præſenti exitio ſubtraxit. Omnia deinde [illegible] Prætorij præfectos ſibi ipſi legere. Plotium [illegible] e manipularibus

B q[illegible] vigilibus præpoſitum, & incolumi adhuc Galba partes Othonis [illegible]. Adiungitur Licinius Proculus, intimâ familiaritate Othonis, ſuſpectus [illegible] eius [illegible]. Vrbi Flauium Sabinum præfecere, iudicium Neronis ſecuti, ſub quo [illegible] curam obtinuerat, plerique Veſpaſianum fratrem in eo reſpicientibus. Fl[illegible], vt [illegible] vacationes præſtari centurionibus ſolitæ remitterentur. Nam [illegible] q[illegible], vt tributum annuum [illegible] pendebat. Pars manipulis, pars per com[illegible] aut in ipſis caſtris vaga, dum mercedem centurioni exſolueret, neque [illegible] one[illegible], neque genus quæſtus penſi habebat. Per latrocinia & raptus, aut ſer[illegible]bus miniſterijs militare otium redimebant. Tum loc[illegible] q[illegible], labor[illegible] f[illegible], donec vacationem emeret. Vbi ſumtibus exhauſt[illegible] ſe[illegible]cordia [illegible] relanguerat, inops pro locuplete, & iners pro ſtrenuo, in manipulum redibat. ac rurſus alius atque alius, eâdem egeſtate ac licentiâ corrupti, ad ſeditiones & diſcordias, & ad extremum, bella ciuilia ruebant. Sed Otho, ne vulgi largitione, centurionum

[Marginal notes, partly illegible:] *Militi vacationes tollit.* [illegible]

C 88. Tradito Principibus more.] *Diu in hoc loco mei atque alieni fluctus. Nunc ſiſto in emendatione meâ vltimâ. verâ, etſi quidam renituntur. ſed neque omnium eſt veram Criticam approbare, quid exercere? Dere: ita lego.* Traditâ Principibus more, munimentum ad præſens, in poſterum vltione. *Ita verba ſtructa aptè, quæ alioqui non redigas ſub Grammatica leges: ita ſententia concinna & vera. Vltio, inquam, hac tradita eſt Principibus more, ad præſens munimentum & tutelam ſui. ſed quæ vltio? in poſterum. id eſt, poſt ipſos, & vt ſuccesſor vlciſcatur. Tacitus in hac re:* Fecêre facinus, cuius vltor eſt quiſquis ſucceſſit. *Et quo fine? vt ipſi in præſenti tutiores. Ita Claudius (in Suetonio)* Centuriones è coniuratis in Caium interemit, exempli cauſsâ. *& Domitianus Epaphroditum (in eodem)* vt oſtenderet, ne bono quidem exemplo audenD dam Patroni necem. *Nimirum Principes, ſollenniter puniendo Principum interfectores, ſe muniunt & tuentur. Oedipus hoc ita pulchre apud Sophoclem, vbi ait velle ſe exſequi & punire Laij cædem:*

Ὅστις γὰρ ἦν ἐκεῖνον ὁ κτανών, τάχ᾽ ἂν
Κἄμ᾽ ἂν τοιαύτῃ χειρὶ τιμωρεῖν θέλοι.
Κείνῳ προσαρκῶν οὖν, ἐμαυτὸν ὠφελῶ:
Nam quiſquis ille eſt Laium qui occiderit:
Is dextrâ eadem me quoque auſit aggredi.
Cum vindico igitur hunc, meipſe munio.

89. Simulatione iræ.] *Seneca explicat, qui callide hoc ad primam magnamque iram adhibendum ſuadet, III. De Ira, cap. XXXIX. vt* quem non audet lenire, fallat. Simulabit *inquit*, iram, tamquam adiutor, & doloris comes, plus auctoritatis in conſilijs habeat: moras nectet, & dum maiorem quærit pœnam, præſentem differet. *Ipſa hæc noſtra ſunt, & monitis illius clarum hic exemplum.*

90. Vacationes.] *De his militarium operum vacationibus Iuſtinus capiendus fuit libro* XXXVII. Hieme deinde imminente, non in conuiuio, ſed in campo, non in vacationibus, ſed in exercitationibus, nec inter ſodales, ſed inter æquales, aut equo aut curſu aut viribus contendebat. *Nec acutiſsimum Palmerium audire amicus meus debuit Vacationes ſubſtituentem, & inuitationes interpretantem. Imò vero has militares Vacationes intellegit, & rectè propriè Exercitationibus opponit. Tacitus libro* I. *Annal.* Vacationes munerum *appellat. & ijſdem verbis Quinctilianus pro Milite:* Tranſeo oblatam nolenti munerum vacationem, & blandius quàm militiæ diſciplina poſtulat adulatum militi Tribunum: imperatas aſperrimas expeditiones, vt remitterentur. *Talem vacationem & Liuius intellexit lib.* VII. *de cohortibus Hernicorum:* Immunes quoque operum militarium erant, vt in vnum pugnæ laborem reſeruati plus quàm pro virili parte adnitendum ſcirent.

91 Pendebat. Pars manipulis.] *Libris veteribus vox inſeritur,* pendebat quarta pars. *Numquid,* pendebat quartam? *vt velit in hoc tributum quartam ſtipendij partem erogatam? an magis Pichenam audimus?* Quarta pars manipuli ſparſa per commeatus. *Audio, audio, & nihil melius vertiſ[illegible]*

9[illegible] Secordia miser elangverat] *Mallem,* miſerè, *pro* miſer: *aut cum Pichena,* inſuper.

39. Piso-

Sed mel[illegible] rion[illegible]os [illegible], ex [illegible] vac[illegible]ons [illegible]
[illegible] h[illegible] d[illegible] v[illegible], & a bonis po[illegible] Prin[illegible] [illegible]
co[illegible]at[illegible]s, [illegible] in [illegible] p[illegible], [illegible]
[illegible] præmiſerat, [illegible]. In Martin[illegible] [illegible], vt [illegible]
acto [illegible] ſc[illegible], no[illegible] [illegible] læt[illegible]a. Vocat[illegible]
cer[illegible]t ad [illegible]lationibu[illegible] ceteri [illegible]. A[illegible]p[illegible], [illegible]
[illegible] ca[illegible], & n[illegible] Augusti, & om[illegible] Princip[illegible] [illegible]
[illegible] ver[illegible]bous La[illegible] [illegible]re conuicia ac probra, q[illegible]æ [illegible] ha ſ[illegible] [illegible]
ſ[illegible], an di[illegible]tul[illegible]r, breuitate imperi[illegible] [illegible]. Otho, [illegible]
C[illegible] per ſtrage[illegible] iacenti[illegible]m in Capitol[illegible] [illegible] m v[illegible]
ſepult[illegible], [illegible]nar[illegible]que permiſit. [93] Piſonem Veran[illegible] [illegible]
niu[illegible] Criſpina filia compoſuere, q[illegible]æſ[illegible] re[illegible], [illegible]
De P[illegible] elogium. re[illegible]ne[illegible]nt. Piſo vnum & triceſ[illegible] ætatis [illegible]
fortunâ. Fratres eiu[illegible] [94] M[illegible]num Cl[illegible] Cr[illegible] N[illegible]
exſ[illegible]l, q[illegible]atriduo Cæſar properatâ adoptione, a[illegible]
De T. [illegible] elogium. vt prior occideretur. T. Vini[illegible]s XLVII. [illegible] nos var[illegible]js mor[illegible]bus [illegible] Pa[illegible]
famil[illegible]â, [96] maternus auus è proſcripti[illegible]. P[illegible] [illegible] L[illegible] C[illegible]
binum habuerat: [97] cui[illegible] vx[illegible]r, [illegible] pidine viſ[illegible] [illegible] ca[illegible]
litati h[illegible]bitu ingreſſa, cùm vi[illegible]l[illegible]s & cetera [illegible]iæ m[illegible]ia [98] [illegible]
Turpe eius ſtuprum. [99] in ipſis principijs ſt[illegible]prum a[illegible]ſa, & criminis huius [illegible] T. Vini[illegible]
iuſſ[illegible] C. Cæſaris oneratus catenis. mox [illegible]tatione [illegible]
inoffenſo, legioni poſt præturam præpoſitus, probatuſ[illegible]ue. ſeruili [illegible]
Furti etiam ſuſpectus. ſperſus eſt, tamquam ſcyphum aure[illegible] conu[illegible] C[illegible]ratus. [illegible]
râ die ſoli [illegible]mnium Vinio fictilibus miniſtrari iuſſit. Sed Vinius, proc[illegible]
Narbonenſem ſeuerè integreque rexit. [illegible]x G[illegible]b[illegible] am[illegible]iâ in abrupt[illegible] [illegible]
callidus, promtus, & prout animum intendiſſet, prauus aut induſtrius, [illegible]
mentum T. Vinij magnitudine opum irritu[illegible]: Piſonis ſupremam vo[illegible]
Galba vix ſepultus. tas firmauit. Galbæ corpus diu neglectum, & licentiâ tenebrarum pl[illegible]
vexatum, diſpenſator Argius, è prioribus ſeruis, h[illegible]mili ſepulturâ in priua[illegible]
contexit. Caput per l[illegible]as caloneſque ſuffixum, laceratumq[illegible]e ante Pa[illegible]

93. PISONEM VERANIA.] *Plutarchum hinc emendemus in eâdem iſta re:* Τὴν δὲ Πείσωνος [κεφαλὴν] ἡ γυνὴ ἔλαβεν ... *& ſcribamus,* ... *interpretes aliquando nubecul[illegible] [illegible] liberentur. Nam Verania eſt, qua precibus caput mariti abſtulit. De hac Plinius lib.* II. *epiſtolâ vltimâ*: Verania Piſonis grauiter iacebat, Piſonis dico illius quem Galba adoptauit.

94. MAGNVM CLAVDIVS, CRASSVM NERO.] *Atqui Seneca in Menippeâ, etiam Cra[illegible]m videtur adſerere à Claudio interfectum.* Occidit, *inquit*, in vnâ domo Craſſum, Magnum, Scriboniam, Aſſarionem, nobiles tamen: Craſſum verò tam fatuum, vt regnare poſſet.

95 CRASSVM NERO[illegible] *Accuſante Regulo. Huc enim illa Plinij faciunt, lib.* I. *epiſt.* V Quid tibi cum mortuis? numquid ego aut Craſſo aut Camerinu moleſtus ſum[illegible] quos ille (*Regulus*) ſub Nerone accuſauerat.

96. MATERNVS AVVS E PROSCRIPTIS.] *[illegible] Paternum. Nam reperio in Dione T[illegible] [illegible] proſcriptum à Triumviris & mira [illegible] de [illegible] ab [illegible] Tanuſiâ [illegible]eruatum. lib.* XL[illegible]. *[illegible] materni nomen [illegible]*

[97] CV[illegible]S[illegible]OR MALA [illegible]. *H[illegible]ola hac apud [illegible]nem, in [illegible]ebus Cay.* Καλουίσιος δὲ Σαβῖνος ἐν τι τοῖς πρώτοις τ[illegible] ... ἐν τῇ Παννονίᾳ ἀρχῆς ... χαρίσιν ... λῶσαν. Caluiſius [illegible]tem Sabinus inter [illegible] primos & recens à Præfecturâ Pannon[illegible], [illegible] vxor eius Cornelia accuſati[illegible] crimini [illegible]tur Vigilias circumiuiſſe & [illegible]ites ex[illegible] ſpectaſſe[illegible] non exſpectatâ ſententiâ ſe[illegible] fecerunt.

98. EADEM LASCIVIA TENTAS[illegible] *codex*, ten[illegible]aſſet. *ex quo Rhenanus*, [illegible]

99. IN IPSIS PRINCIPIIS[illegible] *exſ[illegible]*, καὶ δι[illegible] ἐν τ[illegible] ἀρχ[illegible] ... Ῥωμαῖοι καλοῦσι *Princi[illegible] autem [illegible] aqui[illegible] & ſigna, id eſt, d[illegible] ſtares [illegible] eâdem re Quinctilianus [illegible]*

que hoc Mars parens, ne[illegible]
que victrices ſinant, vt tua qu[illegible]
quam vir & Roman[illegible] & m[illegible]
cus ſit, apud quem ante p[illegible]

Hac Pr[illegible] Statius [illegible] bis [illegible]x.

Ve[illegible]m ad conci[illegible] penetrale [illegible]
verendam
S[illegible]gnorum.

*100 [illegible]

[illegible] poſtera demum die repertum, & cremato iam corpori admixtum eſt. Hunc exitum habuit Ser. Galba tribus & ſeptuaginta annis, quinque Principes proſperâ fortunâ emenſus, & alieno imperio felicior, quam ſuo. Vetus in familia nobilitas, magnæ opes. ipſi medium ingenium, magis extra vitia quam cum virtutibus. Famæ nec incurioſus, nec venditator. Pecuniæ alienæ non appetens, ſuæ parcus, publicæ auarus. Amicorum libertorumque, vbi in bonos incidiſſet, ſine reprehenſione patiens: ſi mali forent, vſque ad culpam ignarus. Sed claritas natalium & [100] metus temporum obtentui, vt quod ſegnitia erat, ſapientia vocaretur. Dum vigebat ætas, militari laude apud Germanias floruit: proconſul Africam moderatè, iam ſenior, citeriorem Hiſpaniam pari iuſtitia continuit, maior priuato viſus, dum priuatus fuit, & omnium conſenſu capax imperij, niſi imperaſſet. Trepidam vrbem ac ſimul atrocitatem recentis ſceleris, ſimul veteres Othonis mores pauentem, nouus inſuper de Vitellio nuntius exterruit, ante cædem Galbæ ſuppreſſus, vt tantum ſuperioris Germaniæ exercitum deſciuiſſe crederetur. Tum duos omnium mortalium impudicitia, ignauia, luxuria deterrimos, [101] velut ad perdendum imperium fataliter electos, non ſenatus modo & eques, quis aliqua pars & cura Reip. ſed vulgus quoque palam mærere. Nec iam recentia ſæuæ pacis exempla, ſed repetita bellorum ciuilium memoriâ, *captam toties [102] ſuis ciuibus vrbem, vaſtitatem Italiæ, direptiones prouinciarum, Pharſaliam, Philippos, & Peruſiam, ac Mutinam, nota publicarum cladium nomina,* loquebantur. *Prope euerſum orbem etiam cum de principatu inter bonos certaretur; ſed manſiſſe C. Iulio, manſiſſe Cæſare Auguſto victore, imperium; manſuram fuiſſe, ſub Pompeio Brutoque, Remp. Nunc pro Othone, an pro Vitellio, in templa ituros? vtraſque impias preces, vtraque deteſtanda vota, inter duos, quorum bello ſolum id ſcires, deteriorem fore qui viciſſet.* Erant qui Veſpaſianum & arma Orientis augurarentur. &, vt potior vtroque Veſpaſianus, ita bellum aliud, atque alias clades horrebant. Et ambigua de Veſpaſiano fama: ſoluſque omnium ante ſe Principum, [103] in melius mutatus eſt. Nunc initia cauſaſque motus Vitelliani expediam. Cæſo cum omnibus copijs Iulio Vindice, ferox præda gloriaque exercitus, vt cui ſine labore ac periculo, ditiſſimi belli victoria euenisset, [104] expeditionem & aciem, præmia quam ſtipendia malebat: diuque infructuoſam & aſperam militiam tolerauerat, ingenio loci cælique, & ſeueritate diſciplinæ, quam in pace inexorabilem diſcordiæ ciuium reſoluunt: paratis vtrimque corruptoribus, & perfidiâ impunitâ. Viri, arma, equi, [105] ad vſum & ad decus ſupererant. Sed ante bellum, centurias tantùm ſuas turmaſque nouerant: exercitus finibus prouinciarum diſcernebantur. Tum aduerſus Vindicem contractæ legiones, ſeque & Gallias expertæ, quærere rurſus arma, nouaſque diſcordias: nec ſocios vt olim, ſed hoſtes & victos vocabant. Nec deerat pars Galliarum quæ Rhenum accolit, eaſdem partes ſecuta, ac tum acerrima inſtigatrix aduerſus Galbianos: [106] hoc enim nomen faſtidito Vindice indiderant. Igitur Sequanis Æduiſque, ac deinde prout opulentia ciuitatibus erat, infenſi, expugnationes vrbium, populationes agrorum, raptus penatium hauſerunt animo; ſecundùm auaritiam & arrogantiam præcipua validiorum vitia, contumaciâ Gallorum irritati, qui remiſſam ſibi à Galbâ quartam tributorum partem,

Dignus imperio viſus, non fuit.

Deterrimis.

Certamen enim inter duos peſſimos.

Germanici motus origo.

Feroces legiones ea.

Irritati opibus Gallorum.

100. METVS TEMPORVM OBTENTVI.] *A Rhenano eſt lib. ſcripti,* obtinuit. *Quod verius hic puto.*

101. VELVT AD PERDENDVM IMPERIVM.] *Ita libri flagitant, ita ſententia. Beatus tamen, Nos, inquit,* ad partiendum, *emendauimus.*

102. SVIS CIVIBVS VRBEM.] *Praefero quod in ſcriptis,* ſuis exercitibus.

103. IN MELIVS MVTATVS.] *Imitatus hoc palam Auſonius, de eodem Veſpaſiano:*

Olim qui dubiam, priuato in tempore, famam
Par alijs Princeps, tranſtulit in melius.

Suetonium vide.

104. EXPEDITIONEM ET ACIEM.] *Non temere omnem, & electo ſententiam etiam ex hac ſcripturâ. Tamen haud paullò clarior Antitheſis videatur ſi legas,* expeditionem quàm otium.

105. AD VSVM ET AD DECVS.] *Id eſt, arma, equi, ijs ſuppetebant, non ad neceſſitatem modò ſed & ornatum. Tale eſt quod ijſdem infrà tribuit,* baltheos & faleras inſigniaque armorum argento decora. *Tamen libri quidam* dedecus: *ex quibus alij ſcribendum,* ad abuſum & ad dedecus, *cenſuerunt. vt mea mens eſt, procul à Taciti mente, &*

Quantum Hypanis Veneto diſſidet Eridano.

106. HOC ENIM NOMEN.] *Ita ſo ita plebi, mutare per faſtidium & innouare hæc contumeliæ nomina. At Dionyſio Gothofredo* [illegible] *legendum videbatur,* fati dato Vindice.

107. PVBLI-

tem, & [illegible] publice donatos in ignominiam exerc[illegible]
tem, teme[illegible], dec[illegible] l[illegible]giones, & promiſſ[illegible]
mitt. vndi[illegible]ue at[illegible]oces nuntij, ſiniſtra ex vrbe fama, [illegible]
tinac[illegible] pro Nerone fid[illegible] fœ[illegible]nda ru[illegible]noribus. Sed pluri[illegible]a ad [illegible]
materies in ipſis caſtris, odio, [illegible]etu, &, vbi vires [illegible]as [illegible]pe[illegible]
p[illegible]iotis anni k[illegible]. [illegible]. Aulus Vitellius inferiorem [illegible]
le[illegible]ionum cum cura adierat: redditi pleriſque ord[illegible]es, re[illegible]
tæ: plura a[illegible]itione, quædam iudicio: in q[illegible]us ſordem & auaritiam F[illegible]
nis, ad[illegible]mendis, [illegible]gnandiſve militiæ ordinibus, integr[illegible]
ti menſura, ſed in m[illegible]ius omnia accipiebant[illegible]. Et Vitel[illegible]
Comis. mit[illegible]tem bonitatemque fauentes vocabant, quod ſine mod[illegible]
Largus. largiretur alien[illegible]. Simul, auiditat[illegible] imperand[illegible] [illegible]ſa vitia pro virt[illegible]
Multi in vtroque exercitu ſicut modeſt[illegible] quietique, ita mal[illegible]
dine, & inſigni temeritate, legati le[illegible]ionum, [illegible] Alien[illegible]s Cæ[illegible]ina, & [illegible]
Valens Legatus ad Principatum capiendum extimulat. quibus Valens infenſus Galbæ, tamquam detectam a ſe V[illegible]
ſa Capitonis conſilia ingratè tuliſſet, inſtigare Vitel[illegible]ium, ardorem[illegible] mi[illegible]
Ipſum celebri vbique famâ: nullam in Flacco Hordeonio moram. a[illegible]re Britannia[illegible]
manorum auxilia, male fidas prouincias, precarium ſeni imperium, [illegible] breui [illegible]
ret modò ſinum, & venienti fortunæ occurreret. Meritò dubitaſſe Verginium [illegible]
ignoto patre: imparem ſi recepiſſet imperium, tutum ſi recuſa[illegible] Vitellio tres pat[illegible]
cenſuram, collegium Cæſaris, imponere iampridem Imperatoris dignationem, & [illegible]
Ille cupit, non audet. Cæcina Legatus infenſus Galbæ. *ſecuritatem.* Quatiebatur his ſegne ingenium, vt con[illegible]piſc[illegible]et [illegible]
in ſuperiore Germaniâ, Cæcina decorâ iuuentâ, corpore ingens, animi [illegible]
109 cito ſermone, erecto inceſſu, ſtudia militum allexerat. [illegible] iuuenem G[illegible]
ſtorem in Bæticâ, impigrè in partes ſuas tranſgreſſum, legioni præpoſuit. [illegible]
pertum publicam pecuniam auertiſſe, vt peculatorem flagitari iuſſ[illegible]t. Cæcina [illegible]
Nec vniuerſi milites in eum proni. ſus, miſcere cuncta & priuata vulnera Reip. malis operire ſtatuit. Nec deerant in [illegible]
ſemina diſcordiæ, quòd & bello aduerſus Vindicem vniuerſus affuerat, nec [illegible]
Nerone tranſlatus in Galbam, atque in eo ipſo ſacramento vexillis inferioris Ger[illegible]
Quos terrebant etiam Gallo-Germani. præuentus erat. Et Treueri ac Lingones, quaſque alias ciuitates atrocibus e[illegible]
damno finium Galba perculerat, hibernis legionum propiùs miſcentur. Vnde [illegible]
colloquia, & inter paganos corruptior miles, & in Verginium fauor cuicum[illegible] a[illegible]
Lingon[illegible] Legat[illegible] tiones agunt. f[illegible]turus. Miſerat ciuitas Lingonum, vetere inſtituto, dona legionibus, [illegible] dextr[illegible]
ſpitij inſigne. Legati eorum in ſqualorem mæſtitiamque compoſiti, per principia [illegible]

107. PVBLICE DONATOS.] *Agris, quos Galba Treuiris eripuerat, aliiſque:* & damno finium perculerat, *vt infrà dicit.*

108. ALIENVS CÆCINA.] *Mihi, in[illegible] libris debetur verum hoc Cæcinæ nomen. Nam illi conſtanter* Alienum *ſcribunt. Etiam in Dionis Epitomâ ſemper,* Ἀλλιηνός. *Romanum verò id nomen: & nummi exſtant,* C. CÆSAR. IMP. COS. ITER. AL[illegible]NVS. PROCOS. *Nominat & quemdam Alienum Cicero Diuinatione in Verrem. Vulgatis tamen Taci[illegible] libris hic A. Cæcina dicitur: & Faſtis, quos eruditi viri concinnarunt,* A. Licinius. *Vnde eruerint, miror.*

109. CITO SERMONE.] *An,* ſcito?

110. MOX COMPERTVM.] *Non item male,* comperto,

111. DEXTRAS HOSPITII INSIGNE.] *Fidei etiam & pacis Cæſaris locus eſt, quem correctione libens hinc [illegible]oxerim, libro VII [illegible]lla Gall.* Ædui viſi ab latere noſtr[illegible] aperto. ij ſimilitudine a[illegible] morum ve[illegible]teme[illegible]ter noſtros perterruerunt. ac tametſi dextris humeris exertis animaduertebantur, quod inſigne pacatis eſſe conſueuerat [illegible] ipſum ſui fallendi cauſsâ milites ab hoſt[illegible] ctum exiſtimabant. *De humeris, & quomo[illegible] ij potuerint, nec capio nec le[illegible]. Gloſſema ſub[illegible] in ſitio non proba: legam[illegible],* dextris exertis [illegible] *merorum electâ, niſi [illegible] eo aliter confirmandæ. [illegible] tras quidem attolli, etiam nunc pacis ac ſoci[illegible] ſignum habetur.*

ADD. *In Cæſaris loco libenter nunc l[illegible]* tris nudis exertis. *Etenim ſuadet libro X[illegible] V[illegible] qui ſcribit apidanos quoſdam deditionem & am[illegible] ſignificantes, egre[illegible]:* dextras [illegible] oſten[illegible] *Lacedæmonij etiam apud Thucydidem libr[illegible] IV [illegible] cumneniis ab Athenienſibus,* τὰς χεῖρας [illegible] nus quatiebant, *ſignum pacis & de[illegible]tiani [illegible] tino quidem lego, Humeros etiam exe[illegible] à [illegible] ſed longè alio ſenſu. libro II [illegible]. cap. [illegible]* Serton[illegible]nos mil[illegible]tes ani[illegible]aduc[illegible] m[illegible] petu inſtinctos, depo[illegible]es, [illegible]am[illegible] que exercentes *lego,* exerc[illegible] brantes. *Itaque hoc ma[illegible] in [illegible] arian[illegible] noſtrâ firmemur.*

A co[illegible]do[illegible] [illegible] [illegible]m præmia,& vl[illegible] pronis [illegible] [illegible] a[illegible] [illegible]cu[illegible] & [illegible]ontu[illegible] [illegible], accenderent [illegible]. Neq[illegible] [illegible] ſedit[illegible], [illegible] Hor[illegible]onius Flaccu[illegible] [illegible]ga[illegible], [illegible]or di[illegible], [illegible]x ede[illegible]et. Ind[illegible] atrox [illegible], [illegible] [illegible]b[illegible] [illegible]e n[illegible]ctos,ac [illegible] ſibi con[illegible] [illegible]re vt [illegible] & præſ[illegible]t per tene[illegible]as & inſci[illegible] ceterior[illegible]de[illegible]ntur. Obſti[illegible] ſ[illegible] tanto [illegible] [illegible]nes. A[illegible]ur auxiliori[illegible], [illegible]mo ſuſpectior tamq[illegible] c[illegible]us al[illegible] [illegible]s in l[illegible]on[illegible] pa[illegible] [illegible]ox eadem ac[illegible]us volen[illegible], faci[illegible]re [illegible]alos conſenſu ad bellum, [illegible]am in pace ad concordiã. Inferioris tamen G[illegible]na[illegible] [illegible]ones [illegible] Kal. I[illegible] [illegible]ac[illegible] [illegible] Galba adactæ, [illegible] a[illegible]on[illegible]tion[illegible] & [illegible]rimor[illegible] ordi[illegible] voc[illegible]s: ceteri ſilentio, proximi cu[illegible]ſque au[illegible] iam ex[illegible]ct[illegible] [112] inſi à mortalibus natura [illegible]rope[illegible] [illegible] [illegible]. Sed [illegible] le[illegible]gion[illegible]bu[illegible] [illegible]rat diuerſitas animorum: primani q[illegible]intaníque turbidi, adeo vt quidam [illegible] [illegible]: quintadecima ac [illegible]xt[illegible]decima le[illegible], [illegible] vltra fre-

B [illegible]m & minas auſæ, initium erumpendi circumſpectabant. At in ſuperiori exercitu, q[illegible] ac[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]dem hiberni[illegible] [illegible]lent[illegible], ipſo K[illegible] I[illegible]u. die di[illegible]puni[illegible] [illegible]nes [illegible]: quarta legio promtius, [113] duoetvicesima [114] contanter. Mox con[illegible] [illegible] exuere viderentur, in S.P.Q.R. obl[illegible] [illegible]mina, ſacramenta aduocabant. nullo legatorum tribunorúmve pro Galbâ nitente, quibuſdam vt [illegible], [illegible]otab[illegible] [illegible]rbantibus. Non tamen quiſquam in modum [illegible]nis, aut ſu[illegible]geſtu locutus. neque enim erat adhuc cui imputaretur. Spectator flagitii Hor[illegible]d[illegible]or[illegible] F[illegible]ac[illegible]s con[illegible]lar[illegible] legat[illegible] is ad[illegible]rat, non compe[illegible]cer[illegible]uentes, non ret[illegible] [illegible]ic du[illegible], non cohortari bonos auſus, ſed ſegnis, pauidos, & ſecordiâ innócens. Quatuor centurio[illegible] [illegible] [illegible]æ l[illegible]gion[illegible], Nonius Rec[illegible]pt[illegible]s, Donat[illegible]s Val[illegible]ns, Ro[illegible]us Marcellus, C[illegible]purn[illegible]s Repentinus, cum protegerent Galbę imagines, impetu militum abrepti, vincl[illegible]. Nec [illegible]iquam vlt[illegible] fides, aut memoria prioris ſacramenti. ſed, quod in ſeditionibus accidit, vnde plures erant, omnes fuere. Nocte quæ Kal. Ianu. ſecuta eſt, colo-

C niam Agrippinenſem Aquilifer quartæ legionis epulanti Vitellio nuntiat, quartam & duodeuiceſimam legiones, proiectis Galbæ imaginibus, in Senatus & Pop. Rom. verba iura[illegible]. Id ſacramentum inane viſum. [115] occupari nutantem fortunam, & offerri Principem placuit. Miſſa à Vitellio ad legiones legatoſque, qui deſciuiſſe à Galbâ ſuperiorem exercitum nuntiarent: proinde aut bellandum aduerſus deſciſcentes, aut ſi concordia & pax placeat, faciendum Imperatorem: & minore diſcrimine ſumi Principem, quàm quæri. Proxima legionis primæ hiberna erant, & promtiſſimus e legatis Fabius Valens. Is di[illegible] poſtero coloniam Agrippinenſem cum equitibus legionis, auxiliariorumque ingreſſus, Imperatorem Vitellium conſalutauit. [116] Secutæ ingenti certamine eiuſdem p[illegible]inciæ legiones: & ſuperior exercitus, ſpecioſis ſenatus populíque Romani nominibus relictis III. Non. Ianu. Vitellio acceſſit. ſcires illum priore biduo non penes Remp. fuiſſe. Ardorem exercituum Agrippinenſes, Treueri, Lingones æquabant, auxilia, equos, arma, pecunias offerentes, vt quiſque [117] corpore, opibus, ingenio validus. Nec Principes

D modò coloniarum aut caſtrorũ, quibus præſentia ex affluenti, & partâ victoriâ magnæ ſpes:

112. INSITA MORTALIBVS NATVRA PROPERE.] *Melius*, inſito. *Vide qui ſequentia perverteret*, non tam properè. *Verè perverteret. Nam Taci[illegible] [illegible]e, arcana, vt ſolet, [illegible] eſt. & plebs ita facta, vt rebus arduis nemo facile ducem ſe præbeat, [illegible]em quiuis. Facit huc illud* III. *Hiſtor.* Dum [illegible]itur locus tempuſque: quodque in tali re difficillimum eſt prima vox.

113. DVOETVICESIMA.] *Covarruuia ſcriptus codex, ita paſſim Probamus. Sæpè erratum etiam infrà. Rectè tamen integreq́ ſcriptum lib.* III. ſextadecimanos duoetuiceſimanoſque læuum cornu compleſſe. *Nos alibi in textu repoſuimus.*

114 CONTANTER M[illegible]X CONSENSV, &c.] *Melius diſtingui.* Contanter, mox conſenſu. Ac ne r.

115. OCCVPARI NVTANTEM FORTVNAM.] *Rectè, eſt qui malit*, inuitantem.

116. SECVTÆ INGENTI CERTAMINE] *[illegible] liber*, ingenti agmine.

117. CORPORE, OPIBVS, INGENIO VAL[illegible]DVS.] *Cur hic de ingenio? aut quo eius [illegible] niſi forte ad orandum, aut impellendum.*

Opes ſuas offerunt. ſpes: ſed manipuli quoque & gregarius miles, viatica ſua, & [illegible] balteos [illegible] A
gnia armorum argento decora, loco pecuniæ tradebant: inſtinctu, & [illegible]
tia. Igitur laudatâ militum alacritate Vitellius, miniſteria prin[illegible] per [illegible]
lita, in equites Romanos diſponit. Vacationes centurionibus ex fiſco n[illegible]
Ipſe quoſdam punit: In plerisque clementia vtitur. militum pleroſque ad pœnam expoſcentium ſæpius approbat, [118] pari [illegible] vin-
culorum fruſtratur. Pompeius Propinquus procurator Belgicæ ſtatim inte[illegible]
lium Burdonem Germanicæ claſſis præfectum aſtu ſubtraxit. Exarſerat in eum [illegible]
dia exercitus, tamquam crimen, ac mox inſidias, Fonteio Capitoni ſtruxi[illegible]
memoria Capitonis, & apud ſæuientes occidere palam, ignoſcere non n[illegible]
bat. Ita in cuſtodiâ habitus: & poſt victoriam demum, ſtratis iam militum od[illegible] B
Criſpinus caſus. Iulius Ciuilis liberatus. ſus eſt. Interim vt piaculum obijcitur centurio Criſpinus, qui ſe ſang[illegible]
cruentauerat: eoque & poſtulantibus manifeſtior, & punienti vilior fuit. Iul[illegible]
Ciuilis periculo exemtus, præpotens inter Batauos, ne ſupplicio eius ferox g[illegible]
Cohortes Batauorum. tur. Et erant in ciuitate Lingonum VIII. Batauorum cohortes, quartadecimæ l[illegible]
auxilia, tum diſcordiâ temporum à legione digreſſæ: prout inclinaſſent, [illegible]
mentum, ſociæ aut diuerſæ. Nonium, Donatium, Romilium, Calpurnium, [illegible]
de quibus ſuprà rettulimus, occidi iuſſit, damnatos fidei crimine; grauiſſim[illegible]
Valerius Aſiaticus Vitellio ſe iungit: ſciſcentes. Acceſſere partibus Valerius Aſiaticus, Belgicæ prouinciæ legatus, q[illegible]
Vitellius generum aſciuit: & Iunius Blæſus Lugdunenſis Galliæ rector, cum [illegible]
gione, & alâ Taurinâ, Lugduni tendentibus. Nec in Rhæticis copijs mora, q[illegible]
Rhæti. Et Britanni: ſtatim adiungerentur. Ne in Britanniâ quidem dubitatum. Præerat Trebelliu[illegible]
mus, per auaritiam & ſordes contemtus exercitui inuiſuſque. Accendebat od[illegible]
Vbi res turbida. Roſcius Cælius legatus viceſimæ legionis olim diſcors, ſed occaſione ciuilium arm[illegible]
atrociùs proruperant. Trebellius ſeditionem & confuſum ordinem diſciplinæ [illegible]
ſpoliatas & inopes legiones Cælius Trebellio obiectabat: cùm interim, fœd[illegible]
certaminibus, modeſtia exercitus corrupta, eoque diſcordiæ ventū, vt auxiliariu[illegible]
que militum [120] conuicijs proturbantibus, & aggregantibus ſe Cælio cohortib[illegible]
que, deſertus Trebellius ad Vitellium perfugerit. quies prouinciæ, quamquam [illegible] C
Duplices copias in Italiam Vitellius deſtinat. conſulari, manſit. Rexêre legati legionum, pares iure, Cælius audendo potentior. A[illegible]
cto Britannico exercitu, ingens viribus opibuſque Vitellius, duos duces, duo i[illegible]
bello deſtinauit. Fabius Valens allicere, vel ſi abnuerent, vaſtare Gallias, & C[illegible]
Alteras, ſub Valente. pibus, Italiam irrumpere; Cæcina propiore tranſitu, [121] Peninis iugis degredi iuſ[illegible]
lenti inferioris exercitus electi [122] cum Aquilâ quintæ legionis, & cohortibus al[illegible]
Alteras, ſub Cæcina duce. ad XL. millia armatorum data. XXX. millia Cæcina è ſuperiore Germaniâ ducebat, [illegible]
rum robur [123] legio vna, prima & viceſima fuit. addita vtrique Germanorum aux[illegible]
quibus Vitellius ſuas quoq; copias ſuppleuit, totâ mole belli ſecuturus. Mira inter ex[illegible]
Miles eius mirè feruet. citum imperatoremque diuerſitas. Inſtare miles, arma poſcere, dum Galliæ trep[illegible]
dum Hiſpaniæ cunctentur. non obſtare hiemem, neque ignauæ pacis moras. inua-
dam

118. PARI SIMVLATIONE VINCVLORVM FRVSTRATVR.] *Manifeſtum mendum. quo enim illud,* pari, *referetur? Tu vel meo periculo lege,* partim. *Sanitia militum, inquit, ſæpe indulget, & ad pœnam iis pleroſque largitur: quoſdam ſimulatione vinclorum ſubtrahit. Priſca lectio ſuffragatur huic correctioni, quæ præfert,* Parum. *ex quo,* pari, *emendaſſe fatetur Rhenanus. Partim autem, ſolitarium ſæpe poni nec geminari ſemper, notius eſt quàm vt oſtendam.*

119 GRANDE MOMENTVM.] *Iuſtini illud ſimile eſt:* Ingens momentum futurus, vtri parti acceſſiſſet. *Lucanus:*

Momentumque fuit, mutatus Curio, rerum.

120. CONVICIIS PROTVRBANTIBVS.] *Priſca editiones,* proturbatus. *quas ſequor.*

121. PENINIS IVGIS.] *Ita ſcribendum vbique, auctore Liuio. qui negat eas Alpes ſic dici quod Annibal Pœnus eà tranſmiſerit, ſed à iugo excelſi montis quod Penum incolæ dicunt. Fidem ei nota etiam noſtra lingua hodie facit, qui excelſa omnia [illegible] montium faſtigiata Pennas vocamus ſiue P[illegible].*

122. CVM AQVILA QVINTÆ L[illegible]NIS [illegible] *tic. habet,* aquilex quintæ. *e quo legendum e[illegible]* là xquintæ, *aut ſi magis placet,* quintade[illegible] *cenſebam.*

123. L[illegible]IO VNA, PRIMA ET V[illegible] *Diſtinctione locum iuui. Nec tamen nu[illegible] quin gloſſematium hic [illegible], ſcribendumque,* celima.

12[illegible]

Ad occupandam vrbem. nihil in diſcordijs ciuilibus feſtinatione tutius, vbi facto magis quam conſulto opus eſſet. Torpebat Vitellius, & fortunam Principatus inerti luxu ac prodigis epulis præſumebat, medio diei temulentus, & ſagina grauis: cum tamen ardor & vis militum vltrò miniſteria principis obibat, vt ſi adeſſet Imperator & ſtrenuis vel ignauis ſpem metumque adderet. Inſtructi intentique ſignum profectionis expoſcunt. Nomen Germanici, Vitellio ſtatim additum. Cæſarem ſe appellari, etiam victor prohibuit. Lætum augurium Fabio Valenti exercituique, quem in bellum agebat, ipſo profectionis die, aquila leni meatu prout agmen incederet, velut dux viæ præuolauit: longumque per ſpatium, is gaudentium militum clamor, ea quies interritæ alitis fuit, vt haud dubium magnæ & proſperæ rei omen acciperetur. Et Treueros quidem vt ſocios ſecuri adiere. Diuoduri (Mediomatricorum id opidum eſt) quamquam omni comitate exceptos, ſubitus pauor exterruit, raptis repentè armis, ad cædem innoxiæ ciuitatis, non ob prædam, aut ſpoliandi cupidinem, ſed furore & rabie, & cauſſis incertis, eoque difficilioribus remedijs. donec precibus ducis mitigati, ab excidio ciuitatis temperauere.

Ipſe ſecure & languedet.
Vis ventri deditus.
Felix augurium Valenti.
Caeua agmen Diuoduri lymfatur.
Ciues innocentes cadunt.

B Cæſa tamen ad quattuor millia hominum. Iſque terror Gallias inuaſit, vt venienti mox agmini vniuerſæ ciuitates, cum magiſtratibus & precibus, occurrerent, ſtratis per vias pueris feminiſque, quæque alia placamenta hoſtilis iræ, [124] non quidem in bello, ſed pro pace tendebantur. Nuntium de cæde Galbæ & imperio Othonis, Fabius Valens in ciuitate Leucorum accepit. Nec militum animus in gaudium, aut formidinem permotus, bellum voluebat. Gallis cunctatio exemta, & in Othonem ac Vitellium odium par, ex Vitellio & metus. Proxima Lingonum ciuitas erat, fida partibus. benignè excepti, modeſtiâ certauêre. Sed breuis lætitia fuit, cohortium intemperie, quas à legione quartadecimâ, vt ſuprà memorauimus, digreſſas exercitui ſuo Fabius Valens adiunxerat. Iurgia primum, mox rixa inter Batauos & legionarios. Dum his aut illis ſtudia militum adgregantur, propè in prœlium exarſere, ni Valens animaduerſione paucorum, oblitos iam Batauos imperij admonuiſſet. Fruſtrà aduerſus Aeduos quęſita belli cauſſa. Iuſſi pecuniam atque arma deferre, gratuitos inſuper commeatus præbuere. quod

Vnde in reliquos Gallos terror.
Qui tamen caeſo Galbâ, palàm in Vitellium inclinant.
Bataua cohortes ferociter agunt. Valens comprimit.

C Aedui formidine, Lugdunenſes gaudio fecere. Sed legio Italica & ala Taurina abductæ. [125] Cohortes XVIII. Lugduni, ſolitis ſibi hibernis, relinqui placuit. Manlius Valens, legatus Italicæ legionis, quamquam bene de partibus meritus, nullo apud Vitellium honore fuit. Secretis eum criminationibus infamauerat Fabius ignarum, & quò incautior deciperetur, palàm laudatum. Veterem inter Lugdunenſes Viennenſeſque diſcordiam, proximum bellum accenderat. multæ inuicem clades, crebriùs infeſtiuſque, quàm vt tantùm propter Neronem Galbamque pugnaretur. Et Galba reditus Lugdunenſium, occaſione iræ, in fiſcum verterat. Multus contrà in Viennenſes honor. Vnde æmulatio, & inuidia, & vno amne diſcretis connexum odium. Igitur Lugdunenſes exſtimulare ſingulos militum, & in euerſionem Viennenſium impellere, obſeſſam ab illis coloniam ſuam, adiutos Vindicis conatus, conſcriptas nuper legiones in præſidium Galbæ referendo. Et vbi cauſſas odiorum prætenderant, magnitudinem prædæ oſtendebant. Nec iam ſecreta exhortatio, ſed publicæ preces. *Irent vltores, exſcinderent*

D *ſedem Gallici belli. cuncta illic externa & hoſtilia,* [126] *ſe coloniam Romanam & partem exercitus,*

Diſſidium vetus inter Lugdunenſes & Viennenſes.
Illi, milites in horum exitium prouocant.

124. NON QVIDEM IN BELLO.] *Locus obſcurus, ſed illuſtro (ſi tamen ſincerus:* *Erant preces & ſupplicia, vt in bello: neque bellum erat, ſed tamen timebant hoſtilia, & pacem ſic orabant.*

125. COHORTES OCTODECIM LVGDVNI.] *At tot cohortes mihi relinqui non placet. Cur enim, cum vndique miles conquiratur, & eo ad aciem opus: in vno eoque amico opido, impoſita tot cohortes? Sed ait etiam vetera & ſolita tot cohortibus hiberna fuiſſe. quod falſum. Vnica enim dumtaxat iam olim Lugduni cohors: è Tacito III. Annali:* Andegauos Acilius Auiola, excitâ cohorte, quæ Lugduni præſidium agitabat, coërcuit. *manuſcriptos igitur meos audio, & hic* cohortem decimamoctauam *repono. Vox etiam,* Lugduni, *ſupernacua videtur, & velut interpretamentum inſerta.*

126. SE COLONIAM ROMANAM.] *Quid ergo? non etiam Vienna inter Romanas colonias? Verò pridem. Vel Claudio Imperatori credamus in Oratione quam pro Gallis habuit.* Ornatiſſima ecce valentiſſimaque colonia Viennenſium, quam longo iam tempore Senatores huic Curiæ confert? *Sed & noſter ſtatim, de eâdem.* Tum vetuſtas dignitaſque coloniæ valuit. *Equidem haud ſatis hæc conciliâ. Niſi ſi Viennenſes priſci, id eſt, Allobroges ſiue Galli, donati colonico iure, etſi militibus aut Romanis ciuibus*

[illegible] arum [illegible] rumque rerum ſocios. [illegible] *natus ne re*
[illegible] bus in eu[illegible]dem modum [illegible] d
[illegible] poſſe [illegible] lum exercitus arbitta[illegible]
Vi[illegible], velamenta & [illegible]ulas præ[illegible], vbi [illegible] at[illegible]
gia p[illegible]do, fle[illegible] re [illegible] animos. Addi[illegible]
Precibus ta men mixto pretio. bus ſe[illegible]. T[illegible] vetuſtas dignitáque coloniæ val[illegible] Et verba [illegible]
mitat [illegible] V[illegible] commendantis æquis au[illegible] cep[illegible]. Pu[illegible]
Quas ipſe dux emerat. mulctati, priuatis & promiſcuis copijs iuuere militem. Sed fama conſtans fu[illegible],
Va[illegible]ntem mag[illegible] pec[illegible] emtum. Is diu ſordidus, re[illegible] diues, in[illegible]
Iam olim rapax. malè tegebat, accenſus eg[illegible] longâ cupidinibus, immoderatus, & inopi i[illegible] men[illegible]
nex prodigus. Lento de[illegible] agmine, per fines All[illegible] & Voc[illegible]tiorū d[illegible]
Qui etiam vias & manſiones vendit. citus: ipſa itinerum ſpatia, & ſtatiuorum mutationes venditante d[illegible]c, fœde[illegible]
bu[illegible] aduerſus poſſeſſores agrorum, & magiſtratus ciuitatum, adeo minacite[illegible]
(municipium id Vocontiorum eſt) faces admouerit, donec pecunia m[illegible]
ties pecuniæ materia deeſſet, ſtupris & adulterijs exorabatur. Sic ad alpes peru[illegible]
Cæcina Heluetios inuadit. prædæ ac ſanguinis Cæcina hauſit. Irritauetant turbidum ingenium H[illegible]
gens, olim armis viriſque, mox memori[illegible] nominis clara, de cæde Galbæ ignari & [illegible]
lij imperium abnuentes. Initium bello fuit auaritia ac [128] feſtinatio vnde[illegible]
Nonnullâ ipſorum culpâ. gionis. Rapuerunt pecuniam miſſam in ſtipendium caſtelli, quod olim H[illegible]
militibus ac ſtipendijs tuebantur. ægrè id paſſi Heluetij, interceptis epiſt[illegible]lis, [illegible]
ne Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, centurionem & q[illegible]
militum in cuſtodiâ retinebant. Cæcina belli auidus, proximam quamque cu[illegible]
Vaſtat omnia. quam pœniteret, vltum ibat. Mota properè caſtra. Vaſtati agri. Direptus, lon[illegible]
modum municipij exſtructus, locus, amœno ſalubrium aquarum vſu frequens [illegible]
Illi trepidât. Rhætica auxilia nuntij, vt verſos in legionem Heluetios à tergo aggrederentur [illegible]
diſcrimen feroces, in periculo pauidi, quamquam primo tumultu Claudium Se[illegible]
ducem le[illegible]ctant, non arma noſcere, non ordines ſequi, non in vnum conſul[illegible]
ſum aduerſus veteranos prœlium, intuta obſidio, dilapſis vetuſtate mœnibus. hi[illegible]
na eum valido exercitu, inde Rhæticæ alæ cohorteſque. & ipſorum Rhætoru[illegible]
ſueta armis, & more militiæ exercita. vndique populatio & cædes. Ipſi in medi[illegible]
Vocetium montem perfugiunt. abiectis armis, magna pars ſaucij aut palantes, [129] in montem Vocetium per[illegible]
Sed plerique capti aut caſi. ſtatim immiſsâ cohorte Thracum depulſi, & conſectantibus Germanis Rhæ[illegible]
ſiluas atque in ipſis latebris trucidari. Multa hominum millia cæſa, multa ſub[illegible]
venumdata. Cumque direptis omnibus, Auenticum gentis caput iuſto agmine[illegible]
tur; miſſi qui dederent ciuitatem, & deditio accepta. In Iulium Alpinum e[illegible]ci[illegible],
vt concitorem belli, Cæcina animaduertit: ceteros veniæ vel ſæuitiæ Vitellij [illegible]
Legati eorum ad Vitellium. Haut facile dictu eſt, legati Heluetiorum minus placabilem Imperatorem, a[illegible]m
inuenerint. Ciuitatis excidium poſcunt, tela ac manu[illegible] in ora legatorum intenta[illegible]
Valdè aſperatum. Vitellius quidem minis ac verbis tempetabat: cùm Claudius Cæſar, vn[illegible] ex l[illegible]
Vis eloquentia. tæ facundiæ, ſed dicendi artem aptâ trepidatione occultans, atque eo validior, m[illegible]
animum mitigauit: vt eſt mos vulgo, mutabili ſubitis, & tam prono in miſericordi[illegible]
quam immodicum ſæuitiâ fuerat. effuſis lacrymis, & meliora conſtantiùs poſtul[illegible]
impunitatem ſaluteмque ciuitati impetrauere. Cæcina paucos in Heluetij[illegible]
dies, dum ſententiæ Vitellij certior fieret, ſimul tranſitum Alpium parans, [illegible]

ciuibus non deductis: Lugdunum autem contra, magnam partem Romanis familiis ſtetit. Nam & hic externos immixtos, Dio ſuadet libro XLVI.

127. TRICENOS SINGVLIS MI[illegible]ITIBVS SESTERTIOS.] *Liber Hiſpanus* trecenos. *quod verius. Nam prius illud non congiarium ſit, ſed heminarium:* [illegible] *qui*[illegible] *vocabatur.* Trecenti HS. *ſunt nobis, ſeptem Philippi & ſemiſ.*

128. FESTINATIO VNDEVICESIMÆ LE[illegible]NIS.] *Vt ſuprà narrauit, Cæcina vnicam* [illegible] *habuit eámque* XXI. *Qui igitur hæreat,* [illegible] *ſcribendum,* vnaetuiceſimæ *Didi*[illegible] *in Florentino.*

129. IN MONTEM V[illegible]ETIVM [illegible] Vocetum. *And. S*[illegible] *noſter V*[illegible] *bat.* [illegible] *non qui*[illegible] *nec lon*[illegible]

A [illegible] Syl[illegible] Pad[illegible] a[illegible]tem, ſacramento Vitelli[illegible] *Ala [illegible] ſe iungit.*
[illegible] Proconſul [illegible] S[illegible] in [illegible] habuerat, mox a Nerone vt in [illegible] pr[illegible], ex[illegible], & [illegible] ac tum in Italiâ [illegible] qui Othonis [illegible] Vitellio [illegible], robur aduentantium [illegible] & [illegible] attollebant, tranſiere in partes & vt donum [illegible] nouo Principi, firmiſſima Tranſpadanæ regionis municipia, Mediolanum, ac Nouariam, & [illegible], & Vercellas, adiunxere. Id Cæcinæ per ipſos compertum. Et [illegible] alæ vnius latiſſima pars Italiæ defendi nequibat præmiſſis Gallorum, Lu- *Et vna ſecum, aliquot oppida.*
ſitanorum, Britannorum [illegible], & Germanorum vexillis, [illegible] alpe Graia ipſe paululum cunctatus, num Rhæticis iugis in Noricum flecteret, aduerſus [illegible] Petronium vrbis procuratorem, qui concitis auxilijs, & interruptis fluminum pontibus fidus Othoni putabatur. Sed metu ne amitteret præmiſſas iam cohortes alaſque, ſimul reputans *Cæcina Penninis Alpibus tranſit.*
plus gloriæ retenta Italia, & vbicumque certatum foret, Noricos in cetera victoriæ præmia [illegible] acceſſuros, Pennino ſubſignanum militem itinere & graue legionum agmen,
B [illegible] hibernis adhuc niuibus traduxit. Otho interim, contra ſpem omnium, non delicijs, neque deſidiâ torpeſcere. dilatæ voluptates, diſſimulata luxuria, & cuncta ad decorem imperij compoſita. Eoque plus formidinis afferebant falſæ virtutes, & vitia reditura. *Otho compoſitè ſe gerit.*
Marium Celſum conſulem deſignatum, per ſpeciem vinculorum, ſæuitiæ militum ſub- *Celſum ſeruat.*
tractum, acciri in Capitolium iubet. Clementiæ titulus, e viro claro & partibus inuiſo, petebatur. Celſus conſtanter ſeruatæ erga Galbam fidei crimen confeſſus, exemplum vltro imputauit. [134] Nec Otho quaſi ignoſceret, ſed ne hoſtis metum reconciliationis adhiberet, ſtatim intra intimos amicos habuit, & mox bello inter duces delegit. Manſitque *Imò & ducem eligit.*
Celſo velut fataliter etiam pro Othone fides, integra & infelix. Læta primoribus ciuitatis, celebrata in vulgus Celſi ſalus, ne militibus quidem ingrata fuit, [135] eamdem virtutem admirantibus cui iraſcebantur. Par inde exſultatio, diſparibus cauſſis conſecuta, impetrato Tigellini exitio. Sophonius Tigellinus obſcuris parentibus, fœda pueritiâ, impudicâ ſenectâ, præfecturam vigilum & prætorij, & alia præmia virtutum, quia velo- *Tigellinus necæ permiſſus.*
C cius erat vitijs adeptus, crudelitatem mox, deinde auaritiam, & virilia ſcelera exercuit: corrupto ad omne facinus Nerone, quædam ignaro auſus, ac poſtremo eiuſdem deſertor ac proditor. Vnde non alium pertinaciùs ad pœnam flagitauere, diuerſo affectu, quibus

130. IN ALPE GRAIA IPSE.] *Malè huic loco eſſe iurem apud omnes Cenſores. Pugnat hiſtoria, pugnant libri. De hiſtoriâ, quid certius quam Cæcinam non Graio monte ſed Pennino in Italiam veniſſe? Tacitus ſuprà:* Cæcina, propiore tranſitu Penninis iugis digredi iuſſus *& paullo infrà:* Pennino ſubſignanum militem itinere & graue legionum agmen traduxit. *Atqui diuerſi & diſſiti hi tranſitus. Iam libri longè abeunt ab hoc ſcripto. Farneſianus,* in alpe triariâ, *ſicut & Hiſpanus: Budenſis,* triannâ: *optimus Vatic.* cum alpe tarinâ: *ex quo ego,* alâ Taurinâ: *Sauillus,* Petrinâ. *Et certè Taurina, iam cum*
D *Valente, in Italiam iuerat. Ergo Sauillo aſſentior, & libens.*

131. PETRONIVM VRBIS PROCVRATOREM.] *Cuius vrbis? imò totius Norici procurator erat, non vnius alicuius opidi. Vertranius Maurus Ic^{tus} emendat,* vrbis præfectum, *ſiue* Prætorem. *Haud rectè. quæ enim eius partes in Norico? Ego verò aut obliteâ voce ſcripſerim,* Petronium procuratorem, *aut mutatâ,* Petronium ibi procuratorem. *Vetus quidem lectio* vrbi *habet: quod deprauatum facilè ex* vbi *vel* ibi.

132. ACCESSVROS.] *Cenarrunia liber & priſcæ editiones,* ceſſuros.

133 HIBERNIS ADHVC NIVIBVS] *Iidem libri,* hibernis adhuc Alpibus. *quod interpretor Salluſtiano verbo, alpibus adhuc hiemantibus. Poeta etiam vetus eo ſenſu dixit:*

Iuppiter hibernas canâ niue conſpuit Alpes.

134. NEC OTHO QVASI IGNOSCERET.] *Frons aliqua ſententia apparet: ſed ſi excutias, vana & falſa. Cenſeo emendandum* ſed nec hoſtis metu, reconciliationi ſe adhiberet. *Duo videlicet, tùm Celſum ſibi iungeret, Otho cauit. Ne aut ignoſcere videretur, vt in vero magnóque crimine: aut ne hoſtis, id eſt, Vitellij metu, adſciſcere ſibi virum nobilem & fortem. Itaque nec obnoxium habere eum voluit, nec ſuſpenſum: ſed ſtatim aſſumpſit inter intimos amicos. Plutarchus comitatem hanc ita narrat:* Κελεύσας Μάριον Κέλσον ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν, ἠσπάσατο καὶ διελέχθη φιλανθρώπως, καὶ παρεκάλεσε τῆς αἰτίας ἐπιλαθέσθαι μᾶλλον, ἢ τῆς ἀφέσεως μνημονεύειν. Iubens Marium Celſum ad ſe adduci, amplexus eſt virum, & benignè allocutus monuit vt cauſſæ magis obliuiſceretur, quam veniæ meminiſſet. *Hæc talia acumina fruſtra multis verbis approbem ijs qui non tales.*

135. EAMDEM VIRTVTEM ADMIRANTIBVS.] *Eſt vera & notabilis gnome atque eadem in Liuij libro V. de Camillo:* Sed ſeueritate imperij victi, eamdem virtutem & oderant, & mirabantur.

 136. PRÆ-

[illegible] A [illegible]
[illegible] cuſtodiam, & [illegible]
[illegible] futurum. [illegible]
[illegible] publ [illegible]
[illegible] vitæ [illegible] E [illegible]
[illegible] T. Vini [illegible],con [illegible]
ra [illegible] licentia,in [illegible] tra [illegible]
[illegible] apud [137] Sinueſſan [illegible] aquas [illegible]
[illegible] & oſcula,& [illegible] es [illegible] ra , ſe [illegible] tis nou [illegible]
[illegible] etiam extra [illegible] & inhoneſt [illegible] P [illegible] id [illegible]
ſ[illegible] [138] Galuia Criſpinilla ,var [illegible] & [illegible]
eius [illegible] exemta eſt: magiſtra libidinum Neronis, [illegible]
[illegible] arma Clodium Macrum , [illegible] R. [illegible]
totius poſtea [illegible] gratiam obtinuit conſulari matrimonio [illegible] ,& [illegible]
Othonem,Vitellium illæſa:mox potens pecunia ,& orbitate , [illegible]
poribus [illegible] valent.Crebræ interim [illegible] ſtæ, [illegible]
ad Vitellium epiſtolæ,offerebant pecuniam & gratiam,& [illegible]
[illegible] Paria Vitellius oſtendebat, primò mollius, [illegible] vtrimq [illegible]
decora ſimulatione. [illegible] quaſi rixantes, ſtupra & flagitia inuicem obiec [illegible]
falſo. Otho,reuocatis quos Galba miſerat legatis , rurſus ad vtrumque Ge[illegible]
exercitum , & ad legionem Italicam, eaſque [illegible] L[illegible] agebant cop[illegible]
[illegible] Legati apud Vitellium remanſere,promtius [illegible] vt retenti vi[illegible]
[illegible] quos per ſimulationem officij legatis Otho adiunxerat , [illegible] an[illegible]
g[illegible] miſcerentur. Addidit epiſtolas Fabius Valens, nomine Germanici e[illegible]
ad prætorias & vrbanas cohortes, de viribus partium magnificas, & [illegible]
rent[illegible]. Increpabant vltro, quod [139] tantò antè traditum Vitellio imperium, a[illegible]
nem verti [illegible]. Ita promiſſis ſimul,ac minis tentabantur: vt bello impares , [illegible]
hil amiſſuri. Neque ideo prætorianorum fides mutata. Sed inſidiatores ab Ot[illegible]
Germaniam, à Vitellio in vrbem miſſi. Vtriſque fruſtra fuit: Vitelliani [illegible]
tantam hominum multitudinem , mutuâ ignorantiâ fallentibus: Othoniani, n[illegible]

[illegible]

Ioculum ſibi [illegible] ſ at [illegible] liberata.

[illegible] tentiam p[illegible] [illegible].

O[illegible] & p[illegible] [illegible] hunc

[illegible] ab O[illegible] in Germaniam. A Valente epiſtola corruptores Romam miſſa.

Etiam vtrimque percuſſores.

136 Præparat:vnde nvlla innocentiæ cvra.] *Non mutant libri, niſi quod,* vices impunitatis, *habent. Totum locum lego:* priuatam gratiam præparatum it: nullà innocentiæ curà , ſed vice ſuæ impunitatis. *Palmerij etiam coniectura haud improba:* priuatam gratiam præparat vndevnde: nulla. *& Vndevnde Latinis valet ὁποθενοῦν. Quod autem ad ſententiam, pulchra eſt, & vſu ſæpius probata. Ita Dio notat , cùm Menas præfectus Sex. Pompeij in mari,* Helenum cepiſſet, libertum Cæſari admodum carum , ſtatim ſine precio remiſſum. qui beneficium hoc multo antè apud Cæſarem d[illegible]ponebat, & perfugium ſibi, ſi res ita ferret, apud eum præparans.

137. Sinvessanas aqvas. *Male vulgò,* Sueſſanas. *Libri ſcripti docent, & Plutarchus in hac ipſa re:* Ἔπεμψεν ἐν ἰσ' ἑαυτὸν ὁ Ὄθων εἰς τὰς περὶ Σινόεσσαν ἄγρας. *Aqua autem ea inter ſalubres habita. Plinius:* In eàdem Campaniæ regione Sinueſſanæ aquæ ſterilitatem fæminarum & inſaniam virorum abolere creduntur. *Et quia ad vitia muliebria: ideo in Martiali,*

[illegible] tet hic ſteriam ſe forſitan altera mœcha
In [illegible] ueſſano v[illegible]lle ſ[illegible]dere ſinu.

[illegible] & Clau[illegible] apud [illegible] actum [illegible] XII. reſouendis vi[illegible] & ſalubritate aquarum , Sinueſſam pertexit.

138 Galvia Crispinilla] *Caluia* [illegible] *an etiam,* miniſtra: *nec tamen illa* [illegible] *damno.* [illegible] *hac Caluia, à veſte Sporo fuit, & eius Cuſt*[illegible] *rium Dionis, in Nerone:* Χωρὶς δὲ, ὅ, τε [illegible] καὶ Καλουία Κρισπινίλλα [illegible] ὅσα ἐνεδέχετο, ἐκεῖνος μὲν [illegible] τῇ Ῥώμῃ, [illegible] τὰ τοῦ Νέρωνος καὶ μετὰ τῆς Σαβίνης [illegible] Τὴν τε γὰρ φυλακὴν αὐτοῦ καὶ τὴν [illegible] ἐσθῆτα, καίπερ γυνὴ καὶ ἐπιφανὴς οὖσα, [illegible] δι' αὐτῆς πάντες ἀπεδύοντο. Seorſum autem [illegible] Polycletus & Caluia Criſpinilla om[illegible] agebant, ferebant, ſpoliabant. [illegible] vrbe [illegible] tem cum Nerone & cum Sabinâ ([illegible] S[illegible]rum nominabant) [illegible] ius cuſtodia ei concred[illegible] rat. & ſimul veſtis Procuratio quamq[illegible] mu[illegible] lier eſſet, & quidem nobilis. Quo prætexto [illegible] nes ab ea exuebantur. *V[illegible]es ex ea [illegible] quid na Caluia hac fuerit, & cur populo exoſa.*

139. Tantò an[illegible] *Maiora verbo qu*[illegible] *Nam interuallum ſane inter Vite*[illegible] *y Othon*[illegible] *rium, exiguum. Iurarunt enim Germanici ex*[illegible] *in Vitelij nomen Kalend*[illegible] *Ianuar*[illegible] *Galba* [illegible] *ſus, & Princeps factus O*[illegible] *interfuerunt* [illegible] *aut militum aut* [illegible] *a ſquequaq*[illegible] *aut*[illegible]

[illegible] Vitellius [illegible] [illegible] ceter [illegible] Othonis, [illegible] Vitellius [illegible] D[illegible], & M[illegible] Hispaniæ [illegible] laudataque per edictum Cluuij Rufi. [illegible] Vitel- [illegible] Aquitania [illegible] Othonis obstricta, breui mansit. Nusquam fides aut amor: metu ac necessitate huc illuc mutaban- tur. [illegible] Narbonensem prouinciam ad Vitellium vertit, facili transitu ad proximos & validiores. Longinquæ prouinciæ, & quidquid armorum mari dirimitur, penes Othonem manebat, non partium studio, sed [illegible] praetextu senatus. [illegible] auditus. Iudaicum exercitum Vespasianus, Syriæ legiones Mucianus [illegible] Othonis adegere. Simul Ægyptus, omnesque versæ in Orientem prouinciæ, nomine eius tenebantur. Idem Africæ ob- B sequium, initio a Carthagine orto. Neque expectata Vipstani Aproniani proconsulis auctoritate, Crescens Neronis libertus (nam & hi malis temporibus partem se Reip. faciunt) epulum plebi, ob lætitiam recentis imperij obtulerat: & populus pleraque sine modo festinauit. Carthaginem ceteræ ciuitates secutæ. [illegible] ac prouincijs, Vitellio quidem ad capessendam Principatus fortunam bello opus erat. Otho, vt in multa pace, munia imperij obibat, quædam ex dignitate Reip., pleraque, contra decus, ex præsenti vsu properando. Consul cum Titiano fratre in Kal. Martias ipse: proximos menses Verginio destinat, vt aliquod exercitui Germanico delenimentum. Iungitur Verginio Poppæus Vopiscus, prætextu veteris amicitiæ, plerique Viennensium ho- nori datum interpretabantur. Ceteri consulatus ex destinatione Neronis, aut Galbæ, mansere. Cælio ac Flauio Sabinis, in Iulias; Arrio Antonino & Mario Celso, in Septem- bres, quorum honori ne Vitellius quidem victor intercessit. Sed Otho, pontificatus au- guratusque honoratis iam senibus cumulum dignitatis addidit; & recens ab exsilio re- C uersos nobiles adolescentulos, auitis ac paternis sacerdotijs in solatium recoluit. Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæso, Sceuino Promptino senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio ac Nerone ceciderant. Placuit ignoscentibus, verso nomine, quod auaritia fuerat, videri maiestatem: cuius tum odio, etiam bonæ leges peribant. Eâ- dem largitione ciuitatum quoque ac prouinciarum animos aggressus, Hispaliensibus & Emeritensibus [143] familiarum adiectiones, [144] Lingonibus vniuersis ciuitatem Roma- nam, prouinciæ Bæticæ Maurorum ciuitates dono dedit. Noua iura Cappadociæ, no- ua Africæ, ostentui magis quàm mansura. Inter quæ necessitate præsentium rerum & instantibus curis excusata, ne tum quidem immemor amorum, statuas Poppææ per se- natusconsultum reposuit. Creditus est etiam de celebrandâ Neronis memoriâ agita- uisse, spe vulgum alliciendi. Et fuere qui imagines Neronis * proponerent: atque etiam [145] Othoni, quibusdam diebus populus & miles, tamquam nobilitatem ac decus astrue- rent,

Respondit [illegible] [illegible] *ma-* [illegible]

Sacerdotia dantur.

Damnatos quosdam, restituit.

Beneficia largitur.

Poppeæ statuas reponit.

** reponerent.*

D 140. Et stetit domvs vtraqve svb Othone.] *Tu verò interpunge:* stetit domus vtraque. sub Othone incertum an metu.

141. Omnesqve versæ in Orientem.] *Credo Germanum esse. aliquot tamen libri*, omnesque versus Orientem.

142. Partem se reip. fecerat.] *Interpretor. miscuerat se, velut & ipse inter curatores eius & administros. Ita suprà, hoc libro:* Non Senatus & eques modò, quis aliqua pars & cura reip.

143. Familiarvm adiectiones.] *Ita solent Romani coloniarum infrequentiæ subuenire, nouâ familiarum aliquot adiectione. Liuius libro* LXIV. Postulantibus à Senatu Aquilientium Legatis, vt colonorum numerum augeret, mille & quingentæ familiæ ex Sc. scriptæ.

144. Lingonibvs vniversis.] *Latet hic omnino mendum. Primùm enim quis locus Lingonibus (Galliæ ij sunt) inter Hispaniæ populos esse potest? Adde, quòd Lingones tristissimi, primi & præcipui in Othonem hostes. Hi, qui Vitellium fouêre; hi, qui milites turbidis colloquijs ad bellum impulere, hi, qui etiamnunc Othonis partes oppugnant viris, armis, equis. Vnde igitur ijs præmium? [illegible] alienâ & falsa ea vox; & censeam Hispaniæ aliquam gentem reponendam. Lusonas, an Illurconas? an tale aliquid nomen, quod parum vicinum adhuc reperiri corrupta voci.* Nec scire fas est omnia, *ait Lyricus. tu cogitabis.*

145. Othoni qvibvsdam diebvs.]

re[illegible], NERONI OTHONI acclamauit. Ipſe in ſuſpenſo tenuit, veta[illegible] [illegible] ſcendi pudore. Converſis ad ciuile bellum animis, externa ſine cura [illegible]

Sarmatæ Mœſiam irrumpunt. demum Rhoxolani, Sarmatica gens, priore hieme cæſis duabus cohortibus, [illegible] ad Mœſiam irruperant. nouem millia equitum, ex ferociâ & ſucc[illegible] quam pugnæ intenta. Igitur vagos & incurioſos, tertia legio a[illegible] [illegible]

Romani aggrediuntur & vincunt. inuaſit. Apud Romanos omnia prœlio apta. Sarmatæ diſperſi, aut c[illegible] ues onere ſarcinarum, & lubrico itinerum ademptâ equorum pernicitate velut vi[illegible] debantur. Namque mirum dictu vt ſit omnis Sarmatarum virtus, velut extra ip[illegible]

Genus pugnæ Sarmatarum. ad pedeſtrem pugnam tam ignauum; vbi per turmas aduenêre, vix vlla acies o[illegible] Sed tum humido die, & ſoluto gelu, neque conti neque gladij, quos prælongos [illegible] manu regunt, vſui, lapſantibus equis, & cataphractarum pondere. id principibus [illegible] nobiliſſimo cuique tegimen, ferreis laminis, aut prænduro corio conſertum [illegible] ictus impenetrabile, ita impetu hoſtium prouolutis inhabile ad reſurgendum [illegible] altitudine, & mollitiâ niuis, hauriebantur. Romanus miles facili loricâ, & [illegible] lo, aut lanceis aſſultans, vbi res poſceret, leui gladio inermem Sarmatam (neque [illegible] defendi ſcuto mos eſt) comminùs fodiebat. donec pauci, qui prœlio ſuperfue[illegible]

Legati Romani honorantur. dibus abderentur. [147] Ibi ſæuitiâ, hîc miſeriâ vulnerum abſumti. Poſtquam [illegible] R[illegible] compertum, M. Aponius Mœſiam obtinens, triumphali ſtatuâ, Fuluius Au[illegible] Iulianus Titius, ac Numiſius Lupus, legati legionum, conſularibus ornamen[illegible] nantur: læto Othone, & gloriam in ſe trahente, tamquam & ipſe felix bell[illegible] ducibus ſuiſque exercitibus Remp. auxiſſet. Paruo interim initio, vnde nihil t[illegible]

Ibi ſeditio. tur, orta ſeditio, propè vrbi excidio fuit. Septimamdecimam cohortem, [148] c[illegible]

Eius cauſſa. Hoſtienſi, in vrbem acciri Otho iuſſerat. Armandæ eius cura, Vario Criſpino tr[illegible] prætorianis, data. Is quo magis vacuus, [149] quietis caſtris, iuſſa exſequeretur [illegible] cohortis, incipiente nocte, onerari aperto armamentario iubet. Tempus, in ſuſp[illegible]

Suſpicio in Senatores. cauſſa, in crimen; affectatio quietis, in tumultum ualuit. Et [150] viſa inter tem[illegible] arma, cupidinem ſui mouere. Fremit miles, & tribunos centurioneſque prodit[illegible]

Miles Prætorianus, ad arma. arguit, tamquam familiæ ſenatorum ad perniciem Othonis armarentur. Pars i[illegible] [151] vino graues; peſſimus quiſque in occaſionem prædarum; vulgus, vt mos eſt, cuiuſ-que motus noui cupidum, & obſequia meliorum nox abſtulerat. Reſiſtentem ſed[illegible] ni tribunum, & [152] ſeueriſſimum centurionum obtruncant. rapta arma, nudati [illegible]

Vrbem & palatium irrumpit. dij, inſidentes equis, vrbem ac palatium petunt. Erat Othoni celebre conuiuium, p[illegible] moribus feminis viriſque, qui trepidi, fortuitus ne militum furor, an dolus Imperatoris, manere ac deprehendi, an fugere & diſpergi, periculoſius foret; modò conſtantiam ſimu-

Quibus diebus? & cur hoc ita ἀορίςως? Fortaſſe, Quinquatruum diebus: *quod ſcriptum initialibus modo litteris fuit.*

146. COGNOSCENDI PVDORE.] *Malim,* agnoſcendi.

147. IBI SÆVITIA, HIC MISERIA.] *Mutilus locus, aut corruptus. Mihi ex ſententiâ videatur:* illi ſæuitiâ hiemis, hi miſeriâ vulnerum abſumpti. *Iunctim enim cum prioribus legenda. & reliqui con-fugerunt, inquit, ad paludes: quorum alij frigoris vi, alij iam laſſi, cùm nemo curaret, miſere tabe & pure vulnerum perierunt.*

148. COLONIA HOSTIENSI.] *Scito eam illic perpetuam ſtationem habuiſſe, ex decreto Claudij. Suetonius in Claud. cap.* XXV. Puteolis & Hoſtiæ ſingulas cohortes, ad arcendos incendiorum caſus, collocauit.

149. QVIETIS CASTRIS.] *Quia vigilia iam tunc conſtituta, & omnes in contubernijs, exceptis Vigilibus.*

150. VISA INTER TEM. ARMA.] *Is affectus Homero exprimitur, in Odyſſeâ* π. *vbi Vlyſſes Telema-chum monet amouenda arma à procis, & cauſ-ſam dat:*

Μήπως οἰνωθέντες, ἔριν ςήσαντες ἐν ὑμῖν,
Ἀλλήλους τρώσητε.

& cauſſa cauſſam:

—— Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος.

Nequando temulenti, iurgia deinde ferentes,
Mutua lædentes.

—— namque viros ferrum trahit ipſum.

151. VINO GRAVES.] *Quippe in cœnâ iam, aut potiùs à cœnâ. Vbi autem es vetus diſciplina? Sed verò hæc caſtra vrbana, & cum vrbis vitijs.*

152. SEVERISSIMVM CENTVRIONVM.] *Vel* ſeueriſſimos. *& Plut*[illegible] *ἑκατοντα*[illegible] *interfectos ſcribit. Naſter tamen etiam in* [illegible] *a de vno tantum:* Viuus alterve perditus ac temulentus, centurionis ac tribuni ſanguine manus in[illegible] *Itaque placeat magis hic le*[illegible] *& Seue*[illegible] *cen-turionem, vt proprium nomen expre*[illegible] *ſit inter aut certè in altera Taciti loco, ce*[illegible] *onum ac* buni, *ſcribendum eſt.*

[illegible]

ſimulare, modo formidine detegi, ſimul Othonis vultum intueri. Vtque euenit inclina-
tis ad ſuſpicionem mentibus, cum timeret Otho, timebatur. Sed haud ſecus diſcrimine
ſenatus quàm ſuo territus & præfectos prætorij ad mitigandas militum iras ſtatim mi-
ſerat, & abire propere omnes e conuiuio iuſſit. Tum vero paſſim magiſtratus, proiectis *D[illegible] Senatores*
inſignibus, vitatâ comitum & ſeruorum frequentia, ſenes fœminæque per tenebras di-
uerſa vrbis itinera, rari domos, plurimi amicorum tecta, & vt cuique humillimus cliens,
incertas latebras petiuere. Militum impetus ne foribus quidem palatij coercitus, quo mi-
nus conuiuium irrumperent, oſtendi ſibi Othonem expoſtulantes, vulnerato Iulio Mar-
tiale tribuno, & Vitellio Saturnino præfecto legionis, dum ruentibus obſiſtunt. Vndique *In omnibus minantur.*
arma & minæ, modo in centuriones tribunoſque, modo in ſenatum vniuerſum, lym-
phatis cæco pauore animis, & quia neminem vnum deſtinare iræ poterant, licentiam
in omnes poſcentibus. donec Otho contra decus imperij thoro inſiſtens, precibus & la- *Otho preci-*
crymis ægrè cohibuit. Redieruntque in caſtra inuiti, neque innocentes. Poſtera die velut *bus & [illegible]*
compeſcit.
B capta vrbe, clauſæ domus, rarus per vias populus, mæſta plebs, deiecti in terram mi-
litum vultus, ac plus triſtitiæ quam pœnitentiæ. Manipulatim allocuti ſunt Licinius Pro- *Et ſequenti*
culus, & Plotius Firmus, præfecti, ex ſuo quiſque ingenio mitius aut horridius. Finis ſer- *die [illegible]*
mans.
monis in eo, vt quina millia nummûm ſingulis militibus numerarentur. Tum Otho in- *C[illegible] in-*
gredi caſtra auſus. Atque illum tribuni centurioneſque circumſiſtunt, abiectis militiæ *greditur.*
inſignibus, otium & ſalutem flagitantes. Senſit inuidiam miles, & compoſitus in obſe-
quium, auctores ſeditionis ad ſupplicium vltro poſtulabat. Otho quamquam turbidis
rebus, & diuerſis militum animis, cùm optimus quiſque remedium præſentis licentiæ
poſceret: vulgus & plures, ſeditionibus & ambitioſo imperio læti, per turbas & raptus
facilius ad ciuile bellum impellerentur: ſimul reputans non poſſe Principatum ſcelere
quæſitum, ſubitâ modeſtia & priſcâ grauitate retineri, ſed diſcrimine vrbis & periculo
ſenatus anxius, poſtremò ita diſſeruit. *Neque vt affectus veſtros in amorem mei accenderem,* *Inſigni mo-*
commilitones, neque vt animum ad virtutem cohortarer (vtraque enim egregie ſuperſunt:) ſed *derata ra-*
tiocinatur.
veni poſtulaturus a vobis temperamentum veſtræ fortitudinis, & erga me modum caritatis. Tu-
C *multus proximi initium, non cupidine vel odio, (quæ multos exercitus in diſcordiam egére) ac ne*
detractatione quidem aut formidine periculorum, nimia pietas veſtra acrius quàm conſideratiùs
excitauit. Nam ſæpè honeſtas rerum cauſſas, ni iudicium adhibeas, pernicioſi exitus conſequuntur.
Imus ad bellum. num omnes nuntios palàm audiri, omnia conſilia cunctis præſentibus tractari,
ratio rerum, aut occaſionum velocitas patitur? Tam neſcire quædam milites, quàm ſcire oportet. Ita
ſe ducum auctoritas, ſic rigor diſciplinæ habet, [153] *vt multa, per centuriones tribunoſque tantùm,*
iuberi expediat. Si vbi iubeantur, quærere ſingulis liceat: pereunte obſequio, etiam imperium in-
tercidit. An & illic nocte intempeſtâ rapientur arma? Vnus alterve [154] *perditus ac temulentus*
(neque enim plures conſternatione proximâ inſaniſſe crediderim) centurionis ac tribuni ſangui-
ne manus imbuet? Imperatoris ſui tentorium irrumpet? Vos quidem iſtud pro me. ſed in diſcurſu
ac tenebris, & rerum omnium confuſione, patefieri occaſio etiam aduerſus me poteſt. [155] *Si Vitellio*
& ſatellitibus eius eligendi facultas detur, quem nobis animum, quas mentes imprecentur? quid
aliud quàm ſeditionem & diſcordiam optabunt? ne miles centurioni, ne centurio tribuno obſe-
D *quatur: hinc confuſi pedites equiteſque, in exitium ruamus. Parendo potiùs, commilitones, quàm*
imperia ducum ſciſcitando, res militares continentur. Et [156] *fortiſſimus in ipſo diſcrimine exerci-*
tus

153. VT MVLTA PER CENTVRIONES.] *Liber Hiſpanus*, vt multa centuriones tribunoſque, *omiſſa vocula. Veriſſimè. Nam ea Othonis mens eſt, vt velit quædam imperia centurionibus tantùm tribuniſque indicari, non in milites ſpargi. Florentinus liber habet*, Multa etiam centuriones: *optimè.*

154. PERDITVS AC TEMVLENTVS] *Puta*, percitus. *Nam ad inſtinctum quemdam &* inſaniam *(ita ſtatim) refert.*

155. SI VITELLIO ET SATELLITIBVS EIVS.] *Hæc ipſa mouendi ratio ab hoſtium affectu & vota, vſurpata decenter Homero, Iliad. α.*

Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες,
Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ,
Εἰ σφῶιν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιιν.
Ridebit Priamus certè, & Priameia proles,
Atque alij Troes gaudebunt gaudia magna,
Has inter vos ſi lites & iurgia norint.

Et cur non ab illa vberi eloquentiæ & ſapientiæ fonte ſit hic riuus?

156 FORTISSIMVS IN IPSO DISCRIMINE] *Veriſſima gnome. quæ veteri Græcorum dicto firmatur*

tius eſt, qui ante diſcrimen quietiſſimus. Vobis arma & animus ſit, mihi c[illegible] & v[illegible] ſtræ regimen relinquite. Paucorum culpa fuit, duorum pœna erit. Ceteri a[illegible] moriam ſimæ noctis. Nec illas aduerſus ſenatum voces vllus vnquam exercitus audiat. Caput im[illegible] & decora omnium prouinciarum, ad pœnam vocare, non hercle illi, quos cum max[illegible] V[illegible] in nos ciet, Germani audeant. Vlline Italiæ alumni, & Romana verè iuuentus, ad ſangu[illegible] cædem depoſcerent ordinem, cuius ſplendore & gloriâ, ſordes & obſcuritatem Vi[illegible] partium perſtringimus? Nationes aliquas occupauit Vitellius, imaginem quamdam exer[illegible] bet: Senatus nobiſcum eſt. Sic fit, vt hinc Reſp. inde hoſtes Reip. conſtiterint. Quid? vos pulc[illegible] mam hanc vrbem, [158] domibus & tectis, & congeſtu lapidum, ſtare creditis? Muta iſta[illegible] anima intercidere ac reparari [159] promiſcuè poſſunt. æternitas rerum, & pax gentium & cum veſtrâ ſalus, incolumitate ſenatus firmatur. Hunc auſpicato à parente & conditor[illegible] ſtra inſtitutum, & à regibus vſque ad Principes continuum & immortalem, ſicut a m[illegible] accepimus, ſic poſteris tradamus. Nam vt ex vobis ſenatores, ita ex ſenatoribus Princi[illegible]

Duo à ſeditioſis puniti. *tur.* Et oratio ad perſtringendos mulcendoſque militum animos, & ſeueritatis [illegible] (neque enim in plures quàm in duos animaduerti iuſſerat) gratè accepta, comp[illegible]

Roma omnia ſuſpenſa, ſuſpecta. ad præſens, qui coërceri non poterant. [160] Non tamen quies vrbi re[illegible]rat. ſtrepitu[illegible] rum, & facies belli erat: [161] militibus, vt nihil in commune turbantibus, ita ſ[illegible] domos, occulto habitu, & malignâ curâ in omnes, quos nobilitas aut opes, aut a[illegible] inſignis claritudo rumoribus obiecerat. Vitellianos quoque milites veniſſe in [illegible] ad ſtudia partium noſcenda, plerique credebant. Vnde plena omnia ſuſpicionu[illegible] & vix ſecreta domuum ſine formidine. ſed plurimum trepidationis in publico, vt [illegible] que nuntium fama attuliſſet, animum vultumque conuerſi, ne diffidere dubi[illegible], ac [illegible]

Senatus ipſa ſententia anxius. rum gaudere proſperis viderentur. Coacto verò in curiam ſenatu, arduus ter[illegible] nium modus, ne contumax ſilentium, ne ſuſpecta libertas. Et priuato Othoni nu[illegible]

[162] at

tur apud Euſtathium: Θρασὺς πρὸ ἔργων, ἐν πολλῷ κακός. Confidens ante rem, plerumque ignauus. *Ariſtoteles etiam aptè, in Nicomachiis, lib.* III. Καὶ οἱ μὲν θρασεῖς, προπετεῖς καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν κινδύνων κινδυνεύειν, ἐν αὐτοῖς δὲ ἀφίστανται. Οἱ δὲ ἀνδρεῖοι, ἐν τοῖς ἔργοις ὀξεῖς, πρότερον δ' ἡσύχιοι. *id eſt:* Temerarij quidem, prompti & volentes ſunt ante pericula periclitari, ſed in ipſis, deficiunt: at fortes in rebus, & factis acres, antè quietiſſimi. *Quem locum nihil abſurdum Tacitum adſpexiſſe & expreſſiſſe. Sed & Homerus Græcos ſemper quietos & tacitos facit ante pugnam: Iliad.* α.

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί.

Iliad. δ.

—— Οἱ δ' ἄλλοι ἀκὴν ἴσαν (οὐδέ κε φαίης
Τόσσον λαὸν ἕπεσθαι ἔχοντ' ἐν στήθεσιν αὐδήν)
Σιγῇ δειδιότες σημάντορας.

Verùm ibant taciti, ſpirantes robur Achiui.
—— alij taciti ibant (nec dixiſſes
Hunc tantum populum linguæ vſum aut oris habere:)
Ibant, quiſque ducum reuerentes.

Talis & Liuianus Manlius, qui nullâ voce aut minis in Gallum ibat: ſed pectus, animorum iræque tacitæ plenum, omnem ferociam in diſcrimen ipſum certaminis diſtulerat.

157. VITELLIVS IN NOS CIET.] *Locum ab alijs fœdè interpolatum Vaticano reſtitui, religioſè ſeruatâ eius ſcripturâ: niſi quòd* Audeant *feci, ex* Audiant. *Ne Germani quidem, inquit, illi barbari, quos nunc Vitellius in nos concitat, audeant ad pœnam ampliſſimum ordinem depoſcere: nedum vos Romana ſuboles. non etiam ſpreuerim ſcribere cum Hiſpano cod.* quis cum maximè. *id eſt, quis concitatum maximè Vitellius in nos mouet.*

158. DOMIBVS ET TECTIS.] *Tale Auguſtus in Dione, oratione ad populum, lib.* LVI. Ἄνθρωποι γάρ που πόλις ἐστὶν, οὐκ οἰκίαι, οὐδὲ στοαὶ, οὐδ' ἀγοραὶ ἀνδρῶν κεναί: Viri enim vrbs ſunt, non domus, & porticus, aut fora hominum vacua. C

159. PROMISCVE POSSVNT.] *Budenſis codex,* promiſcua ſunt: *itémque Florentinus, in quo* promiſca ſunt. *quod Helleniſmo quodam retineri poſſe, imò debere, aſſentior Rhenano. Sed velim amplius,* inanima. *reſcribi, paulloante.*

160. NON TAMEN QVIES VRBI.] *Lectionem hanc & diſtinctionem a libris priſcis non potui quin anteferrem vulgatæ, aut coniecturis aliorum parum firmis.*

161. MILITIBVS SPARSIS PER DOMOS. *Turbarunt me verba, quæ iam capio. Significat enim milites in plebeiâ aut pacatâ veſte, ſine gladijs, domos perluſtraſſe, ſermones excepiſſe aduerſus Principem aut ſtatum præſentem. Arrianus eum morem mihi ſuggerit, Diſſertation. Epicteti libro* IV. *cap. vltimo* Οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐν Ῥώμῃ οἱ προπετεῖς λαμβάνονται. Παρεκάθισε σοι στρατιώτης ἐν σχήματι ἰδιωτικῷ, καὶ ἀρξάμενος κακῶς λέγειν τὸν Καίσαρα, εἶτα σὺ ὥσπερ ἐνέχυρον παρ' αὐτοῦ λαβὼν τῆς πίστεως τὸ αὐτὸν τῆς λοιδορίας κατῆρχθαι, λέγεις καὶ αὐτὸς ὅσα φρονεῖς. Εἶτα δεθεὶς ἀπάγῃ. *id eſt* Hoc modo Romæ circumueniuntur à militibus iſti procliues linguæ & effuſi. Adſedit miles tibi quiſpiam, habitu priuati is male loqui de Cæſare incipit: tu tamquam pignus fidei id accipiens quod cœpit prior, ipſe quoque effutis quidquid ſentis. Deinde vinctus, abduceris. *Et hoc ſine præſertim milites, qui Frumentarij dicti. De quo alibi.* D

A [illegible] a[illegible] eadem dicenti, no[illegible] adu[illegible]atio [illegible] vel [illegible], & [illegible] [illegible] Prodigia [illegible] vulgatibus [illegible], vera pro[illegible], [illegible] amore tamen, & [illegible] aut ru- [illegible] vel [illegible] ipsi obst[illegible] [illegible]. P[illegible] auctoribus [illegible]. In vestibulo Capitolij [illegible] h[illegible]as [illegible] Victoria [illegible] [illegible] hum [illegible] [illegible] anns, fe- [illegible] ab [illegible] in [illegible] in [illegible] b[illegible] & [illegible] ludib[illegible], [illegible] pace obser- [illegible] [164] [illegible] & [illegible] præsenti exitio, [illegible] paucis, [illegible] inundatione Tiberis, qui [illegible] aucta, [illegible] ponte Sublicio strage obstantis molis refusus, non [illegible] & plana vrbis loca, sed se- [illegible] calumn implevit. Rapti è publico plerique, plures in tabernis & cubili- [illegible] Fames in vulgus, [illegible] & penuria ali[illegible], [illegible] stag-

Ne bonæ il- lum [illegible] derent

[illegible] Romæ signa.

Tiberis inun- datio.

B nantibus aquis insularum fundamenta, dein remeante flumine [illegible] apsa. Vtque pri[illegible] vacuus [illegible] fuit, id [illegible] parant[illegible] expeditionem Othoni, campus Martius & via Flaminia iter belli esset obstructum, a fortuitis vel naturalibus causis, in [illegible] & [illegible] cladium vertebatur. Otho, lustratâ vrbe, & ex- pensis belli consilijs, quando Peninæ Cottiæque alpes, & ceteri Galliarum aditus Vitel- lianis [illegible] claudebantur, Narbonensem Galliam aggredi statuit, classe validâ & partium fida, quod reliquos cæsorum ad pontem Miluium, & sæuitiâ Galbæ in custo- dia [illegible], [165] in numerum legionis composuerat. facta & reliquis spes honoratio- ris in posterum militiæ. Addidit classi vrbanas cohortes, & plerosque è prætorianis, [166] vires & [illegible] exercitus, atque ipsis ducibus consilium & custodes. Summa expedi- tionis Antonio Nouello, Suedio Clementi primipilaribus, Æmilio Pacensi, cui adem- ptum à Galbâ Tribunatum reddiderat, permissa. Curam nauium Oscus libertus retine- bat, ad obseruandam honestiorum fidem [167] inuitatus. Peditum equitumque copijs Sue- tonius Paullinus, [168] Marius Celsus, Annius Gallus, rectores destinati. Sed plurima fides

Otho Pro- uinciam [illegible] aggredi- [illegible] classe.

Duces expe- ditionis.

C Licinio Proculo prætorij præfecto. Is vrbanæ militiæ impiger, bellorum insolens, aucto- ritatem Paullini, vigorem Celsi, maturitatem Galli, vt cuique erat, criminando, quod facillimum factu est, prauus & callidus, bonos & modestos anteibat. Sepositus per eos dies Cornelius Dolabella in coloniam Aquinatem, neque artâ custodiâ, neque obscu- râ: nullum ob crimen, sed vetusto nomine, & [169] propinquitate Galbæ monstratus. Multos è magistratibus, magnam consularium partem, Otho, non participes aut mi- nistros bello, sed comitum specie, secum expedire iubet. In quis & L. Vitellium, eo- dem

Licinius Proculus.

Calumnia- rum sartor. Dolabella relegatus.

Otho Sena- tores ad bel- lum ducit.

162 ATQVE EADEM DICENTI, NOTA ADVLA- TIO.] *E Vatic. ita restituimus, voce vnâ additâ, & al- terâ mutatâ. Difficilis, inquit, in Senatu rerum om- nium modus. Taceres? silentium pro contumacia esset. Diceres liberè & censeres? inuisa libertas. Ad gra-*

D *tiam loquerère? non faceres fidem: quia primotim nu- per Otho, peritus harum artium, & ijsdem adulatio- nibus exercitus.*

163. TANTVM IN METV AVDIVNTVR.] *Quippe hoc ingenium vulgi, tunc conuerti ad religiones, & monstra obseruare aut fingere. Claudianus apposite, De bello Getico:*

Vtque est ingenioque loquax, & plurima fingi
Permittens credique Timor: nunc somnia vulgò
Narrari, tùc monstra deûm, monitusque sinistri.

Propiusque ad Tacitum:

Et si quod fortasse Quies neglexerat omen,
Addit cura nouis.

164. ETIAM FVTVRI PAVOR.] *Is enim vt ait Plinius*, vates quodammodo intellegitur ac mo- nitor, actu semper religiosus.

165. IN NVMERVM LEGIONIS.] *Hispanus co- dex*, numero: *Romana editio & Florentinus*, nume- ros. *quod rectum hic est: intellegendique numeri mili- tares, de quibus iam prædixi.*

166. VIRES ET ROBVR.] *A coniecturâ nostrâ est. libri enim omnes*, è prætorianis viris, vel robur exer- citus. *parum apte*

167. INVITATVS.] *Vox*, Inuitatus, *suspecta. qui- dam libri*, Imitatus, *alij*, immutatus. *Faernus*, ini- tio datus.

168. MARIVS CELSVS, ANNIVS GALLVS RECTORES DESTINATI.] *Liber Cor[illegible]* recto- res constituti. *Vtrumque spurium: & sententia sine eo constat.*

169. PROPINQVITATE GALBÆ.] *Quo vincu- lo, nescio sed ipsi Galbæ suspectam Dolabellam de im- perio, in Suetonij Galbâ, cap. XII obseruo. Scribit & Plutarchus, cum de successore Galba deliberaret*, ami- cos partim Dolabellæ, plures Othoni studuisse. *Non ergo mirum, Othoni nunc suspectum, & à Vitel- lio mox interfectum.*

1[illegible]0. PACIS

d[illegible] quo cetero [illegible], nec vt Imperatoris fratrem, [illegible] vt [illegible]. I[illegible] motæ vrbis [illegible]
[illegible] bellis inutiles. nobi[illegible] or[illegible] o me[illegible] aut p[illegible] vacuu[illegible] ores ſenatu [illegible]tate inua[illegible]di, & lon[illegible]
fide[illegible], ſegnis & oblita bellorum nobilitas, ignarus [illegible] æques: q[illegible] ul[illegible]
re ac ab ſere pauore [illegible]nit[illegible]bantur, manifeſtiùs pauidi. Nec deerant e contrario, q[illegible]
bitione ſtolidâ, conſpicua arma, inſignes equos, quidam luxu[illegible] ſos apparatu[illegible] con[illegible]
uiorum, & irritamenta libidinum, vt inſtrumenta bell[illegible] mercarentur. Sapientibus [illegible]
tis & Reip. cura: leuiſſimus quiſque, & futuri improuidus, ſpe vanâ t[illegible]mens. [illegible] af[illegible]
cta fides in pace, ac [illegible]rbatis rebus alacres, & per incerta tutiſſimi. Sed vulgus & m[illegible]
Plebs bell. incommoda ſentit. tudine nimiâ communium curarum ex[illegible]pers populus, ſentire paullati[illegible] bel[illegible] mala, c[illegible]
uersâ in militum vſum omni pecuniâ, intentis alimentorum pretijs: quæ motu [illegible] in[illegible]
cis, haut perinde plebem attriuerant. ſec[illegible]ûtum vrbe, & prouinciali bello, quod int[illegible]
Diu eorum expers. giones Galliaſque velut externum fuit. Nam, ex quo diuus Auguſtus res Cęſarum [illegible]
poſuit, procul & in vnius ſolicitudinem aut decus, populus Romanus bellauerat. S[illegible]
Tiberio & Caio, tantum [170] pacis aduerſa pertimuere: Scriboniani contra Claud[illegible] B
incepta, ſimul audita & coërcita: Nero nuntijs magi[illegible] & rumoribus, quàm ar[illegible] d[illegible]
ſus: tum legiones claſſeſque, & quod rarò aliàs, prætorianus vrbanuſque miles, in ac[illegible]
deducti. Oriens Occidenſque & quidquid vtrimque vitium eſt à tergo: ſub d[illegible]
alijs ſi bellatum foret, longo bello materia. Fuere, qui proficiſcenti Othoni moras re[illegible]
Ancilium conditio. gionemque [171] nondum conditorum ancilium afferrent. Alpenarus omnem [illegible]
nem, vt Neroni quoque exitioſam: & Cæcina, iam alpes tranſgreſſus, extimulabat P[illegible]
Otho prof. eijcitur die Idus Mar. commendatâ patribus Rep. reliquias Neronianarum ſection[illegible]
dum in fiſcum conuerſas, reuocatis ab exſilio conceſſit: iuſtiſſimum donum, & in ſ[illegible]
Concione prius habitâ. ciem magnificum, ſed [172] feſtinatâ exactione, vſu ſterile. Mox vocatâ concione, [illegible]a-
tem vrbis, & conſenſum populi ac ſenatus pro ſe attollens, aduerſum Vitellianas partes
modeſtè diſſeruit. inſcitiam potiùs legionum, quàm audaciam increpans, nu[illegible] Vit[illegible]
Quam cautè compoſuit. mentione. ſiue ipſius ea moderatio, ſeu ſcriptor orationis ſibi metuens, contumel[illegible]
Vitellium abſtinuit: quando, vt in conſilijs militiæ Suetonio Paullino & Mario Celſo,
Galerius Trachalus. ita in rebus vrbanis Galerij Trachali ingenio Othonem vti credebatur. & erant qui ge- C
nus ipſum orandi noſcerent, crebro fori vſu celebre, & ad implendas populi aures, la-
tum & ſonans. Clamor voceſque vulgi, ex more adulandi, nimiæ & falſæ. quaſi dictato-
rem Cæſarem, aut Imperatorem Auguſtum proſequerentur, ita ſtudijs votiſque certa-
bant. nec metu aut amore, [173] ſed ex libidine ſeruitij, vt in familijs, priuata cuique ſti-
mulatio, & vile iam decus publicum. Profectus Otho, quietem vrbis curáſque imperij,
Saluio Titiano fratri permiſit.

170. PACIS ADVERSA PERTIMVERE.] *Fallor, aut hoc rectum: etſi à mente tantùm noſtrâ, ſine libris. Nam illi omnes voce auctiores*, aduerſa reip. pertimuère. *quam nos tamen ſupereſſe cenſemus, imò ſententiam perdere.*

171. NONDVM CONDITORVM ANCILIVM.] *Mitto te ad ea quæ ſcripſi alim lib.* V. *Antiq. Lection. cap.* XVI. *Quibus adtexi velim Ouidij locum lib.* III. *Faſtorum:*

Arma mouent pugnam: pugna eſt aliena maritis.
Condita cùm fuerint, aptius omen erit.

quibus verſibus vult Poeta ne coniugium quidem dextro pede adiri, cùm mota ſunt ancilia, ſed cùm cōdita. Feſtus autem oſtendit etiam alios aliquot dies f[illegible], quibus Romani tenuerint ſe ab armis: Præliares dies, *inquit*, quibus fas eſt hoſtem bello laceſſere erant enim quædam feriæ publicæ, quibus nefas erat id facere.

172 FESTINATA EXACTIONE.] *Nempe ab ipſis qui fiſco præerant: qui feſtinantes, & vt in talibus, diffidentes exegerant vel ante diem. pactione etiam aliquâ aut remiſſione. Itaque pro hac ſententiâ, benè Floren. & quidam libri*, feſtinatâ iampridem exactione: *additâ ſignificanter voce.* D

173. SED EX LIBIDINE SERVITII, VT IN FAMILIIS.] *Verius clariúſque diſtinxeris*, ſeruitij. Vt in familijs, &c.

C.COR-

C. CORNELII TACITI AB EXCESSV NERONIS HISTORIAR. LIBER II.

BREVIARIVM LIBRI.

TITVS Veſpaſianus Romam miſſus ad gratulandum Galbæ, cæde eius auditâ, ſubſtitit. Paphiam Venerem adit, & de futuris eam conſulit. Læta omnia &
B *magna accipit. Ad patrem redit. qui belli conſilia agitat. ſed bellum ipſum in occaſionem differt. Falſus Nero detegitur, & capitur. Othonis copiæ, & duces; & claſſis eius in Galliam Narbonenſem irruptio. In Corſicâ motus aliquis temeritate procuratoris. Cæcina Italiam intrat, Placentiam oppugnat, ſed cum infamiâ & ſtrage repulſus. Inſidias paullò pòſt Othonianis locat, ſed eæ quoque in ipſum vertêre. Valens Ticinum venit. ſeditio ibi in eum militum. Quâ compoſitâ, Cæcinæ rapido agmine iungitur. Otho eo nuntio accepto, de ſummâ belli deliberat. trahi id melius; an fortunam experiri præſtaret. Poſtremum peſſimumque conſilium præfert. Ita haut procul Bedriaco pugnatum. victi Othoniani: non tamen fracti. Sed Otho auerſus à conſiliis belli, mortem elegit. quam tam fortiter exſequitur, quàm noſter facunde narrat. Poſt mortem eius, ſeditio militum & impetus in Virginium. Senatorum etiam periculum, falſo quodam nuntio. Albinus in Africâ victus, & eæ prouinciæ Vitellio adiunctæ. Quid in Italiâ Vitellius egerit, & legiones cohorteſque victas quomodo diſtraxerit: non ſine acri tumultu apud Ticinum. At in Syriâ Veſpaſianus & Mucianus ſeriò iam de bello deliberant. huius egregia ad illum oratio. Quâ perſuaſus Veſpaſianus imperium ſuſcipit. le-*
C *giones in nomen eius iurant. præterque Orientales, Mœſici & Pannonij etiam tranſeunt in partes. Vitellius intereà magno & minaci agmine vrbem intrat. Popularia multa vſurpat. Conſilia item eius paratuſque de bello. Geſta eodem anno, conſulibus tamen aliis ſuffectis.*

STRVEBAT iam fortuna, in diuerſâ parte terrarum, initia cauſſáſque imperio: [1] quod variè ortum, lætum Reip. aut atrox, ipſis Principibus proſperum, aut exitio fuit. Titus Veſpaſianus è Iudæâ, incolumi adhuc Galbâ, [2] miſſus à patre, cauſſam profectionis officium erga Principem, & maturam petendis honoribus iuuentam ferebat. Sed vulgus fingendi auidum, diſperſerat, accitum in adoptionem. materia ſermonibus, ſenium & orbitas Principis, & intemperantia ciuitatis, donec vnus eligatur, multos deſtinandi. Augebat famam, ipſius Titi ingenium quantæcumque fortunæ capax, decor oris
D cum quadam maieſtate, proſperæ Veſpaſiani res, præſaga reſponſa, & inclinatis ad credendum animis, loco omnium etiam fortuna. Vbi Corinthi, Achaiæ vrbe, certos nuntios

Titus ad Galbam miſſus.

Vulgi ſermo de futuro Principe.

Eius laus.

N O T Æ.

1 QVOD VARIE ORTVM.] *Non ſuſpicabar de mendo, abſque Vaticano fuiſſet. cuius lectio diuerſa coegit me acriùs paullò intueri. Nam in eo,* vari aborte, *ſcriptum. Et hercules vulgata inepta & exſenſa. quid enim eſt, variè ortum eſſe imperium Veſpaſiani? Imò vnus & certus illius ortus. Scribo ex veſtigiis illis priſcis,* quod varia ſorte. *Atque ita eſt. imperium Veſpaſianorum, felix reip. & infelix, itémque ipſis Principibus fuit.*

2 MISSVS A PATRE.] *Quâ de re ita Hegeſippus* IV. Sententiam noui Principis (*Galbæ*) de bello Iudaico ſciſcitari Veſpaſiano conſilium fuit. miſitque Titum filium, & regem Agrippam. Titus de Achaiâ reuertit, comperto quòd Galba occiſus: Agrippa Romam contendit.

Galbam occiſum audit. Deliberat an pergeret.

nuntios accepit de interitu Galbæ, & aderant qui arma Vitellij bellumque affirmarent. A anxius animo, paucis amicorum adhibitis, cuncta vtrimque perluſtrat. Si pergeret in vrbem; nullam officij gratiam, in alterius honorem ſuſcepti: ac ſe Vitellio, ſiue Othoni, obſidem fore. Sin rediret; offenſam haut dubiam victoris. ſed incertâ adhuc victoriâ, & concedente in partes patre, filium excuſatum. Sin Veſpaſianus Remp. ſuſciperet; obliuiſcendum * intenſarum, de bello agitantibus. His ac talibus inter ſpem metumque iactatum, ſpes vicit. Fuerē qui accenſum deſiderio Berenices reginæ, vertiſſe iter crederent. Neque abhorrebat à Berenice iuuenilis animus: ſed gerendis rebus nullum ex eo impedimentum. lætam voluptatibus adoleſcentiam egit, ſuo quàm patris imperio modeſtior. Igitur oram Achaiæ, & Aſiæ, ac læua maris * prætervectus, Rhodū & Cyprum inſulas, inde Syriam audentioribus ſpatiis petebat. Atque illum cupido inceſſit, adeundi viſendique templum Paphiæ Veneris, inclytum per indigenas aduenáſque. Haut fuerit longum initia religionis, templi ſitum, formam deæ, neque enim alibi ſic habetur, paucis diſſerere. Conditorem templi [3] regem Aëriam vetus memoria, quidam ipſius deæ nomen id perhibent. Fama recentior tradit, à Cinarâ ſacratum templum, deamque ipſam conceptam mari, huc appulſam. Sed ſcientiam artemque haruſpicum accitam, & Cilicem Thamyram intuliſſe. Atque ita pactum, vt familiæ vtriuſque poſteri cæremoniis præſiderent. Mox ne honore nullo regium genus peregrinam ſtirpem antecelleret, ipsâ quam intulerant ſcientiâ hoſpites ceſſere. Tantùm Cinarades ſacerdos conſulitur. Hoſtiæ [4] vt quiſque vouiſſet, mares diliguntur. Certiſſima fides hædorum fibris. Sanguinem aræ offundere vetitum. precibus & igne puro altaria adolentur, nec vllis imbribus quamquam in aperto madeſcunt. Simulacrum deæ non effigie humanâ, [5] continuus orbis latiore initio tenuem in ambitum metæ modo exſurgens. Et ratio in obſcuro. Titus ſpectatâ opulentiâ doniſque regum, quæque alia lætum antiquitatibus Græcorum genus incertæ vetuſtati affingit, de nauigatione primū conſuluit. Poſtquam pandi viam, & mare proſperum accepit, de ſe per ambages interrogat, cæſis compluribus hoſtiis. Soſtratus, ſacerdotis id nomen erat, vbi læta & congruentia exta, magniſque conſultis annuere deam videt, pauca in præſens & ſolita reſpondens, petito ſecreto futura aperit. Titus aucto animo ad patrem peruectus, ſuſpenſis prouinciarum & exercituum mentibus, [6] ingens rerum [fiducia] acceſſit. [7] Profligauerat bellum Iudaicum Veſpaſianus, oppugnatione Hieroſolymorum reliquâ; duro magis & arduo opere [8] ob ingenium gentis & peruicaciam ſuperſtitionis, quàm quòd ſatis virium obſeſſis ad tolerandas neceſſitates habereſſet. Tres, vt ſuprà memorauimus, ipſi Veſpaſiano legiones erant, exercitæ bello: quatuor [9] Mucianus obtinebat in pace. Sed æmulatio & proxi-

** Var. offenſarum*

Sed reſiſtit, & flectit iter.

** Var. prævectus*

Veneris Paphiæ templum adit.

Quis id condiderit. B

Ritus ibi ſacrorum.

Deæ ipſius informe ſignum.

Titus à ſacerdote futura diſcit. C

Ad patrem redit.

Eius vires & copiæ.

3. REGEM AERIAM.] *Libri ſcripti aut* Verianum *hunc nominant, aut* Venerianum. *Pro vulgatâ lectione tamen Tacitus ipſe in Annalibus eſt, libro* III. Exin Cyprii tribus delubris quorum vetuſtiſſimum Paphiæ Veneri, Aërias auctor, pòſt filius eius Amathus, *&c. Aegyptum ipſam olim Aeriam dictam fuiſſe, Iſidoro alibi traditum eſt & Agellio. Alciatus hic mauult,* Vranium. *De Cinarâ autem, quod ſequitur, Homerus, Plutarchus, Athenæus, Arnobius, alijq. meminere.*

4. VT QVISQVE VOVISSET.] *Pichena ex veſtigiis Florentini libri:* vt quiſque vouit, ſed mares.

5. CONTINVVS ORBIS LATIORE INITIO] *Tyrius Maximus:* Venus à Paphiis colitur, cuius ſimulacrum nulli rei magis aſſimile, quā albæ pyramidi.

6. INGENS RERVM FIDVCIA.] *Suſpicabar,* ingens rerum, *voce ſequenti reiectâ. Sed Pichena ſagaciter ſenſum eruit,* Ingens rerum fiduciâ *(ſexto caſu) quam ex oraculo conceperat. Audiamus.*

7. PROFLIGAVERAT BELLVM] *Paullo aliter profligandi verbo vſus, quàm placuit Agellio lib.* XV. *Noctium. qui in totâ eâ re vereor vt caliget. Nitido eſt; barbarè etiam locutus ſit Auguſtus in Ancyrano lapide:* CEPTA. PROFLIGATAQVE. OPERA. A. PATRE MEO. PERFECI. *quod exemplum rigidè & ex diametro cum Agellij notâ pugnat.*

8. OB INGENIVM GENTIS.] *Nam peruicaces ſcilicet, & cedere neſcij Iudæi. Tamen in Florentino eſt,* ingenium montis: *& ſcimus Hieroſolyma in arduo ferè ſita.* D

9. MVCIANVS.] *Ita vbique præpotentis huius hominis nomen ſcripſi. Græci ſuadent, qui Μουκιανὸν appellant & lapides, in quibus C. medio, non T. ſemper ſculptum. vt in illo Romæ:* L. ANNIO FABIANO. M. NONIO. MVCIANO. COS. *Multa etiam huius mentio in Plinio, qui Licinium ei nomen addit, & titulum ferè ter conſulis, lib.* XII. Licinius Mucianus ter cos. & nuper Lyciæ prouinciæ legatus. *Libro* XXXII. *de oſtrearum præſtantiâ.* Dicemus, *inquit,* alienâ linguâ, quęque peritiſſima huius Cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Muciani verba quæ ſubiiciam. *Et ſæpè aliâs: oſtendit, q; doctum & amœni ingenij fuiſſe, ſed mollem, fractum, & alterum velut Mæcenatem.*

10. Et

A proximi exercitus gloria repulerat ſegnitiam. Quantumque illis roboris diſcrimina & labor, tantum his vigoris addiderat integra quies, [10] & inexpertus belli labor. auxilia vtrique cohortiũ alarumque, & claſſes regeſque, ac nomen diſpari famâ celebre. Veſpaſianus acer militiæ, anteire agmen, locum caſtris capere, noctu diuque conſilio, ac ſi res poſceret, manu hoſtibus obniti, cibo fortuito, veſte habituque vix à gregario milite diſcrepans, prorſus, ſi auaritia abeſſet, antiquis ducibus par. Mucianum è contrario magnificentia & opes, & cuncta priuatum modum ſupergreſſa extollebant. aptior ſermone, diſpoſitu, prouiſuque, ciuilium rerum peritus. egregium Principatus temperamentum, ſi demtis vtriuſque vitiis, ſolæ virtutes miſcerentur. Ceterùm hic Syriæ, ille Iudęæ præpoſitus, vicinis prouinciarum adminiſtrationibus inuidiâ diſcordes, exitu demum Neronis, poſitis odiis in medium conſuluere. primùm per amicos; dein præcipua concordiæ fides Titus, praua certamina communi vtilitate aboleuerat. naturâ atque arte compoſitus alliciendis etiam Muciani moribus. Tribuni centurioneſque, & vulgus militum, induſtriâ, licentiâ, per virtutes, per voluptates, vt cuique ingenium, adſciſce- B bantur. Antequam Titus aduentaret, ſacramentum Othonis acceperat vterque exercitus, præcipitibus, vt aſſolet, nuntiis, & tardâ mole ciuilis belli, quod longâ concordiâ quietus Oriens, tunc primùm parabat. Namque olim validiſſima inter ſe ciuium arma, in Italiâ, Galliáve, viribus Occidentis cœpta. Et Pompeio, Caſſio, Bruto, Antonio, quos omnes trans mare ſecutum eſt ciuile bellum, haut proſperi exitus fuerant. Auditique ſæpiùs in Syriâ Iudæáque Cæſares quàm inſpecti. Nulla ſeditio legionum, tantum aduerſus Parthos minæ vario euentu. Et proximo ciuili bello, turbatis aliis, inconcuſſa ibi pax: dein fides erga Galbam. Mox vt Othonem ac Vitellium ſceleſtis armis res Romanas raptum ire, vulgatum eſt, ne penes ceteros imperij prę̨mia, penes ipſos tantùm ſeruitij neceſſitas eſſet, fremere miles, & vires ſuas circumſpicere. Septem legiones ſtatim & cum ingentibus auxiliis Syria Iudæáque: inde continua Ægyptus, [11] duæque legiones: hinc Cappadocia Pontuſque, & quidquid caſtrorum Armeniis prætenditur. Aſia, & ceteræ prouinciæ, nec virorum inopes, & pecuniæ opulentæ. quantum inſula- C tum mari cingitur, & parando interim bello [12] ſeclusum tutumque ipſum mare. Non fallebat duces impetus militum. Sed bellantibus aliis placuit exſpectari bellum, [13] cùm in victores victoſque numquam ſolida fides coaleſceret. Nec referre Vitelliũ an Othonem ſuperſtitem fortuna faceret. Rebus ſecundis etiam egregios duces inſoleſcere. diſcordiam his, ignauiam, luxuriem. & ſuiſmet vitiis, alterum bello, alterum victoriâ periturum. Igitur arma in occaſionem diſtulere, Veſpaſianus Mucianuſque [14] nuper, ceteri olim mixtis conſiliis, optimus quiſque amore Reip. Multos dulcedo prædarum ſtimulabat; alios ambiguæ domi res. Ita boni malique, cauſſis diuerſis, ſtudio pari, bellum omnes cupiebant. Sub idem tempus Achaia atque Aſia falsò exterritæ, velut Nero aduenta-

Ingenium & mores.

Muciani item mores;

Qui Syriæ præſes.

Orientales legiones Othoni iurarant;

Haud prona ad res nouas.

Niſi quid in communi hoc tumore intumeſcunt.

Freta ſuis viribus.

Veſpaſianus tamen bellum prolatat.

Falſus Nero in Aſiâ.

10. ET INEXPERTVS BELLI LABOR.] *Redundare vox,* labor, *videtur, & inculcata huc e priore verſu. Legam,* & inexpertus belli. *Ita ſuprà:* pacis arti- D bus, belli inexpertus.

11. DVÆQVE LEGIONES.] *Paullò aliter hoc olim. Nam C. Cæſar, Aegypto deuictâ, tres in eâ legiones reliquit. Auctor Suetonius in Iul. cap.* LXXVI. *Auguſtus eum numerum retinuit, imò & Tiberius: ſub quo Strabo ſanè vixit, & hæc ſcripſit lib.* XVII. Ἔστι δὲ *(in Aegypto)* καὶ τάγματα, ἓν τὸ ἐν κατὰ τὴν πόλιν ἱδρυμένον, τ' ἄλλα δ' ἐν τῇ χώρᾳ. Sunt tres Legiones: quarum vna in vrbe agit, reliquæ in ipsâ regione. *Sed Tiberius tamen non in longum. Anno enim imperij eius nono, Tacitus clarè duas ſaltem legiones Aegypto adtribuit: vti & hic. Libro* IV. Cetera Africæ per duas legiones, parique numero Ægyptus. *Obſerua ergo obiter, paullò certius de Strabonis ſcriptione, quam vides eum deſiiſſe ante hunc nonum Tiberiani imperij annum. Addo, Egeſippum etiam de duabus hic legionibus aſſentiri Tacito, libro* IV. Eſſe etiam illic duos ordines militarium virorum, quos ſibi adiungere Veſpaſianus properauit.

12. SECLVSVM TVTVMQVE.] *Vatic. Flor. & Romana editio,* ſecundũ tutumque. *quod approbo.*

13. CVM IN VICTORES VICTOSQVE.] *Rodolphus & priſca item editio,* cum victoribus victos numquam ſolidâ fide coaleſcere. *At totum locum libentius nunc cum Pichenâ, legam:* exſpectari belli exitum. victores victóſque numquam, *&c.*

14. NVPER, CETERI OLIM.] *Locus ſubobſcuræ ſententiæ, imò incertæ. Rodolphus legiſſe dicitur,* nuper Titi operâ mixtis conſiliis. *ſententiâ nihil aberrante; vereor tamen vt propriâ quadam lectione, non à libris. An* ceteros *intelligimus, amicos & familiares Veſpaſiani? qui iamdiu cum eo ſpem conceperant imperij, & de eo locuti erant? Diu ſane ſpem conceptam, idq; ob omina multa & clara, Suetonius Veſpaſ. cap.* V.

15. Sci-

uentaret: vario ſuper exitu eius rumore, eoque pluribus viuere eum fingentibus, credentibuſque. Ceterorum caſus conatuſque in contextu operis dicemus. Tunc ſeruus e Ponto, ſiue, vt alij tradidere, libertinus ex Italiâ, citharæ & cantus peritus (vnde illi ſuper ſimilitudinem oris propior ad fallendum fides) adiunctis deſertoribus, quos inopiâ vagos ingentibus promiſſis corruperat, mare ingreditur: ac vi tempeſtatum [15] Scithinum inſulam detruſus, & militum quoſdam ex Oriente commeantium adſciuit, & abnuentes interfici iuſſit, & ſpoliatis negotiatoribus, mancipiorum valentiſſimum quemque armauit. Centurionemque Siſennam dextras, concordiæ inſignia, Syriaci exercitus nomine ad prætorianos ferentem, varijs artibus aggreſſus eſt: donec Siſenna clam relictâ inſulâ, trepidus & vim metuens aufugeret. inde latè terror, multis ad celebritatem nominis erectis, rerum nouarum cupidine & odio præſentium. Gliſcentem in dies famam fors diſcuſſit. Galatiam ac Pamphyliam prouincias, Calpurnio Aſprenati regendas Galba permiſerat. Datæ è claſſe Miſenenſi duæ triremes ad proſequendum, cum quibus Scithinum inſulam tenuit. Nec defuere qui trierarchos nomine Neronis accirent. Is in mæſtitiam compoſitus, & fidem ſuorum quondam militum inuocans, vt eum in Syriâ aut Ægypto ſiſterent orabat. Trierarchi nutantes, ſeu dolo, alloquendos ſibi milites, & paratis omnium animis reuerſuros firmauerunt. Sed Aſprenati cuncta ex fide nuntiata. cuius cohortatione expugnata nauis, & interfectus quiſquis ille erat. Corpus inſigne oculis comâque & toruitate vultus, in Aſiam, atque inde Romam peruectum eſt. In ciuitate diſcordi, & ob crebras Principum mutationes inter libertatem ac licentiam incertâ, paruæ quoque res magnis motibus agebantur. Vibius Criſpus pecuniâ, potentiâ, ingenio inter claros magis quàm inter bonos, Annium Fauſtum equeſtris ordinis, qui temporibus Neronis delationes factitauerat, ad cognitionem ſenatus vocabat. Nam recens Galbæ principatu cenſuerant patres, vt accuſatorum cauſſæ noſcerentur. Id ſenatuſconſultum variè iactatum, & prout potens vel inops reus inciderat, infirmum aut validum * retinebatur. Ad hæc terrore & propriâ vi Criſpus incubuerat delatorem fratris ſui peruertere: traxerátque magnam ſenatus partem, vt indefenſum & inauditum dedi ad exitium poſtularent. Contrà apud alios nihil æquè reo proderat quàm nimia potentia accuſatoris: dari tempus, edi crimina, quamuis inuiſum ac nocentem, more tamen audiendum cenſebant. Et valuere primò, dilatáque in paucos dies cognitio. mox damnatus eſt Fauſtus, nequaquam eo aſſenſu ciuitatis, quem peſſimis moribus meruerat. quippe ipſum Criſpum eaſdem accuſationes cum præmio exercuiſſe meminerant. Nec pœna criminis, ſed vltor diſplicebat. Læta interim Othoni principia belli, motis ad imperium eius è Dalmatiâ Pannoniáque exercitibus. Fuere quattuor legiones, è quibus bina millia præmiſſa. Ipſæ modicis interuallis ſequebantur: ſeptima à Galbâ conſcripta: veteranæ, vndecima ac tertiadecima, & præcipui famâ Quartadecumani, rebellione Britanniæ compreſſâ. Addiderat gloriam Nero, eligendo vt potiſſimos. Vnde longa illis erga Neronem fides, & erecta in Othonem ſtudia. Sed quo plus virium ac roboris, è fiduciâ tarditas inerat. agmen legionum, alæ cohorteſque præueniebant. Ex ipſâ vrbe haut ſpernenda manus, quinque prætoriæ cohortes, & equitum vexilla cum legione primâ, ac deforme inſuper auxilium, duo millia gladiatorum, ſed per ciuilia arma etiam ſeueris ducibus vſurpatum. His copijs rector additus Annius Gallus, cum Veſtricio Spurinnâ ad occupandas Padi ripas præmiſſus: quoniam prima conſiliorum fruſtrà ceciderant, tranſgreſſo iam alpes Cæcinâ, quem ſiſti intra Gallias poſſe ſperauerat. Ipſum Othonem comitabantur ſpeculatorum lecta corpora, cum ceteris prætorijs cohortibus, [16] veterani è prætorio, claſſicorum ingens numerus. Nec illi ſegne aut corruptum

Qui multos colligit.

Sed opprimitur ab Aſprenate.

Vibius Criſpus Annium accuſat.

* retinebatur adhuc. Terrore.

Et damnat:

Ipſe tamen eiuſdem criminis damnandus.

Auxilia Othoni adfluunt

Quartadecima, veterana & laudata legio.

Copia vrbana.

Annius Gallus & Spurinna ei duces.

15. SCITHINVM INSVLAM.] *Farneſ.* Cynthum. *Vatic.* Scithinum. *Vera lectio*, Cythnum: *quomodo etiam legi in Florentino. quæ inſula iuxta Atticam ſub Eubœâ. Plinio nominatur lib. IV. & Ptolemæo dicitur* Κύθνος. *Philoni etiam in Flaccum ſic dicitur, & iuxta Ceam collocatur. In Zonarâ non rectè ſcriptum, hunc falſum Neronem in traiectu Cydni amnis interfectum: decepitque eum adſinitas hæc vocum.*

16. VETERANI E PRÆTORIO.] *Superesse videantur hæ voces. Præmiſit enim iam nunc de prætoriis omnibus cohortibus: qui igitur iſti amplius è prætorio? Sed non ſuperſunt. Diſtinguit enim à cohortibus, Veteranos. rectè. quia exauctoratos*

A ruptum luxu iter. ſed loricâ ferreâ vſus, & ante ſigna pedeſter, horridus, incomtus, fa- *Otho cultu & victu militari.*
mæque diſſimilis. Blandiebatur cœptis fortuna, poſſeſsâ per mare & naues maiore Ita-
liæ parte, penitus vſque ad initium maritimarum alpium. [17] quibus tentandis, aggre- *Prima belli ei proſpera.*
diendæque prouinciæ Narbonenſi, Suedium Clementem, Antonium Nouellũ, Æmy-
lium Pacenſem duces dederat. Sed Pacenſis per licentiam militum * victus; Antonio ** Fōr vinctus*
Nouello nulla auctoritas; Suedius Clemens ambitioſo imperio regebat. vt aduerſus
modeſtiam diſciplinæ corruptus, ita prœliorum auidus. [18] Non Italia adiri, nec loca ſe-
deſque patriæ videbantur: tamquam externa litora, & vrbes hoſtium vrere, vaſtare, ra- *Sed milites licenter & ſæuè agunt.*
pere: eò atrociùs, quòd nihil vſquam prouiſum aduerſum metus. pleni agri, apertæ do-
mus. occurſantes domini iuxta coniuges & liberos, ſecuritate pacis, & belli malo cir-
cumueniebantur. Maritimas tum alpes tenebat procurator Marius Maturus. Is concitâ *Maturus Alpium procurator vincitur.*
gente, (nec deeſt iuuentus) arcere prouinciæ finibus Othonianos intendit. Sed primo
impetu cæſi diſiectique montani, vt quibus temerè collectis, non caſtra non ducem no-
B ſcitantibus, neque in victoriâ decus eſſet, neque in fugâ flagitium. Irritatus eo prœlio
Othonis miles, vertit iras in municipium [19] Albium Intemelium. quippe in acie nihil *Albintemelium ſpoliatum.*
prædæ, inopes agreſtes, & vilia arma: nec capi poterant, pernix genus, & gnari locorum.
ſed calamitatibus inſontium expleta auaritia. Auxit inuidiam præclaro exemplo femi-
na Ligus, quæ filio abdito, cùm ſimul pecuniam occultari milites credidiſſent, eoque
per cruciatus interrogarent vbi filium occuleret, vterum oſtendens, latête reſpondit. Nec *Fortis ibi matris pietas.*
vllis deinde * [20] tortoribus, aut morte, conſtantiam vocis egregiæ mutauit. Imminere ** terroribus. Flor.*
prouinciæ Narbonenſi, in verba Vitellij adactæ, claſſem Othonis, Fabio Valenti trepidi
nuntij attulere. Aderant legati coloniarum, auxilium orantes. Duas Tungrorum cohor- *Valens auxilia mittit Gallis.*
tes, quattuor equitum turmas, vniuerſam Treuerorum alam, cum Iulio Claſſico præ-
fecto miſit. è quibus pars in coloniâ Foroiulienſi retenta; ne omnibus copiis in terre-
ſtre iter verſis, vacuo mari claſſis accelerarer. Duodecim equitum turmæ, & lecti è co-
hortibus, aduerſus hoſtem iere: quibus adiuncta Ligurum cohors, vetus loci auxi-
C lium, & quingenti Pannonij nondum ſub ſignis. Nec mora prœlio: ſed acie ita inſtru- *Pugnant cum Othonianis:*
ctâ, vt pars claſſicorum mixtis paganis in colles mari propinquos exſurgeret, quantum
inter colles ac litus æqui loci prætorianus miles expleret, in ipſo mari vt annexa claſſis &
pugnæ parata, conuerſa, & minaci fronte prætenderetur. Vitelliani quibus minor pedi-
tum vis, in equite robur, alpinos proximis iugis, cohortes denſis ordinibus poſt equitem
locant. Treuerorum turmæ obtulere ſe hoſti incautè, cùm exciperet contrà veteranus *Sed Marte non fauſto.*
miles, ſimul à latere ſaxis vrgeret apta ad iaciendum paganorum manus; qui ſparſi inter
milites, ſtrenui ignauique in victoriâ idem audebant. Additus perculſis terror, inuectâ
in terga pugnantium claſſe. Ita vndique clauſi. deletæque omnes copiæ forent, ni victo-
rem exercitum attinuiſſet obſcurũ noctis, obtentui fugientibus. Nec Vitelliani, quam- *Quem iterum tentant*
quam victi, quieuere: accitis auxiliis, ſecutum hoſtem, ac ſucceſſu rerum ſecordiùs agen-
tem

Euocatos intellegit, & qui poſt ſedecim ſtipendia habebantur ſub vexillo, non aliter quàm legionarij, de quibus ſcripſi ſatis ad 1. Annal. Atqui hi nec in legionibus vltra cenſebantur, nec illi in cohortibus.

D 17. QVIBVS TENTANDIS, AGGREDIENDÆQVE.] *Farneſiana hæc ſcriptura eſt: quam veriſſimam cenſeo. Duplex enim mandatum Othoniani duces habuerunt; tentandarum Alpium, & Prouinciæ inuadendæ, quæ ad Vitellium defecerat. Suprà libro* 1. Narbonenſem Galliam aggredi ſtatuit, claſſe validâ & partibus fidâ. *Infrà:* imminere prouinciæ Narbonenſi in verba Vitellij adactæ claſſem Othonis, trepidi nuntij attulêre. *Vulgata lectio valdè turbat:* quibus tentandis aggrediendiſque, prouinciæ Narbonenſi, *&c. tamquam tres hi duces Prouinciæ corp. ſint. & magè maiores tenebras offundit etiam Mauritius.*

18. NON ITALIA ADIRI.] *Nihil ego hic niſi germanum video. Sudant tamen in mutando Rhenanus pariter & Vertranius.*

19. ALBIVM INTEMELIVM.] *Ita quidem è Strabone ſcripſeris lib* IV. Τῶν δ' οὖν Λιγύων, *inquit*, τῶν μὲν ὄντων Ἰγγαύνων, τῶν δὲ Ἰντεμελίων, εἰκότως τὰς ἀποικίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ, ἣ μὲν ὀνομάζεται Ἄλβιον Ἰντεμέλιον, οἷον Ἄλπιον, τὴν δὲ ἐπιτετμημένως μᾶλλον, Ἀλβίγγαυνον, *id eſt:* Cùm duplices ſint Ligures, Intemelij & Ingauni, iure eorum ad mare coloniæ, altera Albium Intemeliũ dicta, quaſi Alpium, altera paullò contractiùs, Albingaunum. *Nec aliter in Plinio. Quin tamen etiam conciſè Albintemelium dicta fuerit, haud pertinaciter eo negatum.*

20. TORTORIBVS.] *Regius codex*, temporibus, *ex quo Rhenanus*, terroribus.

tem inuadunt. cæſi vigiles, perrupta caſtra, trepidatum apud naues, donec ſidente pau- A
Hoc tunc ſolet.
larim metu, occupato iuxtà colle defenſi, mox irrupere. Atrox ibi cædes, & Tungrarum
cohortium præfecti, ſuſtentatâ diu acie, telis obruuntur. Ne Othonianis quidem in-
cruenta victoria fuit, quorum improuidè ſecutos, conuerſi equites circumuenerunt. Ac
velut pactis induciis, nè hinc claſſis, inde equites ſubitam formidinem inferrent, Vitel-
liani retro Antipolim Narbonenſis Galliæ municipium, Othoniani Albingaunum in-
terioris Liguriæ reuertêre. Corſicam ac Sardiniam, ceteráſque proximi maris inſulas, fa-
ma victricis claſſis in partibus Othonis tenuit. Sed Corſicam propè afflixit Decimi Pa-
Procurator Corſicæ in Othonem molitur.
carij procuratoris temeritas, tantâ mole belli nihil in * ſumma profutura, ipſi exitioſa.
Namque Othonis odio iuuare Vitellium Corſorum viribus ſtatuit, inani auxilio etiam
** ſummam*
ſi prouenifſet. Vocatis Principibus inſulæ, conſilium aperit. Et contradicere auſos Clau-
Aduerſos ſibi occidit.
dium Phirricum trierarchum liburnicarum ibi nauium, Quinctium Certum equitem
Romanum, interfici iubet. quorum morte exterriti qui aderant, ſimul ignara & alieni
metus ſocia imperitorum turba, in verba Vitellij iurauere. Sed vbi dilectum agere Pa- B
carius, & inconditos homines fatigare militiæ muneribus occepit, laborem inſolitum
peroſi, infirmitatem ſuam reputabant. Inſulam eſſe quam incolerent, & longè Germa-
niam vireſque legionum: direptos vaſtatoſque claſſe, etiam quos cohortes alæque pro-
tegerent. Et auerſi repentè animi, nec tamen apertâ vi: aptum tempus inſidijs legêre. Di-
Sed & ipſe mox ab inſulanis occiditur.
greſſis qui Pacarium frequentabant, nudus & auxilij inops, balneis interficitur. Truci-
dati & comites. Capita, vt hoſtium, ipſi interfectores ad Othonem tulere. Neque eos
aut Otho præmio affecit, aut puniuit Vitellius, in multâ colluuie rerum maioribus fla-
Pars Italiæ prima pro Vitellio.
gitijs permixtos. Aperuerat iam Italiam, bellum que tranſmiſerat, vt ſuprà memoraui-
mus, ala Syllana, nullo apud quemquam Othonis fauore, nec quia Vitellium mallent,
ſed longa pax ad omne ſeruitium fregerat, faciles occupantibus, & melioribus incurio-
ſos. Florentiſſimum Italiæ latus, quantû inter Padum Alpeſque camporum & vrbium,
armis Vitellij (namque & præmiſſæ à Cæcinâ cohortes aduenerant) tenebatur. Capta
Eum miles vlterius penetrat.
Pannoniorum cohors apud Cremonam. Intercepti centum equites, ac mille claſſici in-
ter Placentiam Ticinumque: quo ſucceſſu Vitellianus miles, non iam flumine aut ripis C
arcebatur. Irritabat quin etiam Batauos Tranſrhenanoſque Padus ipſe: quem repente
** captis*
contra Placentiam tranſgreſſi, * raptis quibuſdam exploratoribus, ita ceteros terruere, vt
adeſſe omnem Cæcinæ exercitum trepidi ac falſi nuntiarent. Certum erat [21] Spurinnæ
(is enim Placentiam obtinebat) nec dum veniſſe Cæcinam, & ſi propinquaret, coërcere
intra munimenta militem, nec tris prætorias cohortes, & mille vexillarios cum paucis
In quem pauci Othoniani ire volunt:
equitibus, veterano exercitui obijcere. Sed indomitus miles, & belli ignarus, correptis ſi-
gnis vexilliſque ruere, & retinenti duci tela intentare, ſpretis centurionibus tribuniſque
prouidentiam ducis laudantibus [22] qui pro Othone, & accitum Cæcinam clamitabant.
Alacriùs, quam prudentiùs.
Fit temeritatis alienæ comes Spurinna, primò coactus, mox velle ſimulans, quo plus
auctoritatis ineſſet conſilijs, ſi ſeditio miteſceret. Poſtquam in conſpectu Padus, & nox
appetebat, vallari caſtra placuit. Is labor vrbano militi inſolitus contudit animos.
Corrigentur arte quadam à duce.
[23] Tum vetuſtiſſimus quiſque caſtigare credulitatem ſuam, metum ac diſcrimen oſten-
dere, ſi cum exercitu Cæcina, patentibus campis, tam paucas cohortes circumfudiſſet.
Iámque totis caſtris modeſti ſermones, & inſerentibus ſe centurionibus tribuniſque, D
laudare prouidentiam ducis: quòd coloniam virium & opum validam, robur ac ſedem
bello legiſſet. Ipſe poſtremò Spurinna non tam culpâ exprobrans, quàm ratione oſten-
dens, relictis exploratoribus, ceteros Placentiam reduxit, minus turbidos, & imperia ac-
cipien-

21. SPVRINNÆ.] *Veſtricius eſt Spurinna, egregius dux & qui ad Taciti medium æuum vixit. Plinij Secundi de eo epiſtola capienda eſt, lib.* 11 Heri à Senatu Veſtricio principe auctore, Spurinnæ triumphalis ſtatua decreta eſt. *quem locum tamen emaculo:* Veſtricio Spurinnæ Principe auctore, triumphalis ſtatua decreta. *Malè enim traiecta verba.*

22. QVI PRO OTHONE.] *Mercerus ingeniosè:* quin proditione accitum. *quaſi id crimen Spurinnæ obiecerint, vt eſt in Plutarcho.*

23. TVM VETVSTISSIMVS QVISQVE.] *Vulgata antè lectio,* tum mœſtiſſimus quiſque. *ex quo Rhenanus illud* vetuſtiſſimus *extudit: ego malim* modeſtiſſimus.

24. INSITA

A cipientes. Solidati muri, propugnacula addita, auctæ turres, prouiſa paratáque non arma *Placentia munitur.*
modò, ſed obſequium & parendi amor, quod ſolum illis partibus defuit, cùm virtutis
haut pœniteret. At Cæcina, velut relictâ poſt alpes ſæuitiâ ac licentiâ, modeſto agmine *Cæcina in terra in Italiam.*
per Italiam inceſſit. Ornatum ipſius, municipia & coloniæ in ſuperbiam trahebant:
quòd verſicolore ſagulo, brachas tegmen barbarum indutus, togatos alloqueretur. Vxo-
rem quoque eius Saloninam, quamquam in nullius iniuriam, inſigni equo oſtroque ve-
heretur, tamquam læſi grauabantur. [24] * Inſitâ mortalibus naturâ, recentem aliorum fe- ** Inſito*
licitatem ægris oculis introſpicere, modumque fortunæ à nullis magis exigere, quàm
quos in æquo videre. Cæcina Padum tranſgreſſus, tentatâ Othonianorum fide per col-
loquium & promiſſa, iiſdem petitus, poſtquam pax & concordia ſpecioſis & irritis no-
minibus iactata ſunt, conſilia curáſque in oppugnationem Placentiæ magno terrore *Placentiam ſtatim oppugnat.*
vertit: gnarus, vt initia belli prouenissent, famam in cetera fore. Sed primus dies, impetu
magis quàm veterani exercitus artibus, tranſactus. Aperti incautique muros ſubière, ci-
bo vinoque prægraues. In eo certamine, pulcherrimum amphitheatri opus, ſitum extra
B muros, conflagrauit: ſiue ab oppugnatoribus incenſum, dum faces & glandes ac miſſi- *Amphitheatrum exuſtum:*
lem ignem in obſeſſos iaculantur, ſiue ab obſeſſis, dum regerunt. Municipale vulgus
pronum ad ſuſpiciones, fraude illata ignis alimenta credidit, à quibuſdam è vicinis co-
loniis, [25] inuidiæ æmulatione, quòd nulla in Italiâ moles tam capax foret. quocumque *Capaciſſimum omnium Italiæ.*
caſu accidit, dum atrociora metuebantur, in leui habitum: redditâ ſecuritate, tamquam
nihil grauius pati potuiſſent, mærebant. Ceterùm, multo ſuorum cruore, pulſus Cæcina:
Et nox parandis operibus * abſumta. Vitelliani pluteos crateſque & vineas ſuffodiendis ** Mureto abſumpta.*
muris, protegendiſque oppugnatoribus, Othoniani ſudes & immenſas lapidũ ac plum-
bi æriſque moles, perfringendis operibus, obruendiſque hoſtibus expediunt. Vtrimque
pudor, vtrimque gloria, & diuerſæ exhortationes, hinc legionum & Germanici exerci-
tus robur; inde vrbanæ militiæ, & prætoriarum cohortium decus attollentium. Illi, vt
ſegnem ac deſidem, & circo ac theatris corruptum militem; hi, peregrinum & exter-
num increpabant. ſimul Othonem, ac Vitellium, celebrantes culpanteſque, vberioribus
C inter ſe probris, quàm laudibus ſtimulabantur. Vix dum orto die, plena propugnato- *Iterata oppugnatio:*
ribus mœnia, fulgentes armis viriſque campi, denſum legionum agmen, ſparſa auxilio-
rum manus, altiora murorum ſagittis aut ſaxis inceſſere, neglecta aut æuo fluxa co-
minus aggredi. Ingerunt deſuper Othoniani pila, librato magis & certo ictu, aduerſus *Sed ſtrenue repugnatur.*
temerè ſubeuntes cohortes Germanorum, cantu truci, & more patrio, nudis corpori-
bus, ſuper humeros ſcuta quatientium. Legionarius pluteis & cratibus tectus ſubruit
muros, inſtruit aggerem, molitur portas. Contrà prætoriani diſpoſitos ad id ipſum mo-
lares, ingenti pondere ac fragore, prouoluunt. pars ſubeuntium obruti: pars confixi, &
exſangues, aut laceri, cùm augeret ſtragem trepidatio, eoque acriùs è mœnibus vulnera-
rentur, redière, infractâ partium famâ. Et Cæcina, [62] famâ & pudore cœptæ temerè op- *Et abit Cæcina irritus.*
pugnationis, ne irriſus ac vanus iiſdem caſtris aſſideret, traiecto rurſus Pado, Cremonam
petere intendit. Tradidêre ſe abeunti Turullius Cerialis, cum compluribus claſſicis, &
Iulius Briganticus, cum paucis equitum. hic præfectus alæ, in Batauis genitus; ille pri-
mipilaris, & Cæcinæ haut alienus, quòd ordines in Germaniâ duxerat. Spurinna, com-
D perto itinere hoſtium, defenſam Placentiam, quæque acta, & quid Cæcina pararet, An-
nium Gallum per litteras docet. Gallus legionem primam in auxilium Placentiæ du-
cebat, diffiſus paucitati cohortium, ne longius obſidium, & vim Germanici exercitus
parum tolerarent. Vbi pulſum Cæcinam pergere Cremonam accepit, ægrè coërcitam
legio-

24. INSITA MORTALIBVS NATVRA, RECENTEM ALIORVM FELICITATEM ÆGRIS OCVLIS INTROSPICERE.] *Verè hic morbus in noſtris animis: nec neſcinit Aemilius Probus. ſiue Nepos, in Timotheo* Eſt hoc commune vitium *inquit*, magnis liberiſque ciuitatibus, vt inuidia gloriæ comes ſit: & libenter de his detrahant, quos emergere videant altiùs: neque animo æquo pauperes alienam opulentum intueantur fortunam.

25. INVIDIÆ ÆMVLATIONE.] *Muretus*, inuidiâ & æmulatione.

26. FAMA ET PVDORE.] *Lego*, fame. *Duplex enim cauſſa abſceſſus, Fames & pudor irriti cœpti.*

 27. BE-

Bedriacum, vicus. legionem, & pugnandi ardore vſque ad ſeditionem progreſſam, [27] Bedriaci ſiſtit. Inter Veronam Cremonámque ſitus eſt vicus, duabus iam Romanis cladibus notus, infau- A ſtuſque. *Othonianorum pugna proſpera.* Iiſdem diebus, à Martio Macro, haut procul Cremonâ, proſperè pugnatum. Namque promtus animi Martius, tranſuectos nauibus gladiatores, in aduerſam Padi ripam, repentè effudit. Turbata ibi Vitellianorum auxilia, & ceteris Cremonam fugientibus, cæſi qui reſtiterant. Sed repreſſus vincentium impetus, ne nouis præſidiis firmati hoſtes, fortunam prœlij mutarent. Suſpectum id Othonianis fuit, omnia quæcumque facta prauè æſtimantibus. *Qui ſeditioſi in duces.* Certatim, vt quiſque animo ignauus, procax ore, Annium Gallum, & Suetonium Paullinum, & Marium Celſum (nam eos Otho quoque præfecerat) varijs criminibus inceſſerant. Acerrima ſeditionum ac diſcordiæ incitamenta, interfectores Galbæ, ſcelere & metu vecordes, miſcere cuncta, modò palàm turbidis vocibus, modò occultis ad Othonem litteris. qui humillimo cuique credulus, bonos metuens, trepidabat, rebus proſperis incertus, & inter aduerſa melior. Igitur Titianum fratrem accitum, bello præpoſuit. *Titianus exercitui præfectus.* Intereà, Paullini & Celſi ductu, res egregiæ geſtæ. Augebant Cæcinam, nequidquam omnia cœpta, & ſeneſcens exercitus ſui fama. B pulſus Placentiâ, cæſis nuper auxiliis, etiam per concurſum exploratorum, crebra magis quàm digna memoratu prœlia, inferior: propinquante Fabio Valente, ne omne belli decus illuc concederet, reciperare gloriam, auidiùs quàm conſultiùs, properabat. Ad duodecimum à Cremonâ, [28] locus Caſtorum vocatur, *Cæcina inſidias ponit.* ferociſſimos auxiliariũ imminentibus viæ lucis occultos imponit. equites procedere longiùs iuſſi, & irritato prœlio ſponte refugi, feſtinationem ſequentium elicere, donec inſidiç cooriretur. *Quæ detecta Othonianis.* Proditum id Othonianis ducibus. & curam peditum Paullinus, equitum Celſus, ſumſere. Tertiæ decimæ legionis vexillum, quattuor auxiliorum cohortes, & quingenti equites in ſiniſtro locantur. Aggerem viæ tres prætoriæ cohortes, artis ordinibus obtinuere. [29] Dextrâ fronte prima legio inceſſit, cum duabus * vexillaribus cohortibus, & quingentis equitibus. ** Mercenariis auxiliaribus.* Super hos è prætorio auxiliiſque mille equites, cumulus proſperis, aut ſubſidium laborantibus, ducebantur. Antequam miſcerentur acie, terga vertentibus Vitellianis, Celſus doli C prudens, repreſſit ſuos. *Itaque in ipſum vertêre.* Vitelliani temerè exſurgentes, cedente ſenſim Celſo, longiùs ſecuti, vltrò in inſidias præcipitantur. nam [30] à lateribus cohortes legionum, aduerſâ fronte, & ſubito diſcurſu terga cinxerant equites. Signum pugnæ non ſtatim à Suetonio Paullino pediti datum. *Suetonij cautela & tarditas.* Contator naturâ, & cui cauta potiùs conſilia cum ratione, quàm proſpera ex caſu placerent. compleri foſſas, aperiri campum, pandi aciem iubebat, ſatis citò incipi victoriam ratus, vbi prouiſum foret ne vincerentur. Eâ contatione, ſpatium Vitellianis datum, in vineas nexu traducum impeditas, refugiendi. Et modica ſilua adhærebat, vnde rurſus auſi, promtiſſimos prætorianorum equitum interfecere. vulneratur rex Epiphanes, impigrè pro Othone pugnam ciens. Tum Othonianus pedes erupit: protritâ hoſtium acie, verſi in fugam etiam qui ſubueniebant. Nam Cæcina non ſimul cohor-

27. BEDRIACI.] *Vicus paruus, ſed duabus Romanis cladibus inſignis, nec indignior cuius verum nomen noſcimus, quàm Cannæ aut Philippi. Vulgò* Bebriacum *appellant, atque ita Iuuenalis libri,*

Bebriaci in campo ſpolium adfectare Palati.

At ſincerus ille Vatic. Bedriacum, *ſemper. quomodo & in Clariſs. Sambuci ſcripto codice exſtare cognoui, cùm ſtrictim eum Viennæ vidiſſem. In vetuſtis Suetonij libris,* Betriacum, *dicitur: ſicut & in Plutarcho,* Βητριακὸν, πολίχνην πλησίον Κρεμώνης: *Iuuenalis interpres quam nugatur, qui vicum hunc Campaniæ facit in Sat.* III. Othonem, *inquit*, bello ciuili Vitellius vicit apud Bebriacũ Campaniæ. *Atqui noſter clare.* Inter Cremonam Veronamque ſitus eſt is vicus. *& ipſe Scholiaſtes mox fatetur. Corrupta eo verba igitur, & ſcripſit:* apud Bedriaci campum. *Manifeſto enim alluſit Iuuenalis ſui verſum,*

Bedriaci campo ſpolium affectare Palati.

Quod autem adtexitur: Horum bellum Cornelius ſcripſit & Pompeius Planta, qui ait Bebriacum vicum eſſe à Cremonâ viceſimo lapide. D *Sane Cornelium hunc noſtrum intellegas: Pompeius ille quis ſit, nondum repperi.*

28. LOCVS CASTORVM.] *Rectè, non* caſtrorum. *Suetonius eumpſe locum*, ad Caſtoris *dixit:* *Oroſius lib.* VII. circa locum quem Caſtores vocant.

29. DEXTRA FRONTE.] *Quæ hic frons dextra haud ſatis capio, & reſcribo:* Aggerem viæ tres prætoriæ cohortes obtinuêre dextrâ. A fronte, prima legio inceſſit.

30. A LATERIBVS COHORTES LEGIONVM.] *Nihil ambigimus quin Tacitus ſcripſerit,* à lateribus cohortes, legio aduerſâ fronte. *Ita ſuperior aciei diſpoſitio poſtulat: & ad circumueniendum hoſtes, inuaſionem tripertitam eſſe oportuit.*

31. OBI

A cohortes, ſed ſingulas acciuerat: quæ res in prœlio trepidationem auxit, cùm diſperſos,
nec vſquam validos, pauor fugientium abriperet. Orta & in caſtris ſeditio, quòd non *Vitelliani fugantur.*
vniuerſi ducerentur. Vinctus præfectus caſtrorum Iulius Gratus, tamquam fratri apud
Othonem militanti proditionem ageret: cùm fratrem eius Iulium Frontonem tribu-
num, Othoniani ſub eodem crimine vinxiſſent. Ceterùm ea vbique formido fuit, apud
fugientes, occurſantes, in acie, pro vallo, vt deleri cum vniuerſo exercitu Cæcinam po-
tuiſſe, ni Suetonius Paullinus receptui cecinißet, vtriſque in partibus percrebuerit. Ti- *Suetonius receptui canit: sed profectione.*
muiſſe ſe Paullinus ferebat, tantum inſuper laboris atque itineris, ne Vitellianus miles
recens è caſtris feſſos aggrederetur, perculſis nullum retro ſubſidium foret. apud paucos
ea ducis ratio probata, in vulgus aduerſo rumore fuit. Haut perinde id damnũ Vitellia-
nos in metum compulit, quàm ad modeſtiam compoſuit: nec ſolùm apud Cæcinam,
qui culpam in militem conferebat, ſeditioni magis quàm prœlio paratum, ſed Fabij
quoque Valentis copiæ (iam enim Ticinum venerat) poſito hoſtium contemtu, & re- *Valens venit in Italiam.*
cuperandi decoris cupidine, reuerentiùs & æqualiùs duci parebant. Grauis alioquin ſe-
ditio exarſerat, quam altiori initio (neque enim rerum à Cæcinâ geſtarum ordinem in-
B terrumpi oportuerat) reperam. Cohortes Batauorum, quas bello Neronis à quartade-
cimâ legione digreſſas, cùm Britanniam peterent, audito Vitellij motu in ciuitate Lin-
gonum Fabio Valenti adiunctas rettulimus, ſuperbè agebant, vt cuiuſque legionis ten- *Batauorum iactantia:*
toria acceßiſſent, coërcitos à ſe quartadecimanos, ablatam Neroni Italiam, atque om-
nem belli fortunam in ipſorum manu ſitam iactantes. Contumelioſum id militibus,
acerbum duci, corrupta iurgiis aut rixis diſciplina. Ad poſtremum Valens è petulantiâ,
etiam perfidiam ſuſpectabat. Igitur nuntio allato, pulſam Treuerorum alam Tungroſ- *Suſpecta Valenti.*
que à claſſe Othonis, & Narbonenſem Galliam circumiri, ſimul curâ ſocios tuendi, &
militari aſtu, cohortes turbidas, ac ſi vnà forent, prævalidas, diſpergendi, partem Bata- *Diuidere eos parat.*
uorum ire in ſubſidium iubet. Quod vbi auditum, vulgatumque, mærere ſocij, fremere
legiones, *Orbari ſe fortiſſimorum virorum auxilio. veteres illos & tot bellorum victores, poſt-* *Vnde nata ſeditio.*
quam in conſpectu ſit hoſtis, velut ex acie abduci. ſi prouincia, vrbe & ſalute imperij potior ſit,
C *omnes illuc ſequerentur: ſin victoriæ ſanitas, ſuſtentaculum, columen in Italiâ verteretur, non ab-*
rumpendos, vt corpori, validiſſimos artus. Hæc ferociter iactando, poſtquam, immiſſis licto- *Dux compeſcere parat: ſed ipſum inuadunt.*
ribus, Valens coërcere ſeditionem coeptabat, ipſum inuadunt, ſaxa iaciunt, fugientem
ſequuntur. Spolia Galliarum, & Viennenſium aurum, & pretia laborum ſuorum oc-
cultare clamitantes, direptis ſarcinis, tabernacula ducis, ipſamque humum pilis & lan-
ceis rimabantur. nam Valens, ſeruili veſte, apud decurionem equitum tegebatur. Tum *Latere cogitur.*
Alphenus Varus præfectus caſtrorum, deflagrante paulatim ſeditione, addit conſilium, *Varus per artem eos ſedat.*
vetitis [31] obire vigilias centurionibus, omiſſo tubæ ſono, quo miles ad belli munia cie-
tur. Igitur torpere cuncti, circumſpectare inter ſe attoniti: & id ipſum quòd nemo rege-
ret pauentes, [32] ſilentio, patientiâ, poſtremò precibus ac lacrymis veniam quærebant.
Vt verò deformis & flens, & præter ſpem incolumis Valens proceſſit, gaudium, miſera- *Valens prodit, læto & gratante milite.*
tio, fauor: verſi in lætitiam (vt eſt vulgus vtroque immodicum) laudantes gratantesque,
circumdatum aquilis ſigniſque, in tribunal ferunt. Ille, vtili moderatione, non ſuppli-
cium cuiuſquam popoſcit: ac ne diſſimulans ſuſpectior foret, [33] paucos incuſauit: gna-
D rus ciuilibus bellis, plus militibus quàm ducibus, licere. Munientibus caſtra apud Tici-
num, de aduerſâ Cæcinæ pugnâ allatum, & propè renouata ſeditio, tamquam fraude & *Qui feſtinant ad Cæcinam.*
cunctationibus Valentis prœlio defuiſſent. Nolle requiem, non exſpectare ducem, antei-
re ſigna, vrgere ſigniferos. rapido agmine Cęcinæ iunguntur. Improſpera Valentis fama
apud exercitum Cæcinæ erat: expoſitos ſe tanto pauciores integris hoſtium viribus
querebantur, ſimul in ſuam excuſationem, & aduentantium robur per adulationem
attollentes, ne vt victi & ignaui deſpectarentur. Et quamquam plus virium, propè du-
plica-

31. OBIRE VIGILIAS.] *De hoc ritu ego, in Militiâ lib. v. Dial. ix.*

32. SILENTIO, PATIENTIA.] *Malim*, ſilentio, pœnitentiâ.

33. PAVCOS INCVSAVIT.] *Lego*, paucis. *ad breuitatem enim orationis refertur, non ad eos qui peccarant. & ſani omnes in hac culpâ, nec excerpi pauci potuere.*

34. For-

plicatus legionum auxiliorumque numerus erat Valenti, ſtudia tamen militum in Cæ A
In quem milites valde proni. cinam inclinabant, ſuper benignitatem animi quâ promtior habebatur, etiam vigore ætatis, proceritate corporis, & quodam inani fauore. Hinc æmulatio ducibus. Cæcina, vt [34] fœdum & maculoſum: ille, vt vanum ac tumidum, irridebant. Sed condito odio,
In Othonem probra. eamdem vtilitatem fouere, crebris epiſtolis, ſine reſpectu veniæ, probra Othoni obiectantes: cùm duces partium Othonis, quamuis vberrimâ conuiciorum in Vitellium
Comparatio eius cum Vitellio. materiâ, abſtinerent. Sanè ante vtriuſque exitum, quo egregiam Otho famam, Vitellius flagitioſiſſimam, meruere, minùs Vitellij ignauæ voluptates, quàm Othonis flagrantiſſimæ libidines timebantur. Addiderat huic terrorem atque odium cædes Galbæ: contrà, illi initium belli nemo imputabat. Vitellius, ventre & gulâ ſibi ipſi hoſtis: Otho, luxu ſæuitiâ, audaciâ, Reip. exitioſior ducebatur. Coniunctis Cæcinæ ac Valentis copiis, nulla vltrà penes Vitellianos mora, quin totis viribus certarent. Otho conſultauit,
Deliberat Otho an pugnandum. trahi bellum, an fortunam experiri placeret. Tum [35] Suetonius Paullinus, dignum famâ ſuâ ratus, quâ nemo illâ tempeſtate militaris rei callidior habebatur, de toto genere
Negat peritiſſimus bellorum Suetonius. belli cenſere; feſtinationem hoſtibus, moram ipſis vtilem diſſeruit. *Exercitum Vitellij vniuerſum aduenisse: nec multum virium à tergo, quoniam* [36] *Galliæ tumeant, & deſerere* B
Rheni ripam, irrupturis tam infeſtis nationibus, non conducat. Britannicum militem hoſte & mari diſtineri: Hiſpanias, armis non ita redundare: prouinciam Narbonenſem, incurſu claſſis, & aduerſo prælio contremuiſſe: clauſam alpibus, & nullo maris ſubſidio, Tranſpadanam Italiam, atque ipſo tranſitu exercitu vaſtatam: non frumentum vſquam exercitui, nec exercitum ſine copiis retineri poſſe. Iam Germanos, quod genus militum apud hoſtes atrociſſimum ſit, tracto in æſtatem bello, fluxis corporibus, mutationem ſoli cælique haut toleraturos. Multa bella impetu valida, per tædia & moras euanuiſſe. Contrà, ipſis omnia opulenta, & fida: Pannoniam, Mœſiam, Dalmatiam, Orientem, cum integris exercitibus. Italiam: & caput rerum vrbem, ſenatumque & populum, numquam obſcura nomina, etſi aliquando obumbrentur: publicas priuataſque opes, & immenſam pecuniam, inter ciuiles diſcordias ferro validiorem: corpora militum aut Italiæ ſueta, aut æſtibus. Obiacere flumen Padum, tutas viris muriſque vrbes, è quibus nullam hoſti ceſſuram, Placentiæ defenſione exploratum. proinde duceret bellum. [37] *Paucis diebus quartamdecimam legionem, magnâ ipſam famâ, cum Mœſiacis copiis affore. Tum rurſus deliberaturum, & ſi prælium placuiſſet, auctis viribus certaturos.* Accedebat ſententiæ Paullini Marius Celſus. Idem placere Annio Gallo, paucos ante dies lapſu equi afflicto, miſſi qui C
Othoni mens alia, & imperitia. conſilium eius ſciſcitarentur, retulerant. Otho pronus ad decertandum. Frater eius Titianus, & præfectus prætorij Proculus, imperitiâ properantes, fortunam & deos & numen Othonis adeſſe conſiliis, affore conatibus teſtabantur. neu quis obuiam ire ſententiæ

34. FOEDVM ET MACVLOSVM.] *Valet in omne animi vitium & labem Maculoſi vox: tamen verear vt hic propriè in ignauiam ac timorem. Ex antitheſi quæ ſequitur, ſuſpicêris: & magis ex hoc Ammiani loco, libro* XXX. Arguebat hic idem Princeps *(Valentinianus)* timidos ſæpiùs, Maculoſos tales appellans & ſordidos.

35. SVETONIVS PAVLLINVS.] *Et hic & alibi effusè laudat hunc Suetonium,* vetuſtiſſimum conſulanum, *vt infrà vocat, & non vnâ militiâ clarum. Præfuit Britanniæ, vt habes Annal.* XIV. *& in Agricolâ bellum geſſit, è Plinia lib.* V. Suetonius, *inquit,* Paullinus quem conſulem vidimus, primus Romanorum ducum tranſgreſſus Atlantem, *&c. Vbi autem mens ſiue iudicium fuit viro magno & celebri, qui in Variis ſuis nuper hunc Suetonium, patrem fecit Suetonij noſtri Tranquilli? Ita enim locum eum corrigit, Suetonij Othone:* Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiædecimæ legionis tribunus anguſticlauius. *Et liber, inquit, qui tineas & cariem ſenſerat, habet,* Linus. *Omnino autem legendum Paulinus. Teſtem in eam rem laudabo Tacitum, qui fortis viri neque nomen neque virtutem tacitam eſſe ſinit. eius enim ſæpè & in Annalibus & in Agricolæ vitâ honorificam mentionem facit. Hæc ille. Quid dicam? Non inſectar te vir elegantiſſime. ſed bonâ fide hæc ſcribis? Erras nimis. Suetonius ille Lenis, Tribunus fuit: noſter belli dux. Ille anguſticlauius, id eſt nondum Senator, ſed inter equites: iſte, Conſularis. nec temne vſquam veſtigium confuſionis eius, quam facis. Hoc mihi in tranſcurſo monitum, non vt carpam (Fidem teſtar:) ſed vt clarâ ſub exemplo doceam quàm fallax hæc Critica, & ignoſcendum etiam nobis eſſe, ſi labimur interdum in procliui iſtâ viâ.* D

36. GALLIÆ TVMEANT, ET.] *Copulam ego inſerui, ex Vatic. Tumere autem eleganti metaphorâ dicuntur, quæ erupturа videntur. vſurpauit Cicero bis in Epiſtolis ad Atticum.*

37. PAVCIS DIEBVS QVARTADECIMAM.] *Hæc reſtitui. in vulgatis quæ à verbis quà ab interpunctis mendoſa.*

38. BRIXEL-

A tentiæ auderet, in adulationem conceſſerant. Poſtquam pugnari placitũ, intereſſe pugnę imperatorem, an ſeponi melius foret, dubitauere. *Hi vicerunt.* Paullino & Celſo iam non aduerſantibus, ne Principem obiectare periculis viderentur, ijdem illi deteriores conſilij auctores perpulêre, vt [38] Brixellum concederet, an dubijs prœliorũ exemptus, ſummæ rerum & imperij ſe ipſum reſeruaret. *Etiam hoc, ne Otho intereſſet.* Is primus dies Othonianas partes afflixit. Namque & cum ipſo prætoriarum cohortium, & ſpeculatorum, equitumque, valida manus diſceſſit; & remanentium fractus animus: quando ſuſpecti duces, & Otho, cui vni apud militem fides, dum & ipſe non niſi militibus credit, imperia ducum in incerto reliquerat. Nihil eorum Vitellianos fallebat, crebris vt in ciuili bello transfugiis, & exploratores curâ diuerſa ſciſcitandi, ſua non occultabant. Quieti intentique Cæcina ac Valens, quando hoſtis imprudentiâ rueret, quod loco ſapientiæ eſt, alienam ſtultitiam opperiebantur, *Vitelliani agunt cautiùs.* inchoato ponte tranſitum Padi ſimulantes, aduerſus oppoſitam gladiatorum manum, ac ne ipſorum miles ſegne otium tereret. *Pontem in Pado ſtruit.* Naues pari inter ſe ſpatio, validis vtrimque trabibus connexæ, aduerſum in flumen dirigebantur, iactis inſuper anchoris,

B quæ firmitatem pontis continerent. Sed anchoratum funes non extenti fluitabant, vt augeſcente flumine, inoffenſus ordo nauium attolleretur. Claudebat pontem impoſita turris, & in extremam nauem educta: vnde tormentis ac machinis hoſtes propulſarentur. Othoniani in ripâ turrim ſtruxerant, ſaxáque & faces iaculabantur. Et erat inſula amne medio, in quam gladiatores nauibus molientes, Germani nando prælabebantur. Ac fortè plures tranſgreſſos, completis liburnicis, per promptiſſimos gladiatorum Macer aggreditur. *Leue prœlium inter gladiatores & Germanos.* Sed neque ea conſtantia gladiatoribus ad prœlia quæ militibus, nec perinde nutantes è nauibus, quàm ſtabili gradu è ripâ, vulnera dirigebant. Et cùm variis trepidantium inclinationibus, immixti remiges propugnatoreſque turbarentur, deſilire in vada vltrò Germani, retentare puppes, ſcandere foros, aut cominus mergere. *Non pro bono illis.* quæ cuncta in oculis vtriuſque exercitus, quanto lætiora Vitellianis, tanto acriùs Othoniani cauſſam auctoremque cladis deteſtabantur. Et prœlium quidem, abruptis quæ ſuperfuerant nauibus, fugâ diremptum: Macer ad exitium poſcebatur. Iámque vulnera-

C tum eminus lanceâ, ſtrictis gladiis inuaſerant, cùm intercurſu tribunorum centurionumque protegitur. *Iracundia militaris in Macrum.* Nec multò pòſt; Veſtricius Spurinna, iuſſu Othonis, relicto Placentiæ modico præſidio, cum cohortibus ſubuenit. Dein Flauium Sabinum conſulem deſignatum Otho rectorem copijs miſit, quibus Macer præfuerat, læto milite ad mutationem ducum, & ducibus ob crebras ſeditiones, tam infeſtam militiam aſpernantibus. *Flauius Sabinus ei ſubſtituitur.* Inuenio apud quoſdam auctores, pauore belli, ſeu faſtidio vtriuſque Principis, quorum flagitia ac dedecus apertiore in dies famâ noſcebantur, dubitaſſe exercitus, num poſito certamine, vel ipſi in mediũ conſultarent, vel ſenatui permitterent legere Imperatorem. *Fama de ſtudio pacis.* Atque eò duces Othonianos ſpatium ac moras ſuaſiſſe, præcipuè Paullinum: quòd vetuſtiſſimus conſularium, & militiâ clarus, gloriam nomenque Britannicis expeditionibus meruiſſet. Ego vt conceſſerim apud paucos, tacito voto, quietem pro diſcordiâ, bonum & innocentem Principem, pro peſſimis ac flagitioſiſſimis expetitum: ita neque Paullinum, quâ prudentiâ fuit, ſperaſſe, corruptiſſimo ſæculo, tantam vulgi moderationem reor, vt qui pacem belli amore turbauerant, bellum pacis caritate deponerent: *Quam refellit Tacitus.* ne-

D que exercitus linguis moribuſque diſſonos, in hunc conſenſum potuiſſe coaleſcere: aut legatos ac duces, magnâ ex parte luxus, egeſtatis, ſcelerum ſibi conſcios, niſi pollutum obſtrictumque meritis ſuis Principem paſſuros. Vetus ac iam pridem inſita mortalibus potentiæ cupido, cum imperij magnitudine adoleuit, erupitque. *Imperij cupido vetus.* Nam rebus modicis, æqualitas facilè habebatur. ſed vbi ſubacto orbe, & æmulis vrbibus regibúſve exciſis, ſecuras opes concupiſcere vacuum fuit, prima inter patres plebemque certamina exarſere. *Cui origo, opes.* Modò turbulenti tribuni, modò conſules prævalidi, & in vrbe ac foro tentamenta *Pluriſque Romæ ad illud adſpirarunt.*

38. BRIXELLVM CONCEDERET.] *Ita factum, ibiq; ſe occidit. Elue mendam igitur quæ in Egeſippo (ſcriptore mihi quidem haud ſpernendo) libro* IV. *capite* XXIV. Cùm Otho comperiſſet Valenti ac Cæcinæ, Vitellij comitibus, victoriam ceſſiſſe, Brixiæ poſitus, voluntariâ morte eripuit ſe ludibrio. *Facito* Brixelli.

menta ciuilium bellorum. Mox à plebe infimâ, C. Marius, & nobilium ſæuiſſimus A L. Sulla, victam armis libertatem in dominationem verterunt. Poſt quos Gn. Pompeius occultior, non melior. Et numquam poſtea, niſi de principatu quæſitum. Non diſceſſere ab armis in Pharſaliâ ac Philippis ciuium legiones, nedum Othonis ac Vitellij exercitus ſponte poſituri bellum fuerint. Eadem illos deûm ira, eadem hominum rabies, eædem ſcelerum cauſſæ in diſcordiam egêre. Quòd ſingulis velut ictibus tranſacta ſunt bella, ignauiâ Principum factum eſt. Sed me veterum nouorumque morum reputatio longiùs tulit. Nunc ad rerum ordinem venio. Profecto Brixellum Othone, honor imperij penes Titianum fratrem, vis ac poteſtas penes Proculum præfectum. Celſus & Paullinus, cùm prudentiâ eorum nemo vteretur, inani nomine ducum, alienæ culpæ prætendebantur. Tribuni centurioneſque ambigui, quòd ſpretis melioribus, deterrimi valebant. Miles alacer, qui tamen [39] iuſſa ducum interpretari quàm exſequi mallet.

Titianus pro Othone copiis præeſt. ſed titulo: Vi Proculus.

[40] Promoueri ad quartum à Bedriaco caſtra placuit, [41] adeò imperitè, vt quamquam verno tempore anni, & tot circùm amnibus, penuriâ aquæ fatigarentur. Ibi de prœlio dubitatum, Othone per litteras flagitante, vt maturarent: militibus, vt Imperator pugnæ B adeſſet poſcentibus: plerique copias trans Padum agentes acciri poſtulabant. Nec perinde diiudicari poteſt, quid optimum factu fuerit, quàm peſſimum fuiſſe quod factum eſt. Non vt ad pugnam, ſed ad bellandum profecti, Confluentes [42] Padi & Adduæ fluminum XVI. inde milium ſpatio diſtantes petebant. Celſo & Paullino abnuentibus, militem itinere feſſum, ſarcinis grauem, obiicere hoſti, non admiſſuro quo minus expeditus & vix quattuor milia paſſuum progreſſus, aut incompoſitos in agmine, aut diſperſos, & vallum molientes aggrederetur. Titianus & Proculus, vbi conſiliis vincerentur, ad ius imperij tranſibant. Aderat ſanè [43] citus equo Numida, cum atrocibus mandatis, quibus Otho, increpitâ ducum ſegnitiâ, rem in diſcrimen mitti iubebat: [44] æger morâ, & ſpei impatiens. Eâdem die, ad Cæcinam operi pontis intentum, duo prætoriarum cohortium tribuni, colloquium eius poſtulantes, venerunt. Audire conditiones, ac reddere parabat, cùm præcipites exploratores adeſſe hoſtem nuntiauêre. Interruptus tribunorum ſermo. eoque incertum fuit, inſidias, an proditionem, vel aliquod hone- C ſtum conſilium cœptauerint. Cæcina dimiſſis tribunis, reuectus in caſtra, datum iuſſu Fabij

Imperitia eorū & lapſus.

Militem feſſum hoſti obiiciunt.

Duorum tribunorum colloquium.

Incertum cuiſm.

39. IVSSA DVCVM INTERPRETARI.] *Id eſt, inquirere in cauſſas iuſſionis & explorare ac ponderare, quā ſimplici obedientiâ patrare. Tale in Agricolâ:* Adeò vt plerique, viſo aſpectoque Agricola, quærerent famam, pauci interpretarentur. *Significat, multos ex ſpecie tantùm externâ iudicaſſe, paucos inquiſiſſe aut exploraſſe.*

40. PROMOVERI AD QVARTVM.] *E Plutarcho ſcriberes,* ad ſextum. *Nam ille quinquaginta ſtadia numerat. Sed & paullò pòſt vbi noſter* XVI. *milliaria numerat, Græci eiuſdem computatione* XII. *ſaltem efficiuntur. Nihil tamen ego mutem.*

41. ADEO IMPERITE.] *Totum hunc locum verbatim Plutarchus expreſſit, vt pleraque alia: etſi haud multum ætate noſtro inferior.*

42. PADI ET ADDVÆ.] *In Vatic. locus hic in liturâ, ſic tamen vt apertè eſſet eruere ſcriptum antiquitus,* Padi & Agele: *alienâ deinde manu factum,* Adduæ *Sed Agela ignotum mihi flumen, & cenſeam vulgatam eſſe veram. De Adduâ, Plinius lib.* II. *Strabo* III. *itémque Sidonius:* Vidimus vluoſum Lambrum, cæruleum Adduam, velocem Athẽſim, pigrum Mincium.

43. CITVS EQVO NVMIDA.] *Quis hic Numida? nam inter auxilia Othanis ea gens? minimè, ſed inter obſequia. Ne fugiat enim te latens hic ex antiquo mos: quo receptum, vt viris lautioribus diuitibuſque Afri aut Numidæ equites eſſent, aduer. Præcurrebant illi & agmen ducebant heri ſequentis. Seneca epiſt.* LXXXVIII. O quàm cuperem Catoni nunc occurrere aliquem ex his troſſulis in viâ diuitibus, curſores & Numidas & multum ante ſe pulueris agentem! *Idem expreſſiùs epiſt.* CXXIV. Omnes ſic iam peregrinantur, vt illos Numidarum præcurrat equitatus, vt agmen curſorum antecedat. *Martialis:*

Cū cathedralitios portet tibi rheda miniſtros,
Et Libys in longo puluere ſudet eques.

De tali igitur hic capies: quando & Principibus ibi D *in vſu. Ex Martiali, in aduentum Domitiani:*

Quando eques & picti tunicâ Nilotide Mauri
Ibunt? & populi vox erit vna, Venit?

Nec Suetonium aliter interpretemur (viderat ſagaciſſimus Turnebus) in Nerone cap. XXX. Iter feciſſe traditur phaleratâ cum Mazacum turbâ atque curſorum. *Nam Mazaces, Afri.*

44. ÆGER MORA, ET SPEI IMPATIENS.] *Talis in Homerico illo Hectore affectus:*

Βέλτερον αὖτ' ἔριδι ξυνελαυνέμεν ὅττι τάχιστα
Εἴδομεν ὁπποτέρῳ κεν Ὀλύμπιος εὖχος ὀρέξῃ.

Et Polybij verißima gnome: Βαρύτατος δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ τοῦ μέλλοντος γίνεται χρόνος: Grauiſſima omnibus hominibus futuri temporis exſpectatio.

45. Ac-

A Fabij Valentis pugnæ ſignum, & militem in armis inuenit. Dum Legiones de ordine agminis ſortiuntur, equites prorupêre, & mirum dictu, à paucioribus Othonianis, quo minus in vallum impingerentur, Italicę legionis virtute territi ſupr[illegible]ea ſtrictis mucronibus, redire pulſos, & pugnam reſumere coëgit. Diſpoſita Vitellianarum legionum acies, ſine trepidatione, & enim (quamquam vicino hoſte) aſpectus armorum denſis arbuſtis prohibebatur: apud Othonianos pauidi duces, miles ducibus infenſus, mixta vehicula & lixæ, & præruptis vtrimque foſſis, via quieto quoque agmini anguſta. Circumſiſtere alij ſigna ſua, quærere alij: incertus vndique clamor, [45] accurrentium, clamantium: & vt cuique audacia vel formido, in primam poſtremámve aciem prorumpebant, vel reuehebantur. Attonitas ſubito terrore mentes, falſum gaudium in languorem vertit, repertis qui deſciuiſſe à Vitellio exercitum ementirentur. Is rumor ab exploratoribus Vitellij diſperſus, an ipsâ Othonis parte, ſeu dolo, ſeu fortè ſurrexerit, parum compertum. Omiſſo pugnæ ardore, Othoniani vltrò ſalutauêre. & hoſtili murmure excepti, pleriſ-

Vitelliani pugnæ ſe aptant. *Sine metu, & compoſiti.* *Apud Othonianos contrà, turba.* *Falſo nuncio gaudium impoſitum*

B que ſuorum ignaris, quæ cauſa ſalutandi, metum proditionis fecere. Tum incubuit hoſtium acies, integris ordinibus, robore & numero præſtantior. Othoniani quamquam diſperſi, pauciores, feſſi, prœlium tamen acriter ſumsêre. Et per locos, arboribus ac vineis impeditos, non vna pugnæ facies. cominus, eminusq́ue, cateruis ac cuneis, concurrebant: in aggere viæ, collato gradu, corporibus & [46] vmbonibus niti, omiſſo pilorum iactu, gladijs & ſecuribus galeas loricáſque perrumpere, noſcentes inter ſe, ceteris conſpicui, in euentum totius belli certabant. Fortè inter Padum viámque, patenti campo, duæ legiones congreſſæ ſunt: pro Vitellio Vnaetuiceſima, [47] cui cognomen Rapaci, vetere gloriâ inſignis: è parte Othonis, prima Adiutrix, non antè in aciem deducta, ſed ferox, & noui decoris auida. Primani, ſtratis [48] Vnaetuiceſimanorum principijs, aquilam abſtulere. quo dolore accenſa legio, & impulit rurſus primanos, interfecto Orphidio Benigno legato, & plurima ſigna, vexilláque ex hoſtibus rapuit. A parte aliâ, propulſa quintanorum impetu tertiadecima legio: circumuenti plurium accurſu quar-

Tamen acriter pugnatū. *Duarum legionum certamen.*

C tadecimani. Et ducibus Othonis iam pridem profugis, Cæcina ac Valens ſubſidijs ſuos firmabant. Acceſſit recens auxilium Varus Alphenus cum Batauis, fusâ gladiatorum manu, quam nauibus tranſuectam, oppoſitæ cohortes in ipſo flumine trucidauerant. ita victores latus hoſtium inuecti. Et mediâ acie perruptâ, fugere paſſim Othoniani Bedriacum petentes. Immenſum id ſpatium. obſtructæ ſtrage corporum viæ; quo plus cædis fuit. neque enim ciuilibus prœlijs, capti in prædam vertuntur. Suetonius Paullinus, & Licinius Proculus, diuerſis itineribus, [49] caſtra vitauere. Vedium Aquilam tertiædecimæ legionis legatum, iræ militum inconſultus pauor obtulit. Multo adhuc die

Duces Othonis profugiunt. *Et mox vincuntur.* *Qui ducibus infenſus, inmulinatur in caſtris.*

45. ACCVRRENTIVM, CLAMANTIVM.] *Farneſ. & priſcæ editiones*, accurrentium, volantium. *Vatic.* vomantium. *vt omnina aliud hic verbi fuerit, placetq́, Puteana*, vocitantium.

46. VMBONIBVS NITI.] *Vocem*, niti, *ex Farneſ. & Vatic. addidi: & verò abeſſe ſine ſententia in-*

D *commodo non poteſt.*

47. CVI COGNOMEN RAPACI.] *Non abs re arbitror, quaniam cognomina legionum ſæpè Tacitus commemorat, veterem à me lapidem prapani, in quo ea ordine deſculpta. Conſpicitur autem Romæ in Capitolio, formâ columellæ:*

NOMINA. LEG.

II. AVGuſta.	II. ADIVTrix.	IIII. SCHTTHica.
VI. VICTRix.	IIII. FLAVia.	XVI. FLAVia.
XX. VICTRix.	VII. CLAVDia.	VI. FERRATenſis.
VIII. AVGuſta.	I. ITALica.	X. FRETEnſis.
XXII. PRIMigenia.	V. MACEDonica.	III. CYRENenſis.
I. MINERuia.	XI. CLAVDia	II. TRAIANA.
XXX. VLPia.	XIII. GEMina.	III. AVGuſta.
I. ADIVTrix.	XII. FVLMinatrix.	VII. GEMina.
X. GEMina.	XV. APOLlinca.	II. ITALica.
XIIII. GEMina.	III. GALLicana.	III. PARTHica.
I. PARTHica.	II. PARTHica.	

Velim Dionis recẽſum legionum, qui eſt libro LV. cum hoc lapide conferri. à qua adiuti interpretes, paullò felicius ſanè eum vertiſſent.

48. VNAETVICESIMANORVM PRINCIPIIS.] *Aliquot libri*, principibus, *placet.*

49. CASTRA VITAVERE.] *Farneſ.* caſtra petiuere.

diē.vallum ingreſſus, clamore ſeditioſorum & fugacium circumſtrepitur. Non probris, A non manibus abſtinent, deſertorem proditoremq́ue increpant, nullo proprio crimine eius, ſed, more vulgi, ſuum quiſque flagitium alijs obiectantes. Titianum & Celſum nox iuuit, diſpoſitis iam excubijs, compreſſiſq́ue militibus, quos Annius Gallus precibus, conſilio, auctoritate flexerat, ne ſuper cladem aduerſæ pugnæ, ſuiſmet ipſi cædibus ſæuirent. ſiue finis bello veniſſet, ſeu reſumere arma mallent, vnicum victis in conſenſu leuamentum. Ceteris fractus animus. Prætorianus miles, non virtute ſe, ſed proditione victum fremebat. Ne Vitellianis quidem incruentam fuiſſe victoriam, pulſo equite, raptâ legionis aquilâ. Supereſſe cum ipſo Othone militum quod trans Padum fuerit: venire Mœſicas legiones: magnam exercitus partem Bedriaci remanſiſſe. Hos certe nondum victos, & ſi ita ferret, honeſtiùs in acie perituros. His cogitationibus truces aut pauidi, extremâ deſperatione ad iram ſæpiùs, quàm in formidinem, ſtimulabantur. At Vitellianus exercitus, ad quintum à Bedriaco lapidem conſedit, non auſis ducibus eodem die oppugnationem caſtrorum. Simul voluntaria deditio ſperabatur. Sed expeditis & B tantum ad prœlium egreſſis, munimentum fuere arma & victoria. Poſterâ die, haut ambiguâ Othoniani exercitus voluntate, & qui ferociores fuerant ad pœnitentiam inclinantibus, miſsâ legatione, [50] apud duces Vitellianos dubitatum, quo minus pacem concederent. Legati paulisper retenti. ea res hæſitationem attulit, ignaris adhuc an impetraſſent. Mox remiſsâ legatione patuit vallum. Tum victi victoreſq́ue in lacrymas effuſi, ſortem ciuilem armorum miſerâ lætitiâ deteſtantes. Iiſdem tentorijs, alij fratrum, alij propinquorum vulnera fouebant. Spes & præmia in ambiguo: certa, funera & luctus. Nec quiſquam adeò mali expers, vt non aliquam mortem mæreret. Requiſitum Orphidij legati corpus, honore ſolito crematur. Paucos neceſſarij ipſorum ſepeliêre. Ceterùm vulgus, ſuper humum relictum. Opperiebatur Otho nuntium pugnæ, nequaquam trepidus, & conſilij certus. Mæſta primùm fama, dein profugi è prœlio perditas res pateſaciunt. Non exſpectauit militum ardor vocem Imperatoris. bonum habere animum iubebant. ſupereſſe adhuc nouas vires, & ipſos extrema paſſuros, auſuroſq́ue. neque erat adulatio. Ire in aciem, excitare partium fortunam, furore quodam & C inſtinctu flagrabant. qui procul aſtiterant, tendere manus, & proximi prehenſare genua, promtiſſimo Plotio Firmo. [51] Is prætorij præfectus, identidem orabat, *Ne fidiſſimum exercitum, ne optimè meritos milites deſereret:* [52] *maiore animo tolerari aduerſa quàm relinqui.* [53] *fortes & ſtrenuos, etiam contra fortunam, inſiſtere ſpei, timidos & ignauos ad liberationem*

Placat Annius Gallus.

Prætorij miles nihil fractus ea pugna.

Vitelliani victores caſtris adpropinquant.

Legati ad eos veniunt, pro veniâ. Et impetrant.

Deteſtantur communiter ciuilia bella.

Triſtis hic ad Othonem nuncius.

Quem milites fidi firmè erigunt.

Et cum ijs Plotius Firmus.

tinuêre. *falsò. Nam Plutarchus apertè:* Τῶν δὲ στρατηγῶν οὔτε Πρόκλος οὔτε Παυλῖνος συνεισελθεῖν ἐτόλμησαν, ἀλλ' ἐξέκλιναν φοβούμενοι τοὺς στρατιώτας.

50 APVD DVCES VITELLIANOS DVBITATVM.] *Imò vero,* non dubitatum. *ſed, res & Plutarchus ſuadent. Ideò optima lectio quam ex Flor. adſtruit Pichena:* miſſa legatio: nec apud duces.

51. IS PRÆTORII PRÆFECTVS.] *Duo Præfecti prætorio ſub Othone, Licinius Proculus & Plotius Firmus. Tacitus lib.* I. Prætorij Præfectos ſibiipſi legêre, Plotium Firmum è manipularibus quondam, & Licinium Proculum. *Nec alios è ſuis nominat. Vt iure mirer in hac Othonis morte Plutarchum commemorare Pollionem prætorij Præfectum. Quod vix eſt vt ſit ſine mendo. verba eius:* Οἱ δὲ στρατιῶται, Πολλίωνος τοῦ ἑτέρου τῶν ἐπάρχων, ὀμνύειν εὐθὺς εἰς τὸν Οὐιτέλλιον κελεύσαντος. &c. *malimque* Πλωτίου. *niſi huic Plotio etiam Pollionis cognomen, quod vnum dici ſupereſt.*

52. MAIORE ANIMO TOLERARI.] *Hæc illa ſunt, quibus ingulare Stoicos aduerſa omnia manus ſolet: pro quibus ſcutum habeo equidem quod oppo-nam, niſi Religio me vetet. In hanc mentem igitur & Lucanus:*

—— fortiſſimus ille eſt,
Qui promptus metuenda pati, ſi cominus inſtent,
Et differre poteſt.

Illa virgo apud egregium vatem (intelligo qui Thebaida ſcripſit.) D

—— non eſt, vt putas, virtus, pater,
Timere vitam: ſed malis ingentibus
Obſtare, nec ſe vertere, ac retrò dare.

Cæſar. lib. VII. Animi eſt iſta mollities, non virtus, inopiam paulliſper ferre non poſſe. Qui ſe morti vltrò offerant faciliùs reperiuntur, quàm qui dolorem patienter ferant. *Q. Curtius:* Fortium virorum eſt, magis mortem contemnere, quàm odiſſe vitam. Sæpè tædio laboris, ad vilitatem ſui compelluntur ignaui. *Biberunt omnes è paterâ Ariſtotelis, cuius hoc ſcitum in Ethicis:* Τὸ δ' ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. *Hen tacco.*

53. FORTES ET STRENVOS.] *Itaque Florus, libro* IV. *cap.* VIII. Magnæ indolis ſignum eſt, ſperare ſemper.

54. LECIO-

A *nem formidine properare.* Quas inter voces, vt flexerat vultum, aut indurauerat Otho, clamor & gemitus. Nec prætoriani tantùm, proprius Othoni miles, ſed præmiſſi Mœſiâ, eamdem obſtinationem aduentantis exercitus, [54] legiones Aquileiam ingreſſas, nuntiabant. vt nemo dubitet potuiſſe renouari bellum atrox, lugubre, incertum victis, & victoribus. Ipſe * verſus à conſilijs belli, *Hunc*, inquit, *animum, hanc virtutem veſtram vltra periculis obijcere, nimis grande vitæ meæ pretium puto. Quanto plus ſpei oſtenditis, ſi viuere placeret, pulchrior mors erit. Experti inuicem ſumus, ego ac fortuna. ne tempus computaueritis,* [55] *difficilius eſt temperare felicitati, quâ te non putes diu vſurum. Ciuile bellum a Vitellio cœpit, & vt de principatu certaremus armis, initium illic fuit. ne pluſquam ſemel certemus, penes me exemplum erit. Hinc Othonem poſteritas æſtimet. Fruetur Vitellius fratre, coniuge, liberis. mihi non vltione, neque ſolatijs opus eſt. Alij diutius imperium tenuerint; nemo tam fortiter reliquerit. An ego tantum Romanæ pubis, tot egregios exercitus, ſterni rurſus, & Reip. eripi patiar? Eat hic mecum animus, tamquam perituri pro me fueritis. Sed eſte ſuperſtites, nec diu moremur, ego*
B *incolumitatem veſtram, vos conſtantiam meam.* [56] *Plura de extremis loqui, pars ignauiæ eſt. præcipuum deſtinationis meæ documentum habete, quòd de nemine queror. Nam incuſare deos vel homines, eius eſt, qui viuere velit.* Talia locutus, vt cuique ætas aut dignitas, comiter appellatos, irent properè, neu remorando iram victoris aſperarent, iuuenes auctoritate, ſenes precibus monebat: placidus ore, intrepidus verbis, intempeſtiuas ſuorum lacrymas coërcens. Dari naues ac vehicula abeuntibus iubet. libellos epiſtolaſque, ſtudio erga ſe, aut Vitellium contumelijs, inſignes, abolet. Pecunias diſtribuit parcè, nec vt periturus. Mox [57] Saluium Cocceianum fratris filium primâ iuuentâ trepidum, & mærentem, vltro ſolatus eſt, laudando pietatem eius, caſtigando formidinem. *An Vitellium tam immitis animi fore, vt pro incolumi tota domo, ne hanc quidem ſibi gratiam redderet? Mereri ſe feſtinato exitu clementiam victoris. Non enim vltimâ deſperatione, ſed poſcente prælium exercitu, remiſiſſe Reipub. nouiſſimum caſum. Satis ſibi nominis, ſatis poſteris ſuis nobilitatis quæſitum. poſt Iulios, Claudios, Seruios, ſe primum, in familiam nouam imperium intuliſſe, proinde erecto animo capeſce-*
C *ret vitam,* [58] *neu patruum ſibi Othonem fuiſſe, aut obliuiſceretur vmquam, aut nimium meminiſſet.*

Sed ipſe bellum abhorret.

* *Libri alij, au tiu'. Oratio huic non elegans.*

Attendite principes.

Suos dimittit.

Cauet omnibus in poſterum.

Fratris filium alloquitur.

54 LEGIONES AQVILEIAM INGRESSAS.] *De Mœſiæ legionibus tribus loquitur, de quibus hoc ipſum infrà:* Aquileiam iam progreſſæ, raptâ pecuniâ & inter ſe diuiſâ, hoſtiliter egerunt. *Hoc eò noto, quòd in Suetonio aliter legas. & dumtaxat* bina ex his legionibus millia præmiſſa, *Aquileiam veniſſe. in Veſpaſ. cap.* VI. Mœſiaci exercitus bina è tribus legionibus millia, miſſa auxilio Othoni, poſtquàm iter ingreſſis nuntiatum eſt victum eum, ac vim vitæ ſuæ attuliſſe: nihilo ſecius Aquileiam vſque perſeuerauerunt, quaſi rumori minus crederent. *Et addit, metuentes vltionem de alio Imperatore cogitaſſe. Sed vereor vt Suetonius allucinetur in* duobus millibus: *qui non e Mœſicis, ſed Pannoni-*
D *cis Dalmaticiſq. fuere. Ita enim idem Tacitus ſuprà dixerat:* Læta Othoni principia belli, motis ad imperium eius è Dalmatiâ Pannoniaque exercitibus. Fuêre quattuor legiones, è quibus bina millia præmiſſa. *Nec apud Tacitum leges, de præmiſſis illis è legionibus Mœſiacis. Sanè ſi & rem vides, probabilius tres ipſas legiones illa violenta & hoſtilia Aquileiæ auſas, & de Imperatore deliberaſſe, quàm ſola ex ijs duo millia electa.*

55. DIFFICILIVS EST TEMPERARE.] *Acutè, vt ſoles, Statius hoc expreſſit:*

Non parcit populis regnum breue.

Et eſt humanum ingenium ſcilicet auidum tunc & præceps.

56. PLVRA DE EXTREMIS LOQVI.] *Quem non capiant hæc talia, ex intimo animorum & affectuum penetrali deprompta? & ſunt aſſidua in noſtro ſcriptore. Quinctilianus Declamator ſimile, Declam.* CCCXLIV. Iam mihi narras moras. ipſum illud ſecretum quærere, & putare intereſſe vbi pereas, non eſt ardentis in mortem impetus. Non fiunt iſta niſi ſubitò. nec quiſquam (præſertim nullâ ... mui præcedente cauſâ) ſpiritum ratione depoſuit. *Etiam Aiax apud Sophoclem iam ſe interfecturus:*

Ἀλλ' οὐδὲν ἔργον ταῦτα θρηνεῖσθαι μάτην·
Ἀλλ' ἀρκτέον τὸ πρᾶγμα σὺν τάχει τινί.
Ὦ θάνατε, θάνατε, νῦν μ' ἐπίσκεψαι μολών.
Sed cui bono ſit iſta fruſtrà plangere?
Res ipſa agenda eſt, & quidem celeri manu.
O mors adeſdum, ô mors veni atque me vide.

57. SALVIVM COCCEIANVM FRATRIS FILIVM.] *Melius ita, quàm* Cucceium, *quod Plutarchus præfert. Nam & Tranquillus ita appellat, in Domit. cap. x. vbi narrat hunc interfectum. At Suetonius non fratris ſolùm filium, ſed ipſum hic fratrem præſentem facere videtur: contra Taciti & Plutarchi narrationem apertè. Nam ille in caſtra euaſerat e pugnâ, ſeque cum alijs dediderat. Suetonij tamen verba, cap. x.* Fratrem igitur, fratriſque filium, & ſingulos amicorum cohortatus. *quæ profectò non vera, ſi verus Tacitus.*

58. NEV PATRVVM SIBI OTHONEM.] *Totidem pene verbis Plutarchus:* μήτε ἐπιλαθέσθαι παντάπασι, μήτε ἄγαν μνημονεύειν, ὅτι Καίσαρα θεῖον ἔσχε.

Meminiſſe pe-rat. **Quidā libri ammouolitantem.* *Impeditur ſeditione militum* *Quam meritò nomen ſuum ſolatur.* *Nocte eā dormit* *Manè ſe interficit.* *Funeratur magno ſtudio*

miſſet. Poſt quæ, dimotis omnibus, paulum requieuit. atque illum iam ſupremas curas A * agentem repens tumultus auertit, nuntiatâ conſternatione ac licentiâ militum. namque abeuntibus exitium minitabantur, atrociſſimâ in Verginium vi, quem clauſa domo obſidebant. increpitis ſeditionis auctoribus regreſſus, vacauit abeuntium alloquijs, donec omnes inuiolati digrederentur. [59] Veſperaſcente die, ſitim hauſtu gelidæ aquæ ſedauit. Tum [60] allatis pugionibus, cùm vtrumque pertentaſſet, alterum capiti ſubdidit. Ex explorato, iam profectos amicos, noctem quietam, vtque affirmatur, non inſomnem egit. Luce primâ, in ferrum pectore incubuit. Ad gemitum morientis, ingreſſi liberti, ſeruique, & Plotius Firmus prætorij præfectus, vnum vulnus inuenêre. Funus maturatum. ambitioſis id precibus petierat, ne amputaretur caput, ludibrio futurum. Tulere corpus prætoriæ cohortes, cum laudibus & lacrymis, vulnus manuſque eius exoſculantes. Quidam militum, iuxta rogum interfecere ſe, non noxâ neque ob metum, ſed æmulatione decoris, & caritate Principis. Ac poſtea, promiſcuè Bedriaci, Placentiæ aliiſque in caſtris, celebratum id genus mortis. Othoni ſepulchrum exſtructum eſt, modicum, B & manſurum. Hunc vitæ finem habuit ſeptimo & triceſimo ætatis anno. Origo illi e municipio Ferentino. Pater conſularis, auus prætorius, [61] maternum genus impar, nec tamen indecorum. pueritia ac iuuenta, qualem monſtrauimus. duobus facinoribus, altero flagitioſiſſimo, altero egregio, tantumdem apud poſteros meruit bonæ famæ, quantum malæ. Vt conquirere fabuloſa, & fictis oblectare legentium animos, procul grauitate cœpti operis crediderim; ita vulgatis traditiſque demere fidem, non auſim. Die, quo Bedriaci certabatur, auem inuſitatâ ſpecie, apud Regium Lepidum celebri *luco conſediſſe, incolæ memorant, nec deinde cœtu hominum, aut circumuolitantium alitum, territam pulſámve, donec Otho ſe ipſe interficeret: tum ablatam ex oculis: & tempora reputantibus, initium finemque miraculi, cum Othonis exitu competiſſe. In funere eius, nouata luctu ac dolore militum ſeditio. nec erat, qui coërceret. Ad Verginium verſi, modò vt reciperet imperium, nunc vt legatione apud Cæcinam ac Valentem fungeretur, minitantes orabant. Verginius per auerſam domus portam furtim digreſſus, irrumpentes fruſtratus eſt. Earum, quæ Brixelli egerant, cohortium, preces, Rubrius Gallus tu- C lit. Et venia ſtatim impetrata, concedentibus ad victorem per Flauium Sabinum, ijs copijs quibus præfuerat. Poſito vbique bello, magna pars ſenatus extremum diſcrimen adijt, profecta cum Othone ab vrbe, dein Mutinæ relicta. illuc de aduerſo prælio allatum. Sed milites, vt falſum rumorem aſpernantes, quòd infenſum Othoni ſenatum arbitrabantur, cuſtodire ſermones, vultum habitumque trahere in deterius: conuicijs poſtremò ac probris cauſſam & initium cædis quærebant. cùm alius inſuper metus ſenatoribus inſtaret, ne præualidis iam Vitellianis partibus, cunctanter excepiſſe victoriam crederentur. Ita trepidi & vtrimque anxij coëunt. nemo priuatim expedito conſilio, inter multos, [62] ſocietate culpæ tutior. Onerabat pauentium curas ordo Mutinenſis, arma & pecuniam offerendo, appellabatque Patres Conſcriptos, intempeſtiuo honore. Notabile iurgium inde fuit, quo Licinius Cæcina Marcellum Eprium, vt ambigua diſſerentem, inuaſit. Nec ceteri ſententias aperiebant. Sed inuiſum memoriâ delationum, expo- D ſitumque ad inuidiam Marcelli nomen, irritauerat Cæcinam, vt nouus adhuc, & in ſenatum nuper adſcitus, magnis inimicitijs clareſceret. Moderatione meliorum diremti.

Militer multi ſe quoque interficiunt. *Elogia de Othone.* *Prodigium de aue visâ.* **Fortè, loco* *Iterùm ſeditio militaris.* *Senatus diſcrimen Mutinæ.* *Eprius Marcellus accuſatur.*

Et re-

Non audiemus Beatum, qui verbum, nimium, *auctore Budenſi codice delet, & vnà ſententiæ acumen. Totum id enim in eo. ſicut & in Plinij loco fuerat, epiſt.* XIV. *lib.* III. *quem deprauarunt*: Largius Macedo ſuperbus alioqui & ſæuus dominus, & qui ſeruiſſe patrem ſuum parùm imò minimum meminiſſet. *Tu ſcribe*, nimium meminiſſet.

59. VESPERASCENTE DIE.] *Farneſiano eſt,* veſperante *quod verum arbitramur. Agellius*: Vbi iam veſperauerat.

60. ALLATIS PVGIONIBVS.] *Vocem addunt aliquot libri*, pugionibus duobus. *atque ita Plutarchus*: δυῖν ὄντοιν αὐτῷ ξιφοῖν.

61. MATERNVM GENVS IMPAR.] *Quomodo? ſi ſplendidiſſima ea fœmina fuit, Suetonio teſte? Scribit enim de patre Othonis*: Ex Albiâ Terentiâ ſplendidiſſimâ fœminâ duos tulit filios. *Sed melior ibi ſcriptura*, ſplendidâ fœminâ: *quam ex opt. libro Torrentius adnotauit. idq́, non aliud quàm ordinem equeſtrem propriè notat.*

62. SOCIETATE CVLPÆ TVTIOR.] *Puto,* tuoores.

63 RVR-

A Er rediere omnes Bononiam, [63] rurſus conſiliaturi. Simul, medio temporis, plures nuntij ſperabantur. Bononiæ, diuiſis per itinera qui recentiſſimum quemque percontarentur, interrogatus Othonis libertus cauſſam digreſſus, habere ſe ſuprema eius mandata reſpondit. Ipſum viuentem quidem relictum, ſed ſolâ poſteritatis curâ, & abruptis vitæ blandimentis. Hinc admiratio, & plura interrogandi pudor. Atque omnium animi in Vitellium inclinauere. Intererat conſilijs frater eius L. Vitellius, ſeque iam adulantibus offerebat, cùm repentè * Cenus libertus Neronis, atroci mendacio vniuerſos perculit, affirmans ſuperuentu XIIII. legionis, iunctis à Brixello viribus, cæſos victores, verſam partium fortunam. Cauſſa fingendi fuit, vt [64] diplomata Othonis quæ negligebantur, lætiore nuntio reualeſcerent. Et Cenus quidem rapidus in vrbem vectus, paucos poſt dies, iuſſu Vitellij pœnas luit. Senatorum periculum auctum, credentibus Othonianis militibus vera eſſe quæ afferebantur. Intendebat formidinem, quòd publici conſilij facie, diſceſſum Mutinâ, deſertæque partes forent. Nec vltrà in commune congreſſi, ſibi

Senatus Romana redit ibi de Othone certa fama.

** Lib. vet. Gomenus. vera ſcriptura, Cœnus. Liberti Neroniani audax mendacium Ex quo periculum Senatui.*

B quiſque conſuluere: donec miſſæ à Fabio Valente epiſtolæ, demerent metum. Et mors Othonis, quò laudabilior, eò velociùs audita. At Romæ nihil trepidationis: [65] Cereales ludi ex more ſpectabantur. vt ceſſiſſe vitâ Othonem, & à Flauio Sabino præfecto vrbis, quod erat in vrbe militum ſacramento Vitellij adactum, certi auctores in theatrum attulerunt, Vitellio plauſere: populus, cum lauru ac floribus, Galbæ imagines circum templa tulit, congeſtis in modum tumuli coronis, iuxta lacum Curtij, quem locum Galba moriens ſanguine infecerat. In ſenatu, cuncta longis aliorum principatibus compoſita, ſtatim decernuntur. Additæ erga Germanicos exercitus laudes, grateſque. & miſſa legatio, quæ gaudio fungeretur. Recitatę Fabij Valentis epiſtolæ ad conſules ſcriptæ, haut immoderatè. [66] Gratior Cæcinæ modeſtia fuit, quòd non ſcripſiſſet. Ceterùm Italia grauiùs atque atrociùs, quàm bello affligebatur. Diſperſi per municipia & colonias Vitelliani, ſpoliare, rapere, vi & ſtupris polluere, in omne fas nefaſque auidi, aut venales, non ſacro, non profano abſtinebant. Et fuêre qui inimicos ſuos ſpecie militum interficerent.

Plebs Romana ſtatim ad Vitellium.

Senatus honores in Vitellium cumulat.

Cuius milites morè petulantes.

C ipſique milites regionum gnari, refertos agros, dites dominos in prædam, aut ſi repugnatum foret, ad excidium deſtinabant: obnoxijs ducibus, & prohibere non auſis. Minus auaritiæ in Cæcinâ, plus ambitionis: Valens, ob lucra & quæſtus infamis, eoque alienæ etiam culpæ diſſimulator. Iam pridem attritis Italię rebus, [67] tantum peditum equitúmque, vis, damnáque, & iniurię, ęgrè tolerabantur. Interim Vitellius victorię ſuę neſcius, vt ad integrum bellum, reliquas Germanici exercitus vires trahebat. Pauci veterum militum in hibernis relicti, feſtinatis per Gallias dilectibus, vt remanentium legionum nomina ſupplerentur. [68] Cura belli Hordeonio Flacco permiſſa. Ipſe è Britannico dilectu octo millia ſibi adiunxit. Et paucorum dierum iter progreſſus, proſperas

Hordeonius Germaniæ præfectus.

63. RVRSVS CONSILIATVRI.] *Non muto. Horatius eo verbo vſus,* Gratum elocuta conſiliantibus Iunone diuis. *& alij.*

D 64. DIPLOMATA OTHONIS.] *Ad curſum publicum ea ſpectant, & à Principe dabantur. Si ergo ille mortuus; quis parêret? Sed de Diplomatis plene alibi: nunc Suetanij locum παρέργως emendemus, Calig. cap.* XXXVIII Prolata diuorum Iulij & Augusti diplomata, vt vetera & obſoleta deflebat. *Cur deflebat? aut qui id conuenit? vidi qui* delebat, *vellet. Ego,* deflabat, *vel* difflabat, *verum contenda. non enim alia geſtu meliùs expreſſeris ſuperbum habitum illum contemnentis & reſpuentis. Eaq; difflatia etiam in noſtris hodie moribus, vbi eleuamus quid aut aſpernamur.*

65. CEREALES LVDI.] *Mors Othonis incidit in* XII. *Kal. Maias, computatione ſatis certâ, imperauitq;* XCV. *dies. Atqui ſuprà notaui (libro* XV. *in coniuratione Piſonianâ)* Cereris ludos *pridie Idus Apriles datos in Circo. Quod verum eſt, ſed in plures nempe dies, & ad hoc ferè tempus perductos, ex hoc loco conſtet. Adde, quæ ſuprà ſcripſi.*

66. GRATIOR CÆCINÆ MODESTIA.] *Quid ita? quia inualuerat iam illa æuo, vt publicè nemo, id eſt ad Conſules aut Senatum ſcriberet, præter Principem: alij autem omnes, ad iſtum. Itaque ſuperbè ſe geſſiſſe Valens viſus, qui id fecit: modeſtè Cæcina, qui omiſit. Tale illud lib.* IV. *Hiſt. de Muciano:* Miſerat & epiſtolas ad Senatum, quæ materiem ſermonibus præbuere. Si enim priuatus eſſet, cur publicè loqueretur?

67. TANTVM PEDITVM EQVITVMQVE, VIS.] *Si attendis, haud difficulter mecum fatebere, illud,* tantum, *à glaſſographo eſſe, legéſque:* peditum equitúmque vis, damnaque, *&c. Vis pro multitudine & copiâ, tritum.*

68. CVRA BELLI HORDEONIO.] *Veriſſimè è Florentino corrigunt,* cura ripæ. *Nempe Rheni, & ne Germani tranſirent.*

ſpetas apud Bedriacum res, ac morte Othonis concidiſſe bellum accepit. Vocatâ concio- A
ne, virtutem militum laudibus cumulat. Poſtulante exercitu, vt libertum ſuum Aſiati-
cum equeſtri dignitate donaret, inhoneſtam adulationem compeſcuit. Dein, mobilita-
te ingenij, quod palàm abnuerat, inter ſecreta conuiuij largitur: honorauítque Aſiati-

Aſiaticus libertus anulis donatur.

cum anulis, fœdum mancipium, & malis artibus ambitioſum. Iiſdem diebus, acceſſiſſe
partibus vtramque Mauretaniam, interfecto procuratore Albino, nuntij venêre. Lu-

Mauretania vtraque ad Vitellium redit.

cceius Albinus, à Nerone Mauretaniæ Cæſarienſi præpoſitus, additâ per Galbam Tin-
gitanæ prouinciæ adminiſtratione, haut ſpernendis viribus agebat. XVIII. cohortes,
quinque alæ, ingens Maurorum numerus aderat, per latrocinia & raptus apta bello ma-
nus. cæſo Galbâ, in Othonem pronus, nec Africâ contentus, Hiſpaniæ anguſto freto
diremtæ imminebat. Inde Cluuio Rufo metus, & decimam legionem propinquare li-
tori, vt tranſmiſſurus iuſſit. Præmiſſi centuriones, qui Maurorum animos Vitellio con-
ciliarent. Neque arduum fuit, magnâ per prouincias Germanici exercitus famâ. Spar-
gebatur inſuper, ſpreto procuratoris vocabulo, Albinum inſigne regis, & Iubæ nomen B
vſurpare. Ita mutatis animis, Aſinius Pollio alæ præfectus, è fidiſſimis Albino, & Fe-

In alterâ Albinus, & turbatores cæſi.

ſtus ac Scipio cohortium præfecti opprimuntur. Ipſe Albinus, dum è Tingitanâ pro-
uinciâ Cæſarienſem Mauretaniam petit, appulſus litori, trucidatur. Vxor eius, cùm ſe
percuſſoribus obtuliſſet, ſimul interfecta eſt: [69] nihil eorum quæ fierent Vitellio anqui-
rente. Breui auditu, quamuis magna tranſibat, impar curis grauioribus. Exercitum iti-
nere terreſtri pergere iubet. Ipſe Arare flumine deuehitur, nullo principali paratu, ſed

Iunius Blæſus.

vetere egeſtate conſpicuus: donec Iunius Blæſus, Lugdunenſis Galliæ rector, genere
illuſtri, largus animo, & par opibus, circumdaret Principi miniſteria, comitaretur libe-
raliter, eo ipſo ingratus, quamuis odium Vitellius [70] humilibus blanditijs velaret. Præ-
ſtò fuere Lugduni, victricium victarumque partium duces. Valentem & Cæcinam pro

Vitellij filius vt Cæſar habetur.

concione laudatos, curuli ſuæ circumpoſuit. Mox vniuerſum exercitum occurrere in-
fanti filio iubet. Perlatumque, & paludamento opertum, ſinu retinens, Germanicum
appellauit, cinxitque cunctis fortunæ principalis inſignibus. Nimius honos inter ſe- C
cunda, rebus aduerſis in ſolatium ceſſit. Tum interfecti centuriones promtiſſimi Otho-
nianorum: vnde præcipua in Vitellium alienatio, per Illyricos exercitus. Simul ceteræ
legiones contactu, & aduerſus Germanicos milites inuidiâ, bellum meditabantur. Sue-

Ipſe aduerſarios aut punit variè, aut abſoluit.

tonium Paullinum, ac Licinium Proculum, triſti morâ ſqualidos tenuit: donec auditi,
neceſſarijs magis defenſionibus, quàm honeſtis vterentur. Proditionem vltrò imputa-
bant: ſpatium longi ante prœlium itineris, fatigationem Othonianorum, permixtum
vehiculis agmen, ac pleraque fortuita, fraudi ſuæ aſſignantes. Et Vitellius credidit de
perfidiâ, & fidem abſoluit. Saluius Titianus, Othonis frater, nullum diſcrimen adijt,
pietate & ignauiâ excuſatus. Mario Celſo conſulatus ſeruatur. [71] Sed creditum famâ,
obiectumque mox in ſenatu Cęcilio Simplici, quòd cum honorem pecuniâ mercari,
nec ſine exitio Celſi voluiſſet. Reſtitit Vitellius, deditque poſtea coſulatum Simplici,
innoxium & inemtum. Trachalum aduerſus criminantes, Galeria vxor Vitellij prote-

Marici infamia.

xit. Inter magnorum virorum diſcrimina (pudendum dictu) Maricus quidam, è plebe D
Boiorum, inſerere ſeſe fortunę, & prouocare arma Romana, ſimulatione numinum au-
ſus eſt. Iamque aſſertor Galliarum, & deus (nomen id ſibi indiderat) concitis octo
millibus hominum, proximos Æduorum pagos trahebat: cùm grauiſſima ciuitas, ele-

Qui pœnas eum ſuis luit.

ctâ iuuentute, adiectis à Vitellio cohortibus, fanaticam multitudinem diſiecit. Captus
in eo prœlio Maricus, ac mox feris obiectus, quia non laniabatur, ſtolidum vulgus in-
uiolabilem credebat, donec ſpectante Vitellio interfectus eſt. Nec vltrà in defectores,
aut bona cuiuſquam, ſæuitum. Rata fuêre eorum, qui acie Othonianâ ceciderant, teſta-
menta,

69. NIHIL VITELLIO ANQVIRENTE.] *Meritò id verbum repoſui, cùm in manuſſ. reperiſſem.* acquirente. *Anquiro enim pro Inquiro ſiue potius Valdèquaro, veteri & probâ notâ ſignatum verbum eſt, Ciceroni, Varroni, aliiſque crebrò vſurpatum, crebrò corruptum.*

70. HVMILIBVS BLANDITIIS.] *In Florentino,* vernilibus: *quod germaniſſimum.*

71. SED CREDITVM FAMA.] *Rectiùmne? an ſcribendum,* deditum famâ?

72. LON-

A menta, aut lex inteſtatis. Prorſus, ſi luxuriæ temperaret, auaritiam non timeres. Epularum fœda & inexplebilis libido. Ex vrbe atque Italiâ, irritamenta gulę geſtabantur, ſtrepentibus ab vtroque mari itineribus. exhauſti conuiuiorum apparatibus principes ciuitatum. vaſtabantur ipſę ciuitates. degenerabat à labore ac virtute miles, aſſuetudine voluptatum, & contemtu ducis. Pręmiſit in vrbem edictum, quo vocabulum Auguſti differret, Cęſaris non reciperet, cùm de poteſtate nihil detraheret. Pulſi Italiâ mathematici. Cautum ſeuerè, ne equites Ro. ludo & arenâ polluerentur. Priores id Principes, pecuniâ, & ſępiùs vi, perpulerant. Ac pleraque municipia, & colonię, ęmulabantur corruptiſſimum quemque adoleſcentium, pretio illicere. Sed Vitellius, aduentu fratris, & irrepentibus dominationis magiſtris, ſuperbior & atrocior, occidi Dolabellam iuſſit, quem in coloniam Aquinatem ſepoſitum ab Othone rettulimus. Dolabella, auditâ morte Othonis, vrbem introierat. Id ei Plautius Varus, pręturâ functus, ex intimis Dolabellę amicis, apud Flauium Sabinum pręfectum vrbis obiecit, tamquam ruptâ

Vitellius glutto & gano.

Ediſtatamen eius quadam ſeuera.

Dolabella cades.

Quem Varus improbè accuſat.

B cuſtodiâ, ducem ſe victis partibus oſtentaſſet. Addidit tentatam cohortem, quę Hoſtię ageret. nec vllis tantorum criminum probationibus, in pœnitentiam verſus, ſeram veniam poſt ſcelus quęrebat. Cunctantem ſuper tantâ re Flauium Sabinum, Triaria L. Vitellij vxor, vltra feminam ferox, terruitè periculo Principis famam clementię affectare. Sabinus ſuopte ingenio mitis, vbi formido inceſſiſſet, facilis mutatu, & in alieno diſcrimine ſibi pauens, ne alleuaſſe videretur, impulit ruentem. Igitur Vitellius, metu & odio, quòd Petroniam vxorem eius mox Dolabella in matrimonium accepiſſet, vocatum per epiſtolas, vitatâ Flaminiæ viæ celebritate, diuertere Interamnam, atque ibi interfici iuſſit. [72] Longum interfectori viſum: in itinere ac tabernâ, proiectum humi iugulauit: magnâ cum inuidiâ noui Principatus, cuius hoc primum ſpecimen noſcebatur. Et Triariæ licentiam, modeſtum è proximo exemplum onerabat, Galeria Imperatoris vxor, non mixta triſtibus: & pari probitate, mater Vitelliorum Sextilia, antiqui moris. Dixiſſe quin etiam, ad primas filij ſui epiſtolas, ferebatur, non Germanicum à ſe, ſed Vitel-

Galeria modeſta matrona.

Et Sextilia, etiā prudens.

C lium genitum. Nec vllis poſtea fortunæ illecebris, aut ambitu ciuitatis in gaudium euecta, domus ſuæ tantùm aduerſa ſenſit. Digreſſum à Lugduno Vitellium, M. Cluuius Rufus aſſequitur, omiſſâ Hiſpaniâ: lætitiam & gratulationem vultu ferens, animo anxius, & petitum ſe criminationibus gnarus. Hilarius Cæſaris libertus detulerat, tamquam audito Vitellij & Othonis Principatu, propriam ipſe potentiam & poſſeſſionem Hiſpaniarum tentaſſet: eoque diplomatibus nullum Principem præſcripſiſſet, Interpretabatur quædam ex orationibus eius, contumelioſa in Vitellium, & pro ſe ipſo popularia. Auctoritas Cluuij præualuit, vt puniri vltrò libertum ſuum Vitellius iuberet. Cluuius comitatu Principis adiectus, non ademtâ Hiſpaniâ, quam rexit abſens, exemplo L. Aruntij, quem Tiberius Cæſar ob metum, Vitellius Cluuium nullâ formidine retinebat. Non idem Trebellio Maximo honos. Profugerat Britanniâ, ob iracundiam militum. Miſſus eſt in locum eius, [73] Vectius Bolanus. E præſentibus, angebat Vitellium victarum legionum haut quaquam fractus animus. Sparſæ per Italiam, & victoribus

Cluuius clàm delatus.

Sed fidenter ſe purgat.

Victa legiones, non pro victis.

D permixtæ, hoſtilia loquebantur: præcipuâ quartadecimanorum ferociâ, qui ſe victos abnuebant. quippe Bedriacenſi acie, vexillarijs tantùm pulſis, vires legionis non affuiſſe. Remitti eos in Britanniam, vnde à Nerone exciti erant, placuit, atque interim Batauorum cohortes vnà tendere, ob veterem aduerſus quartadecimanos diſcordiam. Nec diu in tantis armatorum odijs quies fuit. Auguſtæ Taurinorum, dum opificem quemdam Batauus vt fraudatorem inſectatur, legionarius vt hoſpitem tuetur, ſui cuique commilitones aggregati, à conuicijs ad cædem tranſiêre. & prœlium atrox arſiſſet, ni duæ prætoriæ cohortes, cauſſam quartadecimanorum ſecutæ, his fiduciam, & metum Batauis feciſſent. quos Vitellius agmini ſuo iungit, vt fidos, legionem, Graijs alpibus traductam, eo flexu

Quartadecimani a Batauis diſſident:

Ad manus veniunt.

Sed franguntur.

72. LONGVM INTERFECTORI.] *Hic ordo verborum in meis libris: & ſententia liquet. Alij traijciunt, quid niſi libidine quadam omnia mutandi?*

73. VECTIVS BOLANVS. E PRÆSENTIBVS.] *Diſtingui malim*, Bolanus è præſentibus. Angebat, *&c. vt ſignificet Bolanum e comitatu principis in Britanniam miſſum.*

eo flexu itineris ire iubet, quo Viennam vitarent. Namque & Viennenſes timebantur. A
Nocte quâ proficiſcebatur legio, relictis paſſim ignibus, pars Tanrinæ coloniæ ambuſta: quod damnum, vt pleraque belli mala, maioribus aliarum vrbium cladibus oblitteratum. Quartadecimani, poſtquam alpibus digreſſi ſunt, ſeditioſiſſimus quiſque ſi-

In Britanniā trāſuecti.

gna Viennam ferebant. conſenſu meliorum compreſſi: & legio in Britanniam tranſuecta. Proximus Vitellio è prætorijs cohortibus metus erat. Separati primùm, dein-

Prætoriani honeſtè miſſi.

de, addito honeſtæ miſſionis lenimento, arma ad tribunos ſuos ferebant: donec motum à Veſpaſiano bellum crebreſceret. Tum, reſumtâ militiâ, robur Flauianarum

Cæteræ legiones, alia alibi locatæ.

partium fuère. Prima claſſicorum legio, in Hiſpaniam miſſa, vt pace & otio miteſceret. Vndecima ac ſeptima, ſuis hibernis redditæ. Tertiadecimani, ſtruere amphitheatra iuſſi. Nam Cæcina Cremonæ, Valens Bononiæ, ſpectaculum gladiatorum edere parabant: numquam ita ad curas intento Vitellio, vt voluptates obliuiſceretur. Et quidem partes modeſtè diſtinxerat. [74] Apud victores orta ſeditio ludicro initio, niſi numerus

Seditio Ticini,

cæſorum inuidiam bello auxiſſet. Diſcubuerat Vitellius Ticini, adhibito ad epulas Ver- B
ginio. Legati tribuniq́ue, ex moribus Imperatorum ſeueritatem æmulantur, vel tempeſtiuis conuiuijs gaudent. perinde miles intentus, [75] aut licentior. Apud Vitellium omnia indiſpoſita, temulenta, peruigilijs ac Bacchanalibus, quàm diſciplinæ & caſtris pro-

A ludi tranſ. ad.

Inter legionarios & auxiliares.

piora. Igitur duobus militibus, altero legionis quintæ, altero è Gallis auxiliatibus, [76] per laſciuiam & certamen luctandi accenſis, poſtquam legionarius prociderat, inſultante Gallo, & ijs qui ad ſpectandum conuenerant in ſtudia diductis; erupêre legionarij in perniciem auxiliorum, ac duæ cohortes interfectæ. Remedium tumultus fuit, alius tu-

Compoſuit eos fama de hoſte.

multus. Puluis procul, & arma aſpiciebantur. Conclamatum repentè XIIII. legionem, verſo itinere, ad prœlium venire. ſed erant agminis coactores. Agniti, demſere ſollicitu-

Verginius ad cædem poſcitur.

dinem. Interim Verginij ſeruus forrè obuius, vt percuſſor Vitellij inſimulatur. & ruebat ad conuiuium miles, mortem Verginij expoſcens. Ne Vitellius quidem, quamquam ad omnes ſuſpiciones pauidus, de innocentiâ eius dubitauit. ægrè tamen cohibiti, qui exitium viri conſularis, & quondam ducis ſui flagitabant. Nec quemquam ſæpiùs, quam C
Verginium, omnis ſeditio infeſtauit. Manebat admiratio viri, & fama: ſed oderant, vt faſtiditi. Poſtero die, Vitellius, ſenatus legatione quam ibi opperiri iuſſerat, auditâ, tranſgreſſus in caſtra, vltrò pietatem militum collaudauit: frementibus auxilijs, tantum im-

Batavi in Germaniam redeunt.

punitatis atque arrogantiæ legionarijs acceſſiſſe. Cohortes Batauorum, ne quid truculentius auderent, in Germaniam remiſſæ, principium interno ſimul externoq́ue bello parantibus fatis. Reddita ciuitatibus Gallorum auxilia, ingens numerus, & primâ ſta-

Vitellius militares numeros accidit.

tim defectione, inter inania belli aſſumtus. Ceterùm, vt largitionibus affectæ tamen imperij opes ſufficerent, amputari legionum auxiliorumq́ue numeros iubet, vetitis ſupplementis. Et promiſcuę miſſiones offerebantur. Exitiale id Reip., ingratum militi, cui eadem munia inter paucos, periculaque ac labor crebriùs redibant. & vires luxu corrumpebantur: contra veterem diſciplinam, & inſtituta maiorum, apud quos virtute

Locum felicis ſibi pugnæ ſpectat.

quàm pecuniâ res Romana meliùs ſtetit. Inde Vitellius Cremonam flexit, & ſpectato D
munere Cęcinę, inſiſtere Bedriacenſibus campis, ac veſtigia recentis victorię luſtrare

Fœdum & triſtem.

oculis, concupiuit. Fœdum atque atrox ſpectaculum. intra XL. pugnę diem, lacera corpora, trunci artus, putres virorum equorumq́ue formę, infecta tabo humus, protritis arboribus atque frugibus, dira vaſtitas. nec minus inhumana pars vię, quam Cremonenſes lauto tosiſq́ue conſtrauerant, [77] exſtructis altaribus, cęſiſq́ue victimis, regium in mo-

74. APVD VICTORES ORTA SEDITIO.] *Vix tandem emerſi me ex hac ſalebrâ, & vidi errorem. Tranſpoſiti enim per negligentiam verſus ſunt, ſique in hunc ordinem cogendi:* Et quidem partes modeſtè diſtraxerat, niſi numerus cæſorum inuidiam bello auxiſſet. Apud victores orta ſeditio, ludicro initio. Diſcubuerat Vitellius, *&c. Si tamen locus integer eſt, de quo ambigo. Scripſi* diſtraxerat, *non,* diſtinxerat: *ex Vatic. & videtur ad ſententiam aptiùs, quia intellegit Vitellium ſatis clementer & modeſtè legiones aduerſæ partis diſparaſſe, & per varias prouincias diſtraxiſſe, ne coirent.*

75. AVT LICENTIOR.] *Anteà,* licentioſus, *legebatur: quod ſanè elegans præ iſto quod ſuppoſuit Rhenanus.*

76. PER LASCIVIAM ET CERTAMEN] *Verius,* ad certamen: *quod in Florentino item exſtat.*

77. EXTRVCTIS ALTARIBVS, CÆSISQVE VICTIMIS.

A in morem. quæ læta in præſens, mox perniciem ipſis fecêre. Aderant Valens & Cæcina, *Milites læti cæ ſtrem*
monſtrabantque pugnæ locos: hinc erupiſſe legionum agmen, hinc equites coortos: in-
de circumfuſas auxiliorum manus. Iàm tribuni præfectique, ſu. quiſque facta extollen-
tes, * falſo vera, aut maiora vero miſcebant. Vulgus quoque militum, clamore & gau- ** Flor. falſa vera.*
dio, deflectere viâ, ſpatia certaminum recognoſcere, aggerem armorum, ſtrues corpo-
rum intueri, miratique. Et erant quos varia ſors rerum, lacrymæque & miſericordia ſub-
iret. At non Vitellius flexit oculos, nec tot millia inſepultorum ciuium exhorruit. Lætus *Et Vitellius ſupra ſus.*
vltrò, & tam propinquæ ſortis ignarus, inſtaurabat ſacrum dijs loci. Exin Bononiæ, à
Fabio Valente, gladiatorum ſpectaculum editur, aduecto ex vrbe cultu. Quantoque
magis propinquabat, tanto corruptius iter, immixtis hiſtrionibus & ſpadonum gregi-
bus, & cetero Neronianæ aulæ ingenio. Namque & Neronem ipſum Vitellius admi- *Quæ Neronis olim aſſecla.*
ratione celebrabat, ſectari cantantem ſolitus, non neceſſitate quâ honeſtiſſimus quiſque,
ſed luxu, & ſaginæ mancipatus emtuſque. Vt Valenti & Cæcinæ vacuos honoris men- *Honores ſuis dimidiat.*
B ſes aperiret, coartati aliorum conſulatus, [78] diſſimulatus M. Macri tamquam Otho-
nianarum partium ducis: & Valerium Marinum, deſtinatum à Galbâ conſulem, diſtu-
lit, nullâ offensâ, ſed mitem, & iniuriam ſegniter laturum. Pedanius Coſta omittitur,
ingratus Principi, vt aduerſus Neronem auſus, & Verginij exſtimulator. Sed alias pro-
tulit cauſſas. actæque inſuper Vitellio gratiæ conſuetudine ſeruitij. Non vltra pau-
cos dies, quamquam acribus initijs cœptum, mendacium valuit. Exſtiterat quidam, *Falſus Scribonianus.*
Scribonianum ſe Camerinum ferens, Neronianorum temporum metu in Hiſtriâ oc-
cultatum, quòd illic clientelæ & agri veterum Craſſorum, ac nominis fauor manebat.
Igitur deterrimo quoque in argumentum fabulæ aſſumto, vulgus credulum, & quidam
militum errore veri, ſeu turbarum ſtudio, certatim aggregabantur: cùm pertractus ad
Vitellium, interrogatúſque quiſnam mortalium eſſet, poſtquam nulla dictis fides, & à
domino noſcebatur, conditione fugitiuus, nomine Geta, ſumtum de eo ſupplicium in *Capere & cruce mendacium luit.*
ſeruilem modum. Vix credibile memoratu eſt, quantum ſuperbiæ ſocordiæque Vitel-
C lio adoleuerit, poſtquam ſpeculatores Syriâ Iudæaque, adactum in verba eius Orien- *Oriens in Vitellium iurat.*
tem nuntiauere. Nam etſi vagis adhuc & incertis auctoribus, erat tamen in ore famaque
Veſpaſianus, ac plerumque ad nomen eius Vitellius excitabatur. Tum ipſe exercituſque,
vt nullo æmulo, ſæuitiâ, libidine, raptu, in externos mores proruperant. At Veſpaſianus
bellum armaque, procul vel iuxtà ſitas vires, circumſpectabat. Miles ipſi adeò paratus, *Tamen Veſpaſianus occulte de imperio agitat.*
vt præeuntem ſacramentum, & fauſta Vitellio omnia precantem, per ſilentium audie-
rint. Muciani animus, nec Veſpaſiano alienus, & in Titum pronior. præfectus Ægypti
Alexander, conſilia ſociauerat. Tertiam legionem, quòd è Syriâ in Mœſiam tranſiſſet, *Vires ſuas circumſpicit:*
ſuam numerabat. ceteræ Illyrici legiones, ſecuturæ ſperabantur. Namque omnes exer-
citus flammauerat arrogantia venientium à Vitellio militum, quòd truces corpore, hor-
ridi ſermone, ceteros vt impares irridebant. [79] Sed inerat à mole belli plerumque con- *Sperat: ſed interdum & metuit.*
tario, & Veſpaſianus modò in ſpem erectus, aliquando aduerſa reputabat. *Quis ille*
dies

D VICTIMIS.] *Ara iſta & Victima, Vitellij Genio & Victoria. Fœda, ſed vetus adulatio: quam in aduentu Regum aut Principum vſurparunt Græci Latiniq.* *Iuſtinus libro* XXIV. Arſionē prægreſſa virum, feſtum diem vrbi indicit, domos, templa, ceteraque omnia exornari iubet: ARAS vbique HOSTIASQVE diſponi. *Valerius lib.* IX. *De luxuriâ*: Quid ſibi voluit princeps ſuorum temporum Metellus Pius, cùm in Hiſpaniâ ADVENTVS ſuos ab Hoſpitibus ARIS ET THVRE excipi patiebatur? *Factum & Cæſari e Galliâ reduci. Hirtius lib.* VIII. Multitudo obuiam procedebat: HOSTIÆ omnibus locis immolabantur: triclinijs ſtratis fora templaque occupabantur. *Et paſſim deinde Principibus. In Caligulâ Suet. cap.* XIII. Inter ALTARIA & VICTIMAS, ardentéſque tædas, denſiſſimo & lætiſſimo obuiorum agmine inceſſit. *In Galbâ idem c.* XVIII. Cùm per omne iter, dextrâ ſiniſtrâq; VICTIMAE oppidatim cæderentur. *Plinius Panegyrico, de aduentu Traiani*: Vt plena ALTARIBVS, auguſta victimis cuncta! *Alius Panegyriſtes ad Maximianum:* Totamque hanc vrbem repentinâ tuâ in hoſtes eruptione ſolicitam, lætitiâ & exultatione & ARIS flagrantibus, & SACRIFICIIS & ODORIBVS accenſis numini tuo, impleſti.

78. DISSIMVLATVS M. MACRI.] *Scribendum videtur* Martij Macri. *Nam ita eum ſupra crebrò nominat, qui Præfectus gladiatoribus fuit.*

79. SED INERAT A MOLE BELLI.] *In Florentino:* ſed inerant à mole: *ex quo Pichena*, ſed in tantâ mole.

80. ABIIT

dies foret, quo LX. ætatis annos, & duos filios iuuenes bello permitteret? Eſſe priuatis cogitationibus progreſſum: & prout velint, plus minúſve ſumi ex fortunâ. Imperium cupientibus, nihil medium inter ſumma aut præcipitia. Verſabatur ante oculos Germanici exercitus robur, notum viro militari. *Suas legiones, ciuili bello inexpertas: Vitellij, victrices. & apud victos, plus querimoniarum, quàm virium. Fluxam per diſcordias militum fidem, & periculum ex ſingulis. Quid enim profuturas cohortes alaſque, ſi vnus alteŕque, præſenti facinore paratum ex diuerſo præmium petat? Sic Scribonianum ſub Claudio interfectum; ſic percuſſorem eius Volaginium, è gregario ad ſumma militiæ prouectum. Facilius vniuerſos impelli, quàm ſingulos vitari.* His pauoribus nutantem, & alij legati amicique firmabant, & Mucianus poſt multos ſecretoſque ſermones, iam & coràm ita locutus. *Omnes qui magnarum rerum conſilia ſuſcipiunt, æſtimare debent, an quod inchoatur, Reip. vtile, ipſis glorioſum, aut promtum effectu, aut certè non arduum ſit. Simul ipſe qui ſuadet conſiderandus eſt, adijciátne conſilio periculum ſuum: & ſi fortuna cœptis affuerit, cui ſummum decus acquiratur. Ego te Veſpaſiane ad imperium voco, tam ſalutare Reip. quàm tibi magnificum. Iuxta deos, in tuâ manu poſitum eſt. Nec* B *ſpeciem adulantis expaueris, à contumeliâ quàm à laude propius fuerit, poſt Vitellium eligi. Non aduerſus diui Auguſti acerrimam mentem, nec aduerſus cautiſſimam Tiberij ſenectutem, nec contra Caij quidem, aut Claudij, vel Neronis, fundatam longo imperio domum exurgimus. ceſſiſti etiam Galbæ imaginibus. Torpere vltrà, & polluendam perdendamque Remp. relinquere, ſopor & ignauia videretur, etiamſi tibi, quàm inhoneſta, tam tuta ſeruitus eſſet.* [80] *Abijt iam & tranſuectum eſt tempus, quo poſſes videri concupiſſe. Confugiendum eſt ad imperium. An excidit trucidatus Corbulo? ſplendidior origine quàm nos ſumus, fateor: ſed & Nero, nobilitate natalium, Vitellium anteibat. Satis clarus eſt apud timentem, quiſquis timetur. Et poſſe ab exercitu Principem fieri, ſibi ipſe Vitellius documento eſt, nullis ſtipendijs, nullâ militari famâ, Galbæ odio prouectus. Ne Othonem quidem, ducis arte, aut exercitus vi. ſed præproperâ ipſius deſperatione victum, iam deſiderabilem & magnum Principem fecit. Cùm interim ſpargit legiones, exarmat cohortes, noua quotidie bello ſemina miniſtrat. ſi quid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis, & comeſſationibus, & Principis imitatione, deteritur. Tibi è Iudæâ & Syriâ & Ægypto* C *nouem legiones integræ, nullâ acie exhauſtæ, non diſcordiâ corruptæ. ſed firmatus vſu miles, & belli domitor externi. Claſſium, alarum, cohortium robora; & fidiſſimi reges; & tua ante omnes experientia. Nobis nihil vltrà arrogabo, quàm ne poſt Valentem ac Cæcinam numeremur. Ne tamen Mucianum ſocium ſpreueris, quia æmulum non experiris. me Vitellio antepono, te mihi. Tuæ domui triumphale nomen, duo iuuenes, capax iam imperij alter, & primis militiæ annis apud Germanicos quoque exercitus clarus. Abſurdum fuerit, non cedere imperio ei, cuius filium adoptaturus eſſem, ſi ipſe imperarem. Ceterùm inter nos non idem proſperarum aduerſarumque rerum ordo erit. Nam ſi vincimus; honorem quem dederis habebo: diſcrimen ac pericula, ex æquo partiemur. imò vt melius eſt, tu hos exercitus rege, mihi bellum, & præliorum incerta trade. Acriore hodie diſciplinâ, victi, quàm victores agunt. hos ira, odium, vltionis cupiditas ad virtutem accendit. illi per faſtidium, & contumaciam hebeſcunt.* [81] *Aperiet & recludet, contecta victricium partium & tumeſcentia vulnera, bellum ipſum. Nec mihi maior in tuâ vigilantiâ,* [82] *parcimoniâ, ſapientiâ, fiducia eſt, quàm in Vitellij torpore, inſcitiâ, ſæuitiâ. Sed & meliorem in bello* D *cauſſam,*

Amici eum firmant: Inprimis acri & aptâ oratione Mucianus.

80. ABIIT IAM ET TRANSVECTVM.] *Obſcura eſt ſententia, & ergo acuta. An hoc vult, iam ſenem eſſe Veſpaſianum, & in hac modeſtâ ætate nihil iuueniliter, aut cupide atque ambitiose viſum iri agere, ſed omnia ſtudia & amore reipublicæ? An potius alio telo, & propria periculo excitat? Abijt iam tempus, nec in tua manu eſt, diſſimulare aut tegere cupidinem imperij. Iam innotuit multis ſignis, & vt ſaluus ſis,* confugiendum eſt ad imperium.

81. APERIET ET RECLVDET.] *Vix abeſt, quin ad hæc Demoſthenis ſit adſpectum: & certe paria ſunt, in Olynthiacâ:* Ὥσπερ ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν, ἕως μὲν ἐῤῥωμένος ᾖ τις, ὐδὲν ἐπαισθάνεται τῶν καθ᾽ ἕκαστα, σαθρῶν. ἐπὰν δὲ ἀῤῥώστημά τι συμβῇ, πάντα κινεῖ), κἂν ῥῆγμα, κἂν στρέμμα, κἂν ἄλλο τι τῶν ὑπαρχόντων σαθρὸν ᾖ. οὕτω καὶ τῶν πόλεων, καὶ τῶν τυράννων, ἕως μὲν ἂν ἔξω πολεμῶσιν, ἀφανῆ τὰ κακὰ τοῖς πολλοῖς ἐστίν. ἐπειδὰν δὲ ὅμορος πόλεμος συμπλακῇ, πάντα ἐποίησεν ἔκδηλα: Vt in corporibus noſtris, dum valet aliquis, nullum dolorem ſentit è partibus affectis; cùm autem morbus ſuperuenit, omnia commouentur, ſiue ruptura, ſiue luxatio, ſiue alia imbecillitas ſit: ita res habet in vrbibus, & regibus. qui donec foris belligerant, mala ſua ſecreta habent; vbi verò vicinum bellum conflatum eſt, omnia aperiuntur & eluceſcunt.

82. PARCIMONIA, SAPIENTIA.] *Ambigo de voce parcimonia. Conuenit in Veſpaſianum ſcio: quem ſordidum*

A *cenſem, quam in pace habemus. Nam* [83] *qui deliberant, deſciuerunt.* Poſt Muciani orationem cæteri audentius circumſiſtere, hortari, reſponſa vatum, & ſiderum motus referre. Nec erat intactus tali ſuperſtitione, vt qui mox rerum dominus, Seleucum quemdam mathematicum, rectorem & præſcium palàm habuerit. Recurſabant animo vetera omina. Cupreſſus arbor in agris eius, conſpicuâ altitudine, repente prociderat; ac poſterâ die, eodem veſtigio reſurgens, procera & *latior viſebatur. grande id proſperúmque, conſenſu haruſpicum: & ſumma claritudo iuueni admodum Veſpaſiano promiſſa. Sed primo triumphalia, & conſulatus, & Iudaicæ victoriæ decus, impleſſe fidem ominis videbantur. Vt hæc adeptus eſt, portendi ſibi imperium credebat. Eſt Iudæam inter Syriamque Carmelus, ita vocant montem, deumque. [84] nec ſimulacrum deo, aut templum, (ſic tradidere maiores) aram tantùm & reuerentiam. Illic ſacrificanti Veſpaſiano, cùm ſpes occultas verſaret animo, Baſilides ſacerdos, inſpectis identidem extis, *Quidquid eſt,* inquit, *Veſpaſiane quod paras, ſeu domum extruere, ſeu prolatare agros, ſiue am-*
B *pliare ſeruitia, datur tibi magna ſedes, ingentes termini, multum hominum.* Has ambages & ſtatim exceperat fama, & tunc aperiebat. nec quidquam magis in ore vulgi: crebriores apud ipſum ſermones, quanto ſperantibus plura dicuntur. Haut dubiâ deſtinatione diſceſsère, Mucianus Antiochiam, Veſpaſianus Cæſaream. Illa Syriæ, hæc Iudææ caput eſt. Initium ferendi ad Veſpaſianum imperij Alexandriæ cœptum, feſtinante Tiberio Alexandro, qui kalen. Iul. ſacramento legiones eius adegit. [85] Iſque primus principatus dies in poſterum celebratus, quamuis Iudaicus exercitus [86] v. nonas Iul. apud ipſum iuraſſet, eo ardore, vt ne Titus quidem filius exſpectaretur, Syriâ remeans, & conſiliorum inter Mucianum ac patrem nuntius. cuncta impetu militum acta: [87] non paratâ cognitione, non coniunctis legionibus, dum quæritur tempus locuſque, quodque in re tali difficillimum eſt, prima vox, dum animo ſpes, timor, ratio, caſus obuerſantur. Egreſſum cubiculo Veſpaſianum, pauci milites ſolito aſſiſtunt ordine, vt legatum ſalutaturi: Imperatorem ſalutauerunt. Tum cæteri accurrere, Cæſarem, & Auguſtum, &
C omnia principatus vocabula cumulare. Mens à metu ad fortunam tranſierat. [88] In ipſo nihil tumidum, arrogans, aut in rebus nouis nouum fuit. Vt primùm tantæ multitudinis offuſam oculis caliginem diſiecit: [89] militariter locutus, læta omnia, & affluentia

Coloniae ſubſcribunt.

Incertans & vaticinia.

Siue omina.

** latior*

Carmelus deus.

Prima Aegyptus Veſpaſiano iurat.

Sequuntur in Iudaâ legiones.

ſordidum auarúmque omnes faciunt, non ſolùm parcum. ſed cur inter principes & illuſtres virtutes hanc domeſticam priuatámque nominet? aut cur in eâ fiduciam boni euentus collocet? Non digna videtur, quæ ad imperium adiuuet, aut ad id gradum ſtruat: niſi fortaſſe comparatione Vitellij dictum, qui natus ad prodigendum. Vtcumque, liceat dubitare an non reponendum, acrimoniâ: *ſed, vt dixi, dubitare.*

83. QVI DELIBERANT, DESCIVERVNT.] *Acutè & verè dictum. Fidem enim iam fregit, qui deliberat an ſeruet. Plutarchus exprimere in Galbâ voluit (magni fecit ille vir hunc noſtrum, & quamquam æuo compar, multa verbatim ex hac hiſtoriâ conuertit:) vbi Vinnium facit Galbam excitare & alloqui,* Ὦ Γάλβα, τίνα τρόπον βουλεύεσθε, τὸ γὰρ ζητεῖν Νέρωνι εἰ μενοῦμεν πιστοὶ, ἤδη μὴ μενόντων ἐστί. *Vocula negans excidit, & legendum* ἤδη οὐ μενόντων. *Verba:* O Galba, quomodo deliberas? Nam quærere an Neroni fidi maneamus, iam non manentium eſt. *Alludit & hoc Tacit. in Agricolâ:* Iam ipſos, quod difficillimum eſt, deliberare. Porrò in eiuſmodi conſilijs, periculoſius eſſe deprehendi, quàm audere.
D

84. NEC SIMVLACRVM.] *Pariſſimum illud, quod de Herculeo fano ad Gades tradit Silius lib. III.*

Sed nulla effigies, ſimulacraq́, nota deorum:
Maieſtate locum & ſacro impleuere timore.

85. ISQVE PRIMVS PRINCIPATVS DIES.] *Dies ille, Natalis imperij deinde dictus. Spartianus Hadriano:* Tertio iduum earumdem Natalem imperij ſtatuit celebrandum.

86. QVINTO NONAS IVLIAS.] *Suetonius ſcriptum,* quinto Idus. *Id cùm ad exemplar Tacitì emendandum videri non vani proponunt clariſſimus Torrentius.*

87. NON PARATA COGNITIONE.] *Cuius rei hîc cognitio? quam vocem Tacitì mens planiſſimè ſperruit. Emendo verò,* non paratu ac concione.

88. IN IPSO NIHIL TVMIDVM.] *Ita decuit per ſe magnum animum, non attolli per fortunam. Claudiani illud pulchrum, & hic aptum.*

Frons priuata manet: non ſe meruiſſe fatetur,
Quæ creuiſſe putat.

Attamen non leuiter innouauit Veſpaſianus, ſi vera quæ Sulpicius Seuerus ſcribit lib. II. Sac. Hiſt. Veſpaſianus cùm Hieroſolymam obſideret, ſumit imperium: &, vt mos eſt, diademate capiti impoſito, ab exercitu Imperator conſalutatus, Titum filium Cæſarem facit. *Sed palàm illa falſa. Nec mos eius aut diadema tulit, nec Flauius per ſomnium vſurpauit.*

89. MILITARITER LOCVTVS.] *Rectiſſimè. atque ita libri. Significat orationem eius caſtrenſem horridamq́.*

[illegible], operâ Muciani. tia excepit. Iam id ipſum opperiens Mucianus, alacrem militem in verba Veſpaſiani A
adegit. Tum Antiochenſium theatrum ingreſſus, vbi illis [90] conſultare mos eſt, con-
currentes, & in adulationem effuſos alloquitur: ſatis decorus etiam Græcâ [illegible]
omniumque quæ diceret atque ageret, arte quâdam oſtentator. Nihil æquè prouinci[illegible]
exercitumque accendit, quàm quod aſſeuerabat Mucianus, ſtatuiſſe Vitelliu[illegible], vt Ger-
manicas legiones in Syriam, ad militiam opulentam quietamque transferret. Con[illegible],
Syriacis legionibus Germanica hiberna, cælo ac laboribus dura mutarentur. Q[illegible]pe &
prouinciales, ſueto militum contubernio gaudebant, plerique neceſſitudinibus & [illegible]o-
pinquitatibus mixti, & militibus, vetuſtate ſtipendiorum, nota & familiaria caſt[illegible]a, in
modum penatium [91] diligebantur. Ante idus Iul. Syria omnis in eodem ſacra[illegible]o
Et reges ſociantur: Sohemus, Antiochus, Agrippa, Berenice. fuit. Acceſſere cum regno, Sohemus haut ſpernendis viribus, Antiochus vetuſtis [92] o-
pibus ingens, & inſeruientium regum ditiſſimus. Mox, per occultos ſuorum nuntios
[93] excitus ab vrbe Agrippa, ignaro adhuc Vitellio, celeri nauigatione properauerat. Nec
minore animo, regina Berenice partes iuuabat, florens ætate formaque, & ſeni quoq[illegible] B
Veſpaſiano magnificentiâ munerum grata. Quidquid prouinciarum alluitur mari,
Aſiâ atque Achaiâ tenus, quantumque introrſus Pontum & Armenios patefcit, i[illegible]e-
te. Sed inermes legati regebant, [94] nondum additis Cappadociæ legionibus. Conſi-
Beryti conuentus. lium de ſummâ rerum, Beryti habitum. Illuc Mucianus, cum legatis tribuni[illegible]que, &
ſplendidiſſimo quoque centurionum ac militum, venit. Et è Iudaico exercitu, lecta de-
cora. Tantum ſimul peditum equitumque, & æmulantium inter ſe regum para[illegible] ſpe-
Omnia ad bellum parantur. ciem fortunæ Principalis effecerant. Prima belli cura, agere dilectus, [95] reuocare vete-
ranos. deſtinantur validæ ciuitates, exercendis armorum officinis. apud Antioch[illegible],
aurum argentumque ſignatur. eaque cuncta per idoneos miniſtros, ſuis quæque locis,
feſtinabantur. Ipſe Veſpaſianus, adire, hortari; bonos laude, ſegnes exemplo, inci[illegible] ſæ-
Honores in amicos Veſpaſianus largitur: At parcè pecuniam militi. piùs quàm coërcere: vitia magis amicorum, quàm virtutes diſſimulans. Multos, præfe-
cturis & procurationibus; pleroſque, ſenatorij ordinis honore percoluit, egregios viros, &
mox ſumma adeptos. quibuſdam, fortuna pro virtutibus fuit. Donatiua militi, neque C
Mucianus primâ concione, niſi modicè oſtenderat. ne Veſpaſianus quidem, plus ciuili
bello obtulit, quàm alij in pace, egregiè firmus aduerſus militarem largitionem, eoque
exercitu meliore. Miſſi ad Parthum Armeniumque legati. prouiſumque, ne verſis ad
Titus in Iudæa manet: ciuile bellum legionibus, terga nudarentur. Titum inſtare Iudææ, Veſpaſianum obti-
nere clauſtra Ægypti placuit. Sufficere videbantur aduerſus Vitellium, pars copiarum,
& dux Mucianus, & Veſpaſiani nomen, ac nihil arduum fatis. Ad omnes exercitus le-
gatoſque ſcriptæ epiſtolæ, præceptumque vt prætorianos Vitellio infenſos, reciperandæ
Mucianus it ad bellum. militiæ præmio inuitarent. Mucianus cum expeditâ manu, ſocium magis imperij quàm
miniſtrum agens, non lento itinere, ne cunctari videretur, neque tamen properans, gliſce-
re famam ipſo ſpatio ſinebat: gnarus modicas vires ſibi, & maiora credi de abſentib[illegible].
Claſſem parat. Sed legio ſexta, & tredecim vexillariorum millia, ingenti agmine ſequebantur. [96] Claſ-
ſem è Ponto, Byzantium adigi iuſſerat: ambiguus conſilij, num omiſſâ Mœſiâ, Dyrra-
chium D

vidam[illegible] fuiſſe, non cultam forenſi aut vrbano more. Qui, militariter lautus, *caſtigant: ineptiunt.*

90. CONSVLTARE MOS EST.] *Qui mos ſcilicet pleriſque Græcorum, & qui oriundi à Græcis. Frontinus* III. *Stratag. cap.* II. Alcibiades in theatro differuit, vbi ex more Græcorum locus conſultationi præbebatur. *Iuſtinus lib.* XXII. Agathocles velut reip. ſtatum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari iubet. *Inde illud Satyrici, de principe oratore*:

—— & pleni moderantem fræna theatri.

Meminit eiuſce ritus Cicero pro Flacco, & alij.

91. DILIGEBANTVR.] *Id eſt, amabant vetera & nota caſtra, iuxtà ac ſuas ædes. Clarum, nec monitione dignum: niſi correctores,* dirigebantur, *maluiſſent.*

92. OPIBVS INGENS.] *Adtextam cenſeo vocem*, ingens: *certè obnubilat ſententiam & [illegible], qua alias Tacita crebra.*

93. EXCITVS AB VRBE.] *Quomodo, aut quando ergo illuc venerat? Ex Egeſippo diſce, lib.* IV *c.* XXI. Sententiam noui Principis de bello Iudæorum ſciſcitari, Veſpaſiano conſilium fuit: miſitque Titum filium, & regem Agrippam. Titus de Achaiâ reuertit: Agrippa Romam contendit, vt apud nouum Principem locaret gratiam.

94. NONDVM ADDITIS.] *Veſpaſianus ipſe addidit. Vide Tranquillum, cap.* VIII. *in Veſpaſ.*

95. REVOCARE VETERANOS.] *In quibuſdam*, euocare: *& rectè. Iſti enim ſunt verè Euocati: de quibus in Milit. noſtrâ, lib.* I.

96. CLASSEM E PONTO.] *Intellige claſſem, quæ*

A chium pedite atque equite peteret. ſimul longis nauibus verſum in Italiam mare clau-
deret, tutâ pone tergum Achaiâ Aſiaque. quas inermes exponi Vitellio, ni præſidijs fir-
marentur: atque ipſum Vitellium in incerto fore, quam partem Italiæ protegeret, ſi ſi-
mul Brundiſium Tarentumque, & Lucaniæ Calabriæque litora, infeſtis claſſibus pete-
rentur. Igitur nauium, militum, armorum paratu ſtrepere prouinciæ. Sed nihil æquè
fatigabat, quàm pecuniarum conquiſitio: eos eſſe belli ciuilis neruos dictitans Mucia- *Pecuniam imprimis.*
nus, non ius aut verum in cognitionibus, ſed ſolam magnitudinem opum ſpectabat.
paſſim delationes, & locupletiſſimus quiſque in prædam correpti. quæ grauia atque in- *Acres vbique exactiones:*
toleranda, ſed neceſſitate armorum excuſata, etiam in pace manſere. ipſo Veſpaſiano, *Et concuſſiones.*
inter initia imperij, ad obtinendas iniquitates haut perinde obſtinato: donec, indulgen-
tiâ fortunæ, & prauis magiſtris, didicit, auſuſque eſt. Proprijs quoque opibus Mucia-
nus bellum iuuit, largitus priuatim, quod auidiùs de Rep. ſumeret. Ceteri conferenda-
rum pecuniarum exemplum ſecuti; rariſſimus quiſque, eamdem in reciperando licen-
B tiam habuerunt. Accelerata interim Veſpaſiani cœpta, Illyrici exercitus ſtudio. Tranſ- *Illyriciani ad II; aſianum tranſeunt:*
greſſa in partes tertia legio, exemplum ceteris Mœſiæ legionibus præbuit. Octaua erat
ac ſeptima Claudiana, imbutæ fauore Othonis, quamuis prœlio non interfuiſſent:
Aquileiam iam progreſſæ, [97] proturbatis qui de Othone nuntiabant, laceratiſque vexil-
lis nomen Vitellij præferentibus, raptâ poſtremò pecuniâ, & inter ſe diuiſâ, hoſtiliter
egerant. Vnde metus, & ex metu conſilium, poſſe imputari Veſpaſiano, quæ apud Vi-
tellium excuſanda erant. Ita tres Mœſicæ legiones per epiſtolas alliciebant Pannonicum
exercitum, aut abnuenti vim parabant. In eo metu Aponius Saturninus Mœſiæ rector,
peſſimum facinus audet, miſſo centurione ad interficiendum Tertium Iulianum, ſepti-
mæ legionis legatum; ob ſimultates, quibus cauſſam partium prætendebat. Iulianus,
comperto diſcrimine, & gnaris locorum adſcitis, per auia Mœſię vltra montem Hemum
profugit. nec deinde ciuili bello interfuit, per varias moras ſuſceptum ad Veſpaſianum
iter trahens, & ex nuntijs cunctabundus, aut properans. At in Pannoniâ XIII. legio, ac
C VII. Galbiana, dolorem iramque Bedriacenſis pugnæ retinentes, haut cunctanter Veſpa-
ſiano acceſſere, vi præcipuâ [98] Primi Antonij. Is legibus nocens, & tempore Neronis *Operâ maximè Antonij Primi.*
falſi damnatus, inter alia belli mala, ſenatorium ordinem reciperauerat, prępoſitus à
Galbâ ſeptimę legioni. ſcriptitaſſe Othoni credebatur, ducem ſe partibus offerens: à
quo neglectus, in nullo Othoniani belli vſu fuit. labantibus Vitellij rebus Veſpaſia- *Quid is homo sit?*
num ſecutus, grande momentum addidit, ſtrenuus manu, ſermone promtus, ſerendę
in alios inuidię artifex, diſcordijs & ſeditionibus potens, raptor, largitor, pace peſſimus,
bello non ſpernendus. Iuncti inde Mœſici ac Pannonici exercitus, Dalmaticum mili-
tem traxere, quamquam conſularibus legatis nihil turbantibus. Titus Ampius [99] Fla-
uianus Pannoniam, [100] Pompeius Sullanus Dalmatiam tenebant, diuites ſenes. Sed
procurator aderat Cornelius Fuſcus, vigens ętate, claris natalibus. primâ iuuentâ, quie- *Fax altera, Cornelius Fuſcus.*
tis cupidine, ſenatorium ordinem exuerat. Idem pro Galbâ dux colonię ſuę, eaque ope-
râ procurationem adeptus, ſuſceptis Veſpaſiani partibus, acerrimam bello facem pre-
D tulit. non tam præmijs periculorum, quàm ipſis periculis lętus, pro certis & olim par-
tis, noua, ambigua, ancipitia malebat. Igitur mouere & quatere quidquid vſquam
ęgrum

qua Romanis etiam illic ordinaria, ad tuendam Ponti oram. Quanta ea fuit? hauries e ſola Egeſippo lib. II. in oratione (cui pulchra placent, eam legas) Agrippæ: Mæotia regna Boſporanique omnes Romano ſubijciuntur imperio, & illud antè innauigabile pelagus quadraginta naues ad pacem exercent.

[97]. PROTVRBATIS QVI DE OTHONE.] *Id eſt, ſpretis reiectiſque qui victum eum, & vixiſſe ducebant. quod Suetonius dixit,* rumori eos non credidiſſe: *vt ſolent homines, in ſpem ſuam proni.*

[98]. PRIMI ANTONII.] *Egeſippi ſuper hoc nobili duce errorem non celo ſiue errores potiùs. Is enim libro IV. cap. XXIX facit eum* Præfectum tertio ordini militari: *id eſt, legioni tertia. Atqui Septima præponit eum ſtatim noſter. Item in Myſiâ eum collocat: noſter clarè in Pannoniâ. Quis autem præponderare fidem Cornelianam neſciat?*

[99]. FLAVIANVS.] *Malui quàm,* Fabianus. *Farneſianum codicem audis, & Tacitum ipſum qui non aliter ſequenti libro appellat.*

[100]. POMPEIVS SVLLANVS.] *Imò* Siluanus. *Ita enim libro proxima:* Sex millia Dalmatarum ducebat Pompeius Siluanus, conſularis ſenex.

Alij exercitus item alliciuntur. ægrum foret, aggrediuntur. Scriptæ in Britanniam ad quartadecimanos, in Hiſpaniam ad primanos epiſtolæ: quod vtraque legio pro Othone, aduerſa Vitellio fuerat. Sparguntur per Gallias litteræ, momentoque temporis flagrabat ingens bellum, Vitellianis exercitibus palàm deſciſcentibus: ceteris fortunam ſecuturis. Dum hæc per prouincias, à Veſpaſiano ducibuſque partium, geruntur: *Vitellius lentè interea ad vrbem:* Vitellius contemptior in dies ſegniorque, ad omnis municipiorum villarumque amœnitates reſiſtens, graui vrbem agmine petebat. *Ingens agmine.* Sexaginta millia armatorum ſequebantur, licentiâ corrupta. Calonum numerus amplior, procaciſſimis etiam inter ſeruos lixarum ingenijs. tot legatorum amicorumque comitatus inhabilis ad parendum, etiam ſi ſummâ modeſtiâ regeretur. Onerabant multitudinem, obuij ex vrbe ſenatores equiteſque: quidam metu, multi per adulationem, *Cui & vilißimi miſcentur.* ceteri ac paullatim omnes, ne alijs proficiſcentibus, ipſi remanerent. Aggregabantur è plebe, flagitioſa per obſequia Vitellio cogniti, ſcurræ, hiſtriones, aurigæ, quibus ille amicitiarum dehoneſtamentis mirè gaudebat. *Italia adeditur, & atteritur.* Nec coloniæ modò, aut municipia, congeſtu copiarum; ſed ipſi cultores, aruaque, maturis iam frugibus, vt hoſtile ſolum, vaſtabantur. B Multæ & atroces inter ſe militum cædes, poſt ſeditionem Ticini cœptam; manente legionum auxiliorumque diſcordiâ, vbi aduerſus paganos certandum foret, conſenſu. Sed plurima ſtrages, ad ſeptimum ab vrbe lapidem. Singulis ibi militibus Vitellius paratos cibos, vt gladiatoriam ſaginam, diuidebat. Et effuſa plebs, totis ſe caſtris miſcuerat. Incurioſos milites, [101] vernaculâ vrbanitate quidam ſpoliauere, abſciſſis furtim baltheis, an accincti forent rogitantes. Non tulit ludibrium inſolens contumeliæ animus. *Plebs vrbana a milite caſa.* Inermem populum gladijs inuaſere. Cæſus inter alios pater militis, cum filium comitaretur, deinde agnitus. & vulgatâ cæde, temperatum ab innoxijs. In vrbe tamen trepidatum, præcurrentibus paſſim militibus. Forum maximè petebant, cupidine *Ferocia Germanicorum militum.* viſendi locum in quo Galba iacuiſſet. Nec minus ſæuum ſpectaculum erant ipſi, tergis ferarum & ingentibus telis horrentes, cùm turbam populi per inſcitiam parum vitarent, aut vbi lubrico viæ vel occurſu alicuius procidiſſent, ad iurgium, mox ad manus & ferrum tranſirent. Quin & tribuni præfectique, cum terrore & armatorum catervis volitabant. C *Vitellius vrbem init:* Ipſe Vitellius, à Ponte Miluio, inſigni equo, paludatus accinctuſque, ſenatum & populum ante ſe agens, quo minus vt captam vrbem ingrederetur, amicorum conſilio deterritus, ſumtâ prætextâ & compoſito agmine inceſſit. *Pulcherrimo exercitu.* Quattuor legionum aquilæ per frontem, totidemque circà è legionibus alijs vexilla; mox XII. alarum ſigna, & poſt peditum ordines, eques: dein quattuor & XXX. cohortes, vt nomina gentium, aut ſpecies armorum forent, diſcretæ. [102] Ante aquilam præfecti caſtrorum tribunique, & primi centurionum, candidâ veſte: ceteri, iuxta ſuam quiſque centuriam, armis donisque fulgentes. Et militum phaleræ torqueſque ſplendebant. decôra facies, & non Vitellio Principe dignus exercitus. Sic Capitolium ingreſſus, atque ibi matrem complexus, *Concionem habet.* Auguſtæ nomine honorauit. Poſterâ die, tamquam apud alterius ciuitatis ſenatum populumque, magnificam orationem de ſemetipſo promſit, induſtriam temperantiamque ſuam laudibus attollens: conſcijs flagitiorum ipſis qui aderant, omnique Italiâ, per quam *Magno applauſu vulgi.* ſomno & luxu pudendus inceſſerat. Vulgus tamen, vacuum curis, & ſine falſi verique D diſcrimine ſolitas adulationes edoctum, clamore & vocibus adſtrepebat: abnuentique nomen Auguſti, expreſsêre vt aſſumeret, tam fruſtra quàm recuſauerat. Apud ciuitatem cuncta interpretantem, *Malum omen Vitellio.* funeſti ominis loco acceptum eſt, quòd maximum Pontificatum adeptus Vitellius, de cærimonijs publicis XV. kal. Aug. edixiſſet, antiquitùs infauſto die Cremerenſi Alienſique cladibus. adeò omnis humani diuinique iuris expers, pari libertorum amicorumque ſocordiâ, velut inter temulentos agebat. *Popularem ſe facit.* Sed comitia conſulum cum candidatis ciuiliter celebrans, omnem infimæ plebis rumorem, in theatro vt ſpectator, in circo vt fautor affectauit. quæ grata ſanè & popularia, ſi à virtutibus proficiſce-

101. VERNACVLA VRBANITATE.] *Libri aliquot veteres,* vernaculâ vtebantur vrbanitate. *Fuit omnino,* vt rebantur. *Illi iocari ſe vrbanatim cenſebant: at milites ruſticatim tetigerunt.*

102. ANTE AQVILAM.] *Accipe, ante quamque ſuam Aquilam. Alioqui veriùs Aquilas quattuor nam erant ſimul.*

103 P...

A ficiſcerentur; memoriâ vitæ prioris, indecora & vilia accipiebantur. Ventitabat in ſenatum, etiam cùm paruis de rebus partes conſulerentur. Ac fortè Priſcus Heluidius, *Heluidius in eum liberior.* prætor deſignatus, contra ſtudium eius cenſuerat. Commotus primò Vitellius, non tamen vltrà quàm tribunos plebis in auxilium ſpretæ poteſtatis aduocauit. Mox mitigantibus amicis, qui altiorem iracundiam eius verebantur, nihil noui accidiſſe reſpondit, *Quod comiter tamen acceptum.* quòd duo Senatores in Rep. diſſentirent: ſolitum ſe etiam Thraſeæ contradicere. Irriſere plerique impudentiam æmulationis. alijs id ipſum placebat, quòd non ex præpotentibus, ſed Thraſeam ad exemplar veræ gloriæ legiſſet. Præpoſuerat prætorianis [105] P. Sabinum, ac præfectutæ cohortis Iulium Priſcum, [104] dum centurio eſſet. Priſcus, Valentis; Sabinus, Cæcinæ gratiâ pollebant. Inter diſcordes, Vitellio nihil auctoritatis. munia imperij Cæcina ac Valens obibant, olim anxij odijs, quæ bello & caſtris *Diſſidium inter Valentem & Cæcinam.* malè diſſimulata, prauitas amicorum, & fecunda gignendis inimicitijs ciuitas auxerat, dum ambitu, comitatu, & immenſis ſalutantium agminibus contendunt, comparan-

B turque, varijs in hunc aut illum Vitellij inclinationibus. Nec vmquam ſatis fida poten- *Qui omnia Romæ poſſunt* tia, vbi nimia eſt. Simul ipſum Vitellium, ſubitis offenſis aut intempeſtiuis blanditijs mutabilem, contemnebant metuebantque. Nec eò ſegnius inuaſerant domos, hortos, opeſque imperij: cùm flebilis & egens nobilium turba, quos ipſos liberoſque patriæ Galba reddiderat, nullâ Principis miſericordiâ iuuarentur. Gratum primoribus ciuitatis, etiam plebs approbauit, quòd [105] reuerſis ab exſilio iura libertorum conceſſiſſet: *Exſulibus ius libertorum reſtitutum* quamquam id *omnino ſeruilia ingenia corrumpebant, abditis pecunijs per occultos aut [106] ambitioſos ſinus. Et quidam in domum Cæſaris tranſgreſſi, atque ipſis dominis potentiores. Sed miles, plenis caſtris, & redundante multitudine, in porticibus aut de- **Flor omnino* lubris, & vrbe totâ vagus, non principia noſcere, non ſeruare vigilias, neque labore fir- *Miles Romæ effeminatur. Atque languescit.* mari: per illecebras vrbis, & inhoneſta dictu, corpus otio, animum libidinibus imminuebat. Poſtremò ne ſalutis quidem curâ, [107] infamibus Vaticani locis magna pars teten-

C

103. P. SABINVM, AC PRÆFECTVRÆ COHORTIS] *Bene Mercerus*, P. Sabinum à Præfecturâ cohortis: *id eſt, qui dumtaxat cohorti præfuerat, & docet alium hunc Sabinum à fratre Veſpaſiani eſſe.*

104. DVM CENTVRIO ESSET.] *In Farneſiano non erat vocula*, eſſet. *itaque ex facili & vero emendaui*, tum centurionem. *Significat vtrumque ex paruo aut modico ad primam dignitatem promotum.*

105. REVERSIS AB EXSILIO IVRA LIBERTORVM CONCESSIT.] *Interpretor. Cùm Galba exſules reſtituiſſet, non tamen etiam bona. credo, quia in fiſcum illata, & pleraque iam per prodigentiam Neronis conſumpta. Sed nec pars quæ accuſatoribus ſententiâ iudicum ſemel donata, temerè eripienda videbatur. Itaque egebant. Vitellius eos miſeratus, huc decurrit vt largiretur Iura libertorum, dupliciter quidem: redderet inquam iura libertorum veterum, daret & eorum qui poſteà manumiſſi. non aliter quàm ſi ab illo iuſto domino manumiſſi fuiſſent. In ſpeciem igitur ingens hoc donum. Nam operas liberti domino debebant, alimenta ſi egeret, denique teſtamento bonorum ſemiſſem. quæ omnia prompta & obuia tibi apud Ic*^tos^. *Hoc vulgò etiam appellant, Ius patronatus, & ius patronorum, Plinius epiſtolâ* XI. *libro* X. *Eiuſdem ſententiæ verſus illos Martialis cenſeo (Princeps Ic*^torum^ *hodie varie eos tamen traxit) ad Traianum:*

D

Qui ſua reſtituis ſpoliato iura patrono,
Libertis exſul non erit ille ſuis.

Nec diſſimilis, imò maior benignitas Auguſti in Iulum Antonij hoſtis ſui filium. de quo Dio lib. LI. Τῷ Ἰούλλῳ τῷ τοῦ Ἀντωνίου τῆς τε Φουλουίας υἱεῖ, τοὺς ἐξελευθέρους αὐτοῦ πάνθ᾽ ὅσα τελευτῶντες σφᾶς καταλιπεῖν αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους ἔδει, παραχρῆμα δοῦναι ἐκέλευσε: Iulo, Antonij & Fuluiæ filio, libertos eius, quidquid mortuos relinquere ex legibus conueniebat, ſtatim dare iuſſit. *Non enim dedit ſolum ea iura, ſed repræſentauit.*

106. AMBITIOSOS SINVS.] *Argui olim de mendo, ipſe fortaſſe arguendus. Sententiam nunc expedio: Vitellium quidem exſulibus reuerſis iura reddidiſſe vetera in libertos: ſed non cum magno fructu. quia pecunias ſuas occultabant per varias artes & receſſus. ita in alimentis, teſtamentis, alijſq., patronos fraudabant, vt modici ipſi & inopes. Vox Sinus, ea vis ſubeſt fraudandi, ſubtrahendi, occulendi. Tacitus libro* IV. *infrà*: Tradi ſe præfectis centurionibuſque, quos vbi ſpolijs expleuerunt, mutari, exquirique nouos ſinus & varia prædandi vocabula. *Plinius libro* XXXVI. Vnde M. Scaurus pater, toties Princeps ciuitatis, & Marianis ſodalitijs rapinarum prouincialium ſinus? *Sinum vocat hominem ipſum, in quem rapinæ omnes collatæ velut in ſinum. Plura exemplo huic rei vide, ſi lubet, apud Barn. Briſſonium in Lexico: & lumen ab eo fænerare, qui verè Europæ lumen.*

107. INFAMIBVS VATICANI LOCIS.] *Ob aerem parùm purum: quod etiam hodie experiuntur. Frontinus libro* II. *De Aquæductibus, vult id emendatum in totâ vrbe, ſuo æuo, idq. ablutione aquarum*: Ne pereuntes quidem aquæ otioſæ ſunt. Nam immunditiarum facies, & impurior ſpiritus, & cauſſæ grauioris cæli, quibus apud veteres VRBIS INFAMIS AER fuit, ſunt remotæ.

tetendit. vnde crebræ in vulgus mortes. Et adiacentia Tiberi Germanorum Gal- A
Numerus cohortium in vrbe augetur lotumque obnoxia morbis corpora, fluminis auiditas, & æſtus impatientia labefe-
cit. Inſuper confuſus, prauitate vel ambitu, ordo militiæ. Sedecim prætoriæ, quatuor
vrbanæ cohortes ſcribebantur, quîs ſingula millia ineſſent. Plus in eo dilectu Valens
audebat, tamquam ipſum Cæcinam periculo exemiſſet, ſanè aduentu eius partes con-
ualuerant, & ſiniſtrum lenti itineris rumorem proſpero prœlio verterat: omniſque in-
ferioris Germaniæ miles Valentem aſſectabatur. vnde primùm creditur Cæcinæ fides
fluitaſſe. Ceterùm non ita ducibus indulſit Vitellius, vt non plus militi liceret. Sibi quiſ-
Idque confuſè. que militiam ſumſere. quamuis indignus, ſi ita maluerat, vrbanæ militiæ adſcribebatur:
rurſus bonis remanere inter legionarios aut alares volentibus, permiſſum. nec deerant
qui vellent, feſſi morbis, & intemperiem cæli incuſantes. Robora tamen legionibus alis-
que ſubtracta, conuulſum caſtrorum decus, xx. millibus è toto exercitu permixtis ma-
Quidam ad ſupplicium poſtulati. gis quàm electis. Concionante Vitellio, poſtulantur ad ſupplicium Aſiaticus, & Flauus,
& Rufinus duces Galliarum, quòd pro Vindice bellaſſent. Nec coërcebat eiuſmodi vo- B
ces Vitellius, [108] ſuper inſitam animo ignauiam, conſcius ſibi inſtare donatiuum & de-
eſſe pecuniam, [109] omnia alia militi largiebatur. [110] Liberti Principum, conferre pro
numero mancipiorum, vt tributum iuſſi. Ipſe ſolâ perdendi curâ, ſtabula aurigis extrue-
Vitellius vim pecuniæ profudit. re. Circum, gladiatorum ferarumque ſpectaculis, opplere: tamquam in ſummâ abun-
dantiâ, pecuniæ illudere. Quin & natalem Vitellij diem, Cæcina ac Valens, editis totâ
vrbe vicatim gladiatoribus, celebrauere: ingenti paratu, & ante illum diem inſolito.
Lętum fœdiſſimo cuique, apud bonos inuidię fuit, quòd [111] exſtructis in campo Mar-
Neroni parentat tio aris, inferias [112] Neroni feciſſet. Cęſę publicè victimę crematęque: * faces Augu-
** Flor. facem* ſtales ſubdidere: quod ſacerdotium, vt Romulus Tatio regi, ita Cęſar Tiberius Iulię
genti ſacrauit. Nondum quartus à victoriâ menſis, & libertus Vitellij Aſiaticus, Poly-
Aula eius corruptiſſima. cletos, Patrobios, & vetera odiorum nomina ęquabat. Nemo in illâ aulâ, probitate aut
induſtriâ certauit: vnum ad potentiam iter, prodigis epulis, & [113] ſumtu Caianę aquę
ſatiare inexplebiles Vitellij libidines. Ipſe abundè ratus, ſi pręſentibus frueretur, nec in C
longius conſultans, [114] nouies millies ſeſtertium pauciſſimis menſibus interuertiſſe
Miſeria ciuium. creditur. Magna & miſera ciuitas, eodem anno Othonem Vitelliumque paſſa, inter Vi-
nios, Fabios, Icelos, Aſiaticos, variâ & pudendâ ſorte agebat, donec ſucceſſere Mucianus
& Marcellus, & magis alij homines, quàm alij mores. Prima Vitellio tertię legionis de-
fectio

108. SVPER INSITAM ANIMO IGNAVIAM.] *Flor. inſerit vocem*, inſitam morte animo. *Putarem*, inſitam ſorte: *etſi hoc ad cauſſam ſequentem traho.*

109. OMNIA ALIA MILITI.] *Hunc quoque locum liberare iuſtâ notâ poſſumus: Ait enim hoc: Vitellium, quia pecuniam dare militi non poterat, Impunitatem & licentiam omnis culpæ dediſſe: vt hac ſaltem blanditiâ eum retineret. Nec aliter ſonc fit in paupere militiâ.*

110. LIBERTI PRINCIPVM.] *Non muto: & ſcio multos Romæ, eoſque prædiuites, priorum Principum libertos. Videatur tamen & lectio & rapina proclinior, ſi libertos* patrum *ſubſtituas: aut de ijs* Principes *hic capias.*

111. EXSTRVCTIS IN CAMPO.] *Scriptor incertus apud Suidam in voce* Βιτέλλιος, *hanc rem ſic narrat:* Καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Νέρωνος ἐς κοῖλόν τινα καὶ ἀφανῆ τάφον καταχείμενον ἀπισθώνυτι.

112. NERONI FECISSET.] *Repoſui pro*, ieciſſet.

113. SVMTV CAIANÆ AQVÆ.] *De Catonê aquê, id eſt, vt volunt, aquæductu illo ſumtuoſo, nuga magna. Nec Ferreti quidem emendatio ad genium meum aut librorum*, Caianæ aulæ. *Nobis ſuboluit mendum & eius cauſſa, è deductione copulæ: quam reddimus, legimúſque*, ſumptu ſaginaque. *Sagina vox apta, quoties de bellnone Vitellio: & Tacito velut de induſtriâ vſurpata. Vt*, luxu & ſaginæ mancipatus emptuſque. *Iterùm:* medio die temulentus & ſaginâ grauis. *Nec aliter Cicero pro Flacco:* Qui multitudinem illam non auctoritate, ſed ſagina tenebat. *Hæc apta & bona. Palmerij tamen coniectura non minùs recta*, ſumptu ganeaque. D

114. NOVIES MILLIES SESTERTIVM.] *Sidonius in Panegyrico ad Maiorianum, abire ab hac ſummâ videtur, vbi vitia ſingulorum Principum recenſens, de iſto ait:*

—— poſt quina Vitelli
Millia; famuli ventris donata barathro.

Valdè, inquam, abit, ſi de tota eius ſaginâ & luxo accipis: quod non debes, ſed magis de ſingularibus epulis, & quod tantum in paucis aliquot cœnis. Xiphilinus quidem ex Dione, ὀλίγων ἡμερῶν δ᾽ ἐν αὐτῶν, ἑκατὸν εἰς τὸ δεῖπνον μυριάδας ἀναλῶσαι, *conſcripſit.* in paucis diebus, centum myriades abſumiſſe in cœnam: *quæ ſunt Latinè* quadragies HS, *nobis* centum millia Philippicorum. *Tale & Suetonius indicat, cùm* ſingulus apparatus dominis, ſiue conuiuatoribus, conſtitiſſe non minus quadringenis HS. *aſſi-*

A ſectio nunciatur, miſſis ab Aponio Saturnino epiſtolis, antequam is quoque Veſpaſiani partibus aggregaretur. Sed neque Aponius cuncta, vt trepidans re ſubitâ, perſcripſerat; & amici adulantes mollius interpretabantur. Vitium legionis eam ſeditionem, & cetera ex exercitibus conſtare fidem. In hunc modum etiam Vitellius apud milites diſſeruit, prætorianos nuper exauctoratos inſectatus, a quibus falſos rumores diſpergi. nec vllum ciuilis belli metum aſſeuerabat, ſuppreſſo Veſpaſiani nomine, & vagis per vrbem militibus, qui ſermones populi coërcerent. Id præcipuum alimentum famæ erat. Auxilia tamen e Germaniâ Britanniaque & Hiſpaniis exciuit: ſegniter, & neceſſitatem diſſimulans. Perinde legati prouinciæque cunctabantur. Hordeonius Flaccus, ſuſpectis iam Batauis, anxius proprio bello. Vectius Bolanus, numquam ſatis quietâ Britanniâ. & vterque ambigui. neque ex Hiſpaniis properabant, nullo tum ibi conſulari. Trium legionum legati, pares iure, & proſperis Vitellij rebus, certaturi ad obſequium; aduerſam eius fortunam, ex æquo detractabant. In Africâ legio cohorteſque dilectæ à Clodio Ma- *Africa prono adnititur.*
B cro, mox à Galbâ dimiſſæ, rurſus iuſſu Vitellij militiam cœpere. ſimul cetera iuuentus dabat impigrè nomina. quippe [115] integrum illic ac fauorabilem proconſulatum Vitellius, famoſum inuiſumque Veſpaſianus egerat: perinde ſocij de imperio vtriuſque coniectabant. ſed experimentum contrà fuit. Ac primò Valerius Feſtus legatus, ſtudia prouincialium cum fide iuuit. mox nutabat, palàm epiſtolis edictiſque Vitellium, occultis nuntijs Veſpaſianum fouens, & hæc illáve defenſurus, [116] prout inualuiſſent. *Sed præſes eius occultè pro Veſpaſiano.* Deprehenſi cum litteris edictiſque Veſpaſiani, per Rhætiam & Gallias militum & centurionum quidam, ad Vitellium miſſi necantur. plures fefellere, fide amicorum, aut [117] ſuomet aſtu occultati. Ita Vitellij paratus noſcebantur: Veſpaſiani conſiliorum pleraque ignota. primùm ſecordiâ Vitellij; deinde Pannonicæ alpes præſidijs inſeſſæ, nuntios retinebant. [118] Mare quoque Eteſiæ flabant. harum flatu in orientem nauigantibus ſecundum, inde aduerſum erat. Tandem irruptione hoſtium, atrocibus vndique nuntijs exterritus, Cæcinam & Valentem expediri ad bellum iubet. Præmiſſus
C Cæcina. Valentem è graui corporis morbo tum primùm aſſurgentem, infirmitas tardabat. *Cæcina it ad bellum.* Longè alia proficiſcentis ex vrbe Germanici exercitus ſpecies. Non vigor corporibus, non ardor animis. lentum & rarum agmen, & fluxa arma, ſegnes equi. impatiens ſolis, pulueris, tempeſtatum: quantumque hebes ad ſuſtinendum laborem miles, tanto ad diſcordias promtior. *Non eum robore, quem addixerat.* Accedebat huc Cæcinæ ambitio vetus, torpor recens, nimiâ fortunæ indulgentiâ ſoluti in luxum: ſeu perfidiam meditanti, infringere exercitus virtutem, inter artes erat. *Dux ipſe ſolutus:* Credidere plerique Flauij Sabini conſilijs concuſſam Cæcinæ mentem, miniſtro ſermonum Rubrio Gallo, rata apud Veſpaſianum fore pacta tranſitionis. *Sine corruptus etiam.* ſimul odiorum inuidiæque erga Fabium Valentem admonebatur, vt impar apud Vitel-

HS. *aſſeris: id eſt*, decies mille *Philippicis*: *ſed obſerua*, ſingulos. *Sidonius igitur in ſingulis illis millibus, dum* quina *ea numerat, intellegit* millena HS. *neutro (vt cum Grammaticis dicam) genere: atque*
D *ita iuſtè efficit* quinquagies HS. *ſiue* centum vigintiquinque millia *Philippûm, prope ad Xiphilinum. Quòd ſi in eo, præ more & communi ſermone*, quina millia *dumtaxat capias*, *id eſt* quina HS: *quantulum ſint?* centum vigintiquinque Philippæi: *ridiculum.*

115. INTEGRVM ILLIC.] *De Vitellio, eadem Suetonius in vitâ eius cap.* V. *At de Veſpaſiano mutat, &* Africam integerrimè, *inquit*, nec ſine magnâ dignatione adminiſtrauit. *Qui concilientur, non video.*

116. PROVT INVALVISSENT.] *Non malè*, prout ij valuiſſent. *Temporum enim hominem deſcribit, qui nunc in ſuſpenſo, inclinaturus erat ad partes valentioris. Multi eiuſmodi Vulpiones præſertim per bella ciuica. Talis rex Izliates, lib.* XII. *Annal. qui* ſocietatem Meherdatis palàm induerat, in Gotarzem per occulta & magis fida inclinabat. *Et depingit in vna omnes Claudianus:*

Librauit geminas, euentu iudice, vires,
Ad rerum momenta cliens, ſeſeque daturus
Victori.

117. SVOMET ASTV.] *A Ferreto eſt. malè antea*, ſtatu.

118. MARE QVOQVE ETESIÆ.] *Intricata valde lectio in ſcriptis. Vaticanus*: mare quoque & Blæſi flabra aquilonis, harum flatu, *nec aliter Farneſ. At Budenſis*, mare quoque & eſi flabra Aquilonis verum flatur. *Nos legimus*, Mari quoque eteſij flabant Aquilones. Horum flatu. *Plinius libro* II. Poſt biduum ijdem Aquilones conſtantiùs perflant, per dies XL. quos Eteſias vocant. *Et clarum certè eſt, Aquilones propitios aptabileſque ijs, qui ex Italiâ Orientem adnauigant: qui ex ea Italiam, contrà. Cæſar lib.* III. *belli ciuil.* Ipſe enim neceſſariò Eteſijs tenebatur, qui Alexandriâ nauigantibus ſunt aduerſiſſimi venti.

 119 QVAR-

Vitellium, gratiam vireſque apud nouum Principem p[illegible] et. Cæcina, [illegible] amplexu V[illegible] lij multo cum honore digreſſus, partem equitum ad occupandam C[illegible] non[illegible] pr[illegible] ſit. Mox vexillarij [119] quartædecimæ & ſextædecimæ legion[illegible] [illegible] in quinta [illegible] & duodeuiceſima ſecutæ: poſtremo [illegible] mine Vnaetuiceſima Rapax & prima [illegible] in-ceſſere, cum Vexillarijs trium Britannicarum legionum, & electis auxilijs. P[illegible] Cæcinâ, ſcripſit Fabius Valens exercitui, quem ipſe ductauerat, vt in itinere op[illegible], ſic ſibi cum Cæcinâ conueniſſe. qui præſens, eoque validior, imm[illegible]utatum id conſ[illegible] finxit, vt ingruenti bello, totâ mole occurreretur. Ita accelerare legiones Cre[illegible], pars Hoſtiliam petere iuſſæ. Ipſe Rauennam diuertit, prætexto Claſſem al[illegible]. Mox Patauij ſecretum componendæ proditionis quæſitum. Namque [121] Lu[illegible] ſus poſt præfecturam alę, Rauennati ſimul ac Miſenenſi claſſibus à Vitellio pr[illegible]tus, quòd non ſtatim præfecturam pętorij adeptus foret, iniquam iracun[illegible]tioſâ perfidiâ vlciſcebatur. Nec ſciri poteſt, traxerit ne Cęcinam, an (quod [illegible] malos, vt & ſimiles ſint) eadem illos prauitas impulerit. Scriptores temporum, [illegible] B
tiente rerum Flauiâ domo, monumenta huiuſce belli compoſuerunt, curam pacis & amorem Reip. corruptas in adulationem cauſſas tradidere. Nobis, ſuper inſita[illegible]tem & prodito Galbâ mox vilem fidem, ęmulatione etiam inuidiaque, ne ab alijs a[illegible]d Vitellium anteirentur, [122] peruertiſſe ipſum Vitellium videntur. Cęcina legiones aſſecutus, centurionum militumque animos obſtinatos, pro Vitellio, varijs art[illegible]b-ruebat. Baſſo eadem molienti minor difficultas erat, lubricâ ad mutandam fidem c[illegible]ſſe, ob memoriam recentis pro Othone militię.

Cremonam.

Proditionem cum Baſſo inſtruit.

Quom. Cor- rupti: an ab eo corrupti?

Vtrinque ſuos tentat, & terret at- [illegible] Baſſus.

119. QVARTÆDECIMÆ ET SEXTÆDECIMÆ.] *Libri ſcripti*, vexilla XIIII. *&* XIII. legionum. *Sed verius eſt*, XV. *aut, quod Mercero placet*, quartæ: *nam de Britannicis, mox ſequitur, inter quas hæc* XIV. *fuit. Cæterùm, ſemel ſciendum eſt, duplicia Vexilla videri illa æuo fuiſſe. Prius, e veteranis: qui ſtipendijs peractis, id eſt vigeſima militiæ anno abſoluto, ſub vexillis habebantur, donec præmium & emerita acciperent: de quibus* I. *Annal. & alibi dixi. Alterum, ex electione, in neceſſitate aliqua aut bello: cùm ipſæ legiones & Aquilæ in caſtris aut prouincijs relinquebantur, certâ manu decerptâ, qui ſub vexillo mittebantur. Hi tales, Vexillarij, & è tali legione, dicuntur: ac nimiſquàm crebrum eſt in his libris. Teſtimonijs hæc firmare liceret: aliàs, aut ab alio fiet: nunc ſatis indicaſſe.*

120. ET DVODEVICESIMA.] *Vatic. & ipſa res poſcunt*, duoetuiceſima.

121. LVCILIVS BASSVS.] *Fruſtrà ſolicitant libri. Nam Vaticano eſt*, Blæſus: *Farneſiana*, Blexus. *At Baſſi cognomen firmat omninò priſcum monumentum quod Aquileiæ, cuius exemplar à Fuluio Vrſino mihi traditum ſubieci.*

IMP. CÆSAR. VESPASIANVS. AVG.
PONT. MAX.
TR. POT. II. IMP. VI. P. P. COSS. III. DES. IIII.
VETERANIS. QVI. MILITAVERVN[illegible]N. CLASSE. RAVENATE. SVB. SEX. LV[illegible]. BASSO. QVI. SENA. ET. VICENA. STIPENDIA. AVT. PLVRA. MERVERVNT. E[illegible] SVNT. DEDVCTI. IN. PANNONIAM. QVORVM. NOMINA. SVBSCRIPTA. SVNT. I[illegible] LIBERIS. POSTERISQVE. EORVM. CIVITATEM. DEDIT. ET. CONVBIVM. CVM. VXORIBVS. QVAS. TVNC. HABVISSENT [illegible]M. EST. CIVITAS. IS. DATA. AVT. SI [illegible]I. CÆLIBES. ESSENT. CVM. IIS. QVAS. POSTEA. DVXISSENT. DVMTAXAT. SINGVLI. SINGVLAS. NON. APRIL. CÆSARE. A[illegible]. DOMITIANO. CN. PEDIO. CASTO. COS. ILATORI. VENETI. F. CENTVRIONI. AMEZEIO. DESCRIPTVM. ET. RECOGNITVM. EX. TABVLA. ÆNEA. QVÆ. FIXA. EST. ROMÆ. IN. CAPITOLIO. AD. ARAM. GENTIS. IVLIÆ. DEFORAS. PODIO. SINISTERIORE. TAB. I. PAG. II. LOC. XXXXIIII. C

122. PERVERTISSE IPSVM VITELLIVM.] *Vox Vitellij inepte repetita, & inculcata, vt ſolet, ab interprete. Scribo ea eiectâ*, peruertiſſe ipſum videntur. D

C. COR-

C. CORNELII TACITI AB EXCESSV NERONIS HISTORIAR. LIBER III.

BREVIARIVM LIBRI.

VESPASIANI *copiæ in Italiam veniunt, duce & inſtinctore Antonio Primo. Sparſim quædam geſta, & leues pugnæ. Claſſis Rauennas ad Veſpaſianum deficit: & proditorem animum Cæcina aperit. ſed hic parum proſperè, quia à milite vinctus captuſque. Prælium inde ad Bedriacum: quo victi Vitelliani. Iterùm ſuperuentu nouarum legionum prælium: idque noctu. ſed & tunc pulſi Vitelliani. Caſtra ad Cremonam oppugnantur & tandem expugnantur. vbi magna ſtrages, paullò poſt in ipsâ vrbe omne genus cladium. Vitellius intereà in luxu, nec ſine ſæuitiâ. P. Sabinum vinciri iubet, Iunium Blæſum interfici. Fabius Valens contra Antonium venit: ſed pugnâ illâ magnâ cognitâ, cum paucis aufugit, & in mari oppreſſus eſt. Britannia turbata, item Germania, & Dacia. Veſpaſiani duces Romam petunt. Vitellius inſideri Apenninum iubet. ſed belli mox pertæſus, paciſcitur cum Sabino Veſpaſiani fratre. Quod pactum Germanici milites rupere. Sabinum in Capitolium compulerunt, obſederunt, expugnarunt, incenderunt. Quædam à L. Vitellio fratre Principis in Campaniâ geſta. Tandem Veſpaſiani omnes copiæ Romam venére: per vim & varia prælia ingreſſæ ſunt, omniáque libidine & cæde fœdarunt. Mors ipſius Vitellij. Geſta vno eodemque anno.*

MELIORE fato fideque Flauianarum partium duces conſilia belli tractabant. Petouionem in hiberna Tertiędecimę legionis conuenerant. illic agitauêre, placeréne obſtrui Pannonię alpes, donec à tergo vires vniuerſę conſurgerent, an ire cominus, & certare pro Italiâ conſtantius foret. Quibus opperiri auxilia, & trahere bellum videbatur, *Germanicarum legionum vim famámque extollebant, & aduenisse mox cum Vitellio Britannici exercitus robora: Ipſis nec numerum parem pulſarum nuper legionum, & quamquam atrociter loquerentur, minorem eſſe apud victos animum. Sed inſeſſis interim alpibus, venturum cum copijs Orientis Mucianum. Supereſſe Veſpaſiano mare, claſſes, ſtudia prouinciarum, per quas velut alterius belli molem cieret. Ita ſalubri morâ, nouas vires affore, & præſentibus nihil periturum.* Ad ea Antonius Primus (is acerrimus belli concitator) *feſtinationem ipſis vtilem, Vitellio exitioſam* diſſeruit. *plus ſecordiæ, quàm fiduciæ, acceſſiſſe victoribus. Neque enim in procinctu & caſtris habitos: per omnia Italiæ municipia deſides, tantùm hoſpitibus metuendos: quanto ferociùs ante ſe egerint, tanto cupidiùs inſolitas voluptates hauſiſſe. Circo quoque, ac theatris, & amœnitate vrbis emollitos, aut valetudinibus feſſos. Sed addito ſpatio, rediturum & his robur meditatione belli. Nec procul Germaniam, vnde vires; Britanniam freto dirimi, iuxtà Gallias, Hiſpaniáſque. vtrimque vires, equos, tributa: ipſámque Italiam, & opes vrbis. Ac ſi inferre arma vltrò velint: duas claſſes, vacuúmque Illyricum mare. Quid tum clauſtra montium profutura? quid tractum in æſtatem aliam bellum? vnde interim pecuniam, & commeatus? Quin potiùs eo ipſo vterentur, quòd Pannonicæ legiones deceptæ magis, quàm victæ, reſurgere in vltionem properent: Mœſici exercitus, integras vires attulerint. Si numerus militum potiùs, quàm legionum putetur: plus hinc roboris, nihil libidinum, & profuiſſe diſciplinæ ipſum pudorem. Equites verò, ne tum quidem victos; ſed, quamquam rebus aduerſis, diſiectam Vitellij*

Veſpaſiani duces de bello deliberant.

Quædam id diſſerunt.

Accelerant alij, & in primis Antonius.

 aciem.

aciem. Duæ tunc Pannonicæ ac Mœſicæ alæ perrupêre hoſtem. Nunc XVI. *alarum c[illegible] ſigna,* A
*pulſu ſonitúque, & nube ipſâ operient ac ſuperfundent oblitos præliorum equites equ[illegible]que. [illegible]
quis retinet, idem ſuaſor auctórque conſilio ero. Vos, quibus fortuna in integro eſt, legi[illegible]
nete, mihi expeditæ cohortes ſufficient.* [1] *Iam, reſeratâ militiâ, impulſas Vi[t]ellij res audieti[s]
[illegible] nabit ſequi, & veſtigijs vincentis inſiſtere.* Hęc atque talia, flagrans oculis, truci voce,
quo latiùs audiretur, (& enim ſe centuriones & quidam militum conſilio miſcuerant)
Qui milites audiunt. — ita effudit, vt cautos quoque ac prouidos permoueret: vulgus, & ceteri, vnum vi[rum]
ducemque, ſpretâ aliorum ſegnitiâ laudibus ferrent. Hanc ſui famam eâ ſtatim concio-
ne commouerat, quâ recitatis Veſpaſiani epiſtolis, non, vt plerique, incerta di[illegible]uc
Vt verum, & ut abertum. Cornelius Fuſcus. — illuc tractatus interpretationem, prout conduxiſſet: Apertè deſcendiſſe in cauſſam vide-
batur: eóque gratior militibus erat, culpę vel glorię ſocius. Proxima Cornelij [Fuſci pr]o-
curatoris auctoritas. Is quoque inclementer in Vitellium inuehi ſolitus, nihil ſ[ib]i
T. Flauianus. — inter aduerſa reliquerat. [2] Titus Ampius Flauianus, naturâ ac ſenectâ cont[illegible]
giones militum irritabat, tamquam affinitatis cum Vitellio meminiſſet. Idémque, [illegible] B
cœptante legionum motu profugus, dein ſponte remeauerat, perfidiæ locu[m] q[uæſiuiſ]ſe
credebatur. Nam Flauium, omiſſâ Pannoniâ ingreſſum Italiam, & diſcrimini excen-
tum, rerum nouarum cupido, legati nomen reſumere, & miſceri ciuilibus armis impu-
lerat, ſuadente Cornelio Fuſco, non quia induſtriâ Flauiani egebat, ſed vt conſulare no-
men, ſurgentibus tum maximè partibus, honeſtâ ſpecie pręttenderetur. Cete[rum] [3] vt
tranſmitteret in Italiam impunè, & eo vſui foret, ſcriptum Aponio ſocium reuireſcere
Veſpaſiani copia in Italiâ — crederet. [4] Quęſitum inde quę ſedes bello legeretur. Verona potior viſa, patentibus [cir]-
cùm campis ad pugnam equeſtrem, quâ pręualebant: ſimul coloniam copijs validam
Vicentiam occupant — auferre Vitellio, in rem famámque videbatur. Poſſeſſa ipſo tranſitu [5] Vicentia: quod
per ſe parum (etenim modicę municipio vires) magni momenti locum obtinuit, repu-
Etiam Veronam. — tantibus illic Cęcinam genitum, & patriam hoſtium duci ereptam. In Veronenſibus
pretium fuit. exemplo, opibúſque, partes iuuêre. [6] Et interceptus exercitus per Rhę-
tiam Iuliáſque alpes. ac ne peruium illa Germanicis exercitibus foret, obſepſerat. quę C
ignata Veſpaſiano, aut vetita. quippe Aquilęi ſibi bellum, expectarique Mucianum
iubebat. Adijciebatque imperio conſilium, quando Ægyptus, clauſtra annonę, vecti-
galia opulentiſſimarum prouinciarum obtinerentur, poſſe Vitellij exercitum, egeſtate
ſtipendij

NOTÆ.

1. IAM RESERATA MILITIA] *Non ſpero: aptius tamen fortaſſe, certe clarius,* reſeratâ Italiâ. *Atque id Taciti ſiue Antonij concionantis mentem propius tangit.*

2. T. AMPIVS FLAVIANVS.] *Verum hoc nomen erui è libris, qui aut* Tampius *aut* Tumpius *præferunt, cohæſu ſcilicet notæ. Ampia gens inter Romanas noto. Vulgò Appium hic legas, falsò: quia non vni duplex prænomen eſſe potuit.*

3. VT TRANSMITTERET.] *Clauſula corrupta, manca, nec ſcio an loco poſita. Farneſianus:* vt tranſmitteretur in Italiam impunem eo viſui foret ſcriptum Aponio Satium reuireſcere crederetur. *Nec aliter Vatic. niſi quod,* vſui: *& ſupra* Satium. *adnotat,* Sonum. *Ficulnum auxilium: certè mihi, qui ſine libris non enato ex hac lacunâ.*

4. QVÆSITVM INDE QVÆ.] *Variè olim peccatum in libris: ſæpe etiam in tranſpoſitu foliorum aut traiectu. Quod hic factum mihi liquet. Quomodo autem id alij Critici non aduertêre ante me? mirum. Nam hiſtoriam ſaltem lege non ignaue: videbis, imo tanges. En, hic deliberatur de ſede belli in Italiâ, & Verona eligitur. Atqui nondum in Italiam copia vlla tranſmiſſa. Paginâ demum ſequenti narratur,* Antonio rapienti partem equitum ad inuadendam Italiam Arrius Varus comes fuiſſe, & Aquileiam & proxima quæque occupaſſe. *Veronam igitur venire potuerunt, à tergo hoc relicto? Sed & tota narratio, incompoſita, diſſona. cui verum veteremque ordinem dare, haud noſtrum? in meliorem tamen paullo aptioremque ſic redigi cenſeam, vt dedi in* EXCVR. A. D

5. VICENTIA.] *Vicetiam appellant Plinij meliores libri, & Strabo* Οὐικετία. *Etiam lapis:*

INTER
ATESTINOS
ET
VEICETINOS
FINES. TERMINOSQ.
POSVIT.

6. ET INTERCEPTVS.] *Vatic. & Farneſ.* intectus exercitus Retiam Iuliaſque. *Ego ne hæc quidem integra puto aut ſatis compoſita. Legam tamen* interiectus exercitus Ræticas Iuliaſque Alpes, ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obſepſerat.

7. VIPSA-

A ſtipendij frumentique ad deditionem ſubigi. Eadem Mucianus crebris epiſtolis monebar, incruentam & ſine luctu victoriam, & alia huiuſcemodi prætexendo, ſed gloriæ auidus, atque omne belli decus ſibi retinens. Ceterùm ex diſtantibus terrarum ſpatijs, conſilia poſt res afferebantur. Igitur, repentino incurſu, Antonius ſtationes hoſtium irrupit, tentatíſque leui prœlio animis, ex æquo diſceſſum. Mox Cæcina, inter Hoſtiliam vicum Veronenſium, & paludes Tartari fluminis, caſtra permunijt, tutus loco, cùm terga flumine, latera obiectu paludis tegerentur. quòd ſi affuiſſet fides, aut opprimi vniuerſis Vitellianorum viribus, duæ legiones nondum coniuncto Mœſico exercitu potuere: aut retrò actæ, deſertâ Italiâ turpem fugam conſciuiſſent. Sed Cæcina, per varias moras, prima hoſtibus prodidit tempora belli, dum quos armis pellere promptum erat, epiſtolis increpat, donec per nuntios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus, cum legione ſeptimâ Claudianâ aduenit. Legioni tribunus [7] Vipſanius Meſſalla præerat, claris maioribus, egregius ipſe, & qui ſolus ad id bellum artes bo-

Cæcina caſtra ad Hoſtiliam.

Qui verbis in Flauianos ferox, re amicus.

Meſſalla laus.

B nas attuliſſet. Has ad copias nequaquam Vitellianis pares (quippe tres adhuc legiones erant) miſit epiſtolas Cæcina, temeritatem victa arma tractantium incuſans. Simul virtus Germanici exercitus, laudibus attollebatur, Vitellij modicâ & vulgari mentione, nullâ in Veſpaſianum contumeliâ. Nihil prorſus, quod aut corrumperet hoſtem, aut terreret. Flauianarum partium duces, omiſsâ prioris fortunæ defenſione, pro Veſpaſiano magnificè, pro cauſsâ fidenter, [8] de exitu ſecuri, Vitellium vt inimici, vt innocuum exercitum Mœſicum celebrare. At ne inermes prouinciæ, barbaris nationibus exponerentur; Principes Sarmatarum Iazygum, penes quos ciuitatis regimen, in commilitium aſciti, plebem quoque, & vim equitum, quâ ſolâ valent, offerebant. remiſſum id munus, ne inter diſcordias externa molirentur, ac maiore ex diuerſo mercede, ius fáſque exuerent. Trahuntur in partes Sido atque Italicus, reges Sueuorum, quibus vetus obſequium erga Romanos, [9] & gens fidei commiſſæ patientior: oppoſita in latus auxilia, infeſtâ Rhætiâ, cui Porcius Septimius procurator erat, incorruptæ erga Vitellium

Cæcinæ epiſtola parum libera.

Liberrima Flauianorum.

Auxilia externa Veſpaſiani.

C fidei. Igitur Sextilius Felix [10] cum alâ Taurianâ & VIII. cohortibus, ac Noricorum iuuentute, ad occupandam ripam Æni fluminis, quod Rhætos Noricóſque interfluit, miſſus, nec illis, aut his prœlium tentantibus, fortuna partium alibi tranſacta. Antonio vexillarios è cohortibus, & partem equitum ad inuadendam Italiam rapienti, comes fuit Arrius Varus, [11] ſtrenuus bello, quam gloriam ei dux Corbulo, & proſperæ in Armeniâ res addiderant. Idem, ſecretis apud Neronem ſermonibus, ferebatur Corbulonis virtutes criminatus. Vnde, infami gratiâ, primum pilum adepto, læta ad præſens malè

Arrius Varus.

7. VIPSANIVS MESSALLA.] *Eſt iſteipſe, cui partes ſermonis præcipuæ tribuuntur in libello De cauſsis corruptæ eloquentiæ. Amicum Tacito fuiſſe, ex elogijs his ſatis conſtat.*

8. DE EXITV SECVRI.] *Manuſcripti*, de exercitu. *Quod edidi, magis placet.*

D 9. ET GENS FIDEI COMMISSÆ.] *Mei codices*, commiſſior, patientior. *An*, fide cognitior? *an impar medicina noſtra huic vulneri? Palmerius legit:* fidei commiſſior: patenti orâ, oppoſita in latus auxilia. *neſcio an fauente Aeſculapio.*

10. CVM ALA TAVRIANA.] *Itáne? atqui ala Tauriana ſiue Taurina, adiuncta legioni Italica in Vitellij partibus erat: nec de transfugio aut diſceſſu eius vſquam didicimus. Vt iuſta cauſſa ſit, cur Vaticanam & Flor. lectionem receperim*, Alâ Aurianâ. *Nomina enim ferè equitum alis, à præfectis: Tauriana, Frontoniana, Valeria, Silana, Auriana. & hæc ipſa Auriana perſeuerauit ad labens imperium, legáſque in Notitia imperij Sub diſpoſitione Ducis Armeniæ:* Ala Auriana, Daſcuſæ.

11. STRENVVS BELLO, QVAM GLORIAM.] *Locus quem fœdatum arbitror non vanè. Nam ſcripti mei*, Strenuus bello magis quàm gloriâ. & dux Corbulo. *Diuinabam olim*, ſtrenuus bello, quàm gloriâ: ei dux Corbulo & proſperæ in Armeniâ res. *omiſſâ voce*, addiderant, *quam additam cenſebam a gloſſographo ſententia fulcienda. Genus quidem hoc loquendi, per Tacito crebrum. Annals* IV. Agrippa claris maioribus, quàm vetuſtis. *Annal* I. Pacem quàm bellum probabam: *& ſapiùs. Plautus ipſe non refugit, Rudente:*

Eò tacent, quia tacita bona eſt mulier ſemper, quam loquens.

Iterùm Menæchmis:

Quin vidua viuam, quàm tuos mores perferam.

Nec quidquam in his mutandum. intelligitur enim, magis, potius: vti Græci crebrò τὸ μᾶλλον. Iterùm Plautus:

Certum eſt mori; quàm hunc pati lenonem in me graſſari.

Liuius: Multiplex quàm pro numero damnũ eſt. *Laberius:* Conſiſtes ægre, & quàm deſcendas, decides. *Curtius lib.* VII. Nec me ars mea, quàm beniuolentia perturbat. *Nato pluribus, vt illuſtrem*

genus

malè parta, mox in perniciem vertêre. Sed Primus ac Varus, [12] occupantes Aqu[ileiæ] A

Opitergium, Altinum, Patauium, Ateſte, à Flauianis occupata.

proxima quæque, & Opitergij & Altini lætis animis accipiuntur. Relictum Altini præſidium, aduerſus claſſem Rauennatem, nondum defectione eius auditâ. Inde Patauium & Ateſte partibus adiunxêre. Illic cognitum, tris Vitellianas cohortes, & alam cui [13] Scribonianæ nomen, ad Forum Alieni, ponte iuncto, conſediſſe. Placuit occaſio inuadendi incurioſos. Nam id quoque nuntiabatur. luce primâ, inermes pleroſque oppreſsêre. Prædictum, vt paucis interfectis, ceteros pauore ad mutandam fidem cogerent. Et fuêre, qui ſe ſtatim dederent. plures, abrupto ponte, inſtanti hoſti viam abſtulerunt.

Legiones duæ ijs accedunt.

Vulgatâ victoriâ, [14] poſt principia belli ſecundùm Flauianos, duæ legiones, ſeptima Galbiana, Tertiadecima Gemina, cum Vedio Aquilâ legato, Patauium alacres veniunt. Ibi pauci dies ad requiem ſumti. & Minucius Iuſtus, præfectus caſtrorum legionis ſeptimę, [15] quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, ſubtractus militum irę, ad Veſpaſianum miſſus eſt. Deſiderata diu res, interpretatione glorię, in maius accipitur,

Galbæ imagines reſtitutæ.

poſtquam Galbę imagines, diſcordiâ temporum ſubuerſas, in omnibus municipijs re- B coli iuſſit Antonius: decorum pro cauſsâ ratus, [16] ſi placeret Galbę principatus. * Et partes pręſumsére, factâ tribunis & centurionibus retinendi quę Vitellius indulſiſſet ſpe, atque ipſum Cęcinam non obſcurè ad tranſitionem hortabantur. Recitatę pro concione epiſtolę addidêre fiduciam, quòd ſubmiſſè Cęcina velut offendere Veſpaſianum timens, ipſorum duces contemtim, tamquam inſultantes Vitellio ſcripſiſſent. Aduentu deinde duarum legionum, è quibus tertiam Dillius Aponianus, octauam Numiſius

Verona obſeſſa.

Lupus ducebant, oſtentare vires, & militari vallo Veronam circumdare placuit. Forte Galbianę legioni, in aduerſâ fronte valli opus ceſſerat, & viſi procul ſociorum equites,

Seditio in caſtris.

vanam formidinem vt hoſtes fecere. Rapiuntur arma, [17] & vt proditionis * ira militum in T. Ampium Flauianum incubuit, nullo criminis argumento. Sed iam pridem inuiſus, turbine quodam ad exitium poſcebatur. propinquum Vitellij, proditorem Othonis, interceptorem donatiui clamitabant. Nec defenſioni locus, quamquam ſupplices manus tenderet, humi plerumque ſtratus, lacerâ veſte, pectus atque ora ſingultu C quatiens. Id ipſum apud inſenſos incitamentum erat, tamquam nimius pauor conſcientiam argueret. Obturbabatur militum vocibus Aponius, cùm loqui cœptaret. fremitu

Antonius arte lenire parat.

& clamore ceteros aſpernantur, vni Antonio apertæ militum aures. Nam & facundia aderat mulcendique vulgum artes, & auctoritas. Vbi crudeſcere ſeditio, & à conuicijs

Qua delecta.

& probris, ad tela & manus tranſibant, inijci catenas Flauiano iubet. Senſit ludibrium miles,

genus dicendi quod obſcurum viſum multis & in Tacita durum. At de loco hoc ipſo, nunc quidem hæreo. Parùm apta ſententia videtur, ſtrenuus gloriâ: *nec antithesis clara. Rodolphus adnotarat in ſuo codice*, ſtrenuus bello magis quàm bonus. *Certè valdè mihi placeat legi*, ſtrenuus bello, quàm bonus. gloriam ei dux Corbulo, *&c. Et verear vti Rodolphus in libro aliqua reppererit, non auſus ſequi.*

12. OCCVPANTES AQVILEIÆ.] *Budenſis codex & Romana editio*, occupatâ Aquileiâ, in proxima quæque. *Haud diſplicet. paſſim & legi*, in proximo quoque.

13. SCRIBONIANÆ NOMEN.] *Aliquot libri*, Sebonianæ.

14. POST PRINCIPIA BELLI.] *Abeſt particula*, poſt, *à Budenſi: eoq. Rhenanus*, principio belli, *reſcribit, me fauente.*

15. QVIA AVDACIVS QVAM.] *Sperno illud*, audaciùs: *ne proterua militi vmquam ea in duce diſplicuerit, ſed rigor potiùs & ſeueritas. Itaque benè Vaticanus*, adductiùs: *cui verba ea vti. Tacitus libro* XIV. *Annal.* Pluribus ſermonibus, modò familiaritate iuuenili Nero, & rurſus adductiùs, quaſi ſeria conſociaret. *Idem* XIV. *Annal.* Adductum quaſi & virile ſeruitium. *ita enim ibi malo cum codice Budenſi, quàm* Addictum. *Suetonius ſenſu ſimili Tiberium inceſſiſſe ſcripſit*, vultu adducto, plerumque tacitum: *id eſt, graui, ſerio, & ſeuero. Ita Seneca* vultum adducere in triſtitiâ *vſurpat: & Capitolinus de Aelio Vero ſcribit*, fuiſſe fronte in ſupercilia adductâ venerabilem. *Cauſſa aperta huic ſignificationi, à geſtu. Qui enim alacres, comes, frons etiam ferè ſunt exporrectâ, & diffusâ: qui triſtes, ſeueri, eâdem contractâ & adductâ. Non aliâ mente Propertius ſubductum vultum pro graui dixit:* D

Nunc volo ſubducto grauior ſubducere vultu.

16. SI PLACERET GALBÆ PRINCIPATVS.] *Male diducta ſententia & ſcripta. Puta*: ſi placere Galbæ principatum & partes, præſumpſiſſent. *Iactauit, inquit, Antonius è re futurum, ſi homines animo præſumerent, Galbæ principatum & optimatum partes Veſpaſiano placere.*

17. ET VT PRODITIONIS IRA.] *Videatur vox abeſſe, legendumq.*: proditionis auctorem, *vel*, compertum: *niſi tamen compendia ſuit*, & vt proditione, ira militum: *id eſt, vt in proditione, quaſi ea eſſet.*

18. COR-

A [illegible] ſ, diſiectiſque qui tribunal tuebantur, extrema vis parabatur. Oppoſuit ſinum Antonius, ſtricto ferro, aut militum ſe manibus, aut ſuis moriturum obteſtans: vt quemque *Igitur auctoritate agit.*
notum, & aliquo militari honore inſignem aſpexerat, ad ferendam opem nomine ciens.
Mox conuerſus ad ſigna & bellorum deos, hoſtium potius exercitibus illum furorem;
illam diſcordiam injicerent, orabat, donec taceſceret ſeditio, & extremo iam die, ſua *Et peruincit.*
quiſque in tentoria dilaberetur. Profectus eâdem nocte Flauianus, obuijs Veſpaſiani literis, diſcrimini exemtus eſt. Legiones, veluti tabe infectæ, Aponium Saturninum Mœſici exercitus legatum, eo atrocius aggrediuntur, quod non, vt priùs, labore & opere feſſæ, ſed medio diei exarſerant, vulgatis epiſtolis, quas Saturninus ad Vitellium ſcripſiſſe *Iterum ſeditio.*
credebatur. vt olim virtutis modeſtiæque, tunc procacitatis & petulantiæ certamen erat,
ne minus violenter Aponium, quàm Flauianum, ad ſupplicium depoſcerent. Quippe
* Mœſici, adiutam à ſe Pannoniorum vltionem, referentes; & Pannonici, velut abſoluerentur aliorum ſeditione, iterare culpam gaudebant. In hortos, in quibus diuertebatur ** Vel Mœſicę legione,*
B Saturninus, pergunt. Nec tam Primus, Aponianus, & Meſſalla (quanquam omni modo niſi) eripuêre Saturninum, quàm obſcuritas latebrarum, quibus occulebatur, vacan- *Et pulſus Saturninus*
tium fortè balnearum fornacibus abditus. Mox, omiſſis lictoribus, Patauium conceſſit. Digreſſu conſularium, vni Antonio vis & poteſtas in vtrumque exercitum fuit, ce- *Antonius ſolus omnia regit.*
dentibus collegis, & obuerſis militum ſtudijs. Nec deerant qui crederent, vtramque ſeditionem fraude Antonij cœptam, vt ſolus bello frueretur. Ne in Vitellij quidem partibus quietæ mentes. exitioſiore diſcordiâ, non ſuſpicionibus vulgi, ſed perfidiâ ducum turbabantur. Lucilius Baſſus, claſſis Rauennatis præfectus, ambiguos militum animos, *Baſſus claſſem prodit.*
quòd magna pars Dalmatæ Pannonijque erant, quæ prouinciæ Veſpaſiano tenebantur, partibus eius aggregauerat. Nox proditioni electa, vt ceteris ignaris, ſoli in principia defectores coirent. Baſſus, pudore ſeu metu quis nam exitus foret, intra domum opperiebatur. Trierarchi, magno tumultu, Vitellij imagines inuadunt, & paucis reſiſtentium obtruncatis, ceterum vulgus rerum nouarum ſtudio, in Veſpaſianum inclinabat. Tum pro-
C greſſus Lucilius auctorem ſe palàm præbet. * claſſis [18] Cornelium Tuſcum præfectum ** Hiatus aliquis & defectio.*
ſibi deſtinat, qui properè accucurrit. Baſſus, honoratâ cuſtodiâ, liburnicis nauibus Hadriam prouectus, à præfecto alæ Mennio Rufino, præſidium illic agitante, vincitur. Sed exſoluta ſtatim vincula, interuentu Hormi Cęſaris liberti. is quoque inter duces habebatur. At Cęcina, defectione claſſis vulgatâ, primores centurionum, & paucos militum, ceteris per militię munera diſperſis, [19] ſecreta caſtrorum affectans, in principia vocat. Ibi *Cæcina idem conatur de exercitu.*
Veſpaſiani virtutem, vireſque partium extollit; tranſfugiſſe claſſem, [20] arcem commeatuum, aduerſas Gallias Hiſpaniaſque, nihil in vrbe fidum, atque omnia de Vitellio in deterius. Mox, incipientibus qui conſcij aderant, ceteros re nouâ attonitos, in verba Veſpaſiani adigit. Simul Vitellij imagines direptę, & miſſi qui Antonio nuntiarent.
Sed vbi totis caſtris [21] in famâ proditio, recurrens in principia miles, pręſcriptum Veſpaſiani nomen, proiectas Vitellij effigies aſpexit: vaſtum primò ſilentium, mox cuncta ſimul erumpunt. *Huc cecidiſſe Germanici exercitus gloriam, vt ſine prælio, ſine vulnere,* *Indignatio militum.*
vinctas

D

18. CORNELIVM TVSCVM.] *Lege*, Fuſcum. *Ille eſt qui ſuperiore libro nominatur.* Sed Cornelius Fuſcus procurator (*Dalmatiæ*) aderat vigens ætate claris natalibus. *Et hac in bello ciuili operâ, niſi fallor, benè penitus in Veſpaſiani domum inſinuauit: & à Domitiano præfectus prætorio factus. Perijt in Dacis, infelici pugnâ. Suetonius Domit. cap.* VI. *Dio, Victor. Iuuenalis de eodem:*

Et qui vulturibus ſeruabat viſcera Dacis.

19. SECRETA CASTRORVM.] *Eò refero, quòd dimiſiſſet pleroſque militum, paucis iſtis retentis. Itaque ſecretum & ſolitudo in caſtris. Alioqui ſi de Principijs capias, obſtat Romanus ritus, quia illa pars frequentiſſima, & ibi ambulare & obſeruari aſſiduè ſoliti. Facit etiam, quòd illos reliquos in Principia vocauit: non loci igitur illius ſecretum affectans, ſed caſtrorum. Flor. etiam*, ſecretorum, *habet: ex quo bene*, ſecretum.

20. ARCEM COMMEATVVM.] *Benè emendauit iam olim in Antiquis. Præter exempla eius ſermonis, quæ tunc adduxi: velim addi nouiſsimum à Liuio, lib.* III. *qui caſtellum etiam in hac metaphorâ ponit:* Reſpicerent tribunal homines, caſtellum omnium ſcelerum.

21. IN FAMA PRODITIO.] *Alij libri*, infamia prodita. *nec ſperno. Ita narrat, vt ſtatim monſtra miles ſe videatur. At Egeſippus (quem ſuadeo in totâ hac hiſtoriâ legas) lib.* IV. *cap.* XXX. *noctem interponit: & manè demum* ſurgentes euaginatis gladijs inſiluiſſe ſuper Cæcinam *facit.*

22. EXSVLI

vinctas manus, & capta traderent arma? Quas enim ex diuerso legiones. Nempe victas. [A] *ab. esse vnicum Othoniani exercitus robur, primanos, quartadecimanoſque. quos tamen iſdem campis illis fuderint ſtrauerintque, vt tot armatorum millia velut grex venalium* [22] *exſuli Antonio donum darentur: Octo nimirum legiones vnius claſſis acceſſionem fore. Id Baſſo, id Cæcinæ viſum, poſtquam domos, hortos, opes, principi abſtulerint,* [23] *etiam militibus principem auferre, licet integros intruentoſque, Flauianis quoque partibus viles. quid dicturos repoſcentibus aut proſpera, aut aduerſa?* Hæc ſinguli, hæc vniuerſi, vt quemque dolor impulerat, vociferantes, initio à quintâ legione orto, repoſitis Vitellij imaginibus, vincla Cæcinæ iniiciunt. *Cæcinam in vincla dant.* Fabium Fabulum, quintæ legionis legatum, & Caſſium Longum præfectum caſtrorum, duces diligunt. Fortè oblatos trium liburnicarum milites, ignaros & inſontes trucidant. Relictis caſtris, abrupto ponte, Hoſtiliam rurſus, inde Cremonam pergunt, *Cremonam eunt.* vt legionibus primæ Italicæ & Vnietvicesimæ Rapaci iungerentur: quas Cæcina ad obtinendam Cremonam, cum parte equitum præmiſerat. Vbi hæc comperta Antonio, *Antonius occaſione vti properat.* diſcordes animis, diſcretos viribus hoſtium exercitus aggredi ſtatuit, antequam ducibus auctoritas, mili- [B] ti obſequium, & iunctis legionibus fiducia rediret. namque Fabium Valentem profectum ab vrbe, acceleraturumque, cognitâ Cæcinæ proditione, coniectabat. Et fidus Vitellio Fabius, nec militiæ ignarus. Simul ingens Germanorum vis, per Rhætiam timebatur: & Britanniâ Galliaque & Hiſpaniâ auxilia Vitellius acciuerat, immenſam belli luem, ni Antonius id ipſum metuens, feſtinato prœlio victoriam præcepiſſet. Vniuerſo cum exercitu, ſecundis à Veronâ caſtris, Bedriacum venit. *Bedriacum venit.* Poſtero die, legionibus ad muniendum retentis, auxiliares cohortes in Cremonenſem agrum miſſæ, vt ſpecie parandarum copiarum, ciuili præda miles imbueretur. Ipſe cum quattuor millibus equitum, ad octauum à Bedriaco progreſſus, quò licentiùs popularentur. Exploratores (vt mos eſt) longiùs curabant. Quinta fermè hora diei erat, cùm citus eques, aduentare hoſtes, prægredi paucos, motum fremitumque latè audiri, nuntiauit. *Subitum ibi prælium:* Dum Antonius, quidnam agendum, conſultat, auiditate nauandæ operæ Arrius Varus cum promtiſſimis equitum prorupit, impulitque Vitellianos modicâ cæde. nam plurium accurſu, verſa fortuna, & acer- [C] rimus quiſque ſequentium, fugæ vltimus erat. *Nec Antonianis primò proſperum.* nec ſponte Antonij properatum, & fore quæ acciderant, rebatur. Hortatus ſuos, vt magno animo capeſſerent pugnam, diductis in latera turmis, *Sed rem Antonius reſtituit.* vacuum in medio reliquit iter, quo Varum equiteſque eius reciperet. Iuſſæ armari legiones, datum per agros ſignum, vt quà cuique proximum, omiſſâ prædâ, prœlio occurrerent. Pauidus interim Varus, turbæ ſuorum miſcetur, intulitque formidinem. Pulſi cum ſaucijs integri, ſuometipſi metu, & anguſtijs viarum conflictabantur. Nullum in illâ trepidatione Antonius conſtantis ducis, *Nimiſquàm animosè:* aut fortiſſimi militis, officium omiſit. occurſat pauentibus, retinet cedentes. vbi plurimus labor, vnde aliqua ſpes, conſilio, manu, voce inſignis hoſti, conſpicuus ſuis, eò poſtremò ardoris prouectus eſt, vt vexillarium fugientem haſtâ tranſuerberarit. mox raptum vexillum in hoſtem vertit. *Adiuuit & caſus.* quo pudore, haut plures quàm centum equites reſtitêre. Iuuit locus, artiore illic viâ, & fracto interfluentis riui ponte, qui incerto alueo, & præcipitibus ripis, fugam impediebat. Ea neceſſitas, ſeu fortuna, lapſas iam partes reſtituit. Firmati inter ſe, denſis or- [D] dinibus, excipiunt Vitellianos temerè effuſos. atque illi conſternantur. Antonius inſtare perculſis; ſternere obuios. Simul ceteri, vt cuique ingenium, ſpoliare, capere, arma equoſque abripere. Exciti proſpero clamore, qui modò per agros fugâ palabantur, victoriæ ſe miſcebant. Ad quartum à Cremonâ lapidem, fulsêre legionum ſigna, Rapacis atque Italicæ, læto inter initia equitum ſuorum prœlio, illuc vſque prouecta. Sed vbi fortuna contrà fuit, non laxare ordines, non recipere turbatos, non obuiam ire, vltroque aggredi hoſtem, tantum per ſpatium curſu & pugnando feſſum. [24] fortè victi, haut perinde

22. EXSVLI ANTONIO.] *Cur iſte exſul, aut quando? Puto ſub Nerone, lege Corneliâ, de Teſtamentis, falſi damnatum, cùm tabulas ſubdititias, fraude & præmio inductus, obſignaſſet. Vide libro* XIV. *Annal. Actis anni* DCCCXIIII.

23. ETIAM MILITIBVS.] *Cum Ferreto omninò lego*, etiam milites auferre.

24. FORTE VICTI.] *Rodolphus,* victuri. *Mentem video: & tamen ſubuereor vt parum plenaſſit, & huic narrationi quadam deſint.*

25. RAPTIM

A inde rebus proſperis ducem deſiderauerant, atque in aduerſis deeſſe intelligebant. Nu- *Vitelliani autem ſine duce.*
tantem aciem, victor equitatus incurſat. Et Vipſanius Meſſalla tribunus, cum Mœſicis
auxiliaribus aſſequitur, quos militiæ gloriâ legionariis quamquam [25] raptim ductos,
æquabat. Ita mixtus pedes equeſque, rupêre legionum agmen. Et propinqua Cremo-
nenſium mœnia, quantò plus ſpei ad effugium, minorem ad reſiſtendum animum da- *Itaque fugiunt.*
bant. Nec Antonius vltrà inſtitit, memor laboris ac vulnerum, quibus tam anceps
prœlij fortuna, quamuis proſpero fine, equites equoſque afflictauerat. Inumbrante ve- *Interea Flauiana omnes copiæ venêre.*
ſperâ, vniuerſum Flauiani exercitus robur aduenit. Vtque cumulos ſuper, & recentia cæ-
de veſtigia inceſsére, quaſi debellatum foret, pergere Cremonam, & victos in deditio- *Cremonam ire depoſcunt.*
nem accipere, aut expugnare depoſcunt. Hæc in medio; pulchra dictu. Illa ſibi quiſque.
Poſſe coloniam plano ſitam impetu capi. Idem audaciæ per tenebras irrumpentibus, & maiorem *Spe prædæ.*
rapiendi licentiam. Quòd ſi lucem opperiantur, iam pacem, iam preces, & pro labore ac vulneri-
bus, clementiam & gloriam inania laturos. ſed opes Cremonenſium, in ſinu præfectorum legato-
rumque fore. Expugnatæ vrbis prædam, ad militem; deditæ, ad duces pertinere. Spernuntur cen-
B turiones tribunique, ac ne vox cuiuſquam audiatur, quatiunt arma, rapturi imperium *Ducibus etiam inuitis.*
ni ducantur. Tum Antonius inſerens ſe manipulis, vbi aſpectu & auctoritate ſilen- *Vnus Antonius retinet.*
tium fecerat: *Non ſe decus neque pretium eripere tam benè meritis* affirmabat: *ſed diuiſa inter*
exercitum duceſque munia. militibus cupidinem pugnandi conuenire; duces prouidendo, conſul-
tando, contatione ſæpiùs, quàm temeritate prodeſſe. Vt pro virili portione, armis ac manu victo-
riam iuuerit; ratione & conſilio, propriis ducis artibus, profuturum. Neque enim ambigua eſſe
quæ occurrant, noctem, & ignotæ ſitum vrbis, intus hoſtes, & cuncta inſidiis opportuna. [26] *non*
ſi pateant portæ, niſi explorato, niſi die, intrandum. An oppugnationem inchoaturos, ademto omni
proſpectu, quis æquus locus, quanta altitudo mœnium? tormentis ne & telis, an operibus & vi-
neis aggredienda vrbs foret? Mox conuerſus ad ſingulos, *num ſecures, dolabras, & cetera ex-*
pugnandis vrbibus, ſecum attuliſſent? rogitabat. Et cùm abnuerent, *gladiis ne,* inquit, *& pi-*
lis, perfringere ac ſubruere muros, vllæ manus poſſunt? Si aggerem ſtruere, ſi pluteis cratibúſve
protegi neceſſe fuerit, vt vulgus improuidum irriti ſtabimus, altitudinem turrium, & aliena mu-
C *nimenta mirantes? Quin potiùs morâ noctis vnius, aduectis tormentis machiniſque, vim victo-*
riamque nobiſcum ferimus. Simul lixas caloneſque cum recentiſſimis equitum, Bedria-
cum mittit, copias ceteráque vſui, allaturos. Id verò ægrè tolerante milite, prope ſeditio-
nem ventum, cùm progreſſi equites ſub ipſa mœnia, vagos ex Cremonenſibus corri- *Cremonam Vitelliani omnes conuenere:*
piunt. quorum indicio noſcitur, ſex Vitellianas legiones, omnemque exercitum qui Ho-
ſtiliæ egerat, eo ipſo die triginta millia paſſuum emenſum, compertâ ſuorum clade, in *Parati prælio.*
prœlium accingi, ac iam adfore. Is terror obſtructas mentes, conſiliis ducis, aperuit. Si
ſtere [*] tertiam legionem, in ipſo viæ Poſtumiæ aggere iubet, cui iuncta à læuo ſeptima *[*] Quidam libri, tertiamdecimam.*
Galbiana, patenti campo ſtetit: dein ſeptima Claudiana, agreſti foſsâ (ita locus erat)
præmunita; dextro, octaua per apertum limitem, mox tertiadecima, denſis arbuſtis in- *Itaque & Flauiani ſe parant.*
tercepta. Hic aquilarum ſignorumque ordo. Milites mixti per tenebras, vt fors tulerat.
prætorianum vexillum, proximum tertianis. cohortes auxiliorum, in cornibus, latera ac *Eorum diſpoſitio.*
terga, equite circumdata. Sido atque Italicus Sueui, cum dilectis popularium, primori in
acie verſabantur. At Vitellianus exercitus, cui acquieſcere Cremonæ, & reciperatis cibo *Vitelliani inuadunt.*
D ſomnoque viribus, confectum algore atque inediâ hoſtem, poſterâ die profligare ac
[27] proruere, ratio fuit; indigus rectoris, inops conſilij, tertiâ fermè noctis horâ, paratis,
iámque diſpoſitis Flauianis impingitur. Ordinem agminis diſiecti per iram ac tenebras *Quorum ordo incertus.*
aſſeuerare non auſim: quamquam alij tradiderunt, quartam Macedonicam, dextro ſuo-
rum

25. Raptim dvctos.] *An ideò miretur æquari, quia raptim & celeriter ducti? non eò facit, niſi ſi fortè abſque iuſtis, vt in feſtinatione, armis. An verius ſcribi,* raptim dilectos? *& quòd ſubitarius fuerit hic miles, ſed ſub bono duce mox bonus.*

26. Non si pateant.] *Rodolphi lectio valde mihi arridet, neſcio an à libris:* non ſi pateant portæ, non die, niſi exploratò intrandum.

27. Prorvere ratio fvit.] *Notaui in Antiquis lib. II. cap. XVI. videri inductâ voce legend.* ac proruere fuit, *id eſt, licuit. Sed vereor vt ego quoque interdum (cur negem aut purgem communem Criticorum hanc noxam?) inter ſectores, non medicos. Nunc ſanè vocem eam tolero.*

i 28. Pri-

rum cornu; quintam, & quintamdecimam, cum vexillis nonæ, ſecundæque, & viceſimæ, Britannicarum legionum, mediam aciem; ſextadecimanos, duoetuiceſimanoſque, & primanos, læuum cornu compleſſe. Rapaces atque Italici, omnibus ſe manipulis miſcuerant. Equites, auxiliáque, ſibi ipſi locum legêre. Prœlium totâ nocte varium, anceps, atrox; his, rurſus illis, exitiabile. Nihil animus, aut manus, ne oculi quidem prouiſu iuuabant. Eademque vtrâque acie, arma. crebris interrogationibus, notum pugnæ ſignum: permixta vexilla, vt quiſque globus, capta ex hoſtibus, huc vel illuc raptabat. Vrgebatur maximè ſeptima legio, nuper à Galbâ conſcripta. Occiſi ſex primorum ordinum centuriones. abrepta quædam ſigna. Ipſam Aquilam, Atilius Verus [28] primipili centurio, multâ cum hoſtium ſtrage, & ad extremum moriens, ſeruauerat. Suſtinuit labentem aciem Antonius, accitis prætorianis. qui vbi excepêre pugnam, pellunt hoſtem, dein pelluntur. Namque Vitelliani, tormenta in aggerem viæ contulerant, vt tela vacuo atque aperto excurrerentur, diſperſa primò & arbuſtis ſine hoſtium noxâ illiſa. Magnitudine eximiâ, [29] quartadecimæ legionis baliſta, ingentibus ſaxis hoſtilem aciem proruebat: lateque cladem intuliſſet, ni duo milites præclarum facinus auſi, arreptis è ſtrage ſcutis, ignorati vincla ac [30] libramenta tormentorum abſcidiſſent. Statim confoſſi ſunt, eoque intercidere nomina. de facto haut ambigitur. Neutrò inclinauerat fortuna, donec adultâ nocte, luna ſurgens oſtenderet acies, falleretque. Sed Flauianis æquior à tergo. hinc maiores equorum virorumque vmbræ, & [31] falſo, vt in corpora, ictu, tela hoſtium citrà cadebant. Vitelliani, aduerſo lumine collucentes, velut ex occulto iaculantibus, incauti, offerebantur. Igitur Antonius, vbi noſcere ſuos, noſcique poterat alios pudore & probris, multos laude & hortatu, omnes ſpe promiſſiſque accendens, [32] *cur rari ſumſiſſent arma?* Pannonicas legiones interrogabat. *Illos eſſe campos, in quibus abolere labem prioris ignominiæ, vbi reciperare gloriam poſſent.* Tum ad Mœſicos conuerſus, principes auctoreſque belli ciebat: *Fruſtrà minis & verbis prouocatos Vitellianos, ſi manus eorum oculoſque non tolerent.* Hæc vt quoſque acceſſerat. Plura ad Tertianos, veterum recentiumque admonens: vt ſub M. Antonio Parthos, ſub Corbulone Armenios, nuper Sarmatas pepuliſſent. Mox infenſus prætorianis: *Vos*, inquit, *niſi vincitis pagani, quis alius Imperator, quæ caſtra alia excipient? Illic ſigna armaque veſtra ſunt, & mors victis.* [33] *Nam ignominiam conſumſiſtis.* Vndique clamor. & orientem [34] ſolem (ita in Syriâ

Longa & anceps pugna per tenebras.

Septima legio afflicta.

Duorum militum audax facinus.

Luna Flauianos iuuat.

Antonius imprimis, quos eos erigit.

Tertianorum laus.

A B C D

28. Primipili Centvrio.] *Nam in eius Centurionis cuſtodiâ Aquila. Ego De Milit. Rom. lib.* II. *Dial.* VIII.

29. Qvartadecimæ legionis.] *Qui poteſt? Nam quartadecima legio pro Othone ſteterat, & poſt Bedriacenſe prælium ſtatim à Vitellio in Britanniam remiſſa. Sed nec mentio eius in hac pugnâ, imò bello. Reponam fidenter,* quintadecimæ, *quæ inter Vitellianas paullo antè cenſa.*

30. Libramenta tormentorvm.] *Atqui vnius tormenti, ſiue Baliſtæ, mentio eſt. Ergo,* tormento tum abſcid*itis ante*, Baliſtæ, *legendum, &* proruebant.

31. Falso vt in corpora ictv.] *Ita è libris reſtituimus. nec ſententiam difficile capi, è ſimilibus doctorum locis. Nam hac fraus ſiue error aliàs quoque obiectus hoſti. Plutarchus in pugnâ Pompeij cum Mithridate:* Ἐπῆσαν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ νώτου τὴν σελήνην ἔχοντες. Πιεζομένου δὲ περὶ τὰς δύσεις τοῦ φωτὸς, αἱ σκιαὶ πολὺ τῶν σωμάτων ἔμπροσθεν προϊοῦσαι τοῖς πολεμίοις ἐπέβαλλον, καὶ δυναμένοις τὸ διάστημα συνιδεῖν ἀκριβῶς· ἀλλ᾽ ὡς ἐν χερσὶν ἤδη γεγονότων, τοὺς ὑσσοὺς ἀφέντες μάτην, οὐδενὸς ἐφίκοντο. *Id eſt:* Aggreſſi eos Romani ſunt, Lunam à tergo habentes. quâ inclinante in occaſum, vmbræ corporum antenus productæ hoſtibus incurrebant, qui parùm exactè interuallum hac cauſâ diſcernere potuerunt. ſed tamquam iam in manibus & intra tela eſſent, haſtis temere emiſſis, neminem attigerunt. *Florus paullo aliter narrat, nec rem cepiſſe viſus eſt, de illapsâ pugnâ:* Nocturna ea dimicatio fuit, & Luna in partibus. quippe quaſi commilitans, cùm à tergo hoſtibus, à facie Romanis ſe præbuiſſet: Pontici per errorem, longiùs cadentes vmbras ſuas, quaſi hoſtium corpora petebant. *Si tamen ea lectio recta, nec interpolata ab imperitis. Nam certè Oroſius etiam & Frontinus, Romanis in hac pugnâ Lunam fuiſſe à tergo fatentur: & Dio clarè,* κατόπιν. *Itaque emendem in Floro:* cùm à tergo Romanis, à facie hoſtibus ſe præbuiſſet: Pontici per errorem longiùs cadentes vmbras (*vocculam illam*, ſuas, *expungimus*) quaſi hoſtium corpora petebant. *Sanè ratio ipſa ita vult. nec tam bardum ego Florum vmquam cenſeam, vt hæc non ceperit.*

32. Cvr rari svmsissent.] *Ex libris & ſententiâ*, cur reſumſiſſent. *Nam Pannonici ſemel victi, arma tamen iterùm ſumſerant.*

33. Nam ignominiam consvmsistis] *Aſſidet acuto huic dicto illud Corſianum, libro* VI. Scit eos qui miſericordiam conſumſerunt, amplius ſperare non poſſe.

34. Solem (ita in Syria mos est] *Nam hæc legio è Syriâ deducta, in quâ ſub Corbulone milita-*

A Syriâ mos eſt) Tertiani ſalutauere. [35] Vagus inde, conſilio ducis, ſubditus rumor, aduenisse Mucianum, exercitus inuicem ſalutaſſe. gradum inferunt, quaſi recentibus auxiliis aucti, rariore iam Vitellianorum acie, vt quos, nullo rectore, ſuus quemque impetus vel pauor [36] contraheret, diduceretve. Poſtquam pulſos ſenſit Antonius, denſo agmine obturbat. laxati ordines abrumpuntur. nec reſtitui quiuere, impedientibus vehiculis, tormentiſque. Per limitem viæ ſparguntur, conſectandi feſtinatione, victores. eò notabilior cædes fuit, quia filius patrem interfecit. Rem nomináque, auctore Vipſanio Meſſallâ, tradam. Iulius Manſuetus, ex Hiſpaniâ, Rapaci legioni additus, impuberem filium domi liquerat. Is mox adultus, inter ſeptimanos à Galbâ conſcriptus, oblatum fortè patrem & vulnere ſtratum, dum ſemianimem ſcrutatur, agnitus, agnoſcenſque, & exanguem amplexus, voce flebili precabatur *piatos patris manes, néve ſe vt parricidam aduerſarentur. publicum id facinus, & vnum militem quotam ciuilium armorũ partem? Simul attollere corpus, aperire humum, ſupremo erga parentem officio fungi. Aduertêre proximi, deinde plures. hinc per omnem aciem miraculum, & queſtus, & ſæuiſſimi belli execratio. Nec eo ſegniùs propinquos, affines, fratres trucidatos ſpoliant. Factum eſſe ſcelus loquuntur, faciúntque. Vt Cremonam venêre, nouum immenſúmque opus occurrit. Othoniano bello, Germanicus miles mœnibus Cremonenſium caſtra ſua, caſtris vallum circumiecerat. eáque munimenta rurſus auxerat. Quorum aſpectu hæſere victores, incertis ducibus quid iuberent. Incipere oppugnationem, feſſo per diem noctemque exercitu, arduum; & nullo iuxtà ſubſidio, anceps. Sin Bedriacum redirent; intolerandus tam longi itineris labor; & victoria ad irritum reuoluebatur. Munire caſtra; id quoque propinquis hoſtibus formidoloſum, ne diſperſos & opus molientes ſubitâ eruptione turbarent. Quæ ſuper cuncta, terrebat ipſorum miles, periculi quàm moræ patientior. Quippe ingrata quæ tuta, & ex temeritate, ſpes. omniſque cædes, & vulnera, & ſanguis, auiditate prędæ penſabantur. Huc inclinauit Antonius, cingique vallum coronâ iuſſit. Primò ſagittis ſaxiſque eminus certabant, maiore Flauianorum pernicie, in quos tela deſuper librabantur. Mox vallum portáſque legionibus attribuit, vt diſcretus labor fortes ignauoſque diſtingueret, atque ipsâ contentione decoris accenderentur. Proxima Bedriacenſi viæ, tertiani ſeptimaniqúe ſumsêre; dexteriora valli, octaua ac ſeptima Claudiana; tertiadecimanos, ad Brixianam portam impetus tulit. Paulum inde moræ, dum è proximis agris ligones, dolabras, & alij falces, ſcaláſque conuectant. Tum, elatis ſuper capita ſcutis, denſâ teſtudine ſuccedunt. Romanæ vtrimque artes. pondera ſaxorum Vitelliani prouoluunt, disiectam fluitantemque teſtudinem lanceis contiſque ſcrutantur, donec ſolutâ compage ſcutorum exangues aut laceros proſternerent. [37] Multâ cum ſtrage, inceſſerat cunctatio, ni duces feſſo militi, & velut irritas exhortationes abnuenti, Cremonam monſtraſſent. Hormíne id ingenium, vt Meſſalla tradit,

Caſtrum Antonij commouetur. — *Patrem filius interficit.* — * *Vulgò, placatos* — *Ad Cremonam caſtra.* — *Quæ oppugnatu ardua.* — *Tamen oppugnant.* — *Teſtudinem faciunt.* — *Vitelliani eam diſſipant.*

militauerat. At de more ipſa, Herodianus lib. IV. de Parthis, qui pugnam inituri orta iam Sole: Ἀσπασάμενοι δὲ τὸν ἥλιον, *inquit,* ὡς ἔθος αὐτοῖς, οἱ βάρβαροι μεγίστῃ κλαγγῇ βοήσαντες ἐπέδραμον τοῖς Ῥωμαίοις. D *Sed obſeruo ampliùs: non ſolum Syros aut Orientales Soli cultum hunc attuliſſe, ſed gentium pleraſque. Plato libro X. De legib.* Ἀνατέλλοντός τε ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ πρὸς δυσμὰς ἰόντων, προσκυλίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων. Oriente Sole & Lunâ, iiſdemque occidẽtibus, in terram inclinationes & adorationes ſunt, Græcorum omniumque Barbarorum. *Ipſis Romanis receptum, in precando verti ad Orientem. Hyginus, de Limitibus:* Antiqui architecti in Occidentem templa rectè ſpectare ſcripſerunt. Poſteà placuit omnem religionem eò conuertere, ex quâ parte cæli terra illuminabatur. *Iſidorus lib. XV. templa ita ſtructa ait,* vt qui conſuleret ac deprecaretur, tectum aſpiceret Orientem. *Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodoſium:* Nam vt diuinis rebus operantes, in eam cæli plagam ora conuertimus, à quâ lucis exordium eſt. *Nec Chriſtiani abhorruerunt. Tertullianus Apolog. cap. XVI.* Alij planè humaniùs & veriſimiliùs, Solem credunt deum noſtrum. Suſpicio inde, quòd innotuerit nos ad Orientis regionem precari. Sed plerique veſtrûm, adfectatione aliquando & cæleſtia adorandi, ad Solis ortum labia vibratis.

35. VAGVS INDE, CONSILIO.] *Romanus codex,* vagus inde, an conſilio. *quod valdè amplector. Ambigit videlicet, fortuitu natus inter milites is rumor, an arte ducis ſparſus.*

36. CONTRAHERET, DEDVCERETVE.] *Sententia & ἀντίθεσις ſic viſa poſtulare. vulgò,* duceretve.

37. MVLTA CVM STRAGE, INCESSERAT.] *Id eſt, quia multa ſtrages, timidior & cunctantior iam miles.*

Ecce & fœ prædo rerum acc. conducuntur.

tradit, an potior auctor ſit C. Plinius, qui Antonium incuſat, haut [illegible] cu[illegible] quòd neque Antonius, neque Hormus, à famâ vitaque ſuâ, quan[illegible]is peſſimo[illegible] degenerauêre. Non iam ſanguis, neque vulnera motabantur, quin ſubruerent v[illegible] quaterentque portas, innixi humeris, & ſuper iteratam teſtudinem ſcandent[illegible] ſarent hoſtium tela brachiaque, integri cum ſauciis,* feminecees cum exſpiranti[illegible]us [illegible] uuntur, variâ pereuntium formâ, & omni imagine mortium. Acerrimum, [illegible]x[illegible] tiæque legionum, certamen. Et dux Antonius, cum delectis auxiliaribus, eôdem i[illegible]u- bucrat. Obſtinatos inter ſe, cùm ſuſtinere Vitelliani nequirent, & ſuperiecta[illegible] a tellu- dine laberentur, ipſam poſtremò baliſtam in ſubeuntes propulêre: quæ vt ad p[illegible]s diſiecit obruitque quos inciderat, ita pinnas ac ſumma valli ruinâ ſuâ traxit. S[illegible]n- cta turris, ictibus ſaxorum ceſſit. quâ ſeptimani dum nituntur cuneis, tertiani[illegible]s gladiiſque portam perfregit. Primum irrupiſſe C. Voluſium tertiæ legionis m[illegible]tem, inter omnes auctores conſtat. Is in vallum egreſſus, deturbatis qui reſiſterent, [illegible] cuius manu ac voce, capta caſtra conclamauit. Ceteri, trepidis iam Vitellianis, f[illegible]e vallo præcipitantibus, perrupêre. [38] completur cæde, quantum inter caſtra [illegible], vacui fuit. Ac rurſus noua laborum facies, ardua vrbis mœnia, ſaxeæ turres, [illegible] portarum obiices, vibrans tela miles, frequens obſtrictuſque Vitellianis partibus C[illegible]o- nenſis populus, magna pars Italiæ ſtato in eoſdem dies mercatu congre[illegible]ata. q[illegible] de- fenſoribus auxilium ob multitudinem, oppugnantibus incitamentum ob prædam[illegible]t. Rapi ignes Antonius, inferrique amœniſſimis extra vrbem ædificiis iubet: [illegible]amno ce- rum ſuarum, Cremonenſes ad mutandam fidem traherentur. propinqua muris [illegible], & altitudinem mœnium egreſſa, fortiſſimo quoque militum complet. Illi trabibus, te- guliſque, & facibus, propugnatores deturbant. Iam legiones in teſtudinem glom[illegible] tur, & alij tela ſaxáque incutiebant, cùm languere paullatim Vitellianorum animi & vt quiſque ordine anteibat, cedere fortunæ: ne Cremonâ quoque exciſâ, nulla vltrà v[illegible], omniſque ira victoris non in vulgus inops, ſed in tribunos centurioneſque, vbi pre- tium cædis erat, reuerteretur. Gregarius miles, futuri ſecors, & ignobilitate tutior, [illegible] ſtabat. Vagi per vias, in domibus abditi, pacem ne tum quidem orabant, cùm bellum poſuiſſent. Primores caſtrorum, [39] nomen atque imagines Vitellij amoliuntur. Catenas Cæcinæ (nam etiam tum vinctus erat) exſoluunt, orántque, vt cauſſæ ſuæ deprecator aſſiſtat. Aſpernantem tumentemque, lacrymis fatigant; extremum malorum, tot for- tiſſimi viri, proditoris opem inuocantes. mox velamenta & infulas pro muris oſten- tant. Cùm Antonius inhiberi tela iuſſiſſet, ſigna aquiláſque extulêre. Mæſtum iner- mium

Vae ſemi-animes — *Denique perrumpunt & perrumpunt.* — *Vitelliani in vrbem fugâ feruntur.* — *Sed & hanc victores aggrediuntur.* — *Ante-vrbia incendunt.* — *Langueſcunt Vitelliani animi primis.* — *Cæcinam exſoluunt.* — *Victoribus ſupplicant.*

38. COMPLETVR CÆDE.] *Quis verò numerus cæſorum in his prœliis? Tacitus noſter, expreſſit Egeſippus.* Exſtincta triginta millia & ducenti viri de exercitu Vitellij. Primuſque (id enim Antonio cognomentum erat) quattuor millia quingentos de Myſiacis militibus amiſit.

39. NOMEN ATQVE IMAGINES.] *Nomen eius in Signis. Mos enim ille, vt Imperatoris ſui nomen tum Vexillis inſcriberent, tum Scutis. Quod etiam in liberâ rep. video ſolitatum Dio de Craſſo in Parthos mouente, lib.* XL. Σημεῖον δέ τι τῶν μεγάλων τοῖς ἱστίοις ἐοικότων, καὶ φοινικᾶ γράμματα ἐπ' αὐτῷ πρὸς δήλωσιν τοῦ τε στρατοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ σφῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἐπεχόντων. Signum vnum, ex iis quæ magna ſunt & velorum ſimilia, & puniceas litteras inſcriptas habent ad indicium exercitus & Imperatoris ſui faciendum. *Thebaidis ſcriptor etiam Græcis attribuit, ſed mentem habens in militiâ Romanâ.*

—— aureâ clarum notâ
Nomen ducum vexilla præſcriptum ferunt.

ſectiq; litteras aureas, quas Dio puniceas. Huc Suetonij illud pertinet, Veſpaſ. cap. VI Nomen eius vexillis omnibus ſine morâ inſcripſerunt. *Item Prudentij, de Conſtantino:*

CHRISTVS purpureum, gemmato textus in auro
Signabat LABARVM. CLYPEORVM inſignia CHRISTVS
Scripſerat.

Qui bene addit de Clypeis, ſiue Scutis. nam & illis, vt dixi, inſcribebant. Quinctilianus, pro Milite: Inſcriptum in ſcuto C Marij nomen. *Dio* XLII. *Marcellum ait,* nomen Pompeij cum id ſcutis ſui milites inſcriberent, deleſſe. *vt ſcilicet fautorem ſe Cæſaris oſtenderet. Idem lib.* L. *notat, Romanos milites* Cleopatræ nomen ſcutis inſcripſiſſe, *quaſi Imperatoris. D. Ambroſius (ſiue quis alius ille ſcriptor) ad hunc ritum reſpexit Oratione funebri de Valentiniano:* Valentinianus habens in ſe imaginé Chriſti. Nec iniuriam putaueris. charactere Domini inſcribûntur & ſerui, & nomine Imperatoris ſignantur milites. *niſi tamen ad punctura & ſtigmata militum hoc refers: quod non ſperno.*

40. Vi-

A miſum agmen, deiectis in terram oculis, ſequebatur. Circumſtiterant victores, & primò ingerebant probra, intentabant ictus. Mox vt præberi ora contumelijs, & poſitâ omni ferociâ cuncta victi patiebantur, ſubit recordatio, illos eſſe, qui nuper Bedriaci victoriæ temperaſſent. Sed vbi Cæcina, prætextâ lictoribúſque inſignis, dimotâ turbâ, conſul inceſſit: exarſêre victores. ſuperbiam, ſæuitiámque (adeò inuiſa ſcelera ſunt) etiam perfidiam, obiectabant. Obſtitit Antonius, datíſque defenſoribus ad Veſpaſianum dimiſit. Plebs interim Cremonenſium, inter armatos conflictabatur. nec procul cæde aberant, cùm precibus ducum mitigatus eſt miles. Et vocatos ad concionem Antonius alloquitur, magnificè victores, victos clementer. de Cremonâ in neutrum. Exercitus, præter inſitam prædandi cupidinem, vetere odio ad excidium Cremonenſium incubuit. Iuuiſſe partes Vitellianas, Othonis quoque bello, credebantur. Mox tertiadecimanos ad exſtruendum amphitheatrum relictos, vt ſunt procacia vrbanæ plebis ingenia, petulantibus iurgijs illuſerant. Auxit inuidiam editum illic à Cæcinâ gladiatorum ſpectaculum, eadémque rurſus belli ſedes, & præbiti in acie Vitellianis cibi: cæſæ quædam fe-
B minæ, ſtudio partium ad prœlium progreſſæ. Tempus quoque mercatus; ditem alioquin coloniam, maiorum opum ſpecie complebat. Ceteri duces in obſcuro, Antonium fortuna famáque omnium oculis expoſuerat. Is balneas, abluendo cruori, properè petit. Excepta vox eſt, cùm teporem incuſaret, ſtatim futurum vt incaleſcerent. Vernile dictum omnem inuidiam in eum vertit, tamquam ſignum incendendæ Cremonæ dediſſet, quæ iam flagrabat. Quadraginta armatorum millia irrupere, calonum lixarúmque amplior numerus, & in libidinem ac ſæuitiam corruptior. Non dignitas, non ætas protegebat, quo minus ſtupra cædibus, cædes ſtupris miſcerentur. Grandæuos ſenes, exactâ ætate feminas, [40] viles ad prædam, in ludibrium trahebant. Vbi adulta virgo, aut quis formâ conſpicuus incidiſſet, vi manibuſque rapientium diuulſus, [41] ipſos poſtremò direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam, vel grauia auro templorum dona, ſibi quiſque trahunt, maiore aliorum vi truncabantur. Quidam obuia aſpernati, verberibus tormentiſque dominorum, abdita ſcrutari, defoſſa eruere. Faces in
C manibus: quas, vbi prædam egeſſerant, in vacuas domos, & inania templa, per laſciuiam iaculabantur. Vtque exercitu vario linguis, moribus, cui ciues, ſocij, externi intereſſent, diuerſæ cupidines, & aliud cuique fas, nec quidquam illicitum. Per quatriduum Cremona ſuffecit. cùm omnia ſacra profanáque in igne conſiderent, ſolum Mephitis templum ſtetit ante mœnia, loco, ſeu numine, defenſum. Hic exitus Cremonam habuit, anno CCLXXXVI. à primordio ſui. Condita erat [42] Ti. Sempronio & P. Cornelio conſulibus, ingruente in Italiam Hannibale, propugnaculum aduerſus Gallos trans Padum agentes, & ſi qua alia vis [43] per Alpes rueret. Igitur numero colonorum, opportunitate fluminum, vbere agri annexu, connubiiſque gentium adoleuit floruitque, bellis externis intacta, ciuilibus infelix. Antonius [44] pudore flagitij, crebreſcente inuidiâ, edixit, nequis Cremonenſes captiuos detineret. Irritámque prædam militibus effecerat conſenſus Italiæ, emtionem talium mancipiorum aſpernantis. Occidi cœpere. quod vbi enotuit, à propinquis affinibuſque occultè redimebantur. mox rediit Cremonam reliquus
D populus. repoſita fora, templáque, [45] magnificentiâ municipum, & Veſpaſianus hortabatur. Ceterùm aſſidere ſepultæ vrbis ruinis, noxia tabo humus, haut diu permi-
ſit

Inermes exeunt.

Flauiano infenſi Cremonenſibus.

Varia de cauſa.

Sed primâ & tertiad. ob opes.

Cremona igne incenſa.

Vexata, ſpoliata.

Templum Mephitis incolume.

Antonij imaginarium edictum pro ciuibus.

Cremona inſtaurata Veſpaſiani iuſſu.

40. VILES AD PRÆDAM.] *Turnebo ne accedamus reſcribenti*, miles ad prædam. *Taciti enimuerò mens, eos ipſos qui aut ætate aut imbecillitate non erant vſui ulli artis, raptos tamen per ſæuitiam & ad illuſum Curtius non abſimiliter in direptione Perſepolis:* Neque auaritia ſolùm, ſed etiam crudelitas in captâ vrbe graſſata eſt. auro argentóque onuſti, vilia captiuorum corpora trucidabant.

41. IPSOS POSTREMÒ DIREPTORES.] *Talis illa in captâ vrbe deſcriptio Quinctiliani lib* VIII. Et conata retinere infantem ſuum mater, & ſicubi maius lucrum, pugna inter victores.

42. TI. SEMPRONIO.] *Id eſt, Tiberio. Malè enim vulgò*, Tito: *ex Liuio, & Faſtis.*

43. PER ALPES RVERET.] *A Beato hoc eſt. antea*, irrueret. *Legam* ingrueret.

44. PVDORE FLAGITII.] *Ita mei libri. Budenſis*, piſtore. *vulgati peſſimè*, poſt rem flagitij.

45. MAGNIFICENTIA MVNICIPVM.] *Placet magis quod in Rom. codice eſt*, munificentiâ.

46. NON

ſit. Ad tertium lapidem progreſſi, vagos pauentéſque Vitellianos, ſua quemque apud A
ſigna componunt. Et victæ legiones, ne manente adhuc ciuili bello ambiguè agerent,
Victores ſpargunt victos. per Illyricum diſperſæ. In Britanniam inde, & Hiſpanias, nuntios famamque; in Galliam, Iulium Calenum tribunum; in Germaniam, Alpinum Montanum præfectum cohortis, quòd hic Treuir, Calenus Æduus, vterque Vitelliani fuerant, oſtentui miſere.
Vitellius in tertiâ latet, & iacet. Simul tranſitus Alpium, præſidiis occupati: ſuſpectâ Germaniâ, tamquam in auxilium Vitellij accingeretur. At Vitellius, profecto Cæcinâ, cùm Fabium Valentem paucis pòſt diebus ad bellum inpuliſſet, curis luxum obtendebat: non parare arma, non alloquio exercitioque militem firmare, [46] non in ore vulgi agere, ſed vmbraculis hortorum abditus, vt ignaua animalia, quibus ſi cibû ſuggeras, iacent torpentque, præterita, inſtantia, futura, pari obliuione dimiſerat. Atque illum, in nemore Aricino deſidem & marcentem,
Nuntij ad eum de Baſſo & Cæcinâ. proditio Lucilij Baſſi, ac defectio claſſis Rauennatis perculit. Nec multo poſt de Cæcinâ affertur mixtus gaudio dolor, & deſciuiſſe, & ab exercitu vinctû. plus apud ſecordem animum lætitia, quàm cura valuit. Multâ cum exſultatione in vrbem reuectus, frequenti concione, pietatem militum laudibus cumulat. P. Sabinum prætorij præ- B
P. Sabinum in vincla dat. fectum, ob amicitiam Cæcinæ vinciri iubet, ſubſtituto in locum eius Alpheno Varo.
Senatum habet. Mox ſenatum, compoſitâ in magnificentiam oratione, allocutus, exquiſitis patrû adulationibus attollitur. Initium atrocis in Cæcinam ſententiæ, à L. Vitellio factum. Dein
Qui verba torquent & temperant. ceteri, compoſitâ indignatione. quòd conſul Rempublicam, dux Imperatorem, tantis opibus, tot honoribus cumulatus, amicum, prodidiſſet, velut pro Vitellio conquerentes, ſuum dolorem proferebant. nulla, in oratione cuiuſquam, erga Flauianos duces obtrectatio: errorem imprudentiamque exercituum culpantes, Veſpaſiani nomen ſuſpenſi
Diarius Conſul ſuffectus. & vitabundi circumibant. Nec defuit, qui vnum conſulatus diem (is enim in locum Cæcinæ ſupererat) magno cum irriſu accipientis, tribuentiſque, eblandiretur. Pridie kalend. Nouemb. Roſius Regulus iniit, eiurauitque. Annotabant periti, numquam antea non abrogato magiſtratu, neque lege latâ, alium ſuffectum. Nam conſul vno die & antè fuerat Caninius Rebilus, C. Cæſare dictatore, cùm belli ciuilis præmia feſtinarentur.
Iunij Blæſi mors. Nota per eos dies Iunij Blæſi mores, & famoſa fuit; de quâ ſic accepimus. Graui corpo- C
ris morbo æger Vitellius, Seruilianis hortis, turrim vicino ſitam collucere pernoctem
Ob leuem cauſſam. crebris luminibus animaduertit. Sciſcitanti cauſſam, apud Cæcinam Tuſcum epulari multos, præcipuum honore Iunium Blæſum nuntiatur. Cetera in maius, de apparatu,
Sed delatores exaggerant. & ſolutis in laſciuiam animis. Nec defuere, qui ipſum Tuſcum & alios, ſed criminoſius Blæſum incuſarent, quòd ægro Principe lætos dies ageret. Vbi aſperatum Vitellium, & poſſe Blæſum peruerti, ſatis patuit iis qui Principum offenſas acriter ſpeculan-
Et imprimis frater Principis. tur, datæ L. Vitellio delationis partes. Ille infenſus Blæſo, æmulatione prauâ, quòd eum omni dedecore maculoſum, egregiâ famâ anteibat, cubiculum Imperatoris reſerat: fi-
Hac oratione vſus. lium eius ſinu complexus, & genibus accidens, cauſſam confuſionis quærenti. *Non ſe proprio metu, nec ſui anxium, ſed pro fratre, pro liberis fratris, preces lacrymaſque attuliſſe. Fruſtrà Veſpaſianum timeri, quem tot Germanicæ legiones, tot prouinciæ virtute ac fide, tantum denique terrarum ac maris immenſis ſpatiis arceat. In vrbe ac ſinu cauendum hoſtem, Iunios Antonioſque auos iactantem, qui ſe ſtirpe imperatoriâ comem ac magnificum militibus oſtentet. Verſas illuc omnium mentes, dum Vitellius amicorum inimicorumque negligens, fouet æmulum, principis labores è conuiuio proſpectantem. Reddendam pro intempeſtiuâ lætitiâ mæſtam & funebrem noctem, qua ſciat & ſentiat viuere Vitellium, & imperare, & ſi quid fato accidat, filium habere.* D
Trepidanti inter ſcelus metumque, nè dilata Blæſi mors maturam perniciem, palam

46. NON IN ORE VVLGI.] *Vero noſtro coniectura. Nam in libris omnibus*, more vulgi. *quod ſanè haud conuenit. At in ore agere; eſt Latinis coràm & in conſpectu eſſe, ſeſe offerre. Salluſtianum eſt, & ab eo penu Tacito promptum. In oratione Cottæ ad Quirites:* A primâ adoleſcentiâ in ore veſtro, priuatus & in magiſtratibus egi. *Fragmento alio:* In ore gentibus, populo, ciuitati. *Tacitus iterùm hoc libro:* Iulianus ad L. Vitellium perductus, verberibus fœdatus, in ore eius iugulatur. *Dicendi hoc genus [illegible] Plinius [illegible] Panegyrico:* Sunt in honore hominum, & in honore famæ magna nomina, ex tenebris obliuionis, indulgentiâ Cæſaris. *Et lego:* Sunt in ore hominum, & in ore famæ.

47. VENI-

A Iam iuſſa atrocem inuidiam ferret: placuit [47] veneno graſſari. Addidit facinori fidem, [48] nobili gaudio, Blæſum viſendo. quin & audita eſt ſæuiſſima Vitellij vox, quâ (ipſa enim verba referam) ſe pauiſſe oculos, ſpectatâ inimici morte, iactauit. Blæſo ſuper claritatem natalium & elegantium morum, fidei obſtinatio fuit. Integris quoque rebus, à Cæcinâ & primoribus partium iam Vitellium aſpernantibus, ambîtus, abnuere perſeuerauit; ſanctus, inturbidus, nullius repentini honoris, adeò non principatus appetens, vt parum effugeret, ne dignus crederetur.

Igitur veneno tollitur. Cum turpi Vitellij voce.

Fabius interim Valens, multo ac molli concubinarum ſpadonumque agmine, ſegniùs quàm ad bellum incedens, proditam à Lucilio Baſſo Rauennatem claſſem, pernicibus nuncijs accepit. Et ſi cœptum iter properaſſet, nutantem Cæcinam præuenire, aut, ante diſcrimen pugnæ, aſſequi legiones potuiſſet.

Valēs parum militariter it ad bellum. *Triſtia accepit.*

Nec deerant qui monerent, vt cum fidiſſimis per occultos tramites, vitatâ Rauennâ, Hoſtiliam Cremonámve pergeret. Alijs placebat, accitis ex vrbe prætorijs cohortibus, validâ manu perrumpere. Ipſe, inutili cunctatione, agendi tempora conſultando conſumſit. Mox vtrumque conſilium aſpernatus, quod inter ancipitia deterrimum eſt, dum media ſequitur, nec auſus eſt ſatis, nec prouidit.

Inutiliter cunctatur.

B Miſſis ad Vitellium litteris, auxilium poſtulat. Venêre tres cohortes, cum alâ Britannicâ, neque ad fallendum aptus numerus, neque ad penetrandum. Sed Valens, ne in tanto diſcrimine quidem, infamiâ caruit, quo minus illicitas rapere voluptates, adulteriiſque ac ſtupris polluere hoſpitum domus crederetur.

Libidine interea contaminat ſedes.

Aderant vis & pecunia, & mentis fortunæ nouiſſima libido. Aduentu demùm peditum equitumque prauitas conſilij patuit, quia nec vadere per hoſtes tam paruâ manu poterat, etiam ſi fidiſſima foret, nec integram fidem attulerant. Pudor tamen, & præſentis ducis reuerentia morabatur, haut diuturna vincula apud auidos periculorum, & [49] decoris ſecuros. Eo metu, & paucis, quos aduerſa non mutauerant, comitantibus, cohortes Ariminum præmittit. Alam tueri terga iubet. Ipſe flexit in Vmbriam, atque inde in Etruriam: vbi cognito pugnæ Cremonenſis euentu, non ignauum, &, ſi proueniſſet, atrox conſilium iniit, vt arreptis nauibus, in quamcumque partem Narbonenſis prouinciæ egreſſus, [50] Gallias & Germaniæ gentes, nouumque bellum cieret.

In Vmbriam venit. Conſilium eius forte.

C Digreſſo Valente, trepidos, qui Ariminum tenebant, Cornelius Fuſcus admoto exercitu, & miſſis per proxima litorum liburnicis, terrâ marique circumuenit. Occupantur plana Vmbriæ, & quà Picenus ager Hadriâ alluitur. omniſque Italia, inter Veſpaſianum ac Vitellium, Apennini iugis diuidebatur.

Flauiani Italia prima occupant.

Fabius Valens è ſinu Piſano, [51] ſæuitiâ maris, aut aduerſante vento, Portum Herculis Monœci depellitur. haut procul inde agebat Marius Maturus, alpium maritimarum procurator, fidus Vitellio, cuius ſacramentum, cunctis circà hoſtilibus, non exuerat. Is Valentem comiter exceptum, ne Galliam Narbonenſem temerè ingrederetur monendo terruit. ſimul ceterorum fides [52] metu intacta. Nam circumiectas ciuitates, procurator Valerius Paullinus, ſtrenuus militiæ, & Veſpaſiano ante fortunam amicus, in verba eius adegerat. Concitiſque omnibus, qui exauctorati à Vitellio bellum ſponte ſumebant, Foroiulienſem coloniam, clauſtráque maris præſidio tuebatur: eò grauior auctor, quòd Paullino patria Forum Iulij, & honos apud Prætorianos, quorum quondam tribunus fuerat. Ipſique pagani, fauore municipali, & futuræ

D potentiæ ſpe iuuare partes annitebantur. quæ vbi paratu firma, & aucta tumore, apud

Valerius Paullinus pro Veſpaſiano.

varios

47. VENENO GRASSARI.] *Erga huc referam, in ſilentio interpretum; Suetonij hæc de Vitellio, capite* XIV. Nobiles viros, condiſcipulos ſuos, tantùm non ad ſocietatem Imperij omnibus blanditiis allicefactos, vario genere fraudis occidit. etiam vnum veneno, manu ſuâ porrecto in aquæ frigidæ potione. *Priora Dolobellam notant; hæc de veneno, Iunium Blæſum.*

48. NOBILI GAVDIO.] *Neſcio an*, notabili gaudio.

49. DECORIS SECVROS.] *Bono ſenſu: in Florentino tamen*, dedecoris, *fortaſſe & meliore.*

50. GALLIAS ET GERMANIÆ GENTES.] *Vocem aptè inſerit Vatic. codex*: Gallias & exercitus & Germ. gentes. *Nam in Galliâ exercitus, VIII. legiones.*

51. SÆVITIA MARIS.] *Romana editio*, ſegnitiâ maris: *quod auribus meis blanditur: ſignificatque, nullo, vel aduerſo vento, vſum.*

52. METV INTACTA.] *Pichena cenſet*, infracta: *at mihi pro ſententiâ nunc videbatur*, intentata. *Deſtitit Valens ab aliis tentandis, metu ne temerè ſe crederet & interciperetur. Quòd ſi eamdem ſententiam è voce*, intacta, *elicis: haud immutem.*

Valens mare intrat.

varios Vitellianorum animos increbruere, Fabius Valens cum quattuor ſpeculatoribus, A
& tribus amicis, totidem centurionibus ad naues [53] regreditur maturè: ceteriſque remanere, & in verba Veſpaſiani adigi volẽtibus fuit. Ceterùm vt mare tutius Valenti, quam litora, aut vrbes; ita futuri ambiguus, & magis quid vitaret quàm cui fideret certus, aduersâ tempeſtate Stœchadas Maſſilienſium inſulas affertur. Ibi eum, miſſæ à Paullino liburnicæ, oppreſsêre. Capto Valente, cuncta ad victoris opes conuerſa, initio per Hiſpaniam à primâ Adiutrice legione orto, quæ memoriâ Othonis infenſa Vitellio, decimam quoque ac ſextam traxit. Nec Galliæ cunctabantur. Et Britanniam, inclytus erga Veſpaſianum fauor, quòd illîc ſecundæ legioni à Claudio præpoſitus, & bello clarus egerat, non ſine motu adiunxit ceterarum: in quibus plerique centuriones ac milites à Vitellio prouecti, expertum iam Principem anxij mutabant. Eâ diſcordiâ, & crebris belli ciuilis rumoribus, Britanni ſuſtulêre animos, auctore Venuſio: qui ſuper inſitam ferociam, & Romani nominis odium, propriis in Carthiſmanduam reginam ſtimulis accendebatur. Carthiſmandua Brigantibus imperitabat, pollens nobilitate: & [54] auxerat potentiam, poſtquam capto per dolum rege Carataco, inſtruxiſſe triumphum B
Claudij Cæſaris videbatur. Inde opes, & rerum ſecundarum luxus. ſpreto Venuſio, is fuit maritus, armigerum eius Vellocatum in matrimonium regnúmque accepit. concuſſa ſtatim flagitio domus. Pro marito, ſtudia ciuitatis: pro adultero, libido reginæ, & ſæuitia. Igitur Venuſius, accitis auxiliis, ſimul ipſorum Brigantum defectione, in extremum diſcrimen Carthiſmanduam adduxit. Tum petita à Romanis præſidia. & cohortes alæque noſtræ, variis prœlijs, exemêre tamen periculo reginam. Regnum Venuſio, bellum nobis relictum. Turbata per eoſdem dies Germania, & ſecordiâ ducum, & ſeditione legionum. Externâ vi, & perfidiâ ſociali, propè afflicta Romana res. Id bellum, cum cauſſis & euentibus (etenim longiùs prouectum eſt) mox memorabimus. Mota & Dacorum gens, numquam fida, tunc ſine metu, abducto è Mœſiâ exercitu. ſed prima rerum, quieti ſpeculabantur: vbi flagrare Italiam bello, cuncta inuicem hoſtilia, accepêre, expugnatis cohortium alarumque hibernis, vtrâque Danubij ripâ potiebantur. Iamque caſtra legionum exſcindere parabant, ni Mucianus ſextam legionem oppo- C
ſuiſſet, Cremonenſis victoriæ gnarus, ac ne externa moles vtrimque ingrueret, ſi Dacus Germanúſque diuerſi irrupiſſent. Affuit, vt ſæpè aliàs, fortuna populi Ro. quæ Mucianum vireſque Orientis illuc tulit: & quod Cremonæ interim tranſegimus. Fonteius Agrippa ex Aſiâ (proconſul eam prouinciam annuo imperio tenuerat) Mœſiæ præpoſitus eſt: additis copijs è Vitelliano exercitu, quem ſpargi per prouincias, & externo bello illigari, pars conſilij, paciſque erat. Nec ceteræ nationes ſilebant. Subita per Pontum arma, Barbarum mancipium, regiæ quondam claſſis præfectus, mouerat. Is fuit Anicetus Polemonis libertus, præpotens olim, & poſtquam regnum in formam prouinciæ verte-

In Britannia rebellio. Duce Venuſio.

In Germania turba.

Et Daci rebellant:

Sed repreſſi opportunè Mucianus.

In Ponto bellum. Duce Aniceto liberto.

Capitur à Paullino.

53. REGREDITVR MATVRE: CETERISQVE.] *Priora lego:* regreditur. Maturo ceteriſque. *Intellegis enim Marium Maturum procuratorem Alpium, qui diſceſſu Valentis velut exſolutus, tranſiit in Flauianas partes. Poſteriora rectè olim Rhenanus emendauit, cùm vulgò eſſet,* volentibus liberum fuit, *inſitiuâ voce. aut, vt in quibuſdam,* auctor fuit. *Qui ſcilicet gloſſographi ignorarunt genus dicendi à fonte Græco: quod peritum illum ſagacémque Germanum non fugit. Ingenij eum & induſtriæ laudem Rhenano libens do: & ſcio inter primores eum ſuæ gentis. At carpſi olim liberiùs. Non ego, ſed ætas. (ei ſi reuerâ multa in Rhenani iudiciis, quæ probet nemo index è Selectis.) Nunc abiit ille feruor: & obtendere manum ad magnorum virorum culpas poſſim, quàm deducere & explicare. Reuerâ autem quantula hæc ſunt, de quibus litigamus? littera, ſyllaba, vocula. Ridere mihi lubet, cùm virorum grauium & grandium velitationes, imò pugnas video in his nugis. & metuo vt excitent me ad alteram Satyram. Nunc cum Ariſtophane ſatis mihi inclamaſſe:*

—— Λοιδορεῖσθαι δ' οὐ πρέπει
Ἄνδρας ποιητὰς, ὥσπερ ἀρτοπώλιδας. D

54. AVXERAT POTENTIAM.] *Fallor, aut Tacitus ſcripſit,* potentia. *Quis enim aliàs iſte qui auxit? At genus illud dicendi perelegans,* Auxit potentia, *id eſt,* Aucta eſt, *ſignificatione occultâ quadam patiendi. Cato in hoc ipſo verbo:* Eodem nomine complures ex agris acceſſitauere. eô res eorum auxit. *Velleius Sedondi verbum ſic vſurpat.* Poſtquam tempeſtas ſedauit, Adherbal taurum immolat. *Plautus Leniendi:*

Dum hæ conſileſcunt turbæ atq; iræ leniunt.

Et plures eiuſmodi Latinæ linguæ delicias guſtes tibi fas apud Agellium lib. XIIX. *cap.* XII *Non diſſimile, quod in Thucydidæo charactere obſeruat Dionyſius: ſæpe* τὰ ποιητικὰ ῥήματα, ἐξετάζειν· τὰ δὲ ἐγχώρια, ποιητικὰ εἶναι.

55. VETE-

A [illegible] præpotens. Igitur Vitellij nomine, adſcitis gentibus, quæ Pontum a[illegible], corrupto in ſpem rapinarum egentiſſimo quoque, haut temnendæ manus ductor, Tra[illegible], [55] vetuſtam admodum ciuitatem, a Græcis in extremo Ponticæ oræ conditam, ſubitus irrupit. Cæſa ibi cohors, regium auxilium olim. mox donati ciuitate Romanâ, ſigna armáque in noſtrum modum, deſidiam licentiámque Græcorum retinebant. Claſſi quoque faces intulit, vacuo mari * eludens, quia lectiſſimas liburnicarum, omnemque militem Mucianus Byzantium adegerat. Quin & barbari contemptim vagabantur, fabricatis repentè nauibus, quas [56] cameras vocant, artis lateribus, latâ aluo, ſine vinculo æris aut ferri connexâ. & tumido mari, prout fluctus attollitur, ſumma nauium tabulis augent, donec in modum tecti claudantur. Sic inter vndas voluuntur, pari vtrimque prorâ, & mutabili remigio, quando hinc vel illinc appellere indiſcretum & innoxium eſt. Aduertit ea res [57] Veſpaſiani animum, vt vexillarios è legionibus, ducemque Virdium Geminum, ſpectatæ militiæ, diligeret. Ille incompoſitum & prędæ cupidine vagum hoſtem adortus, cogit in naues: effectíſque raptim liburnicis,

Is Trapezuntem capit.

Claſſem incendit.

** Nec malè illudens.*

Camera, naues.

B aſſequitur Anicetum in oſtio fluminis Cohibi, tutum ſub [58] Sedochezorum regis auxilio, quem pecuniâ doniſque ad ſocietatem perpulerat. Ac primò rex, minis armiſque ſupplicem tueri. Poſtquam merces proditionis, aut bellum oſtendebatur, fluxâ, vt eſt Barbaris, fide, pactus Aniceti exitium, perfugas tradidit, belloque ſeruili finis impoſitus. Lætum eâ victoriâ Veſpaſianum, cunctis ſuper vota fluentibus, Cremonenſis prœlij nuntius in Ægypto aſſequitur. Eò properantiùs Alexandriam pergit, vt fracto Vitellij exercitu, vrbem quoque externæ opis indigam fame vrgeret. Namque & Africam, eodem latere ſitam, terrâ marique inuadere parabat, clauſis annonæ ſubſidiis, inopiam, ac diſcordiam hoſti facturus. Dum hac totius orbis mutatione, fortuna imperij tranſit: Primus Antonius nequaquam pari innocentiâ, poſt Cremonam agebat ſatisfactum bello ratus, & cetera ex facili: ſeu felicitas, in tali ingenio, auaritiam, ſuperbiam, ceteráque occulta mala patefecit. vt captam Italiam perſultare, vt ſuas legiones colere, omnibus dictis factiſque viam ſibi ad potentiam ſtruere. Vtque licentiâ militem im-

Anicetus Romanis traditur.

Veſpaſianus Alexandriam venit.

Antonius immodeſtè agit.

C bueret, interfectorum centurionum ordines, legionibus offerebat. eo ſuffragio turbidiſſimus quiſque dilecti. nec miles in arbitrio ducum, ſed duces militari violentiâ trahebantur. quæ ſeditioſa, & corrumpendæ diſciplinæ, mox in prædam vertebat, nihil aduentantem Mucianum veritus, quod exitioſius erat quàm Veſpaſianum ſpreuiſſe. Ceterùm propinquâ hieme, & humentibus Pado campis, expeditum agmen incedere. Signa aquiláque victricium legionum, milites vulneribus aut ætate graues, plerique etiam integri, Veronæ relicti. ſufficere cohortes alæque, & è legionibus lecti, profligato iam bello videbantur. Vndecima legio ſeſe adiunxerat, initio cunctata, ſed proſperis rebus, anxia quòd defuiſſet. Sex millia Dalmatarum, recens dilectus, comitabantur. Ducebat Poppæus Siluanus conſularis. vis conſiliorum pênes Annium Baſſum, legionis legatum. Is Siluanum ſocordem bello, & dies rerum, verbis terentem, ſpecie obſequij regebat, ad omniáque quæ agenda forent, quietâ cum induſtriâ aderat. Ad has copias, è claſſicis Rauennatibus legionariam militiam poſcentibus, optimus quiſque adſciti. Claſſem, Dalmatæ ſuppleuêre. Exercitus duceſque ad Fanum Fortunæ iter ſiſtunt, de ſummâ re-

Et ambitioſè.

Copias in hoſtem expedit.

Eorum enumeratio.

D rum cunctantes, quod motas ex vrbe prætorias cohortes audierant, & teneri præſidiis Apenninũ rebantur, & ipſos [59] in regione bello attritâ, inopia & ſeditioſæ militum voces

Cunctantur in viâ.

55. VETVSTAM ADMODVM CIVIT.] *In Florentino:* vetuſta mama ciuitatem. *Omnino leg.* vetuſtâ famâ.

56. CAMERAS VOCANT.] *Noſtráſne hæc vox? certè etiam hodie Cub[illegible] tecta & clauſa cameras vocamus & ab eâ ſimilitudine priſci, opinor, has naues. Strabo in deſcribendâ Boſporanâ orâ:* Ἀκατια ἔχουσι λεπτὰ, στενὰ, καὶ κοῦφα, ὅσον ἀνθρώπους πέντε καὶ εἴκοσι δεχόμενα. Καλοῦσι δ' αὐτὰ οἱ Ἕλληνες καμάρας. *Vbi à gloſſulâ fortaſſe illa voces,* οἱ Ἕλληνες.

57 VESPASIANI ANIMVM.] *Scribas,* ea res Veſpaſianum, *à voce ſequenti inducta, breuius & verius. Ita loquitur Annal.* 11. Octo aquilæ petere ſiluas & intrare viſæ, aduertêre Imperatorem.

58. SEDOCHEZORVM REGIS.] *Vatic.* Sedothezorum. *Rom.* Sedotoſorum. *Nullum hunc populum ego natum ſcio.*

59. IN REGIONE.] *Malè enim omnibus libris,* in legione.

60. CLA-

Pecuniæ & commeatuũ anguſtiâ.

ces terrebant, [60] Clauarium (donatiui nomen eſt) flagitantium. nec pecuniam, aut fru- A
menrum prouiderant: & feſtinario atque auiditas præpediebant, dum quæ a.. p. pote-
tant, rapiuntur. celeberrimos auctores habeo, tantam victoribus aduerſus fas nefaſque

Immane ſcelus militis.

irreuerentiam fuiſſe, vt gregarius eques, occiſum à ſe proximâ acie fratrem profeſſus,
præmium à ducibus petierit. Nec illis aut honorare eam cædem, ius hominum, aut vl-
ciſci, ratio belli permittebat. Diſtulerant tamquam maiora meritum, quam quæ ſtatim
exſoluerentur. nec quicquam vltrà traditur. Ceterùm, & prioribus ciuium bellis, par
ſcelus inciderat. Nam prœlio, quo [61] apud Ianiculum aduerſùm Cinnam pugnatum
eſt, Pompeianus miles fratrem ſuum, dein cognito facinore, ſeipſum interfecit, vt Sisen-
na memorat. tanto acrior apud maiores, ſicut virtutibus gloria, ira flagitiis pœnitentia
fuit. Sed hæc aliáque ex veteri memoriâ repetita, quotiens res locuſque exempla recti,
aut ſolatia mali poſcent, haut abſurdè memorabimus. Antonio ducibuſque partium,
præmitti equites, omnemque Vmbriã explorari placuit, ſi quà Apennini iuga clemen-

Reliqua copia arceſſuntur.

tiùs adirentur: acciri aquilas ſignáque, & quidquid Veronæ militum foret. Padumque
& mare, commeatibus compleri. Erant inter duces, qui necterent moras. quippe nimius B

Muciani ambigua ſcripta.

iam Antonius, [62] & certiora de Muciano ſpetabantur. Namque Mucianus tam celeri
victoriâ anxius, & ni præſens vrbe potiretur, expertem ſe belli gloriæque ratus, ad Pri-
mum & Varum media ſcriptitabat, inſtandum cœptis, aut rurſus contandi vtilitates
ediſſerens: atque ita compoſitus, vt ex euentu verũ aduerſa abnueret, vel proſpera agno-
ſceret. Plotium Griphum, nuper ab Veſpaſiano in ſenatorium ordinem additum, ac le-
gioni præpoſitum, ceteroſque ſibi fidos, apertiùs monuit. Iique omnes, de feſtinatione

Qui alienat Veſpaſianum ab Antonio: Iſte nec ignoro, nec diſſimulante.

° Flor. linguâ.

Primi ac Vari ſiniſtrè, & [63] Muciano volentia ſcripſêre. Quibus epiſtolis Veſpaſiano
miſſis, effecerat, vt non pro ſpe Antonij, conſilia factáque eius æſtimarentur. Ægre
pati Antonius, & culpam in Mucianum conferre, cuius criminationibus coaluiſſent pe-
ricula ſua. nec ſermonibus temperabat, immodicus ° linguæ, & obſequij inſolens. litte-
ras ad Veſpaſianum compoſuit, iactantiùs quàm ad Principem, nec ſine occultâ in Mu-

Litteræ eius ſuperba.

cianum inſectatione. *Se Pannonicas legiones in arma egiſſe, ſuis ſtimulis excitos Mæſiæ duces,* C
*ſuâ conſtantiâ perruptas alpes, occupatam Italiam, interſepta Germanorum Rhetorumque auxi-
lia. quòd diſcordes, diſperſaſque Vitellij legiones, equeſtri procellâ, mox peditum vi, per diem
noctemque fudiſſet, id pulcherrimum, & ſui operis. caſum Cremonæ, bello imputandum. maiore
damno, plurium vrbium excidiis, veteres ciuium diſcordias reipublicæ ſtetiſſe. non ſe nuntiis ne-
que epiſtolis, ſed manu & armis Imperatori ſuo militare. neque officere gloriæ eorum, qui Aſiam
interim compoſuerint: illis Mæſiæ pacem, ſibi ſalutem ſecuritatemque Italiæ, cordi fuiſſe. ſuis ex-
hortationibus, Gallias Hiſpaniaſque validiſſimam terrarum partem, ad Veſpaſianum conuerſas.
ſed*

60. CLAVARIVM.] *Quod prætextum & origi-
nem habuit, quaſi ad militares claues, de quibus res
iam nota. Simili formâ Vnguentarium Plinius dixit,
lib.* II. *Epiſt.* XI. Præterea acceperat ſeſtertiûm de-
cem millia, fœdiſſimo quidem titulo, nomine
Vnguentarij: *donationem ſcilicet à prouincialibus
factam in Legatum, ad vnguenta. Sic in Suetonij
Veſpaſiano, cap.* VIII. Claſſiatij petunt, conſtitui
aliquid ſibi calceatij nomine.

61. APVD IANICVLVM.] *Cum Tacito aut Siſen-
nâ potiùs conſentit Liuius epitomâ* LXXIX. *& alte-
rum militem in Pompeij exercitum ſtatuit, alterum
Cinnæ. At Valerius l.*V. *pro Cinnâ Sertorium ſubſti-
tuit, cum quo & Oroſius ſentit libro* VI. *Bello Actiaco
etiam idem eueniſſe, commemorat Epigramma vetus:
quod vulgatum magno Scaligero debemus:*

Mæuius à caſtris miles melioribus auſus
Hoſtilem ſaltu præcipitare ratem
In damnum felix, & victor vt impius eſſet,
Neſcius occiſo fratre ſuperbus erat.
Dum legit exuuias hoſtiliaque arma reuellit,
Fraternos vultus oráque nota videt.
Ille ferox. quid lenta manus nunc denique
ceſſes?
Iuſtiùs hoſte tibi qui moriatur adeſt.
Fraternam res nulla poteſt defendere cædem,
Mors tua ſola poteſt morte leuanda tua eſt.
Viximus aduerſis, iaceamus partibus iiſdem, D
Dixit: & in dubio eſt vtrius enſe cadat.
Enſe meo moriar maculato cæde nefandâ?
Cui morens, ferrum quo moriare, dabit.
Dixit, & in fratrem fraterno concidit enſe,
Victorem & victum condidit vna manus.

62. ET CERTIORA DE MVCIANO.] *Magè
placet Florentina ſcriptio ex* Muciano. *Ambigebant
duces, quid facturi aut non facturi, ex ſequentibus:
Mucianus aduentabat, alter penè Flauius, ergo ab
illo certiores omnium futuri.*

63. MVCIANO VOLENTIA.] *Ita libri. Salluſtia-
num videtur:* Pompeius multis ſuſpicionibus vo-
lentia plebi facturus habebatur. *Beatus tamen vo-
lenti maluit.*

64 QVI

A *ſed cecidiſſe in irritum labores, ſi præmia periculorum ſoli aſſequantur, qui periculis non affuerint.* Nec ſefellere ea Mucianum. Inde graues ſimultates: quas Antonius ſimpliciùs, Mucianus callidè, eóque implacabiliùs nutriebat. At Vitellius, fractis apud Cremonam rebus, nuncios cladis occultans, ſtultâ diſſimulatione, remedia potiùs malorum, quàm mala differebat. Quippe confitenti conſulrántique ſupererant ſpes vireſque: cùm è contrario læta omnia fingeret, falſis ingrauceſcebat. Mirum apud ipſum de bello ſilentium. prohibiti per ciuitatem ſermones, eóque plures: ac ſi liceret, vera narraturi, quia vetabantur, atrociora vulgauerant. Nec duces hoſtium, augendæ famæ deerant, captos Vitellij exploratores, circumductoſque, vt robora victoris exercitus noſceret, remittendo: quos omnes Vitellius ſecretò percontatus, interfici iuſſit. Notabili conſtantiâ, centurio Iulius Agreſtis, poſt multos ſermones quibus Vitellium ad virtutem fruſtrà accendebat, perpulit, vt ad vires hoſtium ſpectandas, quæque apud Cremonam acta forent, ipſe mitteretur. Nec exploratione occultâ fallere Antonium tentauit, ſed mandata Imperatoris ſuumque animum profeſſus, vt cuncta viſeret, poſtulat. Miſſi qui locum prœlij, B Cremonæ veſtigia, captas legiones oſtenderent. Agreſtis ad Vitellium remeauit, abnuentique vera eſſe quæ referret, atque vltrò corruptum arguenti: *Quandoquidem*, inquit, *magno documento opus eſt, nec alius iam tibi aut vitæ aut mortis meæ vſus, dabo cui credes.* atque ita digreſſus, voluntariâ morte dicta firmauit. Quidam iuſſu Vitellij interfectum, de fide conſtantiáque eadem tradidere. Vitellius vt è ſomno excitus, Iulium Priſcum, & Alphenum Varum, cum XIV. prætoriis cohortibus, & omnibus equitum alis obſidere Apenninum iubet. Secuta è claſſicis legio. tot millia armatorum, lecta equis viriſque, ſi alius dux foret, in ferendo quoque bello ſatis pollebant. Ceteræ cohortes, ad tuendam vrbem L. Vitellio fratri datæ. Ipſe nihil è ſolito luxu remittens, & diffidentiâ properus, feſtinare comitia, quibus conſules in multos annos deſtinabat: fœdera ſocijs, Latium externis dilargiri: his tributa dimittere, alios immunitatibus iuuare, denique nullâ in poſterum curâ, lacerare imperium. Sed vulgus ad magnitudinem beneficiorum aderat, ſtultiſſimus quiſque pecuniis mercabatur. Apud ſapientes caſſa habebantur, quæ neque dari, C neque accipi, ſaluâ republicâ poterant. Tandem, flagitante exercitu, [64] qui Meuaniam inſederat, magno ſenatorum agmine, quorum multos ambitione, plures formidine trahebat, in caſtra venit, incertus animi, & infidis conſiliis obnoxius. Concionanti (prodigioſum dictu) tantum fœdarum volucrum ſuperuolitauit, vt nube atrâ [65] diem obtenderent. Acceſſit dirum omen, profugus altaribus taurus, diſiecto ſacrificij apparatu, [66] longè, nec vbi feriri hoſtias mos eſt, confoſſus. Sed præcipuum ipſe Vitellius oſtentum erat, ignarus militiæ, improuidus conſilij. quis ordo agminis, quæ cura explorandi, quantus vrgendo trahendóve bello modus, alios rogitans, & ad omnes nuntios, vultu quoque & inceſſu trepidus, dein temulentus. Poſtremò tædio caſtrorum, & auditâ defectione Miſenenſis claſſis, Romam reuertit, recentiſſimum quodque vulnus pauens, ſummi diſcriminis incurioſus. Nam cùm tranſgredi Apenninum integro exercitus ſui robore, & feſſos hieme atque inopiâ hoſtes aggredi, in aperto foret; dum diſpergit vires, acerrimum militem, & vſque in extrema obſtinatũ, trucidandum, capiendumque tradidit, peritiſſimis centurionum diſſentientibus, & ſi conſulerentur, vera dicturis. [67] Arcuêre eos intimi amicorum Vitellij. ita formatis Principis auribus, vt aſpera quæ vtilia, D nec quidquam niſi iocundum & læſurum acciperet. Sed claſſem Miſenenſem (tantum ciui-

Quibus morib. Mucianus offenſus.
Vitellius cladem diſſimulat.
Rumores varias.
Centurionis memorabile factum.
Tandem Vitellius Apenninum occupat.
Honores largitur.
Aut commoda.
In caſtra venit.
Mirum ei prodigium.
Romam redit.
Peſſimo in omnibus conſilio vſus.

64. QVI MEVANIAM INSEDERAT.] *Vocula addita e libris.*

65. DIEM OBTENDERENT.] *Benè ita libri, non,* obtunderent, *vt viſum Beato. Quibuſdam ſcriptum,* nube radium obtunderent. *vitioſè.*

66. LONGE, NEC VBI FERIRI.] *Prauiit ad emendationem hanc Vatic. qui refert,* longè nec vi feriri. *Nam alij libri hic mutili. Ominoſum verò antiquitus, ſi hoſtia fugiſſet, nec ſuo loco, id eſt ante aram caſa fuiſſet. Feſtus:* Piacularia appellabant, quæ ſacrificantibus triſtia portendebant, cùm aut hoſtia ab arâ profugiſſet, aut percuſſa mugitum dediſſet, aut in aliam partem corporis quàm oporteret, cecidiſſet. *Plinius:* Notatũ eſt vitulos, ad aras humeris hominis allatos, non ferè litare: ſicut nec claudicante, nec alienâ hoſtiâ deos placari, nec trahente ſe ab aris.

67. ARCVERE EOS.] *Veri. non* arguêre.

68. Iv-

Miſenenſis claſſis defectio. ciuilibus diſcordiis etiam ſingulorum audacia valet) Claudius Fauentinus centurio, per A ignominiam à Galbâ dimiſſus, ad defectionem traxit, fictis Veſpaſiani epiſtolis pretium proditionis oſtentans. præerat Claſſi Claudius Apollinaris, neque fidei conſtans, neque ſtrenuus in perfidiâ. & Apinius Tiro præturâ functus, ac tum fortè Minturnis agens, ducem ſe defectoribus obtulit. à quibus municipia coloniæque impulſæ, præci-*Puteolani pro Veſpaſiano.* puo Puteolanorum in Veſpaſianum ſtudio, contrà Capuâ Vitellio fidâ, municipalem æmulationem bellis ciuilibus miſcebant. Vitellius, Claudium Iulianũ (is nuper claſſem *Capuani pro Vitellio.* Miſenenſem molli imperio rexerat) permulcendis militum animis delegit. data in au-*Iulianus cum gladiatoribus tranſit ad Flauianos.* xilium vrbana cohors, & gladiatores, quibus [68] Iulianus præerat. Vt collata vtrimque caſtra, haut magnâ cunctatione Iuliano in partes Veſpaſiani tranſgreſſo, Tarracinam occupauêre, mœnibus ſituque magis, quàm ipſorum ingenio tutam. Quæ vbi Vitellio *L. Vitellius in eum it.* cognita, parte copiarum Narniæ cum præfectis prætorij relictâ, L. Vitellium fratrem, cum ſex cohortibus & quingentis equitibus, ingruenti per Campaniam bello oppoſuit. Ipſe æger animi, ſtudiis militũ & clamoribus populi arma poſcentis refouebatur: dum vulgus ignauum, & nihil vltra verba auſurum, falsâ ſpecie, exercitus & legiones appel- B lat. Hortantibus libertis (nam amicorum eius quanto quis clarior, minùs fidus) vocari *Tribus Romana nomina dant.* tribus iubet, dantes nomina ſacramento adigit. Superfluente multitudine, curam delectus in conſules partitur. Seruorum numerum & pondus argenti ſenatoribus indicit, equites Romani obtulêre operam pecuniáſque, etiam libertinis idem munus vltrò flagitantibus. Ea ſimulatio, officia metu perfecta, verterat in fauorem. Et plerique haut perinde Vitellium, quàm caſum locumque principatus miſerebantur. nec deerat ipſe vultu, voce, lacrymis, miſericordiam elicere, largus promiſſis, &, quæ natura trepidantium eſt, immodicus. Quin & Cæſarem ſe dici voluit, aſpernatus anteà. ſed tunc, ſuperſtitione nominis, & quia in metu conſilia prudentium, & vulgi rumor iuxtà audiuntur. Ceterùm vt omnia inconſulti impetus cœpta, initijs valida, ſpatio langueſcunt, dilabi paulatim ſenatores, equiteſque, primò cunctanter & vbi ipſe non aderat, mox [69] conterriti, mæſtive diſcrimine, donec Vitellius pudore irriti conatus, quæ non dabantur omiſit. Vt terrorem Italiæ poſſeſſa Meuania, ac velut renatum ex integro bellum intulerat, C *Multi Italorum ad Flauianos deficiunt.* ita haut dubium erga Flauianas partes ſtudium, tam pauidus Vitellij diſceſſus addidit. [70] ereptus Samnis, Pelignuſque, & Marſi, æmulatione, quòd Campania præueniſſet, vt in nouo obſequio ad cuncta belli munia acres erant. Sed fœdâ hieme per tranſitum A-*Hi Apenninum tranſeunt.* pennini conflictatus exercitus: & vix quieto agmine niues eluctantibus, patuit quantum diſcriminis adeundum foret, ni Vitellium retrò fortuna vertiſſet. quæ Flauianis ducibus non minus ſæpè quàm ratio affuit. Obuium illîc Petilium Cerialem habuêre, a-*Cerialis elapſus.* greſti cultu, & notitiâ locorum, cuſtodias Vitellij elapſum. Propinqua affinitas Ceriali cum Veſpaſiano, nec ipſe inglorius militiæ, eoque inter duces aſſumtus eſt. Flauio quoque Sabino, ac Domitiano patuiſſe effugium, multi tradidêre. Et miſſi ab Antonio nuntij, per varias fallendi artes penetrabant, locum ac præſidium monſtrantes. Sabinus in-*Domitianus non item.* habilem labori & audaciæ valetudinem cauſſabatur. Domitiano aderat animus: ſed cuſtodes à Vitellio additi, quamquam ſe ſocios fugæ promitterent, tamquam inſidiantes timebantur. Atque ipſe Vitellius, reſpectu ſuarum neceſſitudinum, nihil in Domi-*Caſtra Carſulis.* tianum atrox parabat. Duces partium, vt Carſulas venêre, paucos ad requiem dies ſumunt: donec aquilæ, ſignáque legionum aſſequerentur. Et locus ipſe caſtrorum place- D bat, latè proſpectans, tuto copiarum aggeſtu, florentiſſimis ponè tergum municipijs. Simul colloquia cum Vitellianis decem milium ſpatio diſtantibus, & proditio ſperabatur. Ægrè id pati miles, & victoriam malle quàm pacem. ne ſuas quidem legiones opperiebantur, vt prædæ quàm periculorum ſocias. Vocatos ad concionem Antonius docuit,

68. IVLIANVS PRÆERAT.] *Mirum, ne ille ipſe Iulianus, qui Plinio curaſſe dicitur* munus gladiatorium Neronis. *lib.* XXXVII. *cap.* III.

69. CONTERRITI MÆSTIVE.] *E Florentino, in quo eſt,* contempti meſtine, *Pichena emendat:* contemptim & ſine diſcr. *Belle, belle.*

70. EREPTVS SAMNIS.] *In Florentino,* erectus: *ſed illud placet, ereptum nempe Vitellio, qui poſſidebat. Aut ſi* erectus, *capi licet animis erectos ob Vitellij diſceſſum, & ſic defeciſſe.*

71. Ra-

A *. . . Eſſe adhuc Vitellio vires, ambiguas ſi deliberarent, acres ſi deſperaſſent. Initia bellorum* *Antonium militem mitigat.*
ciuilium fortunæ permittenda, victoriam conſiliis & [71] *ratione perfici. Iam Miſenenſem claſſem*
& *pulcherrimam Campaniæ oram deſciuiſſe, nec plus e toto terrarum orbe reliquum Vitellio,*
quam quod inter Tarracinam Narniamque iaceat. Satis gloriæ prœlio Cremonenſi partum, &
exitio Cremonæ, nimium inuidiæ. ne concupiſcerent Romam capere potiùs, quàm ſeruare. Maiora
illis præmia, & multo maximum decus, ſi incolumitatem ſenatui populoque Rom. ſine ſanguine
quæſiſſent. His & talibus mitigati animi. Nec multo pòſt legiones venêre. Et terrore fa-
maque aucti exercitus, Vitellianæ cohortes nutabant, nullo in bellum adhortante, mul-
tis ad tranſitionem, qui ſuas centurias turmaſque tradere donum victori, & ſibi in po-
ſterum gratiam certabant. Per eos cognitum eſt, Interamnam proximis campis præſi- *Præſidium Interamnæ interceptum.*
dio quadringentorum equitum teneri. Miſſus extemplò Varus, cum expeditâ manu,
paucos repugnantium interfecit. plures, abiectis armis, veniam petiuêre. quidam in ca-
ſtra refugi, cuncta formidine implebant, augendo rumoribus virtutibus copiáſque ho- *Vitelliani carptim ad victores tranſeunt.*
ſtium, quo amiſſi præſidij dedecus leuarent. Nec vlla apud Vitellianos flagitij pœna: &
B præmiis defectorum, vera fides. ac reliquum perfidiæ certamen, crebra transfugia tri-
bunorum centurionumque. Nam gregarius miles induruerat pro Vitellio, donec Pri-
ſcus & Alphenus, deſertis caſtris ad Vitellium regreſſi, pudore proditionis cunctos ex-
ſoluerent. Iiſdem diebus, Fabius Valens, Vrbini, in cuſtodiâ interficitur. Caput eius *Valentis cædes.*
Vitellianis cohortibus oſtentatum, ne quam vltrà ſpem fouerent. nam peruaſiſſe in
Germanias Valentem, & veteres illic nouoſque exercitus ciere credebant. Visâ cæde, in
deſperationem verſi. & Flauianus exercitus, immane quantum animo exitium Valen- *Vita & mores hominis.*
tis, vt finem belli, accepit. Natus erat Valens Anagniæ, equeſtri familiâ, procax mori-
bus, neque abſurdus ingenio famam vrbanitatis per laſciuiam petere. [72] ludicro Iuue-
nalium ſub Nerone, velut ex neceſſitate, mox ſponte mimos actitauit, ſcitè magis quàm
probe. Legatus legionis, & fouit Verginium, & infamauit. Fonteium Capitonem in pro-
ditionem corruptum, ſeu quia corrumpere nequiuerat, interfecit. Galbæ proditor, Vi-
tellio fidus, & aliorũ perfidiâ illuſtratus. Abruptâ vndique ſpe, Vitellianus miles tranſ- *Cohortium Vitellij deditio.*
C iturus in partes, id quoque non ſine dedecore, ſed ſub ſignis vexilliſq; in ſubiectos Nar-
niæ campos deſcendêre. Flauianus exercitus, vt ad prœlium [73] intentus armatuſque,
denſis circa viam ordinibus, adſtiterat. Accepti in medium Vitelliani. & circumdatos,
Primus Antonius clementer alloquitur. pars Narniæ, pars Interamnæ ſubſiſtere iuſſi.
relictæ ſimul è victricibus legiones, neque quieſcentibus graues, & aduerſus contuma-
ciam validæ. Non omiſêre per eos dies Primus ac Varus crebris nuntiis ſalutem, & pe- *Ipſi conditiones propoſitæ.*
cuniam, & ſecreta Campaniæ, offerre Vitellio, ſi poſitis armis, ſeque ac liberos ſuos Ve-
ſpaſiano permiſiſſet. In eundem modum & Mucianus compoſuit epiſtolas: quibus
plerumque fidere Vitellius, ac de numero ſeruorum, [74] electione lictorum loqui. Tan-
ta torpedo inuaſerat animum, vt ſi Principem eum fuiſſe ceteri non meminiſſent, ipſe *Nec ab eo*
obli- *ſtretu.*

71. RATIONE PERFICI.] *Vulgati*, proficiſci; *ſcripti*, profici. *ex quo nobis* perfici *viſum facere.*

D 72. LVDICRO IVVENALIVM.] *Hoc malui, quàm quod vulgò eſt* Iuuenum.

73. INTENTVS ARMATVSQVE.] *Codex regius*, ornatuſque. *quod germanum eſt. Loquebantur enim ita etiam in armis. Vnde & gladiatorum armamenta. Tacitus lib.* V. pauci ornati militariter. *Liuius libro* IX. Diemque iis quà equis armiſque inſtructi ornatique adeſſent, edicit.

74. ELECTIONE LICTORVM.] *Quarſum lictores? Si enim priuatum ſeſe indueret, nihil iis opus. Scribendum omnino* litorum. *Seceſſum videlicet aliquem amœnum & maritimum adtribui ſibi Vitellius volebat, velut ad otium. Itaque in oratione aduerſaria mox amicorum, reſpondetur huic parti.* Nunc pecuniam & familiam, & beatos Campaniæ ſinus promitti. *Suetonium ego in hac voce paullò grauiùs & obſcuriùs corruptum reſtituo. Tiber. cap.* LXXII. Nec abſtinuit conſuetudine, quin tunc quoque inſtans in medio triclinio, adſtante lictore, ſingulos valere dicentes appellaret. *Cui enim rei lictor hic in triclinio? aut ex qua ritu? Beroaldus & priſcæ editiones*, vt ſtans in medio. *Legam & reſcribam totum locum*: aut ſtans in medio triclinio, aut ſtans in litore, ſingulos. *&c. ſiue relegatâ alterâ voce breuius*, aut ſtans in medio triclinio, aut è litore. *Temerè enim repetita videtur à libraria. Sententia autem liquida & pura, Tiberium Capreis diſſimulando morbo ſtantem valedixiſſe comiter ſingulis, ſiue in triclinio, ſiue in ipſo litore. Nam medica ea inſula, & amici plerique diuerſabantur, vt opinor, in oppoſitâ Italia terrâ.*

Sabinum incitant ad arma. obliuiſceretur. At primores ciuitatis, Flauium Sabinum præfectum vrbis, ſecretis ſer- A
monibus incitabant, victoriæ famæque partem capeſſeret. *Eſſe illi proprium militem co-
hortium vrbanarum. nec defuturas* [75] *vigilum cohortes, ſeruitia ipſorum, fortunam partium, &
omnia prona victoribus. ne Antonio Varoque de gloria concederet. Paucas Vitellio cohortes, &
mæſtis vndique nuntiis trepidas. populi mobilem animum: & ſi ſe ducem præbuiſſet, eaſdem illas
adulationes pro Veſpaſiano fore. Ipſum Vitellium ne proſperis quidem parem, adeo ruentibus de-
bilitatum. gratiam patrati belli penes eum, qui vrbem occupaſſet. Id Sabino conuenire, vt impe-
Nec facilè impellitur. rium fratri reſeruaret: id Veſpaſiano, vt ceteri poſt Sabinum haberentur.* Haut quaquam ere-
cto animo eas voces accipiebat, [76] inualidus ſenectâ. Erant qui occultis ſuſpicionibus
inceſſerent, tamquam inuidiâ & æmulatione fortunam fratris moraretur. Namque Fla-
uius Sabinus ætate prior, priuatis vtriuſque rebus, auctoritate pecuniáque Veſpaſia-
num anteibat. Et credebatur affectam eius fidem præiuuiſſe, domo agriſque pignori
acceptis. Vnde, quamquam manente in ſpeciem concordiâ, offenſarum operta me-
Et magis de pace annititur. tuebantur. Melior interpretatio, mitem virum abhorrere à ſanguine & cædibus: eoque
crebris cum Vitellio ſermonibus de pace, ponendiſque per conditionem armis agitare. B
Sæpè domi congreſſi. poſtremo in æde Apollinis, vt fama fuit, pepigêre. Verba vo-
ceſque duos teſtes habebant, Cluuium Rufum & Silium Italicum. Vultus procul viſen-
tibus notabantur, Vitellij proiectus & degener, Sabinus non inſultans, & miſeranti
Quam Vitellij proximi dirimunt: propior. Quòd ſi tam facilè ſuorum mentes flexiſſet Vitellius, quàm ipſe ceſſerat: in-
cruentam vrbem Veſpaſiani exercitus intraſſet. Ceterum vt quiſque Vitellio fidus, ita
pacem & conditiones abnuebant, diſcrimen ac dedecus oſtentantes, & fidem in libidi-
Eumque ad robur exſtimulant. ne victoris. *Nec tantam Veſpaſiano ſuperbiam, vt priuatum Vitellium pateretur:* [78] *ne victos
quidem laturos. Ita periculum ex miſericordiâ. Ipſum ſanè ſenem, & proſperis aduerſiſque ſa-
tiatum. Sed quod nomen, quem ſtatum filio eius Germanico fore? Nunc pecuniam, & familiam,
& beatos Campaniæ ſinus promitti. Sed vbi imperium Veſpaſianus inuaſerit, non ipſi, non ami-
cis eius, non denique exercitibus ſecuritatem, niſi extincto* [79] *æmulatu redituram. Fabium il-
lis Valentem, captiuum & caſibus dubiis reſeruatum, prægrauem fuiſſe: nedum Primus ac Fu-
ſcus, & ſpecimen partium Mucianus, vllam in Vitellium niſi occidendi licentiam habeant. Non C
à Cæſare Pompeium, non ab Auguſto Antonium incolumes relictos. Niſi forte Veſpaſianus altio-
res ſpiritus gerat,* [80] *Vitellij cliens, cùm Vitellius collega Claudio foret. Quin vt cenſuram pa-
tris, vt tres conſulatus, vt tot egregiæ domus* [81] *honores deceret, deſperatione ſaltem in audaciam
accin-*

75. VIGILVM COHORTES.] *Quas Principe Auguſta inſtitutas, Dio ſcribit lib. LV. idq. refert in annum Vrbis* DCCLIX. *Idem Paulus tradidit libro proprio De officio præfecti vigilum, vt vides in Pandectis. Appiano tamen quid fiet, qui in Triumuiratu Vigiles repperit, & inſtitutas vult, Pompeia in Siciliâ victo id eſſet, triginta penè ante Dionis traditionem annis. Scribit lib. V. Ciuil.* Sabinum præfectum à Cæſare ad turbas & latrocinia in vrbe atque Italiâ comprimenda: Καὶ ἐξ ἐκείνου, addit, φασὶ [illegible] τὸ τῶν νυκτοφυλάκων ἔθος τε καὶ εἶδος. Atque ex eo tempore aiunt manſiſſe nocturnorum Vigilum morem & formam. *Benè, aiunt: nam ſi tu Appiane, nimis erras. Sparteolas hos milites vocare interpres Iuuenalis videtur, Sat.* XIV. *in illud.* Diſpoſitis prædiues hamis. Per tranſlationem, *inquit*, diſciplinæ militaris Sparteolorum Romæ, quorum cohortes in tutélam vrbis, cum hamis & cum aquâ vigilias curare côſueuerunt vicinis. *Corrigendum in fine huius Scholij,* curare conſueuerunt vicibus: *& quod ad* Sparteolos, *ipſa vox in Tertulliani Apologetica, eodem ſenſu.*

76. INVALIDVS SENECTA.] *Vocem Rodolphus addit,* ſenecta ſemque. *valde appoſite, modò è libris.*

77. OFFENSARVM OPERTA.] *Ita Farneſianus, probâ & ſolemne Taciti dictione. Alij,* opera.

78. NE VICTOS QVIDEM.] *Varia emendatio vel crux potius adhibita huic loco. Vertranius legit,* ne victor quidem laturus. *Beatus:* Ne victum quidem laturus. *Mihi ſana lectio eſt, ſana ſententia. Si Veſpaſianum ſequebant, tam alto animo eſt vt rectis oculis æmulum quendam imperij poſſit adſpicere: tamen id iſta ipſa victa partes ferent numquam. qui miſeratione olim Principis, ad vltionem & res nouas* D *accingentur. Atque huic ſententiæ aptè ſubnexum,* Ita periculum ex miſericordiâ.

79. ÆMVLATV REDITVRAM.] *Cenſeo nos aptè reſtituiſſe etſi in libris,* æmulatore redituram. *Budenſis aliquid innuit, qui* æmulatore daturam *præferebat. Tacitus alibi:* & ne æmulatus in vrbe ageret. prouinciæ Luſitaniæ præficitur.

80. VITELLII CLIENS, CVM VITELLIVS.] *Poſtrema ea verba,* cùm Vit col. Cl. foret, *glaſſulam ſapere videantur, ad ſubſequentia verba,* Quin vt cenſuram patris *Fero tamen.*

81. HONORES DEBERET.] *Rectè & copio. In Romanâ tamen editione* honores degeret. *ex quâ ſiquid*

[illegible] *militem, sup[illegible] studia [illegible]uli. Denique nihil [illegible]ius cuen[illegible]rum, quam [illegible]rauit. morie[illegible] in v[illegible] [illegible]ri n[illegible]um d[illegible] tis d[illegible] re[illegible]e n[illegible]issimum spiri-[illegible] inm[illegible] ant[illegible] me[illegible] s [illegible] unda[illegible] an per [illegible] ut[illegible]m.* [illegible]rdæ [illegible] Vi-[illegible] *Natura [illegible] nanum & degenerem.* an[illegible] Obruebatur animu[illegible] uraq[illegible]e, ne pertinacibus arm[illegible] minus pla-[illegible] n[illegible] n[illegible] [illegible] & [illegible] p[illegible], quæ ta- *Mater eius obiit.* [illegible] ant[illegible] di[illegible] b[illegible] p[illegible] ot[illegible] morte [illegible] præne[illegible] it. nihil prin[illegible] tu fili[illegible] uta, ni[illegible] luctum & bonam famam. xv. kal. Ian[illegible] au[illegible] de[illegible] le[illegible]ionis co-[illegible] quæ [illegible] Nari[illegible]æ de[illegible] pull[illegible] pala[illegible] [illegible]dum, [illegible]ur cu[illegible] famil[illegible]a. Simul ferebatur lecticula paru[illegible]lus [illegible], velut in funebrem pompam. V[illegible]-[illegible] & [illegible]pesti[illegible]æ. miles in[illegible]. Nec q[illegible]squam adeo [illegible]um *Ipse Princi patu abstinuit.* h[illegible]anarum [illegible]or, q[illegible] non comm[illegible]ret [illegible], R[illegible] Princi[illegible], & [illegible]neris humani paullo ante dominum, relict[illegible] fortunæ [illegible] se[illegible], per populum, per vr-[illegible], ex[illegible] de [illegible]perio. Nihil tale viderant, n[illegible]il audi[illegible]. R[illegible]pen[illegible] v[illegible] [illegible]em Cæſarem oppreſſerat; occultæ Carum inſidiæ. nox & ignot[illegible] [illegible]m Neronis abſ-condе[illegible]ant. Piſo & Galba, tamquam in acie cecidere. in ſuâ [illegible]ncione Vitellius, inter ſuos
B [illegible], proſpectantibus etiam feminis, pauca & præſen[illegible] [illegible] congru[illegible]ia locu-tus: *Cedere ſe pacis & Reip. cauſsâ: retinerent tantùm memoriam ſui, fratremque, & coniu-gem [illegible] innoxiam liberorum ætatem miſerarentur.* *Concionem habet.* Simul filium prot[illegible]n[illegible], modo ſingulis, mo[illegible] vniuerſis commendans, poſtremò fletu præpediente, [illegible]ſtenti conſuli (Cæci-lius S[illegible]nplex erat) exſolutum a latere pugionem, velut ius necis vitæque ciuium, redde-bat. *Abdicat ſe geris.* Aſpe[illegible]ante conſule, re[illegible]lamantibus qui in concione adſtite[illegible]nt, vt in æde Co[illegible]or-diæ [illegible]o[illegible]iturus inſignia imperij, domumque fratris petiturus, diſceſſit. Maior [illegible]ic clamor ob[illegible]ſtenti[illegible]m penatibus priuatis, in palatium vocaut[illegible]um. in[illegible]cluſ[illegible] alı[illegible]d it[illegible]r, idque ſolu[illegible]n quod in ſacram viam pergeret, patebat. Tum conſilij inops, in palatium rediit. *Populus & miles in ſede eum reſtituunt.* Præuenerat [illegible]umor, eiurari ab eo imperium. Scripſeratque Flauius Sabinus cohortium tribunis, vt militem cohiberent. Igitur tamquam omnis Reſp. in Veſpaſiani ſinum ceſ-ſiſſet, primores ſenatus, & plerique equeſtris ordinis, omniſque miles vrbanus, & vigiles, *Sabinus interea Remp. ſuſceperat.*
C domum Flauij Sabini compleuêre. Ill[illegible]d de ſtudiis vulgi, & minis Germanicarum co-hortium affertur. Longiùs iam progreſſus erat, quàm vt regredi poſſet: & ſuo quiſque metu, ne diſiectos, eoque minùs validos, Vitelliani conſectarentur, contantem in arma impellebant. Sed quod in eiuſmodi rebus accidit, conſilium ab omnibus datum eſt, periculum pauci ſumsêre. Circa lacum Fundani, deſcendentibus qui Sabinum comita-bantur armatis, occurrunt promtiſſimi Vitellianorum. Modicum ibi prœlium, impro-uiſo tumultu, ſed proſperum Vitellianis fuit. *Præliatur cum Vitellianis: Pellitur.* Sabinus, re trepidâ, quod tutiſſimum è præſentibus, arcem Capitolij inſedit mixto milite, & quibuſdam ſenatorum equitum-que: quorum nomina tradere haut promtum eſt, quoniam victore Veſpaſiano, multi id meritum erga partes ſimulauêre. *Capitolium occupat.* Subierunt obſidium etiam feminæ: inter quas maxi-mè inſignis, Verulana Gracilia, neque liberos, neque propinquos, ſed bellum ſecuta. Vi-tellianus miles, cuſtodiâ ſecordi clauſos circumdedit, eoque, concubiâ nocte, ſuos libe-ros Sabinus, & Domitianum fratris filium, [82] in Capitolium acciuit. *Obſidetur.* At Sabinus, miſſo per neglecta ad Flauianos duces nuntio, qui circumſideri ipſos, & niſi ſubueniretur, ar-tas res nuntiaret; noctem adeò quietam egit, vt digredi ſine noxâ potuerit. Quippe mi-
D les Vitellij aduerſus pericula ferox, laboribus & vigiliis parum intentus erat. Et hiber-nus imber repentè fuſus, oculos aureſque impediebat. Luce primâ Sabinus, antequam inuicem hoſtilia cœptarent, Cornelium Martialem è primipilaribus, ad Vitellium mi-ſit, cum mandatis & queſtu, quòd pacta turbarentur. *Mittit ad Vitellium expoſtulatum.* *Simulationem prorſus & imaginem deponendi imperij fuiſſe, ad decipiendos tot illuſtres viros. Cur enim è roſtris, fratris demum im-minentem foro, & irritandis hominum oculis, quàm Auentinum & penates vxoris petiſſet? Ita priuato,*

(ſiquid mutandum eſt) fecerim, tegeret. Rodolphus enim longiùs abire à ſcripto videtur, qui reponit, neglig[illegible]*ret.*

82. IN CAPITOLIVM.] *Hæ duæ voces à gloſſographo fortaſſe. certè in Capitolium eos accitos, ſine monitore vllo nimis clarum.*

primas [illegible] omnem principatus ſpeciem vitanti, conuen[illegible]. Cont[illegible] in palatium, [illegible] A
ſam impe[illegible] tem re[illegible]re[illegible]um. Inde armatum agmen emiſſum, ſtratam inno[illegible] ciuium c[illegible] berrimam vrbis partem. ne Capitolio quidem abſtineri. To[illegible]at m[illegible] tempe[illegible], [illegible] vnum [illegible] inter[illegible]bus, dum inter [illegible] Veſpaſianum ac Vitellium prœliis legionum, captiuitati[illegible]us vrbium, de[illegible]itionibus c[illegible] iam iudicatur. Iam Hiſpanis, Germaniiſque, & [illegible]tannia, de[illegible]entibus, fratrem [illegible] Veſpaſiani man[illegible] fide, donec vltrò ad conditiones vocaretur. Pacem & concordiâ victis vtil[illegible]a, vi[illegible]oribus [illegible]m pulc[illegible]ra eſſe. Si conuentionis pœniteat; non ſe, quem perfidiâ deceperit, ferro petere[illegible]t, non filium Veſpaſiani vix puberem. quantum occiſis vno ſene & vno iuuene profici? [illegible]ret [illegible] legionibus, de ſumma rerum illic certaret: cetera [illegible]cundum euentum prœlij ceſſura. T[illegible]pid[illegible]s ad

Ille ſe purgat, milites culpat. hæc Vitellius, pauca purgandi ſui cauſsâ reſpondit, culpam in mi[illegible]em conferens, cuius ni[illegible]io ardori impar[illegible] eſſe modeſtian ſuam. Et monuit Martialem, vt per [illegible]am ædium partem occulte abiret, ne a militibus internuntius inuiſę pacis interficeretur. Ipſe neque iubendi neque vitandi potens, non iam imperator, ſed tantùm belli cauſa erat.

Capitolium oppugnatur. Vix dum regreſſo in Capitolium Martiale, furens miles aderat, nullo duce, ſibi quiſque au[illegible]or: cito agmine, forum & imminentia foro templa prætervecti, erigunt aciem per B
aduerſum collem, vſque ad primas Capitolinæ arcis fores. Erant antiquitùs [83] porticus in latere c[illegible], [84] dextrâ ſubeuntibus. In quarum tectum egreſſi, ſaxis teguliſque Vitellianos deturbabant. neque illis manus niſi gladiis armatæ; & arceſſere tormenta, aut miſſilia tela, longum videbatur. Faces in prominentem porticum iecêre, & ſequebantur ignem. ambuſtaſque Capitolij fores penetraſſent, ni Sabinus reuulſas vndique ſtatuas, decora maiorum, in ipſo aditu vice muri obieciſſet. Tum diuerſos Capitolij aditus inuadunt, iuxta lucum aſyli, & quà Tarpeia rupes centum gradibus aditur. Improuiſa vtraque vis. propior atque acrior per aſylum ingruebat Nec ſiſti poterant, ſcandentes per coniuncta ædificia: quæ, vt in multâ pace, in altum edita, ſolum Capitolij æquabant.

Incenditur. Hîc ambigitur, [85] ignem tectis oppugnatores iniecerint, an obſeſſi, quæ crebrior fama eſt, quò nitentes ac progreſſos depellerent. Inde lapſus ignis in porticus, appoſitas ædibus mox [86] ſuſtinentes faſtigium Aquilæ, vetere ligno, traxêre flammam, aluerúntque. Sic Capitolium, clauſis foribus, indefenſum & indireptum, confl. grauit. Id faci- C

Querela ſuper eo. nus poſt conditam vrbem luctuoſiſſimum fœdiſſimumque Pop. Rom. accidit, nullo externo hoſte, propitiis, ſi per mores noſtros liceret, deis. Sedem Iouis optimi maximi, auſpicatò à maioribus pignus imperij conditam, [illegible]uam non Porſena deditâ vrbe, neque Galli captâ, [87] temerare potuiſſent, furore Principum exſcindi? Arſerat & antè Capitolium ciuili bello, ſed fraude priuatâ. Nunc palàm obſeſſum, palàm incenſum. quibus

Quis condiderit. armorum cauſſis, [88] quo tantæ cladis pretio pro patriâ bellauimus? Vouerat Tarquinius Priſcus rex, bello Sabino; iecerat que fundamenta, ſpe magis futuræ magnitudinis,

Auxerit. quàm quò modicæ adhuc Pop. Rom. res ſufficerent. Mox Seruius Tullius, ſociorum ſtudio; deinde Tarquinius Superbus, captâ Sueſsâ Pometiâ, hoſtium ſpoliis exſtruxêre. Sed gloria operis, libertati reſeruata. Pulſis regibus, Horatius Puluillus iterùm conſul dedicauit, eâ magnificentiâ, quam immenſæ poſteà Pop. Rom. opes ornarent potiùs,

83. PORTICVS IN LATERE.] *Dionyſius lib.* IV. Frons eius meridiem ſpectans: porticum habet, cum triplici columnarum ordine: in lateribus ordo duplex eſt.

84. DEXTRA SVBEVNTIBVS] *An*, dextræ ſubeuntibus? *atque ita, vt diſco, Florentinus.*

85. IGNEM OPPVGNATORES.] *Hoc quidem ambigi poteſt: at non quod Philoſtratus incurioſè ſcribit libro* v. Domitianum obſediſſe Vitellianos in Capitolio, a[illegible]e illos [illegible]anculum fugientes templum incend[illegible]e. *Ille dixit, ſui perperam multa alia: cl[illegible] cus nemo [illegible]ripſit.*

86. SVSTINENTES FASTIGIVM AQVILÆ.] *Græci etiam eâmente ἀετὸν dicunt. Heſychius* Ἀετὸς, ἡ ὄροφος, καὶ τὸ ἐπὶ τῶν γείσων χυμάτιον. *Pauſanias aliquoties vſurpat, vt lib.* X. Τὰ δ' ἐν τοῖς ἀετοῖς ἐςιν Ἄρτεμις, καὶ Λητὼ, καὶ Ἀπόλλων. *Lib.* V. Τ[illegible] δὲ αὐτὸ τοῦτο ἐς τὸν ἀετὸν ἀνῆκεν [illegible] *Niſi fallor, iſtæ ipſæ aquilæ, quæ* [illegible] *Polluci dicuntur.* D

87. TEMERARE POTVISSENT.] *Ita Farneſianus, melius certè, quàm,* tenere, *quod obtinuit. Pollutio enim iſta ad locum ſacrum refertur.*

88. QVO TANTÆ CLADIS.] *Aeger mihi locus olim viſus, nunc in ſanitate eſſe. Sententia: ne pro patriâ quidem olim tanta clade pugnatum; nedum pro ambitione priuatâ, aut contra patriam.*

89. CCCCXV.

A tiùs, quàm augerent Iiſdem rurſus veſtigiis ſitum eſt, poſtquam interiecto [89] CCCCXV.
annorum ſpatio L. Scipione, C. Norbano Coſs. flagrauerat. Curam victor Sulla ſuſce- *Reparatur.*
pit, neque tamen dedicauit. hoc ſolum [90] felicitati eius negatum. [91] Lutatij Catuli no-
men, inter tanta * Cæſarum opera, vſque ad Vitellium manſit. Ea tunc ædes cremaba- ** Flor. tot*
tur. Sed plus pauoris obſeſſis, quàm obſeſſoribus intulit. Quippe Vitellianus miles, ne-
que aſtu, neque conſtantiâ, inter dubia indigebat. Ex diuerſo, trepidus miles, dux ſegnis, *Torpor Sabini.*
& veluti captus animi, non linguâ, non auribus competere. neque alienis conſilijs regi,
neque ſua expedire. huc illuc clamoribus hoſtium circumagi. quæ iuſſerat vetare, quæ
vetuerat iubere. Mox quod in perditis rebus accidit, omnes præcipere, nemo exſequi.
poſtremò abiectis armis, fugam & fallendi artes circumſpectabant. Irrumpunt Vitel-
liani, & cuncta ſanguine, ferro, flammiſque miſcent. Pauci militarium virorum, inter
quos maximè inſignes, Cornelius Martialis, Æmylius Pacenſis, Caſperius Niger, Di-
dius Scæua, pugnam auſi obtruncantur. Flauium Sabinum inermem, neque fugam cœ-
ptantem, circumſiſtunt, & Quinctium Atticum conſulem, vmbrâ honoris & ſuâmet *Conſul Atticus.*
B vanitate monſtratum, quòd edicta in populum pro Veſpaſiano magnifica, probroſa
aduerſus Vitellium iecerat. Ceteri per varios caſus elapſi, quidam ſeruili habitu, alij fide *Multi elapſi.*
clientium contecti, & inter ſarcinas abditi. Fuêre, qui excepto Vitellianorum ſigno, quo
inter ſe noſcebantur, vltrò rogitantes reſpondentéſve, audaciam pro latebrâ haberent.
Domitianus, primâ irruptione apud ædituum occultatus, ſollertiâ liberti, lineo amictu *Inter quos Domitianus.*
turbæ ſacricolarum [92] immixtus ignaruſque, apud Cornelium Primum paternum
clientem, iuxta Velabrum, delituit. Ac potiente rerum patre, diſiecto æditui contuber-
nio, modicum ſacellum IOVI CONSERVATORI, arámque poſuit, caſuſque ſuos in *Qui latebram ſuam poſteà ſacrauit.*
marmore expreſſit. Mox imperium adeptus, IOVI CVSTODI templum ingens, ſeque
in ſinu dei ſacrauit. Sabinus & Atticus onerati catenis, & ad Vitellium ducti, nequa-
quam infeſto ſermone vultuque excipiuntur, frementibus, qui ius cædis, & præmia na-
uatæ operæ, petebant. Clamore à proximis orto, ſordida pars plebis ſupplicium Sabini
expoſcit, minas adulationeſque miſcet. Stantem pro gradibus palatij Vitellium, & pre-
ces parantem, peruicêre vt abſiſteret. Tum confoſſum conlaceratumque, & abſciſſo ca- *Sabinus confoditur.*
C pite truncum corpus Sabini, in Gemonias trahunt. Hic exitus viri haut ſanè ſpernendi.
Quinque & XXX. ſtipendia in Repub. fecerat, domi militiæque clarus. Innocentiam
iuſtitiamque eius, non argueres: ſermonis nimius erat. Id vnum ſeptem annis, quibus
Mœſiam; duodecim, quibus præfecturam vrbis obtinuit, calumniatus eſt rumor. in
fine vitæ, alij ſegnem, multi moderatum, & ciuium ſanguinis parcum credidêre. Quod
inter omnes conſtiterit, ante principatũ Veſpaſiani, decus domus penes Sabinum erat.
Cædem eius lætam fuiſſe Muciano accepimus. Ferebant plerique etiã paci conſultum,
diremtâ æmulatione inter duos, quorum alter ſe fratrem Imperatoris, alter conſortem
imperij cogitaret. Sed Vitellius conſulis ſupplicium poſcenti populo reſtitit, placatus ac *Atticus ſeruatur.*
velut vicem reddens, quòd interrogantibus quis Capitolium incendiſſet, ſe reum Atti- *fremuntibus eripitur.*
cus obtulerat. Eaque confeſſione, ſiue aptum tempori mendacium fuit, inuidiam cri-
menque agnouiſſe, & à partibus Vitellij amolitus videbatur. Iiſdem diebus L. Vitellius,
D poſitis apud Feroniam caſtris, excidio Tarracinæ imminebat: clauſis illic gladiatoribus *Tarracina obſeſſa.*
remigibuſque, qui non egredi mœnia, neque periculum in aperto audebant. Præerat, vt
ſuprà memorauimus, Iulianus gladiatoribus, Apollinaris remigibus, laſciuiâ ſocordiá- *Quam gladiatores ſegniter cuſtodiunt.*
que gladiatorum magis, quàm ducum ſimiles. Non vigilias agere, non intuta mœnium
firma-

89. CCCCXV. ANNORVM.] *Ratio temporum euincit ſcrib.* CCCCXV. *Adi Faſtos.*

90. FELICITATI EIVS NEGATVM.] *Sulla ipſius dictum hoc eſt, quò Tacitus alluſit. Plinius libro* VII. *cap.* XLIII. Hoc tamen nempe felicitati ſuæ defuiſſe confeſſus eſt, quòd Capitolium non dedicauiſſet.

91. LVTATII CATVLI NOMEN.] *Fallit nos ergo, aut falſus ipſe Dio, qui adſeuerat inter alios honores datum Cæſari, vt nomen eius Capitolio inſcriberetur, deleto Catuli. idq́ eum recepiſſe. Quod ex hoc loco omnino non poteſt.*

92. IMMIXTVS IGNARVSQVE.] *Ita Vatic. quod germanum indicaui, non,* ignoratuſque. *Nouitas quædam in eâ voce eſt, quam Salluſtio debet:* More humanæ cupidinis ignara viſundi. *id valet,* ignota.

firmare, noctu dieque fluxi, & amœna litorum perſonantes, in miniſteriũ luxus diſper- A
ſis militibus, de bello tantùm inter conuiuia loquebantur. Paucos ante dies, diſceſſerat
Proditur à ſeruo. Apinius Tiro: doniſque ac pecuniis acerbè per municipia conquirendis, plus inuidiæ
quàm virium partibus addebat. Interim ad Vitellium ſeruus Verginij Capitonis perfu-
git, pollicituſque ſi præſidium acciperet, vacuam arcem furtim traditurum, multâ no-
cte cohortes expeditas ſummis montium iugis, ſuper caput hoſtium ſiſtit. inde miles
ad cædem magis, quàm ad pugnam decurrit. ſternunt inermes, aut arma capientes, &
quoſdam ſomno excitos, cùm tenebris, pauore, ſonitu tubarum, clamore hoſtili turba-
rentur. pauci gladiatorum reſiſtentes, neque inulti cecidêre. Ceteri ad naues ruebant,
vbi cuncta pari formidine implicabantur, permixtis paganis, quos nullo diſcrimine Vi-
telliani trucidabant. Sex liburnicæ inter primum tumultum euasêre, in quîs præfectus
claſſis Apollinaris: [93] reliquas in litore captas, aut nimio ruentium onere preſſas, mare
Iulianus occiſus. hauſit. Iulianus ad L. Vitellium perductus, & verberibus fœdatus, in ore eius iugulatur.
Fœmina viriliter laſciuit. Fuêre, qui vxorem L. Vitellij Triariam inceſſerint, tamquam gladio militari cincta, in-
ter luctum cladeſque expugnatæ Tarracinæ, ſuperbè ſæueque egiſſet. Ipſe lauream pro-
ſperè geſtæ rei, ad fratrem miſit: percontatus, ſtatim regredi ſe, an perdomandæ Cam- B
paniæ inſiſtere iuberet. Quod ſalutare non modò partibus Veſpaſiani, ſed Reipub. fuit.
nam ſi recens victoriâ miles, & ſuper inſitam peruicaciam ſecundis ferox, Romam con-
L. Vitellij ingenium. tendiſſet, haut paruâ mole certatũ, nec ſine exitio vrbis foret. quippe L. Vitellio, quam-
uis infami, inerat induſtria: nec virtutibus, vt boni, ſed quo modo peſſimus quiſque, vi-
Flauiani Saturnalia agitant. tiis valebat. Dum hæc in partibus Vitellij geruntur, digreſſus Narniâ Veſpaſiani exer-
citus, feſtos Saturni dies, Otriculi per otium agitabat. Cauſſa tam prauæ moræ, vt Mu-
Cauſſa eius moræ. cianum opperirentur. Nec defuere qui Antonium ſuſpicionibus arguerent, tamquam
dolo cunctantem, poſt ſecretas Vitellij epiſtolas, quibus conſulatum & nubilem filiam,
& dotales opes, pretiũ proditionis offerebat. Alij, ficta hęc, & in gratiam Muciani com-
poſita. Quidam, omnium id ducum conſilium fuiſſe, oſtentare potiùs vrbi bellũ, quàm
inferrę: quando validiſſimæ cohortes à Vitellio deſciuiſſent, & abſciſſis omnibus præſi-
diis, ceſſurus imperio videbatur. Sed cuncta feſtinatione, deinde ignauiâ Sabini corru-
pta: qui ſumtis temerè armis, munitiſſimã Capitolij arcem, & ne magnis quidem exer- C
citibus expugnabilem, aduerſus tris cohortes tueri nequiſſet. Haut facilè quis vni aſſig-
nauerit culpam, quæ omnium fuit. nam & Mucianus, ambiguis epiſtolis, victores mo-
rabatur; & Antonius, præpoſtero obſequio, vel [94] dum tegeret inuidiam, crimen meruit:
ceterique duces, [95] dum peractum bellum putant, finem eius inſigniuere. Ne Petilius
quidem Cerealis, cum mille equitibus præmiſſus, vt tranſuerſis itineribus per agrum
Max omnes properant ad vrbem. Sabinum, Salariâ viâ vrbem introiret, ſatis maturauerat: donec obſeſſi Capitolij fama
cunctos ſimul exciret. Antonius per Flaminiam ad Saxa rubra, multo iam noctis, ſerum
auxilium venit. Illic interfectum Sabinum, conflagraſſe Capitolium, tremere vrbem,
mæſta omnia accepit. plebem quoque & ſeruitia pro Vitellio armari, nuntiabatur. Et
Equites eorum victi. Petilio Ceriali equeſtre prœlium aduerſum fuerat. namque incautum, & tamquam ad
victos ruentem, Vitelliani interiectus equiti pedes excepêre. pugnatum haut [96] procul
vrbe, inter ædificia hortoſque, & amfractus viarum. quæ gnara Vitellianis, incomperta
hoſtibus, metum fecerant. neque omnis eques concors, adiunctis quibuſdam, qui nuper D
apud Narniam dediti, fortunam partium ſpeculabantur. capitur præfectus alæ, Tul-
lius Flauianus. ceteri fœdâ fugâ conſternantur, non vltra Fidenas ſecutis victoribus. Eo
Plebs pro Vitellio ſe armat. ſucceſſu ſtudia populi aucta. Vulgus vrbanum arma cepit. Paucis ſcuta militaria. plu-
res,

93. RELIQVAS IN LITORE.] *Couarruuiæ codex,* reliquæ in litore captæ. *quod verius.*

94. DVM TEGERET INVIDIAM.] *Ne vnus ipſe omnia velle & facere videretur, eoq; cunctatus. Sed placet magis Pichenæ lectio ex ſcripturâ Flor.* dum regerit. *Nimirum inuidiam ipſe Mucianum retorquet: inuidiam, inquam, eius culpâ & conſilio Capitolium exuſtum. Cur enim moratus eſt, aut inhibuit? At in crimine tamen Antonius, nec parêre in tantâ neceſſitate debebat.*

95. DVM PERACTVM.] *Romanus,* patratum bellum. *probè.*

96. PROCVL VRBE.] *Hiſpanus,* vrbem, *verè.*

97. VVL-

A tes, raptis quod cuique obuium telis, ſignum pugnæ expoſcunt. Agit grates Vitellius,
& ad tuendam vrbem prorumpere iubet. Mox vocato ſenatu, diliguntur legati ad exer- *Legati de pace miſſi.*
citus, vt prætexto Reipub. concordiam pacemque ſuaderent. Varia legatorum ſors
fuit. Qui Petilio Ceriali occurrerunt, extremum diſcrimen adiere, aſpernante milite *Sed ferociter excepti.*
conditiones pacis. 97 Vulneratur prætor Arulenus Ruſticus. auxit inuidiam, ſuper vio-
latum legati prætoriſque nomen, propria dignatio viri. Palantur comites. occiditur pro-
ximus lictor, dimouere turbam auſus. & ni dato à duce præſidio defenſi forent, ſacrum
etiam inter exteras gentes legatorum ius, ante ipſa patriæ mœnia, ciuilis rabies vſque in
exitium temeraſſet. Æquioribus animis accepti ſunt, qui ad Antonium venerant, non
quia modeſtior miles, ſed duci plus auctoritatis. Miſcuerat ſe legatis Muſonius Rufus *Muſonij importuna ſapientia.*
equeſtris ordinis, ſtudium philoſophiæ & placita Stoicorum æmulatus: cœptabátque
permixtus manipulis, bona pacis ac belli diſcrimina diſſerens, armatos monere. Id ple-
riſque ludibrio, pluribus tædio. nec deerant qui propellerent proculcarentque, ni admo-
nitu modeſtiſſimi cuiuſque, & aliis minitantibus, omiſiſſet intempeſtiuam ſapientiam.

B Obuiæ fuere & virgines Veſtales, cum epiſtolis Vitellij ad Antonium ſcriptis. Eximi ſu- *Veſtales à Vitellio miſſæ.*
premo certamini vnum diem poſtulabant. ſi moram interieciſſent, facilius omnia con-
uentura. Virgines cum honore dimiſſæ. Vitellio reſcriptum, Sabini cæde, & incendio
Capitolij, 98 diremta belli commercia. Tentauit tamen Antonius vocatas ad concio-
nem legiones mitigare, vt caſtris iuxta pontem Miluium poſitis, poſterâ die vrbem in-
grederentur. Ratio cunctandi, ne aſperatus prœlio miles, non populo, non ſenatui, ne
templis quidem ac delubris deorum conſuleret. Sed omnem prolationem, vt inimicam *Sed miles moræ impatiens.*
victoriæ, ſuſpectabant. Simul fulgentia per colles vexilla, quamquam imbellis populus
ſequeretur, ſpeciem hoſtilis exercitus fecerant. Tripartito agmine, pars vt aſſiterat Fla- *Triplici agmine vrbem adeunt.*
miniâ viâ, pars iuxta ripam Tiberis inceſſit, tertium agmen per Salariam Collinæ portæ
propinquabat. plebs, inuectis equitibus fuſa. Miles Vitellianus, trinis & ipſe præſidiis *Occurritur.*
occurrit. Prœlia ante vrbem multa, & varia: ſed Flauianis conſilio ducum præſtanti-
bus, ſæpiùs proſpera. Ij tantùm conflictati ſunt, qui in partem ſiniſtram vrbis ad Sallu- *Sed Flauiani vincunt.*

C ſtianos hortos, per anguſta & lubrica viarum flexerant. Superſtantes maceriis horto-
rum Vitelliani, ad ſerum vſque diei, ſaxis piliſque ſubeuntes arcebant. donec ab equiti-
bus, qui portâ Collinâ irruperant, circumuenirentur. Concurrêre & in campo Martio *Inſtauratum in campo Martio prælium: Sed pars fortunæ.*
infeſtæ acies. Pro Flauianis fortuna, & parta toties victoria: Vitelliani deſperatione ſo-
lâ ruebant. & quamquam pulſi, rurſus in vrbe congregabantur. Aderat pugnantibus
ſpectator populus, vtque in ludicro certamine, hos modò, rurſus illos clamore & plauſu
fouebat: quoties pars altera inclinaſſet, * abditos in tabernis, aut ſi quam in domum per- ** Vulgò, abditi*
fugerant, erui iugularíque poſtulantes, parte maiore prædæ potiebantur. Nam milite *Plebis leuitas & ſæuitia.*
ad ſanguinem & cædes obuerſo, ſpolia in vulgus cedebant. Sæua ac deformis vrbe totâ
facies. alibi prœlia & vulnera, alibi balneæ popinæque. Simul cruor & ſtrues corpo- *Miſera Romæ facies.*
rum. iuxta ſcorta, & ſcortis ſimiles: quantum in luxurioſo otio libidinum. quidquid in
acerbiſſimâ captiuitate ſcelerum: prorſus, vt eamdem ciuitatem, & furere crederes, &
laſciuire. Conflixerant antè armati exercitus in vrbe, bis L. Syllâ, ſemel Cinnâ, victori-
bus, nec tunc minus crudelitatis. nunc inhumana ſecuritas, & ne minimo quidem tem-

D poris, voluptates intermiſſæ, velut feſtis diebus id quoque gaudium accederet; exſulta-
bant, fruebantur: nullâ partium curâ, malis publicis læti. Plurimum molis in oppugna- *Caſtra Prætoria oppugnata.*
tione caſtrorum fuit, quæ acerrimus quiſque vt nouiſſimam ſpem retinebant. Eò inten-
tiùs victores, præcipuo veterum cohortium ſtudio, cuncta validiſſimarum vrbium ex-
cidiis reperta, ſimul admouent, teſtudinem, tormenta, aggeres, faſceſque: quidquid tot
prœ-

97 VVLNERATVR PRÆTOR.] *Haud aliunde lucem Plinio, ſiue Regulo potiùs dederis apud Plinium, lib. 1. epiſt. v.* Ruſtici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò vt librum recitaret ederetque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam *Stoicorum Simiam* appellat. Adicit, *Vitellianâ cicatrice ſtigmoſum.* Agnoſcis Reguli eloquentiam. *Hoc cicatricis Vitelliana conuicium, eſt à vulnere, quod nunc accepit.*

98. DIREMTA BELLI COMMERCIA.] *Quid clarius? Corrector tamen adueniat,* diremta bellico commercia.

 99. PER

prœlijs laboris ac periculi hauſiſſent, opere illo conſummari clamitantes. Vrbem ſenatui ac pop. Rom. templa dijs reddita; proprium eſſe militis decus, in caſtris. illam patriam, illos penates. ni ſtatim recipiantur, noctem in armis agendam. Contra Vitelliani, quamquam numero fatoque diſpares, inquietare victoriã, morari pacem, domos araſque eruore fœdare, ſuprema victis ſolatia complectebantur. Multi ſemianimes, ſuper turres & propugnacula mœnium, exſpirauêre. Conuulſis portis, reliquus globus obtulit ſe victoribus: & cecidêre omnes contrarijs vulneribus, verſi in hoſtem. Ea cura etiam morientibus decôri exitus fuit. Vitellius captâ vrbe,[99] per auerſam palatij partẽ, Auentinum in domum vxoris ſellulâ defertur: vt ſi diem latebrâ vitauiſſet, Tarracinam ad cohortes fratremque perfugeret. Dein mobilitate ingenij, & quæ natura pauoris eſt, cùm omnia metuenti, præſentia maximè diſplicerent, in palatium regreditur, vaſtum deſertumque, dilapſis etiam infimis ſeruitiorum, aut occurſum eius declinantibus. [100] Terret ſolitudo, & tacentes loci. tentat clauſa, inhorreſcit vacuis. feſſuſque miſero errore, & pudendâ latebrâ ſemet occultans, ab Iulio Placido tribuno cohortis protrahitur. Vinctæ ponè tergum manus. laniatâ veſte, fœdum ſpectaculum ducebatur, multis increpantibus, nullo illacrymante. deformitas exitus miſericordiam abſtulerat. Obuius è Germanicis militibus Vitellium infeſto ictu, per iram, vel quo maturiùs ludibrijs eximeret, an tribunum appetierit, in incerto fuit: aurem tribuni amputauit. ac ſtatim confoſſus eſt. Vitellium infeſtis mucronibus coactum, modò erigere os & offerre contumelijs, nunc cadentes ſtatuas ſuas, plerumque roſtra, & Galbæ occiſi locum contueri, poſtremò ad Gemonias, vbi corpus Flauij Sabini iacuerat, propulêre. Vox vna non degeneris animi excepta, cùm tribuno inſultanti, ſe tamen Imperatorem eius fuiſſe reſpondit. Ac deinde ingeſtis vulneribus, concidit. Et vulgus eâdem prauitate inſectabatur interfectum, quâ fouerat viuentem. Pater illi L. Vitellius. ſeptimum & quinquageſimum ætatis annum explebat. conſulatum, ſacerdotia, nomen locumque inter primores, nullâ ſuâ induſtriâ, ſed cuncta patris claritudine adeptus. Principatum ei detulêre, qui ipſum non nouerant. Studia exercitus, raró cuiquam bonis artibus quæſita perinde affuêre, quàm huic per ignauiam. Inerat tamen ſimplicitas ac liberalitas: quæ, ni adſit modus, in exitium vertuntur. Amicitias dum magnitudine munerum,[101] non conſtantiâ morum contineri putat, meruit magis quàm habuit. Reip. haud dubiè intererat, Vitellium vinci. Sed [102] imputare perfidiã non poſſunt, qui Vitellium Veſpaſiano prodidêre, cùm à Galbâ deſciuiſſent. [103] Præcipiti in occaſum die, ob pauorem magiſtratuum ſenatorumque, qui dilapſi ex vrbe, aut per domos clientium ſemet occultabant, vocari ſenatus non potuit. Domitianum, poſtquam nihil hoſtile metuebatur, ad duces partium progreſſum, & Cæſarem conſalutatum, miles frequens, vtque erat in armis, in paternos penates deduxit.

99. PER AVERSAM PALATII PARTEM.] *Romanam* portam. *quod præfero aut potiùs vtraque voce ſpreta*, per auerſa palatij. *Sæpè ita noſter loquitur. itemque Velleius:* Antonius per auerſa caſtrorum, proruto vallo, receptus eſt.

100. TERRET SOLITVDO, ET TACENTES LOCI.] *Virgilius arcanum hunc naturæ noſtræ motum pariter expreſſit:*

Horror vbique animos, atque ipſa ſilentia terrent.

101. NON CONSTANTIA MORVM.] *Egregium dogma: etſi quis hæc notet? millena ſunt. Sed in* conſtantiâ *aliquis hæreat, & an non melius,* conuenientiâ, *aut tale? Res ita habet, conſenſum & ſimilitudinem morum ac virtutum, veram amicitiam parere: ſed nec virtus ſine* conſtantiâ *eſt: ergo nec mutemus.*

102. IMPVTARE PERFIDIAM.] *Quaſi Veſpaſiani cauſâ fidem Vitellio fregiſſent. Non, inquam, poſſunt adſcribere hoc Veſpaſiano: & proprio verbo,* imputare. *neque aliud eã vi reperies.*

103. PRÆCIPITI IN OCCASVM DIE.] *E Vatic. nam alij*, præcipitanti.

C.COR-

A

C. CORNELII TACITI AB EXCESSV NERONIS HISTORIAR. LIBER IV.

BREVIARIVM LIBRI.

B *FACIES & miſeria Romanæ vrbis. L. Vitellius ſe cum cohortibus dedidit: ſed nihilo ſecius ipſe interfectus. Imperium Veſpaſiano à Senatu firmatur. De Heluidio Priſco accuratiùs, inſigni viro. de diſſidiis eius cum Eprio Marcello. Mucianus inter hæc vrbem ingreditur. is Calpurnium Piſonem interfici iubet. Initia & motus Germanici belli: quod, duce Ciuili, Bataui primi ſumpsère. Poſtque eos, Canninefates. Præſidia & caſtella Romana eiciunt aut exſcindunt. Aquilium primipilarem, & pòſt Mummium Lupercum legatum prælijs vincunt. Batauorum veteranæ cohortes ad Ciuilem abeunt. quas tranſitu arcere Herennius Gallus conatus, item funditur. Caſtra vetera à Ciuili obſidentur. Seditio militum Rom. contra Hordeonium. & ſumma belli Voculæ permiſſa. Is contra Ciuilem duxit: & primò victus, præter ſpem fortuitò vicit. Iterùm ſeditio in Hordeanium: quem & interficiunt. Quædam Romæ & apud patres geſta. iurgia: accuſationes. Vitelliani milites compoſiti. alij in prætorium lecti.*
C *L. Piſonis in Africâ cædes. Capitolium Romæ reſtitutum. Treueri & Lingones à Romanis deficiunt, & reliquæ Galliæ nutant. Ipſæ legiones cohorteſque Romanæ parum fidæ, & à Gallis corrumpebantur. Vocula interficitur. Sacramentum Romani pro imperio Galliarum dicunt. Idem legiones fecère, quæ in Veteribus diu obſeſſæ. Nec Agrippinenſes vltrà contati, quin ſe victoribus adiungerent. Lingones intereà à Sequanis fuſi. At Romæ, imperium periclitari viſum: & Domitianus ipſe ad hoc bellum accingitur, cum Muciano. Legiones quattuor ſtatim præmiſſæ. Galli intereà deliberant: & pluribus ſanioribusque cum ſeruitute pax placuit. Petilius Cerialis Treueros magnâ pugnâ vicit. defectores plerique ad Romana ſigna redière. Paullò pòſt acre iterùm certamen cum Ciuili & Claſſico: cuius initio ambiguo, lætus Romanis finis fuit. Veſpaſiani in Ægypto facta, & edita ab eo miracula. itemque de oraculis & ſortibus ad eius imperium. Geſta illo ipſo anno, cuius parte poſtremâ Conſules*

IMP. VESPASIANVS ITERVM, TITVS FILIVS.

INTERFECTO Vitellio, bellum magis deſierat, quàm pax cœperat. Armati per vrbem victores, implacabili odio, victos conſectabantur. plenæ cædibus viæ, cruenta fora templaque, paſſim trucidatis, vt quemque ſors obtulerat. Ac mox, augeſcente licentiâ, ſcrutari, ac protrahere abditos: ſi quem * procerum habitu, & iuuentâ, proſpexerant, obtruncare; nullo militum, aut populi diſcrimine. quæ ſæuitia, recentibus odiis, ſanguine explebatur; dein verterat in auaritiam. Nihil vſquam ſecretum aut clauſum ſinebant, Vitellianos occultari ſimulantes. Initium id perfringendarum domuum, vel ſi reſiſteretur, cauſſa cædis. nec deerat egentiſſimus quiſque ex plebe, & peſſimi ſeruitiorum prodere vltrò dites dominos. alij ab amicis monſtrabantur. Vbique lamenta, conclamationes, & * fortuna captæ vrbis, adeò vt Othoniani Vitellianique militis inuidioſa antea petulantia, deſideraretur. Duces partium accendendo ciuili bello acres, temperandæ victoriæ impares. Quippe in turbas & diſcordias peſſimo cuique plurima vis, pax & quies bonis artibus indigent. Nomen ſedemque Cæſaris, Domitianus acceperat, nondum

Sæuitum in vrbe. D

Et præda acta.

Nec duces militi coercendo.

non ſolum ad curas intentus, ſed ſtupris & adulteriis filium Principis agebat. Præfectura A prætorij, penes Arrium Varum. Summa potentiæ, in Primo Antonio. *Antonium ... inter ſe geru.* is pecuniam familiamque è Principis domo, quaſi Cremonenſem prædam rapere. Ceteri modeſtiâ vel ignobilitate, vt in bello obſcuri, ita præmiorum expertes. Ciuitas pauida & ſeruitio parata, occupari redeuntem Tarracinâ L. Vitellium cum cohortibus, extinguique reliqua belli, poſtulabat. Præmiſſi [3] Ariciam equites. agmen legionum, intra Bouillas ſtetit. *L. Vitellius ſe dedit.* Nec cunctatus eſt Vitellius, ſeque & cohortes arbitrio victoris permittere. Et miles infelicia arma, haut minùs irâ, quàm metu abiecit. Longus deditorum ordo, ſeptus armatis, per vrbem inceſſit. Nemo ſupplici vultu, ſed triſtes & truces, & aduersùm plauſus ac laſciuiam inſultantis vulgi immobiles. paucos erumpere auſos, circumiecti preſsêre. ceteri in cuſtodiam conditi. Nihil quiſquam locutus indignum, & quamquam inter aduerſa, ſalua virtutis fama. *Isq; interfectus.* Dein L. Vitellius interficitur, par vitiis fratris, in principatu eius vigilantior, nec perinde proſperis ſocius, quàm aduerſis abſtractus. Iiſdem diebus Lucilius Baſſus, cum expedito equite, ad componendam Campaniam mittitur: *Campania compoſita.* diſcordibus municipiorum animis, magis inter ſemet, quàm contumaciâ aduerſus Principem. B Viſo milite, quies, & minoribus coloniis impunitas. Capuæ, legio tertia hiemandi cauſſâ locatur: & domus illuſtres afflictæ, cùm contrà Tarracinenſes nullâ ope iuuarentur. Tantò procliuius eſt iniuriæ, quàm beneficio vicem exſoluere: quia gratia oneri, vltio in quæſtu habetur. Solatio fuit ſeruus Verginij Capitonis, quem proditorem Tarracinenſium diximus, patibulo affixus, in iiſdem annulis, quos acceptos à Vitellio geſtabat. *Honores in Veſpaſianum à Senatu.* At Romæ ſenatus cuncta principibus ſolita, Veſpaſiano decernit, lætus & ſpei certus. quippe, ſumta per Gallias Hiſpaniáſque ciuilia arma, motis ad bellum Germanis, mox Illyrico, poſtquam Ægyptum, Iudæam Syriámque & omnes prouincias exercitúſque luſtrauerant, velut expiato terrarum orbe, cepiſſe finem videbantur. *Qui ... ad eos ſcribit.* Addidere alacritatem Veſpaſiani litteræ, tamquam manente bello ſcriptæ. ea, primâ ſpecie, forma. Ceterùm vt Princeps loquebatur, ciuilia de ſe, & Republicâ egregia. nec ſenatus obſequium deerat. Ipſi conſulatus cum Tito filio, prætura Domitiano & [4] conſulare imperium C decernuntur. *Etiam Mucianus.* Miſerat & Mucianus epiſtolas ad ſenatum, quæ materiam ſermonibus præbuêre. *Si priuatus eſſet, cur publicè loqueretur? potuiſſe eadem, paucos poſt dies, loco ſententiæ dici. ipſa quoque inſectatio in Vitellianos,* [5] *ſera, & ſine libertate. id verò erga Rempublicam ſuperbum, erga Principem contumelioſum, quod in manu ſuâ fuiſſe imperium, donatumque Veſpaſiano* iactabat. *Sed ſuperbè.* Ceterùm inuidia, in occulto; adulatio in aperto, erant. Multo cum honore verborum, Muciano triumphalia de bello ciuili data. *Honores in duces.* Sed [6] in Sarmatas expeditio fingebatur. Adduntur Primo Antonio conſularia, Cornelio Fuſco & Arrio Varro prætoria inſignia. Mox deos reſpexêre. reſtitui placuit Capitolium. Eáque omnia Valerius Aſiaticus, conſul deſignatus cenſuit. [7] Ceteri, vultu manuque; pauci quibus conſpicua dignitas, aut ingenium adulatione exercitum, compoſitis orationibus aſſentiebant-

N O T Æ. D

1. PROCERVM HABITV AC IVVENTA.] *Duas notas Germani militis habebant, proceritatem corporis, itémque iuuentam. Nam Germani plerumque proceri, & milites, à flore & robore aui colligebantur.*

2. FORTVNA CAPTÆ VRBIS.] *Non diſplicet Vettrany diuinatio*, forma captæ vrbis.

3. ARICIAM EQVITES.] *Liber vnus*, Arriani equites. *quid? an Arrij Vari turmas intellegis? Non opinor. & magis eſt vt vero ſit vulgata.*

4. CONSVLARE IMPERIVM.] *Intellegit* poteſtatem Conſularem, *vt Suetonius loquitur, Domitiani cap.* 1. Cæſar conſalutatus, honorem Præturæ vrbanæ, cum poteſtate Conſulari, ſuſcepit.

5. SERA, ET SINE LIBERTATE.] *Sero, quia iam afflicti aut nulli erant: non libero, quia ſine periculo mortuis vel inualidis inſultabatur.*

6. IN SARMATAS EXPEDITIO.] *Quæ fuerit, non dixit: neque debuit. nam apparet exiguum aliquid fuiſſe. Atque hoc factum opinari licet ipſo ciuili iſto bello, cùm Mucianus lento itinere in Thraciam & Mœſiam venit.*

7. CETERI, VVLTV MANVQVE.] *Ratio aſſentiendi in Senatu, Voce aut Signo. Signo dupliciter, Pedibus aut Manu. Pedum in diſceſſione vſus, Manus etiã in ſeſsione aut ſtatione, cùm eò exporrectâ ſignificarent talem ſententiam ſe approbare. Vopiſcus in Aure-*

[illegible] Heluidium Priſcum prætorem deſignatum ventum, [8] promſit ſententiam, [*] vt honorificam in bonum Principem. Falſa aberant, & ſtudiis ſenatus [*] attollebatur. Iſque præcipuus illi dies, magnæ offenſæ initium, & magnæ gloriæ fuit. Res poſcere videtur, quia iterùm in mentionem incidimus viri ſæpius memorandi, vt vitam ſtudiáque eius, & quali fortuna ſit vſus, paucis repetam. Heluidius Priſcus, regione [9] Italiæ ſeptimâ, Tarracinæ municipio, Cluuio patre, qui ordinem primipili duxiſſet, ingenium illuſtre altioribus ſtudiis iuuenis admodum dedit: [10] non vt plerique, vt nomine magnifico ſegne otium velaret, ſed quò firmior aduerſus fortuita, Rempub. capeſſeret. doctores ſapientiæ ſecutus eſt, qui ſola bona quæ honeſta, mala tantùm quæ turpia; potentiam, nobilitatem, ceteraque extra animum, neque bonis neque malis annumerant. [11] Quæſtorius adhuc, a Pæto Thraſeâ gener delectus, è moribus ſoceri nihil æque ac libertatem hauſit. [12] ciuis, ſenator, maritus, gener, amicus, cunctis vitæ officiis æquabilis, opum contemtor, recti peruicax, conſtans aduerſus metus. Erant quibus appetentior famæ videretur: [13] quando etiam ſapientibus cupido gloriæ, nouiſſima exuitur. Ruinâ ſoceri, in exſilium pulſus, vt [14] Galbæ principatu rediit, Marcellum
B Eprium delatorem Thraſeæ accuſare aggreditur. Ea vltio, incertum maior an iuſtior, ſenatum in ſtudia diduxerat. Nam ſi caderet Marcellus, agmen reorum ſternebatur. Primo minax certamen, & egregiis orationibus vtriuſque [15] teſtatum. Mox dubiâ voluntate

Heluidius Priſcus. * attollebatur *Viri magni genus, & ingenium.* *Stoicorum more.* *Et famam.* *Actio eius in Marcellum.*

Aureliana. Deinde aliis MANVS PORRIGENTIBVS, aliis pedibus in ſententiam euntibus, pleriſque verbo conſentientibus conditum eſt Senatuſconſultum. *Seneca epiſtola* VIII. Non videor tibi plus prodeſſe, quàm ſi in Senatu candidato vocem & MANVM commodarem? *Iſidorus hanc notam ad exercitum quoque transfert, libro* I. Mos eſt militaris, vt quoties conſentiat exercitus, quia voce non poteſt, MANV promittat.

8. PROMSIT SENTENTIAM.] *Aut mihi mens,*
C *aut huic loco aliquid deeſt. Quid enim hic in quo Heluidius offenderit? Sed nec iſta ipſa ſententia la integra: ſcripſeritq́ Tacitus,* vt honorificam in bonum principem, ita adulationis expertem. *Certè membrum tale aliquod requiro. Rodolphus enim non explet, qui legit:* vt honorif. in bon. Principem, ita falſa aberant. *qui ſententiam ſequentem debilitat & eneruat.*

9. ITALIÆ SEPTIMA, TARRACINÆ MVNICIPIO.] *Locus nec ſanus nec firmus, de firmiſſima viro. Nam libris abeſt vox,* ſeptimâ: *quam nos tamen inſeruimus, ſententia vtcumque fulcienda, admonitionibus Vertranij & Ferreti. Scimus enim Italiam totam in* XI. *regiones diuiſam ab Auguſto. itaque cùm regionis hic mentio; εὔλογον, aiunt, numerum eius à Cornelio expreſſum. Sed iure ambigo. primùm quia*
D *non Tacito, non aliis hiſtoricis vſurpatum, vt in oppidi mentione regionem Italiæ adiungant. Et vt id in loco ignotiore fiat: quid opus in Tarracinâ, municipio tam vicino vrbi, tam noto? Denique libri etiam in illa ipſa verba vacillant. Nam Vaticano eſt,* Tarentium municipio: *Farneſ.* Tarentinæ: *priſcis editionibus,* Tarentino: *Mirum verò, ſi libri omnes in oppido tali, iam antè ſine errore vllo nominato, hic demum offendant. At pro,* regione Italiæ, *ſubiit opinari,* origine Italicâ. *Non externum ſcilicet fuiſſe, vt tunc in Senatu plurimi, non ſolum multi.*

10. NON VT PLERIQVE.] *Dicite iuuentus, & vide verum finem quem Sapientiæ ſtudiis proponas.*

11. QVÆSTORIVS ADHVC.] *Quæſtor autem fuit ſub Nerone, & Achaiam adminiſtrauit: quod Scholiaſtes in Sat* V. *Iuuenalis prodidit. At Prætor demum ſub Veſpaſiano, disertè ita ſcribente Suetonio, cap.* XV. *Nominatur tamen Tacito* Heluidius Priſcus legatus legionis, *anno vrbis* DCCCV. *lib.* XII. *quem, ex more eius æui, prætorium legatum fuiſſe probabile eſt: quis ergo iſte? non noſter, quia tunc ſub Claudio nec Quæſtor. An pater eius? non, quia Tacitus hic* Cluuium *illi patrem dat dumtaxat* Primipilarem. *Suſpicor auunculum fuiſſe, & ab eo in nomen & familiam adoptatum. Nam vnde alioqui* Heluidius è Cluuio *patre? Notandum hoc ſanè eſt ad viri magni notitiam. Item illud, quod aliam etiam vxorem antè habuerit, & ex eâ* Heluidium iuniorem, *quem Domitianus interfecit: Plinio & Tacito laudatum item, & patre dignum virum. Vide quæ noto in fine Agricolæ.*

12. CIVIS, SENATOR.] *Magnæ laudes: & quæ iure nos rapiant in admirationem viri. Cui Tacitum ipſum perfamiliarem fuiſſe, mihi liquet. Nam mitto ornata de eo elogia ſparſim reperta in Diſſertationibus Epicteti apud Arrianum: & Plinius etiam in Epiſtolis celebrat, plus vno loco. At tam illuſtre ſidus (heu, quid ſperemus?) in tenebris penè iacebat, abſque vnâ hac Taciti face.*

13. QVANDO ETIAM SAPIENTIBVS.] *Veriſſimè: nec mutandum. Omnes adfectus faciliùs à Sapiente exuuntur, quàm hæc cupido: & in magnis viris*

—— tu ſola animum mentemq́ue peruris
Gloria.

Plato ad hanc mentem aptiſſimè: Τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ἡ ψυχὴ πέφυκεν ἀποτίθεσθαι. Cupidinem gloriæ, velut vltimam tunicam, anima ſolet deponere. *Et noſter in Agricola:* Fama, cui ſæpè etiam boni indulgent.

14. GALBÆ PRINCIPATV REDIIT.] *Vnde? Apolloniâ. Illic enim in exſilio egit: quod nos docet Scholiaſtes in Sat. Iuuenalis* v. Eluidius Priſcus poſt damnationem ſoceri Pæti Thraſeæ, interdictâ ſibi Italia, Apolloniam conceſſit.

15. TESTATVM.] *Noſtri libri. Viſum Rhenano,* certatum.

16. SE-

luntate Galbæ, multis ſenatorum deprecantibus, omiſit Priſcus: variis, vt ſunt hominum ingenia, ſermonibus, moderationem laudantium, aut conſtantiam requirentium. A

Cum eodem diſſenſio ſuper legatis. Ceterùm eo ſenatus die, quo de imperio Veſpaſiani cenſebant, placuerat mitti ad Principem legatos. Hinc inter Heluidium, & Eprium, acre iurgium. Priſcus eligi nominatim à magiſtratibus iuratis, Marcellus vrnam poſtulabat, quæ conſulis deſignati ſententia fuerat. Sed Marcelli ſtudium proprius rubor excitabat, ne aliis electis poſthabitus crederetur. Paullatimque, per altercationem ad continuas & infeſtas orationes prouecti ſunt. *Inuehitur in hominem.* quærente Heluidio, *Quid ita Marcellus iudicium magiſtratuum paueſceret? eſſe illi pecuniam, & eloquentiam, quis multos anteiret, ni memoria flagitiorum vrgeret. Sorte & vrnâ, mores non diſcerni: ſuffragia & exiſtimationem ſenatus reperta, vt in cuiuſque vitam famamque penetrarent. pertinere ad vtilitatem Reip. pertinere ad Veſpaſiani honorem, occurrere illi quos innocentiſſimos ſenatus habeat, qui honeſtis ſermonibus aures Imperatoris imbuāt. Fuiſſe Veſpaſiano amicitiam cum Thraſeâ, Sorano,* [16] *Senecione: quorum accuſatores, etiam ſi puniri non oporteat, oſtentari non debere. hoc ſenatus iudicio, velut admoneri Principem, quos probet, quos reformidet. nullum maius boni imperij inſtrumentum, quàm bonos amicos.* *[* Eſſe] *Eſſe ſatis Marcello, quòd Neronem in exitium tot innocentium impulerit. Frueretur præmiis & impunitate, Veſpaſianum melioribus relinqueret:* B *Marcellus cordatè reſpondet.* Marcellus, non ſuam ſententiam impugnari, ſed conſulem deſignatum cenſuiſſe dicebat, [17] ſecundùm vetera exempla, quæ ſortem legationibus poſuiſſent, ne ambitioni aut inimicitiis locus foret. *Nihil eueniſſe cur antiquitus inſtituta exoleſcerent, aut Principis honor in cuiuſquam contumeliam* *[* verteret.] *verteretur. ſufficere omnes obſequio. id magis vitandum, ne pertinaciâ quorumdam irritaretur animus nouo principatu ſuſpenſus, & vultus quoque ac ſermones omnium circumſpectans. Se meminiſſe temporum, quibus natus ſit, quam ciuitatis formam patres auique inſtituerint: vlteriora mirari, præſentia ſequi, bonos imperatores voto expetere, qualeſcumque tolerare. Non magis ſuâ oratione Thraſeam, quàm iudicio ſenatus afflictum. Sæuitiam Neronis,* [18] *per huiuſmodi imagines illuſiſſe. nec minus ſibi anxiam talem amicitiam, quàm aliis exſilium. Denique conſtantiâ, fortitudine, Catonibus & Brutis æquaretur Heluidius: ſe vnum eſſe ex illo ſenatu, qui ſimul ſeruierit. ſuadere etiam Priſco, ne ſupra Principem ſcanderet, ne Veſpaſianum ſenem triumphalem, iuuenum liberorum patrem præceptis coërceret. Quo modo peſſimis imperatoribus ſine fine dominationē, ita quamuis egregiis modum libertatis placere.* C *Legati ſorte lecti.* Hæc magnis vtrimque contentionibus iactata, diuerſis ſtudiis accipiebantur. Vicit pars quæ ſortiri legatos malebat, etiam mediis patrum annitentibus retinere morem. Et ſplendidiſſimus quiſque eódem inclinabat, metu inuidiæ ſi ipſi eligerentur. *De pecuniâ publicâ diſſenſio.* Secutum aliud certamen. Prętores ærarij (nam tum à prætoribus tractabatur ærarium) publicam paupertatem queſti, modum impenſis poſtulauerant. Eam curam conſul deſignatus, ob magnitudinem oneris, & remedij difficultatem, Principi reſeruabat. *Et quædam ab Heluidio, non pro ſeruis ſtatu.* Heluidius, arbitrio ſenatus agendum cenſuit. Cùm perrogarent ſententias conſules, Vulcatius Tertullinus tribunus plebis interceſſit, ne quid ſuper tantâ re, Principe abſente, ſtatueretur. Cenſuerat Heluidius, vt Capitolium publicè reſtitueretur, adiuuaret Veſpaſianus. Eam ſententiam modeſtiſſimus quiſque ſilentio, deinde obliuio tranſmiſit: [19] fuêre, qui & meminiſſent. Tum inuectus eſt Muſonius Rufus in Publium D

16 SENECIONE.] *Malè. fateor fuiſſe Herennium Senecionem inſignem virum, ſed quem Domitianus occiderit, non Nero. Sequor igitur libros ſcriptos, qui hic,* Sentio: *etſi virum ignoro.*

17. SECVNDVM VETERA EXEMPLA.] *Hoc virum doctum valdè anxium habuit: qui negabat de more eo ſe legiſſe. Ego ita accipio. non quaſi ſemper legati ſorte olim miſſi, ſed ſæpe. & in eam rem exempla hæc reperio. Cicero ad Atticum lib. 1. epiſt. XVII.* Senatus decreuit, vt legati cum auctoritate mitterentur. *Addit poſt pauca:* Hoc non queo præterire, cùm de conſularibus mea prima ſors exiſſet, vná voce Senatus frequens retinendum me in vrbe cenſuit. *E quibus ſortitionem illic fuiſſe, clarè videt. Dio libro LIX.* Πρέσβεις τε ἐπ' αὐτοῖς ἄλλους κλήρῳ, καὶ τὸν Κλαύδιον αἱρετὸν ἔπεμψαν. Legatos his de rebus, alios quidem ſorte, Claudium verò ſuffragiis electum miſerunt. *Plura exempla auidè quæſiui: ſed, vt verum fatear, clamaui Hylam.*

18. PER HVIVSMODI IMAGINES ILLVSISSE.] *Bene ita libri. Hoc enim dicit Eprius: Non ſe magis auctorem interficiendi claros viros Neroni fuiſſe, quàm ſenatum vniuerſum qui eos damnauerit. Sed Neronem videlicet hoc quaſi velum prætendiſſe ſceleribus, vt quæ ſponte iuſſurus erat, ea per accuſatores & Senatum exerceret. atque ita imagine quadam iuſtitiæ hominibus verè illuderet. Vulgò eſt,* alluxiſſe.

19. FVERE, QVI ET MEMINISSENT.] *Qui & apud*

A lium C[illegible]erem, a quo Baream Soranum falſo teſti[illegible]io ci[illegible]muentum arguebat. Eâ *Muſonius Celerem accuſat.*
[illegible]uouari od[illegible] accuſationum videbantur: ſed vilis & nocens reus, protegi non
poterat. Quippe Sorani ſancta memoria. Celer profeſſus ſapientiam, dein te[illegible]s in Ba-
ream, [20] proditor corruptorque amicitiæ, cuius ſe magiſtrum ferebat. Proximus dies,
cauſſę deſtinatur. Nec tam Muſonius aut Publius, quàm Priſcus & Marcellus, ceterique
[21] motis ad vltionem animis, exſpectabantur. Tali rerum ſtatu, cùm diſcordia [22] inter
patres, ita apud victos, nulla in victoribus auctoritas, non leges, non Princeps in ciuitate
eſſent; Mucianus in vrbem ingreſſus cuncta ſimul in ſe traxit. fracta Primi Antonij Va- *Mucianus in vrbem venit.*
rique potentia, malè diſſimulatâ in eos Muciani iracundiâ, quamuis vultu tegeretur.
Sed ciuitas rimandis offenſis ſagax, verterat ſe, tranſtuleratque. Ille [23] vnus ambiri, *Ad quem omnes ſe inclinant.*
coli. nec deerat ipſe, ſtipatus armatis, domos, hortoſque permutans, apparatu, inceſſu,
excubiis, vim Principis amplecti, nomen remittere. Plurimum terroris intulit cædes
Calpurnij Galeriani. Is fuit filius C. Piſonis, nihil auſus. ſed nomen inſigne, & decora *Calpurnius Piſo caſus.*
ipſi iuuenta, rumore vulgi celebrabantur. Erantque in ciuitate adhuc turbidâ, & nouis
B ſermonibus lætâ, qui principatus inanem ei famam circumdarent. Iuſſu Muciani, cu-
ſtodiâ militari cinctus, ne in ipsâ vrbe conſpectior mors foret, ad quadrageſimum ab
vrbe lapidem, viâ Appiâ, fuſo per venas ſanguine exſtinguitur. Iulius Priſcus, prætoria-
rum ſub Vitellio cohortium præfectus, ſe ipſum interfecit, pudore magis quàm neceſſi-
tate. Alphenus Varus, ignauiæ infamiæque ſuæ ſuperfuit. Aſiaticus (enim is libertus) *Aſiaticus cruci affixus.*
malam potentiam, ſeruili ſupplicio, expiauit. Iiſdem diebus, crebreſcentem cladis Ger-
manicæ famam, nequaquam mæſta ciuitas excipiebat cæſos exercitus, capta legionum
[* caſtra] hiberna, deſciuiſſe Gallias, non vt mala loquebantur. Id bellum quibus cauſ- *• Abeſt à manuſſ.*
ſis ortum, quanto externarum ſociarumque gentium motu flagrauerit, altiùs expediam. *Initium belli Germanici*
Batauì, donec trans Rhenum agebant pars Cattorum, ſeditione domeſticâ pulſi, extre- *Batauorum origo.*
ma Gallicæ oræ vacua cultoribus, ſimulque [24] inſulam inter vada ſitam occupauêre,
quam mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit: nec opibus
Romanis, [25] ſocietate validiorum, attriti, viros tantùm armaque imperio miniſtrant, *Et in armis gloria.*
diu

C

apud Veſpaſianum nempe deferrent. quare? quia hac ſententia dignitatem Principis minuebat, Senatus populiq́ augebat. à quo reſtitui Capitolium, dumtaxat adiuuante Veſpaſiano, volebat.

20. PRODITOR CORRVPTORQVE AMICITIÆ, CVIVS SE MAGISTRVM FEREBAT.] *Non damno. reuerà enim philoſophus magiſter amicitia, vti & aliarum virtutum eſt. Nec tamen vetus coniectura mea mihi euiluit*, corruptorque amici, & cuius ſe magiſtrum ferebat. *Vix enim eſt vt Tacitus omiſerit, quod valde ad rem & ad culpam facit, fuiſſe hunc Celerem Barea preceptorem. Iuuenalis docet:*

Stoicus occidit Baream delator amicum,
Diſcipulumque ſenex.

Interpres Iuuenalis hanc quoque rem affirmat, in verſum ——— magni delator amici.

D Alij dicunt Philoſophum Egnatium Celerem, Bareæ Sorani magiſtrum, qui ipſum apud Neronem detulit, & damnauit: & ipſe poſteà ſub Veſpaſiano, hoc ipſum Muſonio Ruſo accuſante, damnatus eſt.

21. MOTIS AD VLTIONEM ANIMIS.] *Corruptiſſimus anteà locus, quem reſtituimus ab ingenio: cùm libris eſſet*, motis adulationibus animis: *aut, vt Vatic.* notis adulationi. *Sententia eſt. Non tam minuti illi & plebeij delatores expectabantur, aut expetebantur; quàm, erectis ſemel cupidine vlciſcendi animis, illi Senatorij & illuſtres Priſcus & Marcellus.*

22. INTER PATRES.] *Ita Mercerus, & rectè:* non, partes. *Senatum nempe intelligit diſcordem, vt antè oſtendit.*

23. VNVS AMBIRI, COLI.] *De hac flagranti ambitione Muciani, locus incerti ſcriptoris apud Suidam, in voce* Ἀγήλεισεν. *ait:* Ὅτι Μουκιανὸς ὁ Ῥωμαῖος τιμᾶσθαι ὑφ᾽ ἁπάντων ὑπὲρ πάντας ἤθελε, καὶ ἤχθετο εἴ τις ὅστισοῦν οὐχ ὅτι ὑβρίσειεν αὐτὸν, ἀλλ᾽ ὅτι μὴ μεγάλως ἀγήλεισεν. Mucianus Romanus honore ab omnibus affici, & ſuper omnes volebat: & ægreſcebat, ſi quiſquam non dicam contumeliâ eum affeciſſet, ſed niſi ſummo cultu proſecutus eſſet.

24. INSVLAM INTER VADA.] *Valde turbant libri. Quidam*, inſulam vocatam ſitam: *alij*, inſulam Vacaſitam: *Budenſis*, inſulam inuata ſitam. *Et certe inter vada aut vadoſa loca, propriè ſita non eſt hac nobilis inſula. quippe inter Rhenum Moſamque, alta & profunda planè flumina. ſed Vadorum ſcilicet voce paullò laxiùs & latiùs Tacitus vſus, pro aquis. Quomodo Catullus pro mari,*

——— vada ſalſa citâ decurrere puppi:

Virgilius, Ouidius, aliique. Etſi reuerà vada & breuia multa alim (vt opinor) in illis fluminibus: cùm aggeres nondum & certa ripa coercerent. ideòque latè diffundebantur. An alicui placeat, inſulam Vahali ſitam?

25. SOCIETATE VALIDIORVM, ATTRITI.] *Sententia eſt. quamquam Romanis ſocij & fœderati Bataui, quæ ſocietas apud potentiores plerumque in ſeruitutem tranſit: tamen non ita eis factum. libertatem tenuêre, nec tributa iis impoſita aut ſeruitij alia*

I nota.

diu Germanicis bellis exerciti: mox aucta per Britanniam gloria, tranſmiſſis illuc cohortibus, quas vetere inſtituto, nobiliſſimi popularium regebant. Erat & domi delectus eques, præcipuo nandi ſtudio, [26] arma equoſque retinens, integris turmis, Rhenum perrumpere. A

Iulius Paullus. Claudius Ciuilis.

Iulius Paullus, & Claudius Ciuilis, regiâ ſtirpe, multo ceteros anteibant. Paullum Fonteius Capito, falſo rebellionis crimine interfecit. Iniectæ Ciuili catenæ, miſſuſque ad Neronem, & à Galbâ abſolutus, ſub Vitellio rurſus diſcrimen adiit, flagitante ſupplicium eius exercitu. Inde cauſſæ irarum, ſpeſque ex malis noſtris. Sed Ciuilis,

Huius ſolertia.

vltrà quàm barbaris ſolitum, ingenio ſollers, & Sertorium ſe aut Hannibalem ferens, ſimili oris dehoneſtamento; ne vt hoſti obuiam iretur, ſi à populo Romano palàm deſciuiſſet, Veſpaſiani amicitiâ, ſtudiumque partium prætendit. miſſis ſanè ad eum Primi Antonij litteris, quibus auertere accita à Vitellio auxilia, & tumultus Germanici ſpecie, retentare legiones iubebatur. Eadem Hordeonius Flaccus præſens monuerat, inclinato in Veſpaſianum animo, & Reip. curâ, cui excidium aduentabat, ſi redintegratum bellum, & tot armatorum millia Italiam irrupiſſent. Igitur Ciuilis [27] diſſidij certus, occultato interim altiore conſilio, cetera ex euentu iudicaturus, nouare res hoc modo cœpit. B

Dilectus Batauorum.

Iuſſu Vitellij, Batauorum iuuentus ad [28] dilectum vocabatur: quem ſuapte naturâ grauem, onerabant miniſtri auaritiâ ac luxu, ſenes aut inualidos conquirendo, quos pretio dimitterent. rurſus* impuberes, ſed formâ conſpicui (& eſt pleriſque procera pueritia) ad ſtuprum trahebantur. Hinc inuidia, & compoſiti ſeditionis auctores perpulère vt dilectum abnuerent.

**Vat. impubes. Occaſio rebellandi. Ciuilis oratione eos incitat.*

Ciuilis primores gentis, & promtiſſimos vulgi, ſpecie epularum, ſacrum in nemus vocatos, vbi noctem ac lætitiâ incaluiſſe videt, à laude gloriaque gentis orſus, iniurias & raptus, & cetera ſeruitij mala enumerat. *Neque enim ſocietatem vt olim, ſed tamquam mancipia haberi.* [29] *Quando legatum, graui quidem comitatu, & ſuperbo cum imperio, venire? tradi ſe præfectis centurionibuſque. quos vbi ſpoliis & ſanguine expleuerint, mutari, exquirique nouos ſinus, & varia prædandi vocabula. Inſtare dilectum, quo liberi à parentibus, fratres à fratribus, velut ſupremùm diuidantur. Numquam magis afflictam rem Romanam, nec aliud in hibernis quàm prædam & ſenes. attollerent tantùm oculos, & inania legionum nomina ne paueſcerent. eſſe ſibi robur peditum equitumque; conſanguineos Germanos; Gallias idem* C *cupientes: ne Romanis quidem ingratum id bellum, cuius ambiguam fortunam Veſpaſiano imputaturos: victoriæ rationem non reddi.*

Et impellit ad arma. Caninefates quoque.

Magno cum aſſenſu auditus, barbaro ritu, & patriis execrationibus, vniuerſos adigit. Miſſi ad Caninefates, qui conſilia ſociarent. Ea gens partem inſulæ colit, origine, linguâ, virtute, par Batauis: numero ſuperantur. Mox occultis nuntiis, pellexit Britannica auxilia, Batauorum cohortes, miſſas in Germaniam, vt ſuprà rettulimus, ac tum Magontiaci agentes. Erat in Caninefatibus, ſtolidæ audaciæ

*Brinio dux. * Alij libri, Brinno, alij, Brenno.*

*Brinio, claritate natalium inſigni. pater eius multa hoſtilia auſus, Caianarum expeditionum ludibrium impunè ſpreuerat. Igitur ipſo rebellis familiæ [30] nomine placuit, [31] impoſituſque ſcuto, more gentis, & ſuſtinentium humeris vibratus, dux diligitur.

Sta-

nota. Vaticanus liber, ſocietatéve aliorum adſtricti. *quod minùs placet.*

26. ARMA EQVOSQVE RETINENS.] *Romanus codex*, arma quoque retinens. *quod haut ſpreuerim. vti non tam ipſi tranataſſe, quàm equis tramiſiſſe intelligantur. Certè ambiguum mihi, Batauorúmne hac ars & opera fuerit, ita vt ipſi nantes, equos armáque tenuerint: an potiùs equi ipſi docti ſic & facti. E Tacito aut priſcis ſcriptoribus litem hanc haud facilè decidas. Noſter in Agricolâ, viris ipſis tribuere iterùm videtur: (de Batauis enim illa capio:)* lectiſſimos auxiliarium, quibus nota vada, & patrius nandi vſus, quo ſimul ſeque & arma & equos regunt, repente immiſit *Xiphilinus in Hadriano, ambiguè.* Τὸ ἱππαστικὸν τῶν καλουμένων Βατάβων μετὰ τῶν ὅπλων διενήξατο. *Hadrianus de Sorano Batauo:*

Hadriano potui qui iudice, vaſte profundi
Æquora Danubij cunctis tranare ſub armis.

27. DISSIDII CERTVS.] *Libri veteres*, deſciſcendi certus. *Vtrum magis rectum.*

28. DILECTVM SVAPTE NATVRA GRAVEM.] D *Quippe in longam & longinquam militiam. Velleius in laudibus Tiberij:* Quantâ cum quiete hominū, rem perpetui præcipuique timoris, ſupplementum, ſine trepidatione dilectûs, prouidet?

29. QVANDO LEGATVM.] *Notâ interrogandi hæc ſcripſerim. atque interpreter: En, vſque eò viles Romanis ſumus, vt non legati aut prætores ſaltem nos diripiant: id eſt, honeſtiorū manibus pereamus: ſed latrunculi aliquot minuti, præfecti & centuriones.*

30. NOMINE PLACVIT.] *Siue etiam*, omine. *At Brinionem ipſum*, Brunonem, *ſcribi verius fortaſſe ſit.*

31. IMPOSITVSQVE SCVTO, MORE GENTIS.] *Mos igitur ille ignotus Romanis, eo quidem æuo. Nam poſtiâ*

A Statimque accitis Friſiis (tranſrhenana gens eſt) duarum cohortium hiberna, [32] proximo occupato Oceano, irrumpit. Nec præuiderant impetum hoſtium milites: nec ſi præuidiſſent, ſatis virium ad arcendum erat. Capta igitur & direpta caſtra. dein vagos & pacis modo effuſos lixas, negotiatoreſque Romanos, inuadunt. Simul excidiis caſtellorum imminebant: quæ à præfectis cohortium incenſa ſunt, quia defendi nequibant. Signa vexillaque, & quod militum, in ſuperiorem inſulæ partem congregantur, duce Aquilio primipilari, nomen magis exercitus, quàm robur. Quippe [33] viribus cohortium abductis, Vitellius è proximis Neruiorum Germanorumque pagis ſegnem numerum armis onerauerat. Ciuilis dolo graſſandū ratus, incuſauit vltro præfectos, quòd caſtella deſeruiſſent: ſe cum cohorte cui præerat, Caninefatum tumultum compreſſurum. illi ſua quiſque hiberna repeterent. Subeſſe fraudem conſilio, & diſperſas cohortes faciliùs opprimi, nec Brinionem ducem eius belli, ſed Ciuilem eſſe palam, erumpentibus paulatim indiciis, quæ Germani læta bello gens, non diu occultauere. Vbi inſidiæ parum ceſsêre, ad vim tranſgreſſus, Caninefates, Friſios, Batauos propriis cuneis componit. directa ex diuerſo acies, haut procul à flumine Rheno, & obuerſis in hoſtem nauibus, quas incenſis caſtellis illuc appulerant. nec diu certato, Tungrorum cohors ſigna ad Ciuilem tranſtulit: perculſique milites improuisâ proditione, à ſociis hoſtibuſque cædebantur. Eadem etiam nauibus perfidia. Pars remigum è Batauis, tamquam imperitiâ, officia nautarum propugnatorumque impediebant. mox contrà tendere, & puppes hoſtili ripæ obiicere. ad poſtremum gubernatores centurioneſque, niſi eadem volentis, trucidant. donec vniuerſa quattuor & viginti nauium claſſis, transfugeret, aut caperetur. Clara ea victoria in præſens, in poſterum vſui: armaque & naues, quibus indigebant, adepti, magnâ per Germanias Galliaſque famâ, libertatis auctores celebrabantur. Germaniæ ſtatim miſêre legatos, auxilia offerentes. Galliarum ſocietatem, Ciuilis arte donisque affectabat, captos cohortium præfectos ſuas in ciuitates remittendo: cohortibus abire an manere mallent datâ poteſtate. manentibus, honorata militia; digredientibus, C ſpolia Romanorum offerebantur. Simul, ſecretis ſermonibus, admonebat malorum; quæ tot annis perpeſſi, *Miſeram ſeruitutem falsò pacem vocarent. Batauos, quamquam tributorum expertes, arma contra communes dominos cepiſſe. primâ acie, fuſum victumque Romanum: quid ſi Galliæ iugum exuant? quantum in Italiâ reliquum? prouinciarum ſanguine, prouincias vinci. ne Vindicis aciem cogitarent: Batauo equite, protritos Aeduos Aruernoſque. fuiſſe inter Virginij auxilia, Belgas. vereque reputantibus, Galliam ſuiſmet viribus concidiſſe. Nunc eaſdem omnium partes, addito ſi quid militaris diſciplinæ in caſtris Romanorum viguerit. eſſe ſecum veteranas cohortes, quibus nuper Othonis legiones procubuerint. Seruirent Syria Aſiaque, & ſuetus regibus Oriens: [34] multos adhuc in Galliâ viuere, ante tributa genitos. Nuper certè,* *caſo*

Hiberna Romana capit.

Dolus Ciuilis.

Erumpit aperta vi.

Prælio cum Romanis.

Qui produntur, & vincuntur.

Germaniam Ciuilis ſibi iungit: Conatur & Gallias.

Compoſitâ oratione.

poſteà irrepſit, ſed non niſi cum Barbaris. Galli, Gothi, Franci hunc in cooptando Principe ritum habuerunt: & notauit, atque exemplis firmauit, P. Pytheus. Illum vide libro II. *Subſeciuor. cap.* VI. *Sed addo, etiam Græcis leuationem hanc in ſcutum vſurpatam, inter ſollennia Principatus. Zonaras de Hypatio, qui ſeditioſè contra Iuſtinianum electus:* καὶ ἐπὶ ἀσπίδος αὐτὸν μετάρσιον ἄραντες, ἀναγορεύουσι βασιλέα: & in ſcutum ſublimè eum tollentes, ſalutant regem. *Nicephorus Gregoras lib.* III. *de Theodoro Duce ſilia:* Ἀνηγορεύετο δ' ὕστερον βασιλεὺς παρ' ἐκόντων τῶν ὑπηκόων ἁπάντων, κατασταθεὶς ἐπ' ἀσπίδος, κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος: Dictus autem poſteà Imperator eſt à volentibus ſubditis, ſedens in clypeo iuxta morem in hac re receptū. *Curapalates de officiis Aulæ:* Ὁ νέος βασιλεὺς ἐπὶ σκουταρίου κατασταθεὶς ἐπαίρεται εἰς ὕψος: Nouus Imperator ſcuto impoſitus tollitur in altum. *In Excerptis Georgij Pachimerij lib.* II. Imperatorio clypeo inſidet is, qui Imperio deſtinatur. *Adde ſi lubet, Zoſimum lib.* III. *in electione Iuliani.*

32. PROXIMO OCCVPATO OCEANO.] *Legam,* proxima occupatu, Oceano irrumpit. *hac mente: vt Brinio duarum cohortium caſtra quæ finitima Caninefatibus, per Oceanum irruperit. Et accedit, quod in Flor. eſt,* Proxima occupata.

33. VIRIBVS COHORTIVM ABDVCTIS.] *Bona & fida lectio è libris. Fruſtra Rhenanus è Budenſi admutilata codice turbat, miſcet. Vitellius quidem non cohortes ipſas aut legiones omnes è Germaniâ abduxit: ſed illis manentibus nomine & ſpecie, valentiſſimum quemque militem ſubtraxit. id eſt, vires cohortium abduxit, vt hîc ait.*

34. MVLTOS ADHVC IN GALLIA.] *Cautè vide legas. Si enim de primâ ſeruitute & ſtipendia quod Cæſar impoſuit, capis: caperis. quomodo enim vera hæc adſertio, cùm ab ea tempore ad hunc diem, anni ſint inter ferè* CXX? *nec tam vitales, vt opinor, tunc noſtri Galli. Sed ad Auguſtum eiúſque cenſum ad*

 referri

cæſo Quintilio Varo, pulſam è Germania ſeruitutem. Nec Vitellium Principem, ſed Cæſarem A
Auguſtum bello prouocatum. Libertatem naturâ, etiam mutis animalibus, datam. Virtutem proprium hominis bonum. Deos fortioribus adeſſe. Proinde arriperent vacui, occupatos, integri feſſos. dum alij Veſpaſianum, alij Vitellium foueant, patere locum aduerſus vtrumque. Sic in Gallias Germaniaſque intentus, ſi deſtinata prouenissent, validiſſimarum ditiſſimarumque

Hordeonium ſegniter ei obuiam. nationum regno imminebat. At Flaccus Hordeonius, primos Ciuilis conatus per diſſimulationem aluit. Vbi expugnata caſtra, deletas cohortes, pulſum Batauorum inſula Romanum nomen, trepidi nuntij afferebant: Mumium Lupercum legatum (is duarum legionum hibernis præerat) egredi aduerſus hoſtem iubet.

Lupercus in eum miſſus. Lupercus legionarios e præſentibus, Vbios è proximis, Treuerorum equites, haut longè agentes, rapſim tranſmiſit additâ Batauorum alâ, quæ iam pridem corrupta, fidem ſimulabat, vt proditis in ipſâ acie Romanis, maiore pretio fugeret.

Ciuilis animosè occurrit. Ciuilis captarum cohortium ſignis circumdatus, vt ſuo militi recens gloria ante oculos, & hoſtes memoriâ cladis terrerentur, matrem ſuam ſororeſque, ſimul omnium coniuges paruóſque liberos, conſiſtere à tergo iubet: B hortamenta victoriæ, vel pulſis pudorem. Vt virorum cantu, feminarum vlulatu, ſonuit acies: [35] nequaquam par à legionibus, cohortibuſque redditur clamor. Nudauerat ſiniſtrum cornu Batauorum ala transfugiens, ſtatimque in nos verſa. ſed legionarius miles,

Et inſigniter vincit Romani in caſtra Vetera fugiunt. quamquam rebus trepidis, arma ordineſque retinebat. Vbiorum Treuerorumque auxilia, fœdâ fugâ diſperſa, totis campis palantur. Illuc incubuêre Germani. Fuit interim effugium legionibus, in caſtra, quibus Veterum nomen eſt. Præfectus alæ Batauorum, Claudius Labeo, opidano certamine æmulus Ciuili, ne interfectus inuidiam apud populares, vel ſi retineretur, ſemina diſcordiæ præberet, in Friſios auehitur.

Batauorum cohortes corrupta à Ciuile. Iiſdem diebus Batauorum & Caninefatium cohortes, cùm iuſſu Vitellij in vrbem pergerent, miſſus à Ciuile nuntius aſſequitur. Intumuêre ſtatim ſuperbiâ ferociaque, & pretium itineris, donatiuum, duplex ſtipendium, augeri equitum numerum, promiſſa ſane à Vitellio, poſtulabant; non vt aſſequerentur, ſed cauſſam ſeditioni. Et Flaccus multa concedendo, nihil aliud effecerat, quàm vt acriùs expoſcerent, quæ ſciebant negaturum. Spreto C

Ad eum tendunt. Hordeonius impedire vult, nec vult. Flacco, inferiorem Germaniam petiuere, vt Ciuili iungerentur. Hordeonius, adhibitis tribunis centurionibuſque, conſultauit, num obſequium abnuentes vi coërceret. Mox inſitâ ignauiâ, & trepidis miniſtris, quos ambiguus auxiliorum animus, & ſubito dilectu ſuppletæ legiones angebant, ſtatuit continere intra caſtra militem. Dein pœnitentiâ, & arguentibus ipſis qui ſuaſerant, tamquam ſecuturus, ſcripſit Herennio Gallo, legionis primæ legato, qui Bonnam obtinebat, vt arceret tranſitu Batauos: ſe cum exercitu, tergis eorum hæſurum. Et opprimi poterant, ſi hinc Hordeonius, inde Gallus, motis vtrimque copiis, medios clauſiſſent. Flaccus omiſit inceptum, aliiſque litteris Gallum monuit, ne teneret abeuntes. Vnde ſuſpicio, ſponte legatorum excitari bellum: quin cuncta quæ acciderant, aut metuebantur, non inertiâ militis, neque hoſtium vi, ſed

Bonnam veniunt. Innoxium tranſitum petunt. [36] fraude ducum euenire. Batauí, cùm caſtris Bonnenſibus propinquarent, præmiſêre qui Herennio Gallo mandata cohortium exponerent. *Nullum ſibi bellum aduerſus Romanos, pro quibus toties bellaſſent. Longâ atque irritâ militiâ feſſis, patriæ atque otij cupidinem eſſe.* D *Si nemo obſiſteret, innoxium iter fore: ſin arma occurrant, ferro viam inuenturos.* Contantem

Sed reſiſtitur. legatum milites perpulerant, fortunam prœlij experiretur. Tria millia legionariorum, & tumultuariæ Belgarum cohortes, ſimul paganorum lixarumque ignaua, ſed procax ante periculum manus, omnibus portis erumpunt, vt Batauos numero impares circumfundant.

Illi ferro viam inueniunt. [37] Illi veteres militiæ, in cuneos congregantur, denſi vndique, & frontem tergaque

referri verius erit: qui cenſum tributúmque inſtituit, quod penderent Galli. idq́ in conſulatu ſuo ſeptimo. Ad quam rationem nihil abſurdi aut veni in hac oratione Ciuilis.

35. NEQVAQVAM PAR.] *Quod valdè Romani obſeruabant, & velut omen habebant euentus. Appianus in Parthicis:* Craſſus iuſſit eos clamorem tollere in quo maximè militum mæſtitia deprehenſa eſt, exilem & diſſonum clamorem edentium. Contrà, à Barbaris clarus & fortis eſt redditus.

36. FRAVDE DVCVM EVENIRE.] *Vocem ſuſtuli,* metuebantur. *auctore Vaticano. quæ perperam hic inſerta, & de priore lineâ repetita.*

37. ILLI VETERES MILITIÆ.] *Ipſa eſt Taciti phraſis, & egregia reſtitutio Florentino codici debetur, atque induſtriæ Pichenæ.*

38. LON-

A [illegible] ac[illegible]tus tu[illegible]. Sic ten[illegible]m aciem n[illegible] Bo[illegible], pel-[illegible]io, & v[illegible] ort[illegible] pi[illegible] petebant. [illegible] plurium in [illegible] c[illegible] cor-po[illegible]bus foſſæ: nec cæde tantum & vulneribus, [illegible] ruinâ, & ſu[illegible] telis interiere. Victores, col[illegible]niâ Agrippi[illegible]enſium vitatâ, [illegible] in itinere hoſtile au[illegible], Bo[illegible] præ[illegible]m excuſabant: tamquā petitâ pace, poſt[illegible] abatur, ſibi[illegible] ipſi conſuluiſ-ſent. Ciuil[illegible] aduentu veteranarum cohortium, iu[illegible] ia[illegible] ex[illegible] d[illegible], ſed conſil[illegible] a[illegible]s, & vim Romanam reputans, cunctos [illegible] ui aderant in verba V[illegible]aſi[illegible] git. Mittitque legatos ad duas legiones, quæ priore acie pulſæ in Vetera [illegible] on[illegible]rant, vt idem ſa[illegible]mentum ac[illegible]iperent. Red[illegible]ur reſpon[illegible]n, neque pr[illegible]d[illegible]ris, n[illegible] hoſtium ſe conſiliis vti. Eſſe ſibi Vitellium Principem, pro quo fidem & arma vſque ad ſuprem[illegible]m ſpiritum retenturos. proinde per fuga Batau[illegible] arbit[illegible] R[illegible]a-tu[illegible] ne ageret, ſed meritas ſceleris pœnas exſpectaret. Quæ vbi relata Ciuili, incenſus irâ, vniuerſam Batauorum gentem in arma rapit. Iunguntur Bru[illegible]teri Tencterique, & *Copia centrauit & augetur.*

B exci[illegible]tiis Germania, ad prædam famamque. Aduerſas has belli concurrentis minas, legati legionum, Mumius Lupercus, & Numiſius Rufus, vallum muroſque firmabant. ſubuerſa [38] longæ pacis opera, haut procul caſtris in modum [illegible] exſtructa, ne hoſtibus vſui forent. [39] Sed parum prouiſum, vt copiæ in caſtra conueherentur; rapi permiſere. Ita paucis diebus per licentiam abſumta ſunt, quæ aduerſus neceſſitates in longum ſuffeciſſent. Ciuilis medium agmen cum robore Batauorum obtinens, *Ad Vetera venit.* [40] vtramque Rheni ripam, quò truculentior viſu foret, Germanorum catervis complet, aſſultante per campos equite. Simul naues in aduerſum amnem agebantur. Hinc veteranarum cohortium ſigna, inde depromtæ [41] ſiluis luciſque ferarum imagines, vt cuique genti inire prœlium mos eſt, [42] iuxta belli ciuilis externique facie obſtupefecerant obſeſſos. & ſpem oppugnantium augebat amplitudo valli, quod duabus legionibus ſitum, vix quinque millia armatorum tuebantur. Sed lixarum multitudo, turbatâ pace illuc congregata, & bello miniſtra aderat. Pars caſtrorum, in collem leniter aſſurgens, *Verum deſcriptio.* pars æquo adibatur. quippe illis hibernis, obſideri premique Germanias Auguſtus cre-

C diderat: neque vmquam id malorum, vt oppugnatum vltrò legiones noſtras venirent. Inde non loco, neque munimentis labor additus. Vis & arma ſatis placebant. Bataui, Transrhenanique, quò diſcreta virtus manifeſtiùs ſpectaretur, ſibi quæque gens conſi- *Oppugnantur.* ſtunt, eminus laceſſentes. Pòſt vbi pleraque telorum turribus pinniſque mœnium irrita * hærebant, & deſuper ſaxis vulnerabantur; clamore atque impetu, inuaſêre vallum. *Vel. pendebant.* Appoſitis plerique ſcalis, alij [43] per teſtudinem ſuorum, ſcandebant iam quidam; cùm *Fruſtrà.* gladiis & armorum incuſſu præcipitati, ſudibus & pilis obruuntur, præferoces initio, & rebus ſecundis nimij. Sed * tum prædæ cupidine, aduerſa quoque tolerabant. Machinas *Vel. tamen* etiam, inſolitum ſibi, auſi. nec vlla ipſis ſolertia: perfugæ captiuique docebant ſtruere *Machina admouentur.* materias in modum pontis, mox ſubiectis rotis propellere: vt alij ſuperſtantes, tamquam ex aggere prœliarentur: pars intus, occulti muros ſubruerent. Sed excuſſa baliſtis ſaxa, ſtrauere informe opus. & crates vineaſque parantibus, adactæ tormentis ar- *Fruſtrà.* dentes

38. LONGAE PACIS OPERA.] *Id eſt Proceſtria,*

D *& quæ ædificari ante caſtra ſolent, vſibus lixarum aut aduentorum. Me vide Milit. v. Dial. 1.*

39. SED PARVM PROVISVM, VT.] *Itáne in littera vnius ſalebrâ viri docti hæſerant? Nam, ni, antea legebatur, non, vt, velut nos emendauimus. Itaque conſenſu Vertranius & Rhenanus corrigunt,* ſed parum prouiſum, ni copiæ. *& prouiſum interpretantur commeatum, annonam. Ludibria. Noſtra ſententia clara. Peccatum, inquit, in eo à ducibus, quòd dum ædificia pro caſtris diruuntur, commeatum aliáque toleranda obſidioni diripi permiſere, potius quàm vt in caſtra conueherent ad vſum.*

40. VTRAMQVE RHENI RIPAM.] *Vox,* vtramque *Budenſi abeſt. Et verò cur vtramque ripam milite compleuerit, cùm hæc in alterâ geſta? Inducatur igitur id verbi, aut reſcribatur,* vtrimque. *Id enim veri ſpeciem habet, ſupra infráque caſtra militem locatum, ad obſeſſorum terrorem.*

41. SILVIS LVCISQVE.] *Sic libri noſtri, non* iugiſque. *Enimuerò in ſacris Germanorum lucis ferina iſta ſigna. Tacitus de moribus gentis:* Effigieſque & ſigna quædam detracta lucis in prœlium ferunt.

42. IVXTA BELLI CIVILIS.] *Puto germanum eſſe. Romanus tamen codex, itemq́. Flor.* mixta belli ciuilis. *non item malè.*

43. PER TESTVDINEM SVORVM.] *Explico in Poliorceticis, lib. 1. Dial. v.*

Igniem obſidio placent. dentes haſtæ. vltróque ipſi oppugnatores ignibus petebantur: donec deſperatâ vi, verte- A
tent conſilium ad moras, haut [illegible]gnari paucorum dierum ineſſe alimenta, & multum imbellis turbæ. Simul ex inopiâ proditio, & fluxa ſeruitiorum fides, ac fortuita belli ſperabantur. Flaccus interim, cognito caſtrorum obſidio, & miſſis per Gallias qui [illegible] xilia
Vocula ad id ſe mendum mittitur. concitent, lectos legionibus Dillio Voculæ duoetvicesimæ legionis legato tradit, vt quàm maximis per ripam itineribus celeraret. [44] Ipſe pauidus torpere, inuiſus militibus. neque enim ambiguè fremebant, *Emiſſas à Maguntiaco Batauorum cohortes, diſſimulatos Ciuilis conatus, acciri in ſocietatem Germanos. non Primi Antonij, neque Muciani ope Veſpaſianum magis adoleuiſſe. [45] aperta odia, armaque palàm depelli: fraudem & dolum, obſcura, eoque ineuitabilia. Ciuilem ſtare contrà, ſtruere aciem; Hordeonium, è cubiculo & lectulo, iubere quidquid hoſti conducat. Tot armatas fortiſſimorum virorum manus, vnius ſenis valetudine regi. Quin potiùs interfecto traditore, fortunam virtutemque ſuam malo omine exſoluerent.*

Miles in Hordeonium fremit.

His inter ſe [46] vocibus inſiſtentes, flammauere inſuper allatæ à Veſpaſiano li[illegible]æ q[illegible]as Flaccus, quia occultari nequibant, pro concione recitauit: vinctoſque qui attulerant, ad B
Vitellium miſit. Sic mitigatis animis, Bonnam, hiberna primæ legionis ven[illegible]un[illegible] Infenſior illic miles, culpam cladis in Hordeonium vertebat: eius iuſſu directam aduer[illegible] Batauos aciem, tamquam à Magontiaco legiones ſequerentur: eiuſdem proditione cæſos; nullis ſuperuenientibus auxiliis. Ignota hæc ceteris exercitibus, neque Imperatori ſuo nuntiati: cùm accurſu tot prouinciarum, exſtingui tepens perfidia potuerit. [H]ordeonius exemplaria omnium litterarum, quibus per Gallias Britanniamque & H[i]ſpanias
Ille ſe purgat. auxilia orabat, exercitui recitauit: inſtituitque peſſimum facinus, vt [47] epiſtolæ Aquiliferis legionum traderentur, à quîs antè militi quàm ducibus * legebantur. Tum è ſeditioſis vnum vinciri iubet, [48] magis vſurpandi iuris, quàm quia vnius culpa foret. Mo-
** Puto, leguntur.*
Galli auxiliantur ſtrenuè Romanis. tuſque Bonnâ exercitus, in Coloniam Agrippinenſem; affluentibus auxiliis Gallorum, qui primò rem Romanam enixè iuuabant. Mox valeſcentibus Germanis, pleræque ciuitates aduerſum nos armatæ, ſpe libertatis; &, ſi exuiſſent ſeruitium, cupidine imperitandi. Gliſcebat iracundia legionum, nec terrorem vnius militis vincula indiderant. quin idem ille arguebat vltrò conſcientiâ ducis: tamquam nuntius inter Ciuilem Flac- C
Vocula conſtans factû. cumque, falſo crimine, teſtis veri opprimeretur. Conſcendit tribunal Vocula, mirâ conſtantiâ, prehenſumque militem ac vociferantem duci ad ſupplicium iuſſit. Et dum mali
Quem omnes ducem depoſcunt, & capiunt. pauent; optimus quiſque iuſſis paruêre. Exin, conſenſu, ducem Voculam poſcentibus, Flaccus ſummam rerum ei permiſit. Sed diſcordes animos multa efferabant, inopia ſtipendij frumentique, & ſimul dilectum tributaque Galliæ aſpernantes: Rhenus, incognitâ illi cælo ſiccitate, vix nauium patiens: arti commeatus: diſpoſitæ per omnem ripam
Sed multa Romanis aduerſa. ſtationes, quæ Germanos vado arcerent: eâdemque de cauſsâ minus frugum, & plures qui conſumerent. Apud imperitos prodigij loco accipiebatur ipſa aquarum penuria, tamquam nos amnes quoque, & vetera imperij munimenta, desererent. quod in
** Vat. XVI.* pace, fors, ſeu natura: tunc fatum & ira dei, vocabatur. Ingreſſis Noueſium, * tertiadecima legio coniungitur. Additus Voculæ in partem curarum, Herennius Gallus, legatus:
Herennius accedit Voculæ. nec auſi ad hoſtem pergere, loco, Gelduba nomen eſt, caſtra fecêre. Ibi ſtruendâ acie, munien- D

44. Ipse pavidus torpere.] *Quædam editiones*, ipſe nauibus inualidus corpore. *Fortè*, ipſe pauidus, inualidus, torpêre. *Duplex certè vitium & ſequitas huic ſenis, corporis animique.*

45. Aperta odia, armaqve.] *Salluſtiana imitatio eſt:* Hoſtem aduerſum deprimere, homini ſtrenuo haud difficile eſt: occulta pericula neque vitare, neque facere, bonis in promptu eſt.

46. Vocibvs insistentes.] *Alij*, vocibus inſtinctos.

47. Episto[l]æ A[q]viliferis.] *Cur Aquiliferis? quia le[g]en[d]a [militum] ad S[i]gna: id eſt, in Principiis. Facit [omnino] ad hunc morem, quod Spartianus in Peſcennio Nigro refert ex epiſtolâ M. Antonini Imperatoris:* Itaque miſi litteras recitandas ad ſigna.

48. Magis vsvrpandi ivris.] *Vaticanum iure ſequor in elegantiſſimo genere dicendi. Nam vulgati ſcilicet*, Cauſſam, *inculcauerant, ſine cauſsâ. Priſci autem hac breuitate ſermonis vſi ſæpè. Salluſtius:* Quæ poſtquam glorioſa modò neque belli patrandi cognouit. *Liuius:* Ea prodendi imperij Romani, tradendæ Annibali victoriæ eſſe. *Plautus:* Iuſiurandum rei ſeruandæ, non perdundæ conditum eſt. *Vlpianus:* Siquis euitandi criminis id egit, vt reip. cauſsâ abeſſet. *Rectè enim ita liber Florentinus.*

49. At

A munien do vallandóque, & ce[illegible] formabant. Vi[illegible]ſ ·æ-dâ ad virturem incenderetur, in proximos [illegible] pagos, qui ſocietatem [illegible] acceperant, ductus à Voculâ exercitus. P[illegible] Ga[illegible] per[illegible] na-uem, haut procul caſtris, frumento graue[illegible] vada hæſiſſet, Germani in ſuam ri-pam trahebant. Non tulit Gallus, miſitque [illegible]m. Au[illegible] & Germanorum numerus, paulatimque aggregantibus ſe auxi[illegible], [illegible] c[illegible]rtarum. Germani, multâ cum ſtrage noſtrorum, nauem abripiunt. Vic[illegible] non ſu[illegible] ignauiam, ſed perfidiam legati culpabant. Protra[illegible]tum e tentorio, ſciſsâ veſte, ve[illegible]bera-to corpore, quo pretio, quibus conſciis, prodidiſſet exerci[illegible]m, dicer[illegible] iubent. Red[illegible] in Hordeonium inuidia. Illu[illegible] auctorem ſceleris, hunc mi[illegible]ſtru[illegible] vocant: donec exi-tium minitantibus exterritus, proditionem & ipſe Hordeonio obiecit. Vinctuſque, ad-uentu demum Voculæ, exſ[illegible]luitur. Is poſterâ die, auctor[illegible] ſe[illegible]itionis morte affe[illegible] Tanta illi exercitui diuerſitas inerat, licentiæ, patientiæque. Haut d[illegible]bie [illegible]garius miles, Vitellio fidus: ſplendidiſſim[illegible]s q[illegible]que, in V[illegible]ſ[illegible]aſianum proni. inde ſcelerum ac ſup-

Tortuosum certamen, in quo Germani superant.

Diversi affectus & [illegible] inter Romanos.

B p[illegible]ciorum vices, & mixtus obſequio furor: vt contineri non poſſent, qui puniri pote-rant. [49] At Ci[illegible]ile[illegible] immenſ[illegible]m vniuerſa Germania ext[illegible]llebat, ſoci[illegible]te nob[illegible]is ob[illegible]idum firmatâ. Ille, vt cuique proximum, vaſtari V[illegible]ios Treueroſque, & alia manu Moſam amnem tranſire iubet, vt Men[illegible]pios & Morinos & extrema Gall[illegible] quate-rent. Actæ vtrobique prædæ. Infeſtius in Vbiis, [50] quos genus Germanicæ originis, eiuratâ patriâ, * Romanorum nomine Agrippinenſes vocarent. Cæſæ cohortes eorum, in vico Marcoduto, incurioſiùs agentes, quia procul ripâ abeſſent. Nec quieuere Vbij, quominus prædas è Germaniâ peterent. primo impunè: dein circumuenti ſunt, per omne id bellum, meliore vſi fide quàm fortunâ. Contuſis Vbiis, grauior & ſucceſſu re-rum ferocior Ciuilis, obſidium legionum vrgebat: intentis cuſtodiis, ne quis oc[illegible]ltus nuntius venientis auxilij penetraret. Machinas molemque operum, Batauis delegat: Tranſrhenanos prœlium poſcentis, ad ſcindendum vallum ire, detruſóſque redintegra-re certamen iubet: ſuperante multitudine, & facili damno. nec finem labori nox attu-

Germani predam à Gallis agūt.

** Malim, Romano*

Vbi ab iis repreſſi.

Ciuilis ad vetera ſtatagit.

Quo Germani oppugnātū ea muttu.

C lit. Congeſtis circùm lignis accenſiſque, ſimul epulantes, vt quiſque vino incaluerat, ad pugnam temeritate inani ferebantur. Quippe ipſorum tela, per tenebras vana. Romani conſpicuam Barbarorum aciem, & ſi quis audaciâ aut inſignibus effulgens, ad ictum deſtinabant. Intellectum id Ciuili: & reſtincto igne, miſceri cuncta tenebris & armis iubet. Tum verò ſtrepitus diſſoni, caſus incerti, neque feriendi, neque declinandi proui-dentia. Vnde clamor acciderat, circumagere corpora, [51] tendere arcus: nihil prodeſſe virtus; fors cuncta turbare, & ignauorum ſæpè telis fortiſſimi cadere. Apud Germa-nos, inconſulta ira: Romanus miles periculorum gnarus, ferratas ſudes, grauia ſaxa, non forte iaciebat. Vbi ſonus molientium, aut appoſitæ ſcalæ, hoſtem in manus de-derant, propellere vmbone, pilo ſequi. multos mœnia egreſſos, pugionibus fodere. Sic exhauſtâ nocte, nouam aciem dies aperuit. Eduxerant Bataui turrim, duplici tabulato. quam prætoriæ portæ (is æquiſſimus locus) propinquantem, promoti con-tra validi aſſeres, & incuſſæ trabes perfregêre, multâ ſuperſtantium pernicie. Pugna-tumque in perculſos, ſubitâ & proſperâ eruptione. Simul à legionariis petitiâ & arte

Parum conſulte.

Turris à Batauis ſtructa

Sed confracta.

D præſtan-

49. At Civilem immensvm.] *Locum rectè ita purgauimus, cùm legeretur*, immenſis actibus, *vulgò, in Couorruutano erat*, auctibus. *in Rodolphi codice*, laudibus. *Quæ omnes externæ & additiuæ voces, pro libito explentium. At mihi Vaticanus ille bonus bene praiuit, qui legit*, immenſus vniuerſa Germ. *Ex quo phraſim facile elicies Tacito & Salluſtio notam. Noſter libro* III. *Annal.* Opumque, quis domus illa immensùm viguit, primus accumulator. *Salluſtius* III. *Hiſtor.* Neque iam ſuſtineri poterant, immensùm aucto mari, & vento gliſcente. *Nec tamen abſurdè etiam ſcripſeris*, immenſum quantum. *Nam Vaticano certè ſpatium aliquod poſt eam vocem eſt, quaſi altero deſiat. Pichena quidem placere video, ex Flor.* immenſis auctibus: *quod interpretatur, auctum valdè viribus copiiſq́, è Germanis. Vt quiſque volet, at nimia prore & vero illa locutio ſit*, immenſis auctibus. *Vbi hac tam magna ne dicam* immenſa.

50. Qvos genvs Germanicæ.] *E Budenſi & Romano colligas*, quod gens Germ. *& ſtatim*, vocarentur.

51. Tendere arcvs.] *Mihi ſuſpectum, & tibi ſi attendes. Quorſum hic Arcus? De Germanis ſermo eſt, quibus haud crebra ea arma. ſed nec ille ſenſus ad Taciti ſenſum. Mihi videbatur*, tendere armis. *Et ita ſolet. vbi periculum, eò armis tendimus.*

52. Nevr

præſtantibus, plura ferebantur. Præcipuum pauorem intulit ſuſpenſum & nutans machinamentum, quo repente demiſſo præter ſuorum ora, ſinguli pluréſve hoſtium ſublime rapti, verſo pondere intra caſtra effundebantur. Ciuilis omiſſâ oppugnandi ſpe, rurſus per otium aſſidebat, nuntiis & promiſſis fidem legionum conuellens. Hæc in Germaniâ ante Cremonenſe prœlium geſta, cuius euentum litteræ Primi Antonij docuere, addito Cæcinæ edicto. Et præfectus cohortis è victis, Alpinus Montanus, fortunam partium præſens fatebatur. Diuerſi hinc motus animorum. Auxilia è Galliâ, quîs nec amor, nec odium in partes, militia ſine affectu, hortantibus præfectis, ſtatim à Vitellio deſciſcunt. vetus miles cunctabatur. Sed adigente Hordeonio Flacco, inſtantibus tribunis, dixit ſacramentum, non vultu neque animo ſatis affirmans: & cum cetera iuriſiurandi verba conciperent, Veſpaſiani nomen hæſitantes, aut leui murmure, & plerumque ſilentio tranſmittebant. Lectæ deinde pro concione epiſtolæ Antonij ad Ciuilem, * ſuſpiciones militum irritauere, tamquam ad ſocium partium ſcriptæ; & de Germanico exercitu hoſtiliter. Mox allatis Geldubam in caſtra nuntiis, eadem dicta, factaque: & miſſus cum mandatis Montanus ad Ciuilem, vt abſiſteret bello, [52] néve externa armis falſis velaret. Si Veſpaſianum iuuare aggreſſus foret; ſatisfactum cœptis. Ad ea Ciuilis primò, callidè: pòſt, vbi videt Montanum præferocem ingenio, paratúmque in res nouas, orſus à queſtu periculiſque quæ per quinque & viginti annos in caſtris Romanis exhauſiſſet, *Egregium*, inquit, *pretium laboris cepi, necem fratris, & vincula mea, & ſæuiſſimas huius exercitus voces, quibus ad ſupplicium petitus, iure gentium pœnas repoſco. vos autem Treueri, ceteræque ſeruientium animæ, quod pretium effuſi toties ſanguinis exſpectatis, niſi ingratam militiam, immortalia tributa, virgas, ſecures, & dominorum ingenia? En ego præfectus vnius cohortis, & Canninefates Batauique, exigua Galliarum portio, vana illa caſtrorũ ſpatia excidimus, vel ſepta ferro fameque premimus. denique auſos aut libertas ſequetur, aut victi iidem erimus.* Sic accenſum, ſed * meliora referre iuſſum, dimittit. Ille vt irritus legationis redit, cetera diſſimulans, quæ mox erupêre. Ciuilis parte copiarum retentâ, veteranas cohortes, & quod è Germanis maximè promtum, aduerſus Voculam exercitúmque eius mittit: Iulio Maximo, & Claudio Victore [53] ſororis ſuæ filio, ducibus. Rapiunt in tranſitu hiberna alæ, Aſciburgij ſita. adeoque improuiſi caſtra inuolauere, vt non alloqui non pandere aciem Vocula potuerit. Id ſolum, vt in tumultu, monuit, ſubſignano milite media firmare. auxilia paſſim circumfuſa ſunt. Eques prorupit, exceptuſque compoſitis hoſtium ordinibus, terga in ſuos vertit. Cædes inde, non prœlium. Et Neruiorum cohortes, metu ſeu perfidiâ, latera noſtrorum nudauêre. Sic ad legiones peruentum. quæ, amiſſis ſignis, intra vallum ſternebantur; cùm repentè, nouo auxilio, fortuna pugnæ mutatur. Vaſconum lectæ à Galbâ cohortes, ac tum accitæ, dum caſtris propinquant, audito prœliantium clamore, intentos hoſtes à tergo inuadunt, latioréмque quàm pro numero terrorem faciunt: aliis à Noueſio, aliis à Mogontiaco vniuerſas copias aduenisse credentibus. Is error Romanis addit animos, & dum alienis viribus confidunt, ſuas recepere. Fortiſſimus quiſque è Batauis, quantum peditum erat, funduntur: eques euaſit, cum ſignis captiuiſque, quos primâ acie corripuerant. Cæſorum eo die, in partibus noſtris, maior numerus & imbellior; è Germanis, ipſa robora. Dux vterque, pari culpâ meritus aduerſa, proſperis defuere. Nam Ciuilis, ſi maioribus copiis inſtruxiſſet aciem; circumiri à tam paucis cohortibus nequiſſet, caſtraque perrupta excidiſſet. Vocula, nec aduentum hoſtium explorauit, eóque ſimul egreſſus victuſque. dein victoriæ parum confiſus, tritis fruſtrà diebus, caſtra in hoſtem mouit. quem ſi ſtatim impellere, curſumque rerum ſequi maturaſſet; ſoluere obſidium legionum eodem impetu potuiſſet. Tentauerat interim Ciuilis obſeſſorum animos, tamquam perditæ apud Romanos res, & ſuis victoria prouenisset. Circumferebantur ſigna vexillaque. oſtentati etiam

Igitur iterum ad obſidium Ciuilis vertit.

Milites Veſpaſiano iurare adacti.

Sed verò adacti.

* *Vat. ſuſpectiones*

Montanus ad Ciuilem, pro pace. Sed ipſe vltrò eum ad bellũ trahit.

* *Libri quidã, molliora*

Ciuilis in Voculam mittit.

Quem improuisò penè opprimunt.

Caſus Romanos adiuuat.

Et Batauos cadunt.

Iudicium in vtrumque ducem.

Ciuilis obſeſſos fraude tentat

52. NEVE EXTERNA ARMIS FALSIS VELARET.] *Clarius*, externa arma. *hoc, ſenſu, Ne Ciuilis vltrà tegeret perfidiam & rebellionem: non quod genere externum bellum erat, tegeret & velaret quaſi pro Veſpaſiano ſumtum & ciuile.*

53. SORORIS SVAE FILIO.] *Romanus cod. & Rodolphus*, ſororis ſuæ viro.

54. CRE-

A etiam captiui. ex quibus vnus, egregium facinus ausus, clarâ voce gesta patefecit, confoſſus illicè à Germanis. vnde maior indici fides. Simul vaſtatione incendiiſque flagrantium villarum, venire victorem exercitum intelligebatur. In conſpectu caſtrorum conſtitui ſigna, foſſamque & vallum circumdari Vocula iubet, vt depoſitis impedimentis ſarcinisque expediti certarent. Hinc in ducem clamor pugnam poſcentium. & minari aſſueuerant. Ne tempore quidem ad ordinandam aciem capto, incompoſiti feſſique prœlium ſumſere. nam Ciuilis aderat non minus vitiis hoſtium, quam virtute ſuorum fretus. Varia apud Romanos fortuna, & ſeditioſiſſimus quiſque ignauus: quidam recentis victoriæ memores, retinere locum, ferire hoſtem, ſeque & proximos hortari. Et redintegratâ acie, manus ad obſeſſos tendere, ne tempori deeſſent. Illi cuncta e muris cernentes, omnibus portis prorumpunt. Ac forte Ciuilis lapſu equi proſtratus, [54] creditâ per vtrumque exercitum famâ, vulneratum aut interfectum, immane quantum ſuis pauoris, & hoſtibus alacritatis indidit. Sed Vocula, omiſſis fugientium tergis, vallum turreſque caſtrorum augebat, tanquam rurſus obſidium immineret: corruptâ to-

B tiens victoriâ, non falsò ſuſpectus bellum malle. Nihil æque exercitus noſtros, quam egeſtas copiarum fatigabat. Impedimenta legionum cum imbelli turbâ Noueſium miſſa, [55] vt inde terreſtri itinere frumentum aduehetent. Nam flumine hoſtes potiebantur. Primum agmen ſecurum inceſſit, nondum ſatis firmo Ciuile. [56] qui reuerſus, miſſos Noueſium frumentatores, dataſque in præſidium cohortes, velut multâ pace, ingredi accepit, rarum apud ſigna militem, arma in vehiculis, cunctos licentiâ vagos, compoſitus inuadit: præmiſſis, qui pontes & viarum anguſta inſiderent. pugnatum longo agmine, & incerto Marte, donec prœlium nox dirimeret. Cohortes Geldubam perrexere, manentibus vt fuerant caſtris, quæ relictorum illîc militum præſidio tenebantur. Non erat dubium, quantum in regreſſu diſcriminis adeundum foret, frumentatoribus [57] onuſtis pauculiſque. Addidit exercitui ſuo Vocula mille dilectos, è quintâ & quartadecimâ legionibus apud Vetera obſeſſis, indomitum militem & ducibus infenſum. Plures quàm iuſſum erat profecti, palàm in agmine fremebant, non ſe vltrà

C famem, inſidias legatorum toleraturos. At qui remanſerant, deſertos ſe abductâ parte legionum querebantur. Duplex hinc ſeditio, aliis reuocantibus Voculam; aliis redire in caſtra abnuentibus. Interim Ciuilis Vetera circumſedit. Vocula Geldubam, atque inde Noueſium conceſſit. Ciuilis capit Geldubam. Mox haut procul Noueſio, equeſtri prœlio proſperè certauit. Sed miles ſecundis aduerſiſque, perinde in exitium ducum accendebatur. Et aduentu quintanorum quintadecimanorumque auctæ legiones donatiuum expoſcunt, comperto pecuniam à Vitellio miſſam. Nec diu contatus Hordeonius, nomine Veſpaſiani dedit. Idque præcipuum fuit ſeditionis alimentum. Effuſi in luxum & epulas, & nocturnos cœtus, veterem in Hordeonium iram renouant. nec vllo legatorum, tribunorúmve obſiſtere auſo, (quippe omnem pudorem nox ademerat) protractum è cubili interficiunt. Eadem in Voculam parabantur, niſi ſeruili habitu, per tenebras, ignoratus euaſiſſet. Vbi ſedato impetu, metus rediit: centuriones

D cum epiſtolis ad ciuitates Galliarum miſêre, auxilia ac ſtipendia oraturos. Ipſi, vt eſt vulgus ſine rectore præceps, * pauidus, ſecors, aduentante Ciuile, raptis temerè armis, ac ſtatim omiſſis, in fugam vertuntur. Res aduerſæ diſcordiam peperere; iis qui è ſuperiore exercitu erant, cauſſam ſuam diſſociantibus. Vitellij tamen imagines, in caſtris, & per proximas Belgarum ciuitates, repoſitæ, cùm iam Vitellius * corruiſſet. Dein mutati in pœnitentiam primani, quartanique, * & duodeuiceſimani, Voculam ſequuntur:

Quam captiui vnus aperuit. — *Ad Vetera certa*[illegible] — *Pro ambiguæ.* — *Mox erumpunt, prorumpere.* — *Ciuilis periculum.* — *Vocula non vtitur victoriâ.* — *Frumentatores Rom. Ciuilis inuadit.* — *Ad quos eripiendos copiæ è Veteribus lectæ.* — *Geldubam Ciuilis capit.* — *Pecuniam Romanis.* — *Qua ut per* [illegible] *vetteri.* — * *Alij, pauidus.* — *Diſcordia inter ipſos.* — *Ad Vitellium pars redeunt* [illegible]. — * *Flor. occidiſſet.* — * *duoetuiceſimani.*

[54]. CREDITA.] *Rhenanus*, editâ. *ego*, deditâ, *vel* diditâ.

[55]. VT INDE TERRESTRI.] *Præceſſit de* impedimentis legionum & imbelli turba; *an illi igitur frumenta aduehetent, inter medios ita hoſtes? ridiculum. puto defectum aliquem eſſe, & alteriſcum ante hæc verba ponendum* * vt inde terreſtri. *Vide ſequentia, agnoſces.*

[56]. QVI REVERSVS, MISSOS.] *Magis placet quod è quibuſdam libris eruas*, qui vbi rurſus miſſos. *Sententiam certè aptiùs nectit.*

[57]. ONVSTIS PAVCVLISQVE.] *Rom.* onuſtis perculſiſque.

[58]. NEC

Magontiacū liberatum. tur: apud quem reſumto Veſpaſiani ſacramento, ad liberandum Magontiaci obſidium A
ducebantur. Diſcedunt obſeſſores, mixtus ex Cattis, Vſipiis, Mattiacis exercitus, ſatie-
** Delenda videtur vocula.* tate prædæ, [58] nec incruentati. [* Ita] diſperſos & neſcios miles noſter inuaſerat. Quin
& loricam vallumque per fines ſuos Treueri ſtruxêre, magniſque inuicem cladibus cum
Germanis certabant. donec egregia erga populum Romanum merita, mox rebelles
A. V. C. DCCXXIII fœdarent. Interea Veſpaſianus iterùm, ac Titus, conſulatum abſentes inierunt, mæſtâ
Falſus ab Africâ metus & multiplici metu ſuſpenſâ ciuitate. quæ ſuper inſtantia mala, falſos pauores induerat,
deſciuiſſe Africam, res nouas moliente L. Piſone. Is præerat prouinciæ, nequaquam tur-
L. Piſo. bidus ingenio. Sed quia naues ſæuitiâ hiemis prohibebantur, vulgus alimenta in dies
mercari ſolitum, cui [59] vna ex rep. annonæ cura, clauſum litus, retineri commeatus
dum timet, credebat: augentibus famam Vitellianis, qui ſtudium partium nondum
poſuerant: nec victoribus quidem ingrato rumore, quorum cupiditates externis quo-
Senatus honores diſtribuit. que bellis inexplebiles, nulla vmquam ciuilis victoria ſatiauit. Kalen. Ianuariis, in
ſenatu, quem Iulius Frontinus prætor vrbanus vocauerat, legatis exercitibuſque ac B
** Flo. tamquam* regibus laudes grateſque decretæ. Et Tertio Iuliano prætura, * quòd transgredientem
in partes Veſpaſiani, legionem deſeruiſſet, ablata, vt in Plotium Griphum transfer-
retur. Hormo dignitas equeſtris data. Et mox, eiurante Frontino, Cæſar Domitianus
Domitianus Prætor. præturam cepit. Eius nomen epiſtolis edictiſque proponebatur. Vis penes Mucia-
Antonius Muciano ſuſpectus. num erat: niſi quòd pleraque Domitianus, inſtigantibus amicis, aut propriâ libidine,
audebat. Sed præcipuus Muciano metus è Primo Antonio, Varoque Ario: quos recen-
tes, claroſque rerum famâ, ac militum ſtudiis, etiam populus fouebat, quia in nemi-
Spei bonæ. nem vltra aciem ſæuierant. Et ferebatur Antonius Scribonianum Craſſum, egregiis ma-
ioribus, & fraternâ imagine fulgentem, ad capeſſendam rempub. hortatus: haut defutu-
râ conſciorum manu, ni Scribonianus abnuiſſet. ne paratis quidem corrumpi facilis,
adeò metuens incerta. Igitur Mucianus, quia propalàm opprimi Antonius nequibat:
multis in ſenatu laudibus cumulatum, ſecretis promiſſis onerat, citeriorem Hiſpaniam
Callidè eum exarmat. oſtentans, diſceſſu Cluuij Rufi vacuam. ſimul amicis eius, tribunatus præfecturaſque
largitur. Dein, poſtquam inanem animum ſpe & cupidine impleuerat, vires abolet: C
dimiſſâ in hiberna legione ſeptimâ, cuius flagrantiſſimus in Antonium amor. Et ter-
tia legio, familiaris Ario Varo miles, in Syriam remiſſa. Pars exercitus, in Germanias
Domitianus Patres benignè alloquitur. ducebatur. Sic egeſto, quidquid turbidum, redit vrbi ſua forma, legeſque, & munia
magiſtratuum. Quo die ſenatum ingreſſus eſt Domitianus, de abſentiâ patris fratriſ-
que ac iuuentâ ſuâ, pauca & modica diſſeruit, decorus habitu: & ignotis adhuc mori-
bus, crebra oris confuſio, pro modeſtiâ accipiebatur. Referente Cæſare, de reſtituendis
Galbæ memoria reſtituta. Galbæ honoribus, cenſuit Curtius Montanus, vt Piſonis quoque memoria celebrare-
tur. Patres vtrumque iuſſere. de Piſone irritum fuit. Tum ſorte ducti, per quos redde-
Leges & Faſti reparata. rentur bello rapta, quique æra legum vetuſtate delapſa noſcerent, figerentque, & Faſtos
adulatione temporum fœdatos exonerarent, modumque publicis impenſis facerent.
Redditur Tertio Iuliano prætura, poſtquam cognitus eſt ad Veſpaſianum confugiſſe.
P. Celer damnatus. Gripho honor manſit. Repeti inde cognitionem inter Muſonium Rufum & P. Cele-
rem placuit, damnatuſque Publius, & Sorani manibus ſatisfactum. Inſignis publicâ D
ſeueritate dies, ne priuatim quidem laude caruit. Iuſtum iudicium expleſſe Muſonius
videbatur. Diuerſa fama Demetrio Cynicam ſectam profeſſo, quòd manifeſtum reum
ambitioſiùs quàm honeſtiùs defendiſſe. [60] Ipſi Publio neque animus in periculis, neque
oratio ſuppeditauit. Signo vltionis in accuſatores dato, petit à Cæſare Iunius Mauri-
cus, vt commentariorum principalium poteſtatem ſenatui faceret, per quos noſceret,
quem quiſque accuſandum popoſciſſet. Conſulendum tali ſuper re Principem, reſpon-
dit

58. NEC INCRVENTATI. ITA DISPERSOS ET NESCIOS] *Iudicabam deeſſe quippiam. nunc reſti-tuere inuante Romano cod. poſſe videor,* nec incruentati. In viâ diſperſos.

59. VNA EX REP. ANNONÆ CVRA.] *Nihil mutandum. Tale illud Iuuenalis de populo Romano eſt:*

—— duas tantùm res anxius optat
Panem & Circenſes.

Nam, Pana, *ſubſtituunt legúntque malè.*

60. IPSI PVBLIO NEQVE ANIMVS.] *Vox addita, auctore Vatic:*

61. Iv-

A Et Senatus, inchoantibus primoribus, [61] iuſiurandum concepit, quo certatim omnes magiſtratus, ceteri vt ſententiam rogabantur. *Deos teſtes aduocabant, nihil ope ſua factum quo cuiuſquam ſalus læderetur, neque ſe præmium aut honorem ex calamitate ciuium cepiſſe.* trepidis, & verba iuriſiurandi per varias artes mutantibus, quîs flagitij conſcientia inerat. Probabant religionem patres, periurium arguebant. Eaque velut cenſura, in Sariolenum Voculam, & Nonium Actianum, & Ceſtium Seuerum acerrimè incubuit, crebris apud Neronem delationibus famoſos. Sariolenum & recens crimen vrgebat, quòd apud Vitellium molitus eadem foret. nec deſtitit ſenatus manus intentare Voculæ, donec curiâ excederet. Ad Pactium Africanum tranſgreſſi, eum quoque proturbant: tamquam Neroni, [62] Scribonianos fratres concordiâ opibuſque inſignes, ad exitium monſtrauiſſet. Africanus neque fateri audebat, neque abnuere poterat: in Vibium Criſpum, cuius interrogationibus fatigabatur, vltrò conuerſus, miſcendo quę defendere nequibat, ſocietate culpæ inuidiam declinauit. Magnam eo die pietatis eloquentiæque famam

B Vipſanius Meſſalla adeptus eſt, nondum ſenatoriâ ætate, auſus pro fratre [63] Aquilio Regulo deprecari. Regulum, ſubuerſa Craſſorum & Orphiti domus, in ſummum odium extulerat. [64] Spontè ex S.C. accuſationem ſubiiſſe iuuenis admodum, nec depellendi periculi, ſed in ſpem potentiæ videbatur. Et Sulpicia Prætextata [65] Craſſi vxor, quattuorque liberi, ſi cognoſceret ſenatus, vltores aderant. Igitur Meſſalla non cauſſam neque reum tueri, ſed periculis fratris ſemet opponens, flexerat quoſdam. Occurrit truci oratione Curtius Montanus, eò vſque progreſſus, vt poſt cædem Galbæ, datam interfectori Piſonis pecuniam à Regulo, appetitum morſu Piſonis caput obiectaret. *Hæc certè, inquit, Nero non coëgit, nec dignitatem,* [66] *aut ſalutem illâ ſæuitiâ redemiſti. Sanè toleremus iſtorum defenſiones: qui perdere alios, quàm periclitari ipſi maluerunt. Te ſecurum relinquebat exſul pater, & diuiſa inter creditores bona, nondum honorum capax ætas: nihil quod ex te concupiſceret Nero, nihil quod timeret. libidine ſanguinis, & hiatu præmiorum, ignotum adhuc ingenium, & nullis defenſionibus expertum, cæde nobili imbuiſti. cùm ex funere reipublicæ, raptis* [67] *conſularibus ſpoliis,* [68] *ſeptuagies ſeſtertio ſignatus, & ſacerdotio fulgens, innoxios pue-*

C *ros,*

Iurati patres à calumnia ſe purgant.

Delatores propulſi.

Meſſalla Regulum oppugnat.

Curtius Montanus.

61. IVRISIVRANDVM, QVO CERTATIM.] *Eſt iuramentum à tato Senatu editum, de calumniis quam nemini capitalem intuliſſent. Sed hic non video, cur* ita certatim *magiſtratus præſtiterit: neque enim in honorem Principis, aut adulatio aliqua fuit, imò cunctanter potiùs hoc agendum. Sanè ea vox ſuſpecta eſt, &* ſeriatim, *ait tale malum: quia certum habeo ordine quodam magiſtratus omnes id præſtitiſſe, & digniores primò.*

62. SCRIBONIANOS FRATRES.] *Iunctim eos iterùm nominat Annali* XIII. Ad Scribonios fratres ea cura transfertur. *Nec temerè aut iungit, aut concordiam laudat. Audi Xiphilinum, qui vnus hoc illuſtrat, in Nerone:* Ἀδελφοί τε, *inquit*, καὶ ἡλικιῶται ξύμφω τινὰ ὄντες, καὶ μηδὲν μηδέποτε ἄνευ ἀλλήλων πράξαντες, ἀλλ' ὥσπερ τῷ γένει, οὕτω καὶ τῇ προαιρέσει τῇ τε οὐσίᾳ συμπεφυκότες: Fratres, & D quodammodò æquales, nihil alter abſque altero facientes, ſed vt genere, ita & electione vitæ & facultatibus coniuncti. *Addit deinde*, cùm vtrique Germaniæ præfuiſſent, vocatos à Nerone in Græciam, ibique inciſis ſpontè venis periiſſe. *Sed rectène* Scribonianos *hic legimus? non opinor. Taciti loca dicto* Scribonios *habes: & in Xiphilino*, Σκριβωνίους.

63. AQVILIO REGVLO.] *Eſt omnino ille Regulus, Plinio in Epiſtolis meritiſſimò flagellatus, & alibi* Bipedum nequiſſimus *dictus. Obſerua ergo de Meſſallâ diuerſiſſimo fratre.*

64. SPONTE EX SC.] *Non de nihilo ambigit Rhenanus. Si enim ex Sc*[to] *ſubiit, quomodò ſpontè? Diuinat,* Sponte ex ſe. *Haut ineptè. Quid ſi,* ſponte, nec Sc?

65. CRASSI VXOR.] *Vox,* vxor, *abeſt Rom. edit. Rectiſſimè. Vix enim aliter priſci locuti aut ſcripſere, quàm Terentia Tulli, Liuia Druſi, &c. cùm intellegant vxorem.*

66. AVT SALVTEM ILLA SÆVITIA.] *Ex ductu ſcripturæ Vaticanæ reſtitui. Nam ibi*, nec dignitatem hauſta litem. *Vulgò*, nec dignitatem aut iſta lucem.

67. CONSVLARIBVS SPOLIIS.] *Eò dictum, quia conſulatum acceperat, præmium accuſationis. Nam ita obtinebat, vt accuſanti & damnanti, non pecunia ſolùm merces eſſet, ſed & honoris aut magiſtratus quem reus habuiſſet. Dio libro* XLVI. *de accuſatoribus percuſſorum Cæſaris, pulchrè:* Χρήματά τε γὰρ ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα εἶχεν, ἐλάμβανον: Nam & pecunias è bonis damnati, & honorem aut magiſtratum, ſi quem modò haberet, accipiebant. *Tacitus ſæpè indicat: & clarè, initio libri* I. Nec minùs præmia delatorum inuiſa, quàm ſcelera. cùm alij ſacerdotia & conſulatus, vt ſpolia, adepti, procurationes alij & interiorem potentiam, agerent, ferrent cuncta.

68. SEPTVAGIES SESTERTIO SIGNATVS.] *Volebam* dignatus: *vt in Virgilio:*

Coniugio Anchiſa Veneris dignate ſuperbo.

& ipſo alibi Cicerone. At nunc placet magis Faerni coniectura, ſaginatus.

69 EXEM-

ros illuſtres ſenes, conſpicuas feminas eâdem ruinâ proſterneres: cùm ſegnitiam Neronis incuſa- A *res quòd per ſingulas domos, ſeque & delatores fatigaret. poſſe vniuerſum ſenatum vnâ voce ſubuerti. Retinete patres conſcripti, & reſeruate hominem tam expediti conſilij, vt omnis ætas inſtructa ſit: & quomodo ſenes noſtri, Marcellum, Criſpum; iuuenes, Regulum imitentur. Inuenit etiam æmulos infelix nequitia. quid ſi floreat vigeatque? Et quem adhuc quæſtorium offendere non audemus, prætorium & conſularem* viſuri ſumus? An Neronem, extremum dominorum putatis? Idem crediderant, qui Tiberio, qui Caio ſuperſtites fuerunt: cùm interim inteſtabilior, & ſæuior exortus eſt. Non timemus Veſpaſianum: ea principis ætas, ea moderatio. Sed diutiùs durant [69] exempla, quàm mores. Elanguimus P. C. nec iam ille ſenatus ſumus, qui occiſo Nerone, delatores & miniſtros, more maiorum puniendos flagitabat. Optimus eſt, poſt malum Principem, dies primus.* Tanto cum aſſenſu ſenatus auditus eſt Montanus, vt ſpem caperet Heluidius, poſſe etiam Marcellum proſterni. Igitur à laude Cluuij Rufi orſus, qui perinde diues & eloquentiâ clarus, nulli vnquam ſub Nerone periculum faceſſiſſet; crimine ſimul exemploque Eprium vrgebat, ardentibus patrum animis. quod vbi ſenſit B [70] Marcellus, velut excedens curiâ: *Imus*, inquit, *Priſce, & relinquimus tibi ſenatum tuum: regna præſente Cæſare.* Sequebatur Vibius Criſpus: ambo infenſi, vultu diuerſo. Marcellus minacibus oculis, Criſpus renidens: donec accurſu amicorum, retraherentur. Cum gliſceret certamen, hinc multi bonique, inde pauci & validi pertinacibus odiis tenderent; conſumtus per diſcordiã dies. Proximo ſenatu, inchoante Cæſare de abolendo dolore iraque, & priorum temporum neceſſitatibus, cenſuit Mucianus prolixè pro accuſatoribus. Simul eos qui cœptam, dein omiſſam actionem repeterent, monuit ſermone molli, & tamquam rogaret. Patres [71] cœptam libertatem, poſtquam obuiam itum, omiſere. Mucianus ne ſperni ſenatus iudicium, & cunctis ſub Nerone admiſſis data impunitas videretur: Octauium Sagittam, & Antiſtium Soſianum ſenatorij ordinis, egreſſos exſilium, in eaſdem inſulas redegit. Octauius, Pontiam Poſtumiam ſtupro cognitam, & nuptias ſuas abnuentem, impotens amoris interfecerat: Soſianus, prauitate morum multis exitioſus. Ambo graui ſenatus conſulto damnati pulſique, quamuis conceſſo aliis reditu, in eâdem pœnâ retenti ſunt. Nec ideo lenita erga Mucianum C inuidia. Quippe Soſianus ac Sagitta, viles, etiam ſi reuerterentur: accuſatorum ingenia, & opes, & exercita malis artibus potentia, timebantur. Reconciliauit paulisper ſtudia patrum; habita in ſenatu cognitio, ſecundùm veterem morem. [72] Manlius Patricius ordinis ſenatorij, [73] pulſatum ſe in [74] coloniâ Senenſi, cœtu multitudinis, & iuſſu magiſtratuum querebatur. nec finem iniuriæ hîc ſtetiſſe: planctum, & lamenta, & ſupremorum imaginem præſenti ſibi circumdata: cum contumeliis & probris, quæ in ſenatum vniuerſum iacerentur. Vocati qui arguebantur. Et cognitâ cauſſâ, in conuictos vindicatum. Additumque S. C. quo Senienſium plebes modeſtiæ admoneretur. Iiſdem diebus Antonius Flamma Cyrenenſibus damnatur, lege repetundarum, & exſilio

* Puto veteres, auſuri

Et Senatum permouet. Heluidius iterùm in Marcellum.

Sed memoria præteritorum aboleta.

Sagitta rurſus in exſilium.

Et Soſianus.

Puniti qui Senatorem illuſerant.

69. EXEMPLA, QVAM MORES.] *Inepta aut nihili ſententia. Rudolphus,* quàm homines. *Vis ad verùm duci? lege,* amores. *tum alteram litteram diuide, habes* autores: *id eſt, rem & ſententiam meram. O quàm leuia ſæpè turbant!*

70. MARCELLVS.] *Hic homo eloquens magis, quàm ſapiens aut bonus, eâ vi accuſatores omnes repreſſit, aut reiecit; & ſimul Veſpaſianum mox ſuum fecit. Quod idem in Vibio Criſpo. Auctor Dialogi de Cauſis corr. eloq. ſuper hac re:* Quid aliud infeſtis patribus nuper Eprius Marcellus, quàm eloquentiam ſuam oppoſuit? cùm accinctus & minax diſertam quidem, ſed inexercitatam eiuſmodi certaminum & rudem Heluidij ſapientiam eluſit. *Iam & de gratiâ apud Principem, ibidem de illis duobus:* Multos iam annos ac donec libuit, principes fori nunc principes in Cæſaris amicitia agunt feruntque cuncta.

71. COEPTAM LIBERTATEM.] *Priſci libri,* cœptatam. *ex quo velim,* cœptam tantùm.

72. MANLIVS PATRICIVS.] *Vatic. & Rom.* Patruitus. *Fortaſſe,* Patruinus. *quod nomen in Symmachi epiſtolis plus ſemel leges.* D

73. PVLSATVM SE IN COLONIA.] *Grande priſcis illis moribus crimen. nam nec conuicio Senatorem aſpergere licebat impunè. Arnobius libro IV.* Magiſtratum in ordinem redigere, Senatorem aut conuicio proſequi, ſuis eſſe decretis periculoſiſſimum pœnis. *Saluianus libro VI.* Illuſtrem ac præpotentem virum nequaquam exhonorari à quoquam licet, & ſi quiſquam exhonorauerit decretis legalibus reus ſiſtitur, & iniuriarum auctor iure damnatur.

74. COLONIA SENENSI.] Senienſi *in Vatic. ſemper.*

75. PREN-

A [illegible]io ob ſæuitiam. Inter quæ, militaris ſeditio propè exarſit. Prætorianam militiam repetebant à Vitellio dimiſſi, pro Veſpaſiano congregati: & lectus in eandem ſpem è legionibus miles, promiſſa ſtipendia flagitabat. Ne Vitelliani quidem, ſine multa cæde, pelli poterant. Ingreſſus caſtra Mucianus, quo rectius ſtipendia ſingulorum ſpectaret, ſuis cum inſignibus armiſque victores conſtituit, modicis inter ſe ſpatiis diſcretos. Tum Vitelliani, quos apud Bouillas in deditionem acceptos memorauimus, ceterique per vrbem, & vrbi vicina conquiſiti, producuntur propè intecto corpore. Eos Mucianum diduci,& Germanicum Britannicumque militem, ac ſi qui aliorum exercituum, ſeparatim aſſiſtere iubet. Illos primus ſtatim aſpectus obſtupefecerat. cum ex diuerſo, velut aciem telis & armis trucem; ſemet, clauſos nudoſque & illuuie deformes, aſpicerent. Vt verò huc illuc diſtrahi cœpere, metus per omnes, & præcipua Germanici militis formido, tamquam eâ ſeparatione ad cædem deſtinarentur. Prenſare commanipularium pectora, ceruicibus innecti, ſuprema oſcula petere, ne deſererentur ſoli, neu in pari cauſa diſparem fortunam paterentur: modò Mucianum, modò abſentem Principem,
B poſtremùm cælum ac deos obteſtari. donec Mucianus, cunctos eiuſdem ſacramenti, eiuſdem imperatoris milites appellans, falſo timori obuiam iret. Namque & victor exercitus, clamore, lacrymas eorum iuuabat. Iſque finis illâ die. Paucis poſt diebus, alloquentem Domitianum firmati iam excepere. Spernunt oblatos ſibi agros, militiam & ſtipendia orant. Preces erant, ſed quibus contradici non poſſet. igitur in prætorium accepti. Dein quibus ætas & iuſta ſtipendia, dimiſſi cum honore, alij ob culpam: ſed carptim, ac ſinguli. quo tutiſſimo remedio, conſenſus multitudinis extenuatur. Ceterùm veráne paupertie, an vti videretur, actum in ſenatu, vt ſexcenties ſeſtertiûm à priuatis mutuum acciperetur. Præpoſituſque ei curiæ Poppæus Siluanus. nec multo poſt neceſſitas abiit, ſiue omiſſa ſimulatio. Abrogati inde, legem ferente Domitiano, conſulatus quos Vitellius dederat. funuſque cenſorium Flauio Sabino ductum. magna documenta inſtabilis fortunæ, [76] ſummaque etiam miſcentis. Sub idem tempus L. Piſo
C proconſul interficitur. eâ de cæde quàm veriſſimè expediam, ſi pauca ſuprà petiero, ab initio cauſſiſque talium facinorum non abſurda. Legio in Africâ auxiliaque, tutandis imperij finibus, ſub diuo Auguſto Tiberioque principibus, Proconſuli parebant. Mox C. Cæſar turbidus animi, ac [77] M. Silanum obtinentem Africam metuens, ablatam Proconſuli legionem, miſſo in eam rem legato tradidit. æquatus inter duos [78] beneficiorum numerus, & mixtis vtriuſque mandatis, diſcordia quæſita auctaque. Prauo certamine, legatorum ius adoleuit, diuturnitate officij, vel quia minoribus maior æmulandi

Seditio pæne mota. *Quam Mucianus comprimit.* *Vitellianos producit inermes.* *Illi ſtupent & cædem timent.* *Sed confirmat Mucianus.* *Iter ũmque in prætorium accepit.* *Pecunia conquiſita.* *De L. Piſonis cæde.* *Inermis Proconſul Africæ factus.*

75. PRENSARE COMMANIPVLARIVM.] *Ita lega. non tamen male*, prenſare commanipulares, pectori, ceruicibus innecti.

76. SVMMAQVE ETIAM MISCENTIS.] *Rodolphus acutè*, ſummaque & ima miſcentis.

77. M. SILANVM.] *Dio hac in rebus Caij mirè confundit ac miſcet. Nec M. Silano Proconſule euenisse diuiſionem hanc vult, ſed ipſo L. Piſone. Vide eum: & de hac ipſâ cæde Plinium libro III. epiſtolâ VII.*

D

78. BENEFICIORVM NVMERVS.] *Propriè & ex anti eius vſu accipe Beneficia, promotiones ad altiores ordines ſiue gradus. Caſtrenſe in eâ re verbum eſt, Liuio ſic vſurpatum lib.* IV. Vt tribuni militum à populo ſemideni crearentur. quæ anteà, perquam paucis ſuffragio populi relictis locis, Dictatorum & conſulum fermè fuerant beneficia. *Ciceroni etiam epiſtolâ ad Rufum Quæſtorem:* De centurionibus tamen & tribunorum militum contubernalibus, res eſt in integro. genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. *Nec Valerius alio ſenſu, lib.* IV. *cap.* VII. *ſcripſit.* Ad equeſtrem ordinem & ſplendidæ militiæ ſtipendia P. Cælij beneficio peruenerat. *Item Suetonius Tiberij capite* XII *clarè:* Venit in ſuſpicionem, per quoſdam beneficij ſui centuriones. *Naſter adæquè lib.* I. *ſuprà* Primores militum, per beneficia Nymphidij, vt ſuſpectos. *Hi tales, Beneficiarij dicti. Cæſar de Bello ciuili libro* II. Petreius cum prætoriâ cohorte, barbariſque equitibus paucis, Beneficiariis ſuis. *Paſſim in lapidibus:* BF. COS. & BF. PR. & BF. PR. PR. *id eſt*, Beneficiarius Conſulis. Beneficiarius prætoris. Beneficiarius præfecti prætorio, *aut* Proprætoris. *Vegetius reſtringere nomen videtur: &* Beneficiarij, *inquit libro* II. *cap.* VII. ab eo appellati, quòd beneficio Tribunorum promouerentur. *Et ad eius mentem in lapidibus lego iſta. In Piceno:* BENEFICIARIVS. TRIBVNI. DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA. *Romæ:* CORNELIO MARCIANO. MILITI. CHORT. XII. VRB. BENEF. TRIBVN. *Abiiſſe in aliud officij nomen videtur, ex Tertulliano de Fugâ:* In matricibus Beneficiariorum & Curioſorum inter tabernarios, & lanios, & aleones, & lenones, Chriſtiani quoque vectigales continentur.

di cura. Proconsulibus ſplendidiſſimus quiſque, ſecuritati magis quàm potentiæ conſulebant. Sed omnium legionem in Africâ regebat [79] Valerius Feſtus, ſumptuoſæ adoleſcentiæ, neque modica cupiens, ſed affinitate Vitellij anxius. Is, crebris ſermonibus, tentauerit Piſonem ad res nouas; an tentanti reſtiterit, incertum. quoniam ſecreto eorum nemo affuit, & occiſo Piſone pleriqueˉ ad gratiam interfectoris inclinauere. Nec ambigitur, prouinciam & militem, alienato erga Veſpaſianum animo fuiſſe. & quidam e Vitellianis vrbe profugi, oſtentabant Piſoni nutantes Gallias, paratam Germaniam, pericula ipſius, & in pace ſuſpectâ tutius bellum. Inter quæ Claudius Sagitta, [80] præfectus alæ Petrinæ, proſperâ nauigatione præuenit Papirium centurionem, à Muciano miſſum: aſſeueratque mandata interficiendi Piſonis, centurioni data. Cecidiſſe Galerianum, conſobrinum eius generumque. Vnam in audaciâ ſpem ſalutis. Sed duo itinera audendi, ſeu mallet ſtatim arma, ſeu petitâ nauibus Galliâ, ducem ſe Vitellianis exercitibus oſtenderet. Nihil ad ea moto Piſone, centurio à Muciano miſſus, vt portum Carthaginis attigit, magnâ voce, læta Piſoni omnia, tamquam Principi continuare: obuios & ſubitæ rei miraculo attonitos, vt eadem adſtreperent, hortari. vulgus credulum, ruere in forum, præſentiam Piſonis expoſcere. Gaudio clamoribuſque cuncta miſcebant, indiligentiâ veri, & adulandi libidine. Piſo indicio Sagittæ, vel inſitâ modeſtiâ, non in publicum egreſſus eſt, neque ſe ſtudiis vulgi permiſit. Centurionemque percontatus, poſtquam quæſitum ſibi crimen cædemque comperit: animaduerti in eum iuſſit, haut perinde ſpe vitæ, quàm irâ in percuſſorem, quòd idem ex interfectoribus Clodij Macri, cruentas legati ſanguine manus, ad cædem proconſulis rettuliſſet. Anxio deinde edicto Carthaginenſibus increpitis, ne ſolita quidem munia vſurpabat, clauſus intra domum, ne qua motus noui cauſſa vel fortè oriretur. Sed vbi Feſto conſternatio vulgi, centurionis ſupplicium, veraque & falſa, more famæ, in maius innotuere; equites in necem Piſonis mittit. Illi raptim vecti, obſcuro adhuc cœptæ lucis, domum proconſulis irrumpunt, diſtrictis gladiis, & magna pars Piſonis ignari: quòd Pœnos auxiliares, Mauroſque in eam cædem delegerat. haut procul cubiculo, obuium fortè ſeruum, quis nam, & vbi eſſet Piſo? interrogauere. Seruus, egregio mendacio, ſe Piſonem eſſe reſpondit: ac ſtatim obtruncatur. nec multo pòſt, Piſo interficitur. Namque aderat, qui noſceret, Bebius Maſſa è procuratoribus Africæ: iam tunc optimo cuique exitioſus, & in cauſſas malorũ quæ mox tulimus, ſæpiùs rediturus. Feſtus Adrumeto, vbi ſpeculabundus ſubſtiterat, ad legionem tendit, præfectumque caſtrorum Cetronium Piſanum vinciri iuſſit, proprias ob ſimultates: ſed Piſonis ſatellitem vocabat, militeſque & centuriones quoſdam puniit, alios præmiis affecit. neutrum ex merito, ſed vt oppreſſiſſe bellum crederetur. [81] Mox Ophenſium Leptitanorumque diſcordias componit, quæ raptu frugum & pecorum inter agreſtes, modicis principiis, iam per arma atque acies exercebantur. Nam populus Ophenſis multitudine inferior, Garamantas exciuerat, gentem indomitam, & inter accolas latrociniis fecundam. Vnde arta Leptitanis res, lateque vaſtatis agris, intra mœnia trepidabant. donec interuentu cohortium alarumque fuſi Garamantes, & recepta omnis præda, niſi quam vagi per inacceſſa mapalium vlterioribus vendiderant. At Veſpaſiano poſt Cremonenſem pugnam, & proſperos vndique nuntios, cecidiſſe Vitellium multi cuiuſque ordinis pari audaciâ fortunaque hibernum mare ag-

Valerium Feſtus in eâ legatus. Piſonem criminatur. (A)

Centurio ad cædem eius miſſus.

Qua fraude agit. (B)

Piſo eum interficit.

Et plebem coercet.

Feſtus ad eius cædem mittit.

Serui mira fides. (C)

Feſtus & alios punit.

Ophenſes. Leptitani. Garamantes.

Veſpaſiano nuntij de victoriâ. (D)

79. VALERIVS FESTVS.] *Plinius lib.* III. *epiſtolâ* VII. Nuper L. Piſo, pater illius qui à Valerio Feſto per ſummum facinus in Africâ occiſus eſt.

80. PRÆFECTVS ALÆ PETRINÆ.] *In Notitiâ Imperij.* Præfectus alæ Petrianæ *legitur in Britanniâ* per Lineam Valli. *Vbi Linea Valli, non aliud eſt quàm tractus ille ad Vallum à Seuero aliiſq; extructum.*

81. MOX OPHENSIVM.] *Rodolphus voluit,* Ruſpenſium: *ſed à coniecturâ. Ophenſium quidem non alibi mentio in hoc tractu: & putamus rectiſſimè emendatum iri*, Oëenſium, *ſtatimque*, populus Oënſis. *Rem tetigi. Te aduoco C. Plini, in meam fidem & Taciti lucem: Scribis libro* V. *cap.* V. *his ipſis verbis:* Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit. Proximo bello quod cum Oënſibus Romani geſſère, initiis Veſpaſiani Imperatoris, compendium viæ quatridui deprehenſum eſt. *Quod illud bellum ſub initia Veſpaſiani, niſi illud? Itaque Plinio quoque prælucent clarè hæc Corneliana. Tempus, ſitus, nomen, omnia conueniunt: & eſt hoc illud ipſum celebre oppidum, vnde Pudentilla Apuleij, vt ipſe Apologiâ commemorat. Scripſit & Orationem,* Pro ſtatuâ ſibi Oeæ locandâ.

82. QVÆ

A rce aggreſſi nuntiauêre. Aderant legati regis Vologeſi, [82] quadraginta Parthorum equitum millia offerentes. magnificum lætumque tantis ſociorum auxiliis ambiri, neque indigere. Gratiæ Vologeſo actæ, mandatumque vt legatos ad ſenatum mitteret, & pacem eſſe ſciret. Veſpaſianus in Italiam reſque vrbis intentus, aduerſam de Domitiano famam accipit: tamquam terminos ætatis, & concessa filio egrederetur. Igitur validiſſimam exercitus partem Tito tradit, ad reliqua Iudaici belli perpetranda. Titum, antequam digrederetur, multo apud patrem ſermone oraſſe dicebatur, ne criminantium nuntiis temere accenderetur: integrumque ſe ac placabilem filio præſtaret. *Non legiones, non claſſes, perinde firma imperij munimenta, quàm numerum liberorũ. Nam amicos tempore, fortunâ, cupidinibus aliquando, aut erroribus, imminui, transferri, deſinere: ſuum cuique ſanguinem indiſcretum. ſed maxime Principibus: quorum proſperis & alij fruantur, aduerſa ad iunctiſſimos pertineant. ne fratribus quidem manſuram concordiam, ni pater exemplum præbuiſſet.* Veſpaſianus haut æquè Domitiano mitigatus, quàm Titi pietate gaudens, bono eſſe ani-

B mo iubet, belloque & armis rempublicam attollere; ſibi pacem domumque curæ fore. Tum celerrimas nauium frumento onuſtas, ſæuo adhuc mari committit. Quippe tanto diſcrimine vrbs nutabat, vt decem haut ampliùs dierum frumentum in horreis fuerit, cùm à Veſpaſiano commeatus ſubuenere. [83] Curam reſtituendi Capitolij in [84] L. Veſtinum confert, equeſtris ordinis virum, ſed auctoritate famaque inter proceres. Ab eo contracti haruſpices, monuere, vt reliquiæ prioris delubri in paludes aueherentur, templum iiſdem veſtigiis ſiſteretur. nolle deos mutari veterem formam. Vndecimo Kalendes Iulias, ſerenâ luce, ſpatium omne quod templo dicabatur, cinctum vittis coroniſque. Ingreſſi milites, [85] quibus fauſta* nomina, [86] felicibus ramis. dein virgines Veſtales, cum pueris puellisque patrimis matrimiſque, [87] aquâ riuis & fontibus amnibuſque

Legati item a Parthis.
Domitianus ei ſuſpectus.
Mitigat Titus.
Frumentum Romam miſſum.
Vrbs periclitabatur à fame.
Capitolium refectum.
Quo ritu, quaque ceremonia.
* *Vulgò omina.*

82. QVADRAGINTA PARTHORVM.] *Nec nimis pro illo rege, & militia totius gentis equeſtri. Idem numerus in Suetonio, cap.* VI. Vologeſum promiſiſſe XL. millia ſagittariorum. *Non pugnat. nempe equites illi Sagittarij, vt ſolent, & Hippotoxotæ. Quidam tamen libri in Suetonio* XV. M. *nec audio.*

C

83. CVRAM RESTITVENDI CAPITOLII CONFERT.] *Confert in illum iam dictum. Sed adfuit igitur Veſpaſianus, an abfuit? Adfuiſſe Suetonius fortiter dicit. cap.* VIII. Ipſe reſtitutionem Capitolij aggreſſus, ruderibus purgandis manus admouit PRIMVS, ac ſuo collo quædam extulit. *Simile & in Dionis compendio legas. At Taciti verba & narratio alior ſum eunt, & innuta ſunt, vt Veſpaſiano abſente. Si præſens, cur in alium transfert? cur nec nominatur quidem? cur cetera omnia, quæ temporum ſerie narrantur, illo abſente geſta? Ego nihil niſi pugnam manifeſtam hîc video, & libens audiam (pacis amicus ſum) conciliantem.*

D

84. L. VESTINVM EQVESTRIS ORDINIS.] *Eſt ne ille, de quo Oratione pro Gallis Claudius Cæſar:* Ex quâ Coloniâ (*Viennenſi*) inter paucos equeſtris ordinis ornamentum L. Veſtinum familiariſſimè diligo. *Ego puto. idque paullo certiùs, quàm eumdem Martiali intellegi, lib.* IV. *Epigr.* XXIX.

Cùm grauis extremas Veſtinus duceret horas,
Et iam per Stygias eſſet iturus aquas:
Vltima voluentes orauit penſa ſorores
Vt traherent paruâ ſtamina pulla morâ.
Tum largas partitus opes, à luce receſſit:
Seque mori poſt hoc credidit ille ſenem.

Nam hic fuerit patris filius etiam: qui videtur è clauſulâ iuuenis obiiſſe.

85. QVIBVS FAVSTA NOMINA.] *Non, omina, vt vulgò. Vatinianus ita iubet, & mos religionis priſcæ. quibus magna cura vt in his talibus initiis homines præeſſent aut intereſſent bono nomine. id eſt: è quorum nominibus captari velut augurium aliquod poſſet proſperitatis & diuturnitatis. Talia ſunt, Saluius, Longinus, Statorius, &c: Mala contrà, è quibus triſte aliquod, infirmum, breue. vt Curtius, Minutius, Furius, Hoſtilius. Cicero de Diuinat.* Cùm Imperator exercitum, Cenſor populum luſtraret, bonis nominibus qui hoſtias ducerent eligebantur: quod idem in dilectu Conſules obſeruant, vt primus miles fiat bono nomine. *Plinius:* Publicis luſtris etiam nomina victimas ducentium proſpera eligimus. *Tale vaticinium lenonis illius Plautini, in Lucride:*

Nomen atque omen quantiuis eſt pretij,
Mihi quoque Lucridem confido fore te.

Adi & Feſtum in Lacus Lucrinus.

86. FELICIBVS RAMIS.] *Id eſt, è felici arbore (dis gratâ, interpretatur Macrobius) decerptus. Ammianus in religione ſimili, libro* XXIX. Linteis quidam indumentis amictus, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris geſtans. *Huic vſui maximè Laurus. Liuius lib.* XL. Omnes coronati & lauream in manu tenentes ſupplicauerunt. *Suidas:* Αἴσακος· ὁ κλάδος τῆς δάφνης, ὃν κατέχοντες ὕμνουν τοὺς θεούς: Aiſacus. ramus lauri, quem manu tenentes deos celebrabant.

87. AQVA PERLVERE.] *Sollemni & vſitatâ luſtratione: publicè priuatimque receptâ. Tertullianus de Baptiſmo:* Ceterùm villas, domos, templa, totaſque vrbes aſpergine circumlatæ aquæ expiant paſſim. *Huic rei & περιρραντήρια vaſa in templis, aquâ luſtrali plena, quâ ſacerdotes aut aditui intrantes aſpergerent, aut etiam ipſi ſeſe. Sozomenus:*

Quà premi · ** Lego, ſuouetaurilibus* · *Aurum & argentum rude iniectũ.* · *Altius ad extructum.* · *In Germaniâ accreuit turba.* · *Et accenſo hoſtes, ob incendium Capitolij.* · *Fœdus Ciuilis cum quibuſdam Gallis.* · *Cum Treueris primo.*

buſque hauſtâ perluere. Tum Heluidius Priſcus prætor, præeunte [88] Plauto Eliano A pontifice, [89] luſtratâ * boue tauriſque areâ, & ſuper ceſpitem redditis extis, Iouem, Iunonem, Mineruam, præſideſque imperij deos precatus vti cœpta proſperarent, ſedeſque ſuas pietate hominum inchoatas, diuinâ ope attollerent, vittas quibus ligatus lapis innexique funes erant, contigit. Simul ceteri magiſtratus, & ſacerdotes, & ſenatus, & eques, & magna pars populi, ſtudio lætitiâque connixi, ſaxum ingens traxêre: paſſimque iniectæ fundamentis argenti aurique ſtipes, & metallorum primitiæ, nullis fornacibus victæ, ſed vt gignuntur. Prædixere haruſpices, ne temeraretur opus ſaxo auróve in aliud deſtinato. Altitudo ædibus adiecta. Id ſolum religio annuere, & prioris templi magnificentiæ defuiſſe creditum, quo tanta vis hominum retinenda erat. Audita interim per Gallias Germaniaſq; mors Vitellij, duplicauerat bellum. Nam Ciuilis omiſsâ diſſimulatione, in populum Romanum ruere: Vitellianæ legiones externum ſeruitium, quàm Imperatorem Veſpaſianum malle. Galli ſuſtulerant animos, eandem vbique exercituum noſtrorum fortunam rati. vulgato rumore, à Sarmatis Daciſque Mœſica ac Pan- B nonica hiberna circumſideri, paria de Britanniâ fingebantur. Sed nihil æquè, quàm incendium Capitolij, vt finem imperij adeſſe crederetur, impulerat. Captam olim à Gallis vrbem; ſed integrâ Iouis ſede manſiſſe imperium. Fatali nunc igne, ſignum cæleſtis iræ datum. & poſſeſſionem rerum humanarum Tranſalpinis gentibus portendi, ſuperſtitione vanâ Druidæ canebant. Inceſſeratque fama, primores Galliarum ab Othone aduerſus Vitellium miſſos, antequam digrederentur, pepigiſſe, ne deeſſent libertati, ſi populum Romanum continua bellorum ciuilium ſeries & interna mala fregiſſent. Ante Flacci Hordeonij cædem, nihil prorupit, quo coniuratio intelligeretur. Interfecto Hordeonio, commeauere nuntij inter Ciuilem Claſſicumque præfectum alæ Treuerorum. Claſſicus, nobilitate opibuſque, [90] anteibat alios. Regium illi genus, & pace belloque clara origo. Ipſe, è maioribus ſuis, [91] hoſtis populi Rom. quàm ſocius iactabat. Miſcuere ſeſe Iulius Tutor, & Iulius Sabinus, hic Treuir, hic Lingon. Tutor, ripæ Rheni à Vitellio præfectus: Sabinus, ſuper inſitam vanitatem, falſæ ſtirpis gloriâ in- C cen-

Θαλλούς τινας διαβρόχους κατέχων ὁ ἱερεὺς, νόμῳ ἑλληνικῷ περιέῤῥαινε τοὺς εἰσιόντας: Ramos quoſdam madidatos ſacerdos tenens, aſpergebat ritu Græcorum ſiue gentilium, intrantes. *Ouidius*:

Vdaque rorales laurea miſit aquas.

Inſignem ad hanc ablutionem locum ablue, Aſconij In Diuinationem: Alij delubra dicunt ea templa, in quibus ſunt labra corporum abluendorum mortuorum, vt Dodonæi Iouis aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebetes tripodeſque viſuntur. *Fallor, aut τὸ* mortuorum, *ab inepto gloſſagrapho eſt: nec aliunde Delubra deriuari vult, quàm ab iſtâ in templorum vaſis aquâ ad deluendam.*

88. PLAVTO ELIANO.] *Vatic. Barbarè vulgò*, Elianus.

89. LVSTRATA BOVE TAVRISQVE.] *Vera dictio*, Suouetaurilibus. *Præit Vatic. in quo*, bouetaurilibus. *& Couarruuia, qui*, bouetauribus. *Scilicet priſci in luſtrationibus aut piamentis hoc ſacrificij genus adhibebant, ſollenni ritu. Liuius libro* IX. Telo potiri hoſtem fas non eſt: ſi potiatur, Marti Suouetaurilibus piaculum fieri. *Tacitus* V. *Annal.* Sacrificantibus, cùm hic more Romano Suouetaurilia daret, ille equum placando amni. *Cato de re Ruſtic.* Cum Diuis volentibus, quodque bene eueniat, mando tibi Mani, vti illace Suouetaurilia, fundum agrum, terramque meam, quota ex parte circumferenda cenſeas, vti cures luſtrare. *Quæ victima in hoc ſacro, etſi vox indicat, clarè etiam Varro lib.* II. *De re Ruſt.* Populus Romanus cùm luſtratur Suouetaurilibus, circùm aguntur verres, aries, taurus. *Et Quinctilianus*: Nam Suouetaurilia iam perſuaſum eſt eſſe ex ſue, oue, & tauro. *Solitaurilia hæc etiam dicta, docebit te Feſtus. nec abeunt à Græcorum veteri ſacro, quod illi τριττὺν dicebant, de quo Euſtathium, aliiq́.*

90. ANTEIBAT ALIOS.] *Brenius & verius Vatic. & Couarruuia*, ante alios. *Sic libro* V. *Hiſtor.* Templum in modum arcis, propriique muri labore & opere ante alios. *Lib.* I. *Annal.* Cn. Lentulus ante alios ætate & gloriâ belli.

91. HOSTIS POPVLI ROMANI, QVAM SOCIVS IACTABAT.] *Sic reſtitui. Tranſmarinum & elegans dicendi genus eſt, Iactat eſſe ſocius. quod plebs dixe-* D *rit, Iactat ſe ſocium eſſe. Homerus*:

Ἕκτωρ δὲ Διὸς υἱ' εὔχετ' ἐρισθενέος παῖς εἶναι.

& crebro Græci: quos ſæpè & vulgò imitati Latini, ſed locis hodie ferè corruptis. Plautus Aſinariâ:

Argenti viginti minæ me modò ad mortem appulerunt,
Quas hodie adoleſcens Diabolus ipſi daturus dixit.

Ita enim conſenſu manuſcripti. ſicut & ille Bacchidibus:

Eia, nunc eſſe ego opinor Hercules, tu autem Linus.

Apuleium eo exemplo ſcripſiſſe cenſeam libro VII. Summos illi promitterent honores habituri mihi. *nec mutem. Virgilius*:

—— ſenſit medios delapſus in hoſtes.

92. Ex-

A cendebatur, proauiam ſuam diuo Iulio per Gallias bellanti, corpore atque adulterio placuiſſe. Hi ſecretis ſermonibus animos cæterorum ſcrutari. vbi, quos idoneos rebantur, conſcientiâ obſtrinxere; in coloniâ Agrippinenſi, in domum priuatam conueniunt. nam publicè, ciuitas talibus inceptis abhorrebat. Attamen interfuere quidam Vbiorum, Tungrorumque. Sed plurima vis penes Treueros, ac Lingonas. Nec tulere moras conſultandi. certatim proclamant, *Furere diſcordiis populum Rom. cæſas legiones; vaſtatam Italiam, capi cùm maximè vrbem, omnes exercitus ſuis quemque bellis diſtineri. ſi alpes præſidiis firmentur: coaliti libertate, diſpecturas Gallias, quem virium ſuarum terminum velint.* Hæc dicta pariter, probataque. de reliquiis Vitelliani exercitus dubitauere. Plerique interficiendos cenſebant, turbidos, infidos, ſanguine ducum pollutos. Vicit ratio parcendi: ne ſublatâ ſpe veniæ, pertinaciâ accenderentur. Alliciendos potiùs in ſocietatem. legatis tantùm legionum interfectis, cæterum vulgus conſcientiâ ſcelerum, & ſpe impunitatis, facilè acceſſurum. Ea primi concilij forma. miſſique per Gallias concitores belli.

Qui in Vbiis conſultant.
Deſciunt à Romanis.
De legionibus deliberant.
Ad reliquos Gallos mittunt.

B Simulatum ipſis obſequium, quò incautiorem Voculam opprimerent. Nec defuere qui Voculæ nunciarent. Sed vires ad coercendum deerant, in frequentibus infidiſque legionibus. Inter ambiguos milites, & occultos hoſtes, optimum è præſentibus ratus, mutuâ diſſimulatione, & iiſdem quibus petebatur artibus graſſari, in coloniam Agrippinenſem deſcendit. Illuc Claudius Labeo, quem captum & [92] extra conuentum amandatum in Friſios diximus, corruptis cuſtodibus perfugit. pollicitusque, ſi præſidium daretur, iturum in Batauos, & potiorem ciuitatis partem ad ſocietatem Romanam retracturum: acceptâ peditum equitumque modicâ manu, nihil apud Batauos auſus, quoſdam Neruiorum Bethaſiorumque in arma traxit. Et furtim magis, quàm bello, Caninefates Marſacoſque incurſabat. Vocula Gallorum fraude illectus, ad hoſtem contendit. Nec procul Veteribus aberat. cùm Claſſicus & Tutor per ſpeciem explorandi prægreſſi, cum ducibus Germanorum pacta firmauere. Tumque primùm diſcreti à legionibus, proprio vallo caſtra ſua circumdant, obteſtante Voculâ, [93] *Non adeò turbatam ciuilibus armis rem Romanam, vt Treueris etiam Lingonibuſque deſpectui ſit. Supereſſe fi-*

Vocula reſiſtere, nec ſuſpicari audet.
Claudius Labeo aliquid pro Romanis tentat.
Treueri & Lingones palam deſciscunt.
Vocula increpat.

C *das prouincias, victores exercitus, fortunam imperij, & vltores deos. Sic olim, Sacrouirum & Æduos; nuper, Vindicem Galliáſque ſingulis prœliis conciditſſe. Eadem rurſus numina, eadem fata, ruptores fœderum exſpectarent. Meliùs diuo Iulio, diuoque Auguſto notos eorum animos. Galbam, & infracta tributa, hoſtiles ſpiritus induiſſe. Nunc hoſtes, quia molle ſeruitium: cùm ſpoliati exutique fuerint, amicos fore.* Hæc ferociter locutus, poſtquam perſtare in perfidiâ Claſſicum Tutoremque videt; verſo itinere, Noueſium concedit. Galli, duûm millium ſpatio diſtantibus campis, conſedêre. Illuc commeantium centurionum militumque emebantur animi: vt (flagitium incognitum) Romanus exercitus in externa verba iurarent, pignuſque tanti ſceleris, nece aut vinculis legatorum daretur. Vocula, quamquam plerique fugam ſuadebant, audendum ratus, vocatâ concione, in hunc modum diſſeruit. *Numquam apud vos verba feci, aut pro vobis ſolicitior, aut pro me ſecurior. Nam mihi exitium parari, libens audio: mortemque* [94] *in tot malis hoſtium vt finem miſeriarum exſpecto. Veſtri me pudet miſeretque, aduerſus quos non prœlium & acies parantur. id enim fas ar-*

Et Noueſium abit.
Galli Romanos ipſos ad ſe alliciunt.
Vocula deſertus conatur.

D *morum, & ius hoſtium. bellum cum populo Romano veſtris ſe manibus geſturum, Claſſicus ſperat: imperiumque & ſacramentum Galliarum oſtentat. Adeò nos, ſi fortuna in præſens virtúſque deſeruit, etiam vetera exempla deficiunt. quoties Romanæ legiones perire præoptauerunt, ne loco pellerentur? ſocij ſæpè noſtri, exſcindi vrbes ſuas, ſéque cum coniugibus ac liberis cremari pertulerunt. neque aliud pretium exitus, quàm fides famaque. Tolerant cùm maximè inopiam obſidiumque*

92. EXTRA CONVENTVM.] *Accipio, conuentum Socialem. eiectum ab iis omnibus, qui arma in Romanos iunxiſſent. Si tamen pura eſt lectio. nam libri quidam,* commentum *habent, Florentinus* cõmtum. *Nihil melius eliceo.*

93. NON ADEO TVRBATAM.] *Similem & è Romano pectore vocem, emiſit ille Stilico apud Claudianum, De bello Getico:*

Non ita Romanum Fati violentia nomen
Obruit. vt veſtros nequeat punire tumultus.

94. IN TOT MALIS HOSTIVM.] *Haud planè damno. Quid ſi tamen faciamus,* portum & finem? *Quid ſi* in tot malis honeſtam?

 95. Do-

diumque apud Vetera legiones, nec terrore aut promiſſis demouentur. Nobis, ſuper arma & viros, & egregia caſtrorum munimenta, frumentum & commeatus quamuis longo bello pares. A *Pecunia nuper etiam* [95] *donatiuo ſufficit: quod ſiue à Veſpaſiano, ſiue à Vitellio datum interpretari mauultis, ab Imperatore certè Romano accepiſtis. Tot bellorum victores, apud Geldubam, apud Vetera, fuſo toties hoſte, ſi pauetis aciem, indignum id quidem. Sed eſt vallum muriqne, & trahendi artes, donec è proximis prouinciis auxilia exercituſque concurrant. Sanè ego diſpliceam. Sunt alij legati, tribuni, centurio denique, aut miles. ne hoc prodigium toto terrarum orbe vulgetur, vobis ſatellitibus, Ciuilem & Claſſicum Italiam inuaſuros. An ſi ad mœnia vrbis Germani Galliqne duxerint, arma patriæ inferetis? Horret animus tanti flagitij imagine. Tutori Treuero agentur excubiæ? Signum belli Batauus dabit? & Germanorum catervas ſupplebitis? quis deinde ſceleris exitus? cùm Romanæ legiones contrà direxerint: transfuga è transfugis, & proditores è proditoribus, inter recens & vetus ſacramentum inuiſi deis errabitis? Te Iupiter optime maxime, quem per octingentos viginti annos, tot triumphis colnimus; te Quirine Romanæ parens vrbis, precor veneror que, vt* [96] *ſi vobis non fuit cordi, me duce hæc caſtra incorrupta &* B *intemerata ſeruari: at certè pollui fœdarique à Tutore & Claſſico, ne ſinatis. Militibus Romanis,*

Nec proficit multum.

aut innocentiam detis; aut maturam, & ſine noxâ pœnitentiam. Variè excepta oratio inter ſpem metumque ac pudorem. Digreſſum Voculam, & de ſupremis agitantem, liberti

Claſſici opera occiditur.

ſeruique prohibuêre fœdiſſimam mortem ſponte præuenire. Et Claſſicus, miſſo Æmilio Longino deſertore primæ legionis, cædem eius maturauit. Herennium & Numi-

Legati alij vinciuntur.

ſium legatos vinciri, ſatis viſum. Dein ſumtis Romani imperij inſignibus, in caſtra venit. Nec illi, quamquam ad omne facinus durato, verba vltrà ſuppeditauere, quàm vt

Romani Gallis iurant.

ſacramentum recitaret. Iurauere qui aderant, pro imperio Galliarum. Interfectorem Voculæ, altis ordinibus; ceteros, vt quiſque flagitium nauauerat, præmiis attollit. Diui-

Tutor Agrippinenſes eodem adigit.

ſæ inde inter Tutorem & Claſſicum curæ. Tutor, validâ manu circumdatos Agrippinenſes, quantumque militum apud ſuperiorem Rheni ripam, in eadem verba adigit. Occiſis Magontiaci tribunis, pulſo caſtrorum præfecto, qui detrectauerant, Claſſicus

Obſeſſi in Veteribus ſolicitantur.

corruptiſſimum quemque è deditis pergere ad obſeſſos iubet, veniam oſtentantes ſi præ- C ſentia ſequerentur. aliter, nihil ſpei. Famem, ferrumque, & extrema paſſuros. Adiecere qui miſſi erant, exemplum ſuum. Obſeſſos hinc fides, inde egeſtas, inter decus ac flagi-

Quos fames premit:

tium diſtrahebant. Cunctantibus ſolita inſolitaque alimenta deerant; abſumtis iumentis equiſque, & ceteris animalibus, quæ profana fœdaque in vſum neceſſitas vertit. Virgulta poſtremò & ſtirpes & internatas ſaxis herbas vellentes, miſeriarum patientiæque documentum fuêre: donec egregiam laudem, fine turpi macularent, miſſis ad Ciuilem

Et ad pactionem perpellit.

legatis vitam orantes. Neque antè preces admiſſæ, quàm in verba Galliarum iurarent. Tum pactus prædam caſtrorum, dat cuſtodes, qui pecuniam, calones, ſarcinas retentarent, ac qui ipſos leues abeuntes proſequerentur. Ad quintum ferè lapidem coorti Ger-

Abeuntes Germani præter ſas cædunt.

mani, incautum agmen aggrediuntur. Pugnaciſſimus quiſque in veſtigio; multi, palantes occubuere. Ceteri retrò in caſtra profugiunt, querente ſanè Ciuile & increpante Germanos, tamquam fidem per ſcelus abrumperent. Simulata ea fuerint, an retinere ſæuientes nequiuerit, parum affirmatur. Direptis caſtris, faces iniiciunt. Cunctoſque

Ciuilis crinem ponit, voti damnas.

qui prœlio ſuperfuerant, incendium hauſit. [97] Ciuilis, barbato voto, poſt cœpta adver- D ſus Romanos arma, propexum rutilatumque crinem, patratâ demum cæde legionum, depo-

95. DONATIVO SVFFICIT.] *Imò, ſuffecit. Nuper enim donatiuum acceperant. Suprà.*

96. SI VOBIS NON FVIT CORDI.] *Imitatum clarè è Liuio:* Vos dI immortales precor quæſoque, ſi vobis non fuit cordi Sp. Poſtumium cum Samnitibus bellum gerere. *Tacitus infrà:* Id fortaſſe cordi diis, & diuino miniſterio Principem electum. *Nec quidquam hic ſcrupi aut nodi. Rhenanus tamen ait in Budenſi,* τὸ cordi, *non legi: ex quo ille iuratus emendat,* ſi vobis non fuit. *id eſt, licuit, inquit more Græco. Benè Beate manibus tuis ſit. nam periuria hæc litteratorum, pariter ac amantium, vt ſpero, venti auferunt.*

97. CIVILIS, BARBARO VOTO.] *Patrium & ſollenne Germanis hoc votũ. Tacitus de moribus eius gentis:* Alijs Germanorum populis vſurpatum, rarâ & priuatâ cuiuſque audentiâ, apud Cattos in conſenſum vertit, crinem barbamque ſummittere, nec niſi hoſte cæſo exuere votiuum obligatumque virtuti oris habitum. *Manſit inferiore æuo. & lego apud Diaconum* III. *de Geſtis Longobard. cap.* III. Sex millia Saxonum, quæ bello ſuper-

A depoſuit & ferebatur paruulo filio, quoſdam captiuorum, ſagittis iaculiſque puerilibus
figendos, obtuliſſe. Ceterùm neque ſe, neque quemquam Batauum, in verba Galliarum
adegit: fiſus Germanorum opibus, &, ſi certandum aduerſus Gallos de poſſeſſione re-
rum foret, inclytus famâ, & potior. Mumius Lupercus legatus legionis, inter dona miſ-
ſus Velledæ. Ea virgo nationis Bructeræ, latè imperitabat: vetere apud Germanos mo-
re, quo pleraſque feminarum fatidicas, & augeſcente ſuperſtitione arbitrentur deas.
Tuncque Velledæ auctoritas adoleuit. nam proſperas Germanis res, & excidium legio-
num prædixerat. Sed Lupercus, in itinere interfectus. Pauci centurionum tribunorum-
que in Galliâ geniti, reſeruantur, pignus ſocietatis. Cohortium, alarum, legionum, hi-
berna, ſubuerſa crematáque: iis tantùm relictis, quæ Magontiaci, ac Vindoniſſæ ſita
ſunt. Legio XIII. cum auxiliis ſimul deditis, à Noueſio in coloniam Treuerorum tranſ-
gredi iubetur, præfinitâ die intra quam caſtris excederet. Medium omne tempus, per
varias curas egêre. ignauiſſimus quiſque, cæſorum apud Vetera exemplo, pauentes; me-
B liot pars, rubore & infamiâ, quale illud iter, quis dux viæ, & omnia in arbitrio eorum,
quos vitæ neciſque dominos feciſſent. Alij, nullâ dedecoris curâ, pecuniam aut cariſſi-
ma ſibimetipſi circumdare: quidam expedire arma, teliſque tamquam in aciem accin-
gi. [98] Hæc meditantibus, aduênit proficiſcendi hora, exſpectatione triſtior. Quippe in-
tra vallum, deformitas haut perinde notabilis: detexit ignominiam campus, & dies.
Reuulſæ imperatorum imagines, [99] innexa ſigna, fulgentibus hinc inde Gallorum ve-
xillis, ſilens agmen, & velut longæ exſequiæ. Dux Claudius Sanctus effoſſo oculo, di-
rus ore, ingenio debilior. Duplicatur flagitium, poſtquam, deſertis Bonnenſibus ca-
ſtris, altera ſe legio miſcuerat. Et vulgatâ captarum legionum famâ, cuncti qui paullo
antè Romanorum nomen horrebant, procurrentes ex agris tectiſque, & vndique effuſi,
inſolito ſpectaculo nimium fruebantur. Non tulit ala Picentina gaudium inſultantis
vulgi. ſpretiſque Sancti promiſſis, aut minis, Magontiacum abeunt: ac fortè obuio
interfectore Voculæ Longino, coniectis in eum telis, initium exſoluendæ in poſterum
culpæ fecere. Legiones nihil mutato itinere, ante mœnia Treuerorum conſidunt. Ciui-
C lis & Claſſicus rebus ſecundis ſublati, an Coloniam Agrippinenſem diripiendam exer-
citibus ſuis permitterent, dubitauere. Sæuitiâ * ingenitâ & cupidine prædæ, ad excidium
ciuitatis trahebantur. obſtabat ratio belli, & nouum imperium inchoantibus vtilis
clementiæ fama. Ciuilem etiam beneficij memoria flexit; quòd filium eius primo re-
rum motu in coloniâ Agrippinenſi deprehenſum, honoratè cuſtodierant. Sed Tranſ-
rhenanis gentibus inuiſa ciuitas, opulentiâ auctuque. Neque alium finem belli reban-
tur, quàm ſi promiſcua ea ſedes omnibus Germanis foret: aut diſiecta, Vbios quoque
diſperſiſſet. Igitur Tencteri, Rheno diſcreta gens, miſſis legatis, mandata apud conci-
lium Agrippinenſium edi iubent. quæ, ferociſſimus è legatis, in hunc modum protulit.
Rediſſe vos in corpus nomenque Germaniæ, communibus deis, ſed præcipuo deorum Marti grates
agimus: vobiſque gratulamur, quòd tandem liberi inter liberos eritis. Nam ad hunc diem, flumi-
na ac terras, & cælum quodammodo ipſum, clauſerant Romani: vt colloquia congreßuſque no-
ſtros arcerent: vel, quod contumelioſius eſt viris ad arma natis, inermes ac propè nudi, ſub cuſto-
D *de & pretio coiremus. Sed vt amicitia ſocietaſque noſtra in æternum rata ſint: poſtulamus à*
vobis, muros coloniæ, munimenta ſeruitij, detrahatis. etiam fera animalia, ſi clauſa teneas, virtu-
tis obliuiſcuntur. Romanos omnes, in finibus veſtris, trucidetis. haut facilè libertas, & domini
miſcentur. Bona interfectorum, in medium cedant: ne quis occulere quidquam, aut ſegregare
cauſſam

Samtia(?) *vene.*

Velleda virginis auctoritas.

Caſtra Romana euerſa.

Legio quæ Noueſij exit.

Turpi & triſti agmine.

Claudius Sanctus dux.

Illuditur à vulgo.

Ala vna abit, & ſe vindicat.

Agrippinenſis colonia in ancipiti.

* *Ex Var. ſcribo, ingenij.*

Sed ſeruum eam ſeruat: Germanis valdè inuiſa.

Equus Tenctheri Vbios adeunt.

Horrendà efſantur.

ſuperfuerant, deuouerunt ſe neque barbam neque capillos raſuros, niſi ſe de Sueuis hoſtibus vlciſcerentur. *Pulchrè igitur & decorè Silius Sarmenti Gallo hoc affingit IV. Punic.*

Occumbit Sarmens, flauam qui ponere victor
Cæſariem crinemque tibi Gradiue vouebat.

Quin & Romani vſurparunt interdum, vt Iulius Cæſar. de quo Suetonius, cap. LXVII. Diligebat quoque milites vſqueadeò, vt auditâ clade Titurianâ, barbam capillumque ſubmiſerit, nec antè dempſerit, quàm vindicaſſet.

98. HÆC MEDITANTIBVS.] *Quis neget à Liuiano exemplari eſſe? qui in deditione illâ turpi ad Furculas:* Hæc frementibus, *inquit*, hora fatalis ignominiæ aduênit, omnia triſtiora experiundo factura.

99. INNEXA SIGNA.] *Budenſis codex*, inhora ſigna. *Roman.* in ora. *Diutnabam olim*, inuerſa

 ſigna.

cauſſam ſuam poſſit. Liceat nobis vobiſque vtramque ripam colere, vt olim maioribus noſtris. A
[100] *quomodo lucem noctemque omnibus hominibus, ita omnes terras fortibus viris natura aperuit.*
Inſtituta cultumque patrium reſumite, [101] *abruptis* voluptatibus, quibus Romani plus aduerſus* — * *Vulgò, vectigalibus.*
ſubiectos, quàm armis valent. ſincerus & integer, & ſeruitutis oblitus populus, aut ex æquo agetis, aut aliis imperitabitis. Agrippinenſes, ſumto conſultandi ſpatio, quando neque ſubire conditiones metus futuri, neque palàm aſpernari conditio præſens ſinebat, in hunc
Vbij ambiguè & callidè reſpondent. modum reſpondent. *Quæ prima libertatis facultas data eſt, auidiùs quàm cautiùs ſumſimus, vt vobis ceteriſque Germanis conſanguineis noſtris iungeremur. Muros ciuitatis, congregantibus ſe cùm maxime Romanorum exercitibus, augere nobis, quàm diruere tutius eſt. Si qui ex Italiâ aut prouinciis alienigenæ in finibus noſtris fuerant, eos bellum abſumſit: vel in ſuas quiſque ſedes refugêre.* [102] *Eductis olim, & nobiſcum per connubium ſociatis, quique mox prouenêre, hæc patria eſt. Nec vos adeò iniquos exiſtimamus, vt interfici à nobis parentes, fratres, liberos noſtros velitis. Vectigal & onera commerciorum, reſoluimus. Sint tranſitus incuſtoditi, ſed diurni & inermes: donec noua & recentia iura,* [103] *in vetuſtatem conſuetudine vertantur. Arbitrum habebimus Ciuilem & Velledã, apud quos pacta ſancientur.* B Sic lenitis Tencteris, legati ad Ciuilem & Velledam miſſi cum donis, cuncta ex voluntate Agrippinenſium perpetrauere. Sed coràm
Velleda auctoritas: adire, alloquique Velledam, negatũ. Arcebantur aſpectu, quò venerationis plus ineſſet.
[104] Ipſa editâ in turre. delectus è propinquis, cõſulta reſponſaque, vt internuntius numi- — *Eiuſque faſtidium.*
nis, portabat. Ciuilis ſocietate Agrippinenſium auctus, proximas ciuitates affectare, aut aduerſantibus bellum inferre ſtatuit. Occupatiſque Sunicis, & iuuentute eorum per co-
Labeo opponit ſe Ciuili. hortes cõpoſitâ: quominus vltrà pergeret, Claudius Labeo Bethaſiorũ Tungrorumque & Neruiorum tumultuariâ manu reſtitit. fretus loco, quia pontem Moſæ fluminis ante-
Sed vincitur. ceperat. Pugnabaturque in anguſtiis ambiguè, donec Germani tranantes, terga Labeonis inuaſere. Simul Ciuilis, auſus, an ex compoſito, intulit ſe agmini Tungrorum, & clarâ voce, *Non ideo,* inquit, *bellum ſumſimus, vt Bataui & Treueri gentibus imperent. Procul hæc à nobis arrogantia, accipite ſocietatem. tranſgredior ad vos,* [105] *ſeu me ducem, ſeu militem maulitis.* Mouebatur vulgus, condebantque gladios; cùm Campanus, ac Iuuenalis, ex primo-
Tungri deduntur, Bethaſij. & Neruij. ribus Tungrorum, vniuerſam ei gentem dedidêre. Labeo, antequam circumueniretur, C profûgit. Ciuilis Bethaſios quoque ac Neruios in fidem acceptos, copiis ſuis adiunxit: ingens rerum, perculſis ciuitatum animis, vel ſponte inclinantibus. Interea [106] Iulius Sabinus,

ſigna. *quod ignominiæ fuit, & victos ſe fatentium. Spartianus in Seuero:* In palatium eodem habitu perrexit, prælatis ſignis quæ prætorianis ademerat, ſupinis non erectis. *Idem vſurpatum in dolore. Tacitus* III. *Annal.* Præcedebant incompta ſigna, verſi faſces. *Pedo Albinouanus ad Liuiam:*

Quos primùm vidi faſces, in funere vidi,
Sed vidi verſos indiciumque mali.

At nunc putem commodiùs legi, inhonora ſigna. *id eſt, ſqualida, non vncta, non nitidata: quæ opponit* fulgentibus Gallorum vexillis: *aut potiùs retinere illud* innexa, *cum explicatione*, Signa innexa, *id eſt, ſine nexu, & unda fuiſſe. Nam ſolent imagines Principum, clypei, etiam corona, & talia innecti.*

100. QVOMODO LVCEM NOCTEMQVE.] *Perſpicuè pectum. atque ita in Vatic. Vulgò*, lucem diemque, *quaſi ea differant.*

101. ABRVPTIS VOLVPTATIBVS, QVIBVS.] *Ambigua lectio. Quam poſui, libri firmant, nec ratio impugnat. Verè enim inter Romanas artes fuit, ad homines in imperio retinendos, mollire vires eorum, & per delicias amœnóſque voluptates frangere. Tacitus in Agricolâ:* Sequens hiems ſaluberrimis conſiliis abſumpta, vt homines diſperſi ac rudes, eoque bello faciles, quieti & otio per voluptates aſſueſcerent. *Et paulò poſt:* Paulatimque diſceſſum ad delinamenta vitiorum, porticus, & balnea, & conuiuiorum elegantiam. idque apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars ſeruitutis eſſet. *At veteres tamen editiones*, abruptis vectigalibus. *quod ſtabiliri prorſus reſponſo Vbiorum videtur, ad hanc orationis partem:* Vectigal & onera commerciorum reſoluimus.

102. EDVCTIS OLIM.] *Scribe*, deductis olim. *colonos veteres intellegit.*

103. IN VETVSTATEM CONSVETVDINE.] *Aptius & concinnius viſum, quàm illud tritum*, vetuſtatem & conſuetudinem. *Quod autem poſui, in Farneſiano eſt.* D

104. IPSA EDITA IN TVRRE.] *Romano edit. & Rodolphus:* ipſa adyta intrare, dilectus è prop. *Quam lectionem haud temerè ſpernendum. Vt de fatidico numine quopiam loquitur: cui res apta hæc Adytorum vox. Vulgata nihilo ſeciùs valdè probo.*

105. SEV ME DVCEM.] *Inſidioſè modeſtiâ dictum: vt à Salluſtij Catilinâ:* Vel imperatore, vel milite me vtimini.

106. IVLIVS SABINVS.] *Alius ab iſto, qui Senecæ patri nominatur lib.* IX. *Contrcu.* IV. *in quo corruptè legas*, Et ab Iulio, & à Sabino. *Scio iunctim fuiſſe*, ab Iulio Sabino. *qui Gallis præfuit ſub Caio: paterne huius? Dionem vide, lib. vltimo.*

107. PRO-

A Sabinus, [107] proiectis fœderis Romani monumentis, Cæſarem ſe ſalutari iubet: magnamque & incondi[tam] popul[ari]um m[anum] in Sequanos rapit, conterminam ciuitatem & nobis fidam. Nec Sequani detractauere certamen. Fortuna melioribus affuit. [108] Fuſi Lingones. Sabinus feſtinatum temere prœlium, pari formidine deſeruit. Vtque famam exitij ſui faceret, villam in quam perfugerat, cremauit. illîc voluntariâ morte interiſſe creditus. Sed quibus artibus latebriſque, vitam per nouem mox annos traduxerit, ſimul amicorum eius conſtantiam, & [109] inſigne [110] Epponinæ vxoris exemplum, ſuo loco reddemus. Sequanorum proſperâ acie, belli impetus ſtetit. Reſipiſcere paullatim ciuitates, faſque & fœdera reſpicere, principibus Remis: qui per Gallias edixere, vt iniſſis legatis in commune conſultarent, libertas an pax placeret. At Romæ cuncta in deterius audita Mucianum angebant. [111] Nequaquam egregij duces, iam enim Gallum Annium & [112] Petilium Cerialem dilegerat, ſummam belli parum tolerare. Nec relinquenda vrbs, ſine rectore. & Domitiani indomitæ libidines timebantur: ſuſpectis, vti diximus, Primo Antonio, Varoque Arrio. Varus prætorianis præpoſitus, B vim atque arma retinebat. Eum Mucianus pulſum loco, ne ſine ſolatio ageret, annonæ præfecit. Vtque Domitiani animum, Varo haut alienum, deliniret: Arretinum Clementem, domui Veſpaſiani per affinitatem innexum, & gratiſſimum Domitiano, prætorianis præpoſuit, patrem eius ſub Caio Cæſare egregiè functum eâ curâ dictitans. Lætum militibus idem nomen. atque ipſum [113] quamquam ſenatorij ordinis ad vtraque munia ſufficere. Aſſumuntur è ciuitate clariſſimus quiſque; & alij per ambitionem. Simul Domitianus Mucianuſque accingebantur, diſpari animo. ille, ſpe ac iuuentâ properus; hic, moras nectens, quîs flagrantem retineret, ne ferociâ ætatis, & prauis impulſoribus ſi exercitum inuaſiſſet, paci belloque malè conſuleret. Legiones victrices, ſextam & octauam, Vitellianarum vnaetviceſima, è recèns conſcriptis ſecunda, Peninis Cottianiſque alpibus, pars monte Graio, traducuntur: quartadecima legio è Britanniâ, [114] tertia ac prima ex Hiſpaniâ accitæ. Igitur venientis exercitus famâ, & ſuopte ingenio ad mitiora inclinantes Galliarum ciuitates, in Remos conuenere. Treuerorum le- C gatio

Sabinus vanitate, qua Cæſarem ſe facit. *Sequanos inuadit.* *Fugit, latet.* *Concilium Galliarum ſuper ſumma re.* *Varo præfectura rerū adempta.* *Clementi data.* *Domitianus vnà cum Muciano ad bellum expeditionis.* *Legiones contrahunt.* *Remis deliberant Galli.*

107. PROIECTIS FOEDERIS ROMANI.] *Aut nihil, aut nimis, in hac loca videa. Quale illud eſt, proiicere monumenta fœderis? pingue & inſulſum. Aliorſum emendatione traxerim*: proiectus Romani generis monumentis. *Sabinus, inquit, immutatus & inductus ſtirpis ſuæ origine, Cæſarem ſe appellas. Quid mirum? ecce ſuprà ſcriptū:* Sabinus falſæ ſtirpis gloriâ incendebatur. Proauiam ſuam, * D. Iulio per Gallias bellanti, corpore & adulterio placuiſſe. *Paſſis eodem ſenſu:* prolatis R. generis.

108. FVSI LINGONES.] *Tangit hoc bellum, quod in Iohanne Sarisberienſe legitur lib. v. cap. VII.* Auſpicis Imperatoris Cæſaris Domitiani Germanico bello, quod Iulius Ciuilis in Galliâ moue- D rat, Lingonum opulentiſſima ciuitas quæ ad Ciuilem deſciuerat, cùm aduenientem ab exercitu Cæſaris populationem timeret, quòd præter ſpem inuiolata nihil ex rebus ſuis amiſerat, ad obſequium redacta, ſeptuaginta millia armatorum tradidit ei. *Quæ totidem verbis apud Frontinum libro IV. Stratagematôn.*

109. INSIGNE EPPONINÆ.] *Verè inſigne & rarum, plenùmque fidei in ſexu infida. Non eſt in libris qui exſtant. Seruauit enim Tacitus in vltimum Veſpaſiani annum, cùm & Iulius hic Sabinus (qui gloriabatur à Cæſare genus ducere) & iſta ipſa Epponina interfecti. Tota hiſtoria digniſſima lectu, apud Plutarchum diffusè eſt in Erotica extremo. Aliquid & Dionis compendium, in Veſpaſiano.*

110. EPPONINÆ.] *At Plutarchus* Emponam *ſcribit, & id nomen Gallis Heroinam ſignare addit:* ἦν δ' ἡ γυναῖκα, *inquit,* αὐτῷ ἀρίστην ἡ ἐθνος, ἣν ἐκεῖ μὲν Ἐμπονὴν ἐκάλουν, ἑλληνιστὶ δὲ ἄν τις ἡρωΐδα προσαγορεύσειε.

111. NEQVAQVAM EGREGII.] *Mercero accedo*: ne, quanquam egregij duces (iam enim Gallum Annium & Petilium Cerialem dilegerat) ſummam belli parum tolerarent.

112. PETILIVM CERIALEM DILECERAT.] *Imò ex Ioſepho, propriè non delegerat ipſe, aut Veſpaſianus: ſed caſu & bonâ ſorte, Petilius Conſul creatus à Veſpaſiano, in Britanniam miſſus erat. Ille verò audità hac rebellione, opportunè ſuperueniens, & hoſtes vicit. vide Ioſeph. lib. VII. cap. XXIII.* * *Notat & Dio idem, in Veſpaſiano.*

113. QVAMQVAM SENATORII ORDINIS.] *Suetonium igitur culpæ quis purget, ſcribentem Titum primum è Senatorius prætorio præfectum? In Tito, cap. VI.* Præfecturam quoque Prætorij ſuſcepit, numquam ad id tempus niſi ab equite Romano adminiſtratam. *Occultè adſentitur Plinius Præfatione operis*: Dum illud patri pariter & equeſtri ordini præſtas, Præfectus prætorio eius. *Tamen noſter palàm adfirmat Clementem hunc Arretinum, & Præfectum & Senatorem fuiſſe. Adde quæ notat i ad lib. IV. ſuprà.*

114. TERTIA AC PRIMA.] *Sauillus legit*: Sexta ac Decima. *Nam ſuprà ſic in Hiſpaniâ collocatis. Tamen & Tertia ibi fuit, & diuturna: nec aliam cauſſam arbitror, cur Hiſpani hodieq; legiones ſuas* Tertios *appellent.*

115. PER

Tullius in arma eos trahit. gatio illîc operiebatur, acerrimo inſtinctore belli Tullio Valentino. Is meditatâ oratione, cuncta magnis imperiis obiectari ſolita, contumeliaſque & inſidias in populum Romanum effudit: turbidus miſcendis ſeditionibus, & pleriſque gratus vecordi *Iulius retinet.* facundiâ. At Iulius Auſpex è primoribus Remorum, vim Romanam, pacíſque bona diſſertans, & ſumi bellum etiam ab ignauis, ſtrenuiſſimi cuiuſque periculo geri, iamque ſuper caput legiones: ſapientiſſimum quemque reuerentiâ fideque, iuniores periculo ac metu continuit. Et Valentini animum laudabant, conſilium Auſpicis ſequebantur. Conſtat obſtitiſſe Treueris Lingonibuſque apud Gallias, quòd Vindicis motu cum *Vide . per deum quæ in plerisque imperio eminent.* Verginio ſteterant. Deterruit pleroſque prouinciarum æmulatio. *quod bello caput? vnde ius auſpiciumque peteretur? quam, ſi cuncta prouenissent, ſedem imperio legerent?* Nondum victoria, iam diſcordia erat: aliis fœdera, quibuſdam opes vireſque, aut vetuſtatem originis, [115] per iurgia iactantibus. Tædio futurorum, præſentia placuere. Scribuntur ad *Galli Romanum imperium præferunt.* Treueros epiſtolæ, nomine Galliarum, vt abſtinerent armis, impetrabili veniâ, & paratis deprecatoribus ſi pœniteret. Reſtitit idem Valentinus, obſtruxitque ciuitatis ſuæ aures, haut perinde inſtruendo bello intentus, quàm frequens concionibus. Igitur non Treueri neque Lingones, ceteræve rebellium ciuitates, pro magnitudine ſuſcepti diſcriminis agere. Ne duces quidem, in vnum conſulere. Sed Ciuilis, auia Belgarum circumibat: dum Claudium Labeonem capere, aut exturbare nititur. Claſſicus, ſegne plerumque otium trahens, velut parto imperio fruebatur. Ne Tutor quidem maturauit ſuperiorem Germaniæ ripam, & ardua alpium [116] præſidiis claudere. Atque interim vnaetvicesima legio Vindoniſſâ, Sextilius Felix cum auxiliariis cohortibus per Rhætiam, irrupêre. Acceſſit ala Singularium, excîta olim à Vitellio, deinde in partes Veſpaſiani tranſgreſſa. Præerat Iulius Briganticus, ſorore Ciuilis genitus, vt fermè [117] acerrima proximorum odia ſunt, inuiſus auunculo infenſuſque. Tutor, Treuerorum copias, recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum lectu auctas, veterano pedite atque equite firmauit, corruptis ſpe, aut metu ſubactis legionariis. qui primò cohortem præmiſſam à Sextilio Felice, interficiunt. mox vbi duces exercitúſque Romani propinquabant, honeſto transfugio rediere: ſecutis Tribocis. Vangionibuſque & Caracatibus. Tutor, Treueris comitantibus, vitato Magontiaco Bingium conceſſit, fidens loco, quia pontem Nauæ fluminis abruperat. ſed incurſu cohortium quas Sextilius ducebat, & reperto vado, proditus fuſuſque. Eâ clade, perculſi Treueri. & plebes omiſſis armis, per agros palatur. quidam principum, vt primi poſuiſſe bellum viderentur, in ciuitates quæ ſocietatem Romanam non exuerant, perfugêrunt. Legiones à Noueſio Bonnaque in Treueros, vt ſuprà memorauimus, traductæ, ſe ipſas in verba Veſpaſiani adigunt. Hæc Valentino abſente geſta. qui vbi aduentabat, furens, cunctaque rurſus in turbas & exitium conuerſurus: legiones in Mediomatricos, ſociam ciuitatem, abſceſſere. Valentinus ac Tutor, in arma Treueros retrahunt: occiſis Herennio ac Numiſio legatis, quo minore ſpe veniæ creſceret vinculum ſceleris. Hic belli ſtatus erat, cùm Petilius Cerialis Magontiacum venit. eius aduentu, erectæ ſpes. Ipſe pugnæ auidus, & contemnendis quàm cauendis hoſtibus melior, ferociâ verborum militem incendebat. vbi primùm congredi licuiſſet, nullam prœlio moram facturus. Dilectus per Galliam habitos, in ciuitates remittit, ac nuntiare iubet ſufficere imperio legiones. ſocij ad munia pacis redirent, ſecuri velut confecto bello, quod Romanæ manus excepiſſent. Auxit ea res Gallorum obſequium. nam receptâ iuuentute, faciliùs tributa tolerauêre, proniores ad officia quòd ſpernebantur. At Ciuilis & Claſſicus, vbi pulſum Tutorem, cæſos Treueros, cuncta hoſtibus

Interea hostes ſegniter agunt. *Romani vndique irrumpunt.* *Iulius Briganticus pro Ro.* *Legionarij Treueros deſerunt.* *Aliique plures.* *Tutor victus.* *Perculſi Treueri.* *Tamen iterum animos & arma recipiunt.* *Cerialis ingenium.* *Ciuilis & Claſſicus accelerant.*

115. PER IVRGIA IACTANTIBVS.] *Sumpſi lectionem à P. Manutio: qui amicè mihi in pomeridiano ſermone contribuit. Nam vulgò eſt*, periuriaque iactantibus. *in manuſſ.* periuria iactantibus, *quod Manutianam coniecturam firmat. Romano tamen libro eſt*, pro iure iactantibus. *quod reiicere, iniurium fore ſit.*

116. PRÆSIDIIS CLAVDERE.] *Rom.* Præſidiis capere. *quod recipio.*

117. ACERRIMA PROXIMORVM ODIA.] *Exſequitur Ariſtoteles*, VII. *Politic. cap.* VII. *& cauſſam donat: vide. Sed breuiter, pro noſtrâ re: Prouerbio iactatum ait*, Χαλεποὶ πόλεμοι ἀδελφῶν. καὶ, Οἵ τοι πέρα στέρξαντες, οἱ δὲ καὶ πέρα μισοῦσι: Grauia fratrum bella. & , Qui nimis amant, nimis oderunt.

118.Ri-

A [illegible]bus proſpera accepere: trepidi ac properantes, d[illegible] diſperſas ſuorum copias condu- c[illegible] crebris interim nuntiis Valentinum [illegible]onuêre, ne ſummæ rei periculum faceret. Eo rapidius Cerialis, miſſis in Mediomatricos, qui breuiore itinere legiones in hoſtem verterent, contracto quod erat militum Magontiaci, quantumque ſecum tranſuexerat, tertiis caſtris [118] Rigodulum venit. quem locum, magnâ Treuerorum manu, Valentinus in[illegible]d[illegible]t, montibus aut Moſellâ amne ſeptum. & addiderat foſſas, obiceſque ſaxorum. Nec deterruêre ea munimenta Romanum ducem, quo minus peditem perrumpere iuberet; equitum aciem, in collem erigeret; ſpreto hoſte, quem temerè collectum, haud ita loco iuuari, vt non plus ſuis in virtute foret. Paulum moræ in aſcenſu, dum miſſilia hoſtium præuehuntur. Vt ventum * ad manus; deturbati, ruinæ modo, præcipitantur. Et pars equitum, æquioribus iugis circumuecta, nobiliſſimos Belgarum, in quis ducem Valentinum, cepit. Cerialis, poſtero die, coloniam Treuerorum ingreſſus eſt, auido milite eruendæ ciuitatis. *Hanc eſſe Claſſici, hanc Tutoris patriam. horum ſcelere, clauſas cæſáſque legiones. Quid tantum Cremonam meruiſſe, quam è gremio Italiæ raptam, quia vnius noctis moram*

ed prænimis Cerialis.

Valentinum inuadit.

* Vt in Alnis fugat.

Ipſum capit.

Treueris exitium imminebat.

B *victoribus attulerit? Stare in confinio Germaniæ integram ſedem, ſpoliis exercituum & ducum cædibus ouantem. Redigeret prædam in fiſcum: ipſis ſufficere ignes, & rebellis coloniæ ruinas, quibus tot caſtrorum excidia penſarentur.* [119] Cerialis metu infamiæ, ſi licentiâ ſæuitiaque imbuere militem crederetur, preſſit iras. & paruere, poſito ciuili bello ad externa modeſtiores. Conuertit inde animos, accitarum è Mediomatricis legionum miſerabilis aſpectus. Stabant conſcientiâ flagitij mæſtæ, fixis in terram oculis. Nulla inter coëuntes exercitus conſalutatio. neque ſolantibus hortantibúſve reſponſa dabant, abditi per tentoria, & lucem ipſam vitantes. nec perinde periculum aut metus, quàm pudor ac dedecus obſtupefecerat: attonitis etiam victoribus, qui vocem preceſque adhibere non auſi, lacrymis ac ſilentio veniam poſcebant. donec Cerialis mulceret animos, fato acta dictitans, quæ militum ducúmve diſcordiâ, vel fraude hoſtium eueniſſent. Primum illum ſtipendiorum & ſacramenti diem haberent: priorum facinorum neque Imperatorem, neque ſe meminiſſe. Tunc recepti in eadem caſtra. & edictum per manipulos, ne quis in certamine iurgióve ſeditionem aut cladem commilitoni obiectaret. Mox

Sed Cerialis diſcenſit.

Legiones nuper deduxa.

Veniam impetrans.

Cauetur eorum infamia.

C Treueros ac Lingonas, ad concionem vocatos, ita alloquitur. *Neque ego vnquam facundiam exercui; & populi Romani virtutem armis affirmaui. Sed quia apud vos verba plurimùm valent, bonaque ac mala non ſuâ naturâ, ſed vocibus ſeditioſorum æſtimantur: ſtatui pauca diſſerere, quæ profligato bello, vtilius ſit vobis audiſſe, quàm nobis dixiſſe. Terram veſtram, ceterorumque Gallorum, ingreſſi ſunt duces Imperatoreſque Romani, nullâ cupidine, ſed maioribus veſtris inuocantibus, quos diſcordiæ vſque ad exitium fatigabant. & acciti auxilio Germani, ſociis pariter atque hoſtibus ſeruitutem impoſuerant. Quot prœliis aduerſus Cimbros Teutonoſque, quantis exercituum noſtrorum laboribus, quóve euentu Germanica bella tractauerimus, ſatis* clarum. Nec ideò Rhenum inſedimus, vt Italiam tueremur: ſed ne quis alius Arioniſtus, regno Galliarum potiretur. An vos Cariores Ciuili Batauiſque & Tranſrhenanis gentibus creditis, quàm maioribus eorum patres auíque veſtri fuerunt? Eadem ſemper cauſſa Germanis tranſcendendi in Gallias, libido atque auaritia, & mutandæ ſedis amor: vt relictis paludibus & ſolitudinibus ſuis, fecundiſſimum hoc ſolum, voſque ipſos poſſiderent. Ceterùm libertas, & ſpecioſa nomina prætexuntur. nec quiſquam alienum ſeruitium, & dominationem ſibi concupiuit, vt non eadem iſta vocabula*

Cerialis, ita me dem, facunda & ſapiens oratio.

* Vel clarus.

D *vſurparet. Regna bellaque per Gallias ſemper fuere, donec in noſtrum ius concederetis. Nos, quamquam totiens laceſſiti, iure victoriæ id ſolum vobis addidimus, quo pacem tueremur. Nam neque quies gentium, ſine armis; neque arma, ſine ſtipendiis; neque ſtipendia, ſine tributis haberi queunt. Cetera in communi ſita ſunt. Ipſi plerumque legionibus noſtris præſidetis: ipſi has aliáſque prouincias regitis. Nihil ſeparatum, clauſúmve. Et* [120] *laudatorum Principum vſus ex æquo*

118. RIGODVLVM VENIT.] *Vatic.* Ridogulum. *Hodie dimidiatum nomen tenet, aliquot milliaribus ſupra Confluentes, pagus* Rigol *dictus.*

119. CERIALIS METV INFAMIÆ.] *Vulgati,* Cerialis à metu. *Mihi vox aliqua excidiſſe videtur, & alternaſſe cauſſas, vt ſolet, Tacitus:* Cerialis emptus, an metu infamiæ. *ſiue*, Cerialis clementiâ, an metu.

120. LAVDATORVM PRINCIPVM.] *Acuta gnome: quam non abeſt quin callidè abductam Salluſtio*

quo, quamuis procul agentibus: ſaui proximis ingruunt. [121] *quomodo ſterilitatem, aut nimios imbres, & cetera natura mala; ita luxum, vel auaritiam dominantium tolerare. Vitia erunt, donec homines. ſed neque hae continua; & meliorum interuentu penſantur. niſi fortè Tutore & Claſſico regnantibus, moderatius imperium ſperatis: aut minoribus quàm nunc tributis, parabuntur exercitus, quibus Germani Britannique arceantur. Nam pulſis (quod dij prohibeant) Romanis,* [122] *quid aliud quàm bella omnium inter ſe gentium exſiſtent? Octingentorum annorum fortunâ diſciplinaque, compages hae coaluit: quae conuelli, ſine exitio conuellentium, non poteſt. Sed vobis maximum diſcrimen, penes quos aurum & opes, pracipua bellorum cauſſa. Proinde pacem & vrbem, quam victi victoreſque eodem iure obtinemus, amate, colite. Moneant vos vtriuſque fortuna documenta, ne contumaciam cum pernicie, quàm obſequium cum ſecuritate malitis.* A

Treueris ignotum. Tali oratione grauiora metuenteis compoſuit, erexitque. Tenebantur victore exercitu Treueri; cùm Ciuilis & Claſſicus miſere epiſtolas ad Cerialem, quarum hæc ſententia fuit. ** Farn. nuntij quod probo* Veſpaſianum, quamquam * nuntios occultarent, exceſſiſſe vitâ. Vrbem atque Italiam, interno bello conſumtam. Muciani & Domitiani, vana & ſine viribus nomina. Si Cerialis imperium Galliarum velit, ipſos finibus ciuitatum ſuarum contentos: ſi prœlium mallet, ne id quidem abnuere. *Ciuilis & Claſſicus admonere.* Ad ea Cerialis Ciuili & Claſſico nihil: eum qui attulerat ipſas epiſtolas, ad Domitianum miſit. Hoſtes diuiſis copiis aduenere vndique. Plerique culpabant Cerialem paſſum iungi, quos diſcretos intercipere licuiſſet. Romanus exercitus caſtra foſſâ valloque circumdedit: quîs temerè antea intutis conſederat. *Ille pugnam differre cenſet.* Apud Germanos, diuerſis ſententiis certabatur. Ciuilis opperiendas Tranſrhenanorum gentes, *Quarum terrore fracta Po. Ro. vires obtererentur. Gallos quid aliud quàm pradam victoribus? & tamen quod roboris ſit, Belgas, ſecum palàm, aut voto ſtare.* *Tutor maturat:* Tutor cunctatione creſcere rem Romanam affirmabat, coëuntibus vndique exercitibus. *Tranſuectam à Britanniâ legionem: accitas ex Hiſpaniâ: aduentare ex Italiâ: nec ſubitum militem, ſed veterem, expertumque belli. Nam Germanos, qui ab ipſis ſperentur, non iuberi, non regi, ſed cuncta ex libidine agere. Pecuniamque ac dona, quîs ſolis corrumpantur, maiora apud Ro. & neminem adeò in arma promtum, vt non idem pretium quietis quàm periculi malit. quòd ſi ſtatim congrediantur, nullas eſſe Ceriali, niſi ex reliquiis Germanici exercitus, legiones, fœderibus Galliarum obſtrictas. Idque ipſum, quòd inconditam nuper Valentini manum contra ſpem ſuam fuderint, alimentum illis ducique temeritatis. Auſuros rurſus, venturoſque in manus, non imperiti adoleſcentuli verba & conciones, quàm ferrum & arma meditantis, ſed Ciuilis & Claſſici: quos vbi aſpexerint, redituram in animos formidinem, fugam, famemque, ac totiens captis precariam vitam, neque Treueros, aut Lingonas beneuolentiâ contineri: reſumturos arma, vbi metus abſceſſerit.* C *Et cum eo Claſſicus.* Diremit conſiliorum diuerſitatem, approbatâ Tutoris ſententiâ, Claſſicus. ſtatimque exſequuntur. Media acies Vbiis Lingonibuſque data, dextro cornu cohortes Batauorum, ſiniſtro Bructeri Tencterique. *Romanos inuadunt improuisò.* pars montibus, alij viam inter Moſellamque flumen, tam improuiſi aſſiluêre, vt in cubiculo ac lectulo Cerialis (neque enim noctem in caſtris egerat) pugnari ſimul, vincique ſuos audierit, increpans pauorem nuntiantiũ, *Penè fundunt.* donec vniuerſa clades in oculis fuit. Perrupta legionum caſtra, fuſi equites: Medius Moſellæ pons, qui vlteriora Coloniæ annectit, ab hoſtibus inſeſſus. Cerialis turbidis rebus

luſtio credam, in oratione Sulla ad Bocchum: Tibi verò nulla amicitia opportunior noſtrâ. primùm quòd procul abſimus, in quo offenſæ minimum, gratia par ac ſi propriâ adeſſemus.

121. QVOMODO STERILITATEM.] *Pulchrum documentum in mala publica, & ad ea fortiter ſuſtinenda. Seneca praiuerat, De Conſtantiâ ſapientis, cap. IX.* Omnia itaque ſic patitur, vt hiemis rigorem, & intemperantiam cæli, vt feruores morboſque, & cetera fortè accidentia. *At Dio Caſſius Ciceronem ita loqui facit, vbi Amneſtiam ſuadet, poſt cadem Caſaris:* Ὡς ἔτι τὰ μὲν γεγενημένα ταῦτα χαλάζης τινὸς καὶ κατακλυσμοῦ τρόπον συμβεβηκέναι νομίζοντες, λήθῃ παράδοτε: Itaque hæc præterita, grandinis aut nimbi modo eueniſſe exiſtimantes, obliuioni tradite. *Planè gemina ſunt, & aut ab inuentione, aut imitatione.* D

122. QVID ALIVD QVAM BELLA.] *Oraculum, cuius fidem proaui viderunt: & nos videmus, videbimúſque, quamdiu ſecta in tot dominos Europa non audiet vnius Auriga habenas. Plutarchus igitur verè,* Imperium Romanum, velut anchoram eſſe *ſcripſit* fluctuanti mundo. *Et nónne à Criſpo ſuo hoc effatum ſumpſit noſter? ſumpſit. Ille ſic ad Caſarem:* Quippe ſi morbo iam aut fato huic Imperio ſecus accidat: cui dubium eſt, quin per orbem terrarum vaſtitas, bella, cædes oriantur?

123. OBLI-

A bus intrepidus, & fugientes manu retrahens, intecto corpore promtus inter tela, felici *Cerialis mira constantia.*
temeritate, & fortiſſimi cuiuſque accurſu, receperatum pontem lectâ manu firmauit. Mox in caſtra reuerſus, palantes captarum apud Noueſium Bonnamque legionum manipulos, & rarum apud ſigna militem, ac propè [illegible] muentas aquilas videt. Incenſus irâ, *Non Flaccum*, inquit, *Non Voculam deſeritis. Nulla hîc proditio. neque aliud excuſandum habeo, quàm quòd vos Gallici fœderis* [123] *oblitos prædixerim, memoriam Romani ſacramenti tenere credidi. Annumerabor Numiſiis & Herenniis, vt omnes legati veſtri, aut militum manibus, aut hoſtium ciciderint.* [124] *Ite, nuntiate Veſpaſiano, vel quod propius eſt Ciuili & Claſſico, relictum à vobis in acie ducem. venient legiones, quæ neque me multum, neque vos impunitos patian*[illegible]. Vera erant. & à tribunis præfectiſque eadem ingerebantur. Conſiſtunt per cohor- *Milites increpat.* [illegible] manipulos. neque enim poterat pateſcere acies effuſo hoſte, & impedientibus ten- *Signa animorum recipiunt.* [illegible] niſque, cùm intra vallum pugnaretur. Tutor, & Claſſicus, & Ciuilis, ſuis [illegible] locis pugnam ciebant: Gallos pro libertate, Batauos pro gloriâ, Germanos ad [illegible] ſtigantes. Et cuncta pro hoſtibus erant. donec legio viceſimaprima, paten-

B [illegible] m ceteræ ſpatio conglobata, ſuſtinuit ruentes; mox impulit. Nec ſine ope diui- [illegible] atis repente animis, terga victores vertêre. Ipſe territos ſe cohortium aſpectu fe- *Mox fugam hoſtem.* [illegible] quæ primo impetu diſiectæ, ſummis rurſus iugis congregabantur, ac ſpeciem n[illegible] auxilij fecerant. Sed obſtitit vincentibus prauum inter ipſos certamen, hoſte omiſ- ſ[illegible] polia conſectandi. Cerialis, vt incuriâ propè rem afflixit, ita conſtantiâ reſtituit. Se- *Nimis prædæ intentum.* cutuſque fortunam, caſtra hoſtium eodem die capit exſcinditque. Nec in longum [illegible] militi data. Orabant auxilium Agrippinenſes; offerebantque vxorem ac ſoro- *Vbij auxilium petunt.* rem Ciuilis, & filiam Claſſici, relicta ſibi pignora ſocietatis. Atque interim diſperſos in [illegible] bus Germanos trucidauerant. Vnde metus & iuſtæ preces inuocantium, antequam hoſtes reparatis viribus, ad ſpem, vel ad vltionem accingerentur. Namque & Ciu[illegible] illuc intenderat, non inualidus, flagrantiſſimâ cohortium ſuarum [125] integrâ, & è Chaucis Friſiiſque compoſitâ. [126] Tolbiaci, in finibus Agrippinenſium, agebat. Sed [illegible] is nuntiis auertit, deletam cohortem dolo Agrippinenſium: qui largis epulis vino- *Cohortem Ciuilis dolo necant.*

C que ſopitos Germanos, clauſis foribus, igne iniecto, cremauere. Simul Cerialis propero agmine ſubuênit. Circumſteterat Ciuilem & alius metus, ne quartadecima legio, adiunctâ Britannicâ claſſe, afflictaret Batauos, quà Oceano ambiuntur. Sed legionem, terreſtri itinere, Fabius Priſcus legatus in Neruios Tungroſque duxit. Eæque ciuitates in deditionem acceptæ. Claſſem vltrò Caninefates aggreſſi ſunt. maiorque pars nauium *Claſſis Romana fuſa. Itemque Neruij, eorum ſocij.* depreſſa, aut capta. Et Neruiorum multitudinem ſponte commotam, vt pro Romanis bellum capeſſeret, iidem Caninefates fudêre. Claſſicus quoque aduerſus equites, Noueſium à Ceriale præmiſſos, ſecundum prœlium fecit. quæ modica, ſed crebra damna, famam victoriæ nuper partæ lacerabant. Iiſdem diebus, Mucianus Vitellij filium interfici iubet: manſuram diſcordiam obtendens, ni ſemina belli reſtinxiſſet. Neque Antonium Primum adſciri inter comites à Domitiano paſſus eſt: fauore militum anxius, & ſuperbiâ viri, æqualium quoque adeò ſuperiorum intolerantis. Profectus ad Veſpa- *Antonius Primus ad Veſpaſianum venit.* ſianum Antonius, vt non pro ſpe ſuâ excipitur, ita neque auerſo Imperatoris animo. Trahebatur in diuerſa. hinc, meritis Antonij, cuius ductu confectum haud dubiè bel-

D lum erat: inde, Muciani epiſtolis. ſimul ceteri, vt infeſtum tumidumque inſectabantur, adiun-

123. OBLITOS PRÆDIXERIM.] *Vocem*, prædixerim, *corruptam, aut ſuperfluere videt. Rodolphus pro eâ legiſſe videtur*, oblitos, proximam memoriam. *In Florentino eſt*, temerè, *pro*, tenere. *Quo leui ductu, hæc concinno*: oblitos, rediſſe in memoriam R. ſ. temerè credidi. *Et collineaui, atque attigi.*

124. ITE, NVNTIATE VESPASIANO.] *Similis inuidiæ metum ſuis militibus tam fugientibus Sulla iniecit*: Siquis vos milites rogauerit, vbi Sullam Imperatorem veſtrum reliqueritis, reſpondete; Apud Orchomenum pugnantem. *Atque ille hac increpatione rem labentem ſuſtinuit. Plutarchus & Appianus.*

125. INTEGRA, ET E CHAVCIS.] *Romanus codex, & editiones aliæ*: integrâ manu, & è Chaucis. *Legam*, integrâ manente, e Chaucis. *Florentinus porrò*, integraque ex: *ſi plenè, factas cum Pichenâ*, integra, quæ.

126. TOLBIACI.] *Farneſ.* Colbiaci. *In itinerario Antonij*; Tobiaci.

A rent, ſororis relinquerent. Vt Sinopen venêre, munera, preces, mandata regis ſui Scydro-
themidi allegant. Qui diuerſus animi, modò numen pauéſcere, modò minis aduerſan-
tis populi terreri, ſæpè donis promiſſiſque legatorum flectebatur. Atque interim triennio
exacto, Ptolemæus non ſtudiũ, non preces omittere. Dignitatem legatorum, numerum
nauium, auri pondus, augebat. Tum minax facies Scydrothemidi offertur, ne deſtinata
deo vltrà moraretur. Cunctantem varia pernicies, morbique & manifeſta cæleſtium ira,
grauiorque indies fatigabat. Aduocatâ concione, iuſſa numinis, ſuos Ptolemæique viſus,
ingruentia mala exponit. Vulgus aduerſari regem, inuidere Ægypto, ſibi metuere, tem-
plumque circumſidere. Maior hinc fama tradidit, deum ipſum appulſas litori nauis
ſponte conſcendiſſe. Mirum inde dictu, tertio die tantum maris emenſi, Alexandriam
appelluntur. Templum pro magnitudine vrbis exſtructum, loco cui nomen Rhacotis
fuerat illic ſacellum, Serapidi atque Iſidi antiquitùs ſacratum. *Hæc* de origine & aduе-
ctu dei, celeberrima. Nec ſum ignarus, eſſe quoſdam qui Seleuciâ vrbe Syriæ acitum,
regnante Ptolemæo, quem tertia ætas tulit: alij auctorem eumdem Ptolemæum, ſedem
B ex quâ tranſierit, Memphim perhibent, inclytã olim, & veteris Ægypti columen. Deum
ipſum multi Æſculapium, quòd medeatur ægris corporibus; quidam Oſirim, antiquiſſi-
mum illis gentibus numen; plerique Iouem, vt rerum omnium potentem; plurimi Di-
tem patrem, inſignibus quæ in ipſo manifeſta, aut per ambages coniectant. At Domitia- *Domitianus victoriæ nuntium accepit.*
nus Mucianuſque, antequam alpibus propinquarent, proſperos rerum in Treueris ge-
ſtarum nuntios accepere. Præcipua victoriæ fides, dux hoſtium Valentinus, nequaquam
abiecto animo, quos ſpiritus geſſiſſet, vultu ferebat. Auditus ideò tantùm, vt noſceretur
ingenium eius, damnatuſque. inter ipſum ſupplicĩu, exprobranti cuidam patriam eius *Valentinus damnatus.*
captam, Accipere ſe ſolatium mortis reſpondit. Sed Mucianus quod diu occultauerat,
vt recens expromſit. *Quoniam benignitate deûm fractæ vires hoſtium forent: parum decorè* *Mucianus Domitianum ſiſtit.*
Domitianum, confecto propè bello, alienæ gloriæ interuenturum. Si ſtatus imperij, aut ſalus Gallia-
rum in diſcrimen verteretur, debuiſſe Cæſarem in acie ſtare. Caninefates Batauoſque minoribus
ducibus delegandos. Ipſe Lugduni vim fortunamque principatus è proximo oſtentaret, nec paruis
C *periculis immixtus, & maioribus non defuturus.* Intelligebantur artes. ſed pars obſequij in
eo, ne deprehenderentur. Ita Lugdunum ventum. Vnde creditur Domitianus, occultis *Hic res nouas tentat.*
ad Cerialem nuntiis, fidem eius tentauiſſe, an præſenti ſibi exercitum imperiumque
traditurus foret. [129] quâ cogitatione bellũ aduerſus patrem cogitauerit, an opes vireſque
aduerſus fratrem, in incerto fuit. Nam Cerialis, ſalubri temperamento eluſit, vt vana *Nec perpetrat.*
pueriliter cupientem. Domitianus ſperni à ſenioribus iuuentam ſuam cernens, modica
quoque & vſurpata antea munia imperij omittebat. Simul ſimplicitatis ac modeſtiæ
imagine, in altitudinem conditus: ſtudiumque litterarum & [130] amorem carminum *Otium & poetam ſimulat.*
ſimulans, quò velaret animum, & fratris æmulationi ſubduceretur, cuius diſparem mi-
tioremque naturam [131] contrà interpretabatur.

129. QVA COGITATIONE BELLVM.] *Spernimus, vt ſpurcum, Cogitare cogitatione. Rom. cod.* quâ contagione. *ex quo verè emendo,* contatione. *Contari, velut conto explorare: & propriè noſter hic vſus.*

D 130. AMOREM CARMINVM SIMVLANS.] *Si[illegible]lans tantùm? ita. Suetonius:* Simulauit (*Domitia[illegible] hic iſte*) mirè modeſtiam, inprimiſque Poëticæ ſtudium, tam inuſitatum anteà ſibi quàm poſteà ſpretum & abiectum. *At ſcriptores eius aui campum hunc adulatorium egregiè exercent, & vatem faciunt ſupra vates. Omitto poetas (more mentiri aliquid & extollere iis fas:) ecce noſtrũ ſenem Fabiũ:* Hos nominauimus, quia Germanicum Auguſtum (*caue alium ab iſto intellegas*) ab inſtitutis ſtudiis deflexit cura terrarum: parumque diis viſum eſt, eſſe eum maximum poëtarum. Quid tamen in ipſis operibus eius, in quæ donatus imperio iuuenis ſucceſſerat (*ſcribo,* ſeceſſerat) ſublimius, doctius, omnibus denique numeris præſtantius? *Ite Homere & Vergili, erepta vobis à Paride hæc palma. Plinius etiam Præfatione ad Titum:* Quantus in poeticâ es? ô magna fecunditas animi! quemadmodum fratrem quoque imitareris, excogitaſti. *Hæc turpia. atque vtinam tamen timeam, ne quis hodie apud Principes ſic peccet?*

131. CONTRA INTERPRETABATVR.] *Scripſi libri ſibi exeunt,* neque vos impunitos patiantur. *Perperam. quia verba ſunt ex oratione Cerialis ſuprà repetita. Farneſianus adſcribit,* Deeſt hîc aliquantulum. *cui fidem habeo.*

C.COR-

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV NERONIS
HISTORIAR. LIB. V.

BREVIARIVM LIBRI.

TITI in Iudæos vrbemq́ue ſacram expeditio. Eâ occaſione, de Gentis origine, moribus, religione, vrbiſque ipſius opere & ſitu, accuratiùs & vberiùs dictum, Germanici belli progreſſus. prælia aliquot inter Ciuilem & Cerialem. quæ denique pax (ita appâret ex fine admutilati libri) excepit. B

Titus in Iudæâ rem gerit. — *Quibus copiis?*

EIVSDEM anni principio, Cæſar Titus perdomandæ Iudææ dilectus à patre, & [1] priuatis vtriuſque rebus militiâ clarus, maiore tum vi famaq́ue agebat, certantibus prouinciarũ & exercituum ſtudiis. atque ipſe, [2] vt ſuperior ſui iam crederetur, decôrum ſe promtumq́ue in armis oſtendebat, comitate & alloquiis officia prouocans: ac plerumque in opere, in agmine, gregario militi mixtus, incorrupto ducis honore. Tres eum in Iudæâ legiones, quinta & decima, & quintadecima, vetus Veſpaſiani miles, excepêre. Tradidit & Syria duodecimam, & adductos Alexandriâ duoetuiceſimanos tertianoſq́ue. Comitabantur viginti ſociæ cohortes, octo equitum alæ: Simul Agrippa Sohemuſq́ue reges, & auxilia regis Antiochi, validaq́ue & ſolito inter accolas odio infenſa Iudæis Arabum manus. Multi, quos vrbe atque Italiâ ſua quemque ſpes acciuerat, occupandi Principem adhuc vacuum. His cum copiis fines hoſtium ingreſſus, compoſito agmine, cuncta explorans, paratuſq́ue decernere, haut procul Hieroſolymis caſtra facit. Sed quia famoſæ vrbis ſupremum diem tradituri ſumus, congruens videtur primordia eius aperire. Iudæos Cretâ inſulâ profugos, nouiſſima Libyæ inſediſſe memorant, quâ tempeſtate Saturnus vi Iouis pulſus ceſſerit regnis. Argumentum è nomine petitur. Inclytum in Cretâ, Idam montem. accolas, Idæos, aucto in Barbarum cognomento, Iudæos vocitari [* quaſi Idæos.] quidam regnante Iſide, exundantem per Ægyptum multitudinem, ducibus Hieroſolymo ac Iudâ, proximas in terras exoneratam. Plerique Aethiopum prolem, quos rege Cepheo, metus atque odium mutare ſedes perpulerit. Sunt qui tradant, Aſſyrios conuenas, indigum agrorum populum, parte C

Hieroſolyma obſidet. — *De Iudæorum ortu.* — *Varia & vana.* — * Gloſſema eſt. & abeſt à Vat.

Ægypti D.

NOTÆ.

1 PRIVATIS VTRIVSQVE.] *Probam lectionem cenſeam & ſententiam, abſque libris ſit: qui conſenſu omnes,* preliatis vtriuſque. *aut*, prelatis. *Ego quamquam intentus, nihil elicio.*

2. VT SVPERIOR SVI IAM.] *Hic quoque me locus diu torſit, per ſingulos apices & ductus ſcripturæ veteris euntem. Sed exclamare tandem cum Philoſopho poſſum,* ἥυρηκα. *Budenſis codex habuit,* Superior vnam crederetur. *Vatic.* ſuperiori vnam. *Ex quo, vix duabus litteris leuiter mutantibus, facio:* ipſe vt ſuper fortunam, *elegantis ſententiâ. Tunc, inquit, iam tum priuatus clarus bello: nunc multo promptior, vt parem vel ſuperiorem ſe potiùs fortunâ hac Imperatoriâ oſtenderet. Rhenanus diuinabat:* vt ſuperiori viâ ingrederetur. *Farneſ autem cod. & Rom. abeunt ab hoc ſcripto longiùs,* vt ſuperior omnibus crederetur.

3.CAR-

A Aegypti potitos, ac mox proprias vrbes Hebræaſque terras, & propiora Syriæ coluiſſe. • Clara alij Iudæorum initia: Solymos [3] carminibus Homeri celebratam gentem, conditæ vrbi Hieroſolymam nomen è ſuo feciſſe. Plurimi auctores conſentiunt, [4] ortâ per Ægyptum tabe, quæ corpora fœdaret: [5] regem Occhorim, adito Hammonis oraculo, remedium petentem, purgare regnum, & id genus hominum vt inuiſum deis, alias in terras auehere iuſſum. Sic conquiſitum collectumque vulgus, [6] poſtquam vaſtis locis relictum ſit; ceteris per lacrymas torpentibus, Moſen vnum exſulum monuiſſe, ne quam deorum hominúmve opem exſpectarent, ab vtriſque deſerti, ſed ſibimet vt duci cæleſti crederent, [7] primo cuius auxilio credentes, præſentes miſerias pepuliſſent. Aſſenſêre, atque omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æquè, quàm inopia aquæ fatigabat. Iamque haut procul exitio, totis campis procubuerant: cùm grex aſinorum agreſtium, è paſtu in rupem nemore opacam conceſſit. Secutus Moſes, coniecturâ herbidi ſoli, largas aquarum venas aperit. Id leuamen. & continuum ſex dierum iter emenſi, *Moſes.* *Aqua inopia.*

B ſeptimo pulſis cultoribus, obtinuêre terras in quibus vrbs & templum dicata ſunt. Moſes, quo ſibi in poſterum gentem firmaret, nouos ritus contrarioſque ceteris mortalibus indidit. Profana illic omnia, quæ apud nos ſacra. Rurſum conceſſa apud illos, quæ nobis inceſta. [8] Effigiem animalis, quo monſtrante errorem ſitimque depulerant, penetrali ſacrauere: cæſo ariete, velut in contumeliam Hammonis. Bos quoque immolatur, quem Aegyptij Apin colunt. Sue abſtinent, memoriâ cladis, quòd ipſos ſcabies quondam turpauerat, cui id animal obnoxium. Longam olim famem, crebris adhuc ieiuniis fatentur. Et raptarum frugum argumentum, panis Iudaicus nullo fermento detinetur. Septimo die, otium placuiſſe ferunt: quia is finem laborum tulerit. dein blandiente inertiâ, ſeptimum quoque annum ignauiæ datum. Alij honorem eum Saturno haberi: ſeu principia religionis tradentibus Idæis, quos cum Saturno pulſos, & conditores gentis accepimus: ſeu quòd è ſeptem ſideribus, quîs mortales reguntur, altiſſimo orbe & præcipua potentiâ ſtella Saturni feratur: ac pleraque cæleſtium, vim ſuam & curſum ſeptimos [9] per numeros conficiant. Hi ritûs quoquo modo inducti, an- *Religio gentis.* *Aſinum in (ſolium) ſacr.* *Sabbathi quies.*

C tiquitate defenduntur. cetera inſtituta ſiniſtra, fœda, prauitate valuere. Nam peſſimus quiſque, ſpretis religionibus patriis, tributa & [10] ſtipes illuc congerebant. Vnde auctæ Iudæo- *Stipes in templum.*

3. CARMINIBVS HOMERI.] *Locus Homeri notus: ſententia tantùm valdè ambigua inter natantes Scholiaſtas. Sunt qui deſignari Lycios aut finitimos quoſdam velint: quò Strabo, & Euſtatius, & Pindari interpres inclinant. ſunt qui Piſidas: quò Plinius & Stephanus. ſunt qui Iudaos: quod noſter hic ſuggerit, & Tzetzes. Euſebius etiam Charili Poeta teſtimonio, Hebraos Solymos olim dictos cenſet euinci. Nec Q. Calaber ſanè aliter apud Homerum accepit: ideóque* —— Σολύμων ἱερὸν στρατὸν *dixit: ſacri epitheto ſacram indicans gentem.*

D 4. ORTA PER ÆGYPTVM TABE.] *Vitiliginem appellat Iuſtinus, vti optimè reſtituit optimus & doctiſſimus Bongarſius.*

5. REGEM OCCHORIM.] *Ita libri vett. quos ſum ſecutus, non,* Bocchorim. *etſi vulgata huic ſcripturæ adſertor Iuſtinus venit* λόγῳ ἀντιρρητικῷ. *Nam ait:* Τετάρτην δέ φασι γομεθέντην γεγονέναι Βόκχοριν τὸν βασιλέα, σοφόν τινα καὶ πανουργίᾳ διαφέροντα. *Etiam Oroſius lib. 1. qui locum hunc totum transſcribens, Bocchorim tamen appellat. Sed & Plutarchus ita nominat, libello* περὶ δυσωπίας. *Itaque iure vacillo. Nam Clemens Strom. 1. nimis diuerſus à nobis abit, qui Omoſim hunc, vel Amaſim appellat. At quod ad rem ipſam, falſa eſt, & refellunt libri ſacri. Tamen ſumpſit hæc à Lyſimacho, vti videre potes apud Ioſephum contra Apionem, libro 1. extremo. vbi item ſcriptum,* Bocchoris.

6. POSTQVAM VASTIS LOCIS.] *Mirum non addere eum quibus in locis. Ac ſanè ex Tertulliano legend. videatur,* vaſtis Arabiæ locis. *Is enim Apologetico narrat Cornelium Tacitum ſcripſiſſe in V. Hiſtoriar.* Iudæos Ægypto expeditos ſiue extorres in vaſtis Arabiæ locis aquarum egenos, *&c. Oroſio tamen non aliter lectum, quàm noſtri libri præferunt.*

7. PRIMO CVIVS AVXILIO.] *Citat etiam ita Oroſius, ambigo tamen & cunctor, an non vox,* credentes, *eiicienda ſit. Et iam video abeſſe in Othonis Friſingenſis lib. 1. cap. XVIII. vbi hæc citat.*

8. EFFIGIEM ANIMALIS.] *Hoc de capite aſini magno conſenſu omnes veteres tradiderunt: ne tantopere noſter culpetur, tamquam* mendaciorum pleniſſimus *ſcriptor. Et ſanè Strabo, Plutarchus, Democritus apud Suidam multo maiora deliria delirarunt contra gentem & libros ſacros.*

9. PER NVMEROS CONFICIANT.] *Vera lectio, quam è Vatic. promſi referente:* per numeros conficiant. *ex quo ego* conficiant. *Aliter vulgati. De re autem ipsâ Dionem vide XXXVII. & inprimis Alexandrinum Clementem Strom. VI.*

10. STIPES ILLVC CONGEREBANT.] *Cicero pro Flacco:* Cùm aurum, Iudæorum nomine, quot-

Iudæorum res: & quia apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promtu, ſed aduerſus A
omnes alios hoſtile odium. Separati epulis, diſcreti cubilibus, proiectiſſima ad libidi-
Circumciſio. nem gens, alienarum concubitu abſtinent. inter ſe nihil illicitum. Circumcidere genita-
lia inſtituere; vt diuerſitate noſcantur. Tranſgreſſi in morem eorum, idem vſurpant.
nec quidquam priùs imbuuntur, quàm contemnere deos, [11] exuere patriam: parentes,
Animorum æternitas. liberos, fratres, vilia habere. Augendæ tamen multitudini conſulitur. Nam & [12] neca-
re quemquam ex agnatis, nefas: animaſque prœlio aut ſuppliciis peremtorum, æter-
nas putant. Hinc generandi amor, & moriendi contemptus. Corpora condere, quàm
cremare, è more Ægyptio. Eademque cura, & de inferis perſuaſio. cæleſtium contrà
Aegyptij pleraque animalia effigieſque compoſitas venerantur. [13] Iudæi mente ſolâ, v-
Imaginum despectio. numque numen intelligunt. Profanos qui deûm imagines, mortalibus materiis, in ſpe-
cies hominum effingant. Summum illud & æternum, neque mutabile, neque interitu-
rum. Igitur nulla ſimulacra vrbibus ſuis, nedum templis ſunt. Non regibus hæc adula-
tio, non Cæſaribus honor. Sed quia ſacerdotes eorum tibiâ tympaniſque concinebant, B
Quidam Liberum iis deum dant. hederâ vinciebantur, vitiſque aurea templo reperta: Liberum patrem coli, domitorem
Orientis, quidam arbitrati ſunt, nequaquam congruentibus inſtitutis. quippe Liber fe-
Iudææ ſitus & ſitus. ſtos lætoſque ritus poſuit: Iudæorum mos abſurdus ſordiduſque. Terra fineſque, quà
ad Orientem vergunt, Arabiâ terminantur: à meridie, Aegyptus obiacet: ab occaſu,
Phœnices & mare: Septemtrionem à latere Syriæ longè proſpectant. Corpora homi-
Vbertas, & fruges. num ſalubria, & ferentia laborum. rari imbres, vber ſolum. [14] Exuberant fruges no-
Balſamum. ſtrum ad morem præterque eas, [15] Balſamum: & Palmæ. palmetis proceritas, & de-
cor. Balſamum, modica arbor. vt quiſque ramus intumuit, ſi vim ferri [16] adhibeas, pa-
uent venæ: fragmine lapidis, aut teſtâ aperiuntur. humor in vſu medentium eſt. Præ-
cipuum

quotannis ex Italiâ & ex omnibus prouinciis Hieroſolymam exportari ſoleret. Flaccus ſanxit edicto, ne ex Aſiâ exportari liceret. *Philo de Legatione ad Caium:* Καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἱεροπομποὶ στέλλονται χρυσὸν καὶ ἄργυρον πλεῖστον κομίζοντες εἰς τὸ ἱερὸν, τὸν ἀθροισθέντα ἐκ τῶν ἀπαρχῶν. *Et paullò antè:* Ἠπίστατο (Τιβέριος) καὶ χρήματα συναγαγόντας ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν ἱερὰ, καὶ πέμποντας εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τῶν τὰς θυσίας ἀναξόντων. *Sed & Ioſephus notat,* immenſam vim auri congeſtam in templum ab omni Aſiâ & Europâ: *lib.* XIV. *Antiquit. cap.* XII. *Nos plura in* Magnitudine Hebræâ.

• Malè enim, nemo.

11. EXVERE PATRIAM.] *Rom. ed.* exire.

12. NECARE QVEMQVAM EX AGNATIS.] *Qui otioſè legerit, nihil offendet: fortaſſe is, qui intentè. Si enim de cæde capis tantùm, quid in eo noui? Sanè & Romanis & Barbaris pleriſque necare conſanguineos nefas. Sed alium ego hic ſenſum odoror, & ſcribo:* necare quemquam ex gnatis. *Scimus Græcis Latiniſque in promiſcuo vſu fuiſſe abiectiones infantum & expoſitiones, imò neces. Id aliter in Iudæorum moribus, & gentem inprimis ſuboli ſtuduiſſe, adeò vt nulliuſmodi partum necare fas, natat vt nouum naſter. Itaque quia de liberis, iure addit* hinc generandi amor: *quoniam matres ſcilicet certa, prolem tollendam. Simile prorſus, quod de Germanis in libello De moribus:* numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare nefas habetur. *Nam & ibi ſcribo,* gnatis.

13. IVDÆI MENTE SOLA, VNVMQVE NVMEN INTELLIGVNT.] *Benè & verè hæc Tacitus. Ideóque nec ſtatua Iudæis, & ipſum templum ſub dio & apertum. Dico, notius illud & Exterius templum: nam* Interius clauſum, *vt mox dicet. Dio lib.* XXXVII. Οὐδ' ἄγαλμα οὐδὲν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἔσχον· ἄῤῥητον δὲ δὴ καὶ ἀειδῆ θεὸν νομίζοντες εἶναι, περισσότατα ἀνθρώπων θρησκεύουσι. καὶ αὐτῷ νεών τε μέγιστον καὶ περικαλλέστατον, πλὴν καθ' ὅσον ἀχανής τε καὶ ἀνώροφος ἦν, ἐξεποίησαν: Nullam ſtatuam Hieroſolymis habebant, & Deum ineffabilem quemdam & viſui non obnoxium arbitrantes, magnâ religione & ſuper ceteros homines eum colunt. Cui & Templum MAXIMVM & PVLCHERRIMVM, niſi quòd APERTVM & ſine tecto vllo eſt, conſtruxerunt. *Sunt hæc veriſſima, pro Iudæorum ſana ſenſu. ſed quem illi deprauarunt, & quia ſub tala, & in illud adſpicientes precabantur; rati ſunt, cælum ipſum ab iis adorari. Iuuenalis:* C

Nil præter nubes & cæli • lumen adorant.

Alius Satyricus:

Et cæli ſummas aduocat auriculas.

quaſi putarent cælum aures habere, idq́; inuocarent.

14. EXVBERANT FRVGES.] *Mihi verò vox ea ipſa exuberare videtur. legámque,* vber ſolum: fruges noſtrum ad morem. D

15. BALSAMVM.] *Propriam eam arborem Iudææ eſſe pleriſque tradiderunt, nec alibi gigni. Iuſtinus libro* XXXVI. Opes genti ex vectigalibus opobalſami creuêre, quod in his tantùm regionibus gignitur. *Atque ita ſanè tunc fuerit. Poſteà, non dubium ſtirpem eam in Aegyptum tranſiſſe: atque illic creuiſſe. Claudianus in Epithalamio Palladij:*

Gemmatis alij per totum Balſama tectum
Effudêre cadis. duro quæ ſaucius vngue
Niliacus pingui deſudat vulnere cortex:

Perſeuerare etiam illic noſtra ætate, qui peregrinati ſunt, affirmant.

16. ADHIBEAS, PAVENT VENÆ.] *Sic interpungenda iſta: & in Pauendi verbo elegans metaphora.*

A cipuum montium Libanum erigit, mirum dictu, tantos inter ardores opacum fidumque niuibus. Idem amnem Iordanem alit, funditque. Nec Iordanes pelago accipitur. *Iordanes amnis.*
Sed [17] vnum atque alterum lacum integer perfluit: tertio retinetur. Lacus immenso ambitu, ſpecie maris, ſapore corruptior, grauitate odoris accolis peſtifer, neque vento impellitur, neque piſces aut ſuetas aquis volucres patitur. [18] Incertæ vndæ ſuperiecta, vt ſolido feruntur, periti imperitique nandi, perinde attolluntur. [19] Certo anni, bitumen egerit: cuius legendi vſum vt ceteras artes, experientia docuit. Ater ſuapte naturâ liquor, & ſparſo aceto concretus, innatat. hunc manu captum, quibus ea cura, in ſumma nauis trahunt. Inde nullo iuuante influit, oneratque, donec abſcindas. nec abſcindere ære ferróve poſſis: fugit cruorem veſtemque infectam ſanguine, quo feminæ per menſes exſoluuntur. Sic veteres auctores. Sed gnari locorum tradunt, vndantes bitumine moles pelli, manuque trahi ad litus: mox vbi vapore terræ, vi ſolis inaruerint, ſecuribus cuneiſque vt trabes aut ſaxa diſcindi. Haut procul inde campi, quos ferunt olim *Lacus Aſphaltites.* *Bitumen in eo.* *Campi exuſti.*
B vberes, magniſque vrbibus habitatos, [20] fulminum iactu arſiſſe: & manere veſtigia, [21] terramque ſpecie torridam, vim frugiferam perdidiſſe. Nam cuncta ſpontè edita, aut manu ſata, ſiue herbâ tenus aut flore, ſeu ſolitam in ſpeciem adoleuêre, atra & inania velut in cinerem vaneſcunt. Ego ſicut [22] Iudaicas quondam vrbes igne cæleſti flagraſſe conceſſerim, ita halitu lacus infici terram, corrumpi ſuperfuſum ſpiritum, eoque fetus ſegetum & autumni putreſcere reor, ſolo cæloque iuxtà graui. Et Belus amnis Iudaico mari illabitur: circa cuius os [23] conlectæ arenæ, admixto nitro, in vitrum excoquuntur. modicum id litus, ſed egerentibus inexhauſtum. Magna pars Iudææ vicis diſpergitur. habent & opida. Hieroſolyma genti caput. Illic immenſæ opulentiæ templum, & [24] primis munimentis [25] vrbs deiugis, [26] templum intumis clauſum. ad fores tantùm Iudæo aditus: limine, præter ſacerdotes, arcebantur. Dum Aſſyrios penes Medoſque & Perſas Oriens fuit; deſpectiſſima pars ſeruientium. poſtquam Macedones præpotuêre; rex Antiochus demere ſuperſtitionem, & mores Græcorum dare ad- *Belus amnis.* *Hieroſolyma vrbs.* *Ibi templum.* *Antiochus Iudæis infenſus.*
C nixus,

ro. *Plinius de eâdem arbore*: Inciditur vitro, lapide, oſſeiſve cultellis: ferro lædi vitalia odit. *Et Ioſephus, qui indigena:* ὀξεῖ λίθῳ, *aut* ὀξέσι λίθοις *incidi adſerit. Falſus ergo cum Theophraſtra Diaſcarides, qui ferreis vnguibus ſecari arborem credidit: falſus compilator Iſidorus*, qui percuſſum ferreis vngulis corticem. *Pauſanias lib.* IX. *neſcio quid de Balſama Arabia nugatur, & circo eum viperis.*

17. VNVM ATQVE ALTERVM LACVM.] *Ita & Egeſippus lib.* III. Duos lacus victor egreſſus, tertio retinetur. *At Pauſanias repugnat clarè, & quidem oculatus, vt ait, teſtis, lib.* V. Ἐν δὲ τῇ γῇ ποταμόν τινα Ἑβραίων καὶ αὐτὸς οἶδα Ἰόρδανον λίμνην Τιβερίδα ὀνομαζομένην διοδεύοντα, ἐς δὲ τὴν λίμνην ἑτέραν καλουμένην θάλασσαν νεκράν, ἐς ταύτην ἰσιόντα, καὶ ὑπὸ τῆς λίμνης αὐτὸν ἀναλισκόμενον. *id eſt:* In Hebræorum terrâ
D fluuium quemdam Iordanum & ipſe noui, qui ſtagnum Tiberias ſubit, ac deinde alterum, cui Mare mortuum nomen eſt, in quâ ipſâ palude conſumitur. *Sed Tacito nos iure fidem habemus, qui in Thracanitide lacum minorem eſſe ſcimus, quem primò Iordanes ingreditur, cui Samochonitis nomen.*

18. INCERTÆ VNDÆ SVPERIECTA.] *Emendata è libris. Vulgò eſt*, incertum vnde. *quod ſententiam etiam aptam recipere poteſt. Vide de totâ re Egeſippum lib.* IV. *cap.* XVIII.

19. CERTO ANNI.] *Ita libri, & phraſis noto, & Tacito frequens. vulgati vocem addunt*, certo anni tempore.

20. FVLMINVM IACTV.] *Oroſio lib.* I. *qui hæc expreſſa etiam Cornelij nomine tranſcripſit, legas* fulminum ictu.

21. TERRAMQVE SPECIE TORRIDAM.] *In eodem Oroſio*, terramque ipſam ſpecie ſolidâ.

22. IVDAICAS QVONDAM VRBES.] *Libri aliquot*, inclitas vrbes. *nec aliter Oroſius.*

23. CONLECTÆ ARENÆ, ADMIXTO NITRO.] *Non*, conlectæ. *Farneſianus etiam rectè*; lectæ arenæ. *Plinium adi libro* XXXVI. *Strabonem* XVI.

24. PRIMIS MVNIMENTIS VRBS.] *Ex Ioſepho & Zonarâ legam*, & trinis munimentis: *Nam triplici muro circumdatam eam fuiſſe vterque iis ſcriptor te docebit. Ioſephus libro* VI. *Haloſeos cap.* VI. *Zonaras tomo* I.

25. VRBS DEIVGIS.] *Iure noto, & mecum libri. Farneſ.* vrbs deingia templum clauſum. *Vatican.* vrbs ob deingia. *At Iuſ. Mercerus legit:* Primis munimentis vrbs, dein regia. *Feliciter. Tacitus ipſe iuuat, infrà:* Alia intus mœnia regiæ circumiecta.

26. TEMPLVM INTIMIS.] *Quomodo, intimis? Ablego eam vocem cum nonnullis libris, & lego:* trinis munimentis vrbs, ob deingia. Templum clauſum. ad fores tantùm Iudæo aditus. *Aut ſi retineri places: ſcribam appoſitè*, Templum intimum, *ſiue magis*, interius. *Duplex enim templum, Exterius & Interius, vt Zonaras & Ioſephus deſcribunt appellántque: & Exterius patet, ſola interior Domus clauſa. Rodolphus hæc omnia concinnat (ſed ab ingenio, opinor.)* & primis munimentis vrbis. alienigenis templum interius clauſum.

nixus, quo minùs teterrimam gentem in melius mutaret, Parthorum bello prohibitus A
eſt. nam eâ tempeſtate, Arſaces deſciuerat. Tum Iudæi, Macedonibus inualidis, Parthis

Reges ii, vnà & ſacerdotes.

nondum adultis (& Romani procul aberant) ſibi ipſi reges impoſuêre, qui mobilitate vulgi expulſi, reſumtâ per arma dominatione, fugas ciuium, vrbium euerſiones, fratrum, coniugum, parentum neces, aliaque ſolita regibus auſi, ſuperſtitionem fouebant: quia honor ſacerdotij, firmamentum potentiæ aſſumebatur. Romanorum primus Gn. Pompeius domuit: templumque iure victoriæ ingreſſus eſt. Inde vulgatum,

Pompeius vincit.
° Alias, nullas intus effigies.
Parthi vexant.

° nulla intus deûm effigie vacuam ſedem, & inania arcana. Muri Hieroſolymorum diruti, delubrum manſit. [27] Mox bello ciuili interno, poſtquàm in ditionem M. Antonij prouinciæ ceſſerant, rex Parthorum Pacorus Iudæâ potitus, interfectuſque à P. Ventidio, & Parthi trans Euphratem redacti. Iudæos [28] C. Soſius ſubegit. Regnum ab Antonio Herodi datum, [29] victor Auguſtus ſanxit. Poſt mortem Herodis, nihil exſpectato Cæſare, Simon quidam regium nomen inuaſerat. Is à Quinctilio Varo obtinente

Vary apud eos reges, & turba.

Syriam punitus. & gentem coërcitam, liberi Herodis tripartitò rexêre. Sub Tiberio B
quies. dein, iuſſi à C. Cæſare effigiem eius in templo locare, arma potiùs ſumsêre. quem motum Cæſaris mors diremit. Claudius defunctis regibus, aut ad modicum redactis, Iudæam prouinciam equitibus Romanis aut libertis permiſit. è quibus Antonius Felix, per omnem ſæuitiam ac libidinem, ius regium ſeruili ingenio exercuit, Druſillâ

Felix procurator Iudææ.

Cleopatræ & Antonij nepte in matrimonium acceptâ. vt eiuſdem Antonij, Felix progener, Claudius nepos eſſet. durauit tamen patientia Iudæis, vſque ad Geſſium Florum procuratorem. Sub eo bellum ortum. & comprimere cœptantem [30] Ceſtium Gallum

Florus, ſub quo bellum.
Veſpaſianus eo miſſus.

Syriæ legatum, varia prælia ac ſæpiùs aduerſa excepêre. Qui vbi fato, aut tædio occidit: miſſu Neronis, Veſpaſianus fortunâ famaque & egregiis miniſtris, intra duas æſtates, cuncta camporum, omneſque præter Hieroſolyma vrbes, victore exercitu tenebat. Proximus annus ciuili bello intentus, quantum ad Iudæos per otium tranſit. pace per Italiam partâ, & externæ curæ rediere. Augebat iras, quòd ſoli Iudæi non ceſſiſſent. Simul

Titus ibi relictus.

manere apud exercitus Titum, ad omnes principatus noui euentus caſúſve vtile videbatur. Igitur caſtris, vti diximus, ante mœnia Hieroſolymorum poſitis, inſtructas C
legiones oſtentauit. Iudæi ſub ipſos muros ſtruxere aciem, rebus ſecundis longiùs auſuri; & ſi pellerentur, parato perfugio. Miſſus in eos eques cum expeditis cohortibus, ambiguè certauit. Mox ceſſere hoſtes, & ſequentibus diebus crebra pro portis prœlia ſe-

Pugnatur ad Hieroſolyma.
Eadémque oppugnantur.

rebant: donec aſſiduis damnis, intra mœnia pellerentur. Romani ad oppugnandum verſi. neque enim dignum videbatur, famem hoſtium opperiri. poſcebántque pericula, pars virtute, multi ferociâ, & cupidine præmiorum. Ipſi Tito Roma, & opes, voluptateſque ante oculos; ac ni ſtatim Hieroſolyma conciderent, morari videbantur. Sed vrbem arduam ſitu, opera moleſque firmauerant, quîs vel plana ſatis munirentur.

Fruſtrà, quia permunita.

Nam duos colles immenſum editos claudebant muri per artem obliqui, aut introrſus ſinuati, vt latera oppugnantium, ad ictus pateſcerent. Extrema rupis, abrupta. & turres, vbi mons iuuiſſet, in ſexaginta pedes; inter deuexa, in centenos viceno ſque attollebantur. mirâ ſpecie, ac procul intuentibus pares. Alia intus mœnia, regiæ circumiecta. con-

Turris Antonia.

ſpicuoque faſtigio turris, Antonia in honorem M. Antonij ab Herode appellata. Templum D

27. MOX BELLO CIVILI INTERNO.] *Cur hæc geminat Ciuile & Internum? placet mihi Romana ſcriptio,* bello ciuili inter nos.

28. C. SOSIVS.] *Siue* Soſſius. *Malè quidam libri,* Seſtius.

29. VICTOR AVGVSTVS SANXIT.] *Priſci aliquot libri,* auxit.

30. CESTIVM GALLVM.] *Idem Suetonius narratur Veſpaſ. cap. IV.* Iudæi rebellarunt, cæſoque præpoſito, legatum inſuper Syriæ conſularem, ſuppetias ferentem, raptâ aquilâ fugarunt. *In Ioſepho hæc ipſa, & planè omnia vide. Sed quis tamen* Præpoſitus *ille* cæſus? *ita enim Suetonius, nec rem tam notabilem vel Ioſephus, vel Tacitus dixêre. Imò ille planè contrà: Florum, qui tunc præpoſitus, euaſiſſe, & bellum iis feciſſe. An* cæſoque præſidio? *ita enim Eutropius, qui ſua ſolet ex Tranquillo deſcribere:* Exſtinctis Romanis præſidiis, legatum quoque Syriæ ſuppetias ferentem, raptâ aquilâ fugarunt. *Sunt ipſa, vt vides, Tranquilli. An verius,* Geſſiumque propoſitum? *vt hoc dicat,* Geſſium Florum *(id est nomen) fugatum, at tum etiam Ceſtium Gallum? Interpretes nihil hic præ re dicunt. tu ſerie hiſtoriarum Lector arbitrare.*

31. CE-

A plum in modum arcis, propriiq́ue muri, labore & opere ante alios. ipſæ porticus, quîs *Templum.*
templum ambiebatur, egregium propugnaculum. Fons perennis aquæ, cauati ſub terrâ
montes: & piſcinæ ciſternæq́ue ſeruandis imbribus. prævideránt conditores ex diuerſi-
tate morum, crebra bella. inde cuncta, quamuis aduerſus longum obſidium: & à Pom-
peio expugnatis, metus atque vſus pleraque monſtrauêre. Atque per auaritiam Clau-
dianorum temporum, empto iure muniendi, ſtruxêre muros in pace, tamquam ad bel-
lum: magnâ colluuie, & [31] ceterarum vrbium clade aucti. Nam peruicaciſſimus quiſ-
que illuc perfûgerat; eoq́ue ſeditioſiùs agebant. Tres duces, totidem exercitus. Extrema *Duces Iudæorum,*
& latiſſima mœnium, Simon: mediam vrbem, Ioannes, quem & Bargioram vocabant: *Simon.*
templum, Eleazarus firmauerat. Multitudine & armis Ioannes, ac Simon; Eleazarus, *Ioannes, Eleazarus.*
loco pollebat. Sed prœlia, dolus, incendia inter ipſos, & magna vis frumenti ambuſta. *Inter ſe diſcordes.*
Mox Ioannes, miſſis per ſpeciem ſacrificandi, qui Eleazarum manúmque eius obtrun-
carent, templo potitur. ita in duas factiones ciuitas diſceſſit, donec propinquantibus
Ro. bellum externum concordiam pareret. Euenerant prodigia, quæ neque hoſtiis, ne- *Prodigia ante exitium*
B que votis piare fas habet gens, ſuperſtitioni obnoxia, religionibus aduerſa. Viſæ per cæ- *Iudæorum.*
lum concurrere acies, rutilantia arma, & ſubito nubium igne collucere templum. Expaſ-
ſæ repentè delubri fores, & audita maior humanâ vox, Excedere deos: ſimul ingens
motus excedentium. Quæ pauci in metum trahebant: pluribus perſuaſio inerat, anti- *Prædictio de rege regum à*
quis ſacerdotum litteris contineri, eo ipſo tempore fore, vt valeſceret Oriens; profecti- *Iudæâ.*
que Iudæâ rerum potirentur. quæ ambages Veſpaſianum ac Titum prædixerant. Sed
vulgus, more humanæ cupidinis, ſibi tantam fatorum magnitudinem interpretari, ne
aduerſis quidem ad vera mutabantur. Multitudinem obſeſſorum omnis ætatis, virilis *Mira multitudo obſeſſo-*
ac muliebris ſexus, [32] ſexcenta millia fuiſſe accepimus. Arma cunctis, qui ferre poſſent: *rum.*
& [33] plures, quàm pro numero, audebant. Obſtinatio viris feminiſque par: ac ſi tranſ-
ferre ſedes cogerentur, maior vitæ metus quàm mortis. Hanc aduerſus vrbem gentem-
que Cæſar Titus, quando impetum & ſubita belli locus abnueret, aggeribus vineiſque *Machinis vrbs inuadi-*
C certare ſtatuit. Diuiduntur legionibus munia, & quies prœliorum fuit: donec cuncta *tur.*
expugnandis vrbibus reperta apud veteres, aut nouis ingeniis, ſtruerentur. At Ciuilis, *Ciuilis ad Vetera cum*
poſt malam in Treueris pugnam, reparato per Germaniam exercitu, apud Vetera con- *copiis.*
ſedit: tutus loco: & vt memoriâ proſperarum illîc rerum, augeſcerent Barbarorum ani-
mi. Secutus eſt eôdem Cerialis, duplicatis copiis, aduentu ſecundæ & XVI. & XIV. legio- *Cerialis item illuc.*
num. Cohorteſque & alæ iampridem accitæ, poſt victoriam properauerant. Neuter
ducum cunctator. Sed arcebat latitudo camporum, ſuopte ingenio humentium. Addi-
derat Ciuilis obliquam in Rhenum molem, cuius obiectu reuolutus amnis, adiacenti-
bus ſuperfunderetur. Ea loci forma, incertis vadis ſubdola, & nobis aduerſa. quippe mi- *Rhenus in campos effu-*
les Romanus armis grauis, & nandi pauidus: Germanos fluminibus ſuetos, leuitas at- *ſus:*
motum, & proceritas corporum attollit. Igitur laceſſentibus Batauis, feroeiſſimo cuique *Pugna tumultuaria*
noſtrorum cœptum certamen. deinde orta trepidatio, cùm prælatis paludibus arma *in aquis.*
equique haurirentur. Germani, notis vadis perſultabant; omiſsâ plerumque fronte, la-
tera ac terga circumuenientes. neque vt in pedeſtri acie, cominus certabatur; ſed tam-
D quam nauali pugnâ, vagi inter vndas, aut ſi quid ſtabile occurrebat, totis illic corporibus
niten-

31. CETERARVM VRBIVM CLADE.] *Alij exterarum.*

32. SEXCENTA MILLIA FVISSE ACCEPIMVS.] *Numerus mihi non certus, & quem ex Budenſi cod. & Oroſio ſubſtitutum video parùm cautè. Nam ille ſcribit*, ſexcenta millia Iudæorum interfecta Cornelius & Suetonius referunt. *Sed interfecta ait: cùm noſter hic vniuersè de obſeſſis. qui certè paullo plures. Libri etiam inſtabiles, & quidam*, ducenta millia. *Fortaſſè*, dena, *aut*, vndena millia. *quod paullo propiùs ad Ioſephum & Zonaram & Iornandem accedat, qui omnes* vndecies centena millia *periiſſe obſidione illâ clarè tradunt. periiſſe, inquam, fame, morbo, ferro. Nam Sulpicio Seuero fidem vix habeo, qui* Numerum peremptorum ad vndecies centena millia profert, capta verò centum millia ac venundata. *Sed peremptas fortaſſe largiùs accepit, & noſtra illa ſenſu.*

33. PLVRES, QVAM PRO NVMERO.] *Id valet. fuere obſeſſi* ſexcenta millia: *credas quartam aut circiter partem (pro communi ratiocinatione) arma tuliſſe: at hic aliter fuit, & plures impetu atque ardore ceperunt. Qui? infra aut ſupra legitimam ætatem, pueri ſenéſque.*

34. SVAM

nitentes, vulnerati cum integris, periti nandi cum ignaris, in mutuam perniciem impli- A
cabantur. minor tamen quàm pro tumultu cædes: quia non auſi egredi paludem Ger-
Quæ Ciuili pro meliore fuit. mani, in caſtra rediêre. Eius prœlij euentus, vtrumque ducem, diuerſis animi motibus,
ad maturandum ſummæ rei diſcrimen erexit. Ciuilis, inſtare fortunæ; Cerialis, abolere
ignominiam. Germani, proſperis feroces; Romanos, pudor excitauerat. nox apud Bar-
Iterum pugna, ſed ordinata. baros cantu aut clamore, noſtris per iram & minas acta. Poſterâ luce, Cerialis equite
& auxiliariis cohortibus frontem explet: in ſecundâ acie, legiones locatæ: dux ſibi dile-
ctos retinuerat, ad improuiſa. Ciuilis haut porrecto agmine, ſed cuneis aſtitit. Bataui
Cugerniq́ue in dextro; læua ac propiora fluminis, Tranſrhenani tenuêre. Exhortatio
ducum; non more concionis apud vniuerſos, ſed vt quoſque eorum aduehebantur. Ce-
Cerialis ſuos variè hortatur. rialis *veterem Rom. nominis gloriam, antiquas recenteſque victorias: vt perfidum, ignauum,*
victum hoſtem, in æternum exſcinderent. vltione magis, quàm prœlio opus eſſe. Pauciores nuper
cum pluribus certaſſe: attamen fuſos Germanos, quod roboris fuerit. Supereſſe, qui fugam ani-
mis, qui vulnera tergo, ferant. Proprios inde ſtimulos legionibus admouebat, domitores B
Britanniæ quartadecimanos appellans. principem Galbam, ſextæ legionis auctoritate
factum: illâ primùm acie, Secundanos noua ſigna, nouamq́ue aquilam dicaturos. Hinc
præuectus ad Germanicum exercitum, manus tendebat, vt ſuam ripam, ſua caſtra ſan-
guine hoſtium reciperarent. Alacrior omnium clamor, quîs vel è longâ pace prœlij cu-
pido, vel feſſis bello pacis amor, præmiaque & quies in poſterum ſperabantur. Nec Ci-
** ſilens, aut, ſilenter* uilis * ſilentem ſtruxit aciem, locum pugnæ teſtem virtutis ciens: *Stare Germanos Bata-*
Ciuilis item ſuos. *uoſque ſuper veſtigia gloriæ, cineres oſſaq́ue legionum calcantes quocumque oculos Romanus in-*
tenderet, captiuitatem, clademq́ue & dira omnia obuerſari. Ne terrerentur vario Treuerici præ-
lij euentu: [34] *ſuam illic victoriam Germanis obſtitiſſe, dum omiſſis telis, prædâ manus impediunt.*
ſed cuncta mox proſpera, & hoſti contraria eueniſſe. Quæ prouideri arte ducis oportuerit, proui-
diſſe: campos madentes, & ipſis gnaros, paludes hoſtibus noxias: Rhenum & Germaniæ deos in
aſpectu, quorum numine capeſſerent pugnam, coniugum, parentum, patriæ memores. illum diem
Commiſſa acies. *aut glorioſiſſimum inter maiores, aut ignominioſum apud poſteros fore.* Vbi ſono armorum tri- C
pudiiſque (ita illis mos) approbata ſunt dicta, ſaxis, glandibuſque & ceteris miſſilibus
prœlium incipitur: neque noſtro milite paludem ingrediente, & Germanis vt elicerent
laceſſentibus. Abſumtis quæ iaciuntur, & ardeſcente pugnâ, procurſum ab hoſte infe-
ſtiùs, immenſis corporibus, & prælongis haſtis [35] fluitantem labantemq́ue militem
eminus fodiebant. ſimul è mole, quam eductam in Rhenum rettulimus, Bructero-
Turbatique initio Romani. rum cuneus tranſnatauit. turbata ibi res: & pellebatur ſociarum cohortium acies, cùm
legiones pugnam excipiunt, ſuppreſſaque hoſtium ferociâ, prœlium exæquatur. Inter
Mox perfuga ſuggeſtione adiuti. quæ, perfuga Batauus adiit Cerialem, terga hoſtium promittens, ſi extremo paludis
eques mitteretur: ſolidum illâ, & Cugernos quibus cuſtodia obueniſſet, parum inten-
Hoſtes fugiunt. tos. Duæ alæ cum perfugâ miſſæ, incauto hoſti circumfunduntur. quod vbi clamore
cognitum; legiones à fronte incubuêre, pulſique Germani Rhenum fugâ petebant.
Debellatum eo die foret, ſi Romana claſſis ſequi maturaſſet. Ne eques quidem inſtitit,
repentè fuſis imbribus, & propinquâ nocte. Poſterâ die, decimaquarta legio in ſuperio-
rem prouinciam Gallo Annio miſſa. Cerialis exercitum, decima ex Hiſpaniâ legio ſup-
Ciuilis in Batauiam ſe condit. pleuit. Ciuili Chaucorum auxilia venêre. non tamen auſus [36] opidum Batauorum ar- D
mis tueri, raptis quæ ferri poterant, ceteris iniecto igni in inſulam conceſſit. gnarus de-
eſſe naues efficiendo ponti, neque exercitũ Ro. aliter tranſmiſſurum. quin & diruit mo-
lem

34. SVAM ILLIC VICTORIAM.] *Vatic.* ſuam illic materiam. *quæ lectio innoluit aliud verbi, quod nandum educo. certè de auaritiâ aut cupidine, ſâ dici verius, quàm de victoriâ. Neque enim ea, ſed quòd eâ per ſecuritatem & inſolentiam abuſi, cladem dedit.*

35. FLVITANTEM LABANTEMQVE.] *Interpunxi & voce additâ expleui locum, fide Vaticani.*

36. OPIDVM BATAVORVM.] *Quod opidum? nominare enim certè debuit. An* Batauodurum *ſcribendum? an cum Rom. codice legimus*, opida Batauorum? *Et intellegam tunc ea opida, quæ extra inſulam. Nam Batauorum veterum ſedes, non dubiè ſupra & extra etiam inſulam, in orâ Gallicâ. Tacitus clarè, ſuprà:* Extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, ſimulque inſulam inter vada ſitam occupauere.

A lem à Druſo Germanico factam, Rh[illegible]mque prono alu[illegible] ruentem, diſie- *Molem Druſi deruit.*
ctis quæ morabantur, effudit. Sic velut abacto amne, tenuis [illegible]ulam inter, Ger-
manoſque, continentium terrarum ſpeciem fecerat. Tranſiê[illegible]enum Tutor quoque *Primores Galliarum trans Rhenũ fugiunt.*
& Claſſicus, & centum tredecim Treuerorum ſenatores: in quibus fuit Alpinus Mon-
tanus, quem à Primo Antonio miſſum in Gallias ſuperiùs memorauimus. Comitabatur
eum frater D. Alpinus. Simul ceteri miſeratione ac donis auxilia concibant, inter gentes
periculorum auidas. Tantumque belli ſuperfuit, vt præſidia cohortium, alarum, legio-
num, modicis vicis quadripartita Ciuilis inuaſerit: Decimam legionem, Arenaci, ſecun- *Ciuilis diuerſa præſidia inuadit.*
dam, Batauoduri; & Grinnes Vadamque cohortium alarumque caſtra: ita diuiſis co-
piis, vt ipſe & Verax ſorore eius genitus, Claſſicuſque ac Tutor ſuam quiſque manum
traherent: nec omnia patrandi fiduciâ, ſed multa auſis aliquâ in parte fortunam affore.
Si[illegible]l Cerialem, neque ſatis cautum, & pluribus nuntiis huc illuc curſantem, poſſe me-
dio intercipi. Quibus obuenerant caſtra decumanorum, oppugnationem legionis ar- *Caſtra decumanorum.*
d[illegible]m rati, egreſſum militem & cædendis materiis operatum turbauêre, occiſo præfe-
B cto caſtrorum & quinque primoribus centurionum, paucisque militibus. Ceteri ſe mu-
nimentis defendêre. Et interim Germanorum manus, Batauoduri, irrumpere inchoa- *Batauodurum.*
t[illegible] pontem nitebantur. Ambiguum prœlium nox diremit. Plus diſcriminis apud
Grinnes Vadamque. Vadam Ciuilis, Grinnes Claſſicus, oppugnabant. nec ſiſti pote- *Grinnes & Vadam.*
r[illegible]t, interfecto fortiſſimo quoque: in quîs Briganticus præfectus alæ ceciderat, quem
fid[illegible]m Romanis, & Ciuili auunculo infenſum diximus. Sed vbi Cerialis cum delectâ
[illegible]itum manu ſubuênit, verſa fortuna. præcipites Germani in amnem aguntur. Ciuilis *Sed vbique repulſus.*
d[illegible] fu[illegible]ientes retentat agnitus, petituſque telis, relicto equo, tranſnatauit. Idem Ger-
manis effugium. Tutorem Claſſicumque appulſæ lintres vexêre. Ne tum quidem Ro-
mana claſſis pugnæ affuit, vt iuſſum erat. Sed obſtitit formido, & remiges per alia mili-
tiæ munia diſperſi. Sanè Cerialis parum temporis ad exſequenda imperia dabat: ſubi- *Cerialis parum prouidus.*
tu[illegible] conſiliis, ſed euentu clarus. Aderat fortuna, etiam vbi artes defuiſſent. hinc ipſi exer-
cituique, minor cura diſciplinæ. Et paucos poſt dies quamquam periculum captiuitatis
C euaſiſſet, infamiam non vitauit. Profectus Noueſium Bonnamque ad viſenda caſtra, *Itaque penè et interceptus.*
quæ hiematuris legionibus erigebantur, nauibus remeabat, diſiecto agmine, incurioſis
vigiliis. Animaduerſum id Germanis, & inſidias compoſuêre. electa nox atra nubibus,
& prono amne rapti, nullo prohibente vallum ineunt. Prima cædes aſtu adiuta: inciſis
tabernaculorum funibus, ſuiſmet * coriis coopertos trucidabant. Aliud agmen, turbare ** Var. tentoriis*
claſſem, iniicere vincla, trahere puppes. Vtque ad fallendum ſilentio, ita cœptâ cæde, &
quò plus terroris adderent, cuncta clamoribus miſcebant. Romani vulneribus exciti,
quærunt arma, ruunt per vias, pauci ornati militariter, plerique circum brachia tortâ ve-
ſte, & ſtrictis mucronibus. dux ſemiſomnis ac propè intectus, errore hoſtium ſeruatur.
Namque prætoriam nauem, vexillo inſignem, illîc ducem rati, abripiunt. Cerialis alibi
noctem egerat, vt plerique credidêre, ob ſtuprum Claudiæ Sacratæ, mulieris Vbiæ. vi-
giles flagitium ſuum ducis dedecore excuſabant, tamquam iuſſi ſilere: ne quietem eius
turbarent. ita intermiſſo ſigno, & vocibus, ſe quoque in ſomnum lapſos. Multâ luce
D reuecti hoſtes, captiuis nauibus, prætoriam triremem, flumine Luppiâ, donum Velledæ *Nauibus hoſtes potiti.*
traxere. Ciuilem cupido inceſſit, naualem aciem oſtentandi. Complet quot biremium, *Nauale certamen tentatum.*
quæque ſimplici ordine agebantur.[37] Adiecta ingens lintrium vis. tricenis quadragenis-
que armamenta liburnicis ſolita: & ſimul captę lintres, ſagulis verſicoloribus, haut inde-
corè pro velis iuuabantur. Spatium velut æquoris * captum, vbi [38] Moſæ fluminis am- ** Var. electum,*
nem

37. ADIECTA INGENS LINTRIVM VIS.] *Locum vitiatum & mutilum correxi & auxi è Vatic. qui ſic:* armamenta liburnicis ſolite & ſimul capte lintres ſagulis verſicoloribus haut indecore pro velis iuuabantur. *Hegeſippi verba commode adtexam & corrigam lib. II. de Rheno:* Itaque iam non copiis Germanorum repletur, ſed Romanorum Liburnis. *Vetus lectio,* copolis Germanorum. *quæ recta eſt, ſiue* caupulis. *& cape exiguas illas lintres. Quam vocem Agellio etiam reſtituimus in Electis, cap. VII. At hic inſignis locus tunc me fugit.*

38. MOSÆ FLVMINIS.] *Probè. nec improbè in libris quibuſdam,* Moſæ fluminis os amnem Rhenum. *Res quidem ipſa eadem, aliter elata.*

39. Mi-

nem RhenusO[illegible]t. Cauſſa inſtruendæ claſſis, ſuper inſitam genti vanitatem, A
vt eo terrore com[illegible]alliâ aduentantes interciperent. Cerialis [39] miraculo magis, quàm metu, direxit claſſem: numero imparem, vſu remigum, gubernatorum arte, nauium magnitudine potiorem. Is flumine ſecundo, illi vento agebantur. Sic præuecti, tentato telorum iactu, dirimuntur. Ciuilis nihil vltrà auſus, trans Rhenum conceſſit. Cerialis inſulam Batauorum hoſtiliter populatus, agros villaſque Ciuilis intactos, notâ arte ducum ſinebat: cùm interim flexu autumni, & crebris pluuialibus imbribus ſuperfuſus amnis, paluſtrem humilemque inſulam in faciem ſtagni oppleuit. nec claſſis, aut commeatus aderant: caſtraque in plano ſita, vi fluminis differebantur. Potuiſſe tunc opprimi legiones & voluiſſe Germanos, ſed dolo à ſe flexos, imputauit Ciuilis. Neque abhorret vero, quando paucis pòſt diebus deditio inſecuta eſt. Nam Cerialis, per occultos nuntios, Batauis pacem, Ciuili veniam oſtentans, Velledam propinquoſque monebat, fortunam belli tot cladibus aduerſam, opportuno erga populum Rom. merito mutare. *Cæſos Treueros, receptos Vbios, ereptam Batauis patriam: neque aliud Ciuilis amicitiâ peractum, quàm vulnera, fugas, luctus. exſulem eum & extorrem, recipientibus oneri: & ſatis peccauiſſe, quòd toties Rhenum tranſcenderint. ſi quid vltra moliantur, inde iniuriam & culpam, hinc vltionem & deos fore.* Miſcebantur minis promiſſa. Et concuſsâ Tranſ[illegible]norum fide, inter Batauos quoque ſermones orti, *Non prorogandam vltrà ruinam: ne[illegible] ab vnâ natione totius orbis ſeruitium depelli. quid perfectum cæde & incendiis legionum, [illegible] vt plures validioreſque accirentur? Si Veſpaſiano bellum nauauerint, Veſpaſianum rerum [illegible]. ſin pop. Rom. armis prouocent; quotam partem generis humani Batauos eſſe? reſpicere[illegible] Noricoſque, & ceterorum onera ſociorum: ſibi non tributa, ſed* [40] *virtutes & viros indici.[illegible] ximum id libertati: & ſi dominorum electio ſit; honeſtius Principes Romanorum, qu[illegible]norum feminas tolerari.* Hæc vulgus, Proceres, *atrociore Ciuilis rabie ſemet in arma [illegible]lum domeſticis malis, excidium gentis oppoſuiſſe. tunc infenſos Batauis deos, cùm obſiderentur [illegible]giones, interficerentur legati, bellum vni neceſſarium, ferale ipſis ſumeretur. Ventum ad extrema, ni reſipiſcere incipiant & noxij capitis pœnâ pœnitentiam fateantur.* Non fefellit Ciuilem ea inclinatio, & præuenire ſtatuit. ſuper tædium malorum, etiam ſpe vitæ, quæ plerumque C magnos animos infringit. Petito colloquio, ſcinditur [41] Nabaliæ fluminis pons. In cuius abrupta progreſſi duces, & Ciuilis ita cœpit. *Si apud Vitellij legatum defenderer: neque facto meo venia, neque dictis fides debebatur. Cuncta inter nos inimica, hoſtilia, ab illo cœpta, à me aucta erant. Erga Veſpaſianum, vetus mihi obſeruantia:* [42] *& cùm priuatus eſſet, amici vocabamur. Hoc Primo Antonio notum, cuius epiſtolis ad bellum accitus ſum, ne Germanicæ legiones & Gallica iuuentus alpes tranſcenderet. Quæ Antonius abſens, Flaccus præſens mouebat, arma in Germaniâ moui, quæ Mucianus in Syria, Aponius in Mœſiâ,* * *Fabianus in Pannonia.*

Cerialis Batauiam intrat.

In quâ periclitatur ab aquis.

Ad pacem Batauos inuitat.

Atque hi inclinant.

Ciuilem accuſant.

Illa ad colloquium Cerialis venit.

* *Lego, Flauianus.*

39. MIRACVLO MAGIS, QVAM METV.] *Magis, quia mirabatur Ciuilem hoc audere, quàm quod timeret. Nam reuera Romanis hîc periſsimis nihil periculi: & nondum Batauis in mari aut aquis, quales nunc miramur.*

40. VIRTVTES ET VIROS.] *Rhenanum audiebam corrigentem,* iuuentutem & viros: *nunc magis cum Florentino legam,* virtutem *id eſt bellicum ab iis robur exigi, non pecuniam aut opes.*

41. NABALIÆ FLVMINIS.] *Nuſquam id fluminis in hoc tractu. An oppidum eo nomine? Quod Iunio Hadriano videtur, legitq.* Naualiæ. *& vrbem Campos ita indigetat ad ſinum hodie Auſtralem, Ptolemæo parum firmiter innixus. Ego ambigo ne Vahalis corrigendum ſit. Pontem quidem aliquem cœptum à Romanis paullò ſuprà legas, ſed Batauoduri: de quo hæc non venè intellegas, niſi quòd Batauodurum ad Rhenum fuiſſe volunt, quos arguat hic locus.*

42. ET CVM PRIVATVS ESSET.] *De hoc loco* D *ſenſit Sidonius in Epiſtolis:* Caius Tacitus è maioribus vneis tuis, ſub verbis cuiuſdam Germanici ducis in hiſtoriâ ſuâ retulit. Cum Veſpaſiano mihi vetus amicitia, & dum priuatus eſſet, amici vocabamur.

AD CLARISSIMVM VIRVM IOANNEM SAMBVCVM PANNONIVM.

VIENNA *vestrâ, Clariſsime Sambuce, inuitus diſceſsi. Tenuit me vrbs ipſa, & optimi Imperatoris aulę; tenuiſti pręcipuè tu. Vrbis amœnitatem, aulę ſplendorem admiratus ſum; in te ſingularem humanitatem cum ſingulari eruditione coniunctam dilexi, vel, vt magis propriè loquar, amaui. Cui amori meo teſtificando hos Taciti duos libros, alterum De moribus Germanorum, alterum De vitâ Cn. Agricolę, & incerti ſcriptoris tertium De Oratoribus ſui temporis, nomini tuo inſcripſi, & beniuolentię perpetuę* MON. LIB. MER. DD. *Tenue munus, fateor. & quod nullam partem ſit gratię exſoluendę: ſed in quo ſpero te facturum quod benigni creditores ſolent, vt hac quaſi particulâ ſoluti debiti tantiſper ſuſtenteris, dum meliore ingenij mei prouentu ſortem ipſam cum vſuris dependam. Id quod breui, ſi Muſę adnuent, futurum confido. Vale.*

o C.COR-

C. CORNELII TACITI
DE SITV, MORIBVS ET
POPVLIS GERMANIÆ
LIBELLVS.

Fines Germaniæ. GERMANIA omnis à Gallis Rhætiiſque & Pannoniis, B Rheno & Danubio fluminibus; à Sarmatis Daciſque, [1] mutuo metu aut montibus ſeparatur. Cetera Oceanus ambit, latos ſinus & inſularum immenſa ſpatia complectens, [3] nuper cognitis quibuſdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit. Rhenus Rhæticarum alpium inacceſſo ac præcipiti vertice ortus, modico flexu in Occidentem verſus, ſeptentrionali Oceano miſcetur. Danubius molli & clementer edito [4] montis Abnobæ iugo effuſus, plures populos adit, donec in Ponticum mare ſex meatibus erumpat. ſeptimum enim os paludibus hauritur. *Populi, qui* Ipſos Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium aduentibus & hoſpitiis mixtos: quia nec terrâ olim, ſed claſſibus aduehebantur qui mutare ſedes quærebant: & immenſus vltrà, [5] vtque ſic dixerim, aduerſus Oceanus raris ab orbe noſtro nauibus aditur. Quis porrò præter periculum horridi & ignoti maris, Aſiâ, aut Africâ, aut Italiâ relictâ, Germaniam peteret? infor- C mem terris, aſperam cælo, triſtem cultu aſpectuque, niſi ſi patria ſit. Celebrant carminibus antiquis *Tuiſto Deus.* ([6] quod vnum apud illos memoriæ & annalium genus eſt) Tuiſtonem deum terrâ editum & filium Mannum, originem gentis conditoreſque. Manno tris filios aſſignant, è quorum nominibus proximi Oceano Ingæuones, medij Herminones, ceteri Iſtæuones vocentur. Quidam autem licentiâ vetuſtatis plureis deo ortos, pluréſque

NOTÆ.

1. ORDINEM *ſcriptionis, ſi ſequimur, ante Hiſtorias & Annales ſibi locum vindicet hic libellus. Scriptus enim eſt Traiano ſecundùm conſule, id eſt Neruâ adhuc viuo. Ipſe oſtendit infrà:* Cæcilio Metello ac Papirio Carbone Coſs. Ex quo ſi ad alterum Traiani conſulatum computemus, ducenti ferè & decem anni colliguntur. *At Hiſtoria cœpta Neruâ iam mortuo, & inter diuos. vt docui.*

2. MVTVO METV AVT MONTIBVS.] *Vitiat acutam ſententiam Bambergenſe exemplar*, mutuo victu *Imò verò metu: qui inter æquè potentes, pro terminis ac repagula. Thucydides benè & appoſitè:* Τὸ δὲ ἀντίπαλον δέος μόνον πιστὸν ἐς ξυμμαχίαν.

3. NVPER COGNITIS.] *Domitiani imperio, opinor. cui bella cum Cattis, Sueuis, Sarmatis, & eâ occaſione, illuſtrata magis vicina gentes.*

4. MONTIS ABNOBÆ.] *Plinius nominat libro IV cap. XII. ſed ibi quoque infida ſcriptura. Alij enim libri,* Arnobæ. *Bambergenſis hic,* Annbæ. *Roman.* Arbonæ. *Ptolemæo ſunt* Α'ὐνοβοὶ *montes.*

5. VTQVE SIC DIXERIM, ADVERSVS.] *Haud* D *ſatis capio. An aduerſum dicit, oppoſitum & contrarium? An* obuerſus *veriùs ſit legi, idq; ex ſitu ipſo? An vox aliqua durior aut remotior fuit, præſertim quam præfatione eâ leniit? Tamen haud malè aduerſum ceperis, quaſi mari Italico & Tyrrheno oppoſitum: eadémque ſenſu etiam,* Diuerſus. *Sic in Agricolâ ſcripſit:* Glota & Bodotria diuerſi maris æſtu in immenſum reuecti, anguſto terrarum ſpatio dirimuntur.

6. QVOD VNVM APVD ILLOS.] *Vti apud Barbaros ferè omnes, & rudes litterarum. Nec Hiſpani aliter comperêre, apud nouos Indos. Eginhartus in vitâ Caroli Magni:* Barbara & antiquiſſima carmina, quibus veterum regum actus & bella cane-

A que gentis appellationes, Marſos, Gambriuios, Sueuos, Vandalios affirmant: eaque vera & antiqua nomina. Ceterùm Germaniæ vocabulum [7] recens, & nuper additum: *Germania vox, vnde?* quoniam qui primi Rhenum tranſgreſſi Gallos expulerint, [8] nunc Tungri, nunc Germani vocati ſint. ita nationis nomen, non gentis eualuiſſe paullatim, vt omnes primùm [9] à victore ob metum, mox [10] à ſeipſis inuento nomine Germani vocarentur. Fuiſſe apud eos & Herculem memorant, primumque omnium [11] virorum fortium. *Hercules Germanicus.* Ituri in prœlia canunt. Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu quem [12] Barditum vocant, accendunt animos, futuræque pugnæ fortunam ipſo cantu augurantur. *Barditus.* terrent enim, trepidántve, prout ſonuit acies. Nec tam vocis ille, [13] quàm virtutis concentus videtur. affectatur præcipuè aſperitas ſoni, & fractum murmur obiectis ad os ſcutis, quo plenior & grauior vox repercuſſu intumeſcat. Ceterùm & [14] Vlixem *Vlyſſes in Germaniâ.* quidam opinantur longo illo & fabuloſo errore in hunc Oceanum delatum, adiſſe Germaniæ terras, Aſciburgiumque, quod in ripâ Rheni ſitum hodieque incolitur, ab illo conſtitutum, [15] nominatumque ἀσκιπύργιον. Aram quinetiam Vlixi conſecratam, ad-
B
iecto

canebantur, ſcripſit memoriæque mandauit. *Iornandes de Gothis:* In priſcis eorum carminibus pænè hiſtorico ritu recolitur. *&c. At propriè de Germanis, noſter lib. II. Annal. de Arminio.* Caniturque adhuc Barbaras apud gentes. *Iulianus egregiè in Antiochica: qui hæc, ἄγρια μέλη vocat, προσεμφερῆ ταῖς κλαγγαῖς τῶν τραχὺ βοώντων ὀρνίθων:* agreſtia carmina, ſimilia clangoribus auium aſpere clamantium.

7. RECENS ET NVPER ADDITVM.] *Nos auditum maluimus legi, quàm* additum. *Quod aie,* nuper, *non hercules ita nuper: quippe cùm ab auo Iulij Cæſaris, quo conſtat Germanos Galliam irrupiſſe.*

C 8. NVNC TVNGRI, NVNC GERMANI.] *Valdè amplector Bambergenſem ſcripturam, quam & Pichena repperit in veteri editione Bauonienſi:* ac nunc Tungri, tunc Germani. *atque ita euoluam me ex obſcurâ origine nominis, quod hodiéque hæret in pace & bello optimâ gente. Sententiam enim hanc reor (quidquid diſſerant alij) eos qui tranſgreßi primitus Rhenum ſint, eſſe eum ipſum populum qui nunc Tungri appellentur, at tunc Germani. quod tamen vnius nationis peculiare nomen, paulatim tranſfuſum ad omnes.*

9. A VICTORE OB METVM.] *Vox* Germani, *eidem Bamberg. rectè abeſt. Iſta ipſa enim aliter interpretari poſſe videor, & præter mentem omnium, etſi non præter verum. Cenſeo eum hoc dicere: Factum vt omnes qui Rhenum accolerent, nomen ab iſtâ victrice natione inuenirent, ob metum ſcilicet recentem*
D *Gallorum: qui quoties de tranſgreſſu vel aduentu Transrhenanæ nationis audirent, aiebant trepidi aduentare Germanos. at iſti propriè Germani, nouum nomen inuenirent à ſe ipſis, diſcriminandi nimirum cauſſâ, & dicerent ſe Tungros. Paſſim vulgatam tueri & explicare. ſed cur nuger? hæc mera veritas.*

10. A SEIPSIS INVENTO NOMINE GERMANI.] *Si mordicus hanc retines; legam,* à reipsâ inuento. *Germani enim etymo priſca, bellaces viri ſunt. Gerra bellum. inuenêre ergo id nomen, ab ipsâ re, quia tales. Vulgatam quomodo expedies? aut qui à ſeipſis nomen hoc inuenêre, quod anteà in Tungris? Sanè interpretes hic fluctuant, & fluctuabunt æternùm.*

11. VIRORVM FORTIVM. ITVRI.] *Rectè diſtinxi. Non enim ea mens, quòd Herculem canant: ſed quòd alacres & cum cantu incipiant pugnas. Tacitus lib. II. Hiſtor.* Temerè ſubeuntes cohortes Germanorum, cantu truci, & more patrio nudis corporibus. *Lib. IV.* Vt virorum cantu, fœminarum vlulatu ſonuit acies. *Noto autem etiam Hiſpanos prælijs præcinuiſſe, ex Silio:*

—— ritu iam moris Iberi
Carmina pulſatâ fundentem barbara cetrâ.

Diodorus Siculus, de Luſitanis: Ἐν τοῖς πολέμοις πρὸς ῥυθμὸν ἐμβαίνουσι, καὶ παιᾶνας ᾄδουσιν ὅταν ἐπίωσι τοῖς ἀντιτεταγμένοις: In bellis ad numerum incedunt, & carmina canunt cùm aggrediuntur hoſtem. *Simile in Thracibus aliiſque Barbaris fuiſſe, notaui ad IV. Annal.*

12. BARDITVM VOCANT.] *Ita Farneſ. & ſcio Bardos Gallos dictos cantores, ſiue poëtas. Placet tamen nunc magis,* Baritum: *quæ mera vox noſtras, quibus* Beren *aut* Baeren, *clamare, vocem tollere. Errabit enim qui ab elephantis barritu deducet, Germanis tunc ignoti. Althamerus,* Blaritum *vellet, Germanico item verbo. Quidquid de nomine ſit; Ammianus hunc deſcribit,* clamorem fuiſſe maximum, qui ipſo feruore certaminum exoriens identidem, paullatimque adoleſcens, ritu extollitur fluctuum cautibus illiſorum.

13. QVAM VIRTVTIS CONCENTVS VIDETVR.] *Bambergenſis,* quàm mentis concentus. *quod haud præferam vulgatæ.*

14. VLIXEM QVIDAM.] *Intérque eos Strabo, magni & directi iudicij ſcriptor, lib. III. qui adfirmatè tradit Vlyſſeam Luſitaniæ (Vlyßiponem aliter dicimus) Homerici Vlyßis monumentum eſſe. Sed & in Britanniam eum veniſſe, ex arâ Græcis litteris inſcriptâ collegit Solinus cap. XXV. itémque Mela. Cui miræ & blandienti opinioni ſi indulgemus: quidni Vlißinga noſtra in Zelandiâ, ab eodem ſit? quidni Circæa à Circe? Sed vani & laſciui, vereor, luſus iſti ingeniorum ſunt: quibus tamen hodie non nemo ſe oſtentat & ſuperbit. Io. Brodæus hæc de Vlyßis errore in Miſcellaneis ſcitè coarguit: Brodæus, vir ſine adoleſcens potiùs, acris ingenij, probi iudicij, lectionis diffuſæ, quem non magis in ore famæ eſſe miror, imò indignor.*

15. NOMINATVMQVE ἀσκιπύργιον.] *Vel, vt Rhenanus,* ἀσκιπύργιον. *etſi abeſſe vox ea poteſt,*

teſt,

iecto Laërtæ patris nomine, eodem loco, olim repertam: monumentaque, & tumulos A
Indigenæ Germani. quoſdam [16] Græcis litteris inſcriptos in confinio Germaniæ Rhætiæque adhuc extare. quæ neque confirmare argumentis, neque refellere in animo eſt: ex ingenio ſuo quiſque demat, vel addat fidem. Ipſe eorum opinionibus accedo, qui Germaniæ populos
** Redundat.* nullis [*aliis] aliarum nationum connubiis infectos, [17] propriam & ſinceram & tan-
Hominum habitus. tùm ſui ſimilem gentem extitiſſe arbitrantur. Vnde habitus quoque corporum, quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces & cærulei oculi, [18] rutilæ comæ, [19] magna corpora, & tantùm ad impetum valida. laboris atque operum non eadem patientia: minimeque ſitim æſtumque tolerare, frigora atque inediam cælo ſo-
Terra habitus. lóve aſſueuerunt. Terra [20] & ſi aliquanto ſpecie differt, in vniuerſum tamen aut ſiluis horrida, aut paludibus fœda: humidior quà Gallias; [21] ventoſior quà Noricum ac Pannoniam aſpicit: ſatis ferax, frugiferarum arborum impatiens, pecorum fœcunda, ſed

teſt, incolumi ſenſu. Præceſſit enim. At libri quidam magis hic diuerſi, qui ἀκρωτήριον referunt. ex quo placet quibuſdam ἀκρωτήριον, à Nerito, vt volunt, Ithacæ monte. locus quidem hic ipſe, quem indicare putamus, clivoſus eſt, haud procul Veteribus vicus, Aſchelburg *nunc dictus.*

16. GRÆCIS LITTERIS.] *Litteris fortaſſe, vix credo lingua. Quid autem mirum de illis, cum etiam Heluetij & Galli litteraturâ Græcâ vſi ſint, Romanis characteribus iuxtà cum imperio ignotis?*

17. PROPRIAM ET SINCERAM.] *Bamberg.* perpetuam & ſinceram.

18. RVTILÆ COMÆ.] *Siue flaua, & colore auri. Ideò Auricomi Bataui, Silio:*

At puer auricomo iam formidate Bataüo:

VVandali χρυσοειδεῖς, Procopio dicti. Rufum Seneca dixit III. *De Irâ:* Non eſt Æthiopis inter ſuos inſignitus color, nec rufus crinis & coactus in nodum apud Germanos. *Et Martialis, Ruffam eâ mente Batauum:*

Sum figuli luſus ruſſi perſona Bataui.

Græci plerumque ξανθὸν verterunt: etſi Galenus Commentario ad Polybum De victu, velit Germanos magis propriè πυῤῥοὺς dici, quàm ξανθούς. Calpurnius Flaccus Declamat. II. *de hoc Germanorum connato habitu:* Miramur hanc legem eſſe naturæ, vt in ſubolem tranſeant formæ, quas quaſi deſcriptas ſpecies cuſtodiunt? Sua cuique genti etiam facies manet. Rutili ſunt Germaniæ vultus, & flaua proceritas Hiſpaniæ: non eodem omnes colore tinguntur. Diuerſa ſunt mortalium genera, nemo tamen eſt ſuo generi diſſimilis. *Quem obiter emendo:* & flaua proceritas. *(apage enim hoc de Hiſpanis.)* Hiſpani an non eodem omnes colore tinguntur? *Nec à naturâ ſolùm rutilus hic crinis,*
**Vide Diod. Sicul. lib. v.* *etiam ab * arte. Lauabant enim crebrò, & medicamento rutilabant. Ammianus:* Videbat *(Germanos)* lauantes alios, quoſdam comas rutilantes ex more. *Medicamentum, ſapo. Martialis:*

Cauſtica Theutonicos accendit ſpuma capillos.

Plinius: Prodeſt & ſapo. Galliarum hoc inuentum rutilandis capillis, ex ſeuo & cinere. *Ita Caligula proceriſſimum quemque è Gallis ad Germanicum triumphum legit:* coegitque rutilare & ſubmittere comam: *vt germani ſcilicet Germani viderentur. Suetonius narrat cap.* XLVII. *Herodianus item de Antonino Germanos æmulante:* Κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἐπέθετο ξανθὰς, καὶ ἐς κουρὰν Γερμανῶν ἠσκημένας. *id eſt:* comas etiam flauas capiti B circumpoſuit, & ad tonſuram Germanicam factas. *Cauſſam huic coloris ſtudio adſignat Clemens (libro* III. *Pædagog. cap.* III.*) terrorem.* Τῶν ἐθνῶν, *inquit,* οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Σκύθαι κομῶσιν, ἀλλ' οὐ κοσμοῦνται. ἔχει τι φοβερὸν, τὸ εὔτριχον τοῦ βαρβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ πολέμου ἀπειλεῖ, συγγενές τι χρῶμα τῷ αἵματι. *Romanæ etiam matronæ veteres amauêre hunc colorem,* & ſummâ diligentiâ capillos cinere rutilabant, *ait Valerius lib.* II. *cap.* I. *Poſteriores magis auidè, quæ capillitium ipſum emebant à Germanis, & pro comis ſuis ſupponebant. Ouidius ad puellam:*

Iam tibi captiuos mittet Germania crines,
Culta triumphatæ munere gentis eris.

Quamquam Seruium notare video in IV. *Virgilij,* matronis nigram comam, meretricibus flauam probatam fuiſſe. *Quo videatur Satyricus reſpexiſſe* C *de Meſſalinâ matronam ſedulò diſſimulante:*

Et nigrum flauo crinem abſcondente galero.

De hac ipſâ re doctiſſimus Tertullianus, libello de Cultu: Video quaſdam & capillum croco vertere. pudet eas etiam nationis ſuæ, quòd non Germanæ aut Galliæ procreatæ ſint: ita patriam capillo transferunt. Malè ac peſſimè ſibi auſpicantur, flammeo capite. *Nam quod mali auſpicij ait flammeum caput: intellegit omen ad flammas æternas.*

19. MAGNA CORPORA, ET TANTVM.] *Mutilus, me iudice, Bambergenſis, qui ſpretâ priori voce ſcribit:* corpora tantùm impetu valida. *Nam proceritas etiam inter Germanorum proprias notas.*

20. ET SI ALIQVANDO SPECIE DIFFERT.] *Neſcio quid idem liber ſibi velit,* etſi aliquando ſpe- D cie aret. *An,* varet?

21. VENTOSIOR QVA NORICVM.] *Vix fidem. Loca certè quæ humida & ad mare, magis obnoxia ventis, quàm ſicca & mediterranea. quod vtique veriſſimum experimur in omni Germaniæ iſto tractu, qui ad Septemtrionem. Sed nec ventorum propriè hic res eſt: de humore agitur, aut ſiccitate. Anne* verticoſior, *auſim legere? id eſt magis alta & montana? Mela quidem ita diſparat, in hac ipsâ terrâ deſcribendâ:* Terra multis impedita fluminibus, multis montibus aſpera, & magnâ ex parte ſiluis aut lapidibus inuia. *An fruſtra angimur? & ventoſam accipi, pro ſiccâ atque aereâ, ſimplicius & verius ſit?*

22. PLE-

A ſed [22] plerumque improcera. ne armentis quidem ſuus honor, aut gloria frontis. numero gaudent. eæque ſolæ & gratiſſimæ opes ſunt. Argentum & aurum propitij an irati dij negauerint, dubito. Nec tamen affirmauerim, nullam Germaniæ venam argentum aurúmve gignere. *Metalla, a ſint* quis enim ſcrutatus eſt? poſſeſſione & vſu haut perinde afficiuntur. Eſt videre apud illos argentea vaſa, legatis & principibus eorum muneri data, non in aliâ vtilitate, quàm quæ humo finguntur: quamquam proximi ob vſum commerciorum aurum & argentum in pretio habent, formaſque quaſdam noſtræ pecuniæ agnoſcunt, atque eligunt: interiores ſimpliciùs & antiquiùs permutatione mercium vtuntur. Pecuniam probant veterem & diu notam, [23] Serratos, Bigatoſque. *Pecunia rara.* Argentum quoque magis quàm aurum ſequuntur, nullâ affectione animi, ſed quia numerus argenteorum facilior vſui eſt promiſcua ac vilia mercantibus. Ne ferrum quidem ſupereſt, ſicut *Item ferrum, & tela.* ex genere telorum colligitur. [24] Rari gladiis, aut [25] maioribus lanceis vtuntur. [26] haſtas, vel ipſorum vocabulo frameas gerunt, anguſto & breui ferro, ſed ita acri & ad vſum *Framea.*
B habili, vt eodem telo, prout ratio poſcit, vel cominus vel eminus pugnent. & eques quidem ſcuto frameáque contentus eſt. pedites & miſſilia ſpargunt, pluráque ſinguli, atque in immenſum vibrant, nudi aut ſagulo leues. nulla cultus iactatio: ſcuta tantùm *Scuta.* lectiſſimis coloribus diſtinguunt. paucis loricæ: vix vni alterí ve caſſis, aut galea. Equi *Equites.* non formâ, non velocitate conſpicui. ſed nec variare gyros in morem noſtrum docentur. In rectum aut vno flexu dextros agunt, ita coniuncto orbe, vt nemo poſterior ſit. In vniuerſum æſtimanti, plus penes peditem roboris: eoque mixti prœliantur, aptâ & *Mixti pedites.* congruente ad equeſtrem pugnam velocitate pedum, quos ex omni iuuentute delectos ante aciem locant. Definitur & numerus: centeni ex ſingulis pagis ſunt: idque ipſum inter ſuos vocantur. & quod primò numerus fuit, iam nomen & honor eſt. Acies per cuneos

22. PLERVMQVE IMPROCERA.] *Malo*, pleraque. *De reipsâ autem, ita hodie contrà eſt, vt armenta noſtra Batauia aut Friſia, palmam poſcere audeant*
C *contra omnia Europa.*

23. SERRATOS, BIGATOSQVE.] *Diu hos Serratos nummos quæro, homo aliàs non appetens valdè nummûm. Nam vulgò leniter defunguntur. & Serrati, inquiunt, nummi quibus ſerra forma impreſſa ſiue incuſa, vt Bigati quibus Bigarum. & de his quidem clarum eſt. oculi me docent cottidie. at de Serratis, quis obſecro in tantâ iſtâ copiâ nummorum veterum vnum aliquem protulit aut proferet cum ſerrâ? Non vidi, non legi. Fuluius ſanè Vrſinus, in gente Manliâ nummum repræſentat, cuius in poſticâ parte caput vrbis, & inſcriptum* ROMA. SER. *quod ipſe interpretatur Serratum. ſed quo argumento? Mille nummi cum illo capite, in quis nihil tale. & potiùs id referendum ad Serrani cognomen, quod ex aliâ gente hærere huic potuit per adoptionem. An lectio ſolicitanda in Tacito? an* æratos, *aut* raritos, *aut* Ser-
D uianos *legendum? De prioribus quid fuerint, clarum: Seruianos autem interpreter veteres regios, quos in pretio fuiſſe notat Suetonius Auguſto. Seruius certò primus regum, æs ſignauit. Adde quòd in codice Bambergenſi*, Seruatos. *An ſeruamus lectionem, & capimus Serratos eos, quorum ambitus dentatus atque aſper ſit in modum ſerræ? qua proba nota, & nihil periiſſe longo vſu aut reſectione. Nummos ego quoſdam argenteos ita formatos vſurpaſſe his oculis ſum certus. Spectaſſe autem id eos in nummis vulgò, ratio & Tertullianus addocent:* Qui venditant, priùs nummum quo paciſcantur examinant, ne ſcalptus, néve raſus, ne adulter ſit. *Sed tu erudite lector cogita. nam de me Tullianum illud habe*, Cedo, eia manum tollo.

24. RARI GLADIIS VTVNTVR.] *Iiſq. grandibus & oblongis. Plutarchus de Cimbris:* Μεγάλαις ἐχρῶντο καὶ βαρείαις μαχαίραις. *Cæſar item, Liuius, & Hiſtorici paſſim. Illud dignum notâ è VVindichindo:* Erat illis diebus Saxonibus longorum cultellorum vſus, quibus vſque hodie Angli vtuntur morem gentis antiquæ ſectantes. Cultelli autem noſtrâ linguâ Sahs dicuntur: ideoque aiunt quidam Saxones nuncupatos. *De veritate etymi neſcio, illud ſcio falces oblongas & grandes frumentarias eo nomine etiam hodie nobis dici.*

25. MAIORIBVS LANCEIS.] *Mirum, quòd hic rarum id telum facit: at in Annalibus vulgat. Vt libro* I. *de Cheruſcis:* Haſtæ ingentes, ad vulnera quamuis procul facienda. *Et* II. *vniuersè de Germanis:* Immenſa Barbarorum ſcuta, enormes haſtæ. *Iterùmque:* Artis locis prælongas haſtas non protendere, non colligere. *Nuſquam de iſtis breuibus, quas Frameas vocat.*

26. HASTAS, VEL IPSORVM VOCABVLO FRAMEAS.] *Quod genus teli fuerit, quæro. Iſidorus vult gladium fuiſſe.* Framea, *inquit*, gladius ex vtraque parte acutus, quam vulgo Spatham vocant. Ipſa eſt & Romphæa. *Valdè à Tacito abit, qui clarè appellat Haſtam: & addit, eodem telo cominus eminúſque pugnaſſe. Non ergo gladius. Numquid Romphæa? nam & hoc addidit. pariterque Gloſſæ veteres,* Framea, ῥομφαῖα. *Ambigo, nec facilè inducor credere, ſi* [a] *Valerij quidem deſcriptio hæc proba:*

Æquaq;, nec ferro breuior, nec romphia ligno. *[a] Argonaut. lib. vi.*

Facit enim genus teli, in quo haſtile & mucro pari fuerint longitudinis modo. Tacitus autem aliud fuiſſe in ſuâ Frameâ docet, quam ſtatuit breui & anguſto ferro. *Itaque magis eſt vt ad exemplum Haſtæ ſiue* Spieſſe *noſtra fuerit, breuiore tamen ligno.*

Pugnandi ratio. cuneos componitur. Cedere loco, dummodo rurſus inſtes, conſilij quàm formidinis A arbitrantur. Corpora ſuorum etiam in dubiis prœliis referunt. Scutum reliquiſſe præcipuum flagitium nec aut ſacris adeſſe, aut concilium inire ignominioſo fas. *Ignominia ignauis.* multique ſuperſtites bellorum, infamiam laqueo finierunt. *Reges, & Duces.* Reges ex nobilitate, duces ex virtute ſumunt. Nec regibus infinita aut libera poteſtas; & duces exemplo potiùs quàm imperio, ſi prompti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant admiratione præſunt. Ceterùm [27] neque *Sacerdotum poteſtas.* animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem niſi ſacerdotibus permiſſum: non quaſi in pœnam nec ducis iuſſu, ſed velut deo impetante, quem adeſſe bellantibus credunt. effigieſque, & ſigna quædam detracta lucis in prœlium ferunt. Quodque præ- *Cunei à familiis.* cipuum fortitudinis incitamentum eſt, non caſus, nec fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit, ſed familiæ & propinquitates. & in proximo pignora: vnde feminarum vlulatus audiri, vnde vagitus infantium. hi cuique ſanctiſſimi teſtes, hi maximi lauda- *Feminæ in bellis.* tores. Ad matres, ad coniuges vulnera ferunt: [28] nec illæ numerare, aut exſugere plagas *Earum animoſitas.* pauent. Ciboſque & hortamina pugnantibus geſtant. Memoriæ proditur, quaſdam acies inclinatas iam & labantes à feminis reſtitutas, conſtantiâ precum & obiectu pe- B ctorum, & monſtratâ cominus captiuitate. quam longè impatientiùs feminarum ſuarum nomine timent: adeò vt efficaciùs obligentur animi ciuitatum, quibus [29] inter *Obſides puellæ.* obſides puellæ quoque nobiles imperantur. Ineſſe quinetiam ſanctum aliquid, & pro- *Vates feminæ.* uidum putant: [30] nec aut conſilia earum aſpernantur, aut reſponſa negligunt. Vidimus ſub diuo Veſpaſiano [31] Velledam, diu apud pleroſque numinis loco habitam. Sed & olim [32] Auriniam & compluteis alias venerati ſunt, non adulatione, nec tamquam face-

rent

27. NEQVE ANIMADVERTERE.] *Repugnare Cæſar videtur lib.* VI. Cùm bellum ciuitas aut illatum defendit aut infert, magiſtratus qui ei bello præſint, vt vitæ neciſque habeant poteſtatem deliguntur *Sed Cæſar de belli tempore tantùm: noſter in pace intellexit.*

28. NEC ILLÆ NVMERARE, AVT EXSVGERE PLAGAS PAVENT.] *Ita Rhenanus: ſpectâtque ſuctus ille ad medicinam, Homero etiam non ignotam: qui de Machaone Iliad. δ. verſ. 218.*

Αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς
Πάσσε.

Farneſ. tamen codex & Rom. exigere. *quod robur fœmineum magis exprimere videtur, tamquam illa non numerauerint ſolùm plagas, ſed exegerint; expoſtularintq; cum ſuis ſi illaſi rediſſent, tamquam ignaui & vita ſua parci.*

29. INTER OBSIDES PVELLÆ QVOQVE.] *Igitur ad Germanos referam, quod generatim à Suetonio ſcriptum, in Auguſto cap.* XXI. A quibuſdam, nouum genus obſidum fæminas exigere tentauit, quod negligere marium pignora ſciebat. *Etſi cur id Tranquillo nouum? Romani ipſi virgines obſides Porſenæ olim dederunt, intérque eas Clæliam. Athenæus id primum inuentum Cleonymo Spartano vult, parùm verè, libro* XIII. *cap.* XXVIII. Ἐμοὶ γοῦν, *inquit*, κατὰ φύσιν δοκεῖ πεποιηκέναι Κλεώνυμος ὁ Σπαρτιάτης, πρῶτος ἀνθρώπων εἰς ὁμηρείαν λαβὼν παρὰ Μεταποντίνων γυναῖκας παρθένους τὰς ἐνδοξοτάτας καὶ καλλίστας διακοσίας. *id eſt:* Mihi iuxta naturam feciſſe Cleonymus Spartanus videtur, qui primus mortalium (*magis rectè, ſi primus Græcorum dixiſſet*) obſides à Metapontinis fæminas virgines accepit nobiliſſimas & pulcherrimas. *Vbi diſcis Metapontinas, imò credo ceteros Italiæ populos, habuiſſe antiquitus hunc morem.*

30. NEC CONSILIA EARVM.] *Hócne ſupererat? hen ipſos parùm firmâ mente, qui eam quæſiuere apud amentem ſexum! Et tamen adeò vera Taciti affirmatio, vt Plutarchus narret, conſultationibus omnibus apud Celtas (ita Germanos Græci vocant) de pace déque bello, fœminas adhiberi, & lites cum fœderatis aut ſociis populis exortas earum interuentu decidi. Verba ipſa in re parùm credibili dabo. In libello De Virtutibus mulierum:* Ἐκ τούτου διετέλουν, *inquit*, περί τε πολέμου καὶ εἰρήνης βουλευόμενοι μετὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τὰ πρὸς τοὺς συμμάχους ἀμφίβολα δι' ἐκείνων βραβεύοντες. C

31. VELLEDAM.] *De quâ multa noſter lib.* IV. *Hiſtor. quam captiuam & in triumpho poſteà ductam colligas ex Statio:*

Non vacat Arctoas acies Rhenumq; rebellem
Captiuæque preces Veledæ.

qui nomen tamen id corripit: cuius germanam ſcripturam fuiſſe cenſeo VVeldam. *Huic succeſſit in diuinatione & diuinatione* Gauna, *ſub Domitiano celebris. Dio in Frag.* XLIX. Καὶ Γαῦνα παρθένος μετὰ τὴν Βελήδαν ἐν τῇ Κελτικῇ θειάζουσα: Gauna virgo, poſt Veledam, in Germaniâ, diuina & vates. *Addit, ad Domitianũ veniſſe, & premiis ab eo affectam. Quæ ipſi ex Dione Suidas (tacito nomine, vt ſolet) in voce* θειάζουσα. D

32. AVRINIAM.] *Farneſ. liber*, Fluriniam. *Putem fuiſſe*, Aluriniam. *Quod Iornandes mihi auctor in rebus Gothicis, non proprium nomen, ſed commune omnium ſagarum fuiſſe.* Reppererit, *inquit*, in populo quaſdam magas mulieres, quas patrio ſermone Aliorunas ipſe cognominat. *De fatidicis autem fœminis Germanorum, præter Cæſarem libro* I. *Plutarchum in Mario & Cæſare, Strabonem libro* VII. *Vide etiam Clementem Stromate* I.

33. MER-

A rent deas. Deorum maximè [33] Mercurium colunt, cui certis diebus, [34] humanis quo- *Mercurius Deus.*
que hoſtiis litare fas habent. Herculem ac [35] Martem conceſſis animalibus placant: *Hercules, & Mars.*
pars Sueuorum & Iſidi ſacrificat. Vnde cauſſa & origo peregrino ſacro, parum compe-
ri, niſi quòd ſignum ipſum in modum liburnæ figuratum, docet aduectam religionem.
Ceterùm nec cohibere parietibus deos, neque in vllam humani oris ſpeciem aſſimila-
re, ex magnitudine cæleſtium arbitrantur: [36] lucos ac nemora conſecrant, deorumque *Luci pro templis.*
nominibus appellant ſecretum illud, quod ſolâ reuerentiâ vident. Auſpicia, ſortesque
vt qui maximè obſeruant. Sortium conſuetudo ſimplex. virgam frugiferæ arbori deci- *Sortes eorum.*
ſam, in ſurculos amputant, eoſque notis quibuſdam diſcretos ſuper candidam veſtem
temerè ac fortuitò ſpargunt. mox ſi publicè conſulatur, ſacerdos ciuitatis; ſin priuatim,
ipſe paterfamiliæ precatus deos, cælumque ſuſpiciens, ter ſingulos tollit, ſublato, ſecun-
dùm impreſſam antè notam interpretatur. Si prohibuerunt, nulla de eâdem re in
eumdem diem conſultatio. Sin permiſſum; auſpiciorum adhuc fides exigitur. & illud
quidem etiam hîc notum, auium voces, volatuſque interrogare. Proprium gentis, [37] e- *Ex equis præſagia.*
B quorum quoque præſagia ac monitus experiri. publicè aluntur iiſdem nemoribus ac
lucis, candidi & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru ſacerdos ac rex
vel princeps ciuitatis comitantur, hinnituſque ac fremitus obſeruant. Nec vlli auſpicio
maior fides, non ſolùm apud plebem, ſed apud proceres, apud ſacerdotes. Se enim mi-
niſtros deorum, illos conſcios putant. Eſt & alia obſeruatio auſpiciorum, quâ grauium
bellorum euentus explorant. Eius gentis, cum quâ bellum eſt, captiuum quoquo modo *Item è captiuis.*
interceptum, cum electo popularium ſuorum, patriis quemque armis committunt. vi-
ctoria huius vel illius, pro præiudicio accipitur. De minoribus rebus principes conſul- *Ratio conſultandi.*
tant, de maioribus omnes. ita tamen, vt ea quoque, quorum penes plebem arbitrium
eſt, apud principes pertractentur. Coëunt, niſi quid fortuitum & ſubitum inciderit,
certis diebus, cùm aut inchoatur luna aut impletur. nam agendis rebus hoc auſpicatiſ-
ſimum

C 33. MERCVRIVM COLVNT.] *Plura igitur ac certiora de religione Germanorum Tacito noto, quàm Cæſari, qui contrà ſcribit lib.* VI. Deorum numero eos ſolos ducunt quos vident, Solem, Vulcanū, & Lunam. reliquos ne famâ quidem acceperunt. *Falsò. Nam noſter etiam in Annali* XIII. *ſcriptum reliquit:* ab Hermunduris diuerſam aciem Marti ac Mercurio ſacratam. *Paulus Diaconus* * *notat Longobardis (ij autem Germani)* VVodam *Mercurium appellari. ego legerim* VVondam, *vel* VVonſtam: *à lucro ſcilicet, cui praeſt. Maioribus quidem noſtris ita dictum, claret vel ex Mercurij die, qui veteri & gentili appellatione nobis* VVonſtdach.

34. HVMANIS QVOQVE HOSTIIS.] *Quod Gallis Germaniſque commune: & priſcis teſtatum crebrò. Illud nota, manſiſſe eam diritatem etiam inD feriori æuo. Procopius lib.* II. *De Bello Goth. ait Francos etſi Chriſtum iam colerent, humanis tamen ad ſuum auum hoſtiis vſos. Ditmarus lib.* I. *Nortmannos & Danos quotannis menſe Ianuario diis ſuis immolaſſe* XCIX. *homines, totidem equos cum canibus & gallis: ab eâque barbarie Henricum Aucupem primum eos abduxiſſe.*

35. MARTEM CONCESSIS ANIMALIBVS.] *Non certè Gothi. de quibus Iornandes:* Martem ſemper aſperrimâ placauere culturâ, nam victimæ eius mortes fuere captorum.

36. LVCOS AC NEMORA CONSECRANT.] *Fatuam religionem. quam Claudianus item iis opprobrat, de laudib. Stil. lib.* I.

Vt procul Hercyniæ per vaſta ſilentia ſiluæ
Venari tutò liceat, lucoſque vetuſtâ
Religione truces, & robora numinis inſtar
Barbarici, noſtræ feriant impunè ſecures.

Sed & Lucanus appoſitè, in obſidione Maſſiliæ:

Lucus erat, longo numquam violatus ab æuo.
—— hic barbara ritu
Sacra deûm, ſtructæ diris altaribus aræ,
Omniſque humanis luſtrata cruoribus arbos.

Benè ergo & meritò Religione truces *eos fecit Claudianus: quoniam victima, imò & homines, ad arbores has (è Lucano hauries) immolata. Ait etiam,* robora numinis inſtar. *Illuſtrabit Tyrius Maximus, qui* Celtas excelſam quercum coluiſſe *ait,* & Iouis nomine ſollenniter appellaſſe. *Atque adeò poſteriori etiam æuo manſit hic cultus. Luitprandi regis Longobardorum lex eſt:* Qui ad arborem, quam ruſtici Sanctiuum vocant, adorauerit, vel incantationes fecerit, componat medietatem pretij ſui in ſacro palatio. *Tacitus hunc ipſum ritum ſaltem indicatum lib.* IV. *Hiſtor. voluit, cùm ſcripſit Ciuilem Batauos* ſpecie epularum ſacrum in nemus vocaſſe: *nec putauerim ſanè* ſacri *vocem illic peculiare aut proprium ſiluæ nomen. Hæc in Germanis meritò nos ridemus. ſed cur Romanis? illi in eôdem maui. Plinius de arboribus:* Hæc fuere numinum templa, priſcoque ritu etiam nunc ſimplicia rura deo præcellentem arborem dicant. *Seneca epiſtolâ* XLI. Si tibi occurrit vetuſtis arboribus & ſolitam altitudinem egreſſis frequens lucus, illa proceritas ſiluæ, & ſecretum loci, & admiratio vmbræ, fidem numinis facit.

37. EQVORVM QVOQVE PRÆSAGIA.] *Ditmarus Luticiis (qui veterem ſuperſtitionem adhuc retine-*

* Lib. I.

ſimum initium credunt. Nec dierum numerum vt nos, ſed noctium computant. Sic A
conſtituunt, ſic condicunt. nox ducere diem videtur. Illud ex libertate vitium, quòd
[38] non ſimul, nec iuſſi conueniunt, ſed & alter, & tertius dies contatione coëuntium ab-
ſumitur. Vt turbæ placuit, conſidunt armati. Silentium per ſacerdotes, quibus tum &
Mos aſſentiendi, vel contrà. coërcendis ius eſt, imperatur. Mox rex vel princeps, [39] prout ætas cuique, prout nobi-
litas, prout decus bellorum, prout facundia eſt, audiuntur, auctoritate ſuadendi magis
quàm iubendi poteſtate. Si diſplicuit ſententia, fremitu aſpernantur: ſin placuit, fra-
meas concutiunt. Honoratiſſimum aſſenſus genus eſt, armis laudare. Licet apud con-
Pœnarum ratio. cilium accuſare quoque, & diſcrimen capitis intendere. Diſtinctio pœnarum ex deli-
cto. proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt. ignauos, & [40] imbelles & corpore
infames, cœno ac palude, iniectâ inſuper crate, mergunt. Diuerſitas ſupplicij illuc re-
ſpicit, tamquam ſcelera oſtendi oporteat dùm puniuntur, flagitia abſcondi. Sed & le-
uioribus delictis pro modo pœnarum, equorum pecorumque numero conuicti mul-
tantur. pars multæ regi vel ciuitati, pars ipſi qui vindicatur vel propinquis eius exſolui-
Principes, ſiue Iuridici. tur. Eliguntur in iiſdem conciliis & principes, [41] qui iura per pagos vicoſque reddunt. B
[42] Centeni ſingulis ex plebe comites, conſilium ſimul & auctoritas, adſunt. Nihil au-
Arma tradendi mos. tem neque publicæ neque priuatæ rei, [43] niſi armati agunt. Sed arma ſumere non antè
cuiquam moris, quàm ciuitas ſuffecturum probauerit. Tum in ipſo concilio vel princi-
pum aliquis, vel pater, vel propinquus [44] ſcuto frameáque iuuenem ornant. hæc apud
illos toga, hic primus iuuentæ honos: ante hoc domus pars videntur, mox reipúblicæ.
Comites Principum. Inſignis nobilitas aut magna patrum merita, principis dignationem etiam adoleſcen-
tulis

tinebant) hoc idem præſagium equinum adtribuit: ſed diuerſâ paullùm formâ: Equum, *Inquit*, qui maximus inter alios habetur, & vt ſacer ab his veneratur, ſuper fixas in terram duorum cuſpides haſtilium inter ſe tranſmiſſorum, ſupplici obſequio ducunt: & præmiſſis ſortibus quibus id explorauêre priùs, per hunc quaſi diuinum denuò augurantur.

38. NON SIMVL, NEC IVSSI.] *Bambergenſis*, iuſſu, *Rhenanus in veteri codice legi ait*, nec iniuſſi. *ex quo benè etiam ſcripſeris*, nec vt iuſſi.

39. PROVT ÆTAS CVIQVE.] *Claudianus hoc etiam in Getica conceſſu notat:*

—— primoſque ſuorum
Conſultare iubet, bellis anniſque verendos.
Crinigeri ſedêre patres.

40. IMBELLES ET CORPORE INFAMES.] *Hoc lego de Germanis? feri illi & horridi, fœmineo morbo & mollitie corporis infames? Numquam credam: & Quinctilianus certè eos purgat in Declamatione pro Milite, cuius pudicitia tentata à Tribuno:* Nihil tale nouêre Germani, & ſanctiùs apud Oceanum viuitur. *Scribamus igitur (gratiam mihi ago magna patria)* & torpôre infames. *Non enim alia mens hic Taciti, quàm quòd ignauos, torpentes, bello inutiles, crate impoſitâ merſerint. Idem in eodem verbo vitium apud Agellium lib. XIX. cap. XII. in extremo:* omnibus vehementioribus animi officiis amputatis in corpore ignauæ & quaſi eneruatæ vitæ conſeneſcunt. *ſcribe*, torpore. *Hoc mihi certum. quatit tamen non nihil Athenæus lib. XIII. qui fœdum illud vitium remotum à me, rurſus impoſuit Germanis:* Κελτοὶ δὲ τῶν βαρβάρων, *inquit*, καίτοι καλλίστας ἔχοντες γυναῖκας, παιδικοῖς μᾶλλον χαίρουσιν, ὡς πολλάκις ἐνίους ἐπὶ ταῖς δοραῖς μετὰ δύο ἐρωμένων ἀναπαύεσθαι. *Quem falli tamen ſcio: nec vrtica illa vmquam tetigit maiores noſtros. Auſtri & Orientis iſta infamia ſit: quæ ne nunc quidem Septemtriones habitat, aut frigidum caſtúmque hunc orbem. Hæc labefacere conati alij, ſed firmauimus in* EXCVRS. A.

41. QVI IVRA PER PAGOS VICOSQVE REDDVNT.] *In alia verba & ſententiam it Bambergenſis liber:* qui vitâ per pagos vicoſque excellunt. *Sed non abſcedo à vulgatâ.* C

42. CENTENI SINGVLIS.] *Hoc eſt quod in lege Alamannorum priſcâ lego:* Conuentus autem, ſecundùm conſuetudinem aliquam, fiat in omni Centenâ, coram Comite aut ſuo Miſſo, & coram Centenario ipſum placitum fiat.

43. NISI ARMATI AGVNT.] *Quem eumdem morem Græcis priſcis fuiſſe, eóſque ſolitos σιδηροφορεῖσθαι, Thucydides notauit. Idemq́ de Gallis, Liuius lib. XXI.* In his noua terribiliſque ſpecies viſa eſt, quòd armati (ita mos gentis) in concilium venerunt. *Quin conuiuia etiam Germani adibant in armis. Tacitus hoc ipſo libro:* Tum ad negotia, nec minus ſæpè ad conuiuia procedunt armati. *Athenæus lib. IV. famulos adſtitiſſe vel aſſediſſe conuiuantibus iis vult, tum ſcuto, lanceâ, & iuſtis armis.* καὶ οἱ μὲν, *ait*, τοὺς θυρεοὺς ὁπλοφοροῦντες ἐκ τῶν ὄπισθεν παρεστᾶσιν· οἱ δὲ δορυφόροι, κατὰ τὴν ἀντικρὺ καθήμενοι κύκλῳ, καθάπερ οἱ δεσπόται συνευωχοῦνται. D *Denique templa ipſa adiere armati. Panegyriſtes:* Nec maiores veſtri templa ingrediebantur, niſi armati.

44. SCVTO FRAMEAQVE.] *Originem moris vides auis noſtris ad inſaniam amati, Equites creandi. Fallor, aut tangit eum ſe Diaconus in Longobardicis, lib. I. cap. XV.* Scitis non eſſe apud nos Conſuetudinem, vt regis filius cum patre prandeat, niſi priùs à rege gentis exteræ arma ſuſceperit. *Adde ſi lubet, Caput ſequens.*

45. Ce-

A culis aſſignant. [45] Ceteris robuſtioribus ac iampridem probatis aggregantur. nec rubor inter comites aſpici. Gradus quinetiam & ipſe comitatus habet, iudicio eius quem ſectantur. Magnaque & comitum æmulatio, quibus primus apud principem ſuum locus; & principum, cui plurimi & acerrimi comites. Hæc dignitas, hæ vires, magno ſemper electorum iuuenum globo circumdari, in pace decus, in bello præſidium. Nec ſolùm in ſuâ gente cuique, ſed apud finitimas quoque ciuitates id nomen, ea gloria eſt, ſi numero ac virtute comitatus emineat. expetuntur enim legationibus, & muneribus ornantur, & ipsâ plerumque famâ bella profligant. Cùm ventum in aciem, turpe principi virtute vinci; turpe comitatui, virtutem principis non adæquare. Iam verò infame in omnem vitam ac probroſum, ſuperſtitem principi ſuo ex acie receſſiſſe. Illum defendere, tueri, ſua quoque fortia facta gloriæ eius aſſignare, [46] præcipuum ſacramentum eſt. Principes pro victoriâ pugnant: comites pro principe. Si ciuitas, in quâ orti ſunt, longâ pace & otio torpeat; plerique nobilium adoleſcentium petunt vltrò eas nationes,

Gradus pro virtute.

Deuotio.

Militare ſtudium.

B quæ tum bellum aliquod gerunt. quia & ingrata genti quies, & faciliùs inter ancipitia clareſcunt, magnumque comitatum non niſi vi belloque [47] tueantur. exigunt enim principis ſui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam victricemque frameam. Nam epulæ, & quamquam incompti largi tamen apparatus, pro ſtipendio cedunt. Materia munificentiæ per bella, & raptus. Nec arare terram, aut exſpectare annum, tam facilè perſuaſeris, quàm vocare hoſtes & vulnera mereri. pigrum quinimmo & iners videtur ſudore acquirere, quod poſſis ſanguine parare. Quoriens bella non ineunt, [48] non multum venatibus, plus per otium tranſigunt, dediti ſomno, ciboque. Fortiſſimus quiſque ac bellicoſiſſimus nihil agens, delegatâ domus & penatium & agrorum curâ feminis ſenibuſque, & infirmiſſimo cuique ex familiâ. [49] Ipſi hebent: mirâ diuerſitate naturæ, cùm iidem homines ſic ament inertiam, & oderint quietem. Mos eſt ciuitatibus [50] vltrò ac viritim conferre principibus vel armentorum vel frugum, * quod pro honore acceptum, etiam neceſſitatibus ſubuenit. Gaudent præcipuè finiti-

Venatio.

Tributa, aut munera.

C marum gentium donis, quæ non modò à ſingulis, ſed publicè mittuntur: electi equi, magna arma, phaleræ, torquéſque. Iam & pecuniam accipere docuimus. Nullas Germanorum populis vrbes habitari, ſatis notum eſt; ne pati quidem inter ſe iunctas ſedes. Colunt diſcreti ac diuerſi, vt fons, vt campus, vt nemus placuit. Vicos locant, non in noſtrum morem, connexis & cohærentibus ædificiis: ſuam quiſque domum ſpatio circumdat, ſiue aduerſus caſus ignis remedium, ſiue inſcitia ædificandi. Ne cæmentorum quidem apud illos aut tegularum vſus. Materiâ ad omnia vtuntur informi, & citra ſpeciem aut delectationem. Quædam loca diligentiùs illinunt terrâ ita purâ ac ſplendente, vt picturam ac lineamenta colorum imitetur. Solent & [51] ſubterraneos ſpecus aperi-

Nulla vrbes.

Vici & domus.

Specus ſubterranei.

45. CETERIS ROBVSTIORIBVS.] *Lege*, ceteri, *ſtatim liber vetus*, aggregant *non* aggregantur, *quod Taciti & veterum phraſim olet.*

46. PRÆCIPVVM SACRAMENTVM,] *Liber ſcri-*
D *ptus*, principum ſacramentum.

47. TVEANTVR.] *Scriptus*, tueare.

48. NON MVLTVM VENATIBVS.] *Pugnam cum Cæſare hic video, imò cum vſu & ratione. Cæſar ait:* Vita Germanorum omnis in venationibus, atque in ſtudiis rei militaris conſumitur. *Iterum de Sueuis:* multum ſunt in venationibus. *Vſus etiam & ratio ſuadent, gentes acres, feras, vbi ſiluarum copia, venatui addictas. Nec aliter in hac ipsâ gente hodie. Pacem vera emendatio faciet:* quoties bella non ineunt, multum venatibus. *negatione electâ, quæ haud dubiè malè geminata & petita è prioribus verbis.*

49. IPSI HEBENT: MIRA.] *Expreſſi Farneſ. ſcripturam, nec quin ea germana ſit dubitaueris. Vulgati,* ipſi habent miram diuerſitatem.

50. VLTRO AC VIRITIM CONFERRE.] *Imminutum locum eſſe res & ſermo ipſe clamant. Rhenanus ex veſtigiis, vt ait, libri,* vltrò equitium conferre. *Et ſcio vocem Equitij probam, Iuriſconſultis vſurpatam: & morem ipſum in Armeniis etiam obtinuiſſe, qui equos regi alebant in tributum. Xenophon id me docuit lib.* IV. *De expeditione Cyri. At ne ſic quidem pendentia verba firmaueris, quæ ſequuntur. An equitium armentorum dices? an frugum? ridiculum. Mihi nota excidiſſe videbatur* X. *quæ Decimam ſignificat, vel Decimas: ſicut eadem geminata* XX. *vigeſimam, in lapidibus ſæpè. ſcribéſque meo ſenſu:* vltrò ac viritim X. conferre. *Quin mos quidem ille etiam hodie obtineat apud pleroſque, de conferendis Decimis in nobilitatis vſum, negari non poteſt. Vel explere etiam paſſis:* vel frugum, quod pro.

51. SVBTERRANEOS SPECVS APERIRE.] *Idem Pomponius Mela de Sarmatis:* Atque ob ſæua hiemis adſiduæ, demerſis in humum ſedibus, ſpecus aut ſuffoſſa habitant. *Xenophon de frigidâ Arme-*

aperire, eoſque multo inſuper fimo onerant, ſuffugium hiemi & receptaculum frugi- A
bus: quia rigorem frigorum eiuſmodi locis molliunt: & ſi quando hoſtis aduenit, aperta populatur. abdita autem & defoſſa, aut ignorantur, aut eo ipſo fallunt, quòd quærenda

Veſtitus totus.

ſunt. Tegumen omnibus ſagum, fibulâ; aut, ſi deſit, [52] ſpinâ conſertum. Cetera intecti, totos dies iuxta focum atque ignem agunt. Locupletiſſimi veſte diſtinguuntur, non fluitante, ſicut Sarmatæ ac Parthi, [53] ſed ſtrictâ & ſingulos artus exprimente. Gerunt & ferarum pelles, proximi ripæ negligenter, vlteriores exquiſitiùs, vt quibus nullus per commercia cultus. Eligunt feras, & detracta velamina [54] ſpargunt maculis, pellibuſque belluarum, quas exterior Oceanus, atque ignotum mare gignit. Nec alius feminis quam

Feminarum veſtes.

viris habitus, niſi quòd [55] feminæ ſæpiùs lineis amictibus velantur, eoſque purpurâ variant, partemque veſtitus ſuperioris in manicas non extendunt, nudæ brachia ac lacer-

Matrimonia caſta.

tos. ſed & proxima pars pectoris patet. Quamquam ſeuera illic matrimonia. Nec vllam morum partem magis laudaueris. nam propè ſoli barbarorũ ſingulis vxoribus contenti ſunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, ſed ob nobilitatem plurimis nuptiis B

Dotium ratio.

ambiuntur. Dotem non [56] vxor marito, ſed vxori maritus offert. Interſunt parentes & propinqui, ac munera probant: munera non ad delicias muliebres quæſita, nec quibus noua

Armeniorum regione, libro IV. *Expedit. Cyri:* Αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρεῖαι. αἱ δὲ εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταί, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατὰ κλίμακας κατέβαινον. ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, βόες, οἶες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων. *Fruſtrà autem originem Stubarum (ita Ditmarus & illa ætas appellant) petunt iſtinc. quid enim ſimile? Quæ tamen antiqua: &, niſi fallor, Iuliano intellecta in Antiochico, vbi de Luteſiâ vrbe:* Ἐθάλπετο δὲ τὸ δωμάτιον οὐδαμῶς, ὥσπερ εἰώθει. ὅπερ εἰώθει τρόπον ὑπὸ τοῖς καμίνοις τὰ πολλὰ τῶν οἰκημάτων ἐκεῖ θερμαίνεσθαι. *Quamquam & Romanos auo Senecæ neſcio quid tale commentos reperio: effectu quidem pari cum Stubis, non prorſus formâ. Seneca de Prouidentiâ, cap.* IV. Quem ſpecularia ſemper à flatu vindicant, cuius cænationes ſubditus & parietibus circumfuſus calor temperauit. *Quod fieri ſolitum, per ambientes quoſdam tubos. Idem epiſtolâ* XCI. Quædam noſtrâ demum prodiſſe memoriâ ſcimus, vt ſpeculariorum vſum, vt ſuſpenſuras balneorum, & impreſſos parietibus tubos per quos circumfunderetur calor, qui ima ſimul & ſumma foueret æqualiter. *Quos tubos vidiſſe & notaſſe me in ruinis balnearum Romæ, probè memini. Ceterùm quod hic legitur, fimo onerant: in Bambergenſi eſt,* fimo operiunt.

Eſſi propriè pars infra renam pendula pant nobis dicta. [margin note, best reading]

52. SPINA CONSERTVM.] *Cur ſpinâ propriè & quæſitè? an non aptius* pinnâ? *Siue è piſce ſiue è ligno, aut aliâ materie fuit. Certè hodieq; ita à tenuibus aut ſordidis factitatur.*

53. SED STRICTA ET SINGVLOS ARTVS EXPRIMENTE.] *Exprimit verò egregiè veſtitum hunc noſtrum, qui à nobilitate Germanicâ diffuſus non dubiè per Europam. Deſcribit & Sidonius eleganter, in Panegyrico:*

Verum eſt in plebe *

Strictius aſſutæ veſtes, procera coercent
Membra virũ: patet his arctato tegmine poples.

Pars tamen etiam quædam Germaniæ olim in laxis veſtibus, Sarmatico ritu, ſiue braccis. Lucanus Batauis & Vangionibus hoc tribuit:

Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
Vangiones, Batauique truces.

Quamquam de plebe id tantùm ceperim. Ceterùm ad adſtrictas, & Sidonij verbo, aſſutas Germanorum veſtes, facit Dionis locus, lib. XL. *me quidem interprete: vbi Pannonios dictos affirmat,* ὅτι τοὺς χιτῶνας χειριδωτοὺς ἐξ ἱματίων τινῶν ἐς παννίους ἐπιχωρίως πως καὶ κατατέμνοντες καὶ * προσαγορεύοντες συρράπτουσι: quòd tunicas manuleatas, ex centonibus quibuſdam & Pannis (ita appellant) patrio more conſcindunt & coaptant. *Certum mihi eſt deſcribi noſtram tunicam, quam etiam nunc ab iſtis Pannis* Pantrock *vocamus, veterum Germanorum & Pannonum ipſam veſtem. Ea ſanè, quod Dio ait, è variis panniculis, præter Romanum & Græcum morem, ad ſingula membra aptata.* C

Nota igitur indigenam Panni vocem fuiſſe. [margin note]

54. SPARGVNT MACVLIS PELLIBVSQVE.] *Suſpectus mihi locus. nec ſat ſcio quomodo detractas feris pelles, ſparſerint maculis & pellibus aliis piſcium. An Tacitus ipſe hæc parùm intellexit? an macula vox non ſine maculâ? Ego de Maſtrucis aliquid libens ſuppoſuiſſem, ſi velificato mihi libri alicuius auræ. Iſidorus:* Maſtruca, veſtis Germanica ex pelliculis ferarum. *Prudentius:*

—— maſtrucis proceres veſtire togatos.

Cicero Sardis etiam tribuit: Sardorum maſtruca tentauit. *Ceterùm non dubium, quin duplici ornatu eos vſos Tacitus velit, ſiue è feris, ſiue è piſcibus. Inſtinus clariùs paullò idem tradidit de Scythis:* Lanæ iis vſus ac veſtium ignotus: pellibus tantùm ferinis aut marinis veſtiuntur. D

55. FEMINÆ SÆPIVS LINEIS.] *Plinius:* Iam quidem & Tranſrhenani hoſtes vela è lino texunt, nec pulchriorem aliam veſtem eorum feminæ nouêre. *Linigera igitur femina, nec tamen ſola. Benè ait, ſæpiùs. Diaconus in viris agnoſcit, lib.* IV. *cap.* VII. Veſtimenta eis *(de priſcis Langobardis ait, indubiè Germanis)* erant * laxa & maximè linea, qualia Angli-Saxones habere ſolent, ornata inſtitis latioribus, vario colore contextis. *Sed profectò quæ hic de variegatis latiſq; inſtitis dicit, nos qui vidimus, ſcimus etiam nunc proprium amictum eſſe Germanicarum mulierum.*

56. VXOR MARITO.] *Illud,* marito, *abeſt Bambergenſi, & ſine fraude.*

57. Ac

A noua nupta comatur, ſed boues & frenatum equum, & ſcutum cum frameâ, gladioque. In hæc munera vxor accipitur: atque inuicem ipſa armorum aliquid viro affert. hoc maximum vinculum. hæc arcana ſacra, hos coniugales deos arbitrantur. Ne ſe mulier extra virtutum cogitationes, extráque bellorum caſus putet, ipſis incipientis matrimoniis auſpiciis admonetur, venire ſe laborum periculorumque ſociam, idem in pace, idem in prœlio paſſuram auſuramque. hoc iuncti boues, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. Sic viuendum, ſic pereundum. accipere ſe quæ liberis inuiolata [57] ac digna reddat, quæ nurus accipiant, rurſuſque ad nepotes referant. Ergo ſeptâ pudicitiâ agunt, nullis ſpectaculorum illecebris, nullis conuiuiorum irritationibus corruptæ. [58] Litterarum ſecreta viri pariter ac feminæ ignorant. Pauciſſima in tam numeroſâ gente adulteria, [59] quorum pœna præſens, & maritis permiſſa. [60] Acciſis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit. [61] publicatæ enim pudicitiæ nulla venia. non formâ, non ætate, non opibus maritum inuenerit. Nemo enim illic vitia ridet: nec corrumpere & corrumpi, [62] ſæculum vocatur. [63] Meliùs quidem adhuc eæ ciuitates, in quibus tantùm virgines nubunt, & cum ſpe votoque vxoris ſemel tranſigitur. Sic vnum accipiunt maritum quo modo vnum corpus, vnámque vitam; ne vlla cogitatio vltrà, ne longior cupiditas, ne tamquam maritum, ſed tamquam matrimonium ament. Numerum liberorum finire, aut quemquam [64] ex agnatis necare, flagitium habetur. pluſque ibi boni mores valent, quàm alibi bonæ leges. In omni domo nudi ac ſordidi, in hos artus, in hæc corpora, quæ miramur, excreſcunt. Sua quemque mater vberibus alit, nec ancillis ac nutricibus delegantur. Dominum ac ſeruum nullis educationis deliciis dignoſcas. Inter eadem pecora, in eâdem humo degunt; donec ætas ſeparet ingenuos, virtus agnoſcat. Sera iuuenum Venus, eoque inexhauſta pubertas. nec virgines feſtinantur. eadem iuuenta, ſimilis proceritas. pares validique miſcentur. ac robora parentũ liberi referunt. Sororum filiis idem apud auunculum, qui apud patrem honor. Quidam ſanctiorem arctioremque hunc nexum ſanguinis arbitrantur, & in accipiendis obſidibus magis exigunt, tamquam ij & animum firmiùs & domum latiùs teneant. Heredes tamen ſucceſſoreſque ſui cuique liberi: & nullum teſtamentum. Si liberi non ſunt; proximus gradus in poſſeſſione, fratres, patrui, auunculi. Quanto plus propinquorum, quo maior affinium numerus, tanto gratioſior ſenectus. nec vlla orbitatis pretia. Suſcipere tam inimicitias ſeu patris ſeu propinqui, quàm amicitias neceſſe eſt. Nec implacabiles durant. luitur enim etiam homici-

Adulterij pœna. — *Vniuiræ alibi.* — *Educatio liberorum.* — *Cognationis vincula* — *Succeſſio.* — *Inimicitiæ propagantur.*

B · C (margin markers)

57. Ac digna reddat.] *Vox*, digna, *non ſincera videtur. Sed & paullo antè Rhenanus*, ſic viuentes, ſic patientes, *alibi legiſſe ait.*

58. Litterarum secreta.] *Quare hoc matrimonio, aut pudicitiæ, interſerit? mireris. Nimirum quia & litteris occultè miſſis corrumpi feminæ ſolent, ſicut de Ludis & Conuiuiis præiuit. At ea non ſunt.*

59. Quorum poena præsens.] *Ad ius & Romanos mores propius in Bambergenſi ſcriptum*, quorum pœna parentibus & maritis. *Nam maritos ſolos hic eſſe arbitros, ſatis crudum. Tamen è Tacito non aliter apparet.*

D 60. Accisis crinibus.] *Pœna duplex; Crines acciſi, & Fuſtigatio. Quam reperio etiam aliàs vſurpatam Germanis in hoc ſexu. In Legibus Luitprandi regis Longobardorum, hac eſt in feminas violentas, & quæ ſeuiunt aut feriunt.* Publicus, in quo loco factum fuerit, comprehendat ipſas mulieres, & faciat eas Decaluare & Fuſtare *(ita lego: vulgo*, Fruſtrare) per vicos vicinantes ipſius loci. *Paullo aliam & magis ſæuam Adulterij pœnam tribuit priſcis Saxonibus Bonifacius Archiepiſcopus, Epiſtolà ad Ethelbaldum Anglorum Regem:* In antiquâ, *inquit*, Saxoniâ, vbi nulla Chriſti cognitio, ſi virgo in paternâ domo, vel maritata ſub coniuge ſit adulterata: manu propria ſtrangulatam cremant. *(& addit quod huc magis facit)* aut cingulo tenus veſtibus abſciſſis flagellant eam caſtæ matronæ, & de villâ in villam miſſæ occurrunt nouæ flagellantes, & cultellis pungunt donec interimant.

61. Publicatæ enim.] *Scribam*, publicatæ etiam. *Non enim hoc ad adulteras refero: ſed ad eas quæ adhuc iniuges, vulgò tamen ſe vulgabant.*

62. Sæculum vocatur.] *Grauis & acuta ſententia. Seneca ſimiliter:* Deſinit eſſe remedio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores ſunt.

63. Melius eæ civitates.] *Inter quas ciuitates fuiſſe Erulos reperio: apud quos adeò ſecundo matrimonio non locus, vt vxor marito mortuo laqueo ſeſe ſtatim iuxta ſepulchrum indueret: niſi inuiſa viuere mallet & infamis. Procopius tradit lib. 11. De bello Gothorum.*

64. Ex agnatis necare.] *Agnatos hic accipies non ἀγχιστεῖς aut συγγενεῖς, ſed liberos qui adnaſcuntur. etſi mallem omnino ſcribi*, gnatis. *Illud autem*

micidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque ſatisfactionem vniuerſa A
domus, vtiliter in publicum, quia periculoſiores ſunt inimicitiæ iuxta libertatem. Conuictibus & hoſpitiis non alia gens effuſiùs indulget. Quemcumque mortalium arcere tecto, nefas habetur. pro fortunâ quiſque apparatis epulis excipit. Cùm defecerit, qui modò hoſpes fuerat, monſtrator hoſpitij & comes, proximam domum non inuitati adeunt. nec intereſt. pari humanitate accipiuntur. Notum ignotumque, quantum ad ius hoſpitij, nemo diſcernit. Abeunti, ſi quid popoſceris, concedere moris. & poſcendi inuicem eadem facilitas. Gaudent muneribus. ſed nec data imputant, nec acceptis obligantur. Victus inter hoſpites comis. Statim è ſomno, quem plerumque in diem extrahunt, lauantur, ſæpiùs calidâ, vt apud quos plurimum hiems occupat. Lauti, cibum capiunt. [65] ſeparatæ ſingulis ſedes, & ſua cuique menſa. Tum ad negotia, nec minus ſæpè ad conuiuia procedunt armati. [66] Diem noctemque continuare potando, nulli probrum. Crebræ vt inter vinolentos rixæ, rarò conuiciis, ſæpiùs cæde & vulneribus tranſiguntur. Sed & de reconciliandis inuicem inimicis, & iungendis affinitatibus, & adſciſcendis principibus, de pace denique ac bello plerumque in conuiuiis conſultant: B
tamquam nullo magis tempore aut ad ſimplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incaleſcat. Gens non aſtura nec callida, aperit adhuc ſecreta pectoris, licentiâ loci. Ergo detecta & nuda omnium mens, poſterâ die retractatur: & [67] ſalua vtriuſque temporis ratio eſt. Deliberant, dum fingere neſciunt: conſtituunt, dum errare non poſſunt. Potui humor ex ordeo aut frumento, in quandam ſimilitudinem vini corruptus. Proximi ripæ, & vinum mercantur. Cibi ſimplices, agreſtia poma, recens fera, aut lac concretum. Sine apparatu, ſine blandimentis expellunt famem. aduerſus ſitim, non eadem temperantia. Si indulſeris ebrietati, ſuggerendo quantum concupiſcunt; haut minus facilè [68] vitiis, quàm armis vincentur. Genus ſpectaculorum vnum atque in omni cœtu idem. Nudi iuuenes, quibus id ludicrum eſt, inter gladios ſe atque infeſtas frameas ſaltu iaciunt. Exercitatio artem parauit, ars decorem. non in quæſtum tamen aut mercedem.

Hoſpitalitas. — *Victus, & menſa.* — *Vinolentia, & ex eâ pugna.* — *Conſultatio in conuiuiis.* — *Potus, cereuiſia.* — *Spectaculum militare.*

C

autem mirum, Tacitum omittere inſignitum illum ritum & peculiarem Germanis de exploratione liberorum. Prolem enim natam ad Rhenum ferebant, clypeóque imponebant. ſi vndis abriperetur, notham cenſebant: ſi innataret, verè ſuam. Claudianus in Ruffinum:

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

Iulianus in epiſtolâ ad Maximum. Πάντως ὁ δὲ ὁ Ῥῆνος ἀδικεῖ τοὺς Κελτούς, ὃς τὰ μὲν νόθα τῶν βρεφῶν ὑποβρύχια ταῖς δίναις ποιεῖ, καθάπερ ἀκολάστου λέχους τιμωρὸς πρέπων. Ὅσα δ' ἂν γνησίου καθαροῦ σπέρματος, ὑπεραίρει τοῦ ὕδατος αἰωρεῖ, καὶ τῇ μητρὶ τρεμούσῃ πάλιν εἰς χεῖρας δίδωσιν ὥσπερ ἀδέκαστόν τινα μαρτυρίαν αὐτῇ καθαρῶν καὶ ἀμέμπτων γάμων τὴν τοῦ παιδὸς σωτηρίαν ἀντιδωρούμενος. *Meminit & Galenus De ſanitate tuendâ, & alibi Nazianzenus. Nonnus in Dionyſiacis, ab hac cauſâ Rhenum* ἐλεγχιγάμον *agnominat, velut iudicem vindicémque coniugy: & vidi, qui Rheni etymon hinc petendum adſeueraret, quaſi purgatoris. Purus quidem ſermone noſtro reyn dicitur. Sed addo, Valerium Flaccum ad Scythas & ad Phaſum hunc ritum (neſcio an ex vero) transferre. Ita enim ibi quiſpiam:*

—— ſubitam ſæui durauimus amne
Progeniem, natoſque rudes?

65. SEPARATÆ SINGVLIS SEDES.] *Quæ ſedes è gramine aut frondibus, & propriè thori. Strabo ſuggerit, qui de Gallis:* καθιζόμενοι δειπνοῦσιν ἐν στιβάσι: ſedentes cibum capiunt in thoris gramineis. *Poſidonius apud Athenæum, fœnum ſibi ſubſtraviſſe ſcribit, ab eâdem mente:* Κελτοὶ τὰς χοὰς (*ſic?* προτίθενται), χόρτον ὑποβάλλοντες, καὶ ἐπὶ τραπεζῶν ξυλίνων, μικρὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπηρμένων, *&c. Plura de ratione Germanici victus, ibi vide. lib. IV. inquam, cap. XIII.*

66. DIEM NOCTEMQVE.] *Vti & de Perſis Xenophon ſcribit in Pædiâ, lib. VIII. extremo. quî mirum (ſtudiosè enim notaui & comparaui) quàm in pleraque omni ratione vita, imò & linguâ, conſentiant cum Germanis.*

67. ET SALVA VTRIVSQVE TEMPORIS RATIO EST.] *Ego ſcribo*, & ſua vtriuſque temporis. *Interpretor: Germani in conuiuiis & compotationibus deliberant quidem agitántque res graues: ſed eaſdem ſobry recoquunt & retractant. & vtrique rei ſua quadam ratio eſt. Rationem autem addit*, deliberant, dum fingere neſciunt; conſtituunt, dum errare D
non poſſunt. *Ex quo diſcimus, Germanos in conuiuiy illâ licentiâ propoſuiſſe quidem ſeria: ſed eadem concluſiſſe & finiſſe, non niſi matutinos & ſertos. Perſarum ſimilis mos, qui, vt Strabo ait,* ἐν οἴνῳ τὰ μέγιστα βουλεύονται, καὶ ταῦτα βεβαιότερα τῶν ἐν νήψει τίθενται. *idémque de iis Ammianus lib. XVIII. Sed & Creteнſium ex Athenæo lib. IV. cap. V. Græcorum omnium veterum: ex Homero, & Plutarcho diffusè Sympoſiacorum lib. VII. Propiùs ad Tacitum Herodotus* I. Quæ Perſæ in conuiuiis deliberauerint, poſtridie proponi ſobriis: & ſi tunc placuerint, rata eſſe.

68. VITIIS, QVAM.] *Bambergenſis*, vino quàm armis.

69. DE-

A cæterum quamuis audacis laſciuiæ pretium eſt, voluptas ſpectantium. Aleam, quod mi-
rere, ſobrij inter ſeria exercent, tanta lucrandi perdendive temeritate, vt cum omnia de- *Alea ſtudium*
fecerunt, extremo ac nouiſſimo iactu [69] de libertate & de corpore contendant. Victus
voluntariam ſeruitutem adit. Quamuis iunior, quamuis robuſtior, alligari ſe ac venire
patitur. Ea eſt in re prauâ peruicacia: ipſi fidem vocant. Seruos conditionis huius per
commercia tradunt, vt ſe quoque pudore victoriæ exſoluant. Cæteris ſeruis, non in no- *Serui, dum & vt coloni.*
ſtrum morem deſcriptis per familiam miniſterijs, vtuntur. Suam quiſque ſedem, ſuos
penates regit. Frumenti modum dominus, aut pecoris, aut veſtis, vt colono iniungit: &
ſeruus hactenus paret. Cætera domus officia, vxor ac liberi exſequuntur. Verberare ſer-
uum, ac vinculis & opere coërcere, rarum. Occidere ſolent, non diſciplina & ſeuerita-
te, ſed [70] impetu & irâ, vt inimicum, niſi quod impune. Liberti non multum ſupra ſer- *Liberti.*
uos ſunt, raro aliquod momentum in domo, numquam in ciuitate, exceptis duntaxat
iis gentibus, quæ regnantur. Ibi enim & ſuper ingenuos & ſuper nobiles aſcendunt.
Apud cæteros, impares libertini libertatis argumentum ſunt. Fœnus agitare & in vſuras *Vſura nulla.*
B extendere, ignotum: [71] ideoque magis ſeruatur, quam ſi vetitum eſſet. [72] Agri pro nu- *Agrorum*
mero cultorum ab vniuerſis per vices occupantur, quos mox inter ſe ſecundum digna- *cultus, & partitio.*
tionem partiuntur. facilitatem partiendi, camporum ſpatia præſtant. Arua per annos
mutant, & ſupereſt ager. nec enim cum vbertate & amplitudine ſoli labore conten-
dunt, vt pomaria conſerant, & prata ſeparent, & hortos rigent. ſola terræ ſeges impera-
tur. Vnde annum quoque ipſum non in totidem digerunt ſpecies. Hiems & ver & æſtas
intellectum ac vocabula habent: autumni perinde nomen ac bona ignorantur. Fune-
rum nulla ambitio. Id ſolum obſeruatur, vt corpora clarorum virorum certis lignis cre- *Funera.*
mentur. Struem rogi, nec veſtibus, nec odoribus cumulant. ſua cuique arma, quorun-
dam igni & equus adijcitur. Sepulcrum ceſpes erigit. Monumentorum arduum & ope
roſum honorem, vt grauem defunctis, aſpernantur. Lamenta ac lacrymas cito, dolorem
& triſtitiam tardè ponunt. Feminis lugere honeſtum eſt: [73] viris meminiſſe.

Hæc in commune, de omnium Germanorum origine & moribus accepimus. Nunc *Altera libelli pars.*
C ſingularum gentium inſtituta, ritusque quatenus differant: quæ nationes è Germaniâ
in Gallias commigrauerint, expediam. Validiores olim Gallorum res fuiſſe ſummus
auctorum diuus Iulius tradit. eoque credibile eſt, etiam Gallos in Germaniam tranſ- *Galli in Germaniam.*
greſſos. Quantulum enim amnis obſtabat, quò minus, vt quæque gens eualuerat, occu-
paret permutaretque ſedes promiſcuas adhuc, & nullâ regnorum [74] potentiâ diuiſas?
Igitur inter Hercyniam ſiluam, Rhenumque & Mœnum amnes, Heluetij; vlteriora *Heluetij.*
Boij, Gallica vtraque gens, tenuêre. [75] Manet adhuc Boiemi nomen, ſignificatque *Boij.*
[76] loci

69. De libertate et de corpore.] *Hoc aleæ ſtudium pertinax Hunnis adtribuit D. Ambroſius, de Tobiâ cap.* XI. Ferunt Hunnos, cùm ſine legibus viuant, aleæ ſolius legibus obedire, in procinctu ludere, teſſeras ſimul & arma portare, &
D plures ſuis, quàm hoſtilibus ictibus interire. In victoriâ ſuâ captiuos fieri, & ſpolia ſuorum perpeti, quæ pati ab hoſte nequiuerint. *Et ſtatim*: Frequenter autem tanto ardore rapi, vt cùm ea quæ ſola magna æſtimant, arma victus tradiderit, ad vnum aleæ iactum vitam ſuam poteſtati vel victoris, vel fœneratoris, addicat. Denique conſtat, quòd quidam & Imperatori Romano cognitus, in fide pretium ſeruitutis, quod ſibi tali ſorte ſuperatus intulerat, ſupplicijs imperatæ mortis exſoluerit. *O fœda, ô barbara. & ſcio apud quaſdam Septemtrionalium hodie hanc inſaniam pro parte vigere.*

70. Impetv et ira.] *Hoc ita in Septemtrionis tractu, vt Holſatiâ atque alibi, etiam hodie Germani: & per mores licet.*

71. Ideoqve magis servatvr.] *Quid ſeruatur? imo non ſeruatur fœnus, nec eſt eius vſus. Aliquid in hac ſcripturâ vitij: an* ſpernitur, vel ſpernatur? *ac tale ſententia petit. Aut pro ſenſu capiendum, quaſi de interdicto prainiſſet.*

72. Agri ab vniversis.] *Bambergenſis*, ab vniuerſis vicis occupantur. *longè aliâ, nec deteriora ſententiâ.*

73. Viris meminisse.] *Acutè. Seneca communiter ita præcipit, epiſtolâ* c. Meminiſſe perſeueret, lugere deſinat.

74 Potentia divisas.] *Codex ille ipſe*, diuerſas. *quod probum ſcio.*

75. Manet adhvc Boiemi nomen.] *Latere aliud videtur in ſcripturâ Bambergenſi*, manet adhuc Bonis è munere nomen. *Scribo*, manet adhuc Boiaſmi è re nomen. *vel* Boyaſmum è re. *Aptè ad hæc veſtigia, & rem ipſam. Strabo quidem clarè* Βουίασμον *regiã Marobodui nominat: quam dictam à Baiis vult nunc noſter. Paſsis &* Boyamum *ſcribere, veriùs propiùſque ad etymon, quaſi Boiorum domum.*

Pannonij [76] loci veterem memoriam, quamuis mutatis cultoribus. Sed vtrùm Arauiſci in Panno- A
niam ab Oſis Germanorum natione, an Oſi ab Arauiſcis in Germaniam commigraue-
rint, cùm eodem adhuc ſermone, inſtitutis, moribus vtantur, incertum eſt: quia pari
Treuiri, & Neruij à Germanis. olim inopiâ ac libertate, eadem vtriuſque ripæ bona malàque erant. Treueri & Neruij
circa affectationem Germanicæ originis vltrò ambitioſi ſunt, tamquam per hanc glo-
riam ſanguinis, à ſimilitudine & inertiâ Gallorum ſeparentur. Ipſam Rheni ripam haut
Et Vbij dubiè Germanorum populi colunt, Vangiones, Treboci, Nemetes. Vbij quidem,
quamquam Romana colonia eſſe meruerint, ac libentiùs Agrippinenſes [77] conditoris
ſui nomine vocentur, [78] origine erubeſcunt, tranſgreſſi olim, & experimento fidei ſu-
per ipſam Rheni ripam collocati, vt arcerent non vt cuſtodirentur. Omnium harum
Batauorum laus & situs. gentium virtute præcipui Bataui, non multum ex ripâ, ſed inſulam Rheni amnis co-
lunt, Cattorum quondam populus, & ſeditione domeſticâ in eas ſedes tranſgreſſus, in
quibus pars Romani imperij fierent. Manet honos, & antiquæ ſocietatis inſigne. nam
[79] nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit. exemti oneribus & collationi- B
bus, & tantùm in vſum præliorum ſepoſiti, velut tela atque arma, bellis reſeruantur.
Mattiaci. Eſt in eodem obſequio & Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo populi Roma-
ni [80] vltra Rhenûm, vltráque veteres terminos imperij reuerentiam. Ita ſede finibúſ-
que in ſuâ ripâ, mente animóque nobiſcum agunt, cetera ſimiles Batauis, niſi quod
ipſo adhuc terræ ſuæ ſolo & cælo [81] acriùs animantur. Non numerauerim inter Ger-
maniæ populos, quamquam trans Rhenum Danubiumque conſederint, eos [82] qui De-
Agri decumates. cumates agros exercent. Leuiſſimus quiſque Gallorum, & inopiâ audax, dubiæ poſſeſ-
** leg. acto* ſionis ſolum occupauêre. Mox limite * acto promotíſque præſidiis, ſinus imperij, &
Catti. pars prouinciæ habentur. Vltra hos Catti initium ſedis ab Hercynio ſaltu inchoant,
non ita effuſis ac paluſtribus locis, vt ceteræ ciuitates, in quas Germania pateſcit. durant
ſiquidem colles, paulatimque rareſcunt: & Cattos ſuos ſaltus Hercynius proſequitur
Bellica natio: ſimul atque deponit. Duriora genti corpora, ſtricti artus, minax vultus, & maior ani-
mi vigor. Multum (vt inter Germanos) rationis ac ſolertiæ: præponere electos, audi- C
Et disciplinâ facta. re præpoſitos, noſſe ordines, intelligere occaſiones, differre impetus, diſponere diem,
vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare: quodque
ratiſſi-

76. Loci veterem memoriam.] *Voculam inſerit Bambergen.* veterem vix memoriam: *quã quid faciam, ſum incertus.*

77. Conditoris sui nomine.] *Agrippam intellegit, qui Rhenum eos primus traduxit, & in iis ſedibus collocauit. Ille tamen non eſt Coloniæ conditor, neque auctor nominis: ſed ab Agrippinâ id habent, eius filiâ; vt Tacitus clarè in* XII. *Annalium ſcripſit. Itaque dubitaui, num* conditoris ſuæ *legerem: neque nouum, eius flexus verba in fæmineum etiam genus vſurpari. Virgilius de Iunone:*

Auctor ego audendi. *Ouidius de Venere:*
Sponſor coniugij ſtat dea picta ſui.

Et plura ſunt eiuſmodi.

78. Origine erubescunt.] *Imò vero,* non erubeſcunt. *Quamuis, inquit, & hy nomen mutarint, & colonico iam iure, libentius Agrippinenſes dicantur, à conditore: tamen nec Germanicæ originis eos pudet, libentérque ſe iis inſerunt.*

79. Nec tributis contemnuntur.] *Siue,* continentur. *In promptu erit,* conteruntur. *ſed parùm elegans, cùm idem verbi ſtatim ſequatur,* nec publicanus atterit. *Ferri & vulgata poteſt. Nam quibus tributa imponuntur, hoc ipſa, vt victi, pro contemtis habentur & deſpretis. Steph. Pighius, in Hercule Prodicio, mallet,* contenuantur.

80. Vltra Rhenum.] *Ergo non ſunt* Mattiaci *(vt docti viri volunt) qui nunc Zelandi appellantur: etſi* Mattiorum *vox, familiari appellatione, inter eas duret. Tacitus hac loſtra: alioqui, atque vltra Rhenum propinqui Batauis, an vbi pars* Nortthollandiæ *nunc eſt, & vicini ſinus?*

81. Acrius animantur.] *Quia mari & frigori propiores. Neque aſſnuo equidem vel in hoc Taciti loco, Zelandos eſſe, ſed* vltra Rhenũ, *Septemtrionem verſus populos: qui nunc in Friſiis, aut* Nortbollandis *cenſentur. At mare multa abraſit.*

82. Qvi decumates agros.] *Errare cenſeo,* D *qui proprium hic gentis aut loci nomen quærunt. Quomodo verò iidem populi ſiue agri, trans Rhenum & Danubium ſimul ſint? quod tamen ponit noſter. Ego communiter Decumates agros interpreter, qui decumas ſoluunt. Cicero Decumanos dixit:* Omnis, *inquit,* ager Siciliæ decumanus eſt. *Nam hi agri non aliud ſunt, quam trans limitem capti ab hoſte, & militibus dati, ſi qui ex iis fructus. Qui haud multi aut vberes, quoniam hoſtibus expoſiti, & vt ipſe ait, dubia poſſeſſionis id ſolum. Tacitum de hiſ ipſis loqui ego cenſeo* XIII. *Annali:* Friſij imbellem ætatem admouêre ripæ, agroſque vacuos & militum vſui ſepoſitos inſedêre. *Hos ipſos agros non fructu tantum; ſed mancipia militum eſſe cupit*
Imp.

A [illegible]mum, [83] nec niſi ratione diſciplinæ conceſſum, plus reponere in duce quàm in
exercitu. omne robur in pedite, quem ſuper arma ferramentis quoque & copus onerant.
Alios ad prœlium ire videas, Cattos ad bellum. rari excurſus & fortuita pugna.
Equeſtrium ſanè virium id proprium, citò parare victoriam, citò cedere. Velocitas iuxta
formidinem, contatio propior conſtantiæ eſt. Et aliis Germanorum populis vſurpatum,
rara & priuata cuiuſque audentia, apud Cattos in conſenſum vertit, vt primùm
adoleuerint crinem barbámque ſummittere, [84] nec niſi hoſte cæſo exuere votiuum ob- *Crinis ex voto ponitur.*
ligatúmque virtuti, oris habitum. Super ſanguinem & ſpolia, reuelant frontem, ſéque
tum demum pretia naſcendi retuliſſe, dignóſque patriâ ac parentibus ferunt. Ignauis
& imbellibus manet ſqualor. Fortiſſimus quiſque ferreum inſuper annulum (ignomi- *Inſigne ferrei annuli.*
nioſum id genti) velut vinculum geſtat, donec ſe cæde hoſtis abſoluat. Plurimis Cat-
torum hic placet habitus: iamque canent inſignes, & hoſtibus ſimul, ſuiſque monſtra-
ti. omnium penes hos initia pugnarum. hæc prima ſemper acies, viſu noua. Nam ne in
B pace quidem * vultu mitiore manſueſcunt. Nulli domus, aut ager, aut aliqua cura; pro- ** Quidam libri, cultu.*
ut ad quemque venêre aluntur, prodigi alieni, contemtores ſui, donec exſanguis ſene-
ctus tam duræ virtuti impares faciat. Proximi Cattis certum iam alueo Rhenum, qui-
que terminus eſſe ſufficiat, Vſipij ac Tencteri colunt. Tencteri ſuper ſolitum bellorum *Vſipij ac Tencteri.*
decus, equeſtris diſciplinæ arte præcellunt. Nec maior apud Cattos peditum laus, quàm
Tencteris equitum. Sic inſtituêre maiores, poſteri imitantur. Hi luſus infantium, hæc
iuuenum æmulatio; perſeuerant ſenes. inter familiam, & penates, & iura ſucceſſionum,
equi traduntur. excipit filius, non vt cetera maximus natu, ſed prout ferox bello & me-
lior. Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamauos & Angriuarios im- *Bructeri.*
migraſſe narratur, pulſis Bructeris ac penitus exciſis, vicinarum conſenſu natio- *Chamaui. Angriuarij.*
num, ſeu ſuperbiæ odio, ſeu prædæ dulcedine, ſeu fauore quodam erga nos deorum.
nam ne ſpectaculo quidem prœlij inuidere. ſuper LX. millia non armis teliſque Ro-
manis, ſed, quod magnificentius eſt, oblectationi oculiſque ceciderunt. Maneat quæſo,
duretque gentibus ſi non amor noſtri, at certè odium ſui: quando [85] vrgentibus im-
C perij fatis nihil iam præſtare fortuna maius poteſt, quàm hoſtium diſcordiam. Angri-
uarios & Chamauos à tergo Dulgibini, & Chaſuari cludunt, aliæque gentes haut per- *Dulgibini.*
inde memoratæ. à fronte Friſij excipiunt. Maioribus minoribúſque Friſiis vocabu- *Chaſuari. Friſij duplices.*
lum eſt, ex modo virium; vtræque nationes vſque ad Oceanum Rheno prætexuntur,
ambiúntque immenſos inſuper lacus, & Romanis claſſibus nauigatos. Ipſum quin- *Oceanum Romani tentant.*
etiam Oceanum illâ tentauimus. & ſupereſſe adhuc Herculis columnas fama vulgauit:
ſiue adiit Hercules, ſeu quidquid vbique magnificum eſt, in claritatem eius [86] referre
conſenſimus. Nec defuit audentia Druſo Germanico, ſed obſtitit Oceanus in ſe ſimul
atque in Herculem inquiri. Mox nemo tentauit: ſanctiúſque ac reuerentius viſum,
de actis deorum credere, quàm ſcire. Hactenus in Occidentem, Germaniam noui-
mus. In Septemtrionem, ingenti flexu redit. Ac primò ſtatim Chaucorum gens, *Chauci.*
quamquam incipiat à Friſiis, ac partem litoris occupet, omnium quas expoſui gentium
lateribus obtenditur, donec in Cattos vſque ſinuetur. tam immenſum terrarum ſpa-
tium

D

Imp. Alexander. de quo Lampridius: Sola quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis ducibus & militibus donauit, ita vt heredum eſſent, ſi heredes militarent; nec vmquam ad priuatos pertinerent. Addidit ſanè his animalia & ſeruos, vt poſſent colere quod acceperant. *Videntur autem id ſecuritatis cauſſâ feciſſe Romani, [illegible] hoſtes aut ſuſpecti propè colerent. Itaque vacua loca, ad multa millia-ria, ſæpè relinquebant. In Fragm. Dionis* LXXIV. *Commodus Imp. Buris populis Germania eâ lege, inter alias, pacem dat,* Ὥςε μὴ ἐνοικεῖν αὐτοὺς, μήτε ἐνέμειν τεσσαράκοντα ςαδία τῆς χώρας σφῶν, τῆς πρὸς τῇ Δακίᾳ οὔσης: ne incolerent vmquam, néve paſcerent, in quadraginta ſtadiis terræ, quæ Daciæ proxima eſſet. *De Germanis priſcis, Cæſar ſimile libro* VI.

83. NEC NISI RATIONE DISCIPLINÆ.] *Bambergenſis,* nec niſi Romanæ diſciplinæ. *Et neutram ſanè lectionem iure ſpernas.*

84. NEC NISI HOSTE CÆSO.] *Hoc teneo, præ eo quod ſcriptis,* nec non hoſte. *At de more ipſo, ſuprà dixi.*

85. VRGENTIBVS IMPERII FATIS.] *Scriptus liber non malè,* vergentibus.

86. REFERRE CONSENSIMVS.] *Idem,* referre conſueuimus.

tium non tenent tantùm Chauci, ſed & implent: populus inter Germanos nobiliſſimus, quique magnitudinem ſuam malit iuſtitiâ tueri. ſine cupiditate, ſine impotentiâ, quieti ſecretique, nulla prouocant bella, nullis raptibus aut latrociniis populantur. Idque præcipuum virtutis ac virium argumentum eſt, quòd vt ſuperiores agant, non per iniurias aſſequuntur. Promta tamen omnibus arma. ac ſi res poſcat exercitus, plurimum virorum equorúmque. & quieſcentibus eadem fama. In latere Chaucorum, Cattorúmque, Cheruſci nimiam ac marcentem diu pacem illaceſſiti nutrierunt. idque iocundius, quàm tutius fuit. quia inter impotentes & validos falsò quieſcas: vbi manu agitur, modeſtia ac probitas nomina ſuperioris ſunt. Ita qui olim boni æquique Cheruſci, nunc inertes ac ſtulti vocantur: Cattis victoribus fortuna in ſapientiam ceſſit. * Tacti ruinâ Cheruſcorum & Foſi contermina gens, aduerſarum rerum ex æquo ſocij, cùm in ſecundis minores fuiſſent. Eumdem Germaniæ ſinum proximi Oceano Cimbri tenent, parua nunc ciuitas, ſed gloriâ ingens. veteriſque famæ latè veſtigia manent vtrâque ripâ caſtra, ac ſpatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manúſque gentis, & [87] tam magni exercitus fidem. Sexcenteſimum & quadrageſimum annum vrbs noſtra agebat, cùm primùm Cimbrorum audita ſunt arma, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone Coss. Ex quo ſi ad alterum Imperatoris Traiani conſulatum computemus, ducenti fermè & decem anni colliguntur: tamdiu Germania vincitur. Medio tam longi æui ſpatio, multa inuicem damna. non Samnis, non Pœni, non Hiſpaniæ, Galliæve, ne Parthi quidem [88] ſæpiùs admonuere. quippe regno Arſacis acrior eſt Germanorum libertas. Quid enim aliud nobis quàm cædem Craſſi, amiſſo & ipſe Pacoro, infra Ventidium deiectus Oriens obiecerit? At Germani Carbone & Caſſio, & Stauro Aurelio, & Seruilio Cepione, M. quoque Manlio fuſis vel captis, quinque ſimul conſulares exercitus Populo Romano, Varum treſque cum eo legiones etiam Cæſari abſtulerunt. nec impunè C. Marius in Italia, diuus Iulius in Galliâ, Druſus ac Nero & Germanicus in ſuis eos ſedibus perculerunt. Mox ingentes C. Cæſaris minæ in ludibrium verſæ. Inde otium, donec occaſione diſcordiæ noſtræ & ciuilium armorum, expugnatis legionum hibernis, etiam Gallias affectauêre: ac rurſus pulſi inde, [89] proximis temporibus triumphati magis quàm victi ſunt. Nunc de Sueuis dicendum eſt, quorum non vna vt Cattorum Tencterorúmve gens: maiorem enim Germaniæ partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibúſque diſcreti, quamquam in commune Sueui vocentur. Inſigne gentis, obliquare crinem, [90] nodoque ſubſtringere. Sic Sueui à ceteris Germanis: ſic Sueuorum ingenui à ſeruis ſeparantur. Sic in aliis gentibus ſeu cognatione aliquâ Sueuorum, ſeu (quod ſæpè accidit) imitatione, rarum & intra iuuentæ ſpatium: apud Sueuos vſque ad canitiem horrentem capillum retrò ſequuntur, ac ſæpè in ipſo ſolo vertice religant. principes & ornatiorem habent.

Cheruſci. — * Pichena, Tacti — Cimbri. — Eorum vires & virtus. — Sueui.

A — B — C

Ea

87. Tam magni exercitvs fidem.] *A coniecturâ repoſui: cùm in libris ſit,* magni exitus.

88. Sæpivs admonvere.] *Recta, imò & ſapiens ſcriptura eſt. Admonemur in felicitate ſortis humanæ, per aduerſa: hoc, inquit, Parthi nobis fecêre, ne inuictos nos putaremus; neque tamen ſæpiùs, quàm Germani.*

89. Proximis temporibvs.] *Referendum ad Domitiani tempora, qui de* Cattis *triumphum duxit: ſed vanum & irriſum. Suetonius, & noſter Tacitus in Agricolâ:* Inerat conſcientia, deriſui nuper fuiſſe falſum è Germania triumphum.

90. Nodoqve svbstringere.] *Quod Sueuis propriè tribuit noſter, alij Germanis vulgò. Seneca De Irâ:* Non eſt Æthiopis inſignitus inter ſuos color, nec crinis ruffus & in nodum coactus apud Germanos. *Idem epiſtolâ* CXXVI. Quid capillum ingenti diligentiâ comis? cùm illum vel effuderis more Parthorum, vel nodo Germanorum vinxeris, vel vt Scythæ ſolent, ſparſeris. *Martialis etiam Sigambris:*

Crinibus in nodum tortis venere Sigambri.

Idem vniuersè alibi: Rhenique nodos. *Tertullianus Cirros in Germanis agnoſcit, fortaſſe ab hac crinium obliquatione & flexu. De virginibus velandis:* Debebunt & ipſi aliqua inſignia ſibi defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Athenienſium, aut cirros Germanorum. *ideò quia, vt hîc ſcriptum, crinem obliquabant. Iuuenalis:*

Cærula quis ſtupuit Germani lumina, flauam
Cæſariem, & madido torquentē cornua cirro?

Taciti tamen locum huncce de obliquando crine, fateor ita etiam capi poſſe, vt crinem non in rectum paſſi ſint deſcendere, ſed reduxerint in poſteriorem verticem & obliquarint.

D

91. Vt

A Ea cura formæ, ſed innoxiæ. Neque enim vt ament amenturve: in altitudinem quandam & terrorem, adituri bella compti, [91] vt hoſtium oculis, ornantur. Vetuſtiſſimos ſe nobiliſſimoſque Sueuorum [92] Semnones memorant. Fides antiquitatis, religione firmatur. Stato tempore in ſiluam [93] auguriis patrum & priſca formidine ſacram, omnes eiuſdem ſanguinis populi legationibus coëunt, cæſóque publicè homine celebrant barbari ritus horrenda primordia. Eſt & alia luco reuerentia. Nemo niſi vinculo ligatus ingreditur, vt minor, & poteſtatem numinis præ ſe ferens. ſi fortè prolapſus eſt, attolli & inſurgere haut licitum. per humum euoluuntur. eóque omnis ſuperſtitio reſpicit, tamquam inde initia gentis, ibi regnator omnium deus, cetera ſubiecta atque parentia. Adiicit auctoritatem fortuna Semnonum. centum pagis habitantur: magnóque corpore efficitur, vt ſe Sueuorum caput credant. Contra Longobardos [94] paucitas nobilitat, quod plurimis ac valentiſſimis nationibus cincti, non per obſequium, ſed prœliis & periclitando tuti ſunt. Reudigni deinde & Auiones, & Angli, & Varini, & Eudoſes, & Suardones, & Nuithones fluminibus aut ſiluis muniuntur. nec quidquam no-
B tabile in ſingulis, niſi quòd [95] in commune Herthum, id eſt, Terram matrem colunt, eamque interuenire rebus hominum, inuehi populis arbitrantur. Eſt in inſulâ Oceani Caſtum nemus, dicatum in eo vehiculum veſte contectum, attingere vni ſacerdoti conceſſum. Is adeſſe penetrali deam intelligit, vectamque bubus feminis multâ cum veneratione proſequitur. Læti tunc dies, feſta loca, quæcumque aduentu hoſpitióque dignatur. Non bella ineunt, non arma ſumunt, clauſum omne ferrum. pax & quies tunc tantùm nota, tunc tantùm amata, donec idem ſacerdos ſatiatam conuerſatione mortalium deam templo reddat. mox vehiculum & veſtes, & ſi credere velis, numen ipſum ſecreto lacu abluitur. Serui miniſtrant, quos ſtatim idem lacus haurit. Arcanus hinc terror, ſanctáque ignorantia, quid ſit illud quod tantùm perituri vident. Et hæc quidem pars Sueuorum in ſecretiora Germaniæ porrigitur. Propior (vt quo modo paullò antè Rhenum, ſic nunc Danubium ſequar) Hermundurorum ciuitas, fida Romanis, eóque ſolis Germanorum non in ripâ commercium, ſed penitus, at-
C que in ſplendidiſſimâ Rhætiæ prouinciæ [96] coloniâ, paſſim ſine cuſtode tranſeunt, & cùm ceteris gentibus arma modò caſtráque noſtra oſtendamus, his domos, villaſque

Semnones.

Lucus ſacer.

Longobardi.

Dea Aerthum, & eius religio.

Hermunduri.

91. VT HOSTIVM OCVLIS, ORNANTVR.] *Placet. Bambergenſis*, armentur.

92. SEMNONES.] *Rectè. etſi in Velleio lib.* II. Senones *ſcriptum legas, qui eos cum Hermunduris coniungit. In Dionis Fragmentis Electo* LXXI. *probiſſimè ſcriptum erat:* Πρὸς Σήμνονας ἐπιχειρῆσαι: *de Antonini bello in Quados & Marcomannos. Item Electo* XLIX. Μάσυος ὁ Σημνόνων βασιλεύς. *Latè errat * vir doctus, qui vtrobique Naſamones ſubſtituit & edidit, Africæ nimirum gentem. At iſti Semnones ad Albim ſunt: & manifeſtò illa Dionis ſpectant ad*
D *Germanica bella.*

93. AVGVRIIS PATRVM ET PRISCA FORMIDINE SACRVM.] *Legimus verſus longus eſt (monuit me G. Falkenburgius) ſponte effuſus, an à veteri Poetâ?*

94. PAVCITAS NOBILITAT.] *Ita Farneſianus. Vulgo erat*, paucitas nobilitatſque.

95. IN COMMVNE HERTHVM.] *Libri alij.* Nerthum, *aut* Verthum. *ego veram vocem cenſeo,* Aerthum. *Ita enim noſtrates eam vocem efferimus ſcribimúſque. Cum adſpiratione, ſocum nobis ſignet non terram. Martianus Capella an huc adſpexerit, dum Heroes ab Herâ deriuant, id eſt terrâ, neſcio. Verba eius lib.* II. A medietate aëris vſque in montium terræque confinia Hemithoi Heroëſque verſantur, qui ex eo quòd Heram Terram veteres dixerunt, Heroës nuncupati. *Nam aliâs certè à craſſo errore eum non excuſes.*

96. COLONIA PASSIM SINE CVSTODE.] *Diſtingue*, colonia. paſſim ſine cuſtode tranſeunt. *Quod ait, ſine cuſtode: morem ingerit rarum & notabilem. Romani enim in limite imperij hoc ſeruabant, vt externum neminem admitterent exciperéntvé, niſi cuſtode dato & arbitro actionum. Diſcis ex hoc loco, & lib.* IV. *Hiſtoriarum, vbi acris querela de hac re Germanorum, ad Vbios:* Nam ad hunc diem flumina ac terras & quodammodo cælum ipſum clauſerant Romani, vt colloquia congreſſuſque noſtros arcerent: vel quod contumelioſius eſt viris ad arma natis, inermes ac propè nudi ſub cuſtode & pretio coiremus. *Et in reſponſo Agrippinenſium:* Sint tranſitus incuſtoditi, ſed diurni & inermes. *fuit alioqui & alia Romanorum cautio in hac re, ne conuentus haberent ſuſpecti populi, niſi certo loco, & numero: idque coram aliquo Romano. Fragmentum Dionis* LXXIII. *Commodus pacem Marcomannis & Quadis dedit, ſed cum lege*, Ne ſæpè aut pluribus locis conuentus haberent: Ἀλλ' ἅπαξ ἐν ἑκάστῳ μηνὶ, καὶ ἐς τόπον ἕνα, ἑκατοντάρχου τινὸς Ῥωμαίου παρόντος: ſed ſemel in menſe dumtaxat, & in vno certo loco, idque Centurione aliquo Romano præſente.

** Fuluius qui Fragmenta edidit.*

ĝue patefecimus, non concupiſcentibus. In Hermunduris Albis oritur flumen incli- A
Nariſci. tum & notum olim: nunc tantùm auditur. Iuxta Hermunduros [97] Nariſci, ac deinde *Marcomanni.* Marcomani & Quadi agunt. Præcipua Marcomanorum gloria viréſque, atque ipſa *Quadi.* etiam ſedes pulſis olim Boijs virtute parta. Nec Nariſci Quadíve degenerant. Eáque Germaniæ velut frons eſt, quatenus [98] Danubio prætexitur. Marcomanis, Quadiſque vſque ad noſtram memoriam reges manſerunt, ex gente ipſorum. nobile Marobodui & Tudri genus. iam & externos patiuntur. Sed vis & potentia regibus, ex auctoritate Romanâ. rarò armis noſtris, ſæpiùs pecuniâ iuuantur. Nec minùs valent retrò Marſigni, [99] Gothini, Oſi, Burij: terga Marcomanorum, Quadorúmque claudunt. è quibus Marſigni, & Burij ſermone cultúque Sueuos referunt. Gothinos Gallica, Oſos Pannonica lingua coarguit non eſſe Germanos: & quòd tributa patiuntur. par-*Gothini.* tem tributorum Sarmatæ, partem Quadi vt alienigenis imponunt: Gothini, quò magis pudeat, & ferrum effodiunt. omnéſque hi populi pauca campeſtrium, ceterùm ſaltus & vertices montium iugúmque inſederunt. Dirimit enim ſcinditque Sueuiam continuum montium iugum, vltra quod plurimæ gentes agunt. ex quibus latiſſimè patet B Lygiorum nomen in plures ciuitates diffuſum. Valentiſſimas nominaſſe ſufficiet, *Naharnales, eorumque religio.* Arios, Helueconas, Manimos, Elyſios, Naharualos. Apud Naharualos antiquæ religionis lucus oſtenditur. Præſidet ſacerdos muliebri ornatu, ſed deos interpretatione *Alcis, Dei, ſiue Dij.* Romanâ Caſtorem Pollucemque memorant. Eius numinis nomen Alci. nulla ſimulacra, nullum peregrinæ ſuperſtitionis veſtigium. vt fratres tamen, vt iuuenes ve-*Arij.* nerantur. Ceterùm Arij ſuper vires, quibus enumeratos paullò antè populos antecedunt, truces, inſitæ feritati arte ac tempore lenocinantur. nigra ſcuta, tincta corpora, atras ad prœlia noctes legunt: ipſáque formidine atque vmbrâ feralis exercitus terrorem inferunt, nullo hoſtium ſuſtinente nouum ac velut infernum aſpectum. nam *Gothones.* primi in omnibus prœliis oculi vincuntur. Trans Lygios Gothones regnantur, [100] paullò iam addictiùs quàm ceteræ Germanorum gentes, nondum tamen ſupra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugij, & Lemouij: omniúmque harum gentium inſigne, *Suiones. Naues eorum.* rotunda ſcuta, breues gladij, & erga reges obſequium. Suionum hinc ciuitates, ipſo in C Oceano, præter viros armáque claſſibus valent. forma nauium eò differt, quòd vtrimque prora paratam ſemper appulſui frontem agit: [101] nec velis miniſtrantur, nec remos in ordinem lateribus adiungunt. Solutum vt in quibuſdam fluminum, & mutabile vt res poſcit, hinc vel illinc remigium. Eſt apud illos & opibus honos. eóque vnus imperitat, nullis iam exceptionibus, non precario iure parendi. nec arma vt apud ceteros Germanos in promiſcuo, ſed clauſa ſub cuſtode & quidem ſeruo: quia ſubitos hoſtium incurſus prohibet Oceanus. otioſa porrò armatorum manus facilè laſciuiunt. enim verò neque nobilem neque ingenuum, ne libertinum quidem armis præ-*Mare extremum.* ponere regia vtilitas eſt. Trans Suionas aliud mare, pigrum, ac propè immotum, quo cingi cludíque terrarum orbem hinc fides: quòd extremus cadentis iam ſolis fulgor in ortus edurat, adeò clarus, vt ſidera hebetet. [102] Sonum inſuper emergentis audiri,

97. NARISCI.] *Ita in Capitolini M. Antonino dicuntur, Ptolomao,* Ναρισταί.

98. DANVBIO PRÆTEXITVR.] *Scriptus liber,* peragitur. *Malè. Quidam,* pergitur: *nec id tam probè.*

99. GOTHINI.] *Gothunni ſemper Claudiano.*

100. PAVLLO IAM ADDICTIVS.] *Bambergenſ. & Rom.* adductiùs. *etiam rectè, & dixi de ea verbo ſuprà.*

101. NEC VELIS MINISTRANTVR.] *Meliùs,* miniſtrant. *Virgilianum eſt,*

——— velíſque miniſtrant.

102. SONVM INSVPER EMERGENTIS.] *Malim,* ſe mergentis. *Nam hæc perſuaſio rudis & cæca plebis fuit, Solem dum in Oceanum cadit, ſtridorem edere non aliter quàm ſi ignitum ferrum condatur in* D *aquam. Poſidonius apud Strabonem lib. III.* Ἀλλὰ φησὶ Ποσειδώνιος τοὺς πολλοὺς, μείζω δύνειν τὸν ἥλιον ἐν τῇ παρωκεανίτιδι μετὰ ψόφου παραπλησίως, ὡσανεὶ σίζοντος τοῦ πελάγους κατὰ σβέσιν αὐτοῦ, διὰ τὸ ἐμπίπτειν εἰς τὸν βυθόν. *Florus de Decimo Bruto in Hiſpaniis bellante:* Non priùs ſigna conuertit, quàm cadentem in maria Solem, obrutúmque aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegij metu & horrore deprehendit. *Iuuenalis ab illo aue:*

Audiet Herculeo ſtridentem gurgite ſolem.

Quid D. Hieronymus, nónne in eodem errore, aut ſermone? In Eccleſ. cap. I. Sol ipſe, poſtquam ardentem rotam Oceano tinxerit, per incognitas nobis vias, ad locum vnde exierat regreditur.

103. IL-

A diri, formaſque deorum, & [illegible]dios capitis aſpici perſuaſio adiicit. [103] Illuc vſque (& fama vera) tantum natura. Ergo iam dextro Sueuici maris litore Æſtyorum gentes alluuntur: quibu[illegible]itus habit[illegible]ſque Sue[illegible]m, li[illegible]gua Britannicæ propior. Matr[illegible]m deûm venerantur. inſigne ſuperſtitionis, formas aprorum geſtant. Id pro armis [104] omniumque tutelâ, ſecurum deæ cu[illegible]torem etiam int[illegible]r hoſt[illegible] præſtat. Raru[illegible] ferri, frequens fuſtium vſus. Frumenta ceteroſque fructus patientiùs quàm pro ſolitâ Germanorum inertiâ laborant. Sed & mare ſcrutantur. ac ſoli omnium [105] ſuccinum, quod ipſi Gleſum vocant, inter vada atque in ipſo litore legunt. Nec quæ natura quæve ratio gignat, vt Barbaris, quæſitum compertúmve. diu quinetiam inter cetera eiectamenta maris iacebat, donec luxuria noſtra dedit nomen. [illegible]ſis in nullo vſu, rude legitur: informe perfertur, pretiúmque mirantes accipiunt. S[illegible]ccum tamen arborum eſſe intelli[illegible]as: quia terrena quædam atque etiam volucria ani[illegible]lia plerumque interlucent, quæ implicata humore, mox dureſcente materiâ, cluduntur. Fecundiora igitur nemora lucoſque, ſicut Orientis ſecretis, vbi thura balſamáque ſudantur, ita Occiden-
B tis inſulis terriſque ineſſe crediderim, quæ vicini Solis radiis expreſſa atque liquentia in proximum mare labuntur, ac vi tempeſtatum in aduerſa litora exundant. Si naturam ſuccini admoto igne tentes; in modum tedæ accenditur. alitque flammam pinguem & olentem: mox vt in picem reſinámve lenteſcit. Suionibus Sitonum gentes continuantur. Cetera ſimiles, vno differunt, quòd femina dominatur: in tantum non modo à libertate, ſed etiam à ſeruitute degenerant. hîc Sueuiæ finis. Peucinorum, Venedorumque, & Fennorum nationes Germanis an Sarmatis aſcribam dubito: quamquam Peucini, quos quidam Baſtarnas vocant, ſermone, cultu, ſede, ac domiciliis, vt Germani agunt. ſordes omnium ac torpor. procerum connubiis mixtis, nonnihil in Sarmatarum habitum fœdantur. Venedi multum ex moribus traxerunt. Nam quidquid inter Peucinos Fennoſque ſiluarum ac montium erigitur, latrociniis pererrant. hi tamen inter Germanos potiùs referuntur, quia & domos figunt, & ſcuta geſtant, & pedum vſu ac pernicitate gaudent. quæ omnia diuerſa Sarmatis ſunt, in plauſtro equoque viuentibus. Fennis mira feritas, fœda paupertas. non arma, non equi, non penates: victui her-
C ba, veſtitui pelles, cubile humus. ſola in ſagittis ſpes, quas inopiâ ferri oſſibus aſperant. Idemque venatus viros pariter ac feminas alit. Paſſim enim comitantur, partemque prædæ petunt. Nec aliud infantibus ferarum imbriumque ſuffugium, quàm vt in aliquo ramorum nexu contegantur. huc redeunt iuuenes, hoc ſenum receptaculum. Id beatius arbitrantur, quàm ingemere agris, illaborare domibus, ſuas alienáſque fortunas ſpe metuque verſare. Securi aduerſus homines, ſecuri aduerſus deos, rem difficillimam aſſecuti ſunt, vt illis ne voto quidem opus ſit. Cetera iam fabuloſa: Hellusios & Oxionas ora hominum vultúſque, corpora atque artus ferarum gerere. quod ego vt incompertum, in medium relinquam.

Æſtyi. *Succini inuentio, & natura.* *Sitones.* *Peucini, Venedi, Fenni.* *Vita & Paupertas.* *Exigua felicitas.*

103. ILLVC VSQVE (ET FAMA VERA) TANTVM NATVRA.] *Aiunt corruptum locum, ſiquem alium in his libris. At ego ſilentio tranſieram, vt purum & liquentem. Et ſanè eſt. Loquitur vt Phyſicus, ſed illius aeui. qui cenſebant Oceanum finem rerum, neque*
D *vltrà Naturam (hanc inferam) eſſe. Anitus declamator.* Ita eſt rerum Natura. poſt omnia oceanus, poſt oceanum nihil. *Albutius Alexandrum Magnum compellans:* Eumdem fortuna victoriæ tuæ, quem Natura finem facit, *de hoc ipſo Oceano. Fabianus ad eumdem, diſſuadens tentare Oceanum:* Sine potiùs rerum Naturam, quàm Fortunam tuam deficere. *Pedo Albinouanus, Carmine, quo Germanicum reuocat ab Oceano:*

Dij reuocant, RERVMQVE vetant cognoſcere FINEM.

Craſſuli fuerunt, nec orbem hunc verè orbem eſſe ſatis ſciuerunt. Facit, quod iam nunc de Sole in Oceanum lapſo dixit.

104. OMNIVMQVE TVTELA.] *Fortaſſe melius,* omniúque tutela.

105. SVCCINVM LEGVNT.] *Hic locus eſt, quem Caſſiodorus indicatum voluit, lib.v. epiſt.ii.* Hoc Succinum, quodam Cornelio ſcribente, legitur in interioribus inſulis Oceani, ex arboris ſucco defluens, vnde & Succinum dicitur, paullatim Solis ardore coaleſcens. *Sed iſtóne contemptim ille de noſtro,* quodam Cornelio? *non ſcripſit, ſed* quondam. *Quod autem inſcriptione eius epiſtolæ eſt,* Hæſtis Theodericus rex: *à Tacito eſſet, Æſtyis, qui appellat* Æſtyorum gentes, *Succinum hoc legentes.*

IVLII AGRICOLÆ VITA,

SCRIPTORE CORN. TACITO.

CLARORVM virorum facta moreſque poſteris tradere antiquitus vſitatum, ne noſtris quidem temporibus quamquam incurioſa ſuorum ætas omiſit, quotiens magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac ſupergreſſa eſt vitium paruis ma- B
gniſque ciuitatibus commune, ignorantiam recti & inuidiam. Sed apud priores vt agere memoratu digna pronum, magiſque in aperto erat: ita celeberrimus quiſque ingenio, ad prodendam virtutis memoriam ſine gratiâ aut ambitione, bonæ tantùm conſcientiæ pretio ducebatur. Ac plerique ſuam ipſi vitam narrare, fiduciam potiùs morum, quàm arrogantiam arbitrati ſunt. nec id [2] Rutilio & [3] Scauro citra fidem, aut obtrectationi fuit. adeò virtutes iiſdem temporibus optimè æſtimantur, quibus facillimè gignuntur. At mihi nunc narraturo vitam defuncti hominis, veniâ opus fuit. quam non petiſſem, ni incurſaturus tam ſæua & infeſta virtutibus tempora. [4] Legimus cùm Aruleno Ruſtico Pætus Thraſea, Herennio Senecioni Priſcus Heluidius laudati eſſent, capitale fuiſſe: neque in ipſos modò auctores, ſed in libros quoque eorum ſæuitum, delegato triumuiris miniſterio, vt monumenta clariſſimorum ingeniorum in comitio ac foro vrerentur. C
Scilicet illo igne vocem Pop. Rom. & libertatem Senatus, & conſcientiam generis humani aboleri arbitrabantur, expulſis inſuper ſapientiæ profeſſoribus, atque omni bonâ arte in exſilium actâ, ne quid vſquam honeſtum occurreret. Dedimus profectò grande patientiæ documentum: & ſicut vetus ætas vidit, quid vltimum in libertate eſſet; ita nos quid in ſeruitute, ademto per inquiſitiones [5] & loquendi audiendique commercio. Memoriam quoque ipſam cum voce perdidiſſemus, ſi tam in noſtrâ poteſtate eſſet obliuiſci quàm tacere. Nune demum redit animus, & quamquam primo ſtatim beatiſſimi

NOTÆ.

1. LIBELLVS *hic, ſiquis alius, verè diſertus, verè prudens, ſcriptus videtur ſub idem tempus cum illo de Germaniâ: vel certè haud longè ſecus. Nam quadriennio poſt mortem Agricolæ hunc contexuiſſe videtur, ipſo quidem indice, hoc libro:* Nobis tam longæ abſentiæ conditione, ante quadriennium amiſſus es. *Atque obiit Agricola Pompeio Collegâ & Corn. Priſco* COSS. *Vt hac ratione, ſcriptum ſyntagma hoc eſſe oporteat ſub ipſum initium imperij Traiani.*

2. RVTILIO.] *Rutilium Rufum intellegit, qui & Hiſtorias ſcripſit, & Orationes, & De vitâ ſuâ. Citant eum Latini Græciq; ſcriptores paſſim, & nominatim Chariſius hac De vitâ. Etiam Iſidorus, ſed corruptus, lib.* XX. *Orig.* Lecticæ ſiue plutei lecti. de quibus Satilius Rufus De vitâ ſuâ: Primùm, inquit, conſuetudine Imperatorum ipſe pro lectis lecticis vtebatur. *emenda,* Rutilius Rufus. D

3. SCAVRO.] *De quo Cicero in Bruto:* huius & orationes ſunt, & tres ad L. Fuſidium libri ſcripti De vitâ ipſius actâ, ſanè vtiles. *Plinius libro* XXXIV. L. Fuſidium illum, ad quem Scaurus De vitâ ſuâ ſcripſit. *Valerius Maximus libro* IV. M. Scaurus quantulam à patre hereditatem acceperit, in primò libro eorum quos De vitâ ſuâ ſcripſit, refert.

4. LEGIMVS CVM.] *Itáne* legimus? *imò, vidimus. nam hæc ſub Domitiano geſta, vt in extremo libello indicas, te viuo, atque adeò præſente.*

5. ET LOQVENDI COMMERCIO.] *Male, etiam* loquendi.

6. FACI-

A tiſſimi ſæculi ortu Nerua Cæſar res olim diſſociabiles miſcuerit, principatum ac libertatem, augeatque cottidie [6] facilitatem imperij Nerua Traianus; nec ſpem modò ac votum Securitas publica, ſed ipſius voti fiduciam, ac robur aſſumſerit: naturâ tamen infirmitatis humanæ, tardiora ſunt remedia quàm mala. & vt corpora lentè augeſcunt, citò extinguuntur; ſic ingenia ſtudiaque oppreſſeris faciliùs, quàm reuocaueris. [7] Subit quippe etiam ipſius inertiæ dulcedo: & inuiſa primò deſidia, poſtremò amatur. Quid ſi per quindecim annos, grande mortalis æui ſpatium, [8] multi fortuitis caſibus, promtiſſimus quiſque ſæuitiâ Principis interciderunt? Pauci, &, vt ita dixerim, non modò aliorum ſed etiam noſtri ſuperſtites ſumus, exemtis e mediâ vitâ tot annis, quibus iuuenes ad ſenectutem, ſenes propè ad ipſos exactæ ætatis terminos per ſilentium venimus. non tamen pigebit vel inconditâ ac rudi voce [9] memoriam prioris ſeruitutis, ac teſtimonium præſentium bonorum compoſuiſſe. Hic interim liber honori Agricolæ ſoceri mei deſtinatus, profeſſione pietatis, aut laudatus erit, aut excuſatus.

B [10] CNAEVS Iulius Agricola veteri & illuſtri Foroiulienſium coloniâ ortus, vtrumque auum procuratorem Cæſarum habuit: quæ equeſtris nobilitas eſt. pater [11] Iulius Græcinus ſenatorij ordinis, ſtudio eloquentiæ ſapientiæque notus, iiſque virtutibus iram Caij Cæſaris meritus. Namque Marcum Silanum accuſare iuſſus, & quia abnuerat, interfectus eſt. Mater Iulia Procilla fuit, raræ caſtitatis. in huius ſinu indulgentiaque educatus, per omnem honeſtarum artium cultum pueritiam adoleſcentiamque tranſegit. Arcebat eum ab illecebris peccantium præter ipſius bonam integramque naturam, quòd ſtatim paruulus ſedem ac magiſtram ſtudiorum Maſſiliam habuerat, locum Græcâ comitate & prouinciali parcimoniâ miſtum, ac bene compoſitum. Memoriâ teneo ſolitum ipſum narrare, ſe in primâ iuuentâ ſtudium philoſophiæ [12] acriùs vltra quàm conceſſum Rom. ac ſenatori hauſiſſe, ni prudentia matris incenſum ac flagrantem animum coërcuiſſet. ſcilicet ſublime & erectum ingenium, pulchritudinem ac ſpeciem excelſæ magnæque gloriæ vehementiùs quàm cautè appetebat: mox mitigauit
C ratio & ætas: retinuitque, quod eſt difficillimum, [13] ex ſapientiâ modum. Prima caſtrorum rudimenta in Britanniâ Suetonio Paullino diligenti ac moderato duci approbauit, electus, quem contubernio æſtimaret. Nec Agricola licenter more iuuenum, qui militiam in laſciuiam vertunt, neque ſegniter ad voluptates & commeatus, titulum tribunatus & inſcitiam retulit: ſed noſcere prouinciam, noſci exercitui, diſcere à peritis, ſequi

6. FACILITATEM IMPERII.] *Anne*, felicitatem imperij? *tametſi vulgatum quoque aptum ad ſcriptoris menſem.*

7. SVBIT QVIPPE IPSIVS INERTIÆ DVLCEDO.] *Eſt ſententia quam in me aliquoties experior: & conſonat Auſonius ad Paulinum:*

——— agnoſco pudorem,
D Quòd vitium fouet ipſa ſuum ceſſatio iugis,
Dumque pudet tacuiſſe diu, placet officiorum
Non ſeruare vices. & AMANT LONGA OTIA CVLPAM.

Apuleij hoc etiam ſimile: Deſuetudo omnibus pigritiam, pigritia veternum parit.

8. MVLTI FORTVITIS CASIBVS.] *Vulgati hic confuſi, nec ſani. nos ab ingenio reſtituimus: vt pleraque alia in hoc libello, quem non inuenimus in vllis manuſcriptis, etſi germaniſſimum Taciti fœtum.*

9. MEMORIAM PRIORIS SERVITVTIS.] *Correximus verè: cùm in libris eſſet,* prioribus ſenectutis. *niſi quòd Venetus*, prioris. *At non de ſenectute ſuâ Tacitus, ſed de priorum temporum ſeruitute clarè loquitur, & præſentium ſub Neruâ felicitate.*

10. CNÆVS IVLIVS AGRICOLA.] *Ad quem pertinere videri Epigramma quoddam Antiphili, probabiliter obſeruauit Io. Brodæus lib. 3.* Ἀνθολογ. ἐις θάνατον.

11. IVLIVS GRÆCINVS.] *De quo Seneca de Benefic. libro* II. Si exemplo magni animi opus eſt, vtemur Græcini Iulij viri egregij, quem C. Cæſar occidit ob hoc vnum, quòd melior vir eſſet, quàm eſſe quemquam tyranno expediret. *Et epiſtolâ* XXIX. Iulius Græcinus vir egregius. *Scripſit de re Ruſticâ, aut certè de Vineis. ex Columellâ, lib. I. cap. I.* Iulij Attici velut diſcipulus, duo volumina ſimilium præceptorum De vineis, Iulius Græcinus compoſita facetiùs & eruditiùs poſteritati tradenda curauit. *Citat & Plinius eumdem inter ſcriptores, Indice libri* XIV. *&* XV.

12. ACRIVS VLTRA QVAM.] *Nihil verius, quàm legi,* vltraque, *cum copulâ.*

13. EX SAPIENTIA MODVM.] *Imò hoc docet & prius Sapientia, ſeruare modum. Fortaſſe,* & ſapientiæ modum. *Difficile omnibus ſtudiis temperare, ſed huic vtique.*

14. Ob

ſequi optimos, nihil appetere [14] ob iactationem, nihil ob formidinem recuſare, ſimúl- A
que anxius & intentus agere. Non ſanè aliàs exercitatior magiſque in ambiguo Britan-
nia fuit. trucidati veterani, [15] incenſæ coloniæ, intercepti exercitus. tum de ſalute, mox de
victoriâ certauêre. Quæ cuncta & ſi conſiliis ductúque alterius agebantur, ac ſumma
rerum & reciperatæ prouinciæ gloria in ducem ceſſit; [16] artem & vſum & ſtimulos
addidêre iuueni: intrauitque animum militaris gloriæ cupido, ingrata temporibus, qui-
bus ſiniſtra erga eminentes interpretatio, nec minus periculum ex magnâ famâ, quàm
ex malâ. Hinc ad capeſſendos magiſtratus in vrbem digreſſus, Domitiam Decidianam
ſplendidis natalibus ortam ſibi iunxit. idque matrimonium ad maiora nitenti, decus
ac robur fuit. vixerúntque mirâ concordiâ, per mutuam caritatem, & inuicem ſe ante-
ponendo, niſi quòd in bonâ vxore [17] tanto maior laus, quanto in malâ plus culpæ eſt.
Sors quæſturæ prouinciam Aſiam, proconſulem Saluium Titianum dedit. quorum
neutro corruptus eſt: quamquam & prouincia diues ac parata peccantibus, & procon-
ſul in omnem auiditatem pronus, quantalibet facilitate redempturus eſſet mutuam diſſi- B
mulationem mali. Auctus eſt ibi filiâ in ſubſidium, & ſolatium ſimul. Nam filium an-
tè ſublatum, breui amiſit. Mox inter quæſturam, ac tribunatum plebis, atque etiam
ipſum tribunatus annum quiete & otio tranſit, gnarus ſub Nerone temporum, quibus
inertia pro ſapientiâ fuit. Idem præturæ tenor, & ſilentium. nec enim iuriſdictio obue-
nerat. Ludos, & inania honoris, [18] modo rationis atque abundantiæ duxit, vti longè à
luxuriâ, ita famæ propior. Tum electus à Galbâ ad dona templorum recognoſcenda,
diligentiſſimâ conquiſitione fecit, ne cuius alterius ſacrilegium reſp. quàm Neronis ſen-
ſiſſet. Sequens annus graui vulnere animum domúmque eius afflixit. nam claſſis Otho-
niana licenter vaga [19] dum in templo (Liguriæ pars eſt) hoſtiliter populatur, matrem
Agricolæ in prædiis ſuis interfecit: prædiaque ipſa, & magnam patrimonij partem diri-
puit, quæ cauſſa cædis fuerat. Igitur ad ſollennia pietatis profectus Agricola, nuntio af-
fectati à Veſpaſiano imperij deprehenſus, ac ſtatim in partes tranſgreſſus eſt. Initia prin-
cipatus ac ſtatum vrbis Mucianus regebat, admodum iuuene Domitiano, & ex paternâ C
fortunâ tantùm licentiam vſurpante. Is miſſum ad dilectus agendos Agricolam, inte-
gréque ac ſtrenuè verſatum, viceſimæ legioni tardè ad ſacramentum tranſgreſſæ præ-
poſuit, vbi deceſſor ſeditioſè agere narrabatur: quippe legatis quoque conſularibus ni-
mia ac formidoloſa erat. Nec legatus prætorius ad cohibendum potens, incertum ſuo
an militum ingenio: ita ſucceſſor ſimul & vltor electus, rariſſimâ moderatione maluit
videri inueniſſe bonos quàm feciſſe. Præerat tunc Britanniæ Vectius Bolanus, placidiùs
quàm feroci prouinciâ dignum eſt. temperauit Agricola vim ſuam, ardoremque com-
peſcuit, ne increſceret, peritus obſequi, eruditúſque vtilia honeſtis miſcere. Breuì dein-
de Britannia conſularem Petilium Cerialem accepit. [20] Habuerunt virtutes ſpatium
exem-

14 OB IACTATIONEM.] *Ita Rhenanus. Venetus,* in iactationem, *alij libri particulâ vtraque vacui. Scribo,* appetere iactatione.

15. INCENSÆ COLONIÆ.] *Coloniam vnicam deletam reperio Camalodunum. Tacito ipſi id crede lib. XIV. atque hoc ipſo libello, infrà. Magis ergo ex rei fide ſcribes,* incenſa colonia.

16. ARTEM ET VSVM ET STIMVLOS.] *Commodiùs, ut fallor:* artem tamen & vſum.

17. TANTO MAIOR LAVS.] *Aſſentior verò Pichenæ,* tanto minor laus, *ingenioſè aſſerenti. Quod ego tamen aliter ab illo explico. Non eſt maxima laus in feminâ bonam eſſe, & mariti ſequentem. quid ita? quia ſic facta à naturâ eſt, mitis, mollis, imbecilla, ad parendum. Si ergo non facit; tanto plus culpanda, quia & in naturam pugnat. At illa vult, vitio carere laudem non eſſe: quod ita eſt; ſed nihil ad iſtam feminam, quam non dicit non malam, ſed bonam fuiſſe.*

18. MODO RATIONIS ATQVE ABVNDANTIÆ.] *Id eſſet modo quodam & temperie inter rationem, & abundantiam. Rationem, quæ diſſuadet in talibus effundere. Subiit aliquando legere:* moderatio- D
nis ſuæ atque. *vel potiùs,* moderationi, ſatiſque abundantiæ. *Vtrique ſatisfecit, & Moderationi, & Abundantiæ: medius igitur.*

19. DVM IN TEMPLO.] *Audio Sauillium (videre nondum contigit, etſi valdè optanti) correxiſſe:* Dum Intemelio: *certè acutè & ſagaciter, quantum poteſt. Fuluium tamen in veteri codice repperiſſe ait:* Dum Intemelium, Liguriæ vrbs eſt. *In re conſentio, in verbo mutem:* Dum Intemelios. *Nam populi ſunt hoc nomine: & pro vrbe, aut ſingulariè ſi legas, vix phraſis & textus admittit.*

20. HABVERVNT VIRTVTES.] *Ego ſic lego.* Habuerunt virtutes ſpatium & exemplum. Sed primò Cerialis modò labores, &c. *Hæc ſententia:* Cerialis

A exemplorum. * Sed primò Cerialis modò labores & diſcrimina, mox & gloriam com-
municabat: ſæpe parti exercitus in experimentum, aliquando maioribus copiis ex euen-
tu præfecit. nec Agricola vnquam in ſuam famam geſtis exſultauit, ad auctorem &
ducem, vt miniſter, fortunam referebat: ita virtute in obſequendo, verecundiâ in præ-
dicando, extra inuidiam, nec extra gloriam erat. Reuertentem ab legatione legionis di-
uus Veſpaſianus inter patricios aſciuit, ac deinde prouinciæ Aquitaniæ præpoſuit, ſplen-
didæ in primis dignitatis adminiſtratione, ac ſpe conſulatus cui deſtinarat. Credunt ple-
rique militaribus ingeniis ſubtilitatem deeſſe, quia caſtrenſis iuriſdictio ſecura & obtu-
ſior, ac plura manu agens, calliditatem fori non exerceat. Agricola naturali pruden-
tiâ, quamuis inter togatos, facilè iuſteque agebat. Iam verò tempora curarum remiſſio-
numque diuiſa. vbi conuentus ac iudicia poſcerent; grauis, intentus, ſeuerus, & ſæpiùs
miſericors: vbi officio ſatisfactum, nulla vltrà poteſtatis perſona. triſtitiam & arrogan-
tiam, & auaritiam exuerat: nec illi, quod eſt rariſſimum, aut facilitas auctoritatem, aut
B ſeueritas amorem deminuit. Integritatem atque abſtinentiam in tanto viro referre, in-
iuria virtutum fuerit. Ne famam quidem, cui etiam ſæpè boni indulgent, oſtentandâ
virtute, aut per artem quæſiuit: procul ab æmulatione aduerſus collegas, procul à con-
tentione aduerſus procuratores. & vincere inglorium, & atteri ſordidum arbitrabatur.
Minùs triennium in eâ legatione detentus, ac ſtatim ad ſpem Conſulatus reuocatus eſt,
comitante opinione Britanniam ei prouinciam dari, nullis in hoc ſuis ſermonibus, ſed
quia par videbatur. haut ſemper errat fama, aliquando & eligit. Conſul egregiæ tum
ſpei filiam iuueni mihi deſpondit, ac poſt conſulatum collocauit, & ſtatim Britanniæ
præpoſitus eſt, adiecto pontificatus ſacerdotio. Britanniæ ſitum populoſque multis ſcri-
ptoribus memoratos, non in comparationem curæ ingeniíve referam; ſed quia tum
primùm perdomita eſt. itaque quæ priores nondum comperta, eloquentiâ percoluere,
rerum fide tradentur. Britannia inſularum quas Romana notitia complectitur maxi-
ma, [21] ſpatio ac cælo in Orientem Germaniæ, in Occidentem Hiſpaniæ obtenditur:
Gallis in Meridiem etiam inſpicitur: Septentrionalia eius, nullis contrà terris, vaſto at-
C que aperto mari pulſantur. Formam totius Britanniæ Liuius veterum, Fabius Ruſtica
recentium, eloquentiſſimi auctores, oblongæ ſcutulæ vel bipenni aſſimilauere. & eſt
ea facies citra Caledoniam, vnde & in vniuerſum fama eſt tranſgreſſa. ſed immenſum
& enorme ſpatium procurrentium extremo iam litore terrarum, velut in cuneum te-
nuatur. Hanc oram nouiſſimi maris tunc primùm Romana claſſis circumuecta, inſu-
lam eſſe Britannicam affirmauit, ac ſimul [22] incognitas ad id tempus inſulas, quas Or-
cadas vocant, inuenit, domuitque. diſpecta eſt & Thyle, quam hactenus nix, & hiems
abdebat. ſed mare pigrum & graue remigantibus perhibent. ne ventis quidem proinde
attolli: credo quòd rariores terræ monteſque, cauſſa ac materia tempeſtatum, & pro-
funda moles continui maris, tardiùs impellitur. Naturam Oceani atque æſtus neque
quærere huius operis eſt, ac multi rettulere. vnum addiderim: nuſquam latiùs domi-
nari mare, multum fluminum huc atque illuc ferre, nec littore tenus accreſcere aut re-
ſorberi, ſed influere penitus atque ambire, etiam iugis atque montibus inſeri velut in
D ſuo. Ceterùm Britanniam qui mortales initio coluerint, indigenæ an aduecti, vt inter
Barbaros, parum compertum. Habitus corporum varij: atque ex eo argumenta. nam-
que [23] rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus, Germanicam originem
adſeue-

Cerialis & ſpatium campúmque exercendis virtutibus dedit, & exemplum. Ipſe enim bonus ſtrenuuſq; dux. Sed tamen initio, labores dumtaxat & pericula cum Agricolâ partiebatur: mox, virtute eius clarè cognitâ, etiam laudem. Pichena autem retinet vulgatam, & capit de vtriuſque virtutibus, Cerialis & Agricolæ, quæ ſpatium habuerint exempla prodendi.

21. SPATIO AC CÆLO.] *Quid ſibi velint hæc verba, quærunt: nec immeritò. Aio diſtinctione illuſtranda:* maxima ſpatio, ac cælo in Orientem. *Eſt maxima ſpatio: ſi cælum intueâre, & ab eo ſitum, in Orientem Germaniæ obiacet.*

22. INCOGNITAS AD ID TEMPVS INSVLAS] *Si nunc demum inuenta, falſum quod Euſebius Chronico tradidit:* Claudius de Britannis triumphauit, & Orchadas inſulas Rom. adiecit imperio. *quem tamen plerique Epitomarij ſcriptores ſecuti ſunt.*

23. RVTILÆ CALEDONIAM HABITANTIVM.] *Adſpexit, imò tranſcripſit in parte hunc locum Iornandes*

aſſeuerant. Silurum colorati vultus, & torti plerumque crines, & poſitu contra Hiſpaniam, Iberos veteres traieciſſe, eaſque ſedes occupaſſe fidem faciunt. proximi Gallis, & ſimiles ſunt: ſeu durante originis vi; ſeu procurrentibus in diuerſa terris, poſitio cæli corporibus habitum dedit. in vniuerſum tamen æſtimanti, Gallos vicinum ſolum occupaſſe, credibile eſt. Eorum ſacra deprehendas, ſuperſtitionum perſuaſione. Sermo haut multum diuerſus. in depoſcendis periculis eadem audacia; & vbi aduenere, in detractandis eadem formido. plus tamen ferociæ Britanni præferunt, vt quos nondum longa pax emollierit. nam Gallos quoque in bellis floruiſſe accepimus. mox ſegnitia cum otio intrauit, amiſsâ virtute pariter ac libertate. quod Britannorum olim victis euenit, ceteri manent quales Galli fuerunt. In pedite robur, quædam nationes & curru prœliantur. honeſtior auriga, clientes propugnant. olim regibus parebant, nunc per principes factionibus & ſtudiis trahuntur. nec aliud aduerſus validiſſimas gentes pro nobis vtilius, quàm quod in commune non conſulunt. Ratus duabus tribuſque ciuitatibus, ad propulſandum commune periculum * conuentus: [24] ita dum ſinguli pugnant, vniuerſi vincuntur. Cælum crebris imbribus ac nebulis fœdum. aſperitas frigorum abeſt. [25] Dierum ſpatia vltra noſtri orbis menſuram, & nox clara, & extremâ Britanniæ parte breuis, vt finem atque initium lucis exiguo diſcrimine internoſcas. Quòd ſi nubes non officiant, aſpici per noctem Solis fulgorem, nec occidere & exſurgere, ſed tranſire affirmant. ſcilicet extrema & plana terrarum humili vmbrâ non erigunt tenebras, [26] infraque cælum & ſidera nox cadit. Solum præter oleam vitemque & cetera calidioribus terris oriri ſueta, patiens frugum, fecundum. tarde mitescunt, citò proueniunt. eademque vtriuſque rei cauſſa, multus humor terrarum, cælique. Fert Britannia aurum & argentum & alia metalla, pretium victoriæ. gignit & Oceanus margarita, ſed ſubfuſca ac liuentia. Quidam artem abeſſe legentibus arbitrantur. nam in rubro mari viua ac ſpirantia ſaxis auelli, in Britanniâ prout expulſa ſint colligi. ego faciliùs crediderim naturam margaritis deeſſe, quàm nobis auaritiam. Ipſi Britanni dilectum, ac tributa, & iniuncta imperij munera impigrè obeunt, ſi iniuriæ abſint: has ægrè tolerant, iam domiti vt pareant, nondum vt ſeruiant. Igitur primus omnium Romanorum D. Iulius cum exercitu Britanniam ingreſſus, quamquam proſperâ pugnâ terruerit incolas, ac litore potitus ſit, poteſt videri oſtendiſſe poſteris non tradidiſſe. Mox bella ciuilia, & in rempublicam verſa Principum arma, ac longa obliuio Britanniæ etiam in pace. Conſilium id diuus Auguſtus vocabat, [27] Tiberius præcipuè. Agitaſſe C. Cæſarem de intrandâ Britanniâ ſatis conſtat, ni velox ingenio, mobilis pœnitentiâ, & in-

* Vel, conſenſus.

nandes De origine Gotharum: Silurum (*malè in eo, ſylorum*) colorati vultus, torto plerique crine & nigro naſcuntur. Calidoniam verò incolentibus rutilæ comæ, corpora magna ſed fluida, qui Gallis ſiue Hiſpanis à quibuſque attenduntur adſimiles.

24. ITA DVM SINGVLI PVGNANT.] *Dictum, quod ætas noſtra & alia comprobauit. Iuſtinus eleganter lib.* VIII. Græciæ ciuitates dum imperare ſingulæ cupiunt, Imperium omnes perdiderunt. Quippe in mutuum exitium ſine modo ruentes, omnibus perire quod ſingulæ amitterent, non niſi oppreſſæ ſenſerunt.

25. DIERVM SPATIA.] *Res hodie teſtis: atque etiam viri ab illo æuo. Scriptor Panegyricus ad Conſtantinum, de Britanniâ:* Longiſſimæ dies, & nullæ ſine aliquâ luce noctes. dum illa litorum extrema planities non attollit vmbras, noctiſque metam cæli & ſiderum tranſit aſpectus. *cauſâ tamen futili & à ſolo petitâ, quæ reuera à ſole. Sed nimirum arator ille palàm argutiolam à noſtra hic ſumpſit*: Scilicet extrema & plana terrarum humili vmbrâ non erigunt tenebras, infraque cælum & ſidera nox cadit. *Plinius de longiſſimis diebus:* In Italiâ horarum quindecim. in Britanniâ * ſeptemdecim, vbi æſtate lucidæ noctis, haud dubiè repromittunt id quod ratio cogit credi, Solſtitij diebus accedente Soli propiùs verticem mundi, anguſto lucis ambitu, ſubiecta terræ continuos dies habere ſenis menſibus, noctesque è diuerſo ab brumam remoto. *Quem corriga tranſiens*, haud dubiè repromunt.

* Imò & ſuprà octodecim in extremâ eius parte.

26. INFRAQVE CÆLVM ET SIDERA.] *Id eſt (pro Taciti ſenſu) nox ibi humilis, quia ab vmbris eſt; vmbra autem non illic eriguntur: ergo longi dies, & ſerena noctes, at ſidera lucem ſuam ſpargunt, ſine obſtacula. Nos alias cauſſas ſcimus, & à Solis curſu.*

27. TIBERIVS PRÆCIPVE.] *Valdè blanditur mihi correctio*, Tiberius præceptum. *Hoc ſenſu: Abſtinere à Britanniâ Auguſtus conſilio viſus: Tiberius, præcepto. atque id vterque præ ſe ferebat. Reſpicit in Auguſto illud, quod Annali primo de eo ſcriptum* Addideratque conſiliũ coërcendi intra termi-

A & ingentes aduerſus Germaniam conatus fruſtrà fuiſſent. Diuus Claudius auctor operis, tranſuectis legionibus auxiliſque, & aſſumto in partem rerum Veſpaſiano. quod initium venturæ mox fortunæ fuit, domitæ gentes, capti reges, & monſtratus fatis Veſpaſianus. Conſularium primus Aulus Plautius præpoſitus, ac ſubinde Oſtorius Scapula, vterque bello egregius: redactáque paullatim in formam prouinciæ proxima pars Britanniæ. addita inſuper veteranorum colonia. quædam ciuitates Cogiduno regi donatæ. is ad noſtram vſque memoriam fidiſſimus manſit, vetere ac iam pridem receptâ populi Romani conſuetudine, vt haberet inſtrumenta ſeruitutis & reges. Mox Didius Gallus parta à prioribus continuit, paucis admodum caſtellis in vlteriora promotis, per quæ fama aucti officij quæreretur. Didium Veranius excepit, iſque intra annum exſtinctus eſt. Suetonius hinc Paullinus biennio proſperas res habuit, ſubactis nationibus firmatiſque præſidiis: quorum fiduciâ Monam inſulam vt vires rebellibus miniſtrantem aggreſſus, terga occaſioni patefecit. Namque abſentiâ legati remoto metu, Britanni agitare inter ſe mala

B ſeruitutis, conferre iniurias, & interpretando accendere. *Nihil profici patientiâ, niſi vt grauiora tamquam ex facili tolerantibus imperentur. ſingulos ſibi olim reges fuiſſe, nunc binos imponi; è quibus legatus in ſanguinem, procurator in bona ſæuiret. æquè diſcordiam præpoſitorum, æquè concordiam ſubiectis exitioſam:* [28] *alterius manus centuriones, alterius vim & contumelias miſcere: nihil iam cupiditati, nihil libidini exceptum. in prælio fortiorem eſſe qui ſpoliet, nunc ab ignauis plerumque & imbellibus eripi domos, abſtrahi liberos, iniungi dilectus, tamquam mori tantùm pro patriâ neſcientibus. quantum enim tranſiſſe militum, ſi ſeſe Britanni numerent? ſic Germanias excuſſiſſe iugum, & flumine non Oceano defendi: ſibi patriam, coniuges, parentes; illis auaritiam & luxuriam cauſſas belli eſſe. receſſuros vt diuus Iulius receſſiſſet, modò virtutes maiorum ſuorum æmularentur: néve prælij vnius aut alterius euentu paueſcerent. plus impetus, maiorem conſtantiam penes miſeros eſſe. iam Britannorum etiam deos miſereri, qui Romanum ducem abſentem,* [29] *qui relegatum in aliâ inſulâ exercitum detinerent: iam ipſos, quod difficillimum fuerit, deliberare. porrò in eiuſmodi conſilijs periculoſius eſſe deprehendi, quàm audere.* His atque talibus inuicem inſtincti, Voadicâ generis

C regij feminâ duce (neque enim ſexum in imperiis diſcernunt) ſumsêre vniuerſi bellum: ac ſparſos per caſtella milites conſectati, expugnatis præſidiis, ipſam coloniam inuasêre, vt ſedem ſeruitutis. nec vllum in Barbaris ſæuitiæ genus omiſit ira & victoria. Quòd niſi Paullinus, eo cognito prouinciæ motu, properè ſubueniſſet, amiſſa Britannia foret: quam vnius prœlij fortunâ veteri patientiæ reſtituit, tenentibus arma pleriſque, quos conſcientia defectionis, & proprius ex legato timor agitabat. Hic cùm egregius cetera, arroganter in deditos, & vt ſuæ quoque iniuriæ vltor, duriùs conſuleret; miſſus Petronius Turpilianus tamquam exorabilior, & delictis hoſtium nouus, eoque pœnitentiæ mitior. compoſitis prioribus nihil vltrà auſus, Trebellio Maximo prouinciam tradidit. Trebellius ſegnior & nullis caſtrorum experimentis, comitate quâdam curandi prouinciam tenuit. Didicêre iam Barbari quoque ignoſcere vitiis blandientibus. & interuentus ciuilium armorum præbuit iuſtam ſegnitiæ excuſationem. ſed diſcordiâ laboratum, cùm aſſuetus expeditionibus miles otio laſciuiret. Trebellius fugâ ac latebris

D vita-

terminos imperij, incertum metu an per inuidiam. *At hoc Auguſtanum conſilium Tiberius*, qui omnia dicta factaque eius vice legis obſeruabat, (*ipſe ita apud Tac. loquitur IV. Annal.*) *habebat vt præceptum, ſiue interdictum. Cauſſa porrò ipſa huius conſilij in Strabone ſunt, lib. IV. iuſta, & ex mente, niſi fallor, Auguſti. Ait enim Principem contentum fuiſſe amicitiam cum Britannis colere. & tributi loco neſcio quid minutarum rerum accipere:* Ὥστ, *addit*, μηδὲν δεῖν φρουρᾶς τῆς νήσου. Τοὐλάχιστον γὰρ ἑνὸς τάγματος χρῄζοι ἄν, καὶ ἱππικοῦ τινος, ὥστε καὶ φόρους ἀπάγεσθαι παρ' αὐτῶν. εἰς ἴσον δὴ καθίσατο τοῦτο τὸ ἀνάλωμα τῇ στρατιᾷ τοῖς προσφερομένοις χρήμασιν. ἀνάγκη γὰρ μειοῦσθαι τὰ τέλη φόρων ἐπιβαλλομένων, ἅμα δὲ καὶ κινδύνους ἀπαντᾶν τινας, βίας ἐπαγομένης.

28. ALTERIVS MANVS CENTVRIONES.] *Carriga*, alterum manus, centuriones; alterum, vim & contumelias miſcere. *Legatus quidem, inquiunt, manus militum & centuriones immittit: procurator vim & contumelias infert. Fortaſſe etiam melius:* Alternis manus, centuriones; alternis, vim & contumelias miſcere: *vt velit eos alternis, & viciſſitudine quadam ſæuiſſe. Imò, fortè etiam:* alterius munus, centuriones. *Alter velut pro munere & ordinariâ operâ habet, immittere Centuriones & milites: alter, &c.*

29. QVI RELEGATVM.] *Placet. nec malè tamen,* religatum.

viratâ exercitus irâ, indecorus atque humilis, precariò mox præfuit: ac velut pacti, exer- A
citus licentiam, dux ſalutem. hæc ſeditio ſine ſanguine ſtetit. Nec Vectius Bolanus, ma-
nentibus adhuc ciuilibus bellis, agitauit Britanniam diſciplinâ. [30] eadem inertia erga
hoſtes, ſimilis petulantia caſtrorum: niſi quòd innocens Bolanus, & nullis delictis inui-
ſus, caritatem parauerat loco auctoritatis. Sed vbi cum cetero orbe Veſpaſianus & Bri-
tanniam reciperauit, magni duces, egregij exercitus, minuta hoſtium ſpes: & terrorem
ſtatim intulit Petilius Cerialis, Brigantum ciuitatem, quæ numeroſiſſima prouinciæ
totius perhibetur, aggreſſus. multa prœlia, & aliquando non incruenta: magnámque
Brigantum partem aut victoriâ amplexus, aut bello. Et cùm Cerialis quidem alterius
ſucceſſoris curam famámque obruiſſet, ſuſtinuit quoque molem Iulius Frontinus vir
magnus quantum licebat, validámque & pugnacem Silurum gentem armis ſubegit,
ſuper virtutem hoſtium locorum quoque difficultates eluctatus. Hunc Britanniæ ſta-
tum, has bellorum vices mediâ iam æſtate tranſgreſſus Agricola inuênit, cùm & mili-
tes velut omiſsâ expeditione ad ſecuritatem, & hoſtes ad occaſionem verterentur. Or- B
douicum ciuitas haut multò ante aduentum eius, alam in finibus ſuis agentem, propè
vniuerſam obtriuerat: eoque initio erecta prouincia, [31] vt quibus bellum volentibus
erat, probare exemplum, aut recentis legati animum opperiri. Tum Agricola, quam-
quam tranſacta æſtas, ſparſi per prouinciam numeri, præſumta apud militem illius an-
ni quies, tarda & contraria bellum inchoaturo, & pleriſque cuſtodiri ſuſpecta potiùs vi-
debatur, ire obuiàm diſcrimini ſtatuit: contractiſque legionum vexillis & modicâ au-
xiliorum manu, quia in æquum digredi Ordouices non audebant, ipſe ante agmen,
quò ceteris par animus ſimili periculo eſſet, erexit aciem. cæſáque propè vniuersâ gente,
non ignarus inſtandum famæ, ac prout prima ceſſiſſent, fore vniuerſa. *Monam inſu-
lam, cuius poſſeſſione reuocatum Paullinum rebellione totius Britanniæ ſuprà memo-
raui, redigere in poteſtatem animo intendit. Sed vt in dubiis conſiliis, naues deerant,
ratio & conſtantia ducis tranſuexit: depoſitis omnibus ſarcinis, lectiſſimos auxiliarium,
quibus nota vada, & patrius nandi vſus, quo ſimul ſeque & arma & equos regunt, ita C
repentè immiſit, vt obſtupefacti hoſtes qui claſſem, qui naues, qui mare exſpectabant,
nihil arduum aut inuictum crediderint ſic ad bellum venientibus. Ita petitâ pace, ac
deditâ inſulâ, clarus ac magnus haberi Agricola: quippe cui ingredienti prouinciam,
quod tempus alij per oſtentationem aut officiorum ambitum tranſigunt, labor & peri-
culum placuiſſet. Nec Agricola proſperitate rerum in vanitatem vſus, expeditionem
aut victoriam vocabat, victos continuiſſe: ne laureatis quidem geſta proſecutus eſt, ſed
ipsâ diſſimulatione famæ famam auxit, æſtimantibus quantâ futuri ſpe tam magna ta-
cuiſſet. Ceterùm animorum prouinciæ prudens, ſimulque doctus per aliena experi-
menta, parum profici armis ſi iniuriæ ſequerentur, cauſſas bellorum ſtatuit exſcindere,
à ſe ſuiſque orſus, primam domum ſuam coërcuit, quod pleriſque haut minùs arduum
eſt, quàm prouinciam regere: nihil per libertos ſeruoſque publicæ rei: non ſtudiis priua-
tis, nec ex commendatione aut precibus centurionum milites aſcire, ſed optimũ quem-
que fideliſſimum putare: omnia ſcire, [32] non omnia exſequi: paruis peccatis veniam,
magnis ſeueritatem commodare: nec pœnâ ſemper, ſed ſæpiùs pœnitentiâ contentus D
eſſe: *officiis & adminiſtrationibus potiùs non peccaturos, quàm damnare cùm peccaſ-
ſent. Frumenti & [33] tributorum auctionem æqualitate munerum mollire, circumciſis
quæ in quæſtum reperta, ipſo tributo grauiùs tolerabantur. namque per ludibrium aſ-
ſidere

* *Deeſt vox præficere, aut alia ſimilis.*

30. EADEM INERTIA.] *Poëta ergo illi non fides, qui Bolanum hunc magnum bellatorem facit apud filium, & trophaa eius Britannica oſtendit. Statium dico, in Siluis libro V. ad Criſpinum:*

Cernis adhuc titulos, hunc ipſe vacãtibus armis
Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.

quæq. alia in eodem Protreptico vatum more inflat.

31. VT QVIBVS BELLVM VOLENTIBVS ERAT.] *Vellem*, vt quibuſque.

32. NON OMNIA EXSEQVI.] *Notabis* Exſequi *hic valere*, punire, vlciſci. *quod in Suetonij Iulio, cap* LXVII. *Veſpaſ. cap.* XIV. *Caligulâ, cap.* XII. *in Senecâ, & alibi obſeruatum.*

33. TRIBVTORVM AVCTIONEM.] *Legam*, exactionem. *niſi tamen tributa aucta recenter intelligis; quod Veſpaſianus fecerat, vt in Suetonio legas.*

34. CLAV-

A ſidere [34] clauſis hotteis, & emete vltro frumenta, ac vender[illegible] de-uortia itinerum & longinquitas tegionum indic[illegible]bat[illegible] vt [illegible] a proximis hibernis in remota & auia deferrent, donec quod omn[illegible] in p[illegible] erat, pauc[illegible] fie-ret. Hæc primo ſtatim anno comprimendo, egtegiam famam paci circumdedit: quæ vel incuria, vel tolerantiâ ptiotum, haut minùs q[illegible] bell[illegible] timebatur. Sed [illegible] æſtas aduenit, contracto exetcitu, militum in agmine laudare modeſtiam, diſiectos coercere: loca caſtris ipſe capere, æſtuatia ac ſiluas ipſe p[illegible]tentare: [illegible] nihil [illegible] apud [illegible] quietum pati, quo minùs ſubitis excurſibus popularetur. atque vbi ſatis terruerat, par-cendo [illegible]ſus *ittitamenta pacis oſtent[illegible]te. Quibus [illegible] quæ in illum diem ex æquo egerant, datis obſidibus itam poſuere, & præſidiis caſt[illegible]liſque circum-datæ, tantâ tatione curáque, vt nulla antè Britanniæ noua pars [illegible] acceſſita [illegible]. Se-quens hiems ſalubertimis conſiliis abſumta. namque vt homines d[illegible]ſperſi ac rudes, eoque bello faciles, quieti & otio per voluptates aſſueſcerent: hortari priuatim, adiuuare publicè, vt templa, fota, domus exſtruerent, laudando promtos, & caſtigando ſegnes.

B ita honotis æmulatio, pro neceſſitate erat. Iam veto principum filios liberalibus attibus erudire, & ingenia Britannorum ſtudiis Gallorum anteferre, vt qui modò linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiſcerent. inde etiam habitus noſtri honor, & frequens toga. paullatímque diſceſſum ad delinimenta vitiotum, porticus, & bal-nea, & conuiuiorum elegantiam. idque apud imperitos humanitas vocabatur, cum pars ſeruitutis eſſet. Tertius expeditionum annus nouas gentes aperuit, vaſtatis vſque ad Taum (æſtuario nomen eſt) nationibus. quâ formidine territi hoſtes, quamquam conflictatum ſæuis tempeſtatibus exetcitum, laceſſere non auſi. ponendiſque inſuper caſtellis ſpatium fuit. Adnotabant periti, non alium ducem opportunitates locorum ſapientiùs legiſſe, nullum ab Agricolâ poſitum caſtellum aut vi hoſtium expugnatum, aut pactione ac fugâ deſertum. crebræ eruptiones. nam aduerſus motas obſidionis, an-nuis copiis firmabantur. ita intrepida ibi hiems, & ſibi quiſque præſidio, irritis hoſti-bus, eoque deſperantibus, quia ſoliti plerumque damna æſtatis hibetnis euentibus pen-

C ſare, tum æſtate atque hieme iuxtâ pellebantur. Nec Agricola vnquam per alios geſta auidus intercepit; ſeu centurio, ſeu præfectus, incotruptum facti teſtem habebat. Apud quoſdam acerbior in conuiciis narrabatur, vt bonis comis, ita aduerſus malos iniucun-dus. ceterùm ex iracundiâ nihil ſuper erat. ſecretum & ſilentium eius non timeres. ho-neſtius putabat offendere, quàm odiſſe. Quarta æſtas obtinendis quæ percurrerat in-ſumta. ac ſi virtus exercituum & Romani nominis glotia pateretur, inuentus in ipsâ Britanniâ tetminus. Nam Glota & Bodotria, diuerſi maris æſtu per immenſum reue-cti, anguſto tertarum ſpatio dirimuntur. quod tum præſidiis firmabatur: atque om-nis

*Ibi. irritamenta

34. CLAVSIS HORREIS.] *An publicis horreis, in qua Publicani frumenta Decumarum condiderant? & quamquam haberent fortaſſe domi frumenta, co-gebantur ab iſtis emere. Talia ſanè horrea in prouin-ciis, & de iis Tacitus in Aegypto*: Germanicum a-pertis horreis pretia frugum leuaſſe, *inter popu-laria eius facta. An* ludibrium *hoc (eâ voce vitur) ſpectat proprio horrea? quæ claudebant Publicani, ne-*

D *que aperiri volebant, niſi pacti arbitrio ſua ſuper De-cumis eſſent. Tale ſanè Cicero Verri obiicit, in libro tertio: atque edictum etiam vulgaſſe in aratores*, Ne tollas ex areâ, niſi pactus eris. *Itaque pacisci pro libidine Publicanorum debebant, qui, vt idem ait*, di-midias partes *pro Decumis auferebant. Quid dein-de?* emere vltrò cogebantur, *inquit. Cum videlicet tantum frumenti attributum iam Publicanis eſſet, ij rurſum vendebant aratoribus, iubebántque emere. Sa-tis? imò amplius, etiam* vendere. *Quomodo? cùm grandi pecuniâ ſuum vendidiſſent, redibant, & quaſi in vſum militum, eorúmque annonas, emebant: ſed vili pretio ſcilicet, & quod Præſes aut potiùs Procu-rator Principis, ex eius re, dixiſſet. Id quoque à Verri-nis factum: vbi omnes hæ fraudes relatæ & reuelatæ ob illuſtri Oratore.*

35. DEVORTIA ITINERVM.] *Iterùm ex Cice-rone (nam quis fraudes meliùs retegat?) lux eſto. Frumenti æſtimatio introducta fuit, ſed primò, in-quit, in commodum aratoris*, cùm in eum locum, quò imperabatur, frumentum portare nollet. *Quid fecerunt boni Præſides?* Inſtituerunt ſemper ad vltima ac difficillima loca apportandum fru-mentum imperare, vt vecturæ difficultate ad quam vellent æſtimationem peruenirent. *Et id vulgò factum oſtendit, non ſolùm à Verre aliqua. At Agricola emendauit, ſicúmque poſteà Valerianus man-dauit*: Ne præſes prouincialem aut poſſeſſorem cogat frumenta illic, vbi non habet, dare; equum, vbi non poteſt, paſcere. Quia, *inquit*, non eſt vlla prouiſio melior, quàm vt in locis ſuis erogentur, quæ naſcuntur, ne aut vehiculis aut ſumptibus remp. grauent.

nis propior ſinus tenebatur, ſummotis velut in aliam inſulam hoſtibus. Quinto expedi- A
tionum anno naue primâ tranſgreſſus, ignotas ad id tempus gentes crebris ſimul ac pro-
ſperis prœliis domuit: eámque partem Britanniæ quæ Hiberniam aſpicit, copiis inſtru-
xit,[36] in ſpem magis quàm ob formidinem. ſi quidem Hibernia medio inter Britan-
niam atque Hiſpaniam ſita, & Gallico quoque mari opportuna, valentiſſimam imperij
partem magnis inuicem vſibus miſcuerit. Spatium eius ſi Britanniæ comparetur an-
guſtius, noſtri maris inſulas ſuperat. Solum cælumque & ingenia cultuſque hominum
haut multum à Britanniâ differunt. meliùs aditus portuſque per commercia & nego-
tiatores cogniti. Agricola expulſum ſeditione domeſticâ vnum ex regulis gentis exce-
perat, ac ſpecie amicitiæ in occaſionem retinebat. Sæpè ex eo audiui, legione vnâ & mo-
dicis auxiliis debellari obtinerique Hiberniam poſſe. Idque etiam aduerſus Britanniam
profuturum, ſi Romana vbique arma, & velut è conſpectu libertas tolleretur. Cete-
* Alij, amplas ciuitates. rùm æſtate quâ ſextum officij annum inchoabat, * ampla ciuitate trans Bodotriam * ſi-
* ſitas. ta, quia motus vniuerſarum vltrà gentium, & infeſta hoſtili exercitu itinera timebantur;
* Rhen. potiùs * portus claſſe explorauit: quæ ab Agricolâ primùm aſſumta in partem virium, ſequeba- B
tur egregiâ ſpecie, cùm ſimul terrâ, ſimul mari bellum impelleretur: ac ſæpè iiſdem ca-
ſtris pedes equeſque & nauticus miles mixti copiis & lætitiâ, ſua quiſque facta, ſuos ca-
ſus attollerent: ac modò ſiluarum & montium profunda, modò tempeſtatum ac flu-
ctuum aduerſa, hinc terra & hoſtis, [37] hinc auctus Oceanus militari iactantiâ compara-
rentur. Britannos quoque, vt ex captiuis audiebatur, viſa claſſis obſtupefaciebat, tam-
quam aperto maris ſui ſecreto vltimum victis perfugium clauderetur. Ad manus & ar-
ma conuerſi Caledoniam incolentes populi paratu magno, maiore famâ, vti mos eſt de
* Fortè, oppugnauêre ignotis, [38] * oppugnaſſe vltrò, caſtella adorti, metum vt prouocantes addiderant:
regrediendumque citra Bodotriam, & excedendum potiùs, quàm pellerentur, ſpecie
prudentium ignaui admonebant. cùm interim cognoſcit, hoſtes pluribus agminibus
irrupturos. Ac ne ſuperante numero, & peritiâ locorum circumirentur, diuiſo & ipſe
in tres partes exercitu inceſſit. Quod vbi cognitum hoſti, mutato repentè conſilio, vni-
uerſi nonam legionem vt maximè inualidam, nocte aggreſſi inter ſomnum ac trepida- C
tionem cæſis vigilibus irrupêre. Iámque in ipſis caſtris pugnabant, cùm Agricola iter
hoſtium ab exploratoribus edoctus, & veſtigiis inſecutus, velociſſimos equitum pedi-
tumque aſſultare tergis pugnantium iubet, mox ab vniuerſis adiici clamorem. & pro-
pinquâ luce fulſere ſigna. ita ancipiti malo territi Britanni: & Romanis redit animus; ac
ſecuri pro ſalute, de gloriâ certabant. vltrò quinetiam irrupêre. & fuit atrox in ipſis por-
tarum anguſtiis prœlium, donec pulſi hoſtes, vtroque exercitu certante, his vt tuliſſe
opem, illis ne eguiſſe auxilio viderentur. quod niſi paludes & ſiluæ fugientes texiſſent,
debellatum illâ victoriâ foret. [39] Cuius conſtantiâ ac famâ ferox exercitus: nihil virtuti
ſuæ inuium, penetrandam Caledoniam, inueniendumque tandem Britanniæ termi-
num, continuò prœliorum curſu fremebant: atque illi modò cauti ac ſapientes, prompti
poſt euentum ac magniloqui erant. iniquiſſima hæc bellorum conditio eſt; proſpera
omnes ſibi vindicant, aduerſa vni imputantur. At Britanni non virtute, ſed occaſione
& [40] arte ducis rati, nihil ex arrogantiâ remittere, quò minus iuuentutem armarent,
coniuges ac liberos in loca tuta transferrent, cœtibus ac ſacrificiis conſpirationem ciui- D
tatum ſancirent. atque ita irritatis vtrimque animis diſceſſum. Eâdem æſtate cohors
Vſipio-

36. IN SPEM MAGIS.] *Vel potiùs*, in ſpeciem magis.

37. HINC AVCTVS OCEANVS.] *Putabam*, victus, *ſed quid ſi* auctus, *quia incognitum mare iam nauigatum, & reliquo Oceano quaſi adiectum?*

38. OPPVGNASSE VLTRO, CASTELLA ADORTI.] *Fortaſſè*, oppugnare vltrò, caſtella adorti.

39. CVIVS CONSTANTIA AC FAMA.] *Fallor, aut* conſcientiâ *legendum. Conſcius ſibi exercitus egregiæ victoriæ, & ex eâ famâ, maiora voluebat. Video & Pichenæ hoc placuiſſe.*

40. ARTE DVCIS RATI.] *Hæret ſententiâ. Putabam olim, & explebam:* arte ducis victos rati. *Nam magis, & proprius verbis*: non vt virtute, ſed occaſione & arte ducis ſuperati. *Nam illud*, ſuper, *compendiò ſæpè ſcriptum, & vnicâ litterâ: quæ & in fine antecuntis verbi eſt.* Occaſione *autem victos ſe volunt, quia ſuperuentu ſubito Agricolæ (prius prælium vide) oppreſſi.*

41. MA-

A Vſipiorum per Germanias conſcripta, in Britanniam tranſmiſſa, [41] magnum ac memo-
rabile facinus auſa eſt. Occiſo centurione ac militibus, qui ad tradendam diſciplinam
immixti manipulis exemplum & rectores habebantur, tres liburnicas adactis per vim
gubernatoribus aſcendêre: & vno remigrante, ſuſpectis duobus eoque interfectis, non-
dum vulgato rumore vt miraculum prouehebantur. mox hâc atque illâ rapti, & cum
pleriſque Britannorum ſua defenſantium prœlio congreſſi, ac ſæpè victores, aliquando
pulſi, eò ad extremum inopiæ venêre, vt infirmiſſimos ſuorum, mox ſorte ductos
veſcerentur. atque ita circumuecti Britanniam, amiſſis per inſcitiam regendi nauibus,
pro prædonibus habiti, primùm à Sueuis, mox à Friſiis intercepti ſunt. ac fuêre quos per
commercia venumdatos, & in noſtram vſque ripam mutatione ementium adductos,
indicium tanti caſus illuſtrauit. Initio æſtatis Agricola domeſtico vulnere ictus, anno
antè natum filium amiſit. Quem caſum neque vt plerique fortium virorum ambitiosè,
neque per lamenta ruſſus ac mœrorem muliebriter tulit. & in luctu, bellum inter re-
B media erat. Igitur præmiſſâ claſſe quæ pluribus locis prædata, magnum & incertum ter-
rorem faceret, expedito exercitu cui ex Britannis fortiſſimos & longâ pace exploratos
addiderat, ad montem Grampium peruenit, quem iam hoſtes inſederant. Nam Bri-
tanni nihil fracti pugnæ prioris euentu, & vltionem aut ſeruitium exſpectantes, tan-
demque docti [42] commune periculum concordiâ propulſandum, legationibus & fœ-
deribus omnium ciuitatum vires exciuerant. Iamque ſuper triginta millia armatorum
aſpiciebantur, & adhuc affluebat omnis iuuentus, & quibus cruda ac viridis ſenectus,
clari bello, ac ſua quiſque decora geſtantes. cùm inter plures duces virtute & genere præ-
ſtans, nomine Galgacus, apud contractam multitudinem prœlium poſcentem, in hunc
modum locutus fertur. *Quotiens cauſſas belli & neceſſitatem noſtram intueor, magnus mihi
animus eſt, hodiernum diem, conſenſumque veſtrum, initium libertatis totius Britanniæ fore. Nam
& vniuerſi ſeruitutis expertes: & nulla vltrà terræ, ac ne mare quidem ſecurum, imminente
nobis claſſe Romanâ. ita prœlium atque arma, quæ fortibus honeſta, eadem etiam ignauis tutiſſima
ſunt. Priores pugnæ, quibus aduerſus Romanos variâ fortunâ certatum eſt, ſpem ac ſubſidium*
C *in noſtris manibus habebant: quia nobiliſſimi totius Britanniæ, eoque in ipſis penetralibus ſiti,
nec ſeruientium litora aſpicientes, oculos quoque à contactu dominationis inuiolatos habebamus.*
[43] *Nos terrarum ac libertatis extremos,* [44] *receſſus ipſe ac ſinus famæ in hunc diem defendit.
nunc terminus Britanniæ patet. atque omne ignotum, pro magnifico eſt. Sed nulla iam vltrà gens,
nihil niſi fluctus & ſaxa:* [45] *& interiores Romani. quorum ſuperbiam fruſtrà per obſequium
& modeſtiam effugeris. raptores orbis, poſtquam cuncta vaſtantibus defuêre terræ, & mare
ſcrutantur: ſi locuples hoſtis eſt, auari: ſi pauper, ambitioſi. quos non Oriens, non Occidens, ſa-
tiauerit: ſoli omnium, opes atque inopiam pari affectu concupiſcunt. auferre, trucidare, rapere*
falſis

41. MAGNVM AC MEMORABILE FACINVS.] *Hodie rideamus: at olim hoc tanti fuit, quanti nunc penetraſſe Magellani ſinum, & orbem hunc circumdediſſe. Ambroſius lib. III. Hexam. cap. III.* Illud
D magnum & inauſum nauigantibus, atque intentatum nautis mare, quod Britannias frementi includit æquore, atque in vlteriora & ipſis fabulis inacceſſa ſecreta ſe porrigit. *Hac autem circumuectione retecta Britannia, & inſula bonâ fide approbata. Dionem in Tito vide.*

42. COMMVNE PERICVLVM CONCORDIA.] *O verba aurea! vtinam imbibamus! Nempe hoc eſt, quod Hermocrates ille Syracuſanus pulcherrimè monuit, apud Thucid. lib. IV.* Τὺς δὲ ἀλλοφύλυς ἐπελθόντας ἄθροοι, ἢν σωφρονῶμεν, ἀμυνούμεθα. Εἴπερ καὶ καθ' ἑκάςυς βλαπτόμενοι, ξύμπαντες κινδυνεύομεν. Extraneos aduenientes, ſi ſapimus, iuncti repellemus: quoniam ſinguli etiam ſi lædimur, vniuerſi periclitamur.

43. NOS TERRARVM AC LIBERTATIS.] *Animoſa & alta hæc oratio Galgaci. in quâ quòd ſuos maximè hortatur ad robur, quoniam vltimi Britannorum ſint, nec vlla gens vltrà: facit, quod Homericus ille Aiax Iliad. o.*

Α'νέρες ἐςὲ, φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς.
Η'έ τινάς φαμὲν εἶ) ἀοσσητῆρας ὀπίσσω;
Η'έ τι τεῖχος ἄρειον ὅ κ' ἀνδράσι λοιγὸν ἀμύναι;
O ſocij eſte viri, reminiſcimini virtutis.
A tergóne adiutores cenſetis adeſſe?
Aut aliquem murum, qui auertat triſtia fata?

44. RECESSVS IPSE AC SINVS FAMÆ.] *Mirificè dictum. Defendit nos, inquit, quòd longinqui, occultè & vix famâ noti fuimus (in ſinu famæ conditi) nunc omnia aperta.*

45. ET INTERIORES ROMANI.] *Vete. editiones,* inſeriores: *è qua Rhenanus,* infeſtiores, *Ego diuiſim,* & iis ſeriores. *Magis feri & duri, quàm fluctus & ſaxa.*

falſis nominibus imperium, atque vbi ſolicitudinem faciunt, pacem appellant. Liberos cuique ac A
propinquos ſuos natura cariſſimos eſſe voluit: hi per dilectus alibi ſeruituti auferuntur. Coniuges
ſororeſque & ſi hoſtilem libidinem effugiant, nomine amicorum atque hoſpitum polluuntur. Bona
fortunáſque, in tributum egerunt; in annonam, frumentum. corpora ipſa ac manus, ſiluis ac palu-
dibus emuniendis, verbera inter ac contumelias, conterunt. Nata ſeruituti[46] *mancipia ſemel ve-*
neunt, atque vltrò à dominis aluntur: Britannia ſeruitutem ſuam cottidie emit, cottidie paſcit.
Ac ſicut in familiâ[47] *recentiſſimus quiſque ſeruorum & conſeruis ludibrio eſt: ſic in hoc orbis*
terrarum vetere famulatu, noui nos & viles in excidium petimur. Neque enim arua nobis,[48] *aut*
metalla, aut portus ſunt, quibus exercendis reſeruemur. Virtus porrò ac ferocia ſubiectorum, in-
grata imperantibus. & longinquitas ac ſecretum ipſum, quò tutius, eò ſuſpectius. Ita ſublatâ ſpe
veniæ, tandem ſumite animum, tam quibus ſalus, quàm quibus gloria cariſſima eſt. Brigantes, fe-
minâ duce, exurere coloniam, expugnare caſtra; ac niſi felicitas in ſecordiam vertiſſet, exuere iu-
gum potuêre. nos integri & indomiti &[49] *libertatem non in** *præſentiâ laturi,*[50] *primo ſtatim*
congreſſu vnde oſtendamus quos ſibi Caledonia viros ſepóſuerit. An eamdem Romanis in bello B
virtutem, quam in pace laſciuiam adeſſe creditis? Noſtris illi diſceſſionibus ac diſcordiis clari, vi-
tia hoſtium in gloriam exercitus ſui vertunt: quem contractum ex diuerſiſſimis gentibus, vt ſe-
cundæ res tenent, ita aduerſæ diſſoluent. niſi ſi Gallos, & Germanos, & (pudet dictu) Britanno-
rum pleroſque dominationi alienæ ſanguinem commodantes, diutiùs tamen hoſtes quàm ſeruos, fi-
de & affectu teneri putatis: metus & terror eſt, infirma vincula caritatis. quæ vbi remoueris,
[51] *qui timere deſierint, odiſſe incipient. Omnia victoriæ incitamenta pro nobis ſunt: nulla Roma-*
nos coniuges accendunt: nulli parentes fugam exprobraturi ſunt: aut nulla pleriſque patria, aut
alia eſt:[52] *paucos numero circùm trepidos ignorantiâ, cælum ipſum ac mare & ſiluas ignota om-*
nia circumſpectantes, clauſos quodammodo ac vinctos[53] *alij nobis tradiderunt. Ne terreat vanus*
aſpectus, & auri fulgor atque argenti, quod neque tegit, neque vulnerat. In ipsâ hoſtium acie in-
ueniemus noſtras manus. agnoſcent Britanni ſuam cauſſam. recordabuntur Galli priorem liber-
tatem. deſerent illos ceteri Germani, tamquam nuper Vſipij reliquerunt. Nec quidquam vltrà for-
midinis, vacua caſtella, ſenum coloniæ, inter malè parentes & iniuſtè imperantes, ægra munici- C
pia & diſcordantia. hic dux, hic exercitus. ibi tributa & metalla, & ceteræ ſeruientium pœnæ,
quas in æternum proferre, aut ſtatim vlciſci, in hoc campo eſt. Proinde ituri in aciem, & maiores
veſtros, & poſteros cogitate. Excepêre orationem alacres, & barbari moris cantu & fremitu
clamoribuſque diſſonis. Iámque agmina, & armorum fulgores, audentiſſimi cuiuſque
procurſu: ſimul inſtruebantur acies. cùm Agricola, quamquam lætum & vix* monitis
coër-

* munimenta q. liber.

46. Mancipia semel veneunt.] *Egregium verò membrum, & qualia multa in pulcherrimo corpore huius orationis. quâ, moriar, ſiquid meo ſenſu prudentius, diſertius, argutius eſt in omni Romanâ linguâ. Ceterùm huic ſententiæ planè compar, & velut hinc hauſta, illa Saluiani libro* VI. *extremo, vbi queritur Romanos tributa barbaris pendere, quæ munera vocabant:* Dicimus donú eſſe, quod pretium eſt, & quidem pretium conditionis duriſſimæ ac miſerrimæ. Omnes quippe captiui cùm ſemel redempti fuerint, libertate potiuntur: nos ſemper redimimur, & numquam liberi ſumus.

47. Recentissimus quisque servorum.] *Itaque ſerui recentiores non in magno pretio. Suetonius aliter præfert in Iulio cap.* XLVII. Seruitia recentiora politioraque immenſo pretio comparaſſe dicitur. *ſed ipſum mendo, & interpretes æſtu libero, ſcriboque:* ſeruitia decentiora. *Firmat Plinius lib.* 1. *epiſt.* XX. Credo decentes eſſe ſeruos, qui mihi ſunt empti conſilio tuo.

48. Aut metalla.] *Quid? nónne antè dictum,* aurum & argentum *in Britanniâ eſſe? dictum: ſed hic de ſeſe Caledonij loquuntur & ſentiunt, vbi tunc nihil horum. Arua autem non eſſe, cape illa fertilia & glebâ vbere.*

49. Libertatem non in præsentia laturi.] *Romana editio,* & in libertatem non in præſentiam laturi. *ex quo M. Antonius Muretus ingenioſè, deductis vocibus litteriſq.,* in libertatem, non in p.r. ſeruitium nati, *id eſt populi Romani. Ambigo tamen: & malim,* libertatem non in præſenti D ablaturi, *vel* illaturi. *In hoc enim ſententia huius penetrantis vis & velut acies eſt, integros adhuc Caledonios eſſe, & libertatem ſine vllo iugo illibatam habere. irent igitur pugnaturi eúmque, non vt amiſſam iterùm inferrent, ſed tot ſæculis retentam vt ne quis auferret.*

50. Primo statim congressu.] *Corrigo verò,* prima ſtatim congreſſione oſtendamus. *Vel,* congreſſu, nónne: *interrogando.*

51. Qui timere desierint.] *Nec malè,* quos timere deſierint.

52. Paucos numero.] *Lego,* numeros, *& accipio cohortes, vt notaui ad lib.* I. *Hiſtor.*

53. Alii nobis tradiderunt.] *Quo alij? immò verò,* dij, *repone meâ fide, & tuſſu.*

54. Mi-

A coërcitum [54] militem adhuc ratus, ita diſſeruit. [55] *Octauus annus eſt, commilitones, ex quo virtute & auſpiciis imperij Rom. fide atque operâ veſtrâ Britanniam viciſtis. tot expeditionibus, tot prœliis ſeu fortitudine aduerſus hoſtes, ſeu patientiâ ac labore penè aduerſus ipſam rerum naturam opus fuit, neque me militum, neque vos ducis pœnituit. Ergo egreſſi, ego veterum legatorum, vos priorum exercituum terminos, finem Britanniæ non famâ nec rumore, ſed caſtris & armis tenemus. Inuenta Britannia, & ſubacta. Equidem in agmine, cùm vos paludes monteſve & flumina fatigarent, fortiſſimi cuiuſque vocem audiebam, Quando dabitur hoſtis, quando acies? Veniunt à latebris ſuis extruſi. &* [56] *vota virtuſque in aperto, omniaque prona victoribus, atque eadem victis aduerſa. Nam vt ſuperaſſe tantum itineris, ſiluas euaſiſſe, tranſiſſe æſtuaria, pulchrum ac decorum in frontem; ita in fugientibus periculoſiſſima, quæ hodie proſperrima ſunt. Neque enim nobis aut locorum eadem notitia, aut commeatuum eadem abundantia: ſed manus, & arma, & in his omnia. Quod ad me attinet, iam pridem mihi decretum eſt, neque exercitus neque ducis terga tuta eſſe. Proinde & honeſta mors turpi vitâ potior, & incolumitas ac decus eodem loco ſita ſunt. nec inglorium fuerit, in ipſo terrarum ac naturæ fine cecidiſſe. Si no-*
B *uæ gentes atque ignota acies conſtitiſſet: aliorum exercituum exemplis vos hortarer. nunc veſtra decora recenſete, veſtros oculos interrogate. Ij ſunt quos proximo anno, vnam legionem furto noctis aggreſſos, clamore debellaſtis: ij ceterorum Britannorum fugaciſsimi. ideoque tamdiu ſuperſtites. Quomodo ſiluas ſaltuſque penetrantibus, fortiſſimum quodque animal robore, pauida & inertia ipſo agminis ſono pelluntur: ſic acerrimi Britannorum iam pridem ceciderunt; reliquus eſt numerus ignauorum & metuentium. quos quòd tandem inueniſtis, non reſtiterunt, ſed deprehenſi ſunt nouiſſimi, & extremo metu corpora defixère in his veſtigiis, in quibus pulchram & ſpectabilem victoriam ederetis. Tranſigite cum expeditionibus, imponite quinquaginta annis magnum diem, approbate Reip. numquam exercitui imputari potuiſſe, aut moras belli, aut* [57] *cauſſas debellandi.* Et alloquente adhuc Agricolâ militum ardor eminebat, & finem orationis ingens alacritas conſecuta eſt, ſtatimque ad arma diſcurſum. inſtinctos ruenteſque ita diſpoſuit, vt peditum auxilia quæ octo millia erant, mediam aciem firmarent: equitum tria millia, cornibus affunderentur. legiones pro vallo ſtetere, ingens victoriæ decus ci-
C tra Romanum ſanguinem bellanti, & auxilium ſi pellerentur. Britannorum acies in ſpeciem ſimul ac terrorem editioribus locis conſtiterant: ita vt primum agmen æquo, ceteri per accline iugum connexi velut inſurgerent: media campi couinarius & eques ſtrepitu ac diſcurſu complebat. Tum Agricola ſuperante hoſtium multitudine veritus, ne ſimul in frontem, ſimul & latera ſuorũ pugnaretur, diductis ordinibus, quamquam porrectior acies futura erat, & arceſſendas plerique legiones admonebant, promtior in ſpem, & firmus aduerſis, dimiſſo equo pedes ante vexilla conſtitit. Ac primo congreſſu eminus certabatur. ſimul conſtantiâ, ſimul arte Britanni, ingentibus gladiis & breuibus cetris, miſſilia noſtrorum vitare, vel excutere, atque ipſi magnam vim telorum ſuperfundere: donec Agricola tres Batauorum cohortes ac Tungrorum duas cohortatus eſt, vt rem ad mucrones ac manus adducerent. quod & ipſis vetuſtate militiæ exercitatum, & hoſtibus inhabile parua ſcuta & enormes gladios gerentibus. nam Britannorum gladij ſine mucrone complexum armorum, & [58] in aperto pugnam non tolera-
D bant. Igitur vt Batauí miſcere ictus, ferire vmbonibus, ora fœdare, & tractis qui in æquo

54. MILITEM ADHVC RATVS.] *Vox planiſſimè excidit*, militem acuendum adhuc ratus, *aut*, incitandum: *ſiue aliud tale.*

55. OCTAVVS ANNVS EST.] *Vnde numeras? ab introitu ſuo in prouinciam, & ad res ſuas aptat.*

56. VOTA VIRTVSQVE IN APERTO.] *Quod Polybius dixit, ἐν ὑπαίθροις.*

57. CAVSSAS DEBELLANDI.] *Quærenti apud me Guil. Barclayo erudito & ſagaci viro, ex tempore emendabam*, cauſſas rebellandi. *Sententia proba, iſta: per vos aut ignauiam veſtram minùs debellatum, nec per proteruiam rebellatum. Siue etiam, per eamdem ignauiam: quæ viſa hoſtes animauit, & excitauit.*

58. IN APERTO PVGNAM.] *Quid ais? imò vel maximè optent, adeò non refutent. Faciebam*, in operto, *aut magis*, in opertos. *Qui ſub armis ſcutiſq; pugnant, & ſtatim inuadunt, ſpernunt hos prælongos gladios: hodieq; res dicit. Tamen placet etiam Franciſci Medicis coniectatio*, in arcto pugnam: *& quis ſtirpem è patronis illis Muſarum non amet? Hodie veram gloriam ipſi ſic ament.*

 59. In-

quo obſtiterant, erigere in colles aciem cœpere; ceteræ cohortes æmulatione & impetu A commiſtæ proximos quoſque cædere. ac plerique ſeminecces aut integri feſtinatione victoriæ relinquebantur. [59] Interim equitum turmæ fugêre, couinarij peditum ſe prælio miſcuêre: & quamquam recentem terrorem intulerant, denſis tamen hoſtium agminibus & inæqualibus locis hærebant: [60] minimeque equeſtris ea pugnæ facies erat, cùm [61] in gradu ſtantes, [62] ſimul equorum corporibus impellerentur. ac ſæpè vagi currus, exterriti ſine rectoribus equi, vt quemque formido tulerat, [63] tranſuerſos, aut obuios incurſabant. Et Britanni qui adhuc pugnæ expertes ſumma collium inſederant, & paucitatem noſtrorum vacui ſpernebant, degredi paullatim & circumire terga vincentium cœperant: ni idipſum veritus Agricola quatuor equitum alas ad ſubita belli retentas, venientibus oppoſuiſſet; quantoque ferociùs accurrerent, tantò acriùs pulſos in fugam diſiecitſſet. Ita conſilium Britannorum in ipſos verſum. tranſuectæque præcepto ducis à fronte pugnantium alæ, auerſam hoſtium aciem inuaſêre. Tum verò patentibus locis grande & atrox ſpectaculum: [64] ſequi, vulnerare, capere, atque eoſdem oblatis aliis trucidare. Iam hoſtium, prout cuique ingenium erat, cateruæ armatorum B paucioribus terga præſtare, quidam inermes vltrò ruere, ac ſe morti offerre. Paſſim arma, & corpora, & laceri artus, & cruenta humus: & aliquando etiã victis ira virtuſque. poſtquam ſiluis appropinquarunt, collecti, primos ſequentium incautos & locorum ignaros circumueniebant. Quod ni frequens vbique Agricola, validas & expeditas cohortes indaginis modo, & ſicubi artiora erant, partem equitum dimiſſis equis, ſimul rariores ſiluas equitem perſultare iuſſiſſet, acceptum aliquod vulnus per nimiam fiduciam foret. Ceterùm vbi compoſitos firmis ordinibus ſequi rurſus videre, in fugam verſi, non agminibus vt priùs, nec alius alium reſpectantes, rari, & vitabundi inuicem, longinqua atque auia petiêre. finis ſequendi nox & ſatietas fuit. cæſa hoſtium ad decem millia: noſtrorum trecenti quadraginta cecidêre, in quîs Aulus Atticus præfectus cohortis, iuuenili ardore & ferociâ equi hoſtibus illatus. Et nox quidem gaudio prædaque læta victoribus: Britanni palantes, mixtoque virorum mulierumque ploratu, trahere vulneratos, vocare integros, deſerere domos, ac per iram vltrò incendere: eligere latebras, & ſtatim relinquere: [65] miſcere inuicem conſilia aliqua, dein ſperare: aliquando C frangi aſpectu pignorum ſuorum, ſæpiùs concitari. ſatiſque conſtabat ſæuiſſe quoſdam in coniuges ac liberos, tamquam misererentur. Proximus dies faciem victoriæ latiùs aperuit. vaſtum vbique ſilentium, ſecreti colles, fumantia procul tecta, nemo exploratoribus obuius. quibus in omnem partem dimiſſis, vbi incerta fugæ veſtigia, neque vſquam conglobari hoſtes compertum, & exactâ iam æſtate ſpargi bellum nequibat, in fines Horeſtorum exercitum deducit. Ibi acceptis obſidibus, præfecto claſſis circumuehi Britanniam præcepit. datæ ad id vires, & præceſſerat terror. ipſe peditem atque

59. INTERIM EQVITVM TVRMÆ FVGERE.] *Alij in ſequentibus, ego hîc offendo. Nam vnde hæc fuga, cùm nec de pugnâ vllâ præceſſerit? mira vel ipſorum ignauia, vel ſcriptoris noſtri incogitantia. At vitiũ hic eſſe palàm odoror. Ecce anteà, pro more gentis, inſtruxit & iunxit:* media, *inquit,* campi couinarius, & eques diſcurſu ac ſtrepitu complebant. *Itaque iſti, vt apparet, acies interuellî: ſed Agricola neglexit, & parte altâ inuaſit Britannos pedites, quod robur cenſebat. Cœptâ autem pugnâ, iam equites & couinarij miſcentur, ſed verbis corrigendis. Quid dicam Criticæ? ſuauis, & moleſta es: rem video, verba requiro. Puto,* Interim equitum turmæ effudêre, & couinarij peditum ſe prælio miſcuêre. *Aut potiùs,* turmæ effuſæ & couinarij. *Profectò iam pugnarunt, & ſequens narratio tota dicit: attende.*

60. MINIMEQVE EQVESTRIS EA PVGNÆ FACIES.] *Vides* equeſtre *prælium? nondum ergo fugerunt, vt vulgata lectio volebat.*

61. IN GRADV STANTES.] *Hærebant enim locis iniquis, vt dixit, tum & confertâ Romanâ vel Sociali acie.*

62. SIMVL EQVORVM CORPORIBVS.] *Quid* D *clarius, quàm hæc ad ſingulares equites referenda? qui ſtantes hærentéſque, ſine ſuo impetu, facilè cùm ipſis equis pellebantur à pedite, vt ingruente.*

63. TRANSVERSOS, AVT OBVIOS.] *Quos? Romanos? non: ſed ipſos ſuos equites, quos turbabant aut euertebant.*

64. SEQVI, VVLNERARE, CAPERE.] *E Salluſtio ſumpta hæc ſcio, qui in Iugurthino:* tum ſpectaculum horribile in campis patentibus, ſequi, fugere, occidi, capi, equi atque viri afflicti.

65. MISCERE INVICEM.] *Totâ hac periodo ornatum ex oppoſitis quæſiuit. ideóque hic legam,* dein ſeparare. *Aliquando, inquit, cum aliis, aliquando rurſus ſecum deliberabant.*

66. TRV-

A atque equites lento itinere, quò nouarum gentium animi ipſâ tranſitus morâ terrerentur, in hibernis locauit. Et ſimul claſſis ſecundâ tempeſtate ac famâ [66] Trutulenſem portum tenuit, vnde proximo latere Britanniæ lecto * omni redierat. Hunc rerum curſum, quamquam nullâ verborum iactantiâ, [67] epiſtolis Agricolæ actum, vt Domitiano moris erat, fronte lætus, pectore anxius excepit. Inerat conſcientia, deriſui fuiſſe nuper falſum è Germaniâ triumphum, emtis per commercia, quorum habitus & crines in captiuorum ſpeciem formarentur: at nunc veram magnámque victoriam, tot millibus hoſtium cæſis, ingenti famâ celebrari. Id ſibi maximè formidoloſum, priuati hominis nomen ſupra Principis attolli: fruſtra ſtudia fori, & ciuilium artium decus in ſilentium acta, ſi militarem gloriam [68] alius occuparet: & cetera vtcumque faciliùs diſſimulari, ducis boni imperatoriam virtutem eſſe. Talibus curis exercitus, quodque ſæuæ cogitationis indicium erat, ſecreto ſuo ſatiatus, optimum in præſentiâ ſtatuit reponere odium, donec impetus famæ & fauor exercitus langueſceret. nam etiam tum Agricola Britanniam obtinebat. Igitur [69] triumphalia ornamenta, & illuſtris ſtatuæ honorem, B & quidquid pro triumpho datur, multo verborum honore cumulata, decerni in ſenatu iubet: addique inſuper opinionem, Syriam prouinciam Agricolæ deſtinari, vacuam tum morte Atilij Rufi conſulatis, & maioribus reſeruatam. Credidêre plerique libertum ex ſecretioribus miniſteriis miſſum ad Agricolam, codicillos quibus ei Syria dabatur tuliſſe, cum præcepto, vt ſi in Britanniâ foret, traderentur: eumque libertum in ipſo freto Oceani obuium Agricolæ, ne appellato quidem eo ad Domitianum remeaſſe. ſiue verum iſtud, ſiue ex ingenio Principis fictum ac compoſitum eſt. Tradiderat interim Agricola ſucceſſori ſuo prouinciam quietam tutámque. Ac ne notabilis celebritate & frequentiâ occurrentium introitus eſſet, vitato amicorum officio, noctu in vrbem, noctu in palatium, ita vt præceptum, venit: exceptuſque breui oſculo & nullo ſermone, turbæ ſeruientium immixtus eſt. Ceterùm vt militare nomen, graue inter otioſos, aliis virtutibus temperaret, tranquillitatem atque otium penitus auxit, cultu modicus, ſermone facilis, vno aut altero amicorum comitatus: adeò vt plerique, quibus magnos C viros per ambitionem æſtimare mos eſt, viſo aſpectoque Agricolâ, quærerent famam, pauci interpretarentur. Crebrò per eos dies apud Domitianum abſens accuſatus, abſens abſolutus eſt. cauſſa periculi non crimen vllum, aut querela læſi cuiuſquam, ſed infenſus virtutibus Princeps, & gloria viri, ac [70] peſſimum inimicorum genus, laudantes. Et ea inſecuta ſunt reipublicæ tempora, quæ ſileri Agricolam non ſinerent: tot exercitus in Mœſiâ Daciáque, & Germaniâ Pannoniáque, temeritate aut per ignauiam ducum amiſſi: [71] tot militares viri cum tot cohortibus expugnati & capti. nec iam de limite imperij & ripâ, ſed de hibernis legionum & poſſeſſione dubitatum. Ita cùm damna

* omni.

na

66. TRVTVLENSEM PORTVM.] *Ignotus eſt. itaque alij volunt*, Rutupenſem.

67. EPISTOLIS AGRICOLÆ ACTVM.] *Hæſi olim. nunc leui emendatione me expedio*, auctum, *pro* D actum, *reſcribens.*

68. ALIVS OCCVPARET.] *Putabam*, altius, *vel* artius, *ſiue* arctius. *De Agricolâ Domitianus ratiocinatur, & ſeſe exſtimulat: Fruſtrà ſilentio tranſitas ciuiles artes, ſi in militari præpolleret. Quòd ſi vulgata placet, de ipſo Domitiano accipies, quærente: Fruſtrà ſe* liberalia ſtudia initio Principatus neglexiſſe *(ita Suetonius cap. XX.) vt ad militaria & imperatoria ſe daret ſcilicet: ſi ecce alius eam gloriam occuparet. Atque hanc veram ſententiam puta. Videbatur enim ſibi in ſtudiis & eloquentiâ potuiſſe excellere, ſi perſeueraſſet.*

69. TRIVMPHALIA ORNAMENTA.] *Palàm eſt hæc à Domitiano tributa: quod Tacitus de ſocero non potuit, credo, ignorare. Tamen Dio vult à Tito.* Ἐσφάγη, *inquit*, διὰ ταῦτα ὑπὸ Δομιτιανοῦ, καὶ ὅτιπερ τὰς ἐπινικίους τιμὰς παρὰ τοῦ Τίτου λαβεῖν.

70. PESSIMVM INIMICORVM GENVS, LAVDANTES.] *Gnome ex ipſis adytis humanæ vitæ. cui Mamertinus interpres, Panegyrico ad Iulianũ.* Cùm, *inquit*, ſancti Principis mores (*legimus* mores) atque inſtituta falſarum vituperationum licentiam ſubmouerent: callido nocendi artificio accuſatoriam diritatem laudum titulis peragebant, in omnibus conuenticulis quaſi per beniuolentiam illa iactantes, Iulianus Alemanniam domuit, Iulianus vrbes Galliæ excitauit, *&c. Statímque:* Hæ voces fuerunt ad inflammanda odia probris omnibus potentiores. ſi enim commiſci aliqua flagitia tentaſſent, facilè ipſo ſplendore laudis & gloriæ refutarentur. inuenerunt accuſandi genus, quod nullus refelleret.

71. TOT MILITARES VIRI.] *Ego dubito an non*, tot militares numeri. *Atqui de* Cohortibus *iungit. Ita, ſed illos Romanos intellegit; has Sociales.*

72. ASIÆ

na damnis continuarentur, atque omnis annus funeribus & cladibus [infamis], po- A
ſcebatur ore vulgi dux Agricola: comparantibus cunctis vigorem, conſtantiam, & ex-
pertum bellis animum, cum inertia & formidine eorum. Quibus ſermonibus ſatis con-
ſtat Domitiani quoque aures verberatas, dum optimus quiſque libertorum amore &
fide, peſſimi malignitate & liuore, pronum deterioribus Principem extimulabant. Sic
Agricola ſimul ſuis virtutibus, ſimul vitiis aliorum, in ipſam gloriam præceps agebatur.
Aderat iam annus quo proconſulatum [72] Aſiæ & Africæ ſortiretur, & occiſo Ciuicâ nu-
per, nec Agricolæ conſilium deerat, nec Domitiano exemplum. Acceſſere quidam cogi-
tationum Principis periti, qui iturus ne eſſet in prouinciam, vltro Agricolam interro-
garent. ac primò occultiùs quietem & otium laudare, mox operam ſuam in approbandâ
excuſatione offerre: poſtremò non iam obſcuri, ſuadentes ſimul terrentesque, pertra-
re ad Domitianum. qui paratus ſimulatione, in arrogantiam compoſitus, & audit
preces excuſantis, & cùm annuiſſet, agi ſibi gratias paſſus eſt: nec erubuit beneficij in-
uidiâ. [73] ſalarium tamen proconſulari ſolitum offerri, & quibuſdam à ſeipſo conceſ-
ſum, Agricolæ non dedit: ſiue offenſus non petitum, ſiue ex conſcientiâ, ne quod ve- B
tuerat videretur emiſſe. Proprium humani ingenij eſt, [74] odiſſe quem læſeris: Domi-
tiani verò natura præceps in iram, & quò obſcurior eò irreuocabilior, moderatione ta-
men prudentiáque Agricolæ leniebatur. quia non contumaciâ, neque inani iactatione
libertatis, famam fatumque prouocabat. Sciant quibus moris illicita mirari, poſſe etiam
ſub malis Principibus magnos viros eſſe: obſequiumque ac modeſtiam, ſi induſtria ac
vigor adſint, [75] eò laudis excedere, quò plerique per abrupta, ſed [76] in nullum rei poſt
vſum, ambitioſâ morte inclaruerunt. Finis vitæ eius nobis luctuoſus, amicis triſtis, ex-
traneis etiam ignotiſque non ſine curâ fuit. Vulgus quoque, & hic aliud agens popu-
lus, & ventitauêre ad domum, & per fora & circulos locuti ſunt: nec quiſquam auditâ
morte Agricolæ, aut lætatus eſt, aut ſtatim oblitus eſt. Augebat miſerationem conſtans
rumor, veneno interceptũ. Nobis nihil comperti affirmare auſim. ceterùm per omnem
valetudinem eius, crebriùs quàm ex more principatus per nuntios viſentis, & liberto-
rum primi, & medicorũ intimi venêre: ſiue cura illud, ſiue inquiſitio erat. Supremo qui- C
dem die momenta deficientis per diſpoſitos curſores nuntiata conſtabat, nullo creden-
te ſic accelerari, quæ triſtis audiret. Speciem tamen doloris animo vultuque præ ſe tu-
lit, [77] ſecurus iam odij, & qui faciliùs diſſimularet gaudium quàm metum. Satis conſta-
bat lecto teſtamento Agricolæ, quo coheredem optimæ vxori & piiſſimæ filiæ Domi-
tianum ſcripſit, lætatum eum, velut honore iudicióque: tam cæca & corrupta mens aſſi-
duis adulationibus erat, vt neſciret à bono patre non ſcribi heredem, niſi malum Princi-
pem. Natus erat Agricola Caio Cæſare tertiùm Conſ. idib. Iuniis: exceſſit ſexto & quin-
quageſimo anno decimo Kalen. Septemb. Collegâ Priſcóque Coss. Quòd ſi habitum
quoque eius poſteri noſcere velint, decentior quàm ſublimior fuit. nihil metus in vultu:
gratia oris ſupererat. bonum virum facilè crederes, magnum libenter. Et ipſe quidem,
quam-

72. ASIÆ ET AFRICÆ.] *Non poteſt, vt ſortitus fuerit vtrumque ſimul. nec ferunt Romani mores. Scribo,* Aſiæ aut Africæ.

73. SALARIVM TAMEN PROCONSVLARI.] *Nihil magis ad huius loci lucem (vt ne ab alto aut longinqua petam) quàm qua Dio Caſſius in Fragmenta rerum Macrini conſcripſit. Ait* Aufidium Frontonem, neque Africæ Proconſulatu donatũ à Macrino, etſi ſortitus eam eſſet, neque item Aſiæ *& addit,* Τόγε μὴν ἱκανώτατον γέρας, καὶ ὅπως μόνος τὸν αὐτοῦ, τὰς πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας, ὃ ἐδίδοτο ἂν ἡγήσατο. Οὐ μέντοι καὶ ἐκεῖνος αὐτὰς ἔλαβεν, εἰπὼν, οὐκ ἀργυρίου, ἀλλ' ἡγεμονίας δεῖσθαι: adiunctum tamen ſalarium, etiam domi manenti ipſi, vigintiquinque myriadas drachmarum, dari ſtatuit. quod ille non accepit, dicens non pecuniæ ſed imperij honoriſque ſe egere. *Vides retineri ſolitos; vides Salarium tamen accipere; vides & ipſam ſummam, ſeriò* D *notandam. Ea eſt* decies HS. *ſiue* XXV. *millia Philippicûm.*

74. ODISSE QVEM LÆSERIS.] *Seneca* II. *de Irâ:* Hoc habent animi magnâ fortunâ inſolentes, quos læſerunt & oderunt.

75. EO LAVDIS EXCEDERE.] *Mala,* accedere, *vel potiùs* eſcendere. *Sequentia huius comprehenſionis porùm integra cenſeo.*

76. IN NVLLVM REI POST VSVM.] *Non diſplicet iunctim & quaſi compoſitè,* poſt-uſum. *Id eſt, morte eâ nec in poſterum aliquid conſuluiſſe, vel vtiliter præſtitiſſe. Mercero placebat:* in nullum reipublicæ vſum. *ingenioſè, & fortaſſe verè.*

77. SECVRVS IAM ODII.] *Id eſt, qui odium non*

A quamquam medio in ſpatio integræ ætatis ereptus, quantum ad gloriam longiſſimum æuum peregit. Quippe & vera bona, quæ in virtutibus ſita ſunt, impleuerat; & Conſularibus ac Triumphalibus ornamentis prædito, quid aliud adſtruere fortuna poterat? Opibus nimiis non gaudebat, ſpecioſæ contigerant. filiâ atque vxore ſuperſtitibus, poteſt videri etiam beatus incolumi dignitate, florente famâ, ſaluis affinitatibus & amicitiis futura effugiſſe. Nam ſicuti durare in hac beatiſſimi ſæculi luce, ac Principem Traianum [78] videre, augurio votiſque apud noſtras aures ominabatur: ita feſtinatæ mortis grande ſolatium tulit, euaſiſſe poſtremum illud tempus, quo Domitianus non iam per interualla ac ſpiramenta temporum, ſed continuo & velut vno ictu rempublicam exhauſit. Non vidit Agricola obſeſſam curiam, & clauſum armis ſenatum, & eâdem ſtrage tot conſularium cædes, tot nobiliſſimarum feminarum exſilia & fugas. Vnâ adhuc victoriâ Carus Metius cenſebatur, & [79] intra Albanam villam ſententia Meſſallini ſtrepebat, & Maſſa Bebius [80] iam tum reus erat. [81] Mox noſtræ duxêre Heluidium in
B carcerem manus: nos [82] Maurici, Ruſticique viſus, nos innocenti ſanguine Senecio perfudit. Nero tamen ſubtraxit oculos, iuſſitque ſcelera, non ſpectauit. præcipua ſub Domitiano miſeriarum pars erat, videre & aſpici: cùm ſuſpiria noſtra ſubſcriberentur: cùm denotandis tot hominum palloribus ſufficeret ſæuus ille vultus & [83] robur, à quo ſe contra pudorem muniebat. Tu verò felix Agricola non vitæ tantùm claritate, ſed etiam

non curaret, facilè iam deponeret, vt in mortuum: ideóque & doloris affectum facilè induit.

78. VIDERE OMINABATVR.] *Mirum ſi tot annos antè præſagiit? nec de Traiano vllo ſpes aut ſuſpicio, niſi ſi Deus mentem illi mouit, aut noſtro ſcriptori Blanditio, quod non ſolet.*

79. INTRA ALBANAM VILLAM.] *Veteres editiones*, intra Albanam arcem villam. *Opinor*, villam, *gloſſematium eſſe: & germanum*, Albanam arcem.
C *Certè Domitianus delectatus eo loco, eúmque habuit velut arcem. Dionis compendium:* Τῦτο τὸ χωρίον ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Ἀλβανὸν, ἀφ' ὅσπερ ὕτως ὠνομάσθη, ὃν, ὥσπερ τινα ἀκρόπολιν ἐξείλετο. *Pichena vellet:* intra Albanam arcem nulla ſententia: *quaſi dicat, nondum tunc auditum ibi Meſſallinum. Ego puto rem dicere, quòd adhuc intra Albanam arcem, non in Senatu & publico, calumniator ille audiretur. At peſtes illas hominum, & diſtrictos eius aui accuſatores, Plinius paſſim nominat. etiam Sidonius:* Hi ſunt quorum comparatione digitum tollerent Narciſſus, Aſiaticus, Maſſa, Marcellus, Carus, Parthenius, Licinius. *Iuuenalis:*

— quem Maſſa timet, quem munere palpat
Carus.

80. IAM TVM REVS ERAT.] *Qui damnatus quidem*
D *poſteà eſt accuſantibus Bæticis. vt diſces ex Plinij epiſtolâ vlt. lib.* VII.

81. MOX NOSTRÆ DVXERE.] *Nam in Senatu accuſatus, & manus illi ei iniectæ ſunt, maximè & primùm à quodam Certo. Plinij epiſtolâ legatur* XIII. *libri* IX. *Hæc autem referenda, nequis erret, ad* Heluidium filium, *quem Domitianus occidit (Suetonius cap.* X.*) cùm patrem eius ipſe Veſpaſianus. idem Sueton. Veſp. c.* XV. *Sed Heluidius hic filius quâ matre natus? Habuit ſanè Heluidius pater* Fanniam *vxorem, filiam* Thraſeæ Pæti: *quod in epiſtolâ* XIX. *lib.* VII. *apud Plinium clarè ſcriptum. Non tamen hæc mater, ſed nouerca. & ita idem Plinius appellat epiſtolâ* XIII. *libri* IX. Fuerat cum Arriâ & Fanniâ, quarum altera Heluidio nouerca, altera mater nouercæ. *Nam Fannia hæc vxor Heluidij Priſci, vt Arria vxor Thraſeæ; & ergo Fanniæ mater. Ex his liquet* Heluidium patrem, *aliam vxorem ante Fanniam habuiſſe, & ex eâ prolem: etſi* Quæſtorius adhuc à Thraſeâ gener ſit electus, *vt libro* IV. *ſcriptum.*

82. MAVRICI RVSTICIQVE VISVS.] *Scriptura apud me fidei fluxa. Quò enim illud*, viſus? *Nec melius tamen video: aut potiùs in ſententiolâ hac nihil video. Viri ipſi mihi notiores. è quibus Mauricus, Iunius eſt Mauricus*, quo viro nihil firmius, nihil melius, *ait Plinius lib.* IV. *epiſtolarum. Eum è Domitiano in exſilium pulſum, rediſſe principatu primo Nerua, docebit te idem lib.* I. *epiſtolâ* V. *At Ruſticum hunc, Iunium Ruſticum nominat Suetonius in Domitiano:* Occidit Iunium Ruſticum, quòd Pæti Thraſeæ & Heluidij Priſci laudes edidiſſet. *Etiam lapis vetus, ſiue inſcriptio baſis:*

L. IVNII. RVSTICI
PHILOSOPHI
STOICI
L. IVNIVS. L. L.
MYRINVS. P. P.

At noſter Arulenum Ruſticum appellat, initio huius libelli: & Plinius epiſtolâ V. *lib.* I. *de Regulo:* Ruſtici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò vt librum recitaret publicaretque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam Stoicorum ſimiam appellat. *Vt omninò nomina illi fuerint, L. Iunius Arulenus Ruſticus. Plinius ipſe hunc velut doctorem monitorémque habuit, & in laudes eius erumpit epiſtolâ* XIV. *lib.* I. *Etiam Plutarchus, extremo libello De Curioſitate, factum eius plenum conſtantiæ recenſuit.* Et Antoninus epiſtolam inſeruit I. De ſuâ vitâ. *At Senecio, Herennius Senecio eſt, Plinio non ſemel item nominatus. Reus & interfectus fuit, quod de vitâ Heluidij libros compoſuiſſet, ait Plinius lib.* VII. *Sed vos magnæ animæ mihi ſaluete: quos iure miramur, colimus, factis dictiſque ſapientes, & legitimos robuſtæ porticus alumnos.*

83. ROBVR, A QVO SE CONTRA.] *Particulam*

iam opportunitate mortis. vt perhibent qui interfuerunt nouiſſimis ſermonibus tuis, A
conſtans & libens fatum excepiſti, tamquam pro virili portione innocentiam Principi donares. Sed mihi filiæque, præter acerbitatem parentis erepti, auget mæſtitiam, quòd aſſidere valetudini, fouere deficientem, ſatiari vultu, complexu, non contigit. [84] excepiſſem certè mandata voceſque, quas penitus animo figeremus. Noſter hic dolor, noſtrum vulnus: nobis tam longæ abſentiæ conditione ante quadriennium amiſſus es. Omnia ſine dubio, optime parentum, aſſidente amantiſſimâ vxore, ſuperfuere honori tuo: paucioribus tamen lacrymis compoſitus es, & nouiſſimâ in luce deſiderauere aliquid oculi tui. Si quis piorum manibus locus, ſi, vt ſapientibus placet, non cum corpore exſtinguuntur magnæ animæ, placidè quieſcas, nos domum tuam ab infirmo deſiderio, & muliebribus lamentis ad contemplationem virtutum tuarum voces, quas neque lugeri, neque plangi fas eſt: [85] admiratione te potiùs * temporalibus laudibus, & ſi natura ſuppeditet, * militum decoramus. Is verus honos, ea coniunctiſſimi cuiuſque pietas. Id filiæ quoque vxorique præceperim, ſic patris, ſic mariti memoriam venerari, vt B
omnia facta dictáque eius ſecum reuoluant, famámque ac figuram animi magis quàm corporis complectantur. non quia intercedendum putem imaginibus quæ marmore aut ære finguntur: ſed vt vultus hominum, ita ſimulacra vultus imbecilla ac mortalia ſunt, forma mentis æterna. quam tenere & exprimere non per alienam materiam & artem, ſed tuis ipſe moribus poſſis. Quidquid ex Agricolâ amauimus, quidquid mirati ſumus, manet, manſurumque eſt in animis hominum, in æternitate temporum, famâ rerum. Nam multos veterum velut ingloriosque & ignobiles obliuio obruet, Agricola poſteritati narratus & traditus, ſuperſtes erit.

culam ſupereſſe puto, & lego, rubor quo ſe. *Porrò de hoc Domitiani fallaci habitu, Plinius in Panegyrico:* Ira in oculis, fœmineus pallor in corpore, in ore impudentia multo rubore ſuffuſa. *Item Suetonius cap.* XVIII. *Et communiter, Seneca epiſt.* XI. Quidam numquam magis, quàm cùm erubuerint, timendi ſunt, quaſi omnem verecundiam effuderint. Sulla tunc erat violentiſſimus, cùm faciem eius ſanguis inuaſerat.

84 EXCEPISSEM CERTE MANDATA.] *Planè Homericum eſt. Ita enim apud eum Andromache lugens Hectorem:*

Οὐδέ τι μοι εἶπες πυκινὸν ἔπος, οὗ τέ κεν αἰεὶ
Μεμνῄμην νύκτας τε καὶ ἤματα δακρυχέουσα.
Nec mihi ſermones dixiſti, quorum ego ſemper C
Noctes atque dies lacrymis ſuffuſa recorder.

85. ADMIRATIONE TE POTIVS.] *Cænum & lutum, quod non purgo. Priora tenteam:* admiratione te potiùs, te immortalibus laudibus.

IVSTI

IVSTI LIPSI AD DIALOGVM DE CAVSSIS CORRVPTÆ ELOQVENTIÆ

PRÆFATIO.

SVPERIORIBVS *libris lucem aliquam induſtria noſtra attulit: huic, verè poſſum dicere, ſalutem. Nam cùm deprauatiſſimus vulgò circumferretur, nulla pagina ſine vulnere & vibice: admirabile eſt, quantum à Farneſiano codice (nam Vaticanis aberat) in eo ſanando ſimus adiuti. Multi hiatus expleti, verba & lineæ integræ inſertæ, centeni aliquot loci (Latinè non oratoriè loquor) emendati. Quorum omnium numerum inire aut longum, aut ſuperuacuum: moderabor, & in his Notis ea ſaltem tangam quorum vel inſignis correctio eſt, vel ambigua. Reliqua recepta in contextum, ſatis ſit verbo iamnunc prædixiſſe, è Farneſiani libri fide eſſe. At de ſcripto, & ſcri-*
C *ptore ipſo, pauca etiam hîc libanda ſunt. Scriptum ſanè optimum, ſtilo, inuentione, iudicio: & quod in hoc genere (integrum eſſet modò) conferre nihil videar cum iis quæ optimi ſæcli, & optimæ notæ. Scriptor tamen ipſe incertus. Ita olim iudicaui: neque etiam muto. Nam Tacitum fuiſſe qui credam? Stilus validè abnuit, non fallax in hoc genere argumentum. qui in noſtro, conſtrictus vbique, teres, acutus, & ſeuerus magis quàm lepidus: hîc omnia contrà. Ac mutari is in ætate aut argumento poteſt, inquiunt. Non nego. ſed numquam ita, vt abeat prorſus à ſeſe. Quidquid Cicero ſcripſit, ſenex, iuuenis; philologum, philoſophum; in iis tamen lineamenta quædam appârent eiuſdem viri & vultus. Nec aliter fit in*
D *omnibus nobis.. Aetatem etiam vide, ſi non pugnat. Hic ſcriptor ſermonem hunc habitum inducit ſexto Flauiani imperij anno: eiq́ interfuiſſe ſe* admodum iuuenem. *Quomodo verò tunc admodum iuuenis Tacitus, ſi honores etiam cœpit ſub Veſpaſiano? Id enim de ſe fatetur, &* dignitatem *ſuam* à Veſpaſiano inchoatam *ait Hiſtoriarum primo. Sed exemplaria omnia Tacito adſerunt. Quæ illa? vix bina aut terna credo ea eſſe in omni Europâ. quæ tam facile & pronum eſt hîc mentiri, quàm in aliis libris ſæpè. Sed etiam Pomponius Sabinus. Ita enim politiſſimus doctiſſimúſque Pythœus nos docuit, Notis ad hunc libellum.*

Is igitur Sabinus mediæ ætatis Grammaticus in Carmen de obitu Mæcenatis: Cornelius, *inquit*, Tacitus appellat ſcripta Mæcenatis calamiſtros. *Nec negare certè poſſumus, quin is locus hodieq; in hoc libello exſtet. Quid dicam? ſeriò & ingenuè, nihil me credere huic ignobili Sabino, qui ex veteri verbo, ſomniauit fortaſſe quod voluit. Dico me: nam aliis nihil præeo quid ſequantur. Incommodi quid erit, ſiue Tacito tribuamus: ſiue M. Fabio Quinctiliano, vt mihi olim viſum? Nam & ſtilus ipſe planè geminus: & ille ſe* De cauſſis corruptæ eloquentiæ *ſcripſiſſe plus vno loco fatetur. quem titulum valdè appoſitum ſcio huic argumento. Præcipuam enim materiem & velut fundum ſcripti, hoc fuiſſe; euincunt illa quæ ſuperant, & magis euincerent quæ à fine deſunt. Ipſe Maternus hic ad Meſſallam:* Exprime nobis non laudationem antiquorum, ſed cauſſas cur in tantum ab eloquentiâ eorum receſſerimus. *Aetas tamen Quinctiliani paullò grandior fuiſſe videtur, quàm vt hic ſermo illo iuuene. Itaque ambigo. & cùm multa dixerim, claudo tamen omnia & ſigno hoc reſponſo, Mihi non liquêre.* A B

FABII QVINCTILIANI VT VIDETVR, DIALOGVS;

AN SVI SÆCVLI ORATORES ANTIQVIS, ET QVARE, CONCEDANT:

CORN. TACITO VVLGO INSCRIPTVS.

B SAEPE ex me requiris, Iuſti Fabi, cur cùm priora ſæcula tot
eminentium oratorum ingeniis gloriaque effloruerint,
noſtra potiſſimùm ætas deſerta, & laude orbata, vix nomen
ipſum oratoris retineat. neque enim ita appellamus
niſi antiquos: horum autem temporum diſerti, cauſſidici,
& aduocati, & patroni, & quiduis potius quàm oratores
vocantur. Cui percontationi tuæ reſpondere, & tam magnæ
quæſtionis pondus excipere, vt aut de ingeniis noſtris
[1] malè exiſtimandum ſit, ſi idem aſſequi non poſſumus,
aut de iudiciis, ſi nolumus; vix hercule auderem, ſi mea
ſententia proferenda, ac non diſertiſſimorum vt noſtris temporibus hominum ſermo
repetendus eſſet. quos eamdem hanc quæſtionem pertractantes, iuuenis admodùm
audiui. Ita non ingenio, ſed memoriâ ac recordatione opus eſt, vt quæ à præſtantiſſi-
C mis viris & excogitata ſubtiliter, & dicta grauiter accepi, cùm ſinguli diuerſas [2] vel
eaſdem, ſed probabiles cauſſas afferrent, dum formam ſui quiſque & animi, & ingenij
redderet, iiſdem nunc numeris, iiſdemque rationibus perſequar, ſeruato ordine diſpu-
tationis. neque enim defuit, qui diuerſam quoque partem ſuſciperet, ac multum vexatâ
& irriſâ vetuſtate, noſtrorum temporum eloquentiam antiquorum ingeniis antefer-
ret. Nam poſtero die quàm [3] accuratiùs Maternus Catonem recitauerat, cùm offen-
diſſe potentium animos diceretur, tamquam in eo tragœdię argumento ſui oblitus, tan-
tùm Catonem cogitaſſet, eaque de re per vrbem frequens ſermo haberetur, venerunt
ad eum M. Aper & Iulius Secundus, celeberrima tum ingenia fori noſtri: quos ego in
iudiciis non vtroſque modò ſtudioſè audiebam, ſed domi quoque & in publico aſſe-
ctabar, mirâ ſtudiorum cupiditate, & quodam ardore iuuenili, vt fabulas quoque eo-
rum & diſputationes, & arcana ſemotæ dictionis penitus exciperem. quamuis malignè
plerique opinarentur, nec Secundo promtum eſſe ſermonem, & Aprum ingenio potiùs
D & vi naturæ, quàm inſtitutione & litteris famam eloquentiæ conſecutum. Nam & Se-
cundo purus, & preſſus, &, in quantum ſatis erat, profluens, ſermo non defuit: & Aper
[4] communi eruditione imbutus, contemnebat potiùs litteras quàm neſciebat. tam-

N O T Æ.

1. MALE EXISTIMANDVM SIT.] *Ita Farneſ. at in Ram. codice* exiſtimandum habeam.

2. VEL EASDEM, SED PROBABILES.] *Id verò non probabile, vt in vno ſermone eaſdem cauſſas repetiuerint. Ego verba ea ſupereſſe cenſeo,* vel eaſdem.

3. ACCVRATIVS MATERNVS.] *Farneſ.* Curiatius Maternus. *Putabam,* curatius. *ſed ſententiam attendenti magis placet* Curiatius: *quod proprium nomen Materni poetæ fuerit.*

4. COMMVNI ERVDITIONE.] *Malè vulgò,* cum eruditione.

quam maiorem induſtriæ & laboris gloriam habituris, ſi ingenium eius nullis aliena- A
rum artium adminiculis inniti videretur. Igitur vt intrauimus cubiculum Materni,
[5] ſedentem ipſum, quem pridie recitauerat librum intra manus habentem, deprehen-
dimus. Tum Secundus: Nil ne te, inquit, Materne, fabulæ malignorum terrent, quo
minus [6] offenſas Catonis tui ames? An ideo librum iſtum [7] apprehendiſti, vt diligen-
tiùs retractares, & ſublatis ſi quæ prauam interpretandi materiam dederunt, emitte-
res Catonem non quidem non meliorem, ſed tamen ſecuriorem? Tum ille, [8] Leges tu
quidem ſi volueris & agnoſces quæ audiſti. quòd ſi qua omiſit Cato, [9] ſequenti tracta-
tione Thyeſtes dicet. Hanc enim tragœdiam diſpoſui iam, & intra me ipſe formaui.
Atque ideo maturare libri huius editionem feſtino, vt dimiſſâ priore curâ, nouæ cogi-
tationi toto pectore incumbam. Adeò te tragœdiæ iſtæ non ſatiant, inquit Aper, quo
minus omiſſis orationum & [10] curarum ſtudiis omne tempus modò circa Medeam,
ecce nunc circa Thyeſtem conſumas? cùm tot amicorum cauſſæ, tot coloniarum &
municipiorum clientelæ in forum vocent, quibus vix ſufficeres, etiam ſi non nouum
tibi ipſe negotium importaſſes, Domitium, & Catonem: id eſt, noſtras quoque hiſto- B
rias, & Romana nomina, Græcorum fabulis aggregares. Et Maternus, Perturbaret hac
tuâ ſeueritate, niſi frequens ac aſſidua nobis contentio iam propè in conſuetudinem
vertiſſet. Nam nec tu agitare & inſequi poëtas intermittis, & ego [11] cui deſidiam aduo-
cationum obiicis, cotidianum hoc patrocinium [12] defendendæ aduerſus te poëticæ
exerceo. Quo lætor magis oblatum nobis iudicem, qui me vel in futurum vetet verſus
facere, vel quod iam pridem opto, ſuâ quoque auctoritate compellat, vt omiſſis foren-
ſium Muſarum anguſtiis, in quibus ſatis mihi ſuperque ſudatum eſt, ſanctiorem iſtam
& auguſtiorem eloquentiam colam. Ego verò, inquit Secundus, ante quàm me iudicem
Aper recuſet, faciam quod probi & modeſti iudices ſolent; vt in his cognitionibus ex-
cuſent, in quibus manifeſtum eſt, alteram apud eos partem * gratiæ præualere. Quis

* gratiâ

enim neſcit, neminem mihi coniunctiorem eſſe & vſu amicitię, & aſſiduitate contuber-
nij, quàm Saleium Baſſum, cùm optimum virum tum abſolutiſſimum poëtam? porrò
ſi poëtica accuſatur, non alium video reum locupletiorem. Securus ſit, inquit, Aper, & C
Saleius Baſſus, & quiſquis alius ſtudium poëticæ & carminum gloriam fouet, cùm
cauſſas agere non poſſit. & ego enim [13] quatenus arbitrium litis huius inueni, non
patiar, Maternum [14] ſollicitè plurimum defendi. ſed & ipſum ſolum [15] apud eos ar-
guam, quòd natus ad eloquentiam virilem & oratoriam, quâ parare ſimul & tueri ami-
citias, adſciſcere nationes, complecti prouincias poſſit, amittit ſtudium, quo non aliud
in ciuitate noſtrâ vel ad vtilitatem fructuoſius, vel ad dignitatem amplius, vel ad vrbis
famam pulchrius, vel ad totius imperij atque omnium gentium notitiam illuſtrius ex-
cogitari poteſt. Nam ſi ad vtilitatem vitæ omnia [16] conſilia, facta noſtra dirigenda
ſunt; quid erit tutius quàm eam exercere artem, quâ ſemper armatus præſidium amicis,
opem

5. SEDENTEM IPSVM, QVEM.] *Rom. copula addita*, & quem, *rectè*.

6. OFFENSAS CATONIS TVI AMES.] *Perſpicuè verum. vulgo*, aures.

7. APPREHENDISTI.] *Alij libri*, deprehendiſti. *Ego*, reprehendiſti: *propriâ ſignificatione huius verbi*.

8. LEGES TV QVIDEM SI VOLVERIS.] *Scriptus liber longè aliter*, Leges quid Maternus ſibi debuerit, & agnoſces, *&c*.

9. SEQVENTI TRACTATIONE.] *Fortaſſe* recitatione. *Ipſe Maternus infrà*, Recitatione tragœdiarum famam ſe auſpicatum, *ait*.

10. CVRARVM STVDIIS.] *Omninò ſcribendum coniicio*, cauſſarum ſtudiis.

11. CVI DESIDIAM ADVOCATIONVM OBIICIS.] *Præclarè vetus liber. Anteà corruptè & mutilatè*, cui deſidiam aduocamur, cotidianum, *&c*.

12. DEFENDENDÆ ADVERSVS TE POETICÆ.] D
Benè quoque hoc liber. Alij, defendens aduerſus te poeticè.

13. QVATENVS ARBITRIVM LITIS HVIVS.] *Totum locum P. Pythœus legit*, quatenus arbitrum litis huius inueni, non patiar Maternum ſocietate plurium defendi. *hoc ſenſu, Quando te, Secunde, huius litis arbitrum nactus ſum. Quod rectum omninò iis quibus mens non cæca*.

14. SOLLICITE PLVRIMVM DEFENDI.] *Farneſ.* ſocietate plurium.

15. APVD EOS.] *Malo*, apud vos.

16. CONSILIA, FACTA NOSTRA.] *Rom. liber*, factaque noſtra.

A opem [illegible] salutem periclitantibus, inuidis vero & inimicis metum & terrorem vltrò feras, ipse securus & velut quadam perpetuâ potentiâ ac potestate munitus? cuius vis & vtilitas, [17] rebus propè fluentibus, aliorum * præsidio & tutelâ intelligitur: sin proprium [18] periculum increpuit; non hercule lorica aut gladius in acie firmius munimentum, quàm reo & periclitanti eloquentiæ præsidium simul & telum, quo propugnare pariter & incessere, vel in iudicio, siue in senatu, siue apud Principem possis. Quid aliud infestis patribus nuper Eprius Marcellus, quàm eloquentiam suam opposuit? qua accinctus & minax disertam quidem sed inexercitatam & eiusmodi certaminum rudem Heluidij sapientiam elusit. Plura de vtilitate non dico, [19] cui parti minimè contradicturum Maternum meum arbitrer. Ad voluptatem oratoriæ eloquentiæ transeo, cuius iucunditas non vno aliove momento, sed omnibus propè diebus & prope omnibus horis contingit. Quid enim dulcius libero & ingenuo animo, & ad voluptates honestas nato, quàm videre plenam semper & frequentem domum concursu splendidissimorum hominum? idque scire, non pecuniæ, non orbitati, neque officij alicuius administrationi,

B sed sibi ipsi dari? illos quinimmo [20] orbos & locupletes & potentes venire plerumque ad iuuenem & pauperem, vt aut sua aut amicorum discrimina commendent. Vllane tanta ingentium opum ac magnæ potentiæ voluptas, quàm spectare homines veteres, & senes, & [21] totiûs orbis gratiâ subnixos, in summâ omnium rerum abundantiâ confitentes id quod optimum sit se non habere? Iam verò qui togatorum comitatus & egressus? quæ in publico species? quæ in iudiciis veneratio? quod illud gaudium consurgendi assistendique inter tacentes, in vnum conuersos? coire populum, & circumfundi coràm, & accipere affectum quemcumque orator induerit? Vulgata dicentium gaudia, & imperitorum quoque oculis [22] exposita, percenseo. Illa secretiora, & tantùm ipsis orantibus nota, maiora sunt. Siue accuratam meditatamque affert orationem; est quoddam sicut ipsius dictionis, ita gaudij pondus & constantia. siue nouam & recentem curam non sine aliquâ trepidatione animus attulerit; ipsa sollicitudo commendat euentum, & lenocinatur voluptati. Sed extemporalis audaciæ, atque ipsius temeritatis vel præci-

C pua iucunditas est. Nam ingenio quoque, sicut in agro, quamquam alia diu serantur atque elaborentur, gratiora tamen quæ suâ sponte nascuntur. Equidem vt de me ipso fatear, non eum diem lætiorem egi, quo mihi latus clauus oblatus est, vel quo homo nouus & in ciuitate minimè fauorabili natus, quæsturam, aut tribunatum, aut præturam accepi: quàm eos quibus mihi pro mediocritate huius quantulæcumque in dicendo facultatis, aut reum prosperè defendere, aut apud centumuiros caussam aliquam feliciter orare, aut apud Principem ipsos illos libertos & procuratores Principum tueri & defendere datur. Tum mihi supra tribunatus & præturas & consulatus ascendere videor, [23] tum * abire: quod si non in alio oritur, nec in codicillis datur, nec cum gratiâ venit.* Quæ fama & laus cuiusuis artis cum oratorum gloriâ comparanda est, qui non illustres in vrbe solùm apud negotiosos & rebus intentos, sed etiam apud iuuenes & adolescentes, [24] quibus morum indoles est & bona spes sui? Quorum nomina priùs paren-

* præsidium & tutela.

D 17. REBVS PROPE FLVENTIBVS.] *Pythæus rectè legit & distinguit*, rebus probè (*nec malè, si*, prospere) fluentibus, aliorum præsidio & tutelâ intelligitur.

18. PERICVLVM INCREPVIT.] *Alij libri*, periculum increpat *Sed hoc Farnesianum planissimè verum est. Cicero in Catilinariâ:* Quidquid increpuerit, Catilinam timeri. *Liuius:* Vnde si quid increpet terroris.

19. CVI PARTI MINIME CONTRADICTVRVM.] *Ita vetus. non tamen malè vulgati*, cùm præsertim minimè contradicturum.

20. ORBOS ET LOCVPLETES ET POTENTES.] *Auxi è libro scripto.*

21. TOTIVS ORBIS.] *Pythæus*, totius vrbis. *probè.*

22. EXPOSITA PERCENSEO.] *Bene ita liber. Anteà*, parua censeo, *cum pernicie totius sententia.*

23. TVM ABIRE: QVOD SI NON IN ALIO ORITVR.] *Corruptio clara, nec medicina hic à libro. Pythæus tentat*, Tum habere, quod non in alio oritur. *quod capio haud satis. An ne* in albo *voluit dicere? & Prætorum ius formulásque intellexit? Fortasse etiam*, quod scilicet (*ita enim illud, si, diducam & extendam*) non in atrio oritur. *Processerat enim de plenâ & splendenti domo, concursu salutantium. Rodolphi lectionem, sine coniectura est, non amitta, qui in prioribus verbis legit:* tum supra me abire.

24. QVIBVS MORVM INDOLES.] *Romana editio*, quibus maior indoles.

parentes liberis ſuis ingerunt? quos ſæpiùs vulgus imperitum & tunicatus hic populo A tranſeunteis nomine vocat, & digito demonſtrat? Aduenæ quoque & peregrini, iam in municipiis & coloniis ſuis auditos, cùm primùm vrbem attigerunt, requirunt ac vultu agnoſcere concupiſcunt. Auſim contendere Marcellum hunc Eprium, de quo modò locutus ſum, & Criſpum Vibium (libentiùs enim * nouis & recentibus quàm remotis & oblitteratis exemplis vtor) [25] non minus eſſe in extremis partibus terrarum, * quàm Capuæ aut Vercellis, vbi nati dicuntur. [26] nec hoc illis alterius ter millies ſeſtertium præſtat, quamquam ad has ipſas opes poſſunt videri eloquentiæ beneficio veniſſe. Ipſa eloquentia, cuius numen & cæleſtis vis multa quidem omnibus ſæculis exempla edidit, ad quantam vſque fortunam homines ingenij viribus peruenerint. [27] Sed hæc, vt ſupra dixi, proxima, & quæ non auditu cognoſcenda ſed oculis ſpectanda habemus. Nam quò ſordidiùs & abiectiùs nati ſunt, quoque notabilior paupertas & [28] anguſtia rerum naſcentes eos circumſteterunt, eò clariora & ad demonſtrandã oratoriæ eloquentiæ vtilitatem illuſtriora exempla ſunt quòd ſine commendatione natalium, ſine ſubſtantiâ facultatum, neuter moribus egregius, alter habitu quoque corporis B contemtus, per multos iam annos [29] potentiſſimi ſunt ciuitatis ac donec libuit principes fori, nunc principes in Cæſaris amicitiâ agunt feruntque cuncta: atque ab ipſo Principe cum quâdam reuerentiâ diliguntur. Quia Veſpaſianus venerabilis ſenex & patientiſſimus veri, benè intelligit, ceteros quidem amicos ſuos niti ijs quæ ab ipſo acceperint, quæque ipſi accumulare, & in alios congerere promtum eſt: Marcellum autem & Criſpum, attuliſſe ad amicitiam ſuam, quod non à Principe acceperint, nec accipi poſſit. Minimum inter tot ac tanta locum obtinent [30] imagines, ac tituli & ſtatuæ. quæ neque ipſa tamen negliguntur: tam hercule quàm diuitiæ & opes, quas facilius inuenies qui vituperet quàm faſtidiat. His igitur & honoribus, & ornamentis, & facultatibus, refertas domos eorum videmus, qui ſe ab ineunte adoleſcentiâ cauſſis forenſibus & oratorio ſtudio dederunt. Nam carmina & verſus, quibus totam vitam Maternus inſumere optat (inde enim omnis fluxit oratio) neque dignitatem vllam auctoribus ſuis conciliant, neque vtilitates alunt: voluptatem autem breuem, laudem inanem & C infructuoſam conſequuntur. Licet hæc ipſa, & quæ deinde dicturus ſum, aures tuæ ô Materne reſpuant, [31] cui bono eſt, ſi apud te Agamemnon aut Iaſon diſertè loquitur? quis ideo domum defenſus, & tibi obligatus redit? Quis Salcium noſtrum egregium poëtam, vel (ſi hoc honorificentius eſt) præclariſſimum vatem deducit, aut ſalutat, aut proſequitur? Nempe ſi amicus eius, ſi propinquus, ſi denique ipſe in aliquod negotium inciderit, ad hunc Secundum recurret, aut ad te Materne, non quia poëta es, neque vt pro eo verſus facias. hi enim Baſſo domi naſcuntur, pulchri quidem & iucundi. quorum tamen hic exitus eſt, vt cùm toto anno, per omnes dies, magnâ noctium parte, vnum librum extudit & elucubrauit, rogare vltrò & ambire cogatur, vt ſint qui dignentur audire: & ne id quidem gratis. nam & domum mutuatur, & auditorium exſtruit, & ſubſellia conducit, & libellos diſpergit: & vt beatiſſimus [32] recitationum eius euen-

25. NON MINVS ESSE IN EXTREMIS.] *Vox deeſt, quam à me repono:* non minus eſſe notos in extremis.

26. NEC HOC ILLIS ALTERIVS.] *In morbo locus & defectu. Scribas & diſtinguas:* nec hoc illis alterius ter millies, alterius bis millies HS. præſtat (quamquam ad has ipſas opes poſſunt videri eloquentiæ beneficio perueniſſe) ſed ipſa eloquentia. cuius numen, &c. *Quæ addidi, ſatis mihi certa ſunt, numero tantùm excepto. nam certè vtriuſque opes exprimere propoſitum habuit. Rodolphus ſcribebat*, nec hoc illis vtriuſque ter millies HS. *quod nam lectar, ſi è libris.*

27. SED HÆC, VT SVPRA DIXI, PROXIMA.] *Totam periodum ſcripſi, vti in Farneſiano concepta. Non diſpliceat tamen è vulgatis libris*, propria, *pro* D proxima.

28. ANGVSTIA RERVM.] *Rom. editio*, anguſtia ereptum. *ex quo Rodolphus*, anguſtia parentum. *ego*, anguſtiæ rerum.

29. POTENTISSIMI SVNT CIVITATIS.] *Rodolphus*, potentiſſimi in iudiciis.

30. IMAGINES AC TITVLI ET STATVÆ] *Præclarè liber. Vulgò erat*, imagines Attali & ſtatuæ. *quis ingenio ſuo duce reppeiſſet?*

31. CVI BONO EST, SI APVD TE.] *Optimè quoque liber. Anteà*, crebrò etſi apud te.

32. RECITATIONVM. *Scribe*, recitationem.

33. Se

A euentus proſequatur, omnis illa laus intra vnum aut alterum diem velut in herbâ vel flore præcepta, ad nullam certam & ſolidam peruenit frugem: nec aut amicitiam inde refert, aut clientelam, aut manſuram in animo cuiuſquam beneficium, ſed clamorem vagum, & voces inanes, & gaudium volucre. Laudauimus nuper vt miram & eximiam Veſpaſiani liberalitatem, quòd quingenta ſeſtertia Baſſo donaſſet. Pulchrum id quidem, indulgentiam Principis ingenio mereri; quantò tamen pulchrius, ſi ita res familiaris exigat, [33] ſe ipſum colere, ſuum genium propitiare, ſuam experiri liberalitatem? Adiice quòd poëtis, ſi modò dignum aliquid elaborare & efficere velint, relinquenda conuerſatio amicorum & iucunditas vrbis, deſerenda cetera officia, vtque ipſi dicunt, in nemora & lucos, id eſt, in ſolitudinem recedendum eſt. Nec opinio quidem & fama, cui ſoli ſeruiunt, & quod vnum eſſe pretium omnis ſui laboris fatentur, æquè poëtas quàm oratores ſequitur. quoniam mediocreis poëtas nemo nouit, bonos pauci. Quando enim rariſſimarum recitationum fama [34] in totam vrbem penetrat? nedum vt per tot prouincias innoteſcat. Quotuſquiſque cùm ex Hiſpaniâ vel Aſiâ, ne quid de Gallis
B noſtris loquamur, in vrbem venit, Saleium Baſſum requirit? atque adeo ſi quis requirit & ſemel vidit, tranſit & contentus eſt: vt ſi picturam aliquam vel ſtatuam vidiſſet. Neque hunc meum ſermonem ſic accipi volo; tamquam eos quibus natura ſua oratorum ingenium denegauit, deterream a carminibus, ſi modò in hac ſtudiorum parte oblectare otium & nomen inſerere poſſunt famæ. ego verò omnem eloquentiam omneſque eius partes ſacras & venerabiles puto. nec ſolùm cothurnum veſtrum, aut heroïci carminis ſonum, ſed lyricorum quoque iucunditatem, & elegorum laſciuias, & iamborum amaritudinem, epigrammatum luſus, & quamcumque aliam ſpeciem eloquentia habeat, anteponendam ceteris aliarum artium ſtudiis credo. ſed tecum mihi Materne res eſt, quòd cùm natura tua in ipſam arcem eloquentiæ ferat, errare mauis, & ſumma adeptus, in leuioribus ſubſiſtis. Vt ſi in Græciâ natus eſſes, vbi ludicras quoque artis exercere honeſtum eſt, ac tibi [35] Nicoſtrati robur ac vires dij dediſſent, non paterer immanes illos ad pugnam datos lacertos, leuitate iaculi aut iactu diſci vaneſcere: ſic nunc
C te ab auditoriis & theatris, in forum & ad cauſſas, & ad vera prœlia voco. cùm præſertim ne ad id quidem conſurgere poſſis, quod pleriſque patrocinatur, tamquam minus obnoxium ſit offendere poëtarum quàm oratorum ſtudium. Efferueſcit enim vis pulcherrimæ naturæ tuæ, nec pro amico aliquo, ſed quod periculoſius eſt, pro Catone offendis. nec excuſatur offenſa neceſſitudine officij, aut fide aduocationis, aut fortuitæ & ſubitæ dictionis impetu: meditatus videris elegiſſe perſonam notabilem, & cum auctoritate dicturam. Sentio quid [36] reſponderi poſſit. hinc ingentis ex his aſſenſus, hinc in ipſis auditoriis præcipuè laudari, & mox omnium ſermonibus ferri. Tolle igitur quietis & ſecuritatis excuſationem, cùm tibi ſumas aduerſarium ſuperiorem. nobis ſatis ſit priuatas & noſtri ſæculi controuerſias tueri, [37] in quibus expreſſis ſi quando neceſſe ſit pro periclitante amico potentiorum aures offendere; & probata ſit fides, & libertas excuſata. Quæ cùm dixiſſet Aper acriùs, vt ſolebat; & intento ore: remiſſius & ſubridens Maternus, Paraui, inquit, me non minus diu accuſare oratores quàm Aper * laudat. Fo- * *Fortè,* laudare.
D re enim arbitrabar vt à laudatione eorum degreſſus detractaret poëtas, atque carminum

33. SE IPSVM COLERE, SVVM GENIVM PROPITIARE.] *Auxi à libro, & partim correxi. Nam in illo erat*, ſuum ingenium propitiare. *pro quo ſenſus ipſe facilè ſuggeſſit* Genium.

34. IN TOTAM VRBEM PENETRAT? NEDVM.] *Reſtitui, cùm in ſcripto eſſet*, penetrat medium: *in vulgatis*, metrum.

35. NICOSTRATI ROBVR.] *De quo Quinctilianus lib. 11. cap. IX.* At ſi fuerit qui docebitur, ille, quem adoleſcentes ſenem vidimus, Nicoſtratus: omnibus in eo docendi partibus ſimiliter vtetur, efficietque illum qualis hic fuit, luctando pugnandoque (quo vtroque certamine iiſdem diebus coronabatur) inuictum. *Quod ipſum ſuadet de Quinctiliano, libelli huius auctore. Ac de Nicoſtrato palæſtritâ, etiam Pauſanias in Eliacis.*

36. RESPONDERI POSSIT * HINC INGENTIS.] *Defectum odoror. & aſteriſcum poni velim, quâ parte nunc addidi.*

37. IN QVIBVS EXPRESSIS SI QVANDO NECESSE SIT.] *Pro his verbis fortaſſe:* In quibus expreſſit ſiquando neceſſitas.

num ſtudium proſterneret · arte quâdam mitigauit, concedendo iis qui cauſas agere non poſſent, vt verſus facerent. Ego autem ſicut in cauſis agendis efficere aliquid & eniti fortaſſe poſſum, ita recitatione tragœdiarum ingredi famam auſpicatus ſum, cum quidem cùm in Nerone improbam & ſtudiorum quoque ſacra profanantem Vatinii potentiam fregi. [38] hodie ſi quid in nobis notitiæ ac nominis eſt, magis arbitror carminum quàm orationum gloriâ partum. ac iam me deiungere à forenſi labore conſtitui, nec comitatus iſtos & egreſſus aut frequentiam ſalutationum concupiſco: non magis quàm æra & imagines, quæ etiam me nolente in domum meam irrepſerunt. Non [39] ſtatum cuiuſque ac ſecuritatem melius innocentiâ tueor quàm eloquentiâ. nec vereor, ne mihi vmquam verba in ſenatu niſi pro alterius diſcrimine facienda ſint. Nemora verò, & luci, & ſecretum ipſum quod Aper increpabat, tantam mihi afferunt voluptatem, vt inter præcipuos carminum fructus numerem, quod nec in ſtrepitu, nec ſedente ante oſtium litigatore, nec inter ſordes ac lacrymas reorum componuntur, ſed ſecedit animus in loca pura atque innocentia, fruiturque ſedibus ſacris. Hæc eloquentiæ primordia, hæc penetralia: hoc primùm habitu cultuque * commoda mortalibus, in illa caſta & nullis contracta vitiis pectora influxit. ſic oracula loquebantur. Nam lucroſæ B

* commodata, vel compta.

huius [40] & ſanguinantis eloquentiæ vſus, recens, & malis moribus natus, atque, vt tu dicebas Aper, in locum teli repertus. Ceterum felix illud, &, vt more noſtro loquar, aureum ſæculum, & oratorum & criminum inops, poëtis & vatibus abundat, qui benefacta canerent, non qui malè admiſſa defenderent. Nec vllis [41] aut gloria maior, aut auguſtior honor: primùm apud deos, quorum proferre reſponſa & intereſſe epulis ferebantur: deinde apud illos diis genitos ſacroſque reges, inter quos neminem cauſidicorum, ſed Orphea ac Linum, ac ſi introſpicere altius velis, ipſum Apollinem accepimus. vel ſi hæc fabuloſa nimis & compoſita videntur, illud certè mihi concedis Aper, non minorem honorem Homero quàm Demoſtheni apud poſteros: nec anguſtioribus terminis famam Euripidis aut Sophoclis, quàm Lyſiæ aut Hyperidis includi. plures hodie reperies qui Ciceronis gloriam, quàm Virgilij detractent. Nec vllus Aſinij aut Meſſallæ liber tam illuſtris eſt, quàm [42] Medea Ouidij, aut Varij Thyeſtes. Ac ne C fortunam quidem vatum, & illud felix contubernium, comparare timuerim cum inquietâ & anxiâ oratorum vitâ. licet illos certamina & pericula ſua ad conſulatus euexerint: malo ſecurum & ſecretum VIRGILII ſeceſſum, in quo tamen neque apud diuum Auguſtum gratiâ caruit, neque apud populum Romanum notitiâ. Teſtes Auguſti epiſtolæ, teſtis ipſe populus, qui auditis in theatro verſibus Virgilij, ſurrexit vniuerſus, & fortè præſentem ſpectantemque Virgilium veneratus eſt, ſic quaſi Auguſtum. Ne noſtris quidem temporibus, Secundus Pomponius Afro Domitio, vel dignitate vitæ, vel perpetuitate famæ, ceſſerit. Nam Criſpus & Marcellus, ad quorum exempla me vocas, quid habent in hac præſenti fortunâ concupiſcendum? an quòd timent, an quòd timentur? quòd cùm cottidie aliquid rogentur, [43] hi quibus præſtant indignantur? quòd alligati cum adulatione, nec imperantibus vmquam ſatis ſerui videntur, nec nobis ſatis liberi? Quæ hæc ſumma eorum potentia eſt? tantum poſſe liberti ſolent. Me verò dulces, vt Virgilius ait, Muſæ, remotum à ſollicitudinibus, & curis, & neceſſitate cottidie aliquid D

38. HODIE SI QVID IN NOBIS.] *Rom. addit copulam,* & hodie. *rectè.*

39 STATVM CVIVSQVE.] *Malo,* ſtatum hucuſque. *De ſe loquitur: & reſpondet illi parti Apriana orationis, qui eloquentiam telum eſſe voluit ad pericula omnia propulſanda.*

40. ET SANGVINANTIS ELOQVENTIÆ.] *Fortaſſe,* & ſaginantis. *vt ad commodum lucrumque hac tantùm reſerat. Nam ſanguinare probum quidem verbum ſed non aliud quàm ſanguinem emittere. Artus ſanguinantes, Vulnera ſanguinantia, in Quintiliani Declamationibus mihi lecta. Quæ ſignificatio parum hic apta. ſi ad accuſationes & ſanguiſugam illam eloquentiam reſpexit.*

41. AVT GLORIA MAIOR.] *E veſtigiis ſcripturæ priſcæ reſtitui. Nam Farneſianus.* aut gloria more. *Vulgat: planè turbant.*

42. MEDEA OVIDII, AVT VARII.] *Decſt antiquo illud*, aut Varij.

43. HI QVIBVS PRÆSTANT, INDIGNANTVR.] *Ineptè & falso. Negationem addo,* hi quibus non præſtant. *Etſi abeſſe alterum membrum ſentio periodo plenæ.*

44. Nec

A aliquid contra animum faciendi, in illa ſacra illoſque fontes ferant: nec inſanum vltrà & lubricum forum famamque pallentem trepidus experiar. non me fremitus ſalutantium, nec anhelans libertus excitet: nec incertus futuri, teſtamentum pro pignore ſcribam: nec plus habeam, quàm quod poſſim cui velim relinquere, quandocumque fatalis & meus dies veniet. ſtatuarque tumulo non mæſtus & atrox, ſed hilaris & coronatus: & pro memoriâ mei, [44] nec conſulat quiſquam nec roget. Vix dum finierat Maternus concitatus & velut inſtinctus, cùm [45] Vipſanius Meſſalla cubiculum eius ingreſſus eſt, ſuſpicatuſque ex ipsâ intentione ſingulorum, altiorem inter eos eſſe ſermonem: Num parum tempeſtiuus, inquit, interuêni, ſecretum conſilium & cauſſæ alicuius meditationem tractantibus? Minimè, minimè, inquit Secundus, atque adeò vellem maturiùs interueniſſes. delectaſſet enim te & Apri noſtri accuratiſſimus ſermo, cùm Maternum vt omne ingenium ac ſtudium ſuum ad cauſſas agendas conuerteret, exhortatus eſt: & Materni pro carminibus ſuis læta, vtque poëtis defendi decebat, audentior, poëtarum quàm oratorum ſimilior oratio. Me verò, inquit, & ſermo ipſe infinitâ
B voluptate affeciſſet, atque id ipſum delectat, quòd vos viri optimi & temporum noſtrorum oratores, non forenſibus tantùm negotiis, & declamatorio ſtudio ingenia veſtra exercetis, ſed eiuſmodi etiam diſputationes adiungitis, quę & [46] ingenium alunt & eruditionem: & litterarum iucundiſſimum oblectamentum, cùm vobis qui illa diſputatis, afferunt, tum etiam his ad quorum aures peruenerint. Itaque hercule non minùs probari video in te Secunde, quòd Iulij Aſiatici vitam componendo, ſpem hominibus feciſti plurium eiuſmodi librorum, quàm in Apro quòd nondum à ſcholaſticis controuerſiis receſſit, & otium ſuum mauult nouorum rhetorum more, quàm veterum oratorum conſumere. Tum Aper, Non deſinis Meſſalla vetera tantùm & antiqua mirari, noſtrorum autem temporũ ſtudia irridere atque contemnere. Nam hunc tuum ſermonem ſæpè excepi, cùm oblitus & tuæ & [47] fratris tui eloquentiæ, neminem hoc tempore [48] oratorem eſſe contenderis. Antiquis eò credo audaciùs, quòd maligni in iis opinionem non verebaris, cùm eam gloriam quam tibi alij concedunt, ipſe tibi denega-
C res. Neque illius, inquit, ſermonis mei pœnitentiam ago, neque aut Secundum, aut Maternum, aut teipſum Aper, (quamquam interdum in contrarium diſputes) aliter ſentire credo. Ac velim impetratum ab aliquo veſtrûm, vt cauſſas huius infinitæ differentiæ ſcrutetur ac reddat, quas mecum ipſe plerumque conquiro. & quod quibuſdam ſolatio eſt, mihi auget quæſtionem, quia video etiam Graiis accidiſſe, vt longiùs abſit Æſchine & Demoſthene [49] Sacerdos iſte Nicetes, & ſi quis alius Epheſum vel Mitylenas contentus ſcholaſticorum clamoribus quatit, quàm Afer aut Africanus aut vos ipſi

44. Nec consvlat qvisqvam, nec roget.] *Conſulat vates, roget principem. Quid ita? quia crebrum vt memoria damnaretur defunctorum: id eſt, tituli, imagines, honores.*

45. Vipsanivs Messalla.] *Legebatur anteà,*
D Vrbanus Meſſalla. *At verum,* Vibanius. *è quo pronum reddere viro celebri gentile nomen.*

46. Ingenivm alvnt et ervditionem.] *Placet cum Rodolpho,* ingenium alunt, & eruditionis & litterarum.

47. Fratris tvi eloqventiæ.] *Quis hic Meſſalla frater? puto Regulum intellegi, illum qui cum Plinio vixit & floruit, linguâ magis quàm vitâ laudatus. Suſpicor ex Tacito IV. Hiſtor.* Magnam eo die pietatis eloquentiæque famam Vipſanius Meſſalla adeptus eſt, nondum Senatoriâ ætate, auſus pro fratre Aquilio Regulo deprecari.

48. Oratorem esse contenderes. Antiqvis.] *Expreſſi ſcripturam veterem: quæ tamen ipſa fortaſſis mutila, & ſcribendum:* contenderes parem antiquis. eò credo audaciùs. *Aut ſi inſeri vocem diſplicet:* contenderes. Atque id eò credo audaciùs.

49. Sacerdos iste Nicetes.] *Ita emendaui verè & ἰυςόχως, cùm in libris eſſet,* ſacerdos iſte enitet. *Niceres Sacerdos declamator nobilis eo æuo. Plinius lib. VI. epiſtolarum audiſſe eum fatetur:* Erat non ſtudioſorum tantùm, verumetiã ſtudiorum amantiſſimus, ac prope quotidie ad audiendos quos [illegible] ego frequentabam Quinctilianum & Sacerdotem Nicetem ventitabat. *Exſtat Philoſtrati Lemnij de hoc Nicete in Vitis Sophiſtarum elogium, de quo Pythæus nos monuit, ipſe monitus à Neueleto. Nominat & Seneca pater lib. IX. Controuerſ. II.* Nec Iulio nec alij contigiſſe ſuo (*ſcribam,* ne Vibio, nec alij contigiſſe ſcio) quàm apud Græcos Nicetæ, apud Romanos Latroni, vt à diſcipulis non audiri deſiderarent. *Et eodem libro, Controuerſiâ vltimâ:* Nicetes egregiè dixit in eodem loco.

50. Non

ipſi à Cicerone aut Aſinio receſſiſtis. Magnam, inquit Secundus, & dignam tractatu A quæſtionem mouiſti: ſed quis eam iuſtiùs explicauerit quàm tu, ad cuius ſummam eruditionem & præſtantiſſimum ingenium cura quoque & meditatio acceſſit? Et Meſſalla, Aperiam, inquit, cogitationes meas, ſi illud à vobis antè impetrauero, vt vos quoque ſermonem hunc noſtrum adiuuetis. Pro duobus, inquit Maternus, promitto. nam & ego & Secundus exſequemur partes, quas intellexerimus te non tam omiſiſſe quàm nobis reliquiſſe. Aptum enim ſolere diſſentire, & tu paullò antè dixiſti, & ipſe ſatis manifeſtus eſt iamdudum in contrarium accingi, nec æquo animo perferre hanc noſtram pro antiquorum laude concordiam. Non enim, inquit Aper, inauditum & indefenſum

* ſignatione Rom. edit.

ſæculum noſtrum patiar hac veſtrâ conſpiratione damnari. Sed hoc primum interrogabo, quos vocetis antiquos, quam oratorum ætatem * ſignificatione iſtâ determinetis? Ego enim cùm audio antiquos, quoſdam veteres & olim natos intelligo, ac mihi verſantur ante oculos Vlyſſes & Neſtor, quorum ætas mille ferè & CC. annis ſæculum noſtrum antecedit: vos autem Demoſthenem & Hyperidem profertis; quos ſatis conſtat Philippi & Alexandri temporibus floruiſſe; ita tamen vt vtrique ſuperſtites eſſent. B

* ccc. verius.

Ex quo appâret, non multò plures quàm * CCC. annos intereſſe inter noſtram & Demoſthenis ætatem. quod ſpatium temporis, ſi ad infirmitatem corporum noſtrorum referas, fortaſſe longum videatur: ſi ad naturam ſæculorum & reſpectum huius immenſi æui, perquàm breue, & in proximo eſt. Nam ſi, ſicut Cicero in Hortenſio ſcribit, is eſt magnus & verus annus, quo eadem poſitio cæli ſiderumque, quæ cùm maximè eſt, rurſum exiſtet, iſque annus horum quos vocamus annorum XII. ∞ DCCCLIV. complectitur: incipit Demoſthenes veſter, quem vos veterem & antiquum fingitis, [50] non ſolùm anno quo nos, ſed ferè eodem menſe extitiſſe. Sed tranſeo ad Latinos oratores, in quibus non Menenium vt puto Agrippam, qui poteſt videri antiquus, noſtrorum temporum diſertis anteponere ſoleris: ſed Ciceronem, & Cæſarem, & Cælium, & Caluum, & Brutum, & Aſinium, & Meſſallam. quos quidem cur antiquis temporibus potiùs adſcribatis quàm noſtris, non video. nam vt de Cicerone ipſo loquar, Hirtio nempe & Panſâ conſulibus, vt Tiro libertus eius ſcripſit, [51] VII. Idus Decemb. occiſus eſt, quo anno diuus Auguſtus in locum Panſæ & Hirtij ſe & Q. Pedium Coſs. C ſuffecit. ſtatue VI. & L. annos, quibus mox diuus Auguſtus Remp. rexit: adiice Tiberij tres & viginti, & prope quadriennium Cai, ac bis quaternoſdenos Claudij & Neronis annos, atque ipſum Galbæ & Othonis, & Vitellij vnum annum, ac ſextam iam felicis huius principatus ſtationem, quâ Veſpaſianus Remp. fouet, C. & XX. anni ab interitu Ciceronis in hunc diem colliguntur, vnius hominis ætas. Nam ipſe ego in Britanniâ vidi ſenem, qui ſe fateretur & pugnæ interfuiſſe, quâ Cæſarem inferentem arma Britanniæ, arcere litoribus, & pellere aggreſſi ſunt. Ita ſi eum qui armatus C. Cæſari reſtitit, vel captiuitas, vel voluntas, vel fatum aliquod in vrbem pertraxiſſet, idem Cæſarem ipſum & Ciceronem audire potuit, & noſtris quoque actionibus intereſſe. Proximo quidem congiario ipſi vidiſtis pleroſque ſenes, qui ſe à diuo quoque Auguſto ſemel atque iterùm accepiſſe congiarium narrabant. ex quo colligi poteſt, & Coruinum ab illis & Aſinium audiri potuiſſe. Nam Coruinus in medium vſque Auguſti principatum, Aſinius penè ad extremum durauit. Nec diuidatis ſæculum, & antiquos ac veteres vocetis oratores, quos eorumdem hominum aures agnoſcere ac velut coniungere & copulare potuerunt. Hæc ideo prædixi, vt ſi qua ex horum oratorum famâ gloriaque, laus temporibus adquiritur; eamdem docerem in medio ſitam, & propiorem nobis quàm Ser. Galbæ, C. Carboni, quoſque alios antiquos meritò vocaremus. Sunt enim horridi, & impoliti, & rudes, & informes: & quos vtinam imitatus non eſſet Caluus veſter D

50. NON SOLVM ANNO QVO NOS, SED FERE EODEM MENSE.] *Imo ex analogiâ, inquit Pythæus,* non ſolùm menſe quo nos, ſed ferè eodem die. *Ego non mutem.*

51. SEPTIMO IDVS DECEMBRIS.] *In Farneſiano tantùm erat*; Septimo Idus, *ſpatio tamen alteri voci relicto, quam non temerè ex hiſtoriâ addidi.*

52. PA-

A ſter aut Cœlius, aut ipſe Cicero? Agere enim fortiùs iam & audentiùs volo, ſi illud antè prædixero, mutari cum temporibus formas & genera dicendi. Sicut Catoni ſeni comparatus C. Gracchus, plenior & vberior: ſic Graccho politior & ornatior, Craſſus: ſic vtroque diſtinctior & vrbanior & altior, Cicero: Cicerone mitior Coruinus & dulcior, & in verbis magis elaboratus. Nec quæro quis diſertiſſimus. hoc interim probaſſe contentus ſum, non eſſe vnum eloquentiæ vultum, ſed in illis quoque quos vocatis antiquos, plures ſpecies deprehendi: nec ſtatim deterius eſſe quod diuerſum eſt: vitio autem malignitatis humanæ vetera ſemper in laude, præſentia in faſtidio eſſe. Num dubitamus inuentos, qui pro Catone Appium Cæcum magis mirarentur? Satis conſtat nec Ciceroni quidem obtrectatores defuiſſe, quibus inflatus & tumens, nec ſatis preſſus, ſupra modum exſultans & ſuperfluens, & [52] parum antiquus videretur. Legiſti vtique & [53] Calui, & Bruti, ad Ciceronem miſſas epiſtolas. ex quibus facile eſt deprehendere, Caluum quidem Ciceroni viſum exſanguem, & attritum, Brutum autem [54] otioſum atque diſiunctum. Rurſúmque Ciceronem à Caluo quidem malè audiuiſſe, tam-
B quam ſolutum & eneruem: à Bruto autem, vt ipſius verbis vtar, tamquam fractum atque elumbem. Si me interroges, omnes mihi videntur verum dixiſſe. ſed mox ad ſingulos veniam, * nec mihi cum vniuerſis negotium eſt. Nam quatenus antiquorum admiratores hunc velut terminum antiquitatis conſtituere ſolent, quem vſque [55] ad Caſſium Seuerum faciunt, quem primum affirmant flexiſſe ab illâ vetere, atque dicendi viâ directâ: * non infirmitate ingenij, nec inſcitiâ litterarum, tranſtuliſſe ſe ad id dicendi genus contendo, ſed iudicio & intellectu. Vidit namque, vt paullo antè dicebam, cum conditione temporum ac diuerſitate aurium formam quoque ac ſpeciem orationis eſſe mutandam. Facilè perferebat prior iſte populus, vt imperitus & rudis, imperitiſſimarum orationum ſpatia: atque id ipſum laudi dabatur, ſi dicendo quis diem eximeret. Ita verò longa principiorum præparatio, & narrationis altè repetita ſeries, & multarum diuiſionum oſtentatio, & mille [56] argumentorum gradus, & quidquid aliud aridiſſimis Hermagoræ & Apollodori libris præcipitur, in honore erat: & ſi quis odoratus philoſo-
C phiam, atque ex eâ locum aliquem orationi ſuæ inſereret, in cælum laudibus ferebatur. Nec mirum. erant enim hæc noua & incognita: & ipſorum quoque oratorum pauciſſimi, præcepta rhetorum aut philoſophorum placita cognouerant. At hercule peruulgatis iam omnibus, cùm vix [57] in cortinâ quiſquam aſſiſtat, qui elementis ſtudiorum & ſi non inſtructus, at certè imbutus ſit, nouis & exquiſitis eloquentiæ itineribus opus eſt, per quæ orator faſtidium aurium effugiat, vtique apud eos iudices qui vi aut poteſtate non iure & legibus cognoſcunt, & nec accipiunt tempora ſed conſtituunt, nec exſpectandum habent oratorem dum illi libeat de ipſo negotio dicere, ſed ſæpè vltrò admonent, atque aliò tranſgredientem reuocant & feſtinare ſe teſtantur. Quis nunc ferat oratorem de infirmitate valetudinis ſuæ præfantem? qualia ſunt ferè principia Coruini. Quis quinque in Verrem libros exſpectauerit? Quis de exceptione & formulâ perpe-

* aute

52. PARVM ANTIQVVS.] *Legam*, parum Atticus. *quod Ciceroni obiectum etiam viuo: & (cur negemus?) in quibuſdam eius ſcriptis verè.*

D 53. CALVI ET BRVTI AD CICERONEM EPISTOLAS.] *Ex iiſdem Fabius hauſit, libro* XII. Neque ipſe Ciceroni Demoſthenes videatur ſatis eſſe perfectus: nec Cicero Bruto Caluoque, qui certè compoſitionem ipſius etiam apud ipſum reprehendunt. *Adde ſequentia.*

54. OTIOSVM.] *Fortaſſe*, odioſum: *id eſt, adfectatione quadam & aſperitate dictionis moleſtum. Nam ex reliquiis epiſtolæ vnius aut alterius, nihil minus quàm otioſus Brutus, acer vbique & intentus. Diſiunctum autem capio, quo ſenſu Senecam dixêre Arenam ſine calce. nec muto.*

55. AD CASSIVM SEVERVM.] *Probum cenſeo. Vetus tamen*, Caſſium quem reum faciunt.

56. ARGVMENTORVM GRADVS.] *Rom. editio*, argumentorum genera.

57. IN CORTINA.] *Alij* Coronâ *legunt. ſi illud rectum, non aliud ceperim, quàm ſubſelliorum iuxta tribunal locum, in quo non aduocati ſolùm, ſed ſcribæ, præcones, atque id genus opera forenſes conſiſtebant. Seuerus in Aetnâ pro theatri incuruâ parte dixiſſe videtur:* — magni cortina theatri: *Vide etiam, an non* Aſſiſtere, *hîc propriè de Aſſeclis aut Fautoribus, qui Oratori ſe adiungebant: Ita ſtatim:* Vulgus quoque aſſiſtentium, & affluens & vagus auditor. *Diſtinguit ab auditore fortuito & incerto.*

58. TVR-

perpetietur illa immenſa volumina, quæ pro M. Tullio aut A. Cæcinâ legimus? Præcur- A
rit hoc tempore iudex dicentem, & niſi aut curſu argumentorum, aut colore ſententia-
rum, aut nitore & cultu deſcriptionum inuitatus & corruptus eſt, auerſatur dicentem.
Vulgus quoque aſſiſtentium, & affluens & vagus auditor, aſſueuit iam exigere lætitiam
& pulchritudinem orationis; nec magis perfert in iudiciis triſtem & impexam antiqui-
tatem, quàm ſi quis in ſcenâ Roſcij, aut [58] Turpionis Ambiuij exprimere geſtus velit.
Iam verò iuuenes & in ipſâ ſtudiorum incude poſiti, qui profectus ſui cauſsâ oratores
ſectantur, non ſolùm audire, ſed etiam referre domum aliquid illuſtre & dignum me-
moriâ volunt. Traduntque inuicem, ac ſæpè in colonias ac prouincias ſuas ſcribunt, ſi-
* ſcaſibus, fortè. ue in * ſuis aliquis argutâ & breui ſententiâ effulſit, ſiue locus exquiſito & poëtico cul-
tu enituit. Exigitur enim iam ab oratore etiam poëticus decor, non Attij aut Pacuuij
veterno inquinatus, ſed ex Horatij & Virgilij & Lucani ſacrario prolatus. Horum igitur
auribus & iudiciis obtemperans noſtrorum oratorum ætas, pulchrior & ornatior exſti-
tit. Neque ideò minùs efficaces ſunt orationes noſtræ, quia ad aures iudicantium cum
voluptate perueniunt. Quid enim ſi infirmiora horum temporum templa credas, quia B
non rudi cæmento, & informibus regulis exſtruuntur, ſed marmore nitent & auro
radiantur? Equidem fatebor vobis ſimpliciter, me in quibuſdam antiquorum vix ri-
ſum, in quibuſdam autem vix ſomnum tenere, [59] nec vnum de populo * Canuti aut
Aride Furnio & Toranio, quique alios in eodem valetudinario hæc oſſa & hanc ma-
ciem probant. Ipſe mihi Caluus cùm vnum & viginti, vt puto, libros reliquerit, vix in
vnâ aut alterâ oratiunculâ ſatisfacit. nec diſſentire ceteros ab hoc meo iudicio video.
quotus enim quiſque Calui in [60] Aſitium aut in Druſum legit? at hercule in hominum
* aſcribun. ſtudioſorum manibus verſantur accuſationes, quæ in Vatinium * conſcribuntur, ac præ-
cipuò ſecunda ex his oratio. eſt enim verbis ornata, & ſententiis, auribus iudicum ac-
commodata: vt ſcias ipſum quoque Caluum intellexiſſe quid melius eſſet, nec volun-
tatem quin ſublimiùs & cultiùs diceret, ſed ingenium ac vires defuiſſe. Quid ex Cœlia-
nis orationibus? nempe [61] hæ placent ſiue in vniuerſâ * parte factum in quibus nito-
rem & altitudinem horum temporum agnoſcimus. Sordes autem verborum, & hians C
compoſitio & inconditi ſenſus redolent antiquitatem. nec quemquam adeò antiqua-
rium puto, vt Cœlium ex eâ parte laudet, quâ antiquus eſt. Concedamus ſanè C. Cæ-
ſari, vt propter magnitudinem cogitationum & occupationes rerum, minus eloquen-
tiâ effecerit, quàm diuinum eius ingenium poſtulabat: tam hercule quàm Brutum
philoſophiæ ſuæ relinquamus. Nam in orationibus minorem eſſe famâ ſuâ, etiam ad-
miratores eius fatentur. niſi fortè quiſquam aut Cæſaris pro Decio Samnite, aut Bruti
pro Deiotaro Rege, ceteroſque eiuſdem lentitudinis [62] ac teporis libros legit, niſi qui
& carmina eorumdem miratur. fecerunt enim & carmina, & in Bibliothecas rettule-
runt,

58. TVRPIONIS AMBIVII.] *Malè diſiungunt libri*, Turpionis aut Ambiuij. *Eundem enim hominem fuiſſe, Terentianæ epigrapha & Cicero De Senectute docent. Symmachus nominat l.1. epiſtolâ* XXV. (*optimam editionem eruditi Iuretì ſequor:*) Ea-propter io comœdiis ſummatem quidē gloriam ſcriptores tulerunt: Roſcio tamen atque Ambiuio ceteriſque actoribus fama non defuit. *Idem lib.*x. *epiſt.*11. Non idem honor io pronunciandis fabulis P. Pollioni quàm Bauio fuit, neque par Æſopo Etruſco fama proceſſit. *quæ verba ſimul vt legi, emendata à me*, qui Ambiuio fuit, neque par Æſopo & Ruſcio (*ſiue* Roſcio) fama. *Fortaſſe & Pellioni hic ſcribendum, vt ſit ille* Pellio *Plautinus.*

59. NEC VNVM DE POPVLO CANVTI.] *Liber vetus*: nec vnum de populo Ganuti aut Atti de Furnio & Coranio alios in eodem valetudinario. *Fortaſſe*: nec vnius de populo Arij de F. a. T. quique alij in. *Aliàs mihi multa mens aut manus, qui medeat huic plagæ.*

60. ASITIVM.] *Anne*, Aſinium?

61. HÆ PLACENT, SIVE IN VNIVERSA PARTE FACTVM.] *Mendoſa & iſta. liber ſcriptus*, ſiue vniuerſâ parte ſerum. *Valdè placet lectio quam Fr. Modius mihi aduatauit*, hæ placent, ſi non vniuerſæ, per partes attamen. D

62. AC TEPORIS.] *Vera noſtra coniectura, cùm eſſet*, ac temporis. *niſi placet magis*, ac tenoris. *De tepore adfirmas, quòd pars metaphoræ de Cicerane mox ſcribis*, tardè commouetur, tardò incaleſcit. *Agnoſcis idem vitiy in Pliniy loca, libro* v. *epiſtolâ* vi. Cælum eſt hieme frigidum & gelidum: myrtos, oleas, quæque alia æſtiuo tempore lætantur, aſpernatur ac reſpuit. *Scribo*, æſtiuo tepore.

63. Vi-

A runt, non melius quàm Cicero, at felicius, quia illos feciſſe pauciores ſciunt. Aſinius
quoque, quamquam propioribus temporibus natus ſit, videtur mihi inter Menenios &
Appios ſtuduiſſe. Pacuuium certè, & Attium, non ſolùm tragœdiis, ſed etiam oratio-
nibus ſuis expreſſit. adeò durus & ſiccus eſt. Oratio autem, ſicut corpus hominis, ea
demum pulchra eſt, in quâ non eminent venæ, nec oſſa numerantur: ſed temperatus ac
bonus ſanguis implet membra & exſurgit toris, ipſos quoque neruos rubore tegit & de-
côre commendat. Nolo Coruinum inſequi, quia non per ipſum ſtetit quo minus læti-
tiam nitoremque noſtrorum temporum exprimeret. [63] viderimus * inquam iudicio * in quantum
eius vis aut animi aut ingenij ſuffecerit. Ad Ciceronem venio, cui eadem pugna cum
æqualibus ſuis fuit, quæ mihi vobiſcum eſt. Illi enim antiquos mirabantur, ipſe ſuo-
rum temporum eloquentiam anteponebat. nec vllâ re magis eiuſdem ætatis oratores
præcurrit, quàm iudicio. Primus enim excoluit orationem, primus & verbis dilectum
adhibuit, & compoſitioni artem: locoſque lætiores attentauit, & quaſdam ſententias
inuenit: vtique in his orationibus quas ſenior iam & iuxta finem vitæ compoſuit. id
B eſt, poſtquam magis profecerat, vſuque & experimentis didicerat, quod optimum
dicendi genus eſt. Nam priores eius orationes, non carent vitiis antiquitatis. lentus eſt
in principiis, longus in narrationibus, otioſus circa exceſſus: tardè commouetur, raró
incaleſcit: [64] pauci ſenſus opt. & cum quodam lumine terminantur. [65] nihil excerpe-
re, nihil referre poſſis: & velut in rudi ædificio, firmus ſanè paries & duraturus, ſed
non ſatis expolitus & ſplendens. Ego autem oratorem, ſicut locupletem ac [66] laudatum
patrem familiæ, non eo tantùm volo recto tegi, quod imbrem ac ventum arceat, ſed
etiam quod viſum & oculos delectet: non eâ ſolùm inſtrui ſupellectile quæ neceſſariis
vſibus ſufficiat, ſed ſit in apparatu eius, & aurum, & gemmæ, vt ſumere in manus, &
aſpicere ſæpiùs [67] liceat: quædam verò procul arceantur, vt iam oblitterata & olentia:
nullum ſit verbum velut rubigine infectum, nulli ſenſus tardâ & inerti ſtructurâ, in
morem Annalium, componantur: fugiat fœdam & inſulſam ſcurrilitatem, variet com-
poſitionem, nec omnes clauſulas vno & eodem modo terminet. Nolo irridere *Rotam*
C *fortunæ*, & *Ius Verrinum*, & illud tertio quoque ſenſu in omnibus pro ſententiâ poſitum,
Eſſe videatur. Nam & hoc [68] inuitus rettuli, & plura omiſi, quæ tamen ſola mirantur
atque exprimunt hi qui ſe antiquos [69] oratores vocabant. neminem nominabo, genus
hominum ſignaſſe contentus: ſed vobis vtique verſantur ante oculos, qui Lucilium pro
Horatio, & Lucretium pro Virgilio legunt: quibus eloquentia tui Aufidij Baſſi, aut
Seruilij Noniani, ex comparatione Siſennæ aut Varronis ſordet: qui rhetorum noſtro-
rum commentarios faſtidiunt, oderunt, Calui mirantur: quos more priſco apud iudi-
cem fabulantes, non auditores ſequuntur, non populus audit, vix denique litigator
perpetitur. [70] adeò mæſti & inculti, illam ipſam quam iactant ſanitatem, infirmitate
& ieiunio conſequuntur. Porrò ne in corpore quidem valetudinem medici probant,
quæ animi anxietate contingat. parum eſt ægrum non eſſe, fortem & lætum & alacrem
volo: propè abeſt ab infirmitate, in quo ſola ſanitas laudatur. Vos verò diſertiſſimi,
vt poteſtis, vt facitis, illuſtrate ſæculum noſtrum pulcherrimo genere dicendi. Nam &
D te Meſſalla, video lætiſſima quæque antiquorum imitantem: & vos Materne ac Se-
cunde,

63. VIDERIMVS INQVAM IVDICIO EIVS.] *Lego*, Viderimus inquam an iudicio e. v. a. a. inge-nij ſuffecerit.

64. PAVCI SENSVS OPT.] *Vetus*, ſenſus opter cum. *Rom. editio* ſenſus opacus. *Forte*, opacius & cum q. l. terminantur. *vt ad picturam reſpectus ſit, in quâ lumen nos delectat, ſed cum quadam vmbrâ.*

65. NIHIL EXCERPERE, NIHIL REFERRE POSSIS.] *Perſpicua libri bonitas. Aliàs*, nihil extem-pore referre poſſis.

66. LAVDATVM PATREM FAMILIÆ.] *Ego non dubitem ſcribere*, ac lautum.

67. LICEAT.] *Rodolphus benè*, libeat.

68. INVITVS RETTVLI.] *Rom. codex*, inuitatus. *non malè, quia laceßitum ſignificat ſeſe, ad hæc promenda, ab Meſſallâ.*

69. ORATORES VOCABANT.] *Scribe*, vocant.

70. ADEÒ MÆSTI ET INCVLTI.] *&c. Rodolphus hæc legit*, inculti, vt illam ipſam quam iactant ſanitatem, non infirmitate ſed ieiunio conſequantur.

ſ 71. SEN-

eunde, ita grauitati ſummum nitorem & cultum verborum miſcetis; ea electio inuen- A
tionis, is ordo rerum, & quotiens cauſſa poſcit, vbertas; ea quotiens permittitur, bre-uitas; is compoſitionis decor, [71] ſententiarum planitas, ſic exprimitis affectus, ſic libertatem temperatis: vt etiam ſi noſtra iudicia malignitas & inuidia tardauerit, verum de vobis dicturi ſint poſteri noſtri. Quæ cùm Aper dixiſſet, Agnoſcitis ne, inquit Maternus, vim & ardorem Apri noſtri? quo torrente, quo impetu ſæculum noſtrum defendit? quàm copioſè ac variè vexauit antiquos? quanto non ſolùm ingenio ac ſpiritu, ſed etiam eruditione & arte, ab ipſis mutuatus eſt, per quæ mox ipſos inceſſeret? Tuum tamen Meſſalla promiſſum immutaſſe non debes. neque enim defenſores antiquorum exigimus, nec quemquam noſtrorum, quamquam modò laudati ſumus, his quos inſectatus eſt Aper, comparamus. ac ne ipſe quidem ita ſentit, ſed more veteri [72] & * aliis veſtris philoſophis ſæpè celebrato, ſumſit ſibi contradicendi partes; Exprime nobis non laudationem antiquorum, ſatis enim illos fama ſua laudat, ſed cauſſas cur in tantum ab eloquentiâ eorum receſſerimus; cùm præſertim centum & XX. annos ab interitu Ciceronis in hunc diem effici ratio temporum collegerit. Tum Meſſalla: Sequar à te præ- B
ſcriptam formam Materne. neque enim diu contradicendum eſt Apro, qui primum, vt opinor, [73] nominis controuerſiam mouit, tamquam parum propriè antiqui vocarentur, quos ſatis conſtat ante centum annos fuiſſe. Mihi autem de vocabulo pugna non eſt, ſiue illos antiquos, ſiue maiores, ſiue quo alio mauult nomine appellet: dummodò in confeſſo ſit, eminentiorem illorum temporum eloquentiam fuiſſe. Ne illi quidem parti ſermonis eius repugno, [74] ſi comminus fatetur plures formas dicendi etiam iiſdem ſeculis, nedum diuerſis extitiſſe. Sed quomodo inter Atticos oratores primæ Demoſtheni tribuuntur, proximum autem locum Æſchines & Hyperides & Lyſias & Lycurgus obtinent; omnium autem conſenſu hæc oratorum ætas maximè probatur: ſic apud nos Cicero quidem ceteros eorumdem temporum diſertos anteceſſit: Caluus autem & Aſinius & Cæſar & Cœlius & Brutus [75] ſic iure & prioribus & ſequentibus anteponuntur. nec refert quòd inter ſe ſpecie differant, cùm genere conſentiant. At ſtrictior Caluus, numeroſior Aſinius, ſplendidior Cæſar, amarior Cœlius, grauior Bru- C
tus, vehementior & plenior & valentior Cicero; omnes tamen eamdem ſanitatem eloquentiæ ferunt: vt ſi omnium pariter libros [76] in manus ſumſeris, quamuis in diuerſis ingeniis, eſſe quamdam iudicij ac * voluminis ſimilitudinem & cogitationem. Nam quòd inuicem ſe obtrectauerunt, & ſuperſunt aliqua epiſtolis eorum inſerta, ex quibus mutua malignitas detegitur, non eſt oratorum vitium, ſed hominum. Nam & Caluum & Aſinium & ipſum Ciceronem credo ſolitos & inuidere, & liuere, & ceteris humanæ infirmitatis vitiis affici. ſolum inter hos arbitror Brutum, non malignitate nec inuidiâ, ſed ſimpliciter & ingenuè iudicium animi ſui detexiſſe. an inuideret Ciceroni, qui mihi videtur ne Cæſari quidem inuidiſſe? Quod ad Ser. Galbam & C. Lælium attinet, & ſi quos alios antiquorum agitare non deſtitit, non exigit defenſorem, cùm fateâr quædam eloquentiæ eorum, vt naſcenti adhuc nec ſatis adultæ defuiſſe. Ceterùm ſi omiſſo optimo illo, & perfectiſſimo genere eloquentiæ, eligenda ſit forma dicendi, malim hercule C. Gracchi impetum, aut L. Craſſi maturitatem, quàm calamiſtros Mæ- D
cenatis, aut tinnitus Gallionis. adeò melius oratorem vel hirtâ togâ induere, quàm fucatis & meretriciis veſtibus inſignire. Neque enim oratorius iſte, immò hercule ne viri-

71. SENTENTIARVM PLANITAS.] *Neſcio an,* ſanitas.

72. ET ALIIS VESTRIS.] *Ex veteri lego,* aliàs à veſtris.

73. NOMINIS CONTROVERSIAM MOVIT, *&c.*] *Hac ſtigmate vulgò inuſta. nos dempſimus & eluimus, adiuti à libro.*

74. SI COMMINVS FATETVR.] *Pythœus,* ſi comminus fatetur.

75. SIC IVRE.] *Lego,* ſuo iure. *Liber tamen ſcriptus,* ſic vere.

76. IN MANVS SVMSERIS, QVAMVIS, *&c.*] *Monere me in primâ editione aliquid de hoc loco ſuggeſſi. qui non difficilis aliàs emendatu & expletu, ex libro ſcripto. Nam is voculam inſerit,* ſumpſeris ſciam quamuis, *&c. Lego*: in manus ſumpſeris, ſcias quamuis in diuerſis ingeniis eſſe quandam iudicij ac voluntatis ſimilitudinem & cognationem.

77. PL-

A virilis quidem cultus eſt, quo [77] plerique temporum noſtrorum actores ita vtuntur, vt
laſciuiâ verborum & leuitate ſententiarum, & licentiâ compoſitionis, hiſtrionales mo-
dos exprimant. quodque vix auditu fas eſſe debeat, laudis & gloriæ, & ingenij loco
plerique iactant, cantari ſaltarique commentarios ſuos. Vnde oritur illa fœda & præ-
poſtera, ſed tamen frequens quibuſdam exclamatio, vt oratores noſtri [78] tenerè dice-
re, hiſtriones diſertè ſaltare dicantur. Equidem non negauerim Caſſium Seuerum,
quem ſolum Aper noſter nominare auſus eſt, ſi his comparetur qui poſteà fuerunt, poſſe
oratorem vocari, quamquam in magnâ parte librorum ſuorum plus vis habeat quàm
ſanguinis. Primus enim contemto ordine rerum, omiſſâ modeſtiâ, ac pudore verbo-
rum, ipſis etiam quibus vtitur armis incompoſitus, & ſtudio feriendi plerumque [79] de-
iectus non pugnat, ſed rixatur. Ceterùm, vt dixi, ſequentibus comparatus, & varietate
eruditionis, & lepôre vrbanitatis, & ipſarum virium robore, multum ceteros ſuperat.
quorum neminem Aper nominate, & velut in aciem educere ſuſtinuit. Ego autem ex-
ſpectabam, vt incuſato Aſinio, & Cœlio, & Caluo, [80] aliud nouum agmen produceret,
B pluriſque vel certè totidem nominaret, ex quibus alium Ciceroni, alium Cæſari, ſingu-
lis denum ſingulos opponeremus. Nunc detractaſſe nominatim antiquos oratores
contentus, neminem ſequentium laudare auſus eſt, niſi in publicum & in commune:
veritus credo ne multos offenderet, ſi paucos excerpſiſſet. quotus enim quiſque ſchola-
ſticorum non hac ſuâ perſuaſione fruitur, vt ſe ante Ciceronem numeret, ſed planè
[81] poſt Gabinianum? At ego non verebor nominare ſingulos, quo faciliùs propoſitis ex-
emplis appareat quibus gradibus fracta ſit & deminuta eloquentia. Appropera, inquit
Maternus, & potiùs exſolue promiſſum. neque enim hoc colligi deſideramus, diſertio-
res eſſe antiquos, quod apud me equidem in confeſſo eſt, ſed cauſſas exquirimus, quas te
ſolitum tractare, [82] paullò antè, planè mitiore eloquentiâ & temporum noſtrorum,
* miratus, antequam te Aper offenderet maiores tuos laceſſendo. Non ſum, inquit, of-
fenſus [83] Aprinâ diſputatione, nec vos offendi decebit, ſi quid fortè aures veſtras per-
ſtringet, cùm ſciatis hanc eſſe eiuſmodi ſermonũ legem, iudicium animi citra damnum
affectus proferre. [84] Perge, inquit Maternus, de antiquis loquaris. vtere antiquâ liber-
C tate, à quâ vel magis degenerauerimus, quàm ab eloquentiâ. Et Meſſalla, Non recon-
ditas Materne cauſſas requiris, nec aut tibi ipſi, aut huic Secundo, vel huic Apro igno-
tas, [85] & iam mihi partes aſſignatis proferendi in medium, quæ omnes ſentimus. Quis
enim ignorat & eloquentiam & ceteras artes deſciuiſſe ab iſtâ vetere gloriâ, non inopiâ
hominum, ſed deſidiâ iuuentutis, & negligentiâ parentum, & inſcientiâ præcipientium,
& obliuione moris antiqui? quæ mala primùm in vrbe nata, mox per Italiam fuſa, iam
in prouincias manant: quamquam noſtra nobis notiora ſunt. Ego de vrbe & his pro-
priis ac vernaculis vitiis loquar, quæ natos ſtatim excipiunt, & per ſingulos ætatis gra-
dus cumulantur, ſi priùs de ſeueritate ac diſciplinâ maiorum circa educandos forman-
doſque

77. Plerique temporum nostrorum.] D *Optimè vetus. Erat antea*, plerique ipſorum noſtrorum.

78. Tenere dicere.] *Audacter repoſui, etſi à coniecturâ. Nam libris omnibus eſt*, temerè. *Plinius illuſtrat correctionem hanc ſatis & firmat lib.* II. *epiſt.* XIV. Pudet referre, quæ, quàm fractâ pronunciatione, dicantur: quibus, quàm teneris clamoribus excipiantur. Plauſus tantùm, ac potiùs ſola cymbala & tympana, illis cantibus deſunt.

79. Deiectus.] *Rom. codex*, detectus. *optimè.*

80. Alivd novum agmen.] *Idem liber*, aliud nobis agmen.

81 Post Gabinianum.] *Rhetor fuit, Veſpaſiani ano de quo Euſeby Chronicon:* Gabinianus celeberrimi nominis Rhetor in Galliâ docuit. *Ita liber qui apud me manuſcriptus, probus & vetus. Vulgò* Gabinius. *Nominant & Hieronymus & Suetonij index de claris Rhetoribus: quod doctiſſimus & optimus Nic. Faber adnotauit.*

82. Pavllo ante plane mitiore.] *Quidam liber*, paullò antè dixiſti, planè mitiore.] *Sed hac & ſequentia tamen in mendo.*

83. Aprina disputatione.] *Commodè videmur ita feciſſe, cùm libri præferrent*, à primà diſputatione.

84. Perge, inquit Maternus, de antiquis.] *Scribe è ſcripto:* inquit Maternus, & cùm de antiquis loquaris, vtere.

85. Et iam mihi partes.] *E veſtigiis priſcis*, etiamſi mihi. *Nam in ſcripto eſt*, etenim iam ſi mihi.

A vllo modo ad veritatem accedentibus controuerſiis linguam modò & vocem exercerent, ſed vt his artibus pectus implerent, in quibus de bonis ac malis, de honeſto ac turpi, de iuſto & iniuſto diſputatur. Hæc enim eſt oratori ſubiecta ad dicendum materia. Nam in iudiciis ferè de æquitate, in deliberationibus de honeſtate dicimus, ita vt plerumque hæc ipſa inuicem miſceantur. de quibus copioſè & variè & ornatè nemo dicere poteſt, niſi qui cognouit naturam humanam, & vim virtutum, prauitatemque vitiorum, & intellectum eorum quæ nec in virtutibus neque in vitiis numerantur. Ex his fontibus etiam illa profluunt, vt faciliùs iram iudicis vel inſtiget vel leniat, [89] qui ſcit quid ira: promptiùs ad miſerationem impellat, qui ſcit quid ſit miſericordia, & quibus animi motibus concitetur. In his artibus exercitationibuſque verſatus orator, ſiue apud infeſtos, ſiue apud cupidos, ſiue apud inuidentes, ſiue apud triſtes, ſiue apud timentes dicendum habuerit, tenebit habenas animorum: & prout cuiuſque natura poſtulabit, adhibebit manum & temperabit orationem, parato omni inſtrumento, & ad omnem vſum repoſito. Sunt apud quos aſtrictum, & collectum, & ſingula ſtatim argumenta B concludens dicendi genus, plus fidei meretur. apud hos dediſſe operam dialecticæ proficiet. Alios fuſa, & æqualis, & ex communibus ducta ſenſibus oratio, magis delectat. ad hos permouendos mutuabimur aliquid [90] à Peripateticis. hi aptos & in omnem diſputationem paratos iam locos dabunt: Academici pugnacitatem, Plato altitudinem, Xenophon iucunditatem. ne Epicuri quidem & Metrodori honeſtas quaſdam exclamationes aſſumere, hiſque, prout res poſcit, vti, alienum erit oratori. neque enim ſapientem informamus, neque Stoicorum ciuitatem; ſed eum qui non quaſdam [91] artes audire, ſed omnes liberaliter debet. Ideoque & iuris ciuilis ſcientiam veteres oratores comprehendebant, & grammaticâ, muſicâ, & geometriâ imbuebantur. Incidunt enim cauſſæ plurimæ quidem ac pænè omnes, quibus iuris notitia deſideratur: pleræque autem, in quibus hæ quoque ſcientiæ requiruntur. Nec quiſquam reſpondeat: ſufficit vt ad tempus ſimplex quiddam & vniforme doceamur. Primùm enim aliter vtimur propriis, aliter commodatis: longeque intereſſe manifeſtum eſt, poſſideat quis quæ profert, C an mutuetur. Deinde ipſa multarum artium ſcientia etiam aliud agentes nos ornat, atque vbi minimè credas, eminet & excellit. Idque non doctus modò & prudens auditor, ſed etiam populus intelligit: ac ſtatim ita laude proſequitur, vt legitimè ſtuduiſſe, vt per omnes eloquentiæ numeros iſſe, vt denique oratorem etiam fateatur. quem non poſſe aliter exſiſtere, nec exſtitiſſe vmquam confirmo, niſi eum qui tamquam in aciem omnibus armis inſtructus, ſic in forum omnibus artibus armatus exierit. quod adeò negligitur ab horum temporum diſertis, vt in actionibus eorum fex quoque cottidiani ſermonis, fœda ac pudenda vitia deprehendâtur, vt ignorent leges, non teneant S.C., ius ciuitatis vltrò derideant: ſapientiæ verò ſtudium & præcepta prudentium penitus reformident: in pauciſſimos ſenſus & anguſtas ſententias detrudant eloquentiam, velut expulſam regno ſuo: vt quæ olim omnium artium domina pulcherrimo comitatu pectora implebat, nunc circumciſa & amputata, ſine apparatu, ſine honore, pænè dixerim ſine ingenuitate, quaſi vna ex ſordidiſſimis artificiis diſcatur. Ergo hanc primam & pręcipuam cauſſam arbitror, cur tantum ab eloquentiâ antiquorum oratorum receſſeri- D mus. Si teſtes deſiderantur, quos potiores nominabo quàm apud Græcos Demoſthenem? quem ſtudioſiſſimum Platonis auditorem fuiſſe memoriæ proditum eſt. Et Cicero his vt opinor verbis, *quidquid in eloquentiâ effecerit, id ſe non rhetorum, ſed Academiæ ſpatiis conſecutum.* Sunt aliæ cauſſæ magnæ & graues, quas à vobis aperiri æquum eſt, quoniam quidem ego iam meum munus expleui, & quod mihi in conſuetudine eſt, ſatis multos offendi: qui ſi fortè hoc * audirent, certum habeo dicturos, me, dum iuris * *audierint*

&

89. QVI SCIT QVID IRA: PROMPTIVS, &c.] *Ita ſcripſi & diſtinxi, turbantibus libris.*

90. A PERIPATETICIS. HI APTOS, &c.] *Valde mihi placeat cum Rodolpho hæc omnia ſcribi & diſtingui:* à Peripateticis. aptos & in omnem diſciplinam paratos iam locos dabunt Academici; Stoici pugnacitatem; Plato altitudinem, &c.

91. ARTES AVDIRE.] *Malo*, artes adire: *vel* haurire: *&* *ſtatim* liberales, *pro* liberaliter.

& philoſophiæ ſcientiam tamquam oratori neceſſariam laudo, ineptiis meis plauſiſſe. A
Et Maternus, Mihi quidem, inquit, ſuſceptum à te munus adeò peregiſſe nondum videris, vt inchoaſſe tantùm, & velut veſtigia ac lineamenta quædam oſtendiſſe videaris. Nam quibus inſtrui veteres oratores ſoliti ſint, dixiſti, differentiamque noſtræ deſidiæ & inſcientiæ aduerſus acerrima & fecundiſſima eorum ſtudia demonſtraſti; cetera exſpecto, vt quemadmodum ex te didici quid aut illi ſcirent, aut nos neſciamus, ita hoc quoque cognoſcam, quibus exercitationibus iuuenes iam & forum ingreſſi confirmare & alere ingenia ſua ſoliti ſint. neque enim arte & ſcientiâ, ſed longè magis [92] facultate eloquentiam contineri, nec tu puto abnues, & hi ſignificare vultu videntur. Deinde cùm Aper & Secundus idem annuiſſent, Meſſalla quaſi rurſus incipiens: Quoniam initia & ſemina veteris eloquentiæ ſatis demonſtraſſe videor, docendo quibus artibus antiqui oratores inſtitui erudirique ſoliti ſint, perſequar nunc exercitationem eorum: quamquam ipſis artibus ineſt exercitatio, nec quiſquam percipere tot reconditas aut tam varias res poteſt, niſi vt ſcientiæ meditatio, meditationi facultas, facultati vis eloquentiæ accedat. per quæ colligitur eamdem eſſerationem, & percipiendi quę proferas, B
& proferendi quę perceperis. ſed ſi cui obſcuriora hæc videntur, iſque ſcientiam ab exercitatione ſeparat, id certè concedet, inſtructum & plenum his artibus animum, longè paratiorem ad eas exercitationes venturum, quæ [93] propriæ circa oratoriam videntur. Ergo apud maiores noſtros iuuenis ille, qui foro & eloquentiæ parabatur, imbutus iam domeſticâ diſciplinâ, refertus honeſtis ſtudiis, deducebatur à patre, vel à propinquis, ad eum oratorem qui principem locum in ciuitate tenebat. hunc ſectari, hunc proſequi, [94] huius omnibus dictionibus intereſſe, ſiue in iudiciis, ſiue in concionibus aſſueſcebat, ita vt altercationes quoque exciperet, & iurgiis intereſſet, vtque ſic dixerim, pugnare in prœlio diſceret. magnus ex hoc vſus, multum conſtantiæ, plurimum iudicij iuuenibus ſtatim contingebat, in mediâ luce ſtudentibus atque inter ipſa diſcrimina, vbi nemo impunè ſtultè aliquid, aut contrariè dicit, quo minus & iudex reſpuat, & aduerſarius exprobret, ipſi denique aduocati aſpernentur. Igitur verâ ſtatim & incorruptâ eloquentiâ imbuebantur: & quamquam vnum ſequerentur, tamen omnes eiuſdem C
ætatis patronos in plurimis & cauſſis & iudiciis cognoſcebant: habebantque ipſius [95] populi diuerſiſſimarum aurium copiam, ex quâ facilè deprehendebatur quid in quoque vel probaretur vel diſpliceret. Ita nec præceptor deerat optimus quidem & electiſſimus, qui faciem eloquentiæ non imaginem præſtaret: nec aduerſarij & æmuli, ferro non [96] ſudibus dimicantes: ſed auditorium ſemper plenum, ſemper nouum, ex inuidis & fauentibus, [97] vt nec bene dicta diſſimularentur. Sciris enim magnam illam & duraturam eloquentiæ famam, non minùs in diuerſis ſubſelliis parari quàm ſuis; quin immò conſtantiùs ſurgere ibi, fideliùs corroborari. Atque herculè ſub eiuſmodi præceptionibus iuuenis ille de quo loquimur, oratorum diſcipulus, fori auditor, ſectator iudiciorum, eruditus & aſſuefactus alienis experimentis, cui cottidie audienti notæ leges, non noui iudicum vultus, frequens in oculis conſuetudo concionum, ſæpè cognitæ populi aures, ſiue accuſationem ſuſceperat, ſiue defenſionem, [98] ſolus ſtatim & vnus cuicumque cauſſæ par erat. Nonodecimo ætatis anno L. Craſſus C. Carbonem,

[99] vno D

92. FACVLTATE ELOQVENTIAM CONTINERI.] *Rodolphus appoſitè inſerit*, facultate & meditatione eloquentiam.

93. PROPRIÆ CIRCA ORATORIAM.] *Rodolphus*, propriæ eſſe oratorum videntur. *ſed ab ingenio, vt ſolet, non à libris. Ego inſigni metaphorâ locum ornem*: propriæ Circo oratorio videntur. *Quia de exercitationibus loquitur, eleganter Circum adiungit, qui pugnis & exercitiis deſtinatus.*

94. HVIVS OMNIBVS DICTIONIBVS, &c.] *Verſus hos aliquot inſerui à Farneſiano libro, magno libelli huius bono. Alij enim omnes hic mutili.*

95. POPVLI DIVERSISSIMARVM AVRIVM.] *Rodolphus copulâ adiectâ*, populi & diuerſiſſimarum. *Credo fuiſſe*, populi. i. diuerſiſſimarum. *qua nota ſignificat*, id eſt.

96. SVDIBVS DIMICANTES.] *Manifeſtò*, rudibus. *Nam hæc à gladiatoribus ſumpta.*

97. VT NEC BENE DICTA.] *Rodolphus auctiùs*: nec malè nec benè: *ſententia quidem valdè fauente.*

98. SOLVS STATIM ET VNVS CVICVMQVE CAVSSÆ.] *Ita vetus. Non malè etiam vulgò*, ſtatim vnicuique cauſſæ.

99. Vno

A [99] vno & viceſimo Cæſar Dolabellam, altero & xx. Aſinius Pollio C.Catonem, non
multò ætate antecedens Caluus Vatinium, iis orationibus inſecuti ſunt, quas hodieque
cum admiratione legimus. At nunc adoleſcentuli noſtri deducuntur in [100] ſcenas ſcho-
laſticorum, qui rhetores vocantur: quos paullò ante Ciceronis tempora extitiſſe, nec
placuiſſe maioribus noſtris ex eo manifeſtum eſt, quòd Marco Craſſo & Domitio cen-
ſoribus cludere, vt ait Cicero, ludum impudentiæ iuſſi ſunt. Sed, vt dicere inſtitueram,
deducimur in ſcholas, quibus non facilè dixerim vtrúmne locus ipſe, an condiſcipuli,
an genus ſtudiorum plus mali ingeniis afferant. Nam in loco nihil reuerentiæ, ſed in
quem nemo niſi imperitus æquè intrat. In condiſcipulis nihil profectus, cùm pueri
inter pueros, & adoleſcentuli inter adoleſcentulos pari ſecuritate dicant & audiantur.
Ipſæ verò exercitationes magnâ ex parte contrariæ. Nempe enim duo genera materia-
rum apud rhetores tractantur, ſuaſoriæ, & controuerſiæ. [101] Ex iis ſuaſoriæ quidem
etſi tamquam planè leuiores & minus prudentiæ exigentes pueris delegantur; contro-
uerſiæ robuſtioribus aſſignantur, quales per fidem, & quàm incredibiliter compoſitæ!
B Sequitur autem vt materiæ abhorrenti à veritate declamatio quoque adhibeatur. Sic fit
vt tyrannicidarum præmia, aut [102] vitiatarum electiones, aut [103] peſtilentiæ remedia,
aut inceſta matrum, aut quidquid in ſcholâ cottidie agitur, in foro vel rarò vel num-
quam, ingentibus verbis perſequantur; [104] cùm ad veros iudices ventum eſt * rem co-
gitare, nihil humile, nihil abiectum eloqui poterat. Magna eloquentia, ſicut flamma
materiâ alitur, & motibus excitatur, & vrendo clareſcit. Eadem ratio in noſtrâ quoque
ciuitate antiquorum eloquentiam prouexit. Nam etſi horum quoque temporum ora-
tores ea conſecuti ſunt, quæ compoſitâ & quietâ & beatâ Rep. tribui fas erat: tamen iſtâ
perturbatione ac licentiâ plura ſibi aſſequi videbantur. cùm mixtis omnibus & mode-
ratore vno carentibus, tantum quiſque orator ſaperet, quantum erranti populo perſua-
deri poterat. Hinc leges aſſiduæ, populare nomen, hinc [105] conciones magiſtratuum pe-
nè pernoctantium in roſtris, hinc accuſationes potentium reorum, & aſſignatæ etiam
domibus inimicitiæ, hinc procerum factiones & aſſidua ſenatus aduerſus plebem cer-
C tamina. quæ ſingula etſi diſtrahebant Rempublicam, exercebant tamen illorum tem-
porum eloquentiam, & magnis cumulare præmiis videbantur. Quia quantò quiſque
plus dicendo poterat, tantò faciliùs honores aſſequebatur; tantò magis in ipſis honori-
bus collegas ſuos anteibat; tantò plus apud Principes gratiæ, plus auctoritatis apud pa-
tres, plus notitiæ ac nominis apud plebem [106] probabat. hi clientelis etiam exterarum
nationum redundabant. hos ituri in prouincias magiſtratus reuerebantur, hos reuerſi
colebant, hos & præturæ & conſulatus vocare vltrò videbantur. hi ne priuati quidem ſi-
ne poteſtate erant, cùm & populum & ſenatũ conſilio & auctoritate regerent. quinim-
mo ſibi ipſi perſuaſerant, neminem ſine eloquentiâ aut aſſequi poſſe in ciuitate, aut tue-
ri conſpicuum & eminentem locum. nec mirum, cùm etiam inuiti ad populum pro-
duce-

99. VNO ET VICESIMO CÆSAR.] *Suetonius*
D *in Iulio, cap. IV. accuſationem hanc canfert in tem-
pus compoſiti belli Lepidiani, id eſt M. Aemilio Lepi-
da, D. Iunio Bruto* COSS. *Atqui Cæſar tunc vigeſi-
mumquartum annum egerit, ex Faſtis & anno eius
natali. Corrigimus igitur? an, vt ſæpè, diſſenſus eſt?
ego hoc malo.*

100. SCENAS SCHOLASTICORVM.] *Diuinabam
olim,* ſcholas. *malè. Nam appoſitè Scenas appellat,
loca in quibus fucata illa & perſonata eloquentia ex-
ercetur, velut per luſum.*

101. EX IIS SVASORIÆ QVIDEM.] *Hic quoque
lineas aliquas adtexui, bonam captam mihi faciente
libro. Nam aliàs, turpiter hæc hiabant.*

102. VITIATARVM LECTIONES.] *Rectè, reſpi-
cit ad legem Scholaſticam, quæ raptarum dicitur. Rap-
ta raptoris nuptias vel mortem optet. Doctiſſimus
Pythæus.*

103. PESTILENTIÆ REMEDIA.] *Petronius hæc
calia in Satyrico exagitat, & diſertè,* reſponſa in pe-
ſtilentiam data. *Locum totum, ſis, vide.*

104. CVM AD VEROS IVDICES VENTVM.]
*Magna verò hic lacuna, de quâ vulgò nec ſuſpican-
tur. At liber vetus præfert, & ſpatio grandi interpo-
ſita vſque ad ea verba,* rem cogitare, *adiicit,* Hic
multum deficit. *Et clarum: quia ſermo ſequens non
Meſſallæ ampliùs, ſed Materni.*

105. CONCIONES MAGISTRATVVM.]
A libro eſt. quàm ridiculè autem alij, conciones
migrantium? *quod à conciſâ illâ ratione ſcribendi
natum.*

106. PROBABAT.] *Melius,* parabat.

* quis

ducerentur: cùm parum eſſet in ſenatu breuiter cenſere, niſi * qui ingenio & eloquentiâ A ſententiam ſuam tueretur: cùm in aliquã inuidiam aut crimen vocati, ſuâ voce reſpondendum haberent; cum teſtimonia quoque [107] in publicis non abſentes nec per tabellam dare, ſed coràm & præſentes dicere cogerentur. Ita ad ſumma eloquentiæ præmia magna etiam neceſſitas accedebat, & commoda. Diſertum haberi pulchrum & glorioſum, ſed contrà mutum & elinguem videri, deforme habebatur. Ergo non minus rubore quàm præmiis ſtimulabantur. ne clientulorum loco potiuſquàm patronorum numerarentur: ne traditæ à maioribus neceſſitudines ad alios tranſirent: ne tamquam inertes & non ſuffecturi honoribus aut non impetrarent, aut impetratos malè tuerentur. Neſcio an venerint in manus veſtras hæc vetera, quæ & antiquorum bibliothecis adhuc manent, & nunc maximè à Muciano contrahuntur: ac iam vndecim, vt opinor, Actorum libris, & tribus epiſtolarum compoſita, & edita ſunt. Ex his intelligi poteſt Gn. Pompeium & Marcum Craſſum, non viribus modò & armis, ſed ingenio quoque & oratione valuiſſe: Lentulos, & Metellos, & Lucullos, & Curiones, & ceteram procerum manum, multum in his ſtudiis operæ curæque poſuiſſe: nec quemquam illis tempori- B bus magnam potentiam, ſine eloquentiâ conſecutum. His accedebat ſplendor rerum, & magnitudo cauſſarum, quæ & ipſa plurimum eloquentiæ præſtant. Nam multum intereſt vtrúmne de furto, aut formulâ & interdicto dicendum habeas, an de ambitu comitiorum, expilatis ſociis, & ciuibus trucidatis. quæ mala ſicut non accidere melius eſt, iſque optimus ciuitatis ſtatus habendus eſt. quo nihil tale patimur: ita cùm acciderent, ingentem eloquentiæ materiam ſubminiſtrabant. Creſcit enim cum amplitudine rerum vis ingenij, nec quiſquam claram & illuſtrem orationem efficere poteſt, niſi qui cauſſam parem inuenit. Non, opinor, Demoſthenem orationes illuſtrant, quas aduerſus tutores ſuos compoſuit: nec Ciceronem, magnum oratorem P. Quintius defenſus aut Licinius Archias faciunt: Catilina, & Milo, & Verres, & Antonius, hanc illi famam circumdederunt: non quia tanti fuit R.P. malos ferre ciues, vt vberem ad dicendum materiam oratores haberent: ſed, vt ſubinde admoneo, quæſtionis meminerimus, ſciamuſque nos de eâ re loqui, quæ faciliùs turbidis & inquietis temporibus * ex- C ſtitit. Quis ignorat vtilius ac melius eſſe frui pace, quàm bello vexari? Plures tamen bonos prœliatores bella quàm pax ferunt. Similis eloquentiæ conditio. Nam quò ſæpius ſteterit tamquam in acie, quoque plures & intulerit ictus & exceperit, quò maior aduerſarius, eò [108] acrior qui pugnas ſibi aſperas deſumſerit, tantò altior & excelſior & illis nobilitatus * criminibus, [109] in ore hominum agit, quorum ea natura eſt [110] vt ſecura nolint. Tranſeo ad formam & conſuetudinem veterum iudiciorum: quæ [111] & ſi nunc aptior eſt, ita * erit eloquentia, tantò illud forum magis exercebat, in quo nemo intra pauciſſimas horas perorare cogebatur, & liberæ comperendinationes erant, & modum dicendi ſibi quiſque ſumebat; & numerus neque dierum neque patronorum finiebatur. [112] Primus tertio conſulatu Gn. Pompeius aſtrinxit impoſuitque veluti frenos eloquentiæ, ita tamen vt omnia in foro, omnia in legibus, omnia apud prætores gererentur: apud quos quantò majora negotia olim exerceri ſolita ſunt, quod maius argumentum eſt, quàm quòd cauſſæ centumuirales quæ nunc primum obtinent locum, D adeò ſplendore aliorum iudiciorum obruebantur, vt neque Ciceronis, neque Cæſaris, neque

* exſtitit

107. IN PVBLICIS NON ABSENTES.] *Rodolphus:* in publicis iudiciis non abſentes. *inſitione valdè quidem aptâ.*

108. ACRIOR QVI PVGNAS.] *Vetus*, acrior per pugnas. *Aliquid hic vlceris. Fortaſſe.* maior aduerſarius & acrior, quò plures. *Et ſtatim*, illis nobilitatus diſcriminibus.

109. IN ORE HOMINVM.] *Emendaui etiam in Hiſtoriis, & produxi hanc dictionem. Vulgò,* more.

110. VT SECVRA NOLINT.] *Clauſulâ additâ Rodolphus:* vt dubia laudent, ſecuta nolint. *quod qui neget aptum ad ſenſum eſſe, ipſe ſine ſenſu.*

111. ET SI NVNC APTIOR EST, ITA * ERIT ELOQVENTIA.] *Nobis corrupta hæc videbantur aut mutila. Rodolphus autem concinnat:* etſi nunc aptior eſt veritati, eloquentiam tamen. *acutè ſi ab ingenio, feliciter ſi à libro.*

112. PRIMVS TERTIO CONSVLATV.] *Addit etiam Rodolphus*, primus huius rei ſpatia tertio, &c. *nec hæc talia ſanè ab ingenij fonte videntur. Ego ex eo ſcri-*

A neque Bruti, neque Cœlij, neque Calui; non denique vllius magni oratoris liber apud centumuiros dictus legatur, exceptis orationibus Aſinij, quæ [113] pro heredibus Vrbiniæ inſcribuntur, ab ipſo tamen Pollione mediis diui Augusti temporibus habitæ, poſtquam longa temporum quies, & continuum populi otium, & aſſidua ſenatus tranquillitas, & maximi Principis diſciplina, ipſam quoque eloquentiam ſicut omnia alia pacauerat? Paruum & ridiculum fortaſſe videtur quod dicturus ſum, dicam tamen vel ideò vt rideatur. Quantum humilitatis putamus eloquentiæ attuliſſe pænulas iſtas, quibus aſtricti & velut incluſi cum iudicibus fabulamur? quantum virium detraxiſſe orationi auditoria & tabularia credimus, in quibus iam ferè plurimæ cauſſæ explicantur? Nam quo modo nobiles equos curſus & ſpatia probant; ſic eſt aliquis oratorum campus, per quem niſi liberi & ſoluti ferantur, debilitatur ac frangitur eloquentia. Ipſam quinimmò curam & diligentem ſtyli anxietatem contrariam experimur: quia ſæpè interrogat iudex; quando incipias; & ex interrogatione eius incipiendum eſt. frequenter probationibus & teſtibus, ſilentium patronus indicit. vnus inter hæc dicenti ac alter aſſiſtit, &
B res velut in ſolitudine agitur. Oratori autem clamore plauſuque opus eſt, & velut quodam theatro, qualia cottidie antiquis oratoribus contingebant: cùm tot pariter ac tam nobiles forum coartarent: cùm clientelæ quoque, & tribus, & municipiorum legationes, ac partes Italiæ periclitantibus aſſiſterent: cùm in pleriſque iudiciis crederet populus Romanus ſuâ intereſſe quid iudicaretur. Satis conſtat C. Cornelium, & M. Scaurum, & T. Milonem, & L. Beſtiam, & P. Vatinium, concurſu totius ciuitatis & accuſatos & defenſos. vt frigidiſſimos quoque oratores, ipſa certantis populi ſtudia, excitare & incendere potuerint. Itaque hercule eiuſmodi libri exſtant, vt ipſi quoque qui egerunt, non aliis magis orationibus cenſeantur. Iam verò conciones aſſiduæ, & datum ius quoque potentiſſimum quemque vexandi, atque ipſa inimicitiarum gloria, cùm ſe plurimi diſertorum, ne à P. quidem Scipione, aut Syllâ, aut Gn. Pompeio abſtinuerint, & ad inceſſendos principes viros, vt eſt natura inuidiæ, populi quoque hiſtriones auribus vterentur, quantum ardorem ingeniis, quas oratoribus faces admouebant? Non de otioſâ
C & quietâ re loquimur, & quæ probitate & modeſtiâ gaudeat: ſed eſt magna iſta & notabilis eloquentia, alumna licentiæ, quam *ſtulti libertatem vocabant, comes ſeditionum, effrenati populi incitamentum, ſine obſequio, ſine ſeruitute, contumax, temeraria, arrogans, quæ in benè conſtitutis ciuitatibus non oritur. [114] Quem enim oratorem Lacedæmonium, quem Cretenſem accepimus? quarum ciuitatum ſeueriſſima diſciplina, & ſeueriſſimæ leges traduntur. Nec Macedonum quidem ac Perſarum, ac vllius gentis, quæ certo imperio contenta fuerit, eloquentiam nouimus. Rhodij quidam, Athenienſes plurimi oratores exſtiterunt: apud quos omnia populus, omnia imperiti, omnia, vt ſic dixerim, omnes poterant. Noſtra quoque ciuitas donec errauit, donec ſe partibus, & diſſenſionibus, & diſcordiis confecit, donec nulla fuit in foro pax, [115] nulla in ſenatu concordia, nulla in iudiciis moderatio, nulla ſuperiorum reuerentia, nullus magiſtratuum modus: tulit ſine dubio valentiorem eloquentiam, ſicuti indomitus ager habet quaſdam herbas lætiores. Sed nec tanti Reipublicæ Gracchorum eloquentia fuit, vt pateretur & leges: nec bonæ formam eloquentiæ Cicero tali exitu
D penſauit. Sic quoque quod ſupereſt antiquis oratoribus, forum [116] non emendare, nec vſquam ad votum compoſitæ ciuitatis argumentum eſt quidem, quòd nemo nos aduocat,

eo ſcribam: primus huiuſce ſpatia. *Sanè etiam pòſt in hac tranſlatione perſiſtit:* Quomodo nobiles equos curſus & ſpatia probant: ſic eſt aliquis oratorum campus, *&c.*

113. PRO HEREDIBVS VRBINIÆ.] *Quinctilianus me duxit ad emendationem; quem vide libro* IV. *cap.* 1. *Nam Aſinium diſertum pro heredibus Vrbinia laudat. In triſtis libris erat,* Ironiæ: *in veteri,* Vriniæ.

114. QVEM ENIM ORATOREM LACEDÆMONIVM.] *Miratur hoc idem Velleius lib.* 1. *in extremo: nec cauſſam dat, quam veram hic habes.*

115. NVLLA IN SENATV CONCORDIA.] *Sequentia verba pluſcula addidimus à libro.*

116. NON EMENDARE, NEC VSQVAM.] *Si nihil hic deeſt, ſcribam:* non emendatæ. nec vſque ad. *Sequentia etiam in libro Farneſ.* argumentum eſt. Quis enim nos.

117. QVAM

uocat, niſi aut nocens aut miſer. quod municipium in ciuitatem noſtram venit, niſi A
quod aut vicinus populus, aut domeſtica diſcordia agitat? quam prouinciam tuemur,
niſi ſpoliatam vexatamque? Atqui melius fuiſſet [117] non queri, quàm iudicari. Quòd
ſi inueniretur aliqua ciuitas in quâ nemo peccaret, ſuperuacuus eſſet inter innocentes
orator, ſicur inter ſanos medicus. Quo modo tamen minimum vſus minimùmque
profectus ars medentis habet in his genribus, quæ firmiſſimâ valetudine ac ſaluberri-
mis corporibus vtuntur: ſic minor oratorum obſcuriorque gloria eſt inter bonos mo-
res, & in obſequium regentis paratos. Quid enim opus eſt longis in ſenatu ſententiis,
[118] cùm optimi citò conſentiant? Quid multis apud populum concionibus, cùm de re-
publicâ non imperiti & multi deliberent, ſed ſapientiſſimus & vnus? Quid voluntariis
accuſationibus, cùm tam raiò & tam parcè peccetur? Quid inuidioſis & excedentibus
modum defenſionibus, cùm clementia cognoſcentis obuiam periclitantibus eat? Cre-
dite optimi, & in quantum opus eſt diſertiſſimi viri, ſi aut vos prioribus ſæculis, aut iſti
quos miramur, his nati eſſent, ac deus aliquis vitas veſtras, veſtra tempora repentè mu-
taſſet: nec vobis ſumma illa laus & gloria in eloquentiâ, neque illis modus & tempera- B
mentum defuiſſet. Nunc quoniam nemo eodem tempore aſſequi poteſt magnam fa-
mam & magnam quietem, bonis ſæculi ſui quiſque, citra obtrectationem alterius, vta-
tur. Finierat Maternus. Tum Meſſalla: Erant quibus contradicerem, erant de quibus
plura dici vellem, niſi iam dies eſſet exactus. Fiet, inquit Maternus, poſteà arbitratu
tuo, & ſi qua tibi obſcura in hoc meo ſermone viſa ſunt, de his rurſus conferemus. Ac
ſimul aſſurgens, & Aprum complexus, Ego, inquit, te poëtis; Meſſalla, antiquariis,
criminabimur. At ego vos rhetoribus & ſcholaſticis, inquit. Cùm adriſiſſent, diſ-
ceſſimus.

117. NON QVERI, QVAM IVDICARI.] *Lego*, vindicari.

118. CVM OPTIMI CITÒ CONSENTIANT?] *Lego*, cùm optimis. *Rodolphus autem*, cùm optima citò ſentiantur? *A fine autem libelli, vt cuius videre eſt, multa deſunt, atque adeò præcipua diſſertionis pars. Sed mihi, cum Deo, pauſa hic & finis: cui gratia & gloria in æternum.*

IVSTI

IVSTI LIPSI
AD
C. CORNELII TACITI
ANNALIVM LIBRVM I.
EXCVRSVS.

A. PAG. 7.

IGNIS *originem neſcio: niſi quòd antiquum video, & à temporibus Antoninorum. Herodianus ſane in Commodo ſtatim meminit, vt rei vulgatæ, vbi de Lucillâ ſorore eius:* Οὐδὲν ἧττον μέντοι καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε τιμὰς τῇ ἀδελφῇ. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθῆστο ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς: Nihilo ſeciùs Commodus honores ſorori ſuæ ſeruauit. nam & in theatris ſellâ imperatoriâ ſedebat, & ignis eam præcedebat. *Item de Marciâ Commodi concubinâ:* Ἣ δὲ οὐδὲν, *inquit*, ἀπεῖχε γαμετῆς γυναικὸς, ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα σεβαστῇ, πλὴν τοῦ πυρός: quæ nihilo differebat à legitimâ vxore, ſed omnia vt Auguſtæ
C aderant, præter ignem. *Et de Pertinace:* Κατῆλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς, οὔτε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτοῦ προπομπεύεσθαι, οὔτε τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι: Venit in Senatum, neque ignem ſibi paſſus præferri, neque aliud vllum principatus inſigne attolli. *Nec ambigimus de more. Illud tamen mirum, bis mirum, non alium è Græcis Latiniſque exprimere tam inſignitam rem, præter Herodianum. Non Dionem, non Capitolinum, Spartianum, Lampridium, qui eadem ſcripſerunt illi. Nec enim, quod ſciam, meminerunt verbo. Quis tamen iſte ignis? non è carbonibus aut ligno, nec qualis ille apud Horatium prunæ batillus: lampas tantùm fuit. Rem adhuc ignotam doceo, firmoque ex M. Antonino in libris ſuæ vitæ:* Ὅτι δυνατόν ἐστιν, *inquit*, ἐν αὐλῇ βιοῦντα μήτε δορυφορήσεως χρῄζειν, μήτε ἐσθήτων σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιῶνδέ τινων, καὶ τοῦ ὁμοίου κόμπου. *Deſcribit recenſetque inſignia omnia principatus*, & poſſe, *ait*, eum qui in aulâ viuat, carere ſtipatoribus, carere veſte inſigni purpuraque. item lampadibus, & certis ſtatuis, ſimilique luxu. *Vt ergo in deorum cultu adhibitæ lucernæ facéſque, vt docui in* * *Electis; ſic Imperatorum. Opinor autem Romam traductum morem è Perſis. Illorum enim Regi prælatus ignis. Xenophon lib.* VIII. Παιδείας. Καὶ πῦρ ὄπισθεν τοῦ ἅρματος ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης
D ἄνδρες ἑπόμενοι φέροντες: *& poſt ignem illum ſecutus Cyrus. Imò & Aſiaticis, ſi rectè capio Ammianum lib.* XXIII. Feruntque etiam, (ſi iuſtum eſt credi) ignem cælitus lapſum apud ſe ſempiternis foculis cuſtodiri. cuius portionem exiguam fauſtam præiſſe quondam Aſiaticis regibus dicunt. *Diadema autem primus Romanorum Principum vſurpauit Aurelianus: vti in vitâ eius Victor. Etſi alibi malè id refert ad Caligulam. Purpuram quis primus ſumpſerit, adhuc quæro.*

Prælatio ignis, Principatus inſigne.

Silentium de eo more apud priſcos.

Qualis ille ignis.

* Cap. III. lib. I.

Diadema quis primus vſus.

B. PAG. 10.

CVM Antonius vellet ſe Liberum patrem dici; & hoc nomen ſtatuis ſubſcribi: occurrerunt venienti ei Athenienſes cum coniugibus ac liberis, & Dionyſium ſalu-

ſalutauerunt. Benè illis ceſſerat, ſi naſus Atticus ibi ſubſtitiſſet. dixerunt deſpondere ip- A
ſos (*malim*, ipſi) in matrimonium Mineruam Muſam ſuam, & rogauerunt vt duceret. & Antonius ait ducturum, ſed dotis nomine imperare ſe illis mille talenta. Tum ex Græculis quidam ait .... Huic quidem impune fuit, ſed Athenienſium ſponſalia mille talentis æſtimata ſunt. quæ cùm exigerentur, multi contumelioſi libelli propoſiti ſunt, ſicut ille qui ſubſcriptus eſt ſtatuæ eius, cùm eodem tempore Octauiam vxorem haberet & Cleopatram: Hoc tu euita reſtituas, tibi habe. *Primùm offendimus in Mineruâ Muſâ. quoniam neque Dio nominat in hac hiſtoriâ, Ἀθηνᾶν dixiſſe contentus: nec cognomen noſtrarum dearum ſcio aliás adhæſiſſe Mineruæ. Itaque inductâ ea voce ſcribo,* Mineruam ſuam. *nata fuit ex confusâ repetitione litteræ vociſque ſequentis: In ſummâ diſcrepat idem Dio, qui ἑκατὸν μυριάδας imperatas pro dote ait, id eſt Romano ritu* H-S. *quadragies. Mille autem talenta Senecæ, paullò minùs faciunt ducenties quadragies: ſexto tanto immaniore ſummâ. Tamen non muto. Græculi iocum, cui ſpatium vacuum, doleo abeſſe: at Latinum commodè reſtituo,* Octauia res tuas tibi habe. *Quicumque ille, commiter iocatus eſt ex diuortij Romani formâ.* B
Cùm enim Cleopatram amaret haberetque Antonius: ecce ſubſcripſit iſte quaſi nomine Antonij Octauiam repudiantis, Octauia res tuas tibi habe. *Quæ ſollennia in libello repudij verba fuiſſe, iam notum. Appuleius:* Tu quidem ob iſtud *(ita emendo)* tam dirum facinus confeſtim thoro meo diuorte, tibique res tuas habeto.

IN *Senecæ loco de Mineruâ Muſâ, mente nunc & manu amplector ſententiam Iani mei Gretij, amœniſſimi & acutiſſimi viri, reponentis,* Mineruam Muſicam. *Inter nobiles Athenis ſtatuas fuit Minerua hoc cognomento; ſic dicta,* quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu reſonant. *Plinius lib.* XXXIV. *cap.* VIII.

PAG. II.

C.

NEC *viri ſolùm ad ſacerdotium adſcripti magni huius diui, ſed, quod rideamus, feminæ.* C
Adeò proiecti in adulationem tunc mores. Marmor:

P. POSTVMIAE. P. F. PAVLLAE.
SACERD. D. IVLI. AVGVST.

Liuia, prima Aug. ſacerdos.
* Adde Velleij locum huic rei quē correxi Annalium lib. XIII. ſub initium.
Ouidio noua lux.

Item in Hiſpaniis, LVCR. L. F. CAMPANA. FLAM. PERP. DOMVS. AVG. *id eſt,* Lucretia L. filia, Flaminica perpetua. *Exemplum huius rei à Liuiâ, quæ miro exemplo, ſacerdos ſui viri: & quidem ex decreto Senatus. Dio* LVI. *extremo:* Τότε δὲ ἀθανατίσαντες αὐτὸν, καὶ θιασώτας οἱ καὶ ἱερὰ, καὶ ἱέρειαν τὴν Λιουίαν ἀπέδειξαν: Tunc verò conſecrantes Auguſtum, ſodales ei & ſacra inſtituerunt, & ſacerdotem Liuiam. *Quod noto eò libentiùs, vt lux inde adfulgeat tenebricoſo Ouidij loco,* IV. *De Ponto:*

Nec pietas ignota mea eſt, videt hoſpita tellus
In noſtrâ ſacrum Cæſaris eſſe domo.
Stant pariter natuſque pius, coniuxque ſacerdos,
Numina iam facto non leuiora deo.

Natus pius, *Tiberius eſt:* coniux ſacerdos, *Liuia. Puto ad hæc ſacerdotia, quæ cum ambitu & ſumptu adfectabant in prouinciis paſſim, pertinere Arriani locum elegantem, De ſermonibus Epicteti, lib.* I. *cap.* XIX. Συνάγει τις ὑπὲρ ἱερωσύνης ἐλάλει μοι τοῦ Αὐγούστου. Λέγω αὐτῷ, ἄνθρωπε, ἄφες τὸ πρᾶγμα. δαπανήσεις πολλὰ εἰς οὐδέν. Ἀλλ' οἱ τὰς πράσεις, φησὶ, γράφοντες, γράψουσι τὸ ἐμὸν ὄνομα. Μή τι οὖν σὺ παρέσῃ τοῖς ἀναγινώσκουσι λέγων, ἐμὲ ἐγέγραψαν; εἰ δὲ καὶ νῦν δύνασαι παρεῖναι πᾶσιν, ἐὰν ἀποθάνῃς, τί ποιήσεις; Μενεῖ μου τὸ ὄνομα. γράψον αὐτὸ εἰς λίθον, καὶ μενεῖ. Ἄγε, ἔξω δὲ Νικοπόλεως τίς σου μνεία; ἀλλὰ χρυσοῦν στέφανον φορήσω. Εἰ ἅπαξ ἐπιθυμεῖς στεφάνου, ῥόδινον λαβὼν περίθου, ὄψει γὰρ κομψότερον. *Lepidus & ad Philoſophum, dialogiſmus:* Hodie, *inquit*, locutus mecum quidam ſuper ſacerdotio Auguſti. Dico ei, Mi homo mitte rem, ſumptum multum facies fruſtrà. At ſcribæ publici, inquit, *(corrupta hæc parte Græca)* nomen meum adnotabunt. Num tu igitur legentibus omnibus coràm dices, Me inſcripſerunt? & vt nunc poſſis adeſſe omnibus legentibus, mortuus quid facies? Manebit meum nomen. inſcribe ipſum lapidi, & ma-

Arriani egregia verba harum ineptiarum.

A & manebit. Age,extra Nicopolim autem quæ memoria tui? At coronam auream geſtabo. (*quâ ſcilicet ornati ſacerdotes, dum faciunt, ex Liuio, Plutarcho, aliis.*) Si proſſum appetis coronam, roſeam indutus circumi, aſpectu enim id iucundius.

Coronati ſacerdotes in ſacris.

D.

PAG.14

PRIMVS *Prætor Romæ inſtitutus, anno vrbis* CCCXXCVIII. *Furius Camillus. Liuius lib.*VII. *& Suidas in voce* πραίτωρ. *Addentes alterum anno* DX. *cui cognomen datum Peregrini, quòd plerumque inter ciues ius diceret & peregrinos, Epitoma Liuij* XIX. *Additi duo alij, anno vrbis* DXX. *Siciliâ & Sardiniâ in prouinciam redactis, qui illuc cum imperio mitterentur, Epitoma* XX. *Iterùm duo, victis Hiſpanijs, anno* DLVII. *Ita in vniuerſum ad eâ tempus Prætores ſex: è quibus duo iuridicundo præerant, reliqui in prouincias mittebantur expertes iudiciorum. Id manſit, donec Quæſtiones perpetuæ conſtitutæ, anno* DCV. *L. Cenſorino, M. Manilio Coſſ. Patribuſque tunc viſum, vt in totum magiſtratus ſui annum, Prætores in vr-*

B *be manerent. è quibus duo, more priſco, ius dicerent: reliqui quattuor publicis iudiciis præeſſent. iidem omnes exacto anno, ſorte in prouincias prætorias mitterentur. Cornelius deinde Sulla Dictator auxit Quæſtionum publicarum numerum: pariterque Prætorum. non tamen eatenus, vt quot Quæſtiones eſſent, totidem Prætores: (errat largiter Pomponius, qui id ſenſit; quia plures ſæpè Quæſtiones apud eumdem Prætorem exercitas conſtat:) ſed in vniuerſum addidit duos. Ita non plures octo Prætores ad Ciceronis æuum: idque ex variis eius ſcriptis clarum, non decem, vt voluit Iuriſconſultus. Oppreſſâ mox rep. C. Cæſar dictator primus inſtituit decem, quo pluribus bellorum ſociis honorem eum gratificaretur. Dio lib.*XLII. ἵνα πλείους αὐτοὺς (συνάγειν *ut intellego*) ἀμείψῃ, στρατηγούς τε δέκα ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀποδεῖξαι, καὶ πλείους ὑπὲρ τὸ νενομισμένον. *qui Pomponium refellit diſertim. Sed nec in eo numero ſtetit Cæſar, creauitque biennio pòſt,* XIV. *iterumque anno pòſt* XVI. *idque, vt Dio idem ait, in multos annos. At Auguſtus rep. & imperio potitus, pariter varium ſe in hac creatione geſſit. Anno vrbis* DCCXXXI. *minuit Cæſarianum*

C *numerum, retraxitque ad decem. Dio* LIII. Ταῦτά τε οὕτως ὁ Αὔγουστος ἐποίησε, καὶ στρατηγοὺς δέκα, ὡς οὐδὲν ἔτι πλειόνων δεόμενος ἀπέδειξε. *Velleius*: Imperium magiſtratuum ad priſtinum redactum modum. tantummodo octo Prætoribus allecti duo. *Anno* DCCLXIV. *creauit* XVI. *propter turbam competitorum. ita tamen (ait Dio lib.*LVI.*) vt poſterioribus deinceps multis annis* XII. *dumtaxat crearet. Atque hoc eſt quod hîc Tacitus de duodenario numero tradito ab Auguſto adſeuerat: verè & rectè, ſi reſpicias inſtituta eius extrema. Nam ad prima adiecit oculos Pomponius, qui* XVI. *Prætores conſtituit ſub Auguſto. & in tempore ſaltem errat. At quòd Tiberium iuraſſe Tacitus ait ſe numerum* XII. *non exceſſurum: quis Pontifex periurio eum ſoluet? Nam ego manifeſtò hominem teneo, ex Dionis teſtimonio lib.* LVIII. *qui adfirmat Tiberium, anno vrbis* DCCLXXXVI. *quindecim Prætores creaſſe, additque*: Καὶ τοῦτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνέβη, ὥστε ἔστι μὲν ὅτε ἑκκαίδεκα, ἔστι δ' ὅτε καὶ παρ' ἕνα, ἢ καὶ δύο χειροτονεῖσθαι: & hoc in plures annos factum, ita vt interdum ſedecim, aliâs vno duobuſque plus aut minus, crearentur. *Imò Claudius Imp. aliâs* XIV. *aliâs* XVIII. *creauit; interdum medio inter hos numero. Vide eum-*

D *dem Græcum, lib.*LX.

Prætorum origo. Progreſſus.

Quæſtiones perpetuæ, quando.

Sulla auget Prætorum numerum.

Pomponius errat in Prætt.

Sub Cæſare quot Prætt. Anno vrbis DCCXII.

Hæc ex Dione lib. XLIII.

Sub Auguſto quot. Varietas magna in numero.

Tiberius falsò adſeruit, ſe non exceſſurum.

Sub Claudio quot.

E.

PAG.14.

IVLIVS *Cæſar ius creandi magiſtratus non totum à populo tulit, crudâ adhuc ſeruitute: ſed cum eo diuiſit. Suetonius ſatis clarè, cap.*XLI.* Comitia cum populo partitus eſt, vt exceptis conſulatus competitoribus, de cetero numero candidatorum, pro parte dimidia, quos populus vellet, pronunriarentur: (*iuſtum comitiorum verbum eſſet*, renuntiarentur,) pro parte alterâ, quos ipſe dediſſet. (*ſcribe*, edidiſſet.) Et edebat per libellos circum tribus miſſos ſcripturâ breui, Cæſar Dictator illi tribui. Commendo vobis illum & illum, vt veſtro ſuffragio ſuam dignitatem teneant. *Vbi vides, Conſulibus exceptis, in ceterorum ſuffragiis æquale ius principi fuiſſe cum plebe. Nam Conſules quidem, ſummi imperij olim nomen,*

Comitia qualia ſub Cæſare.

* Vide Dionem lib. XLIII. actis anni DCCIX.

Suetonij leuioſculæ correctiones.

t *& ipſe*

Comitia ſub Aug. Suetonius explicatus, præter mentem vulg.

Comitia Tiberiana, cuiuſmodi.

In conſulibus obſcura.

Caius inſtaurat, & omittit.

& ipſe & ſecuti principes ſepoſuerunt Senatui ſibique. Auguſtus deinde Comitiorum priſti- A num ius (*verba Suetonij ſunt, cap. XL.*) reduxit: ac multiplici pœnâ coërcito ambitu, die comitiorum tribulibus ſuis, &c. *Quo loco priſtinum ius, non vetus illud accipio quod inte- grâ libertate: ſed hoc idem, quod à patre eius Iulio inſtitutum. Priſtinum tamen ideò, quia per bella ciuilia & impotentem Triumuiratum, abolitus Cæſarianus mos. quem reduxit longo inter- uallo nunc Auguſtus. Eum Suetonij ſenſum (nam interpretes ſilent aut vacillant) adſtruo ex Dione, lib. LIII.* Ὅ, τε δῆμος ἐς τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ τὸ πλῆθος αὖ συνελέγετο, οὐ μέντοι καὶ ἐπράττετό τι, ὃ μὴ καὶ ἐκείνῳ ἤρεσκε. Τοὺς γοῦν ἄρξοντας, τοὺς μὲν αὐτὸς ἐκλεγόμενος προεβάλλετο, τοὺς δὲ καὶ ἐπὶ τῷ δήμῳ τῷ τε ὁμίλῳ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ποιούμενος, ἐπεμελεῖτο, ὅπως μήτ᾽ ἀνεπιτήδειοι, μήτ᾽ ἐκ παρακελεύσεως, ἢ καὶ δεκασμοῦ ἀποδεικνύωνται: Populus autem ad comitia iterum conueniebat: etſi nihil tamen fie- bat, quod Auguſto diſpliceret. Nam & ipſe quoſdam futuros magiſtratus deſigna- bat; alios populo & conuentui, ex more priſco, eligendos permittens, id modò curabat ne qui indigni, néve per coitiones aut ambitum deſignarentur. *Aliquid tamen plebi etiam tum conſulum comitijs fuiſſe, videtur. colligo ex Dione LIV. in actis anni DCCXXXIV. Tiberius primus, animis Quiritium fractis iam & ad ſeruitium factis, ius omne ſibi & ſenatui ſumpſit, populi nullo loco. Quod Tacitus his verbis voluit,* comitia è campo ad patres tralata. *Sed in* B *Conſulibus quid eius æuo fuerit, Tacitus ipſe effari non poteſt fine huius libri:* De comitiis con- ſularibus, quæ tum primùm illo principe ac deinceps fuêre; vix quidquam firmare au- ſim. adeò diuerſa non modò apud auctores, ſed in ipſius orationibus reperiuntur. *Po- teſt Dio: qui videtur omnem conſulum renuntiationem ad Tiberium referre: alterum magiſtra- tuum ad Senatum, commendatione principis interpoſitá. quem lib. LVIII. vide. Ex eo tempore expers ſuffragiorum populus, donec Caius* Tentauit comitiorum more reuocato, ſuffragia populo reddere, *ait Sueton. cap. XVI. ſcilicet Tiberij inſtituto omiſſo, Auguſti reuocato: ſed idem ille omiſit. Tiberianumque morem, apud ſecutos principes valuiſſe deinceps, clarum ex memo- riis rerum.*

PAG. 16.

F.

C

* Cap. 11. Denarius diurni militis.

Errat Ferretus, refelliturque.

* Turpi nomine conciliaturæ vox.

Diſcrimen inter Denarium & Denos aſſes.

* Vide Electa.
Error Denarij æſtimatio ex Aureo menſtruo.

* LXXXIII cap. 113.

ORIGINEM *& progreſſum ſtipendij Romani docui nuper in * Electis, & verè. Au- reus in menſem fuit, id eſt, deni in diem aſſes, vt hic milites fatentur. Quomodo ergo ijdem milites, ſtatim denarium petunt, quaſi ad ſtipendium augendum?* Vt ſingulos denarios mere- rent. *&,* Vt denarius diurnum ſtipendium foret. *Nónne enim, inquiunt, denarius idem quod deni aſſes? Et Æmilius Ferretus quidem poſt multum æſtum hæſit in hoc vado. Locos eos pugnantes ſic conciliat, quaſi milites petant, inquit, duplicari ſtipendium: id eſt alios denos aſſes, præter illos datos. Vir optimus non didicit * conciliaturas. Quod Suetonius dicit voluiſſe eos æqua- ri ſtipendio Prætorianis, (ij autem binos denarios capiebant:) de Germanico milite dixit, non de Pannonio, vt cenſet ipſe, & poſt eum vir doctus. Dio de hac ſeditione nimis clarè,* Τό, τε σύμπαν, οὐδ᾽ ὑπὲρ ἑκκαιδέκατον ἔτος στρατεύσεσθαι ἤθελον, καὶ δραχμὴν ἡμερησίαν φέρειν, τά τε ἆθλα διδόναι αὐτοῖς ἐν τῷ στρατοπέδῳ λαμβάνειν ἠξίουν. *En, petebant, ait,* δραχμὴν ἡμερησίαν: Et vniuersè, neque ſupra deci- D mum ſextum annum militare volebant, & Drachmam diurnum ſtipendium habere; & præmia ſtatim in ipſis caſtris accipere. *Non ergo duas, vt volunt illi. Sed quid alludo? res ſic ſe habet. Aliud illo æuo Denarius, aliud deni aſſes. Per bella videlicet ciuilia (& ſenti- mus etiam nunc) creuerat auri pretium & argenti. Itaque Denarius XVI. primò aſſibus, (& pro ratione, ſeſtertius item aſſibus quattuor, quod ex Maciano & Vitruuio diſco) tandem æſti- mari XII. cœpit. in eoque ſtetit, Auguſti & ſequentium aliquot Principum æuo. Quo argumen- to? Claro quidem, è loco Suetonij, vt * nos eum emendauimus orcheſtræ non dubio conſenſu, in Domit. cap. VII. Ex quo clarum, aureum Romani militis ſtipendium fuiſſe in menſes. At ſi au- reus: ergo non plus XXV. denariis. Abi nunc ad menſularios, & reduc denos in diem aſſes (ita vt menſis dies habeat triginta) ad denarios XXV. reperies Denarium ipſum planiſſimè valuiſſe duodecim aſſes. Quid ergo miraris, ſi milites pro denis aſſibus denarium petant: vt quinque ſci- licet denarios in menſem faciant lucri? At acriter in hanc ſententiam pugnat * Plinius. qui ait in militari*

A militari ſtipendio ſemper denarium pro decem aſſibus datum. Pugnet, ego eum tam tranquillum reddam, quàm alcedo olim mare. Nam Plinius quidem planè à me eſt. Ea, inquit, ſeueritas diſciplinæ militaris fuit, vt quamquam denarij pretio ſæpiùs aucto, miles tamen nihil inde commodi ſenſerit; ſed proinde illi in ſtipendium denarius proceſſerit, quaſi fieſſet tantùm aſſium denum. Ea Plinij mens: aut ſi alia, de priſcâ rep. ſenſit, non de hac Auguſtæa. Simile prorſus ante annos paucos vidimus in vrbe, vrbium ocello. Hiſpani multùm petulanti illâ ſeditione præcipuum poſtulatum fuit, vt Aureos in ſolutum acciperet priſcâ æſtimatione, non illa grandi quæ obtinebat. Nec impetrauit. fecitque lucri in auri pretio [illegible] us: quod olim in argento [illegible] b. Romana. Porrò quod ad modum huius ſtipendij attinet: ſcire licet eumdem propemodum fuiſſe Græcis. Daricum enim in menſes accipiebant, id eſt XX. drachmas: in expeditione Cyri [illegible] ſeſquidaricum extorſerunt, tantumnon per ſeditionem. Xenophon, lib. I. Περὶ ἀναβάσεως Κύρου. Ὁ δὲ Κῦρος ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν οὗ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ, τρία ἡμιδαρεικὰ τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώτῃ: Cyrus promittit ſeſquialterum ſtipendij prioris & recepti ſe daturum: ita vt pro Darico in menſem, ſeſ- *Græcanici ſtipendij idem modus ferè.* *Plinio obiectum, ſolutum.*

B qui-Daricum acciperent ſinguli. *Et ſimilis de Darico menſtruo locus, VII. libro. Melior ergo conditio militis Romani.*

G. PAG. 16.

SVETONIVS *idquoque ab Auguſto eſſe oſtendit, ſed obſcuriùs, cap.* XLIX Quidquid vbique militum eſſet, ad certam ſtipendiorum præmiorumque formulam aſtrinxit: definitis, pro gradu cuiuſque, & temporibus militiæ, & commodis miſſionum: ne aut ætate aut inopiâ poſt miſſionem ſolicitari ad res nouas poſſent. *Nam commoda miſſionum, hanc pecuniam accepit. Sed clariſſimè Dio, lib.* LV *ſummam etiam præmij expreſſa:* Χαλεπῶς δὲ δὴ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὴν τῶν ἄθλων σμικρότητα διὰ τοὺς πολέμους τοὺς τότε ἐνεστηκότας οὐχ ἥκιστα ἐχόντων, καὶ μηδενὸς ἔξω τοῦ τεταγμένου τῆς στρατείας σφίσι χρόνου ὅπλα λαβεῖν ἐθέλοντος, ἐψηφίσθη, τοῖς μὲν ἐκ τοῦ δο- *Præmij eius definita ab Aug. ſumma.*

C ρυφορικοῦ πεντακισχιλίας δραχμὰς ἐπειδὰν ἑκκαίδεκα ἔτη, τοῖς δὲ ἑτέροις τρισχιλίας ἐπειδὰν εἴκοσι στρατεύσωνται, δίδοσθαι: Cùm milites præmiorum tenuitatem, ob bella tunc exorta, ægrè ferrent, nec facilè quiſquam extra definitum militiæ tempus arma ſumere vellet: decretum eſt, vt Prætorianis quinque millia drachmarum poſtquam ſedecim annos, reliquis tria millia darentur, poſtquam viginti militaſſent. *Ex quo loco pronum mihi eluere vetuſtam Suetonij maculam, Cal. cap.* XLIV. Ceterorum increpitâ cupiditate, commoda emeritæ militiæ ad ſexcentorum millium ſummam recidit. *Hæc præmia enim haud dubiè intellegit. At quomodo conſtat immanis illa ſexcentorum millium ſumma: ſi ex Dione veriſſimum eſt* τρισχιλίας δραχμὰς *tantùm, id eſt, Romano more, duodena millia nummûm deſtinata iis fuiſſe? Caligula autem de eâ ipsâ ſummâ aliquid recidit. Scribe igitur,* ad ſex millium ſummam. *Ea enim veritas: & Caligula dimidium imminuiſſe putandus eſt præmij militaris. Pretium operæ eſt ſanè hæc loca inter ſe conferri, & non per caliginem vltrà ſcire rationem militiæ ſub Auguſto. Hæc pecunia alio nomine, Emeritum dicta: quia ſcilicet emeritis debebatur. Modeſtinus:* Qui militiæ tempus in deſertione impleuit, emerito priuatur. *Et,* Vt veteranus reſtituetur, & emerita acci- *Suetonius emaculatus.* *Emeritum ea ipſa pecunia.*

D piet. *Menander Arrius,* Et præmia & emeritum capiet. *Sueton. in Aug cap.* XXIV. Alias legiones immodeſtè miſſionem poſtulantes citra commoda emeritorum præmiorum exauctorauit. *vbi malo,* emeritorum & præmiorum. *Commoda iuſtæ militiæ idem ſcriptor dixit Vitellij cap.* XV. Dilectum eâ conditione in vrbe egit, vt voluntariis non modò miſſionem poſt victoriam, ſed etiam veteranorum iuſtæque militiæ commoda polliceretur. *Dio* alibi adſerere videtur, eam pecuniam adtributam pro agris, his verbis:* Καὶ διέταξε *(Auguſtus ſcilicet)* τά τε ἔτη ὅσα οἱ πολῖται στρατεύσοιντο, καὶ τὰ χρήματα, ὅσα παυσάμενοι τῆς στρατείας, ἀντὶ τῆς χώρας, ἣν ἀεί ποτε ᾔτουν, λήψοιντο: Annos, quot ciues in legionibus militarent, definiuit; & pecunias, quas ſoluti militiâ, pro agris (quos ſemper petebant) acciperent. *Cui ambigo an adſentiar, quia non ſemel hic in Tacito & pecuniæ mentio & agrorum.* ** Lib. LIV. Ea pecunia, an agrorum vice data.*

A

Pag. 17.

H.

Præfectus caſtrorum quando. Vegetius emendatus obiter.

Quæque legio ſuum Præf. habuit.

DESCRIBIT *Vegetius lib. II. cap.* X. Erat etiam caſtrorum Præfectus licet inferior dignitate, tamen occupatus non mediocribus cauſſis. Ad quem caſtrorum poſitio, valli & foſſæ deſtinatio (*neſcio an* deſignatio) pertinebat. Tabernacula vel caſæ militum cum impedimentis omnibus nutu ipſius curabantur: præterea ægri contubernales, & medici à quibus curabantur. vehicula, ſagmarij, nec non ferramenta quibus materia ſecatur vel cæditur: item ligna vel ſtramina, arietes, onagri, balliſtæ, cæteraque genera tormentorum procurabat aliquando ne deeſſent. Is poſt longam probatamque militiam legebatur, vt certè (*potiùs,* rectè) doceret alios, quod ipſe cum laude feciſſet. *Quæ verba ad lucem huius loci pertinent, & plurium infrà, in quibus de caſtrorum Præfecto. Cuique autem legioni ſuus caſtrorum præfectus fuit, ſi tamen tenderet ſeorſum. Colligo ex Tacito, lib.* XIV. Pœnius Poſthumus, Præfectus caſtrorum ſecundæ legionis. *& Velleio lib. II.* At B è Præfectis caſtrorum duobus, quam clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit. *Supra Tribunos militum collocare eos viſus noſter Hiſtor. ſecundo in pompâ Vitellianâ.* Ante aquilam Præfecti caſtrorum, Tribunique, & primi Centurionum candidâ veſte. *Vir egregius, cuius memoriam amo, colo, in Semeſtribus ſuis cenſuit hunc eumdem eſſe cum Prætorij Præfecto. & Veſpaſiani auum etiam auget hac dignitate, quoniam Suetonius ſcripſerit:* Polla patrem habuit Veſpaſium Pollionem ter Tribunum militum, Præfectumque caſtrorum. *Abi vir maxime, lucriſac, reliquæ virtutis tuæ cauſſâ, cenſoriam hanc notam.*

Lipſius viri docti, qui hunc confundit cum Præf. Præt.

Pag. 18.

I.

Ornari inſignia, quid fuerit.

Floribus coronata.

REBVS *lætis & militiâ proſperâ, ornari ſigna mos fuit, lauru, floribus, vnguentis. Claudianus:* Lætaturque tamen: Mauortia ſigna rubeſcunt C
Floribus, & ſubitis animantur frondibus haſtæ.

Suetonius Claudij cap. XIII. Verùm intra quinctum diem oppreſſus eſt, legionibus in pœnitentiam religione conuerſis: poſtquàm denuntiatio ad nouum Imperatorem itinere, caſu quodam an diuinitùs, neque * aquilæ ornari, neque ſigna conuelli potuerunt. *Et Oroſius eâdem de re:* Die dicto vt in vnum vndique ad nouum Imperatorem conuenirent, neque aquilæ ornari, neque conuelli quoquo modo ſigna mouerive potuerunt. *Signa ergo in eiuſmodi lætitiis obuiamque itionibus ornabantur. cui rei adhibita etiam vnguenta. Plinius lib.* XIII. *cap.* IV. Aquilæ certè ac ſigna puluerulenta illa ac cuſtodiis horrida inunguntur etiam feſtis diebus. vtinamque dicere poſſemus, quis primus inſtituiſſet. Ita eſt: hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicêre aquilæ. *Nec aliud eſt, quod noſter hic appellat inſignium fulgorem. Ita lib.* XV. Hinc agmina legionum ſtetêre fulgentibus aquilis ſigniſque, & ſimulacris in modum templi. *Et Liuius etiam lib.* XXVIII. Aſdrubal clamore equitum excitatus, vt ex tabernaculo proſiluit, tumultumque ante vallum & trepidationem ſuorum, & procul ſigna legionum fulgentia plenoſque hoſtium campos vidit. *etſi paullò aliter id accipio de fulgore argenti, puluere deterſo: quia nondum illo æuo notus luxuriæ mos. Contrà in triſtitiâ & rebus artis, ſigna horrida & incompta. Tacitus in funere Germanici:* Præcedebant incompta ſigna, verſi faſces. *Libro* IV. *Hiſtor.* Reuulſæ imperatorum imagines, innexa ſigna, fulgentibus hinc inde Gallorum vexillis. *Libro* XV. *de fugâ Pæti:* Corbulo cum ſuis copiis apud ripam Euphratis obuius, non eam ſpeciem inſignium & armorum prætulit vt diuerſitatem exprobraret. *Nec plura mihi notata de hoc parum cognito adhuc militiæ ritu. Illud addo, manaſſe videri à ſtatuis deorum: quas melioribus diebus, vnguentis perfundebant, quaſi in cultum & honorem. Aquilæ autem nónne dij militares? Cicero* IV. *in Verrem:* Omnes matronas & virgines conueniſſe, cùm Diana exportaretur: vnxiſſe vnguentis, compleſſe coronis & floribus. *Arnobius libro* I. Si quando conſpexeram lubricatum lapidem, & ex oliui vnguine ordinatum. *vbi malum,*

** Male in Suet. aquila. plures enim legiones.*

Vnguentis perfuſa.

Fulgor inſignium.

D

Signa incompta, quid, & quando.

A *lum*, odoratum. *Apuleius I. Florid.* Lapis vnguine delibutus. *Seneca Fragmento de Superſtitione:* Alius fictor eſt, alius vnctor. *Lapis vetus Romæ:* DEINDE. CORONIS. INLATIS. SIGNISQVE. VNCTIS. *Vide quæ notaui lib. II. Elect. cap. XVIII.*

K.

PAG. 20

RES *initium habuit non à Iulio Cæſare, vt famam eſſe video; ſed ab Auguſto. Nam Cæſar quidem tributi nomine H-S. quadringenties impoſuit Galliæ victæ, vti apud Suetonium & Eutropium in melioribus libris legi: cenſendi prouincialem rationem non ipſe, non priores inſtituerunt ante Auguſtum. Ille auctor rei. Claudius oratione, quam in Senatu habuit Cenſor.* Quando census cœpit. Non à Iulio, vt putant, ſed ab Auguſto.
Sed diſtrictè iam Comatæ Galliæ cauſſa agenda eſt, ui quâ ſi quis hoc intuetur, quod bello per decem annos exercuerunt Diuom Iulium: idem opponat centum annorum
B immobilem fidem obſequiumque, multis trepidis rebus noſtris pluſquam expertum. Illi patri meo Druſo Germaniam ſubigenti, tutam quiete ſuâ ſecurámque à tergo pacem præſtiterunt. & quidem cùm ad cenſus (*neſcio an*, à cenſu) nouo tum opere & inadſueto Galliis ad bellum auocatus eſſet. Quod opus quàm arduum ſit, nobis nunc cùm maximè, quamuis nihil vltrà quàm vt publicè notæ ſint facultates noſtræ exquiratur, nimis magno experimento cognoſcimus. *Ait clarè*, Nouo tum opere & Galliis inadſueto. *Rem inſignem epitoma Liuij non tacuit, libro* CXXXIV. Cùm Auguſtus conuentum Narbone ageret, cenſus à tribus Galliis, quas Cæſar pater vicerat, actus. *Idque accidiſſe ex Dione diſco, ſeptimo Auguſti conſulatu.* Ἐς δὲ τὰς Γαλατίας ἐλθὼν ἐνταῦθα διέτριψεν. Ἐκεῖνοί τε γὰρ ἐπικηρυκεύσασθαί οἱ ἐδόκουν, καὶ τὰ τούτων ἀκατάστατα ἔτι, ἅτε τοῦ ἐμφυλίου πολέμου εὐθὺς ἐπὶ τῇ ἁλώσει σφῶν ἐπιγενομένου, ἦν, καὶ αὐτῶν, καὶ ἀπογραφὰς ἐποιήσατο, καὶ τὸν βίον τήν τε πολιτείαν διεκόσμησεν. Verùm, cùm in Gallias veniſſet, illîc ſubſtitit. Nam & Britanni miſſuri iam legatos videbantur. & res Gallorum inquietæ etiam, quia ſubactis illis ſtatim bella ciuilia erant conſe- In ſeptimo eius Conſulatu.
C cuta. Itaque & cenſum illorum egit, & vitam remque publicam compoſuit. *Huius autem cenſus duplex modus. Videntur enim tributum & in capita contuliſſe: & in agros, lacus, pecudes, aliaſque facultates. Prius illud eleganter ab Ammiano ſuggeſtum, lib.* XVI. *vbi de Iuliano Cæſare verba:* Quàm profuerit anhelantibus extrema penuria Gallis, hinc maximè elatet, quòd primitùs partes eas ingreſſus pro * capitibus ſingulis tributi nomine vicenoſquinos aureos repperit flagitari, diſcedens verò ſeptenos tantùm munera vniuerſa complentes. *Tertullianus Apologetico:* Sed enim agri tributo onuſti, viliores; hominum capita ſtipendio cenſa, ignobiliora: nam hæc ſunt notæ captiuitatis. *Panegyricus ſcriptor in laudibus Conſtantini:* Septem millia capitum remiſiſti quartam amplius partem noſtrorum cenſuum. *& ſtatim:* Remiſſione iſtâ ſeptem millium capitum, vigintiquinque millibus dediſti vires, dediſti opes, dediſti ſalutem. *iterumque:* Certè & tum liberi parentes ſuos cariores habent, & mariti coniuges non grauatè tuentur, & parentes adultorum non pœnitet filiorum, quorum onera ſibi remiſſa lætantur. *quæ poſtrema non eſt vt vllo modo transferas ad capita, quæ vocabant, agrorum. Alids non ſum ignarus illud ipſum* Modus eius cenſus. * Capita etiam pro pabulis iumentorum, Ammianus lib. XXII. Capita agrorum.
D *tributum quod pro modo agrorum penderent, Capitationem dictam à Iuriſconſultis, & Saluiano Maſſilienſi, libro* V. Plerique pauperculorum atque miſerorum ſpoliati reſculis ſuis, & exterminati agellis ſuis, cùm rem amiſerint, amiſſarum tamen rerum tributa patiuntur: cùm poſſeſſio ab his receſſerit, capitatio non recedit, *ſcilicet à numero iugorum & capitum quibus agri coluntur. Sed perſeuero, vt Galli in capita contulerint etiam humana. De agris autem, lacubus, aliiſque, quæ obnoxia tributo: habes apud Iuriſconſultos De cenſibus, & Panegyriſtem illum ipſum:* Iacebat illa ciuitas non tam * innixa Romanis, quàm virium defectione proſtrata: ex quo eam noui cenſus exanimauerat acerbitas. Nec tamen iuſtè quieti poterat, cùm & agros qui deſcripti fuerant haberemus, & Gallicani cenſus communi formulâ teneremur, qui fortunis nemini poſſumus æquari. *Vtrique cenſui olim præpoſiti ex primâ nobilitate viri, vt Druſus ab Auguſto, Germanicus hic à Tiberio: Videturque ea non exigua dignitas fuiſſe, ex Tacito, libro* XIV. Cenſus per Gallias à Q. Volu- * Puto, leg. inuiſa. Exactores & præpoſiti cenſus.

ſio & Sex. Africano, Trebellioque Maximo acti ſunt, æmulis inter ſe per nobilitate A
Voluſio atque Africano. Trebellium dum vterque dedignatur, ſupra tulêre. *In lapide,*

Q. MANILIO
C. F. CORDO. T.
LEG. XXI. RAPAC.
PRAEF. EQVIT. EXACT.
TRIBVT. CIVITAT. GALL.
FAC. CVR.
CERTVS. LIB.

Tabulæ cenſus.
De anno & trib.
Quando exactiq; cenſus.

Ideſt, Exactori tributorum ciuitatum Galliæ. *Hi cenſus in tabulis perſcripti. Dio in vita Caligulæ:* Κυβήλιον λίκινον, ἐμαθὼν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀργύριον, ἤτησέ τι τὰς τῶν Γαλατῶν ἀπογραφάς, καὶ ἐξ αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους θανατωθῆναι κελεύσας, *&c. Vnde Tabulæ cenſuales in codice Theodoſiano, & Iuſtiniani lib.* IV. *De Agric. & cenſit. & alibi, Paginæ cenſuales. Actique videntur ſingulis luſtris. Panegyricus:* Quinque annorum nobis reliqua remiſiſti. O lucrum omnibus B luſtris felicius! *aut etiam ſingulis annis. Nam ecce in Tacito anno pòſt, P. Vitellius & Scantius mittuntur ad cenſus Galliarum, lib.* II. *Tributum tamen ipſum, videtur olim deſcriptum fuiſſe in ſingulos menſes. Docet factum Licinij Procuratoris apud Dionem, qui, vt ait, eò malitiæ peruenerat, vt quoniam ſingulis menſibus tributum erat Gallis pendendum, quattuordecim definiret anni menſes. Viderem non iniucundam, apud optimum ſcriptorem, quod quidem ad ritus priſcos adtinet, libro* LIV.

PAG. 24

L.

Contra Suetonium diſputatio, de Caligulæ natali ſolo.

SVETONIVS *non ſpernit ſolùm ſententiam hanc, ſed longâ & acri diſputatione euertit. Cui manus ego nondum do. Quid enim? an vulgus eius aui (nam verſiculi illi, Caligulâ principe, ſtatim diuulgati ſunt) neſcit Imperatoris ſui ſolum genitale? tam impudenti mendacio ludere ius fuit? Non Plinius & Tacitus, ea quæ Suetonius, peruiderunt? Scilicet iis cura non* C *fuit inſpiciundi Acta? logi. non copia? nugæ.*

Ad primum Suetonij argumentum.

At enim, inquit, natus eſt Caius patre ſuo & C. Fonteio Coſſ. pater autem Conſulatum eum anno toto geſſit, & quidem in vrbe. Non igitur naſci potuit in caſtris: quoniam pater demum exacto Conſulatu in Germaniam eſt miſſus. Primùm, Suetoni, quod tu ſumis vt datum, fieri poteſt vt quis illorum iubeat te reponere. ambigo, inquam, vtrùm illa meæ partes conſentiant conſciſcantque natum eo anno Caium eſſe. Video enim diſſentire alios in numero annorum quos dicitur vixiſſe. Et quid ſi paullò ante natus ſit, cùm pater in Germaniâ eſſet? quid ſi paullò pòſt? Deinde, mi homo, quæritur quando natus Caligula ſit, non quando ſatus. Nonne ipſo patre Conſule vt tu vis, naſci potuit in caſtris? Nec enim opus credo eam ad rem præſentiâ patris. Nam Germanicum conſtat ex Dione ſtatim à clade Varianâ continenter in Germaniâ manſiſſe, ad hunc vſque Conſulatum. Suſpicari autem probabiliter poſſum, vxorem quæ tumida & vicina partui, relictam ab eo in Germaniâ donec iterum poſuiſſet. Nam circumduci in longo itinere feminas, vt priſci dicebant, incientes, non ex more, non ex vſu. Potuit ergo naſci in caſtris, & tamen in Conſulatu patris. Sed in Actis reperio, ais, natum eum Antij.

Ad II. argumentum.

Quid ſi nomen tibi impoſuit, & Acta de alio quopiam Caio, filio pariter Germanici, ſenſerunt? Non D *enim Caligulæ cognomen diſcriminis cauſsâ, opinor, opponi potuit Actis. quoniam profeſſio apud Acta, nato ſtatim puero fieri ſolita: cognomen autem illud poſteà in caſtris illi datum, à veſte. Denique contra tabulas Actorum, Plinij pagina eſt, & hic noſter fideliſſimus ſenex: mihi quidem teſtis* ° ἐν τῷ Διὸς δέλτῳ. *Addis amplius, ex Auguſti epiſtolis liquere bimulum demum perductum in caſtra: non ergo ibi natum.*

° è tabulis Iouis.
Ad tertium.

Batuis tu, non pugnas: rude, non gladio feris. Quid enim obſtat Agrippinam peperiſſe in Germaniâ, rediſſe in vrbem mariti ſui Conſulatu: deinde ipſam & infantem in Germaniam reuertiſſe?

Ad quartum.

Quòd Antium prætulerit omnibus ſeceſſibus Caius: quin tu hoc argumento, Tiberium Capreis genitum dicis, Tibure aut Lanuuij Auguſtum? Itaque quidquid Suetonius conetur, me quidem iudice, Hac pars adhuc, vt in formula Senatoriâ eſt, [illegible] eſſe videtur. Cui, præter conſulares illos, ſubſcribunt pedarij Senatores Sex. Victor, & [illegible] libro IV. *cap.* VII.

N. PRO-

A

M.

PAG. 38.

PROVINCIARVM *diuiſio à Cæſare Auguſto in ſexto Conſulatu facta duplex. Aliæ populo datæ, aliæ Cæſari. In eas quæ populi, propriè dicti Proconſules mittebantur: in Cæſaris, Legati aut Proprætores. qui interdum tamen & Prætores dicti; aut coniunctim Legati proprætores, vt in lapidibus plerumque. Rectorum, & Præſidum nomen generale eſt: etſi Præſes, Præſidaleſque prouincias, de Cæſarianis reperies etiam, ſignificatione arctâ. Diſcrimen inter Proconſules Legatoſque multum. Primò, quòd iij in populi prouincias miſſi, quæ ferè inermes: hi in Cæſaris, quæ copiis inſtructæ.* II. *quod illorum annua tantùm adminiſtratio: (vnde in Taciti lib.* III. *Flamen ait,* quanto facilius ſe abfuturum ad vnius anni proconſulare imperium? *Et Apuleij Florid.* II. Quid nobis cum iſtis proconſulum vicibus? quid cum annis breuibus & feſtinantibus menſibus? *horum longior contractiorve, vt Cæſari viſum.* III. *Proconſules ſorte miſſi. eoque Suetonius Aug. c.* XLVII. ceteras prouincias Proconſulibus ſortitò permiſit. *& Tacitus, lib.* III. eoque etiam Aſiæ ſorte depellendum incuſauit: *at Legati, Cæſaris dilectu, ἀκληρωτί, vt ait Dio. Statius lib.* I. *Silu.*

Qui propriè proconſules & legati.

Diſcrimina inter vtroſque.

Coniungit vtroſque Tacitus lib. II.

B

> —— cùm tanti lectu rectoris habenas
> Gallicæ fortunâ non admirante ſubiſti.

Qui ſorte, aut miſſu prouincias tenerent?

IV. *Proconſules ſtatim egreſſi vrbe inſignia imperij ſumunt* (*τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπίσημα, ait Dio*) *puta lictores, faſces; nec deponunt, niſi ingreſſi iterum vrbem: at Legati, non antequam prouinciam attigerunt, & in ipſâ prouinciâ deponunt.* V. *Proconſules* ° *pacato habitu, & gladio non accincti fuerunt, (ex inſtituto quidem Auguſti, quod tamen poſtea mutauit:) Legati, τὴν στρατιωτικὴν στολήν, id eſt paludamentum, geſtarunt, & gladium, vt quibus ius eſſet militis animaduertendi.* VI. *Proconſules ſex lictoribus faſcibuſque vſi: quinque dumtaxat Legati qui Conſulatum nondum geſſiſſent. Dio auctor,* LIII. *Septimò, Proconſuli tres Legati fuere: Legato vnus. Dio ibidem. Atque hæc diſcrimina. ſed ex iis nihil eruas, cur prouinciarum Cæſaris conditio (quod tamen hîc ex Tacito clarum) melior penſiorque. Niſi id tamen in bonum prouincialium vertit, quod vtraque prouincia vni credita Legato. ideoque minus onerum in alendo ipſo & canibus illis qui tribunal lambunt. Clarè Tacitus lib.* V. Is Macedoniæ tum intentus Achaiam quoque curabat.

° Statium hinc intellege, lib. V. Silu. ad Criſpinum: Mox vrbes Aſia ſortito rexeris anno Imperium mulcente toga.

C

N.

PAG. 38.

SED *quis olim, quæſo, modus lucaris? omnia enim aut peruadit aut tentat noſtra curioſitas. Vulgaris actoris videntur fuiſſe denarij quinque. Seneca epiſt.* LXXXI. Ille qui in ſcenâ elatus incedit, & hæc reſupinus dicit, *Imperito Argis*, ſeruus eſt, quinque modios accipit & quinque denarios. *Aut certè ſeptem, vt apud* ° *Lucianum in loco qui re & verbis Senecæ illi par:* Ἐοικότες μάλιστα τοῖς τραγικοῖς ἐκείνοις ὑποκριταῖς, ὧν ἢν ἀφέλῃς τὰ προσωπεῖα, καὶ τὴν χρυσόπαστον ἐκείνην στολήν, τὸ καταλειπόμενόν ἐστι γελοῖον ἀνθρώπιον, ἑπτὰ δραχμῶν ἐς τὸν ἀγῶνα μεμισθωμένον: Similes maximè Tragicis illis hiſtrionibus, quibus ſi perſonas auferas, & auratam illam veſtem; quod relinquitur, ridiculus homuncio erit, ſeptem drachmis ad certandum agendumque conductus. *Mutata tamen ſæpiùs res, cùm vulgus editoreſque multa adderent hiſtrionibus famoſis, præter morem. Idcò Tiberius,* Ludorum ac munerum impenſas corripuit, mercedibus ſcenicorum reciſis. & *M. Antoninus Imp.* Temperauit ſcenicas donationes, iubens vt quinos aureos ſcenici acciperent: ita tamen vt nullus editor decem aureos egrederetur. *magno tamen corruptis moribus incremento, ſi pro quinque denariis ventum ad aureos quinque. Sed Seneca, fortaſſe & Lucianus, de diurnâ mercede agunt: Capitolinus de menſtruâ, aut certè productione totâ. Aut denique merces tam ampla ad principes ſcenæ pertinet, non ad pueros hiſtrionum. Quod ait de editore, video labi virum doctum. hoc iubet Imperator, vt nemo editor, id eſt Prætor aut magiſtratus qui ludos præbet, ſuggerat iis ſupra decem. eſtque quaſi correctio in capite eiuſce legis. Sed vnde hæc pecunia? ſæpe ab editoribus, ſæpe à fiſco. Ideo Gloſſæ.* Lucar, μισθὸς ἀπὸ φίσκου. *Aliàs,* Lucar, τὸ θεωρικόν. *Plutarchus,* τὸ τελούμενον εἰς τὰς θέας.

Quis modus lucaris.

° In Icaromenippo.

D

Lucar ſæpè mutatum.

Capitolinus explicatus.

ADD. NOTAVI è *Capitolino quinque aureos ſtatam mercedem fuiſſe ſcenicorum. Adde* A
Scholiaſtem Iuuenalis in illud,

Præmium hiſtrionum.

—— victori populus quod poſtulat aurum.

Vt in theatro, *inquit*, ſolent petere quinque aureos. nam non licebat amplius dare.

IVSTI LIPSI
AD
C. CORNELII TACITI
ANNALIVM LIBRVM II. B
EXCVRSVS.

PAG. 42

A.

Reges Parthorum quatenus ad Romanos pertinent.

PARTHORVM *reges, qui innexi rebus Romanis: vlteriora mihi non ſunt curæ.*

I. ORODES. *Iuſtino, Herodes: Plutarcho,* Ὑρώδης. *qui vicit Craſſum.*
{ PACORVS, *à P. Ventidio victus cæſuſque. Dio, & alij.*
{ PHRAATES; *Plutarcho, Phraortes.* C

II. PHRAATES. *cum quo M. Antonius bellum geſſit. Teridates eum regno pepulit: ſed ipſe breui pulſus, Phraate reſtituto. cui legitimi filij quattuor.*
{ SARASPADES.
{ CEROSPADES.
{ PHRAATES.
{ VONONES. *eius F.* { MEHERDATES.

Vnus ex concubinâ Romanâ muliere, Thermuſâ, genitus. qui aſtu matris in Parthis remanſit. de quo Ioſeph. lib. XVIII. *cap.* III.
{ PHRAATACES, *nothus.*

III. PHRAATACES, *patris interfector, maritus matris. breui pulſus, facinorum odio, moritur. Idem Ioſephus.*

IV. ORODES, *Ioſepho, Herodes, neſcio cuius proles. cœtu popularium facto cæſus in ſacrificio vel venatu, ob crudelitatem. Ioſeph.*

V. VONONES. *de quo hîc Tacitus, & loco dicto Ioſephus.*

VI. ARTABANVS. *non ex rectâ priorum regum ſtirpe, tamen Arſacides & Medorum anteà* D *rex, ait Ioſephus. Contra eum rex miſſus à Tiberio Phraatés, de quo ſuprà, Vononis frater. ſed in viâ periit. poſteà Teridates (neſcio cuius proles, nepos tamen Phraatis) qui pepulit Artabanum, iterumque ab eo pulſus. Regnum tenuit ad Claudij principatum.*

Eius filij
{ ORODES *qui Armeniæ rex. Tacit. lib.* VI.
{ DARIVS. *qui Vitelliano fœdere cum Artabano, obſes miſſus Romam. Ioſephus. Is eſt quem nominat Suet. Calig. cap.* XIX.

VII. GOTARZES. *Artabani frater, qui necem ipſi filiiſque maturauit. Tacit. lib.* XI.

VIII. * VARDANES, *item Artabani frater. pepulit Gotarzem. Tacit. lib.* XII.

* Imperitauit Apollonij tempore. Vide Philoſtratum l. 1.

IX. GOTARZES, *iterùm, mortuo fratre. Contra eum ſubmiſſus* MEHERDATES, *filius Vononis, imperante Claudio. Fruſtra. victor prœlio Gotarzes.*

X. VONO-

A X. VONONES (*ignoro ſtirpem*) *antea Mediæ rex, lectus accitusque à Parthis, ſed breui & inglorio regno. Tacit.* XII. { VOLOGESES. TIRIDATES, *ſub Nerone Armeniæ rex.*

XI. VOLOGESES, *vel vt Græci*, VOLOGAESVS; *Vononis huius F. per tempus Neronis. Vixit ad Veſpaſiani imperium, vt liquet ex Taciti Hiſtor. lib.* IV.

B. PAG. 42

APVD *Plautum, mater familias*,

Obſignate cellas, referte anulum ad me,
Ego huc tranſeo in proximum ad meam vicinam. *Et alibi ſeruus*:
Iſti parcipromi qui ſalinum ſeruis obſignant cum ſale.

Plinius XXXIII. At nunc cibi quoque & potus anulo vindicantur à rapinâ. *Ab hoc*
B *more Martialis libro* IX.

Septem poſt calices Opimiani
Denſo cùm iaceam triente læſus,
Adfers neſcio quas mihi tabellas,
Et dicis, Modò liberum eſſe iuſſi
Zenam, ſeruulus eſt mihi paternus.
Signa. cras melius, Luperce, fiet:
Nunc ſignat meus anulus lagenam.

Et ſimile, quòd mater Ciceronum amphoras vinarias ſignare ſolita etiam inanes. Clemens lib. III. *Pædag. feminis Chriſtianis talem anulum dat*: Δίδωσιν οὖν (ὁ παιδαγωγὸς) ταύταις δακτύλιον ἐκ χρυσοῦ, οὐδὲ τοῦτον εἰς κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκοι φυλακῆς ἄξια, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς οἰκουρίας. Εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν πεπαιδαγωγημένοι, οὐδὲν τῆς σφραγῖδος ἔδει, ἐπίσης ὄντων δικαίων καὶ οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπαιδευσία πολλὴν ἐνδίδωσι ῥοπὴν εἰς ἀδικίαν, σφραγίδων ἐδεήθημεν: Tribuit etiam femi-
C nis anulum aureum, non herclè ad ornatum, ſed ad ſignandum ea quæ domi cuſtodienda ſunt, propter curam domeſticam quæ illis incumbit. Si enim omnes à pædagogo rectè inſtituti eſſemus, ſuperuacua eſſent ſignacula, omnibus ex æquo bonis, ſeruis dominiſque. Sed quoniam aut nulla aut mala inſtitutio cauſſam magnam præbet iniuriæ, opus habuimus ſigillis. *Vbi vides etiam illo æuo morem priſcum. Anulos eiuſmodi ſignatorios (ferreos tamen, vt appareat ſeruorum fuiſſe, aut vulgarium militum) complures erutos ipſi vidimus in Batauis, cum adiunctâ claui. ad duplicem ſcilicet vſum, ſignandi aperiendique. Eorum hæc forma, magnitudine minimiſſimi digiti.*

Claues anulares.

Plinius Iliacis temporibus ignotum anulorum vſum fuiſſe docet, quoniam conditas arcis veſtes vaſaque aurea & argentea, & ea colligata nodi non anuli
D notâ Homerus indicat. *Verſus Homeri, quos reſpexit, ſunt, Odyſſ.* θ.

Α'υτὸς νῦν ἴδε πῶμα, θοῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλον,
Μήτις τοι καθ' ὁδὸν δηλήσετ.

Ad hos anulos pertinere velim, Valerij locum lib. VII. *cap. vlt.* Inſuperque anulos ſuos ei tradidit: videlicet nequid ex eâ hereditate, quam non erat aditurus, amitteret. Quos ocyùs vir diligens, ſed morientis amici plenum contumeliæ ludibrium, in locellum repoſitos & à præſentibus obſignatos diligentiſſimè, heredibus illius exheres ipſe reddidit.

C. PAG. 48

EXEMPLVM *credo eſſe à Perſis, quibus in militiâ, Aquila præcipuum & regale ſignum. Xenophon de Expeditione Cyri lib.* I. Καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν, ἀετόν τινα χρυσοῦν, ἐπὶ πέλτης, Aquila Romana exemplum à Perſis.

πέλτης, ἐπὶ ξύλου ἀνατεταμένον. *Et Pædia Cyri, libro* VII. Ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. Καὶ νῦν δ' ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει: Erat autem A ei ſignum, aurea aquila in longâ haſtâ ſuſpenſa. & nunc etiam id inſigne Perſarum regibus manet. *Sed diuerſa tamen ea paullum ab aquilâ Romanorum. Nam hæc non aliud, quam modica ex argento aquila, quæ ſummæ haſtæ inſiſtebat, alis expanſis, pede fulmen aureum tenens. Ita, præter M. Antonij nummos, etiam Dio deſcribit libro* XLIII. *de prodigiis ante pugnam Mundenſem:* Οἵ τε γὰρ αἰετοὶ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ, τάς τε πτέρυγας σείσαντες, καὶ τοὺς κεραυνούς, οὓς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν τινες χρυσοῦς ἔφερον, ἐκβαλόντες, ἐκείνῳ τε τὸ χρεὼν ἄντικρυς ἐδήλωσαν, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπεπέτοντο: Aquilæ legionum eius, alas concutientes, & fulmina, quæ nonnullæ earum aurea pedibus tenent, abiicientes, Pompeio exitium palàm denunciabant, ipſæque ad Cæſarem quaſi auolabant. *Dixi modicam fuiſſe. Collige ex his Flori verbis lib.* IV. Tertiam aquilam ſignifer, priuſquam in manus hoſtium veniret, euulſit, merſamque intra baltei ſui latebras gerens in cruentâ palude delituit. *Neque enim baltei latebris tegi potuiſſet aquila admodum magna. Vide Militiam noſtram.*

Romana aquila qualis.

Non magnum ad aquilæ corpus.

B

PAG. 51.

D.

STATIVS: —— Laurumque ſuperbam
In gremio Iouis exciſis deponere Pœnis:
Idem:
—— Et nondum gremio Iouis Indica laurus.

Dixi in faſcibus lictorum: & eum ritum clarè ponit Dio LIV. *de Augusto:* Καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνελθὼν, τήν τε δάφνην ἀπὸ τῶν ῥάβδων ἀφεῖλε, καὶ ἐς τὰ τοῦ Διὸς γόνατα κατέθετο: Et in Capitolium conſcendens, laurum à faſcibus abſtulit, & in Iouis genibus depoſuit. *Sicut & Iulius Obſequens:* C. Antonius cùm in agro Piſtorienſi Catilinam viciſſet, laureatos faſces in prouinciam tulit. Apparuit eum hoſtibus portendiſſe victoriam, cùm ad eos laurum victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. *Rectè ergo in Plinio ſcriptum:* C Faſces imperatorum laurus decorat, ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur, quotiens lætitiam noua victoria adtulit. *nec rectè mutauit è libro vetere, vt ait, vir doctus*, exhinc in gremio. *Senecam turpi notâ deformauit quicumque nebulo ignarus huius ritus. Conſolatione ad Elbiam, cap.* X. Scilicet minùs beatè viuebat Dictator noſter, qui Samnitum legatos audiit cùm viliſſimum cibum in foco manu ſuâ verſaret, illâ, quâ tam ſæpe hoſtem percuſſerat, lancemque in Capitolini Iouis gremio repoſuerat: quam Apicius noſtrâ memoriâ vicit, qui, &c. *& moleſtiam obiecit querendæ lancis, quam numquam inuenies. Libri aliquot*, lanceamque. *Emendo*, lauream que, *veriſſimè ad hunc triumphi morem. ſequentia etiam ſcribe*, quàm Apicius noſtrâ memoriâ vixit. *non, Vicit: & ſententia omnis clara. Ne hæreas, ſimillimus de hiſdem Fabriciis Panegyriſtæ locus Laudatione Theodoſij:* Curij, Coruncanij, Fabricij, cùm induciæ bella ſuſpenderant, inter aratra viuebant: & ne virtus quiete langueſceret, depoſitis in gremio Capitolini Iouis laureis, triumphales viri ruſticabantur. *Sed & laurea etiam depoſita ſine iuſto triumpho. vt in Sueton. Domitian. cap.* VI. De Sarmatis lauream modò Ioui Capitolino retulit. *Itemque Nero ob Teridatis in vrbem aductum*, Imperator conſalutatus, laureâ in Capitolium latâ, *in eodem Suetonio cap.* XIII. D

Laurus in faſcibus

Defenſa Plinij recepta lectio.

Seneca ad eum morem correctus.

A

E.

PAG. 51.

L. SCRIBONIVS LIBO, *qui Conſul cum Antonio, anno* DCCXIX. *Vxor incerta.* *Ex his*	SCRIBONIA, *quæ nupſit* SEX. POMPEIO, *filio Magni, per bellum Siculum. Dio. Appian. Ex his*	POMPEIA, *quæ deſponſa* M. MARCELLO, *pignus pacis cum Triumuiris inita. ſed non deducta. Nupſit, vt coniicio, pòſt* SCRIBONIO LIBONI. *ex quis*	L. SCRIBONIVS LIBO. *qui conſul initio libri huius.* SCRIBONIVS LIBO DRVSVS. *de quo hic, qui tantùm Prætor.*
SCRIBONIA, *eius ſoror, vxor* OCT. AVGVSTI *Ex his*	IVLIA. *cui maritus* VIPSANIVS AGRIPPA. *Ex his*	CAIVS, LVCIVS *Cæſares.* IVLIA, *nupta L. Paullo.* AGRIPPINA, *nupta Germanico.*	
SCRIBONIVS LIBO, *de quo nihil legi.*	SCRIBONIVS, *de quo nihil.*	SCRIBONIVS LIBO, *quem volo maritum Pompeiæ fuiſſe.*	

B

Priores duæ lineæ huius generis veræ, & ex hiſtoriâ Dionis, Appioni, collectæ. Tertia à ſolâ coniecturâ eſt, ſed aliter de amitâ Scriboniâ explicari à me non poteſt. L. Scribonium Libonem qui conſul fuit hoc ipſo anno quo damnatus adoleſcens, non patrem eius fuiſſe ſed fratrem, ex narratione Taciti liquet. Patrem enim nuſquam nominat: nominat fratrem. Hunc fuiße arbitror à quo Scribonia lex denominata: quem vir * *magnus in libello ſingulari ad eam legem imperitè confudit cum iſto qui nunc reus.* * Iac. Raevardus ad leg. Scrib.

F.

PAG. 52.

C GRAECI ἄκτορας, πραγματευτὰς *vertunt. Itaque ferè cum Procuratoribus æquiparantur: ſic tamen vt minùs latè vagetur eorum poteſtas. Plinius in laudatione Traiani:* Dicitur actori, atque etiam procuratori tuo, In ius veni, ſequere ad tribunal. *Idem lib.* III. *epiſt. ad Caluiſium:* Deinde quod non minùs vtile quàm voluptuoſum, poſſe vtramque eâdem operâ, eodem viatico inuiſere, ſub eodem procuratore ac penè iiſdem actoribus habere. *Saluianus Maſſilienſis:* Pauent quippe actores, pauent ſilentiarios, pauent procuratores: prope vt inter iſtos omnes nullorum minùs ſerui ſint, quàm dominorum ſuorum. *In marmore priſco:* Actor publicus, ſimilis procuratori.

HERCVLI. DEFENSORI
PRO. ITV. ET. REDITV
D. CLODI. SEPTIMI
ALBINI. CAESARIS
D. CLODIVS. D. L.
FELIX
D ACTOR. CAES. N. D. D.

id eſt, Actor Cæſaris noſtri dedicauit. *Sic Actores prædiorum, l.* XVI. *C. De procuratoribus. Actores rerum, l. vlt. De offic. præſid. & in Suetonij Domitiano cap.* XI. *Actorem ſummarum ritè fortaſſe repoſuit Torrentius. Certè enim pecuniæ recipiendæ & expendendæ præerant. Apuleius lib.* II. Philodeſpotum requirit actorem (*ita è codice ſcripto Giſelini noſtri legimus, cùm male adhuc* auctorem.) eique præcepit, bono cuſtodi redderet ſine morâ præmium. *Vt ergo iſti in priuatâ familiâ; ſic & in rep. Actores. de quibus Plinij locum correctum imputo iuuentuti, lib.* VII. *Epiſtolâ ad Caninium:* Equidem nihil commodius inuenio, quàm quod ipſe feci. Nam pro quingentis millibus nummûm, quæ in alimenta ingenuorum promiſeram, agrum ex meis longè pluris exactori (*corrigo inquam,* actori) publico mancipaui, eumdem vectigali impoſito recepi, tricena millia annua daturus. *quibus verbis* Correctus Plinius.

nihil

nihil clarius poteſt ad Taciti mentem. Vt enim ibi ager Actori publico mancipatur: ſic hic ſerui. A

Serui publici cognominati à magiſtratibus.

Vide quæ de reip. ſeruis ſcripſi libro Electorum, cap. XXII. *& adde (quod tunc me fugit) de appellatione eorum à magiſtratibus, Varronis inſignem locum, quem ſeciùs accepit vir doctus: Lib.* VII. *De linguâ Latinâ*: Nomina habent plerique liberti à municipio manumiſſi: in quo, vt ſocietatum & fanorum ſerui non ſeruatunt proportionem & rationem. Et Romanorum liberti debuerunt dici, vt à Fauentiâ Fauentinus, à Reate Reatinus, ſic à Romà Romanus; vt nominantur libertini à libertis orti, & è publicis ſeruis populi Romani, qui manumiſſi antequam ſub magiſtratuum nomina, qui eos liberarunt, ſuccedere cœperunt. *Dicit Varro. Serui publici manumiſſi, dicti ſunt liberti populi Romani, vti reapſe erant: manumiſſi quidem, priuſquàm ambitioſa hæc conſuetudo inualeſceret nominandi à magiſtratibus. Nam ecce cœperunt à Conſule quopiam aut Prætore, Cornelium dici, Gellium, Clodium. Et adde iſtis, quæ notaui ibi. Ille amicus noſter ad ſucceſſiones refert & teſtamenti factionem. Acutè. ſed quò tam acutè?*

Varro explicatus præter mentem viri docti.

PAG. 53. B

G.

Mathematici quando & quoties pulſi.

ANNO *vrbis* DCXIV. M. Popillio Lænate, Cn. Calpurnio Coſſ. C. Cornelius Hiſpallus Prætor edictò Chaldæos intra decimum diem abire ex vrbe atque Italiâ iuſſit: leuibus atque ineptis ingeniis, fallaci ſiderum interpretatione, quæſtuoſam mendaciis ſuis caliginem inicientes. *ait Valerius libro primo. Anno* DCCXXI. *M. Agrippa Ædilis* τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασε: aſtrologos & vates vrbe eiecit; *auctor Dio* XLIX. *in extremo. Iterum anno* DCCLXI. *ab Auguſto interdictum ſeuerè omni vaticinio ac prædictione. notat idem Græcus lib.* LVI. *Sed seriò in primis & cum curâ ea res habita, hoc anno. Senatuſconſulti, quod factum, formam & verba certò reperi in* * *Fragmentis Iuriſconſultorum, quæ dedit nuper doctiſſimus P. Pythoeus. Ait ibi Vlpianus, lib.* VII. *de offic. Proconſ.* Præterea interdicta eſt (*ita legit Pythoeus*) Mathematicorum callidâ impoſturâ & obſtinacitate perſuaſio. Nec hodie primùm interdici eis placuit, ſed vetus hæc prohibitio C eſt. Denique exſtat S.C. Pomponio & Ruſo Coſſ. factum, quo cauetur, vt Mathematicis, Chaldæis, ariolis, & ceteris qui ſimilem in certum fecerunt (*Pythoeus*, ſimilem artem: *ego legerim*, ſimilem ceſtum, *ſiue*, quæſtum) aquâ & igni interdicatur, omniaque bona eorum publicentur: & ſic * eternus gentium qui ſi id fecerit in eum animaduertatur. *Dico Domitium intellegere Sc. hoc ipſum. At enim ille refert ad Pomponium & Rufum Coſſ. hoc autem anno Taurus & Libo Coſſ. fuerunt. Non hoc nouum, vt inter ſcriptores anni vnius diſcrimen ſit. Cælius enim Rufus, & L. Pomponius, Conſules fuerunt ſequenti hunc anno. Addit Vlpianus alia, quæ ad cognitionem iſtam*: Sæpiſſimè denique interdictum eſt ferè ab omnibus principibus, nequis omnino huiuſmodi ineptiis ſe immiſceret: & variè puniti ſunt hi qui id exercuerunt, pro menſurâ ſcilicet * & conſultationis (*legerim*, ſceleris & conſultationis, *vel inductâ copulâ*, ſcilicet conſultationis.) Nam qui de Principis ſalute, capite puniti ſunt, vel quâ aliâ grauiore pœnâ adfecti. *Non omittam oraculum noſtri vatis, de his vanis vatibus*: Mathematici genus hominum potentibus infidum, ſperantibus fallax: quod in ciuitate noſtrâ & vetabitur ſemper, & retinebitur. D

Verba propemodum eruta huius Senatuſconſulti.

* Libro cui titulus: Moſaicarum legum & Romanar. collatio tit. XV. Correctus Vlpianus.

De tempore Senatuſconſulti diſſenſio.

Vlpianus iterùm emendatus.

PAG. 53.

H.

Animaduerſiones extra vrbem.

PLAVTVS, — credo ego iſtoc exemplo tibi
Eſſe eundum actutùm extra portam, diſpeſſis manibus
Patibulum quom habebis.

Carnificis domus extra vrbem.

Itaque & carnifex domicilium habuit extra vrbem. Cicero, pro Rabirio perduellionis reo: Sed moreretur priùs acerbiſſimâ morte millies Gracchus, quàm in eius concione carnifex conſiſteret. quem non modò foro, ſed etiam cælo hoc ac ſpiritu Cenſoriæ leges, atque vrbis domicilio carere voluerunt.

Ideo

A *Ideo Plautus,* — extra portam Metiam currendum eſt priùs,
Lanios inde accerſam duo cum tintinnabulis.

intellegit enim carnifices, quorum extra eam portam domus, ad ſolennem ſupplicus locum. Imò & Coriarij ac Viſpelliones vrbe ſubmoti, à pari cauſſâ. Morticina enim tractant. Artemidorus libro I. cap. LIII. Τὸ δὲ βυρσοδεψεῖν, πᾶσι πονηρόν. νεκρῶν γὰρ ἅπτεται σωμάτων ὁ βυρσοδέψης, καὶ τῆς πόλεως ἀπῴκισται: Coriariam exercere, malum omnibus. Corpora enim mortua attrectat cerdo, ideoque ab vrbe ſecluditur. *Sed quid eſt quod Tacitus hîc diſertè nominat Eſquilinam? non temerarium eſt. nec facilè reperies, vt ego cenſeo, vbi ſupplicij res, nominari portam aliam: niſi tamen Metiam, vt iterum apud Plautum:*

Plautus explicatus.
Coriarij extra vrbem.
Porta Eſquilina ſupplicorum fuit.

Illum ædepol videre ardentem te extra portam Metiam,
Credo ecaſtor velle.

Sed profectò quæ Metia Plauto, eadem eſt cum Eſquilinâ. argumento loci de ſuppliciis, tum numeri ſitusque portarum vrbis. Idque ante me cenſuiſſe audio Octauium Pantagathum, virum magnum, altum, & qui eſſe doctus eligeret quàm videri. Non, inquam, reperies aliam nominatam ab iſtis, niſi fortè Collinam in Veſtalium morte. quod aliud à ſupplicio vulgato. Facit ad
B *portam Eſquilinam, quod Suetonius in Claudio ſcripſit:* Ciuitatem Romanam vſurpantes in campo Eſquilino ſecuri percuſſit. *Quod Horatius, anus illas lapidatas in Eſquilis abiicit:*

Metia, eadem cum illâ.

Vos turba vicatim hinc & hinc ſaxis petens
Contundet obſcenas anus.
Poſt inſepulta membra different lupi,
Et Eſquilinæ alites.

Itaque & Puticuli ibi, quò vilium damnatorumque hominum cadauera proiiciebantur. Varro, Feſtus, aliique. Ibidem locum fuiſſe, qui Seſtertius diceretur, infrà docebo.

Puticul

I.

PAG. 53.

C **B**YSSINA, *è lino; Bombycina, è verme; Serica, ex arborum lanâ, confecta. Bombycina eadem eſt cum Cea ſiue Coa (nihil enim intereſt) manetque hodie: reliquarum nihil ſupereſt præter nomen. Byſſum cum Serico, imperitè confundit Philoſtratus libro* II. *& vult ex arbore Indicâ naſci, quæ altitudine quidem populos æquet, foliis ſalici non abſimilis. Sericum debuiſſet dicere. Nam Byſſus è terrâ gignitur vt linum, circa Elidem præcipue, Achaiæ vrbem. Eadem imperitiâ Bombycinam, Sericam facit Iſidorus lib.* XIX. *Si tamen imperitia eſt, & non recepta opinio inferioris æui. Nam & Zonaras in Iuſtiniani vita ſcribit* eius temporibus telam ſericam à Romanis (*id eſt Græcis Byzantinis*) texi cœptam, cùm anteà à Perſicis mercatoribus tantùm importaretur, nec Romani ſcirent fila illa eſſe vermium. *Et addit duos monachos oua illa vermium ex Indiâ attuliſſe, & mori foliis aluiſſe, & inde ſericum confeciſſe. Otho item Friſingenſis in hiſtoria Friderici lib* I. *ait Rodericum Siculum expugnatis in Græciâ Athenis, Corintho, Thebis opifices qui ſericos pannos texebant deduxiſſe captiuos, & in Siciliæ vrbe Palermo collocaſſe. Inde factum vt quam textrinam priùs ſoli Græci inter Chriſtianos habuerint,*
D *cum Romanis communicata ſit ingenuis. Nec abhorrent ab hac ſententia Pauſanias, Pollux, Seruius. At magis veteres diſcriminant clarè: & lanam arborum eſſe Sericum volunt, apud Seres Indos. Virgil.* Velleraque vt foliis depectant tenuia Seres.
Plinius: Seres lanicio ſiluarum nobiles, perfuſam aquâ depectentes frondium canitiem. *Seneca poeta:* Quæ fila ramis vltimi Seres legunt. *Marcellinus lib.* XXIII. Apud Seras ſublucidæ ſiluæ, in quibus arborum fœtus aquarum aſperginibus crebris velut quædam vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam ſubtilitatem tenerrimam pectunt, nenteſque ſubtemine conficiunt ſericum. *De his Seneca, libro* VII. *De beneficiis:* Video ſericas veſtes, ſi veſtes vocandæ ſunt, in quibus nihil eſt quo defendi corpus, aut denique pudor poſſit. quibus ſumptis, mulier parum liquidò nudam ſe non eſſe iurabit. Hæc ingenti ſummâ ab ignotis etiam ad commercium gentibus accerſuntur, vt matronæ noſtræ ne adulteris quidem plus ſui in cubiculo, quàm in publico oſtendant.

Pollux, lib. VII. c. XVII.
De byſſo & ſerico.
Byſſinas veſtes in Aegypto repertas tempore Semiramidis vult Clemês Strom. I.
Iſidori & Othonis error.
Bombyx quomodo ad Italos peruenerit.
Serica veſtis parum propriè nominata inferiore æuo.
Veſtes è ſerico pellucidæ.

Pellucebant enim tenerrimâ, vt Ammianus loquitur, ſubtilitate. ideóque quotiens pellucidam vestem, pellucentem togam, taliaque legis: capito de Sericâ, aut Cod. Iuuenalis: A

Acer & indomitus libertatiſque magiſter
Cretice pelluces.

Item è bombyce. *ceperim de Sericâ. Tibullus, de Bombycinâ:*

Illa gerat tenues veſtes, quas femina Cea
Texuit, auratas diſpoſuitque vias.

Quando Serica Romæ. *& Horatius:* altera nil obſtat Cois tibi. *Serica quando venerint in vſum, planiſſimè non ſcio. ſuſpicor Iulij Cæſaris æuo, (nam antè non inuenio) qui etiam ludis theatrum totum velis contexit ſericis. vt ex quorumdam fide Dio refert lib.* XLIII. *Eam veſtem etiam Medicam dictam,* Medica veſtis, de quâ vide Procop. lib. II. de bello Vandalico. *ſcriptum reliquit Procopius. Genera eius facta poſteà Holoſerica, Subſerica. vſuſque primus Holoſericâ, Eligabalus. de quo adi ſcriptores hiſtoriæ Auguſtæ.*

PAG. 66 K.

B

Pedibus intectis quid. Romani calcei quales. QVOD *ait, pedibus intectis: non planè verum eſt, ſed in comparatione cum calceis Romanis. qui altiuſculi, non ſolùm imos pedes, ſed tibias velabant crure tenus. Horatius:*

— nigris medium impediit crus
Pellibus.

Titinius in Setina: Iam cum mulleis te oſtendiſti, quos tibiatim calceas. *Tertullianus de pallio:* Impuro cruri purum aut mulleolum inducit calceum. *Et exſtat exemplum hodie in* Crepidæ ſoleæque, quid. *calceis Turcarum Pannoniorumque. At crepidæ, ſoleæ, plantarū calces tantùm imas tegebant, ceteris ferè nudis. Ideò bene noſter,* pedibus intectis. *Hunc ſenſum firmat ipſe, dum ſubdit:* P. Scipionis æmulatione, quem eadem factitauiſſe apud Siciliam accepimus. *Scipio autem ibi crepidatus. Liuius:* Ipſius etiam Imperatoris non Romanus modò, ſed ne militaris quidem cultus iactabatur: cum pallio crepidiſque inambulare in gymnaſio. *Quod tamen* Crepidis vti, molle erat. *molle & effeminatum cenſebatur: & Manilius delicatos inſignit hac notâ.* C

Femineæ veſtes, nexæ ſine tegmine plantæ.

Manilius tentatus. *vt Scaliger emendauit. etſi vetus lectio,* nec inſunt tegmina: *ex quâ tentabam,* nec in vſum tegmina. *Dionem etiam non aliter exaudio, de Caligulæ ludis:* Καὶ ἐξῆν ἐν ἀνυποδήτοις βουλομένοις θεάσασθαι, νομιζόμενόν μέν που ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου, καὶ δικάζειν τινὰς ἐν τῷ θέρει οὕτως, ἐν πολλάκις καὶ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐν ταῖς θερειναῖς πανηγύρεσι γιγνόμενον, ἐκλειφθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου. *id eſt.* Volentibus etiam diſcalceatis ſpectare permiſſum. quod vſitatum olim; vt etiam * quidam iudicia hoc habitu æſtatis tempore exercuerint, & ipſe Auguſtus ita ſæpè ſpectarit æſtiuos ludos. omiſſum tamen à Tiberio. *Vbi* ἀνυποδήτους *verè verteris, ſoleatos aut crepidatos. quomodo etiam conuiuia frequentabant Romani, calceis (qui inter forenſia cenſebantur) omiſſis. In omni ergo remiſſione, per conuiuia, per ludos, per otium, Romani ſoleati. Nota etiam Ciceronis increpatio in Verrem, qui in littore ſoleatus: & in Antonium, qui Gallicis indutus.*

* Intelligit Catonem. de quo Plut. Ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων πολλάκις ἐπὶ τὸ βῆμα προελθὼν δίκας ἐβράβευεν, &c.

PAG. 69 L.

D

Mos renunciandæ amicitiæ. MOS *qui publicè obtinebat, priuatimque. Publicè, Liuius lib.* XXXVI. Conſulti feciales M'. Acilio Conſule num priùs Aetolis renuntianda amicitia eſſet, quàm bellum inferendum. *Lib.* XLIII. Miſſi legati Perſeo amicitiam renuntiarunt. *Priuatim, infrà* Inter priuatos idem mos. *lib.* VI. Morem fuiſſe maioribus quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, cumque finem gratiæ ponere. *Lib.* III. Quamquam non vltrà foret ſæuitum, quàm vt amicitiâ Cæſaris prohiberetur. *Suetonius Aug. cap.* LXVI. Cornelio Gallo ob ingratum & maleuolum animum domo & prouinciis ſuis interdixit. *Idem in Claris Grammat. de Curtio Niciâ:* Pompeium offendit, domoque ei interdictum eſt. *Sic Badius Campanus apud Liuium* XXV. *palàm omnibus renuntiat hoſpitium Criſpino. Atque hoc eſt, quod Cicero* ini-

A *inimicitias denuntiare ait, pro L. Flacco:* Etenim cùm à clariſſimis viris iuſtiſſimas inimicitias ſæpè cum bene meritis ciuibus depoſitas eſſe vidiſſem: non ſum arbitratus quemquam amicum patriæ nouas huic inimicitias nullâ acceptâ iniuriâ denuntiaturum. *Seneca epiſt.* LXXVII. Inimicitias mihi denuntias, ſi quidquam ex iis quæ cottidie facio, ignoraueris. *Idem, quod indicere inimicitias Seneca lib.* III. *De irâ:* Quid iuuat tamquam in æternum genitos iras indicere & breuiſſimam ætatem diſſipare? *Vnde inimicitiæ indictæ, vt indictum bellum. Sidonius lib.* VII. Inimicitias indictas honeſtè exercet, tardè credit, celeriter deponit. *Item Inimicitiæ teſtatæ, quaſi quæ litterarum teſtimonio ſignatæ: Valerius lib.* IV. Acerrimè cum Scipione Africano Macedonicus diſſenſerat, eorumque ab æmulatione virtutis profecta contentio ad graues teſtataſque inimicitias progreſſa fuerat. *Nec aliud cenſeo, cùm legimus inimicitias ex profeſſo. Huic aperto mori vtinam his moribus locus! Sed vt omnia vitia noſtro æuo; ſic fraus, ſimulatio, dolus ſuccreuit, & peſſimum amicitiæ venenum blanditiæ fallaces. Nouimus nos eiuſmodi ſtelliones, qui amicos quibus arrident mox arrodunt: & quibus nulla ſpes famæ eſt, niſi in labe famæ alienæ. Datum eſt nobis grande* exemplum
B præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos aut flagitiis commaculatos: ſic ſpecie bonarum artium falſos, & amicitiæ fallaces, *vt verè dixit noſter vates.*

Denuntiare inimicitias.
Indicere inimicitias.
Teſtatæ inimicitiæ.

M.

PAG. 70

QVID *vocat lætum cultum? Veſtémne albam, poſitâ nigrâ? an aurum & ornamenta, quæ in luctu ponebant feminæ, eoque finito recipiebant? Non tam procliue id ſtatuere, propter veteres ſcriptores, qui hac in re ſententiis diuerſi. Dionyſius lib.* VIII. *nigram veſtem feminis attribuit.* Γυναῖκες Ῥωμαίων, ἀνόμος ἐςὶν αὐταῖς ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἐ ἀναγκαίοις ποιεῖν πένθος, ἀποθέμεναι χρυσόν τε ἢ πορφύραν ἢ τὸν ἄλλον κόσμον. μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρησάμεναι ὃ ἐνιαύσιον ἐπένθησαν χρόνον. *Apud Suidam incertus ſcriptor, de Marcij funere:* Καὶ αἱ γυναῖκες ἀποθέμεναι χρυσὸν ἢ τὸν ἄλλον κόσμον, καὶ μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρησάμεναι, ἐ πενθήσουσιν ἐνιαύσιον χρόνον. *Et Varro clarè lib.* III. *De vita populi Romani,*
C vt dum ſupra terram eſſet, ricinis lugerent: funere ipſo, vt pullis pallis amictæ. *Ibidem.* Propinquæ anthracinis, proximæ amiculo nigello, capillo demiſſo ſequerentur lectum. *Valerius lib.* I. *cap.* I. *De Cannenſi clade.* Itaque matres ac filiæ coniugeſque nuper interfectorum, abſterſis lacrimis, depoſitiſque doloris inſignibus, candidam induere veſtem & aris dare thura coactæ ſunt. *At alij ecce conſenſu, albam. Herodianus in funere Seueri:* Αἱ γυναῖκες λιτὰς ἐσθῆτας λευκὰς ἀμπεχόμεναι σχῆμα παρέχουσι πενθούντων. *Statius in Lacrimis Etruſci:*

Huc vittata comam, niueoque inſignis amictu
Mitibus exſequiis ades.

adſignat, vt vides, niueam veſtem, quia mulier. Sed clariſſimè Plutarchus: Διά τι λευκὰ φοροῦσιν ἐν τοῖς πένθεσιν αἱ γυναῖκες ἱμάτια, ἢ λευκοὺς κεκρυφάλους; *& vide apud eum cauſſas. Quid ſtatuemus in diſſenſu tam aperto? pacem. quam facilè conficio ex temporum ratione. Variatum ſcilicet hac in re apud Romanos fuit. Priſcis temporibus dum reſp. vixit & libertas, nigræ veſtes et-*
D *iam feminis in luctu. id docent ij ſcriptores, qui omnes conſentiunt in narratione moris qui illo æuo. At ſub Impp. rep. exſtinctâ, in vſum venerunt lugubrium, albæ. docent ij alterius claſſis teſtes, qui non id referunt niſi de temporibus ſecutis. Hoc niſi tenes, numquam erit vt ſoluas eum nodum. Sed quæ cauſſa huius mutationis? Credo, diuitiæ & luxus. Matronis antiquis color albus & niger cogniti: iiſque ſolis, vel præcipuis vſæ. At poſt ſericam traductam veſtem, & vulgatam Coam; poſt galbanam, cæruleam, amethyſtinam, & tot genera reperta colorum, rarus dignioribus feminis albi vſus. ſpretus inquam, (quod ex poëtis facilè diſces) contemptuſque color albus, adeò vt nota luctus fuerit ſuperbo ſexui, eum induiſſe. Hoc conſtanter cenſeo. mouet me leuiter Appuleij locus lib.* II. *qui inferiori illo æuo,* matronam flebilem fuſcâ veſte contectam *deſcribit, non vt debuit, albâ: nec tamen demouet, quia aut priſcum ritum in animo habuit, vt ſolet, Appuleius; aut aliud in prouinciis fuit, vbi id geſtum. more Græciæ videlicet retento, apud quos feminæ in luctu nigræ.*

Quæ veſtis feminarum in luctu.
Nigra, vt multi adſerunt.
Alba, vt alij.
In concordiam ſcriptores ij reducti.
Cauſſa coloris mutati, parum certa.
Remota ex Appuleio obiectio.

A D D. *Pro veſte nigrâ Tibullus clarè eſt, libro III.* A

Pars quæ ſola mei ſuperabit corporis, oſſa
Incinctæ nigrâ candida veſte legant.

At Liuius ſuſpicionem facit, nihil in veſte mutatum: ſed dumtaxat in muliebri mundo. Valerij certè Tribuni in legem Oppiam verba apud eum ſunt, l. XXXIV. Mulieres quid aliud in luctu, quàm purpuram atque aurum deponunt? quid cùm eluxerunt, ſumunt? *Nam quod Feſtus tradidit lugentes in pellibus fuiſſe, αἰνιγματῶδες eſt.* Pellem, *inquit,* habere Hercules fingitur, vt homines cultus antiqui admoneantur. Lugentes quoque diebus luctus in pellibus ſunt. *Nihil tale reperio, niſi conſentis mihi magne Feſti interpres, (te, Scaliger, appello) vt accipiam de laneis vittis: quas mulieres in luctu ſumpſiſſe è variis ſcriptorum locis certum. An hoc manis inſititium iſtud emblema à Paullo eſſe? qui reſpexerit ſcilicet ad Barbaricum morem ſui æui. quo etiamnunc apud nos receptum, pelles extremis oris veſtium aſſui in luctu. Tu nos doce.*

Feſti obſcurus nobis locus.

Scaliger aliquis illuſtratio.

PAG. 73.

N.

B

PLINIVS, Scutis qualibus ad Troiam pugnatum eſt, continebantur imagines. vnde & * nomen habuêre clypeorum, non vt peruerſa Grammaticorum ſubtilitas voluit à Cluendo. *Scuta autem apud Homerum, formâ orbis. Liuius lib.* XXV. *in ceterâ prædâ Haſdrubalis clypeum argenteum repertum ait, cum imagine ipſius. Suetonius Domitiano:* Senatus adeò lætatus eſt, vt repletâ certatim curiâ, ſcalas etiam inferri, clupeoſque & imagines eius coràm detrahi, & ibidem ſolo affligi iuberet. *Capitolinus in Antonino:* Ceteris honoribus refutatis, clypeum Hadriano magnificentiſſimum poſuit, ſacerdotes inſtituit. *Trebellius in Claudio:* Illi clypeus aureus, vel vt Grammatici loquuntur, clupeum aureum, Senatus totius iudicio in curiâ collocatum eſt, vt etiam nunc videtur. *Quod ait Grammaticos malle, clupeum: verum eſt. & puto in Capro legiſſe,* Clupeum, imago: Clipeus, ἀσπίς. *Sed & Liuius Grammaticis paruit, l.* LX. Ab his columnis, quæ incommodè poſita videbantur ſigna amouit: Clypeaque de columnis & ſigna militaria affixa dempſit. C *In monumento priſco.* HVIC. DECVRIONES. FVNVS. PVBLICVM. STATVAM. EQVESTREM. CLYPEVM. ARGENTEVM. LOCVM. SEPVLTVRAE. DECREVERVNT. *Nec tamen ſemper hi clypei cum effigie: ſæpè ſine eâ, cum nudo nomine ponentis, & cui ponebantur: ſiue etiam cum ponendi cauſſâ. Philo Iudæus egregiè, De legat. ad Caium:* Πιλάτος ἦν τῶν ὑπάρχων ἐπίτροπος ἀποδεδειγμένος τῆς Ἰουδαίας. Οὗτος οὐκ ἐπὶ Τιβερίῳ μᾶλλον, ἢ ἕνεκα τοῦ λυπῆσαι τὸ πλῆθος, ἀνατίθησιν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἱερόπολιν Ἡρώδου βασιλείοις ἐπιχρύσους ἀσπίδας, οὔτε μορφὴν ἐχούσας, οὔτε ἄλλο τι τῶν ἀπηγορευμένων, ἔξω τινὸς ἐπιγραφῆς ἀναγκαίας, ἣ δύο ταῦτα ἐμήνυε, τόν τε ἀναθέντα, καὶ ὑπὲρ οὗ ἡ ἀνάθεσις. *Nec verò publicè ſolùm hos clypeos, ſed & priuatim ſibi quiſque ponebat. Plinius,* Suorum verò Clypeos in ſacro vel publico priuatim dicare primus inſtituit Ap. Claudius, qui Conſul cum Seruilio fuit, anno vrbis CCLIX. *& quæ ſequuntur, reperioque exemplum clypei priuati in lapide veteri:*

* ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quod ſculpere.

Grammaticorum acumen, à Liuio non ſpretum.

Clypei priuatim dicati.

NESTORI
AVG. NEPETE D
HIC. LVDOS. FECIT
ET. DEDICATIONE
STATVAE. PATRONI
QVAM. IPSE. POSVIT
ET. CLVPEI. SVI. ITERVM
MVNICIPIBVS. NEPESINIS
EPVLVM. DEDIT.

A

O.

PAG. 73

QVAE *tamen profeſſio irrita facta poſtea ex nouâ lege: eleganterque ad hanc rem Papinianus l. x. De adult.* Mulier quæ euitandæ pœnæ adulterij gratiâ lenocinium fecit, aut operas ſuas ſcenæ locauit, adulterij accuſari damnarique Senatuſconſulto poteſt. *Sed apud Ædiles cur ea profeſſio? non apud Cenſores, aliósve? quia comperior ab antiquo Ædilibus curam fuiſſe fornicum, popinarum, locorum eorum in quibus Honos non colitur aut Virtus. itemque perſonarum, quæ ſæpiùs in iis locis, quàm in templo Mariano. Ideo Seneca, vt ſolet, eleganter:* Inuenies voluptatem circa balnea & ſudatoria, ac loca Ædilem metuentia. *id eſt, fornices & popinas. Et illuc alludens Iuſtinus ſcribit, Dionyſium* apud Ædiles aduerſus lenones iurgari *ſolitum, lib.* XXI. *Itaque Ædilibus curæ noſſe publica ſcorta, habere ea in tabulis, vt ſic dicam, & albo: & ſi quam vulgantem ſe, extra eum numerum nacti, multabant. Liuius lib.* X. Eo anno Q. Fabius Gurges Conſulis filius (*is autem tunc Aedilis*) aliquot

Profeſſio ſtupri apud Aediles

B

matronas ad populum ſtupri damnatas pecuniâ multauit. *Nec pecuniâ ſolùm, ſed & exſilio. Idem lib.* XXV. Vilius Tapullus & M. Fundanius Ædiles plebei aliquot matronas apud populum probri accuſarunt: quaſdam ex eis damnatas in exſilium egerunt. *Deducebantque iidem in iudicium etiam hoc crimine viros, vt in Liuio libro* VIII. Data à M. Flauio viſceratio. erant qui per ſpeciem honorandæ parentis meritam mercedem populo ſolutam interpretarétur, quòd cum die dictâ ab Aedilibus crimine ſtupratæ matriſfamilias abſoluiſſet. *Pertinere ad hanc rem Laberij verſum puto, vt ego eum reſtituo apud Agellium lib.* XVI. Cocionem peruulgatè dicit, quem veteres Arilatorem dixerunt. Verba Laberij hæc ſunt: Duas vxores, hoc herclè plus negotij eſt, inquit Cocio ſex Aediles viderat. *Scribo.* Duas vxores? hoc herclè plus negotij eſt, inquit Cocio: ſed Aediles viderint. *Non alia Laberij ſcriptio aut mens. Duáſne vxores ille habet? inquit, hercle ſatis negotioſum negotium homini, vt ait Cocio. verùm id Ædiles viderint, quorum hæc cura. Dixi eiuſmodi infames feminas ceſſiſſe dignitate matronali, etiam ornamentis. De dignitate, liquet ex Suetonio: de*

Aediles accuſabant ad populum.

Laberij reſtitutio.

Prouerbiali forma eſt, Hoc plus negotij eſt, inquit Cocio. Et Cociones ſæpè in vulgi dicto veniebant: vt Plauti illud, Verus eſt, Nihil cocio.

C

ornamentis, ex Tertulliano, De cultu: Quid minus habent infeliciſſimæ illæ publicarum libidinum victimæ? quas ſi quæ leges à matronis & matronalibus decoramentis coërcebant, iam certè ſæculi improbitas honeſtiſſimis quibuſque feminis vſque ad errorem dinoſcendi coæquauit. *Cenſeo autem poſuiſſe eas inſtitam, ſtolam, vittas. imò ſumpſiſſe meretriciam togam. Inducor à Iuuenali,*

— Carſinia talem
Non ſumet damnata togam.

qui de matronâ aliquâ ſtupri damnatâ ſentire videtur, cui ex more ſumenda toga. De eâ ſatis dictum aliis, & præſertim M. Antonio Mureto: cuius doctrina, iudicium, facundia, ſemper mihi magna. Vnum addo, manaſſe videri morem eum ab Athenienſibus: apud quos ſcorta pariter veſte à matronâ diſcreta. idque ex lege. Suidas. νόμος Ἀθήνησι, τὰς ἑταίρας ἄνθινα φορεῖν.

Vide eundem Tertull. Apol. cap. VI. Lecticas etiam poſuerunt, vtique poſt Domitiani edictum. de quo alibi.

Athenienſes meretrices quo habitu. *Item Artemidorus notat lib.* II. *c.* III.

P.

D

PAG. 74

TAMEN *reperio Auguſti æuo & infrà, à liberis patres appellatos Dominos: & à fratribus blandientibus fratres. Quod tamen Auguſtus in ſuâ domo vetuit. Suetonius:* Dominum appellari ſe nec à liberis quidem aut nepotibus ſuis vel ſeriò vel ioco paſſus eſt: atque huiuſmodi blanditias etiam inter ipſos prohibuit. *Tangit ecce vtrumque morem, & vellem id interpretes monuiſſent. Quòd patres, domini: etiam* ex Diadumeni Cæſaris epiſtolâ cognoſco, ad matrem:* Dominus noſter & Auguſtus, nec te amat, nec ipſum ſe, qui inimicos ſuos ſeruat. *Et clarè ex illo Martialis:*

E ſeruo ſcis te genitum, blandéque fateris,
Cùm dominum appellas Soſibiane patrem.

Quòd fratres ſic dicti: locus elegans Senecæ, epiſt. CV. Illud mihi in ore erat domini mei

Domini vox vanè vſurpata.

Aduerſum patres.

* Lampridius in eius vitâ.

Aduerſum fratres.

 Gallio-

ſio & Sex. Africano, Trebellioque Maximo acti ſunt, æmulis inter ſe per nobilitatem A Voluſio atque Africano. Trebellium dum vterque dedignatur, ſupra tulere. *In lapide*

Q. MANILIO
C. F. CORDO. T.
LEG. XXI. RAPAC.
PRAEF. EQVIT. EXACT.
TRIBVT. CIVITAT. GALL.
FAC. CVR.
CERTVS. LIB.

Tabulæ cenſus. De anno & trib. Quando exacti cenſus.

Id eſt, Exactori tributorum ciuitatum Galliæ. *Hi cenſus in tabulis perſcripti. Dio in vitâ Caligulæ:* Κυβεύων δέ ποτε, καὶ μαθὼν ὅτι οὐκ εἴη οἱ ἀργύριον, ᾔτησέ τε τὰς τῶν Γαλατῶν ἀπογραφὰς, καὶ ἐξ αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους θανατωθῆναι κελεύσας, *&c. Vnde Tabulæ cenſuales in codice Theodoſiano, & Iuſtiniani lib. IV. De Agric. & cenſit. & alibi, Paginæ cenſuales. Actique videntur ſingulis luſtris. Panegyricus:* Quinque annorum nobis reliqua remiſiſti. O lucrum omnibus luſtris felicius! *aut etiam ſingulis annis. Nam ecce in Tacito anno pòſt, P. Vitellius & Santius mittuntur ad cenſus Galliarum, lib. II. Tributum tamen ipſum, videtur olim deſcriptum fuiſſe in ſingulos menſes. Docet factum Licinij Procuratoris apud Dionem, qui, vt ait, eò malitiæ peruenerat, vt quoniam ſingulis menſibus tributum erat Gallis pendendum, quattuordecim definiret anni menſes. Vide rem non iniucundam, apud optimum ſcriptorem, quod quidem ad ritus priſcos attinet, libro* LIV. B

PAG. 24

L.

Contra Suetonium diſputatio, de Caligulæ natali ſolo.

SVETONIVS *non ſpernit ſolùm ſententiam hanc, ſed longâ & acri diſputatione euertit. Cui manus ego nondum do. Quid enim? an vulgus eius aui (nam verſiculi illi, Caligulâ principe, ſtatim diuulgati ſunt) neſcit Imperatoris ſui ſolum genitale? tam impudenti mendacio ludere ius ſuit? Non Plinius & Tacitus, ea quæ Suetonius, peruiderunt? Scilicet iis cura non* C

Ad primum Suetonij argumentum.

fuit inſpiciundi Acta? logi. non copia? nugæ. At enim, inquit, natus eſt Caius patre ſuo & C. Fonteio Coſſ. pater autem Conſulatum eum anno toto geſſit, & quidem in vrbe. Non igitur naſci potuit in caſtris: quoniam pater demum exacto Conſulatu in Germaniam eſt miſſus. Primùm, Suetoni, quod tu ſumis vt datum, fieri poteſt vt quis illorum iubeat ſe reponere. ambigo, inquam, vtrùm illæ meæ partes conſentiant conſciſcantque natum eo anno Caium eſſe. Video enim diſſentire alios in numero annorum quos dicitur vixiſſe. Et quid ſi paullò antè natus ſit, cùm pater in Germaniâ eſſet? quid ſi paullò pòſt? Deinde, mi homo, quæritur quando natus Caligula ſit, non quando ſatus. Nónne ipſo patre Conſule vt tu vis, naſci potuit in caſtris? Nec enim opus eredo eſſe ad rem præſentiâ patris. Nam Germanicum conſtat ex Dione ſtatim à clade Varianâ continenter in Germaniâ manſiſſe, ad hunc vſque Conſulatum. Suſpicari autem probabiliter poſſum, vxorem quæ tumida & vicina partui, relictam ab eo in Germaniâ donec iterum poſuiſſet. Nam circumduci in longo itinere feminas, vt priſci dicebant, incientes, non ex more, non ex vſu. Potuit ergo naſci in caſtris, & tamen in Conſulatu patris. Sed in Actis reperio, ais, natum eum Antij.

Ad II. argumentum.

Quid ſi nomen tibi imponit, & Acta de alio quopiam Caio, filio pariter Germanici, ſenſerunt? Non D *enim Caligulæ cognomen diſcriminis cauſsâ, opinor, opponi potuit Actis. quoniam profeſſio apud Acta, nato ſtatim puero fieri ſolita: cognomen autem illud poſteà in caſtris illi datum, à veſte. Denique contra tabulas Actorum, Plinij pagina eſt, & hic noſter fideliſſimus ſenex: mihi quidem teſtis* * ἐκ τῶν Διὸς δέλτων. *Addis amplius, ex Auguſti epiſtolis liquere bimulum demum perductum in caſtra: non ergo ibi natum. Batuis tu, non pugnas: rude, non gladio feris. Quid enim obſtat Agrippinam peperiſſe in Germaniâ, rediiſſe in vrbem mariti ſui Conſulatu: deinde ipſam & infantem in Germaniam reuertiſſe?*

* è tabulis Iouis.

Ad tertium.

Ad quartum.

Quòd Antium prætulerit omnibus ſeceſſibus Caius: quin tu hoc argumento, Tiberium Capreis genitum dicis, Tibure aut Lanuuij Auguſtum? Itaque quidquid Suetonius conetur, me quidem iudice, Hæc pars adhuc, vt in formulâ Senatoriâ eſt, maior eſſe videtur. Cui, præter conſulares illos, ſubſcribunt pedanij Senatores, Sex. Victor, & Athenæus libro IV. cap. VII.

M.PRO-

A

M.

PAG. 38.

PROVINCIARVM *diuiſio à Cæſare Auguſto in ſexto Conſulatu facta duplex. Aliæ populo datæ, aliæ Cæſari. In eas quæ populi, propriè dicti Proconſules mittebantur: in Cæſaris, Legati aut Proprætores. qui interdum tamen & Prætores dicti; aut coniunctim Legati proprætores, vt in lapidibus plerumque. Rectorum, & Præſidum nomen generale eſt: etſi Præſes, Præſidialeſque prouincias, de Cæſarianis reperies etiam, ſignificatione arctâ. Diſcrimen inter Proconſules Legatoſque multum. Primò, quòd ij in populi prouincias miſſi, quæ ferè inermes: hi in Cæſaris, quæ copiis inſtructæ.* II. *quod illorum annua tantùm adminiſtratio: vnde in Tacit. lib.* III. *Flamen ſit,* quanto facilius ſe abfuturum ad vnius anni proconſulare imperium? *Et Apuleij Florid.* II. Quid nobis cum iſtis proconſulum vicibus? quid cum annis breuibus & feſtinantibus menſibus? *horum longior contractiórve, vt Cæſari viſum.* III. *Proconſules ſorte miſſi. eoque Suetonius Aug. c.* XLVII. ceteras prouincias Proconſulibus ſortitò permiſit. *& Tacitus, lib.* III. eoque etiam Aſiæ ſorte depellendum incuſauit: *at Legati, Cæſaris*
B *dilectu,* ἀκληρωτί, *vt ait Dio. Statius lib.* I. *Silu.*

—— cùm tanti lectu rectoris habenas
Gallicæ fortunâ non admirante ſubiſti.

IV. *Proconſules ſtatim egreſſi vrbe inſignia imperij ſumunt* (τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπίσημα, *ait Dio) puta lictores, faſces; nec deponunt, niſi ingreſſi iterum vrbem: at Legati, non antequam prouinciam attigerint, & in ipſâ prouinciâ deponunt.* V. *Proconſules* pacato habitu, & gladio non accincti fuerunt, (ex inſtituto quidem Auguſti, quod tamen poſtea mutauit:) Legati,* τὴν στρατιωτικὴν στολὴν, *id eſt paludamentum, geſtarunt, & gladium, vt quibus ius eſſet militis animaduertendi.* VI. *Proconſules ſex lictoribus faſcibuſque vſi: quinque duntaxat Legati qui Conſulatum nondum geſſiſſent. Dio auctor,* LIII. *Septimò, Proconſuli tres Legati fuere: Legato vnus. Dio ibidem. Atque hæc diſcrimina. ſed ex iis nihil eruas, cur prouinciarum Cæſaris conditio (quod tamen hîc ex Tacito clarum) melior penſiorque. Niſi id tamen in bonum prouincialium vertit, quod vtraque prouincia vni credita Legato. ideoque minus onerum in alendo ipſo & canibus illis qui tribunal lam-*
C *bunt. Clarè Tacitus lib.* V. Is Macedoniæ tum intentus Achaiam quoque curabat.

Qui propriè proconſules & legati.

Diſcrimina inter vtroſque.

Coniunge vtroſque Tacitus lib. II. Qui ſorte, aut miſſu prouincias tenerent?

* Statium hinc intellege, lib. V. Silu. ad Criſpinum: Mille vrbes Aſiæ ſortito [illegible] imperium mulcente [illegible]

N.

PAG. 38.

SED *quis olim, quæſo, modus lucaris? omnia enim aut peruadit aut tentat noſtra curioſitas. Vulgaris actoris videntur fuiſſe denarij quinque. Seneca epiſt.* LXXXI. Ille qui in ſcenâ elatus incedit, & hæc reſupinus dicit, *Imperito Argis*, ſeruus eſt, quinque modios accipit & quinque denarios. *Aut certè ſeptem, vt apud* Lucianum in loco qui re & verbis Senecæ illi par:* Ἐοικότας μάλιστα τοῖς τραγικοῖς ἐκείνοις ὑποκριταῖς, ὧν ἢν ἀφέλῃς τὰ προσωπεῖα, καὶ τὴν χρυσόπαστον ἐκείνην στολὴν, τὸ καταλειπόμενόν ἐστι γελοῖον ἀνθρώπιον, ἑπτὰ δραχμῶν ἐς τὸν ἀγῶνα μεμισθωμένον: Similes maximè Tragicis illis hiſtrionibus, quibus ſi perſonas auferas, & auratam illam veſtem; quod relinquitur, ridiculus homuncio erit, ſeptem drachmis ad certandum
D agendumque conductus. *Mutata tamen ſæpiùs res, cùm vulgus editoreſque multa adderent hiſtrionibus famoſis, præter morem. Ideò Tiberius*, Ludorum ac munerum impenſas corripuit, mercedibus ſcenicorum reciſis. *& M. Antoninus Imp.* Temperauit ſcenicas donationes, iubens vt quinos aureos ſcenici acciperent: ita tamen vt nullus editor decem aureos egrederetur. *magno tamen corruptis moribus incremento, ſi pro quinque denariis ventum ad aureos quinque. Sed Seneca, fortaſſe & Lucianus, de diurnâ mercede agunt: Capitolinus de menſtruâ, aut certè productione totâ. Aut denique merces tam ampla ad principes ſcenæ pertinet, non ad pueros hiſtrionum. Quod ait de editore, video labi virum doctum. hoc iubet Imperator, vt nemo editor, id eſt Prætor aut magiſtratus qui ludos præbet, ſuggerat iis ſupra decem. eſtque quaſi correctio in capite eiuſce legis. Sed vnde hæc pecunia? ſæpe ab editoribus, ſæpe à fiſco. Ideo Gloſſæ.* Lucar, μισθὸς ἀπὸ φίσκου. *Alias,* Lucar, τὸ θεωρικόν. *Plutarchus,* τὸ τελούμενον εἰς τὰς θέας.

Quis modus lucaris.

* In Icaromenippo.

Lucar ſæpè mutatum.

Capitolinus explicatus.

ADD. NOTAVI è *Capitolino quinque aureos ſtatam mercedem fuiſſe ſcenicorum. Add. Scholiaſtem Iuuenalis in illud,* A

Præmium hiſtrionum.

— victori populus quod poſtulat aurum.

Vt in theatro, *inquit*, ſolent petere quinque aureos. nam non licebat amplius dare.

IVSTI LIPSI

AD

C. CORNELII TACITI

ANNALIVM LIBRVM II. B

EXCVRSVS.

PAG. 42

A.

Reges Parthorum quatenus ad Romanos pertinent.

PARTHORVM *reges, qui innexi rebus Romanis: vlteriora mihi non ſunt curæ.*

I. ORODES. *Iuſtino, Herodes: Plutarcho,* Ὑρώδης. *qui vicit Craßum.*
- PACORVS, *à P. Ventidio victus cæſuſque. Dio, & alij.*
- PHRAATES; *Plutarcho, Phraortes.* C

II. PHRAATES. *cum quo M. Antonius bellum geſſit. Teridates cum regno pepulit: ſed ipſe breui pulſus, Phraate reſtituto. cui legitimi filij quattuor.*
- SARASPADES.
- CEROSPADES.
- PHRAATES.
- VONONES. *eius F.* — MEHERDATES.

Vnus ex concubinâ Romanâ muliere, Thermuſâ, genitus. qui aſtu matris in Parthis remanſit. de quo Ioſeph. lib. XVIII. *cap.* III. — PHRAATACES, *nothus.*

III. PHRAATACES, *patris interfector, maritus matris. breui pulſus, facinorum odio, moritur. Idem Ioſephus.*

IV. ORODES, *Ioſepho, Herodes, neſcio cuius proles. cœtu popularium facto cæſus in ſacrificio vel venatu, ob crudelitatem. Ioſeph.*

V. VONONES. *de quo hic Tacitus, & loco dicto Ioſephus.*

VI. ARTABANVS. *non ex rectâ priorum regum ſtirpe, tamen Arſacides & Medorum anteà rex, ait Ioſephus. Contra eum rex miſſus à Tiberio Phraates, de quo ſuprà, Vononis frater. ſed in viâ periit. poſteà Teridates (neſcio cuius proles, nepos tamen Phraatis) qui pepulit Artabanum, iterumque ab eo pulſus. Regnum tenuit ad Claudij principatum.* D

Eius filij
- ORODES *qui Armeniæ rex. Tacit. lib.* VI.
- DARIVS. *qui Vitelliano fœdere cum Artabano, obſes miſſus Romam. Ioſephus. Is eſt quem nominat Suet. Calig. cap.* XIX.

VII. GOTARZES. *Artabani frater, qui necem ipſi filiiſque maturauit. Tacit. lib.* XI.

VIII. * VARDANES, *item Artabani frater. pepulit Gotarzem. Tacit. lib.* XII.

IX. GOTARZES, *iterùm, mortuo fratre. Contra eum ſubmiſſus* MEHERDATES, *filius Vononis, imperante Claudio. Fruſtra. victor prœlio Gotarzes.*

* Imperitauit Apollonij tempore. Vide Philoſtratum l. 1.

X. VONO-

A X. VONONES *(ignoro ſtirpem) antea Mediæ rex, lectus acciuſque à Parthis, ſed breui & inglorio regno. Tacit. XII.* { VOLOGESES. TIRIDATES, *ſub Nerone Armeniæ rex.*

XI. VOLOGESES, *vel vt Græci*, VOLOGAESVS; *Vononis huius F. per tempus Neronis. Vixit ad Veſpaſiani imperium, vt liquet ex Taciti Hiſtor. lib. IV.*

B.

PAG. 42

APVD *Plautum mater familias,*

Obſignate cellas, referte anulum ad me,
Ego huc tranſeo in proximum ad meam vicinam. *Et alibi ſeruus:*
Iſti parciprom i qui ſalinum ſeruis obſignant cum ſale.

Plinius XXXIII. At nunc cibi quoque & potus anulo vindicantur à rapinâ. *Ab hoc*
B *more Martialis libro* IX.

Septem poſt calices Opimiani
Denſo cùm iaceam triente læſus,
Adfers neſcio quas mihi tabellas,
Et dicis, Modò liberum eſſe iuſſi
Zenam, ſeruulus eſt mihi paternus.
Signa. cras melius, Luperce, fiet:
Nunc ſignat meus anulus lagenam.

Et ſimile, quòd mater Ciceronum amphoras vinarias ſignare ſolita etiam inanes. Clemens lib. III. *Pædag. feminis Chriſtianis talem anulum dat:* Δίδωσιν οὖν (ὁ παιδαγωγὸς) αὐταῖς δακτύλιον ἐκ χρυσοῦ, οὐδὲ τοῦτον εἰς κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκοι φυλακῆς ἄξια, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς οἰκουρίας. Εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν πεπαιδαγωγημένοι, οὐδὲν τῶν σφραγίδων ἔδει, ὄντων δικαίων ἐξ ὁμοίου οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπαιδευσία πολλὴν ἐνδίδωσι ῥοπὴν εἰς ἀδικίαν, σφραγίδων δεδεήμεθα: Tribuit etiam femi-
C nis anulum aureum, non herclè ad ornatum, ſed ad ſignandum ea quæ domi cuſtodienda ſunt, propter curam domeſticam quæ illis incumbit. Si enim omnes à pædagogo rectè inſtituti eſſemus, ſuperuacua eſſent ſignacula, omnibus ex æquo bonis, ſeruis dominiſque. Sed quoniam aut nulla aut mala inſtitutio cauſſam magnam præbet iniuriæ, opus habuimus ſigillis. *Vbi vides etiam illo æuo morem priſcum. Anulos eiuſmodi ſignatorios (ferreos tamen, vt appareat ſeruorum fuiſſe, aut vulgarium militum) complures erutos ipſi vidimus in Batauis, cum adiunctâ claui. ad duplicem ſcilicet vſum, ſignandi aperiendique. Eorum hæc forma, magnitudine minimiſſimi digiti.*

Claues anu-lares.

Plinius Iliacis temporibus ignotum anulorum vſum fuiſſe docet, quoniam conditas arcis veſtes vaſaque aurea & argentea, & ea colligata nodi non anuli
D notâ Homerus indicat. *Verſus Homeri, quos reſpexit, ſunt, Odyſſ.* θ.

Αὐτὸς νῦν ἴδε πῶμα, θοῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλον,
Μή τίς τοι καθ' ὁδὸν δηλήσεται.

Ad hos anulos pertinere velim, Valerij locum lib. VII. *cap. vlt.* Inſuperque anulos ſuos ei tradidit: videlicet ne quid ex eâ hereditate, quam non erat aditurus, amitteret. Quos ocyùs vir diligens, ſed morientis amici plenum contumeliæ ludibrium, in locellum repoſitos & à præſentibus obſignatos diligentiſſimè, heredibus illius exheres ipſe reddidit.

C.

PAG. 48

EXEMPLVM *credo eſſe à Perſis, quibus in militiâ, Aquila præcipuum & regale ſignum. Xenophon de Expeditione Cyri lib.* I. Καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν, αἰετόν τινα χρυσοῦν, ἐπὶ πέλτης, Aquilæ Romanæ exemplum à Perſis.

A

E.

PAG. 51.

L. SCRIBONIVS LIBO, *qui Conſul cum Antonio, anno* DCCXIX. *Vxor incerta.* *Ex his*
{ SCRIBONIA, *quæ nupſit* SEX. POMPEIO, *filio Magni, per bellum Siculum. Dio. Appian. Ex his*
{ POMPEIA, *quæ deſponſa* M. MARCELLO, *pignus pacis cum Triumuiris initæ. ſed non deducta. Nupſit, vt coniicio, pòſt* SCRIBONIO LIBONI. *ex quis*
{ L. SCRIBONIVS LIBO. *qui conſul initio libri huius.*
SCRIBONIVS LIBO DRVSVS. *de quo hîc, qui tantùm Prætor.*

SCRIBONIA, *eius ſoror, vxor* OCT. AVGVSTI *Ex his*
{ IVLIA. *cui maritus* VIPSANIVS AGRIPPA. *Ex his*
{ CAIVS } LVCIVS } *Cæſares.*
IVLIA, *nupta L. Paullo.*
AGRIPPINA, *nupta Germanico.*

B

SCRIBONIVS LIBO, *de quo nihil legi.* { SCRIBONIVS, *de quo nihil.* { SCRIBONIVS LIBO, *quem volo maritum Pompeiæ fuiſſe.*

Priores duæ lineæ huius generis veræ, & ex hiſtoriâ Dionis, Appiani, collectæ. Tertia à ſolâ coniecturâ eſt, ſed aliter de amitâ Scriboniâ explicari à me non poteſt. L. Scribonium Libonem qui conſul fuit hoc ipſo anno quo damnatus adoleſcens, non patrem eius fuiſſe ſed fratrem, ex narratione Taciti liquet. Patrem enim nuſquam nominat: nominat fratrem. Hunc fuiße arbitror à quo Scribonia lex denominata: quem vir magnus in libello ſingulari ad eam legem imperitè confudit cum iſto qui nunc reus.* * Iac. Rcuardus ad leg. Scrib.

F.

PAG. 52.

C GRAECI ἄκτορας, πραγματευτὰς *vertunt. Itaque ferè cum Procuratoribus æquiparantur: ſic tamen vt minùs latè vagetur eorum poteſtas. Plinius in laudatione Traiani:* Dicitur actori, atque etiam procuratori tuo, In ius veni, ſequere ad tribunal. *Idem lib.* III. *epiſt. ad Caluiſium*: Deinde quod non minùs vtile quàm voluptuoſum, poſſe vtramque eâdem operâ, eodem viatico inuiſere, ſub eodem procuratore ac pænè iiſdem actoribus habere. *Saluianus Maſſilienſis*: Pauent quippe actores, pauent ſilentiarios, pauent procuratores: prope vt inter iſtos omnes nullorum minùs ſerui ſint, quàm dominorum ſuorum. *In marmore priſco:* Actor publicus, ſimilis procuratori.

HERCVLI. DEFENSORI
PRO. ITV. ET. REDITV
D. CLODI. SEPTIMI
ALBINI. CAESARIS
D. CLODIVS. D. L.
FELIX

D

ACTOR. CAES. N. D. D.

id eſt, Actor Cæſaris noſtri dedicauit. *Sic Actores prædiorum, l.* XVI. *C. De procuratoribus. Actores rerum, l. vlt. De offic. præſid. & in Suetonij Domitiano cap.* XI. *Actorem ſummarum ritè fortaſſe repoſuit Torrentius. Certè enim pecuniæ recipiendæ & expendendæ præerant. Apuleius lib.* II. Philodeſpotum requirit actorem (*ita è codice ſcripto Giſelini noſtri legimus, cùm malè adhuc* auctorem.) eique præcepit, bono cuſtodi redderet ſine morâ præmium. *Vt ergo iſti in priuatâ familiâ; ſic & in rep. Actores. de quibus Plinij locum correctum imputo iuuentuti, lib.* VII. *Epiſtolâ ad Caninium*: Equidem nihil commodius inuenio, quàm quod ipſe feci. Nam pro quingentis millibus nummûm, quæ in alimenta ingenuorum promiſeram, agrum ex meis longè pluris exactori (*corrigo inquam*, actori) publico mancipaui, eumdem vectigali impoſito recepi, tricena millia annua daturus. *quibus verbis* Correctus Plinius.

nihil

nihil clarius poteſt ad Taciti mentem. Vt enim ibi ager Actori publico mancipatur: ſic hic ſerui. A

Serui publici agnominati à magiſtratibus.

Vide quæ de reip. ſeruis ſcripſi libro Electorum, cap. XXII. *& adde (quod tunc me fugit) de appellatione eorum à magiſtratibus, Varronis inſignem locum, quem ſeciùs accepit vir doctus: Lib.* VII. *De linguâ Latinâ*: Nomina habent plerique liberti à municipio manumiſſi: in quo, vt ſocietatum & fanorum ſerui non ſeruarunt proportionem & rationem. Et Romanorum liberti debuerunt dici, vt à Fauentiâ Fauentinus, à Reate Reatinus, ſic à Româ Romanus; vt nominantur libertini à libertis orti, & è publicis ſeruis populi Romani, qui manumiſſi antequam ſub magiſtratuum nomina, qui eos liberarunt, ſuccedere cœperunt.

Varro explicatus præter mentem viri docti.

Dicit Varro. Serui publici manumiſſi, dicti ſunt liberti populi Romani, vti reapſe erant: manumiſſi quidem, priuſquam ambitioſa hæc conſuetudo inualeſceret nominandi à magiſtratibus. Nam ecce cœperunt à Conſule quopiam aut Prætore, Corneliani dici, Gelliani, Clodiani. Et adde iſtis, quæ notaui ibi. Ille amicus noſter ad ſucceſſiones refert & teſtamenti factionem. Acutè. ſed quò tam acutè?

B

PAG. 53.

G.

Mathematici quando & quotiens pulſi.

ANNO *vrbis* DCXIV. M. Popillio Lænate, Cn. Calpurnio Coſſ. C. Cornelius Hiſpallus Prætor edicto Chaldæos intra decimum diem abire ex vrbe atque Italiâ iuſſit: leuibus atque ineptis ingeniis, fallaci ſiderum interpretatione, quæſtuoſam mendaciis ſuis caliginem iniicientes. *ait Valerius libro primo. Anno* DCCXXI. *M. Agrippa Ædilis* τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασε: aſtrologos & vates vrbe eiecit; *auctor Dio* XLIX. *in extremo. Iterum anno* DCCLXI. *ab Auguſto interdictum ſeuerè omni vaticinio ac prædictione. notat idem Græcus lib.* LVI. *Sed ſeriò in primis & cum curâ ea res habita, hoc anno. Senatuſconſulti, quod factum, formam & verba certò reperi in * Fragmentis Iuriſconſultorum, quæ dedit nuper doctiſſimus P. Pythoëus. Ait ibi Vlpianus, lib.* VII. *de offic. Proconſ.* Præterea interdicta eſt *(ita legit Pythoëus)* Mathematicorum callidâ impoſturâ & obſtinacitate perſuaſio. Nec hodie primùm interdici eis placuit, ſed vetus hæc prohibitio eſt. Denique exſtat S.C. Pomponio & Rufo Coſſ. factum, quo cauetur, vt Mathematicis, Chaldæis, ariolis, & ceteris qui ſimilem in certum fecerunt (*Pythoëus*, ſimilem artem: *ego legerim*, ſimilem ceſtum, *ſiue*, quæſtum) aquâ & igni interdicatur, omniaque bona eorum publicentur: & ſic * externus gentium qui ſi id fecerit in eum animaduertatur. C

Verba propemodum eruta huius Senatuſconſulti

** Libro cui titulus: Moſaicarum legum & Romanar. collatio tit. XV.*

Correctus Vlpianus.

De tempore Senatuſconſulti diſſenſio.

Dico Domitium intellegere Sc. hoc ipſum. At enim ille refert ad Pomponium & Rufum Coſſ. hoc autem anno Taurus & Libo Coſſ. fuerunt. Non hoc nouum, vt inter ſcriptores anni vnius diſcrimen ſit. Cælius enim Rufus, & L. Pomponius, Conſules fuerunt ſequenti hunc anno. Addit Vlpianus alia, quæ ad cognitionem iſtam: Sæpiſſimè denique interdictum eſt ferè ab omnibus principibus, nequis omnino huiuſmodi ineptiis ſe immiſceret: & variè puniti ſunt hi qui id exercuerunt, pro menſurâ ſcilicet * & conſultationis (*legerim*, ſceleris & conſultationis, *vel inductâ copulâ*, ſcilicet conſultationis.) Nam qui de Principis ſalute, capite puniti ſunt, vel quâ aliâ grauiore pœnâ adfecti. *Non omittam oraculum noſtri vatis, de his vanis vatibus:* Mathematici genus hominum potentibus infidum, ſperantibus fallax: quod in ciuitate noſtrâ & vetabitur ſemper, & retinebitur. D

Vlpianus iterum emendatus.

PAG. 53.

H.

Animaduerſiones extra vrbem.

PLAVTVS, — credo ego iſtoc exemplo tibi
Eſſe eundum actutum extra portam, diſpeſſis manibus
Patibulum quom habebis.

Carnificis domus extra vrbem.

Itaque & carnifex domicilium habuit extra vrbem. Cicero, pro Rabirio perduellionis reo: Sed moreretur prius acerbiſſimâ morte millies Gracchus, quàm in eius concione carnifex conſiſteret. quem non modò foro, ſed etiam cælo hoc ac ſpiritu Cenſoriæ leges, atque vrbis domicilio carere voluerunt.

Ideo

A *Ideo Plautus,* —— extra portam Metiam currendum eſt priùs,
Lanios inde acceſſam duo cum tintinnabulis.

intellegit enim carnifices, quorum extra eam portam domus, ad ſolennem ſupplicus locum. Imo & Coriarij ac Viſpelliones vrbe ſubmoti, à pari cauſſâ. Morticina enim tractant. Artemidorus libro I. *cap.* LIII. Τὸ δὲ βυρσοδεψεῖν, πᾶσι πονηρόν. νεκρῶν γὰρ ἅπτεται σωμάτων ὁ βυρσοδέψης, καὶ τῆς πόλεως ἀπῴκισται: Coriariam exercere, malum omnibus. Corpora enim mortua attrectat cerdo, ideoque ab vrbe ſecluditur. *Sed quid eſt quod Tacitus hîc diſerte nominat Eſquilinam? non temerarium eſt. nec facilè reperies, vt ego cenſeo, vbi ſupplicij res, nominari portam aliam: niſi tamen Metiam, vt iterum apud Plautum:*

Plautus explicatus.

Coriarij extra vrbem.

Porta Eſquilina ſuppliciorum fuit.

Illum ædepol videre ardentem te extra portam Metiam,
Credo ecaſtor velle.

Sed profectò quæ Metia Plauto, eadem eſt cum Eſquilinâ. argumento loci de ſupplicijs, tum numeri ſitusque portarum vrbis. Idque ante me cenſuiſſe audio Octauium Pantagathum, virum magnum, altum, & qui eſſe doctus eligeret quàm videri. Non, inquam, reperies aliam nominatam ab iſtis, niſi fortè Collinam in Veſtalium morte. quod aliud à ſupplicio vulgato. Facit ad

Metia, eadem cum illâ.

B *portam Eſquilinam, quod Suetonius in Claudio ſcripſit:* Ciuitatem Romanam vſurpantes in campo Eſquilino ſecuri percuſſit. *Quod Horatius, anus illas lapidatas in Eſquilijs abiicit:*

Vos turba vicatim hinc & hinc ſaxis petens
Contundet obſcenas anus.
Poſt inſepulta membra different lupi,
Et Eſquilinæ alites.

Itaque & Puticuli ibi, quò vilium damnatorumque hominum cadauera proiiciebantur. Varro, Feſtus, aliique. Ibidem locum fuiſſe, qui Seſtertius diceretur, infrà docebo.

Puticuli.

I.

PAG. 53.

C BYSSINA, è lino; Bombycina, è verme; Serica, ex arborum lanâ, confectæ. *Bombycina eadem eſt cum Cea ſiue Coa (nihil enim intereſt) manetque hodie: reliquarum nihil supereſt præter nomen. Byſſum cum Serico, imperitè confundit Philoſtratus libro* II. *& vult ex arbore Indicâ naſci, quæ altitudine quidem populos æquet, folijs ſalici non abſimilis. Sericum debuiſſet dicere. Nam Byſſus e terrâ gignitur vt linum, circa Elidem præcipue, Achaiæ vrbem. Eadem imperitiâ Bombycinam, Sericam facit Iſidorus lib.* XIX. *Si tamen imperitia eſt, & non recepta opinio inferioris æui. Nam & Zonaras in Iuſtiniani vita ſcribit* eius temporibus telam ſericam à Romanis (*id eſt Græcis Byzantinis*) texi cœptam, cùm anteà à Perſicis mercatoribus tantùm importaretur, nec Romani ſcirent fila illa eſſe vermium. *Et addit duos monachos oua illa vermium ex Indiâ attuliſſe, & mori folijs aluiſſe, & inde ſericum confeciſſe. Otho item Friſingenſis in hiſtoria Friderici lib* I. *ait Rodericum Siculum expugnatis in Græciâ Athenis, Corintho, Thebis opifices qui ſericos pannos texebant deduxiſſe captiuos, & in Siciliæ vrbe Palermo collocaſſe. Inde factum vt quam textrinam priùs ſoli Græci inter Chriſtianos habuerint,*

Pollux, lib. VII. c. XVII. De byſſo & ſerico.

Byſſinas veſtes in Aegypto repertas tempore Semiramidis vult Clemẽs Strom. I.

Iſidori & Othonis error.

Bombyx quomodo ad Italos peruenerit.

Serica veſtis parum propriè nominata inferiore æuo.

D *cum Romanis communicata ſit ingenijs. Nec abhorrent ab hac ſententia Pauſanias, Pollux, Seruius. At magis veteres diſcriminant clarè: & lanam arborum eſſe Sericum volunt, apud Seres Indos. Virgil.* Velleraque vt folijs depectant tenuia Seres.

Plinius: Seres lanicio ſiluarum nobiles, perfuſam aquâ depectentes frondium caniciem. *Seneca poeta:* Quæ fila ramis vltimi Seres legunt. *Marcellinus lib.* XXIII. Apud Seras ſublucidæ ſiluæ, in quibus arborum fœtus aquarum aſperginibus crebris velut quædam vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam ſubtilitatem tenerrimam pectunt, nenteſque ſubtemine conficiunt ſericum. *De his Seneca, libro* VII. *De beneficiis:* Video ſericas veſtes, ſi veſtes vocandæ ſunt, in quibus nihil eſt quo defendi corpus, aut denique pudor poſſit. quibus ſumptis, mulier parum liquidò nudam ſe non eſſe iurabit. Hæc ingenti ſummâ ab ignotis etiam ad commercium gentibus acceſſuntur, vt matronæ noſtræ ne adulteris quidem plus ſui in cubiculo, quàm in publico oſtendant.

Veſtes è ſerico pellucidæ.

Pellucebant enim tenerrimâ, vt Ammianus loquitur, ſubtilitate. ideóque quotiens pellucidam A
veſtem, pellucentem togam, taliáque legis: capito de Sericâ, aut Coâ. Iuuenalis:

Acer & indomitus libertatiſque magiſter
Cretice pelluces.

Item è bombyce.

ceperim de Sericâ. Tibullus, de Bombycinâ:

Illa gerat tenues veſtes, quas femina Cea
Texuit, auratas diſpoſuitque vias.

Quando Serica Romæ.

Medica veſtis, de quâ vide Procop. lib. II de bello Vandalico.

& Horatius: altera nil obſtat Cois tibi. *Serica quando venerint in vſum, planiſſimè non ſcio. ſuſpicor Iulij Cæſaris æuo, (nam antè non inuenio) qui etiam ludis theatrum totum velis contexit ſericis. vt ex quorumdam fide Dio refert lib.* XLIII. *Eam veſtem etiam Medicam dictam, ſcriptum reliquit Procopius. Genera eius facta poſteà Holoſerica, Subſerica. vſuſque primus Holoſericâ, Elagabalus. de quo adi ſcriptores hiſtoriæ Auguſtæ.*

PAG. 66

K.

B

Pedibus intectis quid. Romani calcei quales.

QVOD *ait, pedibus intectis: non planè verum eſt, ſed in comparatione cum calceis Romanis. qui altiuſculi, non ſolùm imos pedes, ſed tibias velabant crure tenus. Horatius:*

— nigris medium impediit crus
Pellibus.

Titinius in Setina: Iam eum mulleis te oſtendiſti, quos tibiatim calceas. *Tertullianus de pallio*: Impuro cruri purum aut mulleolum inducit calceum. *Et exſtat exemplum hodie in calceis Turcarum Pannoniorumque. At crepidæ, ſoleæ, plantarũ calces tantùm imas tegebant, ceteris ferè nudis. Ideò bene noſter,* pedibus intectis. *Hunc ſenſum firmat ipſe, dum ſubdit*: P. Scipionis æmulatione, quem eadem factitauiſſe apud Siciliam accepimus. *Scipio autem ibi crepidatus. Liuius*: Ipſius etiam Imperatoris non Romanus modò, ſed ne militaris quidem cultus iactabatur: cum pallio crepidiſque inambulare in gymnaſio. *Quod tamen molle & effeminatum cenſebatur: & Manilius delicatos inſignit hac notâ.*

Crepidæ, ſoleæque, quid.

Crepidis vti, molle erat.

C

Femineæ veſtes, nexæ ſine tegmine plantæ.

Manilius tentatus.

vt Scaliger emendauit. etſi vetus lectio, nec inſunt tegmina: *ex quâ tentabam*, nec in vſum tegmina. *Dionem etiam non aliter exaudio, de Caligulæ ludis*: Καὶ ἐξῆν ἀνυποδήτοις βουλομένοις θεᾶσθαι, νομιζόμενον μέν που ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου, καὶ δικάζειν τινὰς ἐν τῷ θέρει οὕτως, καὶ πολλάκις καὶ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐν ταῖς θεριναῖς πανηγύρεσι γιγνόμενον, ἐκλειφθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου. *id eſt.* Volentibus etiam diſcalceatis ſpectare permiſſum. quod vſitatum olim; vt etiam * quidam iudicia hoc habitu æſtatis tempore exercuerint, & ipſe Auguſtus ita ſæpè ſpectarit æſtiuos ludos. omiſſum tamen à Tiberio. *Vbi* ἀνυποδήτους *verè verteris, ſoleatos aut crepidatos. quomodo etiam conuiuia frequentabant Romani, calceis (qui inter forenſia cenſebantur) omiſſis. In omni ergo remiſſione, per conuiuia, per ludos, per otium, Romani ſoleati. Nota etiam Ciceronis increpatio in Verrem, qui in littore ſoleatus: & in Antonium, qui Gallicis indutus.*

* Intellegit Catonem. de quo Plut. ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων πολλάκις ἐπὶ τὸ βῆμα [illegible] ἐγρήγορεν, &c.

PAG. 69

L.

D

Mos renunciandæ amicitiæ.

Inter priuatos idem mos.

MOS *qui publicè obtinebat, priuatimque. Publicè, Liuius lib.* XXXVI. Conſulti feciales M'. Acilio Conſule num priùs Aetolis renuntianda amicitia eſſet, quàm bellum inferendum. *Lib.* XLIII. Miſſi legati Perſeo amicitiam renuntiarunt. *Priuatim, infrà lib.* VI. Morem fuiſſe maioribus quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, eumque finem gratiæ ponere. *Lib.* III. Quamquam non vltrà foret ſæuitum, quàm vt amicitiâ Cæſaris prohiberetur. *Suetonius Aug. cap.* LXVI. Cornelio Gallo ob ingratum & maleuolum animum domo & prouinciis ſuis interdixit. *Idem in Claris Grammat. de Curtio Niciâ*: Pompeium offendit, domoque ei interdictum eſt. *Sic Badius Campanus apud Liuium* XXV. *palàm omnibus renuntiat hoſpitium Criſpino. Atque hoc eſt, quod Cicero ini-*

A *inimicitias denuntiare ait, pro L. Flacco:* Etenim cùm à clariſſimis viris iuſtiſſimas inimicitias ſæpè cum bene meritis ciuibus depoſitas eſſe vidiſſem: non ſum arbitratus quemquam amicum patriæ nouas huic inimicitias nullâ acceptâ iniuriâ denuntiaturum. *Seneca epiſt.* LXXVII. Inimicitias mihi denuntias, ſi quidquam ex iis quæ cottidie facio, ignoraueris. *Idem, quod indicere inimicitias Seneca lib.* III. *De irâ:* Quid iuuat tamquam in æternum genitos iras indicere & breuiſſimam ætatem diſſipare? *Vnde inimicitiæ indictæ, vt indictum bellum. Sidonius lib.* VII. Inimicitias indictas honeſtè exercet, tardè credit, celeriter deponit. *Item Inimicitiæ teſtatæ, quaſi quæ litterarum teſtimonio ſignatæ: Valerius lib.* IV. Acerrimè cum Scipione Africano Macedonicus diſſenſerat, eorumque ab æmulatione virtutis profecta contentio ad graues teſtataſque inimicitias progreſſa fuerat. *Nec aliud cenſeo, cùm legimus inimicitias ex profeſſo. Huic aperto mori vtinam his moribus locus! Sed vt omnia vitia noſtro æuo; ſic fraus, ſimulatio, dolus ſuccreuit, & peſſimum amicitiæ venenum blanditiæ fallaces. Nouimus nos einſmodi ſtelliones, qui amicos quibus arrident mox arrodunt: & quibus nulla ſpes famæ eſt, niſi in labe famæ alienæ. Datum eſt nobis grande* exemplum B præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos aut flagitiis commaculatos: ſic ſpecie bonarum artium falſos, & amicitiæ fallaces, *vt verè dixit noſter vates.*

Denuntiare inimicitias.

Indicere inimicitias.

Teſtatæ inimicitiæ.

M.

PAG. 70

QVID *vocat lætum cultum? Veſtémne albam, poſitâ nigrâ? an aurum & ornamenta, quæ in luctu ponebant feminæ, eoque finito recipiebant? Non tam procliue id ſtatuere, propter veteres ſcriptores, qui hac in re ſententiis diuerſi. Dionyſius lib.* VIII. *nigram veſtem feminis attribuit.* Γυναῖκες Ῥωμαίων, ἐνόμος ἐστὶν αὐταῖς ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἢ ἀναγκαίοις πενθεῖν κήδεσιν, ἀποθέμεναι χρυσόν τε καὶ πορφύραν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον. μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρώμεναι τὸν ἐνιαύσιον ἐπένθησαν χρόνον. *Apud Suidam incertus ſcriptor, de Marcij funere:* Καὶ αἱ γυναῖκες ἀποθέμεναι χρυσὸν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον, καὶ μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρησάμεναι, ἐπένθησαν ἐνιαύσιον χρόνον. *Et Varro clarè lib.* III. *De vitâ* C *populi Romani,* vt dum ſupra terram eſſet, ricinis lugerent: funere ipſo, vt pullis pallis amictæ. *Ibidem.* Propinquæ anthracinis, proximæ amiculo nigello, capillo demiſſo ſequerentur lectum. *Valerius lib.* I. *cap.* I. *De Cannenſi clade.* Itaque matres ac filiæ coniugeſque nuper interfectorum, abſterſis lacrimis, depoſitiſque doloris inſignibus, candidam induere veſtem & aris dare thura coactæ ſunt. *At alij ecce conſenſu, albam. Herodianus in funere Seueri:* Αἱ γυναῖκες λιτὰς ἐσθῆτας λευκὰς ἀμφιεννύμεναι σχῆμα παρέχουσι λυπουμένων. *Statius in Lacrimis Etruſci:*

Huc vittata comam, niueoque inſignis amictu
Mitibus exſequiis ades.

adſignat, vt vides, niueam veſtem, quia mulier. Sed clariſſimè Plutarchus: Διὰ τί λευκὰ φοροῦσιν ἐν τοῖς πένθεσιν αἱ γυναῖκες ἱμάτια, καὶ λευκοὺς κεκρυφάλους; *& vide apud eum cauſſas. Quid ſtatuemus in diſſenſu tam aperto? pacem. quam facilè conficio ex temporum ratione. Variatum ſcilicet hac in re apud Romanos fuit. Priſcis temporibus dum reſp. vixit & libertas, nigræ veſtes et-* D *iam feminis in luctu. id docent ij ſcriptores, qui omnes conſentiunt in narratione moris qui illo æuo. At ſub Impp. rep. exſtinctâ, in vſum venerunt lugubrium, albæ. docent ij alterius claſſis teſtes, qui non id referunt niſi de temporibus ſecutis. Hoc niſi tenes, numquam erit vt ſoluas eum nodum. Sed quæ cauſſa huius mutationis? Credo, diuitiæ & luxus. Matronis antiquis color albus & niger cogniti: iique ſolis, vel præcipuis vſæ. At poſt ſericam traductam veſtem, & vulgatam Coam; poſt galbanam, cæruleam, amethyſtinam, & tot genera reperta colorum, rarus dignioribus feminis albi vſus. ſpretus inquam, (quod ex poëtis facilè diſces) contemptuſque color albus, adeò vt nota luctus fuerit ſuperbo ſexui, eum induiſſe. Hoc conſtanter cenſeo. mouet me leuiter Appuleij locus lib.* II. *qui inferiori illo æuo,* matronam flebilem fuſcâ veſte contectam *deſcribit, non vt debuit, albâ: nec tamen demouet, quia aut priſcum ritum in animo habuit, vt ſolet, Appuleius; aut aliud in prouinciis fuit, vbi id geſtum. more Græciæ videlicet retento, apud quos feminæ in luctu nigra.*

Quæ veſtis feminarum in luctu.

Nigra, vt multi adſerunt.

Alba, vt alij.

In concordiam ſcriptores ij reducti.

Cauſſa coloris mutati, parum certa.

Remota ex Appuleio obiectio.

A D D. *Pro veſte nigrâ Tibullus clarè eſt, libro* III.

Pars quæ ſola mei ſuperabit corporis, oſſa
Incinctæ nigrâ candida veſte legant.

At Liuius ſuſpicionem facit, nihil in veſte mutatum: ſed dumtaxat in muliebri mundo. Valerij certè Tribuni in legem Oppiam verba apud eum ſunt, l. XXXIV. Mulieres quid aliud in luctu, quàm purpuram atque aurum deponunt? quid cùm eluxerunt, ſumunt? *Nam quod Feſtus tradidit lugentes in pellibus fuiſſe, αἰνιγματῶδες eſt.* Pellem, *inquit*, habere Hercules fingitur, vt homines cultus antiqui admoneantur. Lugentes quoque diebus luctus in pellibus ſunt. *Nihil tale reperio, niſi conſentis mihi magne Feſti interpres, (te, Scaliger, appello) vt accipiam de laneis vittis: quas mulieres in luctu ſumpſiſſe è variis ſcriptorum locis certum. An hoc manis inſititium iſtud emblema à Paullo eſſe? qui reſpexerit ſcilicet ad Barbaricum morem ſui æui. quo etiamnunc apud nos receptum, pelles extremis oris veſtium aſſui in luctu. Tu nos doce.*

Feſti obſcurus nobis locus.

Scaliger aliquis illuſtrato.

A

PAG. 73.

N.

B

PLINIVS, Scutis qualibus ad Troiam pugnatum eſt, continebantur imagines. vnde & * nomen habuêre clypeorum, non vt peruerſa Grammaticorum ſubtilitas voluit à Cluendo. *Scuta autem apud Homerum, formâ orbis. Liuius lib.* XXV. *in ceterâ prædâ Haſdrubalis clypeum argenteum repertum ait, cum imagine ipſius. Suetonius Domitiano:* Senatus adeò lætatus eſt, vt repletâ certatim curiâ, ſcalas etiam inferri, clupeoſque & imagines eius coràm detrahi, & ibidem ſolo affligi iuberet. *Capitolinus in Antonino:* Ceteris honoribus refuratis, clypeum Hadriano magnificentiſſimum poſuit, ſacerdotes inſtituit. *Trebellius in Claudio:* Illi clypeus aureus, vel vt Grammatici loquuntur, clupeum aureum, Senatus totius iudicio in curiâ collocatum eſt, vt etiam nunc videtur. *Quod ait Grammaticos malle, clupeum: verum eſt. & puto in Capro legiſſe,* Clupeum, imago: Clipeus, ἀσπίς. *Sed & Liuius Grammaticis paruit, l.* LX. Ab his columnis, quæ incommodè poſita videbantur ſigna amouit: Clypeaque de columnis & ſigna militaria affixa dempſit. *In monumento priſco.* HVIC. DECVRIONES. FVNVS. PVBLICVM. STATVAM. EQVESTREM. CLYPEVM. ARGENTEVM. LOCVM. SEPVLTVRAE. DECREVERVNT. *Nec tamen ſemper hi clypei cum effigie: ſæpè ſine eâ, cum nudo nomine ponentis, & cui ponebantur: ſiue etiam cum ponendi cauſâ. Philo Iudæus egregiè, De legat. ad Caium:* Πιλάτος ἦν τῶν ὑπάρχων ἐπίτροπος ἀποδεδειγμένος τῆς Ἰουδαίας. Οὗτος οὐκ ἐπὶ Τιβερίῳ μᾶλλον, ἢ ἕνεκα τοῦ λυπῆσαι τὸ πλῆθος, ἀνατίθησιν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἱερόπολιν Ἡρώδου βασιλείοις ἐπιχρύσους ἀσπίδας, μήτε μορφὴν ἐχούσας, μήτε ἄλλο τι τῶν ἀπηγορευμένων, ἔξω τινὸς ἐπιγραφῆς ἀναγκαίας, ἣ δύο ταῦτα ἐμήνυε, τόν τε ἀναθέντα, καὶ ὑπὲρ οὗ ἡ ἀνάθεσις. *Nec verò publicè ſolùm hos clypeos, ſed & priuatim ſibi quiſque ponebat. Plinius,* Suorum verò Clypeos in ſacro vel publico priuatim dicare primus inſtituit Ap. Claudius, qui Conſul cum Seruilio fuit, anno vrbis CCLIX. *& quæ ſequuntur, reperioque exemplum clypei priuati in lapide veteri:*

* ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quia ſculpta.

Grammaticorum acumen, à Liuio non ſpretum.

Clypei priuatim dicati.

C

NESTORI
AVG. NEPETE
HIC. LVDOS. FECIT
ET. DEDICATIONE
STATVAE. PATRONI
QVAM. IPSE. POSVIT
ET. CLVPEI. SVI. ITERVM
MVNICIPIBVS. NEPESINIS
EPVLVM. DEDIT.

D

O. QVAE

A

O.

PAG. 73

QVAE *tamen profeſſio irrita facta poſtea ex nouâ lege eſt, ſcriptaque ad hanc rem Papinianus l. X. De adult.* Mulier quæ euitandæ pœnæ adulterij gratiâ lenocinium fecit, aut operas ſuas ſcenæ locauit, adulterij accuſari damnarique Senatuſconſulto poteſt. *Sed apud Ædiles cur ea profeſſio? non apud Cenſores, alioſve? quia comperior ab antiquo Ædilibus curam fuiſſe fornicum, popinarum, locorum eorum in quibus Honos non colitur aut Virtus: itemque perſonarum, quæ ſæpiùs in iis locis, quàm in templo Mariano. Ideò Seneca, vt ſolet, eleganter:* Inuenies voluptatem circa balnea & ſudatoria, ac loca Ædilem metuentia. *id eſt, fornices & popinas. Et illuc alludens Iuſtinus ſcribit, Dionyſium* apud Ædiles aduerſus lenones iurgari *ſolitum, lib.* XXI. *Itaque Ædilibus curæ noſſe publica ſcorta, habere ea in tabulis, vt ſic dicam, & albo: & ſi quam vulgantem ſe, extra eum numerum nacti, multabant. Liuius lib.* X. Eo anno Q. Fabius Gurges Conſulis filius (*is autem tunc Aedilis*) aliquot

Profeſſio ſtupri apud Ædiles

B matronas ad populum ſtupri damnatas pecuniâ multauit. *Nec pecuniâ ſolùm, ſed & exſilio. Idem lib.* XXV. Vilius Tapullus & M. Fundanius Ædiles plebei aliquot matronas apud populum probri accuſarunt: quaſdam ex eis damnatas in exſilium egerunt. *Deducebantque iidem in iudicium etiam hoc crimine viros, vt in Liuio libro* VIII. Data à M. Flauio viſceratio. erant qui per ſpeciem honorandæ parentis meritam mercedem populo ſolutam interpretarentur, quòd eum die dictâ ab Aedilibus crimine ſtupratæ matrisfamilias abſoluiſſet. *Pertinere ad hanc rem Laberij verſum puto, vt ego eum reſtituo apud Agellium lib.* XVI. Cocionem peruulgatè dicit, quem veteres Arilatorem dixerunt. Verba Laberij hæc ſunt: Duas vxores, hoc herclè plus negotij eſt, inquit Cocio ſex Aediles viderat. *Scribo.* Duas vxores? hoc herclè plus negotij eſt, inquit Cocio: ſed Aediles viderint. *Non alia Laberij ſcriptio aut mens. Duáſne vxores ille habet? inquit, hercle ſatis negotioſum negotium homini, vt ait Cocio. verùm id Ædiles viderint, quorum hæc cura. Dixi eiuſmodi in-*

Ædiles accuſabant ad populum.

Laberij reſtitutio. Prouerbiali forma eſt, Hoc plus negotij eſt, inquit Cocio. Et Cociones ſæpè in vulgi dicto veniebant: vt Plautinum illud, Verum eſt, Nihil cocio. Vide eundem Tertull. Apol. cap. VI. Lecticas etiam poſuerunt, vnque poſt Domitiani edictum, de quo alibi.

C *fames feminas ceſſiſſe dignitate matronali, etiam ornamentis. De dignitate, liquet ex Suetonio: de ornamentis, ex Tertulliano, De cultu:* Quid minus habent infeliciſſimæ illæ publicarum libidinum victimæ? quas ſi quæ leges à matronis & matronalibus decoramentis coërcebant, iam certè ſæculi improbitas honeſtiſſimis quibuſque feminis vſque ad errorem dinoſcendi coæquauit. *Cenſeo autem poſuiſſe eas inſtitam, ſtolam, vittas. imò ſumpſiſſe meretriciam togam. Inducor à Iuuenali,*

— Carfinia talem
Non ſumet damnata togam.

qui de matronâ aliquâ ſtupri damnatâ ſentire videtur, cui ex more ſumenda toga. De eâ ſatis dictum aliis, & præſertim M. Antonio Mureto: cuius doctrina, iudicium, facundia, ſemper mihi magna. Vnum addo, manaſſe videri morem eum ab Athenienſibus: apud quos ſcorta pariter veſte à matronâ diſcreta. idque ex lege. Suidas. νόμος Ἀθήνησι, τὰς ἑταίρας ἄνθινα φορεῖν.

Athenienſes meretrices quo habitu. Item Artemidorum notas lib. II. c. III.

P.

PAG. 74

D

TAMEN *reperio Auguſti æuo & infrà, à liberis patres appellatos Dominos: & à fratribus blandientibus fratres. Quod tamen Auguſtus in ſuâ domo vetuit. Suetonius:* Dominum appellari ſe nec à liberis quidem aut nepotibus ſuis vel ſeriò vel ioco paſſus eſt: atque huiuſmodi blanditias etiam inter ipſos prohibuit. *Tangit ecce vtrumque morem, & vellem id interpretes monuiſſent. Quòd patres, domini: etiam* * *ex Diadumeni Cæſaris epiſtolâ cognoſco, ad matrem:* Dominus noſter & Auguſtus nec te amat, nec ipſum ſe, qui inimicos ſuos ſeruat. *Et clarè ex illo Martialis:*

E ſeruo ſcis te genitum, blandeque fateris,
Cùm dominum appellas Soſibiane patrem.

Quòd fratres ſic dicti: locus elegans Senecæ, epiſt. CV. Illud mihi in ore erat domini mei

Domini vox vanè vſurpata.

Aduerſum patres.

* Lampridius in eius vitâ.

Aduerſum fratres.

 Galliο-

Gallionis, qui cùm in Achaiâ febrim habere cœpiſſet, confeſtim nauim conſcendit: A
clamitans non corporis eſſe, ſed loci morbum. *nam loquitur de fratre Iunio Gallione. Itemque coniuges inter ſe eo nomine vſi. Virgil.*

Aduerſus coniuges.

—— dominum Ænean in regna recepi.

Sueton. Claudio: Occiſâ Meſſallinâ, paullò poſtquam in triclinio decubuit, cur domina non veniret requiſiuit. *Virgil.*

—— dominam Ditis thalamo deducere adorti.

vbi Seruius: De Græco tractum eſt, qui vxorem δέσποιναι dicunt. *Apud Iuriſconſultos De Legat.* Peto abs te domina vxor. *Epictetus*: Αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κυρίαι καλοῦνται. *Vti & aduerſum amicas, paſſim in poëtis. Sed & obuios vulgò, Dominos vocabant. Idem Seneca*: Quomodo obuios, ſi nomen non ſuccurrit, dominos ſalutamus. *Luſit eleganter in eo more poëta Græcus in Anthologiâ*:

Aduerſum obuios.

Ἢν ὁ φίλος τι λάβῃ, Δόμινε φράτερ, εὐθὺς ἔγραψεν,
Ἢν δ' αὖ μή τι λάβῃ, τὸ Φράτερ εἶπε μόνον.
Ὤνια γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα. Αὐτὰρ ἔγωγε B
Οὐκ ἐθέλω Δόμινε, οὐ γὰρ ἔχω δόμεναι.

IVSTI LIPSI
AD
C. CORNELII TACITI
ANNALIVM LIBRVM III.
EXCVRSVS. C

PAG. 77

A.

Funeris etymon.

MOS adeò tritus, *vt Iſidorus* Funus dictum à funibus accenſis, *velit*, quos ante feretrum papyris circumdatis ferebant. *Ambroſius De viduitate*: Vel cùm accenſis funalibus mox ducitur, nónne pompæ funebris exſequias magis putat, quàm thalamum præparari? *Alludit Ambroſius illuc, quò ſæpè poëta: vt*

Viximus inſignes inter vtramque facem.

Apuleius II. *Florid.* Comœdiam eius priùs ad funebrem facem, quàm ad nuptialem veniſſe. *Calpurnius Flaccus Declamatione* XXVIII. Facem nubenti filiæ præferam, an rogum iacentis accendam? *Quod Iſidorus ait, funes papyro circumdatos: non à ſe habet, ſed à* D *priſco ſcriptore. nec errat. Plinium ita capio lib.* XVI. *cap.* XXVIII. Nec in fruticum nec in veprium genere ſcirpi fragiles paluſtreſque. è quibus detracto cortice candelæ luminibus & funeribus ſeruiunt. *Cortex ille, non aliud quàm ſimilitudo Ægyptiæ papyri: quem vtebantur fortaſſe homines tenuiores. Faces autem, candelaſque in funeribus plerumque adultorum reperias: in puerorum, id eſt acerbis immaturiſque, cereos ferè. Vt appareat, quod Interpres vetus Perſij monuit, pueros ad cereos ſolitos efferri, facibus tamen immixtis. Senecæ aliquot loca ſunt, quæ id peruincunt. vt epiſt.* CXXIII. Iſti mihi verò defunctorum loco ſunt. quantulum enim à funere abſunt, & quidem acerbo, qui ad faces & cereos viuunt? *De tranquillitate vitæ cap.* XI. Totiens in viciniâ meâ conclamatum eſt, totiens præter limen immaturas exſequias fax cereuſque præceſſit. *De breuitate vitæ, cap. vlt.* Quidam verò diſponunt

Iſidorus Pliniuſque explicati.

Diſcrimen inter adulta immaturaque funera. Pueri ad cereos elati.

A ponunt etiam illa quæ vltra vitam ſunt, moles magnas ſepulcrorum, & operum publicorum dedicationes, & ad rogum munera, & ambitioſas exſequias. At me hercule iſtorum funera, tanquam nimium vixerint, ad faces & cereos deducenda ſunt. *vbi ſcribi ſententia vult*, tamquam minimum. *Pertinet ad funebres faces etiam Suetonij locus, Aug. capite* XXIII. Maſgabæ tumulum cùm ex triclinio animaduertiſſet magnâ turbâ multiſque luminibus celebrari, *&c. qui tamen ad parentationem annuam ſpectat, non ad funeris deductionem.* Correctus Seneca.

B. PAG. 83.

CARCER *triplex eſt, (ait vetus interpres Iuuenalis) Vrbanus, Ruſticus, Caſtrenſis. Vrbanus, vt ſunt turres: Ruſticus, vt ergaſtula: Caſtrenſis, quando captiui trahuntur catenati. Notat hoc ad eum locum Iuuenalis:* Triplex carcer. Vrbanus. Ruſticus. Caſtrenſis.

B Inde fides arti, ſonuit ſi dextera ferro
Læuaque, ſi longo caſtrorum in carcere manſit.

Sed potuit, imò debuit, paullò diſtinctiùs. Nam in vrbe ipſa triplex ratio adſeruandi captiuos. Vrbanus ipſe triplex. *Aut enim in carcere habebantur locoque concluſo, ſine vllo milite: vt ferè ſeruitia, & capita viliora. Aut in cuſtodiâ militari: aut in ædibus magiſtratuum. Cuſtodia militaris frequentiſſima, & Romæ & in prouinciis. eiuſque modus, vt is qui in noxâ eſſet catenam manus dextræ alligatam haberet, quæ eadem militis ſiniſtram vinciret cuſtodiæ eius præfecti. Satis apertè Seneca, De tranquillitate lib. I. capite* X. Sed quid refert? eadem cuſtodia vniuerſos circumdedit, alligatique ſunt etiam qui alligauerunt. Niſi tu fortè leuiorem in ſiniſtrâ catenam putas. *Idem epiſt.* V. Quemadmodum eadem catena & cuſtodem (*emendo*, cuſtodiam, *ita enim ipſe captiuus dicebatur, vt mox docebo*) & militem copulat: ſic iſta quæ tam diſſimilia ſunt, pariter incedunt. *Et optimè Athenæus libro* V. *cap.* XI. *vbi Athenion res Mithradatis extollit:* Ῥωμαίων δὲ στρατηγὸς μὲν Παμφυλίας Κόϊντος ὁ Ἵππιος παραδοθεὶς ἀκο- Cuſtodiæ militaris modus & ratio. Catena in manu rei dextra. In militis ſiniſtrâ. Seneca emendatus.

C λουθεῖ δέσμιος. Μάνλιος δὲ Ἀκύλλιος ὁ ὑπατικὸς ὁ τὸν ἀπὸ Σικελίας καταγαγὼν θρίαμβον, συνδέτην ἔχων ἁλύσει μακρᾷ Βαστάρνην πεντάπηχυν, πεζὸς ὑπὸ ἱππέως ἕλκεται. *Id eſt*, E Romanis verò, Prætor Pamphiliæ Q. Oppius (*malè enim in Græco*, Ἵππιος) deditione acceptus, ſequitur in vinclis. Manius autem (*ita corrige, non* Μάνλιος) Aquilius conſularis, qui de Siculis triumphauit, colligatum ſecum habens longâ catenâ Baſtarnam quemdam quinque cubitorum, pedes ab equite trahitur. *Nam ita ego verè interpretor: Natalis inſulſa, fatua, aliena. quem, ſi libido ridendi eſt, vide. Simile eſt quod Ioſephus narrat libro* XVIII. *capite* XIII. *de captiuo Agrippâ rege:* Centurionem illi ſatis benignum appoſitum, & militem cum quo vinciretur humanum. *Auguſtinus in Pſalm.* CXXVIII. Ligantur duo & mittuntur ad iudicem, latro, & colligatus; ille ſceleratus, iſte innocens, vnâ catenâ ligantur, & longè ſunt à ſeſe. *Addo, duos ſæpè milites vni reo datos, maiori cuſtodiæ. In Apoſtolorum Actis, cap.* XII. *de D. Petro:* Dormiebat inter duos milites, duabus alligatus catenis. *Catenæ autem eiuſmodi, vti ex Athenæo clarum, longiuſculæ erant; vt ambulare, incedere pariter non incommodè poſſent. Ad quas item pertinet, quod Suetonius in Domitiano ſcri-* Athenæus explicatus, & contra interpretem verſus. Catenæ iſtæ quales.

D *bit, cap.* XIV. Nec niſi ſecretò atque ſolus pleraſque cuſtodias, receptis quidem in manu catenis, audiebat. *Vbi iterùm Cuſtodiæ pro iiſipſis qui cuſtodiuntur: vt Plinio libro* XXI. *capite* III. Inde eductam cuſtodiam bibere iuſſit. *ita veteres, malè vulgò*, eductum è cuſtodiâ. *emendanduſque ita Suetonius Nerone, cap.* XXXI. Quorum operum perficiendorum gratiâ, quot vbique eſſent cuſtodiæ, in Italiam deportari iuſſit. *vulgata lectio, & interpretes turbant. Paullus in Sentent.* Si pecuniâ acceptâ miles cuſtodiam dimiſerit, capite puniendus eſt. *Hæc de cuſtodiâ militari: de eâ quæ apud magiſtratus, opportuniùs dicam libro* VI. Cuſtodiæ, pro noxiis: ſicut Operæ pro operariis. Plinij conſtituta lectio. Suetonius emendatus.

C.

PAG. 84

De Lege Papiâ liber excurſus. Coniugiorum cura Romanis. Cenſorum ea inquiſitio. Cælibes mulctati. Lib. II. cap. IX. Vxorium æs.

FAS mihi vt cum Tacito hic leuiter exorbitem: & quæ faciunt huic legi, collecta à me & digeſta proponam. Non ſubtiliter omnia, (cui enim bono?) ſed ea ſaltim capita quæ ad vſum hiſtoriæ priſcæ. Romanis ſemper coniugiorum ſubolíſque magna cura. Ideo Cenſoria illa ſolemnis quæſtio: Ex animi tui ſententiâ. Tu vxorem habes? Ideò Ciceroni ficta lex: Cælibes eſſe prohibento. Nec ignominiæ ſolùm cælibatus, ſed pœnæ erat. Ita apud Valerium, Camillus & Poſtumius Cenſores, æra pœnæ nomine, eos qui ad ſenectutem cælibes peruenerant, in ærarium deferre iuſſerunt. Et Feſtus auctor, Vxorium pependiſſe dici, qui quòd vxorem non habuerit, æs populo dedit. Exemplum videtur ab Spartanis petitum, apud quos ἀγαμίου ζημία, ὀψιγαμίου, κακογαμίου, vt notat Pollux. Nec tamen lege aliquid cautum reperio: niſi quòd C. Cæſar poſt bellum Africanum, vehementer exhauſtâ vrbe, præmia propoſuit multitudini liberorum. idque Præfectus morum, & quaſi Cenſor. Dio XLIII. Ἐπειδή τε δεινὴ ὀλιγανθρωπία, διά τε τὸ τῶν ἀπολωλότων πλῆθος, ὡς ἔκ τε τῶν ἀπογραφῶν (καὶ γὰρ ἐκείνας, τά τε ἄλλα ὥσπερ τις τιμητὴς ἐποίησε) καὶ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἠλέγχετο, ἦν, πολυπαιδίας ἆθλα ἐπέθηκεν. id eſt, Et quoniam infrequens admodum vrbs erat, propter cæſorum multitudinem: quod ex recenſu (cum autem & reliqua velut Cenſor faciebat) & ex ipſo aſpectu animaduertebatur, iis qui multos liberos haberent præmia propoſuit. Primus Auguſtus anno vrbis DCCXXXVI. certam legem poſuit, & præmia pœnaſque diſtinxit. Ea dicta, Iulia de maritandis ordinibus. quam tamen præ multitudine recuſantium perferre non potuit, niſi ademptâ lenitáve parte pœnarum. Hanc Propertius intellexit lib. III.

Cæſar multitudini præmia ponit.

Auguſtus Iuliam legem fert. Suet. Aug. cap. XXXIV. Propertio lux data.

Gauiſa eſt certè ſublatam Cynthia legem,
Quâ quondam edictâ flemus vterque diu:
Ne nos diuideret ——

Et Horatio.

elegiâ illâ totâ. Et Horatius in Cantu ſeculari:

—— patrumque
Proſperes decreta ſuper iugandis
Feminis, prolíſque nouæ feraci
Lege maritâ.

Lex marita.

Vbi Scholiaſtes vetus: Lex marita dicitur, quæ de maritandis ordinibus lata erat, quæ & Iulia dicta eſt. Cæſar enim poſt bellum legem tulit nequis aut cælebs eſſet, aut vidua nubilis, quo poſſet iactura iuuenum reparari, quæ bellis ciuilibus contigerat. Nam propè octoginta millia armatorum interierant. Et de eâdem in actis euiſce anni Dio, lib. LIV. Ὁ δ' Αὔγουστος τά τε ἄλλα ἐνομοθέτησε, καὶ τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις βαρύτερα τὰ ἐπιτίμια ἐπέταξε, καὶ ἔμπαλιν τοῦ τε γάμου καὶ τῆς παιδοποιίας ἆθλα ἔθηκεν. Ex Dionis verbis clarum, etiam antè curam eam fuiſſe Auguſto. ait enim βαρύτερα τὰ ἐπιτίμια: & addit, ἔμπαλιν ἔθηκεν. Et non dubiè aliquid ſuper eâ re latum in eius ſexto conſulatu, annis decem ante. Suadet Tacitus hic: Sexto demum conſulatu Cæſar Auguſtus potentiæ ſecurus, quæ Triumuiratu iuſſerat, aboleuit: deditque iura, quîs pace & principe vteremur. acriora ex eo vincla, inditi cuſtodes; & lege Papiâ præmiis inducti, &c. Sed latùm imperfectè. Capita legis Iuliæ fuerunt. Vti libertinas ducere liceret omnibus, præter Senatores. Vti ſponſiones pactioneſque nuptiales non vltra biennium differri ius eſſet. Vti diuortiorum certus eſſet modus. aliaque quæ poſteà in legem Papiam mixta & inſerta. Iulia ergo, tempore à Papiâ diſtincta. præceſſit enim XXV. ſolidis annis, & alucinati concinnatores legum qui confuderunt. Dico Iuliam. veriùs fortaſſe, Iulias: quia non ſemel tot annorum interuallo eâdem de re latum ac relatum. ideoque propriè locutum Tacitum cenſeo, cum hic ἀντιδιωρισμένως ſcripſit, Papiam latam poſt Iulias rogationes.

Etiam ante dictum annum mota ea lex.

Ex Dione, ipſo, lato. Ex Suetonio cap. XXXIV. Iulia diuerſa à Papiâ. Tempore & re. Iuliæ leges.

Papia quando cœpit.

Lata autem Papia anno vrbis DCCLXII. ſene iam Auguſto: & lata per Senatum. Itaque & nomen à conſulibus illi, Papio Mutilo & Q. Poppæo Secundo. Dicta enim Papia-Poppæa. Iſidorus lib. V. Sub Octauiano Cæſare ſuffecti Conſules Papius & Poppæus legem tulerunt, quæ à nominibus eorum Papia & Poppæa nominatur, continens primum

Cauſſa nominis.

A (*cenſeo emendandum,* patrum, *cùm ſcriptum conciſè fuerit,* prîûm) præmia pro ſuſcipiendis liberis. *Cauſſa iterum ferendæ, è Tacito duplex:* incitandis cælibum pœnis, & ærario augendo. *Incitandis pœnis, id eſt augendis: ſincera modò lectio ſit. Ambigo enim, & poſſit reſcribi,* incitandi cælibes pœnis, *ſiue,* intendendis cælibum pœnis, *ſenſu clariore. Capita legis Iuliæ confuſa cum iſtius: ideoque paſſim ſcripta Iuriſconſultorum laudata,* Ad legem Iuliam & Papiam. *ita inquam, vt Papia quæ plenior acerbiórque, aboleuerit & velut abſorbuerit Iulias leges. Latam dixi per Senatum: & verum eſt. eoque Paullus libro* V. *ad legem Iuliam & Papiam auctorem Senatum nominat:* Sed illud quæri poteſt, *inquit,* an idem ſeruandum ſit quod Senatus cenſuit, etiamſi in aliam perſonam captionem direxerit. *Capita eius legis pluria fuerunt: adeò vt* XXXV. *laudet alibi Marcianus. Ea vt diſtinctè proponam, ab homine me exiget nemo homo: confusè quædam recenſebo, & vti dabunt ſe ſub manum.*

Cauſſa ferendi. Legem Iuliam Papiæ obſcurauit. Papia Senatoria lex. l. luxa De Hered. inſt. & l. xlviij. De ritu nupt. l. Capite, De ritu nupt.

Capvt. *De enuptione extra gentem ordinémque. Vti omnibus ingenuis libertinas vxores ducere ius eſſet, Senatoriis exceptis. Concepta Capitis eius verba, apud Paullum lib.* 1. *ad hanc legem. Lege Iuliâ ita cauetur,* QVI SENATOR EST, QVIVE FILIVS PRONEPOSVE EX FILIO NATO CVIVS EORVM EST, ERIT: NEQVIS EORVM SPONSAM
B VXOREMVE, SCIENS DOLO MALO HABETO LIBERTINAM; AVT EAM QVAE IPSA, CVIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT, FECERIT: NEVE SENATORIS FILIA NEPTISVE EX FILIO, PRONEPTISVE EX NEPOTE FILIO NATO NATA, LIBERTINO, EIVE QVI IPSE, CVIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT FECERIT, SPONSA NVPTAVE SCIENS DOLO MALO ESTO. NEVE QVIS EORVM DOLO MALO SCIENS SPONSAM VXOREMVE EAM HABETO. *Et è lege quidem Iuliâ recenſet Paullus: ſed inſitum in Papiam fuiſſe clarè docet Celſus:* Lege Papiâ, *inquit,* cauetur omnibus ingenuis, præter Senatores eorumque liberos, libertinam vxorem habere licere. *Meminit & Dio euiſce capitis lib.* LIV. Ἐπειδὴ δὲ πολὺ πλεῖον τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος τοῦ εὐγενοῦς ἦν, ἐπέτρεψε καὶ ἐξελευθέρας τοῖς ἐθέλουσι, πλὴν τῶν βουλευόντων, ἄγεσθαι, ἔννομον τὴν τεκνοποιΐαν αὐτῶν εἶναι κελεύσας. *Vbi tamen interpretis ſupina ἀγνοίᾳ vertentis.* Ac quoniam * maſculi patricij generis numerum patriciarum feminarum multò anteibant, liberū fecit vt qui vellent (modò Senatores ne
C eſſent) libertas etiam (*cautius & verius,* * libertinas: ἐξελευθέρας *enim Dio dixit, non* ἀπελευθέρας. Ἐξελεύθεροι *autem* οἱ τῶν ἐξελευθερωμένων υἱοί, *ait Heſychius*) ducere poſſent, eorumque liberos legitimos eſſe iuſſit. *En,* τὸ εὐγενές, *Patricium vbique vertit. at ingenuum debuerat, ex vi verbi, legiſque. Meminit iterum Dio lib.* LV. *in perſonâ Augusti:* Καὶ ἐξελευθέρας τοῖς γε ἔξω τοῦ βουλευτικοῦ οὖσιν ἄγεσθαι συνεχώρησα. *Et eodem errore ibi interpres,* τὸ βουλευτικὸν, *Patricios vertit: cùm Senatorios, verè poſſet. Latum hoc caput matrimoniis frequentandis: vt ſiquem digniorem amor aut voluntas traxiſſet ad impar iugum, lege iungi liceret. Nam anteà vetitum. Neque Decemuirali lege, patricio cum plebeiâ, neque ingenuo cum libertinâ connubij ius. Prius abolitum. meminitque Liuius l.* IV. *in oratione Canuleij Tribuni: & l.* X. *vbi matronæ Patriciæ Virginiam, quòd è patribus enupſiſſet, ſacris arcuerunt. Manſit poſterius, ad hanc legem. Vide quæ Cicero Antonio de Fadiâ obiecit, Phil.* II.

Conſundiſtur clarè Iulia & Papia, vti videtur. * Mirum & præter id quod philoſophi vtilem vtique doctum. Nam præpollet ferè ſexus ſequior. * Tamen ex ritu eius æui, Libertini iidem cum libertis, vti notum. Cauſſa huic capiti. Decemuiri vetuerunt connubia cum plebe. Lex ea abolita.

Capvt *ſubnexum fortè priori: de connubio patronorum cum libertabus. Verborum par-*
D *tem Vlpianus appendit libro* III. *ad legem Iuliam & Papiam: In eo iure, quod dicit,* INVITO PATRONO, LIBERTAM QVAE EI NVPTA EST, ALII NVBERE NON POSSE, *Patronum accipimus, &c. Et idem iterùm l.* XL. *De diuortiis: Quod ait lex,* DIVORTII FACIENDI POTESTAS LIBERTAE QVAE NVPTA EST PATRONO, NE ESTO, QVAMDIV PATRONVS VXOREM EAM ESSE VOLET. *Vide interpretem eumpſe Vlpianum: & adde l.* 1. *De concub.*

Patronus cum libertâ.

Capvt *De ſponſalibus. quando & quâ fini contrahenda. Sumptum è Iuliâ de maritandis ordinibus, indice Suetonio cap.* XXXIV. Cumque, *inquit,* immaturitate ſponſarum & matrimoniorum crebrâ mutatione vim legis eludi ſentiret, tempus ſponſas habendi coartauit. *Sponſalium enim olim licentia, adſpectu nullo ætatis. At Auguſtus, cùm quidam immaturas planè virgines deſponderent, & mariti eſſent non mariti: arcendi huic fraudi tempus definiit ætatemque ſponſionum: ita vt non ante decimum annum ſponſa quæquam eſſet.*

Sponſalibus data lex. Suetonius explic.

Cla-

Quando ſponſalibus locus.

Clarè Dio lib. LIV. Ὡς δ᾽ οὖν βρέφη τινὲς ἠγγυώμενοι, τὰς μὲν τιμὰς τῶν γεγαμηκότων ἐκαρποῦντο, τὸ δὲ ἔργον αὐτῶν οὐ παρείχοντο, προσέταξε μηδεμίαν ἐγγύην ἰσχύειν, μεθ᾽ ἣν οὐ δυοῖν ἐτοῖν διελθόντοιν γαμήσει τις· τουτέστι δεκέτιν πάντως ἐγγυᾶσθαι τόν γέ τι ἀπ᾽ αὐτῆς ἀπολαύσοντα. δώδεκα γὰρ ταῖς κόραις ἐς τὴν τοῦ γάμου ὥραν ἔτη πλήρη νομίζεται. *Id eſt:* At cùm quidam pueras deſponderent, & præmia nihilominus ferrent maritorum, rem opuſque mariti non præſtarent: ſtatuit nullam ſponſionem firmam eſſe, poſt quam, biennio exacto, nuptiæ non ſequerentur. hoc eſt, vt omnino decennem deſpondere opus eſſet, ſiquis ſponſionis eius vellet fructum. Puellis enim duodecimus annus plenus, ad nuptias definita ætas cenſetur. *Xylander Dionis mentem planè hîc non cepit. Facit huic capiti quod Caius lib.* 1. *Ad Iuliam & Papiam ſcripſit:* Sæpè iuſtæ ac neceſſariæ cauſſæ non ſolùm annum vel biennium, ſed etiam triennium & quadriennium & vlterius trahunt ſponſalia: veluti valetudo ſponſi ſponſæve, vel mortes parentium, &c.

Decennis tantùm deſpondenda. Caius explicatus. L. XVII. De ſponſalibus.

CAPVT *de ætate eorum qui ducerent, quæve nuberent. Eo capite cautum ne mulier quinquaginta annis minor ſexagenario nuberet; neu vir minor ſexaginta, quinquagenariam duceret. Lactantius lib.* 1. *Senecæ verbis:* Quid ergo eſt quare apud poëtas ſalaciſſimus Iupiter deſierit liberos tollere? vtrùm ſexagenarius factus eſt, & illi lex Papia fibulam impoſuit? an impetrauit ius trium liberorum? *Et Appuleio in iudicio obiectum, quòd Pudentilla ei anno ætatis ſexageſimo ad libidinem nupſiſſet: videlicet contra legem Papiam. Huic tamen capiti Claudius abrogauit, vt Suetonius notat cap.* XXIII. Capiti, *inquit,* Papiæ-Poppeæ legis à Tiberio Cæſare, quaſi ſexagenarij generare non poſſent, edicto abrogauit. *Legerim,* addito, *vel,* edito. *Edictum certè Claudij non fuit, ſed Senatuſconſultum. Vlpianus in Fragm. titul.* XVI. Sed Sc. Claudiano maior ſexagenario ſi minorem quinquagenariâ duxiſſet, perinde habebatur ac ſi minor ſexaginta annorum duxiſſet vxorem. *Cauſſæ quæ Tiberium, quæ Claudium mouerint, in aperto. Ille quod plurimum fieri ſolet, ſpectauit: hic, quod per naturam poteſt. Adeò autem amare & virum exercere ſexagenarius poteſt, vt ſint octogenarij ſenes iidemque patres inter exempla. At mulier quinquagenariâ maior, vix eſt vt impleatur.*

Ne ſexagenarij ducāt. Ne quinquagenariæ nubant. Claudius fibulam laxauit ſexagenariis. Suetonij vera lectio & mens. Cauſſa variantis conſtitutionis inter Tib. & Claud.

CAPVT *de libertate coniungendi; quod tamen* XXXV. *in ordine fuit. Martianus:* Capite trigeſimoquinto legis Iuliæ, qui liberos quos habent in poteſtate iniuriâ prohibuerint ducere vxores vel nubere, vel qui dotem dare non volunt: ex conſtitutione, &c. *Simile in libertis, etiamſi iurauerint, l.* VII. *De operis libert.*

Ne arceantur à matrimonio liberi. L. XVIII. De ritu nupt.

CAPVT *de interuallo temporis à morte coniugis vel diuortio, ad coniugium nouum. Neque enim probata Iuliis legibus monogamia: ſed ad matrimonia compulſi iterum, vidui, aut diſparati. Diſcreparunt in tempore Iulia & Papia. Nam vt Vlpianus notat tit.* XIV. *Feminis lex Iulia à morte viri, anni vacationem tribuit: à diuortio, menſium ſex. At Papia clementior, à morte biennium indulſit; à repudio, annum & menſes ſex. In Suetonio, Triennium leges: nec id te turbet. Exſoluit eum nodum Dio in oratione Auguſti ad cælibes lib.* LVI. Καὶ οὐδ᾽ ἐς ταῦτα μέντοι κατήπειξα ὑμᾶς, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον τρία ἔτη ὅλα πρὸς παρασκευὴν ὑμῖν ἔδωκα, τὸ δὲ δεύτερον, δύο. *Id eſt.* Nec ad iſta feſtinanter impuli vos, ſed primùm tres integros annos ad apparatum rei conceſſi, deinde binos.

Tempus legitimum inter nuptias vett. nouaſque. Remora in Suetonij verbis hæſitatio.

CAPVT *de præmiis maritorum, patrumque: quod in ordine ſeptimum fuiſſe, colligas ex Agellij lib.* II. *cap.* XV. *Præmiis enim inuitandi fuerunt ad matrimonia & prolem frequentandam. Præmia duorum generum, Honores & Commoda. Quæ largiora vtraque apud partes: quædam tamen ſeorſim data etiam maritis. Veluti, boneſtior in ſpectaculis locus. Suetonius Auguſti cap.* XLIV. Militem ſecreuit à populo: maritis è plebe proprios ordines adſignauit. *Et ad eam ſententiam accipio, quod poëta Hiſpanus facetè ſcribit:*

Præmia maritis patribuſque. Maritorum priuilegia. Martialis illuſtratus.

Spadone cùm ſis euiratior fluxo,
Theatra loqueris, & gradus, & edicta,
Trabeaſque & Idus, fibulaſque cenſuſque.
Sedere in equitum an tibi liceat ſcamnis
Videbo Didyme, non licet maritorum.

Mariti antelati in magiſtratu.

Præceſſerunt item mariti in magiſtratu, & in faſcibus. Agellius: Capite ſeptimo legis Iuliæ

A hæ priori ex Conſulibus faſces ſumendi poteſtas eſt, non qui plureis annos natus eſt, ſed qui plures liberos quàm collega aut in ſuâ poteſtate habet aut bello amiſit. Sed ſi par vtrique numerus liberorum eſt, maritus aut qui in numero maritorum eſt præfertur. *In numero maritorum, id eſt, opinor, ſponſus: vel etiam qui ius habeat ab Imperatore mariti. Id enim quoque dari ſolet, pariter ac ius liberorum. Didici ex vnico Dionis loco lib.* LX. *de Claudio :* Τοῖς στρατευομένοις, ἐπειδὴ γυναῖκας οὐκ ἐδύναντο ἔκ γε τῶν νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γεγαμηκότων δικαιώματα ἔδωκε. *id eſt*, Militibus, quoniam ex legibus vxores ducere iis non licebat, iura maritorum conceſſit. *Sed & plura maritis priuilegia in ſorte, in adminiſtratione prouinciarum : quæ hauries ex præmiis patrum ſtatim, ne eadem iteranda ſint. Patribus certè, vt prædixi, præmia vberiora, & pleno velut dimenſo legum. Idque non ſolùm è Iuliâ aut Papiâ, ſed more Rom. priſco.* Lex ſociis ac nominis Latini, qui ſtirpem ex ſeſe domi relinquerent, dabat, vt ciues Romani fierent, *ait Liuius lib.* XLI. *Item à Cenſoribus*, In quattuor vrbanas tribus (*eæ autem minùs honeſtæ*) deſcripti erant libertini, præter eos quibus filius quinquenni maior ex Se. eſſet, *ait idem lib.* XLV. *Iulius Cæſar*, agrum Campanum diuiſit extra ſortem XX. millibus

Quid ſit in numero maritorum eſſe. Ius mariti.

Mariti in ſorte prouinciarum antehabiti.

Præmia patrum multa. Etiam veteri rep.

B ciuium, quibus terni pluréſve liberi eſſent, *vt notat Suetonius cap.* XX. *& Appian. Ciuilium* II. *& exemplo reperies fors ſit plura. Sed Auguſto in primis ea cura: non lege Papiâ ſolùm, vt cenſent quidam haud è vulgo, ſed iamdiu antè. Quod clarum ex iis quæ Dio ſcribit* LIII. *de præſidibus prouinciarum, &* LV. *ante Papiam latam. Fateor tamen, quòd Papia præſertim. Præmia* πολυπαιδίας *ex eâ lege, non abſurdè fecero, ſi ordine proponam. Primum. Vt in petitione candidati præferantur, quibus liberi plures. Tacitus lib.* II. Contrà plerique nitebantur, vt numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat. *Lex non alia quàm hæc Papia. Secundum. Vti præferantur proletarij in ſorte prouinciarum : & eaſdem diutiùs obtineant. Prius membrum è Tacito firmo, Annali* XV. Percrebuerat eâ tempeſtate prauiſſimus mos, cùm propinquis comitiis aut ſorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adſciſcerent filios, præturaſque & prouincias inter patres ſortiri, ſtatim emitterent manu quos adoptauerant. *Alterum è Dione* LIII. Præſides, *inquit*, annuos & ſorte lectos eſſe voluit, πλὴν εἴ τῳ πολυπαιδίας ἢ γάμου προνομία προσείη. *id eſt*, niſi ſicui multitudinis li-

Auxit ea Auguſtus.

I. Patres in petitione prælati.

II. Præferuntur in ſorte prouinciali.

C berûm aut nuptiarum cauſsâ priuilegium eſſet. *Quamquam id ad ſortem tantùm referri fortaſſe par eſt, non etiam ad manſionem. Tertium. Præeant emineantque in omni magiſtratu. Colligas ex Agellij lib.* II. *cap.* XV. *verbis quæ ſuprà. Et ab hoc exemplo eſt, quòd qui plures liberos habet, in curiâ vel collegio primus ſententiam rogatur; in albo & proceſſu, ceteris præfertur. l.* IX. *C. De decur. Quartum. In honoribus petendis, gratia fit annorum qui liberos habent : & quidem pro numero liberorum. Exempli cauſsâ, minores* XXV. *annis ad honores non admittuntur niſi beneficio prolis. Qui ergo quinque habent, anno vigeſimo admittuntur, qui tres, vigeſimoſecundo, & ſic deinceps. Vide l.* II. *De minoribus, quæ ad hanc ſententiam clara. Et Plinij locum eôdem traho, libro* VII. *Epiſt. præter meam ſuprà, aliorumque mentem:* Caleſtrium Tironem familiariſſimè diligo. ſimul quæſtores Cæſaris fuimus. Ille me in Tribunatu liberorum iure præceſſit, ego illum in Præturâ ſum conſecutus, cùm mihi Cæſar annum remiſiſſet. *Vbi vides dimitti etiam annos beneficio Cæſaris ſolere, quaſi liberos haberent. Quinctum. Qui plures liberos habet, id eſt, in vrbe tres, in Italiâ quattuor, in prouinciis quinque, à curâ, tutelâ,*

III. Præcedunt collegas in magiſtratu.

IV. Patribus gratia fit Legis Annalis.

Plinij nouus intellectus.

V. Immunes ſunt à curâ, &c.

D *ceteriſque muneribus perſonalibus immunis eſt. l.* II. *De excuſationibus. l.* I. *C. Qui num. liberor. Sextum. Damnatorum liberi plures aſſem accipiunt, è conſtitutione Hadriani l.* VII. *De bonis damnat. Et ab eâ mente Dio ſcripſit, Hadrianum mitiores pœnas reis irrogaſſe liberos habentibus. quod Cuiacius notauit pridem. Et plura, quæ facilè colliges ex iis quæ dicam de mulctis. Ex his ortum celebre illud Ius trium liberorum* (Auctoritatem trium liberorum. *Tertullianus dixit, contra Valentinianos*) *quod orbis pro beneficio Princeps dabat. Plinius l.* II. *Epiſt.* Nuper ab optimo Principe trium liberorum ei ius impetraui: quod quamquam parcè & cum dilectu daret, mihi tamen, tamquam eligeret, indulſit. *Idem ad Traianum lib.* X. Exprimere domine verbis non poſſum, quantum mihi gaudium attulerit, quòd me dignum putaſti iure trium liberorum. *Martialis*,

VI. Mitius cum damnatis agitur.

Origo iuris trium liberûm.

Id princeps dabat.

Vxor cùm tibi ſit formoſa, pudica, puella,
Quò tibi natorum iura Fabulle trium?

Quod

Quod petis à noſtro ſupplex dominoque deoque,
Hoc dabis ipſe tibi; ſi potes arrigere.

Idem de ſe:

Præmia laudato tribuit mihi Cæſar vterque,
Natorumque dedit iura paterna trium.

Scripſit hæc Dio ante latam Pap.

Origo eius è lege Iuliâ, vti diſcas ex Dionis apto ad hanc rem loco, l. LV. ἡ δὲ Λιουία ἐς τὰς μητέρας τὰς τρὶς τεκούσας ἐσεγράφη. Οἷς γὰρ ἂν τὸ δαιμόνιον εἴτ' οὖν ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν ... μὴ δῷ τοσαυτάκις τεκεῖν, τούτων ποτὲ ὁ νόμος, πρότερον μὲν διὰ τῆς βουλῆς, νῦν δὲ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὰ τῶν ... δικαιώματα χαρίζεται. Ὥστε σφᾶς μήτε τοῖς τῆς ἀπαιδίας ἐπιτιμίοις ἐνέχεσθαι, καὶ τὰ τῆς πολυπαιδίας ἆθλα, πλὴν ὀλίγων τινῶν, καρποῦσθαι: *id eſt:* Liuia in numerum matrum quæ ter peperiſſent adſcripta. Quibus enim ſeu viris ſeu feminis fatum aliquod prouentum tot liberorum negauit, iis lex, anteà quidem per Senatum, nunc autem per Principem iura gratificatur natorum. ita vt neque pœnis orbitatis obnoxij ſint, & præmia omnia multitudinis liberorum conſequantur, paucis ſaltem exceptis. *Vbi vides & feminis tribus ſolere id beneficium: quod primò & ex lege Iuliâ, à Senatu petebatur; poſteà à Principe. quamquam ea verba perperam, in longè aliam ſententiam abduxit interpres. Plutarchus de Veſtalibus notat, eas ſine tutore aut curatore res ſuas adminiſtraſſe,* ὥσπερ *inquit,* αἱ τρίπαιδες. *At quòd id ſolus Princeps dederit, clarè Martialis:*

Feminis tribuum etiam id ius. Petisoles à Senatu.

Natorum mihi ius trium roganti
Muſarum pretium dedit mearum
Solus qui poterat. valebis vxor.
Non debet domini perire munus.

Ius parentum, idem.

Hoc idem, ius parentum Iuuenalis appellat:

Iura parentis habes, propter me ſcriberis heres.

Ius liberorum, idem.

& Tacitus hic priuilegia parentum. Alij ſimpliciter etiam, Ius liberorum. In fragmento iuris veteris, quod euulgauit doctiſſimus Pythæus: Mulier ſine auctoritate tutoris manumittere poteſt, ſi ius habeat liberorum. *Et Paulus lib.* IV. *Sentent. ad* SC. *Tertullianum, plus ſemel. Ius liberorum tamen propriâ quadam & aliâ ſignificatione capi in Vlpiani Fragm. titul.* XVI. *& l.* I. C. *De iure liber. non vanè notat noſtri æui Iuriſconſultus ad Fragmenta eaipſa: & nodum quem Duarenus ligauerat* I. *Diſput. cap.* XL. *doctè ſoluit. Iubeo lucem huic rei mutuari te ab illo Sole in eapſe Fragmenta. Sed & quattuor liberorum ius fuit: quod pertinuit (niſi in alienâ regione aberro) ad libertinas, non ingenuas. certè ita diſtinguit* SC. *Tertullianum, de quo vide Paullum l.* IV. *tit.* IX. *Quod tamen ius vetuſtius eſt illo Sc^to: & mentio eius in Suetonij Claudio capite* XIX. *vbi Princeps* Feminis (*quæ naues ſcilicet mercaturæ cauſsâ fabricarent*) ius tribuit quattuor liberorum. *De præmiis, iſta.*

Quid tamen propriè ſit.

Ius quattuor liberorum.

Cælibatus pœnæ & orbitatis. Cælibes nihil capiunt, orbi dimidium.

CAPVT *de pœnis multiſque cælibum & orborum. Quæ etiam in lege Iuliâ fuerant: ſed Auguſtus, vt ipſe apud Dionem fatetur, intendit auxitque. Pœna prima & maxima, Vti cælibes ex teſtamentis nihil caperent, niſi è proximè iunctorum: orbi, non niſi dimidium. Melior ergo conditio orborum: & iure, quia mariti ſaltem. Sozomenus lib.* I. *Eccleſ. hiſtor. diſcrimen hoc benè notat:* Νόμος ἦν Ῥωμαίοις παλαιὸς, ἀπὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι κωλύων τοὺς ἀγάμους τοῖς μὴ τοιούτοις, περί τε ἄλλα πολλὰ, καὶ τὸ μηδὲν κερδαίνειν ἐκ διαθήκης τοὺς μὴ γένει ἐγγυτάτω προσήκοντας· τοὺς δὲ ἄπαιδας, ζημιοῦσθαι τὸ ἥμισυ τῶν καταλελειμμένων.

Caducum ſit quod cælibi relinquitur.

Cælibes ergo nihil capiunt: adeò vt ſcripſerit Vlpianus, Cælibi relictum legatum caducum fieri, niſi legi intra centum dies paruerit. *Et reſpexit ad has pœnas Plutarchus, libello* περὶ φιλοστοργίας. Ῥωμαίων πολλοὶ, *inquit,* γαμοῦσι καὶ γεννῶσι, οὐχ ἵνα κληρονόμους ἔχωσιν, ἀλλ' ἵνα κληρονομεῖν δύνωνται. *id eſt,* Romanorum plerique vxores ducunt & liberos ſerunt, non vt heredes habeant, ſed vt heredes ipſi eſſe poſſint. *Nec vanè imputat adulter apud Satyricum marito:* —— propter me ſcriberis heres,

Iuuenalis explicatus.

Legatum omne capis, necnon & dulce caducum.

Tertullianus de Monogamiâ: Aliud eſt ſi & apud Chriſtum Legibus Iuliis agi credunt, & exiſtimant cælibes & orbos ex teſtamento Dei ſolidum non poſſe capere. *Ideò toties apud Iuriſconſultos de ſolidi captione lectum quæſitumque. vt l.* LXII. *l.* LXXVIII. *De her. inſt. l.* VI. *De vulg. & pupil. ſubſtit. l.* XII. *§. fin. De iure fiſci. quæ omnia propriè ad orbos ſpectant pa-*

Solidum capere.

treſque

A *treſque ſolitarios. Quidquid autem hoc modo præter legem legatum aut relictum, caducum fiebat ibátque in fiſcum. ideoque caducaria lex Iulia dicta alibi Vlpiano. Tacitus* : Lege Papiâ præmiis inducti, vt ſi à priuilegiis parentum ceſſaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret. *id eſt, ærarium publicum bona quibus dominus non eſſet, occuparet. Ea enim mens; nec audio Vetranium emendantem*, ne ... à pr. pat ceſ. v. p. o. populus vacantia teneretur. *quæ emendatio frigidior eſt, vt ille ait, Gallicâ niue. Ferretium potius audio, de corruptione, & defectu laci verè iudicantem. Prior enim pars ad præmia delatorum attinet: quibus ſequentia filo orationis non reſpondent. Raeuardus noſter ad l. CCVIII. De Reg. iuris, ex his Cornelij verbis efficit, lege Papiâ diſcrimen nullum fuiſſe inter cælibes orbóſque, & pariter omnes ab hereditatibus legatiſque ſubmotos. Diſcrimina quæ deinde reperta, eſſe à Tiberio qui legis eius nexus multos exſoluit & nodos. Ambigo. Illud ſcio, ex Vlpiani titulo* XIII. *totum hoc zetema definiri potuiſſe: integer exſtaret modò. At nunc nihil præter indicem eſt*, De cælibe, orbo, & ſolitario patre. *Et quidem ſi cælibes nihil acceperint, vti certum: orbos ſemiſſem habuiſſe, ſolitarios patres maiorem aliquam portionem, ratio conſentit.* Caducaria lex. Refutatus Vetranius. Ferretius iudicium probatur. Raeuardi ſententia noua. Diſcrimen videtur fuiſſe cælibis, orbi, ſolitarij patris.

B CAPVT *de iis quæ coniuges inter ſe capiunt, ad fine priori. Vlpianus tit.* XV. Vir & vxor inter ſe decimam matrimonij nomine capere poſſunt. Quòd ſi ex alio matrimonio liberos ſuperſtites habeant, præter decimam quam matrimonij nomine capiunt, totidem decimas pro numero liberorum accipiunt. *Vide eumdem Vlpian. tit* XVI. De ſolidi capacitate inter virum & vxorem. *Cauſſæ enim ſunt, e quibus ſolidum interdum coniuges capiunt: quas omnes clarè ibi recenſet Iuriſconſultus. Reſpexit huc Orator vetus* : Placet ergo o leges diligentiſſimæ pudoris cuſtodes, decimas vxoribus, quartas meretricibus dari? *Decimaria ea lex ſublata, l.* II. *C. De inf. pœn. cal. & orbit.* Decimaria lex inter coniuges. Interdum tamen ſolidū capiunt. Sublata decimæ.

CAPVT *de bonis libertorum. Vide Vlpianum tit. vlt. & inſtit. lib.* III. *Caput item de liberatione operarum: cuius verba l.* XXXVII. *De operis libert.* Iura in bonis libertorum, pro ratione liberorum.

CAPVT *de diuortiis. quo modus impoſitus eorum crebritati. Clarè Suetonio traditum, in Aug. cap.* XXXIV. *Iuuat aliquid Quinctilianus, qui de quinquennio ſuggerit in ſterilitate. Themate Declamationis* CLI. Intra quinquennium non parientem repudiare liceat. *Eodem capite iniuſti diuortij pœna: & vt dotem amittat, cuius culpâ diuortium factum. Eóque de dote,*
C *multa in Comment. Iuriſconſultorum ad Papiam legem. vide l.* LXIV. *Soluto matrimonio. Plura capita omitto ſciens volenſque: quia ad ſubtilitates potiùs iuris pertinent, quàm cognitionem antiquitatis.* Modus diuortiis impoſitus, vt ait Sueton.

Ego ſiquid in his humanitus omiſi, commiſi: adde, corrige, ignoſce. Illud moneo, in veteri Pandectarum Græcanico indice, Iuliam & Papiam κατ' ἐξοχὴν, *& quia in iure plurimi vſus, appellari* ἁπλῶς Leges. *Ita inuenies* Μαυρικιανοῦ Ad leges βιβλία ἕξ. Τερεντίου Κλήμεντος Ad leges βιβλία εἴκοσι. Μαρκέλλου Ad leges βιβλία ἕξ. Γαΐου Ad leges βιβλία δεκαπέντε. Παύλου Ad leges βιβλία δέκα. Οὐλπιανοῦ Ad leges βιβλία εἴκοσι. *& caue aliter acceperis, quàm ad Iuliam & Papiam leges. Argumenta clara: quoniam & numerus librorum ferè conuenit; & nuſquam ij ſcriptores in Pandectis ſimpliciter Ad leges laudantur, ſed ad Iuliam & Papiam ſaltem. Scies & illud, valuiſſe has leges ad Seueri Imp. æuum, qui non abrogauit quidem, ſed imminuit: maximè eâ parte, quâ fuit de gignendis liberis. Tertullianus Apol. cap.* IV. Nónne & vaniſſimas Papias leges, quæ antè cogunt liberos ſuſcipi, quàm Iuliæ matrimonium contrahi, poſt tantæ au-
D ctoritatē ſenectutem heri Seuerus conſtantiſſimus Principum excluſit? *Cælibatus deinde pœnas ſuſtulit Conſtantinus propter Chriſtianos* παρθενίας καὶ ἁγνείας διὰ θεὸν ἀσκοῦντας. *Euſeb. in vitâ Conſtantini, & Sozomenus libro* I. *Carpſit Papiam & in parte Theodoſius, vt habes l.* I. *C. De iure liberorum; & principes ſecuti. Sed nos ſatis exſpatiati, ad lineas redeamus, quod dicitur, & in gradum.* In Pandectis Ad leges, ſimpliciter, pro, ad Iuliam & Papiam. Seuerus imminuit Papias leges. Et Conſtantinus Theodoſiuſque.

D.

PAG. 85.

OPINOR *Auguſti & deinceps æuo, fuiſſe annum vigeſimumquintum, ſed incipientem. Vigeſimuſquartus, inquam, expletus ſufficiebat. Argumento, quòd* Tiberius Quæſtor fuit, vndeuiceſimum annum agens, *ait Velleius: atque ille ipſe non niſi* quinquennio maturiùs

quàm per Leges, *vt Dio lib.* LIII. *& Tacitus ſtatim notat: ergo ille legitimus annus. Certè* A *non intra. argumento Quinctiliani verborum lib.* XII. Caluus, Cæſar, Pollio, multò ante quæſtoriam omnes ætatem grauiſſima iudicia ſuſceperunt. *Atqui anno,* vnoetvigeſimo Cæſar Dolabellam, altero & vigeſimo Aſinius Pollio C. Catonem, non multò ætate antecedens Caluus Vatinium iis orationibus inſecuti ſunt, quas hodieque cum admiratione legimus, *ait alibi idem ſcriptor. Nec multum citrà. quia reperio Catonem* XXIX. *ætatis, Gracchum vigeſimoſeptimo Quæſturam geſſiſſe. Plinij locus eſt, qui* XXII. *adſtruere videtur, ad Traianum:* Cautum eſt domine, Pompeiâ lege ne quis capiat magiſtratum, neve ſit in Senatu minor annorum XXX. Securum eſt dein edictum Diui Auguſti, quo permiſit minores magiſtratus ab annis duobus & viginti capere. *ſed cùm is ad prouincias, & propriè ad Bithyniam ſpectet, nihil muto. Quòd verò disertè finierim vigeſimumquintum: inducit me Dio lib.* LII. *Qui ex decreto Mæcenatis (quod ſecutus haud dubiè Cæſar, aut vt melius dicam, accommodata à Dione tota oratio illa ad formam reip. Auguſteæ) Senatoriæ ætati definit annum* XXV. *Quæſtura autem primus gradus in Senatum: illa ergo etiam Quæſtoria ætas. Colligas & non obſcurè idem ex l. De minoribus.* B

PAG. 87

E.

Olim Cenſores vias curabant. Poſtea Quatuoruiri.

OLIM *Cenſoribus viarum cura. Cicero de Legibus:* Cenſores vrbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuentor. *Deinde Quattuoruiri inſtituti; quorum propriè id munus. Pomponius De origine iuris:* Eodem tempore & Quattuoruiri qui curam viarũ gererent conſtituti. *tempus intellegit, poſt creatum Prætorem peregrinum, qui fuit annus vrbis* DX. *Ij videntur à Varrone non inconcinnè dicti * Viocuri. Antiqui ergo Quattuoruiri viarum. ſed non ſufficientibus iis, additi duo, factique Seuiri, vti docebo mox ex Dione. Etiam Curatores extra ordinem reperti, quos deſtinabant ſingulis viis. Ita Cæſar Curator viæ Appiæ Plutarcho dicitur: Thermus Flaminiæ, Ciceroni. Auguſtus deinde,* quò plures partem adminiſtrandæ reip. caperent *(ait Suetonius)* noua officia excogitauit, Curam operum publicorum, Viarum, Aquarum. *Sed quomodo noua, ſi iam antè Quattuoruiri viarum, ſi Curatores? Silent ſcholiaſtæ: ſed verè dicam ego. Curatores ante Auguſtum, fateor: ſed nec perpetuum id, nec certum munus. Fecit vtrumque Auguſtus. Quod ad* IV. *viros: ſcito diſcretum à Curatoribus eorum munus. Quattuoruiri vias vrbis curabant: Curatores, eas quæ extra vrbem. Docuit me hoc Dio libro* LIV. *de Vigintiuiris: vbi clarè ſcriptum è Seuiris viarum, amotos ab Auguſto duos qui vias curabant extra muros;* τοὺς (ait) ἔξω τοῦ τείχους ὁδοὺς ἐγκεχειρισμένους: *retentos quattuor, qui in vrbe. Ergo ſub Auguſto & Curatores viarum & Quattuoruiri, quorum munera locis regionibúſque diſtincta. Et digniores ſanè Curatores: quia in vias illas grandes extra vrbem, ſumptus & moles maior. Ideò Plinius gratulatur Cornuto de eo munere, lib.* V. *Epiſt.* Receſſeram in municipium, cùm mihi nunciatum eſt Cornutum Tertullum accepiſſe Æmiliæ viæ curam. Exprimere non poſſum quanto ſim gaudio adfectus & ipſius & meo nomine. *Et Statius Plotium dilaudans,* IV. *Silu.*

* Viocuri, id eſt, qui curant vias.

Seuiri viarũ. Curatores extraordinarij, viri illuſtres ferè.

Explicatus nodus in Suetonij verbis.

Curatores perpetui ab Auguſto.

Diſcrimen inter IV. viros & Curatores.

Curatores digniores habiti.

C

Te Germanicus arbitrum ſequenti
Annonæ dedit, omniumque latè
Præfecit ſtationibus viarum.

D

Et in lapidibus paſſim inter alios honores inſculptum CVRATORI. VIARVM. *aut plurimum,* CVRVTORI. VIAE. APPIAE. *Salariæ, Flaminiæ, &c. nominibus expreſſis. quia ferè Curatores dabantur certis viis, vni pluribúſve. Et hos quidem Curatores fuiſſe cenſeam, à quibus mancipes redimebant, & quorum negligentia hic culpata.*

Certis viis attributi.

A

F.

PAG. 88.

EVRIPIDES, —— Ἔχει γὰρ καταφυγὴν θὴρ μὲν πέτραν,
δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν. Ad Aram confugere mos Græcis. Supplices id faciebant & serui.

Seruulus apud Plautum:

Ego interim hanc aram occupabo.

Tibullus alludens: Tibullus explicatus.

Et Veneris ſanctæ conſidam vinctus ad aram.

Et bene, conſidam. quia ſupplicum, ſedere. Nec dijs modò is honos, ſed etiam heroibus quibuſdam, vt Theſeo Athenis. Plutarchus: Κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ πόλει, παρὰ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἔστι δὲ φύξιμον οἰκέταις καὶ πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δεδιόσι κρείττονας. *Itemque Regibus. vti Decium Magium Cyrenas tempeſtate delatum, ad ſtatuam Ptolomæi regis confugiſſe Liuius tradit libro* XXIII. *Romæ haud ita frequens ille mos. nec liberá rep. quidquam reperio, præter Romuli aſylum. Initium ei* Theſei aſylum.
B *fuit à templo Iulij Cæſaris, quod Triumuiri exſtruxère, cum hoc iure, vt perfugium in eo cunctis eſſet. Dio libro* XLVII. Ἀπηγόρευσαν δὲ μηδένα ἐς τὸ ἡρῷον αὐτοῦ καταφυγόντα ἐπ' ἀδείᾳ, μήτε ἀνδρηλατεῖσθαι, μήτε συλᾶσθαι, ὅπερ οὐδενὶ οὐδὲ τῶν θεῶν, ἀλλ' ἢ τοῖς ἐπὶ τοῦ Ῥωμύλου γενομένοις, ἐδεδώκεσαν. *id eſt:* Edixère etiam Triumuiri, nequis, qui impunitatis cauſsâ in templum D. Iulij confugiſſet, inde eiici vel abripi poſſet. quod antè ne Deo quidem cuiquam conceſſum, exceptis iis quæ ad Romuli aſylum pertinent. *Quæ poſtrema Dionis cautè lege. Vereor enim vt erret. Nam præter Romuli aſylum, etiam Dianæ in Auentino monte templum idem ius habuit: quod clarè notat Dionyſius Halicarnaſ.* IV. *Antiq. Sed ſub Impp. tamen maximè inualuit: nec templa ſolùm, ſed ſtatuæ eorum imagineſque paſſim perfugium ſeruis. Seneca De clementiá lib.* 1. Seruis ad ſtatuam licet confugere. cùm in ſeruum omnia liceant, eſt aliquid quod in hominem licere commune ius animantium vetat. *Vlpianus in Pythœanis Fragmentis:* Ideoque cognoſce de querellis illorum qui ex familea Iull. Sabini ad ſtatuam confugerunt, & ſiue duriùs habiti quàm æquum, vel infami iniuriâ adfectos cognoueris, venire iube, vt in Romæ quãdo id cœperit. Imperatorum ſtatuæ perfugium.
C poteſtatem Sabini non reuertantur. *Etiam ingenuis, iniuriá adfectis. Suetonius in Aug.* Antonium iuuenem ſimulacro Diui Iulij, ad quod poſt multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit. *In Tiberio, de Agrippiná:* Nouiſſimè calumniatus modò ad ſtatuam Auguſti, modò ad exercitus confugere velle. *Reſque eò euaſit, vt non periculi ſolùm fuga, imago Imperatoris eſſet, ſed calumniæ occaſio. Eá arreptá, inferre iniuriam licebat, non ſolùm vitare. Vides hic in Tacito: & eleganter in Philoſtrato De vitá Apollonij lib.* 1. Erat, *ait*, apud Aſpendios aſylum Tiberij, ſtatua que ſanctiores illis in locis venerabilioreſque quàm Iouis Olympij ſimulacrum habebantur. ita vt impietatis damnatus quidam fuerit, quòd ſeruum ſuum verberaſſet, qui drachmam argenteam Tiberij imagine ſignatam geſtabat. *Itaque ſubuenerunt mox leges: &*, Ne ad ſtatuas vel imagines quis confugiat, Senatus cenſuit, eúmque qui imaginem Cæſaris in inuidiam alterius prætuliſſet, in vincla publica coërceri Diuus Pius reſcripſit. *ait Calliſtratus* LXXVIII. *De pœnis. Sed & ſtatuæ deorum eodem iure. itaque quibuſdam adſcriptum, A ſeruo non tangi. Lauinij,* Ad eas etiam ingenui confugiebant. Hoc prætextu ad calumnias abuſi. Philoſtrati egregius locus. Perfugium illud vetitũ. Vide l. vnic. C. De his qui ad ſtat. conf. Statuarum quarundam ius eximium.
D *marmorea baſis,*

MAVORTIO
SACR.
HOC. SIGNVM
A. SERVO. TANGI
NEFAS. EST.

PAG. 89

G.

Gladij Druſiani in prouerbio. Qui fuerint: Mos exhibendi gladios editori

LICEAT ἐν παρέργῳ lucem facere optimo ſcriptori, qui ſæpè nobis. *Ego non alios cenſuerim, gladios Druſianos, quàm illos quibus vſi gladiatores. Mos enim, priuſquàm paria committerentur, vt ſicæ ſiue gladij quibus pugnaturi, Editori publice exhiberentur, ſatine eſſent acuti. Suetonius in Tito, cap. IX. de coniuratis duobus:* Ceterùm ipſos non ſolum familiari cænæ adhibuit, ſed & inſequenti die, gladiatorum ſpectaculo, circa ſe ex induſtriâ collocaris, oblata ſibi ornamenta pugnantium inſpicienda porrexit. *Ad quem locum nihil videre interpretes (quod per gratiam eorum dicam) ſcio.*

Suetonius explicatus. Cauſſa agnominationis illius.

Intellegit Suetonius hos ipſos gladios ex more iam dicto: ideoque Victor, petiiſſe eum gladium dicit, quaſi ad explorandam aciem. *Sed apertiùs ipſe Dio in Nerua, de Craſſo & Calpurnio:* Παρακαθίσας δὲ αὐτοὺς ἐν τῇ θέᾳ ἀγνοοῦντας ὅτι κατεμεμήνυντο, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ξίφη, λόγῳ μὲν ὡς ἐπισκέψασθαι αὐτά, ὅπερ εἰώθει γίνεσθαι, εἰ ὀξέα ἐστὶν, ἔργῳ δὲ ἐνδεικνύμενος ὅτι οὐδὲν αὐτοῦ μέλει, *&c.* Collocauitque eos in ſpectaculo quodam iuxta ſe, ignaros quòd proditi eſſent, iiſque gladios tradidit, verbo quidem vti inſpicerent (quod fieri ſolitum) ſatiſne acuti eſſent, re autem verâ vt oſtenderet, &c. *Cauſſa ergo huic quaſi prouerbio, quòd cùm Druſo crebrò edenti gladiatores, gladij explorandi offerrentur: non admittere ſolitus niſi acutiſſimus ſit. Iure ergo ille ſanguinarius: leniſſimus contra M. Antoninus qui gladios acutos iis non permiſit, ſed hebetes duntaxat & obtuſos.* B

Idem Dio in M. Antonino.

PAG. 90.

H.

Rhenani temerarium facinus.

RHENANVS *in Oratione Eumenij Rhetoris, quà eſt:* Merentur & Galli noſtri, vt eorum liberis quorum vita in Auguſtodunenſium opido ingenuis artibus eruditur, &c. *contra veterem editionem reſcribere audet,* Auguſtocliuienſium. *itaque edidit. O ſhominis! Scilicet tota ea oratio in Cliuienſium ſcholis inſtaurandis occupatur: quarum memoria (niſi apud hunc dormitatorem) nuſquam aut nomen. Adſero tibi tuam gloriam Auguſtodunum: vel vno ictu, quem non vitabit ipſe. Scriptum ibi enim:* Ciuitatem iſtam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam. *Qui autem è Gallis, fratres populi Romani, præter Æduos? quorum hæc vrbs caput. At enim ibidem ſcriptum (id nuper homo amicus mihi obiiciebat)* latrocinio eam Batauicæ rebellionis obſeſſam fuiſſe. *quod vix conuenire putabat in Æduos, qui à Batauis ſiti longo interuallo. Sed vito facilè petitionem eius, & diſcedo latere tecto. Nam corruptus locus. ſcriboque,* Bagaudicæ rebellionis. *Batauì latrones numquam ad ea penitа loca; nec latrocinij Batauici mentio in mediterraneis. ſubſidaueram. At de Bagaudis, auctores credendi qui res ſcripſerunt Diocletiani. Victor:* Namque vbi comperit Carini diſceſſu Ælianum Amandúmque per Galliam excitâ manu agreſtium ac latronum, quos Bagaudas incolę vocant, populatis latè agris pleraſque vrbium tentare: Maximianum Imperatorem iubet. *Saluianus libro V. de Gubernat.* Itaque paſſim vel ad Gothos, vel ad Bagaudas, vel ad alios vbique dominantes barbaros migrant, & migraſſe non pœnitet. *Vide & Oroſium lib. VII. vbi tamen,* Baticadæ *in manuſc. codice qui apud me eſt, legitur, ſicut &* Bacchatidæ *in Euſebij Chronicis. Spernimus ergo Auguſtocliuienſes, Rhenani colonos nouos: & Mæniana illa Auguſtoduni conſtituimus, vt hic ex Tacito vides, vetuſtiſſimâ poſt Maſſiliam, bonarum artium ſede.* C D

Vero argumento Beatus refutatus.

Aedui fratres Rom.

Solutio obiectionis à viro docto oppoſitæ.

Panegyriſtes veriſſime correctus.

Bagaudæ latrones Diocletiani temporе.

Diſceptatiuncula de Scholâ Auguſtodunenſi.

A D D. *Ergóne certamen mihi nouum, pro veteribus Mænianis? nouum & magnum, cum viro magno. Tecum Stephane Pighi. qui in Hercule Prodicio nuper, ipſo aditu tui operis, ita acriter & multis machinis eas oppugnaſti, vt neſciam an ſim repugnando. Tamen quia cauſſæ bonitas, niſi fallor, à me eſt, nitar pro veritate. diſponam hanc ſtili aciem, manus tecum conſeram: ſed vt cum amico, planè amicè. Vt non ſolùm ſine plagâ pugna hæc ſit, ſed ſine ſugillatione aut morſu: ſicut decet mitium dearum alumnos.* —— Ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.

Quiſquis hac leges, affectum in me aut pro me pone: Μηδὲν χαρίζου τῇ λέξει, τῷ δὲ ἀληθείας πολὺ μᾶλλον. *Dixi ego nobiles illas Oratione Eumenij ſcholas (Mænianas ipſe appellat) Auguſtoduni in*

Celticâ

A *Celticâ fuiſſe: tu Pighi Auguſto-cliuij eas collocas in extremâ Belgicâ ad Rhenum. Ita toto ſolo & cælo, quod dicitur, diſſidemus. Tua argumenta prauidebo, ſubſeram mea. Ais primò, niſi te ſacrâ Conſtantij Cæſaris epiſtolâ (ea Orationi inſerta eſt) in quâ Auguſto-cliuienſium opidum diſertè nominatur. Verba*: Merentur & Galli noſtri, vt eorum liberis, quorum vita in Auguſto-Cliuienſium opido ingenuis artibus eruditur; & ipſi adoleſcentes, vt eorum indoli conſulere cupiamus. *Hoc, Pighi, adfers? vide ne Lunam hanc, quod Græci dicunt, in te detrahas: aut, quod Latini, aſciam tuis ipſe cruribus illidas. Nam ita quidem Rhenanus vulgauit, fateor: ſed, quod ſcire te tuâ intereſt, aliter & à mea mente diu ante illum* Cuſpinianus. *in quo reperies*, Auguſtodunenſium opido, *clarè. Vtri credendum magis? ego huic cenſeam, non ſolùm quia vir ſimpliciſſimæ probitatis, ſed magis quia libris probis & vetuſtis vſus (tota Editio docet; infinitis partibus illâ Rhenani melior, imo & auctior) quos alter habuiſſe* fatetur nullos. Igitur hoc telum anceps, aut ibi aduerſum: ideoque validiore iam pugnas. Exſtat ipſius Eumenij, inquis, Cliuij etiamnunc ſtatua, monumentum & Scholæ olim, & eius doctrinæ. Commouiſti me eo argumento, cùm legi, fateor: ſed idem facilè in gradum repoſuiſti, deſcriptione quam addis. Quî enim euincis, aut illam talem ſtatuam Eumenij eſſe, aut priſci omnino æui?* Stat, *inquis*, (*nam verba tua vſurpo*) in veſtitu ſui temporis. tunicâ videlicet talari tectus, & calcei ex alutâ pedem ac talos cingunt, & ſupra pedem execti atque feneſtrati ſunt. Comam in fronte & ceruice decurtatam æqualiter conſtringit vitta; ſicut ventrem latus baltheus atque bullatus. Dextrâ maſſam vel auri vel argenti in paterâ poſitam præſentare videtur. ſiniſtrâ renuit ferulam demiſſam, magiſterij inſigne. *Tuam fidem, Pighi. Hæc inſignia Eumenio Rhetori conueniunt? Baltheúſne? qui* militum eſſe ſolet. *Vittáne? quæ ſacerdotum. Ferula? quæ pædagogorum: non iſtorum (ne id nobis ſuadeas) qui publicè & cum dignitate docebant. Iam coma illa ſic decurtata, tunica illa ad talos, & calcei: numquam à tam priſco habitu mihi videantur, quidquid adferat tua Peitho. Velim & illud bonâ veniâ quæſitum. an nomen Eumenij inſculptum in hac ſtatuâ eſt? non enim dicis. Si eſt: aliquod pro te argumentum fateor, ſed fluxum; quia plures fuerunt Eumenij. ſi non eſt; quid vrges nos ancipiti coniecturâ? Sed tranſis ab hoc muſculo ad duplicem Arietem: quos intorques verbis & viribus Eumenij, &*

C *mœnia noſtra valdè quatis. Primùm, inquis, Eumenius ipſe docet ſentire ſe de Cliuio, cùm ait*, vrbem ſuam latrocinio Bauauicæ rebellionis obſeſſam, Romani Principis auxilium flagitaſſe. *Bellè hoc in Rhenanos accolas conuenit, qui vicini Batauis: in Auguſtodunenſes qui poteſt? aut quis credat Batauos ab extremo Oceano, per tot ſola terrarum, in mediam Celticam penetraſſe? idque cùm tot oppida intericcta, & præſidia vbique Romana. Ne ego quidem, mi Pighi, credo. ſed arietem hunc tuum pridem haud male lude laqueo auerti. Nam vitium hîc verbi eſſe, &* Bacaudicæ *legendum, docui in Commentario meo: quem peto legas. Ætolica hæc audacia eſt, inquies. Non eſt. vide tempora, vide hiſtoriam: optimè de Bacaudis omnia conueniunt: haud æquè de Batauis. qui Romanis tunc fidi; qui fracti, & iniurias à Barbaris varias acceperunt, non ipſi aliis intulerunt. Tu ipſe hæres, & ambiguè obſidionem hanc ad Taciti Imp. tempora refers: ſub quo Franci aliæque Germanorum gentes Batauiam & Galliam vaſtarint. Sed qui doces ipſos Batauos aliena tunc vaſtaſſe? Id enim neceſſum eſt, ſi proba verba* Bauauicæ rebellionis. *Vocat etiam* Latrocinium. *quod à me eſt, quia Victor aliíque Bacaudas hos appel-*

D *lant*, agreſtes ac latrones. *Argumentum vltimum. Verba, inquis, Eumenij ita clarè & graphicè Cliuium & finitimæ regionis ſitum deſcribunt, vt trahi alior ſum nullâ vi poſſint. Videamus. ponam ipſa pluſcula.* Niſi fortè non grauior Britanniam ruina depreſſerat, quàm ſi perfuſo tegeretur Oceano: quæ profundiſſimo Pœnorum (*ita Rhenanus: tu* Pictonum *legis: Cuſpinianus*, pœnarum, *quem ſequor*) gurgite liberata ad conſpectum Romanæ lucis emerſit. Aut hæc ipſa, quæ modò deſinit eſſe Barbaria, non magis feritate Francorum velut hauſta deſedetar: quàm ſi eam circumfuſa flumina & mare alluens operuiſſet. *En, velut in tabulâ, vt ais, depictam exponit Batauiam cum vicinâ Germaniâ: quos ramis ſuis Rhenus circumfundit, & Moſa alluit, & Oceani ſinus vbique tangunt.* Vbi autem Æduis mare alluens? vbi circumfuſa flumina? *Pax, mi Pighi. obiecto lanæ ſacco Arietis huius ictum mollio & excipio. Æduos non deſcribi fateor: affirmo totam Galliam, in quâ Ædui. Franci quæ loca magis vaſtarunt, imò cœperunt ſibi & inſederunt, quàm Galliam? Itaque cùm Francos nominet,*

Ibi enim ego colloco. Antonius Pighius, Auguſtocliuij.

I Eius argumentum: à nomine.

Id ſcelestum.

* In panegyricis eaſtis Viennæ anno M.I.C.XIII.

* In ipſâ Præfatione.

II. argumentum, à ſtatuâ.

Id ſpecie firmum, re infirmatum.

Non videri eius Eumenij ſtatuam.

* Quod eo magis apparet, quia iſte etiam bullatus.

III Argumentum: à locorum interuallo.

Id correctione repulſum.

Batauí non tunc rebelles.

IV. argumentum: à ſitu oppidi.

Obiter emendatiuncula.

* Pighij verba.

Id interpretatione aliâ mollitum.

minet, vides quam appoſitè & omnium hiſtoriarum eius æui conſenſu, ad Galliam id trahamus. A *Sed vbi mare, inquis, & flumina? conſpicua & in aperto. Quid enim clarius quàm Galliam mari vtrimque allui? quid certius quàm Rheno & Rhodano circumfundi, & multis aliis fluminibus perfundi? Itaque mi optime & doctiſſime Pighi (talis reuerà es) vide ne dum nimiùm pro gloriâ Cliuenſium tuorum Principum (cui & nos ex animo fauemus, ſed vanis rerum eam non augemus) pugnas, veritatem deſeras. quam nos fulcimus his etiam argumentis.*

Sententiæ meæ ſtabilimenta.

I. quia ignotum priſcis Cliuium.

Primùm quæro, Vbi, aut à quo ſcriptore idoneo & veteri nominatim iſtud Cliuium? adfers nullum. Nam quod Antonius Cleuum nominat, in Britanniâ ſcilicet id ponit, in hoc limite nuſquam. Coniecturas aliquot recenſes, & neſcio quid ex vulgi fama de Iulio Cæſare. ſed obſecro, ſi tam vetuſtum hoc opidum ſiue caſtrum: nónne mirum ſilentio id ab omnibus ſuperis, mediis, imis ſcriptoribus quaſi de compacto præteritum? Et ferrem, ſi in vili loco. ſed vrbem Mænianis iſtis celebrem, Coloniam populi Rom. (nam hoc quoque Eumenius tradit) verbulo nuſquam nominari, quæ incuria vel potiùs iniuria eſt?

II. quia ſcholæ tunc ineptum

Deinde. Cliuium tuum in Rheni limite ſitum eſt, in confinio tot Barbarorum. Quis acri pectore tibi dabit, Scholam inſtitutam in officinâ illâ Martis? B

III. ex loci amplitu line & formâ.

Tertiò. Magna & ampla ea vrbs fuit, de qua Eumenius agit: templa pulcherrima habuit: Capitolium, & Aquæductus, & omnia more Romano. Cedò, vbi apud vos hæc veſtigia? Suſpicione leui ea quæris: ſedre & veritate reperies Auguſtoduni. Eius muros ſpatioſi ambitus *alibi Ammianus appellat:* mœnium Auguſtoduni magnitudinem vetuſtam, *alibi: & clara indicia etiamnunc exſtant, indice & teſte* Petro San-Iuliano.*

* Qui Burgundiam Gallice deſcripſit nuper.

IV. è verbis Eumenij.

Quartò. Scribit Eumenius, ciuitatem iſtam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam. *Nónne veriſſimum & teſtatiſſimum illud in Æduis? de Cliuio vbi tale repperis? Perfugium quæris in Batauis. & illi etiam, inquis, appellati fratres & amici populi Romani. Scio, & Commentariis meis iampridem inſerui: ſed hoc quoque ſcio, quòd non vulgò. & ſi Batauii, non tamen ideò vicini Galli. Alia illorum cauſſa eſt, qui tributorum immunes, ſemi-liberi, arma tantùm & viros imperio ſuppeditabant. Itaque iure ſocios ſe dixerunt, fratres, amicos. In vobis quid ſimile? qui veri Galli & tributarij, tamdiu graue iugum ferebatis Romanæ ſeruitutis.*

V. ab ætate.

Quintò. Vetuſtiſſimæ ſunt illæ Eumeniæ Mænianæ. Colligas vel ex his verbis: Mænianæ illæ C ſcholæ quondam pulcherrimo opere & ſtudiorum frequentiâ celebres. *Quod de Auguſtoduno certum: vbi Scholam à nobilitate omni Gallicâ frequentatam, Tacitus iam inde ſub Tiberio agnoſcit. De Cliuio nihil tale habemus, præter ſuſpicari.*

Miſcella quædam & leuiuſcula argumenta.

Sextò. Mænianas illas inter Apollinis templum atque Capitolium *Eumenius ponit. Atqui Apollinis quoque templum in Flauia Æduorum ſiue Auguſtoduno inclutum fuiſſe, alius Panegyriſtes teſtatur in Oratione Conſtantino dictâ.*

Poſtremò. Eumenius, Artifices Tranſmarinos, & ex ampliſſimis Prouinciarum ordinibus incolas nouos indultos *ſuæ ciuitati ab Impp. ſcribit. Alius Orator in Panegyrico ad Maximinum:* Ciuitas Æduorum, *inquit*, ex hac Britannicæ facultate victoriæ plurimos, quibus illæ prouinciæ redundabant, accepit artifices. *Nónne eadem de re palàm atque vrbe loquuntur? Et quid verba facio? citiùs pili naſcantur in hac manus volâ, quàm opinio tua Pighi, in meâ mente. ex iis quidem, quæ adhuc dixiſti. Nam firmiora ſi adfers: facilè ego Plancus aut Dellius, nec morabor transfugij (dummodo in Veritatis caſtra) vllam notam. Hæc candidè à me* D *ſcripta, homo candidiſſime, ſine vlla frontis nubecula, ſic leges.*

PAG. 94

I.

Luxus feminarum in gemmis.

* Forte ſuppanguntur.

SENECA *De Beneficiis*: Video vniones non ſingulos ſingulis auribus comparatos (iam enim exercitatæ aures, oneri ferendo ſunt:) iunguntur inter ſe, & inſuper alij bini* ſupponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina ac terna patrimonia ſingulis auribus pependiſſent. *Tertullianus acutè, De habitu mul.* Graciles aurium cutes Calendarium expendunt, & in ſiniſtrâ per ſingulos digitos ſaxis ſingulis ludit. *Auguſtinus hoc ampliùs queritur, ſuo æuo inſaniſſe in turpi iſto aurium cultu etiam viros.*

quem

A *quem vide, ſi lubet, Epiſtola* LXXXIV. *Eum luxuriæ ritum referre quidam conantur ad æuum priſcum, ex Valerij verbis l.* V. *cap.* II. *vbi de Martio exorato à feminis*: In quarum honorem, Senatus matronarum ordinem benigniſſimis decretis adornauit. Sanxit namque vti feminis ſemitâ viri cederent, confeſſus plus ſalutis reip. in ſtolâ, quàm in armis fuiſſe: vetuſtiſque aurium inſignibus nouum vitæ diſcrimen adiecit. *legunt enim*, inaurium inſignibus. *Non probo. & fortaſſe nec notæ quidem tunc Italiæ gemmæ. Scripſerim*, vetuſtiſque crinium inſignibus? *Crinibus enim poſituque comarum, matronæ antiquitus diſcretæ ab innuptis. Tertullianus, de Virginibus velandis*: Simulque ſe mulieres intellexerunt, vertunt capillum, & acu laſciuiore comam ſibi inferunt, crinibus à fronte diuiſis apertam profeſſæ mulieroſitatem. *Plautus Milite*:

Inquiſitio in Valerij locum lectionis dubiæ.

De coniectura noſtra.

> Vtique eam ornatam adducas matronarum modo,
> Capite compto, crines, vittaſque habeat.

Moſtellariâ:

> Soli gerundum morem cenſeo, & capiundas crines.

Matronæ crinium formâ, aliâ à virginibus.

B *id eſt, nubendum. Feſtus*: Senis crinibus nubentes ornantur, quod, &c. *Senis crinibus, id eſt, ſex crinium orbibus, ſiue ſertis. Implexi igitur capilli matronales, vt exemplum petere licet à ſtatuis nummiſque: virginum puerorumque, cirri, & cincinni. Ammianus lib.* XIV. Et licet quocumque oculos flexeris, feminas affatim multas ſpectare cirratas; quibus ſi nupſiſſent, per ætatem ter iam nixus poterat ſuppetere liberorum. *Cirratas, capio innuptas: vti Perſius eodem epitheto de pueris*, Ten' cirratorum centum dictata fuiſſe. *Valerij ergo mens, præter crinium diſcrimen, adiectam illis & * alteram vittam. Propert.*

Cirri, virginum.

> Vinxit & acceptas altera vitta comas.

Vbi legi in vet. cod. aſperſas; *& placet. referoque ad aſperſionem aquæ nuptiis ſollennem. De quâ idem*:

> Et Stygio ſum ſparſa lacu, nec recta capillis
> Vitta data eſt.

Sed redeo ad noſtrum.

* De quâ Capellam accipio l. I. De nup. Philol. Iuno quoque expurgatoriis ante ſplendente vrnâ addiderat crinibus ſociale vinculum.

C

IVSTI LIPSI AD LIB. IV. ANNALIVM EXCVRSVS.

A.

PAG. 124.

D ROMVLI *lege, matrona adulterij rea, marito permiſſa cognatiſque. Ij, vti viſum, multabant, puniebant: Sed vtrúmne morte? Puto, verecundè contra virum doctum, licuiſſe. Ex Dionyſio, qui lege regiâ maritum conſtituit* κύριον τοῦ μεγέθους τῆς τιμωρίας, arbitrum magnitudinis pœnæ. *Ex iure ipſo. quia mulier quæ iuxta ſacratas* Romuli *leges nupta, ita in manu viri, vt proles in patris. Ex Tacito: apud quem* Plautius, priſco inſtituto, de capite famáque coniugis, propinquis coram, cognouit, & inſontem nuntiauit. *At, capite famaque. Si in ſuperſtitionis crimine marito id iuris: credo & in adulterij. In eas quæ ſacris Bacchanalium inceſtu vſæ, cognati maritique intra domos animaduerterunt, aiunt Liuius & Valerius: nec dubito, quin ea animaduerſio ad caput pertinuerit. Denique Egnatius quiſpiam vxorem, quòd vinum bibiſſet, fuſti interemit, idque factum non modò accuſatore, ſed etiam reprehenſore caruit: quidni idem iuris in grauiori culpâ ſit? Ar-*

Diſputatio de adulterij pœnâ.

gumentum à Catone non petam, qui ait: In adulterio vxorem tuam ſi prehendiſſes, impunè A necares. *Vanum enim. & pertinere tantùm videtur ad deprehenſam. Tamen hoc fateor, eo ſeuero iure perquàm rarò maritos vſos: moribuſque receptum videtur, vt adulteram apud cognatos conuictam domo ſaltem exigerent, mulctarentque dote. Id ius (ſiue mos fuit) Plautus indicat Amphitruone:*

Adulteræ domo exactæ, & dote priuatæ.

> Quid ſi adduco tuum cognatum huc, à naui Naucratem,
> Qui mecum vnà vectu'ſt, vnà naui: atque is ſi denegat
> Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquum eſt fieri?
> Numquid cauſſam dicis, quin te hoc multem matrimonio?

Et reſpondet mulier, Si deliqui, nulla cauſſa eſt. *Et clarè Valerius lib.* VIII. *cap.* II. Cùm C. Titinius Minturnenſis Fanniam vxorem, quam impudicam de induſtriâ duxerat, eo crimine repudiatam ſpoliare dote conaretur. *Portius Latro, contra adulteram:* Illud, iudices, mihi tormento eſt, quòd notata iudicio vero, vt multiplicatam dotem perdat; plus tamen ex quæſtu habet, plus habitura eſt, quàm quantum damnatæ perdendum eſt. *Hæc antiquitus obtinuiſſe videntur. quibus addo: Si mariti cognatíque diſſimulabant, aut, vt* B *Liuij verbis vtar, idoneus in priuato ſupplicij exactor nemo erat: non rarò, publico iudicio, perſequebatur id crimen magiſtratus. Et præſertim Ædilis. ac damnatos damnataſque apud populum reperio pecuniariâ multâ, imò exſilio interdum. Exempla adduxi * ſuprà, de Viſtiliâ: & nunc non repono. Adde è Valerio de Cn. Sergio Silo,* cui promiſſorum matrifamiliæ nummorum gratiâ dies ad populum dicta, damnatuſque. *lib.* VI. *Nec plura reperio priſco æuo. Lex Iulia ſecuta eſt, ferente Auguſto. Pœna eius in volumine Digeſtorum, quod miremur, non expreſſa: & ideò ſeiram inter ſe reciprocant viri docti. Capitalem eam fuiſſe plures ſenſerunt, deterioreſque: Relegationem tantùm, pauci boniique. Et hercle non fuit mors. * Ex Taciti verbis libro* III. *de Iuliâ filiâ, neptique:* Adulteros earum morte aut fugâ puniuit. *ſtatimque addit, culpans Auguſtum:* clementiam maiorum ſuaſque ipſe leges egrediebatur. *Nam intellegit Iulias leges. Ne exſilium quidem, ex eodem loco: ſic enim interpretor, fugam. & ex hoc, qui in manibus: vbi Tiberius contra legem Iuliam, ſeueritatem pertinaciter amplexus, Aquiliam exſilio damnat. Exſilium intellego, perpetuum, quod ſit vice deportationis. Eſto igitur Relegatio. Facit huc illud Taciti de Viſtiliâ,* Eaque in inſulam Seriphon abdita eſt. *id eſt, in inſulam relegata. & paullò* C *clementius de Manlio, relegatione ſimplici:* Adultero Manlio Africâ atque Italiâ interdictum. *Iuuat aliquid illud Ouidij, qui ob adulterium damnatus:* Namque relegatus, non exſul dicor. *Et rationes quædam ex iure ſcripto: quas pete à Cuiacio l.* VI. *Obſeruat. cap.* XI. *Nodus aliquis eſſe poſſit in Iuriſconſulti verbis ad l. Iuliam:* Adulterij damnatam ſi quis duxerit vxorem, lege eâdem tenetur. *quod tollere videtur relegationem. Et in verbis Portij Latronis, quæ ſuprà: è quibus mulcta dotis ſaltem erui poteſt, & infamiæ nota. Portius autem poſterior Iulia lege. Dicam verè, parum certa res eſt: & exempla relegationis quæ in hiſtoriâ in perſonis eximiis, videri poſſunt à ſeueritate Principum, non à lege: aliudque ſeruatum fortaſſe in beniꝰnum vulgo. Ni fuiſſet; non illæ tam frequentes eſſent de adulteriis apud ſcriptores id æui querelæ. Seneca audet ſcribere:* Numquid iam vllus adulterio pudor eſt? poſtquam eò ventum eſt, vt nulla maritum habeat, niſi vt irritet adulterum. *aliaque paſſim reperies in eam ſententiam; parum probabilia, ſi relegatio & fuga, adulterij pœna. Quidquid eius eſt: capitale poſteà id crimen factum, vt ex Apuleio notat idem Cuiacius: cui adde Arnobium libro* IV. Adulteria D tamen legibus vindicant, & capitalibus adficiunt eos pœnis, quos in aliena comprehenderint fœdera genialis ſe lectuli expugnatione ieciſſe. *Et gladio animaduerterunt non in adulteros modò, ſed omnes impudicos ſtupratoreſque, VVandalicæ leges, vt legi apud Saluianum l.* VII. Addiderunt quoque hoc ad libidinem comprimendam, ſeueras pudicitiæ ſanctiones decretorum, gladio impudicitiam coërcentes.

Magiſtratus accuſabant adulteras. Et præterꝰtim Ædiles.

* In lib. II. Annal.

Quæ pœna legis Iuliæ.

Non fuit capitalis.

* Velim conſiderari Suetonij etiam locum in Aug. cap. V. vbi grauiorem adulterij pœnam nominat.

Relegatio fuit.

Aut fortaſſe tantùm mulcta dotis, cum infamiæ notâ.

Adulteriorum crebritas.

Poſteà tamen pœna capitis indicta.

Gladij pœna ex legibus VVandalicis.

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM V. ANNALIVM
EXCVRSVS.

A.

PAG. 139.

ACTA *Senatus vocabant, commentarios* (ὑπομνήματα *vertunt Græci*) *quibus breuiter inſcriptum quidquid apud patres diceretur, agereturque. Tantum apud* B *patres. Origo eorum, vt videtur, à Iulio Cæſare: qui Conſul,* Inito honore, primus omnium inſtituit, vt tam Senatus, quam populi diurna acta conficerentur, & publicarentur. *Confectio manſit: publicatio abrogata ab Auguſto. Suetonius cap.* XXXVI. Auctor & aliarum rerum Senatui fuit: in quîs ne acta Senatus publicarentur. *Conficiebat ea quiſpiam è Senatu: ſcilicet ne arcana patrum ſciret non è patribus. Colligimus ex Tacito hîc, qui Iunium hunc Ruſticum Senatorem oſtendit infrà:* Quod fraude vnius Senatoris eluſa maieſtas imperatoria eſſet. *Et Spartiano. qui Hadriano munus hoc tribuit poſt Quæſturam.* Poſt Quæſturam, *ait*, acta Senatus curauit. *cumque vocabant A curâ actorum, vel, Ab Actis Senatus. Lapis vetus*, C. PORCIO. C. F. QVIR. X. VIRO. STLITIB. IVDICAND. ADIECTO. INTER. QVAESTOR. AB. ACTIS. SEN. *Conficiebat dixi Senator: ſiue præerat conficiendis. cui tamen adiuncti ſcribæ cenſualeſque, quos à re Actuarios item dicebant. Capitolinus Senatuſconſultum Tacitum ita deſcribit*, vt non ſcribæ, non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent: Senatores exciperent, Sena- C tores omnia officia cenſualium ſcribarumque complerent, nequid fortè proderetur. *Cenſuales illa ætas dixit, librarios, ſcribas, tabellioneſque. Inde titulus in Codice lib.* X. *conceptus*, De tabulariis, ſcribis, logographis, & cenſualibus: *inde & Cenſuale officium, haud abſimili ſenſu, l.* XVIII. C. *De teſtamentis. Eaque mente Tertullianus Apol. cap.* XX. Græcorum cenſuales conferendi. * *Actuarij qui excipiunt ſcribuntque, vt Iulio Suetonij cap.* LV. *Senecæ epiſt.* XXIII. Non quidem hæc quæ alienis verbis commodatur, & actuarij vice fungitur: *& Gloſſis Græcis*, ὑπομνηματογράφος, Actuarius, Memoralius. *Qui non in vrbe ſolùm, ſed in prouinciis militiaque. Actuarij in militiâ, lib.* V. C. *De erogatione militar. annonæ. Et Spartiano:* Ipſe quòd matrimoniis militum & militarium corrumpendis operam daret, à quodam Actuario cuius vxorem ſtuprauerat percuſſus eſt. *Quos eleganter & cum affectu deſcribit Victor in Gallieno:* Actuarij, *inquit*, genus hominum nequam, venale, callidum, ſeditioſum, habendi cupidum, atque ad parrandas fraudes velandaſque quaſi ab naturâ factum, annonæ dominans: eoque vtilia curantibus & fortunis aratorum D infeſtum: prudens in tempore his largiendi, quorum vecordiâ damnoque opes contraxerit. *Satis de Actis Senatus: venio ad populi. Ea dicta Publica acta, Suetonio in Tiberio cap.* V. *& aliàs paſſim. Item Diurna, quia in dies conficerentur, Tacito lib.* XVI. *&* XIII. *Item Vrbana. Sæpiùs etiam* ἁπλῶς *Acta*, κατ' ἐξοχήν. *Iis continebantur res rationeſque populi, iudicia publica, ſupplicia, comitia, ædificia, natiuitates, illuſtres mortes, matrimonia, diuortia. De iudiciis ſuppliciiſque admonuit Ammianus libro* XXII. Et acta ſuper eo geſta non ſine magno legebantur horrore, cùm id voluminis publici contineret exordium: Conſulatus Tauri & Florentij, inducto ſub Præconibus Tauro. *Vbi & formam aliquam ſeruabis conficiendorum Actorum. De ædificiis, Tacitus lib.* XIII. Nerone II. L. Piſone Coſ. pauca memoriâ digna euenêre. niſi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus, quîs molem Amphitheatri Cæſar exſtruxerat, volumina implere: cùm ex dignitate populi Rom. repertum ſit, res illuſtres annalibus, talia diurnis vrbis actis mandare. *De natiuitatibus Sueto-*

Acta Senatus.
Et confecit primus Cæſar aut certè publicauit. Suet. cap. XX.
Præerat conficiendis Senator.
Officium ab actis Senatus.
Scribæ actorum & Cenſuales.
* Ineptè Velius Longus Actuary, diuerſis actibus occupati. Actary. ſcriptores tantum dicuntur alterum.
Actuarij in militiâ.
Acta publica.
Diurna.
Vrbana.
Materies eorum.
Forma conficiendi.
Natiuitates in actis.

Suetonius ſæpè: qui plerumque argumenta ſibi ſumit de die cuiuſque principis natali, ex Actis, vt Tiber cap. V. *Cal. cap.* IX. *Origo eius inſtituti à Seruio Tullio, qui vt numerum ſciret naſcentium, morientium, virorum; adinuenit, Vti propinqui natá prole certum aliquem nummum in ærarium Iunonis Lucinæ inferrent: idem aliquo mortuo, in Veneris Libitinæ: & ſumente quopiam virilem togam, in Iuuentutis. Exoleuiſſe is mos videtur, ſed in pueris natis retraxit Auguſtus: eaque adnotatio in Actis cum curá habita, vtique poſt Iulias Papiaſque leges. Iuuenalis,* A

Seruij inſtitutum.

—— Tu libris actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri ——

Profeſſio apud acta.

Apuleius: Parct natum ſibi filium ceterorum more profeſſus eſt. *Scæuola* LXXVIII. *De probationib.* Mulier grauida repudiata, abſente marito filium enixa, vt ſpurium in actis profeſſa eſt. *Capitolinus in Gordianis:* Filium Gordianum nomine Antonini & ſigno illuſtrauit, cùm apud Præf. ærarij, more Romano, profeſſus filium, publicis actis eius nomen inſereret. *Non fallet te idem Capitolinus in M. Aurelio, qui ita de hac profeſſione diſſerit, quaſi ille inuenerit primus.* Inter hæc, *inquit,* liberales cauſſas ita muniuit, vt primus iuberet apud Præfectos ærarij Saturni vnumquemque ciuium natos liberos profiteri, intra tertium diem nomine impoſito. *Quod aliter eſt: ſed addidit quædam, immutauitque.* B

Cautè legendus Capitolinus.

De matrimoniis diuortiiſque, clarum eſt in acta relata fuiſſe propter præmia pœnaſque legum. Imò etiam ante Iuliam, Papiamque. Cælius ad Ciceronem, Paulla Valeria, (*ſcribo,* Valerij, *id eſt, coniunx*) ſoror Triarij diuortium ſine cauſſâ fecit. Nuptura eſt D. Bruto: * nondum retulerat. *Retulerat, ſcilicet in Acta. Seneca De Beneficiis:* Quia verò nulla iam ſine diuortio acta ſunt, quod ſæpè audiebant, facere didicerunt. *Et ad matrimonia pertinet verſus Iuuenalis,*

Diuortia in Actis.
Cicero correctus & explicatus
* Falſum tamen legit, mundum, de quo etiam cogito.

Fient iſta palàm, cupient & in acta referri.

Vbi repoſita Acta

Hæc Acta à ſcribis tabellariiſque confecta videntur, & ad * *Atrium Libertatis in Tabulario adſeruata. Liuius* XLIII. Cenſores extemplò in atrium Libertatis aſcenderunt, & ibi ſignatis tabellis publicis, clauſoque tabulario, & dimiſſis publicis ſeruis. *Cui vetus inſcriptio Curatores tamen quoſdam adſignat,*

* Sive etiam ad ædem Nympharũ. ex Cicerone. pro Milone.
Tabularium.

C. CALPETANVS. STATIVS
SEX. METRORIVS C
M. PERPENNA. LVRCO
T. SARTIVS. DECIANVS
CVRATORES. TABVLARIOR.
PVBLICORVM. FAC. CVR.

Præfecti ærario tabulas publicas adſeruabant.

At ex Taciti XIII. *colligas curam eam Quæſtorib. fuiſſe aut ærarij Præfectis.* Princeps, *inquit,* curam tabularum publicarum à Quæſtoribus ad Præfectos tranſtulit. *Eoque facit quòd M. Aurelius Profeſſiones infantium rettulit ad Ærarij præfectos. Tabularij mentio etiam Ciceroni, pro Rabirio perduellionis reo: Virgilioque* II. *Georg.*

—— aut populi tabularia vidit.

Vbi Seruius quædam. Lampridius in Alexandro referre videtur Actorum confectionem ad Præfect. vrbis: Fecit Romæ, *inquit,* curatores vrbis XIV. ſed exconſulares viros, quos audire negotia vrbis iuſſit, vt omnes aut magna pars adeſſent, cùm Acta fierent. *Sed intellegit iudiciaria acta. Fuerunt & Regiſtra quædam publica, præter hæc Acta. de quibus Vopiſcus in Probo:* Vſus ſum etiam Regiſtris ſcribarum porticus Porphyreticæ, Actis etiam Senatus, ac populi. *Perierant hæc publica acta* (χρήματα δημόσια *appellat Dio*) *quà vetuſtate, quà incendio: ſed reparauit primo principatu ſuo Tiberius, tribus Senatoribus ad deſcribendum conquirendumque delectis. Adi Græcum eum ſcriptorem lib.* LVII. *in actis anni* DCCLXIX. *Dixi iſta vberiùs, & præter rem, vt conſtaret in parte iuuentuti, quæ eſſent illa Acta, quorum teſtimonio toties noſter aliique in memoriá rerum vſi: quæque habita ſemper hiſtoriæ materia & ſeges.* D

Regiſtra publica.
Acta reparata à Tiberio.
Acta, materia hiſtoricorum.

IVSTI

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM VI. ANNALIVM
EXCVRSVS.

A.

PAG. 143.

B OLIM *qui damnati grauioris criminis, puta Maieſtatis, Perduellionis, Tyrannidis: non ipſi ſolùm adflicti & perditi, ſed nomen & memoria eorum. Deterrere omnes à culpâ ſimili volebant, non pœnæ modò, ſed ignominiæ metu. Itaque hæc duo ferè vſurpata: vt nomen deleretur, vt Effigies tolleretur. De nomine, Cicero Philip.* XIV. *cùm Antonij nomen è Faſtis ſublatum decreto Senatus eſſet*: Cuius totus conſulatus eſt ex omni monumentorum memoriâ reuulſus. *Noſter lib.* II. Nomen Piſonis radendum Faſtis cenſuit. *Lampridius in Eligabalo*: Nomen Antonini eraſum eſt, Senatu iubente. *Radebant igitur: ſed & ſæpè contenti erant per dedecus oblinere aut lutare. Lampridius Eligabalo*: Miſit qui & in caſtris ſtatuarum eius titulos luto tegerent, vt fieri ſolet de Tyrannis. *Euſebius pulchrè Eccl. Hiſtor, lib.* IX. *cap. vlt. de Maxentio*: Γραφαί τε ὅσαι εἰς τιμὴν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ παίδων κατὰ πᾶσαν ἀνέκειντο πόλιν, αἱ μὲν ἐξ ὕψους εἰς ἔδαφος ῥιπτούμεναι συνετρίβοντο, αἱ δὲ τὰς προσόψεις ἠχρειοῦντο, σκοτεινῷ χρώματι καταμελανούμεναι: Inſcriptiones etiam & tituli, quicumque honori eius aut liberorum per ſingulas vrbes poſiti erant, partim è ſublimi in terram detracti confractique ſunt; partim vt videntibus inutiles fierent, obſcuro quodam colore obducti & nigrefacti. *Ac de effigie fractâ & abolitâ; Ambroſius*: Vide quemadmodum in ciuitatibus bonorum Principum imagines perſeuerent, deleantur tyrannorum. *Capitolinus in Gordianis*: Statuas Maximini deiecerunt, imagines perfregerunt, nomen publicitus eraſerunt. *Liuius de Athenienſibus*: Rogationem extemplo tulerunt, vt Philippi ſtatuæ, imagines omnes nominaque earum, tollerentur delerenturque. *Iuuenalis*:

Pœnæ in damnatos.

Nomen tollebant.

Oblinebant.

C

Effigiem frangebant.

> Frangendâ miſeram funeſtat imagine gentem.

Euſebius loco quem dixi: Ἀνδριάντες τε ὁμοίως ὅσοι εἰς τὴν αὐτοῦ τιμὴν ἐξανέστησαν, ὡσαύτως ῥιπτούμενοι συνετρίβοντο, γέλως καὶ παιδιὰ τοῖς ἐνυβρίζειν καὶ ἐμπαροινεῖν ἐθέλουσιν ἐκκείμενοι: Statuæ etiam quotquot in honorem illius fuerant erectæ, ſimiliter deiectæ & protritæ ſunt: ac ludibrio & irriſui expoſitæ omnium qui iniuriâ & ignominiâ afficere eas vellent. *Ratio autem iſta abolendi duplex. Prior, vt modeſtè id fieret, & per magiſtratum ſubmouerentur è publico conſpectu Cicero in Verrem* IV. Centuripinorum Senatus decreuit, vt quæ ſtatuæ C. Verris ipſius & filij eſſent, eas Quæſtores demoliendas locarent, dumque ea demolitio fieret, Senatores non minus XXX. adeſſent. *Suetonius Domitiano*: Senatus ſcalas inferri, clypeoſque & imagines eius coràm detrahi & affligi ſolo iuſſit. *Altera, vt per impetum, & tota res permitteretur furori cuidam plebeio. Tum receptum, laqueos ſtatuis altioribus inicere, atque ita detrahere. Iuuenalis*:

Aliquando per decretum.

D

Aliàs per impetum.

> —— deſcendunt ſtatuæ, reſtemque ſequuntur.

Seneca, ſeu quis alius, in Octauiâ: de ſtatuis Poppææ:

> —— membra per partes trahunt
> Deducta laqueis.

Seneca correctus.

Ita enim rectè illic legimus, non Diducta. *Plinius graphicè hoc totum depingit, Panegyrico*: Ergo iſtæ quidem ęreę & paucæ manent manebuntque quamdiu templum ipſum: illæ autem aureæ & innumerabiles, ſtrage & ruinâ publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere ſolo ſuperbiſſimos vultus, inſtare ferro, ſæuire ſecuribus, vt ſi ſingulos ictus ſanguis dolorque ſequeretur. Nemo tam temperans gaudij feræque (*velim ſcribi*, ſeruſque)

Et Plinius.

que) lætitiæ, quin inſtar vltionis videretur cernere laceros artus, truncata membra, poſtremò truces horrendaſque imagines abiectas (*lege*, obiectas) excoctáſque flammis, & ex illo terrore & minis, in vſum hominum ac voluptates ignibus mutarentur. A *Mos autem hic damnandi imagines ſanè antiquus. Ex Cicerone colligo, pro C. Rabirio:* Sext. Titius, quòd habuit imaginem L. Saturnini domi ſuæ, condemnatus eſt. *Ubi & hoc vides, culpæ fuiſſe vel priuatim damnatorum imagines habere. Qua mente illud Taciti ſcriptum, lib. XI.* Ac primùm in veſtibulo imaginem patris Silij Sc^to abolitam demonſtrat. *Pulchrè Ambroſius Officior. lib. I. cap. XLIX.* Si tyranni aliquis imaginem habeat, nónne obnoxius eſt damnationi?

Quàm vetus id inſtitutum.

Nefas habere eiuſmodi imagines.

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM XI. ANNALIVM, B
EXCVRSVS.

PAG. 176.

A.

PAGINA PRIMA.

Orationis Claudij fragmentum.

MAE RERVM NOSTR. ....
EQVIDEM. PRIMAM. OMNIVM. ILLAM. COGITATIONEM. HOMINVM. QVAM. MAXIME. PRIMAM. OCCVRSVRAM. MIHI. PROVIDEO. DEPRECOR. NE. QVASI. NOVAM. ISTAM. REM. INTRODVCI. EXHORRESCATIS. SED. ILLA. POTIVS. COGITETIS. QVAM. MVLTA. IN. HAC. CIVITATE. NOVATA. SINT. ET. QVIDEM. STATIM. AB. ORIGINE. VRBIS. NOSTRAE. IN. QVOT. C FORMAS. STATVSQVE. RES. P. NOSTRA. DIDVCTA. SIT. QVONDAM. REGES. HANC. TENVERE. VRBEM. NE. TAMEN. DOMESTICIS. SVCCESSORIBVS. EAM. TRADERE. CONTIGIT. SVPERVENERE. ALIENI. ET. QVIDAM. EXTERNI. VT. NVMA. ROMVLO. SVCCESSERIT. EX. SABINIS. VENIENS. VICINVS. QVIDEM. SED. TVNC. EXTERNVS. VT. ANCO. MARCIO. PRISCVS. TARQVINIVS. PROPTER. TEMERATVM. SANGVINEM. QVOD. PATRE. DEMARATO. CORINTHIO. NATVS. ERAT. ET. TARQVINIENSI. MATRE. GENEROSA. SED. INOPI. VT. QVAE. TALI. MARITO. NECESSE. HABVERIT. SVCCVMBERE. CVM. DOMI. REPELLERETVR. A. GERENDIS. HONORIBVS. POSTQVAM. ROMAM. MIGRAVIT. REGNVM. ADEPTVS. EST. HVIC. QVOQVE. ET. FILIO. NEPOTIVE. EIVS. NAM. ET. HOC. INTER. AVCTORES. DISCREPAT. INCERTVS. SERVIVS. TVLLIVS. SI. NOSTROS. SEQVIMVR. CAPTIVA. NATVS. OCRESIA. SI. TVSCOS. CAELI. QVONDAM. VIVENNAE. SODALIS. FIDELISSIMVS. OMNISQVE. EIVS. CASVS. D COMES. POSTQVAM. VARIA. FORTVNA. EXACTVS. CVM. OMNIBVS. RELIQVIS. CAELIANI. EXERCITVS. ETRVRIA. EXCESSIT. MONTEM. CAELIVM. OCCVPAVIT. ET. A. DVCE. SVO. CAELIO. ITA. APPELLITATVS. MVTATOQVE. NOMINE. NAM. TVSCE. MASTARNA. EI. NOMEN. ERAT. ITA. APPELLATVS. EST. VT. DIXI. ET. REGNVM. SVMMA. CVM. REI. P. VTILITATE. OPTINVIT. DEINDE. POSTQVAM. TARQVINI. SVPERBI. MORES. INVISI. CIVITATI. NOSTRAE. ESSE. COEPERVNT. QVA. IPSIVS. QVA. FILIORVM. EIVS. NEMPE. PERTAESVM. EST. MENTES. REGNI. ET. AD. CONSVLES. ANNVOS. MAGISTRATVS. ADMINISTRATIO. REIP. TRANSLATA. EST.

QVID.

A QVID. NVNC. COMMEMOREM. DICTATVRAE. HOC. IPSO. CONSVLARI. IMPERIVM. VALENTIVS. REPERTVM. APVD. MAIORES. NOSTROS. QVO. IN. ASPERIORIBVS. BELLIS. AVT. IN. CIVILI. MOTV. DIFFICILIORE. VTERENTVR. AVT. IN. AVXILIVM. PLEBIS. CREATOS. TRIBVNOS. PLEBEI. QVID. A. CONSVLIBVS. AD. DECEMVIROS. TRANSLATVM. IMPERIVM. SOLVTOQVE. POSTEA. DECEMVIRALI. REGNO. AD. CONSVLES. RVRSVS. REDITVM. QVID. IMP. .:.:. VRIS. DISTRIBVTVM. CONSVLARE. IMPERIVM. TRIBVNOSQVE. MILITVM. CONSVLARI. IMPERIO. APPELLATOS. QVI. SENI. ET. SAEPE. OCTONI. CREARENTVR. QVID. COMMVNICATOS. POSTREMO. CVM. PLEBE. HONÓRES. NON. IMPERI. SOLVM. SED. SACERDOTIORVM. QVOQVE. IAM. SI. NARREM. BELLA. A. QVIBVS. COEPERINT. MAIORES. NOSTRI. ET. QVO PROCESSERIMVS. VEREOR. NE. NIMIO. INSOLENTIOR. ESSE. VIDEAR. ET. QVAESISSE. IACTATIONEM. GLORIAE. PROLATI. IMPERI. VLTRA. OCEANVM. SED. ILLOC. POTIVS.
B REVERTAR. CIVITATEM.

PAGINA SECVNDA.

.:.:.:.:.:.:.:.:.:.:.:.:. SANE .:.:.:.:.:.:.:.:.:.:.:.:.
NOVO. .:.:.:.:.:. DIVVS. AVG. .:.:.:.:.:.:. NO. .:.:.:.:.:.
LVS. ET. PATRVVS. TI. CAESAR. OMNEM. FLOREM. VBIQVE. COLONIARVM. AC. MVNICIPIORVM. BONORVM. SCILICET. VIRORVM. ET. LOCVPLETIVM. IN. HAC. CVRIA ESSE. VOLVIT. QVID. ERGO. NON. ITALICVS. SENATOR. PROVINCIALI. POTIOR? EST. IAM. VOBIS. CVM. HANC. PARTEM. CENSVRAE. MEAE. APPROBARE. COEPERO. QVID. DE. EA. RE. SENTIAM. REBVS. OSTENDAM. SED. NE. PROVINCIALES. QVIDEM. SI. MODO. ORNARE. CVRIAM. POTERINT. RECIPIENDOS. PVTO.

C ORNATISSIMA. ECCE. COLONIA. VALENTISSIMAQVE. VIENNENSIVM. QVAM. LONGO. IAM. TEMPORE. SENATORES. HVIC. CVRIAE. CONFERT. EX. QVA. COLONIA. INTER. PAVCOS. EQVESTRIS. ORDINIS. ORNAMENTVM. L. VESTINVM. FAMILIARISSIME. DILIGO. ET. HODIEQVE. IN. REBVS. MEIS. DETINEO. CVIVS. LIBERI. FRVANTVR. QVAESO. PRIMO. SACERDOTIORVM. GRADV. POST. MODO. CVM. ANNIS. PROMOTVRI. DIGNITATIS. SVAE. INCREMENTA. VT. DIRVM. NOMEN. LATRONIS. TACEAM. ET. ODI. ILLVD. PALESTRICVM. PRODIGIVM. QVOD. ANTE. IN. DOMVM. CONSVLATVM. INTVLIT. QVAM. COLONIA. SVA. SOLIDVM. CIVITATIS. ROMANAE. BENEFICIVM. CONSECVTA. EST. IDEM. DE. FRATRE. EIVS. POSSVM. DICERE. MISERABILI. QVIDEM. INDIGNISSIMOQVE. HOC. CASV. VT. VOBIS. VTILIS. SENATOR. ESSE. NON. POSSIT.

TEMPVS. EST. IAM. TI. CAESAR. GERMANICE. DETEGERE. TE. PATRIBVS.
D CONSCRIPTIS. QVO. TENDAT. ORATIO. TVA. IAM. ENIM. AD. EXTREMOS. FINES. GALLIAE. NARBONENSIS. VENISTI.

TOT. ECCE. INSIGNES. IVVENES. QVOT. INTVEOR. NON. MAGIS. SVNT. PAENITENDI. SENATORES. QVAM. PAENITET. PERSICVM. NOBILISSIMVM. VIRVM. AMICVM. MEVM. INTER. IMAGINES. MAIORVM. SVORVM. ALLOBROGICI. NOMEN. LEGERE. QVOD. SI. HAEC. ITA. ESSE. CONSENTITIS. QVID. VLTRA. DESIDERATIS. QVAM. VT. VOBIS. DIGITO. DEMONSTREM. SOLVM. IPSVM. VLTRA. FINES PROVINCIAE. NARBONENSIS. IAM. VOBIS. SENATORES. MITTERE. QVANDO. EX. LVGDVNO. HABERE. NOS. NOSTRI. ORDINIS. VIROS. NON. PAENITET. TIMIDE. QVIDEM. P. C. EGRESSVS. ADSVETOS. FAMILIARESQVE. VOBIS. PROVINCIARVM. TERMINOS. SVM. SED. DESTRICTE. IAM. COMATAE. GALLIAE.

CAVSA. AGENDA. EST. IN. QVA. SI. QVIS. HOC. INTVETVR. QVOD. A BELLO. PER. DECEM. ANNOS. EXERCVERVNT. DIVOM. IVLIVM. IDEM. OPPONAT. CENTVM. ANNORVM. IMMOBILEM. FIDEM. OBSEQVIVMQVE. MVLTIS. TREPIDIS. REBVS. NOSTRIS. PLVSQVAM. EXPERTVM. ILLI. PATRI. MEO. DRVSO. GERMANIAM. SVBIGENTI. TVTAM. QVIETE. SVA. SECVRAMQVE. A. TERGO. PACEM. PRAESTITERVNT. ET. QVIDEM. CVM. AD. CENSVS. NOVO. TVM. OPERE. ET. INADSVETO. GALLIIS. AD. BELLVM. AVOCATVS. ESSET. QVOD. OPVS. QVAM. ARDVVM. SIT. NOBIS. NVNC. CVM. MAXIME. QVAMVIS. NIHIL. VLTRA. QVAM. VT. PVBLICAE. NOTAE. SINT. FACVLTATES. NOSTRAE. EXQVIRATVR. NIMIS. MAGNO. EXPERIMENTO. COGNOSCIMVS.

IVSTI LIPSI B
AD LIBRVM XII. ANNALIVM
EXCVRSVS.

P.187.

A.

D*E Criſpo Paſſieno lubet paullò ampliùs adtexere, illuſtri cum primis viro & oratore. & maximè ea quæ Scholiaſtes vetus Iuuenalis curioſè retulit ad verſum Satyræ IV.* —— venit & Criſpi iucunda ſenectus.

Criſpus, *inquit*, municeps Viſellienſis, tirocinio ſuo, in Senatu ita cœpit: C * Patres conſcripti, & tu Cæſar. propter quod ſimul oratione (*malim* orationem, *vt duplex cauſſa laudis fuerit, & Libertas & Eloquentia*) pleniſſimè à Tiberio conlaudatus, plurimas ſpontè cauſſas apud * C. V. egit. pro quâ re in Baſilicâ Iuliâ eius ſtatua poſita eſt. Conſulatus duos geſſit. Vxores habuit duas, primam Domitiam, deinde Agrippinam; illam amitam, hanc matrem Neronis Cæſaris. Poſſedit bis mille ſeſtertia. (*ſcribo*, bis millies ſeſtertiûm: *quia homo prædiues, & Suetonius ait Neronem hereditate eius ditatum.*) Omnium Principum gratiam adpetiuit, ſed præcipuè Cæſaris (*excidit nota prænominis C. id eſt*, Caij. *nam hunc intellegit*) quem iter facientem ſecutus eſt pedibus. Hic nullo audiente à Nerone interrogatus (*à Nerone? imò verò à* Caio, *in quem ſcelus hoc inceſti competit. niſi mauis*, Hic illo audiente, à Nerone inter: *eâ mente, vt Caio præſente, à quopiam Nerone, qui adularetur fœdo Principi & ſimul huic inſidiaretur, ſit rogatus.*) Habeténe, ſicut ipſe, cum ſorore germanâ conſuetudinem? Nondum, inquit, quantumuis decenter & cautè. ne aut negantem eum argueret, aut adſentientem ſibimet D mendacio dehoneſtaret. (*corrigo*, ne aut negando eum arg. aut adſentiendo ſemet dehon.) Periit per fraudem Agrippinæ, quam heredem reliquerat, & funere publico elatus eſt. *Scita narratiuncula: quam tamen ego ad Paſſienum hunc traho, auctore eius valdè inuito. Nam ille (dormiit, an ſtertuit?) refert ad Criſpum, qui ſub Domitiano. Atqui Vibius ille nomine fuit: nec quadrantis eum re aut æuo, quæ hîc dicta. Mira incuria Scholiaſtæ, aliàs docti. Sed & noſter amicus, cur reſcribit* municeps Vercellenſis? Εὐλόγως *ad Vibium illum, fateor: at non ad Paſſienum. Quamquam Viſelliæ municipium etiam mihi ignotum: An* Vitellienſis? *an* Vicellienſis? *quæ loca Italiæ reperies. De morte autem hominis, quod Hieronymus ecce Chronica, eam Principe Caligulâ ponit, anno eius ſecundo:* Paſſienus filius, fraude hereditatis ſuæ necatur. *ſanè falſum eſt. conſtat enim ſub initia Claudij obiiſſe, ex Suetonij Nerone capite* VI. *Itaque traiectitia ea nota Hieronymi, vt in Chronico illo multa. ſed & emendanda ſic:* fraude here-

* *Propoſuit Patres Principe, ſanè quàm liberè in ſeruitute.*
* *Interpretare* Centum viros.

A heredis ſuæ. *Agrippina enim illi heres, & per eius fraudem, vt diſertè in Scholiaſtæ extremis hîc verbis legis, periit. Fuit & Paſſienus pater, Senecæ nominatus lib.* II. *Controuerſ.* V. *Ad quem pertinere cenſeo Velleij verba libro* II. Triumphalia ornamenta ex Africâ ei tribuentis: *idque ſub Auguſto.*

B.

P. 206.

IN *prouincias Cæſaris olim Legati aut Proprætores miſſi. in prouincias dico maiores. Nam quædam minores nec tantæ rei, Procuratores ſaltem acceperunt. Quorum præcipuum ac proprium munus; vt reditus ac tributa colligerent, aliaque quæ ad fiſcum: ſed quoniam, nullo alio Præſide, res ſæpè cogebat ius inter prouinciales dici, etiam in re criminum; factum vt iuriſdictionem aliquam ſibi ſumerent, Præſidum exemplo. Id Procuratorum genus, notæ & diſcriminis cauſſâ, dicti paſſim in libris legum, Procuratores vice Præſidis, aut cum poteſtate. vt lib.* II. *C. De pœnis.* l. III. *C. Vbi cauſſ. fiſc.* l. IV. *C. Ad leg. Flau. de plag. Dixi, iuriſdictionem ſumerent. reuerà*

Prouinciæ minores ſolis Procuratoribus rectæ. Iis peculiarim iura dicere auſi.

Procuratores vice Præſidis.

B *enim non habebant. Equites quoniam erant aut liberti. Tacitus in vitâ Agricolæ:* Vtrumque auum habuit procuratorem Cæſarum, quæ equeſtris nobilitas eſt. *Dio l.* LIII. Καὶ τοὺς ἐπιτρόπους, *(non rectè interpres vertit Curatores)* οὕτω γὰρ τοὺς τάς τε κοινὰς προσόδους ἐκλέγοντας καὶ τὰ προστεταγμένα σφίσιν ἀναλίσκοντας ὀνομάζομεν, ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ἔθνη, τά τε ἑαυτοῦ καὶ τὰ τοῦ δήμου, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἱππέων, τοὺς δὲ ἐκ τῶν ἀπελευθέρων πέμπει. *id eſt:* Procuratores (ita enim appellamus eos qui publicos reditus colligunt, eroganrque) in omnes prouincias tam ſuas quàm populi Cæſar mittit, quoſdam ex equitibus, quoſdam è libertis. *Itaque nec iudicia nec acta eorum rata, vocarique poterant ad diſquiſitionem Principis aut Senatus: quoniam lege apud eos agi (vt ad rem, & ſollenniter loquar) nefas. apud magiſtratum ſolum populi Romani, próve magiſtratu actio legis fuit, vt Conſules, Proconſules, Prætores, Proprætores: qui omnes è Senatu. apud equites non fuit, multo minus apud libertos. Inter equites excipio vnum Præfectum Ægypti, apud quem, vt Tacitus notat, lege agi permiſit Auguſtus, decreto quodam ſingulari. Attamen procuratores iſti prouinciis præerant, & ius ſæpè in crimine & cauſſâ capitis dicebant. Exem-*

Procuratores ex equite, aut libertino.

Ideò iure ipſo acta eorum non rata.

Præfectus Aegypti, ſupra ceteros ius habuit.

C *plum in Pontio qui Iudææ procurator (non enim illi prouinciæ propriè Præſes) ſententiam tulit de capite noſtri capitis, Chriſti ſeruatoris: exempla in Petronio, Cumano, aliiſque vulgò apud Ioſephum. Idemque in certis minutis prouinciis factum, quibus regendis ſolus Procurator. quarum aliquot Tacitus recenſuit* I. *Hiſtor.* Duæ Maureraniæ, Rhætia, Noricum, Thracia, quæque aliæ Procuraroribus cohibentur. *& præter eas notabis Alpium maritimarum Procuratorem, item Ponti,* * *Epiri, pluresque. Hæc clara ſatis & certa. Ad hos Procuratores, Claudij, me iudice, accommodamus edictum, iubentis vt in prouinciis eorum decreta proinde rata ſint ac ſi ipſe ſtatuiſſet. Nam ad fiſcum ſolum ſi aptas: quid fiet communibus & latè conceptis Cornelij verbis?* Rerum, *inquit,* à procuratoribus ſuis iudicararum. *pariterque indefinitè extulit Tranquillus,* quæ procurarores ſui in iudicando ſtatuerent. *Adde ſubſequentem omnem Taciti orationem: videbis non aliud eum indignari, quàm quòd iuriſdictio communicata cum equitibus & libertis: de quo toties inter ordines olim certatum ſeditione aut armis erat. At procuratores qui rei familiari tantùm impoſiti, qui in prouinciis Proconſulum aut Legatorum: planè*

Iudæa Procuratores habuit, Syriæ attributa.

Aliquot Prouinciæ queis ſolus Procurator præfuit.

* *De Epiri procuratore loco Præſidis Arrian. in Diſſer. Epict. l.* III. *c.* IV. *vocat.* ἄρχοντα καὶ ἐπίτροπον.

D * *priuati erant, & inſigne in eos exemplum à Tiberio editum, de quo Dio:* Καπίτωνα δὲ τῆς Ἀσίας ἐπιτροπεύοντα εἰς τὸ συνέδριον ἐσήγαγε, καὶ ἐγκαλέσας αὐτῷ ὅτι στρατιώταις ἐχρήσατο, καὶ ἄλλα τινὰ ὡς ἀρχὴν ἔχων ἔπραξε, ἐφυγάδευσεν. Οὐ γὰρ ἐξῆν τότε τοῖς τὰ αὐτοκρατορικὰ χρήματα διοικοῦσι πλέον, οὐδὲν ποιεῖν ἢ τὰς νενομισμένας προσόδους ἐκλέγειν, καὶ περὶ τῶν διαφορῶν ἔν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ κατὰ τοὺς νόμους ἐξ ἴσου τοῖς ἰδιώταις δικάζεσθαι. *Et Tacitus:* Procurator Aſiæ Lucillius Capito accuſanre prouinciâ, cauſſam dixit, magnâ cum adſeueratione principis, non ſe ius niſi in ſeruitia & pecunias familiares dediſſe. quod ſi vim prætoris vſurpaſſet, manibuſque militum vſus foret, ſpreta in eo mandata ſua, audirent ſocios. *Planè ergo priuati. tunc quidem. Nam poſteà ius acceperunt* * *de fiſcali ſaltem pecuniâ cognoſcendi, vt præmonui. Idque Dio etiam adſignificans ait,* οὐ γὰρ ἐξῆν τότε. *Hi poſteriores Procuratores multi erant, & ſparſi per prouincias omnes: illi, pauciores dignioreſque. Dio excipuas habere Proconſulum prouincias videtur ab adminiſtratione Procuratorum. Addit enim ad verba libri* LIII. *quæ ſuprà,* πλὴν καθόσον τοὺς φόρους οἱ ἀνθύπατοι,

* Ante Claudiũ quidem. nam poſteà ampliatum & illorum ius.

* Etiam de lege Fabia, de plagiariis, ex conſtitutione Imp. M. Antonini. Vlpian. lib. IX. De off. Proconſ.

Ania Proconſulum prouinciis procuratores. Fuiſſe videri. Duplices in prouinciis quibuſdam reditus.

παρ' ὧν ἀρχόντων ἐκομίζετο. quaſi Proconſules reditus collegerint ipſi in prouinciis ſuis. Fallacia verba, quæ virum doctum nuper induxerunt, non me. Planiſſimè enim in Proconſulum etiam prouinciis procuratores. Dio ipſe docet, Ἐς πάντα, *inquiens,* ὁμοίως τά τε ἔθνη τὰ ἑαυτοῦ καὶ τὰ τοῦ δήμου. *id eſt,* in omnes gentes, tam quæ Cæſari quàm quæ populo adtributæ. *Atqui prouinciæ omnes populi, Proconſulum fuère. Vlpianus item de Off. proconſ.* Sanè, *inquit,* ſi fiſcalis pecuniaria cauſſa ſit, quæ ad procuratorem Principis reſpicit, melius fecerit ſi ſe abſtineat. *cuius vana & irrita monitio, ſi in Proconſulum prouinciis Procuratores nulli. Quæ ergo Dionis verborum vera mens? Non alia, quàm Procuratorem in aliis quidem prouinciis omnes reditus colligere, quia omnes Cæſaris fiſcique ſunt: at in Proconſularibus non omnes, quoniam* * *vectigalia quædam vetera ipſe Proconſul colligat in populi ærarium vſumque mittenda. Dictum ſatis, ſi addo; Procuratores ſolius rei, Rationales poſteà dictos, vt à prioribus illis diſtinguerentur. quoniam illi rempublicam etiam; hi ſolam priuatam tractabant, rationeſque pecuniæ principalis.* A

* *Quæ tamen videtur ſuſtuliſſe Theodoſius, & in fiſcum ſuum verti. Vide Symmachum l. x. ep. 1.*

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM XIII. ANNALIVM

EXCVRSVS.

P. 213.

A.

Ratio dandę teſſeræ.

FORMAM *dandæ teſſeræ petendæque in parte expreſſit Appianus* IV. *Ciuilium:* Καὶ ὁ Λεύκιος, *inquit,* ἔπεμψε τοὺς χιλιάρχους τὸ σύνθημα τοῦ στρατοῦ ληψομένους παρὰ τοῦ Καίσαρος, οἱ δὲ ἑτέρων αὐτοῦ τὸν ἀριθμὸν τοῦ στρατοῦ, καὶ νῦν ἔθος ἐστὶ τὸν αἰτοῦντα τὸ σύνθημα χιλίαρχον, ἐπιδιδόναι τῷ βασιλεῖ βιβλίον ἐγγράψαντα τὸν ἀριθμὸν τοῦ παρόντος. *Atque olim ea data videtur ſine voce, inſcripta vel inſculpta breui ligno; vnde Teſſeræ nomen. de quo Polybium adi lib.* VI. *at ſub Impp. vocale id ſignum. Dabant autem plerumque nomina deorum, aut heroum: etiam Græci. Pauſanias libro* X. Cùm vtrimque à ducibus de more militi teſſeræ darentur, fortuitu ad oraculi verba appoſitæ datæ ſunt, à Theſſalis Itonia Minerua, à Phocenſibus gentis auctor Phocus. *Etiam Perſæ, ſi Xenophonti fides lib.* VII. *Pædeiac. &* III. *vbi à Cyro teſſera data* Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμών. *aut* Ζεὺς σωτήρ. *Suetonij loci bini non ſani in hac re. alter Cal. cap.* LVIII. Signum, *ait,* more militiæ petiſſe: & Caio Iouem dante, Chæream exclamaſſe, Accipe ratum. *vbi reſtituo magnanimi viri vocem litterá addita,* Accipe * iratum. *alter cap.* LVI. Solitus modò ſignum petenti, Priapum aut Venerem dare; modò oſculandam manum offerre formatam commotamque in obſcænum modum. *Libri vett.* commitamque, *aut,* cammatamque. *Seribo,* gammatámque. *Gammata manus, inſertis commixtiſque digitis ad formam eius litteræ: qui mos in Italiá & nunc. Sic lapides Gammati: non ſolùm qui inſculptum Gamma habebant, ſed qui litteram eam exprimebant tranſuerſi. Scriptor Gromaticus:* Solent termini occurrere, qui lapides tam longiores ſunt quàm qui latiores ſequendi: hoc eſt, aut ſi curſum dirigunt lineares, aut ſi gamma faciunt tranſuerſi. *Malo etiam in Suetonij verbis,* obſcænum nodum, *quàm modum. Facit ad lucem infamis huius ſigni Lampridij locus Elagabalo:* Neque vnquam verbis pepercit infamibus, cùm & digitis impudicitiam oſtentaret, nec vllus in conuentu & audiente populo eſſet pudor. *Scies ampliùs tu tiro, Teſſeram duplicem fuiſſe: vnam quæ ad excubias, alteram quæ ad pugnam. De poſtremá Tacitus lib.* III. *Hiſtor.* Eadem vtrâque acie arma: crebris interrogationibus notum pugnæ ſignum. C D

Cur ſic dicta.

Deorum nomina crebra pro ſigno.

Suetonius correctus.

* *Solemne enim quibus malè precamur exprimuſque factum, Iouem iratū optare.*

Iterum is correctus. Gammata manus, Italorum ritu. Gammati lapides.

Teſſera duplex.

A

B.

P. 224.

OLIM *ærario præpoſitis Quæſtores: notum. Cauſſa immutandi ſub Iulio Cæſare orta, anno vrbis DCCIX. Quia enim abſente Cæſare Quæſtores creati nulli, ærarij cura Ædilibus duobus commiſſa eſt: nec rediit poſtillà ad Quæſtores. Dio diſerte notat lib.* XLIII. *Ædiles ergo præfuiſſe videntur (non enim immutationem reperio) per annos ſere decem & ſeptem, donec Auguſtus Prætorio ſubſtituit. Factum anno* DCCXXVI. *Dio lib.* LIII. Καὶ ἐπειδὴ χρημάτων τὸ δημόσιον ἐδεῖτο, ἐδανείσατό τινα, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ, προσέταξε δὲ δύο κατ' ἔτος ἐκ τῶν ἐστρατηγηκότων αἱρεῖσθαι ἐκέλευσεν. *id eſt:* Quoniam ærarium publicum inops pecuniarum eſſet, quaſdam mutuo ſumptas in id contulit: & adminiſtrationi earum duos Præturâ functos in annos ſingulos electos præfici iuſſit. *Suetonius cap.* XXXVI. Auctor fuit, vt cura ærarij à Quæſtoribus vrbanis ad Prætorios, Prætoréſve tranſiret. *Tacitus hîc. Ideò in monumentis id æui hiſtoriiſque, Prætores ærarij, inſcripti paſſim. Manſit ad Claudium,* qui curam ærarij Saturni Quæſtoribus reddidit, quam medio tempore Prætores aut vtique præturâ functi ſuſtinuerant, *ait Sueton. cap.* XXIV. *Ita tamen, vt honores iis extraordinem permitteret, ait Tacitus,* ne metu offenſionum ſegniùs conſulerent. *Quem Dio explicat, in Claudio:* Τούς τε στρατηγοὺς τοὺς ἐπὶ τῆς διοικήσεως καταλύσας, ταμίας αὖθις κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπέστησε, οὐχ ὥσπερ καὶ πρότερόν σφας (ὅπερ ἐπὶ τεττάρων ἐγένετο, καὶ ἐπὶ τῶν στρατηγῶν μὴ ταῦτα ἐγένετο) ἄρχειν, ἀλλ' οἱ αὐτοὶ ἔτη ὅλα τρία αὐτὴν διῴκουν, καὶ οἱ μὲν στρατηγίας εὐθὺς ἐλάμβανον, οἱ δὲ καὶ μισθὸν ἔφερον ὅπως ποτὲ καὶ ἔδοξαν ἄρξαι. *id eſt:* Prætores ærarij ſoluens, Quæſtoribus rurſum antiquo more id tradidit. non tamen vt annuum eorum munus eſſet (quod antea & in ipſis & in Prætoribus factum:) ſed duo iidem tres annos continuos eam curam ſuſtinebant: eiſque exactis Præturas ſtatim adipiſcebantur, interdum & præmium mercedemque: proinde ac benè ſe geſſerant. *Honores ergo extra ordinem iis dati, ſunt Præturæ. Sed ipſum immutans rurſum Nero, rediit non ad Prætores (non enim ita appellati ampliùs) ſed ad Præfectos: quos è Prætoriis elegit: Itaque clarè Tacitus,* Præturâ perfunctos *dilegit, non Prætores. Ita enim in Tacito corrigendum. Per bella tamen ciuilia, & Principe nullo Romæ, iterùm Prætores præfecti videntur: innuitque Tacitus lib.* IV. *Hiſtor.* Prætores ærarij (nam tunc à Prætoribus tractabatur ærarium) publicam paupertatem queſti, &c. *Inſita enim admonitio facilè oſtendit aliud fuiſſe Taciti, id eſt, Traiani æuo. Gellius lib.* XIII. *Præfectum nominat,* Quod per Quæſtorem dixi, *inquit,* intellegi nunc oportet Præf. ærario. nam cura ærarij à Quæſtoribus ad Præfectos (*ita legerim, non* Præfectum) tranſlata eſt. *Præfuiſſe autem eos cenſeo biennium, ex hac ſanctione Neronis: certè quidem ita ſeruatum ſub Traiano. Plinius Panegyr. de ſe & Tertullo:* Nondum biennium compleramus in officio laborioſiſſimo & maximo, cùm tu nobis conſulatum obtuliſti. *Et ſtatim:* Nobis Præfectis ærario, Conſulatum antequàm ſucceſſorem dediſti. *In iure crebra mentio Præfectorum ærarij, vt* L. XII. *De his quæ vt indignis. lib.* XV. *&* XLII. *De iure fiſci.*

Marginal notes: De Præfectura ærarij. Porrò id Quæſtores tractabant. Mox Ædiles. Inde Prætorij, aut functi Prætores. — Iterùm Quæſtores. — Iis quæ extra ordinem datæ præturæ. — Præfecti è Prætoriis ſub Nerone. — Prætores ſub Veſpaſiano. — Poſtremò denique præfecti è Prætoriis. Qui biennium præerant.

B

C

D

C.

P. 225.

AD *hanc Vicesimam Arriani inſignis locus, lib.* III. *Diſſertation. Epicteti. cap.* XXVI. Ὁ δοῦλος εὐθὺς εὔχεται ἀφεθῆναι ἐλεύθερος. διὰ τί; δοκεῖτε, ὅτι τοῖς εἰκοσώναις ἐπιθυμεῖ δοῦναι ἀργύριον; οὔ· ἀλλ' ὅτι φαντάζεται, *&c. In quo loco, vide vt cæcutiat vir, aliâ doctus. Nam vertit:* Seruus inprimis cupit ſe donari libertate. Quam ob cauſſam? an quia deſiderat pro teſſerâ vendentibus argentum numerare? Non. ſed quia opinatur, &c. *Et in Notis ait,* εἰκοσώνας *eſſe qui rem emunt exhibito ſigno aut teſſerâ: manumiſſos autem emere publicè frumenta potuiſſe exhibitâ teſſerâ: vnde Perſius:*

—— ſcabroſum teſſerulâ far.

Somnia & nugamenta mera. Corrigo in Arriano, Τοῖς εἰκοσώναις. *Gloſſa:* εἰκοσώνης, ὁ τὰς εἰκοστὰς ἀγοράζων,

Marginal notes: Interpretis Arriani lapſus. — Correctus Arrianus.

Correctus Arrianus.

εἰκοστώνῃ, Vicesimarius. *Verte igitur:* An quia vicesimariis argentum dare desiderat: *Idem Arrianus lib. II. cap. I.* Ὅταν οὖν στρέψῃ τις ἐπὶ στρατηγοῦ τὸν αὐτοῦ δοῦλον, οὐδὲν πεποίηκεν; ἐποίησεν. τί; ἔστρεψε τὸν αὑτοῦ δοῦλον. Ἄλλο οὐδέν; ναί. Καὶ εἰκοστὴν αὐτὸν δοῦναι ὀφείλει. *id est:* Cùm quis seruum suum verterit apud Prætorem, nihilne fecit? fecit. quid? vertit suum seruum. Numquid ampliùs? Certè. vigesimam pro eo dependet. *Cicero lib. II. ad Attic. epist.* XVI. Portoriis Italiæ sublatis, quod vectigal superest domesticum, præter Vicesimam? *Hæc in manumissis. At in seruis receptum, vt quotiens venirent, vectigal pro iis penderet emptor. Id Tacitus fuisse ait, quintam & vicesimam: lectio modò sit certa. Ambigas enim iure, quoniam de hac* XXV. *nihil alibi scriptum. Imò scriptum contrà: Augustum, cùm pecunia ad bellum & nocturnos Vigiles es opus, instituisse Quinquagesimam venalium mancipiorum. Dio* LV. *in actis anni* DCCLX. Τό τε τέλος τὸ τῆς πεντηκοστῆς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνδραπόδων πράσει εἰσήγαγε. *Et hercle vti aliarum rerum venalium Centesima fuit: sic Quinquagesima mancipiorum. ausimque in Tacito reponere,* * quinquagesimæ. *Alia quinquagesima est, de quâ in Symmacho, & infrà, hoc ipso libro. Fuit & Vicesima hereditatium, instituta ab Augusto ad ærarium militare: de quâ Dio lib.* LV. *actis anni* DCCLIX. Τὴν εἰκοστὴν τῶν τε κλήρων καὶ τῶν δωρεῶν ἃς ἂν οἱ τελευτῶντές τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν ἢ καὶ πενήτων, καταλείπωσι, κατεστήσατο. *Temperauit eam Nerua, & magis Traianus: de quibus multa Plinius in Laudatione. qui omnino videndus, si vim intellegere aues eius vectigalis. postque illos Antoninus Philosophus, de quo Capitolinus:* Leges etiam addidit (*siue edidit*) de vicesimâ hereditatum: de tutelis. *Videndus item Paullus lib.* IV. *Sent. tit.* VI. *lib. vlt.* C. *de edicto D. Hadrian. toll. De Vicesimæ legibus primus scripsit A. Ofilius, & post eum Mater libros duo: Inuenio & in lapidibus,* PROCVRATOR XX. HEREDITATIVM. *item,* PROMAGISTER. XX HEREDITATVM. *qui postremus titulus ab eo, quòd, vti è Plinio discis, publicani colligebant hoc vectigal: quorum Magistri, & Promagistri. Satis. nec enim Iurisconsultorum frugem demetere propositum nobis.*

Vicesimæ, quintæ vectigal in seruis venalibus. Quinquagesima venalium. * Nisi tamen in Dione vetitum, & rescribe placeat, εἰκοστῆς. Vicesima hereditatiũ. Promagister Vicesimæ.

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM XIV. ANNALIVM
EXCVRSVS.

P. 238.

A.

Errat vulgò in conuiuiis Tempestiuis, & Intempestiuis.

TEMPVS *enim vt tardè aliquando iuuentus nostra discat, quid Tempestiua conuiuia, quid intempestiua. Discat, & dediscat illa quæ nuper hausit à magnis magistris. Aiunt conuiuium Tempestiuum esse, quod tempore celebretur: verbo reque honestum: nec in vitio poni vmquam, nisi in libris vitiatis. Ecce alij qui Tempestiuum nihilum differre dicant ab Intempestiuo: & in culpâ habitum vtrumque. Tertium vidi, qui conuiuia tempestiua vellet esse, quæ statis certisque temporibus præberent sacerdotes. Inducunt, & seducunt. audite me iuuenes, &, cum bono Mercurio, inite viam rectam. Legitima conuiuij hora apud Romanos priscos, Sol occasus. Saluianus libro* I. Numquid parcam illam tunc agrestemque vitam cum gemitu & dolore tolerabant, cùm viles ac rusticos cibos, ante ipsos quibus coxerant focos sumerent; eosque ipsos capere nisi ad vesperam non liceret? *Itaque quia vesperè cœna: ideò prouerbij forma in Plauto,* de vespere suo viuere. *Postea autem Decima haberi cœpta. Clarè ex Cornificio ad Herennium, vbi describit hominem vanè gloriosum lib.* IV. *Is ad eos quos vocauerat ad cœnam non in suas ædes:* Itane eamus, inquit, hospites. Frater venit ex Salerno. ego illi obuiam pergo, vos huc Decimâ venitote. Hospites discedunt. ille se raptim domum suam coniicit: illi Decimâ quò iusserat, veniunt.

Hora cœnæ priscis vespera. Postea Decima.

A veniunt. *Et ab eâ mente Philippus Vulteium inuitans, apud Horat.*: Poſt nonam venies. ——
Imò actuoſi homines & forenſes poſt decimam ſæpè. quoniam res & iudicia in foro exercita ad Ant ſeriùs.
Decimam horam, vti ex Milonianâ Aſconij diſcas. At labente imperio moribúſque, octaua hora balnei haberi cœpta, nona ipſa cæna. Plinius de Spurinnâ: Vbi hora balnei nunciata eſt, (eſt autem hieme nona, æſtate octaua) in ſole ambular nudus. lotus accubat. *Martialis* Poſteà Nona.
præter locos alios:

Imperat exſtuctos frangere Nona thoros.

Hanc horam qui præueniebant, tempeſtiuè epulari dicebantur & præmaturè, & conuiuia eorum Tempeſtiua. qui in longum trahebant, inque noctem intempeſtam, iure eorum epulæ Intempeſtiuæ. Qui de multo die, inquam, epulari incipiebant, in eos gulones hæc nota & nomen. Plautus probroſè in ſenem: Tempeſtiua conuiuia ante horam.

Cum ſuo ſibi gnato vnà ad amicam de die
Potare.

Hinc apud Catullum, Conuinia lauta de die: *apud Horatium*,
B —— dictus herè illic De medio potare die.

Suetonius de Nerone: Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat. *Plinius in laudatione Traiani*: Non enim ante medium diem diſtentus, ſolitariâ cænâ, ſpectator adnotatorque conuiuiis tuis immines. *Liuius de Annibale Capuæ laſciuiente*: Cœperunt epulari de die, & conuiuium non ex more Punico aut militari diſciplinâ eſſe. *Cicero de Piſone*: Qui numquam Solem orientem aut occidentem viderit: *culpatque eum vitij vtriuſque. Vti & Silius Campanos:*

—— medioque dierum
Regales epulæ, atque ortu conuiuia Solis
Deprenſa.

Hæc tempeſtiua conuiuia ſæpè vſurpari ſolita diebus lætis, feſtiſque. Iuuenalis Perſicum ſuum inuitans: Quando ea vſurpata.
—— iam nunc in balnea ſaluâ
Fronte licet vadas: quamquam ſolida hora ſuperſit Iuuenalis explicatus.
C Ad ſextam.

Vult ecce eum ad balneas ire horâ quintâ, præter morem, & ad epulas venire ſextâ ſeptimâve. Saturnalibus item vulgò conuiuia ordiebantur à multâ luce. Tertullianus: Non lauor diluculo Et Tertullianus.
Saturnalibus, ne & diem & noctem perdam: attamen lauor honeſtâ horâ & ſalubri. *Nam lautio ſemper ante cibum. Item nuptiis. Apuleius apol.* I. Nuptiæne illæ fuerunt, an aliud celebratum officium, ac conuiuium tempeſtiuum? *Ea ſunt conuiuia quæ Catoni placita apud Ciceronem*: Ego verò propter ſermonis delectationem tempeſtiuis conuiuiis delector. *Item Claudio, de quo Tacitus lib.* XI. Claudius domum regreſſus, & tempeſtiuis epulis delinitus. *Quæ epulæ ſi mediâ nocte fuiſſent, non potuit inter eas Meſſallina eſſe interfecta, ſine querelâ aut verbo hiſtoricorum. Alexandro: de quo Curtius lib.* VIII. Iamque iter parare in poſterum iuſſus, ſollenni & tempeſtiuo adhibetur conuiuio. *Tamen hæc conuiuia iure* Reprehenſa conuiuia.
in vitio. Cicero ad Atticum libro IX. Audio bonis viris hanc cunctationem noſtram non probari, multaque & ſeuerè in me in conuiuiis quidem tempeſtiuis diſputari. *Ibidem*:
D Quas eos cænas facere & obire ſcripſit ad me Sextius? quàm lautas, quàm tempeſtiuas? *Idem lib.* III. *in Verrem, de Apronij cænâ in foro*: Statuitur Lollius in illo tempeſtiuo gladiatorum conuiuio. *Et de ipſo Verre lib.* V. *ait eum* diem conuiuiis, noctem ſtupris contriuiſſe. *Quinctilianus Declamat.* CCCXXXI. Neque enim ſenectutem adfert ſummus dies, ſed longus ordo vitæ. nec ebrietatem facit illa potio, poſt quam concidendum eſt; ſed tempeſtiuum conuiuium, & auiditas nimia. *Seneca De Irâ lib.* II. *cap.* XXVIII. Aliena vitia in oculis habemus, à tergo noſtra ſunt. Inde eſt, quòd tempeſtiua filij conuiuia pater deterior filio caſtigat. *Addo Taciti locum lib.* II. *Hiſtor.* Diſcubuerat Vitellius Ticini, adhibito ad epulas Verginio. Legati Tribunique ex moribus imperatorum ſeueritatem æmulantur, vel tempeſtiuis conuiuiis gaudent. *Qui vel ſolus locus ſententiæ meæ firmandæ. Cedò enim ſi non de die illud epulum, quomodò ſubiungit de luctâ inter milites? Quomodò*, Puluis procul & arma adſpiciebantur, *in tenebris? Sanè iterum de Vitellio noſter:* Clarum argumentum è Tacito contextu ad Tempeſtiua conuiuia.

 medio

medio diei temulentus. *& Xiphilinus, τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἐς ἀκρατία. Diurnum ergo* A
conuiuium (intellego à meridie, aut circiter) Tempeſtiuum, quia initum tempori nimis: nocturnum
Intempeſtiuum conuiuium. *contrà, Intempeſtiuum. Deſcribit Propertius,*

Sic noctem paterâ, ſic ducam carmine, donec
Iniiciat radios in meâ vina dies.

Suetonius Calig. cap. XLV. Senatum populumque obiurgauit edicto, quòd Cæſare prœliante, intempeſtiua conuiuia, circum & theatra, & amœnos ſeceſſus celebrarent. *Cicero pro Murenâ:* Intempeſtiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes eſt extrema ſaltatio. *Curtius lib.* VI. Intempeſtiua conuiuia, & perpotandi peruigilandique inſana dulcedo. *Et exempla plura. ſed iis qui cor habent, hæc ſatis: μισῶ autem ὅτι πᾶσιν ἐπ... ἐστι, ait verbum vetus.*

PAG. 243.

B.

B

SED *& munera peti, darique ſolent eo die ad barbam. Ammianus libro* XVII. Cæſar cùm petenti, ex vſu, gregario cuidam vt barbas detonderet, dediſſet aliquid vile, contumelioſis calumniis appetitus eſt à Gaudentio. *Iuuenalis,*

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Barba deo ſacrabatur. Plena domus libis vænalibus.

Quinetiam deo alicui ſacrari ſolita, vt apud Græcos virginum puerorumque comæ. Suetonius de
Suetonius emendatus. *Nerone:* Barbam primam poſuit, conditamque in auream pyxidem & pretioſiſſimis margaritis adornatam Capitolio conſecrauit. *vbi emendo,* Capitolino, *Ioui ſcilicet, ex Dione. Earinus apud Martialem primam lanuginem comamque*

Pergameo poſuit dona ſacrata deo.

Tertullianus, De animâ: Quis non exinde aut totum feli (*lego,* filij) caput reatui vouet, aut aliquem excipit crinem, aut totâ nouaculâ proſecat, aut ſacrificio obligat, aut ſacro obſignat pro publicâ aut priuatâ deuotione? *Cenſorinus, De die natali, cap.* I. Quidam C
etiam pro ceterâ bonâ corporis valetudine, crinem deo ſacrum paſcebant. *Quando is*
Mos radendæ barbæ quando cœperit Romæ. *mos Romæ cœperit (nam antiquos barbam aluiſſe ſatis conſtat) quæro. Liuius eum agnoſcere videtur ſub annum vrbis* CCCLXIX. *ſatis clarè, vbi de Manlio Capitolino in carcerem coniecto:*
Liuius & Varro diuerſi. Satis conſtat magnam partem plebis veſtem mutaſſe, multos mortales capillum ac barbam promiſiſſe. *Si in luctu promiſerint barbam, ergo aliàs raſa. Refellit tamen eum Varro lib.* II. *De re Ruſt.* Omnino tonſores in Italiâ primùm veniſſe ex Siciliâ dicuntur poſt R. C. A. CCCCLIV. vt ſcriptum in publico Ardeæ in litteris exſtat. eoſque adduxiſſe P. Ticinium Menam. Olim tonſores non fuiſſe adſignificant antiquorum ſtatuæ,
Aberraſſe Liuium videri. quòd pleræque habent capillum & barbam magnam. *Nec ambigo, quin ex ritu ſui ſuperioriſque æui aberrauerit Liuio mens & manus. Cicero certè pro M. Cœlio etiam Ap. Clau-*
* Lib. III. cap. IV. *dium Cæcum barbatum inducit, aliquot poſt notatum Varroni æuum annis. Bellis Punicis in*
Iuuenes ſoli olim barbati. *vſu crebro iam raſuram fuiſſe docent Annalium priſca verba, quæ de Scipione * Agellius retulit, & mirabundus parum cepit. Iuuenes ergo alebant barbam. & ideò à Cicerone* I. *ad Attic.* D
Comeſſatores coniurationis barbatuli iuuenes, *appellati ſine vllâ laſciuiæ, vt volunt, notâ. & pro M. Cœlio ad iuuenes alludens,* Non hac barbâ quâ iſta delectatur, *inquit. iuuenemque à barbâ deſcripſit Iuuenalis,*

Iam ſenior, cuius barbam tua ianua vidit.

Quo anno abiis poſita. *Ponebant eam ſeriùs, citiùs, plerumque ſub* XXI. *annum. Macrobius certè in Somnium Scipionis ter ſeptenarium numerum requiri ad radendam barbam adfirmauit. Atque ita Neronem poſuiſſe colliges ex Faſtis, annisque. Caligula tamen* XX. *anno poſuit, Suetonij cap.* X.
Hadrianus primus reduxit barbam. In Græciâ quando radi cœperint. *At Cæſar Octauianus anno demum* XXV. *vti clarum ex Dione. Natus enim M. Tullio C. Antonino Coſſ. poſuit L. Marcio C. Sabino. Mutauit ab hoc more primus Romanorum Imperatorum Hadrianus, adnotante Xiphilino, & oſtendentibus Nummis. Hæc Romæ. Apud Græcos quid? Barbam in pretio manſiſſe ad tempora Alexandri Athenæus ex Chryſippo adſerit* LXIII *cap.* VI.

A *cap.* VI. *ſub eo rege radi repertum. Inter philoſophos primus barbam aluiſſe traditur Antiſthenes* Antiſthenes primus barbæ auctor philoſoph.
Suidæ, in voce κωθῶναι. *Hæc propemodum aliena à Tacito: ſed per eum non abſurdè, vt ſpero, nec ingratis tuis, lector, mihi nata.*

C.

P.250.

OLIM *in populi libertate, non frequens appellationum vſus, non certè in cauſſâ ciuili: (nam* De appellationibus quid olim.
prouocationem ad populum, in re maiori criminumque, frequentem ſcimus.) vſus tamen. Exempla frequentes.
A Prætore enim appellatum reperio, aliàs ad collegam eius, aliàs ad Tribunos. Ad Collegam, Cicero vno loco ſed claro, in Verrem, de Præturâ vrbanâ: L. Piſo, *inquit*, multos codices impleuit A Prætore ad Prætorem appellatum.
earum rerum quibus ita interceſſit, quòd iſte aliter atque vt edixerat, decreuiſſet. quod vos oblîtos eſſe non arbitror, quæ multitudo, qui ordo ad Piſonis ſellam iſto Prætore
B ſolitus ſit conuenire. quem iſte collegam niſi habuiſſet, obrutus in foro lapidibus eſſet. *Aſconiúſque ibi:* Intercedere, vt vides, etiam Prætor Prætori ſolet, vt Piſo Verri, appellatione cauſſæ ad collegam factâ. *Ad Tribunos appellatum, docet idem Cicero pro P. Quinctio:* Appellantur Tribuni, à quibus cùm eſſet certum auxilium petitum, &c. *Clariùs infrà:* Cuius procurator à Prætore Tribunos appellare auſus ſit. *Hæc olim: nec appellatum reperio ad Senatum. At Auguſtus imperium adeptus*, Appellationes quotannis vrbanorum quidem litigatorum * Prætori delegauit vrbano: at prouincialium, conſularibus viris, quos ſingulos cuiuſque prouinciæ negotiis præpoſuiſſet, *ait Suetonius capite* XXXIII. *Quem ita intellego, vt appellationes à minoribus magiſtratibus iudicibúſve, Romæ ad Prætorem fierent, in cauſſis dumtaxat ciuilibus: è prouinciis, ad conſulares. Nam quin Auguſtus ipſe, firmandæ dominationi, & iure poteſtatis Tribuniciæ, grauiorum rerum appellationes ſibi ſeruarit: ambigendum vix puto è Dionis verbis lib.* LII. *vbi Mæcenas ad Auguſtum:* Δίκαζε δὲ αὐτὸς ἰδίᾳ τά τε ἐφέσιμα καὶ τὰ ἀναπόμπιμα, ὅσα ἂν παρά τε τῶν μειζόνων ἀρχόντων, καὶ παρὰ τῶν ἐπιτρόπων, τοῦ τε πολιάρχου καὶ τοῦ ὑποτιμητοῦ, καὶ τῶν ἱππάρχων, τοῦ τε τὸν σῖτον ἐπισκοποῦντος καὶ τοῦ νυκτοφυλακοῦντος ἀφι-

* Tomdà ambego, num ſcribend. in Tranquillo, Præt. delegauit vrbis. Auguſti ſeruatum ius appellando. Cauſſas pleraſque ſibi ſeruauit.

C κνῆται. *etſi quædam ibi miſcet, magis ex ritu ſui æui Dio, quàm Auguſti. Certè à Senatu ad Principem appellatum Tiberij imperio, ſunt exempla in noſtro ſcriptore. vt lib.* IV. iiſque inſtantibus ad Imperatorem prouocauit: *& alibi. poſt eum Caius* magiſtratibus liberam iuriſdictionem permiſit, *ait Suetonius cap.* XVI. *id eſt, ſine appellatione plenam priſcamque: ſed id non diuturnum fuit, non magis quàm permiſſa ab eo comitiorum libertas. Dic mihi auctor libro* LVIII. *ſub Caio receptum, vt iudicia quædam Senatus tractaret, ita tamen vt ab eo Princeps appellaretur. Sed appellatio Principis, vt appâret, non ſine pœnâ fuit. pœnâ, dico, in eos qui temerè appellaſſent. Quo exemplo nunc Nero auctum honorem Senatus it; ſtatuitque vt eâdem pœnâ, qui illum temerè à priuatis iudicibus appellaſſent, tenerentur, quâ qui Principem. Sententiam hanc ſatis capio: confirmationem quæro & exempla. Nihil enim præ manu mihi quod iſtuc faciat, niſi fortè quæ de pœna præiudiciali eorum qui à Præfecto vrbis appellaſſent, Symmachus ſcribit libro* X. *duobus locis. Quem tu cupide lector vide. Mihi à latere tragulam inicit Tranquillus, qui hanc ipſam rem tangens, capite* XVII. *nihil eorum quæ Tacitus; ſed hoc tantùm dicit*, Cau-
D tum vt omnes appellationes à iudicibus ad Senatum fierent. *Hæret id ſpiculum, & non euello.*

Ad Principem à Senatu appellatum ſub Tiberio.

Caius aliquid mutauit, ſed id vanum fuit.

Pœna temerè appellantium.

Suetonij diſſenſus à Tacito: & res cogitanti inextricata.

IVSTI

 A

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM XV. ANNALIVM
EXCVRSVS.

P. 277.

A.

CERTA *inueſtigatio eius diei à clade Alienſi capi poteſt, & debet. quam certum eſt anteriorem fuiſſe; & faſtis perpetuis traditam & ſignatam: ideóque & vulgo notam. Cicero ad Atticum:* Maiores noſtri funeſtiorem diem eſſe vo- B luerunt Alienſis pugnæ, quàm vrbis captæ, quòd hoc malum ex illo: itaque alter religioſus etiamnunc dies, alter in vulgus * ignotus. *Quis igitur ille? Liuius ex profeſſo tradit, initio libri* VI. Diem ad XV. Kal. Sextiles duplici clade inſignem, quo die ad Cremeram Fabij cæſi, quodein ad Aliam, cum exitio vrbis, fœdè pugnatum. *Eadem Taciti noſtri aſſertio* II. *Hiſtor. de Vitellio, quem tradit* funeſto omine de cerimoniis publicis edixiſſe XV. Kal. Auguſti, die antiquitus infauſto Cremerenſi Alienſique cladibus. *Ergo eorum mente pugnæ ille dies: ſequens autem vrbis captæ, & incenſæ, quod Liuius item tradit.* Ingreſſi, *inquit,* poſtero die vrbem, potente Collinâ portâ. *Hæc ſi ita vera: quis non videt* XIV. *Kalend. ipſum incendij diem fuiſſe? & rectè igitur hîc ita in Tacito ſcriptum. At alij fortaſſe diſſentiunt. Minimè. imò Agellius è Varrio Flacco refert, libro* V. *capite* XVII. *cùm cauſſam quærit, cur dies poſtriduani atri Romanis habiti? refert, inquam,* Q. Sulpicium Tribunum militum, aduerſus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratiâ poſtridie Idus feciſſe; & poſt diem tertium eius diei vrbem à Gallis occupatam C eſſe. *Quibus verbis ſi hæc ſententia eſt, vt velit tres dies medios, & quarto demum pugnatum; profectò eum Liuio ſentit ac Tacito, & pugnæ dies erit* Decimusquintus Kalendarum. *Eſſe autem, ex ipſo Liuio dixeris, in quo pariter ita ſcriptum:* Quòd poſtridie Idus non litaſſet Sulpicius, & poſt diem tertium obiectus hoſti exercitus Romanus eſſet. *At ſiquis aliter, & velit* poſt diem tertium, *ſignificare ipſum diem tertium: tum certè fateor,* XVI. Kalendas *diem pugnæ fuiſſe, quomodo in Viris illuſtribus (quocumque auctore) eſt ſcriptum. Sed vel ſic ipſe incendij dies* XV. *ſit, non hercules* XVI. *Itaque nihil video, quod virum illum tegat, niſi fortè Macrobius, qui deſcribens Agelliana illa, vt ſolet, adſerere videtur* die poſtero *quàm Sulpicius malè ſacrificaſſet, pugnatum fuiſſe. Sed hoc ſanè falſum, & improuidè à Macrobio ſcriptum. ſicut item à Plutarcho in Cauſſis:* Ὅτι μετὰ τὰς κυντιλίας εἰδοὺς, ἃς νῦν Ἰουλίας καλοῦσιν, ἐξάγοντες οἱ χιλίαρχοι τὸ στράτευμα, περὶ τὸν Ἀλίαν ποταμὸν ἡττήθησαν ὑπὸ Κελτῶν μάχῃ: quòd poſt Quinctiles Idus, quas nunc Iulias vocant, educentes Tribuni copias, ad Aliam flumen victi ſunt à Gallis. *Indefinitè aut falsò aio dictum: quo argumento? certo, quòd Liuium eius rei auctorem dat, qui palàm contrà ſcripſit, vt iam oſtenſum. Nam Plutarchus ibi,* Ὡς οἱ πλεῖστοι νομίζουσι, καὶ Λίβιος D ἱστορεῖ: vt plurimi arbitrantur, & Liuius in hiſtoriâ ſcribit. *Ille verò hoc non ſcribit: & quocumque rem vertas,* XIV. *Kalendarum incendij erit, imò* XIII. *fortaſſe (tanto longius à* XVI.) *ſi Plutarcho & Polybio credam. Ille in Camillo, iſte lib.* II. *ſcribunt, non* poſtero, *vt Liuius, ſed* tertio denique die à pugnâ Gallos irrupiſſe. *Et conſentit etiam, aut certè diſtinguit & conciliat Io. Zonaras:* qui poſterâ quidem die iuiſſe ad vrbem *vult*, ſed cùm portas apertas viderent, ſubſtitiſſe, inſidias veritos; & tertiâ denique die ingreſſos. *Itaque, vt finiam, nihil erroris in Tacito: cum Liuio ſentit & priſcis, quos adduxi.*

Lib. VIII.

* *Quia ſcilicet non ſeruabatur, aut ſecernebatur.*

B. Hos

A

B.

P. 288.

PAEDAGOGIA *Senecâ deſcribit epiſt.* XCVI, Tranſco agmina exoletorum, per nationes coloreſque deſcripta, vt eadem omnibus leuitas ſit, eadem primæ menſura lanuginis, eadem ſpecies capillorum. *Iulianus in Antiochico:* Οὐκ ἐρεῖτε ἐμοὶ ἀπολαύειν μὲν ἐμοῦ τῆς ἀγορᾶς βαδίζοντός σου, καὶ παῖδας ἠγέμην καλούς, εἰ ἐς θεοπρέπειαν οἱ πολῖται; *Hi pueri plerumque ad illicita dominis. Suetonius Nerone cap.* XXVIII. Supet ingenuorum pædagogia, & matronatum concubinatus. *Pædagogia enim non culpat, ſed quòd ex ingenuis. Tertullianus Apol.* Cùm de pædagogiis aulicis neſcio quem cinædum (*Antinoum intellegit*) deum facitis. *Notitiâ Imperij:* ſub diſpoſitione viri ſpectabilis Caſtrenſis *collocantur.* PAEDAGO-

B GIA. MINISTERIALES. DOMINICI. CVRAE. PALATIORVM. *Plinius* XXXIII. Iam verò & pædagogia ad tranſitum virilitatis cuſtodiantur argento: *quod de fibulis argenteis exaudio, Veneri arcendæ. Vſus etiam eorum ad menſam. Vlpianus lib.* XII. *de Inſtructo vel inſtrum.* Si inſtructum fundum legaſſet, ea pædagogia quæ ibi habebat, vt cùm ibi veniſſet præſto eſſent in triclinio legato continentur. *Hos habebant in veſte pretioſâ. Senecâ De vitâ beatâ, cap.* XVII. Quare pædagogium pretioſâ veſte ſuccingitur? *Imò auratâ. Idem De tranquillit. cap.* I. Præſtringit animum apparatus alicuius pædagogij, diligentiùs quàm intra priuatum larem veſtita & auro culta mancipia, & agmen ſeruorum nitentium. *Ammianus libro* XXXVI. Tunicâ auro diſtinctâ, vt regius miniſter, indutus, à calce in pubem in pædagogiani pueri ſpeciem. *Nec aliud ſenſit cùm de auro Plinius ſcripſit:* Honeſtiùs viri pædagogiis id damus, balineáſque diues puerorum forma conuertit. *neſcio an*, conueſtit. *Seneca de puerorum iſtorum deliciis, epiſt.* CXXIII. Omnium pædagogia oblitâ facie vehuntur, ne ſol, ne frigus teneram cutem lædat. Turpe eſt neminem eſſe in comitatu puerorum, cuius ſana facies medicamentum de-

C ſideret. *Vides ergo vbique Pædagogia pro cœtu & quaſi collegio puerorum. pro loco non accipio, nec apud Plinium quidem lib.* VII. *epiſt.* Puer in pædagogio miſtus pluribus dormiebat. *reſcriboque*, Puer è pædagogio. *Intellegit enim puerum pædagogianum. Ammianus lib.* XXIX. Adultus quidam ex his quos Pædagogianos appellant, ad obſeruandam venaticiam prædam, Spartanum canem retinere diſpoſitus. *Res nomenque in parte manſit, apud Paigios Gallorum, Italorumque.*

Pædagogia veterum pari formâ & ætate. Ad delicias.

Pretioſo amictu. Imò aureo.

Pædagogiani pueri.

Pædagogia, pro cœtu, non loco. Plinij leuicula correctio.

Pueri noſtri, quos Paigios vocamus, oriundi inde.

IVSTI

A

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM XVI. ANNALIVM
EXCVRSVS.

P. 298.

A.

Iuſiurandum in acta Principum.

LIBERA re Romanâ non iuratum ſcio in cuiuſquam acta. iuratum in leges quidem: ſed acta finito magiſtratu vocari poterant ad diſquiſitionem Senatus. Is probabat, aut reſcindebat. Primi Triumuiri, niſi fallor, Calendis Ianuariis & ipſi iurarunt, & alios adegerunt, rata ſe habituros omnia acta diui Iulij. Inde ſecutis principibus exemplum. Dio opportunè, lib. XLVII. Ἔν τε τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ αὐτοί τε ὤμοσαν, καὶ τοὺς ἄλλους ὥρκωσαν βέβαια νομιεῖν πάντα τὰ ὑπ' ἐκείνου γενόμενα, καὶ τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ πᾶσι τοῖς τὸ κράτος ἴσχουσιν, ἢ καὶ ἐπ' αὐτῷ ποτε γενομένοις, καὶ μὴ ἀτιμωθεῖσι γίγνεται. *id eſt*: Kalendis autem noui anni, & ipſi Triumuiri iurarunt, & alios iurare coëgerunt, omnia acta Iulij rata ſe habituros. Quod & nunc vſurpatur in omnibus qui aut tenent imperium, aut tenuerunt, niſi fortè infamiâ ignominiaque publicè notati ſint. *Id accidit ſub annum vrbis* DCCXII. *Factum idem viuo Auguſto; de quo idem Græcus lib.* LIII. Ἐν δὲ τῇ νουμηνίᾳ ὅρκοις ἡ βουλὴ βεβαιοῦσα τὰς πράξεις αὐτοῦ ἐποιήσατο. *Idque iuramentum ſemper abuſque Diuo Iulio repetitum ad principem eius anni. Tacitus infrà*: Eiuſdem animi eſt Poppæam diuam non credere, cuius in acta Diui Iulij & Auguſti non iurare. *Niſi tamen ſi quis ſceleribus & flagitiis aliter meruiſſet. Dio lib.* LX. *de Caio*: Καὶ διὰ ταῦτα τὸ μὲν ὄνομα αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν αὐτοκρατόρων, ὧν μνήμην ἐπί τε τοῖς ὅρκοις καὶ ἐπὶ ταῖς εὐχαῖς ποιούμεθα, ὥσπερ οὐδὲ τὸ τοῦ Τιβερίου. *id eſt*: Ob eas cauſſas non eſt Caij nomen in catalogo alboque Principum, quorum mentionem facimus in iuramentis votiſque; vti nec Tiberij. *Iuratum verò non viritim, ſed vno aliquo ex quoque magiſtratu verba præeunte, reliquis aſſentientibus. Quem morem Senatus adulatione nouâ, tráſgreſſus eſt ſub Tiberio, vt narrat idem Dio* LVIII. Νομιζομένου συχνοῦ χρόνου ἤδη, μηκέτι κατ' ἄνδρα τὴν βουλὴν ἐν τῇ νουμηνίᾳ ὀμνύναι, ἀλλ' ἕνα, ὥσπερ εἴρηταί μοι, προεξομνύντα, καὶ τοὺς λοιποὺς συνεπαινεῖν, οὐκ ἐπέτρεψαν αὐτό, ἀλλ' αὐτεπάγγελτοι μηδενὸς σφᾶς ἀναγκάσαντος, ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἐπεξώμνυντο, ὥσπερ τι παρὰ τοῦτο μᾶλλον εὐορκήσοντες. *Sed præiurationem Claudius iterum reduxit, explicatque Dio lib. vltimo*: Κλαύδιος δὲ αὐτὸς μὲν πάντα ἐθιζομένα διώμοσε, τοὺς δ' ἄλλους ἐκώλυσε κατ' ἄνδρα ὀμνύναι, καὶ ὅπως εἴ τις τῶν στρατηγούντων, ὥσπερ ποτέ, καὶ ἕτερος τῶν δημαρχούντων, ὑπό τε τῶν ἄλλων ὡς ἑκάστων ἐξῆρχε τῶν ὅρκων τοῖς ὁμοίοις. Καὶ τοῦτο ἐπὶ πλεῖστον ἐπράχθη. *Quam tamen abrogatam denuò eſſe, reditumque ad ſingularia iuramenta, indicio ſunt quæ hîc & poſteà Thraſeæ obiiciuntur. Et Dionis ſanè verba vltima ſatis oſtendunt, in aliquot annos dumtaxat id ſeruatum.* D

Quam omiſſionem habuerit.

A Iulio vſque iurabant. Iurabant in acta omniũ Impp. exceptis peſſimis.

Non viritim, ſed vnus ex quoque magiſtratu.

Id poſteà tamen mutatum.

B C

P. 298.

B.

Obſignabantur vota in tabulis.

EA *vota in tabulis concipi ſolita, & ſignari. Suetonius Aug. cap.* XCVII. Nam ſe quamquam conſcriptis paratiſque iam tabulis, negauit ſuſcepturum vota, quæ non eſſet ſoluturus. *Plinius ad Traianum*: Sollennia vota pro incolumitate tuâ, quâ ſalus publica continetur, & ſuſcepimus & ſoluimus: precati deos, vt velint ea ſemper ſolui, ſemperque ſignari. *Concepta non Kalendis ipſis, ſed* III. *Nonas, Plutarchus in Cicerone*: Τεχθῆναι Κικέρωνα λέγουσιν, ἡμέρᾳ τρίτῃ τῶν νέων καλανδῶν, ἐν ᾗ νῦν οἱ ἄρχοντες εὔχονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος. *Capitolinus in Pertinace*: Tertio Nonarum die, Votis ipſis. *Eunapius in vitâ Maximi*:

Quis dies Votorum.

ἡ τῶν

A [illegible] καλανδ [illegible] αὐτὰς [illegible] καὶ [illegible] *Add* [illegible] *verbor.* [illegible] poſt Kalendas Ianuarias die t[illegible] *enique hunc Dionis clarum lib.* LIX Καὶ [illegible] Tertia autem die, quâ Vota fiunt, [illegible] *ma hec* [illegible] *ur tamen e ncutit nos non* [illegible] *Tacitus lib.* XV. *Annal.* Cælat ſollennia incipientis anni Kalendas Ianuarias epiſtolâ precatus. [illegible] *ſubdit.* Qu[illegible] va[illegible] Vota, vincla & laqueus inde cantur? *Et Tibullus ad Meſſallam.*

— Tyrio [illegible] mine veſtem
Indueras, oriente die duce ferti [illegible]
Cum [illegible] diſcordes [illegible] ueri [illegible] flamma ver[illegible],
Et lar ita tuis ſunt multa [illegible].

Sed ſtamus. & ad Taciti locum aio, non ita diſtri[illegible] verba [illegible] *quaſi illo ipſo die* [illegible] *ta,* [illegible]
B *quæ in pr*[illegible] *Aut verius* [illegible] *tunc* [illegible] *o, quæ* [illegible] *es nuncupab*[illegible] *pro Imper*[illegible] *populi ſalute. Hæc* [illegible] *ſubtexta.* [illegible] *lector,* [illegible] *Quod* [illegible] *de Tibullianis* [illegible] *ane veterire,* [illegible] *poteſt, quin* [illegible] *ends. Omitto plures* [illegible] *locos* [illegible] *firmum* [illegible] *clarum, lib.* XXI. *extremo* [illegible] C[illegible] conſc[illegible], & Capitolium, & ſollenneis Votorum nuncupation[illegible]: ne die noti magiſtratus Iouis opti. max. templ[illegible] *m po*[illegible], *v*[illegible] *s di*[illegible] *rem* [illegible] *men tertius ar te No*[illegible] *Tertullianus de* [illegible] [illegible] a V[illegible], [illegible] d v[illegible] a in p[illegible], [illegible] in Capitol[illegible] Acc[illegible] poſt loca & verba. Hinc [illegible] cornibus aur[illegible] decoratis vo[illegible] *bi*[illegible] *formulæ* [illegible] *tamen* [illegible], [illegible] factorum. *Eſt enim eo* [illegible] *quo* [illegible]: Cr[illegible] hoc dictu[illegible]. *Dies h*[illegible] *publice* [illegible], *denique* Ælius [illegible] Cæſar Vot[illegible] Hadriano [illegible] ve[illegible]
C tus. *Eumdem etiam** *Sollennia* [illegible] *appellarunt.* [illegible] *ex Tertulliani his verbis:* Vetæ [illegible] homines [illegible] Sollennia Imper[illegible] conſcientiâ potius q[illegible] laſciuiâ celebrant. Grande videlicet officium focos & choros (*neſcio an,* thoros, *vt ad lectiſternia re[illegible]ratur*) in publicum educere, vicatim epulari, ciuitatem tabernæ habitu abolefacere. Hæccine ſollennes dies principum decent, quæ alios dies non decent? O nos mer[illegible] damnandos! Cur enim Vota & gaudia Cæſarum caſti & ſobrij & probi expungimus?

[illegible] Kalendis ipſis [illegible]

[illegible] pta.

Tertullianus corr. [illegible]

* Ita poeta [illegible] ubi voueo factorum [illegible]

* Et Plinius ſuprà, Sollennia vota. Coniectura in Tertullia-no.

IVSTI LIPSI
AD
C. CORNELII TACITI
LIBRVM III. HISTOR.
EXCVRSVS.

Pag. 368.

A.

In Tacito correctio.

CETERVM vt tranſmitteret in Italiam impunè & eo vſui foret, ſcri-
ptum Aponio, vt vuà cum Mœſico exercitu celeraret. Ac ne inermes
prouinciæ barbaris nationibus exponerentur, principes Sarmatarum
Iazygum in commilitium adſciti; plebem quoque & vim equitum
quâ ſolâ valent offerebant. r mi um id munus ne inter diſcordias ex-
terna molirentur, ac maiore ex diuerſo mercede ius faſque exuer r.
Trahuntur in partes Sido atque Italicus reges Sueuorum, quibus vetus obſequium erga
Rom. & gens fidei commiſſæ * patientior. oppoſita in latus auxilia, in Rætiâ, cui
Porticus Septimius procurator erat incorruptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius C
Felix cum alâ Taurianâ & VIII. cohortibus ac Noricorum iuuentute ad occupandam
ripam Æni fluminis quod Ræros Noricoſque interfluit, miſſus, nec illis aut his prœ-
lium tentantibus fortuna partium alibi tranſacta. Antonio vexillarios è cohortibus &
partem equitum rapienti comes fuit Arrius Varus, ſtrenuus bello, quam gloriam &
dux Corbulo & proſperæ in Armeniâ res addiderant. Idem ſecretis apud Neronem
ſermonibus ferebatur Corbulonis virtutes criminatus. Vnde infami gratiâ primumpi-
lum adepto, læta ad præſens malè parta, mox in perniciem vertêre. Sed Primus ac Va-
rus occupantes Aquileiæ proxima quæque, & Opitergij & Altini lætis animis acci-
piuntur. Relictum Altini præſidium aduerſus claſſem Rauennatem, nondum defe-
ctione eius auditâ. Inde Patauium & Areſte partibus adiunxêre. Illic cognitum tris Vi-
tellianas cohortes, & alam cui Scribonianæ nomen, ad Forum Alieni ponte iuncto con-
ſediſſe. Placuit occaſio inuadendi incurioſos. nam id quoque nuntiabatur. Lu primâ
inermes pleroſque oppreſsêre. Prædictum vt paucis interfectis ceteros pauore ad mu-
tandam fidem cogerent. Et fuêre qui ſe ſtatim dederent. plures abrupto ponte inſtanti D
hoſti viam abſtulerunt. Vulgata victoria poſt principia belli ſecundùm Flauianos, duæ
legiones, ſeptima Galbiana, tertiadecima Gemina, cum Vedio Aquilâ legato Patauium
alacres veniunt. Ibi pauci dies ad requiem ſumti, & Minurius Iuſtus præf. caſtrorum
leg. VII. quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, ſubtractus militum iræ, ad Ve-
ſpaſianum miſſus eſt. Deſiderata diu res interpretatione gloriæ in maius accipitur, poſt-
quam Galbæ imagines diſcordiâ temporum ſubuerſas in omnibus municipijs recoli
iuſſit Antonius, decorum pro cauſsâ ratus ſi placere Galbæ principatum partes præ-
ſumerent. Quæſitum inde quæ ſedes bello legeretur. Verona potior viſa patentibus
circùm campis ad pugnam * equeſtrem quâ prævalebant: ſimul coloniam copijs vali-
dam auferre Vitellio in rem famamque videbatur. Poſſeſſa ipſo tranſitu Vicentia:
quod per ſe parum (etenim modicæ municipio vires) magni momenti locum ob-
tinuit,

A [illegible]uit, reputantibus illis Cæcinam gen[illegible]m, & pat[illegible] hoſtium duci ereptam. In Veronenſibus pr[illegible] partes iuuêre. Et interceptus exercitus per Rætiam Iuliaſque Alpes. ac ne peruiu[illegible]a G[illegible]manicis exercitibus foret, obſepſerat. Quæ ignara Veſpaſiano aut vetita. [illegible] Aqui[illegible]æ ſiſti bellum, exſpectatique Mucianum iubebat. Adijciebatque imperio conſilium, quando Ægyptus, clauſtra annonæ, vectigalia opulentiſſimarum prouinciarum obtinerentur, poſſe Vitellij exercitum egeſtate ſtipendij frumentique ad deditionem ſubigi. Eadem Mucianus crebris epiſtolis monebat, incruentam & ſine luctu victoriam & a[illegible]odi prætexendo, ſed gloriæ auidus atque omne belli decus ſibi retinens. Ceterùm ex inſtantibus terrarum ſpatiis conſilia poſt res afferebantur. Igitur repentino incurſu Antonius ſtationes hoſtium irrupit, tentatiſque leui prœlio animis, ex æquo diſceſſum. Mox Cæcina inter Hoſtiliam vicum Veronenſium & paludes Tartari fluminis caſtra permunijt, tutus loco, [illegible] terga flumine, latera obiectu paludi[illegible]tus. Quòd ſi affuiſſet fides, aut

B opprimi vniuerſis Vitellianorum viribus duæ leg[illegible]es nondum coniuncto Mœſico exer[illegible] potuêre, aut retro actæ deſertâ Italiâ turpem fugam conſciuiſſent. Sed Cæcina per varias moras prima hoſtibus vendidit tempora belli, dum quos armis pellere pro[illegible]at, epiſtolis increpat, donec per nuncios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus cum legione VII. Claudianâ aduenit. Legioni tribunus Vipſanius M[illegible]ræerat, c[illegible]us, c[illegible]us ipſe, & qui ad id bellum ſolus artes bonas attul[illegible]t. [illegible]as ad copias n[illegible]aquam Vitellianis pares (quippe tres adhu[illegible]nes erant [illegible] [illegible]tolas [illegible], [illegible]m vi[illegible]a arma tractantium incuſans. Simul virtus Germanici exercitus laudibus attollebatur, Vitellij mod[illegible]câ & vulgari [illegible]ne, nullâ in Ve[illegible]aſ[illegible] co[illegible]. Nihil pr[illegible]uod aut corrumperet hoſtem, aut terreret. [illegible]aſianarum partium duces omiſſâ prioris fort[illegible]æ defenſione, pro Veſpaſiano magnificè, pro au[illegible] [illegible], de exitu f[illegible]ri, in Vitellium vt inimici. Facta Tribunis & Centurionibus retinendi quæ Vitellius indulſiſſet, ſpes: atque ipſum Cæci-

C nam non obſcure ad tranſitionem hortabantur. Recitatæ pro concione epiſtolæ addidêre fiduci[illegible], &c. *eo ordine quo deinceps vulgati.*

IVSTI LIPSI
AD
C. CORNELII TACITI
GERMANIAM,
EXCVRSVS.

A.

Pro Germanorum caſtitate.

GERMANOS *liberatum ire volui, à fœdâ auerſæ Veneris notâ: & ecce ego non ſine notâ. Nam quidam me culpat (modeſtè tamen fateor, ne planè ἀλόγως) quòd temerè mendacem dixerim Athenæum. Ab eo enim, inquit, Diodorus, Ariſtoteles, Strabo. Primus quidem, de Celtis ſic ſcribit:* γυναῖκας δ' ἔχοντες εὐειδεῖς, ἥκιστα ταύταις προσέχουσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἀρρένων συμπλοκὰς ἐκτόπως λυσσῶσι. *& quæ ſubdit, turpia mihi nimis, turpia relatu. At Ariſtoteles* VII. *Polit.* Pleraſque [illegible]tares gentes, & Celtas in ijs, maſculum cœtum palàm admiſiſſe. *Iam Strabo, negat* turpe apud eos fuiſſe τὸ δ' ἀκμῆς ἀφειδεῖν τοὺς νέους: florem ætatis proſtituere iuniores.

Galliæ pars olim in muliebri morbo.

Quid ad hos ego? ignoſce quiſquis legis, penè idem quòd in Athenæum. Falſi inquam iſti, falſi: ſi tamen de Germanis hoc ſcripſerunt ac ſenſerunt, non potiùs de Gallis. Quod ego omnino aſſero: præſertim de ijs qui Maſſiliæ & Italiæ magis propinqui. Ab eâ parte labes hæc in eandem per ſe gentem. Nónne mores Maſſilienſes *prouerbio, ab hac mollitie innotuère? Græci ergo illi, qui vix limen illud ipſum Galliæ nouerant (Germaniæ certè penetral numquam) illic repertum vitium famâ & ſtilo ſparſerunt perperam in omnes. Non mihi creditur? Tacito igitur noſtro, qui disertè hoc ipſo loco ſcribit (ex veſtrâ quidem mente) molles iſtos & flagitioſos* cæno & palude merſos, crate iniectâ. *Tuam fidem, ô optime. Si fidi illi Græci, & ſi vitium hoc tam commune Germanis, tam receptum: quî conſtat vt ijdem tam ſeueriter illud puniant? Itaque ne ſic quidem Germani inquinabuntur, etiamſi inquinata illa lectio retinebitur. Nec tamen à me, qui haud paullò tutiùs Tacito & inprimis Fabio (qui claris verbis ignotum id flagitium Germanis aſſerit, te diſſimulante) hîc crediderim, quàm Græcis. Quippe iſti leuis & longinquâ famâ aliquid de eâ gente acceperunt: at illorum æuo, cognita iam Germania, imò luſtrata Romanis & calcata.*

Græci eminus res Germaniæ nouerunt.

Purgat palàm Germanos Tacitus.

Ecce Quintilianus.

STEM-

STEMMA AVGVSTÆ DOMVS.

IVSTVS LIPSIVS IANO LERNVTIO S. DICO.

STEMMA Auguſtæum, Iane Lernuti, rem à ſe implexam, & in hiſtoriâ multi vſus, digeſtum à me compoſitumq́ue tibi mitto. Tentatum antè alijs: ſed, liberè dixerim, tentatum potiùs, quàm perfectum. Nec enim pauca correcta à nobis, pluriaq́ue eruta: & in re tenuiter indagandâ non tenuis labor. Quæ clara promptaque viſa, non firmaui: alijs addidi notas, quas ſcies indices eſſe numerorum nouitiæ editionis. Fateor tamen eſſe quæ fugerint me, fugiantq́ue etiam nunc; quæ veſtigijs odorari potui tantùm. velut de Apuleia Variliâ, quam ſororis Auguſti neptem noſter ait, pag. 61. item de Claudiâ Pulchrâ, quam ſobrinam ponit Agrippinæ vxori Germanici, pag. 128. Nec adſequor, quia nihil inuentum nobis de marito aut ſtirpe Marcellæ minoris: à quâ hæc deriuem. Tibi quidem, Lernuti, qualecumque hoc munus, vt amor tuus eſt, placebit, ſcio: vtinamq́ue in reliquis meis ſcriptis, alij pariter aut iudicent tecum aut errent. Vale mi Ocelle, cum Giſelino tuo meoq́ue: quibus in ſummâ concordiâ vnum hoc certamen eſt, vter me magis amet.

- C. OCTAVIVS C. F. qui Macedoniæ præfuit.
  - Ex Anchariâ priore uxore
    - OCTAVIA maior.
      - Ex priore marito C. Marcello
        - M. MARCELLVS, cui prima uxor Pompeia Sexti: altera, Iulia Augusti filia. Ex neutrâ liberi. Obijt adoleſcens in Baiana.
        - MARCELLA maior. Ex I. marita M. Vipſania Agrippâ —— Liberi, ait Suetonius, ſed nobis reperti. Nam de Vipſaniâ Tiberij uxore falſum.
        - Ex II marita Iulo Antonio Africano Triumviri filio, de quo Plut. in Antonio, & noster pag. 126.
          - L. ANTONIVS AFRICANVS. qui Maſsiliæ obijt, pag. 126. Ex eo aut fratre aliquo, ut arbitror —— SEX. ANTONIVS AFRICANVS de cuius nobilitate, pag. 256.
        - MARCELLA minor, de quâ ſilent.
      - Ex II. marito M. Antonio III. viro
        - ANTONIA maior. Ex marito L. Domitio Ahenobarbo
          - DOMITIA, cui vir Criſpus Paſsienus, uti ſuſpicor ex Quinctil. lib. VI. cap. II.
          - DOMITIA LEPIDA.
            - Ex I. marito M. Valeria Barbato Meſſallâ
              - VALERIA MESSALLINA Claudij principis uxor. Adi Commentarium noſtrum, pag. 183. Et adde Senecam in Menippeâ, qui Meſſallinæ maiorem avunculum facit Auguſtum.
            - II. Ap. Iunius Silanus. Qui tamen antea maritus fuiſſe videtur Aemiliæ Lepidæ proneptis Augusti (vide Commentar. noſtrum pag. 212. etsi res hæc adhuc nubila) Ex quo forte
              - L. SILANVS ſponſus Octaviæ, pag. 186. & 188.
              - M. SILANVS proconſul Aſiæ, pag. 211.
              - IVNIA CALVINA Vitellij nurus, pag. 188. quæque ad Veſpaſiani avum ſuperſtes, ex Suet. Veſp. c. XXIII.
          - CN. DOMITIVS, cui uxor Agrippina, & ex ea
            - NERO Imp.
        - ANTONIA minor, cuius ſtirpem ex marito Druſo, quære infrà
    - OCTAVIA minor. de cuius coniugio aut ſtirpe nobis non lectum.
  - Ex Attiâ II. uxore
    - C. OCTAVIVS, qui poſteà C. Iulius Cæſar Octavianus Auguſtus.
      - Ex Scriboniâ uxore
        - IVLIA, cui primus maritus M. Marcellus, tertius Tiberius Imp. uterque ſine prole. Medius M. Vipſanius Agrippa. Ex hoc
          - C. CÆSAR, cui uxor Livia ſoror Germanici, pag. 123.
          - L. CÆSAR, cui deſtinata uxor Aemilia Lepida, poſteà P. Quirinij uxor. pag. 83.
          - AGRIPPA POSTVMVS.
          - IVLIA, cui vir L. Aemilius Paullus Cenſoris F. Ex eo
            - ÆMILIVS LEPIDVS, cui Druſilla uxor. Ex Dione LIX. & Suet. Cal. cap. XXIV.
            - ÆMILIA LEPIDA, ſponſa Claudij, Suetan. Claud. cap. XXVI. Nec ſcio an eadem quæ nupta Druſo filio Germanici, pag. 160.
          - AGRIPPINA, cui vir Cæſar Germanicus. Et ex eo
            - NERO, cui uxor Iulia Druſi filia, pag. 154.
            - DRVSVS, cui uxor Aemilia Lepida, pag. 160.
            - C. CALIGVLA, cuius matrimonia è Suetonio pete.
            - AGRIPPINA, cui mariti tres, Cn. Domitius, Criſpus Paſsienus, Claudius Imp.
            - DRVSILLA, cui prior maritus L. Caſſius: alter M. Aemilius Lepidus.
            - LIVIA, ſive, LIVILLA Suetonio: quæ eadem IVLIA eſt Tacito & Dioni. Nupſit M. Vinicio, pag. 150. Huic ſive alteri e ſororibus maritus antea Quinctilius Varus, quem generum Germanici vocat Seneca lib. I. Contron. III. & aliquid Tacit. pag. 133.

Habes

Habes Auguſti Stemma, quod ad ſanguinem quidem attinet. Supereſt vxoria ſtirps, quæ adfinitate primò, mox adoptione inſita in domum Auguſtam. Eam, lucis cauſsà, ſeorſum hic expreſſi.

- TI. CLAVDIVS NERO, cui vxor Liuia Druſilla, poſteà Auguſta. Ex hac
  - TIBERIVS NERO, qui Imper. cui I. vxor Vipſania Agrippina, M. Vipſanij Agrippæ, ex Pomponiâ, Attici filiâ. Ex hac
    - DRVSVS, cui vxor Liuia ſiue Liuilla ſoror Germanici. Ex hac
      - TIBERIVS GEMELLVS, quem Caius ſuſtulit. Sueton. cap. XIV.
      - GEMELLVS alter, cuius nomen non proditum: ex pag. 73. qui perijt quadrimus. ex pag. 112.
      - IVLIA, cui vir Rubellius Blandus pag. 154. Ex hac
        - RVBELLIVS PLAVTVS quem Nero ſuſtulit. cui vxor Pollutia, p. 294.
  - II. vxor Iulia Auguſti F. Ex eâ proles, ſed infans exſtincta.
  - DRVSVS NERO GERMANICVS, cui vxor Antonia minor. Ex hac
    - GERMANICVS CÆSAR, cui vxor Agrippina. Stirps poſita ſuprà.
    - LIVILLA, cui vir C. Cæſar, dein Druſus frater patruêlis: deſponſa etiam poſteà Seiano. ex pag. 123.
    - CLAVDIVS, qui Imp. cui I. vxor Plautia Vrgulanilla. Ex hac
      - DRVSVS, cui deſponſa Seiani filia. Sueton. Claud. capite XXVII. Tacit. pag. 86.
      - CLAVDIA, quam abiecit.
    - II. vxor, Ælia Petina. Ex hac
      - ANTONIA, cui vir Pompeius Magnus, à Claudio interfectus. poſteà, Fauſtus Sulla.
    - III. vxor, Valeria Meſſallina, Ex hac
      - OCTAVIA, cui ſponſus L. Silanus. poſteà maritus Nero Imp.
      - CLAVDIVS BRITANNICVS, à Nerone ſublatus.

INDEX

INDEX
ALPHABETICVS
IN CORNELIVM
TACITVM.

A.

ABBARVS, Arabum Rex Pag. 189.b
Abnoba, mons 434.b
Acte, liberta Neronis 226.a 231.b.237.d
Adgandeſtrius Chattorum Princeps 74.b
Adiabeni 263.c
Adiutrix legio 349.b.380.a
Adoptionis fictæ mos prauus 268.b
Adrana fl. 29.b
Adulterij pœna apud Germanos 443.a
Aedui populi 90.a.323.c
Aegyptus 310.b.331.a.339.b
Aegyptiâ Iudaicaque ſuperſtitione infecti pellumur Italiâ 73.b.74.a
Aelia Petina 185.d
Aelius Gallus 143.b
Aelius Gracilis, Belgicæ legatus 234.a
Aelius Seianus 102.b. eius genus, vita, & mores 106.a.b. Liuiam Drusi vxorem adulterio polluit 107.a veneuum parat Druſo 109.b 110.b.c
Aemilia Lepida 83.b.c eius mors 106.a.b
Aenus fl. 369.c
Aeſculapius deus 423.b
Aeſtyorum gentes 451.a
Afranius Burrhus. Vide Burrhus
Africa 62.a.310.b.381.b
M. Agrippa 3.a 312.b
Agrippa Poſtumus vnicus nepos Augusti 4.a eius cædes 6.a
Agrippa Poſtumus falſus, Clemens nomine 56.b.c interfectus 57.a
Agrippina Augusta, Germanici vxor, neptis Augusti 21.b. 34.c.64.a.75.c.d. & ſeq 111.a. 128.b.c. 138.c.& ſeq. eius mors. 153.d.& ſeq.
Agrippina Iulia, Germanici filia, mater Neronis 137.c nubit Claudio Imp. 186.a.& ſeq. eius laſciuia 216.b.c. 237.d
Agrippinæ inſidiæ parantur à filio 238.& ſeq. occiditur 240.c
Agrippina Colonia, Vbiorum opidum 325.c.401.a 413.b.415.c ſic dictum ab Agrippinâ Iuliâ, ibi genitâ 194.a
Agrippinenſes 325.c 403.b 414.b.415.c 421.b
Albani 157.a.b.308.c
Albis fl. 48.b.450.a
Albium Intemelium 341.b
Albucilla, vxor Satrij Secundi, multorum amoribus famoſa 161.b
Alexandria 381.b.422.c
Alienus Cæcina. Vide Cæcina.
Aliſo fl. 45.a
Allobroges 328.a
Alpes Iuliæ 368.c
Alphenus Varus 345.c. 349.c.378.b.383.b.385.a. 397.a
Alpinus Montanus 404.a.b.431.a
Altinum 370.a
Amiſia fl. 32.b.45.a
Amphitheatrum Placentinum conflagrat 343.b
Amphitheatrum cœptum apud Fidenam, cadit, maximâ ſtrage hominum 132.a.b
Ancilium conditio 336.b
Andecaui pop. 90.b
Angli 449.a
Angriuarij 45.a.48.c.447.b
Anicetus, Polemonis libertus 238.a.240.a.b.c. eius mors 381.b
Annæus Lucanus 281.a occiditur 289.a
Annæus Seneca 188.a.b rector Neronis 231.d. accuſatur 258.a. eius cædes 285.b.& ſeq.
Annius Baſſus 381.c
Annius Fauſtus 340.b damnatus ibid.c
Annius Gallus 335.c.340.d.343.d.350.a
Annus magnus & verus 478.b
Anſibarij 254.b
Anteius 295.b
Antiochia 339.b
Antiochenſium theatrum 360.a
Antiochus rex 360.a.424.c
Antiſtius Soſianus 224.a.256.a.b.c.295.b.408.c
Antium colonia 270.a
Antona fl. 195.b
Antonia turris 428.d
M. Antonius 58.b.63.a
Antonius Felix. Vide Felix.
Antonius Flamma 408.c
Antonius Nouellus 335.b.341.a
Antonius Primus 361.c. 367.d. 370.c.& ſeq. 375.b.& ſeq. 382.a.b. 384.d. 386.c.390.b.c. 394.a.c. 406.b.417.b.421.c.d
Apenninus 379.c.381.d.383.c.384.c
Apicata, Seiani vxor 107.b
Apinius Tiro 384.a.390.a
Apis idolum 425.b
Aponius Saturninus, Mœſiæ præfectus 332.b. 361.b.365.a. 369.a.370.c
L. Apronius, inferioris Germaniæ proprætor 136.c
Apuleia Varilia ſororis Augusti neptis 61.b
Aquileia 368.c
Aquilius primipilaris 399.a
Aquilius Regulus 407.b
Arabes Iudæis infenſi 424.c
Arauiſci pop. 446.a
Araxis 228.c
Archelaus Cappadociæ rex, inuiſus Tiberio 57.b.c eius mors ibid.

Arduenna

Ar[illegible] c
Ar[illegible] 43 a
Aricinum nemus [illegible] a
Arij 4[illegible] b
Ari[illegible]barzanes Medus 43 a
Ariouiſtus rex 419 [illegible]
Armenij 43.a.64.b.100.b.127.c.128.b. 248.b.& ſeq.
Armenia 43.a.65.a.127.a.c.[illegible]48.c.& ſeq.
Arminius, Cheruſcorum princeps 29.[illegible]46.a. b.c.& ſeq.39 a.b occiditur 74.b
Arnus fl. 39.a
Arpus, Chattorum princeps 44.b
Arrius Varus 369.c 372.b c. 394.a.c.406.c. 417.b
Arruntius Stella 222.a
Arſaces, Armeniæ rex 156.b.c
Arſacidarum gens 42.a.43.a.136.a
Arſametes fl. 2[illegible]
Artabanus Parthorum rex 43.a.b.6[illegible].b.156.b.c. d.& ſeq.161.a.b
Artauaſdes Armeniorum rex 43.a
Artaxata, vrbs Armeniæ 64.b.157.a.203.a.228 c combuſta, deleta, & ſola æquata 229.b
Artaxias, Artauaſdis filius 43.a
Artaxias Zenonis Polemonis filius rex datus Armenijs à Germanico 64.b.67.b defunctus 156.b
Aſciburgium 404.c.435.a
Aſinius Gallus 8.a.12.a.b.& ſeq.53.a.& ſeq. 136.b eius mors 153.b
Aſinius Pollio 220.a
Aſphaltites lacus 427.a
Aſyla 97.a.b
Athenæ 63.a
Ateſte 370.a
Auenticum Hel. caput 328.c
Aufidienus Rufus 17 b
Augurium aquilarum 38.a
Auguſta Taurinorum 355.d
Auguſtales ludi 14.a.29 a
Auguſtani equites 244.a
Auguſtus Cæſar 1.c.& ſeq. eius teſtamentum 7.b.& ſeq. mors 6.a funus 8.a & ſeq.
Auguſtodunum Aeduorum caput 9[illegible].c.& ſeq.
Auiones pop. 449.a
Auitus Didius. Vide Didius Auitus
Aulus Vitellius. Vide Vitellius
Auſpicia, ſortes & præſagia Germanorum 439.a.b

B.

BAduhennæ locus 137 b
Baianus lacus 239.a
Balſamum 426.b
Bardanes rex Parthorum 168 a.b eius mors ibid.
Baſilides Ægyptius ſacerdos 422.b
Baſſus Lucillius. Vide Lucillius Baſſus
Batavi 44.a.43.a.326.a.b.327.b.345.b.c.d. 355.d.356.c. 397.b. 398.b.c.& ſeq. 401.b.c.404. c.429.c.430.a.b.c.432.a.b
Batauorum inſula 44.a.432.a
Batauodurum 431.b
Bedriacum 344.a.348.a.350.a. 373.c
Belgæ 21.b.90.a.402.a
Belus amnis 427.b
Berenice regina 338.a.360.b
Bethaſij 413.b.416.c
Bibaculi carmina 120.a
Bingium 428.c
Blæſus Iunius. Vide Iunius Blæſus
Boij [illegible]
Boiocalus Anſibarius [illegible]
Bonna 400.[illegible].b.431.[illegible]
Boudicea Praſutagi vxor 25[illegible].252.b.c vitam veneno finit 23[illegible] b
Bracha tegmen barbarum 343.a
Brigantes Britanniæ populi 196.a.458.a
Brinio Canninefas nobilis 398.[illegible].& ſeq.
Britanni 93.b.c.& ſeq 25[illegible].& ſ[illegible].4[illegible] b.c. & ſeq.
Britanniæ deſcriptio 367 d.455.b.c.& ſeq.
Britannicus Claudij Cæſ. & Meſſalinæ filius [illegible]9.b 182.b Britannico Domitium anteponit Claudius 193.b Britannico venenum paratur à Nerone 218.a eius mors ibid. b ſepultura 219.a
Brixellum 347 348 a
Bructeri 2[illegible].3[illegible].b.235.a.43[illegible].c.44[illegible].b
Burij pop. [illegible].a
Burrhus Afranius [illegible] [illegible]eronis [illegible] & ſeq. 241.a. eius mors 25[illegible].a
Byzantium 63.a.207.b.& ſeq.3[illegible].3[illegible].a

C.

CÆcilius Simplex, Conſul 354 387.b
Cæcina Alienus 20.b.26 c.27.b.29.b.32. b.& ſeqq 44.a.324.b.326.c.328.b.[illegible].d.& ſeq.336. b.340.d.342.b.c.d.& ſeqq 348. b.c.& ſeq. 56. a.d.357.a.363.a.364.b.36[illegible] b.c.& ſeq 369.a.b. 370.b.377.a
Cælius mons 233.a
Cæſarea 359.b
Cæſia ſilua 27.b
Caledonia 460 b.c.462.b
Cales prouincia 117.b
Caligula Germanici filius militari vocabulo ſic appellatus 24.b
Caliſtus Claudij libertus 179.a.185.d
Calpurnius Aſprenas 345.a
Calpurnius Galerianus C. Piſonis filius 3[illegible]7.a eius mors ibid.
Calpurnius Piſo 54.b.c.115.a.280 b
Calpurnius Repentinus, centurio 325 b eius mors 326.b
Caluiſius Sabinus legatus 322.b
Camalodunum, colonia 196 a.231.b
Cameræ, naues Ponticæ 381.a
Campania 394.b
Campaniæ laus 307.a
Canopus 66,a
Candidati præturæ duodecim 14.a
Caninefates 137.a. 398.c.& ſeqq.413.b. 421.c
Capito Fonteius. Vide Fonteius Capito
Capitolij ſtructores 388 c
Capitolij conflagratio 388 b
Capitolij reſtitutio 411.b & ſeq.
Cappadoces 64.b
Cappadocia 339.b
Capreæ inſula 133.b
Capua 384 a.394.b
Caracates pop. 418 b.c
Caractacus rex Britanniæ 196.a.b.197.a.b.c. 380.b
Cariouelda, Batauorum dux 46.b
Carmelus mons 339.a
Carſulæ 384.d
Carthiſmandua, Brigantum regina 197.a. 380.a.b

Caſpiarum

Caſ[illegible]arum claoſtra 308.c
Ca[illegible] via 157.a
C[illegible]ius Chærea 21.a
Caſſius Seuerus exſul 315.a
Caſtorum locus 344.b
Caſtum nemus 449.b
Catualda nobilis iuuenis 6,.a.b
Catulli carmina 120.a
Catumerus Chattorum Princeps 172.a.b
Cele-deri Cincia caſtellum 71.b
Ce[illegible]ſus Marius. Vide Marius Celſus.
Cenchrius amnis 97.b
Centuriones verberibus oultantur à militibus 21.a
Cenus Neronis libertus 353.a
Cerialis Petilius. Vide Petilius Cerialis.
Cetius Seuerus tribunus 317.c
Ceſo[illegible]ius Baſſus Pœnus 291.b
eius mors 292.a
Ce[illegible]us [illegible]allus Syriæ legatus 428.b
C[illegible]ius Seuerus 407.a
Cethegus Labeo legatus 137.a
Chaldææ artis peritus Tiberius 152.b
Charmaui 235.a.447.b.c
Chariclès medicus 163.a
Chaſuari pop. 447.c
Chatti 29.b.44.b.50.b.194.a.b.335.b.406.a.446.a.b.& ſeq.
Chauci 23.a.31.b.172.c.430.d.447.c.d.& ſeq.
Cheruſci 30.a.31.b.33.a.48.c.59.a.172.a.394.b.448.a
Chriſtus 279.a
Chriſtiani ibid.
Ciceronis carmina 480.c.& ſeq.
Ciceronis libri 484.c
Cilices 58.a
Cilices agreſtes Clitæ dicti 240.b
Cimbri 419.c.448.a.b
Cingonius Varro 308.b
Cinithij 62.b
Circenſes ludi 269.b
Ciuilis Claudius. Vide Claudius Ciuilis
Clanis flu. 39.a
Clarij Apollinis oraculum 63.b
Claſſicus præfectus alæ Treuerorum 341.b.412.b.413.b.c.d.& ſeq.415.c.421.a.b.c.431.a.b
Clauarium donatiui nomen 382.a
Claudia M.Silani filia, C.Cæſaris vxor 152.a.161.c
Claudia Pulchra, ſobrina Agrippinæ 128.b
Claudius Apollinaris 384.a
Claudius Tiberius Cæſar 164.c.& ſeqq.169.b.c. & ſeqq.
Claudio nubit Agrippina Iulia, mortuâ Meſſalinâ 186.b
Claudij ſæuitia. 206.a
Claudius temulentus 210.a
Claudio venenum paratur dolo Agrippinæ 209.c.& ſeq. moritur 210.a eius funus 213.a
Claudius Ciuilis Batauorum Princeps 398.& ſeqq.413.a.b.414.& ſeqq.419.c.& ſeqq.
Claudius Coſſus legatus 318.c
Claudius Druſus. Vide Druſus.
Claudius Fauentinus Centurio 384.a
Claudius Iulianus ibid.
Claudius Labeo Præfectus alæ Batauorum 400.b.413.b.416.b
Claudius Sagitta 410.a
Claudius Sanctus 433.b
Claudius Seuerus 328.b
Claudius Timarchus Cretenſis, reus agitur
Claudius Victor
Clemens Iulius Centurio
Clemens Poſtumi Agrippæ ſeruus 5.b.[illegible]
Clitarum natio
Clodius Macer 309.[illegible]
Cluuius Rufus 309.b.331.a.354
Cocceius Nerua amiciſſimus Tiberio, ſponte pe[illegible] necem moritur
Cocceius Nerua Neroni amicus 289.c
Cottianæ alpes 41[illegible]
Codicilli Seiani [illegible]
Codicilli Piſonis [illegible]
Cœlaletæ pop. [illegible]
Cœlius orator 479.a.4[illegible]
Cœlianæ orationes 4[illegible]
Cogidunus rex 43[illegible]
Colubus fl. 3[illegible]
Coi 111.b.2[illegible].a
Colonia Agrippina. Vide Agrippina Colonia.
Comageni 58.[illegible]4
Cometes ſidus 247.a.18[illegible].b
Comitia conſularia 4[illegible].a
Comitia è campo tranſlata ad patres 144
Comitia magiſtratuum habenda in quinquennium. 54.c
Coniuratio in Neronem 280.b.& ſeq. eiuſdem coniurationis proditio è domo Sceui[illegible] 283.a.b & coniuratorum ſupplicia 284.& ſeqq.
Conſi ara 193.a
Conſulum diſcordia 241.b
Cora Etruriæ promontorium 56.b
Corbulo Domitius 86.b.& ſeq.172.c & ſeq.215.a.b.c.226.b.c.& ſeqq.247.& ſeqq.263.[illegible].& ſeqq.270 & ſeqq.369.c
Corcyra inſula 75.c
Cornelius Dolabella 92.a.101.a.335.c
eius mors 355.a.b
Cornelius Fuſcus 361.c.368.b.379.c
Cornelius Laco 308.b.311.a.312.a.318.a.319.c
eius mors 322.a
Cornelius Martialis 387.d.389.a
Cornelius Sulla 212.a.231.b
eius mors 259.c
Cornelius Tacitus de ſuis Annalibus 119.b.c
Cornelius Tacitus ſacerdos Quindecimuiralis, & prætor ſub Domitiano 169.b
Corſica 341.a
L. Cotta à Scipione Africano accuſatus 100.a
Cotta Meſſalinus 139.b.144.b
Cottiæ alpes 334.b
Cotys rex Thracum 67.c occiditur 68.a
Cotys rex minoris Armeniæ 168.b
Cremona 342.c.343.c.d.356.a.c.d.366.a.372.& ſeqq.
oppugnatur 375.b
Cremonæ excidium, &c. 377.b
Cremutius Cordus 119.c eius mors 120.b
eius libri 341.a
Creſcens Neronis libertus 332.b
Creticus Silanus rector Syriæ 43.a.58.a
Criſpinus Centurio 316.a
Crupellarij 91.a
Cruptorigis villa 137.b
Cugerni 430.a.c
Cincia lex 167.b
Curtius Montanus 406.c.407.b & ſeq.
Curtius Rufus 174.[illegible]
Curtius lacus 320.a.3[illegible]3.b
Cuſus flu. 67.[illegible]
Cyclopes 9[illegible]

D.Daco-

D.

DAcorum gens [illegible] b
Daſiæ pop. [illegible] a
Dalmatæ 372.[illegible].3[illegible]1.c
Danubius fl. 380.[illegible]434 b
Decimus Pacarius. Vide Pacarius.
Decumana porta 34.a
Demetrius Cynicus 3[illegible]1.c
Dianæ Limenotidis templum 124 b
Diana Perſica 98 a
Dicendi formæ & genera mutatoris cum temporibus 479 b
A. Didius 193.b.c
Dillius Vocula. Vide Vocula.
Dinis Thracum dux 127.c
Diuodurum, Mediomatricum opidum 327 a
Domitia Neronis amita 209.a
Domitianus, Veſpaſiani filius 384.c.d.389.b
  Cæſar conſalutatus à militibus 392.a
  eius ſtupra, adulteria, & indomitæ libidines 394 a
  41[illegible].b præturam capit 4[illegible].b
  imperij munia omittit 423.c
Gn. Domitius 13[illegible].142.c
L. Domitius, Gn. Domitij Ænobarbi & Iuliæ Agrippinæ filius 169 c.& ſeq.186.a
  et deſponderetur Octauia Claudij filia 188.b
  adoptatus à Claudio 193.a.b
Domitius Afer 128.c.133.a
Domitius Balbus 255.d
Domitius Celer 70.c
Domitius Corbulo. Vide Corbulo.
Domitius Sabinus 317.c
Donatius Valens 315.b
  eius mors 326.b
Druidæ 250 b.& ſeq.412.b
Druſilla Germanico genita 150.b
Druſus Claudius priuignus Auguſti, Germanici pater 3.a.4 a.21.b.57.b 77.a
Druſus Germanici frater 14.a.18 b.c.& ſeqq. 38.a.58.a.62.a.66.c.72.d.78.a.79.a.c.81.c.84 c. 86.a.b.93.c.& ſeqq.107.a
  Drui[illegible] veneuum parat Seianus 109.b
  Druſi mors ibid. funus 110.b
Druſus Germanici filius 107.b.110.a.113 b
  eius mors 153.b
Druſus Germanici filius falſus 141.
Dubius Auitus 234.a
Dulgibini pop. 447.c

E.

EDucatio praua 483.c.& ſeq.
Edui, ſenatorum in vrbe ius adepti 177.a
Eleazarus, Iudæorum dux 429 a
Eloquentiæ vtilitas 472.b.c.& ſeqq.
Elyſij pop. 450.b
Emeritenſes 331.c
Ennia Macronis vxor 161.c
Epheſij 97.b
Epicharis 282.a.b
  eius mors 284.b
Epiphanes rex 344.c
Eporedia 329.a
Epponina vxor Iulij Sabini 417 a
Eprius Marcellus. Vide Marcellus Eprius.
Equeſtria Fortunæ ædes apud Antium 101.a
Erato regina Armeniorum 43.a
Euphrates fl. [illegible]58.b
Eudemus medicus Liuiæ [illegible]07.b
Eu[illegible]oſes pop. 449.b
Exate 190 a

F.

FAbius Maximus 5.b & ſeq.
  eius mors ibid.
Fabius Priſcus 411.c
Fabius Valens 309 a.[illegible]14.b.325.c.344.b. 345.a.b.c.d.353.b.c.356.a.[illegible]57.a.35[illegible]63.a. 36[illegible].b.c.379 a b.c.& ſeq
  capitur 380.a interficitur 38[illegible].b
  eius vita & mores ibid.
Fabricius Veiento 257.a
Fanum Fortunæ 381.d
Faſti adulatione temporum fœdati 4[illegible]6[illegible]
Fatóne an ſorte voluantur res mortalium 1[illegible]3.a.b
Felix Iudææ præfectus 204.a b 428 b
Feminæ ob lacrymas damnatæ 148.a
Feminarum libido coercita [illegible] a
Feminarum pœna quæ ſeruis coniunguntur 203 b
Feminarum vitia 87.b.c
Fenius Rufus 221.b.257.b.259.b 295.a
Fenni pop. 451.b
Filius patrem interficit 375 a
Flaccus Hordeonius 309.b.325.b.353.c.365 a 400.a b.c interficitur 40[illegible].c
Flamen Dialis 96.b.[illegible]13.a
Flauianus. Vide Titus Ampius Flauianus.
Flauius Arminij frater 46.a.172 a
Flauius Sabinus. Vide Sabinus.
Flauius Veſpaſianus. Vide Veſpaſianus.
Fleuum caſtellum 136 c
Fonteius Agrippa 52.a.380.c
Fonteius Capito 223.a.309.a.324.b
Forum Iulij 379.c
Foroiulienſis colonia 341.d.379.a
Foſi pop. 448.a
Friſij 136.b.173.a.234 a b.399.a.b.447.a
Fucinus lacus 205 a.b
Fuſius conſul 138.b
Fulcinius Trio celebris accuſator 51.b.78.b.c.& ſeq. 159.b
Furius Camillus 62.b
Fundans lacus 387.c
Funera Germanorum 445.a
Furnius 228.b

G.

GAlatia 340.a.354.c
Galba 305.c.308.a.b.c.& ſeqq.
  occiditur 310.c
  eius vita, mores, &c. 322.c.& ſeq.
Galbiani 323.c
Galeria vxor Vitellij 355.b
Galerius Trachalus 336.c.354.c
Galgacus dux 461.b
Galilæi 204 a
Galli 435.a
Galli Rhenum accolentes Galbianis aduerſi 323. c.d. & ſeq.
Galli rebellionem cœptant 90.a.b.c.& ſeq.
Galli in Germaniam tranſgreſſi 443.c
Gallia 309.b
Gallia Comata 175.b
Gallia Narbonenſis 192.a.335.b
Galuia Criſpinilla, magiſtra libidinum Neronis 330. a.b
Gambriuij 435.a
Garamantes 116.a 410.c

Garamantum rex prædarum receptor 16.a
[illegible]us Chaucorum dux, Caninefas [illegible] cr[illegible]manian inferiorem incurſat,& Gallorum oram vaſtat 172.c.173.a eius mors 2[illegible]3.b
Gelduba, loci nomen 402.d.4[illegible]4.b
Germani milites 347.b. 367.c læti bello [illegible].a fluminibus ſueti 429.c cuſtodes Imperatoris 18.b Germanorum armatura 47.a.b Germanorum patrius mos in bello 348 Germanorum ubi [illegible] morbi corpora 364.a
Germaniæ ſitus, mores & populi 434.& ſeqq. vſque ad finem libelli.
Germaniæ inferioris legiones 309.c.324.a
Germaniæ ſuperioris legiones 31[illegible].a.324 b
Germaniæ tributum 30[illegible].b
Germanicus Cæſar Claudij Druſi filius 4[illegible]2.7.b 21.b.c. & ſeqq 26.c.28.a.57.b.58.a.b. & ſeq. [illegible]1.a. 62.[illegible].b. & ſeqq. moritur 69.c eius funus 70.a honores illi poſt mortem decreti [illegible]2.a.b
Geſſius Florus, procurator Iudææ 428.b
Gindes fl. 169.a
Glaſum 451.a
Gotarzes Parthorum rex 168.a.b.c.& ſeq. 1[illegible]9 c.& ſeq. moritur 190 b
G[illegible] pop. 45[illegible].a
G[illegible]hones pop. 450.b
Gracchus prætor 151.a
Graiæ alpes 329.a
Granius mons 417.b
Granius Marcellus 37.a
Grinnes 431.a
Gugerni 403.a

H.

Hadria 379.c
Hæmus mons 89.b
Hammonis oraculum 425.a
Haruſpicum collegium 172.a
Q. Haterius 23.a.b eius mors 152.a
Haterius Agrippa 38.b.62.a.92.c.93.b. 144.a.b
Helluſij pop. 451.c
Helvecones pop. 450.b
Helvetij Gallica gens 328.b.c.d.445.c
Helvidius Priſcus 202.b.395.a.b.& ſeq.
Hercules apud Aegyptios celebris 66.a.b
Hercules Germanicus 435.a
Herculis columnæ 447.c
Herculis oraculum 190.a
Herculi ſacra ſilua 46.c
Hercynia ſilua 59.b.446.b
Herennius Gallus 402.c.d.& ſeq.414 b eius mors 418.c
Herminones 434.c
Hermunduri 195.a.235.b.449.b.c.& ſeq.
Herodes rex Iudææ 428.a
Hertum, id eſt, terram matrem colunt Germani. 449.b
Hiberi 157.a.b
Hieroſolyma 424.c.428.b.c.d.& ſeq.
Hiſpalienſes 351.c
Hiſtriones 38.a.b.& ſeq.152.a
Hordeonius Flaccus. Vide Flaccus Hordeonius.
H[illegible]talus nobilis iuuenis 55.a.b.& ſeq.
H[illegible]ſtilia vicus Veronenſium 369.a.372.a
Hyberi 300.b.c.& ſeq.
Hyrcani 248.b

Icelus Galbæ libertus, Ma[illegible] b[illegible]18.a
I[illegible]eni pop. 195[illegible]
I[illegible]ſtau[illegible] campus [illegible]
Ignes terrâ editi [illegible]
Illyricum 59.a 3[illegible]
Illyricus exercitus 317[illegible]
Ingæuones pop. 4[illegible]
Inguiomerus Arminij patruus [illegible]
Interamna [illegible]
Ioannes Bargiora dux Iudæorum 4[illegible]
Iordanis fl. 4[illegible]
Ischi [illegible]
Iſis 419.c 439[illegible]
Iſtæuones pop. 4[illegible]
Italus Cheruſcorum dux 27[illegible]
Iuba Maurorum rex [illegible]
Iubilius Hermundurorum rex [illegible].a
Iudæi 204.a 424.c.d.[illegible]
Iuhonum ciuitas 235.[illegible]
Iulia Agrippina. Vide Agrippina.
Iulia Augusta Tiberij mater 9[illegible] moritur 258.c eius ætas, ge[illegible] vita,&c. 138.b.c.& ſeq.
Iulia Augusti filia 28.a eius mors ibid.
Iulia Augusti neptis 136.b eius mors. ib[illegible]
Iulia Druſi filia 86.a.154 b
Iuliatea 18[illegible] c
Iulius Agreſtis 383.a.b
Iulius Agricola 452.& ſeqq. vſque ad finem libri.
Iulius Alpinus 328 c
Iulius Atticus 318.b.c
Iulius Auſpex 418.a
Iulius Briganticus 343 d.418.b
Iulius Burdo 326.a
Iulius Calenus 378.a
Iulius Carus 320 b
Iulius Celſus 130 a
Iulius Ciuilis 326.a
Iulius Claſſicus. Vide Claſſicus.
Iulius Cordus 3[illegible]
Iulius Florus Treuir 90.a eius mors ibid.
Iulius Frontinus 406.b
Iulius Fronto 314.c.345.a
Iulius Gratus 345.a
Iulius Manſuetus à filio occiſus 37[illegible].a
Iulius Martialis 316.c.3[illegible].a
Iulius Maximus 404.c
Iulius Paullus 398.a
Iulius Pelignus, procurator Cappadociæ 204.b
Iulius Placidus 392.b
Iulius Poſtumus 11[illegible].a
Iulius Priſcus 363.a 383.b eius mors 337.b
Iulius Sabinus 412.b.416.c eius mors 41[illegible].a
Iulius Sacrouir Æduus 90.a eius mors 92.a
Iulius Secundus 471.c
Iulius Tutor, Treuir 412.b.c.& ſeq. 418 b.c.d.431.a
Iulius Vindex 308.c.& ſeq.323.c & ſeq.
Iunia Sylana 1[illegible].21[illegible] c
Iunius Blæſus, legatus legionum Pannonicarum 14. b.& ſeq. Proconſul Africæ 8[illegible] & ſeq. 96.b.103.a.& ſeq.
Iunius Blæſus, Lugdunenſis Galliæ rector 1[illegible] 354.b eius mors 378.c eius genus & mores 37[illegible]
Iuni[illegible] 143.a.29[illegible]
Iuni[illegible] 406 d

Iunius

Iunius Ruſticus 149.b
Iunius Silanus proconſul Aſiæ 211.c.& ſeq
Iuris & legum principia 84.b.& ſeq.
Iuuenales ludi 243.a 275.b.385.b

L.

Laco. Vide Cornelius Laco.
Longobardi 59 a.& ſeq.449.a
Laodicea vrbs 249.a
Latinus Latiaris 134.b.c.144.a
Latinius Pandus proprætor Mœſiæ. 68.a & ſeq.
Legum principia & varietates 84.b.& ſeq.
Lemouij pop. 450 c
Lentulus Getulicus 156 a
Lepida mater Meſſallinæ 183.b 309.a
M. Lepidus 13.a.154 & ſeq.
eius mors 154 b
Leptitani 410.c.& ſeq.
Leucorum ciuitas 387.b
Libanus mons 427.a
Libelli vecordes 58.a
Liber pater 426.b
Libertatis atrium 317.c
Libo Druſus 52.a.b.c eius mors 58.b
Licinius Mucianus. Vide Mucianus.
Licinius Proculus 322.b 333.b.335.c.& ſeq. 349 c. 354.c
Ligij pop. 195.a.450.b c
Ligures 341.b
Lingones 334.c.& ſeq.417.a.& ſeq.
Linus Thebanus 117.a.170.b.& ſeq.
Litterarum formæ 177.b.& ſeq.
Liuia Auguſta 4 a.& ſeq 81 b
Liuia Druſi vxor, ſoror Germanici 59.a.73.a.107.a.b
adultera Seiani 110.b.255.b
Liuineius Regulus 244.b.& ſeq.
Locuſta venefica mulier 250.a 278.a
Lollia Paullina 185.d.191.c d.& ſeq.
M. Lollius 92 b
Londinium 258.a
Lucceius Albinus 354 a eius mors ibid.
Lucilius Baſſus 366 a.371 b c.378.a.394.b
Lucillius centurio, Cedo alteram, dictus 18.a
Lucu, municipium Vocontiorum 328.b
Ludi ſæculares 169.b
Lugdunum 326.b.453.c
Lugdunenſis colonia 334.a
Lugdunenſes & Viennenſes diſcordes 327.c
Luna langueſcens claro cælo 19.b
Luppia fluuius 31.b.44.b.431.d
Luſitani 329.a
Luſtrale certamen 292.a
Lutorius Priſcus 92.b. eius mors 93.a
Lyris amnis 805.a
Lygdus Spado 209.c.& ſeq.

M.

Macer Martius 344.a.347.b.c
Macro libertus Tiberij 259.b.& ſeq.
Magi 51.a
Magius Cæcilianus 88.c
Maguntiacum 398.c.406 a.415.b
Maieſtatis lex 36.a.& ſeq.
Maleficiorum diuerſa genera 69 a
Malorix Friſiorum princeps 234.a
Malouendus Marſorum dux 30.b
Mamercus Scaurus 53.a.155.b.& ſeq.
eius mors ibid.
Manlius Patricius 408.c
Manlius Valens 327 c
Manimi pop. 450.b
Mannus Tuiſtonis filius 434.c
Marcellus ſororis Auguſti filius 2.b 312.b
Marcellus Eprius 351.c.d.395.b.& ſeq. 408.a.b.473.a
Marcodurum vicus 403.b
Marcomanni 60 a.67.a.43·.a
Mardi pop. 148.a
Margarita ſubfuſca & liuentia gignit Oceanus 456.b
Maricus Boius, Deus Gallorum 354.d
feris obiectus, ſed non laniatus ibid.
interfectus Vitellio ſpectante ibid.
Marius Celſus 318.a.317.c.& ſeq. 329.b.& ſeq. 344.a b.c. 348.a.b.354.c
Marius Maturus 341.a.379.c
Maroboduus Marcomannorum rex 59.b.c.& ſeq. 67.a.b
Marſaci 413.b
Marſi 27.b.50.b.435.a
Marſigni 450.a
Martianus Icelus. Vide Icelus.
Martius Macer. Vide Macer.
Marus fl. 67.b
Mathematici 53.a.203.b.315.a.353.a
Mattiaci 406.a.446.b
Mattiacus ager 174.a
Mattium Chattorum caput 29.c
Mauri 62.a.b.354.a.b
Mauretaniæ dux 310.b.334.a.b
Mazippa 62.a.b
Mediolanum 329.a
Mediomatrici 419.a
Meherdates filius Phrahatis 189.a.b
victus 190.a.b
Mella eques Romanus 296.b.c
Memmius Regulus 256.a
Memnonis ſaxea effigies 66.c
Memphis 423.b
Menapij 403.b
Menius Rufinus caſtrorum præfectus 23.a.371.c
Mephitis templum 377.c
Meſopotamia 158.a. 161.b
Meſſalla Valerius 8.a
Meſſallina vxor Claudij 165.a eius adulter C. Silius 170.a nubit C Silio 178.a 183.a accuſatur apud Claudium ibid.
eius mors 185.c
Meſſallinus Cotta. Vide Cotta Meſſallinus.
Meuius Pudens 315.b
Milichus 283.b.284.c.289.a
Miluius pons 331 c.335 b.391.b
Minucius Iuſtus 370.a
Miracula 352.b.422.a
Miſenenſis claſſis 340.a.383.c
Mithridates Armeniæ rex 168.a.b.190.b.c
occiditur 202.a
Mœnus fl. 445.c
Mœſia 40.a.331.a.332.a.b
Mœſicæ legiones 346.b.c. 367.d
Mona inſula 250.b.458.b
Montanus Alpinus. Vide Alpinus Montanus.
Morini 403.b
Moſa fl. 44.b.403.b.431.d
Moſella fl. 233.b.480.c.d
Muſes 425.a.b
Mucianus 310.a.338.c. & ſeq. 337.c.& ſeq. 368.c. & ſeq. 381.a.c. 386.c. 390.c. 394. c. 406.b. 408.b.& ſeq. 417.a.b.420.b
Mummius Lupercus 400.a.& ſeq.
interfectus 415.a

Munatius Plancus 23.b.24.a
Muſonius Rufus 391.a.396.d.406.d
Muſulani 116.b

N.

NAbalia ſiue Vahalis flu. 432.c
Nahstuali 430 b
Nar fl. 39.a.b
Narbonenſis prouincia 331.a.341.a
Nariſci pop. 450.a
Narciſſus Claudij libertus 179.b.& ſeq.185.d
209.b ad mortem adigitur 211.d
Narnia 385.c.387.a
Nauportum 17.a.b
Neapolis 274.a
Nemetes pop. 194 a.446.a
Nero filius Germanici 85.b.131.b.c
Nero filius Gn.Domitij Ænobarbi & Iuliæ Agrippinæ 198 c.& ſeqq. Octauiam Claudij filiam in matrimonium accipit 305.b Imperator conſalutatur 210.b lupanaria perertat,& c. 212.b exturbat Octauiam,& Poppææ coniungitur 260.b denubit Pythagoræ 275.b
Nero falſus 339.c interfectus 340.b
Neruij 399.a.404.c.421.c.446.a
Nola vrbs 6.a.9.a.& ſeq.
Nonius Actianus 407.a
Nonius Receptus 315.b.& ſeq.
eius mors ibid.
Norici 329.a.369 c.432.b
Noricum 329.a
Nouaria ibid.
Nouæſium 402.c.415.a.418.c 431.c
Nuithones pop. 449.b
Numiſius Rufus 401.b eius mors 418.c
Numiſius Lupus 332. b.370.b
Nymphidius 290.a
Nymphidius Sabinus oppreſſus 308.a.b.316 a
Nynos vrbs Aſſyriæ 189.c

O.

OCcia Veſtalis 74.a
Occhores rex 425.a
Oceanus tumeſcit maximè impulſu Aquilonis, ſimul ſidere æquinoctij 35.a
violentior cetero mari 50.a
Octauia Claudij filia Britannici ſoror 185.b.d. & ſeq. deſpondetur Domitio 205.b
Octauius Auguſti pater 9.b
Octauius Fronto 53.b
Octauius Sagitta 230.b
Odruſæ pop. 85.b
Olennius 136.b
Onomaſtus 316.b
Ophenſis populus 410.c
Opitergium 370.a
Oppiæ leges 87.c.& ſeq.
M.Opſius 156.a
Oratio Agrippinenſium 410.c
Oratio Caractaci 196.b & ſeq.
Oratio C.Caſſij 255.a.b.c
Oratio Cerialis 419.a.b.c & ſeq.430.a.b.e
Oratio Ciuilis 403.a. b.c.& ſeq.429.c.& ſeq. 432.a.b
Oratio Claudij 175 b
Oratio Curtij Montani 407.b
Oratio Galbæ 312 a.313.a.b.c.& ſeq.
Oratio Galgaci 461.b.c.& ſeq.
Oratio Germanici 24.a.c.
Oratio Hortali 55.a. & ſeq.
Oratio Iulij Agricolæ 462.c. & ſeqq.
Oratio Iuliæ Agrippinæ 121.a.b
Oratio M.Lepidi 92.c.93.a.b
Oratio Muciani 358.a.b.& ſeq.
Oratio Neronis 258.a.c.d.& ſeq.
Oratio Othonis .318.b.c.d.333.a.b.c.352.a.& ſeqq.
Oratio Pæti Thraſeæ 269 a
Oratio Piſonis 317.a.& ſeq.
Oratio Segeſtis 30 b & ſeq.
Oratio Senecæ 258.a.b
Oratio Tencterorum legati 415.c.d
Oratio Tiberij 77.b.79.a.b.120.a.123.a.b.c
Oratio Vitellij 187.a.b
Oratio Vologeſis 124.d
Oratio pulchra quæ 481
Orationis forma ac ſpecies mutanda cum conditione temporum ac diuerſitate aurium 479.a
Orator qualis eſſe debeat 481.a.b
Oratorum dignitas 487.a.b.c
Oratorum vitia 483.a
Orcades inſulæ 455.c
Ordouices 196.b.458.b
Orientis regna mota 41.a
Ornoſpades dux 159.a
Orodes filius Artabani regis 158.a
Orphidius Benignus interficitur 346.b
eius corpus crematur 352.b
Oſi pop. 446.a.150.a
Oſtorius proprætor Britanniæ 195.b.& ſeq.
eius mors 168. a.c
Oſtorius Scapula 156.a. b.295.c
eius mors 296.a
Oſyris 423.b
Otho 312.a.b.& ſeq.314.c.& ſeq. Imperator conſalutatus 316.b eius falſæ virtutes 329.b luxu, ſæuitiâ, audaciâ exitioſus Reipub. 346.a
eius mors 352.a ſepulchrum ibid.
eius ætas, genus, mores,&c. ibid.
Oriones pop. 451.c

P.

PAcarius Decimus 342.a b eius mors ibid.
Pacorus Rex Parthorum 428.a
Pacorus Vologeſis frater 256.d
Pactius Africanus 407.a
Pactius Primipili centurio 127.b.366.b
Padus fl. 329 a.342.c.346.c.349.b.381.c
Pætus Cæſennius 264 d.& ſeq.272.b
Pætus Thraſea 232.a.b.297.c.& ſeqq.396.a.b
Pallas Claudij libertus 179.b.& ſeq. 185. d. & ſeq. 193. a. b. & ſeq. 209. b. 212.a
eius mors 262.a
Palmæ 261 b
Pamphilia 340.a
Panda flu. 190.c
Pandateria inſula 261.c
Pannonij 14.a.266.a.341.c.371.b
Pannonicæ alpes 365.b
Pantomimi 36.b.38.b.39.a.147.a
Paphiæ Veneris templum 338.a
Papyrius centurio 410.a.b
Papia Poppæa lex 84.a.& ſeq.
Paris hiſtrio 220.a & ſeq.
Parthi 156.b.& ſeqq.168 a.b & ſeq.189.b 200.b. 214.a.226.b.& ſeq. 248.b.c. 263.d. & ſeq.b.265.a.b
Parauium 370.a
Paullinus Suetonius. Vide Suetonius Paullinus.
Pecuniæ, neruí ciuilis belli 361.a

Pedaneus

Pedaneus ſecundus à ſeruo interfectus 334.b
Peninæ alpes 333.b
Percennius 13 b eius mors 21.a
Petilius Cerialis 384.c.390.c.419.a.b.425.c 429.c 430.c
Petronia, vxor Vitellij 355.b
Petronius Turpilianus 233.c.289.c.457.c eius mors 308.b
Petronius procurator 329 a
C.Petronius 296.b eius vita & mores 297.a
Peucini 451.b
Pharaſmanes, Hiberniæ rex, Mithradatis frater 157.a.b.c. 200.b.c
Philippopolis 89.b
Phœnissa auis 254 c
Phrahates rex 42.a
Phrahates, Phrahatis filius 156.c eius mors ibid.
Phryxus 157.b
Picenus ager 379.c
Piræneum 313.b
Gn.Piſo, Piſonis filius, Syriæ præfectus 38.a.65.b 63.a.b accuſatur Germanicum deuotionibus & veneno peremiſſe 78.a.b 80.a Piſonis mors. 81.a eius codicilli ibid. eius filij 81.c
L.Piſo Proconſul Africæ præfectus 406.b.c interficitur ibid.
L.Piſo Hiſpaniæ citerioris prætor 126.a eius mors ibid.
L.Piſo Pontifex 148.b fato obit ibid.
Piſo Licinianus 312.a eius genus & mores ibid. adoptatur à Galbâ ibid. trucidatur 320.c
Placentia 342.c.343.a oppugnatur à Cæcinâ ibid.
Plancina vxor Gn.Piſonis 58.b.65.b.80.a eius mors 134.a.b
Plautius Siluanus 113.b.116 a
Plautius Ælianus pontif 418 a
Plautus Rubellius 247.a.b.294.b eius mors 260.a
Plinius Germanicorum bellorum ſcriptor 54.c.276.a
Plotius Firmus 321.a.b.333.b.350.c
Plotius Griphus. 382.b.406 b.c
Poëticæ laus 476.a.b
Poëticus decor ab Oratore exigitur 481.b
Pomerium vrbis auxit Claudius 193.a
Pompeia Paullina Senecæ vxor 283.b
Pompeius Longinus 317.c
Pompeius Propinquus, procurator Belgicæ 311.a interfectus 326.a
Pompeij theatrum igne fortuito hauſtum 102.a
Pomponia Græcina 216.a
Pomponius Flaccus 68.a b eius mors 134.b
Pontes longi 34.b.c
Pontius Pilatus 279.a
Pontus 339.b. & ſeq.
Poppæa Sabina ſcortum 230 c.231.a.237.c.311.b 315.a coniungitur Neroni, exturbatâ Octauiâ 260 b eius mors 293.a
Poppæus Sabinus 39.b.126.b eius mors 160 a eius origo & vita ibid.
Poppæus Siluanus 381.c.409.b
Poppæus Vopiſcus 351.b
Porcius Septimius 369.b
Portus Herculis Monœci 376.c
Prætores ærarij 336.c
Primus Antonius. Vide Antonius Primus
Praſutagus Icenorum rex 251.a
Priſcus Heluidius. Vide Heluidius Priſcus.
Priſcus Iolius. Vide Iulius.
Proculus Licinius. Vide Licinius Proculus.
Procuratorum poteſtas 206.a.b
Prodigia 208.a.& ſeq.239.a.241.b.335.b.383.c
Proſerpina 421.c
Pſeudophilippus rex Macedonum 207.b
Ptolemæus Mathemat. 314.a
Ptolemæus rex 117.b.412.c.d.& ſeq.
Publicani 232.c
Publius Celer 397.a.406.d
Puteoli, vetus opidum in Italiâ 249.a
Puteolani 232.a.384.a
Pyramides 66.b
Pyramus fl. 68.b
Pythagoræ Nero nubit 275.b
Pythius Apollo 422.d

Q.

QVadi 430.a
Quæſtores 173 a.123.a
Querquetulanus mons 133 a
Quinctilius Varus 29.a eius mors ibid.
Quinctius Atticus 383 b
Quinquennale ludicrum 243.b.291.c

R.

RApax legio 349.b.366.a.370.a
Rauenna 366.a
Remi 417.a
Reudigni pop. 449.a
Rhacotis 423.a
Rhadamiſtus, Pharaſmanis filius 210.a.& ſeq. 214.a.217 c
Rhenus flu. 44 a.& ſeq.235.a.397.b.401.b.402.c 429.c. & ſeq.
Rhescuporis Thraciæ rex 67.b.c.d interficitur 68.b
Rheti 326.b. 369.c
Rhetia 26.a 310. 368.b
Rhetica iuga 329.a
Rhodanus flu. 235.b
Rhœmetalces Thraciæ rex 68.b
Rigodulum 419.a
Roma oppugnatur & capitur 391.c
Romæ incendium 161.b
Romæ incendium ſub Nerone 276.a.b.c.& ſeq.
Romanus Hiſpo 37.a
Romilius Marcellus 325.b occiſus 326 b
Roſcius Cælius ibid.
Rubellius Plautus. Vide Plautus.
Rufus Criſpinus 199.b.231.a.299 b.eius mors 296.b
Rufus Heluius 82.b
Rugij pop. 430.c
Ruminalis arbor 236.a

S.

SAbinus Flauius 321.b.353.a.384 c.387.c.d. & ſeq. eius mors 389.c
Sabinus Titius. Vide Titius Sabinus.
Sabrina flu. 193.b
Saleius Baſſus 472.c
Salluſtius Criſpus 6.b.57.a eius mors 86.a
Salluſtiani horti 232.a.391 c
Salonina vxor Cæcinæ 343.a
Saluius Cocceianus 231.b
Saluius Titianus. Vide Titianus
Samaritæ 204 a
Samij 111.b
Sardiani 129.b
Sardinia 342.a
Sanolenus Vocula. 407.a
Sarmatæ 157.a.c.158.a.332. & ſeq.
Sarmatæ Iazyges 193.a.369.b
Saturnus 424.c
Saturni dies feſti 390.b
Scithinum inſula 240.a
Scriboniana ala 370 a

Scriboniani fratres 407.a
Scribonianus Camerinus falſus 357.b
Scribonianus Craſſus 406.b
Scydrothemis Sinopenſium rex 422.d.& ſeq.
Seditio militaris 332.b.345.b.409.a
Sedochezorum rex 381.b
Segeſtes 30.a.b.c.& ſeq.
Segimerus Segeſtis frater 35.b
Segimundus Segeſtis filius 30.a
Seianus. Vide Ælius Seianus.
Seleucenſes 160.b.168.b
Seleucia 160.c.169.a
Seleucus Mathematicus 359.a
Sellarij 142.d
Semnones 449.a
Sempronius Denſus 310.b
Sempronius Gracchus peruicax adulter 28.b
eius mors ibid.
Senatorum adulatio 99.b.290.a
Senatu depelluntur famoſi probris 177.b.& ſeq.
Seneca. Vide Annæus Seneca.
Senia lex 177.a
Senienſis colonia 408.c
Cn.Sentius 70.b
Sequani 21.b.91.b.417.a
Seruius Galba. Vide Galba.
Serapis deus 421.a
Serui Germanorum 443.a
Seruile bellum motum per Italiam 117.b
Seruilia, Seruij Sorani filia 300.b.301.c
Seruius Maluginenſis, flamen Dialis 96.b
Seſtius Pagonianus 144.a
Sextilia Vitelliorum mater 355.b
Sextilius Felix 369.c
Sextil. Papinij repentinus & informis exitus 162.c
Sex. Veſtilius 147.b
Sibyllæ libri 149.a.b.278.b
Sido & Italicus Sueuorum reges 369.b.373.b
Silanus 83.c.& ſeq.99.b.100.c
Silia 297.b
Silius legatus inferioris Germanicæ legionis 20.b
44.a.b.50.b.90.c.& ſeq. eius mors 113.c
Silius conſul 167.a adulter Meſſallinæ 170.a
180.a tribunali admotus 182.c
Silures 196.a.456.a
Simon Iudæorum dux 419.a
Sinnaces 156.c
Sinope, Ponti vrbs 422.c.& ſeq.
Siſenna 340.a
Sitones pop. 451.b
Smyrnæi 129.c
Sohemus rex 360.a
Sophonius Tigellinus. Vide Tigellinus.
Soranus, proconſul Aſiæ 297.c
Soſia Galla, Silij vxor 114.a
Soſibius Britannici educator 164.a
Spectaculum gladiatorum 175.c
Spelunca, nomen villæ 131.a
Spintriæ 142.d
Spurinna Veſtricius 340.d.& ſeq.347.c
Statius Murcus ſpeculator 320.c
Stertinius 45.a.& ſeq.
Stœchades, Maſſilienſium inſulæ 380.a
Suardones pop. 447.b
Subrius Dexter 317.c
Subrius Flauius 287. eius mors. 288.a
Succinum 451.a
Suedius Clemens 333.b.341.a
Suetonius Paullinus 335.b.344.a.& ſeq.345.a
349.c.354.c.457.a
Sueuia 450.b
Sueui 26.a.59.a.306.a.373.a.435.a.448.c.& ſeq.451.a
Sugambri 52.a.198.a
P.Suilius, quæſtor Germanici 119.a
accuſatur ſub Claudio 164.c.& ſeq.167.a.b
229.c.& ſeq. in inſulas Baleares pellitur 330.a
Suiones 450.c.& ſeq.
Sulpicius Florus 310.c
Sulpicius Quirinus 91.b
Sunici 416.a
Suouetaurilia 358.b
Sylla Cornelius. Vide Cornelius Sylla.
Syllani 329.a.341.b
Syria 58.a.310.a.339.a.b.358.c.360.a
Syriæ legiones 310.a.331.a.339.b.& ſeq.

T.

Tabularum publicarum cura 214.b
Tacfarinas Numida 61.a.b.82.a.87.a
116.a.& ſeq.b eius mors ibid.
Tacitus. Vide Cornelius Tacitus.
Tanais flu. 191.a
Tanfanæ templum celeberrimum Marſis 27.a
Tarpeia rupes 381.b
Tarracina 384.a.385.a.394.a
Tarracinenſes 394.b
Tartarus flu. 369.a
Taurus mons 29.b.194.b
Tauriana ala 319.c
Taurina ala 326.b
Taurina colonia 356.a
Taurus mons 161.b.265.a
Tencteri 235.a.415.c.447.b
M.Terentius, eques Ro. 146.c
Termeſtina natio 126.a.b
Terræ motus in Aſiâ 60.a
Tertius Iulianus 361.b.406.b
Teutoburgienſis ſaltus 31.b
Thebæ veteres 66.b
Thraces 126.b.127.a.b
Thraſea Pætus 232.a.b.297.c.298.a.b.299.a.b.c.& ſeqq.395.a.& ſeq.
Thubuſcum oppidum 116.a
Thuſcus vicus 133.a
Thyle 455.c
Tiberis 38.a.39.a.b.335.a
Tiberius Alexander 271.a.310.b.357.b
Tiberius Nero priuignus Auguſti 3.a.& ſeqq.25.a
& ſeq.35.a.c.& ſeqq.37.a.b.& ſeq.42.a.67.a.c.
& ſeq.76.a.& ſeqq.86.b libellis accuſatorum in-
ſuum operam, in ſecuritatem compoſitus 91.a
in Campaniam proficiſcitur 130.a abditis
in inſulam Capreas 113.b eius libidines
& ſcelera 141.d eius mors 163.b
eius ætas, genus, mores, &c. ibid.
Ticinum 342.c.345.a
Tigellinus Sophonius Neronis corruptor & proditor
319.b.c eius inhoneſtus exitus 330.a
eius genus, vita & mores 257.b.259.b.329.b
Tigranes Armeniæ rex 43.a eius mors 160.a
Tigranes Capadox, Archelai regis nepos 248.c 265.c
Tigranocerta 247.b.248.b.264.b.c
Timotheus antiſtes cærimoniarum 422.c
Tingitana prouincia 354.b
Tiridates Vologeſi frater 156.d.202.c.227.b.c
& ſeq.263.d.& ſeq.
Titianus Saluius, frater Othonis 336.c.344.a
346.c.354.c
Titius Sabinus eques Rom. 133.c.134.b.c.& ſeq.
eius mors 155.a

Titus Ampius Flauianus 361.c.369. 370.b
Titus Liuius 120.a
Titus Veſpaſianus 327.c.394.b.406.b.410.c. & ſeq.421. & ſeq.
Titus Vinius 305.c. & ſeq. 318.a.b eius cædes 320.b ætas,genus,vita, &c. 322.b.c
Togonios Gallus 143.a
Tolbiacum 421.b
Traianus 306.a
Tranſalpinæ gentes 412.b
Tranſpadanæ regionis municipia 329.a
Tranſrhenani 410.c.403.b
Trapezus, ciuitas Græciæ 228.b.318 a
Thraſullus, ſcientiæ Chaldæorum magiſter 152.b 153.b
Trebellius Maximus 326.b.c.355.c.457.c d
Treboci pop. 446.a
Trebonius Garucianus 309 a
Treueri 50.b.91.a.324.c.403.b.406.a.413.a. 418.a.b.c. & ſeq.440.a.b.446.a
Triaria, L. Vitellij vxor 355.b.390.b
Triboci 418.b.c
Tribunicia poteſtas 95.c
Trinobantes 231.b
Trio Fulcinius. Vide Fulcinius Trio.
Tubantes 27.c.235.b
Tuiſto deus 434.c
Tullius Flauianus 390.d
Tullius Valentinus 418.a. & ſeq. capitur 419.a occiditur 423.b
Tungri 341.c.398.b.413.a.435.a
Turonij 90.b
Turullius Cerialis 343.c
Tutor. Vide Iulius Tutor.

V.

VAcationes militares remiſſæ 321.b
Vada caſtrum 431.a.b
Valens. Vide Fabius Valens.
Valentinus Tullius. Vide Tullius Valentinus.
Valerius Aſiaticus 164.b.c.& ſeqq.326.b.394 c eius mors 166.a
Valerius Fabianus 253.d. & ſeq.
Valerius Feſtus 365.b.410 a
Valerius Paullinus 379 c. & ſeq.
Valerius Ponticus 454.a
Vandalij 435 a
Vangio & Sido reges Sueuorum 195 a.b
Vangiones 194.b 418.b.c.446.a
Vannius, Quadorum rex 67.b
Vannius, Sueuorum rex 194.b
Varini pop. 439.a
Varius Criſpinus 332.b obtruncatur ibid.c
Varus Alphenus. Vide Alphenus Varus.
Varus Arrius. Vide Arrius Varus.
Vaſcones 404.c
Vaticani infames loci 363.b
Vatinius 274 a
Vbij 400.a.& ſeq.413.a. & ſeqq.415.c
Vbiorum ara 23.a
Vbiorum ciuitas 22.b.c.194.a
Vide & Agrippina Colonia
Vectigalia 231.c
Vectius Bolanus, Britanniæ præfectus 355.c.365.a. 455.a
Vedius Pollio 81.a
Vedius Aquila 349.c.370.a
Velinus lacus 39 b
Velius Gallus 140.b
Velleda virgo fatidica nationis Bructeræ 415.a.& ſeq.
Vellocatus Carthiſmanduæ adulter 380.b
Venedi 451.b
Venuſius Brigantum rex 380.b
Ventidius Cumanus Galilææ præpoſitus 204.a
Verania, Piſonis vxor 322.a
Vercellæ 329.a
Verginius 309.b.c.& ſeq 324.b.331.b.352.a.b.c. 356 b
Verona 344.a.368.b
Verritus Friſiorum princeps 234 a
Verulamium municipium 252.a
Verulana Gracilia, femina inſignis 387.c
Veſpaſianus 310.a.323.b.331.a b.337.b. & ſeq. 357.c.& ſeq 394.b.& ſeq.405.c 411 a 429.b
Veſtales virgines 391.b.411 b
Veſtinus 411.b.&.ſeq. eius mors ibid.
Veſtricius Spurinna. Vide Spurinna.
Veſuuius mons 134.a
Vetera caſtra 401.a.405.b.c.414.a.429.c
Veterani 249.a
Veturius Optio 315.c
Vibius Criſpus 408.b
Q. Vibius Serenus 117.c.
Vibulenus Agrippa eques Rom. venenũ hauſit 160.a
Vibulenus miles gregarius 17.c. eius mors 20.a
Vicentia 368.b
Vienna 356.a
Viennenſes 366.a
Vindex Iulius. Vide Iulius Vindex.
Vindoniſſa 415.a
Vinius. Vide Titus Vinius.
Vipſania M. Agrippæ filia 12.b
Vipſanius Meſſalla 369 a.407.b
Virdius Geminus dux 381.a
Viſellius Varro inferioris Germaniæ legatus 90.b
Viſurgis fluuius 35.b.45.b. & ſeqq.
Vitelliani motus initia & cauſæ 323 b
A. Vitellius 309.c.323.a. 351.b.353.a.b. 378.a.b.c. d.& ſeq. capitur 392.b. occiditur ibid. eius genus, vita, mores, &c. ibid.
L. Vitellius, A. Vitellij pater 309.c.392.b.
L. Vitellius, A. Vitellij frater 335.c.378.a.b.c.d.& ſeq.384.a.b.c.d. 389.c.d.& ſeq. interficitur 394.a. eius mores Ibid.
P Vitellius 140 d
Vlixes 435.a
Vmbria 379.b
Vmbricius haruſpex 316.b
Vocetius mons 328.c
Vocontij ibid.
Vocula dux 402.a.c.413.b eius mors 414.b.
Vologeſes, Parthorum rex 200.b.202.b.c.215.b 228.a.263.c.& ſeq.266.c.d.& ſeq.411.a.
Vonones, Phrahatis filius, Arſacidarum rex 42.a. & ſeq. eius mors 68.c
Votienus Montanus 114.a
Vrgulania 54 b.115.a
Vſipetes 27.c.
Vſipij 406.a.447 b.461.a
Vſpe vrbs 190.c

Z

ZEnobia vxor Rhadamiſti 203.a
Zenon Polemonis regis Pontici filius 64.b
Zeugma opidum 189 b

INDEX
RERVM AC VERBORVM
QVAE HIS COMMENTARIIS
CONTINENTVR.

A.

ABNOBA mons 434.c
Abuſqoe 231.d
Acbarus, Arabiæ regũ nomen 189.b
Accediſſe pro Acceſſiſſe 310.c
Acciere pro Aduocare 157.d
non Accinctus & diſcinctus differunt 273.c
Acclamatio plauſuſque ex arte 292.c
Achaiæ nomine Græcia dicta 38 b
item Epirus 62.d
Achaia & Macedonia ſub vno Præſide 141.c
Acies barbara per nationes 196.d
Acilius Auiola viuus combuſtus 90.d
Accuſandi publica rabies bello ciuili grauior 36.c
Accuſatorum merces & honos 407.c.d
Accuſatorum præmia 514.d.155.c
Acratus 280.c
Acromeius, auctor agrorum 172.d
Acta diurna non eſſe hos Taciti Annales 5.d
Acta, eorumque diſcrimen 539 c
Acta Senatus primus confecit Cæſar, aut certè publicauit 525.b
Acta vbi repoſita 526.b
Acta reparata à Tiberio ibid d
Acta materia hiſtoricorum ibid.
Actis conficiendis præerat Senator 525.b
Ab actis Senatus, officium ibid.
Actorum ſcribæ & cenſuales ibid.c
Actuarij ibid.
Actuarij in militiâ ibid.
Actorum materies, & forma ea conficiendi ibid.d
natiuitates in Actis, Seruij Tullij inſtitutum ibid.
profeſſio apud Acta 526.a
Actæ liberta 216.d
Actiaci ludi 270.d
Actio legis apud magiſtratum 206.c
Actor publicus 52.d ſimilis procuratori 503.c
Actu improba vox 311.c
Addictum ſeruitium 188.c
Addua fluuius 348.d
Adductus, quis? 239.d.370.c
Ad hoc 308.d
Adipiſci rerum, dominationis 95.d
Admiſſiones & admiſſionales 147.c
munus fuit libertorum ibid.d
Admiſſionis primæ amici ibid.c
Admouere hoſtias 68 d
Adoptatio nulla in Claudiâ gente 493.d
Adoptio ficta etiam olim vſurpata 268.d
Adoptiui liberi nulla in parte parentum priuilegia dant ibid
Adrana fluuius, Adr. Iunio Edera in Haſſis 29.d
Aduerſa nos admonent ſortis humanæ 448.d
Aduertendi verbum, aliâ notione 48.c.203.b
Adulteriũ, crimen maieſtatis in Cæſaris cognatâ 61.d
Adulteriorum crebritas 524.c
diſputatio de Adulterij pœnâ 515.d
lex vetus de Adulterio emendata 443.d
Adulteræ domo exactæ & dote priuatæ 524.a
pœna capitis pòſt inducta ibid.d
Adulteras magiſtratus accuſabant & præſertim Ædiles ibid.d
autumnus Adultus 181.b
æſtas Adulta, noua, præceps 49 d
Aduocatorum præmium olim 168 d
Ædificiis ab Auguſto impoſitus modus 278.c
Ædificationes in vitio 89.c
Ædium ornatus lucernæ & laurus 78.c
Ædiles cremabant libros 520.d interdum Triumuiri ibid. aliàs Prætor 121.b
Labieni libri primi exuſti ibid.
Ædui fratres Romanorum 520.c.177.d
cauſſa appellationis ibid.
Ægeæ opidulum 213.d
Ægri in lecticâ 51.b
Ægyptiaci tributi modus 150.c
Ægyptij & Romani carne abſtinebant certis diebus 73.d
Ægyptum Alexander Magnus pluribus, Auguſtus vni ſed infimo præfecto permiſit, pari vterque cautione 510.d
Ælius Lamia 148.d
Ælius Tubero Stoicus 541.b
Æmiliana, ad vrbem 277.c
Æmilij Ferreti error 494.c vide plura in F.
Ærarij Præfectura penes quos 533.a biennis ibid.c
Senatuſconſulta ad Ærarium deferri ſolita 93.c
nec rata niſi delata ibid.
Ærarium militare 39.c
Aër infamis in Vaticano 363 d
Aërias rex 338.a
Æris tinnitus in defectu lunæ 17.d
Aërthum 441.d
Æs vxorium 512.a
Ætas feſſa, pro ſenectâ 276.d
Ætas Senatoria 518.a
Æternus dolor, pro magno 287.d
Africani acutum dictum 141.d
Africæ legiones 310.c
Agellius illuſtratus, emendatus 95.d 180 d. 440.d
Agendi verbum antiquis frequens patiendi ſignificatione, & contrà 5.d.380.d
Agger Druſianus vbi fuerit? 233.c
an idem cum mole Druſi ibid d

Agge-

Aggeres in paludibus 38.c
Agnati liberi 443.d. & ſeq.
Agnomina feminis numeralia 133.b
ſerui publici Agnominati à magiſtratibus 504.a
Agricola Taciti, diſertus & verè prudens 452 d
quando ſcriptus ibid. tempus eius mortis ibid. in nullis manuſcriptus 453.d
eius mentio in epigrammate Græco 453.c
Aggrippa rex 214 d
Agrippæ ſtagnum, & nemus 275.d
Agrippina, Flaminia Claudij lecta 213.d
Agrippina matertera filiorum Aſinij 136.d
Agrippinæ ingenium & ſcripta 129.c
criminum quid in Agrippinâ 200.e
Agrippinenſis Colonia etiam Claudia dicta 594.b
iuris Italici fuit ibid.
ab Agrippinâ condita, non ab Agrippâ 446.c
Agrippinus philoſophus 300.c.d eius mira conſtantia. 300 d. pater eius innentus ibid.c
Ala Auriana 369.d
Ala Petrina 166 c. 359.d. 410.d
Ala Taurina 329.d
Albana arx 467.b
Albanorum fines 157.d
Albium Intemelium vel Albintemelium 341.d
Album Senatorium, quando inſtitutum 124.d
quotannis refectum ibid.e
Alia clarus 186.d
Aliena gens 354 c
Alledia gens 188.c
Alloquia 200.d
Alurina 438.d
Amantium loquacitas 231.c
Ambiuius Turpio 400.c
Ambroſij locus ambiguus 376.d
Amicæ in ſinu amatorum 165.c
Amici primæ admiſſionis 247.c
Amicitiæ firmandæ mirus mos 201.d
Amicitiæ renunciandæ mos 306.d
etiam inter priuatos ibid.
Amicitiam veram virtutum ac morum ſimilitudo parit 392.c.d
Amicorum cohors 147.d
Ampia gens 368.c
Amyclæ in Italiâ 231.d
Ancilium conditorum religio 336.c
Animaduerſiones extra vrbem militares Animaduerſiones extra caſtra 504.d
30.d
Animaduertendi militis ius quibus fuerit 23.c
Animaduerſionis nouum genus 25.d
Annales eſſe hos libros 1.d
Annales Taciti quatenus progreſſi 2. b
Annæus Seneca an, & quando conſul 256.d
Annæus Serenus 216.d
Anquiro 354 d
Ante alios 412.c
Antecurſores qui? 248.c
Antiochus Rex 214 d. & ſeq.
Antipodes Romæ quibus dies pro nocte 297 d
Antiquitatis cognitio glorioſa & honeſta 65.c
Antiquæ virtutis laudationem ferunt diſſimiles, non item æui propinquæ 129.d
Antiſigma 171.d cauſſa nominis ibid.
Antiſthenes primus barbæ auctor philoſophus 537.a
Antona fluuius 195.d
Antonia Claudij mater 165.d
Antonia Germanici mater 76.d
Antonia maior & minor 209.c
Antonij cum Octauiâ nuptiæ 10.d
Antonius maior 37. d
Antonius Primus 254 b
exſul ſub Nerone 372 d
Antonius curator oræ maritimæ 207.d
Anulus ſignatorius 42.d
eo ſignabant penum & vtenſilia ibid.
Anulatæ claues 501.c
Aorſi populi 590.d
Apicij gulones tres 106.c
Apion rex 245.b
Apollo Didymæus Mileti 98 d
Appellationes ad quos 537. a Auguſti donis ſcitum ibid b temerè Appellantium pœna ibid.c
Appia regina viarum 52.c diſcidium ſenatorum in viâ Appiâ ibid. conciliari omnes ibid.d
Appiani error 57 d. 312.d. 386.d
Appius Silanus 212.c
Appij Silani cædes 179 d
Apuleia Varilla ſororis Auguſti neptis 61.c
Apuleius correctus 242.c
ex eo remota obiectio 307.d
Apum examina, mali oſtenti 208 d
Aquilæ Romanæ exemplum à Perſis 501.d
Aquila 388 d
Aquila Romana qualis 502.a
non magnum id Aquilæ corpus ibid.
Aquila in cuſtodiâ centurionis primipili 374.c
Aquilæ in ædificiis 388.d
Aquilæ & ſigna, dij militum 48.d
Aquilius Regulus Meſſallæ frater 477.d
Ara in aduentu Principum 357.d
Ara in Curiâ 301.c
Ara Druſi & cenotaphium 44.c
Ara Vbiorum quâ cauſſâ & vbi extructa. 30.d
ad Aram confugere mos Græciæ 88.d. & 519.a
ſupplices id faciebant & ſerui 519.a
Romæ quando id cœperit ibid b
Aræ in caſtrorum principiis 24.d
Aras ſtatuendi mos 14 d
Arabiæ feminæ facie ſemitectâ 231.d
Arbela caſtellum 190.d
Arbor ſancta 439.d
Archelaus Cappadox 160.d
Arenarij montes ad mare 35.d
Arietes, pro lignis quæ ſuſtentent 239.d
Ariſtobulus rex 215.c
Arma publica 2.c
Arma priuata ibid
Arminij ætas 59 d
Arria vxor Cæcinæ, heroina 302.b
Arrianus irridet ineptias ambitionis 492.b
Arriani locus 78.d
Arriani interpres falſus 533.d
Arrianus correctus ibid.
Aruntius quis 22.d. 79.c.d
Arſanias fluuius 267.c
Artaxata quis condiderit? 228.d
in Artaxiæ hiſtoriâ nominibuſque diſſenſio 43.d
Artes delibabant vulgo Kalendis anni 125.c.d
Arua & ſtagna in domo Neronis 277 d
Aruceni fratres Rom. dicti 177.d
Arx alicuius rei 371.d
Aſconius correctus 182.c à coniecturâ 412.c
Aſiatici diuitiæ 164.d
Aſiaticus auctor Caianæ cædis 165.c.
Aſinia gens 132.c
Aſinij plures prænominibus diuerſi 53.c
Aſinij Pollionis hiſtoriæ 120 d
Aſiniorum ſtemma 103.d
Aſinio Salonino multi liberi ibid.
cauſſa cognominis Salonini. ibid.
Aſinius Gallus 153.d

Aſinius Orator 489.d
Ἀσσαπύργιον 435.d. & ſeq. b
Aſprenatum familia 28.c
deni Aſſes, diurnum militis 494.c
Aſſiratum cruenta potio 201.d
ad Aſylum tria hominum genera confugiebant, malefici, ſerui, & obærati 97.d
Athenæus explicatus 511.e contra interpretis mentem verſus ibid. erroris conuictus 440.d
Athletas quis primus dederit 246.d
Atimetus libertus 220. b
Atta Clauſus 193.d. & ſeq. b
Atteritus pro Attritus 310.b
Atys Herculis filius 229.c
Auctoritas quid? 93.c
Audentia pro Audacia 282.d
Auerſa caſtrorum, auerſa pars 392.d
Aufidij Baſſi hiſtoriæ & æuum 221.d
Aufidius Fronto 466.d
Augendi verbum αὐξάνειν 173.d
Augurale ſiue auguraculum in caſtris 46.d
Auguratus cerimoniæ 32.c
Augures à funeſtis arcentur 32.d
Augurium ſalutis 192.d. & ſeq.
Auguſtodunum Muſarum domus 528.e. d
Auguſtodunenſis Schola 520.d. & ſeq.
Auguſtales ludi & eorum origo 14.d
Auguſtales ſodales 28 d
Auguſtalia edita è Tribunis & cuius generis ij ludi 14 d. & ſeq.
Auguſti legata 8.b varius dies primi eius imperij ibid. conſulatus 9.d
Auguſti cultores per domos 36.c
Auguſti effigies in Curiâ 12. b
Auguſti inſtitutum, primariarum imaginum in Curiâ collocatio 72.c.d
Auguſti natalis dies feſtus 344.d natalitij ludi 14.d
Auguſti Templum Tarracone 39.d
Auguſtus pro deo 11.d eius imagines ad formam deorum ibid.
Auguſti tumulus in Campo Martio 9.d feminæ, eius ſacerdotes ibid. cauſſa mortis Marcelli 3.d honores in funere eius 8 d Imperium variè muniuit 10.b habitus eius cultuſque 12. b.e Iuliam legem fert 512.b populum inlicuit ad ludos 38.c Senatum ſupplet ex equite 166.b cauſſas pleraſque ſibi ſeruauit 537.b eius decretum in publicatione bonorum 155.c
A. Plautius 260.c
Aunoba mons 434.d
Auri vis 264.d
Aurinia, Alurinia 438.d
Aurum triumphale, ſiue coronarium 279 c d
Aurum votiuum ibid.d
Auſonius correctus 240.d
Auſpicari in magiſtratu 121.d
Auſpicalis dies ibid.
Auſpicia apud ſolum Principem 48.d
Auſpicia à domo ferenda 97.c
mos de Auſpiciis imperioque repetendis 82 c
Auſter naues è terrâ in mare interius rapuit 49.d
Auxiliariorum arma alia quàm legionariorum 197.d
Auxit pro Aucta eſt 380.d

B.

BÆtica, populi 312.d
Bagaudæ latrones Diocletiani tempore 520.c
in Batano villa Cæſaris 240.d
poſt Balneum, guſtus 120.c
Balſamus etiam in Ægypto 126.d
Barbarorum mos ante aciem cantandi 117.d. 435.b
Barbari reges cum ſororibus matrimonio iuncti 43.d
Bardanes rex 168.d an de eodem apud Philoſtratum & Tacitum mentio 169.c. curſus eius ingens in biduo 168.d
Bareas Soranus ex gente Marciâ 204 c
Barba deo ſacrabatur 536.a
Barbæ poſitæ dies lætus 243.d
Barbæ radendæ mos quando cœpit Romæ 536.c quando in Græciâ ibid.d
Barbati olim ſoli iuuenes ibid.d
Barditus 435.c
Baſilicam nouam quis Æmiliorum fecerit 102.c.d quis refecerit ibid.
Bataui oriundi à Cattis 135.c.d
Bataui fratres Rom. dicti 177.b.d
Bataui equites & pedites 229.d ij vſi oblongis gladijs 220. b natatores, ipſi an equi? 398.d Batauorum veterum ſedes 430.d non magni olim in mari aut aquis 432.c
Batauiæ oportunitas 44.d
Batauodurum 430.d
Bathyllus deliciæ Mæcenatis & ſeruus 29.c Alexandrinus videtur fuiſſe ibid.
Bauli villa, & eius poſſeſſores 239.d
Bedriacum 344.d
Belgarum laus 25.c
Beneficia, quid? 409.d
Beneficiarij ibid.
Beroaldi error 90.d
Bigati nummi 437.c
Boijaſmum vel Boyaſmum 445 d
Bolanus 355.d.458.d
Bombyx quomodo ad Italos peruenerit 505 b
Boſporanum bellum 208.d
Boum coria in tributo data 136.d
Bretannia in Friſiâ 32.c.d
Bretannica herba, ſiue Britannica Plinij ibid.
Breuiarium Imperij 12.c
Brinio ſiue Bruno 398.d
Britannia domita, amiſſa, recepta 306.c.d in eâ murus ibid d
Britannia cur intacta ab Auguſto & Tiberio 456.d & ſeq.
in Britannia dies longi 456.d
Britanni quomodo victi 458.d
Britanniæ ſeruitus 461.d
Britannico venenum in aquâ frigidâ datum 218.c.d de cadauere eius gypſato Græcorum error ibid.d
Britannicum mare olim ignotum 461.d
Britannorum copiæ 252.d
Britannorum crudelitas 250.d
Brundiſinum fœdus 10.c.d
Brutidius orator & hiſtoricus 100 c
Bruti ſcriptio culpata 479 d
Buccina vel claſſicum imperij ſignum 272.c.d in Imp. conuiuio ibid.d etiam Prætorum ibid. Germanorum more ibid. etiam apud Græcos ibid. b ſignum apud duces canit ibid.
Burgundiones qui? 51.d
Burrus, manu debilis 217.d
Burri cognomen, quid? ibid.
de Byſſo & ſerico 505.c.d. & ſeq.
Byſſinæ veſtes in Ægypto repertæ tempore Semiramidis ibid.c
Byzantiorum portus 208.b
Byzantium quis condidit 207.d. & ſeq.

C.Cabiri

C.

CAbiri ſiue Penates 63.d
Cadauer adhuc vegetum in lecto oſtenſum 77.d eius loco effigies cerea, ſi quis peregrè functus eſſet ibid.
Cadius Rufus, vel Tadius 191.c
Cadmus litteras in Græciam tulit 171.b.c
Caducaria lex 517.a
Caducum ſit quod cælibi relinquitur 516.d
Cæcina quis? 87 d
Cæcinæ mirum nomen 324 d
Cæcina Largus 182.c
Cæcina Seuerus 33.d
Cæcina Tuſcus, quis? 220.d
Cædis mandandæ mos per libellum 6.c.d
Cælibatus & orbitatis pœnæ 512.a.516 c.d
Cælibes nihil capiunt, orbi dimidium ibid d
diſcrimen videtur fuiſſe Cælibes, orbi, & ſolitarij patria 517 a.b
Cæles Vibenna 135 c
Cœna funebris 149.a eadem Feralis ibid. eadem Silicernium ibid. b
Cœnæ hora, varia 238.c.534.d & ſeq.
Cæſar αὐτοκράτωρ præmia ponit 512.d
Cæſar correctus 196.c.324.d Tacito conciliatus 438.b
Cæſonius quis? 289.c
Cæſtici ludi ab Antenore inſtituti 198.c
Cæſtius Prætor 146 d
Caius & Lucius quando conſules 4.c eorum ætas ibid. diſſenſus ſcriptorum in eorum morte ibid.d
Caius equitibus quibuſdam latum clauum dedit 166.c
Caius explicatus 514.a
C. Aminius, Iuriſconſultus 215.c
C. Balbillus 221 c
de C. Caſſio inſigne dictum 219.d
C. Matius, eques 207.c vir doctiſſimus & Auguſti amicus ibid.
C. Petronius 297.c idem etiam Publius dictus ibid b
C. Proculeius 123.d
C Silanus 212.b
Calcei Romani quales? 506.b
Calles prouincia 2.7 d
Caledoniam habitantium corporis habitus 455.d. & ſeq.
Caledonij integri 262.d
Cales Quæſtorum prouincia 117.d
Calidæ pœna 218.d
Caliga, militis gregarij 24.c
de Caligulæ natali ſolo contra Suetonium diſputatio 498.b c
Caligulæ, ſiue Germanici libri De arte dicendi 213 c
Calliſtus libertus 180.c vile olim mancipium ib d.
Calpurnius Fabatus 294.d
Caluia Criſpinilla 330.d
Calumniæ crebræ ſub Tiberio & Domitiano, ex lege maieſtatis 36 c
Calumniæ pœna 254. d
Camalodunum opidum duplex 196.d
Cameræ, Germanica vox 381.d
Camulus, indigena deus 196.c
Campaniæ vrbes bauſtæ 307.c
Campeſtris decurſio 64.c Campicurſio Vegetio dicta: in ca ſolemne vt pedes ſcutum præferret ibid.
Campus oratorius 437.
Candidatorum exercendæ induſtriæ ſpatium 55.d
Capella emendatus 172.c
Capita agrorum 497.d
Capito conſul 103.d accuſatus 216 d.c
Capitolinus explicatus & emendatus 37.d 161.d cautè legendus 516 a
Caratacus rex 196.c
Carcer triplex, Vrbanus, ruſticus & caſtrenſis 511. a. b
Carcer vrbanus triplex ibid b
Carcer caſtrorum 17 d
Carmina Germanorum, vt omnium barbarorum, memoriæ genus 434 d.& ſeq.
Carne certis diebus abſtinebant Ægyptij & Romani 73 d
Carnificis domus extra vrbem 504.d
in Carpentis matronæ olim vehebant 299.d
Carpenti honos cui primùm habitus ibid.
Carus Metius 467.c
Caſſiodorus correctus 451.d
Caſſius Longinus Iuriſconſultus 150.d eius exſilium 294.d eius laus ibid.
Caſſius Seuerus orator 115.d.& ſeq 479.d eius diuturnitas in exſilio 115 d mors ibid.
Caſtellarij, aquarum in vrbe cuſtodes 278.c
Caſtellum ſcelerum 371.d
Caſtores 344 d
Caſtorum ædes Oſtiæ 178.d ſacrum illis annuum ibid. Maiuma poſteà dictum 179.b
Caſtra Prætoriarum cohortium quâ parte vrbis 106.d
Caſtra quieta 332.d
Caſtra vrbana, vitioſa ibid.
Catenâ trahi ignominioſum Barbaris 202.d
Catena in manu rei dextrâ 511.b in militis ſiniſtrâ ibid. b Catenæ iſtæ quales ibid. d
Catullus illuſtratus 179.b. 272.c
Caupulis 431.d
Cecrops Athenienſis aut Ægyptius litterarum inuentor 171.c
Celenderis 71.d
Celſus legatus legionis in Pannoniâ 317 d
Cenotaphium, eiuſque ritus 44.c.d
Cenſitorum numerus 178.d
Cenſores olim vias curabant 87.d.518.b poſteà iv. viri ibid.b poſtremò ſeruri ibidem.
Cenſorini error 9.c
Cenſorum funus, quid 112.c
Cenſus diuerſa ratio 20 c d quando cœpit 197.a modus ibid.c
Cenſus in capita & agros ibid.
Cenſus exactores & præpoſiti ibid.
Cenſus tabulæ 498.a
Cenſus quando exacti ibid.b
Cenſus Senatorius ſub Auguſto 55.d
Cenſoriæ paginæ ibid.
Centenarij Germanorum 440.c
Centeſimæ initium 58.c ea ad ærarium militare ibid.
Centurio primi aut ſecundi ordinis 26.d
Centuriones ſigillatim vigilias obibant 272.c
Certamina ſacra 247.b
Ceſtius pater, ſiue ſenior 88.d
Chalcedonij cur cæci dicti 208. b
Chiliarchi in claſſe 282.d
Chriſtiani, Galilæi & Nazaræi dicti 279.c etiam Iudæi ibidem. odium humani generis ipſis obiectum ibid. d accenſi pro

pro lucernis ibid. in Chriſtianos Nero primus ſæuiit ibid.b
Chronicon Euſebij, ſiue Hieronymi correctum 60.c
Chryſoceras promontorium, & ad id portus Byzantiorum 208.a
Cibi ſolemnes in parentalibus 145.d
Cicero correctus & explicatus 82.d.526.b
in quibuſdam non Atticus 479.d
tepidus 480.d
Cilonis Mæcenas 549.b
Cilones 592.e
Cincia lex de muneribus 567.c.d
firmata Sc. ſub Auguſto & Traiano ibid.
Cingonia gens 508 c
Circeoſes ludi Cereri celebrati 282.d
per plures dies 553.d
Circenſes promiſcuè licitum ſpectare in vulgi veſte 273.c
Circus proprius Neroni 243.c
ratio ſedendi in Circo 273.b
Auguſtus primus ordines diſcreuit in Circo ibid.d
in Circo Romani ſederunt, non theatro 246.c
loca in Circo non diſcreta patribus 86.d
primus Claudius deſcripſit ibid.273.b
Nero equiti ibid.
Circus oratorius 436.d
Crini in crinibus Germanorum 448.d
Ciſti virginum 523 b
Ciſalpinos Cæſar ciuitate donauit 575.d.& ſeq.
Citharœdi vetus habitus 242 c.d
Citharœdi priſci duces ibid.
in Ciuitatem quando & qui populi recepti 575.d
Clamor ante aciem 400.d
Clamor laborante Lunâ 29.d
etiam Chriſtianis receptus ibid.
Claſſicum quoties canere ſolitum 53.d
in prouincijs ſeruatus ille mos ibid.c
Claſſicum canendi mos in morte ciuium ibid.
Claſſis in Ponto 360.d.& ſeq.
Claſſis in Rheno, & ad Oceanum, ordinaria Romanis 43.d
Clauſtrum 382.c
in Claudiâ gente nulla adoptio 593 d
Claudia Quinta 233 c
Claudiani ſacerdotes 355.c
Claudianum Senatuſconſultum 203.c.d
Claudiani locus ſimilis Taciti 413.d
Claudij chlamys & Agrippinæ 205.c
Claudij & Neronis largitio 550.c.d
Claudij tres nouæ litteræ 271.c.d.& ſeq.
Claudij oratio 276.c.528.b.c.d.& ſeq.
eius fragmentum Lugduni 528.b.c.d & ſeqq.
Claudij templum 231.d
Claudilla 207.c
ſub Claudio quot Prætores 493.d
Claudius in ſcurris deditus & ambubaiis 202.d
Claudius fibulam laxauit ſexagenarius 514 b
Clibanarij 95.c.d
Clitæ Cilices 260.d
Clauium priſcis ignotum 582.a
Cluuius Rufus hiſtoricus 521.c
Clypeus pro imagine 72.c.d.508.b.c
Clypei prioritim dicati 508.c
Cn. Iulius Agricola 452.d.& ſeq.
Cn. Piſo 58.c
Cociones ſæpè in vulgi dicto veniebant 509.c
Cocus nundinalis 145.d
Coërcitio in hiſtriones 38 b.c
Carcer & exſilium ibid. Virgæ ibid.
Cognominandi militaris mos 18.d
Cohors amicorum 447.d
Cohortes ciuium 8.c
Cohortes vigilum quando inſtitutæ 386.d
Colonias deducendi ratio 249.d
Colonia in municipia, & contrà mutant 549.b.c.d
Colonia Agrippinenſis, etiam Claudia dicta 194.b.c
iuris Italici fuit ibid.
Colonis adiectæ familiæ 331.d
Comagene prouincia facta 65.c
Comitia conſularia obſcura 494 b
Comitia Tiberiana cuiuſmodi ibid.
Comitia qualia ſub Cæſare 493.d
ſub Auguſto 494.a
Comitiorum morem Caius innouat & omittit. ibid.
Commeatus à Senatu peti ſolitos Claudius ſui iuris fecit 595.d
Compeſcere auribus 91 d
Concades 27.d
Concentus, quid 292.d
Conciliorum ſcriptores 133.d
Conciliatricis vox, turpi notione 494.c
Conciſa 27.d
Confarreatio in ſacris 213.c.d
Confidens antè rem, plerumque ignauus 334.c
Confiſcandi verbum propriè 8.c
Coniugis curæ Romanis 528.a
Cenſorum ea inquiſitio ibid.
Coniugium pro coniuge 209.d
Coniuratio Viniciana & Piſoniana in Neronem 283.d
Conſiſtiſſe pro Conſtitiſſe 310.c
Conſulere & conſultatio 295.d
Conſules repoſiti 225.d.c
Conſultatio omnis ſuper Cæſare vetita 83.c
Conſultum ſuper ſecuritate dominorum 255.d
Contari 455.d
Contubernium 335.d contubernij ius ſemper miliſi in prouinceis 249.c
Contentionum in rep. cauſſæ 314.d
Conuiuiorum tempeſtiuum & intempeſtiuum 534.c.d. & ſeq.
Conuiuia & compotationes Germanorum, Perſarum, & Cretenſium 444.c.d
Cora eadem cum Liberâ 61.d
Corbulo hiſtoriæ ſcriptor 567 c
Corbulo, inter doctos 228.d & quis illi pater? ibid.
Corbulonis primis fama non bona 87.d
Corbulonis dictum emendatum 573.c
Coriarij extra vrbem 505 a
Corn. Dolabella 501.d
Corneliæ legis de falſo pœna duplex 254.c
Cornelius Fuſcus 341.d
perit in Dacis ibid.
Cornelius Thuſcus delator 556.d
Cornu & ad id portus Byzantiorum 508.b
Coronæ aureæ in menſis gemmatæque 65.d c
Corona ſpicea & eius ſignificatio 166.d
Corona è vite 167.c
Coronas iacere in aliquem, honoris 260.d.& ſeq.
Cornua 479.d
Coſa Etruriæ opidum 56 d
Coſſutianus Capito 216.d
Cothurni 581.c
Cotys rex eruditus 67 d
in eius regno Ouidius exulauit 67.c
Creandi equites sus milites vetus veſtigium 440.d
ad Cremonam quot cæſi? 376.c
Cremutius bellorum ciuilium ſcriptor 521.b
Cremutij locus correctus 580.b
eius generoſa mors ibid.
Crepidæ ſoleæq; quid 506.b ijs vti, molle erat ibid.c
Creſpontes Meſlemorum rex 552.c
Creta & Cyrenaica ſub eodem proconſule 502.d

Cnorm

Crinem votiuum alere 414.d.& ſeqq.
Crimina è ſomnis 167 c.d
Crucem exercere, non eſt omnium 321.c
Crupellarij qui? 91.c.d
Cteſiphon vrbs 160.d.& ſeq.
de conditore eius diſſenſio 161.d
Curatius, comparatiuè 298 d
Curator ludorum 322.c
Curatores viarum extraordinarij, viri illuſtres ferè 518.b
Curatores viarum perpetui ab Auguſto ibid.c
à IV. viris differunt ibid.
digniores iis habiti ibid.
certis viis attributi ibid.d
in Curiâ etiam non Senatores 143.c.d
in Curiâ ſedes vulgaris, quid? 109.d.c
Cotæ veteres 193.c & Veteres per ſe ibid.
Curſus ingens Bardanis in biduo 168.d
Curtilius Mancias 235.c
Curtius Rufus 574.c
Curiana imitatio 146.d.377.d
Currij æuum quod? 174 b
Cortius correctus 147.b.159 c
Cuſtodes in finibus imperij 449.c
Cuſtodia apud magiſtratus 143.c
eadem libera dicta ibid.
Cuſtodia apud vades 143.d.& ſeq.
Cuſtodiæ militaris modus & ratio 511.b
de cuſtodiâ militari ecbole ibid.
Cuſtodia publica 88.d
Cuſtodiæ pro noxiis, ſicut operæ pro operariis vulgò 511.d
Cuſtodia duplex Principibus 219.d
in Cuſtodiam Germani adſciti, fidei cauſsâ ibid.
præſertim Batauı ibid.
Cuſtodes olim vxoribus adpoſiti, & amicis 182.c.d
Cythnus inſula 101.c.340.d
Cyzicenis libertas adempta 121.d

D.

DAci Romanis qui ſint? 306.c.d
eorum fatua religio ibid.d
Dalmatia quando præſidialis facta 108.c
Damnati in ſcrobem iacti 32 c
Damnatorum bona 230.d
Damnatorum imagines tractæ 80 d
Damnatorum nomen tollebant 327.b obline-bant ibid. effigiem frangebant ibid c aliquando per decretum, aliquando per impetum ibid.c.d
Damnatorum pœna in decimum diem dilata 93.c
Damnatorum imagines habere nefas 528.a
Decedere magiſtratui 87.c
Decemuiri vetuerunt connubia cum plebe 513.c
lex ea abolita ibid.
Decennis tantùm deſpondenda 514.a
Decies H-S ſemper ferè in dote 74.d
Decimaria lex inter coniuges 527.b ſub-lata ibid.
D. Silanus 215.b
Declamator correctus 436.c
Decumana oppoſita Prætoriæ portæ 34.c
Decumates agri ſiue decumani 446.d.& ſeq.
Decurſio funebris 44.d.& ſeq.
Deæ Romæ quando primùm templum 130.c
Degeneres inſidiæ 173.c
Deillius ſiue Dellius inter amicos Auguſti 6.c
Delatorum præmia in Papiâ 85.c
Delatores inuiſi, & formidati 307.c
Demetrius Cynicus 301.d.& ſeq.
Denarij æſtimatio eruta ex Aureo menſtruo 494.d
inter Denos aſſes & Denarium diſcrimen ibid.
Dena ſeſtertia & decem M. idem 168.d
Deni aſſes diurnum militis 494.c
Denarius non ſtrictè accipiendus 16.c
Deportatis teſtamenti factione interdictum 118 d
Deprecatores in iudiciis, potentiſſimi ciuitatis 37.d
repreſſi à Tiberio ibid.
Deſignatores lictores ſuos habere ſoliti, qui funeris ordinem curabant 76 c
Deſolatus quid 20.c.194.c
Dextra data apud Perſas, maximum fœdus 271.d
Dextræ hoſpitij inſigne, fidei & pacis 324 d
Dextras attolli etiam nunc pacis & ſocij aduentus ſignum ibid.
Diadema quid, & quo colore? 158.d.& ſeq.
Diademate quis primus vſus 491.d
Diana Coloëne Sardibus culta 98.c
Diana Leucophryna 98.c cauſſa cogno-minis ibid. culta Mileti ibid d
Diana Limeneris ſiue Limnatis 114.c
cognominis eius cauſſa ibid.
Diana Perſica 98 c
Dicere repudium, pro repudiare 83 d
Dictaturas Sulla diuturnas fecit, Cæſar perpetuas 1.d
Didita fama 163.d
A. Didius 250.d
Diffiatio, contemnentis 353.d
Digamma ante Claudium Varro repperit 171.d
Dij deæque ſimul inuocari ſolent 125.c d
Dij, & relati inter diuos, in carpento vehunt 199.d
Dij populi 89.c
Dilectus odioſus 398.d
Dionis error 3.d.36.d.119.b.155.d.215.b.275.c. 502.b
Dionis à Senecâ diſſenſio 492.a
Dio à Tacito diſcrepat 55.c.64.d.96.d.109.c.111.c
Dionis obſcuræ veritatis locus 99.c.389.d
Dio Senecæ infenſus 229.d 240.d
idem non bonus virtutis æſtimator 238.d
Dio correctus & illuſtratus 2.c.8.c 173.c.221.d. 223.c 233.c. 296.d
Dio Chryſoſtomus correctus & illuſtratus 280.c
Dioſcoridis error 427.c
Diplomata diffilare 351.d
Diſceptatiuncula de Scholâ Auguſtodunenſi 520.d
Diſcrimen inter arma legionariorum & auxiliarium 197.c.d
Diſcrimen inter denarium & denos aſſes 494.d
Diſcrimen inter adulta immaturaque funera 510.d
Diſcrimen in poſitu nominis imperatorij 103.c
Diſtinctio cum momento ad hiſtoriam 108.a 120.c.186.d.199 c
Ditmari error 448 b
Diuortia in actis 526.b
Diuortiis modus impoſitus 517.c
Dolor æternus, pro magno 186.d
Doloris irritamenta 77.d
Dolori confuſio ferè adhæret, nec decori cura 76.d
Domini vox variè vſurpata 509.d
Domino cæſo, omnes ſerui animaduerſi 254 d & ſeq.
Domitianus Veſtales examinauit 306.d
poëtam mentitus 413.d
vanus eius de Cattis triumphus 448.d
ſubdolus rubor 468 c
impatiens gloriæ militaris Agricolæ 465 d
Domitiæ dux 209.d
Domitij Afri laus 128.d
Domitij genus 137 c
Doryphorus libertus 262.b

in Dote

in dote Decies H-S ferè ſemper 74.d
Duiis apud Germanos mos 442.a
Druides a Claudio ſublati vel à Tiberio 199.d
Druſilla à Caio conſecrata habitu Veneris 130.d
Druſi ætas collecta 96.c
Druſi ara & cenotaphium 44.c.d
Druſi imago in ſignis 25.d
Druſi monumentum Rauennæ 44.d
res in Germaniâ 45.d
Druſi vitia duo, ebrietas & crudelitas 89.c.d
ſtudium eius in gladiatores & Scenicos ibid.
gladij Druſiani in prouerbio 540.a
qui fuerint. ibid. cauſſa agnominis illius ibid.
Druſo quot liberi 88.d
Druſo gemini filij 75.c
Druſus Caſtor agnominatus ob violentiam 107.c
Druſus non inter Iulios 77.c
Ducennius Geminus 268.d
Duces in periculis nudo capite 49.d
Duoetuiceſima legio 325.d. 306.c

E.

EDicta Principum 77.c
Effigies aſini in templo non poſita 425.d
Egeſippus correctus 159.c. 257.c. 347.d
repugnat Tacito 371.d
Egius 319.d
Egnatius Ruſus 10.c
Egnatius Celer præceptor Bareæ 397.d
Eleas ager 124.d. 125.c
Elius libertus Neronis 319.d
Emeriti qui? 15.d
Emeritum, præmium in miſſione 495.d
Empona Gallis quid 417.d
Emptio per æs & libram 3.b.c decâ Clementis locus ibid.c
Endomunire antiquè 273.d
Enuptio permiſſa lege Iuliâ 313.a.b
Epaphroditus 283.d
Ephororum fraus 135.b
Epigrammati Græco lux 206.c
Epigramma vetus 382.d
Epponinæ inſigne exemplum 417.d
Eprius Marcellus diſertus, at malus 408.d
Epulum natali Principum 145.b.c ad ſepulcra 145.c
Equeſtres ludi à quibus petiti 246.c.d
Equeſtris prœlij mos 158.c
Equi dati a Dalmatis in tributo 156.d
Equites Romani illuſtres 166.c
quidam veſte Senatoriâ ibid.d
æquiparantur Senatoribus ibid.
Equites Romani inſignes & ſplendidi ibid.c
Equitibus quibuſdam latum clauum dedit Caius ibid.c
Equitium 441.d in Armeniis equitium conſerebant ibid.d
Equitum tranſuectio 73.b
Equitum recognitio ibid.c
Equo aut vehiculo vſi honeſtiores milites 57.d
Equorum præſagia & monitus 430 & ſeq.
Equus conſularis, vel imperatorius 265.c.d
cui impoſita ornamenta ibid.d
Equus, victima Soli apud Perſas 158.d
Marti apud Romanos, & Myſios ibid.c
Error ex adhæſu prænominis 92.b
error viri docti 129.d
Eryx mons 125.d
Erycinæ Veneris ædes Romæ ibid.
Eſcendere 214.d
Eſquilina porta ſuppliciorum fuit 305.a
Meta eadem cum illâ ibid.
Eudemus corruptor medicus 107.d
Eumenius correctus 521.b.c
Eunuchi in pretio apud Perſas 156.d
Euocare veteranos 360.d
Euſebij Chronicon emendatum 296.d. 483.d
Euſebij error 455.d
Exactio feſtinata 356.d
Exactor quid 80.d ſimpliciter ibid.
Examina apum, mali oſtenti 209.c
Exauctoratio propriè quid 15.d
Excubiæ, & arma, præcipua ſigna Principis 7.c
Excubiæ militares circa templa 8.b.c 317.d
Excubias ſeruorum nocturnas ad limen habuerunt domini potentiores 255.d
Excubitores tantùm gladiati 319.c.d
Executio, pro adminiſtratione 270.d
Exhibendi gladios editori mos 89.d
Expoſitiones infantium crebræ apud Græcos & Romanos 426.d
aliter apud Iudæos & Germanos ibid.
Exſequi, pro Punire & Vlciſci 458.d
Exilij triplex ratio 84.c.d
Exſuctus plagarum 438.c
Exſulum ingens viaticum 81.d
Exteruare 268.d
Exterrère 227.d
Externi mores ad ſpeciem 213.d
Exuere ordinem 278.c

F.

FAbius emendatus 291.d. 423.d
Fabius Ruſticus hiſtoricus 220.c
Fabricius Veiento, canes ad currum adhibuit pro equis 257.c
Faces & ceræ in funeribus 77.d
ad Faces Nero cantauit 244.d
Fœnoris grauitate prouinciales oppreſſi à diuitibus Romanis 90.d
Faerni coniectura proba 407.d
Fannia Heluidij Priſci vxor 467.d
Fanum Liguriæ 296.d
Farreationis ritus 113.c.d
Faſces ſemper laureati ad notam imperij 216.d
poſtea & aurati ibid.
Faſces inuerſi in luctu 416.c. 510.d
ſcuta item & arma ibid.
Faſces Principi ſemper duodecim 216.c
Domitianus viginti quattuor ſumpſit ibid.
Fauonius Stoicus 299.d
Felix quando primùm in Iudæa 204.d
de nomine Felicis ibid.
Feminæ ad ludos gladiatorios deſcenderunt 273.d
edicto id vetitum 274.c
Feminæ ſacerdotes Auguſti 492.c
Feminæ ſuperſtitioſulæ 226.c.d
Feminarum luxus in gemmis 522.d
quæ veſtis ipſis in luctu 507.b.c.d
Feminas numinis æſtimant Germani 438.c
Feminæ malæ in naturam pugnant 454.d
Ferretti error 494 inconſtantia 174.c
Ferretti ridiculoſa interpretatio 89.c
emendatio 364.d
Ferretti iudicium probum 517.a
lectio bona 313.d. 371.d
Ferro, viqúe 176.d
Feſtus correctus & explicatus 201.d. 298.d
in eo locus obſcurus 70.d
Feſta plebs, id eſt læto habitu, & candidata 69.c

Ficus

Fetum genere necuito 209.c
Ficus Ruminalis 236.a
Fiducia bellis in proſpera 48.c
Filij munimenta regni 4.d
Filijs principum propria menſa 218.a
ad imum lectum ſedebant non accumbebant, vel & ſerui ibid.
Fiſci olim magnum ius ſiue iniuria 60.d
Fiſci procuratores ibid.
Fiſci ius in bona libertorum ibid.
Flaminia Dialis 113.d
Flamini abeſſe vrbe neſas 96.d.c
ægrotanti abeſſe licet, arbitrio Pontificis 101.d
mos legendi Flaminis Dialis 113.d
Flamines Patricij & maiores ibid.
plebeij & minores ibid.
Flores ſpargere in aliquem, honoris 260.d.& ſeq.
Flori incogitantia 50.d
Florus emendatus 92.d.374.c
Fluuij priſcis inter deos 39.d
Fœdus Tarentinum 10.c
Fœnus in agris collocatum 151.d
Fœnus vnciarium, ſemiunciarium ibid.
Fontes fluminum ſacri 244.c.247.d in ijs
natare nefas ſicut in quibuſdam lacubus 247.d
in Foro Auguſti ſtatuæ illuſtres 112.d
Fortuna equeſtris 102.d
Foſſa inter Moſam Rhenumque 173.d
vbi ea fuerit ibid.
Foſſa Druſiana ibid.c
Foſſa Neroniana 278.c
Foſſas tranſeundi duplex ratio 34.d
Frames quid? 437.d
Fratrum filias ducere patruis, non item ſororum licuit 187.d
Fraus turpis eaque ab Ephoris ſumpta 134.d.& ſeq.
Frigoris acerrimi exempla 227.c.d
à Friſiorum littore mare longiùs recedit 35.c
à Frontino lux 248.d
Frumenta in plebem, ad fauorem vnica 276.c
Frumentarij qui? 334.d
Frumenti ſubuectio 233.d
Frumenti mercatorum immunitas ibid.
Frumentum an plebi planè gratuitum 276.c
Frumentum aſſeruatum in publicis horreis 66.c
Frumentum gratis Prætorij militibus datum 289.d
auctum à Seuero & Antonino ibid.
Fuſcini lacus iterata emiſſio 205.c
Fuſius Geminus 148.c
Funalia & cerei accenſi 78.d.& ſeq.
Funeris etymon 510.c
Funera adulta aut immatura ibid.d
à Funeſtis augures, Pontifices, & ſacerdotes arcentur 32.d
Funus acerbum 219.c
Funus publicum & indictiuum eadem 112.c
cenſorium eius pars ibid. id honoratiſſimum ibid.d notæ eius funeris ibid.
Funus tacitum, quid ibid.c
Funus triumphale, idem Cenſorio ibid.
Furius Camillus 62.a

G.

GAbinianus rhetor 483.d
Gabinus lapis 278.d
Gadius Rufus vel Tadius 192.c
Gætulici duo 125.d
Gætulicus ab Augure diuerſus ibid.c
Gætulicus filius poëta & hiſtoricus 125.c
Gaiana aqua 364.d
Galeæ Germanis vix in vſu 49.d
Galba frater Principis 160.d
Galbæ odioſum imperium 309.d
Galliarum diuiſio 175.d
Gallia Narbonenſis à Senatoribus ſine commeatu adiri poterat 192.c
Galliarum gentes certo numero 91.c
quadringentæ Appiano ibid.d
in ciuitatem adepti proceres 309.c
promiſcuè omnes ibid.
Gallici gladiatores 91.c
Galli quando plenè ciues Rom. 309.c.d
Gallorum ſeruitus ac ſtipendium 399.d
Gammata manus 532.d
Gammati lapides ibid.
Gauna vates in Germaniâ 438.c
Geminatus conſulatus, quid 3.c
Genium propitiare 475.d
Germanicarum matronarum habitus 30.c
Germania Taciti ante Hiſtorias, & Annales, & quando ſcripta 434.c.d
Germani nauigiorum olim rudes, dein peritiſſimi 43.d
Germani qui Tungri 435.c. vnde illis nomen ibid.d in prælia ituri canunt ibid.c
Germanorum rutilæ comæ 436.b quæ à naturâ & ab arte ibid. vnde Saxones dicti 437.b quibus apud illos ius vitæ necíſve 438.d robur femineum ibid.c conſilium ibid.d
Germani à mollitie defenſi 440.d omnia agunt armati ibid.c. concilia eorum, in ijſque lecti principes ibid.c venationes 441.d veſtitus 442.b.c.d cautio ne feminæ corrumpantur 443.c conuiuia & compotationes 444.c crinium nodi & obliquationes 448.d
Germani milites, proceri & iuuenes 394.d
Germani in cuſtodiam Principum adſciti, fidei cauſſa 219.d etiam in Iudæâ ibid.
Germani pelliti 46.d
Germanis rarior vſus galearum 49.d
Germanici cognomen imperatorium 22.d
Germanici duo fratres 77.d
Germanicus quot annos in Germaniâ 43.d
dies mortis Germanici 77.c
Senatus diſiectus in eius funere 76.d
Geſtamen, ſellæ 182.d
Geſtamen, quid 239.d
Getæ Græcis qui Romanis Daci 306.d
Gindes fluuius 169.d
Gladiatores apud Præſides 17.d
Gladiatorum numerus 232.d
de eo edictum & Sc. ibidem.
Gladiatorum pugnæ per dies Mineruæ ſacros 238.d
Gladij Druſiani 89.d
Gladij longi Gallorum & Germanorum 49.d 437.b
Gladij pœna adulteris ex legibus Wandalicis 524.d
Gladij pœna quando inducta 288.c.d
Gladij pœna honeſtiſſima ibidem.
Gladij pugioneſque ſacrari ſoliti 290.d.c
Gladios editori exhibendi mos 520.a
Gladius olim ab humeris 22.d
Gloriæ cupido etiam in ſapientibus 395.d
Gothi mortibus captorum Martem placant 439.d
Gnomæ ad vitam pulchra, & acuta 178.c
Græca literatura in Germaniâ & Galliâ 436.b
Græcanici ſtipendij modus 445.a
Græcis Theatrum pro Curiâ 360.
Graiæ Alpes 329.c
Grammaticorum acumen à Liuio non ſpretum 508.c
Graniorum gens 115.d

 editum

edictum Auguſti in prohibendis Graijs 269.c
Guſtus poſt balneum 120.c

H.

HAbeo recipérare 169.c
Hadrianus primus reduxit barbam 536 d
Hauſtum pro hauſtum 210.c
Hecate ſiue Triuia in Laginis 98.c
Hegeſippus correctus 42.c 417.d
Heligabalo dies pro nocte 297.d
Heluidij Priſci laudes 395 c
qui Apolloniæ cauſauit ibid.d
filius eius à Domitiano occiſus 467.d
Hera & Herthus terra 449.d
Herculea Oleatius 270.c
Herennius Senecio 407.d
Herodianus illoſtratus 10.b
Herodiani ambiguus intellectus 249.c
Heſia ſilua in Clæuenſi Ducatu 27.d
à Deo Heſo nomen habet, quem Galli Germanique Martem colebant ibid.
Heſternò, Cottidianò, & ſimilia 126.c.d
Hibernæ alpes 329 c
Hiemis modeſtia 202.d
Hierocæſarea opidum in Lydia 98.c
Hieroglyphicæ notæ 171.b
Hieronymus emendatus 330 d
Hieroſolymæ obſeſſorum numerus 429 d
Hieroſolymam aurum ex omnibus prouincijs exportari ſolitum 426.b
Hiſpania ab Auguſto domita 108.c
Hiſpaniæ diuiſio 111.c.311.d.& ſeq.
Hiſpani ante prælium cantant 434 d
Hiſpani in cuſtodiâ principum 219.c
ſed ij dimiſſi ibid.
Hiſpani cur legiones ſuas appellent Tertios 417.d
in Hiſtriones coërcitio 38.b.c
in Hiſtriones honos 88.d
Hiſtrionum cauſsâ cruentæ ſeditiones ibid.
Hiſtrionia verba in præfando 292.d
Hiſtrionum præmium 500.a
ſpectatores exilio puniti 39 c
Horatio ſua data 172.d.512 c
Horatij commentator correctus 285.d
Horti Cæſaris 143.c
Horti Lucculliani 164 d
Hoſtiæ cohors 332.d
Hoſtias admouere 68 d
Hoſtiæ grauidæ 280.d
Hoſtiæ fugientes ominoſæ 383.d
Hoſtiæ humanæ Gallis Germaniſque 439 c
Humeros exeri, quo ſine ſcriptum 320.c
Hunni aleæ ſupra modum addicti 445.c.d

I.

IAc Rænardus 503.b
eius ſententia noua 517.a
Iactat eſſe locius 412.c
Iani templum à C. Duillio reſtitutum 61.b.c
Iaſonis templa in Oriente 257.d
Iazatea 189 d
Icelos Galbæ libertus 311.c
Idiſtauiſus campus vbi? 47.d
Ignarus, pro ignotus 189.d
Ignia terreni miraculum 235.d
prælatio ignia ante Principem 491.b
à Priſcis ſilentio prætertia ibid c
vnde is mos Romam, & qualis ille ignia ibid.
Ilienſium immunitas 206.b.c
à quo primùm data ibid
Illudere, in fœdâ re Veneris vſurpatur 219.
Illuſtrium virorum opera 102.d
Imagines damnandi vetus inſtitutum 8
Imagines in atrio
Imagines illoſtrium in templis curiaque
Imagines diuinitus miſſæ ſupra hominem
Imaginia mulus 29 d
Imagines factæ erant ex argento vel auro
Cæſaris Imagines an venditus ſint
Imbrinium coller 17
Immenſum 403 b
Immunitas mercatorum frumenti 3 d
Imperatoris duplex notio
Imperatoris nomen ſoli ſibi Aug. ſepoſuit c
diſcrimen in poſitu nominis Imperatorij ibid.c
Imperatoris nomen ad ſolum principem 48
& apud eum virum auſpicia ibid.
Imperatorum ſtatuæ, perfugium 512
ad eas etiam ingenui confugiebant ibid.
hoc prætextu ad calumnias abuſi ibid.
perfugium illud vetitum ibid.
Imperiorum varietas bellorum cauſſa 420
Imperium minuebatur ingreſſu vrbis 32 d
in Imperij limitibus externus non ſine cuſtode 445.c.d
Imperium variè munitum ab Auguſto 10.b
termini Imperij ab Auguſto 12
Traianus auxit 6
varius dies primi Imperij Auguſti 9.d
Impubes non maturus ſupplicio 141.c
Imputare perfidiam 391.d
In Senatu, in equite, id eſt, inter Senatores, equites 134.c.d
Incendium Lugdunenſe 295 d
Increpare periculum 473 d
Index rerum Auguſti quid? 12.c
Idem cum reperto lapide ibid.c
Indicibus accedere 246.d
Iudicium quid? 182.d
ex eo impunitas 183.c
Induere animum artubus 280 d
Infamia hominibus perditis voluptas eſt 178.c
Ingenia temporaria 363.d
Inimicitias denunciare 507.a
Inimicitias indicere ibid c
Inimicitiæ teſtatæ ibid.
Inſidens capulo manus, propriè de minoribus gladijs dictum 49.d
Inſignia ornari, quid fuerit? 496.c
floribus coronata ibid.
vnguentis perfuſa ibid.
Inſignium fulgor ibid.
Inſignia magiſtratus in luctu poſita 77.c
Inſiſtere, propriè aurigarum 279.c
Inſtaius Capito 228.d
Inſtinctu 175.c
Integra pars pop. 308.c
Intemelij populi 454.d
Intendere manus, minæ nota 107.d.e
Interdictio honoribus 301 d
Interior decubitus 165.b.c.d
Interior locus digniſſimus 80 d
Interior maritus, quo ſenſu 179.b
Interior ſponda 165.c
Interpretis Arriani lapſus 593.d
Intonare cælibi vitæ 186 c
Inuerſa ſigno 415 d.& ſeq.
Inuiſus actu 315.d
Ioannis Brodæi laus 453 c
Iordanis quot lacus efficiat 427 d

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ymata con[illegible] [illegible]
[illegible]
I[illegible] ſeruitutis [illegible] c
I[illegible]a procuratores habuit, Syriæ adtributa 5[illegible] c
[illegible]dæi in Sardiniam p[illegible] [illegible].d.& ſeq.
Iudæi peruicaces 3[illegible]8.
I[illegible] p[illegible] non exponebant aut necabant 416.c.d
I[illegible] P[illegible] a cadauere arcetur 111.d
Iud[illegible] in [illegible] Caiu tumoliua, propter effigiem in templ[illegible] 204.c
alia Iudæorum turba cum Christianis ibid.d
I[illegible]æorum templum ſub dio & apertum 426 c d
h[illegible] gen[illegible] ipſum cælum ac nubes ab ijs adorari credidere ibidem.
I[illegible]cæ ſtirpes 415.d
Iul[illegible] 231.d.220.b.226.d
Iu[illegible]æ duæ ibid.d
Iul[illegible] Agrippæ filia, non perijt ferro aut veneno 82.d
I[illegible] vxor M. Agrippæ ibid.c
Iu[illegible] Augusti filia 212 c.d
Iu[illegible]æ Auguſtæ ætas 238.d
Iuliæ impudicitia 28.c
Iuliana lex de modo poſſidendi 150.d
Iuliæ leges 512.d
Iuliam legem Papia obſcurauit 515.a
Iuliæ legis caput de vi publicâ 111.b
Iulia & Papia conſulæ 513.b
Iuliæ leg[illegible] poena 524 b.c
Iulia lex diuerſa à Papiâ, tempore & re 512.d
Iulianus gladiatorum dux 384.d
I[illegible] templum apud Bouillas, & ludi 37.d
Iulius Cæſar pomœrium auxit 193.c.d
Iulius P[illegible] 218.c
Iulius Poſtumus 111.c
Iulius Antenius 10 d
Iulius Græcinus 455.c.d
Iunia ſtirps in parte explicata 104.b
Iunia Caluina 188 b
Iunius Annæus Gallio, Senecæ frater 290.c
Iunius Blæſus 103.c
Imperator appellatus a Tiberio ibid.
Iunius C[illegible] 191.d.& ſeq.
Iunius Mauricus 467.c
Iunius Otho, rhetor 100.c
genus eius dicendi ibidem.
Iunius Ruſticus 467.c
Iunius menſis infauſtus 295.d
an Germanici nomine motatus ibid.
Iura in bonis libertorum pro ratione liberorum 517.b
Iura libertorum 363.c.d.
Iuramenta apud ſigna fieri ſolita 267.d
& plerique ſolemnes militiæ ritus ibid.
Iuramenti ſenatorij initiom 215.b
Iuramenti militaris para 287.d
Iuramentum in Principum acta 216.c.540.b
Iuramentum per numen Auguſti 56 d
eius religio ibid b
Iurare per dextram 69.d
Iuratus Senatus 115.b idem mos Græcis ibid.c
origo Iuris trium liberûm 525.d
id princeps dabat ibid.
[illegible] 10.a
[illegible] 514 d
[illegible] 563.d
[illegible] mil[illegible] animaduertendi [illegible]3.c
I[illegible] apud quoſdam equites [illegible] d
I[illegible] in [illegible] prouincij 40 b
I[illegible]cta omnium Principum 54[illegible] b
exceptis peſſimi [illegible]
Iuſtini diuerſa traditio [illegible]
Iuſtinus explicatus [illegible] c
Iuſtitium in funere [illegible] d
mutatio veſtis in Iuſtitio [illegible] d
Iuſtus Catonius quis? 20 c
Iuuenales ludi, priuati [illegible] d
Iuuenales Imperatorum parum diuerſi ibid.
Iuuenalia cur appellata [illegible].c
Iuuenalis lectio dubia 14.c
Iuuenalis explicatus 206.d.2[illegible]9.d.430.d.[illegible].d
535 c. correctus 22[illegible] 6 d
princeps Iuuentutis [illegible].d & ſeq.
Iuuenta Romanis finiebatur anno XXV. 69 d

K.

KAij 31.d
Kalendarum religio 135 c
Kalendis anni vulgò artes delibabant 121.d
Kalendis Ianuarijs etiam à cæde & pugnâ abſtinebant 135.d & ſupplicio ibid.
Kalendis omnia triſtia ſpreta ibid.
etiam à Græcis ibid.

L.

LAbeonis Iuriſconſulti pater egregius 104.b
Laberij reſtitutio 509.b
Labieni libri primi exuſti 121.b
Lacrymæ interdictæ ſub tyrannis 148.c
Læta fauſtaque nomina 22.c.d
Latoria lex 170.c
diſcrimen inter eam & Claudij ſcitum ibid.c.d
Læuini Torrentij conjectura firmata 422.d
Lampridius correctus 181.c
Lampridius illuſtratus 121.c
Lapis falſus 178.d
Lapſus viri docti 49[illegible].b
Laticlauij, qui dicti? 422.d.& ſeq.
Laticlauij in curiâ 143 c
Latinus Pacatus correctus 95.d
Laudantes inimici 465.d
Laurea triumphantium in gremio Iouis 51.c
Laurus è faſcibus 502.c
Legati exercituum 54.d.& ſeq.
Legati ſorte lecti 396.d
Legati exteri in Orcheſtrâ 134 c
Legatio libera olim ad peregrinandum 192.d
Legionariorum & auxiliarium arma 197.d
Legiones in caſtris æſtiuis iunctim habitæ, in hibernis ſingulæ ſeorſim 21 d
Legiones claſſicæ 308.c.d
Legiones in Hiſpaniâ quot? 313.d
in Ægypto 339 d
Legionum cognomina ex lapide 349.d
quæque Legio ſuum Præfectum habuit 496.b
Legionibus ſingulis ſua principia 24.c
tres ordinariæ Legiones in Pannoniâ 108.c
vnaetuicefima Legio 20.d
Lentulus Coſſus 148 d
Lentuli diſcrete 123.b
Gætulicus ab Augure diuerſus ibid c
Lentulorum diuitiæ ibid d

Lepida

[illegible]rina Claudij 183.d
[illegible]da Domitia, ſecunda Appij vxor 11[illegible].d
[illegible] duo, Manius & Marcus 88.d
[illegible]dus qui [illegible] 238.d
[illegible] quattuor infauſti ibid. d
L[illegible]di verum ſtemma ignotum ibid.
L[illegible]dus tutor liberûm Ptolemæi 68.d
[illegible]cophryn inſula 98.c
Libamenta in focum 27[illegible].b c
mos Libandi Ioui ſeruatori 287.d
[illegible]ber & Libera 62.d
Libera eadem cum Corâ ibid.d
Liberalia ſiue feſtum Vindemiæ 181.c
Magna corona idem dictum ibid.d
alia ab his Liberalia liberâ rep. 181.b
Liberi patris habitus ibid.e
origo iuris trium Liberûm 515.d
id princeps dabat ibid.
feminis tributum etiam id ius 516.b
peti ſolet à Senatu ibid.b
Ius parentum idem ibid.
Ius liberorum idem ibid.
quid tamen propriè ſit ibid.c
ius quattuor Liberorum Ibid.
Liberorum apud Germanos exploratio 444 c
pro Libertâ eſſe, cui bono? 203.d
Libertas iuſta 224.d
non iuſta ibid.
Libertas legibus & magiſtratibus ſuis conſtat 43.c
Libertæ conſtantia 284.d
Liberti interdum binomines 204.d
Liberti non edebant ludos in vrbe 132.d
in Libertorum bonis ſucceſſio 60.d
de Libertate ſerui cum domino pactio 254. d.& ſeq.
Libertinas ducere ingenuis omnibus permiſſum, Senatorijs exceptis 513.b
Liberti prædiuites 363.d
Libertini ijdem cum libertis 513.e
Libertinorum filij 176.d
Libertini à militiâ remoti ibid.d
primùm à Cæſare in Senatum lecti 277.b
Libertorum iura 363.c.d
Libertorum pœna ab Auguſto 223.c.d
Libonis ſtemma obſcurum 51.c.d
Libratores qui tormentis lapides aut haſtas excutiunt 49.c.d
Librorum capita puniceo colore deſcripta 171.c
Librorum veterum ingens iactura 277.c
Libros cremabant ædiles, triumuiri, vel prætores 120.d.& ſeq.
Licentia in teſtamentis 257.c.d
Licentia & impunitas omnis culpæ in paupere miluiâ 364.c.d
Licinius Varro 50.c
Lictores Auguſtarum 13.c
Lictorum remotio 63.c
Limitanei milites 10.e
in Limitibus imperij externus non ſine cuſtode 449.c
Lingones 331.d fuſi 417.d eorum multitudo ibid.
Linus Apollinis filius 171.c
Lineæ Germanis veſtes 442.d
Littera X. non neceſſaria 171.e
Literæ quot Latinis primò ibid.
Litteræ per milites commeabant 123.d.& ſeq.
Litteræ Præſidum ad principem 353.d
[illegible]tteræ ad ſigna lectæ 401.d
Liuia in nomen Iuliæ & Auguſtæ 8.c.d
[illegible]ia à Claudio conſecrata 139.c.d
cui aquæ nomine Iunonis ibid.d
Liuia ſacerdos, & filia adoptione, mariti ſui Auguſti 213.d.492 c
Liuia vxor [illegible] Auguſti [illegible]
eius apophthegma [illegible]
Liuiæ pater adoptatus [illegible]
à Bruto ſtetit [illegible]
Liuilla [illegible]
Liuiana imitatio [illegible]
Liuius correctus 4[illegible].c.48[illegible] 194.c 2[illegible]b. ex coniec[illegible]urâ illuſtratus 82.c.249.b.c.272.d[illegible]
Liuius & Varro diuerſi 144.c
Loca multa à diſtantiâ appellata 285[illegible]
Locus ſuperior honeſtiſſimus in accubitu [illegible]
Locus ſupplicijs ſeruilibus, Seſtertium dictus is extra vrbem, & quæ nominis cauſſa [illegible]
Lollia neptis M. Lollij qui ſub Auguſto [illegible]
Lollius rector C. Cæſaris 9[illegible]
Londinium nobiliſſima vrbs [illegible]
Longè clarus [illegible]
Loquendi noua ratio [illegible]d
per Tacitum crebra 3[illegible]9[illegible]d
priſca 402.d tranſmarina 41[illegible]
Loricam contexere, quid? [illegible]d
Lucani fatum felix 2[illegible]d
Lucani liberum os in principem [illegible]d
Lucanus non eſt auctor Panegyrici 241.d.& [illegible]b
et rei argumenta 243[illegible]
Lucanus ſupra Neronem poëta 2[illegible]d
vana æmulatio in illum Neronis ibi[illegible]
Lucar quid 38[illegible]
Lucaris quis modus 4[illegible]9[illegible]
Lucar ſæpè mutatum ibid.d
Lucilliana prædia 18[illegible]d
Luci pro dijs 439 d
in Lucis ferina ſigna 401.d
Lucius Baſſus 36[illegible]c
L. Arruntius 77 d
L. Caſſius 150.c.d
L. Domitius 32.d
L. Piſo patre Cenſore natus 148 d
eius ætas ibid
eius triumphalia è Thraciâ ibid.
ebrietas eum præfectum fecit 149.d.e
L. Silanus Appij F. 212.c.2[illegible]
L. Silani incautus amor in ſororem 186 c
is caput perdidit in furore ibid.
L. Teleſinus philoſophus 393.d
Lucernæ accenſæ inter ornatus ædium 78 d
L. Veſtinus indagatus 411.d
Luculli villa 10[illegible]
Ludere, in re Veneris vſurpatum 21[illegible]
Ludi Actiaci [illegible]
Ludi Auguſtales, & eorum origo 1[illegible] c.d
Ludi Circenſes ſiue Cereales [illegible]2 d
celebrati per plures dies 5[illegible] c
Ludi equeſtres à quibus periti 14[illegible].b.c
Ludi genos Iuliæ apud Bouillas 37.d
Ludi Græci [illegible]47 c d
Græcis veſtibus vſi per eos ibid.
Ludi Iuuenales 143.d.c
Ludi natalitij Auguſti 1[illegible] c.d
Ludi in Palatio 36.d.1[illegible]
Ludi ſæculares cur variè celebrati ab Aug. & Claudio 169.c.d
Ludos ſæculares quindecimuiri curabant ibid.d
Ludi trilingues 346 d
Ludos curabant Sacerdotes 9[illegible] c d
præſertim quattuor collegia [illegible].d
Ludorum curator 212 c
Ludorum editores Prætores 24[illegible] c d
Ludouici Viuis audax correctio [illegible]d
Lugduni quot cohortes? 52[illegible]

[illegible] Rom. ibid.
[illegible] diuinant 439.d. & ſeq.b
[illegible] templum vetus 2-7.d
Lunâ laborante clamor atque æris ſonitus 19.d
Lutius Geta præf. 181 b
Luſtrala certamen idem cum Quinquennali 292.c.d
Luxus feminarum in gemmis 94 d. 522.d.& ſeq.
Lydi Perſici 98.c

M.

MAcer Iuriſc. illuſtratus 250.b.c
Maciacus ager ſiue Maziacus 1-4 c
Maculoſi noua ſignificatio 346.c
Mænianæ Scholæ 520 d.& ſeq.
Magiſtratus non iudicant 81.d
accuſabant adulteras 524.b
Magiſtratus nomen ad curatores viarum 87.d. 518.b c.d
Magiſtratus exordio leues cauſſæ 121.c.d
Magnetes duplices 60.b.c
Magicâ arte flamma è lignis ſponte erumpens 98.c. d
Magorum deuotionumque ritus 69.d
Maiuma, ſacrum annuum Caſtorum 178.d
Mamertini 123.b
Mamertinus correctus 465.d
Mam.Scaurus 153.d
libidine infamis ibid.
Mancipari 52.d
Mancipes qui dicti 87.d
Manilius tentatus 506 c
Manlij Iunios attingunt 104.b
Manu aſſentiri 394.d & ſeq b
in Senatu & exercitu 395.b
Manumiſſio duplex 224 d.c
Manus Gammata 532.d
Manus intendere, riſæ nota 107 d.c
Manus ſublatæ pacatum ſignum 324.d.c
Manutij coniectura 418 d
Maraboduus rex 59.c.d
eius Regia ibid.
Marcella M. Agrippæ vxor, & an ex eâ proles 82.c
Marcelli mortis locus 3.c.d.b
Liuia ei cauſſa mortis fuit ibid.d
& Auguſtus ibid.
Marcellus Cornelius 294.d
M. Agrippa 282.d
M. Agrippæ ignobilitas 3.b
M. Agrippæ vxores & liberi 821.c.d
M. Oſtorius 296.d
M. Scaurus 452.d
M. Silani duo 212.b.c
M. Silanus cæſus 409.d
Marita lex eadem quæ Iulia 512.c
Mariti antelati in Magiſtratu 514.d.& ſeq.
Mariti in ſorte Prouinciarum antehabiti 515.a
Maritorum priuilegia 514.d
in Maritorum numero eſſe 515.a
Marius Maturus 380.c.d
Martialis flamen ad bellum non mittitur 96.d.c
Martialis explicatus 274.c.288 d.319.d.363.d. 314.d
eius epigramma 100.d
Marius Macer 357.d
Maſtruca 442.c
Mathematici quando & quoties pulſi 504.b
de iis Sc Ibid b.c
Matrimonio ſecundo vbi in Germaniâ nullus locus 443. d
Matrimonij etymon 179.b.c
liberi â Matrimonio non arcendi 514.c
Matrimonium triplex: vſu, farre, & coemptione 513.d
Matrimonia ſobrinarum quando cœperint? 187 c.d
ea vetuit Theodoſius ibid.d
alij iterùm permiſerunt ibid.
Matris cum filio cœtus 162.d
Matronæ crinium forma alia â virginibus 323.a.b
veteres crines rutilabant, magis auidè poſteriores 436 b
olim in carpentis vehebant 199.d.c
Mattiaci è Cattis 19.d
Mattiaci non ſunt qui nunc Zelandi appellantur, ſed potiùs Northollandi 446.c
Mattiacum 29.d.
Mauritania â quo diuiſa 310.d
Mauricus 467.c.d
Maurus refutatus 135.d
de Maximo hiſtoria 5.d.c
Maximus Naſoni amiciſſimus ibid.d
Medica veſtis 506.a
Megalenſia quando 78.d
Memmij coniectura 118 c.d.
Memnonis miranda effigies 66.c.d
Merceri diuinatio 427.d
Meretrices etiam lecticas poſuerunt poſt Domitiani edictum 509.c
Meretrices Athenienſes quo habitu? ib.d.
Merulæ cædes quando? 96.d
Meſſalla vir inſignis 407.d
Meſſallinæ lepidum factum 183.c.d
Meſſallinæ quæ mater? ibid.c
Metia porta eadem cum Eſquilinâ 505.a.b
Metus ex duce 20.c
Metus mutuus inter æquè potentes repagulum 434.d
Miliarium in foro 316.d
Miles in porticibus 317.d
Militares animaduerſiones extra caſtra 20.d
Militares vocationes 321.c.d
Militaris pœna 227.d.c
Militaris ſalutatio, complecti armis 318 d
Militariter loqui 359.d.& ſeq.d
Milites habitu plebeio domos perluſtrant 339.c.d
qui Frumentarij ibid.d
Milites ſine coniugibus 249.d
iura maritorum â Claudio, nuptiarum â Seuero habuerunt ibid.b
per ſigna iurabant 48 d c
Milites honeſtiores vſi equo aut vehiculo 17.d
Milites promoti ex domo 26.c.d
etiam ex cenſu ibid.d
togati 319.c.d
Militibus ſaucijs fomenta impp. donarunt 34 d
Militum licentia ob egeſtatem 364.c
ſacramentum ſub principibus 287.d.c
Mineruа Muſica 492.b
Miniſtri magiſtratuum è libertis 224.c
Minutius correctus 97.c
Miſeni promontorium infame naufragijs 280.d
Pallas ibi culta ibid.
Miſſio duplex ſub Auguſto 15 d
Miſſio plena, quid? ibid b
cauſſa diſcriminis Miſſionum ibid.d b
in Miſſione pecuniarum præmium 16.c
eius ſumma definita ab Auguſto 495.b
emeritum ea ipſa pecunia ibid.c.d
an agrorum vice data ibid.d
Mithridates Armeniæ rex 168.c.d
vinctus â Caio ibid c
Mneſter mimus 166 d
Modeſtia, pro moderatione 11.d
Modeſtus hiemis 200.d

Modeſtia fortitudinis comes 333 d.& ſeq.
Modij lectio proba 480.d
Mollities, quid Latinis? 281.d
Monogamia improbata 514.c
Monogamiæ honos 74 c
Montanus poëta 124.c
Mors quæſita 6.b
Mors ſine arbitro 294.d.& ſeq.c
de Morte dominantium atrocia ſpargi ſolent 510.d
ad Mortem breuis paratus 285.c
Mortui cadauer adhuc vegetum in lecto oſtenſum 77.d
Mos Romanus in Antecurſoribus 348.c.d
Mucianus 338.d
eius ambitio 397.c
Mulcare quid 21.d
Municipales ioinùs honorati 107 d
Muretus comprobatus 154.d 462.c
Muſonius philoſophus 260.c.d
pulſus Romà 289 c.d
Mutare, patiendi ſignificatu 195.c

N.

NAbalia vel Naualia 432.d.c
Narciſſi petulans nequitia 192.b
Natalis imperij 559 c
Natali Principis epulum & munera dat ipſe Princeps 145.b.c
Natalis, quidam impurus 281.d
Nauale ſtagnum 243.d
Naues breues, & longæ 44.c
Naues duplici gubernaculo ibid.c.d
Naues tectæ 205.c
Naumachia Augusti ibid.
Neoportum 17.d.c
Neceſſitatis non trita notio 12.d.b
Neceſſitudo Reip. 9.d
Nero an pontifex? 85.d.& ſeq.
an potiùs augur? ibid.
Nero inter poetas 244.c.d
vt quidam volunt bonos ibid.
grauiter puniit qui ſegniter cantantem audirent 293.c.d 298.d.c
Nero petulanter graſſatus 222.c.d
Nero primus ſæuit in Chriſtianos 279.b
Neronis oratio in argentum inciſa 213.d
Nero Parthis gratus 307.c
Neronis prior domus 276 d.c
Nero quot ſtatuas è Græciâ abſtulerit 279.d
Nero irrigarius ibid.c
Neronianum incendium quot dierum 276.d & ſeq. b.c
de eo variantes ſententiæ ibid.
Nerua Iuriſconſultus 254.c.d
Nicetes Sacerdos, rhetor 477.d
Nicopolis ab Augusto ſtructa, monumentum victoriæ Actiacæ 62.d
Nicoſtratus athleta 475.d
Nobiles an ab epiſtolis aut libellis principum 274.d.b.c
Nodus in crinibus Germanorum 448.d
Nomen Imperatoris in ſignis 376.d
Nomina fauſta 411.d.c
Nominum per faſtidium mutatio 323.d
Nouendial ſacrum 145.d.a.b.c
in Numero maritorum eſſe, quid ſit 515.a
Numeri militares 308.c.d.& ſeq.
in Numero magna varietas 493.c
Numerus in Suetonio correctus 832.c
Numerus in Tacito vitioſus 85.c.195.d.205.d 225.d.226.d.c.234 d.252.c
dubius 193.■c.194.d.c falſus 110 d
Numida alio intellectu 34■.d.c
Numidia gens 201.
Nuptiarum formula & definitio 197.b.c.d
Nuptiales tabulæ 136.b
iis ruptis, matrimonium ſoluebatur ib.d.
inter nuptias veteres nouaſque tempus legitimum 514.c
Nurſcia Volſinienſium dea 106.d

O.

OBſides in Germaniâ, item Italiâ, puellæ 438 c.d
Obultronius Sabinus 319.c
Oceanum veteres finem rerum cenſuêre 451.d
Occhoris rex 415.d
Octaua præmium ſeruorum pro accuſationibus 114 d
Octauia ao in Ægyptum relegata 261.d.& ſeq.
Oderunt quidam magis, quò plus debent 114.c
Odia proximorum acerrima 418.d
Odioſus orator 459.d
Odoratus Poppææ rogus 293.c
Oe diphthongus quomodo pronuntiata 233.c
Oeënſes in Tacito repoſiti 41■d
Officia in codicillis à Principe data 220.d
Oleariorum tabernæ 276.c
Oleum in congiario datum 256 c
Nero primus ad gymnaſia dedit ibid.
Ollios Poppææ pater 231.c
Onufrij elogium 169.d error 9■.d
Operari, ad ſacra 47.c.d
Operæ, pro Operarijs 511 d
Operarum ingens numerus 205.c
Optiones, adminicula Centurionum 258.d
veteri & poſteriori æuo 315.d.& ſeq.
Optio fabricæ, carceris 316.d
Optio teſſerarius ibid.
Opulens caſibus 306.b
Oratores teneri 483.d
Oratoribus fautores ſui aſſiſtebant 479.d
Orbe dimidium capiunt 516.c.d
ſolidum non capiunt ibid.
Orbitas præualida & gratioſa 84.d
Orcheſtræ conſeſſu ſociorum legati honeſtabantur 234 d
in Ore agere 378 d.488.d
Ornatus ad prœlium 385.d
Oroſij error 9.c 60.b.110.d
Ortalus, cognomen Hortenſiorum 55.c
Ortalus boni patris mala proles ibid.
Ortalus Hortenſij nepos 55.d
Ortygia lucus 97.d
Oſci ludi 112.b.c
Oſcus ſermo ibid.
Oſteorum Neroni factura 170.b
Oſtorius Sabinus 299.d
Othonis Friſingenſis error 505.c
Othonis Imp. mors quo die? 353 d
Ouatio & triumphus non poteſt ſine imperio 82.d
Ouidius illuſtratus 11.d.14.c 68.d.223.b
Ouidij carmen de nouo Deo 11.d
eius natalis 239.c

P.

PAconius Agrippini philoſophi pater 300.c
Pacta & teſtamenta olim in templis 7.d
Pactio inter poſitâ perſonâ aliâ 254.d
Pactius Orfitus primipilus aut primipilaris, inconſtanter dicitur 266.d.

Pædago-

Pædagogia veterum 288.d.539.a
ad delicias plerumque ibid.d
Pædagogiani pueri ibid.b
Pædagogium pro cœtu, non pro loco ibid.c
Palamedes quot litteras inuenerit 171.d
Palatinum templum Auguſti quis extruxerit 11.c
Pallas à rationibus Claudij 217.c
Pallas per infamem adulationem è regibus Arcadiæ 203.c.d ſeruus anteà Antoniæ ibid.
Pallantis eximij honores ibid.
Palmerius refutatus 321.d
comprobatus 33n.c
Palpelius Hiſter 195.d.364.c
Paludes militi non adſignatæ 15.d
Panegyricus ſcriptor emendatus 78.d.520.c
Pannonij vnde dicti 442.b
Pantomimorum origo 29.d
Papia lex valebat ad honores conſequendos 61.d
de lege Papiâ liber excurſus 512.a
Papia quando cœpit ibid.d
cauſſa nominis ibid.
cauſſa ferendi 513.a
Papia, Senatoria lex ibid.
Papiam legem imminuit Seuerus 517.c.d
item Conſtantinus Theodoſiuſque ibid.d
Parentalia nunn die 145.c.d
cibi ſolemnes in parentalibus ibid.a
Pariare quid 217.c
Parthi venationi addicti 43.c
Parthorum reges quatenus ad Romanos pertinent 50n.b.c.d
Parthorum mos in victimis & ſacris 272.b.c
Partim, ſolitarium 326.d
Paſſienus ſecundus Agrippæ maritus 187.c 530.b.c.d
alius Paſſienus pater huius 531.a
Patibulum à cruce diſtinctum 252.d
Patiendi verbum agendi ſignificatione frequens antiquis 5.d
Patientiæ inſigne documentum 420.d
Patres maiorum gentium & minorum 177.c.d
Patres olim filios ius relegabant 223.c
Patroni cum libertâ connubium 515.d
Patruinus 408.d
Patruis fratrum filias ducere, non item ſororum licuit 187.d
Paulli baſilica & porticus 102.c
quis refecerit ibidem
Pauſanias culpatus per interpretis culpam 274.d
Peculio ſuo ſe ſerui liberabant 254.c
Pecuniæ in templis 7.d
Pecuniæ militum apud ſigna 23.b
Pedibus intectis incedere 66.c.506.b
Pedo emendatus 72.c
Pedo Pompeius 31.d
Pelamydes vbi natæ, & captæ 208.a
Pellacia 186.d
Pelles ad veſtem 442.c
Pelopem Phrygem, Pauſanias Lydum facit 129.d
Penetrales dij, pro Penatibus 46.a
Penina iuga 326.a
Penthilus Arcadiæ Rex 124.d.& ſeq.
Peregrinationes vetitæ Senatoribus 192.b.c.d
à Iulio exemplum videtur ibid.d
Perſæ multùs in rebus Germanizant. 444.c
deliberant inter pocula ibid.d
Perſæ Reges ſuos pro dijs colunt 122.c
Perſæ Soli equum immolant 138.d
Romani & Mylij Marti ibid.c
Perſæ primi crediti virum excidiſſe 156.d
ſiue, vt alij, Semiramis ibid.
Perſarum Reges Romanis parent vt ſuis imperent 42.b.c
Perſius correctus 271.d
Petilius Cerialis 252.c 417.c
Petrina ala 166.c
Petronius procurator 329.d
Petrus San-Iulianus 522.b
Petulantia feminæ 522.c
Pharus Capreis 134.d
Philippopolis 89.d variè dicta ibid.
Philippus Macedo Antiocho infenſus, quòd milites in bello cæſos ſepeliſſet 32.c
Philopœmenes vltimus Græcorum dictus 120.c
Philoſtrati locus 519.c & error 241.c
Phœbus libertus 293.d.c
Phœnix quando in Ægyptum venerit 154.c.d
de Phœnice contra Tacitum plerique ſcriptores 154.a
Phraates patris & vigintinouem fratrum parricida 42.d. liberis ſuis diffiſus, ne ſuo exemplo ſe tollerent ibidem.
Phraatis liberi & nepotes 42.c.d
Phraſis non frequens 58.d priſca 369.c
Phryxi oraculum 157.c
Piacularia ſacra à Tullo 188.c
Pighij iudicium 249.d
Pilæ in aquis, è lapide; vt ſublicæ, è ligno 239.d
Pinciani laus 11.a
Piſo collega Aug. Tiberioque in conſulatu 58.c. 81.d
Piſonis exſulis honeſtum viaticum 81.d
Piſonis pater 312.c
Pius Aurelius Antonini maior 37.d
Plancina 58.d
virilia munera obit 87.d
Plautius Lateranus 18n.d
eius virilis mors 285.c
Plautus explicatus & emendatus 53.d.118.d 126.d.145.d.170.c.224.c.254.c 412.d
Plebs iniqua dominis 5.b
Plebs inuicta, audax 18.d
Plebeij Senatores in patres adſcripti 177.b.c
Plebiſcita non in vſu temporibus principum 172.c
Plauij proſocer 294.d
Plinius correctus & explicatus 4.b.14.d.19.b. 40.b.53.b.76.d.85.c.d.138.d.147.d.208.c. 212.c.214.b.221.c.228.d.273.d.279.c.322.d. 494.d.& ſeq. 511.d.515.c.d.527.d.539.b. 540.d
eius recepta lectio defenſa 583.d.502.c
diſſenſus aliquis à Tacito 94.d
Plinius hiſtoriam temporum ſcripſit 221.d
Plotius Firmus, præfectus 350.d
Plutarchi duplex error 5.c
Plutarchus correctus 162.d.221.c.312.d.322.c. 350.c Tacitum amauit 359.d
Plutarchi & Taciti multa ſimillima 348.d
Pœna damnatorum in x. diem dilata 93.c
à Theodoſio in xxx. ibid.
Pœna in libertos ab Auguſto 229.c
Pœna militaris 227.c.d
Polemo Rex, eiuſque ſtirps 64.d
Pompeius Theophanes 151.d
Pompeius Magnus primus auctor theatri manſuri 245.c.d
ſtultitia exercitus eius in Africâ 292.b.c
Pompeius M. F. ſuarum legum auctor ac ſubuerſor 85.b
Pomponij error in prætoribus 493.b
Pomponij error in Caſſio 130.c
Pomponius Flaccus 154.d

Pomponius poëta 170.c.b
ambiguum illi prænomen ibid.
ſeptem annis in custodiâ habitus ibid.
Tragœdiarum ſcriptor ibidem.
eius vitam Plinius ſcripſit ibid.
Pons in Rheno 34.d
Pontia C. Petronij filia 297 d
Pontifex Max. ad bellum non mittitur 96.d
funeſto adſpectu arcetur 510.d
Pontius Pilatus, ſextus Iudææ procurator 279.e
Poppæa 566.c.d
eius rogus odoratos 293.c
Portarum cuſtodiæ 19.e
ante eaſdem ſtationes ibidem.
Porticus Capitolinæ 388 d
Porticus Liuiæ quâ cauſsâ facta 11.e
Poſſeſſorum viaa reſicesa 87.e.518.c d
Prædia Luciliana 181 d
Præfecti ærario tabulas publicas adſeruabant 526.a
Præfecti è prætorijs ſub Nerone 533.e
Præfecti vrbis iuriſdictio 255.c.d
ordo ſucceſſioque Præfecti vrbis 148.c.d
poteſtas eius & munera ibid. 354.
Præfectus caſtrorum quando 496.a
quæque legio ſuum præfectum habuit ibid.b
Præfectus Ægypti ſupra ceteros ius habuit 531.b
Præfectus Latiniarum è iuuentute 121.e
Præfectus vrbis cur in Tiberij verba non iurarit 7.d
Prægustator viris principibus 210.e
quando iam mos cœpiſſe videatur ibid.
traductus eſt à Perſis ibid.
Præliares dies 336.c
Præmia maritis, patribuſque 514.d
Præmia patrum multa, etiam veteri rep. 515 a
auxit ea Auguſtus ibid.d
Præmia ... ibid.b.c.d
Præmium accuſatoribus quando datum, &c. 555.c
Præmium pecuniarium in miſſione 16.c.443.b.c
eius definita ſumma ab Auguſto ibid b
emeritum ea ipſa pecunia ibid.d
an agrorum vice data ibid.
Præruptus animo 293.d
Præſidere Pannoniam, pro Pannoniæ 295.c
Prætextæ vſus in ſacris 47.d
Germanicus eâ vſus tamquam augur ibid.
Prætor qui de falſo cognoſcit 254.c.d
Prætoria 231.d
Prætorum origo & progreſſus 495.a
Prætores ſub Cæſare quot ibid.b
& quot ſub Auguſto ibid e
varietas in numero ibid.
Prætorum numerum auget Sulla ibid b
ſub Claudio quot ibid e
Prætorum numerum augeri ſuadet Aſinius, recuſat Tiberius ibid.e
Prætores & conſules curru vecti in Circo 14.d
toga picta Præt. per ludos 14.e
Prætoriæ cohortes ſparſim habitæ 206.d
caſtra earum remota ab vrbis illecebris 507.c
ſtipendium 16.c.d
Primipilares militiâ functi, equites cenſeri ſolent 143.c
Principem ſcuto imponendi mos 398.d.& ſeq.
Princeps iuuentutis 3 d
Princeps non ipſe ad omnia bella 92.c
Principes gratiæ & beneficiorum potentes eſſe oportet 55.d
Principes populum adorare ſoliti 292.e
Principes principum interfectores quare tollunt 92.1. e d
Principis nomen & origo 2.c.d
Principatus olim inſignia 7.c
Principi ſemper xij. faſces 215.d.& ſeq.
Domitianus xxiiij. ſumpſit 116.c
Principes in viuis numquam Diui dicti 290.d
de ijs veriſſima ſcripta cùm obiesunt 2.b
Principem luctus & lacrymæ minùs decent 77.c d
Principum parcimoniam plebs æmulatur 95.d
Principia caſtrorum ſacra, in ijs aquilæ & ſigna 322.d
Principis quæſtor orationes Cæſaris recitabat 599 d
Principium pro principatu poſitum 2 c d
Principium apud Suetonium quid 532.d
Principum orationes in æs incisæ 213.c.d
Neronis in argentum ibid.
Principum filij, propria menſa 818.c d
ſedebant non accumbebant ibid.
Proconſules & legati qui propriè 459 a
diſcrimina inter vtroſque ibid.
coniungit vtroſque Tacitus ibid.
Proconſulare Imperium durius præſidiali 38.c
Proconſulea, proprætores, legatos neſas amplecti 273.e nec ad ædes eorum itatim ingreſſus ibid.
Proconſulis ſalarium 466.d
in Proconſulum prouincijs etiam procuratores 206.c
Procuratores Cæſaris ibid.d
prouinciæ inermes ijs ſolis rectæ 531.a
iura dicere cœperunt ibid.
vice Præſidis ibid.
ex equite aut libertino ibid.b
idem acta ipſorum iure non rata ibid.
Procuratores fiſci 60 d
Procuratores initio non aliud quàm Rationales 206.c.d
Prodigia ante euerſam coloniam 251.c.d
Prœlium initum cantant 127.d.434 d.& ſeq.
verbi Profligare ſignificatio contra Agellium 338.d
Promagiſter viceſimæ 534 b
Propertius illuſtratus 512.b
correctus 152.d.553.b
in Propertio coniectura 533.d
Prouinciarum diuiſio facta primo die imperij Auguſti 9.c
Prouincia vetus 30.d
Prouinciæ publicæ ſiue populi 515.c
Prouinciæ aliquot, quibus ſolus procurator præfuit 206.d
Prouinciales miſti legionibus in colonias deducti 176.d
Ptolemæus Africæ rex 116.c
Publicanorum iniquitas 459.c.d
Publicum, quid 232 d
quantum bona Publicasi ſolita 155.c.
publicationem primus Cæſar induxit ibid.
P. Anteius 225.d
P. Celerius 215 d
P. Corn. Dolabella 516.d
P. Suillius, Quæſtor Germanici 259.d
Puellæ pro obſidibus 438.c.d
Pueri ad cereos elati 510.d
Pueri noſtri quos paigios vocamus, oriundi à pædagogijs 539.c
Pugnæ ſignum, vexillum proponere 23.d. 267.d
Tunicæ forma fuit ibid.
Puniceus color in titulis librorum 171.c
Puteolanæ moles 240.d
Puteoli quando deducta 249 b.c.d
Puticuli 505.b
Pyrrhica ſaltatio 181.c
Pythœi lectio bona 472.d.477.d

Q.

QVadrageſimæ vectigal ſub Theodoſio & Arcadio 233.b
Quadruplatores unde dicti? 514.d
Quæſtiones perpetuæ, quando? 493.b
Quæſtoria munera 575 d.214.e
  ſuſtulit Nero 175.d
  impoſuit iterùm Domitianus ibid.
Quæſtores primi quando? 175.b
Quæſtor miſſus ad cædem Vitaliani 6.d
Quæſtor Principis orationes eius recitabat 299.d
Quæſtor Conſulis ſupplicij exactor 301.d
Quæſtorum prouinciæ 117.d
Quæſturæ ætas 517.d
Quarta, præmium in crimine maieſtatis, aut repetundarum 114.d vulgare præmium accuſatorum ibid.
Quartadecima legio amota 374.c
Quinctiliani ſimilis locus 115.d.376.d
Quinctilius Varus 133.d
  Germanici gener ibid.
Quindecimuiri ſæculares ludos curabant 169.d
Quinquageſimæ vectigal 534.a.233.c.d
Quinquatrus dies ſacri Mineruæ 538.c.d
  conuiuijs læti ibid.d
  pugnæ gladiatorum per illos ibid.
Quinquennale certamen Neapoli 545.d
  etiam in Iudæâ ibid.e
Q Haterius 96.c.135.d
  eius ſenium ibid.e
Quirinalis flamen ad bellum non mittitur 96.d
Quirinius conſul 92.d
  eius expeditio in Homonadenſes ibid.
  in Syriam miſſus ibid.e
Quiritium compoſitæ modulatæque voces 295.e.d

R.

RAmi felices 411.d
Rationem conſtare quid? 6.d.& ſeq.d.e
Rænardi ſententia noua de lege Papiâ 517.a
Reditus duplices in quibuſdam prouincijs 535.a
Refragium 540.d
Reges Regum mortem vlciſcuntur 351.c.d
Regiones Italiæ 395.c.d
Regiſtra publica 556.d
Reip. tres partes 12.c.d
Relationis ius ſoli conſules habent, aut ijs abſentibus prætor 269.d
Relationum verba ibid.
Relegatio olim frequens 235.e
  ad certum opidum ibid.
Religio in capiendis ſignis 55 d
Religionis diſciplina vetuſtiſſima curæ fuit Romanis 175.d
Remittere & permittere contraria 9.c
Remitto pro Permitto ibid.d
in Renuntiando militiæ mos 6 c
Repetundarum criminis quæ pœna 250.c.d
Repudium dicere, pro repudiare 83.d
Res Romana Tacito pro Imperio 119.d
Res ſecundæ, aduerſæ 315.d
Reſpondere gratias 558.d
Rhamſes Ægypti rex 66.d
Rhaſcuporis rex 67.d
Rhenani errores 90.d.595.c.311.c.355.d.399.d
  lectiones eius refutatæ 313.d.353.d.356.d356.d
  confirmatæ 313.d.380.d.407.e
Rhenani laus 380.d
Rheni etymon 444.d
Rhenus ἀπεγχεόμενος ibid.
per Rheni ripam amplius quinquaginta caſtella Druſus direxit 108 c hinc origo nobilium in eo tractu opidorum ibid.
Rhodijs libertas reddita 506.d
Rigodulum 419 d
Robur in carcere 118.d
de Robore præcipitari ibid.
Rodolphi Agricolæ lectiones 339 d.370.e.372.d. 387.d.395.c.473.d.474.d. ibid.477.d.481.d. 484.d.485.d.486.d ibid.
  eius acumen 260.d.583.d
Rodolphus librum pleniorem habuit 486.d
Rogi ſtructi etiam alibi defunctis, & quorum cadauera iam vſta 76.c.d
Rogos Poppææ odoratus 593.c
Romanorum origo à Samothrace 63.c.d
Roma incenſa quo die? 576.d.& ſeq.b.e
  Taciti de eo aſſertio defenſa contra virum doctum 577.e
Roma olim non ad normam 276.e
Romæ templum quâ parte vrbis 130.d
  quando primùm extructum ibid.e
Romani peritiſſimi claſſis dirigendæ 432.d
Roſcia lex, tantùm de theatris 173.d
Rubellius Blandus 554 d
Rubellij Plauti cognomen retentum 250 d
  eius genus ibid.
Rubellius Plautus diſcretus ab illo de quo Suetonius 260.d.e
Rubor innocentis 468.b.e
Rudibus dimicare 486.d
in Rufo ſollicitata ſcriptio 245.c
Rufus Criſpinus 231.d
Ruminalis ficus 236.a
Ruſticus Arulenus 467.c.d
Rutilij verſus ſuper Lepidis 238.d
Rutilius Rufus hiſtoricus 455.d
Rutilum in comis colorem Germani amabant 436.b
  Item veteres Romanæ matronæ ibid.

S.

SAbrina fluuius 195.d
Sacerdotes Claudiani 551.e
Sacerdotes coronati in ſacris 493 a
Sacerdotes funeſto aſpectu arcentur 35 d
Sacerdotes vota concipiebant pro ſalute principum 598.d ea obſignabantur in tabulis 540.d
Sacra externa repreſſa 73.c.d.540.d
Sacramentum ſub principibus militum 287.d.e
Sænia lex 177.d. & ſeq.
Sagina Vitellij 367.e
Saginans eloquentia 476.d
Salis parandi ratio in Germaniâ & Gallijs 235.d
Salluſtiana imitatio 15.d.81.d.91.d.153.d.253 d 402 d.& ſeq.d.416.d.464.d
Salluſtius amicus Auguſti 6.d
Salluſtius illuſtratus 201.d
Saluiani locus adſimilis 461.d
Saluius Cocceianus 351.d
Salutatio militaris, complecti armis 318 d
Samothracia alia ab Imbraſiâ 63 c.d
Sami tres ibid.d
Sanctitas templi Dianæ 97.e
Sanguinare 476.d
Sanguinis guſtus ad ſacra 201.d
Sanquinius Maximus 144.d
  idem præfectus vrbis ibid.b
Sapientiæ modum retinere, difficile 453.d

Sardes terræ motu concuſſæ 60.d
Sardinia an populi 274.d.& ſeq.c
de Sariſbarienſi ſiue Saliſberienſi iudicium 207.d
Sarmatia 157.d
Satrius Secundus 120.c
Saturnale ludicrum in creando Rege 217.c d
Saturni ædes 316.d
Sauſeius Trogus 183.c
Saxa obliqua 208.d
Saxonum etymon 437.a
Scauri locus correctus 100.c.d
Scaurus ſcripſit orationes 452.d
Scena ſcholaſticorum 487.d
Scena temporaria 246.c
Scipionis ſiue ſceptri mittendi quàm vetus mos 117. c.d
Scitum, generale nomen 172.c
Scholiaſtæ Iuuenalis error 4.c.530.d
incerta 188.b
is corrigitur 136.c 257.d.297.d.300.d 302.b.344.d.386.d
iure laudatus 302.b
Scholiaſtes Perſij correctus 256.d
Scortà proſtabant nudis corporibus 275.c
Scribarum ordo 223.d
liberis pretio patebat 224.b
in decurias tributus ibid.c
Scribonij fratres 407.d
Scrutatores in aulâ 174.d
Claudius primus inſtituit ibid.
Veſpaſianus ſuſtulit 175.c
Græci olim tyranni habuerunt ibid.
Scuta & arma verſa in luctu 76.b.c
à tranſfugis ibid.c
Scuto imponendi Principem mos 398.d & ſeq.c.d
Scutum Romanum diuerſum à Germanico 49.d
Secundus Carrinas declamator 280 d
Sedes in theatris 72.c.d
quando inualuerit is mos ibid.d
Sedes vulgaris in curiâ, quid 109.c.d
Segeſtani à Troianis orti 125.b
Segimundus, olim; hodie Segiſmundus 30.c
Segnis laborum 252.b
Seiani filia quando deſponſa Druſo Claudij filio 86. c d.109.c.d
Seianus adoptionis nomen habuit 106.d.b
Seiano ſtatua decreta in theatro Pompeij 102.d
Seleucia Pieria 69.c
Seleuciæ plures in Syriâ ibid.
Sellarij, qui 143 d
Sellæ conſulum ſublimes 109.d
eædem cælatæ ibid.
Semnones Sueuorum populi 449.c
Sempronius centurio prætorij 320.d
Sempronius Gracchus 28 d.c
Senatores non lædendi 408.d
Senatorius cenſus ſub Auguſto, decies H-S 55.d
à Senatu ſæpè ad Principem appellatum 250.b
Senatoria ætas 85.c.517.d & ſeq.a.
Senatoribus ius fuit quod vellent pro ſententiâ dicere 269.c.d
Senatus ſæpè conſulta referebat ad Principem 223.d
in Palatium vocatus 214.d
Sc. ad ærarium deferri ſolita 93 c
nec rata niſi delata ibid.
Sc. de tormentis ſeruorum 52.d.e
Sc. pro ſecuritate Romanorum 225.d
Seneca pater reſtitutus 491.a.29.c.87.c.d
eiuſdem fortaſſe error 4.c.d
Seneca filius correctus & explicatus 3 2.ibid.b
6. d. 11. b. ibid.c. 502. c. 511. a. 77. c. 511.b. 94. d
120. c. ibid. c. d. 131. d. 132. d. 527.d.148.c.157. .
187. d. 218. d. 222. c. 232. d. 241. d. 280. c. 297. d.
301.d.& ſeq.b
Seneca ab adulando auerſus 286.d
eius exſilium 188. d reuocatus ab
Agrippinâ erudiendo Neroni 189.c.d
eius de Nerone dictum ibid.d eius
frugalitas 280.c oratio 241.d
Sapientiæ ſtudium 285.d villa eius
Momentana ibid. eius opes 218.d
fortitudo morientis 286.d
balneo vritur maturandæ mortis, quo in vita abſtinuit 287.c vxor nobilis ibid.
Senecæ & Taciti pugna 155.c.d.269.d
Senecio quis? 281.d
ad Sepulcra epulæ 145.b.c.d
Sepulturâ qui prohibiti 155.b.c.d
Sericum quid 505.c
veſtes è ſerico pellucidæ ibid.d
item è bombyce 506.a
Serica quando Romæ ibid.
Serrati nummi 437.c.d
Serui auditi in dominos 307.c
Serui pactio cum domino 254.b.c.d
Serui peculio ſuo ſe redimebant ibid.b
quando torqueri in dominos poſſint 52.d
Serui publici agnominati à magiſtratibus 504.a
Seruij fragmentum 113.d.c.
Serui recentiores in vili pretio 462 d
Seruilij iudiciaria lex 207.b
Seruitutis iterationes 224.d.c
Seſtenium, locus ſeruilibus pœnis 285.c
is extra vrbem; & quæ nominis cauſſa ibid.
Seruorum immanis numerus Romanis & Græcis 94. d. c. quinque millia vni homini ibid.
imò viginti millia ibid.e
Serui à Germanis impetu & irâ impunè occiſi 444 d
Seueriſſimus, centurio 332.d
Seueri Sulpicij falſa ſcriptio 359.d
Seuerus imminuit Papias leges & abrogauit 517.c.d
& Conſtantinus Theodoſiuſque ibid.d
Seuiri viarum 518.b
Sex. Africani ſtirps 220.c
Sex. Marij opes 152.c
Sextius Paconianus 144.d
Sex. Pompeius 79.d.c
Valerij Maximi amicus ibid d
Proconſul Aſiæ ibid.c
Sicilia & Gallia Narbonenſis à Senatoribus ſine commeatu adiri poterant 192.b.c
Sido Rex 195.d
Sidonius explicatus 364.d.432.d
correctus 365.c.d
eius memorialis error 93.d
Signa inuerſa in luctu 416.c
Signa incompta quid & quando 496.d
Signa in lucis 401.d
apud Signa iuramenta fiebant, & plerique ſolemnes militiæ ritus 267.d.& ſeq.c
in Signis Imp. nomen 376.d
Signa tutari, quid? 20.c
Signorum adoratio 48.d.c
Signum militiæ à Tribunis datum militi 513.c
tribunis à duce aut ab Imperatore ibid.
Sigonij lectio reiecta 159.c
Silanus abnepos Auguſti 101.c
Silani incautus amor 186.c
Silanorum aliquot collectio 111 a.b
Silanus ab Auguſto deductus ibid d
Silanianum Sc. 255.d

Silanus Creticus 58 d.c
Silicernium 145.b
Silius Italicus emendatus 149.c.209 c
illuſtratus 359.d.415.d
Silius legatus damnatur à Tiberio 182.d
Silures populi 250.d
Simultates iacere 95 d
Sinueſſanæ aquæ 33c.d
Sinus, in prædandi ſignificatione aut congerendi 36.c.d. homo ipſe in quem rapinæ omnes collatæ ibid. d
Siraci populi 190.d
Sirpicus cur dictus 18.d
Siſtentare pro oſtentare 268.d
Smyrnam quis condiderit 120.d
Soæmus rex 192.d.215.d
Sobrina propior, quæ? 209.c
Sobrini Tacito pro Conſobrinis 187.b.c
Societas apud potentiores ſeruilis 397.d
Socrates à Tacito laudatus 146 d
Sodales Auguſtales 28.d
Sodales Titij ibid.d
Solem adorant pleræque gentes 375.d
Sol merge putabatur 450.d
Solemnia idem quod vota 298.d.541.b
Solidum capere 516.d
Solinus correctus 61.d
Solis templum in Circo 290.d
Solymi Homero celebrati 425.c
Somnia ſuſpecta & punita 167.c
Sonor, ôris 253.d
Sophonius Tigellinus 257.d.c
obſcuris parentibus ibid.
Sordes ſuſcipere 128 d
Sors humana 152.c
Sortis humanæ commercium ibid.
Soſibius Grammaticus 164 c
Spargere flores in aliquem, honoris ant iacere coronas 261.d ibid.
Sparteoli 386.d
Spartianus correctus vel explicatus 10 c
Spectare promiſcuè licitum in vulgi veſte 273.c.d
Spectatores hiſtrionum exſilio puniti 39.d
Speculatores 315.d arma eorum ibid. lancearij ibidem c idem qui Sculcatores poſteà ibid.
Speculatorum loco interdum milites 334 c.d
Speculatorum teſſerarius ſiue teſſerarius Speculator 315.d
Specus ſubterranei Germanorum 442.d.& ſeq.
Spei templum 61.c
Spes in altâ indole 441.& ſeq.
Spelunca, villa prætoria 131.d
Splendida femina ibid.
Sponſa in mariti gremio 179.d
Sponſalibus data lex 513.d
Sponſalibus quando locus 516.a
Stagnum nauale 243.d
Statij locus emaculatus 76.b
explicatus 280.b.323.d.499.b fluxæ fidei 458.d. occultior intellectus 306.c.d
acuta & breuis gnome 351.d
Statuæ deorum ſeſſiles 271.d
Statuæ hominum deo cuipiam dicari ſolitæ 99.d
Statuæ pro triumpho 116 d
Statuæ velabantur 111.d
Statuarum quarumdam ius eximium 513.d
in Statuis capitum permutatio 37.d
Stipendij Græcanici modus 495.a
Stipendio aucto, non vltrà militi veſtis è publico 16.c d
Stipendiorum verus numerus 15.d
Stipendium Prætorianum 16.c.d
Stipes ad ludos, dijs poſitæ, & ad capita fontium iactæ 243 d.& ſeq.
in Stoicos quæ torquentur 350.d
Strabo correctus 30 c.d.42 c.59.d vaoua 416 c
malè verſus 322.c. eius ſcriptio in quod tempus 3.9 d
Strabo in Ægyptum iuit 66.d quando deſierit ſcribere 121 d diuerſus à Tacito 42 d
98.d mira eius adſeueratio 158.c
Stratonicea Cariæ vrbs 98 c
Struharum origo 442.b
Studioſi auſpicabantur Vulcanalibus 111.c
Studiorum finis 395.d
Stupra quomodo olim vindicata 37.d
permiſſa propemodum libertinis ibid.d
etiam matronis, ſi profeſſæ; quæ habitum matronalem deponebant & lecticam 73 c
profeſſio apud Ædiles 509 a
Sublaceum 247.c.d
Sublacenſis villa ibid.
Subtilius 230.d
Succinum 451 d
Suetonij à Tacito diſſenſus 6.c d.37.c.
95.d.130.c.151.c.d.206.c.209.d.250.c.d.351.c.
411.c.487.d
Suetonij locus deſperatus 80.d. incauta aſſertio 98.d.123.d. error 120.d
125.c.d.275.c 417 d
Suetonius correctus & explicatus 4 c.d 8.b.c.d.11.
b.12.d.13.c.495.d.494 a.425.c.496.c.38.c.61.d.
65.c.511 d.513.d 514.b.c.518.c.87.d.520.a.96.d
101.d.121.d.130.c.d.131.d 139 d.149.c.d.152.d.
155.c.158.d.& ſeq.c.165.c.166.b.179.d 183.c.d
188.d.192.b.193.d.205.c.d.212.d.532.c.224.c.d.
238 c.536.b.247.d.b.257.c.275.c.277.c 305.d.
321.d.351.c.ibidem d.379.d.385.d.411.c.428.d.
462.d
Suetonius Paullinus 346 d
Sueui apud Tacitum qui? 306.b.c
vicini Sarmatis ibid.b
Sueui & Sugambri in Galliam traducti, poſteà Burgundiones dicti 51.c
Suidæ obſcurior nota 14.d.192 c
error 260.d
Suidas emendatus 29 d
Suilius 119.d
Sulla auget Prætorum numerum 493.b
Sulla in campo Martio primus per honorem ſepultus 9.d
Sulla ſacerdos atque augur à defunctæ vxoris aſpectu prohibetur 32 d
Sullæ dictum 389.d
Sullanum factum 421.d
Sulpicius Camerinus 233.b.c
Sulpicij, Pœtici cognominati ibid.
Sulpicius Seuerus explicatus 429 d
Tacitum tranſcripſit 2–5.d.& ſeq.
Sumptuaria lex Auguſti 93.d
de eâ Agellius emendatus ibid.
Suouetaurilia 412.d
Solitaurilia dicta ibid.c
Supplicium numquam die feſto 135.b.c
idem ſeruatum à Græcis ibid.
Supplicium moriturorum 256 d
Symmachus correctus 480.d
Syneſij dictum 177.c
Syriæ mos, orientem Solem ſalutare 375 d

T. Tabernæ

T.

Abernæ oleariorum 276.c
Tabularium 526.c
Tabularum obſignatio in teſtamento 254.b
Taciti ſcripta ad Viſurgim reperta 45.d
prænomen quod 5.d
callidum ſed impium dictum 307.d
ſententia compar Thucydidææ 82.c.119.d
error 89.c.108.c.193 d.197.d.312.b.
in co defectus 128 d.140 c d.160.d.204.d 407.d.420.d
Tacito aduerſantur plerique ſcriptores, de Phœnice 254.d
Tacitus à ſe diſſidet 28.d.197.d.437.c
tranſcriptus à Sulpicio 275.d
Tacitus, Epicuræus 278.d.242.d.301.d
Senecæ amicus 219.d
à Veſpaſiano Senator factus 306.a
ſcripſit poſt Neruam ibid.b
Talo creabatur rex ludicrus 217 c.d
Tameſa colonia 251.d
Tanfanæ templum 27.d
Tarentinum fœdus 10.c.d
Tarpeium ſaxum 53.d
Tatari ea loca incolunt quæ olim Sarmatæ 157.d
Taunus mons ſiue Taurus 29.d
Taurina ala 329.d vel Tauriana 369.d
Tegere aduerſum aliquem 135.b
Templa veſpere ac nocte clauſa 72 c
Templum Claudij 251.d
Templum Dianæ apud Ephesios 97.c
Templum Hieroſolymæ 427.d
Templum Lunæ vetus 277.d
Templum Palatinum Auguſto quis exſtruxerit 51.c.d
Templa Romæ & Auguſti 322.d
Templum Romæ & Veneris 322.c
Templum Solis in Circo 290 d
Templum Spei 61.c
Temulenti poſt iurgia ad arma abeunt 332.c.d
Tenerè dicere 483.d
Tepor in oratione 480.d
Termiſium opidum ſiue Termes 126.d
Terræmotus magnus 60 b.c
Tertullianus correctus & illuſtratus 39.c.155.d. 245.c.d.535.c.541.b.c
Tertullianus 294.d
Teſſeræ dandæ ratio 532.c
cur ſic dicta ibid.
deorum nomina crebrò pro ſigno ibid.
Teſſera duplex ibid.d
Teſtamenta olim in templis 7.d
Teſtamenta eorum rata qui ſe interfecerant 155.d c
Teſtamentorum licentia 159.d.257.c
Teutoburgienſis ſaltus 31.d
Theatra, vrbana caſtra 38.d
Theatrales operæ 15.b.c
Theatri factiones ibid. b
Theatri manſuri primus auctor Pompeius 245.c.d
cenſores anteà tollebant ibid.c
& Scipio Naſica ibid.d
in Theatris ſedes 72 c.d
Theatrum Græcis pro Coriâ 360 d
Theleboæ, pro Capreis 134.d
eas Auguſtus emerat ibid.
manſeruntque apud Cæſares ibid.
Theophraſtus falſus 427.c
Thermuſa Phraatis vxor 45.d
Theſei aſylum 519.a
Thori Germanorum 4[illegible]
Thraces montani 126.d liberi [illegible]
Thracium bellum [illegible]
Thraſeas Pætus 39[illegible]
Thraſullus [illegible]
Thucydidæa imitatio 82.c. [illegible]d
Thyrſus [illegible]
Tiberina foſſa [illegible]
Tiberis non niſi præſagio inundat [illegible]
Tiberis curatores [illegible]
Tib. Alexander 271.d. [illegible]
Tiberij ætas 163 [illegible]
Tiberius aſſiduus in iudicijs, libertatem eorum in[illegible] dicebat 37. d. minùs beneficus, Sen[illegible] inuitante [illegible]
Tiberius periurij reus 3[illegible] d
fixus in Auguſti veſtigijs [illegible]
ſub Tiberio frequens & publica accuſandi tabes 36.c eius auaritia, primò occulta, poſtea cognita 114.c.d eiuſdem munificentia [illegible] ſignis 161
Tibullus explicatus 109.d.271.d. [illegible]
Tinnitus æris in defectu Lunæ [illegible]
Tiro, pro eo qui ſtipendia nondum compleuit [illegible]
Tirocinij dies ſolemnis 8[illegible]
in forum Capitoliumque ab agnatis deducebantur tirones ibid.d ſportulas dabant ibid.d
Titi laus 42 [illegible]
Titus Ampius Flauianus 368.c.d
Ti. Plautius 1[illegible]6.c
Ti. Vinij auus proſcriptus 312.[illegible]
Ti. Sabinus 134.d
Titurius 220 [illegible]
Toga picta Prætoribus per ludos 14[illegible]
Toga virilis quando data 198 c.d
Togata cohors 319.d
Torquata, Veſtalis 10[illegible]
Trabea lætitiæ, non luctus 76.d
ordinem diſtinguit ibid.
Trabeæ equitum propriæ ibid.d
Traianus auxit Imperium 66.d.& ſeq.
Tranſalpinorum quidam ciuitate donati 175.d & ſeq.
Transfugæ vertebant vexilla & ſcuta 76.c
Trebellienus Rufus 15[illegible]
Treueri colonia ſub Claudio 24.d
Tribunalis ceſpititij occultior mos [illegible]
Tribunalis erectio quid ſignet ibid.
ſolius Imp. id eſt ibid.
Tribuniciæ poteſtatis inuentor Auguſtus 96.c
aliter Dio ibid.
Tribuni militum ipſi puniunt, ſed plerumque ſpeculatores 287.d.& ſeq.
Tribunorum locus melior in ſpectaculis 2[illegible].d
Tributi Ægyptiaci modus 150 c
pro Tributo equi dati 136.d
& coria boum ibid.
Triumphale funus 112.c.d
Triumphantium laurea in gremio Iouis 52 c.d
Triumphus & ouatio non poteſt ſine imperio 82.d
Triumuiri ſimiles vndecimuiris Græcorum 141.b
eorum impotens factum ibid.
Turnebi ſententia comprobata 5[illegible] c
refutata 177.d
Turranius Præfectus annonæ poſt Auguſtum 7.c d
Tuſcus vicus 131.c.d.
vnde dictus ibid.
Tyranni mores 326 d
Tyrannus verè ſeruus, & adulator peſſimorum 146.d
Tyrrhenus in Italiam 110 d

V.

V Ac[illegible] [illegible]tarca [illegible].c
V [illegible] [illegible].d
V[illegible] gan[illegible] [illegible].d
V[illegible] fluuius 4[illegible].d
V[illegible]l. P[illegible]tus [illegible].d
Valeriu[illegible] Flaccus illuſtratus 444.d
Valeri[illegible] Maximi à Tacito & L[illegible]io diſſenſus 382.d
inquiſitio in eum & coniectura 55.c.[illegible]3.a
oculari [illegible]ddita è libro [illegible]8.c
Van[illegible]anu[illegible] regnum 193 c
Varr[illegible] [illegible]plicatus 504 e
& c[illegible]rectus [illegible].c
Var[illegible]onis lectio firmata 6[illegible].d
V[illegible] lu[illegible] Italia 411.d
Va[illegible]tas quando illata Italiæ 200.d
Vatiniu[illegible] lutor 274.c
Vb[illegible] [illegible]nditore Agrippinenſes dicti 446.d
[illegible]manicam origioem agnoſcunt ibid.
Vect[illegible]galia aliquot Procos. colligebat in vſum pleb[illegible]
[illegible].a Theodoſius in ſuum fiſcum retulit ibid.
Ve[illegible]us Valens adulter 180.d
Vedius Polli[illegible] 25.b.[illegible]
Vegetius emendatus 496.a
Vehiculo aut equo vſi milites honeſtiores 17.d
Vela cubicularia 214.d
leuari ſolita venienti ibid c
velo leuato cognoſcere ibid
Vel[illegible]ia ibid.
Veleda virgo 416.d.438.c
Velitationes doctorum 580.d
Velleius correctus 213.d.545.d
Tacito conciliatus 4.c 10.d
Velleius de quo Tacitus, an hiſtoricus 89.d
diſſenſus in eius prænomine 90.c
Velum inter mortuum intersectum 110.d
quâ gratiâ ibid.
Verania Piſonis vxor 312.c
Verba, occultâ parte odi ſignificatione 380.d
Vergens dominatio, vt vergens ætas 139.c
Verginius Rufus, rhetor 189.c
Verſus indicatos quem Tiberius adſpexit 118.d
Vertranij ridicula ſententia 13.d.103.c.112.c.
160.d.527.a. error 290.c.319.c
lectio proba 195.c
Veſalia opidum Aliſo priſcis dicta 45.d
Veſpaſianus ſordidus 358 d.& ſeq.
Veſpaſianorum imperium felix & infelix 337.d
Veſperare 332 d
Veſtales in carpento vehunt 299 c
Veſtales in theatro vbi ſedebant 313.d
Veſtalis vetuſtiſſima, eadem quæ Virgo maxima dicitur 282.c
Veſtes pellucidæ ad viros abierunt 94 c
Veſtis Germanorum 442.c
Maſtruca ibidem.
Veſtis feminarum in luctu quæ 507.c
nigra vt multi adſerunt ibid.
alba vt alij Ibid.d
in concordiam ſcriptores ij reducti ibid.
coloris mutati cauſſa parum certa ibid.
Veſtricius Spurinna 341 d
à Veſtinio clades 307.d
Veterani è prætorio 25.c.d.340.d
Veterani, ijdem cum exauctoritatis 15 d
Emeritentiam dicti & Vexillarij ibid.
Vettius Bolanus 26[illegible].c
Vetus operis, laboris, militiæ 17.d 4[illegible]0.d
Vexilla duplicia; prius è veteranis, alterum ex electione 366.b.c
V[illegible]llari[illegible] [illegible]
ad Vex[illegible]um retineri [illegible]
V[illegible]m in [illegible]bernaculo ducis [illegible]
tunicæ [illegible]mâ [illegible]
Vex[illegible]m proponere eſt ſignum pugnæ [illegible]
Vi[illegible]um curatores 87.d.[illegible]
Vias reficere, poſſeſſorum 87.d
V[illegible]torum ſeſſio in theatro 295.d
Vi[illegible]iu[illegible] Auitus [illegible]34.d
Vibius Virius 140 c
Viceſima hereditatium 534.c
Viceſimarium aurum 2[illegible].d
Viceſimæ vectigal vetus, in libertis 225.c
Viceſimæ quintæ vectigal in ſeruis venalibus 534.a
etiam L.[illegible] ibid c b
Vicetia municipium 3[illegible]8 d
Vienna inter Romanas colonias 327.d
Vidrus amnis, hodie Vechta 35.d
Vigiles [illegible] libertini 224 c
V[illegible]lum cohortes nullo, aut vili loco 108 c
quando inſtitutæ 386.c
earum præfecti 206.d
Viginti uiratus capeſſendi neceſſitas 85.d
qui ſint xx. viri 85.c
Villa Cæſaris in Baiano 241.d
Villa Luculli 163.d
Villæ a[illegible] à deorum nominibus 134.d
Villæ ad Speluncas [illegible]3[illegible].d
Prætoria dictæ ibid.
Vindemiæ feſtum, ſiue Liberalia 181.b.c.d
Iocularia facta & dicta in hoc feſto ibid.d
Vinia gens 30[illegible].d
Vinicianus Pollio 148.c
M. Vinicius 150.c d
Viocuri, id eſt, qui vias curant 518.b
Vipſania vxor Aſinij Galli 215.d
Vipſanius Meſſalla 3[illegible]9.c
Vipſtanus 238.b
Vi[illegible]ilitas incerta 244 c
Viſellius Varro 90.d
Vitæ ratio duplex priſcis 268.c
Vitellij impudicum os 266.b
Vitellios inſignis adulator 157.c
inter Vitellij & Othonis imperium interuallum exiguum 329.c
Vlpiani error aut ſcripturæ vitium 224.c
diſſidium inter eum & Cornelium 115 b
Vlpianus correctus 504.c.ibid d
Vltimus, ſupremus 311.c
Vlyxes, in Germaniâ an fuerit? 433.d
ex Vmbris virorum equorumque ſtrues & error 374.d
Vnaetuiceſima legio 326 d
Vnciarium fœnus 251.d
ſemunciarium fœnus ibid.
Vndeunde, Latinis quid 330.d
Vnguentarium 382.d
Vocandi ius tribunis non eſt 224. d
Vogeſus mons 328.d
Volentia pro Grata 382.d
Volcſus Meſſalla 200 d
eius inſignis crudelitas ibid.
Voluptates inter Romanos artes ad imperium firmandum 416.d
Voluſij diuitiæ 259 d
Voluſius Saturninus 225.c
Vortumnus deus Etruriæ 133.c.d
Vota annua 113.d
Votiens pœna quæ? 124.c
Votorum quis dies 298 d.542.d. & ſeq.
Vrbem viri faciant, non domus 334.c
Vſuræ ſublatæ [illegible]1.d

Vulca-

Vulcanalia 121.
Vulgus virtutes odit 26[illegible].c
religioſum & credulum in metu 335.d
inuidum naturâ 343.d
ſequitur magis quàm ducit 325.d
de victu ſollicitum 46 .d
Vſuræ ſublatæ 151.d
Vultus non benè tegit magna conſilia 283.d
Vxor in manu viri 61.d
ipſæ cum propinquis de eâ ſtatuebat ibid.443.d
Vxores non comitabantur viros in prouincias 87.c
mutatum id ſub Auguſto ibid.d
Vxores in conuiuijs ritu Rom. 165.b.d.c
iacebant in ſinu maritorum ibid.b
Vxorium æs 512.a

X.

X Littera non neceſſaria
Xenophontæa imitatio
Xiphilinus aliter, quàm ab interpre[illegible]
Xylandri lapſus 2.c.99.[illegible]

Y.

Ὑγίεια quid
Ypſili & diphthongi œ non abſimilis p[illegible]
di ratio

Z.

Zonari error
is correctus [illegible].d.

APPROBATIO.

HOS *Iuſti Lipſij V. C. in caſtigatiſſima nunc ſupra omnes alias editiones C. Corn. Taciti opera Commentarios, non ſolum Taciti nomine, quem in lucem magis magiſq́, vbi is obſcurior contractiorq́, producit, verumetiam multorum aliorum Veterum, in quibus plurima paſſim hic obſeruata, emaculata ac illuſtrata reperias, digniſſimos cenſeo, qui recudantur.* VII. *Cal. Maij. Anno Domini noſtri* M. D. XCIX.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus, Apoſtolicus ac Regius librorum Cenſor.

LABORE ET CONSTANTIA

IVSTI LIPSI

DISPVNCTIO NOTARVM MIRANDVLANI CODICIS AD CORN. TACITVM.

Editio vltima.

ANTVERPIÆ

EX OFFICINA PLANTINIANA,

Apud Balthaſarem Moretum, & Viduam

Ioannis Moreti, & Io. Meurſium.

M. DC. XXVII.

ILL^MO ET EXCELL^MO PRINCIPI CAROLO

DVCI CROIIO ET ARSCHOTANO, PRINCIPI S. IMPERII, EQVITI AVREI VELLERIS.

Et hunc libellum, Illvstrissime Princeps, audeo ad te mittere? audebo. non quia ipſe magnitudine tuâ dignus, ſed quia Tacitus, cui labor hic facit. Homo ab Italiâ proteruus me petiuit, imò per meum latus ipſum Tacitum: ſcriptorem illum, vobis Principibus proprium, & velut conſecratum. Iniuriâ affecit deprauando: vindicem iterùm me ſenſit: vt ego te, contra id genus petulantes, animo rogo Illvstrissime Princeps. Enimuerò ille nugas ſuas (iudicio, non affectu, ſic appello) viro Principi inſcribere auſus eſt: ego verear iuſtiſſimam meam, & publicè profuturam, Defenſionem? Inſcribo, te Patronum operi & auctori adopto, Herculem in eiuſmodi monſtra. Louanij, VIII. Kal. Iulias, ∞.IↃCII.

Ex^TIAE TVAE

perpetuus cliens

Ivstvs Lipsivs.

AD LECTOREM.

EN, præter opinionem meam, Lector, aduerſarium hoc ſcriptum: atque adeò præter morem. Equidem languebam nunc, & vt ouis in meridie, iacebam: ecce iſte proteruus incurrit, & longo conuiciorum carmine me excitauit. Contemnerem? ſoleo, & generoſo ſilentio me vindicare: ſed hîc aliud amici ſuadebant, & res ipſa impellebat. Nec enim mea ſolùm cauſſa, ſed Taciti agebatur: in quem ille iniquus, æquè atque in me iniurius, fuit. Deprauando, interpolando, interpretando vitium intulit optimo ſcriptori: & medicus plus nocuit, quàm morbus. Corde miſeratus ſum, cùm vidi: & quâ excuſatione ſilerem, qui Tacitum tutelæ meæ iure duco? Fabius in Senatu olim, animosè: *Quam arborem conſeruiſset, ſub eâ legem alium fructum, indignum eſſe:* de fructu non ego dicam. legant, imò ideò olim ſata, & à nobis rigata eſt: ſed deſtringi aut detruncari quî patiemur?. Equidem reſpondi, & proteruiam ſiue inſcitiam hominis, illam repreſſi, hanc produxi. Expedit hoc iuuentuti, quæ ignara iudicandi, in fraudem facile inducatur, & ſpretis melioribus, vana hæc adhæreat & amplectatur. Cauſſa etiam priuata me mouit. Age, Zenone ſim modeſtior; tamen iſtud tintinnabulum me excitet, & linguam ad iuſtiſſimam defenſionem laxet. Homo impotens, moris communis & pudoris, pænè ſenſus dicam, expers, Campanâ quadam ſuperbiâ me protcrit: atque odio, non ambitione ſolùm, impugnat. Sileam? illum alioſque attollam, ac prouocem, & ſcopum me faciam petulantiæ atque inuidiæ telis. Imò cum poetâ,

Liu. lib. x.

— *Τάχα δή με διαρραίσουσι καὶ αὐτόν.

* cito & ipſum me ore vorabunt.

Ergo reſpondi & repreſſi, fidei, famæ, quietis cauſſâ: ſed idipſum quiete, nec magno animi motu. Non enim ſi ille ſui, ego mei oblitus ſum: nec furere cum ferito libuit, aut mergi, vt ſic dicam, cum mergente. Ioculos adſperſi tantùm, & tenues iſtas epulas velut ſale aliquo condiui dictorum. Quid

enim

enim aliud facere mihi fuit, aut ſcribere? Materies exigua, aut ſcabra: Critica tantùm: nec ea polita, aut diſtincta teſtimonijs, aut productione aliquà ſcriptorum veterum: verba eius nuda, fatua, & *Aes Dodonaeum.* Itaque amœnitates ſiue argutias alibi à me miſcui, & conuicijs eius iocos oppoſui. cur non iure factum? Poeta-philoſophus olim ſcripſit:

* Σώφρων καθ' ἡμᾶς, (σώφρον' ἀντιλήψει),
Θυμούμενος δὲ τοῖς) θυμουμένοις :

* *Modeſtus in nos, inuicem modeſtiam intemperans intemperantium ferus.*

Etſi poſtremum hoc abnuo, atque etiam incitatus in me, non ſentiet incitatum. Aſpera aut acerba à ſtilo, vt à naturâ abſint. ſed vt culicem moleſtè circumſtrepentem, leui manu, & ſine irâ, diſpellimus: idem liceat & deceat in iſtis, qui innoxiam quietem noſtram turbant. Fecimus. atque ita, vt omnibus appareat, illam magis quàm vindictam procuratam; & veritatem, quàm victoriam quæſitam. Hæc de cauſsà & modo ſcripti. de ipsâ re nunc vide. Scito, Lector, *Codicem Mirandulanum* aſſidue hîc aduocari, tamquam de cælo teſtem: & quid, niſi fucum, fraudem, & quem falsò nobis (ad exhibendum prouoco) obtrudunt? Quæſitus, aut non erit in rerum naturâ; aut oblatus, ſe reteget nec æui nec pretij alicuius eſſe. O ludos, quos nobis, imò nos, faciunt! Itáne fungos haberi, vt diſtinguere & arbitrari inter germanum falſúmque Codicem non poſſimus? Errant, poſſumus: fecimus antè, facimus hîc, & faciemus. Et tamen eſto. reipsâ, non titulo, Codex aliquis vetus ex angulo eruitur, & aliqua præter nos prodit. Quæ hîc culpa mea ſit? equidem qui nobiles fuêre, quoſque nanciſci noſtrâ aut amicorum gratiâ licuit, nacti ſumus: eos induſtriè & fideliter contulimus, nec pauca à nobis eruimus, bonis laudanda, alijs inuidenda. Tu è Codice abſtruſo aliquid ampliùs: quid iactas, aut carpis? Gratare ſorti tuæ, imò publicæ, & ſine liuore aut inſultatione, hæc profer. Quid ſi à te etiam aliqua? non magnum facies: ego prior centena aut millena. Nec ſum tamen ille Potitius, qui putem vnum me litare in hoc ſacro: alij ad aram veniant, faciant, bono & propitio Hercule illo Muſagetâ Sicut vinitori ſcopus eſt, in vindemiando obuios & grandiores racemos legere, fraudi non eſt minores aut latentes tranſiſſe: de nobis ſic arbitrarentur. Columellæ appoſita verba: *Vt in magnâ ſiluâ boni venatoris eſt, feras indaganter quàm plurimas capere, nec cuiquam culpæ fuit non omnes cepiſſe*: idem hic

 eſto.

eſto. Atqui & error, aut ſomnus, nos alibi habet. Itáne mirum in homine?

* *At non fas homines vigilantes perpetuò eſſe.*

> Α'λλ'ȣ' γάρ πως ἐςὶν ἀύπνȣς ἔμμεναι αἰὲν
> Α'νθρώπȣς.

dixit poëta omnis æui ſapientiſſimus. Sed nos alibi nempe lapſi: heus tu, tu ille, quî cùm maximè me carpis, in centenis his, aut circiter *Notis*, tres aut quattuor probabiles, non dicam probas habes? Tamen nos pedibus trahis, & omnia noſtra *nihil ad Parmenonis hanc ſuem.* Vnus Lucius,

> *Subtilis veterum index & callidus audit.*

Ridemus: tu facies Lector, cùm legeris, & vero bonóque, vt ſoles, fauebis. Et ſimul ſcies, ſemel atque vniuersè toti huic generi reſponſum. ſint alij qui incurrant, qui ſcribant:

> —— *Dis pietas mea*
> *Et Muſa cordi eſt:*

tibi veritas, & ſic ſalue. Louanij, poſtrid. Kalend. Maijas ∞. IↃCII.

IVSTI

IVSTI LIPSI
DISPVNCTIO NOTARVM MIRANDVLANI CODICIS AD CORN. TACITVM.

VIDIMVS librum, ſiue libellum tuum, Luci, auidè (fatebor hoc) exſpectatum. Titulus inducebat, NOTAE IN CORN. TACITVM E MANVSCRIPTO CODICE MIRANDVLANO. Amamus, vt ſcis, auctorem illum, benè ei fecimus: & amamus hoc quoque, vt alij: eoque, vt dixi, auidè exſpectabamus. Quid autem niſi mira, è *Mirandulano codice*; magna à *ciue Romano*? ſed fefelliſti nos, vt rem dicam, & verbo veteri, *Theſaurus cineres fuère*. Tria tu attuliſti tantùm, Fraudem, Liuorem, Inſcitiam: & ſubſtringe aurem breuiter hoc ac liberè docturo. Siquid non ad gratiam aut guſtulum tuum erit, ſuſtine & tolera: vel Euripide monente,

* — Ἐπεὶ τὰ μὴ καλὰ
Πράσσειν ἐτόλμας, τλῆθι καὶ τὰ μὴ φίλα.

* quoniam non bona Patrare es auſus, non amica etiam feras.

A *Præfatione* tuâ ordiar: id eſt, calumniarum & conuiciorum campo. Primò vniuersè in Criticos:

„ *Ita planè eſt, vt Tuanus noſter dicebat, immani paucorum, qui ſe Criticos dicunt, licentiâ eò ventum, vt ſi Latinæ lingua auctores reduces audire daretur, quæ verè ſunt ſua, adeò pro cuiuſlibet libidine mutilata, ſublata, mutata, addita inuenturos, vt nullâ ratione pro ſuis agnituri ſint.*

Cenſoria tua verba! quibus nos tamen in parte ſubſignamus. Quis magis aut ſæpiùs conqueſtus eſt de temeritate ſiue calore quorumdam, qui Criticos ſe dicunt? Sed dicunt, ô Luci:

* Ὄρνιθες δέ τε πολλοὶ ὑπ᾽ αὐγὰς ἠελίοιο
Φοιτῶσ᾽, οὐδέ τε πάντες ἐναίσιμοι.

* Sunt multæ quidem aues ſub claro lumine Solis. Non tamen auſpicatæ omnes.

nec tu ille es inter auſpicales. Legitimi autem Critici, mihi crede, ſol & ſal ſunt litterarum. Neque mel ideò inſuaue, quia ægris ſic videtur; nec iſti inutiles,

utiles, quia vobis aliquot parum ſanis. Sicut bonus architectus & [illegible] domos parat, & veteres reparat, vtrumque cum laude: ſimile litterator.

Sed vniuersè ita bacchatus, in me flectis, & meis deinde cruribus aſc[illegible] hanc illidis.

„ *Id*, inquis, *ne longiùs abeamus, Tacito eueniſſe, & quidem ab eo qui Saty-*
„ *ram in noſtri æui Criticos ſcripſit, Excerpta hæc manuſcripti Codicis, pau-*
„ *ca è quamplurimis, perſpicuè docebunt.*

Hoc à me Tacito? medicina, ô homo: & fatentur omnes, qui ipſi medico non egent. Iacebat vtiliſſimus humano generi ſcriptor, paucis noſcendus, legendus, intellegendus: ego manum adhibui, famam & lucem, & (ringaris licet) alteram vitam dedi. Confidenter iſta: nam, vt ille ait,

* Iniure & æquo, magnitudo animi docet.

* *Ξυν τῷ δικαίῳ καὶ μέγ' ἔξεστι φρονεῖν.*

Quin hæc, atque alia opera mea laudabilis, vna incurſus veſtri cauſſa. Sicut piratæ nauim vacuam præteruehi patiuntur, onuſtæ inſidiantur: ita vos iſti, * Γοργείας κεφαλῆς ἀπόγονοι, me bonæ famæ vberem petitis, maleuolentiæ ſaturandæ.

* Gorgonei capitis proles.

Pergis etiam:

„ *Illa* M.S. *codicis Excerpta perſpicuè docebunt, quot ibi hominis frigidas conie-*
„ *cturas, quot ſine cauſsâ proteruè reiecta, quot ineptas emendationes.*

De Grammaticâ & ſtructurâ, gratiam tibi ſemel facio: in re quid ais? *Illa* MS. *codicis Excerpta*. Cuius codicis, vbi aſſeruati? quando, quo modulo, quâ chartâ an membranâ, ſcripti? Nihil adſtruis: atqui fidem inſtrumentis præſtruere, id primum in hac contentione erat. Laudas Codicem adſiduè, & habes velut Palladium aliquod ex incendijs & ruinis: ſed éſtne reuera? ipſum vidiſti, an *Excerpta?* Nam eâ voce vteris: & ego rem tibi atque alijs, etſi diuinando, dicam. Ex ijs quæ adducis aſſero, Codicem illum aut non eſſe, aut certè veterem non eſſe. De plano, inquam, ego hoc adfirmo: exhibe ijs, qui gnari talium, poſſunt arbitrari. An fucum mihi faciant tuæ Notulæ; quæ omnes ab audaci aliquo & malè ſagaci ingenio, non à Codice, clamant eſſe? Si iſtud; quomodo ab omnibus libris ſic abirent, & nec ductum aut veſtigia ſcripturæ priſcę tangerent? Certè nos Romæ perantiquos vidim[us], & cum curâ ac fide (inquire Luci) compoſuimus: idem poſt nos Florentiæ Curtius Pichena, vir egregius, & ingenio ac modeſtiâ tui diſpar. Iſti Codices ante mille annos, aut circiter, ſcripti conſentiunt, aut leuiter mutant: tuus, vbi hæſitatio cumque aut nodus, nimium quantum diuertit: id eſt, nouitia & temeraria aliqua manus, vt dixi, interuenit & ſcindit. Crede à cortinâ hoc dictum, Lector: & tu, Luci, quid diſſimulas? fatere ariolũ me eſſe, & diuinitus ſcire. Iterum repeto, non eſt, inquam, liber antiquus: quid ſi nec [illegible] vidiſti, ſed *Excerpta* aliquis, ad oram vt ſit ſcripta, tibi obtruſit? O pepo! & bellum [illegible] etiam, quòd in ſex prioribus libris, *Ab exceſſu Auguſti*, Codicem i[llu]m tuum aduocas: quorum vnicè vnicum in totâ Europâ exemplar eſſe hacte-

nus

nus audimus. Id Leoni Decimo, Pontifici optimo maximo, oblatũ, in Corbeienſi monaſterio ad Viſurgim repertum, ſeruat etiamnunc inclyta illa Bibliotheca Medicæa. Tu aut tui ſi alterum habent, cur non profertur? cur tu in his *Excerptis* non aliquid addis, mutas, corrigis, quod operæ pretium videatur? Nam pauxilla quæ ſuggeris (res mox dicet) ea ſic inepta & abſona ſunt, vt fidem omnem Codici, & iudicium tibi, demant. Satis de illo. in quo * Φοινικόν τι latêre, dies etiam reuelabit. ** Punicum aliquid*

Sed de me addebas,

„ *Hominis frigidas coniecturas, ineptas emendationes.*

Itáne *frigidas?* hoc malo, quàm vt ab impetu calidas. Sed maturas & ſagaces pleraſque fuiſſe, vel codex ille Florentinus dicet: qui in centum pænè locis eas vel iuuat, vel firmat. A Pichenâ hoc pete. Addis de *ineptis emendationibus*. Mox videbimus. ſed vereor vt tu Homericum illum Paridem imiteris, qui cum initio iactaret ſe ſtolidè & laceſſeret, mox vt Menelaum vidit

* Ἐν προμάχοισι φανέντα, κατεπλήγη φίλον ἦτορ:

idem, inquã, tibi eueniat, & me pro Helenâ meâ pugnantem non ſubſiſtas. ** Stantem in principijs, perculſus pedore caret eſt.*

Pergis:

„ *Moderationem autem adhibui, quamuis veteris legis auctoritate, aliâ et-*
„ *iam viâ, tueri me poteram.*

Tu moderationem? teſtor quicumque tua legent, vix aliud intemperantius hoc æuo ſcriptum. ¡Vel pauca hæc præloquij,

* Ταῦτ' οὐχὶ πικρότερ' ἐστὶν αὐτῆς τῆς χολῆς; ** Nõnne hæc vel ipsâ bile amariora ſunt*

Fati mei hoc cenſeo, à pleriſque diligi, à paucis carpi: ſed qui fecerunt, enormiter adhuc fecerunt, *Diodorus, Domannus, tu.* Sed tamen *aliâ viâ*, inquis, *tueri etiam te poteras.* Quâ? * κυνῶν κυνότερος mihi viſus es in iſtâ. Sicut ij qui ocymum ſerunt, felicius id naſci ad conuitia interiecta autumant: ſic tu quidquid mox ad Tacitũ, dicterio in me rigas. *Tueri*, inquis. Quid hoc eſt? aut quis te læſit, ſiue laceſſijt? Tu hanc ſecurim vltrò mihi inieciſti: ego te natum adhuc neſciui. ** caninum magis, quã canet.*

At æquiter etiam factum hoc prætendis: quid ita?

„ *Quia tot ſcriptis meis ſpicula in Lambinum, in Hoſpitalium, in Mure-*
„ *tum contorſi.*

Itaque iure communi luo, & ex adagio,

* Πίνουσ' ὀμίχλην τῆς πονηρίας κακοί. ** Facem malitiæ turbidam mali bibunt.*

Agnoſco Nemeſin, & te adminiſtrum. Quos tamen læſi? *Lambinum*. Cognominem tuum tueris: ſcito tamen. pauca à me contra eius ſenſum dicta aut ſcripta: nihil in illum, quod famam quidem tangat. *Hoſpitalium* etiam. Homo veri & verecundi exſors, vbi? Virum illum, verè inter lumina Galliæ, ego offuſcare conatus ſim? Imò quî potui? nec enim concurſus in his ſtudijs aut competitio: & Criticum aut Philologum nihil ille (quod ſciam) tractauit, certè non vulgauit. *Epiſtolas, & Sermones* ſcripſit, Deus bone, bonos & ſapien-

ſapientes! Hoc voce vbique, hoc ſcripto teſtatus ſum: & differri inſtar Pentheı volo, ſi verbulum mihi excidit in alium ſenſum. Cedò, cedò: ſi non potes, Iſtro fallacior, & Amazona audacior, cur hoc ponis? *In Muretum* denique. Audi. Muretum ego noui, & coràm introſpexi, virum ingenio & eloquio ſuauem, iudicio ſępè bonum, ambitioni non ſemper extraneum. Quid in hunc autem à me iactum? Alibi defenſio mei eſt, fateor, ob neſcio quas ſuſpiciunculas ſiue conceptas, ſiue quia videri volebat: ego libere & fortiter reieci, ſed reieci. Quæ mea hîc proteruia? quin confidenter & tempeſtiue hoc dicam: inter omnes mei æui & generis ſcriptores, neminem modeſtius honeſtiuſque ſe geſſiſſe, ſiue erga functos, ſiue viuos. Quid de ſcriptis dico? idem in ſermone: & publicè ſiue priuatim diſſerui, ſemper magnificè de iis qui meruiſſe videbantur, & ſupra quàm meruiſſe. Ad auditores meos appello. quoties mihi triumphare de alienis erroribus fuit, & omiſi? Nec magnum feci: natura mea ſic eſt, ſi neſcis: benigni, candidi, faciles in alienas laudes ſumus: & ſæpè nimias, iure in me notandum, imò iam notatum. At tibi ſatis eſt, inclementer hæc in me dixiſſe, probationis ſecuro: nec pudet palam populo mentiri.

—— *hic nigræ ſuccus lolliginis, hæc eſt*
Ærugo mera.

Porrò ad alia. nam addis:

„ *In populos denique totos* (ſpicula contorſi) *eóſque Europæ præcipuos. Gal-*
„ *lia langueſcit. pauci admodum in eâ viri docti. In Italiâ nullus poſt Sigo-*
„ *nium, qui reliquum in eâ gente decus. In Germaniâ doctrina humanior,*
„ *vt antiqui loquebantur, delinquit. In VVeſtfaliâ ſemihomines, & meri*
„ *Suilij, Porcij, Scrophæ.*

Hem, hem iſta AD TACITVM? tu verò de ſcammate abis, & non inſtrumenta ad veritatem, ſed partes ad factionem quæris. Ego iaculatus ſum (vtar tuâ metaphorâ) *in populos Europæ præcipuos*. Ecce, telum vnum: *Gallia langueſcit, pauci admodum in eâ viri docti*. Telum, ſed tuū: his quidem verbis numquam arbitror me ſcripſiſſe. Illud, ſed aliter & decentius, & addo verius: per bella hæc ciuica laudatiſſimæ & cultiſſimæ regioni non ſurculos aliquos doctrinarum defractos, ſed arbores ipſas euulſas, fructiferas in orbem terrarum. Quid? Galli ipſi non fatentur, & ſentiunt, & iure iudicaſſe me dicunt? quære. Non eſt hoc conuiciari, ſed miſerari: & vtinam alij ſic de Galliâ, & de me quoque, vt nos inuicem ſentimus! Addis de *Italiâ. Nullum in eâ doctum, poſt Sigonium*. Pari fide. nam vbi hoc aut ſcripſi, aut ſenſi? Quàm cæca autem ea præſumptio ſit? men' iudicare de ignotis, & in tanto populo, tum altâ pace, in flore illo ingeniorum, proclamare vnum virum in doctis eſſe? Deſipis mentis, ó homo: & dum me calumniæ vis, populares tuos ignauiæ, ſed tuis verbis, damnas. Abſit hoc mali fati à parente artium Italia, artes in ea ab vnius hominis vitâ ſuſpenſas. Quid ergo eſt? vt liberè hoc, iam & porrectiore fronte (ita cœpimus) fabuler: fatemur Italiam, quæ ante dena aut

v[illegible] f[illegible] Di[illegible] vbi *Po[illegible] [illegible]ſtri, Herm[illegible]as, Iou[illegible], Sa[illegible] B[illegible]* ſunt? plure[illegible] a[illegible], [illegible] & doctri[illegible] & [illegible] N[illegible]c [illegible]lpani[illegible], imò nec miramur à Pro[illegible] [illegible]ætate[illegible] que ſpargit artium flore[illegible], [illegible] h[illegible] p[illegible]s, va[illegible] c[illegible]it

Iam d[illegible] *Germania* [illegible], *Doctrinam in ea humaniorem de linquere.* No[illegible] ope[illegible] v[illegible] [illegible], nec ſcio an de Germ[illegible]nis. hoc ſci[illegible], nec in [illegible] id [illegible]nſiſſe. De[illegible]qu[illegible]rc ego dicam, quæ in ea ma[illegible]nis auctib[illegible] c[illegible] & aſſ[illegible]rgit? Vide[illegible]nus à [illegible]ſque cottidi[illegible]: & veniun[illegible] ad nos p[illegible]beij ſiue nobi[illegible]s, ſed iſti ma[illegible]me, qu[illegible]s honeſt[illegible]us diſc[illegible] ard[illegible] per varia loca atq; homine[illegible] ag[illegible]. Vna[illegible] [illegible]ia tibi dicet, frequentiſſ[illegible] eam ge[illegible]tem apud ſe eſſe, & q[illegible]id niſi ad ingenij ani[illegible]ique cultum? [illegible]uod idem in P[illegible]nnon[illegible]s, Dac[illegible]s, Sarmatis ſcito: & lucem hanc artium ad[illegible]tas Ponti Euxini iam radiare. Sed hoc be[illegible]iſſimum, quòd de *VVeſtfalis* etiam meis inijcis & obijcis. Tune? & quid tibi cum iſto axe?

* Ἀλκίνο' ἄλλο τι τοὶ μελέτω φρεσίν:

non exſpectant tuitionem tuam, nec poſcunt. Iſti Hercules non egent te Iolao. Quid, quod pax iam inter nos eſt? & Epiſtolas illas non interpretatione ſolum leniui (quod verè poteram, & publice feceram) ſed ſpongiâ deleui. Non exſtant in poſtremà editione. Itaque, vt dixi, res alias, & tuas, age.

* *Alcinoe hęc alius curas age.*

Iam ago, inquis.

„ *Nihil intolerabilius eâ epiſtolâ, quâ Petrum Bembum, columen illud lit-*
„ *terarum, tam ſcurriliter explodis.*

Plura addis, & in hoc altioris nominis velut pulpito reliquum Præfatiunculæ canticum deſaltas. Heu, quid faciam? quis me purget?

Non mare ſi totum velit eluere omnibus vndis.

Sed tamen, ô homo, vetera hæc & languida putabam.* — Τί δ' ἀέκοντ' εὕδοντ' ἐγείρεις; Iamdiu eſt cum pœnitentiam huius offenſæ, quanta eſt, egi: & * publicè teſtatus ſum, nolle factum. Idem nunc itero,

* *quid ſuſcitas quieſcentem dormientem?*
* *Gent. ad Ital. ep. VI.*

Confiteor, teſtere licet, ſignate Quirites.

Non eſt hæc legitima ſatisfactio? Offero, inquam,

* Σπόγγοι, ἀκεσορῶν πλαζομένης γραφίδος.

* *Spongiam, aberrantis qua medicina ſtili eſt.*

Meam ſortem. vnumquodque verbulum noſtrum ſic acriter examinari, momentis omnibus penſitari? Non eſt veteribus aut nouis, vtique in iſto Epiſtolari genere, factum. Sed fiat, fiat: & cautior per hanc malignitatem, ſi non melior, reddar. Et tamen quid inclamant? quid dixi aut ſcripſi? nihil, niſi affectatiunculam ſtili, idque in ſeriâ hiſtoriâ, damnaui: cetera, æſtimo Bembum & colo. An non liceat?

* Παντῶν δ' ἄμωμος οὔτις, οὐδ' ἀψεγής.

* *Omnino culpa nemo liber aut notæ.*

At enim *familia illuſtriſsima* fuit, *tot herôum parentis, Cardinalis*, & tuâ deſtinatione *Pontifex maximus*, ſi vixiſſet. Credo, & fauco his elogijs. quid

autem?

at... ergo in tali, nos qui litt... co..., nihil iudicemus ... citharœdus olim quispiam, nescio cui regi carpenti aut admonenti: *O rex*, ... quit, *non idem est plectrum & sceptrum.* Bellè: & tu vis, vt purpuræ ... omnia cedant; & fasces submittant? Non impetrabis, Luci. qui in com... publica hæc defendit, puncta famæ suæ feret, non feret, vt liber ille *Popu... Romanus Quiritium* volet. Conuicia tantùm amoueamus: quæ tu dol... mihi adiungis. & sponsione prouoco, nisi ipsa Epistola ref...llit.

Sed hîc cùm benè desæuiisti, & tantumnon tubicinem ad ostium scele... Lipsij canere iussisti, ad rem tandem & ad Tacitum redis:

„ *Sed reprimo me*, inquis. *& tibi, Princeps amplissime, auctor sum, vt codi-*
„ *cem illum tuum Mirandulanum, omnium dubio procul qui exstant emen-*
„ *datissimum, Titiano nostro viro eruditissimo credas. Is correctoribus istu*
„ *personam detrahet, castúmque nobis dabit Tacitum, aut nullus.*

Tu te reprimis? qui in sequenti totâ scriptione, velut mappâ missâ, ad conuicia curris. Sed *Principem* hortaris *Codicem illum edere.* Non ego, o Princeps: nec vnius huius Xenocratis testimonio crede. Sunt in Italiâ tuâ alij vir... gnari & veteres talium,

* Οἱ μὲν φέρτεροί εἰσι νοῆσαί τε, κρῖναί τε:

* Qui meliores sunt hac noscere, & arbitrari:

eos adi vel aduoca potiùs, & audi. Nam iste non est * μαντεῖον illud, quod consulas: alibi sciens aut experiens fortasse, in totâ hac re litterarum, Delfin in terrâ. *Titiano*, inquit, *viro eruditissimo committe.* Hunc ego quis sit nescio: probum doctumque esse opto & autumo: magis, si alio laudante. Quisquis tamen, aut non habebit codicem fidum & edi dignum, vt ex hoc gustu nos iudicamus: aut si aliter, non erit Mineruæ iste calculus: & vaticinor tibi, Princeps, præsens aut postera ætas suffragium huic industriæ non dabit. Sed hem, Æacidinæ iam minæ: *Iste correctoribus personam detrahet.* Quam personam? non satis capio: nos quidem palàm loquimur, & profitemur esse quod sumus. Quin vos potiùs histrioniam exerceris, & personas sumitis, quas indecorè sustinetis. Illud in aurem:

* oraculum

* Μή μοι Ἀθηναίους αἰνήσετε, ἄσκοι ἔσονται.

* Ne mihi Athenaeos laudetis, erunt vacui vtres.

Amplius, *Castum nobis dabit Tacitum.* Nos sum inter * ἀσελγολόγους: sed audacter hoc dicam, non longè à puritate, nostrâ quidem operâ, abest. Imò aliquid audentius. conueniant decem Titiani, decem loca, praeter illa nostra, sana farctaque non reddent, sine ope quidem eximij alicuius & perantiqui Codicis: qualem frustrà iactas tuum esse. Nam illum ego fumi vmbrâ non emam: nec à me alius, nisi * — νήπιος ἠὲ χαλίφρων. Itaque mitte * γιγαντολογεῖν & ampullari. diu est, cùm nouimus istos,

* sua iacta tores.

* demens aut puer infans.

* Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ' ἀλώπεκες.

* oratione gigantium iactare

* Domi leones, in Epheso vulpeculae.

Atque hæc est tua eximia Præfatio: & quis tibi ad arculas sedit, vt suggereret & dictaret? Nec enim vel hæc tibi, vt reliqua sunt, sine Theseo.

Sed iam ad rem, ad rem, à Promulside ad ipsam Cænam: & iudicia tua * ἀκριβέστερα τῆς δίκης videamus.

* iustitiâ iustiora

AD LIB. I. ANNAL.

C*Nauum id Cæſari.* Nos feceramus, *Gnarum id Cæſari*, op- Pag. 5. b.
timè ad ſenſum, & ductum ſcripturæ priſcæ: ſed & pro Ta-
citi phraſi. Quid tu? * νοθεύεις & ex tuo illo Codice, *Liuiam* * adulteras
id Cæſari, ſupponis. Et quis non videt, verè ſupponi? quàm
tuus ille codex in ipsâ fronte ſe prodit? Quid ſimile ad ger-
manam & veterem ſcripturam? Si hoc ius eſt, licet omnia inuertamus &
reſcribamus, vt vola veteris & veteris lectionis non exſtet. Plutarchum addu-
ci: quem tu non niſi apud me legiſti, meis verbis & verſione vilus. Ille au-
tem contra me? planiſſime pro me, & ipſo Tacito (nam ille ita ſcripſit) ſi-
quis bonâ, liquidâ, & non tuâ mente legit. Videatur.

Qui Vedij Pollionis luxus.] In omnibus Notis non maius tuum acumen. Pag. 11. a.
Nam legis ex libro, *luſus*: & interpretatis, *Hunc Auguſto tam iocoſa conſulta-
tionis auctorem fuiſſe*. O tuas argutias, an luſus! Præiuit, *conſults per ludibrium
Pontifices*: & hîc iterùm de *luſu*? Quis tamen tibi dixit Vedium aucto-
rem ſiue ſuaſorem? Somnium, ſed à portâ eburneâ. Verba & nexum vide:
refellent. Iuſtiſſimè autem Auguſtus culpatus, quòd viles & indignos ho-
mines nimis euexiſſet, & illudere opibus ac reip. paſſus eſſet: inter eos, hunc
Vedium, vt docui. Itaque tua interrogatio ridicula: *Ad quid culpare Augu-
ſtum, ob Pollionis luxum?* Cui clarè reſpondemus, Quia culpæ miniſtrorum,
Principes ipſos communicant.

De magnitudine imperij, ſuâ modeſtiâ.] Muretus haud abſurdè *Modeſtiam* Ibidem.
hîc pro *tenuitate* (ego *mediocritatem* mallem) vitium accepit. Id eſt, Exen- Lib. XI. var. cap. IV.
ſabat ſe imparem, quia modicæ ſibi animi ingenijque vires, pro magnitudi-
ne illâ & onere imperandi. Potes & ſolitè accipere Modeſtiam, pro affectu
animi ab omni ambitu & imperio alieni. Bona hæc & vera ſunt: quid tuus
codex? *Suetâ modeſtiâ*. quod mihi quidem algâ eſt vilius.

Dum interfectos, quia vtilitati legionum conſulebamus, ij ſepeliant.] Negat Pag 18. a.
Lucius idonei aliquid ſenſus comparere: itaque ſuadet cum libro legi, *mei
ſepeliant*. Etiam ego aliquid nego, Luci. quid? communis ſenſus in te com-
parere. Poteſtne clarius, *ij*, ſiue mauis, *hi ſepeliant*? nempe commilitones, &
digito demonſtrat? Nam inuidioſè querebatur Vibulenus, fratrem occiſum
à Blæſo, & *cadauer abiectum*. Quæ autem, ô noſter Crates, conſtructio aut
ſententia ſit, *Nos mei ſepeliant*?

Luna clariore penè cælo.] Nos faciebamus: *claro repente cælo*: & benè expe- Pag. 19. b.
diebamus, è vero & naturâ. Quid noſter? accuſat *Catonianum meum ſuper-
cilium*: & ex Codice ſubſtituit: *Luna clarior, repente cælo*. De ſupercilio
dici, quæ cauſſa eſt? ſimpliciter modeſtéque ita poſui: lege, ſi voles, & inter-

 preta-

pretationem vna meam vide. Iam in tuâ correctione quid probi eſt? *Luna cælo viſa langueſcere.* Mirum, ni *terra.*

Pag. 32. a. *Vbi primum copia fuit, euehi equites.*] Probè. & monui eodem ſenſu, *inuehi*, legi poſſe. Quis neſcit equites à ſuis euehi, in hoſtes inuehi? Tamen vtrumque damnat Hypercriticus, & *egredi* reponit, cum elogio: *Latine & clarè.* Scilicet noſtrum illud Latinum non eſt? obſcurum etiam, & ſole eget? Mihi crede, tu mente. nam *egredi* equites, in illo impetu & impreſſione, quis ferat?

Pag. 35. b. *Nihil ſtrenuus ab ignauo, ſapiens à prudenti, conſilium à caſu differre.*] Ego, *ſapiens ab imprudenti*: ſenſu & germano codice Medicæo volentibus. Tu è tuo, *ſapiens ab rude.* Agnoſcimus diuinatiunculam alicuius, qui libri titulo hæc velat.

AD LIB. II.

Pag. 54. a. V*T locis, dignationibus, ordinibus antiſtent, taleſq; ad requiem animi, aut ſalubritatem corporum parentur.*] Feceram, *alyſq; quæ ad requiem.* Tu è codice: *& aliis quæ.* Quid? Nónne hoc ipſum ibi ſubnotaui? Foruncule, ſporrulam captas. Sed amplius legis, *ſeparentur*, pro *parentur*: quod non nolim, etſi illud velim.

Pag. 55. a. *Tiberius tamen, quaſi augeretur poteſtas eius, diſſeruit.*] Scriptura vetus erat, *auretur*: nos ex eâ, *augeretur*: & res poſcit. At tu ſuperciliosè reponis, *auferretur.* Poteſtne apertius contra Taciti mentem? Aſinius Gallus in quinquennium comitia Cæſari permiſerat: & amplius, vt Legati legionum, certi Prætores eſſent, extra ſuffragiorum aleam. Tiberius vidit *arcana imperij tentari* (ait noſter:) quid ita? quia in longum ſic deſignare magiſtratus, ſuperbiam illis, ſed & potentiam addebat: ianua aperiebatur ad res nouas. Præterea, Principi gratia adimebatur alios creandi; & præteritis offenſa addebatur, & deſperatio emergendi. Non bona hæc omnia Principi. quem non adſtringi, & liberum potentemque præmiorum & honorum eſſe, expedit: eoque Tiberius damnat. Sed callidè, pro ſuo more. & quaſi vim ſententiæ non peruideret, verbis benignè accepit, & vt augendæ potentiæ dictam; re ſpreuit, & veterem morem, vnaque vim imperij, tenuit. * παχύδερμος eſt, qui hæc non capit.

* Craſſâ cute

Pag. 56. a. *Vrgere modeſtiam Senatus, eamdem vim in me tranſmittere.*] Ait Lipſium emendare, & quidem *Critico ſupercilio* (hæc ſunt ſollemnia condimenta) emendare inquam: *Eâdem inuidiam in me tranſmittere*: vel, *inuidiæ me tranſmittere.* De priore membro, verum eſt: in altero, tua falſimonia comparet. Egóne, *inuidiæ tranſmittere?* ſpurcum, nec è Lario ſit: ſcripſi palàm (relege) *Inuidiæ me tranſdere*: quod antiquis libris crebrum, pro *tradere.* At omnia hæc *nugæ* ſunt, inquis. quid ergo tua cortina? *Vrgere modeſtiam Senatus, & odium in me tranſmittere.* Quid hoc ad ſcripturam veterem? ſemper à lineis codex tuus excidit.

Poſtquam

Po[illegible] Piſo] Quis d[illegible], inqu[illegible] [illegible] a.
[illegible], *Po[illegible] quæ?* [illegible]o, Q[illegible] dubi[illegible] mea nec re[illegible] o[illegible]ſſe. N[illegible] [illegible]
[illegible]idi, *Po[illegible]que* nec muto.

D[illegible] P[illegible]o abire Suriá ſtatuit.] Not[illegible], deliquium aliquod hîc v[illegible]deri[illegible] ille Pag. 68. a.
accu[illegible]at, *quod nihil tamen addam aut mutem.* Hoc ius mihi eſſe vis? Ver[illegible]cun-
diùs ago. & cum Sophocle; * —— ἐφ' οἷς [illegible] μὴ φρονῶ, σιγᾶν φιλῶ. At ille quàm * quæ non
pulc[illegible], quàm benignè explet! *Proin Piſo.* ſapio, ſilere amo

Reperio apud ſcriptores ſenatoresq́, eorumdem temporum] Lipſi[illegible]s, i[illegible], *Du-* Pag. 74. b.
ſam ſecutus legit, *ſenioresq́*. N[illegible]t[illegible]. egóne Du[illegible] [illegible]o ill[illegible] [illegible] & [illegible]
habui, non auctorem. Verba mea vide. Sed tamen v[illegible]rq[illegible]e nos abſ[illegible] Ra-
tio. *nam qui ſenior[illegible]s eius aui, hi[illegible]oriæ huius ſcriptæ tempore mortui erant.* S[illegible]bti-
liſſime. ſcribente Tacito mortui, ergo aud[illegible]re aut diſcere ab [illegible]s antea n[illegible]n fu[illegible]t.
Qu[illegible] tu Tacitum ipſum al[illegible]bi caſtigas: *Audita ſcriptaque ſenior[illegible] tradam?*
Reponis igitur, *ſcrutatoreſque*: quod non eſt Codicis, ſed tui illius ſcrut[illegible]rij,
qui iamdiu fr[illegible]la ſua pro gemmis tibi obtrusit. Ceterum, & *Senatores* [illegible]unc
teneam: vt quia res in Senatu acta, teſtes aduocet ſcriptores ex ipſo Senatu.

AD LIB. III.

ODERO *ſeponámque à domo meá, & priuatas inimicitias, non Principis,* Pag. 79. b.
*vlciſcar. Sin facinus in cuiuſcumque mortalium nece vindicandum
detegitur.*] Valdè hîc incurris & inclamas, *Nihil idonei ſenſus eſſe,
nec me tamen offendi*, niſi quòd reſcribam, *non vt Princeps.* Imò,
Luci, & illud in textu editum, & hoc à te ſubiectum, vtrumque à me eſt: &
ad veſtigia quidem ſcripturę Mediceæ. Sed pretium hîc verba tua ſubijcere:
Heus Lipſi, inquis, *qui gloriaris Ciuicam tibi Taciti cauſsâ deberi: Si Legatus of-* "
ficij terminos, & obſequium erga Imperatorem exuit, quid tandem cauſſæ, cur Ti- "
berius facinus hoc, tamquam Princeps, non vlciſcatur? Deinde ad quidnam refe- "
res periodum, Sin facinus in cuiuſcumque? O te parum attentum Commentato- "
rem! Diſce ex noſtro Codice ita legendum: Odero ſeponámque à domo meâ pri- "
uatas inimicitias, non Principis. Vlciſcar enim facinus, in cuiuſcumque morta- "
lium nece vindicandum detegitur. Ain' *gloriari me de Ciuicâ.* Vbi? tua eſto, ſi oſ-
tendis. Siquis alius mihi elogium dedit: amicè quàm verè fortaſſe; quid ta-
men ad te? Pythagoræum illud à te, * ςέφανον μὴ δρέπεσθαι. Addis, *parum at-* * Coronam non decerpe-
tentum Commentatorem. Nam quid faciam, ſi non ſum aquila aut ſerpens? Tu re.
omnia acie figis: ſed tamen Afri hoc legiſtin'? *Cæcitatis facilè duas ſpecies con-* Tertull.
currere, vt qui non videant quæ ſunt, videre videantur quæ non ſunt. Vereor, quid
vereor? comperior vtramque in te eſſe. Sed de re, Rogas me, quid ita Tiberius
non vt Princeps vlciſcatur? liquere putabam. nam modeſtiam præ ſe fert, vt
ſemper, & quia Germanicus læſus qui illi adoptione filius, Si, inquit, dum-
taxat irreuerenter & proteruè erga Imperatorem ſuum (Germanicum) Le-
gatus geſſit; vlciſcar, ſed vt priuatus. Quomodo? priſco illo ritu, domo meâ &

 conſue-

conſuetudine interdicam. Sin autem longiùs progreſſus Piſo,& non offi[illegible] ſed legis terminos egreſſus, id eſt ſi fraudem aut vim vitæ eius attulit, tum verò vlciſcar vt leges iubent,& facinus in filio admiſſum puniam, quod [illegible] quocumque alio punirem. Ita planiſſimè ſuprà: libro II. *Diſcordiam erga Germanicum* ODIO *fortaſſe dignam, non* POENA. Sermo autem & diuiſi[illegible] ſpectant, quod Tiberius credi volebat, venenum aut fraudem non inte[illegible]niſſe: accuſatores aliter,& fama inclinabat. Iam palmariam tuam emen[illegible]tionem luſtremus: *Odero ſeponámque à domo meâ priuatas inimicitias:* & q[illegible] ſuprà dedi. O verè hæc luſtranda! Quid eſt, *ſeponere a domo inimicitias?* quis præter te ſic balbutit? Et ſequentia deinde quam cohærent! Quid [illegible]terioris hominis ſis, non definio:

* Ἐν τοῖς λόγοισι δ᾽ οὐκ ἔνεισί σοι φρένες.

* *At in tuo ſermone ſenſus haud ineſt.*

Pag. 80. a. *Scripſiſſent expoſtulantes. quod haud minùs Tiberius, quàm Piſo, abnuerit.*
„ Iterùm tua verba: *Lipſius hæc non intellegit. ideo alieno loco inſerta autumas.*
„ *Tandem Tacitum caſtrandum docet, & totam hanc ei periodum adimendam.*
Hæc mea ſunt * σφάλματα, quæ tua * ἀνορθώματα? Codex mirandus: *ſcripto ipſum id expoſtulaſſe, quod haud minus.* Deinde lux: *Litteris paulloante obitum expoſtulauerat Germanicus, ſe fraude Piſonis circumuentum: quod negauit Tiberius, qui occultè Piſoni fauebat.* Poteſt aliquid vaniùs? Germa-„nicus, inquis, *litteris expoſtulauerat.* apud quem? Senatum, opinor: quod „lectio tua & connexio poſcit. Cedò igitur, vbi verbulum de his litteris? Et rem tam inſignitam, id eſt ipſius morientis teſtimonium, Tacitus inſuper habeat, nec vſquam ponat? Scripſit ad Piſonem, fateor: ſed nihil pro hac re, & *litteras* tantùm, *quibus amicitiam ei renunciabat.* Stultum me quoque, qui ventilo. Nónne enim hæc talia, vt explodenda magis ſint, quàm exploranda? Sed hem, ioculum tuum non aduerto. Ais, *caſtrare me Tacitum:* & ſæpiùs culpas, ipſo illo verbo. Habe ſemel. Nos Galli ad Rhenum, ſpadones certè non amamus. hoc tantùm, caſtrare quoſdam, ſed in capite, ſollenni nobis & antiquo ioco.

* Lapſus.
* Inſtaurationes!

Pag. 81. a. *Qualem Piſo diem ſupremum, noctémque egiſſet. Atque illo pleraque ſapienter, quædam inconſultiùs reſpondente.*] Lipſius iterùm hîc vapulat, quia *hæc* „ *mutila aſſerit: vel ſi non ſunt, legendum, Atque filio. Quaſi filius patrem accu-* „ *ſaſſet, quod quædam protuliſſet inconſultius. Res verò minimè ſimilis.* O Luci hîc eluce, qui verba mea aut Taciti ſic capis! Quin ipſe filius pleraque ſapienter, quędam (vt adoleſcens) inconſultiùs reſpondet. Hoc, inquam, ſentimus: tamen & ſic diſſentis, & Codicis iſta præfers. *Ad quæ, illum pleraque ſapienter* „ *quædam inconſultiùs, reſpondente.* Iam tua fax: *Senatum Tiberius interrogaue-* „ *rat, quænam fuiſſent Piſonis poſtrema verba. Qui reſpondet, cum quædam ſa-* „ *pienter, quædam inconſultiùs dixiſſe. Figurata locutio. Reſpondente Senatu, id eſt* „ *aliquo ex Senatoribus, reliquis aſſentientibus. Senatum autem à Tiberio interro-* „ *gatum, oſtendunt illa verba, Apud Senatum crebríſque interrogationibus exqui-* „ *rit. Ita enim diſtinguendum.* Hæc ſunt bella, arguta. Senatum, inquis, Ti-

berius

[illegible] interrogauit de morte Piſonis, & quæ circa eam. Itáne? qui ſcire autem Senatus potuit aut debuit, qui non in re præſenti? Nam in priuato, & occulta ea mors, vix domeſtici ignara. Tamen ea mens, inquis, & Senatum à Tiberio interrogatum illa adſerunt: *Apud Senatum crebriſq; interr. exquir. Ita enim diſtinguendum.* Eximiè. *Apud Senatum exquirit*: id eſt, Senatum, tuâ Grammatica. Deinde, *Figurata locutio. Reſpondente Senatu, id eſt aliquo ex Senatoribus.* Bambalio! quin tu audi me non figurate loquentem. Si peruerſæ interpretationi, aut curuæ menti, præmium aliquod poſitum; tuo iure hîc habebas.

Verum hæc nobis maiores certamina ex honeſto maneant.] Ego, inquit, *in hoc loco conclamaui. quem tamen facillimo negotio clarum reddere poterat.* Ita ſanè. Pag. 95. c tam facilè, quam pirum vulpes comeſt. Nam codex: *Vera hæc nobis maiores certamina. Senſus. Ne iraſcamini maiores, quod dixerim, noſtram ætatem multa laudis protuliſſe: ſed permittite, vt ex honeſto vobiſcum certemus.* Hîc tuus claror, an nebulæ! Nam Tacitus palàm ex ſuâ perſonâ loquitur: & vnde hæc auerſio ſubita & * ἐκδρομὴ ad maiores? * *excurſio*

Porrò ſi hi duxiſſent prouincias.] Fateor addubitaſſe me ſuper hac phraſi, Pag. 96. b. ſed addidiſſe totidem verbis: *Aliquis tamen fortaſſe ad ſortem haud malè traxerit: & duxerint, id eſt ſorte extraxerint.* Quid igitur inſultas? aut quid niſi mea, imò Merceri (à iudicio & doctrinâ laudati viri) nobis reponis? Tamen inſeri hîc emblema etiam debet: *Lipſius optima quæque corrigendi auidus.* Non hercules, ſed praua & prauos: vno quodam nunc excepto, qui corripi, non corrigi poteſt.

AD LIB. IV.

ET tum catenâ vinctus perorante filio. Præparatur adoleſcens.] Ais me Pag. 77. a. *Erricum Memmium hic laudare, ſed non ſequi. Sic enim ipſe: per-* " *orante filio pater. paratur adoleſcens.* Os durum! non ego ſequor? " verba ipſa mea. *Audio virum magnum Err. Memmium legere, Perorante filio pater, paratur.* Deinde addo: *Et rei, & hominis cauſſâ, quis non comprobet?* Ecce, vtroque pollice laudo: & tu audes ſcribere, non ſequi? Calidum, ſed non callidum mendacium.

Neque aliud probis, quàm ex matrimonio ſolatium. Eſſe in ciuitate Germanici Pag. 118 c *coniugem, & liberos eius recipere dignaretur.*] Ego de me faſſus ſum, non eſſe medendo: at tibi omnia in procliui. Itaque cum Codice legis: *Neque aliud probis, quàm ex matrimonio, ſolatium eſſe in ciuitate. Germanici coniugem ac liberos reſpicere dignaretur.* Quis approbet? itáne ſolatium ex matrimonio *in ciuitate* tantùm? infelicia & illætabilia coniugia, quæ rure? Quin tu Curtium Pichenam conſuluiſti, qui religioſè notat defectum in Florentino codice apparere: *in ciuitate .... Germanici:* & *dignarentur*, pro *dignaretur?*

 Quippe

Pag. 90.b *Quippe illi prægracilis & incurua proceritas.*] E tuo libro, *præ[illegible]* hoc vnum vſque adhuc eſt, quod referri poſſit in acceptum. Io P[illegible] *νεθα. Μαινόμεθα τοῖς ὀρήμασιν.* Corrumpis tamen, & mox, *ſenectus*, l[illegible] nos, *proceritas.* Ceterùm fatêre, fundamentum huic lectioni (fortaſſe [illegible] ſpicium) à me habes.

*Gaudemus. in animis inanibus-culis.

Pag. 135 a *Corruptos quoſdam Libertorum, & peritum ſe arguens.*] Hîc exſultas, & quadrigis albis veheris: quídni? Nam ecce (verba tua) *ma[illegible]ſ ſtò hæret ſen-*
„*tentia: & quid ſibi vult illud, Peritum ſe?* (Phœbum aduoca. res imp exa.)
„*rem diligenter perpendas* (ſuadeo, & omnes ing[e]nij neruos intendas) *non con-*
„*uenit huic loco: neque Sabinum aggredi potuiſſet, niſi criminum eius, vera an fal-*
„*ſa fuerint, notitiam aliquam habuiſſet. Legendum itaque ſecundùm ſcripturam*
„*Mirandulani Codicis: Corruptos quoſdam libertorum, & petitum ſe arguens.*
„O notam lauru & Capitolio dignam! ô præſidium opportuuum libr[i]!
„Nos omnes, omnes, hoc fugerat: & *Lipſius ille* (iterùm tua verba) *ſicco pede, vt alia quamplurima, maioris etiam momenti.* Vis dicere, tuâ phraſi, *transieras?* En, malum me fullonem, qui pedes non merſerim ad eluendam hanc mendam. O quis tam vappam vnquam te putaſſet? Ita neſcis omnibus libris ſic legi, & lectum eſſe, etiam meis? Niſi fortè in vná aliquâ editione Typographicum hoc erratum: quod vel puer tamen emendaret. Lucidiſſima enim ſententia: cui tu neſcio quas iterùm nebulas offundis, ratiocinando: *Quomodo enim Sabinum aggredi potuiſſet*, & reliqua. Quibus verbis quid velis, neſcio, vapulem ego, ſi ipſe tu.

AD LIB. V.

Pag 141.a QVIBVSDAM *Cæſaris Libertis velut agnitus, per dolúmque comitantibus.*] Melior, inquis, ſcriptura Codicis: *Velut agnitum, per do'um comitantibus.* Nego, textus videatur: etſi in ſententia pluma haud intereſt.

AD LIB. VI.

Pag. 143.a. BONA *Seiani ablata ærario, vt in fiſcum cogerentur, tum retulere Scipiones.*] Tu ſiles, Pichena teligiosè monuit, in Mediceo legi: *tam referret Scipiones.* Puto ego: *vt in fiſcum cogerentur, tanquam referret, Scipiones.* Sententia. Seiani bona publicata, id eſt ærario populi addicta erant: nunc per adulationem cenſent Scipiones, in fiſcum Principis transferenda. vt ſcilicet propria eius eſſent, quia per illum Seianus opibus creniſſet. Et exemplo item à malitiâ, in quâ promoti Imperatori (alibi docui) obligabantur. Tacitus irridet, *tanquam referret.* Quaſi dicat, Quis neſcit, Principem & Ærarij & Fiſci (illo æuo) pecuniam omnem tractaſſe, & in nomine, diſcrimen fuiſſe?

Pag 144.a *Vt verò Latinum Latiarem ingreſſus eſt accuſator Acriùs iuxta inuiſi.*]

Veriſſimè

[illegible] fuerain, *aggr[illegible] ac[illegible] or acreus iuxta inuiſi.* N[illegible] bat [illegible] & [illegible] x C[illegible] *agreſſus eſt accuſator acrius, iuxta inuiſi.* Addit interpretatiunculam: [illegible] c M[illegible]æ, iuxta cum eius textu [illegible] [illegible]. M[illegible] ad meam ſcripturam, mel[illegible]us etiam l[illegible] mox iri, *[illegible] ſ[illegible] ſpectaculum præbebant.*

[illegible] p[illegible]aque C. C[illegible]arem.] A[illegible]s m[illegible] h[illegible] fr[illegible] ſidare, [illegible] *[illegible]um* Pag. 144 b *C[illegible] e C. Cæſarem.* Agr[illegible] hic & al[illegible] rar nos tu[illegible] [illegible] N[illegible]anas, opinor, thermas. Hoc a[illegible] v[illegible], q[illegible] vid[illegible] de [illegible] ſubſtitui? vt ſunt pleraque tua & illius * [illegible]. adulterina

Neque ſegnius Conſules edixere. Silentium ipſius non ciuile, vt crediderat, Pag. [illegible] a *ſed in ſuperbiam accipiebatur.*] Hic ego ad tribunal citor. *Ade[illegible] d[illegible]m l[illegible],* inquis: adſum mi Prætor *qui Tacitum tuum auctorem vocas* male, abdico, in te transſcribo: *Cuiuſnam ſilentium intellegit?* (Archimedea quæſtio) *Tiberiine? qui fieri poteſt? non enim ſiluerat, quinimmo magiſtratus & patres incuſauerat. Cuius igitur?* (me miſerum, vnde extricabo & reperiam?) *Audi, audi manuſcriptum Mirandu'anum. Neque ſegnius Conſules edixere ſilentium. id quod non ciuile.* Audiui mi Prætor. ſed ad alium Prætorem ego te duxi[illegible]: qui ſed ſileo. Nam quam fatua hæc ſint? quin tu audi liquidam veritatem. Plebs tumultuata, Tiberius ſiluit, & per magiſtratus ſaltem coercuit. Hoc ei in ſuperbiam vertit, quòd non ipſe dignatus edicto aut verbis admonere.

Qualem diem Tiberius induiſſet, pari habitu.] Codex Mirandus, *qualem faciem.* Tangere ſententiam voluit, & certè alluſit. Idem nos potuimus, ſi liceret aut liberet tam liberis eſſe. Pag. 152. a.

Tradidere quidam deſcriptum fuiſſe Macroni] Legis, *deſtinatum fuiſſe.* Pag. 153. b Quanto Mureti illud præſtat, *præſcriptum?*

Totâ mole regni vltimi. id peritiâ locorum melius ab Hiberis pugnatû.] Quod Pag. 158. a legendum cenſui, *vltum yt:* Lipſius *hoc rectè,* inquis. Gaudeo & gratulor, quod ſemel aliquid tibi rectum, mi Cenſor, ſed cum exceptione. *nam quod poſtea legit, Id peritiâ, imperitiam oſtendit.* Bellè alluſum. Sed itáne meam, an tuam oſtendit? an malitiam potiùs? Hanc certè. nam ego clarè emendo & ſcribo: *vltum yt: peritiâ locorum.* Nec cenſe ſic imperitum, etiam elementarium litterarum; vt palàm ſolœciſſem. Atque hæc ſunt ad primores ſex libros, tenuia ſanè & praua. Vbi promiſſa? Iouis epulum exſpectabamus, Hecales cæna appoſita eſt. Sed alius iam fortè miſſus lautior: videamus.

AD LIB. XI.

CLAVDIVM *ſpiceâ coronâ euinctum.*] Codex, *reuinctum.* Tanti litterula eſt? rideas in nobis, & exſibiles. Pag. 166. a

Et reciperare Armeniam, in Vibio Marſo.] Ego me hîc in tenebris micare fatebar: addis tu (facetè & defricatè) *non in hoc ſolum loco, ſed* Pag. 169. a

 aliis

aliјs quàmplurimis. Quid igitur noſter Phœbus? radios immittit: & *Sat,* inquit, *in tenebris micatum, veni in lucem Lipſi. Codex* M.S. *Et reciperaſſet Armeniam.* O mi ſol & ſalus, ſequor, & iam video. Non tamen fas alios codices incomparabiliter meliores ſequi, qui præeunt, *reciperare Armeniam* ... *bat?* Græcanicâ phraſi, ſed Latinis etiam crebrâ.

Pag. 175. b *Aduerſa in remp. caſura, cùm proſperè egiſſet.*] Dorſum Lipſi, & vapula. » *Nam mutilum hunc locum agnoſcis, nec tamen medicinam, quæ facillima eſt, vi-* » *des. Codex: aduerſa in rempublicam caſuram, ni proſperè egiſſet.* Hoc mihi ... Bœoticum ænigma, alius capiat.

Pag. 178. a. *Ex ſeueritate priſcâ.*] Negationem ego addebam, *haud ex ſeueritate* & ſententia mecum. Tu abnuis, & nugas oggannis, quas piget reponere. Pri... „ nam hîc audi: *Rectè dubitauit Lipſius de ſinceritate huius loci, quem ego Flo-* » *rentini codicis auctoritate emendo: Mitem & recens repertam, quam ex ſeueri-* » *tate priſcâ.* Optimè. negationi meæ hæc conſonant: nam, *magis*, ſiue *potius*, intelligendum eſt.

Pag. 179. a *Dum induſtriâ cubiculum Principis occulit adulteros, dedecus quidem illatum, ſed excidium procul abfuiſſe.*] Verba Lucij: *Lipſius regem eum facit, qui* » *hunc locum emendarit. Miror: nec enim vllum hic mendum, & ſententia* » *per ſe clara. Dum cubiculum, inquit, Principis occulit, id eſt abſcondit* (optimè. » quis enim *Occulere* cepiſſet?) *adulteros induſtriâ, id eſt cautè.* Cape, cape igitur ſceptrum:

* Α᾽μφιδέξιος γ᾽ ἐὶ, καὶ οὐχ ἁμαρτάνεις.

* Namque ambidexter es, nec erras vſpiam.

Tamen dic, ſodes, *Cubiculum induſtriâ occulit?* vnde hæc illi? Figura eſt, dices: pro *Cubicularijs.* Benè eſt, nihil vltrà addo. Hoc tantùm, meam correctiunculam à libris firmari, etiam Florentino. Videatur.

Pag. 180. a *Cum Meſſallinam ſecretis minis depellerent amore Silij.*] Ais hîc *laborare Politicorum Principem, in eruendo quæ ſint Secreta minæ.* Non equidem. neque iſtîc hærebam: ſed ſententia tota obtenebrat, & parum hæret. At tu ex alto pronuncias, *Quis dubitat ſecretas minas eas dici, quæ diſſimulato inſtigatore, per illos amicitiæ ſpecie fiunt, quibus fidem in ceteris adhibere ſolemus?* Quis dubitat? nec Pyrrho. ille tamen Politicorum Princeps putat ... & ſimpliciùs, *Secretas minas* eſſe, quæ non in publico, ſed priuatim adhibentur. *Politica* autem quid huc faciebant? nihil, niſi quòd ... amea, vos vrunt.

Pag. 182. b. *Tum quidquid habitum Neronibus & Druſis, in pretium probri ceſiſſe.*] Legebam, *autum.* Tu aliter è libro: *quidquid habitum Neronibus & Druſis in pretio, probro ceſſiſſe.* Itáne ſemper huic libro, tamquam polypus ſaxo, hæreas? Non hîc debebas. quid eſt, *Probro cedere?* nihil pro Taciti mente, quæ eſt: pretij & auctoramenti loco, admiſſario ab adulterâ data omnia rara, & à maioribus ad Claudium tranſmiſſa. Eſt, quod ille in probro ...

Coniugij obſcæni pretium Romana popoſcit
Mœnia.

AD LIB. XII.

CLAVDIO *caſus vita intonanti.* Quæris hîc à me, *Quid ſibi vult*, Pag. 185.b
*Lipſi, vox Intonanti? quin caſum hic nobis aliquod vocabulum, more
tuo, obtrudis?* Reſpondeo, *Intonare* eſſe, voce & clamore aliquid
efferre. Ita Liuius: *Cùm hæc intonuiſſet, plenus ira.* Et mihi decorè,
ac pro Claudij ingenio, videbatur dictum: cur mutarem? cur ad *caſcum* ali-
quid rem? *Meo more*, inquis. Hoc tu & alij, ſed inquiris: quando oſtenditis?
Tua tamen hîc lectio: *caſibus vita intoleranti.* Tua? Pichenæ eſt ante bien-
nium: ipſe vindicat, & manum inijcit.

Statueretur imò documentum, quo vxorem Imperator acciperet.] Legebam, Pag. 187.b
quomodo vxorem: & clarius erat. Tu illud retines, & eundem ſenſum e i-
cis: habeas, ſed hoc quoque Pichenæ adſcribas. Ab eodem amplius, Floren-
tinum codicem de defectu ſuſpicionem facere: in quo eſt: *quo vxorem im-
perator ...... acciperet.* Semel tibi dicam, ratò diuinationes noſtras, aut hæ-
ſitatiunculas, temerarias eſſe.

Deinde L. Pomponius Legatus auxiliares Vangiones.] Parum iſta hærere Pag. 194.a.
dixi: tu quoque, ſed ferruminas ope codicis: *Proinde L. Pomponius.* Plumba-
turâ parum firmâ: & nunc etiam hiant.

Tanquam ducem haut ſpernendum, etſi non prœlium, at certè bellum abſumpſiſ- Pag. 198.a.
ſet.] Oratio manca, inquis: deinde totidem hæc verba, totidem litteras è Mi-
rando codice reponis. Quæ hæc mira ſunt? Oratio autem non manca. omni
pede bellè procedit ijs, qui ſciunt, quid inter *Prœlium* & *Bellum* ſit Latinis.

Prouiſum illic ſacrificium imperatum dictitans.] Tu è codice: *ſacrificium in id* Pag. 201.b
paratum. Ego aliter, nequedum pœnitet. Illud fateor, hanc ſecundam tuam
(ita puto) notam tolerabilem eſſe.

Vt ignaro domino ad id prolapſa, in ſeruitutem ſui conſenſiſſet.] Verba hîc tua, Pag. 203.b
an intemperiæ: *Lipſius meras nugas egerit, è titulo de Iuris ignorantiâ: ſed ne* "
multis, Codex optimè: Ac ſi in ſeruitutem ſui conſenſiſſet, ex eâ qui nati eſſent, pro "
vernis haberentur. Imò tu pro veruece. Quid ſani in totâ hâc ſcripturâ eſt?
A me & Florentinus etiam codex, & Ic^torum ſine controuerſiâ Princeps *Ia-
cobus Cuiacius*: cui boni arbitro talium iuuentus credat. Verba eius lib. XXI.
Obſeruat. cap. XVI. vbi de toto hoc *Sc. Claudiano: Nam ſi volente domino eius,* "
efficiebatur liberta, non ancilla, vt locus Corn. Taciti XII. *Annalium perſpicuè* "
demonſtrat. quem feliciter reſtituit & interpretatus eſt Iuſtus Lipſius, rei litte- "
rariæ perfectiſſimum columen, quem ego vt admiror, & diligo quoque plurimum. "
Quid iam Lucius? in *A* tnâ eſt: Aquam, aquam.

Cognitâ cæde Caij haud obtemperatum eſſet.] Mutilum locum cenſui: nihil Pag. 204.a
eſt. Mirandulano credamus legenti: *haud obtemperarent.* Lucij deinde lux:
Iudæi ſubintellige præfectis Romanis. De calcariâ in carbonariam. Tacitum
vide, Lector.

AD

AD LIB. XIII.

Pag. [illegible].a NERO *trepidus, & interficiendæ matris auidus, non pri[illegible] differri [illegible] tuit.*] Vis è tuo codice, *differre.* Puer ſeptuennis non h[illegible] net, ill[u]d capiat?

Ibidem. *Vocem vnius ex inimica domo adferri. Refutare tenebras.*] Liber, *adferri* [illegible] *refutare.* Non damnem, ſi ita verus vetuſque liber.

Pag. 231.a. *Sc ire ad illam, ſibi conceſſam dictitans nobilitatem.*] Legebam: *conceſſam a iactans nobilitatem.* Tu eadem, niſi quod *iactitans* ſcribis. Si vere, q[uid] [illegible]tas? iam vidimus.

Pag. 233.a *Temperata apud transmarinas prouincias frumenti ſubuectio.*] Hoc q[uid]d[em] "eſt regula rectius: tamen Cenſori noſtro ſiſtamur. *Neſcio,* inqu[i]t, *a*[illegible] "*legatur* (nullibi, ſecurus eſto) *frumenti ſubuectionem Romanis nocuiſſe. quare* "*igitur temperata? Lipſius neſcit, quò ſe voluat.* Non hercules. ego in hoc lu[to] vtroque pede hæréo. Tamen os etiam exſtat, & quærenti reſpondeo: I[dcirco] temperatam, Luci, quia iniqua erat, quia præter leges, & cupidè nimi[s], & fraudibus mixtis, publicani exercebant. Commentarium meum vide. Poſſ[is] etiam referre ad ſollemnem illam frumenti ſubuectionem ex Africâ & Ægypto, in annonam populi: de quâ abundè alibi ſcripſi. Nam & hîc oppreſſio, & vltra m[od]um, vt apparet, iam ibant. At tuum argumentum ô Achillæum! *Non nocuit Romanis, quare igitur temperata?* Chryſippe, Stagirita adeſte, expedite ex his laqueis. Furtum furi non nocet, quare vetetur? Itaque fatalem librum audiamus: *Imperata.* quo ſenſu? Quindecimuir dicet: *Duo hoc anno facta ſcribit Tacitus: imperatam à Tribunis plebis frumenti ſubuectionem, & fraudibus negotiatorum occurſum.* Itáne à Tribunis? vbi mens tua & oculi? Deſterte, palàm à Principe hæc edicta Tacitus ſcripſit. *Imperatam* etiam? tam verè, quàm lucem hanc noctem eſſe.

Pag. 234.a. *Nationem eam regebant, in quâ tum Germani regnabant.*] Tu è codice: *inquantum Germani regnabant.* In viâ eras, neſcis progredi. Florentinus codex, Pichenâ notante, optimè: *inquantum Germani regnabantur.*

AD LIB. XIV.

Pag. 237.c. AN *fœcunditatem & verum animum timeri?*] Errici Memmij magni viri, & cum poëtâ, —— ὃς ἐνὶ φρεσὶ πευκαλίμῃσι κέκασο, coniectura erat, *vterum annuum:* digna tali. quid tu? te quoque digna adfers: *virilem animum.* Scin' tu de Poppæâ ſermonem eſſe? de illâ mollicellâ? & ipſa ſcilicet virilem animum ſibi adſumat. Nugator. Nos aut Memmij, aut librorum ſcriptum aſſerimus, *verum animum.* Quis igitur (ita quæris) *verus animus?* Rectus, & in maritum, ſine fuco, affectus. I[mmin]ebat autem aliter in Octauiâ eſſe.

Pag. 238.b *Additurum Principem defunctæ templum.*] Theatrum hîc aperi[t], & ſ[a]-uiter

uiter ludis. Quæris à me (ego ſemper ſagittis tuis ſcopus) *Quid illud, Lipſi, Adiuturum?* Quod quæris, reſpondeo: præter alios honores funeris, & ſolita teſtandæ pietati, Principem cui hoc tum cum Senatu ius decreturum diuinos etiam honores, & templa. Hæc talia, amoliendæ ſuſpicioni, & teſtandæ, an oſtentandæ pietati. At tu hic ludas & ſtupes, & legis denique (ex tuo illo, vere tuo, codice) *Aditurum defunctæ templum.* Addis lucem: *Nam Anicetus vult, vt dum ipſe Agrippinæ neci intentus eſt, Nero pietatem ſimulet, adeundo matris templa.* O quem te appellem?* — ὦ Νιόβης ἔμπνοον ἀρχέτυπον! Itane Agrippina iamtunc viua templum habebat, & Nero adire debebat? Nummos a me cape duos, quibus: ſed deſino. * ô ſpirans effigies Niobes.

Eminentibus tecti parietibus, forte validioribus.] Vocem *parietibus*, ſuſpectam olim habui: nunc cenſeam, *arietibus*, reponi. Obliqua tigna, & fulcra, ſic appellarunt: et eâdem cauſâ & imagine *capreolos*. Cæſar in ponte Rhenano *Arietis* ita voce vſus: Poliorcetica noſtra vide. Pag. 239. b

Qui nihil contatus, poſcit ſummam ſceleris.] Expoſui: at tu nugas ea habes, & legis, *ſummum ſceleris:* id eſt, inquis, *ſupremum mandatum. & fortè dixerat Anicetus, Si Nero id mihi mandet, promptus ero.* O friuola magis, quàm reſtulæ vllæ fractæ! Tamen diuina tua mens interlucet, ſubiicientis ipſa verba etiam Aniceti. Pag. 240. b

Et luiſſe eam pœnam, eâ conſcientia, quâ ſcelus parauiſſet.] Hic quidem cautè nobis caues, & inſis: *Diceres de Agrippinâ ſermonem hic eſſe, cùm de Agerino eius liberto agatur. Itaque Mirandulanus: Luiſſe eum pœnam.* Lector quiſquis es, illum an me culpas? Me iuſtiſſimè, qui tam fatuis paucas has horas, & aciem ſtili impendo: id eſt, perdo. Quid clarius certiuſque, quàm de Agrippinâ agi? Ipſe Tacitus prodit, in conſilio paulloantè Neroniano: *Agerino vincla iniecta, vt exitium Principis molitam matrem, & pudore deprehenſi ſceleris ſponte mortem ſumpſiſſe confingeret.* qui ipſe commentarius verborum, quæ in manu. Quid autem tu de Agerino? quis præter te, de eius morte? Semper tibi cordi* — οἳ περὶ ἀμήχανοι, ἀκριτόμυθοι. Pag. 241. b

* fatua, atque expertia ſermonis fine.

Idemq́ dedecus Senatus & populi ſperauiſſet.] Noſtra & litterarum illa lux, *Codicis Mirandulani omnino ſequenda lectio: Indéque dedecus.* Deinde acroama, *Lippus es interdum, Lipſi.* Ita profectò, omnino ſequenda: ſed ijs, qui pede & mente ſunt varis. Nobis videbatur optimè ſcriptum, Quòd Agrippina ſperaſſet *idem dedecus Senatus & populi:* nempe, iuraturos in ſua verba primùm milites, deinde Senatum populumque. Factitari hoc ſolitum, ſcimus: & Tacitus tibi dicat. *Conſules primi in verba Tiberij Cæſaris iurauerunt: mox Senatus, milesq́, & populus.* Noſter Luci, hoc lucet? Lipſio quidem, etſi lippo. Ibidem.

Ac poſteaquam fruſtrà oblata ſint.] Tu è Mirandulano, *optata ſint.* Quid opus eſt? ego iam è Romano. Ibidem.

Tentans citharam ac meditans, aſſiſtentibus familiaribus.] Vetus omnis ſcriptio, *facie*, aut *facies*; non *familiaribus* erat. Itaque ego ad *Faces* tranſtuli, Pag. 244. a

li,re & hiſtoriâ ſaltem approbante. Ar tuus codex ſupponit: *applau... familiaribus*. Noui,inquam,commaris hæc moneta,& nequam.

Ibidem. *Quibus aliqua pangendi facultas, necdum inſignis.*] Ego & M... ten... ſperni... nnr: codex præfertur:*necdum inſignis erat, ij vati conſidere ſimul... id eſt Neroni*. Venare,venare: teſtudo,non capies hunc leporem.

Pag 247.a *Quantoque metu occultior, tanto plus famæ adeptus.*] Sol... examen.& *Quid eſt*, inquit, *Lipſ, metu occultior? metunc a iquis famam ... ſcitur?* Quid dicam mi doctor?nos in caligine; tu * —— ... ὀπίσω.Quid ergo tu? *Quantoq́, vitâ occultior*. Parabam dicere, *Conſcientia ſciſcoq́*: ſed aperta veritas prohibet. & quid aliud Tacitus, quam Pl... metu occultum ſubductumque fuiſſe,quia a Nerone & talibus Pro... timebat? Itaque egit procul à republica, *ſecura & caſtâ domo* ait no... famæ propior, quò alienior.

* profecto idem & re... ſuis vitam.

Pag 247.b *Conſuleret ſibi & turbis, ſeq́, prauè diffamantibus ſubtraheret.*] Ridic... hic me dicis,qui feci, *ſibi & vrbi*. Feci? dubitaui leniter, & licere putaba... Oraculum aurem tuum: *Conſuleret ſibi: & turbis, ſeq́, praue diffaman... ſubtraheret*. Ferre hoc poſſum,& laudare etiam (vt tu homo es... planè extra ſcopum iacularis. At in meis,nihil quod iuſte rideas, aut c...

Pag 249.a. *Neque coniugijs ſuſcipiendis, neque alendis liberis ſueti.*] Tu immutas d... ctione, *ſuſcipiendis neque alendis liberis*. Quæ prauitas? An quia *ſuſcipere co... iugia*, non rectè & *ἐναργῶς, atque etiam *ἐνεργῶς dicitur... exempla & ter... nis filum vincunt.

* claré. * efficaciter

Pag.251.a. *Praſutagus longâ opulentiâ clarus.*] Elegantiſſimè, inquis, ad diſcrim... *recentis opulentia*. Tolero: cur non tu meum, *longè*?

Pag.260.c. *Repetitum venerantium.iamq́, & palatium.*] E codice: *repetitum venerant, iam iamq́, & palatium*. Ranis miniſtra. nam hoc non eſt merum.

AD LIB. XV.

Pag.268 b QVO *ſecuritatem annonæ ſuſtentaret*.] Noſter iſte, *ſic oſtentar.i.* Ego nunc vellem (ductu ſcripturæ) *ſuæ oſtentaret*. Nam ANNONA ... id eſt Auguſti, ſiue Principis, ſæpè in nummis.

Pag.272.a. *Initia vigiliarum*.] Tu, *munia*: quod deſpuo. Militiam noſtram è Polybio vide, & morem diſce.

Pag.274.b *Nomina ſummæ curæ & meditamenta*.] Hæc ego benè & ſedulò in Editione vltimâ explicaui, etſi fateor olim obhæſiſſe. Cur errorem vides, reditum non vides? Itaque quidquid hîc adfers, * τὸ ἐμὸν γ' ἐμοὶ λέγεις ὄναρ. niſi quod ego pluſcula magis eruditi pulueris.

* meum mihi ſomnium narras.

Pag 275.b *Miſſi auſpices duo, & genialis thorus*.] Cuperes, *admiſſi auſpices*. Nugæ. ... nunc mecum, *viſi*: itemque, *dos*, non *duo*. quod & Florentino gaudeo adſtrui.

Pag.281.a. *Neque Senatui quid manere, ſed promiſſum*.] Nos in æſtu hic ſumus, tu

tran-

tranquillo: atque adeò tranquillas omnia mitior Neptunus. Nam codex ille: *Ergo Epicharis plorans et omnia ſcelera Principis orditur, neque Senatum quidem tacere.* Duplex emendatio. prior, *plorans et omnia*, vbi vulgo, *plura & omnia.* Nec fruſtrà damnas: ſed melius à me nunc repones *plura & obuia.* Nota, nota. Altera, *neque Senatus quidem tacere.* id eſt, *Anum iſtam*, (ſic tu facis, etſi bonâ ætate fæminam) *Chiliarcho & Neronis & Senatus ſcelera denudaſſe.* Heus tu Vannii, quid Senatus admiſerat, niſi tolerando? Et cur illum odio obiectum velis, gladijs non obiiciendum? neque id agebatur.

Cuius amœnitate captus Cæſar crebrò ventitabat.] Ego, *crebro eo ventitabat.* Pag.282.b At tu, *Quo eius amœn.* Eamdem incudem tundis, & eſt * ταυτότης: ſed tamen Pichenæ & hoc tranſſcribe. * Idem dictu.

Geſtabátque velut magni operis ſacrum.] Negabam verbum *Geſtandi* conuenire: meritò. neque enim pugiones geſtari, eius æui mos ferebat: niſi fortè à milite: atquin hic Senator erat. Tu obducis, *occulte eum, tot aliorum exemplo, geſtaſſe.* Vbi hæc tot exempla? cedò. Scio vnum atque alterum cum pugione deprehenſum; ſed nemo eorum iactauit aut prætulit, vt *magni operis ſacrum.* Itaque etiamnunc ſuſtineo, & de ſanitate verbi controuerto. Pag.283.a.

Venerationem hominum merito, quod ad omina olim ſui exitus verteretur.] Pag.290.b Lucius: *Lipſi, qui fit, qui alios hic & paſſim irrides, vt hiulcâ iſtâ oratione non offendaris?* Luci, neque hîc neque alibi irrideo; in tuis rideo, neque be-" nignior materia ætati meæ obuênit. Cur autem non offendar, fit quia pro-" ba & plena eſt oratio: tuus codex ſolens peccat: *ſed ad omina olim ſui exitus vertebatur.*

AD LIB. XVI.

NON *falſa antè ſomnia ſua, ſeq. tunc primum deluſum admirans.*] Pag.292.a. Tuas hîc nugas referre piget, nedum refellere. Scribis tamen: *non falſa vt ante ſomnia ſua, ſed ſe tunc.* Affaniæ & nebulæ: vulgata liquent.

Se æquum aduerſus æmulos, & religione iudicum, meritam laudem aſſecuturū.] Ibidem. Tu facis, *Se æquè.* quid velis, neſcio: ego nunc, *Se æquo*, id eſt æquitate.

Ventitare ad eum nuntios & conſolationes.] Feceram, *conſultationes.* veriſſimè, & Florentinus poſteà codex confirmauit. Sed *durus tibi loquendi modus:* ideoque, *conſultores*, ſubſtituis. O molliter & Ionicè! Pag.293.b

Nam illi dies per ſomnum, nox officijs & oblectamentis vitæ tranſigebatur.] Pag.297.a Votum tuum: *Vellem Lipſius Petronij nocturna officia nobis explicaſſet.* Ego feci è Senecâ, ſi tu talium capax. Quia exercebantur, geſtabantur, lauabant, prandebant noctu, itemque ſalutabantur aut ſalutabant, & eiuſmodi munia vſurpabant. Tamen ex libro ingeris: *nox omnibus vitijs.* Quid hoc libri ſit neſcio, quia omnia acria, & bona, diluit aut deprauat.

Et quantum miſericordiæ ſæuitia accuſationis permouerat.] Tu miraris & Pag.301.b

 abnuis,

abn[illegible], *[illegible] iam accuſationis miſericordiam mouere; odium potius. & maiorum criminum reus, maiore odio dignus. Lipſius hic tacet: adeamus Codicem Mirandulanum: Et quantum miſericordiæ ſe inuicem accuſantes meruerant.* I[illegible] le caligas. nam ſententia prompta. ſæuum hoc ſpectaculum & accuſa[illegible]onem: quia, vt Tacitus ait, *diſcrimini patris filia annectebatur: ruebant in mutuos amplexus, & lictor dimouebat.* Lege, intellege, & tu quoque mi[illegible]erabe[illegible]s. *Lipſius autem hic*, inquis, *tacebat.* Ita ſoleo, nec in meridie lucernam adhibere. At tua lectio quàm falſimoniæ clara? Tamen interpretari[illegible]: *Illud ſummopere miſericordiam mouiſſe, quod filia pro patre, & pater pro filia mori vellet, & quilibet ſeipſum accuſaret.* Aduerſo æſtu ferris, & Tacito palam obniteris: quid ſi & Latinitati? Nam, *ſe inuicem accuſantes*, non quod tu vis; ſed planiſſimè contrà ſignat, quòd mutuò ſe accuſarint.

AD LIB. I. HIST.

ETIAMNE pergo? perſedendum eſt ſcilicet in hoc epulo, & tertiu[illegible] tuus miſſus exſpectandus. Quid? lautitiæ, & Iouis cerebrum: compono me in cubitum, & immineo, & iam guſto.

Pag. 307. a *Supremæ clarorum virorum neceſsitates, ipſa neceſsitas fortiter tolerata.*] In me: *Criticus hic noſter nihil offenditur.* Non ego, & per planam ſententiæ viam pergo. Tamen legendum: *ſupremâ clarorum virorum neceſsitate.* Luci, cras credo, hodie nihil. Magis illud διάλυτον placet: & duo, inquit Tacitus, narrabo, mortes clarorum virorum, atque caſ ipſas obitas fortiter & ex dignitate. Nam *neceſsitas*, ſi neſcis (quid autem antiquum tu ſcias?) mors eſt, & ferè indicta. Noſter xv. Annali: *Intromiſit ad Senecam vnum ex centurionibus, qui neceſsitatem vltimam denunciaret.* Poſſem hîc alia docta: cur apud te, oleum & operam perdam.

Pag. 311. a *Hunc vel illum ambitionis rumoribus deſtinabant.*] Putaui, *ambitioſis*, legendum, & puto. Tu Seſquiulyſſes ſubtiliter vulgatam expedis: *Populum Romanum, hunc vel illum adoptioni deſtinaſſe, pro rumore ambitionis, id eſt, prout audiebant hunc vel illum adoptionem ambire.* Hau, noſco tuum! ſemper tu, quaſi de ſtudio & induſtriâ à Tacito & à vero abis. Primùm, *populum Romanum* ais. quid Tacitus? *clientes vel amicos.* Deinde, affectus & deſtinationes cuiuſque alligas ad ambientium vota. Quid ſtultius? Res ita habuit. clientes & addicti, quiſque talem aut talem deſtinabant, & Principi ac famæ proponebant, prout ipſe ab eo ſperabat aut ambiebat.

Ibidem. *Et iam in T. Vinij odium diuerterant.*] Noſtra hîc bona, & probanda. Nouatur & nouitius codex: *in T. Vinium oculum conuerterant.* Quis fando audiuit T. Vinium, odium publicum, imperio deſtinatum? Arch[illegible]ne hæc egent.

Ibidem. *Qui in dies quanto potentior, eodem actu inuiſior erat.*] Produxi Iac. Lectij eruditi viri, coniecturam, *eodem auctu:* tu libri tui, ſiue tuas an tuorum geras,

ras, *eodem tanto.* D[illegible] de l[illegible]: *Eodem ſubintellege quod ceteris po*[illegible]*ior eſſet.* Sermonis & rerum pariter es Æ[illegible]s.

Vt turbidis rebus euenit, timore magis & nonnullo ad [illegible] *conſilio parat ſigna.*] Pag 317.b Hæ[illegible] vi[illegible]o ſunt: [illegible]ederi v[illegible], ſ[illegible] fortaſſe v[illegible]. tamen decor[illegible] & modeſte, a[illegible]am etiam, ἀλόγως. Tu pedibus calcas, & ad[illegible]ers è cod[illegible]: *timori magis, qu*[illegible] *m*[illegible] *a*[illegible] *hoc conſi*[illegible], *parat ſigna.* Pich[illegible] vide, certiora [illegible]it, e[illegible] hic pl[illegible] medendo.

Quod poſteà creditum eſt, inſidiis & ſimulatione. Miſſus & Celſus Martius.] Ibidem c. Diſtinguis: *quod poſtea creditum eſt. Inſidiis & ſimulatione miſſus & C*[illegible]*s Martius ad.* O Herma! & ego, ſi refutem.

Interfici iuſſit, tradito Principibus more, munimentum ad præſens, in poſterum Pag 321.a *vltionem.*] Quæ dixi, quidquid alij mutent, non muto. Noſter autem è Codice: *tradito Principibus more, munimentum id præſens, in poſterum* [illegible]*nem.* Et addit à ſe, *id eſt, in poſterorum tale aliquid tentantium.* Omitto priora, arenam ſine calce: ſed poſteri ſcilicet hic in anteceſſum puniuntur? O vbi cerebrum habes? & an habes?

Sed ne hoſtis metum reconciliationis adhiberet.] Ego ſuſpecta habui: tu purgas. Qua ſententia? Otho Celſum inter intimos habuit, *ne hoſtis Vitellius,* Pag 329.b *gnomen illam politicam Celſo inſuſurraret, à reconciliato Cæſare diligenter cauendum.* Næ tu argutior es, quàm cicada. Ergo non inſuſurrare potuit iam reconciliato? imò non potuit non reconciliato. Acumen igitur ſollemne tuum: & quo longius à vero aut Tacito, hoc magis tuum.

Nulla innocentiæ cura, ſed vitæ impunitatis.] Tuus libet: *ſed vitij impunitatis.* Pag 330.a ineptiſſimè: ego, *vice impunitatis*, veriſſimè.

Vetandi metu, vel cognoſcendi pudore.] Volebam, *agnoſcendi*: & Florentinus Pag 332.a codex iam probat. Quid tuus? *concedendi.* falsò.

Ibi ſæuitiâ, hic miſeria vulnerum abſumpti.] Tu è libro, *Illi ſæuitiâ, hi miſeriâ.* Ibidem b. Triumpha, hîc te audio: vt ſit, in prœlio ſæuitiâ vulnerum abſumptos, in paludibus miſeriâ: nempe vulnerum non curatorum.

Curam nauium Oſcus libertus retinebat, ad obſeruandam honeſtiorum fidem Pag 335.b *inuitatus.*] Tuus hîc libet an librarius in alto ſomno, cùm ſcripſit: *Hoſtienſium fidem.* De quibus ſcilicet iuxtà hîc, ac de Parthis, eſt ſermo. Tu tamen lupinos iſtos pro ære habes, & prouulgas: quem te dicam? te. Sententia clara, libertum iſtum (cui generi Principes maximè credebant) datum ab Othone ad obſeruandam fidem honeſtiorum, ducum ſcilicet qui præerant claſſi Gallicanæ. Vitium modò eſt in verbo, *inuitatus*: quod Florentino eſt, *immutatus.* Hoc expedi, & vir es.

Reliquias Neronianarum ſectionum.] Tuus liber, *exactionum.* Quid ita? Pag 316.b quia ſcriptor aut tu, quid *Sectio*, non cepiſtis. At Tacitus dicit, è bonis damnatorum,

n…torum, ſub haſtâ diuenditis, reliqua conceſſa nuper exſ… ex ipſorum aut parentum bonis.

AD LIB. II.

Pag 339. c PARANDO *interim bello ſecluſum tutúmque ipſum mare.*]Quomodo mare propriè *Secluſum*? imò per id terræ. Itaque veteres li… audiebam: *ſecundum*. quod interpretor, fauens facienſque. Nónne mare ad apparatus aut inſtrumenta belli commodum, ad inuehenda ea aut deuehenda, idémque in milite? Et opportunitas alter…, qu… *tutum:* id eſt, ab hoſte defendebat, ne opprimi aut inuadi ſtatim Veſpaſianus poſſet. Itaque hæc duo Tacitus diſtinxit: at tu confundis, &, *Secluſum*, tueris: vt ſit, ab Othonianis copijs remotum. Omnia à te mira. an mar… b Othone remotum, qui Italiam habebat, mari vndique clauſam?

Ibidem. *Arma in occaſionem diſtulêre. Veſpaſianus Mucianúſque nuper, ceteri olim mixtis conſilijs.*] Nos iactamur, tu ad anchoram tuam confugis, & firmaris à Codice: *nuper, certè olim.* & addis, *nihil euidentiùs.* Vellem, vellem lux t…a paullo vberiùs affulſiſſet! Nam quæ hæc ſeptuoſa dictio, *Nuper, ergo olim?* Quaſi dicam, *Noua, certè vetera.* Vide ne meum nunc verius, *mixti conſilijs.* Diſtulerunt arma, Veſpaſianus & Mucianus, qui non pridem in gratiam redierant, & conſilijs adhibitus iſte recenter erat; alij amici, iam olim.

Pag. 345. c *Silentio, patientiâ, poſtremò precibus.*] Legebam, *pœnitentiâ:* & perſeuero. Nam de ſeditioſis ſermo: qui gradatim ſe mutarunt, primò ad modeſtiam compoſiti & ſilentes, mox pœnitentes, denique precantes & rogantes. Tu autem vis, *Silentio patienti:* quod non nauci eſt. & nónne vox ipſa, *poſtremò*, refutat, quæ oſtendit pluſcula præſtructa?

Pag 349 a *Clamor accurrentium, clamantium.*] Priſci libri, *accurrentium, vomantium.* Ex quo Pichena, *vocitantium:* an non magis, *boantium?* Tu autem *Rumor accurrentium, clamantium:* & illud *clamor* perperàm immutas.

Pag. 350. b *Apud duces Vitellianos dubitatum, quò minùs pacem concederent.*] Aiebam, *non dubitatum*, ex ſententiâ. Tu legis: *ad duces Vitellianos*; & dub tationem ad Othonianos transfers. Ab ijs, inquis, dubitatum quò minùs pacem Vitelliani concederent. Quis Latinè ſic locutus? Sed nugar…m deſine. Curtius Pichena bellè, ex Florentino, emendauit: *Miſſa legatio. nec apud duces.*

Pag. 350. c *Ire in aciem, excitare partium fortunam.*] Vis, *iret in aciem, excitaret:* & ad Othonem referri. Ariſtarche, vide ſequentia, & necte.

Pag 353. a *Rediêre Bononiam rurſus conſiliaturi.*] Adulter tuus codex: *conſilia inituri.* Plandis, & me inclamas obſoleti verbi retinentem. Me? quin libri omnes retinent priſci boniq́ue: & auctores ab Auguſti æuo vſurparunt.

Faby

Fabij Valentis epiſtola ad Conſules ſcripta haud immoderatè.] Non concoquis, & reponis: *haud moderate.* Imò vulgatum, verum argutumque eſt. Diſplicuiſſe, etſi modeſtè ſcriptas litteras: vel quia non moris illo æuo (docui in Commentarijs) vt Legati ad Conſules aut Senatum ſcriberent; vel quia quæcumque ſcriptio, inſultatio, & opprobratio videbatur: quòd Senatus in victâ parte fuiſſet. Ibidem b.

Tantum peditum equitumque, vis & damna.] Hîc tu benè, *tanta peditum equitumque vis.* Cape palmam. Ibidem c.

Nec quemquam ſæpiùs, quàm Verginium, omnis ſeditio infeſtauit.] Optimè, clariſſimè: tu tamen è codice profers, *inanis ſeditio:* quid niſi inanias? Pag. 356. b

Prodigis epulis & ſumptu (aiana aquæ ſatiare explebiles Vitellij libidines.] Emendabamus, ego: *Sumptu ſagináque*; Palmerius, *ſumptu ganeáque*: licebat eligere, nec aberrare. Obtrudis è libro, *ſumptu aleáque*: ineptè & tuatim, da veniam vnius caſci verbi. Pag. 364. b

AD LIB. III.

ET *gens fidei commiſſa patientior.*] Vlcus, quod alio Chirone egeat: tamen manum admoues, legiſque: *Et gentis fidei, commiſſa patens ora, ob poſita in latus auxilia.* Heus Luci, lux vbi eſt? nam mihi iuxtà hîc claret, ac ſi in Cimmerijs eſſem. Pag. 369. b

Quia audaciùs, quàm ciuili bello, imperitabat.] Nos è libris, *adductiùs*, conſentitque & Florentinus. Tua tamen mirifica emendatio: *quia adductior, quàm ciuili bello par erat.* Quis ſubæratum hoc non agnoſcit? Pag. 370. a

Et vt proditionis ira in Flauianum incubuit.] Defectus eſt, & notaui. Supples: *Et vt proditionis reum, ira in Flauianum.* Non tibi, non codici tuo, poſt tot fraudes, fides. Ibidem b.

Sed vbi totis caſtris in famâ proditio.] Tuus liber: *Caſtris rei fama didita.* Liber, an librarius? Pag. 371. c

Multa cum ſtrage inceſſerat contatio.] Olim volui, *tentatio*: nunc vulgatam teneo, ſed aliter à te explico, ac diſtinguo: *Multâ cum ſtrage, inceſſerat contatio.* Id eſt, ſtrage & clade acceptâ, iam ſegnities & contatio accedebat. Pichena & ſimiliter, & aliter: *Proſternerent multâ cum ſtrage. Inceſſerat contatio.* Pag 375. c

Nobili gaudio Blæſum viſendo.] Diuinabam, *notabili*: nec editum tamen ſpernens. Nam *Nobile gaudium* interpretêre, quod noſci facilè poteſt, & ſe prodit. Tuâ autem lectione, *vili gaudio*, quid vilius? Pag. 379. a

De numero ſeruorum, electione lictorum loqui.] Feci, *litorum*, & explicaui. Tu, *libertorum.* Non videtur, cùm de ſeruis dictum: & quis libertos ei adimeret? Pag. 385. a

AD LIB. IV.

* Omnia idem pulnis

IAM fatigor: & tædium etiam capit recenſendi tam aſſiduas & pares nugas. Nam, vt Græci dicunt, * *πάντα μία κόνις*. Itaque tranſeo quædam: hoc ſubnoto,

Pag 407. c *Ex funere reip. raptis conſularibus ſpoliis, ſeptuagies* HS. *ſignatus.*] Quídni placuerit, & placeat, Faërni coniectura, *ſaginatus?* Veriſſima eſt: & ſpernimus vulgare & iacen's tuum, *ditatus.*

AD LIB. V.

Pag. 425. a PRIMO *cuius auxilio credentes, præſentes miſerias pepuliſſent.*] Vocem, *credentes*, eieci & ante ſæcula aliquot Otho Friſingenſis: in quo ſic legas. Sed nec ita locum à vitio purum præſto. Tu facis, *præſentes miſerias pertuliſſent:* quid iam? in eodem luto.

Pag 428. a *Inde vulgatum, nullâ intus Deûm effigie, vacuam ſedem, & inania arcana.*] Culpas, quòd *Lipſius hic Tacitus*: vtinam & tu eſſes, in re clarâ! Sed ſomnium narras: *nullas intus Deûm effigies, vacuam ſed adem.* Purga te flumine.

Pag. 430 b *Suam illic victoriam Germanis obſtitiſſe.*] Ego verò hæc non damnaui aut damno, facili & obuio ſenſu: atque etiam bono. Te damno mutantem, id eſt peruertentem: *Suæ illic victoria Germanos obſtitiſſe.* Quid ergo? ego tantùm monui, & addubitaui, quòd in opt. codice, *Materiam*, pro *Victoriâ*, repperiſſem. Sed iam (ô bonum factum!) finis tui Epuli: quid ſupereſt? bellaria quædam & ſcitamenta è libellis ſubiunctis.

DE MORIB. GERMAN.

Pag. 442. a GERVNT *& ferarum pelles, proximi ripæ neglegenter, vlteriores exquiſitiùs, vt quibus nullus per commercia vſus.*] Valdè hîc æſtuas, & tecum (nam ego ſilui) diſputas: etſi Lipſio tamen, animi cauſsâ, aduocato. *Ideóne*, inquis, *vlteriores exquiſitiùs vtuntur*
» *pellibus, quia nullis commercijs gaudent? Contrarium verò ſimilius, ob pellium*
» *ſelectum. Itaque vnius characteris immutatione legamus. Vlteriores exquiſitiùs:*
» *at quibus nullus per commercia cultus, eligunt feras.* Legamus, inquis. Tu tibi,
» nobis vulgata firma & proba eſt: & explicamus. Proximi ripæ Romanę, neglegenter pellibus ſe tegunt: quare? quia cultum & meliores iam veſtes à Romanis aut prouincialibus habent. Vlteriores exquiſitiùs: quare? cauſsâ ſimili, quia non alius, nec aliunde, eius cultus. Hoc hodieque verum eſt: & vlteriores Sarmatæ magis, & cum dilectu, pelliti.

Gens non aſtuta nec callida, aperit adhuc ſecreta pectoris licentiâ loci. Ergo de- Pag.444.b
tecta & nuda omnium mens, poſterâ die retractatur.] Tu hîc ſepia tuum atramentum effundis, & liquidam anteà aquam turbas. Legis: *aperit adhuc ſecreta pectoris. Licentia loci ergo detecta & nuda omnium mens.* Quæ tua hîc mens, neſcio; vellem *detectam* magis & *nudam.* Vulgata clara. Gens per ſe non aſtuta, nec tecta, magis reuelatur licentiâ conuiuiali, cùm Liber ille ſcilicet (ſed Semeles filius, vt Becanus iocabatur, id eſt frumentarius) liberat ſoluitq́ue curas, & — *arcanum iocoſo Conſilium retegit Lyæo.* Ergo tunc deliberant, & audiunt ſententias; ſed ſobrij retractant & decernunt.

Reuerentius viſum, de actis deorum credere, quàm ſcire.] Rotundè & forti- Pag.447.c
ter. tu laciniâ denormas & emollis: *ſcire velle.*

AD AGRICOLAM.

NIL *niſi fluctus & ſaxa, & interiores Romani.*] Libri quidam, *infe-* Pag.461.c
riores: ex quo Rhenanus & ego, *infeſtiores.* Tu autem corrigis: *& inter ea Romani.* Quo ſenſu? ſiles: nec ego dicam. Poſſim & vulgatam expedire; *Interiores Romani:* vt dicat, Ecce à latere & tergo, vndique extrorſum, fluctus & ſaxa ſunt: introrſum, & ante nos, Romani. Neceſſitas igitur, & nuſquam effugium.

Nos integri & indomiti, & libertatem non in præſentiâ laturi.] Verum ſen- Pag.462.a
ſum aperuiſſe me cenſeo: in tuo tamen diſſenſu, qui legis: *libertatem in præſentiâ non laturi?* Interpretatio: *Nos indomiti libertatem noſtram ferre, id eſt defendere non poterimus?* Nônne iure prædixi de bellarijs? ô ſuauem hunc lucunculum! *Ferre* pro *Defendere* tamen, quo exemplo defendis?

Primo ſtatim congreſſu vnde oſtendamus.] Citas me iterùm & vadaris: Ibidem.
Adeſdum Lipſi. Quid illa vox, Vnde, ſignificat? à Calepino, vnico doctore tuo, pete. *Quò refertur?* à me quidem aufertur: quem ſcis, aut ſcire debes, legere: *prima ſtatim congreſſione.* Poſſis & interrogando: *primo ſtatim congreſſu non oſtendemus.* Tu nihil horum, ſed è codice: *congreſſu abundè oſtendamus.* Adſpicienti haud prauum, inſpicienti erit.

Et vix monitis coërcitum militem adhuc ratus.] Sententiam vidi, & expe- Pag 463.a
diui: tu diuerſiſſimam, à meâ, imò à Taciti, quod quiuis tutæ mentis dicet. Legis: *& ſuis monitis coercendum.* Ecce pugna inſtabat. & Agricola coërceat militem? imò exſtimulet: quod oratio ipſa dicit.

Miſcere inuicem conſilia aliqua, dein ſperare.] Liber tuus: *conſilia aliquando,* Pag 464.c
ſperare. Ego aliquid in meis.

Admiratione te potiùs, temporalibus laudibus, & ſi natura ſuppeditet, mi- Pag 468 c
litum decoremus.] Cùm faſſus eſſem, quod res clamat, maculoſum & mutilum hunc locum: iſte inclamat, *Vbi ingenium illud tuum admirandum*

Satin' illud Pythagoræ examinaſti, * μὴ θύειν ἄτερ ἀλφίτων? Inſtrumenta tibi [illegible] t & app[illegible]s, ad hanc l[illegible] c[illegible]? Dubitare [illegible], qui nuſquam ſignum mittis eruditæ aut variæ ali[illegible]us lectionis. Quidquid dicit, [illegible] i me[illegible], & de trivio ſermones. H[illegible]s tu [illegible] itemum libere n[illegible] q[illegible] t[illegible] lingimus) ad [illegible]edi, & F[illegible] illud cogita. *Nihil eſſe peius [illegible]s, qui paullum aliquid vltra primas litteras progreſſi, falſam ſibi [illegible] perſuaſionem induerunt.* Sæpè alia [illegible] clariſſimè in te, comperti [illegible]s. Quid ſi verè ſciens, imo & ſapiens eſſes? ſic petulanter & improbè alijs inſ[illegible]s? [illegible] vn[illegible] & cenſionem vind[illegible]? vel vna [illegible] nota & characteriſmus non ſapientis · cui proprium, demitti & moderari. Sicut in ſegete ſpicarum vacuæ attolluntur, grauidæ & feraces inclinant: tale hîc eſt. Sapiens, inquam, ille ſe demittit & ſuſtinet, & ſcit etiam alijs, & alibi, Deos eſſe.

Quamquam ego modeſtiam tuam hoc ſermone vrgeo: & non es, non vis eſſe inter illos.

* —— Οὐ γὰρ καλὸν ὑπέρβιον ἔμμεναι ἀγχαλάζ.

Scriptio tua te producit: & in hoc theatro mediocritatem tuam (vtinam & modeſtiam!) ſatis approbaſti. Quid reliquum eſt? vt ad hanc (modeſtiam dico) te incitem atque horter, & ſiqui ſunt ingenij tui huius præpetis & ſubuolantis. Audite me, ſiue Platonem potius: & qui rationem non vultis, capite auctoritatem. Ille ſcitè ait, *duas Ignorantiæ ſpecies eſſe, Simplicem, Duplicemque. Priorem, cum quod neſcimus, non ſcire nos ſcimus: alteram* (verba eius ponam) ὅταν ἀμαθαίνῃ τις μὴ μόνον ἀγνοίᾳ ξυνεχόμενος, ἀλλὰ καὶ δόξῃ σοφίας. *cum aliquis ignorat, non ignorantiâ ſolùm implicitus, ſed ſapientiæ opinione. O malum!* inquit ille, *ô malorum maximorum cauſſam!* Res ita habet, Luci: ab hac duplici inſcitiâ, omnia vitia: ſed maxima, ab iſtâ alterâ. caueamus, & quid ſimus, quid ſciamus, quid ſcire poſſimus etiam, cogitemus. Puſilli & miſeri! non paſſus aliquot attollimur ſupra hanc terram: & digito cælum tangere iam videmur. Tu peccaſti, qui ad Criticam, & ad Tacitum, te dediſti. Aſperum mare! ſcaphula tua non eſt ad enauigandum. Neque enim lectione ſolùm, & doctrinâ multâ ac miſcellâ opus; ſed ſagacitate quadam ingenij; ſed felicitate etiam dicam.

* Οὐ γάρ πω πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς.

Deſine, deſine:

* Φίλει δὲ σιγᾶν, ἢ λέγειν τὰ καίρια.

Sed & alterum peccatum. cùm dediſti, petulanter & proteruiter te habuiſti. Quid opus in me ſic vltrò & ex ſuperuacuo incurrere? quid velut è plauſtro conuicia iacere? Hæc non ſunt compoſitæ mentis, aut verè Muſici hominis: ſed illorum, vt cum poëtâ dicam,

* —— Οὐκ ἐδίδαξαν ἀριστερὰ γράμματα Μοῦσαι.

Age, errauerim alibi, extra viam iuerim: verberes me potiùs, quàm reducas? Conditionis tuæ & meæ, id eſt publicæ, memento. pauca, adeò non omnia, homines ſcire nati ſumus: nec firmiter ſcire.

* non ſacrificare ſine molâ.

* Non etenim ſupra vires iactare decorum eſt.

Lib. IX. De Legib.

* Non etenim dum præſentes omnibus adſunt.

* Ama ſilere, vel decora proloqui.

* - quos litterulas Muſæ docuère ſiniſtras.

ἁμαρ-

* humani generis error communicatur.

* ad vnguem exigere:

* —— ἁμαρτωλαὶ γ̃ ἐν ἀνθρώποισιν ἕπον).

Fruſtrà volumus omnia ad liquidum perducere, & * ὄνυχα [illegible] [illegible] aut ætas alia, aliud ſuggeret & docebit. Sit velut ex ære collato h[illegible] ui[illegible]: benignè & comiter quiſque ſuum conferat: liuor iſte & d[illegible] ſulent, imo auxiliemur inuicem & iuuemus. Quam bellum, q[illegible] ve[illegible] eſſet! Ego in Tacitum, alius Suetonium aliquid contulit, & vulgauit [illegible] co bono: cur, ſiquid tu prætereà reppeiſti, non communicas, eodem [illegible] ſicubi erraui, cur non comiter admones, atque id priuatim! Abſentes [illegible] ſed litterarum etiam commercia nos iungunt. Philippus olim Ma[illegible] rè magnus inter reges, cùm ſederet & ſub haſtâ captiuos vend[illegible], f[illegible] proclamaret, *Paternus tuus amicus ſum, ô Philippe.* Iuſſit accedere, a[illegible] præbuit: ille inſuſurrauit, *Demitte veſtem, ſodes, nam indecore ſic* [illegible] Philippus optimè accepit, ſtatim dimitti liberum iuſſit, & *Vere,* inq[illegible] *mihi amicus erat.* O tales nobis ſint, qui pudenda aliqua aut pœn[illegible] noſtra tegant, non reuelent! Tot annos iam in ſermone & ſcriptis, pro m[illegible] captu & copiâ, doceo iuuentutem: ſeneſco, &

* Nunc vita noſtra ſpectat ipſam veſperam.

* Ἤδη μὲν ὁ βίος ὁ ἐμὸς ἑσπέρας ἄγει:

date hanc veniam, ſi non præmium, vt quieto mihi abire liceat ad æter[illegible] illam (ſic voueo) quietem. Sed deſino: te ſaluere & ſapere cupio, mi Luci.

APPROBATIO.

Diſpunctio iſta Notarum Mirandulani Codicis ad Corn. Tacitum, digna prælo viſa eſt, quòd & nouam ſubinde lucem Tacito adferat, & iuſtam Iuſti Lipſi defenſionem contineat. 3. *Iunij* 1602.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus Apoſtolicus ac Archiducalis librorum Cenſor.

IVSTVS

IVSTVS LIPSIVS BALTHASARI MORETO SVO S. D.

TV vero lætus audis de reſponſo, quod parau: quid tamen alij? inhibent, & in ipſo curſu ſiſtunt. Negant mereri hominem aut ſcriptum: negant ex decoro aut vſu fore, vt cum talibus contendam. Dicere aliquid, fateor: & niſi opera iam ſumpta eſſet, fortaſſe deliberarem. Sed cùm omnia exputo, profectò coërcenda hæc laſciuia eſt, quæ nimis impunè ſic exſultat. Languorem meum ſciunt, & modeſtiam etiam: itaque tutò calcare & inſultare ſe cenſent. Vſque patiar? imò ſemel oſtendam petulantes iſtos barbam vellere languido, ſed non mortuo, leoni. Eat in lucem. etſi tenue ſcriptum, & cui vix argumentum vberius aut doctius diſſerendi. Notæ eius vſquequaque prauæ. & in eo peccauerim fortaſſe, quòd examinauerim, & ſingulas cenſione ſim dignatus. Nam vt ſiquis ignarus citharæ eam percutit, fruſtra dicam, hic aut ibi peccas, cùm æquè in omnibus: tale tibi adfirmo in iſto eſſe. Miſellus, Criticam ille tractet? inops ab omni litteraturâ, nec niſi, vt cum Sillographo dicam,

* —— Κενῆς οἰήσιος ἔμπλεος ἀσκός. * vana opinione plenus vter.

Tamen vel ſic reſpondendum cenſui, & ſingillatim. quid ita? pro quorumdam huius æui ingenio, quibus

* —— Καὶ τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται. * non pulchra, & pulchra videntur.

& placent quæ in Lipſium dicuntur, etiam cum non placent. Quid iuuentuti? quid viris etiam, qui Tacitum aut noſtra ignauè legunt, nónne conſulendum fuit? Codici detracta auctoritas, nónne ſic firmanda? videbatur. Nam pauci inquirunt, aut loca inter ſe comparant, niſi alio præeunte. Denique de immodeſtiâ meâ & incurſu in alios quæ obiicit, refellenda. Nam omnia mihi detrahi patiar, quàm hanc virtutem (modeſtiam dico) ingenitam, non adſumptam. Quam nec hic migraui: etſi liberiùs aliquid aut facetiùs in iſtum dixi. Quidni in famæ noſtræ hanc hirudinem? in iſtum Archilochum? ſed tamen cum modo, & calor fortaſſe alibi appareat, non ira.

* Πρὸς τοῦ σοφοῦ γὰρ ἀνδρὸς ἀσκεῖν σώφρον' εὐοργησίαν: * Eſt ſapientis exercere ſobriam iracundiam.

ait Euripides. Inter alia autem conuiuia Pædagogum me appellat Silentio tranſmiſi: quis popularium meorum neſcit aliter? Bene honeſtéque nati & educati ſumus, nec niſi ad publicam Profeſſionem admoti: quæ,

vt

vt ille ait, ornat potiùs omnem, quàm deſtruit dignitate[m]. *Hanc ſi ille* Pædagogiam *appellat: agnoſco, & glorior. ſum iuuenum, ſum virorum, ſum generis humani, voce & ſtilo, quidam Pædag[ogus]. Sed omitto. vides & tu reſcripti mei cauſſas, etſi* Ad Lectorem *etiam prompſi. Hoc apud te amplius, tridui aut quatridui, & cum variâ interpellatione, hanc curam fuiſſe. Quid enim niſi loca Taciti mihi inſpicienda fuerunt? & hoc erat refutaſſe. Sapientes aut docti videbunt:* * Τὸν δὲ μωρὸν οὔτε πεῖσαι, οὔτε ῥῆξαι ἐστι. *Hem, omitto hoc etiam? bono mihi fuit iſta ſ[cript]io, & animus in ea alacer, & in riſum ſæpè traductus, corpus erexit & recreauit. Hallis fui, herè ſub noctem redij, hoc mane ſcripſi*, IV. *Idus Iunia[s]* ∞. IↃCII. *Vale mi Morete.*

* *Stultum nec ſuadere eſt, nec rumpere.*

C. VELLEIVS
PATERCVLVS
CVM
ANIMADVERSIONIBVS
IVSTI LIPSI,

Quas poſtremùm auxit & emendauit.

ANTVERPIÆ
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Balthaſarem Moretum , & Viduam
Ioannis Moreti , & Io. Meurſium.

M. DC. XXVII.

Cum Priuilegiis Cæſareo & duorum Regum,
& Principum Belgarum.

I. LIPSIVS THEODORO LEEWIO V. C. S. D.

ANTE biennium, cùm Velleium publicè legiſſem, viſus ſum multis digna luce dicere & cognitione etiam aliorum. Itaque hortati ſunt vt colligerem, diſponerem, ederem: quod feci, vt vides, in parte. Nam vt omnia quæ ad Hiſtoriam, Mores, Prudentiam, opportunè & vtiliter tunc diximus, adiungerem, viſum non fuit: ſaltem illa, quæ nec prompta nimis aut obuia Lectori, & quæ ad medicinam potiùs Velleij facerent quàm ad ſplendorem. Non pauca enim nobis hic & alibi, poſt viros eruditos & ſerios, obſeruata: quæ tegi aut perire (liberè dicam) non ſit è re litterarum. Et de alijs quidem aliàs videro: nunc Velleium hunc Paterculum iuuentus à me habeat: ſcriptorem veterem, induſtrium, diſertum; & addo etiam fidum, niſi quà Tiberij aſpectus obſtat, & cùm res tractat ſui æui. Illic declinauit, fateor, & neglexit, quæ Hiſtoriæ pes & caput eſt, Veritatem. Nos ignoſcimus, in miſerà illâ & communi temporum ſeruitute: nec Heluidios omnes naſci poſſe aut Thraſeas ſatis ſcimus. Quem poſtremum quòd toties me hortaris vt edam, ſuſtine. non faciam temerè in hoc æuo, nec debet magnanimus ille vir iterùm perire à Calumniæ telo. Cuius aciem ita recenter ſenſimus, vt non iniuriâ abhorreamus à ſeriâ omni ſcriptione. Sed hæc omitto Tu, Vir Clariſſime, Velleium accipe tibi inſcriptum, monumentum & teſtem fidi arctique inter nos amoris: quem ſola Virtus, Eruditio, Prudentia tua genuit, aluit, ſeruauit. Vale. III. Nonas Ianuar. ∞.IↃ. XCI.

VELLEII NOMINA, GENVS, VITA, SCRIPTA.

PAVCA *de Velleio eiúſque ſcriptis prædicanda ſunt: ſed pauca, quia latet in turbâ illâ ſcriptorum priſci aui. Quis veterum eum nominat? præter Priſcianum, & ſi forte Tacitum. qui* P. Velleium *agnoſcit* Præſidem exercitus, *vt opinor, in Macedoniâ. Sed tibi tamen* Publius *eſt, qui hic* Caius: *nec argumentum ſatis firmum, quòd ſit hic ipſe. At Priſciano* Marcus *eſt. qui ex libro eius primo hoc adfert:* Nec minùs clarus eâ tempeſtate fuit Miltiadis filius Conon. *In Agellio etiam* Cn. Velleium *legas: ſed corruptè. Nam in libris ibi melioribus* Velleius *eſt: & tu ſcito* Gellium *reponendum, probum notúmque hiſtoricum priſci aui. Noſter hic natus equeſtri loco, vt videtur: maioréſque eius è Campaniâ. De auo paterno ita indicat:* C. Velleius honoratiſſimo inter illos CCCLX. iudices loco à Cn. Pompeio lectus, eiuſdem, Marcique Bruti ac Ti. Neronis præfectus fabrûm, vir nulli ſecundus in Campaniâ. *Genus à matre, etiam indidem.* Multum, *inquit,* Minatij Magij ataui mei Aſculanenſis tribuendum eſt memoriæ: qui nepos Decij Magij Campanorum principis, celeberrimi & fideliſſimi viri. *Quæ ſanè decora ſtirps & vetus, ab nobili illo Decio Magio: in quam iterùm adoptione, niſi fallor, inſitus Velleij frater. Nam nominat eum* Magium Celerem Velleianum, Legatum Tib. Cæſaris *Delmatico bello. Ipſe Velleius* Tribunus militum in Thraciâ & Macedoniâ: *paullo pòſt* Præfectus equitum in Germaniâ, ſucceſſor officij patris ſui. *Deinde* finitâ equeſtri militiâ, deſignatus Quæſtor: *in Quæſturâ,* remiſsâ ſorte prouinciæ, Legatus *Tiberij bello Pannonico. cuius etiam triumphantis currum* ipſi fratrique eius, inter præcipuos, præcipuiſque donis adornatos viros, comitari contigit. *Poſtremùm* ipſe fratérque eius deſtinati prætores, *primo Tiberiani imperij anno. An quos alios honores geſſerit, haud ſcio: ſuſpicor tamen de Conſulatu. quia apud Tiberium & Seianum magnus: & in Priſciani dicto loco, Liber vetus ſcribit:* M. Velleius Conſul. *Anne* Conſularem *voluit? Et ſanè ſi is eſt, qui apud Tacitum exercitui præſedit, probabile Conſularem fuiſſe. quia Legati exercituum plerique tales. Plura de vitâ non repperi: minùs de morte. quam animus mihi dictat obijſſe eum in*

ſtrage

ſtrage illâ amicorum Seiani. Quî dni ita credam, hominem tam amicum Seiano, & in hoc ipſo libello publicum eius laudatorem, inter amicos fautoréſque Seiani interfectum? profectò Tacitus & Dio auctores, rarum aliquem ex ijs Tiberianæ ſæuitiæ ſuperfuiſſe. Scripta an alia reliquerit, ignoro. Iactat quidem & promittit non vno loco Iuſtæ Hiſtoriæ *volumina: ſed an ediderit ſcripſerít-ve, quis dicet? Nam quod Geſnerus in Bibliothecâ adnotat, VVolfgangum Lazium habuiſſe* De bello in Sueuos, *nugas arbitramur: ſicut & Georgij Merulæ, qui de integro apud ſe Velleio ſparſit, vanitatem ridemus ambitioſam.*

DE INDICE, ET MATERIE, ET NVMERO HORVM LIBRORVM.

EXSTANT libelli hi duo, nec toti: probi & fidi, donec ad Cæſarum res venias, vbi haud vſquequaque veri. Per adulationē enim multa celat, aut velat: imò & palàm aliter narrat. Diſerti tamen vbique, & eloquentiâ quadam facili ac profluente. Titulus in ijs hodie eſt: HISTORIAE ROMANAE AD M. VINICIVM COS. nec credo hunc probum eſſe, aut à Velleio. An hæc Hiſtoria? imò nec compendiū propriè aut breuiarium hiſtoriæ, ſed ſerie accuratâ temporum Chronicæ quædam Notæ. ſic tamen, vt præcipua rerum, hominum, vrbiū, miſceat atque excerpat. An etiam Romana tantùm? mihi non videtur: & totum adeò priorem librū video occupari ferè in rebus Græcanicis atque externis. Quod magis diceremus, ſi integer ille exſtaret. Itaque de Titulo ambigo: & damnare tamen magis gaudeo, quā immutare. Materiem videamus. Rhenanus, qui primus auctorem hunc è Bibliothecâ Murbacenſi bono publico protulit, cenſet *Velleium ab vrbis primordio Romanam hiſtoriam omnem, admirabili compendio, duobus his voluminibus fuiſſe complexum.* Verba eius ad literam. Miror virum doctum ſic ſcribere. An ab vrbis exordio ille cœpit, qui palam & ex profeſſo multa ſæcula recenſet, ante eam cogitatam? qui alieniſſima miſcet à Romanis rebus? Librum hunc priorem video, & aliquis mihi negato. Quid ergo eſt? ego in ſententiâ quam tetigi hæreo, Velleio propoſitum fuiſſe compendio & annorum ordine complecti res notarum gentium & noti æui. Cœpiſſe eum à Troianis temporibus, aut circà, & pertexuiſſe vno filio ad Conſulatum hunc M. Vinicij: id eſt annum Vrbis DCCLXXII. Tiberiani autem imperij XVI. Clarum argumentum ex primordio ipſo quod nunc eſt libelli: vbi caſus & res eorum qui à Troiâ redierunt. Sed plura interciderunt, cùm hîc tantùm Græcorum caſus: non etiam Troianorum, atque adeò nec ipſius Æneæ: quem omittere certè non potuit, auctorem & caput Romanæ ſtirpis. Sed hæc talia, quæ & vbi deeſſe videantur, in locis ſuis adnotabo. Nunc de Numero quid cenſemus? Libelli duo ſunt, ex Rhenani, aut codicis eius, diuiſione. ſed diuiſione herclè parum ſcitâ aut æquabili, ſiquis copiam molemq́ue rerum videat, quæ perierunt. An in vnum & priorem librum incluſeris, quæ à capite omnia deſunt de Græcis à Troiâ redeuntibus & variè ſparſis? quæ poſteà de Antenore, aut Aeneâ? quæ de Latij & Albæ regibus? quæ de ipſis regibus Romanorum? imò quæ de Conſulibus aut Tribunis militum, vſque ad bellum Numantinum? Nam hęc omnia (vt illa quidem partitio eſt) neceſſariò habuerit liber vnus primus. Non poteſt ô Lector: & profectò plures in priore libro libri, ſi ſeriò examinas & attendis. Quod ipſum vt in Notis meis facias, quas adtexam, te rogo.

IANI DOVSÆ FILII
AD
IVSTVM LIPSIVM
VIRVM CLARISS.
DE
VELLEIO RESTITVTO
CARMEN.

HOC *veterum in caſtris ritus habuere Quiritum;*
Caſurum cuius potuiſſet dextera ciuem
Eripuiſſe neci, & nigrum producere Parcę
Stantis in exitium ſtricto iam forſice ſtamen,
Tempora Chaonię frondis velaret honore.
Millia at infernas cui plurima miſſa ſub vmbras,
Qui domitum impoſitis pedibus calcauerat hoſtem,
Templa triumphali conſcenderet aurea curru.
Quòd merces ſi tanta hominem ſeruantibus vnum,
Aut multos mactanti hoſtes, quę ciuica, LIPSI,
Aut quales tua penſabunt benefacta coronę;
Qui tótque illuſtres animas iam penè ſepultas
Ereptas fatis medio reuocaueris Orco;
Muſarúmque hoſtes, quorum Ignorantia princeps,
Sic cum Barbarie noſtro procul orbe fugaris?
Te cingat muralis honos, tua tempora mille
Circumſtant quercus, totidem decorere triumphis;
Virtutis tantę ſuperabit præmia virtus.
Plus longâ ſoluiſſe fuit caligine ſęcla,
Quàm captos niueis Reges egiſſe quadrigis;
Et plus reſtituiſſe omnes tibi, Roma, triumphos,
Quàm ſemel aurato inuectum Capitolia curru.
Quantumuis aliquis Phrygiâ Syriâve petitos
Oſtentet lapides, totámve impleuit arenam
Spectatis non antè feris, tua gloria maior
Impleuiſſe rudem Romanis artibus orbem.
Hic picturatis ſplendentia marmora venis
Rettulit, auratáſve trabes, oſtrúmve renidens.
Ille triumphatâ ſpirantia ſigna Corintho,

Aera-

Aeráque ab Iſthmiacis auro potiora fauillis
Uexit ouans; primus Scythicis hic fructibus hortos
Inſtruxit Latios, aſt illi Phaſidos vnda
Orbata eſt auibus; portauit robora quidam
Longinqui nemoris, ſectóſque Atlantide ſyluâ
Impoſuit niueis barrorum dentibus orbes.
Tu Latio aduexti noſtra hæc in ſecula princeps,
Quod gemmas, quod ebur, quódque æra Corinthia vincat.
Tu Circi luſus, & luxuriantis arenæ
Delicias, Cilices & olentia pulpitæ nimbos,
Ipsáque das oculis noſtris viſenda Theatra;
Amphitheatrales quamuis ſuperantia pompas
Edere virtutis plus ſit ſpectacula priſcæ.
Hinc veteres rediere viri, neglectaq́, longùm
Nomina, Marcelli, Decij, Fabijq́, animæq́,
Prodigus ingentis Paullus, fortéſque Camilli,
Et Bruti faſces; Trebia & Thraſymenus & Alpes,
Cannenſéſque animæ referunt ſolatio mortis
Sic potuiſſe mori; latitans obſcurus in vluâ
Attollit cælo Marius caput; vt taceam acta
Romula, quæ narrat Tacitus, moréſque Neronum,
Germanáſque acies, ſteterit quàm ſæpè cruentus
Rhenus, & Arctoi ſudarint ſanguine campi:
Omnia quæ ingenij ſi non face colluſtraſſes
Térque quatérque tui, quantâ ſub nocte iacerent?
Singula quid memorem? ſatis hoc, qui punice terſus
Lipſiaco populi gaudet prodire ſub ora
Cultor, & vires ſenio vernante reſumit,
Uel ſolus poterit VELLEIVS *dicere, narrans;*
Qui primùm populi, quando circumflua Ponto
Inſula cœpta coli queuis; quæ mœnia aratro
Deſcripta, aut quibus excultus primùm vrbibus orbis:
Additur, ingenium magni quo effulſerit æuo
Mæonidis, cuius viuo de flumine vatum
Tota cohors duxit largos in carmine riuos.
Quis primùm Eleo raptarit puluere currus
Singula tranſacto celebrans ſollennia luſtro.
Quæ quotiéſque nouos deducta colonia ciues
Cœperit, impreſſo ſignaſſent mœnia ſulco
Quum prius, aratoque ruiſſent vomere terram.
Nec non Hiſtoricum paſsim Vatumq́, recenſet
Aetates, quaq́, ars & quo celebrata ſit æuo;
Hinc quantus furor in campo, Gracchiq́, tumultus;

Luxuriam inde refert ſpoliorum, & molibus æquor
Expulſum inſanis ac rurſus in arua receptum;
Namque quid aut Perſen, debellatúmque Philippum,
Cimbrorum aut referam clades, & vincla Iugurthæ,
Tigranem, Mithridatem, & claßica Martis Eoi?
Quid ciuile nefas, aut quid te Cæſaris atque
Fortunæ, Cato, victorem, Brutúmque, ratéſque
Actiacas, Cleopatræ animos, & cetera narrem?
Omnia quæ gyro noſter ſic claudit in arcto,
Vt tamen haud trito narrantum more ſequatur
Plana modo, ceu qui ſummo vaga retia ducit
Aequore, nec fundo prædam rimatur in imo,
Sed dubia enodans & inobſeruata recludens,
Quidquid in hiſtoria pulchrum rarúmve notaſſet,
In medium exponit! quæ quamuis omnia rurſus
Inuida obumbrarent effæti obliuia ſæcli;
Ille decor, VELLEIE, *tamen tibi munere* LIPSI,
Ille acceßit honos, quem nec tua ſæcula quondam
Ipſa habuere tibi, vt fama iam nominis alti
Extremam Calpen & Gangis littora tranet.

C.VEL-

C. VELEII PATERCVLI

HISTORIAE ROMANAE

AD M. VINICIVM COS.

LIBER PRIMVS.

*** [1] tempeſtate diſtractus à duce ſuo Neſtore, Metapontum condidit. Teucer, non receptus à patre Telamone, ob ſegnitiam non vindicatæ fratris iniuriæ, [2] Cyprum appulſus, cognomine patriæ ſuæ Salamina conſtituit. Pyrrhus, Achillis filius, Epirum occupauit; [3] Philippus Ephyram in Theſprotiâ. at rex regum Agamemnon, tempeſtate in Cretam inſulam reiectus, [4] tres ibi vrbes ſtatuit, à patriæ nomine vnam, à victoriæ memoriâ, Mycenas, Tegeam, Pergamum. idem mox, ſcelere patruelis fratris Ægiſthi, hereditarium exercentis in eum odium, & facinore vxoris oppreſſus, occiditur. [5] regni potitur Ægiſthus per annos VII. hunc Oreſtes, matremque, cùm ſociâ conſiliorum omnium ſorore Electrâ, virilis animi feminâ, obtruncat. factum eius à dijs comprobatum, ſpatio vitæ, & felicitate imperij apparuit: quippe vixit annis XC. [6] regnauit LXX. qui ſe etiam à Pyrrho, Achillis filio, virtute vindicauit. nam quòd pactæ eius, Menelai atque Helenæ filiæ Hermiones nuptias occupauerat, Delphis eum interfecit. Per hæc tempora Lydus & Tyrrhenus fratres cùm regnarent in Lydiâ, ſterilitate frugum compulſi, ſortiri ſunt, vter cum parte multitudinis patriâ decederet. ſors Tyrrhenum contigit. peruectus in Italiam, & loco, & incolis, & mari nobile ac perpetuum à ſe nomen

Metapontum condita. Salamina. B Ephyra. Mycenæ. Tegea. Pergamum. Rex Aegiſthus. Oreſtes. Pyrrhi cædes. Tyrrhenus Italiam venit.

C

ANIMADVERSIONES.

TEMPESTATE DISTRACTVS.] *Quid Græci Troiâ redeuntes paſſi ſint aut fecerint, narratio fuit: quæ oppida condiderint, aut vbi fixerint ſedes. De quo tamen propriè hoc initium? Credo de Epio. quò trahit me Iuſtinus lib.* XXI. Metapontini in templo Mineruæ ferramenta, quibus Epius, à quo conditi ſunt, equum Troianum fabricauit, oſtentant. *Et facit Ariſtoteles in Admirandis:* Ἐγγὺς Μεταποντίου Ἀθηνᾶς ἱερὸν εἶναί φασιν, ἔνθα τὰ τοῦ Ἐπειοῦ λέγουσιν ὄργανα ἀνακεῖσθαι, οἷς εἰς τὸν Δούρειον ἵππον ἐποίησεν. *Strabo ſimpliciter tamen dixit* Pylios Metapontum condidiſſe. *Stephanus aliiq.* Metabum *nominarunt. de quo ipſo quin hæc capere poſſis, non nego.*

D

2. CYPRVM APPVLSVS, COGNOMINE (*ſcribo* COGNOMINEM) PATRIÆ SVÆ SALAMINA.] *Apud Græcos Latinóſque paſſim hæc hiſtoria. Illud notâ non indignum, tempore Iſocratis, Teucri genus adhuc fuiſſe in Cypri regno. In Euagorâ:* Τεῦκρος δὲ, ἐπειδὴ Τροίαν συνεξεῖλεν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον, Σαλαμῖνά τε κατῴκησεν ὁμώνυμον ποιήσας τῇ πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὔσης, καὶ τὸ γένος τὸ νῦν βασιλεῦον κατέλιπε: Teucer verò, poſtquam vnà cum alijs Troiam cepiſſet, veniens Cyprum, Salamina ibi condidit, cognominem veteri ſuæ patriæ, & genus quod nunc ibi regni potitur, reliquit.

3. PHILIPPVS EPHYRAM.] *Imò* Phidippus, *ex Homero: quod Aldus obſeruauit. Corruptum idem nomen video in Diodori quinto Bibliothecæ, & Strabonis extremo nono. cuius (Strabonis dico) locum totum ſic lego:* Τοὺς δὲ ἀπὸ Ἐφύρας τῆς Θεσπρωτίδος, ἀπογόνους Ἀντίφου καὶ Φειδίππου ὄντων Θετταλοῦ τοῦ Ἡρακλέους, ἐπελθόντας, ἀπὸ Θετταλοῦ τοῦ ἑαυτῶν προγόνου τὴν χώραν ὀνομάσαι. *Quæ corrupta aut mutila vſque adhuc lecta.*

4. TRES IBI VRBES STATVIT, A PATRIÆ NOMINE.] *In primogenitâ Rhenani editione (ea puriſſima, & ſæpè nobis dux ad meliora) voculâ additâ legas:* ſtatuit, duas à patriæ nomine. *Vulgata ſanè manca eſt. Sed quid hæc igitur ſibi vult? Duplicem patriam fuiſſe Agamemnoni? de Mycenis fateor. & clarum eſt: de Tegeâ, quæ in Arcadiâ, quid ea ad Agamemnonem, nondum legi. Nam* Pergamum, *ſiue, vt Plutarchus in Lycurgo appellat* (Περγαμίαν) *certum eſt à victo Pergamo dictam.* Forte οἰκτία.

5. REGNI POTITVR ÆGISTHVS PER ANNOS VII.] *Homerus de hoc ipſo Odyſſ.* V.

Ἑπτάετες δ' ἤνασσε πολυχρύσοιο Μυκήνης.

6. REGNAVIT LXX.] *Valdè diſſentit Euſebianum Chronicon:* Mycenis poſt mortem Ægiſthi Oreſtes regnauit annis XV. *Credo fuiſſe* LXV.

7. ANNO

Oreſtis filij nomen dedit. Poſt Oreſtis interitũ, filij eius, Penthelus & Tiſamenus, regnauêre triennio. A
Tum, ferè ⁷ anno octogeſimo poſt Troiam captam, centeſimo & vigeſimo, quàm Hercules ad deos exceſſerat, ⁸ Pelopis progenies, quæ omni hoc tempore, pulſis Heraclidis, Peloponneſi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. *Heraclidæ* duces recuperandi imperij fuêre, ⁹ Teminus, Creſphontes, ¹⁰ Ariſtodemus ¹¹ quorum atauus fuerat. *Athenæ liberatæ.* Eodem ferè tempore Athenæ ſub regibus eſſe deſierunt: quarum vltimus fuit Codrus, Melanthi filius, vir non prætereundus: *Codrus.* quippe, cùm Lacedæmonij graui bello Atticos premerent, reſpondiſſetque Pythius, quorum dux ab hoſte eſſet occiſus, eos futuros ſuperiores; depoſita veſte regia, paſtoralem cultum induit, immiſſúſque in caſtris hoſtium, de induſtriâ, ¹² imprudenter rixam ciens interemptus eſt. Codrumque cum morte æterna gloria, Athenienſes ſecuta victoria eſt. quis eum non miretur, qui ijs artibus mortem quæſierit, quibus ab ignauis vita quæri ſolet? Huius filius Medon *Medon.* primus

*In Præmiſſis ad Lectorem.

7. ANNO OCTOGESIMO POST TROIAM CAPTAM. *Nota, firmanda* * *ſententia noſtra de capite & exordio ſcripti huius Velleiani. Nam manifeſtè computat à Troia captâ. Sed in numero annorum Strabo differt; qui lib.* XIII. *ſcribit* Penthilum in Thraciâ veniſſe ἑξήκοντα ἔτεσι τῶν Τρωικῶν ὕστερον, ὑπ' αὐτὴν τὴν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον κάθοδον: ſexaginta annis poſt Troica tempora, ſub ipſum Heraclidarum reditum in Peloponneſum. *Itaque diſertè ille vult, à Troiâ captâ ad hunc reditum annos eſſe inter tantùm ſexaginta. A Velleio tamen, cùm alij Chronologi, tum vetus ille & induſtrius Chriſtianorum Traianus ſtat: qui notat* Homerum vixiſſe πρὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου, μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἐνδοτέρω τῶν ὀγδοήκοντα ἐτῶν: ante Heraclidarum reditum, poſt Troianas res paullò minùs annis octoginta. *Idem numerus in Plutarchi, De Homero. An igitur non ſcriptum Strabonis corrigendum ſit, tu amice noſter Caſaubone, qui ſertus illi medicus, vide.*

8. PELOPIS PROGENIES AB HERCVLIS PROGENIE EXPELLITVR.] *Hoc illud celebre tempus, quod crebrò in antiquis Chronicis quaſi nota & character temporum ſignatur.* Reditus Heraclidarum. *Atque ab eo initium pleri que faciunt hiſtoriæ veræ. Diodorus lib.* IV. Ἔφορος ὁ Κυμαῖος Ἰσοκράτους ὢν μαθητὴς, ὑποστησάμενος γράφειν τὰς κοινὰς πράξεις, τὰς μὲν παλαιὰς μυθολογίας ὑπερέβη, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου πραχθέντα συνταξάμενος, ταύτην ἀρχὴν ἐποιήσατο τῆς ἱστορίας. Ὁμοίως δὲ τούτῳ Καλλισθένης καὶ Θεόπομπος, κατὰ τὴν ἡλικίαν γεγονότες, ἀπέστησαν τῶν παλαιῶν μύθων. Ephorus Cumanus, Iſocratis diſcipulus, cum res publicè geſtas ſcribere inſtituiſſet, veteres quidem fabulationes omiſit; illa verò quæ ab Heraclidarum reditu facta, colligens, hoc initiũ fecit hiſtoriæ ſuæ. Calliſthenes & Theopompus, qui eodem æuo vixerunt, pariter vt ipſe abſtinuerunt à priſcis fabulis. *Varro paullò aliter tamen tempora in hunc finem diſcernit apud Cenſorinũ, c.* XXI. Varro, *inquit*, tria diſcrimina temporum eſſe tradit. Primum, ab hominum principio vſque ad Cataclyſmum priorem: quod propter ignorantiam vocatur Adelon. Secundũ, à Cataclyſmo priore ad Olympiadem primam quod, quia in eo multa fabuloſa referuntur, Mythicon nominatur. Tertium, à primâ Olympiade ad nos, quod dicitur hiſtoricum: quia res in eo geſtæ veris hiſtorijs continentur.

9. TEMENVS.] *Quia hic maximus natu, & princeps recenſetur. factum vt ipſi tota res tribuatur, aut eius poſteris. Tertullianus de pallio, cap.* II. Sic & Herculea poſteritas, qui Temeno pariter Peloponneſum occupando producunt. *Id eſt, vnà cum Temeno ſimulque. Idem corrigendus, de Anima, capite* XXX. Glorioſi quique occupant terras, vt Scythæ Parthicas, vt Menidæ Peloponneſum, *Legendum, vt* Temenidæ. B

10. ARISTODEMVS.] *Ergóne ipſe Ariſtodemus inter duces? Ita velle Velleium appâret: etſi in diſſenſu obſtinato aliorum ſcriptorum. Hi tradiũt, Ariſtodemum dum apparatur reditus, fulmine tactum periiſſe. In eius locum liberos veniſſe, Euryſthenem & Proclem. Apollodorus talium rerum diligens* II. *Biblioth.* Ἐπεὶ δὲ ὄντος τοῦ στρατεύματος, Ἀριστόδημος κεραυνωθεὶς ἀπέθανε, παῖδας καταλιπὼν διδύμους, Εὐρυσθένη καὶ Προκλέα: Ibi cùm exercitus Heraclidarum eſſet (*Naupacti, ſcilicet*) Ariſtodemus fulminatus occidit, filios geminos relinquens, Euryſthenem & Proclem. *Eadem aut ſimilia Pauſanias in Corinthiacis, atque alij. Quid à Velleio? damnatam: ſed nonnum calculúmque tenuit Herodotus. qui Spartanos ipſos docet fuiſſe in eâdem hac cum Velleio mente, etſi contra ſcriptorum vulgus. Ille lib* VI. Λακεδαιμόνιοι γὰρ, ὁμολογέοντες οὐδενὶ ποιητῇ, λέγουσι αὐτὸν Ἀριστόδημον τὸν Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὕλλου βασιλεύοντα ἀγαγεῖν σφέας ἐς ταύτην χώρην, τὴν νῦν ἐκτέαται, ἀλλ' οὐ τοὺς Ἀριστοδήμου παῖδας: Lacedæmonij nemini poëtarum aſſentientes, tradunt ipſum Ariſtodemum, qui Ariſtomachi, qui Cleodæi, qui fuit Hylli, regnantem eos reduxiſſe in hanc regionem quam nunc obtinent: non autem ipſos Ariſtodemi liberos. *Ergo benè & ex reconditâ ſententiâ Velleius.* C D

11. QVORVM ATAVVS FVERAT.] *Diſtinctio interponenda;* Ariſtodemus, quorum. *Nam quem ait fuiſſe atauum? ipſum Herculem. Stemma tale. Hercules Hyllum genuit, hic Cleodaeum, hic Ariſtomachum, hic Temenum, Creſphontem, Ariſtodemum. Ex Herodoto ſupra, alijſque.*

12. IMPRVDENTER RIXAM CIENS INTEREMPTVS EST.] *Ille imprudenter? imo deditâ operâ & ſtudioſe rixam ciuit. Sed in verba interpunge, ſententiam & ſenſum.* Imprudenter, rixam ciens, interemptus eſt. *Vult interemptum imprudenter, & ab hoſtibus ignaris eum eſſe regem. Quod verum eſt.*

13 In-

A [illegible] Athenis [illegible] Atticos dicti Medontidæ [illegible] viuerent, cum honorem vſurpa[illegible] [illegible], [illegible] Corintho Atticaque [illegible] clallis plurimum pollens mari, in vltimo [illegible] termino [13] inſulam circumfuſam Oceano, [illegible] Gades condidit: ab iiſdem poſt paucos annos [14] [illegible] Vtica condita eſt. Excluſi ab Heraclidis Oreſtis liberi, iactatique cum varijs [illegible] [15] ſedem cepêre circa Lesbum inſulam. Tum Græcia maximis concuſſa eſt motibus: Achæi, ex Laconicâ pulſi, eas occu- pauere ſedes, quas nunc obtinent: [16] Pelaſgi Athenas commigraue[illegible]: acerque belli iuuenis, nomine Theſſalus, natione Theſprotius, cum [illegible] manu, eam regionem armis occupauit, quæ nunc eius nomine Theſſalia appellatur, antea Myrmidonum vocitata [illegible]. [illegible] eos, qui Iliaca componentes tempora, de eâ regione vt Theſſalia commemorant. quod cùm alij faciant, Tragici frequen-
B tiſſimè faciunt. [illegible] minime id concedendum eſt. nihil enim ex perſonâ poetæ, ſed omnia ſub eorum, qui illo tempore vixerunt, dixerunt. quòd ſi quis à Theſſalo, Herculis filio, eos appellatos Theſſalos dicet: reddenda erit ei ratio, cur numquam ante hunc inſequentem Theſſalum ea gens id nominis vſurpauerit. Paullò antè [17] Haletes, ſextus ab Hercule, Hippotis filius, Corinthum, quæ anteà fuerat Ephyre, clauſtra Peloponneſi continentem, in Iſthmo condidit. Neque eſt, quod miremur ab Homero nominari Corinthum. nam ex perſonâ poëtæ & hanc vrbem & quaſdam Ionum colonias ijs nominibus appellat, quibus vocabantur ætate eius, multo poſt Ilium captum conditæ.[18] Athenienſes in Eubœâ Chalcida, Eretriam colonis occupauêre; Lacedæmonij in Aſiâ Magneſiam. Nec multò pòſt Chalcidenſes, orti, vt prædiximus, Atticis, Hippocle & Megaſthene ducibus, [19] Cumas in Italiâ condiderunt. huius claſſis curſum eſſe directum alij columbæ antecedentis volatu ferunt, alij nocturno æris ſono, [20] qualis

Megara condita. Gades. Vtica. Achæi. Pelaſgi. Theſſalia. Corinthus. Chalcis. Cumæ.

C

13. INSVLAM CIRCVMFVSAM OCEANO.] *Hæc verò mira, ſi Tyria claſsis inſulam condere potuit: quod nos ſcimus vnius eſſe à quo omnia condita. Atqui ſententia ea neceſſariò in his verbis. Reſcribo:* inſulâ circumfuſâ: *&* pariter, diuiſâ. *Nam iſta mens oppidum Gades conditum in inſulâ Oceano circumfuſâ.*

14. VTICA CONDITA.] *Iuſtinus libro* XVIII. Tyrij, miſsâ in Africam iuuentute, Vticam condidêre. *Mela:* Vtica & Carthago ambæ inclytæ, ambæ à Phœnicibus conditæ.

15. SEDEM CEPERE CIRCA LESBVM.] *Obhorreo. Ambigua & ἀόριστος iſta ſcriptio, Capere locum circa Lesbum. Vbi? in ipſa mari? aut quin igitur nominas & deſignas? An à ſtili acumine ſubſidium, & re-*
D *ſcribimus?* ſedem cepêre circa Lesbum inſulas? *Inſulas, inquam, multitudinis numero. & ſunt ſanè plurimæ illic, etiam ea quas ἑκατοννήσους appellarunt, etſi vicenas numero, aut, vt alij, quadragenas. Tentabam etiam:* ſedem cepêre Lesbum inſulam *eiectâ vocula, & id valdè volebam: ſed renuunt ſcriptores, quorum nemo mihi auctor de occupatâ ab Oreſtis liberis Lesbo. Etiam Pauſanias de locis circa Lesbum renuit: qui vult in Corinthiacis*, Tiſamenum cum ſuis copijs in partem Græciæ deueniſſe, quæ nunc Achaia dicitur. *Imò idem libro* VII. *initio, perueniſſe eum in Achaiâ narrat, prælia cum Ionibus, & in Helice ſepultum. Itaque & nepotes Oreſtis in eâdem Achaia collocat, eodem lib.* VII.

16. PELASGI ATHENAS COMMIGRAVERE.] *Dionyſius* I. *Antiquit. accuratè caſus & ſedes Pelaſgorum exſequitur, ſed aliâ omni parte quàm in Atticô eas ponit. Etiam Strabo, libro* V. *niſi quòd idem (pro Velleij mente) addit:* Hiſtoriæ Atticæ ſcriptores ita Pelaſgorum meminiſſe. vt qui etiam Athenis fuerint, & eos quia vagi fuerint auium modo πελάργους dictos. *Pauſanias pariter lib.* I. *Athenis eos inhabitaſſe vult ipſam arcem.*

17. HALETES, SEXTVS AB HERCVLE.] *Sine circumductione vt loquar, falſum hoc eſt: niſi olim ſcriptores falſi. Pauſanias lib.* II. Ἀλήτης Ἱππότου τοῦ Φύλαντος τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἡρακλέους. *Apollodorus iiſdem penè verbis:* Ἱππότης τοῦ Φύλαντος τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἡρακλέους. *Quid dicemus?* quintum *reponi debere, ſicut tamen tanta ſunt ἀντιλογήματα hæc Græcorum.*

18. ATHENIENSES IN EVBOEA CHALCIDA, ERETRIAM.] *Strabo conditionem earum vetuſtiorem facit, lib.* X. Ἀμφότεραι, *inquit,* πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ὑπ' Ἀθηναίων ἐκτίσθαι λέγονται: Vtraque *Chalcis & Eretria* ab Athenienſibus ante Troiana tempora condita perhibetur.

19. CVMAS IN ITALIA CONDIDERVNT.] *Quod ad Chalcidenſes ſolos Velleius refert, alij etiam cum Eretrienſibus communicant. Dionyſius l.* VII. *& Solinus. Strabo pro Eretrienſibus ſubſtituit Cumanos. Sed hanc varietatem in re caſſa & tenebris æui obſitâ non miror: miror quid ita Euſebij Chronicon prodat.* Mycena condita in Italiâ, quæ nunc Cumæ. *An* Miſenum *reponimus? ſed diuerſum id à Cumis. Hæreo, & porrigo herbam.*

20. QVA-

[illegible] qualis C[illegible]bus ſacris cieri ſolet. Pars horum ciuium [illegible] p[illegible] vtriuſque vrbis [illegible] ſemper in Ro[illegible] a[illegible]e amœnitate ſuâ digniſſimas. ſed alijs diligentior [illegible] manos Oſca m[illegible]ra[illegible] vicinia. Vi[illegible]es au[illegible] vet[illegible]s ca[illegible] oſtentat mœnium. Subſequenti tempore magna vis G[illegible]

Iones. virium ſedes quæritans, in Aſiam ſe effudit. nam & [22] Iones [illegible] Ione [illegible] nis, nobiliſſimam partem regionis maritimæ occupau[illegible]re, [illegible] hodi[illegible] Ionia; vrbeſque conſtituêre, Ephe[illegible]m, Mil[illegible]um, C[illegible]phona, Prien[illegible] Myuntem, Erythram, Clazomenas, Phocæam, multa[illegible] in Æ[illegible] cupauêre Inſulas, Samu[illegible]n, Chi[illegible], A[illegible]drum, Tenum, Pharum, De[illegible]um, ali[illegible] biles. Et mox Æolij, eâdem profecti Græciâ, longiſſimiſq[illegible] ac[illegible] erroribu[illegible], non m[illegible] i[illegible]luſtres obtinuerunt locos; claraſ[illegible]ue vrbes condiderunt, S[illegible]y[illegible]nam, Cymem, Lariſ[illegible] Mytinam, Mitylenemque, & alias vrbes, quæ ſunt in Lesbo inſ[illegible]. Cl[illegible]ſſimum de-

Homerus. inde Homeri illuxit ingenium, [23] ſine exemplo maximum: qui m[illegible]gnitudine operum, & fulgore carminum [24] ſolus appellari Poëta meruit. in q[illegible]o hoc maximum eſt, B quòd [25] neque ante illum, quem ille imitaretur, neque poſt illu[illegible], qui eum imitari poſſet, inuentus eſt. neque quemquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectiſ-

20. QVALIS CEREALIBVS SACRIS CIERI SOLET.] *Non quia æs pulſum in Cerealibus tantum fa- cris. id falſum: & ecce*

Cymbala Thebano concrepuere Deo.

Item:

Nocte ſonat Rhodope tinnitibus æris acuti:

Vt omittam Iſidis & Aegyptiaca ſacra cum ſuis ſiſtris. Arnobius etiam vniuersè: Vos æris tinnitibus & tibiarum ſonis perſuaſum habetis deos delectari & affici. *Cur ergo Cerealia eximiè nominat? quia de nocturno æris ſono ſermo eſt. & ſacra illa noctu: idq; cum clamore & clangore. Iuſtinus lib.* II. Iuſſis matronis ſolito clamore ac ſtrepitu, etiam in acceſſu hoſtium, ſacra (*hæc Cerealia*) celebrare.

21. NEAPOLIM CONDIDIT.] *Imò Palæpolim prius. Liuius lib.* VIII. Palæpolis erat haud procul inde, vbi nunc Neapolis eſt. Duabus vrbibus idem populus habitabat. Cumis erant oriundi.

22. IONES, DVCE IONE.] *Satin' in hac narratiuncula, ô Velles, φρένες tibi [illegible]? non videntur. Ionem ducem in colonia huius facis: atqui Auctoritas te oppugnat, & Ratio ipſa. Auctoritas, magnarum ecce teſtium: qui à Nileo, Androclo, & Codri filijs coloniam hanc conſtanter aſſerunt deductam. Strabo libro* VIII. Μετὰ τῶν Κοδριδῶν ἔστειλαν τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν εἰς τὴν Ἀσίαν: Vnà cum Codri filijs miſerunt Ionicam coloniam in Aſiam. *Pauſanias libro* VII. Οἱ Νειλεὺς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Κόδρου παίδων ἐς ἀποικίαν ἀπεστάλησαν: Nileus & reliqui Codri filij in coloniam dimiſſi. *& plura vterque ille ſcriptor de totâ re diſtinctè. Inter Latinos etiam Tertullianus, de pallio.* Iones Nilei comites Aſiam nouis vrbibus inſtruunt. *Et Ammianus:* Mileſij inter Ionas alios in Aſiâ per Nileum multò ante locati, Codri illius filium, qui ſe pro patriâ bello fertur Dorico deuouiſſe. *Quin & Plutarchus Nileum in hac deductione nominat, libello De Exilio. Iam ratio in ſe, à tempore. Verus ille & vetus Ion, Xuthi filius, ducentis penè annis maior hac deductione: quia vixit Danai atque Eumolpi æua. Quomodo nunc igitur coloniæ dux? Agnoſcimus vel hinc* [illegible] τὸ παράλογον, *pro quo nullus mihi quidem color.*

23. SINE EXEMPLO MAXIMVM.] *Vel quia nemo poeta ante eum, vel quia nemo poſteà ad eum. id eſt, quia ſine comparatione maximus, & cui nemo non adæquet. In aere volat hic Pegaſus, ceteri pedibus pulſant terram.*

24. SOLVS APPELLARI POETA MERVIT.] *Amo, amo te Velles, ob hæc iudicia. Ille verè non ſummus ſolùm poëtarum, ſed ſolus. Nam quis aliorum non peccat? at iſte* [a] μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν: ſolus poëtarum non ignorat quid factu ſcriptuque decorum ſit. *Ita magnus* C *Ariſtoteles cenſuit. quem Iulius Scaliger cùm vbique audiat, cur hic ſpreuit? Ille Ariſtotelem quaſi Deum habuit, at hic Homerum. Alibi inquit:* [b] Θαυμάσιος Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους: diuinus Homerus præter ceteros. *Iterùm:* [c] Λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκε· Dictione & ſententiâ cunctos ſupergreſſus eſt. *Atque hæc ille vir, qui laudum & benignioris iudicij valdè parcus. Quid Plato? ille ipſe qui ciuitate eiecit, cælo aſcendit dignum.* [d] Ὅμηρος, *inquit,* ἄριστος καὶ θειότατος τῶν ποιητῶν: Homerus optimus & diuiniſſimus poëtarum. *& paſſim talia præconia in eius ſcriptis. Alios quid accumulem? nemo tam conſentienti iudicio ſapientum omnis æui laudatus eſt: & id ab ijs maximè, qui ipſi laudatiſſimi. Abi igitur Imperitia aut Liuor. tu carpere, tu carpere, non potes* [e] immortalem hanc, cæleſtemque D naturam.

25. NEQVE ANTE ILLVM, QVEM I[illegible] IMITARETVR; NEQVE POST ILLVM, QVI EVM IMITARI POSSET, INVENTVS [illegible] *Vtrumque verum eſt. Nam & Homerus* [f] primus doctrinarum & antiquitatis parens *nec poſt eum natus, qui germanitus exprimeret aut referret. Non ergo ipſe Virgilius? non, Velleio quidem iudice: atqui etiam ait illa Fabia, cuius hæc verb*[illegible]: In verbis, ſententijs, figuris, humani ingenij modum excedit. vt magni viri ſit, virtutes eius non æm[illegible] quod fieri non poteſt, ſed intellectu ſequ[illegible] *Et profectò ita eſt. Om[illegible]ium rerum, omnium artium, omni*[illegible] *non prudentia ſolùm, ſed ſapientia* [illegible] *ta, aut expreſſa aut recondita ſunt in* [illegible] *Quem* [illegible] *Themiſtius dixit,* [illegible]

[a] Ariſt. in Arte poët.
[b] Ibidem.
[c] Ibidem.
[d] In Ione.
[e] Quinct. x.
[f] Plin xxv. cap. II.

[illegible] A [illegible] [illegible] fuit [illegible] ſeptem [illegible] [illegible] Lx. [illegible] ab [illegible] [illegible] co ab Iſaio & Se[illegible] [illegible] Eo [illegible] ætate [illegible] [illegible] conſpicuis [illegible] conuenientiſsimæ vir, [illegible] excellentiſsimis [illegible] [illegible] & LX [illegible] [illegible] conditur, ab [illegible] Tyria, quam quidam Dido [illegible], Carthago con-[illegible]

[illegible] Kæ[illegible] [illegible] pane [illegible]

26 L[illegible] Om-nia in [illegible] obſcura: Parente [illegible] [illegible] plus [illegible] aſ-ſerit Nilum [illegible] apud C[illegible], de eo con-ſtet, [illegible] Home[illegible] omni-bus [illegible] & alij LX [illegible] an-nis a [illegible] mouerit. [illegible] tem-pore [illegible] Colonia. [illegible]dotus CLXXI [illegible] noſter inferiorem multo facit [illegible] ex eius computatione [illegible] ſi voles, numera: fact-le [illegible] anni ad Homerum à Troiâ ſint paullò plus CCLX. [illegible] ipſa [illegible] plurium upinio eſt: ex pre[illegible] etiam in Agellio, ſed nunc corrupta. [illegible] li-bro XV[illegible] in capite illo Chronico: Homerum ante Romam conditam vixiſſe Siluijs Albæ [illegible] bus. annis poſt bellum Troianum, vt Caſſius in primo Annalium [illegible] reliqui plus centum atque ſexaginta, ante Romam autem conditam, vt Corn. Nepos in primo Chronicorum de Ho-mero dixit, annis [illegible] centum & ſexaginta. Tu emenda: Annis poſt bellum Troianum plus ducentis atque ſexaginta. Numquam alter [illegible] Caſsius. & [illegible] Agellius [illegible] Nam ponit enim [illegible] ante Romam conditam annis [illegible] centum atque ſexaginta. [illegible] ſi prior [illegible] numerus verus: ergo à Troiâ captâ ad Romam [illegible] fuerint modo anni CCXX. Polam id fal-ſi [illegible] Chronolo[illegible] ſtatuunt ſupra annos CCCCXXX. [illegible] Euſebianum etiam Chronicon [illegible] facile emendatur. [illegible]

27. QVI ID OBTINVERANT ANNIS ∞ LXX.] De numero ambigu. [illegible] in al[illegible] In-ſtino, qui mille trecentos annos Syriaca [illegible] tri-buit. [illegible] Diodoro Siculo, qui mille quadringentos. nec longe ab eo Georgius Monachus qui ∞. [illegible] CLX.

[illegible], ∞ [illegible] nomine, [illegible]

28 A[illegible] [illegible]

29. TER[illegible] TRIBE[illegible] AB N[illegible]NO.] Diodoro Siculo Triceſimo [illegible]. at [illegible]bio, Triceſimo ex o[illegible] Quid [illegible] hanc in re locis temporibus [illegible]. Sane [illegible] Sy-riatica parum perſpecta [illegible] Græcis Latiniſque.

30. VIR [illegible] ENERIS RE[illegible]. Nam ab Ariſtode-mo [illegible] duxit, qui rex & poſteri eius Spartæ. Suidam corrige: Λυκοῦργος Σπαρτιάτης [illegible] [illegible]. Ἀλλὰ [illegible] [illegible] in Platone hoc mendum [illegible] de Legib. Καὶ Βασιλεὺς [illegible] [illegible] [illegible] Nam tertium ex [illegible] Pauſania, [illegible] Pindari [illegible] Proclem et fuiſſe verum nomen. [illegible] in Ageſilao: Mos eſt La-cedæmonijs traditus, vt duos ſemper reges ha-berent ex duabus familijs Proclis & Euryſthenis, qui Principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuere. Cur autem duo ſimul, cauſſa ſiue occaſio a Pa-n[illegible] ſcriptore proditur, ad Maximionum: [illegible] ſic vt tantum vobis imperium commune [illegible] & plane [illegible] reges Lacedæmone Hera-clidæ [illegible] tenea[illegible]. quamquam hoc vos meliore & iuſtiores, quòd illos mater aſtu coegit, cum neminem [illegible] quem priùs edidiſ-ſet in lucem, pari ætatis auctoritate regnare. vos hoc ſponte facitis.

31 DISCIPLINÆ CONVENIENTISSIMÆ VIR.] Conantur emendare [illegible] Nos [illegible], conuenientiſsimæ vir. [illegible] [illegible] diſciplinæ [illegible]. [illegible] Spartana illa diſciplina & inſtituto, [illegible] [illegible], & qua vere [illegible] viros.

 31 CA-

Caranus. [illegible] Circa quod tempus [illegible] Caranus, vir gen[illegible] fe[illegible] Argis, [illegible] Macedoniæ occupauit. à [illegible] ſeptimus decimus, iure [34] materni generis Ac[illegible] eſt. [35] Æ[illegible] Sura de an[illegible] populi Romani. Aſſ[illegible]
„ rum potiti ſunt, deinde Medi, poſteà Perſæ, deinde [illegible]
„ Philippo & An[illegible]cho, qui à Macedonibus oriundi erant, haud [illegible] poſt [illegible]
„ nem ſubactam deuictis, ſumma imperij ad populum Romanum p[illegible] [36] Inter h[illegible]
„ tempus, & initium Nini regis Aſſyriorum, qui princeps rerum potitus [illegible] ni ∞. DCCCCXCV. [37] Huius temporis æ[illegible]is Heſiodus fuit, [38] circa C[illegible]X. an[illegible] diſtinctus ab Homeri ætate, vir perelegantis ingenij, & molliſſimâ dulcedine car[illegible]num memorabilis, otij quietiſque cupidiſſimus, vt tempor[illegible] ta operis au[illegible]ritate, proximus. qui vitauit, ne in id, quod Homerus, incideret: patriam[illegible]que, & par[illegible] teſtatus eſt. ſed [39] patriam, quia multatus ab eâ erat, contumelioſiſſime. Du[illegible] in ex[illegible]nis moror, incidi in rem domeſticam, maximéque erroris, & multum diſcrepantem au- B
Capua condita & Nola. ctorum opinionibus. Nam quidam, huius tempor[illegible] tractu, aiunt, [40] a Tuſcis Capuam Nolamque conditam, ante annos ferè DCCCXXX. quibus equidem aſſenſeri[illegible] ſed M. Cato quantum differt? qui dicat, Capuam ab eiſdem Tuſcis conditam, ac ſubinde Nolam: ſtetiſſe autem Capuam, antequam a Romanis caperetur, annis circi[illegible]

t

32. CARANVS, VIR GENERIS REGII.] *Iterúmne hoc commation, vir generis regij? Atqui paulio antè praiuit de Lycurgo. Cenſeo his ineptè inſitum. deletor. Quid ſi nec è regibus Caranus? non lêgi: ſed hoc tantùm.* Κάρανος εἷς τῶν Ἡρακλειδῶν. Caranus vnus ex Herculis poſteris. *Ita Suidas. Vide & Solinum cap. XV. & Pauſaniam lib IX. extremo: & diffusè Iuſtinum libro* VII.

33. CVM FVERIT SEPTIMVS DECIMVS.] *Vide iterum varietatem, & vide.* Duodecimus *eſt Iuſtino:* vigeſimuſquartus *Euſebio. Iam in totâ ſummâ quàm differunt? Iuſtinus* triginta *modò reges ad Perſea Philippi F. numerat: Euſebius* quadraginta: *Liuius non niſi* viginti. *Ideò malè curiôſi illi, qui hîc ex Iuſtino Velleium corrigunt.*

34. MATERNI GENERIS ACHILLE AVCTORE.] *Nam Alexander per Olympiam genus ad Neaptolemum referebat. auctor Plutarchus. Hoc adſpectu ſequentes quoque Macedonum reges Achilleum genus iactarunt: vt Philippus ille pater Perſis, cui bellum Romani fecêre. Silius:*

Hic gente egregius, veteriſque ab origine regni
Æacidû ſceptris, proauoque tumebat Achille.

Et ita interpretandi Propertiani iſti verſus:

Et Perſen proaui ſimulantem pectus Achillis,
Quique tuas proauus fregit Achille domos.

Interpretandi imò & corrigendi. Nam in vete. ſcriptiſq. libris reperio, ſimulantem. *benè, ſi amplius etiam emendes,* proauo, *&,* Achille. *Ordo & ſententia verborum hæc eſt: Teſtor Perſen, qui ſtimulabat excitabatque ſe ad magna, proauo Achille; ſiue memoriâ rebúſque geſtis Achillis. Omnino hæc ſententia. Vulgata friuola aut falſa. Quomodo Perſes ſimulauerit pectus magnanimi heroïs, qui ipſe palàm timidiſſimus & ignauiſſimus hominum? Res geſta atque exitus eius leguntor.*

35. ÆMILIVS SVRA DE ANNIS.] *Sintne hæc integra [illegible] ſine hiatu, imo ſintne Velleiana, addubito. Non ſolet inſerere aut aduocare verba auctorum, nec in compendio [illegible]a valde decet. Tamen ſunta. [illegible] iſte Aemilius Sura, non [illegible]pperi. Hoc tantùm, in Plinij Indicibus aliquoties laudari* Manilium Suram. *An illum teneas, an hunc ſubſtituas, tu vide.*

36. INTER HOC TEMPVS, ET IN[illegible]IVM NINI] *Caute lege. Quod hoc tempus? an Velleianum, qui ſolet numerare? minime. ſed hoc, quo ſumma rerum, victis Macedonibus & Antiocho, peruênit ad Romanos. Ab eo inquam tempore ſurſum computanda ad Ninum, tot ſunt anni. Niſi obſeruas, numeri nimis falſi.* C

37. HVIVS TEMPORIS ÆQVALIS HESIODVS] *Cuius item temporis? [illegible] iam dicti, [illegible]d retrorſum flecte oculos ad Caranum. Cum ille ad regnum venit hic ad [illegible]um fontes. Iſta ipſa coniunctio temporum [illegible], totum illud Aemilianum iuſſi inſitum eſſe, & ab alio quàm Velleio adtextum.*

38. CIRCA CXX. ANNOS DISTINCTVS AB HOMERI ÆTATE.] *Scio quid iam olim, quid hodie, ſuper hac re ſcriptum tamen venia mihi vſus liberioris induij eſto. Arbitror & imbibi Heſiodum vetuſtiorem Homero eſſe. Quin alter ab altero verſus & hemiſtichia pluſcula ſumpſerit, negari non poteſt: ſed meis auribus atque animo maior ſimplicitas &, vt ſic dicam, rudior antiquitas in Heſiodo comparet. atque ille præiuerit magnus vates maximo vatum.*

39. PATRIAM, QVIA MVLTATVS AB EA ERAT CONTVMELIOSISSIME.] *Exſtant hodieq. ij verſ[illegible] male amici in natale ſolum.* D

Νάσσατο δ' ἄγχ' Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ
Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ, οὐδέ ποτ' [illegible]

40. A TVSCIS CAPVAM N[illegible]LAMQ[illegible] C[illegible]NDITAM.] *De Capuâ condita varia [illegible]entia, & al[illegible] promptis: nec libet exſequi. De N[illegible]la, ab [illegible]* conditam eam I[illegible]ſtinus ait: *at Solinus cap [illegible]* Tyrijs *Quod [illegible]o inſanum iure miratus ſum. nam qua alia oppida in Italia eo tractu, Tyrij condiderunt? [illegible] non legimus, & fidem er reſert [illegible]ius, a Tyri[illegible] vt con[illegible] cum Velleianâ traditione. aut ſi [illegible],* Th[illegible]. *Varr & Polybius* Ty[illegible]henos habitaſſe *at* Phlegræos campos, qui [illegible] Capuam & N[illegible]lam ſunt.

41. CER-

A [illegible] vi[illegible] ſt [illegible] i [illegible] di[illegible] tantam [illegible] m d[illegible] l d- [illegible] cc[illegible]m n, & a[illegible] xerci[illegible]nda [illegible] n [illegible] ſimum, Ol[illegible] [44] [illegible] Olympia. tu[illegible] ante an[illegible]os, [illegible] tu M [illegible] D C [illegible] V [illegible] co- d[illegible] [44] a[illegible] nos [illegible] ∞ [illegible] L [45] [illegible] P[illegible] pa- tri[illegible] fa[illegible]ret. q[illegible] l[illegible] [46] [illegible] generis certa[illegible] l[illegible] victor e[illegible]. [47] Tum Athenis p[illegible]rpetui Arch[illegible] ſierunt, c[illegible] lt- mu[illegible] Alcmæon [illegible]. annos creari. quæ conſuetudo [illegible] annos LXX Archontes tenteror Athenis. Mas annui. manſit: ac deinde annuis com[illegible] eſt magiſtratibus [illegible]. Ex[illegible], qui denis annis præ- fuerunt, [illegible] fuit Charops, [48] vltimus Eryx: ex annuis, primus Creon. [49] S[illegible] Olym-

B

41 C[illegible]RTAMEN OLYMPIORVM INITIVM HABVIT.] [illegible]aria ſuper origine nobilium ludorum dicta ſcriptaque ſunt: ſed nemo tamen initium ad Iphitum hunc [illegible]tulit, dumtaxat [illegible]ſtaurationem. A[illegible]que adeo à primo initio ad huius tempus ſunt anni circiter CDXXX. Non ergo putamus Velleium [illegible] ita ſenſiſſe ſiue ſcripſiſſe In primogenitâ editione eſt: auctorem Iphitum Elium. Hinc lego: Ce[illegible]en O[illegible]mpiorum [illegible]itium habuit auctorem Iphitum Elium. Tunc nouiter, inquit, initum. longo [illegible]icet poſt inſtitutionem interuallo. Ipſe certè ſtatim adiungit, & fatetur ab Atreo eos primitus inſtitutos.

42. IS EOS LVDOS MERCATVMQVE INSTITVIT.] An potiùs reſtituit? Tamen [illegible]ro etiam Inſtituit, nempe perpetuos iſtos & certâ quadam lege. C Poteſt & inſtitutio ad Mercatum referri, quaſi non is anteà. Sic autem appellat, quod Græci πανήγυριν. Strabo de templo Olympiæ, l. VIII. Τὴν αὔξησιν ἔλαβε διά τε τὴν πανήγυριν, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμπιακόν.

43. ANTE ANNOS QVAM TV M. VINICI CONSVLATVM INIRES DC[illegible]CIV.] Atqui prima Olympias Iphitæa præcedit dumtaxat natalem vrbis (ex Velleij mox ſententiâ) annis XXII. Sunt autem ab illo ad conſulatum Vinicij anni DCCLXXXII. Itaque clarum eſt, ſcribi debere: DCCCIV. detractâ centenariâ notâ.

44. ABHINC ANNOS FERME ∞.CCL.] Ergo aliter paullò & laxiùs quàm alij, Velleius putat. Nam Clemens Alexandrinus, à ludis primis ad Iphithæos ſpatium facit [illegible]DXXVII. annorum: Euſebius, Bedas, alij, CDXXX. Atqui ex hac Velleianâ ſummâ neceſſum D eſt fo[illegible]e CDXLVI. Malim certè hic ſcribere, ∞.CCXI. vt minus paullò exorbitet.

45. ATREVS CVM PELOPI PATRI FVNEBRES LVDOS.] Rara aut noua hæc ſententia, vt multa nobis in Velleio. Nam pleriquc alij, non ad Atreum, ſed ad Herculem gloriam hanc referunt: quia, vt ille inquit, quidquid vbique magnificum eſt, in claritatem eius referre conſenſimus. Atqui Velleius vult Herculem dumtaxat hic certaſſe, nec ἀγωνοθέτην fuiſſe, ſed ἀγωνιστήν. Illud etiam alibi reperiu, ludos hos factos in honorem Pelopis defuncti, & fu[illegible]e funebres. Clemens Ad Gentes: Piſa autem vobis, o Græci, eſt ſepulchrum aurigæ Phrygis, & Pelopis inferiæ Ipſe Apollodorus, qui Herculem auctorem facit, tamen Pelopis aram exſtructam hic agnoſcit, grande argumentum pro ſententiâ Velleianâ. A quo enim inſtitui tales ludi aut honos, quam à fi[illegible]io? Verba Apollodori: Ἔθηκε δὲ καὶ τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα, Πέλοπός τε βωμὸν ἱδρύσατο. Inſtitu[illegible] & Ol[illegible] [illegible]tamen, & P[illegible]lopi aram poſuit. Opinio autem quæ Herculem auctorem facit, originem habuit ab Homero: qui de quatuor equis certatoribus & victoribus meminit, locum ipſum [illegible]iados λ. ver. 6[illegible]. [illegible]aque poſtea Grammatici & Hiſtorici traxerunt in hanc partem: imò & [illegible]in[illegible]arus diſertis verbis O[illegible]mp. Eid. β. Ὀλυμπιάδα δ' ἔστασεν Ἡρακλῆς ἀκρόθινα πολέμου. Non diſſentit tamen ſolùm, ſed refutat Strabo libro VIII. & docet Homericis verſibus non hanc eſſe mentem.

46. OMNIS GENERIS CERTAMINVM H[illegible]RCVLES VICTOR.] Videtur dicere Herculem victorem fuiſſe in omni genere certaminum. At damnat rejectque valde Pauſanias: qui abundè & accuratè de his talibus libro V. Ille igitur tradit, primis ludis Iolaum curru, Iaſium equo ſingulari, Caſtorem curſu, Pollucem ceſtibus viciſſe. ipſum Herculem, famâ ferri, luctâ & pancratio. Itaque malim [illegible]erba hæc ſic diſtingui & accipi, vt ſit: Quo in ludicro Hercules victor fuit, ludicro inquam omnis generis certaminum.

47. TVM ATHENIS PERPETVI ARCHONTES ESSE DESIERVNT.] Quando? & quo refers hoc Tum? an ad Olympiadem primam? Videtur ex ſerie ſermonis. Tamen ratio aut certè auctoritas diſſuadet: aliique volunt, Archontes iſtos deſiiſſe demum Olympiadis ſeptima anno primo. Ita clarè Euſebius, & Dionyſius Halicarnaſſeus, l. I. Antiq. vbi de conditu vrbis Romæ. Aut benignè igitur laxèque interpretare, Tum, id eſt annis aliquot pòſt: aut potiùs mecum cenſe hiatum defectumque hic eſſe, & periiſſe quæ interſeruit à primâ Olympiade ad ſextam.

48. VLTIMVS ERIX.] In Euſebio eſt Eryxias.

49. SEXTA OLYMPIADE.] Omnino, nec aliter poteſt ex ratiocinatione quam adiungit. Nam ſcribit, poſt viginti duos annos à primâ, Romam conditam. Id neceſſariò eſt Sextæ Olympiadis anno tertio. quæ ipſa Varronis ſententia, Plutarchi, Eutropij & aliorum eſt. Diſſentiunt alij: non miror. Hoc valdè [illegible] magnum, vbi argumentum hoc ex prof[illegible]o tractat, ſcripſiſſe: Velleium ſentire conditam Romam Septima Olympiadis anno ſecundo.

Olympiade, poſt [illegible] uo & viginti annos, q[illegible]m pri[illegible] conſtitu[illegible] ra[illegible], [illegible] A
Roma condita. [illegible], v[illegible], Romam vrbem Pari[illegible]bus in Palatio cond[illegible]
pore ad vos conſul[illegible]s anni ſunt DCCLXXX[illegible]. id actum [51] poſt Tro[illegible]m [illegible]
CDXXX[illegible] [illegible] Rom[illegible]lus adiutus le[illegible]ionibus [52] Lati[illegible], aui ſ[illegible] [illegible]
q[illegible] ita prodiderunt, acceſſerim) [illegible]ùm al[illegible]er fi[illegible]mare vrbem n[illegible]m, ta[illegible] vicinus V[illegible]
bus, al[illegible]que E[illegible]ſcis, ac Sabinis, cum imbelli & paſtorali manu vix potuerit. q[illegible]
Aſylum. quam, iam Aſylo facto inter duos lucos, auxit. Hic cent[illegible] ho[illegible]ines el[illegible] app[illegible]
Patres. toſque Patres, inſtar habuit conſilij publici. hanc originem nomen Patriciorum ha[illegible].
Raptus virginum Sabinarum,

* * * * *

[53] quam timuerat hoſtis, expetit. nam [54] biennio adeo varia fortuna cum con[illegible]
Bellum Perſicum. conflixerat, vt plerumque ſuperior fuerit, magnámque partem Græciæ in ſocieta[illegible]
ſuam perduceret. Quin Rhodij quoque, fideliſſimi antea Romanis, tum dub[illegible]
ſpeculati fortunam, proniores regis partibus fuiſſe viſi ſunt: & rex Eumenes in [illegible] B
medius fuit animo, neque fratris initijs, neque ſuæ reſpondit conſuetudini. Tu[illegible]
Aemilius Paullus. tus populuſque Romanus L. Æmilium Paullum, qui & [55] prætor, & conſul [illegible]
uerat, virum in tantum laudandum, in quantum intelligi virtus poteſt, conſulem crea-
uit, filium eius Paulli, qui ad Cannas quàm tergiuerſanter pernicioſam reip. pugnam
Perſeus victus. inierat, tam fortiter in eâ mortem obierat. is Perſeum ingenti prœlio apud vrbem nomi-
ne Pydnam in Macedoniâ, fuſum fugatumque, caſtris exſuit, deletiſque eius copi[illegible] de-
ſtitutum omni ſpe coëgit è Macedoniâ profugere: quam ille linquens, in inſulam Sa-
mothraciam profûgit, templíque ſe religioni ſupplicem credidit. ad eum Cn. Octa-
uius

50. ROMVLVS VLTVS INIVRIAS AVI.] *Dehinc ad res Romanas iam delabitur. Vbi ergo Latini Albanique reges, & omnis illa ſtirps Aenea? An credibile eſt eum initia ipſa rerum Romanarum omiſiſſe, qui tam curioſè exſecutus ſit externa? non poteſt. & hic quoque aut antè alibi lacuna grandis.*

51. POST TROIAM CAPTAM ANNIS CDXXXVII.] *Qui largiſſimè computant, efficiunt tantum* CDXXXII. *plerique alij pauciores. Et herculès à Troiâ captâ ad primam Olympiadem Africanus annos interponit* CCCCVIII. *Tatianus* CCCCVII. *è Latinis plerique & Euſebij Chronicon*, CCCCVI. *aut* CCCCV. *Quibus ſi addas Velleij iſtos* XXII. *medios ad natam Romam, non explebis vulgatam ſummam. Ego igitur recidendum Septenariam notam cenſeam, ſiue manus Denariam. Vtrouis modo accommodes ad aliquam è ſententiis prodictis.*

52. LATINI, AVI SVI.] *Obſecro, an* Latino *nomen fuit auo Romuli? quem teſtatiſſimum eſt Numitorem fuiſſe. Niſi tamen ſententia rariores adſectator Velleius, quam in Dionyſio quoque habes:* natum Romulum ex Electrâ Latini filiâ. *Sed vix opinor, & potius litterula adtexta ſcribam,* Latinis. *Vult legiones fuiſſe è Latio.*

53. °QVAM TIMVERAT HOSTIS.] *Defectus clarus, & alijs iam notatus. Scito autem deeſſe Romanos omnes reges, Romanos omnes conſules Tribunóſve militum, vſque ad annum* DLXXXII *id eſt, plus dimidiâ parte ſcripti Velleiani. Et aliquis credet coniecta hac omnia in libellum vnum priorem fuiſſe? non qui attendit. Sed in his ipſis verbis, quid narratum, aut qua ſententia de Perſe rege Macedonum fuit: quem ait grauiorem multo hoſtem fuiſſe, quàm exſpectaſſent. Itaque legam,* exſtitit, *non* expetit: *quaſi fuiſſet,* grauior quàm timuerat, hoſtis exſtitit. *Ti-* C *muerat autem, nempe populus Romanus.*

54. BIENNIO ADEÒ VARIA FORTVNA R[illegible]M CESSIT.] *Biennio tantùm? at quadriennium tenuit hoc bellum. Sed rectè tamen Biennium: quia priores duo anni ſaltem in fortunâ variâ, reliqui magis proſperi Romanis.*

55. PRÆTOR ET CONSVL TRIVMPHAVERAT.] *Ab Antiquarijs noſtris (Sigonio & Manutio) erroris damnatur Velleius, aut exſcriptor: nec vnquam in Praturâ triumphaſſe Paullum. Ergo corrigunt:* Paullum qui & priore conſulatu triumphauerat. *ſed ipſi corrigendi. Ego rectè & verè ab Velleio ſcriptum. Lapis Romæ:*

L. ÆMILIVS. L. F. PAVLLVS
COS. II. CENS. AVGVR
TRIVMPHAVIT. TER

Si ter triumphauit Paullus, quando primùm [illegible] Præturâ? Nam duo alij triumphi manif[illegible] in [illegible] lotu utraque interuenerunt: prior de Liguri[illegible] hic de Perſe. Triumphaſſe autem in Præturâ etiam Plutarchus ſatis argumento eſt: qui ait, miſſum Paullum adhuc Prætorem in Hiſpaniam Procon[illegible] imperio cum faſcibus duodecim, ibi cecidiſſe ad XXX. ∞. hoſtium. *In Liuio* XVIII. millia *leges, libro* XXXVI. *ſed nempe de ſolis Luſitanis. Si autem tot millia caſa, nonne debitus triumphus? imò & delatus, quod ex Liuio ibidem colligas, qui mox addit* de[illegible] retam ſupplicationem, ob res ab Æmilio in Hiſpania geſtas: *at ea ſemper ferè dux triumphi. Sed & idem Liuius de triumpho indicat in Epitomè* XLVI. *Triumphauit ergo, & marmori ac Velleio hoc tradamus. Adde & Suidam in* Αἰμίλιος.

56. RA-

A [illegible] Ro- [illegible] *Triumphatus.*

[illegible]

[illegible] ſup- [illegible] quam [illegible] igrederetur [illegible]

B [illegible] Rom [illegible] diſſicent [illegible] *Aem. Paulli domeſtica clades.*
Paulo, magnæ victoriæ compoti, quattuor [illegible] ex iis duos, [illegible] P. Scipioni, P. Africani filio, [illegible] ex paterna ma[illegible] præter ſpecie[illegible] remque clo[illegible]æ, ret[illegible] in adoptionem ad[illegible] alterum [illegible] M[illegible] nati præt[illegible] xtate, [illegible] pore victoriam [illegible] us eſt [illegible] buit. [illegible] ex[illegible] vrbem, [illegible] acto [illegible] moraret deos imm[illegible] eſt, vt, ſi quis [illegible] æ ſuæ, [illegible] pot[illegible] quam [illegible] p[illegible]æ vox, v[illegible] à parte [illegible] ſpoliauit [illegible] alteru[illegible] ijs, quos in [illegible] ris, a[illegible] po[illegible] poſt paucio[illegible] dies. A[illegible] tempora cenſura Fuluij Flacci, & Poſtumij Albini fuit. quippe Fuluij [illegible] frater, & quidem conſors, Cn. Fuluius ſenatu motus eſt ab ijs cenſoribus. Poſt victum, captumque Perſeum, qui quadrien[illegible]o poſt in liberâ cuſtodiâ Albæ deceſſit, Pſeudophilippus, à *Perſei obitus.* mendacio ſimulatæ originis appellatus, qui ſe Philippum, regiæque ſtirpis, ferebat, *Pſeudo-philippus ſurgit.*

C cùm etiam vl[illegible]ınæ, armis occupatâ Macedoniâ, aſſumptis regni inſignibus, [illegible] temeritatis pœnas dedit. quippe Q. Metellus prætor, cui ex virtute Macedonici [62] nomen *Q. Metellus victor.* inditum, præclarâ victoriâ ipſum, gentemque ſuperauit: & immani etiam Achæos, rebellare incipientes, fudit acie. Hic eſt Metellus Macedonicus qui porticus, quæ fuêre *Eius monumenta Romæ.* circumdatæ [63] duabus ædibus ſine inſcriptione poſitis, quæ nunc Octauiæ porticibus

56. RATIONE MAGIS, QVAM VI.] *Velim*, oratione magis.

57. EMINENTIS FORTVNÆ COMES INVIDIA.] *Atque etiam (atas omnis vidit [illegible] fama eminentis. Liuius in hac ipſâ re dixerat:* Intacta inuidiâ media ſunt, ad ſumma ferè tendit.

D

58. BIS MILLIES CENTIES HS.] *Variant in ſummâ. Liuius ait*, Summam omnis captiui auri argentique fuiſſe HS millies ducenties: *nimis infra Velleianum calculum, niſi emendes (ego ita oꝑtem)* bis millies. *Nam in P[illegible]io quoque*, intuliſſe Æmilius Paullus *l[illegible]tur*, Prædam pondo trium millium. *ſiue, vt manu ſcripti*, ſeſtertium ter millies. *Itaque hoc quoque fecerit augendo numero Liuiano, quoniam grandius quàm vel illud Velley.*

59. M. POPILLIVS LÆNAS.] *Plinius errat, qui hunc* C. Octauium *appellat, & hi[illegible]oriam ſine facta duplicia miſcet ac confundit. Qui nuper Plinium recenſuit & adnotauit, fruſtrà eſt in viro defendendo. Tu, ſi voles, fontem ipſum erroris eius reperies in Ciceronis Philippicâ Nonâ.*

60 COGITATIONEM REGIAM.] *Non negabis aptius eſſe* cunctationem regiam. *Tardabat enim reſpon[illegible]ere, & de[illegible]beraturum ſe dixerat.*

6[1] FRATER, ET QVIDEM CONSORS.] *Placebat legere*, con[illegible]ors. *[illegible] deſino, cùm in Liuio quoque legam l[illegible]bro* XLI. Frater germanus &, vt Valerius Antias tradit, cenſoris etiam conſors erat *Conſortem autem hic interpretor, cum G[illegible] is pri[illegible]is, κοινό-βιον eiuſdem menſa eiuſdémque te[illegible]i.*

62 NOMEN INDITVM.] *Probe, non tamen purè. Nam in primogenia editione eſt* inditum erat. *Scribo:* inditum hæret.

63. DVABVS ÆDIBVS SINE INSCRIPTIONE.] *Plinius de hiſdem:* Neque Sauron & Batra [illegible] oblitterari conuenit qui fecêre templa Octauiæ porticibus i[illegible]luſa. *Sed an Aedes ea ſine in[illegible] nome? a[illegible] Vellicius. negat idem P[illegible]ius qui ſic libro* XXXVI [illegible] intra O[illegible]uiæ porticus [illegible] Iunonis æde, Æſculapius ac [illegible] *F[illegible] eodem [illegible] ſub [illegible] nem, alteram templum [illegible] Io[illegible] ad nos diſ[illegible] [illegible] tum de [illegible] [illegible]ptione [illegible] non numinis, ſed hominis, eius, qui ea dedicauit.*

 64 HANC

[illegible] statua [illegible] æ[illegible], hodi[illegible]ue in[illegible] cu[illegible] a [illegible] M[illegible] Alexan[illegible] g[illegible] vt co[illegible] cq[illegible] m[illegible] cu[illegible], c[illegible] ſim[illegible] dine fi[illegible]ratum faceret [illegible] qu[illegible] pon[illegible] tet. Hic id[illegible]m, p[illegible] R[illegible] æ[illegible] ipſi[illegible] molitus, vel magnifi[illegible]ntiæ, v[illegible] luxu[illegible] prin[illegible]

Felicitas mira. t[illegible] æt[illegible] o[illegible] d[illegible]s hom[illegible] inueneri[illegible] f[illegible] M[illegible] n[illegible], [illegible] præter excelle[illegible] triumphos, honoreſque an[illegible] & [illegible] ſ[illegible], extentumq[illegible] pat[illegible], & cre[illegible] tentiones, quattuor filios ſuſtulit, omnes adultæ ætatis vi[illegible]t, [illegible] & honor[illegible]ſſimos mortui eius lectum pro R[illegible] ſ[illegible] conſularis & cenſorius, alter conſularis, tertius conſul, quartus candidatus co[illegible] qu[illegible] honorem adeptus eſt. Hoc eſt [illegible]nitum magis, feliciter de v[illegible]

Achaicum bellum. mori. Vniuerſa deinde, vt prædiximus, inſtincta in bellum Achaia, cum pa[illegible] eiu[illegible]dem Metelli Macedonici virtute, armiſque, tracta erat, maxi[illegible] Co[illegible] ma, cum grauibus etiam in Romanos contumeliis, inſtigantibus. de[illegible]inatus e[illegible] g[illegible]do conſul Mummius. Et ſub idem tempus, m[illegible], q[illegible] vo[illegible]l[illegible]ant Ro[illegible], quid de Carthaginienſibus diceretur, credere, quàm quia credenda [illegible]fferebantu[illegible]

Scipio Aemilianus. ſen[illegible]s Carthaginem excidere. ita eodem tempor[illegible] P. Scipi[illegible] Æ[illegible]lianus, vi[illegible] P. Africani, paternique L. Paulli virtutibus ſimillimus, omnibus bel[illegible] ac togæ [illegible]bus, ingenijque ac ſtudiorum eminentiſſimus ſæculi ſui, qui nihil in vi[illegible]â, n[illegible] dum aut fecit, aut dixit, ac ſenſit: quem, Paullo genitum adoptatum a Scipione, A[illegible]

Bellum Punicum tertium. ni f[illegible]lio, diximus, ædilitatem petens conſul creatus eſt. Bellum Carthagini, iam ante b[illegible]nium à prioribus conſulibus illatum, maiore vi intulit; cùm ante in H[illegible]paniâ murali coronâ, in Africâ obſidionali donatus eſſet; in Hiſpaniâ verò etiam ex prouocatione, ipſe modicus virium, immanis magnitudinis hoſtem interemiſſet. Eamque v[illegible]bem,

Carthago euerſa. magis inuidia imperij, [67] quàm vllius temporis noxiæ, inuiſam Romano nomin[illegible], funditus C

64. HANC TVRMAM STATVARVM.] *An de iſtâ Plinius capiendus, lib* XXXIV? Alexandrum amicorumque eius imagines ſumma omnium ſimilitudine Lyſippus expreſſit. Has Metellus, Macedonia ſubacta, tranſtulit Romam. *Apparet. turbat tamen quod Amicos appellat, qui alijs non niſi milites ſunt, atque adeo Arriano ſociales. Ipſe ita libro* I. *Μακεδόνων δὲ τῶν μὲν ἑταίρων ἀμφὶ τοὺς εἴκοσι καὶ πέντε ἐν τῇ πρώτῃ προσβολῇ ἀπέθανον, καὶ τούτων χαλκαῖ εἰκόνες ἐν Δίῳ ἑστᾶσιν, Ἀλεξάνδρου κελεύσαντος Λυσίππου ποιῆσαι:* E Macedonibus circiter viginti quinque primâ aggreſſione ceciderunt, eorumque æneæ imagines in Dio opido poſitæ, Alexandro iubente à Lyſippo eas fieri. *Similia in Alexandro Plutarchus. Sed Plinius in opinione fuiſſe, quâ Velleius, videtur: qui ſcribit hos* equites ex ipſius (*Alexandri*) turmâ apud Granicum cecidiſſe. *Si è turmâ regiâ, profectò aſſidui apud eum, alijs digniores, & quaſi amici. Quod autem Arrianus notat Statuas eas in Dio poſitas: alij* Iouis templum *verterunt. nec valde repugnem, niſi quòd de Dio opido magis ſignotè & probabil[illegible]per[illegible], quoniam Liuius* XLIV *prodidit hanc v[illegible]* c[illegible] ornatam publicis locis & multitudine ſtatuarum. *Eſt in [illegible]acedoniâ, re[illegible]ione Pieria.*

65. PR[illegible]MVS [illegible]MNIVM ROMÆ ÆDEM EX MARM[illegible]RE [illegible] ITV[illegible] *[illegible]ud intell[illegible] ii. Vtrumne marmoream ædem primus a Metello in vrbe Româ ſtru-*

[illegible]ctam? an potiùs, vrbis ipſius Romæ templum? [illegible]*am cultam eam vt Diuam, at templa aráſque p[illegible] impoſitas * alibi a nobis doctum. Si hac mens, [illegible] put[illegible]) notabile ſanè principium adorationis huius ſiue adulationis. Quod Smyrnæi apud Tacitum* III *Annal. gloriantur* ſe primos templum vrbis Romæ ſtatuiſſe: *à ſententiâ nos non dimouet, quoniam de primis prouincialium hoc capiendum eſt. At ſi prior ſententia cuiquam placeat; illi expediendum e[illegible] quæ ſit iſta Aedes, & cui Deo? cur non nominat? Nam de priuatâ ipſius Metelli (vt omittam, quod Æd[illegible] eo ſenſu magis ſcri[illegible]ſiſſet) non potes capere. [illegible] marmor ſerius adhibitum ad ædi[illegible]cia priuato[illegible] Plinium vide. qui tamen ori[illegible]inem primam mar[illegible]ris quæſiuit magis, quam inuenit. Eò magis [illegible] hoc notando.*

66. [illegible]RÆTER EXCELLENTES TRIVMPH[illegible]] *Plures ergo Metellus hic triumphauit? non inuenio, imò ſemel, & de Macedonia tantùm. Itaque Valerius de hac ipsâ eius felicitate, libro* VII [illegible] cioſiſſimi triumphi prætextam largita eſt. [illegible] *ecce æquaſ[illegible]c. Reſcribi velim:* præter excellentem triumphum.

6[7]. QVAM VLLIVS TEMPORIS NOXIÆ] *[illegible] d[illegible] primo:* quàm vllius eius temporis. *Hinc [illegible]* quàm vllis eius temporis noxis. *Non enim [illegible] numquam eos peccaſſe aut nocuiſſe, ſed non [illegible] tempore cum decretum. idq; verum eſt.*

[illegible]

B [illegible] im[illegible] rum, [illegible] que [illegible] & [illegible] uctor & ad [illegible] fuit, vt Polybium [illegible] præ[illegible] os, [illegible] iæque ſecum habu[illegible]it. neque [illegible] hoc Scipione [illegible] orio [illegible] uixit. [illegible] pac[illegible] r art[illegible] pe[illegible] ter ar[illegible] a ac ſtudia verſatus, aut [illegible] an[illegible] ex[illegible] M[illegible] r, vt apud Corinth[illegible] morum artificum perfectas manibus tabulas ac ſtatuas in Itali[illegible] iube[illegible] prædici con[illegible] ſi eas perd[illegible] nt, nouas eos reddituros. Non t[illegible]n puto dubites, Vini[illegible], quin ma[illegible] is pro re[illegible]. fuerit [illegible] mere adh[illegible] rudem Corin[illegible] m intellectum, [illegible] quam in [illegible] um ea intelligi; & quin hac prudentia illa imprudentia decori publico fu[illegible]it conuenientior.

Cùm faciliùs cuiuſque rei in vnum contracta ſpecies, quàm diuiſa [illegible] poribus, o[illegible] lis animiſque inhæreat, [71] ſtatui prio[illegible] huius voluminis poſterioremque partem, non C inutili rerum notitiâ in artum contractâ, diſtinguere atque huic loco inſerere, quæ quoque tempore, poſt Romam à Gallis captam, deducta ſit colonia iuſſu ſenatus. nam militarium & cauſſæ, & auctores, & ipſarum præfulgent nomina. huic rei per idem tempus [illegible] ciuitates propagatas, auctumque Romanum nomen communione iuris, haud in[illegible] peſtiuè ſubt[illegible]i videmur. *Poſt ſeptem annos, quàm Galli vrbem ceperunt,*

Coloniarum diſtincta deductio.

68. ANTE ANNOS CCXCVI.] *[illegible] ſta computatio,* CCXCII. *Paullò ante etiam,* [illegible] XXIV.

69. SI NOMEN VSQVAM, &c.] *Confuſio & corrupito ſparſa per circumductionis huius corpus. Implexa omnia aut inepta: in [illegible] ſit expedies.* ſi nomen vſquam ſtantis maneret Carthaginis: (adeò odium certaminibus ortum vltra metum durat, & ne in victos quidem deponitur.) neque antè inuiſa eſſe D deſijt, quàm eſſe deſijt. *Egregiam acutamque ſententiam ſi efficimus. obſerua. Primùm parentheſi includenda Gnome eſt, quam opportunè narratiuncula huic miſcet in qua* victos *legimus, non* victis, *hac mente: vt velit odium diutina æmulatione aut contentione firmatum radices ita agere, vt nec in victos ſubiectóſque deponatur & certent non de honore, ſed de vitâ. Tum deinde continuanda iterùm oratio & narratio: legendúmque* Inuiſa, *non* Inuiſam, *vt ad Carthaginem ipſam referatur. itémque* Deſije, *non* Deſinit. *Atque ita lucem fecerimus, niſi fallor, ſententiæ vniuerſæ.*

70. AVCTOR ET ADMIRATOR.] *Nimio pro Scipione laus, fuiſſe doctrina omnis auctorem. Scribo,* fautor: *& id Principi ac militari viro conuenit.*

71. STATVI PRIOREM HVIVS VOLVMINIS POSTERIOREMQVE PARTEM, &c.] *Obſerua: Ergóne in priore libelli huius parte catalogus ſimilis? ipſe [illegible] slam dicit. Sed qua fuerit huius voluminis prior pars, id verò non liquet. An cœpit ab vrbe conditâ? an potiùs ab eô captâ? Hoc ego crediderim, ratiocinatione factâ ex male & congerie rerum. Ibi igitur opportunè Colonias recenſuit, ſed eas dumtaxat quæ deductæ à natâ vrbe ad eamdem a Gallis captam. Fuerunt autem numero ſeptemdecim, notæ omnes & pleræque inclytæ. Fauet noſtra coniectura hoc: quòd, niſi illic recenſuiſſet, cur hîc omitteret? cur de induſtriâ & teſtato ordiretur,* poſt ſeptem annos, quàm Galli vrbem ceperunt? *Sane omiſſio illa aliter prætexi aut excuſari non poteſt.*

72. CIVITATES PROPAGATAS] *Quas ciuitates? logi & flecti. Scribe:* ciuitatem propagatam, *ſingulario numero: & accipe de Romanâ.* [illegible] *o, inquit, Colonias recenſebo: & eádem operâ, communicatam cum finitimis ciuitatem. Vtrumque enim ad ampliationem imperij ſpectat: ſiue cùm [illegible] in exteros è [illegible] coloni, ſiue cùm exteri admiſſi in ciues. Clarum hoc ex ipſo contextu Velleij: cui paſſim inſeritur,* Aricini in ciuitatem recepti. *item* Aceranis ciuitas data. *& plura in vide[illegible]*

73. CAM-

[illegible] t, *Sue[illegible]* [illegible] dedu[illegible]cta colonia eſt. & poſt annum [illegible] & [illegible] *A*[illegible] au[illegible] P[illegible]o, [illegible] C[illegible]ino cos. [illegible] q[illegible] [illegible]no: & [illegible]nno *C*[illegible] [illegible] & *Formiani* in ciuitatem rece[illegible] [illegible] ta [illegible] e con[illegible] p. P[illegible] [illegible] *ranis* data fuit. & poſt triennium *Tarracinam* [illegible] d[illegible] [illegible]*a*; [illegible], *[illegible]a[illegible]* que poſt biennium. D[illegible] deinde [illegible] ann[illegible] d[illegible]ctæ coloniæ, & [illegible] poſt b[illegible]. at [illegible] q[illegible] cos. quo anno Pyrrhus regnare cœpit, *Sinueſſa*, [illegible] poſt [illegible]ad[illegible] *Venuſiam*. in[illegible] , M[illegible] & [illegible] cos. *Sabinis* ſine ſuffragio data ciuitas. [illegible]actum ante an[illegible] & *Pæſtum* abhinc annos ferme ccc[illegible] Fabio Dorſ[illegible] & [illegible] cto quinquennio, Sempronio Sopho & Appio Cæci[illegible] cos. [illegible]*minum* coloni miſſi, & ſuffragij ferendi iu[illegible] *Sabinis* d[illegible]. at [illegible] P[illegible] & *Caſtrum* colonis occupata: & poſt annum *Aeſernia*, poſtqu[illegible] xxii annos [illegible] & *Alſium*, *Fregellæque* poſt biennium; proximoque [illegible]o, [illegible], Se[illegible] cos. *Brundiſium*, & poſt triennium *Spoletium*: quo anno Floral[illegible] initium. poſtque biennium deducta *Valent*[illegible], &, ſub aduent[illegible] H[illegible], *Cremona*, atque *Placentia*. Deinde, neque dum Hannibal in Ital[illegible] m[illegible] ximis poſt exceſſum eius annis, vacauit Romanis colonias condere: cum eſſet [illegible] conquirendus potiùs miles, quàm dimittendus, & poſt bellum vi[illegible] ndæ m[illegible], quàm ſpargendæ. Cnæo autem Manlio Volſone, & M. Fuluio Nobiliore c[illegible] *nia* deducta colonia, abhinc annos fermè ccxvii. &, poſt quadriennium, *P*[illegible], ac *Potentia*; interiectoque triennio, *Aquileia* & *Grauiſca*, & poſt quadriennium [illegible]*a*. Eodem temporum tractu, quamquam [76] apud quoſdam ambigitur, *[illegible]*[illegible]*numque*, & *Buxentum* miſſi coloni: *Auximum* autem in Picenum, abhinc anno[illegible] e clxxxvii. ante triennium, quàm Caſſius cenſor, a Lupercali in Palatium verſu[illegible], theatrum facere inſtituit: [77] cui in demoliendo eximia ciuitatis ſeueritas, & [78] conſ[illegible] Cæpio reſtitêre. quod ego inter clariſſima publicæ voluntatis argumenta numerau[illegible]. Caſſio autem Longino, & Sextio Caluino, qui Sallues apud Aquas, quæ al[illegible] Sextiæ appellantur, deuicit, conſulibus, *Fabrateria* deducta eſt, abhinc annos fermè clvi[illegible]. &, poſt annum, *Scylacium*, *Mineruium*, *Tarentum*, *Neptunia*, *Carthagoque* in Africa [illegible]ma, vt prædiximus, extra Italiam, colonia condita eſt. de *Dertonâ* ambigitur. [illegible]

C

a[illegible]m

73. Campanis data civitas.] *Imò antè data, ſi Liuio fides, lib.* viii. Campanis equitibus, honoris cauſsâ, quia rebellare cum Latinis noluiſſent, ſine ſuffragio ciuitas data. *Id ipſe refert in Conſules L. Furium, C. Manium: eſſetq́; quadriennium ante Velley notam. Sed enim Liuius ibi ſignatè de equitibus tantùm commemorat, noſter de Campanis vniuerſis. Ii ergo beneficio hoc priores affecti.*

74. Eo ipso anno qvo Alexandria condita.] *Idem Patouinus conditam vult C. Poetilio, L. Papirio Curſore* Coss. *& Solinus cum eo, capite* xxxv. *itemque Caſſiodorus. Hoc eſſet quadriennio ſerius quàm pro Velley calculo.*

75. Lvcer[illegible]a.] *Decennio toto Liuius diſſentit. Quid iſta faſtidiosè colligam? Commentarius proprius huic rei inſtituendus ſit: quam tamen ſatis induſtriè libarunt Sigonius & Onuff[illegible]ius boni vindices rerum Romanarum.*

76. Apvd qvosdam ambigitvr.] *Ita. Nam Liuius ecce libro* xxxiv. *deductos Puteolos vult anno* dlx. *quod eſſet ante Bononiam, Potentiam & omnes iam dictas.*

77. C[illegible]i in demoliendo.] *Sententia c[illegible] legend.* demoliendo. *Cœperat moliri theatrum: emoliri non potuit, ciuitate & Scipione reſiſtente.*

D

7[8]. Consvl Cæpio] *Scipio ſcribendum.* [illegible] *certum e*[illegible]: *ſed an tunc* Conſul? *Conſu*[illegible] *eum fuiſſe, & iam obijſſe honore illo, Epitoma Liuij &* [illegible] *ſti euincunt. Nam de Scipione Naſicâ ſermo e*[illegible] *Conſul ſecundùm fuit, biennio ante Valerium* [illegible] *lum &* [illegible]*ium Longinum Cenſore. Quom*[illegible] *Conſul id impedierit. Tamen boni temerè in*[illegible] *mutem, qui tempore fortaßis Cenſura huic aliter deceßit. præſertim cum Appianus pro eo* i. C[illegible]. Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου ſequit, Σκι[illegible] τὸ θέατρον [illegible] Λευκίου Κασσίου ἤρχετο. E[illegible] pore Scipio Conſul diruit theatrum, q[illegible] rat Lucius Caſſius.

9. Qvæ,

A [illegible] M. F[illegible] Q. [illegible] abhinc an[illegible] CLIII de-
[illegible] & [illegible] in V[illegible] *Epored[illegible]* M[illegible]io ſexies Vale-
ri[illegible] Fla[illegible]s. [illegible] ,poſt hoc
t[illegible] ded[illegible]

C[illegible]æc [illegible]ic[illegible] operis v[illegible] formam pr[illegible] exce[illegible] qu[illegible]o,
mi[illegible] t[illegible]m [illegible] ac verti[illegible] mo-
d[illegible] pat[illegible] c[illegible]ſiſtere, [illegible] magis nec[illegible]ria præter[illegible]nda, q[illegible]am [illegible] a
amplect[illegible] [illegible]ico tamen te[illegible] ne-
q[illegible] nem ſtylo. Q[illegible] [illegible]bunde mir[illegible] pot[illegible]t,
quod eminentiſſima cuiuſque profeſſionis ingenia, [80] [illegible] formam, & [illegible] ar[illegible] *Artes & ſtudia [illegible]*
tempo[illegible] c[illegible]n[illegible] ſpati[illegible]n, & quemadmodum clauſa cap[illegible]a, alioque [illegible]to [illegible] ſi
[illegible] a[illegible], nihilo minus ſeparata alienis, [81] in vnum quoque [illegible]-
gantur, ita c[illegible]uſque clari operis c[illegible] [illegible]a in ſimilitudinem & tem[illegible] nium, &
B profe[illegible], ſe[illegible]ſa ab alij[illegible] ſeparauerunt? Vna, neque multorum annorum ſpatio
diuiſa, ætas, per diuini ſ[illegible] tus viros, Æſchylum, Sophoclem, Euripidem, illuſtrauit tra- *Tragici Græci*
gœdias. vna pri[illegible]n i[illegible] & veterem, ſub Cratino, Ariſtophane, & Eupo[illegible]e, comœ- *Comici.*
diam: ac [82] nouam comicam Menandrus, æqualeſque eius ætatis magis quàm operis,
Philemon ac [illegible]hil[illegible], & [illegible]ue[illegible] intra pauciſſimos annos, neque imitanda r[illegible]quê-
re. Philoſophorum quoque ingenia, Socratico ore defluentia, omnium, quos [83] paullo *Philoſophi.*
antè enumerauim[illegible] [illegible]anto po[illegible] Platonis Ariſt[illegible]liſque mortem floruêre ſpatio?
Quid ante Iſocratem, quid poſt eius auditores, eorumque diſcipulos, clarum in ora- *Oratores.*
toribus fuit? [84] adeo quidem artatum anguſtijs temporum, vt ne[illegible]o memoria dignus
alter ab altero videri [illegible] eq[illegible]uerint. neque hoc in Græcis, quàm in Romanis, euênit ma-
gis. nam, niſi aſpera ac rudia repetas, & inuenti laudanda nomine, in Attio, circaque *Tragici Latini*
eum Romana tragœdia eſt: dulceſque Latini lepôris facetiæ [85] per Cæcilium, Teren- *Comici.*
tiumque, & Afranium [86] ſub pari ætate nituerunt. Hiſtoricos, (vt & Liuium quoque *Hiſtorici.*
C priorum ætati adſtruas) præter Catonem, & quoſdam veteres & obſcuros, minùs
LXXX. annis circumdatum æuum tulit. vt nec poëtarum in antiquius, citeriúſve proceſ- *Poëtæ.*
ſit vbertas. at oratio, ac vis forenſis, perfectumque proſæ eloquentiæ decus, vt idem ſe-
paretur Cato, (pace P. Craſſi, Scipioniſque, & Lælij, & Gracchorum, & Fannij, & Ser. *Oratores.*
Galbæ dixerim) ita vniuerſa ſub principe operis ſui erupit Tullio. vt delectari ante
eum pauciſſimis, mirari verò neminem poſſis, niſi aut ab illo viſum, aut qui illum
viderit. Hoc idem eueniſſe grammaticis, plaſtis, pictoribus, ſcalptoribus, vt quiſque *Artifices alij.*
temporum inſtiterit notis, reperiet, eminentia cuiuſque operis artiſſimis temporum
clauſtris circumdata. Huius ergo, præcedentiſque ſæculi, ingeniorum ſimilitudines
congregantis & in ſtudium par, [87] & in emolumentum, cauſſas cùm ſemper requiro,
num-

79. QVÆ, NISI MILITARIS.] *Videtur ergo duo*
D *genera Coloniarum facere, Ciuilem & Militarem Il-
lam dicere, quæ ex ciuibus togatis & miſcellis dedu-
cta: hanc, quæ è legionibus cohortibúſve. cùm militiâ
ſcilicet defuncti collocabantur in opidis & agris, &
id quaſi præmium habebant ſanguinis pro rep. fuſi.
Sed tamen Velleius, quidquid excuſes, ne Togatas
quidem illas cum curâ ſatis enumerauit. Video omiſ-
ſas in hoc recenſu colonias ad* XIX *& quaſdam ex ijs
vel maximè illuſtres. E Liuio diſces.*

80. IN EAM FORMAM, ET IN IDEM ARTATI TEMPORIS CONGRVENS SPATIVM.] *Congrua magis lectio:* in eamdem formam. *item que:* congruant. *Velim etiam interrogatione clauſulam attolli.*

81. IN VNVM QVOQVE.] *Scribe,* quæque. *& paullo antè:* alióve.

82. NOVAM COMICAM MENANDRVS.] *Vox* comicam *redundat, & aſcitita eſt. Statim,* imitandam, *pro* imitanda *ſcribe.*

83. PAVLLÒ ANTE ENVMERAVIMVS.] *Vbi enumeroſi? nuſquam in iis quæ nunc ſunt. Perijt ea quoque pars, & doleo.*

84. ADEÒ QVIDEM ARTATVM.] *Lubet legere:* adeoque ijdem artati.

85. PER CÆCILIVM, TERENTIVMQVE, ET AFRANIVM.] *Ergo Plautum inter laudabiles Comicos omittis? quæ tibi mens, quæ antè recta? Sed iudicio hoc factum, non neglectu aut contemptu: quia Plautus paullum iſtis maior, nec fecerit ad Velleianæ opinionis firmamentum.*

86. SVB PARI ÆTATE.] *Corrige,* ſuppari.

87. ET IN EMOLVMENTVM.] *Inſpici nec legendum*

[illegible]mquam [illegible] e vera confid[illegible] [illegible]
[illegible] naſce[illegible] xi [illegible]. A[illegible] æ[illegible]ulatio ingenia: & nunc inuidia, nunc [illegible]
naturaque, quod ſ[illegible] ſtudio petit[illegible] eſt, ad[illegible]di[illegible]
ſ[illegible] a e[illegible] natural[illegible]que, quod procedere non poteſt, [illegible]
q[illegible]endos, quos priores ducimus, accend[illegible] ita, vbi a[illegible]
d[illegible]eta[illegible]s, ſtudium cum ſpe ſeneſcit; &, quod aſſequi non [illegible]
velut occupatam relinquens materiam, [illegible]it noua[illegible] [illegible]oq[illegible]
non [illegible]oſſ[illegible], aliquid, in qu[illegible]nitamur, conquirimu[illegible] ſequiturque, [illegible]
Certa vrbes bilis tranſitus maximu[illegible] [88] perfecti ope[illegible] i[illegible]pedimentum ſit [illegible]
certis artibus [89] ad condi[illegible]ionem te[illegible]porum, & ad vrbium. Vna v[illegible] Attica [illegible]p[illegible]
clara. quentiæ, quàm vniuerſa Græcia, operi[illegible]e floruit, [illegible]co vt corpora [illegible]
par[illegible]ta ſint in ali[illegible]s ciuitates, ingenia vero ſolis Athen[illegible]enſium muris [illegible]
Ne[illegible]ue ego hoc magis miratus ſim, [illegible], n[illegible] Ar[illegible], Th[illegible]
mor[illegible] oratorem; aut, dum vixit, a[illegible]toritat[illegible] aut [illegible]oſt mortem m[illegible]
iſti natum. [91] quæ vrbes, & multæ aliæ, tal[illegible] ſt[illegible]di[illegible] f[illegible], [illegible]
vi[illegible]os Pindari i[illegible]luminatet. nam Alcmana, Lacones falſo ſibi vindicant.

gendum mecum videbitur, emolimentum. *Nam hoc ait, Ingenia congregari à quoque ſeculo & in idem ſtu[illegible]um, & in parem ferè [illegible]ffectum. Volunt idem, & idem fere emoliuntur. Tamen & vulgatum fero, ac capio.*

88 PERFEC[illegible]I OPERIS IMPEDIMENTVM SIT. *Reſiſtu. Perfecti patratiq́ operis quomodo aliquod impedimentum eſſe poteſt? nec dij quidem, vt vetus verbum habuit, reuocauerint aut impedierint facta. vide num legend.* indicamentum ſit. *Velleij mens ita ſuadet, qui tamantè dixit* difficilem in perfecto moram eſſe: *& ingenia noua laudis ſtimulo alorſum trahi, & quærere illibatam materiam. Itaque nunc addit: maximum hoc eſſe perfecti operis indicium, tranſire vulgò ad aliud opus.*

89. AD C[illegible]NDITION[illegible]M TEMPORV[illegible] *dum documus*, ab conditione t[illegible]mpor[illegible] *notatum quoque video Iac[illegible] [illegible]lio exiſtima[illegible] ni ſi manet in[illegible] à rectâ. Nam immod[illegible] a mult[illegible] cogit me adoleſcentiam timide lauda[illegible]*

90 PLVRIBVS ANNIS [illegible]O[illegible]NTIÆ [illegible] VNIVERSA GRÆCIA, OPERIBVS [illegible] FL[illegible]V[illegible] *Scribebam:* eloquentiæ, quam vni[illegible] [illegible] operibus effloruit. *Vel magis:* eloquent[illegible] quam [illegible]niuerſa Græc[illegible]a vberiuſque floruit. *Duo cele[illegible] et in celebribus illis Athenis, quod & diutius [illegible] e[illegible]quentia & quòd copioſius prouenerit.*

91. QVÆ VRBES, ET MVLTÆ ALIÆ, [illegible] *poſtrema verba ab alienâ manu eſſe arbitramur eo[illegible]que inducenda.* C

C.VEL-

A

C. VELEII PATERCVLI HISTORIAE ROMANAE AD M. VINICIVM COS.

LIBER SECVNDVS.

B POTENTIAE Romanorum prior Scipio viam aperuerat, luxuriæ poſterior aperuit. quippe, remoto Carthaginis metu, ſublataque imperij æmulâ, non gradu, ſed præcipiti curſu à virtute deſcitum, ad vitia tranſcurſum; vetus diſciplina deſerta, noua inducta, in ſomnum à vigilijs, ab armis ad voluptates, à negotijs in otium conuerſa ciuitas. [1] tum Scipio Naſica in Capitolio porticus, tum, quas prædiximus, Metellus, tum in circo Cn. Octauius multo amœniſſimam moliti ſunt: publicamque magnificentiam ſecuta priuata luxuria eſt. Triſte deinde, & contumelioſum bellum in Hiſpaniâ, duce latronum Viriatho, ſecutum eſt: quod ita variâ fortunâ geſtum eſt, vt ſæpiùs Romanorum gereretur aduerſâ. ſed, intercmpto Viriatho fraude magis, quàm virtute, Seruilij Cæpionis, Numantinum grauius exarſit. hæc vrbs [2] numquam $\overline{X}$ plura, quam propriæ iuuentutis, armauit. ſed, vel ferociâ ingenij, vel inſcitiâ noſtrorum ducum, vel fortunæ indulgentiâ, cum alios duces, tum Pompeium, magni nominis virum, ad turpiſſima deduxit fœdera, (hic primus e Pompeijs conſul fuit) nec minus turpia ac deteſtabilia Manci- C num Hoſtilium conſulem ſed Pompeium gratia impunitum habuit, Mancinum verecundia. quippe, non recuſando perduxit huc, vt per Feciales nudus, ac poſt tergum religatis manibus, dederetur hoſtibus: quem illi recipere ſe negauerunt, ſicut quondam Caudini fecerunt, dicentes, publicam violationem fidei non debere vnius lui ſanguine. Immanem deditio Mancini ciuitatis mouit diſſenſionem. quippe Ti. Gracchus, Ti. Gracchi, clariſſimi atque eminentiſſimi viri, filius, P. Africani ex filiâ nepos, quo Quæſtore & auctore id fœdus ictum erat, nunc grauiter ferens aliquid à ſe factum infirmari, nunc ſimilis vel iudicij vel pœnæ metuens diſcrimen, tribunus pl. creatus, vir alioqui vitâ innocentiſſimus, ingenio florentiſſimus, propoſito ſanctiſſimus, tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta & naturâ & induſtriâ, mortalis conditio recipit, P. Mucio Scæuolâ, L. Calpurnio conſulibus, abhinc annos CLXII. deſciuit à bonis; pollicituſque toti Italiæ ciuitatem, ſimul etiam promulgatis agrarijs legibus, [3] omnibus ſtatum concupiſcentibus, ſumma imis miſcuit; & in præruptum, atque an- D ceps periculum adduxit remp. Octauioque collegæ, pro bono publico ſtanti, imperium

Luxus Romæ creuit. *Bellum Viriathinum.* *Numantinum.* *Mancini fœdus.* *Et deditio.* *Ex eâ deditione Ti. Gracchus.* *Turbat.*

ANIMADVERSIONES.

1. TVM SCIPIO NASICA IN CAPITOLIO PORTICVS.] *Quando? an euersâ Carthagine? minimè, ſed remoto tamen eius metu. Cùm iaceret Carthago, inſurgere luxus apud Romanos cœpit: & ſtructa hæc, quæ dicis. Scipio quidem porticus has fecit Cenſor, vt ipſe paullò poſt aduatat: hoc fuit decem circiter ante verſam Carthaginem annis. Simile de Metello, & de Octauio.* Tum *igitur, benignè interpretabere: & quaſi dixiſſet, ſub id tempus.*

2. NVMQVAM $\overline{X}$. PLVRA QVAM PROPRIÆ] *Tranſpoſita videntur, ordinandaque* numquam plura quàm $\overline{X}$ propriæ.

3. OMNIBVS STATVM CONCVPISCENTIBVS] *Nobis hæc impura. Quid eſt* concupiſcere ſtatum? *aut quis ſic e priſco Latio? Quid hoc etiam ad Gracchi leges? Emendo:* omnium ſtatum concutientibus

[illegible] Appium,& [illegible] vir [illegible] in [illegible], filius, pronep[illegible] [illegible] [illegible], & r[illegible] [illegible] pr[illegible] qu[illegible]quid publice [illegible] eas v[illegible] primus [illegible] t[illegible] e lacun[illegible] ſuperiore parte Capi[illegible] ſalu[illegible]m v[illegible]ent remp. ſe[illegible] rent ir. T[illegible]m [illegible] p[illegible]rs melior, & maior, & [illegible] a pernicio[illegible] con[illegible] t[illegible] in a[illegible]â cum caterui[illegible], & c[illegible]nci[illegible] d[illegible] curreo[illegible]que cliuo Capitolino, fragmine [illegible] [illegible] potuerat, immaturâ morte fini[illegible]t. Hoc ini[illegible]um in vrbe [illegible] gladiorumque [illegible]punitatis fuit. inde i[illegible]s vi obrutu[illegible], po[illegible] d[illegible] ciuium, anteà conditioni[illegible] litæ, ferro dijudicata[illegible] ſi[illegible] ſed prout eorum merces fuit. quod haud [illegible] eſt. [illegible] e[illegible]pla, v[illegible] cœperunt, ſed quamlibet in tenuem recepta tram ite[illegible], la[illegible] ſi[illegible] vi[illegible] aci[illegible]: &, v[illegible] ſemel recto deërratum eſt, in præ[illegible]ps p[illegible]en[illegible] qu[illegible] ſi[illegible] putat turpe, quod ali[illegible] fuit ſ[illegible]uctuoſum. Interim, dum hæc i[illegible] A[illegible]ſtonicus, mortuo rege Attalo, à quo Aſia popul[illegible] Romano h[illegible]reditate [illegible] ſicut relicta poſteà eſt à Nicomede Bithynia, mentitus regiæ ſtirp[illegible] e[illegible]m occupat. is, victus à M. Perpernâ, ductúſque in tri[illegible]mpho, ſed M[illegible] Aqu[illegible] pœnas dedit, cum, initio belli, Craſſum Mucianum, virum iuris ſcien[illegible] te[illegible] ex Aſia proconſu[illegible]m interemiſſet. Et P. Scipio Africanus Æmilianus, [illegible] nem deleuerat, poſt tot acceptas circa Numantiam clades, creatus iteru[illegible] que in Hiſpaniam, fortunæ, virtutíque, expertæ in Africâ, reſpond[illegible] in [illegible] an[illegible] tra annum ac tres menſes, quàm eò venerat, circumdatam operibus N[illegible] ſa[illegible]ne æquauit ſolo. nec quiſquam vllius gentis hominum ante eum clariore [illegible] excidio nomen ſuum perpetuæ commendauit memoriæ. quippe, ex[illegible] C[illegible] Numantiâ, ab alterius nos metu, alterius vindicauit contumelijs. Hic, cum int[illegible] te tribuno Carbone, quid de Ti. Gracchi cæde ſentiret, reſpondit: ſi is occupandæ reip. animum habuiſſet, iure cæſum. Et, cùm omnis concio acclamaſſet: H[illegible] quit, armatorum toties clamore non territus, quî poſſum veſtro moueri, quorum nouerca eſt Italia? Reuerſus in vrbem, intra breue tempus, M[illegible]. Aquilio C. Se[illegible]pronio cos. abhinc annos CL. poſt duos conſ[illegible]la[illegible]s, duoſque triumphos, & bis [illegible] r[illegible]s reip. manè in lectulo repertus eſt mortuus, ita vt quædam, eliſarum [illegible] in ceruice reperirentur notæ. De tanti viri morte nulla habita eſt quæſtio: c[illegible] pu[illegible] velato capite elatum eſt, cuius operâ ſuper totum terrarum orbem Ro[illegible]a ext[illegible]rat caput: ſeu fatalem, vt plures, ſeu conflatam inſidijs, vt aliqui prodidêre mem[illegible]æ, mortem obijt. vitam certè digniſſimam egit, quæ nullius ad id tempori[illegible], [illegible]quam auito, fulgore vinceretur. [6] deceſſit anno fermè LVI. de quo ſi quis an[illegible]

Ann. Rom. Tiberius Gracchus. *(margin)*

In Gracchum dux. *Vna ſedes.* *Ariſtonicus.* *Cum eo bellum.* *Numantia capta.* *Scip. Africanus liberam.* *Moritur, aut necatur.*

nibus. *Et profectò verum eſt. Leges illæ Tiberij, inquit, omnium fortunas & ſtatum conuertebant. Quomodo? quia agros tamdiu poſſeſſos, alienatos, venditos, in dotem datos, iterùm vindicabant in publicum, & auferebant dominis pr[illegible]cis. Itaque omnes in metu, & fortunæ plurium incertæ. Appianus [illegible] Plutarchus pul[illegible]hrè hoc diduxerunt: ille primo Ciuilium, hic in Gracchis. Tu vide. Quod ad phraſin, imo quod ad mentem, pariter Velleius infra de Caij legibus* Nihil i[illegible] mo[illegible]um, nihil tranquillum, nihil denique in eodem ſtatu ſinebat.

4. C[illegible]O[illegible]I QVE DE[illegible]VCENDIS.] *Colonias ergo deduxit Tiberius? caue credas. Litterula ne te induxerit, quin magis tolle. Nam ſcripſit* [illegible] *coloniſque. Intelligit autem hos quibus* [illegible] *gnati, quiq; in eos deducendi futuri coloni eorum* [illegible] *cultores* Γεωργὺς, *inquam, non* [illegible].

5. POST DVOS CONSVLATVS [illegible] TRIVMPHOS.] *Cur omiſit Cenſuram & A*[illegible] *tum? qua vtraque in pri*[illegible] *lap*[illegible]

P. CORNELIVS PAVLI. F. [illegible] PIO
AFRICANV[illegible] COS. II. [illegible]N
AVGVR. TRIVMPHAVIT II.

6. DECESSI[illegible] AN[illegible]O [illegible] LVI [illegible] *porum, quas Velleius non ex*[illegible] *cum* LIV.

A recurrat ad priorem conſulatum eius, in quem creatus eſt anno XXXVI. ita dubitare de-
ſinet. Ante tempus exciſæ Numantiæ, præclara in Hiſpaniâ militia A. Bruti fuit, qui, pe- *Bellum in Hiſpaniâ.*
netratis omnibus Hiſpaniæ gentibus, ingenti vi hominum vrbiumque potitus numero,
aditis quæ vix audita erant, Gallæci cognomen meruit. Et ante eum paucis annis tam
ſeuerum illius Q. Macedonici in his gentibus imperium fuit, vt, cùm vrbem, Contre- *Q. Metelli rigor.*
biam nomine, in Hiſpaniâ oppugnaret, pulſas præcipiti loco quinque cohortes legiona-
rias eôdem protinus ſubire iuberet, facientibuſque omnibus in procinctu teſtamenta,
velut ad certam mortem eundum foret, non deterritus propoſito, perſeuerantia ducis,
quem moriturum miſerat, militum victorem recepit. tantum effecit mixtus timori pu-
dor ſpeſque deſperatione quæſita. Hic virtute ac ſeueritate facti; at Fabius Aemilianus,
Paulli exemplo, diſciplinæ in Hiſpaniâ fuit clariſſimus. Deinde decem interpoſitis an-
nis, qui Ti. Gracchum, idem Caium, fratrem eius, occupauit furor, tam virtutibus eius *C. Gracchi turba.*
omnibus, quàm huic errori ſimilem, ingenio etiam eloquentiaque longè præſtantio-
rem. qui cùm, ſummâ quieti animi, ciuitatis princeps eſſe poſſet, vel vindicandæ fraternæ
B mortis gratiâ, vel præmuniendæ regalis potentiæ, eiuſdem exempli tribunatum ingreſ-
ſus, longè maiora [7] & acriora repetens, dabat ciuitatem omnibus Italicis, extendebat
eam penè vſque Alpes, diuidebat agros; vetabat quemquam ciuem plus D. iugeribus
habere: quod aliquando lege Liciniâ cautum erat: noua conſtituebat portoria; nouis
colonijs replebat prouincias; iudicia à ſenatu transferebat ad equites; frumentum plebi
dare inſtituerat; nihil immotum, nihil tranquillum, nihil quietum denique in eodem
ſtatu relinquebat: quin alterum etiam continuauit tribunatum. hunc L. Opimius
conſul, qui prætor Fregellas exciderat, perſecutus armis, vnaque Fuluium Flaccum, con- *Comprimit Opimius.*
ſularem ac triumphalem virum, æquè praua cupientem, quem C. Gracchus in locum
Tiberij fratris III. virum nominauerat, eumque ſocium regalis aſſumpſerat potentiæ,
morte afficit. id vnum nefariè ab Opimio proditum, quòd capitis non dicam Gracchi,
ſed ciuis R. pretium ſe daturum, idque auro repenſurum propoſuit. Flaccus, in Auen-
tino armatos ad pugnam ciens, cum filio maiore iugulatus eſt. Gracchus profugiens, *Flacci cædes.*
C cùm iam comprehenderetur ab ijs, quos Opimius miſerat, ceruicem Euporo ſeruo præ- *Gracchi cædes.*
buit, qui non ſegniùs ſe ipſe interemit, quàm domino ſuccurrerat. Quo die ſingularis
Pomponij, equitis R. in Gracchum fides fuit, qui, more Coclitis, ſuſtentatis in ponte *Fides amici.*
hoſtibus, eius gladio ſe transfixit. Vt Tiberij Gracchi anteà corpus, ita Caij, mira crude-
litate victorum, in Tiberim deiectum eſt. Hunc Ti. Gracchi liberi, P. Scipionis Africani
nepotes, [8] viuâ adhuc matre Corneliâ, Africani filiâ, viri optimis ingenijs malè vſi, vitæ
mortiſque habuêre exitum: qui ſi ciuilem dignitatis concupiſſent modum, quidquid
tumultuando adipiſci geſtierunt, quietis obtuliſſet reſp. Huic atrocitati adiectum ſce-
lus vnicum. quippe iuuenis, ſpecie excellens, necdum duodeuiceſimum tranſgreſſus *Filius Flacci caſus.*
annum, immuniſque delictorum paternorum, Fuluij Flacci filius, quem pater legatum
de conditionibus miſerat, ab Opimio interemptus eſt. quem cùm haruſpex Tuſcus,
amicus, flentem in vincula duci vidiſſet, Quin tu hoc potiùs, inquit, facis? protinuſ-
que illiſo capite in pontem lapideum ianuæ carceris, effuſoque cerebro exſpirauit. Cru-
D deleſque mox quæſtiones, in amicos clienteſque Gracchorum, habitæ ſunt. ſed Opi-
mium, virum alioqui ſanctum & grauem, damnatum poſteà iudicio publico, memo- *Opimius ſubuerſus.*
riâ ipſius ſæuitiæ, nulla ciuilis perſecuta eſt miſericordia. Eadem Rutilium, Popil- *Et Rutilius cum Popilio.*
lium-

7. ET ACRIORA REPETENS.] *Acutius veriúſque:* & acrior repetens. *Ipſe, inquit, Caius maiora molitus eſt quàm frater, & eòdem illo acrior. Ita eſt. vis ingenij & oris apud Caium multo maior.*

8. VIVA ADHVC MATRE CORNELIA.] *Non omittatur ob raritatem, exemplum feminei roboris. Seneca De Conſol. ad Marciam:* Ex vnâ tibi familiâ duas Cornelias dabo. Primam Scipionis filiam, Gracchorum matrem: duodecim illa partus totidem funeribus recognouit. Et de ceteris facile eſt, quos nec editos nec amiſſos ciuitas ſenſit: Tiberium Gracchum & Caium, quos etiam qui bonos viros negauerit, magnos fatebitur, & occiſos vidit & inſepultos. Conſolantibus tamen miſerámque dicentibus, Numquam, inquit, non felicem me dicam, quæ Gracchos peperi.

liumq́ue, qui conſules aſperrimè in Tiberij Gracchi amicos ſæuierant, poſteà iudicio- A
rum publicorum meritò oppreſſit inuidia.[9] Rei tantæ parum ad notitiam pertinens in-
Opimianum vinum. terponetur. Hic eſt Opimius, à quo conſule celeberrimum Opimiani vini nomen; quod
iam nullum eſſe, ſpatio annorum colligi poteſt; cum ab eo ſint ad te, M. Vinici, conſu-
lem, anni CLI. Factum Opimij, quòd inimicitiarum quæſita erat vltio, minor ſecuta
Narbonenſis colonia. auctoritas:[10] & viſa vltio, priuato odio magis, quàm publicæ vindictæ, data. Subinde,
Porcio, Marcioq́ue cos. deducta colonia, *Narbo Martius*. Mandetur deinde memoriæ
Catonis damnatio. ſeueritas iudiciorum. quippe cos. Cato conſularis, M. Catonis nepos, Africani ſororis
filius, repetundarum ex Macedoniâ damnatus eſt; [11] cùm lis eius IV. æſtimaretur. adeò
Duo Metelli ſimul triumphant. illi viri magis voluntatem peccandi intuebantur, quàm modum: factaq́ue ad conſilium
dirigebant, & quid, non in quantum, admiſſum foret, æſtimabant. Circa eadem tem-
pora M. Metelli fratres vno die triumphauerunt. Non minùs clarum exemplum, & ad-
huc vnicum Fuluij Flacci, eius, qui Capuam ceperat, filiorum, ſed alterius in adoptio-
nem dati, in collegio conſulum fuit. adoptiuus in Acidiani Manlij familiam datus.
nam cenſura Metellorum, patruelium, non germanorum fratrum fuit: quod ſolis con- B
Cimbri moti. Minucij porticus. tigerat Scipionibus. Tum Cimbri & Teutoni tranſcendêre Rhenum, multis mox no-
ſtris ſuiſq́ue cladibus nobiles. Per eadem tempora clarus eius Minucij, qui porticus,
Oratores clari. quæ hodieq́ue celebres ſunt, molitus eſt, ex Scordiſcis triumphus fuit. Eodem tractu
temporum nituerunt oratores, Scipio Æmilianus, Læliuſq́ue, Ser. Galba, duo Gracchi,
C. Fannius, Carbo Papirius. Nec prætereundus Metellus Numidicus, & Scaurus, &
ante omnes L. Craſſus, & M. Antonius. Quorum ætati ingeniiſq́ue ſucceſsêre C. Cæſar
Comici. Strabo, P. Sulpicius.[12] namque Mucius iuris ſcientiâ, quàm propriæ eloquentiæ nomi-
Tragici. ne, celebrior fuit. Clara etiam per idem æui ſpatium fuêre ingenia, in Togatis Afranij,
in Tragœdiis Pacuuij, atque Attij, vſque in Græcorum ingeniorum comparationem
euecti, magnumq́ue inter hos ipſos facientis operi ſuo locum, adeò quidem, vt in illis
Lucilius poëta. limæ, in hoc pænè plus videatur fuiſſe ſanguinis. Celebre & Lucilij nomen fuit, qui ſub
Siſenna hiſtoricus. P. Africano, Numantino bello, eques militauerat. quo quidem tempore iuuenis adhuc C
Cælius, Rutilius, Quadrigarius, Antias. Iugurtha ac Marius, ſub eodem Africano militantes, in iiſdem caſtris didicêre, quæ
poſteà in contrariis facerent. Hiſtoriarum auctor iam tum Siſenna erat iuuenis, ſed opus
belli ciuilis Sullani poſt aliquot annos ab eo ſeniore editum eſt. Vetuſtior Siſennâ fuit
Pomponius comicus. Cœlius, æqualis Siſennæ Rutilius, Claudiuſq́ue Quadrigarius, & Valerius Antias. Sa-
nè, non ignoremus, eâdem ætate fuiſſe Pomponium, ſenſibus celebrem, verbis rudem,
& nouitate inuenti à ſe operis commendabilem.

Seueritas cenſoria. Perſequamur notam ſeueritatem cenſorum, Caſſij Longini Cæpioniſq́ue, qui abhinc
annos CLVII. Lepidum Aelium augurem, quòd ſex millibus ædes conduxiſſet, adeſſe
iuſſerunt. at nunc, ſi quis tanti habitet, vix vt ſenator agnoſcitur: adeò maturè à rectis
in vitia, à vitijs in praua, à prauis in præcipitia peruenitur. Eodem tractu temporum &
Fabius Allobrogicus. Domitij ex Aruernis, & Fabij ex Allobrogibus victoria fuit nobilis. Fabio, Paulli ne-
In Domitijs nota. poti, ex victoriâ cognomen Allobrogico inditum. Notetur Dominiæ familiæ peculiaris
quædam, &, vt clariſſima, ita artata numero felicitas. [13] vti ante hunc, nobiliſſimæ
ſimpli- D

9. REI TANTÆ PARVM.] *Melius fuerit*, Rei tantæ parua.

10. ET VISA VLTIO.] *Vox* vltio *inconcinnè repe- titur: me arbitro, delenda. faciendúmque:* & viſum priuato odio magis, quàm publicæ vindictæ da- tum. *Quid viſum? factum nempe Opimij.*

11. CVM LIS EIVS IIII. ÆSTIMARETVR.] *Non grandis omnino hæc multa iudiciaria, vti ſe- ries & ſcopus indicat Velleiani ſermonis. Tamen Franc. Hotomanno viſa iuſto minor, reſcribitque:* quadringentis millibus. *Non aſſentior. Quid? Ci- cero duobus locis an pari fiduciâ corrigetur, qui mi- noris ſumma auctor? Ille ſic* III. *in Verrem:* Quâ in ciuitate C. Carboni clariſſimo homini H-SS. XVIII. ∞. lis æſtumata ſit. *Iterùm* IV. *in eandem:* Quo damnato (*Catone*) tum cùm ſeuera iudicia fiebant, H. SS. XVIII. millibus lis æſtimata eſt. *Si- quid ergo hic mutandum (& certè opinor) Ciceronis numeri obtineant, & reponuntor.*

12. NAMQVE MVCIVS IVRIS SCIENTIA, QVAM PROPRIÆ.] *Lego:* Nam Q. Mucius: *&:* propriæ, *vt ſit ἐπίῤῥημα.*

13. VTI ANTE HVNC, NOBILISSIMÆ SIMPLI- CITATIS IVVENEM.] *Locus, quem haud temerè tranſeam, à verbis corruptum, ab hiſtoriâ inuola- tum. Quid illud* Vti? *corrigunt* VII. *& receptum* idem

A [illegible] ... ciencium inſi-
gnis [illegible] Q. Metellum nulli ſecundum ſaeculi ſui. [illegible] [14] C. Marius, [illegible] loco, hirtus atque horridus, [illegible] bello optimus, tantum pace peſſimus, immodicus gloriae [illegible], ſemperque inquietus. Hic per publicanos, aliosque in Africa negotiantes, criminatus Metelli lentitudinem, trahentis iam in tertium annum bellum, & naturalem nobilitatis ſuperbiam, morandique in imperijs cupiditatem, effecit, vt, cum commeatu petito Romam veniſſet, conſul crearetur, bellique, paenè patrati à Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, ſumma committeretur ſibi. Metelli tamen & triumphus fuit clariſſimus, [15] & meritum, virtutique cognomen Numidici inditum. Vt paullo ante Domitiae familiae, ita Caeciliae notanda claritudo eſt: quippe [16] intra XII. fermè annos huius temporis conſules fuêre Metelli, aut cenſores, aut triumpharunt
B amplius XII. vt appareat quemadmodum vrbium imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc ſeneſcere, nunc interire. At C. Marius L. Sullam iam tunc, vt [17] praecauentibus fatis, copulatum ſibi quaeſtorem habuit, & per eum miſſum ad regem Bocchum, Iugurthâ rege, abhinc annos fermè CXXXIIX. potitus eſt: deſignatuſque iterùm conſul, in vrbem reuerſus, ſecundi conſulatus initio Kal. Ian. eum in triumpho duxit. Effuſa, vt praediximus, immanis vis Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris ac Teutonis erat, cùm Caepionem, Manliumque conſulem, & antè Carbonem, Silanumque fudiſſent, fugaſſentque in Gallijs, & exuiſſent exercitu, Scaurúmque Aurelium cos. & alios celeberrimi nominis viros trucidaſſent, populus R. non alium repellendis tantis hoſtibus magis idoneum imperatorem, quàm Marium,

Bellum Iugurthinum.

C. Marius.

Conſul creatus.

In Caecilijs nota.

L. Sulla Quaeſtor.

Iugurtha captus.

Cimbri Romanos fundunt.

id iam in libros, quaſi certum. Ego miror. Nam ad veſtigia ſcripturae haud improbum hoc fateor: quid tamen ad Velleij mentem, aut hiſtoricam fidem? Ecce Velleius ait, peculiarem quandam & artatam numero felicitatem Domitiae familiae ſe notare. *Vbi ea hic? quódne ſeptem in eâ conſules? nam illuc referunt. Ridiculum. ego triginta gentes Romanas dabo, in quâ longè plures: dabo vnam Claudiam, in quâ viginti octo. Denique quomodo fides conſtabit, de ſeptem triumphis? nam hoc additur,* omnes paenè ad triumphi inſignia perueniſſe. *Atqui volue reuolue Annales, duos modò Triumphos in Domitiâ gente reperies, quod Suetonius notat diligens & fidus obſeruator talium rerum. Haec incommoda in iſtâ correctione ſunt. Nos ergo legimus:* IV. ante hunc, *id eſt, quattuor, iſtâ mente: In vnâ familiâ fuiſſe quattuor ſingulis parentibus genitos, ipſóſque ſingulos (nam hoc illud rarum quod intellegit, ex vnicis vnicos ſemper natos: & eos omnes ad conſulatum perueniſſe, ad*
D *triumphum paenè omnes. Velim igitur etiam ſcribi:* ſinguli parentibus geniti, *clarius ad hanc ſententiam exprimendam, non,* ſingulis. *Quod tamen ſi retines, eodem trahe. Ab hac noſtrâ correctione Velleij verba ſunt,* artata numero felicitas: *& de paucis oſtendit ſe loqui. Etiam Suetonij Domitianum ſtemma, quod initio Neronis legis. Ibi enumeres ab Domitio Allobrogico, quattuor parentibus ſuis vnicos, ad Domitium vſque patrem Neronis: qui eſt iſtéipſe Velleianus* nobiliſſimae ſimplicitatis iuuenis. *Haec ergo liquent: & omnes iſti conſules. Sed de Triumpho quid? vbi quattuor? Nego eſſe debere. Nam dixit Velleius (cuius verba iure penſito)* paenè omnes. *Ergo peruenerint vno minus. Sed hos ipſos tres quomodo expedio? Ex eodem Velleio: qui dixit non* Triumphos, *ſed* Triumphi inſignia. *Ergo ſunto duo triumphi, alter Domitij Allobrogici notus; alter Domitij Caluini de Hiſpanis, anno* DCCXXI. *Tertius autem Domitius, auus Neronis, donatus eſt ſub Auguſto* ornamentis triumphalibus, ex Germanico bello. *Suetonius auctor. Iámne tenebroſa notula lux facta? mihi videtur.*

C. MARIVS NATVS EQVESTRI LOCO.] *Alij originem viliorem Mario tribuunt. vt auctor de Viris illuſtribus: qui ait,* humili loco natum. *vt Plutarchus qui ſcribit γονέων παντάπασιν ἀδόξων, αὐτουργῶν δὲ καὶ πενήτων:* natum parentibus planè ignotis, & operarijs atque pauperibus. *Et Iuuenalis:*

——— Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro.

15. ET MERITVM, VIRTVTIQVE COGNOMEN.] *Mauelim:* & meritum virtutibus cognomen.

16. INTRA XII. FERME ANNOS, &c.] *Iterùm in obſeruatiunculâ iſtâ haeremus. Si verba, vti poſita ſcriptáque, accipis: falſa ſunt. Non enim profectò intra tot annos,* amplius XII. *Conſules aut Cenſores aut Triumphales fuêre. Quid ſi notulas detrahas, ſcribaſque,* amplius X.? *Id certè verum ſit: & reperio ab anno* DCXXIII. *ad annum* DCLVI. *(qui ſunt anni XII.) reperio tanquam in gente Caeciliâ Conſules quinque, Cenſores duos, Triumphales quattuor. Ergo* vndecim, *niſi quid in veſtigando me fugit. Corrige me, non corripe, ſi ita eſt.*

17. PRAECAVENTIBVS FATIS.] *Tentabam* patriae cauentibus fatis: *quaſi compendio ſcriptum verbum fuiſſet. nec nunc paenitet. Haec autem referenda ad neceſſitudinem, quae more priſco inter Conſulem & Quaeſtorem eſt, qualis inter patrem filiumque. Cicero non vno loco.*

Iterum Marius missus. rium, [illegible] ratus. [illegible] consul [illegible]. Tertius, [illegible] quo anno Cn. Domitius tribunus pl. legem [illegible], vt [illegible] ficiebant, populus [illegible]. Quarto [illegible], trans alpes circa Aquas Sextias [illegible] conflixit; amplius CL. hostium, [18] priore ac postero die, ab eo [illegible] cisa Teutonum. Quincto, citra alpes in campis, quibus nomen erat R[illegible], [illegible] sul, & proconsul Q. Lutatius Catulus [illegible] natissimo [illegible] [19] [illegible] capta amplius CM. hominum. Hac victoria videtur meruisse Marius, ne [illegible] pœniteret, ac bona malis repensasse. Sextum consul [illegible] veluti præ[illegible] datus. Non tamen huius consulatus fraudetur gloria, quo Seruilij Glauciæ [illegible] que Appuleij furorem, continuatis honoribus remp. lacerantium & [illegible] cæde comitia discutientium, consul armis compescuit, hominesque exitia[illegible] stilia cruenta morte multauit. Deinde, intermissis paucis annis, tribunatum [illegible] M. [illegible] Drusus, vir nobilissimus, eloquentissimus, sanctissimus, meliore in omnia ingenio moque, quàm fortunâ vsus: qui, cùm senatui priscum restituere [illegible], & [illegible] cia ab equitibus ad eum transferre ordinem, (quippe, eam potestatem na[illegible] Gracchanis legibus cùm in multos clarissimos atque innocentissimos viros sæ[illegible] tum P. Rutilium, virum non sæculi sui, sed omnis æui optimum, interrogatum [illegible] repetundarum, maximo cum gemitu ciuitatis, damnauerant) in ijs ipsis, quæ pro [illegible] moliebatur, senatum habuit aduersarium, non intelligentem, si qua de plebis [illegible] dis ab eo agerentur, veluti inescandæ illiciendæque multitudinis causâ fieri, vt, [illegible] bus perceptis, maiora permitteret. Denique ea fortuna Drusi fuit, vt malefacta co[illegible] rum, quàm [20] eius optime ab ipso cogitata, senatus probaret magis; & honorem, [illegible] ab eo deferebatur, sperneret; iniurias, quæ ab alijs intendebantur, æquo animo reci[illegible] ret; & huius summæ gloriæ inuideret, illorum modicam ferret. Tum [illegible] Drusi animus, quando benè cœpta malè cedebant, ad dandam ciuitatem Italiæ. quod [illegible] moliens reuertisset è foro, immensâ illâ & [21] incognitâ, quæ eum semper com[illegible], cinctus multitudine, in atrio domus suæ cultello percussus, qui affixus lateri eius r[illegible]ctus est, intra paucas horas discessit. Sed, cùm vltimum redderet spiritum, in[illegible]tuens circumstantium mærentiúmque frequentiam, effudit vocem, conuenientissimam conscientiæ suæ: Ecquando, inquit, propinqui amicíque, similem mei ciuem h[illegible]b[illegible]t? Hunc finem clarissimus iuuenis vitæ habuit: cuius morum minimè omittatur argumentum. Cùm ædificaret domum in palatio in eo loco, vbi est, quæ quondam C[illegible]ronis, mox Censorini fuit, nunc Statilij Sisennæ est; promitteretque ei architectus, ita eam ædificaturum, vt libera à conspectu, immunis [22] ab omnibus hominibus esset, [illegible] que quisquam in eam despicere posset: Tu verò, inquit, si quid in te artis est, ita compone domum meam, vt, quidquid agam, ab omnibus perspici possit. In [illegible] Gracchi inter perniciosissima numerauerim, quòd extra Italiam colonias posuit. [illegible] maiores (cùm viderent tanto potentiorem Tyro Carthaginem, Massiliam Phocæâ, Syracusas Corintho, Cyzicum ac Byzantium Mileto, genitali solo) diligenter vitauerant, vt ciues Romanos ad censendum ex prouincijs in Italiam reuocauerint. Prima autem

Lex de sacerdotiis. *Clades Cimbrorum.* *Glautia & Apuleij turba.* *A Mario compressa.* *Liuius Drusus.* *Pro senatu primò:* *Mox in eum versus.* *Occiditur.* *Pulchra eius vox.* *Coloniæ in externis.*

B C D

18. PRIORE AC POSTERO DIE.] *Benè* postero die: *& tunc iterùm pugnatum. Plutarchus aliique consensu tradiderunt. Orosio quid visum dissentire, sic scribenti?* Quarto die rursus productæ vtrimque in campum acies, vsque ad meridiem pænè pari pugnauère discrimine. *Non potest, vt hæc res fuit, de quarto die. Audacter emendo:* Orto die.

19. CÆSA AVT CAPTA AMPLIVS CM. HOMINVM.] *Et alij summas cæsorum captorúmve concipiunt, videatur geminanda centenaria hic nota:* CC. M. hominum.

20 EIVS OPTIME AB IPSO COGITATA.] *Voces,* ab ipso, *superfluere censeo.*

21. INCOGNITA MVLTITVDINE.] *Possit etiam* incondita.

22. AB OMNIBVS HOMINIBVS.] *Prima editio optimè,* ab omnibus arbitris *Arbitri sunt inspectores, censores, quiq; facta tua aut verba arbitrentur. Plautus:*

—— Potare, amare vult, nequi sciat
Néve arbiter sit.

Iterum:

Secede huc nunc iam si videtur procul,
Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant.

23. SSR-

A autem extra Italiam colonia *Carthago* condita eſt. Mors Druſi, iam pridem tumeſcens, bellum excitauit Italicum. quippe L. Cæſare P. Rutilio coſ. abhinc annos cxx. cùm id malum in vniuerſâ Italiâ ab Aſculanis ortum eſſet, (quippe [23] Seruilium prætorem Fonteiumque legatum occiderant) ac deinde a Marſis exceptum, in omnes penetraſſet regiones; arma aduerſus Romanos cepit. quorum vt fortuna atrox, ita cauſa fuit iuſtiſſima. petebant enim eam ciuitatem, cuius imperium armis tuebantur: per omnes annos, atque omnia bella, [24] duplici numero ſe [25] militum equitumque fungi, neque in eius ciuitatis ius recipi, quæ per eos in idipſum perueniſſet faſtigium, per quod homines, eiuſdem & gentis & ſanguinis, vt externos alienoſque faſtidire poſſet. Id bellum [26] amplius ccc. iuuentutis Italicæ abſtulit. Clariſſimi autem imperatores fuerunt Romani eo bello, Cn. Pompeius, Cn. Pompeij Magni pater, C. Marius, de quo prædiximus, L. Sulla, anno antè præturâ functus, Q. Metellus, Numidici filius, qui meritum cognomen Pij conſecutus erat. quippe expulſum ciuitate L. Saturnino tribuno pl. quod ſolus in leges eius iurare noluerat, pietate ſuâ, auctoritate ſenatus, conſenſu reip. reſtituit patrem. Nec triumphis honoribuſque, quàm aut cauſsâ exſilij, aut exſilio, aut reditu clarior fuit Numidicus.

Bellum Italicum.

Tres imperatores Romani.

B Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo Poppædius, Herius Aſinius, Inſteius Cato, C. Pontidius, Teleſinus Pontius, Marius Egnatius, Papius Mutilus. Neque ego verecundiâ, domeſtici ſanguinis gloriæ quidquam, dum verum refero, ſubtraham. quippe multum Minatij Magij, ataui mei, Aſculanenſis, tribuendum eſt memoriæ: qui, nepos Decij Magij, Campanorum principis celeberrimi, & fideliſſimi viri, tantam hoc bello Romanis fidem præſtitit, vt cum legione, quam ipſe in Hirpinis conſcripſerat, Herculaneum ſimul cum T. Didio caperet, Pompeios cum L. Sullâ oppugnaret, Coſamque occuparet. cuius de virtutibus cùm alij, tum maximè dilucideque Q. Hortenſius in Annalibus ſuis retulit. cuius pietati plenam populus R. gratiam retulit; [27] ipſum viritim ciuitate donando, duos filios eius creando prætores, cùm ſeni adhuc crearentur. Tam varia, atque atrox fortuna Italici belli fuit, vt per biennium continuum duo Romani conſules, Rutilius, ac deinde Cato Porcius, ab

Imperatores Italici.

Magius Atauus Velleij.

Clades belli Italici.

C hoſtibus occiderentur, exercitus P. R. multis in locis funderentur, vtque ad ſaga iretur, diuque in eo habitu maneretur. Caput imperij ſui Corfinium legerant, quod appellarent Italicum. Paullatim deinde recipiendo in ciuitatem, qui arma aut non ceperant, aut depoſuerant maturiùs, vires refectæ ſunt, Pompeio, Sullaque, & Mario fluentem procumbentemque Remp. reſtituentibus. Finito ex maximâ parte, niſi quæ Nolani belli manebant reliquiæ, Italico bello, (quo quidem Romani victis afflictiſque, ipſi exarmati, quàm integris vniuerſis ciuitatem dare maluerunt) conſulatum inierunt

Paullatim ad pacem.

23. SERVIVM PRÆTOREM.] *Etiam Oroſius* C. Seruium Prætorem *appellat: At Liuy Epitoma* Q. Seruilium Proconſulem, *vti & Appianus.*

D 24. DVPLICI SE NVMERO.] *Fruſtrà vexatur hic locus, qui valet. Tamen legendum aliquis cenſet* duplici munere: *ab imperitiâ aut certè incogitantiâ moris priſci. qui fuit, vt ſocij duplum militum ferè darent pro Romanis. Liuius ſæpè ingerit. vt libro* XXXVI. Decretum vt nouorum militum tria millia duceret, & trecentos equites: ita vt in ijs duæ partes ſocium Latini nominis, tertia ciuium Romanorum eſſet. *Libro* XXXV. Imperatum L. Quinctio, vti duas legiones ciuium nouas ſcriberet, & ſociûm ac Latini nominis viginti millia peditum, & equites octingentos. *En, manifeſtè numero duplici: quoniam legiones tunc nondum ſex millium facta. Exempla plura obſeruitabis: atque ego alibi diſtinctiùs, cum deo, dicam.*

25. MILITVM EQVITVMQVE.] *Ergo equites ſeiuncti à militibus? Ita, genere quodam loquendi. Nam Pedites, quia plurima & præcipua militiæ pars, ἐξοχῇ quadam veniunt ſæpè ſoli in Militum nomen. Cæſar* III. *de Bello ciuili:* Cùm ipſi numero militum equitumque præſtarent. *Hirtius in bello Africo:* Aduectis militum equitumque copijs. *Et alibi quoque in yſ libris.*

26. AMPLIVS CCC. M. IVVENTVTIS.] *Non dubito, pro cladibus & cædibus quas paſſim lego. In Eutropio tamen minor multa numerus: qui de bello Sociali & Ciuili ſimul, libro* V. *ſcribit:* Conſumpſerunt vltra CL. M. hominum, viros conſulares XXIV. Prætorios VII. Ædilitios LX. Senatores ferè CCC. *Sed ego profectò ibi ſcribam adauctis notis,* D. M. hominum. *nec minus fuit in vtroque illo bello.*

27. IPSVM VIRITIM CIVITATE DONANDO.] *Id valet: ſolum & ſeorſum ciuem faciendo, non vnà cum alijs & in turbâ. Quod certè ad honorem eius facit, & amorem ſimul indicat Romanorum. Volui aliquando ſcribere:* Ipſum Quintum ciuitate donando. *nunc deſiſto.*

 28. VNDE-

Corn. Sulla. ier[illegible]nt Q. Pompei[illegible] & L. Corneli[illegible] Sulla, vir, qui neque ad finem vi[illegible]riæ ſatis lauda- A
ri, ne[illegible]ue poſt v[illegible]oriam abundè vituperari poteſt. hic, natu[illegible] fa[illegible]a nobi[illegible] C[illegible]elio Rufino, [illegible] bello Pyr[illegible] inter celeberrimos fuerat duces [illegible]æ eius clarin[illegible]a eſſet, diu ita ſe geſſit, vt nullam petend[illegible] conſulatum cogitat[illegible] ha[illegible]e videretur. deinde poſt præturam illuſtratus bello Italico, & ante in Ga[illegible]tione ſub Mario qu[illegible] eminentiſsimos duces hoſtium fuderat, ex ſucc[illegible] animum [illegible]pſit, pet[illegible]que conſulatum, pænè omnium ciuium ſuffra[illegible]s factus eſt. [illegible] honorem [28] vndequinquageſimo ætatis ſuæ anno aſſecutus eſt. [illegible] ea tempora Mithrid[illegible]

Mithridates rex. Ponticus rex, vir, neque ſilendus, neque dicendus ſine curâ, bello acerrimus, virtute [illegible]mius, [29] aliquando fortunâ, ſemper animo maximus, conſ[illegible]s dux, miles manu, odi[illegible] in

Ciues Rom. necat. Romanos Hannibal, occupatâ Aſiâ, necatiſque in eâ omnibus ciuibus R. quos [illegible] eadem die, atque horâ, redditis ciuitatibus litteris, ingenti cum po[illegible]ne præ[illegible]rum int[illegible]imi iuſſerat, (quo tempore neque fortitudine aduerſus Mithridatem, ne[illegible] fide in Romanos quiſquam Rhodiis par fuit. Horum fidem Mitylenæorum perfi[illegible]a illuminauit, qui M'. Aquillium, alioſque Mithridati vinctos tradiderunt; quibu[illegible] B

In eum Sulla miſſus. tas, in vnius Theophanis gratiam, poſteà à Pompeio reſtituta eſt) cum [illegible]æ quoque videretur imminere, ſorte obuênit Sullæ Aſia prouincia. is, egreſſus vrbe, [illegible]

P. Sulpicius turbat. circa Nolam moraretur; (quippe ea vrbs pertinaciſſimè arma retinebat, ex[illegible]que Romano obſidebatur, velut pœniteret eius fidei, quam omnium ſanctiſſimam [illegible] præſtiterat Punico) P. Sulpicius, tribunus pl. diſertus, acer, opibus, gratiâ, amici[illegible] vigore ingenij atque animi celeberrimus, cùm antea, rectiſſimâ voluntate, apud populum maximam quæſiſſet dignitatem, quaſi pigeret eum virtutum ſuarum, & benè con[illegible]ta ei malè cederent, ſubitò prauus, & præceps, C. Mario, poſt LXX. annum omnia imperia & omnes prouincias concupiſcenti, addixit, legemque ad populum tulit, q[illegible] Su[illegible] imperium abrogaretur, C. Mario bellum decerneretur Mithridaticum; aliaſque leges perniciosas & exitiabiles, neque tolerandas liberæ ciuitati, tulit: quin etiam Q. Pompeij

Sulla eum comprimit. Marium aliósque eiicit. conſulis filium, eumdemque Sullę generum, per emiſſarios factionis ſuæ interfecit. Tum Sulla, contracto exercitu, ad vrbem redijt, eamque armis occupauit, XII. auctores nouarum peſſimarúmque rerum, inter quos Marium, cum filio, & P. Sulpicio, vrbe exturbauit, ac, lege latâ, exſules fecit. Sulpicium etiam aſſecuti equites, in Laurentinis palu[illegible]bus iugulauêre, capútque eius erectum & oſtentatum pro Roſtris, velut omen immi- C

Marius capitur. nentis proſcriptionis fuit. Marius poſt ſextum conſulatum, annoque LXX. nudus, a limo obrutus, oculis tantummodo ac naribus eminentibus, extractus arundineto, circa paludem Maricæ, in quam ſe, fugiens conſectantes Sullæ equites, abdiderat, iniecto in collum loro, in carcerem Minturnenſium, [30] iuſſu II. viri, perductus eſt. ad quem interficiendum miſſus cum gladio ſeruus publicus, natione Germanus, qui fortè ab i[illegible]ratore eo bello Cimbrico captus erat, vt agnouit Marium, magno eiulatu expromens

Dimiſſus. indignationem caſus tanti viri, abiecto gladio, profugit è carcere. Tum ciues, ab hoſte, miſereri paullò antè principis viri, docti, inſtructum eum viatico, collataque veſte, in

In Africâ latet. nauem impoſuerunt. at ille, aſſecutus circa Ænariam filium, curſum in Africam direxi[illegible] inopemque vitam in tugurio ruinarum Carthaginenſium tolerauit; cùm [31] Ma[illegible] adſpiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri poſſent eſſe ſolatio. Hoc primùm anno, ſanguine conſulis Romani, militis imbutæ manus ſunt: quippe Pompeius,

28. VNDEQVINQVAGESIMO ANNO.] *Plutarchus*, quinquageſimo. Ὕπατος μὲν, inquit, ἀπεδείχθη πεντήκοντα ἔτη γεγονώς.

29. ALIQVANDO FORTVNA, SEMPER ANIMO MAXIMVS. *Malim*, aliquamdiu. *Sed de magnitudine animi huius regis, emendetur Salluſtianum fragmentum apud Fabium, ſi memini:* Mithridates corpore ingenti, perinde & armatus. *Factio:* peri[illegible]e & animatus.

30. IVSSV II. VIRI.] *An potiùs*, II. virûm? *Duo enim certè in colonijs.*

31. MARIVS ASPICIENS CARTHAGINEM &c.] *Egregiè exprimit & ſubijcit lubricum iſtud & incertum rerum humanarum. Placuit Lucano, & mutuatus eſt:*

——— Solatia fati
Carthago Mariúſque tulit, pariterque iacentes
Ignouêre deis.

32. SVB

A peius, collega Sullæ, ab exercitu Cn. Pompeii proconſulis, ſeditione ſed quam dux conci-
uerat, interfectus eſt. Non erat Mario Sulpicioque Cinna temperatior. itaque, cùm ita ci- *Q. Pompeius interfectus.*
uitas Italiæ data eſſet, vt in octo tribus contribuerentur noui ciues, ne potentia eorum, *Cor. Cinna turbamenta.*
& multitudo, veterum ciuium dignitatem frangeret, pluſque poſſent recepti in benefi-
cium, quàm auctores beneficij, Cinna in omnibus tribubus eos ſe diſtributurum pol-
licitus eſt. quo nomine, ingentem totius Italiæ frequentiam in vrbem acciuerat. A quâ
pulſus, collegæ optimatiumque viribus, cùm in Campaniam tenderet, ex auctoritate
ſenatus, conſulatus ei abrogatus eſt, ſuffectuſque in eius locum L. Cornelius Merula, *Conſulatus ei adimitur.*
flamen Dialis. Hæc iniuria homine, quàm exemplo, dignior fuit. Tum Cinna, corruptis
primò centurionibus ac tribunis, mox etiam, ſpe largitionis, militibus, ab eo exercitu, *Exercitum corrumpit.*
qui circa Nolam erat, receptus eſt. is cùm vniuerſus in verba eius iuraſſet, retinens in-
ſignia conſulatus, patriæ bellum intulit, fretus ingenti numero nouorum ciuium, è quo-
rum delectu CCC. amplius cohortes conſcripſerat, ac triginta legionum inſtar imple-
uerat. Opus erat partibus, auctoritate gratiâ, cuius augendæ, C. Marium, cum filio, de *Marium reuocat.*
exſilio reuocauit, quique cum iis pulſi erant. Dum bellum autem infert patriæ Cinna,
B Cn. Pompeius, Magni pater, (cuius præclarâ operâ bello Marſico præcipuè circa Pi- *Cn. Pompeius pater.*
cenum agrum, vt præſcripſimus, vſa erat reſp. quique Aſculum ceperat, circa quam vr-
bem, cùm in multis aliis regionibus exercitus diſperſi forent, v. & LXX. ciuium Roma-
norum, amplius LX. Italicorum vnâ die conflixerant) fruſtratus ſpe continuandi con-
ſulatus, ita ſe dubium mediumque partibus præſtitit, vt omnia ex proprio vſu ageret,
temporibúſque inſidiari videretur, & huc atque illuc, vnde ſpes maior affulſiſſet poten-
tiæ, ſe, exercitumque deflecteret; ſed, ad vltimum, magno atrocíque prœlio, cum Cinnâ *Ambiguè cum Cinnâ pugnat.*
conflixit. Cuius commiſſi patratíque [32] ſub ipſis mœnibus, ſociiſque vrbis Romanæ
pugnantibus ſpectantibuſque, quam fuerit euentus exitiabilis, vix verbis exprimi po-
teſt. Poſt hoc, cùm vtrumque exercitum, velut parum bello exhauſtum, laceraret pe-
ſtilentia, Cn. Pompeius deceſſit: cuius interitus voluptas, amiſſorum aut gladio, aut
morbo ciuium pænè damno repenſata eſt: populúſque Romanus, quam viuo iracun-
C diam debuerat, in corpus mortui contulit. Seu duæ, ſeu tres Pompeiorum fuêre fami-
liæ, primus eius nominis, ante annos ferè CLXVIII. Q. Pompeius cum Cn. Seruilio
conſul fuit. Cinna, & Marius, haud incruentis vtrimque certaminibus editis, vrbem
occupauerunt · ſed prior ingreſſus Cinna, de recipiendo Mario, legem tulit. mox *Cinna vrbem intrat.*
C. Marius, peſtifero ciuibus ſuis reditu, intrauit mœnia. nihil illâ victoriâ fuiſſet cru- *Mox Marius.*
delius, niſi mox Sullana eſſet ſecura. neque licentiâ immediocri ſæuitum, ſed excelſiſſimi
quique eminentiſſimæ ciuitatis viri variis ſuppliciorum generibus affecti. in iis con-
ſul Octauius vir leniſſimi animi, iuſſu Cinnæ, interfectus eſt. Merula autem, qui ſe *Octauius caſus*
ſub aduentum Cinnæ conſulis abdicauerat, inciſis venis, ſuperfuſoque altaribus ſan- *Et Merula.*
guine, quos ſæpè pro ſalute reip. flamen Dialis precatus erat deos, eos in exſecrationem
Cinnæ, partiúmque eius tum precatus, optimè de rep. meritum ſpiritum reddidit.
M. Antonius, princeps ciuitatis, atque eloquentiæ, gladiis militum, quos ipſos facun- *Et Antonius*
diâ ſuâ moratus erat, iuſſu Marii Cinnæque, confoſſus eſt. Q. Catulus, & aliarum vir- *Et Catulus.*
D tutum, & belli Cimbrici gloriâ, quæ illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus;
cùm ad mortem conquireretur, concluſit ſe loco, nuper [33] calce arenaque perpolito,
illatoque igni, qui vim odoris excitaret, ſimul exitiali hauſto ſpiritu, ſimul incluſo ſuo,
mortem

32. SVB IPSIS MOENIBVS, SOCIISQVE VRBIS ROMANÆ PVGNANTIBVS SPECTANTIBVSQVE.] *Diſpliceat, nec germana ſunt.* Socii Romanæ vrbis, *duriter dicuntur: iidem* pugnaſſe & ſpectaſſe, *falsò. Nam ciues quoque parte vnâ pugnarunt, nec ſocii ſanè ſpectatores illi ſed actores. Demque copulam voce* ſociiſque, *non pro ſermonis textu. Nos credimus fuiſſe:* ſub ipſis mœnibus oculiſque (*ſiue* oculiſque) vrbis Romanæ, pugnantibus ſpectantibuſque quàm fuerit exitiabilis. *Hac pugna, inquit, commiſſa, non vt alia procul à patria, ſed apud Ianiculum, ſub ore atque oculis Romanæ vrbis, quinam triſtis funeſtáque fuerit & pugnantibus & ſpectantibus, ægrè dici poteſt. Sic mihi videtur: & rogo nequis ἀπωλείας τ̃ χειτικῶν χειρὸς ἴσω.*

33. CALCE ARENAQVE PERPOLITO.] *Verius fuerit,* perlito.

mortem magis voto, quàm arbitrio inimicorum, obijt. Omnia erant præ[illegible] in [illegible] A
nec tamen adhuc vſquam inueniebatur, qui bona ciuis Romani aut don[illegible]
Bona ablata. aut petere ſuſtineret. Poſteà id quoque acceſſit, vt ſæuitiæ cauſam auaritia præberet, &
modus culpæ ex pecuniæ modo conſtitueretur, & qui fuiſſet locuples, fieret n[illegible] i
quiſque periculi merces foret; nec quidquam videretur turpe, quod eſſet quæſtuo[ſum].
Secundum deinde conſulatum Cinna, & ſeptimum Marius, in priorum d[illegible],
C. Marij mors. inijt; cuius initio, morbo oppreſſus, deceſſit, vir in bello hoſtibus, in otio ciuibus [illegible]
ſtiſſimus, quietiſque impatientiſſimus. In huius locum ſuffectus Valerius Flaccus, [tur]piſſimę legis auctor, quâ creditoribus quadrantem ſolui iuſſerat: cuius facti [m]erita cum
Sulla res in Græcia. pœna intra biennium conſecuta eſt. Dominante in Italiâ Cinnâ, maior pars nobilitatis
ad Sullam in Achaiam, ac deinde pòſt in Aſiam perfugit. Sulla interim, cum Mith[ri]datis præfectis, circa Athenas, Bœotiamque & Macedoniam, ita dimicauit, vt & Athenas reciperet, & plurimo circa multiplices Piræei portus munitiones labore expleto, amplius CC. hoſtium interficeret, nec minus multa caperet. Si quis hoc rebellandi tempus,
Athenæ oppugnat. quo Athenæ oppugnatæ à Sullâ ſunt, imputat Athenienſibus, nimirum veri vetuſtat[iſ]- B
que ignarus eſt. adeò enim certa Athenienſium in Romanos fides fuit, vt ſemper & in omni re, quidquid ſincerâ fide gereretur, id Românі Atticâ fieri prædicarent. Ceterùm tum oppreſſi Mithridatis armis homines miſerrimæ conditionis, cùm ab inimicis tenerentur, oppugnabantur ab amicis, & animos extra mœnia, corpora, neceſſitati ſeruientes, intra muros habebant. Tranſgreſſus deinde in Aſiam Sulla, parentem ante omnia,
Pax cum Mithridate. ſupplicemque Mithridatem inuênit, quem multatum pecuniâ ac parte nauium, Aſiâ, omnibúſque alijs prouincijs, quas armis occupauerat, decedere coëgit: captiuos recepit: in perfugas, noxioſque animaduertit: patriis, id eſt Ponticis finibus contentum eſſe
C. Fimbria. iuſſit. C. Flauius Fimbria, qui præfectus equitum ante aduentum Sullæ, Valerium Flaccum, conſularem virum, interfecerat, exercituque occupato imperator appellatus, fortè Mithridatem pepulerat prœlio, ſub aduentu Sullæ ſe ipſe interemit, adoleſcens, quæ
P. Lænatis ſæuitia. peſſimè auſus erat, fortiter exſecutus. Eodem anno P. Lænas tribunus pl. [14] Sex. Lucilium, qui priore anno tribunus pl. fuerat, ſaxo Tarpeio deiecit; &, cùm collegæ eius, C
quibus diem dixerat, metu ad Sullam profugiſſent, aquâ ignique ijs interdixit. Tum
Parthi ad Sullam. Sulla, compoſitis tranſmarinis rebus, cùm ad eum, primum omnium Romanorum, legati Parthorum veniſſent, & in ijs quidam magi ex notis corporis reſpondiſſent,
It in Italiam. [15] cæleſtem eius vitam & memoriam futuram, reuectus in Italiam, haud plura, quàm XXX. armatorum millia aduerſum CC. amplius hoſtium expoſuit Brundiſij. Vix quidquam in Sullæ operibus clarius duxerim, quàm quòd, cùm per triennium Cinnanæ Marianæque partes Italiam obſiderent, neque illaturum ſe bellum ijs diſſimulauit, nec, quod erat in manibus, omiſit; exiſtimauitque, antè frangendum hoſtem, quàm vlciſcendum ciuem; repulſoque externo metu, vbi, quod alienum eſſet, viciſſet,
Cinnæ cædes. ſuperaret quod erat domeſticum. Ante aduentum L. Sullæ Cinna, ſeditione ortâ, ab exercitu interemptus eſt, vir dignior, qui arbitrio victorum moreretur, quàm iracundiâ militum. de quo verè dici poteſt, auſum eum, quæ nemo auderet bonus; perfeciſſe, quæ à nullo, niſi fortiſſimo, perfici poſſent; & fuiſſe eum in conſultando temerarium, in exſequendo virum. Carbo, nullo ſuffecto collegâ, ſolus toto anno conſul D
Sulla modeſtia. [fuit]. Putares, Sullam veniſſe in Italiam, non belli vindicem, ſed pacis auctorem: tantâ cum quiete exercitum per Calabriam Apuliamque cum ſingulari curâ frugum, agrorum, hominum, vrbium perduxit in Campaniam; tentauítque iuſtis legibus, & æquis conditionibus bellum componere: ſed ijs, quibus & peſſima & immodica cupiditas erat, non poterat pax placere. Creſcebat interim in dies Sullæ exercitus, con-

34. SEX. LVCILIVM SAXO TARPEIO DEIECIT.] *Plutarchus in Mario, ipſum Marium auctorem huius facti edit: ſed in eo legas,* Σέξτον Λουκῖνον: Sextum Lucinum. *Noſtrum, an illum reſcribus?*

35. CÆLESTEM EIVS VITAM ET MEMORIAM FVTVRAM.] *Suſpecta mihi vocula. Nam cur Sulla* vita cæleſtis? *imò ſceleſta verè, & facinorum plena. Si ad famam & nomen reſpicis prædictio: cur non* immortalem, *aut, quod ego velim cenſeámque rem ſubſtitui,* celebrem *dicas? Celebrem inquam lego: & in Plutarcho magorum hoc præſagium breuiter ſic concipitur,* μέγιστον γενέσθαι.

36. IVSTIS-

A ß[illegible]us ad [illegible] o[illegible] o [illegible], & [illegible] o. Fe[illegible] n cu[illegible] Sc[illegible] em Norba[illegible] q cco[illegible] it: [illegible] Nor[illegible], ac victi, Sci[illegible]o, ab exercitu ſuo d[illegible]tus ac [illegible]od[illegible] a [illegible] di[illegible] ſt. ad[illegible] S[illegible]a diſ- *Clementia.* ſi[illegible]lis fuit bell[illegible]r, ac vi[illegible]or; vt, d[illegible] v[illegible]t, [36] i[illegible]ſti[illegible] m[illegible] lenior, poſt victoriam audito fuerit crudelior. [37] nam & conſ[illegible], vt prædix[illegible] [illegible]rmat[illegible]m Q. Ser[illegible] [illegible]o-pin[illegible] mox be[illegible]lo tace[illegible], & [illegible]os alios, [illegible] co[illegible], di[illegible]iſit incolumes: credo, vt in eodem homine duplicis ac diuerſ[illegible] animi conſ[illegible]ceretur exem[illegible]. Poſt victori[illegible], quâ deſcend[illegible] monte[illegible] T[illegible] C. N[illegible]b[illegible] con[illegible]erat Sulla, [38] gratus Dianæ, cuius numini regio illa ſacrata eſt, ſolu[illegible] [39] aquas ſalubritate in meden[illegible]iſ- *Dianæ donum.* que corpo[illegible]bus nobiles vt pori[illegible] agros omnes ad[illegible]xit d[illegible]æ, hu[illegible] gratæ [illegible]ionis memoria, & inſcriptio, templi affixa poſti, hodieque [illegible]eſtatur ærea tabula. Interea deinde *C. Marius filius.* conſules Carbo III. & C. Marius ſepties con[illegible] filius, annos [illegible]atus XXVI. vir animi magis, quàm æui paterni, multa fortiterque moli[illegible]s, neque vſquam inferior nomine conſulis, apud Sacriportum pulſus à Sullâ acie, Præneſte, quod antè natur[illegible]
B præſidijs firmauerat, ſe, exercitúmque contulit. [40] Ne quid vmquam malis publicis deeſſet, in quâ ciuitate ſemper virtutibus certatum erat certabatur ſceleribus; optim[illegible]ſque ſibi videbatur, qui fuerat peſſim[illegible]s. Quippe, dum ad S[illegible]criportum dimicatur, Damaſippus prætor Domitium Scæuolam etiam pontificem maximum, & diuini humaníque iuris auctorem celeberri[illegible]um, & C. Carbon[illegible]m præt[illegible], conſulis fratrem, & *Damaſippi facinora.* Antiſtium ædilicium, velut fauentes Sullæ partibus, in curiâ Hoſti[illegible]iâ trucidauit. Non perdat nobiliſſimi facti gloriam Calpurnia, Beſtiæ filia, vxor Antiſtij, [illegible]æ, iug[illegible]to, vt prædiximus, viro, gladio ſeipſam transfixit. quantum huius gloriæ famæque acceſſit? [41] nunc virtute eminet, patriâ latet. At Pontius Teleſinus, dux Samniti[illegible]m, [42] vir *Magnanima Calpurnia.* domi bellíque fortiſſimus, penituſque Romano nomini infeſtiſſimus, [43] contractis *Pontius Teleſinus.* circiter XL. fortiſſimæ pertinaciſſimæque in retinendis armis iuuentutis, Carbone ac Mario cos. [44] abhinc annos XL. Kal. Nou. ita ad portam Collinam cum Sullâ dimicauit, vt ad ſummum diſcrimen & eum & remp. perduceret: quæ non maius peri- *Cum Rom. pugnat.*
C cu-

36. IVSTISSIMO LENIOR.] Iuſto lenior, *magis ferrem. Quid ſi etiam* mitiſſimo lenior?

37. NAM ET CONSVL, VT PRÆDIXIMVS, EXARMAT[illegible]M Q. SERTORIVM.] *Vbi hoc, ſodes, prædix[illegible]s Vellei? ne potuiſti quidem nam profectò nihil horum rerum Sulla geſſit Conſul, ſed Proconſul. Clarum id eſt. Correctiunculâ igitur nos expedimus:* Nam & Conſulem, vt prædiximus, exarmatumque Sertorium. *Ita ſanè eſt. Sulla clementiam lenitatémque exhibuit & in Conſule: qua illo? Scipione, quem antè dictum, cùm exercitum ipſúmque in poteſtatem redegiſſet, dimiſſum ſine noxâ: & in Sertorio, qui Sueſſam fruſtrà occupârat, atque in Hiſpaniam aufugit. Appianum vide.*

D 38. GRATVS DIANÆ.] Grates *legendum, vt & alij dixerunt. Sed de templo hoc Dianæ apud Pauſaniam legi non omittendum. Ille libro v. vbi diſputat de elephantum dentibus ſine cornibus: ait, ſe vidiſſe* ἐν γῆ τῇ Καμπανῶν κρανίον ἐλέφαντος ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ. *& addit:* σταδίους δὲ ὡς τριάκοντα ἀπέχει μάλιστα Καπύης τὸ ἱερόν: in terrâ Campanorum, caluam elephantis, in templo Dianæ. quod abeſt maximè à Capuâ triginta ſtadijs. *Certè hoc ipſum eſt in quod Sulla tam munificus.*

39 AQVAS SALVBRITATE IN MEDENDISQVE CORPORIBVS NOBILES.] *Totam hanc periodum ſic, me arbitro, reſcribas.* Aquas ſalubritate medendiſque corporibus nobiles, agroſque omnes addixit deæ. Huius gratæ religionis memoriam inſcriptio templi affixa poſti, hodieque tabula teſtatur ærea intra ædem. Inde Conſules Carbo. *Prainit nobis primo editio, tum alibi ingenium, quo fas in his talibus modicè modeſtéque vti.*

40. NEQVID VMQVAM.] *Malim*, vſquam.

41. NVNC VIRTVTE EMINET, PATRIA LATET.] *Corruptum hoc eſſe dicam, & dicam tantùm. Non enim medear. Certè patria eius non latet, & Romanam fuiſſe nomen genúſque euincunt*, Calpurnia Beſtiæ filia.

42. VIR DOMI BELLIQVE FORTISSIMVS.] *Primâ editione*, animi bellíque. *Nec reijcio, cùm ſimile ſit illi Corneliano*, ingens animi.

43. CONTRACTIS CIRCITER XL. MILLIBVS.] *Parè duplicant numerum Appianus, Oroſius, Eutropius, ſcribúntque* millia LXXX. *At non hic ſaltem* LX.?

44. ABHINC ANNOS XL. KAL. NOVEMBRIBVS.] *Aldus repoſuit*, annos CXI. *Rectè ſed de Kalendis Nouembribus etiámne rectum? ambigo. Nam paullò infrà ſcribit:* Felicitatem eius dici, quo Samnitium Teleſiniq́ue pulſus eſt exercitus, Sulla perpetuâ ludorum Circenſium honorauit memoriâ, quibus ſine nomine Sullanæ victoriæ celebrantur. *Atqui profectò perpetui ij ludi in Kalendario Romano ſunt notati, non Kalendis Nouembribus (tunc enim nulli) ſed* VII. Kal. Nou. *atque ibi ſculptum:* LVD. [illegible]. *ſicut & ſequenti quatriduo,* LVD. *Ni fallor, iſti ipſi ſunt, & ad hunc numerum Velleiana lectio reformanda.*

45. MAGNI-

ticul[illegible] dijs, Hannibalis intra tertium miliarium caſtra conſpicata, [illegible] circumuolans ordines exercitus ſui Teleſinus, dictitanſque adeſſe Ro[illegible] diem, vociferabatur eruendam delendamque vrbem; adjiciens, nunquam d[illegible] raptores Italicæ libertatis lupos, niſi ſilua, in quam refugere ſolerent, eſſet exciſa. [illegible] mam demùm horam noctis & Romana acies reſpirauit, & hoſtium ceſſit. Tel[illegible]

Occiditur. poſterâ die ſemianimis repertus eſt, victoris magis, quàm morientis, vultum præ[illegible] cuius abſciſſum caput ferri geſtarique circa Præneſte Sulla iuſſit. Tum demum, d[illegible]pe-

Marij filij cædes. ratis rebus ſuis, C. Marius adoleſcens per cuniculos, qui, miro opere fabricati in diuerſas agrorum partes ferunt, conatus erumpere, cum foramine è terrâ emerſiſſet, à dispoſitis in idipſum interemptus eſt. Sunt, qui ſuâ manu; ſunt, qui concurrentem mutuis ictibus cum minore fratre Teleſino, vnà obſeſſo, & erumpente, occubuiſſe prodiderint. vtcum-

Sulla Felix dictus. que cecidit, hodieque tantâ patris imagine non obſcuratur eius memoriâ. de quo iuuene quid exiſtimauerit Sulla, in promptu eſt. occiſo enim demum eo, Felicis nomen a[illegible]m-pſit: quod quidem vſurpaſſet iuſtiſſimè, ſi eundem & vincendi & viuendi finem ha-

Ofella Lucretius. buiſſet. Oppugnationi autem Præneſtis ac Marij præfuerat Ofella Lucretius; qui cùm B antè Marianarum fuiſſet partium, prætor ad Sullam transfugerat. Felicitatem diei, quo Samnitium Teleſinique pulſus eſt exercitus, Sulla perpetuâ ludorum Circenſium honorauit memoriâ, quibus ſine nomine Sullanæ victoriæ celebrantur. Paullò antè, quàm Sulla ad Sacriportum dimicaret, [45] magnificis prœlijs partium eius viri hoſtium exercitum fuderant, duo Seruilij apud Cluſium, Metellus Pius apud Fauentiam, M. Lucullus circa Fidentiam. Videbantur finita belli ciuilis mala, cùm [46] Sullæ crudelitate au-

Sulla Dictator. cta ſunt. quippe, [47] dictator creatus, (cuius honoris vſurpatio per annos CXX. intermiſſa. nam proximus poſt annum, quàm Hannibal Italiâ exceſſerat: vt appareat populum Romanum vſum dictatoris non tam deſideraſſe, quàm timuiſſe poteſtatem imperij, quo priores ad vindicandam maximis periculis temp. vſi fuerant) immodicæ crude-

Proſcriptiones. litatis licentiâ vſus eſt. Primus ille, & vtinam vltimus, exemplum proſcriptionis inuenit, vt, in quâ ciuitate petulantis conuicij [48] iudicium hiſtrioni exoleto redditur, in eâ C iugulati ciuis reip. conſtitueretur auctoramentum; plurimumque haberet, qui plurimos interemiſſet; neque occiſi hoſtis, quàm ciuis, vberius foret præmium; fieretque quiſque merces mortis ſuæ. Nec tamen in eos, qui contrà arma tulerant, ſed in multos inſontes ſæuitum. adiectum etiam, vt bona proſcriptorum venirent; excluſique paternis opibus liberi, etiam petendorum honorum iure prohiberentur, ſimulque, quod indigniſſimum eſt, ſenatorum filij & onera ordinis ſuſtinerent, & iura perderent. Sub aduen-

Cn. Pompeius. tum in Italiam L. Sullæ, Cn. Pompeius, eius Pompeij filius, quem magnificentiſſimas res in conſulatu geſſiſſe bello Marſico prædiximus, XXIII. annos natus, abhinc annos CXIII. priuatis vt opibus, ita conſilijs magna auſus, magnificeque conata executus, ad vindicandam reſtituendamque dignitatem patriæ, firmum ex agro Piceno, qui totus paternis eius clientelis refertus erat, contraxit exercitum. cuius viri magnitudo multorum voluminum inſtar exigit: ſed operis modus paucis eum narrari iubet.

Fuit

D

45. MAGNIFICIS PROELIIS.] *Non muto. etiam paullò pòſt*, magnificentiſſimas res gerere *mouentes.*

46. SVLLÆ CRVDELITATE AVCTA SVNT.] *Suſpicor ſcripſiſſe Velleium*, nata ſunt. *Haud paullò argutior ſic ſententia, & ἀντιθέτως exornata.*

In Epiſtolis. 47. DICTATOR CREATVS (CVIVS HONORIS VSVRPATIO, &c.] *Parum hæc inter ſe apta. Diſtingui ſcribique maluiſſem:* Dictator creatus (cuius honoris vſurpatio per annos CXX. intermiſſa, nam proximus poſt annum quàm Hannibal Italiâ exceſſerat: vt appareat populum Romanum non tam deſideraſſe, quàm timuiſſe.) poteſtate imperij, quo priores ad vindicandam maximis periculis remp. vſi fuerant, immodicæ crudelitatis licentiâ abuſus eſt. *Ex hac diſtinctione, & tranſpoſita notâ parentheſeos, longè alia clariórque ſententia, quàm quæ vulgatur. maximè ſi mecum* poteſtate, *pro* poteſtatem *ſcribis: iſémque* abuſus, *non* vſus.

48. IVDICIVM HISTRIONI EXOLETO REDDITVR.] * *Alibi tentauimus hunc locum, etiamque alij. Non placeat:* iudicium in hiſtrionem ex albo. *Nam id verum eſt. & legibus* XII. *animaduerſi actores aut hiſtriones, qui carmen actitaſſent quod infamiam flagitiumve faceret alteri. In bonâ omni Rep. ita ſolitum: hodierna licentia quàm effrænis ſolutáque eſt!*

49 Ex

A Fuit hic genitus matre Luciliâ, ſtirpis ſenatoriæ, formâ excellens, non eâ, quâ flos commendatur ætatis, ſed [49] ex dignitate conſtantiaque in illam conueniens amplitudinem, fortunam quoque eius, ad vltimum vitæ comitata eſt diem: innocentiâ eximius, ſanctitate præcipuus, eloquentiâ medius; potentiæ, quæ honoris cauſsâ ad eum deferretur, non vt ab eo occuparetur, cupidiſsimus; dux bello peritiſsimus; ciuis in togâ (niſi vbi vereretur, ne quem haberet parem) modeſtiſsimus; amicitiarum tenax, in offenſis exorabilis, [50] in reconciliandâ gratiâ fideliſsimus, in accipiendâ ſatisfactione facillimus, potentiâ ſuâ numquam, aut rarò ad impotentiam vſus, [51] pænè omnium votorum expers, niſi numeraretur inter maxima, in ciuitate liberâ dominaque gentium, indignari, cùm omnes ciues iure haberet pares, quemquam æqualem dignitate conſpicere. Hic, à togâ virili aſſuetus commilitio prudentiſsimi ducis parentis ſui, bonum & capax recta diſcendi ingenium ſingulari rerum militarium prudentiâ excoluit, vt à Sertorio Metellus laudaretur magis, Pompeius timeretur validiùs. Tum M. Perperna, prætorius, è proſcriptis, *Eius laudes.*

B gentis clarioris, quàm animi, Sertorium inter cenam Etoſcæ interemit, Romaniſque certam victoriam, partibus ſuis excidium, ſibi turpiſſimam mortem peſſimo auctorauit facinore. Metellus & Pompeius ex Hiſpanis triumpharunt: ſed Pompeius, hoc quoque triumpho, adhuc eques Romanus, ante diem, quàm conſulatum iniret, curru vrbem inuectus eſt. quem virum, quis non miretur, per tot extraordinaria imperia in ſummum faſtigium vectum, iniquo tuliſſe animo, C. Cæſaris, in altero conſulatu petendo, ſenatum populumque R. rationem habere? adeò familiare eſt hominibus, omnia ſibi ignoſcere, nihil alijs remittere; & inuidiam rerum non ad cauſſam, ſed ad voluntatem perſonáſque dirigere. Hoc conſulatu Pompeius tribuniciam poteſtatem reſtituit, cuius Sulla imaginem in iure reliquerat. Dum Sertorianum bellum in Hiſpaniâ geritur, LXIV. fugitiui è ludo gladiatorio Capuâ fugientes, duce Spartaco, raptis ex eâ vrbe gladijs, primò Veſuuium montem petiêre, mox, creſcente in dies multitudine, grauibus varijſque caſibus affecêre Italiam. quorum numerus in tantum adoleuit, vt, quâ vltimò dimicauêre acie, XL. hominum ſe Romano exercitui oppoſuerint. Huius patrati *Sertorij cædes.* *Tribunicia poteſtas reſtituta.* *Spartacum bellum.*

C gloria penes M. Craſſum fuit, mox [52] Romanorum omnium principem. Conuerterat Cn. Pompeij perſona totum in ſe terrarum orbem, & per omnia maiore vi habebatur: qui cùm conſul perquàm laudabiliter iuraſſet, ſe in nullam prouinciam ex eo magiſtratu iturum, idque ſeruaſſet, poſt biennium A. Gabinius tribunus legem tulit, vt, cùm belli more, non latrociniorum, orbem claſſibus, iam non furtiuis expeditionibus, piratæ terrerent, quaſdam etiam Italiæ vrbes diripuiſſent; Cn. Pompeius ad eos opprimendos mitteretur; eſſetque ei imperium æquum in omnibus prouincijs cum proconſulibus, vſque ad quinquageſimum miliarium à mari. quo S. C. pænè totius terrarum orbis imperium vni viro deferebatur: ſed tamen idem hoc ante biennium in M. Antonij præturâ decretum erat. ſed [53] interdum perſona, vt exemplo nocet, ita inuidiam *M. Craſſus confecit.* *Piraticum bellum.* *Pompeio id decretum.*

49. Ex dignitate constantiaqve, &c.] *Arbitror hæc legenda:* ex dignitate conſtanti, quæ
D in illam conueniens amplitudinem fortunamque, cum ad vltimum vitæ comitata eſt diem. *Conſidera, & mecum facies. De graui autem hac & ἀξιωματικῇ Pompey formâ ex Silio aliquid capies libro* XIV.

Ille hirtâ cui ſubrigitur coma fronte, decorum

Et gratum terris Magnus caput.

50. In reconcilianda gratia fidelissimvs.] *Imò* reconciliatâ. *Nam ibi fides locum habet, vbi facilitas in reconciliandâ.*

51. Pæne omnivm votorvm expers.] *Nimium eſt pro Pompeio. & quis vel Socrates ad hunc ſapientiæ gradum venit, nil vouere? Aldus igitur* vitiorum *fecit, haud malè. Poßis &,* notatum: *ac conſequenter,* inter maximas. *Vt velit nihil eſſe culpandum notandùmque in Pompeio, præter nimiam æſtimationem ſui & ſtudium excellendi.*

52. Romanorvm omnivm principem.] *Non ſanè* omnium: *nec Cæſar aut Pompeius conceſſerint. Quid ſi,* opibus? *id verum ſit. nec diſpliceat etiam omitti vocem,* omnium, *atque induci.*

53. Interdvm persona, vt exemplo nocet, &c.] *Quid noxa exemplorum hic ad rem? Examina, videbis frigidum hoc totum eſſe aut ineptum. Cenſeo legendum:* Interdum perſona, vt exempla docent, aut inuidiam auget aut leuat. *Hoc ſcilicet per occaſionem, ſententia modo, addit: Sæpè in eâdem re aut culpâ inuidiam maiorem minorémue eſſe, & vocem attolli aut minui, affectu perſonæ magis quàm meritis. idq; exempla teſtari. Suprà hoc ipſum dixerat:* Familiare eſſe hominibus, inuidiam rerum non ad cauſſam, ſed ad voluntatem perſonaſque dirigere.

54 Æqva-

uidiam auget, aut leuat. In Antonio homines æquo animo paſſi erant. raro enim inui- A
detur eorum honoribus, quorum vis non timetur. Contrà, in ijs homines extraordina-
ria reformidant, qui ea ſuo arbitrio aut depoſituri, aut retenturi videntur, & modum in
voluntate habent. Diſſuadebant optimates: ſed conſilia impetu victa ſunt. Digna eſt
Q. Catulus. memoriâ Q. Catuli cùm auctoritas, tum verecundia: qui cùm, diſſuadens legem, in con-
cione dixiſſet, eſſe quidem præclarum virum Cn. Pompeium, ſed nimium iam liberæ
reip. neque omnia in vno reponenda; adieciſſetque, Si quid huic acciderit, quem in eius
locum ſubſtituetis? ſucclamauit vniuerſa concio, Te, Q. Catule. Tum ille, victus con-
ſenſu omnium, & tam honorifico ciuitatis teſtimonio, è concione diſceſſit. Hîc homi-
nis verecundiam, populi iuſtitiam mirari libet: huius, quòd non vltrà contendit, ple-
bis, quòd diſſuadentem & aduerſarium voluntatis ſuæ, vero teſtimonio fraudare no-
Cotta iudiciaria lex. luit. Per idem tempus Cotta iudicandi munus, quod C. Gracchus, ereptum ſenatui, ad
equites, Sulla ab illis ad ſenatum, tranſtulerant, [54] æqualiter inter vtrumque ordinem
Roſcij Theatralis. partitus eſt. & Horoſcius lege ſuâ equitibus in theatro loca reſtituit. At Cn. Pompeius, B
multis & præclaris viris in id bellum aſſumptis, deſcriptoque in omnes receſſus ma-
ris præſidio nauium, breui, inexſuperabili manu, terrarum orbem liberauit; prædo-
Piratæ vincuntur. neſque [55] per multa prœlia multis locis victos, circa Ciliciam claſſe aggreſſus, fudit ac
In vrbibus locantur. fugauit. &, quo maturiùs bellum tam latè diffuſum conficeret, reliquias eorum contra-
ctas, in vrbibus, remotoque à mari loco, incertâ ſede conſtituit. [56] Sunt qui hunc car-
pant. ſed, quamquam in auctore ſatis rationis eſt, tamen ratio quemlibet magnum
L. Luculli res. auctorem faceret. datâ enim facultate ſine rapto viuendi, rapinis arcuit. Cùm eſſet in
fine bellum Piraticum, & L. Lucullus (qui, ante ſeptem annos ex conſulatu ſortitus
Aſiam, Mithridati oppoſitus erat, magnaſque ac memorabiles res ibi geſſerat, Mithri-
datem ſæpè multis locis fuderat, egregiâ Cyzicum liberarat victoriâ, Tigranem, regum
maximum, in Armeniâ vicerat, vltimamque bello manum pænè magis noluerat im-
ponere, quàm non potuerat, qui, alioqui per omnia laudabilis, & bello pænè inuictus,
[57] pecuniæ expellebatur cupidine) idem bellum adhuc adminiſtraret, Manilius tri- C
Manilij lex. bunus pl. ſemper vænalis, & alienæ miniſter potentiæ, legem tulit, vt bellum Mithri-
daticum per Cn. Pompeium adminiſtraretur. Accepta ea, magníſque certatum inter
imperatores iurgijs, cùm Pompeius Lucullo [58] infamiam pecuniæ, Lucullus Pompeio
Iurgia Luculli & Pompej. interminatam cupiditatem obiiceret imperij, [59] neuterque ab eo, quod arguebatur,
mentitus argui poſſet. nam [60] neque Pompeius, vt primùm ad remp. aggreſſus eſt, quem-
quam animo parem tulit: & in quibus rebus primus [61] eſſe debebat, ſolus eſſe cupie-
bat. neque eo viro quiſquam aut alia omnia minùs, aut gloriam magis concupijt.
in appetendis honoribus immodicus, in gerendis verecundiſſimus, [62] vt qui eos, vt
liben-

54. ÆQVALITER INTER VTRVMQVE ORDINEM PARTITVS EST] *Aliter hoc ſe habere certum eſt, nec inter duos ordines ſed tres diuiſum à Cottâ iudicandi munus. Neſciuit, aut neglexit Velleius? vix credam. magis de vitio: ſcribámque,* inter ordines partitus eſt *Statim etiam malo cum Aldo,* loca conſtituit: *aut,* inſtituit. *Nam certè Otho rei eius primus auctor.*

55. PER MVLTA PROELIA MVLTIS LOCIS VICTOS.] *Prima editione abeſt vox* prœlia. *Addita explendæ ſententiæ videtur. & fortean fuit,* per multos, multis locis. *Per multos, legatos nempe Pompeij & duces.*

56. SVNT QVI HVNC CARPANT.] *Scribo,* hoc carpant.

57. PECVNIÆ EXPELLEBATVR CVPIDINE.] *Vnde* expellebatur? *aut quâ conuenit hoc verbū? Lego,* debellabatur. *Vir, inquit, ab hoſte inuictus, à pecuniâ vincebatur.*

58. INFAMIAM PECVNIÆ.] *Puto rectius,* infamem: *& refero ad cupiditatem.*

59. NEVTERQVE AB EO QVOD ARGVEBATVR MENTITVS ARGVI POSSET.] *Vide num verum. certè clarius:* neuterque adeò, quod arguebat, mentitus argui poſſet. *Neuter falſus conuinci argui, in eo poſſet, quod arguebat. Vterque vtique veram culpam obijciebat.* D

60. NEQVE POMPEIVS QVEMQVAM ANIMO PAREM TVLIT.] *Animorum ergo inſpector & arbiter Pompeius? non opinor. nec hoc illi agrè, ſiquis animo æquaretur, ſed ſi re & ſpecie externâ. Fortaſſe,* omnino, *pro* animo *legendum. Quid ſi etiam vox alia incluſa in ſimili priore? vt ſit,* quemquam æquo animo parem.

61. ESSE DEBEBAT.] *Diuino,* eſſe haberet.

62. VT QVI EOS VT LIBENTISSIME INIRET, &c.] *Lego,* & qui eos. *item,* arbitrio ſuo ſumeret,

A libentiſſimè viueret, ita frueretur animo ſuo; & quod cuperet arbitrio ſuo ſumere, animo deponeret. & Lucullus ſummus alioqui vir, profuſæ huius in ædificiis, conuictibuſque, & apparatibus luxuriæ primus auctor fuit: quem ob iniectas moles mari & receptum ſuffoſſis montibus in terras mare, haud infacete Magnus Pompeius [63] Xerxem togatum vocare aſſueuerat. Per id tempus à Q. Metello Creta inſula in populi R. poteſtatem redacta eſt, quæ, ducibus Panare & Laſthene, XXIV. millibus iuuenum coactis, velocitate pernicibus, armorum laborumque patientiſſimis, ſagittarum vſu celeberrimis, per triennium Romanos exercitus fatigauerat. Ne ab huius quidem vſurâ gloriæ temperauit animum Cn. Pompeius, quin victoriæ partem conaretur vindicare. ſed & Luculli & Metelli triumphum cùm ipſorum ſingularis virtus, tum etiam inuidia Pompei apud optimum quemque fecit fauorabilem. Per hæc tempora *M. Cicero*, qui omnia incrementa ſua ſibi debuit, vir nouitatis nobiliſſimæ, & vt vita clarus, ita ingenio maximus, qui effecit, ne quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur;

Luculli luxus.

Creta victa a Metello.

M. Cicero.

B conſul, Sergij Catilinæ, Lentulique & Cethegi, & aliorum vtriuſque ordinis virorum coniurationem ſingulari virtute, conſtantiâ, [64] vigiliâ, curaque eripuit. Catilina metu conſularis imperij vrbe pulſus eſt. Lentulus conſularis, & prætor iterum, Cetheguſque, & alij, clari nominis viri, auctore ſenatu, iuſſu conſulis, in carcere necati ſunt. ille ſenatus dies, quo hæc acta ſunt, virtutem M. Catonis, iam multis in rebus conſpicuam, atque prænitentem, in altiſſimo luminauit. Hic, genitus proauo M. Catone, [65] principe illo familiæ Porciæ, homo virtuti ſimillimus, & per omnia ingenio dijs, quàm hominibus, propior, qui numquam rectè fecit, vt facere videretur, ſed quia aliter facere non poterat; cuique id ſolum viſum eſt rationem habere, quod haberet iuſtitiam; omnibus humanis vitijs immunis, ſemper fortunam in ſuâ poteſtate habuit. hic, tribunus pl. deſignatus, adhuc admodum adoleſcens, cùm alij ſuaderent, vt per municipia Lentulus coniuratique cuſtodirentur, pænè inter vltimos interrogatus ſententiam, tantâ vi animi atque ingenij inuectus eſt in coniurationem, vt ardore oris orationem omnium,

Catilinaria coniuratio.

M. Cato Viticenſis.

C lenitatem ſuadentium ſocietate conſilij, ſuſpectam fecerit: ſic impendentia ex ruinis incendijſque vrbis, & commutatione ſtatus publici, pericula expoſuit; ita conſulis virtutem amplificauit, vt vniuerſus ſenatus in eius ſententiam tranſiret, animaduertendumque in eos, quos prædiximus, cenſeret; maiorque pars ordinis eius Catonem proſequerentur domum. At [66] Catilina non ſegniùs nota obijt, quàm ſceleris conandi conſilia inierat: quippe, fortiſſimè dimicans, quem ſpiritum ſupplicio debuerat, [67] ſupplicio reddidit. Conſulatui Ciceronis non mediocre adiecit decus natus eo anno D. AVGVSTVS abhinc annos LXXXII. omnibus omnium gentium viris magnitudine ſuâ inductûrus caliginem. Iam pænè ſuperuacaneum videri poteſt, eminentium ingeniorum notare tempora. quis enim ignorat diremptos gradibus ætatis floruiſſe hoc tempore Ciceronem, Hortenſium, [68] ſaneque Craſſum, Catonem, Sulpicium, moxque Brutum,

Catilina interitus.

Augusti natalis annus.

Oratores Romani.

D meret. *Hac ipſa autem Cato de Pompeio iam mortuo apud Lucanum in* IX.

——inuaſit ferrum, ſed ponere norat.
Prætulit arma togæ, ſed pacê armatus amauit.
Iuuit ſumpta ducem, iuuit dimiſſa poteſtas.

63. XERXEM TOGATVM VOCARE ASSVEVERAT.] *In Plutarcho leges, cognomen hoc iocoſum Lucullo inditum à Q. Aelio Tuberone.*

64. VIGILIA, CVRAQVE ERIPVIT.] *Ineptè,* eripuit. *Repone,* eruit. *Nam hoc Cicero ipſe vbique in laude ſuâ ponit, quòd coniurationem retexerit, in lucem produxerit, vindicandam comprimendamque Senatui præbuerit. Etiam Florus:* Induſtriâ rem patefecit.

65. PRINCIPE ILLO FAMILIÆ PORCIÆ.] *Nota Familiam pro Gente: niſi ſi dictio* Porciæ *aliena ſit, & à gloſſulâ. Tamen infrà quoque Cæſarem* genitum nobiliſſimâ Iuliorum familiâ *dixit.*

66. CATILINA NON SEGNIVS NOTA OBIIT.] *Alij aliter. Puto,* mota obijt. *Id eſt, non minus animosè ſemel à ſe mota peragere voluit, quàm mouere ea cœperat. Vtrobique audax, in ordiendo, in exſequendo. Probè etiam,* vota obijt: *ea quæ vouerat deſtinaueratque.*

67. SVPPLICIO REDDIDIT.] *Imò* prœlio *atque ita iam alijs correctum. Velleius infrà:* Ceionius auctor deditionis, ſupplicio quàm prœlio mori maluit.

68. SANEQVE CRASSVM, CATONEM.] *Lego:* vnaque Craſſum. *Hac ipſâ ætate, inquit, floruerunt pariter in eloquentia Craſſus, Cato. Craſſum autem illum Diuitem intellegit, quem & Cicero eo nomine laudat, & Plutarchus* inter Romanos fuiſſe

 eloquen-

rum, Calidium, Cœlium, Caluum, & proximum Ciceroni Cæſarem; eorum velut alumnos Coruinum ac Pollionem Aſinium, æmulumque Thucydidis Salluſtium, auctoreſque carminum Varronem ac Lucretium, neque vllo [69] in ſuſpecti operis ſui carmine minorem Catullum. Pænè ſtulta eſt inhærentium oculis ingeniorum enumeratio, inter quæ maximè noſtri æui eminent, [70] princeps carminum Virgilius, Rabiriuſque, [71] & conſecutus Salluſtium Liuius, Tibulluſque & Naſo, perfectiſſimè in forma operis ſui: nam viuorum vt magna admiratio, ita cenſura difficilis eſt. Dum hæc in vrbe Italiaque geruntur, Cn. Pompeius memorabile aduerſus Mithridatem, qui poſt Luculli profectionem magnas noui exercitus vires reparauerat, bellum geſſit. At rex, fuſus fugatuſque & omnibus exſutus copijs, Armeniam [72] Tigranemque ſocerum petit, regem eius temporis, niſi quia Luculli armis erat infractus, potentiſſimum. Simul itaque duos perſecutus Pompeius, intrauit Armeniam. prior filius Tigranis, ſed diſcors patris, peruenit ad Pompeium, mox ipſe ſupplex, & præſens ſe regnumque ditioni eius permiſit, præfatus neminem alium, neque Romanum, neque vllius gentis virum, futurum fuiſſe, cuius ſe fidei commiſſurus foret, quàm Cn. Pompeium: proinde omnem ſibi vel aduerſam, vel ſecundam, cuius auctor ille eſſet, fortunam tolerabilem futuram: non eſſe turpe, ab eo vinci, quem vincere eſſet nefas: neque ei inhoneſtè aliquem ſummitti, quem fortuna ſuper omnes extuliſſet. Seruatus regi honos imperij, ſed multato ingenti pecuniâ: quæ omnis, [73] ſicuti Pompeio moris erat, redacta in quæſtoris poteſtatem, ac publicis deſcripta litteris. Syria aliæque, quas occupauerat, prouinciæ ereptæ, & aliæ reſtitutæ populo Romano, aliæ tum primùm in eius poteſtatem redactæ, vt Syria, quæ tum primùm facta eſt ſtipendiaria. Finis imperij regis terminatus Armeniâ. B

Poetæ.

Mithridaticum bellum.

Tigranes rex.

Syria prouincia facta.

Haud abſurdum videtur propoſiti operis regulæ, paucis percurrere, quæ cuiuſque ductu gens ac natio redacta in formulam prouinciæ, [74] ſtipendia pacta ſit, [75] notauimus facilius, vt quæ partibus ſimul vniuerſa conſpici poſſint. Primus in *Siciliam* tranſiecit C

Prouinciarum series.

Sicilia.

eloquentiſſimum *ait. Eſt qui ſenemque* Craſſum *legat, & de illo Lucio, qui cum Antonio vixit floruitque, intellegat. Valdè errat. palàm hic Velleius de ijs oratoribus qui M. Tullio compares, aut ſuppares certè fuerunt. Nam Catonem, intellegit Vticenſem. Sulpicium, Seruium illum eloquio & iuris ſcientiâ laudatum. Denique de altero illo Craſſo iam antè à Velleio & ſuo loco dictum.*

69. In suspecti operis sui carmine.] *Cur non* ſuſcepti? *nec enim aliud vult, quàm Catullum nullo minorem in opere & materiâ quam elegit. In magnis alij magni, hic nihil ijs minor, ſed in paruis.*

70. Princeps carminvm Virgilivs, Rabiriusq. F.] *Vetus editio communicat hunc Principatum cum Rabirio, ſcribitque,* Principes. *Credimúſne tam magnificè ſenſiſſe de poetâ hodie vix nato Velleium? fortaſſe per amicitiam, aut aliâ de cauſâ. Ouidius quoque laudat:*

—— magniqúe Rabirius oris.

Et Seneca vi. *de Beneficijs:* Egregie mihi videtur M. Antonius apud Rabirium poëtam exclamare,

Hoc [a] habui quodcumque dedi. ——

[a] Legend. habeo

Fabius contrà tenuiter de eo ſentit: Rabirius & Pedo non indigni cognitione, ſi vacet.

71. Et consecvtvs Sallvstivm Livivs.] *Viro docto atque optimè (rem dico) de Velleio merito tranſpoſita hæc verba videntur: & ijs quæ ſuprà ſubiungenda,* Æmulumque Thucydidis Salluſtium. *Cur enim, inquit, potius admiſceatur hiſtoriarum ſcriptor Liuius? Ratio aliqua eſt, ſed hic vana: quia non ſtudiorum ſimilitudinem in iungendo, ſed temporum Velleius ſpectat. Liuius autem illis priorib. inferior, & tantumnon æui Velleiani. Obijt enim (Euſebio ſit traditum) quarto Tiberiani imperij anno.*

72. Tigranemqve socervm petit.] *Omnes tradunt* generum *fuiſſe. Vacillauit memoria Velleij? potuit. Sed hoc quoque poteſt, error in ſcripto eſſe: & fortè vetus germanúmque,* ſocer eius petit. *Ipſe ſocer generum ſuum petit.*

73. Sicvti Pompeio moris erat.] *Nónne idem mos alijs? & nónne ſemper pecunia publica appenſa Quæſtori? Ita, ſed non pari fide. Luculli, Craſſi, & eiuſmodi rapaces, partem plurimam in deriuabunt. Significat igitur & laudat integritatem Pompeij, qui publicæ pecuniæ abſtinentiſſimus fuit. Tamen Cato apud Lucanum, liberè, & vt Cato, profert, aliquid enim quoque delibaſſe:* D

Immodicas poſſedit opes, ſed plura retentis Intulit.

74. Stipendia pacta sit.] *Quaſi pactæ gentes victa cum hac victrice de ſtipendijs ſoleant. Raro aut nunquam hoc factum, ipſa ſuperbè imperabat. Meo voluntate ſcribas,* ſtipendiaria facta ſit.

75. Notavimvs facilivs, vt qvæ partibvs simvl vniversa conspici possint.] *Scribendum,* Notabimus, vt faciliùs, quàm partibus, ſimul vniuerſa conſpici poſſint. *Hæc mens: Ego ſimul & vt in tabulâ proponam, videlicet vt magis vno obtutu capere & ſimul animo infigere, quam variè deducta, poſſis.*

76. Sed

A iecit exercitum conſul Claudius, & prouinciam eam, poſt annos ferme LII. captis Sy- racuſis, fecit Marcellus Claudius. Primus *Africam* Regulus, nono ferme anno primi Punici belli: ⁷⁶ ſed poſt CCIV annos P. Scipio Æmilianus, eruta Carthagine, ⁷⁷ abhinc annos CLXXXII. Africam in formulam redegit prouinciæ. *Sardinia* inter primum & ſecundum bellum Punicum, ductu T. Manlij conſulis, certum recepit imperij iugum. Immane bellicæ ciuitatis argumentum, quod ſemel ſub regibus, iterum hoc T. Manlio conſule, tertiò Auguſto principe, certæ pacis argumentum Ianum Geminum clauſum dedit. In *Hiſpanias* primi omnium duxêre exercitus Cn. & P. Scipiones, initio ſecundi belli Punici, abhinc annos CCL. inde variè poſſeſſa, & ſæpè amiſſa partibus, vniuerſa, ductu Auguſti, facta ſtipendiaria eſt. *Macedoniam* Paullus, Mummius *Achaiam*, Fuluius Nobilior ſubegit *Ætoliam*. *Aſiam* L. Scipio, Africani frater, eripuit Antiocho: ſed beneficio ſenatus populique R. mox ⁷⁸ ab Attalis poſſeſſam regibus, M. Perpema, capto Ariſtonico, fecit tributariam. ⁷⁹ *Cypro* deuictâ, nullis aſſignanda gloria eſt.

Africa. *Sardinia.* *Hiſpania.* *Macedonia.* *Achaia.* *Ætolia.* *Aſia.* *Cyprus.*

B ⁸⁰ quippe Senatuſconſulto, miniſterio Catonis, regis morte, quam ille conſcientia acciuerat, facta prouincia eſt. *Creta*, Metelli ductu, longiſſimæ libertatis fine multata. Et *Syria Pontuſque* Cn. Pompeij virtutis monumenta ſunt. *Gallias* primùm Domitio Fabio nepoti Paulli, qui Allobrogicus vocatus eſt, intratas cum exercitu, magnâ mox clade noſtrâ, ſæpè & affectauimus & amiſimus. ſed fulgentiſſimum C. Cæſaris opus in ijs conſpicitur; quippe, eius ductu auſpicijſque infractæ, ⁸¹ pænè idem, quod tot terrarum orbis, ⁸² ignauum conferunt ſtipendium. Ab eodem facta Numidicus *Ciliciam* perdomuit, viſa viciſſet poſt bellum Antiochinum Vulſo Manlius *Gallogræciam*. *Bithynia*, vt prædiximus, teſtamento Nicomedis relicta hereditaria. D. Auguſtus, præter Hiſpanias aliaſque gentes, ⁸³ quarum titulis forum eius prænitet, pænè idem, factâ *Ægypto* ſtipendiariâ, quantum pater eius Galliâ, in ærarium reditus contulit. At ⁸⁴ Ti. Cæſar, quam certam Hiſpanis parendi confeſſionem extorſerat, parem Illyrijs Dalmatiſque

Creta. *Syria.* *Pontus.* *Gallia.* *Cilicia.* *Gallogræcia.* *Bithynia.* *Ægyptus.*

C

76. SED POST CCIV. ANNOS P. SCIPIO.] *Niſi omnis calculatoria me fugit, ſupereſt hic centenaria nota. Nam ecce Africa intrata anno* CCCCXCVIII. *Carthago deleta*, DCVII *quid amplius quàm iuſti interſunt anni* CV? *Talle ergo grande hoc ἀντιχρόνισμα. Etiam minutum hoc quod ſequitur.*

77. ABHINC ANNOS CLXXXII.] *Nam συλλογιστικὴ euincit*, CLXXV. *Facile colligere ex anno Carthaginis deletæ iam dicto.*

78. AB ATTALIS POSSESSAM REGIBVS.] *Siue placet*, Attalicis. *Ita enim Pergami reges dicti, quia aliquot Attali nomine. Strabo lib.* XIII. *Πέργαμον ἐπιφανὴς πόλις, καὶ πολὺν συνευτυχήσασα χρόνον τοῖς Ἀτταλικοῖς βασιλεῦσι*: Pergamum, illuſtris ciuitas, & diu felix ſub regibus Attalicis. *Ibi quoque origo eorum, & ſtemma.*

D

79. CYPRO DEVICTA.] *Melius*, Cypri deuictæ.

80. QVIPPE SCᵗᵒ.] *Certum eſt Plebis hoc ſcitum non Senatus fuiſſe: eoq; ſummo virorum Cuiacio viſum hic repoui*. PSᵗᵒ.

81. PÆNE IDEM, QVOD TOTVS TERRARVM ORBIS.] *Quæ mens? an tantum ferè ſtipendij conferre diuiſes illas Gallias, quantum reliquum orbem? tumidum & vanum eſt. An diſcrimen aliquod tributi Gallicani à reliquis prouincijs iudicat? nuga, nec hic locus. Verbulum hoc turbans ego trajicio, & lego:* idem quod pænè totus. *Probè & cautè veritati nempe conſulens is Velleius; & quia illa abnuit de toto orbe ſtipendiario, addidit* pænè totum.

82. IGNAVVM CONFERVNT STIPENDIVM.] *Alij volunt*, in ærarium conferunt. *Quid opus mutatione? Reuera* ignauum ſtipendium, *& eius penſio parum virilis. Tamen ſiquid opus, legam*: in annos.

83. QVARVM TITVLIS FORVM EIVS PRÆNITET.] *An hic ergo* Index *ille rerum Auguſti tangitur? de quo Suetonius ſcripſit, & qui hodieq; lacer viſitur Ancyræ Galatiæ vrbe. Sunt qui cenſent: nam ego. Nam ille quidem ante* Mauſolæum *Auguſti* ſtatutus in æneis tabulis: *at hi tituli in fora. Loca igitur diſcrepant: ſed nec res eadem. Nam in illo breuiarium, quidquid belli aut domi Auguſtus geſſit: hic ſaltem gentes ab eo, ſiue auſpicijs eius, victa, & tituli ducum triumphales. Denique tangit Velleius hoc, quod Suetonius cap.* XXXI. *in Aug.* Proximum à dijs immortalibus honorem memoriæ ducum præſtitit, qui imperium populi Romani ex minimo maximum reddidiſſent. Itaque & opera cuiuſque manentibus titulis reſtituit, & ſtatuas omnium triumphali effigie in vtraque Fori ſui porticu dedicauit.

84. TIB. CÆSAR, QVAM CERTAM HISPANIS, &c.] *Hiſtoria & fides intereſt hoc corrigi. Numquid enim Tiberius Hiſpanos ſubegit, & domuit? nuſquam factum, aut ſcriptum. Imò Auguſtus ipſe, atque ita antea traditum, hoc ipſo Indice.* Hiſpania vniuerſa ductu Auguſti facta ſtipendiaria eſt. *Hunc ſenſus emendo*: quam certam Hiſpanis confeſſionem extorſerat parens, Illyrij Dalmatiſque extorſit. *Tam certam, inquit, Tiberius Dalmatis & Illyrijs patientiam extorſit, quam parens eius (Auguſtus) Hiſpanis.*

 85. CVIVS

Raetia. Vindelici. Noricum. Pannonia. Cappadocia.

que extorſit. *Retiam* autem, & *Vindelicos* ac *Noricos*, *Pannoniam*que & Sc imperio noſtro ſubiungit prouincias. Vt has armis, ita auctoritate *Cappad* R fecit ſtipendiariam. Sed reuertamur ad ordinem. A

Pompeij res in Oriente.

Mithridates victus & vita exutus.

Secuta deinde Cn. Pompeij militia, gloriæ laboriſne maioris, incertum eſt. Penetratæ cum victoriâ Media, Albania, Hiberia; ac deinde flexum agmen ad eas nationes dextra atque intima Ponti incolunt, Colchos, Heniochoſque, & Achæos. &, op auſpicijs Pompeij, inſidijs filij Pharnacis, Mithridates, vltimus omnium iuris gum, præter Parthicos.

Triumphus Pompeij.

Triplex de triplici orbe.

Tum victor omnium, quas adierat gentium Pompeius, ſuoque & ciuium voto ior, & per omnia fortunam hominis egreſſus, reuertit in Italiam, [85] cuius reditu notabilem opinio fecerat. quippe plerique, non ſine exercitu venturum in vrbem, firmabant, & libertati publicæ ſtaturum arbitrio ſuo modum. Quo mag hoc mines timuerant, eo gratior ciuilis tanti imperatoris reditus fuit. omni quippe Brundiſij dimiſſo exercitu, nihil, præter nomen imperatoris retinens, cum priuato comi, quem ſemper illi vacare moris fuit, in vrbem redijt; magnificentiſſimumque de tot regibus per biduum egit triumphum, [86] longeque maiorem omni ante ſe inlatâ pecun in ærarium, preterquam à Paullo, ex manubijs intulit. abſente Cn. Pompeio, T. Ampius & T. Labienus tribuni pl. legem tulerunt, vt is ludis Circenſibus [87] coronâ aureâ, & omni cultu triumphantium vteretur, ſcenicis autem prætextâ, coronaque aureâ. id ille non plus, quàm ſemel, (& hoc ſanè nimium fuit) vſurpare ſuſtinuit. Huius viri faſtigium tantis auctibus fortuna extulit, vt primùm ex Africâ, iterùm ex Europâ, tertiò ex Aſiâ triumpharet: &, quot partes terrarum orbis ſunt, totidem faceret monumenta victoriæ ſuæ. Nunquam eminentia inuidiâ carent. Itaque & Lucullus, memor tamen acceptæ iniuriæ, & Metellus Creticus, non iniuſtè querens, (quippe, ornamentum triumphi eius, captiuos duces Pompeius ſubduxerat) & cum ijs pars optimatium refragabatur, ne aut promiſſa ciuitatibus à Pompeio, aut benemeritis præmia, ad arbitrium eius, perſoluerentur. B

C. Cæſar.

Laudes eius.

Secutus deinde eſt conſulatus C. Cæſaris, qui ſcribenti manum inijcit, & quamlibet feſtinantem, in ſe morari cogit. hic, nobiliſſimâ Iuliorum genitus familiâ, [88] &, quod inter omnes antiquiſſimos conſtabat, ab Anchiſe ac Venere deducens genus, formâ omnium ciuium excellentiſſimus, vigore animi acerrimus, munificentiæ effuſiſſimus, [89] animo ſuper humanam & naturam & fidem euectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientiâ periculorum, Magno illi Alexan- C

85. CVIVS REDITVM FAVORABILEM OPINIO FECERAT.] *Certum eſt hoc eſſe contra mentem ſcriptumque Velleij. An hoc fauorem Pompeio fecit, quod cum exercitu rediret & oppreſſurus libertatem crederetur? imò odium prorſus. Aldus igitur legit*, formidabilem. *Ego*, infauorabilem: *nouo, ſed appoſito verbo. Quidni iſtud, vt Defaucre & Deſeruitio, quæ in Tertulliano ſcio mihi lecta?*

86. LONGEQVE MAIOREM OMNI ANTE SE ILLATA PECVNIA IN ÆRARIVM, PRÆTERQVAM A PAVLLO, EX MANVBIIS INTVLIT.] *Plus ergo Paullus intulit, quàm Pompeius? Suprà de Paullinâ ſummâ vidimus: at hic Plutarchus auctor*, Pompeium tuliſſe εἰς τὸ δημόσιον ταμιεῖον ἐν νομίσματι καὶ κατασκευαῖς ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ δισμύρια τάλαντα, παρὲξ τῶν εἰς τοὺς στρατιώτας δεδομένων: in publicum ærarium in pecuniâ & apparatibus argenti atque auri viginti millia talentûm, præter ea quæ in milites dilargitus erat. *Confer cum illa* bis millies *Paulli: altero tantum vincit. Ergo iure hic & ingenioſè reſcriptum*, Præter quam Capitolio intulit. *Ad quem ſenſum etiam fac*, maiore, *non* maiorem.

87. CORONA AVREA, ET OMNI CVLTV TRIVMPHANTIVM.] *Parum peritè rerum morumque Romanorum, qui auream coronam hic locarunt. Non fuit ea triumphantibus, ſed è lauru. Et hæc ipſa Pompeij* Laurea, *ex Dionis claris verbis, li* XXXVII. Δαφνηφορεῖν τε αὐτὸν διὰ πάσης τὰς πανηγύρεις, καὶ τὴν στολὴν τὴν μὲν ἀρχικὴν ἐν ταῖς ἄλλαις, τὴν δὲ ἐπινίκιον ἐν τοῖς τῶν ἵππων ἀγῶσιν ἐνδύνειν. D Ipſum autem Laurum ferre (*in capite* per omnes ludos, & Togam prætextam; Triumphalem autem, per ludos Circenſes. *Sunt hæc ipſa decreta, quæ Velleius dicit: & tu corrige.*

88. ET QVOD INTER OMNES ANTIQVISSIMOS CONSTABAT.] *Vide ne fuerit:* & quod inter omnes conſtabat, antiquiſſimâ. *Nobiliſſima, inquit, gente natus; certè, omnium conſenſu, antiquiſſimâ. Nam poteſt, ritu Romano, vetuſtas eſſe in familiâ, non tamen imagines multa, & nobilitas.*

89. ANIMO SVPER HVMANAM NATVRAM ET FIDEM EVECTVS.] *Probum eſt, ſed de animo tamen, qui iam nunc prauus, odioſè repetitum. Fortaſſe*, omnino ſuper.

90. C. MA-

A Alexandro, ſed ſobrio neque iracundo, ſimillimus, qui denique ſemper & ſomno & cibo in vitam, non in voluptatem, vteretur; cùm fuiſſet [90] C. Mario ſanguine coniunctiſſimus, atque idem Cinnæ gener, cuius filiam vt repudiaret, nullo modo compelli potuit, cùm M. Piſo conſularis Anniam, quæ Cinnæ vxor fuerat, in Sullæ dimiſiſſet gratiam; habuiſſétque ferè XIIX. annos, eo tempore, quo Sulla rerum potitus eſt; magis miniſtris Sullæ, adiutoribuſque partium, quàm ipſo, conquirentibus eum ad necem, mutatâ veſte, diſſimilemque fortunæ ſuæ indutus habitum, nocte vrbe elapſus eſt. Idem poſteà admodum iuuenis, cùm à piratis captus eſſet, ita ſe per omne ſpatium, quo ab iis retentus eſt, apud eos geſſit, vt pariter iis terrori venerationique eſſet; neque vnquam aut nocte, aut die (cur enim, quod vel maximum eſt, ſi narrari verbis ſpecioſis non poteſt, omittatur?) aut excalcearetur, aut diſcingeretur, in hoc ſcilicet, ne, ſi quando aliquid ex ſolito variaret, ſuſpectus iis, qui oculis tantummodò eum cuſtodiebant, foret. Longum eſt narrare, quid, & quoties auſus ſit, quanto opere conata eius qui obtinebat
B Aſiam magiſtratus P.R. [91] motu ſuo deſtituerit. illud referatur, documentum tanti mox euaſuri viri. Quæ nox eam diem ſecuta eſt, quâ publicâ ciuitatium pecuniâ redemptus eſt, (ita tamen, vt cogeret, antè obſides à piratis ciuitatibus dari) contractâ claſſe, & priuatus, & tumultuariâ, inuectus in eum locum, in quo ipſi prædones erant, partem claſſis fugauit, partem merſit, aliquot naues, multoſque mortales cepit; lætuſque nocturnæ expeditionis triumpho, ad ſuos reuerſus eſt, mandatiſque cuſtodiæ, quos ceperat, in Bithyniam perrexit, ad proconſulem Iunium, ([92] cùm idem enim Aſiam eam quam obtinebat) petens, vt auctor fieret ſumendi de captiuis ſupplicij. quod cùm ille ſe facturum negaſſet, [93] venditurumque captiuos dixiſſet, (quippe ſequebatur inuidia inertiam) incredibili celeritate reuectus ad mare, priùs, quàm de eâ re vlli proconſulis redderentur epiſtolæ, omnes, quos ceperat, ſuffixit cruci. Idem mox ad ſacerdotium ineundum (quippe [94] abſens pontifex factus erat, cùm in Cottę conſularis locum pęnè puer à Mario Cinnáque Flamen Dialis creatus, victoriâ Sullę, qui omnia ab
C iis acta fecerat irrita, amiſiſſet id ſacerdotium) feſtinans in Italiam, ne conſpiceretur à prędonibus, omnia tunc obtinentibus maria, & meritò iam infeſtis ſibi, quattuor ſcalmorum nauem, vna cum duobus amicis decémque ſeruis, ingreſſus, effuſiſſimum Hadriatici maris tranſiecit ſinum. Quo quidem in curſu conſpectis, vt putabat, piratarum nauibus, cùm exſuiſſet veſtem, alligaſſétque pugionem ad femur, alterutri ſe fortunæ parans, mox intellexit, fruſtratum eſſe viſum ſuum, arborúmque ex longinquo ordinem antemnarum prębuiſſe imaginem. Reliqua eius acta in vrbe, nobiliſſimáque Dolabellę accuſatio, & maior ciuitatis in eâ fauor, quàm reis pręſtari ſolet; contentionéſque ciuiles, cum Q. Catulo, atque aliis eminentiſſimis viris, celeberrimę; & ante pręvs-

Res & vita eius ſummaria. — *A piratis capitur.* — *Liberatur.* — *Captores ſuos capit.* — *Cruci affigit.* — *Pontifex factus.* — *Audacia eius.* — *Actiones ciuiles*

90. C. MARIO SANGVINE CONIVNCTISSIMVS.] *Iſtène patricius huic plebeio? Hoc ſaltem in Plutarcho lega,* Iuliam Cæſaris amitam nuptam
D C. Mario fuiſſe, ex quâ minor Marius natus. *Ergo ſeniori Mario adfinis, iuniori cognatus fuit.*

91. MOTV SVO DESTITVERIT.] *Legendum,* metu. *Eſt etiam in primâ editione* deſtituere: *quod retineo; & paullo antè,* qui obtinebant Aſiam magiſtratus, *multitudinis numero lego.*

92. CVM IDEM ENIM ASIAM EAM QVAM OBTINEBAT.] *Verba implexa. Sceckius vacibus erectis edidit:* tum idem enim Aſiam obtinebat. *Manutius putat fuiſſe:* Is enim Aſiam tum obtinebat. *Scriptura vetus mihi prait:* Tum idem enim Aſiam, eamque obtinebat. *Hoc ſenſu. Tum, & illâ ætate, vnus idemq. proconſul Aſiæ & Bithyniæ erat: aliter ſcilicet quàm noſtra æuo. Hæc planè pro Velleij ſermone & mente videntur: an pra vero? Nam ecce Bythynia illo tempore non Prouincia, ſed Regnum. Et nónne Cæſar ipſe tunc deſedit apud Nicomedem eius regem? Ita eſt. ſed ſuſpicari oporteat partem aliquam regionis auulſam, & adtributam Aſiæ fuiſſe. Romani ſæpè ſic ſalutis incidere pennas regum. Sed hæc quia ſuſpicta, valeat, ſi viſum, ſententia aliorum.*

93. VENDITVRVMQVE CAPTIVOS DIXISSET.] *Mallem,* vindicaturumque. *Illud atrox reſponſum, hac prave. quia revero captiui Proconſulis erant, in eius prouinciâ & adminiſtratione capti. Minatur erga ſe vindicaturum eos & aſſerturum.*

94. ABSENS PONTIFEX FACTVS ERAT, CVM IN COTTÆ, &c.] *Valdè hic ſudant, & vt culpa manifeſtus vapulat Velleius. Bis, inquiunt, errat. quòd & Cottam Flaminem Dialem facit, & Cæſarem ei dat ſucceſſorem. Nam Tacitus clarè ſcribit,* duobus & ſeptuaginta annis poſt Cornelij Merulæ cædem neminem ſuffectum. *Dio pariter libro LIV. Sub Auguſto* primùm poſt Merulam Flaminem Dialem creatum. *Quomodo igitur aut*

prætaram victus, maximi pontificatus petitione, Q. Catulus, omnium conſeſſu A
ſenatus princeps; & reſtitura in ædilitate, aduerſante quidem nobilitate, monumenta
C. Marij, ſimulque reuocari ad ius dignitatis proſcriptorum liberi; & prætura, quaſtu-
raque mirabili virtute atque induſtriâ obita in Hiſpaniâ, cum eſſet quæſtor ſub Vetere
Antiſtio, auo huius Veteris, conſularis atque pontificis, duorum conſularium & ſacer-
dotum patris, viri in tantum boni, in quantum humana ſimplicitas intelligi poteſt; quò
notiora ſunt, minùs egent ſtylo.

Societas triumuiralis. [95] Hoc igitur cos. inter eum, & Cn. Pompeium, & M. Craſſum inita potentiæ ſo-
cietas, quæ vrbi orbique terrarum, nec minùs diuerſo quoque tempore, ipſis exitiabilis
fuit. Hoc conſilium ſequendi Pompeius cauſſam habuerat, vt tandem acta in tranſ-
marinis prouincijs, quibus, vt prædiximus, multi obtrectabant, per Cæſarem confir-
marentur conſulem: Cæſar autem, quòd animaduertebat ſe, cedendo Pompeij gloriæ,
aucturum ſuam, &, inuidiâ communis potentiæ in illum relegatâ, confirmaturum vires
ſuas: Craſſus, vt, quem principatum ſolus aſſequi non poterat, auctoritate Pompeij, vi- B
Cæſaris Iuliam Pompeius ducit. ribus teneret Cæſaris. Affinitas etiam inter Cæſarem Pompeiumque contracta nuptijs.
quippe filiam C. Cæſaris Cn. Magnus duxit vxorem.

Lex agraria. In hoc conſulatu Cæſar legem tulit, vt ager Campanus plebei diuideretur, ſuaſore
legis Pompeio. ita circiter xx. ciuium eò deducta, [96] & ius ab his reſtitutum poſt an-
nos circiter CLII. quàm bello Punico ab Romanis *Capua* in formam præfecturæ re-
dacta erat.

Bibuli vilitas. Bibulus collega Cæſaris, cùm actiones eius magis vellet impedire, quàm poſſet, ma-
iore parte anni domi ſe tenuit. quo facto dum augere vult inuidiam collegæ, auxit
potentiam.

Tum Cæſari decretæ in quinquennium Galliæ.

P. Clodius. Per idem tempus P. Clodius, homo nobilis, diſertus, audax, qui neque dicendi, neque
faciendi vllum, niſi quem vellet, noſſet modum, malorum propoſitorum exſecutor
acerrimus, infamis etiam ſororis ſtupro, & actus inceſti reus, ob initum inter religioſiſſi- C
ma P. R. ſacra adulterium; cùm graues inimicitias cum M. Cicerone exerceret, (quid
enim inter tam diſſimiles amicum eſſe poterat?) & à patribus ad plebem tranſiret, le-
gem in tribunatu tulit: Qui ciuem R. damnatum interemiſſet, ei aquâ & igni interdi-
Ciceronem pellit. ceretur. Cuius verbis, etſi non nominabatur Cicero, tamen ſolus petebatur. ita vir
optimè meritus de rep. conſeruatę patrię pretium calamitate exſilij tulit. Non caruε-
runt ſuſpicione oppreſſi Ciceronis Cęſar & Pompeius. Hoc ſibi contraxiſſe videba-
tur Cicero, quòd inter XX. viros diuidendo agro Campano eſſe noluiſſet. Idem [97] in-
tra biennium, ſerâ Cn. Pompeij curâ, verùm & cupito intritu, votiſque Italiæ, ac de-
cretis

Cotta Flamen, aut Cæſar? De Cæſare facile eſt. creatum dicit, non dicit iniuiſſe aut geſſiſſe. De Cottâ, vocula vna, traiecta ſoluet nodum. Scribe: abſens Pontifex factus erat in Cottæ Conſularis locum, cùm pænè puer a Mario, &c. *Ipſa res eſt. Pontifex, inquit, factus (non ſanè Maximus: poſteà adeptus) in locum demortui Cottæ Pontificis: cùm anteà Flamen quidem deſignatus eſſet, ſed Sullæ violentiâ honor ille ei ademptus. Hæc ita eſſe tùm res clamat, tum iuuat nonnihil (vnicum & ſollenne hic nobis auxilium) Editio priſca: in qui prius illud* cum *nuſquam comparet. Ego autem ſuo loco repoſui, aut potius repperi & eduxi, cùm latitaret in verbo*, locum.

95. HOC IGITVR CONSVLE.] *Imo non illo* Conſule, *ſed Conſule deſignato. Suetonius ita narrat, cap.* XIX. *& Liuij epitome:* C. Cæſar Luſitanos ſubegit, eoque conſulatus candidato, & captante rempublicam inuadere, conſpiratio inter tres Principes ciuitatis facta, Cn. Pompeium, M. Craſſum, & C. Cæſarem. *Idem Appianus. & addit Varronis librum in hanc conſpirationem fuiſſe, cui titulus* Τρικάρανος. D

96. ET IVS AB HIS RESTITVTVM.] *Puteanus inter lumina Galliæ (heu quàm tenebroſa nunc & afflicta!) leg. ceuſebat:* Ius Ciuibus reſtitutum, *id eſt*, ciuitatis *Certè rem tangit, & liquet hanc eſſe Velleij mentem. De verbo tamen ambigo: & quid ſi fuit*, ius his reſtitutum, *deletâ voce quæ imperitè irrepſerat? Ratio & hiſtoria non abnuit. Nam ius apud eos nullum aut iuriſdictio: ſed petebant Româ. Liuius:* Ceterùm habitari tantùm, tanquam vrbem, Capuam, frequentarique placuit. corpus nullum ciuitatis, nec Senatum, nec plebis concilium, nec magiſtratus eſſe. Præfectum ad iura reddenda ab Romà quotannis miſſuros. *Tamen à Puteano nondum abeo, & viri & rei cauſſâ.*

97. INTRA BIENNIVM.] *Satis laxè ſcriptum. Omnino intra biennium; atque adeo abfuit tantùm*

Cice-

A cretis ſenatus, virtute atque actione Annij Milonis, tribuni plebis, dignitati patriæque reſtitutus eſt. Neque, poſt Numidici exilium ac reditum, quiſquam aut expulſus inuidioſius, aut receptus eſt lętiùs. Cuius domus, quam infeſtè à Clodio diſiecta erat, tam ſpecioſè à ſenatu reſtituta eſt. *Eius reditum.*

Idem P. Clodius in ſenatu, ſub honorificentiſſimo miniſterij titulo, M. Catonem à rep. relegauit. quippe [98] legem tulit, vt is quęſtor cum iure pretorio, adiecto etiam quęſtore, mitteretur in inſulam Cyprum, ad ſpoliandum regno Ptolomęum, omnibus morum vitijs etiam contumeliam meritum. ſed ille, ſub aduentum Catonis, vitę ſuę vim intulit. vnde pecuniam longè ſperatâ maiorem Cato Romam retulit: [99] cuius integritatem laudari, nefas eſt: inſolentia pęnè argui poteſt, quod, vna cum conſulibus ac ſenatu effuſâ ciuitate, obuiam cùm per Tiberim ſubiret nauibus, non antè is egreſſus eſt, quàm ad eum locum peruenit, vbi erat exponenda pecunia. *Cato in Cyprum.*

Cùm deinde immanes res, vix multis voluminibus explicandas, C. Cęſar in Galliâ B ageret; nec contentus plurimis ac feliciſſimis victorijs, innumerabilibuſque cæſis, & captis hoſtium millibus, etiam in Britanniam tranſieciſſet exercitum, alterum pęnè imperio noſtro ac ſuo quęrens orbem: [100] inuictum par conſulum Cn. Pompeius & M. Craſſus, alterum inière conſulatum, qui neque petitus honeſtè ab his, neque probabiliter geſtus eſt. *Cæſar in Galliâ.* *In Britanniâ.*

Cęſari, lege, quam Pompeius ad populum tulit, prorogatę in idem ſpatium temporis prouincię: Craſſo, bellum Parthicum in animo molienti, Syria decreta. qui vir, cetera ſanctiſſimus, immuniſque voluptatibus, neque in pecuniâ, neque in gloriâ concupiſcendâ aut modum norat, aut capiebat terminum. hunc proficiſcentem in Syriam diris cum ominibus, tribuni pl. fruſtrà retinere conati. quorum exſecrationes ſi in ipſum tantummodò valuiſſent, [101] vtile imperatoris damnum ſaluo exercitu fuiſſet reip. Tranſgreſſum Euphratem Craſſum, petentemque Seleuciam, circumfuſis immanibus copijs equitum, rex Orodes vnà cum parte maiore Romani exercitus interemit. reliquias legionum C. Caſſius, atrociſſimi mox auctor facinoris, tum quęſtor, conſeruauit; Syriamque adeò in P. R. poteſtate retinuit, vt tranſgreſſos in eam Parthos, felici rerum euentu, fugaret ac funderet. *Craſſus in Parthos it.* *Cadit cum ſuis.* C *C. Caſſius.*

Per hęc inſequentiaque, & quę prędiximus, tempora, [102] amplius cccc hoſtium à C. Cęſa-

Cicero menſes ipſos quatuordecim. Pulſus enim anno DCXCV. *circiter Kal. Apriles: redijt anno inſequenti, menſe Sextili. Plutarchus tamen menſes* XVI. *computauit, parum exactè.*

98. LEGEM TVLIT, VT IS QVÆSTOR.] *Atqui diu antè Cato Quæſtor, quod natum eſt. Medetur Aldus, & legit:* Quæſitor. *ego felicius:* Quæſtorius.

99. CVIVS INTEGRITATEM LAVDARI D NEFAS EST.] *Aldum hic culpat Rob. Titius, qui immiſſa negatione legit (profectò malè)* non laudari. *Sed Titius ipſe an extra culpam? Lectionem retinet, in ſenſu parum videt. Nam ſic explicat.* adeò præſtabilem eſſe Catonis integritatem, vt quaſi polluatur, ſi laudibus eum quis proſequi velit. *Et dat auctorem eius interpretamenti Ariſtotelem, qui primo ad Nicomachum ait:* ὅτι τῶν ἀρίστων οὐκ ἔστιν ἔπαινος: quòd optimarum rerum non ſit laudatio. Itaque & deos felices beatoſque prædicamus, & virorum eos qui dijs proximi: non autem laudamus. *Sed nos Titi tam liberè à te diſcedimus, quàm tu à recto ſæpè & à vero. Nihil minùs Velleius voluit. Quid ergo? hoc argutè ſaltem dixit, Nefas eſſe laudari in Catone integritatem & à pecunia abſtinentiam, cùm aliæ ſint eius magis eximiæ, magis raræ virtutes. Integritas in alium aliquem etiam è vulgo cadat: in Catone laudetur, quidquid in alio haud temerè exſtet. Ita Claudianus in laudatione Mallij.*

Nam ſpretas quis opes, intactaq́. pectora lucro
Commemoret? fuerint alijs hæc fortè decora,
Nulla poteſt laus eſſe tibi quæ crimina purget.

Planè ad hanc ſententiam eſt etiam illud Taciti de Agricolâ: Integritatem atque abſtinentiam in tanto viro referre, iniuria virtutum fuerit.

100 INVICTVM PAR CONSVLVM CN. POMPEIVS, ET M. CRASSVS.] *Age, Pompeius* inuictus *eſto (etſi Cæſar aliter docuit:) quid? etiamne Craſſus? Inconueniens planè verbum. Scribo:* inclutum par.

101. VTILE IMPERATORIS DAMNVM.] *Ne crede tam malignè de Craſſo ſenſiſſe aut ſcripſiſſe Velleium, vt cenſeat vtilem patriæ fuiſſe eius mortem. Honeſtius veriuſq.:* vile Imperatoris damnum. *id eſt, exigua, nec in magno, iactura.*

102. AMPLIVS cccc HOSTIVM A C. CÆSARE CÆSA.] *Valde atterit Cæſarianam laudem (ſi modo laus è cædibus:) atterit inquam præ alijs & libat. Nam ecce Plinius ſcribit,* Præter ciuiles victorias, vndecies centena & nonaginta duo millia hominum occiſa ab eo prœlijs. *Et Appianus in Celtic.* Μυριάσι τε γὰρ ἀνδρῶν ἀγχίον, ἐν τοῖς ὅπλοις ἐν οἷς ἐστρατήγησεν, ἐς χεῖρας ἦλθεν, εἴ τις ἐφ' ἐν τα

Cæſaris res in Galliâ. C. Cæſare cæſa ſunt, p[illegible]ta capta. [103] pugnatum ſæpè directâ acie, ſæpè in agmi[illegible] ſæpè eruptionibus. bis penetrata Britannia. nouem denique æſt[illegible]tibus, vix vl[illegible] non tutiſſimus triumphus emeritus. Circa Alexiam verò tantæ res geſtæ, quantas audere, v[illegible] hominis, perficere, pæne nullius, niſi dei, fuerit. A

[104] Septimo fermè anno Cæſar morabatur in Gallijs, [105] cùm medium iam ex inuidiâ Pompeij malè cohærentis inter Cn. Pompeium & C. Cæſarem concordiæ pignus, *Iuliæ obit.* Iulia, vxor Magni, deceſſit; atque omnia inter deſtinatos tanto diſcrimini duces dirimente fortunâ, filius quoque paruus Pompeij, Iuliâ natus, intra breue ſpatium [illegible]ijt. Tum, in gladios cædeſque ciuium furente ambitu, cuius neque finis reperiebatur, *Pompeius tertium conſul.* nec modus, tertius conſulatus ſoli Cn. Pompeio, etiam aduerſantium anteà dignitatis eius iudicio, delatus eſt. cuius ille honoris gloriâ, veluti reconciliatis ſibi optimatibus, maximè à C. Cæſare alienatus eſt. ſed eius conſulatus omnem vim in coërcitionem ambitus [106] exercuit.

Clodij cædes. Quo tempore P. Clodius, à Milone, candidato conſulatus, exemplo inutili, facto ſalutari reip. circa Bouillas, contractâ ex occurſu rixâ, iugulatus eſt. B Milonem reum non magis inuidia facti, quàm Pompeij damnauit voluntas. quem quidem M. Cato palàm latâ abſoluit ſententiâ. quam ſi maturiùs tuliſſet, non defuiſſent, qui ſequerentur exemplum; probarentque eum ciuem occiſum, quo nemo perniciosior reip. neque bonis inimicior vixerat.

Semina ciuilis belli. Intra breue deinde ſpatium belli ciuilis exarſerunt initia, cùm iuſtiſſimus quiſque & à Cæſare & à Pompeio vellet dimitti exercitus. quippe Pompeius in ſecundo conſulatu Hiſpanias ſibi decerni voluerat, eaſque per triennium abſens ipſe, ac præſidens vrbi, per Afranium & Petreium, conſularem ac prætorium, legatos ſuos, adminiſtrabat; & ijs, qui à Cæſare dimittendos exercitus contendebant, aſſen[illegible]batur, ijs, qui ab ipſo, aduerſabatur. qui ſi ante biennium, quàm ad arma itum eſt, [illegible]fectis muneribus theatri, & aliorum operum, quę ei circumdedit, grauiſſimâ tentatus valetudine, deceſſiſſet in C *Pompeij morbus.* Campaniâ, (quo quidem tempore vniuerſa Italia vota pro ſalute eius, primo omnium ciuium, ſuſcepit) defuiſſet fortunę deſtruendi eius locus; &, quam apud ſuperos habuerat magnitudinem, inlibatam detuliſſet ad inferos.

C. Curio tribunus. Bello autem ciuili, & tot, quę deinde per continuos XX. annos conſecuta ſunt, malis, non alius maiorem flagrantioremque, quàm C. Curio tribunus pl. ſubiecit facem, vir nobilis, eloquens, audax, ſuę, alienęque & fortunę & pudicitię prodigus, homo ingenioſiſſimè nequam, & facundus malo publico. [107] cuius animo, voluptatibus, vel libi-

ἦν τὰ μέρη συνταξάντων, τετρακοσίων μυριάδων. Καὶ τούτων ἑκατὸν μὲν ἐζώγρησαν, ἑκατὸν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ ἀγῶνι κατέθανον. Quadragies centena millia ferocium hoſtium (ſiquis partes in vnum & in ſummam rediget) decem illis annis quibus *Galliæ* præfuit, manus cum eo conſeruère e quibus decies centena millia capta fuere, decies altera in ipſo certamine periere: *reliquis ſcilicet elapſis. Nec aliter Plutarchus per occaſionem enumerat, in Pompeio. Quis ergo ambiget hic reſcribere* DCCC *id eſt,* octingenta millia hoſtium? *Etiam ſiquis ampliùs volet, per me liceto.*

103 PVGNATVM SÆPE DIRECTA ACIE, SÆPE IN AGMINIBVS.] *Malim ad Liuianum exemplum*, ſæpe agminibus. *Ille* XXI. Magis agmine, quam acie, in viâ concurrerunt. *Agminibus concurrere eſt, non explicatis ordinibus diſtinctoq. acie, &c.*

104. SEPTIMO FERME ANNO.] ſeptimum ferè annum, *ego.*

105. CVM MEDIVM IAM EX INVIDIA POMPEII, *&c.*] *Diſplicet ſuſpectumq. eſt in primore loco nomen* Pompeij. *Si rectum, quid ita ſtatim* Pompeium *repetit? cur non potiùs ſcribit*, inter eum & C. Cæſarem? *fertes & mos ſtili ſic poſtulabat. Cur etiam ſolum Pompeium cauſſam facit infidæ huius concordiæ? peccauit enim non minus Cæſar. Denique primogenita lectio nulla habet Pompeij nomen. Illa ſic:* ex inuidiâ Ponti ac Cameliæ. *Profectò legendum:* ex inuidiâ potentiæ male. *Nam fuit compendio ſcriptum,* pōtiæ. *Bono præ vulgatâ veràxque hæc ſententia. Obijt, ait, Iulia vnicum pignus ſiue vinclum concordiæ malè iam hærentis, quia alter alterius potentiæ inuidebant: hic illius creſcenti, ille huius adultæ. Lucanus ad Iuliam:* D

Morte tuâ diſcuſſa fides, bellumque mouere
Permiſſum ducibus. ſtimulos dedit æmula virtus.

Aemulationem mutuam expreſſit, vti & hic Velleius.

106. EXERCVIT.] *Potius*, exeruit.

107. CVIVS ANIMO, VOLVPTATIBVS, VEL LIBIDINIBVS.] *Polylogia diſplicet. Malim*, cuius animi voluntatibus. *Primùm enim quaſi honeſtiùs loquitur de Curione, & animi voluntate varias appellat: mox ſe corrigens, libidines. Sed* Cupidi-

A [illegible] opes v[illegible] hic p[illegible] pro Pompeij partibus, id [illegible], vt [illegible] x [illegible] nulatione, contra [illegible] & Cæsarem, [illegible] anno pro Cæsare fecit. id gratis, [illegible] an accepto c[illegible] H-S fecerit, vt accepimus, in medio [illegible] ad vltimum saluberrimas & coalescentis condiciones pacis, quas & Cæsar iustissimo animo postulabat, & Pompeius [illegible], discussit ac rupit, vnicè cauente Catone concordiæ publicæ. Harum præteritarum que rerum ordo cum iustis aliorum voluminibus promitur, tum, vti spero, nostris explicabitur. *Corruptus à Cæsare.*

Nunc proposito operi sua forma reddatur, si priùs gratulatus ero Q. Catulo, duobus Lucullis, Metelloque & Hortensio; qui cùm sine inuidiâ in rep. floruissent, eminuissentque sine periculo, [109] quietâ, aut certè non præcipitatâ, fatali ante initium bellorum ciuilium morte functi sunt. *Catuli. Lucullorum, Metelli, Hortensij mors.*

Lentulo & Marcello cos. post vrbem conditam annis DCCIII. [110] & anno LXXX-
B IIX. quàm tu, M. Vinici, consulatum inires, Bellum ciuile exarsit. Alterius ducis caussa melior videbatur, alterius erat firmior. Hîc omnia speciosa, illîc valentia. Pompeium senatus auctoritas, Cæsarem militum armauit fiducia. [111] consules senatusque caussæ, non Pompeio summam imperij detulerunt. Nihil relictum à Cæsare, quod seruandæ pacis caussâ tentari posset. nihil receptum à Pompeianis; cùm alter consul iusto esset ferocior; Lentulus verò salua rep. saluus esse non posset; M. autem Cato moriendum antè, quàm vllam condicionem ciuis accipiendam reip. contenderet. vir antiquus & grauis, Pompeij partes laudaret magis, prudens sequeretur Cæsaris, & illa gloriosa, hæc terribiliora duceret. Vt deinde, spretis omnibus, quæ Cæsar postulauerat, tantummodò contentus cum vnâ legione titulum retinere prouinciæ, priuatus in vrbem veniret, & se in petitione consulatus suffragijs P. R. committere decreuerat: ratus bellandum Cæsar, cum exercitu Rubiconem transijt: Cn. Pompeius consulesque, & maior pars senatus, relictâ vrbe, ac deinde Italiâ, transmisêre Dyrrhachium. At Cæsar Domitio, [112] legio- *Causæ belli ciuilis.* *Pompeij fuga.*
C nibusque Corfinij, quæ vnà cum eo fuerant, potitus, duce alijsque, qui voluerant abire ad Pompeium, sine dilatione dimissis, persecutus Brundisium, ita vt appareret, malle integris rebus & condicionibus finire bellum, quàm opprimere fugientes, cùm transgressos

piditates, *quod sequitur, quomodo rectum? An cupidines, cupidines expleant? Vide num,* ciuitates, *hoc censu. Eius libidines tam auida, tam capaces, vt non suffecerint ijs explendis satis indiſq; aut opes aut ciuitates. Da aurum, da opida tota, Curio bibet.*

108. AN ACCEPTO CENTIES, H-S.] *Iure in summâ ambigit Aldus, & aperuit et minutam. Mallet*, trecenties. *Ego alterum addo, & scribo* sexcenties. *Caussam habeo: quod Dio Cassius auctor lib.* XL. omni ære alieno, quo ingenti erat obstrictus, Cu-
D nonem à Cæsare liberatum. *atqui* forum nostrum, *ait Valerius lib.* IX. *cap.* I. Curionis filij sexcenties sestertiûm æris alieni aspexit. *Caussam etiam alteram, quòd Plutarchus & Appianus consentiunt,* Paullum consulem emptum à Cæsare mille quingentis talentis: Curionem autem maiore etiam summâ. *Si ita est, cùm tot ista talenta, paulo minùs quadringenties H S efficiant: quidni Valerium audiamus in maiore summâ?*

109. QVIETA, AVT CERTE NON PRÆCIPITATA] *Clarius insertâ dictione qua delituit* quietâ eâ, aut. *vti ad remp. referas.*

110. ET ANNO LXXIIX. QVAM TV M. VINICI.] *Scribo:* & ante septuagintaocto.

111. CONSVLES SENATVSQVE CAVSSÆ, NON POMPEIO, SVMMAM IMPERII DETVLERVNT.] *Ego verò hac non capio. Quid est* caussæ deferre summam imperij? *Illa igitur imperauit? exercitus duxit, instruxit? nuga. Nos arbitramur fuisse* caussâ nominis, Pompeio. *Illud sanè constat, regimen & imperium in hoc bello delatum ad Pompeium, idq; (vt Velleius per me nunc dicit) caussâ famæ & nominis Pompeiani. Ille enim triumphis victorijsq; celeber, & in ore omnium Magnus. Lentulus ipse Consul qui more maiorum alioqui dux, apud Lucanum auctor huius sententia:*

Consulite in medium Patres, Magnumque iubete
Esse ducem. Læto nomen clamore Senatus
Excipit, & Magno fatum patriæque suumque
Imposuit.

Cæsar III. *Ciuil. in oratione Bibuli:* Potestatem se eius rei nullam habere: propterea quòd de Consilij sententiâ summam belli rerumque omnium Pompeio permiserint.

112. LEGIONIBVSQVE CORFINII, QVÆ VNA CVM EO FVERANT, POTITVS.] *Cæsar in hac re legiones non nominat, sed cohortes* XXXIII *qua nondum fuisse videntur sub legionum suarum signis. Sunt autem illæ ipsæ cohortes, quæ, in iudicio Milonis, præsidium iudicibus & Pompeio. Lucanus ad Domitium.*

—— tua classica seruat
Oppositus quondam polluto tiro Miloni.

Vbi

gr[illegible] cõnſules, in vrbem reuertit: r[illegible]que ratione conſ[illegible]
in ſenatu & in concione ac miſerrimæ neceſſitudinis, cum [illegible] armis ad [illegible]
pulſus eſſet, Hiſpanias petere decreuit. Feſtinationem itineris eius aliquan[illegible]
Maſſilia. Maſſilia eſt; fide melior, quàm conſilio prudentior, intempeſtiue princip[illegible]
tum [illegible] captans, quibus ijs ſe debent interponere, qui non parentem coër[illegible]
Hiſpania recepta. ſunt. Exercitus deinde, qui ſub Afranio conſulari ac Petreio prætorio fue[illegible]
ue[illegible] vigore ac ſul[illegible]ore occupatus, ſe Cæſari tradidit. vterque legatorum & q[illegible]
Pompeius ad Dyrrachium. cuiuſque ordinis ſequi eos voluerat, remiſſi ad Pompeium. Proximo anno, c[illegible]
rhachium, ac vicina ei vrbi regio, caſtris Pompeij teneretur, qui, accitis ex om[illegible]
tranſmarinis prouincijs legionibus, equitum ac peditum auxilijs, regumque & [illegible]
charum, ſimulque dynaſtarum copijs, immanem exercitum confecerat, & mare præ[illegible]
dijs claſſium, vt rebatur, ſepſerat, quò minùs Cæſar legiones poſſet tranſmittere ſu[illegible] &
celeritate & fortunâ C. Cæſar vſus, nihil in morâ habuit, quo minùs &, cùm vellet, ipſe
exercituſque claſſibus perueniret, & primò pænè caſtris Pompeij ſua iungeret, mox et- B
iam obſidione munimentiſque eum complecteretur. Sed inopia obſidentibus, quam
obſeſſis, erat grauior. [113] Tum Balbus Cornelius, excedente humanam fidem temeri-
Lentulus cos. emptus. tate, ingreſſus caſtra hoſtium, ſæpiuſque cum Lentulo collocutus conſule, dubitante
quanti ſe venderet, illis incrementis fecit viam, [114] quibus non Hiſpaniæ ſuæ natus,
ſed Hiſpanus in triumphum & pontificatum aſſurgeret, fieretque ex priuato conſula-
Cæſar initio victus. ris. Variatum deinde prœlijs, ſed vno longè magis Pompeianis proſpero, quo grauiter
impulſi ſunt Cæſaris milites. Tum Cæſar cum exercitu fatalem victoriæ ſuæ Theſſa-
liam petijt. Pompeius, longè diuerſa alijs ſuadentibus, (quorum plerique hortabantur,
vt in Italiam tranſmitteret: neque hercules quidquam patribus illis ſalubrius fuit: al[illegible],
vt bellum traheret, quod dignationi partem in die ipſi magis proſperum fieret) vſus
Mox vincit. impetu ſuo, hoſtem ſecutus eſt. Aciem Pharſalicam & illum cruentiſſimum Romano
nomini diem, tantumque vtriuſque exercitus profuſum ſanguinis, & colliſa inter ſe duo
reip. capita, effuſumque alterum Romani imperij lumen, tot taleſque Pompeianarum C
partium cæſos viros, non recipit enarranda hic ſcripturæ modus. Illud notandum eſt:
Clementia eius. vt primùm C. Cæſar inclinatam vidit Pompeianorum aciem, neque prius, neque anti-
quius quidquam habuit, [115] quàm in omnes partes (vt militari & verbo & conſuetu-
dine

Vbi mirum niſi ſcribendum, Pullato. *id eſt ſordidato & reo. Toga enim, Romano ritu, eorum veſtis. Pollutum autem cur appelles? qui one pollutum illum & fœdum intaremit?*

113. TVM CORNELIVS BALBVS INGRESSVS CASTRA HOSTIVM, &c.] *Obſeruate Politici. mira & audax hæc corruptio, ſed ſine quâ periera Cæſar. Talia firmiter & pertinaciter tentanti raro deeſt ſucceſſus. Idoneum autem inſtrumentum hic Balbus, quia amicus, & ab interiore notâ, Lentulo. Ipſe ad Ciceronem (inter Epiſtolas ad Atticum lib.* VIII. *epiſt.* XV.) Quòd Lentulum Conſulem meum voluiſti hic remanere, Cæſari gratum, mihi verò gratiſſimum mediusfidius feciſti. Nam illum tanti facio, qui non Cæſarem magis diligam. *Et plura, quæ addit.*

114. QVIBVS NON HISPANIÆ SVÆ NATVS, SED HISPANVS.] *Obſcurum ait Aldus: verè. Sed quantula lux quam ipſe affert? Legit*, natus eſſet. *id eſt, inquit*, Conſuleret & ſplendorem afferret. *Sed ſic quoque locus parum ſplendet: quem in lucem fortè magis dabit noſter Phœbus. Ille ſuadet:* quibus non Hiſpanien[illegible] ſed Hiſpanus. *Aſpirmo ita ſe rem habere. Hæc audacia, ait Velleius, eſſ[illegible] Iam, vt Balbus ille, non dicam ciuis è Latio aut incola Hi[illegible] ita ſaltem, ſe[illegible] verè Hiſpanus & externus, Romæ perueniret ad ſacerdotium & triumphum. Certè hoc nouum. Nam pleni ciuibus, hoc iure magiſtratuum & imperiorum tantùm. Plinius lib.* v. *cap* v. *clarè ab hac ſententiâ, de Africâ & Garamantibus:* Omnia armis Romanis ſuperata & à Cornelio Balbo triumphata, vnius omnium externo curru & Quiritium iure donato. Quippe Gadibus nato ciuitas Romana, cum Balbo maiore patruo, data eſt. *Atque idem lib.* VII. *cap.* XLIII. *de Balbo maiore:* Fuit & Balbus maior, *inquit*, Conſul, primus externorum, atque etiam in Oceano genitorum, vſus illo honore, quem maiores Latio quoque D negauerunt. *Videſne exteros non admiſſos ad magiſtratus, etſi in ciuitatem admiſſos? In vtroque igitur Balbo hoc nouum. in altero, quòd Conſul primus e[illegible]terarum, in altero, quòd Pontifex & Triump[illegible]. Sed de vocum quoque diſcrimine (propriè enim [illegible] guatè Velleius ſcripſit) addam. Soſipater:* Cùm [illegible] cimus Hiſpanus, nomen nationis oſtendim[illegible] cum autem Hiſpanienſis, cognomen eorum qui prouinciam Hiſpaniam incolunt, etiã non H[illegible]ni. *Martialis:* Ne Romam, ſi ire decreue[illegible], non Hiſpanienſem librum mittamus, ſed Hiſpanum. *Idem diſcrimen paſſim apud ſcriptores in Siculo, & Sicilienſi; Græco, Græcienſi; Germano, Germaniciano; & talibus. Vide Feſtum in* Corinthienſes.

115. QVAM IN OMNES PARTES, &c.] *De Clementia Iulianâ ſermo eſt: ſed quid ad eam dimiſſio hac*

A ... Prodij ... quod ... voluntatis erga Brutum ſuæ pellet, vir tam mitis pretium tulit! Nihil â victoriâ mirabilius, magnificentius, clarius fuit, quando neminem, niſi acie conſumptum, ciuem patria deſiderauit: ſed munus miſericordiæ corrupit pertinacia, cum libentius vitam victor iam daret, quàm victi acciperent. Pompeius, profugiens cum duobus Lentulis conſularibus, Sextoque filio, & Fauonio prætorio, quos victores diremit comites ei fortuna aggregauerat, alijs vt Parthos, alijs vt Africam peteret, in quâ fideliſſimum partium ſuarum haberet regem Iubam, ſuadentibus, Ægyptum petere propoſuit, memor beneficiorum, quæ in patrem eius Ptolomæi, qui tum puero, quàm iuueni, propior regnabat, Alexandriæ contulerat. Sed quis in aduerſis beneficiorum ſeruat memoriam? aut quis vllam calamitoſis deberi putat gratiam? aut quando fortuna non mutat fidem? Miſſi itaque ab rege, qui venientem Cn. Pompeium (is iam â Mitylenis Corneliam vxorem receptam in nauem, fugæ comitem habere cœperat) conſilio Theodoti & Achillæ exciperent, hortarenturque, vt ex onerariâ in eam nauem, quæ obuiam proceſſerat, tranſcenderet. quod cùm feciſſet, princeps Romani nominis, imperio arbitrioque Ægyptij mancipij, C. Cæſare, P. Seruilio cos. iugulatus eſt. Hic, poſt tres conſulatus, & totidem triumphos, domitumque terrarum orbem, ſanctiſſimi ac præſtantiſſimi viri, in id euecti, ſuper quod aſcendi non poteſt, duodeſexageſimum annum agentis, pridie natalem ipſius, vitæ fuit exitus: in tantum in illo viro â ſe diſcordante fortunâ, vt, cui modò ad victoriam terra defuerat, deeſſet ad ſepulturam. Quid aliud, quàm nimium occupatos dixerim, quos in ætate & tanti, & penè noſtri ſæculi, viri fefellit quinquennium? cùm à C. Atilio & Q. Seruilio conſulibus [116] tam facilis eſſet annorum digeſtio. quod adieci, non vt arguerem, ſed ne arguerer. Non fuit tamen maior in Cæſarem, quàm in Pompeium fuerat, regis eorumque, quorum is auctoritate regebatur, fides. quippe cum venientem eum temptâſſent inſidijs, ac deinde bello laceſſere auderent, [117] vtrique ſummo imperatorum, alteri ſuperſtiti meritas pœnas luêre ſupplicijs. Nuſquam erat Pompeius corpore,

C [118] adhuc vbique Iubæ nomine: quippe ingens partium eius fauor bellum excitauerat Africum. quod ciebat rex Iuba, & Scipio, vir conſularis, [119] ante biennium, quàm extingueretur Pompeius, lectus ab eo ſocer. eorumque copias auxerat M. Cato, ingenti cum difficultate itinerum, locorumque inopiâ, perductis ad eos legionibus: qui vir, cum ſummum ei à militibus deferretur imperium, honoratiori parere maluit. Admonet promiſſæ breuitatis fides, quanto omnia tranſcurſu dicenda ſint.

Sequens fortunam ſuam Cæſar, peruectus in Africam, quam occiſo Curione, Iulianarum duce partium, Pompeiani obtinebant exercitus, ibi [120] primò variâ fortunam expugnauit viâ, inclinatæque hoſtium copiæ. Nec diſſimilis ibi aduerſus victos, quàm in

Pompeij fuga.

Pompeij cædes.

Eius ætas.

Ægypti pœnas.

Bellum Africum.

Iuba vincitur.

ſio hæc in partes? Scribe: vt omnes partes. *Mens. Nihil prius Cæſar habuit, quàm vt omnes aduerſarios ſuos incolumes dimitteret, gladijs & militari ſæuitiæ ſubduceret. Hos autem tales vocat* Partes, *idque* militari verbo, *inquit: quia durum videbatur in ciuili diſſenſu dicere* Hoſtes. *Vſum huius vocis crebrum alibi notauimus: tu hic originem vides, & nondum tritum id ſatis fuiſſe hoc ſignificatu. Cur enim aliàs excuſet? Quod quidam* Patres *legunt, ſperno. Nec enim militiæ aut caſtrorum, ſed Curiæ hoc verbum. Vide etiam an non aptius*, militari verbo ex conſuetudine vtar. Ex, *inquam, pro*, &, *copulâ. Quæ enim hic conſuetudo propriè? quinimò hoc dictum voluit, Vti ſe verbo militari. idque ex conſuetudine, & quia diu miles.*

116. TAM FACILIS ESSET.] *Probum eſt. tamen editio vetus*: tam felix. *An fuit*, tam non fallax?

117. VTRIQVE SVMMO IMPERATORVM, ALTERI SVPERSTITI.] *Suſpicetur aliquis membrum deeſſe*, alteri mortuo: *cui rectè ſubiunctum*, alteri ſuperſtiti. *Etiam, metuis, melius quàm* mentas.

118. ADHVC VBIQVE IVBÆ NOMINE.] *Titius legit*, vbique ibat nomine. *Meritò reiicit is qui eum confecit Iuo: atque ipſe vult deleri vt ſupernacuum* Iubæ *nomen. Aſſentior. etſi haud malè reſcripſeris*, vbique viuebat nomine.

119. ANTE BIENNIVM.] *Profectò* Triennium *eſt, ſi quidem duxit eam in tertio ſuo Conſulatu, Plutarcho notatum. Nec tamen muto. Solennes eiuſmodi diſſenſus.*

120. PRIMÒ VARIA FORTVNAM EXPVGNAVIT VIA.] *Ferent hoc puræ & Latiares aures? ſpernunt meæ. Lego firmiter*: primò variâ fortunâ, mox pugnauit ſuâ. *Acutè. Initia, inquit, belli ambigua, lætus exitus & à fortunâ planè Cæſarianâ. Riſit enim ſemper illi viro, & in bellis vtique viſus eam habere*

in priores, clementia Cæſaris fuit. Victorem Africani belli C. Cæſare [illegible] Hiſpanienſe (nam victus ab eo Pharnaces vix quidquam gloriæ eius a[illegible] Cn. Pompeius, Magni filius, adoleſcens, impetus ad bella maximi, ingens ac [illegible] conflauerat, vndique ad eum adhuc paterni nominis magnitudinem ſequen[illegible] toto orbe terrarum auxilijs confluentibus. Sua Cæſarem in Hiſpaniam comi[illegible] tuna eſt. ſed nullum vnquam atrocius perículoſiuſque ab eo initum pr[illegible]m, adeo [illegible] plus quàm dubio Marte, deſcenderet equo, conſiſtenſque ante recedentem ſuo[illegible] aciem, increpitâ priùs fortunâ quòd ſe in eum ſeruaſſet exitum, denunciaret [illegible]bus, veſtigio ſe non receſſurum: proinde viderent, quem, & quo loco imperatorem deſe[illegible]ri ſolent. verecundiâ magis, quàm virtute, acies reſtituta, C. A. duce, quàm à [illegible]ite, fortiùs. Cn. Pompeius, grauis vulnere inuentus, inter ſolitudines auias interemptus eſt. [illegible]abienum Varumque acies abſtulit. Cæſar omnium victor, regreſſus in vrbem, (quod humanam excedat fidem,) omnibus, qui contra ſe arma tulerant, ignouit, magnificentiſſimiſque gladiatorij muneris, naumachiæ, & equitum peditumque, ſimul el[e]phanto- B rum certaminis ſpectaculis, epuliſque per multos dies dati celebratione, repleuit ea[illegible].

Hiſpanienſe bellum. Cn. Pompeius filius. Cæſar ægrè vincit. Cn. Pompeij cædes.

Cæſaris triumphi.

Quinque egit triumphos. Gallici apparatus ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini teſtudine, Africi ebore, Hiſpanienſis argento raſili conſtitit. [121] Pecunia, ex manu[bi]js lata, paullò ampliùs ſexies millies H-S. neque illi tanto viro, & t[a]m clementer omni[b]us victorijs ſuis vſo, plus quinque menſium principalis quies contigit: quippe cùm me[n]ſe Octobri in vrbem reuertiſſet, idibus Martijs, coniurationis auctoribus Bruto & Caſſio, quorum alterum, promittendo conſulatum non obligauerat, contrà, differendo Caſſium offenderat; adiectis etiam [122] conſiliarijs cædis familiariſſimis omnium, & fortunâ partium eius in ſummum euectis faſtigium, D. Bruto, & C. Trebonio, alijſque claris nominis viris, interemptus eſt. cui magnam inuidiam conciliârat M. Antonius, omnibus audendis paratiſſimus, conſulatus collega, imponendo capiti eius Lupercalibus ſedentis pro Roſtris inſigne regium, quod ab eo ita repulſum erat, vt non offenſus videretur. Laudandum experientiâ conſilium eſt Panſæ atque Hirtij, qui ſemper præ- C dixerant Cæſari, vt principatum, armis quæſitum, armis teneret. ille, dictitans, mori ſe, quàm timeri malle, dum clementiam, quam præſtiterat, exſpectat, incautus ab ingratis occupatus eſt, cùm quidem plurima præſagia atque indicia dij immortales futuri obtuliſſent periculi. nam & haruſpices præmonuerant, vt diligentiſſimè iduum Martiarum caueret diem; & vxor Calpurnia, territa nocturno viſu, vt eâ die domi ſubſiſteret, orabat; & libelli, coniurationem nunciantes, dati, ab eo neque protinus lecti erant. Sed profectò ineluctabilis fatorum vis, [123] cuius cùm fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit. Quo anno id patrauêre facinus Brutus & C. Caſſius, prætores erant, D. Brutus conſul deſignatus. Hi vnà cum coniurationis globo, ſtipati gladiatorum D. Bruti manu, Capitolium occupauêre, cùm Conſul Antonius, (quem cùm ſimul interimendum cenſuiſſet Caſſius, teſtamentumque Cæſaris abolendum, Brutus repugnauerat;

Conſpiratio in eum: Et cadit.

Coniurati Capitolium occupant.

D

habere in mancipio & poteſtate. Ipſe gloriatur apud * *poetam, quem ſenſuum & honeſti acuminis conſiâ anno:* —— quem numina numquam
Deſtituunt, de quo male tunc Fortuna meretur
Cùm poſt vota venit.

* Lucan.

121. PECVNIA EX MANVBIIS LATA PAVLLÒ AMPLIVS SEXIES MILLIES H-S.] *Haud muto, & videtur hæc ipſa pecunia eſſe quæ depoſita poſteà ad Opis, quam* ſepties millies *fuiſſe Cicero non ſemel indicat, & poſteà Velleius. Iuriſconſulti celebres an adſentiar* ſexagies millies *reponenti?* oppidò *enim* tenuis, *inquit*, eſt hæc ſumma. *Miror. Nam* ſexies millies, *faciunt æſtimatione Budæanâ (quam haud temerè quis mihi carpat)* centies quinquagies centena millia aureorum. *Et an Paullus Æmilius tantum tulit? an ipſe Pompeius? longè infra illud tamen fatear, paullò maiorem ſummam in Appiano me repperiſſe: qui tuliſſe in triumpha Cæſarem dicit* Μυριάδας ἓξ καὶ ἥμισυ ταλάντων: ſexaginta-quinque millia talentûm. *Ea eſſent quaſi decies* ſexies millies H-S., *computatione Romanâ: haud dubiè ſupra Velleianum numerum, ſed longè infra immanem illum correctoris. Nam* ſexagies millies, *feceris* centum quinquaginta aureorum *(vt vulgo loquar) milliones.*

122. CONSILIARIIS CÆDIS.] *Tentabam,* conſcijs alijs cædis.

123 CVIVS CVM FORTVNAM.] *Primò editi:* cuius quem. *Facito,* cuiuſcumque.

124 HISPA-

A uerat, dictionis [illegible] amplius [illegible] prætor [illegible], ita enim appellari Cæsarem facto [illegible], [illegible] Dol[illegible], quum [illegible] Cæsar [illegible] fasces [illegible] com[illegible], vel[illegible], [illegible] in Capitolium [illegible], fi[illegible] e descend[illegible] & [illegible] Athenienſium [illegible] m[illegible], [illegible] ob[illegible], d[illegible] p[illegible] comprobatum eſt. Cæſaris deinde teſtamentum apertum eſt, quo C. Octauium nepo-te [illegible] a [illegible] ſuum. Fuit C. Octauius, vt non patriciâ, ita admodum [illegible] familiâ, grauis, [illegible], innocens, [illegible]. Hic prætor inter nobiliſſimos [illegible], [illegible], cum [illegible] Atiam conſilio [illegible] vxorem, [illegible] honore [illegible] Macedoniam, appellatus [illegible] imperator, decedens ad petitionem conſulatus obiit, prætextato relicto filio, quem C. Cæſar, maior eius auunculus, educatum apud

B Philippum vitricum, dilexit vt ſuum, natumque annos XIIX. [124] [illegible] ſecum habuit, [illegible] alio vſus [illegible], quam ſuo, aut [illegible] vehiculo: pontificatuſque ſacerdotio puerum honorauit. Et patratis [illegible] ciuilibus, ad [illegible] diſciplinis [illegible], Apolloniam eum in ſtudia miſerat, mox belli Getici, ac deinde Parthici habiturus commilitonem. Cui vt eſt nuntiatum de cæde auunculi, cum protinus ex [illegible] centuriones [illegible] opetam ei pollicerentur, neque [illegible] Saluidienus & Agrippa dicerent; ille feſtinans peruenire in vrbem [illegible] Brundiſij comperit. Cui adventanti Romam, immanis amicorum occurrit frequentia: &, cum intraret vrbem, Solis orbis ſuper caput eius, curuatus æqualiter, rotundatus, in colorem arcus, velut coronam tanti mox viri capiti imponens, conſpectus eſt. Non placebat Atiæ matri Philippoque vitrico, adiri nomen inuidioſæ fortunæ Cæſaris: ſed aſſerebant ſalutaria reip. terrarumque orbis fata condi-

C torem conſeruatoremque Romani nominis. Spreuit itaque cæleſtis animus humana conſilia; & cum periculo potius ſumma, quam tutò humilia, propoſuit ſequi, maluitque auunculo & Cæſari de ſe, quàm vitrico credere; dictitans, nefas eſſe, quo nomine Cæſari dignus eſſet viſus, ſemetipſum videri indignum. Hunc protinus Antonius conſul ſuperbè excipit (neque is erat contemptus, ſed metus) vixque admiſſo in Pompeianos hortos, loquendi ſecum tempus dedit; mox etiam, velut inſidijs eius petitus, ſceleſtè inſimulare cœpit: in quo turpiter deprehenſa eius vanitas eſt. Apertè deinde Antonij ac Dolabellæ conſulum ad nefandam dominationem erupit furor. [125] H-S. ſepties millies, depoſitum à C. Cæſare ad ædem Opis, occupatum ab Antonio, actorum eiuſdem, inſertis falſis, [126] ciuitatibuſque corruptis, commentarijs. Atque omnia pretio temperata, vendente remp. conſule. Idem, prouinciam D. Bruto deſignato conſuli decretam, Galliam occupare ſtatuit: Dolabella tranſmarinas decreuit ſibi: interque natura diſſimillimos ac diuerſa volentes creſcebat odium. eoque C. Cæſar iuuenis quotidianis Antonij petebatur inſidijs. Torpebat oppreſſa dominatione Antonij ciuitas. indigna-

D tio & dolor omnibus, vis ad reſiſtendum nulli aderat, cùm C. Cæſar, XIX. annum ingreſſus, mira auſus, ac ſumma conſecutus; priuato conſilio, maiorem ſenatu pro rep. animum

Annus [illegible] de vita.

C. *Octauius.*

Romam venit.

Omen imperij.

Antonius Octauio iniquus.

Eius rapina.

Octauianus copias parat.

124. HISPANIENSIS MILITIÆ.] *Scribo,* Hiſpanienſi militiâ. *Suetonius cap.* VIII. *Aug.* Profectum mox auunculum in Hiſpaniam aduerſus Pompeij liberos, per infeſtas hoſtibus vias ſubſecutus, magno opere demeruit.

125. H-S SEPTIES MILLIES DEPOSITVM A C. CÆSARE AD ÆDEM OPIS.] *Delemus* τὸ ædem. *Id,* paullò *veriùs, quàm Batauiæ lumen alterum Had. Iunius* τὸ ſepties. *Nam inductus à Plutarcho, qui in Antonio* quattuor *modo* millia talentûm *in hac re numerat, vult hic fuiſſe* H-S. millies: *quod reſpondet Græcanicæ illi ſummæ. Sed verè inductus. Cicero nónne aliquoties cum Velleio? vt Philip.* II. Vbi eſt ſepties millies, quod eſt in tabulis, quæ ſunt ad Opis? *iterùm:* Septies millies falſis proſcriptionibus donationibuſque auertit. *Atque alibi vocat* pecuniam maximam: *&,* pecuniam innumerabilem.

126. CIVITATIBVSQVE CORRVPTIS] *Video ab alijs edi,* indubitatéque corruptis: *anne à coniecturâ? Fas & nobis eâ vti:* commutatiſque & corruptis.

animum habuit. [illegible] que à Calatiâ, mox à Caſilino [illegible] nos [illegible]
Quorum exemplum ſecuti alij breui in formam iuſti [illegible] s. [illegible]
toni [illegible], [illegible] ex [illegible] princip [illegible]
rat, legio Martia, & Quarta, [illegible] & ſenatus v [illegible]
[illegible] ſi [illegible], ad Cæſarem ſe contulerunt. [illegible]
hodieque in Roſtris poſita ætatem eius ſcriptura indicat, [illegible]
annos, quam L. Sullæ, & Cn. Pompeio, & C. Cæſari contigerat. [illegible]
conſulibus [illegible] Hirtio & Panſâ, bellum [illegible] Antonio [illegible]
num [illegible], fortiſſime circa Mutinam administratum eſt, & D. [illegible]

Vincit Antonium, obſidione liberatus. Antonius turpi ac nuda fugâ coactus [illegible]
lum autem alter in acie, alter poſt paucos dies ex vulnere mortem [illegible]. [illegible]
quam [illegible] garetur Antonius, honorifice a ſenatu in Cæſarem [illegible]
ſunt, maximè auctore Cicerone; ſed, vt [illegible] metus, erupit voluntas, [illegible]
Pompeianis partibus redit animus. Bruto Caſſioque prouinciæ, [illegible]
vllo S. C. occupauerant, decretæ, laudati, qui [illegible] que his ſe exercitus tra [illegible]

Brutus & Caſſius Italiâ cedunt. omnia transmarina imperia eorum commiſſa arbitrio. quippe M. [illegible]
ſius, nunc metuentes arma Antonij, nunc, ad augendam eius inuidiam, [illegible]
metuere, teſtati dictis, libenter ſe vel in perpetuo exilio victuros, dum [illegible]
concordiâ, nec vllam belli ciuilis præbituros materiam, plurimum ſibi hon [illegible]
conſcientiâ facti ſui, profecti vrbe atque Italiâ, intento ac pari animo, ſine auct [illegible]

Prouincias occupant. publica, prouincias exercituſque occupauerant; &, vbicumque ipſi eſſent, præt [illegible]
eſſe remp. pecunias etiam, quæ ex tran [illegible] s prouincijs Romam ab quæſtoribus de-
portabantur, à volentibus acceperant. quæ omnia ſenatus decretis comprehenſa, &

Cauſſa offenſi Octauiani. comprobata ſunt. Et D. Bruto, [127] quod alieno beneficio viueret, d [illegible].
Panſæ atque Hirtij corpora publicâ ſepulturâ honorata. Cæſaris adeò nulla habita
mentio, vt legati, qui ad exercitum eius miſſi erant, iuberentur, ſum moto eo [illegible]
qui. Non fuit tam ingratus exercitus, quàm fuerat ſenatus. nam, cùm eam iniuriam [illegible] C
ſimulando Cæſar ferret, negauere milites, ſine imperatore ſuo vlla ſe audi [illegible]
ta. Hoc eſt illud tempus, quo Cicero, inſito amore Pompeianarum partium, Cæſarem
laudandum & tollendum cenſebat; cum aliud diceret, aliud intelligi vellet. [illegible]

M. Lepidus. Antonius, fugâ tranſgreſſus Alpes, [128] primò per colloquia repulſus à M. Lepido, qui
pontifex maximus in C. Cæſaris locum furto creatus, decretâ ſibi Hiſpaniâ, ad [illegible]
Galliâ morabatur: mox ſæpius in conſpectum veniens militum, cùm & Lepido omnes
imperatores forent meliores, & multis Antonius, dum erat ſobrius, per auerſa ca [illegible]
rum proruto vallo à militibus receptus eſt, qui titulo imperij cedebat Lepido, cùm [illegible]

Iuuentius Laterenſis. ma virium penes eum foret. Sub Antonij ingreſſum in caſtra Iuuentius Late [illegible]
vitâ ac morte conſentaneus, cum acerrime ſuaſiſſet Lepido, ne ſe cum Antonio, [illegible]

Plancus. iudicato, iungeret, irritus conſilij, [illegible] ipſe transfixit. Plancus deinde, dubi [illegible] eſt
ſuâ fide, diu, quarum eſſet partium, ſecum [illegible] tus, ac ſibi difficilè conſentiens, & [illegible]
adiutor D. Bruti, deſignati conſulis, collegæ [illegible], ſenatuique ſe litteris venditans, mox D

Aſin. Pollio. eiuſdem proditor; Aſinius autem Pollio [illegible] propoſito, & Iulianis partibus fi [illegible]
Pompeianis aduerſus; vterque exercitus tradidere Antonio. D. Brutus, deſertus primò
à Planco, pòſt etiam inſidijs eiuſdem petitus, paullatim relinquente eum exercitu,

D. Bruti cædes. giens, in hoſpitis cuiuſdam, nobilis viri, nomine Cameli, domo, ab ijs quos miſerat Antonius, iugulatus eſt; iuſtiſſimaſque optimè de ſe merito viro C. Cæſari pœnas d [illegible].
cuius cùm primus omnium amicorum fuiſſet, interfector fuit, & fortunæ, ex quâ
[illegible] ctum tulerat, inuidiam in auctorem relegabat; cenſebatque æquum, quæ ac [illegible] à

127. QVÒD ALIENO BENEFICIO VIVERET.] *Ineptè, quaſi illa cauſſa aut præſcriptio triumphi. Lege,* qui alieno.

128. PRIMÒ PER COLLOQVIA REPVLSVS A M. LEPIDO.] *Minime. ſed probo quod [illegible] ne primò eſt.* primo ſpe colloquij repul [illegible]; *deiectus etiam a ſpe colloquij: quia Lepidus [illegible] re ſermones cum eo ſub initia volebat. Dio [illegible] bro XLVI. aliique.*

129. Cice-

A deſerere, retinere Cæſarem, qui illa dederat, petiit. Hæc ſunt tempora, quibus M. Tullius continuis actionibus æternas Antonij memoriæ inuſſit notas. ſed hic fulgentiſſimo & cæleſtiſſimo ore, at tribunus Cannutius canina rabie lacerabat Antonium. Vtrique vindicta libertatis morte ſtetit, ſed tribuni ſanguine commiſſa proſcriptio, [129] Ciceronis velut ſatiato Antonio pœnâ finita. Lepidus deinde a ſenatu hoſtis iudicatus eſt, vt antè fuerat Antonius. Tum inter eum Cæſaremque & Antonium, commercia epiſtolarum, & conditionum facta mentio, cùm Antonius ſubinde Cæſarem admoneret, quàm inimicæ ipſi Pompeianæ partes forent; & in quod iam emerſiſſent faſtigium, & quanto Ciceronis ſtudio Brutus Caſſiuſque attollerentur; denuntiaretque, ſe cum Bruto Caſſioque, qui iam decem & ſeptem legionum potentes erant, iuncturum vires ſuas, ſi Cæſar eius aſpernaretur concordiam, diceretque plus Cæſarem patris, quàm ſe amici vltioni debere. Tum inita potentiæ ſocietas, & hortantibus orantibuſque exercitibus, inter Antonium etiam & Cæſarem facta affinitas, cùm eſſet *Triumviralis conſpiratio.*

B priuigna Antonij deſponſa Cæſari. conſulatumque iniit Cæſar pridie quàm viginti annos impleret, x. Kal. Octobres, cum collegâ Q. Pedio, poſt V. C. annis DCCIX. ante XXXII. quàm tu, M. Vinici, conſulatum inires. Vidit hic annus Ventidium, *P. Ventidius.* per quam vrbem inter captiuos Picentium in triumpho ductus erat, in eâ conſularem prætextam iungentem prætoriæ. Idem hic poſtea triumphauit. Furente deinde Antonio, ſimulque Lepido, quorum vterque, vt prædiximus, hoſtes iudicati erant, cùm ambo mallent ſibi nuntiari quid paſſi eſſent, quàm quid emeruiſſent, repugnante Cæſare, ſed fruſtrà aduerſus duos, inſtauratum Sullani exempli malum, proſcriptio. Nihil tam indignum illo tempore fuit, quàm quod aut Cæſar aliquem proſcribere coactus *Proſcriptio iniquiſſima.* eſt; aut ab illo Cicero proſcriptus eſt, abſciſſaque ſcelere Antonij vox publica eſt, cùm *M. Cicero occiſus.* eius ſalutem nemo defendiſſet, qui per tot annos & publicam ciuitatis, & priuatam ciuium defenderat. Nihil tamen egiſti, M. Antoni: (cogit enim excedere propoſiti formam operis, erumpens animo ac pectore indignatio) nihil, inquam, egiſti, mercedem

C cæleſtiſſimi oris, & clariſſimi capitis abſciſſi numerando, auctoramentoque funebri ad conſeruatoris quondam reip. tantique cos. irritando necem. Rapuiſti tu M. Ciceroni lucem ſolicitam, & ætatem ſenilem, & vitam inferiorem te principe, quàm ſub te III. viro mortem: famam verò gloriamque factorum atque dictorum adeò non abſtuliſti, vt auxeris. Viuit viuetque per omnium ſæculorum memoriam. Dumque hoc vel forte, vel prouidentiâ, vel vtcumque conſtitutum rerum naturæ corpus, quod ille pænè ſolus Romanorum animo vidit, ingenio complexus eſt, eloquentiâ illuminauit, manebit incolume: comitem æui ſui laudem Ciceronis trahet; omniſque poſteritas illius in te ſcripta mirabitur, tuum in eum factum exſecrabitur; [130] citiuſque in mundo genus hominum, quàm cadet. Huius totius temporis fortunam ne deflere quidem quiſquam [131] ſatis dignè potuit, adeò nemo exprimere verbis poteſt. Id tamen notandum eſt, fuiſſe in proſcriptis vxorum fidem ſummam, libertorum mediam, ſeruorum aliquam, filiorum nullam. adeò difficilis eſt hominibus vtcumque conceptæ ſpei mora.

D [132] Nequid vlli ſanctum relinqueretur, vel in dotem inuitamentumque ſceleris, Antonius

129. CICERONIS VEL SATIATO ANTONIO POENA.] *Aptius atque apertius*: velut ſatiato. *Cremutius Cordus*: Quibus viſis (*capite & dextrâ Ciceronis*) lætus Antonius cum peractam proſcriptionem ſuam dixiſſet, eſſetque non ſatiatus modò cædendis ciuibus, ſed defectus (*corr.* defeſſus) quoque, pro roſtris exponit.

130. CITIVSQVE IN MVNDO GENVS HOMINVM, QVAM CADET.] *Paullo Manutio placuit*: genus hominum concidet. *Nos explemus*: quàm ea cadet. Ea, *nempe laus Ciceronis, de quâ prædictum. Vide textum. Vniuerſus autem hic locus expreſſus ab Arellio Fuſco*: Quoad humanum genus incolume manſerit, quamdiu vſus litteris, honor ſummæ eloquentiæ pretium erit, quamdiu rerum naturæ aut fortuna ſteterit, aut memoria durauerit, admirabile poſteris vigebis ingenium, & vno proſcriptus ſæculo proſcribes Antonium omnibus. *Vbi παρέργως legi velim*: honor ſcientiæ, eloquentiæ pretium erit, *elegantius magis, membratim. atque etiam 2 citius, quia non honos tantum eloquentia pretium, ſed opes & fructus. Scribo item*: rerum naturæ aut forma ſteterit: *non* fortuna.

131. SATIS DIGNE POTVIT] *Abeſt vet. editioni illud* potuit. *rectè.*

132. NEQVID VLLI.] *Scribo*, vllibi

Sceleræ proſcriptionis. nius L. Cæſarem auunculum, Lepidus Paullum fratrem, proſcr[illegible]ant. Ne[illegible] gratia defuit ad impetrandum, vt frater eius Plancus [illegible] E[illegible] tu iocos militares, qui currum Lepidi Planciſque ſecuti erant, in[illegible] vium vſurpabant hunc verſum: *De Germanis, non de [illegible]is, duo triumphant* [illegible] præt[illegible]itum loco referatur. [133] neque enim perſona vmbram actæ rei capit. [134] *M. Calius.* in acie Pharſalicâ Africaque de ſummâ rerum Cæſar dimicat, M. Cæli[illegible] animoque Curioni ſimillimus, ſed in vtroque perſectior, nec minus in[illegible]oſè nequam, cùm in modica quidem ſeruari poſſet, quippe peior illi res familiaris quam [illegible], in præturâ nouarum tabularum auctor extitit; nequijtque ſenatus, & [135] [illegible]ori[illegible]e coss. deterreri, accito etiam Milone Annio, qui, non impetrato reditu, [illegible] infeſtus erat, [136] in vrbe ſeditionem magis, occultè autem be[illegible] [illegible] mouens, primò ſummotus a rep. mox conſularibus armis, auctore ſenatu, circa Tur[illegible] preſſus eſt. Incepto pari ſimilis fortuna Milonis fuit, qui, [137] Com[illegible] H[illegible] *Ann. Milo.* oppugnans, ictúſque lapide, tum P. Clodio, tum patriæ, quam armis petebat, pœnas dedit; vir inquies, & [138] vltra fortem temerarius. Quatenus autem ali[illegible]d ex o[illegible] pecto, notetur immodicâ & intempeſtiuâ libertate vſos aduerſus C. Cæſarem, [illegible] Epidium Flauiumque Cæſetium trib. pl. dum arguunt in eo regni voluntatem, per [illegible] dominationis expertos. In hoc tamen ſæpè laceſsiti principis ira exceſsit, vt, cenſoria potiùs contentus notâ, quàm animaduerſione dictatoriâ, ſummoueret eos a rep. teſta[illegible]que eſſe ſibi miſerrimum, quòd aut naturâ ſuâ ei excedendum foret, aut minuenda [illegible]gnitas. Sed ad ordinem reuertendum eſt. *Trebonij cædes.* Iam & Dolabella in Aſia C. Trebonium conſularem, [139] cui ſuccedebat, fraude deceptum, Smyrnæ occiderat, virum a[illegible]uerſus merita Cæſaris ingratiſſimum, participémque cædis eius, à quo ipſe in conſulare prouectus faſtigium fuerat: & C. Caſſius, acceptis à Staio Murco & Criſpo Marcio, pr[illegible] *Caſſii augmenta.* vitis, imperatoribus, qui præualidis in Syriâ legionibus, incluſum Dolabellam, qui *Dolabella cædes.* præoccupatâ Aſiâ in Syriam peruenerat, Laodiceæ expugnat, ita tamen, vt ad [illegible] ſerui ſui Dolabella non ſegniter ceruicem daret; & decem legiones in eo tractu ſui iuris *Bruti augmenta.* fecerat. & M. Brutus C. Antonio, fratri M. Antonij in Macedoniâ, Vatinióque circa Dyrrhachium volentes legiones extorſerat: ſed Antonium bello laceſſierat: Vatinium dignatione obtuerat: cùm & Brutus cuilibet ducum præferendus videretur; & Vatinius

133. NEQVE ENIM PERSONA VMBRAM ACTÆ REI CAPIT.] *Vmbroſum hoc ſanè, quid ſi & mendoſum? Arbitror, & emendem:* vmbram ac tenebras capit. *Non eſt ille Cælius, inquit, homo genere ingenioq́ nobilis, qui latere in vmbrâ ſilentij ac tenebris debeat. Extraham etiamnunc, etſi alieno loco & tardè.*

134. DVM IN ACIE PHARSALICA AFRICAQVE DE SVMMA RERVM CÆSAR DIMICAT.] *Conſidera, falſum reperies hunc contextum. Tempus ſeditionis Cæliana indicare voluit; an hoc igitur, cùm Cæſar in Pharſaliâ & Africâ dimicat? De Pharſaliâ, verum eſt: ſed de Africâ, certè diu poſt Cæly motum & mortem illud bellum. Quin præceſſit Ægyptium ſiue Alexandrinum, alterumq́, cum Pharnace. Denique Cæſar etiam intereà in vrbe. Omnino falſa hæc ſignatio: per Velleianámne incuriam, an ſcriptoris? Hunc culpari mitius eſt, & v[illegible]σόχως fortaſſe emendem:* dum in acie Pharſalicâ circaque. *Nihil procliuius, quàm Africam ex eo feciſſe, ſi littera finalis adhæſit, vt ſolet, capiti ſequentis. Interpreter autem: Dum Cæſar in Pharſaliâ pugnat & circà, nempe ad Dyrrhachium viciniſq́ locis oppoſitus Pompeio. Pugnas autem & ibi aliquas fuiſſe, notum. Quòd ueteri vulgatam aliquis conetur, quaſi de Africano bello Curionis in Iubam & Varum ſentiat: fruſtrà ſit. Nam nec* Cæſar *ibi* dimicauit: *nec certè* de ſummâ rerum. *quod vtrumq́ hîc ſcriptum.*

135. AVCTORITATE COSS. DETERRERI] *Hæc valet*, Conſulum. *Atqui, ne iuuentus erret,* Cos. *ſiue* Conſulis *ſcribendum eſt. quia vnus Seruilius tunc in vrbe, cui Cæſar collega, ſed abſens & in bello.*

136. IN VRBE SEDITIONEM MAGIS, OCCVLTE AVTEM BELLICVM TVMVLTVM MOVENS.] *Argutabar* in agris occultè. *Nam ita[illegible] fuit, Romæ ſeditionem, in agris bellum mouebat per Milonem. Cæſar lib.* III. Clàm nuncijs ad Milonem miſſis, euocatoque in Italiam: cum in Thurinum ad ſolicitandos paſtores præmiſit.

137. COMPSAM IN HIRPINIS OPPVGNANS] *Cæſar ad* Coſam *ſcribit interfectum in* agro Thurino. *Etiam Euſebius, ſed à nobis corrigendus* M. Cælius Prætor & T. Annius Milo exlul oppreſſi, res nouas in Tiriano Brixioque agro mouentes. *Scribendum:* in Thurino Brutioque.

138. VLTRA FORTEM TEMERARIVS] *Imo verò* ſortem. *Magis audax ſcilicet quam pr[illegible] conditione ex[illegible]lis, cuius eſt tacere ſervi, nec attoll[illegible]*

139. CVI SVCCEDEBAT] *Succedebat non à Cæſare, ſed à ſe & ſcelere ſuo miſſus. Nam prouincia ſibi Syria erat, atque in eam [illegible]bat.*

140 Catiu

A [illegible] certatim in [illegible] ſe[illegible]. Lege Pedia, quam conſul Pedius collega Cæſaris tulerat, omnibus qui Cæſarem patrem interfecerant, aqua ignique interdictum erat. Quo tempore 140 Capito, patruus meus, vir ordinis ſenatorij, Agrippæ ſubſcripſit in C. Caſſium. *Lex Pedia.*

Dum ea in Italia geruntur, acri atque proſpero bello Caſſius Rhodum, rem immanis operis, ceperat: Brutus Lycios deuicerat, & inde in Macedoniam exercitus traiecerant; cùm per omnia repugnans naturæ ſuæ Caſſius etiam Bruti clementiam vinceret. Neque reperias quos aut pronior fortuna comitata ſit, aut veluti fatigata maturius deſtituerit, quàm Brutum & Caſſium. Tum Cæſar & Antonius traiecerunt exercitus 141 in Macedoniam, & apud vrbem Philippos cum M. Bruto Caſſioque acie concurrerunt. Cornu, cui Brutus præerat, impulſis hoſtibus caſtra Cæſaris cepit. nam *Rhodus capitur.* *Pugna Philippenſis.*

B ipſe Cæſar, etiam ſi infirmiſſimus valetudine erat, obibat munia ducis, oratus etiam ab Artorio medico, ne in caſtris remaneret, manifeſta denunciatione quietis territo. Id autem, in quo Caſſius fuerat, fugatum ac male mulcatum in altiora ſe receperat loca. Tum Caſſius, ex ſuâ fortunâ euentum collegæ æſtimans, cum dimiſiſſet euocatum, iuſſiſſetque nunciare ſibi, quæ eſſet multitudo ac vis hominum, quæ ad ſe tenderet; tardius eo nunciante, cùm in vicino eſſet agmen curſu ad eum tendentium, neque puluere facies, aut ſigna denotari poſſent, exiſtimans hoſtes eſſe, qui irruerent, lacerna caput circumdedit, extentamque ceruicem interritus liberto præbuit. Deciderat Caſſij caput, cùm euocatus aduenit, nuncians Brutum eſſe victorem. qui cùm imperatorem proſtratum videret; Sequar, inquit, eum, quem mea occidit tarditas, & ita in gladium incubuit. Poſt paucos deinde dies Brutus conflixit cum hoſtibus, & victus acie, cùm in tumulum nocte ex fugâ ſe recepiſſet, impetrauit à Stratone Ægeate, familiari ſuo, vt manum morituro commodaret ſibi; reiectoque læuo ſuper caput brachio, cùm mucronem gladij *Caſſi interitus.* *Bruti interitus.*

C eius dexterâ tenens, ſiniſtræ admouiſſet mammillæ, ad eum ipſum locum, quà cor emicat, impellens ſe in vulnus, vno ictu tranſfixus, expirauit. Protinus Meſſalla, fulgentiſſimus iuuenis, proximus in illis caſtris Bruti Caſſijque auctoritati, cùm eſſent qui eum ducem poſcerent, ſeruari beneficio Cæſaris maluit, quàm dubiam ſpem armorum tentare amplius. Nec aut Cæſari quidquam ex victorijs ſuis fuit lætius, quàm ſeruaſſe Coruinum; aut maius exemplum hominis grati ac pij, quàm Coruinus in Cæſarem fuit. Non aliud bellum cruentius cæde clariſſimorum virorum fuit. Tum Catonis filius cecidit. Eadem Lucullum Hortenſiumque, eminentiſſimorum ciuium filios, fortuna abſtulit. nam 142 Varro ad ludibrium moriturus Antonij, digna illo, ac vera de exitu eius *Meſſalla Coruinus.* *Varronis mors.*

140. CAPITO PATRVVS MEVS, VIR ORDINIS SENATORII.] *An Ateius Capito*

D *Iuriſconſultus ille nobilis? Factum ſit non abhorrens ab ingenio viri, qui adulator, & cuius obſequium dominantibus probabatur, ait Tacitus. Sed verear, vt tunc non tam grandi & Senatoria ætate fuerit. quippe qui obijt demum nono Tiberiani imperij anno. Vide Tacit. III. Ann. extrema.*

141. IN MACEDONIAM ET APVD VRBEM PHILIPPOS.] *Sic eſt. Philippi iſti in Macedonia extrema Ptolemæo locantur, alijs in Thracia prima. Sunt ad Strymonem fluuium, & ſubiacet planities aptiſſima pugnæ. Victi ſunt in ea Caſſius & Brutus. Diuerſi omnino ab iſtis Philippi ſunt in Theſſalia, vbi Pompeius victus, ad Peneum flumen. Ergo iure miror quid poetis aliquot in mentem venerit confundere hæc loca & vrbes, quaſi ſi vtrumque ciuile bellum in iiſdem campis depugnatum. Lucanus innuit*

Romanas acies iterum videre Philippi.

quem tamen excuſet, quaſi Philippi iterum viderint, ſed non ijdem. Manilio quid facias qui ſic lib. I.

——ducibus iurata cruentis
Arma Philippæos implerunt agmine campos.
Vix etiam ſiccâ miles Romanus arenâ
Oſſa virũ laceroſque prius ſuperaſtitit artus,
Perque patris pater Auguſtus veſtigia vicit.

Nam vult in iiſdem campis atque adeo veſtigiis pugnaſſe Auguſtum, quibus patrem: & milites ſuperſtitiſſe cadauera & oſſa. Quid poetas culpa? Etiam hiſtoricus idem peccat. Brutus & Caſſius, comparatis ingentibus copiis, eamdem illam, quæ fatalis Cn. Pompeio fuit, arenam inſederant. *Hoc autem tam verum eſt, vt centum aliquot milliaria ſint interiecta. Vide Dionem XLVII. & Appianum IV. Ciuil. quorum vterque ſitum Philipporum, vbi Brutianum prælium, accurate deſignat & deſcribit.*

142. VARRO AD LVDIBRIVM MORITVRVS ANTONII.] *Quis autem iſte Varro? videtur mi-*

eius [illegible] magnâ cum libertate ominatus eſt. Druſus Liuius, Iuliæ A[illegible] Quinctilius, ne tentatâ quidem hoſtis miſericordiâ, alt[illegible] emit, Varus autem liberti, quem id facere coëgerat, manu, cum [illegible] velaſſet, iugulatus eſt. Hunc exitum M. Bruti partium ſep[illegible]m & [illegible] agentis fortuna eſſe voluit, corrupto animo eius in diem, quæ illi omn[illegible] temeritate facti abſtulit. Fuit autem dux Caſſius melior, quanto vir B[illegible] Brutum amicum habere malles, inimicum magis timeres Caſſium. in [illegible]o m[illegible] vis, in altero virtus. Qui ſi viciſſent, quantum reip. interfuit, Cæſarem potius ha[illegible] quàm Antonium principem, tantum retuliſſet habere Brutum, quàm Caſſium. Cn. Domitius, pater L. Domitij, nuper à nobis viſi, eminentiſsimæ ac nobiliſsimæ ſimplici[illegible] viri, auus huius Cn. Domitij, clariſsimi iuuenis, occupatis nauibus, [illegible] ma[illegible]quentium conſilia ſua comitatu, fugæ fortunæque ſe commiſit, ſemetipſo contentus duce partium. Statius Murcus, qui claſſi & cuſtodiæ maris præfuerat, cum om[illegible] commiſſa ſibi [143] parte exercituum nauiumque Sex. Pompeium, Cn. Magni filium, qui ex Hiſpaniâ reuertens, Siciliam armis occupauerat, petit. ad quem & è Brutianis ca[illegible], & ex Italiâ aliiſque terrarum partibus, quos præſenti periculo fortuna ſubduxerat, proſcripti confluebant. quippe [144] nullum habentibus ſtatum quilibet dux erat idoneus; cùm fortuna non electionem daret, ſed perfugium oſtenderet; exitialemque tempeſtatem fugientibus ſtatio pro portu foret. Hic adoleſcens erat ſtudijs rudis, ſermone [illegible]barus, impetu ſtrenuus, [145] manu promptus, cogitatione celer, fide patri diſsimilimus, libertorum ſuorum libertus, ſeruorumque ſeruus, ſpecioſis inuidens, vt pareret humilimis: quem ſenatus penè totus, adhuc è Pompeianis conſtans partibus, poſt Antonij à Mutinâ fugam, eodem illo tempore, quo Bruto Caſſioque tranſmarinas prouincias decreuerat, reuocatum ex Hiſpaniâ, vbi aduerſus eum clariſsimum bellum Pollio Aſinius prætorius geſſerat, in paterna bona reſtituerat, & oræ maritimæ præfecerat. Iſtum, vt prædiximus, occupatâ Siciliâ, ſeruitia fugitiuoſque in numerum exercitus ſui recipiens, magnum modum legionum effecerat; perque Menam & Menecratem paternos libertos, præfectos claſsium, latrocinijs ac prædationibus infeſtato mari, ad ſe ex[illegible]tumque tuendum rapto vtebatur, cùm eum non depuderet vindicatum armis ac ductu patris ſui mare infeſtare [146] piraticis ſceleribus. Fractis Brutianis Caſſianiſque partibus, Antonius tranſmarinas obiturus prouincias ſubſtitit; Cæſar in Italiam ſe recepit, eamque longè, quàm ſperauerat, tumultuoſiorem reperit. quippe L. Antonius con[illegible], vitiorum fratris ſui conſors, ſed virtutum, quæ interdum in illo erant, expers, modò apud veteranos criminatus Cæſarem, modò eos, [147] qui iuſtè diuiſione prædiorum, nomi[illegible]nati,

Caſſij ac Bruti ingenia.

C. Domitius.

Statius Murcus.

Sex. Pompeius.

L. Antonius res turbat.

ritiſsimâ ἐξοχῇ noſter ille intellexi, cui Fama quàm Aeternitas magis æqua. Illa nomen eius ſeruat, hæc ſcripta non adſpexit: quorum tamen feracius vix fuit aliud ingenium Græcum aut Romanum. Sed videatur inquam iſte intellegi: non tamen poteſt. Nam * *proſcriptus quidem à Triumuiris Varro, ſed certantibus de ſalute eius quibus aliqua honeſti cura, vicit Fufius Calenus amicus Antonij, & eum ad ſe recepit. Ita tempeſtatem illam euaſit. Pugnæ autem Philippenſi non opinor interfuiſſe. Aetas multâ & ijs altioribus virum ſoluebat: & aliquot ſanè annis poſt vixit. Quid verba facio? in lectulo ſuo obijt, non properatâ aliquâ morte: vt clarè ſcribit Valerius libro* VIII. Terentius Varro, non annis, quibus ſæculum æquauit, quàm ſtilo viuacior fuit. In eodem enim lectulo & ſpiritus eius, & egregiorum operum curſus extinctus eſt. *Ergo alius iſte Varro, quem velim omnino magis Velleius retexiſſet.*

* *Appianum vide. & Agel. III. cap. x.*

143. PARTE EXERCITVVM.] *Prima editio:* exercitu. *Malim vniuſcuiuſque numero,* exercitus.

144. NVLLVM HABENTIBVS STATVM, QVILIBET DVX ERAT IDONEVS.] *Interpretor, nullum ſtatum firmumque ducem habentibus. Poſsis etiam ſcribere & diſtinguere:* nullum habentibus, ſtatim quilibet. *Facilè, inquit, & [illegible] quemcumque ducem arripiebant, qui habebant nullum.*

145. MANV PROMPTVS, COGITATIONE CELER.] *Primitius editi:* cogitator celer. *Certum mihi ſcribere:* concitatu celer. *Depreſſum enim hic vbique Pompeium iſtum Velleius it, renera [illegible], bardum, & patri diſsimilimam prolem. Et fuit renerà concitatu celer, magis quàm cogitatu [illegible] laudem valeat:) id eſt,* ὀξύθυμος *&* ὀργίλος.

146 PIRATICIS SCELERIBVS.] *Cogitabam leniter an,* piraticis celocibus. *Vulgatum autem abſit vt damnem.*

147. QVI IVSTE DIVISIONE PRÆDIORVM.] *Renerà* iniuſtè, *vel potius* iniuſtà. *Nec [illegible] aut ſcripſit aliter, etſi adulator [illegible].*

148. QVIS

A [illegible], [illegible] ex[illegible]. [illegible] vxor Ant[illegible] F[illegible], [illegible] [illegible]eres, [illegible] Antonius, p[illegible] [illegible]que v[illegible] C[illegible], Pe[illegible] [illegible] P[illegible] ad [illegible], [illegible] Antonio. [illegible] & fort[illegible], Perusiam [illegible] A[illegible]. in Po[illegible] prin[illegible] Ma[illegible] [illegible] se gladio [illegible] intulit. Per ea[illegible] tempora exa[illegible] in Campania bellum, [illegible], p[illegible] Ti. Claudius N[illegible] p[illegible] & Pontifex, Ti. C[illegible] [illegible].id quoque a[illegible] Cæs[illegible] est. Qui Fortunæ [illegible], qui dubios rerum hu[illegible]um ca[illegible] [148] qui non [illegible] B [illegible] expect[illegible] aut [illegible], [illegible] Liuia, nob[illegible] & [illegible] Drusi Cl[illegible] genere, [illegible]. Ro[illegible], quam postea c[illegible] Augusti vidimus, qu[illegible] ce[illegible], [illegible] mox futuri sui Cæsaris [illegible], cum [illegible] Tiberium Cæsarem, vindic[illegible] Romani imperij, futurumque eiusdem Cæ[illegible] fil[illegible], gestans sinu, per a[illegible] vitati militum gladijs vno co[illegible], qu[illegible] occ[illegible] fuga, p[illegible] ad[illegible]are, & cum viro Nerone peruecta in Siciliam est. Quod [illegible] testimonium reddere[illegible] eo non fraudabo a[illegible]. quippe C. Vel[illegible]us, [illegible] C[illegible] X ind. loco a Cn. Pompei[illegible] lectus, [illegible]idem, Marc[illegible]que Bruti ac Tironis præfectus fabrûm, vir [illegible] secundus, in Campania, [illegible] Neronis a Neapoli, cuius ob singula[illegible] cum eo amicitiam partium adiutor fuerat, grauis iam ætate & corpore, comes esse non posset, gladio se ipse transfixit. Inuiolatam excedere Italiâ Cæsar passus Fuluiam, Plancumque muliebris fugæ comitem. nam Pollio Asinius cum septem legionibus, diu retentâ in potestate Antonij Venetia, magnis speciosisque rebus circa Altinum aliasque

Fulnia

Perusia [illegible].

Ti. Nero.

Liuia.

C. Velleius.

C eius regionis vrbes editis, Antonium petens, vagum adhuc Domitium, quem digressum è Brutianis castris post cædem eius prædiximus, & propriæ classis factum ducem, consilijs suis illectum, ac fide datâ, iun[illegible]t Antonio. Quo facto quisquis æquum se præstiterit, sciat non minus à Pollione in Antonium, quàm ab Antonio in Pollionem esse collatum. Aduentus deinde in Italiam Antonij, præparatúsque contra eum Cæsaris, habuit belli metum: Sed pax circa Brundisium composita. Per quæ tempora Rufi Saluidieni scelesta consilia patefacta sunt. qui, natus obscurissimis initijs, parum habebat summam accepisse, & [149] proximus à Cn. Pompeio, ipsóque Cæsare, ex equestri ordine consul creatus esse, nisi ascendisset, quo infra se & Cæsarem videret & remp. Tum, expostulante consensu populi, quem grauis vrebat infesto mari annona, cum Pompeio quoque circa Misenum pax inita: qui haud absurdè, cum in naui Cæsarémque & Antonium cenâ exciperet, dixit: In carinis suis se cenam dare. referens hoc dictum ad loci nomen in quo paterna domus ab Antonio possidebatur. In hoc pacis fœdere placuit, D Siciliam

Domitius Antonio iungitur.

Pax Brundusina.

Saluidienus

Pax cum Sex. Pompeio.

148. QVIS NON DIVERSA PRÆSENTIBVS, CONTRARIAQVE EXSPECTATIS, AVT SPERET, AVT TIMEAT.] *Vera gnome, & ita viuitur: assiduè natamus inter spei metúsque fluctus. Dea illa incerta nos quoque habet incertos; dico eos, qui ab ea pendent. Manilius:*

Et subtexta malis bona sunt, Lacrymæque sequuntur

Vota, nec in cunctis seruat Fortuna tenorem.

Sapientissimus Romanorum Seneca: In secundis nemo confidat, in aduersis nemo deficiat. alternæ sunt vices rerum. Quid exsultas? ista, quibus veheris in summum, nescis vbi te relictura sint. Quid iaces? ad imum delatus es, nunc est resurgendi locus. *Plato quoque bonâ imagine:* Πάντα τὰ ὄντα ἀτεχνῶς, ὥσπερ ἐν Εὐρίπῳ, ἄνω καὶ κάτω στρέφεται: Quidquid est, velut in Euripo, sursum deorsúmque voluitur.

149. PROXIMVS A CN. POMPEIO, &c.] *De Saluidieno Rufo sermo est, qui Consul creatus (ait Dio XLVIII.) nondum Senator. Atque hoc est, quod ait,* ex equestri ordine. *Proximus autem à Pompeio & Cæsare ideo: quia illorum quoque vterque ad hoc fastigium venit, priusquam in Curiam aut Senatum. nec post eos alius ante hunc Saluidienum. Cæsarem porrò accipies, Octauianum.*

Siciliam Ach[illegible] Pompeio concedere: in quo tam [illegible] potuit. id vn[illegible]do [illegible] a [illegible] o[illegible] triæ a[illegible], [illegible] [illegible]pris, al[illegible]que, qui ad eum ex diuerſis cauſſis fugerant, redi[illegible] eſt. q[illegible]æ [illegible] & alios [illegible] nos viros, & Neronem Claudium & M.S[illegible] que Saturninum, & [151] Aruntium Actium reſtituit re[illegible]. Statium autem M[illegible] aduen[illegible] ſuo cl[illegible]ſq[illegible] celebrit[illegible]e, vi[illegible] ius duplicauerat, [illegible] nationibus, [illegible] talem virum collegam o[illegible] M[illegible]a & M[illegible] ate [illegible] P[illegible] peius in Si[illegible] interfecerat. Hoc tractu te[illegible]po[illegible]m Octauiam, [illegible] C[illegible] M. tonius duxit vxorem. Redierat Pompeius in Siciliam, Ant[illegible] in tra[illegible] [illegible]cias: quas magni mo[illegible] Labienus, ex Brutianis [illegible]aſtris profectus ad [illegible] producto eorum exercitu in Syriam, [152] in erfectoque le[illegible]to Ant[illegible]nij [illegible] virtute & ductu Venti[illegible]ij vnà cum Parthorum copijs, celeberrim[illegible] to regis filio, exſtinctus eſt. Interim Cæſar per hæc tempora, ne res [illegible] ſima Otium corrumperet militem, crebris in Illyrico Dalmati[illegible]que e[illegible]pe[illegible] B patientiâ periculorum, belliq́ue experientiâ durabat exercitu[illegible]. E[illegible] Caluinus Domitius, cùm ex conſulatu obtineret Hiſpaniam, grauiſſ[illegible] q́ue antiquis exempli auctor fuit: quippe primipili centurionem, nomine Vi[illegible], ob turpem ex acie fugam, fuſte percuſſit. Creſcente in dies & claſſe & famâ Po[illegible], Cæſar molem belli eius ſuſcipere ſtatuit. Ædificandis nauibus, contrahendo [illegible] ti ac remigi, naualibuſq́ue adſueſcendo certaminibus atque exercitationibus, præf[illegible] eſt M. Agrippa, virtutis nobiliſſimæ, labore, vigiliâ, periculo inuict[illegible], par[illegible] d vni, ſcientiſſimus, alijs ſanè imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes [illegible] conſulti que facta coniungens. Hic in Auerno & Lucrino la[illegible]u ſpeci[illegible]mâ [illegible] bricatâ, quotidianis exercitationibus mi[illegible]item remigemq́ue ad ſummam & mil[illegible]tar[illegible] & maritimæ rei perduxit ſcientiam. Hac claſſe Cæſar, cùm prius, deſpondente ei Neron cui antè nupta fuerat, Liuiam, auſpicatis reip. ominibus, duxiſſet eam vx[illegible]rem, Pompeio Siciliæq́ue bellum intulit. Sed virum, humanâ ope inuictum, grauiter co[illegible] C te fortuna concuſſit. quippe longè maiorem partem claſſis, circa Veliam Palinur[illegible] e promontori[illegible]m, adorta vis Africi, lacerauit ac diſtulit. Ea patrando bello mora f[illegible], quod poſteà dubiâ, & interdum ancipiti, fortunâ geſtum eſt. nam & claſſis eod[illegible] loco vexata eſt tempeſtate, & vt nauali primo prœlio, apud Mylas, ductu Agrippæ, [illegible]gnatum proſperè, ita inopinato claſsis aduentu, grauis ſub ipſius Cæſaris oculis circa Tauromeniam accepta clades: neque ab ipſo periculum abfuit. Legion[illegible], quæ [illegible] Cornificio erant, legato Cæſaris, expoſitæ in terrâ, pænè à Pompeio oppreſſæ ſunt. [illegible] ancipitis fortuna temporis, maturâ virtute correcta. Explicatis quippe vtriuſq[illegible] tis claſsibus, pænè omnibus exſutus nauibus, Pompeius Aſiam fugâ petiuit. iuſſu [illegible] M. Antonij, cuius opem petierat, dum inter ducem, & ſupplicem tumultu[illegible]t, & nunc dignitatem retinet, nunc vitam precatur, à Titio iugulatus eſt: cui in tantum d[illegible]rauit h[illegible]c facinore contractum odium, vt mox, ludos in theatro Pompeij faciens, exſecratione populi, ſpectaculo, quod præbebat, pelleretur. Acciuerat gerens contra Pompeium bellum ex Africâ Cæſar Lepidum cum XII. ſemiplenis legionibus. Hic vir omnium vaniſsimus, neque vllâ virtute tam longam fortunæ indulgentiam meritus, exercitum Pompeij, quia propior fuerat, ſequentem non ipſi[illegible]s, ſed Cæſaris auctoritate [illegible] fidem, ſibi iunxerat: inflatuſq́ue ampliùs XX. legionum numero, in id furoris proc[illegible] rat, vt inutilis in alienâ victoriâ comes, quam diu moratus erat, diſsidendo in conſilij[illegible] ſaris, & ſemper diuerſa ijs, quæ alijs placebant, dicendo, totam victoriam vt ſuam i[illegible] pret[illegible]t[illegible]r; audebaq́ue denunciare Cæſari, excederet Siciliâ. Non ab Scipioni[illegible] alij que veteribus Romanorum ducum, quidquam auſum patratumq́ue fortiùs

Proſcripti & profugi reſtituti. *Stati Murci cædes.* *Labienus Parthos adducit. Vincitur à Ventidio.* *Domitius Caluinus.* *Iterùm bellū in Sextum.* *M. Agrippa.* *Liuiam ducit Octauianus.* *Naufragium patitur.* *Cladem accipit.* *Tandem Pompeius fugit.* *Et interficitur.* *M. Lepidus. Seditiosè agit.*

150. ARVNTIVM ACTIVM.] *Gentilitia duo nomina perperam iuncta Scribes*, Aruntium ac Titium. *M. autem Titius Dioni nominatur, & Velleio bis infrà.*

151. INTERFEC[illegible] LEGAT[illegible] ANTONII.] *Atqui ille ſemiinterfecerat. Flore* nè veniret in poteſtatem, à gl[illegible]io ſuo [illegible] petrauerat.

A tunc à Cæſare. Qui ipſe etiam inermis & lacernatus eſſet, præter nomen nihil trahens, ingreſſus caſtra Lepidi, euitatis, quæ iuſſu hominis prauiſſimi tela in eum iacta erant, cum lacerna eius perforata eſſet lancea, Aquilam legionis rapere auſus eſt. Scires quid intereſſet inter duces. Armati inermem ſecuti ſunt; decimoque anno, quàm ad indigniſſimam vitâ ſuâ potentiam peruenerat Lepidus, & à militibus & à fortuna deſertus, pulloque velatus amiculo, inter vltimam confluentium ad Cæſarem turbam latens, genibus eius aduolutus eſt. Vita, rerumque ſuarum dominium, conceſſa ei ſunt: ſpoliata quam tueri non poterat dignitas. Subita deinde exercitus ſeditio, qui plerumque contemplatus frequentiam ſuam, à diſciplinâ deſciſcit; &, quod cogere ſe putat poſſe, rogare non ſuſtinet; partim ſeueritate, partim liberalitate diſcuſſa principis. Speciosúmque per idem tempus [152] adiectum ſupplementum Campanæ coloniæ. eius relictus erat publici; pro his longè vberiores reditus duodecies HS. in Cretâ inſulâ redditi, & aqua promiſſa, quæ hodieque ſingulare & ſalubritatis inſtar, & amœnitatis ornamentum eſt. *Exarmatur.* *Seditio militum.* *Aqua Iulia.*

B Inſigne coronæ claſſicæ, quo nemo vnquam Romanorum donatus erat, hoc bello Agrippa ſingulari virtute meruit. Victor deinde Cæſar reuerſus in Vrbem, contractas emptionibus complures domos per procuratores, quo laxior fieret ipſius, publicis ſe vſibus deſtinare profeſſus eſt: Templumque Apollini, & circa porticus facturum promiſit, quod ab eo ſingulari exſtructum munificentia eſt. Quâ æſtate Cæſar eam proſperè Lepidum in Siciliâ bene fortuna in Cæſare, & rep. militauit ad Orientem; quippe Antonius cum XIII. legionibus egreſſus Armeniam, ac deinde Mediam, & per eas regiones Parthos petens, habuit regem eorum obuium: primoque duas legiones, cum omnibus impedimentis tormentiſque, & Statiano legato, amiſit; mox ſæpius ipſe, cum ſummo totius exercitus diſcrimine, ea adijt pericula, quibus ſeruari ſe poſſe deſperauerat; amiſſáque non minùs quartâ parte militum, captiui cuiuſdam, ſed Romani, conſilio ac fide ſeruatus; qui clade Craſſiani exercitus captus, cùm fortunam, non animum mutaſſet, acceſſit nocte ad ſtationem Romanam; prædixitque, ne deſtinatum *Coronâ claſſicâ Agrippa donatus.* *Antonius in Parthos.* *Periclitatur.*

C iter peterent, ſed diuerſo ſiluestrique peruaderent. [153] Hoc M. Antonio acto, illis legionibus ſaluti fuit: de quibus tamen, totoque exercitu, haud minus pars quarta, vt prædiximus, militum, calonum, ſeruitijque deſiderata eſt; impedimentorum vix vlla ſuperfuit. Hanc tamen Antonius fugam ſuam, quia viuus exierat, Victoriam vocabat. Qui, tertiâ æſtate reuerſus in Armeniam, regem eius Artauaſden, fraude deceptum, catenis, ſed, ne quid honori deeſſet, aureis vinxit. Creſcente deinde & amoris in Cleopatram incendio, & vitiorum, quæ ſemper facultatibus, licentiaque & aſſentationibus aluntur, magnitudine, bellum patriæ inferre conſtituit; cùm antè, nouum ſe Liberum Patrem appellari iuſsiſſet, cùm, redimitus hederis coronâque velatus aureâ, & thyrſum tenens, cothurniſque ſuccinctus, curru, velut Liber Pater, vectus eſſet Alexandriæ. Inter hunc apparatum belli, Plancus non iudicio recto legendi neque amore reip. aut Cæſaris, *Ægrè ſeruatur.* *Artauaſdem dolo capit.* *Luxus eius & faſtus.* *L. Plancus nulla fide.*

D 152. ADIECTVM SVPPLEMENTVM CAMPANÆ COLONIÆ, &c.] *Tota hæc res explicata ab vno Dione, libro XLVIII. qui de hac ipsâ ſeditione, & eius placamentis:* Οὕτω μὲν τότε τοὺς στρατιώτας κατέστησε, καὶ τὸ μὲν ἀργύριον αὐτίκα, τὴν δὲ χώραν οὐ πολλῷ ὕστερον αὐτοῖς ἔδωκε. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐξήρκεσεν ἡ ἐν τῷ δημοσίῳ τότε οὖσα, προσεξεωνήσατο ἄλλην τε καὶ παρὰ Καμπανῶν τῶν ἐν τῇ Καπύῃ οἰκούντων συχνήν (καὶ γὰρ ἐποίκων ἡ πόλις πολλῶν ἐδεῖτο) καὶ αὐτοῖς τό, τε ὕδωρ τὸ Ἰούλιον ὀνομαζόμενον, ὑφ᾽ οὗ καὶ τὰ μάλιστα διὰ πάντων ἀγάλλονται, τήν τε χώραν τὴν Κνωσίαν, ἣν καὶ νῦν ἔτι καρποῦνται, ἀντέδωκε: Atque ita milites tunc quidem compoſuit: & argentum ſtatim, agros non multò pòſt ijs dedit. Quoniam enim publici, qui tunc erant, non ſufficiebant, etiam alios emit à Campanis illis qui Capuam incolunt, eoſq; multos. (multis enim colonis indigebat ea vrbs.) & ipſiſtum aquam Iuliam quâ maximè omnium gaudent, tum terram Cnoſiam (Gnoſiam meliùs: eſt, Gnoſus in Cretâ:) quâ etiamnunc fruuntur, eorum loco dedit. *Omnia hæc quaſi de induſtriâ ſcripta ad Velleij lucem: & quis ſcit ſi non à Dione iſtinc ſumpta? Quod tamen hic ſcribitur:* eius reditus erant publici, *prauum eſt. Quid reditus ad rem præſentem? nec eos ſanè emit Cæſar, ſed agros. In editione prima:* eius relicti erant publici. *Certum habeo,* eius reliqui: *Id eſt, Capua reliquos habebat agros publicos, qui nondum attributi, & qui non venerant in diuiſionem. Hos (Dione palàm narrante) ab ijs emit Cæſar.*

153. HOC M. ANTONIO ACTO, ILLIS LEGIONIBVS.] *Emendant*, atque legionibus. *ego*, ac tot legionibus.

154. CVM

ris, [illegible] æc ſemper impugnabat,) ſed morbo proditor [illegible] & infra ſeruos cliens, cùm Antonij librarius, cum [illegible] rerum & auctor & [illegible] ter, 154 cum in omnia, & in omnibus venalis, [illegible] tus & nudus, caputque redimitus arundine, & caudam trahens, [illegible] 155 Glaucum ſaltaſſet, in conuiuio refrigeratus ab Antonio, ob manif[illegible] rum indicia, transfugit ad Cæſarem. & idem poſteà clementiam vict[illegible] pro ſ[illegible] tute interpretabatur; dictitans, id probatum à Cæſare, cui ille ignou[illegible] Mox hunc mox auunculum Titius imitatus eſt. Haud abſurdè Coponius, vir [illegible] grauiſſimus pater, Silij ſocer, cùm recens tr[illegible] fu[illegible]a, multa ac [illegible] Antonio, in ſenatu obijceret: *Multa* inquit, *mehercules fecit Antonius* [illegible] *illum relinqueres*. Cæſare deinde, & Meſſ[illegible] Coruino coſ. debellatum apud A[illegible]; vbi longè antè quam dimicaretur, exploratiſſima Iulianarum partium [illegible] gebar in hac parte miles atque imperator, illam arcebant omnia 156 hinc re[illegible] ſimi; illinc inopiâ affectiſſimi. nauium hæc magnitudo, modicâ ne celerita[illegible] ad[illegible] illa ſpecie terribilior. hinc ad Antonium nemo, illinc ad Cæſarem quotidie [illegible] fugiebant. Denique, in ore atque oculis Antonianæ claſſis, per M. Agrippam [illegible] expugnata, Patræ captæ, Corinthus occupata, bis ante vltimum di[illegible] n[illegible] [illegible]

Ad Cæſarem tranſit.

Actiaca pugna.

B

[illegible]

154. CVM IN OMNIA, ET IN OMNIBVS VENALIS] *Nonne a[illegible]inalent*, in omnia venalem eſſe, *&*, in omnibus? *equ diſcrimen non viden. Puto delendum poſterius* τὸ in, *faciendúmque*, in omnia, & omnibus. *Dua olycis, venalem ad omne facinus ac flagitium fuiſſe, & ſine diſcrimine omnibus venalem. breuiter: Ad quæuis à quouis trahi auro potuiſſe.*

155. CVM GLAVCVM SALTASSET, IN CONVIVIO REFRIGERATVS AB ANTONIO, *&c.*] *Moneo diſtinctiunculam mutandam*: ſaltaſſet in conuiuio, refrigeratus ab Antonio. *Saltaſſe enim eum vult in conuiuio, non illic refrigeratum. Sed quid hoc verbi? ſignificat intepuiſſe gratiam eius apud Antonium, & calorem illum amoris mutaſſe in faſtidij frigus. Vtebantur & in re actionis ſiue recitationis hoc verbo. vt in Suetonij Claudio ſcriptum, cap.* XLI. Cùm primùm frequenti auditorio commiſiſſet, ægre perlegit refrigeratus ſæpè à ſemetipſo *id eſt, frigore & faſtidio ſæpè affectus a ſeſe. Rem enim ipſam, & teporem illum gratiæ ſiue amicitiæ, vocabant Frigus. Plinius lib.* VIII. *epiſt* XIV. Interim Paullo (*recitantis*) aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. *Fabius*: Ruſticitas, & rigor, & deformitas adferunt interim frigus. *Sed propius ad Velleij mentem Seneca epiſt.* CXXIII Votienus Montanus & amicitiâ Tiberij notus & frigore. *quem ſcilicet Tiberius & ardenter amauit, & ſubito faſtidiuit. Nec peccet, qui Horatium ſic explicet:*

—— maiorum nequis amicus
Frigore te feriat.

etſi alio quoque hoc commodè duci haud negem. Suetonij locum noniter corrigo, Aug. cap LXVI. Deſiderauit & M Agrippæ patientiam, & Mæcenatis taciturnitatem: cùm ille ex leui rigoris ſuſpicione, & quòd Marcellus ſibi anteferretur, Mitylenas ſe contuliſſet. *Nam quis rigori hic locus? nec ſuſpicio de eo eſſe poteſt, ſed ſenſus. Scripſit verò* frigoris: *hac illâ noſtrâ mente. eoq., inquit, ſeceſſit Agrippa, quòd alieniorem ſibi Auguſtum ſuſpicaretur, & præferri atque in gratiâ eſſe Marcellum. Terentij illud huc quoque fecerit:* Nimirum hice homines frigent. *Atque omnino amor, ardor eſt: ſ[illegible] dium aut defectio, frigus.*

156. HINC REGES FIRMISSIMI ILLINC INOPIA AFFECTISSIMI] *Tot, i me olim, cum publicè legerem, hic locus: credo & illum, qui ſum intentè leget. An reges à Cæſare firmiſſimi, ab Antonio inopes & imbecilles planiſſimè contrà eſt nec dicam plurimi aut potentiſſimi, ſed penè omnes reges ab iſto ſteterunt. Palàm & verè ita Dio,* Συνεσ[illegible]σαν, *inquit,* τῷ Ἀντωνίῳ οἵ τε βασιλῆς καὶ οἱ δυνάσται πάντες, ὡς εἰπεῖν, οἱ τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ τότε καὶ ἐκείνων ὅσοι γειτνιῶντες, οἱ μὲν αὐτοί, οἱ δὲ δι[illegible]*πων*: Commilitabant & auxiliabantur Antonio reges dynaſtæque omnes, vt breuiter dicam, quicumque Romanum imperium, quod duo[illegible] tunc parebat, attingerent, alij ipſi coràm, alij alios & ſubmiſſos. *Quinetiam in Plutarcho in[illegible], in quo nominatim reges Antonio adhærentes recenſentur, non ſolùm Orientales plerique omnes, ſed tranſmarini. Si voles, vide. At apud Cæſarem contrà qui? neminem reperio: imo vix eſſe potuerunt. quia in illius partibus dumtaxat Italia, Illyricum, G[illegible], Hiſpania, Africa, & inſula interiecta. In ijs enim omnibus regionibus qui tunc reges, niſi ſi fortè in Africâ? Ex eâ ipſâ Bocchum eripit nobis & tran[illegible] ad Antonium Plutarchus. Iure ergo, vt dixi, ha[illegible] bam. Quid autem eſt in re? Velleiane ad[illegible] tunc cenſebam? minimè. nec in ſcriptore [illegible] ed in [illegible] pto culpa, quam detectam nunc tollo. Scri[illegible]* hinc remiges. *Vide μεταβολὴν! à ſceptris venimus ad remos. Sic oportet. & docebunt te Plutarc[illegible] Dio, Antonium hac parte maxime pecca[illegible], quò[illegible] mem cæpti ſuis interpoſuerit: atque ita cl[illegible], quam paratam habuerat, valdè viribus imminuerit. [illegible] iam plerique remigum vel inopiâ aufugiebant, [illegible] morbo peribant. Ita neceſſum habuit ex* [illegible] Græciâ, *ait Plutarchus*, c[illegible]pere viatores [illegible] nes. meſſores, adoleſcentulos, [illegible] impleuit naues. *Ergo verè hic ſcriptum re[illegible] fuiſſe* inopia affectiſſimo[illegible] *ipſa phr[illegible] apte cadit in re[illegible]es:*) *contra ſi* nuſſin os [illegible] *centes videlicet & bello Siculo probè exerc*[illegible].

C

D

A Rex Amyntas meliora & vtiliora ſecutus: nam de illis exemplis Dellius Dolabella ad Cæſarem, virque clariſſimus Cn. Domitius, qui ſolus Antonianarum partium, nunquam reginam niſi nomine ſalutauit, maximo & præſentiſſimo periculo tranſmiſit ad Cæſarem. *Rex Amyntas. Cn. Domitius.* Aduenientе deinde maximi diſcriminis die, quo Cæſar Antoniusque productis claſſibus, pro ſalute alter, in ruinam alter terrarum orbis dimicauere. Dextrum nauium Iulianarum cornu [158] M. Lario commiſſum, læuum Arruntio, Agrippæ omne claſſici certaminis arbitrium. *Pugnæ ordo.* Cæſar, ei parti deſtinatus, in quam a fortuna vocaretur, vbique aderat. Claſſis Antonii regimen Publicolæ [159] Soſioque commiſſum. At in terra locatum exercitum Taurus Cæſaris, Antonii regebat Canidius. Vbi initum certamen, omnia in illa parte fuere, dux, remiges, milites, in altera nihil præter milites. Prima occupat fugam Cleopatra: Antonius fugientis Reginæ, quam pugnantis militis ſui comes eſſe maluit: & imperator, qui in deſertores ſæuire debuerat, deſertor exercitus ſui factus eſt. *Fugit Antonius.* Illis etiam detracto capite in longum fortiſſime pugnandi durauit conſtantia, & deſperata victoria, in mortem dimicabatur. *Milites perſtant.* B Cæſar, quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens, clamitanſque & oſtendens fugiſſe Antonium, quærebat, pro quo & cum quo pugnarent. At illi, cum diu pro abſente dimicaſſent duce, ægre ſubmiſſis armis ceſſere victoriam, citiuſque vitam veniamque Cæſar promiſit, quam illis vt eam precarentur perſuaſum eſt. Fuitque in confeſſo, milites optimi imperatoris, imperatorem fugaciſſimi militis functum officio. [160] vt dubites, ſuone an Cleopatræ arbitrio victoriam temperaturus fuerat, qui ad eius arbitrium direxit fugam. Idem locatus in terrâ fecit exercitus, cum ſe Canidius, præcipiti fugâ, rapuiſſet ad Antonium. *Canidius fugit.* Quid ille dies terrarum orbi præſtiterit, ex quo in quem ſtatum peruenerit fortuna publica, quis in hoc tranſcurſu tam arctati operis exprimere audeat? Victoria vero fuit clementiſſima; nec quiſquam interemptus, niſi pauciſſimi, & ij, qui deprecari quidem pro ſe non ſuſtinerent. *Clementia Octauiani.* Ex quâ lenitate ducis colligi potuit, quem aut initio triumuiratus ſui, aut in campis Philippis, ſi licuiſſet, [161] victoriæ ſuæ facturus fuerit triumphum. ad ſocium alarunt, in priſcâ grauitate celeberrimi fides, mox

C

157. NAM DE ILLIS EXEMPLIS VITÆ NATVRA DOLABELLA AD CÆSAREM.] *Atrox & aperta plaga: cui lene adhuc fomentum. Eſt qui legat:* Inde illius exemplo vir audax Dolabella. *alius:* Inde illius exemplo maturè Dolabella. *Vno verbo, nihil ad Bacchum. In auto grapho fuit (certè editio prima ſic refert:)* nam de illius exemplis vitæ exuta Dolabella. *Vide noſtram medicinam:* Nam Dellius exempli ſui tenax, vt à Dolabellâ ad Caſſium. *Nihil iuueniliter iactamus, ſed prima illa ſagaciter & verè eruimus de Q. Dellio, ſiue ve aly, Dellio. qui naturâ transfuga, & irriſus palàm illo nomine. In hac re & hiſtoriâ, transfugam eaperte ſcribit* D *Plutarchus* Q. Dellium hiſtoricum. *Dio hoc amplius, oſtendit cum Amyntâ illum fuiſſe: & paulò pòſt de transfugio addit. Quod ſi eſt: nónne appoſitè hic quoque Amyntæ Velleius eum ſubiungit? Sed cur ait eum* exempli ſui tenacem? *Iudice, & meritò in hominem nuſquam & numquam fidum, & cuius iamantè nobis aliquot transfugia. Ecce Senecæ patris verba, è quibus hoc quoque quod emendauimus,* à Dolabella ad Caſſium, *liquebit. Ille in Suaſorijs:* Belliſſimam tamen rem dixit Dellius, quem Meſſalla Coruinus deſertorem (*melius & venuſtius ſcripti libri*, deſultorem) bellorum ciuilium vocat quia à Dolabella ad Caſſium, a Caſſio dein tranſmiſit ad Antonium, ab Antonio ad Cæſarem. *Et de Dellio quidem certum eſt. hoc de Dolabellâ ſicui diſplicet, is legito:* exempli ſui tenax fuit & illo bello. *Quod certè haud ſperno. nam & editionibus quibuſdam abſunt illa verba*, ad Cæſarem, *& videntur omnino huc translata e tertiâ abhinc lineâ*, tranſmiſit ad Cæſarem. *Ceterum vtro modo cumque leges, diſtinctiuncula & parentheſi ſic iuuabis:* Rex Amyntas meliora & vtiliora ſecutus (nam Dellius exempli ſui tenax fuit & illo bello) virque clariſſimus Cn. Domitius, *&c. Noto amplius, videri in fine periodi legendum:* tranſmiſere ad Cæſarem. *quia textus omnino ſermonis exigit Amyntam quoque comprehendi.*

158. M. LARIO.] Lurio *eſt in Dione, & rectè.*

159. SOSIOQVE COMMISSVM.] *Verius,* Soſſio. *Plutarchus hæc omnia longè aliter, nec Soſſium inter duces agnoſcit. Dio vero etiam mortuum illum facit in leui pugnâ contra L. Tarcondimotum. in quâ, ſuperueniente Agrippa, ipſe & Tarcondimotus ſint caſi. Hoc paulò ante Actiacam pugnam. At ecce viuum eum iterùm facit initio libri ſequentis, & inter eos ponit quibus ignouerit Cæſar. Quid dicam neſcio, niſi haud vnum Soſſium fuiſſe.*

160. VT DVBITES, SVÓNE.] *Cur Rhenanum non audierunt veriſſimè emendantem,* Videris è ſuóne? *Nam in autographo erat,* Videbit e ſuóne. *Phraſis nota, & crebra veteribus in reiectione aut contemptu.*

161. VICTORIÆ SVÆ FACTVRVS FVERIT TRIVMPHVM.] *Ineptè,* triumphum. *Idem autographum,* modum. *At quæ ſequuntur hiulca & mutila ſunt. nec vllum ingenium expleuerit.*

162. DIV

Aſinius Pollio. mox [162] diu clementiâ luctatus ſuâ Cæſar, ſeruauit in[illegible]nem. Non præte[illegible] Aſinij Pollionis f[illegible]ctum & dictum memorabile. namque, cùm ſe poſt B[illegible]cem continuiſſet in It[illegible], neque aut vidiſſet vmquam reginam, aut po[illegible] amore eius Antonij animum, partibus eius ſe miſcuiſſet, rogante Cæſ[illegible], v[illegible] bellum proficiſceretur Actiacum; *Mea*, inquit, *in Antonium maiora merita* [illegible] *me beneficia notiora. itaque diſcrimine veſtro me ſubtraham, & ero præda vi*[illegible] deinde anno, perſecutus reginam Antoniumque Alexandriam, vl[illegible]ma[illegible] *Antonii mors: Et Cleopatræ.* bus impoſuit manum. Antonius ſe ipſe non ſegniter interemit ad [illegible] crimina morte redimeret. At Cleopatra, fruſtratis cuſtodibus, i[illegible] aſpid[illegible], m[illegible] eius, expers muliebris metus, ſpiritum reddidit. Fuitque & fortunâ & cl[illegible] ris dignum, quòd nemo ex ijs, qui contra eum arma tulerant, ab eo iuſſu [illegible] emptus. D. Brutum Antonij interemit crudelitas. Sex Pompeium, ab[illegible] idem Antonius, cùm dignitatis quoque ſeruandæ dediſſet fidem, [illegible]m ſpiritu p[illegible] Brutus & Caſſius antè, quàm victorum experirentur animum, volu[illegible] runt. Antonij Cleopatræque quis fuiſſet exitus, narrauimus. Can[illegible] t[illegible] *Caſſius Parmenſis. M. Lepidus filius.* ſit, quàm profeſſioni eius, quâ ſemper vſus erat, congruebat. Vltim[illegible]s a[illegible]t [illegible]x ctoribus Cæſaris, Parmenſis Caſſius, morte pœnas dedit, vt dederat Treboniu[illegible] vltimam bello Actiaco Alexandrinoque Cæſar imponit manum, M. Lepid[illegible], [illegible] formâ, quàm mente, melior; Lepidi eius, qui III. vir fuerat reip. conſtituendæ f[illegible] niâ Bruti ſorore natus, interficiendi, ſimul in Vrbem reuertiſſet, Cæſaris conſ[illegible]

C. Mæcenas. Tunc Vrbis cuſtodijs præpoſitus C. Mæcenas, equeſtris, & ſplendido genere natu[illegible], vbi res vigiliam exigeret, ſanè exſomnis, prouidens atque agendi ſci[illegible] ſi[illegible]l ve[illegible] quid ex negotio remitti poſſet, otio ac mollitijs pænè vltra feminam fluens, non m[illegible] Agrippâ Cæſari carus, ſed minùs honoratus: quippe vixit, [163] anguſti cl[illegible] [illegible] tentus; [164] nec minora conſequi potuit, ſed non tam concupiuit. hic ſpeculatus eſt [illegible] ſummam quietem ac diſſimulationem, præcipitis conſilia iuuenis, & m[illegible] c[illegible], *Lepidum opprimit.* nullaque cum perturbatione aut rerum aut hominum oppreſſo Lepido, immane n[illegible] C ac reſurrecturi belli ciuilis reſtinxit initium. & ille quidem malè conſultorum pœ[illegible] *Seruilia viuo ſaltum & ſatum.* exſoluit. Æquetur prędictę Calpurnię Antiſtij, [165] Seruilia Lepidi vxor; quę, v[illegible] igni deuorato, prematuram mortem immortali nominis ſui penſauit memoriâ. [166] Cęſar autem reuerſus in Italiam, atque vrbem occurſus, quo fauore omnium hominum, ætatium, ordinum exceptus ſit; quæ magnificentia triumphorum eius, quæ fu[illegible]nerum, ne in operis quidem iuſti materiâ, nedum huius tam reciſi, dignè exprimi po- *Felicitas publica ſub Auguſto.* teſt. Nihil deinde optare à dijs homines, nihil dij hominibus præſtare poſſunt, n[illegible] voto concipi, nihil felicitate conſummari, quod non Auguſtus, poſt reditum in V[illegible] bem, reip. populoque Rom. terrarumque orbi repræſentauit. Finita viceſimo anno bella ciuilia, ſepulta externa, reuocata pax, ſopitus vbique armorum furor; reſtituta vis legibus, iudicijs auctoritas, ſenatui maieſtas; imperium magiſtratuum ad priſtinum redactum modum; tantum modo octo prætoribus allecti duo; priſca illa & antiqua reip. forma reuocata; redijt cultus agris, ſacris honos, ſecuritas hominibus, certa cu[illegible] re- D rum

162. DIV CLEMENTIA LVCTATVS.] *Velim*, cum clementiâ.

163. ANGVSTI CLAVI PÆNE CONTENTVS.] *Alij*, anguſto clauo: *rectè. Sed τὸ* pænè *an conuenit? Ille verò planiſſimè contentus vixit, nec opus voculâ hac imminente vel ambigente. Magis ad Mæcenatis ingenium.* benè contentus, *vel*, planè.

164. NEC MINORA CONSEQVI POTVIT, SED NON TAM CONCVPIVIT.] *Sententia legi poſtulat*: nec maiora conſequi non potuit, ſed numquam concupiuit.

165. SERVILIA LEPIDI VXOR.] *Atqui nupta iuniori Lepido fuit Antonia, M. Antonij Triumuiri filia: quod ita in Dionis* XLIII. *extremo libro leges. Scire licet igitur, illa ſpretâ aut mortuâ, alteram ſuperduxiſſe.*

166. CÆSAR AVTEM REVERSV[illegible] IN ITALIAM ATQVE VRBEM OCCVR[illegible] QVO FAVORE.] *Alterutrum ſcribe. ſiue* [illegible] autem reuerſi in Italiam atque vr. occurſ[illegible] Cæſar autem reuerſus in Italiam atque [illegible], quo occurſu, quo fauore. *Notât autem Dio ad* [illegible] *rem*, Decretum à Senatu, vt ei vrbem ingr[illegible] virgines Veſtæ, Senatus populuſque [illegible] bus ac liberis occurreret. *Libro* LI.

A [illegible] po[illegible]o; [illegible] ter, la[illegible]ter, ſenatus ſine aſperitate, [illegible] bis. Prin[illegible] viri, [illegible] jac & a[illegible] h[illegible]is fun-ctι, hort[illegible] Pr[illegible], ad ornan[illegible] V[illegible]nt. Conſ[illegible] tantummod[illegible] vſ-[illegible] vi de[illegible] quem con[illegible]ret Cæſar, cum ſæpè obnitens repu[illegible]et, [illegible] pe-ri potuit. nam dictaturam, quam pertinaciter ei deferebat populus, tam conſtanter repu-[illegible] B[illegible] imperatore g[illegible]ta, [167] pac[illegible] victorijs t[illegible] orbis, & t[illegible] extra I[illegible]a-liam domi[illegible] opera, omne æui ſui [illegible] in id ſolum opus [168] ſcripto-r[illegible]s. Nos, [illegible] profeſſio[illegible] in [illegible] ne[illegible]s animiſque [169] ſubiecimus. Sepultis, vt prædiximus, bel[illegible] ciuilibus, coaleſcentibuſque reip. membris, [170] & coram altero, quæ tam longa armorum ſeries lacerauerat. [171] Dalmatia XX. & CC. rebellis, ad certam confeſsionem pacata eſt imperij; Alpes, fe-ris multiſque nationibus celebres, perdomitæ; Hiſpaniæ, nunc ipſius præſentia, nunc Agrippæ, quem vſque in tertium conſulatum, & mox collegium tribuniciæ poteſtatis, amicitia Principis euexerat, multo varioque Marte pacatæ. In quas prouincias cum ini- *Eius ciuilitas.* *Series rerum Auguſti.* *Dalmatia ſubacta.* *Hiſpaliæ domita.*

B tio, Scipione & Sempronio Longo coſ. primo anno ſecundi Punici, abhinc annos CCL. Romani exercitus miſsi eſſent, duce Cn. Scipione, Africani patruo, per annos CC. in his multo mutuoque ita certatum eſt ſanguine, vt, amiſsis P.R. imperatoribus exerciti-buſque, ſæpè contumelia, etiam nonnumquam periculum Romano inferretur impe-rio. Illæ enim prouinciæ Scipiones conſumpſerunt: illæ [172] contumelioſo XX. annorum bello ſub duce Viriatho maiores noſtros exercuerunt: illæ, terrore Numantini belli populum R. concuſſerunt. in his turpe Q. Pompeij fœdus, turpiúſque Mancini, ſe-natus cum ignominiâ dediti imperatoris reſcidit: illa tot conſulares, tot prætorios ab-ſumpſit duces; patrumque ætate, in tantum Sertorium armis extulit, [173] vt per quin-quennium diiudicari non potuerit, Hiſpanis Romaniſne in armis plus eſſet roboris, & vter populus alteri pariturus foret. Has igitur prouincias, tam diffuſas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem abhinc annos fermè L. perduxit Cæſar Auguſtus: vt, quæ ma-ximis bellis numquam vacauerant, eæ ſub C. Antiſtio, ac deinde P. Silio legato, cete- *Hiſpanorum olim victoriæ.*

C riſque, poſteà etiam latrocinijs vacarent. Dum pacatur Occidens, ab Oriente ac Rege Parthorum ſigna Romana; quæ Craſſo oppreſſo Orodes, quę Antonio pulſo filius eius Phraates ceperant, Auguſto remiſſa ſunt: quod cognomen illi viro Planci ſenten-tia conſenſu vniuerſi ſenatus populique R. indidit. Erant tamen, qui hunc feliciſ-ſimum ſtatum odiſſent. quippe L. Murena & Fannius Cæpio, diuerſis motibus, (nam Murena ſine hoc facinore potuit videri bonus, Cæpio & ante hoc erat peſsimus) *Signa à Parthis recepta.* *Auguſti cognomen.* *Conſpirationes in eum.*

cùm

167. PACATVSQVE VICTORIIS TERRARVM ORBIS.] *Nec incommodè*, peragratuſque.

168. SCRIPTOREM FATIGANS.] *Legendum*, fatigent.

169. SVBIECIMVS.] Subijciemus *res ipſa vult. Dicet enim, non dixit.*

D 170. ET CORAM ALTERO, QVÆ TAM LONGA ARMORVM SERIES LACERAVERAT.] *Tria hæc verba*, & coram altero, *Aldus tollit, atque alij illo duce. Nec nego ſententiam abſque ijs probam eſſe: vnde tamen ſic fruſtrò irrepſerint? Mutari melius videatur* & curante eo quæ tam longa: *Nempe Auguſto ſalutarem curam & medicinam adhibente reip. laceræ.*

171. DALMATIA XX. ET CC. REBELLIS.] *Obſcurum, ſiue mutilum eſt: & intellege*, annos, *aut adde. Hoc ſane vult, annos* CCXX. *medios eſſe à quo tempore vinci Dalmatia cœpit ad nunc victam. Primum autem bellum in Illyrios & Dalmatas fuit ſub Teutâ eorum reginâ: anno* DXXIV. *Poſtremum nunc cùm victi & domiti ductu Tiberij, auſpicijs Auguſti, anno* DCCXLIII. *Facilis ſupputatio.*

172 CONTVMELIOSO XX. ANNORVM BELLO SVB DVCE VIRIATHO.] *Qui plurimum numerarunt, annos fecerunt* XIV. *belli Viriathini: vt Liuij epitome, & Florus. At Appianus*, annis dum-*taxat* octo id bellum geſtum *operie ſcribit. Apertè inquam, atque etiam exactè Nam ille numerat ab anno* DCVI. *quo propriè id cœpit: Liuius & Florus ab anno* DCI. *quo Luſitani rebellarunt, non tamen Viriatho duce. Sed quia connexa bella fuerunt, confundunt. Quorſum hæc? vt prolongum falſumq; eſſe Velleianum numerum conſtet, & parte alterâ truncandum.* Contumelioſo X. annorum bello, *legito: & Iuſtinum auctorem habeto.* In tantâ ſæculorum ſerie nullus illis dux magnus, præter Viriathum, fuit: qui annos decem Romanos variâ victoriâ fatigauit.

173. VT PER QVINQVENNIVM DIIVDICARI NON POTVERIT.] *Atqui* octo annos *bellum hoc Sertorio duce geſtum, & octauo ipſo caſus. An ergo* octennium *hic legimus? An vult priores* quinque *annos ambiguos, reliquos non ſic fuiſſe?*

174. Vt

[illegible] occ[illegible]ndi Cæſ[illegible] conſilia, op[illegible] auctoritate p[illegible]
Egnatius Rufus. lucran[illegible] pall[illegible] n[illegible] to pôſt Ru[illegible]s Egnatius, per o[illegible]
ſen[illegible] to propr[illegible] ç[illegible] ore populi, [illegible] exſtingu[illegible]
incendi[illegible] in dies [illegible], in tantum qu[illegible]dem, [174] vt e[illegible]
con[illegible] pet[illegible] c[illegible] omni flagitior[illegible] in ſcelerumque [illegible]
nec melior illi res familiaris, quam mens fo[illegible]t, ag[illegible]regat[illegible] ſimil[illegible]
ſare[illegible] ſtit[illegible]t, vt quo [illegible] eſſe non poterat, eo ſubl[illegible]to moreretur. [illegible]
mores habent, vt publicâ quiſque ruinâ mal[illegible] occidere, [illegible]m ſ[illegible]to[illegible] &[illegible]
rus, minus con[illegible]ici. Neque hic prioribus in occultando felicior fuit [illegible]
ti, cum conſcijs facinoris, mortem digniſſimam vitâ ſuâ ob[illegible]t. P[illegible]
C. Sentius Conſul. viri factum, C. Sentij Saturnini, circa ea tempora conſulis, ne fraudet[illegible]
etat in ordinandi[illegible] Aſiæ Orientiſque rebus Cæſar, circumf[illegible]tens t[illegible]
tiâ ſ[illegible]â pacis ſuæ bona: [illegible]m Sentius fortè & ſolus, & abſente Cæſare cos. cùm [illegible]
Eius ſeueritas. ſcâ ſeueritate ſummaque conſtantiâ, vetere conſulum more ac ſe[illegible]
traxiſſet publicanorum fraudes, puniſſet auaritiam, regeſſiſſet in ærarium pecu[illegible]
licas, t[illegible]m in comitijs habendis præcipuum egit conſ[illegible]lem. nam & quæſ[illegible]
tes, quos indignos iudicauit, profiteri vetuit; &, cùm id facturos ſe perſeuerarent, [illegible]
Egnatium coercet. ſularem, ſi in campum deſcendiſſent, vindictam minatus e[illegible]. & Eg[illegible]a[illegible] ſ[illegible]
fauore publico, ſperantemque, vt præturam ædilitati, ita conſulatum præturæ ſe[illegible]
rum, profiteri vetuit; & cùm id non obtinuiſſet, iurauit, etiam ſi fact[illegible]s e[illegible]et c[illegible]
fragijs populi, tamen ſe eum non renuntiaturum. Quod ego factum cuilibet vete[illegible]
conſulum gloriæ comparandum reor, niſi quòd naturaliter, audita viſis l[illegible]
bentiùs; & præſentia, inuidiâ; præterita, veneratione proſequimur; & his nos obru[illegible]
M. Marcellus, ſpes Romæ. inſtrui credimus. Ante triennium ferè, quam Egnatianum ſcelus erumperet, c[illegible] a M[illegible]
renæ Cæpioniſque coniurationis tempus, abhinc annos L. M. Marcellus, ſororis Augu-
ſti Octauiæ filius, quem homines ita, ſi quid accidiſſet Cæſari, ſucceſſorem pote[illegible]
Moritur. eius arbitrabantur futurum, vt tamen id per M. Agrippam ſecurè ei poſſe contingere C
non exiſtimarent; magnificentiſſimo munere ædilitatis edito, deceſſit admodum iuue-
nis, ſanè, vt aiunt, ingenuarum virtutum, lætuſque animi & ingenij, fortunæque, in
quam alebatur, capax. Poſt cuius obitum Agrippa, qui ſub ſpecie miniſteriorum Prin-
cipalium profectus in Aſiam, vt fama loquitur, ob tacitas cum Marcello offenſiones,
Agrippa Iuliam ducit. præſenti ſe ſubduxerat tempori; reuerſus inde, filiam Cæſaris Iuliam, quam in [illegible]
Ti. Claudius. trimonio Marcellus habuerat, duxit vxorem; feminam neque ſibi, neque reip. felicis
vteri. Hoc tractu temporum, Ti. Claudius Nero, quo primo, vt prædiximus, Liuia, Druſi
Claudiani filia, deſpondente Nerone, cui antè nupta fuerat, Cæſari nupſerat, innu-
tritus cæleſtium præceptorum diſciplinis, iuuenis, genere, formâ, celſitudine corpo[illegible],
Quæſtor factus. optimis ſtudijs, maximoque ingenio inſtructiſſimus, qui protinus quantus eſt, ſperari
potuerat, viſuſque prætulerit principem; quæſtor, vndeuiceſimum annum agen[illegible]
capeſſere cœpit rempub. maximamque difficultatum annonæ, ac rei frumentariæ
inopiam ita Oſtiæ atque in vrbe, mandato vitrici, moderatus eſt; vt per id, q[illegible]
agebat, quantus euaſurus eſſet, eluceret. Nec multo pòſt miſſus ab eodem vitrico
cum exercitu ad viſendas ordinandaſque, quæ ſub Oriente ſunt, prouincias, præ[illegible] D
In Orientem miſſus. puis omnium virtutum experimentis in eo tractu editis, cum legionibus ing[illegible]
Armeniam, redactâ eâ in poteſtatem P. R. [175] regnum eius Artauaſdi tr[illegible]dit.
[176] cuius

174. VT EI PRÆTVRAM CONTINVARET.] *Non quia hic Prætor ſed hoc modò vult, continuaſſe eum & iunxiſſe Præturam Aedilitati. Opus enim internallo annorum erat à magiſtratu ad magiſtratum: Egnatius id neglexit. Ipſe Velleius ita interpretatur paginâ ſequenti, dum ait:* Præturam Ædilitati iunxiſſe. *Dio idem indicat libro* LIII.

175. REGNVM EIVS ARTAVASDI TRADIDIT.] *Conſenſu aliter Romani exteriq́ ſcriptores. Omnes* Tigrani *regnum datum à Tiberio aſſerunt, non Artauaſdi: Tacitus, Suetonius, Dio, Ioſe[illegible] Noſtra, ſi vis, ad* II. *Annal. vide. Ergo V[illegible]lleius hoc neſciuit, aut melius ſciuit? durum dicere [illegible] in rebus Tiberij ſui, tam recentis memoriæ, [illegible] raſſe Velleium piacularis ſit culpa. Mihi ſed[illegible] ma-*
*[illegible]

A [176] cuius rex quoque Parthorum tanti nominis fama territus, liberos ſuos ad Cæſarem miſit obſides. Reuocatum inde Neronem, Cæſar haud mediocris belli mole experiri ſtatuit, adiutore operis dato fratre ipſius Druſo Claudio, quem intra Cæſaris penates enixa erat Liuia. quippe vterque, diuiſis partibus, Rhætos Vindelicoſq; adgreſſi, multis vrbium & caſtellorum oppugnationibus, nec non directa quoque acie feliciter functi, gentes, locis tutiſſimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, maiore cum periculo, quàm damno Romani exercitus, plurimo cum earum ſanguine, perdomuerunt. Ante quæ tempora cenſura Planci & Pauli acta inter diſcordiam, neque ipſis honori, neque reip. vſui fuit: cum alteri vis cenſoris, alteri vita deeſſet: Paulus vix poſſet implere cenſorem, Plancus [177] timere deberet, ne quidquam obijcere poſſet adoleſcentibus, aut obijcientes audire, quod non agnoſceret ſenex. Mors deinde Agrippæ, qui nouitatem ſuam multis rebus nobilitauerat, atque in hoc perduxerat, vt & Neronis eſſet ſocer, cuiuſque liberos, nepotes ſuos, D. Auguſtus, præpoſitis Caij ac Lucij nominibus, adoptauerat, admouit propiùs Neronem Cæſari. quippe filia eius Iulia, quæ fuerat Agrippæ nupta, Neroni nupſit. Subinde bellum Pannonicum, [178] quod inchoatum Agrippa Marcoque Vinicio, auo tuo, cos. magnum atroxq́ue, & perquàm vicinum imminebat Italiæ, per Neronem geſtum eſt. Gentes Pannoniorum, Dalmatarumq́ue nationes, ſitumque regionum ac fluminum, numerumq́ue & modum virium, excelliſſimaſque & multiplices eo bello victorias tanti imperatoris, alio loco explicabimus. Hoc opus ſeruet formam ſuam. Huius victoriæ compos Nero, ouans triumphauit. Sed, dum in hac parte imperij omnia geruntur proſperrimè, accepta in Germania clades ſub legato M. Lollio, homine in omnia pecuniæ, quàm rectè faciendi, cupidiore, & inter ſummam vitiorum diſſimulationem vitioſiſſimo; amiſſaque legionis quintæ Aquila vocauit ab Vrbe in Gallias Cæſarem. Cura deinde atque onus Germanici belli delegata Druſo Claudio fratri Neronis, adoleſcenti tot tantarumq́ue virtutum, quot & quantas natura mortalis

Rhæti & Vindelici. *Cenſura poſtrema homa.* *Agrippa obit.* *Iulia nupta Tiberio.* *Bellum Pannonicum.* *M. Lollius.* *Claud. Druſus.*

C *tilum defectúmque locum eſſe (nónne multa in hoc libello?) & fuiſſe anteà:* regnum eius Artauaſdi ereptum, Tigrani tradidit. *aut tale in hunc ſenſum. Nam etſi Tacitus & Ioſephus* Artaxiam *regno deiectum volunt, non* Artauaſdem *tamen pro Velleij hac ſcriptione etiam Dio fit, qui lib. LIV. in actis anni* DCCXXIV. *diſertè ſcribit* Tiberium miſſum vt Artabazen (*idem ille cum Artauaſde*) regno pelleret, & Tigranem ei imponeret.

176. CVIVS REX QVOQVE PARTHORVM.] *Puto*, cùm rex.

177. TIMERE DEBERET, NE QVIDQVAM.] *Argutius & verius:* timere deberet. nec quidquam. *Periodum totam vide.*

178. QVOD INCOHATVM AGRIPPA MARCO- D QVE VINICIO AVO TVO COS.] *Verba & notatio quæ viros doctos latè induxit in errorem. Nam cenſent ij qui Faſtos nobis induſtriè & peritè collegerunt (Sigonium & Onufrium me dicere palam eſt:) cenſent inquam, Agrippam Vipſanium quartùm fuiſſe conſulem; atque ita aduotant, alter in anno* DCCXXXIV. *alter* DCCXXXV. *Quin etiam mirantur in Lapide Colotiano, vbi accurata recenſio ſuffectorum Conſulum, Vinicium poni, neglegi aut non exprimi Agrippam. Ego illos ab errore non reuoco (abierunt in communem locum) ſed lectores caueo & inclamo ne cum ijs errent. Non fuit hoc anno aut alio M. Agrippa quartùm Conſul. Tertium ille conſulatum non tranſcendit. Quæ teſte ipſo Velleio ſuprà, vbi de Agrippa laudibus:* Quem vſque in tertium Conſulatum amicitia Principis euexerat. *Nónne maius aliquid eſſet ſi in quartum: & Velleius hoc neglegat aut omittat? Quin teſtes Faſtos veteres & memorias omnes aduoco: nuſquam Agrippa niſi tertiùm conſul. Ita & Martialis aperte, libro VIII Epigr. LXVI.*

Felix purpura, tertiuſque Conſul.
Pompeio dederit licet Senatus,
Et Cæſar genero ſacros honores,
Quorum pacificus ter ampliauit
Ianus nomina.

Quæ ad ternos Agrippæ conſulatus ſpectant: & licet interpretes non vltrà errent. Tertiùm igitur Conſul, non quartùm. Atqui Velleius hic clarè. Numquam ipſe, numquam. Librarius errauit, cùm ille ſcripſerit: quod [*] incohatum ab Agrippâ, Marco Vinicio auo tuo Conſule. *Hoc dicit. Agrippam miſſum ad hoc bellum, eum q; id primum adminiſtraſſe, illo anno quo* [*] *Vinicij auus Conſul. Nónne hæc clara? &, quod dicitur, Solis radio ſcripta? ite nebulæ, & locum date huic luci. Colotianum marmor, quod fallere non poteſt, Conſules hos ita digerit:*

C. SENTIVS SATVRNINVS Q. LVCRETIVS VISPILLO
SVF. M. VINVCIVS. P. F.

nec collegam vllum Vinucio adiungit: quiane ſolus fuit? an potiùs, quia cum Q. Lucretio Veſpillone id quem ex [*] *Dione diſco ſerènè paullò electum, & cùm Saturninus aliquantiſper ſolus in Conſulatu fuiſſet. merito igitur diutiùs etiam eumdem geſſit. Sed quidquid huius rei ſit (nec eſt tanti:) credéſne aliquis M. Agrippam, illum generum Auguſti, illum Tribuniciâ poteſtate præditum, inter ſuffectos conſules fuiſſe, & quidem poſt Sentium & Vinucium? non qui res moréſque antiquos nouerit.*

[*] Poſſis & legere incohatum Agrippa.
[*] Ita etiam infrà vocem Conſulem citat. Patre tuo P. Vinicio Conſule Ti. Nero reuerſus.
[*] In actis huius anni DCCXXXV.

 179 IN-

tali [illegible] doctrina perci[illegible]it; cuius ingenium v[illegible] A
eiu[illegible] artibus, [illegible] eſt. M[illegible]rum certè [illegible]
[illegible] amicos æqu[illegible] par[illegible] æſtim[illegible] inim[illegible]is fuiſſe [illegible]

Maritus.

poris, proxim[illegible] fuit. Sed illum, [illegible] ex patte dom[illegible]
eius genitis varijs in locis profuſo ſanguine, faror[illegible]

Tiberius in Germaniam.

num tric[illegible]num, rapuit. M[illegible] deinde eius belli tranſlati in [illegible] quod
& virtute & fortunâ adminiſtrauit, peragratu[illegible]que victor omnes [illegible]an[illegible]æ,
vllo detrimento com[illegible]iſſi [illegible]erci[illegible]us, quod præcipuè huic duci [illegible]
dom[illegible]it eam, vt in formam pęne ſtipendariæ redigeret prou[illegible]æ. Tum alter
phu[illegible] cum altero conſulatu, ei oblatus eſt. Dum ea, quæ prædiximus, in Pann[illegible]

Bellũ Thracium.
L. Piſo.

[illegible]ia itaque geruntur, atrox in Thraciâ bellum ortu[illegible]n, o[illegible]nibus eius gentis nation[illegible]
in arma accenſis, L. Piſonis, quem hodieque dili[illegible]entiſſimum, atque eumdem [illegible]
[illegible]um ſecuritatis vrbanæ cuſtodem habemus, virt[illegible]s compreſſit. Qu[illegible]e, le[illegible]
ris, triennio cum his bellauit; genteſque ferociſſimas, plurimo cum earum exci[illegible]e
acie, nunc expugnationibus, in priſtinum pacis redegit mod[illegible]m; eiu[illegible]que pat[illegible]e, B
Aſiæ ſecuritatem, Macedoniæ pacem reddidit. De quo viro hoc omnibus ſen[illegible]m
ac prędicandum eſt, eſſe mores eius vigore ac lenitate m[illegible]iſſ[illegible]os, & vix qu[illegible]am
reperiri poſſe, qui aut otium validiùs diligat, aut faciliùs ſufficiat negotio, & in [illegible]

Tiberius tribuniciam poteſtatem capit.

agenda ſunt, curet ſine vllâ oſtentatione agendi. Breui interiecto ſpatio, Ti. Ne[illegible]o-
bus conſulatibus, totidemque triumphis actis, tribuniciæ poteſtatis conſortione æqua-
tus Auguſto, ciuium, poſt vnu[illegible]n, (& hoc, quia volebat) eminentiſſimus, duc[illegible]n maxi-
mus, famâ fortunáque celeberrimus, & verè alterum reip. lumen & caput, mirâ quâdam
& incredibili atque inenarrabili pietate, (cuius cauſſæ mox detectę ſunt) cum C. Cæſar
ſumpſiſſet iam virilem togam, Lucius item maturus eſſet viris, ne fulgor ſuus orientium
iuuenum obſtaret initijs, diſſimulatâ cauſſâ conſilij ſui, commeatum ab ſocero, atque
eodem vitrico, acquieſcendi à continuatione laborum petijt. Quis fuerit eo tempore
ciuitatis habitus, qui ſingulorum animi, quæ digredientium à tanto viro omni[illegible]

Rhodum abit.

crymæ, quàm pænè ei patria manum iniecerit, iuſto ſeruemus operi. Illud etiam in C
hoc tranſcurſu dicendum eſt, ita ſeptem annos Rhodi moratum, vt omnes, qui procoss.
legatique, in tranſmarinas profecti prouincias, [180] viſendi eius gratiâ, ad quem conue-
nientes, ſemper priuatos illa maieſtas priuata numquam fuit, faſces ſuos ſummiſerint,
faſſique ſint otium eius honorarius imperio ſuo. Senſit terrarum orbis, digreſſum à
cuſtodiâ Neronem Vrbis. nam & Parthius, deſciſcens à ſocietate Romanâ, adiecit Ar-
meniæ manum; & Germania, auerſis domitoris ſui oculis, rebellauit. At in Vrbe, eo
ipſo anno, quo magnificentiſſimi gladiatorij muneris naumachiæque ſpectaculis,
D. Auguſtus, abhinc annos XXX. [181] ſe & Gallo Caninio coss. dedicato Martis tem-
plo, animos oculoſque P.R. repleuerat, fœda dictu, memoriáque horrenda in ipſius
domo tempeſtas erupit. Quippe eius filia Iulia, per omnia tanti parentis ac viri im-

Iulia impudicitia.

memor, nihil, quod facere aut pati turpiter poſſet femina, luxuriâ, libidine infectum re-
liquit; magnitudinemque fortunæ ſuæ peccandi licentiâ metiebatur; quidquid libe- D
ret,

179 INDVSTRIA RECIPIT.] *Ego omnina maue-lim* induſtria perficit *Nam ſemina quædam & igni-culi virtutum in nobis ſunt, quos eliciat induſtria & ad ſingem m[illegible] iuritatémque perducit. Quinctilianus eo ſenſu.* Virtus etſi quoſdam impetus à naturâ ſumit, tamen perficienda doctrina eſt.

180. VISENDI EIVS GRATIA, AD QVEM CON-VENIENTES.] *Nos olim reſtituimus, in Epiſtolicis lib.* III *cap.* VIII. *Aiunt pendulam ſic ſententiam eſſe. mihi non videtur, nec muto.*

181 SE ET GALLO CANINI[illegible] COSS.] *Id fuit anno vrbis* DCCLII. *Dio tamen Caſſius valdè ab hoc calculo abit, qui relegatam Iuliam commemorat an-no* DCCXLVIII. *C. Antiſtio Vetere, P. Lælio Balbo* COSS. *Sed moneo iuuentutem manifeſtum illic [illegible]tum defectumque hiſtoriæ eſſe. Poſteà quidem [illegible]tatur ab interprete: at hic debebat ante Frumentatio-nes & Naumachiæ ludos. E Velleio diſcimus etiam è Macrobio, non fallaci argumento. Ille* II. *Saturn. iudicat Iuliam hanc peſſimam ſimul & [illegible] ma-mam feminarum, tunc cum pulſa à patre fuit, [illegible] annum circiter trigeſimum octauum. Atqui nata [illegible] (ex Dione didici) anno vrbis* DCCXV. *Ergo ad hunc annum* DCCLII. *iuſti intercedunt, vt Macrobius voluit, anni* XXXVIII.

182 VTRIVS-

A rē publicam vindicans. Nam Iulus Antonius, singulare exemplum clementiæ Cæsaris, violator eius domus, ipse sceleris a se commissi vltor fuit; quem, victis eius partibus, non tantum incolumitate donauerat, sed sacerdotio, præturâ, consulatu, prouinciis honoratum, etiam matrimonio sororis suæ filiæ, in artissimam adfinitatem receperat. Quinctiusque Crispinus, singularem nequitiam supercilio truci protegens, & Appius Claudius, & Sempronius Gracchus, ac Scipio aliique minoris nominis, [182] vtriusque ordinis viri, quasi cuiuslibet vxore violata, pœnas pependere, cum Cæsaris filiam, & Neronis violassent coniugem. Iulia relegata in insulam, patriæque & parentum subducta oculis, quam tamen comitata mater Scribonia, [183] voluntaria exilij permansit comes. Breue ab hoc intercesserat spatium, cum C. Cæsar, ante aliis [184] prouinciis adsidendum obitis, in Syriam missus, conuento prius Ti. Nerone, [185] cui omnem honorem vt superiori habuit, tam variè se ibi gessit, vt nec laudaturo magna, nec vituperaturo mediocris materia deficiat, [186] cum rege Parthorum iuuene excelsissimæ insulæ, quam amnis

Iulus Antonius.

Alij in Iulia adulteri.

Ipsa relegata.

C. Cæsar in Orientem.

B Euphrates ambiebat, æquato vtriusque partis numero, coiit. Quod spectaculum stantis ex diuerso hinc Romani, illinc Parthorum exercitus, cum duo inter se eminentissima imperiorum & hominum coirent capita, perquam clarum & memorabile, sub initia stipendiorum meorum, tribuno militum mihi visere contigit. quem militiæ gradum antè sub patre tuo, M. Vinicio, & P. Silio auspicatus, in Thracia Macedoniaque, mox Achaia Asiaque, & omnibus ad Orientem versus prouincijs, & ore atque vtroque maris Pontici latere, haud iniucundâ tot rerum, locorum, gentium, vrbium recordatione perfruor. Prior Parthus apud Caium in nostra ripâ, posterior hic apud regem in hostili epulatus est. Quo tempore M. Lollij, quem veluti moderatorem iuuentæ filij sui Augustus esse voluerat, perfida & plena subdoli ac versuti animi consilia, [187] per Parthum indicata, Cæsaris ira euulgauit: cuius mors intra paucos dies fortuita, an voluntaria fuerit, ignoro. Sed, quam hunc decessisse lætati homines, tam paullò post obiisse Censorinum in ijsdem prouinciis, grauiter tulit ciuitas, virum demerendis hominibus genitum. Armeniam deinde ingressus, primâ parte introitus prosperè gessit; mox

C in

Velleius Trib. milit.

Colloquium cum Partho.

Lollij obitus.

182. VTRIVSQVE ORDINIS VIRI, QVASI CVIVSLIBET VXORE VIOLATA, POENAS PEPENDERE. *Non culpo. nempe relegati ipsi aut pulsi, quæ pœna Iuliæ de adulterijs. Tamen Tacitus aliter longe adstruit* III. *Annal.* Vt valida, *inquit*, D. Augusto in Remp. fortuna, ita domi improspera fuit, ob impudicitiam filiæ ac neptis, quas vrbe depulit, adulterosque earum morte aut fugâ puniuit. Nam culpam inter viros ac fœminas vulgatam, graui nomine læsarum religionum ac violatæ maiestatis appellando, clementiam maiorum suasque ipse leges egrediebatur. *Sed vterque adspectu aliquo verus. Velleius, si relegationem intueare*

D *istorum quos nominat, Tacitus, si mortem aut exsilium quorumdam.*

183. VOLVNTARII EXSILII PERMANSIT COMES.] *Lego*, Voluntaria. *Non enim ipsius Iuliæ exsilium voluntarium; indictum planè & irrogatum: sed huius Scriboniæ, quam pietas filiæ comitem dedit.*

184. PROVINCIIS ADSIDENDVM OBITIS.] *Lego*, ad visendum obitis.

185. CVI OMNEM HONOREM VT SVPERIORI HABVIT.] *An Velleius ita scripserit, Principi suo, vt sæpè, seruient, nescio: contrà scripsit planissime Dio, libro* LV. Τοῦ δὲ Γαΐου σταλέντος ἐς τὸν πρὸς Ἀρμενίους πόλεμον, ὁ Τιβέριος ἐς Χίον ἐλθὼν, αὐτὸν ἐθεράπευσεν: Caio misso ad bellum Armeniacum, Tiberius Chium traijciens, ipsum coluit & veneratus est. *Idem Zonaras. Nec sanè Caius illi se dedit, vt superbia & fortuna adolescentuli fuit: idq. Suetonius clarè indicat, Tib. c.* XII. Priuignum Caium Orienti præpositum, cum visendi gratiâ traiecisset Samum [Chium *dixit Dio*] alieniorem sibi sensit ex criminationibus M. Lollij. *Et omnino abiectior tunc despectiórque sors Tiberij, tantumnon exsulis: vt fortasse Velleius scripserit*, qui omnem. *Tamen, vt dixi, adulatio familiare scriptori meo in huius aut rebus scriptum, facile defenderit quod vulgatur.*

186. CVM REGE PARTHORVM IVVENE EXCELSISSIMÆ INSVLÆ.] *Consensu emendant* iuuene excelsissimo, in insulâ. *De insula rectè: de iuuene, cur tam inconspectè? Phraates enim hoc tempore Parthorum rex, & cum eo colloquutum. Ergo ille iuuenis? imò annorum & regni vetus. Ille est, qui bellum cum M. Antonio gessit, ille qui obsides liberos ad Augustum ante annos aliquot misit. Emenda verissimè:* iuuenis excelsissimus. *Hoc dicit, cum summo rege in colloquium coiisse summum iuuenum (is est Caius) & ad spem imperij ab Augusto destinatum.*

187. PER PARTHVM INDICATA, CÆSARIS IRA EVVLGAVIT.] *Male, nec quidquam per iracundiam hic Cæsar. Editio prima:* Cæsaris iam euulgauit. *Feci iampridem (in Epistolicis l. 3. cap. 8.)* indicata Cæsari, fama vulgauit. *In re arcanâ & cuius non ipse arbiter, nil nisi famam auctorem dare callidè & cautè Velleius voluit.*

in colloquium (cui ſe temere crediderat) circa Artageram [illegible] quodam [illegible]
C. Cæſar vulneratur. Adduo vulneratus, ex eo, vt corpus minus habile, ita animum minus vtilem [illegible]
cœpit. Nec defuit conuerſatio hominum, vitia eius adſentatione alentium [illegible]
per magnæ fortunæ comes adeſt Adulatio: per quæ eò ductus erat, vt [illegible]
in [illegible] no terrarum orbis angulo conſeneſcere, quàm Romam regredi, mallet. Diu
Moritur. luctatus, inuitus deinde reuertens in Italiam, [188] in vrbe Lyciæ (Limyram nominant) morbo obijt, cùm ante annum ferme quinquageſimum Cæſar, frater eius, Hiſpanias
Vrb & Lucius eius frater. Maſſiliæ deceſſiſſet. Sed fortuna, quæ ſubduxerat ſpem magni nominis, iam [illegible]
ſua præſidia reddiderat. quippe [189] ante vtriuſque horum obitum, patre tuo [illegible]
cos. Ti. Nero, reuerſus Rhodo, incredibili lætitiâ patriam repleuerat. Non eſt
cunctatus Cæſar Auguſtus. neque enim quærendus erat, quem legeret; ſed legendus,
qui eminebat. Itaque, quod poſt Lucij mortem, adhuc Caio viuo, facere v[illegible]
eoque vehementer repugnante Nerone, erat inhibitus, poſt vtriuſque adoleſcentium
obitum facere perſeuerauit, vt & tribuniciæ poteſtatis conſortionem Neroni con[illegible]
Tiberius adoptatus. ret, multum quidem eo cùm domi, tum in ſenatu recuſante, & eum Ælio Cat[illegible] B
cos. V. Kal. Iul. poſt V. C. annis DCCLIV. abhinc annis XXVII. adoptaret. Lætitiam
illius diei, concurſumque ciuitatis, & vota pænè inſerentium cælo manus, ſpe[illegible]
conceptæ perpetuæ ſecuritatis æternitatiſque Romani imperij, vix in illo iuſto [illegible]
abundè perſequi poterimus, nedum hîc implere tentemus. [190] id vnum dixiſſe [illegible],
quàm ille omnibus fuerit carus. tum refulſit certa ſpes liberorum parentibus, viris [illegible]
trimonio tutū, dominis patrimonij, omnibus hominibus, ſalutis, quietis, pacis, [illegible]
litatis; adeò, vt nec plus ſperari potuerit, nec ſpei reſponderi felicius. Adoptatus ea[illegible]
Et Agrippa. die etiam M. Agrippa, quem poſt mortem Agrippæ Iulia enixa erat. ſed in Neronis
adoptione illud adiectum, his ipſis Cæſaris verbis: *Hoc*, inquit, *reip. cauſsâ facio*. Non diu
vindicem cuſtodemque imperij ſui morata in Vrbe patria, protinus in German[illegible]
Tib. in Germaniam. miſit; vbi ante triennium ſub M. Vinicio, auo tuo, clariſſimo viro, immenſum exarſerat
bellum. erat & ab eo quibuſdam in locis geſtum, quibuſdam ſuſtentatum felici[illegible], C
coque

188. IN VRBE LYCIÆ, LIMYRAM NOMINANT, MORBO OBIIT.] *Clarè & diſtinctè Velleius in Lyciâ abyſſe Caium vult, vrbe quoque expreſsâ. Et Limyrum quidem fluuium, Limyram vrbem, in Lyciâ Ptolemaus collocat: quæ in Stephano* Lamyra *ſcripta. In eâdem cum Velleio ſententiâ Suetonius:* Caium & Lycium in duodeuiginti menſium ſpatio amiſit ambos Caio in Lyciâ, Lucio Maſſiliæ defunctis. *Etiam Ioh. Zonaras, qui à Dione vt ſolet (nam ipſe Dio hac parte mutilus) hauſit.* Ὁ δὲ Γάϊος ἐς Λυκίαν ἐν ὁλκάδι τινὶ περιέπλευσε, ἔνθα δὴ καὶ μετήλλαξεν: Ipſe Caius in Lyciam onerariâ naui prouectus eſt, vbi & obijt. *Hoc iſti cenſent, probi, fidi, & talium curioſi ſcriptores. Tamen ecce qui diſſentiunt (miramur in fata illuſtris iuuenis) & in Syriâ obyſſe volunt. Grande autem, ne neſcias, inter Lyciam & Syriam interuallum, & Pamphylia ac Cilicia tota interiecta. Seneca pater, qui ipſe illius aui:* Cum mortuo in Syriâ C. Cæſare, codicillo queſtus eſſet Auguſtus. *Florus pariter:* Maſſiliæ Lycius morbo ſoluitur: in Syria *(ita omnes ſcripti libri)* Caius ex vulnere. *Etiam Feſtus Rufus:* Caius vulneratus, reuerſus in Syriam obijt. *Quid dicemus? inclinabam ad priores: ſed reuocat Bellonij, viri fidi & induſtrij, vt mihi videtur, obſeruatio. qui narrat libro II.* Vrbem Hamam eſſe, Arabibus Hamzam, Latinis olim Emeſam vel Emiſſam, iuxta quam ſepulchrum ſit δίστεγον, in modum quadrangulæ pyramidis faſtigiatum, valido cæmento extructum in quo C. Cæſaris epitaphium Græcis characteribus inſcriptum legatur. *Si [illegible] eſt: (& vtinam expreſſiſſet ipſum ſcriptum!) quis ambiget quin ad hunc C. Cæſarem pertinuerit? at ne ita firma probáque ſit altera ſententia: quia Emeſa illa citra controuerſiam Syriæ in Phœnice vrbs eſt.*

189. ANTE VTRIVSQVE HORVM OBITVM, TI. NERO REVERSVS RHODO.] *Id ipſum Suetonius adfirmat c.* XIII. *&* XV. *in Tiberio: atque adeò rediſſe illum* Caio permittente. *Quomodo igitur Dio verus? qui ſic libro* LV. Συνέβη δὲ τούτους μετὰ ταῦτα καὶ τὸν Τιβέριον ἐκ Ῥόδου ἀφικέσθαι, Λουκίου καὶ Γαΐου τελευτησάντων: Accidit poſt iſta ſtatim, Tiberius Rhodo rediret, Lucio & Caio defunctis. *Profectò hæc falſa, etiam ipſo Dione arguente. [illegible] poſt iſta ſtatim redys Tiberius: id eſt, poſt ingreſſum Cay in Armeniam, & renouata fœdera cum Par[illegible]. [illegible] narrat.) quomodo Lucius & Caius iam defuncti? Nam Caius certè aliquanto pòſt læſus, & poſt vulnus quoque diutule ſuperuixit. Puto negati[onem] è Dionis textu excidiſſe, ſcribendúmque:* Λουκίου καὶ Γαΐου οὐ τελευτησάντων. *ſiue voles,* οὐδέπω. *Confirmat, quod Zonaras quoque (aſſecla aut exſcriptor ferè Dionis) ſignificat Tiberium rediſſe ante vtriuſque obitum.*

190. ID VNVM DIXISSE IVVAT QVAM ILLE OMNIBVS FVERIT CARVS.] *Duo verba [illegible]*, &, carus, *nulla fuerunt in autographo quo [illegible]* *Rhena-*

A cóque [illegible] ta ei cum ſpec[illegible] â inſcri[illegible]tion [illegible] a-
lia. Hoc [illegible] me [illegible] ante [illegible] m, [illegible] Cæ[illegible] *[illegible]*
qu[illegible]pe, prot[illegible]us ab adoptione ni[illegible] [illegible] G[illegible]
ceſſor officij patris mei, cæ[illegible] per annos [illegible]
ct[illegible], [illegible] le[illegible], ſpec[illegible]tor &, [illegible] capu[illegible] ne [illegible], a[illegible] N[illegible] ſpe-
ctaculo, [illegible] ctus [illegible] cupere [illegible] videtur [illegible]
be[illegible] Italiæ partem, [illegible] omnem Gal[illegible] [illegible]
rem, & [190] antè [illegible] viribus, quàm nomine, Cæſarem reuiſentes, ſibi qu[illegible]e,
quàm illi, gratularentur plenius. At verò in [illegible] conſpectu [illegible] gaudio lacry-
mæ alacrit[illegible], & [illegible] noua quædam exſultatio, & [illegible] n[illegible] cu-
piditas, non continentium prouſus, [illegible], *V[illegible]demus te, imperator [illegible] pri-
mus*; ac deinde, *Ego tecum, imperator, in Armenia, ego in Rætia fui. Ego a te in Vindelicis, ego in
Pannonia, ego in Germania donatus ſum* [illegible] verbis exprimi, & fortaſſe vix mereri fidem
poteſt. Intrata protinus Germania, ſubacti Caninefates, At[illegible], [illegible] Che-
ruſci gentes, & amnis, [illegible] noſtra clade nob[illegible], [192] tranſitus Viſur[illegible] penetr[illegible] vlte-
B riora, cum omnem partem aſperrimi & periculoſiſſimi belli Cæſar vindicaret, in [illegible], quæ
minoris erant d[illegible], Sentium Saturninum, qui tum legatus patris eius in Germa- *Sentius Sa-*
niâ fuerat, præfeciſſet; virum multiplicem in virtutibus, [illegible], agilem, prouidum, mi- *turninus.*
litariumque officiorum patientem ac peritum pariter, ſed eundem, vbi [illegible] fe-
ciſſent locum otio, liberaliter lauteque eo abu[illegible]; ita tamen, vt eum ſplend[illegible] ac
hilarem potius, quam luxurioſum, aut deſidem, diceres. de cu[illegible] viri claro c[illegible]
conſulatu prædiximus. Anni eius æſti[illegible]a, vſque in menſem Decembrem perducta,
immanis emolumentum fecêre victoriæ. [193] Pietas ſua Cæſarem, pæne obſtructis hie-
me alpibus, in Vrbem traxit, ad tutelam imperij: cum veris initio reduxit in Germa-
niam; in cuius medijs finibus, [194] ad caput Iuliæ fluminis, hiberna digrediens princeps
locauerat. Prô dij boni quanti voluminis opera inſequenti æſtate, ſub duce Tiberio
Cæſare, geſſimus! Perluſtrata armis tota Germania eſt. Victæ gentes, pænè nominibus
C incognitæ. Receptæ Cauchorum nationes. omnis eorum iuuentus, infinita numero, *Cauchi.*
immenſa corporibus, ſitu locorum tutiſſima, traditis armis, vnà cum ducibus ſuis,
ſepta fulgenti armatoque militum noſtrorum agmine, ante imperatoris procubuit tri-
bunal. Fracti Longobardi, gens etiam Germanâ feritate ferocior. Denique, quod num- *Longobardi.*
quam anteà ſpe conceptum, nedum opere tentatum erat, ad quadringenteſimum mi-
liarium, è Rheno vſque ad flumen Albim, qui Senonum Hermundorumque fines *Albis fl.*
præterfluit, Romanus cum ſignis perductus exercitus, & eôdem, mirâ felicitate & curâ
ducis, temporum quoque obſeruantiâ, claſſis, quæ Oceani circumnauigauerat ſinus,
[195] ab inaudito atque incognito antè mari flumine Albi ſubuecta, plurimarum gen-
tium

Rhenanus: ipſe fatetur indidiſſe. Tentabam igitur legere: Id vnum dixero, quàm ille omnia omni-
D bus fuerit. *Prouerbialis loquendi modus, in gratiaſis, aut qui apud aliquem poſſunt. Demoſthenes in Philip.* Πάν ἐκεῖνος ἦν αὐτοῖς. *Diogenes Laertius in Hipparchiâ.* Ἀλλὰ πάντα ἦν Κράτης αὐτῇ. *Lucianus* Καὶ δὲ πάντα Κομβαβος ἦν. *Idem*: Καὶ σωτὴρ, καὶ εὐεργέτης, καὶ πάντα ἦν ἐγώ. *Varro*: Hic enim omnia erat. idem Sacerdos, idem Parochus, idem Senatus, idem Populi caput.

191. ANTE MERITIS AC VIRIBVS, QVAM NOMINE CÆSAREM.] *Superbius videtur. An vires imperatoriæ Tiberio ante imperium dici aliquid poſſit, ſed malim ego*: meritis ac virtutibus.

192. TRANSITVS VISVRGIS.] *Apud Dionem in hac re narrata mendum*: Τιβέριος μέχρι τοῦ ποταμοῦ πρότερον μὲν τοῦ Ἐρύγρου, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ Ἀλβίου προεχώρησεν: Tiberius vſque ad flumen primum Erugrum, deinde ad Albim progreſſus eſt. *Scribe*, τοῦ Οὐισούργου, *reductâ ſyllabâ à vaculâ priori.*

193. PIETAS SVA CÆSAREM, PÆNE OBSTRVCTIS HIEME ALPIBVS, IN VRBEM TRAXIT, AD TVTELAM IMPERII: CVM VERIS INITIO REDVXIT IN GERMANIAM.] *Melius & concinnius*: in vrbem traxit: at tutela imperij cum veris. *Pietas in vtrumque parentem & deſiderium videndi duxit eum in Italiam: tutela imperij (quod defendendum et contra barbaros) reduxit in Germaniam.*

194. AD CAPVT IVLIÆ FLVMINIS] *Feci Lupiæ pridem. Perſeuera niſi ſi* Iulij *faciendum, quaſi in honorem C. Iulij Octauiani flumen ſic noniter appellatum.*

195. AB INAVDITO ATQVE INCOGNITO ANTE MARI.] *Nego. Druſus frater eius iam antè nauigauerat.*

 196. No-

tium victoriâ, cum [illegible] rerum omnium copiâ, exercitui Cæs[illegible]
x[illegible] N[illegible] tempero mihi quin tanta rer[illegible] c, q[illegible]
Cum citeriorem ripam [illegible]
ſtium iuuenturæ fulgeret [illegible]
Barbari factum. tium, vnus è barbaris, ætate [illegible] corpore excel[illegible] quantum o[illegible]
[illegible] eminens, cauatum, vt illis mos eſt, [illegible]
uig[illegible] genus temperans, ad medium [illegible] & petijt, liceret ſi[illegible]
in eam, quam armis tenebant, [illegible] C[illegible] Da[illegible]
tas. Tum appulſo lintre, & diu tacitus contemplatus Cæſarem, [196] Noſtra quidem [illegible]
quit, [illegible] iuuentus, quæ cum [illegible] veſtrum [illegible]
m[illegible] quam ſequitur fidem. ſed ego, beneficio ac permiſſu tuo, Cæſar, quos ante
d[illegible], hodie vidi deos: nec feliciorem [illegible] opt[illegible]
peit itaque, vt manum contingeret, reuerſus in [illegible], ſine fine reſpectans Cæ-
ſarem, [illegible] appulſus eſt. Victor omnium [illegible] locorumque, [illegible] Cæ- B
ſar, cum incolumi inuiolatoque, & ſemel [illegible] modò, magnâ cum clade h[illegible]
fraud[illegible] eorum tentato exercitu, in hiberna [illegible] reduxit, eâdem, quâ priore an[illegible]
ſtinatione vrbem petens. [197] Nihil erat iam in Germaniâ, quod vinci poſſet, præter
Marcomanni. tem Marcomannorum, quæ, Maroboduo duce, excita ſedibus ſuis, atque [198] in [illegible]
ra refugiens, incinctos Hercyniæ ſyluæ campos incolebat. Nulla feſtinatio hu[illegible]
Maroboduus rex. mentionem tranſgredi debet. Maroboduus, genere nobilis, corpore præualens, a[illegible]o
ferox, natione magis quam ratione barbarus, non tumultuarium, neque fortu[illegible]
neque mobilem, & ex voluntate parentium conſtantem inter ſuos occupauit [illegible]
tum: ſed, certum imperium, vimque regiam complexus animo, ſtatuit auocatâ pr[illegible]
Eius progreſſus & potentia. à Romanis gente ſua, eò progredi; vbi, cùm propter potentiora arma reſugiſſet, ſua [illegible]
ceret potentiſſima. Occupatis igitur, quos prædiximus, locis, finitimos omnes aut
bello domuit, aut conditionibus iuris ſui fecit. Corpus ſuum cuſtodiam, [illegible]
perpetuis exercitijs pænè ad Romanæ diſciplinæ formam redactum, breuî in eminens
& noſtro quoque imperio timendum perduxit faſtigium; gerebatque ſe ita ad[illegible] C
Romanos, vt neque bello noſ lacceſſeret, &, ſi laceſſeretur, ſupereſſe ſibi vim ac volunta-
tem reſiſtendi declararet. Legati, quos mittebat ad Cæſares, interdum vt suppli[illegible]
commendabant, interdum vt pro pari loquebantur. Gentibus hominibuſque à nobis
deſciſcentibus erat apud eum perfugium, totumque ex malè diſſimulato agebat æ[illegible]u-
lum; exercitumque quem LXX. millium peditum, quattuor equitum fecerat, aſſiduis ad-
uerſus finitimos bellis exercendo, maiori, quàm quod habebat, operi præparabat. Erat-
Fines eius & fines. que etiam eò timendus, quòd, cùm Germaniam ad læuam & in fronte, Pannoniam ad
dextram, à tergo ſedium ſuarum haberet Noricos; tamquam in omnes ſemper ventu-
rus, ab omnibus timebatur. Nec ſecuram incrementi ſui patiebatur eſſe Italiam: quippe
cùm à ſummis Alpium iugis, quæ finem Italiæ terminant, initium eius finium haud
Tib. hunc aggreditur. multo plus CC. millibus paſſuum abeſſet. Hunc virum, & hanc regionem, proximo an-
no diuerſis è partibus Ti. Cæſar aggredi ſtatuit. Sentio Saturnino mandatum, vt per D
Cattos, exciſis continentibus Hercyniæ ſiluis, [199] legiones Boiohœmum (id regio[illegible]
Carnuntum. quam incolebat Maroboduus, nomen eſt) ipſe à Carnunto, qui locus Norici Regni
proximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyrico merebat, ducere in Marco[illegible]
nos orſus eſt. Rumpit, interdum moratur propoſita hominum, Fortuna. Præparauerat
iam hiberna Cæſar ad Danubium, admotóque exercitu non plus, quàm v. di[illegible]m

196. NOSTRA QVIDEM. INQVIT, FVRIT IVVENTVS.] *Adulatoria oratio & inepta, nec pro indole aut ferociâ Germanicâ. Eſt quiſ l[illegible] at,* fugit iuuentus: *male, malè. Imo verò furere illam vult, nec eſſe ſua mentis qua cum dijs bel[illegible] geretur.*

197. NIHIL ERAT IAM IN GERMANIA, &c.] *O vanitatem! Sed hac & plura magnificè, imo ſeruiliter, Velleius narrat, in Tiberij ſui laudes.* [illegible] ἐγὼ οὐ πείθομαι.

198. IN INFERIORA REFVGIENS.] *Verum,* interiora. *Loca magis interna petierunt & di[illegible] à limite Romano.*

199. LEGIONES BOIOHÆMVM] *Sententia [illegible]. Addendum videatur:* Boiohæmum du[illegible]

A [illegible] hoſtem, [illegible] Saturninum [illegible] pæne æquali [illegible] [illegible] os [illegible] Carnuntum [illegible] iam vniuerſa Pannonia, inſolens longæ pacis bonis, & adulta viribus Dalmatia, omnibus tractus eius gentibus in ſocietatem adductis, ex conſilio arma corripuit. Tum neceſſaria glorioſis præpoſita; neque exponere tutum viſum, abdito in interiora exercitu, vacuam tam vicino hoſti relinquere Italiam. Gentium nationumque, quæ rebellauerant, omnis numerus amplius DCCC millium explebat. CC. fere peditum colligebantur, armis habilia; equitum IX. cuius immenſæ multitudinis, parentis acerrimis ac peritiſſimis ducibus, pars petere Italiam decreuerat, iunctam ſibi Nauporti ac Tergeſtis confinio; [201] pars in Macedoniam eruperat, pars ſuis ſedibus præſidium eſſe deſtinauerat. [202] Proxima duobus Batonibus ac Pinneti ducibus auctoritas erat. In omnibus autem Pannonijs non diſciplinæ tantummodo, ſed linguæ quoque notitia Romanæ, plerique etiam litterarum vſus, & familiaris animorum erat exercitatio. Itaque, hercules, nulla vnquam natio tam maturè conſilio belli bellum iunxit ac decreta patrauit. Oppreſſi ciues Romani, trucidati negotiatores, magnus vexillariorum numerus, ad internecionem, eâ in regione, quæ plurimum ab Imperatore aberat, cæſus. occupata armis Macedonia, omnia, & in omnibus locis, igni ferroque vaſtata: quia tantus etiam huius belli metus fuit, vt ſtabilem illum, & firmatum tantorum bellorum experientiâ, Cæſaris Auguſti animum quateret atque terreret. Habiti itaque dilectus, reuocati vndique omnes veterani, viri fœminæque ex cenſu libertinum coactæ dare militem. Audita in ſenatu vox principis, Decimo die, ni caueretur, poſſe hoſtem in vrbis Romæ venire conſpectum. Senatorum equitumque Romanorum exactæ ad id bellum operæ pollicitę. Omnia hæc fruſtrà pręparaſſemus, niſi, qui illa regeret, fuiſſet. [203] Iraque, vt præſidium militum, reſp. ab Auguſto ducem in bellum popoſcit Tiberium. Habuit in hoc quoque bello mediocritas noſtra ſpecioſi miniſtri locum. Finita equeſtri militiâ, deſignatus quæſtor, [204] necdum ſenator æquatus ſenatoribus, & iam deſignatis tribunis pl. partem exercitus ab Vrbe, traditi ab Auguſto, perduxi ad filium eius: in quęſturâ deinde, C remiſſâ ſorte prouinciæ, legatus eiuſdem ad eumdem miſſus, quas nos primo anno acies hoſtium vidimus? quantis, prudentiâ ducis, opportunitatibus, [205] furentes eorum vires vniuerſas euaſimus artibus? quanto cum temperamento ſimul vtilitatis res auctoritate Imperatoris agi vidimus? quâ prudentiâ hiberna diſpoſita ſunt? quanto opere, incluſis cuſtodijs exercitus noſtri, ne quâ poſſet erumpere, inopſque copiarum, & intra

Pannonia rebellat, & Dalmatia.

Batones. Pinnetes.

Pannoniorum progreſſus.

Terribiles Romanis.

Tiberius in eos miſſus.

200. SATVRNINVM ADMOVERI PLACVERAT. PÆNE ÆQVALI DIVISÆ INTERVALLO.] *Lego,* admonen, *tertiorem nempe reddi de ſuo aduentu. Sequentia etiam ſic expleam:* placuerat. cuius copiæ pænè æquali.

201. PARS IN MACEDONIAM ERVPERAT.] D *In autographo:* Macedoniam effugerat. *Faciendum:* Pars ſe in Macedoniam effuderat.

202. PROXIMA DVOBVS BATONIBVS AC PINNETI.] *A quibus* Proxima? *nemo enim ante iſtos. Ad Maroboduum refers? fruſtrà: non ille mixtus huic bello. Alterutrum. aut* Prima duobus, *ſcribito: aut à* Pinnete. *nempe vt iſti proximo loco poſt Pinnetem. Qui autem* Batoni *hic fecerunt, peccarunt. Nam duo Batones in hoc bello, quod Dio extremo libro* LVI. *te docebit.*

203. ITAQVE VT PRÆSIDIVM MILITVM RESP. AB AVGVSTO DVCEM IN BELLVM POPOSCIT TIBERIVM.] *Non probo ducem* præſidium militum *eſſe, magis regimen. Scripſit Velleius:* præſidium vltimum. *Velut ad extremum auxilium, inquit, & ad ſacram ancoram, decurſum ad Tiberium: & ille dux depoſtulatus in graui grandiq. hoc bello. Nec Velleiana tantùm adulatiuncula eſt: ipſe Auguſtus, Suetonio teſte, Tiberium* epiſtolis aliquot, vt peritiſſimum rei militaris, vtque vnicum populi R. præſidium proſequitur. *Habes ipſum iſtud elogium.*

204. NECDVM SENATOR ÆQVATVS SENATORIBVS. ET IAM DESIGNATIS TRIBVNIS PLEBIS, PARTEM EXERCITVS AB VRBE PERDVXI.] *Emendant & ita edunt:* etiam deſignatus Tribunus plebis. *non pro Velleij mente. Vulgata retinenda eſt: qua hoc vult, ſeſe æquatum Senatoribus, id eſt Tribunis deſignatis, nondum Senatorem. Quo in re? quòd præfuerit copijs, æque ac Tribuni; earumque partem duxerit ad Tiberium. Nam Tribuni hoc tempore eligi non poterant niſi è Senatu. Vide ſodes, (& adde hunc ipſum locum opportunè) quæ notaui* II. *Elector. cap* XIII.

205. FVRENTES EORVM VIRES VNIVERSAS EVASIMVS ARTIBVS.] *Editio primitiua,* partibus. *benè. ſed velim etiam,* inuaſimus, *magis ex dignitate Romanâ. Nec enim effugiſſe aut elapſum Tiberium vult copijs partitis: ſed magis inuaſiſſe grandes illas copias & carpſiſſe per partes.*

206. PRO-

Meſſallinus. intra [illegible] hoſtis elangueſceret? Felix euentu, [illegible] belli Meſſallini opus mandandum eſt memorię: qui vir, animo etiam [illegible] bilior, dignißimus qui & patrem Coruinum habuiſſet, & c[illegible] relinqueret, præpoſitus Illyrico, ſubita rebellione, cum ſemiplena l[illegible] *Pannonij fame preſſi.* circumdatus hoſtili exercitu, amplius XX. hoſtium fudit fugauitque, & ob [illegible] triumphalibus honoratus eſt. Ita placebat barbaris numerus ſuus, ita fi[illegible] vt, vbicumque Cæſar eſſet, nihil in ſe reponerent. pars exercitus [illegible] [206] pro[illegible] ipſi duci, & ad arbitrium vtilitatemque noſtram macerata, perductaque ad [illegible] famem, neque inſtantem ſuſtinere, [207] neque facientibus copiam pugnan[illegible] buſque aciem, auſa congredi, occupato monte Claudio, munitione ſe defendit. At [illegible] *Alibi Romanos premunt.* pars, quæ obuiam ſe effuderat exercitui, quem A. Cæcina & Siluanus Plautius conſulares ex tranſmarinis adducebant prouincijs, circumfuſa v. legionibus noſtris, auxi[illegible] ribuſque & equitatu regio, (quippe magnâ Thracum manu iunctus prædictis ducibus Mœtalces, Thraciæ rex, in adiutorium eius belli ſecum trahebat) penè exi[illegible] omnibus cladem intulit. Fugata regiorum equeſtris acies, fugatæ alę, conuerſæ c[illegible] tes ſunt. apud ſigna quoque legionum trepidatum, [208] ſed Romana virtus militis [illegible] eo tempore vindicatum gloriæ, quàm ducibus, reliquit: [209] qui multum amore [illegible] ratoris ſui crepantes, antè in hoſtem inciderunt, quàm per exploratores, vbi hoſtis eſſet, cognoſcerent. Iam igitur, in dubijs rebus ſemetipſæ legiones adhortatæ, iugulatis ab hoſte quibuſdam tribunis militum, interempto pręfecto caſtrorum, præfectiſque cohortium, non eruentis centurionibus, [210] quibus etiam primi ordines cecidere, inuaſêre hoſtes: nec ſuſtinuiſſe contenti, perruptâ eorum acie, ex inſperato victoriam vindicauerunt. B

Agrippa Poſthumi vitia. Hoc ferè tempore Agrippa, qui eodem die, quo Tiberius, adoptatus ab auo ſuo naturali erat, & iam ante biennium, qualis eſſet, apparêre cœperat, mirâ prauitate animi atque ingenij in pręcipitia conuerſus, patris atque eiuſdem aui ſui animum alienauit ſi[illegible], moxque, creſcentibus in dies vitijs, dignum furore ſuo habuit exitum. Accipe nunc, M. Vinici, tantum in bello ducem, quantum in pace vides principem. Iunctis exercitibus, quique ſub Cęſare fuerant, quique ad eum venerant, contractiſque in vna caſtra [211] decem legionibus, LXX. amplius cohortibus, XIV. ſed pluribus quàm decem vetera- C *Tiberij exercitus.* norum millibus, ad hoc magno voluntariorum numero, frequentique equite regio; tan- *Valdè magnus.* to denique exercitu, quantus nullo vmquam loco poſt bella fuerat ciuilia, omnes eo ipſo læti erant, maximamque fiduciam victorię in numero reponebant. At imperator optimus, eorum, quæ agebat, iudex, & vtilia ſpecioſis præferens, quodque ſemper eum facientem vidi, in omnibus bellis, quę probanda eſſent, non quæ vtique probarentur, ſequens, paucis diebus exercitum, qui venerat ad refouendas ex itinere eius vires, mota- *Dimittitur vt inhabilis.* tus; cùm eum maiorem, quàm vt temperari poſſet, neque habilem gubernaculo cerneret,

206. PROPOSITA IPSI DVCI.] *Malo*, oppoſita. *Hoſtiles copiæ bipartitæ. pars vna Tiberio ipſi reſiſtere debebat: pars altera legatis.*

207 NEQVE FACIENTIBVS COPIAM PVGNANDI DIRIGENTIBVSQVE ACIEM AVSA CONGREDI.] *In vet. edit. eſt*: neque vt facientibus. *Lego*: neque aut fac. *In eâdem*: diligentibuſque etiam. *quod omnino amplector: &* τὸ Dirigere *poſitum eſt* ἀμεταβάτως. *Dirigere, eſt aciem in ordines diſponere. Sed & velim, inſtantes ſuſtinere, numero plurium, vt ad Romanos referatur.*

208. SED ROMANA VIRTVS MILITIS PLVS EO TEMPORE VINDICATVM GLORIÆ, QVAM DVCIBVS RELIQVIT.] *Palam verum*: Romana virtus militibus. *Cauſſa victoriæ milites maximè fuêre, cùm duces parum explorato profecti incidiſſent in hoſtes.*

209. QVI MVLTVM AMORE IMPERATORIS SVI CREPANTES] *Nuncupio, nec pura cenſeo. Quid ſi*, properantes, *pro* crepantes? *Quid ſi etiam* vltum? *vt velit feſtinaſſe ad vindictam, & ad detergendam ignominiam a regijs acceptam.* D

210 QVIBVS ETIAM PRIMI ORDINES CECIDERE.] *Editio vet.* quinetiam primi ordines *haud improbo ſenſu. Tamen velim*: qui etiam primi ordinis. *Vnls enim Centuriones aliquot primorum ordinum cecidiſſe.*

211. DECEM LEGIONIBVS, LXX. AMPLIVS COHORTIBVS, XIV. SED PLVRIBVS QVAM DECEM VETERANORVM MILLIBVS.] *Deſiderat vocem cenſeo, & ſcribo*: XIV. alis, & pluribus quàm. *Valde enim probabile de equitum etiam numero dixiſſe.*

212. CAPTVM

A [illegible]
[illegible]
d[illegible]
ve[illegible]
m[illegible]
atque v[illegible]
bell[illegible] an[illegible] noſtrum [illegible] pr[illegible] *[illegible] belg.*
dent[illegible]us, [illegible] ita [illegible]
Cæ[illegible] tam [illegible]o
vacar[illegible] tan[illegible]m, lectica eius p[illegible]
ta, cuius bene[illegible] c
ſol[illegible] importat[illegible] inſt[illegible]mentorum [illegible] non [illegible] valeru[illegible]nt. D[illegible]
tantùm ac do[illegible] d[illegible]ant; ceterùm [illegible], quod ab illis au[illegible]
poſſet. Adjec iam illud, quod, q[illegible]por bus interfuit, [illegible] vt alia [illegible])
B agnoſceret protinus. So[illegible] ſemper equo vectus eſt, ſol[illegible] in ijs, [illegible]os in [illegible],
re parte æſtiuarum expeditionum, c[illegible] ſedens; non ſequentibus d[illegible], qu[illegible]
tenu[illegible] exemplo non nocebatur, ignouit, admoni[illegible]io t[illegible] in[illegible]it, & caſti[illegible] vi[illegible]
cta rariſ[illegible]ma; agebá[illegible]que medi[illegible], plurima diſſimulantis, aliq[illegible] [illegible]. [illegible]s
emolumentum patrati belli contulit. [illegible] ſe [illegible] ælta[illegible] omnis Pannonia, re[illegible]s *Fracti Pannoni pacem petunt.*
totius belli in Dalmatiâ manentibus, pacem petijt. Ferocem [illegible] tot [illegible]
turem, paulò antè ſeruitutem min[illegible] le[illegible], conte[illegible]ntem arma, quibus vla[illegible]r
apud flumen nomin[illegible] Bathinum pr[illegible]ſternentemque ſe vniuerſam g[illegible]
ris, Batonemque & Pinerem, excel[illegible]os duces, [212] captum alterum, alterum deditum, iuſtis voluminibus ordine narrabimus, vt ſpero. Autumno victor in hiberna
reducitur exercitus, cuius [213] omnibus copijs à Cæſare M. Lepidus præfectus eſt, vir *M. Lepidus.*
nominis ac fortunæ eorum proximus, quem in quantum q[illegible]que aut cogno[illegible]re aut
intelligere potuit, in tantum miratur ac diligit, tantorúmque nominum, quibus ortus
C eſt, ornamentum iudicat. Cæſar ad alteram belli Delmatici molem animum atque arma contulit. in quâ regione quali adiutore legatoque fratre meo, M. [illegible]gio Celere Velleiano, vſus ſit, ipſius patriſque eius prædicatione teſtatum eſt, & [214] ampliſſimorum honorum, quibus triumphans eum Cæſar donauit, ſignat memoria. Initio æſtatis Lepidus, *Bellum Delmaticum.*
educto hibernis exercitu, per gentes integras, immuneſque adhuc clade belli, & eò feroces ac truces tendens ad Tiberium imperatorem, & cum difficultate locorum, & cum vi hoſtium luctatus, magnâ cum clade obſiſtentium, excìſis agris, exuſtis ædificijs, cæſis viris, lætus victoriâ, prædaque onuſtus, peruênit ad Cæſarem; & ob ea, quæ ſi proprijs geſſiſſet auſpicijs, triumphare debuerat, ornamentis triumphalibus, conſentiente cum iudicio principum voluntate ſenatus, donatus eſt. Illa æſtas maximi belli conſummauit effectus. quippe Daoriſi & Deſitiates Delmatæ, ſitu locorum ac montium, ingeniorum ferociâ, mirâ etiam pugnandi ſcientiâ, & præcipuè anguſtijs ſaltuum pænè inex- *Lepido triumphalia.*

D

212. CAPTVM ALTERVM, ALTERVM DEDITVM.] *In veteri eſt* captum alterum a ſe deditum. *Suſpicor fuiſſe* captum alterum, alterum a ſe deditum. *Nam Bato ſponte veniſſe ad Tiberium videtur, & ſe dedidiſſe. Vide Dionem* LV: *ſub finem.*

213. OMNIBVS COPIIS A CÆSARE M LEPIDVS PRÆFECTVS EST.] *Omnino* à Cæſaribus. *Sic ſuprà:* Legati quos ad Cæſares mittebat. *Nam & Tiberius iam in hoc nomen venerat, adoptatus ab Auguſto & imperij conſors. Sed cur Lepidus hic* nominis (*ſiue* nomini) ac fortunæ eorum proximus? *Puto, quia a Sullâ & Pompeio genus ducebat, qui ipſi quaſi Principes in re Romanâ. Tacitus docet* III. *Annal. de Lepidâ:* Cui ſuper Æmiliorum decus *inquit*, L. Sulla ac Cn Pompeius proaui erant, defendente eam Manio Lepido fratre. *Et vide ne hic fuerit ipſe* Manius, *atque ita prænomen in Velleio mutandum.*

214. AMPLISSIMORVM HONORVM, QVIBVS TRIVMPHANS EVM CÆSAR DONAVIT] *Velim*, donorum. *Mox de eodem fratre & ſe:* Quem (*triumphum*) mihi fratríque meo inter præcipuos præcipuiſque donis adornatos viros comitari contigit. *Notus mos triumphorum, in quibus corona, torques, phalera, bello meriti dari ſolebant. Si tamen* honores *retinere velis, capere poſſis Triumphales.*

215 NAM

inexpugnabiles, non iam ductu, ſed manibus atque armis ipſius Cæſ[illegible] d[illegible] A
Delmatia ſubacta. pacat[illegible] ſunt, c[illegible]m pæne funditus euerſi forent. Nihil in hoc [illegible]o be[illegible] n[illegible] aut videre maius, aut mirari magis potui, quàm quod imperator[illegible]uam vlla op[illegible]or[illegible]a viſa eſt victoriæ occaſio, quam damno a[illegible] penſar[illegible] militis. [illegible] perque [illegible] eſt glorioſ[illegible]m, quod eſſet tutiſsimum; & antè conſcientiæ, qu[illegible] famæ, conſultum, ne[illegible] vnquam conſilia ducis iudicio exercitus, ſed exercitus prouidentiâ d[illegible] tecl[illegible]is eſt. Magna in Bello Del[illegible]natico experimenta virtutis, in multos ac [illegible]fficiles loc[illegible] præmiſſ[illegible] Germanicus dedit; celebris etiam operâ diligenti Q. Iulius Poſtumus, vir
Q. Iulius Poſtumus. conſularis, præpoſitus Delmatiæ, ornamenta meruit triumphalia: quem honorem ante paucos annos Paſsienus & Coſsius, viri quibuſdam diuerſis virtutibus celebres, in A[illegible]ca meruerant. Sed Coſſus victoriæ teſtimonium etiam in cognomen filij con[illegible]lit, ado-
L. Apronius. leſcentis in omnium virtutum exempla geniti. At Poſtumi operum L. Apronius pa[illegible]ceps, illâ quoque militiâ eos, quos mox conſecutus eſt, honores excellenti vi[illegible]te meruit. Vtinam non maioribus experimentis teſtatum eſſet, quantum in omni re Fortuna
Seianus. poſſet; ſed in hoc quoque genere abundè agnoſci vis eius poteſt. [215] nam & Seianus, [illegible] B antiquiſsimi moris, & priſcam grauitatem ſemper humanitate temperans, in Germ[illegible] Illyricoque, & mox in Africâ, ſplendidiſsimis functus miniſterijs, non merito ſ[illegible] ma-
Licinius Nerua. teriâ adipiſcendi triumphalia, defectus eſt. Et A. Licinius Nerua Silianus, P. Sil[illegible] filius, qu[illegible]m virum, ne qui intellexit quidem, abundè miratus eſt, ne nihil optimo ciui, ſimpliciſsimo duci periſſet, præreptus immaturè, & fructu ampliſsimæ principis amicitiæ, & conſummatione euectæ in altiſsimum paternúmque faſtigium imaginis, defectus eſt. Horum virorum mentione ſi quis queſiſſe me dicet locum, fatentem arguet. neque enim iuſtus ſine mendacio candor apud bonos crimini eſt. Tantum quòd vltimam
Vari cades in Germaniâ. impoſuerat Pannonico ac Delmatico Bello Cæſar manum, cùm, intra quinque conſummati tanti operis dies, funeſtæ ex Germaniâ epiſtolæ, cæſi Vari, trucidatarumque legionum trium, totidemque alarum, & ſex cohortium, velut in hoc ſaltem tantummodò indulgente nobis fortunâ, [216] ne occupato duce, & cauſſa perſona moram exigit. C Varus Quinctilius, illuſtri magis quàm nobili ortus familiâ, vir ingenio mitis, mor[illegible] quietus, vt corpore & animo immobilior, otio magis caſtrorum, quàm bellicæ aſſuetus militiæ; pecuniæ verò quàm non contemptor, Syria, cui præfuerat, declarauit; quam
Vari luxuria pauper diuitem ingreſſus, diues pauperem reliquit: is cùm exercitui, qui erat in Germaniâ, præeſſet, concepit eſſe homines, qui nihil, præter vocem membraque haberent hominum; quique gladijs domari non poterant, poſſe iure mulceri. Quo propoſito
Germanorum vafrities. mediam ingreſſus Germaniam, velut inter viros pacis gaudentes dulcedine, iuriſdictionibus, agendoque pro tribunali ordine, trahebat æſtiua. At illi, [217] quod, niſi expertus, vix credebas, in ſummâ feritate verſutiſsimi, natúmque mendacio genus, ſimulantes fictas litium ſeries, & nunc prouocantes alter alterum iniuriâ, nunc agentes gratias, quòd eas Romana iuſtitia finiret, feritaſque ſua, nouitate incognitæ diſciplinæ, mitteſceret, & ſolita armis diſcerni iure terminarentur, in ſummam ſocordiam perduxêre Quinctilium. vſque eò, vt ſe prætorem vrbanum in foro ius dicere, non in medijs Germaniæ finibus exercitui præeſſe crederet. Tum iuuenis, genere nobilis, manu fortis, D
Arminius. ſenſu celer, vltra barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Sigimeri, principis

215. NAM ET SEIANVS VIR ANTIQVISSIMI MORIS.] *Suppoſitum nomen eſt, & prima editio refert:* Nam & etiam antiquiſſimi. *In Seianum certè hæc non conueniunt, qui equeſtri loco, prouincias aut exercitus non rexit. Tacitus te docebit lib. IV. Annal. vbi vita & facta viri. An ne,* Nam & Iunius? *Cauſſa ſuſpicionis ex loco Velley infrà; vbi Iunium Blæſum* in Illyrico celeberrimâ militiâ *fuiſſe ait,* cum imperio in ſummâ pace & quiete continuiſſe. *Et interſerit,* vt prædiximus. *Vbi autem de Iunio aut Illyrico aliquid prædictum, niſi ſi hic? Adde, quòd in eum conuenit Africa præfectura, cuius hic quoque mentio. Turbat tamen, quòd ait eum defectum* materiâ adipiſcendi triumphalia. *niſi hoc adſtringis ad Germaniam & Illyricum tantùm. Nam ex Africâ certè ea retulit.*

216. NE OCCVPATO DVCE, ET CAVSSA PERSONA MORAM EXIGIT] *Mutilum eſt. Videtur fuiſſe:* ne occupato duce ſæuiret. Sed cauſſa & perſona moram exigit.

217. QVOD, NISI EXPERTVS, VIX CREDEB[illegible]] *Facito,* credat.

218 PER

A pis gentis eius filius, ardorem animi, vultu oculiſque præferens, aſſiduus militiæ noſtræ priori comes, & iam ciuitatis Romanæ ius equeſtremque conſecutus gradum, ſegnitiâ ducis in occaſionem ſceleris vſus eſt: haud imprudenter ſpeculatus, neminem celerius opprimi, quàm qui nihil timeret; & frequentiſſimum initium eſſe calamitatis, Securitatem. Primò igitur paucos, mox plures in ſocietatem conſilij recipit; opprimi poſſe Romanos, & dicit & perſuadet; decretis facta iungit; tempus inſidiarum conſtituit. Id Varo per virum eius gentis fidelem, clarique nominis [218] Segeſten indicatur: ſed præualebant iam fata conſilijs, omnemque animi eius aciem præſtrinxerant. Quippe ita ſe res habet, [219] vt plerumque, qui fortunam mutaturus eſt, conſilia corrumpat, efficiatque quod miſerrimum eſt, vt, quod accidit, id etiam meritò accidiſſe videatur, & caſus in culpam tranſeat. Negat itaque ſe credere, ſpemque in ſe beneuolentiæ ex merito æſtimare profitetur. Nec diutiùs, poſt primum indicem, ſecundo relictus locus. Ordinem atrociſſimæ calamitatis, quâ nulla, poſt Craſſi in Parthis damnum, in externis gentibus, grauior Romanis fuit, iuſtis voluminibus, vt alij, ita nos conabimur exponere.
B Nunc ſumma deflenda eſt. Exercitus omnium fortiſſimus, diſciplinâ, manu, experientiaque bellorum inter Romanos milites princeps, marcore ducis, perfidiâ hoſtis, iniquitate fortunæ circumuentus; cùm ne pugnandi quidem egregiè occaſio, in quantum voluerant, data eſſet miſeris, caſtigatis etiam quibuſdam graui pœnâ, quia Romanis & armis & animis vſi fuiſſent, incluſus ſiluis, paludibus, inſidijs ab eo hoſte ad internecionem trucidatus eſt, quem ita ſemper more pecudum trucidauerat, vt vitam aut mortem eius nunc irâ, nunc veniâ temperaret. Duci plus ad moriendum quàm ad pugnandum, animi fuit. quippe, [220] paterni auitique exempli ſucceſſor, ſe ipſe transfixit. At è præfectis caſtrorum duobus quàm clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit; qui, cùm longè maximam partem abſumpſiſſet acies, auctor deditionis, ſupplicio, quàm prœlio, mori maluit. At Volumnius, legatus Vari, cetera quietus ac probus, diri auctor exempli, ſpoliatum equite peditem relinquens, fugâ cum alis Rhenum petere ingreſſus eſt, quod factum eius Fortuna vlta eſt. non
C enim deſertis ſuperfuit, ſed deſertor occidit. Vari corpus ſemiuſtum hoſtilis lacerauerat feritas; caput eius abſciſſum, latumque ad Maroboduum, & ab eo miſſum ad Cæſarem, gentilitij tandem tumuli ſepulturâ honoratum eſt. His auditis, reuolat ad patrem Cæſar: perpetuus patronus Romani Imperij, aſſuetam ſibi cauſſam ſuſcipit. Mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, diſponit exercitus, præſidia munit, ſe magnitudine ſuâ, non fiduciâ hoſtium, metiens, qui Cimbricam Teutonicamque militiam Italiæ minabantur; vltra Rhenum, cum exercitu tranſgreditur. [221] Arminio territo, quem arguiſſe pater & patria contenti erant, penetrat interiùs, aperit limites, vaſtat agros, vrit domos, fundit obuios; maximaque cum gloriâ, incolumi omnium, quos tranſ-

Coniurat in Romanos.

Segeſtes.

Clades Variana.

Ipſius Vari facinus.

Tiberius in Germaniam miſſus.

218. PER SEGESTEN INDICATVR: SED PRÆ-
D VALEBANT IAM FATA CONSILIIS.] *Negat editio vetus hac germana. Illa eſt:* indicatur poſtulabat etiam fata. *An tale aliquid fuit?* indicatur, qui vinciri poſtulabat etiam. *Nam apud Tacitum Segeſtes ipſe ita narrat:* Dilatus ſegnitiâ ducis, vt me & Arminium & conſcios vinciret flagitaui. *An potiùs ſic?* indicatur. Obſtabant ſed iam fata. *Nam hac talia ſæpè per p. litteram ſcribebant aut ſculpebant (lapides docent)* Opſtare, Opſides, Opſitæ: *atque hinc library error.*

219. VT PLERVMQVE QVI FORTVNAM MVTATVRVS EST, CONSILIA CORRVMPAT.] *Alta ſapientia gnome. quam ſic conceperis ex editione veteri:* vt plerumque fortunam mutaturus Deus, conſilia corrumpat. *Nam in eâ τὸ* eſt, *nullum eſt: eiuſque loco,* Deus. *Hac cauſâ etiam illud qui delendum cenſui, natum ex repetitione.*

220. PATERNI AVITIQVE EXEMPLI SVCCESSOR SE IPSE TRANSFIXIT.] *De patre Sex. Quinctilij habes ſuprà in Bello Philippenſi:* Varus Quinctilius cùm ſe inſignibus honorum velauiſſet, liberti manu interfectus eſt. *De auo, non tam obuium. Reperio tamen apud Cæſarem 1. Ciuil.* Sex. Quinctilium Varum Quæſtorem L. Domitij *fuiſſe Corfinij. vt probabile ſit eum ſic perijſſe in Pharſaliâ, aut in Africâ.*

221. ARMINIO TERRITO. QVEM ARGVISSE PATER ET PATRIA CONTENTI ERANT.] *In vet.* Arma interfecti quem. *Stabilis manet noſtra olim emendatio:* Arma infert, quæ arcuiſſe. *Rhenum, inquit, tranſgreditur, & vltrò petit in ſuis ſedibus Arminium, quem arcuiſſe à noſtris abundè ſatis habebat Auguſtus & ciues.*

L. Aſprenas. tranſduxerat, numero, in hiberna reuertitur. Reddatur verum L. Aſprenati teſtimonium; qui, legatus ſub auunculo ſuo Varo militans, nauâ viril*i*que operâ duarum legionum, quibus præerat, exercitum immunem tantâ calamitate ſeruauit, matur*e*que ad inferiora hiberna deſcendendo, vacillantium etiam cis Rhenum ſitarum gentium animos confirmauit. Sunt tamen, qui, vt viuos ab eo vindicatos, ita iugulatorum ſub Varo occupata crediderint patrimonia, hereditatemque exciſi exercitus, [222] in quantum voluerit, ab eo aditam. Lucij etiam Cæditij, præfecti caſtrorum eorúmque, qui, vnà circumdati Aliſone, immenſis Germanorum copijs obſidebantur, laudanda virtus eſt; *L. Cæditius.* qui, omnibus difficultatibus ſuperatis, quas inopia rerum intolerabiles, vis hoſtium faciebat inexſuperabiles, nec temerario conſillo, nec ſegni prouidentiâ vſi, ſpeculatique opportunitatem, ferro ſibi ad ſuos peperêre reditum. Ex quo appâret, Varum, ſanè grauem, & bonæ voluntatis virum, magis imperatoris defectum conſilio, quàm virtute deſtitutum militum, ſe, magnificentiſſimúmque perdidiſſe exercitum. Cum in captiuos ſæuiretur à Germanis, præclari facinoris auctor fuit [223] Caldus Cœlius, vetuſtate B

Caldi Cælij virtus. familiæ ſuæ digniſſimus; qui complexus catenarum, quibus vinctus erat, ſeriem ita illas illiſit capiti ſuo, vt protinus pariter ſanguinis cerebrique profluuio exſpiraret. Eadem & virtus & fortuna, ſubſequenti tempore, ingreſſa animam Imperatoris Tiberij fuit, quæ initio fuerat; qui, concuſſis hoſtium viribus, claſſicis peditî umque expeditionibus, cùm res Galliarum maximæ molis, accenſaſque plebis Viennenſium diſſenſiones, coërcitione magis, quàm pœnâ, molliſſet; & ſenatus populuſque Rom. poſtulante patre eius, vt æquum ei ius in omnibus prouincijs exercitibuſque eſſet, quàm erat ipſi, decreto complexus eſſet: (etenim abſurdum erat, non eſſe ſub illo, quæ ab illo vindicabantur; &, qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non iudicari parem) in Vrbem reuerſus, iampridem debitum, ſed continuatione bellorum dilatum, ex Pannonijs Delmatiſque triumphum. cuius magnificentiam quis miretur in Cæſare? fortunæ verò quis non miretur indulgentiam? quippe omnes eminentiſſimos hoſtium duces occiſos fama narrauit, ſed vinctos triumphis oſtendit. quem C mihi fratrique meo, inter præcipuos, præcipuiſque donis adornatos viros, comitari contigit. Quis non inter reliqua, quibus ſingularis moderatio Ti. Cæſaris elucet atque eminet, hoc quoque miretur, quòd, cùm ſine vllâ dubitatione ſeptem triumphos meruerit, tribus contentus fuerit? Quis enim dubitare poteſt, quin ex Armeniâ receptâ, & ex rege ei præpoſito, cuius capiti inſigne regium ſuâ manu impoſuerat, ordinatiſque rebus Orientis, ouans triumphare debuerit? &, Vindelicorum Rhætorúmque victor, curru Vrbem ingredi? fractis deinde poſt adoptionem, continuâ triennij militiâ, Germaniæ viribus, idem illi honor & deferendus & recipiendus fuerit? &, poſt cladem ſub Varo acceptam, ociùs proſperrimo rerum euentu, eadem exciſa Germania, triumphum ſummi ducis adornare debuerit? Sed in hoc viro, neſcias, vtrum magis mireris, quòd laborum periculorumque ſemper exceſſit modum, an quòd honorum temperauit. Venitur ad tempus, in quo fuit plurimum metus. quippe Cæſar Auguſtus, cùm Germanicum, nepotem ſuum, reliqua belli patraturum, miſiſſet in Germaniam, Tiberium autem filium miſſurus eſſet in Illyricum, ad firmanda pace, quæ bello ſubegerat, proſequens eum, ſimulque interfuturus athletarum certaminis ludicro, quod eius honori ſacratum à Neapolitanis eſt, proceſſit in Campaniam: quamquam iam motus imbecillitatis, inclinatæque in deterius principia valetudinis ſenſerat; tamen obnitente vi animi, proſecutus filium, digreſſúſque ab eo Beneuenti, ipſe Nolam petijt; &, ingraueſcente in dies valetudine, cùm ſciret, quis, volenti omnia poſt ſe ſalua remanere, accerſendus foret, feſtinanter reuocauit filium. ille ad patrem patriæ expe-

Gallia compoſita. (margin, beside "rionibus, cùm res Galliarum maximæ molis")

Tiberius triumphat. (margin, beside "tur in Cæſare?")

Adulatoria laudes. (margin, beside "contigit. Quis non inter reliqua")

Auguſti morbus. (margin, beside "temperauit. Venitur ad tempus")

222. IN QVANTVM VOLVERIT] *Imò, valuerit. id eſt, quantum in ipſo fuit, opibus ſcilicet, pecuniáque quam repperit, in ſe tranſlatâ.*

223. CALDVS CÆLIVS, VETVSTATE FAMILIÆ SVÆ DIGNISSIMVS.] *Ex veſtigijs antigraphi:* Caldus Cælius, ac vetuſtate familiæ ſuæ digniſſimi.

224 PRÆ-

A exſpectato reuolauit maturius. Tum, ſecurum ſe Auguſtus prædicans, circumfuſúſque *Tiberium ſucceſſorem deſignat.*
amplexibus Tiberij ſui, commendans illi ſua, atque ipſius opera, nec quidquam iam
de fine, ſi fata poſcerent, recuſans, ſubrefectus primo conſpectu, alloquióque cariſſimi
ſibi ſpiritus, mox, cum omnem curam fata vincerent, in ſua reſolutus initia, Pompeio
Appuleióque COS. ſeptuageſimoſexto anno animam cæleſtem cælo reddidit. Quid *Moritur.*
tunc homines timuerint, quæ ſenatus trepidatio, quæ populi confuſio, quis orbis
metus, in quàm arto ſalutis exitijque fuerimus confinio, neque mihi tam feſtinanti,
exprimere vacat; neque, cui vacat, poteſt. Id ſolum voce publicâ dixiſſe habeo: Cuius
vrbis ruinam timueramus, eam ne commotam quidem ſenſimus. tantaque vnius viri maieſtas fuit, vt nec bonis, neque contra malos opus armis foret. Vna tamen veluti *Tiberius recuſat imperium.*
luctatio ciuitatis fuit, pugnantis cum Cæſare ſenatus populíque Romani, vt ſtationi
paternæ ſuccederet; illius, vt potiùs æqualem ciuem, quàm eminentem liceret agere
principem. tandem magis ratione, quàm honore, victus eſt; cùm, quidquid tuendum
B non ſuſcepiſſet, periturum videret. ſolíque huic contigit, pænè diutiùs recuſare principatum, quàm, vt occuparent eum, alij armis pugnauerant. Poſt redditum cælo pa- *Auguſti conſecratio.*
trem, & corpus eius humanis honoribus, nomen diuinis honoratum, primum Principalium eius operum fuit, Ordinatio comitiorum; quam, manu ſuâ ſcriptam, D. Augu- *Comitia.*
ſtus reliquerat. Quo tempore mihi fratríque meo, candidatis Cæſaris, proximè à nobiliſſimis ac ſacerdotibus viris, deſtinari prætoribus contigit, conſecutis, vt neque poſt
nos quemquam D. Auguſtus, neque ante nos Cæſar commendaret Tiberius. Tulit *Velleius prætor.*
protinus & voti & conſilij ſui pretium reſp. neque diu latuit, aut quid, non impetrando, paſſuri fuiſſemus; aut quid, impetrando, profeciſſemus. quippe exercitus, qui in *Seditiones militum.*
Germaniâ militabat, præſentíſque Germanici imperio regebatur, ſimúlque legiones,
quæ in Illyrico erant, rabie quâdam & profundâ confundendi omnia cupiditate, nouum ducem, nouum ſtatum, nouam quærebant remp. quinetiam auſi ſunt minari,
daturos ſenatui, daturos principi leges; modum ſtipendij, finem militiæ ſibi ipſi con-
C ſtituere conati ſunt. proceſſum etiam in arma, ferrumque ſtrictum eſt; & pænè in vltimum gladiatorum erupit impunitas. defuítque, qui contra remp. duceret, non qui ſequerentur. Sed hæc omnia veteris Imperatoris maturitas, multa inhibentis, aliqua cum
grauitate pollicentis, inter ſeueram [224] præcipuè noſtrorum vltionem, mitis aliorum
caſtigatio, breuì ſopijt ac ſuſtulit. Quo quidem tempore, vt pleraque ignauè Germanicus, ita Druſus, qui à patre in id ipſum, plurimo quidem igne emicans, incendium
militaris tumultus miſſus erat, priſcâ antiquâque ſeueritate vſus, ancipitia ſibi tam re,
quàm exemplo. pernicioſa, & his ipſis militum gladijs, quibus obſeſſus erat, obſidentes
coërcuit, ſingulari adiutore in eo negotio vſus, Iunio Blæſo, viro neſcias vtiliore in ca- *Iunius Blæſus.*
ſtris, an meliore in togâ. qui, poſt paucos annos proconſul in Africâ, ornamenta
triumphalia, cum appellatione Imperatoriâ meruit. ac Hiſpanias exercitúmque virtutibus, celeberrimaque in Illyrico militiâ, vt prædiximus, cum imperio obtineret, in ſummâ pace, quiete continuit; cùm ei pietas rectiſſima ſentiendi, & auctoritas, quæ ſentiebat, obtinendi, ſupereſſet. cuius curam ac fidem, Dolabella quoque, vir ſimplicitatis *Dolabella.*
generoſiſſimæ, in maximâ parte Illyrici per omnia imitatus eſt. Horum XVI. annorum
D opera quis, cùm incerta ſint oculis animíſque omnium, in partibus eloquatur? Sacrauit parentem ſuum Cæſar non imperio, ſed religione; non appellauit eum, ſed fecit *Effuſio in Tiberij laudes.*
deum. reuocata in forum fides, ſummota è foro ſeditio, ambitio campo, diſcordia
curiâ, ſepultæque ac ſitu obſitæ; iuſtitia, æquitas, induſtria, ciuitati redditæ; acceſſit
magiſtratibus auctoritas, ſenatui maieſtas, iudicijs grauitas; compreſſa theatralis
ſeditio, rectè faciendi omnibus aut incuſſa voluntas, aut impoſita neceſſitas. honorantur recta, praua puniuntur. ſuſpicit potentem humilis, non timet. antecedit, non
contemnit, humiliorem potens. quando annona moderatior? quando pax lætior?
Diffuſa in Orientis Occidentíſque tractus, & quidquid meridiano aut ſeptemtrione
finitur.

224. PRÆCIPVE NOSTRORVM VLTIONEM.] *Vellem*: præcipuè auctorum.

225. POENA

finitur, pax Auguſta per omnes terrarum orbis angulos à latrociniorum metu ſeruat A immunes. Fortuita non ciuium tantummodò, ſed Vrbium damna Principis munificentia vindicat. Reſtitutæ vrbes Aſiæ. vindicatæ ab iniurijs magiſtratuum prouinciæ. honor dignis paratiſſimus.[225] pœna in malos ſera, ſed aliqua. ſuperatur æquitate gratia, ambitio virtute. nam facere rectè ciues ſuos, Princeps optimus faciendo docet; cúmque ſit Imperio maximus, exemplo maior eſt. Rarò eminentes viri non magnis adiutoribus ad gubernandam fortunam ſuam vſi ſunt; vt duo Scipiones duobus Lælijs, quos per omnia æquauerunt ſibi; [226] vt D. Auguſtus M. Agrippâ, & maximè ab eo, Statilio Tauro. quibus nouitas familiæ haud obſtitit, quo minùs ad multiplices conſulatus triumphoſque, & complura eniterentur ſacerdotia, etenim magna negotia magnis adiutoribus egent. Neque in paruo paucitas miniſteria defecit. Intereſtque reip. quod vſu neceſſarium, & dignitate eminere; vtilitatemque auctoritate muniri. Sub his exemplis Tiberius Cæſar Seianum Ælium, principe equeſtris ordinis patre natum, materno verò genere clariſſimas, vetereſque & inſignes honoribus complexum B familias, habentem conſulares fratres, conſobrinos, auunculum, ipſum verò laboris ac fidei capaciſſimum, ſufficiente etiam vigori animi compage corporis, ſingularem principalium onerum adiutorem in omnia habuit, atque habet, virum ſeueritatis lætiſſimæ, hilaritatis priſcæ, actu otioſis ſimillimum, nihil ſibi vindicantem, eóque aſſequentem omnia, ſemper infra aliorum æſtimationes ſe metientem, vultu vitáque tranquillum, animo exſomnem. In huius virtutum æſtimatione iampridem iudicia ciuitatis cum iudicijs principis certant. neque nouus hic mos ſenatus populique R. eſt, putandi, quod optimum ſit, eſſe nobiliſſimum. nam & illi antiqui, ante primum Bellum Punicum, abhinc annos CCC. T. Coruncanium, hominem nouum, cùm alijs omnibus honoribus, tum pontificatu etiam maximo, ad principale extulêre faſtigium; & equeſtri loco natum Sp. Caruilium, & mox [227] M. Catonem, nouum etiam, Tuſculo, Vrbis inquilinum, Mummiumque Achaicum in conſulatus, cenſuras & triumphos prouexêre. &, qui C. Marium, ignotæ originis, vſque ad ſextum conſulatum ſine dubitatione Romani nominis habuêre principem; [228] &, qui M. Fuluio tantum C tribuêre, vt pænè, aſſentatione ſuâ, quibus vellet, principatus conciliaret; quique nihil Aſinio Pollioni negauerunt, quod nobiliſſimis, ſummo cum ſudore, conſequendum foret; profectò hoc ſenſerunt, In cuiuſcumque animo virtus ineſſet, ei plurimum eſſe tribuendum. Hæc naturalis exempli imitatio ad experiendum Seianum, Cæſarem; ad iuuanda verò onera principis, Seianum protulit; ſenatúmque & pop. Rom. eò perduxit, vt, quod vſu optimum intellegit, id in tutelam ſecuritatis ſuæ libenter aduocet. Sed, propoſitâ quaſi vniuerſâ Principatus Ti. Cæſaris formâ, ſingula recenſeamus. Quâ ille prudentiâ Rhaſcupolim, interemptorem fratris ſui filij Cotys, conſortiſque eiuſdem Imperij, euocauit? [229] ſingulari in eo negotio vſus operâ Flacci Pom-

Breuiarium actorum Tiberij.

225. POENA IN MALOS SERA, SED ALIQVA.] *Fortaſſe:* ſed æqua.

226. VT D. AVGVSTVS M. AGRIPPA, ET MAXIME AB EO, STATILIO TAVRO.] *Ferri intelligique poteſt: ego tamen*

Μαντεύσομαι, ὡς ἐνὶ θυμῷ
Ἀθάνατοι βάλλουσι.

Et puto fuiſſe: M. Agrippâ, & Maximo Fabio. *Notus vel è* * *Tacito eſt Fabius Maximus, qui inter fidos Augusti amicos, & conſcius arcanorum. At enim, inquiet aliquis, ille nobilis: hic de nouis hominibus ſermo. Gnidius quidem, fateor, nobilem eum fecit, ſed neſcio an hiſtoricâ fide: nec putem fuiſſe è priſcis illis* Fabijs.

* Vide noſtrum Com. lib. I. Ann.

227. M. CATONEM, NOVVM ETIAM, TVSCVLO, VRBIS INQVILINVM.] *Scribe:* Nouum & à Tuſculo.

228. ET QVI M. FVLVIO TANTVM TRIBVERE, &c.] *Quis verò iſte* M. Fuluius? *Primùm, nec gens Fuluia inter nouas eſt, vetus, & multâ copiâ honorum: nec in eâ quiſquam, in quem tam inuidioſa potentia elogium conueniat. Verè & audè corrige:* M. Tullio. *Omnino. noſtra illa Romana Suada eſt, in quam hæc omnia cadunt. Ille nouus, quod ipſe alijque teſtantur: ille potens, & cœleſti ſuâ linguâ Senatus populique rector.* Aſſenſione ſuâ (*ita verum, quàm* aſſentatione: *niſi præfers,* aſſertione) *prouincias, exercitus, & tantum non regno dedit: Cæſar ipſe & Pompeius teſtes. quorum illi Gallias prorogauit, hunc ad Piraticum bellum miſit. Denique tam palam* Regnare in iudicijs, in concionibus *dicebatur: atque adeò inimici obijciebant,* * Tertium peregrinum Romæ eſſe regem. *In M. Antonium etiam quæ fecerit, dixerit, & quomodo habenas reip. tenuerit, ſcimus.*

* Orat. pro Sullâ.

229. CONSORTISQVE EIVSDEM IMPERII, EVO-

A Pomponij, conſularis viri, nati ad gloriam, quæ texere ſolent, fideliter, & virtute merentis ſemper, quam non ſpretus gloriam. Cum quanta grauitate, vt ſenator & iudex, non vt princeps, ²³⁰ & cauſſas preſſius audit? quam celeriter Libonem ingratum, & noua molientem oppreſſit? Quibus præceptis inſtructum Germanicum ſuum, imbutumque rudimentis militiæ ſecum actæ domitorem recepit Germaniæ? Quibus iuuentam eius exaggerauit honoribus, reſpondente cultu triumphi rerum, quas geſſerat, magnitudini? Quoties populum congiarijs honorauit, ſenatorumque cenſum, cum id ſenatu auctore facere potuit, quàm libenter expleuit, vt neque luxuriam inuitaret, neque honeſtam paupertatem pateretur dignitate deſtitui? Quanto cum honore Germanicum ſuum in tranſmarinas miſit prouincias? Qua vi, conſiliorum ſuorum miniſtro & adiutore vſus Druſo, filio ſuo, Maroboduum, inhærentem occupati Regni finibus, pace maieſtatis eius dixerim, velut ſerpentem, abſtruſam terræ, ſalubribus conſiliorum ſuorum medicamentis coëgit egredi? quàm illum & honoratè, nec ſecurè continet?

B Quantæ molis Bellum, principe Galliarum ciente Sacrouiro, Floróque Iulio, mira celeritate ac virtute compreſſit? vt antè populus Rom. viciſſe ſe, quàm bellare, cognoſceret, nunciosque periculi, victoriæ præcederet nuncius. Magni etiam terroris Bellum Africum, & quotidiano auctu maius, auſpicijs conſilijſque eius breui ſepultum eſt. Quanta, ſuo ſuorúmque nomine, extruxit opera? Quàm piâ munificentiâ ſuperque humanam euectâ fidem, Templum patri molitur? Quam magnifico animi temperamento Cn. quoque Pompeij munera abſumpta igni reſtituit? qui, quidquid vnquam claritudine eminuit, id veluti cognatum cenſet tuendum. Quâ liberalitate, cùm alias, tum proximè, incenſo monte Cœlio, omnis ordinis hominum iacturæ, patrimonio ſuccurrit ſuo? Quanta cum quiete hominum, rem perpetui præcipuique timoris, ſupplementum, ſine trepidatione delectus, prouidet? Si aut natura patitur, aut mediocritas recipit hominum, ²³¹ apud aures deorum de his queri; quid hic meruit? primùm, vt ſcelerata Druſus Libo iniret conſilia? deinde, vt Silius & Piſo; quorum alterius dignitatem conſtituit, *Aduerſa Tiberij.*

C auxit alterius? Vt ad maiora tranſſcendam, quamquam & hæc ille duxit maxima; quid, vt iuuenes amitteret filios? quid, vt nepotem ex Druſo ſuo? Dolenda adhuc retulimus: veniendum ad erubeſcenda eſt. Quantis hoc triennium, M. Vinici, doloribus laceruit animum eius? quamdiu abſtruſo, quod miſerrimum eſt, pectus eius flagrauit incendio? quòd ex nuru, quòd ex nepote, dolere, indignari coactus eſt. Cuius temporis ægritudinem auxit amiſſa mater eminentiſſima, & per omnia deis, quàm hominibus, ſimilior femina; cuius potentiam nemo ſenſit, niſi aut leuatione periculi, aut acceſſione dignitatis. Voto finiendum volumen ſit. IVPPITER Capitoline, & ²³² auctor ac *Vota pro Principe.* ſtator Romani nominis, Gradiue Mars, perpetuorumque cuſtos Veſta ignium, & quidquid numinum hanc Romani Imperij molem in ampliſſimum terrarum orbis faſtigium extulit, vos publicâ voce obteſtor atque precor, cuſtodite, ſeruate, ²³³ protegite hunc ſtatum, hanc pacem; eique, functo longiſſimâ ſtatione mortali, deſtinate ſucceſſores quàm ſeriſſimos, ſed eos, quorum ceruices tam fortiter ſuſtinendo terrarum orbis Imperio ſufficiant, quàm huius ſuffeciſſe ſenſimus; conſiliaque omnium ciuium aut pia, * * *

D

EVOCAVIT] *Edit. vet. vox inſeritur:* imperij formam euocauit. *Facio ex eâ,* Romam. *Atque ita res eſt.*

230. ET CAVSSAS PRESSIVS AVDIT?] *Hanc ſcribere:* etiam cauſſas præſens audit? *Nam ita fecit. Suetonius de eo:* Magiſtratibus pro Tribunali cognoſcentibus plerumque offerebat ſe conſiliarium, aſſidebatque miſtum, vel ex aduerſo in parte primori.

231. APVD AVRES DEORVM DE HIS QVERI.] *Acutius,* de dijs queri. *Si fas eſt, inquit, hominem apud deos, deos accuſare. Et ita ſanè facit, queritúrque quòd dij a calamitatibus immunem eximiúmque non habuerint Tiberium, ipſum quoque ſcilicet futurum diuum.*

232. AVCTOR AC STATOR ROMANI NOMINIS, GRADIVE MARS.] *Magis probem,* ſator Romani nominis. *Genitor enim & pater Romanorum Mars, quia Romulum genuiſſe dictus.*

233. PROTEGITE HVNC STATVM, HANC PACEM: EIQVE FVNCTO.] *Vox deeſt, quam fidenter repono:* Hanc pacem, hunc Principem: eique functo. *Ad Principem enim certè pertinent, quæ adtexit. Tu vere, tu magne, tu vne Deus, Europa aliquando ſalutarem pacem, & eius auiantes Principes dato.*

VARIANTES LECTIONES IN VELLEIO.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

En tibi, beniuole Lector, Notas aliquot in C. Velleium, partim ab Aldo & Scegkio annotatas; partim ex doctis Lipsii ore exceptas: quas ille aut ab alijs animaduerſas, aut rei leuioris, in Animaduerſionibus ſuis non ponendas duxit. Eas mihi adiungere hoc tempore visum fuit, tum quia Textum Aldi expreſſimus parum vbique correctum, tum vt quiſque iudicio ſuo vti poſſit in eligendo. Tuum eſt interim noſtram vtilitati veſtræ ſtudendi voluntatem benè interpretari.

AD LIBRVM PRIMVM.

Pagina 9. Cum ſociâ conſiliorum omnium ſorore Electrâ.] *Vocula* cum *abeſt a Lib. vet. Legendum igitur cenſebat Lipſius*, conſciâ.

Pactæ eius.] *Non vt Aldus* pactæ ei. Pacta *enim* eius, *eo modo hic dicitur, quo* ſponſa eius. *Nonium vide.*

Pag. 10. Penthelus & Tiſamenus.] *Scrib. cum Græcis*, Penthilus.

Teminus, Creſphontes.] *Ex iiſdem Græcis*, Temenus.

Pag. 11. Quod cùm alij faciant, Tragici frequentiſſimè faciunt.] *Delendum illud alterum* faciunt, *tamquam addititium.*

Paullo ante Haletes.] *Adrianus Iunius Animaduerſorum lib. 6. cap. 25.* Aletes *ſine Aſpiratione ſcribendum docet.*

Orti, vt prædiximus. Atticis.] *Ante lineas aliquot dixit. Itaque vix dubium quin hic glaſſema ſit* illud, vt prædiximus. *Quæ voces ſæpiſſimè tota hoc opere reperiuntur, & ob id meritiſſimo Lipſio ſunt ſuſpecta.*

Pag. 12 Magna vis Græcæ iuuentutis.] *Rhenan.* Græciæ iuuentutis. *quod probat Scegkius.*

Pharum.] *Lipſius*, Parum.

Pag. 13. Quod ſæpe illud vſurpat .... hoc enim.] *Lacunam hanc ſuppleuit Fuluius Vrſinus hemiſtichio illo, quod ter in Iliade vſurpat Homerus* Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι.

Mollitijs florentem.] *Editio Rhenani* fluentem. *eleganter.*

Pharnaces Medus.] *Emendandum ex Strabone, Athenæo & Oroſio*, Arbaces, *cenſet Lipſius.* Arbaces *Iuſtino nominatur. quo modo hic legendum opinantur Fabricius & Bongarſius.*

Ante annos v. & lx.] *Diſſentit à Liuio, Virgilio & alijs, qui Carthaginem ante Aeneæ aduentum in Italiam, conditam tradiderunt: idq;, vt Aldus opinatur, verius.*

Pag. 14. Caranus.] *Rhenanus* Toranus: *contra hiſtoriæ fidem. Scegkius.*

Æmilius Sura.] *Petrus Delbenius exiſtimat hæc annotata eſſe à diligenti lectore, & hinc in textum irrepſiſſe, ad hæc verba,* Inter hoc. *Lipſius addit amplius, adtextum eſſe vſque ad verba,* Huius temporis. *Quia non faciunt ad contextum aut ſeriem Velleianam.*

Pag. 15. Ad exercitandam corporis animique virtutem.] *Vetus editio:* Ad excitandam.

Pag. 16. Anni ſunt DCCLXXXII.] *Rhenani editio* DCCCCLXXXI. *Corruptè.*

Annis CDXXXVII.] *Scegkius mallet* CDXXXI.

Quamquam, iam Aſylu facto.] *Planiùs commodiùsque Aldus*, quam, iam Aſylo facto.

In ſocietatem ſuam perduceret.] *Lipſius ſcrib. cenſet*, perduxerit.

In ea mortem obierat.] *Albertus Burrerius notat in ms eſſe:* in eâ morte obierat. *Hinc Scegkius* In eo marte obierat.

Pag. 17. Ærario contulerit.] *Lipſius mallet*, intulerit.

Olympicum inchoauit.] *Melior lectio* Olympicum. *Quam probat Frid. Sylburgius. Vel vt alij,* Olympium.

Tum regem Syriæ.] *Leg* Rex. *ex Iuſtin. lib 34. & Liuio lib. 45. Quod & Aldus vidit, & Scegkius edidit.*

Alterum ex iis quos in familiâ retinuerat] *Aldus legi vult* ex duobus: *quaſi ex II. factum ſit,* ijs. *Quod & Sylburgio placet.*

Pag. 18. Cùm pars magna.] *Ald.* cuius pars magna.

Tracta erat.] *Idem* fracta.
Ita eodem ... ore Scip...] *Duæ hæ voces eodem ... ma ... mei, quæ, itaque ... enda.*
Aut dixit, ac ...] *Aldus legit*, aut ſenſit.
PAG 19 A ... XVII.] *Abit à ſe Velleius, ſi ſcriptura ſi ... enim annis ... LXV. annis ante ... tum ... conſtaret cum Eutropio, qui DCLXX. annos exprimit. Se ... ant.*
M. Manli ...] *Car. Sigonius & Aldus* M.
Nam mihi ... & cau ... & auctores] *Vet. lib.* cauſſa.
PAG 20. Su ... deducta colonia eſt] *Car. Sigonius dubitat an è Livio ſcrib. hic* Satricum.
Et poſt annum Seſſua.] *Melius* Setia, *cum Aldo.*
Tarracinam deducta colonia.] *Scrib. cum Lipſio* Tarracina.
At quinctum Fabio, Q. Decio Mure quartum Cos.] *Li ſ.* at Q. Fabio v *id eſt* quintum, *&* Decio Mure *non* Q. Decio M. *quoniam prænomen eſt* I nb. *fatt. Rhenan. edidit*: Ad quinctum Fabioque Decio Mure. *Vade conjecit Burrerius* · At quinctum Fabio, Q. Decio Mure. *Quem bene reprehendit Scegkius.*
Ante annos ferme CCCXX.] *Vetior ſupputatio* CCCXIX. *& paullo poſt pro* Coſſam *malim* Coſam.
Abhinc annos fermè CCC.] *Iure hic illud* ferme *repetit, cum deſint tres anni ad iuſtum numerum* CCC. *ſupplendum.*
Poſtque XXII. annos.] *Aldus ſecutus Sigonium legit* XVII.
Fregellæque.] *Car. Sigonius* Fregenæque.
Qui Sallues apud Aquas.] *Gryphy lib.* Sallyes. *Aldus Manutius* Salyes *legit.*

F ...] *Legendi ... ſia*, CLII.
Vt prædi ...] *N ... , nec opportunitatem dicendi ullam, ... habuit*
PA 21 A ...] *Li ... credit* ... XLVI.
Poſt tres ... viginti annos.] *Interſunt anni tantum octodecim. Itaque legit Manutius.*
In Vagienius] *Vet ... Rhenani habet* Bacienis. *Burrer. & Sigonius* B... iennis.
In eam ſuimam] *Bene Rhenanus* eandem. *Nec male* vnam *Lipſ.*
Artati temporis] *Aly* Artata.
Nihilominus ſeparati aliens] *Vir doctus apud Scegkium*, ſeparata ab alijs *Niſi fortè* alienis *præ alienigenis poſitum ſit.*
Illuſtrauit tragœdias.] *Aut potiùs, vt Lipſius*, Tragœdiam.
Ac nouam comicam.] *Bene Aldus* at nouam. Comicam *enim manifeſtum Gloſſema* L... *ius*
Neque imitanda reliquêre.] *Leg. cum Lipſio* imitandam.
Videri nequiuerint.] *Aldus* nequiuerit *Vulgatam tamen non damnat Sylburgius.*
In Arno circaque eum Romam tragœdia.] *Lib Vet.* Circaque eorum.
Vt quiſque temporum inſtitent ooris.] *Lib. Vet.* quis *leg.* quiſquis *Rhenan. & aly.*
Eminentia cuiuſque operis.] *Lib. Vet.* & eminentiam, *additâ copulâ. rectiſsimè. Vt & Aldus emendauit.*
Temporum clauſtris circumdata.] *Idem vet.* circumdatam.
PAG. 22. Incitationem accendit.] *Leg.* imitationem, *cum Rhenano, & alys*
Naturaque.] *Lipſ.* Matureque.

AD LIBRVM SECVNDVM.

PAG. 24. In Capitolio fuerat.] *Ita etiam editio Vvechelıana. dubium tamen non eſt quin legendum* fecerat.
P. Africani patruus.] *Aldus ingeniosè* patrui. *Nam vulgata lectio plane falſa.*
Cùm eſſet conſobrinus Tib.] *Rectius* ſobrinus *fuit. Sed hiſtorici ſæpe confundunt. quod tum Lipſius, tum Scegkius notârunt.*
Ob eas virtutes, &c factus eſt.] *Includenda hæc parentheſi, auctore Lipſio. Aldus legit*, ob quas virtutes. *Et paullo poſt pro* cum datâ læuo brachio togæ laciniâ, *ex Valerio Max. lib. 3. cap. 2. emendat* circumdatâ.
Sed M. Aquillio.] *Inſerendam voculam & legendum* ſed à M. *monet Manutius.*
Cùm omnis concio acclamaſſet.] *Aly cum Lipſio malunt* occlamaſſet.
Abhinc annos CL.] *Aldus legit* CLVIII.
PAG. 25. A. Bruti.] *Scribe cum Aldo*, D. *id eſt*, Decimi.
Ingenti vi hominum vrbiumque potitus numero.] *Illud numero Lipſio ſuſpectum eſt tamquam gloſſema: niſi adverbialiter* numerò, *ſit pro cito, celeriter.*

Contrebiam.] *Aly* Trebiam *nominant.*
At Fabius Æmilianus, Paulli exemplo, diſciplinæ in Hiſpaniâ fuit clariſſ.] *Lipſius hæc ita legit ac diſtinguit*: at Fabius Æmilianus Paulli, *(ſcilicet filius)* exemplo diſciplinæ, in Hiſp.
Frumentum plebi dare inſtituerat.] *Vet. editio* dari inſtit.
Armatos ad pugnam ciens] *Eadem vet. edit.* armatus.
Inliſo capite in pontem.] *Legendum ex Aldo* poſtem.
Rutilium.] *Scribe* Rupilium, *eodem auctore.*
PAG. 26 Opimiani vini.] *Ita repoſitum & editum ab eodem Aldo, cùm antea eſſet* vici.
Anni CLI.] *Idem* CL. *mauult.*
Quippe Cos. Cato Cooſularis.] *Lipſius* C. Cato. *Quamodo edidit Scegkius. Fuit autem C. Cato Conſul* A. V. DCXXXIX. *cum M. Acilio Balbo. Gryphy liber* M. Cato conſ. C. Cato conſ.
M. Metelli fratres] *Pro* M. *cenſet repanendum* II. *id eſt*, duo fratres, *ex Eutropio lib. 4. Manutius. Verùm Scegkius edidit* Circa eadem tempora Metelli fr. *reiectâ* M.
In Acidiani Manlij.] *Aldus* Acidini.

Quod ſolis contigerat Scipionibus.] *Refellit eos Aldus qui* Cæpionibus *ſubſtituunt.*

Sed opus belli ciuilis Sullani.] *Vetus edit. bene habet* Sullaniq́ue, *id eſt, belli quod cum Mithradate geſſit Sulla.*

Et nouitate inuenti.] *Lipſius putat leg.* ſed nouitate inu.

Perſequamur notam ſeueritatem cenſorum, Caſſij Longini Cæpioniſq́ue, qui abhinc. *Lipſius,* Proſequamur *Alij libri habent* Perſequamur notam ſimultatem. Caſſij Longini Cæſariſq́ue, quæ abhinc.

Annos CLVII. Lepidum Ælium.] *Bene, iudicio Lipſi, Aldus.* CLV. Lepidum Æmilium. *ut etiam edidit Scegkius. In gente enim Aelia cognomen Lepidi non reperitur.*

At nunc ſi quis tanti habitet, vix, &c.] *Vulgati libri* ſi quis tanti habeat.

Vix vt ſenator agnoſcitur.] *Lipſius mallet* agnoſcatur.

PAG. 27. Morandiq́ue in imperijs cupiditatem.] *Quidam lib.* immurandiq́ue imperijs cupiditatem.

Annos fermè CXXXIIX.] *Aldus leg. putat* CXXXIV.

Manliumq́ue conſ.] *Alij habent* Maniliumque; *idq́, placet Manutio.*

Aurelium Cos.] *Aldus legit* conſularem. *quia Oroſius cecidiſſe eum dicit, cùm legatus eſſet, vnà cum Capione.*

PAG. 28. Nomen erat Raudis.] Caudijs *leg. hic, errorémque ex eo quod antea* Kaudijs *ſcriptum fuerit, natum exiſtimat Lipſius. Veteres libri Venetis,* Raudium *Florus* Claudium *appellat.*

Minoribus perceptis.] *Fortaſſe* præreptis. *Lipſius.*

Malè cedebant.] *Idem malit,* cadebant.

PAG. 29. Abhinc annos CXX cum id malum in vniuerſa Italia ab Aſculanis eſſet.] *Manutius legit* CXIX. Vniuerſa Italia, cùm id malum ab Aſculanis ortum eſſet.

Seruium prætorem.] Seruilium *mauult Aldus. Vt & Scegkius edidit.*

Expulſum ciuitate L. Saturnino.] *Scegkius Aldum ſecutus, edidit* a L. Saturnino.

Conſenſu Reip.] *Iidem* conſenſu P. Rom. *corrigunt & edunt.*

Inſteius Cato] *Manutio leg. videtur, ex Cicerone, Eutropio & Appiano,* Vettius.

Papius Mutilius.] *Legendum* Mutilus. *quomodo Oroſio appellatur. Diodoro* Aponius Motylus.

Campanorum principis celeberrimi, & fideliſſimi viri. *Diſtingue, cum Lipſio:* Campanorum principis, celeberrimi & fideliſſ.

Tum maximè dilucideq́ue Q. Hortenſius.] *Lipſius legit* tum maximè dilucide Q. Hortenſ.

Cuius pietati.] *Editio vetus interſerit vocem* ille. *ex qua Lipſius legendum conijcit* cuius ſcilicet pietati.

Quod appellarent Italicum] *Meliùs videtur Lipſio, quod in vetere editione eſt,* appellarant.

Niſi quæ Nolani belli.] *Lipſius,* niſi quòd Nolani bel.

PAG. 30. Magno eiulatu exprimenti indignationem caſus tanti viri.] *Scegkius legit* exprome*ns. Gryph. & Stephan.* Magno cum eiulatu ſe prodentem, indignatione [illegible]

Sanguine conſulis Ro[illegible] manus] *Diſtinguenda hæc* [illegible] mini militis im[illegible]m.

PAG. 31. Ab exercitu Cn. Pom[illegible] ad exercitum.

Quam dux creauerat.] [illegible] *coniecturâ Burreij licenter in* excitauerat *mutarunt. Scegkius.*

Spes maior affuiſſet potentiæ.] *Aldus bene* affulſiſſet.

Ante annos fermè CLXVII. Q. [illegible]peius] *Turpiter errauit Marlianus dum le[illegible] pro Q. quàm, vt habet Rhenanus, reponit* [illegible] *gendum* CLXIX. *Leopardum vide lib. 8. Miſcellan. cap. 8.*

Neque licentia immedio[illegible] ſæuitum. [illegible]*endum putat Lipſius.* licentia g[illegible]iorum in me[illegible] cres ſæuitum

Excelliſſimi quique eminentiſſimæ ciu[illegible] viri.] *Lib. vet.* excelliſſimi quoque atque [illegible] nentiſſimæ *additâ copula. Ex quo Aldus* [illegible] mi quique atque eminentiſſimi ciuit.

Qui ſe ſub aduentum Cinnæ conſulis [illegible] uerat.] Conſulatu abdic. *legit Scegkius, itaque edidit.*

PAG. 32. Merces foret.] *Vetulo illo* foret *auctore Lipſio deletur tamquam gloſſema.*

Nimirum veri vetuſtatiſque ignarus eſt.] *Alij* nimium veri.

Fortè Mithradatem pepulerat prælio.] *Illud* forte *ſuſpectum eſt Lipſio. Li[illegible] vet.* ponte.

P. Lænas trib. pl.] *Aldus* Popillius *mauult.*

PAG. 33. Optimo quóque & ſanctiſſimo.] *Alij* ſanctiſſimo.

Scipionem Norbanumq́ue.] *Manutius* Cæpionem Norb. *admonente & repugnante Scegk.*

Dum vincit iuſtiſſimo lenior.] *Sylburgius putat hic ſubſtituendum* debito, *vel* auſteriſſimo. *Lib. vet.* aciſtiſſimo. *Lipſius olim faciebat* mitiſſimo lenior.

Propinquanti mox bello facem] *Baſil. editio* pió quanti mox belli facem. *quod ſequitur Scegkius.*

Animi magis quàm æui paterni, multa fortiterque] *Quidam libri interſerunt vocem,* qui multa fort. *quam tamen vet. edit. non habet.*

Damaſippus præt. s Domitium Scæuolam etiam pontificem.] *Lipſ.* Domitium, Scæuolam, & pont. *Aldus Manutius* Dam. pr. Domitium, Scæuolam etiam. *Vel:* D. pr. Q. Mucium Scæuolam & Pont.

PAG. 34. Non obſcuratur eius memoria.] *Burrer.* ciuis mem.

Ofella Lucretius.] *Alij libri malè habent* Aſella.

Magnificis prælijs.] *Aldus legit* magnis. *Nihil mutandum cenſet Lipſius. nam & alij ſic loquuntur.*

Per annos CXX. intermiſſa. nam proximus poſt annum quam Hannibal.] *Vir iuris & antiquitatis conſultus apud Scegkium leg. arbitratur.* Per annos CXX. intermiſſa, à proximo pòſt anno, quam Hannibal.

Vt appareat pop. Rom. vſum dictatoris non tam deſideraſſe, quàm timuiſſe poteſtatem imperij.] *Rhenanus diuinat:* Haud deſide metu

Sec.

Scr Tullio continuiſſe, poteſtatem imperiiq; pro res ad vindicandũ maximi periculi. ſpoliantem.

In eâ iugulati ciuis reip conſtitueretur auctoramentum.] *De hoc loco vide Lipſium Elect. l. 3 c. 8. Cl. Puteanus:* In eâ iugulati ciuis R. *(id eſt* Romani*)* publicè conſtitueretur auct.

Nec tamen in eos.] *Lipſius* tantùm.

PAG. 35. Dignitate conſtantiaque in illam conuenit] *Aldus* dignitate conſtantiaque quæ in illam.

Dux bello pertiſſ.] *Lipſ.* belli.

Pænè omnium votorum expers.] *Locum hunc alÿ aliter emendant: Scegkius tolerat vulgatam*

Etoſcæ interem.] *Aldus* Et eſcas, *aut potiùs* Oſcæ. *cui adſentitur Scegkius. Videtur hic fuiſſe* Eleoſcæ, *nam &* Ileoſca *dicta eſt Straboni.*

Ex Hiſpanis triumphauit.] Hiſpaniis *reponit Lipſ. Nam alioqui legendum eſſet* de Hiſpanis.

LXIV. fugitiui.] *Non diſplicet Lipſio numerus qui in Liuÿ Epitomâ legitur,* LXXIV.

Et per omnia maiore vi habebatur.] *Egregiè, Lipsÿ iudicio, diuinârat Rhenanus* & pænè homine maior hab. *itaque editum nuper. Poſſet tamen legi cum Aldo* per omnia maior euehebatur.

Orbem claſſibus, iam non furtiuis expeditionibus.] *Lipſius diſtinguit*, orbem claſſibus iam, non furt.

Quo S.C.] *Cuiacius in Obſeruationibus rectiſſimè ſcribendum putat* P.S^o *id eſt* Plebiſcito. *nam tribuno legem ferente populus eam ſciuerat. Scegkius tamen id improbat, & emendat* quo ſcito *facili & prono errore imperiti librorũ* τὸ Scito *in* SC^o *mutantis. etſi putat verius eſſe in Velleium hanc culpam, quàm in exſcriptorem conferre.*

PAG. 36. Horoſcius.] *Aldus Manutius legit* L. Roſcius. *Cui tamen non diſplicet (vti nec Lipſio) lectio Cl. Puteani, qui pro* Horoſcius *reponendum cenſet* Otho Roſcius.

In Theatro loca reſtituit.] *Idem* conſtituit aut diſtribuit *legend. hic putat. Lipſ.* inſtituit. *Scegkius probat & retinet communem ac vulgatam lectionem.*

Expellebatur cupidine.] *Lipſ.* expallebat *vel* debellabatur. *Aldus* explebatur, *quod tamen poſtea improbauit.*

Quod arguebatur.] *Rhenan.* quo arg. *Scegkius nihil mutat.*

Vt primùm ad Remp. adgreſſus eſt.] *Alÿ* Vt primùm Remp. adgreſ.

PAG. 37. Conuictibuſque.] *Aldus mauult* conuiuiiſque.

Ne ab huius quidem vſurâ gloriæ.] *Ita reſtituit Aldus, cùm anteà legeretur* vſuræ gloria.

In altiſſimo luminauit.] *Lipſ. aſſentitur Rhenano, qui legit* Altiſſimè illuminauit.

Vt ardore oris orationem omnium] *Edit. vet.* & ardore oris, vt orationem. *Hinc Lipſ. pro* & *legit* eo. *Et poſteà* ardore oris, vt orationem.

Ita conſulis virtutem.] *Prior editio habet* conſilii. *Ex quâ lectione Lipſ. legendum diuinabat* ita conſilii ſui rationem.

Quos prædiximus.] *Hic non habet locum. ergo deletor.*

Non ſegniùs nota obiit.] *Aldus*, mortem obiit, *aut* vitâ abiit. *Vir doctus* nota obiit. *Scegkius* voto obiit *ex Salluſt.*

Annos LXXXII.] XCII. *ſubſtituendum putat Aldus.*

PAG. 38. Perfectiſſimè in formâ operis ſui.] *Lipſ* perfectiſſimi. *ità iue edidit Scegkius. Manutius* perfectiſſimæ metamorphoſis. *Alius* Metamorphuſi.

Sed diſcors patris.] *Lege* patri.

Societati commiſſurus.] *Manutius* poteſtati. *Scegkÿ editio habet* fidei.

Notauimus facilius, vt quæ partibus ſimul vniuerſa conſpici, &c.] *Quidam legunt* notauimus, vt quæ faciliùs, quàm partibus, ſimul vniuerſa conſpici. *Aldus* notauimus, faciliùs vt è partibus ſimul, &c. *Scegkius* notabimus vt faciliùs partibus *(aut* è partib*)* ſimul vn. *Notâtque* notabimus *abeſſe libris vet.*

PAG. 39. Abhinc annos CCL.] *Stricta computatio* CCXLIIX.

Primùm Domitio Fabio nepote.] *Manutius*: à Domino & Fabio. *In lib vet. eſt* nepoti. *Hinc Lipſius* Domitio & Fabio nepoti.

Ab eodem facta Numidicus Ciliciam perdomuit, viſa vicisſet poſt bellum Antiochinum Vulſo Manlius Gallogræciam.] *Aldus Manutius locum hunc ita legit:* Et eodem tractu Ciliciam perdomuit Iſauricus, & poſt bellum Antiochinum Vulſo, *&c. Vel:* Et eodem tractu P. Seruilius Ciliciam perdomuit, cùm deſciuiſſet poſt bellum Antioch. *Scegkius:* Ab eodem facta Numidia. Ciliciam perdomuit Iſauricus. & poſt bellum. *Liber enim Bauhom. habebat* facta Numidici. *Ex quo Sigonium ſecutus Scegkius, fecit* facta Numidia.

Confeſſionem extorſerat, parem Illyriis.] *Scegkius edidit* extorſerat, tam parem, *&c.*

PAG. 40. Vt s. Ludis.] *Legendum* 15; *quomodo alÿ iam ediderunt.*

PAG. 41. Nullo modo compelli potuit.] *Hoc probat Scegkius. Quidam malunt* nullo metu compelli.

Mentò iam infeſtis ſibi.] *Alÿ* tam.

PAG. 42. Qui ciuem R damnatum.] *Scegkius Aldum ſecutus edidit* indemnatum.

Verùm & cupito interitu.] *Lipſ. nos docuerat emendandum*, verùm vt cœpit interita. *Atque ita Scegkius.*

PAG. 43. P. Clodius in ſenatu, ſub honorificentiſſimo miniſterii titulo.] *Cuiacius cenſet voces* in ſenatu *delendas, quippe repetitas è ſuperioribus lineis. Lipſ. etiam* honorificentiſſimi.

Non antè is egreſſus eſt.] *Manutius* non ante iis egreſſus eſt.

Inuictum par conſulum.] *Bouhomei editio* victus par.

PAG. 44 Aſſentabatur.] *Lipſ.* aſſentiebatur.

Ante biennium.] *Ex fide hiſtoriæ Lipſius mallet* annum.

PAG. 45. Tantummodo contentus.] *Hac vſque ad verbum* decreuerat *parentheſi ſeiungenda opinatur Aldus.*

Committere decreuerat.] *Scegkius bene emendat* committeret, decreuêre.

PAG. 46.] Dignationi partem in die.] *Malè Robertus Titius*, dilationi. *Scegkius rectè* dignatione partium in dies.

Effuſumque alterum Rom. imperii lumen.] *Douſa* effoſſumque.

PAG. 47. Quos victores darent, comites ei fortuna

tuna aggregauerat.] *In alys libris dum'ita voces* victores darent *non reperiuntur: & rectè, vt cenſet Lipſius; repetitæ etiam ſunt è ſuperioribus lineis. Aldus:* Quos, victore Cæſare, comites, *&c.*

Adhuc vbique Iubæ nomine.] *Manut.* vigens *vel* viuens. *Scegkius vulgatam tolerat, aut ſi quid mutandum ſit, legendum cum Rob. Titio* vbique ibat.

Locorumque inopiâ.] *Quid ſi* aquarumque?

Pag. 48. Gloriæ eius adiſtruxit.] *Scribendum cum Lipſio* adſtruxerit.

Reſtitutæ C. A. duce.] *Ita Aldina editio, pro* reſtitutæ ſunt à duce. *quod in editione Francofurt. legitur. Aldus putabat fuiſſe antea* reſtiturae, ceterùm à duce. *Quibuſdam placet* ſed a.

Cuius cùm fortunam mutare conſtruit.] *Aldus abundare voculam* cùm *exiſtimat.*

Pag 49. Etiamſi præuentis & pauca dicenda.] *Lipſ.* at pauca. *Aldus* tamen pauca.

Hiſpanienſis militiæ aſſecutum.] *Lipſ ex Sueton. Aug. cap.* 8. *legendum cenſet* Hiſpanienſi militiâ aſſec.

Et pacatis bellis ciuilibus.] *Aly* paratis, *aly* peractis. *Aldus* parratis *emendat, ſicq; editū a Scegkio.*

Saluidienus.] *Ita Rhen. Gryph. & Sueton. Aug. Liuy epitom. Quod Scegkio placet, præ illo* Saluidenus *quod eſt in Aldi editione.*

Omnem ordinationem.] *Aly* ordinantem. *VVechelIana editio* ordinem.

Ciuitatibuſque corruptis.] *Aldus* ſublatiſque, corruptis.

XIX. annum ingreſſus.] *Aly* XIIX.

Pag. 50. Bellum cum Antonio gerere iuſſit. Ab eo annum agente.] *Leg. cum Lipſio* Id ab eo.

Viceſimum.] *Scegkius reſcribi mallet* vndeviceſimum.

Quicumque his ſe exercitus tradidiſſent.] *Leg.* hiſce. *vt Aldus emendauit.*

Dum reſp. conſtatet concordiâ.] *Lipſ.* dum reip. conſt. concordia.

Per auerſa caſtrorum proruto vallo.] *Aldus putat leg.* auerſam caſt. partem. *non rectè.*

Nomine Cameli.] *Ita Rhenanus. Scegkius edidit* Capeni.

Pag. 51. Cæſarem qui illa dederat periſſe. *Idem Sceg.* penre *vulgauit.*

Trib. Cinutius] *Aldus dubitat an leg.* Tib. Canutius, *id eſt*, Tiberius, *quia id illi prænomen. Scegkius nihil mutat.*

Facta mentio.] *Francofurt. editio non malè* iacta.

Annis DCCIX.] *ſcrib.* DCCXI. *ſecundùm Aldum.*

Iungentem prætoriâ.] *Lipſ.* prætoriæ.

Aut ab illo Cicero.] *Legendum* ab vllo *cum Lipſio.*

Irritando necem.] *Lipſ.* inuitando.

Vitam inferiorem te principe.] *Scegkius edidit* miſeriorem. *quod & Lipſio placebat.*

Pag. 52. Cùm in modicâ quidem ſeruari.] *Hen. Stephani editio rectiùs* cùm ne à dijs quidem ſeru. *Quod Lipſio non diſplicet Scegkio non item: qui edidit* cùm ne in modicâ quidem ſeruari poſſet. *Aldus* cùm ne in modicâ quidem re ſeru poſſ.

Quippe peior illi res familiaris, quàm mens, erat.] *Parentheſi hæc includenda cenſet Lipſius.*

Imperatoribus, qui præualidis.] *Aldus*, Imperatoribuſque præualidis. *Quibuſdam* ... *la* qui. *Bonhom.* Imperatoribuſque validis. *quam lectionem probat Scegkius.*

Laodicea expugnat; ita tamen vt.] Expugnârat *mauult cum Aldo Scegkius. Libri vett.* Laodicea expugnata ea vrbe fecerat ita tamen. *Ex quo Rhenan. leg. cenſet* Laodicea expugnata interfecerat, ita tamen.

Ita tamen vt ad ictum ſerui ſui Dolabella non ſegniter ceruicem daret.] *Si hæc uidem parentheſi includantur, haud paullum ad periodi lucem facturâ iudicat Lipſius.*

Pag. 53. Vatinius nulli nomini non eſſet poſſ] *Aldus Manutius putat illud* nomini *natum ex gloſſemate* nemini: *in quo et aſſentitur Scegkius. aut potiùs leg.* homini. *Puteanus* nulli minimo.

Et lege Pediâ.] *Lipſ.* At lege.

Aquâ igniſque damnatis interdictum.] *Petrus Delbenius tollit illud* damnatis.

Pag. 54. Iuliæ Auguſtæ pater] Liuiæ *mauult Aldus: ſed vulgatam iam olim ad Tacitum firmauit Lipſius.*

Corrupto animo eius in diem.] *Probum hoc Scegkio videtur. At Aldus emendat* vnâ die.

Occupatus nauibus, cum magno ſequentium conſilia ſua comitatu.] *Legendum*, occupatis nauibus cum magno ſeq. conſ. ſua com.

Pag 55. Quam tranſgreſſi ad eos ſacerdotem ac filiam.] *Aldus legi vult*, Quin tranſgreſſa ad deos ſacerdotem pænè habuit ac flaminem. *Benè illud* ad deos *quod & Lipſius e-d Tacitum probat & explicat. Reliqua ridiculè vt exiſtimat Sceg.*

Cuius bimum hunc Tib.] *Aldus & Scegkius, aſſentiente Lipſio, legunt* vix bim.

Bruti ac Titonis.] *Lipſ. placet* Tib. Neronis: *quo modo Aldus emendauit.*

Comes eſte non poſſet.] *Aldus & Scegkius legunt* cùm comes eſſe n.

Præparatuſque contra eum Cæſaris.] *Ita Rhenan. & Aldi editiones. Scegkius edidit* paratuſque.

Summam accepiſſe.] *Lipſ. malit* ſumma.

Pag. 56. Inutilis in alienâ victoriâ comes.] *Vetus editio*, inutilis alienæ victoriæ comes.

Pag. 57. Quam tueri non poterat dignitas] *Aldus* inruen.

Singulari exſtructum munificentiâ eſt.] *Haud diſpliceat Lipſio* magnificentiâ.

Quâ æſtate Cæſar eam proſperè Lepidum in Siciliâ, bene fortuna in Cæſare & rep. militauit ad Orientem.] *Locus manifeſtè corruptus. Ant. Bonhomæi editio habet* quâ æſtate C. Cæſar tam proſperè in Lepidum. *Scegkius, ſi nihil deſit, ſentaneriis,* Q æ. C. tam proſperè in Lep. in Siciliâ, pænè fortuna in Cæſarem & Remp.) *aut* in Cæſare & Rep. *antiquè.*) militauit ad Orient. *Mutatione leui vocis* benè *in* pænè. *Nihil tamen ſeriò adfirmat. Sunt quibus placitum :* Quâ eſt. C. tam proſperè Lepidum in Siciliâ deuicit, benè fort. *&c.*

Egreſſus Armeniam.] *Lipſio leg. videtur* ingreſſus.

Hoc M. Antonio acto, illis leg.] *Aldus* Hoc M. Antonij octo illis leg.

Calonum ſeruitiiſque deſiderata eſt] *Inſerendam hic voculam* tertia *opinatur Scegkius. Quod & Lipſio antè viſum.*

PAG. 58. Mox autem hunc mox auunculum Titium] *Duæ iſtæ voces* mox autem *deſunt cæteri editioni. & Seegkius delenit. Aldus poſt* eorum mox *abyciendum cenſet. Lipſius ante illud* Titius *ponendum exiſtimat* M *id eſt*, M Titius.

Vir prætorius.] *Burrer. habet* vir eprætorius. *Hinc Seegkius* vir è prætorijs.

Grauiſſimus pater, Silij ſocer.] *Ita Rhenanus. Sed Seegkius fecit* grauiſſimus, P. Silij ſoc.

Multa nefanda.] *Alij* miranda.

Illam arcebant omnia.] *Legendum cum Aldo* in illâ tacebant: *vel potius* illâ marcebant. *quod & Seegkius expreſſit.*

Nauium hæc magnitudo, modicâ ne celeritate.] *Aldus* Nau. hunc (*vel* hic) magnitudo modica, cum celeritate: *Vt eſt in editione VVech. Alij* Nau. hinc magnitudo modica, ſed celerior.

Aduerſa illa ſpecie terribilior. *Lipſ. putat legi hic etiam poſſe* terribiliora. *Seegkius edidit* ex aduerſo illa, ſpecie terribilior. *Alij*, ex aduerſa illa ſpecie terribilior. *Burrer.* aduerſa illa ſpecies terr.

PAG. 59. Ex quo io quem ſtatum.] *Aldus Manut. legit* ex eoque in quem.

Facturus fuerit triumphum.] *Rhenanus plura hic deeſſe arbitratur Edit. vet.* fuerit modum.

PAG. 60. Vt dederat Trebonius.] *Inferendam hic vocem* primus *& legendum* vt dederat primus Treb. *exiſtimat Manutius, ex loco Ciceronis in Philipp. & Latini ſermonis obſeruatione.*

Equeſtris, & ſplend.] *Aldus* equeſtri & ſplend. *Vt etiam edidit Seegkius. Vir doctus apud Seegkium* equeſtri, ſed ſpl.

Repræſentauit.] *Lipſius malit* repræſentârit.

PAG. 61. Quem vſque in tertium conſ. &c. euexerat.] *Hæc omnia parentheſi comprehendenda cenſet Lipſius.*

Conſenſu vniuerſi.] *Benè, Lipſij iudicio, lib. vet.* conſenſus.

PAG. 62. Agrippam ſecurè ei poſſe.] *Vet. editio* ſecuros. *Ex quo legendum conijcit Lipſius* ſecuro.

Quo primo.] *Leg. cum Aldo*, quo bimo. *Seegkius edidit* quo prius nato.

Maximamque difficultatum annonæ.] *Corrige* difficultatem ann. *quo modo & Seegkius edidit.*

PAG. 64. Neque ipſi honori.] *Leg. vt emendauit Aldus & Seegkius edidit*, neque ipſis hon.

Vigore ac lenitate mixtiſſimos.] *Placet Puteano & Seegkio*, rigore ac len.

PAG. 65. Quicquid libêret pro licito iudicans.] *Editio VVechelana habet* vindicans.

Iulus Antonius.] *Hoc melius, quam quod alij habent*, Iulius Ant.

Prouincijs adſidendum obitis.] *Seegky editio* ad ſedandum.

M. Vinicio.] *Seegkius Aldum ſecutus edidit* M. Vinici.

Omnibus ad Orientem verſus prouincijs.] *Seegkius ex vet. edit. repoſuit* viſis. *Vir doctus* viſus prouincijs. *malè, vt cenſet Seegkius.*

Cæſaris ira cuulgauit.] *Vide Lipſij Epiſtol. Quæſt. lib. 3. cap. 8. Rhenan.* Cæſaris iam auulgauit.

PAG. 66. Diu reluctatus.] *Ita Burrerius: aut*, de reditu luctatus. *A Seegkio editum*: Deinde reluctatus.

Ante annum fermè quinquageſimum Cæſar.] *Error library. Legendum autem* L. (*id eſt*, Lucius) Cæſar. *Quod & Aldus vidit & Seegkius edidit.*

Eoque vehementer.] *Seeg. vet edit. ſecutus fecit* atque vehem.

Ælio Cato Sentio COS.] *Leg. cum Aldo* Sex. Ælio, C. Sentio Coſſ. *Paullus Leopard. Miſcellan. libro 8. cap. 8.* Ælio Cato & Sentio COSS. *emendauit.*

Annis DCCLIV.] *Leg.* DCCLVI. *cenſet Aldus.*

Abhinc annis XXVII.] *Scribe cum eodem Aldo*, XXVI.

Et ab eo quibuſdam in locis geſtum.] *Lipſ.* Id ab eo.

PAG. 67. Neque verbis exprimi & fortaſſe vix mereri fidem poteſt. Intratâ protinus Germaniâ.] *Hæc ita diſtinguit & legit Lipſius* neque v. ex & for. v. m. fidem poteſt, intratâ protinus Germaniâ.

Geruſci gentes] *Illud* gentes *tanquam gloſſema abyciendum cenſet Lipſius.*

Multiplicem in virtutibus.] *Lib. vet. abeſt vocula* in, *& benè.*

In menſem Decembrem perducta.] *Lipſ. malit* producta.

Senonum.] *Seegkius legit* Semnonum.

PAG. 68. Corpus ſuum cuſtoditum.] *Vet. edit. habet* cuſtodia tum. *ex quo Lipſ.* cuſtodiâ tutam.

Totumque ex malè diſſimulato.] *Scribe cum Lipſio* tutumque.

Quem LXX. millium.] *Alij* LX.

Legiones Boiohæmum.] *Seegkius malit* Boyhæmum.

PAG. 69. Cuiut immenſæ multitudinis parentis acerrimis ac peritiſſimis ducibus.] *In Rhenani editione eſt*: Cimin, mult. pars acerrimis & perit.

Pars petere Italiam decreuerat.] *Eadem editio* properare io Italiam decreu. *eamque veram lectionem cenſet Lipſius.*

Batonibus ac Pinneti] *Petrus Delbenius legit* Batoni: *quia infra* Batonem & Pinnetem *nominat.*

Quia tantus etiam huius belli metus.] *Lipſ.* qui tan.

Vndique omnes veterani.] *Vetus editio* vndique & omnes, *inſertâ voculâ.*

Specioſi miniſtri locum.] *Lipſ. malit* miniſterij. *Tolerat tamen vulgatam lectionem.*

Etiam deſignatis trib. pl.] *Vir doctus apud Seegkium leg.* etiam deſignatus tribunus militum. *Seegkius edidit* etiam deſignatus tribunus plebis. *Vulgatam probat Lipſius.*

PAG. 70. Magnâ Thracum manu.] *Seegkius ex ſententia Aldi edidit* magnam Thracum manum.

Mœtalces.] *Ita Aldus & Burrer. Seegkius repoſuit* Rœmetalces. *cùm vet. edit. habeat* Remo & Alces.

PAG. 71. Suorum quiſque metu finium.] *Duæ iſtæ voces* quiſque *&* finium, *deſunt editioni Seegky.*

Cuius beneficium.] *Lipſ.* cuius vſum. *Vocem enim* beneficium *Rhenanus ſubſtituit.*

Agnoſce-

Agnoſceret protinus] *Vet.edit.* agnoſcat.

Sed inſequenti æſtate.] *Scrib. Lipſio auctore,* & inſeq.

Pag. 72. Operâ diligenti.] *Lipſ.* diligentiaque.

Virorum mentione.] Mentioni *mauult. Lipſ.*

Velut in hoc ſaltem tantummodò indulgente.] *Scegkius ditinat* ſalutem. *Niſi manis* tantum modo.

Et cauſſa perſona moram exigit.] *Pet. Delbenius*, ſed cauſſa perſonæ moram exigit.

Vt corpore & animo.] *Lipſ.* & corp. & an.

Pro tribunali ordine.] *Duas iſtas voces coniungendas exiſtimat Lipſius, vt fuerit* pro tribunali ordine.

Prouocantes.] *Vet.edit.* prouocare.

Alter alterum iniuriâ.] *Lipſ* iniurijs.

Vltra barbarum promptus.] *Lipſius præpoſitâ vocula legit* & vltra barb.

Pag. 73. Et iam ciuitatis.] *Scribe, cum Lipſio* etiam ciu.

L. Eggius.] *Alij* Igilius *aut* Egilius. *Vulgatam retinet Aldus.*

At Volumnius.] *Scegkius ait hoc commentum Burrerij eſſe. Sed leg. vt ipſe edidit*, Vala Numonius, *cùm & vetus editio habeat* Val. Numonius. *quo modo & Fulu. Vrſinus in libro de Familijs Rom. emendauit.*

Pag. 74. Cerebrique profluuio exſpiraret.] *Vetus editio* influuio. *Hinc Lipſ. legendum videtur* effluuio.

Et ſenatus populuſque Rom. poſtulante patre eius, vt æquum ei ius in omnibus prouincijs exercitobuſque eſſet, quàm erat ipſi, decreto complexus eſſet. (etenim abſurdum erat.) *Non hæc verba* quàm erat ipſi, *à gloſſatoris manu imperitâ (quod Aldus exiſtimauit,) ſi verba* poſtulante patre eius, *cum Beato incluſeris parentheſi; imò tum neceſſaria cenſet Scegkius. Burrerius* Senatus pop. q. R. p. p. eius, vt æquum ei. i. i. o. prouinc. eſſet, quàs erat ipſe decreto complex. Eſſet etenim ab. ſurd. *Obſtantes ad ſuperiora, vt idem Scegkius arbitratur.*

Hoſtium duces occiſos fama narrauit.] *Lipſ. addendam hic voculam* non, *quæ eſt in lib. vet. exiſtimat. & legendum* non occiſos fama.

Firmanda pace.] *Alij* formanda.

Pag. 75. Cuius vrbis ruinam timueramus, eam ne commotam quidem ſenſimus.] *Vet. editio* Cuius orbis r. timueramus, eum ne commotum quidem.

In vltimum gladiatorum.] *Leg.* gladiorum, *vt edidit Scegkius.*

Celeberrimaque in Illyrico militiâ, vt prædiximus, cùm imperio obtineret, in ſumma pace, quiete continuit.] *Legenda hæc vt emendet Lipſius*: cel. q. i. I. m. vt præd. cum imperio obtineret, in ſummâ pace, quietè continuit. *Aut vt Rhenanus* cel. q in Illyrico militiâ prædictum: *ac paulò pòſt*, pace & quiete.

In maximâ parte.] *Alij* maritimâ.

Cùm incerta ſint oculis.] *Reſcribe* inſerta. *Vt Scegkius edidit.*

Pag. 76. Seruat immunes.] *Lipſ.* immune.

Neque io paruo paucitas miniſterio defecit.] *Obſcura & corrupta.*

T. Coruncanium.] *Scegkius repoſuit* Ti. Coruncanium.

Pag. 77. Et cauſſas preſſiùs audit.] *Aldus particulam* & *abijcit.*

Dolere, indignari coactus eſt.] *Burrer. codex* dolere, indignari, erubeſcere coactus eſt. *Antea dixit:* Vemendum ad erubeſcenda eſt.

Iuppiter Capitoline, & auctor ac ſtator Rom. nominis Gradiue Mars.] *Puteanus legendum putat* Iupp. Cap. & Stator ac auctor R. n. G. Mars.

INDEX
RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM.

A.

Acerranis data eſt ciuitas 25.a
Achæi ex Laconicâ pulſi 12.a
Achæi quas ſedes occupauerint ibid.
Achæi a Q. Metello Macedonico fuſi 17.c
Achaia in bellum inſtincta 18.b
Achaiam Mummius in prouinciam redegit 39.a
Actia victoria 55.a
Adulatio magnæ fortunæ comes 66.a
Ægiſthus per annos VII. regni potitur 9.b
Ægiſthum Oreſtes cum Electra ſorore obtruncat ibidem
Ægyptus à D. Auguſto facta ſtipendiaria 39.b
L. Æmilij Paulli laudes 16.b
Æmilius Sura de annis P.R. 14.a
Æmulatio alit ingenia 22.a
Æolij multos locos obtinent 12.a
Æſchylus tragicus 21.b
Æſulum deducta colonia 20.b
Ætoliam Fuluius Nobilior ſtipendiariam fecit 39.a
Affinitas inter Cæſarem Pompeiumque contracta Pompeij 43.b
Affinitas inter Antonium & Cæſarem 51.a
Afranius 21.b 44.b in Togatis clarus 26.b
Agamemnon, rex regum, ab Ægiſtho occiditur 9.b
Agrippa 49.b
M. Agrippæ virtus 56.b
M. Agrippa claſſem exornat ibid.
M. Agrippa inſigni coronæ claſſicæ donatur 57.b
M. Agrippa Leucadem expugnat, Patras capit, Corinthum occupat 58.b
M. Agrippa Iuliam vxorem ducit 62.c
M. Agrippæ mors 63.a
M. Agrippa, Agrippæ filius, ab Auguſto adoptatus 66.b
M. Agrippæ filij mira prauitas 70.a
Alba deducta colonia 20.a
Albis fl. Senonum Hermundorumque fines præterfluit 67.c
Alcmæon vltimus Archontum Athenienſium 15.a
Alcmana Lacones falsò ſibi vindicant 22.b
Alexander Magnus à Carano ſeptimus decimus 14.a
Alexander Hercule paterni generis auctore gloriabatur ibid.
Alexander Achille generis materni auctore iure gloriatus eſt ibid.
Alexander Magnus à Lyſippo impetrauit vt eorum equitum, qui ex ipſius turmâ apud Granicum flumen ceciderant, expreſſâ ſimilitudine figuratum, faceret ſtatuas, & ipſius quoque iis interponeret 18.a
Alexandria condita 20.a
Alexia 44.a
Alſium coloni deducti 20.b
Altinum 53.c
Amneſtia decreta 49.a
T. Ampij & T. Labieni trib. pl. lex pro Pompeio 40.b
Amyntas rex 59.a
Andrum inſulam Iones occupant 52.a
Anicius 17.a
Antiochus deuictus 14.a
Antiochus Epiphanes Athenis Olympicum inchoauit 17.a
Antiſthius ædilitius occiditur 33.b
L. Antonius M. Antonij frater 54.c & ſeq.
L. Antonius conſul Italiam tumultibus implet ibid.
Peruſiam petit 55.a
M. Antonius orator 26.b
Marij Cinnæque iuſſu confoſſus 31.c
M. Antonius C. Cæſaris in conſulatu collega 48.b
M. Antonij & Dolabellæ conſulum furor 49.c
M. Antonius occupat HS. ſepties millies ibid.
M. Antonius M. Lepido per colloquia repulſus 50.c
M. Antonij priuigna deſponſa Octauio 50.b
M. Antonius L. Cæſarem auunculum proſcribit 52.a
M. Antonius in Italiam venit 55.c
M. Antonius Octauiam, ſororem Cæſaris, ducit vxorem 56.a
M. Antonius exſecratione populi, ſpectaculo pellitur 56.c
M. Antonij apud Parthos geſta 57.b
M. Antonius Artauaſden, Armeniæ regem, catenis aureis vincit 57.c
M. Antonij in Cleopatram amor ibid.
M. Antonius bellum patriæ inferre conſtituit ibid.
Liberum patrem ſe appellari iubet ibid.
M. Antonius militiæ claſſiſque deſertor 59.a
M. Antonius ſe ipſe interimit 60.a
Antonianorum militũ in pugnando conſtantia ibid.b
Apollinis Pythij oraculum 10.a
Appuleius Saturninus à Mario morte mulctatus 21.a
L. Apronij virtus 72.a
Aquileia colonia deducitur 20.b
Archilochus & Homerus ſoli perfectiſſimi in iis operibus, quorum primi auctores fuerunt 13.a
Archontes cum honorem vſque ad Charopem vſurparunt 11.a
Archontes perpetui Athenis eſſe deſierunt 15.a
Archontes in x. annos Athenis creari cœpti ibid.a
Argiuus nullus orator 52.b
Aricini in ciuitatem recepti 20.a
Ariminum deducuntur coloni ibid.b
Ariſtoteles 21.b
Ariſtodemus, vnus ex Heraclidis 10.a
Ariſtonicus Aſiam occupat 24.b
Ariſtonicus Craſſum Mucianum occidit ibid.b
Ariſtonicus à M. Perpernâ victus, ductuſque in triumpho ibid.b
Ariſtonicus pœnas M'. Aquilio capite dat ibid.b

Ariſtonicus captus 39.a
Ariſtophanes Comicus 21.b
Arminius 72.d
Arminius, Sigemeri filius, in Varum coniurat 73.a
Aruntius Actius reip. reſtitutor 56.a
Artauaſdes, Armeniæ rex, catenis aureis ab Antonio vinctus 57.c
Artauaſdi regnum reſtituitur 61.d
Artorius C. Octauij medicus 46 b
Aſculani Seruilium prætorem Fonteiumque legatum occiderunt 29.a
Aſiaticum imperium ab Aſſyrijs ad Medos tranſlatum 13.a
Aſiam L. Scipio eripuit Antiocho 39.a
Aſia ab Attalis poſſeſſa regibus ibid.
Aſiam M. Perperna tributariam fecit ibid.
L. Aſprenatis virtus 74.a
Aſſyrij, principes omnium gentium 14.a
Aſinius Pollio 38.a
Aſinius Pollio Iulianis partibus fidus 50 d
Aſinius Pollio ſpecioſas res circa Altinum, aliáſque Venetiæ vrbes edidit 55.b.c
Aſinius Pollio Domitium iungit Antonio ibid.c
Aſinij Pollionis factum, & dictum memorabile 60.a
Aſylum 16.a
Athenæ ſub regibus eſſe deſinunt 10.a
Athenæ à Sulla oppugnatæ 32 b
Athenienſes in Eubœa 11 a
Athenienſium ingenia 22.a
Athenienſium in Romanos fides certa 32.b
Athenienſium decretum celeberrimum 49 a
Atia Auguſti mater ibid.a.b
Atreus Olympicum certamen quando inſtituerit 15.a
Attalus rex Aſiam pop. Rom. hereditate reliquerat 24 b
Attica fides 32 b
Attius Tragœdus 21.b
Attius in Tragœdijs clarus 26.b
Atuatici ſubacti 67.b
D. Auguſtus Cicerone conſule natus 37.c
Auguſtus Cæſar in Campaniam 74.d
Nolam petit ibid. exſpirat 75.a
Aurunca deducta colonia 10.a
Auximum coloni miſſi ibid.c

B.

Balbi Cornelij facinora 46.b
Bathinus flumen 71.b
Batones Pannonum duces 69 a.70.a.71.b
Bella ciuilia finita viceſimo anno 62.c
Belli ciuilis initia 44.c
Belli ciuilis incendia 45 b
Bellorum ciuilium damna 60 c.61.a b
Bellum Africum 47.c.77.b
Bellum Campanum 55.a
Bellum Delmaticum 72.b
Bellum Germanicum 66.b
Druſo Claudio delegatum 63 b
Neroni 64.b
Bellum Italicum 29.a
Bellum Iugurthinum 27 a
Bellum Nolanum 30.b
Bellum Numantinum 25.b
Bellum Pannonicum per Neronem geſtum 63.b
Bellum Pannonicum, maximum 69.a
Bellum ſeruile 33 b
Bellum Thracicum 64 a
Bellum Viriathinum 23.b
Beneuentum coloni deducti 20.b
Bibulus, collega Cæſaris 42.b
Bithyniam Nicomedes pop. R. legat 33.b
Bocchus rex 27 b
Boiohæmum regio 69.a
Bononia deducta colonia 20.b
Britannia bis à Cæſare penetrata 44 a
Bructeri ſubacti 67 b
Brundiſium colonia deducta 20.b
Brutus 37.c
A. Bruti Gallæci præclara in Hiſpania militia 25.a
D. Bruto decretus triumphus 50.b
D. Brutus conſul deſignatus 48.c.49 c
D. Brutus iugulatur 50.d
Cæſaris interfector 50.d
M. Brutus prætor in Cæſarem coniuratus 48.c
M. Brutus & C. Caſſius prouincias exercituſque occupant 50.b
M. Brutus 52.c Lycios deuincit 53.a
Caſſio melior vir ibid.
M. Bruti morientis ætas 54.a
M. Brutus à Stratone Ægeate impetrat, vt ſibi morituro commodet manum 53 b
Buxentum coloni mittuntur 1 d

C.

CÆcilius Comœdus 21 b
Cæciliæ familiæ claritudo 27.a
A. Cæcina 70.a
L. Cædicij virtus laudanda 74.a
Cæpionis cenſoria ſeueritas 26.c
Cæſar 38.a
C. Cæſar Strabo 26 b
C. Cæſaris conſulatus, & geſta 40.c
C. Cæſar Magno Alexandro ſimillimus 40.c.41.a
C. Cæſaris lex de Campano agro plebi diuidendo 42.b
C. Cæſar & Pompeius oppreſſi Ciceronis ſuſpicione non caruerunt 42.c
C. Cæſaris in Gallia geſta clariſſima 43.b
C. Cæſar ad vrbem 45.b
C. Cæſar Theſſaliam petit 46.b
Cæſar in Africam 47.c
C. Cæſaris in victos clementia 47.c.48 a
C. Cæſar in Hiſpaniam 48 a
C. Cæſaris in Hiſpania facinus, & virtus eximia ibidem a
C. Cæſaris in vrbem reditus ibid.a
triumphi ibid. b
C. Cæſar interemptus ibid.
C. Cæſaris obitus præmonitiones 49 b
C. Cæſaris teſtamentum 49.c
C. Cæſar cum rege Parthorum coit 65.a.b
C. Cæſar ab Adduo vulneratus 66.a
C. Cæſaris mors ibid.a
L. Cæſaris obitus ibid.
Ti. Cæſaris geſta 39.b.40.a
Ti. Cæſar in Germaniam reuolat 71 d
Ti. Cæſar ex Pannonijs Delmatiſque triumphum agit 74 c
Ti. Cæſar patri ſuccedere renuit 75.a
Ti. Cæſaris laudum enumeratio 77 a
Caldus Cœlius præclari facinoris auctor 74.b
Cales deducta colonia 20.a
Calidius 38.a
Calpurnia, vxor Antiſtij, iugulato viro, ſeipſam gladio transfixit 51.b
Calpurnia Cæſaris vxor 49.c
Caluus 38.a
Campanis data eſt ciuitas 10.a
Campanæ coloniæ ſupplementum adijcitur 57.a
Canidius ad Antonium præcipiti fuga ſe rapit 56.b

Candius

Canidius moritur ibid.c
Canineſates ſ[illegible] bacti 67.b
Canutius continua fabile laceras Antonium 51.a
Capito, Velleij patruus, Agrippæ ſubſcribit in C. Caſſium 53.a
Cappadocia facta ſtipendiaria 40.a
Capua conditur à Tuſcis 14.b
Capua in formam præfecturæ redacta 42.b
Caranus, ſextus decimus ab Hercule, regnum Macedoniæ occupat 14.a
Carbo Papirius orator 16.b
Carbo ſolus toto anno conſul fuit 32.d
C. Carbo prætorius, conſularis frater occiditur 34.a
Carnuntum locus Norici Regni proximus 65.d
Carſeoli deducta colonia 20.a
Carthago annos 65. ante Romam conditur 13.b
Carthaginem ſenatus ſtatuit excidere 18.b
Carthago à P. Scipione deleta 18.c
Carthago in Africâ prima extra Italiam colonia condita eſt 20.c.29.d
Carthaginis remoto metu curſu præcipiti à virtute deſcitum 23.b
Sp. Carutilius homo nouus 76.c
Caſſij cenſoris theatrum 20.c
Caſſio in demoliendo theatro eximia ciuitatis ſeueritas & conſul Cæpio reſtitere ibid.
C. Caſſius M. Craſſi quæſtor 43.c
C. Caſſius prætor in Cæſarem coniuratus 48.b.c
C. Caſſius Dolabellam Laodiceâ incluſum expugnat 52.b.c
C. Caſſius Rhodum capit 53.a
C. Caſſius ceruicem liberto præbet 51.b.60.b
C. Caſſius melior Bruto dux 54.a
Caſſius Longinus cenſor ſeuerus 26.c
Caſſius Parmenſis occiditur 60.b
Caſtrum colonis occupatum 20.b
Catilina vrbe pulſus 37.b
Catilina, fortiſſimè dimicans, obtruncatur ibid.c
Cato ibid.c
Cato hiſtoricus 21.c
Cato Porcius conſul Italico bello occiſus 26.a
Catonis filij mors 53.c
M. Catonis ſententia de Nolâ & Capuâ conditâ 14.b
M. Cato, perpetuus diruendæ Carthaginis auctor 19.a
Cato repetundarum ex Macedoniâ damnatus 26.a
M. Catonis virtus 37.b
M. Cato ad ſpoliandum regno Ptolomæum miſſus 43.a
M. Cato homo nouus 76.c
Catullus poëta 38.a
Q. Catuli mors 51.d.45.a
Q. Catuli verecundia, & auctoritas 36.a
Caiouij exemplum turpe 73.b
Cenſorini obitus 65.b
Cenſura Paulli & Planci 63.a
Cethegus aliijque in carcere necati 37.b
Chalcidenſes orti Atticis 15.b
Charops primus Archon decennalis 55.a
Chios ab Ionibus occupata 12.a
M. Cicero, eloquentium princeps 21.c
M. Ciceronis laudes, & in coniuratos geſta 37.a
M. Cicero patriæ reſtitutus 43.a
M. Ciceronis domus 28.c à ſenatu reſtituta 43.a
M. Ciceronis acta 59.a.ibid.c.& ſeq.
M. Cicero continuis actionibus Antonij memoriæ inuſſit notas 51.a
M. Ciceronis mors ibid.b
Ciliciam perdomuit Numidicus 39.b
Cimbri Teutonique Rhenum tranſcendunt 26.b
Cimbrorum in Romanos geſta 28.a
Cinna neque Mario nec Sulpicio temperatior 31.a
Cinnæ conſulatus à ſenatu abrogatus 31.a
Cinna ab exercitu, qui circa Nolam erat, receptus ibid. Patriæ bellum infert ibid.b Marium cum filio ab exilio reuocat ibid.
Cinna, ſeditione ortâ, ab exercitu eſt interemptus 32.c
Circenſes ludi 34.b
Ciuitas quo pacto Italiæ data 29.c
Claudius conſul primus in Siciliam tranſiecit exercitum 19.a
Ti. Claudius Nero bellum Campanum ciet 55.a
Ti. Claudij Neronis laudes 61.c
Ti. Claudius Nero cum Druſo Claudio fratre Rætos Vindelicoſque adgreditur 63.a
Ti. Claud. Nero triomphat ibid.b
Ti. Claud. Nero Germanos domat 64.a
Clazomenæ, ab Ionibus conditæ 12.a
Cleopatræ fuga 59.a
Cleopatra, illatâ aſpide, morſu eius ſpiritum reddit 60.a
P. Clodij lex 42.c
P. Clodij de M. Catone lex 43.a
P. Clodius à Milone iugulatus 44.b
Cremona deducta colonia 20.b
Codrus, Melanthi filius, vltimus rex Athenarum 20.a
Codrus interemptus ibid.
Cœlius orator 38.a
Cœlius hiſtoricus 26.c
M. Cœlij acta 52.a
Coloniarum enumeratio 19.c
Colophon, ab Ionibus condita 12.a
Compſa à Milone oppugnatur 52.a
Coniurati Capitolium occupant 48.c
Coponij dictum in Plancum 58.a
Corfinium 29.c
Corfinio Cæſar potitur 45.c
Corinthus ab Homero nominatur 11.b
Corinthus anteà Ephyre ab Halete, ſexto ab Hercule, conditur ibid.
Corinthus euerſa 19.a
Corinthus occupata 18.b
Cornelia, Africani filia, Gracchorum mater 25.c
L. Cornelius Merula, flamen Dialis, in locum Cinnæ conſul ſuffectus 31.a.c
interficitur iuſſu Cinnæ ibid.c
Cornelius Rufinus, bello Pyrrhi dux celeberrimus 30.a
L. Cornelius Sulla conſul ibid.
Cornificius, Octauij legatus 56.c
Coruinus, orator 38.a
T. Coruncanius, pont. max. homo nouus 76.c
Coſſam coloni miſſi 20.b
Cotti virtus 72.a
Cotta, iudicandi munus æqualiter inter ſenatum & equites partitus eſt 36.a
L. Craſſus orator 26.b
M. Craſſus ſeruile bellum repreſſit 35.c
M. Craſſo Syria decreta 43.b
M. Craſſus à Parthis interemptus ibid.
P. Craſſus orator 21.b
Cratinus Comicus ibid.b
Creon primus Archon annuus 15.a
Creta in pop. Rom. poteſtatem redacta 37.a
Creta longiſſimæ libertatis fine mulcata 39.b
Creſphontes, vnus ex Heraclidis 15.a
Criſpus Marcius 52.b
Cumæ in Italiâ à Chalcidenſibus conditæ 11.b
Cumanorum & Neapolis in Romanos eximia fides ibid.
Cumanos ritus Oſca mutauit vicinia 12.a
C. Curio trib. pl. bello ciuili facem ſubiecit 44.c

Cypren Aeolij condunt 22.a
C[illegible] 52.a

D.

DAmaſippus Domitium Scæuolam, [illegible] Carb[illegible]nem, & A[illegible]ſtium trucidat 33.b
Daorſi D[illegible]lmatæ 71.c
Delos [illegible] ab Io[illegible] 22.a
Der[illegible]na 20.c
Delitiates Delmatæ 71.a
Diph[illegible]lus comi[illegible] 21.b
Diuerſitas morum & ſtudiorum inter P. Scipionem, & L. Mummium 39.b
Dolabella Con[illegible] 49.a
Dolabella C. Trebo[illegible]ium occidit 52.b
Dolabella ad ictum ſerui ceruicem præbet ibid.c
Dolabella, vi[illegible] ſit [illegible] generoſiſſimæ 75.d
Domitiæ familiæ felicitas 26.c
Domitij ex Arue[illegible] victoria ibid.c
Cn. Domitij lex de ſacerdotum creatione 28.a
Cn. Domitius occupatus nauibus fugit 54.a
Domitius Caluinus Vibillium [illegible] centurionem, ob turpem [illegible] acie fugam, ſuſte percutit 36.b
Domitius Scæuola trucidatur 33.b
Domus Ciceronis 48.c à ſenatu reſtituta 43.a
Druſi Claudij virtus [illegible].b mors 64.a
Druſus Liuius, Iuliæ Auguſtæ pater, ſe ipſe interimit 54.a

E.

L. Eggij clarum exemplum 73.b
LEgnatius Rufus interimeſe Auguſtum ſtatuit 62.a.b
Eliſſa Tyria, quam quidam Dido autumant 13.a
Enumeratio eminentium [illegible] geniorum 37.c
Epheſus ab I[illegible] condita 12.a
E[illegible]hyrani in Theſprotiâ Philippus occupat 9.b
Ephyre anteà Corinthus 11.b
Epirum Pyrrhus occupat 9.b
Eporædia colonia deducta 21.a
Erethria ab Athenienſibus in Eubœâ occupatur 11.b
Erythra ab Ionibus condita 12.a
Eryx primus Archon decennalis 15.a
Eumenes rex 16.b
Eupolis Comicus 21.b
Euporus ſeruus C. Gracchum dominum priùs, ſe deinde interimit 25.c
Euripides Tragicus 21.b

F.

FAbius Æmilianus diſciplinæ in Hiſpaniâ clariſſimus 25.a
Fabij ex Allobrogibus victoria 26.c
Fabrateria deducta colonia 20.c
Fannius 21.c
C. Fannius orator 26.b
Firmum colonis occupatur 10.b
C. Flauius Fimbria ſe ipſum interimit 32.b
Fortunatam in ciuitatem recepti 20.a
Fregellæ deducta colonia ibid.b
Fregellæ à L. Opimio excitæ 25.b
Fuluia, Antonij vxor, omnia armis miſcet 55.a.b
Præneſte capit ibid.a
Fuluia Italiâ excedit 55.b
Fuluij Flacci aſpera cenſura ibid.b
Cn. Fuluius cenſoris frater, à fratre ſenatu motus. ibid.b
Fuluius Flaccus cum filio à L. Opimio interemptus 25.b.c
Fuluij Flacci [illegible]
Fundani in ci[illegible] recepti 20.a

G.

A. Gabinij trib. pl. lex, [illegible] compeſcendos pro[illegible] 38.c
Gades à Tyria claſſe [illegible] 12.a
Ser[illegible] Galba 22.c
Gallias Domitius Fabius primum [illegible] intrauit 26.b
Galliæ C. Cæſaris auſpiciis infractæ ibid.
Galliæ Cæſari in quinquennium decretæ 44.b
Galliæ Cæſari pro[illegible]tæ 43.b
Gallogræciam perdomuit Vulſo Manlius 22.b
Gentes multæ à Pompeio deuictæ 41.a.b
Gentius Illyriorum rex in triumpho ductus 17.a
Germania rebellat 63.c
Germanici virtus 72.a
Germanicus pleraque ignauè geſſerat 75.c
Germani militis Cæſareo videndi cupido 62.a
Germanus ſeruus, ad interficiendum Marium miſſus, vt eum agnouit, profugit è carcere
Gracchi 21.c
Gracchi oratores 25.d & ſeq.
C. Gracchi furor 25.a interficitur 25.c eius corpus in Tiberim deiectum ibid.
Gracchus colonias extra Italiam poſuerat 21.c
Ti. Gracchi laus, & vituperatio 23.c & ſeq.
moritur 24.c
Græcia concuſſa maximis motibus 12.a
Grauiſca colonia deducitur 2[illegible].b

H.

HAletes, Hippotis filius 11.b
Hercinia ſilua 63.d
Hercules in Olympicis victor 14.a. 15.a
Hermione Oreſti pacta 9.b
Heſiodus 120. annos diſtinctus ab Homeri ætate 14.a
Heſiodus quando claruerit ibid.
Hiſpania vniuerſa facta ſtipendiaria 39.a
Hiſpaniæ, Cn. Pompeio decretæ 44.b
Homerus quando floruerit 13.a
Homerus ſolus appellari poëta meruit 13.b
Homeri laus ibid.
Homerus & Archilochus ſoli perfectiſſimi in ijs operibus, quorum primi auctores fuêre 13.a
Homerus non cæcus genitus ibid.
Horoſcius lege ſuâ equitibus in theatro loca reſtituit 36.b
Q. Hortenſius de Minarij Magij virtutibus in Annalibus retulit 29.b
Q. Hortenſius orator 37.c
Q. Hortenſij mors 45.a
Hortenſius, Hortenſij oratoris filius, obtruncatur 53.c

I.

IAnus Geminus quoties certæ pacis argumentum clauſus dederit 59.a
Illyricum Dalmatiaque à Ti. Cæſare deuicta ibid.b
Initium in vrbe Româ ciuilis ſanguinis, gladiorumque impunitatis 24.a.b
Interamna 22.a
Inuidia, eminentis fortunæ comes 17.a
Iones, duce Ione, regionem occupant, Ioniamque appellant 12.a
Iones multas inſulas occupant ibid.
Ionia

Iphitu

Iph[illegible] c
in [illegible] conſulem [illegible]. 13. a
Iſ[illegible] 11. b
I[illegible] bellum 11. a b
I[illegible] belli Imperatores clari ibid. b
I[illegible] duces ibid.
Iuba Cn. Pompeio fauebat 47. a
Iugurtha ſub Africano militauit 26. c
Iugurthinum bellum 27. a
Iu[illegible], flumen 67. b
Iulia, Pompeij Magni vxor, decedit 44. a
Iulia M. Marcelli primùm, M. deinde Agrippæ vxor 62. b c
Iulia Neroni nubit 63. b
Iuliæ luxuria 64. c
Iuliæ mœchi pœnas pendunt 65. a
Iulia in inſulam relegata 65. a
Iulius Florus Galliarum princeps 77. b
Q. Iuli Poſtumi celebris opera 72. a
Iunij Blæſi laudes 75. c
Iurgia inter Pompeium & Lucullum 36. c
Iuuent[illegible]s Laretanenſis ſeipſe gladio transfixit 50. c

L.

LAbienus tranſmarinas prouincias magnis motibus concutit 56. a
occiditur à Ventidio ibid.
Lacedæmonij in Aſia 11. b
Lacedæmonius nullus orator 22. a
Lælius 21. c
Lælius orator 26. b
P. Lænas trib. pl. Sex. Lucilium ſaxo Tarpeio deiicit 32. c
Longobardi fracti 67. c
Lariſſa ab Æolis condita 12. a
Laſthenes, & Panares, duces Cretenſium 37. c
Latinus, Romulianus 16. a
Lebedus ab Ionibus condita 12. a
Lentulus & Marcellus conſules 45. a. b
Lentulus necatus in carcere 37. b
Lepidus Ælius augur, quòd ſex millibus ædes conduxiſſet, adeſſe iuſſus 26. b
M. Lepidus pont. max. 50. c
M. Lepidus à ſenatu hoſtis iudicatus ibid.
M. Lepidus Paullum fratrem proſcribit 52. a
M. Lepidus, vaniſſimus omnium vir 56. a
Cæſari denunciat, vt Sicilià excedat ibid.
M. Lepidus Octauij genibus aduolutus 57. a
M. Lepidus, Lepidi triumuiri filius, Auguſti interficiendi conſilium capit 60. b
opprimitur à Mæcenate ibid. c
M. Lepidus à Ti. Nerone copijs omnibus præfectus 71. b
Lesbos inſula 11. a
Leucas expugnata 58. b
Lex Licinia 25. b
Lex Pedia aduerſus Cæſaris interfectores 53. a
Lex Valeria turpiſſima 32. a
Libo ingratus, à Ti. Cæſare oppreſſus 77. a
A. Licinius Nerua Silianus 72. b
Liuia, Druſi Claudiani filia, Auguſti coniux 55. b
Liuia cum viro Nerone Siciliam peruehitur ibid.
Liuius hiſtoricus 26. b. 38. a
M. Liuius Druſus tribunus pl. non bonâ fortunâ vſus 28. a
interficitur ibid. c
M. Liuij Druſi nouiſſima vox 28. c
mores ibid.
M. Liuij Druſi domus, poſteà Ciceronis, mox Cenſorini, deinde Staulij Siſennæ ibid.

M. Lo[illegible] 63. [illegible]
M. L[illegible] pecuniæ [illegible], quam rectè faciendi ibidem
M. Lollij crimen, & mors 65. b
Lu[illegible] deducitur 20. b
Lu[illegible] deducta colonia ibid.
Lu[illegible] poëta 26. b
Lucretius poeta 38. a
Lucretius O[illegible] Præneſtis ac Marij oppugnationi præfuerat 34. b
L. Lucullus 40. b
Lucullus, Luculli filius, occiditur 55. c
Lucullus Mithridatem multis locis fundit 36. b
Zyzicum liberat ibid.
Tigranem vincit ibid.
L. Lucullus profuſæ in ædificijs conuictibuſque & apparatibus luxuriæ primus auctor 37. a
L. Lucullus Xerxes togatus cur à Pompeio dictus ibidem
M. Lucullus circa Fidentiam hoſtes Sullæ fudit 34. b
Lucullorum duorum mors 45. a
Ludi Circenſes 34. b
Ludi ſcenici à Circenſibus differunt 40. b
Q. Lutatius Catulus proconſul 28. a
Lycia, ſeu [illegible]ymyia vrbs 66. a
Lycurgus Lacedæmonius claret 13. a
Lydus & Tyrrhenus fratres regnant in Lydià 9. b
Lydus & Tyrrhenus fratres, ſterilitate frugum compulſi, ſortiuntur, vter cum parte multitudinis patriâ decedat ibid.
Lyſippus ſtatuarius præſtantiſſimus 18. a

M.

MAcedones, orbis domitores 54. a
Macedoniam Paullus prouinciam fecit 39. a
Macedonia armis exteris occupatur 69. a
Q. Macedonici ſeuerum ad Contrebiam imperium 25. a
Macedonici in Peruſiâ facinus 55. a
C. Mæcenas vrbis cuſtodijs præpoſitus 60. b
M. Lepidum iuuenem opprimit ibid. c
Magius Celer Velleianus, Velleij frater 71. c
Magneſiam Lacedæmonij in Aſiâ occupant 51. b
Mancinus Hoſtilius in Numantinos 23. c
Mancinum verecundia impunitum habuit ibid.
Mancini fœdus turpiſſimum ibid & 61. b
Manilij trib. pl. lex, vt bellum Mithridaticum per Cn. Pompeium adminiſtraretur 30. c
Marcellus Siciliam fecit prouinciam 39. a
M. Marcelli mors 62. c
Marcomanni 68. b. d
C. Marius ſub Africano miles factus 26. c
Q. Metelli legatus 27. a
Marius deſcribitur ibid.
Marius primùm conſul creatus ibid.
Marius iterùm conſul Iugurtham in triumpho duxit ibidem
Marius tertiùm conſul in Cimbros miſſus 28. a
Marij, quartùm conſulis, cum Teutonis conflictus ibidem
Marij, quintùm conſulis, fortunatiſſimum prœlium ibid.
Marius, ſextùm conſul, Seruilij Glauciæ Saturninique Appuleij furorem armis compeſcuit ibid.
Marius ſeptimùm conſul cum Cinnâ 32. a
eius mors ibid.
Marius vrbe à Sullâ pulſus 30. c
Marius in carcerem ductus ibid.
Marius à ciuibus impoſitus in nauem in Africam curſum dirigit ibid.

Marius vrbis mœnia ingreditur 31.c
Marius Marij filius conſul anno ætatis 26. 33.a
à Sullà acie pulſus ibid. interemptus 34.a
Maroboduus Marcomannorum dux 68.b
Maroboduus Vari caput ad Cæſarem mittit 73.c
Martia & Quarta legiones ad Octauium ſe conferunt 50.a
Marullus Epidius, Flauiuſque Cæſetius trib. pl. in C. Octauio voluntatem regni arguebant 52.b
Maſſiliam Cæſar proficiſcitur 46.a
Medi rerum potiuntur 13.a
Medon, Codri filius, primus Athenis Archon 51.a
Medontis poſteri, Medontidæ dicti ibid.
Megara à Peloponneſijs condita ibid.
Menandrus Comicus 21.b
Menas, claſſis Pompeianæ præfectus 54.c. 56.a
Menecrates, claſſis Pompeianæ præfectus ibid.
Meſſalla Coruinus ſeruatur Cæſaris beneficio ibid.
Meſſallini opus egregium 70.a
Metelli fratres vno die triumpharunt 26.a
Q. Metelli, qui Iugurthinum bellum geſſit, laus 27.a
Q. Metellus Cretam in pop. R. poteſtatem redigit 37.a
Metellus Creticus 40.b
Q. Metellus Macedonicus Pſeudophilippum vicit Achæoſque fudit 17.c
Q. Metellus Macedonicus vel magnificentiæ Romanæ, vel luxuriæ princeps ibid. & ſeq.
Q. Metelli Macedonici ſingularis felicitas ibid.
Metellus Numidicus orator 26.b
Q. Metelli Numidici triumphus 27.a
Q. Metellus Numidicus à L. Saturnino ciuitate expulſus 29.b
Q. Metellus Pius Italici belli Imperator ibid.a
Metellus Pius apud Fauentiam Sullæ hoſtes vicit 34.b
Metellus & Pompeius ex Hiſpanis triumpharunt 35.b
Metelli mors 45.a
Miletus ab Ionibus condita 12.a
Milo Annius à Pompeio damnatus, abſolutus à M. Catone 44.b
Milo lapide ictus perijt 52.b
Minatij Magij laudes, & geſta 29.b
Mineruium deducta colonia 20.c
Minturnas coloni miſſi ibi a
Minucij triumphus 26.b
Mithridatis odium in Romanos 30.a
Mithridates Pharnacis filij inſidijs oppreſſus 40.a
Mitylene ab Aeolijs condita 12.a
Mitylenæorum perfidia 30.a
Mœtalces Thraciæ rex 70.b
Mucius iuris ſcientiâ clarus 26.b
L. Mummius Achaico bello gerendo deſtinatus 18.b
L. Mummius Corinthum funditus eruit 19.a
L. Mummius Achaicus dictus ibid.
L. Mummius Achaicus homo nouus ibid.b
L. Mummius rudis ibid.
L. Murena & Fannius Cæpio occidendi Auguſti conſilia ineunt 61.c
Mycenas Agamemnon in Cretà ſtatuit 9.b
Myrinam condunt Aeoli 12.a
Myunta ab Ionibus condita ibid.

N.

NArbo Marcius colonia in Galliâ deducta 21.a
Nauportum 69.a
Neapolis à Chalcidenſibus condita 12.a
Neapolis, & Cumarum in Romanos fides eximia ibidem.
Naſo, poeta 38.a
Neapolitani Cæſaris Auguſti honori athletarum certamen ſacrauerunt 74.d
Nepe colonia deducta 19.a
Neptune colonia .c
Nero Claudius patriæ [illegible] 56.a
Ti. Nero Rhodum proficiſcitur, ibique ſeptem annos moratur 64.c
Ti. Nero Romam reuertitur 66.a
Ti. Nero adoptatur à Cæſare Auguſto 66.b. 67.a
Ti. Nero in Germaniam mittitur ibid.
Ti. Nero bello Pannonico deſignatus 69.b
Ti. Neronis mitius erga milites amor & cura 71.a
Nicomedes Bithyniam pop. Rom. legauit 24.b
Ninus rex Aſſyriorum 13.a. & ſeq.
Nola condita à Tuſcis 14.b
Nolanum bellum 3.b
Noricos Ti. Cæſar deuicit 47.a
Noui homines ad celſiores dignitatis gradus eucti 76.c
Numantia à Scipione deleta 24.c
Numantinum bellum 23.b

O.

CN. OCtauius Perſeo, vt ſe Romanorum fidei committeret, perſuaſit 17.a
C. Octauius Macedoniam ſortitur 49.a
C. Octauij laudes ibid.
C. Octauius à C. Cæſare adoptatus ibid.b
C. Octauius equeſtri familiâ genitus ibid.a
C. Octauij, Romam intrantis, Solis orbis ſuper caput curuatus æqualiter, rotundatuſque, in colorem arcus, veluti coronam tanti mox viri capiti imponens, conſpectus eſt ibid.b
C. Octauio ſtatua equeſtris à ſenatu poſita 50.a
C. Octauij circa Mutinam virtus ibid.
C. Octauius Conſul 51.b
C. Octauij dictum de proſcriptis 52.b
C. Octauij in Illyrico Dalmatiaqua expeditiones 56.b
C. Octauius Pompeio Siciliæque bellum infert ibidem. claſſis maiori parte vi ventorum priuatur ibid.c
C. Octauius cum Pompeio claſſe concurrit ibid.
C. Octauij fortiſſimum factum 57.a
C. Octauius ad vrbem reuertitur ibid.b
C. Octauius Antonium claſſe vincit 59.a
C. Octauij erga victos clementia ibid.b
C. Octauij ad vrbem reditus, ciniumque erga eum fauor 60.c
C. Octauius & Antonius cum M. Bruto Caſſioque acie concurrunt 51.a
Octauius conſul iuſſu Cinnæ interfectus 31.c
Olympici certaminis initium 13.a
Opimianum vinum celeberrimum ab Opimio dictum 26.a
L. Opimius C. Gracchum & Fuluium Flaccum morte afficit 25.c
L. Opimius damnatus ibid.d
Oratorem Argos, Thebæ, Sparta, nullum habuêre 22.a
Oratores clari 26.b
Ordinatio comitiorum à D. Auguſto relicta 75.b
Oreſtis & Electræ factum à dijs comprobatum 9.b
Oreſtes annis xc vixit ibid.
Oreſtes Ægiſthum, cum Electra ſorore, obtruncat ibidem
Oreſtes annis xxx. regnauit ibid.
Oreſtes ſe à Pyrrho virtute vindicauit ibid.
Oreſtes Pyrrhum Delphis interfecit ibid.
Oreſtis liberi ab Heraclidis excluſi 11.a
Oreſtis liberi circa Lesbum ſedem cepêre ibid.
Orodes Parthorum rex 41.b
Oſci 12.a

P.

Pacorus Parthorum regis filius, interimitur 56.a
Pacuuius in Tragœdijs clarus 26 b
Pæſtum coloni mittuntur 20.b
Panares & Laſthenes Cretenſium duces 37.a
Pannoniam Ti. Cæſar imperio addidit 42.a
Pannonia Dalmatiaque arma in Romanos corripiunt 69 a
Pannonia pacem petit 71.b
Panſa Hirtiuſque Cæſari prædixerant, vt principatum, armis quæſitum, armis teneret 48.c
Panſæ atque Hirtij mors 50.a
Parthi Armeniæ manum admouent 64.c
Parthorum legati ad Sullam 32.c
Parthorum rex Auguſto Romana ſigna remittit 61.c
obſides filios mittit 63.a
Paſſieni virtus 72.a
Patriæ captæ 58.b
Patres à Romulo electi 16.a
Patricij à Patribus dicti ibid.
Paullus ad Cannas cæſus ibid.b
Paulli triumphum impedire nonnulli obnitebantur 17.a
Paulli triumphus quantum priores excelſerit ibid.
L. Paulli filij quattuor ibid.b
L. Paulli egregia vox ibid.
L. Paulli filij moriuntur ibid.
Pax circa Brundiſium inter Antonium & Auguſtum 55.c
Pax circa Miſenum cum Pompeio inita ibid.
Pedia lex aduerſus Cæſaris interfectores 53 a
Q. Pedius C. Octauij in conſulatu collega 51.b
Pelaſgi Athenas commigrauêre 11.a
Pelopis progenies, pulſis Heraclidis, Peloponneſi imperium obtinebat 10.a
Pelopis progenies ab Herculis progenie expellitur ibidem.
Penthelus & Tiſamenus, Oreſtis filij, poſt patrem regnauêre triennio ibid.
Pergamum Agamemnon in Cretâ ſtatuit 9.b
M. Perpenna Sertorium interimit 35.b
Perſæ orbi terrarum imperant 14.a
Perſeus à Paullo victus 17.a
Perſeus in triumpho ductus à Paullo ibid.
Perſeus in liberâ cuſtodiâ Albæ deceſſit ibid.b
Peruſia ab Octauio expugnatur 55.a
Petreius 44.b
Pharnaces Medus Sardanapalum interimit 13.a
Pharnaces à Cæſare victus 48.a
Pharſalica acies 46.b
Pharum inſulam occupant Iones 12.a
Philemon Comicus 21.b
Philippus deuictus 14.a
Phocæa ab Ionibus condita 12.a
Phraates Parthorum rex 61.c
Picenum coloni miſſi 20.c
Pindarus Thebas illuminauit 22 b
Pinetes Pannonum dux 69.a. 71.b
Piſaurum coloni miſſi 20.b
L. Piſo bellum in Thraciâ ortum compreſſit 64.a
Placentiam coloni miſſi 20.b
Planci inconſtantia 50.c
Plancus impetrat, vt Plancus Plotius frater eius proſcriberetur 52.a
Plancus Fuluiam fugientem comitatur 55.b
Planci vita, fugaque ad Octauium 57.c. & 58.a
Plato 21 d
Plautius Siluanus 70 a
Pompeiorum familiæ quot 31.c
Cn. Pompeij patris bello Marſico præclara opera ibid b
Aſculum capit ibid.
cum Cinnâ conflígit ibid. obit ibid.
Cn. Pompeij iuuenis præclara geſta, & laudes 34.c
Cn. Pompeius prædonibus orbem liberat 36 b
Cn. Pompeius gloriæ cupidiſſimus ibid.c
Cn. Pompeij de Lucullo dictum 37.a
Cn. Pompeij aduerſus Mithridatem victoriæ 38 a
Cn. Pompeij victoriæ ibid b & ſeq.b
Cn. Pompeius omnium gentium, quas adierat, victor 40.a
Cn. Pompeij inſignes triumphi ibid.
Cn. Pompeius & M. Craſſus conſules 43.b
Cn. Pompeius tertiùm conſul ſolus 44 a
à Cæſare maximè alienatus ibid.
Cn. Pompeius Dyrrhachium tranſmiſit 45 b
Cn. Pompeius in Pharſaliâ victus 46.b
Cn. Pompeius iugulatur 47 b
Cn. Pompeius, Cn. Pompeij filius, vulneribus confectus 48.a
Cn. Pompeij filius paruus, Iuliâ natus, obiit 44.a
Q. Pompeius conſul 30 a
Q. Pompeij fœdus turpe 61.b
Sex. Pompeius deſcribitur 54 b
Sex. Pompeius Siciliam occupat ibid.
Sex. Pompeij cum Cæſare & Antonio pax 55.c
Sex. Pompeij dictum ibid.
Sex. Pompeius omnibus, qui ad eum fugerant, reditum ſalutemque in pace paciſcitur 56.a
Sex. Pompeius à Titio iugulatur iuſſu M. Antonij ibidem c. 60 a
Pompeium primum è Pompeijs conſulem, magni nominis virum, ad turpiſſima fœdera Numantius dedoxêre 23 b
Pompeium gratia impunitum habuit ibid.c
Pompeius Mitylenæis libertatem reſtituit, in vnius Theophanis gratiam 30 b
Pompeius collêga Sullæ, ſeditione interfectus 31.a
Pompeius curru vrbem triumpho inuectus 35.b
Pompeius tribuniciam poteſtatem reſtituit ibid.
Pomponij ſingularis in Gracchum fides 25.c
Pomponij Comici laudes 26.c
Pomponius Flaccus, vir ad omnia recta natus 77.a
Pontius Teleſinus, Samnitium dux 31 b
Pontus Syriaque Cn. Pompeij virtutis monumenta 39 b
Popilium Rutiliumque, qui conſules aſperrimè in Ti. Gracchi amicos ſæuierant, poſteà iudiciorum publicorum meritò oppreſſit inuidia 26.a
M. Popillius Lænas mittitur Legatus ad Antiochum Epiphanem 17.a
Poſtumij Albini aſpera cenſura ibid.a
Potentia colonia deducta 20 b
Priene ab Ionibus condita 12.a
Princeps optimus, faciendo docet rectè facere ciues ſuos 76.a
Proſcriptio triumuiralis 51 b
Proſcripti ad Sex. Pompeium confluunt 54.b
Pſeudophilippus à Q. Met. Macedonico ſuperatus 17.c
Ptolemæus Syriæ rex ab Antiocho Alexandriæ obſeſſus ibid.a
Ptolemæus Cypri rex, ſub aduentum Catonis, vitæ ſuæ vim intulit 43.a
Ptolemæi in Pompeium perfidia 47 b
in Cæſarem ibid.
Puteolos coloni miſſi 20.c
Pyrrhus Epirum occupat 9.b
Pyrrhus Hermionis nuptias occupauit ibid.
Pyrrhus regnat 10.a

Q.

QVadrigarius hiſtoricus 26.c
Quæ cuiuſq; ductu gens ac natio, redacta in formulam prouinciæ, ſtipendia pacta ſit. 38.b.& ſeqq.

R.

RAbirius poëta 38.a
Rætiam Ti.Cæſar R. imperio nouam ſubiunxit prouinciam 40.a
Regulus in Africam primus tranſiecit 39.a
Rhaſcupolis Cotym occidit 76.c
Rhodij à Romanis deficiunt 30.b
Rhodiorum in Romanos eximia fides ibid.
Roma à Romulo condita 16.a
Roma, libera, dominaque gentium 25.a
Romani rerum domini 14.a
Romanorum magnificentia in ædium ſtructuris 23.b
Romanæ linguæ, & diſciplinæ notitia in Pannonijs omnibus 69.a
Romana ſigna à Parthorum rege Auguſto remiſſa 61.c
Rufi Saluidieni ſcelesta conſilia 55.c
Rutilium conſulem iudiciorum publicorum metu oppreſſit inuidia 26.a
Rutilius hiſtoricus ibid.b
P. Rutilius repetundarum ab equitibus damnatus 28.b
Rutilius conſul Italico bello cæſus 29.c

S.

SAcrouir, Galliarum princeps 77.b
Sabinarum virginum raptus 16.a
Sabinis ſine ſuffragio data ciuitas 20.a
Sabinis ius ferendi ſuffragij datum ibid.b
Salamina Teucer in Cypro conſtituit 9.b
Salernum miſſi coloni 20.c
Salluues à Sexto Caluino deuicti ibid.c
Salluſtius Thucydidis æmulus 38.a
Saluidienus 49.b.55.c
Samnitium parti ciuitas data 20.a
Samos ab Ionibus occupatur 12.a
Sardanapalus à Pharnace Medo imperio vitaque priuatur 13.a
Saticula deducta colonia 20.a
Scaurus, orator 26.b
P. Scipionis Æmiliani laudes 28.b
P. Scipio Æmilianus conſul creatus ibid.
P. Scipio Carthagini bellum infert ibid.
P. Scipio Aemil. in Hiſpaniâ murali coronâ donatus eſt ibid. in Africâ obſidionali ibid. in Hiſpania ex prouocatione hoſtem interemit ibidem c
P. Scipio liberalium ſtudiorum & auctor, & admirator 29.b
P. Scipio Polybium Panætiumque domi militiæque ſecum habuit ibid. interualla negotiorum otio eleganti ſſimè diſpunxit ibid.
P. Scipio Africanus dictus ibid.a
P. Scipio Naſica Ti. Gracchum interficit 24.a
P. Scipio Numantium ſolo æquat ibid.c
P. Scipio de Ti. Gracchi cæde à Carbone interrogatur ibid.
P. Scipionis Africani mors ibid.
P. Scipio Æmilianus Africam in formulam redegit prouinciæ 39.a
Scipio Romanorum potentiæ viam prior, luxuriæ poſterius aperuit [illegible]
Scipio orator [illegible]
Scipio Æmilianus orator [illegible]
Cn.& P. Scipiones primi omnium in Hiſpaniam deducere exercitus [illegible]
Scordiſci à Ti. Cæſ. debellati [illegible]
Scribonia Iuliæ mater 63.a
Scylacium colonia deducta [illegible]
Segeſtes Varo coniuratos indicat 73.a
Seianus 71.b
Seiani Ælij virtus 76.a.b c.& ſeq.
Seianus Ælius Ti. Cæſaris principalium onerum adiutor ibid.
Sempronius Gracchus 43.a
Sentius Saturninus 67.b 6[illegible]
Sentius Saturninus reip. reſtitutus 56.a
C. Sentij Saturnini conſulis factum præclarum 67.b
Sertorius Metellum laudabat, Pompeium timebat 35.a
Sertorius à Perpernâ interfectus [illegible]
Sertorianum bellum [illegible]
Seruilia Lepidi vxor, viuo igni deuorato, diem ſuum obijt [illegible]
Seruilij duo apud Cluſium pro Sullâ victores 34.b
Seruilius Glaucia à Mario morte multatus 28.a
Setina colonia deducta 20.a
Sextiæ aquæ 20.c
Sextius Caluinus Salluues deuicit ibid.
M. Silanus reip. reſtitutus 56.a
Sinueſſam miſſi coloni 20.a
Siſcia 71.a
Siſenna hiſtoriarum auctor 36.c
Smyrna ab Æolijs condita 12.a
Societas potentiæ inita inter C. Cæſarem, Cn. Pompeium, & M. Craſſum 41.a
Socrates 21.b
Sophocles tragicus ibid.
Sora deducta colonia 20.a
Spartacus fugitiuorum dux 35.b
Spoletium coloni deducti 20.b
Statius Murcus 52.b
Statius Murcus Sex. Pompeium petit 54.a.b
Statius Murcus à Pompeio interfectus 56.a
Statilius Taurus 76.a
Statuæ equeſtres ex Macedoniâ Romam delatæ 18.a
Statuæ equeſtres L. Sullæ, Cn. Pompeio, & C. Cæſari poſitæ 50.a
Suella deducta colonia 20.a
L. Sulla C. Marij quæſtor 27.b
Sulla vrbem armis occupat 30.c
Sullæ contra Mithridatem victoriæ 31.b
Sulla Mithridati victo leges imponit ibid.
Sullæ quid Magi ex corporis notis reſponderint ibidem c
Sulla iuſtis legibus tentat bellum componere 32.d
Sulla Scipionem Norbanumque conſules ſuperat 33.a
Sulla, dum vincit, iuſtiſſimo lenior, poſt victoriam audito fuit crudelior ibid.
Sulla Q. Sertorium exarmatum dimiſit incolumem ibidem
Sulla grates Dianæ ſoluit ibid.
Sulla, Mario iuuene occiſo, Felicis nomen aſſumpſit 34.a
Sulla Dictator immodicè crudelis ibid.b
P. Sulpicius 36.b
P. Sulpicius Q. Pompeij conſulis filium interficit 30.c exſul factus ibid.
P. Sulpicij contra Sullam pro Mario lex ibid.b
P. Sulpicius iugulatur ibid.c
Sulpicius orator 37.c

Saturnia

Sutrium colonia deducta 20.a
Syria facta ſtipendiaria 38.b
Syria Pontuſque, Cn. Pompeij virtutis monumenta 39.b

T.

Tarracina deducta colonia 20.a
Tarentum colonia deducta ibid.c
Tegeam Agamemnon in Cretâ ſtatuit 2.b
Telamon ibid.a
Temenus, vnus ex Heraclidis 10.a
Tenos occupatur ab Ionibus 12.a
Terentius 21.b
Tergeſtes 69.a
Teucer Telamonis filius 2.a
Thebanus nullus orator 22.a
Theophanes 30.b
Theſſalus Theſprotius Theſſaliam armis occupat 11.a
Theſſalia, prius Myrmidonum ciuitas vocitata ibid.
Theſſalos à Theſſalo, filio Herculis, appellatos cur non dicendum ibid.b
Tibullus 38.a
Tigranes à L. Lucullo victus 36.b
Tigranis filius, deinde Tigranes, ſupplex ad Pompeium venit 38.a
Tigranes ingenti multatur pecuniâ 38.b
Tiſamenus Oreſtis filius 10.a
Titius Sex. Pompeium iugulat 56.c
ad Octauium transfugit 58.a
Tullius eloquentium princeps 21.c
Tyrrhenus & Lydus, fratres 9.b
Tyrrhenum ſors decedendi contigit ibid.
Tyrrhenus, peruectus in Italiam, loco, incolis, & mari nomen dedit ibid.c

V.

Valentia colonia deducta 20.b
Valerius Antias hiſtoricus 20.c
Valerius Flaccus conſul turpiſſimæ legis auctor 31.a
Valerius Flaccus conſularis à Fimbriâ interfectus ibid.b
Varro 38.a
Varus Quinctilius 72.c
liberti manu iugulatur 54.a
Varus à Germanis cæſus 72.b
Varus ſe ipſe transfigit 73.b
Vatinius 52.b
Vatinij deformitas corporis, ingenijq́; turpitudo ibid.
C. Velleius gladio ſe ipſe transfixit 55.b
Velleius miles factus 67.a
Velleij votum de ſalute Ti. Cæſaris 77.c.d
Venetia diu in poteſtate Antonij ſub Aſinio retenta 55.c
Ventidius triumphat 51.b
Labienum Parthoſque & Pacorum regis filium extinguit 59.a
Venuſiam mittuntur coloni 22.a
Verſus de Lepido & Planco, qui proſcripſerant fratres 52.a
Vibillius primipili centurio 56.b
Viconenſium diſſenſiones 74.b
Vindelicos debellauit Ti. Cæſar 42.a
Viriathus, latronum in Hiſpaniâ dux, à Seruilio Cæpione interceptus 23.b
Virgilius, carminum princeps 38.a
Volumnij fuga 73.c
Vtica, à Tyriâ claſſe condita 11.a
Vxorum fides in proſcriptos ſumma, libertorum media, ſeruorum aliqua, filiorum nulla 51.a

FINIS.

APPROBATIO.

Hae J. Lipſij, clariſſ. in Academia Louanienſi Profeſſoris, ad Velleium Paterculum Animaduerſiones vt nihil habent quod vel Religioni vel honeſtati aduerſetur; ita continent plurima, quæ rem literariam egregiè iuuent.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus, Apoſtolicus ac Regius librorum Cenſor.

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Roma-
rum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bo-
miæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Bur-
diæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & VVirtembergę, &c. Comes Tirolis, &c.
Noſtro & Sacri Imperij fideli dilcćto IVSTO LIPSIO gratiam noſtram
Cęſaream. Poſtquam inter alia, quæ DEVS immortalis hominibus liberali
manu dedit dona, illuſtria inprimis illa & quaſi diuina ſunt, quæ in litteris
liberalibuſque diſciplinis conſiſtunt, quibus ſcilicet homines non tantùm ab
animalibus ceteris rationis expertibus, ſed à rudi etiam & imperito homi-
num vulgo ita diſtinguuntur, vt tamquam Dij quidam ſplendeſcere in terris
videantur: rem ſanè præclaram ſeque dignam illi præſtant, qui diligentem
ijs ipſis in litteris ac diſciplinis operam ponunt; prçclariſſimã verò & Reip.
vtiliſſimam, qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, ſcribendo lu-
mina præferant, eoſque ex ignorantiæ tenebris quaſi manu educant. Quos
excitare, quos amare atque animare ad dignitatis noſtræ munus, ad quod
Diuino vocati beneficio conceſſuque ſumus, inprimis pertinere exiſtima-
mus. Cùm itaque ab ijs, quorum nobis ſpectata fides, quique iudicare de Lit-
teris poſſint, acceperimus, inſignes te animi ingeniíque tui dotes tibi à natu-
ra inſitas à primis temporibus ætatis tuę ita litterarum ac diſciplinarum ſtu-
dijs excoluiſſe atque exornaſſe, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara
floreſcentis minimeque vulgaris eruditionis ſpecimina præbueris, dum ob-
ſcura in antiquis ſcriptoribus loca, quæ quædam tamquam luſtra erant, illu-
ſtraſti, quæque in ijs iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, reſti-
tuiſti, dum vetuſta Latinę antiquitatis rudera in nouam ſubinde ſtructuram
ſingulari artificio eleganter conuertiſti: ad exquiſitam adeò & raram doctri-
nam, quæ magnam de re apud doctos quoſque viros opinionem excitarit,
perueniſſe, eamque varijs abs te libris acri & graui cum iudicio ſcriptis at-
que in lucem editis oſtendiſſe, vt in eo quod tam feliciter tractes ſcriptionis
genere paucos tibi pares hodie reperire ſit: iam verò matura te ætate virum,
viro magis magiſque digna, & viris doctis grata ac Reip. vtilia ſcribere, quę-
que à primis illis Romanis olim auctoribus ſcripta fuerunt, à mendis purga-
re, & lectiſſimos quoſque ex Muſarum hottis, in quibus aſſiduè verſeris, flo-
res colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus
ad prudentiam, probitatemque informes: haudquaquam prætermittere vo-
luimus, quin Reip. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, cauſa, Cæ-
ſareo te noſtro elogio decorandum, & quamuis per te ſatis ipſe animatus ſis,
animandum magis patrocinioque noſtro defendendum pro lxnigna no-
ſtra in te ſuſciperemus voluntate. Quoniam verò lucubrationibus atque o-
peribus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum,
accepimus, Diplomate hoc noſtro priuilegioque te & Typographum tuum
aduerſus quotumcumque fraudem, qui lucri cauſa, quod fieri ſolet, eadem
excu-

ex[illegible] typis imitari fortè velint [illegible] pimus. Quamobrem pro auctoritate noſtra Cęſarea decernimus,ſtatuimus,vetamuſque,ne quis Typographorum,Bibliopolarum, aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros,quos tu editurus es, quocumque modo,charactere,aut forma, ſiue integros, ſiue aliquam eorum partem typis imitari,edere, excudere,aut venundare intra ſacri Romani imperij, regnorumq́ue ac Dominiorum noſtrorum hæreditariorum fines, triginta annis proximis a primo editionis die computandis, abſque tuo tuorumve hæredum conſenſu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimùm cuiuſque libri exemplaria, quemadmodum moris eſt,ad Imperialem noſtram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc noſtrum tranſgredi, violare, aut contemnere deprehenſus fuerit, eum non ſolùm eiuſmodi libris, tibi, hæredibuſve tuis,auxilio Magiſtratus, vbicumque reperti fuerint, vendicandis, priuari, ſed triginta etiam Marcharum auri puri mulcta,cuius ſemiſſis quidem Fiſci noſtri Procuratori, fraudis vindici: alter verò ſemiſſis,tibi hæredibúſve tuis pendatur,puniri volumus. Mandantes vniuerſis & ſingulis noſtris & ſacri Romani Imperij ſubditis & fidelibus dilectis,tam Eccleſiaſticis quàm Politicis,cuiuſcumque ſtatus,gradus aut ordinis exſtiterint,præſertim verò ijs, qui in Magiſtratu conſtituti,vel ſuo vel ſuperiorum ſuorum loco aut nomine,ius dicunt, iuſtitiámve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium noſtrum impunè violare,ſpernere aut negligere patiantur: Sed,ſi quos contumaces compererint,conſtituta à nobis mulcta, eos puniri & quibuſcumque modis coërceri curent,ni & ipſimet grauiſſimam noſtram in ſe conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate,manu noſtra ſubſcripto, & Cæſarei noſtri ſigilli impreſſione munito, confirmamus. Datum in arce noſtra Regia Pragæ,die prima menſis Auguſti; Anno Domini Milleſimo, Quingenteſimo, Nonageſimo ſecundo: Regnorum noſtrorum Romani decimo ſeptimo,Hungarici vigeſimo,& Bohemici itidem decimo ſeptimo.

Subſign.

RVDOLPHVS

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ M^tis proprium

Io. Baruitius.

Additum ſigillum Cæſ. M^tis in cerâ rubrâ.

SVM-

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS *Dei gratia Hiſpaniarum*, &c. *Rex Catholicus, diplomate ſanxit, nequis, Iuſti Lipſ*I *Hiſtoriarum in alma Vniuerſitate Louanienſi Profeſſoris, & item Hiſtoriographi ſui libros quoſcumque, a Cenſoribus legitime approbatos, præter ipſius hæredúmve eius, voluntatem, intra triginta annorum à prima ſingulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impreſſos, in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſve habeat. Qui ſecus faxit, præter librorum confiſcationem triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latiùs patet in litteris, datis Bruxellæ*, XIV. *Febr.* M.D.XCVII.

Signat *Verreycken.*

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

HENRICVS *Dei gratia Galliarum & Nauarræ Rex Chriſtianiſsimus, ſingulari priuilegio ſanxit, nequis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines, Iuſti Lipſ*I, *quos vel hactenus edidit, vel in poſterum editurus eſt libros, excudere intra decennium præter voluntatem ipſius poſsit. Qui ſecus faxit, præter librorum confiſcationem, ter mille florenorum illatione mulctabitur, vti latiùs patet in litteris, datis Pariſiis*, XIII. *Iulij*, M.DC.V.

Signat *Perrochel.*

TIBI IOANNES MORETE, pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis eſt ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti C. CORNELIVM TACITVM, *quem poſtremùm recenſui, cum Commentarys auctis emendatiſque ab vltimâ meâ manu*; itemque C. VELLEIVM PATERCVLVM *cum meis in eumdem Animaduerſionibus*, typis tuis excudas ac diuulges. Nequis alibi alius præter te, cupio ſiue iubeo, ex lege quam magnus Cæſar & Reges dixerunt.

Iuſtus Lipſius.

SVMMA PRIVILEGII PRINCIPVM BELGARVM.

ALBERTVS & ISABELLA CLARA EVGENIA *Archiduces Auſtriæ, Duces Burgundiæ, Brabantiæ*, &c. *Sereniſsimi Belgarum Principes, diplomate ſuo ſanxerunt; nequis* IVSTI LIPSI *Hiſtoriarum in almâ Vniuerſitate Louanienſi olim Profeſſoris, itémque Hiſtoriographi & Conſiliary ſui libros quoſcumque, præter Balthaſaris Moreti voluntatem, vllo modo imprimat, aut alibi terrarum impreſſos, in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ*, XVII. *Ianuary*, M.DC.XI.

Signat *S. de Grimaldi.*

Et in Concilio Brabantiæ,

J. de Buſschere.

ANTVERPIÆ,

EX OFFICINA PLANTINIANA

BALTHASARIS MORETI.

M. DC. XXVII.

LABORE ET CONSTA
TIA